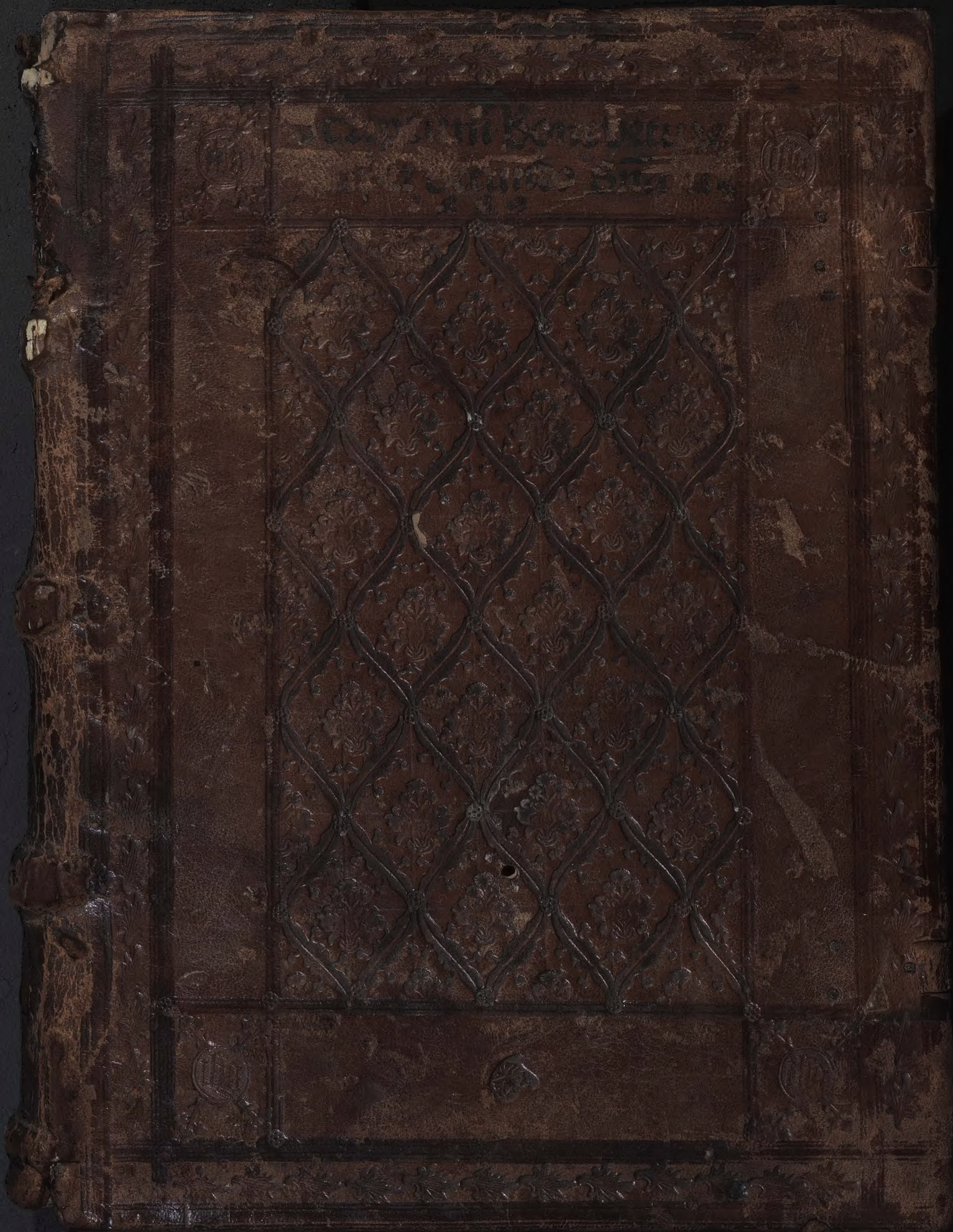

157.

N. Inv. 1254.

AAV
31

Iste liber Bonaventure super 2° sentenciarum … liber universitatis
est magistri Jo[hannis] …

1429 M° …

Bonaventura super Sentencias

Th[illegible] xvij.

Manifestum est quod venialia et sui multiplicationem possunt tollere caritatem secundum totum vel secundum partem. [illegible] peccata venialia [illegible] acrementum multiplicata [illegible] et diminutionem exigitur. Vel moram delectationum augmentum. memoria in finibus venialia mortalia possunt. [illegible] caritatis et [illegible] declaratione quod secundum beatum Augustinum de natura boni. de [illegible] in locis pluribus diminutio est quedam privatio caritatis corruptio. Omne autem quod corrumpitur [illegible] a suo [illegible]. Sed ergo caritas et peccatum veniale [illegible] quia veniale caritati opponitur [illegible] hoc autem [illegible] est quod sic patet. Caritas enim duplex consideratur [illegible] ad [illegible] actus [illegible]. peccatum autem veniale [illegible] caritatem secundum [illegible] hoc est secundum [illegible]. secundum quod dicit Augustinus [illegible] cupiditas augmentum [illegible] caritatis [illegible] et secundum [illegible] hoc [illegible] clarum est [illegible] videmus et [illegible] perdimus [illegible] quedam que videmus [illegible] caritatis [illegible] et peccati venialibus [illegible] morbus [illegible] consideramus caritatem [illegible] non [illegible] peccati venialis [illegible] ad deum [illegible] amorem in eius [illegible] a deo infusam [illegible] tollere [illegible] quod a deo [illegible] corrumpitur [illegible] veniale [illegible] caritatem [illegible] diligentius [illegible] caritas non est [illegible] simplex [illegible] simpliciter [illegible] per totum vel per [illegible] peccatum [illegible] veniale [illegible] peccatum veniale de sui natura non [illegible] totum [illegible] hoc [illegible] veniale [illegible] mortali [illegible] in mortali [illegible] tertio considerandum [illegible] venialis peccati [illegible] peccatum veniale distinguitur [illegible] offensam divinam tollens acceptationem suam [illegible] ad deum [illegible] offensam divinam [illegible] offense [illegible] non [illegible] tollit acceptationem [illegible] caritas [illegible] per totum [illegible] ad [illegible] nec [illegible] offensam divinam [illegible] caritatis [illegible] peccati venialis [illegible] per veniale peccatum corrumpitur [illegible]

Q[uaer]e[n]d[um] est cur[?] dicit[ur] q[uod] est mor[tale] [struck: ...] ad h[oc] peccatum mortale. S[cien]d[um] q[uod] b[onu]m i[n]comm[utabile] bonu[m] commutabile; ... peccato duo requirunt[ur] scilicet aversio a bono incommutabili et conversio ad bonu[m] commutabile. Aliquid ta[men] forte s[ed] aversio ... Q[uo]cu[m]q[ue] e[nim] q[ui]s convertit[ur] ad bonu[m] commutabile si p[ro]pt[er] hoc non avertitur ab[s]q[ue] incommutabili non peccat mortaliter. [struck: ...] Aversio a[utem] ... requirit q[uod] appetat adeo p[er]f[e]ctu[m] et consensu deliberato. Ad h[oc] peccatum est d[i]c[tu]m vel factum vel concupitum contra legem dei. Consensu deliberato, q[uo]d omne peccatum adeo est voluntarium q[uod] si non sit voluntarium nullo modo sit peccatum. Sola en[im] vo[lun]tas est que peccat, ut dicit Ag[ustinus].

[margin: iniustitiae]

Unde peccator vere ... velle se purificare ... q[ui]a ... hec est vo[lun]tas ... respondebit[ur] sue vo[lun]tati ... velle esse maior deo. Unde Anselmus de casu dyaboli c. iiij de lucifero. Non sol[um] voluit esse equal[is] deo q[ui]a p[re]sumpsit h[ab]ere p[ro]priam vo[lun]tatem sed et vo[lun]t[as] esse maior deo, volendo q[uod] deus illum esse nolebat, q[uia] vo[lun]tatem suam sup[ra] vo[lun]tatem dei posuit. ... est peccatum mortale ... ad ... concupiscat ... vo[lun]tate sua, ... ut d[eu]m hoc agnoscat ... ~~De Superbia~~

S[u]p[er]bia n[on] est ... q[uod] p[ro]prie excellentiam appetit ... Ag[ustinus] xiiij de ci[vitate] d[ei]. Superbia q[ua]ndo aut appetit excellentiam ... Subdo ... deum ut cum q[ui]s appetit gloriam ...

[margin: aut]

plenitudine vel ... non ... tamq[uam] a se h[ab]eat vel tamq[uam] meruit sibi a deo dari vel tamq[uam] ... hoc despicit. Contra deum et sup[er] deum ut cum q[ui]s gl[ori]a[tur] de bonis dei tamq[uam] a se h[ab]eat vel tamq[uam] sibi sint merito a deo data vel cum q[ui]s iactat se de bono non h[ab]ito vel cum ceteros despicit, unde gl[ossa] sup[er] ... Duo ... At q[ui]a ... cum q[ui]s bonu[m] q[uod] h[ab]et a se h[ab]ere estimat ... cum q[ui]s bonu[m] q[uod] h[ab]et a deo sibi datu[m] estimat s[ed] p[ro]pt[er] merita sua ... cum q[ui]s iactat se h[ab]ere q[uod] non h[ab]et ... cum q[ui]s appetit ... singulare h[ab]ere q[uod] h[ab]et ceteros despicit ut phariseus despicit publicanum. ... vel moraliter peccat, cum deliberatione et consensu mortale est; si sine deliberatione est veniale. ~~De invidia~~

I[ra] ... duplex est s[cilicet] passio et passio ... que cito transit, veniale est ... calor ... nulla pena ... ut d[icitur] ... q[uestio] iiij. ... Si aut[em] passio est que diu tenet[ur], aut ... appetit vindictam ... sic veniale est. ... appetit iudicari ... sic veniale est.

[margin: aut]

... appetit iudicari ... sic mortale est, si ... cu[m] deliberatione et consensu ... Ag[ustinus]: ira diu retenta mortale est, d[istinctio] xxv ... alias.

I[nvidia] est dolor ... de bono alt[er]ius. Dolor q[ui]dem ille cito repellit[ur], sic venialis est ... ~~passio invidia~~ passio diu tenet[ur] ... displicet ... cum ... consensu ...

[margin: aut]

[margin: aut]

... sic veniale est. ... placet ... de bono ... sic est ... Dolo ... de ... sic est invidia ...

A[cedia] est pigritia ... negligentia vel negligentia ... aut sit ... ut horas ...

[margin: apud]

... mortale si fiat cum deliberatione ... Supererogationis sic est veniale; aut negligunt ... supererogationis sic est veniale:

[margin: apud]

necessitatis sic ... veniale ut cum q[ui]s horas ... ut dicit ... negligunt ex ... magna consuetudo ...

A[varitia] est amor inordinatus boni temporalis. Iste amor consistit vel in appetendo pecuniam vel in retinendo.

I[n] ... p[ri]mo modo consistit amor ille in appetendo pecuniam ... ut cum q[ui]s ... nephas appetit dicari[?] sic est mortale si fiat cum deliberatione. Secundo amor ille consistit in retinendo pecuniam ... ut cum pauperibus non tribuit ...

aut ... dandi necessitas ut cum pauper mori p[er]mittit[ur] sic est mortale ... aut ... opportunitas dandi ut cum non permittit[ur] mori ... sic est mortale.

aut ... iniuriam sic ... mortale ut plures ... ex ... equaliter.

aut ... sic est veniale.

G[ula] est immoderata ... ciborum vel potus ... immoderate sumitur ... ut ille qui studet se inebriare vel ... vorare, sic est mortale. Aut sine deliberatione, sic est veniale.

L[uxuria] ... cogitatione ... vel ... electio vel potu vini ... peccatum ... aut ...

aut ... sic veniale ...

... aut q[ua]n[do] non consentit ... si in delectatione ... sic si ... pugnat et vincit ... vel si aliquid ... venialem peccatum ... negligit ... [margin addition: ... mortale potest ... ponit.]

aut consentit ... in delectationem ... si faciat adesse, sic est mortale peccatum.

aut consentit ... in delectatione ... consuetudinis ... aut ... ut qui pictam ... cogitationibus revoluit. Sic dicit magister ... peccat mortaliter maxime qui ... excogitat ... non sol[um] ex pulchritudine mulierum ... delectatur ... veniale ... sic est veniale ... peccata ...

aut consentit ... ut qui h[ab]et ... cogitationes ... pulchritudinem mulierum vel ... nephariam ... sic est veniale ... dico ... plene vult et plene ... vult ... ille qui ... dilecto ... frigiditatem ... pigritie ... ubi est ... cogitationis ... cum ... mortale ut est ... nephariam ... mortale ... peccatum ... accidit ut ... potest ... sepe ... ubi non putat.

... Ag[ustinus] ... d[istinctio] xxiiij ... peccare mortaliter ... superiori

[illegible] xvii.

Solummodo hoc inveni quod deus fecerit hominem rectum et se infinitis immiscuit questionibus. Sollicite considerandi presentis libri textum summam principalem intentionem et totalem continuationem occurrit. ad quod suam inquisitionem dicat sapiens esse perductam. Eccl. vii. in illo proposito. Cum enim omnia temptasset in sapientia et plus defecisset quam profecisset, tandem se hoc invenisse fatetur quod deus fecit hominem rectum etc. In quo verbo duo clauduntur scilicet quod hominis ita factio est rectitudo, et ad hoc tangitur cum dicitur. deus fecit hominem rectum etc. aliud est quod hominis miseria obliquatio est a se ipso. et hoc tangitur cum dicitur. et ipse se infinitis immiscuit questionibus. In hiis autem duobus clauditur totum humane comprehensionis ut cognoscat originem boni et cognoscendo requirat et ad illam perveniat et ibi requiescat, et ut cognoscat originem et principium mali et ipsum vitet et caveat. In hiis etiam clauditur tota intencio tractatus libri presentis, que circa duo versatur. scilicet circa hominis ~~...~~ conditionem et eius deviationem. hominis autem conditio tangitur cum dicitur. quod deus fecit hominem rectum. Qualiter autem intelligitur quod deus fecit hominem rectum explicatur Eccl. xvii. c. ubi dicitur. deus creavit hominem de terra. hoc dicitur quantum ad corpus. et secundum ymaginem fecit illum. hoc dicitur quantum ad animam. et iterum convertit illum in ipsam. hoc dicitur quantum ad gratiam sibi additam que animam convertit ad deum per virtutum habitus. et ideo subiungit. et secundum se vestivit illum virtute. Item volo ostendere quod deus fecit hominem non tantum possibilem ad rectitudinem sed ei ymaginem conferendo. sed et fecit hominem rectum ipsum ad se convertendo. Tunc enim homo rectus est quando intelligentia adequatur veritati summe, per concupiscibilem voluntas conformatur summe bonitati diligendo, et virtus continuatur summe potestati operando. Hoc autem est quando homo ad deum convertitur secundum totum se. Primo quod homo rectus est. est intelligentia summe veritati equatur. Equari autem dico non per omnimodam complectionem sed per imitationem. Cum enim veritas ut dicit Ans. est rectitudo sola mente perceptibilis. et rectitudini non potest equari nisi rectum. Cum intellectus noster equatur veritati, necessario rectificatur. Tunc autem equatur quando actualiter consequitur ad veritatem. veritas enim in actu diffinitur quod est adequatio rei et intellectus. Intelligentia autem nostra conformata veritati verificatur. ac per hoc veritati equatur et dum equatur intellectus rectificatur. Unde sine veritate nullus recte iudicat ut dicitur in li. de vera rel. et qui aspicit ad veritatem iudicat recte. Unde quod dominus dixit Symoni. Luc. vii. recte iudicasti. Item secundo similiter homo rectificatur dum voluntas summe bonitati conformatur. summa enim bonitas est summa equitas. sive iusticia. tanto enim quis melior quanto iustior. sed ut dicit Ansel. iusticia est rectitudo voluntatis. Nichil autem conformatur rectitudini nisi rectum. Cum ergo voluntas bonitati summe et equitati conformatur cum ad ipsum convertitur diligendo. Unde Aug. Deus anima mea quod tunc deum diligis in eius similitudinem transformaris. Cum ergo diligit bonitatem rectus est. et hoc est quod dicitur Cant. i. recti diligunt te. recti enim ad tuam bonitatem sunt conversi et tua bonitate corde inclinatur. Unde anima operta clamat et dicit. Quam bonus Israel deus hiis qui recto sunt corde. Quia soli recti experiuntur. ideo rectos decet collaudatio. Tertio homo rectificatur dum virtus summe potestati continuatur. rectum enim est cuius medium non exit ab extremis. Extrema sunt primum et ultimum. alpha et o. principium et finis. medium inter hoc est opus per quod efficiens pervenit in finem. Illa ergo virtus recta est, cuius opus est a primo et ad finem ultimum. Cum ergo divina virtus omnia operatur et propter deum, hic est quod virtus nostra in operando non autem continuatur recto nisi rectum. Cum ergo virtus nostra summe potestati continuatur absque dubio rectificatur et ex hoc homo non solum rectus sed et rector et rex efficitur. Deut. penult. et erit apud rectissimum rex congregatis principibus populi cum tribubus Israel. hoc est in gloria quando virtus nostra continuabit divine virtuti. tunc enim omnipotentes voluntatis erunt. sic et deus sive. et ideo reges. et ideo omnibus preerunt reges. et c. fecit deus hominem rectum. dum ipsum fecit ad se conversum. In conversione enim hominis ad deum non tantum rectificatur ad id quod sursum sed et ad id quod deorsum. homo enim in medio constitutus dum rectus est ad deum conversus et habitus. certa sunt ei subdita. Ita quod tunc omnem veritatem creatam subiciat eius intellectui ad diiudicandum. omnem bonitatem eius affectui ad utendum. omnem virtutem eius potestati et ad gubernandum. Ex hoc namque quod intelligentia conformata est ad divinam veritatem iudicat sapientia per quam omnia diiudicat. hoc quod dicitur Sap. vii. ipsa dedit michi omnium que sunt scientiam ut sciam orbis terrarum dispositionem et virtutes elementorum initium et consumationem et medietatem temporum ... et stellarum dispositiones, naturas animalium et iras bestiarum, vim ventorum et cogitationes hominum, differentias virgultorum et virtutes radicum et quecumque sunt absconsa et improvisa. didici. Unde Adam omnibus nomina imposuit. Subiecit nomini voluntati omnia ad utendum deum. ut possit omnia in usum et utilitatem suam convertere. Unde in ps. omnia subiecisti sub pedibus eius ad gubernandum. Gen. i. subicite terram et dominamini piscibus maris et volatilibus celi. Ista autem recta hominis conditio quantum ad superiora et inferiora signata tangitur in illo verbo. faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et presit etc. fecit deus hominem rectum. dum ad se conversus. sibi enim assimilavit et per hoc ... ita homo ...

Deviatio. miserabilis deviatio in hoc quod subdit. et ipse se infinitis immiscuit questionibus. In quo potest notari et modus labendi et status

recta rectificat tunc autem conformatur

vera

magnitudinem permutationes et consumationes temporum

Gen. ii.

Ob peccatum ... ad deum conversus ... Cor. 3. omnia vestra sunt etc. ...

modus labendi huius [illegible]
[illegible]
ideo potest notari ista
tius in que cecidit

inque cecidit, sic enim cecidit a iusticia ut patet ipsa
rectitudinis non rectitudinis aptitudinem. patet habitum non
appetitum. quia sic amisit habitudinem ut tamen permiseit
in ymagine. quoniam igitur remansit appetitus sine habitu. ideo
factus est homo querendo sollicitus. Et quia nichil creatum rem
pensare potest bonum amissum cum sit infinitum. ideo apperit
quit et numquam quiescit. et ideo declinato a rectitudine infi
nitis questionibus se immiscuit sui intelliam autem ceco se
a summa ueritate in gnarus effectus infinitis questionibus se immisce
ret per curiositatem. ecclesiastes vii. Et homo qui diebus et nocti
bus sompnum non capit oculis. et intellexi quod opinium dei nu
llam possit homo inuenire [illegible] tanto querat appetitum suum
in questionibus immo generat questiones et parit nouam conten
tionem et immiscet inextricabilem dubitationem. proverbia xx.
honor est homini qui separat se contentionibus. omnes autem stul
ti comiscent contumeliis. tales sunt nisi homines
qui intendunt fabulis et genealogiis interminatis et cetera. prima
ad thimotheum i. tales miscent se contumeliis. quia sicut
dicitur ii thimotheum iii. semper sunt discentes et numquam ad scien
tiam peruenientes sue deordinatio a summa bonitate effe
cta immiscuit se infinitis questionibus per cupiditatem et cupi
ditatem. quia sicut dicitur proverbia xx. ignis numquam dicit sufficiat.
unde auarus non implebitur pecunia. sic dicitur ecclesiastes v. ideo semper
querit et mendicat. Similiter concupiscentia numquam satiatur,
immo infinitis uoluptatibus questionibus implicat. sapientia
xiiii. omnia commixta sunt sanguis homicidium. furtum. fic
tio. corruptio. infidelitas. turbatio periurium. tumultus
bonorum. domini immemoratio. animarum inquinatio. natiuitatis inmuta
tio. nuptiarum inconstantia. inordinatio mechie et impudicitie.
Hec sunt questiones infinite. quibus immixte sunt quibus immis
cuit se homo dum uoluntas discessit a summa bonitate.
Quarto a destinatione se a summa potestate facta infirma im
miscuit se infinitis questionibus per instabilitatem [illegible]
querit quietem et non inuenit. unde ysaias xix. dominus immiscuit in
medio egypti spiritum uertiginis spiritu est [illegible]
litatis propter quod nichil potest stabilire [illegible]
est sicut puluis quem proicit uentus a facie terre. unde in psalmo a
tende te. fa. tur. aut spiritus et cetera. et ideo erit tamquam
pluuis quem proicit uentus a facie terre. Sic ergo pluuis non
potest quiescere quamdiu est uentus uertiginis sic [illegible]
stabiliter permanere. ideo infinita loca querit [illegible]
et mendicat suffragia assumit. quod sic [illegible] infinitis
questionibus per curiositatem dum cecidit a [illegible]
rancia. per cupiditatem dum cecidit a bonitate in
maliciam. per instabilitatem dum cecidit a potestate
in [illegible]. Sic igitur in libro proposito non habet [illegible]
denatio. et hoc solum inuenio declaratum in libro [illegible]
libri [illegible] qui sic incipit. Ciuitates [illegible] et cetera. diui
ditur in duas partes. in prima agit de hiis que dicte [illegible]

[illegible] de lapsu et reparatione [illegible]
et cetera prima pars habet duas [illegible] homo quilibet cum omnibus [illegible]
[illegible] hominem. Ideo primo agit de condicione
in generali, secundo uero in speciali [illegible]
et cetera prima pars habet duas. in prima declarat [illegible] condicionem
quantum ad principium efficiens. in secunda uero quantum ad finem [illegible]
et quia uoluntas est bonitas et cetera. prima pars habet tres particulas [illegible]
prima ponit ueritatem que exprimitur in septimo. Sacer
[illegible]. in secunda uero autem explanat [illegible] et cetera
et cetera. tercio uero quia pulla auctoritas ponens errorem eliminatur.
concludit [illegible] ibi. hoc est
[illegible] et cetera. Quelibet harum partium habet duas. in
prima namque parte proponit auctoritatis ueritatis [illegible]
[illegible] platonici. plato [illegible] et cetera. [illegible] habet duas. in
prima explanat [illegible] auctoritas. in secunda [illegible]
[illegible] duo et cetera. Secundo uero tercia habet duas.
[illegible] concludit errorem [illegible] non [illegible] confirmatorem
[illegible] et cetera

Ad intelligentiam [illegible] que dicuntur in hac littera con
siderandum [illegible] primo quantum ad principium enti
tatis. secundo quantum ad unitatem. tercio quantum ad productionem
[illegible]. Circa primum [illegible] ut [illegible]
[illegible] ut habet [illegible] uniuersale.

Quantum ad primum [illegible] sunt [illegible]
[illegible] et philosophos [illegible] principium
productiuum [illegible] uarietatem [illegible] mutabili
[illegible] ordinem [illegible] perfectionem [illegible] multitudo [illegible]
[illegible] metaphisice
ad principium [illegible] reducitur. [illegible]
[illegible] aliquo modo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] totum producit [illegible]
et cetera. [illegible]
[illegible] indiget ad agendum [illegible] agens nobi
[illegible] se eget. [illegible] solum est [illegible]
[illegible]
[illegible] et cetera. [illegible]
[illegible] formam [illegible] producit formam [illegible]
[illegible] totum [illegible] producit totum. [illegible] toto agit
[illegible] simplex [illegible] producit totum. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et cetera. [illegible] efficax [illegible]
[illegible]
[illegible] appetitus [illegible]

[illegible]

[illegible]

3

nu. relatius no e in insume bonu. Et qd ista ro sit
bona ostendit. Si eni bonu et ens conuertunt. ergo q e
se ipo ens. se ipo e ens bonu. si qd se ipo e bonu.
no e p ad. ergo qd no e ab alio. no e p aliud.
Si ergo oia mundana fm se tota sint p aliud. ergo sunt
ab alio. Et iste ro no e totaliter ab alio. aut h
e ro forme. aut rone m. constat qd no forme. qr
in dem formas producit. et si forme no producunt
oio n producetur. Aut rone m. Sz sicut dicit phs
i pa phica. actus e ani pri. constat qd no large
de po actiua. Sz passiua. ergo cu actus rei sit ab
aliquo. m. qui dicas q n intell. no de actu qui
e for. sz efficiente contradicit. rcin. ergo qui q
m no sit ab alio. qr si e pn ex quo fiunt cetera.
n ht unu fiat ex aliquo. ul ex nichilo. si ex ni
chilo. pai rone rm ex nichilo. Si ex aliquo. qro
qd e illud. no eni m. constat qr for siplex e. ergo
for no fit ex m. i q m sit ei pn constitutiu n
fit ex m. i q m fiat for. fit ergo ex aliquo
q e m m. Et qro de quo e t. constat q no ex
m pi rone. ergo l erit abire in infinitu i cando. l ne
cce e ponere eternitas for ap opifice producens ex
nilo. ergo pi rone et m. Ad opposituin sz rones.
p apter efficientis Cu h omis effcus alq modo
assilat ce. Sz pn ex m se actu puru. nichil huis
dem po ri m re e po purum psui e cn n huis
de actu. ergo cu m i nullo assilet opifici. no e ab
ipo. Et ab agente pulcherimo et lumosissimo
n procedit tpe tenebrosu. Sed deus e ipa pulc
tudo. ipa lux. Ille pn e tpe tenebrosum
ergo et cetera. Et a parte rr ostendr de for l i pno. oine
ei q producatur fit a sibi sili. noie et re. et ut ho
ab hoie. sm q dr pli. vii. phie. Si ergo si forme
sint pn producti. Sz pn produci pcedit rem pro
ductam. ergo rex n sit produce quo ad pn formale. Et
artifex no pt produce n pcognoscit. no pt pro
gnosce n formas. no pt cognosce p for q nullo
mo sit. ergo i ipo fuit qd sunt artifex mo fuerit n
for prius eent p qs cognosceret. et ille no potuit p
duci sili n p for. ergo si n e infinitu abire. po
ne e formas ir no ee productas. Et h ipm ost
quo ad nile pn. oine qd producitur. producitur
ex aliquo. ul ex nichilo. Sz ex nichilo nichil fit
oia ex nil. illud aut e m. ergo si stare e in abire
infinitu. p no e productu. Quod aut ex nichi
lo nich fiat uz produco. n. rcype actio. Sz oms
actio requirit i quid agat. ergo et ois productio.
ergo oi productio sbicitur ad no ergo nt n et.
Et. ergo qro de productione sit ertice passiua aut

illa sit subi. ul actiua. no sulu ergo actiua. Sz oe
actiua fundat in aliquo. sz h no pt ee causa. cu
p sequat naliter ipm causatem. ergo necce e qd sit m
causa. et ad adt. qr causatio passio a e. ergo necce e
oine q producat ex a produca. et io dicit phs i pa
phicor qd m ingenita e. Quod e q h e uitas. q
mud productu i ee e. no solu p se totu. sz et p sua
itrin pn. q no ex aliis. Sz de nilo producta e. h a
uitas et si no cauli fideli sit apta et incapabila
fuit tn prudencia phica. q in hi qois i qstione
longo tpe ambulauit p deuia. fuint et quida antiq
phi q dixerunt mundum fcm ee adco et tesus ecciam qr
n uidebat quomo aliqd possit fieri ex nilo et solus
de fuit ipm. et io dixerit q oia fiant de se ipo. Sz
h pe no solu fidelibz. sz et sequentibz phis apparet ip
bus. qd et scientia oio i uariabil et nobs fiet corruptibile
et uariabile. in q de se e ipfecta. n p fiant pfectioe. Fuerit
et alij q dixerit mundu fcm e ex pn coeternibz. s. ex
m et for. sz for latebat i m. in q ielhis mag di
stinguet et h posuit anaxagoras. Sz qr foris ee
de i m no capit ro ista io psequentes phos ista po in
pbata e. Fuerit et alij q mundu ex pn p coeternibz
fcm posuerunt et foris separatas. s. min et forlz. sz mun
pse posuerunt et foris separatas et p mod ex tpe ab opifice
summo ee coniunctas. et hij fuerunt platonici. Sz qr ad uno
uiro q in aberrno fuit ipfecta et q cad for sit separata
prio et coniunctim absurd ul' tplice hoiem ponere. s.
natale. mathematicu. et diuinum. io et psequentes phos h
reprobata e. Fuerunt et quida ab p. quor princeps
et dux fuit ar. q uictam mag apprimgentes dixerunt
mundu fcm. sic legitur i lib methodor dico ergo q mare
fcm e. et i pn de celo et mundo. et in pluribz aliis locis
eius. Sz no dixit ee fcm ex pn coeternibz
sic. n. nullt in fo ueritas. mo semp fuit platis et ali
bi plen. ii lo q abnuitu ut aut posuit mun
et foras fcam de nilo. h nescio. cito tn qd no puenit
ad h. sic mihi uidebz i ph le po. et io tape et de fie.
li cui q alii. u aut dixit phor picia sbuert
nob sae sca scripta. q dr o ee cam et q ee q sint
ne ce producta. et io i afide no discordat. sic sup
i oppo ostensu e. Illud g obr de sili q m e
ens oio i po. Qd q m no p se fca e. si p sulis
tatem for que actus e. ergo ius q m no sit de actu
silitem assilabil e p for. Cui aug dr qd ipam
et p no hit de se. et uir se actu forme. ipa tn capa
citas for e ne p for. io pi. Quod o q m
pis et ce q n tpis n tenebrosu. dens opatis. in
m ne e p uata qua. imo fone sine excencie sit
ad de puluctatione. et io deluc. et aug dr q

Quod q tp et sili pa ad egcois i imitado. n h i ipiem alio.
alia precipacoit i priado. n h i cath ad iuce ut actis
de uiceto; de h expsioy reptatado. q h datuay ad cat
h. n. macia p po q fo m no assilet p pro ca i m. qr ht i se
mod. spcm. ordine. h exiit. ut d. agi

hẽt mod' spẽi ⁊ ordĩe q̃uis ĩ perfectiõe. contra autẽ q' dr̃ os
nõ producat sibi eq̃le sileς. ĩmo p' gradũ ⁊ id ad
h' qd' gradus sit perfectus. necesse ẽ ponere ad pr̃ dm̃ ⁊
h' silimũ ⁊ ad pr̃ ul' ⁊ h' aliquo mõ sile. lz nõ
oĩo ñ perfectũ q' q̃uis inse minimũ hẽat a deo nõ
tam opt̃ie ordiatũ ẽ. Ad 3 qd' omne q' produ
cit producat p'sile in forma ⁊ cognõ. sile dr̃ q' est
agens s' nũm ⁊ s'm rõem. agens s' nũm producat formã
q' est ut nature sic hõ hoĩem ⁊ asin' asinũ. agens
s'm rõem producat formã. nõ q' est ad rem. h' p'dere
in mente. sic artifex producat archã. ⁊ sic producte sunt
res. ⁊ h' mõ sunt forme [illegible] eterne. q' sunt deus ⁊ h' ita
posuit plato. q̃uis ẽẽt sic imponit ei augus.
Si autẽ ult' processit ut imponit ei ar̃. absque dubio
erravit. ⁊ rõ sua que posita ẽ cum illo [illegible] sic
ostendit ph's. forme nõ ex diuisa a singularibus separate.
nil oĩo faciunt. ñ ad operationẽ ñ ad cognitionẽ. Ad ul
timo 3 arm̃. nũ ñ pt̃ si ñ ex aliquo. ut ex nichilo.
dd' q' ex nichilo. ⁊ h' per rationẽ. qd' ob q' actio ẽ in q'd.
dd' q' creare nõ ẽ agere. sed facere. ⁊ h' refert int̃
agere ⁊ facere. sola agentem q' ipse in qd' agit exigit.
facere eã. Ad ultimũ q'r in quo sit creatio ⁊ passio.
dupl' respondet. quidam dicunt q' nõ ẽ subiectũ. nec actiuus. Si
ua ad utrumque. ⁊ tale perdit ĩ ad qd' ẽ illi q' ius
in eo hẽat esse. alii dicunt aliquid. qd' ad eam ñ ẽ ad q' p'
ñ esse. ñ creatio d' nũm aliq' media ⁊ int' dm̃ ⁊ creatũ
[illegible] solũ dicit esse eius a nõ ordiem ad p'm effi
ciens a quo ⁊ nõ ad esse. ĩ tñ q' ordo ille totaliter
ẽ in creata ⁊ nõ ĩ illo. unde cũ dr̃ ex nichilo ad fieri
pt̃ intelligi [illegible] aut in [illegible] ut ex termino [illegible]
[illegible] ex parte [illegible] aut ordinalis ut de mane
fit meridies. sic p'mis duobus modis dm̃ ẽ ex nichilo ñ
[illegible] mõ unũ ẽ s' nũm ⁊ s'm rõem s' nũm p'li
[illegible] ñ infinitã q' nõ indiget subiecto [illegible]
ita facilis pt̃ ad producere ex nichilo sic deus. [illegible]
[illegible] s'm [illegible] infinito soli attribuendũ ẽ necesse q' ius non
possit cõsile recipere [illegible] creato [illegible] ẽ ei [illegible] sic ⁊
ipa oĩpotencia.
[illegible] s'm q' ut mũd' sit p'ductus ex tẽp'e a
ab eterno. ⁊ ad nõ ex tẽp'e ostẽdit ⁊ [illegible]
rõibus suppositis a motu [illegible] ostẽsiua sic. an te
omnẽ motũ ⁊ mutationẽ [illegible] p' mũd'. Si
omne qd' incipit incipit p' motũ ul' mutationẽ
g' an omne id qd' incipit ẽ mot' ille. Sz ille
mot' ñ potuit eẽ an se ñ an suũ mob'le. g'
[illegible] ẽ incipe. p'ma p'p'o supposita ⁊ ei p'bo p'z sic.
q' suppo ẽ [illegible] perfectũ ẽ an imperfectũ.
Sz int' oĩa g'nã motuum motus ad situ ẽ per

creatiõe. q' ẽ entis cõpleti. ⁊ int' oĩa g'nã motuum
localiũ mot' celãris ⁊ uelociore ẽ ⁊ perfectiore. Sz ta
lis ẽ mot' celi. g' perfectissim'. g' p'm' p'z g' ⁊c.
Item ost' p' 7 ph'ie. omne q' exit i n'eẽ exit p' motũ
u' mutationẽ. Et sile dicit illo q' ut ẽ ab ut in
finitum. ut ẽ ponere aliq' motũ hĩ p'm'. Si motũ
g' mob'le. g' ⁊ mũd'. Silr̃ iõ sunt ostẽsiua a tẽp'e
sic. Omne qd' incipit. aut incipit in instanti aut
ĩ tẽp'e. Si g' mũd' incipit. aut in instanti incipit
aut ĩ tẽp'e. Sz an oĩe tẽp' ẽ tẽp'. ⁊ an oẽ instans
ẽ tẽp'. g' tẽp' an oĩa que inceperũt. Si nõ potuit
eẽ an mũd' ⁊ motũ. g' mũd' nõ incepit. p'ma p'p'o
p' se nota ẽ. Sc'da. s. q' an omne tẽp' sit tẽp'. p'z
ex h' q' si erit [illegible] p'us ⁊ deinceps. silr̃ q'
an omne instans sit tẽp'. p'z sic. tẽp' ẽ mensura cõtin
dens motũ ⁊ mob'li. sz oĩs punctus q' ẽ in recto ĩ
ẽ p'n' ⁊ qd' finis. g' oẽ instans tẽp'is ĩ ẽ p'n' futurũ ⁊ q'
est p'teriti. g' an oẽ instans fuit p'teritũ. p'z g' ⁊c. It
p' 8 ph'ie. si tẽp' producit̃. ul' in tẽp'e aut instanti.
aut ĩ tẽp'e nõ instanti. cũ nõ sit instanti. g' ĩ
tẽp'e. Sz in oĩ tẽp'e ẽ ponere p'us ⁊ posterius. ⁊ p'teritũ
⁊ futurũ. g' si tẽp' ĩ tẽp'e. an omne tẽp' fuit tẽp'. ⁊ h'
ĩ p'ole. g' ⁊c. hec sunt rõnes ph'i q' sunt sup eternita
te ipsius mũdi. Item alie rõnes ph'oz sumuntur
ex p'te cause producentis. ⁊ g'naliter ad duas possunt redu
ci quarum p'a ẽ h'. posita cã sufficienti ⁊ actuali
po'it effectus. Sz deus ab eterno fuit cã sufficiens ⁊ actualis
ipsius mũdi. g' ⁊c. Maior p'p'o p' se nota ẽ. Mi
nor p'z. s. q' deus sit cã sufficiens. q' cũ nullo extrinseco
indigeret ad mũdi creationẽ. sz solũ po. sapiẽ. ⁊ uolũ. ⁊
h' tria fuit perfectissima ab eterno. p'z qd' ab eterno
fuit sufficiens. qd' in actualis p'z q' ei ẽ actus
p'mus ⁊ suũ uelle ut d' ph's. ⁊ sc'i dicunt ẽ suũ
agere. ⁊ uelle. g' ⁊c. Item in p'o omne id q' incip
agere ul' producere. eo p'us ñ producere exit a potentia in
actũ. Si g' deus incepit mũd' producere exit a potentia ĩ
actũ. Sz oẽ tale cadit compositas ⁊ mutatio
sũ mutabilis. g' eẽ dm̃ ẽ compositas ⁊ mutabilitas. h' a'
ẽ 3 summã bonitatẽ ⁊ summã simplicitatẽ. g' h' ẽ i
p'le ⁊ blasphemie. dicere deũ an q' mũd' cepit. hec
sunt rõnes q' imitatores ⁊ modernioris sic addunt
[illegible] has possunt reduci. Sz ad [illegible] sunt
[illegible] ex p'positis p' se notis s'm [illegible] ph'iaz. p'ma
ẽ h'. ĩ p'ole ⁊ in [illegible] addiscit ẽ manifesta p' se q' eẽ
eẽ qd' recipit additionẽ sit maius infinito a nil
maius. Sz s'm d' ẽ sui p'm' durauit infinitum.
g' durationi ei nõ pot addi. Sz cõstat h' eẽ s'm
q' revolo addi [illegible] dies. g' ⁊c. Si di
cas q' infinitũ ẽ q' ad p'tia [illegible] ad p'sens q' ñ

Si quod durauit p' tẽpus infinitum durauit [illegible] p' tẽpus [illegible]
durauit que durauit ⁊ nõ plus g' [illegible]
[illegible] ut [illegible] futurum g' ñ [illegible]
aliud sic erit [illegible] ut [illegible] futurum. Sz i q' aliud nichil erit [illegible]
p'ter [illegible] g' tẽp' 3 [illegible] futurum [illegible] aliud oĩno deficiet
q' 3 impossibile

est, et sic actu excedo ex ea parte qua finitum est aequum. Excedit infinitum. Contra ostenditur quod impossibile est excedi infinitum. Haec est veritas infallibilis. Quod si mundus aeternus, revolutiones solis in orbe suo sunt infinitae. Rursus pro una revolutione solis necesse est fuisse duodecim ipsius lunae. Ergo plures revolutae sunt luna quam sol in infinitum. Ergo infinitorum [illegible] ex ea parte qua infinita sunt excipitur [illegible]. Hoc autem est impossibile. Ergo et cetera. Item, propositio est ista: impossibile est infinita ordinari. Omnis enim ordo fluit a principio in medium. Si ergo non est primum, non est ordo. Sed duratio mundi sive revolutiones caeli, si sunt infinitae, non habent primum; ergo non habent ordinem; ergo una non est ante aliam. Sed hoc falsum; restat ergo quod habeant primum. Si dicas quod statum ordinis non est necesse ponere nisi in his quae ordinantur secundum ordinem causalitatis, quia in causis necessario est status, quaero quare non in aliis. Praeterea tu ex hoc non evades. Numquam enim fuit revolutio caeli quin fuerit generatio animalis ex animali. Sed constat quod animal ordinatur ad animal ex quo generatur secundum ordinem causae. Ergo si secundum philosophum et rationem necesse est ponere statum in his quae ordinantur secundum ordinem causae, ergo in generatione animalium necesse est ponere primum animal; et mundus non fuit sine animali; ergo et cetera. Item, propositio est ista: impossibile est infinita pertransiri. Sed si mundus non coepit, infinitae revolutiones fuerunt; ergo impossibile est illas pertransiri; ergo impossibile fuit devenisse usque ad hanc. Si tu dicas quod non sunt pertransita, quia nulla fuit prima, vel quod et bene possunt pertransiri in tempore infinito, per hoc non evades. Quaeram enim a te utrum aliqua revolutio praecessit hodiernam in infinitum an nulla. Si nulla, ergo omnes finite distant ab hac; ergo omnes finitae sunt, ergo habent principium. Si aliqua in infinitum distat, quaero de revolutione quae immediate sequitur illam, utrum distet in infinitum. Si non, ergo nec illa distat, quoniam finita distantia est inter utramque. Si vero distat in infinitum, quaero de tertia et de quarta et sic in infinitum. Ergo non magis distat ab hac una quam ab alia; ergo una non est ante aliam; ergo omnes sunt simul. Item, propositio est ista: impossibile est infinita a virtute finita comprehendi. Sed si mundus non coepit, infinita sunt comprehensa a virtute finita; ergo et cetera. Probatio maioris per se patet. Minor ostenditur sic. Suppono solum Deum esse virtutis infinitae actu, omnia alia habere finitam. Rursus suppono quod motus caeli numquam fuit sine spirituali substantia creata, quae vel ipsum faceret vel saltem cognosceret. Rursus etiam suppono quod spiritualis substantia nihil obliviscitur. Ergo substantia spiritualis virtutis finitae simul fuit cum caelo; revolutio nulla fuit caeli quam non cognosceret, et non est oblita; ergo omnes actu cognoscit, et sunt infinitae; ergo substantia spiritualis finita comprehendit infinita. Si dicas quod non est inconveniens, quoniam [illegible] cognoscit omnes revolutiones, quae sunt eiusdem speciei et omnino consimiles, obicio quod non tantum cognoverit revolutiones, sed earum effectus; et effectus varii et diversi sunt in infinitum. Patet ergo et cetera. Item, propositio est ista: impossibile est infinita simul esse. Sed si mundus est aeternus sine principio, cum non sit sine homine, propter hominem enim sunt quodam modo omnia, et homo durat finito tempore, ergo infiniti homines fuerunt. Sed quot fuerunt homines, tot fuerunt animae rationales; ergo infinitae animae fuerunt. Sed quot fuerunt animae, tot sunt, quia sunt formae incorruptibiles; ergo infinitae animae sunt. Si tu dicas quod [illegible] vel quod una anima est in omnibus hominibus, primum est error et peior in philosophia, quia, ut philosophus dicit, proprius actus est in propria materia; ergo non potest quae fuit perfectio unius esse perfectio alterius, etiam secundum philosophum. Secundum magis est erroneum, multo minus una anima omnium. [illegible] Ultima ratio adhuc potest esse: quod habet esse post non esse impossibile est habere esse aeternum, quoniam hic est implicatio contradictionis. Sed mundus habet esse post non esse; ergo impossibile est esse aeternum. Quod autem habeat esse post non esse probatur sic: omne id quod totaliter habet esse ab aliquo producitur ab illo ex nihilo. Sed mundus totaliter habet esse a Deo; ergo mundus producitur ex nihilo. Sed non ex nihilo materialiter; ergo originaliter. Quod autem omne quod totaliter producitur ab aliquo differente per essentiam habeat esse ex nihilo patet. Illud quod totaliter producitur producitur secundum materiam et formam. Sed materia non habet ex quo producatur, quia non ex Deo, manifestum est; ergo quod ex nihilo. Minor autem, scilicet quod mundus a Deo totaliter producitur, patet ex problemate alio.

Respondeo: Dicendum quod ponere mundum aeternum esse sive aeternaliter productum, ponendo res omnes ex nihilo productas, omnino est contra veritatem et rationem, ut ultima ratio probat; et adeo contra rationem ut nullum philosophorum quantumcumque parvi intellectus crediderim hoc posuisse. Hoc enim implicat in se manifestam contradictionem. Ponere autem mundum aeternum, praesupposita aeternitate materiae, rationabile videtur et intelligibile; et hoc duplici exemplo. [illegible] mediante a Deo per modum vestigii; sed si pes esset aeternaliter in pulvere in quo fieret vestigium, esset etiam vestigium coaeternum; et tamen a pede esset vestigium per hunc modum. Sic in principio posuerunt esse coaeternum auctori, quod philosophi ipsi [illegible] vestigium esse aeternum [illegible]. Rationale enim creatura procedit a Deo ut umbra; Filius procedit ut splendor. Sed quam cito est lux, statim est splendor, et statim est umbra, si sit corpus opacum vel obvium. Si ergo coaeterna est auctori [illegible], sicut ponere est Filium, qui est splendor Patris, aeternum, sic rationale videtur creaturam, quae est umbra summae lucis, esse aeternam; et magis rationale [illegible] oppositum, scilicet quod numquam fuit aeternaliter [illegible] divina influentia. Sic posuerunt quidam philosophorum; et adeo rationabile ut [illegible] excellentior inter philosophos [illegible] exponunt [illegible] praetenderunt; et in hunc errorem dilapsi sunt. Quidam tamen moderni dicunt philosophum nequaquam hoc sensisse nec intendisse probare quod mundus non omnino coeperit, sed quod non coeperit naturali motu. Quid horum magis verum sit, ego nescio. Hoc unum scio, quod si posuit mundum non coepisse, [illegible] rationes eius supra a motu et tempore sunt efficaces. Si autem hoc sensit quod nullo modo coepit, manifeste erravit, sicut in pluribus rationibus ostensum est. [illegible] et necesse fuit eum ad vitandam contradictionem po-

ne aut mo no ee fem aut qd no ee fem ex nihilo. adiuta
du aut ifinitate actuale necesse fuit pone. alii aie
rodal corrup aut unitate aut eclatate et i aufer
re bitudie. vn iste error et malu ht iniciu et pe
ssimu ht fine. Quod o p de motu qd e pmus
int os motus et mutatoes q pfectissim. dd qd
loqdo de motib et mutatoib uilib vni dic et n
ht instancia. lo aut de mutatoe si illis p q ipm
mole pcessit. i eo no ht iutate. sla illa pcedit oe
catu et i mole pm ac ph et ei motu. dd qd mot
no erit in ce ple n mise. h cu alio et i a. et qm
ds i eod instanti mole fecit et ut motor si mole
i fluxit. so motu mole generavit. Si aut qras
de illa cate dd q ubi stare e sic in pmis. et h me
lius ifra patebit. Qd t o de nuc tpis et e. i tpr
e dup nuc. dd q sic in celo e dup assignac pu
ctu e sit aut p q fes e. et si pu sit e pone et assig
re puctu pm du ia e no e pone pmu sic e ac
cipe i tpr nuc dup ex i ipa pductoe tpis. fuit nc
pm. aut q no fuit ad qd fuit pm. tpis i quo oia
dni ee pducta. Si aut de tpr postq fcm e sum
e q e ts p iti et sc ht pmod celi. Si h mo no fu
erut res pducte i tpr ia pfcto et i pi q rones ph
nl ualet oio ad hac pclone. et q dr q an tpr e ee
tpr. vm e accipi in dicendo no ee antea pce
dendo. Qd e de tpr qn cepit. dd q cepit i suo
pm. pm aut tpis e instans ul nuc. et i icepit
in instanti et no ut illa rō no fuit i mutati. g no
cepit in instanti q successiua e in sui inicio. pt
tu et alr dici q dup e loq de tpr aut b eem aut
b ee. si b eem sic nuc e tota een tpis et i icepit
cu re mot no i a nc. h i se ipo. q stati e i pmis.
vn n huit alia mesura. si b eem sic cepit cu motu
u rotatois. n cepit p extoe sz pa p ipm mutabi
liu mutatoes et max pi mo. Qd o de tpr su
ffica et actual. dd q cu sufficacs ad aliq e duobs
mois aut opans p nam aut p uolutate et rone.
si opas p nam sic stati cu e pduat. Si aut opas
p uolutate et qvis sit sufficies n oz qd stati cu
e opet. opat n. b sapia et dilectoe et i psiderat co
gruitate. Qm g queiebat n ipi cate etni
tas n decebat dm alic be nobilissima creatr
adonare. so dina uolutas q opat b sapia pro
duxit no ab etno. sz i tpr q et sic pduxit et sic
et disposuit et sic uoluit ab etno. n. uoluit pdu
ce tunc qn pduxit. sic ego nuc uolo cras audire missa
et i pi q suffi no cogit. Simli de actual dd
q cu duob mois pt ee i actu aut in se ut si
dicat sol lucet aut i effectu et si dicat sol illuiat.

p in sp ds fuit i actu. qm ipse e actus pur ul hns
admixtu. de pot d in n sp i actu. n. n sp fuit p
ducens. Qd o p si de n pducete sit e pducete
mutato e ab ocio i actu. dd q qda e agens i
quo actio et pductio addit ad sup agente et pro
ducente. tale e de no agete fit agens uariat a m.
et i tali an opom cadit ociu et i opoe addit cople
mtu. ad e agens q e sua actio et tali nl oio ad
ueit cu pduat. n e i eo fit ad q n pus et tale
n i opando recipit oplemtu. nec i no opando
e ociosu. e n de no pducete fit pducens mutat ab o
cio i actu. tale aut e ds et b phos q posuerit eu
dm simpliciter. pt g q stulta e eor ro. Si ei ipse ociu
i opone addit oplemtu uitando res ab etno pdu
xisset si i reb pfcm bonu no eet ac ph n cu ipse
q pfcissim se ipo pfcm e et ius si ipse immutat op
tet res ab etno ee nil posset n de nouo pduce.
qlis g ds eet q nc nil p se posset. h oia dementa
i dicat mags q phia ul rom aug. Si tu
qras qualit posset capi q ds agat tpr tn ni
cipiat age. dd q et sib plene no possit capi
qz ymagie sucta. pt tn necta roe p tuta et si
qvis se a sensib retrahat ad itelligibilia aspi
a in pcipiet. si n. aliquis qrat utr angls pos
sit face pecuniu sigilli cu no hat manus ul pbicere
lapide. pt q pt q h pt sola iutute sua absq or
gano qd pt aia e cor et in mebro suo. Si n. agls
pp simplicitate et pfcone tm hoiez excedit ut po
ssit face sn organo medio i d adq h nec idigz or
gano possit et i face p unu q ho pt p plura qn
to mag ds q e in fine toci simplicitatis et pfcois
absq oi medio sue uolutatis ipio q n e aliud
q ipse pt oia pduce ac ph ipducedo i mutabi
lis pmanes sic pt ho manuduci ad itelligendu.
h aut pfecti capiet. Si quis ista duo i suo opi
fice coteplari s q e pfcissim et simplicissim ex p
fcissim oia q s pfcois ei atbuut q simplicissi
mus nl ai i eo diusitate poit. ac p s nlla uarietate n
mutatoe no stabil manes dat cuncta moueri. Boe
Consequent querit de principii unitate cum q duo querit.
Secundo dato q ab uno pn. qr utr ipse p se ipso
pduxit omia an mediante alio.

Quod aut a plib principiis sint pducte res pout
manichei q posuert ad ee pn spualiu et icorpti
et iuisibiliu ad corruptibiliu et corpaliu sn uisibiliu.
et pm uocat dm lucis sed uocat dm tenebras et qd
pe eor sit ua et catho ur placem sep tm. jo. xiiii.
regnu meu n e de h mundo. dic ipse rex glie. et ds
lucis g mudo e uisi ad dm lucis n spectat. n ego

Instas q d cuiat genuiat signa q d q pin z relatiuz et spem a pin fuit ... d ... nec ... fiuante

ac pma fuit

vn phs ...

no

cu ... pfecti ...

sua

pot

ponit

Cap. vm utr res ducte sint i ee ab ... pn

ē odiatus ab eo. It. jo. xv. ueīt p̄nceps mūdi h̄
ille ē p̄ncipatus tenebrāꝝ. g̃ uīt. ꝛc̄. It apo. ij.
cor. x. ꝛ eph. ij. vocat diabolū deū h̄ sc̄li. si n̄
mēt ꝯs dia ꝺ̃ alie n̄ eēt q̄ ꝯdidit. g̃. ꝛc̄. alias plu
mas adducūt auctes de scͥptā. sꝫ hꝫ solutꝫ sol
uūt ꝛ alie. It roīb; pbat hoc ip̄m. sꝫ mō oppi
toꝝ opposite ē cāe. sꝫ spūalia ꝛ coꝛ̄alia h̄ūt repugn
anciā. vn̄. Ro. vij. video aliā legē in m̄. in r̄ple.
mē. ꝛ gal. v. caro ꝯcup. adu. sp̄. ꝛc̄. It nouū
ꝛ ve. t. aduſantꝫ sic p; ꝯ. ꝯ. q̄ ī papiut recte ꝯia
sic iuuar ꝛ n̄ iuuie, occide ꝛ n̄ occide. g̃ necc̄e ē ponē
duo p̄ncipia p̄ͣ oīuī spūalū. aͣ coꝛ̄alū. vnū ue
tis ad nouū. It id sil̄r se h̄ns sp̄ natū ē facē id.
g̃ cū ꝺ̃ boni uniformit̄ se h̄at ꝛ silr̄ ꝛ sp id facit
g̃ cū sit cā ꝯdituā, nulli ē destructiua. ꝛ cū sit cā
p̄ductōis n̄ erit cā destructōis n̄ corruptibilitatis,
g̃ corruptiͣ ē ab aliq̄ p̄nͦ. Tercia rō ē, oē q̄ boni
ꝺ̃ faciat, ē bonū. oē q̄ ē bonū ē diligēd. ꝛ n̄l oīo q̄
fecit ē odiend, sꝫ iste mūd ē odiēd ꝛ sp̄nēd. silr̄
inta cānal. pro. ij. Nolite diligē mūd ꝛ ꝛtm.
jo. xij. q̄ odit a. s. ꝛc̄. In h̄ꝫ aut̄ ꝯ rōnes ꝯ
auctes. jo. i. ꝺ̃ de ūbo. oīa p ip̄m fcā ē. sꝫ ūbū
ē bon ꝺ̃. g̃. ꝛc̄. Si tu dicas q̄ oīa nō distbuit
p̄ uisibib; ꝯstati sc̄. mūd p̄ cū fcꝫ ē ꝛ in. e. n̄
cog. ꝯstat q̄ deb̄ mod lō ꝛc̄. It ꝯ ult̄. data
ē m̄ oīs potas in ce. ꝛ in t̄ra. ꝺ̃ dicat boni. aut
g̃ ite data. aut iuste. simil̄r ergo celū ꝛ t̄ra
sua ē. ꝛ ip̄e fecit. Si iniuste. g̃ uīt q̄ ip̄e ꝺ̃ boni
ī ite usurpauiat sibi alienū. ꝛ ita q̄ fuīt ī ītuō.
It ille fuit ꝯditoꝛ rē uisibiliū q̄ dedit. ve. t. p
bo. ac. xiij. ꝺ̃ paul. uiri fr̄es ꝺ̃ plebis n̄re ele
git p̄res nr̄os. ꝛ post q̄ h̄itāt terbn. p̄ncipes
hec ignorātes ꝛ iudicantes implevert, sꝫ iste fu
it ꝺ̃ lucꝫ. g̃ ꝛc̄. It roīb; ostēd. oē bonū ꝛ pl'
cū aͦ bono, sꝫ ꝯ uisiblia bona ē ꝛ pl'chra, g̃. ꝛc̄.
p̄ bō. aut bona ē aut mala. si bona ꝺ̃ ꝯpositū.
Si mala g̃ coꝝ corruptō bona. g̃ corruptō eoꝝ
ē aͦ bono. q̄m oē bonū ab ip̄o. g̃. ꝛc̄. It q̄ꝫ
ad iuicē ꝯiugūt, necc̄e ē ꝯiugi p ad ī quo ꝯi
cāt. sꝫ ī nullo ꝯicāt q̄ differt ī p̄ncipus p̄mis. Si
g̃ aīa ꝛ coꝛ ꝯiugūt. necc̄e ē q̄ ab eod ꝺ̃ p̄du
cāt, sꝫ aīa ē a ꝺ̃ lucꝫ. g̃. ꝛc̄. It q̄ro de istis du
ob; p̄ncipus q̄lit̄ se h̄ant ad iuicē. aut. n. h̄nt
pacē aut bellū. ali. n. n̄ uideo q̄uō possit eē sꝫ
ꝺ̃ lucꝫ n̄ pt̄ bellare cū in eo sit sūma pax ꝛ ꝯcoꝛ.
ꝺ̃ tenebꝛ cū ī eo sit oīoda malicia n̄ pt̄ ꝯcel eē g̃
uī n̄ bellātꝫ ꝯcescūt ... dō q̄ qō de pl. alitate
p̄ncipioꝝ ꝛ pli. pt̄ ... ꝛ ꝯ ... diuisꝫ locis tr̄tada ē.
pt̄. n. q̄ri utꝝ pla sīt p̄nꝫ, ita q̄ unū sit sūme
bonū quoꝝ utꝫ; sit bonū. ꝛ ꝯ h̄ determiari ī p̄ li. ij.
q̄r de ūitate dīe eēn, p ilͦ q̄ri utꝝ pla sit p̄nͣ ī
q̄ unū sit sūme bonū. aliud sūme malū, ī q̄ ab
uno sit [o]ē bonū. ab aͦ oē malū. ꝛ ꝯ h̄t determi
nāi ī tc̄tatu de malo. nō. n. pt̄ h̄ qō scīri. n̄ sciāt
p̄ q̄ sit malū, pt̄ ꝛ q̄ri utꝝ pla sit p̄nͣ, quoꝝ
unū sit p̄nͣ ī corruptibliū ꝛ spūaͣ. aͦ sit p̄nͣ corrup
ꝛ uisibiͣ. ꝛ h̄ h̄ determiāi nūc, sꝫ q̄r de ēritū rē ī eē.
ad hāc aͦ q̄onē. dō. q̄ error iste de pōne duoꝝ p̄nͣ
n̄ solū ē ꝯ fide, imo, ad ꝯ ronē p; uir eēt ī boīe
q̄ ad de pl'ia sciuit hēc errorē aut posuisse aut
defendisse. tn̄ iste error pessim. q̄ p̄tendit ali
quā spēꝫ pietatis. vi. n. dō bono attribuē bona
ꝛ pl'cra ꝛ nobilia, ꝛ alij p̄nͣ alia, magꝫ sbitūt
ꝛ eēm di magꝫ fedaūt, ꝛ q̄ ꝛ a simplbꝫ magꝫ pt̄
capi. ꝛ fͣ ymagīne cogitari. ꝛ ꝯ ītū erroꝝ
pessim de mltiplice p̄nͣ, ꝯ innūabiles errores ꝯse
cūt uanissimi, sic ut ē notū q̄ secta manicheoꝝ
nouerit, sic de iurāmto. matnīo. hoīcidio, ꝛ alꝫ pli
bꝫ, que oīa suas h̄nt ī p̄bōnes p scͥptꝫ, Cap aͦ
ꝛ p̄ncͣ erroꝝ, dapnat oīs pl'ia q̄. s. duo sunt
rē p̄nͣ. pͣ. tn̄ q̄ ordo unī destruitur sꝫ ꝯitio, sꝫ
ē q̄ dīna pō limitat, ex h̄ q̄ nō possit ꝯtia ad
p̄ducē. tn̄ ē q̄ ex h̄ dīna eēnͣ ꝯ scͥptͣ ꝯposit in
sit ī regione lucꝫ. ꝛ sꝫ h̄ ua ē. n̄ ꝺ̃ ē ꝺ̃. n̄ ali
quid bonū. est ad auctes q̄ꝫ aͦ adducē. dō q̄
m̄d dupͣ accipit ī scͥptā. videlꝫ p m̄udana cā
tura, ꝯ m̄ dapnat ī scͥptꝫ, ꝛ n̄ ꝺ̃ eē aͦ tāq̄m
malū, q̄ p̄m nō ē aͦ sꝫ ē ali patebit. ꝯ m̄
ꝯmdat tāq̄ bonū ꝛ pulc̄, sic ꝺ̃. ge. i. vidit
ꝺ̃. o. q. fe. ꝛ e. ual. bo. ꝛ h̄ m̄ ē a ꝺ̃. ꝯm h̄c
distinctōeꝫ soluūt oīa. nā q̄ ꝺ̃ regnū x̄ n̄ eē
de h̄ mūd ītlr̄ de m̄udana ꝯuſatōe, q̄ ip̄e n̄ regt
ī mal' sꝫ ī bonꝫ. quoꝝ ꝯuſatio ē ī celis. silr̄ q̄ ꝺ̃
q̄ dya ē p̄nceps m̄di, ꝛ ꝺ̃ ītlr̄ de m̄udanꝫ ꝛ
sclārē uiuētib; ꝛ ꝯuſantib;. p; g̃ q̄ deceptꝫ
ē stultꝫ ꝛ ip̄ manicheꝫ q̄ nesciuit distingue ꝛ
idm peccauit ī illatōe. n̄. n. sc̄. ē p̄nceps. g̃ ꝯditoꝛ.
Si. n. sequeret, ē rex frācie sit p̄nceps frācie. g̃ fe
cit eā. qui sic argueret stultꝫ iudicaret. ꝯe in ꝯ
stulcꝫ arguit manicheꝫ, ꝯ nō sc̄. ē ꝺ̃, g̃ ꝯdi
toꝛ. nā si sic ē dicat phi. ij. quoꝝ ꝺ̃ꝫ uēt ēt.
g̃ uēt cāuit illos. stulta g̃ ē h̄ rō, q̄r ꝛ mani
chei. Qꝫ ō q̄ ꝯioꝝ ꝯie ē cāe. ꝺ̃ ītlr̄ decāꝫ p
vīꝫ ī ī sc̄cꝫ ma dcā ꝯpo h̄t ūitatē. ꝛ io q̄
nesciuit distingue, deceptꝫ ē pessime manni
cheꝫ. ꝛ q̄ ita sit p;. Si. n. ꝯioꝝ ꝯie ē cāe ꝯ
p̄uātes, tot eēnt p̄nͣ quot ē gnā ꝯ ctatiꝫ.
g̃ ali ꝺ̃ꝫ fecissꝫ calidū. ali frigidū, ꝛ sic de alꝫ ꝯ ie

Error manicheorum ...
Qualiter ... p̃ncipe ... mundi
Obiectōe ... q̄ uaria ... mundana ...

tatib3. sicq3 i arguet ab oib3 ꝯstrucdo9 eet [ꝯcedit] sq3 tā
mag̃ stultissim9 manichꝫ / qd tm̄ dr ꝯcatio ꝯua
tur spūs. cū ꝯnom̄ carnis aliū accipit p n̄. si
cut eph. v. nemo unq̃ odio car su. hꝫ. & sic nō
ꝯuatur simo mutuo amore nectūtur. acci
pit & p ulao & corruptē q̄ ē i carne. & ro̅ne
h9 ꝯuatur. nō tm̄ hn̄t cāz ꝯuā. q2 n̄ hn̄t cāz
efficientē. Ad ob̄ qd rō sil. se hns &c. dō q
aliq9 ē agens q agit se ipō / & d ipō ē q pro
ducendo diūsa / diūsificat. imo uno & eodem
pducit mlta. ad ē agēs q agit p ad a se / &
ꝯ diuersatur in agendo diūsa. ds aut ē agēs
p mē & nō s9o. & q h̄ n̄ intellexit manichꝫ9
posuit diūsa pn̄a & diūso legis latore q̄ ca
uideat in legib3 diūsitatē / & i reb3 & q9 stulte
moti fuit sensibli pz. videm9 n. q rō arti
fex p eand artē domificandi / facit aulā / & celo
a chaz. nunq̄d duos artifices oz ad h̄ sacie
da inuenire. Rursus rō medicus h̄ candē
artē medicine / diūsa eid egroto h̄ diūsos
status appōit medi̅ca / & diūsa dat p̄cepta / & ꝯ
traria / h̄ diūsitates i firmorū / imo stultus eēt
medicus q eandē rē sp daret medi̅ca & p̄ce
pta. Si ḡ diūso fuit status hoīuz i capi, ut
iudeorū & iustorū euuāg̅ii. qd pluribus unū &
eundē diūsa & ꝯuā p̄cepisse. actn̄ ꝯua n̄ ē
spualit̄ i intellcta. Ad ult̄ ob̄ iā solutū est
q2 uaciositas mundanorū ē ꝯtēp nenda / si cātā
amanda. & ds i ea laudand9. & oms cātura lau
dant dnm̄ & bone ē & h̄ sufficiat.

Cū supposito qd oīa ē ab uno eod pn̄o. ḡr
utr̄ i d pduxit oīa se ipō. aut medi̅ate a9. & ꝯ
medi̅ate a9 ult̄ / ꝯgruū de libalitate agētis ēat
n̄ tm̄ cōicēz aliꝫ actū / s3 & pōm multiplicandi & ꝯf
fundendi. s3 ds ē agēs libalissim9. ḡ ult̄ q p ca
turā q̄ fecit / dedit pōm faciendi aliā. & illa al
aliꝫ & sic pcedendo usq3 ad ultiāz. Si dicas q
cātā n̄ ē capax tante pōis q̄ mai9 ē facē ad cui
ē resistentia / q̄ u nlla. s3 cātā i faciendo ex aliqua
resistentia / s3 faciendo aut ex nilo nlla / ḡ si ē ca
pax ꝯ9 p. & be It de nobilitate agentis
ē facē nobiliora opa p se ipm̄. & min9 nobi
lia. p ministrū ut pz. deceꝫ. n. regē iudicare.
s3 n̄ decet eū coquinā facē. ḡ si p m9 ē rex no
bilissim9 & pduat res h̄ q decēt ei ~~necitate~~.
vr q ipe debuit unū pduce. & p i d min9 nobi
lia. & sic pcedēd usq3 ad ultimū. Si tu dicas q
n̄ ē sile de cō & a agente cāto. q2 ds n̄ pficit
ab aliquo ope. aliter q op9 regis / pplicati tōis / &

gubnatōis / p'mū ē & eē. deus regit unā ciuitāz
& gubnat p .c.m. & h̄ ē ad ostensionē sue nobi
litatis / q̄ sil̄r n̄ ēat. It oste q nectm sit ita ēē.
sic. oīs effect q erit ab aliq̄ cā nāli erit ab ea
l9 p aliā cāz ꝯ ptiaz / ul9 p se ipam ꝯ ꝯtiati. sic
ē cā uilissima n̄ ualeꝫ artari nec ꝯ p̄ari / ē nlla
possit / s3 ad dico. ḡ ē pducit. mlta / pducit
p aliā cām ꝯpar. Itez ego uideo q uirtus
unitatis ē ad nūos i finitos / tm̄ unitas nullū nu
merū pducit / q̄ pducit pit a nūo. q i medi
ipaz seq. s. dualitatē. vn̄ nllo mō unitas fa
cet i narium n̄ p dualitatē. & sic i alus pcedēd.
s3 uirtutē sil̄r q nō pdit adō mlti pr̄ ē ipe sit
sume un9 / n̄ p ipas res. Si d q i d n̄ sit ꝯ ꝯ tu
ult̄ / q h̄ recipit ab aliq̄ / in tm̄ ei tē. s3 ad so
lū dm̄ tnr̄ cātā ex toto. solū n. dm̄ dz dilige
ex toto corde & tn̄ ad eq̄lit̄. ḡ solus ds ēat to
tū. s3 ēatio ē actio i qua totū pducit. ḡ &c.
It maiꝫ ē rei de nō ēē ad eē pducē / q ꝯ suare & p
ficē. ḡ si ds medi̅ate alio ꝯ suaret & p ficeret / ergo
res dō nllo mō indigent. ḡ n̄ ad deū tenderet
ꝯ oīa ē / q2 bona tendut ad ipm̄ / & ordiata / ḡ n̄l eēt
bonū nec ordiatū / in quo cū pncipal9 ē rō finis
i eod ē rō boni. It q sit i pole ult̄ i pole ē cātu
rā agēs / se tota / cū nlla sit ꝯ fo sump̄. ḡ ipole est q agat
cātura agē p pōm i finitā. ꝯ int oīo nil & ad
ē distancia i finita. ḡ nō pōt reduci n̄ ab agente
uirtutis i finite / talle ē aut̄ q solus de &c. Pro
dō q pole q ds pduxit res p a d agēs ē auiltē /
& ꝯ sicces s3 solū p filiū suū. dic. n. & cēa ē / nō sol
ꝯ s3 ꝯsum & ꝯ rōne / & pōm oēs pducas ex nilo.
oīo ē ꝯ rōm / ita q n̄ possit capi quō agēs pos
s3 ad ex nilo pducat. nec eād aliqm̄ plerū h̄ p
sumsisse / s3 supposuo pō. s3 mlti p̄n9 / ples fuert ph̄i
q posuert ordiē i pducēd grādatī descendend. s3
mō. de ē sit oīo simp̄ / ē act9 ē i intellc / n̄ pducē
n̄ i intellnaā pmā & unicā illā q9 ꝯo ꝯ distare
ap p̄n9 i intellit se & p̄ m / & i ā in fine ꝯ posita.
& ita pduxit orbē suū / & i intellnā si orbis / & sic
dei ceps usq3 ad orbē lune / & intellna a decima / q̄ue
i rigdubat s3 aīas rōales. & sic ordo ē i pduc
do. i i irradiando / s3 ꝯ erroz sim hꝫ fundamentū. in
del3 qd mile p̄n̄ n̄ pductū / sic simp̄ pbatū ē. It
p̄ aim hꝫ rōnē. dic. n. q q2 siplicissim9 ē ds / n̄
pducit n̄ unū / s3 h̄ mag ē ad ꝯ pō. q̄to ad si
plici9 tanto pcedis. & q̄to pcedis tanto i plia
pt. ḡ si ds simplicissim9 & h̄ ipo pōt i oīa sil mis.
Rursus h̄ rō repugnat eis. s3 ult̄ q siplicita
tē n̄ pducit n̄ unū / cū i intellna. Da. s3 siplicior

vel p ꝯ ꝯpositis illa t. elle de
agente nālr q se hꝫ ad unū
tm̄. sic nā. ꝯ o dragile &
uolutate q se hꝫ ad opposite
ꝯ. s3 d̄ suficientez

nobilitate

vk

& nouū

ꝯ solū p t9 ipe est

ꝯ distinctio

[illegible]

Q̄ pē an dato possit ēē. vl q nō. Dē q sic p9 ꝯ possile ē. oē q̄ ꝯ
ꝯ i pon ꝯ actu. oē u ꝯ ad i pon ꝯ ad i actu. q pon ꝯ i alq̄
oē u talē n̄ ꝯ n. s3 ad. ḡ oē q sic. sic ex aliq̄ n̄ ex nō. ḡ n̄ [illegible]
[illegible]

mē oēs .viii. uelit motiue ē maior uarietas stellarum q̄ī aliquo orbium inferiorum. q̄ uit p ratione sua q̄ conformes sit. 7 ī ro ponimus dic̄ primi. p̄ h̄ dd sic d̄ siderare uirum oīa ī prima ḡditione īmedi a dō sunt pducta. q̄ n. cātio ē tm̄ s̄ic t̄m totū. ī o decuit eē soli dī. n̄ potuit eē alicuius subaltern ut plantationes adhuc ptē pducte. Cōtra obi de utilitate 7 nobilitate. dō q̄ ī ut utilitas. q̄ nobilitas supponit ordinē 7 possibilitatem ī act̄. ī actione creationis n̄ attēditur ordo. eq̄l n. uirtutis 7 dignitatis ē pducere asinū ex nihilo 7 angelum. q̄ utrumque īfinite pō. n̄ ē 7 ī h̄ actu possibilitas cātiōis ut uisū ē. p̄ h̄ īfinite non sic de actu regis 7 ppagat̄. ī o p̄s q̄ n̄ ē sile. Cōtra obi q̄ cātiua ē eipar q̄ n̄ h̄t resistentiā. dō q̄ ī ḡui resistentiā ostā adopōne. ḡ eito q̄ īpediat nilo h̄t uiuans. s. fundamentum 7 appetitu m̄. ḡ ī cātiōne nullum h̄t uiuamentum. ī o difficile. ī o nō ē locus āminori ut p̄s. Cōtra obi q̄ cū ulis n̄ p̄t ī effectu ppo. dō q̄ cū ulis q̄ n̄ ē acto purus ī dirigit actiua cāe ptīcularis. s3 illa q̄ oīo ē actus. simil' h̄t ī se roēm ulis cāe 7 ptīcularis q̄ sil' h̄t primitatem 7 actualitatem. ī o p̄t ī multa 7 p̄ tot p̄t ī illa. Cōtra ultio obi p̄ unitas n̄ p̄t ī nuḡs pst̄ioes sin̄ postlorib. dō q̄ n̄ ī puecto ē pō actiua 7 sufficiēs ad lineā. n̄ uiuum ad nilu. nā ipa unitas ē pō oīs nūeriō pō sufficiēs pse. 7 ī o n̄ solū actualis unit̄ q̄ā m̄ passiua p̄t nūi. d̄ a' ī oīa p̄ pō oīo actiua. 7 ī o sn̄ oī medio pōt creare omnia.

Iso de entitate 7 quiditate principij pducti cētis. q̄r h̄ tcio de ipa pductiōe q̄ cātio appellatur cā q̄ queruntur duo. Primo ē utr̄ dicat mutationē aliquā. Scd̄o ē utrū dicat ad medium mē cātiōem 7 cātiuā. Cōtra q̄ dicit mutationē ut p̄ p aucterē. au. xii. dē ci. oīa q̄ cātā s̄t mutabilia ē. q̄ de nilo fcā ē. si ḡ cātibile ē mutabile. ḡ cātū ē mutatū 7 cātio ē mutatio. Si tu dicas q̄ ē mutabile q̄ p̄t ī nl cedē 7 nō q̄ pductū ē. Cōtra sic destrui dic̄ uiā deueniendi in nō eē. 7 cāri ī eē. si ḡ destructio p̄t mutationē. ḡ p̄t rōne pductio. Itē cātio ē actio 7 s3 omīs actio ī motu 7 oīs motus ī actiōe. ḡ q̄ cātū uē agit. ḡ uē mouet. Si tu dicas q̄ actio diuina ē magis ē ibi q̄ actio 7 tal' ē cātio. obi de passione. q̄ cāri ē ipi' cātiue. si ergo cāri suscepti ē ue passionis 7 mutationis. ḡ cātio passio ē mutatio. Itē p dam. q̄ p̄hs 7 theologus ē. cē q̄d diuisione ī apit ī uis īrōne tendit. loq̄ē d̄ cātē. ḡ s' ipm̄ cātio ē uisio. si oīs uisio ē mutatio sic

ipe dō dicit q̄ cētā s̄ mutabilia q̄ uitabilia. ḡ cātio ē mutatio. Itē q̄nto aliq̄ s̄ magis distancia ptā eo ī pueniendo ab uno ī alterum maior ē mutatio 7 uariatio. s3 ens 7 nō ens sūme distant. ḡ cū cātū de nilo ēē fiat ens. cātio uissie ē mutatio. Itē magis mutat res q̄n suscipit formā nouā q̄ q̄n de acqrit nouā situm. 7 amplius dō magis q̄n acqrit formā substle q̄ q̄n acqrit dispōne accidentale. ḡ q̄n totū de nouo recipit 7 accipit. se mutat maxie. s3 h̄ ē in cātiōe. ḡ uē ē ibi mutatio. Itē si cātio dic̄ actionē absq̄ oī mutatione. ~~ḡ absq̄ oī mutatione.~~ ḡ absq̄ oī tpe. 7 talia p' fuit ī eē 7 sic dō ab eterno. ḡ ut q̄ dē res pduxit ab eterno. Ad oppositum magis dic̄ 7 h̄ ī lin eius: omīs dm̄ facē adpnō aliq̄ ī opando motū ītelligimus ī eē. Si tu dicas q̄ cātio actio n̄ dic̄ motū. s3 passio tm̄. Contra p̄d magis significatum ī actio 7 passio. sic dic̄ grammatice. sic rti 7 obliq. Si ḡ ī actiōe n̄ dō motū. ḡ n̄ ī passione. Item mutatio ē se aliter h̄nt nūc q̄ prius. 7 q̄ cāt n̄ se h̄t aliter uē 7 p̄ q̄ nūq̄ se al' huit q̄ uē se h̄t ī cātiōe. nūq̄ n. fuit ā nūnc se huit aliquit. ḡ n̄ a' q̄ nūc. ḡ n̄ mutat dū mutat cātur. ḡ cātio non ē mutatio. Itē oīs motus 7 mutatio ē pfectio entis ī pō. cātio a' nilo m̄ entis. ḡ cātio n̄ ē motus n̄ mutatio. p̄d p̄s p p̄hm. sa uō p magistrum. Itē oīs mutatio fundatur sup .id mobile. s3 cātio n̄ p exigit aliq̄ mobile q̄ cē mole p cātiōez ī ducat in eē. ḡ cātio n̄ ē mutatio. Itē si cātio ē mutatio. aut ḡ s' actus aut s' sbaz. nō s' actus. q̄ h̄ sola actu cātur. s3 nō sbaz q̄ tc g̃ez g̃nio l' cor. Si dicas q̄d sb nilla hat s̄pez gtius obiect n̄ sol' s' p̄hm s3 s' aug' oīs motus aut ē ad situm aut ad formā. s3 cātio ē ad nilm recte accipe. ḡ ut q̄d nō sit mutatio. Itē creata pō cāt dēs ex ḡtm gnāt. q̄ uerz fiat p pōm īfinitā. s3 dēs p̄t gnāre sn̄ mutatiōe sui 7 cātiue. aut sin̄. qd̄ qr nō. p̄o. dō q̄ q̄dā ē pductio ī qua pductū se h̄t aliter nūc 7 prius. q̄ prim ad sui fuit prius sub una dispōne 7 nūc ē sb alia. 7 tal' ē pductio q̄ ē ex nihilo prius. 7 n̄ ē gnātio. Cāa ē pductio ī q̄ pductū aliq̄ mō se h̄t nūc 7 illo mō prius. 7 tal' ē pductio q̄ ē ex nilo. Tcia ē pductio ī qua pductū oī mō se h̄t nūc 7 prius. sicut ē ibi dic̄ prius 7 tal' ē filij g̃nio ab eterno. ab eterno eē sic p cessit ut 7 nūc cāt. p̄ h̄t rōne motus 7 mutatiōis pductiōis p motū sue sp̄atiōe in' q̄ fit p dispōnes accitales 7 h̄ ī ōige successiuē 7 cū mutatiōe. ī o ne exitus ī eē sui receptiuis [illegible] for'. q̄ sit ī ui

Margin notes (right column):

[illegible]

p̄ p̄hm uel p̄hico [illegible] ḡ fide. [illegible] ut simo mai' [illegible]

sc̄h

7 ecia p̄ gnītē. ḡ p̄t nē p̄t cāre sn̄ mutatiōne sui

Lower-margin notes (left):

[illegible] pductio ab alio ex aliq̄ [illegible] aut de sua n̄a aut de aliena aut de nilla [illegible] Factio [illegible] cātio [illegible] [illegible] pductio de sua sba [illegible] de aliena [illegible] de nilla [illegible] [illegible] pducti [illegible] [illegible] dicit rōm de nil' [illegible] dicit rōm de esse [illegible] [illegible] ordinē [illegible] [illegible] duo [illegible] ordinē [illegible] [illegible] [illegible] mundū [illegible] ad cātū [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de no. [illegible] Secdo m̄ dico

Lower-margin notes (right):

theologus [illegible] Fidei catholice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actio [illegible] n̄ [illegible] actiua. [illegible] passiua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Anselmi [illegible] [illegible] [illegible] plu ne. ul' durationis.

stancia productionis ratione e qualitatem formam non a se habet
sed ab alio efficiente / set creatio caret ratione motus sed tamen ratione
mutationis et productionis. ratione motus caret: quia aliquid
non habet in se nulla pars prius disposita tamen ratione muta
tionis. quia ibi est vita et noua forma inducta. habet rationem
productionis secundum quam habet ab alio efficiente principium / set creatio caret
ratione motus et mutationis / habet tamen rationem mutationis productionis
ratione motus et mutationis caret: quia non est ex nullo principio. non ex nichilo.
sed tamen est ab aliquo et specialiter est ab ipso / secundo dico est
quod productio creationis est mutatio / et creator se habet
ad hoc. sed aliquando uideatur sophisticum. Quod ergo obicitur quod est
sine motu. dico quod in intelligentiis sine motu agentis. non tamen
sine mutatione producti. sicut ut dicit philosophus. anima dum
mouetur corpus inmobile perseuerat. quanto magis deus dum
creat et mutat omnia per se stabilis manens dat cuncta
moueri. Si ergo obiciatur quod uerbum actiuum et passiuum
idem significat / dico quod similiter est. quia actio et passio dicunt diuersa
genera / tamen in coniugatione ponitur unum iuxta alterum. quia
uocis sonitus unum ueniunt ab alio / quod obicitur quod immuta
ri est aliter se habere nunc et prius. dico quod ista non est generalis ratio
quod est mutatum sine mutatione sed solum mutationis illius. Quod
ergo obicitur immutabile est quod se habet eodem modo / et mutabile quod se habet aliter.
dico quod hoc est communis. quia si mutabile et immutabile opponuntur ut priua
tio et habitus et immutabile est quod se habet eodem modo. tunc mutabile est sine
mutatum quod non se habet eodem modo. sed hoc habet tres causas ueri
tatis. aut quia nullo modo prius et aliquo modo posterius.
et ita non eodem modo. aut quia simpliciter aliter se habet prius et aliter
posterius. et ideo cum procedit a pluribus causis ueritatis ad u
nam peccat secundum consequens / ad tres rationes sequentes patet. pro
quia omnes procedunt de mutatione illius / que praexigit naturam et
ens in potentia et quod est generatio. tali autem modo creatio non est mu
tatio. sed super hanc mutationem. unde patet dicta secundum nullam
mutationem. Et si queras utrum sit mutatio ad formam
aut situm. dico quod est ad totam rei substantiam et ita ad formam.
at philosophus sub mutatione ad formam potest comprehendi. Quod quaeritur
de generatione filii. dico quod non est simile quia non est sine
sit ab equali potentia tamen creatio est ex nichilo. sed ex nichilo non potest dicere
... non causalitate. et ordinem quia non ex nichilo habet esse post
non. et ita post non esse. ergo aliquo modo se habet nunc quo non
se habuit prius. et ideo necessario mutatio ponitur per produc
tionem de nichilo secundum sicut in creatione. filius autem est coeternus substantia per processionem.
non ordinem quod habeat ordinem ad nichil sicut ad non esse. ergo potest
semper esse. et ita productio sine inicio et mutatione. unde pro
ductio rei non potest inchoationem rei necessario sed productio
ex nichilo necessario ponit. et ideo creatio includit mutationem.
generatio filii uero nullo modo.

Eodem quaeritur utrum creatio dicat medium inter creatorem et crea
turam. et quod sic uidetur. sicut se habet generans ad generatum
esse et fieri ad factum esse. ita creans ad creatum esse. sed fieri est me

dium inter facientem et factum. et generationem inter generantem et ge
neratum. ergo etc. Item in omnibus creatis entibus differt quod est
et quo est formaliter. ergo differt similiter quod creat et quo creat. sed quod
creatur est creatura. quo creat formaliter est creatio. ergo differt crea
tio a creatura et similiter a creatore / creatio passio. ergo est inter
utrumque. Item quod transit non est idem cum eo quod permanet. sed
creatio rei est in instanti et non amplius. ergo cum esse creature du
ret et maneat post creationem ergo differt creatio et esse. ergo crea
tio et creatura. Item omnis mutatio est via et omnis via di
fferentiatio. quia nichil tendit ad seipsum. si ergo creatio est mutatio
et hec creatura per terminum. ergo differt a creatura ut uia a termino.
sed uia cadit media inter extrema / ergo etc. Item primum
potest si creatio est creatura. et omnis creatura creatur. ergo creatio
creatur. sed omne quod creatur creatur per creationem mediam. ergo creatio per a
creationem. et sic de ceteris usque ad infinitum. sed ergo non est abire
in infinitum potest etc. . philosophus dicens. prima rerum creatarum est
esse sed nichil extra creationem est ante esse. ergo esse non est ante quam
esse non creatio quam creatura. ergo nulla est differentia creationis ad creatu
ram. Item inter ens ab alio et non ab alio non est medium. sed omne
quod non est ab alio est creator. omne autem quod est ab alio communiter est creatura.
ergo inter ea nichil est medium. Item potest si creatio refer
tur ad creatorem. aut ergo se ipsa. aut per aliud. si per aliud quaeritur de
illo utrum referatur ad creatorem se ipso. aut alio et sic per
cedendo in infinitum. Si uero refertur se ipsa. sed refertur
per creatorem ergo creatio non est aliud quam creatura. Item si creatio
est medium inter creatorem et creaturam. aut ergo eternum. aut
temporale. quod si eternum ergo ad eternum est ad deum. si quia tempora
le ergo ante omnem creaturam est aliquid temporale. hoc ergo utrumque
est hereticum dicere reprobatum in concilio senonensi. ... dicens
quod ponebantur aliqua media inter deum et res. Item ... quod
potest sic se habet creator ad creaturam. ... creatio actio ad
creaturam passionem. ergo ... sic se
habet creator ad creaturam passiuam. sed creator non differt secundum
rem a creatione actiua / ergo etc. ... dicendum quod est loqui de creatione
actiua / et de creatione passiua. Si de actiua loquimur. sic
dico quod non est medium inter ... sed solum secundum rationem
intellectus ... quod est sumendo simpliciter est sua actio. sed
loquitur de creatione passiua. tunc distinguitur ... per
creationem nominatum potest significare ... omne quod est ab alio
quod habet esse post non esse. et hoc modo in nomine creature
clauditur ipsa creatio. quoniam creatura non tamen nominat
ipsam creaturam sed ... creata. et sic non est medium. Uel ...
alio modo creatio nominat ipsam substantiam rei ab aliquo producte
de nichilo. et sic creatio ... medium ...
... illa tamen ... ad ...
... a creatura. et hic patet sic. creatio enim dicit
de nichilo esse. creatio non dicit esse a deo. unde ... dicit
ipsum ad non esse ... et ad suum esse producens de ... suum
nomen. creatio enim non significat esse ... sed ... deum esse

In creatione sic mutatio. dicendum quod mutatio dupliciter accipitur. aut stricte ... que habet duo extrema rei aquorum uno recedit et aliud ... eodem subiecto manente. sic accipitur mutatio naturalis. aut communiter largius. que non habet duo extrema rei. sed recedit ab uno quod ... et aliud quod ... eodem subiecto manente ... sic accipitur mutatio temporalis. ... ... motum ... talis est creatio

Marginal notes: se habet prius et posterius aut nullo modo — habebat — [right margin:] actus creationis ... creationis passiue

ee. et h ab aliquo. Si g quit quesit hitudo que
i portat i opatue ad no ee. dd q illa hitudo d
mutato. q ee et mutato i ee. et si quis qsit
illa mutatio. dico q no e aliud q ipa res. et h
pz. q e mutato ad ee et mutato ab ee et muta
tio i ee. mutato ad ee n poit n a pte tmi
tatu ab ee. nil poit n a pte p n mutato i ee poit
ex pte utrisq. et io mutat p n nich ad e q nec pm
ee. mutato fo mo n ad e q nec vlio ee et io n
poit ad ad q ee fee. h sol p i tenitez mutatio
uo i ee ut ii extmu ht et sm qd e p n q tr io
et tal mutato ad p ee n pcedt tm et diuisu ab il
lo f. re. quis n sit eius actu oplet. et io n sic e ca
tio mediu int catore et catuu. sic gno int ge
neratu et gniatu. dicendo g opatuz ad n ee dicit
mediu n diuisu p eencia. h e sil dicedo co
patatz ad catorez. triplex. n. e relato. q da q fudat
sr qtitate acquale. sic aliq dnr siles. q a albi
qda q fundat sr dependencia eencialez. sic opato
nc ad form. qda q sr origine activale. pa rlo
addit ad p eencia. Tercia rlo nich ad n fr e
sic pz i dinis. Media rlo dic ad qd e quoda mo
id. quoda mo ad. Creato aut dic rlone sm
mediu mod. qm ipa catura eencialr et totalr de
pndz a catore. et io oce qd cato n e aliud f rei
a catura. sm mediu int ipiz et deu sm eenciam. h
sm ronem et hitu ne. vn pus e n cati q ee diud
ne. plus tm e id catio actio cu catore q cato pa
ssio cu catura. q i ng dna n solu f sodu nz
acapiedi sh aut dna rois. et h hitudis q n facit
diusitate p eencia. q hitudo illa eencial e. &
vr e de vmie. bitate. vitate eenciali. hiis uisis
patet ob. Conce n. ee rones pbantes q n
e vm mediu f re. Q ob de gniati et gniatu
ee pz. ipo exdeis. q gno n e f totu. imo ad
pergit de gniando. e e endelichia ipa gno. n
pcedes ipiz foraz. ac p hec diusitatez notat n
sic cato f q fit tota in sba aitute dina imt
q re cat uoledo ea p ee cu n sit. ad obiat qd
diffi qd et quo. dd q illa n e dna p eencia. h
quoda mo diffi. quoda mo quenit. l dd q n
e sile. q cato oplectit tota rei sbaz q ostare d
exq e et qd e. Q ob q tiisit. dd q n tiisit rce
ei qd signioni sue sbi tmit. h soliu re creatu.
q pz. si n. cam. e nec pmo ee de sistit cam n
rce ei q poit. h rce ime collonis a talu. Q
ob q mutato e uia. dd q mutato q h duo
extrema. illa e q ngeto diffi actio. cui mote
mutato i ee. mutatio u q tm ht ultim extrmu

ensu pt dre mediu. h nctio oz qd se teneat
e alto extmoz. Q ob q ois catiua cat. dd e
qui in e de catiua ppe dca. Si aut large dicit
no solu catiua dicitur qd cat h q cocurat et qd
e catiue annexu. et h mo e catio. Si q qr q
quid pt ee. dd q i pis e statq ut pus tactu
fuit. vn sic unitas q fac sbm vnu n e unu.
alia unitate sic n catio qua sba erit i ee p alia
catoez pducat sil generatur.
Iuxta ista e dubitates circa lram. et q po de ordie
huius lib ad pcedente. cu n nos cognoscamus
catorez p catiuas q in dom p spectu et scia in
choan a nociozibz nobis g prius debuit agere
de catius q de catore. g lib i pmi n hs oz ee. Rs
dd qd sup cu actu e de catore actu e et de catiuis
put sr uia aduciend i exterioz. nc aut ag de cr
tione rez put cogito de catore annunciatoz ei.
q ag de dicte et lapsu no pt dn cognosca o
ditio n cognoscatur ei pn. pn aut h odois
solus ds e. id oz doctina h libri seq. doctinaz
pcedentis et pz ob m. It qr deh q dic. In p
no pn a do catore md ee tem refert. qro
p quo suppoit iste tr pn. aut p cato. aut p
i cato. q ppitas e tn sitie. no p cato. q nil
catu erat i quo fieret. It ab etno fuint res i
pn suo. f. de. si g p ducto respiciet egrssu a
do nilo m p stare p pn i cato. nc p cato. q
nd erat ad g. et c. Rs dd q ppito e suo casu
tplr p acapi. uno m ut dicat piur ordiez. sic
ide e face i pn q face an alia qd oracet pu
atez respu alie tpal pous. et ma m ppom p
tious. alio mo p i pritate hitudis m f e. et ee m
pn id e q i po istimi tpis. Tcio mo pt ipri
tate hitudiez cae. et ee sens e. i pn. id i filio
dz catte f q dz in ps. oia i sapia fecisti one.
ut sic notet no tm ca efficacis. h et ex [illegible]
iste expones vere e et catholice et p ca euidit
tres errores o indi pducitez. Ex pa eludiau
error quoz da modnoz phancu q dixit md
ex tpi fcm. h me ie illncia. ita q ds p fecit
aglos et cu illo pa dit ind o quaq e pe expo.
si. n. de i pn o ditois [illegible]
ut i illncias i qd p illos ondit [illegible] et h error
ort ht ex illo ubo. faciam h o[illegible] et si. et a
q [illegible] angelis. Ex sa exp [illegible] error.
[illegible] quoz q dixit md [illegible]
tpis f e e [illegible] g fuit [illegible]
ortu huit ex h q n potuere ucer q [illegible] icep
et q tc. et [illegible]. Ex tcia exp [illegible] elud error

teius/plol. q̄ dixit p̄n^a mūdi tā eē etna .s. deū. nr̄. exemplar. si .n. de nihilo sic p eē etnū/co didit de nihilo mūd. nō ē req̄rit p̄n^u q̄ ē exemplar. nec tātū q̄d sit m̄ .7 hic ortū fuit. ex hoc q̄ nō potuit ī tellīr oīo quō ad fiat ex nihilo. Ex hic oīb; elidit error manicheor qui posuerūt p̄n^a mūdi effectiua duo/7 iste elidit p libm̄ declarationis/cauit deus celū 7 t'rā .7 lucē 7 tenebras. 7 h' error ē oīb; uilior. 7 huic se gradati. nam p̄m^s errat solū ī eo a quo. s̄c errat/ī eo de q̄ 7 ē m̄. q̄ ex aliquo 7 ab eterno. tenus errat ī eo de quo. q̄ d^r fēm eē de m̄. nō ex nihilo. 7 ī eo p q̄d .s. eē ex q̄d posuit .ad a dō/ut apparz/7 in q̄n/q̄ posuit mūm ab eterno. 7 p̄fectū. 7 iste error ē multo uilior q̄ error .a. q̄ posuit ab eterno mūm fuisse p̄fecta sua for. Quarto error manicheorum oīb; ē abhominabilior q̄ deficit ī p̄mo p̄n^o/ī quo p̄hi oīs q̄cordaūnt pones .p̄. a duo p̄n^a/ac p hoc aufert ordinē 7 decorē uniū si/7 bonitatē/7 di potētiā/7 h̄c errorē mir certos n̄ humanā maliciā. s̄z dyabolicam astuciā ad adinuenisse. ut se altū dm̄ eē p̄suaderat mentibus peccatorum/ ex dcīs ḡ p; p quo supponat h nomē p̄n^a. pōt .n. supponē p filio. 7 dc̄ p p̄re. 7 terminū dendi fit uel appriato. p^t 7 supponi .p̄. eē actiuā. ut p̄re p̄ p̄ncipio tp̄is. si nō dicat tē ordicē. s̄z cōmitā cia m̄ sunt adinūsat. s. q̄ celū 7 t'ra. ī p̄n^o tp̄is ḡ exp̄unt 7 hic p; l^d. It q̄r deū q̄ dic .a. que posuit eē p̄n^a duo .7c. Q̄r distinguit illa duo distinguit .a. rō 7 ī m̄ nō īr i^o eē v^m p̄ scrutant libros p̄hi. q̄ ipse n̄ pōit n̄ ista tā. rēm. formā 7 p̄uationē. in p̄n^o nouēr mathi. 7 ī l' ī p̄hi^or. nō ē ista que pōit mag^r. Rē. dd. q̄ iō duo distinguit acto. q̄ duo ē ītuisse ea mag^r eīa. 7 unū ē ī uisceri .u. ī p̄hi ista tā pōit. Si querat expsse tueit ī s̄o diffinitione ēt tene. si tūc ē q̄o. q̄ ur̄ nō sufficientē p̄ncipi ī p̄hicas assignasse. īmo si assignauit tā p ter oppatē. 7c ḡ l't. u. Et dd. adh q̄d p̄uatō [illegible] differt a for̄ uel a m̄. sim. n. p̄uato [illegible] for̄. cū eī carent^l. siue nōiet q̄n [illegible] ī put ē ī m̄. ī pō. n̄ differt ab his duab; .s. m̄. 7 sp̄e. nā appetitu ad iūm reducat. n̄ ē ad. 7 ētincia for̄ ad sp̄ē p rē. 7 h duo p̄n^a deficiat ī p̄o/ post modū adungit tūn. oppetēcū cū sua reduc̄ a motore. p^m. m. viij. 7 s̄ep; q̄ mag^r de 7 p̄hs loq̄t. It q̄r dē h q̄ dicat. ī p̄n^o tp̄m cāsse mūd. si .n. cepit cū p̄o mobili/7 illud cepit/ā s̄o dic. nō ē ī p̄n^o tp̄is. s̄z an

tē dd. q̄d tp̄e de/ō sīme/añt 7 p̄e/cōsiē d^r m̄ p̄a exitus de nō eē in eē. h̄t dē tp̄e/m̄sū c'libi mutatōis/maxiē illi' qui fuit an̄ p̄m mobile. Tcio mō d^r p̄e ins̄a. motu p̄n mobilis. ut h̄t. q̄sueuit distinguiz. q̄ p̄o mō dc̄e p̄ oīuz 7 ī illo q̄ditū ē celū. 7 iō dicit ī p̄n^o tp̄is. It q̄r dē h q̄d dicat. Oīpotētissimi ē nocē nō posse. ā oīs pena affligit 7 ledit. 7 si ledit nocz. ḡ si de nō pt̄ nocē n̄ pōt p̄unire. Rō dd. q̄d sicut dup^x ē malū .s. culpe 7 pene. sic 7 dup^x ē nocumētū. cū ḡ de q̄ n̄ pt̄ nocē non ītellr̄ q̄^m ad nocumētū. q̄ facit malū pene. s̄z q̄ facit malū culpe.

Et q̄a n̄ ut .7c. Sup̄ egit magr̄ de rōne rez ap̄te p̄nci'. hic agit a p̄te finis. 7 q̄m rez a fine 7 s̄m illū respc̄ū accipiūt distinctiōē for̄. iō p̄s ista h̄t tres p̄ticulas. ī p̄a exp̄at one rez ad finē. ost^t rez distinctionē. ī s̄a uō s̄ illā distinctionē assignāt diuisā opationē ad finez ibi. Ideoq; si q̄ritur q̄r cāe sit hō .7c. Tcio uō breuiter epilogat de tctata ī tc exp̄pis faciēs uiā ad certa sequēcia dicenda ibi. Ex p̄missis .ap̄. parz. p̄a 7 ultīā p̄te remanētib; introdusis. me dia di uiēs/ī prima determinat finē ītellectuālis sube. ī s̄a finē sbe pure corporal .i. 7 sic fec̄ ē hō .pp̄. dm̄. In t^a uō detiat finē q̄posita ex utroq; ī q̄^o ē tale. ibi. De hoīe q̄z ī sep̄ta .7c. ī ibi. Po detiat uītatē. s̄o dissoluit dubiōē ibi. Sol̄ 7 q̄n ē maioris .7c.

Distinctiā .ij^a. p̄tis ī qua agit de reb; p̄ducetis ī q̄patiōē ad finē s̄ ordinē 7 distinctiōē. q̄ q̄rūtur p̄ncipalit̄ tria: p^s. de rez distinctiōē. s̄m ē de ordine: tūn ē de dcā angli 7 aīe: cca p̄m q̄rūt duo: p^s ē de multi^ne rez q̄ ad p̄n^m s̄ q̄^r ad differēcias quas distingunt.

Venit ḡ pō utrū a p̄o effi^cie debuit uel potuit eē rez multitudo 7 q̄d nō/ur. p^o sic p p̄hm. [marginal: fō d grā] id uniformit̄ se h̄ns/natū ē effice id. s̄z efficiēs p̄m/unū ē oīo uniformit̄ se h̄ns/ḡ ur q̄ n̄q̄ multa face potuerit. ḡ unū sol. It a sūme bono n̄q̄ possūt eē mala. a sūme uō/nō possūt eē sīa. ḡ a sūme uno nō possūt eē multa. It m̄d' sensibilis d̄r assimilari m̄do archit^po q̄ ē ī mēte diuina. ad illū .n. exp̄sitione fec̄. s̄z ī illo oīa ē unū. ḡ ī hoc m̄do. ḡ ur q̄ ab illo n̄ potuit eē multitudo. [marginal: est] Itez a dō exitus ē p q̄nōnē/p sp̄uatōē/p cāt'nē. s̄z p q̄nōnē nō emanat n̄ una sola p̄sona/7 si militer p sp̄uatōē/ḡ p cāt'nē n̄ eq̄dit n̄ una sola cāt'ua. s̄z q̄nto sba p̄duceñs ē melior tā

tanto magis sui diffusiva tanto pluribus se nata est communica-
re. Sed primum efficiens est optimum inter omnia ergo etc. Item
quanto substantia spiritualior tanto plurium est cognitiva. sed su-
prema substantia est spiritualissima ergo multorum est cognitiva. Sed non
est cognitiva multorum procedencium se vel creaturarum ergo mul-
torum ab ipsa exeuncium. Item quanto substantia simplicior tan-
to potencior. quia virtus quanto magis unita tanto magis
infinita. sed quanto potencior tanto in plura potest. ergo si substantia
primi principii est simplicissima ergo potest et debet ad sui manifesta-
tionem producere multa cum ipsa sit unita. Item quanto
[illegible] tanto [illegible]. unum primum est [illegible] et quanto [illegible]
tanto plurium principium. ergo est principium productivum. [illegible]
plurium principium debuit ergo et potuit exire ab ipso multi-
tudo rerum. Ad predicta ad intelligenciam notandum est quod si de
principio intelligendo [illegible] unum veniat multitudo [illegible]
quam a formis, sed unum veniat multitudo formarum quam a primo effectivo
extrinseco [illegible] quam ab efficiente uno. sed qualiter potest venire
multitudo a primo summe simplicissimo uno difficile est
intelligere. et aliqui [illegible] hoc esse voluerunt [illegible] dixerunt
quod quamvis unus esset rerum conditor tamen multa et varia facit
propter multitudinem formarum ydealium. sed [illegible] implicatum est in po-
sito. non ostenditur quomodo omnes ille unum sunt. non est in deo sicut etc. alius
[illegible] aliqui vero dicere voluerunt quod hoc erat
propter multitudinem mediorum. deus enim cum sit unus et simpliciter summe intel-
lectualis se et se intelligendo et non ad producendum primam intelligenciam et illa
intelligencia intelligit se et deum et ideo producit duo scilicet aliam in-
telligentiam et orbem suum. et sic descendendo [illegible] et ita op-
pinio in sermone procedenti est implicata. non ostenditur quomodo deus in me-
diate producit [illegible] dixerunt quod multitudo rerum exit a primo
uno. propter multiplicem reflexionem et infinitatem reflexio-
num quibus divinus intellectus in se ipsum se reflectit et intelligit
se intelligere et sic usque ad infinitum. sed [illegible]
est. quod in deo sit multitudo reflexionum et deus sit sine
intelligere. Item ex hiis [illegible] provenit [illegible] diversitas [illegible]
[illegible] est [illegible] quod multitudo [illegible] a primo [illegible]
quia unum est principium et unum [illegible] quia enim est principium simpliciter [illegible] ideo
fecundum et potens est fecunditate infinita et [illegible]
[illegible] que est primo in genere [illegible] principium [illegible]
infinita [illegible]
ita potens quod omnia est immensum [illegible] infinitate infinita
[illegible] thesaurus
[illegible]
[illegible] unitate unum ideo simplicissimum et spirituali-
ssimum et perfectissimum. quia simplicissimum maxime potens. quia spiritua-
lissimum maxime sapiens. quia perfectissime bonitatis summe
quia maxime potens multa potest. quia maxime sapiens multa novit.
quia summe bonitatis multa vult producere et se communicare.
et ideo a primo uno quia principium exivit multitudo. Ad
obiecta quod idem similiter se habens etc. Ad quod intellectus [illegible]

agentibus quorum virtus est arta et limitata. et hoc non habet locum in deo.
Ad obiectum quod a bono non sunt mala. dicendum quod non est simile.
quia mala et falsa deficiunt privationes et defectus et ideo non habent
causam efficientem sed deficientem. qualem non decet esse deum.
sed multitudo est positio et ideo causam habet effectivam. Ad obiectum de archi-
tecto [illegible] dicendum quod ille mutat illum [illegible]
in illo enim est summa plenitudo. per unitatem [illegible] hic autem
si esset unitas non esset plenitudo. quia non esset ordo nec
perfectio. et ideo ut modo hic invenitur in perfectione et ple-
nitudine oportuit quod haberet multitudinem ut multa faceret. quia
unum per se facere non possit. Quod ultimo obicitur de genere
et specie iam patet. quia genus [illegible] omnia implet et
[illegible] similis et speciei [illegible] et ideo se fluet [illegible] sed
non sic est in creatura quod est bonitatis finite. ideo quod non potuit capere
[illegible] quodammodo [illegible] ut sic [illegible]
tis una perficeret [illegible] machina.

Consequenter queritur de deo [illegible] res multas fecit quas
magis [illegible] scilicet substantiam spiritualem et corporalem et ex
utrisque compositam. queritur utrum hec distinctio debuit esse in
universo. [illegible] nam sic factum est. omne
quod deus facit facit salva ordinatione. ergo propter suam bonita-
tem sed non facit propter bonitatem suam augendam sed propter [illegible]
Sed sola creatura spiritualis dei capax est et particeps esse
potest. ergo solam spiritualem debuit facere non corporalem. Si tu di-
cas quod corporalis est particeps in effectu [illegible] non [illegible]
est. quia particeps bonitatis divine in effectu non est ad quod est. sed
[illegible] quod est particeps [illegible]
esse [illegible] principaliter divine bonitatis quod dicit creatura
est facta ut sit. sed hoc nichil est. ergo etc. Item de composita
videtur. deus enim compositum quod deus facit facit salva proportione.
spiritus enim et corpus conveniunt in summe proportione. sed creature spiritua-
lis ad corporalem nulla aut valde modica et longinqua est propor-
cio. ergo nullo modo debet deus hec unire ut perfectione perfi-
[illegible] quod non sit proportio patet. spiritualis enim est simplex. corporalis habet
[illegible] Item corporale est [illegible] et ita habet [illegible]
[illegible] spirituale [illegible]
Si ergo [illegible] nulla [illegible] etc. si tu dicas
quod [illegible] fuit [illegible] fuit. dicitur cessare unio. Item de
spirituali [illegible] deus facit [illegible] facit salva [illegible]
[illegible]
[illegible]
fiat [illegible]
sit [illegible]
[illegible] philosophus [illegible] vegetativum est in sensitivo sicut trigonum
est in tetragono. et hoc [illegible] sicut in pentagono. sed
numquam deus fiat tetragonum sine trigono nec pentagonum sine
tetragono et trigono. ergo etc. Item nichil facit deus nisi
ex magna discretione. ergo [illegible] melius est non unire. quia
aut [illegible] spirituali melius est esse separatum aut melius

tetragonu

esse coniunctum quoniam dato aliquo eorum tollitur summa distantia. Debuit autem divinitas res facere ut essent manifestativae suae potentiae. Sed potentia manifestatur in productione rerum multum distantium et tamen coniunctarum. Nam potentia tanto invenitur altior quanto per se magis distantia. Sed potentia et summa distantia substantiae est inter corporeum et incorporeum, quia prime differentie generis sunt. Ergo ad hoc quod divina potentia manifestetur plene, necesse fuit substantiam spiritualem et corporalem esse productam. Iterum productas uniri. Item decuit Deum sic res producere ut manifestaret eius sapientiam. Sed sapientia artificis manifestatur in ordinis perfectione. Ordo autem habet dependentiam et summum et medium et infimum. Si ergo infimum est non pure corporale summum non spirituale medium composita ex utroque: in hoc ergo fecisset non ostenderet perfecte Dei sapientiam. Oportuit igitur haec omnia fieri. Unde Augustinus XI Confessionum: Duo fecisti Domine, unum prope te et aliud prope nihil. Item decuit Deum sic res producere ut manifestaret eius bonitatem. Sed bonitas consistit in diffusione et communicatione sui in aliis. Si ergo summa bonitas consistat in communicatione actus nobilissimi qui est vivere et intelligere decuit ut non tantum daret aliis potentiam vivendi et intelligendi sed et potentiam alii aliis communicandi. Ergo si vivens et intelligens est substantia spiritualis, quae autem vivificatur per intelligentiam perficitur est corpus, ergo ad perfectam communicationem bonitatis manifestationem necesse fuit fieri substantiam spiritualem et corporalem. Sed hoc non perfecte manifestaretur nisi una alii communicaret et hoc non potest esse nisi per unionem. Ergo necesse fuit facere compositum ex utroque. Item hoc non solum vult ratio theologica, sed etiam physica, quia si est ponere unam differentiam continentis et alteram, sicut corporale et spirituale, et si ponere est extrema compositionis, ergo et medium, etc. Ratio autem quod ad perfectionem universi hoc triplex genus requiritur, et hoc propter triplicem perfectionem universi quae attenditur in amplitudine ambitus sufficientia ordinis et influentia bonitatis, in quibus tribus exprimitur triplex perfectio, scilicet potentiae, sapientiae et bonitatis, unde congruentissime fuit res inducte ad hoc.

Ad opposita. Quod obicitur quod in operibus salvari debet ordinatio ut omnia fiant propter divinam bonitatem participandam, dicendum quod fieri propter divinam bonitatem est duplex. Aut ostendendam, et sic facta sunt cetera. Omnia enim exprimunt divinam bonitatem. Aut participandam, et hoc dupliciter: aut quia sunt nata participare, aut quia participant principaliter, et hoc dupliciter: primo modo conditae sunt creaturae spirituales, secundo modo corporales. Et tamen aliquo modo participant, sed earum participationis status non est, sed ordinantur ad superiorem. Quod obicitur quod in omni coniunctione debet esse salva proportio, dicendum quod est quaedam in coniunctione animae ad corpus salva est proportio et absolute et in relatione ad finem absolute, nam quamvis supremum in spiritu et infimum corporis multam habeant elongationem, tamen supremum in corporis et infimum spiritus summam vicinitatem. Spiritus enim animalis sive rationalis habet potentiam vivificandi, potentiam vegetandi, potentiam sentiendi. Corpus autem humanum habet complexionis aequalitatem, habet organorum multiplicitatem, habet nihilominus spiritum subtilitatem et per triplicem differentiam; habet enim spiritum vitalem, spiritum naturalem, spiritum animalem. Comparando ergo complexionem aequalem ad vim vivificativam per medium et tamen calorem spiritus vitalis optimus est nexus. Similiter comparando non solum complexionis aequalitatem sed et organizationem et organis perfectionem ad vim vegetandi et sentiendi mediantibus spiritu naturali et animali optima est proportio, et mirabilis nexus. Unde sic terra et ignis quae multum distant uniuntur duplici medio, uno quod magis convenit cum terra et reliquo quod magis cum igne, similiter est in proposito. Attenditur et perfecta proportio in relatione ad finem. Cum enim anima humana data sit liberi arbitrii vertibilis et revertibilis, id est potens stare et cadere et resurgere, datum est ei corpus potens mori et potens non mori et deinde potens in sempiternum vivificari. Item rursus cum anima data sit velud tabula rasa, datum est corpori habens organa multiplicia ut illo possit perficere sensus. Similiter ex parte corporis optima proportio in relatione ad finem. Cum enim ordo sit in formis corporalibus quod prima forma elementorum ad formam mixti et forma mixtionis ad formam complexionis et iterum vel ad sensibilem et non sit status inter corporalia in perfectione non est status ibi, sed ultimo disponuntur sub forme ad animam rationalem per quam et corpus et tamen corporale efficitur particeps eternae beatitudinis. Aut ergo omnis inclinatio naturalis solvitur, aut necesse est pervenire mediante anima rationali in ultimum finem. Quod obicitur quod in opere Dei debet salvari virtutum colligatio, dicendum quod verum est, sed sensibile et vegetabile non sunt dependentia rationalis nisi quia est rationale per unionem. Anima enim ut prius tactum est cum sit simplex et purus, non potest uniri carni nisi duplici medio ex parte sui. Similiter nisi corporis complexio naturalis ratio necesse est quod inclinat natura vivificandi sive vegetandi et non ulterius sentiendi, et ideo in omni homine hoc cadit. Sed quia anima est spiritus purus, ideo istis non indiget. Patet ergo quod ab unitate et fide erraverunt Saducei qui negant esse spiritum, patet etiam quod errant Manichei qui dicunt animam uniri corpori non ut perfectibili sed ut carceri. Quod obicitur ultimo quod Deus dat unicuique quod melius est, dicendum quod Deus non dat unicuique quod simpliciter melius, quia tunc non faceret res ordinatas sed aequaliter perfectas, et hoc repugnaret perfectioni, quia si essent aequalia non essent omnia, ut dicit Augustinus. Cum ergo dicitur quod Deus dat unicuique quod convenientius est, hoc intelligitur exigentia ordinis et naturae. Natura autem animae compotit uniri corpori, nec a angelorum separatur esse actualiter, et ideo illatio non valet quia dilectio Dei non excludit ordinem.

Consequenter solvendo quae de rebus producendis quaeruntur

adordinē. ⁊ eam h queriᵗ duo. p̄mū ē de ordine rez ī cparaᵗ ad finē. s̄m ē de ordīe eaz q̄ in h̄ūt adinuicē.

Circa p̄mū sic. cū oms ēatuē cdite sīt ꝑ diuīa glaz ⁊ utilitate ꝑpaz. sic dic mag̅ᵗ ⁊ accipit pōt ex scēptā. ⁊ aug. dic in .i. li. de doctrina xp̄ana qd̄ ds̄ nos fecit ⁊ diligit nō ꝑ utiltē suā. s ꝑ bonitatē suā ⁊ utiltē nr̄az. q̄r ergo quis sit finis p̄nc̄. cdi tōis rez ut diuīa gla ꝑ ut utilitas nr̄a. ꝑ qd̄ gla dei ust. ille ē finis p̄ncʼ q ē ultior. finis ē n. ultim ꝑotissim. s ultior finis ē di gla q̄m utilitas nr̄a. nā nō gla di ꝑ uti. s utitas ad glaz ordiat. g̅ ut̄ g gla p̄ncʼ. Itē ille ē finis p̄ncʼ q ē ꝑfcīor. s gla di ē ꝑfcīor. g̅ ⁊c. ꝑbō medie. ꝑfcīor finis ē q̄ ꝑ fectiorē reddit opatōz ordīatū ad ipāz. s multo melius ē opʼ q quis facit ꝑ glaz di q̄ ꝑ utiltē suā. vn̄ ap̄ .i. cor. oīa ī glaz di facite g̅ ⁊c. Itē ille finis ē p̄ncʼ q ē cōncʼ. s gla di ē cōncʼ vnicuiq cdite mayīe tōalyq utilitas sua ꝑ nā res ꝑ malē ꝑt ꝑuari sua utilitē s n̄ pt̄ ulq̄ q̄ n sit ad dei glaz. Itē ille finis p̄ncʼ q ē ulior ꝑ hec q p̄ncʼ finis to tū cplet. s gla di ē finis q̄ asseqtur oīs n̄a siue hūana siū anglica. siū bona siue mala. g̅ ⁊c. Itē ille ē finis p̄ncʼ rei cdite q̄ efficaciꝰ mag̅ ī ten di. s deus mag̅ intendit in cdicōne ēatuē eʼ uti q̄ glaz suā g̅ ⁊c. ꝑbō medie sic dic ap̄ .i. cor. .xiii. caᵗᵃˢ. nō querit que sua s̄. s q̄ aliꝰ. s dᵉ que acᵗ facit excellītissīa caritate. g̅ n̄ q̄rit ut ī c̄sidit q suū ē. g̅ nō suā glaz. s utilitatē alienā. Itē ille finis ē p̄ncʼ cdicōis rei ad q̄ efficieⁿˢ n̄ ꝑuenit ⁊ ꝑ effcm hec pz. q̄r si eque bn̄ defender a pluuiā absq domo sic cū domo. s facō domū ꝑ tale defē sionē facō frustra. s g̅ ds̄ nō ē mag̅ glosus ꝑ cdicōē rez q̄m añ si facit res p̄ncʼ ꝑ glaz suā frustra s ꝑ utiltē alienā. Itē ille finis p̄ncʼ ē qui efficiēs mag̅ ꝑficit cū ad ipm ꝑuenit. s di fruicō mag̅ aīaz ꝑficit q di laudacō. g̅ p̄ncʼ fcā ē aīa ꝑ frui tionē q̄ ꝑ di glaz ⁊ laudē. Ad q̄ dd̄ qd̄ finis cdicōis rei siū rez cditaz p̄ncʼ ē di gla siū bonitas. q̄m ēatuē utiltas. sic .n. pz. xvi. ꝑu. dz uniusa ꝑ semet ipm opatꝰ ē dᵉ. s n̄ ꝑ sua utiltē. ut u digentā. q̄r ꝑs dx̄ dd̄. ds̄. in. ex. tu. q. lo. in. non eges. g̅ ꝑ sui glaz nō ī q̄ ꝑ glaz augēdā. s ꝑ glā maifestādā. ⁊ ꝑ glaz suā cōicādā. In c maifestatōe ⁊ pclʼe attend̄ sūma utiltas ēatuē videlʒ eʼ glificatō siū bificatō. Ad g̅ obiā q ca aliequū cmodū q̄rit. dd̄ q sec̄ ē ī nob. ⁊ ī dē. Nā in nob bonū ꝑ u distīr a bono d. s ī dō bonū ꝑpriū ē bonū cō. nā ipē ē bon omis

boni. s g̅ effcm nō ordīatz ad se ut nō facit ꝑ se. cū ipē sit bonū a quo oē bonū. ia effcs n̄ eēt bonꝰ. q̄m g̅ utilitas ēatuē tota atten ditur in ordinatōe ad bonū qd̄ ds̄ ē. io cū di rectissīe oīa fecit ⁊ cuītit ad se. n̄ sic ē ī nob. Ad uo ob qd̄ ille ē p̄ncʼ finis q n̄ mag̅ appe tit. dd̄ q ē loq̄ de n̄ dupʼ. aut de n̄ ut deficiē ut ut ꝑfcā. dico g̅ n̄ deficiēte n̄ se recuruat. io ꝑ ꝑui bonū desidat ⁊ io suū cmod. n̄ uo ꝑfcā amore caritᵗˢ sursū eleuat ⁊ multo magis ī ꝑt di glaz desidat q̄ utiltē ꝑpā ut pz hūanbz caᵗᵉ. Ad g̅ dd̄ q ille p̄ncʼ q̄ mag̅ n̄ desidat ueru ē de n̄ deficiēte ⁊ ī ꝑfcā. Ad obiat q ille ē p̄ncʼ finis cdicōis rei ad q̄ē res sua ꝑtingit. dicendi pōt dupʼ. p̄mo q hec h̄t ueritatē q̄n opans opatur ꝑ indigētiaz alic finis ad q̄ n̄ pt̄ ꝑuenire n̄ ꝑ opʼ qd̄ ꝑducit. s tal opans n̄ ē ds̄. sic pz ⁊ io nō h̄t locū hic. sʼ ul aliʼ dz dd̄. q res fce s̄ ꝑ di glaz nō ī q̄ū ad q̄rēdā ut āpliandā. s ostendedā ⁊ cōi candā. ⁊ q̄uīs gla di sit sib rebz fcīs. nō tn̄ cōi cat ut maifestat n̄ ꝑ res ꝑductas. Ad obiat q̄ fruicō mag̅ ꝑficit. dd̄ q laus dupʼ ē. s. ꝑfcā ⁊ ī ꝑfcā. laus ī ꝑfcā min ꝑficit aīaz q̄ fruicō. s n̄ sic laus ꝑfcā q̄r mag̅ leta letat ī gla. ⁊ plʼ gaudebit de di gla ⁊ honore. q̄ de sua glificaᵗⁿᵉ ⁊ plus iocūdabit in laudando q̄ in cscādo ꝑpū bonū. ⁊ io pz q ille finis ē ultior.

Sedo q̄r de ordīe rez ad īuicē. nā hūc tang̅ mag̅ᵗ in .ii. li. dicēs. uidelʒ n̄ spūal cdiᵗᵉ n̄ ꝑ cellat cpōitā ex spūali ⁊ corᵖˡⁱ. s cuī ·n· ē q utrāz ꝑcellit cōlē. ⁊ q sīgulʼ. ī oī gnīe nobiliꝰ ē id ꝑ q ē alterū ⁊ finis. eo q ē ad finē. s hō ē ꝑ ꝑ angelū. nā sic dicit sēc̄ mag̅ᵗ recitat ī li. ii. hō fcs̄ ad repatōz anglīce ruine g̅ ⁊c. Itē spūale siplr logdo nobiliꝰ ē corᵖˡⁱ. g̅ nobiliꝰ ē illd̄ qd̄ pure ē spūal q̄ hūs de cōi q̄ q ē spūa le ⁊ cūctū corpori. g̅ nobilior anglica nā hūana. In quolibz gnīe ī morlē ⁊ ī corlʼ no biliꝰ ē morlʼ ⁊ corlʼ. s angls ꝑ naz ē ī morlʼ ⁊ ī corlʼ. hō cō. g̅ ⁊c. Itē qd̄ silʼ ē meliori ē meliꝰ. si nō sit silʼ ī ndiclosis ut simia hōi. q̄ eqꝰ. s angls ē dō silior ⁊ di fōrior q̄ hō maifestū ē ⁊ n̄ ī ndiclosis. s cōpetis. g̅ siplr melior ē natā ut spūal. q̄m cpō. .xv. aug̅ mētē hūana solus ds̄ ē maior. vn̄ in .li. dct. .xv. ⁊ ī libro .lxxxiii. q. dicit qd̄ ī mediᵗᵉ ipā mēs ꝑ ꝑma uītitē fōrt ⁊ īnt ipam ⁊ dm̄ nil cadit mediū. g̅ angls nō ē sup mētē. g̅ adō ꝑ se bona ē. ut augʼ. s aīma ꝑ cuīctiōz sui cū corꝰ nō detiorat imo maius

bonū ē cū cor' sit bonū g' simpl' tot' hō ē angelo
melior. It in oī gn̄e qd̄ tenz rōm finis
illd̄ ē melius. sȝ ī gn̄e cātuāȝ hō tenz rōm
finis nō angls. vn̄ remigi' dicit ꝛ phs quod
nos sum' finis q̄d mg̃ oīm que s̄. hec n̄ dicit
de angelo g' ꝛc̄. It si optim̄ in uno gn̄e ē
melius optīo ī alio ꝛ simpl' hec illo melius. sȝ
optim' in gn̄e hoīu ē melior optīo ī gn̄e
angloꝝ. ut pȝ qr̄ xp̄c g' ꝛc̄. Si tu dicis q̄m
ī quātū hō sȝ n̄ quantū ds̄. ob̄ de b̄a uirgine
q̄ ē pura femina ꝛ tm̄ dn̄a angloꝝ. It ma
ior ē q̄ recūb' q̄m q̄ ministrat. l. teste dn̄o. luc.
xxij. sȝ angls ministrat hoī. heb. oīs s̄ṫ
admīistratorij sp̄c g' ꝛc̄. Ad pō dd̄ qd̄ cū
q̄r de ordīe sp̄c rōalis siū uniti ad spiritum
anglicū ul' sepatū. de dupl' ordīe pt̄ ītel
ligi. aut de ordīe quātū ad finē. sic dico
q' sūt pares nā ad eundē finē. s. ad etnā bitu
dinē īmediate ordīantur ꝛ ead' ē m̄sa hoīnis
q̄ ꝛ angli. n' hō sp̄ anglm̄. nec angls sp̄ hoī
nē. tn̄ sic lex ciuitatis facit ī mēbris corlibus
et ciuib' ciuitatis. qd̄ unū mēbrū supplet in
dignitatē altius. ut pȝ qr̄ oculus inde ꝛ ma sibi
et pedi ꝛ pes fert se ipm̄ ꝛ oculū ꝛ ī ciuib' tre
ne ciuitatis sili' ꝯtingit. sili' ꝛ ī telli' ē ī hoīe ꝛ
āgelo qui sūt ciues ciuitatis supne. nā hō hē
debilitatē ad labendū freq̄t ꝛ possibilitatē ad re
surgendū. angls uō stans ꝑpetuū in stando ꝛ
cadens ī possibilitatē ī resurgendo. ideo ꝛ ange
lus stans sustentat hoīem sive ifirmitatē
hūanā. ꝛ hō resurgens repat ruinā angelicā.
iō quodām mō angelus sp̄ hoīem. ꝛ quodā m̄
hō sp̄ anglm̄. ꝛ iō in h' ordīe pares sūt. Si
aut loquamur de ordīe ꝗ̄ ad naturē dignitatē.
dd' q' simpl' loquendo angls ē cātuā sup̄ior hoīe.
nā eē anglicū sic pȝ ex multis scriptue locis no
bilior ē hūana. ꝛ ī supiori gradu ꝯsistit ꝯ
eē g' ē res manifestantes. ꝯ āgls natuē
dignitatē excellit hoīem. pt̄ pmā ad quā solu
tū ē. Ad obicitur in ī aūs q' inē cadit me
diū inē mentē. dicendū q' ē mediū s̄m digni
tatē natuē ul' s̄m cālitatē ī fluencie. p'mo modo
cadit mediū. sō mō nō. cū nā ds̄ īmediate in
fluit ī mentē ꝛ ipa mēs īmediate a pa ūitate for
mat. Ad obicit sō. hō tenz rōem finis. dd̄. qd̄
aliqd ē sp̄ q' res ē. aut supplendo ī dignitatē.
sic domus p hoīem ꝛ calcaus sp̄ pede. aut ad
susciend' ei' influenā sic hō sp̄ dm̄ qd̄ ultio h'
rōm finis nobili' ē ꝯ p'mo mō nō. qr̄ eē hō

oīb' indigēs. n angls ullo nō. oīa iō sp̄
hoīem. n̄ oīa sp̄ hoīem anglm̄ n̄ m̄ rei signū
angls ꝯditꝰ ē ī p'n°. hō uō in die sexto. Ad
obicitur de optīo. ī telli' ē ī p̄se ꝛ ī pase. sȝ nec
b̄a uirgo n̄ xp̄c excedūt anglos puritate natuē.
sȝ multiplici grā. Ad ultīo obicit de ministio.
ī melius patebit. ad p̄sens tm̄ sufficiat dicē.
q' alicui ministrat dupl'. aut sp̄ se sic regi ꝛ dn̄o
ꝛ tal' ē nobilior. aut sp̄ aliū. sic ministrat mi
les garcōni regis. ꝛ p h' soluēd. angls. n. mi
strat hoī sp̄ dm̄. sic diues paupi ꝛ fortis ꝛ
egrotanti.

Deinde q̄rit tō loco qr̄ de mō distinguēdi spi
ritū anglicū ab aīa rōali. ꝛ q̄runtur duo. pō
q̄r utē differt sp̄c an tm̄ nūo. sō q̄ sit illa dr̄a
p quā differt.

Ad pō aut differūt sp̄c ul'. q̄ differt sp̄c hēt
diuersas pfectōes s̄m sp̄m. sȝ hō ꝛ angelus
differt sp̄c ꝯstat. ꝛ aīa dat sp̄m hoī ꝛ actū sp̄c
eficiū. g' ꝛ aīa ꝛ angls. Itē que sē silia sp̄c
ul' sili' pducūt. ul' unū facit ad pductōem qd̄ al
tius nisi pducāt ꝑ ꝑpagarē. sȝ aīe n̄ sil' cum
anglis sūt pducte. nec angli faciūt ad aīarū
pductōem. g' ꝛc̄. Si tu dicis q' sili' pt̄ aīgui
de aīab' ꝑ h' fl'm ē. qr̄ pat facit ad cogm̄ne plus.
It plus ꝯueit sensibile ꝛ uegetale cū sensi' q̄
sensi' ꝛ uegetale. cū nō sensibili ꝛ n̄ uegetabili.
sȝ aīa hūana p ecīaā ē sensi' ꝛ uegetabilis.
alioqn nō faceret al'. g' cū differt sp̄c ab aīa se
sibili tm̄ ꝛ uegetali multo plus differt a spū ā
gelico q̄ nec ē sensi' nec uegetabilis. Item. quorū
pfco ꝛ ꝯplemētū ultimū ē unū. sp̄c ipa sunt
unū. sȝ ad eandē b̄titudinē ordināt hō ꝛ angls q̄
ē uisio ꝛ fruitō di. g' ꝛ angls sū aīa ꝛ angls
sūt sp̄c unū. It quorū dr̄a ultīo ꝯpletiua
ē sp̄c una ipa s̄ unū sp̄c. sȝ dr̄a ultīo ꝯpletiua
aīe rōalis ꝛ anglī ē h' q' ē rōale siū intelligibi
le. ꝛ n. inhēc cōicat sicut dicit gg'. qd̄ hō ꝯcāt
eē cū lapidib'. ītelligē cū anglis g' ꝛc̄. Itē
quorū optimū ūale ē unū ipa s̄ sp̄c unū. sed
optimū ūale hoīs ꝛ angli ē unū sic dic b̄ti
dus. ad deū g'' optim' ingt ūi ꝛ angli p nō ē. g'
cū sp̄s accipiatur ab optimo. pȝ ꝛc̄. Ad pō ad
pcedēt ītelligētiā notandū ē qd̄ eē a hec triplex fu
it opīo. qdā nāq' dicē uoluerūt qd̄ q̄o ista nulla
ē. cum eē q' unā aliqua differāt sp̄c supponi
tur qd̄ utraq' sit ī gn̄e ut sp̄s. qm̄ aīa nō
ē sp̄s. sȝ sp̄c ps. n' ē ī gn̄e p rectā lineam
ut sp̄s ul' indiuidui sȝ alterē ul' mag' p redu

Margin notes:

Ad pō pharet̄ ... ad m̄ rōp̄

q̄ 24

Solvend est p inten ... angls finis est hoīs n̄ ... ad hic patet pot ex his que dc̄a sūt

s. natr.

ad pducti

. ꝛ uegt.

q̄ 9

hō

q̄ 2

cione sic primo. Ideo dicunt quod quamvis illa sit cum anima non sit species, sed hec est potius evasio ad hominem quam solo ad rationem. Illa adhuc restat questio, an anima sit substantia et forma substantialis vel huius forma substantialis in qua omnes anime conveniunt, utrum in eadem conveniat anima et angelus, an sit ibi solum differentia accidentalis. Preterea anima separata species est et substantia per se existens et per se substans accidentibus et sic sui mutationem susceptibilis contrariorum; ergo proprie est substantia, et recte in genere substantie. Sic substantia separata et angelus similiter constat. Si ergo de omnibus predictis rationabiliter contingit querere utrum specie conveniant vel differant, patet quod questio est bona et recta. Ideo est fugiendum. Secunda positio est quod anima et angelus sic conveniunt. Anima ut species est eadem specie est cum angelo, sed differt in hoc quod animarum quedam est alia validior, similiter sicut aqua eadem aque dicitur esse. Et ratio que movet eos est propter convenientiam in [illegible] et probabilitate [illegible] sicut ostensum est in [illegible] eadem. Sed hec positio omnino non tenet, quia planum est hominem et angelum non solum specie sed et genere differre quod et perfectio sui formans speciem hominis ab angelo, et hoc inferius patebit. Tertia positio est quod angelus et anima specie differunt. Que sit autem illa differentia querit iam. Que autem iuxta hanc positionem omnino tenenda est quod essentialiter differunt et in genere. Unde videndum est rationes probantes angelum et animam esse specie differentes, eo modo quo dicte animam rationalem esse speciem. Illa autem lege [illegible] quedam potius est forma speciei sive per formalis quam species, [illegible] tamen nomine patet. Quod obicitur quod perfectio angeli et hominis eadem est specie, ad quod dicendum est perfectio in esse primo et in esse secundo. Quorum perfectio in esse secundo est eadem, ipsa propter hoc non sunt eadem. Illa cignus et nix sunt alba eadem albedine secundum speciem. Sed id habet unitatem in perfectione quod ad esse primum. Hec autem modo non est gloria, gratia perfectio. Quod obicitur quod differentia ultimo completiva eadem est etc. Dicendum quod rationale secundum quod est differentia anime et angeli differt. Nam rationale angeli est intellectuale, sed rationale anime proprie est rationale. Nam angelus natus est intelligere per intellectum simplicem et deiformem, anime per intellectum inquisitivum et possibilem, et per hoc patet solutio ad sequens. Nam quamvis sit ratio optimum in [anima] et angelo, tamen ratio in eam et ratio angeli est alia et alia, non tamen secundum actus, sed et sic specie et essentialiter ut patet.

Ideo est hec questio quid sit illa differentia per quam angelus et anima differunt. Quod autem differant essentialiter probatur quia ut unibile [illegible] sicut se habet corpus humanum ad corpus unibile anime sic se spiritus humanus ad spiritum non unibilem. Sed corpus humanum differt specie, immo et genere, ut [illegible] non unibilem ut lapidem. Preter hoc quod est unibile est unibilitas [illegible] ergo etc. Item esse unibile convenit anime rationali, aut ergo essentialiter aut accidentaliter. Quod non accidentaliter constat, quia tunc ex homine et anima non fieret unum per essentiam. Ergo essentialiter hec convenit anime. Sed quecumque differunt in aliquo essentiali differunt specie. Ergo anima et angelus etc. Item pars sicut esse completum non habet nisi secundum quod est in toto. Ergo similiter cum anima rationalis sit pars hominis, sed non est pars hominis nisi secundum quod est unibilis, ergo in unibilitate ad corpus consistit complementum anime. Sed primo habet unumquodque essentialem differentiam, suam distinguitur ab alio quo in quo consistit eius complementum. Ergo etc. Item vivificare est actus anime rationalis quem habet in corpore. Aut ergo actus essentialis aut accidentalis. Si accidentalis, ergo vita accidit homini, quod manifeste falsum est, quia tunc accideret ei esse animatum. Si est actus substantialis sive essentialis, ergo inest anime ratione sui quo est sive formalis et completi. Ergo si penes id accipitur differentia formalis et completiva uniuscuiusque quod est formale et completivum, penes id quo anima nata est vivificare corpus sumitur illa differentia. Sed eo ipso nata est anima uniri corpori quo nata est corpus vivificare. Ergo penes unibilitatem sumitur anime ad angelum differentia essentialis specifica. Contra. Omnis differentia que est per naturam que id quod est differentia. Sed unio sive unibilitas ad corpus consequitur animam, quia dicit relationem ad alterum sine quo potest anima esse et intelligere. Ergo unibilitas sive unibile non est id per quod differt angelus et anima. Item differentia completiva debet esse propria eius cuius est differentia. Sed esse unibile non solum anime rationali convenit sed et vegetabili et sensibili. Ergo non est anime rationalis completiva differentia. Item differentia specifica debet accipi penes id quod in re est optimum. Unumquodque enim debet diffiniri per id quod est optimum in ipso. Sed esse unibile convenit anime penes suum infimum. Ergo penes id differentia completiva non potest accipi. Item differentia completiva rei essentialiter adheret, ergo eius oppositum non potest inesse, vel sic est actu non tamen naturaliter, sed anima rationalis sic est unibilis quod separabilis. Et preterea separabile esse convenit anime per naturam, et hec differt a vegetabili et sensibili. Ergo esse unibile corpori nullo modo potest esse specifica differentia per quam differt angelus et anima.

Ideo dicendum quod est hic triplex est modus dicendi. Quidam enim conati sunt assignare differentiam specificam angeli et anime per comparationem ad deum. Et ratio que movit eos hec fuit, quia differentia ultimo completiva penes id quod nobilius est in re debet accipi. Et ideo voluerunt dicere quod anima et angelus differunt, quia angelus habet intellectum deiformem, ut vult Dionisius. Unde habet species innatas et videt aspectu simplici. Sed anima habet intellectum potentialem sive collativum et inquisitivum, et hec per naturam quamquam sit de gratia. Sed iste modus assi

[Marginal notes: species appellatur; cum non sit eadem; non habet tamen esse completum; differre]

grnandi dzam n̄ ur ee oio quetiōis. p̄ qz diffir rez accipiūt f z ꝯparatōez q̄ h̄t a se. nō i relacōe ad deū respectu cui᷒ p̄tō ꝯueniūt. ampli᷒ dei formitas itellēs respiciet potētiā itellectuā. nos aūt q̄rim᷒ de dzā eēnciaz n̄ dz de dzā potēciaz. postremo q ꝯtinetur p gr̄az, nō est ꝯ naz istitutā. s; deiformitate acq̄rit itelles p gr̄az. g̊ h̄ itellectus huāno n̄ ē aliena. g̊ p hanc nō diff̄t angl's ab aīa. ꝯ plus ē aīa sepata h̄t mod' itelligēdi q̄ h̄t angl's. s; aīa ad h̄ūt sp̄es inatas sic angl's, ꝯ h̄ totū qd accidētale ur dic. g̊ penes h̄ eēncial' dif̄ria n̄ dz sumi. Alij u'o fuerūt q conati sūt dzaz iuenire p ꝯparatōez rez ad iuicez. ꝯ q̄ n̄ potuerūt iuenire actus differētes formalit' p quos ueniret in cognitōez diuersaz dzaz, s; iuenerūt actus differētes gr̄du ꝯ dignitate. dixerūt q aīa ꝯ angl's sp̄e differūt p̄p maiorē excessū i simplicitate ꝯ bōitate natue, ꝯ iste excessus i eēncialibz variat sp̄ez, q̄n excessus ille exit limitem sp̄ei debitū. sic calm i q̄rto gr̄du. ē altius sp̄eciei. q̄ calid' i p̄o. sic dnt eē i p̄posito. s; h̄ ualde dubiū ē, q angl's tm̄ excedit aīaz. q ex ipo excessu, dzā sp̄ez fiat. cū optiā aīa .s. x̄pi nobilissiā sit c̄atuā, nec excat sp̄ez huanaz. ꝯ p̄tea esto q eēt ibi excessus, penes ipm̄ nō dz sumi dzā sp̄ecifica, q̄z p᷒ ur ꝯseq̄ dzaz sp̄ecificā q̄ eā. p̄o. ij. nā diuersaz bōitatū gradus h̄nt i nobilitate, p̄p nās diuersas sp̄ez. s; ē na te caps' plus ꝯ mi᷒, q̄n eā. ꝯ ita h̄ dzā valde generalis ꝯ incerta eē ur. q̄z si ita p̄t accipi h̄ p̄z ūbiq; ꝯ io tē᷒ ē hic modus dd'i, q̄ p bare extimo q sūt p ꝯparatōez aīe rōalis ad cor' huanū. ex qua p̄t̄ notescat nob aīa. nō solū b̄ actiua. s; ꝯ h̄ ibaz ꝯ naz. ꝯ n̄ solū h̄ id q nobili᷒. hec .n. q ē aīaz vniri cor huano, suū ui uificare cor' huanū, nō dicit actū accn̄tale. n̄ d' actū ignoblē, actu'le. actū nō d'. q̄z ꝯ illi᷒ ē aīa nobilissiā forāz oīū, ꝯ i aīa stat appetit᷒ toci᷒ natue, cor' .n. huān nobilissia ꝯ plexione ꝯ organi ꝯ lle q sit i ij, ē organi ꝯ tu ꝯ ꝯplexionatū. ꝯ iō n̄ ꝯpletur n̄ natue ꝯpleri nisi nobilissia for. suū nā. id g̊ quo aīa ē uni᷒ corpori talis dicat qd eēnciale respiciens qd ē nobilissimū i aīa. ꝯ ita penes id ꝯ te sūt sp̄ecifica dzā p̄ q̄ differt aīa a nā angelica. vn̄ vēnēs ad hec i deuctere ꝯcedēdē ē. Ad illa q obiciūtur i ꝯrariū ex p̄tētis p; ꝯ. qd .n. dic p̄, qd dzā deb; eē p̄or. dd q uiy ē. ꝯ dzā illa q ē unibilitas non eē

dicat puriā relōnē. s; illā aptitudiez q i ē aīe p̄ p̄n᷒ i essencia, q p̄ora ē aīa p̄ sē. sic rōale ē ho*is*. Ad qd obicit q dzā ꝯpletiua dz eē p̄p̄a. dd q unibil' cor' n̄ ē p̄p̄riū aīe rōal. s; eū vni n cor huāno, sic dicit id q ē aīe eēnciale ꝯ nobile. sic ꝯ i p̄portat q ē p̄p̄iū. Et p h̄ p; ad .nā id q medīa teq pficat cor huān, ē illud quo aīa ē aīa rōal. ꝯ q ꝯ ē p̄n᷒ aliaz nobiliū ꝯparatōnū. s; respic̄ ꝯ pficit sepād. sepata .n. aīa pficit cor' sic for se ipā vnitur m̄e. Ex obicit ultio qd dzā eēnr adheret. dd q eē vnil'e ad hec i sepibilr. q̄z apti᷒ sp i ē, q̄uis n̄ sp i sit actus, sic p; i rōabili ꝯ i grsibili. ꝯ sic grsibil' tuuenit. ē rōal aīa stulti efficit, n̄ n̄. s; p̄p defectū natē. ita q dz aīa sepat. hec ē i p̄ena p̄cp; ꝯ iō sepabilē, eē p̄d sic alligat d' aīe, sic eē unilē. Ampl' aīa rōnal eo ipo quod nata ē pficē cor' sic pficiū ꝯ ordiatū p naz ad imortalitatē, ē i mor''is, ꝯ eo ipo nata ē sepan ab hec corp̄e iā mortuo p̄p p̄ccatū, s; ita nūc n̄ dicat aliā dzaz q h̄ qd ē eē unibilē. s; ꝯseqt illā, q̄z sic nō ē sepatio n̄ p̄us unita. sic nō ē sepabilitas i aliquo n̄ p̄us fuit vnibilitas p n̄. ꝯ iō si aliqd p̄t dicī eē dzā aīe. ur q h̄ maxē sit. i. id q p hec nōm̄ sigtur. intellēs .n. aūr rarissime p̄ueniūt ad cognitionē for' sbal', n̄ a posteriori. ꝯ q̄z sic cognoscit sic noiat. iō dzās p̄rim p̄ores ut plm̄ noiat a posteriori, ꝯ sic patūt q̄sita.

Ꝯ p̄te ista sūt dubitōnes ee lit. ꝯ p̄mo q̄r de hec q dicit aug'. ꝯ h̄z i lr̄a. q̄z bonus ē d' sumus. ur .n. falm dicē. nā si ꝯuinctia ē bona. g̊ si nō eēmus. d' n̄ eēt bonus. Si dicas q non ē ꝯuinctia necessa q̄z nō dicit ꝯuinctiam. s; cāz tm̄. ob' ꝯ hec. q̄z bōitas di aut ē cā sufficiens, aut nō. si sufficiens. ergo poit effcm̄, eo ꝯ quo i ē. s; necessē ē dm̄ eē bonū. g̊ necessm̄ fuit c̄aturas exire i eē. g̊ n̄ uoluntariū, cō oppo᷒ mostratū ē i p̄o li. in tractatu de uo''te. It ur male app'is i uestigio .n. ē cor ꝯuinctia cāe ei ad effcm. i q eēm c̄atue rep̄sentat eēnciā c̄atoris, p̄o. p̄ōm. vitas uitatē. bōitas bōitē. g̊ dz dicē q̄z ds ē sum᷒, p̄p h̄ ē q̄ō aūr ad nrām eē ꝯcrat, p̄o. sap. bo. q̄z cālitas nrī eē p̄cius attribuitur bōitati q̄ alijs. Rsn dd q cā in actu ē ex ꝯcursu effi''ens ꝯ finis. q̄z finis mouet efficientē i h̄ ūs ꝯ flor ꝯ q̄m uoluntas dicat id quo efficiens iungit fini i h̄ n̄tibz itellm. hic ē qd uoluntas ē cā immedi᷒ ꝯ n̄ dez ē ꝯ solbensū i p̄mo li. q̄m

[Left margin notes:]

p̄o. 2

i boīte

• est ꝯ unibilitatis h; ē sic ꝯ est

• q̄z aīa n̄ h; appetitū h̄t ad cor' q ab ea separat nō p. sic d' aug. super gen. ad lit. nō ignobles. quia

Dzā specifica dz habere: eēnbilitatē, nobilitatē, ꝯparatōn; sic eēt unibilitas aīe

[Right margin notes:]

ꝯ
nūc
h; quelibet

Et bonum dicat r(ati)o(ne)m dup(lic)is cause s(cilicet) efficie(nti)s et finis. hic
e(st) q(uod) bonu(m) e(st) r(ati)o q(ua) r(ati)o uo(lun)tas e(st) in actu, et ita potis
sima r(ati)o p(ro)duc(ti)o(n)is effectuu(m) et id n(ost)r(u)m e(st) attribu
itur bonitati, u(nde) p(er) mod(um) rep(re)sen(tan)di, l(ice)t app(ro)p(ri)a(ti)o(n)is in
rep(re)sen(tan)do. s(ed) tu(n)c in eando. unde pa(tet) (con)ti(nen)tia i(n)clu
dit haue. s(cilicet) q(uia) bon(um) e(st) (et) vult se diffundere vult
causatu(m) p(ro)duc(er)e. et q(uia) d(eu)s vult causatu(m) p(ro)duc(er)e vult
causatu(m) esse. et i(deo) q(uia) bon(um) e(st) sum(us). Ite(m) q(uod) de hac p(ro)po
ne. In q(uantu)m sumus boni sumus. (et) u(idetur) q(uo)d nos boni su
mus p(er) essentia(m). q(uo)d e(st) (contra) boetiu(m) de ebdomatib(us)
q(ui) dicit q(uod) sumus boni p(ar)ticipa(ti)o(n)e. Ite(m) si in q(uantu)m sumus
boni. (et) n(on) e(st) i(n)tell(igib)ile esse abstracta bonitate q(uod) sum(us)
e(st). cu(m) i(n)telligat(ur) b(oni)tas p(er) abstr(actio)ne(m) abstracta. I(dcirc)o d(icen)d(um)
q(uod) bonu(m) e(st) bonitas e(st) dup(lex). i(n) causa una q(ue) e(st) ex for(ma)
dante esse. p(rim)a e(st) bonitas s(ubstanti)al(is). q(ue) n(on) addit sup(er) for(ma)
noua(m) essentia(m) s(ed) solu(m) relo(ne)m ad finale(m) cau(sam) ex
q(ua) (com)paratur o(mn)e ad a(liquod) q(uo)d h(abe)t esse bonu(m), et q(uia) illa (com)
paratio ad cau(sam) essentiale(m) sit finale(m) e(st) essentiale(m) n(on)
unq(uam) e(st) relinq(ue)nd(um) n(ec) p(otest) relinq(ue)re. hic e(st) q(uod) aug(ustinus)
dicit. i(n) q(uantu)m sumus boni sumus. Ad p(rimu)m (er)go q(uo)d ob(icitur) de
boetio. d(icen)d(um) q(uod) ip(s)e uocat bonu(m) p(er) essentia(m) illud bon(um)
q(uod) e(st) abso(lu)te bonu(m) n(on) ex dep(end)entia ad a(liud). hec
aut(em) mo(do) nulla causa(ta) bona e(st). imo ex (com)parati
o(n)e p(ar)ticipa(n)t. nec seq(ui)t(ur) q(uod) accidentali(te)r. q(uia) p(ar)ti
cipatio n(on) e(st) accidental(is) r(ati)o(n)e p(rim)e b(onita)tis q(ue) e(st) ex for(ma) dan
te esse. (com)p(ar)atio sit accidental(is) s(ecun)d(u)m q(uo)d e(st) ex for(ma) dante
b(ene) esse. Ad 2(m) q(uod) ob(icitur) q(uo)d n(on) e(st) intell(igib)ile esse (et)c. d(icen)d(um)
q(uod) 2(m) q(uod) attribuit(ur) alic(ui). aut q(uod) ip(su)m p(otes)t dup(lic)i(ter) attri
bui. aut n(on) (con)se(quent)er. aut p(er)ced(i)t. si p(er)cedit sic e(st)
ita e(ss)e(nti)ale q(uod) sine ip(s)o n(on) e(st) p(otes)t i(n)telli(gi) i(n)tellectu ap
p(re)h(endente). s(ed) si aliquo mo(do) (con)se(quitu)r n(on) tamen cadit i(n) a(liud) gen(us).
p(otes)t q(uo)d i(n)telli(gi) intellectu app(re)hen(de)nte et i(n)tellectu semi
plene resol(ue)nte. s(ed) i(n)tellectu plene ad ca(usa)s (com)pa(ran)te
n(on) p(otes)t i(n)telli(gi). n(on) i(n)tellectu illo. maxi(m)e cu(m) 2(m) dic(a)t h(ab)i
tudi(n)e(m) n(ecessa)ria(m) et relo(ne)m ad cau(sam) sic v(er)um et bonu(m). Ite(m)
q(uer)it(ur) de h(ac) cau(sa) q(ue) assig(na)t(ur) magis(ter) esse vnio(n)em
a(n)i(m)e r(ati)onal(is). Dic(endu)m. p(rim)o q(uod) c(aus)a e(st) d(e)i uo(lun)tas. 2(o) q(uod) e(st)
ca(usa) i(n)structio n(ost)ra. Et u(idetur) q(uod) utraq(ue) sit i(n) artic(u)l(o). p(ro)
n(ost)r(a) ad o(mn)ia p(otes)t d(omi)n(u)s. i(n) 2(a) u(idetur) p(ro)p(ter) ... q(uod) si n(on)
esset unita lapide uideret d(eu)m nec indigeret eo. (er)go
s(ed) eo i(n)diguit n(on) fuit p(ro)p(ter) minoritate(m) sue cog(nitio)n(is).
Ite(m) d(icen)d(um) q(uod) magis(ter) r(espo)ndet sufficie(n)ter. (et) bene sufficie(n)t(er)
q(uo)d. q(uia) cu(m) sit dup(le)x uia (con)sc(ie)ndi opa d(e)i. s(cilicet) fid(es)
et i(n)tell(igen)cia. ad soliditate(m) fidei sufficit scire q(uod)
d(eu)s noluit q(uod) (e)dit n(on) uelle n(ec) n(o)lle. v(nde) n(on) i(n) p(ri)m(a)
p(ar)te satisfac(it) fidei. et h(oc) in o(mn)ib(us) fideli ut fidel(is)
e(st) plene sufficiat ad solidi(ta)te(m) i(n)tel(lige)ntiae r(espo)nde(ndum)
r(ati)o talis no(n) possit r(esp)o(n)d(er)i. r(ati)o l(icet) ca(usa) ex p(ar)te d(e)i reddi
ex p(ar)te causature. et h(ec) e(st) manifestatio diuine boni(ta)tis i(n)

suo op(er)e. i(n) quo d(icitu)r se manifestare. no(n) solu(m) p(ro)p(ter) n(ost)ra(m)
indige(n)tia(m) s(ed) et ad sua(m) gl(ori)a(m). et sic patent
ob(iecta). Unde et hic ca(usa) efficiens et final(is) et sic su
fficient(er) (com)plene.

Anglica quo(rum) n(atura) (et)c. Sup(er) (con)si(derati)o(n)e magistr(i) de re(rum)
p(ro)ductione i(n) g(e)n(er)ali. In hac p(ar)te ag(it) de p(ro)duc(tio)ne
re(rum) i(n) sp(eci)ali. (et) q(uonia)m t(ri)plex e(st) d(iffer)e(nti)a creature. s(cilicet) spi
ritual(is) et corp(ora)l(is) et (com)posita ex utraq(ue). i(deo) h(ec) p(ar)s h(abe)t 3(s) p(ar)tes.
i(n) p(rim)a ag(it) de (con)d(itio)ne sp(irit)ual(is) creature. In 2(a) de (con)d(itio)ne
corp(ora)l(is) creature. I(bi). d(istinctione) xii. Hec de anglica natura. In
3(a) de (con)d(itio)ne n(atu)re ex utraq(ue) (com)posite. s(cilicet) hu(m)ane. I(bi). xvi.
d. Huic excursui q(uo)d sup(er) de homine. P(rim)a p(ar)s h(abe)t du(as).
i(n) p(rim)a. def(in)iat quales angeli facti su(n)t. ex p(ri)ma (con)d(itio)ne.
In 2(a) def(in)iat quales facti su(n)t ex auersione et (con)uersione
I(bi). d. v. Post hec (con)siderato adduc(itu)r (et)c. P(rim)a p(ar)s h(abe)t
du(as). i(n) p(rim)a def(in)iat qu(ando) et ubi creati sunt angeli. In 2(a) u(er)o
quales creati sint. I(bi). d. iii. Ecce ostensum e(st) u(bi) angeli et
c(etera). P(rim)a p(ar)s h(abe)t du(as). P(rim)a u(er)o determinat quando an
geli creati sunt. In 2(a) u(bi). I(bi). de eod(em). Iam ostensu
m e(st). (et)c. P(rim)a p(ar)s h(abe)t .iii. In p(rim)a p(re)mittit p(ro)hemi
um i(n) quo ap(er)it sua(m) intentione(m). In 2(a) u(er)o mo
uet dubitatione(m) et dubitatione(m). s(ed) uniuersal(is) l(icet) mensura a
gelice (con)dictionis ibi. Quedam auctoritates uidentur (et)c.
In 3(a) def(in)iat ueritate(m) et (con)firmat ibi. Ut(rum)q(ue) h(oc)
esse tened(um). q(ua)rto u(er)o et ultimo ueritate(m) p(re)determina
ta(m) (com)p(ro)batam (con)cludit. et auctoritate(m) i(n) opp(osi)t(um) def(in)iat ibi.
Similiter (er)go cu(m) tempore (et)c.

Ad intelligentia(m) h(uius) p(ar)tis i(n) qua q(ue)rit(ur) de mensura (con)d(itio)nis
angelice n(atur)e. duo p(ro)n(un)c q(ue)runt(ur). P(rim)o de mensura el
se. 2(o) p(er) (com)paratione(m) ad mensura(m) esse corp(ora)lis n(atur)e. Circa
p(ri)m(u)m tria q(ue)runtur. P(rim)o ut(rum) sp(irit)ualia h(ab)eant mensura(m)
p(ro)p(ri)a(m). 2(o) ut(rum) h(ab)eant mensura(m) unica(m). 3(o) ut(rum) h(ab)eant
mensura(m) simplice(m) aut (com)posita(m). su(b)stante(m) l(icet) successiua(m).

Circa p(ri)m(u)m sic. q(uo)d h(ab)eant p(ro)p(ri)a(m) mensura(m) p(ro)b(atur) ut(ur) p(er) ph(ilosophu)m
i(n) libro de cau(sis). in penul(tima) p(ro)p(ositi)one. Ite(m) r(ati)o e(st) s(ub)sta(ntia)
et op(er)ato e(st) i(n) eternitate et r(e)s cui(us) s(ub)sta(ntia) et op(er)ato e(st) i(n) t(em)p(o)re. — et actio in tempore. sed hic non potest intelligi de eternitate
e(st) res me(dia). e(st) s(ub)sta(ntia) e(st) i(n) eternitate i(n) ca(us)a. (er)go de creata.
Et hac distinguit a t(em)p(o)re et ponit mensura(m) sub(stanti)a(rum) sp(irit)u
aliu(m) et i(n)corruptibiliu(m). (er)go u(idetur) (et)c. Ite(m) eccl(esiasticus) i.
O(mn)is sap(ientia) a d(omi)no d(e)o (et) cu(m) illo fuit sem(per) et ante euu(m). (er)go euu(m) dic(itu)r
q(uo)d causatu(m) n(on) s(ubstanti)a(rum). (er)go mensura(m) n(on) re(rum) mutabiliu(m). s(ed) sp(irit)ua
liu(m). et h(ec) differ(unt) a t(em)p(o)re. unde boet(ius). de (con)solatione. Qui
t(em)p(u)s ab euo ire iubes. (er)go (et)c. o(mn)e n(on) q(uod) exit ab
alio differt ab eo. Ite(m) d(icit) d(ionysiu)s. de di(uinis) no(minibus). i(n) cap(itulo)
de euo. p(ro)p(ri)etas eui e(st) antiquu(m) i(n) uaria(bi)le et totu(m) s(ecundu)m
totu(m) esse mensura(m) t(em)p(or)is u(er)o i(n) alteratione alt(er)atur
se h(ab)ens. (er)go si id n(on) se h(abe)t sic et ali(ud) sim(i)l(ite)r et semel non
e(st) ead(em) mensura t(em)p(u)s et euu(m). s(ed) euu(m) e(st) mensura durationi(s)
p(er)petuo et tal(is) e(st) n(atura) anglica. (er)go (et)c. Ite(m) sic isti

se unitas ad distinctionem. item ad durationem. sed in
spiritualibus. Resolutio requirit distinctionem per substantiam vel
est eius mensuram. quia per idem et eadem angeli mensura durationis
habet. sed non tempus, quod non variatur nec mutatur. ergo aliam
mensuram aeviternam. // Item omne quod habet esse limitatum actu habet
mensuram per quam potest cognosci eius limitatio. sed tale est
esse omnis creati. ergo etc. arguatur ut prius. // Item mensura
durationis respicit modum durandi. sed spiritualia habent
modum sue durationis differentem a corporalibus, magis accedunt
cum durent perpetualiter et immutabiliter. ergo perpetua mensura
habent mensurantur. quod augustinus ad orosium. deus movet spirituale
nimirum per tempus, corporale vero per loca et tempora. ergo spiritualis nature
mensura est tempus. // Item beda .iiii. sunt simul creata, angelica
natura, materia, celum empyreum, et tempus; si ergo tempus stat
pro mensura, ergo aut spiritualia tempus non haberent mensuram,
aut non haberent aliam a corporalibus, aut beda fuit in-
sufficiens in illa enumeratione. // Item ratione videtur. primus
est locus qui continet visibilia et invisibilia, ut empi-
reum. ergo similiter mensura que est tempus est minoris amplitudinis quam
locus. ergo videtur quod unum sit tempus in quo sunt spiritualia
et corporalia. non ergo habent mensuram propriam. // Item sicut idem est
numerus quo numerantur .x. canes et .x. homines. sic idem est
numerus quo numerantur .x. angeli et .x. homines. si ergo spiritualia
non habent aliam mensuram distinctionis quam corporalia. ergo nec aliam
mensuram durationis. // Item homo beatus et angelus mensurantur eadem
mensura. quia omnes [illegible]. sed homo beatus habet idem esse cum [illegible] non
beatus. ergo eadem mensura. ergo eadem mensura mensurat hominem viatorem
et angelos. ergo et aliquibus non corporalibus. non ergo habent mensuram propriam.
// Item per impossibile. si habent mensuram, aut est substantia aut accidens.
non substantia. nec substantia. ergo accidens. si accidens in quo genere? non
in genere quantitatis, non discrete. ergo continue. sed non est linea
nec superficies. nec corpus. nec locus. ergo vel est tempus vel [illegible]. ergo
aut angelica non illam habent mensuram. aut si habent non habent
propriam. Pro contrario. quod autem utrum angelica natura habeat men-
suram propriam diversam a tempore. distinguendum est. quia aut loquimur de men-
sura spiritualium pro esse, quod non mutatur. aut pro affec-
tionibus. si ergo de mensura loquitur que respicit esse, et quam dicitur eviter-
num modo concluserunt ab antiquis doctoribus [illegible]. aut
loquimur de diversitate in genere mensure. aut in genere entis.
si in genere mensure. sic oportet ponere differentiam, sicut ostendunt
auctoritates et rationes inducte. si vero loquimur de diversitate
in genere entis. sic aliquorum fuit opinio. Sed quidam di-
xerunt quod [illegible] sufficiens non est perpetuitas diversa
per comparationem, sicut idem est nunc evi et temporis, sola comparatione
differens. nunc enim respicit substantiam rei, substantia autem permanente mo-
bilis quia ad esse solo est in motu; comparata autem ad substantiam est
mobile. et primo modo mensurat nunc evi. secundo modo nunc tem-
poris; ita quod idem est nunc diversimode comparatum. sicut idem
ultimum comparatum ad corpus ambiens est superficies comparatum

ad corpus ambitum est locus. // Sed hoc non potest stare. quia est ultimum
corporis illius due comparationes non sunt in simplicibus. sed nunc temporis et
evi habent comparationes in simplicibus esse idem. Falsum dicit
aug. in lxxxiii. q. sed est nunc evi est stabile, id est nunc
temporis est fluxibile. sed in simplicibus est quod unum idem et [illegible]. sed
moveatur et [illegible] eternitas
mensurat [illegible]. sic ergo in omnibus est eadem eternitas esse differens
[illegible]. sic nunc temporis et evi idem est perpetuitas. non sic in
[illegible]. sed quemadmodum [illegible] idem perpetuitas differens
autem solum quantum ad esse [illegible] quod omnis [illegible] quidi-
tas mensura eadem perpetuitas mensurat. sed [illegible] intel-
ligibile. aut enim evum esse stabile et quietum respicit, quia
non est actuale quod habet in [illegible]. mensura non
respicit nisi esse actuale; et modus essendi completum.
ut [illegible] non posset sic accipi [illegible]
sit [illegible] ergo modus durandi essentialiter
et formaliter differt [illegible] inde. patet quod mensura propria.
¶ Et idem est [illegible] quod spiritualia habent mensuram diversam a tempore.
non solum in genere mensure, verum etiam in genere entis et hec
non solum comparatione. sed et substantiam et formam. Utrumque autem
sit de diversitate in genere entis, per modum mensure dicitur. nemo
est qui negare possit. et hec sufficiat quoniam presenti,
quod quia utrumque spiritualia habeant mensuram diversam a corpora-
libus. Dicendum enim quod sic. quod si queras que sit illa: respondeo quod sanctos
et philosophos quod dicitur eternitas creata. aut evum. sed quoniam eter-
nitas proprie accipitur pro increata, et evum frequenter
accipitur pro tempore, ideo proprio nomine potest eviternitas ap-
pellari. [illegible] si queratur de mensura que respicit
ipsum esse spirituale creature esse [illegible] immutabile et perpetuum.
si autem queratur de mensura angelicarum affectionum vel
[illegible] sit a tempore diversa. sed habebit [illegible]. non autem pla-
num est [illegible] illa mensura que dicitur eviternitas [illegible] affectionum
non mensurat ut dicit aug. ad orosium. evum enim solum esse in-
commutabilis est mensura. [illegible] ergo sic ostendunt rationes quod
aliquo modo spiritualia habent mensuram propriam [illegible] temporis et
temporalium. Ad ergo obiectum quod spiritualis natura movetur per
tempora. iam patet responsio. sed cum dicat quod ad affectiones non
quantum ad esse. Ad obiectum de illis .iiii. simul creatis. dicendum quod
nomen temporis extendit ibi ad omnis durationis mensuram,
cuius est ponere principium. unde valde large accipitur
et comprehendit evum. ut melius infra patebit. Ad
obiectum de loco non valet. quia locus corporalis non est mensura spiritua-
lium. quamvis contineat, evum autem mensurat et continet.
ideo non valet. Est enim locus non mensurans. sed unum tempus
mensurans. Si queras [illegible] dicendum quod angelus [illegible]
habet mensuram durationis diversam. sed non habet extensionem.
et ideo habet mensuram durationis non extensionis. Ad obiectum de
numero dicendum quod non est simile. quia [illegible] est modus distinctionis in
spiritualibus et corporalibus. sed non est idem modus durationis. Ideo

eadē ē sm spēz mēsura distīc^{nis} . nō sit eadē mēsura durōis. Ōtra ꝑ obiat de lux^e ʒ an lucido ʒ an ꝑlo. dd̄ qd̄ mēsura ꝯsili mēsurat. s. euo. qr cō silez hūt mod̄ durandi/ sʒ hō viator nō mēsura tur ꝯsili mēsura. qr ꝯuis hēat id ēe/ h̄ ē tn̄ mo d̄ ēendi ꝯ durandi aliū/ ꝯ mēsura nō tm̄ ēe. sʒ ēt mod̄ durādi respic̄. Ōtra ꝗ ī quo gnē sit mēsura anglice durōis. dn̄t aliq qn̄ ē ꝗtitas. n̄ ꝗtitas ūtutis/ ꝯ id n̄ ē ī gnē quātitatis ꝑpe. sʒ si uē mēsura ē/ quo nō ē ꝗtitas uā. ꝯ d dn̄t alij qd̄ ē ī gnē ꝗtitatis sic ꝑn^{us}. si tam̄ ꝗrat̄ e sic ꝑn^{us} cū dicat mēsurā diūsā. a tpr̄. ut ostensū ē/ diffi^{le} erit assignāe/ ꝯ id sanī pt̄ dici/ ꝙ sic tp̄s ꝑoit̄ ī rbus spūalibʒ q^{ʒ} ad affcōnes sm̄ aug^{nū}/ sʒ ꝯsidato phi ad id nō ꝯscendit/ licet mēsura pō diffītus sp̄x ab aliis ꝗtitatibʒ. sʒ de illa nō loq̄t̄ phs. qr mēsuras rez ī fi'oꝝ de ſiarē intendebat/ nec pōitur ꝯ hec ī ipō ī sufficiā. ꝯ si ī ponet̄/ n̄ eēt ꝑ hēc auitatis tramite aliqtenus discedēd̄.

Eād̄ qr ut̄ spūalia hānt mēsurā vnā ꝑeꝛ- ꝑetuā. ꝯ h ē queriē. utr̄ sit unū euū oīm euiꝑnoꝝ. ꝯ qd̄ nō/ ꝑbō. dedi. pō. tp̄s ē euū. ꝑ euoꝝ. ḡ ꝑla sē eva. nō ꝑīnt sup^{ue}. ita ꝙ vnū ꝑ ad. ḡ ꝑ diūsitatez sil' ēīt ḡ eui. ꝯ ite vnitas agentis deīt ab unitate ſbi. sʒ n̄ ē ponē vnū ſbm̄ oīuz euiꝑnoꝝ ~~fic ꝑ mobile~~. cum quedam spūalia n̄ hūt aliq eē̄. Ide^{o} aspectū mēsurāt. ḡ nō ē ponē euū eē vnū. Ōtra. ut nllū hēt tale ēē ſbm̄ qd̄ sit ꝯ teutum spūaliuʒ hec appaz. qr illd̄ ꝑet ex'llenciā ꝯ ꝯ ſiuēciā ꝯ ꝯtinēciā r̄. euiꝑnoꝝ/ sic ꝑ^{us} mob' id tpaliū. si tale/ r. ſbaz spūaliū ī uarī n̄ ꝑt ut pʒ disc uiuenti ꝑ singl'a. ḡ ꝯc. Itē oībʒ aliis corru ptis. ꝑō ē vnicū angl'm remanē/ cū n̄ de pendeat ab aliis/ ꝯ si remanʒ ī eē ꝯpleto/ h̄ mē surā ꝯmēꝛ ad ēē/ ꝯ h̄ ē euū. ḡ remanʒ euū quolibʒ anglo remanēte/ ꝯ totū remanʒ eē ꝑfēm. ḡ quot ē angli tot ē eua. Itē euuʒ ē mēsura rei ꝑfēe/ ꝯ in lᵗu ħitis desp^{ut}. sicut de for. si. n. euū mag ꝯseq eē ꝯpletū/ ꝯ id nō sit vnū nūo/ sʒ tm̄ spē. vr̄ qd̄ euū sit vnū tātū sʒ tm̄ spēz. Ōtra hec arguit aliā. sic se hēt tp̄s ad tpalia. ita euū ad euiꝑna. sʒ tp̄s ē unū qd̄ mēsurat oīa tpalia sic dicāt sol ꝯ phs. ḡ sil' unū ē euū qd̄ mēsurat oīa euiꝑna. Itē hec ui- amiou. maior ē ūilitas ꝯ dissōꝛtas ī mobʒ mubʒ/ ꝙ ī rebʒ ī mutabilibʒ. sʒ ḡ multiplia oīa possūt unicā mēsura ꝑ ꝑeuciā mēsurat. ḡ

mlto fort' euiꝑna. Itē^{m} h̄ ut^{r} accā. pō ēt multoꝝ est qr̄ vnū tp̄s vnū pt̄ eē. qr ꝙuis sit actus tn̄ ē mēsura eē. sic loc^{us}. ꝯ qr n̄ ē actus situale. sʒ h̄ totū inuētur in euo ḡ ꝯc. Itē si ipsa sūt eua. aut ḡ sil' aut ꝯnt. n̄ ꝯnt. cū qd̄lʒ sit ī ſitū apte posit/ n̄ sil'. qr que sē simil' sūt ī eode īstanti. ḡ si euiꝑna sūt sil'. sūt ī eod̄ nūc eui. ḡ si oīm euiꝑnoꝝ ē vnū nūc. ḡ unū euū ꝑ eēnciā. Itē ad hec qōis ītelligēā ꝑ nod ē qd̄ ītell' unitas in tpr̄. Scied̄ aut̄ qd̄ tpls̄ cepta uerit aliq unitatē tp̄is actꝑ/ sm̄ qd̄ actus h̄t tpls̄ ꝯpan ad sbm̄/ h̄t. n. ibi cāz/ eḡlstēcā/ ꝯ appariēcā/ diveit̄ ḡ aliquī qd̄ tp̄s ē unū/ rō ne ſbi ī quo pō ē ꝯ ꝑ ſeꝗ remoto remō ꝯ tp̄s. vn̄ dixūt ꝙ tp̄s ē eiū. qr ē ī ꝑ mot^{us}/ ꝯ motu cessante cessat ꝯ tp̄s/ sʒ id nō sufficit dīe. qr sic aul'. si cessaret motus ꝑ mobil' ad hēc posīz motū tota fig'li. ꝯ ꝯstat ꝙ mēsura retur ille motus. ḡ n̄ tm̄ ē ibi sīno/ ꝯ ī aliis rebʒ mobilibʒ. Itē tp̄s ē ī astrolabʒ ꝯ ī augl^{ic}. li. ar. qd̄ nō tm̄ ē motū celesti/ sic uult aug./ ꝯ id ꝑdunt alij. ꝙ tp̄s ē unū rōe ſbi ī quo ꝑ appar. ē ā tp̄s sic. nūs sū mēsura motum/ ꝯ nūs istoꝝ ꝑ eēnciā ꝯ h̄tū sit ī rē mob^{li} ul' motū/ ī ꝗ ē ꝑ ꝯ ꝑ cāuss/ ꝑ accu^{le} ꝯ id nuānm̄ sit apte. Alc̄. sic uult ꝑ phs ꝯ cū aia oīs motus ī nūat. ꝯ mlet/ aspido ad mēsurā mot' ꝑ mob'. s. ꝑ aiem ān̄ ꝯ hora ꝑuluerit dīe ꝙ unū ē tp̄s/ rōe ſbi ī quo ꝑ appar. qr ꝯ si oīa hēc aut ꝑpus ꝑ diosi tīoīa nūant ꝯ insunt ꝑ mēsurā motꝯs regla is ꝯ tru/ ꝯ nob' notissimi. s. mot' mō' ꝑ sīt. id n̄ sufficit. qr dicat phs de celo ꝯ mūd. qd̄ sē eēnt duo mobilia pīa/ adhuc unū eēt tp̄s/ ꝯ ꝑ tē n̄ posīz ꝯ unū rōe ſbi ī quo pō eēt. n̄ lēt ꝑ apparē. cū utr̄qʒ eēt eēt ꝑ^{us} ꝯ eiusdē/ ꝯ ꝑ rōne alc. qr tp̄s n̄ ē nūs nūans/ sʒ nūātus ut phs. uult. ꝯ qr ē discō in eē/ n̄ fictū ale^{e} rō dr̄ ut ꝑ tān ꝑfuīndī ꝙ unitas tp̄is sūt ab unitate ſbi ī quo ē. ſbm̄ ī aquo ē/ ē mūt mut/ ꝯ ꝑ ut ēns ī pō. nā in ut ē ī acqlitē fot/ mutat/ ꝯ ue ē ens ī ipō/ ꝯ id tp̄s magis ī oīa actū se tenz ꝑ pius cū mēsurā ḡ mō vna ē ꝑ ēēciā diffōns ꝑ eē vna n̄ vnitē ꝯ nuīcas. sʒ ꝯ ē sig^{us}. sʒ me dio mō/ sic tp̄s ī oībʒ tpalibʒ ꝯ si ꝗas vn̄ ē h̄ qd̄ tp̄s ē vnū cū tn̄ mot^{us} sit uarī. dr̄ ꝙ mo tus diffīt ꝑ id ad q^{d} ē. vn̄ mot' respic̄ motoꝝ ꝯ mob'. ꝯ tīni. tp̄s aut̄ respicit spaz durōnē mrā ꝯ successiuā/ ꝗuēit extra rei mot'. ꝯ qr motus nūs durātis ꝯsilis ē/ ꝯ n̄ ulla sup aīn

Tp̄s adiuit. sup. nūs phic̄o
unū.
· s. ꝯ ꝑ
· tp̄s
nūs phicoꝝ
· ꝯ ꝑ'

ꝯ ad ī ꝗd̄ sic edē ꝯ tot ꝑ ꝑriō n̄ Fine lr̄ nec

fundatur, est una numero. Ideo tempus non tantum est unum specie in omnibus temporalibus, immo etiam ad eternitatem unum numero differens per esse. Sic posuerunt omnes sapientes qui de hac materia sunt locuti. // Si autem queras quare non sic est in aliis quantitatibus, cum omnis res participat [illegible], dicendum quod alie omnes et licet esse in complementum habeant, tamen non sunt in materia dimensiones infinite [illegible] complementum ipsarum est complementum a materia existente sub forma. Tempus autem habet esse ex hoc quod materia tendit ad formam, propter hoc quod causatur a motu, qui est endelechia entis in potentia, et ideo tenet se magis ~~se magis~~ ex parte materie, et ideo minime distinctum. Non dico quod tempus sit in ipsa materia forma destituta, quia hoc esset contra Augustinum xii Confessionum, quia non est invenire aliquod tempus non cum materia est aliqua figura. Sed quamvis sit in materia que est sub forma et ab ipsa causatur, magis tamen causatur a materia ut tendit ad formam, et hoc est in ratione sue possibilitatis. Hunc triplicem modum non sunt aliqua unitates. In evo ponentes rationem sibi in quo sunt posuerunt, scilicet ordinem intelligentiarum, sicut continuum virtuale, sicut in corporibus est corpus continuum locale. Et sic tempus in primo mobili fundatur, sic evum est in prima intelligentia que virtualiter alias continet et alias influit. Sed illa [illegible] non potest stare, quia omnes intelligentie immediate habent equalitatem, sicut insequenti distinctione dicetur. [illegible] quia continuatio intelligentiarum immediate pendet ex deo. Tertio quia si illa intelligentia destrueretur, tunc fundamentum evi periret, et potest fuit illam peccasse, et immo [illegible] peccavit, ut credatur diabolus fuisse excellentissimus angelorum. Et ideo alii conati sunt assignare unitatem ratione sibi in quo [illegible] apparet, quod est celum empireum, in quo non cadit variatio, immo omnimode quietum est. Sed nec hoc sufficiat, quia immortalitas et immutabilitas [illegible] est in rebus spiritualibus quam corporalibus, cum sint digniores, et dignius non habent mensurari per aspectum ad minus dignum. Et ideo temptaverunt alii accipere unitatem ex parte cause, quod dicunt quod duo intelligentiarum continuat et conservat per divinam influentiam, que quamvis una est, unum est evum mensurans ipsam. Sed non ideo potest stare, quamvis influentia illa aut active aut passive intelligatur. Si de activa, non est ad quod dicitur, vita non habet evum mensurans. Si de passiva, tot sunt quot sunt suscipientes. Et ideo non videtur alius modus nisi per unitatem [illegible] est de corpore. Sed multi negant intelligentias habere materiam. Sed quidquid sit de hoc, tamen evum sufficit, respicit esse actuale et esse stabile. Sed esse [illegible] ut in potentia, et ideo sicut unitas temporis conformatur forme, non in quantum forme [illegible] sed ut illa [illegible] immutabilis. Unde sicut linea in corporibus quantumcumque divisis [illegible] eadem est

specie, sic evum habet unitatem vel si non unitatem quod habet temporis, concedendo quod res perpetue non sunt unum evum solum, sed multa. Ad quartum obiectionem, sicut se habet tempus ad temporalia, dicendum quod non est simile, quia cum tempus quod est de se respiciat variationem et motum, consequitur ipsa quorum est mensura ratione illius principii per quod sunt entia in potentia, et quia id unitur dicitur esse per essentiam, ideo et tempus. Evum autem de suo genere ipsa respicit esse completum et stabile, et ideo magis respicit formam, et ideo non habet unitatem [illegible] sui conformitatis sicut et actualitatem. Quod arguitur a minori quod temporalia habent unam mensuram, ergo [illegible], quia non est locus a minori, quia illa variatio ratione qua dicitur esse in potentia respicit ipsum materiale principium, et ideo facit recedere a distinctione; non sic est in evo.
// Quod obicitur quod tempus est unum, quia est actus extrinsecum non situatum vel situale, dicendum quod [illegible] est ista, non est causa, sed magis illa que predicta est. Quod obicitur si sunt plura eva aut simul aut non simul, dicendum quod simul. Quod ergo obicitur ergo in eodem nunc, dicendum quod esse sit indivisibile est duplex: aut per mensuram unitatis, et [illegible] dicitur [illegible] esse simul. Dicendum quod dicitur per mensure concurrentia, est quod dicitur [illegible] et partialis simul est, licet autem hec [illegible] per mensuram unitatem et ideo, et ideo non sequitur quod si eva eviternorum sint simul quod sit unum.
Tertio queritur [illegible] spiritualia habent mensuram permanentem [illegible] et quod permanentem, exceptum prius et posterius, videtur per auctoritatem et rationem. Auctoritate sicut Augustinus xii de civitate dei: immortalitas angelorum non transit in tempore, nec est preterita tamquam iam non sit, nec futura quasi nondum sit. Ergo tota est presens, ergo permanens non succedens. Item Augustinus xi Confessionum: si presens quod tempus semper esset nec transiret in preteritum, esset eternitas. Sed non propter hoc esset eternitas increata, ergo esset eternitas creata, sed hoc est evum. Ergo evum non habet [illegible]. Item Philosophus [illegible] non differt esse et posse, ergo potentia est in suo toto actu, ergo nil expectat, ergo tota simul, ergo nulla est ibi successio vel posterioritas. Item [illegible], ergo si sit simplicius mensura eius esse simplicius, sed ibi spirituale est simplex, ergo non habet prius et posterius. Item omne successivum reducitur ad permanens, ergo prius et posterius successivum ad prius et posterius permanens. Sed prius et posterius permanens est in sola magnitudine, ergo [illegible] prioris et posterioris permanentem [illegible] et successivi, sed talis est angelus, ergo etc. Item non est prius et posterius ibi [illegible] cadit ad novum quod de positione sit prius [illegible] per hec lapsus in peccatum et aliquid inventum. Sed superius non est aliqua mutatio nec innovatio, ergo non succ. Item ubi est prius ibi est aliqua expectatio [illegible] quod potius est [illegible], sed [illegible] nulla cadit expectatio, quia evacuat omnes fides et spes, et hunc esse [illegible] sunt, ergo nullo modo est ibi prius et posterius.

nisi

intellectus

forte

[illegible] de hac re

[illegible] lxxxxiii q[illegible]

unitas: sic unitas evi conformatur

Aug. ad marcellam. tamen verum est quod non novit fuisse vel futurum esse. omnis enim creata in suo esse habet preteritum sui fuisse et fore. ergo habet in suo duratione successionem. Item anselmus in proslogion. tu etiam [illegible] illud ubi. dicit quod deus regit in eternum et ultra. hec autem est non quia post eternitatem sit aliquid sed dei eternitas. quia tota simul est excedit eternitatem creature que non omnino est tota simul. ista est summa. ergo idem quod prius. Item ratione quia unitas angelica deficit ab unitate divina. ergo simplicitas eternitatis creature a simplicitate eternitatis increate. si ergo hec est. ergo habet opposita aliquo modo. sed oppositio in duratione ponit prius et posterius. ergo etc. Item ipsa mensura durationis angelice non est ipse angelus. immo differt ab angelo. sicut mensura a mensurato. sed mensura est virtute et magnitudine quantitatis et talis est divisibilis. ergo habet partes. ergo etc. Si dicas quod est quantitas primum sic primum [illegible] sed punctum non habet complete rationem mensure. sed est principium mensure. cuius autem [illegible] est mensura virtute. ergo non potest esse sic primum. Item angeli duratio est in fine. si ergo est tota simul in actu. ergo aliquid creatum est actu infinitum. sed hoc est impossibile ergo etc. Item ideo quod habet totum esse simul non debet fuisse et futurum esse. sed quod fuit impossibile est cogitari non fuisse. si intelligatur fuisse. ergo si in eviterno idem est fore et non fore. ergo impossibile est cogitari non fore. hoc autem falsum quia hoc est proprium solius dei. ergo etc. Item si totum esse presens est. ergo non differt esse et fuisse. ergo quod nunc est fuit et si fuit est. sed deus non potest facere quod fuit non fuisse. ergo non potest facere eviternum non esse. sed hoc manifeste falsum. ergo etc. Item si totum esse eviterni simul est et tota duratio sine prius et posterius. ergo non est ibi magis longum et minus longum. ergo anima beati petri non prius nec diutius fuit in gloria. quam anima beati francisci. sed hoc manifeste falsum est. patet etc. Respondeo dicendum quod circa hoc dubitatio et fuit opinio. quidam enim dixerunt. quod evum est totum simul sicut et illud quod mensurat. et ideo sicut eviterna et eius duratio est tota simul non habens successionem prioris et posterioris. unde dixerunt evum non esse ipsam quantitatem sed in genere quantitatis solum esse per reductionem. sed tamen in virtute et radice quia per suam virtutem excedit omne esse quale et solitudinem eternitatis increate. nisi sic anima semper ponitur ex hoc non esse ut iam mensura ponitur [illegible] est quia ad quantitatem mole. tamen per suam virtutem et simplicitatem est in qualibet parte sui corporis sicut in proportio intellectu est sicut est in [illegible] tactum et si quis poneret evum omnino simplex poneret ex hoc non esse ut iam mensura ponitur cum duratione creata actu infinita et duratione creata ponitur aliquid [illegible] non destruit quia intellectus possit cogitari non esse quia omnia cum sit non intellectualia faciunt potentiam ponere non esse rationale non intelligibile et ideo cum scriptum auctoritatem

quod videtur sonare eorum positio probabilior et intelligibilior quod in evo est ponere prius et posterius cum inveteratione et non ponere aliquam successionem. aliquam tamen successionem quam in tempore. in tempore enim est successio cum variatione prius et posterius cum inveteratione et innovatione. et in evo vero est prius et posterius quod dicit durationis extensionem. quod tamen nullam dicit variationem. nec innovationem. et per hanc distinctionem ad omnia obiecta in contrarium facile est solvere si quis eam intelligat. Quod si forte queratur quomodo potest esse prius et posterius sine novitate. eius esse. dicendum quod sicut videmus quod aliter egreditur fluvius a fonte aliter radius a sole. sic ipso modo videndum. nam rivulus sic egreditur a fonte quod novus aqua semper exit non eadem radius autem a sole continue egreditur non quia semper novum aliquid emittatur sed quia quod emissum est continuatur. unde sol influens non est ad quidem continuato dati similis in motu et igitur in mobili aliqua proprietas habita admittit vel non habita acquiritur. Sed in eviterni eviterne quia postquam conditum est perimitur dei influentia continuatur. nulla enim cum creata est omnino actus nec aliquid est virtus unde continue indiget divina virtute cooperante. ideo licet esse totum habeat tamen continuationem esse non habet tota simul et ideo non est ibi successio sine aliqua innovatione esse vel proprietate absoluta. tamen ibi est una continuatio et creatura habet esse quodam modo in potentia. ac per hoc habet successionem solus igitur deus qui est actus purus est actu infinitus et totum esse et passionem sui esse simul habet. huius usque satis de facili solvuntur obiecta. Ad primum ergo obiectum de preterito et futuro. dicendum quod breviter intelligendum est ut dicunt variationem. Ad secundum quod non differt esse et posse. dicendum quod verum est de posse ad esse quod non differt. quia non distat motus enim et tempus facit distare. in solo autem eterno. verum est quod proprio omnino sit actus non in aliquo creatura. quod obiectum quod ille simplicitas proprietas non potest esse compositio. dicendum quod verum est si illa proprietas habeat compositionem partium similiter creatam. nunc autem non est sic. immo de evo nunquam est nisi nunc. sicut et de tempore dicitur. et ita bene potest esse simplex ut in compositio. unde tamen extensionem habet duratio unius generis mulier sicut et unius motus. Ad obiectum quod prius et posterius reducit ad permanens. dicendum quod verum est quod ad permanens reducitur. sed non omne quod ad prius et ad posterius permanens. exemplum enim duratione habet eviterna et equaliter simplex est sicut duratio angeli. ergo prius et posterius in partibus permanentibus non facit ad adhuc. Ad obiectum de novo. dicendum iam patet quia nulla est ibi alteratio. est tamen ibi crementum durationis absque alteratione absolute proprietatis. dicendum enim est quod diutius fuit anima petri quam anima francisci quam in gloriam introivit. sed ita esse

[illegible]

dum. non enim diu durauit hodie quam antheri. quod obiectum. Ad quod sic est successio non prouenit ad conditionem, sed propter prius dati continuationem. ~~ut est exspectatio non noui acquisitionem, sed propter prius dati continuationem~~. ita etiam est exspectatio non noui habendi, sed continuationis prius habiti. quod quia iam habent et certi sunt se habituros, ideo potius dicitur tentio et comprehensio quam exspectatio. et sic patet illud.

Consequenter quaeritur de mensura liberi spiritualis in comparatione ad mensuram rei corporalis de qua tanta quaeruntur. Primum est utrum aeuum praecedat tempus aliquo prioritatis genere. Secundum utrum inter aeuum et tempus cadat mensura media necne. Tertium utrum res spirituales et corporales sint eiusdem temporales fuerint simul productae.

Circa primum sic. et quod aeuum sit prius tempore ostenditur per verba Dionysii de Salomone loquentis ad dominum quod tempus ab aeuo incipit. Sed tempus incipit ab aeuo non secundum rationem causalitatis vel dignitatis vel excellentiae, quia deficit ab aeuo. ergo videtur omnimodo intelligendum quod aeuum sit tempore prius. Item omnis motus et mutatio ad immobile reducitur tamquam ad prius. ergo et mensura rei mobilis ad mensuram rei immobilis. ergo et tempus ad aeuum tamquam ad prius. probatio consequentiae manifesta est. quia omne fluxibile ad stans tamquam prius reducitur. sed consequentia tenet per rationem proportionis. quia sicut se habet mensuratum ad mensuratum sic mensura ad mensuram. ergo etc.

Item a priori et posteriori in motu causatur prius et posterius in tempore. ergo primum prius est magnitudine et magnitudinis esse quod sit esse temporis. sed esse aequale primi corporis mensuratur aeuo motus uero tempore. ergo aeuum prius est tempore. Item aeuum fuit ante creationem siue angelorum. sed tempus coepit cum motu primi mobilis qui incepit ut dicitur die quarto vel saltem ante primum diem non potuit. ergo aeuum duratione praecedit tempus. Contra. Beda dicit quod illa quatuor sunt pariter creata. et inter illa enumerat tempus. aeuum autem non enumerat inter ea creata et fuit creatum. ergo posterius. Item Richardus de Sancto Victore dicit et accipitur ab Augustino. quod omne quod coepit, coepit ex tempore sicut aeuum coepit. et coepit ex tempore. sed quod incipit ex tempore non antecedit tempus. sed per consequens vel concomitat. ergo aeuum non potest esse ante tempus. Item tempus est mensura mutabilius. sed aeuum est mensura stabilis et fixi. ergo quia ante esse creatum praecedat ipsa creatio quae est mutatio. ergo tempus ante aeuum. Item prius est quod tempus coepit et deinde quod perfectum est. sed tempus est mensura secundum esse imperfectum. quod est esse in potentia. aeuum uero secundum esse actuale et completum. ergo tempus prius est quam aeuum. Quaeritur ergo de ordine temporis ad aeuum etc. Dicendum quod tempus accipi consueuit tripliciter. in septenis scripturae. scilicet communissime, proprie et propriissime. Communissime tempus dicitur mensura cuiuslibet durationis creatae per quem modum accipit Augustinus cum dicat. quod. omnia fuerunt pariter creata. inter quae enumerat tempus; et sic dicat

mensura mutationis cuiuslibet siue illius quae est de non esse in esse. siue alterius quae est de uno esse in aliud esse. et sic accipit id quod dicitur supra. quod omne quod coepit, ex tempore coepit. et hoc in glossa. In principio. genesis. In principio creauit deus caelum et terram. Tertio modo accipitur proprie et sic dicitur mensura uariationis successiuae, siue sit successio regularis et continua siue non. et sic dicit Augustinus Ad Orosium. affectus uariae angelorum mensurant tempora et omnis uariatio. Quarto modo accipitur magis proprie. et sic dicitur mensura motus siue uariationis successiuae et continuae et irregularis siue regularis, motus octauae sphaerae. et sic consueuit accipi a philosophis. Sed ista est coartatio temporis acceptio. Cum ergo quaeritur de ordine. Dicendum quod si tempus accipiatur primo modo sic includit aeuum et sic temporis ad aeuum nullus est ordo. Si autem secundo modo. sic tempus praecedit aeuum secundum rationem intelligendi. sicut creatio esse creatum. Si autem tertio modo aeuum et tempus simul sunt duratione sed aeuum prius est dignitate. Si autem quarto modo. sic aeuum praecedit tempus et duratione et dignitate. Ex his patet quod primum et obiectiones adductae pro magna parte. Quod enim obicitur quod aeuum praecedit tempus intelligitur vel tertio modo. et ita praecedit dignitate. vel quarto modo et ita duratione. Quod tamen obicitur quod praecedat causalitate. dicendum quod id non oportet. neutra enim harum mensurarum est ab alia sed ab alio producente. utraque in diuisibilis. scilicet nunc aeui et nunc temporis. Unde quod dicitur quod tempus ire ab aeuo hoc dicitur quia deficit ab illo, et defluit continua deperditione. sed in aeuo est fixio sine deperditione et noua acquisitione. Quod obicitur de reductione ad immobile. Dicendum quod uerum est ex parte motoris. et illud non oportet esse causatum. et sic non mensuram oportet esse causatam. et ideo non oportet tempus reduci ad aeuum sicut ad prius. Ad id quod obicitur de priori et posteriori magnitudinis et motus et temporis. Dicendum quod non causatur a priori et posteriori in magnitudine, prius et posterius in motu uel tempore. nisi sicut quod magnitudo illa est mobilis et sic habet mensurari per nunc temporis non aeui. sicut sic tempus mensurat motum. sic nunc temporis mensurat ipsum mobile in quantum mobile. Quod ulterius obicitur patet quod praecedit in quarta acceptione tempus. Rationes uero ad oppositum procedunt de tempore secundum partes acceptionis vel partem. sicut accipitur excepta ultima quae accipit a comparatione imperfecti ad perfectum. ad quam uero quod imperfectum praecedit perfectum. Verum est ubi sunt circa idem. sed circa diuersa est econtra. et ideo non potest argumentum oppositum cum propositum primum medium.

Secundo quaeritur utrum inter tempus et aeuum sit aliqua mensura media. et quod non. uidetur. primo per philosophum qui diuidit illas mensuras in tres decimus. sic. quia inter rem quae est stabilis et actu est in momento temporis et illam quae stabilis est et actu est in momento aeternitatis, est res media cuius stabilitas est in momento aeternitatis. et actu in momento temporis. Sed ergo omnis stabilitas causata ad aliquam istarum habet reduci. et ad has mensuras sufficienter

in magnitudine causa prius et posterius in motu et a priori et priori

aeternitas non potest cogitari non esse...

unt tpe et eviu. g̃ et c. Item h' ipsum p dyo. de di. no. eui ppetas ẽ eẽ sm alteratõe. et p totũ me ti tpis vo. q' in alteratõne ali et ali se hñe me dia vo enenũ que p illic tpr ptiapant. er go omĩa que s' ul totali evo. ul totali tpre ul ptim evo ptim tpr mẽsurant. g̃ n ẽ tcia mẽsu ra ab hijs. It omẽ cãtũ aut ẽ stabile aut icorle aut vaĩale et corruple. s; pmũ mẽsurat evo. scdm tpr. g̃ nich ẽ mediũ int eviũ et tpe. Itẽ eẽ oĩz cãti aut ẽ stabile. aut tcia ble. si ẽ tia ble sic mẽsurat tpr qd ẽ p'us corrũms. qr fac distar qd ẽ. euũ sic evo. g̃ n aut qd sit aliqd tcium mẽsurans. p t h duos. Angn tm dic nõ erat tps qz dr in factũ e luiarũ, erũt in signa et tpa et dies et ãnos. cstat qd nõ solũ stat erat euuz cũ eẽnt aliq corpa et herbe et arbusta. g̃ erat alia mẽsura. g̃ et c. Itm post die iudicij nõ erit tps. s; q' iuiat ang' in apari et erit sup et uari atio tcoritas q̃ n potit evo mẽsurari. g̃ necẽ ẽ mẽsuram tcia ab hijs poñe. Itm affcoibz anglorz ẽ itusio et vaĩato. et ipsi s' sup tpe. sic dr i libro de cãis. g̃ mẽsura illa affcõnũ ẽ sup tpe. s; no pt eẽ euũ. cũ in evo nõ ca dat uaĩato. g̃ oz qsit alia mẽsura. It ang' cũ cõvtit ad dm ele uat sup tpe. g̃ illa cõvsio et c qd i illa cõvsioe accipit sup tpe ẽ. et mẽsura sup tpe dz mẽsurari. s; a gls ibi ad cognoscat qd pt desinẽ cogitaẽ salte g̃ ẽ n pt mẽsurari evo q e mẽsura i stabil. n tpe. g̃ et c. R' dd. qd sic qd tpe diuidit h evũ in duabz s. acceptõnibz ultĩs pus positis. dup' pt accipi. aut s. p ut dr mẽsura ẽlz duronis vaĩe. siue vaĩatõis succ. et sic int eviũ et tpe n est mediũ re. s; solũ rõne. nõ tñ ẽ. ẽ medium differẽs abutraz in gñe mẽsure. s; mẽ in gñe mẽsuratorz ptiapaẽs utrq;. ut ẽ illa sba q ẽ in cõfinio etnitas et tpis. et sic pcedũt õs rõnes ad par pte. ut pz aspicientĩ desaali. Aliter uo accipi tpe p ut ẽ mẽsura vaĩabilis i q ẽ succ' hñs cõtin uate et reglatez a motu orb' p. et h mẽsura ht finẽ et desinz eẽ. et int h ãt et eviũ ẽ poñe me dia mẽsurã in q ẽ uariato. n oz q sit desitio. l' p motus reglatez ẽ in oĩ fuit in ttdiuo cõdicõis rez. et q'lis erit in iferno post die extremum. et hec ab antiquis doctoribz appllata ẽ selm. et hec cõcludũt rõnes ad op'm. et sic pz totũ.

Erao qr. vtrũ spũales sbe et corles sil' sint create. et uĩ. q' sic. mgr. in pmo cãuit et c. glo. i. spũale et corle n'a. It. xij. cõfess. duo i ueto que fecisti carentia tpibz, cuiũ cõtra in

mu' pfruit. ali' q'ntu i for' erint ut ex for i q' forz mutacẽ nõ hret. It rõe uĩ. cstat qd angli n s' cãti sĩ loco. qr tãc uñ n hret ordiẽz ad aliũ. s' existencia a'oportuit ẽt q' fiet epy reũ. et ite illi cõcauitas nõ poteit eẽ uacua. g̃ et c. Itm distĩctõ dierz attñdit s' distĩctõne rez. g̃ a p ducto exilo pcedit omẽz. g̃ cũ in rez et corpaliũ fit exilo p ducta sic et n angli ca. q'. cõmdũ n anglica ẽ int tpe sil' uĩr q' in. et si h. g̃ i pn' dĩnbus. g̃ simul cũ i. pos oĩum cãta ẽ sapia. cstat q' lõ de sapia nõ dia. s; q ẽ cãta. h aut ẽ angls ut dicit glo. — Si tu di cas q' pus ẽ dignitate. ob' de ylario. xij. de tri. qd magnũ ut ante omẽz catura. de dĩin. n. i. p' genuit cũ et angelorz or. go i tre cãtẽ reputãr antiquãr. Itm hec uĩ rõne q' facit ysidorus. mirez cõdicõne parta. cõditez ẽ laus prnaz. s; de n pparauit pnã in nocenti. g̃ d'ya' peccauit añ pductõz rez. Itm uĩ. cõmo sil' potuerit. qr ulla vtus maior ẽ infinita. s; ad pductõz uni' cãture necẽ ẽ uitutẽ i finitã expõi. ergo si adhuc effcm irgnt uirtus infinita et infinita s; plus pt. g̃ uitus illa n pt p sp' illo aliũ effcm pduce. Itm sic adqd se cõutit totali se cõutit. g̃ si dĩna uirtus uitus ẽ sipli'ma cũ cõutit se ad aliq effcm pduce dũ. ipole ẽ qd ad aliud se cõutit. et ita qd aliud pducat. g̃ ipossibile ẽ qd ad aliud sil' pla pro ducat. Itẽ qr qr tm ista. iiij. dĩr p eẽ cãta. ad pdcorz intellcia nõ' q'sic extrahi' aglo. iiij. fuit pmo. s. cãta. s. celũ empyrũ. anglica cã. m. et tpe. h' aut rõ dup' pt assignari et vna. qr i pn' debũt pmpa in oĩ gñe cãri. s. in rebz et ins suis. et i rebz corlibz et spũalibz. et in corlibz acti uis et passiuis. s; q'm g̃ pa int sbas spũales est angls. p int sbas corles actiuas ẽ empyrium. et pa int passiuas ẽ m elorz. et pma int mẽsuras ẽ tpe. qr nõ tñ dicat mẽsuram duronis. s; et egre ssionis. io h. iiij. dĩr p cãta. Alia rõ pt reddi. qd sba spũalis anglica. pm debuit fi tanquã cap' et min dependẽs. cũ fca fuit sil' huit distic tõez et ordinẽ. s; ordiẽz existencie nõ h uit nisi in aliquo cõtinente. g̃ sil' fcm ẽ celũ empireum supmũ cor' et iõ capacissimũ. et rursus cũ n possi eẽ uacuũ necẽ fuit fi mũ corlẽ sil' mole et cap oĩs pducto ẽ taliq mẽsura. h tn de necessitate cõsẽ tpe. Conce' ẽ g̃ qd iiij. sunt pa cãta. et qd an glica nã et celũ sil' ẽ cãte q' ad mẽsurã cõcomitãcia. qr sil' cepit duro nã et telnaest sic pbatũ ẽ. qd g̃ ob' q' pos ẽ oiuz. et c. dd. q' sic dicẽ aũ i fine

xii. confess. prius dicit aug. modis s. eternitate. tempore. electione. origine. eternitate deus precedit omnia. tempore flos fructum. electione fructus florem. origine sonus cantum. p
certum est dimensionis nec corporalis. non an angelica
non est. prioritate autem electionis siue dignitatis prior omnium
creature sapientia. ad aut(horitatem) ylarii et ysydori. dicendum
quod illi loquuntur secundum illam positionem quam posuit creatorem tempore ante
precedere distinctionem. unde in principio. temporis. angelis et omnia
sunt creata. sed res non fuerunt distincte usque ad tantum
diem. vel potest dici quod ylarius loquitur per oppinionem. et
ysidorus deponitur per pervisionem. Ad ergo
quod quod dicit totam positionem exposuit ad productionem unius
rei. dicendum quod licet totum exponatur non tamen totaliter.
exposuit. potentia n. diuina non tamen dicitur facta quia ipsa posset
deus non entem facere eius. sed et quia non potest tot quin plura
nunquam tot sic produceret quin adhuc posset plura. unde potest
quantum est de se in infinitum in intensione et extensione. et ideo
non valet ratio quod dicit de simplici. illud habet locum in illo simplici
cui in quo simul est simplicitas et finitas. sed de illo quod simplex
est et infinitum simul et secundum virtutem non habet. illud n. ratione simplicitatis totum se convertit ad id ad quod se convertit.
tamen ratione infinitatis nunquam se totaliter ad effectum
producendum convertit. Iam preter ista sunt dubitationes circa
litteram et primo quaeritur circa hoc quod dicit. et tu in principio domine fundasti terram. videtur n. similiter per ezechielem quod dicat terram esse fundatam.
quia non videtur esse fundata sed potius appensa. secundum quod dicitur
per ysaiam xl. qui appendit tribus digitis molem terre et proverbiorum
viii. quando appendebat fundamenta terre. Item similiter videtur dicere
esse contrarium in principio terram fundatam quia terra facta fuit tertio
die. ergo non fundata in principio. Iuxta hoc quaeritur quid
terra sit et videtur quod super aquas. propter illud psalmi qui fundavit terram super aquas. Contra autem videtur per septuaginta qui dicunt
qui fundavit terram super stabilitatem suam et propter naturam quia non
dicitur aqua nimis esse consequentia terram. et ita secundum ordinem
nature non terram super aquam. sed econtra. Ad primum dicendum quod pro centro
terre in scripta intelligitur in corpus medium elementum terre fuit
quia modo accipi potest in preda auctoritate et ut. si n. terra
accipiatur primum in forte sic terre dicitur in principio. domine terram
fundasti. id est in principio. fecisti materiam informem. quia
sit fundamentum omnium formarum specierum ideo dicitur esse fundamentum. quia omnes
forme substent ei. et ipsa non substentat ab alio
non ad hoc. ideo autem dicitur esse facta in principio. quia ibi cum ipsa
creata est. Si autem nomine terre intelligatur elementum
terre. adhuc vera est propositio sermo. terra n. fundamenta dicitur propter suam stabilitatem propter id ecce. vel quomodo potest. quomodo advenit. terra autem medium stans est ac
elementum s. terre. et dicitur fundamentum. et dicitur appensum
et fundamentum sic stabilitatem suam. et fundamentum tum
et super aquas fundamentum dicitur. quia sicut fundamentum est

in suo medio omnes partes contra se sic terra in suo est inter
omnia corpora media. et in centro existens tenet locum fundamenti. et cum virtute propria sibi diuinitus data centrum appetat. et in centro ipso existat fundamentum dicitur sic stabilitatem suam.
et hec dicitur esse intelligendum est secundum veritatem secundum aliquos magis (vere)
et vulgarem oppinionem. cum aqua cooperiat in maiore sui parte
terre in mundo. et ulterius aqua sit aer. et ulterius aerem sit ignis.
dicitur terra esse fundata super aquas. nos n. extimamus terram esse supra aquam propter considerationem aque sub pedibus nostris fodiat
et esse tribus digitis appensa. pro eo quod tribus elementis in
medius distat a celi circumferentia. et mediantibus
illis videtur esse quasi appensa. et per hoc patet responsio ad omnia obiecta.
Nota tamen quod aliter accipitur principium. secundum quod nomine terre intelligitur materia. aliter secundum quod intelligitur elementum terre. secundum n. quod nomine terre intelligitur materia. tunc dicitur esse fundata in principio. id est in ordine productionis
rerum. secundum quod dicitur terra elementum. tunc dicitur esse fundata in principio. id est in
primis operibus vi dierum. Item quaeritur de eo quod dicit quod tempus non
cepit esse in tempore. omne n. quod cepit esse. aut cepit esse
in tempore. aut in eternitate. si ergo tempus cepit esse. cum non cepit
esse in eternitate. ergo cepit esse in tempore. Item de eo quod
non cepit esse dominus ex tempore et videtur esse similiter quia non fuit dominus
antequam haberet servum sed non habuit servum non ex tempore. ergo cepit
dominus esse ex tempore. Iuxta hoc quaeritur utrum cepit esse dominus
et quod non videtur. quia dominium est potestas coercendi subditos.
et hec fuit semper in deo. Contra autem videtur quia relatio sic sunt
non et creatura non fuit ab eterno. ergo non dominus. Item dicendum quod
differt dicere secundum augustinum quod sit ex tempore et in tempore. cum tempore.
ex n. importat ordinem. in importat continentiam. cum
portat similitatem et ideo illud est semper in tempore siue ex tempore non
quod excedit a tempore. quia ergo tempus et ea que in ordine temporis
creata sunt a tempore non excedunt. ideo dicit ea esse creata cum
tempore. non in tempore siue ex tempore. et ideo quod deus dicatur dominus
omnis rei create. deus non potuit dominus incipere dominus esse ex
tempore. sed in tempore et ex accipiendo huiusmodi dictiones ex quo ex
et minus aut in communi sensu magis large accipimus.
Ad illud vero quod ulterius dicit incepit esse dominus. dicendum quod dominus
uno modo importat potestatem coercendi subditos et sic
dicitur presidentia per habitum et que fuit deo ab eterno. alio modo
importat actualem presidentiam respectu servi et sic incepit esse
dominus. non secundum mutationem factam in ipso sed secundum mutationem servi factam
in suo correlatiuo. Iam ostensum est etc. super aliud
magister quando angeli sunt creati. quia s. in empyreo et
dicit per ista inter partes. In hoc fin(it) vel firmum
ipsa vero repetit quando creati sunt ibi. sic ergo inuisibilium
etc. mouet vero remotiorem dubitationem dicit. hic queri solet si in celo
empyreo etc. hec esse duo in illa intentio partis presentis.
s. esse locum angelica quiditatem et quantum adaccidens ideo dicitur
officium quod habet celum empyreum respectu angelorum.
Dum intelligentia huius partis que est de loco creationis a

glorie cuiusmodi est empyreum celum. Et duo mouent dubitationem. Primo cum nomen empyrei insit. Secundo in quantum habet locare spiritus sublimes. Et primo queruntur duo. Primo est quantum ad qualitatem nature. Secundo est quantum ad virtutem influentie.

Veritur igitur primo de celo empyreo quantum ad qualitatem nature, et querit utrum celum empyreum sit, et si sit, cuiusmodi sit, et quod sit uniforme, immobile. Videtur quod sit. In quolibet genere mobilis per suppositum immobile, quia omne fluxibile ad fixum tendit. Sed corpus celi sidereum est mobile, ergo, et cetera. Probatur de necessitate esse ponere ulterius corpus quod sit immobile. Hoc autem dico empyreum. Si tu dicas quod non requiritur, quia motus celi cum sit localis non requirit immobile nisi aptum medium, contra: totum celum mouetur, ergo quid de ultima superficie celi ultimi mouebitur, constat quod sit. Sed mobile omne est in loco, ergo non quiescit locus nisi esset immobile, ergo, et cetera. Item in quolibet genere multiformis per suppositum uniforme, sic multa per suppositum unum. Sed celum sidereum est multiforme. Hoc autem dicimus empyreum, ergo, et cetera. Item in quolibet genere in quo est ponere infimum et medium, est ponere supremum. Sed gradus in corporibus attenditur secundum gradus perspicuitatis et lucis. Sed inuenitur corpus opacum, ergo simpliciter perspicuum ut terra et simpliciter totum opacum, ergo simpliciter lucidum est in corporibus, ergo est corpus superius et simpliciter totum luminosum. Hoc dico empyreum, ergo, et cetera. Item in habitatione habitatorum, dicit Augustinus, ergo cum aliquis locus tenebrosus deputatur dampnatis, ergo per oppositum lucidus debetur beatis. Contra quod non habeat uniuerso. Quod illud sit corpus uniforme videtur, quia corpora mundi principalia creata sunt ordinata et ornata, ergo cum ornatus consistat in maiori distinctione et plenitudinis additione, impossibile est corpus illud esse uniforme.

Item lux se diffundit secundum omnes dimensiones, ergo sursum et deorsum. Sed lux solis in maxime diffusiua inter corpora mundi, ergo sursum se diffundit cum non habeat obstaculum, ergo cum non se habeat semper uniformiter, non illuminat una parte empyrei modo aliam, ergo corpus illud non est uniforme in luminositate ut videtur. Item quod non conueniat esse aliquod celum immobile videtur, quia omne celum necessario est sphericae figure, sicut probat Philosophus, et in ueritate est. Sed spherica figura apta est ad motum, ergo omne celum eo ipso quod celum est mobile, ergo, et cetera. Item quanto propinquius est motori, tanto uelocius mouetur. Sed corpus supremum est tale, ergo non solum mouetur, sed et uelocissime moueri competit ei. Item hoc nobilitatis est in celo ut moueatur, unde orbis primus, scilicet celum stellatum, mouetur uelocius, et ratio huius est ut assimiletur suo motori. Sed quanto aliquod corpus superius tanto nobilius et motori similius, et tanto mobilius, ergo si empyreum est ultra firmamentum, non est ergo immobile. Pro hoc quod quamuis sacra pagina loquatur de hoc celo, quia latet nostros sensus et philosophi adhuc nesciunt, tamen ponendum est celum empyreum. Sic dicit sacra scriptura, Apostolus ... Strabus exponit de empyreo et hoc probat per litteram sequentem, quia firmamentum et celum aqueum facta sunt secundo die, et Damascenus hoc exponit: in principio creauit deus celum, id est summum stellis spiritibus formis superiores, et est in illo celum quod perficiatur ratione finis temporis, una est perfectio uniuersi, alia est propter motum firmamenti, et est principalis propter habitationem hominis beati, et animam sicut imponit necessitatem, in ... que ad finem propter perfectionem uniuersi necesse est ipsum esse uniforme, quia cum sit celum luminosum diffusiuum, si non esset uniuersum completum propter motum firmamenti, necesse est ipsum immobile, ut motus mobilis fiat circa immobile, scilicet centrum continens immobile et locum, scilicet empyreum. Propter habitationem hominis beati necesse est ipsum luminositatis perfectum, ut habitatio congruat suo habitatori. Ex hiis ergo colligitur quod sit, et quare est et sit dispositionis in talibus celos, quia uniformis immobilitatis et luminositatis perfectionis, quia ipsa lux propter sui nobilitatem est ornata, quoniam ergo corpus illud est luminosum perfectum alio ornatu non indiget. Vel potest dici quod sicut illud celum decoratum est astris, sic illud angelis, qui sunt quasi astra celi empyrei, iuxta illud Iob xxxviii: cum me laudarent astra matutina, et Matthei: astra eius erunt homines boni et qui sol eius erit agnus Dei. Ad obiectum quod sol diffundit lumen in ipsum empyreum, dicendum quod illius corporis non est recipere lumen, a diminutione ab inferioribus, et ratio huius est limitatio uirtutis agentis solis, quia nil agit ultra terminum sibi ad constitutum. Unde sicut ignis stat cum peruenit ad concauitatem, nec ultra progreditur, et terra cum peruenit ad centrum, ita solis radius non percedunt ultra firmamentum, quia lucerna est huius in sensibilis orbis, alia ratio quia maior influentia absorbet minorem, et ideo tanta est illius celi influentia quod ad ipsum non peruenit minor, sicut candela non illuminat solem. Ad obiectum quod mobile quia sphericum et cetera, dicendum quod ad motum non sufficit sphericam figuram, sed etiam necessarium est ut sit aliquis locus continens et ideo, et si ... necessarius est et absque dubio esset vel utilitas mobilis vel alterius, quoniam ergo celum illud non est in aliquo quoniam est uniforme per totum et per sui motum nichil faceret, ideo est immobile, similiter quia est uniforme non habet moueri, quia non habet dextrum et sinistrum, sed prima ratio de immobilitate non habet aliquam necessitatem, cum motus celi circulariter sit per se primum non requirit locum in quo. Sed esset questio de utilitate non similiter, quia similiter possidet possumus dicere de aqueo celo, medio de celo, scilicet dextrum et sinistrum sicut in celo cristallino non uidetur diuersitas partium. Sed ratione influentie motoris, et illud satis faciliter probatur, quia dextrum et sinistrum non mutantur, quamuis omnes partes celi mutentur, et ideo ratio quare non mouetur est quia de nil influit sibi ipsum ad motum, sed ad quietem tantum, et sic influentia dei mouet firmamentum.

fines

nota est ponere celum empyreum non esse perfectionem

in terra

quia non non dicitur quia ornatum

motori.

dicitur omnes motus fit propter dignitatem

loco

nullus

locus

tū sic generat empireū. Io aut hoc ē. qz latus ille
ē regio deputata hiis qui in hoc oī mō statu
sunt quiete. Et ita pz q nō magis appropinquat mo
tori ut ē motor. sed ut ē stabiliens. Ex hac
rōne. s. qz ē ut sit locus bonoꝝ accipitur triplex
eius ꝓprietas. s. qz ē ut sit locus. immobilitas. uniformi
tas et luminositas et hec ē rō magis chatolica. qz
motus celi stellati nō ē nisi ꝓpter obsequiū hominis vi
atoris. unde numero electoꝝ completo nō erit amplius
revolutio. Rōnes aut philosophice que assigna
tur de motu celi apud fideles plus hnt vani
tatis quam veritatis. Si quis diligenter aspiciat.
Quod .n. obicit de assimilatione primi potius qd illa cā
nulla ē. sz impletio numeri electoꝝ. sed deus qz ē assimilatio
in essendo et ē assimilatio in causando. Verbum philosophi nō
hꝫ veritatem pro mō. qz deus et motor celi ē im
mobilis. sz pro mō. ulti. qz per sui motum ē causa ge
nerationis. qz ergo empyreum non assimilatur in causan
do. si moveret et esset minus simile in essendo. ideo sim
pliciter deus ē immobilis et sic patent omnia.

Cap. qui de empyreo quantum ad virtutem influentie. Et
quia vero empyreum influat in hec inferiora an non.
Et quod sic videtur in quolibet causato quod ē perfectum et comple
tum ē virtus et operatio. ergo in ipso empireo. Si
ergo hꝫ virtutem aut per quam operatur in id quod sup
ul' in id qd iuxta. ul' in id qd infra. nō in id qd
supra planum ē. nec in id q iuxta. qz ipsum ē sup
omnia corpora. ergo videtur q per illam virtutem influit in id q
ē infra. aut virtus et vita eius erit ociosa. q est
plane inconveniens. Item omnia corpora ꝓpter humanum
obsequium sunt facta unde sumus nos finis quodam
modo omnium corporum que sunt. Ergo si empyreum ad eum
aliquo fuit homini. sz hoc nō faceret nisi ad ista
inferiora influeret. ergo etc. Item quanto aliquod corpus
situ ē superius tanto inter corpora nobilius ē. et quanto
nobilius tanto potentius et melius. et quanto
potentius et melius tanto in agendo et influ
endo efficacius. Si ergo celum empireum ē sup
premum ergo videtur q sit maxime influens in hec inferiora.
Item quanto bonum ē maius tanto magis se diffundit
et multiplicat. Si ergo celum empyreum inter corpora ē
luminosum maxime ergo maxime diffusivum. sz lumen
illud nō privat efficacia vegetandi et generandi
quam ad nos lumen firmamenti. ergo videtur q empyreum in hec infe
riora magis sic influens. Contra influentia celesti
corporum maxime consistit in diffusione luminis et caloris.
sz empyreum nō calefacit. qz nō ē in motu. nec ista corpora
inferiora. sic pz irradiat. ergo videtur q nulla sit in
fluentia empyrei in hec inferiora. Item corpora que sunt

infra
iuncta firmamento sufficienter influunt ad vegetationem et ge
nerationem in hiis inferioribus faciendam. ergo sine nil
frustra facit. videtur q aliqua celi influentia nulla sit.
cum nullius sit opportunitatis. Item influentia celi
dz esse conformis ei a quo ē. dz enim nomen esse conformis ei
a quo recipitur. sz celum empyreum ē incorruptibile uni
formeque etiam stabilitatis et quieti esse deputatum.
hec aut que infra sunt habent omnino oppositas conditiones
ergo videtur q nullo modo super corpora inferiora influere habeat. Item
si influit super corpora. aut ergo ad nobiliorem effectum quam
sic influentia octave spere. aut ad minus nobilem. aut
ad equalem effectum. ad equalem nō oz. ad minus nobilem
nō decet. cum id corpus sit nobilius. ad magis nobi
lem nō potest ꝓbari. ergo nullo modo influit. Quod aut
nō possit in magis nobilem videtur. Ita sic volunt
philosophi et hoc tenet unus philosophus. influentia celi ē
operans ad productionem anime sensibilis. sz super animam
sensibilem nō ē nisi racionalis. hec aut nulli corpori ē subiecta. immo
ē a creatore puta. ergo nullo modo potest eminentiori esse
influentia quam super animam sensibilem. et super hanc influit
firmamentum sufficienter cum hiis que sunt sub eo. ergo videtur q nulla
sit influentia empyrei excellentius super. Si tu dicas
quod influit non ratione anime sed ratione dispositionis apte corporis. contra
anima rationalis venit mediante vi sensitiva et vegetativa. et rationem
disponit ad susceptionem anime rationalis et complementum equaliter et
spiritum triplicem. s. vitalem, naturalem et animalem. et ad hec omnia influ
it sz celum sydereum sufficienter ergo redit idem quod prius. Respondeo
dicendum quod circa hoc diverse fuerunt opiniones. quidam namque dixerunt
quod celum empyreum influit in hec inferiora. et influentia
nobilissima. cum ei sit corpus nectere ē influentia sua
sicut quedam excellentie. Rursus cum sit excellentissimum
inter corpora celestia influit secundum corpora nobilissima. et talis
ē corpus humanum quod ē ordinatum ad nobilissimam formam.
s. animam rationalem. que maiorem et nobiliorem dispositionem
exigit in suo modo. cum ergo nisi lucis disponat ad
unitatem. et triplex sit unitas. sz triplex est differentia anime differ
rens gradu et dignitate. triplex deus condidit celos
ordinatos in esse gradu et dignitate. nō solum nec sic
et influentie causata quod celum sydereum de se ordinatur ad
generationem elementorum ad susceptionem vegetabilis. celum cristalli
num ad susceptionem sensibilis. sz empyreum ad rationalis sus
ceptionem. et hoc quod rationale videtur. nō solum ratione ordinis
influentie. sz et ratione conformitatis nec. celum enim
empyreum ē locus spiritualium substantiarum. locus et corporum gl
orificatorum. et quadam convenientia ē locus ad locatum. in ma
nifestatione excellentia vel influentia super ille celi esse conformis
corporibus nostris. et animabus amica. sicut sue. sz ratione
suorum corporum quam perficiunt et formant. Ista non
opinio fuit hec. omnino ista contraria que dixit quod celi

empyrei in hec inferiora nulla est eius influentia. quia non habet corpus influentis nisi per ordinem corporum continentium ipsum et adfinem. Cum igitur empyreum ad perfectionem universi conditum et ut sit locus beatorum: ideo regio et lux est a nobis remota et occulta sicut a nobis et ipsa gloria quam per gratiam expectamus et amamus et credimus licet non videamus. et ideo dicunt quod empyreum non est ad obsequium hominis in presenti. sed ad obsequium perpetuum. nec melioratur. sed uniformiter in sua dignitate subsistit. et ideo rationes adducte ad ostendendum influentiam in hec inferiora secundum hos non valent. quia ordinatio illius corporis ad actum secundum dictam et immediate continentis. sed influentiam non admittit. et hec solutio omnes illas rationes dissolvit. quibus hanc opinionem satis probabilis est. que autem sit magis vera non plane apparet. quis enim novit. si deus illi celo hanc occultam influentiam dedit sicut corporibus manifestam nobis. tamen ratione conformitatis. licet non est ut edo facile refellere. nisi per violentiam auctoritatis nec per efficaciam rationis. Rursus quesita necessitas huius influentie nec ratio nec auctoritas manifestat. cum satis videatur sufficere aliorum inferiorum corporum influentia. ideo in neutram partem omnino declinando. videtur quod cum celum empyreum sit primum continens inter corpora quod est maximum mole et virtute. quia est maximum molis omnia corporalia locat per ambitum et continentiam. quia maxime virtute certa vegetat et conservat per suam influentiam. ad intellectum igitur illam influentiam quod dicitur hoc sicut humanum corpus sustinentia per quod aliquem effectum et aliquam influentiam habet sicut corpus inferiora tanquam primum continens. secundum rationes adhuc inducte sunt concedende. Ad igitur obiecta de influentia lucis et caloris. dicendum quod influentia lucis per est duplex. vel manifesta vel occulta. manifesta influentia est per diaphanum corpus. maxime quam sensu percipitur. occulta influentia est non solum per diaphanum. sed et per opacum. sicut virtus stellarum est in mineralibus que latent sub terra. potest dici quod est influentia mediata et immediata. et prima est qua influentia celi sic dicitur vigorat et adiuvamento lucis superiorum celorum et virtutem susceptam de superius conducit et transmittit ad hec inferiora. et videtur nobis esse propria illorum cum tamen non sit propria. sed aliena per hoc patet ad quod non est causa sufficiens virtus inferiorum celorum sine per adiumentum superiorum. Ad secundum de conformitate. dicendum quod conformitas est ratio specierum que disponit ad vitam. ipsi luna celestium quod ad puritatem. et hec ratione natura est receptiva. sed non omnibus conformare. Ad secundum videtur ad nobilitatem effectivam. dicendum quod sine prima opinione quod ad nobiliorem effectum quia ad generationem spiritus quod est dispositio ad susceptionem anime rationalis. Et si tu obiicias quod non sunt alii quam illi quod disponit ad recipiendum. dicendum quod et si non sit omnino aliis sine forma. tamen est puriore

et excellentioribus et nobilioribus potentiis nati ministrare per quod et corporis nobilioris ordine complexionem et organizationem humani corporis quam brutalis. per tamen sustinendum quod ad eosdem effectus influunt. nec tamen alterum corpus superfluit. quia virtus celi inferioris et influentia adiuvatur per virtutem superioris. et virtus superioris operatur mediate virtute et influentia inferioris. ideo neutrum superfluit. sed ad hec inferiora conservanda et perficienda virtus utriusque concurrit.

Consequenter est primum articulum queritur utrum. primo utrum substantia spiritualis sit in loco corporeo. Secundum utrum angelus sit simpliciter locus similiter aut tantum in uno. Tertium est utrum sit in loco punctali a composito. Quartum est utrum plures angeli possint esse in eodem loco simul.

Venit igitur utrum locus primum celum sit locans angelos. et quod sic videtur. dicit strabus super illud In principio est celum empyreum repletum est angelis. Item damascenus. celum est continentia visibilium et invisibilium loquitur de empyreo. Item omne contentum est continuo. sed continentia per continens similiter ultimum corpus. sed supremum corpus ambiens deus empyreum. ergo omnis continentia continetur. prima ipsum igitur et angelica spiritus. Item nulla substantia operatur ubi non est virtus. sed nulla virtus potest elongari a substantia in distantia propria. nam virtus infinita in nullo corpore elongatur. virtus finita non potest elongari ubi finite. ergo necesse est angelum esse ubi operatur vel propter. ergo cum operetur in loco corporali ut patet in corpore quod movet. ergo ibi est. vel in loco proprio est. ergo si locus maxime aptus competitioni est empyreum. videtur quod ibi sit. Item spiritus maligni in eodem loco tormentorum habebunt collocari in quo et homines dampnati. sicut dicitur Matthei xxv. Ite maledicti etc. ergo a opposito vel a simili in regno angeli cum bonis hominibus in eodem loco celi erunt. sed locus aptus hominibus beatis est ille qui paratus est scilicet celum empyreum. quod est supremum ornatum et clarum omni forma et spaciosum ergo etc. Item maior requirit proportio ad perfectionis ad perfectibile quam ad locatum. sed videmus quod substantia spiritualis a deo per proportionari corpori et eius. quin uniatur alteri ut perfectio. ut patet in homine. ergo multo fortius per unam unum alteri ut locatum loco. ergo cum celum empyreum sit nobilissimum corpus simpliciter vel erit in angelo. Sed contra. boetius de ebdomadibus. communis animi conceptio quod omnibus videtur est incorporeum in loco non esse. Item spiritualis locus autem deus est. sed nihil est spiritualior locus autem quam angelus. ergo si deus est locus angeli et angeli. Item ratio videtur. quia loci ad locatum est mutua indigentia. sicut patet. locatum enim indiget loco suo. sicut patet contra et locus indiget locato. unde refugit vacuitatem. et impossibile est quod locus sit sine locato. quod aliquid suppleat indigentiam loci. sed celum empyreum non indiget angelis. nec aliquis locus. nec similiter angelus loco. quia omni corpore excepto.

est

cum hic angelus remaneat et secundum substantiam et secundum operationem quae est contemplatio, ergo nullo modo locus angeli. Item locatum habet influentiam et proportionem super locatum. Unde superiora nobiliora locant inferiora nobilia, sicut patet ex aere qui continet aquam et aer ignem, et sic de aliis. Sed corporale non habet influentiam in spirituale nisi per ordinem inversum sicut in anima peccatrice vel spiritu. Ergo spiritus non habet locum in corpore nisi per culpam. Item omne locatum habet pondus et inclinationem ad locum, sed Augustinus dicit quod est pondus in corporibus, sed hoc est amor in spiritibus, sed inclinatio amoris angelica est ad bonum spirituale non ad locum corporalem. Ergo non habent locum corporalem sed solum spiritualem. Responsio. Dicendum quod caelum empyreum locat angelos et est locus angelorum sicut probant rationes ad primam partem. Ad intelligentiam autem obiectorum est notandum quod locus habet triplicem comparationem ad locatum. Comparatur enim in ratione continentis, secundo in ratione mensurantis, et tertio in ratione conservantis. Continet enim ut vas, mensurat ut quantitas, sed conservat ut [illegible]. Per hanc triplicem habitudinem sunt in loco illa quae finita, corporalia et corruptibilia, quia finita et limitata sunt in loco continente, quia corporalia in mensurante, quia corruptibilia in loco conservante. Primas comparationes duas patet quod sunt mensurare et continere et mensurat in loco illa quae finita et corporalia, sed incorruptibilia. Per primam vero quae est continere sunt in loco illa finita spiritualia et incorruptibilia, ut angeli, et hoc dico in loco corporali. Nam angelus habet locum spiritualem conservantem, scilicet dei virtutem, et locum mensurantem, scilicet aevum, per esse et virtutis limitationem sive clausionem, et locum continentem non tantum spiritualem sed et corporalem. Ratio autem quare angeli continentur loco sive aliquo ambitu est ordinatio partium universi. Si enim non haberent aliquid continens non esset eorum existentia ordinata ad invicem nec haberet ordinem unus ad alterum, sed autem non decet universum nec summum opificem. Ratio autem horum quare continentur loco corporali duplex est. Prima scilicet limitatio ipsius spiritus creati. Cum enim spiritus increatus qui dicitur esse in se simplicitate per quam est in tantum omnia et immensitate per quam continet omnia et est extra omnia, continet illas conditiones creaturae, creatura quatenus nata est recipere divinam simplicitatem continentis spiritus. Sed spiritus non potuit recipere virtutem continentiae quia eius simplicitas est finita. Ideo est hic et nunc, et quia non habet partes et partes ideo ubi corpus est hic et nunc et ideo non habet ullam capacitatem rerum. Corpus autem quia compositum est et habet partes innumerabiles ideo non potuit participare simplicitatem, sed per suam extensionem potuit recipere capacitatem, et ideo fecit unum corpus nobilissimum quod esset natum omnia ambire et extra quod omnino nihil esset. Et hoc est empyreum, et ideo necesse est angelum esse intra ipsum. Alia ratio est quia in solo corpore est distinctio hic et ibi. Quia enim creaturae certum ordinem habent et etiam distinctionem

et positionem, sunt hic secundum positionem, et ita positio est hic et alia ibi, et una sursum et alia deorsum, et in solo corpore est positionis distinctio secundum hic et ibi. Ideo imperatrix solo corpori debuit dari universali per locationem invisibilium et visibilium, ut sic universum esset perfectum in omnibus suis partibus ordinatum. Et sic patet ratio duplex quare data est corpori potestas locandi spiritum et spiritum continendi a corpore. Hoc enim exigebat ordo universi, tum propter limitationem spiritus creati, tum quia in solo corpore distinctio est secundum hic et ibi. Concedendae sunt ergo rationes monstrantes quod caelum empyreum est locans angelos. Ad primum obiectum in contrarium dicendum quod caelum empyreum non est in loco. Dicendum quod intelligitur de esse in loco sicut mensuratum in mensura. Ad obiectum quod locus angeli et animae dicitur esse. Dicendum quod intelligitur de loco conservante differentiae et item ideo non cogitur quod si dicitur esse locus, quia nihil creatum locat spiritum. Ad obiectum quod locus ad locatum est in natura et dignitate. Dicendum est quod verum est de hiis quae locant propter defectum suum, sed non est verum de hiis quae locant propter universi ordinem. Unde si quis uteretur lapis posset esse extra caelum. Dicendum quod non est tantum propter suam indigentiam quia non haberet locum conservantem, tum quia non patitur ordo universi. Sed de angelo quod extra illum non creat, non est ratio loci corporalis indigentia sed convenientia ultimi illius continentiae secundum quod universum est perfectum et ordinatum. Ad alias duas rationes patet quia procedunt de esse in loco tamquam in conservante. Prima enim ponit influentiam in locatum, ponit et inclinationem in locato. Iste autem modus essendi in loco quod non convenit angelo.

Secundo quaeritur utrum unus angelus sit simul et semel in pluribus locis an tantum in uno. Et quod in pluribus locis videtur primo per Augustinum qui dicit quod angelus ibi est ubi vult, in libro de civitate dei. Sed existens in caelo vult esse in terra, ergo simul est in pluribus locis. Item Damascenus dicit quod ibi est ubi operatur. Sed angelus unus est vel potest esse motor caeli, et motor operatur super totam molem. Ergo unus angelus in utraque parte circumferentiae caeli potest esse simul et semel. Ergo si magis distat una pars circumferentiae ab alia quam terra a caelo patet etc. Item quanto aliquid simplicius est tanto in pluribus reperitur, et ideo hoc est quia tanto magis recedit a contrarietate et magis appropinquat ad divinum esse quod ubique est. Ergo si angelus inter creaturas maxime ad deum appropinquat ~~ad divinum esse quod ubique est ergo si angelus inter creaturas maxime ad deum appropinquat~~ videtur quod simul et semel in pluribus locis esse possit, sicut videtur propter simplicitatem esse ubique et semper. Item glorificatus spiritus non habet cogitationes volubiles, immo per donum gloriae simul multa cogitat. Sed intellectus per naturam in unico instanti non aspicit nisi ad unicum intelligibile, et per gloriam simul videt multa. Ergo pari ratione videtur quod angelus glorificatus simul possit esse in locis diversis. Item corpus nunquam potest elevari nec per gloriam nec per unionem ut sit excellentius

[Marginal notes: q. 2a; [illegible] angelis [illegible] differentiis [illegible] corporalis [illegible] limitatione [illegible] distinctione [illegible]; positi[illegible]; loc[illegible]; non dicitur; sed; aug.]

[Marginal note at foot of page, left: Aliud philosophi dicunt quod angelus tantum intelligentia [illegible] ab omni materia [illegible] theologi dicunt quod angelus [illegible] in loco [illegible] corporeo [illegible] locatum [illegible]]

[Marginal note at foot of page, right: intra ad dextram locari [illegible] ad loca corporalia [illegible] corpora existentia [illegible] corporum aliorum habent [illegible]]

spiritu glorioso. Sed contra est quod Gregorius ... potest esse in loco circum-
scriptiue. ergo pari ratione uel uidetur et angelus gloriosus. Item Augustinus
in libro de spiritu et anima: omnis creatura certis sue nature est conclusa
limitibus. Sed quod potest esse in uno et eodem toto et similiter actu,
ita in hoc loco quod et in alio, non est circumscriptum. ergo uel
angelus non est creatura uel si sit in pluribus locis simul esse non potest.
Item Damascenus libro 1: angelus dicitur esse in loco quia adest intelligibiliter
et secundum suam naturam operatur. non ergo potest simul ad indiuisis locis o-
perari. ergo idem quod prius. Item si angelus simul esset in diuersis
locis non indigeret motu. non moueri sed mouetur angelus
sicut patet per scripturam ... ergo etc. Item si angelus
simul et semel posset in uno loco tacere et in alio loco loqui,
in uno moueri et in alio quiescere, ergo duo opposita simul et semel essent
uera de eodem. Item ponatur eundem angelum simul esse Parisius
et Rome: quero utrum de urbe possit ire Parisius. si non, quero
quid impedit, cum non est ... si sic, sed nichil mouetur ad id quod
habet. ergo non potest ire Parisius. aut si uadit Parisius et ibi se in-
uenit, simul fuit Parisius presens et absens et post hoc est in
presens, quod est inconueniens et absurdum. ergo etc. Responsio dicendum
quod cum angelus habeat esse indiuiduatum habet esse hic et nunc.
quia uero habet esse limitatum et uirtutem limitatam, habet esse
in uno tantum loco tantum. quando ergo tam indiuiduatio
quam limitatio inseparabilis est ab angelo, hinc est quod an-
gelum simul et semel oportet esse tantum in uno loco. et hoc ostendunt auctoritates
et rationes probant. rationes contrarie ex eo quod ... concludunt. Ad
id quod obicitur quod angelus ... respondeo quod ... non est per accidentalem
subtilitatis, quod in eodem instanti in quo est uelle esse
in quocumque loco sit esse ... quia esse in loco
uolito sicut uelle sine mora temporis magna. propter uelo-
citatem angelicam ut Damascenus dicit, fit esse in loco
tali uel tali uelle angeli concomitatum. quia angelus non
uult nisi quod competit nature sue. unde non uult esse in insta-
ti, sed in eo tempore in quo scit se posse peruenire. eodem
modo intelligendum est ubi de corpore glorioso. Ad id quod
obicitur quod ... operari, dicendum quod operari alicubi est duobus modis: mediate
uel inmediate. inmediate ut puta anima operatur in tota naui
in manu, sed mediate anima nauta operatur in tota naui, quia
mouendo manum mouet temonem et mouendo temo-
nem totam nauem mouet. non tamen oportet quod sit in tota naui.
sed non operatur per hunc modum intelligitur in proposito. quod et si an-
gelus esset motor celi uel moueretur per motum ... esset
illa pars ... quia esset ... et in
illa esset, non in tota re mobili uel mota. et intelligitur etc.
de angelis qui subuerterunt Sodomam. Ad id quod obicitur de simplicitate,
dicendum quod esse simplex est duplex: aut per priuationem partium componenti-
um in esse nature, aut per priuationem partium constituentium
in esse dimensiuo, sicut in igne. Cum ergo dicitur quod quanto aliquid
simplicius tanto in pluribus, hoc dicitur de simplicitate primo modo.
quod sicut habet ... et ideo in pluribus recipitur quam ...

Cum autem omnis angelus simplex est ... ad ... simplicius
ideo nil ad propositum. Ad id quod obicitur de pluralitate cognitionum quas in-
telligit simul et semel, dicendum quod non est simile duplici ratione, quia uis cognitiua
magis efficitur ... per ... motiua motu
exteriori. ... quia ... diuinum intelligit ... et ... ideo cum intellectus glorificatus multa cognoscit
cognoscat in ea quod non dispertitur. sed esse unum tollitur. sed
angelum esse in pluribus locis non potest esse propter collationem uirtutis
ad unum locum sicut intellectus ad unum per cognitionem. et ideo non est
simile. Ad id quod obicitur de corpore ... dicendum quod non est locus ani-
me nec assimiliter quia corpus ... in pluribus locis est, quia multa continuan-
tur in ipso. et si queris quare magis congruit aliquid in ipsum continua-
tum ... quia est ... in quo uniuntur ...
... omnia membra Christi. Et si queris quare ... quod
est ... quia calefaciat propter coniunctionem cum igne. sicut
... Christi repleta est dilectione ut ... ignitus igne
et hoc tactum est diffusius in ... libro ... in capitulo.

Tercio queritur de modo essendi angelum in loco, et queritur utrum sit
in loco partiali siue punctuali. et uidetur sic: Damascenus dicit
quod angelus est in loco non figuraliter sed intelligibiliter. et quia ipse lo-
cus sit infigurabilis et intelligibilis, non punctualis est in puncto. Item
proportio debet esse locati ad locum. sed angelus est simplex et in-
partibilis, ergo ei debetur locus simplex et impartibilis. sed hic est solus punctus
loci. ergo etc. Item ponamus angelum esse in loco in quo minus
non potest esse. quero an ille locus est partibilis aut impartibilis. si partibilis, ergo cum
angelus sit simplex, ergo adhuc potest esse in minori. quod si non potest
esse in minori, uidetur quod ille sit impartibilis. sed huiusmodi impartibile in loco non
punctum. ergo etc. Item quod recipitur in aliquo recipitur ibi per
modum recipientis, non per modum recepti. sed ergo angelus
est in loco partibili, est partibilis. sed impossibile est angelum recipere partiam.
ergo etc. Item si angelus est in loco partibili tamquam in loco partibili, po-
nitur ergo est totus in qualibet, aut est ita in toto quod pars est
in parte. si totus est in toto, ita quod pars est in parte, ergo est partibilis.
si ita quod in qualibet parte, ergo partes loci sint nullo ... in pluribus
locis. Si dicis quod est in omnibus illis tamquam in loco uno, sicut
anima est in omnibus partibus corporis, contra: esto quod corpus diuidatur
et locus in quo est angelus. constat quod illo posito esset in omnibus partibus
et non procederet in aliquam partem punctualiter ... est sit in loco ... multiplici.
est angelus locus ... punctus non est locus nec pars loci. ergo quod est
in puncto uel in loco punctuali non est in loco. Item sicut ut
dicit ... est ... posita, id est ... huius ... differt
ab unitate. ergo si angelus est in puncto ... punctum ...
... ergo angelus ... Item si angelus est in puncto ...
ergo ... uirtute ... punctum. ergo est punctus sit ... proportionalis
... ei se extendat ad ... et numquam ...
... Item anima est in toto corpore ... uno ... quare
... ergo ... est ... simplicior. ergo
angelus sit eque simplex uel magis quam anima, sic quod

[illegible]

[illegible]

q. 4a

multo fortius in maiori loco vel equali tot possit esse. Et
temporibus fuit esse hec positio. ponunt enim quidam dicentes quod angelus quamvis
sit in loco corporali non tamen est in eo corporaliter sed spiritualiter,
quoniam non est in eo situaliter. ideo non per totum, nec per totum par
tem, nec per indivisibile. quia nulla est comparatio angeli ad locum.
Sed ista positio non intelligibilis esse videtur, quod scilicet aliquid possit esse in aliquo
et diffinitive et tamen non in toto nec in medio, sed in toto vel
in parte vel in indivisibili. esse enim quod est in aliquo toto vel est in toto
eius vel in aliqua parte. Et ideo fuit et hec alia positio scilicet
quod angelus est in loco indivisibili sive punctuali. et ideo concedunt
ista quia angelus habet naturam omnino differentem a corporalibus. non
non potest esse scilicet quia non est extensa. unde cum non sit simplex ut pun
ctus de se, dicunt angelum habere simplicitatem proportionalem puncto et
ita in loco punctuali. Sed hec positio falsa est et non intelligibilis. quomodo
enim sit dare sic. dicendum hoc tamen est verum quod omnis locus
corporis est partibilis. Et sic est oppositio in adiecto dicere corpus indivisibile
sive punctuale. et dicere locum punctualem. cum punctum
non sit locus, ponere angelum in puncto est ipsum ponere non
esse in loco. Et ideo est tertia positio quod angelus quantum
est a loco corporali, quod est in loco partibili tanquam in loco proportionali
non potest excedi in eo. ideo necesse est quod sit in toto et quod
totus in toto et totus in qualibet parte. et hoc est simile quod dicimus
simplicitatis angeli simplicia dicimus. sed deficit quia angelus in uno lo
co sic est. Damascenus: quod angelus est in loco
corporali sed intelligibiliter non figuraliter quia solum capitur intellectu.
quomodo scilicet videtur tota sit in partibus et tota in toto et in
partibus. ad hoc Damascenus. Quod obicitur quod debet esse proportio,
dicendum quod non oportet quod sit proportio secundum spatiales dimensiones
et partes angeli vel loci. quia angelus non potest esse in loco proportionali. est
tamen ibi proportio quo ad finitatem et limitationem per quam duo
angeli difficile esse in loco. sicut enim angelus habet substantiam limitatam
finitam, sic locus eius artatur et limitatur. Quod queritur de
hoc, si ponatur angelus in loco in quo minori non possit
esse. dicendum quod in hoc differt existentia angeli in corpore
et anime. quod anima quia est perfectio corporis nata vivificare vi
tam [illegible] et est mensurata quantitate ideo potest esse in
corpore in parvo quod non in minori quia minus non esset organicum et
vivificabile. angelus autem quia non est ut perfectio et simplex est in qualibet
parte loci totus. Quantum ad principia sua est ideo loci salvatur in qualibet.
nam per accipi locum in parvis quantum adhuc possit esse in mi
nori. et ideo non est dare locum in quo minori non possit esse.
est tamen dare in quo maiori non potest. sicut anima quia habet
ex limitatione. sicut est in corporibus statim est maximum. sed in
dividendo numquam est ponere statum. et ideo ergo devenit ad in
partibile. sic in illud est esse existentia angeli in eo. Quod
obicitur quod est per modum recipientis. dicendum quod illud quod est ut recipitur
dependet a recipiente. sicut species recipitur in organo et recipitur
in intellectu et existentia eius pendet ex eo in quo recipitur et se
habet ad ipsum per modum informantis. hic est quod recipitur modum

sue existentie a loco in quod recipitur. non sic angelus recipitur
a loco quia non pendet ex illo. Quod obicitur si totus est in qualibet
parte loci et est in pluribus locis etc. Dicendum quod totus est in qualibet parte.
nec tamen in pluribus locis. sicut non anima dum vivificat totum
corpus non vivificat diversa corpora sed unum. quod autem obicitur esto
quod corpus id est sive locus in quo est angelus dividatur. dico quod si divi
datur in mille partes dum tamen partes non separentur longe sed
in una continuitate existant in omnibus et omnes erunt ei unus locus. quia nulla
habet rationem ambitus vel diffinitionis angeli. sed id quod complectitur
omnes partes. locus enim non mutatur per numerum continui localiter. sed
in comparatione ad locatum. sicut patet quod unum corpus potest esse partim
in aere, partim in aqua, partim in terra, non tamen in tribus locis sed in uno est.

Varto et ultimo queritur utrum plures angeli simul possint esse in
eodem loco. Et quod sic videtur per multiplicem rationem. Et primo. Angelus
non est in loco corporaliter sed spiritualiter. ergo etc. Item plus. Sicut anima
quando est in loco spirituali in quo scilicet est spiritualiter sicut est modus existen
di angelorum in loco. et species in glandula simul possunt esse plures species
in qua una non est in alia. ergo pari ratione plures angeli in uno lo
co corporali. Item angelus non est minoris simplicitatis quam punctus.
sed duo puncta simul possunt esse. ergo et plures angeli. probatur mi
nor. phisicus dicit quod contigua sunt quorum quorum ultima simul sunt,
et dicit quod simul sunt quecumque in eodem loco primo sunt. ergo ei coniungat li
neas contiguas et in ultimis esse simul: ergo duo indivisibilia
sunt simul. Item per adsimile. quia angeli sunt lumina spiritualia sicut
dicit Dionysius. sed lumina corporalia que sunt minoris simplicitatis et magis
dependent a loco corporali simul sunt sicut dicit Dionysius. et plures
species in eodem medio simul sunt sicut patet. ergo pari ratione immo fortius
plures angeli in uno loco. Item rationalis anima ma
gis appropriatur corpori in quo tota est quam angelus loco. quia
maiori nexu unitur. sed demon potest obsidere et
esse in eodem corpore cum anima. Item sancti dicunt et Ieronimus
quod corpus glorificatum penetrat per non glorificatum. ergo pos
sunt simul esse duo corpora. ergo multo fortius duo spiritus. Si
dicas quod non in spiritibus quia unus non est mobilior alterius.
sicut corpus non glorificatum et glorificatum. obicitur tunc. sicut
simul duo corpora animata quorum unum glorificatum et alterum
non. constat quod due anime simul et tamen una non est mobilior
altera. ergo pari ratione duo spiritus. Item spiritus realiter non
occupat locum. intelligamus enim quod locus sit vacuus a corpore
et ponatur ibi spiritus nihilominus erit vacuus sicut prius et natum est
recipere corpus quam prius. ergo cum eius bene possit ibi esse corpus sic
si non esset spiritus pari ratione videtur quod alter quam alius spiritus. Item
bene dicitur et habetur in littera quod statim cum empyreum est factum
repletum est sanctis angelis. sed non est repletum quantum ad quantitatem. ergo
quo adornatus totaliter. ergo locum distinctum et divi
sum habent in empyreo. ergo si in eos descendit predixit sicut nati
sunt esse ergo in eodem loco nati sunt esse simul. Item
autem. desideratur ad perfectionem in singulis spiritibus ut eos
quasi ad se invicem distinguunt. et unus in alio non est

In margin: quomodo; non; angelus; enim; et non
In margin: dicit quod corpus et est aliquod in quo est diffinitive in phisico
In margin: Item probat phisicus quod in phisico magnitudo est actu non
vel in phisico. magnitudo est actu non et
in fieri. dicit autem est. In eadem
non in magnitudine dicendum quod non
debeat intelligi. Videtur. Non per tertie
et actu in non.
In margin: ut dicit an... ; phisicus; Item simul ... lumina possunt esse in eodem in medio non angeli

g̃ si distincti ē p tīos alleg̃ i po^le ē eor sil. ⁊ i eod lo
co sil existe. It loc dr ad locatū rōne cōtētī
g̃ ē multiplic^o uno rōe / multiplic^r altim. q̃t sūt
locata. tot ē loca / eod mō quo loc dr ad locatū
g̃ aū locus angli dicit̃ ad locatū p mod mēsu
ris ⁊ p mod diffi^tis. g̃ q̃t ē angli diffi^ti tot
loca diffi^cia. It sic se h̃t locus ad locatū ⁊ cō.
g̃ sic unū locatū ad plā loca. ĩ. un^l locus. ad pl
ura locata. s; unū locatū ut angls / n̄ p̃ eē ipli
b; locis. g̃ unus locus n̄ p̃ eē pluū aglo^r. manī
festū. g̃. ⁊ c. Ro ad p̄dcaz qōnē. dixit̃ alid
q̃ āgli potant pl^es eē sil / ullo repugnāte. ⁊
hoc ppr suā sipli^te. ⁊ ppr h̃ q̃ locū nō replent / rōne
sue spūalit̃s. uñ n̄ minuūt loci capa^te. q̃ ad m
nec lumia / n^c p dola ī me. nec sp̄s ī aīa / q̃ i eod
⁊ p id sūt ī multi^ne / nec tū p^o p dolū ī p dolo. n̄
lumī ī lumē / sic dicit̃ se h̃re in ppōito / n^c cogit̃
to de repletōe celi. q̃ h dcs ē ppr spūa multitu^ne
/ n^c deuitute sil loco spūali. q̃ sp distīgūt̃ ppri
ūtute ⁊ n̄ / n^c un^l ullabit̃ aliy / nec derelone. q̃
un^l ad altm. n̄ ē h̃itudo / n^c dependētia necitat̃s
s; solū cuidā ogruit̃s. Alij dixūt q̃ q̃uis a
gl^s spūalis sit in loco. tū pl^es āgli ī eod loco si
mul eē n̄ possūt / repugnāte h̃itudīe / distīc^tis
q̄ ē loci ad anglm. sic̃. n. due sp̄s alicui^s ī eād
aīa eē n̄ possūt / n̄ ppr h̃ q̃ repugnet repletō. s;
ppr hoc. qd repugn̄t ipī aīe ī forto. q̃ ī forta sp̄s
alicui^s n̄ p̃t ītm̄ ōsili spē ī forto / sili ī ppōito / la
diffinies ād / n̄ p̃t ād qd eod mō ē ī loco / diffini
re. uñ sic unū cor^p n̄ p̃t p̄fic. a duab; aīabus
sicut un^l loc p̄ n̄ l deputari duob; spirib;. Set
mel^l istā qōm trāc possum / si respiciam rōm / ob q̃
āglos ponim^l ī loco cor^li. h. n. n̄ ē ppr indigētiā āgli
q̃ oī cōili loco destructo / possi spūal^l lba pmane.
n̄ h. ⁊ c. ppr indignītiā loci. q̃ p̄senciā āgli / nulla re
mō ī dignītia loci / s; h ē ppr ordinē unilusi. Qm
g̃ āgls locū n̄ occupat / angls ī dignītiā loci cor^ls
n̄ trāt / n̄ sil^l n̄ ip̄tere / q̃ ē de spāli n̄ est / ⁊ loci / n̄ phi
bet tales pl^es sp̄s sil eē / sic̄ pla p dola. l sp̄s l ī aīa.
s; qm̄ ordo unilusi ī tollit̃ p oīodā indistītiā / sic̄
p distāciā īfinitā / sic n̄ patit̃ ordo unilusi ut āgls
ī fini^te distet ab āglo / ī mo os mt̃ q̃ ī sencia zuri.
celi claudit̃. sic n̄ patit̃ angls ī eod loco p sim^l
sit cū āglo / ⁊ cephus / ō ba. Qd. n. ob de sp̄eb; in
aīa / ⁊ pūctis / lumarib; / pz ideo / q̃ n̄ ē sile / p eo q̃
diūse sp̄s / diūsas indignītias aīe oplet. n̄ sic
pl^es āgli ī dignītiā loci. Amplius n̄ sic at
tenditur ordo unil q̃^m ad existētiā ī loco / sic ī an
gl^is / sūl. alia duo nō ual eē. q̃ n̄ ē ī q̃ repug

net. ordīs unilusi. q̃ deuio ⁊ aīa sūt ī cor^e diūso
m^r cē nō / ⁊ cor^l n̄ glificatū ē mle l^t glā / ⁊ ul tam
uō ocludit apte n^c angli. s; ā ē qd ipedit. s. ordo unilusi.
Ppter ista sūt dubitones cē. lic. ⁊ p̃ q̃ dcm̄ q̃ dic
aī mr. Laudant alt̃ mat^na. ⁊ c. dic̃. n. h de āglis
ītelligi. s; ō hoc ē qd dic̃ dam. dixit̃ s osilia p
mone sui uoce plato. si g̃ angli n̄ locut̃ g̃ nō
laudāt. It angli s ille spūales g̃ n̄ h̃nt or
gana corplia. g̃ nec uocē possūt formāe. Itē
uox fit ex pulsiōe ⁊ fractiōe aeris. s; g̃ ī empy
reo n̄ ē aer g̃ n̄ ut̃ q̃ possit ī eē uox n̄ son^l g̃ nec
laus. n̄ solū ab āglis u^m ⁊ n̄ ab hoīb; beatis. Si
dicas qd ītelli. de laude mētali nō uocali. Jn ōtū
sūt reuelōnes scōr q̃ audierūt multas aīas ma^s
cū ē ī bato martino q̃ audiuit q̃ dā uir scūs cū
laudib; ferri ī celū. It in ōtiū ē auctas ysa.
vi. clamabat alt̃ ad alt̃m. ⁊ c. ⁊ ī apoc. iiij. re
quiē n̄ h̃ebāt. It rō ui. d p̄suade q̃ ibi erit or
gania uocū. ⁊ ī h mag^s ē iocūditas. ⁊ ī h manifestat̃
max^e diuīa glīa. g̃ ut q̃ laus uocal erit ī patria
⁊ c. qd sup h nō h̃etur ītitudo n̄ p auc^ter n̄ p rōnes
cogētes. aū. n. ut̃ꝫ p̄s sit pbabil^s. ut̃ꝫ tūr adi
uūs. Qdā nāꝫ dūt qd ī celo empy. n̄ erit n̄ laus
mētal. tā ab āglis q̃ ab hoīb; beatis. tū q̃ n̄ ope
tit locutus maxe anglis. ⁊ si āgli mōstrā sūt lau
dāc uocal. h fiūt p uisione. ymmō nō cor^le. nec
os h^o cor^le laudē eē. q̃ tanta erit mētal qd h loco
n̄ h̃ebit. Aliꝫ āt mag^s placꝫ q̃ laus uocal erit in
p̄ria. q̃^m ad ho^s q̃ h̃ebūt organa. ut sic n̄ solā aīm
laudꝫ dīnū u^m ⁊ līga. ⁊ totꝫ h̃o ferat̃ in laudē di
uinā. ⁊ si q̃rit̃ quō h possit eē. dūt l qd illa uo
cis formacio nō erit p īspiratōz ⁊ respiratōm. s; p
acrē q̄ q̃ī nūc est beatis oplātat. sic p; ī q̃b;dā
alib; ut ī apib;. ul erit ita desuict epyreū glō
ficatus sic aer corīb; n̄ glificatis. De anglis nō
dūt. qd q̃ī īcorpi sūt p nāꝫ ppāꝫ nō opetit eis
n̄ laus mētal. uñ gg. laus angloꝝ ī ipā admi
ratōe ōtēplōis. s; q̃ angli dū ministrāt nob cor^a
assumūt ad nrm̄ solaciū ⁊ ī ill^l locūt ⁊ i uocēs
formāt ad nrāꝫ instrucōe. alīū ī ⁊ ī ill^l uocalit̃ de
um laudāt ad nrāꝫ osolōm. Qmꝫ p̄s teneat̃
sat̃ plana ē solo obox. q̃oꝫ istāꝫ pōnū teneat̃
planū ē qd tyt^o iob ītelli. de āglis beatis qui
dūr alt̃ ppr fulgorē matu^tine cog̃tōis q̃ī h̃nt ī
ūbo. et de laude mētali q̃^m ad exultatōꝫ q̃ h̃nt de
dō. It q̄ de hoc qd dicit̃ mag^r. ascendā ī celuꝫ. cū
si cū eēt ī empy^o. ut q̃ uult̃ empy^u sit ad celū^li. ⁊ uidi
caꝫ q̃ nō ē aliud celū cor^le s; spūale. ō. eet
ultā celū cor^le / nil ē. q̃ ē oti^a uisibiliū. ⁊ īuui

Nota quod anglorum tp̄s dr ī uno et loco corp dr spc dn. etiam concurgentes
sic et os ī eod loco. uñ dm̄ eiuit deqꝫ mutat uo d dō. Secundum
loco corp nat^l spc . . . opōrt. ⁊ sic ītell et ī loco glō.
uō pl^es ī eod. . . . m d^o loco corl distinct corp ⁊ sic ī pl^es āgli
n̄ possūt eē ī eod loco . . . s; ī eod q̃ī possit ⁊ h ītelligo . . .
cū loc . . . q̃ . . . qū ī . . . cōpōl
q̃ cū dīꝫ corp sic . . . sufficiet ad oponet . . . unū eē
cū alīo

sibilum. g no ur qd sit ad celum spuale ul empyrium
qui sit qd a corle. Item y sedz ad extis di the
ata uigo e exaltata sup oms choros anglor. 7
tam y q beata uigo e in celo celu. g si angli sut
i empy aut qult epy sit ad celum corle. g n m
tlli de spuali. qr g si ult empyu e celum spua
le qd sit qd gel. 7 p q to dicat celum. R. dd
q celum e nonu i potu cor f sua pa i pone. 7 cor
qd e sursu dz celum. qr 9 tentiu secte 7 gety
qr h tple pperas recepit i celsine dinitatis. id
ipa dz celuz. e n. a plas i misitate unitas secta.
p fido c existois geta tuq llitate de lais. h e ce
lu. ad q lucif uoluit ascendr. qr ad hnc celsine
h e sup oi celos n situ. sz dignit. 7 mal e oms
celos n extensione sz sua i misitate p q e ex oia
n exclusus sic dz e i b li. i a celo sr solu tre
psone. s. pr. 7 filius. 7 s. sci. q soli sut oio. 7
pfor equales. oia a creata e sn celsua su spualia
i f empyreu sut. Qd g obi. de xpo q sedet
adextis. dd. q h si dicatur f dina naz. dz p
oio da equalitate. si a f hu huanu sic dz sede ad
exts. qr i potioribz bois pris. vn in epy extos ex
cellit tu agelos quia heres. 7 loco 7 dignitate. p
ipm edinnus beata uigine sr ot alios. dein de
tem ordiant f dignitate miltor. ly a yma fac
lit pt hui sigl ymagiat aues i aere f ordi
ne 7 pisces i aq. sit i empy i telliga e collaru
eor. qr cor i d mit ht exaltiue sic 7 alii celi.
vn n dz quis ymagl q i sic beati sic i sola
no. n tu i tellig q unus sit diste sup cap altius
fz sic si ee mos rotud 7 as ee i caitmle. 7 aliq
eau ee. sic pt ac ymagl. q melo nescit disto
ne beator i celo epy. 7 c. mx tu pt q tall p
magl. qd p ualeat ad cogitand disone pecun
mod p que e. 7 io mag e desidanda q ymai
ne cred. Nota tu q i dispone celor si nulo
uidet f dz cor sas sep te phis. na phi spens.
viij. ee dnt. doctores aliq ponit. ix. aliq. viij.
aliq. vij. celos. 7 tn sibi ipis uidet Euali. io
aut h diuisitatis e. qr phi. nil de epy sut locuti,
nl e de igne 7 aere. q locut d talibz septe la
eu. ut a aere celum appllat. 7 aq sup celum 7 ipm
epy. 7 ipm dm. Ro a diuisitatis int doctores
e h uel q qda nuant celum spuale. eu celibz
ut beda q da no obmittut aliuz qda diuidut
firmamentu i duos. s. i celu syderu 7 planetar
qda ptigut sili aereu i duos. qda 9iugut sili
de igneo. tu f maiore ptitates noue ponit celi.
largissie accipit. s. aereu. ethereu. igneu oli
piu. celum planetar. fmat. aqu. epy. 7 celum trin.
hor a suffi patebit. Ifra.

ce ostusu e 7 c. Sup exit magr qm 7 u
cati sut angli. I hac pte ostendit quales
fci e. 7 q m qlitas agli pt attedi. aut q adnis
bilitates su qlitates respices dispom n. aut
initu aut p imu. io h ps e h t. Inf deliat de
pis. s. de atribus. In sa de hitib z mal 7 boi
ibi. Pdz intelligitie Inf de hitibz bitell e
mispie. i. p. iiij. post h uidendo ut bati. f po
ht tres. I p enuat. 7 distingunt illa atributa. I
sa ostendit quo recepiut mag 7 m i. h olidan
du e 7 c. Inf ost i aliqbz aliis eqlitatez
ibi. 7 sic i pcis agli differebat. 7 c.

Ditelligenciaz huius ptis duo qruit 9 duo
atibuta. qr de alius hebit. I.
Et po qr de simplicitate eor.
So uo de discretione pu.
Et ca pm qnit tria.
Po qr utr anglis sit simp a 9poit exim 7 for.
So duo q sic. qr utr eade sit in i spu 7 celib pcem.
Tcio qr utr sit una mio au f yacp alia.
Ve g p utr i aglo sit 9po ex diusis natis. s.
exim 7 for. 7 qd sic ost p rom mutonis 7 nlla
mulr simp. sz aglis deu sua e mul 7 mutat. g h
9pone sz ultius qd exm duqz i e muto. i e pm.
nuc e m. g 7 c. P masa e pa pz p aug. xij.
9 fes. de mutal i simuat qda i fortate q forin
cap l' mutat ul utit. 7 de xc in t. ca. ii. detm n q
e mete for actitibz pt subia. 7 ibi de expsse dt.
qd for no suscapit acci. qr h n suscapit n m sp ta.
Si tu dicas n q mutas ueit rebz qr sut exnlossi
ait i plibz locis nuit ai sz 9 qd mutas n e puta
puo. i mo d aliq pone. g no ht eius puta pua
tom. necce e g q hat eam dicee pone az n pone
oioda. eu i dicat puom. g ad qd n e oio ad pucc
oio n. sz qd mediu int ad 7 n. h aut dic au. m.
g. 7 c. It h ipm ost p rom actois 7 passiois qr
mch id 7 h id agit 7 patit. sz anglis id agit 7 pa
tit. g ht ad 7 ad pm. f qd agit 7 h q patit. sz pm
f q agit e for. pm u f qd patit n pt ee n m.
g. 7 c. maior pse maifa e minor silr pz na an
gli e recipx luiatois 7 caire g 7 c. Si forte des
i illacaa q mediu pcando n recap lum 7 datur
pz i acre. illa e instan. qr mediu n ht rom ac
tius n opati 7 rursus h i stan n pt fri i iu acte
7 passioe anglis. n agit 7 patit. dum n. agit q
n dz patit q dz. du agit ei pa patit pena. ut
nllo m sit deder pem su decone iuste. 7 h e passio

Ite. Item si ut p[ro]b[ati]o[n]e[m] i[n]dividuatio[n]is. i[n] angelis n[on] e[st]
e[st] distinctio yp[os]tasiu[m] in p[ro]p[ri]a sp[eci]e. fiat e[rgo] talis
r[ati]o. om[n]is distinctio s[ecundu]m numer[um] p[ro]venit a p[ar]te mat[eri]e et suba-
li. q[ui]a o[mn]ib[us] actib[us] p[re]ceptis/ordi[n]atio e[st] dualita-
s. h[oc] venit a for[ma]. e[rgo] a p[ri]mo mat[eri]a. [con]tra e[st] maior p[ro]p[o]-
sitio. minor p[atet] p[er] ph[ilosoph]um. q[ui] dicit de celo et mu[n]-
do. cu[m] dico celu[m] dico for[ma]m. cu[m] dico h[oc] celu[m] dico
mat[eri]am i[n] plurib[us] locis dic[it]. q[uo]d o[mn]e in m[at]abili[ter] se h[abe]t.
si dicas q[uod] in i[ps]a no[n] e[st] i[ps]a yp[os]tasis. sicut ip[s]a q[u]e-
[illegible] aut addit ad sup[er] ess[enti]a
et for[ma]m. aut nil. si nich[il] addit e[rgo] n[on] h[abe]t. e[rgo] sic
[illegible] ipsa yp[os]tasis.
sic p[atet] [illegible]. q[ui]a p[er] n[on] addit sup[er] essencia. et ubi
[illegible] sic essencia. e[rgo] cu[m] yp[os]tasis a[n]geli sit
[illegible]

[illegible]

unde non potest inmutabiliter cogitari quin potest esse. Et si obicias materiam quod deus potest facere quod forma actualis sit sine materia ut in sacramento altaris. Dico quod nunquam faciet quin semper sit nata esse in materia et ad illam, quia licet exterius non habeat inclinationem, si tamen deus contradicit hoc quod petit natura ipsarum, propter quod nunquam debuit facere formam stare sine materia in contradictionem, vel saltem ut faciat contra naturam et supra naturam. In contradictione enim non quaerimus quid deus possit, sed quid conveniat rebus ipsis creatis, ut dicit augustinus. Quod obicitur quod causa nobilior est effectu, verum est de efficiente et finali, quae proprie tenent rationem causae, sed de materiali et formali, quae sunt principia ordinata ad compositum, non habet veritatem simpliciter, sed solum secundum quid.

Quod dato quod habeant compositionem ex materia et forma, largiter sumpto nomine materiae, ad omne potentiale quod cum alio venit ad constitutionem tertii, tamen sumendo materiam ... quod de illa materia sit eadem cum materia corporalium, non loquor de ... per essentiam naturaliter, sicut dicit seneca et ... sibi ... loquor ... unitate ... ut sicut omnis animalis de ... eadem materia primum sui essentiam, cum tamen naturaliter variet et alia ... sit in uno quam in alio. Et quod sit idem per essentiam, videtur auctoritate augustini duodecimo super genesim, capitulo ..., ubi dicit exemplum ... materiam primum ... per hoc ... condidit ... et ... sensibilium, intellectualium ... causarum ... quid hoc expressius. Item in rebus ... in quolibet genere est reperire unum primum quo mensurantur omnia quae sunt in illo genere, ut vult philosophus in decimo primae philosophiae, sed substantia est unum genus non tamen secundum logicum qui considerat rerum intentiones, sed secundum metaphysicum qui considerat rerum essentias. Ergo in genere substantiae est unum aliquid quo mensurantur omnia in illo genere. Sed hoc non potest esse principium extrinsecum, cum secundum hoc maiorem et minorem participationem in ... res illius generis magis et minus, ergo cum principium intrinsecum non sit nisi forma vel materia, erit vel materia vel forma. Si materia, habeo propositum. Si forma, sed unitas formae praesupponit necessario unitatem materiae, ergo etc. Item quantum est passio consequens in aliquibus substantiis necesse est quod sit eis per aliquid commune, sed numerus est in spiritualibus et corporalibus uniformiter, quia eodem modo quo numeras decem homines et decem angelos, numerus novem angelorum suppletur ex hominibus, ergo necesse est aliquam naturam communem in eis reperire, per quam haec passio insit, sed hoc non potest esse forma, relinquitur ergo quod materia. Item abstrahat materiam corporalium ab omni forma, tunc materia spiritualium aut distinguitur aut non. Si non, ergo sunt idem per essentiam. Si sic, cum omnis distinctio sit a forma, ergo habent formam. Si tu dicas quod distinctio per se est a forma, sed sic materia habet esse completum et completam distinctionem ... in quo magis differunt spiritualia et corporalia, est simplicitas vel compositio, sed materia ex abstracta ab omni forma est ita simplex ut punctus, ergo nullam partem habet, ergo si sic non distinguitur non video quo modo. Si dicis quod per capacitatem,

hoc materia non est sua capacitas per essentiam, ergo contingit eam abstrahi a capacitate. Abstraham ergo materiam spiritualium et corporalium a capacitate, quo per quod differunt nullam omnino est dare, nullam assignare differentiam, ergo essentia est eadem per naturam. Item forma generis est abstrahibilis a forma speciei, sicut a differentiis, sed illa dicitur forma generis corporum et incorporum sunt differentiae, ergo ab his potest abstrahi. Sed forma generis nihil est prior quam forma differentiae, sicut dicit philosophus quod prius est animal quam homo, considero ergo materiam spiritualium et corporalium sub forma generis, non differunt quantum ad formam quae consequitur ipsam essentiam materiae, ergo in isto forma non differunt quo ad ipsam materiam ut videtur. Item cum de materia corporalium est materia spiritualium, materia est materia, aut est aequivoca in solo nomine, aut in similitudine, aut in essentia. Si in solo nomine, ergo cum sit aequivoca in se primo, ergo nulla est univocatio. Si in compositione abstraham ab illa compositione, tunc autem erit differentia per essentiam in essentia, aut aequivoce puniuntur. Augustinus undecimo confessionum: duo fecisti domine, unum prope te, aliud prope nihil, et item in ... duo sunt carentia temporibus, unum quod sine ullo defectu contemplationis sine ullo intervallo mutationis ... perfruatur, alterum quod in forma erat, ut ex alia forma in aliam formam mutaretur non haberet. Si ergo quae ita condidit unum non esset constitutivum alterius, si angelica non condidit de corporali materia sive corporalium, ergo etc. Si tu dicas quod loquitur de ea secundum esse, sed non est quia loquitur de ea sicut prius ... et ... quod omni forma erat privata, sicut ut intelligitur ibi ... in informitate et ut consideratur ut immutabilis, ergo etc. ... sic dicitur. Item quae conveniunt in uno et ad invicem transmutabilia, sic dicitur ... de duabus naturis, et unam ... sed spiritualia et corporalia non sunt huiusmodi, ergo etc. Item videtur sicut potentia ... essentialiter consequens formam ... essentialiter consequens materiam, sed prout ... quod si sunt diversae potentiae et ... aliquas formas, in quod ad aliquid efficiendum, vel actum ordinat una forma ad quod non alia, quod differunt per essentiam, cum ergo materia ... corporalibus formis nullo modo possit capere formas spirituales per individuam perfectionem, nec e contrario, quia nunquam de angelo potest fieri corpus, nec e contrario, ergo differunt per essentiam. Item privabilitas in est rebus corporalibus aut ergo aptae formae aut aptitudinaliter cum aptae formae, quia omnis forma est in simplici essentia consistens, ergo primum apte materiae conveniunt, aut ergo competit ipsam materiam secundum se aut non. Si non, sed materia sit simplex sicut est dicere, ut punctus, ergo sicut punctus non potest esse materia ... sufficiat in nec in ... quod si hoc absurdum est, quia dimensiones secundum rationem in ... consequuntur materiam secundum se, cum ergo sit in corporalibus et spiritualibus non, patet etc. Item ob aptae ... quia angeli ... est ad videndam claritatem summae lucis, sed materia corporalium de se tenebrosa est, et quanto magis permiscetur et magis unitur ei, tanto minus cognoscit et magis est tenebrosum, si ergo forma angeli unitur sive materia in ... illa ei

esse in potentia ad complendum lucem. Si ergo per hoc solum fit corruptio quod habet materiam conformem per unitatem non materiam corporalium. Item videtur quod non sit ponere materiam in aliqua materia generis sive rerum, quia quanto magis participat de ratione materie, minus sunt entia; et ipsa est quod in nobilissimum in genere entium, quia propter nichil. Si ergo est unum quod est in ipsa genus, debet esse perfectissimum in genere illo, ut albedo in genere coloris. Patet ergo. Ad hoc dicendum quod est hic questio quam sapientes inveniunt contrariam sapientibus, nam magni et profundi clerici et in theologia et in philosophia, quanto magis fuerint veritatis inquisitores, diversificati sunt. Quidam enim posuerunt quod materia in spiritibus et corporibus differt, nec habet unitatem nisi analogie. Alii posuerunt quod est una per essentiam. Si quis autem diligenter velit considerare que istarum positionum sit probabilior et verior, et attendere dicta moventium, videbit quod utraque opinio secundum diversas vias vera dicatur, ita quod neuter sit deceptus. Ratio autem huius diversitatis fuit diversus modus cognoscendi materiam. Unus enim modus est scibilis, scilicet per privationem, et per analogiam. Cognitio per privationem est per remotionem formarum, deinde dispositionum ad formam, considerare ipsam essentiam nudam in se, que tenebra intelligibilis est. Cognitio autem per analogiam est per comparationem similitudinem. Habitudo autem materie est per potentiam, et ita hec cognitio est per comparationem materie ad formam, mediante potentia. Potentia autem materie duplex potest comparari ad formam, aut in esse, prout est fundamentum et ratione entis, et sic considerat naturalis physicus metaphysicus, aut secundum rationem motus, et sic considerat naturalis physicus. Considerantes ergo materiam secundum privationem omnis forme tam substantialis quam accidentalis dixerunt quod eadem est in spiritibus et corporibus per essentiam, scilicet ab omnibus formis et ab omnibus accidentibus separatur. Utrique materie nulla omnino diversitas apparebit. Considerantes autem materiam secundum analogiam, scilicet secundum rationem potentie, que prout est fundamentum forme in ratione entis, dixerunt esse eandem secundum analogiam, quia est ibi consimilis habitudo. Sicut enim materia corporalium sustinet et dat suis formis existere et subsistere, sic et materia spiritualium. Et et in ratione participandi secundum plus et minus, nam in spiritibus substat forme substantiali tantum, in corporibus superioribus forme substantiali et quantitati, in inferioribus forme substantiali et quantitati et contrarietati; et quanto purior est in genere suo, plus participat de ratione perfectionis et independentis, quando autem plus accedit ad nichil, ad actum magis elongatur. Hinc est quod sicut corpora primum superiora, postmodum corpora inferiora, et hii non dixerunt quod esset eadem per essentiam, quia si materia corporalium est nata illas sustinere formas spiritualium, esset. Considerantes autem secundum analogiam sub ratione potentie que probat fundamentum forme in ratione motus, dixerunt esse eandem per analogiam, quoniam sicut in corporibus est ad quod sustinet variationes, que ad proprietates corporales, ita in spiritualibus que ad spirituales, et est in ratione prius et posterius in participando. Nam materia potest esse fundamentum variationis secundum situm et formam, ut in corporibus corruptibilibus, aut situm tantum, ut in superioribus, aut ad receptionem influentie et habitus et passionis,

tionem, ut in substantiis spiritualibus. Et secundum hanc considerationem proprie est materia in corporibus et corruptibilibus, minus proprie in corporibus incorruptibilibus, minime in spiritibus; et sic materia est quod dicunt alii intellectus, quia minimum habet de hac possibilitate; et secundum hoc materia est infimum. Et hii non posuerunt materiam unam, quoniam materia in angelis non habet possibilitatem ad transmutationem formarum substantialium, nec est potens ad recipiendas formas corporales. Et inde est quod dicit philosophus quod spiritualium et corporalium non est materia una. Considerans primum materie in ratione ad formam, ut motus. Ex hiis patet ratio diversitatis et via harum positionum, et quomodo diversi per diversas vias et per diversos modos intelligendi, et sic currunt diverse rationes et auctoritates inveniuntur ad partes oppositas. Et propter rationem obiectorum non est contrarium, si recte intelligatur utrumque. Vel aliter potest dici, quod cum loquitur de unitate materie, loquimur de ipsa, prout ad eam stat resolutio principiatorum, et ideo triplicater possumus loqui, secundum quod triplex est qui decent resolutionem facere ad principia materialia. Nam ad materiam resolvit naturalis, qui considerat generationem et corruptionem, ad eam resolvit philosophus naturalis, qui considerat esse corporis mobilis sive ad situm sive ad formam, ad eam resolvit metaphysicus, qui considerat omne ens et omnem quidquid resolvit secundum principia sue considerationis. Nam philosophus inferiorum, qui negociatur circa generationem et corruptionem, considerat materiam ut est principium generationis et corruptionis, et sic est solum in hiis inferioribus, et secundum omnia totaliter adinvicem transmutabilia, et ideo solum dicit eandem materiam generabilium et corruptibilium. Philosophus superior considerat ipsam materiam naturalis mobilis tam ad situm quam ad formam, et inde omnium pariter in inferioribus et superioribus, prout mutabilia sunt ad situm, sicut probat motus et principium est materie, et ideo resolvit ad materiam omnium corporalium. Et secundum hunc philosophum est eadem materia in omnibus corporalibus. Metaphysicus considerat naturam omnis creature, et maxime sub ratione entis, secundum quam est considerare et actu essendi et hanc dat forma, et stabilitatem per se existendi, et hanc dat et prestat principium quod in initio fuit. Licet est materia, et quoniam per se est in spiritibus et corporibus, dicitur communitate non equivocationis et etiam generis univoci, non analogie solum, ideo omnes reducuntur ad principium unitatem. Ideo secundum metaphysicum in omnibus per se entibus est ponere unitatem materie, et omnium istorum philosophorum consideratio vera est. Sed differenter iudicat philosophus. Item non dicit eadem esse materiam in corporibus, quia numquam venit ad considerandum istam secundum essentiam, sed solum secundum esse, et absque dubio aliud esse habet in corporalibus, quod non in spiritualibus, et aliud in corruptibilibus, quod non in incorruptibilibus. Metaphysicus vero non tantum secundum esse, sed secundum essentiam considerat, et per abstractionem omnis esse non reperit nec in figura diversitatem in materia, et ideo dicit esse unam per essentiam, et ideo cum hac questio tractatur theologus, aut prestat eam sic illius aut secundum metaphysicum, quia ipse potest accipere modos omnium scientiarum cum ei famulentur; sicut illi sic dicent non esse eandem, sic ut metaphysicus dicet eadem esse per essentiam differentem per esse, et quanto nobiliori modo iudicat metaphysicus quam scientie inferiores, ideo hii qui posuerunt illam eandem in spiritualibus

et corporalibus altius elevati melius iudicaverunt. quamvis per diversas considerationes, utrique possunt dicere verum, ut post est ostensum. Concedendum igitur sunt res plures materiam eandem per essentiam in spiritualibus et corporalibus. sic manifeste innuit augustinus in libro de mirabilibus sacre scripture, qui fuit altissimus methaphisicus. Ad primum igitur obiectum, quod distinguitur materia, angelica natura. dicendum quod licet demum sit esse, non per materiam communem, sed aut distinguuntur rei actualis que est in angelo. racione cuius sumunt inclinationes quasi que dicitur et ratione possibilitas que est in materia de se. ratione cuius est per se ille. Ad obiectum quorum materia est una etc. dicendum quod coniungitur demum per esse. hoc est de materia tantum . ratione cuius dicuntur res ad invicem transmutabiles et ideo primo ille per primum phisicum et in genere phisica est intellectus et alii sermones consiles, quod dicunt nichil esse divisa. omnes enim loquuntur de materia per esse. Ad 2 de materia suscipiendi primo. dicendum quod primo materie per se consideratam non est una generis ad hanc formam quam ad aliam. immo indifferenter se habet ad omnem, nam in misse considerata non spiritualis non corporalis et ideo capacitas omnis essentie materie indifferenter se habet ad formam sive spiritualem sive corporalem. Sed quia materia nunquam exspoliatur ab omni esse, et quamvis sed est sub esse corporali nunquam exuitur et similiter illa que est sub esse spirituali. hinc est quod materia omnis est in spiritualibus et corporalibus est alia et alia. Ad obiectum de praedicto dicendum quod hoc non est ratione ipsius materie. quia materia abstracta et omni forma simplex est. non tamen habet actualem simplicitatem, ut probatur. sed simplex quia caret actuali extensione. habet tamen possibilitatem ad illam etc. non forma corporalis illi materie datur. tunc reducitur ad actum. unde est dicendum quod extensio est a materia non est in tantum quod a materia per essentiam suam sed per eam ut suscipit formam corporalem. que non est nata esse in materia nisi est extensione. quamvis ipsa in se sit simplicissima essentia consistens. Ad obiectum quod materia est tenebre. dicendum quod tenebre dicuntur ratione privationis forme. quia forma lumen est et ideo materia est privatione repugnaret contemplationi et quia in angelis sunt est in actu perfecta sublata privatione hinc est quod remota est ab ea ratio tenebrositatis et sic patet quod non enim est tenebre per essentiam. non quis forte dicat tenebram. comparatione sic intuitu omnes tenebre est et lux summe lucis. sic enim tenebre potest dici et etiam dicitur forma quod perficiat. Ad quod quod materia non est in quo omnia nuntiant. dicendum quod licet aliqui voluerunt dicere quod materia est quod est fundamentum dat esse firmum et ea ratione ero in standi. quia plus sapit et participat de non generis esse. quod magis in se ipso fulcitum est tamen id non est quod eius dicere. quod ipsa materia sit id unum et habeat esse completissimum. sicut dicitur in x. primo phisice. quod alterato est in ipsa omnium colorum et ideo dicendum quod non possumus istud unum quia ipsa sit in ipsa. sed quia sive est materia una et possibile est ponere ad unum transiens cum illud presupponit materiam aliquid aut sit id unum. quod est in ipsa omni quod est igitur

non esse. hoc est altius in questionibus.

Tercio queritur utrum in spiritualium et corporalium sit una per numerum. aut per unitatem aliam. et quod sit una nio. videtur. sic dicitur id quod ita est unum quod non recipit distinctionem per suam essentiam. quia omnis distinctio est a forma. igitur necesse est materia in omnibus esse una nio. Item dicitur quod est unum est unum. vel genere. vel specie. vel numero. sed materia non est ea de in spiritualibus et corporalibus unius generis. vel specie est illa sit solum a forma. igitur ad ratione materia est una nio. Item status per ea non potest esse in infinitum. igitur sic est status in genere efficientis et finis sicut in genere materie sed in genere efficientis primi et finis ultimi. sic est status quod unum solum est primum efficiens per essentiam ad quod omnia reducuntur. igitur similiter cum ex parte resolutionis sit status in essentia materie, quod illa sit una nio. Item cum dicitur materia lapidis est materia et materia angeli est materia. aut dicitur univoce aut equivoce, aut ideo predicatur de se. sed non equivoce. quia esse angelus et lapis equivoce dicuntur. Ergo non univoce. quia univocum est solum in forma et in hiis que dicunt formam. igitur oportet quod id predicatur de se. igitur si materia lapidis et materia angeli non sunt plures materie sed unica: restat quod materia est in spiritualibus et corporalibus [illegible] nio una. Item intelligamus materiam sive spiritualium sive corporalium per abstractionem ab omnibus formis, intelligitur materia simplex. intelligitur ut unica. nullo modo multiplex. non distincta. sed forme supervenientes non mutant essentiam materie sed solum esse. igitur si prius erat quantum ad essentiam unica nio. igitur nunc est hec formas. Item intelligamus per possibile quod deus de uno lapide faceret angelum et transmutaretur forma et esse materie. Sed essentia esset salva. igitur materia cum sit una per essentiam et hec tamen simul est ille in utriusque. Sed illa mutatio est una nio. igitur materia per essentiam manet una nio. et cum distat unus angelus ab corpore celi a quo alius angelus. igitur videtur quod in alius angelus et in alius rebus corporalibus sit materia una nio. Contra unum nio respicit esse individuum sive individuatum. Sed materia in corporalibus et spiritualibus non est una unitate individuali. igitur non est una per numerum. maior patet. minor probat philosophus. quod quorum sunt eadem nio alie individuo, inter se sunt una nio. sed angelus a sua materia non differt nio, non lapis a sua. igitur si materia lapidis et angeli est una nio. igitur lapis et angelus sunt unum nio, quod falsum est. Item unum et multum sunt differentie entis et entis in actu. sed materia est solum ens in potentia. igitur si differentia non conveniunt eis quibus convenit divisum. igitur nullo modo potest dici materia per essentiam una nio. Item si de auro uno fiant diversa vasa. postquam facta sunt tamen id aurum desinit esse unum per distinctionem supervenientes. et igitur demum fiat eadem generis sed specie differentes, ut igitur quod materia videtur in illis. igitur etc. Item

oppo. no est op[posi]ta. et eo modo hoc planum est. quia mutuo se expellunt. sed oppo[sitas] for[mas] esse in materia sunt ut sunt in diuisis. ergo in potentia est materiam esse unam numero. Item in potentia est idem numero esse ens et non ens. summa est distancia. sed angelus secundum suam formam et tamen est in actu. alia hec si est propter magis secundum materiam. nec secundum formam. immo eminenter est secundum suum totum. ergo in potentia est quod angelus et alius sit eadem numero vel alterius natura diuise. Item natura non solum non dat adesse. sed etiam ad essenciam. ergo non est diuise nature. necesse est diuisos esse eos per essenciam. Sed natura aut petri et aut anime est alia et alia et ut utrobique producitur eius modi. ergo necesse est in hoc et ubi alia esse per essenciam. ergo in potentia est esse unam numero. Item esse simpliciter unum in pluribus est proprietas diuinum esse unum in omnibus. ergo non competit alii. vel si competit alii minime competit ei quod magis distat a deo. sed materia magis distat a deo. cum sit prope nichil ergo nullo modo uidetur ipsi conuenire quod ipsa sit una numero in omnibus uel in pluribus. Responsio dicendum quod positio philosophorum et phisicorum uirorum hec fuit et cetera quod materia in omnibus est per essenciam est una et una numero et omnino hec assignatur. quia materia hoc ipsum quod est est ens omnino in potentia. omnis quod in omnibus est quod sit per essenciam numero una. hec autem non bona est. quia melius potest si per certam. quia non materia omnino est ens in potentia non per suam essenciam nullam habet actualitatem formam. ergo nullam distinctionem. similiter distinctionem habet et tamen est nichil. oportet ergo quod sit una simpliciter uel et ita numero una. amplius quia ens omnino in potentia non nec genus nec species esse potest. quia dicitur aliqua numero actualitate et non potest esse generis eius quibus est contrarium unitatis uel uniuersalis. ergo nec genus nec species est una et tamen numero est una et ita est una numero. Similiter quia est ens omnino in potentia est esse infinita. et ad formas infinitas et quia infinitorum eorumque est sua terminatio que ueniet ex actualitatis sumere per formationem sed tamen quia infinitas omnibus in intentis est. est una propter infinitatem ei quam uenit ex summe possibilitatis in perfectione positiuo. quia materia est ens in potentia. vnitas eius non potest esse unitas indiuidualis sicut per continuitatem. sicut mons est unus sicut per actualitatem sim pliciter sicut angelus est unus. sed si habet unitatem unitate homogeneitatis habet. hoc autem vnitas similiter manet in diuisis sicut patet de eodem auro. fiant multa uasa. illa sunt de eodem auro per homogeneitatem. sed autem quod est in uno differt ab auro quod est in alio. adeo ut non sit unum per continuitatem. Sed ergo materia non est una actualiter simpliciter ut angelus nec continuitate ut mons uel aurum fusum sed sola homogeneitate. et hoc non tollit per aduentum formarum ita est materia una in omnibus formis. sicut omnibus formis abstractis. sed abstractis omnibus formis nulla est distinctio in materia. immo intelligitur ut simpliciter una. sic ergo materia est in omnibus

intentis numero una. quia est ens omnino in potentia et hec est forma [illegible] et cetera. Ex hiis per magna parte patet obiecta. quoniam ex predictis colligi potest. quod est illa unitas quam materia dicitur una. quia non est unitas actualis. est modo est unitas talis in foro et theatro. sicut est unitas dicitur. Sed il la unitas magis est possibilitatis et per de homogeneitatis que adeo ampla est ut sustineat receptionem maioris multitudinis diuersitatis formarum super additarum quam unitas for me alicuius uel ciuis uel generis generalissimi. et hoc est propter sum mam possibilitatem. Vnde dicitur una numero quia est una sine numero quod ad omnes curres signo. uel omnium hominum signum; dicitur esse signata per hunc modum intelligi potest in numero una. Ad quod ergo obiectum vnum numero respicit indiuiduum. dicendum quod unum est. prout unum numero dicit actus. uel prout consequitur esse actuale. non autem est unum prout respicit essenciam. quoniam hoc modo se extendit ad unitatem ma ioris capacitatis quam sit unitas indiuidualis et de illa non sequitur. quod quod habet eadem unitatem et cetera. sicut non sequitur quod homo et asinus uniuntur in aliquo. ergo sunt unum numero. Ad aliud obiectum. quod unum numero est diuisum entis in actu. dicendum. ad illud est. de uno quod dicitur unitate completa. unitas non unitas et bo nitas. prope et completae est inchoatiua completa. nichilo tamen sicut dicit augustinus de uera religione. incomplete repugnat in materia. sicut ergo materia incompleta est desse. ita unitatem sine se habet incompletam. potentia tamen quod ad esse compleri per formam cuius ad uentu constituitur indiuiduum numero unum. unitate ac tuali et completa. eius uel aduentu fit distinctio et surgit in rebus multitudo. Ad obiectum de auro. non est simile quia aurum habet unitatem continuitatis et indiuidualis quam opposita multitudini et discontinuitati et hoc est quia aurum existit in ipsa. est ens in actu. non sic materia prima hic materia ut ostensum est prius. Ad obiectum ad oppositum non possunt se compatiantur esse uniuntur ad idem non potest simul esse et multa et diuisis muta omnibus introducta in esse. ad hoc est unitas est propositum. quod est unum. de eo quod est ita unum quod eius unitas repugnat multitudini. sicut est unum indiuiduum. sed in eo quod est ita unum quod multitudini non repugnat. immo propter sua possibilitatem admit tit omni diuersitatem non habet ueritatem immo sicut et simul et opposita sunt et simul potest esse in re et potest in potentia agentis. et di uersis productis producta. sicut diuersis formis informata et hoc patet quia forma humanitatis est magis unitatis uniuersalita tis. non similiter unum est quod est homo generatur. et hoc est homo qui generandus est et est homo albus et homo niger. et in omnibus hiis est forma uniuersalis una. Ad si dicas quod non est simile. quia hu manitas non est una numero sicut materia. dico quod quamuis non sit una numero. sed specie tamen unitas materie. que est uni tas homogeneitatis maioris amplitudinis est. quam humanitatis ipsa et maiorem diuersitatem admittit. et non ulla est oppo sitio nulla omnino et eo ex comparatione oppositorum ad unitatem

[Marginalia in the left margin, beside the first column: "et est et non"; "[illegible] affectionem"; "in producentibus [illegible] a forma [illegible] et est nichil"; "unitate actualitatis"; "[illegible]"; "homogeneitatis". Marginalia in the right margin, beside the second column: "[illegible] forma [illegible] infinitatis [illegible] defectibilitatis [illegible] sustentationis".]

[Annotation at the foot of the first column:] adeo ampla est ut sustineat receptionem plurium diuisarum formarum quam unitas formae alicuius uel generis generalissimi et hoc est propter summam possibilitatem.

[Annotation at the foot of the second column, partly legible:] Ergo hoc ponitur. sic intelligi [illegible] applicatur unum numero. quod unum [illegible] [illegible] unum numero dicitur unitas [illegible] ab aliis [illegible] [illegible]

[Annotation at the bottom of the page, left:] Ad intelligendum materiam non [illegible] possibilitate [illegible] ad formam [illegible] distinguere [illegible] esse actualem [illegible] una numero. non sic indiuiduum. [illegible] diuersitate [illegible] in sua [illegible] possibilitate [illegible] materie [illegible] est una numero [illegible] formae indiuidualis [illegible] unitate [illegible] in uno indiuiduo [illegible] et aliud.

[Note at the foot of the page:] homogeneum est [illegible] ut [illegible] aqua.
[illegible] genus [illegible] non [illegible] homo.

nis per essentiam. sed solum ex compositione oppositorum adiuncta
tem materie. per esse unum sed sic sicut duo sunt cyphi facti de auro
conformi. potest unum destrui altero remanente. vel unus
corona alterius sine corrupcione. sic intelligendum est in proposito. si
quis enim unus unitatem materie intelligeret. omnem ab unitate
individuali primum abstraheret. et supra actum ymaginacionis consistere
debere eius in potentia per privationem cognicionis et sic posset ali
qualiter capere. quod dicitur enim materia ut moles extensa cogitatur.
adunitatis esse consideraret. nullo modo pertingit. Ad
ultimum obiectum. satis planum est. sic enim deus est infinitus et tamen
infinita ad tantum immo infinitatis quia posse est per processum
quod per accessum. unde non competit formis sed materie. sic intelli
gendum est. de illa unitate. deus enim. universalis in pluribus. ita
quod perfectissimus et totus actus. et hoc est solus. sed
in una in omnibus. et hoc quia per suam essentiam non potest esse
distincta. non sic est de forma. et sic patet omnia.

Consequenter queritur de secundo attributo. scilicet de discretione
personali esse quod tria queruntur.
Primo utrum in angelis sit vera discretio personalis.
Secundo querit utrum haec proprietas sit accidens aut substantialis.
Tertio vero utrum sit naturalis vel formalis.

Quod autem in angelis sit vera distinctio personalis
et quod angeli aliqui differant solo numero videtur Daniel
VII. milia milium ministrabant ei et constat quod
non tot haberent ministeria differentia specie. quod Daniel enumerat.
ergo non multi omnes differebant specie numero solo. quasi diceret
quod tot ministeria. obiectum derivans ponit auctor et decies centena
milia assistebant. constat quod tanta diversitas non potest
esse nisi per numerum haec ministrantium sive assistentium. Item gloria
est regi multos habere ministros conformes. ergo si glo
sum est regnum in quo est rex gaudet sociis omnes. videtur quod mul
ti sunt uniformes in illo superno pallacio. et ita
solo numero vel per differentes. Item pluralis discretio est
in hominibus. et in angelis et in angelica sit dignior perfectior
quam humana. ergo et discretio personalis. Sed in hominibus sunt
plures per se differentes sola pluralitate. similiter in hominibus.
ergo videtur quod similiter in angelis. ergo sunt in aliquo solo numero di
fferentes aut omnes. Item esse aliquis desiderat proprium
societatem alicuius similis in specie. nam est aliquis ad similem se
probabile. et ad volatilia ad sui similia conveniunt. ergo angelus
primum desiderat societatem similis in specie. sed desiderium eius
non est frustra. maxime in angelo bono. ergo etc. Si tu
dicas quod deus est unum in talibus non indiget specie. contra
quero utrum in angelis sit socialis et amicabilis af
fectus. constat quod sic. Sed in quo est ponere affectum
talem est amare similem. et appetere habere. ergo redit idem
quod prius. Item diversitas que est numero solo causatur ex
dine materie unde est quod sol non multiplicatur. quia eius essentia
est extota sua materia. ita quod materia eius non est divisibilis. in multi

tiplicabilis sed talis non est in angelis. ergo etc. Item non est formalis
multiplicabilis per numerum. nisi per corruptionem. non enim multi
plicatur per numerum. ut quia non potest salvari immo ipsa spe
cies salvetur in pluribus. unde sol et luna quia perpetua sunt
non habent nisi unum individuum in eadem specie. ergo etc. Item
sicut supremum contingit extremum medium. sed deus est simplex.
sic contingit respuere pluralitatem personarum in una natura. et
creaturas. pluralitatem naturae in una persona ut in homine. et in Christo. ergo
contingit pluralitatem naturae respuere in pluribus personis. ergo ita ut
tot sint necessario differentes quot sunt supposita. et tot species quot
individua. Item distinctio personalis prima est in modo quam accidat
generis. et in homine similiter. ergo videtur quod origo sit causa prima
distinctionis personalis. ergo in angelis non reperitur origo. non primam
distinctionem personalem. propositiones probat. dicendum quod hic sunt duo positiones.
quidam enim dicunt quod in angelis est distinctio personalis. sed in nu
llo puro. immo sunt in tot species quot individua. sicut dicunt
in luminaribus mundi. sed hoc aliquam probabilitatem habeat in celo.
non tamen videtur in spiritibus. ut lapis conceptus est alio in spiritualibus.
sic enim innotescat preceptum. multi angeli eodem officio
ordinantur. et communiter habere eandem operationem. nobis autem
non precepit. nec predicta scientia. nec per officia innotescat tan
ta diversitas. ideo non videtur nec per supposito sed dicere. maxime cum non
appareat in primitiva ratione cogens. alia est positio solidior et
catholica. quod in angelis est ponere distinctionem et communem plurali
tatem non in aut in omnibus aut in aliquibus. et hoc ex rationibus
adductis inducitur. tum ex parte ministrationis. tum ex parte assimilati
onis ad deum. et ex parte assimilationis mutue. Ad primum ergo obiectum
quod diversitas sive numerum venit ex divisione materie. dicendum quod
falsum est. sed multiplicatio per generationem venit ex divisione materie. quia generans
dat generato partem sue substantie. diversitas autem angelorum non
est per multiplicationem unius ab altero. sed omnium angelorum causa.
et per hoc patet sequens obiectum. dicendum. quia ille non est finis
multiplicationis. sed multiplicationis successive. sed ratio potissima
multiplicationis in hominibus et in angelis est divine potestatis et sapientie
et bonitatis declaratio et collaudatio. que manifestantur
in multitudine et gloria beatorum glorificatio. quia amor caritatis
existit in multitudine bone societatis. unde credo quod erunt
in magno numero et perfectissimo. sicut quod decet illam supernam
civitatem dei decore fulgentem. Ad obiectum de medio
dicendum quod angelus non potest esse medium. quia sic impersonabilis
batur est. quamvis in angelo non sit tanta quantum diversi
tas. quanta in homine. illo aliquid est et cetera. quamvis non diversifica
tur in hominibus pluribus humana natura. tamen multiplicatur in illis. et ideo non
est querere ad medium. Ad ultimum obiectum de origine quod est prin
cipalis ratio discretionis personalis. dicendum quod quamvis ricardus dicat
quod per in hominibus distinguuntur origine. tamen hoc non habet rationem prin
cipii. nam pauca homines sic distinguntur per illam habitudinem
tam ab omnibus differunt personaliter. Sed ratio distinctionis personalis quia ad diversi
tatem venit ex principiis constitutivis et principaliter adnota

cia. uenit ex qualitatibus. quorum utrumque est in angelis reperire
per diversitatem. diversa enim habent principia individuantia et
diversas proprietates innatas. sicut enim homines in diversas habent
species facies: sic diversas habent mentes et proprietates men-
tales. et ita intelligendum est in angelis suo modo.

Credo quod unitas personalis proprietas sit in angelis accidentalis vel
substantialis. et quod accidentalis. videtur sic. boetius dicit quod omne
proprium manat de genere accidentis. non solum proprium individui
sed et speciei. sed individuum magis appropriat accidentibus. quam species
ergo multo fortius proprietas individualis de genere accidentis
non est. quia discretio personalis est proprietas individualis. ergo et cetera.
Item. ricardus de sancto victore dicit quod in divinis est personalis discretio per ori-
ginem in angelis per qualitatem. in hominibus utroque modo.
sed ergo tamen qualitas quam origo dicit proprietatem accidentalem.
in creaturis patet. et cetera. Item porphyrius dicit quod individu-
um constat ex proprietatibus quarum collectio in alio est invenire
re. sed tales sunt proprietates accidentales. ergo individuatio est
per accidentia. sed personalitas est personalis discretio per quam est individuatio
ergo et cetera. Item humana natura in christo non habuit personalitatem
non discretionem personalem. sed constat quod habuit quae sunt essentialia
substantialia. ergo personalis discretio non est substantialis. sed essentialis non homini
nec angelo. Item conceptus omnibus accidentibus res non cadit in
sensu. sed solum in intellectu. sed universale dum intelligitur. singulare dum
sentitur. ergo conceptis accidentibus conceptibus individuatio. ergo et
personalis discretio. et sic de corpus. Item discretio per quam est discretio
per numerum. sed conceptum quantitatis non est intelligere numerum. ergo non discre-
tionem personalem. sed substantiale intelligitur conceptu accidentium. ergo si discretio
personalis non potest intelligi accidentibus conceptis ergo non est substantialis angelo. sed pro
accidentibus. Contra. arguit per textum. magister enim dicit quod persona con-
sideratio est de illa. i. ratio personae consideratione comprehendit personalem
discretionem. ergo videtur quod personalis discretio est angelo substantialis. Item per-
sona est ad quid individua substantia rationalis naturae. sed individua
substantia in qua habuit in genere substantiae non per reductionem. sed
directe per rectam lineam. ergo in quo habuit est in genere substantiae. ergo
pluralitas non est in genere accidentis. quia in eodem genere est albus
in quo album et albedo. ergo in eodem genere pluralitas et persona. Item
nullum accidens est de ratione individua. ergo nec accidens
consequens individuationem generat. et tamen in rationali quam in irrationali
sed habet unitatem ergo prius per naturam est aliquod individuum substantiae rationalis
quam habeat accidens. ergo per prius patet. ergo et discretio in pluralitate.
Item quae differunt in personalitate. differunt in suis principiis
substantialibus. sic patet in petro et paulo. et sic differunt substantia-
liter discernuntur. ergo discretio personalis dicit differentiam substantialem. ergo
non est proprietas accidentalis. Item non est maior discretio in accidentibus
quam inter opposita. sed opposita non faciunt discretionem personalem. quia unus
homo potest esse albus et niger. et prius puer. et postea senex. et tamen
idem individuum est. et ita per. et cetera. Item accidentia diversa
cum sunt in uno supposito sunt unum numero. ut grammatica
et musica. sed non esset. si diversitas per numerum sive per discretionem

personale veniret ab accidentibus. ergo et cetera. Responsio. Ad predictorum in-
telligentiam nota quod aliquando est triplex modus dicendi. quidam enim
dicere voluerunt. quod personalis discretio est accidentalis proprietas. quia dicunt
quod est in genere accidentis. et quod causatur ab accidentibus. sic discretio
numeralis. sed contra est. quia discretio numeralis causatur a diversita-
te proprietatum in quibus concurrit causa realis et numeralis. sed discre-
tio personalis a proprietatibus quae insunt per se rationali creaturae. sed
id improbatur in opponendo per multas rationes. ut patet in uno
quia distinctio individualis sit ab accidentibus. cum individua
differant per materiam. non solum accidentis et similiter de discretione
personali intelligendum est. Et ideo alius modus dicendi est. quod discretio
personalis dicit proprietatem accidentalem. quae tamen non causatur ab accidentibus. sed a sub-
stantialibus principiis substantialibus. sic unitas quae est principium numeri est
in genere accidentis. et tamen immediate habet ortum ab essentia. sed hoc dicunt
idem quod suppositum rationalis naturae. ut est in genere substantiae. non videtur pro-
babile quod personalis dicat proprietatem accidentalem solum. et ideo est tertius
modus dicendi. quod discretio personalis si videatur dicere accidens. quia
dicit per modum accidentis tamen principaliter dicit quid substantiale. et si
aliquo modo importat accidens. sed est omnino. id tamen immediate habet
ortum a principiis substantialibus. et hoc patet sic. quia discretio personalis addit
super discretionem individualem. discretio autem individua-
lis duo dicit. scilicet individuationem et quandam distinctionem.
Individuatio autem est ex principiis indivisionem et appro-
priationem. ipsa enim principia dum coniunguntur in unum appro-
priant et faciunt individuum. sed ad hoc consequitur esse
discretum. sive esse distinctum ab alio. et sic consequitur ex his
numerus. et ita accidentis proprietas consequens ad substantiam. et sic
individualis discretio dicit ad accidentale et ad substantiale. personalis
autem addit super hanc dignitatem proprietatis. dignitas autem
illa duo dicit. scilicet nobilitatem naturae rationalis quae est quantum
ad [illegible] inter naturas creatas. cum ordinabilis
ad perfectionem [illegible]. et hoc nobilitas. et si per modum
qualitatis habet intelligi. tamen essentialis est naturae rationali. dicit et
illa nobilitas personalis eminentiam. ita quod in supposito nulla
sit quae non ita principaliter ut non [illegible] sit per se sonans.
et ideo quia hoc deficit ei in christo non [illegible] non facit pluralita-
tem. et hoc est accidentale. Ad. ergo quod individualis discretio consequitur
[illegible] sic personalis discretio ex existentia naturae
nobilis et supereminentis in supposito. et ideo quamvis utrobique
importet quid substantiale et simul accidentale consequens. sed dico in causa
non tamen importat accidentale quod causatur vel ortum habeat ab accidentibus sed
potius consequitur formam in [illegible] in supposito. Ex his patet
utrasque probationes et dissolvendo obiectionum. sed tamen quia
videtur personalis discretio sit proprietas substantialis vel accidentalis. [illegible]
[illegible] proprietas dicitur. quia in [illegible] sic dicendum
est esse substantiale. si substantiale dicatur. quia non exit [illegible]. Ad
quod quodam tamen sic. [illegible] non similiter. si dicatur
accidentalis proprietas. quia causatur ab accidentibus. sic Ad. simpliciter quod non.
Si vero accidentalis quia est in genere accidentis sic patet quod quodam modo

sic quodammodo non per distinctionem per formam [illegible] obiectum quod personalis discretio pertinet ad formam et non causatur ab actionibus sed totum contrarium est quod ob [illegible] id quod ipsum esse manat de genere actionis. Ad quod dicendum quod [illegible] passiones et hoc dicitur manare de genere actionis non quia non causet ex principiis subiecti sed quia et si ex ipsis causetur formaliter tamen est in genere actionis. Dupliciter ergo deficit illa ratio. Primo quia peccat in intellectu nominis proprium est enim proprietas quod advenit ex proprietas quantum ad modum et hoc intellexit de eo quod realiter est ipsa passio non de eo quod est proprietas. Quarto proprietas autem individuationis aut proprietas personalis et si videatur dicere proprietatem continere esse sic agens si aliter tamen non dicitur in [illegible] principia per individuationem. Ideo dico quod ad proprietatem individualem [illegible] proprietas plus non [illegible] sed in dignitate sua nobilitatis [illegible] nobilitas non est ei actionis immo simpliciter et toto actionis. Peccat et per [illegible] in malo intellectu predicamenti quia ipsum non dicitur manare de genere actionis non quia manat ab actionibus sed quia manat alia existens de genere actionis. Sic in proposito unde sic unitas que est ex principiis [illegible] habet a principiis [illegible] actionalis ad ipsam relatis non autem a principio aliquo quod sit in genere actionis. Sic intelligitur de discretione personali sed id quod in ea actionis ut [illegible] ad alteram personam et habet distinguere et eminentiam dignitatis in supposito alterius nature quam non habet humana [illegible] obiectum quod discretio personalis est per qualitatem. Ad quod intelligit de qualitate que est in genere qualitatis quantum ad modum autem quod ad rem huius enim duobus distinguuntur predicamenta vel quantum ad essentiam vel quantum ad modum ad est in genere ille quod [illegible] habet modum actionis unde etiam consueverunt distingui qualitatem duplicem scilicet realem et actionalem. Vel dicendum quod per rationem loquitur de distinctione personali quantum ad nostram cognitionem cum cognitio nostra sit per actiones qualitates diversas personas [illegible] distinguit qualitate et per hunc modum intelligitur [illegible] quod dicit ad individuum constituit excellentem proprietatem [illegible] non secundum rem et cognitionem non per rem. Et sic patet totum.

Ad obiectum quod in Christo humana natura non habuit personalitatem dicendum quod hoc est [illegible] eminentie que consequitur ad nobilitatem et illa supervenit dicitur quedam dignitas actionalis sicut prius ostensum est que admitti potest non solum per de [illegible] sed et per digniorem super [illegible] sicut alii dicunt. Ad obiectum de [illegible] intellectu dicendum quod et si sensus solummodo sit singularium intellectus tamen potest esse non solum universalium sed singularium unde non est in intellectu illa dicta cum persone sed potest sensus intelligit [illegible] habeant [illegible] persone [illegible] dicat eos esse discretos et distinctos.

Ad obiectum de [illegible] quod sic unitate reali consequitur unitas actionis inseparabilis que non est ex principiis individui sed [illegible] ad illam. Sic distinctionem realem consequitur [illegible] inseparabilis secundum rationem [illegible] distinctio illa est a reali [illegible] non actionali et sic patet totum.

Tertio queritur utrum discretio personalis sit aptius per formam sive [illegible] et quod aptius per formam. Ratio dicit quod tamen in angelis [illegible] in hominibus est discretio personalis per qualitatem sed qualitas autem est forma aut [illegible] forma ergo et cetera. Item si addit aliquibus et [illegible] per analogiam [illegible] per ad analogice repertum in eis personalis autem distinctio est in divinis et in angelis analogice sed in divinis nullo modo est a materia quia [illegible] est pura forma ergo et cetera. Item personalis discretio [illegible] dicit maximam nobilitatem sed quod magis nobile est magis elongatur a materia et magis accedit ad formam ergo et cetera. Item personalis discretio dicit maximam [illegible] quia tale est nullo modo est ad alterum [illegible] omne autem tale consequitur formam non materiam ergo et cetera. Item nihil quod est unum in omnibus est principium discretionis materia quod est de se unita est ergo nullo modo est principium discretionis ergo non discretionis personalis. Item [illegible] ut vult philosophus est [illegible] ergo cum [illegible] in forma tamen sed compositum ex materia et forma [illegible]. Ergo si homo [illegible] claudit [illegible] tamen realis [illegible] sed super addit ad super [illegible] cum non possit addere materiam quod addit ad formam. Item species est totum esse individuorum sed [illegible] est a forma ergo individuum super speciem non addit [illegible] et non per super naturam sed ergo ad addit aut materiam aut accidentia sed per accidentia non per esse discretio personalis vel individualis ergo [illegible]. Item si [illegible] addit aliquam formam super naturam [illegible] sic species est [illegible] addit [illegible] formam super [illegible] individuum esset [illegible]. Item [illegible] individuum suum super addit formam individuantem super speciem specialissimam [illegible] discreto possit facere aliam formam per omnia illi similem [illegible] quia nulla est forma actionalis cui similem non possumus cogitare ergo [illegible] realiter sed si facere similem illa esset [illegible] pluribus sed nichil tale est individuum ergo impossibile est discretionem personalem esse a principio formali super addito speciei. Item a quo est discretio personalis a quo est distinctio per numerum sed illa est a materia secundum philosophum [illegible] philosophia [illegible] innumerabile [illegible] ergo et cetera.

Item a quo est personalis discretio a quo est esse [illegible] et nunc sed hoc est materia quia [illegible] dicitur quod differt dicere celum et hoc celum quia cum dico celum dico formam cum dico hoc celum dico materiam ergo et cetera. Item in creaturis in quibus est plus discretio personalis [illegible] non est [illegible] quia generans generat aliud sed ut dicit philosophus [illegible] non generat [illegible] ergo in rebus creatis est plus discretio [illegible] quod hoc est de individualibus que non modo de [illegible] discrete [illegible] ut [illegible] philosophus [illegible] quia individuum super speciem non addit [illegible]

v quantum ad modum

Expectantes

ponebat. q͛ dixit ulia solu̅ dare for̄ et tale p̄ ta
git in q̄ p̄ficit ad h̄ ad falius uo alum uisu̅ e.
q. qd individuato est a for̄. Et dixit q̄ ult̄ for̄
spei spa^mes est for̄ individual. et q̄ mouit hoc p̄
n̄c q. sunt q̄ intellexit ordine i for̄ s̄ gnom
et est p̄ eu̅ mod̄ p̄ q̄ ordiat igne ita ad for̄
gnis gn̄alissimi p̄ aduenit m^e et sic descēd^o usq̄
ad spēz. et adhuc illa for̄ no̅ constituit individuu̅
q̄ n̄ e oio̅ i actu. s̄ ult̄ hac for̄ individual̄ s̄
sequit. que e oio in actu. sic in fuit oio in pō.
Cuius istaz po̅nu̅ ad hec q̄ hoc no̅ m̄ltu̅ intellectu̅
intelligibil uidi potest improbabile. quo. n. m. q̄ oibz c̄ati
e co̅is est p̄n^e p̄n^m. et ca̅ distictois ualde diffi^le
e uide rursus quō for̄ sit tota et p̄cipua ca̅ ma̅
lis distictois ualde difficile e cuius et ca̅ omis
for̄ c̄ata. q̄ e de illis n̄ nata sit hic q̄ liz siles spēi
sic et ip̄e p̄bz die. et i sole et luna ee ul quod di
cimus duos ignes s̄ differ for̄ ul i alia q̄
plificat et nullo distinguit ex sola dione ymiz
ubi illius e noue for̄ i ductō sio e tota po
satis planior ad individuato̅ consurgit ex actu
ali coniectione m^e e for̄ ex q̄ coniectione unius app
at altin. sic p̄z. et ip̄ssio ul expssio fit m̄ltoz
sigilloz i cera q̄ p̄us erat una. n̄ sigilla pl̄ifi
cari possunt sil cera sz cera n̄uat n̄ q̄ fiunt in
diuersa sigilla. si tm̄ q̄ras a quo ueniat p̄nci^m. dd.
q̄ individuu̅ e. s̄ ad q̄ sit s̄ p̄n^o hec am ex te e
for̄ hec po̅m i loco et ex q̄ sit ad hec a for̄ et di
duu̅. n. hec in ee et i existe, existe dat m̄ for̄
s̄ eundi actu̅ dat for̄ m̄ i diuato̅ q̄ i c̄atu
ris consurgit ex duplici p̄n^e s̄l a disetō dicit
s̄ gl̄ati et digitatu̅ q̄ i q̄ die signatu. h̄ d^t ex
ipa coniectione p̄noz. ex qbz resultat ipm̄ q̄ est
s̄ digitate d^t p̄n^e for̄ for̄. et sic p̄z un sit p̄l
disetō originale i catiuis legēdo̅ s̄ in thoibus
su ta glis. Que q̄ obiciunt ad p̄ p̄tē p̄cedunt

alia

rōe nobiles et digni^s p̄ut tn̄ e i ipo suppo̅to.
su q̄e. cu̅ distictō ueniē ex dimis ex origine
i catiuis ex p̄n^s origi^s s̄ic i p. ll. fuit ostensu̅.
Si aut̄ q̄ratur q̄d e id coniet p̄ q̄ i e. dd q̄ p̄te
tas digitas i ca̅culu̅ existes i p̄o^n. ali̅ tn̄
recipit s̄ ali ubi omis rōes s̄ q̄ntes p̄cedunt uia
p̄dca q̄d ob̄z ad oppo^m q̄ n̄ possit ee a for̄. s̄
a m̄. dd q̄ rōes ille p̄bat. ut p̄z q̄ n̄ totalr e
a for̄. q̄ for̄ illa e individua n̄ p̄ coniectione̅ sui
cu̅ m̄. Et ulia sil̄r dn̄t for̄s no̅ tn̄ e mat̄ia
n̄ roe suoz i diuidue p̄ qbz supponit q̄n dif
finiunt ul subiciuntur. vn̄ ille rōes ocedo̅ te. It
qd individuu̅ n̄ addit aliā for̄az q̄ sit individualis

dese. Qd obi q̄ individuatō e a m̄. dd q̄ p̄ illā
auc^{tas} n̄ dat intelli. q̄ m̄ sit p̄n^m individual^s. n̄ sic
ca̅ sui q̄ n̄. n̄ a' sic tota ca̅ in tn̄ i p̄t actibus n̄
p̄ius disetō sic individuatō p̄ p̄ h̄ q̄ d^r dignitate
q̄ p̄n^{io} respic̄ for̄az sic ostendit rōnes ad p̄tepa.
Ex p̄te ista sunt dubitones q̄ litt. et p̄ deh q̄ die
qd m̄ quod angelis uidet ee actibuta. p̄. q̄
ur sibi i die i cōniatur. eniat. n. sex. sic p̄z q̄
e ee^n^e sip^{tas} p̄l disetō. m̄e. intelligencia. ud̄ s̄
u. ar. It ur q̄ die i repetitur. die. n. i sepi.
ca q̄ ee tale considerato. s. q̄ sbaz. for̄m et p̄o^{tez}. Ex
q̄ suffi^a illoz. ur̄ a liis. n. q̄ m̄lto pl̄a debent
attbui. s. incorrup^{tas} spu^{tas} et hc. expte ee^n^e.
expte p̄oz et nat̄ et corup^e et ita opetit eis m
genuu̅ sic memoria. It ur superfluitas. q̄
a. ar. n̄ discenit a ue et uoce. q̄ n̄ debet. n̄ lo
co coniacti. It tertiu̅ arbitriu̅ q̄ e ro. aut ac
cipit p̄ cognitiua tm̄ aut p̄ cognitiua et motiua.
si p̄ m̄. q̄ male dividit i intelligencia et uoce. si p̄o
mo. q̄ superflue u. ar. s. p̄. dd q̄ ista attbuta
sunt ouenia angelo p̄ s̄^m sua et istis catone tanq̄
p̄n^{ia} a q̄bz alia hn̄t oriri. et sunt suffica sic.
in angelo. n. e considare ee et posse. sit sba et pōm
et e sba duo. s. quo e et p̄ quo ex h̄ e p̄ s̄ube sip^{tas}
ul ipm̄ q̄ e et p̄ quo ex h̄ e p̄l disetō. silr̄ e posse
e considare ipm̄ pōm. Et p̄ quo ex h̄. s. tertiu̅. s. ro
nil e i sbia e etiam considare facltate pōs et ex
nes h̄ e. uel. attributu̅. tu̅ s. u. ar. ul alr̄
a gl̄s hec q̄druplex considari. s. i se. et sic ee^n^e. sip^{tas}
ad altm̄ angelm̄. et sic p̄l disetō. ad dm̄ et sic me
mo. intelligencia et uolu^{tas} i qbz consistit ro ymaginis.
i copone ad ea q̄ sibi a sunt eoz regimi.
et sic hec. u. ar. ul aliter magr̄ s̄ considerat
ad ea que dn̄t i litt. i angelo e considare sba.
for̄az. et pōm. Sba aut considari p̄t dupl̄ sicut
dm̄ e et sic opetit sip^{tas} et plicitas. for̄ attbuit
ymagis plenitudo sui uenustas. p̄o^e attbu
it libtas. et sic p̄z quō m̄. reducunt ad tria p̄z
et quo tertiu̅ attbutu̅ i tn̄ diatur i qbz consistit
ymago. p̄z et quo tertiu̅ attbutu̅ differt a q̄r
to. p̄z et sufficia et ro. ad obita. q̄ h̄ enu
mant attbuta p̄n^{ia}. It q̄r deh q̄ d^r dif
ferente ee^n^e tenuitate huisse intellu. q̄. sim
plicitas respiat ee^n^a sui sbam sic d^t i lra.
s̄ sba n̄ respic̄ magis et min̄ q̄ et c. It simp
d^t p̄ uoem opois. s̄ p̄uones no̅ recipiunt ma
gis et min̄. q̄ et c. It magis et min̄ si alie i
p̄o. h̄ e p̄ immixtione cum suo oppo^o. s̄ sip^s sic
n̄ e p̄ mixtis alie opoi q̄ sit oppo^{ta} siplitati

angelice et omnes habent easdem conditiones. ergo omnes sunt equa-
liter simplices. Respondeo. ad hoc dicendum quod in angelis est gradus sim-
plicitatis et hoc manifestat gradus virtutis. quia unus angelus
est potentior altero et quanto simplicior ad est simplicius
tanto virtuosius. hoc est manifestat approximatio ad deum.
Si enim propinquior unus est deo purior alio et similior. ergo ma-
gis accedit ad divinam simplicitatem. manifestat ulterius
hoc ipsa cognitio. quia unus alium purgat perficit et illuminat.
ergo unus alio purior et simplicior. et ideo unum dicitur
magis quod est gradus in simplicitate essentie. Ad primum ergo
obiectum quod simplex non recipit magis et minus. Respondendum potest per in-
tentionem. quia una essentia veriori modo est eius quam
alia. et quod dicitur simplex non recipit magis et minus. hoc intelligen-
dum est logice vel dicendum quod ad esse dicitur essentia ad simplicitatem con-
venire et simplicius est perfectius essentie. Ad obiectum quod dicit
Priscianus. dicendum quod etsi dicat Priscianus non tamen pervertit
veritatem quia ad propositum et ideo potest recipere magis et minus.
Ad obiectum de permixtione. dicendum quod id non habet includere veritatem
sed ibi est oppositio quorum utrumque aliquid non in aliis non
est per minorem accessum ad suum summum. Vel maior
simplicitas est in angelo non propter paucitatem compositionis sed propter ac-
cessum maiorem ad summe simplex. hoc est autem propter maiorem
nobilitatem forme. sicut ignis per dicitur in corporibus simplicior
aere. Item queritur de hoc quod dicit in ipsa facultate
atque discretione attendendum est. ii. dist. ar. est liberum arbitrium
coactione. nec potest aliquo modo cogi. ergo in libertate
arbitrii non potest esse gradus. Respondeo dicendum quod libertas arbitrii duplex potest
considerari. aut in quantum dicitur facultatem et facultas ad eere
unde in operatione sic dicitur ponere et considerare rationem et voluntatem et in
potentia consequitur perfectionem substantiam. et quod ipsa simplicior
sic in potentia excellentiores et facultas maior et sic est
ibi gradus. et hoc modo loquitur magister et sic recipit
Priscianus cum dicit libertas per privationem coactionis et
hoc modo est equalitas quia est privatio in toto et sic opponit.
Item queritur de hoc quod dicit quod equales sunt in hoc quod simplices
sunt et immortales sunt. Quod ideo sunt simplices et immortales quia sunt
simplices. sed non sunt equaliter simplices ergo et cetera. Respondeo dicendum quod
sicut quod simplex privat corpulentiam et immortalitas privat cor-
ruptionem quia utrobique et ubique omnibus angelorum privatio hoc
utique ideo dicitur ibi esse equalitas. illud tamen si attenditur
ad id quod positivum est. in sic posset esse gradus sicut oppositum
magister accipit secundum sensum illorum magis consuetum.
Et per quod hic nomina confingentur intelligi ambo.
Illud quoque investigatione dignum videtur. super est
magister de illis attributis ipsis angelis. in hac parte
agit de habitibus superadditis et hec pars dividitur aut
hec pars in tres. in prima agit de illa voluntate. in secunda de
illa cognitione. i. hec quam solum est sapientia. in tertia de
illa dilectione. i. solum quam gratia et cetera. prima pars hic tres

Prima oppositionem secundum eam posuit cum confirmatione sua. Secunda
vero posuit oppositionem veram similiter cum sua confirmatione
i. alius autem videtur et cetera. In tertia oppositionem secundum eam explicat
rationes et auctoritates explanat i. locum augustini ex-
planans et cetera. et sic in genere tria deficiat. prima quales erant
secundum angeli quantum ad voluntatem et maliciam. secunda quantum ad cogni-
tionem. tertia quantum ad dilectionem.
Differentia hec partis est ea tradit hec quo secundum
tria quam magister deficiat.
Et primo quantum ad qualitatem quam habuit angelus in sua creatione.
Secundo vero de illis sua cognitione.
Tertio vero de illi dilectione.
Circa primum queruntur duo.
Primo utrum deus fecit ipsum malum.
Secundo dato quod non. utrum in primo instanti sue creationis ex
propria voluntate fuit malus.
Quod autem deus fecit ipsum malum. videtur per auctoritates
et rationes et adducit magister in littera. videtur et per rationes
quia opposito mali ad bonum decorat universum et
ostendit salutem et gloriam beatorum. cum ergo deus possit decorem
decorare et in omne quod utile est saluti electorum et tamen
ipsum facere sit conveniens. videtur quod deus non tamen fecit an-
gelos bonos. sed et malos et caput malorum. scilicet ipsum
luciferum. et hoc est quod videtur dicere ecclesiastici. xxxiii. contra malum bonum.
et contra mortem. vitam. et contra virum iustum peccatorem. et sic in-
tuere omnia opera altissimi. Item hoc videtur contradicentem
non que est apta nata habere iustitiam et habet tamen non
quam non apta nata habere non habet, cadit medium illa non que
est apta habere et non habet iustitiam. sed deus potest habere extrema
et congruit cum facere, ergo pari ratione potest et congruit ei facere
medium. ergo non que est apta nata habere iustitiam et non
habentem congruit deum facere. sed talis est non mala. scilicet creatura
rationalis mala ergo et cetera. Item hoc ipsum videtur a simili sicut
non rationalis est mala et cetera. quia non habet iustitiam adquam
est nata, ita creatura irrationalis. Unde captivus cum sit natus
ad latitudinem, si non habeat latitudinem est malus. ergo cum deus
possit creaturas facere deficientes ab operibus ad quas nate sunt
ut puta cinere non latitudinem et oculum cecum, pari ratione
ne per facere voluntatem carentem iustitia. Si tu dicas quod
non est simile, quia creatura rationalis immediate ordinatur
ad deum, non sic irrationalis. obiicitur ulterius quod intellectus
videtur immediate ordinari in deum. sed deus potest facere intellectum
carentem scientia ad quam est nata quam debet habere. scilicet ignorantem sicut
dicit augustinus quod si deus tulit conditum hominem cum peccato,
qualis nunc est ipse est. posset nec sibi excusare. in. iii. li.
de li. ar. Item hoc ipsum videtur a minori. plus dependet
in actione perfectiva, et magis est ipsum ferrum in igne quam creatura
sibi eterna, quod facere rationalis non claudit. sed hoc manifestum
est. quia in natura forte est eius ordo impletum. sed creatura in

tionalis sua iusti est eius ordo in complet[ionem]. sed contrariam voluntatem habet quodam modo esse completum. cum ergo deus fecit in[itio] informe a diuinis sui distinctum, formauit sic dominum iusticia sua. ergo prouidentia potuit facere angelum suum iustum quem debebat habere. sed ansel[mus] dicit quod malum non aliud est quam priuatio boni ubi debet esse. ergo ut testatur Gen[esis] i. vidit deus cuncta que fecerat et erant ualde bona. ergo nichil malum. Item dyo[nisius]. optimi est optima adducere. ergo si deus est optimus non potest ergo producere malum. id est quod faciat maliciam. Item eodem li[bro] de di[uinis] no[minibus] dicit quod sicut a calido non egreditur non calidum, sic a summo bono non nisi bonum. Item omne quod deus indidit unicuique rei alia conditione est ei naturale. ergo si deus fecisset angelum malum esset ei malum naturale, sed pro naturalibus neque est uituperandus neque puniendus. ergo nec uituperandus nec puniendus esset dyabolus. Item si aliquis secundum uicium facit aliquid dignum pena, magis facit auctorem dignum quam aliud. Si ergo dyabolus ob suam maliciam dignus est pena, si deus qui fecisset malum, magis esset deus dignus pena quam dyabolus. Habuit originalem et innatam maliciam uoluntatis, non tamen similiter est immo hec est tal[is] ... hec conditio sue felicitatis. Si quis autem tractat: nam opus dei eo ipso quod opus dei est necesse est ipsum laudabile esse, ordinabile, acceptabile, perfectum uel perfectibile. non enim facit deus quod non deceat suam maiestatem. Si ergo magnus deus et laudabilis nimis, et in tamen laudibus quod non tamen in se, sed et in nullo opere potest uituperari. iuste, immo in omnibus digne laudatur, impossibile est quod faciat opus uituperabile quod est de ipso auctore. sed malum eo ipso quod malum culpe dignum est uituperio, ergo impossibile est quod aliquid contrarium ab ipso habeat istam conditionem. Item rursus non tamen malum dignum est uituperio immo et quodam modo in deo uituperium. Si ergo deus faceret contrarium malum, ipse faceret et uituperium et contrarium. preterea est ordinabilis quia facit non quod deceat suam sapientiam. sed nichil quod deus facit est ordinabile in pena quia tunc deus destrueret opera sua et se punitorem constitueret. deus enim nullus est ultor cuius non est actor. ergo si deus faceret contrarium mala, mali culpe esset ergo ordinabilis et non in pena. ergo malum culpe manet inultum siue impunitum, saluo ordine uniuersi. sed hoc est impossibile propter quod tunc malum esset bonum propter se, si aliter esset ordinatum. ergo si deus faceret contrarium mala ... contrarium non esset mala. preterea est contra quod sit acceptabile. non enim facit deus non quod uult. sed omne quod uult de pura et bona uoluntate uult. ergo cum omne quod iusta et recta uoluntas approbat sit omnibus acceptabile. si deus faceret malum, malum esset omnibus acceptabile. ergo acceptabile malum esset bonum propter rationem et faciendum. ergo malum esset bonum. preterea est et quod omne quod deus facit sit perfectum uel perfectibile, et dei perfecta sit opera. ergo omne quod in

opere diuino uel est defectione uel inclinat ad perfectionem. sed ergo malum est ad contrarium in malo. ergo uel est defectione angeli, uel disponit ad perfectionem. sed non tale deordinat. ergo malum non deordinat nec si non deordinaret, non nocet. ergo malum esset ad et non noceret. cum ergo hec sunt iiij. in proposita materia. manifestum est quod finis est et impossibile deum fecisse angelum originaliter malum. et uerum ista impossibilitas ex summa perfectione et uoluntate operantis et similiter mali culpe priuat. nam illas .iiij. conditiones nobiles quas necesse est esse in omni diuino opere. non quod deus teneat opi illas dare. sed quod non dare est uoluntate in operari uel facere. ideo ergo ... quod facit ad creaturam dico quod est mali productor et producti ordinator. productor mali fedat et separat quod est de se. sed ordinator decorat. et quoniam deus non potest fedare sed decorare ideo non potuit producere sed ordinare. sanctus ... tesini. et sic intelligitur uerum quod bonum malum non qui deus fecit. sed quoniam quod in illius operibus sed ... ordinauit ad id quod ... qui ... que nata est habere iusticia et c. Ad. quod cum dico naturam priuatam iusticia duo dico. sed quoniam non est sicut priuatio et ... medium et ... est medium immo locum in ... immo ipsa priuatio nullum quam est de se quia non est ... non ... quod cum priuata fecit. Et si tu obicias quod maior priuatio est non habere actum quam habere aptitudinem et ... actum. dico quod maior est priuatio si accipiatur large priuatio. sed contraria est de forma. illa non ... cum tamen dico lignum non uidere, dico negationem. sed non defectum. cum dico homo non uidet, dico ... talis est ... asili talis natis ... et ... in ipsa ... dico quod ... asili ... minor si bonum considerat. malum non culpe aliter importat deordinationem sui per uiam ordinis semper malum ... ut pre ... sic dicit. dist. xliiij. post ... malum culpe dicit deordinationem sui per priuationem ordinis quam malum ... ut pene quod sic ... est pu. q. s. e ... additi ... malum uero ... ut pene deordinationem ordinis non ... sed ... et ... quod deus salua conditione sue bonitatis et sapientie facere ... mala mali pene. uel defectum ... sic priuatam ordine iusticie ... ex ea ... quam ... dit ... dispositione diuine sapientie ... deus facere potest ... ergo potest facere ...

... quod ... angelus in instanti sue creationis fuit malus actu proprie uoluntatis. ... sic ... canonica Iohannis dyabolus ab initio peccauit. sed non est ... contra ... duratione. ergo ... cum ... processit ... angelicam peccatum. Item aug. xi. super Ge[nesim]. ad litteram. non fuisse putandum in ... temporis dyabolum superbia ... esse nec fuisse ullum ante tempus quo cum angelis sanctis ... pacatus uixit et beatus. sed ... contra ...

Opus dei est laudabile, ordinabile, acceptabile, perfectum uel perfectibile — mali culpe contrarium: uituperabile, deordinabile, reprobabile, defectiuum, defectibile.

... potest ... mali facere ... defectum diuine: bonitatis, potestatis ... sapientie, bonitatis.

alio creatore apostatasse. Si tu dicas immo quia hoc non
dicit secundum suam opinionem, et beda quia idem ut augustinus ponit
istam opinionem inter alias et alias ponit quas non tenet.
Obiicio quia hec dixit secundum suam opinionem, quia ipsius opi
nio fuit quod omnia simul essent condita. et per lucem
intelligit angelicam creaturam formatam, per tenebras intelligit
informem adhuc. ergo si simul lux, lux facta est adhuc et a te
nebris divisa simul, cum tempore secundum conditionem fuit peccatum
angeli et in illo quod nulla fuit omnino ibi mora. Item
ratione videtur, quia creatura corporalis est que simul et in eodem
instanti est et operatur sicut lux. statim cum est illuminat.
causalis dicitur quod lux et splendor sunt coeva. et si esset lux
eterna splendor esset eternus. ergo si spiritualis non sit
magis vel eque actualis sicut corporalis, ergo potest esse quod in ipso
instanti cum est sit in suo actu. sed actus eius
est velle. ergo statim cum est potest velle, sed quod est non pre
cedit velle tempore sive duratione sed solum natura, sed qui potest
velle potest bonum eadem ratione malum. ergo cum volens
malum sit malus, in ipso instanti potuit esse ma
lus. Si tu dicas quod potest habere et esse oppositione contraria
simul sed non ut ait [illegible] est [illegible] potentissimum
sicut dicit b. et nichil habet retardans in angelo nec
ligans. sed statim cum est perfectum est et per oppositum [illegible]
habere. Item si oculus carens cum actu visionis ut [illegible]
visive et impressione speciei simul esset et videret.
cum ergo angelus alius potest comparative huic intellectum
agentem et speciem intelligibilem sicut post patebit. ergo si
mul fuit et intellexit per intellectum et simul fuit et voluit.
Si tu dicas quod velle et intelligere sunt in diversis in
stantibus. contra. intellectus angeli est simplex et statim potest
esse simul et velle. sed inter phantasias ibi duo indivisibilia
saltem ratione medii simul esse. sicut ultima volitus duarum
linearum contiguarum simul sunt. Item hic primum obiicit probale
quia anima rationalis simul cum corpore conditur et unita et nec est ibi aliqua
oppositio. ergo similiter videtur quod in angelo esse potuit quod simul fi
eret et inclinaretur in tantum ad deum sicut non contra peccatum est
actus aut si non est similiter ergo quare ratione quia anima habet
duo potest habere simul non angelus. et si dicas immo quia ab actu
alieno incipit scilicet creatoris sed angelus a se, sed non est quia
tamen actu angelus fuit coactus a se sicut ab alio. ergo
pari ratione in una potuit ab actu proprio sicut alieno.
¶ Sed contra ezechiel xxviii. in deliciis paradisi fuisti ple
nus sapientia et perfectus decore et cetera. ergo cum hoc intel
ligatur de dyabolo. sicut exponunt glose. fuit ergo a
liquando sine peccato. Item hoc dixit augustinus xi. de civitate dei capitulo xvii.
in deliciis paradisi dei fuisti lapide pretioso ornatus
ut ostenderetur fuisse sine peccato. Item ratione videtur quod
peccatum actuale exit mediante per actum deliberationis. sed
ubi deliberatio, id est collatio et successio denotatur. ergo

si peccatum fuit deliberatum angeli peccatum fuit cum aliquo
ut tamen non primum in duratione. Si dicas quod angelus
per intellectum deiformem deliberat in instanti et simul
videt et deliberat, ostendo quod non potest esse, quia angelus
est. ad hoc quod appetet necesse est quod cognovit et appe
tere cum apprehensum et ratione movetur aliquando. ut videtur fuit
quod excitavit. si ista est divisa et in prole est per se alia
quod primum simul et simpliciter simul et scilicet ad pluraque intuitus
quod et dicit philosophus quod intelligimus unum solum. ergo si non
simul sed successive ergo cognovit. Item angelus cum
conditus est aut factus est in sua operatione actuali
aut sine. Si absque operatione actuali ergo post tempus pec
cavit necessario cum sua operatione. sed non decuit
deum creare aliquam rem in operatione sue nec decente.
cum ergo actio deformis peccatum sit nec decens ipse
est. Item si ad duo sunt ut ipse quod ille in illo instanti
quo peccavit potest vitare peccatum et ille peccavit ac
tualiter peccato, in eo quod vitare non potest, sed si angelus pec
cavit in illo instanti potuit in illo vitare in
aliquo quod esset ante vel post. ergo non potuit vita
re. sed non potuit vitare non peccavit. ergo si peccavit
in ipso instanti non peccavit. Item malum est corrup
tio boni. sed corruptio non quod est vel fuit. ergo ad fuit in
angelo quod amisit per peccatum. et ergo quero utrum in primo
instanti peccavit an non, tunc bene opponitur.
si sic ergo peccavit subito sed in subita mutatione simul
sit fieri et factum esse, simul est corrumpi et corruptum esse,
et in non esse. ergo bonum in primo instanti non est. sed non cor
ruptum non fuit. ergo in eodem instanti fuit et non fu
it, et in contradictione oppositorum sunt simul vera. sed hoc est impossibile et propter
hoc quia vult philosophus quod inter mutationes contrarias de necessitate cadit
quies media. ergo inter illud bonum productionem et receptionem
fuit quies media et in morula. Si dicas sicut dicitur
de anima rationali. quia simul potest ibi obici, quod non ad
venit bonum quod in fuit. sed quod in fuit et si non peccasset
numquam ei fuit iustus et bonus. sed fuisset si non pecca
vit. contra. hoc est augustinus de correptione et gratia ille in veri
tate non stetit, dicit, sed de dyabolo quia in fuit. sed non prima
sit. ergo illa ratio in valet. Hec est dicendum. quod tamen post fu
it aliquando quod simul tempore fuit dyabolus et peccavit. et numquam
fuit in malus. et videtur augustinus illa applicare super genesim
ad litteram. et non aliqui moderni eam tenuerunt. sed quidam
sic exposuit dicit augustinus in xi. de civitate dei. peccatum post acce
dit ad primam que est heretica. et quia heresis sapiens. Communis opinio
magistrorum parisiensium est ex duratione dico angeli processit
sit lapsus, et articuli contra illo magistrorum non opposita
excommunicata est ab episcopo parisiensi. ideo tamen magis videtur
esse catholicam et magis probabilem et cetera oppiniorum
dico illam esse tenendam. quod morula fuit inter ea

[Marginal notes, left margin:] v. pr. — ergo non phantasiabiliter intelligere et velle cum sit indi... — alia — ¶ 2 — v. ... — solutio

[Marginal notes, right margin:] trina — so chapitre plus tell... — si — si non — ¶ 2 — [illegible] xl

[Bottom margin note, left:] q. de re malum ... voluntatum peccatum deliberacionis ... sicut potuit ... ab alio peccatum ... ad factum ... esse et posse ... mali

[Bottom margin note, right:] ... non malum ... non voluntarie in subita ... non cadere potuit ... intelligere plura ... bonum apparens non patuit ... bonum ... achademici ... bonum ... apparens bonum in eodem instanti actu ... non potuerunt ... voluntas ... agere et non agere ... actu ... adiunxit actu ... in eodem instanti ... bonum esse ... non esse ... non potuit ... ca. xii. ... opinionem ... ad auctoritatem ... Oportet ... sicut ... statim ... ut teneat exclusive ... inclusive ... ad hoc auctoritatem

tatz et lapsum/sz p cuiusl ipse qr scientie et expositores et ipsa septuaginta loq de mali dya. q. sp finis in ea. qr id modicum. q. p nichilo reputat. ergo
p3 re. ad 3m. qr ut dr aug. ista e porta abiuito precat. i. statim p inicium. ad 1m q obi de aug.
dico q dic s alienam opinionem. q p3 qr dicitur d.
pi. te. a. et q obi/q ipse posuit oia sil facta. dd
q ii e q ad eet ille. sz nqm ad bn ee. iun posuit q lux aial sil eet et alia eet a tenebris. sile
qnio e octo nullum dierum/sz lz bn posuit oi
dine spualium dierum p septiplicem quilicz
itellectus anglica sup res. ad 1m qd obi q stati
fuit i actu. dd. q quida h negat in oi casu
qr tn aug. ut dic dicitur i luce et splendore/ pce
dunt et in anglo/ sz tn no fuit stati in anglo
actus electois/qr illum antecedit deliberatio/ et p cogni
cio plur/ que sic tamen e i oppo no possunt
ee simul/ nec obpugnancia actuum ut simplicia/
sz p simplicitate intellis anglici/ quin conclusione tot
capitur intellectus [illegible]/ ab uno obiecto/ ita
qd in eo potes e stati in illo instanti/ conclusio ad
ad obm/ et sic p3 pro ad duo sequencia. ad 2
d q obi de pecco aie dd q no e sile/ qr peccatum
i aia no fit p actum aie deliberatom. sz fit
p unionem ad carnem infectam et quia unio est
in instanti/ deliberatio et collo no. io non est
sile hic et inde.

Circa 3m princ. qr ee angeli nile cognic
duo quiritur. pr e de cognitione ipius creature.
sim de cognitione creaturas ceteras.

[illegible] q ut angelis oia creata cogscant p spes
innatas. ut sic scriptum uelle eze. xxviii. tu
plenus sap et pfecus decore/ dr ad dyabolum. sz no est
aliqui cogne plenus sap/ nisi eet in eo plenitudo spes/
p qs cotingit res cogr. g cum plenitudo sufficiat
unicuique alr q spes innate sufficiant anglo ad
oia cognoscenda. Ite p aug. ix. de trin. mens g ipa
sic retum corporalium noticiam p sensus corporis colligit
sic incorporum p semz ipsam et hic rom alia non
assignat/ n qr spes in corali n pt fi in sensu.
et spes acquit mediate sensu. sz angelis nullum h e se
su suppoat mo. g null noticiam adquit sicut
sperim sui acqrendo spem nouam. Ite h ipm uj.
p aug. li. de trin omis intelligencia e plena forma
si spes recipit no eet plena. g et c. Ite tal q
sueuit assignari dia int intellm angelicum
et humanum. qd humanus p quistionem e cognitiue potencia
glicus ut e actu/ si g recipt no e n rei geni
tentes i po. f q hi p3 et c. Ite q ista dia sit des

ui/ intellus. n. diuinus e in oi modo actua. ita q
oio n pt recipe. intellus uo humanus qui creatur
e sic tabula rasa. et ita in oi modo possibilis. g
si inter extrema potest e reperire medium possibile. i. in
quo sit pssibilitas actualis quietata/ et talis n e nisi
anglicum. g et c. Ite ex p3 ee rez. h nt. n. res
ee i uerbo/ et in intellectu angelico/ et in mundo/ p q ten
ply exponit aug. id est deus fiat/ et fecit/ factum e.
g3 ee rez in intellectu anglico magis accedit ad
ee rez i illo/ q ee rerum in mundo. g cu i uerbo sit
ee plenissime/ in maiori plenitudine e ergo i anglo q i
mundo. ul i eque magna. sz dr ab inicio mundi
i dedit reb3 rones causales/ p qs certa fieunt n di
cetur nouum. qr requieuit die. vij. g multo
forcius ut q in anglo imp[ress]it similitudines et rati
ones p qs possit cognr certa facienda sin recepcione
noua
nuua. Sz q. eph. iij. ut innotescat princ. et
potestatibz multiformis sap. dej. glo. dr i q angli
nulla didicerunt ab eccia/ q multorum spez recepe
runt et acqsierunt. Ite si p spes innatas oia co
gnosceret. g an sua oia scit. g pscienca et fu
turum. necesse conting futura ueniunt. qd ma
nifestum e contra h septuagis. Ite si oia cognoscit p
spes innatas/ hec pucet se ipm. ro in cogn dej
g ita bn cognr absencia sic pscncia/ i longiq sic
ppinq. g dya. existens in inferno cognoscit
i mundo/ et angelis q e h geqr fit in angelis/ q
manifestum e contra h septuagis. q dem uel tm in
issione anglorum loqr. Ite si oia cognoscit p
spes innatas. aut no cognoscit singularia. aut
h e spes qui in singularia. p e fm. et in deus/
q angelis singularia no cognoscat/ cum hoibz spualibz
mistrent et ad spualia et singularia multa dirigant. si a h e spes quilibet singularium/ g cum possit au
geri i infinitum habebit spes infinitas. aut fiet ali
qua ad singularia q no potest cognoscere. Si tu dicas
q angelis cognoscit singularia p spes [illegible]/ z. i speculum singularia
n distinguit/ g n cognoscit singularia distincte/ p. spes
ulis no assilat alicui singulari assilatione pfecta
g pfecte cognoscit ho q angelis. Si tu dicas q a
gls applicat alias spes applicando ad singularia/ p. contra
applicatom n fortuita precedit cogr. si n. n cognosce
illum cui applicat/ quo uult illi spez applicare/
et ita cum magis illi singulari applicabit spez hois
q asini/ g an applicare cognoscit singulare/ p. aut
cognoscit post applicatom. aut no. si no. g angelis
n pt de ne i memo cognc alic singularis/ q
manifestum e/ si sic/ g remanz i memo aliq
noua spes/ e ad cognoscere q prius no cognuit. et i.

[illegible]

q 34°

gile li. 4°. d. 34. q. 9.

illa recip aliqm spem g. t c. iii. dd. q omes
qui ad intellexilt h posuert q angls cog
res creatas p spes n sit talis q creili sit i anglo.
cog a re oio p se ipm h e soli illi q e actus
purus t pfectissimus t ideo idea t ca omi rer
fiendar t exeplar se ipo n alio quodam z tn uno
pncdi spes diuisitati re alig. n. posuit qd a
gls oia q nouit p spes sed p spes inatas t
huo pois ti dut modu t cam modi. n. h e q
uis i anglo sint inate spes i nuo finito. s. re
ru q sunt de pfectione mundi. tn sic dz i p. qdi
tr i dicit rones cales t sciales rebus adseu
mltip i indiuidu t spebz qs i psit anglico
i tllectu t ita oia possut sn extin recep
cog cam a lz assignt q e recep fiat p q
dam abstrac t pporcon q q gaurt tag
dispositiua organum t mediu t utuus i fio
res. t h no sit i anglo requirendit q nil ab
ex pt recip. s; huo pois mod facile n e i
tllre q difficile e uidr qua ra spes possint
mltiplicari ma spes uni rei no gnat spem oio di
fferentis rei n eadem spes se mltip tata. p nlum
e in una sit ana sic unl obi una e spes i uno
spo in diso. cum a edo g e flam q planum
e q angls hz intllin pole cu no sit purus actus
planu t e q hz agente maioris utitis q
si eet cor alligatu si g alligatu pt abstra
here t ipo ipse q to mag itllus ub t separat.

¶ h porcio e alia po q agls quedam cog p spes
i natas ut puta ulia t necia t q fiunt cu
anglo ceata h fortuita t ulia t tuo t fu
tura q fiet m tllit p spes acqsitas t receptas
angli aut. n. itllus e pos spes no tn e
tanta pot pol ut huan q huan e pos
oio p nuditate e ei potis p gnietom e tam
tabz anglie n neut m s; pol e p p tacy co
g ua. cu. n. no hant cam etiam sol q qui
se ipo cog e i actu tal cognis t ille q co
g i co. ul p reuelom tam ad angls no
qui indigz i fortes spes pfe e tlu in
po no actu. Sz h po ut mse claude duo
oppo. s. q angls hat spes ulit t suscipiat
post spes singlares. spes. n. singlarii eid spei
no differut n nuo t i pote e actutecia eid
spei diuisa nuo e i eod subo q nlle i tllus
hz spes hois. sz si hz una inata n pt ali
am eidez spei recip sic nec due albedines
sunt in eadez cor. q si dicas duaz albedinuz
simlitudines ee i eodez aere t diuisa ula eiusd

q tgo q sup vi adlic. ccm q i ra a glos creata se ita creaturus pushar
t ge ne idal creare ac deum t sno genere in eod. sic ve q. causa
fcez q illo de q epa data q. odrt. sic q cad. vult gste. pushit
i oren t llacal ac deum cst epa odios datt.

nsut de dyo q tracies duoz hoim i eod ymaginac
n e sile. q y oda t ulna i medio distingut
p suas origes diuse figure possut igne
t rigre diffic speculi sufficit spes tere e mo
sic possu tres spes oio siles gtingr. t sic ut daa
p oia i plus simple. si spes e totu ee forle
i diduor ut dic lnc. n e indiuidua ro n ex
g iuctere forc tu m sz spes existens i intllu oio
abstrahit a mpllo in i eod intllu e pone diu
sas spes sil fois solo nuo differes t e reait co
q p ius. s. q si intllus anglicus hz oim uliu
spes i natas null am ultius spem recipit. si suf
ficiat p illas oia cog et io e tca po q a
gls oia cogitat p spes innatas no q n possit
recip spes tnc. n. si deus caret ad nouu i spes
necce eet anglm igno q si ftm e possz re
cipe t io h no e io sz h q dr itllm agilcu po
tot spebz i pleuit p illas potit oia cog sn
oi recep noua t io dr intllus aglicus ee
in actu recz n q se ipo sit i actu. ul q
sit actus si p spes factus e in actu t modus
t intllectus istius pois e h. dz. n. i anglis
gcauit spes ules oim fiendaru rez t p illas
ctu e q pt oia ulia cognoscere. pt t sin
gularia h n n gpat ad ui ce fut p z si ego heo
penes me spem figre spem hois spem coloris
t qnis. t q pona adiuice sn noua recepto spei co
gnoscam indiuidu i qua n sz q tal gpo n eet
h ctigue t cogtoni u ad ipaz n eet fictio t
recep no angls hz indiuidua t singlaria cog
n digat asp ctu sup ipm cog z t sp io q e ire
ipe gponat spes mse t te hz i clara t ctam
cogtoez de re sic si spem statu recip. t h po
mag placet. q geor e roni t phic t sacre
scptre. t pz io ad oia obia si bn intllatur
¶ ad i. n. qd obz qd angli didicerut t c. dz qd
h po bn poit anglos multa discere sz n p h spes
nouas recip. n i e i po le. ego. n. heo spem
hois t alis du scio una gclusione de eis sz p
mltiplicem gusione t collacez potu de eade res
p eade spes noua cog gnare p diuisas gpo
t sltudies t ita ad addiscer. sz noua spem re
cipia. sic t angli mlta didicerut tu ex ppa in
dustria tu ex reuelone tu experien. ad i qd
obz q tuc cognoscut gtigen t ab se ipo dd q
sic i actu e ad cog nc haz rez ptinu t mac
gtigetaum no suffic spes inata n aspectus
anglicus guitur t gusio regrit rei exstencia
ul i mse ul in eaz regnt impsentis co q ititui a

¶ anglic e fin

universalia

adelatam

p ples

¶ Secim opiom media ... sic d arg. ad. i ezech. dd. q Sap. ibi appellat ... vlis no siglar.
...

¶ Ro qc agls ... ptate ... ple simplicitas ... spez sufficiencia ... Rom distancia

¶ Si noua spei ... spez collectum ... spez applicacom ... maiorem illustracom

¶ Anglis ... ulis ultimat ... spes resp ... indiuid ... spes icise ...

Angli n colligit sua gctom ... rebz ... ulibz

... infinita, ideo in approximacione aliqua propria est quia se cernit ad rem extra ... potest quia non est ibi cognitum futuri contingentis. Ad secundum quod obiciebatur quod non cognoscit singularia aut habet species infinitas, dico quod cognoscit singularia per species universales applicando et appropriando, tamen per approximacionem proprietates distincte cognoscit, non oportet novas species recipi, nec oportet infinitas esse, quia singularia ad unum finitum universale reducit. Si infinite species infinitis modis componi possunt, et ideo aliquam tot singularia cognoscit angelus, qui ad hoc posset cognoscere per ea sine recepcione speciei nove, non tamen sine distinccione aspectus super rem, quia distinccione non recipit speciem a cognito, et sic in actu per speciem quam habet, sed diligenti aspectu speciem appropriat et applicando componit et rem singularem in sua proprietate cognoscat ... quia tota cognicio est a forma et forma hic species ... quod obiciebatur de applicacione quod supponit cognicionem, dico quod ... supponit cognicionem et relinquit cognicionem ... aliam presupponit, aliam relinquit. Angelus enim sine collisione aliqua habet cognicionem ... cernit se ... locum, cognoscat omnes res que sunt in eo et applicacione species universales ad singularia et componendo, et tale species sub tali applicacione et composicione remanent in angelico intellectu ... recipiunt cognicionem novam sine recepcione speciei nove ... ulla habet cognicionem sed solum species universales in intellectu suo, adhuc potest applicare et appropriare ... habet cognicionem nec speciem singularium nec ... sola tamen distinccione aspectus super res cognoscit ... recipit ... cognicionem ... quia si haberet multo melius posset diligencius aspectum ad res ... cognoscere ... suscipiendo species ... et applicando et componendo et distinguendo nosse.

... Angelus ... cognoscat ... per essenciam ... medio ... in intellectu ... humanus ... cognoscere ... in luce sua ... angelus ... clarum ipse suscipiens ... lumen super se ... speculo ... per naturam ... angelus claritatem illius superne lucis ... illam supernam lucem ... obsistente ... cognoscit ... ipsum divinam lucem in se ipso cognoscit. Si

divinas ... in intellectu angelico ... propter ... cognoscit ... angelus ... nunquam videt ... que sunt ... cognoscit per suam presenciam et essenciam, sicut dicit Augustinus ... ad litteram ... in se ipsam et ... per essenciam et presenciam ... si ... presenciam ... intellectus angelicus ... ipsum divinam essenciam in se ipsa cognoscebat. ... omne quod cognoscitur per se aut cognoscitur per suam essenciam aut per speciem. Si angelus cognoscit deum ... ut dicit Magister ... aut per speciem aut in sua essencia ... species ... maioris simplicitatis ... quia de speciebus non habet ... potest angelus deum nosse per speciem ... per essenciam. ... angelus ... cognovit deum aut ... aut facie revelata ... angelo ... non ... nec ... sua ... cognoscit ... angelus cognoscit deum aut ... per medium ... videbat ... angelus ... medium ... angelus ... imaginis ... cognoscere ... angelus ... divinam essenciam in se ipso ... visione ... divina ... angelus ... lucem ... angelus ... sola ... gloriam ... angelus ... divina essencia ... Si ... angelus ... humanum ... angelus ipsum divinam

luce in se ipso. Item impossibile est quod aliquis oculus perveniat ad cognitionem lucis solaris nisi per immissionem radiorum solis quorum quia habet alia luna. ergo impossibile est quod aliquis ad aciem superne lucis perveniat per illuminationem aliquam intellectus vel acquisitam nisi deus sue liberalitatis radium mittat. sed immissio hec non est nisi per gratiam. ergo impossibile est quod aliqua creatura quantumcumque nobilis divina lucem in se ipsa per naturam cognoscat. Responsio. Dicendum quod angelus nullus cognitione divinam essentiam videre non poterat in essentia sua claritate sua et hoc propter quod hec cognitio est premium quo habito mens creata quiescit tamquam beata et perfecta. hoc autem premium non optimum nisi gratuita dei influentia. Si autem queratur ideo hoc sane dicatur pro eo quod divina lux propter sui eminentiam est inaccessibilis nobis omnibus nisi creaturis et ideo per quandam benignissimam condescensionem facit se cognosci et quia in illa cognitione cognoscens multo plus agatur quam agat, illa autem condescensio bonitatis ad gratuitum dicitur. secundum quod constat quod non dicitur divine essentie visibilis quia non potest minorari. sed dicitur alicui videri gratuita immissione. per quam anima clare cognoscit cum est immissio in hominem sicut et in angelo. Et ita angelus divinam essentiam non potest per naturam cognoscere in se ipsa. sicut ostendunt rationes inducte. et sic colligitur a dionysio in primo mystice theologie.

Ad primum quod obicitur quod est deiformis primum. dicendum quod hoc non dicitur quia habet deiformitatem quam habet in statu glorie per assimilationem que est in statu perfecto. sed deiformis dicitur quia sunt susceptione speciei per id quod habet in se actu cognoscat. Ad id quod obicitur quod est speculum. dicendum quod deus refulget in omni creatura tamquam causa in effectu suo et ex omnibus potest cognosci et magis in creatura que ipsius dei est et maxime in ea in qua insignita ... sed illa refulgentia lucis per quam videtur de facie ad faciem non est naturalis. sed condescensionis et gratie naturalis est simile de luce corporali quod naturaliter influit lumen in inferiora non sic de intelligentia de luce eterna. Ad id quod obicitur quod deus presentialiter est in anima et cetera. dicendum quod esse presentialiter hoc est duplex. vel ut principium conservans et continens. vel ut obiectum in mutans et movens. primo modo est deus presens angelo et luci et ceco. secundo modo non. et ideo non est simile de anima et de potentiis quarum presentia est sicut ... et modo et ideo ... est quod hec cognitio non supercedit cognitionem propriam et naturalem. Ad id quod obicitur quod aut per speciem aut per essentiam et cetera. dicendum quod adhuc est tertius modus cognoscendi scilicet per effectus. cognoscit autem deus per effectus visibiles et per spirituales irradiationes et per influentiam lucis ... unde cognoscit quod est similitudo quedam dei non abstracta sed ... deo

quia infusiori non sic dicit augustinus ... et ... est in primo ... in ... quia procedit ex dilectione in sufficienti. Ad id quod obicitur de revelatione dicendum quod non possumus. ad aliud cognitionis. hoc est duplex. vel propter ... obscuritatem vel propter cognitionis profunditatem. si primo modo sic dicitur procedere velamen. si secundo modo sic in procedere non propter impositionem velationis. sed propter sublimitatem cognoscendi. primo modo in procedit secundo patet. sed secundo tamen angelus ... non videbat sub velamine quia ... tamen facie ad faciem. quia medium est intellectus quod ... videre deum ... absque enigmate. Ad id quod obicitur aut cognoscebat deum per medium aut sine medio. dicendum quod per medium scilicet per effectum. non quia et medium magis esset proportionale deo. sed quia magis erat proportionale intellectui angelico. unde videbat per speculum et per vestigium quamvis non per enigma. nec idem est quod ... quia sic ... melius patebit. Augustinus ... dicit quod inter mentem et deum non cadit medium scilicet ratione cause efficientis vel influentis. cadit tamen medium manuductionis quod tamen non ... ratione medii proprie quod magis subservit potentie cognoscitive quam ...

Consequenter tractatur loco quo de nullo angelorum dilectione et circa hoc duo queruntur.

Primo de dilectione qua diligebat deum.

Secundo de dilectione qua unus angelus diligat alterum.

Videtur ergo primo de dilectione naturali ad deum et quod ... videtur angeli naturali dilectione deum propter se et super omnia dilexerint. et quod non videtur quia ... dicitur quod ... est circularis. ergo ad se ipsum reflectitur. ergo magis diligit se quam ... et ... propter se et cetera. Item qui diligit aliquid supra se elevatur supra se amor. non ... amantem cum amato. si ergo magis diligit quam se supra se. ergo supra se elevatur. sed nichil per se elevatur supra se. ergo necesse est quod talis amor ... non habeat quod ... Item actus dilectionis est nobilissimus inter omnes actus anime et motus iste scilicet diligere propter se et super omnia est motus quo nullus potest cogitari nobilior. ergo si non potest in habitu sine gratia multo fortius et in quolibet alio. et in nulla est capacitas gratie naturaliter in institutione sicut nobilissimus est deo complacens et acceptus. ergo dignus remuneratione. ergo ergo non est necessaria ad meritum. Item nullus dilectione diligit quod diligit per modum desiderii. sed naturalis ... omnis ... supponit aliquam indigentiam. sed quantumcumque aliquis diligit aliquid propter suam indigentiam magis diligit id in quo est indigens quam eo quod supplet. nisi ... propter indigentiam ... et sicut cibum magis diligo ... quod ... ergo si angelus naturali diligit deum propter suam indigentiam

[illegible]

aut per speciem aut per essentiam ... quod non habet speciem ... dicendum ad hoc quod ... scilicet per effectus ... visibiles et per irradiationes spirituales ... in influentia lucis ... similitudo quedam dei non abstracta ... in futura ... non sic ... [illegible]

... angelus non collegit suam cognitionem ...

gratia. ergo magis diligit se quam deum. Quod autem dicitur
adoptivus, tales deus creavit angelos ut primo ipsum
diligerent, aut ope se tales creatos esse cognovit
isti. — Item ratione videtur, quia affectus angelicus ama
bat bonum nisi dilectum. aut ergo quia bonum, aut quia
bonum sibi. si quia bonum, cum deus esset summe bonum, magis
ergo ipsum deum quam aliud diligebat. si quia bonum sibi,
sicut ad hoc melius erat ei quam aliud, aliud quam bonum, immo
optimum est affectum conveniens illum, ergo quomodo videtur
quod ipsum propter se et super omnia diligebat. — Item gustus
sanus non errans in medicinis, id magis desiderat
et magis amat quod est magis delectabile. Sed deus est
maxime delectabilis. ergo cum angelus a sua conditione habuerit
nostrum, et affectum sanum haberet, ergo ~~cum angelus a sua con~~
~~ditione~~ in eo propter se et super omnia delectabatur. sed id ma
gis diligit in quo magis et propter se delectatur. Item
hoc mandatum de dilectione dei propter se et super omnia, est
ut scriptum in corde angeli quod dictabat ei quod
ad hoc tenebatur. ergo si non diligebat, contra conscientiam
faciebat, ergo peccabat. ergo ante peccatum super omnia
diligebat. Si tu dicas quod scientia non obligabat
eum in principio creationis quia ante non peccavit. contra. affectus
angeli ante peccatum non repugnabat intellectui,
alioquin ante peccatum erat bellum. sed intellectus dictabat
esse diligendum super omnia in deum. ergo cum oportet an
gelum ad diligere super omnia, tenetur esset quod aut
diligeret deum propter se et super omnia aut faceret contra consci
entiam et ita peccaret. — Item angelus diligeb
at deum aut ergo fruendo aut utendo. si fruendo ergo
propter se et super omnia. si utendo, ergo cum summa perversio sit
uti fruendis, fuit perversus. et affectus eius in eo
inordinatus cum faceret de illa [illegible] ergo
[illegible]. quod absque dubio [illegible] in statu
[illegible] tamen homo quam angelus habilis erat ad dilig
endum deum propter se et super omnia [illegible] potentia. enim eum
aliter esse [illegible] fortitudo. enim [illegible] consistit radica
liter in amore. amor autem rectus esse non potest. si
aliquid diligat super deum vel eque vel aliquid
diligat propter se et deum propter aliud. ergo deus fecit ho
minem et angelum rectos, patet quod uterque habilitate
ad amandum se deum super omnia et propter se. patet et hoc
planius si attendamus quid est diligere propter
se propter se et super omnia. Est enim aliud diligi dilectione
concupiscentie, sicut aliquis amat vinum, vel dilectione amicitie,
sicut aliquis amat socium propter se vel aliud diligere est non
alterius gratia, sed ubi sistit. sicut ebriosus diligit
vinum propter se, propter quod est alterius gratia. sicut sobrius
diligit propter potum propter salutem. similiter in amore
amicitie propter se diligere non alterius gratia nolle

velle alteri bonum, sicut dicit philosophus. quod diligimus ami
cos propter se. et si non omnino bonum deberet nobis ab ipsis
esse propter quod ad nos est alterius gratia. sicut aliquis diligit ho
minem propter commodum suum, sicut dicit idem. quod inimicos
nostros volumus esse iustos ut non nobis noceant, di
ligere ergo et ad super omnia amore amicitie nullo
commodo vel incommodo velle ipsum offendere in ami
citia solvenda. similiter dilectionem concupiscentie nullo modo
commodo vel incommodo velle id perdere. Cum igitur af
fectus angeli deum haberet, cupiebat ~~hoc~~ propter se quod
summe bonum et summe reficiens, non alterius boni
gratia, et deo volebat bonum propter se multo magis quam
amicus amico, similiter nullo commodo vel incommodo
voluerit deum offendere vel perdere, ut manifestum est,
et patet inventum dico quod deum diligebat propter se et super
omnia. Ad primum ergo quod obiicitur quod motus recurvus est. dicendum
quod aut [illegible] intelligit de eo quod creatum a bruto, sicut
si de [illegible] ut lapsa est. aut de non recur
vum quod appetit sibi. sed esto quod deum appetit et
non tamen ad magis diligit sibi quam deum et ideo
propter se et super omnia. Ad secundum quod obiicitur quod elevat sup
se, dicendum quod elevari super se dupliciter: aut super suum po
sse et hoc est impossibile nisi adiuvet natura, aut super suum
esse et hoc est possibile et [illegible] quod homo ut ille na
tus est elevari super se, id est ad id quod est super se contemplando
et amando. Ad tertium quod obicitur quod motus ille
vero nobilissimus et difficillimus et deo gratissimus.
dicendum quod motus iste aliter est gratie, aliter est naturae. iste
autem naturae instituite est [illegible] et
[illegible] quod captivat affectus in
obsequium [illegible] sicut intellectus perficitur. tunc autem captiva
tur intellectus in obsequium [illegible] quod in sua dic
tat assentit [illegible] sic et affectus [illegible] quod
ad quod dilectio [illegible] inclinat amore [illegible] paratus
est [illegible] odium [illegible] in
clinat paratus est amare, et talis est affectus qui contemp
nit vitam et honores et omne delectabile et
amat odientes se et ledentes propter deum, et hic
est solus affectus qui deo famulatur, et quod deus accep
tat et remunerat, et hic est [illegible] solum agitur.
Quaestio — Et differt hic motus ab illo, ut ille acci
gente [illegible] est dilectionis vel aliter gratie si
[illegible] et differt hic cogitatio ab illa quia cogitatio [illegible] de
[illegible] summe bonum propter diffusionem suam [illegible]
bonitatis in effectibus creatis. sed fides dicitur deum
summe bonum propter [illegible] bonitatis in divinis perso
nis et utique cogitatio dicit deum summe bonum et summe
diligendum, sed multo nobilius fides sicut cogitatio gra
tuita [illegible] consuevit dari quod dilectione

Deus autem angelum rectum [illegible] ... [illegible] voluntate, recte voluit [illegible] ... [illegible] voluntas et [illegible] [illegible] super omnia opponit [illegible] et iustitia [illegible] diligebat deum propter se [illegible] omnia et [illegible] dilectione concupiscentie, quia nullo commodo vel incommodo volebat [illegible]. Et dilectione amicitie quia nulli tam bonum quod deo opperiebat diligebat et eum sicut [illegible] non gratia alterius.

[illegible] perfecte modum [illegible] quia dilectio deum diligit summe. Set magis nobilis di[lectio] [illegible] gratuita

illi diligit deum amore illi effectus virtus quia bonum sibi et id summe diligit quia summe bonum sibi et omne bonum quod est et quod habet pendet ex ipso et non est nisi per ipsum. ideo plus deum diligit quam se ipsum. Sed dilectione gratuita diligit quia deum quia bonum et quia summe bonus summe diligit. et quia non est bonus ipse homo in quantum est ad deum nec diligit se nisi propter deum. et hoc dico dilectionem gratuitam. et sic triplex est ratio. prima est aptitudo modi diligendi. secunda aptitudo cognitionis disponentis suum principium. tertia est aptitudo motivi vel omnis quae sunt rationales. secundum primum magis intuitivo. ad ultimum solutio est per interpretationem. quia non rationalis creatura nec cognoscit nec tamen amat nisi indigentiae sive [illegible] rationes convenientiae et complacentiae. et id magis quod natum est summe delectare et summe placere.

Item secundum hoc sic procedit. et quaeritur utrum angelus naturali dilectione magis diligeret superiorem an parem an inferiorem et utrum magis inferiorem superiorem. videtur quod angelus angelum naturaliter diligit. aut ergo quia bonum aut quia beneficum. sed quoniam angelus superioris ordinis magis est bonus et etiam plus est beneficus quia angelus inferioris ordinis a superiore recipit illuminationes per eundem modum per quem dyonisius dicit. ergo etc. Item angelus per naturam institutus deum super omnia diligebat. ergo similiter id quod magis approximat ad summum in omni genere magis intensive. ergo similiter sicut diligebat deum super omnia ergo magis eum qui deo erat similior et propinquior. sed angelus superioris ordinis est huiusmodi. ergo etc. Item angelus inferioris ordinis volebat excellentiam angelo superioris ordinis quam erat de suo appetitu. ergo magis et eminentius bonum illi volebat quam sibi. ergo super omnes angelos pares et inferiores se diligebat. ergo etc. Contra. Videtur quod magis diligeret angelum eiusdem ordinis. videtur dilectio naturalis contrahit similitudinem. Ecclesiastici xiii. omne animal diligit simile sibi. sed angelus eiusdem ordinis similior est angelo sui ordinis quam altius. ergo magis diligit. Item naturalis dilectio intendit per familiaritatem et domesticitatem. unde magis diligit homo naturaliter domesticum et socium suum quam extraneum. sed maior est familiaritas et societas angelorum eiusdem ordinis. ergo etc. Item ecclesia triumphans conformis est ecclesiae militanti. sed in ecclesia militante est distinctio ordinum et religionum et sic ex ordinato affectu quod non repugnat caritati plus diligit homo eos qui sunt suae professionis. ergo pari ratione et angelus naturali dilectione plus diligebat angelos eiusdem ordinis. Quod autem magis angelos inferioris ordinis videtur quod plus dilectionis exhibitio operis. sed angelus superioris ordinis plus se communicat angelo inferioris quam pari vel superioris. et ad hoc sufficienter ordinatur [illegible] non solum per gratiam. ergo etc. Item [illegible] plus amat naturalem creaturam quam eam quam habet. sed angelus medii ordinis ideo ibi est quia habet superiores. ideo perfectio quia habet inferiores. ergo sicut magis diligit perfectionem magis [illegible] diligit habere ordines inferiores quam superiores. ergo etc.

Item nos videmus in linea consanguinitatis carnalis quod magis diligit homo eum qui est inferior quam eum qui est superior vel iuxta ut patet magis filium quam patrem vel fratrem. ergo etc. et hoc est [illegible] quia videtur pari ratione quod in ordinibus angelorum magis affectio convertitur ad eum qui inferior est cum nullus sit vinculum consanguinitatis nisi super vel iuxta vel infra. Respondeo dicendum quod magis diligere aliquem hoc potest esse triplex. aut ratione boni optati aut affectus intensi aut ratione effectus impensi. Si ratione boni optati dicitur quis aliquem magis diligere cui maius bonum optat et sic dicitur diligere magis quantum ad maius. Et hoc modo illa dilectione procedente ex iudicio rationis recte magis diligebat angelus angelum superiorem. volebat enim ipsum excellentiorem et plus boni habere sicut et deus conditor voluit sic ordinare. Si ratione affectus intensi dicitur magis alterum diligere cuius affectio eum plus trahit ad alterum et magis consolatur de eius societate et sic dicitur quis magis illum diligere cum quo libentius cohabitat et sic angelus magis diligebat per naturam angelum eiusdem ordinis quia sicut in illis affectu magis diligit quis comparatores suas maxime qui conformant sibi in moribus et sic magis diligit homo eum qui est eiusdem professionis et officii [illegible] ponit patres suas. sic angelus alterum angelum eiusdem ordinis magis dilectione illi amplectitur [illegible] cum se videt a conditore in officio qualitate et [illegible] illi sociatum. nec est tunc mora dubitatis. Si ratione magnitudinis [illegible] efficacia sui beneficii impensi dicitur quis magis eum diligere cuius propria bona impendit et est quod magis sollicitatur sicut mater fovet filium tenellum et sollicitior est circa illum quam circa adultum et magis est infirmum quam est sanum. et hoc [illegible] sicut [illegible] maioris indigentiae. et hoc modo dici potest quod angelus superioris ordinis magis diligit angelum inferioris quia angelus paris [illegible] ut superioris ordinis non indiget sic sua instructione [illegible] perfectione. sed quod angelus inferioris ordinis. et sic [illegible] [illegible] quasi se habet sic [illegible] et excellentia et ideo rationes ad ea procedunt [illegible] sibi non obviant et contra positum [illegible]

milī coperientes. si aut quis exp̄ctis ronib; sup̄
uelit inferre maioritatē dilc̄ois unica r̄ne
p̄t oīb; obuiari. s. q̄d p̄cedit ab insuffici. si uō
ɔcludit excessus dilc̄ois ex ꝑte ul' i bono opta
to ul' in affcū intenso / i effcū i penso sat de
plano oīs possūt ɔcedi.

Apte illa sūt dul'ones cet. ut. ꝑ p̄ q̄ de intellu
illius job. h' ē iniciū fig'i dī. cc. q̄r dr̄ figmē
si rōne corꝑis aptati ut ꝑ. exponit quo h' ūin ē
cum ꝑ dn̄ h'uit ab inicio. It deus ult oīs saluos
fi. g̃ fecit anglm̄ illū ut beatificet nō illuderet
g̃ male dic. ut illudat ei. cc. ꝑ dr̄. q̄ oīs c̄atu
in rōne sue fings figm̄ta dr̄ ꝑ max̄ ꝑ q̄
n̄ ɔsolidat ꝑ gr̄am. q̄m ḡ lucif' excellens fuit
in t̄ctus c̄atura s' ip̄e spuit g̃m i ūitate nō
stetit. io dr̄ iniciū figmti. ll' alia tn̄slato h't.
ip̄e ē p'n iam di. h'uc aut ɔuis d' p̄cauit
futū ēē malū. tn̄ fecit. q̄r r sil p̄uidit quib;
bonis usib; accomodar̄. s. scōz uictorie. r am
plificac̄ corone. pt̄ g̃ intelli h' ɔiuecto ꝑ q̄ secun
uers' ɔsecutiue sic fit ꝑ accipi h' c̄ text.
h' a' tm̄ ē ut ipletur ꝑ ɔsecutiue ad h' sic dy
a'. ludifica sb secuta ē q̄uis ꝑ illa n̄ fuit fc̄.
Si aut̄ telligat̄ cāl't. tūc ꝑ ɔuis x ancedentē.
finalit̄. n. ɔ a' fc̄ ē ad ex̄ciū ꝑ ꝑ ꝑ motoꝝ
bonorꝝ ad q̄ ɔsē ipius ɔ a'. ludifico q̄ dū in
tendit d̄ire ꝑ mouzai ꝑ est i deus eū fecit dy
abolū. q̄ p̄uidit maliā ad ex̄ciū boꝝ ad q̄d
ɔseq̄ ei' ludifico. It q̄r de intellu illius ubi.
Sapia fruct' ē pietatis. quō sit intellig' ɔma
gis ... ēē principiū pietatis q̄m fructus. It
inch ... ad ꝑ ꝑ q̄r ꝑ scīa cuius nō ē sap. s; tn̄
scīa. ꝑ. dr̄. q̄ sap n̄ dicit a sapore. s; a sap̄e. r dr̄
h' sap ... desursū descendes ꝑ inspiratione su
ꝑ reuelom. h' aut ē dup. queda ē aul' ... q̄da
est in ul' ꝑ scīa. q̄ cuius nō potuit ēē. ꝑ n̄ cog
desursū descendens. q̄r futim ē ɔtingens de quo
nlla pt̄ h'ri certitudo p̄ cās inferiores. aut g̃ est
i ul' aut aul'. si in ul'. sic ē fructus pieta
tis. nec. n. ꝑuenit ad uisionē ubi n̄ ꝑ pieta
te ar. r q̄r h'uic nō h'uit d' a' io nō potuit h'c
nosse i ul'. si aul'. sic ē fructus pietatis. q̄r
amiā di excluc' igo. r h' in si ꝑ scīa cuius durit
i nocēti nō erit experiēt. s; crudelit'. sic ꝑ. pati
bit. q̄r cruciabit i nocens sn̄ culpa. r sic pz in
tellus ubi illius r q̄lit ualz ad ꝑ ꝑ itū. Item
q̄r de intellu illius ubi triplr erat nl cog. au
distinguit formalit. aut nūlit. ɔ simlir. tūc nl'o
pl'es. Si formalit' ꝑ. uii erat modus cog. ꝑ

pt̄ d' q̄ ē distincō q̄ ad nuniū cog. r q̄ ad q̄
dū q̄ ad nūz. q̄r cognol. aut ē c̄ator aut c̄atura
c̄atum. aut corꝑl. aut spual. ordo i ē q̄r cogno
aut sup. aut ꝑ. aut iux. r sic clauditur ōis cog
d' a rōne cui' magr̄ distinguit cogitōnē magr
q̄ rōne modi cogno

ōst h'uidnd. cc. su ꝑ egit magr̄ de h'it
ūab; r de h'it ad ꝑfcōm ꝑtan tib; i ilrim
ꝑfcō ɔstituentib;. ū inquit unū angli sit c̄ati
sū sunt beati r ꝑfcī. dicit aut h' ꝑs in duas.
i p̄ ꝑsē qōnes debitū. Infra de ꝑfcōne i. ad h'
aut ɔuerbat. p̄ ꝑs h't tres. in p̄ detiat qōin
q̄ ad illos qui ceciderūt. ostendes q̄ nūquā beati
fuint ... q̄ ad eos q̄ remāsūt. r h' i. ubi uō q̄
ꝑ sacuit. cc. Infra breuit h' resumit p̄ detia
ta de utrisq; i. ex p̄dcis ɔseq̄. cc. h' ē ꝑa ꝑs i qua
ꝑsē utrū angli sūt c̄ati ꝑfci. r h't h' ꝑs tres ꝑ
ticulas. i p̄ inuit q̄ ꝑ distinctāz ē respōnd. Infra
subiugit distinctōz. ubi dr̄ nāz ꝑfcm cc. infra
uō resumit p̄ detiata. r breuit ostendes q̄l' fcā
fcā fuit n̄ angli capreud ꝑ dcā i q̄les fcī fue
nūt in c̄atione.

D intellucia h' ꝑtis q̄rit cū ꝑ ē q̄les c̄a
ti sūt angli q̄ ad glam. ɔm q̄ ad fuci
euent ꝑ sciam. t' ē q̄ ad cog matutinaz.
circa p̄ querūt duo. p̄mū ē utr̄ i sui c̄atōe
h'uerūt glam. ɔm ē utrū h'uerint gr̄az.
ue g̃. p̄ utr̄ angli c̄ati sit i b'itud sui
gla. r q̄ sic ur. Eze. xxviij. tu plenus
sap. r ꝑfcus decore in delicis padisi fuisti. s;
ēē in delicijs padisi. r ēē ple sap. ē ipa b'itu
do q̄ dn̄s etnā glam. g̃ cc. It aug. i li. de
mirab'. sac' sc̄pt'e angls i sūmo sui ordinis
honore ɔstituit. lapsus ē lō de angelo an' lap
su. s; sūm ordis angelici ē b'itudo r gla. cc.
// It aug' de fide ad petrū angla sit ꝑ eo q̄d rōnes
fcī sūt etn'ls r b'itudis donū i ipa n' sue spu
ali c̄atione diuinit' acceperūt. It id de trinitate
dogꝑ angli q̄ i illa q̄ c̄ati ē b'itudie ꝑseuarūt
n̄ nā possidet ut nō mutetur. g̃ simo h't n̄
b'itud. ꝑz q̄ i b'itud c̄ati sūt. It rōne uir q̄
angls a sua c̄atōe h'uit b'ilitatē ad dilec dm
ꝑ ꝑ se r sr oīa. g̃ h'uit h'ilit ad fructū do. s;
ip̄e n̄ h'uit ad redar retardatm ex ꝑte affcus
n' obuiabat i illus. g̃ totalit' fereba' in ipm
dm amore fuin' g̃ cū tal' status r tactus sit
b'itudo r gla. pz cc. It de' fec̄ b'i ar ūtl. g̃
cū possit h're c̄atura r ual' ipm i uni'sit. pz m̄o
i scīs anglis aliq̄b; debuit h' in facere s; n̄ est

d iiij

i in hac ꝑte agit de h'itib;

ad h' aut ɔuerbat

mi

honor

in utibi tas li. ar. in statu non ptestar. ergo etc. Aut si di cis quod non debuit facere hoc nisi in eo quod debuit facere res optimo modo. Sed iste est optimus status ipsi angeli. ergo aliquis in hoc statu debuit facere. Joh. viii. ille in veritate non stetit. Sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. ergo est status in veritate. ergo lucifer non fuit factus beatus. Sed in fomitis perfectus et nobilis est conditus. ergo etc. Item obiicitur quod perseverantia sit se curitas, est de essentia sive de ratione beatitudinis. beatus enim non est qui potest amittere bonum quod habet. Sed angeli potuerunt amittere quia amiserunt. ergo etc. Item nullus laudatur vel vituperatur in huiusmodi questionibus sicut hic an vel contradictionem. Immo est repugnantia in adiecto. Item aut omnes fecit deus beatos. aut aliquos. non omnes constat quia plures ex eis ceciderunt. non aliquos. ut videtur. quia tunc illi precellerent alios, qui precellentiorem cum esset. ergo lu cifer non fuisset ausus se eis preponere. quod si ausus esset, non quod nulli conditi sunt beati. Si tu dicas quod maio rem audaciam presumpsit. scilicet comparari deo quanto magis per eos beatos. ad hoc non solvit. Si enim deus beatos con didit angelos ab ipsa conditione non fuit quod non eorum consonabat. ut sub tali perfectione tam nobili fieret. Si ergo lucifer ut dicunt sancti et magistri dicit in sequentibus splendidissima habuit naturam magis debu it et congruum fuit ipsi nature gloria insignitam esse sicut ut pro beatus factus non est propter etc. Responsio. Dicendum. sicut predi ctum est supra. quorundam opinio fuit quod angeli qui sunt spirituales et actuales in instanti sue creationis fuerunt in actu conversionis et aversionis. et sic in ipsa a versione sunt damnati et equaliter illi qui aversi sunt et in dicunt intellexisse augustinum et fuisse eius positionem. quod aliqui sunt creati boni et formati quod sub tempore potius in terminis est celum et lux. id est angelica natura informis et formata in lucem. unde ut dicit augustinus xi. de civitate dei. angeli quia illuminati sunt ut boni sapientes et viverent, sed tamen hoc posito supra improbata est tanquam falsa et erronea ratione illius partis que dicit in instanti fuisse aversos. ratione partis prime improbata est et primo falsi tas et propter falsitatis per augustinum decernerentur etiam. non dicit quod angeli et si boni facti sunt tamen adhuc quod eorum beatitudini addetur si permansissent. quod beatitudini et glorie cum sit invariabilis non fit additio, et quod ideo quod sunt defuisse et maius est quod si permansissent, non aliter est dicendum quod beatitudo duplex est. quedam uno in statu perfectus plenitudinis omnis boni. et hec potest visionem dei clare et contemplationem perfectam. et hoc modo angeli non sunt creati nec aliqui nec omnes. sed habuerunt quandam ex eis in ipsa confirmatione. alio modo dicitur beatitudo status perfectus productionis eternam acquirendi penes que culpe et vices cui

ti sunt angeli. quia in dotibus naturalibus et gratuitis. et de hac beatitu dine loquitur augustinus. sed hoc non est perfecta. in cui additur ei al tera. et de hac currunt auctoritates probantes quod boni facti sunt. ad primum enim quod dicitur ezechielis. in deliciis paradisi fuisti. dicendum quod sicut primus homo conditus est et positus in deliciis pa radisi fuisset quod tamen non erant delicie beatitudinis perfecte: et sic datum est sapientia adeo dicitur omnia mundana. sed non illa que est visio in patria sive sit in intellectu est in angelo quod dicit augustinus de minimis. facere septimum in tellectu quod ad illud, quia in bona habuit quod non erant ha turus meliora. unde et in illo loco conditus est quo erat beatitudo. due vero sequentes auctoritates loquuntur de beatitudine per illas duas quas dixi. ad primum quod obiicitur quod habe bant fruitionem sui creatoris. dicendum quod verum est, non tamen habebant in perfectam completionem, quia deum non videbant facie ad faciem sed in effectibus cognoscebant, et in se ipso maxime. sicut melius patebit infra. ad illud quod obicitur quod habu it dare aliquibus etc. dicendum est quod ipse est de conditione, nullus debuit dare conditionibus positis, quia homines et an gelos meliores iudicavit deus si ei liberaliter de servirent. non utrumque posuit in manu consilii sui.

Utrum angeli non sint creati in gloria. quod utrum sint creati in gratia. et videtur quod sic per augustinum. de civitate xii. creavit deus angelos sibi in eis condens naturam et largiens gratiam. Item super illud osee iii. dilexerunt vinacia uvarum glossa. Jo. per vinacia intelligun tur demones, qui creati sunt in magna pingue dine scilicet gratie. sed per sui habundantiam a rectitudine de celo ceciderunt. dicit quod pinguedo scilicet gratie est gratia sancti spiritus. Item damascenus expressius, per verbum dei creati sunt angeli. et a spiritu sancto per sanctificationem perfecti. sed sanctificatio perfecta non est nisi per gratiam gratum facientem. et ipse loquitur de omnibus, ergo etc. Item ratione videtur, quia deus cum sit liberalissimus promptus est gratiam dare omnibus paratis recipere sive et misericordia. ideo homo non habet gratiam. non quia deus non dat. sed quia ipse non recipit. sed nulla melior preparatio ad gratiam quam puritas innocentia et nova creatura. ergo si hec erant in angelis a sui ori gine et creatione, per consequens et gratia. Item fecit deus creaturam rationalem ad habitandum in ea. et hoc quod ipse deus vult in ea habitare. unde proverbiorum viii. delicie mee esse cum filiis hominum. ergo cum quod non inhabitet ve nit ex aliqua prava dispositione ex parte mas. cum ergo in angelis nulla esset prava dispositio ex parte mas. immo omnimoda idoneitas ad gratiam suscipiendam. ergo etc. Item pronior est deus ad remunerandum quam ad damp nandum. sed ipse fecit angelos in statu in quo boni potuerunt demereri. ergo in statu in quo potuerunt mereri. sed nunquam mereri sine gratia gratum faciente,

ē bona ad rectitudinē: sufficiens, disponēs — hās h'nt angli i cāō; p'ficiens — hāc n̄ habuerūt.

q. re. h. au. sup. gen. ad lit. p illud inte
lligit anglica n̄ i fo's. s; nō fuit i fo's p d-
fcm fors in'. q i fo's fuit p defcm formi
sr addite. s; h ē. q. q. re. It gg. xxx
ij. moral' tetas id ubi ezec. xxviij. aurū
n̄ opus decoris tui et fora[mina] i die qua cōdi
tus es. h' lapidis in die cōditōis sue fora[mina]
p'pata st. q2 uidelz capax ca[ri]t[at]is ē cōditus. q' si
repleri noluissz stantibz angelis tanq̄ i cōma
nito regis positis lapidibz i celesti hoīe pō
iussz. h'uit ergo iste lapis foramina s; supbi
ucīu. ta[men] aū nō sūt repleta. ecce exp'sse
d' q n̄ h'uit ca[rita]tē. It m'nic ulr q2 grā i anglo
nllm h' retardatm. q si h'et grāz cōmitte
de. totalr angls fret in dm. q nūq̄ peccasset.
si peccasset ut. q nūq̄ ca[rita]te ul' grāz h'uit. It
sic se h' culpa ad dampna[tio]nē etna. i grā ad
gliaz. s; statī ut h'uerūt culpā fuīt dap
nati etnali. et obstinati. q statī ut h'ue
rūt grāz fuerūt cōfirmati. q nūq̄ ruisset
si grāz h'uisset. 1z dd. q h ad s'n est. tū in
ueim' alia rōnē q'm cōgr[uen]tis. pbabilr unūq2
possum' opinari. sic taly an nos. fuīt n. ali
qui dicētes q angli oēs cāti s; i gratuitis gra
tū faci[enti]b; q[ue] mouit eos fuit h. ex p[ar]te di.
r. p f'm libalitas. ex p[ar]te cātoz ydoneitas.
q2 n. i instanti cātōis erāt uasa recepta
munda. et de' ē pmptus sua grām cōtinuit h'at
obstaculū ex p[ar]te suscipi[enti]s. nō dimisit de'
illa admonitū uacua. s; statī lex cōdidit. q
illustrauit. et talia debūt de manu di exire
recepta. ut statim eēnt pmpta ad bonū usuz.
vn sic pbabilr cōiecīt aliqui. q d' fecit
arbores plenas fruc[ti]b;. et talia statu nobilis
simo et p'fectissimo. sic et nāz angli ornauit q
aliq̄ cōditā. que ip's usu bono sui uicto cat
p'petū. et i p de ordinatione p'petuali admittēdu.
h ē una po. et sat ur cōsona scōy auc[torita]tib; ut
p; in p'ma. et fuīt et alij qui dixunt āglos
nō h'uisse grām gratū facientē ab instanti
cātōis. s; post et cō q[ue] eos mouit. ē dispōn
angelica. que cētur in eo q appetit. sil retarda
tōe. vn sic ex cōuersione ad malū. ī. p fuide
cōuersi sūt. ut nō posset redire. sic i modo mul
to mag' ex cōu'sione ad bonū. sui ex h'ilr. ita
bono totalr adhesisset si grām h'uissent.
q nūq̄ lapsi eēnt. unn n̄ ur aliquo mō p
babile q luce h'uit grām. et si ipē n̄ h'uit. cū
in ceteris eēt excellētior. a maiori arguitur.

n̄ alios h'uisse a sui origine. hinc pone ur ac
cip[it] magr. hinc pōm cōit tenēt doctores. et
ita huic tanq̄ pbabiliori et cōsoniori cōcordād
ē. et ad auc[torita]s i cōtrariū adductas r[espo]n[den]d pdicti
cātz grā. i uno. n. mō grā dr cōit p intrīsece — al' melior
h'endit. q ad illibz. i q q sūt de grā ul' et cō — ē sup addita. illibz
stitute. sic de grā. s; re bonū i genitū. bn le
gē. bn cantare et h' si alio mō dr q sup addi — grā
tū ē li. ar[bitri]o. ad rectitudiēz faciēs et disponēs.
sic dōnt uirtutes illes. sic i nocen initati. pi
etas. s'cdo mō q ē sup adiectū tanq̄ rectifi — li. li. ar.
cans. et cōplens. et releuans. et h' dr q gratū faci
ens. et q2 facit hoīez accept[abi]le dō. ut ao accepta
bile ē q2 cōforme. Qn q dr q anglo data
st gratuita. aut itelli de gratuitis s'cdo mō dcīs. — nō
s; pō ul' pōt q2 sic multa dona gratuita h'uer
aut si itelli de gratuitis pme dcīs. nō itelli ab
instanti cātōis. s; sic intelli pcōy dyal[oru]m fu
isse ab inicio. q2 statī post inicium. et post p'
motū delibatū cecidit. si intelli p ē de grā — In cap. vij. p'te.
āglorū. aut si intelli de gratuitis pme dcīs. et ab
i stanti cātōis. h' nō intelli formalr sit [illegible]
ez dispositiue. vn dr ac cātus in aliquo. quia
i p'pria dispōne ad eo. et i p hac ep'lae ina. ad
auctores i dcās. et multas alias que possent i
duci. pt breuit r[espo]ndi. ad rōnes aut supras
ad de libalitate. dd. q libalitas ē. saluo or
dine sapie et iusticie. q'uis n. ab instanti cātōis
ez hoīs poss; cū bati. tū longo t'pe tardat.
sili q'uauis poss; cuilz puulo grāz dare su[u]m
bap[tis]m[um]. sic cū bap[tis]mū tn n̄ dat. et ro h' ē. q2 glia
ē bonū laud[abi]le. io nō dat n̄ p'mitū laud[abi]le. et ido
cōueit eā dari p[ro]p[ter] aliquo meito cōgrui. ē q'n
cōfert grām. si cōfert adulto. cū grā faciat ha
bentez dignū gliam. cōfert n̄ ad motū li. ar. si — usū
h'et usū. cū uō nō h'et. ad motū fidi aliene. sine
ad nutū x'i. ō p ordiēz sap[ientie]. nō statī debuit
dare. s; expectare motū li. ar. qd et fecit. vnde
ad se cōuersis sine mora dedit grām. p; q uo.
ad id q obic de libalitate et h'ilitate. q2 nō
tm exigit mudicia ut dispōn. s; motū li. ar.
in adulto. puulo uō pt ali[ene] [illegible] mitū suffra — ratiō
gā. sic et [illegible] ad [illegible] ido q obst [illegible]
tu q i malo erat. dd qd [illegible] ē. q'uis
n. n̄ poss; meri cōhis [illegible] que acciperet
tū q2 dō ita p'int erat dare sic ipē accip[it].
nllm h'ebat ostaculū i mendo. sic n̄ [illegible]
[illegible] et h' p; [illegible] n. facile fuit dyal aliti
ita facile bōis anglis cōuti. et sic aūso fuit

certitudinem / ita visio fidei est in certitudinem. statim apposita gratia. unde sicut aliquis indigere dicitur habere id quod statim habet dum indiget et petit / quamvis non penes se habeat / sic et non indiguisse potuerunt dici angeli gratiam habuisse. quod si habuissent maiorem firmitatem ad malum / sive inclinationem / et cum minus adiutorium in oppositum dedisset / sicut obicit.

Consequenter circa premium duo queruntur.

Primum est utrum bonis revelari debuit futura premii premiatio. Secundum utrum revelari potuit malis sua dampnatio.

Primo quod queritur cum nullis in creatione data sit gloria / nullis etiam data sit gratia. utrum aliquibus data sit future glorificationis prescientia / et quod sic videtur. deus ab instanti sue conditionis angelos condidit repletos scientia rerum mundanarum. sed non magis placet quod ipsi sui haberent scientiam de hiis que spectant ad salutem. si ergo prescientia future salutis exigit aut decet. ergo cum aliqui essent salvandi / videtur quod saltem debuit eis dari prescientia talis. constat enim quod potuit. Item si incerti sunt de salute etiam. ergo potuerunt rationabiliter dubitare et timere. sed timor penam habet. ergo penam ante culpam. sed hoc est inconveniens. ergo videtur quod illi debuerunt saltem certificari qui erant salvandi. Item propinquiores erant angeli ad gloriam quam nos in minoribus constituti. ergo saltem tantam certitudinem vel maiorem habuerunt quantam nos habemus. sed nos habemus certitudinem spei. ergo ipsi habuerunt hanc vel aliam. sed hanc non habebant. quia spes est certa expectatio future beatitudinis proveniens ex gratia et meritis. cum ergo ipsi non haberent gratiam et merita / certitudinaliter sperare eis fuisset presumptio / non ergo habebant certitudinem spei. ergo necesse est gloriam dare quam certitudinem prescientie vel revelationis. ergo videtur quod aliquibus saltem esset data. Contra plus est dare certitudinem de gloria quam dare gratiam. multis enim deus dat gratiam quibus tamen non revelat certitudinaliter suam gloriam. ergo cum non haberent gratiam sicut superius probatum est. patet quod nec stabilitatis prescientiam. Item dyabolus sive lucifer non habuit prescientiam destitutionis quia non erat permansurus. ergo si ipse fuit plenus sapientia et perfectus decore in omnibus. videtur quod nulli alii habuerunt. Item obicitur pro deductionem ad duplex inconveniens. unum [illegible] inconveniens est excecatio dyaboli. sicut peccati sui. posset enim de peccato suo quo cum modo se ex [illegible] omne excusare. quia scientiam non habuit quam deus aliis angelis dedit / aliud inconveniens videtur accusatio dei. quia ad huc videtur puniendi maiores quam mali sunt. et quod ante gratiam suam sua dona scientie subtraxit / quod aliis dedit qui non precellebant ipsos. nec mi

-to minus digne [illegible] — Responsio. circa hoc duplex fuit opinio. Primo sic tangit magister innuit. Quidam enim dicere voluerunt quod bonis qui permansuri erant data est revelatio sive prescientia sive stabilitatis et hec loco spei. Ratione enim quod in bonis erunt et in futurum illi ultra alii. quod dicit opinio sic habet ad litteram. forte deus dyabolo revelare noluit de futuritate mansionis certitudinem falsa est proprie / quod nullis data est prescientia sue stabilitatis. quia habere certitudinem de sua permansione est cognitio magis spectans ad statum premii quam ad statum meriti / et hoc signum est quod deus aut paucissimis aut nullis revelat quomodo in diligentes et amicos suos certitudinaliter glorificatos. hec enim cognitio potius est expediens ad gaudendum quam ad merendum / unde quia angeli erunt in statu meriti omnes / quia non dum erunt beati / non nullis data est hec cognitio / et hec potius magis est rationabile / et magis placet magistro / et magis consonat verbis augustini. sicut patet innuit / et in xi super genesim dicit quod prescii sunt angeli quanti ad conditiones ante lapsum. Unde si aliter videtur dicere hunc si quis inspiciat ad diligentiam / aut opinio aut quod dicitur. et ideo hec potius magis est tenenda. Ad primum ergo quod deus dedit angelis perfectionem rerum mundanarum. dicendum quod non est simile. quia cognitio universi spectat ad cognitionem universi / et perfecta cognitio universi spectat ad perfectionem universi cognitionis. hec etiam cognitio sui status spectat ad perfectionem glorie / et ideo solum debet dari quando in statu tali ponitur a quo non potest cadere. et sic patet illud. Ad illud quod obicitur quod si non erant certi. ergo videtur quod rationabiliter potuerunt dubitare et timere. dicendum quod est certitudo ex parte cognitive / et ex parte affective. Certitudo ex parte cognitive est duplex. una scilicet infallibilis. ut quando ita scit aliquid quod non potest falli. altera probabilis. ut quando habet verisimiles rationes ad hoc / sive ad unam partem. ita quod ad oppositum aut nullas habet aut paucas. et in angelis fuit certitudo secundo modo / non primo. ipsi enim rationabiliter potuerunt conicere ex hiis bonis que acceperant. quod ad beatitudinem parati erant. maxime cum in se nullam viderent maliciam. Certitudo ex parte affective est duplex / una in expectando. alia in tenendo. expectare est spei. sed tenere est apprehensionis. Secunda non potuit esse in angelis. antequam firmati premia fuit semiplene et minus plene quam in viis sanctis / quia minus ex gratia et meritis fuit erat affectione. Ex hiis patent obiecta / quia certitudo probabilitatis que non habebat rationes ad oppositum illuminabat et ad rationem. et a penali timore et sicut ultimo obviam / quia aliquam certitudinem habuerunt. sed non tamen oportet quod esset maior certitudine spei. Ad id quod obicitur quod propin-

[illegible] expectat rei congnoscere quia statu illo intabiles erant adhuc. quoniam non erat eis revelari debuit expectas stare / quia ille erat status meriti / unde si de statu suo certificati fuissent non fuissent meritorum glorie sic consistens. quia eadem ratione quando revelatum fuisset bonis revelari debuisset malis. et de esse consolatio in [illegible].

miores erunt. dd. qd pfectiores q̄ ad statum q̄ medii erunt int̄ gl'am et miseriā. sed tn̄ magis dubitabat q̄ntum ad statum. q̄ nondum habebat pignus gl'e. ut primi sp̄s. sic habent uiri sci in hac uita de quibus dic̄ ap̄. ro. v. sp̄s aut̄ nō confundit q̄ caritas di. et c̄.

Eo q̄ uero mal' anglus reuelar̄ potuit suus casus. et q̄ nō ur̄. oīs ēnim cognitio futuri pertinet ad miseriā. ē penal'. Sed si anglus certitudinalit̄ sciret se peccaturum. ē eo iudicatorio cognosceret pecm̄ eē puniendū. et prouidem ad separatum eē missum. haberet p̄cognitionē etiam sue miserie. g̅ penā an culpā haberet. sed hoc ē contra ordinem diuine iustitie. Si g̅ ds̄ contra ordinem diuine iustitie n̄ pt̄ facere. ds̄ n̄ potuit reuelare. Itē omnis p̄cognitio ēcia de amissione alicui boni cogit hominē desperare de illo. Sed ds̄ neminē innocentem pt̄ cogere ad desperationē. q̄ nō pt̄ cogere ad penam. g̅ n̄ potuit anglo reuelare casum suum. Itē ar̄. aug. in li. de ciui. dei. Si dyab' sciebat casum suum. aut uolebat. aut n̄. Si uolebat g̅ iam ceciderat. g̅ n̄ p̄sciebat se casurum. Si p̄sciebat et nolebat. sed q̄nto mag̅ nolebat plus dolebat. et q̄nto dolebat mag̅ tanto iustior erat. et q̄nto mag̅ dolebat erat miserior. g̅ q̄nto iustior tanto miserior. sed h' ē inconueniens. g̅ et c̄.

Itē fiat argum̄ magistri. Si p̄scierint. aut g̅ uitare potuit et uoluit. et ita nō ceciderit. aut uitare uoluit et nō potuit. et ita fuerit miseri. aut uitare potuit et noluit. et ita fuerunt stulti et maligni. Si g̅ quodlibet istorum ē impossibile. impossibile ē q̄ habuit p̄sciam sui ca.

Sed contra. ds̄. potuit p̄dicere petro sui pecco suum casum. sic dic̄. di. m̄. xxvi. et in aliis euangel'. g̅ pari r̄one potuit reuelare lucifero. Itē b. ber. dicit hūiliat'' certis in ubū ysa. xiiii. ponā sedem meā ab aquilone. puto p aquilonē reprobatos ho's fuisse designatos. p sedē potestatē in illos et in sequib; qd̄ quod in p̄scia di suum p̄uidit principatum. s. qd̄ debebat p̄ eē in malis. et in eg dix. ponā sedem. sed principatus sequebat casum. g̅ potuit p̄uidere principatum. ur̄ illi q̄ potuit p̄uidere casum suum. Itē ur̄ qd̄ r̄one desperatiōne n̄ ualeat. qui simplici exem. deus. n̄ pt̄ separare q̄ nalit̄ coniuncta. ut in igne et calore aliud. sic dic̄ basilius.

Exameron. g̅ inito fore coniunctiones p̄dam̄nationis et pena. p. q. tamen ād sit puniendus in pūit in libro pūii c fit. unde si aīa post eēt in istio nō puniretur. g̅ cū āngls in statu illo eēt innocens. et nullo mō ad penā

dispositus. g̅ et c̄. Itē ur̄ q̄ r̄o de desperatione nō ualeat. q̄ sic p̄cognitio dampnac̄ōis. ē cā desperationis. ita p̄cognitio gl'e. ē cā presumptionis. sed presumptio nō impedit. qn̄ ds̄ possit reuelare suā glorificationē. g̅ pari r̄one lapsum. Si tu dicas q̄ n̄ ē simile. q̄ exprte illa ē cā. sed ē inuertitus. q̄ desperare ē actus uolunt' deliberate. et tace q̄ ē pecm̄. Sed nich' pt̄ cogere uoluntatem ad ād marie ad pecm̄. g̅ et c̄. Itē p̄scia di nō ponit necitatem. g̅ nec p̄scia dyab'. g̅ si sciuit qd̄ posset alit̄ eē. g̅ posset adhuc sperare. g̅ n̄ cogeret desperare. Iōo dd̄. q̄ anglus ētiam p̄sciam sui casus habere nō potuit. n̄ alio qui certitudinalit̄ oīa cognoscit. et tn̄ necm̄ q̄ contingentia. q̄ cognitio ex re nō pendz. talis ē ds̄ solus. g̅ nō potuit p̄scire n̄ dn̄o reuelante. ds̄ aut̄ q̄ reuelare n̄ potuit. q̄ n̄ debuit. p̄dicere potuit. sic p̄dixit petro. q̄ nō uoco reuelare. sed ēcia intius illuminationē dare. ad p̄cognoscendū suum lapsum. hoc ubo reuelationis hanc aut̄ age ds̄ n̄ potuit. de pro ordinata. q̄ talis p̄cognitio de necitate hz̄ annexā cl'pā. aut miseriā. aut. n. q̄ placet qd̄ labetur. et ita eēt ip̄e. aut displicet. et ita eēt mis' et dolorosus. pt̄ q̄ ē ds̄ i po'le. et i ordinatā. sui innocenti infligere penā. siu innocente dū ē innocens habere culpā. et hoc p̄bat iste prima r̄one ansel. et magistri. alia uō r̄o de desperatione p̄bat q̄ nō potuit angelo reuelari sua dampnatio. q̄ impo'le ē cū de dampnatione sperare. uel illa uia bona ē. et conceda. Ad iⁿ g̅ qd̄ obiicitur q̄ potuit ei ds̄ reuelare. sic et petro solutum. q̄ petro n̄ reuelauit. sed p̄dixit. uñ p̄ petrus n̄ intellexit siplr̄. sed ab eo dictum. uel si nō bñ ad uitiu ad lapsum. sic ēo q̄ potuit p̄dicere angelo. tn̄ aliqui dñt. q̄ nō ē simile. q̄ lapsus petri erat reparabil'. n̄ sic lapsus angli. Ad iⁿ q̄ obi' qd̄ p̄uidit suum dñium. q̄ illi nō suum peripl'. dd̄. q̄ de ipo. b. mirantur et soluit. q̄ ita potuit eē sic de ioseph. qui uidit suum principatum. sed nō uidit suā uenditionē. Sed ds̄ et dyab' potuit ds̄ reuelare dñium et n̄ peripiam. q̄ dñiu ē n̄ de necitate hz̄ annexum peripiam. pt̄ tn̄ ās bonus dñari malis. aliqui tn̄ uolunt dicere. q̄ id q̄ dcm̄ ē ab aquilone. ubū ē pphe. dyab. n. uolebat p̄ eē et alius sedem dñationis sue pponere. et ppha p̄dicens qd̄ euenturū sibi fuat. dic̄ aquilone. in h' signis malos. Ad iⁿ q̄ obiic̄. q̄ r̄om de pena. dd̄ q̄ at ilta cogitare separare penā siu dolorē ē auferre bonā uoluntatem. q̄ g̅ p̄uidi se facturū malū et nō doluisse. sed ipo est

malus. et ita ista cognitio necessario disponit animam
vel ad penam vel ad culpam, nec tamen debet auferri et se-
parari penam, ut quod hic redundat culpa. et sic patet solutio.
Ad id quod obicitur de desperatione, respondeo. dico quod supposi-
to quod previderet lapsum suum et ipso tamen non per gradum coge-
retur desperare. quia hec cognitio non potest stare cum
spe. verumtamen si quis non credit aliam vitam, necesse desperat
de futura vita, quia hic necesse exigitur ad spem.
sic qui certus est de dampnatione desperat de salute. verum
non est simile. de occasione presumptionis et presciencia dicendum quod
illa non auferunt quod est necessarium ad humilitatem et sa-
lutem. sed hec precognitio certa necessario auferret [illegible] ad
oppositum, et ita certitudinem spei.
Consequenter queritur de eo quod dicitur creati sunt angeli
illuminati cognitione matutina. et circa hoc queruntur
duo. primum est utrum cognitionem matutinam ha-
buerint in sua creatione. secundum est utrum vespertinam
[illegible].
Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod in sua creati-
one habuerunt cognitionem matutinam. probo per [illegible]
[illegible] augustinus iv super genesim. qui per totum sic prosequitur
illos vii dies, ut per hoc intelligit septemplicem
cognitionem angelorum super res. et dicit quod simul tempore
omnia facta sunt et ab angelis cognita. si ergo
quilibet dies habet mane et vesperam, et ista dies fu-
erunt a primo conditionis angelice, quilibet angelus habuit
cognitionem matutinam et vespertinam a sue creationis
primordio. Item augustinus iv super genesim ad litteram. mens
angelica primum cantem in verbo dei postea [illegible] illo
ordine creata erant [illegible] omnia. postea vidit in
illo dei [illegible] que facta sunt. sed ergo omnia simul condi-
ta sunt. necesse est quod hanc cognitionem habuit angelus ab
instanti creationis. sed cognitio in verbo est cognitio
matutina, ergo etc. Item dyonisius dicit quod an-
geli sunt lumina. ergo quod angelus videt et intelligit in
lumine. ergo si cognitio matutina eo ipso dicitur matu-
tina quia est in lumine, cum angeli hoc habuit a sua
creatione patet etc. Item angelus ante lapsum tempore sue
conditionis nullam habebat impuritatem peccati nec obscuri-
tatem mentis. ergo videtur quod cognitio eorum esset non clara,
ergo videtur quod matutina. et ita ab instanti creationis
cognitione matutina perfecta est. Contra. cognitio matuti-
na est cognitio qua quis cognoscit in ipso verbo. sed in verbo
non potest aliquis aliquid videre nisi videat verbum. verbum autem
nullus potest videre nisi beatus. si ergo angeli in principio sue
conditionis non fuerunt beati sicut supra probatum est, ergo etc.
Item lux faciebat vesperam et mane. sed lux dicit
angelicam naturam formatam, sicut dicit augustinus et super [illegible]
[illegible]. sed formata fuit per gratiam et gloriam. est ergo [illegible]

[illegible] non gratiam nec gloriam habuit in principio conditionis, quia
non essent lapsi ergo etc. Item si in principio conditionis
habuit cognitionem matutinam, cum demones habeant naturalia
sibi data integra et splendidissima maxime que
spectant ad cognitionem, ergo adhuc haberent cogni-
tionem matutinam. sed cognitio matutina est et in
omnibus eternis. ergo demones adhuc haberent illam
cognitionem matutinam. sed cognitio matutina est
quod est contra augustinum. [illegible] qui dicit de [illegible] quod in
[illegible] demonibus non [illegible] quod est vita et lumine
[illegible]. sed per quandam lucis [illegible]. Item sicut
patet ex textu. vespera precedit mane. unde dicitur factum
est vespere etc. ergo cognitio vespertina matuti-
nam. sed cognitio vespertina sequitur existenciam
rerum. sicut dicitur super genesim ad litteram libro iv. ubi dicit augustinus
non prius fit quod cognoscitur cognosci non potest. ergo si
cognitio matutina sequitur vespertinam, ergo oportet quod
sit post existenciam rerum. ergo non fuit creatio
angelis a principio. Item ergo quo quomodo si omnia simul
creata sunt, qualiter angelus potuit cognoscere
res fiendas de sex diebus. Rursus si matutina
cognitio est gloria, quomodo potuit esse in angelis
a suo primordio. et omnes equales fuerunt. sicut
augustinus vult et velle ad orosium et magister dicit in littera.
Respondeo. quod circa hec diverse sunt positiones, que con-
surgunt ex diversis sententiis illorum augustini. Quidam [illegible]
enim dicentes ad verba augustini super genesim ad litteram dicunt
quod quam cito angeli a principio sue creationis cogni-
tionem habuerunt matutinam et [illegible] est iii. autem [illegible]
[illegible]. aut aliquibus, si de omnibus sic respondent quod
non omnes habuerunt [illegible]. numquam habuerunt cogni-
tionem matutinam, quia numquam divinam lucem viderunt in se
ipsa. sicut manifestum est de cadentibus et incontinenti. Si autem
quem de aliquibus sic dicunt quod habuerunt quia simul tempore sunt creati
et ad dominum per gloriam conversi. et in eodem instanti boni a malis
et tenebris divisi. et eodem res omnes cognoverunt
secundum suum ordinem et connexionem. et hoc in ipso verbo
[illegible] omnes cognoverunt [illegible] et simul eodem in
eodem instanti et sicut cum angelis fuerunt condite tamen
angelorum conditione et ipsorum ad dominum conversione res
posteriores sunt et dignitate. et ideo dicitur quod angeli in verbo
cognoverunt res fiendas. et hoc expresse videtur so-
nare verba augustini in iv super genesim ad litteram. Contra.
[illegible] augustinus xi de civitate dei expresse videtur sentire
contrarium. id est non dicit quod fuit mora inter creationem et lap-
sum, et quam ante lapsum nec boni perfecti fuerunt beati
dicens nec mali miseria nec illi lux nec illi
tenebre erant. ideo necesse est concedere videtur. distin-
guunt aliqui cognitionem matutinam duplicem, cognitionem

ē matutinā uocat aug⁹ ꝯgñē ī ūbo. ī ūbo
aut̄ dupl'r dñi cognoscē. uno mō ꝑfcē. s.
spculᵒ. ⁊ intuendo ipm ipm ūbū. ⁊ ī ipo oīa.
⁊ h̄ cognitio fuit bt̄is. alio mō susceptō illu
minatōz ab ūbo ⁊ ī illa sua cap̄ne ꝯgnoscē.
⁊ h̄ ꝯgnitō fuit anglis īnata. q² indidit
eis deus oīm sp̄es ⁊ l'uis ⁊ sup mētes angᵉ
loꝝ expandit, quo cognoscēnt fc̄a ⁊ fac̄
⁊ h̄ cognitō matutīa ē. dēq̄ lō aug. sup
ge. ad lit. ⁊ h̄ fuit in anglis. ⁊ ꝑ h̄ soluūt
ꝯrietatē adutiā q² ꝑ eā hāc dñt ī demōib
remāsisse. q̄ obscuratā ꝑ culpā pō nō
matutinā eē dicēdā. ⁊ sic̄ distinguūt in
ꝯꝑne ⁊ ī distinguūt ī luce ⁊ ī tenebs.
Q² uno mō dñr angli lux ꝑ iradiatōz
ab illa supna luce ꝓcedentē. ꝑ statū uiꝑ
q̄ cognoscūt res in ꝓꝑio gñe ꝯgnitōe
q̄ dr̄ uespina ⁊ rfert ad dñm ⁊ sic dr̄ ma
tutina ⁊ tenebꝰ ꝑ oppōⁿ dr̄ ygnō q̄ ab an
glis ē exclusa. ānde dñr repleti fuisse
sapia sapiā. alio mō dr̄ lux ip̄e ip̄e anglis
ꝑ iradiatōm ꝓcedentē a suma luce ꝑ im
plenitudinē grē ꝯsūmate siū glie q̄ dñr
angli illuiati. ut ꝑ sapientē q² uiuēnt.
⁊ in h̄ statu dr̄ matutina ꝯgtio ꝓꝑ. que
nūqm̄ fuit n̄ in anglis beatis. ⁊ sic diuīsis
mōis legē aug⁹. ex h̄is patent rōnes ad
utrāq̄ ꝑtē. q² rōnes ad pāz ꝑtē ī illi de
ꝯgnīe matutina larg̃e dcā. s. ꝑ mō. rōnes
uō ad oppōm intellūr de ꝯgnīe matutiā ꝓꝑe
dcā. q. s. ē ꝑ gliaz. ⁊ h̄ cautius ē dicere. q̄
dicē q̄ aug⁹ dicat ꝯria ⁊ tang̃ instabilis
mō dicat h̄ mō ꝯriuz. n. n. distinguitur. q̄
dr̄ sup ge. ⁊ recte ur̄ ur̄ ꝯriari ei q̄ dr̄ xi.
dei. di. quicq̄d tñ ē sit de oppōne aug⁹. in
ꝓductōne rex. q² ita testatur. cū aliis scīs ꝯ
pie uideat. nō ē tñ credendū q̄ tantus homo
sibi ꝯdicat. maxᵉ in h̄is que nō retētat sūᵉ qūi
ā quā intelligāt ūba eī magr̄ stando ē h̄is que
dñr in li. dei. ū legē attendo q̄ uā sup gen. ad
lit. ubi ip̄e ꝑtestat̄ se loq inquirendo. cū ḡ
ibi dicit q̄ angli mora fuit int̄ cōtōm ⁊ la
psū. ac ꝑꝰ int̄ glificne ⁊ cōtōm ⁊ ꝯgnitō ꝑ
matutina ꝓꝑe sit gloria ⁊ tenēd q̄ illa q̄ h̄ue
runt a suis ꝯdictōe. ad auctēs ḡ ī ꝯriuz. aut
soluend̄ ē. q² ip̄e leuit̄ fuit īgr̄edo ⁊ opīo.
aut ē tenend̄ ꝑ distinctōz ut p̄ dēm ē.
... cēd q̄r. cē h̄. utrū in anglis sit ꝯgnitō
... uespina. post glificnē. ⁊ q̄ sit ur̄. ui.
aut.

sup ge. ad lit. loquēs de supna ierlm. ī ꝑ ē
dies ī ꝯtēplōne ꝯmutab̄ᴵˢ ūitatis ⁊ ꝑ uespi
ī ꝯgtōe cātuē in se ipā ⁊ ꝑ mane ex hac ꝯg
tōne in laude cātoris. ⁊ ī sic ī cātōz lux ē.
que faciebat uespē ⁊ mane. si ḡ lux q̄ fac̄
mane. ē illuiatio glie. ḡ in hac illuiatōe
ē uespe. ḡ in statu glie ē ꝯgnitō uespina.
⁊ ī cognitō uespina est cognitō rex in ꝓꝑio
gñe. s; anglis gl'osus in ꝓꝑio gñe cognoscit
res. ḡ h̄t cognitōm uespinā. ⁊ ite anglus glosꝰ
ampᵉ laudat dñm q̄ hō uiator. s; hō uiator n̄
solū laudat dñm ī sua maiestate ⁊ s; ī opm
suoꝝ hōꝝ multifor. ḡ ⁊ anglis bs. s; h̄ laus
ꝑsupponit cognitōm ḡ ⁊ cē. h̄. 1. cor. xiij.
cū uenit q̄ ꝑfcm ē euacuabitur q̄ ex pte ē.
s; cogitō uespina iō dr̄ uespina q² tene
bre ē ꝯd mixta. angli aut̄ uident ī luce ple
na. ḡ ⁊ cē. ⁊ ī cognitō fidi q̄ ē ꝑ speculū.
euacuat aduenīᵉ ꝯgnitōe glie. que ꝯsist
in uidendo ūbū eternū. si ḡ cognitio uesp
tina iō uespina ē. q² ī uimbr cātuē. ḡ n̄ stat
ē ꝯgnīe glie ⁊ ite mane adueniens expel
lit uespaz. ⁊ sic uespa expellit mane. s;
ī anglis ꝯtinue ē ꝯgnitō matutīa. q̄ uidēt
ī ipo ūbo. sui ī mutabilitate. ḡ n̄ locū ī eis ue
spina ꝯgᵒ. ⁊ ite uespa ē ꝑ declinatōz
solis a decētasū. s; ī anglis bt̄s nūq̄ ē ap
ꝓximatō a decasū. s; ꝯtinuus fulgor. ⁊ calor
lucis etne. ḡ nūq̄ ē in eis ꝯgnitō uespina.
⁊ ꝑ h̄ ē q̄ō. cū tñ mane q̄ uespe utrāq̄ ī pret
appꝑiaᵉ ad nocte ⁊ ad tenebras ⁊ angli ꝑ
distant distantia ꝯmoda. tñ a ſectore ꝑtēq̄
ab ignō xi. ut q̄ n̄ matutina n̄ uespe
na ꝯgnitō sit ꝑ. s; ꝑ meridiana. q̄r ḡ
ꝑ quanto dicat cognitio matutiā ⁊ ꝑ q̄nto
uespina ⁊ q̄r nō ponat dēa tēia s. cogni
meridiana ⁊ ur̄ h̄ q̄r ad quos ptineāt iste
ꝯgnitōes ⁊ de ipaꝝ ordiē ⁊ ꝓcessᵘ. ut sic elu
cescat hāꝝ ꝯgnitū quiditas ⁊ cē. ad
p̄ dcēz ī illūaā ē nod q̄ sic uult aug⁹. oīs
cātuā q̄ ē de se tenebꝰ ē. deus aut̄ lux ē. ⁊
tenebre in eo nō sūt ulle. sic dr̄ ī ps. ca. io.
dies die illustratōz a luce ꝓcedente. sup h̄
tenebꝰ sa. mane aut̄ ⁊ uespe. dñt media in
ter die ⁊ nocte. ꝑ ab exitu ⁊ recessū. intellie
ḡ q̄ diuina lux. illūiāns anglm illuiatōe ꝑ
fcā ad cognitōne suī ⁊ fac̄ anglm luce. ⁊ cōgt ip̄e
dr̄ ī se dies dr̄. q² pure ē lux ⁊ cognitō ⁊ iō
ꝯgrōis lux ista anglᵘ sic illuiata. h̄ ē cogtᵉ

ꝛ lic.
catiuã, q2 ꝯgͣt id q2 ē teneb. Ꝺei cognitio ma
ne uł uesp(er)e. ut appellata. h uesp(er)a. ꝑut cogs
cit creaturã in se ipa, mane ꝑut ex illa ꝯgnitaȩ
ꝯu(er)git ad laudandū. ꝛ ueniꝫ ad cognitionē ipi(us)
quã hꝫ in u(er)bo. Vn̄ aug. xi. viij. ca. Scia
creature, i ꝯparatiȯne sciē creatoris, quodã mo(d)o adue
sp(er)ascit, sic lucescit ꝛ mane fit, cū ipa refertur
i laudē dilectionē q2 creatori, ꝗ in nocte u(er)titur
ubi nō creator amore creature relinquit. Vn̄ nō q2
si ad similitudinē h(uius) lucis uisi(bi)lis dici i mane ꝛ
uesp(er)e. Sic deꝫ ē. tn̄ duplex ē dria. p(ri)ma q2 i uel
p(er)a nō u(er)titur i noctē, sic in luce uisibili. alta uo
q2 mane nō succedit in dies, ut ē circa uesp(er)e. h
totū ē sił. Vn̄ aug. sup gen. iiij. simił inquid
hūt diē ꝛ uesperam ꝛ mane, ꝛ sic pꝫ. q2 i angelis
biꝫ. ē nc̄ ꝯgnitio uespertina cū matutina. nec
hꝫ successionē uł ordinē tp(or)is. hꝫ tn̄ ordinē
dignitatis. q2 ut dic aug. xi. ꝯgnitio crea
ture i seipa decolorata ē, q̄ cū in dei sapia
ꝯgnoscit. Ad id qd ꝯobi. q2 ē ex p(ar)te di. d(ice)ndꝰ.
q2 sim ē. Imo bn̄ pōt eē p(er)fcã i ꝑprio gn̄e. ꝛ
si dicatꝰ aliquo mo(d)o minus p(er)fcã. h ē i ꝯgni
tione in u(er)bo. Vn̄ etiã nō hꝫ ꝯparationē. q2 h. i p(er)fcõ ñ ue
nit ex p(ar)te ꝯgnoscentis sꝫ ex p(ar)te ꝯgnoscendi. uł
ipius medij. ꝛ p(er) hec pꝫ sequens deficit. q2 i ē i
p(er)fcõ ex p(ar)te ꝯgnoscentis nō ꝯgniti. Ad i(stu)d q2
obi. q2 uesp(er)a declinat ad occasū. ꝛ nō ꝯpatit
mane. d(ice)ndꝰ q2 ubi ē in hiis ñ ē uesp(er)a ꝛ mane
p(ro)p(ter) lucis uariationē. ñ ibi. ubi simił ꝯueniũt i
angelis ad creaturã ꝛ dm̄. nec ē ista diuisitas ñ
solū rōne diuisi mo(d)i ꝯgnoscendi. qui ꝯtrarius sic sit
diuisi, nō sut tn̄ oppositi. sꝫ un(us) famulatur alteri
ꝛ unus p(er)ficit alterū. nō excludit excludit ex
Ꝺedhis ꝛ patere possunt alie ꝗones. s. igitur sunt
ille ꝯgnitiones. q2 ipe i biis angelis. ñ nota ex
tendantur. pꝫ ꝛ q2 ñ dr cognitio creature dies
sũt in dies. sꝫ cognitio dei. q2 ois creatura te
nebra. pꝫ ꝛ qd cognitio matutina p(re)cellit,
p(ro)p(ter) pleniorē lucem. ob quã clarior ē. ꝛ certior
ꝛ altior. ꝛ sic pꝫ totum.
Ꝺe p(re)dictis sunt dubitationes. Et q2 dicit q2 dicit
beati nūq̄ fuũt qui ceciderũt q2 sui euentus ig
nari fuũt. Ꝺ. ad h q2 aliquis sit beatus. ñ oꝫ scire
oia. sꝫ sufficit deū cogn(osce)re. Itē beatitudo ñ est
n(is)i q2 clara uisio dei. sꝫ ad hec nō requirit ꝯgni
euentus. q2 ꝛc. Itē. d(ice)ndꝰ. q2 ad beatitudinē ñ solū
duꝫ uisionis requiritur sꝫ p(er)fcē tenetis. p(er)fcã aut̄
tenet ñ ē ñ qñ ē cū securitate. securitas aut̄
ñ ē. ñ cū ē certitudo de p(er)mansione. ꝛ q2 h an

geli hr̄e ñ potũt. Itē qui lapsi erant
q2 sim erũt ipis p(er)mansuros. id bn̄ nō fuerũt.
Ad i(stu)d q2 obi. q2 sufficit deū ꝯgn(osce)re. d(ice)ndꝰ q2 sim est
imo ꝛ oꝫ p(er)fcē tenē. ꝛ q2 subiungit q2 apta
ꝛ clara uisio di. ē tota merces. d(ice)ndꝰ ē h ē uita
ꝑ ꝯ(tra)citam aũ. Vn̄. n. aut nūq̄ ē ita apta ui
sio di q2 nō sit futē p(er)mansionis certitudo. aut si
ñ ē. ñ est illa p(er)fcã btitudo. hãc aut̄ uisionē
aptã, q̄ ē facie ad faciē. ñ hūnt angli ante
ꝯfirmationē, imo simił di uisionē hūnt ꝛ ten
tionē, sꝫ an̄ aliq̄tenꝰ cognoscentes amauerũt.
Sic ad h̄ similes erũt. Itē q2 de hoc q2 dic. bti
eē nō potũt si dapnandi in celi erũt. ꝯ. certitudo
dampnationis p(re)cauis ē ꝯtra btitudinē q2 ꝯ(tra)ia.
q2 si certitudo nich ꝯfert ad gł(or)iam. q2 incertitudo
nullo mo(d)o impedit gł(or)iã siue btitudinē p(er)fcãm. Itē
d(ice)ndꝰ. q2 de aliquo futo dupł pt h(abe)ri certitudo uł
p(ar)te affirmatiua uł ex p(ar)te negatiuã, ꝛ sic ad bti
tudinē oꝫ hr̄e certitudinē de eius p(er)petuitate futu
ra oꝫ hr̄e sꝫ certitudinē decipiã nūq̄ futur
ista. n. duo sut i sc(ienti)a. certitudo. n. duplicis, nū
q2 futurē, ꝯfert ad gł(or)iã ꝛ q2m i certitudo, cū p(ri)uat cer
titudinē. i. affirmationis sic ꝛ negationis, id certitudo
negationis ita repugnat. sic i certitudo p(er)mansio
nis, ꝛ sic hꝫ tāti i(stu)d albū. Itē q2 de ratione p(er)
fcē, uł. n. insufficientes, q2 tm̄ ē p(er)fcõ ꝑ nãm. sꝫ
ꝛ ꝑ gr̄am, ꝛ gł(or)iã, ꝛ ꝑ ettiã multiplex gn̄s p(er)fc
tionis. Itē q2 q2 magis accipitur unū gn̄us
p(er)fcõnis ꝑ q2 ꝑ ad actus. Itē. d(ice)ndꝰ. q2 p(er)fcõ
dicit ꝯplementū siue ꝯpletionē i qua ē status.
Stat aut̄ p(ro) i aliquo dupł, aut simpł, aut s(ecundu)m q2,
si simpł. sic ē totū membrū. Ꝺi integre ca
tiue ꝑ pōt eē dupł. aut i ꝑ exit a(ctu)m. ꝛ sic hꝫ
rōm uestigij ꝛ incipit ꝑ p(er)fcõ i oi creatura. qm
ꝑ d(ic)ta ē. ad modū spēi ꝛ ordinē. q2 ꝯp(er)tinens
quãm i ꝑ creatura redit in dm̄ ꝛ sic ē p(er)fcõ gł(or)ie.
ꝛ hãc uocat magr̄ p(er)fcõm ꝑ sł. Vn̄ ponitur q2
ē p(er)fcõ ꝑ creatã ꝛ ꝑ ꝑticulas. ꝛ h duplex. uł ꝑ ꝯsilu
uel s(ecundu)m regressum.
Ꝺst h ꝯsiderandū ꝛc. Ꝺup ostendit magr̄
q̄les fcī sũt angli in sua p(ri)ma ꝯditione. hic
s(ecun)do intendit agere quales fcī sũt a uisione ꝛ co(n)
uisione. In p(ri)ma de ꝯfirmatione ꝛ obstinatione. i.
d. viij. Ꝺup deīn ē q2 angli ꝛc. Iuxta deor
dinū distinctione. i. d. ix. Ꝑ(ost) p(re)dicta supe ē q2
Ꝺpa p(ar)s hꝫ duas. In p(ri)ma agit de uisione ꝛ au
sione. Secundo de ruina que ꝯsequuta ē maioꝝ
aŭsionē. ꝛ h. i. d. vij. P(ost)ea scire oportet ꝛc. p(ri)ma p(ar)s
hꝫ tres. In p(ri)ma ostendit quid sit. aŭti ꝛ ŭti.

ipsa ostendit aliquid sit, id est habebat enim omnis etc. In tertia ostendit quedam dubia circa conversionem motum et solvit, ibi: Si autem queritur utrum post casum etc. Et illa tertia pars habet tres partes secundum tres dubitationes quas determinat et explanat. Primo enim determinat utrum bonis gratia sit collata ad hoc ut efficaciter converterentur. Secundo vero utrum malis sit sua aversio imputanda cum gratiam non haberent, ibi: Itaque quibus videtur etc. Tertio vero determinat utrum conversio fuit meritoria confirmationis, ibi: Hec quidem solum verum in ipsa confirmatione etc. Et sic tria tanguntur in universo, scilicet aversio luciferi et aversio aliorum minorum et conversio bonorum.

[illegible] huius partis magister querit quales facti sunt angeli per aversionem et conversionem. Tria querit. Primo enim querit de aversione luciferi qui fuit caput totius mali. Secundo querit de aversione minorum angelorum. Tertio de conversione bonorum.

Circa primum duo queruntur. Primo est utrum peccavit peccato superbie. Secundo est quid fuit eius appetitus.

Quod autem peccavit peccato superbie videtur sic. Super illud Luce x. Videbam sathanam etc. Glossa: qui singulariter elatus erat, ut in eius casu ceteri deelati timerent. Item Ecclesiastici x. Initium omnis peccati superbia. Sed primum inter omnia peccata fuit peccatum dyaboli, ergo etc. Item Augustinus xi super Genesim ad litteram: Superbia continuo se avertit unitatis [illegible]. Superbia timida et superbia potestatis delectatione corruptus. Item Ysidorus de summo bono libro i capitulo x. [illegible] ut fertur est in superbia timidus et superbe erupit et precipitatus de celo est. Item ratione videtur quia non contingit peccare nisi triplex, videlicet aut ex concupiscentia carnis aut concupiscentia oculorum aut superbia vite. Sed primum peccatum non potuit esse carnis concupiscentia nec potest esse appetitus divitiarum quia sunt istis non indiget, ergo necesse est quod fuit superbia vite. Item genera peccatorum spiritualium non sunt nisi iiii, scilicet audacia que tenet quasi medium inter carnalia et spiritualia, scilicet superbia, vana gloria et invidia. Sed in omnibus tribus generibus est odium, ergo cum omne odium causetur ab amore, odium inordinatum causetur ab amore inordinato, ergo cum ista tria genera [illegible] ad peccatum spirituale precedat inordinata, sed hoc non potuit esse nisi superbia, ergo etc. Item nunquam peccatur affectus nisi prius pervertatur iudicium, numquam pervertit iudicium nisi prius que sunt [illegible] salutis, et aliqua excecatio sit in ratione. Ergo excecatio rationis precedit omnem appetitum, sed excecatio non potest esse quin precesserit peccatum et non potest precedere peccatum appetitus, ergo precessit peccatum presumptionis, sed hoc est peccatum superbie, ergo etc. Contra quod fuit primum peccatum omissio

nis, quia si ipse deliberasset utrum id esset appetendum nunquam peccasset. Sed aliter potuit vitare, ergo tenebatur deliberare quod id appeteret. Ergo ante omisit quam superbiret. Si forte dicas quod pro momento difformem peccavit sine deliberatione, videtur quod fecerit. Contra. Ad hoc quod ipse hec inspiceret oportuit ipsum considerare circumstancias appetiti et omnia. Ubi sunt multa, sed simplex virtus finite quod congregat multa per multa tempora et sic multa congregat, cum se totaliter converterat ad considerandum, ergo necesse habuit deliberare. Preterea nondum solvit, quia quod peccasset tenebatur vitare peccatum, tenebatur reprimere cogitationem suam ne procederet ad consensum et tamen consentiret, ergo ante omisit, ergo etc. Item videtur quod peccato ingratitudinis, Bernardus de gradibus humilitatis: quia gratuite bonus dei aliquid condicionis ingratus ex ista sibi iustitiam quasi exceptus non es, non metuis sicut audacter culpam committis, ergo ante fuit ingratus quam committeret culpam illam superbie. Item ratione videtur quia tenetur quis gratias agere de beneficiis cum illa considerat. Sed dyabolus consideravit beneficia dei cum respexit suam pulchritudinem et excellentiam, tamen egit gratias, immo contra fecit, quia voluit sibi attribuere quod dei erat, ergo etc. Item videtur quod peccato infidelitatis, quia Anselmus de casu dyaboli et Bernardus de gradibus humilitatis dicit quod dyabolus non credidit se esse puniendum, sive credidit se non debere puniri. Sed qui credidit peccatum ad impunitatem relinqui, se infidelis, ergo dyabolus antequam peccaret appetendo peccavit per infidelitatem. Item ratione videtur: dyabolus nunquam appetivisset nisi credidisset se esse bonum vel posse. Sed omnis qui credidit creaturam posse equari ipsi creatori est infidelis, ergo dyabolus antequam superbiret infidelis fuit. Item videtur quod peccatum curiositatis fuit primum. Bernardus de gradibus humilitatis capitulo vii: per curiositatem angelus cecidit, quia quod prius speculabatur curiose, affectavit illicite et speravit presumptuose. Item hoc videtur ratione, quia curiositatis vitium est diligenter respicere quod non licet appetere, sed id non licet intueri quod non licet appetere, concupiscere, sed dyabolus diligenter aspexit quod super se erat, quando dixit in celum ascendam, ergo etc. Item quod invidia fuit videtur. Augustinus de sancta virginitate loquens de superbia et invidia: huius duobus dyabolus dyabolus est, sed in eo peccato factus est dyabolus. Ergo fuit similiter invidia ut superbia, ergo qua ratione superbia primum et invidia. Item ratione magis videtur: sicut eo ipso est caritas adherere, ita ab oppositis aliud est odire [illegible] vel invidere. Ergo cum eo peccato dyabolus fuit aversus, invidia fuit eius primum peccatum. Item ad hoc notandum quod aliqui volunt dicere ad predictas rationes et auctoritates quod dyabolus similiter peccavit pluribus generibus peccatorum, similiter tamen et principaliter peccatis fuit peccatum su

pbie. et sic respondet unica et breui responsione
ad omnia obiecta. quod dm concludunt sed h'ro
nec dm dicit. nec soluit. ad primum. quia cum
affectus dyaboli simplex sit sic et intellectus. et intellectus non
potest simul intelligere plura uel plures cogitationes habere
simul nec affectus simul et eodem instanti plura pe-
ccata committere maxime quando spectant omnino ad diuersa
actiones. sic infidelitas. superbia. et inuidia specie
diuersa quod non esset non soluit quia predicte rationes non
tamen probant quod peccatum prim' concomitent superbiam
sed quod antecedunt tempore et ideo aliter est dicendum quod est loquendo de pe-
ccato quantum ad completum statum. uel quantum ad inchoationem
et consummationem et confirmationem peccatum dyaboli ini-
ciatum est et per superbiam completum. quia ut sua uidit
pulcritudinem per superbiam consummatum est in habitudinem
quia presumens de se appetiuit quod omnino super se fu-
it et ad quod peruenire non potuit. sed confirma-
tum est in inuidia et odii auersione quia ex quo
optinere non potuit quod appetiuit deo inuidere cepit
et affectum odii concepit et in hiis firmatus est. quia hiis
omnino ipsum a deo separauit et perfectum obstaculum
posuit. sic perfecta caritas perfecte deo iungit et con-
cedo ergo sicut rationes probant quod superbia fuit primum pec-
catum. nam superbia presumptionis et timoris spiritus fuit
genus sed superbia ambitionis primum fuit consumati-
one. // ad id quod obicitur de omissione. nota quod
omissio. nec fuit nec potuit esse primum pe-
ccatum. sicut primum. quia dimissio boni uenit ex a-
more mali et inflammante. unde nullus dimit-
tit aliquid facere quod debet nisi aliquid amet quod non
debet. sic aliquis omittit ire ad matutinas quia
amat sopnum et quietem in lectulo. hec eadem
ratione non potuit primum esse ingratitudo. nec etiam i-
nuidia. dicendum est ergo quod non quamuis omissio inducit
peccatum obmissionis contingit enim obmittere consta-
ciam et esse non est peccatum obmissionis. sed negligencia
quedam contingit obmittere actum et hoc dupliciter.
uel generaliter uel specialiter. generaliter sicut quod comprehen-
dit preceptum affirmatiuum et negatiuum. specialiter
contra affirmatiuum. sic transgressio contra negatiuum non
non obmittit qui non uitat fornicationem. sed qui
non honorat parentes et hoc quod est actus specialis
potest esse actus principalis uel non principalis et non est ob-
missio peccatum principaliter sed in pactu principali sic patet
de eo qui tenetur ire ad matutinas. tenet
se in douete et surgere de lecto et sic de aliis. et
quilibet talis actus. unde est obmissio. ad
hec autem quod sit peccatum aliquid existens esse peccatum
obmissionis sed quia sit obmissio actus non consta

ciet affirmatiuum et non negatiuum principalium an
nexi et sic autem patet quod non est proposito. quia dyabolus actum
principale aliquem ad quem teneretur non dimisit. sed ad
appetiuit quod non debuit. et sic patet breuiter de omis-
sione. // ad id quod obicitur de ingratitudine dicendum. quod in-
gratitudo potest dici dupliciter scilicet negatiue uel contrarie. nega-
tiue quando quis non est gratus deo ut debet. et sic est circum-
stancia omnium peccatorum spiritualium quando non tamen non est gratus
immo contrarie mouetur ut puta quando cogitat de be-
neficio ut est beneficium et ipsum pendit beneficium ut be-
nefactorem. et sic est speciale peccatum sic autem non pecca-
uit dyabolus quia non cogitauit de beneficiis dei in quantum
erant dei sed in quantum erant bona propria et ideo elatus
est. ad id quod obicitur de infidelitate. dicendum. quod nec peccatum in-
fidelitatis non curiositatis fuit primum. quia oculus sa-
nus et clarus ipsius intellectus non patitur in iudica-
do uel in credendo in prius aliquam elatam ignetur.
// ad id quod dicit quod non crederet et cetera. dicendum. quod ad infideli-
tatis peccatum duo concurrunt. quod est consensus
rationis in iudicio ut si enim aliquis cogitat quod for-
nicatio est sibi bonum. ut cogitat multi quod est bonum
et non consentit iudicium rationis non est infidelis ut patet.
et de dyabolo dico quod non consensit iudicio rationis sed esti-
mauit se bonum. // ad id quod obicitur de curiositate dicendum.
quod duo faciunt consideratiuam de curiosa. scilicet aut actu
multa et utilitas prauitas. unde si dyabolus ex omnibus que
respexit suum bonum eligens reiciendo illa que erant
dei. illa consideratio nec esset culpanda. nec curio-
sa dicenda. quod ergo fuit curiosa ex hoc fuit
quod non fuit bonum. inde elegit. sed malum am-
bitionis et presumptionis incurrit. et ita fuit primo
ratio peccati in consideratione et post superbie. et sic patet quod quamuis
in dyabolo fuit curiositas non fuit ei prima antecedens
presumptionem. nec alia. sed condico illi annexa.
// ad id quod ultimo obicitur de inuidia. patet ideo. probatur
augustinus quod non fuit primum peccatum. nam augustinus dicit. est pulcritudo
superbie in libro de uirginitate et cetera et eam consequitur et si non in
eodem instanti. tamen in eodem tempore sed in more intrinse-
sione. unde in hiis plus grauior confirmata est superbia
et odium deus est dyabolus quia deorsum fluxit et ex hiis in
malicia sua firmatus fuit et ideo magis descendens
peccatum auersione qualis est in dyabolo. non qualis in homini-
bus peccatoribus dicitur quod autem est odio habere ut uitare dy-
abolus. non superbus non ualens conscendere sed compulsus
descendere odit dominum uiltimum et inuidet excellencie.
Ecce questio quid appetiuit ipse lucifer et quam appe-
tiuit deo pariter ostenditur per textum ysaie
xiiii. ubi describitur eius peccatum ascendam in celum ex-
cellus altissimo. sed si de celo empireo. quia ibi erat

g de celo trinitatis. sz in illo non est n equalitas. g ca
e // It sup d ps. q n impius. glo. qr adam et
dya voluerunt rapere divinitatem et amiserunt feli
citatem. sz nc volunt rapere divinitatem q ad ymaginem
tamen. g ad equalitatem. // It B. de gd. huius
b iniquitas tua non ita momentanea sz odio di
gna e sempiterna. q tuo dilectissimo et altissimo dno
desideasti sp equari // It q sit appetibilis vi. rone quia
similitudo e appetibilis. Sz similitudo equiparans e huius. g vi q
valde facile fuit eam appetere. eo q magna
esset inclinatio // It q omne q pt cogitari dele
ctabile pt appeti. sz dya pt potuit cogitare delec
table esse tale qual e deus q summe delectabile e esse
dm. g vi rationabiliter q h potuit appetere // It qd
appetierit vi. et dya superbus appetit ad q videt e
se. g h e ro superbie. Sz sup lucifer in statu illo
nich erat n deus et ei celsitudo. g appetiit
divinam celsitudinem. It tm excellens fuit sup
bia q excellit invidie et odij mali. Sz n
tm dya odit et invidet ceteris di. ut homini.
imo et invidet ipsi deo. g non tm ceteris p esse. sz
et deo se voluit equare. Item licitum e appe
tere similitudinem conditoris. si g dya illicitum appe
tivit hanc progressus e. Sz vi similitudo confor
mitatis non e nisi similitudo equalitatis. g hanc ap
petiit lucifer. ut vi. // A. 1. thi. 2. adam non
e seductus. etc. glo. non e credendum qd vir
spiritali mente preditus appetivisset esse sic deus.
si non e credendum de homine. et adhuc sapien
tior illo esset angelus multo minus e credendum de eo
// It ansel. in li. de casu dya. n appetiit ad qd
non pervenit si stetisset. sz nunq pificatus fuisset
de. g etc. // It quod h non sit appetibile vi
divina trinitas non pt mente capi. g nullus pt co
gitare equalitatem ad dm. sz nich pot appeti q
non pt intellectu capi g etc. // It h probat an
sel. qd deus non pt cogitari nisi ita solus ut nich
ei sile possit cogitari quo potuit dya velle
q n potuit cogitare // It q dya h non appetii
erit ostenditur. qr nich appetiit n ad qd venire
posse se credidit. h pz. qr ipse dixit. ponam sedem
meam. sz nulle n ceteres temnes possit vim q esse qd
creatura creatori possit equari. g cum dya adhuc
stultus n esset si nunq appetisset // It diligebat
dya se sup omia g non volebat esse alius q ille
q erat. sz si esset par deo esset alius q ille q erat
qr esset deus. g cum h non appeteret non appetiit deo
equari. si tu dicis q h appetiit affectu sui
intra primum e appetitu desiderativo. Sz ecctu nullo

n stultus vult esse altas adulterine. qui vellet
esse monachus // Item omne preter e posi
tionem ad levitatem. g si dya appetiit si
ficari deo. dya non peccavit. sz peccavit. g h non
appetiit ... ad. qd duplex e similitudo. s. com
parancie sive equalitatis et imitationis. Simili
tudo imitationis pt appeti ordinate et inordinate. or
dinate ut appetat similitudinem in hijs q nata sunt apti
tudinis et dine accepit cuiusmodi sunt perfectiones
et dotes future. Inordinate vero ut h appetat
id qd non decet. vel deo non placet. ut si appe
tat habere p se. vel se ea adipisci velit. Sed
similitudo equalitatis. nullo modo pt appeti ordinate
sz aliquis mo est appetibilis aliquis mo non. nam
a lo da similitudinem e appetibile. qr n pt cadere in cogi
tationem sine appetitu intellectivo. et ideo nec in appetitum
et si ale fingat. non appetit sz solam fictionem suam
rato e similitudo equalitatis in aliquo condicto non in
dno q ... sic credo q pt appeti.
Dicendum e g q dya quodammodo appetiit simili
tudinem imitationis quodammodo equalitatis. et h ap
parz. si attendatur appetibile et modus appetendi. dya n.
appetiit aliquid per se suam virtute acquirere q appetiit h
fuit imitationis. et h quid aliud optimum si
stetisset. Q aut propria virtute vel q sit in mitis
et sine datore. et ita q nulli subesset. h e solius di
et h e equiparantie. et ita pz. quod appetiit equari
intra virtutes suas. qr pat. et q appetiit esse
sui iuris et ita q nulli subesset. dicit q appetiit
equalitatem. pz ansel. q appetiit p se sine
ministerio vim dni et divise virtutes q consequit
hoc e esse p se omnibus sua virtute // Ad id g q prob
q appetiit divinam equalitatem. concedendum e in aliquo
et hec arguunt rones ad illam ptem inducte qr h
potuit appeti. et maxime ab illo qui fuit superior
simul inter omnes e appetitus. Qd tm obi ulterius n
v3. qr conformius licitum esset appetere similitudinem imita
tionis non tm omnem similitudinem sic concessum e // Ad il
la que obiciuntur in contrarium. facile e respondere p
dicta. q n. obi de adam non e simile quia adam e
ginz habuit et non habuit tantam causam offendi
se ad e q obicit de ansel. ia pz responsio. qr
vim dicit q ad ipm appetere non q ad constantiam
sed qua appetiit. s. q propria virtute sive sequentes
rones que probant q non pt appeti. loquitur de modo
assimilationis. qr si aliquis cogitet dm in equale et
cogitet ei silem non cogitat dm sz fingit. et ideo
non appetit deo esse silis sz fictioni sue // Ad id
q obi. q non appetiit esse alius q h e deus. q ille

Marginalia: ymaginem similitudinem ad dominum appetibile; equalitatem; est; per se; Vel appetens q obtinere potuit ... ; de casu dya; vel quemadmodum

rationes probant quod non appetiit omnino id quod est dei. Ad primum in contrarium obiectum, quod non peccavit, sed appetiit similitudinem, quia non est conversus ad bonum incommutabile. Dicendum quod ipse convertit se ad bonum incommutabile ut esset proprium, et ita ut ad commutabile. Ac per hoc inordinate, et inordinate ad deum conversus superbivit, et aversus a deo et conversus ad se. Et hoc patet, quia diabolus quod dei erat appetebat sibi, et ita finaliter ad se convertebat, non ad deum. Et sic patent omnia quesita.

Consequenter hoc loco queritur de casu sive de lapsione minorum angelorum. Et circa hoc queruntur duo.

Primum est quo genere peccati peccaverunt minores angeli.
Secundum de comparatione peccati minorum angelorum ad peccatum luciferi.

Circa primum sic proceditur, et queritur utrum minores angeli peccaverunt peccato superbie. Et quod sic videtur: Gregorius super moralia: tanto magis homines ad celestia ascendere invident, quanto se a celestibus per inmundiciam elationis deiectos vident; loquitur de demonibus. Item Augustinus de civitate dei: omnis inveniens malicia et malum diaboli fuit superbia. Ergo omnes consenserunt in superbia. Sed nullus in superbia consentit nisi superbus. Ergo et cetera. Item libido est fundamentum civitatis diaboli et radix omnis peccati. Ergo est libidinosus amor, sive amor ad se recurvus, et amor privatus, quomodo hec diffinit ab amore casto. Ergo quamvis aliquid appetiit, sed non appetiit appetibile celorum sicut carnis, ergo superbie vitio. Item est amor commodi et est amor honesti, ut vult Anselmus. Si ergo peccaverunt demones, aut ergo amore commodi aut honesti. Et omnis affectio ortum habet ex amore. Sed non amore honesti; ergo amore commodi. Sed hic est amor proprie laudis; ergo et cetera. Contra quod non peccaverunt peccato superbie videtur, quia superbi est appetere preesse, et non subesse. Sed minores angeli voluerunt lucifero subesse; ergo non superbierunt. Maior manifesta est; minor probatur per Hugonem et magistrum, quorum verba quia dicunt quod lucifero consenserunt. Ergo voluerunt quod preesset sicut operabatur. Item maioris dignitatis et sublimitatis est subesse summo deo quam minori. Ergo deo quam angelo. Ergo si superbus appetit quod maioris est dignitatis, si superbierunt, prius appetierunt subesse deo quam lucifero; sed voluerunt a domino distulisse in omnimodum dominium luciferi; ergo et cetera. Item omnis superbus appetit aliquam excellentiam. Si ergo superbierunt, aliquid appetierunt, scilicet se parificare deo, ut videtur dicere magister in littera, quod superbia voluerunt se parificare deo; sed tunc [illegible] minus habent motum ad hoc quam lucifer. Ergo gravius peccaverunt, quod est contra totum scriptum, quod dicit ipsum causam malicie. Si tu dicis quod voluerunt quiescere in meritis et ideo superbierunt. Contra: sed laus et gloria consequitur

premium premiatum. Ergo cum superbus appetat laudem et gloriam, appetere beatitudinem in meritis non est superbie, immo signavie. Item aut appetebant in meritis propter vitandum laborem dilationem, aut propter vitandum laborem. Non propter vitandum laborem, quia angeli non laborant, sicut nec motor primi mobilis. Ergo propter dilationem; sed sancti viri vitant dilationem, qui cupiunt dissolvi et esse cum Christo. Ergo videtur quod ipsi superbierunt. Responsio. Dicendum quod planum est ex dictis sanctorum et glosis quod angeli minores peccato superbie sunt ausi. Sed tamen superbiendi diversitas est inter doctores. Nam aliqui voluerunt dicere quod superbia eorum fuit in consensu superbie luciferi, et consentire superbie non potest esse superbientis, sicut et Adam dicitur superbivisse quia mulieri superbienti consensit. Sed tamen illud non videtur probabile, quod angeli minores prius appetierint alii quam commutabile quam deum, cum unius cuiuslibet affectus inordinate sit [illegible] sibi, et propter appetat se inordinate quam alium, et si alium propter se hoc facit. Et ideo dicendum est quod angeli minores superbierunt, non tamen consentiendo, sed sibi excellentiam appetendo. Et cum se non crederent posse ad id pervenire sine ipsius luciferi sublimitate, qui erat quasi caput, et sibi et illi appetiverunt. Et ideo superbierunt propter se et superbie eius consenserunt. Et hec credende sunt rationes ad hanc partem inducte. Ad intelligentiam autem obiectorum ad hoc notandum quod superbia demonum conformis fuit capiti totius malicie, principi scilicet tenebrarum. Ipse autem diabolus attendens suorum nullum [illegible] et excellentiam et per excellentiam voluit preesse et regere sua auctoritate. Hoc in meritis suis vel in ministerio demones non [illegible] non sunt ausi tamen appetere, sed considerantes illius sublimitatem voluerunt sub umbra illius regere, ita quod non ministrarent, sed quadam libertate potirentur voluntaria, quod videbant se non posse habere sub divino dominio. Cognoverunt enim angeli se esse factos ad practicam [illegible] beatitudinem et ad [illegible] per ministeria et multa; inde ergo superbierunt quod in [illegible] noluerunt beati esse et in ministerio quiescere et in libertate propria voluntate implere. Et hoc totum est supra [illegible] non sit tante superbie quante fuit appetere omnibus preexcellere et nulli subesse. Huius [illegible] ad obiecta respondetur. Ad id enim quod obicitur quod non superbierunt quia non appetierunt, dicendum quod quamvis non appetierunt preesse, noluerunt tamen debito modo subesse, quia noluerunt subesse illi domino qui precipit solum quod bonum est et rectitudinis vult, sed ei qui permittit laxari frenum concupiscentie. Ideo mali homines et superbi potius volunt subesse diabolo quam deo. Similiter potest esse de angelis. Vel aliter, alia fuit ratio, quia non cupiebat ei subesse, sed subesse domino in principio ut ministerio re-

[Margin notes: "super ezechielem"; "August. de civitate dei ... consenserunt et unum ordines ... consenserunt in eadem malicia"; "[illegible]"; "unde"; "in"; "[illegible]"; "aq"; "e"; "qr"]

quiescere/ et h' superbie est. et i' p' sequitur q' obiect. q' glo
sius est deo sibi esse. unum est p ultate. s; non sm extim
tionem superbi ad i° q' obiicitur tao/ quid appetierit
unus primus do. dd. q' in aliquo voluerit esse quieti
et bi sine tuum. q' solius dei est ipsum. non tamen adeo
voluerit primus ut lucifer. et ideo non adeo peccave
runt. ad i° q' ultimo ob. q' gloria est optime cum
mitis. dd. q' superbus magis reputat esse gloriosum
habere a b alio/ q' promittere ab alio optinere. tum
q' de digna fuerit. tum q' de digna ab alio reci
pi. et q' angeli volunt propria auctoritate gerere. p;
q' sm estimatorem superbi excellenciam appetiverunt
non vanam s; sicut patet in superbis/ qui appetunt
magis gloriam et excellenciam vanam. et p h' pz/ quod q
qui appetebant sm mitissimo dico q' non q' labo
riosum nec q' tardum ipsi desidium/ s; ut vile reputa
bant obsequium et ministerium. et h' superbie est.

Secundo queritur de comparatione peccati minorum angelorum ad
peccatum luciferi. et q' ubi habet ordinem adipsum
et q' habet ordinem causalitatis cum dicitur ut apoc. xij.
draco traxit secum terciam partem stellarum. scilicet et magister
exponunt de lucifero et demonibus si fuerit. g aliq mo
pauravit casum eorum. g et c. Item Jo. viij. dicit quod
ipse mendax est et pater eius. g dyabolus est pater mendacii.
g cum mendacium i vocet omne peccatum qui ipse fuit
pater omnis peccati. g et peccati minorum angelorum. et ita
videtur q' sit ordo causalitatis. Item q' sit ibi ordo temporis
sive duracionis videtur. q' hoc dicit et magister/ q' pecca
verunt peccato consenciendo. s; non potuerunt consentire
pro lucifero n q' precesserat prius. n. vult aliquis
aliquid q' requirat quod. g et c. Item h' videtur q'
dyabolus aliquo modo fuit ordinosum suggerendo si
eius prebendo/ n pos suggerere n post q' apparuit/ n
et demonstrative alius conceptum suum nec illi consen
tirent p' q' cognoverunt. g in medio inter peccatum
dyaboli et alius excedit suggestio. vel saltem demonstra
tio/ et preceptio/ et dilucidacio de precepto. s; ista non
possunt sil' esse. g fuit ibi ordo temporis. Sed contra q'
non potuit ibi esse ordo causalitatis sui consequencium. q'
statim ut peccavit/ deformatus est. g cum angeli an
peccatum habent limpidum visum. si viderint defor
tatem/ potius debuerunt a peccato retrahi q' eius ex vel sug
gestionem imitari. g non peccaverunt eius ex vel sua suggestione.
Item q' n fuit ibi ordo temporis videtur/ q' statim ut dy
abolus peccavit/ corruit. alioquin fuisset dedecus
peccati sui decore iusticie. s; omnes sil' ceciderunt. vn
dam. dicit q' sil' est eo. s. lucifero quilibet est in medio
inlitio. g sil' tempore omnes peccaverunt. Item pt ob
q' neuter ordo. q' bon sil' coniusti sunt. et q' n fuit
ibi ordo causalitatis sui suggestionis n temporis/ g si statim distincte
lux a tenebris. statim boni facti sunt lux/ et ma
li tenebre. g sil' n tamen tempore unum et n. Item ad h' q'
neuter ordo ibi fuit videtur. q' si fuit ordo causalita
tis g videtur peccatum aliorum magis remediabile sic et peccatorum hominis
q' ex aliunde habuit remedium. q' aliunde habuit
occasionem. similiter fuit ordo temporis: g videtur q' peccatum mi
norum angelorum sit gravius est non fordaverint divinum
iudicium q' conspexerunt esse luciferum. Pro dd q'
a p pedorum intima a/ q' b tpl'r consuevit poni po/
quidam enim volunt dicere q' non sic fuit ipsi or
do p gradum/ q' maior et excellencius fuit peccatum
luciferi/ eo q' magis superbivit/ n tamen fuit p' peccatum
aliorum tempore nec origine. s; statim in eodem puncto
quo propria voluntate depravatus. sil' et peccavit. et q' alii
tum habuit ad id/ id est consimili modo et eodem genere peccati pe
ccaverunt et concedunt per rationes ad h' factorum po fu
it/ q' non tamen fuit ordo excellensimo causalitatis s;
causalitas large dicta. n tamen agentis verorum et adiacencium
non tamen ad ppetitatem. s; et ad suggestionem. non tamen ordo
temporis. et h' voluit dare sic intelligere. q' in lucifero
simul fuit tempore appetitus et vel expressio et in angelis sil'
preceptio/ et appetitudo et ita sil' tempore peccaverunt. tamen peccatum
dyaboli probavit aliis ut magis exemplum. et ponunt sile.
si celis aspiceret directe in oriente cum esset in occiden
te. sil' fiet conversio. et apparet in oculo/ a minori.
volunt h' esse posse in angelis/ et p h' p solvunt
obiecta. Tercia po est. q' fuit ibi ordo. et q' tamen ad
gradum et q' ad actionem. et q' ad duracionem. q' ad grad
dum. q' id luciferi fuit maius. q' ad actionem. quam alii
probavit exemplum. q' ad duracionem. q' sic in lucifero
necesse fuit tempus an esse quam peccaret. q' non potuit
in eodem instanti habere cognicionem que prexigitur
ad peccatum/ cum deordinata affectione. sic in minoribus
an gelis dicit fuisse in peccando/ cum pecca
verunt/ aspiciendo q' angelis volebat. et ex
inde aspiciendo commodum suum. et h' po videtur i
telligere. cum concedunt sua rationes ad h'
i de te ad i° g quod obicitur q' deformis
fuit statim. pt h' dicendum q' deformis fuit.
s; illa erat inter conscientiam. et ideo non apparuit. q' non
revelavit vel pt dicendum q' est deformitas contra naturam
et h' voluntatis deformitatem contra naturam statim natura cognosc
it et respuit/ q' non modo n uno modo. Sed defor
mitatem voluntatis non sic respuit voluntas/ eo q' ipsa
libera est. et ideo frequenter placet ei actus culpabilis
et deformis. nec unquam talis actus displicet
ei n in quantum adheret aliquo modo iusticie. et q' an
geli quidam adheserunt iusticie. ideo eis displicuit

Incip. viij. pec.

Thom.

motus angeli et deformis voluntas. alii vero non adheserunt, nec in invidiam non perceperunt, sed magis ut apparet bonum acceptaverunt. Ad illud quod obicitur quod simul ceciderunt, potest dici quod simul non quia in eodem instanti, sed quia repente, que in imperceptibili tempore et in brevi post esse ordo, quamvis non percipiatur; vel aliter et melius potest dici quod sathanas non cecidit statim ut apparet, sed post quam primum eius fuit consummatum et confirmatum per odium et invidiam, et post quam facta est divisio bonorum angelorum a malis, de quorum consorcio per divisionem statim repulsi sunt. nec valet illud quod obicitur de primo peccatore, quia peccator specialiter habet penam internam et cumulatam. unde sic homo non statim fuit eiectus de paradiso ut peccavit, sed tamen statim penam habuit: ita videtur de angelo esse dicendum, quod non in eodem instanti cecidit. Ad illud quod obicitur de bonis angelis, dicendum quod citam conversionem bonorum angelorum quam aversionem demonum peccatum luciferi precessit. nam ipse primus superbivit et superbiam suam omnibus indicavit, et ex hoc quidam adheserunt sibi, alii vero restiterunt et adheserunt deo, et similiter isti lux, illi tenebre facti sunt, quamvis simul fuit angelorum conversio et demonum aversio, non tamen simul cum peccato luciferi. Ad illud quod ultimo obicitur de excusabilitate per gratiam, dicendum quod pena peccatorum ruinatorum duplex est. sic dico quod non est sufficiens ratio quod peccatum hominis fuit remediabile, sicut infra patebit melius, quia non est simile. aliter enim diabolus dedit exemplum homini; aliter angelus malus homini promittendo et fallendo, sed angelus solum conceptu suo ... unde non dicitur eos temptasse ut serpentes. Beda super genesim dicit quod non aliter eius ruinam precurrerit divini iudicii sentencia in ipsum, quoniam scilicet peccatum eius fuit consummatum ut prius dictum est et declaratum.

Consequenter tractat loco que de conversione bonorum, et circa hoc queruntur duo.

Primo queritur de ipsa conversione in comparatione ad summum principium.
Secundo queritur de eadem in comparatione ad primum.

Queritur ergo primo utrum conversio bonorum angelorum ad deum fuit in virtute nature vel auxilio gratie.

Et quod virtute nature videtur per auctoritatem magistri in littera: non indigebat angelus gratia per quam iustificaretur; ergo iustus erat et preter gratiam. sed quicumque iustus est rectus ordinatur et convertitur ad fontem omnis iusticie. ergo videtur quod illi potuerunt angeli sine auxilio gratie. Item philosophus in tercio de anima: intellectus semper est rectus. sed si non esset rectus, rectitudo esset ei accidentalis. ergo a generatione intellectus ... tunc ipse ... sua erat rectus. sed intellectus est rectus non is qui sursum est conversus, et

convertit se ipsum virtus extra ad divina. ergo videtur quod ipse habuit per naturam. Item si facilius potest quis illud ad quod naturaliter ordinatur quam illud ad quod non ordinatur, sed angelus erat ordinatus ad deum magis quam ad alterum ... erat ordinatum in se ipso, ergo cum sine aliquo adiutorio possit converti ad bonum commutabile et averti a deo, multo forcius absque auxilio aliquo potest converti ad ipsum. Item nulla alia causa est quare converti ad illud quod naturaliter magis diligit. sed angelus naturali dilectione magis diligebat deum quam se creatum, ut in precedentibus est habitum. ergo videtur quod naturaliter convertebatur ad ipsum. Item si sunt in instanti conversionis et aversionis, nulla est mora inter angelos in hoc instanti. sed ergo augustinus incipit dividit hoc est aversione et conversione. ergo prior est aversio et conversio quam gratie infusio. ergo conversio non potuit esse a gratia. Item si conversio fuisset a gratia tunc ante, ergo illi angeli qui conversi fuerunt gratiam sola natura non esset tempus quod ad deum non fuit conversus. ergo non videtur esse culpandus nec puniendus quod deo non adhesit. Ad oppositum arguitur per auctoritatem et demonstrationem. auctoritate sic magister dicit in littera: conversio iustos facit, sed aversio iniustos. sed nulla facit iustum nisi gratuitum. sic ergo conversio fuit a gratia. Si dicis quod intelligit de iusticia naturali, hoc nichil est, quia illam habebant omnes angeli a sua origine. Item conversio creature spiritualis ad deum, ut dicit augustinus, est dies, quia in die fulgor cognitionis et gloria affectionis. sed primus lux precedit diem. ergo si angelus non sit lux nisi per informationem gratie, prius suscepit gratiam quam converteretur ad deum vel divina. Item non est meritum sine gratia, sicut melius patebit infra, quia non habuerunt per opus ... per auctorem accepit deus. sed angeli in sua conversione meruerunt sicut alii in aversione demeruerunt. ergo etc. Item si per sola natura fuisset conversio, cum ergo in illis ... lucifer, potius videtur quod ipse erat conversus quam alii. si ergo non fuit conversus, quia non a virtute nature fuit illa conversio, sed magis ab auxilio gratie. Pro adiutorio evidencia eorum premittendum est quod in conversione ad deum attenditur rectitudo spiritualis creature ad eum; et ... ratione ... motive, nec potest esse ... nisi actu vel habitu sit ad deum conversa. cum ad deum igitur duplex est rectitudo, sic duplex est conversio. est enim quedam rectitudo nature institute, et penes hanc est iusticia originalis; et est rectitudo gratie, et penes hanc est iusticia meritoria, quam accepit in ... ad ... eis in ipsa amabilia. sic intelligendum est quod duplex

Ad ... conversio ad deum fuit per actum dilectionis. actus autem dilectionis ... actus ... gratie, gloria ... ut ... merito de ... vel ... de condigno, vel gloria ... de premio. Dico ergo quod actu dilectionis ... naturalia actu conversi sunt ad deum ... diligendum, non quia natura plus non potest in ipso actu ... sufficienter actu per ... et sua ... gratia in ... illum ... quia natura angelica ad ... conversione tota convertit ... gloria confirmatum in mobile ab obiecto ... fine ... actu illum in perpetuum. hec autem ... in eodem instanti ... prius ... conversio angelorum ... fuit in ... confirmata ... stabilita.

est conversio quedam a se in rectitudine, quedam a similitudine gratie. Per hoc potuerunt [illegible] habere angeli absque gratia, sed per hoc non sine gratia. Quoniam et queritur de quo primo fuit illa conversio. Dicendum est quod illa conversio fuit meritoria et deo placita, ideo non potuit esse sine gratia. Rursus quia per illam conversionem optinuerunt gratiam [illegible] ponere quod conversionem illam [illegible] [illegible] sed consumavit gratia et ideo fuit ibi gratia [illegible] quedam non [illegible] gratia cooperans [illegible] operans, ut dicit magister in littera. Concedendum est ergo quod illa angelorum conversio in qua confirmati sunt non fuit sine gratie auxilio. Ad id ergo quod obicitur quod non indigebat angelus gratia iustificante, dicendum quod iustificatio [illegible] dupliciter intelligitur [illegible] iustificatio. [illegible] quod iustificatio [illegible] non iusto facere iustum, non iustum autem dupliciter accipitur, scilicet privatione et negatione. Privatione [illegible] est non iustum quod iniustum, et tunc iustificatio idem est quod de impio facere pium, et hoc modo non fuit gratia in angelis adhuc existentibus. Alio modo dicitur non iustum negative, et sic non tantum dicitur non iustum quod habet impietatem, sed quod non habet iustitiam gratie, et sic fuit in angelis iustificatio per gratiam, et ab hac iustitia fiunt opera eorum meritoria. Ad id quod obicitur quod intellectus [illegible] [illegible] [illegible] natura [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible] philosophi dicit intellectum [illegible] [illegible] [illegible] illorum ad quem movetur [illegible] suum illud, et sic [illegible] [illegible] synderesim [illegible] [illegible] intelligunt [illegible] [illegible] movetur ut [illegible] [illegible] immo [illegible] [illegible] ymaginationis [illegible] [illegible] intellectus [illegible] suum [illegible] sic forte fecit angelus. Ad id quod obicitur quod facilius [illegible] quis [illegible] ad quod ordinatur et cetera, dicendum quod verum est si id sit inter terminos [illegible] [illegible] conversione [illegible] et meritoria [illegible] [illegible] naturam [illegible] deficiens est [illegible], ideo illa non [illegible]. Vel dicendum quod id est verum quando gratia [illegible] ad [illegible] comparatum, est equalis difficultatis [illegible] [illegible] aliquas non habet veritatem sicut patet in multis exemplis. Ad id quod obicitur de conversione que est dilectionis, dicendum quod [illegible] forte supra conversionem [illegible] ipsa dilectione non habet [illegible] [illegible] quedam dilectio est amoris [illegible] [illegible] [illegible] ut beneficiis quedam [illegible] qua in obsequium [illegible] captivatur amor electivus qua quis optat deo honorem et gloriam. Quedam [illegible] qua in obsequium divinum captivatur ipsa voluntas tota. Sic conversio per appetitum [illegible] est [illegible] conversio [illegible] [illegible] amor [illegible] deliberativa sive electiva [illegible] [illegible] obsequium [illegible] gratie et ab ipsa gratia [illegible] sic patet id. Ad id quod obicitur quod [illegible] differebant [illegible].

quia [illegible] concludit quod gratia non inchoavit, sed non includit [illegible] consumavit, et hoc verum est. Ad id quod obicitur quod [illegible] esset in primis malis si conversio esset a gratia, dicendum quod [illegible] est quia stare potuerunt et non averti si voluissent, et ideo aversio eius imputatur in culpam.

[illegible] conversione bonorum in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eorum conversione meritum sequitur premium vel precedit, et quod precedit [illegible] augustinus [illegible] [illegible] gratiam angeli [illegible] [illegible] [illegible] aliis steterunt illius vite [illegible] [illegible] meruerunt, si ergo meruerunt [illegible] meritum precessit [illegible] [illegible] meritum est via ad premium, [illegible] ordine precedit [illegible] est status viatoris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo in angelis fuit meritum ante premium. Item dispositio precedit id ad quod disponit vel tempore vel natura, sed gratia dispositio ad gloriam, ergo si deus dedit angelis gratiam qua possent mereri et gloriam qua [illegible] prius habuit gratiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debito [illegible] illam esse meritorium. Ergo [illegible] angeli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] erit in actu, ergo prius habuit motum meritorium quam gloriosum. Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angelis gloriam, aut ergo dignis aut indignis [illegible] indignis [illegible] [illegible] fecit [illegible] [illegible] ergo dedit dignis, sed nullus est dignus corona nisi [illegible] [illegible] ergo et cetera. Item si meruit [illegible] habitu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et bene utitur habitu, ergo cum omnis [illegible] [illegible] in gratia bene utitur ea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratia [illegible] gratiam [illegible] esse gratiam. Item si premium precedit meritum [illegible] [illegible] [illegible] meritum, aut [illegible] ad actum [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible] sic [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] ad actum meritum [illegible] [illegible] si non esset [illegible] angelis non posset mereri, ergo nec dignus esset [illegible] quod falsum est plane. Contra hoc est quod magister dicit in littera quod sibi magis placet quod meruerunt [illegible] habitu. Item [illegible] angeli [illegible] meruerunt [illegible] [illegible] [illegible] magna cura et [illegible] nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actus [illegible] [illegible] sed viatoris [illegible] aut ergo [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] meritum sequitur premium [illegible] [illegible] tunc ergo cum [illegible] [illegible] beatitudine non est [illegible] si ad [illegible] beatitudinem [illegible] non est meritum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] affligit [illegible] [illegible] tale meritum [illegible] [illegible] [illegible] non possit stare [illegible] statu beatitudinis. Item magna premia non debent dari nisi magnis meritis et magna merita non sunt nisi magnis obsequiis, ergo et angeli ma-

gratia prima habent et magna obsequia non
precesserunt in quibus meruerit, ergo debet sequi. Item
sicut quia plus dat deus plus exigit a creatura, sed
maius robur virtutis dedit angelo quam homini,
ergo et maiora obsequia requirit. Sed homo non glo
rificatur nisi per magnos labores et multos, ergo
nec angelus sine operibus dignis glorificatur. Sed opera non pre
cesserunt, sed solus motus aversionis, ergo etc. Respondeo
dicendum quod, ut hic dicit magister, et ad hoc ponendo mo
ti sunt rationabiliter, et quia motum, et quia ad motum
consummatum admotum, et quia non intellexerunt, quia non
est meritum sine gratia nec magnum meritum ubi non est
magnum obsequium. Et in angelis propter nobilitatem velo
citatem et ydoneitatem sed conversione dat gratiam et
gloriam, quod in angelis meritum non potuit precedere premium
meritum in quantum condignum, sed solum si ad precedit. Hoc est
meritum condigni. Sed sequitur meritum condigni, sed
et ad hoc pondus mitigavit, quia meritum vel habere
sonat indigentiam, que non videtur posse stare cum
gloria. Quem modum autem hoc meriti satis adiuvat possunt
in militibus, qui bene pugnando merentur annona
datum. Hec autem opinio, cuius sit probabilis, tamen plura habet
sicut adversancia, que in oppositum sunt, scilicet quia fuit ante
posita, quia in angelis meritum precessit premium non tempore
sed natura, et ideo in hoc assignavit. Quia gratia similiter prece
dit gloriam, et gratia cum incepit motum in illo articulo ordi
natum fuit meritorium, et pensat meritum sive quanti
tatem gratie, non sine merito opinio, ideo cum angelis
data sit perfecta gratia in illo articulo, oportet sit cooperatum gratie,
dicunt quod in sua conversione sufficienter meruerit
glorificari, et hoc propter ratione. Est et melius habet fundamentum,
quia meritum requirit et fundat in perfectione voluntatis, non
in multiplicatione operationis. Hanc autem tenent moderni
doctores, ideo huic adherendum est. Ad id quod obicia
tur de magistro, dicendum quod in hac opinione sicut in plu
ribus aliis non assentitur ei. Ad id quod obicitur quod meruit,
dicendum quod est premium essentiale, et hoc meruerunt per conversionem
suam in deum, et est premium accidentale, et hoc merentur premi
sterium, quod faciunt hominibus, et quod accidit beatitudini,
ideo sicut tali premio cum eius merito potest stare beatitu
do, nec affligunt ex perturbatione; sicut nec anime beate
de sede stole perpetue et adhuc nunc, quia nunc
inclinantur. Ad id quod obicitur, quod magna premia requirunt
magna merita, dicendum quod magnitudo meriti non con
sistit in opere exteriori principaliter, sed in interiori, unde
sicut vidua minimum precavit propter ampla voluntate, et si
nichil exterius fecit, sic et ideo multum meruerit angeli
boni. Ad id quod obicitur de homine, dicendum quod homo non ita
to modo ut angelus, ideo tempus meriti habet diuturnius
et ideo non est simile. Sed hoc melius patebit infra .ij. distinctione.

Ad partem ista sunt dubitanda. Et videtur et primo quaeritur de
hoc quod dicit: *Aut in odio habere vel invidere*. Contra nulli
gratia videtur odisse deum, cum omnis natura appetit sum
mum bonum, ergo videtur per hoc, quia nullus aversatur. Respondeo dicendum
quod magister non diffinit hic quantum ad conversionem,
sed aversionem consummatam, in qua est obstinatio et rebe
llio ad deum odisse. Dicendum quod augustinus illud retractat.
Attamen veritatem aliquo modo habet in verbum, si intelli
gatur de deo, in quantum est summum bonum, ad quod participan
dum facta est creatura rationalis, unde cum semper appetit be
atitudinem, nunquam beatificans odit, sed contingit considera
re deum ut iustum ponentem leges et infligentem
penas, et sic multi oderunt, qui scilicet peccant in spiritu
sancto. Item quaeritur de hoc quod dicit: *Quod data est gratia angelis
cooperans*. Contra cooperans est illo omnis respectu
operantis, sed non habuerunt operantem ut patet, ergo
nec cooperantem. Respondeo dicendum quod eadem gratia dicitur operans
et cooperans ratione diversorum effectuum, et ideo dicendum non
habere gratiam operantem, quia non habuerunt gratiam iustifi
cantem voluntatem. Habuerunt tamen ipsam eandem gratiam ut
adiuvantem in bona operatione, et isti effectus sunt
separabiles. Ad hoc ergo quod dicitur quod nulla est prima, dicendum
quod prevenientem non dicitur ratione gratie liberantis, sed ratione
voluntatis. Vel dicendum quod ille sunt dicte prout habuerunt ex
illo articulo lapso secundum homines, et ideo non habent locum in angelis;
alia patent.

Recta scientia oportet etc. Supra egit magister de
aversione et conversione angelorum. In hac parte
pagit de lapsu sive ruina malorum, et dividit
hec pars in duas. In prima determinat veritatem, in secunda
ovet dubium ibi: *Solet autem queri* etc. Prima pars habet
tres. In prima determinat unde ceciderunt, cum ingo ... de
loco, ibi: *et tante superbie*. Tertio vero qualiter in hunc
ordinem prelatorum, id est et sicut inter bonos etc. Similiter secunda
pars habet tres. In prima movet questionem de ruina locorum quantum
ad angelos minores. Secundo quomodo ad vincendum. Tertio ra
cionaliter ostendit congruendi modum nostros
et nostrum adversarium, prima facit ibi: *Solet autem queri* etc.
secunda autem ibi: *De lucifero autem*. Tertium ibi: *Alius
quoque qui alios* etc. Principaliter ergo in hac distinc
tione determinatur unde angeli corruerunt et de eo quis
locus post ruinam, et quis ordo in loco et officio.

Distinctionem eorum que in hac parte distinctione de lapsu
angelorum tria incidunt querenda.
Primum est de quo ordine vel dignitate ceciderunt.
Secundum est in quid ceciderunt.
Tertium est de ordine sive prelatione eorum post casum.
Circa primum duo queruntur.

primo de quo ordine fuit lucifer.
secundo de quo ordine lapsi sunt minores angeli.
Queritur ergo primo de quo ordine fuit lucifer.
quod fuit de supremo hoc ostenditur. Job. xl.
ipse est principium viarum dei. sed non ordine nature. ergo ordine
dignitatis. ergo fuit precellens inter creaturas et maxime
inter angelos. Item gregorius xxxii. moralium. tertius super ezechielem.
tu cherub extentus et protegens et cetera. quem preparatione
claritatis sue. ceterorum claritatem obumbrasse cre-
ditur. ideo ipse extentus et protegens perhibetur. idem.
de lucifero. ergo et cetera. Et ibidem item. dum ceteris ag-
minibus angelorum prelatus eorum claritate transcenderet
ex eorum comparatione clarior fuit. et item ibidem. illa si-
norum virtutum potestas altitudinis agmina in leticie et
ne viriditate plantata quibus excelsa fuerunt
condita. huic tamen non prelata sunt non coequata. Item
ratione lucifer apparuit omnibus perfectior. et credidit se
posse optime ut nulli subesset. sed hoc non est probabile
nisi videret se omnes precellere. ergo fuit de supremo
ordine. Item peccatum eius maximum fuit inter peccata
generaliter omnium angelorum. immo omnium creaturarum. sed tanto
magis est inimicum quanto in nobiliore natura. ergo si ma-
ximum peccatum habuit omnium aliorum. ergo quoniam ad naturam ceteris
maior fuit. Sed contra. ezechiel. xxviii. dicitur ad lu-
ciferum. tu cherub. sicut exponit gregorius. Sed supremus
ordo non est ordo cherubim. sed seraphim. sicut vult
dyonisius. ergo non fuit de supremo ordine. Item da-
mascenus. ii. li. iiii. ca. ex his angelicis virtutibus
que preerat terrestri ordini scilicet. eius cui a deo terrena
est ordinis et autem terre custodia a deo commissa erat
ii. ar. sui. electione usus est. ergo lucifer secundum damascenum
fuit de infimo ordine. Item ratione. videtur quia
si ipse fuit supremus. ergo magis fuit deiformis.
ergo magis ad peccatum instabilis. ergo non peccavit. aut
si peccavit. non ita profunde sicut alii ut videtur. Item
si supremus inter omnes angelos. ergo inter omnes crea-
turas nobilior. ergo magis a deo dilectus quam diligit
gratia que fecit. ergo cum facillimum fuit dampno
ipsius finale. non videtur probabile. quod ipsum permisit
ruere. Pro solutione. quod sicut testatur auctoritas
sacre scripture et sanctorum. lucifer valde excellens
fuit. et si stetisset in supremo ordine collocatus
fuisset. cum adhuc haberet ex dono gratie expertem nature. sicut
patebit. in distinctione ordinum consumata invenit
experte gratie. Sed ad id quod obicitur quod ille qui dicitur cherub. dicendum
quod seraphim. inter prelatos incendium. et hoc est precauta-
tes. angelus autem secundum alia condictam habuit. plenitu-
dinem scientie. non tamen habuit incendium caritatis
nisi agnita. et quia cherubim dicitur plenitudo scientie. sed
seraphim. incendium caritatis. hic est quod dicitur cherubim
non seraphim. et hoc non ideo. quia esset de ordine cherubim.
sed quia haberet habitum illi ordini convenientem. non sicut
tamen convenientem ordini seraphim. quibus ad illum esset proprie.
ad id quod obicitur quod preerat terrestri ordini dicendum. quod damascenus
hoc dicit quantum ad vim administrativam quod certum ei
erat sub ordine. quantum ad actum ministrij. et per actus ministerij
omnibus aliquo modo competit ex natura. sicut infra patebit.
quia omnes sunt administratorii spiritus. ideo ex hoc
non habetur quod angelus fuit de ordine infimo immo esse
potuit de supremo. et prelatus terrenorum ministerio. Sed
tunc est quod cum in angelo esset vis contemplativa que
magis per administrativam eum deceret. et dicendum. quod vis
contemplativa attendit in comparatione ad superius. Sed ad
ministrativa in comparatione ad inferius. et quia angelus
suscepit occasionem peccandi considerando suam prelationem.
super inferiora. ideo secundum illam vim eum decebit. unde augustinus
dicit. quod ex consideratione angeli superveniendo fuit quodammodo
sicut consideratio centurionis qui dicit. in dominum. et
sum homo sub potestate constitutus et habens sub me mi-
lites. angelus econtrario. prout considerat milites et mini-
stros quasi subditos. ideo elevatus est in superbia. ad
id quod obicitur quod minus habuit fuit ad peccandum. dicendum quod verum est.
attamen voluntas in angelis omnibus libera erat et mu-
tabilis. et ideo sua prout potestate poterat quo nolebat
declinare. et hinc quod ille supremus peccavit. unde ad pec-
catum non necessario convertit pravitas. sed instabilitas.
nec peccatum intenditur ex pravitate. sed magis ex
nature et donorum dignitate et inversionis profunditate. et quia
altior erat ideo cecidit profundius. et quia fortior
ideo ad malum se convertit fortius et inseparabilius. ad
id quod dicitur ulterius quod videtur incredibile quod deus nobili-
ssimam creaturam suam sic perire dimitteret. dicendum quod
nimis dei iusticia ostenditur. quam tamen servat iusti-
cia. ut ordinem institutum nullo modo infringat et in
peccatum odit ut propter peccatum quos carissimos repu-
tavit abiciat. unde credo quod tam spectandum in ordine
servitutis in angelo nobilissimo et in homine.
quorum utrumque propriis manibus plasmavit et deco-
ravit. deus nobis in finibus apposuit et osten-
dit. ut ad discamus quantum deus odit peccatum et maxime
superbia. quia pro uno motu cordis nobilis-
sima creatura omnium creaturarum eternaliter et sine spe
venie est dampnata. et pro uno esu pomi et ipse
adam et tota posteritas usque ad finem mundi est
mortalitati et multis penalitatibus subiecta. et nisi dominus re-
liquisset nobis semen sicut sodoma fuissemus. Ex
hiis efficacissimum relinquitur argumentum. quod horren-
dum est incidere in manus dei viventis. si enim deus

Quia dicitur quod distinctio ordinum fundamentum habet in natura. fundamentum in gratia.
complementum in gloria. loquendo ergo de ordine quantum ad congruitatem naturalium vel aptitudinem.
non quantum ad actualem sic dicitur lucifer fuisse de supremo ordine.
non quia fuit. sed quia ad hoc aptus fuit. tum quia habuit optima
naturalia in natura conformia supremo ab origine creationis in fine longinque.
de illo ergo cecidit. non quia in illo fuit. sed quia fuisset si stetisset.
et ad hoc aptus fuit. unde maxime peccavit. non ex naturalitate. sed ex ne
sublimitate et donorum dignitate et conversionis profunditate. Quod
ergo fuit supremi ordinis. patet per rationes. ex motivo. ex termino. ex
colore. Ex motivo. quia superioritas movit eum ad appetendum
omnium creaturarum dominium et ad regnare libere Ex termino. quia ad
similitudinem dei per naturam ascendere voluit. quod non appetivisset si esset sub domino
aliquo superiore vidisset. Ex colore. quia nullus princeps de singulis
ordinibus ei magna multitudo adhesit

n peperit nobilissimo angelo superbienti, quod esset
decentissimo ante et altissimo in altum se extollen-
ti, cum iacet deleat in mane et abiao in ipso ster-
quilinio.

Secundo queritur de quo ordine lapsi sunt mimores
angeli et de omnibus vel quibusdam. de quolibet
ordine aliqui ceciderunt. Item Gregorius dicit in omel.
penthecostes quod ad omnes angelorum ordines aliqui
homines assumuntur. sed hoc non erit nisi ad restauran-
dam ruinam angelorum. ergo de quolibet aliqui corru-
erunt. Item probatum est quod lucifer fuit de supremo
ordine. ergo si de illo ceciderunt alii ad multo for-
tius de aliis. Item omnes angelorum ordines pro-
curant hominum salutem unde omnes sunt administra-
torii spiritus etc. ergo videtur quod omnibus ordinibus suo ministe-
rio rependant obsequium. ut mutatur
caritatis solacium. sed sic angeli subveniunt hominibus
ministrando. ita homines angelis eorum lapsum rep-
arando. ergo quilibet ordo habuit ruinam. Contra. Jo.
ii. de pe. ii. deus angelis peccantibus non pepercit.
ergo omnes labentes sunt de infimo ordine. quod infimus
ordo censetur nomine angelorum. ut inferius patebit.
Item apostolus vocat demones. ephesios. ult. principatus
et potestates et diversa nomina angelorum dicuntur de demonibus
omnibus preter seraphin et tronos. ergo videtur quod de his
ordinibus nulli ceciderunt. aut si ceciderunt cum
non possit probari per scripturam nullo modo est asseren-
dum. Item angeli cuiuslibet ordinis sunt subtiliores
in natura. sed qui sunt subtiliores in natura subtiliores sunt in affec-
tionibus. quod omne ad sibi simile coaptabitur. et
subtiliores sunt in affectionibus subtiliores sunt in amoribus.
et qui subtiliores in amoribus sunt. subtiliores sunt in volun-
tate malicia. ergo probabile videtur ponere quod si de
aliquo ordine steterunt aliqui quod omnes perseverant.
et si ruerunt aliqui quod omnes de illo ordine. Contra
est quod dictum est quod de omnibus ordinibus aliqui ruerunt
et aliqui steterunt. Responsio. Dicendum quod propter quod sancti dicunt.
et accepit ex scriptura quod de omnibus ordinibus aliqui
lapsi sunt. et hoc expresse dicit hugo et idem probat
diz. cum enim de supremo ordine aliqui avulsi sunt
ut lucifer credendum est quod omnes senserunt aliquam
ruinam. Ad id ergo quod obicitur quod omnes dicuntur an-
geli. Dicendum quod angelus proprie est nomen officii quod est
mitti. quod commune est. ut patebit infra. appel-
latur in suorum ordinum de quo frequentius mittuntur
aliqui et ideo beatus petrus generaliter loquens
comprehendit omnes. Ad id quod obicitur quod scriptura
non nominat omnia nomina. Dicendum quod specialiter in malis quedam
sunt que minorum nominata quedam sunt malorum

itaque in bonis quedam sunt que maiorum nominantur quia
ea sunt bone natura seraphin. quod dicitur cum caritatis
incendium. et troni quod dicitur sedes vel deus regnat
adversus. et ideo nomina horum ordinum demonibus non
attribuuntur. quamvis ipsi ex natura excepti essent dic.
ad hos ordines sunt et ad alios tamen nomina aliorum
tenent. quod quia sunt boni et mali sunt principatus et potestates. ad id quod obicitur de amore
similius. dicendum quod id locum habet in amore naturali non autem
in electivo vel quis tenet pro dominus volun-
tatis non habet virtutem. nam medea credidit fili-
um. et plus odit homo hominem quam serpentem fre-
quenter et maior est discordia voluntatum et quia lap-
sus et status fuit secundum motum electivam non naturalem ideo
non habet hic locum.

Consequenter queritur quantum ad lapsum in quid ceciderunt.
Primo utrum ceciderunt in infimum quantum ad locum
Secundo utrum in infernale supplicium.

Quod autem ceciderunt in locum infernalem. videtur quod
ignis tanto profundior quanto gradus excel-
sior. ergo si ceciderunt de loco altissimo ut de em-
pireo. videtur quod detrusi sunt in locum infimum et in
infernum. Item angelis sanctis propter mundiciam
et lucem sapientie. debetur locus mundissimus
et lucidissimus. scilicet empireum. ergo angelis demonibus
immundis et obtenebratis debetur locus tenebro-
sissimus et immundus. Sed iste locus est infernus ab
fluminis qui dicitur infernus ergo etc. Item homines ma-
li post mortem statim descendunt in infernum. sicut
dicitur job. xxi. ducunt in bonis dies et in puncto
ad inferna descendunt. ergo cum hoc sit angelis
casus quod hominibus mors. ergo statim ceciderunt
in locum infernalem. Si tu dicas quod sunt relicti
extra infernum ad nostram exercitationem. Contra. homo de se proprie
est sufficiens ad malum et satis potest exercitari a
passionibus carnis. ergo videtur superflue exerci-
tationes demonum. et si deus hec permittit videtur in
misericordie agere. Contra. eph. ii. ambulastis
secundum principem potestatis aeris huius. et ideo monstrat
aerem inesse. ergo potestas magis dyaboli est in aere.
Sed non est potestas eius falsa. ergo etc. Item constans
est quod dyabolus nos temptat et temptavit christum sicut
dicitur mt. iiii. demonibus autem non tantum scriptura docet
sed et experiencia. ergo cum angeli non sint nisi operantes
et tecum nos operantur. ergo etc. Item nisi pro nulla
est omnis redemptio dicitur qui descendunt in in-
fernum. numquam ascendunt. ergo si demones de-
iecti essent in infernum neque possent ad nos
venire. sed veniunt. ergo in infernum numquam descen-

Ad. quod in angelo est considerare triplex. officium. et penam. secundum
locum superiorum. ut celum empireum. secundum originem. secundum conformitatem
gloriam. ad cuius ordinem erit ... angelica. ... ad locum ... faciant
officii. quod erit locus medius. scilicet iste aer caliginosus. ... et ...
homines exercet per penam. quod erit locus infimus. scilicet infernum. ... secundum officium
exercendi electos differt usque ad iudicium. Dicendum ergo quod demonibus
debetur caliginosum. et hic locus est aperte eis. ergo ad statum peccati
debetur demones. ergo ad statum exercitii quod aer caligi-
nosus. propter caliginem. propter tenebrositatem et quia erit pena
propter mobilitatem quia erit mobilis angelice substantie ...

Ad. quod de quolibet ordine ceciderunt aliqui. et hoc probatur ratione per generale obsequium. quod permittit
salutem hominum tam per hominem promovendo superiorum. quod homines assumentur ad quolibet ...
ordinum tam per ... labentis fastigium. scilicet ... ille cum magnum cecidit probabile
est et alios ruinam passi sunt alios.

arunt. Respondeo dicendum quod sicut patet ex scripturis locus demonum post lapsum usque ad diem iudicii non est locus iste tantum quem vocamus infernum. sed aer caliginosus in quo generaliter demonum multitudo inhabitat. utrum autem aliqui detrusi sint in infernum. hoc ego nescio nec invenio auctoritatem determinatam. hoc autem bene credo quod aliqui descendunt ad torquendas animas secundum quod habent deputata in scelerum executionis officia. Racio autem quare in isto aere sunt est propter humanum exercicium. sicut enim dicit Augustinus nunquam deus quos presciebat futuros malos eos fecisset nisi pariter nosset quibus bonorum usibus eos accommodaret. unde omnia dispositio sua exigit ut et deservirent bonis angelis obsequium quodammodo electorum trahat et eliciat. sciat enim bene uti maiorum pravis voluntatibus. et ideo non eos detrusit in infernum sed concessit eis aerem ipsis demonibus istum quantum ad statum pene tamen quantum ad statum exercicii sive belli. aer enim caliginosus propter caliginem quantum ad tenebrositatem culpe sed propter mobilitatem et subtilitatem quia convenit velacioni angelice. unde sic angelis bonis sanctis ostensum est. Gregorius: cum nos volunt temptare ut musce. Ad id quod obicitur quod dicitur altissimo in profundissimum. dicendum quod verum concludit. si esset omnino retributum quod meruit. sed deus non statim retribuit sed sicut aliis hominibus eos illius expectat penitenciam quos ipsi sua pravitate induxit peccare. Ad id quod obicitur quod angelis bonis locus debetur altissimus. dicendum quod quamvis sit eis debitus non tamen ibi sunt semper. sed veniunt ad nos et ad explendum suum ministerium. Similiter dico quod quamvis locus infimus et vilissimus sit demonibus debitus tamen eis differtur propter nostrum exercicium. Ad id quod obicitur de hominibus malis post mortem etc. dicendum quod non est simile omnino. sed solum quo ad statum miserie. non quo ad statum demeriti vel exercicii non est simile. sicut ex predictis patebit. anima enim non est deputata ad ministrandum sicut angelus. Ad id quod obicitur ultimo quod deus in misericordia agit cum homine. dicendum quod non. immo misericordia superexaltat iudicium. quia homini fomitem dat scintillam consciencie. sed demoni non dat bonum agere bonum. et homini dat suam graciam et spiritum sanctum suum qui vincit omnem potestatem. quia neque mors neque vita neque principatus neque potestates possunt separare a caritate dei. unde ille amor est adiutorium prevalens omnibus et omnia vincens. propter hoc ut habeat exercicium quia virtus in infirmitate perficitur. dat deus suis sanctis angelum sathane qui eos colaphizet. sicut colaphizavit paulum.

in peccatum

cedo quod esse habent utrum ceciderint in infernale supplicium ignium. scilicet cruciantur ignibus etc. et super illud super id Iacobi iii. inflammata a gehenna. Glossa. gehenna est dyabolus propter quod factum est. sicut enim gehenna semper ardet. sic dyabolus ubicumque sit vel maneat vel vadat semper fert secum tormenta flammarum. Item sicut visione perficiuntur angeli confirmati. quamvis non sint in ministerio absoluti tamen in ipso ministerio habent premium sue visionis scilicet beatam visionem. ergo pari ratione demones penam infernalem. Item videtur a maiori. quia gravius est in conspectu dei iuste omnia ponderantis peccatum angelicum quam humanum. sed homo decedens in peccato sine aliquo intervallo statim punitur gehennali incendio. ergo multo forcius videtur angelus malus. Item in peccato duo sunt. aversio et conversio. et utrique respondet sua pena. scilicet carencia visionis aversioni et afflictio ignis conversioni. sed ille tamen ut peccavit amisit divinam visionem et punitus est carencia visionis. ergo pari ratione pena afflictionis. Sed contra est pena illius ignis. Gregorius etc. Contra Matthei. dicit: Ihesu fili dei. ut quid venisti ante tempus torquere nos. ergo angeli nondum torquebantur. Item si puniretur pena ignis inferni. aut ille agat in passione et sic dignum pati. ergo est dyabolus cum dicitur obsidere aliquem. si secum fert ignem videtur quod eum totum comburat. si virtutem ignis pro miraculo restringat. sed non est ibi ponendum miraculum. ergo etc. Item si ita torqueretur igne inferni. aut ille sit summe afflictus. non delectaretur in peccato hominis sui in faciendo alios peccare. ergo cum multum delectetur non videtur esse probabile. Item si torquetur igne inferni. est notandum quod tres species. carbo. flamma. et lux. quero quam speciem. non lux quia non affligit. nec decet eos secum ferre lucem. ergo vel flammam vel carbonem. sed neutrum [illegible]. Respondeo dicendum quod circa hoc sunt diverse partes doctorum. quidam enim intuentes potencie glossam et considerantes ulcionem divine iusticie sive rigorem dicunt demones [illegible] supplicio ignis inferni [illegible] post ultimam dampnacionem [illegible] intelligunt quod ignem cremantem [illegible] corpora alligata [illegible] demones [illegible] lapsu primario [illegible] corpora [illegible] quibus puniuntur [illegible] [illegible] [illegible] demones [illegible] melius

patebit. et p. nō uideat̄ adē. pun̄i. tū ex ubi
euāgl'ista ē q̄ intentis ē facē ꝑ mala et mala
mixta mixtis. iō alioꝝ pō ē. qd̄ demonib; dif
ferē pena ignis usq; post iudiciū. tū ut eoꝝ ex
ciū. n̄ obmittā. tū et ut diuina mīa ostendā.
q̄ sustin; uasa ire in iritū. īmixta pacie usq; ī
diem quo retribuet omīb; ꝑm fuctū ad in
uentonū suaꝝ. q̄ haꝝ pōnū sit uloꝝ nescio.
h̄ tū ~~que tū~~ q̄ ultio tēū ē nescio. uī. ꝓbabi
lioꝝ. ad iᵒ ḡ qd̄ obī deglo. p; 12. si aspia
ant. sequēcia qd̄ nō intellit de flamma igis
mā. s; deflāmis uicōꝝ. s. ire inuidie quib;
et dolor q̄. ē. ad iᵒ q̄ obī de anglis bōis. dd. q.
nō ē sile. q̄ d̄s ꝓnior ē ad miseand̄ q̄ ad
ꝯdēpᵒ. ꝑ mistiuz angloꝝ nō inꝓditū
ex glā. ꝯ; expedit. ꝯ; pena oio retraheret ma
los ab excitando. ad iᵒ q̄ obī. de dāpnatis
hoīb;. dd. q. n̄ ē sile. q̄ dāpᵗⁱ statī sunt ex
statū deuiti. et iō n̄ oꝫ ꝯdistetuꝝ supplicuū
n̄ sic demones q̄ detinēntur. sic. ī melius pa
tebit. ad iᵒ qd̄ obī de uisione. dd. q. n̄ est
sile. q̄ uisio dī nō pōt stare ē culpa. vn̄ in
sepabilis pena a culpa ē uisionis carencia sicē
de pena afflictiua.

Consequent̄ tēio loco q̄r̄ qualit̄ demo
nes sint post lapsū ordināti. et q̄rūt̄ cē
h̄ duo. Primo q̄. utrū sit ī eis ordinū distītō.
Sedo utrū int̄ malos āglos sit platō.

Venit ḡ utrū int̄ eos sit distīctō ordinuꝫ.
et q̄ sic uī. ap. eph. ult. uocat eos pn̄ci
et ꝑtātes. et alij sci de monīb; alioꝝ ordinū. ḡ
uī q̄ n̄ tenuerit noīa. et nō frustra. q̄ aliq̄ nō
tenuerit rē. et ita q̄ ordines sint distincti. Ios.
Itē ām sua sunt ꝯditi distincti ꝑfci et ordina
ti. s; dyo. dicit q̄ hīt ꝯ uilit̄ data integra
ḡ adhuc manē int̄ eos ordo. Itē n̄ minimū
sō ē iordiātū mīe. q̄ ꝯcāti nō p̄. ḡ demones
suo mō sūt ordiāti ut angli. ḡ et int̄ eos ē
ordo. Itē n̄ angloꝝ quātū erit dele stilis
erit ad ordines. et ꝯrā ad ueniens ꝑfectis or
dines. q̄ dati eis fuīt s; uelūt strenuitatē
ḡ ē sili ꝑ maiorē nīuē strenuitatē fuit or
do et minoritas ꝯ cl culpa sūt ꝯpāti. ꝑ culpam
nō aufēt ordo s; magis ꝑficit. Cōtra
hug̃ de s̄cō uic. omis ī eīndē malicia ꝯsē
senūt. et unū ordinē ꝑ ūse societatis effecīt.
ḡ n̄ ē int̄ eos ordinū distīctō. Itē malu; ē
corruptō quod ꝯ spūr ordis s; ꝑ pc̄m facti sunt
mali. ḡ int̄ ordi. ḡ n̄ ē int̄ eos ordo cum

omis sit mali. Itē maior ē deordīatio
ī culpa sīn ꝑ culpā. q̄ in pena. nā pena re
ducit culpā ad ordinē aliq̄. ꝯ; ī suppliciis
nō ē ordo ut. ḡ nec ī demonib; ī pcis. ꝓb
minorē. Iob. x. ub nll's ordo s; sempiternus
error inhitat. loquit̄ de loco penaꝝ. Itē
q̄to melior ē nā. tanto maior ē ī ea ē
pc̄. ḡ q̄to ā s; supior ꝑ nāiā tanto ī fior ꝑ
culpam. q̄ maior culpa facit priorē. ḡ cu
lpa ꝑuitit totū ordinē ut ī auferet oīo ordi
nē u'c. ḡ nll's ordo ē int̄ eos. Pro dd. q. de
anglis ē loqui q̄ ad statū triplicē. s. glīe
et ut in statute et lapse. q̄ ad statū glīe est
ī eis ponē ordinū distīctōm ꝑfcām. q̄tum
ad statū nē ordinū distīctōm. s; ī ꝑfcām q̄ᵐ
ad statū culpe ordinū distīctōm. ꝯ; ī ꝑfcā et
ꝑ ūsā. ī ꝑfcam ꝓ ꝑuatōꝫ grē ꝯ bilitatē
ut ꝑficat ꝑ ūsam ꝓ ꝑ uenciā culpe. q̄ q̄uis
ꝑ bam illiū nō corrupit. tū fedat et deordiat.
et iᵒ uī ē si acciderat. nā illi q̄ meliora hūert
nlia illi ꝯ uius peccāunt et peccātib; tū ipi q̄
ardencius appetierit. tū q̄ mag int̄ti fuīt
tū et q̄ mō acius uexant. Itē nobilitatis n̄.
ꝑcellūt ī nodiē ut s; ꝑcellūt ī ymagīne et
pc̄. et q̄ᵐ adhuc deteriores sūt et ioī fiores eē
debuit. ꝯcedo ḡ quod int̄ demones ē ordo ꝓ
s; ꝑ cellūti anī illuc. s; tū ꝑ ūsus ad uīctōnē
culpaꝝ. ꝯcedo ḡ rōnes ꝓbantes q̄ in eis sit
aliquis ordo. s; tenuis ut uisū ē. Ad ē tū
q̄ ultio obī. q̄ culpa ꝯsonat ꝓt. dd. q̄ illa
ꝯsonācia mag ē discordācia q̄ ꝯsonācia.
nā magnitudo culpe facit ī uīce mīn. q̄to
maior ē. et ita ī magna nā nō ꝯ ꝯuāt di
gnitatē ordis. s; ī uno mag ꝑuīt. q̄ mag ī fca
n̄ ī culpa ē deticorari ī nā bn̄ ꝯdita sīn in
stitutā. q̄. n. dyo. dicit qd̄ hīt integra
ā ē q̄ᵗ ad sumpta q̄ᵗ ad uiltitutē. ad oꝑō
nē destatā. Que nō ad oꝑō ᵐ oppn̄tur ꝯ
cenda sūt. eo q̄ uim ꝯcludūt. s. q̄ n̄ ē ī eis
ordo ꝑfcus s; mag ꝑ ūsus. et sic patet oīa.

Sedo q̄r̄ cē h̄ utrū int̄ anglos malos sit
platō. et q̄ sit ī dictō uī. iob. plt. nō
ē ꝑtās sup t̄rā q̄ possit ei ꝯpari. et itm ipe
ē rex sup omis filios supbie. ꝯ; demones
sūt hīl. ḡ et c̄. Itē m. xxv. Ite male
dicti ī ignē etnū qui parat ē dyab et āglis
eī. uocat minores demones anglos dyab.
ḡ cū anglis dya' nll's dicit q̄ᵗ ꝯnatue a
dicitz. dī ergo quātū ad ministri liberat. ḡ. c̄.

It g̃deuire

Item quod deservire unus praesit alii, videtur, servitus enim introducta est inter homines, ut dicit Ambrosius, merito peccati. Sed nullum peccatum adeo meretur servitutem sicut peccatum ambitionis et superbiae. Cum ergo daemones illo peccaverint, inter eos magis debet esse servitus et dominium et praelatio. Item huius liberi arbitrii voluntatem sub lege potest se facere servum sempiternum. Sic dicit Exo. xxi. Sed daemones liberae voluntatis existentes, lucifero se voluntarie subiecerunt, dum eius superbiae consenserunt. Ergo et ei sunt servi. Sed contra quod non sit praelatio: Prov. xiii. Inter superbos semper iurgia sunt. Sic dicit Prov. xxi. Ergo cum ipsi sint valde superbi, videtur quod refugiant dominium. Ergo aut non est ibi praelatio, aut si est, nulla stabilitatis est. Item si est ibi, aut est naturae, aut violentiae, aut electae voluntatis. Non naturae, quia illa et post culpam et ipsius eadem manebit. Sed tamen post iudicium cessabit omnis praelatio, ut dicit magister. Si violentiae, ergo quamdiu sibi potest subiugat sibi alium. Sed hoc non est sine quadam colluctatione et pugna. Ergo videtur quod continue sit inter daemones rixa et discordia, quod maxime falsum est, quia mirum modo concordes sunt ad puniendos homines, quod non esset si inter se bellarent. Item videtur quod non sit ibi deservire, sicut servitus et dominium introducta sunt propter peccatum. Ita quod servitus est poena peccati, ergo magis debet servituti deprimi qui magis peccavit. Sed lucifer magis peccavit, ergo omnibus magis debet esse subiectus. Sed nulla est praelatio in qua unus subiciatur multis, ergo etc. Item licet homo teneatur homini in ipso obedire cui subiugatus est et subditus factus, sicut dicit scriptura: Servi obedientes per omnia dominis etc.; tamen quando praecipit contra deum non tenetur, nisi deus, cui semper tenetur, quia dominum nunquam debet subici vel obedire. Ergo similiter quamvis possit aliquis praeesse in quantum dominus, nullo modo potest nec debet ei deservire sub esse. Sed ergo daemon quod dominus praecipit in omni eo quod mandat, vel aliter potest praecipere etc.

Respondeo. Dicendum quod sicut dicit magister et videtur, praelatio est inter daemones et alii imperant, alii obediunt, sicut tangit magister in littera, et hoc satis videtur probabile, tum quia filii tenebrarum quodam modo imitari conantur filios lucis. Unde sicut vident angelos ordinate officia sua exequi et imperia sapientiorum, et maiorum consilio ipsi faciunt maleficia. Tum etiam quia filii tenebrarum prudentiores sunt in generatione sua, et quia habent colluctationem adversus genus humanum, et regnum eorum et exercitus, si esset divisus et sine capite, non posset stare. Ideo sicut homines praeliantes in exercitu quamvis sint praesumptuosi, tamen propter hostium inimicorum libenter subiacent duci et parent, et habent et habent milites et priores et unum principalem ducem. Sic credendum est esse in daemonibus. Concedendum est ergo quod inter daemones est praelatio et prioratio. Ad primum ergo quod prius obiicitur de superbia, quia malitia et invidia quam superbus exercet sine adiutore facit eum libenter aliis subici, tum propter appetitum triumphi. Ad 2m quod obicitur quomodo sit ibi praelatio, dicendum quod est non ex electione vel violentia, sed ex quadam naturali et divina institutione. Aliud enim conditioni data est eis vis ministrativa et potentior uni quam alii, et deus ordinavit ut minus potentes et sapientes magis potentibus et sapientibus subessent in ministrando, et propterea dicit quod est in malo ministrium exercent quod perversi ex conditione acceperunt. Et ita sibi invicem praesunt sicut praeessent si essent boni, et cum cessabit status ministerii, cessabit status praelationis. Et sic patet quod deceptio est praelatio. Ad 3m quod quaeritur quod videtur deservire. Dicendum quod nulla omnino est praelatio deservire, quia cum ipsi daemones sibi invicem praeparant in hominibus, eo quod rumpunt ius et dissipaverunt foedus sempiternum, ideo nulla manet ibi iuris obligatio, sed solum malevolentiae confoederatio nec conspiratio. Nec est simile de homine qui iuste potest praeesse suo, et ideo non valent rationes ad hoc inducte.

Circa ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo quaeritur de hoc quod dicit: Eos cadentes caliginosus aeris huius circulus suscepit ad nostrum probationem. Ergo videtur ex hoc quod congregatio daemonum quod debeat habitare infra circulum ad nostrum exercitium sit deputata. Item in dial. legitur quod quaedam comedit lactucam et statim obsessa est a daemonio et in quod ideo reddit, quod daemon erat in lactuca. Ergo in moriendo, ergo videtur quod sint infra. Respondeo. Dicendum quod divina providentia et clementia locum sequestratum providit daemonibus, ne nimis accederent nos temptarent nec tamen nimis ambo longinqui ut possent nos exercitare. Unde quod habitet in caliginoso aere, hoc divinae iustitiae est, quod vero ad nos veniunt, hoc permissionis est. Unde cum tamen plus sit aeris superficiei, si quaeritur in qua parte, probabile videtur quod sint in medio, ubi est turbulentia et vexatio et varietas impressionum, et hic est quod frequenter commovent ventos et pluvias. Item quaeritur de hoc quod dicit: In isto aere caliginoso qui eis carcer est. Videtur enim quod nullo modo sit carcer, quia discurrunt quo volunt et tamen spirituales sunt, ergo nec prohibentur nec detinentur corpore. Item ventus non potest aerem commovere nec conturbare radium, ergo multo fortius nec spiritum. Item cum non habeant visum corporalem, videtur quod nullis levius sit eis caliginosus, nisi puniri nimis videretur tenebris corporalibus. Respondeo. Dicendum quod sicut exquisita congruitate caelum empyreum est angelis sanctis locus quietis et raptus, sicut ex luce tum ex spatiositate, ita ut recte possit dici palatium

Dicendum quod inter daemones est praelatio, tum propter invidiae magnitudinem, tum propter odii ardorem, tum ad continuandum perfectum maleficium [illegible] angelos [illegible] praelatio, invident hominibus, unde licet homines in superbia habent in bello unum ducem ut consequantur victoriam, sic et illi. Dicendum ergo quod praelatio in daemonibus [illegible] excellentia naturae in qua sunt conditi excellentiores [illegible] ex ordine dicit [illegible] ad officium exercendi electi sunt deputari [illegible] malitiae [illegible] ad nocendum hominibus sunt [illegible] unde voluit obedire [illegible] nocendi sic [illegible] exercent ordinate [illegible] diversi.

attestans claritati et tranquillitati/ apostolorum cuius/
sic per oppositum. aer iste caliginosus carcer est.
quia pinguis/ artus/ et obscurus. non obscuritate que
obscuret. uel arti que angustet. set pocius que
attestatur nimis arti et frigori inquietatis/ et
commotionis a(e)ris terreni/ et ideo iste carcer dicitur. et hic
alio modo locus carceris. locatur spiritus/ alio modo corpus/ ita
quod alio et alio modo incarceratur. et sic patet obiectio.
Item queritur de hoc quod dicitur. Nec dabit potestas adhuc
potestas temptandi homines quam modo non habet. contra Iob.
xl. non est potestas super terram que possit ei comparari.
ergo si uires eius excedunt nimis/ pocius uidetur quod
deus debet non augere posse quam deminuere. ut
uidetur in uiste agere et equalis/ dum exponit debi-
lem forti et confortificat fortem contra debilem. Responsio.
dicendum quod potestas illa de qua loquitur iob. est potestas natu-
ralis. ubi non est potestas temptandi. nam potestas
temptandi debilis est. non fortificatur per consensum
temptati/ debilis non est hostis. qui non uincit nisi uo-
lentem. quia tamen propter nostram concupiscentiam et ignoranciam
multipliciter nos decipit et alliciat/ ideo fortis est
et adeo quod pauci essent. qui eum uincerent. nisi deus
eius astuciam et fallaciam reprimeret et restringeret.
quam in fine iusto iudicio permittit dilatari.
et ideo potestatem temptandi dicitur dare non confirmando nouam
potentiam. Set sinendo ipsum operari per illam potentiam. et astu-
ciam. quam iam habet. Item queritur de hoc quod dicitur. quod non est fas
ulli spiritui qui uictus est in pugna augere. contra probabili-
ter creditur quod cum magnus qui temptauit adam. temptauit.
christum et ideo uictus est. ergo uidetur quod nunquam amodo temp-
tet quod est contra textum apocalypsis. Item si hoc est uerum. ergo
uidetur exercitus demonum adeo diminuetur. in fine/ quod
temptare non possit. hoc autem falsum est. immo forcius
temptet in fine. Responsio. dicendum quod esse hoc difficile est
uerum declarare. quod si fiat diminutio in illo exercitu
demonum/ non uidetur improbabile. cum ita uideamus
contingere in bellis. ut qui superatur amoueatur
a bello/ quamuis tamen et quod difficile est declarare. unde quidam
dicunt origenem. melius est dubitare quam super hoc ad
diffinire.

Supra dictum est quod angeli etc. Superius egit ma-
gister de auersione et conuersione. In hac parte

c. vij. d.

agit de confirmatione et obstinatione eorum. et diuiditur hec pars
in duas. In prima agit de confirmatione et obsti-
natione. Secundo uero de ministeriis eorum ad hoc. i. d. eiusdem. et licet
mali angeli etc. prima pars habet uiij. particulas.
in prima ostendit quod alii angeli post conuersionem
et auersionem sunt per graciam confirmati. et alii per ma-
liciam obstinati. In secunda quomodo intelligitur hoc ante li-

berum arbitrium. et ideo proponit ad hoc i. Set cum non boni pec-
care possint etc. tercio declarat i. adhuc dicimus
quod boni tantam gratiam. In quarta et ultima explanat
quandam auctoritatem inductam ibi. Nec est quod ieronimus ait
etc. et circa duo hic declarantur. primo qualiter mali
sunt in malo obstinati. et boni in gratia confirmati. secundo
quomodo confirmatio et obstinatio stet cum libertate ar-
bitrii.
Distinctionem hanc partis. est duo incidit hic quod
primum est de obstinatorum malignitate quo
ad malos. primum est celi. alterum. iniuncte quod ad bo-
nos et malos. Circa primum queruntur tria.
primo queritur utrum in demonum uoluntate sit possibilis rectificatio.
secundo utrum sit in eis male uoluntatis continuatio.
tercio utrum sit in eis male uoluntatis intensio.
Videtur ergo primo utrum affectio uel uoluntas de-
monum possit rectificari. et uidetur non. uidetur per
damascenum. dicit quod hoc est angelis casus quod hominibus mors.
set homo post mortem non potest reparare bonam
uoluntatem. et ita quod amisit in uita etc. Item
augustinus. in li. de fide. ad petrum. sic creauit deus an-
gelos. ut qui uellet proprio bono essent. et qui
nollet nunquam eos diuino munere repararet. Item
hoc uidetur rectius/ sicut est gratia confirmatos in bono. et obstinatos
in malo. Set angeli statim. ut boni mouentur sunt confirma-
ti in bono. ergo et mali statim ut peccauerunt ob-
stinati sunt in malo. Sicut ergo boni non possunt cadere
ita nec mali resurgere. Item grauius peccauit an-
gelus quam homo. ergo et ideo ulterius debet puniri. Set peccatum
hominis punitum fuit aliqua pena irremissibili. ut
pena mortis/ de qua nullus euadit. ergo necesse
fuit peccatum angeli/ quia erat mors spiritus angelici
puniri pena mortis. set non potuit puniri pe-
na mortis naturalis. ergo necesse fuit ipsum puniri
pena duplicius eterne. Set contra ad rectificatio-
nem uoluntatis duo sufficiunt. hoc est scilicet et sedatio diuine miseri-
cordie et ideo primo. Set utrumque horum potest esse. circa angelos
lapsos esse. ergo et uoluntatem eorum rectificari. quod autem
possit esse condonatio miserie/ quia misericordia dei est infinita.
peccatum luciferi et demonum est finitum. Set infinitum
uincit et superat finitum. ergo diuina misericordia potest
remittere illud peccatum. si tu dicas quod potest deponere
set non de condecencia. contra. decet nullam dei manife-
stacionem esse summam. ergo si sic manifestatur in summo. s.
in remittendo maximum omnium peccatorum. set hoc fuit peccatum
luciferi. ergo decet ipsum condonare. Nec autem
possit esse dolor primo in diuersis ostendo/ quia non
aliquis sentit sibi adesse quod odit. et abesse quod
diligit. dolet et cetera. quia sic de aliis. decet.

primi. dolor est dilectio ab his rebus que nobis nolentibus accidunt. Sed diabolus scit se ex parte sua amisisse illam nobilitatem quam habebat in celo et incurrisse penam in inferno, et primum maxime diligit et secundum maxime odit. ergo penitet de hiis que fecit vel que voluit, vel saltem posset esse ipsum dolentem ad hunc statum devenisse, sed modo non est. ergo potest ex parte angeli esse dolor penitentie, ex parte dei donatum munere, ergo etc. Item hoc ostenditur quia si voluntas angeli non potest rectificari, aut hoc est ex parte dei, aut ex parte angeli, aut ex parte peccati. ostendit ergo primo quod non sit ex parte dei triplici ratione. Prima est hec. obstinatio in male voluntatis vel impossibilitas ad contradictionem voluntatis se defectum solum, ergo non habet causam efficientem sed deficientem. Sed deus nullius est causa deficiens. ergo non erit causa vel ideo huius impossibilitatis. Secunda est hec. deus antecedenter omnes homines et angelos vult salvos fieri ut dicit Damascenus, quia non creavit suum plasma ad penam sed ad gloriam. Si ergo non vult angelos malos liberari hoc est solum voluntate consequenti. Sed voluntas consequens est ex causa precedenti ex parte illius. ergo ulterior que hic accedit non est ex voluntate dei. Tertia est hec. Si diabolus veniam peteret deus non repelleret, quia sicut dicit Ambrosius ipse recipit confugientes ad se, et ipse iustus est. Sed hec iustitia deus nullo modo faceret, si propter quod hoc deo fuerit si presumpserit de bonis de pena propria non acceptat. ergo sicut si peteret de malo, vel quia mala recitat, et hoc spectat ad summe misericordiam. ergo ideo quod voluntas diaboli non potest rectificari non potest principaliter venire ex parte dei, ut patet ex hac triplici ratione. Ostendit etiam quod non ex parte natura angeli venit hec impossibilitas per auctoritatem Augustini de civitate dei. Si humana natura postquam a deo avertitur bonitate perdidit voluntatis, et ex se ipsa rursum hoc potuisset nullo possibili hec natura habet angelica, que quanto minus gravatur pondere corporis tanto magis hec est predita facultate libertatis arbitrii, quia angelus peccando non amisit arbitrii libertatem, quoniam libertas arbitrii est ei naturalis. Sed ratione libertatis arbitrii erit susceptibilis contradictionis alterius nature. ergo adhuc quantum est ex parte nature sue est susceptibilis. Item si natura angeli esset causa illius impossibilitatis, tanto maior, per modum naturalis, est causa cuius sibi est causa, quia sola voluntas advertat deo. ergo deus esset causa qui talem naturam fecit. Si ergo nullo modo deus est causa impossibilitatis ad bonum neque natura angeli. Ostendit etiam quod ideo non sit ex parte peccati angelici, quia peccatum angelicum non excessit peccatum hominis in infinitum quantum ad aliquas conditiones. ergo non innovavit infinitum plus quam

peccatum hominis. Sed peccatum hominis et si auferret constitutionem, non tamen abstulit possibilitatem ad contradictionem, ergo nec quod peccatum angeli et si magis elongavit, non elongavit infinite. ergo nec quod elongavit causa possibilitatis ad redeundum, et non erit ideo ex parte peccati. Item quantulacumque gratia si adveniret voluntati diaboli expelleret totam culpam. loquor de gratia gratum faciente, sed morbus qui modico remedio advenienti potest curari non dicitur de se incurabilis, sed propter defectum remedii. Si ideo non assit, ergo impossibilitas rectificationis in voluntate angeli non est ratione culpe prime. Item culpa non inducit necessitatem voluntati, quia est libera et voluntas est et est flexibilis et vertibilis. ergo si non inducat necessitatem ergo nec aufert possibilitatem ad oppositum et ad contradictionem. ergo non venit illa impossibilitas ex parte peccati. ergo nullo modorum predictorum. quod sicut dicunt et auctoritates, voluntas diaboli nullo modo potest rectificari quia hoc tribuit potentia dei aliquam habitam aliquam ordinatam actualem. Si autem intelligatur de potentia absoluta absque dubio potens est deus diaboli restituere bonam voluntatem, sed ex parte diaboli non est ordinata aliqua actio. immo sancti est voluntas eius ipsius, ut sancti dicunt et rationes ostendunt. Si autem queratur causa impossibilitatis ad contradictionem, illius est actio, quia ad contradictionem voluntatis pacti perpetui lapsus duo concurrunt scilicet ex parte voluntatis pena, et ex parte dei gratia sanans, et utrumque deest diabolo, pro eo quod deest ei via rectificationis. Si quis vult scire cuius horum est defectus altius, dicendum quod defectus penitentie est ideo quia deficit gratia gratum faciens, que ad illam disponit penitentiam interiorem. Rursus si queratur quare deficiat penitentia, dicendum quod deficit gratia gratis data, que prevenit voluntatem ut peniteat, et sine qua nemo unquam se preparat ad gratiam, sicut inferius melius patebit. Si quis queritur unde veniat defectus gratie gratis date, vel quare sit ideo, absque dubio defectus non potest haberi nisi causam deficientem et hoc non est nisi natura angeli. Nec est pro causa, sed necessario est quia ipsa culpa, qua diabolus ita exorbitavit et egit ut non pateat aditus gratie. Et ideo consenciunt omnes qui recte sapiunt causam illam. Sed unum habet culpa diaboli hac immensitas diversificati sunt variae opinantes. Quidam enim supposuerunt communem ex parte eius ex adversitate iudicantis, quia diabolus et angeli eius gravissime peccaverunt, deus severus iudex statim condempnavit eos, sicut iudex magnum latronem in turpi latrocinio deprehensum statim faciat suspendi, quamvis differat suspendium unius pro latronis, quod potuit habere aliquam excusationem.

quod hic non congruitatis est. quia etiam quod dyabolus nisi peccavit, tunc videtur posse redire; et nos videmus quod demones faciunt mala cum sceleratissimis frequenter, et aliquis aliquando qui modicum peccaverunt deinceps [illegible]. et ideo congruitas tamen est. Alii supponunt rationem ex comparatione culpe demonum peccantis. quia peccans fuit substantia spiritualis solo, non habens pondus carnis, et quia illa spiritualis est semper in actu suo non lassatur, immo continue habet inordinatam voluntatem, et continue gerit impugnationem [?], ideo non offertur sibi gratia. Sed iste non sunt rationes necessitatis, tamen quia pondus carnis non inclinabat hominem primum ad peccatum, ideo non adeo excusabat ut peccatum ei esset remedium fortitudinis [?]. nec etiam absentia carnis adeo angelum impediebat, similiter nec alia ratio, quia deus gratiam gratis datam frequenter dat homini existenti in actuali voluntate peccandi, et hec non similiter stat cum culpa, et huius exemplum patet in paulo, qui cum iustus est et ordinatus [?], vere in actu persecutionis. sunt tamen congruitates quod ad aliam [?]. Alii supponunt rationem ex parte eius relate ad modum peccandi, pro opposito ad peccatum hominis, quia homo alio suggerente peccavit, ideo dignum fuit alio relevari. Rursus quia totum genus humanum cecidit, ne totum periret, congruum fuit reducat ad [illegible]. Secus est in angelicis spiritibus, quia non peccaverunt per temptatorem, maxime lucifer. ideo non [illegible] [illegible] [illegible] lumen [illegible] status accepit, quia non persuasus [illegible] sit, similiter quia cecidit [illegible] peccatum fuit [illegible] et spirituale, ideo non debuit [illegible]. [illegible] placuit [illegible] conditori, ut quoniam non tota multitudo angelorum deum deserendo periret, ea que perierat etiam dampnata remaneret. Sed iste similiter sunt rationes congruitatis, sed homo peccavit propria voluntate sine suggestione [illegible], non video quin non possit recuperare bonam voluntatem divino [illegible]. Alii supponunt rationem per comparationem ad statum peccantis. quia tempus meriti et status merendi erat eius perfectus [illegible] ad [illegible] bonam [illegible] vel malam, et ideo sicut homo postquam tempus merendi pertransit, quantumcumque peccavit parum [illegible] mortaliter [illegible] non potest bonam voluntatem readquirere, sic et de angelis [illegible] est. [illegible] dampnum [illegible] angelis [illegible] hominibus mors [illegible] Aug. [illegible] dixit sic etiam [illegible] angelos, ut qui vellet [illegible] bonum [illegible] et qui nollet [illegible] divino munere reparet, et ita tempus meriti et status perficeret [illegible] ad [illegible]. et hec ratio est [illegible] et necessaria.

et hoc patet. quia si aliqua passio in aliquibus [illegible] est eis per aliquid [illegible]. dyabolus autem non potest bonam voluntatem recuperare, ita est obstinatus. et similiter iudicis [?] et aliquis homo peccator dampnatus [illegible] non potest [illegible] ratione modi peccandi. quod non est [illegible]. ergo non [illegible] status [illegible] est ex statu meriti manifestum est quod ista est ratio potissima et necessaria, et hoc clarius patet in peccato hominis si diligentius consideret. Illa peccatum [illegible] sibi in [illegible] non abstulit [illegible] ad iustitiam [illegible] sui [illegible] solo tempore merendi [illegible] adversus [illegible] deus [illegible] offerre gratiam, quam diu est tempus merendi [illegible] ex sua dispositione non offert gratiam, [illegible] ad [illegible] et ita remanet voluntas in [illegible] sempiterna [illegible] in culpa. Et si tu obicias quod cum deus preuidit quod dyabolus lapsurus erat [illegible] peccatum [illegible] ei ita modicum tempus merendi ut non haberet spacium redeundi. Illud [illegible] non attendit [illegible] misericordie [illegible] sapientie [illegible] [illegible] divina sapientia in universo fuit dupliciter creatura, rationalis scilicet [illegible] universum completum, una [illegible] rationalis scilicet, aliam absolutam spiritualem, ut angelum, et quoniam substantia spiritualis est in [illegible], non potuit [illegible] angelus [illegible] perducatur [illegible] et sic [illegible] perducitur ita [illegible] glorificandi sunt dispositi ad [illegible] glorificandum. Et quia sunt spirituales et incorruptibiles, nullo modo [illegible] retardatum [illegible] quod in loco glorie sunt [illegible] scilicet in empyreo [illegible] angelorum dispositi [illegible] ratione [illegible] ideo tempus meriti est eis ita breve perfici [illegible] potuit. et ideo [illegible] ad [illegible] non [illegible] homo quia [illegible] ad [illegible] plene [illegible] dispositione [illegible] angelus est [illegible] distans [illegible] alius conditione scilicet paradisus [illegible] perfici est ei [illegible] diuturnius [illegible] plene [illegible] peccavit angelus statim exivit tempus meriti et status [illegible] homo non [illegible] ideo iste potuit [illegible] ille non [illegible] est [illegible] Aug. [illegible] sacre [illegible] angelus de sublimissimo sui ordinis statu [illegible] resurgere non potuit, patet [illegible] voluntas angeli sine [illegible] non fuit [illegible] ex quo cecidit, quia non fuit ex statu meriti [illegible] et sic [illegible] et ideo sicut [illegible] non possunt [illegible] dampnationis ita angelus malus [illegible] dampnationis. [illegible] salutem [illegible] absentia gratie non potest penitere, et ideo nec bonus [illegible]

forma oba solut. // ad 1m n. qd o q p ee 9 dunato mie. dd q no pt de po absoluta. s3 de po ordiata / que opat s ordine sapie illiu ordie q no corrupit. imo iuiolabili suatur n d3 ee nec pt ee q2 9siliu di et disp n pot mutari aliqua rone. // ad 2m g q dic q sume d3 maifestari mia. dd q ita d3 maifestari mia ut maifeste 9 iusticia et io deriuauit diua bonitas i hoie i fi miserabi maifestatie mia3 et sume maifestauit qn unigenito n pepcit / in angelis aute spitib3 sti et sapi et nobilissie et elegantissie fem e / q2 mia no au fert iusticia / sz eq3 et io errauit orig. qui totum dedit mie di et abstulit locu iusticie. q q uis n sit tante iple tis i supficie / tn equalis e auferre a dd actu iusticie / sic auferre actu mie. ad 1m g q o / de dolore pnie / q pt ee in dya. dd q dolor pnie e duob3 mois. a. n. dolet de culpa / p dapnu q i currit et lesione. et sic dole pt quis ex pis n lib3 sn gra gtis data. et tuc dol3 qn maiore sentit lesione qn delec tatoez / hac dya r n n hz / p bitudie3 pccandi. s3 tn hituris eu dsorbebit apis post iudicium3 / s3 h pna n dispoit ad gram / imo solu e pena / q2 sic penituit et iudas / alio mo e dolor pnie / quo quis doli de culpa. q2 di offensiua. et hec dolor dispoit ad pnia. et h n e sn gra gtis da ta. et h nc dolore dya l ut demones hre non possut / q2 sut ee statu i quo dat gra / et n sibi st ex / et i p illd. // ad 2m q o so dm ue niat i posi tas 9cd qn ueit expte disie oste dt tres roes pme. n expte angli q e dele / sic ostidt tres rones so loco pite. nec et expte magnitudis pcti qntu e dele / sic ostendt tres rones so loco pite. nec et expte ultime. s3 hz culpa rone status. q2 n. e uolutas ex isti statu. ab eit ois gra. q2 i statu dapna tois / adest despato et ultima / que due sz 9di tones oio dispo tes uolutate ad ipos te rectitu dis / tn 1o q ob / q no pt ueire expte pcti. q2 n excedit i infinitu pctm hois. qd uolut solue / q imo / q2 tells angelicus e difor s. et io i tllr i instanti / p ronal sn collatz i tep. et io q2 pctm angli. q2 e at di forme itellem / excedit i pal pctm hois / sic i nulla linea i pali pctm excedit pucu et tpe instans. / s3 hec n pot o3 dice. q2 no o3 q morb3 curabil et icurabil excedat i infinitu. q unus morb3 qui i uno statu e curabil p carentia sn dui nitate fit icurabil. ita e maifeste i morbo

corali. sili uidem maife i morbo spuali. pctm e an morte e curabile / solo a excessu mortis fit icurabile. sile uidem in eatu. qui e cadit de loco pu eminetl / no mout. q aut de turri cad / sn remedio ledit. s3 tn magnitudo et altitudo no e i pal altitudi. et io no u3 ro illa.

Vpposito q i uolutate demon no sit pos in ficatio / q. so utr sit i eis male uo tas 9tinu ato / et q sic. ut. 1. cor. x. que 9uetio x ad be lial / glo. sic xpc oia bn fac / sz dyal oia male. q3 sp fac aliqd. q2 e lra spual no lassata in opando. g et c. // Item. 1o. 3. iij. dyal ab ini cio pccat. glo. ab inicio sue catois i sapiens sp cat 9tinue us3 in psens. // It aug. dei. adps. loquens de demonib3 / dic. n nulla possut ue cari. n pena. si tu dicas q lapse debitu n de actu. ob. q de actu pso / qui dic / q dyal adh io sibi arrogat q pus psupat. // It h ui tre / dya e obstinatus. s3 obstinato e 9fir matio i pori malo. g dya uolutas e 9firma ta i malo q 9misit. g ab illo n pt recede. g. et c. // It angli 9firmati i bono 9tinue hnt bona uolu tes hitu et actu. et eaus q hnt in sui glificatoe / g ab opposito sili uit de demoibus cu sint obstinati in malo / sic alii 9firmati i bono It si possent ab actu male uo tis desiste / possz ali quo mo se ad gram papare. q2 dimitte actu pcti / e papare se ad gram. s3 ipi nllo mo h pt / sic supra pbatu e. g. et c. 9. iac. ij. demones cedunt et 9tremiscut. s3 cede et time no sut actus male uo tis. g ui q aln mouet sn obliquitate. et ita i aliq e mirpolacoe // It si 9tremiscut. et timor retrahit a malo actu. g ui q aln desistant. It i ij. pe. ij. demones n ptat ad usus se ex orabile iudiciu. Glo. magtudie pene3 futi / audiendo p supbis desistut. g ui q cessauit i eis psumedi puitas. salte qntu ad actu. // It demones ulie diligut dm. un d aug. q ullus 9scia pot dm odisse. et si n dicet / dm / ui / q2 ui cuu no del3 extima n uestigia. si g dilige dm e nile t g adhuc e hiles et capti adhuc actum. esto ergo q exeant i actu / cu no moueantur sil plib3 motib3 / et tc ut ui cessat ab actu ma le uo tis. // It dya teptas hc hoiez / pt desiste ab actu extior / ita q nlch mali extius n illi n aliq faciat. s3 plus sunt dni actuu itior / q ex tior. g pt desiste. ut nlch actu male uellt. // It ui. q uo tas p. sibiendi i eo desicit. q2 cessa te ca cessat effcs. s3 io que mouit dya ad pc

ad appetendū diuinā celsitudinē; fuit pulcritu
do et strenuitas natura, et p excellencia q̄ oīm,
ideo sperauit posse optinē. et appetiit. Sz modo nō
habet insensatam celsitudinem. q̄ ut uidetur
nec illā uoluntatem. q̄ iā in eo uariata affectio. Ite
differt dilectio et appetitus. q̄r dileco ē boni. sz appe
titus ē boni ut inuisibil. q̄r hō appetit bonū sibi
[struck: absentē] q̄ n ē in uniuersale u̇se sibi; sz dyabolus bonū uidet
q̄ nō pt ad dī celsitudinem puenire, q̄r reue
lata ē ei sua dampnatō. sicut dicit aug. de ciuitate
sacre scripture. ad sue dampnatōis cumulum test
29 auit. ¶ Ad id. qd. q̄r loquimur q̄. de mala uoluntate
tpsi. s. quantū ad deformitatē, sq tn ad p̄mi
tatē; et quantū ad actualitatē; q̄ tn ad deformi
tatē ē in mala uoluntate dyaboli ꝯtinue. et ī qd
nulla intuent uariatō. p deformitatis delectōnē
suū minoritatē. q̄r ita adhesit macula p̄ma
uoluntati dyaboli. ut nullo mō possit ab illa separari;
ad primitatem ē ꝯtinuatō eius. Dupliciter tn q̄ intuent
uariatō q̄ admodū ī elicitādi. dyabolus n. ad idipsum
q̄ pō appetiit, ē nec p̄mitate ht, sz differentionē
q̄ prius. prius n. appetiit cū spe optinendi. unde
dixit ponam sedem meā ab aquilone etc. nec appe
tit q̄m in se sic ab ito suo q̄ sperat optinē et putat,
et si nō optineat, nō recedit ambitō. Sz mō
ambiendi uariat. sic et in dyabolo ē quo ad actua
litatē; ē uariatio ꝯtinuatō in actu peccandi,
sz tn intuent uariatō q̄ ad genus. q̄r si pec
cat ꝯtinue peccato uni generis, cū nō moueatur
sil motibus diuersis; mō n. peccat superbia. mō
inuidia, mō alius modis; tn uoluntas eius nunquam
requiescat. q̄r nunquam lassatur. cū sit incorrupti
bil in eā ingruet p̄uersitas; semp omnē actum
q̄ eliciat deformat et corrumpat, et ita ꝯtinue pec
cat, et ꝯcedunt q̄ nunquam adh? mō. Ad ē qd
ob. q̄ cedit et ꝯtremiscit. dd q̄ actus naturalis iudica
tur bonus dupliciter. aut ex se, ut puta q̄n ē actus
uirtutis, elicitus ab ipsa, ut abstinē a uoluptas et consilia
aut ex ꝯducto. sicut ut ad reum jacobum sicut ac
tus dr malus dupli. aut q̄r dirigit elicitur
a uicio, ut uelle peccare, aut q̄r uiciū deformans
ꝯcomitatur. ut dare elemosinam ꝓpter gloriā, uel
cū murmure et impaciencia, et sic mō deformat dyabolus actū
credendi. q̄r cū murmure et impaciencia et displicen
cia illi q̄ cedit, mō ī actū illū; et ita credendo
peccat. nō q̄r cedit. sz q̄r nō ex uoluntate cedit debita.
quo cedit; sicut iudicād ē si dyabolus deo obediat.
ad ē q̄ ob. de timore, dico q̄ uerum ē q̄ timet,
sz tn timor iste exilis ē et uoluntas peccandi ad

ē superbia, quod ꝓpter hec non cessat, sicut in latrone,
qui licet timeat furcas, tn ꝓpter appetitum fura
di nō cessat a furto. et ipso timore peccat, q̄r
displicet ei di iusti qui formidat. // Ad ē qd
obicitur q̄ aliud dicas presumptōis desistit. dd
q̄ sic demones; q̄uis nō audeant appetere q̄ ipo
ausi sunt, tn in plurimo nō desistunt appetere. et si
nā posset ī uenire. q̄ p̄ cedent attingere, absqz
dubio idem presument. unde q̄uis sit iudici
um uariat, ꝓpter penarum ī crutiatū, tn appetit nō ē
auulsus, n malū desiderium, imo regnat actu.
// Ad id q̄ ob. de motu nālī. respondent quidam,
q̄ nā et sindē sit extincta. ē tn ab eo ꝯsopita.
et h. aug. maliciā sopitam q̄ ī actū suū non
pt exire. // aliter tn potest dici. q̄ sic libauit
deformabat actū comedendi, et g̃ deformat
actū nālē, cū ei adiungitur. ex hoc ē h. licet a
natura nālē appetat bītudinem, tanta ē puersi
tas iudicii, ī eo et uoluntas sunt n dicit eam bītudinem
n indiuiduum eius; et ita nunquam exit in appetitū bī
tudinis; peccat; q̄r motū illū q̄ nā inchoat ī
elicitando, uoluntas ꝯsumat deformando. Sic
ī illud dē q̄ dyabolus naturaliter diligit deum, ut ꝯseruato
rem; sz uoluntas dyaboli illā dilectionē refert ad propriam
utilitatē, ideo peccat, q̄r et si deū diligat, tn
ꝓpter se diligit. unde bn q̄ ꝯcedo q̄ exit ī actū
nālē, sz nō q̄ ī puro nālē. // Ad ē q̄ ob. q̄
pt desistere ab actu exteriori. dd q̄ nō ē sile,
q̄r cū dyabolus nō obdormiat, sz ideo uigent
interiores uirtutes. et ita sp sunt in actu, uel ī
uolitione sic in hoīe uigilante; sz op̄ ad aliū ī ē
oīo. li. ar. [struck: ideo pt cessare ab exte ab oīū interiori pt cessare], abstrahi ab illo, ſm diuer
sas ꝯditiones, sz nunquam ab oīū. Vel ergo
dr. q̄ magis sunt deū actum interiorum. si in
telligat quātum ad exhibitionē, ꝓpter in manifesta
tionē; si q̄ in ad exhibitionem alienam, ideo ē sp. aliqs
pt me cohibere ab actu exteriori. et ꝯpelle. nō
sic ē de interiori. // Ad id q̄ ob. q̄ n ui? sī
superbire. q̄r cessauit cā. dd. q̄ ē cā inducens
sz tn nō efficiens nec ꝯseruans. et hec cessa
te; nō cessat effectus. sic pz manifeste. et tal fuit
ī dyabolo pl'?enco. ē alia efficiens et ꝯseruans. et
tal fuit uoluntas dyabolo oblique et cā sua; et h ē et sz
ē in dyabolo. ideo sp ē in eo superbia. et q̄uis nō
assurgat ad illud optinendum; tn adhuc as
surgit ad id q̄ pot, et amplius q̄ pot, quia
ad deum; hōm et aliorum. Ad ē q̄ ultio
ob. q̄ appetitus ē rei uisibil. dd. q̄ appetit

¶ Anselmus de casu dyaboli
nota de spe ...
¶ licet n. desperauit optinere q̄ appetiit, tn ad hoc appetiit, si ualet posset tuerē, q̄ eā obtinet, absq dubio idem presumeret q̄ presumpsit.
actus ...
n uult indiuiduum eius ... ex illa bītudine.

absolutus et deliberatus est in re vnibili [illegible] et in appetitu cum eligentia. sed appetitus uellet quod esset in potestate. non est in re vnibili sed in uoluntate. sed in re que desiderat interius sic aliquis appetit esse uelox sicut yrundo et filia. dyabolus autem quod prius appetiit eo modo quo appeciit uoluntate eligentie non appetit solum sed solum quod est ex se. sed tamen aliquis contendit quod appetit factendum est quod simile eius est ex se [illegible] sive extimatio saltem intellectus petenti quo iudicaret se ad illud posse peruenire contrarius iudicium speculationis dictet contrarium.

Tercio queritur utrum in demonibus sit mala uoluntas in tantum quod ipsi sint peiores quam fuerunt. Dyabolus non plus contentus est quod deo equalem se existimans crederet sed et superiorem se deo dicit. quod in creuisse superbia. Item racione uidetur quod quanto mala facimus mali sumus. ergo quanto plura mala facimus tanto peiores sumus. sed dyabolus plura mala fecit post lapsum. ergo peior est nunc quam quando cecidit quod est in eo uoluntatis deordinatio. Item dyabolus debet maior pena nunc quam quando cecidit sed non est dubium. sed premium in bonis non augetur nisi crescat bona uoluntas. ergo nec in malis supplicium nisi crescat mala uoluntas. ergo et cetera. Item malum est priuatio modi speciei et ordinis sed ista non possunt totaliter ab aliquo remoueri alioquin caderet in non ens. quod dicit augustinus quod ubi nulla species nullum bonum est. ergo si non sunt omnino ablata possunt adhuc diminui. sed hec diminuuntur per peccatum. ergo dyabolus ponet peccatum tanto magis diminuuntur quanto peior est uoluntas. ergo et cetera. Item qui peccauit homicidium corporale est homicida et quanto plura homicidia perpetrat tanto peior est in eo uoluntas. ergo pari racione et multo forciori qui mortem spiritualem perpetrat homicida est et qui plurimam mortem perpetrat peior est. sed dyabolus post mortem per hominis dicitur fuisse homicida ab inicio quod perpetrauit eius lapsum et per processum temporis perpetrauit mortem plurimum ergo et in malicia. Si tu dicas quod crescit mala uoluntas in comparatione ad hominem non in comparatione ad deum. ostenditur contra quia prius nulla est. probo quia dyabolus inordinate modo in deum sicut in hominem. Si ergo in malicia crescit temptando peccatum in homines crescendo crescat in eo malum pari racione cum odit et blasphemat deum quod nullo modo potest beneficium non est prius in quo non contemptum et offendat deus et in quo peccatum non augmentat. ergo in omni peccato crescit mala uoluntas in comparatione ad deum. Sed contra opposita natura sunt fideles esse tales. sed demones non possunt proficere. ergo

non possunt magis deficere siue peiores esse. Item secundum ueritatem possibile in hominibus dampnatis. quia dyabolus et homo mortuus sunt dampnatus sunt in consimili statu sicut dicit damascenus quod hoc est hominibus mors quod est angelis casus. sed post mortem mala uoluntas in homine non crescit. ergo nec in demone post casum. Item hec obiectio possibile in angelis bonis similis non status est bonorum in bono et malorum in malo. sed in bonis non potest crescere bona uoluntas ergo nec in malis mala. Item angelus super est tullius hominibus [illegible] ergo in prima conuersione tamen se conuertit quod non potest amplius conuerti. ergo similiter tamen se auertit quod non potest amplius et cetera. Item in illo crescit mala uoluntas in quo non crescit demeritum. sed demeritum non crescit in eo quia non potest crescere peccatum. ergo si necesse est dyabolus male uelle in potestate est mala uoluntas in eo esse. Item dyabolus et demones sunt redditi omnino in potestate ad quam in primo lapsu. nec possunt magis in potestate esse. sed quanto crescit mala uoluntas fit maior elongatio a deo. Si ergo non possunt magis elongari sicut cecus non potest plus cecari. ergo et cetera. Pro hoc est tamen modis dicendum. quidam enim senserunt quod sicut in angelis bonis uoluntas bona creuit in prima conuersione usque ad tantum et tantum quod amplius non potest crescere. sed solum in effectibus bonis quos efficiunt circa homines similiter in angelis dicere uolunt quod in prima auersione tanta est uoluntas eorum in errore quod tamen fuit deprauata uoluntas malorum quod amplius nec deprauatur nec crescit. sed solum in effectibus quanto plura mala ex equali uoluntate perfecerit et quod supplicium non tamen respicit intencionem uoluntatis sed et actum exteriorem. ideo generaliter puniet dyabolus ex malis que committit frequentem autem hec penis assignuntur superhabunde et spiritualiter anglicanam que illius habet retardatum et ideo totaliter et tantum in prima auersione se conuertit. ideo quantum ad [illegible] sic. Aliorum positio est ista quod in malis angelis semper [illegible] crescat malicia et male uoluntas deordinato. sicut enim patet expressius per ecclesiasticum. dyabolus cottidie peccat nouas malicias cotidie excogitat et quanto quod mala faciunt mali sunt et quod malum adimit de bonitate uoluntatis quia aliter non esset malum. ideo semper bonitas minuitur et ideo magis et magis deordinatur nec est simile de bonis. quia bonum opus non ita apponit ad bonitatem gratie uel uoluntatis sicut peccatum quodlibet adimit. sed [illegible] uidetur dicere quod dyabolus mali non intendant cum dicat ipse superbia eorum qui te oderunt ascendit semper et exponit de demonibus [illegible] ueritas. quod in eis crescat in dyabolo mali sicut in peiore uiatore alia sit in statu dampnationis et necessitate habet ad aliqua mala ideo est talis modus dicendum quod in dyabolo crescat mali uoluntas quantum ad uim committenciam que committit ad homines. sed

quantum ad vim

non quantum ad vim contemplativam, quae est simplex, et nec tamen aversus a deo. Ideo aliter hoc ponis, est ista: ad demeritum enim non male sui demeriti non sufficit inordinata affectio, quia haec est indignatis et erit in sempiternum. Sed requirit ulterius tempus meriti et status merendi vel demerendi. Contra, alius est in statu demerendi quantum ad vim ministrativam, non quantum ad contemplativam, et ideo efficitur demeritum eius et per eum quantum ad vim ministrativam, non quantum ad contemplativam. Ideo aliter hoc patet. Si revocaret ad memoriam peccati in solatio perdentis primi publicentis ut tactum est de [illegible] temporis ad merendum ipsi angelo. Deinde est enim quod angelus spiritualis et incorporeus et propinquus ad gloriam est conditione, ideo est ei tempus breve prefixum, homini vero tempus longius. Sed quia deus sic condidit universum ut maiora et potentiora minora adiuvent, ideo non tantum angelo condidit vim contemplativam qua meretur et ad deum convertitur, sed etiam ad ministrativam qua homini suffragaretur; quia igitur vis contemplativa erat ipsius angeli perfecta, ad illam pertinet est spacium merendi usque ad primam conversionem vel ad aversionem; sed administrativa etiam habet ad homines. Ideo prefixum est angelis spacium merendi usque homines adveniant totaliter ad gloriam, manebit enim quantum ad vim istam status merendi vel demerendi et manebit usque ad diem iudicii. Sed quoniam meritum et demeritum inest in vi administrativa non per viam contemplativam et bonis contemplativa in est conversa ad bonum quia non potest averti, ideo administrativa non habet sic locum merendi, sed quia in malis inest aversa contemplativa quia non potest converti, ideo quantum ad ministrativam non habet nec locum et spacium demerendi. Et hoc patet considerandum dictum manet iustum et ululat. Quia tempus quo a conditione prefixum est non debuit auferri vel bonis nec malis, et illud quod diligentibus deum spacium conversum est in bonum, in peius autem et perversis angelis conversum est in malum; et ideo patet quod crescit mala voluntas in malis angelis quantum ad vim administrativam solum. Non est ideo simile in bonis et malis, quia voluntas in bonis propter influentiam perfectam statim pervenit ad terminum, et ideo quamvis plus bona faciat, tamen voluntas bona propter hoc non intendit. Sed in malis non est ita, quia certius venit a principio et non potuerunt ita se inficere quantum ad hoc magis quam diu durat tempus. Unde et crescit in eis malicia et appetitus nocendi et damnandi hominibus, non sic in angelis bonis. Contra ergo sunt rationes plures quod mala voluntas in demonibus intendatur et crescit quantum ad vim administrativam sive in comparatione ad homines. Ad id ergo quod obicitur quod inordinate motum in deum, dicendum quod sicut in damnatis inordinatus motus voluntatis conversus est eis in poenam et punitur in supplicium, non in demeritum, sic in angelis malis in poenam est conversus ille inordinatus motus.

¶ voluntas n. bona non est adeo [illegible] si adeo

possit

Ad id quod obicitur quod in omni peccato contempnitur deus, dicendum quod non est peccatum quin assit vis contemplativa et quin sit in deum aliquo modo. Sed tamen distinguitur hic ad invicem quantum ad principalem actum. Dicitur enim aliquod peccatum esse in deum, aliquod in proximum, aliquod quantum ad vim administrativam, aliquod quantum ad contemplativam, et secundum quod distinguitur sic loquimur. Ad id quod obicitur in simili quod oppositum natum sit fieri circa idem, dicendum quod id potest in substantiis et accidentibus inseparabilibus, sive sit inseparabile per naturam sive per acquisitionem, quia et in angelis bonis est gratia inseparabilis. Ideo ipse est qui sit culpa eorum in intellectu est in malis angelis. Actus enim inseparabile autem est sile aut qui in consuetudine et hiis quilibet tantum habet de ubi substantia et perfectam. Ad id quod obicitur de statu hominis mortui, sed patet quod non est simile, quia simpliciter exit statum meriti, angelus non. Ad id quod obicitur de angelis bonis quod non augetur in eis bona voluntas, patet quod non est simile, quia voluntas bona non ita est ad oppositum mali. Ad id quod obicitur de simplicitate angeli, dicendum quod in angelo est deficientia duplex, patet quia voluntas deliberativa cum sit libera non modo secundum totum suum posse ex parte sui nullum habet terminum actum maximum est. Quia angelus magis diligit unumquemque aliud et magis odit unum quam alium. Sed hoc non esset si totaliter moveretur in quolibet. Praeterea id non valet propter alius defectus est ibi, quia esto quod possit se convertere prima vice, adhuc posset magis; quia in posse peccare est posse deficere et posse moveri inordinate, quamvis non possit interius moveri quantum ad motum, potest tamen magis deordinari, quia quod esse potest pronitas et inclinatio ad malum, et ita patet. Ad id quod obicitur quod non potest cessare, dicendum quod tamen est quamvis eorum malicia voluntatis non possit immutari, tamen potest cessare a nocumento quod homini facit et per ipsum videtur se in hac necessitate esse non peccabit, et ideo non excusatur nisi in excitat per necessitatem inductam nisi peniteat de inductione. Ad id quod obicitur quod dyabolus est ordinatus ad gratiam, dicendum quod non est malum voluntatis quantum ad opponere suscipiendi gratiam, quia hoc est communiter in omnibus damnatis. Sed quantum ad indignitatem et dyabolus est indignior et per consequens magis indignus, quia magis offendit et abutitur bonis naturalibus sibi.

Quaeritur post hoc quis deliberatio arbitrii immutetur. Et dubitatur in confirmatis quantum ad bonum [illegible] suppono aliquos angelos in sua conditione habuisse liberum arbitrium sic hominem. Quaeritur hic ergo primo utrum confirmatio immutavit libertatis arbitrium, secundo utrum obstinatio auferat libertatis usum, tertium est utrum haec vel illa minuat libertatis dominium.

Circa primum sic proceditur et quod utrum confirmatio mutet libertatem arbitrii [illegible] quod sit ad [illegible]

confirmationem. Ad postremum dicendum quod sic vertibilitas in liberum arbitrium datur per naturam, ergo quod aufert liberum arbitrium vertibilitatem mutat eius naturam et variat. Sed confirmatio aufert liberum arbitrium vertibilitatem; ergo mutat et variat. Item nichil manens idem per se recipit opposita duarum partium. Sed mutabile et immutabile sunt opposita differentie entis, sicut mortale et immortale. Et universitas. Si ergo liberum arbitrium ante confirmationem est mutabile, post confirmationem immutabile, ergo non est idem. Item equales potentie sunt ad opposita, ut dicit philosophus. Ergo cum potentia desinit esse ad oppositum, desinit esse equalis. Sed post confirmationem liberum arbitrium desinit esse ad oppositum; ergo desinit esse equalis potentie. Sed nulla potentia equalis per se immutabiliter manet eadem. Ergo etc. Item potentie distinguuntur per actus et obiecta; ergo sunt diversa obiecta, passiones et actus per ... diversificantur. Sed liberum arbitrium ante confirmationem potest in malum, post confirmationem non potest. Ergo est alterum et alterum. Contra. Anselmus de libero arbitrio dicit quod liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem propter se. Sed hec potestas in confirmatis non tollitur sed fortificatur. Ergo liberum arbitrium non mutatur. Item gratia naturam perficit et confirmat. Sed illud quod naturam perficit et complet non mutat eius naturam. Ergo gratia adveniens libero arbitrio ipsum non mutat. Sed confirmatio est per gratiam, ergo etc. Item omne confirmans aliud est conservans, et nichil conservans est corrumpens; et nichil mutat aliud nisi corrumpat aliquid quod erat in ipso, et nichil est mutatum secundum depositionem. Ergo nichil confirmans mutat. Sed confirmatio istius dicta est quia liberum arbitrium gratia confirmat. Ergo ipsum non mutat. Item gratia confirmans facit esse liberum amissa in angelis; sicut gratia gratum faciens facit liberum a culpa, sed libertas a culpa non mutat liberum arbitrium nec eius libertatem. Ergo nec libertas amissa. Ergo nec confirmans gratiam. Dicendum quod est mutatio aliquo duplex: uno modo quod ad substantiam sui esse; alio modo quantum ad statum. Sed alia via est mutari quod ad primum esse, et est mutari quod ad bene esse. Si loquamur de mutatione primo modo, sic sine dubio dicendum quod confirmatio liberum arbitrium non mutat, cum perficiat et compleat, sicut ostendunt rationes pro deductione. Si autem loquamur de mutatione secundo modo, quod adstruit vel bene esse, sic absque dubio planum est quod liberum arbitrium habet statum et ad complementum quod habet prius. Huic autem mutationi non obviant rationes pro sua deductione, sed solum probant ... quod ipsum negativa ... et per liberum arbitrium confirmatione et alterum non ... Ad primum ergo quod obicitur quod vertibilitas est liberum arbitrium naturalis, dicendum quod aliud est nihil per se non complementum, ut potentia ignis per tendere sursum; aliud est nihil per se defectus, sicut ignis posse extingui. Sic liberum arbitrium est de nihil per se complementum, ut posse in bonum; aliud per se defectum ut posse uti in malum. Ad id ergo quod

obicitur quod aliud mutat per libertatem, quia perdit ... quod ... dicendum quod consequentia non valet: hec vertibilitas duo dicit, quod consequitur complementum ... et eo quod consequitur defectum, et tale quod ... sicut enim dicit Anselmus, posse peccare non est libertas nec pars libertatis.

ob deoppositum duarum. Dicendum quod sicut mortale et immortale duo possunt comparari ad illam vitam, sic mutabile et immutabile ad libertatem. Si enim mortale et immortale utrumque sit privatio, sicut dicunt duas oppositiones essentiales divisivas suppositi. Si autem mortale sit privatio immortalis per gratiam auferentem defectum, tunc non sunt duo opposita sed sunt comparativa, ut calidum quod est in luna potest esse in alto solo, altitudine quantum ad bene esse et suum complementum. Gratia per hunc modum mutabile et immutabile ... in potentia et actu idem manet, et non sit nisi successive. Sed mutabile per naturam, immutabile per gratiam, et sic opponuntur non essentialiter distinguuntur, et ideo non variant substantiam liberi arbitrii. Ad id quod obicitur quod equales potentie sunt ad opposita, dicendum quod verum est, sed non ad omnia opposita, sed ad aliqua, ut potentia ad faciendum et non faciendum ad eandem tunicam, non in eadem parte, ut dicit in perihermenias. Et hoc modo liberum arbitrium confirmatum ad oppositum potest esse, et ideo potentia equalis est sicut ante, quia ergo obicitur non est in malum et bonum, ergo non est ad opposita. Manifestum est quod ista ratio est peccans secundum consequens. Ad id quod obicitur de diversitate obiecti quia liberum arbitrium confirmatum non est in malum, dicendum quod hec veritas habet de obiecto per se malum, autem non est obiectum per se liberi arbitrii, in quantum huiusmodi, sed solum in quantum deficiens, et ideo non sequitur, si non potest in malum, quod non sit liberum arbitrium quod sit ad ... sed sequitur quod non est deficiens, confirmatio enim in luce manifestat opposita, que nullo modo sinit deficere et minus liberum habet posse et velle.

Secundo queritur utrum obstinatio tollat demonibus libertatis usum et quod sic videtur. Liberum arbitrium, ut dicit Anselmus, est potestas servandi rectitudinem; ergo privatio rectitudinis est usus liberi arbitrii. Sed hanc non habent, nec possunt post casum angeli obstinati; ergo etc. Item Anselmus: potestas peccandi non est libertas nec pars libertatis. Ergo peccare nullo modo est uti libertate. Sed demones per liberum arbitrium numquam faciunt actum qui non sit peccatum, nec possunt facere propter obstinationem in malo; ergo perdiderunt libertatis usum. Item libere velle et necessario velle sunt opposita. Sed demones necessario habent nequam voluntatem, ergo necessario volunt malum; non ergo libere. Sed libere velle est usus libertatis; ergo amiserunt libertatis usum. Item frenetici et insani non habent libertatis usum quando plus in eis regnat appetitus sensualitatis quam rationalis. Sed in demonibus est furor modo, amens concupiscentia, fantasia proterva, sicut dicit Dionysius; ergo videntur amisisse usum liberi arbitrii. Item bestie non habent usum liberi arbitrii quia motus sunt impetu. Sed dyabolus maiori impetu movetur ad malefaciendum quam bestia; ergo non habet libertatis usum quia maiori impetu movetur. Unde in libro XXXIII° questionum, Augustinus: videmus fortissimas bestias timore penarum a maximis voluptatibus abstrahi. Sed dyabolus timore pene non dimittit superbire; ergo maiori impetu fertur in malum. Ergo etc. Sed contra. In quo est usus rationis et appetitus est usus liberi arbitrii. Sed in demonibus est usus rationis

quos fecerit et disposuerit. ergo etc. Item ei qui non habet
usum liberi arbitrii non imputatur ad quod facit, sed demonibus ob-
stinatis mala que faciunt imputantur, ergo habent usum.
~~Item ei qui non habet usum liberi arbitrii non imputatur ad quod~~
Item potentia incorruptibilis non alligata organo est in
suo actu et usu. sed liberum arbitrium in demonibus est huiusmodi. ergo
nullo modo potest impediri a suo usu. Item nichil
quod est ab usu liberi arbitrii et sine illo non est, aufert
liberi arbitrii usum. sed obstinatio est huiusmodi. ergo obstina-
tio non aufert liberi arbitrii usum. prima patet per se, quia effectus
suus non destruit causam. secunda patet, quia obstinatio
est in mala voluntate. Item per quam quis peccat, dicitur puniri
sed demon ~~habet~~ liberi arbitrii peccavit. ergo in ipso debet puniri.
ergo demon habet liberum arbitrium et constat quod ipsum non sine exercitio
suo. ergo habet aliquem usum liberi arbitrii. dicendum quod cum multis modis di-
catur usus, sicut habitum est in primo libro, tamen quo ad presens
sufficit quod usus alicuius potentie dicitur dupliciter. uno modo
actus elicitus a potentia. alio modo actus elicitus a potentia
in ordine ad finem ad quem est. primo modo dico usus
liberi arbitrii est libere velle sive eligere, secundo modo usus liberi arbitrii
est rectitudinis servande. quoniam ad illam est. dico ergo quod obsti-
natio demonibus non aufert usum primo modo, quia libere volunt
quod volunt sive consensu. secundo modo sic. quia eorum potentia et si in actum
exeat, non tamen in actum ordinatum in finem. rationes autem
probantes quod demones habent usum liberi arbitrii procedunt de
usu primo et primi secundum viam ... concedende sunt. ad primum ergo quod
obicitur ad oppositum de anselmo dicendum quod anselmus distinguit
liberum arbitrium per actum ordinatum in finem, qui est servande recti-
tudinis, et ita quantum ad usum secundo modo dictum et hoc amittunt
demones obstinati. ad secundum quod obicitur quod potestas peccandi
non est libertas, nec pars libertatis. dicendum quod verum est, nunquam
tamen est sine libertate, sic nec peccare est sine usu libertatis,
sive libere volendi. omnis enim qui peccat, libere vult, aut
ideo ... peccatum usum liberi arbitrii non excludit sed includit. ad
tertium quod obicitur quod libere velle et necessario velle opponuntur.
dicendum quod duplex est necessitas, quedam actus extrinseca, ut
potentie necessitas coactionis. et hec opponitur ei quod est libere ve-
lle. opponuntur quedam vero est a dispositione intrinseca, et hec
non opponitur immo stat similiter cum libertate, talis est in liberi arbitrii
demonum. quia ita conglutinantur malo, ut nullo modo ve-
lit ab eo separari. ad quartum quod obicitur de freneticis. dicendum
quod frenetici sic habent usum, tamen quia absorbetur usus
rationis, et magis aguntur quam agant. demones autem licet habeant
fantasiam perversam, tamen usus et actus rationis non excludit
illa enim perversitas ... est ab liberi arbitrii. ergo sit ab intrinseco
non sicut ponimus in frenetico. ad quintum quod obicitur de
bestiis quod absolute habent. ergo ... impetu moventur.
dicendum quod illo impetu movetur quod non habet refrenare, hic autem
refrenans est duplex, scilicet natura et ratio. impetus autem qui

magis repugnat liberi arbitrii est ille quod excludit re-
tinaculum intrinsecus, non quod excludit extrinsecus. quoniam
ergo impetus bestie excludit retinaculum intrinsecum, quamvis
possit retineri per ... quod est extra, ideo non habet liberum
arbitrium. demon autem habet potentiam interiorem per quam sine aliquo
exteriori repellente posset refrenari, et que a nullo extrin-
seco superari, et ideo impetus demonum in malum liberi arbitrii
non repugnat sed consonat, et sic patet quintum.

Tertio queritur utrum confirmatio vel obstinatio
diminuat libertatis dominium. et quod confirmatio mi-
nuat videtur, liberior est potentia et magis suorum actuum do-
mina, que omnino nulli subiacet necessitati quam que sub est.
sed liberum arbitrium confirmatum necessitatem subiacet ad bene faciendum, non confirmatum
vero minime. ergo confirmatio diminuit dominium. Item quanto
potentia amplior, tanto liberior. sed confirmatio artat liberum arbitrium ad
bonum, ante vero erat indifferens ad bonum et ad malum.
ergo videtur quod liberius erat ante et magis dominans ac-
tuum. Item potentia que exit in actum ex se ipsa
magis est suorum actuum domina quam que exit medio alieno
beneficio sive gratia. sed liberum arbitrium angelorum non confirmatorum ex se ipso facie-
bat quod volebat, confirmatum autem quod facit implet per gratiam.
ergo liberius erat ante confirmationem quam post. Item
hec ipsum videtur de obstinatione per anselmum quod dicit quod potestas
peccandi addita libero arbitrio ipsum diminuit. ergo in-
tantum magis actus peccandi ergo magis necessitas pec-
candi. sed hec est in obstinatione, ergo etc. Item liberius
est ad quod nulli subiacet servituti, quam quod subiacet. liberum arbitrium
in obstinatis subiacet servituti peccati, ante vero minime. ergo etc.
Item liberior est potentia quanto facilius exit in actum ad quem
est, et tanto minus libera quanto difficilius est ad ipsum, sed dif-
ficilius est angelo obstinato velle bonum, ergo videtur quod in eius
liberi arbitrii sit maxime dimissum, ergo quod obstinatio non dimi-
nuit. contra dicit dionysius de divinis nominibus. data in quam ipsis angelis dona
nequaquam mutata dicimus sed sunt integra et splendidis-
sima, ergo liberum arbitrium fuit eis datum, ergo manet, ergo non est di-
minutum. Item in libero arbitrio dicitur libertas quia non potest cogi. ergo
si libertas diminuitur, aliquid coactionis introducetur.
sed liberum arbitrium obstinatorum nullo modo potest cogi. ergo nullo modo
potest diminui. Item si diminuitur per obstinati-
onem et per ... ergo cum sit in ... omnino possit au-
ferri. ergo videtur quod aliquid perdant demones liberi arbitrii, quod est supra
improbatum. licet autem confirmatio non diminuat sed augeat
ut videtur per anselmum in libro de libero arbitrio quod sic dicit. quod habet quod decet
et expedit, ut potest id perdere, liberius est quam qui potest. sed liberum
arbitrium confirmatum non potest perdere iustitiam et rectitudinem quod
expedit et decet habere, non confirmatum potest, ergo etc.
Item quanto magis ad assimilatur illi quod est liberum in
fine libertatis, tanto liberius est. sed liberum arbitrium confirmatum ma-
gis assimilatur deo, quam liberum arbitrium non confirmatum. ergo est liberius.

q duplex libertas arbitrii scilicet a coactione quia a servitute coactionis quod actus liberi arbitrii
a necessitate ... ad primam eque liberum et ad angelorum et demonum
... ad tamen liberius est in bonis minus liberum in malis.

Item omnis potentia quanto est dispositior elevatur et reddetur faci-
lior ad id ad quod est liberior, sed illa que tenet illa dispositio-
ne liberum arbitrium confirmatur sic se habet ut ... [illegible]
quia cum sit dedimus omnis libertas [illegible]
in dominio ... [illegible] coactionis ...
oppositum sub [illegible] si autem loquimur de dominio libertatis
quod opposita sunt coactionis sic privat coactionem et ...
omnium est [illegible] liberum arbitrium et non minuit sed au-
getur ... [illegible] privat coactionem ...
in bonis et malis ... [illegible]
... ad quintum dicendum quod ... liberum non tamen integre in malis
quia in bonis tamen ... dicta omnium
... sic recipit magis et minus
... [illegible]
... in bonis liberum in malis liberum ...
to liberius tanto magis distat a malo ... [illegible]
mandatis ... super omnia mandata ... [illegible]
... augetur que magis elongat ab
... culpe et miserie et obstinatione minuit que ...
... [illegible] // ... quod obstinatio mi-
nuit ... augetur quia ... [illegible]
... ad quod ... diminuit
... [illegible] ... nullo modo
repugnat liberum arbitrium coactioni quia coactio est ...
... liberum a culpa vel miseria et non diminuit
... illa ... solum ... coac-
tionis ... ad malum. Ad quod ... dicendum
quod ... est duplex aut ... posse est
non posse ... deficere ... non est ... et tale
est malum ... que est amplissima et libe-
... non est in malo. // Ad id quod obicitur ... dicendum
quod id est ... eque bonum per se posset sic potest in
gratia ... quia id ... elevat po-
tentiam ad ea que ... se attingere non potest. Ad
id quod obicitur quod obstinatio non minuit quia integra ma-
nent data. Dicendum quod id intelligitur ...
non ... adiutores ... ut melius ... videbitur.
Ad id quod obicitur quod libertas est omnium ... privationem co-
actionis dicendum quod quantum ad id non diminuit sic pre-
dictum est. // Ad id quod obicitur quod totaliter possit tolli liber-
tas. Dicendum quod verum est de ea que diminuitur que est
libertas a culpa et miseria. De alia vero non est verum
sic patet illud ... aliam literam ...

Licet mali angeli etc. Super ista magister
de ... obstinatione angelorum. In principio
agit de ... in duas. In prima
agit de his que ... obstinationem ...
post peccatum ... etc. ... in duas. In prima
agit de demonum statu post obstinationem ...

... in secunda ... ad intellectum ... quorum
scientia atque virtute etc. ... in duas. In prima
... potentiam demonum ... generaliter
... in secunda ... ibi ...
... in tres ... quod possit ...
... ibi ...
... ibi ... est ubi ...
facit ... duo generaliter con-
tinet ista pars. Primum est de demonum cognitione ...
... duo ... magister ...
duo queruntur. Primum est de ... demonum.
... de ... virtute ...
... utrum cadat in demonibus deceptio ...
errore ... // ... oblivio ...
... futura.

Quod autem deceptio cadat in demonibus ...
... quia non ...
illos de ...
... magis ... angelos ...
... error
... intelligere ...
... ad literam
quod mali angeli intelliguntur per tenebras ...
... magis ...
quod cognitio eorum sit obscurata ... errori subiecta.
// Item videtur quod errori sit penitus subiecta quia ... de
... quod in demonibus est furor irrationabilis ...
concupiscentia fantastica ... fantasia est principium
erroris ... videtur quod eorum penitus sit subiugata
errori. Item ... homo ...
... agendorum ... cognoscendorum ...
... debuit punire ... etc.
// Item ... videtur ... habet affectus ad bonum ...
ad primum ... affectus demonum ...
... amorem boni ... movet
et amat ...
... dicas quod ... magis corrumpit affectum de-
monum ... electione ... (margin: ... non eligit voluntas deliberate ... iudicium)
precedat ... iudicium ...
... magis ...
... // Item ...
... obstinatio ...
... et obstinatio pene ... affectio ...
... cognitionem ... obstinatio que est pena affectionis ...
... que est pena cognitionis ... sit obsti-
natio ... Item bonum est diffusivum ...
... magis est diffusivum ...
...
... bonitatis affectione ipsorum demonum ...

quantum ad diffusionem lucis ipsi cognitiue. Item
quomodo sit conseruatio lucis dati in demonibus,
cum sit mutatum datum? nova dona non debent da-
ri ad. sed nichil potest eis addiscere nisi per doctrinam sicut dicit
[illegible] in libro de magistro. ergo si sic non dicuntur noua dona eis
dari. ergo nec noua cognitio. ergo in hiis que ante lap-
sum non cognouerunt, ex quo non habent doctorem ueri-
tatis, nescio errant et decipiuntur. Sed contra. Luc. xvi.
dicitur quod filii seculi huius prudentiores sunt filiis lucis in
generatione sua. Idem demonis. ergo et cetera. Item Dyo.
de di. no. data ipsis dona nequaquam mutata
dicimus, sed sunt integra et splendidissima. Idem de de-
monibus. ergo si habent naturale iudicatorium illustratum et [illegible]
[illegible] in cognitione [illegible] et cetera. Item ysi. de summo bo.
[illegible] angeli et [illegible] dimissa, in angelice [illegible] non
amiserunt. Item peccatum non est contra actum sed contra ordinem
actus. ergo non est contra exercitium ordinatum in fine, patet quia
per peccatum non dicitur priuari. Respondeo dicendum quod deceptio
et error in cognitione fuerit ex deordinatione siue deuiatione
iudicii. unde [illegible] est in quolibet [illegible] quod est
cognitiuum quod est [illegible] agendorum siue
boni. [illegible] est in intellectu speculatiuo non spectat ad [illegible]
non est in intellectu practico [illegible] iudicium et si
maneat integrum [illegible] culpa est in
angelis aliquo modo obnubilatum quia errauit [illegible]
quod in iudicio [illegible] decipiuntur. maxime
cum iudicant de contingentibus [illegible]
[illegible] ad hoc excecati sunt angeli mali sicut
[illegible] ad extremum [illegible] ipsi iudicant [illegible] illusiones
[illegible] et dati in [illegible] sensitiua [illegible] patet responsio
ad primum. Ad id quod obicitur de dyo. quod est in demonibus
fantasia peruersa, dicendum quod fantasia dupliciter accipitur:
aliquando pro [illegible] sensitiua collatiua sensibilium receptorum, aliquando
fantasia dicitur apparitio [illegible] quod dicitur apphanos quod est apparitio.
et primo modo est in solis corporibus, secundo modo in spiritibus. [illegible] fantasia per-
uersa dicitur esse in demonibus, quoniam et si demones intelligentes
sint et multa uera cognoscant, tamen alios nolunt
[illegible] sed auctoritate seducere. et ideo quia non possunt nisi per
apparentes similitudines, hinc est quod studium demonum
maximum est talia [illegible], sicut magister [illegible] quilibet
alios paralogizare studet in sophismatibus. et ideo fantastica
[illegible] fantasticas et apparentes que
ad inueniunt [illegible] fantasia dicitur peruersa, quia cum per
[illegible] sui ueritatem cognoscant, tamen [illegible] sciunt
impugnant [illegible] intellectus ob-
uiare. ideo habent fantasiam peruersam [illegible] habent
cupiditatem [illegible] quia cum non debent appetere nisi ho-
nestum [illegible] appetunt res maxime nociuas sicut
peccare et alios in peccatum precipitare, [illegible] non

intendant finaliter [illegible] quia cum solum mal[illegible]
debent exercere [illegible] et furiunt contra bona. Ad
id quod obicitur quod [illegible] est ignorantia [illegible] speculatiuum in
intellectu, dicendum quod [illegible] est [illegible] sed adam [illegible]
[illegible] ignorantia cognitionis, quia habuit cognitionem sibi innatam [illegible]
et demones, quia habent cognitionem sibi innatam [illegible]
subtrahitur dona [illegible] sua [illegible] gratis data [illegible]
non [illegible] ignorantia [illegible] in intellectu speculatiuo.
sed tamen ignorantie pena acta est et cecitas in intellectu
practico [illegible] dicitur ignorantia non [illegible]
[illegible] sed non [illegible] moles carnis
corrupte aggrauat intellectus iudicium et ideo
non est sic. Ad id quod obicitur quod affectus est priuatus [illegible]
[illegible]. dicendum quod peccatum magis respicit [illegible] et
magis [illegible] boni affectionis quam ueritati co-
gnitionis. et ideo demones non sunt [illegible] cog-
[illegible] per culpam sicut boni affectionis [illegible]
est quidam est iudicium quod est [illegible]
sunt in malis angelis et excecatum. et ideo [illegible] ad
duo sequentia. Ad id quod obicitur quod bonum est diffusi-
uum sui, dicendum quod est loqui de diffusione boni simpli-
citer boni gratuiti. Si loquimur de diffusione boni
simpliciter, ad omne se extendit. ideo boni, ad quod [illegible]
[illegible] quia [illegible] cum [illegible] et [illegible]
Si autem de diffusione boni gratuiti [illegible] quia multi
sunt qui sunt ydonei ad recipienda intellectualia, et tamen non
sunt ydonei ad recipienda gratiam. Ad id quod obicitur
quod non debent eis dari bona, dicendum quod donum duplex
[illegible] accipitur [illegible] donum dicitur quod [illegible]
[illegible] sunt gratie infuse siue dona infusa.
[illegible] est gratia gratum faciens [illegible]
[illegible] modo dicitur donum quod est [illegible] adiutorium [illegible]
[illegible] tamen per acquisitionem [illegible] non dicitur [illegible] don-
um [illegible] quod non [illegible] diuino adiutorio.
[illegible] deus dat dona bonis et malis. quia [illegible] deus de-
dit lumen [illegible] ab initio quod potuit in [illegible]
[illegible] multorum [illegible] quod dedit
[illegible] talia possunt stare cum peccato [illegible]
[illegible] donum [illegible] multiplicatur [illegible]
existentis [illegible] deus dicitur [illegible] non in spiritu [illegible]
[illegible] cooperando [illegible] dato [illegible] conseruando [illegible]
[illegible] dedit frumentum auaro [illegible] dedit terram
potentem fructificare. cum recolligit multum
de blado de bona terra, deus dat, sed non ita sicut
[illegible] fertilem terram [illegible] iactu seminis facit fructi-
ficare. [illegible] donum [illegible] modo solum large
[illegible] dat deus bona bonis et malis [illegible] demonibus [illegible]
[illegible] ipsis [illegible] in mala [illegible]. Ad ea que
obiciuntur ad oppositum, dicendum quod intelligunt deum

dicio specierum. tamen de illo non est intellectus quod magis vigeat quam intellectus. vel est tamen sic a lapsu superno vigiat quam in illis. vel tamen sic ab lapsu superior in quibus multa clare cognoscit maxime illa quorum cognitio est eis innata ratione quorum dicit dionysius quod habent sibi data integra. tamen in multis errant et falluntur illi nefandi spiritus. quia plus prius vero si et nosi sunt. et ideo frequenter iudicant de his que eorum iudicio non subsunt et ideo aliquando terminum veritatis labuntur. et sic patet obiecta omnia.

Eodem quoque ut primo in demonibus cadat oblivio est prima et quod sicut videtur. ubi desipientie fit stultus non ad obliviscitur. demones quoque desipientes sunt stulti maxime luciferi de quo eze. xxviij. tu plenus sapientia etc. et de quo ecc. iiij. melior est puer sapiens rege sene et stulto. glossa. exponit de lucifero siue dyabolo. ergo etc. Item gregorius reputat in deformitatem totam ymaginem. ergo et partem deformat. sed deformitas memorie et corruptio est per oblivionem. ergo vel quod prius in memoria in deo et in angelis oblivionem. Item intelligere et memorari ipsorum demonum est cum variatione. ergo est in tempore. sed omne quod mensuratur tempore senescit et tendit ad corruptionem. quia tempus facit distare quod est ut dicit philosophus. quarto physicorum. corruptionis ipse. ergo cum corpus eorum vel memoria sit tamen per oblivionem etc. Item sicut se habet intelligentia ad errorem in memoria ad oblivionem. sed intelligentia angeli cadit deceptio et in voluntate obliquatio. ergo in memoria cadit oblivio. Item opposita nata sunt fieri circa idem. sed memoria angeli potest perfici addiscendo. ergo per contrarium deficere obliviscendo. cum status ille sit magis aptus ad defectum quam ad perfectum. Item mens humana solus deus superior est. sicut vult augustinus. sed contingit in mente nostra cadere oblivionem. ergo si par est angelica multo fortius in mente demonum. oportet autem in mente nostra cadat oblivio quod ad superiorem partem. patet quia augustinus dicit. quod cogitationes eorum que spectant ad diuinitatem est superioris partis. sed frequenter taliam obliviscimur. ergo etc. Sed quia contra ille est inde. sed species existentes angelica in memoria sunt ei innate et concreate. ergo sunt indelebiles si ergo oblivio venit per deletionem specierum. patet etc. Item omne quod recipitur in aliquo est in per modum recipientis. sed memoria angelica est incorruptibilis. nec dependet a corruptibili. nec quantum ad substantiam. nec quantum ad operationem. neque per se neque per accidens. ergo species que ibi recipitur est simpliciter incorruptibilis. Item si vult alia memoria stabilior est voluntatis quam alia inferior potentia. sed culpa que adheret voluntati adheret indelebiliter. ergo multo fortius species que est in memoria et tenta in re

lebiliter. Si ergo oblivio est per deletionem specierum patet etc. Item omne quod corrumpitur aut corrumpitur quia habet contrarium. aut quia est ex contrariis. aut quia est ex contrariis ex aliquo quod habet contrarium vel contrariis. hec sumpta est a philosopho in libro de morte et vita. sed species existens in memoria demonis. nullo predictorum modorum est corruptibilis. ergo etc. Item philosophus dicit quod intellectus vel sensus non senescit quantum est de se. sed solum ratione organi. unde in primo de anima dicit. si senex acciperet oculum pueri videret utique sicut videt puer. ergo cum vis memorativa ipsius demonis non pendeat ex organo non senescit nec lassatur in operando. ergo non intercidendo species. et ita ut videtur non obliviscitur. Respondeo dicendum quod actus memorie contingit accipi et per modum actus et per modum habitus. et iste est retinere speciem. et est dicere per modum habitus. et iste est retinere quia continue retinet. et dicitur magis status suum conservationem quam actionem. alius actus memorie qui est memoriam mittere seu recordari. Primus quidem actus ille est a natione substantie. nec penes illum attendit meritum vel demeritum. sed iste alius actus potest ordinari ad bonum et eius oppositum. scilicet ad malum. Secundum hunc duplicem modum dupliciter est obliviscere. nam si dicatur oblivio per oppositionem ad retentionem speciei. et sic est deletio speciei de memoria. Si autem dicatur per oppositionem ad recordationem. et sic est defectus quo ad istum actum qui est in mente. et hic potest esse bonus. scilicet cum obliviscimur malorum illatorum nobis. et malus bene oblivisci dum beneficiorum nobis a deo collatorum. vel obliviscimur eorum que nobis essent expediencia ad salutem. unde quod dicitur deu. iiij. caue ne umquam obliviscaris domini dei tui. etc. Si ergo loquimur de oblivione primo modo. sic dico quod non cadit in demonibus. nulla enim est in eis deletio speciei. Si secundo modo. sic dico quod cadit. immo excidit magis oblivio quod obliti sunt sue salutis et obliti beneficiorum dei. quia sicut contra sunt ad mala semper habiles sunt ad recolenda bona. hec quod sunt beneficia eorum quod obliti sunt. et sic procedunt due primo rationes. prima quia sumpta est a stulti. secunda que sumpta est ab ymagine deformata. nam procedunt hac via. Ad tertium quod obiicitur quod intelligere cadit in tempore. dicendum quod cadit in tempore extenso nomine temporis. non prout est motus primo modo vel mensura. quia non demonum esse non intelligere perpetuo excludo. tamen aliter potest dici. quod quamuis actus ut actus cadat sub tempore vel in tempore. non tamen actus ut habitus. quia habet modum substantie in qua non habet variationem. et ideo sicut substantia demonum non corrumpitur. non senescit in tempore. non habitus. nec etiam actus ut habitus. et talis est retentio speciei. Et per hoc patet aliud. quia non est simile de intelligere et obliuisci. quia intelligere non tantum est actus illius quod conuertitur voluntati. et ideo contingit errare. sed speciem tenere vel amittere est ex parte vel in parte illius quod per se. et ideo illa magis valet cum memoria habeat non speculare sui species

Notae marginales: sapiens — · species que est in angelica memoria est in per modum recipientis · actum · per modum usus scilicet retinere speciem se contineat · oblivio · non intelligere quia volunt non sic obliviscimur quia nolumus

Quod dicitur quod actus memorie scilicet species memorabiles recipere vel receptas retinere. vel super receptas reminiscendo quantum ad primum et secundum non est oblivio in demone. sed quantum ad tertium. glossa. non quod vertit ad reminiscendum beneficia larga dei. non est offense non mente dicendo non salutis ipsorum et iste actus interior est vel admiratio peccatorum. unde quantum ad hunc actum est ipsorum memoria deformata.

cli, intelligentia non tamen luminosa sicut luminis. et angelus plus habet de nocte speculi et de vespere recipiendi quam de nocte luminis. Illa enim in solo deo est potissime, vel in hiis qui sunt deiformes per gloriam, ideo non vere sicut est simile. magis enim potest intervenire speciem quam in ratione iudicio. aliqua enim sunt super iudicium angeli. non sic est de tenebris speciei.

Ad quartum quod obicitur quod opposita sunt nata fieri circa idem. dicendum quod est in altero non sit modus. et tamen angeli potius sunt ad receptionem primi aliud ad dilectionem nocturne. Ad quintum quod obicitur quod solus deus est maior mente humana. dicendum quod verum est quantum ad donum perfectionis. tamen quia mens humana ex coniunctione cum corpore trahit aliquas proprietates et defectus deprimentes, quantum ad hoc est inferior mente angelica. et ideo sic mens humana impeditur ab actuali consideratione per depressionem corporis. in hoc compellitur obliuisci. Intellectus autem angelicus semper est in actu intelligendi. et ideo non est mirum si memoria semper est in actu conservandi. et sic patet obiecta.

Tertio queritur utrum in demonibus sit precognitio quoad futura. et quod sic videtur per hoc quod astronomi et mathematici per cursum astrorum prenosticant et dicunt multa futura. et videmus quod in multis vera dicunt. ergo si maior est intelligentia et cognitio in demonibus, ipsi scient etc. Item hoc ostenditur ab effectu. quia isti magi et divinatores per pacta cum demonibus multa vera predicunt. et non possunt nisi per revelationem demonum. ergo videtur quod ipsi futura prenoscant. Item videtur hoc a minori, quia intellectus agens in sompnis et extasi multa de futuris predicit, sicut patet quia frequenter sompniant quod evenit nobis post longa tempora. sed demones sunt omnino abstracti a sensibus. ergo etc. Item ratione videtur, quia anima quodam modo est omnia. quia in ea est quo est omnia fieri, quod est ex parte intellectus possibilis, et quod est ex parte intellectus agentis est in ea quo est omnia facere. ergo si intellectus agens esset liber vel possibilis reductus ad actum per agentem, tunc non solum esset in potentia ad cognitionem futurorum sed etiam in actu. et hoc est in demonibus, quia creature sunt in actu plene cognitionis, et quorum intellectus agens est liber a corpore. ergo etc. Sed contra quod non presciat futurum contingens videtur: quanto aliquid magis est presens alicui, tanto certius est ei. sed voluntas unicuique sibi presentior est quam alii. ergo certior est sibi quid velle debeat quam alii. sed nullus homo certitudinaliter scit quid debeat eius velle vel cogitare. ergo multo minus aliqua creatura que est de se potest scire. Item omnis cognitio certa precedit a re scita, quia scibile non se habet in proportione ad scientem certum per modum passivi sed potius per modum activi et motivi. sed nulla cognitio precedens cognitionem potest esse certa de re incerta. sed futurum contingens est res incerta. ergo non potest certitudinaliter ab angelo cognosci. Item si cognosceret futura, aut ergo scientia acquisita aut innata. si acquisita: sed hec incipit ab existentia rei, quia res ipsa generat in cognoscente. cum ergo res nondum sit, non potest cognitionem eius acquirere. si innata, ergo non potest ignorare aliquid eorum que futura sunt. ergo presciret casum suum antequam caderet, quod supra improbatum est tanquam impossibile. ergo etc. Item si presciret futura, ergo sciret quis deberet illi consentire vel non antequam temptaret. ergo cum ipse refugiat victoriam bonorum, numquam temptaret nisi illos quos presciret sibi succumbere. sed quosque temptat, sicut patet in Iob. ergo etc.

Respondeo dicendum quod futurorum triplex est genus. Quedam enim sunt futura que habent causam determinatam et infallibilem, ut pote sunt illa que attenduntur circa motum corporum superiorum in quibus est determinatio omni impedimento remoto. et talia possunt certitudinaliter sciri non solum a deo et in deo, sed a creatura. et hec consideratur circa, sicut tempus eclipsis et consimilium. Quedam sunt que habent causam determinatam, sed tamen fallibilem, ut pote sunt illa que sunt secundum influentiam naturalem, que ideo habent causam determinatam quia intentio nature movet determinate ad unum, ideo vero fallibilem quia multipliciter potest contingere impedimentum. ut pote ager seminatus, si terra pinguis est et bona dispositio superiorum corporum, afficiat pinguem fructum. et talia possunt quodammodo sciri et presciri non tamen a deo, sed et a creatura que novit vires superiorum et inferiorum, non tamen ita certitudinaliter sicut precedentia. Quedam autem sunt que habent causam indeterminatam et fallibilem, sicut sunt ea que sunt a voluntate indeterminata ex parte hoc quod est ad opposita fallibilis, et quia possunt et volunt perficere, occurrunt multa impedimenta. et talia non possunt certitudinaliter sciri ab aliqua creatura in se ipsa, sed solum a deo vel per revelationem divinam. ratio autem huius est illa, quia cognitio certitudinis pendet ex re. cum igitur res incerta est et in se et in sua causa, creatura non potest illam certitudinaliter nosse aut prescire. divina autem cognitio non pendet a re aliqua. immo omnia que novit secundum modum sue veritatis novit. et quia veritas sua est eternitas, eternitate cognoscit contingentia vera. et hoc melius explanatum fuit in primo libro. et sic eternitate novit et potest certitudinaliter demonstrare et revelare. ideo hec precognitio futurorum vel divinatio est vel a deo, et ideo cum talia futura predicuntur, predictio dicitur divinatio, quia talis est actus divinus. et quia demones superbi maxime delectantur honorari ut deus, maxime conantur ostendere hoc in se habere. et ideo dicere quod demones per se ipsos futura contingentia presciant certitudinaliter, hoc est eis attribuere quod dei est. ideo est infidelitas. et infidelitati frequenter annexa ydolatria. ideo divinatio est prohibita. Quamvis autem demones non possint per se ipsos futura contingentia scire certitudinaliter, cum

Marginal notes (uncertain readings):
per pacta
In sompnis et visionibus [illegible] divinationis que fit in sompnis
q. 3a
[illegible] in futuris contingentibus non [illegible]

[illegible] carcerem [illegible] vix [illegible] aliq[ui] [illegible] vestigium [illegible] mox ut [illegible] ad q[uo]d [illegible] aliquid effigiare [illegible] corpus.

frequenter vera p[re]dixerunt. q[uia] eventum futurorum aliq[ua]n[do] m[ani]f[est]e p[re]senciunt. h[oc] aut[em] q[ua]druplex e[st]. sic[ut] d[icit] aug[ustinus]. sup[er] gen[esim] ad lit[teram] / aut eni[m] sensus vel ingenii acumine / aut [ex] multa experiencia / aut dolosa cautela / aut aliena doctrina sensus acumine a[u]t q[ua]n[do] videt dili[gen]ter et [con]siderant ad quid inclinet affecc[i]o n[ost]ra. vel que sunt [con]suetudines vel retribuc[i]o[n]es experienc[i]e. [tem]p[or]um q[ua]ndo [ex] talibus videt accidere talia / dolosa cautela / q[uan]do p[ro]ponit aliquid facere et p[re]dicat. q[uasi] aliquo sic. q[ua]n[do] p[er]mittit [ab] iusto dei iudicio p[ro]ferunt [illegible] aliena doct[ri]na. q[ua]n[do] iusto dei iudicio [illegible] addiscere ab angelis. et sic p[atet] q[uod] demones futuro[rum] [con]tin[gen]c[iu]m [et] si possunt p[ro]babili p[re]sencie. no[n] possunt [illegible] p[re]sencie. n[on] possunt certitudinali p[re]scire. sic ostendunt r[ati]o[n]es ad h[oc] inducte // ad [secundu]m d[icendu]m q[uod] ob[iectum] de astronomis sive mathe[matic]is / q[uo]d frequenter dicunt v[er]a. d[icendu]m q[uod] [illegible] solum e[st] [con]iectura. sive [secundum] leges astro[rum] / sive [secundum] [con]venienciam [secundum] leges astro[rum] aut pot[est] [con]tin[gere] q[uod] stella q[ua]m h[abe]t impressione[m] sup[er] divisos hu[ma]nos mores / disponit [secundum] [illegible] ad divisos mores et [illegible] [illegible] ut q[ua]n[do] volunt [illegible] astro[rum] [illegible] sup[er] q[uo]d possunt. [illegible] ad [illegible] in freq[uen]ter [illegible] v[er]um dicerent / ne [illegible] astucia / [quia] ita aut[em] cu[m] toto auxilio demonu[m] / astucia / [quia] ita sciunt occultare fraude[m] sua[m] / ut ostendant eventu[m] sua[m] [illegible] fuisse in astronomo [con]sedante / si in arte aut [illegible] assistencie. sub [illegible] stat [illegible] / q[uia] astronomi [illegible] [illegible] fall[illegible] et de [illegible] no[n] p[re]sciunt vera / [illegible] [illegible] maiori [illegible] illa p[re]sencie / si t[ame]n certitudinali p[re]sciat. / ad [terciu]m d[icendu]m q[uod] ob[iectum] de magis et divinis q[ui] [illegible] [illegible] d[icu]nt v[er]a. d[icendu]m q[uod] v[er]um e[st]. s[ed] t[ame]n q[uia] a[liquan]do d[icu]nt [illegible] p[ro]pi [illegible] d[icu]nt [illegible] / q[uia] certitudinaliter p[ro]cius [illegible] q[ua]m sci[enci]a. q[uia] [illegible] semel d[icit] futuru[m] [illegible] d[icit] [illegible] evenit / sic in lege [illegible] [illegible] [illegible] e[st] et [illegible] d[icit] [illegible] [illegible] (ad [quartu]m q[uod] ob[iectum] de sompniis [illegible] p[re]videt futura. d[icendu]m q[uod] [illegible] sentiunt phi[losoph]i / quor[um] r[ati]o[n]es lo[n]gum e[ss]et h[ic] recitare / q[uo]d de eis dicat sacra sc[ri]ptura in dubitanter e[st] tenendu[m]. reprehendit [enim] eos q[ui] [con]fidencia[m] h[abe]nt in sompniis [illegible] [illegible] xxxiiij. sic [illegible] cor[um] tu[m] [illegible] / in altissimo fuit missa visitacio / id e[st] in [illegible] / q[uo]d. d[icit] dece[m] fuit sompnia. q[ue]da[m] [con]tingunt ex dis[positione] cor[porum] / q[ue]da[m] sollicitudine mentis / q[ue]da[m] ex illusione dya[boli] / q[ue]da[m] ex revelacione angelica / queda[m] ex visitacione divina / [illegible] duo sompnia sunt p[re]signa fu[tu]ro[rum] / q[ue] h[abe]nt causam in [illegible]. ut sompnia q[ue] [con]tingunt ex certis corp[or]is / sunt signa [illegible] / sompnia q[ue] [con]tingunt ex sollicitudine mentis / sunt signa eo[rum]

ad q[ue] fugienda vel desideranda mens inclinat affectu. + alia q[ue] n[on] sunt signa, de se s[ed] immo si ad alia applicentur [illegible] [illegible] certarum erradi [illegible] [illegible] sompnia vero que s[unt] a dya[bol]i illusione nulli sunt ro[b]oris. sic[ut] n[ec] divinac[i]o[n]es auruspicii. Sompnia vero que ab angelis bonis / aut a deo sunt [illegible] signa [illegible] [illegible] no[n] h[abe]tur q[uod] [illegible] futuro[rum] [con]ting[en]cium / alit[er] h[ab]eat q[ua]n[do] a deo / si p[er] aliq[ua] [con]tinua // ad [quintu]m q[uod] ob[iectum] q[uod] a[n]i[m]a quod[am] modo e[st] o[mn]ia. d[icendu]m q[uod] [illegible] intell[ectu]s agens no[n] e[st] ens actu plene [illegible] o[mn]ia. q[uia] n[on] e[st] plene agens. et ideo in diget [illegible] a cognosc[en]d[um] ad h[oc] q[uod] fiat in actu [illegible] [illegible] q[ui] e[st] solo actus [illegible] o[mn]ium [illegible] [illegible] et q[uia] futura [con]tingencia n[on] h[abe]nt e[ss]e n[on] indefinitu[m] / id n[on] p[otes]t intell[ectu]m [illegible] a deo [illegible] [illegible] [illegible] de se. / ad [sextu]m d[icendu]m q[uod] ob[iectum] / q[uod] agens e[st] in actu [illegible] o[mn]ium ad q[uo]d p[otenci]alis e[st] in [illegible]. solucio e[st] p[er] in [illegible] no[n] solum in ho[min]ib[us] [illegible] [illegible] in angelis q[ui] [illegible] [illegible] sunt. ad q[uo]d tam agens q[uam] p[otenci]alis e[st] [illegible] q[uia] sunt sup[er] posse [illegible] [illegible] illa [illegible] n[on] h[abe]t [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] posse intell[ectu]s c[re]ati [illegible] quor[um] h[abe]t intell[ectu]s se et r[ati]o[n]e agentis / [illegible] a[illegible] eor[um] q[ue] s[unt] sup[er] / et sic p[atet] [illegible].

Consequenter q[ueri]t[ur] de [secun]do articulo. s[cilicet] de virtute demonu[m]. de q[uo] q[ueru]ntur [illegible] [illegible].

Primu[m] e[st] q[uod] [illegible] utru[m] o[mn]is for[ma] [in] [pro]ducto sit a creatore an aliq[ua] sit [illegible] ab agente c[re]ato.

// Secundu[m] [illegible] utru[m] formar[um] [in] [pro]ducto sit a[d] ip[s]u[m] ma[illegible] tam[en] e[st] utru[m] [illegible] demonu[m] possit [illegible] [illegible] quis [illegible] [illegible] op[er]ib[us] [illegible] [illegible].

Primo q[ueri]t[ur] utru[m] o[mn]is for[ma] i[n] [pro]ducto sit a c[re]atore / an c[re]ato agens p[er] [illegible] s[ed] [illegible] possit ali[illegible] [illegible] inducere. et q[uo]d o[mn]is sit a creatore. vi[detur] [per] auc[torita]tem d[omi]ni in Johe. pat[er] m[eu]s usq[ue] m[od]o op[er]at[ur]. et ego op[er]or. s[ed] si [illegible] [illegible] p[ro]ducentur [illegible] ad forma[m] [illegible] / [illegible] [illegible] h[oc] dicere[tur] [illegible] usq[ue] m[od]o op[er]ari. [ergo] vi[detur] q[uod] o[mn]is for[ma] sit ab [illegible]. It[em] r[ati]o[n]e [illegible] / nobil[ior] [illegible] e[st] for[ma] q[ua]m [illegible]. et mag[is] d[ist]at [illegible] [illegible]. [ergo] cu[m] n[on] possit in [illegible]. q[uia] no[n] p[otes]t in [pro]duct[i]o[n]em [illegible] / i[mm]o e[st] a[illegible] la [illegible] / m[u]lto forcius vi[detur] de for[ma]. It[em] [illegible] [illegible] sunt incorrup[tibi]lia / ut vult ph[ilosoph]us. [ergo] [illegible] [illegible] for[ma]. s[ed] [illegible] corrup[tibi]le e[st] [illegible] [illegible] [ergo] [illegible] for[ma] e[st] [illegible] bil[is]. [ergo] si [pro]ducitur [illegible] / h[oc] no[n] erit a n[atura]. s[ed] solu[m] [illegible] [illegible]. // It[em] o[mn]is acc[i]o c[re]ature / t[er]minat[ur] ad [illegible] [illegible]. s[ed] for[ma] n[on] h[abe]t [illegible]. [ergo] n[on] t[er]minat[ur] ad forma[m]. [ergo] cu[m] [pro]ducc[i]o illius fiet ad [illegible] q[uod] [pro]ducitur p[er] na[tur]a[m] impo[ssibi]le e[st] for[ma]m [pro]duci ab agente c[re]ato. nec ma[teri]am h[oc] [con]stat. et o[mn]e q[uod] [pro]ducit[ur] [secundum] aliq[ui]d [illegible] [pro]ducitur [ergo] [illegible]. // It[em] cu[m] [pro]ducit[ur]

[illegible] no[n]

ph[ilosoph]us [illegible] ph[ilosoph]o

for. aut ex aliquo. aut ex nichilo. Si ex aliquo. Contra. quod est ex aliquo habet ad suum constitutiuum tamquam principium intrinsecum. ergo forma est composita ex materia et forma, quod absurdum est. Si ex nichilo educitur. ergo nulla forma est ab agente creato. Item aut forma est in potentia materie. aut est in potentia. in qua aut aliquid aut ex qua. non ex qua. quia probatum est. cum forma habeat materie principium ex quo constituta simul sit in simul cum constitutis. ergo in qua. uel aliquid uel non aliquid. quia materia non est agens. ergo solum in potentia ut in quo. sed forma que solum est in potentia ut in quo totaliter est ab extrinseco. et nulla talis forma est uel. uel aliquid. ergo nullum agens creatum potest naturales formas producere. Item omnis res sicut uult damascenus et philosophus habet propriam operationem. aliquin ad esset ociosum in natura. sed omis operatio uel est actiua uel est operatiua. aliquin esset frustra. ergo uidetur quod omnis res ad possit producere. sicut operatio ad aliud productionem. agit ergo materia. aut forma. Item unus per corruptionem est alterius generationem. non abicit frigus nisi per introductionem caloris. ut constat. Sed constat quod agens creatum potest abicere et corrumpere contrarium. ergo potest se uel sibi simile inducere. Item etiam est quod calidum calefacit quod non nouit indigentem. ergo calor ignis generat calorem. ergo pari ratione quod calidum generat calidum. ignis generat ignem. cum non sit minoris uirtutis. Item certum est quod obiectum generat similitudinem in speculo quod patet si obiectum amoueatur. nullo modo resultabit ibi similitudo. ergo pari ratione si assit materia disposita agens potest generare sibi simile in natura. ergo et cetera. Pro predictorum ad hoc. quod de eductione forme in esse quadruplex fuit positio. quedam enim posuerunt latitationem formarum sicut imponitur anaxagore. et ideo potest dupliciter intelligi. aut quod ipse poneret formas actualiter existentes in materia. sed non ex apparere in extrinsecus sicut pictura operata panno et iste modus impossibilis est omnino. quia tunc contraria simul ponerent in eodem subiecto. Non potest intelligi sic. ut essent formarum sit in materia in potentia. non solum latentes. sed entes in potentia. ut in patre nostre seminales omnium uniuersaliter formarum rerum quas apparent conductione indiuidas. et iste concordat et philosophie et fidei sapientie et per actionem agentis educuntur in actum. sed hic intellectus non fuit huius positionis sed primus. propter quod expositores dicunt. hec enim positio fuit quod agens particulare nichil agat. sed tantum detegat. Alia fuit positio philosophorum magis modernorum quod omnes forme sunt a datore. et hec positio potest dupliciter intelligi. uno modo quod deus sit principale agens et producens in omnis rei eductione. et sic habet ueritatem. aut ita quod deus sit totum causa efficiens. et agens particulare non faciat nisi tantum adaptare. ut sic et producat quandam rationalem ita et alias formas et ille intellectus est error philosophorum. et iste talis est impossibilis. quia agens particulare. aut inducat aliquid quantum est. et si nichil. ergo nichil agit. si ad inducat ergo uidetur quod aliquid efficiat dispositionem. sed qua ratione potest unam et aliam. quare ista positio non est rationabilis. Tercia positio est quod forme illes fere omnis communis corporales. cuius modi sunt forme elementares. et forme mixtionis sunt in potentia materie. et per actionem agentis particularis educuntur in actum. et ista est positio quam uidetur tenuisse philosophus et tenent communiter modo doctores in philosophia et theologia. sed tamen hoc duas habet uias. nam quidam dicunt quod hec forme sunt tantum in potentia receptiua. et quodam modo actiua siue cooperatiua. quam materia et habet possibilitatem ad recipiendum. et inclinationem ad cooperandum. et in agente est hec forma producenda sicut in principio et effectiuo et originali. quia omnis forma per naturam sue speciei recipit uirtutem multiplicandi se. unde inducto forme est ab agente formam suam multiplicante. et ponunt exemplum in candela. quoniam una inflammat multas. et ab uno obiecto relucent multe ymagines in pluribus speculis. et hee forme ut dicunt non habent ex quo sint nisi tamen ex quo originaliter. et ideo non dicunt creari dicuntur esse ex nichilo. illud enim creatur. quod nullo modo est. sed talis forma sit producta aliquo modo est. tum ratione agentis. tum ratione materie. Alia uia est quod forme sunt in potentia materie non solum in quo. et aliquo modo. sed et ex quo. et hec dicunt. non quia ipsa essentia materie sit ex qua res producatur. sed quod supra materiam addita est concreatum ex quo agens dum agit in ipsam educat formam. non in qua tantum ex illo tamquam ex aliquo. quod sit tamquam aliud per formam producendam. sed quia id quod est forma et fit forma sicut globus rose fit rosa. et ista positio ponit quod in materia sunt ueritates omnium formarum producendarum naturalium et tamen producuntur quodam diuisione uirtutis essencie conducuntur distinguo. sed datur ei noua dispositio. ut quod erat in potentia fiat in actu. differunt enim actus et potentia. non quia dicant diuersas quiditates. sed dispositiones diuersas eiusdem. non tamen dispositiones accidentales sed essentiales. et hec non est magnum inconueniens in potentia agentis creati. ut quod est uno modo faciat esse alio modo. et hec positio inter omnes probabilior uidetur esse intelligenti et uicinior ueritati. hanc positionem credo esse tenendam non solum quia cum ueritate concordat. et confirmat augustinus auctoritate super genesim ad litteram quam magister allegat. quod a producantur ana per rationes seminales producuntur. quid autem sit iste rationes seminales uidebitur inferius. qui de hac primo. Secundum hanc ergo positionem sustinendum quod agens particulare educat formas et inducat et res similes producat. et rationes ad hoc inducte sunt concedende. ad id quod obicitur quod

ob̄ q̄d̄s op̄a usq; mō. dd̄ q̄ ill' ē. q̄ uł p̄te opat̄. uł cū aliis. vn̄ aīa nō vz. de uis; modo opat̄. ḡ agens cātū ei nō coopat̄. // ad 1 q̄ ob̄. q̄ n̄ p̄t in mī. dd̄ q̄ nō ē sile. q̄ mile pri nō ē in alio ut in p̄o. ~~reducit p̄o de p̄te~~ cū sit de se p̄o. tūc .n. p̄o eēt i p̄o. reducet p̄o de p̄o/ qd̄ nō ē intelligibile. secus ē in forē. ut visum ē. r nō n̄ ē sile. p̄ot r sumi vō ex p̄te agentis. q̄ p̄ductō certūe cū sit agēs limitatū/ ē p̄ducto silis aūli. h̄ ōstat q̄d nich agit ut ē m̄s/ h̄ forē. io mag p̄t i forma q̄ i m̄ // ad 1ᵐ q̄ ob̄ q̄d p̄n rez sunt icorruptibilia: p̄ i cęli r uli'n ip̄ti sunt icelli- p eēn cā/ nō p eē. r tn̄ forē ip̄ti generat r corrūp. ut p̄t dici q̄ eēntia eius manet —— i p̄o/ post corruptōez. sicut an̄ generacōez. ad 1ᵐ q̄ ob̄. q̄ actio n̄ ad h̄ ad tīat. dd̄. q̄ sic dic̄ phs. i p̄rio gēo forē nō generatur. h̄ ōpositū. cū .n. p̄ducatur forē/ n̄ p̄ducitur m̄ se i p̄se. h̄ ut i m̄ r sic facit ōpositū/ r ad io tīatur generāc̄ generato uł p̄ducto n̄il respic̄ ōposit̄/ p̄n generat forē. // ad 2 q̄ ob̄/ ut ex aliquo aut ex nilo/ dd̄. q̄ f̄ tcā pōnez forē p̄ducunt ex aliquo/ h̄ n̄ ex aliq̄ m̄lit ut ōstitutive. sz ex aliq̄ originaliter/ ut p̄ tcīa oppiōnē/ fiunt ex aliq̄ r nō qd̄ ex. dicat p̄te. h̄ ut ōbalit̄/ sic rosa ex globo. q̄ globo fit rosa — Et p̄ hec p; ultimū. ōcedo .n. qd̄ forē ille sūt i m̄ q̄ ad p̄z r i q. r ex q. r aliq̄ p̄ducūt mod. Et si tu obicias/ q̄ m̄ nō agit n̄ ōstituit. dd̄. qd̄ eēn m̄e tota se h̄ē p̄ mod recep̄/ h̄ sc̄am indutū seq̄ quodā modo p̄ modū actiui/ q̄d am̄o p̄ modū passiui. q̄m coopat̄ agenti. r uō ip̄m uaria ab una dispōne i aliā/ ut dēz ē s/ h̄ ē summa pōnis/ qd̄ agēs cātū rill'az q̄ditate n̄ ualet n̄ actiue oīo p̄ducat. h̄ eni ab una dispōne/ fuat eē ab alia.

Cōd q̄r ut̄ uaz forē inductō possit eē a spū maligno. r ux sic uir. p̄ auct̄e sacre scripture. exo. vij. dr̄ fecerunt a' malefici silr̄. h̄ ōstat q̄ uirga moysi ōūsa fuit in dracone. aliogn̄ nō eēt ibi miraclm̄. sic ḡ r malefici silr̄ fecerunt. r h̄ nō n̄ uirtute demon̄. ḡ demoēs ueros s̄pentes de uirgis facere possēt ḡ r uas forē inducē. It in glo. ix. id. demēs discurrūt p̄ mūd. r subito semīa afferēt. sicq̄z nouas rez sp̄es p̄ducunt. ex h̄ p; q̄ sp̄ez n̄ forē inductō/ sit a spū maligno. // It maior ē potas demon̄ q̄ demon̄ hoīum particulam. h̄ hoīes medīāte arte alchimie diusoz metallorū sp̄es faciūt. ḡ m̄lto fortius h̄ demoēs possunt. // It qd̄ subiacet po' inferiori subiacet i fiori supiori. sz po demon̄ p̄t supior ē potecius rez nālium. q̄ dr̄ iob. xl. nō ē potas sup terrā que eis possit ōpari. ḡ ḡ n̄ inferiores r nouas sp̄es p̄ inducere r educere. ḡ r po demon̄. // It forē specīales rōnes latent i m̄/ ut p̄z ex illa r p̄ceciatū ē sup̄. r ad h̄ qd̄ sig̃t in actu nō i digno n̄ ex tīnsec̄ adiutō. si ḡ dyās scit modū educandi r p̄z h̄ adiuuando/ ḡ uās forē p̄t educē. It ordo vniūsi h̄ ē ut supiora p̄tis influāt in inferiora. sic p; q̄ celestia influūt i h̄ inferiora. h̄ sp̄ualia sunt m̄lto supiora r̄ nobiliā q̄ corpalia r̄ corpalium. ḡ si corp̄e adeo p̄ influere i corp̄le q̄ sua influeñ r uirtute r tactu educat formam de p̄o i actū/ sic p; tā in actōe elōz q̄ corp̄m celestium. ḡ m̄lto fortius p̄t h̄ sp̄e sił bonus sui malus. It ḡ. exo. vij. absorbuit uirga moysi uirgas magorum. q̄ exponēs. au. ait r h̄ē in glo/ moy. uirga absorbuit uirgas/ n̄ dracones. absorbe .n. potuit q̄ erat/ nō q̄ n̄ erat. ḡ uirge q̄ uidebant̄ uīe in dracones/ erant u ere/ nō uise i s̄pentes. si ḡ demoēs tāle opāti sunt ita excellent ut potunt. uī ut sp̄ez ita nō possunt ue trāsmutare aut educē. It. ij. thess. ij. dr̄ quod manifestatio antx eit s̄m signis r p̄digiis mēdacibus/ s̄p opōnē sathane. si ḡ mēdacia erunt p̄digia r signa. ḡ n̄ uē faciet/ qd̄ uidebit facē. sec aūt maxime opabit dyās p posse suū. ḡ n̄ p̄t uas forē inducē. It sup illud immissio p anglos malos/ glo. au. ea que mutabilr̄ creata sunt/ attribuē malis angelis n̄ audem. r h̄ subito de uirgis facē ueros s̄pentes/ ē miraclm. q̄ ō solitū cursū nē. ḡ h̄ n̄ p̄t mal' angls. // It rōne uī h̄ ip̄m sic/ oē qd̄ dat alīi sp̄ez et actū/ ē ens actu p̄ eī q̄ dat. h̄ p̄bat phs. r dr̄ i vij. p'e. phie. n̄ .n. dat q̄ n̄ h̄ẽ. sz angls malus/ n̄ generē n̄ sp̄ē ōuenit cū istis rebus corpalibus. ḡ nō p̄t ei formas r sp̄ez dare. It i p̄ductoe sił i trāsmutacōe rez nāliū/ angls opāt aut ḡ illud. aut artificialr̄. ōn nāli/ cum n̄ sit uis insita reb; silia ex silib; p̄creans. tūc faciet angelos. si artificialr̄. sz qd̄ ē ab opante artificialit̄/ ē artificiatū. ḡ forē quas iducat sūt artificiales. sz aīa artificiālis n̄ ē aīa uē/ h̄ equiuoce r sił man' r similia. ḡ nūq̄ inducat uās forē. It si induc̄ uās forē. ḡ faciet uā miracla. ḡ miracla non

accessant dixe pos. ergo non sunt subiecta eis. ymmo
si dicas quod differunt ab istis. quero quomodo differant
et quomodo hec possint discerni. Respondeo. ad predictorum intelli
gentiam notandum est. quod cum queritur utrum demones possint
inducere formas veras. aut transmutare de forma
in formam. non est questio de formis artificialibus. quia planum est quod possunt
facere ymagines et figuras. sicut homo. sed de formis naturalibus. utrum
scilicet possint virum serpentem. et vinum in aquam producere. et sic
de aliis. Ad hanc autem questionem respondendum est per distin
ctionem. quoniam quod demon formam inducat. dupliciter potest intel
ligi. aut quod virtute propria. aut quod virtute aliena.
si intelligatur quod intelligat ducit virtute propria
absque dubio falsum est et hec dicit Augustinus. si intelligatur
quod virtute aliena. scilicet per virtutem rerum naturalium quas
intelligit adiuvare. sic potest. sicut est exemplum in agricola qui
segetes mediante semine iacto. facit certa germinationem.
et terram irrigante fructificare facit. et hoc est virtute
aliena. virtute autem propria generat sibi simile. et ideo hec
est forma naturalis non producitur nisi a conditore nature. vel
ab eo condita operante per modum nature. et ideo res naturales
virtute sua indita producuntur. sed operatio magica tamquam opera
turus artifex. et ideo ut potest expeditus adiuvare.
sed ut natura non potest producere. Ad illud ergo quod maligni spiritus
possunt formas artificiales inducere per virtutem propriam. et formas
naturales per virtutem alienam. per propriam autem non possunt.
et ideo hoc est. quia operantur per modum artis in hoc. et non per modum
autem nature. unde sicut natura non producit formam artificialem.
sic nec ars formam naturalem. Si queratur ratio huius. dico quod
est limitatio potentie agentis ad talem et talem effectum.
per dispositionem dei et patrie ordinatam causam. Rursus
si queras rationem. quare sic deus disposuit. dico quod ordo
sapientie hoc requirit. cum enim sit triplex agens. scilicet deus natura
et intelligentia. ista sunt agentia ordinata. quod primum
presupponit aliud. et secundum presupponit alterum. unde opifex
ex ligno facit. non facit ex nihilo. sed ex veniente ipso. ars
supponit operationem nature. et operatur super eius complementum
non ei facit lapides. sed domum de lapidibus. similiter
natura. non potest anticipare operationem dei. qui est de nihilo producere.
sic nec ars operationem nature. Si tu queras. quare non est sic. quia
ars procedat naturam. et dico quod opus nature est prius quam est secun
dum operatio artis. Et propter aliam rationem est. quia agens per naturam
producit sibi simile per univocationem. sed agens per artem similiter
solum per speciem vel ideam. vel exemplar. quia ergo producto
rei talis sub forma universali agens autem importat passo.
et nichil importat ad suum esse respectu eius est in actu per
virtutem. ideo formas illas de potentia in actum educere non potest
nisi quod agit per modum nature. In artificialibus autem nichil
importat agens passo. sed aufert vel mutat per locum
sicut patet in forma compositionis et figura. et hic est

quod agens parte non per virtutem propriam formas naturales produ
cit. nisi ille solus qui est actus plenus et perfectus in omni
causa in cognitionem quod operando. Solus deus. et dicamus
breviter quod has formas de quibus loquimur demones
possunt vere transmutare. non tamen vel sua. Ideo non debet
tamen se nuncupari non principales agentes. quia si essent prin
cipales agentes. cum non producant per eius nomine et spe
producerent sicut creatores. et tamen essent creatores. quod Augustinus
negat expresse. unde tres rationes sequentes concludunt quod
non probant quod faciant virtute sua. sed virtute seminum con
ductorum. Ad illud quod obicitur quod virtute propria quia
est excellentior. Dicendum quod illa propria non habet ultimatam
in virtute quam per communem modum est superior. ut
si maius haberet laudem in celi filius et deo cum ipsum
filii habet ordinarium. aliter patet exemplum. homo enim potentior
est asino. non tamen potest generare asinum sicut asinus
facit. quia virtus eius non est ad hoc. ergo intelligi
potest. Ad illud quod obicitur quod forma est in semine
Dicendum quod illa ratio seminalis valde remota est ab actu
completo. nec potest ad actum reduci. nisi multa ad
miniculantia habeat. ex quorum influentia est natura sic
conveniente perficiatur. quousque ad actum perveniat. ta
lis non est influentia spiritus. quia spiritus dicens in forma et ita
influens eam per admotionem localem. et regimine non ad
generationem. Ad illud quod obicitur quod spiritualia influant in
corporalia et superiora in inferiora. Dicendum quod influunt
per comparationem ad alterum. et quod competit nature sui
capitis. aliter enim influit sol. aliter angelus. sol potest
influere corporale per ea conveniendo. scilicet lucem et calo
rem. angelus non sic potest influere in corpora. sed solum
localiter mutando. non ad formam sed ad situm.
cum non habeat convenientiam in forma et non. Ad illud quod obicitur
quod nichil non faciunt. per propter virgas magorum. Dicendum quod
veritas est quod glossa. videbatur sibi obviare idem.
veritatem hec magis sonat. quod vere serpentes fuerunt.
et denotat ibi serpentes a natura per existentes.
sic serpentem moysi verant virgam. sed verus erat ser
pens. sic et de aliis intelligendum. Ad illud quod obicitur quod
antichristus faciet signa mendacia. Dicendum quod illud intelligitur
quia non faciet aliqua signa vana per transmutationem formarum.
sed non erunt vana propter astutiam ad finem suum ad in
tentionem. quia ad hoc faciet ut mendacium et fallacium per
suadeat. Ad illud quod obicitur de glossa Augustini. Dicendum quod
Augustinus non negat quin ad posse demonibus attri
buit. sed quod non omnia sunt eius. ymmo quedam
tribuuntur bonis angelis. Ad duas sequentes
rationes non oportet respondere. unde enim concludunt. scilicet quod an
geli propria virtute non per formas naturales transmutare sui
educere vel inducere de potentia in actum. Ad illud quod

quod dicendum. Est quedam res quae est forma ultima artificialis. ut domus templum vel statua vel huiusmodi. in his omnibus potest demon
... et hoc patefaciunt. Quedam res quae habent ultimam formam naturalem. ut homo quidam res qui pariunt ex se...
in his non potest demon. quia in genere commixtionum elementorum addit aliquid ubi influit ab anima generali
... demon non potest influere. Quedam ex putrefactione nascuntur. ut quedam serpentes. ut hic in huius
quae ... aliquid agunt operari vel annichilando. sicut facit agricola in productione segetum
vel complendo. sic operatur solum natura. per modum potest operari demon in productione aliquorum effectuum
naturalium non sedendo.

uideo quod quilibet educit siue educitur. Ad fac-
miracula. ergo miracula sunt signa falsitatis, ergo non sunt
efficacia nostre fidei testimonia. Dicendum ad hoc quod etsi sunt
mira opera, non tamen sunt uera miracula. quoniam miracula
non sunt preter naturam, sed preter uim super naturam que est agen-
tis proprie, id est non supra facultatem nature, et ideo attestantur
omnipotentie diuine. Sed opera que faciunt demones et si
miracula uideantur, quia fiunt in tempore non proportionato, non
tamen sunt uera miracula, quia fiunt ui nature. Et si tu
obicias quod non in puncto ita cito operari, dicendum quod uirtus est
de hac non posse. sed talium potest esse adiuta et cito
rebus concedentibus, ut qui repente preparat terre
sic per demonem immaginem corporis, da folijs in modi-
co tempore nasci contingit. Si autem queras quomodo discer-
nantur uera miracula, dicendum quod etsi conueniunt in mirabilitate, differunt
tamen ex parte principalis agentis, nam in miraculis diuinis
est operans agens potentie infinite et supra naturam, in mira
demonum operatur uirtus nature multiplicata ad inuicem (?)
aliud ex parte finis, nam miracula fiunt propter publi-
cam iustitiam sed ueritatem fidei uel sapientie (?); sed miracu-
la demonum fiunt propter priuatos contractus (?) et quedam ar-
chana; et hoc est quod dicit Augustinus, quod boni faciunt miracula propter
publicam iustitiam, hoc est propter fidem ueram que iustifi-
cat, quod illam omnibus predicant; mali uero propter sig-
na publice iustitie. quia fidem habent et uident huius-
modi opera, sed magi propter priuatos contractus, et hoc est quod dicit in
o. propter incantationes et archana quedam. hoc si-
gnum est quod ibi sunt tenebrarum opera, quia qui male
agit odit lucem. Ex parte finis sic differunt,
quia miracula dei fiunt ad utilitatem et diuinam gloriam,
sed magorum ad deceptionem et ad gloriam uanam.
et excellentiam. Vnde sunt quasi inutilia. Item differ-
unt ex parte facti, quia demones faciunt huiusmodi uilia
et inutilia. miracula uero diuina ualde excelsa (?) et
utilia, quoniam demones magi faciunt ranas et serpen-
tes, quia hec de facili producuntur operatione. Item quare
diuino iudicio magis permittuntur ad horas fa-
cere; dicendum quod sic deus comprobat potentiam et astutiam dyaboli
ut sic patiatur eum perfide imitari, ut in ipsa
imitatione possit seducere malos iuxta eorum meri-
ta mala, possit et deprehendi a bonis, et ut fides
similiter cum miraculis compulsus habet lectio. Si. n.
solus deus et sui miracula facerent, quis non cre-
didisset in domini miraculis compulsus. Nunc autem cum ma-
gi faciunt et boni faciunt, quod diuinitus illustrantur ut in-
ter hec possint discernere, propter uera miracula adiuuan-
tur, et per demonum miracula excerentur et probantur.
Certo queritur utrum aliquis possit uti ministerio demo-
num in faciendis huiusmodi miraculis absque peccato. et

non recipi et quando uerum est quod a demonibus regi consilium
absque peccato. ergo non recipi ministerium sine consilium. Item
probatur auctoritate et exemplo. auctoritate, quia Leuitici xx. precipitur
occidi qui consuluerint magos et ariolos. exemplo probatur
Regum iiij. c. i. ubi reprehenditur et punitur rex Israel
qui misit ad consulendum deum Accaron. Item Augustinus de
doctrina christiana dicit diuinationes esse dampnabiles et fugiendas,
quia in eis incedit pacta demonum. sed plus est
facere quam dicere et hoc non est sine pactis dampnabilibus,
ergo non fieri. Item dyabolus est dolosus et mentitur. ergo
quod nullum diligit nisi in malum suum et ut ipsum peri-
tat. ergo si suscepit aliquod obsequium committit se dei-
tem(?) et omnis talis peccat mortaliter, ergo et cetera. Item
dyabolus est inimicus ihesu christi et dei. ergo qui suscepit ab
eo auxilium uel facit communicatum cum illo sit communicatio
christi ad Belial. efficitur christi inimicus. sed non potest esse sine
peccato. ergo et cetera. Contra hoc uidetur auctoritate apostoli: tradebat
incorrigibiles sathane in interitum carnis sicut patet i. Cor.
v. ergo utebatur ministerio demonum ad implendum iustitiam.
ergo pari ratione potest homo qui indiget uti ad alia ob-
sequia. Item si indigeo elemosina tamen ab homine
sed etiam a peccatore tempore possum accipere et peto, ergo
si indigeo pane et uino possum hec petere a demone
ut paueret sine ad eum hoc quod statim donat. Item
a malo suo quod quis exigit suum et recipit. ergo si
quis seruus dyaboli seruauit quod ei licet seruare et eius
obsequium merituris tamen meruerit accipere. Item
esto quod hee artes solis caracteribus exerceant sine
immolationibus et aliis communiis. uidetur quod ibi nullum sit
peccatum. quia illi caracteres aut habent aliquid in natura
compellendi demones aut nullum. si nullum, ergo de-
mones nichil faciunt. si aliquid, sed omnis uirtus
est a deo, et uti aliquo ad id ad quod est non est
peccatum. ergo uidetur quod miracula ista demonum
possint exerceri absque peccato. Item si aliquis susci-
piat obsequium demonis in hiis que expediunt
sibi, sicut in miraculis sicut in aliis, bene sciens quod
potest in quo peccat, uidetur quod in nullo, quia in fide non
peccat, quia nichil credit diuinitatis esse in eo. Immo
bene non peccat. ergo nullo modo ut uidetur. Item si ego ami-
sissem librum meum non esset peccatum si requirerem ab eo
quod sciret ubi esset. ergo si aliquis amisit equum et ego scio
bene quod dyabolus potest nosse ubi sit, quod non peccat sine peccato
possum scire. Questio ergo utrum hee artes uel diuinationes pos-
sint absque peccato. Respondeo. dicendum quod hee artes magice et
diuinationes non possunt esse sine peccato, nec potest a dyabolo
aliquod consilium uel auxilium seu ministerium absque peccato
non forsitan mirabile eum precedens dyabolus subiecit homo ui-
to suo iudicio et de aliquibus usus sensus audiuis

narrati. voluntario a coniunctio non potest sine peccato. aut
eius est in parte infidelitas. ut patet si demoni debitum honorem
attribuerit divinum qui. aut est ibi peccatum ydolatrie
ut patet in oblationibus et sacrificiis, aut in obedientie
saltem, quia facit contra prohibitionem divinam et ecclesie, et ideo autem
hic prohibitus est, quia talis peccat in seipsum dum se committit
dilectum et peccat in ecclesiam dum habet commercium cum illo
qui est odio persecutus ecclesie adversarius, peccat et in
maiestatem divinam dum recurrit ad dyabolum. quare non
sit omnino totaliter sufficiens et convenit de raro.
et ideo prohibitum est et sine peccato fieri non potest. unde et ad hoc auctoritates
rationes adhuc inducte. ad secundum quod obicitur quod paulus
utebatur ministerio dyaboli in puniendo malos. dicendum
est, quod hoc non erat dyaboli coniunctio, sed magis divino
iudicio et ipsius apostoli imperio, cui subiciebantur
spiritus maligni, non confederabantur, sicut magus et
divinus. vel dicendum quod ideo tradere non erat ad quod expo
neret vexationi demonum. ad tertium quod obicitur de ecclesia
quod possit accipere ab ipsis. dicendum quod non est simile duplex
exemplum. primum quidem quia etsi usura non sit actualis
unitatis non tamen est mala, odio persecutionis sicut demonum,
et possunt recipi et rependi ex causa pietatis officia,
non sic est de dyabolo et angelis eius, quorum certa est dampnatio.
alterum etiam quia in hoc ipsius temporis necessitatis
est usura iusti. et usurarius tamen exigit eam
et recipit, quod suum est accipit, et ideo iuste facit. non
sic est de ministerio dyaboli in faciendis miraculis nunc
quia enim dyabolus in magis miraculis ut prius diximus et diligentius
deus autem divinus ibi invenit perfectionis per angelum suum. aut
per proximum nostrum. aut tribuit per vicem mihi. ad
illud quod obicitur quod dyabolus est princeps. quod dicendum quod eius principatum
et ministerium non est ad hoc deputatum a deo, ut
fiat spiritualis perfectio, sed potius deputatum est ad temptationem
et exercendum, et sic principatum sed intendat expugnare, quia
de malo suo deus facit bonum nostrum. ad sextum quod obicitur
quod peccatum sit in caracteribus. dicendum quod magnum peccatum est
quia ad hoc fiunt scilicet ad ministerium demonum implorandum,
quod hic est et ideo malo fine fit. quod autem queritur, aut habent
virtutem aut non. dicendum quod ex se non habent virtutem,
sed solum ex dyaboli pacto. sic enim proprie
dyabolus cum illis qui fiunt ei familiariores, quod talia signa
recognoscere, et ad talia se presentem offeret.
dicit autem per illa se cogi, ut ostendat ad vitiis
esse in caracteribus, in quibus sunt multa nephanda. per que
abducat homo a fide et a cultu dei. nam nullo modo
credendum quod tales caracteres aliquid possint, maxime per
se, nisi ex pacto eorum et ideo omnia talia carmina vana
sunt et perniciosa. non facit dyabolus. quia in illis delectetur,
sed in infidelitate facientium. ad septimum quod si in

quo est peccatum. dicendum quod si aliquis hic faciat non credens
eos habere posse, nec offerens quicquam, peccat peccato
inobedientie et peccato morum. quia ex hac ipsa invocatione
demonum facit contumeliam deo suo factori. et tertium
prophano, et dum utitur re sacramentali et in dedicatione
periculo committit. huius autem nunquam curis solo dyabolus
satisfacit. nisi aliqua infidelitas vel ydolatria immisceatur. sicut enim ad divina miracula plurimum facit
fides recta, sicut sonant evangelia. sic ad demonum
miracula facit multum fides perversa. quoniam dyabolus
ipsius imitator est dei. ad octavum quod queritur quod permiserit
quamvis de presentibus. dicendum quod peccatum est, quia contra prohibitionem.
et prohibitum est propter causas dictas. potissima tamen causa
est quia ipse inimicus est, et pater eius, et frequenter sibi
veris immiscet falsa. et ideo periculum magnum est credere
sibi. quia possit homines de facili inducere in errorem.
et dolere quod ille habet vel quod non habet. vel videt pro hoc posse
omnia mala et quia et ad se alliciat per hec revelationes
ad suam societatem que perniciosa est valde.
et quamvis desidat dyabolus ut decipiat, et ideo ut homines
minus caveant, in suis divinationibus quedam
honesta pretendit. ut patet quia per virgines
suas divinationes ostendit. cum tamen in occultis ad
turpissima incitet. et ideo dicit augustinus super genesim
ad litteram in fine libro xii ... sint mathematici sed
pie divinantes. maxime vera dicentes cavendi sunt
ne consortio demonum animam deceptam pacto
quodam societatis irretiat. et sic patet totum.
Preterea ista sunt dubitationes circa litteram. et primo de ista
divisione quam ponit ysidorus. in tamen ... cum dicit. quod
demones triplici scientie acumine vigent. videlicet
diminuitur per aliquod. quia augustinus super genesim xi. ... modos
ponit, quos et magister adducit in littera. item
videtur superflua prima. non ponit nisi duos modos. dicit enim
quod omne quod quis novit, didicit vel inveniens novit.
Responsio dicendum quod divisio ysidori sufficientiam est secundum
rationem augustini sufficientia autem patet sic. omne enim quod
demones sciunt. aut sciunt certitudine innata et hoc
dicit scire acumine subtilitatis, aut certitudine acquisita. si
cognitione acquisita per hoc esse per duplicem. aut de rebus
que sub sunt ibi. et hoc per experientiam addiscunt. aut
de rebus que sunt supra. et sic est per revelationem superiorum
spirituum. ad quod obicitur de augustino. dicendum quod duo ...
reducuntur ad unum. et item augustinus magis attingit modos
predictos sicut acumine cognitionis. prius autem loquitur de cognitione
acquisita. vel si generaliter dicit. tunc sub vivacitate
comprehendit et acumen et experientiam ... item
queritur de hoc quod dicit. quod demones aliqua cognoscunt a sanctis angelis quod ab ... discunt illa

ei sibi revelantibus. Q. demones sunt inimici
dei et angelorum. si ergo quis ab inimicis abscondenda
sunt secreta consilia. ergo videtur quod deus eis numquam revelet
vel faciat. Item ipsi sunt in tenebris dampna-
tis. ergo cum non sit proportio luci ad tenebras. revelatio sit ad
gratiam. ergo nullo modo fiat ipsis
demonibus. Respondeo dicendum. quod demonibus per vos huius est
quod dicit ysidorus et augustinus quod aliqua presciunt revela-
tione superiorum spirituum et revelationis auctor
deus est. quia miraculis capituli prenuntiatis sibi
implet voluntatem suam. unde sicut revelatio sompnii de
implet voluntatem suam. Joseph fratrum insidiantibus per mirabilem
exaltationem Joseph fratribus insidiantibus per mirabilem
dei dispositionem fecit ad eius impletionem. licet per malitiam
illorum esset ad impediendum. sic deus aliquando ostendit per
angelos suos demonibus. ut deus illi obviat ad
valde decretus et ipse potens ordinatione sic impleat
et relevat. et ex hoc patet primum. quia non est simile. quia humanum
est consilium potest vel tali. non tamen divinum. Attenden-
dus est et modus. duplex enim fit revelatio.
aliquando mentis illustratione sic fiebat sanctis prophetis.
et hec est gratia. aliquando vero sola predictione. sic ipso reu-
elat aliquando voluntatem suam. et hec non est gratia aliquo
modo perficiatis vel elevatis naturam sed potest esse opus
mentis. si ad ordinetur ad bonum eius cui predicatur.
vel iustitie. si ordinetur ad punitionem alicuius mali.
ut potest si ad fallendum fallaces vel utrumque
si sit adulterium. et hoc est quod sequitur. quia huius futura predi-
cant demonibus. et ipse intuitur miracula fieri
ab eis ut dicitur talia perpendat et quibus seu
dei ad apparitionis et missis superari et mali et
fallaces perficiant impios errantes et terro-
re misceris occulto dei iudicio. tamen iudicio in-
sto. quod valde stultum est desiderare facere mira-
culum vel prescire futura. et si magna hic repugnan-
tia inimicos dei in huius videntur hinc darem.
Item quod dicitur quod angeli non sunt creatores
quia non operantur exterius. Contra q. hoc non videtur. quia
si solus creator operatur intus. tunc ergo nihil
producit. Item creare est producere de nichilo. sed si
demon propria virtute extrahit semen de corpore tactum
non de nichilo facit. ergo non est creator. Respondeo
dicendum quod quedam est virtus. que in productione rerum
solum operatur exterius. quedam que preter operari ex-
terius operatur intus. quedam preterea intus preter exterius sicut
vis artificis solum exterius operatur amovendo et ap-
ponendo et applicando unam rem cum alia. virtus dei
operatur preter intus. quia ipsa primordialia semina
que sunt intima producit. virtus vero que preterea intus
preter exterius est virtus nature et hominis seminaria

lium. sed intus vero producendorum ex ipsis. sed non dum
operatur et mittit virtutem suam usque ad semina pas-
si. et in illa immissione ipsam essentiam formarum que erant
in potentia in completa non producit. sed productam ab eo sup-
ponit principium tamen ad similitudinem ad actum perfectum adducit.
solus ergo ille qui seminales illas rationes facere potest creare.
quoniam ipse non sunt ex aliquo. sed ex nichilo et ex ipsis fiunt
omnia que nunc producuntur. ergo non potest esse creator filius
nisi agricola segetum. quia licet pater operatur intus. sicut
nisi. tamen operatur exterius et cetera ad creationem quo non
ex nichilo. licet non operatur a deo. extrinsecus sicut agricola.
operatio autem demonum magis est similis operationi agricole
quam patris. Item quod dicitur quod dicitur. sic mittere magnum
non potest formare nisi deus et cetera. si ergo hoc verum est tunc sic
grana est a deo. nullo modo a natura. vel pro parte. videtur quod
similiter omnes alie forme sint a solo deo. ergo agens causa
illarum formarum inducit. Respondeo dicendum. quod verbum autem
licet subtiliter loquitur et tradicione signis verba eius sane
intellectum. vult ergo dicere quod sic mittere magnum ingredi-
endo formare non potest nisi deus. quia grana non est ex aliquo sed
penitus ex nichilo. sic formam seminales rationes sive
forme primas essentias. solus deus potest producere illas.
formam. aut nove est ex nichilo. aut in si fiat ab in-
non ergo intelligit aliquo modo ad eductionem forme de
potentia et actum quod vocat actionem quendam in exteriorum.
sed potest quo ad productionem illius seminalis rationis que
est essentia vel aliquid sed huius cum est in potentia et actu.
Item quod dicitur quod dicitur. quod demones quedam possunt
propter subtilitatem que non possunt prophete dei per Phitonem.
Q. hoc est quod dicitur sic dedit virtutes rebus et sic ad-
ministrat eas ut eas agere proprios motus sinat.
sicut dicit augustinus vii. de civitate dei. unde potentie voluntates
non cohibet. sed sinit prout voluit facere. ergo per
rationem sed de angelorum potentiam cohibere. Respondeo dicendum quod
deus noster non cohibet propter legem libertatis quam eis
statuit. sed iusto iudicio de malo in perpetuo venire
permittit. sed virtutem restringit iudicio eorum iusto.
quia operatio potest ut fugerent in huius que potest abuterentur
et ad aliorum afflictionem et permissionem. quam ergo omnis
pena deus est iusta. si huius potentiam interesse affligit. vel
vult affligere. deus potest compescere. non iure eius qui agit.
sed iure eius qui patitur in altissima dei iudicia adver-
tunt. Ad quod ergo obicitur quod res agere proprios motus si-
nit in tali quod non compescit virtutem propriam potestatis.
sed quia tamen sinit agere quam suam vult determinare permitte.
Obiectio et sequitur usque et cetera. Q. egit magis de
potestate demonum quam creaturarum omnium. sicut sicut hic
preter agit de corporibus preter hominum. dividitur autem hec pars in
duas. in prima agit de potestate demonum sive angelorum

sup corp silia huanis. In sa uo agit de po tate
qua hnt sup hoies. i. d. ca. Illo expositi
one ec. Pa ps ht duas. In pa detiat. qualiter
angli assumit corp. In sa uo incidentr dubiaz
qom aug introducit. que tangit hanc matiam
et ea detiat p'us i. Si uo dm mcorpibz ec. pu
ps ht duas. In pa detiat modu p q demones ht
corp s iuncta. In sa uo detiat act. i. et alii quid
locuti sunt ec. silr sa ps ht duas. In pa mo
uet qom. In sa detiat. pr tac in dm hoibz
ec. In sa uo detiat cta relinquis dubia. ibi
cetin h uo nimis.

d. viij. — velud

D intelligentia h ptis. ta querunt ce as
sumptom corpu ab angelis tam bonis q mal.
pa spectat corporis et ipe unione.
2m ad act assupti for tom.
3m spectat ad corpus form et assupti opone.
Circa pm querit duo.
po querit utr angli hant corp illr suisa.
2o ut habit corp uo assupta.

Circa pm sic procedit. et ost q angli hant corp
s iulr unita. p aug. aug. viij. deci. di. u
diffinient demones dicit. demones sunt gne alia. m
te rongna. aio passiua. corp aerea. duuo ete
na. sig eod e u bon spirit et malor. p3 ec.
It grgr in omel. de epy. iudis tanq ronc uic
tibz in al. i. angels miciam debuit. sz omne
al ht corp iulr s unitu. si g angels e al. g. ec.
It b. aug omel. ui. luc omne spm catu corp
pursus indige solaco. sz angels ht ce in q iul
indigz. e g sic spr catus ht sibi corp iulr unit
It adhz e ro. q to sba e nobilior tanto i poten
cius e mlrp. sz angels e nobil sba q aia. g si
aia nata e uiuifi corp multo mag et angels.
sz ht q e sibi iulr unit. ad q uiuifi iulr e
apto nato. g. ec. It nobilior m uiuit qd
uiuit et ifluit uit q m qd no influit i fing.
n. sign psctonis e. et oplemti. g si angels
e i nobile uiues sic aia et aia p ad uiuifi
g et angels. sz n p uiuifi n corp iulr s unit.
Ad oppo. dam. diffiniens angelm || g. ec.
d. q angels e sba intellis icrea. g an
gels no ht corp sibi unitu. qr si huet corp sib
unitu iulr sic ho d3 e eor ius. i. angels. It
dio in plibz locis d q angli sunt due mites et
spuales iunia i mileis. ec. It si ipm ost
ronibz sicut tanto sba nobilior q to e cet silior.
sz qs oio caret corp. g sba spual oio carez
corp e nobilior int sbas catas. g ut e ea po

nere munudo ut in uni deficeret nobilissima c
atura. et tc uniuersu eet acephalu qd e ipe
Item si aio expo erdiuisis natis natis. et alia
illaz e repire sirel. sz ho o ponit ex suba
spuali et corali. cu g sit repire sbam pure cor
le p se e repire suba pure spual e. hac au
dms anglm. g angels no ht corp. It qd
ho expo exac et aia. cu peruut effectus est
passi et uner. g si angels huet corp s uni
tu sic et ho ut salte ex angli q pecauerut
sic mor. qd si plane ficti e. mafisu e. et ec.
Ad pedor in illustra uo e q cta illa quo
dubitauerunt aliqui magni doc uirtu. s. an
gli hnt corp s iunta iulr. vn lic ph dubieta
ta aug. q b. s3 nc sat cetitudialt teneri et ric
dus affirmat q angli sunt iulr in corporei n
hnt corpa sibi iulr unita. deber tn plures di
bitant utr demones hant corpa sibi i sepa
bilr allig in ngbz corp. im. sz sat plane est
q sit bon angeli n hnt corp n uo assupta. s
nec mali. et huc sign e sic dic ricardus.
q eos modiet q titius i maxia mit demo
nu alm obsidet sic lc. m. iiij. de illo q d
legio m n e legio eni. ut ricardus dic
ntinz. vj. mil sexcetos. lxvj. vnu si demo
nes corp huerit cu suis corpibz. mlo mo p set
ib i ete corp ita modicum. pp q sat pbabilr
dici pt. q n solu hnt corp s iulr unita. n
et n bon nec mali. hnt i sepabilr alligata
q e telegere ml. nec obstat eorz cruciatus
q sic in qrto li. ostende. qr spr absq corp
p ordine diuine iustie p abigne m uli puniri.
Concedit g sunt rones ad hunc ptem. Ad i uo
aug. q induceit viij. deci. dd. q i lo aug. p m
opionez apuleli et recitant e hac in pluslo
p oppionz aux q p sinaz sua. Ad 2 grgr. qd
angels e al. dd. q aio e al dup d. aut ro
ne forme. aut rone ope is a de bite abi
a d3 angels al no re for. sz pot rone op
tois ouis sul aut al e dup pt dici ul s
uitate. ul s m ostensione sil appenciam.
sic a lo ro uo qr angels appt e al et assu
mit corp. Ist a obicit p pm mod accipiedi
al. Ad 3 q ob de b. q ois spr catus in
dig eo solaco. dd. q indiget corp p se
dup. aut pp se aut pp alios spr in digens
pp se spr brutal ul huan. et de h n e q
ht corp. e spc brutal iulr sibi unit spr uo
i diges pp alios spr anglicus. et i n ht corp.

4 9

et h dd nob

Sed qr sup cum ad d z spiritu diuinu angelicu huanu brutalis. Diuinu nllo corpe indiget
n q ad ee n q ad operacoem. Angelic no indiget q ad ee n q ad poet [illegible] sz q ad operacoem
ca ad alteru. s. ad nos [illegible] huan indig no q ad ee qr p3 ce sn corp sz q ad operacoem omt
ul p se q ad sensitiua sz ul parent q ad intellectual qr no itelligit sn phantasmate [illegible]
[illegible] brutal indiget ta q ad ee q quo ad operacoem [illegible] g n ht necce coniungi cor
n ut for n ut motor. Sed coniungit no ut for sz ut motor tm [illegible] ut for n ut
motor tn sepabilr [illegible] ut for n ut motor i sepabilr. Assumit g corp angli
ta boni q mali [illegible] ad oper [illegible] no pp [illegible]
[illegible] ad [illegible] alii assumut corp.

sibi naturaliter unitum. sed assumptum voluntarie, ut tamen
fuerit aliquis ordo. angelici spiritus [illegible] capienda
que bona faciunt creaturam, nullo modo sive corporibus
adiuvatur. et ideo non habent ea coniuncta propter indigentiam
supplendam in se ipsis. sed in nobis cum per hec supple-
ant ad spiritum. ideo non habent ea unita simpliciter ad spiritum.
Ad id quod obicitur ~~ideo non habent ea unita simpliciter~~ quia substantia no-
bilior est que multiplicius est in potentiis. dicendum quod verum est de illis
potentiis que simpliciter attestantur perfectioni. potentie autem utilitatis
ad [illegible] quodammodo sit perfectionis. illud propter coniunctionem
habet quandam indigentiam et imperfectionem. Et ideo ab illa
substantia que perfectissima est in intentione est aliena. habitu
est substantia angelica. nec deus propter hoc concludit ideo supradictum.
¶ Ad id quod obicitur quod influens vitam et habens vitam no-
bilius est quam habens tantum. dicendum quod ad conveniens sibi dare
vitam alius potest duobus. aut per modum efficientis. et hoc simpliciter
perfectionis est. et sic competit soli deo. aut per modum informan-
tis et sic non est simpliciter perfectionis. immo perfectionis cum in-
perfectione iuncte. et ideo neutrum convenit angelo. quia perfe-
ctio sua maior est quam sit perfectio vivificantis per modum
formeque et minor quam sit perfectio dantis vitam per modum
cause. et loquor de vita que competit secundum realitatem.

Consequenter queritur utrum angeli aliquando assumant corpora. et quod sic
videtur. Beda in canonica omelia iij. discipuli dictum ad
locum monumenti et non corpus. sed angelus [illegible] eo
ministerio descenderit. et de loco ad locum venit.
ergo vel est corpus vel habet corpus non naturaliter unitum vel corpus
assumptum. sed non primo modo neque secundo. ergo tertio. Item nulli
prestitit Abraham hospitalitatis obsequium nisi habent
corpus naturaliter unitum vel assumptum. sed angelis aliquando Abra-
ham sic hospitalitatem, sicut dicitur ad Hebreos. quidam pla-
cuerunt deo angelis hospicio receptis. ergo vel ha-
buerunt corpora unita vel assumpta. sed non habuerunt
naturaliter unita. ergo etc. Item nulla substantia spiritualis ex
sui consortio prebet solacium sensui in presenti vita nisi habeat
corpus cui unitur. sed angeli frequenter prebent solacia
non solum modo per spiritum sed per sensum. sicut patet
in angelo Tobie. ergo habent corpora sed illa non habent
sibi unita. ergo voluntarie assumpta. Item nullus
spiritus per visibilem demonstrationem ad demonstrationem
corporis non sit aliquo modo corpori illi coniunctus. sed
angelus quoque [illegible] visibiliter potest demo-
strari. et videri. sicut Raphael vel hic est angelus
qui habebat se corpus id aliquo modo coniunctum. sed non
per naturam coniunctionem. sed per voluntariam assumptionem.
Item si est organum vel instrumentum alicuius immediate vel
mediate assumitur ab illo vel naturaliter coniungitur illi.
sed angelis instrumentum competit opera circa nos. sicut legi-
tur in Daniele. et non possunt exercere nisi medio corpore

organico vel instrumento. ergo etc. Contra. Sicut maioris dignitatis
est anima rationalis ad corpus per hoc quod angelicus spiritus. sed anima
exuta corpus non assumit. ergo nec spiritus angelicus.
Item appropriato debet esse assumptio ad assumptum. sed spiritus an-
gelicus est omnino incorporalis. ergo non habet proportionem ad corpus.
ergo nunquam assumit id. Item aut competit angelo
habere corpus, aut non competit. si competit habere. ergo vi-
detur angelis non esse perfecti qui non habent corpus. si non competit.
ergo qui assumit habet quod non decet ipsum. ergo si ange-
lus bonus non facit nisi quod decet ipsum non assumit
corpus. Item si assumit aut propter aliquid aut propter nihil.
si propter nihil. ergo frustra. si propter aliquid. aut est bonum aut
malum. si bonum. ergo corpus assumptum est meritum. si malum.
per corpus assumptum demeretur. ergo angelus dei premium et
premiatur cum corpore assumpto, quod est inconveniens et plane
falsum. Item vel est assumptio in aliquam unionem vel ipsius
[illegible]. sicut patet in assumptione humane nature a filio dei. ergo
si angelus assumit corpus unitur sibi vel in personam vel in naturam. sed non
in naturam unitur, quia non resultat tertium, nec in personam
quia non est coniunctio per diversitatem. ergo nullo modo est ibi unio quare
nec assumptio. Responsio dicendum quod in angelis duplex est virtus. scilicet
contemplativa et administrativa. Secundum contemplativam coniungitur ad deum,
et sic non indiget solatio corporis assumptionis ad
ministeria descenderunt circa nos et condescendunt
nobis. et ut in nobis consentiunt et condescendant indi-
gent solatio assumpti corporis. Indiget enim quando
ad aliquas operationes exercendas indiget ad se ipsos
manifestandos. indiget ad nos met ipsos leti-
ficandos et confortandos. et ideo assumunt corpora sicut in
strumentum vel organa ad operandum sicut signa ad manife-
standum sicut cooperimenta vel habitacula ad visitandum. Unde cor-
pus assumptum coniungitur illis sicut instrumentum motori. sicut signum
significato sicut habitaculum inhabitatori. Sed quia magis exigit
indigentia ex parte nostra quam indigentia ex parte sua. et
quia finis in potentiis necessitate habet que sunt ad finem.
et corporis effigiatum vel organicum humana effigie
manifeste competit operibus spiritus rationalis et expressius si-
gnificat. et tunc pulcrum indumentum quodammodo
decorat. ideo angelus assumit corpus non qualecumque sed huma-
na effigie insignitum. et concedende sunt rationes
hoc ostendentes. Ad rationes ad oppositum iam patet responsio.
Ad id enim quod obicitur de anima exuta, sicut planatur responsio.
non enim est simile, quia non habet vim administrativam nec usum
administrandi. ideo corpus non assumit. nec habet debitum proprium
assumendi. Ad id quod obicitur quod appropriato est assumptio etc.
dicendum quod appropriatio attenditur et invenitur in proximo
dupliciter. [illegible] assumptio. anima enim non assumitur tamen
[illegible] nec propter hoc requiritur quod sit appropriatio i. sicut perfec-
tionis ad perfectibile. sed sufficit quod sit appropriatio sicut

mobilis a domino. Ad illud quod obicitur quod competit angelo habere
corpus etc. dicendum quod competit habere corpus aut voluntate assump
tum ad complendum ministerium. Sed non competit ad suum esse
completivum, id est non carentia generat indigentiam, nec assump
tio generat indigentiam. Ad illud quod quaeritur propter quid
assumunt, utrum ad [illegible] vel propter nihil, dicendum quod propter hoc ad suf
ficiendum est. Item tamen propter quod assumunt non perficit per corpus tamquam
anima per corpus proprium, sed tamquam artifex per instrumentum. Et quo
modo instrumentum per quod quis iuvatur non remuneratur,
sic nec corpus ab angelo assumptum. Ad illud quod obicitur quod
non est assumptio, dicendum quod est unio in persona vel natura, dicendum quod non
sufficienter dividitur, quia homo assumit vestem cum
se induit, nec tamen unit sibi in persona vel in natura, sed illud
locum habet in illa assumptione in qua est unio perfecta, qua
lis est cum Dei Filius assumpsit humanam naturam. Ex praedictis
ergo patet quod opposita et ratio ad obiecta. Patet etiam propter quid
dicitur angelus corpus assumere, quia non solum propter hoc quod movet
aliquid operatur ad esse corporis, sed quia id accipit ad
se ut in illo operetur, ut in illo manifestetur, ut in illo
conversetur, et quia in illa conversatione sua accipit ut corpus po
tius se modo speciali, quoniam [illegible] quia ab illo formatur et conser
10 vatur et regitur, angelus se habet in nomine assumentis
et habentis, corpus vero in ratione assumpti et habiti.

Consequenter quaeritur de tertio articulo, scilicet de qualitate corporis
assumpti. Et circa hoc duo quaeruntur.
Primo quaeritur de ipso corpore assumpto, utrum ad plenum formetur.
Secundo quaeritur ad plenum [illegible].

Videtur quod corpus habeat veram formam corporis hu
mani, et quod ita sit videtur, quia cum appareat
esse corpus humanum, aut est verum, aut est ibi error
et deceptio. Sed error et deceptio non competit angelis
sanctis. Ergo cum assumunt corpus quod videtur esse humanum,
vere habent ~~naturam~~ humanam formam. Item ad corpus humanum
nihil plus requiritur nisi eius complexio et debita
organizatio, sicut dicunt illi. Sed corpus quod angelus as
sumit debitam habet organizationem. Si ergo organi
zatio praesupponit complexionem, ergo videtur quod habeat [illegible]
quod est de essentia humani corporis. Item quod angelus ve
possit formare corpus humanum vel aeri humani sicut
dicit Augustinus in eis de [illegible] seminibus sic talia corpora. Sed quia
forte quoddam aliud, ut [illegible] habent ra
tiones seminales dispersas in rebus, ideo dicit Augustinus quod
ministerio daemonum [illegible] educantur. Ergo pari ratione et vi
ta corpora hominum. Quod si tu dicas quod non valet, quia
maior requiritur dispositio ad producendum corpus hu
manum, hoc non solvit, quia quod potest disponere animalia
in primo opere, continuo actione, cum non sit distan
tia, potest venire ad dispositionem [illegible]. Ergo si
angeli possunt velociori operatione producere corpus alicuius
animalis perfectum, ergo pari ratione corpora animalium

magis perfectum, ergo et corpus humanum. Item si aliquod
agens indifferenter se habet ad aliqua producenda,
da quod ita potest in unum, potest et in alterum. Sed angeli non
habent maiorem potentiam in corporibus superioribus quam in corporibus ho
minum, immo magis e contrario. Ergo si possunt auxilio pro
ducere non corpora superiora, possunt auxilio nostro producere
non corpora hominum. Ergo et assumere. Item quod potest in maius potest
in minus. Sed anima quamvis sit minor nobilitate, ex
cellit nobilitate corpus, sicut dicitur in VIII de Trinitate, [illegible] et
in aliis multis locis. Cum ergo ministerio angelorum edu
ci possunt et educantur animae vegetabiles et sensibiles, quare
non aliquo ministerio fortius producere possunt vel corpus humanum?
Ad oppositum, scilicet est de veritate, et est corpus formare et infor
mare, quia minus forma est ab [illegible] perfectiva, sed nullus
spiritus angelicus potest humanum corpus perficere, ergo nec formare.
Item angeli non possunt operari [illegible] nisi adiutorio
naturae. Sed natura non potest generare corpus humanum nisi illa quae est sibi
in specie. Ergo angelus non potest formare corpus humanum nisi
mediante homine. Sed homo non potest corpus humanum educere nisi
generando. Ergo non angelus vel corpus humanum formare nisi per
generationem hominis. Sed cum assumit corpus non indiget huma
no auxilio. Ergo numquam assumit vere corpus humanum. Item
si potest corpus de novo formare, ergo pari ratione et corruptum
reparare, ergo possunt mortuos suscitare, quod est soli Dei
proprium. Item si corpora assumpta ab angelis essent vera
corpora humana, haberent appetitum ad animam rationalem. Sed talis
complexio appetit naturaliter, ergo statim infunderetur eis anima ratio
nalis. Item si vera corpora humana assumerent, aut
pro statu gloriae, aut pro statu viae. Non pro statu gloriae, hoc
constat, quia talia ulterius corpora id non essent corruptibilia, ita
angelo separabilia. Si ergo assumunt, hoc est pro statu viae.
viae sunt ponderosa et gravia, sive in statu naturae cor
ruptae, sive in statu innocentiae. Ergo non essent ha
bilia ad motum et ad velocem ministerium. Ergo si non assu
munt corpora nisi propter ministerium, ergo non assumunt vera corpora hu
mana. Respondeo. Dicendum quod corpora assumpta ab angelis non
habent veram formam et complexionem corporum humanorum,
vel et organizationem et complexionem, sed solum effigiem,
et ratio huius est duplex. Una, quia non competit angelis
tale corpus ad ministerium, sicut iam ultimo ostensum est;
alia ratio est quia angelus non potest educere formam naturalem
in esse nisi adiuvet activitatem naturae, sicut fuit prius
distinctum. In virtute enim naturae producitur corpus omnium
[illegible] et talis, ad quaedam enim educenda
sufficit cum illis solum adiutorium agentis particularis
in specie, et sunt alia quae generantur per putrefactionem.
Quaedam autem sunt ad quae non sufficit nisi adiuvetur
ab agente consimilis speciei, sicut sunt corpora aliquorum pro
ducentium solummodo per propagationem, et illud planum est

Si autem queratur utrum hec ordinatio sit divina institutio vel qua est alteratio in virtutibus creaturis rerum. Et hec lex quam indidit eis ab initio, unde sicut dixit: germinet terra herbam virentem, non dixit quod germinaret hominem, et homini dixit: crescite et multiplicamini. Sic terra germinat herbam et homo generat hominem. Hec autem lex sive institutio non est absque ratione, quia quedam sunt alia in perfectione inorganizata ut inducunt quedam non perfectam virtutem modo, quia non quedam corpora alium sunt ipsum et inorganica et complexione, ideo non indiguerunt agente tante virtutis. Et potuit virtus productiva in corpora dum erat tanquam imperfecta et soli tanquam prima cum adiutorio aliorum corporum simplicium tam elementorum quam celestium, quia non sunt in perfectum diviserunt et alia perveniunt. Et ideo oportuit hec sicut angeli altius virtute, quia ad hec data est vis generativa rebus ut dicit philosophus ut patet. Ratio est de aliis utrum modo in perfectis, ideo virtus productiva ipsarum maiorem exigit actualitatem et ideo similiter cum maiori difficultate perficitur in actum. Ideo maiori indiget adiutorio. Illa ergo alia sunt eorum corpora que ad primum generis spectant, educi possunt ab angelis mediante virtute adiutorio velocitatis et quasi subito fiat, quia virtutem. Et alia vero corpora que spectant ad finem generis, educi non possunt velociter nisi cum auxilio virtutis diuturnitate et temporis. Et quamvis assumptum corpus ab angelis esset velociter et quasi repente in vera corpora humana non assumit, quia non potest illa per se formare velociter et cum alterius adiutorio non potest facere quod creatur in esse velociter. Et etiam quod educuntur adhuc non competunt, sic tunc tamen est in obiciendo, quia propter appetitum quem habent ad animalitatem cum propter gravitatem que duo repugnant sive ille corpori. Nam si haberet animam rationalem, non esset competens signum ad apprehendendum, si haberet gravitatem non esset competens instrumentum ad operandum, maxime ad motum non esset et competens habitudinem ad habitudinem. Concedunt ergo rationes probantes quod angeli non assumunt corpora humana sive bonorum sive malorum. Ad primum quod obicitur in illusione est error et deceptio, dicendum quod falsum est, quia non assumunt illa corpora ut ostendant se esse homines, et vos homines, sed ut ostendant se mortales et quamvis illa corpora figurent ipsos esse mortales, et adhuc forma carnis est similis, ideo vera sunt quamvis non sit vere humana, sicut ipso in columbam fuit de igne et columba. Ad aliud quod obicitur quod est ibi organizatio et similis complexio, dicendum quod falsum est, non enim est ibi vere organizatio que competit corpori humano, que quidem est a virtute formativa et seminibus dilatata, sed potius quedam lineamentorum protractio sicut fit ab artifice per alium conformitatem et non per

ponit equalitatem complexionis, quia talis protractio potest fieri ab artifice in ligno et lapide. Non quod equalitas mixtionis est illa que ad statum equalitatis speciei hominis complexionatur. Ad aliud quod obicitur quod corpus humanum est in rebus senibus ultimo quod generatur, non tamen educatur contrariatur virtus angelis et ideo quia resident in illis virtute tamen terminis et ideo sunt hic virtute per illa ideo secundum actum perfectum educi, et si obiciatur quod per dispositionem dispositio remota ... quod in hec est non distat remota sit nec tamen sola ... sufficit virtutis activae continuato et immediatio sicut quando requiritur nove forme ut altius et species forme per ipsam operato, sic est in proposito. Ad id quod obicitur quod differentia secundum angelos ad omnia corpora aliud, dicendum quod et si ita sit de ipso angelo in te non tamen est in virtute nisi ex adiutorio angelus operatur et ideo sic angelus per se non potest educere corpus humanum et non corpus alicuius animalis et sic non quedam potest faciliter quedam est maiori difficultate ut ipsius visum est, sic et angelus ipsius virtute adiutorio. Ad id quod obicitur quod potest imaginari nobilius, dicendum quod id non habet spiritualitatem quia homo potest generare hominem que est nobiliorem et non potest generare asinum, magis autem deficit, quoniam et res nobilior est facilior productionis sic frequenter contingit et sic in proposito, nam facilius educit animam vegetabilem vel sensibilem aliquis propter ... educatur et organizetur vim corporis hominis.

Eo quod de corpore assumpto a parte patientis inquiritur: utrum corpus quod assumit angelus fiat de elemento celesti an elementari, et ut sit de elemento celesti, quia finis in potentia necessitatem habet quod sit ad finem. Sed angelus assumit corpus ad sui ipsius ostensionem, cum ergo angeli propter ... sic lucida debet ergo assumere corpus de elemento lucis, ergo de elemento celesti. Item organum sive instrumentum debet conforme motivi suum in motore. Sed angelus assumens corpus ut instrumentum est immutabilis et impassibilis propter ... ergo et corpus quod corpus assumitur forte debet esse incorruptibile et impassibile, talis autem non est nisi corpus celeste ut celum. Si ergo angelus in corpore assumpto lateat tanquam in habitaculo, videtur quod corpus id sit sumptum de celo aut non competit angelo. Item corpus assumptum aut est de elemento celesti aut elementari; si de elemento celesti, habeo propositum; si de elementari aut grave aut leve; sed si est de gravi, tunc difficultate motus sursum; si de levi, motu levi motus deorsum, ergo si neutrum horum competit velocitati angeli, videtur corpus quod assumunt non est elementare, ergo est corpus celeste. Item si est elementare, ~~ergo est corpus celeste~~. Item aut est mixtum aut simplex; si simplex, ergo non est aptum ad colorem nec ad effigiem nec ad organizationem; si mixtum, ergo cum corpus mixtum sit resolubile et in morte ... sic quod sic corpus humanum ... sit putridum, sic et corpus ab angelo assumptum ... apparet esse falsum, restat ergo quod

no e cor elare/et celeste g. c. It si e cor
elare, h'et, aut fiu sit simpl'/ si sit mixt. g si tu dic-
at p regione igniu/ q' g'a e in eo igne
extinguat/ q si hoc gstat e ct'm. g si angl'e
sit lesione ptrasit regiones oim eloz cu
cor' assupto/ gstat id no e cor' elare. et q.
ul' cor cell'e/l' celesti g. c. et ad opp'. argu
it sic. p auctte. gg. al. n. sic/ neq habaz
anglos uide potuiss3/ n cor' ex aere assupsis
set/ z beda/ corpa n'ra/ angli ad nos uenientes
cor' ex aere sunt. It rone sic angli assu
mut cor'/ ma' p'p mot' z discessu. sz corp'
celeste no e habile ad mot' rect'/ sz circul
are. g n cpetit i multo angli assume cor
de celo. It angl'e assu't cor ad apparendu
z h' i huana effigie. sz cor' celeste no e trasfi
gurabile/ g no/ ad h' stat cor' assup
ti ab anglo tale habe. It si assu't corp'
celu n assu'at de toto/ assu't de pte. g sepat e di
uit pte celi a toto. sz oe diuisible e corruptibile. g
uig q n celestis sit corruptibile/ sz h' e fl'm g z pm.
It si assu't cor' de celo/ cu assu'at pte/ q' h'it
sedu de celu/ aut ad n' tituit locu ei' aut n. si
n. g remanz uacuu. si ad aut oz ul' de no
uo ca' aut oz cor' id rarefieri. Oz si h' d'sit in
h' i. e. pz. c. It angl'e sathane fingit se
transfigurat i angelu lucis. z tale gstat q assu't cor
pus i plus. sic z angl'e bonus, demones non
assumunt cor' de celesti. q' uir adulat no z ten
dunt. sz solu de elari. g sim' uig z angli boni.
Pro ad hoz intelligetia e no'/ q' circa h' diuise fuit
sapientu opiniones. quida n. dicit uolunt q angli
assumunt cor' ex n' elari i tm q no ex uno tm/ sz ex
oibz sil' mixtis/ aliq tu cor' pdnante. vn corp'
id ab anglo assuptu/ e ut cor' mixtu. q uis no
sit ut cor' huanu. illa aut foriz mixtioe di
cit e ab anglo tanq' a pparte soli. sz a dno
tanq' a dante. dat tn qm no p cato ul' i cuiu si
one. sz p i tensera cpone. s q' deus e sup/ q' in
dicit rebz nam uirtutes seminales de cosparte
currete nulz for' pducit miscibili. sz cu cor' id qi re
pente fuit/ z destruat aliq no ul' pbable q sit
plena mixtione mixtu/ maz cu in ei' resolutio
n appeat q sic logitudo. ac puit ficus corrup-
z ideo dicunt q' cor' d' de elari simplici/ ex aqua
do de id cor' assuptu fuit/ h' mo/ n. n. elz q
cor' e fuit angl'e/ e aere elm. q' de celis n est
rarefac'le/ z condesabile/ si assu't uirtu q' b' posst z
sic uide aq' solida i metallu ul' glacie e exfir

potestas sic constringit aliq' uirtute celesti aliq no latet
anglos/ aere condesatu possit/ s p plus z minus/ ad
uota angli opantis/ sz aut gor du condesat pt
suscipe figura z effigiem i cor organico effia
cfor/ pt no' i una pte condensatu plus/ i alia mi/
i alia mine. z sic h' hz i se diuersos colores.
z i cor' huano effiaq' i oibz cforte/ q uis n sit
illius p'ncipius mi'stoz tua p domenu cc i nt trin
signu/ z h' tacelm/ ut ab anglo assu'atis/ sz adhuc
q' difficile e intellige h'. quo m. s. ex aere. sim
alius eli cmixtione fiat cor' solid' z diuisis co
lorib3 coloratu/ cu colores pducc no sit a'ys
n mediate aupulo n e ideo tria uia adhuc ui
e pbabilioz. s. q' cor' assuptu ab anglo cor'
cor' elare e. no q' sit ex. iiij. elis plena mix
tione cmixtu/ sic cor' cplexionatu. n q' sit
ex puro z simplici elo fortasse q' pnt fort ex
aere/ cu aliq admixtione alius eleme. sic
uidem' in nube que no e cor' plene mixt.
h' et tn in se ius pliu eloz p h'nc modu/ z cor' ab
anglo assuptu/ pnt ab aere intell'i e fortius ex
rente. ad h' sn alie uapores terrestr' aqs/ aliq' q' fug
at tn adulterate condesatos/ qui admitti for'
coloz/ z h'c e' no oz anglm de logiq' iudicare,
cu aer de p magna sui pte sit cmixtus ua
porib3/ sz h'ac pricom media inter utrinq' ta ex
tremu3 cstitutu/ ad plenu possunt sustine. ad
q' om g' ppositu breuit repnd/ q' angl'e tam bon'
q' malus assumit cor' q' n no celesti. sz elari.
no simplici/ sz plene cmixto. sz medio mo/ ut
pote ex aere uapozali. angl'e tn malus ex p
te i feloz/ bonus no ex pte supioz. no tamen su
pioz i quo nulla repit n altius eli. sz supioz
cpone. z ei' p'tis de qua assumit cor' angli
mali ad cedere sc' rones. q' cor' ab anglis as
supta no sint de celesti sz elari. ad e
q' obz q' angl'e assumit cor' ad sui oste
sione. dd. q' angl'e no tm m se ostendit p
sentia dignitate su nobis sua. sz z yacit signi
z uertu z expre nra. sz ul' ei' dignas oi cal
nobis pcellat. q' tn cor' elare fuit ad ei ma
nifestadu/ s q' nra exigit indigetia. z adhuc e
p de uenit ut sit cor' organica i misio mage cpet
ut angl'e corpo sumat cor'/ q'm de celesti n.
ad e q' ob q' i ista in dz cforti motou. dd q'
uh' e qn organu sui motus/ p pprio cnue
tu/ sz solu qn cngit ad ext'/ sufficit ut
sibi pportu uel teri/ z tepis z copis cformie. z s
e i ppo repire. ad e q' obz q' angl'e leti

Gt contra exacta angeloz omelia sup
illi
(Beda) p q' hebat p spiritua
de celo
sz
Ad
sz

ī cor. assūpto tanq̄ in h̄itaculo. iā p3 r̄n. q2 non
ē h̄itaculm debitū angelo q̄ ad excellētiā sue
dignitatis q̄ ad indigentiā nre ī fini^tas. ⁊ q̄m statuūt
ī finni^tas plus cōformat' el'aris n̄ q̄ celestis / io
⁊ si h̄itaclm ēēt plus cōpetat angelo ad cor-
pl'aris h̄itaclm celi. ē elari / plus cōpetit āglo
administrando. Ad 1^d q̄ ob^i aut ē cor' g^ue
aut leue. Dd̄. q̄ n̄ sim^t g^ue / n̄ sipl'r leue / ita
q2 ē exacte cōmixto uapori fic̄. ⁊ io ē h̄ile
ad motū f̄m om̄ez pōnē / q̄nō ēēt si ēēt corp̄
sipl'r pōdosū / aut leue / Ad 2^d iā patz. q̄a q2
nec ē oīo sipl'r. imo quodāmō mixtū / ut p-
tat calori. ⁊ organizatō ip̄i ad eo mixtū. ut n̄
iaceat puit' fcōu; s3 mediū tenet / ut p̄tez ē.
Ad 3^d qd̄ ob^i. s. agio. dd̄. q^r sit forō illi' cor^is
q̄uis sit ex ... n^c. tn̄ p̄n^r ē a uirtute.
spū sl'r / q̄a h3 q2 effigies illius corporis plus ē
artifi^l q̄m n̄l. sic ⁊ cōfuatō illius corpis ē
a uirtute anglica. Vn̄ sic sua uirtute absq3
manibz corpus id effigiat. sic sua uirtute p-
tegit et cōfuat / ⁊ ip̄o deferente redit corpus
ad placente m^atiis. io sic ei' cōfuatō n̄ p̄ndet
ex illi. ita nec corrūp fit a io.

Consequent' q^r dēo. s. q̄s opones exerc-
anglis ī cor' assūpto. ⁊ circa h̄ q^runt duo.
po q^r utr̄ ibi exerceat opones uite uege^ue.
2° ecd̄ utrū i exercit opones p^rtis sen^ue.

Circa p̄m q^r sic. ⁊ oñ q̄ opones p̄u uege^ue
exerc̄at ī corpe assūpto / tam bon' anglis
q̄ malus. De bono sic. Cibari sumere / cōmedere ē
actus sp̄ta... ad pōn̄ uege^ue. s3 hūc actū exercent
angli ī corpe assūpto sicut p̄batur / gen. q̄ scri-
bitur. Gē. xviij. v habim anglis expo suit
cibaria. ⁊ sic uidet' leg' cōmedēt. It n̄ dcez
nūcios uirtutis talis ostēsionibz decepit oculos
i tuētis. Oz angli apparentes cōmederēt cū his
ad quos ītrabāt sic dicit' leg' ī septu. g̃. uere
cibabāt. h3 ē actus uege^ue p^e. g̃. ⁊c. It
lingua cōgruit ī duo opa n̄ locutoez ⁊ ci-
batōm. s3 angli ī assūptis corpibz p lingua lo-
quebant' / g̃ uere cibabāt. Reditur id q̄ p^r.
s. q̄ boni angli ī assūpto corpe uege^ue p^e actu
exercent. It h3 ipm̄ oñ de mal'. g̃nare
est actus pot^e p^e uege^ue. s3 demones mediātibz
corpibz assūptis g̃nant / sic dic Ioseph / nam̄s illd̄
q̄ scribitur. Ge. vj. de g̃n̄one gigantum / uidētes
... filii dei ⁊c. g̃. ⁊c. It eius obsio ē demo-
nio / q̄ g̃natus fuit a demone īcubo. s3 si h̄ec
demo īcubz nō potuit n̄ mediāte corpore assūpto /

g̃ id q̄ prius. It actu ordinat' ad g̃n̄onem
ē p̄mixtione cū sexu femineo l' uirili. s3
demon succubz se uiro subicit sb̄ forma iquātū
effusio seminis ⁊ demon intubus mulieribz /
g̃ uī q̄ si possit coire / q̄d possit ⁊ g̃nare / g̃ ī
assūpto cor' exercent actū pot^e uege^ue. Ad opp̄m
argui sic ⁊ oñ q̄ bonus anglis n̄ cōpetat actus
cibandi. scribit' n. tobie xij. ⁊ c̄ uidebar uobis
cū angli / uidebar uobis cōmedere / ⁊ bibere. ego n̄
cibo ⁊ potu īuisibili ... uiuo / g̃ n̄ uere anglis cōmede-
bat cibū corporalē / ⁊ si uideret' cōmede. It uqz
est cibatio / ibi ē dep̄diti restauratō. s3 corpibz
assūptis ab anglis nulla fit dep̄ditō / q̄a n̄ ē i
calōis cōsūptō. g̃. ⁊c. Itē ubi ē uera ciba-
cio / ibi separatō puri ab īpuro. h̄ aut̄ n̄ facit
anglis beatus ī cor' assūpto. g̃. ⁊c. Itē
q̄ mal' anglis nō cōpetat g̃natō. uī / q2 g̃n̄o
ē cōsilis ī sp̄e / si demon assumes cor' / nō assilatur
corp̄ hoī s3 demonj. g̃ n̄ g̃nat hoīe / s3 g̃nat
demonē. q̄ p3 ēē falm. g̃. ⁊c. It ad hoc q̄
fiat g̃natio / necce ē q̄ p̃m mediū cōcurrat c̄p-
s spermalis spūalis. ⁊ aialis. f̄m philm̄ ip^e calor /
uidelz calor aīe / calor celi / ⁊ calor eli. g̃ cū
demon nec sp̄in alem. n̄ calorē alem / ī cor'
assūpto possit h̄re / uī q̄ nullo mō possit g̃na-
re. It g̃nare n̄ ē actus aīe ⁊ corpis / s3
cōiūcti. s3 ex demone ⁊ cor' nō fit unū. g̃ nō
quā pōt parl' exire in actū g̃nandi. P̄ea dd̄
q̄ sp̄s anglicus siū bon' siū malus. ī cor' assūp-
to. nō h̄t opones aīe uege^ue. n̄ q̄ ad cibatoez /
nec q̄ ad g̃n̄onē. q2 nō h̄t uī nutritiuā. nec
h̄t uī g̃natiuā. h̄t tn̄ aliquo mō opones
hijs cōformes / s3 nō plene. ut p3 si attendat'
n̄ cibatōis / ⁊ g̃n̄onis. In cibatioē n̄ ē cibi sūp-
tio ⁊ cōsūptō. ē nō cōuersio / ⁊ unio ⁊ h̄ ad p^m cōpe-
tit āglo ī cor' assūpto. s. cibatio sū cōmestio /
n̄ similit' s3 ue / q2 cibū ... resumebāt / ⁊ cōsue-
bat ... cibz assūptus / corp̄ indigentia ul' dep-
ditōm. nō restaurabat. q2 tal' cibatō ex p̄o n̄
ex idigentia ē in anglis. hīs q̄ uō q̄ uegētē
uegetatē nō tn̄ ē p̄o. s3 ī indigentia ⁊ hoc ē
q̄ dicit aug^. q̄d sic ali' absorbet aquā terra sicca
ens. ali' radius calefaciens. sic aliter cōpetit
cibatō hoī. aliter cōpetit anglo / sue hoī uiato
ri. aliter ⁊ beato / p hūc ē modū est actū g̃n̄o
nis / si aliquo cōfort' sp̄s assumēs corp̄ / aliquo
uō nō. nā ī actu g̃n̄onis ⁊ ē seminis cōstitutio
f̄m uigore uirtutes ⁊ collōn tali sp̄ei cōpetentes /
⁊ ē seminis recepto talis fusio / ⁊ susceptō. h' est

solꝰ illius cui deus dedit ubi ꝓpagare. ⁊ hec
nullo mō ꝯpetit demonibꝫ assumentibꝫ corꝑa. fiūt
n̄ ut dicit scͣ his suscepꝯ ⁊ tꝯfusio eius pt̄ ꝯpe
te. p̄ n̄. incubi uiris succubi mulieribꝫ ⁊ exeis semē
pollutōis suscipiūt ⁊ quadā ~~⁊ quadā~~ sagaci
tate illud in sua ūtute custodiūt ⁊ postmodū
deo ꝑmittēte fiūt incubi ⁊ in uasa mulieꝝ eꝯ
fundūt. exqua ꝯfusione hōies gn̄ari possūt.
huiꝰ ulis facile ēē ⁊ ad qōm ꝓpositā ⁊ ad argu
menta. — Ad qōm ḡ dicendꝰ quod hūt
opa p̄t gn̄atiue ⁊ uegetatiue que sūt gn̄are ⁊ ali
mēto uti sic ostendūt hūt aliquas opatio
nes ꝯformes sed nō in toto s; ī parte ⁊ hͦ ꝓbat rōes
ad ꝓpositū inducte ostendētes. s. q͞ angli bonī
comedūt ⁊ q̄ mali gn̄ant. Unde ē n̄. ꝯ̄ ptoni
angli cibū sumpserunt. s; nō ad suā refectiōē
s; ad uiciū ꝯsolationē ⁊ io nō erat ī error n̄
decepto. nec illusio q̄ intererat expte ipoꝝ anglo
rū. s; ignorātia n̄ illoꝝ poss; excipe actꝯ cōedendi
opꝰ istiꝰ. ⁊ sic pꝫ ad ~~hec~~ tres rōnes p̄mas.
Concedendꝰ ē ēt q̄ demones p uiā p̄dcāꝫ semē possūt
suscipe ⁊ tꝯfundere si ds ꝑmittat. s; nō q̄ possī
alicui uirtutē semī ꝑpriā ūtute ꝯferre. Io di
cūt quodamō gn̄are sic ostendūt tres rōes
sequētes at tn̄ ultima io nō cogit plus n̄.
ē gn̄are q̄ coire cū muliere q̄d hoc possit ēē
ī p gn̄are l ex ea ꝓle gn̄are
ead qr̄ de hīs utrū angli ī assūptis corꝑibꝫ
hēant opōnes ꝯuentes p̄t sensitiue. ⁊ q̄d
sic ui. Io ē prīͦ motꝰ ⁊ c̄ sic dic̄ phs. s; an
gls corꝑi assūpto dat motū ḡ ⁊ c̄. Item sicut an
gls assumit corꝑ hn̄s organa apta ad c̄. sic
ad motū assūit corꝑ hn̄s ōgana apta ad c̄.
sic n̄. corꝑ assūptū hꝫ man̄ ⁊ pedes. ita hꝫ
oclos ⁊ aures. s; organa sensꝯ sn̄ sensꝯ ē
ī utilia. ḡ sinō frustra assūit illa organa
nisi q̄ illa sensificat ⁊ p uia sentiat. Item
q̄d hꝫ opōnē ꝯnītā ꝓpū ipi hꝫ opōnē ꝯnīte
ꝓpꝰ gn̄is. s; sic ꝓpm hōis ē risibile. ita ꝓpm alis
ē ēē sensibile ḡ sic angls in corꝑ assūpto pt̄ ride
⁊ lugere sic ⁊ pt̄ uidere ⁊ audire. Item aut angls
deꝯ sua hꝫ c̄. aut nō hꝫ. si nō. ḡ sensꝯ cognitiuꝰ
pticulari nō cognoscit pticularia q̄d ē plane falsū. si nō
sensū hꝫ. cū sensꝯ sit pō qua mediāte sen
sificat organa corꝑalia pꝫ ⁊ c̄. Item angls
existꝯ ī corꝑe assūpto cognoscit hͦ sensibilia aut
ḡ pō ī illi. aut pō que nata sit alligari corꝑi.
si pō ī illi. ḡ ī bn̄ cognoscit distans sic ꝓpi
qua ḡ angls qui ē rome audit nos loquētes

pꝑꝰ ḡ non indigēt motu ⁊ distancie. q̄ sibi ꝯ
stiū restat q̄d illa cognoscit pō que ē corꝑ
pꝯ ⁊ ꝯuenit determiatā distanciā. Si ergo ista
ē sensꝯ. pꝫ ⁊ c̄. Item n̄ patit̄ accōnē nisi sen
sū hēat corꝑi ꝓprie. s; angls cremat abigne.
ḡ si ita ē pt̄ pati accōnē. multo fortiꝰ pt̄ ꝑcipe
sentire. cū ꝑ ū magis sit natꝰ ī corꝑe q̄m acci
pena suscipe. Item angls aspiciēs me ī assūp
to corꝑe suscipit ī oclo meā similitudinē. ⁊ cū oclꝯ il
le sit corꝑ ꝑ uiuumē ⁊ sensum. ultiꝰ de sua sunt
iudicat hͦ planū ē. Si ḡ ad sensum ī plus re
quirit q̄m receptio ⁊ iudicatiō q̄ sentiat ꝑ corꝑ
~~cor~~ assūptū. — Ad oppositū sic supponit uita. s; an
gls corꝑ assūptū nō uiuificat sic ꝓbat̄ ē supra.
ḡ n̄ sensificat. ḡ ꝑ ipm nō sentit. Item sic ꝑ
supponit actū uegetabilē. s; angli in assūptis corꝑibꝫ
n̄ hūt corꝑa opa uegetabilia. s; angli ḡ n̄ opa sensitiue.
Item si angls sentiret ꝑ corꝑ cū sensꝯ ille q̄ fit
mediante organo corꝑis sit nisi n̄ corꝑi alligatꝯ
angls natꝰ ēēt sic ⁊ aīa ꝑ n̄ uniri corꝑi. ḡ qui
n̄ hūt corꝑ nō hēnt ēē ꝑfectū. Item si angls
sentiret ꝑ corꝑ. cū sentire sit actio ꝯiūcti. an
gls suas opatiōes ī utiles ꝯiūcti corꝑi. ḡ de
bēt cōicare penā ⁊ gliaꝫ q̄d ē falsū. Item sen
tire ē ꝓpm alis. ḡ nulli ꝯpetit sentire n̄ ē ꝯpet
ēē al. s; hͦ nullo mō ꝯpetit anglo ḡ ⁊ c̄. Item
si sentire ē mediāte organo corꝑeo. ḡ nō cognos
cēt hōiem clauso oclo. n̄ cognosceret hōiem a tergo. nec
cognoscēt hōiem in obscuro que oīa cū sint falsa
restat q̄ angls in assūpto corꝑe nō hēat opa cō
petencia p̄t sensitiue. Cū ḡ q̄ opa hūc ul ex
ceant abanglo in corꝑe assūpto. Et ad hoc
ī telligēciā ē notandū ~~cū corꝑ~~ cū aīa uniat̄ corꝑi ut
ꝑfectio ⁊ ut motor q̄dā sūt opōnes q̄ ꝯsecūt̄
ipam aīaꝫ in corꝑe ut ē motor. quedā ut ē ꝑfectio.
q̄dā pt̄ sic. ꝑ si sic differēti aūt mō excercet aīa
ī corꝑe opōnes que ꝯsecūt̄ ipam ut motor ē ut
ꝑfectio. nā opōnes que sequunt̄ aīaꝫ ut motor ē
sic exercet ꝑ corꝑ q̄d illas eādē exercet ī corꝑe. q̄
nō solū mouet aīa corꝑ. s; ē corꝑ ꝓpm sepōes
ab eo q̄ sequunt̄ aīaꝫ in corꝑe ut ē ꝑfectio sic exercet
aīa ī corꝑe ꝑ corꝑ q̄ exercet eas cū corꝑe. ⁊ io p̄
ꝯpetūt aīe. ut ē hͦ q̄d ⁊ motor ē ī mobili
sed ē ī ut ē forma uiuēs. Cū ḡ angls sp̄i
uniat corꝑi assūpto n̄ ut ꝑfectio. s; ut motor.
Io p̄t opōnes exercet plene ī eod corꝑe ꝑ pas
siuīte ī terras ūo quodā mō sit ⁊ s; melius
pꝫ si descēdam̄ exemplificādo ī nro ꝓposito sine
qn̄ aliꝰ sit. In minori exemplo ē ab aīa ī

cor ut motor. uel motv. et ideo competit angelo ratione non per organa corporis competit autem ut est illorum organorum perfectio. sicut enim anima perficit totum corpus et ita unitur sibi per unionem perficit ad illud. et hec non convenit angelo in corpore assumpto respectu cuius non est operator quam perfectio competit autem ut est motor ipsum ut perfectio. ibi enim est quedam cordis exhilaratio. et hec est absentia ut est perfectio ubi est quedam generatio motor. et hec est absentia ut est motor. iste motor non convenit angelo. sed solum ratione sui

Ex hiis patet responsio. ad obiectionem primam. scilicet. ut vocantur opera per sensus ipsi actus sensus per organa. sicut videtur dicendum quod angelus non exercet ea per corpus assumptum. si autem extenduntur opera per sensus ad ea que sunt absentia. ut movere. sic convenit ea corpori. rationes que probant angelum non sensificare corpus assumptum concedende sunt. ad secundum vero quod post obiectionem in contrarium quod id est principium motus etc. dicendum quod philosophus loquitur de realibus in quibus vult quod corpus sit principium motus et dicitur quod philosophus loquitur sic et principium motus. ad id quod obicitur quod motus corporis id habet organa sensuum ad sentiendum. dicendum quod angelus non tamen assumit corpus humanum ut illud adoperando. sed et ut signum hominis ad se ostendendum. et quia corpus carens organis debitis hominis non esset homo angelica species ostensivum. ideo corpus habens omnia organa assumit non ad ipsorum organorum sanctificationem sed propter ad sui ipsius ostensionem. ad id quod obicitur quod convenit corpori opera que non conveniunt spiritui etc. dicendum quod videre non est actus coniunctus spiritui hominis sed ut dicitur motum solum generans exteriorum quod sic consequitur autem ut motorem. sed prout cum hoc dicit aliquid actum interiorem quod consequitur existentiam anime in corpore ut est perfectio. hoc autem modo non competit angelo. sed solum ipso. ad id quod obicitur quod angelus habet triplicem quia cognoscit singularia. dicendum quod sentire potest accipi communiter et proprie. et magis proprie. communiter sentire id est quod rem ut presentem cognoscere. secundum quem modum accipit augustinus ad paulinam in libro de videndo deo.

Secundo modo sentire id est quod rem ut hic et nunc cognoscere. et sic accipit boetius cum dicit quod sensus est particularium et intellectus universalium. tertio modo sentire id est quod spiritum existentem in presentia materialis medio organo corporeo suscipere. et sic accipit philosophus in secundo de anima cum dicit quod sensus est susceptivus specierum sine materia. primis duobus modis non differt sensus ab intellectu nisi ratione tamen. et hoc modo bene ponitur in angelo. angelus enim per suam potentiam intellectivam cognoscit rem ut presentem. et ut hic et nunc dirigendo aspectum super ipsum. tertio vero modo differt potentia sensitiva ab intellectiva per rationem et illo tertio modo sensus est potentia alligata corpori et hoc modo spiritui angelico non convenit. ad quartum quod obicitur quod si cognoscit per similitudinem naturae non facit ad hoc distantia. dicendum quod dum singularia cognoscit et sentit. potentia in similitudine cognoscit aspectum suum super rem cognitam dirigit. et ideo si res illa non est ei presens sibi immediate convenientem necesse est vel virtutem angeli deferri usque ad ipsam vel eam. et quoniam tamen virtus angeli quod obiectum virtus finita ideo non cognoscit. non potest cognoscere in quantam distantiam. hoc autem non propter virtutis nobilitatem sicut est in sensu corporis. sed propter virtutis finitatem.

Ad quintum quod obicitur quod patitur ab igne dicendum quod quinto non concluditur sicut magister ostendit in. iiii. sensus enim et affectus spiritualis sufficit ad sentiendum vim doloris sicut ostenditur ibidem.

Ad sextum quod obicitur quod recipit et iudicat. dicendum quod cum ista duo sint in sensu videlicet receptio et iudicium. receptio per naturam rationem organi. sed iudicium ratione virtutis. in homine enim corpore conceptus est receptio in organo quod est receptio per virtutem. et sic est iudicium virtutis illius in organo quod non preter organum. et ideo tamen receptio quam iudicium est totius compositi. in celo vero angeli sic est receptio in organo quod non est receptio in virtute aliqua illi organo alligata. et sic est iudicium a virtute in organo. quod licet pertinet organum visum admittat bene percipit aliquis clausis oculis ut apertis. et ideo non in receptione et iudicium secundum quod competit sensui. ac per hoc non est ibi sensus exterior. sed intellectus angeli et oculus non equaret et totale corpus plus habet ratione intellectus quam organum sed organicum possit dici propter assimilationem quod habet cum corporis nobilitate. et sic patet totum.

Preterea ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quia dicit quod dicitur deum in formis corporibus apparuisse. videtur enim quod talis apparitio potius sit error quam veritatis. dicitur enim certe forme et figura forme et desinitur secundum veritatem et quoniam credit vel opinatur contrarium errat. sed si ergo sicut opinamur que apparent sensibus videtur quod talis apparitio sit erronea. dicendum quod forme et figura corporalis non ducebant immediate in cognitionem dei. sed mediante spirituali. cuius ministerio fiebat illa apparitio. et quia in ascendendo prius fit abstractio a forma et figura quam perveniatur ad deum. dum ascendit ad deum ascendit mediante spirituali intellectu. ideo talis apparitio potius scala est producens ad cognitionem veritatis quam sit error decipiendi. Aliud quod obicitur quod illa opinantium in talibus que apparent errat. dicendum quod illud verum est si opinio vel ratio descendat ad ea et ei innititur. cum autem anima abstrahit et innititur fidei et revelationi non habet errorem erradi. sed potius veritatem ingredi. Item quia dicit quod dicit non videbit me homo et vivet contrarium dicitur lege exodo. xxxiii. loquebatur dominus ad moysen facie ad faciem. et numeri. xii. palam et non per figuras et enigmata deum videt. dicit de eodem moyse. Item dicendum est ad hoc quod ipse autem sugget quod non per medium annuntiatorem in sui essentiam et claritatem. sed in duabus legitimis distinguatur facilitatis dei ad

morte quantum ad aspectum: et quantum ad contemplationem
utique prophetas alios excellebat, talibus aspectibus no-
tatur. cum dicitur quod loquebatur ei facie ad faciem, sed intelligen-
dum est similiter cum creaturam eminentia contemplationis. cum dicit apostolus
et tunc perfectis et cetera. deum videbimus quando tamen fulgebat
visione corporali aut ymaginaria sed intellectuali. Item
quod dicitur quando dicitur. visibile quidem non est quia non est mutabile
corpus. enim celi empirei visibile est et tamen non est mutabile.
Item quero de qua mutatione intelligat, aut de mutatione
ad situm, aut de mutatione ad formam. si de mutatione
ad situm falsum est, quia ista nichil facit ad visum. si de
mutatione ad formam, idem est simile, quia totum super ce-
lestia sunt incorruptibilia et inalterabilia et tamen sunt visibilia. Simi-
liter ... quero de quo visu intelligat. aut enim intelligit de
visu corporali aut de visu mentali. si de mentali fal-
sum est. si de visu corporali quero que necessitas sit quod visibile
sit mutabile. cum ita bene possit percipiat corpus incorruptibile
sicut corruptibile. Ad quod dicendum quod intelligit de visu
corporali et dicere unum est quod dicitur quod omne visibile est mutabile
... potest videri corporale sine extensione quantitativa
... extensio quantitatis ... non ... est
potius est resolutio et mutatio, ad minus quod est ... re-
solutum. ideo simpliciter est immutabile. Similiter ratio nec sequitur
quod si ad visum sensu corporeo quod sit mutabile. Ad
quod obicitur de empireo et de aliis corporibus celestibus
dicendum quod nec empireum nec aliud corpus celeste. non corpus
quod est vel possit esse, ideo est immutabile. quantum enim ad ...
tres mutationes que sunt ... de una
forma in aliam. mutata enim sunt ... mutatione que est de non
esse in esse et mutabilia sunt per ... mutatione que est in
non esse, et hoc quia sunt corporalia et ideo non sunt suum esse
nullius ... enim est suum esse sumens ... sicut
nullum agens est suum agere ... hec
quia in dicit suum esse aliunde. dicit ylarius quod omnibus
creaturis accidit esse. et non per ... sua omnia sunt ... ad
non esse et sic patet responsio ad totum.

Illud etiam consideratione dignum videtur et cetera. Supra egit magister
de virtute demonum et bonorum spirituum super corpora
humanorum ... In hac parte agit de virtute
et potestate demonum super homines. dividitur autem hec pars in
iiii particulas. In prima magister declarat veritatem. In secunda
confirmat per auctoritatem evangelii ibi quod in ... intrat
et cetera. In tertia vero explanat per auctoritatem gennadii
ibi. dicit enim gennadius et cetera. In quarta vero illa
explanat per auctoritatem bede presbiteri ibi. beda quoque super
illum locum et cetera.

Circa istam partem vi. inquiruntur dubia.
Primo est queritur utrum demones habitare possint in humanis corporibus.
Secundo utrum illabantur animabus.
Tertio utrum possint ledere humanos et cetera.
Quarto utrum possint cogitationes immittere.
Quinto utrum possint affectiones incendere.
Sexto utrum possint scire secreta nostre conscientie.

Circa primum sic proceditur et videtur quod demones in humanis
corporibus possint habitare. nullus spiritus creatus debet ali-
quod corpus habitaculum in quo non est. Sed demones habitant
... in evangelio de obsessoribus corporibus sicut ... aperte
apparet. ergo aliquando habitant in eis. Item ... de dignitate
demonum ... de demonibus ... suadent ...
... per illam subtilitatem suorum corporum ...
corporum non ... penetrandi ... corpus penetrare
cum possit ibi ... potest et habitare. Item constans
est quod aliqui a demonibus obsidentur. ergo obsessi
dicuntur. aut quia demon habet in eis effectum. aut quia
in eis sit per substantiam. si quia habent in eis effectum ergo omnes
peccatores essent obsessi ... quod falsum est. ergo quia
sunt in eis per substantiam obsessi dicuntur. ergo habitant in
suis corporibus. Item nullum corpus potest prohibere obsta-
culum spiritui. ergo si demones sunt et nullum corpus in eis
obstaculum. ergo sicut lumen penetrat aerem ... ipsum
... manet sic sunt demones in corpore humano
sub ... ergo si non expellatur ab ange-
lo maioris potestatis ... possit inhabitare. Ad
oppositum arguitur sic. super illud abacuc ii. dominus in templo
sancto suo. glossa. simulacris assidere ... spiritus
... non potest. ergo sicut ... simulacris ...
... corporibus humanis. Item beda dicit et magister
adducit in littera super illud act. v. Cur temptavit
sathanas cor tuum. Implet sathanas cor
alicuius. non quod ingrediens in eius sensum ... ergo videtur
quod demon non ingrediatur substantiam corporis alicuius hominis. Item
anima unitur corpori ut motor et ut perfectio. sed quia
unitur ut perfectio impossibile est in eodem corpore esse aliam
... perfectionem. ergo cum coniungatur ut motor ... est
in eodem corpore esse aliud spiritum ut moventem. sed
demon ... humana non ... ut motor ... non
ut perfectio. ergo nullo modo. Item sicut supra dicitur ... nullo modo
competit duos spiritus angelicos esse in eodem loco ...
... quod in eodem loco ... possit esse anima et an-
gelus. ... anima est in toto corpore suo sicut ... ergo in
nulla parte corporis potest esse demon. Responsio dicendum quod sicut in-
nuit textus evangelii et ... de natura
demonum. demones propter sue subtilitatis et spiritualitatis
possunt quecumque corpora penetrare et in eis sine aliquo ob-
staculo et impedimento subsistere. ratione vero sue potestatis
possunt ea corpora in quibus sunt commovere et turbare.
Ideo demones quantum de potestate et subtilitate ... pos-
sunt corpora humana intrare. possunt et vexare

no sit ad penitenciam per alia ipso ...

philosophus a superiori virtute, et aliquando permittit intro ire et vexare, et hoc diuina voluntate obsidere, permittit autem hoc deus, siue ad gloriam sue ostensionis, siue ad peccati punicionem, siue ad peccantis correpcionem, siue ad nostram erudicionem. Sed exquisite ultra causam determinate permittat latet, hoc humana mente ultima. Propter hoc quod occulta sunt dei iudicia, sed tamen planum est quod non sunt iniusta, et ideo non permittit talia sine causa.

Contra sunt rationes quod demones quodammodo plus humana substantie. Ad primum de glosa quod in tertium est ... dicendum quod esse intrinsecus in aliquo hoc potest esse duplex: aut sicut contentum in continente, ut aqua in vase, et sic demon bene potest esse intrinsecus in silicis, alio modo esse intrinsece, dicitur ad quod influit intima principia et influendo conseruat et perficit, et hoc modo non conuenit demoni, nec in silice nec in homine, et sic loquitur illa glosa. Ad secundum quod obicitur de legione quod non in quodam intrat homine, dicendum quod non loquitur de ingressu in hominem quantum ad substantiam ex parte corporis. Si quis attendat expresse spiritus rationalis. Ad tertium quod obicitur quod anima operatur ad motum ut perfectio et motor et cetera. Dicendum quod non est simile de perfectione et motore, quod unius perfectibilis una sola est perfectio, perfectio enim comparatur sibi perfectibili. Sed unius modo potest esse multiplex motor, et unus motor multa potest mouere, maxime cum illa habent aliquem ordinem, et diuino iudicio anima peccatrix subicitur demoni obsidenti, sicut tortori et flagellanti. Hinc est quod simul in eodem corpore esse possunt. Et propter hoc patet illud quod obiciebatur de receptione duorum spirituum non. Non est simile propter eo quod illud ut supra dictum fuit repugnat ordo uniuersitatis, huic autem consonat ordo diuine equitatis, secundum quod anima peccatrix affligitur, nec repugnat ordo uniuersitatis, quia diuersimode ad idem habitudinem comparatur.

Secundo queritur utrum demones illabi possint anima-
bus, et quod sic. In Luca xxij. Intrauit sathanas in Iudam. Glosa: sed intrauit ... Iohannis
... diabolus ... exie-
rit ... Christe non ... de ... hoc de spiritu
quod diabolus ... Item si spiritus ad ... ingrat
in spiritum propter totum applicat ei, et quod applicat ei, aliquid
propter totum applicat ei propter suum intimum, sed illabi non
est aliquid quam propter intimum perfundatur, ergo cum demon sit spiritus
et obsidendo hominem anime applicetur, videtur quod eidem illabatur. Item sicut est ordo in corporibus, ita est ordo in spiritibus, sed in corporibus videmus quod agentes influunt virtutem suam passo usque ad intimum, quantum ad substantiam totam, ergo pari ratione in spiritibus, ergo demon potest influere virtutem suam usque ad intima anime. Sed virtus demonis non est spiritualior quam ista, ergo videtur quod demon usque ad intima anime illabi possit. Item sicut homo efficitur templum dei per gratiam, ita efficitur templum diaboli per peccatum, sed omnis idem ubi prius erat gratia incipit esse culpa, ergo ubi prius habitabat deus potest habitare diabolus.

Contra autem de ... Item in essentia singulis spiritibus naturalis ... quo ad se inuicem distinguntur et unus in alio non est. Sed anima humana spiritus est, ergo non potest esse in demone nec demon in ea, ergo non illabi, ergo et cetera. Item si unus spiritus illabitur, aut alteri potest illabi aut non, si sic, pari ratione et econuerso et sic de aliis, et ita omnes spiritus mali possent illabi uni anime, quod plane falsum est. Si non potest, ergo unus spiritus implet totam animam, sed hoc est falsum, quia ymaginem dei nichil nisi deus implere potest, sicut dicit Augustinus et cetera. Item si demon illaberetur anime esset intimus anime, ergo precium dominaretur ei, ergo posset pertrahere ad mala quecumque vellet, et ita anima libera non haberet quod si anima liberum arbitrium non amittit, ergo non demon illabi potest. Item si illabitur anime, non esset ita intimum in anima in quo non esset, et sic quod non possit demon; sed sicut deus illabendo iam animam rectificat et conseruat, sic demon quod potest deordinare et depriuare, ergo si demon illaberetur anime, demon posset synderesim et voluntatem depriuare, et ad malum inclinare, quod est impossibile ... Dicendum quod illabi aliquid alicui importat quod id intimum sit ei et quod intime operetur in illo. Tantum autem tale est respectu anime solus deus, ideo solus diuinus spiritus anime potest illabi. Ratio autem humana id est intimum et supremum et hoc propter quod sicut supremum maxime appropriat deo, sic propter sicut intimum, unde quanto magis redit ad intimum tanto magis ascendit et unitur eternis, et quia solus deus superior est mente humana, propter sui supremum solus deus potest intimus esse, et ideo illabi spiritui rationali est diuine potestatis proprium. Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod animabus humanis illabi non potest malignus spiritus. Ad primum ergo quod proponitur de glosa quod intrauit diabolus et cetera. Dicendum quod hoc non dicitur in essentia per substantiam sed per effectum, sicut consensus malicie. Unde non vult glosa plus dicere quam quod non fuit ei gratia in terminis quod mali. Ad primum quod obicitur quod spiritus in spiritu applicatur propter totum, dicendum quod aut intelligitur de applicatione situali aut de applicatione virtuali. Si de situali, sic potest habere veritatem, sic autem non est intelligere applicacionem substantiarum spiritualium, quia non sunt situales. Si autem intelligatur de applicatione virtuali, sic sermo non habet veritatem, quoniam in spirituali ... requiritur magnitudo virtutis et secundum illa gradum potest causa maior et minor in dignitate propter accessum ad originem ille virtutis. Ad secundum quod obicitur

---

pe. ...
corr.
ex
et
Ille
Qui
Nota ...
Forte deriuata ... illabi que ... ... solus potest ... ... quia ... ... capabilis ... ... facture

q' sic est in cordibus .i. est in suis spiritibus. Dicendum quod est sic aliqua similitudo. Non tamen omnino perfecta. Nam quamvis ad eorum mentem quasi aditum habeant, non tamen quasi ad cor dicuntur, quia omnis species ymaginalis que in eodem sunt nate sunt eodem modo. Non quasi ad hoc una per est alteri. Hec autem non contingit in cordibus. Tunc enim non est cor sicut quasi ad templum quod est intus et exterius. Sic corpora lucet et eadem natura. Non differens dignitate. Sed magis pari pone. Immaterialia vero quod est intimum. Hec est maxime supremum, et est proximum. Non in tribus corporibus quod per templum est exclusis magis et magis agentibus potest pervenire ad intus, et aditum. Nisi sic ipsum quod est Deus est intimum quod est ex supremum et dignissimum. Ad illud quod obicitur quod id est culpa in fuit gratia. Dicendum quod verum est. Sed ex hoc non sequitur quod id sit dyabolus in cor. Quia aliter est gratia a Deo, aliter culpa a dyabolo. Gratia enim est a Deo ut presente et influente et intime operante cum de illas affectionis penetrante. Sicut quod innuit apostolus ad Hebreos iiii. Vivus sermo Dei et efficax etc. Sed culpa dicitur esse a dyabolo solum sicut a suggerente et impellente, quodammodo quasi exterius instigante. Et ideo non dicitur dyabolus habitare in intimo cordis pectoris quasi medullitus adhereat per instinctus. Peccatum non potest ad. Sed pocius probat ideo sed ipsum non dicit aliquid a labi aliter. Sed pocius ab eo aliquid contrahi et sic patet quod primo est sicut de culpa et gratia quamvis sint circa id.

Circa locum queritur utrum demon possit illudere. Et quod sic videtur super illud Exodi vii. Fecerunt magi per incantationes et archana quedam similiter. Dicit glossa ab illa dyabolicis figmentis. Quas tamen eorum oculos illudebant. Ut ea que vera sunt non erant aliter viderentur. Item in itinerario Clementis dicit michi ei adsperti maritans Pitagora Symonis ad dominum canes cantare et ymagines ambulare. Constat quod hec non fiebat nisi virtute demonum. Si ergo demones hec et huiusmodi similia plura faciunt, quod nullo modo in veritate fieri possunt, ergo oculos spectancium illudunt et ingerunt quod nulla facere videntur ad quod pauxillum nec iuvari non possunt. Item in vitis patrum legitur quod quidam adduxerunt quandam puellam ad sanctum patrem que videbatur eis equa. Sed sanctus pater deprehendit quod esset puella. Ergo sic hec fiebat arte dyaboli apparet etc. Item plus est decipere intellectum quam sensum. Sed demones multos decipiunt et seducunt quantum ad intellectum. Ergo multo forcius seducere vel illudere possunt quantum ad sensum.

[margin:] Contra: sensus proprii non errat, ut dicit philosophus. Certe proprium obiectum. Ergo non recipit in quantum huiusmodi est. Sed delusio sensuum non potest esse sine errore et decepcione est etc. Item cum dyabolus faciat videri aliquid asinum vel quod aliquid ad aliud, hoc non est per virtutem sed necesse est quod faciat similitudinem illius aliis in oculo. Sed illa similitudo non potest generari nisi ab illo alio, cum non possit educi demonio. Ergo vel oportet quod afferat asinum vel numquam faciat eum videri. Sed si asinum afferret, non est ludificacio. Si non afferret, non inmutat. Ergo numquam per delusionem inmutacionem vel immutatur illudere. Item cum homines faciat videri capram, aut similitudo hominis pervenit usque ad oculum aut non. Si sic, ergo cum dicere per similitudinem receptam iudicabit illam esse hominem, ergo non decipietur. Si non pervenit, quero quid impedit, et illi quod nichil possit existente in medio illuminato, necesse est obiectum multiplicari per medium. Si non assit corporeum obstaculum, ergo videtur quod nullo modo possit ibi esse ludificacio sensus. Item cum faciat videri quod non est, aut hoc facit inmutando virtutem, aut inmutando organum, aut obiectum. Si inmutando obiectum, ergo est verum miraculum, non est prestigium. Si inmutando organum vel virtutem, cum hec sit dignior, tunc erit maius miraculum; ergo talia miracula essent maiora veris, quod similiter est inconveniens quod est prius. Respondeo ad predictorum intelligenciam attendendum est quod absque dubio demones sensus possunt deludere sicut multiplex experiencia docet. Modum autem assignare est valde difficile. Et ideo hic plures doctores conati sunt diversimode. Quidam namque volentes modum huius delusionis assignare dicentes hoc contingere est triplici autem hoc fieri posse potest enim hec facere demon a superiori influendo, ab intrinseco et fantasiam movendo, ab extrinseco species obiciendo. A superiori influendo dicunt hoc modo fieri posse quia demon per naturam superior est sensu corporeo et quia superiora natura sunt influere in inferiora. Demon potest species quas habet in se sensum imprimere, tam interiori quam exteriori, quia tam ... sunt spiritales et susceptive, quamvis in diversis quia quod recipitur in aliquo est per modum recipientis, non per modum recepti. Similiter ab interiori fantasiam movendo dicunt sic posse accidere. Sicut accidit in sompnis ex motu fantasmatum et defluxu ab organo, ex actu virtutis sensitive in intus. Et fit sompnium in quo videtur homo quod videat vel audiat veritatem, cum fantasmata ita pervenit ad organum visus vel auditus. Sic et supposito demon potest fantasmata ex interiori organo interiori facere defluere ad organa sensuum et sic videtur homo quod videat vel sciat ipsum in re. Dum ex illo fantasmate forti ... organum et intento sensus super id quod intuetur iudicat de similitudine ac si esset veritas per quos ex

[Note:] Super hoc ... quia natura spiritualis potestate habet super naturam corpoream. Nam et exigentia potestate habet tamen movet facultatem affixas organis corporeis. Habet quod per se tantum organum corporeum in superpotestate illi affixa in mutacionem aliquam per fumos aliquos vel per vapores vel huiusmodi. Fiet ut ipse videat esse aliam ... Sic sic per immutacionem quamvis videtur esse amara quod dulce est, sed autem immutacio sic generata potest organi, sic potest medii vel obiecti per congruam vim et facit ut videatur omni quod non videt aliquid vel ut omnibus videatur aliter quam sit. Unde Augustinus in ... generum

[Note:] Et Augustinus libro ... quia aliquando spiritus similitudinem ... Et testatur Augustinus facientes lucem meus obnubilat. Dat sese formis, sepe per hoc malum per occasiones similes. Dat sese figuris, acceptis coloribus, ad hec sonis odoribus se subicit. Et fidit saporibus ... De civitate Dei libro ... capitulo xxi. Facile ... nequissimi spiritus aeria corpora facere talia que mirantur ... agitare ... ipsa ... in ... et spectaculis theatralia ... miracula hominibus exhibet, ut hec ... videre narrata vix credat. Quod magnum est dyabolo vel angelis ... elementis aeria corpora facere que ... mirantur ... ad illudendos humanos sensus ymaginum ... fantasmata machinatur ... vigilantes dormientes decipiat vel furibus exagitet

uel species obiecta, potest hoc modo sensum ludificare,
imagine enim res naturalis speciem suam suscipit di
versam ..., aliquid quod non tamen species suscipit. ...
... possunt ... conferri ... qualitates
... non solum suscipit. sic ostendit luna in puteo. quia ergo non latet demones
... non solum suscipit speciem sed etiam
modo illa potest ... multum ... multis
... sensibus nostris offerre quod ...
... accipiunt ludificationem ... hunc et triplicem modum
dicunt demones esse posse ... uti hoc in ... illo
facto. sed quibus horum modorum ... consueuerunt ...
ad ... probabilitatem ... ut possit ... quia ...
... habet ... species ... possit eas sensibus
... cum ... sit ... quia species
ab organo ... receditur. et ... sit ... uel
... magnum ... in quo in sua magnitudine ... da
... possit ostendere unum ... sic pluribus
... est ostensum ... si ... quod non
... speculum ... in talis ... coloris,
que species potest suscipere ... cum uideamus speciem
ab obiecto sensibili separari non posse ... alius modus
est ... quia magis est ... non ... intelligitur quod demon potest
ludificare sensus ... ostendendo presens esse ... non
est ... aliter ostendendo quod est ... absconditum quod presens
est ... quod facit species ostendendo ... facit
sensum uel obiectum ... tertium uero facit impediendo
... sic ... exist
... intus ... obiectum ... uel
... uel ... interior ... sunt ... in ... ei
uir esse ... in ... natura ... uirtute ... a ... ascensum
... fumositatum ... modica ... ex ...
uisui quod uideat ... quod non est sibi presencia
uel quod audiat ... fortem ... illusionem ... fan
tasma uel ... Sic Augustinus explicat ... xxiii.
quod quidam ... illusione recogitabat ...
... ymaginem ... uidebat
... per hunc modum demon potest ... intentionem
ad ymaginationem ... fumos aliquos ...
spiritum ... fantasmata ...
... sic ... facit
apparere ... sensus ... signum est. quia
numquam facit hominem ad ... cuius ymaginationes non
habet in interiori organo ... ymaginationes ... ei
... facit ... de coloribus. nec surdos
de sonis, nec eis talia representat in uigilia ad
... Secundum modum possumus intelligere sic quod
res alio modo uel sub alia dispositione appareat sensui quam

sit, uel ... quod contingit propter uariationem aliquam ex parte
organi, sicut quando humor sanguineus uel uapor igneus
descendit ad oculos ... quod ea que exterius sunt
sit rubea. uel propter uariationem aliquam ex parte obiecti. sicut
contingit ... ex ... candele ... palle
... uidentur pallere ... ex ... sicut
est in aliquibus ... quarundam ... materialium ... quia
iste modus non latet demones ... uel ... potentias que ... ad ...
affirmant ... sensus ... deludunt ostendentes
rem aliter quam sit ... facientes aliter quam ... apparere. quod ... fit ... uariationem modicam in
ducendo in organum uel obiectum ... uariatio non
mutat formam ... sed solum est ex quadam actione adhuc
... ut passio non ut passibilis qualitas.
Tertium modum sic possumus intelligere. res ... que presto est sensui ... uelud obstaculo dupli
citer latet. aut quia impeditur species sensibilis uenire ad
sensum ne perueniat ad sensum aut quia impedit species
sensibilis ne perueniat ad sensum ... uel
impedit sensus ne percipiat quod sibi est presto ...
aliter hominem ... esse ... uirtuti demonis
... posse facere per hanc uiam ut homines redderet
inuisibiles ... sicut est hac uia posse
... non est incredibile. huius uisis ... ad
... in parte affirmatiua ...
... in parte ... ad ... quia obiectum quod sensus
non ... ex ... obiectum ... quia intelligitur ... de ...
... dispositione organi ... medii ... obiecti. In ... ad ... In hac
autem decipiunt sensus ... quod dicitur
... ad ... sensus ... iudicat esse
aliter quam est ... ad ... quod obicitur quod nulla res
potest uideri nisi per suam speciem ... dicendum quod speciem nec de
nouo dat nisi de nouo affert ... illam ... erit
infantis ... uiuacitatem uirtuti illi interiori obiecte
ut credat esse exteriorem sensibilem ... ad
quod obicitur quod ... uideri ... utrum illa species
hominis deficiat ad uisum. dicendum quod ... impedit
ne perueniat ad uisum uel uisus ad eam uel ...
impedit ne perueniat ad iudicium ... loco illius
offert speciem ... que habet ... et sic dum
aspicit ... estimat se uidere ...
ad ... quod ... faciat immutationem uel esse organi
uel obiecti ... dicendum quod potest facere ... esse ...
... sicut uidetur expedire. nec tamen
quod sit ... non est ibi ... formarum ...
mutatio aut inductio sed solum quedam ...
... momentanea immutatio ... ostendat esse ...

uanam turpissimam est . non est autem miraculum set uanum et flm̄ p̄stigium.

Quarto quaeritur utrum demon possit cogitationes immittere . et quod sic uidetur . per auctoritatem .ii. re. ps. immissiones angelos domini . Te[x]tum . ti . eum . si bonus . . . . potest immittere / cum bonus et malus sunt . . . . patet etc. // Item auctoritas . Jo . xiii . cum . . . . misisset in cor . ut traderet eum iudas . set immittere in cor . non est aliud quam immittere . ergo etc. Item gregorius . in mor . malignus spiritus in cordibus malignas cogitationes immittere non desistit . Item suggestio est aculeus dyaboli . set suggestio nichil aliud est quam praue cogitationis immissio . si ergo dyabolus potest mala suggerere . ergo et potest malas cogitationes immittere // Contra . in . xvii . super . . . nichil quod in nos intret cor[r]ignat potest hominem . dicit glossa . beda . quod dyabolus non est malarum cogitationum immissor // Item si potest cogitationes immittere . cum in cogitatione formet actus intellectus . ergo potest intellectum nostrum formare / quod falsum est . et hoc dicit augustinus ex spiritu uitatis ipse . Item nichil nobis intimius est quam nostra cogitatio . ergo si dyabolus potest cogitationes immittere : potest ad intiora nostra spiritualia intrare . set hoc nichil aliud est quam illabi . ergo nostris mentibus illabi potest / quod supra improbatum est . Item si potest cogitationes immittere . ergo potest quam uult malum facere cogitare . set ipse continue uult operari malum et numquam permittet nos a cogitationibus malis desistere . quod manifeste falsum est . Est igitur dicendum quod in potestate habet dyabolus . scilicet cogitationum generandarum in nobis utrum . scilicet possit efficere / uel tantum offerre . et si offerre : utrum necessario possit nos compellere ad hoc ut recipiamus oblatum . Et quod sic / uidetur . quia si ad presentiam alicuius aspectus colorum uisus : necesse est non uidere et sic de aliis sensibus . ergo similiter uidetur de cogitationibus / quod sic . . . est / uidetur quod a malis cogitationibus non possumus euadere . et quod mala cogitare non sit reprehensibile . cum tamen deus reprehendat . in . mc . iv . Quid cogitatis mala in cordibus uestris . etc. / Responsio dicendum . quod immissio dicit actum / cuius effectus terminatur in eo quod intus est . hunc autem actum potest dupliciter dicere / scilicet illius effectus aut sit causa principaliter agentis et efficientis / aut sit excitantis uel impellentis . primo modo proprie accipitur . et sic competit soli deo . . . Item . n . solus est qui modo principaliter agens potest in elius terminus cogitationes et affectiones engignere . et . . . / alio modo accipitur large et minus proprie . quia immissio de homine sui nominis quandam uirtutem et auctoritatem sufficientem . . . officii ipsius inpetrat /

et id quod solum modo dicit excitationem . uel impulsionem large accipitur . et minus proprie . et sic competit demonibus . scilicet quem / quia eius officium est suum proprium studium eas malas cogitationes suggerere . et sic patet . . . ad rationes ad utramque partem . nam rationes et auctoritates ad primam partem inducte / procedunt de immissione in immissione communiter dicta / rationes uero ad oppositum procedunt de immissione dicta proprie / ad . . . uero quod quaeritur ultimo / quam posse habent demones in malarum cogitationum immissione . dicendum quod habent cum . . . fundamentum possunt offerre . ad id autem quod quaeritur utrum necessario possit compellere dicendum modo ad illud . respondent . quidam . dicunt / quod necessario possunt compellere ad cogitationes malorum non tamen malas . cogitatio enim quae est de malo non est mala . nisi ea committet affectio mala quae est in potestate nostra / alius uero . . . probabiliter quod non possunt facere . quo modo necessario cogitemus malum nisi temptat / uidelicet est cogitatio quae non est circa utilia occupata . cum enim euagatur et est occiosa : tunc potest ei dyabolus offerre ymagines turpes et uanas . et nos nolentes malas cogitationes . et ymaginationes effugere . sollicite et diligenter cauendum est . ne contingat animam circa ociosas et inutiles cogitationes reuocari . hoc tamen . . . facile est ei qui solitus est bonis circa exerceri . multo facilius est delectabilius in bonis uacare cogitationibus / quam sit uiris carnalibus in fedis et turpibus ymaginibus.

Quinto quaeritur utrum demones possint malas affectiones imprimere . et quod sic uidetur . os . vii . omnes adulterantes sicut clibanus succensus a coquente . glossa . exponit . quod clibanus est fornicator . et coquens dyabolus . ergo etc. Item beda super act. v. dicit . quod dyabolus . fraudulentus et callida deceptor . mentem in affectionem malicie trahit . set hoc nichil aliud est quam prauam affectionem incendere . ergo etc. Item dyabolus potest carnem nostram commouere . sicut dicitur . Job . xl . super uerba . Cauda sua tendita est in mari . ipsius exponit . gregorius . in cauda manu dyaboli . set ex carne commota excitatur stimulus concupiscentiae / quae est in nobis tamquam igniculus praue affectionis / uidetur quod dyabolus possit in nobis praua affectionem constituere . Item ignem incendere non est aliud quam igni pabulum ministrare . set male ymaginationes et exteriores operationes et cetera sunt fomenta concupiscentie . ergo uidetur quod dyabolus huic igne concupiscentiae possit in nobis accendere // Item custodium potest calefacere . ergo inflamatum potest inflamare . set dyabolus totus est inflamatus . continuo et ceteros sunt flamme et . . . uiciorum sicut dicitur . iac . iii . beda dicit / et magister . dicitur illic . ergo dyabolus potest nos ad malum inflamare . ergo etc. . . . . ad oppositum . ymago mariae perficiat in affectione et uoluntate ergo si dyabolus non haberet posse super animam in qua est ymago . ergo uidetur quod non posset

Quod autem dicit ad tertium dicendum . uel mala intentio . sicut homo . . . uel forma . . . sic igitur . . . dyabolus . . . cogitationes malas affectiones . . . non.

affectionem malam incendere. Item libertas arbitrii
maxime consistit in affectu suo. Unde .3. li. ar.
et id super ad numerum pertinet dia. Et ideo quamvis ponatur
sit intra affectum. et si non per intellectum, consentire tamen
mittere. et multo minus affectionem incendere. Item
cogitacio preambulus est ad affectionem. sed quod non
potest immittere cogitacionem non potest incendere affectum. Item
si possent malas affectiones incendere, cum ille affec-
tiones per se sint culpabiles, consequenter possent nos fa-
cere peccare. quod nephas est dicere. Est ergo quod
difficile sit sint incendere. et immittere. quod quanto dy-
abolus magis dicitur incensor quam immissor. cum con-
trario videatur. cum multo plus sit afficere quam cog-
itare. Respondeo ad quod incendere est actus translatus
a corporalibus ad spiritualia. In corporalibus autem
incendere est non ignem generare. sed potius igni pabu-
lum ministrare. vel applicare ignem combustibili.
vel combustibile igni. sic et in spiritualibus. Ignis autem
ille concupiscentia est. sive libido prava. pabulum
istius ignis sunt cogitaciones et affectiones car-
nales. et turpes et delectaciones fede. ita incendere
in spiritualibus non tamen modo accipit sive affectionum sive
cogitacionum. et ita utrumque non dicit actum sic prin-
cipaliter agentis. sed solum sic excitantis vel ministrantis.
Quamvis ergo dyabolus potest nos ad malas cogitaciones et
affectiones excitare. licet non possit eas in nobis sua
potestate efficere. ideo recte et proprie ab auctoribus sacre
scripture incensor dicitur non immissor. et concedende sunt
raciones ad hoc. Ad id ergo quod obicitur quod dyabolus non
potest super ymaginacionem. ut super li. ar. dicendum quod non potest.
sic agere et movere principaliter. potest tamen sic suggerendo
et inducendo. et hoc est quod dicit Damascenus. violenciam
alicui inferre non possunt in nobis. et est ...
eorum immissiones. Ad aliud quod non potest cogitaci-
onem. dicendum quod sicut non potest cogitacionem formare
sic nec affectionem principaliter causare vel movere sic autem
potest affectionem incendere sicut et cogitacionem. Ad
ultimum quod ultimo obicitur. quod tunc posset nos facere pec-
care. dicendum quod verum est. si potest in incendendo inportare
necessitatem vel principalem vel efficacem potestatem
affectionis prave. Sed sic procedit et non dicit causam
efficientem. sed disponentem. et quid dispositio
efficaciam non habet nisi nos demum ex vigore ex
voluntate negligencia vel consensu.

Sexto et ultimo queritur utrum demones possunt
scrutari secreta mentis et conscientie. et quod sic videtur.
demonum officium est accusare. Unde quod legitur apocalipsis xij.
proiectus est accusator fratrum etc. ergo si in iudicio
arguerit de secretissimis cogitacionibus. aliter quod hoc

non lateant accusatorem nostrum. Item peccatum est cali-
cem bestie. unde quod insinuatur apocalipsis xiij. quamvis
quicumque cogitat preceptum signaculum ubique ponitur
ergo dyabolus cognoscat quemcumque conscientias peccatum nunc sit. sed
nichil est in nobis secretius quam sit peccatum cogitacionum
et affectionum nostrarum. ergo sibi dyabolus pervidet secreta
conscienciarum nostrarum similiter potest. Item augustinus xij. super
genesim ad litteram. mali angeli cogitacionem noverunt
quomodo multa predixerunt. que non predicerent si cogitaciones
non novissent. Item hoc videtur per rationem. pocior est
operacio quam potencia. et potencia quam vita. quod per cognitionem operis
et potencie percipit in cognitionem sue. sed vita autem non potest
latere dyabolum. ergo nec eius opus nec virtus. ergo si co-
gitaciones et affectiones sunt actiones anime. ergo non possunt
latere demonem. Item sicut spirituales sunt dicit dyonisius
per sui naturam sunt specula. sed sic est in speculo materiali quod
quando unum obicitur alteri non solum representat ipsum. sed
et omne quod relucet in ipso. ergo si maiores intelli-
gencie sunt specula spiritualia. videtur quod quando demon in-
tuetur et aspicit animam. non solum ipsam videat. sed
omne quod est in ipsa. Item nichil potest oculus meus videre
in me quod non possit videre oculus alicuius. si ergo sic
est in oculo corporali in rei visibilis consideracione
similiter erit in oculo spirituali in cognicione spirituali. ergo si oc-
culum meum spirituale non latet secretum conscientie me-
me. pari racione nec oculus demonis. Ad oppositum iij.
Regum viij. tu solus nosti corda filiorum hominum. non
ergo demon vel alius. Item Ieremie xvij. ego dominus
scrutans corda et renes. ergo si deus hoc sibi attribuit
tamquam proprium videtur quod non conveniat dyabolo. Item i. Cor. ij.
nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis qui est in illo. sed
demon nec est spiritus meus. nec est in nobis. ergo non cognoscit
secreta conscientie mee. Item augustinus ... et ecclesiastes de
gradibus. intimas cogitaciones nostras dyabolus non videre
certum est. Item racione videtur. quia si intimas cogitaciones cognosceret
cognosceret et virtutes. ergo vidit Iob. paciam cognovisset
vidit. quod si cognovisset non temptasset. cum noluit
superari. sed temptavit. ergo nec virtutem nec cogitaciones eius
cognovit. Respondeo ad predictorum intelligenciam est notandum
quod sic deus voluntati racionali creature dedit dominium
sui arbitrii. aut nulla precedit sit divina potestas. sic eius
cognitive dedit conscientie secretum. cuius secreta
et profunda non penetrat nisi divina sapiencia. et non
dico quod nulla creatura. nec humana nec angelica
potest conscientie humane nosse secreta nisi per signa.
vel per coniecturas vel nisi noverit divina revelacione. aut
hominis denunciacione. sive confessione. et tamen pauca
sunt secreta ita. quin prodant in opera exteriora vel
appareant per signa exteriora faciei. vel per signa

ia.
R.
na
quod ergo ad ... demonum ... mortuorum ... in corpus.

Job xxiiii. Absconditis in tenebris perfodit domos ... Glossa. Invenit hostis mores ... (marginal note, partly illegible) ... ubi ... vitia ... Et Leo papa ... hostis ...

cordis/ quod diversimode movetur. Secundum diversitatem affectionum/ Hinc est quod multe cogitationes et affectiones nostre deprehendi possunt a malignis spiritibus/ nisi arceantur dei virtute. Hec autem cognitio/ per conjecturam est quam certa scientia. Et ideo concedende sunt rationes ostendentes quod angelus malus secreta conscientie nostre per certitudinem non potest. Ad id quod ergo primo obicitur in contrarium. de accusatoris officio. Dicendum quod non solum ipse demon erit accusator. Immo et cor nostrum proprium et si de prioribus et visibilibus accusari possumus etiam de occultis et secretis nostris. necdum tamen in punita relinquitur. quia non deerit accusator et testis. Ad id quod obicitur. quod peccatum est cavendum dyabolo. Dicendum quod peccatum tunc debet caveri. quando scilicet it in fronte. Hec autem cum portat peccatum sine rubore et implet. ut etiam possit ei dici/ frons meretricis facta est tibi. noluisti erubescere. Et tunc absque dubio peccatum nostrum cognitum est dyabolo. quia iam non est secretum. sed manifestum. Ad id quod obicitur de Augustino. quod cogitationes noverunt. Dicendum quod loquitur de cognitione conjecturali/ non certa scientia. Ad id quod obicitur. quod notior est operatio quam substantia. Dicendum quod verum est de operatione extrinseca. de intrinseca autem non habet semper veritatem. nisi tunc cum res sunt nobis note. quarum virtutes et operationes nos latent. Vel dicendum quod hoc locum habet in operatione naturali. non in operatione voluntaria. Operatio autem naturalis sive quod naturale est. ita se naturaliter nata est representare. nec se occultare potest. Sicut nec substantia. immo per operationem manifestatur substantia/ dum plus habet de ratione actualitatis. ac per hoc manifestationis/ et lucis. In operatione autem voluntaria secus est. nam cum substantia se naturaliter representet. sicut naturaliter est/ et se occultare non possit/ operatio voluntaria sicut voluntate exit in esse. ita et voluntate manifestari et ita occultari potest. immo non manifestatur nisi homo velit. talia autem sunt que latent in secreto nostre conscientie. Ideo citius dyabolus possit videre animam per propria naturalia. non tamen potest illa conspicere. Ad illud quod obicitur quod speculum representat aspicienti speculum. et que sunt in eo contenta. Dicendum quod duplex est speculum. quoddam naturale/ et quoddam voluntarium. Speculum naturale sicut naturaliter suscipit. ita et naturaliter reddit. et ita nichil occultat. Ideo speculum est oppositum. non solum ipsum sed et omne quod lucet in eo quod representat. Speculum autem voluntarium non est in actu manifestationis eorum que in se continet. nisi cum hoc facit voluntas. et tale est speculum spirituale. et ideo non est simile. Ad illud quod obicitur de oculo corporali. probatur ipsa ratio in tantum. preterea. oculus enim unus corporalis videt quicquid videt alius. si obiectum sit utrique revelatum. Si

autem unus aspicit. et alter tegitur. unus potest videre quod non videt alius. quia ergo nullus se ergo non vult nec potest velare. quia sibi semper presens est. ideo oculum proprium siquid in se est non preterlatet. alienum vero oculum potest subterfugere. et se illi velare. quoniam non est ipsi presens. nec super eum potens. Et ideo omnes oculum spirituales potest conscientia nostra velare/ excepto se. et illo qui est super se. Et ideo dicit Augustinus super Genesim ad litteram. quod sicut corpora sibi corporales habent aliqua velamina/ quibus se alienis aspectibus occultant. Sic mentibus spiritualibus suo modo intellectus est. hoc est eius velamen suorum signorum. Et si tu queras quomodo possit hoc esse/ vel intelligi. cum substantia spiritualis sit simplex et uniformis per totum. et ita videtur quod qui videt medium nichil latet et cetera. uniformis sit/ non potest esse in aliquod occultans/ et aliquid occultatum. Dicendum quod obstaculum illud non habet intelligi per interpositionem alicuius non opaci/ sicut est in visu nostro corporeo. vel obscurioris vel minus clari. Sed ubi absconditur id est quod manifestare nolle. Et licet non sit ibi diversitates plurium/ ex compositione diversarum naturarum. sunt tamen in anima gradus potentiarum. et status superiores. quedam dicuntur esse ante magis intima. ut potentie que respiciunt potentias superiores et simpliciores/ sive puriores/ sed quas anima magis in se ipsa recolligitur. et ei quod summe unum est unitur. et simplificatur. et penes has magis residet conscientie secretum. Et sic patet solutio obiectorum/ ex quibus et manifestantur omnia que simul dicuntur. Hoc solum autem indiget explanatione quod dicit Gennadius. Quod demones per energiam operationem et cetera. quod dicit appellet energiam. Et dicendum quod energia dicitur. ab en quod est in. et ergon. quod est labor. et inde quod est defectus. unde in energia. quasi interior labor. vel interior defectus. unde illi dicuntur energumini qui interius laborant per operationem demonis/ intus obsidentis et ita laborare faciuntis. et hoc est quod intendit Gennadius dicere.

Capitulum iii.

Ostenso prius super est cognoscere et cetera. Superius egit magister de mentibus ad malorum obstinationem. In hac parte agit de hiis que consequuntur consequentur bonorum confirmationem. Hec autem sunt duo. scilicet distinctio ordinum/ et ministerium. Ideo hec pars duas habet. In prima agit de angelicorum ordinum distinctione. In secunda de angelorum ministerio et missione. Infra distinctione x. Post hec in investigandum est et cetera. Prima pars habet duas partes. In prima agit de distinctione ordinum quantum ad propria conditione/ In secunda vero quantum ad proprietatem ibi. Notandum etiam quod decimus ordo et cetera. Prima pars habet iiii. partes. In prima determinat qualiter angelorum ordines distinguntur. In secunda qualiter nominantur ibi. Hec nomina illi non propter se et cetera. In tertia determinat quod sit hec

ordinationis primi. i. Iam nunc sequitur restat etc. Inqui
uicta uero quia ultima deficit modum ibi. Preterea
considerare oportet etc. secundo uero per principale que in capitulo ubi
Plotinus etc. duas habet. In primo deficit de reparati
one ordinum angelorum fienda. quantum ad gradum
in secunda uero quantum ad numerum ibi. Solo enim numero coarte.

Distinctio autem eorum que in hac parte dicitur pro
cedendo est uia narrationis. secundo uero in capitulo
quarto est uia narrationis autem diffinitiua et diui
sa. ideo oportet hic prenotare quasdam rerum diffinitiones
et diuisiones. oportet enim primo quid sit ierarchia. secundo
uero quid sit angelus. tertio quid sit ordo angelicus. ex
quibus pro intellectu materia uia prestabitur nobis ad
sequentia tractanda. Sciendum est igitur quod ipsius ierarchie hic
duo uel tres ponit diffinitiones scilicet de angelica iera
rchia. Quarum prima est hec. Ierarchia est diuina pul
critudo ut simplex ut optima. ut consummata uel con
summatiua. secunda est hec. Ierarchia est ordo diuinus. scientia
et actio deiforme quantum possibile est similans. et ad im
ditas ei diuinitus illuminationes proportionaliter
in dei similitudinem ascendens. Tertia est hec. Ierarchia est
ad deum quantum possibile est similitudo et unitas ipsum habens sacre
scientie et actionis ducem. et ad suum diuinissimum decorem
immutabiliter diffiniens quantum uero possibile est et reformans suos
laudatores. Istarum diffinitionum distinctio
et explicatio potest haberi sic. quia prima diffinitio est
ierarchie in creatore. due uero sequentes in creatura. diffe
runt autem quia prima illarum principaliter attendit re
gressum a deo. secunda ultima penes regressum. licet
utrobique tangantur utraque. Prima autem diffinitio que est
ierarchie in creatore exprimit ipsam quantum ad trinitatem et
unitatem. ita quod nec trinitas preiudicat unita
ti. nec unitas trinitati. Secunda unitas spectat ad
perfectionem trinitatis. et trinitas unitatis. ut igitur
ostendat in creatore unitatem in trinitate dicit. Ierarchia est di
uina pulcritudo. pulcritudo enim consistit in pluralita
te et equalitate. Sicut dicit Augustinus in libro de uera religione.
Ut autem ostendat quod pluralitas non preiudicat
unitati dicit. ut simplex. quia sic est in pluralitas. ut
tamen non tollatur unitatis simplicitas. ut autem osten
dat quod unitas non preiudicat pluralitati subiun
git. ut optima. quia sic est ibi unitas. ut tamen
sit summa bonitas. per quam est perfecta communicatio et diffusio
per pluralitatem. postremo ut ostendat quod unitas
spectat ad perfectionem pluralitatis. et econuerso subdit.
ut consummata. In quo signatur quod in trinitate et
unitate consistit omnimoda et summa perfectio. Per ceteras uero
diffinitiones intelligitur sic potest haberi. diffinit enim ibi.
angelicam ierarchiam per egressum a deo. egreditur autem a deo

per rationem ymaginis et similitudinis. sicut ymago et ratio in illa
notificatione primo describit ipsam ierarchiam egredientem
a deo per modum ymaginis cum dicit. Ierarchia est ordo diuinus.
scientia et actio. ut ordo idest ordinata potentia respondeat
patri. et scientia filio. et actio spiritui sancto. uel memoria. intel
ligentia et uoluntas. secundo uero describit quantum ad rationem similitudi
nis cum subiungit. deiforme quantum possibile est similans etc.
et tangit ipsam assimilationem quantum ad tria cum dicit deiforme
quantum possibile etc. Similitudinis enim suum genus assimilantis quod
est sursum ducere. sic eius origo est desursum descendere.
Tertiam autem diffinitionem sic possumus intelligere. descri
bit enim ibi. ut predictum est. angelicam ierarchiam per re
gressum ad deum principaliter. notandum igitur quod in predicta diffini
tione ierarchiam regredientem siue regressus eius. primo quantum
ad habitualitatem cum dicit. Ierarchia est ad deum quantum possibile
est similitudo et unitas. secundo quantum ad actualitatem cum dicit
ipsum habens sacre scientie et actionis ducem. tertio quantum ad i
mmutabilitatem cum subiungitur. et ad suum diuinissimum
decorem immutabiliter diffiniens. quarto quantum ad plenitu
dinis ubertatem cum subinfert quantum uero possibile est reformans
suos laudatores. innuit sic laudatores quod non solum
sibi sufficiat. sed etiam per plenitudinem caritatis et
gratie potens est alios adiuuare. et sic patet ex predictis
diffinitionibus. quid sit ierarchia tam diuina quam angelica.
Preter istam tertiam elicitur quedam diffinitio magistralis que
competit omni ierarchie licet non uniuersaliter. talis est. Ierarchia
est rerum sacrarum et rationalium ordinata potestas in subditis
debitum retinens principatum. hec autem non solum competit
ierarchie angelice. sed etiam ecclesiastice uel humane. de qua ni
chil ad presens. sed solum de ierarchia angelica. et quoniam hec
non potest cognosci nisi cognoscatur quid sit angelus. ideo
prenotande sunt angeli diffinitiones. angelus autem
sic notificatur a damasceno. angelus est substantia incorporea in
tellectualis semper mobilis arbitrio libera deo ministrans. gratia non
natura immortalitatem suscipiens. Dionysius autem aliter diffi
nit angelum sic. angelus est ymago dei manifesta
tio occulti luminis speculum clarum splendidissimum in
maculatum incontaminatum incoinquinatum. suscipiens
sic genus est totam spolitatem deiformis deiformitatis
et sic resplendere faciens bonitatem silentii quod est in ab
ditis. differunt autem hee due notificationes. quia prima
describit angelum quantum ad esse. secunda uero non solum quantum ad esse
sed etiam quantum ad bene esse. Prime diffinitionis intellectus haberi potest
sic. describit enim ibi angelum quantum ad substantiam. quantum ad uirtu
tem. quantum ad operationem et quantum ad duratonem. et quantum ad substantiam tangitur hoc
quod dicit. angelus est substantia incorporea. uirtutem uero eius sub
iungit. intellectualis semper mobilis arbitrio libera. ubi notatur
triplex uirtus angelica scilicet cognitiua operatiua et compa
ratiua. cognitiua innuitur per hoc quod dicit. Intellectualis. operatiua

in hoc quod dicitur. semper mobilis. quia sine fatigatione propter operationem imperativam. In hoc quod dicitur. ab aliis liber. quia non omnino distinguitur ab aliis partibus in re. hoc sufficiat ad distinguendum rem. Comparatio vero tangitur cum dicitur. deo ministrans. divino cum sublimiter. gratiam non naturam suscipiens. Creatur autem hanc gratiam non aliquam habitus gratum facientis datum. sed quod dicitur gratuita dei influentia intellectus autem hec diffinitionis. sicut patet habita diffinitione. Namque ibi. angelus non solum quantum ad esse. sed etiam quantum ad bene esse. et ideo notificatur hic angelus in quantum habet dei ymaginem. per naturam. in quantum habet similitudinem per gratiam. In quantum habet deiformitatem per gloriam. Ratio autem ymaginis exprimitur quantum ad duo. scilicet quantum ad id quod sursum est. et quantum ad id quod deorsum. Primum tangitur cum dicitur. angelus est ymago dei. secundum cum subiungitur. manifestatio occulti luminis ymago. n. est in quantum capax dei est. et particeps esse potest. Sed manifestatio luminis est in quantum illuminationes quas suscipit inferioribus ostendit. Similiter quantum ad similitudinem gratie describitur. quia ad duplicem respectum. ad sursum per conversionem. ad deorsum per purificationem. Comparatio ad sursum tangitur cum dicitur. Speculum clarum splendidissimum. quia non. quia gratiam desursum veniens suam conservat. nam decorat. tamen conservat. et quantum ad hoc dicitur speculum clarum splendidissimum. Comparatio vero ad id quod deorsum est in primo dicit purificationis, ideo cum dicitur. Inmaculatum. incontaminatum. incoinquinatum. per quod tria removet triplicem feditatem ab angelo que repugnat gratie. primo feditatem actualem. et hec est feditas actualis. et removetur per hoc quod dicitur inmaculatum per feditatem adherentem sive advenientem. et hec est feditas venialis. et removetur per hoc quod dicitur incontaminatum. Tertio removet feditatem contractam. et hec est feditas originalis. et removetur per hoc quod dicitur incoinquinatum. Similiter deiformitatis gloria tangitur per duplicem comparationem. scilicet ad id quod sursum est. et ad id quod deorsum est. ad id quod sursum per hoc quod dicitur. Suscipiens sicut possibile est. totam speciem bonitatis deiformis. Comparatione etiam ad deum deiformis efficitur cum speciositatem eius suscipit. Comparatio vero ad id quod inferius est. non cum dicitur. et re resplendere faciens bonitatem silentii que est in abditis. hec autem divina refulgentia divine bonitatis quam ipse habet ostendit aliis. hanc autem vocat silentium. quia necesse per istam dicitur convinci quia in illo quiete. et cum omnis strepitus exterior quiescat. et ideo vocat silentium in abditis. Et sic patet quid sit ierarchia. et quid sit angelus. Tertio restat videre quid sit ordo angelicus. diffinit autem sic. Magister. et illum adducat hic dictum Magistri. ordo est multitudo celestium spirituum qui inter se aliquo munere gratie simulantur. sicut in talium donorum participatione conveniunt. hec notificationis explanatio in primum est notificata. hic ordo quantum ad suum fundamentum. quantum ad suum complementum. quantum ad dispositionem. quia inter hec medium tenet locum. fundamentum tangitur cum dicitur. ordo est multitudo celestium spirituum. ordo enim fundatur in multis. Complementum vero tangitur in hoc quod dicit. qui inter se aliquo munere gratie simulantur. ordo enim complementum habet a gratia dispositio media. sicut tuetur non in hoc quod dicitur. Sicut in talium donorum participatione conveniunt. quia meliora naturalia disponunt ad maiora gratuita. Expre dictis notificatur nobis illa tria. que prius proposita sunt secundum descriptiones diversas. quas facile esset per capitulum calculi construere. Sed omittendum est. quia valde parum valet. post hoc procedit ad divisiones. sunt autem divisiones tres. primo ad faciliorem explicationem difficultatis magistri ordinum. prima est hec. Ierarchia alia supercelestis alia celestis. alia subcelestis. Secunda hec est. Ierarchia celestium alia superior. alia media. alia inferior. sive quod idem est. alia epiphania. alia hyperphania. alia hypophania. Tertia est hec. quod ordo per ierarchiam triplex est. scilicet seraphin. cherubin. et troni in eadem ierarchia. similiter triplex est ordo secundum beatum dionisium. dominationes. potestates. et virtutes. Secundum gregorium et bernardum. dominationes principatus et potestates. Similiter tertie ierarchie triplex est ordo. secundum dionisium. principatus. archangeli et angeli. secundum gregorium et bernardum. virtutes archangeli et angeli. prime divisionis manifesta est ratio et intellectus quoniam ierarchia non est nisi in turba intellectualium. hec autem triplex est. scilicet divina. angelica. et humana. ideo triplex distinguitur ierarchia. et divina dicitur supercelestis. angelica celestis. humana autem subcelestis. Secunde autem divisionis ratio et manifestatio est duplex. Prima ratio ea que continuit respicit ierarchiam. que sunt ordo scientia et actio. sic triplex oportet esse ierarchiam. Una penes scientiam. et hec est suprema. altera penes ordinem. et hec est media. Tertia vero penes actionem. et hec est infima. prima enim ierarchia principaliter attendit penes scientiam divinam. media vero penes potestatem ordinatam. tertia vero penes actionem administrativam. Si vero secundum statum et officia. sic similiter oportet esse tres. nam quidam est status contemplativorum. quidam activorum. quidam prelatorum. penes statum contemplationis est ierarchia suprema. penes statum actionis est ierarchia infima. penes statum medium. scilicet prelatorum. accipitur ierarchia media. Tertie autem divisionis ratio et explicatio. et ex ratione hec divisionis habet ortum. quia enim suprema ierarchia sed utrumque modo accipiendi attendit in scientia et statu contemplationis. que consistit in conversione ad deum. ideo cum ad visionem necesse requirat triplex actus. et triplex donum. scilicet certitudinis cognitionis et dilectionis. ideo triplex ordo. ubi ponitur. quantum ad perfectam certitudinem est ordo tronorum. quantum ad perfectam cognitionem. ordo cherubin. quantum ad perfectam dilectionem ordo seraphin. et hoc patet exponendo nomina singulorum. quia ...

tiones in hac distinctione concordant. s. dyo. qui distinguit ierarchiam penes executionem et gregorius qui distinguit penes officia. similiter sub diversitate ierarchie procedit ex duplici ratione prius assignata. Quoniam autem est consideratio ierarchie uno modo accipitur penes ordinem sive ordinatam potestatem. habet enim sibi ordinatam medietatem potestatem. propterea quod virtutis sive potestatis consistit in tribus. s. in presidendo, et penes hoc attenditur ordo dominationum. In resistendo et penes hoc ordo potestatum sive ecclesiasticus ordo. et penes hoc est ordo virtutum. et ordinantur hii ordines secundum maiorem dignitatem et minorem. quia plus est presidere quam repugnare. et repugnare quam preter se operari posse. ideo recte sic ordinantur ordines medie ierarchie a dyonisio. ut primo ponantur dominationes. secundo potestates et tertio virtutes. Si autem secunda ierarchia sumatur penes statum medium. s. prelatorum. sic similiter tres habet ordines. Est triplex prelatorum angelorum. preficiuntur enim angeli angelicis spiritibus. et hii dicuntur dominationes. preficiuntur et hominibus et hii dicuntur principatus. preficiuntur et demonibus et hii dicuntur potestates. et sic patet ordo per dignitatem prelationum. quia enim plus est preesse angelis quam hominibus et hominibus quam demonibus. ideo primo dominationes. secundo principatus et tertio potestates eminent. et ab hac est illa divisio et triplicitas ierarchie. duplici ratione prius assignata deprehenditur. Si enim tertia ierarchia sumatur penes actum ministerialem. sic triplex est ordo angelicus. secundum quod triplex contingit deputari ad regimen alterius vel ministerium. quidam enim sunt angeli ordinati ad regimen principum. et hii principatus sunt. quidam vero ad regimen multitudinis. et hii archangeli. quidam ad custodiam personae singularis et hii dicuntur angeli. et sic patet tertius ordo et sufficientia eorum illorum ordinum. quia plus est preesse principi quam vulgo. princeps enim preest toti genti. et plus est deputari ad custodiam multitudinis quam ad custodiam personae singularis. et propter istum modum distinguit et ordinat dyo. Si vero accipiatur penes operationem vite active. sic est triplex est ordo. sive quod triplex est ministerium. aut enim ministerium consistit in operando aut in docendo. et in docendo aut maiora aut minora. primum est virtutum. secundum archangelorum. tertium angelorum. et patet ordo. quia plus est facere quam docere sive docendo et revelare maiora maius est quam revelare minora. et penes hunc modum sumpsit distinctionem tertie ierarchie gregorius. et bernardus. Ex his apparet ratio harum divisionum. et apparet ratio diversificationis inter gregorium et dyonisium. quia enim diversimode distinctionem ierarchie considerant. ideo et rationes ordinum tertie diversimode assignaverunt. Si enim utrorumque horum simul non possit esse verum. s. quod

principatus sit de media ierarchia. et infima. et similiter virtutes que constituunt illas ierarchias et ordines. quis quod istorum sit verius. et cui magis innitendum est. sic et ad hoc. quod magis quod innitendum est dicto dyonisii. tum quia ipse didicit sicut dicitur a paulo et tradidit sicut audivit. tum quia gregorius informationem eorum que de hac materia dicit ipse auctoritate inducit. tum et quia sic expresse dicit. preterea dyonisius distinctionem ierarchiarum sumpsit penes ea que sunt ipsis angelicis spiritibus intrinseca et essentialia. et ideo sic ordines distinxit. sicut sunt collocati in celis. Gregorius vero plus pensavit opera et officia. et ideo sic distinguit secundum quod plus prevalet ad eruditionem nostram. nec unus contradicit alteri. nec unus alterius revertitur. sed alium modum distinguendi assignat. tum propter diversitatem considerationis in principio. tum propter diversitatem considerationis in fine.

Distinctis ordinibus et eorum quam magister dicat illustrationem ut in ista parte prosequamur. de ordine angelorum queruntur ix.

primo quaeritur de ordinibus in comparatione ad illum sub statu
secundo in comparatione ad eum conpletum.
iii. in comparatione ad distinctionem preambulam.
.iiii. quaeritur quantum ad novationem.
v. quantum ad reparationem.
vi. quantum ad prelationis evacuationem.
vii. quantum ad nomen.
viii. quaeritur in comparatione ad illum oppositum.
ix. et ultimo in comparatione ad dispositum.

Primo quaeritur. est quod de ordinibus angelorum in comparatione ad illum substratam. et est quod utrum angeli diversorum ordinum sint diversarum specierum. Pro nam et quod sic videtur. multiplicitas angelorum magis manifestat divina potentiam. et sapientiam. et bonitatem. et maiorem multiplicationem ad mirationem spectat manifestationis. sed maior est multiplicatio que est per numerum et speciem quam que est solum per numerum et speciem. ergo in angelis reperitur utraque. ergo angelus differt ab angelo secundum speciem. sed magis differunt angeli diversorum ordinum. ergo vel vero per species distinguuntur. sed et angeli diversorum ordinum magis differunt quam angeli eiusdem ordinis in simplicitate que est primum attributum. ergo pro ratione et simplicitas discretione. ergo et angeli eiusdem ordinis saltem differunt numero. angeli diversorum ordinum differunt plus quam numero. sed maior differentia quam ea que est secundum numerum non est nisi ea que est per speciem. ergo et cetera. Si tu dicas quod differunt magis aliqua differentia accidentali. Sic ergo diversorum fortium. magis quam aque eiusdem fontis. obiectio. et cetera. quia magis differunt in simplicitate essentie. Sed simplicitas essentie non est accidens angelo. cum nullo modo possit intendi

Phil. 5. d. 3. q. 6

et remitti in eodem angelo. Sed eciam ulterius proprietas eius facit
essencialiter differre. ergo idem quod prius. Item licet ut
alibi. cum sit tanta gratia vivificativa s. vegetabilia et in-
tellectualia in genere eorum que vivunt vita vegeta-
bili est pone diversitatem non solum secundum numerum sed et secundum
speciem. sicut in plantis et similiter in genere eorum que particip-
ant vitam sensibilem sicut in animalibus. ergo pari ratione in
hiis que participant intellectualem vitam. sicut in angelicis
spiritibus. Sed si ergo est ibi differentia secundum speciem. cum maxime
attendatur angelorum differentia in diversis ordinibus. patet.
Item sicut omnia luminaria sua varietate decorant celum
et tamen sunt omnia luminaria. ita angeli suo modo decorant
empireum. Unde dicuntur astra matutina. Job. xxx-
viii. Sed luminaria celi differunt specie non tantum solo
quia habent operationes et impressiones omnino diversas et spe-
cies. ergo pari ratione et angeli qui sunt ornatus empirei.
// Contra omne quod est per carnem ab origine dispergitur et quod ap-
proximatur origini colligitur et unitur. sicut patet
in lineis. patet in luce et in aliis. Sed angeli sunt proximi
cause que est omnium s. deo. ergo debent habere unitatem
Sed non possunt unum secundum numerum. ergo debent secundum speciem.
completam. Item contingit reperire spiritualem substantiam tota-
liter similem coniunctam et separatam. sed non coniuncta non est
in uno specie ergo nec separata. Si tu dicas quod hoc venit
ex parte corporis. hoc nichil est. quia non anima propter corpus. sed
corpus propter animam. et tamen quod respondetur est. quod species
divisa fuisse facta ab inicio si congruit specie eadem
esse secundum speciem diversos. Item multitudo angelorum facta
est ad illius civitatis plenitudinem et decorem. sed in illa
civitate maxime attenditur unitas et concordia et conformitas
ergo cum conformitas unius non faciat connexionem in civi-
tate et ipsam adiuvet. propter quod et ut sancti dicunt deus
voluit non tamen homines facere similes sed et omnes ex u-
no homine ergo et cetera. // Item angelica non est capud
universi. ergo ubi caput sit est species non uni-
in diversi et capud et civitas debet esse in uno. sicut tota
consuetudo est in tantum. ergo magis debet esse unitas secundum
et secundum speciem // Item ruina angelorum reparatur per humanam est
idem specie. sicut ergo operative et congruentissime reparatur. videtur
quod omnes ruentes fuerunt unius speciei. Sed de quolibet
ordine est lapsus ergo omnes eiusdem et cetera. Item deus. quod est
hec duo est oppositio et utrumque probabile. una est quod in
angelis est diversitas per speciem et est gratia Walterii
ut teneri sit. quia unius generis et ordinis essent facti
eant species. et ad hec pervenerunt moti sunt tum propter di-
versitatis ostensionem tum propter similitudinem in aliis creaturis.
tum et propter gradus reperiendos in ipsis angelis. cum enim
angeli eiusdem ordinis aliquo modo se excedant. videtur
quod angeli diversorum ordinum et tercius adeo se

excedant. quod et habent in specie et genere diversitatem.
Alia positio est quod angeli omnes sunt eiusdem tamen propter illius
unionem civitatis. tum propter universi perfectionem. sed
autem utramque istarum positionum habet probabilitatem. quia pro
septima non necessitat nobis diversitas opinionum et
ut quod illi qui angelici sunt hanc materiam tractare sicut
dyonisius divina inspiratione cognoverunt et officium et nomina
ipsi dicunt quod omnia que sunt omnium ordinum in omnibus reperi-
antur. sed magis excedunt in uno. Unde magis theo-
logicum et probabile positio. non occurrit manifesta auctoritas in contrarium.
quod omnes angeli sunt eiusdem speciei sicut et omnes homines et quod ad
in hominibus est gradus et ordines et quod ad nulla et quod adeo sta
communicata sunt dignitates. et quo ad gratuita salva
tamen unitate speciei sicut in illis est in angelis. Unde
concedendum rationes ad hanc partem inducte. // Ad primum ergo quod
obicitur de manifestatione ad quod dicendum non manifestat bonita-
tem nisi salvo ordine sapientie ordinantis mundum et sal-
va proprietate universi. Sed salva congruentia et perfectione
civitatis superne quam est certa complector unius
dedat ei consumacionem. ideo una est in specie. Item
quia supremum et optimum angelicum quod est distinctior in illis
unum est. nec habet coniunctionem cum inferiori. ideo in angelica
debet esse una. rursus quoniam illa civitas debet esse unica
et perfecte restaurata. ideo debet esse una. et hee rationes
possunt et assignari suo modo. esse homines et angeli-
essent unius speciei. dicimus quod angeli non conveniunt
hominibus unitate generative. Sed ebregio benificio
et ideo similes angelo. quia ille istum adiuvat. iste illum
reparat. quod non esset si essent eiusdem nature. et ideo utrumque con-
gruit civitati superne // Ad id quod obicitur de magis
et minus dicendum quod intensio et remissio per proprietates in-
separabiles non variant speciem per se et si aliquando concomi-
tetur diversitatem speciei mihus fit quam generat diversam
mixtionem elementorum. sed attendere secundum qualitates actuales
diversitatem in tantum gradu differenciarum in possibili. autem
logico non habet veritatem. quia maior est intento et gra-
dus in gradis et primis quam in nubibus proprietatibus. et tamen non dif-
ferunt specie. sed solum accidentibus non videtur si non tendit in eodem
gradu non est essencialis. sic nec de gratia // Ad illud quod obicitur
possibile de aliis viventibus et de luminaribus patet ratio quod
non est simile nec in viventibus nec in ratione. in re nostra quia illa
habent diversas operationes specificantes sic angeli. in
rursus illa sunt ordinata ad diversas necessitates.
angeli vero omnes ad unum principale. rursus tota
contemplativa veritas. in activa multiformis.
et per ratione angelorum est uniformis et per magis di-
stant ab uno et ab alio sed et cetera.

Ideo quia que sit distinctionis ordinum principa-
lis causa. utrum s. sit an sub angelis et quod an ut-

propter quod dicit magister in littera. superiores sunt qui naturae sunt magis subtiles et excellentia ampliori perspicaces. ergo si ordo attenditur secundum sub et supra videtur quod ordo angelorum sit ante. Item supra d. iii. in exordio sue conditionis alii superiores alii inferiores dei sapientia constituti sunt. sed quod habuerunt ab exordio sue conditionis est eis naturale. ergo distinctio ordinum est in eis ante. Item quamvis deus faciat aliquam conditionem facit in ea speciem et ordinem. ita quod ista est natura unicuique. ergo nobilissimam creaturam scilicet angelicam a principio sue conditionis debuit facere in perfecto numero speciei et ordine. sed ergo est ante quam eis ab initio inditum patet etc. Item gratia gratum faciens est unitiva et assimilativa. sed ergo quod est principium conveniendi non est principium ordinis distinguendi. videtur quod distinctio ordinum non sit a gratia et est a natura vel ante gratiam etc. Contra sed obicitur per diffinitionem ordinis quam magister ponit in littera. ordo est multitudo celestium spirituum qui inter se aliquo munere gratie similantur. ergo videtur quod absque munere gratie in angelis non sit ordo. Item supremus ordinum omnium est ordo seraphin. sed seraphin ordo est ab eminentia dilectionis et caritatis ergo primus et supremus ordo est a gratia. sed ergo omnes alii ex illo pendent. videtur quod nullus ordo in angelis sit nisi dono gratie. Item throni dicuntur sive dei templa. quia tota dignitatis gratia replentur. ut in eis sedeat deus. sed ergo deus non dicitur sedere nisi in habitante per gratiam gratum facientem. ergo ordo thronorum non est nisi a gratia. ergo pari ratione et de aliis. Item deus non potest habere hominem per naturalia. sed per merita. ergo si distinctio ordinum secundum dignitatem acceptionem non est per naturalia sed per gratuita. Respondeo dicendum quod sicut patet ex diffinitione ordinis supra posita. ordo et est ante et est a gratia. sed ante tamquam a praeambula dispositione. a gratia tamquam a completiva perfectione. sed dico de illis ordinibus secundum quos attendit dionysius ierarchiam in supremis spiritibus. sicut manifeste apparet ex officio et actu et nominatione ipsorum ordinum. inter quos principius ordo est ordo seraphin. qui denominatur ab ardore dilectionis quae non est in angelis consumata et perfecta nisi per gratiam. et ideo concedo quod ordinum principalis distinctio non potest esse ante. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium. dicendum duplicatur auctoritas magistri. quod primum alii aliis sunt superiores. dicendum quod hoc non concludit quod ordines sint ante. sicut actu completiva. quia non quelibet superioritas et inferioritas facit ordinem completum. sed ea sola in qua consistit ratio ordinabilium completum. sed ea sola in qua quoad officium et [illegible]. Ad secundum quod obicitur. quod modus est species et ordo est ante. equivocatio est in ordine. ipse enim legitur ibi de ordine qui causa dicitur ordinata per comparationem ipsius ad finem. ordo vero angelorum attenditur secundum excellentiam ipsorum ordinabilium inter se. et hec completa non est in angelis nisi consimiles non per dona gratuita capacitate non complete. Ad [illegible] quod obicitur. quod gratia unit ergo ordines non distin-

ad distinctionem ordinum ante est sicut a causa praeparatoria et materiali. a dono gratie quia ab completivo et formali. ab officiorum diversitate quia cum [illegible] a deo ordinatore sicut a causa efficiente.

guit sed perficit. dicendum quod est loquendo de gratia gratum faciente quoad habitum quia omnis habitus et quoad usum et quoad statum et significat gratum faciens unitas et conformat quoad habitum quia omnis habitus gratuiti sunt in omnibus. distinguit tamen quoad usum et ordinem quoad statum pro eo quod usus diversificatur in diversis et status unius in gratia est excellentior statu alterius. et hoc est quod facit in superioribus consimilem gratiam ordinem et gradum. et hoc modo est in angelis est intellectus.

Certo queritur de ipsis ordinibus quantum ad dispositionem praeambulam. et cum hec sit naturalium capacitas et praecellentia. et quod videtur secundum maiorem capacitatem naturalium dentur etiam maiora dona gratuita. et quod sic videtur per illud quod dicitur math. xxv. dedit unicuique secundum propriam virtutem. constans est quod loquitur ibi de dato superaddito nature. ergo si secundum virtutem nature dedit videtur quod secundum quod meliora naturalia sunt et maiora gratuita. Item magister supra d. iii. qui natura magis subtiles et sapientia plus perspicaces creati sunt hii maioribus gratie muneribus praediti sunt et hoc ipsum dicit in littera. ergo videtur quod maiorem gratiam det secundum maiora naturalia. Item ad hoc videtur esse ratio materie dispositio ad formam secundum [illegible] et melius disponit deus nobiliorem dat formam. sed ergo naturalia sunt sicut dispositiones quedam ad gratuita. quanto quis habet meliora naturalia tanto deus dabit ei maiora dona gratuita. Item ratio quare deus non dat homini gratiam est quia hic non accipit. ergo cum ipse sit semper promptus et paratus dona sua liberaliter infundere et liberalitas eius sic excedat omnem capacitatem. videtur quod de capacitate nec hic dimittat vacuum quin quod plene se communicat [illegible] et similiter videtur quod qui meliora habet naturalia cum maioris gratie sit capax maiorem habebit gratiam et hoc videtur sonare verbum parabole domini quod dedit unicuique secundum multitudinem in quantum capax erat. Item sicut gratia est dispositio ad gloriam ita bona natura est dispositio ad gratiam. sed deus ei qui habet ampliorem gratiam ampliorem dat gloriam. ergo et ei qui habet meliora naturalia dat meliora gratuita. Sed contra dicas quod hic non est similiter quia gratia meretur gloriam. ~~ergo ei qui habet meli~~ naturalia sic non gratiam. obicitur quod quamvis non sit comparatio dispositionis sed tamen [illegible] est quia gloria perfecte complet naturam. ita quod nullus in ea remanet appetitus incompletus. sed ergo gloria implet nature capacitatem. aut non magis capax magis habebit de gloria. aut non erit glorificata. sed ergo secundum maiorem capacitatem nature est maioritas glorie et quantitas glorie correspondet quantitati gratie. ergo secundum maiorem capacitatem naturalium attendetur maioritas gratie. Item finis imponit necessitatem hiis que sunt ad finem. sed finis nature est per gloriam. nam eius. sed deus praesciens et praedestinans facit aliquem ad hoc quod eum glorificet. tantam dabit ei naturalium capacitatem quantam sit esse

datam gloriam / aut similiter tribuat / faciet ad finem. quod sibi est finem. preterea gratia est ubi capacitatis nature et dispositionis. idem
et quantitas gratie se commensurant. ergo redit quod prius.
Contra ecclesiasticus datum suum pro bonis illa diligentibus
se. ergo unusquisque diligit sapientiam et tenetur non pensat ex
parte suscipientis sed ex parte dei conferentis. Item im-
possibile est eum qui meliora habet naturalia minus habere
de gratia. et omni tempore vite sue caruit gratia et eum
non qui habet minora naturalia habundare in gratia. quod si
hoc verum est. ergo non est dispensator gratie secundum mensuram natura-
lium. Item deus dat gratiam homini quod se preparat. ergo si
homines minora naturalia habentes se melius preparat quam
homines maiora. ergo verum quod maiora suscipiat do-
na gratuita quamvis minora habeat naturalia. Item
quod meliora habet naturalia frequenter remanet ultimum in
perfectionis. qui vero minora frequenter assumit statum
perfectionis sub religionis. ergo si maiorem est in perfectionis
et cetera. Item gratia in nobis nullam potentiam ita
principaliter respicit sicut arbitrium libertatem / sed li-
bertas arbitrii equaliter est in omnibus. ergo si maior est gratia
in uno quam in alio non est causa. sed magis contribu-
tor divina. Item distributor gratie dispercedit ex
visceribus pietatis et misericordie. sed misericordia est magis compati
eius magis miser est ceteris paribus / et qui magis indiget
ergo ille qui habet minora naturalia magis indiget
sustentamine gratie quam qui habet meliora. ergo ubi naturalia
minuta vel deminuta perduntur / deus ei qui minora
habet naturalia debet dare maiorem gratiam / ergo distributor
gratie non est precise pro maiorem capacitatem nature sed
per beneplacitum pietatis divine. Item ad predictum
in esse nature modo est. quod gratiam dat pro maiore capa-
citate naturalium potest intelligi dupliciter. aut in quod hic quod est
primo. dicat efficaciam causalitatis. et sic propositio est
falsa. quia illa non sunt causa gratie / aut ita quod dicat di-
spositionem congruitatis. et sic non est obstaculum primo
omnis est verum / quia licet bonorum dei congruo disponit ad gratiam.
/ aut in quod dicat dispositionem necessitatis. et sic sic causa
opinio est falsa / et a doctoribus reprobatum / cum alique
opinio alium positum est tamquam verum / non autem hoc prius
fuit intentum ei probabat quod ergo non erit ad quod deus
ei quod caritas non esset ad quod lapis. et quod in sit gratie
vel caritas non erat in primo maiore de putatione me-
remissione conciperetur obsistat ne alia posset
sit per terram te vivum. et ideo concepi omnino existentiam anima
tam unitum deo quod est potest elevari natura. et tantam debet
habere gratiam / et ideo probabat quod anima finaliter quam me-
liora habebat naturalia maiorem haberet gratiam. sed hec
positionis fundamentum improbatum est in libro .d. xvii. et
amplius improbabit. in .d. xxvi. ipsa autem propositio dese-

tantum
improbabile est et huius modi mores est verum. deus tribuit
ei qui prius laborat et prius deo servit quam ei qui magis.
immo plus si maiora habeat naturalia et perseverat in
gratia quod omnino absurdum est. et positiones precedentes improbatum.
et ideo concedendum est rationes que hoc ostenderunt. verum
mea tamen ideo non exigit / quia in distributione gratiarum
capacitatis nature non est in diligentia principaliter pensat.
sed divine predestinationis dispositio et misericordia sed quod potest
deus misericordiam fidei sicut dicit apostolus. sed quod in sua predesti-
natione minus est ei. ad primum ergo quod obicitur in contrarium. quod
dedit unicuique secundum propriam virtutem. dicendum quod secundum (?) dicit
ibi solum in eius disponente de congruo. Et item virtutem
ibi notat conatum cordis qui solum dicit capacita-
tem. sed et actualem preparationem et ideo auctoritas illa non co-
gitur. ad secundum quod obicitur de ratione magistri. dicendum
quod in dei dispositione de congruo et magis congruum dispositionem
dei est angelos quam est homines de quibus loquitur magister. Item
non. qui a deo dimisit quia sicut hoc plus se preparavit
quam qui meliora naturalia haberet / quia sed movebatur
in deum secundum totum cordis conatum. cum non haberet reta-
rdationem non sicut autem est in hominibus. et ideo auctoritas illa
exponi debet. et ampliari non debet. ad primum quod opponitur quod
materia melius disposita recipit de nobiliorem for-
mam. dicendum quod non est simile. quia materia disponitur ad formam
naturalem dispositionem que est necessitas / sed maior capaci-
tas naturalium non disponit ad maiorem gratiam dispositione
necessitatis. sed solum congruitatis / et quia dispositio congrui-
tatis in multis modis potest impediri. sive per oppositum sive
per maiorem congruitatem. quod per ex aliquo accidenti
superveniente malo ideo illa non concludit. ad
id quod obicitur quod homo non habet gratiam quia non accipit / dicendum quod verum est
sed ex hoc non sequitur quod ideo habeat gratiam quia accipit.
sicut dicit anselmus. quia in privatis et contrariis opposi-
tis non tenet sententia in ipso. sed e contrario. et ideo sicut non
concedunt quod maiorem habeat gratiam quia accipit etc. sed con-
cedendum est quod maiorem habeat gratiam quam maiori capa-
citate. ad primum quod obicitur. quod non disponit ad gratiam
dicendum quod sicut dicebatur quod non est simile. quia non sicut se habet
gratia sicut gloria. ad primum vero quod obicitur quod gloria
perficit totam capacitatem nature. dicendum quod sicut forma
perficit capacitatem nature non simpliciter. sed prout exigit
dispositio superinducta / sic gloria perficit naturam non simpliciter
sed prout exigebat gratia / quam prius viator data erat / aut
autem sic perficit / sufficienter perfecta est. quia secundum
iustitiam limitat appetitum nature. ut non ultra appe-
tat quam gratia promeruit. maxime cum plene suffici-
at quod deus retribuit. ad ultimum quod ultimo obicitur quod
capacitas nature ordinatur ad gloriam finaliter. dicendum quod sic
ordinatur adeo ut tamen presupponatur dispositio exi-

de uoluntatis &c. unde sicut homo qui capax erat beati
tudinis propter beatitudinem expectatam per deordinationem uolun
tatis deputatus est ius supplicii et perdit gloriam. sic
homo qui maioris beatitudinis capax erat, quia non exer
citus uiribus suis se disposuit ad gratiam minorem con
sequitur gloriam. quod allegatur alibi minoris capacita
tis qui magis se disponit ad gratiam non sequitur quod aliquid
sit ibi frustra. quia ex hoc ostendit deus quod non possit
gratiam super id impendere. hoc est in bonis angelis non habet illa
causa. cum enim ex totis uiribus suis se disposuerunt ad
gratiam, sed quia habent meliora naturalia, data sunt eis maio
ra gratuita.

Iuxta quod de ordinum nominatione supra quod dicit gregorius
quod unusquisque ordo ab eo denominatur quod plenius
accepit in munere. obicitur quod hoc. quia non est ex gratia non est
naturae. sed angelici spiritus sunt nobis ignoti, ergo sunt in
nominabiles. si tu dicas quod ipsi se nobis notificant dum reue
lant. contra: ex hoc sequitur quod uno solo nomine debent no
minari. sicut enim nominamus sic cognoscimus. ergo si per reue
lationem cognoscimus omnes debemus nominare et dicentur re
uelatores. ergo non est imponere nominum distinctiones.
Item a digniori parte fit denominatio. sed caritas est excel
lentissimum donum quod est in angelis. ergo omnes debent denomi
nari a caritate. ergo omnes dicuntur seraphin et etiam quod datur
omnibus, ita sicut dicit gregorius et magis in illo. sed denominatio
angelicorum ordinum fit a donis gratuitis. ergo quod nomina
eorum debent esse communia quia ad illum dona. Item sicut uni
quisque ordo denominatur ab eo quod plenius accepit
in munere: et supremus ordo quae dona gratiarum plenius
accepit quam ordines inferiores. ergo debet denominari ab
omnibus donis. ergo habebit nomina omnium ordinum sicut dona.
Item si quilibet ordo denominatur ab eo quod plenius accepit
in munere aut excessus plenitudinis nominis aliorum ordi
num, cum ordo inferior in nullo dono aliquem superiorum ordi
num excellat, a nullo debet denominari. si uero dicitur ...
donorum, tunc aut dona angelorum erunt inequalia. aut a
nullo fiet denominatio. sed dona gratiarum in eodem sunt
equalia sicut patebit inferius. ergo a nullo donorum potest
denominari inferior ordo. Item in ymaginatione re
formata dilectio ad equatur cognitioni. ergo si ordo cherubin
denominatur a plenitudine scientiae, erit in eo similiter plenitudo di
lectionis gratuitae. ergo nomina cherubin et seraphin eidem
ordini angelorum debent attribui et in aliis. Item cum or
do denominatur a plenitudine scientiae aut denominatur a ple
nitudine scientiae quae est inferiorum aut quae superiorum. non quae in
feriorum quia talis cognitio in eis non est nobilissima dono
rum. ergo accipitur quae superiorum, sed haec cognitio est sapi
entiae. ergo denominatur a plenitudine sapientiae. sed sapientia est excellen
tissima omnium donorum. ergo cherubin denominatur ab ex

cellentissimo dono. ergo uidetur quod sit ordo supremus. uel
dignior ordo non denominetur a digniori nomine.
Item cum angeli habeant quedam nomina quae sunt eis propria, quaedam
quae sunt appropriata et possunt esse communia, quaeritur quid sit utrumque no
minum ideo et ratio. Ad horum intelligentiam est notandum quod
angeli nominari possunt per ea quae sunt eis similia. nominari
et possunt per alia quae quodam modo sunt eis similia quedam
modo gratuita. si denominantur per ea quae sunt eis similia tunc
eorum nomina non imperfecte notificant nobis in singulari sed in
communi. sicut hominem nominant nominibus communibus superius ... formam.
... quia et dupliciter uel a communi remoto et sic dicuntur ce
lestes essentie. uel a communi propinquo et sic dicuntur cele
stes spiritus. cum autem denominentur per dona gratuita, sic
quia in ipsis differunt habent statum et gradum cum distin
ctione. sic per illa habent ordines nominari nominibus propriis.
propriis in quantum uel demonum uel aliorum ordinum. sic
dicuntur seraphin et cherubin. aut fiat denominatio ab his
quae possunt esse illa immo non accidentaliter et alio modo accipit
gratuita. sic nomina possunt communia in quantum bonis et ma
lis et propria bonis, sicut principatus et potestates. quasi di
cant angeli apparentia sunt demonibus, si uero a do
no gratuito, sunt sanctis spiritibus, uel communia omnibus ordinibus,
propria uero aliquibus, sicut angeli et uirtutes. si enim dicuntur
a nobilibus donis ut potentia aliquid praedicendi, scientia et fortitudinis,
sic quia hoc duo sunt in omnibus, omnes possunt dici an
geli, scilicet habiles ad reuelandum, sed et uirtutes, id est
fortes ad operandum. si autem dicantur a dono gratiae
per quod sunt ad hoc officia specialiter deputati, scilicet ad
misteria reuelanda et miracula facienda, sic sunt
quorundam ordinum nomina propria. ex his ergo colligitur
quod denominatio angelorum quantum ad nomina propria singulis ordinibus
superius est a donis gratuitis per diuersos status et gradus,
in quibus distinguuntur et ordinantur sicut patet est, in ymagine
accipiuntur nomina illa, et ita est considerandum primo quod quod
unum donum dignius est alio. sicut caritas dicitur esse donum
excellens in causa, sapientia uero est quod ordo superior in omnibus
donis excellat inferiores, secundum uero est quod denomina
tio debet fieri a digniori. praeter hoc ergo cum nouem sint status
in quibus ordines angelici habent dispositionem per differentiam
gratuitorum per excellentiam, ordo supremus uendicat sibi
a dignissimo dono et statu. ordo sequens a dono et sta
tu magis accedente ad summum, et haec est plenitudo
scientiae, et sic de aliis, descendendo usque ad infimum.
unde in denominatione consideratur duplex excessus, et
doni ad donum, et ordinis ad ordinem, et isto modo uult
dicere gregorius quod unusquisque ordo ei rei censetur nomine, quod ple
nius accepit in munere. plenius in quantum uel in inferiori dono
id sit certe dignitatis et excellentiae, quod ab eo de
beat denominari aliquis ordinum superior. sic patet quod

ordo cherubin plenius accepit caritatem, quia aliis in illorum ordine, ab ipsa tamen denominatur, quia cum sit donum perfectissimum excellentissimo ordini appropriatur. Huius visis facile est respondere ad obiecta. Ad id enim quod obicitur quod non sit nomen, dicendum quod nomen est de excogitatis quae est paradysiacus, sed non est nomen excogitatum quod est per revelationem, quam cognovit beatus Paulus et beatus Johannes evangelista. Et ideo ipsi potuerunt denominare et alios erudire, sicut Paulus erudivit Dionysium. Omnia tamen angelorum nomina sunt declarata scriptura. Sic seraphin Ysaia vi, cherubin Exodi et aliis locis scripturae, tamen Daniel vii, dominationes, principatus, potestates, virtutes ex diversis locis epistolarum Pauli, angeli et archangeli tam in novo quam in veteri ex diversis locis. Quia igitur sacra scriptura fuit divinitus inspirata, non humanitus adinventa, impositio nominum angelorum potius fuit ex dei revelatione quam ex humana investigatione. Ad id quod obicitur quod denominatio debet fieri a digniori, dicendum quod non est solum hoc attendendum quod denominatio rei fiat a digniori, sed et quod illud quod pluribus convenit attribuatur digniori. Et ideo quamvis omnes ordines a dono caritatis et ardoris denominari possent, quia tamen donum illud in supremo ordine praecellit, solus ille ordo ab eo debet denominari. Ad id quod obicitur quod omnia dona omnibus sunt communia, dicendum quod sicut supra tactum fuit, etsi sit in donis communitas quoad substantiam, tamen distinctio quoad statum. Denominatio autem non solum respicit illa quae habet, sed et praecellentiam status. Ad id quod obicitur quod ordo debet denominari a dono in quo minus accepit, dicendum quod hoc non intelligendum est de eo quod plenius accepit et est in ipso dignissimum, maxime si ille sit ordo dignissimus; et si ordo sit immediate sequens, illud debet denominari ab eo quod immediate sequitur praecellentissimum donum, et sic consequenter descendendo usque ad infimum. Et sic patet primo et ad secundum et ad sequens, quia supremus a supremo debuit denominari, quia id dignissimum est et plenius accepit; infimus vero ab infimo dono, quia cum in omnibus excedatur ab aliis, nomen superius a dono ultimo est debet reliqui, non quia illud plenius aliis possideret, sed quia alii denominati sunt ab eo quod plenius possidebant, ex hoc conveniens fuit ut infimus ordo denominaretur ab infimo dono. Et si obicitur quod unum donum non est excellentius alio, quia dona sunt aequalia, dicendum quod etsi sint aequalia intensive, non tamen est in eis per comparationem aliqua excellentia, sicut caritas dicitur ab apostolo maior esse fide et spe. Ad id quod obicitur quod non maior est cognitio, maior est dilectio, dicendum quod via est ad minus in gloria. Sic in seraphin est maior plenitudo dilectionis quam aliorum plenitudo cognitionis, in cherubin autem quia sit in eis amplior plenitudo cognitionis respectu aliorum in illorum ordine.

Ad id quod obicitur quod donum sapientiae est excellentissimum, dicendum quod sapientia, prout est donum excellentissimum, est dicta a sapore; sapientia a sapore, et ita includit caritatem. Sed sapientia sive scientia a qua denominantur cherubin, denotat dei cognitionem, quae etsi sit nobilissima cognitio et ordinata ad affectum, et ideo possit dici sapientia, non tamen est ita nobilis ut dilectio a qua est sapor. Et ideo in illa ratione in nomine sapientiae fit equivocatio. Ad id quod ultimo quaeritur iam patet responsio ex praedictis.

Quinto quaeritur de ordinum reparatione. Et quaeritur utrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio salvandorum. Et videtur sic. Nam super illud psalmi: Exaltatus est potentia tua super omnes terras, dicit glossa: Elegit pauperes ut exaltaret ad ordines caeli, qui fuit ex hominibus et angelis. Item super illud Josue i: Omnem locum quem calcaverit pes vester etc., dicit glossa: Si dyabolum vincere potuisti, sicut vicero ut cum conterit deus sub pedibus meis, consequeris locum eius in caelo hereditario. Ergo si dyabolus fuit de excellentissimo ordine, sicut supra monstratum fuit dist. vi, videtur quod homo possit ascendere ad supremum ordinem angelorum. Item ruina angelorum restauranda est, aut superna civitas remanebit imperfecta. Sed non restaurantur ex angelis, quia casus angelorum est irreparabilis. Ergo restaurabitur ex hominibus. Item distinctio ordinum provenit ex donis gratiae. Sed talia videmus quod aliqui assimilantur seraphin in munere gratiae, alii cherubin, et sic de aliis. Ergo si deus retribuit unicuique secundum quod meruit, videtur quod ad diversos ordines angelorum homines debeant assumi, et ex eis angelorum ordines restaurari.

Sed maior est unitas in superna curia quam in terra militanti. Sed nunc in una ordo hominum non admittit inter se unitatem quamvis ... non videtur quod hoc differat ... ab angelo, quod ex angelis et hominibus non debet fieri unus ordo. Item sicut ordo notat quandam distinctionem inter eos qui sunt ordinum diversorum, sicut ponit concordiam inter eos qui sunt eiusdem ordinis, quod patet ex ipsa diffinitione ordinis. Sed plus differt homo ab angelo quam differat ordo infimus a supremo. Si ergo angeli superioris ordinis et infimi non possunt in eodem ordine collocari, multo minus de hominibus et angelis idem ordo intelligi. Item corpus numquam sublimatur ad dignitatem spiritus. Ergo numquam debet idem collocari corpus humanum ubi collocatur spiritus angelicus, cum semper sit minus dignum corpus glorificatum. Si ergo convenit ... in ordine, conveniunt in eodem collocari; ex hominibus et angelis eiusdem ordinis constitui non possunt. Item angelus in sui capacitate excellit animam. Sed gratia data est angelis pro sua capacitate, sicut supra dictum fuit, et magister dicit in II libro. Et non possit dari gratia animabus super suam capacitatem, numquam possunt animae et angeli in gratuitis adaequari. Ergo nec in eisdem

[Marginalia: "ratio"; "supra"; "sed de eo quod plenius accepit et est in"]

27º ordo constitutus. Ad primo ad propositum in illa questione dico. quod
sicut predictum fuit ad perfectionem ordinis duo concurrunt.
scilicet natura et gratia tamquam fundamentum et complementum. gratia vero
ut complementum et consumatio. et quia aliquid tunc dicitur esse
perfectum quando est in sola dispositione et similiter quando est
in sua perfectione. Unde cum demones et angeli in natura
sibi concreata dicuntur fuisse de diversis ordi
nibus angelorum. quamvis numquam plene fuerint tali
quo ordine connumerandi intellige quid non simpliciter. quia
homines possunt ad eundem gradum gratie et glorie in qua sunt an
geli elevari. propterea ex hominibus et angelis unus ordo consti
tuitur. quamvis non conveniant in natura, assimilantur tamen et e
quantur in gratia et per hunc modum reparantur an
gelorum ruine et sic patet ad obiecta quod non potest esse conformitas
in perfectione ubi non est convenientia in probabili dispositione. dicendum quod
hoc non habet locum in proposito. quia illud verum est in dispositione
necessitatis. non autem in dispositione solum congruitatis. et cum
ordo dicatur et quod sicut de singulis ordinibus aliqui ceciderunt
sic et singuli ordines per homines restaurantur. sicut predictis ostenditur. Ad illud quod obicitur
in contrarium quod ad unitatem ecclesie exigitur ad minus ut sit
... altius spiritus. dicendum quod non est simile. quia nullum ani
mal ... homo est similis in conformitate nature. homo autem est
cum angelis in participatione gratie convenit. et quia plus
est in conformitate glorie et gratie possunt in eadem socie
tate esse et eiusdem societatis ordinis convenire. cum ma
ior sit unitas voluntatum que facit unum et plus
faciat ad unitatem pacis et societatis et ordinis
constituendam. Ad illud quod obicitur quod plus distat homo ab
angelo etc. dicendum quod verum est de distantia que opponitur
unitati nature. sed non est verum de distantia que opponitur
gratie et statui et dignitati. unitas autem ordinis plus
respicit hanc quam precedentem. et ideo illud non valet. Ad
illud quod obicitur quod corpus non sublimatur ad dignitatem spiritus. dicendum
quod verum est. sed tamen ex hoc non sequitur quod non debeat levari cum
angelis. sicut enim constitutum videmus et minimum animal se levat
cum corpore... cum sit natum esse sursum. sic et corpus
constitutum pacem et proximus cum ... levatum spiritus. et ubi dignitas
est in natura est ... spiritus non per se sed per eum cum qui
... leviter sedibus locatur cum angelicis spiritibus/angelorum
dignitatem per gratiam et humanam spiritus sublimatur. Ad
illud quod obicitur quod angelus habet capacitatem maiorem quam anima
dicendum quod hoc illa calumpniabitur ... ad numero
... ad assumptionem quamvis cum angelis ...
... in illis ... capacitatem ... cuius
... ad eternitatem summa est ... imago angelis
et anima non ... cum magis videatur hu
mana natura exaltata quam angelica ... per gratiam
unionis in Christo tam et per gratiam comprehensionis in ...

gine beata. sed esto quod adhuc ista propositio haberet ve
ritatem. adhuc veritas in assumpto est dubitans. cum
enim dicitur quod angeli susceperunt gratiam secundum capacitatem
naturalium, non est intelligendum precise ita quod tantum susceperint
quod plus non potuerint capere. quia si non deficeret posset
probari. non autem non videtur sed ita intellige quod meliora naturalia
(habentibus) plus datum est de gratia quam habentibus minora.
quamvis isti et illi plus suscipere possent. et ex hoc non sequitur quod
anima humana non possit ad equalitatem cum angelis
ascendere. immo absque dubio credendum est posse. cum
in Christo et beata virgine videamus precelle. — posset

Sexto queritur de ordinibus angelorum quantum ad prela
tiones evacuationem. et est quod utrum prelatio que
est in ordine vel ordinis evacuetur post iudicium. et quod
sicut videtur. I. Cor. xv. cum evacuabit omnem princip
atum et virtutem. ergo in die iudicii principatus et potesta
tes et virtutes evacuabuntur. Item super. d. vi. cum 7
Vide in Illeo ... quod diu durat mundus angeli an
gelis. demones demonibus. homines hominibus possunt.
sed in futuro evacuabitur omnis prelatio. Item nomina or
dinum ordinum accipiuntur penes officia ministran
di. ut in pluribus mansionibus quam subiciuntur. ergo cum
cessabit ministerium cessabit et officium. ergo et cessabit
prelatio. Item prelatio ordinis ad ordinem est secundum actum
illuminandi et purgandi et perficiendi. sed post iudicium
erit status completus scientie et gratie. ergo non erit ulterius
illuminatio purgatio et perfectio. ergo nec aliqua in ordinibus
prelatio. Ad oppositum precellentia ordinis ad ordi
nem est secundum maioritatem et minoritatem gratie. ergo si
quantitas gratie in angelicis spiritibus non mutatur precelle
ntia ordinis ad ordinem non tollitur nec evacuatur. Item
angeli statim fuerunt confirmati quantum ad sua esse sicut quantum ad beatitudinem
perfectam. ergo nichil remansit in eis quod esset extra perfectionem et pla
tio ordinis ad ordinem fuit in eis. ergo non fuit ex
pre ... nichil evacuatur nisi quod extra est. ergo etc. Item
plenitudo consistit in ordine et ordo in precellentia unius
ad alterum. et precellentia ponit prelationem ordinis ad ordi
nem. ergo si ab angelicis spiritibus tolletur prelatio tol
letur et plenitudo. Item sicut summus ordo de
notatur ab eo quod est sibi inseparabile. sic et medius et
infimus. sed seraphim numquam desinit esse seraphim. ergo
nec principatus desinit esse principatus. ergo numquam
desinit esse principatus. ergo numquam desinet principari.
ergo non cessabit ibi prelationis ordo. Ad primo ad propositum — 24º
in illa questione est notandum quod tempus dicitur aliquid preterire. aut
per modum excedentis et transeuntis sicut dicitur preterire
aurum argento. aut per modum excedentis et non flu
entis. sicut preterit celestis in celo aut per modum
in parte ... sicut preterit dies mundi ... Ad ...

excedit

aut per recessum prelationis ista tamen contrariis. ut quod prelatus sit eum cui prefertur excedit et supremum a quo modo influere et ideo preparet. sed modo est recessum. in prelatione que attenditur inter ordines et ordinem in ierarchiis angelicis et in ierarchia ecclesiastica. In angelis enim ordo qui ordini prefertur in naturalibus et gratuitis excedit quodam modo influit purgando. illuminando et perficiendo. et eadem ministeria complendo in ...ngit. Cum ergo queritur utrum cessabit prelatio ordinis ad ordinem. dicendum quod si intelligatur de prelatione quantum ad primas conditiones. scilicet ratione excellentie non evacuabitur sed manebit. quia ordo excedit ordinem tam in gratuitis quam in naturalibus ita post iudicium sicut et nunc. si autem intelligatur ratione duorum sequentium. scilicet ratione presidentie et influendo et imperando sic cessabit et evacuabitur quia illuminatio que dicitur recipere angelus ab angelo et ipsum si quod est ibi attenditur per comparationem ad nos quibus ministrant non per comparationem ad deum in quo quiescunt et beatitudinis complectuntur perfecte illuminatur. et per hanc viam perdunt rationes et auctoritates ostendentes quod post iudicium cessabit prelatio ordinis ad ordinem. sic enim dicit magister et apostolus. quod deus evacuabit prelationem. evacuando potestatem et principatum. quando deum [illegible] tollet ministerium tollet subiectionem et imperium. Ad illud ergo quod obicitur. quod prelatio ordinis ad ordinem attenditur in excellentia naturalium et gratuitorum. dicendum quod hoc non est totum causa. non sunt argumenta ab insufficienti argumentum. Ad aliud quod obicitur quod angeli beatificati sunt perfecti. dicendum quod quamvis excepta veritatis contemplatione perfecti sint beatitudinem assecuti et ex illa parte nichil sit in eis expectandum sunt tamen adhuc viatores ratione ministerii. nam quantum ad illam visionem super deum sunt sed in statu merendi. et ideo adhuc est habent quod evacuabitur post diem iudicii. Ad aliud quod obicitur quod plenitudo consistit in ordine dicendum quod verum est. nam sicut ab angelis non tollet plenitudo ita nec tollet ordo. sed ex hoc non sequitur quod non tollatur prelatio. quia prelatio non tamen includit se excellentiam sed et presidentiam in qua plus aspicit indigentiam vel ... quam plenitudinem et perfectionem et ideo cum tollitur plenitudo non minuitur. Ad aliud quod obicitur quod nomen est inseparabile ab ordine angelorum quod est esse principatum sicut esse seraphim. dicendum quod principatus prout nominat ordinem non dicit presidentiam actualem. set donum gratie ut datum quod angelus natus est alius presidere. et hoc manet prelatione ablata actualis prelationis et ideo non sequitur desinit principatus ergo desinit esse principatus.
quia principatus non dicit actum sed habitum vel statum.

Secundo queritur de illis ordinibus angelorum quod admu[...]
merentur et queritur utrum sit status in noveno

predatur nullus esset ad decimam. et quod sic videtur. sic habetur luce. xv. in parabola de dragma. ubi intelligitur per dragmam decimam. sed si est decem dragma decima non est novem. vel qui sunt in angelis. ergo si decima dragma reperta est videtur quod ad novem ordinibus decimus ordo adiunctus est. Item si angelus numquam peccasset homo tamen esset ad beatitudinem pervenire. sed non assumeret ad restaurandos angelorum ordines. ergo si non caveret ordine in aliquo ordine poneret. sed cum in uno sit in pluribus novem ordinibus adiceretur ordo ulterius. Si ergo civitas ierusalem per Christum perfecte restaurata est videtur quod non sit status ordinum in noveno. immo quod eis adiciatur saltem decimus ordo. Item post preparatio recipit inmulus. et quia omnia producta sunt per debitam proportionem omnia debent esse producta secundum rationes numerales tamen ab aliis quam a decimo. si ergo civitas superne ierusalem est civitas perfecta et optime proportionata videtur quod nullus ordinum et gradum eius. non stabit esse cum numerus in quo est perfectio et status. sed hic non est novenarius sed denarius. ergo videtur quod saltem usque ad denarium extendatur. Item beata virgo in ... in patria. non erit preter ordinem. cum glorificata super ordines per se constituet ordinem. ergo videtur quod sint ibi plures quam ix. ordines. Ad oppositum. arguitur sic. omnis ordo reducitur ad aliquam ierarchiam. sed non sunt nisi tres ierarchie. sicut patet ex sufficientia prius assignata sufficientia mediatarum et infimarum. et talis eorum sufficientia complet triplicem ordinem. ergo non videtur quod debeat esse plures. Item trinitas manifestatur in omnibus creaturis per plures et minus. maxime autem manifestatur deus in beatis. sed numerus maxime exprimit trinitatem est ille qui consurgit ... trinitatis super se reflexa sicut sunt ter tria. ergo videtur quod in tali numero ordines beatorum habeant assimilationem trinitatis. Item distinctio ordinum est per dona gratuita. sed nullum donum gratie est in hominibus quod non sit in angelis. ergo nullum ordinem constituet homines preter ordines angelorum. sed illi non sunt nisi ix. ergo non videtur quod sit ponere numerum maiorem. Item si poneretur ordo hominum per se preter assignatos ordines angelorum cum in omni ordine angelorum sint de hominibus. nec homines distinguerent per x. gradus. ergo videtur quod perfectius numquam sit ordo in hominibus quam in illis spiritibus. quod non videtur. cum ipsi ... sint deo priores. et similiores. ac per hoc constitui debeant in ordinibus cum illis nobiliori perfectione. Respondeo. dicendum quod quia rationes predicte [illegible] et auctoritates super hoc non inveniuntur expresse quod supplere sufficiant opiniones variae. quidam namque dicere voluerunt quod ... homines assumentur ad angelorum ordines. nec erunt in illa superna ierusalem nisi ordines. ix. et sic

Capitula 3 ... angelorum et hominum. ... ...
Ex gratia. quia angeli ... gratiam ... ...
Exemplo ... quia angeli ... ... meruerunt. ...
... in miro ...
Exemplo ... qui ... mediator hominum et angelorum.

competebat ut esset exemplata configuratio ad supermun
danam ierarchiam que in trinitate consistit. Et si ange
li stetissent, ad ordines eorum assumpti essent, sicut
nunc assumuntur, tamen differenter, quia tunc illa assump
tio esset hominum beatificatio solum, nunc autem est hominum beatifi
catio et ruine angelorum per quandam equalentiam reparatio.
Non obstat rationes que hec inducere, quia solum congrui
tatis sunt, non quod ob defectum virginee, quia sicut privilegium
speciale non est reducendum ad legem communem, sic sin
gularis prerogativa que est in beata virgine non est mutan
da cum ordinum distinctione que est secundum legem communem. Et ista
opinio satis probabilis esse videtur nec impossibilis, quia textus
evangelii sonare videtur, cum hominem decimam dragmam
vocat et angelos. Hoc videtur innuere in libro de civitate dei.
Aliquibus autem aliis magis esse probabile quod homines per
se constituant aliquem unum ordinem qui vocatur decimus,
id est novem ordinum angelorum, non tamen decem ut dicunt, quia
homines assumantur ad novem ordines angelorum non nisi illi qui
in hac vita eis similes extiterunt. Hii autem sunt virgi
nes, qui nec nubunt nec nubentur, ideo solas vir
gines ad ordines angelorum dicunt assumi et ex eis
solum ruinam angelicam restaurari, pro eo quod angelis
angelis multum est cognata virginitas. Sed hoc
non videtur esse conveniens, tum quia per decimam dragmam
non solum modo corrupti sed virgines homines intelligun
tur, tum quia multi carne corrupti multis virgini
bus prefuerunt, ut beata Maria Magdalena et
Petrus apostolus multis aliis virginibus masculis et feminis
absque dubio sunt superiores. Secundo tertia ratio, adhuc
quia super ix ordines angelorum additur ordo
decimus ex hiis qui in seculo ista non perveniunt ad
tantam meritorum excellentiam ut exaltentur ad ordines
angelorum, sed meritis Christi salvati decimum tenent
gradum, sicut pro eorum salute sol iustitie Christus per x gra
dus descendit, quod significatum fuit in miraculo facto
Ezechie iiii Reg. xx. Et iste ratio videtur satis esse proba
bilis, tum propter communem meritorum que habent in vita, tum
et propter perfectionem celorum quod admirari que est in celestem
supernam perfectionem que magis in denario consistit, sicut Iohannes
dicit quod nunquam decalogo vel predicatione. Et ideo
potissimum ista possunt sustinere et eam probabilem
reddit decimationis significatio et decime dragme
inventio et sol per x gradus descensio super de
narii perfectio. Ad id ergo quod obicitur quod glorie ordo est
in aliqua ierarchia, dicendum est quod sicut preter angelicam ie
rarchiam est nunc ponere ierarchiam ecclesiasticam, sic preter
illas angelicas ierarchias erit intelligere decimo
gradu salvatos sicut decimum ordinem ierarchie.
Secundum igitur per comparationem ipsorum ad invicem quia non
habent aliquando equalitatem, sed ordines per comparationem
ad ordines superiores. Ad aliud quod dicitur de exempla
representatione summe trinitatis, dicendum quod sicut unitas
addita novenario non perimit novenarium, sed
salvat et ad perfectiorem numerum deducit, sic decimus
ordo ex hominibus constitutus representationem summe tri
nitatis ab angelicis spiritibus non tollit, sed salvat
illa exemplata representatione et ad superne civita
tis maiorem perfectionem. Ad aliud quod obicitur quod est divisio
per dona gratiarum, dicendum quod non est per dona tantum, sed per modum do
na quo ad statum. Infimus autem omnes status angelorum, (ordinum)
adhuc ~~ordinum~~ est in illis statum magis infimum
in hominibus. Et in ordinem decimum, qui ex divina benigni
tate et largitate constringent in gratia homines ex parte
angelis, quibus sunt inferiores per naturam. Ad aliud quod obicitur
quod tunc erit maior perfectio in hominibus, dicendum quod similiter
quia hoc non est propter maiorem perfectionem, sed propter maiorem ad
elongationem. Infimus enim ordo inter omnes magis
distat a deo, sicut pulvis magis appropinquat et quia homo
pluribus gradibus natus est distare a deo quam angelus, sed
ex divina misericordia sic ex pulvere magis ideo tamen de
cimum locum, ut sic ostendatur quod excellat angelis ho
mines per illum ostendat et non quod deus sic invenit
hominem per misericordiam.

Octavo queritur de ordinibus angelorum in comparatione ad
suum oppositum. Et est quod utrum in angelis ordo compa *(margin: Utrum angeli ad ordines habeant equalitatem)*
ratur secum equalitate. Et quod sic videtur per Dionysium de
celesti ierarchia, quod illi qui sunt in una ierarchia coequeoperantes
sunt, sed qui sunt coequeoperantes sunt equales; ergo in eadem ierar
chia angeli sunt equales; ergo multo fortius in eodem or
dine. Item Augustinus de civitate dei xii: in omnibus actibus
concordia placet, que una salva et peculiaris sit dicitur.
Ipsa vero concordia unitatem equalitatemque appetit;
ergo si in angelicis ordinibus est perfecta perfectio, ergo concordia
et equalitas. Sed non est equalitas inter angelos diversorum or
dinum; ergo inter angelos eiusdem ordinis. Item quorum
donum et premium est unum, ipsa habent equalitatem. Sed
donum et premium angelorum eiusdem ordinis est unum ~~eiusdem~~
~~ordinis est unum~~ et status unius; ergo videtur quod habent equa
litatem. Item ierarchia angelica maxime est repre
sentativa superne ierarchie. Sed in illa ordo non exclu
dit equalitatem; ergo videtur quod in ierarchia angelica de
beat esse ordo cum equalitate. Sed non est equalitas in an
gelis diversorum ordinum; ergo in angelis eiusdem ordinis.
Contra: magister dicit in libro sententiarum manifeste: alii aliis sunt
digniores. Item in ordinibus angelorum credimus recte esse
Item perfectio in participat rationem ordinis non est ordo in
omnibus, que non est ordo in aliquibus tamen; sed angeli perfec
tissimo modo in creatis participat ordinem.

ergo non solum inter angelos diversorum ordinum, sed inter angelos eiusdem ordinis contingit ordinem assignare. Item sapientis est ordinare, et magis sapientis magis ordinare; ergo et maxime sapientis in eius effectu nobilissimo est res maxime ordinatas producere. Ergo videtur quod non solum sit ibi ordo inter angelos ordinum diversorum, sed etiam inter angelos eiusdem ordinis. Item Lucifer dicitur fuisse maximus inter omnes angelos, et constat quod de aliquo ordine fuit. Ergo angeli illius ordinis non erant sibi equales in perfectione. Videtur quod in aliis ordinibus alii sint superiores, alii inferiores. Contra. Dicendum quod sicut in suprema ierarchia propter summam perfectionem reperitur plenitudo cum perfectissima equalitate et similitudine ~~par~~ parium, sic in angelica ierarchia reperitur plenitudo perfecta in genere creature cum quadam graduatione disparium. In hiis enim duobus modis consistit plenitudo et convenientia, sicut dicit Augustinus de civitate Dei xi. Sed in suprema ierarchia ex sola similitudine et equalitate potest esse perfectissima plenitudo, quia in singulis personis est equalis et omnimoda et summa perfectio. Angelica vero ierarchia, quia illi spiritus qui coordinantur non habent singillatim summam perfectionem, necesse est ex eis convenienti diversitate et quadam proportionali graduatione congregari quandam convenientiam ordinatam et quandam plenitudinem in genere creature perfectam. Et ideo sicut in sanctis videmus quod unus est ordo apostolorum, alter martyrum, alter confessorum, et sic de aliis, et tamen in hiis ordinibus est graduatio quedam, nec potest omnimoda reperiri equalitas, cum de quolibet sancto dici possit: non est inventus similis illi qui conservaret legem excelsi, sic suo modo intelligendum est in spiritibus angelicis. Ideo et in eodem ordine ponenda est quedam graduatio et quidam ordo, licet non sit tantus excessus quantus reperitur in angelis ordinum diversorum. Propter hoc rationes hee probantes concedende sunt, quamvis non sit multum curandum(?), sed enim videtur multum sentire tam magister textus quam Dyonisius de angelica ierarchia. Ad illud quod obicitur quod coequales(?) sunt, dicendum quod equalitas illa potest attendi vel accipi secundum conformitatem conversionis(?) secundum quod attenditur differentia ierarchie ab aliis; sic ipsa ierarchia et ordines qui sunt in illa accipiuntur penes actum conversionis in divinum, quia omnino equaliter conveniunt. Sed quia ad hoc indifferenter omnes ordinantur principaliter, ab isto actu omnes denominantur. Ad illud quod obicitur quod convenientia fuit plenitudinem, dicendum quod sicut videtur dicere Augustinus, convenientia non tantum surgit ex equalitate, sed etiam ex dispari congruenti graduatione, et sic in angelis intelligendum est etc. Ad illud quod obicitur quod habent commune et proprium, dicendum est quod si intelligatur de proprio communi et creato, quod dicit verum est. Si autem intelligat de beatitudine creata vel de donis gratuitis quantum ad statum

et dignitate et prerogativa aliqua, sic non habent ... Sic enim quilibet superior altius aliquid habet prerogative secundum plus et minus. Ad illud quod obicitur quod hec ierarchia representat summam etc., dicendum quod representat in quantum potest. In illa suprema ierarchia sit ordo cum perfecta plenitudine, summa unitate et equalitate; et hec in ierarchia creata non possent simul concurrere propter limitationem creature, ideo est ibi ponere ordinem et plenitudinem cum diversitate et quadam disparitate, ut quod non potuit secundum extremitatem, saltem impleret ex plurium diversitate. Filius enim quia deus est, habet unum filium, non tamen produxit unum solum angelum sed multos, quia filius perfecte implet patrem et unitatem ut dicit Augustinus. Sed angelus perfecte non exprimit creatorem, ideo creavit eos creator in multitudine magna, ut in multis sit ordinem.

Quarto queritur de ordinibus angelorum in comparatione ad suum dispositionem(?), et est quod utrum aliis ordinibus rationabilibus quam angelis competit per ordines distingui, et quod sic videtur. Sicut enim in angelis est preexcellentia naturalium et gratuitorum, ita et in talibus rationalibus. Ergo si penes hec attenditur ordo in angelis, pari ratione in talibus existit. Item sicut divina bonitas et sapientia manifestatur in conditione angelorum, sic et in conditione spirituum humanorum. Ergo sicut facit angelos in diversis ordinibus, ita videtur quod faciat homines. Item ad reparationem ruine angelice ex diversis ordinibus homines assumuntur; ergo eisdem gradibus et eisdem ordinibus ordinabuntur in gloria quibus ordinabuntur et angeli. Ergo videtur quod non solum angelis sed etiam hominibus competat. Item ordo est in ecclesiastica ierarchia, et ordines varii, cum tamen ipsa ecclesiastica ierarchia ex puris hominibus constet; ergo videtur quod homines nati sint ordinari. Ad oppositum arguitur sic: si ita competit ordo hominibus sicut competit angelis, ergo sicut angelorum ... novem ordines assignantur, ita videtur quod hominum, vel saltem erunt x et octo(?), quod tamen non ponitur. Item omnes homines ex uno homine processerunt, ergo videtur quod ... sit pares. Ergo non videtur quod hominibus competat ordo per naturam. Quod si tu dicas quod competat eis per gratiam, contra: gratia presupponit naturam. Ergo ordo gratie ordinem nature. Ergo si nullus est ordo nature, nec gratie. Item ordines angelorum distinguuntur penes vitam contemplativam et vitam ministrativam; sed in talibus existentibus non est ponere vitam administrativam. Ergo nec ordinum distinctionem. Item si ponitur ordo in gloria, ponendus est ordo [illegible] ordinibus repertis in via. Ergo cum in clero sint multi ordines et in religiosis etiam sit multa ordinum distinctio et in sanctis multi ordines, ut ordo patriarcharum, prophetarum, apostolorum etc., videtur quod multo plures erunt ordines hominum quam angelorum. Contra. Dicendum quod cum ad perfectam rationem ordinis concurrat preexcellentia naturalium et gratuitorum et correspondentia ... solum ... est ponere ordinum

distinctionem

distinctionem in quibus est hec duo sil[iceet] continentia reperiuntur. Quamuis uero in angelis gratiam corrispondeat uel creati sunt in illum prexellentia sub[tilitatis] indifferenti eorum progratiui. Et hinc est quod apertius est in eis ordo constitutus. maius cum illa prexpertia. i. in hac stabilitate permanentia, et distinctione quod nullam admittit confusionem. In hominibus uero et si sit reperitur prexellentia in naturalibus et in gratuitis: tamen hec duo ut plurimum sibi non correspondent. quia qui melior est natura fuit minor est gratia. et qui hodie minor est in multo tenuis fortassis est maior in hominibus. secundum statum presentem non est proprie ordinum distinctio secundum eternitatem aliquo modo secundum auctoritatem et officia, et status professionum ordinet ecclesia. dd. est quod quod pater et parte in solis angelis ponenda est distinctio ordinum: in hominibus uero et si aliquo modo reperiatur in presenti reperitur imperfecte et incerte. In futuro uero quamuis reperiatur stabiliter: non tamen reperitur undique. ut sic opportebat eos qui precellunt in gratia precelle in hierarchibus propter ipso ad homines adunandum pertinent. uel aut probantes quod non solum angelis competit ordo secundum adunatione secundum gloriam complectorum sicut perfectorum sicut semiplenum. homines uero ad opposita ostendentes quod in hominibus nisit ordo precedunt alia uia. non enim concludunt quod nullus sit in ordo. sed quod ipsa non habet tantam ordinum distinctionem quantam habet angelica quod habet solum in persona quadam conformitatem ad illam. et illa tamen non concludit non est in ordo pro. Et non per gratiam sicut enim non operatur gratiam ad eam. Et non operatur ordines gratie presupponit ordines in natura. quoniam gratia presupponit naturam. sicut accidens presupponit subiectum, et quia est natura hominis gratia angelorum. quamuis non sit eadem species cum eorum. et sic in nobis erit ordinum distinctio quoniam attendetur conformitate ad ordines angelicas. non oportebit plures et nouos ordines ex hominibus esse fortassis decimum qui ad angelorum perfectionem non potuit peruenire. hoc tamen quod nunc dictum est dubium est et magis non uidetur acceptandum. quamuis sic supra dictum fuit uideatur satis probabile sed tamen illa uero est de VI. ministratiua. quia in distinctione ordinum magis considerat statum gratie quam oppositio alie pertinet. Ceteri

is manifesta sunt ea que tanguntur in littera. sed solum sufficiat ad presens exponere de nomine seraphin. aliud enim in scriptura legitur seraphin per .n. et tunc est pluralis numeri et neutri generis et significat totum angelorum illum ordinem. alium uero scribitur per .m. et tunc est pluralis numeri et masculini generis. et significat angelos in illo ordine constitutos. alium legitur seraph, et tunc est singularis numeri et masculini generis. et significat angelum illius ordinis. unde uersus. Hoc seraphin dicas. hic seraphin seraph. dicas illum. Similiter de cherubin. dic cherubin sanctos. cherubim tamen. sic cherub. almus.

Post hec etiam inuestigandum est et cetera.

Supra egit magister de consequentibus confirmatis angelorum quantum ad distinctionem ordinum. Hic uero parte agit quantum ad ministerium: quoniam ministerium respectum habet et ad eum qui ministrat. et ad eum cui ministratur. ideo presens distinctio duas habet partes. In prima determinat de ministerio angelorum quantum ad ipsos angelos ministrantes. in secunda uero determinat per comparationem ad homines quibus ministratur. in d. xi. Illud quoque sciendum est et cetera. prima pars quoniam querit quibus angelis competit ministrare sive mitti. habet tres partes. In prima ponit diuersas oppiniones cum suis confirmationibus. In secunda uero parte mouet dubitationes et determinat ibi. Hic oritur quod si omnes mittuntur et nuntii dei existunt. In tertia uero parte illas duas oppiniones reducat ad quandam concordantium formam. quia. existentibus duabus oppinionibus unam sumit utrinque mediam ibi. Alii uero dicunt tres ordines supremos et cetera. hac partium subdiuisiones manifeste sunt in littera.

Continentia huius partis in adiectione quo circa circa primam quod est utrum omnes angeli mittantur:

primo queritur ad quod mittantur.

secundo quomodo aliud illud officium exequantur.

circa primum queruntur duo.

primo quare utrum aliqui angeli mittantur

secundo quare utrum omnes mittantur.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod angeli mittantur. Luce. i. missus est Gabriel angelus a deo in ciuitatem et cetera. et in pluribus aliis scripture locis. Item angelus nomen est nuncii et officii. sicut dicit glossa. super illud psalmi. qui facit angelos suos spiritus. Et si uere et proprie dicuntur angeli uere et proprie sunt nuncii. Et si nuncii ergo mittuntur et cetera. Item contra aliquis habet maiorem auctoritatem eo solicitior est ad eum quem potest iuuare. sed angeli habent perfectam caritatem et positum in dignitate sublimi uare. ergo uidetur quod sint solliciti nos adiuuare. sed hoc non facerent ipsa audere sed dominum. ergo uidetur quod mittantur a domino. Item angeli quantum ad situm et dignitatem sunt medii inter nos et deum. ergo uidetur quod ad deum ferant petitiones nostras et a deo nobis reuelationes referant diuinas. sed hoc est proprium nunciorum. ergo et cetera.

Contra. frustra mittit quis nuncium uel ipse per se potest et melius potest facere per se ipsum. Sed sic deus presentialiter est et omnia potest facere per se ipsum. ergo frustra mittit deus angelos. sed ipse nichil facit frustra. ergo et cetera. Item deus pater misit filium et spiritum sanctum. ad procurandum nostram salutem. aut ergo sufficienter procuratur salus nostra per filium et spiritum sanctum. aut non. si sic ergo in perfecte mediator est filius et et spiritus sanctus. quod dicere est blasphemia. si sic. ergo et cetera. Item deus per se misit eum angelos mittit ad nos. aut ad nos consistit

[illegible]

Incipit xiii

aut non. si non. ergo frustra mittitur. si sic. cum non possit simul et semel moveri diversis motibus: ergo desinit esse actus. Item videtur ex hoc generaliter angelo preiudicium. quia motus quo angelus fertur erga celum. sive cavus motus quo movetur in diversis quo movet ipsum. ergo secundum cavum motus angelus cum ad deum assistit. quod cum nobis ministrat. sed cum minuitur fervor dilectionis minuitur fervor devotionis. ergo missio angelorum ad nos diminuit servi fervorem caritatis et dilectionis. quod est inconveniens.

Item hic ipsum videtur: anima quamvis habet plures potentias. tamen quia illa potentia in una sua sufficienter iudicat, cum intendit uni: remittit alia. ergo pari ratione in angelis, cum angelus sollicitatur circa ea que sunt virtutis ministratio, minuitur eius contemplatio. ergo et dilectio. Item angelus bonus locatur in celo empyreo tamquam in loco sibi congruo et deputato. ergo appetit ibi esse. si ergo egreditur ex empyreo, eius appetitus erit in eo incompletus. ergo videtur quod missio in angelis parat incompletionem. Sed cum angeli boni sint in statu omnimode perfectionis. videtur quod nulla modo competat eis mitti.

Respondeo dicendum. quod absque dubio boni angeli ad nos mittuntur a deo. et si de hoc possit assignari plurime rationes, una tamen potissima summitur ex lege caritatis. Hec enim missio concordat caritati divine et caritati angelice et humane. caritati divine quia in hoc manifestat divina bonitas quod nostram salutem diligit, dum nobilissimos spiritus quos ei tamquam caritate intrinsece diligit et tamquam mittit ad procurandam salutem nostram. Et competit etiam caritati angelice. cum enim caritas angelorum sit maxime desiderare aliorum salutem, ob hoc est dicere domino sicut dicit Ysayas: Ecce ego domine mitte me. Et angeli possunt nos iuvare, pro eo quod videt nos suo auxilio indigere et malos angelos nos indesinenter impugnare. Ideo quod ad nos mittantur, lex exigit caritatis angelice. Competit etiam hec caritati humane, quia cum parvula est, quamdiu sumus in via, indiget foveri et nutriri et excitari. et quoniam angeli sunt concives hominibus. cum non sit eis conveniens per visitationem istam, que excitat ad amorem, optime congruit per obsequium beneficientie. Unde rationes ad hoc inducte sunt concedende.

Ad illud ergo quod obicitur in contrarium. quod deus nobis presens est. dicendum est quod quamvis deus sit presens, tamen propter necessitatem et caliginem intellectus nostri quamdiu sumus in hac vita, cognoscimus ut absentem. Et quia illi spiritus propter claritatem luminis et beatitudinis perfectionem semper vident deum facie ad faciem, et sunt ei presentes, quasi ad nos illi qui sunt in camera regis, indigent huius qui sunt extra regis notitiam, et ideo mittuntur a suo domino. sic in illud est in proposito. Non valet quod dominus per se faciat. quia non decet ad hoc mittere nuntium. per illum per se

per se facit. quia tamen minus congruit suo auctoritati: ut salvet immissio et actionibus decet et congruus ordo.

Ad illud quod obicitur quod filius et spiritus sanctus sufficiat per quam salvarentur, dicendum quod et si sufficiat, per quam fit eis servitium non tamen excludunt nostri arbitrii libertatem. Adiutores enim dei sumus, sicut dicit apostolus, et quia nostrum arbitrium pigrum est et non bene gratie cooperatur, ideo indiget excitatione. Ad hoc autem nullus est magis idoneus quam sit angelus, et ideo congruens est ad nos mitti. non propter indigentiam perfectionis salutis nostre ex parte filii vel spiritus sancti, sed propter negligentiam cooperationis ex parte nostri.

Ad illud quod obicitur quod simul est erga nos, non ergo erga deum. dicendum quod illud dupliciter procedit. primo quidem quod non movetur erga nos nisi propter deum. cum motus eius non geserit in nobis. sed nos semper refert ad deum. et ideo motus iste non aufert motum in deum. sed potius disponit ad illum. Aliud etiam est quod quamvis una sua virtus possit simul et semel non possit se convertere ad diversa. potest tamen per diversas sua operatio sive per gratiam perfectam, cuius modi est gloria. Unde angelis simul et semel et de nobis cogitat et de deo. sic sunt in eis actus beatitatis et per hoc patitur duo sequentia. scilicet deo communicate fervorem caritatis et remissione actionis virtutis agentis. Sed non est verum quod una conversio impedit alteram. quod quod non est in congruo sic manifestum satis clarum est intelligenti qui per hoc capit. quo modo anima beatificata simul et semel intelligit multa.

Ad illud quod ultimo obicitur. dicendum quod sic infert. Ultima est locus non debet angelo propter eius necessitatem vel indigentiam. sed solum propter quandam congruentiam. Hic autem congruentia compensatur utilitate. potest ipsum locum, et potest per maiorem. Et ille utilitate potest ipsum, vel in decentia sui ipso absentia. Et sic est in proposito. plus enim delectat angelus in ipso voluntate domini sui et salvando homines placere deo, quam delectatur esse in empyreo.

Ad quartum utrum omnes angelorum sint mitti. et quod non. dicitur distinctio inter ministrantes et assistentes. Quod non omnium est ministrare. ergo non mitti. Item Dyonisius in libro de angelica ierarchia dicit illa agmina a bitimis numquam recedunt. quoniam ea comminuet usum exterioris officii non habent. Item videtur plus distat actus ministrandi ab actu assistendi. quod ministerium a ministerio. Sed hoc patet quod penes paria distat sit distinctio ierarchiarum. penes paria sit distinctio ordinum. Sed ergo per diversos ordines distincta sunt ministeria, unius ordinis ministerium alterius ordinis non assumat. videtur quod aliqui ordines angelorum ita contemplationi assistant, quod administria complenda non admittantur.

Dilectio

Pater

Responsio

Quod angeli mittuntur patet hic manifestatur divina bonitas. angelica caritas et hic perfecta congruit. humana necessitas. quod ipsorum ... ut ... demonum perversitas ... [illegible]

Solutio

[illegible] quod angelos bonos sit rixa et discordia. quod Daniel .x. dicitur quod ... pugnabat in medio maris ... [illegible] ... angelice caritati ... [illegible]

Ad .x. Danielis: princeps Persarum restitit mihi [illegible] ... [illegible]

[illegible]

Item ex quo ... angelorum ... [illegible] ... Job .xxx. ... Danielis .x. ... [illegible]

n creant. Item maior est ordinatio in ierarchia angelica quam sit in ecclesiastica, in qua aliqui in ecclesia contemplativi qui non activi, quod multo fortius videtur esse in illa superna. Sed non omnium angelorum est ministerium ad exteriora. Arguitur sic per apostolum, heb. 1. Omnes administratorii spiritus sunt, missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Item ysa. vi. volavit ad me unus ad me de seraphin. Sed secundum ordinem seraphin missus fuit ad ysaiam prophetam. Sed constat quod ordo de seraphin est ordo supremus. Ergo si ille mittitur, videtur quod omnes alii mittantur. Item ratione videtur, quia dilexit salutem nostram et misit filium et spiritum sanctum. Sed non fecit nisi quod decebat. Ergo similiter ad nos non denegat filius quod non denegat alicui angelo, ergo videtur omnibus competere. Item de hominibus assumuntur ad omnes ordines angelorum. Ergo si quilibet angelus debet numerum sui ordinis reparare et nos debet adiuvare, mitteretur quod omnes angeli aliquando ad nos mittantur. Item caritas angelorum eminens facit eos sollicitos esse de nostra salute et propter hoc ad nos venire divina iussione. Sed in supremis ordinibus est maior caritas. Ergo et maxime nostram salutem procurent. Sed hos maxime debet deus ad nos mittere propter quod maioris est caritatis ad iuvandum quod sit necessaria ad nos. Sed si ab angelis contrariis de omnibus ordinibus impugnamur, multo fortius videtur quod ab angelis ~~angelis~~ persistentibus de singulis ordinibus adiuvemur. Sed si ad hoc mittuntur ut nos adiuvent, patet etc. Ad hoc dicendum quod sicut magister dicit in littera, diverse sunt opiniones propter diversas auctoritates quae videntur sibi contrarie. Unde quidam adherentes gregorio, et intelligentes eas ad litteram, alias vero exponentes, formaverunt sibi ~~opiniones~~ opiniones varias. Quidam enim dixerunt quod soli angeli ultime ierarchie ad nos mittuntur, et dicunt hanc sententiam dyonisii, non esse contra apostolum, quia illa dictio quam facit apostolus intelligenda est ex accommodatione, cum dicit omnes sunt administratorii etc. Intelligit de illis qui sunt de ultima ierarchia, quia in exposicione sua in textu apostoli non concordat. Ut enim placet hiis qui nobiliores sunt omnibus angelis non mittuntur superioribus. Alia est prima opinio quod omnium angelorum est missio, quam intelligit illi auctoritati apostoli. Et hec opinio dicit verbum apostoli non esse contrarium verbo dyonisii, quia dicit superiora agmina non mitti, aut quia ita non frequenter mittuntur, aut quia non ex officio ita competit eis mitti ~~officii in aperto ac mitti~~ sicut angelis inferioribus. Sed quia expositio ista verbi dyonisii videtur esse valde extranea, cum ipse dicat quod usum exterioris officii nunquam habent, sed predicti tamen eadem est veritas in hac parte, tamen verbum apostoli quam verbum dyonisii est ter

modo dicendum. Per dictum nunc vero tibi ... salutis et ad concordiam reducens et illis duobus ... ista ... elicies. Distinguis enim ... missi one ... enim missio exterior quae est ad nos et est missio interior quae est ad angelos. Sed propter nos, si de missione exteriori loquitur, sic non competit omnibus angelis, quia non competit superioribus agminibus sicut dicit dyonisius, quia ea quae promeruit usum exterioris officii nunquam habent. In quo significat quod intelligit de missione exteriori quae est ad nos. Quando autem intelligunt de missione interiori quae est ad angelos propter nos, sic mitti competit omnibus quoniam superiores mittuntur ad medios et medii ad infimos. Dum revelando purgant et illuminant ea quae ibi exprimuntur. Et hoc totum est propter nos. Et hoc significat dicit apostolus missi propter eos, id est missi ad eos ... Et hoc sunt rationes contra dicentes quod non omnium est ad nos missio ... plures ... Ad illud apostoli ad id non quod obicitur de vi. ysaye dicendum quod angelus missus ad eum non dicitur esse unus de seraphin quia esset de supremo ordine, sed quia mundabat labia eius incendio. Et hoc fuit ad opus illius de angelica ierarchie. Ad id quod obicitur quod missio competit filio, ergo cuilibet ordini angelico, dicendum quod duplex est missio. Una est ad revelandum consolando, alia ad ministrandum. Prima est tante dignitatis quod nulli aliis potest competere nisi soli deo. Secunda vero non est tante dignitatis quod competat agmini supremo. Ad id quod obicitur quod ordines angelorum omnes restaurantur ex hominibus, dicendum quod ad hoc et ad duo sequentia, quod licet omnes angeli sint nobis in adiutorium et omnes nos adiuvant vel mediate vel immediate, sed in suis studiis revelationibus, sed ... et defendendis nostris orationibus. Dum enim agmina suprema quae sunt nobis necessaria inferioribus agminibus ~~...~~ revelant et dum sic etiam vel pro nobis ad deum ... lata et petitiones nostras deo exponunt, non ut deum instruant, sed ut nostras petitiones igneis suis affectionibus deo acceptas faciant, sicut advocati de ... ordinibus aliorum cum defendunt et ornant, absque dubio nobis magnum auxilium prestant. Et sic faciunt ad ordinum suorum reparationem. Et hoc sequitur caritatis sollicitudinem et efficaciter nos adiuvant quam alii impugnent.

Consequenter quaeritur de secundo articulo, scilicet ad quid mittuntur. Et primo quaeritur utrum mittantur ad actum ... Secundo utrum mittantur ad illud intelligendum.

Et primum procedit sic. Et quia mittuntur ad inflammandum affectum, angelus qui missus est ad ysaiam sicut dicit dyonisius dicitur esse unus de seraphin

quia missus est ad ysaiam tenens carbonem inflammandum. sed inflammatio respicit affectum. ergo etc. Item actus seraphin sicut vult dyonisius decimo celestis ierarchie est illuminare purgare perficere. ergo si purgatio respicit remotionem sordium et solidatio respicit affectum quia ad eum pertinet vicium vel error. quod angelus mittitur ad inflammandum affectum per amorem sui et mundum. Item sicut vult dyonisius quod bonum est diffusivum sui. sed angelus beatus est perfecte bonus. ergo potest bonitatem diffundere. sed bonum ut bonum respicit affectum. ergo videtur quod affectus noster per susceptionem boni habet perfici et inflammari. quod ad hoc posse debeat angelus mitti ut nostrum affectum inflammet et perficiat. Item nos videmus in naturalibus quod res que est inflammata quando alteri rei in flamma approximat ipsam inflammat. ergo si affectus angelicus est igne divini amoris inflammatus et repletus et sua missione nobis approximat quod affectus nostros inflammat.

Ad oppositum arguitur primo. quia in affectu nostro potissime consistit arbitrii libertas. sed non deus solus est potest supra liberum arbitrium cum sit sibi deo potentissimum. ergo nulla creatura quantumcumque nobilis et perfecta potest inflammare vel perficere affectum nostrum. Item sicut in affectu nostro maxime consistit iustitia et rectitudo. iustitia enim est rectitudo voluntatis propter se servata ut dicit anselmus. sed solus summe iustus est qui nos iustificat ergo eius solius affectum inflammare. Item per caritatem inflammatur affectus quia consistit etc. ergo si caritas vel est species vel immediate inflammativa affectus nostri non potest esse ab aliquo alio. Item secundum affectum nostrum maxime consistit nostre mentis deiformitas. sed si ergo solus deus est deiformem efficere solus deus in affectum nostrum influere. ergo hoc non spectat ad ministerium angelorum. Responsio ad predictorum intelligentiam notandum quod affectum nostrum inflammari ab aliquo duplex potest intelligi. aut ita quod inflammet ab aliquo sicut a principali agente et efficiente. aut sicut ab excitante et adiuvante. et primum istud duplex modus intelligendi. duplex intellexerunt aliqui affectum ab angelis inflammari et perfici. primum intelligens est hereticus. secundum non catholicum. primo intellectum habuerunt aliqui philosophorum qui posuerunt quod anima esset infima intelligentiarum et quod intelligentia influeret super animas sicut influit agens super intellectum. unde dixerunt quod anima triplicem habet operationem. aliam intellectualem et divinam, aliam ex seipsa spiritualem ex influentia angelica, et divinam ex influentia divina. sed ista positio est contra veritatem catholicam et piam. quia non solum esset non intellectus ut arbitrii libertate in anime dignitate in beatitudinis sublimitate. quasi intellexisset sic beatus augustinus egregius doctor posuit animam immediate a deo compleri et moveri et vivificari dixisset. ut beatus augustinus ubique dicente istum errorem extirpat.

ostendens quod tam immediate anima per mentem unitur deo sicut et mens angelica. quia non intelligitur secundum modum sicut et hoc modo intellexit beatus dyonisius illud de angelo seraphin et perfecte modo ab angelo dicitur propheta fuisse inflammatus et purgatus per ignem. Ad duo primo. // Ad illud quod obicitur quod bonum est diffusivum sui. dicendum est quod diffusio duplex potest esse aut non aut per modum multiplicationis sicut calor vel lumen dicitur se diffundere. vel per modum utilis operis per quem modum dicitur bonus homo bonitatem suam diffundere. dum ad hoc operatur et laborat ut alii bonitatem non ab ipso sed a deo suscipiant et per hunc modum intelligenda est diffusio bonitatis in creatura angelica. // Ad illud quod obicitur quod inflammatum coniunctum inflammanti inflammat. dicendum quod verum est quando illa inflammatio est productio alterius i.e. non quod est in actu potest educere ad quod est in potentia. quomodo aliquid habet inflammari per calorem infusionem sui habitus virtute. quia hoc modo non inflammat ad nos coniunctum sui cum per naturam caloris quo calorem nature est infunderet per hunc modum est inflammari in spiritibus. nam flamma est amor divinus non ex ipsa anima productus sed potius a deo infusus et ideo hunc calorem non potest in nobis angelus efficere esse quamquam aliquo modo ad eius susceptionem possit nos excitare.

Consequenter queritur utrum angelus mittatur ad illuminandum nostrum intellectum. et quod sic videtur. primo dicit dyonisius in libro de celesti ierarchia. ordinatio congrua de lucida claritate per appentes ut in copiosis effusionibus excellentissime manifestat ... et per eas que possunt esse divine participat iudicium. ex hac littera manifeste colligitur quod deus nos illuminat mediantibus angelis. Item ille de motu cordis ita diffinit animam. anima est lux intellectualis earum illuminationum que sunt a prima natura relatarum proprie. ergo inter relationes anime ad deum a quo percipit illuminationem cadit alia relatio media. sed hec non est nisi relatio creature angelice. ergo videtur quod anima illuminetur a deo mediante angelo. Item angeli sunt lumina spiritualia. sed quia intellectus noster agens lumine suo se convertit supra fantasmata abstrahit et depurat et hoc modo illuminat. ergo si angelicus intellectus multo magis in actu est quam noster. ergo multo magis intellectum nostrum potest illuminare. Item planum est quod angeli multa nobis revelant spiritualia que non possunt naturaliter capi et recipi. non in sensu nec in ymaginatione. ergo videtur quod immediate possint intellectum nostrum similitudines imprimere. sed talis impressio non potest esse sine illuminatione. ergo etc. Item angelus dicitur purgare illuminare perficere. ergo si hec solum conveniret eis per modum excitationis. et similiter unus homo excitat alium. ut quod homo dicatur illuminare purgare et perficere. quod similiter homo non dicitur esse purgator nec illuminator. sic angelus pur-

[Lower margin note:] q. intellectum inflammari ab aliquo est ... in intellectu. vel efficiendo sicut sol dicitur inflammare affectum. vel movendo sicut obiectum movens potentiam sicut delectatum movet affectum inflammat affectum. vel excitando et adiuvando. sicut quod ostendit speciem rei delectabilis inflammat affectum. hoc autem ultimo modo angelus inflammat affectum ... inflammare vel incendere affectum nostrum. primo modo ignis incendit ligna. secundo modo ligna incendunt ignem. et sic ... tertio modo qui ligna suggerit incendit ignem.

qd angls possit aiam a superiori illuminari. Item multo plus pt angls beatus q dyabolus. sz demon per rationes cum ymaginationes corporum coaptatione et abstractione suggerere. ergo videtur q angls illuminat per gloriam cum sit aia nra superior et nobilior ipsa possit a superiori illuminari. Ad oppositum aug. in li. lxxxiii. q. interdum quod ad ymaginationes dicta est ut interius aspectu virtute fortis et pluribus locis dicit q inter mentem et deum nulla cadit medium. ergo si intelligentia nra attendit supra aiam summum videtur q non possit illuminari ab angelo. Item super illud ps. mandatum tue dne etc. m. et plas. me etc. dicit glo. deus per se ipsum irradiat plus mentes. ergo non q per angelicum ministerium. Item facilius est producere formas corporales quam sit dare illuminationes spirituales. sed angls formas non pt producere tamquam principale agens. sz solum exterius disponere. ergo multo fortius non illuminationem spiritualem pt aie dare. Item si angls illuminat aiam. aut illuminat immittendo ei lumen proprium. aut creando novum. si primo lumen proprium ac lumen suum sit ex ipsum. ergo angls illabitur aie quod est solius dei proprium. si creando novum aut producendo ex aliquo. aut de nichilo. si ex aliquo quo ex quo quod cum non sit dare. si creat angls producat ex nichilo quod sit creator. Item si angls illuminat aiam aut per medium aut sine medio. si per medium queritur quod sit illud medium. differens spirituale illuminatorem et deferens spirituale illuminatorem non possit esse non sit inter aiam illuminatam et angelum illuminantem est ponere medium. et tamen q de illo sic dicitur. ergo videtur esse abusive infinitum. vel non est ponere medium. si immediate illuminat ipsam aiam. ergo videtur q sit in ipsa aia et ita quod illabitur aie. Item ita immediate naturale est sicut in dominio intelligentia ut uidetur ergo si angls non pt uolunt intrinsece non potest intelligentia illuminare quia hoc quod quod uniuersaliter accipiat illustrationem actus videlicet illustratur per gratiam et perficere. Respondeo dicendum qd aiam quo ad superiorem portionem illuminare solius dei est proprium. sicut in pluribus locis ostendit aug. et quamvis aliqui intelligentes tota virtutis potentiam posuerunt. dicentes intelligentiam nostram non pervenire ad lumen proprium per se. sz per fictionem et illuminari ab intelligentia per lumen intelligentie medium et hoc est sicut tamquam cuniculum respectu. cum tamen multis locis hic aug. ostendat contrarium et sacra scriptura hoc dicat. Johannis sic Jo. i. dicitur erat lux vera que illuminat et est quod non est lux creata sz lux divina sapientia eterne. Itaque hanc aiam dicere videtur quod est quod intellectus quod vero intelligere facit sic videtur in sole intelligi. et hoc potissimum signum est quod intelligentia nra in aspectu summi luminis natus est beatificari. non unquam aliqui

quo pt esse contentus quousque perducatur ad illius claram aspectum. aiam ergo quo ad supremam partem angls non pt illuminare. sz quo ad inferiorem partem bonus possunt et hoc doctores aias nras alterius angelos per eorum revelationes illuminari. hic autem tripliciter intelligi. uno modo ut intelligatur angls inferiorem portionem illuminare per modum lucis irradiantis non ut intelligatur illuminare per modum speciei offerentis. et per modum lingue vivacitate exprimentis. omnes hii modi et si aliquo modo sit intelligibile sit angls sit lumen et speculum et habeat et spiritualem interpretatis sive locutionis officium sustinere possit. tamen tertius modus intelligibilior est. non enim multum bene apparet quo modo angls irradiat non quo modo se offerat aspectui aie. sz hoc satis intelligibile est quo angls possit aie quod concepit suggerere. et sic doctor dum exterius loquitur excitat intellectum. et una pars ad intelligendum et viva et efficax locutio quia sua vivacitate ad intellectum nostrum habet ingressum dum sonat auris corporis exterius. nec cui ille liberalius auditur hoc bene clamat cui per modum efficax est et vivax. cum habeat ad latentes eriget vivere vocis actus ut dicit ieronimus. sic et suo modo intelligendum est. q angls hic possit facere in tali et sic illuminat non lumen infundendo. non solum offerendo sicut obiectum speculum sz et vivaciter excitando sicut doctor exterior et adhuc efficaciori modo. huius sic patet ratio per magis partem ad solutionem adversariorum. rationes ostendentes q angls non possit intelligentiam nram illuminare loquitur de intellectu quo ad superiorem portionem. scilicet mentem et de illuminatione que quidem est plus in effusione et hoc solius dei est proprium. sic patet est. unde rationes ille concedende sunt. Ad illud vero qd obicitur de dyabolo iam patet ratio. dicendum enim qd loquitur de illuminatione secundo modo sive primo. Ad illud qd obicitur de illa dispositione aie. dicendum q ultima utilis sua relatione habet dicitur aia illuminari a deo perfectius. non quia dicitur angls cadat medium inter deum et aiam per modum influentis. sz quia perfectius et nobilius illuminatur a deo angls quam aia propter dignitatem. et ideo dicitur illuminari per suo ordine causalitatis sed dignitatis. Ad illud qd obicitur q angeli sunt luna. dicendum q verum est. sz non ideo dicuntur luna. quia lumen suum diffundunt exterius in aiam. sz quia in se lucent. non enim est simile de lumine corporali et spirituali. lumen enim spirituale propter suam dignitatem a forte luminis interius procedit et non possit habere medium deferens. lumen autem corporale recipit per medium et defert. et sic potest deferri et recipi. sic et pt reddi et sic illuminatum pt illuminare. sic patet illud. Ad illud q obicitur q multa nobis revelat. quod nobis per sensum non exprimunt dicendum q illud non concedit quod interius influat intellectui. sic enim potest fieri si interioris intellectum suggerat. non adhuc illud oportet. sz et per se interius virtute fungatur. sic enim videmus

quod ego non possum, est ad ostendendum in medio sensibus et viribus inferioribus. Quia intellectus tamen non est natus a superiori ad recipiendum nisi actu [illegible], nisi est [illegible] adeo spirituale, quin mediantibus verbis sensibilibus possit [illegible] intelligi ac tuis [illegible] et iam de talibus loqui de spiritualibus sicut decet; multo fortius potest hoc angelus facere in virtute interiori qua elevator est quam [illegible] exterior, quadam spirituali locutione, et satis est ex alteritate. Ad illud quod obicitur quod si solum posset per modum excitationis, tunc non posset amplius quam homo vel etiam malus angelus, dicendum quod etsi non possit homo vel angelus malus, tamen ex hoc non sequitur quod adeque excitet, propter virtute exprimendi, quia per eandem viam contingit bene et melius docere, sicut patet: parvuli enim errores addiscunt a sapiente doctore et fatuo, sed multo melius nos docet qui lumen sapientiae habet quam qui illa caret. Sic in angelo intelligendum est et hoc, et per hoc patent illa duo ultima, quia non est simile de homine nec de daemone, neutrum enim potest in virtute et efficacia, cum non tamen habeant lumen sapientiae. Ad illud quod obicitur ultimo quaerebatur quomodo fiat differentia actuum, dicendum quod unus modus dicendi est quod illi tres actus respiciunt intellectum, ut purgatio sit in initio, illuminatio in processu, et perfectio in [illegible] vel alio, ut notetur in tali [illegible] quae ordinatur eruditio vel doctrina angelica. Purgatio est ad removendum impedimentum, illuminatio est ad cognitionem veri, perfectio ad dilectionem boni. Adhuc alius ordinat per modum excitationis, sicut sermo boni praedicatoris, et idem in [illegible] bonus doctor et praedicator debet illuminare et purgare et perficere suos auditores, sicut expresse beatus Dionysius in libro de angelica ierarchia dat intelligere.

Consequenter quaeritur de tertio articulo, scilicet qualiter invicem sibi officium exequuntur, et quomodo faciant [illegible]; et quia de motu in primo libro distinctione xxxvii [illegible] dictum est, nunc quaerendum est de locutione angelica, et supponitur quod competit angelis loqui absque assumptione corporis, sicut dicunt plures auctores, et semper [illegible] spirituali quod quidem est [illegible].

Circa modum loquendi quaeruntur duo. Primo est utrum locutio angeli idem sit quod est cogitatio. Secundo est utrum eadem locutio possit esse ad Deum et angelum.

Circa primum sic proceditur. Videtur quod spiritualis angeli locutio non est idem quod eius cogitatio. Primo per hoc quod dicitur i. Cor. xiii: Si linguis hominum loquar et angelorum; glossa: angeli superiores significant inferioribus quod devotionem perceperint quod sit aliquibus nutibus vel signis; signum autem cogitationis aliud est quam cogitatio; ergo cogitatio aliud est quam locutio. Item differt in angelo actus virtutis intellectivae et operativae; sed per idem differt actus virtutis cognitivae et interpretativae; sed cogitatio est actus virtutis interpretativae; ergo non sunt idem. Item non est eadem conversio qua intellectus convertit ad se et qua convertit ad alterum; ergo cogitare et loqui in angelo non est idem sed diversum. Item per locutionem fit manifestatio cogitationis angelicae; sed si idem esset loqui et cogitare, quandocumque cogitaret alteri manifestaretur; sed numquam est verum, alteri angelo latet quod est in alio; ergo quandoque sciret angelus superioris ordinis, scilicet ille qui est inferioris, quod est plane falsum. Item [illegible] distinguens vocem angelorum dicit: vox angelorum in laude conditoris est admiratio intimae contemplationis. Si ergo admiratio sive contemplatio est actus differens a cogitatione, ergo nec locutio sive vociferatio. Item dicit non lingua et auditu indiget angelus, nam sine sono vocis [illegible] ad suas illuminationes; ergo vel locutio angelica nihil sit, aut si aliquid est, non est aliud quam cogitatio. Item locutio non sit aliud quam conceptus. Angelus enim [illegible] est sua cogitatio, habet naturam lucis et speculi; sed lux corporalis per hoc quod lucet se manifestat, et speculum per hoc quod speciem recipit, recipit et speciem repraesentat; ergo angelus per hoc quod intellectu cognitiones suas declarat; ergo cogitationis declaratio sit locutio, idem est in eo cogitatio et locutio. Item locutio non est aliud quam dicere, et dicere non est aliud quam verbum gignere sive formare; sed cogitatio nihil aliud est quam verbi formatio vel verbi conceptio, sicut vult Anselmus; ergo cogitatio nihil aliud est quam interior locutio; sed locutio quae convenit angelo per se est tantum interior; ergo idem est quod cogitare. Item si locutio differt a cogitatione, cum per superaddat ei, quaero quid addit super ipsam. Si tu dicas quod addit manifestationem quae fit per quandam speciei oblationem et immissionem in alterum quandoque, tunc videtur cum angelus superioris ordinis nihil recipiat ab angelo inferioris, quod angelus inferioris ordinis non possit loqui alicui angelo superioris ordinis, quod plane falsum est. Si enim potest angelus loqui Deo, multo magis potest loqui alteri angelo. Item locutio quae differt a cogitatione addit aliquid signum exprimens; si ergo angelus vult suum intellectum quem habet in se alteri angelo manifestare loquendo, et in hoc differt locutio et cogitatio, ergo oportet quod differat species qua intelligit et signum quo exprimit; tunc

quod quando de illo signo aut est species aut res. Si species
quae pro ratione indiget alio signo, et illud quaeret
de illo alio, et non erit ibi status, sic in infinitum.
Si autem est res aut sensibilis aut intelligibilis. Sensibilis non,
quia quod est in angelo est spiritualis et intelligibilis. Quod
quando magis illam apprehendit angelus cui fit sermo
quam ipsam speciem quae est in intellectu angelico, et item
illa res quae est in mundo angelorum non potest fieri in intellectu
alterius angeli. Sed oportet quod fiat per similitudinem, et est pro ratione
ne species existens in intellectu unius angeli possit
generare sui similem in alio. Aut si non, quod non. Item
quando potest intelligi ... et ibi medium deficiens
quod est in lux abstrahens, et quod est in nobis vel virtus
generativa et imprimens. Contra non videtur hic esse necessarium.
Sed differt in angelo locutio et cogitatio. Quia ad perfectam
intelligentiam est notandum quod loqui duplex est. Uno modo loqui dicitur
actum in se sui intrinsecum. Alio modo actum ad alterum
sui quodammodo extrinsecum. Primo modo loqui est quod idem fuerit
exprimere sui exprimere, et primo modo locutio sui ipsius, sive interior,
sive in angelo non est aliud quam cogitare. Sed in plus dicitur quam
cogitare, sed differunt modis suis. Secundo modo loqui ad
alterum super intellectum notat effectum quendam revelatorum.
Non enim dicitur aliquis loqui solum quia intelligit, sed et quia reve-
lando aliquid illustrationem in nobis efficit. Unde Gregorius
in Moralibus: locutio ad nos intellectualis fit vel potius
quam auditur, quia dum semet ipsum sine mora sermonis
insinuat, repentina luce tenebras nostrae ignorantiae il-
lustrat. Et hoc modo non solum addit effectum in alte-
rum, sed et actum et signum medium. Cum enim unus
loquitur alteri, non solum cogitat, sed cogitationem
suam formando vocem sensibilem aliis interpretatur et ex-
plicat. Ideo autem quia locutio in hominibus non solum
addit actum, sed et signum medium, hoc est quia anima alicui
est actus conversionis super se, et alius actus conversionis
ad alterum. Et in cogitatione convertit animam super id quod habet in
se. In locutione vero offert alteri. Et oportet quod aliquis actus
sit cogitationis et loquendi, et ita addit actum locutionis
super cogitationem. Et hoc super addit et signum, quia anima
quando est in corpore non est nata suscipere nisi medio
sensibili. Unde quod aliquid intuetur unum in alio, necesse habet anim-
ae visa sensibilia. Ideo ad hoc quod anima conceptum suum
alteri exprimat, oportet quod per speciem vocis sensibilis per organum
formatum mediante ipsa per imaginationem conjugat. Et sic sunt duo
in
sensibilibus sicut signa intelligibilia, per quod sunt signa sensibilia mediis
naturalibus sensibilibus ad intellectum alterius anima attendat.
Et hoc necesse est ut sic, quia spiritus est extra corpus.
In eius locutione autem habet spiritualem. Ad corporalem spirituali-
bus aliquibus mediis opus est. Unde locutio super cogitationem
addit effectum solum intellectum, sed non addit sensibile signum sive

quod extrinsecum addit, ipsum quia hoc quod cogitatio ipsius est de sui natura
est secreta, et ideo numquam fit manifesta nisi ipse cogi-
tans aliquid tamquam audiendum offerat. Et ab aliquo sentien-
dum. Quia nimium medium quod in se habet ad intellectum al-
terius, quod ad aliud pertingere faciat, necesse est et est
intellectus actus novus, quia non eadem conversione se supra
se convertit, et supra alterum vel ad alterum. Sed tamen non est
necessarium sensibile signum nec deficiens medium, quia cum ipse
intellectus angelicus sit potentialis sensibilibus, natus sit
suscipere. Angelus loquens sine sensibili medio natus
est sibi offerre, et ideo ad loquendum sufficiet ipsi an-
gelo ipsa species intelligibilis quae ex virtute intellectiva ipsius
angeli ad ipsum unionis potest ad alterum protendi.
Sicut illa species dum erat conversa intrinsece continebatur
in intellectu et erat verbum internum, sic dum extra protendit
ad alterum efficitur quasi nuntius et verbum externum. Et quia
tamen illa species quae virtus protendere illam ad alterum et
ipsa protensio spiritualis est, ideo non indigeret aliqui
medio deferente. Sed quia virtus illa finita est, necesse
est ad hoc quod unus angelus intellectum alterius angeli
loquendo, hoc est illam speciem protendendo excitet,
quod finita distantia ab invicem distent. Ex his
igitur patet quod et si non tantum distat in angelo locutio
et cogitatio, quantum differt in homine, differt tamen aliquo modo,
ideo rationes inductae ad hanc partem concedendae sunt. Ad
primum quod obicitur de Gregorio, dicendum quod Gregorius loquitur de locutione
angeli in comparatione ad Deum, apud quem loqui, cogitare
est, quia auribus eius nihil latet. Ad secundum quod obicitur de
Damasceno, dicendum quod quamvis locutio angeli non differat
a cogitatione, ipsum quod ultra cogitationem dicat vocem sensibilem,
non tamen non est omnino indistinctus, quia etsi non addat
ultra cogitationem exterius signum, addit tamen ulteriorem actum
atque protensionem, cui convenit finita distantia. Quamvis
cogitationi et intellectui ab omni distantia abstrahat. Ad
tertium quod obicitur de manifestatione lucis et speculi, dicendum quod non
est simile, quia lux aut speculum manifestativa sunt ipsius.
Unde nec lux potest latere nisi speculum suscipere cogni-
tionem et se manifestaret. Sed non sic est in angelica cogitatione,
cuius manifestatio est voluntaria. Sic dicit Augustinus XI
super Genesim ad litteram. Et dum ipsi angeli cogitationes suas
ad invicem nuntiant, non cessat pro commixtione quibusdam
spiritibus obstantibus potius vel remotis sic sensibi-
libus esse constat. Ad quartum quod obicitur quod idem est loqui quod
dicere, dicendum quod sic loqui est duplex: in se et ad alterum. Sic
et dicere. Et quamvis dicere in se sit quod cogitare, vel co-
gitando intelligere, tamen dicere ad alterum ulteriorem habet actum.
Ad quintum quod obicitur quod si locutio addit aliquid super cogitationem,
quod tunc non posset angelus inferioris ordinis loqui ad
angelum superioris, dicendum quod licet in se loqui addat

Intellectus angelice

loquela dei ponit

influentiam vim maltam. sed actus locutionis
superadditus actui cogitationis non dicit nisi quandam speciei
protensionem ad alterum que quidem protensio non est illius
speciei impulsiva. sed potius excitativa intellectus audientis
ut speciem illam in se suscipiat et in se ipso faciat. Unde
locutio ex parte loquentis non [illegible] excitationem passivam
activam ex parte audientis vero excitationem passivam.
Et ex hoc patet quid sit auditus angeli et quomodo differt
eius audire et videre. nam tunc audire quod videre est in an-
gelo intelligere. Sed tunc videt cum ex proprio motu aliquid in-
telligit. tunc audit quando per oblationem speciei intelligibilis ab
alio intelligentie excitatus ipsum quod offertur intelligit.
Et sic competit angelo non solum ad superiorem sed et
ad inferiores vel inferiorem. quia sic audit supremus angelus
ab infimo. sic magister audire potest a discipulo.
non quia ab eo suscipiat doctrinam sive illuminationem
sed quia melius cognoscat eius conceptus per ipsius
detectionem. Ad illud quod obicitur quod si locutio differt
a cogitatione quod nutus differt a specie. dicendum quod illud non ostendit
quod differat re. sed sufficit quod differat sola operatione.
eadem enim species est quando sedat in se. et quando potest prote-
di ad alterum per retorsionem differens. sed actus quidam redi-
tus in se qui quidem est cogitatio et actus protensionis ad alterum
retorsione differens qui est locutio actus est alius
et alius. nam huius actibus intellectus angeli ai-
ead similitudine diversimode utitur ita quod in corpora-
la similitudo et intelligibilis species species tamen dicitur et verbum.
in alio vero non tamen species sed et nutus. Unde per tamen
possumus dicere quod sic species quod est in speculo duplicatur
dicitur se adeo [illegible] non est omnino eadem sed se multipli-
catur. sic et potest intelligi spirituali modo de specie que est
in intellectu angelico. Si autem queritur de medio
dicendum quod nullum est quod. quia cum sit actio spiritualis
et intellectualis non indiget medio corporali. Si vero
queritur de virtute per quam fit sive de luce spirituali dicendum.
quod convenit in luce intellectus angelica effectivus et lux
et superne virtutis, ut sic in luce corporali ad in-
mutationem visus [illegible] concurrit et lux creata
et lux super influentie et absolute ut potentie lucis
solis. sic et in spirituali concurrit duplex lux
concurrens intellectualis. propter quod in pluribus locis invenitur aut.
Ad [illegible] utrum eadem locutio possit esse dei et an-
geli. et quod sic videtur. apocalypsis 1. loquens per ange-
lum suum servo suo iohanni etc. Sed quando aliquis
artifex agit per instrumentum eadem est actio agentis
et instrumenti. sic quis mandat per servum, eadem est com-
missio. ergo eadem est actio dei et angeli. Item loquitur
deus nobis per prophetam, locutio illa dicitur esse dei et prophe-
te. et similiter locutio illa et est ipsius prophete. sed constat quod

non est nisi unica. ergo pari ratione est deus loquitur nobis per an-
gelos. Item quando audita fuit vox illa hic est filius
meus dilectus. luce. iii. constat quod illa fuit locutio
dei. quia nullus poterat sic vere dicere nisi deus. sed illa locutio
successionem habuit et variationem ergo fuit ab aliqua
creatura spirituali. ergo videtur quod una et eadem locutio po-
ssit esse dei et angeli. Item videtur quod nulla locutio
sensibilis possit esse dei. quia et sit angeli. locutio enim
sensibilis fit mediis organis. ergo sic deus per se non potest esse,
quia cursus fit mediantibus organis corporalibus que non habet
deus. ergo similiter nec per se ipsum sensibiliter loquitur. ergo tal-
tis locutio sensibilis dei non est dei quam angeli. Si diversarum
substantiarum agentium diversi sunt actus. sed deus et angelus
omnino sunt diversi agentes ergo diversas faciunt locutiones.
Item locutio dei non est alia quam verbum dei et verbum angeli di-
et verbum angeli est omnino aliud et aliud. ergo locutio dei et
locutio angeli est omnino alia et alia. Item nullus actus
qui per se et proprie convenit deo ut ibo. si dicatur quod creatura
creata est id quod convenit deo et creature. sic patet ad
nunc est intelligere hominis. ad intelligere dei. ergo pari ratione
alia erit locutio angeli et alia dei. Item cum
deus loquitur mentibus nostris loquitur ad suprema parte.
cum vero angelus loquitur sufficit ab inferiori. ergo non
videtur quod eadem possit esse locutio dei et angeli.
Iuxta hoc queritur. cum angelus apparet et loquitur in persona
divinitatis sibi possit adorari ipse deus. Concedi-
mus apparitiones omnes in substantia creata quibus
deus apparuit et locutiones in tempore sunt mediantibus
angelis. Respondeo dicendum quod sic triplex dicitur
videre deum. videlicet visione intellectuali de
in se ipso lucem. visione imaginaria et cor-
porali vel sensibili creata apparens. sic et triplici dici-
mur audire aut per aliquod signum exterioribus
auribus oblatum sic pluries auditus fuit et in
veteri et in novo. aut per aliquod signum interioribus
vel interiori imagine formatum. aut per aliquod in
spiritibus verbum mentibus nostris. et sic triplici audire
in et triplici loquitur deus. sed quod in nobis triplicem excitat au-
ditum, sic et tertium nostrum ad suum ipsius apprehensionem
excitat mediante signo sensibili. in quo apparet
angelus ex persona dei. vel deus apparet ex ministerio
angeli. mentem autem nostram per se ipsum informat
ut ipsum videat et cognoscat. sic in locutione
intellectuali non est. Nam locutio illa qua deus nobis loquitur
per signum sensibile sive exterius sive interius. aut semper
aut frequenter fit per angelum sic dicit gregorius in
moralibus. aut enim cum loquitur deus nobis per angelum. aliquando
voce sua rebus indicit. aliquando ymaginibus ante
oculos cordis exacte assumptis. aliquando subus ce

lestibz. aliū tirrus. aliū sil' celestibz 7 terris/
7 dēoibz efficiat. Locutō uō qua dēs īspi
rat ad mētibz nrīs 7 si possit fi p angelum
ex actīe ab ifīori. sic dic̄ grḡ. q̄ ri ūqm
dē huāis cordibz ita p angelum loq̄ ut ipē
intīs ob'tutibz p̄sentē. fit pn̄ ab ipō dēo.
pni' ḡ 7 t'cij loq̄di modus. 7 angli ē 7 dī
ſ dī tanq' ī pantis. angli uō tanq̄ exeq̄
tis. ī q' fmo exeq̄ntis refertur ad p'son̄ im
pantis. B aut̄ pot̄ ēē dup̄. ul' cū angls
lō ī p̄ dī, sic cū sonuit illa uocē. luc̄. iij.
B ē filius mēs dilcc̄. sic̄ sic̄ locut' ē ad mo
y. exo. iij. ul' cū lō ut nūc' dī, p̄ferēs illā
ūbū. q. ad p̄ q̄ 7 mod' dī dn̄s loqui p̄ p'
phetas. t'cius uō loq̄di mod' ē ip̄us ip̄l dī
ctūta nō pt̄ eād ēē locutō dī 7 angli fm
modū illū. Ex his p3. 1220 ad q̄ōm 7 pro
magna pte ad obāsnā rōnes que pbāt
q' eād locutō possit ēē dī 7 angli. pcedūt
s' cū mod' loq̄di fm q' deus lō p ministeriū āgli
7 tc̄ eād ē locutō sic̄ eād opatio. 7 p̄n' mo
uētis 7 ītnl'. q'uis sit ī duīsa relō. 7 oms
iste rōnes hac uia pcedūt. ut p3 7 iō 9cedē
sūt. ad id uō q' obī insuṗ q' diuisay sbāy
agētiū diūsi sūt actus. dd. q' id ē itlli' dē
actu p̄ ī imedl' / ī' ultimus agentis. dī cū
ītllat de ope opato sic nō hē ultatē sip'.
maȳ q' pla agētia nata ē 9ueniē ad unū
effm̄ 7 sic ē ī p̄p̄o. nā locutō angli sic ē
ab anglō. ut nō excludat. s3 includat op
atōēm dī. actō tm̄ dī q̄ ē id qd ip̄e ē / n̄ pot̄
ēē eād cū locutōe angli. s3 ip̄ius locutōis
effēs 7 dī 7 angli ēē pt̄. ad id q' obīa
q' locutō dī nō ē ad q' ūbū dī. dd. q' sicut
p'ius dēz ē. sic̄ ē loq̄ intius 7 ex'ius. ita
ē fmo intior 7 ex'ior / 7 fermo sil' ūbū in
tius / nō pt̄ ēē id cū fmone ul' ūbo āgli
s3 fmo ex'ior pt̄. fmo. n. intior dī sīc ūbū
ē / ē ip̄e dē'. fmo uō ex'ior ē ill' ūbi effēs.
ad ad dd. qd loqui p'ut dē' dī loq̄ p a
glm nō 9patur ad dm̄ sic̄ ad fōm. s3 sic̄
actīz. nō. n. dī illa locutō ēē dī. q' sit dī dis
pō. s3 q' ē ab eo ī ip̄o. ip̄e aut̄ obic̄ de locu
tione intria 7 ītcāta. dcīs nich' ad p'positū.
ad id q' obī q' exalia 7 alia pte loq̄ deus
7 anglis. dd q' obo illa pcedit de lōne fm
tcīū mod'. ad id q' q' uti fili' debeat ad
orāī expssā dīl sic̄ 9petit ei exs̄ dī apperē
7 loq̄. dd. q' sic̄ fmo q̄ fit angls ī ūbita cā
nā dup̄ pt̄ referri ad dm̄. aut medi'te. aut
īmedi'te. īmedi'te cū angls pnūciat / tanq̄ si
dēs pnūciaret. medi'te qn̄ angls pnūciat
ut nūcius dī. sic ī psūd' ē ī apiacione sen'.
q' f'oz illa / aut p'n' duat ī anglm q' ē nū
cius dī / aut p'na pale dūc̄ ī dm̄. 7 p'o
pm̄ p' adorari dulia. 7 p'o iij p' adorāī la
tria. sic̄ adorauit habraā. ad ē q' ultiō
q'uit̄ hl' apitōs 7 locutōnes sent'es fiant
p medi'te missio āgli. dcē dubie rēndz
au'. ī li. iij. de tri. maḡ tn̄ hūc pte inni
it / q' oēs fiat medi'te āglico mistio. sīue fu
erit ī ueti t. sīue ī nouo. s3 grḡ ex p'ssius
hec affirmat / q' oēs fiat medi'te ī reali aliq̄
cāta. aīt. n. sic̄ ī moz. p anglm lō dn̄s / cū
supne reuelōnis ūba audiūt. sic̄ dī. jo. xi.
clarificaui 7 itm̄ clarificabo. iij. n. deus
q' sīe tpz ui intime ī pulsiōis clamat / in
tpi uoc̄ tuā p illuz edidit / q' extra tp̄ tū tpz
p huāna ūba distinxit. s3 de celestibus
loquēs / ūba sua que audiri ab hoīb3 uoluit /
ī reali ad ministratē cāta sonuit. de hus ā ap
aus hitū ē ī p' li. d. xvij. ubi hitū ē de capi
tēe sīue uisi'li missione.

[illegible]

Cp ptēr ista sūt dubōnes ēē lit. 7 p'. q'
de hēt q' dic̄ ī lita. q' ū sūt spē. aliū angli. i.
nūcij fuit. cū ei nō sīt tm̄ boni angli. s3 et
mali. ut q' dēs nō tm̄ mō mittat bōs sp'e. i
mo 7 malos. 7 s ut p' q' dī. iij. rē. ult.
ī dns dixit ad sp̄m mēdacij egdē 7 fac ita.
ut ei q' deus misit anglm malū. 7 exp'
sius m̄p's. sup id ī missiones p angelos ma
los ī dic̄ glo. qd angli mali mittūtur 7
ex p'missiōe. ni dnj 7 mitte nos ī porcos. ad
op' ē q' cū ītentō malo2 anglo2 sit p'de
oēs 7 dī intentō sit saluaē. n' ut q' aliquo
mō debeat eos mitte īmo pci' ī pedire. sūt
si hos mittit. tūc ḡ ē nūcij dnj. ḡ debēt
dici angli dnj q' tn̄ nō dic̄ scpta. 1220 dd
qd nos in exercitō q' nos duat exercitat / duo 9
sidant. 7 ī potestas 7 usus. potas a dō ei
collata ē. usus u pātis nō ē a dō. pcipi'te
s3 pci' p mīssiue. Cū ḡ mittig p'ē dicit
ī p'm 7 aue. iō demones n' dnt p'pe mitti
a dō / uī angli. s3 po' dnj angli dici quia
a suo pncipe diguntur 7 ei obedire ītendūt.
ad oms a' illas au'es rēnd' ē. qd ītllīr nō
ī patiue. s3 pci' p mīssiue. sūt q' dcē qd
dic̄. qd uedy ordies p'ceptū dīni aliq̄ icī

[illegible]

ho accipiunt et referunt ad inferiores. exh. n.
ur q unus angls mittat altm. an secundum
exps greg. minoy. arguet ex eo qd leg i za
cha. qui angls dix ad alium loquere ad puerum
istum. ubi dicit ipse greg. ad propham. angls anglm
mittit et q sicut gradus de deo grt aspicientur
et tendit. sz et p sile pbat. tm i terrenis ibz
cm hoibz n supiores mittunt i fiores.
ad oppo. si angli mittunt ab anglis. g an
gli sunt nuncii angloz. et angls est mister a
gli. et angls hic anglm sr anglm. si g
solus ds est prnceps q psidet auctas. et solus
ds dns angli mittit et nuncii sunt ds ipse q
facit anglos suos spc. ur q a solo deo debeat
mitti. re dd. qd mitte de minus. p g dice
aucte pncipli ul q der pate aliquo mo. ul
aucte lbita aut pnt simite dicit par et
par papua aucte. sic solus ds cmittit an
glos tm sriores q ifiores. totum n mistiuz
angloy ad dina auctez e oplenda uo re
fert. et ds dns nuncii et mittit sol ds sicut
mitte dicit auctez po mo sic un angls
ab alio pt mitti. sic dic greg. et ostendunt
sequentes auctes. et sic telli illud ubum ma
gri i lra. Ite q. ddes q dic hyste q pui
tut papui hoz uocabulu q gesut offm
q e ubu dyal. an n sic mittit ad suu
offm. an ad n suu. si ad suu g cu denoiet
a suo mo dz sortiri a n g quu. si ad n
suu g usurpat sibi q e alienu. et sz e in
ordiatu. re dd. qd isti ad suu officiu
e dup. aut suu p uitate q ad ho depu
tatz est. an suu p appriatiz. p mo omis
q mittit mittit ad suu offm. i ad id
ad qd e p dne. Scdo mo mit alin agls
ad pfici ill donu usu qd s no approat io
nec ab illo p par i pomi nois denoiat. ne tn
sortit nom a pteg illi dono ut ostndatur
ad quid mittit.
Ca. xi. Illud quoz sciendu e q angli boni etc. supra
declaravit mag de angloz mistio q ad ipos
aglos mittantes. In hac pte declarat
de angloz mistio p opatom ad hoiez qui
mittunt. et qm de offm sui mistiuz laudi
et bnii dz hic pmuttio pls hic duas ptes.
In p declarat qualit angli hoibz mittendo
cos custodiunt. In sa uo qrit utr agli ex
ipso actu mistradi merito l pmio pficiant.
et incipit illa sa ps i. p e o sidau oz etc. p ps
hic duas. i p ostndit q angli deputat ad
custodiam homini. In sa querit declarat utr
singli deputet ad custodia singloy. sol aut
qn uomu singli etc. silr sa ps pm duas hic
p duas opiones p qs dup declarat qonu qui
ins pte pnt par opiai si i cap ibi. p e o
sidau oz etc. in sedi ibi alii aut dnt a
dnt anglos ingsiu. sub diones a part
et i tllus magri ps i lit. na totalis item to
distiu usatur ee duo uideliz ee custodia
et el osequa aut anexa.
Distinccia h ptis ee duo in adit h d
bitatio. sz p ee angloy custodia:
Scdo ee e anexa.
Qz ad p queunt ta.
p q utr angli deputati debuint ad custo
diam hois lapsi. pnigstitue
sdo utr si ho stetisz depsi fuiss ad custodia
e utr ac angls deputat sit ad custodia e.
Ita p sic pcedit. et ost q agli n debu
erit deputati ad custodia hois. et p ost
io ex pte hois sic an nulla pt fi uiolentia
nulla indigz custodia. sz lr ar. hian adpc
n p uiolentia g n indigz ab anglo custo
dire frustra g sut angli ad ei custodiam
deputati. sz deus nichil facit frust g etc. It
q to ac pauciorib auxilius exiuseris tum
phat de aduisario tuto glosior e uictoria.
g glori eet hoi uicre dyalm p se ipm qm
p angelicu suffragiu. g eam n aglica sup
fingy psidij augit glaz. g ab opposito
custodia aglica minuit nra glaz. sz
q mch dz face q sit lux gle deminuz
g etc. It h ipm ost ioib supris apte
angli maior e q mittit q qui mistiat
g si angls q custodit hoiez ei ministrat h
uiator e maior anglo beato. qd sih fini
e. g angls n mistrat hoi. g agls no
custodit hoiez. aut i custodia puertitur
ordo. It si angls custodit hoiez. aut
h hic a na. aut a gra. si a n cu eade
sit n i bois et malus. ur q mali sit cus
todes hoim. si a gra g cu aia excede
alia in gra ur q una aia debeat ad custo
dia alterius deputari. It h ost apte ip
ds. deus n custos ptic e s leg ips. ecce
n dormitabit nz dormiet etc. g si suffi
ens e dina custodia ur q supfluat anglica.
aut si anglica e necca in dina custodia

ex diuina. Item custodia est ad conservandum illo
num. Sed nimius est conservare illo[s] quam liberare a
malo. Nam non minor est virtus quam acquirere prea
cata. Ergo si non decuit homines liberari nec conve
nit parte divina nisi per Christum, ut quod non debeat custo
dia. aut honor divinus transferret in angelum. Ps.
Ysa. lxij. Super muros tuos Jerusalem etc. glo.
i. angelos. Item Mt. xviij. angeli eorum semper
vident faciem patris mei. glo. non sunt competentes
ad quorum custodiam mittuntur angeli. Ex
his auctoritatibus colligitur quod angeli deputati sunt
ad custodiam hominum. Item hoc ipsum ostenditur ratione
ordo universi hoc exigit. ut enim malum habet bo
num sibi oppositum quod confirmat per id quod dicitur Eccl. xx
xiij. contra malum bonum. Ergo si deputantur per angelos
malos ut quos defendi debeant pluribus.
Item lex universitatis hoc exigit ut media reducantur
per prima et postrema per media ad suum principium. Item
confirmat per id quod dicit Dyonisius. Ille deserviunt angeli
ca. lex divina est in illo angelici ordinis. Sed per pri
ma media et per media postrema reducuntur.
Ergo si angelus bene superior est homine natura, videtur
quod homo mediante auxilio angeli adiuvandus; debe
at pervenire. auxilium autem angeli est in custo
dia etc. Item lex pietatis hoc exigit. ut
sufficiens indigenti subveniat et custodiat. et angelus
bene fortis est et potens. ut quod homo conveniens debeat
angelice custodie. Ideo dicendum quod conveniens est hominem
lapsum deputatum angelice custodie et angelum
deputatum ad custodiendum hominem. tum quia decet
altitudinem divine potestatis. tum quia decet ordinem sapi
entie et quia decet dulcedinem misericordie. Altitudinem
namque decet divine potestatis duplici ex causa. una est quia decet
non solum in maiori honorari in se sed in ministris
suis. Deum non sufficit altitudini divine potestatis quod
angeli ministrent sibi. sed et ad ostensionem ex
cellentie sue potestatis hoc aliud exigit ut ministr
ent et creature sue. Alia est ratio quia sicut dicit
habet Dyonisius et decet demones adversarios magis
decens est quod ipse eos vincat per suos ministros
ut sic ostendat plus manum dei. quam si solum potens
esset in se. sed et in suis suis et in debite possit
ad exercitium applicari. Ordinem vero sapientie
similiter decet. nam hic est ordo quem divina lex in suis
operibus exequitur et conservat ut postrema per media
reducit ad summa. Cum ergo angelus tum ratione
immortalitatis. tum et ratione gratie conservate medium
teneat inter deum et hominem lapsum. decens fuit ut de
homines adiuvarent et custodirent per angelum.

Dulcedinem et decet divine misericordie, que apparuit sinu homo
lapso. nec in aliquo ei deficiat quod spectat ad
salutis sue promotionem. et ideo cum hic lapsus
esset venundatus ut faceret malum, instituit
ei pretium sanguinis filii sui per quod est receptus ut
faciat bonum. et quia habet adversarium impugnantem,
dedit ei ministrum custodientem vel custodem angeli
cum. Ut sicut sic existens per miseria remanet
humana sub divine misericordie subsidio et beneficio prospere
bat ergo homini lapso dari ex hac triplici ratione an
gelicam custodiam. Sunt et alie rationes quas nobis
endo taceres. Item ergo ad hec predicta inducta ra
tiones. Ad id quod obicitur primo quod homini non est violentia.
dicendum quod et si non possit sibi violentia quamcumque parte
te per artem possit tamen sibi quod est ex parte sui et racio
nis angelis non posset sufficere. Item ar. viole
tur. non habet eam potestatem arcere. adeo
possit inducere et advenire quia valde pauci essent
quos non deciperet. et ideo pernecessaria est custodia angeli
ca que comprimat potestatem diaboli. Ad id quod obicitur quod
carere angelico presidio auget gloriam et triumphum.
dicendum quod omni esset sicut bene triumpharet homo ab
sque angelo sic cum adiutorio angelico nunc
autem non est ita. Si enim deesset angeli custodia presidi
um. multo frequentius vinceretur quam vincit. et multo
melius est cum angelico presidio vincere quam sine presidio
perdere. et iterum presidium angeli non excludit li
bertatem arbitrii nec minuit dignitatem gratie dei.
et ideo nichil minuit de sui meriti vel premii vel
de nobilitate triumphi quia ad id quod est bale.
Ad id quod obicitur quod non convenit ex parte angeli quia
maior est quam iste ibit quod qui ministrat. dicendum quod
omne est quod ministeri ministrant ministrat. primo seipsum
sicut servus regis ministrat regi propter ejus dig
nitatem et ipsum. Et non habet veritatem quam aliquis
ministrat alicui habendo respectum ad alium. sicut aliquis alius
magis deservit non tamen regi. sed et tota falsa
non aliquis abiicit nec despicit. ut ei non ministret propter
utilitatem potest nisi enim considerat quis est. Sed est filius est. Sic
et proposito intellexisti est hoc, angelus enim non homini
propter se ministrat. sed propter deum. cuius gerunt ymagi
nem. vel aliter dicendum potest. quod verum id intelli. de ministro
liberationis non providentie custodie ac homines. et similiter
ministrium dicitur magis tamen ipsa angelum presidere
homini quam esse ministrum. Ad id quod quia ut habet a
gratia vel aliud. dicendum quod abutitur hoc. quia et donavit
sua fortior est homine et potentior et illi in gratia
est excellentior et stabilior ideo ut plus exce
dat homines quam excedit predictus per militem.

- Hominis necessitas vel quod ostenditur
  - Sine dignitate. quod debet custodiri ne deiciat
  - Cognitione obscuritate quod debet illuminari ne decipiat
  - Operatione debilitate quod debet excitari ut vigoret
- Angeli idoneitas in quo est
  - Firmitas status ad custodiendum ne deiciat et reprimendum hostis violentiam
  - Puritas nature ad illuminandum cognitione obscuritate quod hostis fallaciam
  - Agilitas actus ad excitandum operatione debilitate quod hostis infestat blandicias
- Adversarij malignitas in quo est
  - Potestas ad deiciendum ne dignitate
  - Astutia ad decipiendum cognitione obscuritate
  - Malitia ad inficiendum operatione debilitate
- Dei benignitas in quo est
  - Altitudo potestatis
  - Ordo sapientie
  - Dulcedo misericordie
  - expositionem premissarum

debuerit et ad custodiam ostenditur ex parte

Margin: apostoli angeli iiij. regum ut glo; 4o; Dyonisius; in; Infra q. xv. ...; ad quartum; et falsa

ideo competit angelo tertio. Item rex gratia autem homo committatur eius custodie et tutele. Ad id quod obicitur ex parte dei quod dominus est custos perfectus, dicendum quod perfectio divine custodie non excludit utilitatem angelice. sicut enim deus operatur in omnibus rebus, et tamen eius operatio operationes creaturarum non excludit, sed conservat et adiuvat: nec tamen eius operatio est imperfecta aut operatio creature superflua: sic intelligendum est de custodia. sic enim deus propter sue bonitatis manifestationem et ordinis sapientie ostensionem creaturis concessit posse operari et aliquas actiones efficere suis temporibus, ipso tamen non deserente sed cooperante: sic dedit angelis posse homines custodire, cum tamen a cura suorum custoditorum ipse nequaquam desistat. quia tale posse competebat angelice nature et gratie. et una istarum custodiarum alteri non preiudicat. immo divina facit ad angelice custodie perfectionem, angelica vero ad perfectionis divine custodie manifestationem. Ad id quod obicitur quod deus per seipsum debuit redimere, ergo per seipsum debuit custodire, dicendum quod non est simile. redimere enim cum beneficium magnum est sicut conditio. et ideo sicut nullus debuit esse conditor nisi solus deus, sic nullus alius debuit esse redemptor. custodie autem dicit aliquem effectum beneficii qui magis est exterius quam interius. et ideo non est tantum. vel in illud quod ostendit quod non minor est virtus tueri bona quam adquirere, dicendum quod ibi tunc unum est, quia conservatio et acquisitio est in potestate eiusdem virtutis.

Tertio queritur utrum competens fuit angelum deputari ad custodiam hominis conditi. et quod non videtur: angelus deputatur ad custodiam hominis propter supplendos eius defectus. Item homo in statu innocentie non erat magis pronus ad malum quam unus angelus in suis naturalibus constitutus. ergo si angelus conditus nullius custodie est commissus nisi soli divine, videtur quod nec homo in statu innocentie constitutus. Item custodia dicit quandam prelationem custodientis supra custoditum. sed humana anima solus deo minor est, nisi deprimatur per culpam. ergo si homo in statu innocentie nulla culpa erat depravatus, non debuit ei preponi custodie presidentia angelica. Item si ad custodiam hominis instituti deputatur angelicus spiritus, ergo cum virtus hominis sit modo per peccatum multipliciter debilitata, videtur quod unius angeli custodia homini non sufficiat. ergo si unus homini lapso sufficiat tantum, videtur quod tunc non indigebat custodia alicuius. Contra. super illud Matth. xviii. angeli eorum etc. Glossa. Iero. magna dignitas est animarum, ut una quaque ab ortu nativitatis sue habeat ad sui custodiam angelum deputatum. Si ergo deputatio custodie angelice pertinet ad dignitatem anime, cum anima in statu nature institute dignior esset quam in statu nature lapse, videtur quod si nunc habet angelum ad sui custodiam deputatum, quod multo magis tunc. Item pronior est deus ad miserendum quam ad condempnandum. ergo si homo in statu nature institute habuit angelum temptatorem, ergo multo fortius divina misericordia debuit sibi dari angelum custodem. Item angeli deputati sunt nobis custodes, ut per eorum obsequium retrahamur a malo. sed homo in statu innocentie indigebat a malo retrahi, cum posset peccare. ergo debebat ab angelo custodiri. Item homo viator committitur angelice custodie, ut per sustentationem et auxilium angelicum et per bonum [illegible] operationis possit de bono in melius ascendere. sed homo in statu innocentie proficere poterat. ergo videtur quod ad ipsius custodiam angelus deputari debebat.

Respondeo dicendum quod et si angelus deputatur ad custodiam hominis similiter propter [illegible], specialiter tamen ad hoc deputatur ut ab invisibili adversario defendat. quia enim homo non habet colluctationem adversus carnem et sanguinem, sed adversus mundi rectores et adversus spiritualia nequitie in celestibus, qui sunt hostes invisibiles: decuit propterea habere invisibiles adiutores ad sui ipsius defensionem. et quia adversarius undique nos impugnat, nam rationem seducit per astucias, voluntatem allicit per blandicias, virtutem opprimit per violentiam: ideo bonus angelus specialiter ad hoc nobis datur ut hominem defendat ab oppositis contra violentiam, ut homines erudiat et dirigat contra fallacias, ut homines exhortetur et incitet ad bonum contra blandicias. quia ergo adversarius iste contra hominem institutum erat fortior et astucior, et in proposito malicie pertinacior: ideo competebat homini dari angelicam custodiam, que compensaret inequalitatem potentie adversarii, non solum in statu nature lapse, sed etiam in statu institute, licet magis nunc quam tunc indigeret. unde congruentius [illegible] ad hoc inducere. Ad id vero quod primo obicitur quod angelus datur homini ad custodiam propter supplendos defectus, dicendum quod illa non est tota causa. nec largius dicitur supplendo defectum. sed competit ad defectum qui est sive etiam ad defectum qui potest inesse, ut non insit. et licet in primo homine non esset defectus actualis, erat tamen in eo defectibilitas. et si conservatione non haberet defectum, in defectum tamen precipitari poterat propter suum adversarium. 4.

Ad illud quod obicitur quod angelus non deputatur ad custodiam alterius angeli, dicendum quod et si angelus possit alteri

Si in statu nature institute nullus erat defectus, ergo ad custodiam nullus deputari angelus.

[illegible]

Homo indigebat angelica [illegible] in statu innocentie [illegible] fuit [illegible] — [illegible] flexibilitas affectus [illegible] possibilitas [illegible]

[illegible] in homine fuerit [illegible] ad casum in [illegible] ante peccatum dicitur.

angelo presidere. tamen christus non debuit ipsum custodire. nam ille solus indiget custodia qui potest impugnari et per custodiam superari vel absque custodia perdi. et ille solus debet custodiri qui non potest impugnari nec perdi. et hic est quod angelus potest deputari ad custodiam hominis instituti et non altius angeli. nam angeli similiter conditi sunt et similiter est quod beatificati sunt. et similiter est quod peccaverunt irreparabiliter lapsi sunt. et ideo angelus non potest deputari ad custodiam altius angeli. quia bonus post confirmationem non indiget et malo post obstinationem non prodest. ante vero confirmationem et obstinationem nec erat qui posset defendere nec erat qui posset impugnare. cum omnes essent equaliter instabiles. In homine autem ita non est. nam homine existente in statu instabili et pugna in qua poterat amittere vel lucrari angelus institutus in beatitudine erat a quo non poterat commoveri.

Ad illud quod obicitur quod natura humane que non est per peccatum corrupta. solus deus debet preficere. dicendum quod verum est de ea prelatione que habet opposita servitute. sic enim homo conditus soli deo debebat esse subiectus. et soli deo erat subiectus non altius. de prelatione non que attenditur secundum excellentiam status. et secundum presidentiam. et alius actus non habet servitute. sic etiam angelus preest angelo secundum quibus numquam fuit peccatum. Ad illud quod obicitur quod si homo habuit angelum ad custodiam deputatum quod nec unus homo debet habere multos. dicendum quod argumentum non cogit quia etiam angelice custodie dupliciter potest esse. vel propter multiplicationem custodiencium. vel propter maiorem succursum custodientis. et ideo licet homo lapsus maiori indigeat officio custodie quam institutus. tamen quia ideo angelus secundum diversas opportunitates secundum magis et magis succurrere et indigentias relevare. ideo non oportet quod per augmentationem indigentie in custodito numerum custodum multiplicare.

Tercio queritur utrum aliquis angelus deputatus fuit ad custodiam christi. et quod sic videtur. per illud psalmi. angelis suis deus mandavit de te. ut custodiant te in omnibus viis tuis. quod sicut dyabolus in illo decepit. sic glossa exponit id pro christo. Item illud luce xxii. Et apparuit ei angelus domini confortans eum. beda. Intelligimus utique non tantum angelus eum confortasse. et angelus ei ministrasse debebit. Si igitur actus confortandi pertinet ad officium angeli custodientis. et cetera. Item videtur ratione. quia christus secundum humanam naturam maioris fuit possibilitatis minoris tamen est paulo ab angelis. ergo si erat minor et passibilis et minoratus ab angelis. et indigebat et competebat ut videtur ab angelis presidentibus et ministrantibus custodiri. Item ordo universitatis exigit ut sub malo sit bonum. cum igitur christus habuit malum angelum ad exercitium et pugnam sicut legitur matthei iiii. quod temptatus est a dyabolo. ergo debuit habere bonum angelum ad custodiam. Item ad dignitatem spectat humane anime quod committatur tam nobili custodie sicut angelice. ergo si anima christi fuit nobilissima omnium videtur quod sibi maxime competat custodia angelorum. Item sapiens dominus in quo habet carius facit custodiri diligentius. Sed deus carius habebat christum quam aliquem alium. ergo videtur quod si alius non deest angelorum custodia quod nec anime christi que inter omnes creaturas deo erat carissima.

Contra. christus ab instanti sue conceptionis fuit beatus. Sed ergo beatus post est custodire quam custodiri. videtur quod christo nullo modo competat custodia angelica. Item christus ab instanti sue conceptionis et secundum animam et secundum corpus fuit divinitati unitus tanta unione qua maior nequid intelligi. ergo si divina virtus que omnipotentia est et per omnia ad nutum sue voluntatis prompta erat. ergo videtur quod nullo modo indigebat aliena custodia. Item qui custoditur ab alio. eo ipso quod custoditur est quodammodo illi obnoxius. ergo si christus nulli debuit esse obnoxius. nullo angelo debuit custodiri. Item constat quod christus non habuit angelum ad sui custodiam. quia nunc ex hoc incurrit aliquod dampnum vel incommodum vel per inpossibile obmittit aliquod bonum. et est nullum horum sit. non tollit christo absentia angelice custodie. ergo non addit presidentia. ergo si ponit christus ab angelo custodiri videtur quod ad eum ipsum fiat frustra. quod est inconveniens.

Respondeo dicendum quod christo non est datus angelus ad custodiam. tum quia christus non indigebat. tum etiam quia non competebat. non egebat quia adversarius eius nec poterat opprimere per violentiam corporis divinitati unitum. nec poterat seducere per astucias intellectum [illegible] plenarie illustratum. nec poterat allicere per blandicias affectum plenarie gratie confirmatum. ideo christus non indigebat angelo bono. nec quo ad defensionem corporis. nec quo ad eruditionem rationis. nec quo ad integritatem affectionis. non solum autem non indigebat angelica custodia. Sed nec etiam ei competebat custodia. non in custodiente. nec in custodia. dicendum presidencia quedam. et quia angeli christo domino subierant non competit. ideo non aliquod officium presidentie ipsis angelis in christi committi debebat. et propterea nullus angelus debuit deputari ad custodiendum christum. sed angelorum multitudo debuit deputari ad eius ministerium. Ad illud ergo quod obicitur primum. de psalmo. angelis suis deus mandavit de te et cetera. dicendum quod illud in illo decepit ratione

Quod i. dno. x̄l. dyo id expo̅it sc̄ ... q̄ iesus ... joseph ... marie & joseph.

dyabol[us]

m̄brox āni sicut dicit aug. dyo[us] male exp[osuit]
suit. su[m] intellexit dil capiti attribuit rone
sui q[uo]d scripta atribuit ei rone m̄brox.
ad 1[m] q[uo]d ob. q[uo]d angl[u]s eu[m] [con]fortabat. d[icendum] q[uod]
angl[u]s non [con]fortabat eu[m] [con]fortatu[m] po[ten]ti
ua. sic [con]fortat illos quos custodit. s[ed] solu[m]
ministerialiter. sic̄ [con]fortat armiger strenuu[m]
militem. ad 1[m] q[uod] ob. q[uo]d xp̄c ē ab angl[is]
minoratus. d[icendum] q[uod] x̄ si minoratus dicitur
rone passibilitatis. nu[n]q[uam] tn̄ sic minoratus est
ut as angl[u]s auc[tori]t[at]e ei p[re]sidet. cu[m] ita bn̄ sit
adorandus xp̄c i cruce & in sua i[n]firmitate
sicut cu[m] in sua appebit v[ir]tute. ad 2[m] [con]ob.
q[uod] huit malu[m] anglm̄ ad ex[er]citiu[m]. d[icendum] q[uod] illud
ex[er]citiu[m] solu[m] fuit ex[ter]ius n[on] int[er]ius. s[ed] fuit ad
ip[s]i[us] p[ro]fic[uu]m. s[ed] & p[ro] n[ost]ra instruct[i]o[ne] & ad
n[ost]ram [con]futationem ex quo x̄ dig[nita]tis n[on] min[us]
uelarit s[ed] manifestauit. ex n[on] sic ē i[n] offo et
nā si angl[u]s ad eius custodia[m] deputaretur
p[ro]p[ter] eē debilitatis ostensio q[uam] ut[ilita]s & di
gni[ta]s manifesto vel & alu[m] i[n]structo. ad
1[m] q[uod] ob. q[uo]d dig[nita]tis ē h[ec] custodia angelica.
d[icendum] q[uod] queda[m] sunt dig[nita]tes simpl[iciter]. q[ue]d[a]m ue
sic ē dig[nita]s. ut & annexu[m] h[abe]nt ad i[n]dig[nita]
su[m] i[n]firmitatis. custodi aut[em] ab angelo ita
dic. dignitatis i[n] aīa s[ed] alia[rum] c[re]atura[rum] q[ue] n[on] [con]
tinet angelica custodie s[ed] tn̄ dicat i[m]p[er]fectio[n]
s[ed] bo[rum] q[uia] aliena custodia n[un]q[uam] egeret & q[ui]a ale
x̄ n[on] ē attribuendu[m] d[ic]o q[uo]d derogeret ei[us] b[ea]titudi
ni & si ab angelo custodiri aliquo m[od]o di
cat dig[nita]tem. n[on] tn̄ xp̄o d[e]z attribui q[ui]a sic
cu[m] h[oc] i[n] custodiendo q[ue]da[m] i[m]p[or]tat debilitate. ad
1[m] q[uod] ob. q[uo]d caiu[s] ē i[n] celo custoditur. d[icendum] q[uod]
v[er]u[m] ē q[ua]n[do] q[uod] mag[is] curiu[m] ē. ita indiget cu[s]
todi. sic 1[m] q[uod] mi[n]us. sic a[nim]a n[on] ē i[m]p[er]fecto. na[m] x̄
a[nim]a n[on] sic i[n]digebat custodi que p[er]imit n[on]
potuit. v[e]l al[ite]r pot dici. q[uod] d[e]us diligentius
custodit a[nim]a[m] x̄ q[uam] a[nim]a[m] alicuius ho[m]i[n]is p[ro]p[ter]
eu[m] fac[iens] p[er] se ip[su]m q[uam] ulli a[nim]e faciat p[er] se & p[er]
angelum.

[C]onsequent[er] q[ue]r[itur] de 10 arti[culo] s[cilicet] de ang[e]lis
anglice custodie. Et c[ir]ca h[oc] q[ue]ru[n]tur
t[ri]a. Primo q[ue]r[itur] u[trum] ang[e]l[u]s p[ro]p[ter] m[u]lt[as] ob
stinatio[nes] subtrahat custodie b[e]n[e]f[iciu]m.
Tercio q[ue]r[itur] u[trum] ang[e]l[u]s c[u]stodie[n]s ex d[e]fectu p[re]c[e]d[ent]is icur
rit aliq[uo]d detrimentu[m].

Circa p[ri]mu[m] sic p[ro]ced[itur] & ost[enditur] q[uod] angl[u]s sub
trahat ab hoie custodie b[e]n[e]f[iciu]m p[ro]p[ter] ob sti
natio[nem]. p[er] 1[m] Je[remie] li. Curauim[us] babilone[m] & n[on]

ē curata. derelinquam[us] eam. & c. i. glo. Media
sunt angeli quos a nob[is] repellim[us] dum eor[um] [con]si
lio n[on] acq[ui]escim[us]. It[em] p[ro]p[ter] alia[m] glo. ost[endi]t[ur]
1[m] ib[ide]m. ib[ide]m glo. caue ne quando relinquat
te medicus. si eu[m] reliqueri[s]. p[atet] q[uod] ab[s]cessio
medici ... tua sit. [er]g[o] angl[u]s ho[m]i[n]e[m] q[ue]m cu
stodit aliq[uan]do derelinquit. s[ed] h[oc] n[on] ē n[isi] q[ua]n[do] obfir
mat facie[m] sua[m] p[ro]p[ter] obstinatio[nem] [er]g[o] & c. It[em]
Ad. d[icit]ur q[uod] antixp̄c carebit angelor[um] p[re]sidio
s[ed] h[oc] n[on] ē n[isi] q[ui]a ip[s]e erit obstinatus i[n] malo [er]g[o]
u[idetur] q[uod] p[re]sidiu[m] custodie obstinatis subtrahatur
ab angelis. It[em] angl[u]s n[on] m[ini]me iustu[m] pot [con]
pelle[re] ad bonu[m]. s[ed] obstinatus sic ē iustus ad
mu[m]. [er]g[o] frustra circa ip[su]m laborat angl[u]s. [er]g[o] si
stultus qui ad frustra facit. maxime q[ui] h[oc]
nouit. u[idetur] q[uod] p[ro]p[ter] obstinatio[nem] p[er]dat ho[mo] an
geli cu[m] p[re]sidiu[m]. It[em] maioris benignitatis
& iusticie deus ē q[uam] sit angl[u]s. s[ed] deus p[ro]p[ter] p[e]cca
ommissione[m] retinget cordis h[uman]i b[e]n[e]ficiu[m].
[er]g[o] multo fortius u[idetur] q[uod] p[ro]p[ter] obstinatio[nem] angl[u]s
subtrahat m[in]isteriu[m]. It[em] p[ro]p[ter] rebellione[m]
& obstinatio[nem] excomunicat q[ui]s & deiicit ex c[e]tu[m]
fideliu[m] & subtrahit ei orationu[m] eccl[es]iar[um] b[e]n[e]fi
ciu[m]. [er]g[o] si tantus zelator iusticie. vel maior
ē angl[u]s q[ua]m sit eccl[es]ie p[re]latus. & p[re]latus rebel
li & obstinato subtrahit b[e]n[e]ficiu[m] [com]munionis
& orationis. u[idetur] q[uod] multo fortius angl[u]s subtra
hat p[re]sidiu[m] custoditionis. It[em] g[ra]ui[us] p[e]ccat
ille cui suggerunt bona & fac[it] mala q[ua]m faciat
mala sine aliq[ua] exortatione bonor[um]. & h[oc] p[ro]p[ter] [con]temp
tu[m]. [er]g[o] obstinatus i[n] malo graui[us] peccat q[ua]n[do] [con]
tempta exortatione angelica p[er]sistit i[n] malicia
q[uam] si eēt oio ab angelo derelictus. [er]g[o] si angl[u]s
bonus. n[on] d[e]z ad facere q[uod] ingrat i[n] malu[m] ei q[ue]m
custodit. u[idetur] q[uod] ex quo obstinatus ē. n[on] de
beat eu[m] amplius custodire. Cont[ra]. p[er]a
or ē bon[us] angl[u]s ad [con]s[er]uando i[n] bono q[uam] sit ma
lus angl[u]s ad p[re]cipi[tan]do i[n] malu[m]. s[ed] malus an
gl[u]s q[ua]m[uis] ho[mo] sit bonus usq[ue] ad morte[m] n[on] de
sinit ip[su]m i[m]pugnare. [er]g[o] u[idetur] q[uod] nec bon[us] q[ua]m[uis] m[a]l[u]s
desinat ad morte[m] desinat custodire. maior
p[ro]p[ter] malicia[m] ē. minor p[ro]bat[ur] p[er] 1[m] q[uod] d[icitu]r i[n] glo.
i[n] vj. thob. s[upe]r 1[m] app[re]hende brachiu[m] ei[us]. glo.
dya[bolus] usq[ue] ad c[r]ucem secutus ē xp̄m. It[em] q[ua]nto
aliq[ui]s p[ro]nior ē. tanto ē p[ro]nior ad malu[m]. & q[ua]n
to p[ro]nior ad malu[m] tanto mag[is] i[n]digi[t] ret[ra]
he[n]te. [er]g[o] si angl[u]s deputatus ad custodiam
ad h[oc] ordinatur ut retrahat a malo. u[idetur] q[uo]d
n[on] debeat subtrahi obstinato. It[em] deme

nine desperandum est donec est in via. Et quia quamdiu sic est obstinatus non est desperandum. Et si medicus non relinquit egrotum nisi illum de quo penitus desperat, videtur quod angelus nullum relinquat propter obstinatiam. Item in egritudine corporali sic est, quod quamvis aliqua egritudo sit incurabilis, tamen si potest extendi vita, utile est habere consilium medici. Si ergo nullus est adeo obstinatus in hac vita quin possit in eo malitia impendi, videtur quod cuilibet competat custodia angeli. Si ergo angelus non subtrahit, [illegible] custodiam alicui quia est idoneus custodiri, videtur quod nullus quantumcumque obstinatus beneficio angelice custodie quamdiu est in via debeat destitui. Ad predictorum intelligentiam est notandum, quod quamvis tam auctoribus [illegible] videatur, quod angelus non omnino relinquit obstinatos quamdiu sunt viatores, nec tamen adeo diligenter custodit sicut custodit bonos aut mediocriter malos, ideo dicendum, quod quodammodo deserit, et quodammodo in semper custodit. Explicatio autem huius patet divisionem [illegible], nam aliquem custodiri ab angelo potest dupliciter intelligi, vel quantum ad habitum, vel quantum ad actum. Voluerunt ergo aliqui dicere, quod angelus obstinatum quantum ad actum custodiendi relinquit, pro eo quod ipse custodienti angelo non obedit, immo contra eius monita facit obstinaciter. Quantum vero ad habitum non deserit, quia semper promptus est ei subvenire, si quo modo ipsum aduertat videtur velle [illegible]. Iste quidem modus dicendi non sufficit, quia nullus est adeo malus et perversus quin angelus bonus possit ei aliquod beneficium custodie largiri, et sepe est ei promptior facere bonum suum quam quod subtrahat omnem actum. Et ideo est modus dicendi. Quod duplex est custodie angelice actus, unus scilicet corporis, alter spiritus. Primus consistit in repulsione hostis ne opprimat corpora. Alter in [illegible] ipsum, ne pereat animas. Primus actus efficacia est in angelo. Secundus vero non solum est in angelo, sed etiam in nobis. Quantum ad primum actum bonus angelus homines usque ad mortem non derelinquit, quia non patitur ipsum a demone opprimi vel occidi, nisi quando aliter exigit sententia divini iudicii. Quantum vero ad secundum actum, quia actus illius efficacia non tantum est in angelo, sed in nobis, angelus subtrahit custodie beneficium ab hiis et quos videt se frustra exercuisse propter ceritatis et obstinatis, qui nec recipiunt [illegible] nec exhortationem. Sed est custodia magis respiciat animas quam corpora, adhuc non videtur omnino probabile quod angelus omnem actum custodie subtrahat. Et ideo est adhuc tertius modus dicendi probabilior predictis. Quod effectus angelice custodie est

triplex scilicet boni, et mali. Boni conservandi vel acquirendi vel augendi. Mali vero defendendi vel evitandi [illegible]. Boni ergo angelus obstinatos non deserit quantum ad actum custodie qui respicit malum, quia semper retrahit homines ne labatur in peius, et hunc ostendunt [illegible] [illegible] inducere, et hec [illegible] sunt. Non vero ad actum qui respicit bonum, obstinatos deserit, et quantum ad ipsum non custodit, et sic intelligunt [illegible] auctores ad illam partem inducere. Una quarum dicit, quod angeli nos relinquunt et nos eos repellimus. Alia quarum dicit, quod abscessio angeli est damnatio infirmi. Et tertia dicit, quod dicit quod anima ipsa caruit angelorum presidio. In omnibus enim hiis intelligitur angelus recedere vel abesse non quia non defendat ab adversario vel non retrahit a malo, sed quia non conservat in bono nec promovet ad bonum. Et per hoc patet ratio sequens. Non enim probat quod angelus simpliciter derelinquat obstinatum, sed solum quantum ad effectum custodie qui est in exhortatione et promotione ad bonum. Ad primum ergo quod deus deserit habitaculum cordis, propter peccatum, dicendum quod non est simile, quia peccatum privat gratie habitum, propter quem disponitur anima ut ipso sit dei habitaculum, et ideo etiam cor hominis in peccatum, adeo quod in ipso habitet deus. Habitatio enim dei in eo in quo habitat requirit dignitatem. Custodia vero angeli in custodito non exigit dignitatem, sed potius respicit indigentiam et necessitatem. Ad illud quod obicitur quod etiam subtrahit ordinis beneficium ab eis quos excommunicat, dicendum quod hoc facit ad ipsorum confusionem et correctionem, sicut [illegible] patet cum agitur de excommunicatis, numquam tamen subtrahit omne omnium beneficium. Sic in proposito intelligendum est, quod angelus etiam iusto iudicio dei non compescit homines, quin amplius in viis et abhominationibus et ignominie passionibus secundum impetum cordis sui, numquam tamen sic deserit quin aliquo modo a malo retardet, licet non omnino non impediat. Ad illud vero quod obicitur quod ex illo peccatum huius aggravatur, dicendum quod sicut peccator ex dei ira et patientia thesaurizat sibi iram, contemptor [illegible] dei ad cumulum reatus sui, et hoc non est adeo, sed ab ipso peccatore. Dei tamen iudicio permittente. Sic et in proposito, [illegible] illud est, sed habet peccatum et ira quod numquam sic quantum peccator in malum, quin melius sit sibi custodiri quam deseri. Quia etsi contemptus aggravat peccantis reatum, tamen frequentia peccatorum quam homo tam [illegible], si angelus deserent, aggravarent multo fortius quam contemptus. Credendum est enim quod multis modis angeli qui nos custodiunt et student promovere ad bonum, et studeant retrahere a malo, quamvis hec non percipiat [illegible] [illegible] [illegible] quod superbiunt nullatenus et multum [illegible]

[illegible] quod [illegible] habet [illegible] [illegible] angelum ad [illegible] custodiam [illegible] usque ad mortem [illegible] [illegible] quod sic [illegible] [illegible] [illegible] expetere [illegible] iustitie vel expetere [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] bonos et malos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] expetere [illegible] [illegible] [illegible] nullo modo possit executari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonis, sed et malis [illegible] [illegible] angelum enim bonum dat ad custodiam [illegible] custodie adiutorio angeli [illegible] vel si non proficit ne cadat vel si cadat ut resurgat vel si non resurgit ne in plura mala [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] sed ultimum habere [illegible] custodiam angeli [illegible] ab aliquo malo [illegible] peccati [illegible] non [illegible] ei frustra.

igitur et frequenter sibi attribuuntur que sunt exhibitio angelica et ex hoc nunc efficiuntur digni ut ab angelis adiuventur et propter hoc non inutile est officia angelica custodie nosse et intelligere.

Consueverunt autem a magistris officia xii assignari qui elicuntur ex scripturis.

Primum est propellere incipientium. Judicum ii. Ascendit angelus domini de Galgala ad locum flentium et ait: eduxi vos de terra Egypti et post: et non audistis vocem meam. Secundum est auxilium prestare ab solvendum. Act. xii. angelus astitit et post: ceciderunt cathene de manibus eius. Hoc tamen in tali modo est dispositionis.

Tertius in preda adversum auferre quod significatur Exo. xii. ubi angelus percussit primogenita Egypti.

Quartus est demones arcere. Thob. ult. demonium ab uxore mea compescuit, dicit Thob. de Rapha ele. Quintus est docere. Dan. ix. Nunc egressus sum ut docerem te et intelligeres.

Sextus est secreta revelare. Gen. xviii. ubi tres angeli nativitatem Ysaac et civitatis excidium exposuerunt. Et ideo sequitur: Numquid celare potero Abraham etc.

Septimus est in via confortare. iii Reg. xix. Surge et comede, grandis enim tibi restat via.

Octavus est in via deducere et reducere. Thob. v. Ego ducam et reducam eum etc.

Nonus est hostes delere. Ysa. xxxvii. Egressus est angelus domini et percussit in castris Assyriorum etc.

Decimus temptationes mitigare et hoc significatur Gen. xxxii. ubi Jacob luctatus est cum angelo et ubi benedictione accepta confortatus est. Post luctam remansit nervus femoris eius.

Undecimus est orationes et orationes deferre. Thob. ult. quando orabas cum lacrimis ego obtuli etc. Propter quod sunt officia custodis angeli ex quibus omnibus tamen cum angelus debeat ex obnoxii et gratia.

Duodecimus ... custodis angelo custodienti amplificet gaudium et ex sicut Luc.

xv. gaudium est angelis dei super uno peccatore penitentiam agente quam super nonaginta novem iustis et ex hoc textu patet quod ex conversione peccatoris angelis dei accrescit gaudium. Sed in isto forte dubitatur quod angelis in ministerio hominum aliquid meretur maius gaudium. Et angelus habet perfectam caritatem et diligit proximum sicut se ipsum. Sed non est propria dilectio de proximo bono quod est propter gaudium. Sed angelus diligit illum quem custodit sicut se ipsum tamen gaudet de eius salutatione et desiderat. Ergo videtur eius gaudium duplicatum. Et ubicumque est desiderium completum ibi est gaudium et dilectio. Sed ubi de novo completur aliquid desiderium de novo accrescit gaudium. Sed angelus desiderat illum quem custodit salvari. Ergo cum salvatur necesse est ipsum gaudere de eius salute. Sed prius de hoc non gaudebat quia non erat. Ergo videtur quod novum gaudium sibi accrescat. Et in angelis custodibus homines esse potest cogitatio sicut probat magister in libro. Sed si potest esse cogitatio quia non esset cognitio eadem ratione et dilectio et si dilectio ergo et gaudium et dilectio. Et in eo quod est gaudium sit esse in gaudendi ita esset et gaudium. Sed est in lignea ierusalem accreverit et esset in gaudio ex reparatione eius in membris quibus ministrant angeli boni. Ergo videtur quod in illis esset gaudium quod autem in gaudio sit exaltatio, per eum propter ipsi exaltatione tamen propter ruine angelorum reparationem tamen propter hominis perditi reductionem que omnia afferunt angelico ordini. Et in gaudio maxime afficiuntur angelico esse sit maior ordinatum. Sed contra est status omnium bonorum congregatio perfecta. Sed iste est status perfectus i. non est ex parte. Ergo si in angelis bonis est perfectum et plenum gaudium ergo non videtur quod ex aliquo suscipiat incrementum. Et gaudium est de certa beatitudine sicut et certitudo. Ergo si potest minus esse gaudium potest et minus certitudo esse habitus. Sed si certitudo potest esse potest minus alterari et potest minus amitti. Et bonum est comparatum ad creaturam est sicut punctus ad lineam. Ergo si angelus bonus gaudet de uno bono sic gaudet et de pluribus. Non plus gaudet de deo quam gaudeat de aliqua creatura. Ergo sicut punctus adveniens linee non auget lineam sic creatura cum creatore non est maior gaudendi materia quam ipsa creatura per se ipsam. Ergo cum angelus gaudeat de ipsa unitate etiam propter aliquid creatum non videtur quod gaudium in eo crescat. Et si crescit gaudium in angelo propter beatitudinem eius quem custodit. Sed ille qui custodit potest impedire suam beatitudinem eius ergo potest impedire gaudium angelicum perfectum. Quia liber est sibi cum sit contra rationem vere beatitudinis. Ergo etc.

Respondeo dicendum quod gaudium in angelo esse potest illi duplex vel extensive vel intensive. Extensive dicitur esse quando quis de pluribus gaudet. Intensive vero quando afficitur eius de aliquo copiosius gaudet. Si ergo intelligamus de incremento gaudii primo primum modum sic absque dubio verum est et doctores omnes hoc senserunt quod ipsis bonis angelis accrescit gaudium quia de pluribus gaudent quia plures salvantur. Si autem loquamur de incremento gaudii quantum ad modum secundum scilicet quantum ad intensionem sic distinguendum est. Nam gaudium duplex est. Est enim gaudium in quo consistit premium substantiale et hoc est gaudium de bono increato quod habet angelus de deo et in deo. Et istud gaudium creato.

Marginalia:

Primus est consolari. Tho. v. forti animo esto in proximo est ut a deo cureris

...in merito ... quod habet ... in pluribus ... meretur ... quod acceperunt ... gaudium ... meretur

...primum Desiderium si completur de bono ...

...

Angelus gaudet de ...

Fructificacionem sui actus quod inde se non ... laborasse

Conservationem sui status

Conformationem sui hominis

Communitate affectus ... ubi amor ...

au. q. scilicet primum accidentale

um in quo consistit praemium substantiale et accidentale, scilicet est gaudium quod habet angelus de deo creato, siue increato, siue alterius. Fuerunt ergo qui dixerunt quod in angelis bonis accrescat utrumque gaudium intensiue, quia non dubium fuit per ter bonos quosque fuerint beati confirmati. De quorum opinione uidetur fuisse magister. Sed quia hoc non uidetur probabile, sicut ergo improbatum est supra d. v. ubi agitur de confirmatione angelorum. Ideo fuerunt alii qui dixerunt quod neutrum gaudium in eis crescat extensiue, sed solum extensiue, sicut caritas eorum non est maior quam fuit ab initio, quamuis plures nunc diligant quam tunc. Sed quia istud non uidetur adhuc multum probabile, quod angelis non accrescat in aliqua, quam [illegible] nunc intendatur eorum gaudium. Ideo est tertius modus dicendi, quod in angelis nullo modo accrescat gaudium in quo consistit praemium essentiale, quia quoad istud perfecte beati sunt. Sed gaudium in quo consistit praemium accidentale accrescere potest non solum extensiue, uerum etiam intensiue, ratione boni operis, et ratione boni communicati, quia ministrando aliis bona opera faciunt, in quibus praemium accidentale meretur, et quia homines suos ad beatitudinem perducunt, super quibus absque dubio gaudent et congratulantur. Et haec positio uidetur esse probabilior. Et per hanc patet responsio ad partes oppositas, quia rationes ostendentes quod ex ministerio beatitudinis angelis accrescat gaudium, concludunt solum de gaudio accidentali, quod est de bono in quo tamen non consistit essentialis praemii augmentatio. Rationes uero ad oppositum procedunt siue concludunt de gaudio substantiali. Unde cum est angelus perfecte beatus, et quia ratio dicit quod aliquis habitus in quo est bonum intentum, et hoc quod non crescat in eo, sicut illae rationes ostendunt. Ultima tamen ratio non concludit quod hoc possit gaudium angelicum impedire, quia sicut iam melius patebit, sic angelus congratulatur de hominum salute, ut tamen non tristetur de damnatione. Et in uia salutis impedimentum nullum angelico gaudio uel praemio propter defectum. Nullum tamen inconueniens est, si concedatur quod ipsum possit ipsi angeli aliquod accidentale gaudium. Sed hoc melius declarabitur per omnes probabilia.

Tertio quaeritur utrum ex damnatione custoditi minuatur angelis aliquod detrimentum. Et uidetur quod sic, quia iii Reg. xx. Custodi uirum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius. Ex quo colligitur quod deus eo pacto committit ad custodiam quod si custoditus amittit, detrimentum custodis reputatur. Sed ergo si perditur, uidetur quod angelus ipsum custodiens amittit salutis suae praemium. Et hoc uidetur Origenes super illud Numeri xxv. Initiati sunt uel

do. Praeest angelus bonus qui per dilectos culpatur et pro bene gestis laudatur. Item Ysa. xxxiii. Angeli pacis amare flebunt. Constat autem quod non flebunt nisi pro miseria et damnatione hominum. Ergo si illis maxime compatiuntur quos custodiunt, uidetur quod de damnatione illorum incurrunt gemitum et planctum, et ita a gaudiis detrimentum. Item si oppositum est causa oppositi, et appositum appositi, sed saluatio hominum custoditorum generat in angelis custodibus gaudium et congratulationem, ergo damnatio generabit gemitum et compassionem. Item sicut completio desiderii delectat animam, ita frustratio contristat. Sed angelus quia cupit saluari eum quem custodit, gaudet cum ille saluatur, quia desiderium eius impletur. Ergo cum ex eius damnatione frustretur, uidetur etc. Item poena cuiuslibet crescit pro multiplicatione eorum quos per errorem suum ad damnationem trahit. Ergo per oppositum ex multitudine saluatorum crescit angelorum praemium non custodientium. Si ergo nos damnamur, cum ipsi gloriam debeant in nobis siue de nobis, uidetur quod patiantur gloriae detrimentum. Item angeli mali gaudent cum possunt homines pertrahere ad supplicia, et hoc est quia homines oderunt quos excaecant et temptant. Ergo si boni angeli diligunt illos quos custodiunt, uidetur quod pro opposito doleant. Contra. Bonus angelus est beatus, sed beatus est cui optata cuncta succedunt, et cui qui habet est non potest aliquod accidere detrimentum. Ergo uidetur quod ex damnatione eorum quos custodiunt nullum detrimentum incurrunt. Item angelus bonus uoluntatem suam diuinae uoluntati conformat, sed si deus non uult saluare non praedestinatos, uidetur quod nec angelus bonus. Ergo cum nullus praedestinatus damnatur, nullus damnatur quem angelus bonus uelit damnari. Ergo uidetur quod de nullius damnatione tristetur. Item dolor et tristitia non est sine poena, et poena non est sine culpa praeuia. Sed in bonis angelis numquam fuit culpa, ergo nec fuit nec potest esse tristitia. Item angelus non magis meretur in ministrando bono quam malo, cum ex uoto bona exhibeat [illegible] ministret utrique. Ergo si remuneratio pensatur pro meritis, non minus remunerat angelus qui custodit praescitum quam cum custodit praedestinatum. Ergo uidetur quod ex illius damnatione nullum incurrat angelus detrimentum. In ... uita hic quod uterque angelus uelit illum quem custodit saluari, cum reuelatum est sibi ipsum esse praescitum, sin uult ipsum saluari, ergo uidetur eum custodire inutiliter si uult. Ergo uidetur quod uoluntas eius uoluntati diuinae non conformetur, nec ab ea impleatur. Item cum custodit praescitum, circa quod praemium ei [illegible] reddit, essentiale non consistit actu ... uidetur quod illud consistit esse saluatione eorum quos custodit. Sed

et est quod ista maior ... in instantia ... altim ...

propter premio aureole quam habent predicatores, vel doctores propter excellentiam. Et notandum quod esse sic divisum modo dicitur sensus diversi. Quidam enim dicere voluerunt quod angeli boni ex damnatione eorum quos custodiunt et si non incurrunt detrimentum glorie, concipiunt tamen gemitum mentis. Quamvis enim sint ex sublimitate glorie immortales et impassibiles, non sunt tamen incompassibiles; et hoc accipiunt ex quodam verbo B. quod videtur hic dicere, et dicunt verbum ipsum superius dictum sic intelligendum esse. Sed tamen istud non videtur intelligibile quod aliquis possit compati et non pati, nec istud videtur probabile quod angeli compatiantur pietate; immo magis afficiuntur ad reprobos cum ipsi magis zelant iustitiam et divinam gloriam, utpote qui iam sunt constituti in perfecto statu iustitie. Propter quod dicit Gregorius in quadam homelia quod ad reprobos non habent compassionem iustorum anime. Ait enim sic: Iustorum anime et si in se bonitate sue nature misericordiam habent, iam nunc auctoris sui iustitie coniuncte, tanta rectitudine constringuntur ut nulla ad reprobos compassione moveantur. Ideo dicendum est propter hoc est alia positio, quod angeli custodes ex damnatione eorum quos custodiunt nec concipiunt gemitum nec incurrunt aliquod glorie detrimentum. Gemitum non concipiunt propter plenitudinem gaudii, quod adeo perimit ut nullo modo suscipiat admixtionem contrarii. Detrimentum etiam non patiuntur propter stabilitatem boni adepti, et ideo non habent quod possint amittere, nec extra premium, cum sint in gloria et iustitia confirmati, et quia detrimentum dicit amissionem alicuius boni habiti, ideo ex nullo eventu detrimentum possunt pati. Et hec ad dictum sunt rationes que ad hoc inducuntur. Ad illud vero quod obicitur quod requiretur quasi custoditi de manu custodis, dicendum quod verum est cum perit propter custodis negligentiam; et quia in bonis angelis nulla cadit negligentia, ideo de manu ipsorum nullus damnatus requiretur. Et propterea verbum Origenis quod tangit, si simpliciter intelligatur, est falsum, nullo enim modo angeli boni culpabuntur, nec in iudicium adducentur, nisi forte quis dicat hoc debere intelligi quod adducantur in iudicium non ad suam condemnationem, sed ad manifestandum quod reprobi ex sua sunt damnati malitia, non ex suorum custodum negligentia; vel nisi quis intelligat verbum Origenis ut angeli dicantur et prelati, et per hunc modum verbum prelatis quod subsequitur potest intelligi vel exponi, ut angeli pu-

ces dicantur in loco prelati. Si tamen quis intelligit de angelis bonis, sic veritatem intelligit amaritudo fletus non indicat veritatem doloris, sed aliquam conformitatem notat in signo vel effectu. Exemplum ... pater ... sicut dicitur deus tactus fuisse dolore cordis intrinsecus, Genesis 6. Ad illud quod obicitur quod si oppositum est ... sic et illa quod oppositorum nata sunt fieri circa idem, et sicut angelis bonis est susceptibilis gaudii, sic non tristitie; et gaudet de salute, quamvis non tristetur de damnatione. Ad illud quod obicitur quod frustratio desiderii contristat, dicendum quod tunc desiderium frustratur quando quis aliquid appetit in omni eventu sive absolute, et illud non evenit; quando vero appetit sub conditione, et illa conditio non stat, si illud quod appetit non evenit, propter hoc non dicitur desiderium frustrari, et sic est in proposito. Nam angelus appetit ei quem custodit beneficium, si ipse voluerit fideliter adherere Christo, et hoc nunquam fallit quin eveniat; et quia ille qui damnatur recedit ab ista conditione, ideo in desiderio angeli nullam potest frustrationem, dum non ad id pervenit quod sibi angelus appetebat. Ad illud quod obicitur quod ex non salvatione caret angelus premio, dicendum quod verum est, quod caret premio accidentali, non tamen sequitur ex hoc quod ex defectu salutis incurrat angelus detrimentum, vel damnum, quia (?) rei habite. Si autem sit rei habende, hoc totum est, quando ex impedimento aliquo remanet indigentia, et per hoc ille qui impeditur. Hoc autem non est sic in proposito, quia quamvis ille qui custoditur damnetur, nihilominus tamen angelus habet suum premium salutem, et quantum ad gaudium quod habet in Deo, et quantum ad gaudium quod habet in se ipso, scilicet de bono suo. Gaudebit enim de bonis operibus, que circa illum fecit quem custodivit, et quantum ad gaudium quod habet in alio, quia cum unus cadit alter coronam suam accipit, sicut fuit expositum in prima libri. Ideo ruina angelica non reparatur ex illo quem custodit, reparabitur ex alio. Quamvis ergo propter culpam illius, ne de eo gauderet, patiatur impedimentum, et ex tali tamen pro falsis dicere oportet ipsum esse culpandum, nullum tamen ex hoc incurrit detrimentum. Ad illud quod obicitur quod angelis malus gaudet de damnatione hominis, etc., dicendum quod non est simile, quia sicut non est reperire malum omnino impermixtum bono, est tamen reperire bonum omnino impermixtum malo; sic tristitia angelorum aliquo modo admittitur gaudium, hoc in premio. Sed per hoc beati etiam nullum patiuntur seu tormentum

Angeli non dolent de dampnatione eorum quos custodiunt ...
Gaudii plenitudinem ... in littera
Boni adepti stabilitatem
Affectus iustitie ... dies iusti
... magis ... divine ... salute
... sunt impassibiles sic incompassibiles.

ul' gemitū. Ex p̄dc̄is p₃ illa duo q̄ ulti mo q̄rebant. s. de uoto et p̄mio angelor̄ cu stodienciū malos. Voluit eī malos quos no uit ēē p̄scitos sugr̄ ab eterno dāpn̄. q̄ntum ī se ē uellet saluari. et iō nō custodiunt ī uite. q̄ q̄uis sciat se frustra laborare tn̄ q̄ retrahūt ne incurrat maiorē dāp nationē. Quadruplex .n. consueuit p̄n cipale custodie assignari. Primum est ut [illegible] p̄ficiat in a ī bonū gr̄e. aliud ut n̄ cadat ī malū culpe. Tercium est si cadat q̄ post modū resurgat. Quartus est ne to ciens l' ī tantū in malū cadat. quot uel ad q̄ aduersarius incitat possit. tn̄ aliter dici. q̄ n̄ ē angelis reuelatum qui ex eis quos custodiunt saluari debeāt. ul' dāpnari. h̄ tn̄ n̄ ē certū. Ad ṗ uō dd' q̄ sicut duplex ē finis artificis unus intrinsecus alt' in alio. si cut p₃ in rethore. cui' finis ē loq̄ ornate. et hic est finis intrinsecus alt' in alio p̄suadere. et hic ē finis in alio. sic et duplex est p̄mi ū angeli accidentale. unū quo gaudet de suis opibus q̄ fecit. aliud quo gaudet de salute ei' quē custodiuit. Et sicut arti fex si hāt finē p̄mū et careat s'o. nichil p fici dr̄ [illegible] si ex contingentibus nichil omisit. sic angelus q̄ fideliter custodiuit eū qui ex sua culpa dampnat. p̄mium hēt nul lum et p̄miū. dū de bonis suis opibus gaudet. Gaudium autē id q̄ ē de multiplicatione bonor̄ operum. nō ē p̄mium sbāle. cum n̄ sit de summo bono. Sed accidentale. nec tn̄ ē aureola. q̄ nō ōne p̄mium accidentale ē aureola. Sed id solū q̄ hēt p̄ excellentiā.

Propter ista sunt dubitationes circa lit. et p̄o. q̄ de eo qd' dicit ī so. Quia una q̄q₃ aīa ab or tu natiuitatis hāt angelum delegatū ad cu stodiam. q̄ cum aīa puuli mortui sine na tiuitatis. nō possit mereri. nec demereri. nec sit capax disciplinae. ui' q̄ frustra angelus se occuparet circa illū p̄ illo tpr̄. sicut si aliq̄s doctor uellet erudire puulū uagientem. Et si tu dicas q̄ angelus custodit nō eru diendo sed defendendo. Sz defendendo q̄ ad corpus. cū ui' q̄ cum ipi perículo sit puer n̄ natus et natus. q̄ ad corpus. q̄ debeat custodiri an̄ natiui tatis ortū. Resp. dd'. q̄ sicut dicit so. aucto ritas illud ē q̄ ad custodiā hoīs angelus de putatur ab ortu natiuitatis. et n̄ solum

in illis de natiuitate exterioris. Sz et de natiui tate interioris sequitur ex tc̄ eī nō ampli angelica custodia. Sz eī qui nascitur ē deputatus. q̄ illa custodia principalius respicit spm̄ q̄ corpus. et iō n̄ dz similiter angelum ad suā custo diā hr̄e an̄ q̄ sp̄c infundat. nō dz et dif ferri. q̄ ex tunc defendere pōt et ad iuuare. magis tn̄ p̄ tpr̄a diuisa. dū ē in utero p̄mu lus pōt infirmari et dāpnari. dū ē ex utero an̄ adultā etatē pōt ab aptr' impediri. dū est ī adulta etate. ad diuersa pōt peccata p̄trahi. Et h̄ oīa in his tribz statibz. dz sibi angeli ca custodia deputari. ut p̄ eā ab his malis possit erui. et ab aduersario defendi et hij ef fectus sunt diuini p̄lani q̄ sunt probabiliores. ania lo. Vere autē puuli. q̄ diu autē usū rōnis aliq̄ occultū effectū hāt q̄ ad bilitatiōm et diuisiōm ī bonū. assignare ē difficile. Sz negare n̄ ē tutū. Itē q̄ dicit q̄ dicit q̄stat oēs angelos ī cognitōm dinoz misterioz p̄ processum tpr̄is profecisse. hec eī uidetur esse contra Aug. qui dicit in dyalogo. Quid est q̄ nō uideant qui uidentem oīa uident. Si ergo uiderunt. q. a p̄ncipio tpr̄is eius. dñm uident qd' ī nullius co gnitōe defecerint. Si tu dicas q̄ intellexit de omibz q̄ sunt de necessitate salutis. sicut dicit magister. ī litt. ob. H. h̄; unū solū ē illud q̄ ē de eēn salutis. q̄ nō debet dicere rōne il lius q̄ oīa sciat. q. beatitudo erit ī multis. Itē. sicut ex̄lr dīnū ē rō oīm et cognoscit rōm rei cognoscit ipaz. uidetur q̄ angelus oēs res certa cognoscat. dū ic' unū cognoscit. et sic p̄fece runt p̄ processū tpr̄is. et uidetur q̄ eorum cognitiō subiaceat transmutatōni tpāli. et ita n̄ uide tur esse beati. Resp. dd'. q̄ cognitō ī angelis q̄ dam ē āt. quedam uō ē a grā. Cognitio uō q̄ ē a nā duplex ē. q̄dā eī de eēt aīā q̄ fuit ī pria. ut cognitio eor̄ q̄ sunt de p̄ mundi co stitutiōe. et q̄ ad hanc angeli nō p̄ficiunt nec defi ciunt. q. q̄ ad hanc sunt plures spēs omnium ali q̄nō cognitio aīā dz. cognitio q̄ ē p̄ sille rōm sui sit ī natā siue sit acq̄sita. et q̄ntū ad hanc bene p̄fecerunt angeli p̄ processum tpr̄is p̄ mlti plicē experientiā et cōuisionē. sup his q̄ de nouo fiunt. Similiter cognitio a grā duplex ē. q̄dā a grā fixa. q̄dā a grā influente. dicit eī ī inibus corporibus ponitur q̄dā iuxta res in fluentes. q̄dā fixe. sicut iuxta quedā influens q̄dā fixa. sic ī teius ē et ī sp̄ualibz inibus

¶ Sol.
¶ [illegible] ut angeli p̄fecerint [illegible]
¶ [illegible]
in p̄manente

Angeli in genere eorum ... sufficit ... Intellectus in ... plene ... alii confirmare ... erat ... motu ...

sunt spiritibus angelicis. Gratia vero dicitur esse gratia confirmationis. Cognitio procedens ab hac gratia est visio eterne lucis in qua non perficiunt angeli nec deficiunt. Cognitio vero que est a gratia influente est cognitio revelationis quia ideo vocatur influens quia non semper revelat deus misteria. Sed per loca et per tempora et secundum hanc intelligit magister angelos profecisse non quia aperius videant verbum. Sed quia revelando aliqua facta sunt eis aliquando. Ad primum ergo quod obicitur quod non proficiant quia videt omnia videndo verbum. Dicendum quod primo dicendum est non perpetuitatem. Sed quia per equalentiam et sufficientiam quia cognitio solius verbi ad hoc sufficit angelis sicut si haberent cognitionem omnis rei in se ipsa. Ad secundum quod quicumque videt omnia videt. Dicendum quod speculum eternum est speculum voluntarium et ideo illud est voluntarie ductivum. Ideo quicumque in eo aspiciat nichil in eo videt nisi quod vult revelare. Ad illud vero quod obicitur de transmutatione temporis. Dicendum quod et si cognitio beatitudinis tempori non subiaceat tamen cognitiones et affectiones et cogitationes angelorum esse sic tamen nichil impedit variari per tempora. Dicit enim Augustinus super Genesim ad litteram quod deus spiritualem creaturam movet per tempora non per loca et sic de angelis dicendum sufficiat.

Et de agente non conditum etc. Supra egit magister de conditione spiritualis. In hac secunda parte agit de conditione corporalis. Et quoniam creature corporalis duo sunt principia videlicet materiale et formale. Ideo pars ista duas habet. In prima agit de productione creature corporalis quantum ad principium materiale et hec productio dicitur creatio. In secunda agit de productione ipsius quantum ad principium formale et hec productio dicitur distinctio. Infra d. xiiij. Precavit distinctionis operatio fuit etc.

Prima pars continet presentem distinctionem. In qua intendit agere de materie rerum corporalium productione. Et quoniam circa productionem materie corporalis due fuerunt solempnes opiniones. Ideo pars illa duas habet. In primam ex illis eligit. In secunda vero illam alterius opinionem dicendum illam tenent, et incipit ibi. De quibus quidem tenent etc. Prima pars habet iiij. particulas. In prima de diversis opinionibus. In secunda diversas opiniones scriptorum circa productionem materie corporalis explicat ibi Quidam namque scriptorum etc. In tertia autem ex illis opinionibus eligit et explanat ibi Secundum hanc igitur traditionem etc. In quarta continuat quoddam dubium deficiat, ibi Attende quia hic dicit Augustinus etc. Similiter secunda pars principalis in qua de ipsa materia primi opinionum plus est electa. Igitur iiij. habet partes. In prima deficiat qualiter fuerit informis et confusa. In secunda deficiat utrum fuit

leccatam ... Sunt super ut distinctionem etc. Questio vero et ultio augete aliquibus confirmat. i. iiij. est modus ut dicit alquum.

Ad intelligenciam huius partis sunt duo que magister deficiat de informi materie corporalium. Et duo incidit sub dubio.

Primo esse materie in formatione

Secundo vero esse eius quantitatem.

Circa primum queruntur tria

Primo queritur utrum materia corporalium creata sit in omnimoda possibilitate.

Secundo utrum creata sit in ipsa actualitate.

Tertio utrum creata sit sub aliqua formarum diversitate.

Circa primum sic proceditur.

Et ostenditur quod materia creata sit in omnimoda passibilitate et cognitionem nullam habuit formarum. Primo per Augustinum in libro de symbolo qui ait sic. Primo omnium formarum capacitas facta est ut ordinem dei munere certa formaret que formata sunt. Ergo videtur quod in materia sive in quo primo condita fuit fuit sola formarum capacitas et nulla forma. Item Augustinus in xij. libro confessionum. Nonne tu domine docuisti me quod priusquam istam informem materiam formares atque distingueres non erat aliquid non color non figura non corpus non spiritus tamen non omnino nichil erat. In formitas sine ulla specie et pro illud totum preter nichil erat. Quoniam adhuc omnino informe erat iam tamen erat quod formari poterat. Ex hiis duobus verbis expresse colligitur quod materia corporum sub omnimoda informitate et possibilitate producta fuit. Item quod primo sit possibile videtur. Possibile est prius esse sine posteriori. Sed materia prior est omni forma. Ergo possibile fuit esse sive absque omni forma. Item ad ... condicionem continetur duplex potentia scilicet potentia activa et potentia passiva sive potentia agentis et potentia materie. Sed possibile est primum agentis procedere effectum et non conditione. Ergo possibile est quod possit capacitas materie in conditione preexistat omni forme. Item quod primo sit congruum videtur sic. Cum aliquid unum reperit in universo quod est constitutum ex pluribus naturis et alterum illarum est presentiale ... Ex hiis quod universitas sit completa hec res mundi necesse est materiam comparuit et formarum et in uenire primam formam in qua nichil est de potentia materie ut posse deum. Ergo erit reperire primam materiam in qua non erit de actualitate forme. Sed hec non fuit nisi in mundi exordio. Ergo videtur quod materia producta sit sine omni forma. Item deus est agens ordinatissimum. Ergo ab extremo in extremum pervenit per medium. Sed medium inter omnino non ens et ens in actu est ens omnino in potentia. Ergo videtur quod deus in productione rerum de non ente fecit ens in potentia quam produxit aliquas formas. Et ad oppositum. Hugo de Sancto Victore. Credo illam primam materiam non deberet informem fore quia nullam omnino formam habuit quia non quod tale corpus existere potest et hoc ideo magister

Quia ... forma ... ad ... Formullis hac ... esse ... ... completum ... Dicit ... ... potuit ... capacitate ... completam ... non ... formam ... fuit

d. xij.

electam

dicimus. Item bonum omne est a forma. sed omne quod creatum post creationem est. ergo vel est forma vel habet formam. Si ergo materia prima creata fuit, vel fuit forma vel habuit formam in sue eductionis principio. Constat non fuit forma, ergo etc. Item phy. in potentia est materia separata amorpha. sed si materia tunc per isset omni forma, possibilis ab ea separari. ergo non fuit creata carens omni forma. Item unitas veritas bonitas, numerus, modus, species et ordo sunt in rebus, excepta prima forma. Sed in potentia est ad esse vel producta in quo non sit vestigium creatoris. ergo in potentia est quod careat carens omni forma. Item si materia illa caruit omni forma, ergo et omni actu. ergo non habuit extendi nec localem, nec esse in motu, nec in genere. Sed non tale in rerum natura potest existere. ergo tunc non potuit in sui conditione omni forma carere. Item materia secundum ipsum quod est [illegible] a forma, ergo eciam ille habet dependentiam a forma. Si ergo in potentia est ad separari ab eo quod eciam ille est in habet, in potentia est materia potest esse omni forma existere. Responsio. ad predictorum intelligentiam est notandum, quod duplex est loqui de materia, aut secundum quod ipsa in se, aut secundum quod consideratur absoluta. Si secundum quod consideratur absoluta, sic potest considerari in forma sua per privationem forme distincte, sive per privationem omnis forme, et sic docet aug. in xii. conf. [illegible] intellige. Sed ista [illegible] in forma propter [illegible] et dicit sic considerata ipsa forma capacitas sui potentias [illegible]. Est enim loqui de materia secundum quod habet esse in natura, et sic nunquam est potest locum et tempus, sive potest generari et motum. et hoc modo non solum non contingit, immo in potentia est [illegible] existere per privationem omnis forme, et hoc est quod dicit magister et hugo de sancto victore, et omnes isti tractatores consenserunt, quod materia in qua prius producta est per creationem non fuit in omnimoda privatione sive carentia omnis forme, unde et confusio dicitur adhuc potest inducere. Ad id quod obicitur quod forma est omnium capacitas etc. dicendum quod dicitur in potentia. Dicendum quod aug. loquitur de privatione non de privatione distinctionis formarum, nec prius est in omnimoda in potentia quod sit sine aliqua forma, et omnimoda forma quando aliqua in forma est, et forma in [illegible] aliquando et [illegible] habet exemplar in mente, tamen potest esse per distinctionem. Aliquid esse in formas, quia in aliquam formarum possibilitas in aliquo actum. Ad illud quod obicitur quod prius potest esse sine posteriori, dicendum quod id non est veritatem, cum prius a posteriori dependet vel quando ad ipsum necessariam habet ordinationem, vel et quando illud quod est prius in ma[teri]a consideratione potius est in talia. Omnibus huius decatis fallit potentia in proposito. materia enim a forma dependet, et ad ipsam habet necessariam ordinationem. Et quamvis sit prior productione sive generatione, posterior est in completione. Ad id quod obicitur de operatione agentis etc. dicendum quod non est simile, quia operatio agentis non sic dependet et completur per effectum, sicut potentia materie dependet et completur per actum.

ad id quod obicitur quod est recipere quod ~~est recipere~~ formam per se, ergo etc. Dicendum quod operatio illa non habet necessitatem, sed solum congruitatem, propter ea etc. in assumptione. quia forma illa que est in facta corpori communiquam sine materia reperitur. Et cum dicitur quod est pure forma, equivocat nomen forme. quando dicitur in forma prout est per se, materia sed forma nominat in continentiam habet esse omnimoda actualitatis et completionis et illo modo potest procedere ad alterius comparationem. Ad id quod obicitur de ordine prius dicendum, dicendum quod ad hoc quod obicitur ordo in productione, non oportet quod quandoque habet ordinem vel haberit ordinem durationis successionis, quia hec enim in mutabiles et instantanee, et non quaelibet eius in tempore sibi sufficit non eius et eius actus sit medium, non oportet quod in ductione sequitur unum et precedat alterum.

Deinde queritur utrum illa producta sit perfecta actualiter. et quod sic, videtur per textum Gen. ii. Iste sunt generationes celi et terre in die quo creavit deus celum et terram et omne virgultum agri etc. ergo in eodem die productum est quod prius dixit firmum fuisse distincta. Item Eccl. xviii. qui vivit in eternum creavit omnia simul, si omnia simul sunt creata, ergo corporalia spiritualia et omnis corporum de[cor]a. Item Job xl. ecce behemoth quem feci tecum. Sed behemoth est angelus, qui factus est primo die, et homo ultimo die factus est, ergo omnia simul facta sunt, hoc autem creatura. arguit autem per sua opposite in hac parte. Item hoc ipsum ostenditur ab agentis perfectione potentie, dicitur enim esse factum secundum quod magis est manifestatione summe potentie. Sed maioris potentie est posse simul omnia producere quam successive. ergo magis est declarata divina potentia producendo materiam cum perfecta actualitate forme simul et semel et collate, quam postmodum eam successive educere. Si ergo deus operatur secundum quod est perfectum magis congruere, videtur etc. Item perfecte sapientie est ordinate producere. ergo si confusio repugnat ordinationi, videtur quod deus nichil produxit cum confusione, cum sit perfecte sapientie, produxit ergo sub ordine. sed ordo presupponit distinctionem, ergo etc. Item perfecto efficienti attribuitur perfectio bonitatis in effectu. si ergo deus est bonitatis perfectissime, videtur quod statim cum produxit materiam, debuit ipsam formis plene perficere, cum ipsa et possibilitas et eciam exigeret. Si tu dicas quod hoc non concludit, quia statim debuit vel perficere, sed quod ex voluntate causa et potuit et debuit differre, obicitur contra hoc: quia nullus agens operatur quod etc. potest, et de excellentia virtutis et bonitatis est quod effectum suum velox compleat vel ornat. ergo si tanta non operatus est in virtute divina et divine artis et virtutis, videtur quod deus cum statim complere potuit, quod nulla mora temporis voluit diu [illegible] distulerit. Sed contra per textum Gen. arguitur et videtur quod per vi. dierum spacium complevit deus opus quod inchoaverat. ergo videtur quod non subito in se fit perfecta actualiter producta secundum sacre scripture sententiam. Si ergo maior est huius scripture auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas, ut dicit aug., magis standum est huic

sine, quod omni presumptioni humane. Sed dicatur quod prudi
bus loquebatur legis lator. nec potuit sic di
cere, quod sic deus potuit facere. neu tamen iterum tamen nimi
um sufficiens. quia propter ruditatem auditorum non
dicit ei dari de sex ceterum de corporibus. moyses a deo
nouam quod ipsi uerba eius ad litteram intelligerent.
ergo scienter decebat eos, id unde possint de
cipi temptare. // Item dicimus sibi potuit omnia di
cere, et opera illa exprimere, sic omnia facta esse // Item
chrisostomus super johannem omelia xxij. Moyses similiter exprimere de
per uerbum nec non sic capiunt per speciem fore. Et non
uidentur quod sic producta sit sub formis. // Ad hoc sunt
auctores omnes sanctorum et doctorum. ut ambrosius. ieronimus.
gregorius. basilius. dionysius. et damascenus et aliorum plurimi tam
grecorum quam latinorum. // Item per rationem uidetur hoc ipsum.
quia sicut deus posset aliter statim in uisibilem collectam
et unitatem. in ei perfectione in qua erit per uidetur faceret manu
uit tamen ordinem seruare. non solum in mundi exi
stencia. sed et in decursu. quia manifestat efficacia sic
manifestat eius sapientia. Et sicut uidetur quod in primario rerum ex
itu non tamen ita seruauit ordinem quod ad ipsum esse. sed
quod ad ipsum producere sic facere. Ergo non uidetur quod omnia sic
produxit sed successiue. // Item diuina potentia non tamen ma
nifestatur in productione forum. sed et tamen et apparet manifesta
tur in productione materie. immo secundum maiorem sui incapacita
tem magis declarat efficaciam partis. sed tanto maior
est capacitas in materia. quanto maior est in ea informitas.
si ergo ad manifestationem diuine potentie debuit materiam produ
ci capax secundum conuenit potentie. uidetur quod deus debuit eam
producere. in tanta informitate, in qua tamen materia posset aliquo
modo subsistere. Ergo non sub perfecta forma distinctam.
Item in tempore et dies mundi sic esse. Ergo in tempore est hec
intelligere quod deus sic omnia produxit. et in ea produxit
per vi. dies. oportet ergo secundum primum quod ponit omnia et sic esse pro
ductum senarium aliud dierum intelligere spiritualem. et in
lucem spiritualem et noctem spiritualem. Ergo sic omnia sic
producta sunt per instanti dicta sunt lux et tene
bris. i. boni angeli et mali. Ergo non fuit mora inter
creationem et lapsum, quod est supra improbatum et ostensum
est esse contra auctoritatem. // Item alias scriptura ordinat opera
vi. dierum. aut ordinat quod ad ordinem durationis. aut
quod ad ordinem nature. aut quod ad ordinem dignitatis. Ergo est
hoc sit dignissima creatura, debuit eius productio atri
bui primo diei. si quod ad ordinem nature. Ergo productio solis
et lune ante productionem plantarum et huiusmodi. restat ergo
hoc esse dictum quod ad ordinem temporis sui durationis // Ad
ad predictorum intelligentiam est notandum, quod circa hanc questionem diuer
se fuerunt sanctorum opiniones. quedam eius sancti in hac qua
magis secuti sunt hac uia catholicam et heretes

ione ad ea que sunt fidei. quidam uero inter quos pre
puus fuit augustinus secuti sunt uiam philosophicam, quam
ponit et magis uidetur ratione consona. unde intellexit
scripturam tenerit ad rationis confirmationem et attestationem
unum cum uideatur irrationabile, ut anima post omnia producere
sic et mora temporis interuenientis nulli uideret esse
utilitatis uel necessitatis, posuit omnia sic esse produc
ta, suam rationem confirmans per auctoritatem sacre scripture
et exponens eam, quod uidetur sibi conuenire uidelicet de dierum di
stinctione ostendens quod illi dies non fuerunt dies
mundiales. sed potius spirituales. quod et sic potuerunt esse et
hoc posterius fuit rationabilius et ualde subtilis.
propter quod ad hanc positionem ut in illis scripture distinc
tionibus. et securius est et magis uirtuosum intellectum
tionem omnino scripture supponere, quod ipsam aliquid in dis
hoc sancti omnia alii doctores et qui precipue an
secuti sunt, sic intellexerunt. et posuerunt sic textu
et uitam sacre scripture genesis. sonare uidetur. Unde po
uerunt omnia corporalia sic esse creata in materia. sed non sic. Sed pe
senarium dierum esse distincta in forma. // Hanc
positionem et similiter uidetur rationabile quam alia. non tamen in
rationabile sustinere. quia uis. n. rationis non percipiat sic su
conuenientiam, ut considerauit sine immittere, et percipit
puto ut sub lumine fidei captiuatam. Est. n. hoc sancti
fortioribus et discretioribus ratio quod dupliciter. uidelicet l
tteralis. et hec quod diuersimode moralis. allegorice et ana
gogice litteralis. in hac quod deus non tamen intendit
esse quod post. quod et coniunctio creature quod post iterum. u
cum possit dare beatitudinem absque meritis et uile
tamen quod mereamur. sic cum non posset statim perficere u
maluit tamen ipsam sub quadam informitate et in perfectione
facere. ut ex sua imperfectione. quasi in ad deum clam
ret, ut ipsam perficeret. et hoc ideo uoluit per senari
dierum distinctione. ut in perfectione numerus sic ostenderet
perfectio uniuersi. Sic. n. dicit augustinus. senarius est numerus perfectus
quia constat ex omnibus suis partibus aliquotis. in qua gra
deficit non excessit. partes aliquote diuisa al
redduit totum. // Moralis est
ut erudiatur homo, quod sic non corporea per seipsam in
formis existit. tunc et formam cum diuina bonitas ei
informa formauit formam. sic anima formari non potest per se
ipsam. nisi deus gratiam suam infundat. cui et numerus senari
attestatur. quia per numerum intendi per uniuersum tempus uit
presentis. ut per modum dat homini quietem. quia non pe
ueniunt ad perfectionem nisi uisus ad consumationem gratie
finalem. post quam nulla sequitur uespera. et ideo dies sep
timus non habet sibi assignatum uesperam in scriptura.
Allegorica uero ratio est, quia sic exigisse animi ostenditur. in
per mundi conditionem quod distincta est per senarium, co

Sicut vox est materia uerborum. uerba autem formam uoce indicant. non autem quod
loquitur prius emittit uocem informem quam possit postea colligere et in uerba formare. ita creator deus
non tempore priore fecit informem materiam. et eam postea per ordinem quandam naturarum. quasi secunda consideratione
formauit. Formatam quippe creauit materiam, sed quia id unde fit etsi non tempore. tamen quadam origine prius
est quam id quod inde fit. potuit diuidere scriptura loquendi temporibus, quod deus faciendi temporibus non diuisit.
Quod illos vi. dies fuisse narrat scriptura. in genesi. Exponit augustinus super genesim de cognitione
angelica, que sexies repetita. fuit vi. genera rerum fecit vi. dies spirituales. quorum mane est cognitio
rerum in uerbo et uespere earum cognitio in genere proprio. ut sit in cognitione lucis dies primus, in cognitione
firmamenti dies secundus, in cognitione discretionis terre ac maris tercius, in cognitione solis et lune et stellarum
dies quartus, in cognitione reptilium et uolatilium dies quintus, in cognitione iumentorum ferarum et hominis
dies vi. in hoc quidam sequuntur augustinum. ne uideantur derogare expositoribus ceteris. in hugo de sancto
uictore. s. c. g. Ostendit ceteris indignum uidet, ad similitudinem humane imbecillitatis suum opus
per interualla temporum ad perfectionem promouere. Sed pe. iij. c. sicut expositoribus ceteris talia
derogat. si per interualla temporum opus suum ad perfectionem perduxisse dicatur. ita ut indubitanter
aliter facere potuisse credatur.

Sicut hoc augustinus perimaturo asseruit. uidetur de iiij. super genesim.
quod paruo modulo uel indagare uel putare potuimus. sed aliud eq
dierum enumeratione, que non imperfectio figurare, sed
conditionem propriam melius posset intelligi. Secundum alia diuina
fi. n. post ut ego aliud hystoriam ubi congruentiore forte
nec. n. hac ita confirmo ut aliud quod proponenda sit
non posse contendam.

tamen potuit exprimere

Item

Nota lux spiritualis. lux. cognitio bonorum. et nox. cognitio malorum

Si ergo ad ordinem dignitatis. Ergo est

Contra

spacium decurs[us] mundi p[rae]sentis. s[ecundum] vi. etates
p[rae]signat. ut p[ri]m[us] p[er] dies p[ri]ma etati[s] [con]gruat. s[e]c[un]d[us]
s[ecund]e. et sic deinceps. s[ed] q[uod] plane adaptat aug[ustinus]
sup[er] ge[n]. ad lit[teram]. q[uo]d h[oc] lo[n]g[u]m esset replicare. [con]tra
q[uo]d anago[gi]ca e[st] ut istilla die[rum] distinctio int[er]
elligatur p[er]fecto cognitionis in ang[elis] n[on] v[ide]t[ur]. s[ed]
q[uod] plane ost[endit] au[gustinus] sup[er] ge[n]. ad lit[teram]. q[uo]d p[ro]torum quo
uocat ad l[itte]r[a]m. q[ui]a exp[ositio]n[e]m istam q[uam] alii reputa
ba[n]t anago[gi]c[am] dicit[ur] legis latore[m] intendisse ad
l[itte]r[a]m. n[on] t[ame]n in asserendo dic[it]. s[ed] p[ro]testa[n]s ip[s]e in i[n]q[ui]si
tio[n]e se i[n]p[ro]cedere sic[ut] p[atet] exe[mpl]is in textu ite[rum].
mag[is] uolebat i[n]tellectu[m] ex s[crip]tura eliceret ex quo
s[crip]tura no[n] poss[it] a uiris philicis derideri. n[on] p[ro]p[ter] hec
q[ue] illu philici libuerunt. a fide [et] u[er]itate retardari.
sic ip[s]e alii fuat retardat[us] mag[is] tq[ua]m q[ui] in
tellect[um] pr[incipa]le[m] exp[o]n[er]e q[uem] i[n]h[ab]uit legis lator[is] et
mag[is] intendit ostend[er]e q[uo]d s[e]c[un]d[u]m fuit q[uo]d q[ua]m po-
ul' tuc potuit q[uo]d q[uo]d fec[it] fuit i[n] xii. [con]fess[ionum].
ost[endit]. q[uod] una et ead[em] s[crip]tura mult[ipl]i[ci]p[er] intelli-
t[ur] in o[mn]ib[us] sensib[us] u[er]e. quo[rum] m[u]l[tu]s sp[iritu]m s[an]c[tu]m lat-
uit. ex cui[us] inspiratione s[crip]tura edita fuit. et
i[d] manifeste ost[endit] q[uod] alius n[on] [con]dic[it]. — hac expo
ne sustin[en]do. ad ob[iecta] i[n] p[ri]mu[m] r[espon]d[en]d[u]m e[st]. ad i[d] enim
q[uod] p[ri]mo ob[iicitur] de textu ge[n]. d[icen]d[u]m q[uod] i[d] d[icitu]r e[st] p[er] recap[itulation]e[m]
et isti s[ecundu]m dies in [con]fudit et ut teneat p[er] diuisis di
eb[us]. ul' tenet [con]summat[i]o[n]e[m] ut reddat singlis
m[e]mbris illis recapi[tu]l[ation]is ad i[d] q[uo]d ob[iicitur] de ecc[lesiastic]o.
xviij. q[ui] uiuit i[n] et[er]nu[m] [et]c[etera]. d[icen]d[u]m q[uod] s[crip]tura facit
vi[m] int[er] c[re]are et facere. n[am] c[re]ationi uocat p[ro]du
ctio[nem] ex n[ihil]o. factio[n]e[m] u[er]o ip[s]a[m] distinctio[n]e[m]. et h[u]i[us]
b[ene] sig[num]. gen[esis]. ij. ubi d[icitu]r q[uod] cessauit ab o[mn]i op[er]e
suo q[uo]d c[re]auit ut faceret. o[mn]ia e[rgo] s[e]c[undu]m istu[m] [con]ce
dat q[uod] o[mn]ia sunt simul p[ro]ducta in m[ateri]a et [con]o o[mn]ia [con]ce
dunt sil' esse c[re]ata. s[ed] t[ame]n no[n] sil' f[ac]ta ad illud
q[uo]d ob[iicitur] de job. xl. d[icen]d[u]m q[uod] s[e]c[un]d[u]m exp[ositio]n[e]m q[uo]d terciu
d[icitu]r i[n] sil'itud[in]e no[n] t[em]p[or]is. s[ed] illi[us] ti[mo]ne r[ati]o[n]is. q[uasi] d[iceret].
ecce uehemoth q[ua]m fecit tecu[m]. i[d est] tui similem in
r[ati]o[n]is capacit[at]e. ad i[d] q[uo]d ob[iicitur] q[uod] maioris po[tentie]
e[st] c[re]ationem p[ro]ducere mu[n]da sil'. d[icen]d[u]m q[uod] de p[ro]
[pr]ia sua magis intendebat manifestatio[n]e
i[n] p[ro]duc[tio]ne deno[tatur] esse i[n] eo q[uod] p[ri]mo i[n] forma[tion]e
ubi e[nim] mag[is] manifest[atur] sap[ienti]a et bonitate. et
ut sigillati[m] et distincte et ap[er]te i[n]p[ro]duc[tio]ne e[st]
facti manifestate p[er]fecto p[otentie]. sap[ientie] et bo[ni]t[at]is. placuit
d[e]o actori p[ri]mitte opus c[re]ationis. p[ri]mod[um] s[ecundu]m
s[ed] op[us] distinctionis. s[e]c[un]do u[er]o opus ornatu[s]
et decorationis. et i[n] p[ri]mo manifestat po[tentiam]. i[n] s[e]c[un]d[o]
sap[ientiam]. i[n] t[er]cio u[er]o bonitas p[er]fecta. s[ed] o[mn]ia i[n]quantu[m] ho[mi]b[us]
manifestari possit. et no[n] b[ene] manifestata sunt post

[con]summatu[m] esse re[rum] illa t[ame]n. sic si ip[s]i[us] statu[m] in fu
isse p[ro]ducta et distincta et ornata. et p[ro]p[ter] h[oc] patet
duo sequentia q[ue] p[ro]cedunt [con]sili uia. uidelicet de
bo[nit]a[te] et sap[ientie] p[er]fectione. ille enim ra[ti]ones no[n] [con]clud[un]t
nisi q[uo]d deus m[ateri]am i[n] infor[mi]t[ate] no[n] debuit reli[n]q[ue]
re. q[ui]a h[oc] esset [contra] ordine[m] et p[er]fectione[m]. s[ed] q[uan]d[o] fuit in
forme ut for[m]a[re]t et i[n]p[er]fectu[m] ut p[er]ficeret. ostend[i]t
et p[er]fectio[n]e[m] et ordine[m] a se m[ateri]e dari. Et si tu ob
icias q[uo]d ad p[er]fectionem o[mn]i[u]m ho[rum] sp[ect]at uelociter
effect[um] p[er]ficere et ordinare et distinguere. d[icen]d[u]m q[uod] i[d]
u[er]u[m] e[st] in age[n]te[s] agit s[ecundu]m totu[m] suu[m] posse. u[er]o no[n]
[con]descendit possi[bilitat]i et i[n]firmitati et utilitati aliene no[n]
h[abe]t ueritate[m]. et sic e[st] in p[ro]posito. sic[ut] e[nim] deus sacra[m]
s[crip]tura[m] nobis tradidit q[ua]m rudi m[od]o et i[n]cepto[rum]
q[ue] possit capere et intellige[re]. cu[m] t[ame]n in se sit i[n]finita
thesaurum sap[ienti]e et s[ci]e[nti]e. sic et i[n] forma[tio]ne re[rum] q[ua]n[do] f[ac]i
decebat [con]descendit m[odo] n[ost]re et i[n] eruditio[n]i i[n]tell'
i[n]tellig[enti]e. et q[ui]a ex illa dilatione p[ro]d[uc]ta erudiebatur
sic[ut] p[er] [con]tinuu[m] e[st]. so placuit diuine po[tentie] bonitati
et sap[ienti]e re[rum] formas sub die[rum] succ[essio]ne distinguere
cu[m] t[ame]n possit eas subito in i[n] [con]i[un]ctim distingue[re] et ornare.

Circo q[ue]ri[tur] ut[rum] m[ateri]a illa co[n]f[usa] c[re]ata sit sub
aliqua forma diuisitate. et q[uo]d sic ui[detu]r p[er]
textu[m] ip[s]i[us] sue [con]ditionis h[ab]uit forma[m] celeste[m]
et formam elem[en]t[ar]e[m]. si tu dicas q[uo]d celu[m] . istud i[n]
p[ro]celo empyreo et t[ame]n p[ri]mu[m] celu[m] . ob p[ro]xim[u]m
se[n]tentie. [con]tigit aq[ue] i[n] locu[m] unu[m] et appareat ari
da. q[uo]d ui[detu]r q[uod] t[er]cio die t[er]ra solu[m]mo[do] fuit non
p[ro]ducta. q[uo]d i[n] ip[s]o chaos uidebat[ur] ia[m] e[ss]e el[ement]a.
It[em] hug[o]. de s[e]c[un]do uic. no[m]i[n]e t[er]re s[e]c[un]d[u]m t[er]re elem[en]tum sig[nifi]ca[tum]
puta. si e[rgo] erat i[n] elem[en]tu[m] t[er]re p[er] r[ati]o[n]e[m] et alia ela-
si tu dicas q[ua] ibi uocat el[emen]tu[m] t[er]re. no[n] q[ui]a iam
erat. s[ed] q[uod] futuru[m] erat et ob p[ro]d[uct]o q[uo]d subd[itu]r erat
[con]tinentu[m] h[oc] el[emen]t[u]m medio et uno loco subsi
dens et cetis i[n] [con]fusione p[er]mixtis. si e[rgo] p[er]mixto
n[on] e[st] elem[en]t[u]m s[ed] diuisor ui[detu]r q[uod] ibi iam erant diuise for
me elem[en]tares. It[em] r[ati]o[n]e — ui[detu]r p[er] for[m]e q[ue] i[n] sunt
m[ixti]s s[un]t for[m]e elem[en]tares sic[ut] p[atet]. q[ui]a ul[tim]a illas n[on] est
resolutio n[on] adr[ati]o[n]e[m] p[ri]ma. e[rgo] si m[ateri]a illa aliq[ua]s formas
h[ab]uit co[n]ue[n]i[entes] ui[detu]r q[uod] h[ab]uit forma[m] elem[en]t[ar]e[m]. s[ed] for[m]e
elem[en]tares s[un]t eq[ue] p[ri]me. e[rgo] ui[detu]r q[uod] sil' h[ab]uit o[mn]es. It[em]
[con]stans e[st] s[ecundu]m r[ati]o[n]e[m] lectio[nem] q[uod] lux illa faciebat
nocte[m] et die[m]. s[ed] die[m] no[n] potuit facere n[isi] esset cor
p[us] t[ra]nsp[ar]e[n]s et illu[m]i[n]atu[m] no[n] potuit facere n[isi] esset corp[us] opa
cu[m] q[uo]d umbra[m] p[ro]iceret. ui[detu]r e[rgo] q[uod] i[n] p[ri]ma [con]ditione
m[ateri]e i[n] q[ua]ntu[m] sui p[ar]te fuit t[ra]nsp[ar]ens et i[n] q[ua]ntu[m] op[a]
ca et i[n] q[uo]d i[s]te h[ab]uit formas diuersas. It[em] licet
ig[n]is [con]p[ro]n[atur] sit i[n] aliq[ua] eius sp[eci]e. e[rgo] si in illa er
at q[uo]d corp[us] erat e[rgo] aliq[uo]d corpus simpl[e]x

caui[t] de celu[m] et t[er]ra. e[rgo] ui[detu]r q[uod] i[n] p[ri]n[cipi]o

manifestata

i[n] nocte

g uł simplx uł mixtū. sȝ nō erat cor siplx.
qr nc celeste nc clare. g pmixtū. sȝ nō erat
cor simplx g hebat in se diusitatē forāȝ.
Itē in illa cū eēt imꝑfca hebat aliq appetitū.
aut ergo aut ad unā forā. aut ad pleres. si ad
unā. g uir cum deus opleuit appetit ei qr de
buit dare unā solā forā celez. si ad pleres. g
cū inltitudo forāȝ appetitū iuiciat extra inltitudo forāȝ di
spōni. z inltitudo forāȝ dispōnū sequitur inltitudo forāȝ
g uir qr illa in qdita fuit sub forāȝ diuisitate.
sȝ ā. Gen. i. terra aut erat inanis z uacua
in sȝ si eēt in forāȝ diusitas nō ē inanis z ua
cua. Itē illa translatō terra erat inuisibl z i
qpōita. sȝ sȝ eēt ibi forā celestis z clare eēt
inuisibil ia in aliqa ml z qpōita. Itē sicut ibi forā
pleres. aut g erat pmixte. aut distincte. si
distincte. g n erat in illa i forāȝ. si pmixte.
g uir qr hēet forā mixtiois. z i nō erat in
mo forāȝ. i magis formata. qr si hēet solā forā
clare. Itē miscela produit mixtū. g si
i erat forā pmixte p is p sc cla qr illa in
qp ē qdita. g uir ordo ꝑpostere qm deus eām
illa fecit cla in seqntibȝ diebȝ. Itē si pmixte
erat i forā. g in illa mag approximabat mixto
pfcā mixtione qr aprimet elm. g magis
appriabat ad opus qnte diei et sexte qm
elorū distinctō. g uir qr nō debuit pductiō il
luis mc dectiari i prīo ꝑordio. Itē si erat
i forāȝ diusitas. g uir qr eēt ibi actō z passi
c24 cū gnio z corrupc. z altratō. z i nō erat cōa
in i forā. cū sutali statu eēnt opones q opt
unt forāȝ distinctis. Rē ad p̄tractū i tellīga
ā ē notd. qd i forā ille mc cōrlis diusimode i
tellexit diusi. qdā nāqȝ uolueit dic. qr in
illa dicet chaos ꝑ forāȝ inltitudie z qietatem
q erat i ptibȝ me ita qd ille ptes nō distig
bāt ad iuicē p lara certiata. nc ita ꝑportōn iui
cē sugebāt. ut ex eis resultaret aliqd mixtū
ad q pletū z iō erat i qdā pmixtiō n ꝑportōnis sȝ
qfusiois. z sic nō erat ibi ꝑportōnalis qmixtio.
i ta nec erat ibi regłaris actō. imo ē daȝ
pugne qfusio. ita ut calida pugnet fri
gidis. z humida siccis. z sic i te possȝ in illa
chaos appllari. sȝ i mod ponedi pxr ē parti
cus qr phic. qr mag sē ymaginie fictōni qr
rōni. cū p illa pōni pariet cla illā in dm sicx
dicā illit pcrdȝ qd nec rōni qsonat. n sacre
scpte. C z iō ē aliuș modus dicēdi rationabilior.
qd in illa pducta ē sub aliq forā. sȝ illa n erat

qpletam dans m esse qpletū. z iō sic forāl erat
qm ad hc ut in dicētur informis. n appetitū
me adeo finiebat. qm in ad hc alias forās appe
tēt. z iō dispō erat ad forās ultiores nō q
pleta pfcō. z qm diuinltas forās in i forā ap
paret appetitū z inclinatōm hebat. iō qm
illa forā nō hēet inse uz diusas. tn in in
diusis suis ptibȝ qdā diusitate ipfcā hebi
n ex diusis actibȝ qpletis. sȝ mag ex appe
titibȝ ad diusa. z iō pmixta dr z qfusa. sic
ex ponitur i embione qd actu hēt unā forā
et figam qdā carnis. illa tn ē dispō ad diusas
inbroȝ figationes. illd tn nec oio sile. qr
forā illa nō erat tante actuitas sic ē forā ebri
onis. nc in tanta ꝑpinqtate ad eductiones forāȝ
seqntiū. sic ē forā embionis ad eductōz inbroȝ.
forā. n. ebionis ꝑ uisil z ꝑpinquā nc ad pfcāz qple
tōm ē pducta. illa uo in. subtili forā ipsius
erat inuisil z ad forās subseqntiū sola diui
inutē z opatiōe potat pduci. z iō ꝑ i p forā
forā illi. in illa dr i formis z ꝑ in defiatū
appetitū inltarȝ forāȝ qfusa dr z pmixta.
z hō pō sat uir ee i telli. z pbāre i hiic pōni
ꝑ cedit. qcedo ē qd in n fuit cāta sub forāȝ
diusitate. sic rōnes ad hc inducte ostendit.
ad io g qr p ob inquiz de textu. dd qr ce
lū stat ibi p ēpyreo. z si obiciat qr sepā
qnt dr tn appiuisse nō forata ee. dd qr si
cut artifex facit appere effcȝ pducendo n oste
dendo solū. sic i tellād ē qd ds fecit tn appe
re n solū i sepando cla ab iuicē sȝ i pdu
cendo. i qx pducto fuit cū distinctiōne z distinctō
cū pductōne. ad i o ii qd ob. q hugo
dicit p tm i telli elm tre. dd qr hc dic non
ꝑ forā tre q ia i eēt illi in. sȝ ꝑ qdam
aptitudine i qpletā q i erat illi pti m. ut pfi
cet. p mod forā tre ex eū mod p qp sicut
ad appllari ē noie ad qr ordiatur. in. n. illa
n potat n quodā mod balbutiendo descbi. qr n
dū qr p mo pfce expliceret. sȝ z i tells i ymagi
ne defic. Vn z i qr ipse subiugit de pmix
tione n ē hc dcȝ. qr i fuit illa oppōita forāȝ
distictō qiuctio. sȝ qr n erat ibi pfca forāȝ
distictō. ad io qr ob qr forā clares sunt
p im corli. dd qr uerȝ de forāȝ q dat m ee
qpletū. forā u illa qr hebat i formis m n
dabat s ee qpletū. z iō tn forās celestes qm
qpoitas q ee qpletū debuit pcedebat. l
pcede potat. ad io qr ob qr erat i ce

opiāi – rñspons

opacū et diaphanū. Quod quia non erat in perfecta opacitas nec perfecta diaphan. erat tamen in diuisis partibus, sed quia conditor ordinauit ex eis diuersas formas producere: hic diuisus et distinctionis modus quoniam preten bat diuersitatem formarum sic simulat quod ad corpus in una parte sit uirtus et in alia parte magis compactum salua forma uniuersale. sic intelligitur illa materia quam formam habebat magis admixta potentie. Ad id quod obicitur nichil est informe quod non sit in aliqua certa specie. dicendum quod licet uerum sit de eo quod est informe tamquam ens completum. sed materia illa non sic erat corporea quod esset completa in genere corporum. sed sic habebat extensionem et corporeitatem, quod non habebat perfectam formam actualitatis, sicut predictum est prius. Ad id uero quod obicitur de diuersitate appetitus. dicendum quod appetitus non semper sequitur formam completam. sed attenditur secundum appetitus indigentiam et aliquam dispositionem semi plenam, sed formalis sit talis appetitus quam consequitur dispositionem que est necessitas. sed talis non erat in illa informi, sed secundum quandam maiorem subtilitatem et uirtutem in partibus in erat dispositio longinqua ad formas diuersas.

Consequenter queritur de secundo articulo scilicet de principio materie quantum ad esse quod temporis ursat ingressio.

Primo queritur ad unum.

Secundo queritur ad quod.

Tercio queritur ad locum.

Circa primum sic proceditur. Et queritur utrum corporum celestium et terrestrium una sit materia quantum ad esse. Super nunc questio est utrum materia quantum ad essentiam. et quod sit una uidetur, secundum expositores nomine terre cum dicitur in principio creauit deus celum et terram intelligitur materia omnium uisibilium excepto celo empireo. ergo si illa una fuit et habuit aliquam formam non est supra uisum est. ergo uidetur quod celestia et terrestria ex una materia quantum ad esse sit producta. Item illa ex qua formata sunt corpora non habebat formam celestem nec elementarem ut contrarie adhuc. ergo si aliquam habebat formam. habebat formam adhuc communem et indifferentem. ergo uidetur quod eadem ad esse formale sit potentie celestium et terrestrium materia esse communem. Item extensio consequitur materiam non secundum suam essentiam sed secundum ad esse cum sit accidens. ergo si communiter reperitur extensio in corporibus superioribus et inferioribus, ergo uidetur quod una sit materia communis secundum esse in celestibus et terrestribus. Item lux est una communis secundum reperta in omnibus corporibus tam celestibus quam terrestribus, sed sit substantia siue accidens. ergo si forma illa communis sit non est in materia nisi secundum ad esse ut id quod prius. Item perspicuitas est una illis reperta in omnibus corporibus tam superioribus quam inferioribus secundum plus et minus. sed perspicuitas non tantum consequitur materiam. sed et formam et est materie non tantum essentiam. ergo uidetur quod in omnibus corporibus siue celestibus siue terrenis est ponere materiam unam secundum esse. Item uiam uidetur secundum esse secundum est in una. ergo per rationem luminosi et opaci et similiter ergo celi et elementi. Contra corruptibilia et incorruptibilia sicut uult philosophus non est materia una. sed corpora superiora sunt incorruptibilia et inferiora corruptibilia. ergo et cetera. Item que habent eandem materiam sunt ad inuicem transmutabilia. sed corpora celestia et terrestria non sunt ad inuicem transmutabilia. ergo et cetera. Item materia substrata priuationi et que non est substrata priuationi differunt secundum esse. sed materia celestibus non est substrata priuationi. in terrestribus uero est substrata. ergo et cetera. Item corpus celeste et elementare non tantum differunt formarum equalitate sed in distinctione. sed continuitas uenit ab unitate materie secundum esse. cum istam ad inuicem sit discontinua quod patet quia unum mouetur reliquum quiescit, uidetur quod secundum esse celestium et terrestrium non possit esse in una. Respondeo dicendum quod cum querit utrum corpora celestia et terrestria sit eadem materia secundum esse. hoc dupliciter potest intelligi. aut secundum esse quod materia habuit ante productionem. siue secundum esse quod materia habuit ante productionem. aut secundum esse quod materia habet. Si secundum esse quod materia habuit ante productionem. sic sine dubio una fuit materia corporum celestium et terrestrium. quia una fuit moles habens unam formam incompletam. Si secundum esse quod materia habet post productionem quod quidem est esse completum. sic absque dubio differt materia celestium et terrestrium quantum ad esse, tum quia sub una forma est corruptibilis sub alia incorruptibilis. tum quia sub una forma est substrata priuationi sub alia non. et hoc non solum facit diuersitatem in materia secundum esse quantum ad actum. immo et quantum ad potentiam ordinatam ad actum quia quo diuersitas non est in materia secundum quod est formis elementalibus substrata. nam et si materia subiecta igni et aeri habeat ad aliam et aliam esse actuale: tamen quia utrobique substrata transmutationi et priuationi et possibilis ad utrumque. ideo dicitur habere unam materiam secundum esse in celestibus autem corporibus et elementaribus non contingit hoc reperire. et ex hoc patet obiecta ad utrumque partem. Secundum nunc rationes que ostendunt quod celestia corpora et elementaria conueniunt in materia secundum esse, sequuntur de materia quantum ad illud esse quod habuit ante productionem. et que competitus consequenter ad id et sic sunt extensiones et perspicuitatis participatio. Ultima tamen ratio non concludit quia procedit per similitudinem de luminoso et opaco, et celesti et elementari. non enim est simile, quia luminosum et opacum sunt ad inuicem transmutabilia non sic corpora celestia et elementaria et licet de potentia transmutabilia sint secundum naturam non sunt nisi uirtute diuina. Rationes uero ad oppositum concludunt quod materia secundum esse non est eadem in celestibus et terrestribus post ipsorum productionem, sicut patet discurrendo per singulas. Aliter possumus dicere et quasi in idem redit. quoniam quadrupliciter potest intelligi, et essentialitas tantum aut quantum ad essentiam. aut quantum ad esse incompletum et completa remotum. aut secundum esse incompletum completiui

(right margin:) materia ... corrupti ... incorrupti ... non dicit ... nomine ...

(right margin:) sicut ... Doct ... dicit ...

(right margin:) aut secundum esse quod iam habet post productionem.

(right margin:) quia ...

Avicebron .2. fontis vite
quedam forme spiritualis et quantitatis et dimensionis

corruptum. aut ex se simpliciter completum. et sic distin-
guit in .4. quia quedam est substantia forme spiritualis tantum, quedam
forme spiritualis et corporee sub quantitate, quedam forme spiritualis
et quantitate et dimensionibus et sic suis partibus utitur. primo
modo dicitur esse eadem in spiritualium et corporalium. sicut supra
fuit ostensum. secundo modo celestium et terrestrium sive cor-
ruptibilium corporum et incorruptibilium. tertio modo corporum ele-
mentorum et eadem universaliter. quarto modo corporum
specie et numero similium. primo et secundo modo in eadem est in celestium
et terrestrium sicut prius rationes ostendunt. tertio et quarto
non. sic concludunt rationes inducte ad oppositum.

Secundo queritur de informi materia quantum ad tempus sue productionis.
Et queritur utrum fuit producta in die an ante
omnem diem. et quod ante omnem diem videtur per id quod dicitur
Gen. 1. In principio creavit creavit deus celum et terram. Con-
stans est sic terram fuisse ante productionem lucis sicut ipsa
scriptura insinuat. sed cum luce cepit dies. ergo ante
omnem diem fuit productio informis materie. Item
Augustinus .12. confessionum. informem materiam fecisti ante
omnem diem. Item Hugo de sancto victore .1. de
sacramentis. primo momento temporis in quo creata est omnium
visibilium et invisibilium materia nondum nox fuit nec dies.
Item ratione videtur. qualitas temporis debet respondere qualitati rei pro-
ducte. sed in prima materia non est producta nisi sub pri-
vatione forme. nec sub completa distinctione. ergo eius
productioni nec diei competebat nec nocti. ergo ante omnem
diem. Sed contra Gen. 2. Iste sunt generationes celi et
terre quando create sunt in die in quo fecit deus celum
et terram. sed quando deus fecit celum et terram. tunc creavit
illam primordialem materiam. ergo in die ipsam creavit. Item
creator omnium est deus lucis. ergo omnia que facit facit
in luce. ergo si creavit materiam in luce creavit et in die.
Item arguit manicheus. si deus creavit ad interne-
bris. erat in tenebris. quomodo ergo habitat lucem
inaccessibilem. si ergo hoc inconveniens. inconveniens est ipsum creas-
se in tenebris, et creavit in tenebris vel in die ergo etc.
Item nox et dies in mensura dividunt tempus. sed materia corpora-
lium producta fuit cum tempore. ergo cum nocte vel cum
die. sed non cum nocte. ergo cum die. Respondeo dicendum quod
creatio celi et terre sive operis fuit ante omnem diem. quia
ante ordinem non. quia vero ordinem temporis sunt diversis
diversimode sentiunt diversi. Quidam enim sen-
tiunt quod non fuit aliqua mora inter creationem et di-
stinctionis inceptionem. immo statim cum producta fu-
it illa materia et lux que diem faciebat. nec fuit
mora illa aliqua intermedia. aliis autem videtur quod
fuit mora temporis intercalaris inter creationem et
lucis factionem. et istud videtur magis consonum sanctis
expositoribus sicut patebit in deductione sequenti. unde primo

T[ertio?]

De tempore dierum

Hec opinio fuit Hugonis dicentis [illegible] ... quandiu autem in hac informitate permanserit
scriptura manifeste non dicit. non autem videtur dicendum
vel disponi ... ordine [illegible] nullam moram
fuisse ... [illegible] vel [ut] videtur dicere posse
hoc post illud factum fuisse et hoc factum nullam
nullam dilationem fuisse.

tamen potuit esse sine illis. non est ad hoc usque quod creatura fu-
it ultimum. Respondeo dicendum ad primum obiectum de textu
Genesis. quia creavit et quia lux sunt in scriptura et in dicta crea-
tio etc. et cetera. utriusque facto sive formatio. et sic exponit
Augustinus super Genesim ad litteram .5. non insinuat quod creavit celum
et terram. dicitur duplex vel in forma materie facies vel per formas
et species distinguende. Ad secundum quod obicitur quod deus est lux.
dicendum quod intelligendum est deum esse lucem spiritualem. sicut dicitur
quod est lux sapientie. et in hac fecit omnia que produxit.
quia omnia in sapientia fecit. et ideo quod obicitur de tenebris corpora-
libus non facit ad propositum. quia non magis est deus in tenebris
in loco corporali tenebroso quam in luminoso. Ad tertium
quod obicitur quod nox et dies in mensura dividunt tempus. dicendum
quod verum est sive esse quod habent. nisi quod id quod attribuitur
per revolutionem corporum celestium. sed tunc erat tempus sine mu-
tatione que erat in mundi partibus. et quidem mutationes erant
absque presentia corporis luminosi et absque umbra corporis
obiecti. et ideo tempus non erat habens rationem diei
et noctis ante formationem lucis. Si quis autem velit
sustinere oppositum. plane potest ad rationes que sunt
ad oppositum respondere. quod intelligant in simul ordine
nature non temporis. sed quod informis materia omnem diem antecessit.

Tertio queritur de illa informi materia quantum ad locum. et queritur
utrum habuit illa materia situm. et quod illa materia cor-
poralis habuit situm videtur per Hugonem de sancto victore. erat
firmamentum enim in medio in uno loco subsidens cetera
infima confusione permixtis et aliquatenus in modum nebu-
le oppressis. sed hoc non potuit esse absque situ corporali.
ergo etc. Item quod replevit locum videtur. quia celum
empyreum sicut dicit Beda cum ipsa materia corporali fu-
it creatum. sed constat quod est corpus intra se continens univer-
sam naturam corpoream alia continens. ergo vel erat va-
cuum vel ab illa mole corporea replebatur.
sed si non sustinetur vacuum, ergo videtur quod moles illa
replevit locum. Item videtur quod habuit sursum et de-
orsum. quia sicut dicit Hugo. prima materia quanto gravior
quanto erat subtilior tanto circa centrum pertingit. ergo erat
ibi circumferentia et centrum. Item in illa sicut ma-
gister dicit in libro .2. in partibus superioribus erant rariora
leviora et subtiliora. in inferioribus partes spissiores et gros-
siores. ergo erat ibi gravitas et levitas. sed per has
proprietates corpora habent locum sursum et deorsum. ergo
fecit id quod prius. Ad oppositum. non potest esse in loco
nisi quod est hic et nunc. et nichil est hic et nunc nisi quod est hoc aliquid.
et nichil est hoc aliquid nisi quod est individuum et omnino ta-
le est ens completum. sed materia illa non erat ens comple-
tum. ergo aptum nichil est in loco nisi quod est ens completum.
sed materia illa non erat ens completum. ergo in loco non
habebat situm. Item quod non replet locum videtur quia

nichil inane et uacuum replet locum. sed materia illa erat inanis et uacua sicut dicit ipse. ergo locum non replebat. Item quod non haberet duas positiones sursum et deorsum uidetur. quia iste sunt positiones per quas distinguitur et ordinantur diuisa corpora mundi in uniuerso. sed tamen non erat in distinctio nec ordo. ergo nec erat in hiis diuisa positio. Item rarum et densum sunt proprietates consequentes formas elementorum. sed tamen illa nondum erant forme elementorum. ergo non erat ibi grauitas nec leuitas. ergo nec sursum nec deorsum. cum hee positiones differentiam attendantur per illas proprietates. Respondeo dicendum quod quia materia illa erat moles habens extensionem et replicationem corporis habebat aliquid quod ipsa in loco erat et cum esset sibi corpulenta locum replebat. sursum cum ipsius distinctis gradibus haberet per subtilitatem et grossitiem. sed semiplena per se sursum et deorsum quodam modo. sed imperfecte habebat et non complete secundum rationes que ad istam adducte sunt. Ad primum ergo quod primo obicitur inane quod nichil est in loco et non completum. dicendum quod hoc est uerum. si intelligatur de completo perfecte. et tamen in loco est quamuis sit aliquo modo completum. nec tamen illa deducto perfectior. non est quod dicitur quod est. quod est hoc ad est completum. hoc non est firmum. nam ipsum indiuiduum et non indiuiduali habet esse magis completum et minus completum. Ad secundum quod obicitur quod non replebat locum. quia erat inanis et uacua. dicendum quod uacuitas loci et uacuitas materie est equiuoce dicta. uacuitas enim loci est per priuationem corporis continentis. sed uacuitas materie est per priuationem forme et complementi. accidentaliter tamen quod sic locus dicitur uacuus. aut proprie ut per priuationem omnis corporis. aut large secundum uulgarem modum per priuationem corporis solidi et sensibilis. sicut dicitur archa uacua propter absenciam panis et dolium uacuum propter absenciam uini. sic et intelligendum est in uacuitate materie quod dicitur uacua. aut quia non habet aliquam formam et sic nunquam fuit uacua. aut quia non habet formam ordinis perfectam et sic quamuis esset uacua tamen locum potuit replere quia erat extensa et corporea. Ad tertium quod obicitur quod non habebat sursum et deorsum quia carebat ordine et distinctione. dicendum proprietates ad illas rationes sic dicendum est. quod sicut illa tamen proprietates non habebat nisi imperfecte et se implente secundum inclinationes et longinquas dispositiones. sic et sursum et deorsum non habebat perfecte. habebat tamen quodam modo scilicet incomplete et per quasdam dispositiones quas habebat ad grauitatem et leuitatem. dicendum magis leuioribus fuisse in superiori parte et grauioribus in inferiori. non quod istas proprietates complete participarent. sed in quadam longinqua et pambula dispositione sicut supra ostensum est expositum.

Apparet ista sunt dubitationes de ... et primo quare dicitur quod dicatur. quia materia illa elementorum nomine terre appellauit moyses quia inter omnia elementa est minus speciosa. et hoc uidetur esse quod dicit hugo per terram hic elementum terre signari putamus. Item in principio creauit deus celum et terram. ergo non uidetur significare illa materiam informem illa generalem. Item si per terram significatur materia informis. cum illa contineat celum et terram. uidetur quod non bene distinguantur ista duo. Item hoc est quod supra ad istas et ubi non habemus aliquam informem materiam appellatam. scilicet nomine terre abyssi et aque spiritus ignis et aeris. Respondeo dicendum quod similiter sicut exponentes sunt de hoc ubi. In principio creauit deus celum et terram. uidetur tamen esse per nostras et per has differentes expositiones. una expositio est quod per celum et terram eandem notant materiam scilicet informem omnium corporum. prout in ea ipsa debebant fieri duorum corporum genera scilicet celestia et elementaria. sicut et ... In principio creauit deus celum et terram. id est materiam ex qua debebat fieri celum et omnia elementa. et ista expositio confirmatur per subsequentem litteram subsequitur enim. expositio qualiter terra est celum. et qualiter terra est terra. alia uero est expositio ab hac expositione ualde longinqua. secundum quod nomine celi uult intelligi spiritualem. nomine terre non corporalem. ut sit sensus. In principio creauit deus celum et terram. id est angelicam et animam primam. et hec expositio confirmatur per litteram sequentem. quia in secundo die productio celi corporei exprimitur. ergo in principio temporis sicut que fuit productio celi non fuit celi corporalis sed spiritualis. Tertia expositio que media inter has duas est expositio hugonis. qui dicit per terram intelligi terrenum elementum et per celum alia elementa que super terram erant quasi in modum nebule erant oppansa in una confusione per mixta sicut prius in una permixtione confusa erant suspensa. que eo usque in altum protendebat quousque nunc summitas corporis nunc pertingit et eo usque ... firmamentum.
Quarta expositio que communior est per expositores et planior est quod per celum intelligatur celum empyreum quod est angelorum habitaculum sicut angeli sunt creati per terram uero materia omnium corporum. inter ipsum empyreum sicut celestium sicut terrestrium. hoc expositio sequenti littere concordat. que exprimit de illa materia terra esse corpora celestia et elementaria. Et si tu queras quare illa duo distinguit plana est ratio. quia celum empyreum completum erat et in se ... habebat nisi suum cum suis ornatibus. materia uero illa incompleta erat et sub ... tamen ipsa que ea que ex ipsa facta erunt. et ideo debebat in spaciis temporis et per hoc patet quod scriptura distinguit illa duo ualde rationabiliter et elegantur. cum ipsa materia conditionis diuersas habent mensuras. ... adinuicem differentes sicut eorum differentie innotescunt et per

Non est magis esset ibi ...

h patet duo p obia. // ad 3 q q qr huis b
noibz applicata e. dd q et si ad h sat sufficie
ter pervidet magister iunia. pt tn d q si insinua
ipa m i formis ulic tribz noibz subtplia g
ditae se hrei, operata ad forma. ipa n. m.
dat fors fixione. et pp h applicatur noie t
rem q in terra alia plus ht debilitate. ppaz
m a for recipit sposit et opletoni. et p se est
qui tenebr. et ic sig noie abyssi tenebrose.
ipa et m adfor ht aptitudine et iclinat ad ita
qdam fluxitate qd sig noie aq // It qr de
h q dictu n. n. tenebre ad sut, sicut tenebra
nich e. g no e alicubi. g no ut q erat sup
facie abyssi // Ite si tenebr nich dic n ne
gones psencie lucis corl, cu abetno eet u
dre q lux corl no erat, abetno e vindre
q eet tenebra q sunt. It si tenebr nich
e. et q nich e, no pt ab alio dividi. g n potu
it d tenebra dividi a luce. cu qntz ht tyr
i lira ben. // It si tenebr nich e. et q n
e no vndic d. g tenebre no vndut
dno. Slr. dd q tenebr sp accip privatie. ut
puo relinqt q staca alicui ibi. tenebr sp ad
p suppoit i obliq. nuqm n. e tenebr n sit
ad q ob tenebr vn tenebr no dicat tm no
existnaa lucis, sz et cu h addit aptitudie
corpis illius, qz g tenebr puom dic: no
io dr ee fca. qz uo ad poit in obliquo no
no e etna. Si g alicubi dicat q tenebra
nich e. h of qnt ad id q dr tenebra i rec
to. sic dr cecitas nich ee. Si uo dicatur
q tenebre ad sut: ul q divise sut, ul qd
vndut dnm. h de ronie ei circa qd st. et sic
patet oba. Sz adhuc possz obia. qz hitz
nlt pcedit puoin. g si tenebr dic puom
lucis. prius fuit lux q erit tenebre. // R.
nox e dicta tpis. et n e p uo pma. sz septa
dicit q tenebras applauit noctem. g ut q
ssm dicat cu dic q tenebre n ad sut. Et
pp oz distinguis q tenebr pot dup iptari
pruoin, uno m. qz sup. dic lucis absentia.
et h m n se lucet. et sic nich e formalit loquendo sic
z i telligit septa. q tenebre erat sup faciem
abyssi. et sic i telligit aug. cu d. q tenebr no
ad sut, alio mo tenebra dic puoin lucis luna
prete cu pone illius i alia. et hoc mo tenebr
applatur umbra q resultat ex obitu corpis
opaci, et sic tenebra. et si aliquo mo sit pri
uatio: no tn e puo pura. et p hunc mod acci
pi in telli a luce ee divisa, et sig noie noctis.
et uulitas ad lucem creatoris, et gse hitum lucis
It qr dtz q dicit. alie q d erat opat i
ulro disponendo. h oim. n. opator redit aliqs
effectus. g si deus opat oia dispo ulro
cu opato ista fuit abetno. ut q in tra ab
etno produxit // It i sapiete opatore di
spo pcedit opom. g. cu deus sit sapiens
i oibz opibz suis. ut q nulla e opo debuit de
d dispo. re dd qd alquis i dictz h pro ex
positore. mltu eni lo impte du ipz etia
dispom uocat opatam. ipe n. extendit
n opous ad omes prouemus. et qm pater
gnando et pducendo ubu, oia i ipo dis
posuit. io largo mo sz ipo ipm abet
no dispo i filio opari dixit.

Prima a distictois opato etc. supra
egit magister de productione qntu ad prim
mle. In hac uo pte intendit agere de eius
opletae sine fcone. q adprim forale. et qm d
duplex e in forto in corl, qda gnal. qdam
spalis: gnal pforma quem oibz corlibz.
et h e forma lucis, spal. spal uo pallas
formas, siue clarit siue mixtois. io magister p
agit de forte siue pductione lucis. In hac
s. distictoe, sed uo agit de pductione cuiusl
alrius forme corl. i. d. xiiij. dic quoz deus
fiat firmamentum. et cetera aut. ut p agat deco
ceptu gnale — prius distingi in corlibz. h est
de luce. sz uo de spalibz forz distincbz. prim sp
tat ad op p diei, sed uo ad opa dierz gmcu
di dz a pr ista i tres ptes. In p detat
de lucis pductoe mse, in sa i 3 patoz ad e
effectu. s. dic q faciebat ibi. // h notā
du e q dies diusimode accip. In tertia in 3 p
ne ad eius prius. s. ad ubu p qd fiebat, ibi
p inuestiged e quo accipi sit. et c. p p
ht tres pticulas. In p detiat qn sit lux fca
qz an oia a. In sa uo ql fuit ibi. Si a
qlis ista lux. In tertia uo u posita fuit, ibi.
Si a qr ubi fca e lux. Dni. s. ipsi prim h
ht pticulas. In prima detiat de ipo effectu
lucis, sm dedic qntu ad spaciu. i sa qntu
ad distingendi mod, ibi. hic e nl ordo di
stictois dierz. In tertia qntu ad oplemtu, ibi
solz autem querem qr fcz e solis. scil pri
qua determinat de lucis formatoe p opatr
ad sua prim. qr quidc e pt opans p ubu, in
tres ptes. i prima ptc explanatur qlit in

¶ Quare tenebre sunt ad. vel
vide q nich quod i lib.

2m

intelligendum sit, quod deus dicendo fecit. i. primo investigandum etc. Iuxta explanationem quam dicat scriptura. s. per verbum in filio et per filium operari. Hic quem solum quid accipiendum sit. Initium non removet operationem preceptam insinuans aliam et esse expositionem ubi preceptum et hic facit ibi. sed dicere preceptum sic intelligere non posse etc.

Ad intelligendum huius partis in qua agitur de formatione lucis que est opus primi diei tria sunt consideranda.

Primum est de ipsa lucis productione.

Secundum est de ipsius lucis effectu et illustratione.

Tertium est de ipsius lucis commendatione et in ipso esse.

Circa primum queruntur duo.

Primum est utrum per illam lucem que dicitur esse opus primi diei intelligatur scriptura lucem corporalem vel spiritualem.

Secundo dato quod intelligatur corporalis est quomodo qualiter faciebat diem et noctem.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod illa lux que dicitur primo die fuisse creata non erat lux corporalis. lux enim corporalis est ad decorem et complementum celi syderis sive firmamenti. sed quod ornat et decorat aliquod non precedit nec debet ante ipsum fieri, cum productio firmamenti spectet ad opus secundi diei, videtur quod primo die lux corporalis non potuit nec debuit fieri. et sic fuit facta lux corporalis vel lux spiritualis. ergo etc. Item in enumeratione operum sex dierum intendit scriptura explicare productionem illorum que constituunt universum sicut manifestum est. ergo vel creatio spiritualis non potest angelis, sed est de constitutione universi, vel scriptura eorum non productionem insufficienter explicat et tradit, vel oportet per aliquod in principio exprimi. sed preter duo modos sunt inconveniens. videtur ergo quod scriptura explicat productionem creature angelice, sed creatura angelica fuit in principio creata. sicut ostensum est supra. quia prior omnium est creata est supra. ergo eorum productio exprimitur per productionem diei vel saltem formatio. sed opus prime diei non fuit nisi productio lucis. ergo per lucem intelligit scriptura naturam spiritualem. Item lux de spiritualibus et corporalibus dicitur per prius magis enim proprie de spiritualibus quam de corporalibus sicut dicit augustinus super genesim ad litteram. et propter hoc cum deus lux est et quanto ad ipsum magis accedunt plus habent de ratione lucis. ergo in productione lucis illa creata debet principaliter intelligi cui principale convenit. sed hec est creata spiritualis. ergo etc. Item lux in corporalis est ad ornatum pulcritudinis et talium et ad solatium hominum. sed primo tempore non erant plantae que foverentur nec alia que hic gloria et ulterior lux ad fieret obsequium. ut quod a deo frustra fecit sed cum ipse dicere

quod sicut non frustra facit. videtur quod per illam lucem non intelligitur lux corporalis sed intelligitur spiritualis vel spiritualis. ergo etc. Item si lux illa que primo die creata est erat lux corporalis. ergo diem et noctem corporalem faciebat. ergo videtur esse quod productio solis fuit superflua. Item si lux illa fuit facta corporalis cum esset bona debuit a divina bonitate in suo esse conservari. sicut enim exponit augustinus vidit deus quod esset bonum. i. quod placuit ut fieret placuit autem in suo genere permanere. ergo videtur quod si lux illa facta in principio quod adhuc manet. ergo si magne claritatis esset illa nullo modo esset quod se sensum nostrum latet. sed si ergo lumen et non percipimus sensu et visu ergo non est ergo lux illa non est. ergo numquam fuit. Sed contra hoc obicitur et ostenditur quod lux illa corporalis fuit primo die. primo quia ante formationem lucis premittitur quod tenebre erant super faciem abyssi. ergo si per abyssum intelligitur materia corporalis lux quam fecit ad expulsionem illarum tenebrarum erat corporalis. Item hoc ipsum ostenditur per multos expositores. et sic per beda. accedente luce paulatim et post spatium diurne lucis inferiores partes subeunte factum est vespere. sicut nunc usitato cursu solis fieri solet. ergo sicut non potest intelligi nisi de luce corporali. ergo etc. Item quod de luce corporali intelligatur videtur. scriptura numerat seriatim dies et constat quod dies isti sunt et quod dicuntur naturales. alioquin non essent insimul connumerandi. sed post formationem solis a quarto die in antea fuerunt dies corporales. ergo in illis diebus antecedentibus fuerunt dies corporales. sed tales dies non possunt esse nisi a luce corporali. ergo etc. Item quod non possit intelligi de luce spirituali. videtur quia divisio lucis a tenebris et formatio lucis et hic fuit totum in prime diei spatio. videtur quod lapsus malorum angelorum fuit absque aliquo spatio temporis intermedio. sed si ergo hoc est impossibile sicut supra probatum est ergo etc. Respondeo dicendum quod in hac questione diversimode senserunt augustinus et alii doctores. sicut et in questione de informi materie productione. augustinus enim voluit quod per celum intelligitur non spiritualem informem. et quia lux reddebat celorum conversionem per ipsam lucem spiritualem angelicam naturam formatam. dixit intelligi ad litteram. per diem vero dixit intelligi ipsius considerationem angelicam per septenarium dierum septemplicem considerationem. et per vesperam diei considerationem creature in se ipsa. quia creatura est sicut tenebra et per mane vero reductionem ipsius cognitionis creature in suo genere ad cognitionem que est in summa luce et collaudationem ipsius dei. et quia post perfectam cognitionem conversionem collaudare dei non cessat. ideo septimum diem sine vespere et in consideratione dixit

Beda.

omnis

divisio lucis spiritualis a tenebris et separatio [illegible] angelorum ergo sicut fuit

ad quod remittitur in littera de dis[tinctione] super capitulo [illegible]

non habere vesperam. ad hanc autem primam manifestandam sacra scriptura confert super Ge. ad lit. i. ostendendo quomodo multa dominus de illa sex dierum enumeratione quam magis operatus est de bonis spiritualibus et luci spirituali quam luci nostre. propter quod in predictis omnibus verbum eius lux dicatur. fiat, fecit, et factum est. In predictis volunt quod non dicitur fiat et factum est. et hoc ideo est. quia omnes alie res creature spiritus habent conceptum modum essendi. videlicet in sua natura producte et nunc in verbo dei, et in angelis in similitudine. cetera autem rationalia non habent non explicat modum essendi intellectualem in verbo et in se intellectuali. et ad hec adducatur quod ostendit ipsum primum esse conformatum sanctis scripture. quod et ratio et probabilis veritate naturalem fidei et scripture, aretto rationis [illegible] ullatenus et declarare ostendit. unde idem super Ge. ad lit. li. 4. hec enim quod hec sicut primus est obvius. quibus aliquibus libri nostre salutis asserunt. ut quod ipsi de rebus non veracibus documentis demonstrare potuerunt ostendamus litteris nostris non esse contrarium. quod autem de quibusdam suis voluminibus huius nostris litteris. i. catholice contrarium protulerint. aut aliqua facultate aut nulla dubitatione credamus ipsum esse falsissimum. Quantum ad hoc positio probabilis esset et rationabilis, catholici tamen tractatores, qui augustinum secuti sunt, positionem aliam magis approbaverunt. scilicet quod dierum distinctio esset naturalis secundum sensum, et primi dierum operatio esset formatio lucis corporalis tribus diebus [illegible] in productionem solis. et quia magis istam positionem insinuat textus scripture. et magis secuntur expositores, et illi qui augustinum libenter secuti sunt. ideo positio ista secundum rationem tutius est sustinenda. Secundum hanc igitur positionem dicendum est, quod scriptura per lucem illam quam die primo esse factam corporalem lucem insinuat. et concedende sunt rationes que hoc probant. ad illud vero quod obicitur, quod lux est ad decorem et ornatum celi. dicendum quod non [illegible]. sed prout est indistincte completa, sine materie et preter corporum celestium, stellarum scilicet et planetarum. et hoc non fuit ante diem quartum. ad illud quod obicitur quod conditio angelice nature dicitur in vi. diebus explicari. dicendum quod illud non oportet explicite dici: sicut et nec de lapsu angelice nature in scriptura legitur ystorialiter. sed magis allegorice. et ideo hec expositio scripture primum in modo agere de corporibus repararis sicut ergo [illegible] et per illa ut melius explicantur agit de la[illegible] et conditione et ratione hec de [illegible] que faciunt ad huius conditionem et [illegible] et quia in scriptura non agit de lapsu nec de conditione illa. aliter et posset dici. quod scriptura tradebatur genti rudi, que usus est sensu. ideo per corporibus sub vi. dierum conditionem [illegible] insinuat spiritualia, ideo tamen per hunc via per hec sensu adducenda spiritualia. hoc est sicut adeo illa insinuanda. unde non tradidit per formationem lucis intellectualis formatio nature spiritualis. sed principaliter tamen insinuat formatio corporis. et sic patet quod licet per ea prius sepe tamen spiritus videatur esse inviolatus, tamen est sufficienter et intellectus.

ad aliud quod obicitur quod lux principalis convenit nature spirituali. dicendum est quod illud est quod ad proprietatem vocabuli. non est tamen verum quod ad usum communem. vocata enim luce et intellectualis per antecedentia et specialis lucem istam corporalem. propter quod tamen productionem ad intellectualem et spiritualem. quia cognitio nostra incipit a sensu et sic docet dyonisius. ill. de di. no. ad aliud quod obicitur quod lux celestis est ad fomentum viventium et solacium animalium. dicendum quod lux non solum modo prestitit utilitatem immo etiam aliis in modis, quam fuisse nos latet, que et verum potuit et tunc prestitisse in terris et aliis virtutes et utilitates habent, quas nos ignoramus. et tamen eas habere non dubitamus. possunt tamen dici quod usus est fuit diem et noctem facere et non aliud illuminationem. sed ad dierum operum distinctionem. unde et si non faceret ad illustrationem. [illegible] precipuum erat. facere nec expressa distinctione ad illustrationem intellectus dum contra illa intellectus capit distinctionem dierum operum. ad primum quod obicitur quod superfluum fuit facere solem. dicendum quod fluminis est. quia si lux illa perfecte illuminaret et sole facta sint quod sufficiebat pro illo tempore dierum distinctionem. placuit tamen deo rebus ad maiorem perfectionem deducens, ut posset ad ornatum lucem facere pleniorem quam ut die faceret clariorem. et propter hec expressa lux sic mixta luce ad solem fiat in maiori lumine sicut dicitur postea. et per hoc patet quod obiciebat iste scilicet quod lux illa debuit manere. dicendum enim quod illud est quod mansit sed forma et tamen sed non oportet quod maneat sub illo statu, sed quod per formam erat. mansit autem in sole. quia expressa formatus est sicut innuunt expositores et melius patebit super litteram.

Ad aliud quod queritur illa lux faciebat noctem et diem et diem quo damasc. quod faciebat emissionem radiorum et contractionem. ait enim sicut primis tribus diebus reflux et contracto lumine dominio precepto dies et nox fiebat. et basilius in exameron. sed quia non solaris corporis motu. sed diffusione primi luminis modo se subducentis modo dei se reducentis. secundum divinam preceptionem dies fiebat et nox. et in veritate [illegible] et alii expositores. latini dicunt quod dies et noctem faciebat sua revolutione. et hoc sustinuit fuit in ante post positionem que dicit illam certa de [illegible] de paulatim etc. quia primo [illegible] dicunt dicendum est sic. per scripturam dicat. dicit de [illegible] luce ante

Thymeus. [illegible] c. xix. Si in qualibet lux illa fuit. et ita corporea an incorporea. corporalis rebus in invisibilibus illuminandis. [illegible] non luce corporea. [illegible] poterat. lux autem illa illuminabat tenebras corporales que erant super faciem abyssi. Beda. et magister dicunt quod erat nubecula lucida. Damascenus dicit lux [illegible] contractionem et emissione radiorum die faciebat nocte. idem dicit Basilius in exameron.

De reparatione angelice nature non explicite agitur.

vii. pr.

nebre. ergo simul fuerunt lux et tenebre. sed et tenebre. et si lux illa faceret diem et noctem per emissionem et retractionem radiorum, cum non sit simul emissio et retractio, non essent simul tenebre et lux, quod dico. Item separatio quam lux illa faciendo diem faciebat vesperam et mane. Quia si sola radiorum emissione fieret dies et sola contractione fieret nox, numquam esset vespere et mane. sed semper esset clarus dies, vel obscura nox. ergo ille modus dicendi non competit sacre scripture. Item emittere et contrahere radios secundum contrarias opposite. ergo cum sole per totalitates rivales sit ad oppositum. videtur quod lux illa esset rivalis (?) secundum ... hoc est absurdum dicere ... Item quod lux illuminet ultra est actus illius et motus. sed illa sua parte se ipsam privare sua necessitate. et illi opponitur quod lux ubi erat non poterat non illuminare. ergo non poterat radios suos contrahere. Item secundum modum istum sic, adhuc quod fiat motus glorie celi regularis et uniformis, non solum requirit lucis motores. sed congrua dispositio corporis mobilis et corporis spacii. ergo si adhuc non erat facta orbium distinctio, videtur quod nulla fieret huiusmodi revolutio. Item in corpore parte sua erat uniformis. si ergo motus est per illud ... dubitatio vel motu quo ... ad ... ut lux non moveretur. ergo non faciebat diem et noctem per suum motum. Item nulla corporis parte erat eque illuminabilis. ergo si lux illa ubique erat illuminabat, quamvis moveretur, continue faciebat. ergo non quod faciebat mane et vesperam. Item si per suum motum faciebat diem et noctem, et lux illa ante fuit producta quam mota, fuit producta ante omnem diem. ergo non fuit opus primi diei. Si tu dicas quod simul cepit esse et illuminare et moveri, quero ubi primo incepit moveri, fuit aut ab oriente, aut ab occidente, aut ex aliqua parte celi. Si ex oriente, ergo videtur quod primo fecit mane et postea vesperam. et hoc est contra scripturam, que dicit factum esse vespere et mane. si ex occidente, ergo videtur quod lux cepit in occasu, quod est inconveniens. si in aliqua parte alia, ut in medietate, videtur quod dies ille non habuit xxiiii horas, quod est contra expositores. et propter hoc est quod ulterius illa sit facta, et qualiter diem et noctem faciebat, dicendum quod sicut predictum fuit in principio, duplex est modus dicendi. Unde secundum doctores grecos, videlicet Basilium et Damascenum, alii secundum latinos, dixerunt, scilicet Basilius et Damascenus, quod lux illa emissione et contractione radiorum diem et noctem faciebat. hoc autem dicebat esse in potestate ipsius lucis, non per virtutem propriam, sed per preceptum divinum. sicut legimus in scriptura Exodi x. extendente Moyse manum in ce-

lum facte sunt tenebre orribiles in tota terra Egypti tribus diebus. constat enim quod in illo triduo sol erat in emisperio nostro habitabili, et tamen in terra Gessen et in aliis habitationibus regiones radios sue lucis emittebat. et terra Egypti radios eius lucis contrahebat. sicut et forte factum est in passione domini ubi sol dicitur obscuratus fuisse, et hoc totum factum est non natura, sed divino precepto. et per hunc modum intellexerunt doctores greci fuisse in illo primo triduo, et preterea inter- pretantur in ducere de naturali potestate in illo eos secundum auctoritates et sacre scripture non videtur convenire. quod dico illa lucis a tenebris non intelligitur quantum ad situm localem. sed quantum ad distinctionem formalem, sicut distinguitur habitus a sua privatione, et per hoc ab hoc situ in privatione. et processus erat et regressus. quantum ad regressum in ... dicitur fecisse mane, quod quidem fiebat radiorum emissione. quantum vero ad progressum in privationem, dicitur fecisse vesperam, quod quidem fiebat radiorum contractione. Alius modus dicendi est secundum latinos doctores, quod videtur esse probabilior, quod virtuti illi possibilis. scilicet quod lux illa noctem et diem faciebat suo motu, sicut sol sua facit actione. intelligendum enim lux illa facta fuisse, vel non est sol, numquam ex illa formatus dicitur esse sol, producta autem fuit secundum eam partem secundum quam est nostrum emisperium. et illud emisperium illuminando faciebat diem, et progrediens perveniet ad occasum, et fecit vesperam, et post deinde regrediens ad ortum fecit mane. Et sic illud emisperium noctem et diem faciebat successive, et vero emisperium nostrum alternatim faciebat diem ex una parte et noctem ex obscuritate illius materie, que erat in medio illius mundi, quamvis non esset adhuc in forma completa, tamen erat in illa parte condensata, ut preter partem umbram. sic et propter ... per sua raritate et quadam subtilitate poterat suscipere lucis influentiam. et ideo uterque horum insinuans scriptura dicens, divisit deus lucem a tenebris, quantum ad existentiam lucis in emisperio et tenebre in alio, dicitur esse vespere et mane quantum ad recessum a nostro emisperio et quantum ad regressum. hic modus tamen probabilior sustinendo. dicendum ad primum quod obiicitur in contrarium, quod non erat in ... spacii, non ... propter quod fieret motus et alie orbes, dicendum quod sicut sol in claritate illam lucem excedit, sic et in motus regularitate propter orbium distinctionem et complementum, sed tamen lux illa claritatem habebat sufficientem pro illo statu. sicut superior pars mundi quantum interior erat et ... sibi prebebat ad motum habilem, quamvis non esset in tanta perfectione in qua nunc est ether. Ad ... quod in ex omni parte erat uniformis. dicendum quod etsi ex omni parte esset in fluentia lucis

evi. ... (left margin)
... (left margin)
dice (left margin)
Damascenus (left margin)
quam sit dicit Aug. ... facit ... (right margin)
et uno (right margin)
puritate et (right margin)

lux moveri facit diem et ostendit vocem ... — ... lucis ... se diffundere ... ab ... conformis lucis sequens ut sic per ea ... sua revolutione diem ... illa inchoaret. utilitate ... — temporum distinctio mediante motu locali corporibus luminosis fit temporum distinctio. Divini operis venustatio ut celi et ... illustrent omnes partes orbis ... Representatio divini lumen ut sicut divinum lumen super opera sua ... sic et illud ... illuminat ... unam partem illuminabat ... aliam ... et sic faciebat admodum solis ex alia parte diem, ex alia noctem.

equaliter nata suscepit. illa tamen lux non poterat un
dique illuminare. sicut et sol non potest. et ideo est ex una
parte illuminabat. ex altera parte erat obscura. et quia
celum uniformiter erat dispositum. non possit
simul illuminari oportebat successive illuminari. et ideo o
portebat fieri noctem et diem. Si queras quare deus non
fecit lucem ita sufficientem quod undique posset illu
minare. dicendum quod si sic fecisset per illam lucem esset
illuminatio. sed non horarum distinctio nec temporalis
successio. diuine autem disposicioni placuit magis. quod
cantum pulcherrimum quodam decursu temporis ueni
taret. Ad id quod obicitur quod ipsa illuminabat et sic facie
bat. dicendum quod non sequitur. non quecumque illuminatio dies
appellabatur. sed illuminatione que erat in uno emisperio que
magis dies dicebatur quam illuminatio alterius emisperii
non propter id quod tunc erat sol. sed est propter id quod futurum erat.
Ad id quod obicitur quod ante fuit producta quam mota. dicendum quod
in die fuerunt duo scilicet uidelicet claritas aeris sub eo
suspensis et successio temporis. claritatem autem faciebat
lux. et dierum multitudine in ipso medio suspensis. et quia
lux simul est et lucet et illuminat simul cepit isto modo
dies cum luce. successionem autem temporis faciebat. uel
ipsa mutabilitas que erat in materia ante productio
nem lucis. uel et ipsa lux mota que erat dierum nu
bes lucida. et in utroque modo successio temporis simul
est luce incipiebat. uel ante et illa successive ad primum
diem spectabat. et ideo quodam modo dicitur dies formatio lu
cis. Obicitur preterea dies. non quod post dies ipsa lux per se
erit. sed quod simul incepit dies cum luce. quamuis eius motus
sequitur esse. secundum naturam. tamen duratione potest simul esse mo
bili incepit. Et si tu queras ubi incepit moueri. dicendum quod
ubi facta est. Sed et hoc ubi facta est. due sunt oppiniones. qui
dam enim dicunt quod lux illa facta est in meridie. et rationem
huius assignant dupliciter. unam quia lux illa facta est
in meridie post faciebat uesperam et postea mane.
sicut dicitur septimum. Et uidetur quod prius tendit ad occasum
quam redit ad ortum —— aliam rationem quia dicit per facta
sunt opera. et ideo dies et lucem fecit in sua plenitu
dine. et in meridie. et hoc uidetur sentire beda et alii
expositores qui dicunt primum diem a plena luce ce
pisse. et si tu obicias quod tunc a primo diei usque
ad mane non sunt. xxiiii. hore. respondent et dicunt
quod. vi. hore huius diei precesserunt successione
temporis. preterea rationem propter mutabilitatem ipsius materie et
post modum. vi. horas que est in initio prefixo. facta est
lux. que est corporis proprietatis in sui natura plena et perfecta ir
radiatione. ut potest in meridie. et est esset tunc tempus
equinoctii. usque ad occasum fuerunt. vi. hore. et per modum
usque ad ortum sequentis diei fuerunt. xii. et. vi. preces

serunt ante formationem lucis. post creationem celi et terre.
et in hoc est dies naturalis perfectus et integer. Alia op
pinio est. quod non fuit mora temporis infinita inter cre
ationem et distinctionem. Immo statim post creationem celi
et terre produxit deus lucem. ita quod postius non simul
creatione. et isti dicunt. quod lux illa cepit in oriente.
et sua reuolutione perfecta tendendo ab eodem puncto
ad idem fecit diem naturalem. et hoc uidetur. hugo. et alii. consen
tire —— ut enim quod non fuit mora infinita
inter creationem et distinctionis inchoationem quia incepit
in lucis formatione. et id uidetur satis probabile. ut ibi
cepit lux illa in die post non conditus est sol in die
quarto. Creditur enim sol quarto die conditus fuisse in
oriente non in meridie. et luna in occidente. et si
tu obicias quod prius debet dici facta est mane
et uespera. dicendum quod sic dicitur magis ut ita. mane
diem finem facit noctis et exprimit diem conditam olim
nitatem propter hoc quod non tamen dicitur diei initium. Immo
dicit noctis consummationem. et quia in principio lucis formatione
non precessit nox. sed statim lux in principio sui secundum suam
totam potestatem illuminare. ideo dicitur dies ille cepisse
a plena luce. a deo enim lucebat ibi ubi cepit.
sicut si esset in meridie. non dicitur fecisse mane. quod non
precessit dies. sed prius uespera que est finis diei
et postmodum mane. que est finis noctis. quia prius
fecit diem et postmodum noctem. et tamen hic modus
dicendi quod precedens satis est probabilis. nec facile
discernitur quis eorum plus habeat ueritatis. et ideo quod
istorum modorum dicitur. non est faciendum magis in.

Consequenter de essentia et quiditate lucis
queritur. et circa hoc queruntur duo. primo queritur utrum
lux sit corpus uel forma corporis. secundo queritur utrum sit forma
substantialis uel accidentalis. Circa primum sic proceditur. et ostenditur
quod lux sit corpus. augustinus in libro de li. ar. ii. inter corpora
lux primum locum tenet. Item augustinus super genesim ad litteram
li. vii. cum omnem corpoream naturam dignitate
precellit. per lucem tamen et aerem que in mundo precellunt
secundum corpora. corpus ad miscitur. Item augustinus in epistola ad
uolusianum [illegible] ingenti ista scilicet est nichil in
corpore ualencium cogitare. sunt ista grossiora. uidelicet
licet humor autem humus. sunt subtiliora. sicut aer et
lux. sed tamen corpora. Item hic in responsione. in spiritibus est respi
re spiritum quod est proprie lux. Ergo simili in corporibus uidetur quod
sit reperire corpus quod sit pura lux. Ergo uidetur quod illud
quod est lucidissimum in corporibus. sit lux pura. sed illud est
corpus. cum habeat extensionem sicut patet in sole. Ergo uidetur
quod lux sit corpus. Item lux in sole est in plena actiuitate
et perfectione multiplicationis sui. Ergo non uidetur quod sit permixta per
modum. constituit a sole esse corpus. Ergo uidetur quod ipsa lux sit cor:

Jt lux in sole n̄ mō locali motu diffusio ꝛ successio n̄ cor. s; lux illa q̄ p̄ creata fuit suo motu faciebat diē ꝛ noctē. g° erit cor. ꝛ ad appō dam̄. lum̄ ē q̄litas illus ꝯpius ignis. s; ulla q̄litas ē cor. g° lux n̄ ē cor. s; q̄litas cor. Jt dicit ph's. q̄ for̄ ē pn̄m agendi. g° q̄ mai° ē pn̄m agēdi ē maior ē for̄. s; lux int̄ cetā cor̄ ua ē maioꝛ actiua. g° vi q̄ sit p̄ for̄. s; nllm cor ē p̄ for̄ cū omē cor sit ꝯpositū. g° lux nō ē cor. Jt au. xij. sup ge. ad lit. lux est subtilissimū in cor̄e. ꝛ ob h̄ aīe uicinissimū. s; q̄ ē uicinissim̄ nobilissīe for̄e id maioꝛ pticipat rōm for̄e. g° ui q̄ ipa lux sit p̄ for̄. Jtē nlli cor̄ opp° ad pua- ꝑ q̄ cor̄ ē. s; uia sim q̄ lux ē opp° tenebꝛ puati°. g° lux nō ē cor. sz. dd. quidā nō attendentes n̄ ītt° ꝯsidantes uēba au. dixit lucē ēē cor. ꝑpō q̄ posuerūt ad cor ēē p̄ lucē. i. q̄ in eo n̄ ēē admixtū de tenebrositate m̄. sic ē cor solare a quo cetā cor̄ m̄di recipiūt illuiatōez. s; cū supra pbatū sit. qd̄ nlla sba p se existēs siū cor̄l' siū spūal' ē p̄ for̄. n̄ solus ꝯ. sat planū ē q̄ nllm cor pōt ēē p̄ for̄. ē ꝛ nllm cor ca reat extensione. ꝛ oīs extēsio fundē sup m̄ cor̄lē. nllm cor pōt ēē sn̄ m̄ ꝛ ītm̄ nllz cor pōt ēē p̄ for̄. si g° lux for̄ dicē n̄ p̄ ēē lux ipm̄ cor. s; id cor̄. si ēn̄ lux ēēt ipm̄ cor̄ ē lux sit ex se ipa seipaz mltiplicaē. id cor̄ posš se ipm̄ mltiplicaē ex se sn̄ appōne m̄ alindē q̄ ē ipō alic cācē. ē m̄ nō hāt educi n̄ p̄ creatōez. Ē iō aliť dd ē. q̄ sic huor ꝛ calor dup̄ accip̄. alū ēn̄ dr̄ut ꝑ̄petates siliq̄ue. Ē ctē. sic dicē huor ꝛ aq̄ ꝛ calor ipi° igs. ꝯ alū noiant ipaz sbaz sbcalē for̄. sic au. dīc q̄ huor ꝛ humi° ē ela ꝛ phi° dīit. ꝛ calor ē sba queda sbtil'. sic intellīgō ē ap te lucē q̄ lux pōt dici aut abstractē ꝛ sic noiat for ma cor̄s luīosi. ꝑ q̄ cor ē hē lucē ꝛ agē ꝛ sic dīc dam. q̄ ē q̄litas ignis. alū noiat ī cōcretōe ipaz subaz luīosā. ꝛ sic accipit ī illa dīone. s; q̄ tres sūt sp̄es igs. s. carbo ꝛ flama ꝛ lux. ꝛ p̄ huc mōd lo au. qn̄ dē q̄ lux tenz p̄ locū ī corbz. ꝛ q̄ lux ꝛ aer sūt cor̄ subtiliora q̄ uocat ēn̄ ī lucē q̄ nos uocam̄ ignē. sic exbz ipi° au colli ex p̄sse. ꝛ p̄ h̄ patet oba adutraq; pte. nam aucē ꝛ rōnes q̄ dūt ꝛ pbat lucē cor n̄ ēē. s; q̄lit ꝛ accipiūt lucē ī abstrōne ꝛ sic ps. auctes uō q̄ ad oppoīt īnducūt loqūtur de luce put accip̄ ꝯcretiue. Rōnes uō q̄ pbāt q̄ ad cor sit lux p̄ nō sūt cogētes. ad ī ē ēn̄ q̄ ob ꝯ mltitudīne spūaliū ꝛ cor̄liū. nō ē sile. q̄ lux spūal' cōis ē creatori ꝛ creatē. ꝑ analogiā ꝛ q̄ creator p̄ actus ē iō pōt repiri ī spūalibz. lux in ordīa actua ītrq; mēs hūt ꝯpositū m̄ n̄ de tenebrosō igno. cor̄pal' uō lux n̄ repit n̄ m̄ creata q̄ ad h̄ ut p se existat indiget sustetāte m̄. ꝛ iō n̄ pōt īueniri lux p̄a p totā exclusionē posšs m̄. pōt t̄n repiri lux p̄a p exclusionē opaci ꝛ tenebz. ꝛ sic ē ī sole. ad ē q̄ ob q̄ si lux sol' ēēt p mixta m̄ n̄ posš se mltiplicaē ꝑ se. dd q̄ p̄sēcia m̄ nō tollit actualitatē forme maxīe q̄n cor mltū hē desp̄e ꝛ paz dem̄. ꝛ q̄ ī sole ē hūndacia lucis q̄uis sit ibi m̄ n̄ ipedit ab actōe sua. ea aūt q̄ dn̄i hēe lucē in cōtra hūt p̄ ꝑcā ꝑ̄ pacē m̄lt se. nō q̄ solū lux sit ibi in m̄. s; q̄ cor̄ illa m̄ltū hūt de m̄ ꝛ p̄ parū despē. ad ē q̄ ob q̄ lux p̄ creata moita fuit diuisie ꝛ successiue. dd q̄ lux ibi uocat nubēla lucida q̄ ex cor erat ꝛ illa nō fuit creata ꝑ eo q̄ fuit ex p̄exīstēte m̄. for̄ lucis sibi dimit in p̄ illa ut educta. sic g° expedit ps q̄ lux p̄e ꝛ abstruere lo q̄do n̄ ē cor s; for̄ corpis.

Cōs q̄ ueīr lux sit for̄ sbal'. l' acn̄ ꝛ ad sit for̄ ac subal'. vi. por ēgnō sbe q̄ acc̄s. s; lux int oīns for̄s cor̄les desč p̄ fu isse creata. g° nō uīr actīs. s; sba. aū illa q̄ fuit ī cordiata. Jt for̄ sbal' ē nobilior q̄ acci. s; lux ē nobilissia for̄ cor̄liū. sic tūit us loq̄s dē au. g° cū m̄lte alie for̄e cor̄les sit sbe. uī q̄ lux ē nobilissia formaz cor̄liū. ~~sic ē m̄ltus loq̄s dē au. g° ē m̄lte alie for̄ cor̄l's sit sbe uī q̄ lux~~ sit for̄ subal'. Jtē lux in ēalia oīa cor̄lia maxīe assimilatur luia ēīne sic ostēdit dyo. dedi. no. ꝛ simul ytē ī uirtute ꝛ efficacia. g° si h' tot̄ ꝯpetit for̄ sbali q̄ acn̄ li uīr q̄ lux sit subal'. Jt nllz actīs ē cū sbe. s; lux corpis celestis ē pn̄m eductī aliq̄s ueque ꝛ sensibles q̄ sūt for̄ sbales. g° uīr q̄ sit sbal'. Jt nllm actīs ē p se uel ꝑ ipm̄ actiuum ꝛ nllm p se existens. g° sic p se n̄ ē ꝛ ~~p se~~ agere ~~uī agit~~ s; cor̄ luīosum ē luīosū ē p se actīn ē. g° uīr qd̄ lux nō sit ei actīs. s; sbal' for̄. Jt nllz actīs facit gdū ꝛ nobilitatē in rebz p̄ di stīns sp̄ecificas p̄ siz ipius pticipatōē.

Dispositiō situalis duo ꝛ cor̄a ī eod̄ loco seu ī spacio... duo q̄ hoc g̃ cor̄s extensionem.
Simul plā luīa posse ēē ī eodē aere medio. n̄ d. dp.
Emanatiō uirtualis ... uelocitas attractōis. q̄ sbito ... g̃ cor̄s tarditatem.
... diffusiōis. q̄ simul diffundit ... g̃ cor̄s arctatōem.
Operatiō uirtualis ... ad sp̄iritualitate abstrōis. q̄ mediāte luce ... g̃ cor̄s spacitatē.
ad sp̄iritualitate ... g̃ cor̄s ī firmitatē.

Nō q̄ differūt lux et lumē ꝛ splendor ... lux ... ꝯ deit. ... Lumē aūt ... in dyaphano ... splendor aūt ... ex reflexione radij ... ꝛ splendor ... ex reflexione radij ...

maiorem et minorem. Sed corpora media [quibus] magis et minus
participant de luce, sunt magis et minus nobilia
quam ad esse simile et sic dicta, sic patet respectu quod
duplex in corporibus mediis, quod ipsorum est lucem esse actus
corporis luminosi. Quod non est de ratione actuitas in
actus. Sed lux est de compositione coloris, quia color sit
actus non sit aliud quam lux in corpore. Quod autem
color sit actus lucis et forma actualis. Item
nichil est per se obiectum visus nisi actus, quia omne obiectum
visus potest in tota sua qualitate. Sed lux se ipsa non
percipitur sensu visus, et est id quo mediante
cetera sentiuntur. Sic dicit Augustinus super Genesim xii ad litteram.
Quod lux est actus. Ait enim Augustinus sic: visus agit
purum lucem, auditus lucem in corpore in subtili
simo aere; deinde lux mixta in aere caliginoso;
deinde est corpulentior humore; deinde cum
terrena crassitudine; et sic v. efficit. Item
quod augetur in aliquo salva essentia et natura, ipsum
est actus. Sed lux augetur in corporibus per se luminosis,
sicut dicitur Ysaia xxx: erit lux lune sicut
lux solis, et lux solis septempliciter. Quod lux non est substantia
sed actus, cum substantia non recipiat magis et minus.
Item sic ignis [illegible] lucet [illegible]. Item ma-
ior est virtus in ipso luce quam calore sui calefa-
cere. Sed caliditas est qualitas activa ipsius ignis.
Quod luminositas. Item si lux in igne est forma sub-
stantialis, aut quod ultima et completiva, aut est ultima et com-
pletiva si est forma ultima et completiva. Quod non videtur quod ignis
distat a celesti non, nec quod aliqua luminosa dif-
ferant specifica differentia, si est forma est ultima. Quod
minus est forma perfecta quam ignis specificatur cum forma
ultima completiva sit in se perfectissima. Quod similiter quod
in igne lux sit nobilissima forma. Si quod in celo
est forma ultima sunt quod digniora sunt nobiliora
sicut corpora elementa quam celestia. Quod si similiter est
relatum et cetera. Item in activis qualitas est imme-
diatum principium actionis. Unde forma substantialis agit tamquam
mediantibus qualitatibus activis. Sed lux est immediatum
principium actionis. Quod videtur quod lux sit actus. Item
primo est quod in hac questione sapientes opinantur
contraria sapientibus. Quidam enim dicere voluerunt quod lux est
actus corporis luminosi sicut sapientia sua, que est
lux spiritualis, est actus ipsius anime et sic calor est
actus corporis calidi et calor est actus corporis calidi.
Dixerunt enim quod sic se habet corpus luminosum ad lucem
sicut anima ad cognitionem, et sic corpus calidum ad
calorem et sic corpus calidum ad calorem, quoniam per
[illegible] ipsius sentiuntur et per ipsas operatur. Secundo
sicut dicta forma non est intelligibile, non quod ad esse primum

sed quod ad esse suum sic sciam et gratiam nobilissimam formam
ponunt quibus actum dicuntur et sic pro
magna parte rationes evadunt. Sed quoniam sicut scrip-
tura lucem inter ceteras formas per excellentes commendat
et catholici doctores sicut Dyonysius iiij de divinis nominibus
et Augustinus in multis locis et philosophi in principali opere
dei in corporibus luci attribuunt. Ideo lucem magis
esse substantiam quam actus sentire videtur et ideo est alia
positio quod lux est prima forma substantialis corporis quod maiorem
et minorem participationem habent dignitatem et dignitatem
esse in genere entium. Unde in nobilissimo corpore
sicut est empyreum est principaliter luminosum in tantum ut sic
terre maxime opacum. Item media non
quod sunt magis et minus nobiliora participant plus
et minus. Et quod omnia corpora inferiora participant, sed
sancte de plano ostenditur. Quod lux est forma opaci
quod per multam condensationem et politionem possit effi-
ci luminosum. Sicut patet cum de cinere fit vitrum et de terra
carbunculus. Utrumque autem horum per totum nigrum
est et est valde probabile. Nec de facili improbari
potest. Sed adhuc in eius consideratione velint quod istam positionem
totam veriorem sit sustinere quod utique hanc fundam
tam sint sibi ad [illegible]. Verum est enim quod lux cum sit forma
nobilissima inter corporalia, sicut dicunt philosophi et sancti, si
est participationem maiorem et minorem sunt
corpora magis et minus entia. Et substantialis forma simpliciter est
non quia cum lux sit per se sensibilis, sicut [illegible] opa
di. Sic et augmentabilis et diminuibilis salva
forma substantialis quod ipsa habet formam non actualis. Ideo
non est ad intelligentiam et aliud et ideo non quod sicut
lux in corpore est principium coloris in ipso corpore [illegible]
quod color est actus et passibilis qualitas et [illegible]
participat. Sic et lux in corpore luminoso est principium eius
fulgoris, qui ad modum coloris est actus et
mediante quo luminosum corpus a sensu apprehenditur.
Et sic dupliciter lux percipitur uno modo lux dicitur
ipsa forma que dat esse corpori lucido et a qua lumi-
nosum corpus primum est activum, sicut ars movet et reg
ulanter, alio modo lux dicitur esse fulgor qui est cor-
poris luminosum qui consequitur existentiam lucis in
tali modo. Et quod id est obiectum et oppositionis istarum et sic
est activitate completum et sic per [illegible]. Ad questionem
proponitur primo et pro magna parte [illegible]. Ad obiecta vero
enim ostendentes lucem esse substantiam formam, procedunt
via alia. Ex quibus quibusdam ad quos satis de
facili respondi potest. Ad id enim quod primo obicitur quod
lux est de compositione coloris, dicendum quod lux non dicitur
esse de compositione coloris, tamquam principium [illegible]
ad id quod obicitur quod est forma sensibilis. Dicendum quod non sentit

Ad secundum quod lux nondum [illegible] est de compositione coloris [illegible]
sed [illegible] effectum et accidentia [illegible] forma [illegible]
effectum [illegible] activum.

ratione sue essentie. sed ratione fulgoris vel coloris eam in-
separabiliter concomitantis. maxime ubi est vehementia lucis.
Ad 1m quod ob quod augetur. dicendum est quod augmentum dat
secundum rationem fulgoris non ratione lucis que est forma substantialis.
Si non recipiat magis et minus habet tamen in medio inter ex-
tremum ~~sed non recipiat magis et minus~~ esse ipsius
tamen. et hic maxime verum est de formis generalibus in
quibus magis consistit communitas analogie quam magis
et minus. et propter hoc potius quam univocatione. Ad 2m
quod ob quod calor non est forma substantialis celi. dicendum quod non est
simile. quia non est tante dignitatis et perfectionis forma
caloris sicut forma lucis, plus recedit autem a contrarie-
tatis corruptionis et alterationis. Ad 1m quod ob quod
non est forma ultima ignis. dicendum quod si lux posset esse forma
substantialis corporum specie diversorum ut potest celi et ignis et ne-
cesse est forma ultimo completiva, ideo ex hoc non concludo quod
non eius sit nobilior celestium, non ex hoc potest con-
cludi, quod alia forma sit nobilior forma lucis, quamvis
sit ultior forma et lucis cum potest in eodem cum alia
forma non posse sic disponi in perfectione quanta sit perfectio per
ultimas formas. sed potest tamquam forma communis aliis formis
continuativa et dans ei agendi efficaciam, et propter hoc attendi-
tur eius forma celi magis in dignitate et excellentia.
Et quod ob quod forma ultimo completiva nobilior est. hec
vera est ubi forma illa habet completivum et perfectiva per ultima. sed
non forma omnis habet perfectiva per ultima. et [illegible] ad
quod hic veritatem habet ubi utraque forma est communis et ultima est
in suo potius esse. sic autem lux non est in igne et celes-
ti corpore. Ad 1m quod ob quod est immediatum principium
operandi. dicendum quod non cogit ratio ut videtur. forma enim
substantialis per se potest posse agere ut [illegible]. sed quia ex hoc non
de facili invenitur talis, quamvis non invariabili-
ter in forma lucis possit esse, cum sit maxime activa,
concedi potest quod quamvis lux intimus perfectiva est sic
substantialis forma, tamen fulgor ille quo [illegible] istrabili-
ter operatur [illegible] sic [illegible]
[illegible] corporibus.

Consequenter queritur de lucis effectu et irradiatione
et circa hoc queruntur duo. primo quod videtur lumen quod
exit a corpore luminoso sit corpus. omne quod per
se movetur localiter et diffusive est corpus. sed radius sive
lumen egrediens a sole movetur localiter, ut potest ab
oriente ~~ab~~ in occidentem. ergo tamen radius quod lumen est
corpus. Item non repercutitur vel repellitur a corpore nisi
corpus, et non potest esse [illegible] corpore movetur. sed lucis et ra-
diorum fit repercussio ad [illegible]. ergo tale lumen
quod radius est corpus. Item [illegible] est ex confractorum
et [illegible] corporum. sed [illegible] lucis
ad speciem [illegible] fit radii ex inflexo et [illegible]

fractio. ergo videtur quod tale lumen quod fundit sit corpus. Item
omne quod habet trinam dimensionem est corpus. sed lumen in me-
dio habet trinam dimensionem. quia diffundit per omnem po-
sitionem. nec tamen est in superficie. immo et penetrat ae-
rem usque ad profundum. ergo videtur quod lumen in medio
sit corpus. Item dato quod sol esset et esset inter ipsum esset
spacium vacuum, cum sol potens sit ex virtute lucis
absque adiutorio extrinseco lumen suum diffundere,
non habet resistentiam, et in illo spacio vacuo nullam
habet resistentiam. ibi tamen lumen suum diffunderet. sed
lumen illud non esset in alio corpore subiecto. ergo videtur quod
esset substantia per se existens et non spiritualis. sed constat quod corporalis.
Item quia potest generare corpus, scilicet ignem per suam multiplica-
tionem. ergo lumen in medio est corpus. Ad oppositum philosophus
in 2o de anima, lumen neque est corpus neque defluxus corporis.
Item hoc ratione videtur per suum oppositum. lumen enim oppositum te-
nebre privatio. si ergo privatio non est corporis sed forme, lu-
men non est corpus sed forma. Item hoc videtur per motum. nullum
enim corpus movetur subito per locum. sed lux subito advenit
quia in instanti ab oriente venit in occidentem. ergo lumen
non est corpus. Si tu dicas quod non movetur subito
sed repente movetur. [illegible] id est imperceptibili-
ter spacio in maiori spacio possit sentiri successio
sicut patet in sono. ergo etc. Item nullum corpus
velocius movetur quam corpus motu primi, propter quod ille
motus est perfectissimus omnium motuum et ideo veloci-
ssimus. sed lumen ab oriente in occidentem multo citius
movetur quam moveatur orbis primi, quia lux ~~non est corpus~~ in in-
stanti et illud saltem xii horis. ergo lumen non est corpus.
Item nullum corpus simul et semel movetur ad oppositas partes. sed
lumen simul et semel movetur ad partes oppositas, quia diffundi-
tur sursum et deorsum, ante et retro, a dextris et a si-
nistris. ergo non potest esse corpus. Item impossibile est duo corpora
in permixta et in se se augmentacione esse simul. sed lumen
cum aere est permixtum et ipsum aerem non augmen-
tat et tamen est simul. ergo non est corpus. quod autem impossibile sit duo esse
corpora simul et philosophus dicit. et ad hoc sunt rationes que possunt
obici ad presens. quia inducunt inquisito [illegible] de impe-
netrabilitate corporis gloriosi. Item nullum corpus habet suum
esse in fieri continue. quia continue egreditur a sole sicut
dicit auctor. ergo impossibile est corpus esse. Item si lumen esset
corpus, aut est ex nichilo aut est ex aliquo. si ex nichilo ergo est crea-
tum, ergo lumen est a solo deo, quod impossibile sit dicere. si ex
aliquo, [illegible] ex quo. aut exit ab eo [illegible] aut [illegible]
in quo suscipitur. constat quod non exit in quo suscipitur. quia
lumen non producitur ex aere, tunc enim ibi posset manere
recedente sole. Si ex corpore a quo emittatur ergo videtur quod
corpus luminosum in emissione lucis ad partes debet
[illegible] et sic videtur quod iam sol deberet esse consumptus.

an qualitas corporalis. Secundo dato quod sit qualitas, utrum sit substantialis vel accidentalis.
Circa primum sic proceditur et ostenditur primo quod lumen quod
exit a corpore luminoso sit corpus.

Quod dicitur non est corpus [illegible] lumen solare ad aerem [illegible]

est corpus. sed lumen in medio diffusum per generare corpus

philosophus in 2o de anima

opinio auctoris [illegible]

philosophus [illegible]

[illegible] philosophus

sed lumen in aere est suum esse in fieri continue

Circa ad propositum dicendum intelligendum est non quod circa hoc .iiij. sunt opiniones. Quidam enim voluerunt dicere quod tam lumen quam radius in medio corpus est et egressus ipsorum radiorum ab ipso sole est sicut egressus rivulorum a fonte, sicut enim a fonte procedunt rivuli qui sunt corpora et eleuantur a fonte, sic dicunt esse in radiis et sole. Et si tu obicias eis quod ubi quando sol et aliorum luminarium iam esset penitus consumpta, dicunt quod sicut non consumitur fontis, pro eo quod sicut fit emissio ita et fit restauratio, sic dicunt quod non consumitur sol, pro eo quod sicut exit emittit lumen suum in terris. Sic igitur radiorum vapores ad se trahit sicut ex quibus restauratur. Sic corpus aliud [illegible] ita ut nec deficiat nec decrescat, et hoc insensibiliter. Propter tamen ista est contra philosophiam, quae dicit corpora caelestia esse omnino incorruptibilia. Secunda vero positio est quod lumen est corpus et similiter radii, et processus ipsorum radiorum a sole est sicut ramorum a radice. Magis sicut ita esset quod statim radix se producit arborem et adhuc manet virtute. Sic forte sunt in proposito et sicut radix non diminuitur si ita producit arborem, et tamen dicitur super ramis ab illa tamen radice exire sicut quasi denuo egrediatur, sed quasi a sua origine continuatur. Sic dicunt et in solis radiis se habere. Cum enim ex sole tamquam origine et principio lucis fiant, similiter cum hac multiplicatione radiorum sibi cedit, et ita sol continue illos radios emittit, quia illi radii numquam separantur a sua origine. Sed sic sol motus sic radii extenduntur, non novi generantur, sed colligit eos radios quos emisit a principio super terram et caelum. Et si esto quod sol obscuraretur, sicut in passione Christi, credit esse tamen quod oporteret extunc radios renovari et denuo causari, si corpora essent. Tertia positio est quod tam lumen quam radii in medio corpore est et productio est quod adfore est a sole. Quod vero ad illud cum accedit, accidit et dicunt enim quod hoc spectat ad perfectionem universitatis, ut sicut est aliqua causa quod adfore in medio est accidens ut angelus, quid quod adfore est a deo in medio est accidens, ut angelus. Et sic eodem modo est ad unumquodque. Et tertium genus est quod adfore est accidentium, et ideo tamen ad motum accidentis. Sed id non videtur probabile, cum deus numquam esset minus perfectus quam est forma alia quam. Sed quia hanc tamen positionem specialiter dicit aliquis improbabile esse originem lucis ex luce, et tamen sic improbatur per hoc quod dicunt lumen in medio esse corpus, tamen propter ipsius diffusionem, quae subita est, tamen et propter coexistentiam tamen aeris, quod in permixta est, tamen et propter ipsius productionem, quae nec est ex materia nec umquam separatur ab eius continentia, immo sicut continue est ita continue generatur, ut dicit alius, quod lumen habet permanentiam per continuam solis influentiam. Quarta positio est quae communis est et philosophiae, quod

lumen et radius si noceret illud probare quo aliud habet originem, non est corpus nec corporis defluxus, sicut rationes ad hoc inducte ostendunt. Si autem dicatur radius aer illuminatus, sive diameter, et lumen aer illuminatus sive profunditas, sic isto modo radius et lumen potius dicuntur corpus, prout tamen proprie accipitur lumen et radius in medio, corpus non est. Ad id quod obicitur quod per obiectum quod motus localis dicitur, quod sicut motus videmus in specie generata a colore, quod duplex motus est, et unus motus est per diffusionem procedendo a corpore obiecto usque ad spatium. Alius autem motus est quod videmus in speculo, ad motum corporis obiecti, et primus non est motus localis sed generationis. Secundo vero motu non motus proprie sed per accidens. Sic intelligendum est in proposito quod motus luminis quod est per accidens ipsius a corpore lucido, non est proprie loci mutatio sed magis luminis generatio et diffusio, et propter hoc percipitur quod fit subito in spatio quantumcumque magno. Motus vero alius, qui est per delationem ipsorum radiorum super terram cum ipso sole, iste est solum per accidens, sicut nos videmus ipsa ad motum sui principii influentis, et tamen virtus corporis non est. Sic intelligendum est de alia, quod sensus ad corpus luminosum per modum virtutis in fluxu. Ad dicendum quod sicut lumen quod ex ipso provenit lucem igneam et non ponimus musicale organum ignis esse quod ex ipso est lumen, virtute vero magis illius. Ad id quod obicitur quod radii repercutiuntur a corporibus, dicendum quod repercussio ab aliquo potest esse duplex. Quaedam ex collisione duorum sibi invicem obviantium, sicut pila repercutitur a pariete. Quaedam ex repercussione virtutis agentis, et sic repercutitur radius a corpore et opaco. Sol enim sicut quoddam corpus luminosum habet virtutem diffundendi lumen usque ad spatium determinatum, cum sit virtutis finitae, et quamdiu se protendit illa virtus, semper multiplicat lumen si susceptibile sit per aerem. Cum vero ante terminationem illius virtutis obviat aliud corpus, quod non est perspicuum aut susceptivum, sed ipso quod lumen non potest se multiplicare in ante, sed multiplicat se retrorsum, in virtute corporis resistentis sed ex virtute primi moventis. Vel cum fit repercussio radii tamquam mora aliqua sit primi moventis. Sed prima virtus radium producens, quia vero accepta ab aliquo potentia radium reflectit, et secunda accepta ab eadem per reflexionem variatur, et ita radium movet quod enim in proposito est non corpus aerem movens, dicendum quod si est aliquid tamen corpus, quod sit speculum sed est verum. Si autem est tamen non corpus, quod quasi indiget corpore deferente, sic absque dubio repelli potest. Sicut patet ex luce et manifestum est in imagine quae relucet in speculo, propter quae apparitionem probabiliter ut ad est corpus opacum, si enim esset solum modo

uisum pte q e cor puum tm sunt spes zuo
redunt ad oculum sic p3 p scn exprimentu ad
i q ob q fit nisi fracto et refracto radiorum. dd.
q pter d ione aeris ouenti qui ex uirtute radiorum
ibi aggregatum hz subtiliari et moueri ratione illi
dmi et radij ofringunt ex multiplicate ex oppo
uias peressum et regressum. fit quedam multiplicatio
et aggregatio luis et subtiliatio aeris ex cor ter
sum ex qua contingit effectum calorem radijs intendi
et igne ide pcalorem intensionem exacie sic sb
tiliato generari ad i q obi q lum hz tri
na dimensione in medio dd q dimensione pot
hre ad duplicem ul ex se ul ex ratione eius in quo est
si exse sic e cor si aliunde no oz sic ei hz tri
na dimensione allato [illegible] inuie q sunt
alle intr ter ad i q ob q si ee soler
ee uacuum q illuminaret dd q licet li aliq
dixint tn no ui ad n pbabile. phs enim
contr sentit in so tractatu cum dic q pvacuum n
e uide. et au sili. i. xy. q feil ipm. dices sic. v
lux ee si ee n sup ee eminendo et illustrando
p ro r q h q cum lumen sit for cor p indigz me
dium. et si tu dicas qd impediat dico q pter
no e pp presenciam imped sz pp absenciam
adiutorij. sicut si aliquis hz magna fam et caret
cibo no pot comedere. no qz impediat sz qz no
adiuuat. ad e q ob q lum generat cor
q lum no agit ppa uirtute. sz uirtute cor
uiosi col aut luiosi no educit col ceptum
add sz solum mo ad formam. et id cum lumen
sit g p q agit n oz lum ee col. sz sufficit
q sit forma corpalis. so q uti lum sit
for sbal ul accntal. et q sit for accntal uidet
q aduenit iam opleto in esse accntale. sz lum
aduenit aeri iam opleto in esse. g e acciis. it
q adest et abest pp sbi corruptione e accns. lux ad
est et abest pter eius corruptione qz sbm est etc.
it sic se hz color ad cor tiatum i se hz lumen
ad cor transparens. sz color e accns i cor terato
g lum e accns in cor transparenti. it si
unum opporter i sbo existes e accns et reliquum
e accns. sz obnubilatio acut ipi aeri. g pt
ratione et illuminatio. it ipo e duo acci ei de
spi ee in eod sbito. qz accns nihil p sbm
i quo e. sz duo lumina sic dr dic sunt i eode
aeris me. g ipole e lum ee accns aeris.
it accns cum generatur ex ppis pncipijs sbi
dicitur et cum resoluit i ipm sbm. sz lum n edu
cit ex aere n resoluit in aere. g lum n e acci

des aeris. et constat q e in aere. g si eius n est
accns. nulli e accns it nullum accns transit for g dr ey p sbm
a subo i sbm. sz radij mutant a luna pter aeris
tactum. et lum solis. g lum accns ee no pot.
it nullum accns mag i mo sine moto g io quo e.
sz radij manent i mo moto aere. g radij accns
n e. si tu dicas q h e pp h q lum i me hz
ee spuale sic ydolum. ob z h q radij et lum
hz ibi opationem realem et pm opatus rl. g uf
q sit i rl et ee n spuali et abstracte. Ideo
ad pdictorum intelligentiam e notandum q q ee ii tplex e no
duc dd. hz qz supponit lum i me ee form
sm qualitate aliquam. quidam ei dnt q lum in
medio e sba. existit tn i medio p mod accntis
qz n e ipi aeri sbal. et h dnt pp h q generatio
luis a luce e p ma corruptionis. et io cum lux
sit sbal in suo fonte dicunt lum sbal ee in
medio. lz mod essendi hat accntis. maxime cum
luis et lucis no uideatur alia essencia esse sz
solum mo differre uideantur p mod essendi. sive
p esse. sz qz lum e i me ita q potissime fertur
et faciat alia sentire io e contra pos. q lum i me
e accns. no ei cum accntiis luioso n i q fulget
d e ita e accns p opationem ad pm aq
dnt et q e accns p oparationem ad sbm i quo qz
aduenit iam opleto et pot adesse et abesse pter
sbi corruptione. et i plenam ratione accntis hz lumen
i me. n tn p oparationem ad id cuius accns ei hz
opare ad subiectum. sic ad sbm et ceteris lum no
i sbus duobus modis hat opari ad sbam no
tn ad eumd. qz ad esse opatur sic ad sbm. qz
e i illo. ad cor luiosum sic ad pm qz e ab illo.
Sz qz lum put e i me existens hz se ipo sensibile
itaque positum sup sensum se sensum facit et ueniens i sensum
pter medium hz sine confusione multiplicari sm
pm dyo io e terca pos q lum i medio
nec e sba nec e accns. pter qz n hz ibi ee n ile
et in e ee conterum. sz spuale et abstractum. unde dnt q
sic opat spes coloris i me ad colorem existentem i medio
i cor obito sic lum ad lum ad existentem i cor
luioso. sz cum lum i me no solum hat opationem
spualem tantum. sz et rle inon illa. n solum i aere
ul ee in aere p mod spualem sine ee i pmo
dum hitus. sz et aliq m ee rle. et n uf q illud
n sufficiat dicere q uis uideatur ee ui ualde
uisile. p. intelligendo e q omis modi pdci
ad ueritatis inse continet. et ex oibus hijs elicitur
una ueritas integra. q pz sic. lum ei i me
dic uirtute actiuam ex dicere ad cor luioso p

luminoso
minerale

q' cor luĩosũ agit et ĩprimit ĩ inferiora. et h' ẽ virtus sp̃alis ipi cor et de h' dic dam. q' lumẽ q' ẽ ex igne n̄ ẽ ad m̄i ipi ignis. ul' actuale / s3 virtus ei naturalis et spirituali sic pz in auctore inducte ĩ p̄cedenti p'lo et h' virtus nõ ẽ sensu p̄cep' . nec solum ẽ opus in sensu visus s3 et fac' ad eductionem om̄ sensuum ĩ actum / sic dic aul' . vij . sr . ad lit. q' h' ĩ quadam auctoritate p'us inducta sic et dicit ph'i / q' cor' celeste mediante suo lumine ĩ fluit usq3 ad p̄fundum terre / v' mixta cor' generari h'nt et q' ad h' v'm dicit / q dicit q' lumẽ d' sp̃ale / actuali ad aerem operata . sic virtus agentis ad defini's quodam mõ actuali operatur / n̄ solũ ã lumẽ dic illa p̃sentiam q' n̄ p̃cipit sensus . s3 et q'dã subst' q'litatem sensibilem / q' sensus visus efficitur sciens ĩ actu et illa ẽ q'litas actualis / s3 et ĩ p̃sentia q'litatis et h' dic auicenna ĩ li' de sufficientia n̄ ĩ . q' lumen ẽ corporis h'ntis lucem / cum oppo' fuit . alij . s . p'ius sic v'm dicebant illa sua opinio / q' dicebat lumẽ ẽẽ actus / n̄ solũ p' operatur ad aerem ĩ quo recipitur / s3 et ĩ operatione ad cor' a quo generatur . q' ab ipo oritur ĩ quantum illud ẽ fulgidum et h' ẽẽ obm̄ ẽ / h' v'ũ n̄ ista ĩ luce reptatur . lumẽ ad aerem opa / nõ sic q' ẽ p'm sp̃m . s3 sicut ad defensõ et ad mediũ . et iõ p' op'õm ad ipm̄ aerem n̄ h' modum existendi naturalẽ / s3 p' modum spiritus . nec ẽ forma naturalis / s3 p' similitudo eius sic spẽs ĩ medio / n̄ ẽ p'prie color / sed similitudo coloris . maxima tñ h' approximatiorem ad illũ ĩ sp̃ illi nititur ueri inde grat' p'mo ex tu' ex quo educit . vñ lumẽ ĩ medio n̄ h' p'im' nile ex quo / s3 p' originale a quo fluit / et ad q'd redit . cũ in medio desinit ẽẽ / sic dz de similitudine et h' mõ dic eminentes sup' s' de aũ / q' lux ẽ spiritus dyaphanis / q' ẽ ĩ ipo sic ĩ termino / sit spẽs . ul' similitudo . et q' ad hec dicebat uerum tamen p'o ‖ Ex h'is q' pz / q' lumẽ ĩ medio ĩ q' dic ũ actu / dic sp̃ale / h'nte modum accidentis / ĩ q' dic q'litatem sensibile . d' actus . s3 agentis . actus ĩ' relatum ad aerem n̄ h' plene r'õm actus n̄ / s3 similitudinis / ul' intentionis . q' ẽ ibi nõ sic ĩ subiecto sustinente . s3 sic ĩ dependente . ex h'is patet r'õnes ad utramq3 partem ‖ qd ẽẽ obicit q' adueniẽt ut complecto / et recedit p'e sp̃ ibi corrupt / h' ondit

— ad — coloris — p' formam sp̃alem

q' h' modum accidentis p'ĩ q' ẽ ĩ medio ‖ q' v' obic q' s' h' ẽ ad mõd coloris / et ẽ q'litas sensibilis / de lumine lõ s' q' mise h' nam̃ actualis r'õẽs ud ad opp'õ / q' p'bat q' nõ sit actus / q' nõ mutatur a mutante ibi / q' n̄ m'o ad motũ aeris / q' nõ causatur ab aere nec recedit luce ĩ aere / concludunt solũ q' n̄ h' ibi plene r'õm actus n̄ / q' operatur ad id ĩ quo ẽ / sic ad r'õm / et cũ / et q' ĩ sustinet et dependet ab eo ĩ quo ẽ p'm et ei oĩ generatur ĩ separabili uinculo . h' ã n̄ ẽ ĩ p'posito . q' lumẽ q'uis sit in aere / causatur a cor' luĩoso / et ab illo p'ncipaliter dependet / n̄ ẽ in aere sic ĩ sustentante / s3 sicut ĩ deferente / et iõ mutationem et durationem / et mutationem / p' recipit et aliquãdo ĩ fluente / q' ab aere suscipiente . et obh' d' d'xo. p'la luna ẽẽ ĩ eydem m' ĩ fusa / et ĩ uelli sicut separari ab inuicem / p' absentationem corporum illuminantium / distinctio ẽ illarum p' op'inatorem luminũ cũ sua origine aq' prodite illis / n̄ ita ut ẽ agunt / q'uis ĩ medio sit quodam mõ sp̃aliter / et abstracte / et sic certa ẽẽ h' q'litatem patent.

Ulterius ista sunt dubitationes de lit. et p'o dubitatur de h' q' d' . q' ĩ initio fecit ẽ q'd dies computetur de uespa ĩ uespam . q' h' ẽ ut q' ad ieiunij obs'uationem q' ieiunatur diem precedente cũ nocte sequenti ‖ q' sim q' n̄ ĩ gene significatur initium temporis / computatio dicitur a uespa ĩ uespam / imo p' ĩ p'a computatur dies q' ex tenebris nos p'ducit ad lucem ‖ dic' q' dupliciter mõd computandi diẽ accipit ĩ scriptura . primo in quo dies p̃cedens copulatur nocti sequenti . et h' quod fuit ĩ p' dies creationis / ĩ quo ut dicit magr' p'figurabat lapsus futurus / a luce gr'e ĩ tenebras culpe . Alius modus computandi dies / attendit ĩ collectionem custoditum . ĩ quo nox p̃cedens connumeratur diei sequenti . et h' ut dicit a uespe ĩ uespam ut p̃cedat nox et sequatur dies . q' etiam ante tenebre . n̄ fuit lux in dño ‖ et q' ob' de ob s'uatiõ ieiuniorum / dd' q' tempore ieiunij competit tempi miserie / et iõ computatio diei in obs'uatione ieiunij / dz fieri s' conformitatem ad distinctionem temporis p' ĩ quo erat p'figuratio et lapsus humani . et q' ob q' lapsus nõ dz tradi a uespa ĩ uespam . dd' q' s' uespa ponitur ibi ĩ quantum ẽ p'ncipium noctis . et p'a m' q' finis ẽ finis diei / et ita p' nocte et die ‖ licet aũt

hec due distinctiones in scriptura maxime exprimuntur.
quatuor tamen modis. per diuisores computatores di
es distingui consueuerunt. greci enim computant diem
a mane in mane, quia tunc primo apparet sol. hebrei
uero a uespera in uesperam, quia tunc incipiunt sollem
pnizare. astronomi uero a meridie in meridiem,
quia tunc est sol in maiori uirtute. Secundum ecclesiam a me
dia nocte usque ad mediam noctem. quia tunc natus
est christus. unde uersus. Mane diem greci, grecis tamen hisp.
astra sequentes. In medio lucis iudei uespere.
sed sumebant ecclesia medio sub tempore noctis.
Item queritur de hoc quod dicit. de illa luce autem de qua cum
sol formatus, aut in qua parte celi esset cum sol esset. Nam
primum uidetur esse factum quia non est ordo de perfecto ad im
perfectum. sed lux illa perfectissima erat sicut dicit damascenus.
quod opera sex dierum perfectiora sunt. Item tertius uidetur
esse hoc. Et dicit i. uidit deus lucem quod esset bona
et autem explanat uidit i. placuit uolun
tati dei ut per modo sui generis maneret quod
placuit ut fieret. Et adhuc manet lux il
la in se ipsa. Item si sol factus est de illa luce,
unde facta sunt alia luminaria. si tu dicas quod de
illa luce, tunc uidetur quod una persona lucis con
cessit in corpora luminosa que sunt super solem, et in
corpora luminosa que sunt infra solem. Et similiter corpora habent
motum oppositis motibus. similiter est et corpora cele
stia. quod prius non habent moueri motu recto sed orbi
culari. uidetur quod prima luminarium productio fuit
per uiolentiam et per fictionem. Item ex non posset
esse in ea parte in qua est sol. uidetur primum quia duo
corpora non possunt esse simul in eodem. et quia sol suffi
cienter illuminat. Et uidetur quod lux illa sit ibi
frustra. Responsio dicendum quod circa quod de illa lu
ce factum sit. quatuor modis adhuc consueuerunt
respondi, quorum duos magister tangit in litera,
primus est quod luminaribus celi factis lux illa
rediit in primariam materiam, quia non erat facta
nisi ad faciendam quandam distinctionem dierum secundum
plenam perfectionem, inde redit unde sumpta est,
sed hoc potest contra, et contra literam, quod deus de
tinet opera sex dierum principalia, ut quod sine
rent pure. Secundus modus dicendi est quod illa lux
simpliciter manet, et in forma sua non mutata.
non discernitur ad sensum propter coniunctionem suam
ad solem. sed tamen est frustra. quia ipsius solis au
get effectum. sed quia difficile est assignare
quem effectum habeat cum sole. ideo est tertius modus
dicendi. quod corpus factum sit solis et ea saluat
tamen ut inter eius generis. sed quia non uidetur separari

ex premissis, quod deus post primum diem produxit nouam
lucem. sed solum modo luminaria distinxit. ideo est
quarta opinio quod ex illa luce facta sunt corpora luminosa
inter que principaliter tenet sol, nec fuit ibi aliqua
uiolentia quia unumquodque eorum suum locum accipiebat
quem ei deus per naturam deputabat. et sic patent
obiecta. quia non fuit illic lucis corruptio, nec in uio
lentia. sed maior quedam et perfectior distinctio, quod
autem dicit damascenus. opera sex dierum fuisse perfectissi
ma, hec dicit per oppositionem ad aliqua consilia que
ad lucem habent respectum influentie. comparatur ad
luminaria que ex ipsa luce sunt formata. Item queritur de
hoc quod dicit. dixit deus fiat etc. non proferebat so
no uocis, sed illo dei uerbo. uidetur enim hec esse fir
mancia cum dicit deus, res facta est. sicut dicitur in psalmo
dixit et facta sunt. Et est productio rerum sit temporalis,
dictio non fuit eterna. Item dictione eterna
non dicitur deus nisi semel, sicut dicitur in psalmo semel locutus
est deus. sed cum produxit opera sex dierum. In productione
tamen cuiuslibet operis dixit, et illud dicere non est eter
num generare filium. Si tu dicas quod illud dicere non fuit
nisi unum solum. interpretatur tamen propter multos effectus, tunc
uidetur quod ad dicere sequitur facere, et similiter dixit. et similiter
fecit. sed non simul fecit, sicut dicitur septimo, et est probatum
est. ergo non simul dixit. Responsio hoc quod dicitur dicere accipi
atur hic temporaliter uel eternaliter. et si eternaliter,
quomodo deus possit esse temporale. et si temporaliter, quomodo
dicere temporale potuit deus carere precedere. Item
quod est uitrum accipiatur notionaliter uel essen
tialiter. Si enim accipiatur notionaliter quomodo
ponere effectum. autem quando est effectus creaturas quod deus
dicendo produxit operatur toti trinitati. Si
uero essentialiter, quomodo potest dici in referri ad uer
bum, per quod facta sunt omnia, cum uerbum dicatur persona
liter, sicut supra ostensum est. Responsio dicendum quod dicere
uno modo connotat effectum in actu. alio modo
connotat effectum in habitu, nec in actu. dicitur enim uni
in quo actum ad exterius, et sic dicere est aliquid ef
fectum efficere, in quo dicitur exprimit se et hec
modo dicitur deus dicere, si creaturas producendo in quo se
declarat, sicut aliquis in spiritu actione, in quo uoluntatem
suam demonstrat. et sic pluries accipitur. et con
notat effectum actualiter. alio modo dicitur dicere
actum qui intus, medio relatum. et hoc modo
dicitur comparatione ad uerbum conceptum. per quod dicens
se et omnia loquitur, per quem modum accipitur in psalmo. semel
locutus est deus. glosa. i. filium genuit, in quo
omnia disposuit. et sic dicere connotat effectum
in habitu, quia dicere importat disponere et addit

positionem sequitur opus. // Tertio modo dicere dicit actum intrinsecum et absolutum, et hoc modo dicimus, quia dicere non est aliud quam videndo intueri. Et sic quelibet persona dicit se et alia. Et huiusmodi dicere non requirit verbum conceptum, quia secundum hunc modum [illegible] dicens et [illegible], et dicitur quelibet earum se ipsam videre et se ipsam intueri, et sic non connotat effectum neque actum neque habitum. Si ergo queritur quomodo accipiatur dicere in verbo productionis, dicendum quod potest accipi primo modo, scilicet prout connotat effectum in actu, et dicitur idem est quod producere. Nec est ibi nugatio, cum dicitur: dixit deus fiat, quia non tantum importat ipsam actionem in se, sed prout est ad ipsius manifestationem. Et premittit scriptura verbum dicendi verbo faciendi, ut in hoc ostendat quod deus mira facultate producit singula, nec quasi aliqua vox exterior productionem antecedat. Et sic dicere in diversis diebus potest plurificari ratione principalis significati, scilicet connotati. Sic patet quia plura producuntur, plures productiones passive, que sunt connotati actionis, diversificari possunt. Et potest accipi secundo modo, et sic est sensus: dixit, id est filium genuit, in quo omnia disposuit, et per quem omnia produxit. Et sic exponit Augustinus, cum dicit quod vox dei ad filium, ubi per quem omnia facta sunt, refertur, et ad id dicitur sequitur creatura facta, sicut ad dispositionem consequitur opus, non immediate, ut tunc sit quando primo disposuit, sed loco et tempore, scilicet sicut dicentis dispositio ordinavit. Et sic est in proposito. Nam deus produxit non tunc cum filium genuit, in quo disposuit, sed sicut generando filium ab eterno disposuit se producturum in tempore, sic produxit in tempore. Ipsa enim dispositio dei eterna non solum erat quod res producerentur, sed et quando producerentur. Et hoc modo dicere in diversis diebus, licet eandem importat dispositionem eternam, in qua simul disposuit eternaliter quando successive producerentur ex tempore. Sic ergo primo et secundo modo potest hoc accipi dicere, secundo modo magis proprie. Tertio autem modo non videtur accipi, quia non connotat ibi aliquem effectum, scilicet actu non habitu, nec [illegible] illo tertio modo accipi proprie actus dicendi. Nam sicut deus fuit ipso li. d. xxvii. dicere proprie non est in libro, sicut non proprie ibi dicit [illegible] locutus, quamvis in nullo est improprium tamen talis modus accipiendi. Dicere non videtur esse omnino improprium, pro eo quod satis rationabiliter videtur posse concedi quod qualibet persona loquatur et altera. Si enim iste actus qui est dicere convenit cuilibet persone create, potest convenire cuilibet persone increate, [illegible]. Iste tamen modus accipiendi non competit proposito, ut patet in obiectione [illegible]. // [illegible]

quod dicit quod [illegible]. Insuper non in filio causatur dei creatio. Si enim causatio est mutatio, et in filio nichil mutatur, ergo in filio nichil causatur. Item quia ulterius accipis: pater est in filio, et erat in filio. // Item [illegible] spiritus sanctus in, in tribus refertur, et ad verbum gerendi et ad verbum operandi. Hec autem non recipitur: pater est per filium, quamvis illa recipiatur: pater operatur per filium. Cuius ratio: quia habitudinem importat hec prepositio per, cum dicitur deus pater creat per filium. Propterea dicendum quod prepositio in potest importare causalitatem et importare exemplaritatem. Causalitatem, ut cum dicitur omnia sunt in deo; exemplaritatem, ut cum dicitur pater est in filio. Hec autem prepositio per [illegible] importat causalitatem. Dicendum quod cum dicitur deus operari in filio, ratione causalitatis, quia filius est causa effectus producti a patre, et ideo hec prepositio in, cum sit causalis, accipitur in divinis cum verbis absolutis et cum transitivis, ratione duplicis habitudinis, scilicet causalitatis et exemplaritatis. Hec autem prepositio per quando importat habitudinem cause et principii non recipitur nisi in illis verbis que important aliquem effectum. Unde cum filius habet causalitatem, et ideo recipitur quod pater operatur per filium, ~~sed tamen non recipitur quod pater operatur per filium~~. Sed tamen non recipitur quod pater sit per filium. Sed hoc planius determinatum est in primo li. d. xxxii., et ideo ad presens sufficiant hec.

Dixit quoque deus: fiat firmamentum etc. Supra egit magister de productione illius forme que est quasi generale principium distinguendi ceteras [illegible] formas. In hac parte agit de productione rerum quantum ad formas speciales. Et quoniam quedam res sunt simplices, quedam mixte, sicut quedam sunt insensibiles, quedam sensibiles, et ideo pars ista habet duas. In prima agit magister de productione simplicium et insensibilium; in secunda de productione mixtorum et sensibilium, infra d. xv.: Dixit quoque deus: producant aque reptile etc. Et quoniam corpora simplicia sive insensibilia sunt in duplici differentia — quedam enim sunt continentia, quedam contenta — ideo pars prima duas habet. In prima agit de productione et distinctione corporum que ad modum continentis sunt; in secunda vero quantum ad res contentas, ibi: Dixit deus: congregentur aque etc. Prima pars, in qua agit de continentibus, ut potest circa elementa et celorum distinctione, habet iiii. partes. In prima de firmamento [illegible] celorum natura. In secunda tangit questionem de figura, ibi: Querunt etiam solent curiosi de figura. In tertia de motu, ibi: Queritur etiam si stet aut moveatur. In quarta vero removet quandam dubitationem, ibi: post hec quia solet queri etc. Quarum iterum remanent indivise preter primam, que dividitur in duas. In prima determinat naturam celorum secundum veritatem; in secunda secundum quorundam opinionem, ibi: Quidam vero celum etc. Et sic breviter [illegible] magister in hac parte celorum

Incip. xiiii. par.

naturam et figuram et motum.

Distinguuntur hic partes in quadruplici: in illud quod creditur et quod continetur sub terra.

Primo quod creditur quoad naturam.

Secundo quod est creditum quantum ad figuram.

Tertio quod est quantum ad motum eius.

Circa primum queruntur duo.

Primo quod celum cristallinum.

Secundo circa celum firmamenti.

Circa primum sic proceditur. Et quod videtur quod cristallinum celum sit de natura aque. Et quod sic videtur per auctoritatem scripture. Genesis I. fiat firmamentum in medio aquarum et dividat aquas ab aquis. Que sola dictio distinguit secundum eidem necessario. Ergo ea que sunt super firmamentum et que sub firmamento secundum eadem necessario. Si tu dicas quod firmamentum ibi vocatur non celum sed aerem. Si aer, obviat textus sequens ubi dicitur quod stelle posite sunt in firmamento. Et obviat etiam quod scribitur Danielis III. benedicite aque que super celos sunt domino. Et post ea sequitur benedicite sol et luna. Ergo aque ille sunt super solem. Si tu dicas aquas illas esse spirituales, obviatur quod dicitur in psalmo. Extendens celum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Sed celum extensum est corporale. Ergo aqua que tegunt sunt corporales. Item hoc videtur auctoritate doctorum. Augustinus super Genesim ad litteram loquens de aquis quibusdam sic ait: eas esse non dubitamus, maior est enim scripture auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas. Si tu dicas quod sunt ibi aque sed tamen non naturales sed spirituales, contra hoc dicit Basilius: aquam illam intelligimus aquam esse veram. Ergo videtur quod vere aque ille habent speciem et naturam aque. Et si tu dicis quod formam habent aque sed tamen non proprietates, contra est verbum Bede quod adducit magister in littera. Qui in firmamento celum ligat aquas ad temperandum vaporibus [illegible] quod super celum spheram non vaporibus tenuem sed glaciali soliditate aquas suspendi ne labatur. Item [illegible] videtur ordo partium in microcosmo, sive in minori mundo, et ordo partium in maiori mundo. Sed sic videmus in corpore humano quod super cor est calor et ignis, et supra cerebrum quod est frigidum et aqueum necessario. Ergo et in maiori mundo supra solem et alia corpora calefacientia est ponere naturam aqueam. Item aqua de sua natura est perspicua, est apta ad susceptionem luminis et conformis est naturae celesti. Ergo apta est ut de ea possit aliquod celum fieri. Et si aliquod celum habet fieri ex aqua, cum nullum sit infra firmamentum, celum aqueum erit quod sit supra firmamentum. Item quod id sit possibile videtur per rationem quam facit super Genesim ad litteram. Aqua

aqua per suam subtiliationem potest elevari ut sit super aerem. Ergo maiori subtiliatione poterit amplius elevari. Ergo si omne corpus divisibile est in infinitum sicut dicit philosophus — *[margin: phm ut phi…]* — diligentius poterit aqua tantum dividi et subtiliari quod super firmamentum. Illic poterit consistere. Et si hoc, ergo aliquod celum aqueum esse. Item contra est Ymaginatio illa quod contra eius nature contrarius est. Ergo supra dictione aquarum quedam ponitur esse super firmamentum, quedam sub firmamento. Tunc ille est illius esse supra firmamentum, sicut istius esse infra firmamentum. Ergo sicut nobis certum est sub firmamento stultum esse dubitare utrum aqua posset esse infra firmamentum, sic nobis certum esse infra firmamentum, stultum est credere esse, vel ingens super firmamentum esse celum aqueum. Ad oppositum arguitur sic. Per auctoritatem Augustini XIII. Confessionum: sunt alie aque quas supra firmamentum immortales et a labe corruptionis secretas. Ergo videtur quod celum aqueum non sit de natura istius aque. Item corpus huius speciei aque est ponderosum. Ergo si ad celum est aqueum necessario, illud est ponderosum. Sed ponderosum non debet collocari in sursum per naturam. Ergo videtur quod inordinatum sit ponere quod aliquod sit celum aqueum quod sit sursum. Item corpora mundi ordinantur secundum maiorem nobilitatem et minorem, et corpus quod nobilius est superius locatur. Ergo si aqua minus nobilis est quam firmamentum, ergo nunquam locanda est supra firmamentum. Item corpora mundi ordinantur sub et supra secundum maiorem subtilitatem et minorem, et per maiorem raritatem et minorem. Sed aer subtilior est quam aqua et rarior, et similiter ignis. Ergo nunquam aqua adeo potest rarefieri ut sit subtilior aere et igne. Ergo nunquam videtur quod possit deinde supra ignem et aerem collocari. Item unicuique corpori nature idem est locus in parte et in toto. Ergo idem est locus huius aque et totius aque. Ergo si aliqua aqua illic est, nunc supra firmamentum totius aque. Ergo videtur quod nullum sit celum aqueum. Si tu dicas quod non est inconveniens ibi necessario, quia hoc fit virtute divine potentie, hanc rationem refutat Augustinus super Genesim ad litteram, dicens: nequaquam dicat hoc omnipotens deus: fieri. Querendum enim deus non fecit quod non quod deinceps per miraculum sue potentie operetur. Item quo ad quod ponatur sit in aqua, si ad refrigerandum calorem igneum, quod quidem videtur propter hoc, quia Saturnus qui supremus est inter planetas et velocissime movetur et ex motu deberet esse calidior, tamen frigidissimus est. Et hoc non est nisi propter aquas illas ut videtur. Obicitur quod hoc quia sicut aqua ille possent infrigidare calorem solis et aliorum corporum, ergo eadem ratione possent aliquas calefacere. Et consumi, et tota aqua totaliter consumeretur, quod est inconveniens. Queritur ergo an necesse sit ille aque, et propterea celum ibi dicitur aqueum, scilicet non propter perspicuitatem; tunc omne celum diceretur aqueum. Pro ad primum

in mozalet [illegible]

ea aque ille sic corpus [illegible]

aqua eadem [illegible]
[illegible] eadem natura globi et totius [illegible]
Idem est locus [illegible]
[illegible]

tellurica est nostra. quoniam hac conditione propter diversitatem
opinionum et debilitatem rationum vix potest aliquid
certum dici. Sed secundum quandam congruitatem et conjecturam ex di-
versis probabilibus potest elici una quedam sobria, que
inter fidem et rationem incedat, que quasi media via
est quam nos tenemus. Quidam aliqui sequentes viam rationis et mun-
dane philosophie dixerunt quod super firmamentum quod
est celum sydereum nulle sunt aque corporales, et scripturam sa-
cram intelligi de aquis spiritualibus, quod si alicubi
in scriptura legatur de istis aquis in nubibus quod sint
super firmamentum elevate, tunc nomine fir-
mamenti intelligi aerem, et utrumque horum docuerunt elevatum
esse ex nubibus augustinum. primum eorum quod dicit prima
confessionum quod ille aque sint immortales. secundum vero ex
hoc quod dicit super genesim ad litteram quod hic potest intelligi de aquis
que suspense sunt in nubibus. Sed istam opinionem improbat

Basilius

in exameron, reprobat et ipse textus, quod dicit
stellas positas esse in firmamento, et quod firmamen-
tum dicit super aquas ab aquis esse divisas. Si
ergo firmamentum illud est celum sydereum et aque ille
similes, pro parte nullo modo videtur stare posse. et ideo

¶ Alii innitentes textui sacre scripture et quod
videtur sonare dixerunt quod aliquod celum supra est, quod est
aqueum naturaliter, quod divina dispositio sursum posuit, ad re-
frigerandum ardorem etherei, et ratione rationes ad
oppositum respondent. probabile quod deus in ordine mundi
plus considerat finis utilitatem quam forte convenien-
tem, et ideo sicut in minori mundo posuit cerebrum

Ephrem in de natalibus

sursum ad calorem cordis mitigandum, sic super
celum sydereum posuit celum aqueum, et ibidem aqua
ille quiescit et sustentatur vel sua solidita-
te sicut vult beda dicere vel sua subtilitate vel
etiam dei virtute qui sic ordinavit. Sed quia certum
deum esse opificem summum corpora mundi optimo ordine
ordinasse, non solum videtur quod in ordinando con-
sideraverit finis utilitatem, sed etiam proportionis di-
gnitatem, ideo non videtur deum elementum aque supra firma-
mentum collocasse, cum per naturam sit minus nobile.

¶ Et ideo est tertius modus dicendi quod super firma-
mentum sic dictum sunt aque, que tamen non
habent naturam elementarem et proprietates aque elementaris, conveniunt tamen aque naturali
propter convenientiam in aliqua proprietate. Unde notandum est quod

Aqua [illegible] elementaris [illegible] elementaris et aliquibus proprietatibus similes

aqua ista tres habet proprietates. habet enim perspicu-
itatem, habet frigiditatem, habet nihilominus gravita-
tem, que ad naturam perspicuitatis habet aqua et ille
conveniunt quod habent naturam receptivam luminis et quo-
dammodo retentivam sicut experimento patet in aliquibus
lapidibus, que quamquam non videntur per se in
ponantur in aqua. Quod autem ad naturam gravitatis

simpliciter differunt. Ille enim aque nullo modo sunt gra-
ves, non apparuit esse deorsum, quod vero ad sui frigi-
ditatis partem conveniunt partim differunt. conveniunt enim
in hoc quod utreque sunt frigide effective. differ-
unt autem in hoc quod iste sunt frigide formaliter,
ille vero minime. et per hoc patet quod nomen aquarum
tripliciter accipitur in prima rerum distinctione.
aliquando pro forma informi, ut in illo spiritus domini ferebatur super aquas.
aliquando pro suspenta et visus retentiva, ut in illo fi-
at firmamentum in medio aquarum. aliquando pro ipso elemento
aqueo, ut ibi congregentur aque in locum unum.
et sic patet quod super firmamentum vere sunt aque, sicut
dicit scriptura et auctoritates sanctorum, quod et contendunt
persuadere, patet et quod non sunt ibi aque elementares,
sive quantum ad naturam sunt aque iste, nec quantum ad corrup-
tibilitatem, nec quantum ad gravitatem, nec quantum ad fluctu-
andi possibilitatem. sic ostendunt rationes ad
oppositum adducte. hanc autem viam tertiam satis sus-
tinere possumus probabiliter, cum nichil videatur
sibi obviare. hoc autem precipue attendendum
est, ne incerta nimis audacter asserantur. me-
lius est enim pie dubitare quam ad temerarie
diffinire. Ad illud ergo quod ultimo queritur scilicet quare
nomine aquarum censeatur celum illud, cum non sit ve-
re aqua, iam patet ratio. habet enim quandam convenien-
tiam non solum in perspicuitate sed etiam in frigiditate, sed in
perspicuitate formaliter, in frigiditate effective.
Et si tu objicias quod firmamentum convenit similiter
in perspicuitate, argumentum ab insufficienti. Respondeo non
convenit eo modo firmamentum cum aqua in perspicuita-
te sicut modo celum aqueum. creditur convenire quod
aqua enim habet perspicuitatem que non tantum modo
est luminis susceptiva sicut perspicuum aeris,
sed etiam quodammodo retentiva, sicut per experientiam
ostenditur, cum metallum aliquod positum in
fundo vasis in tenebris superfusa aqua vi-
detur videri sub luce retenta ab aqua. sicut
dicit per [illegible] nubium que per se non lucent de nocte.
convenit etiam cum aqua in frigiditate, sed ef-
fective, sicut dicit basilius. nec tamen ex hoc se-
quitur quod possit calefieri vel consumi, sicut nec
sol quamvis calefaciat habet formaliter in frigidum,
sed solum modo per frigiditatem ei oppositam patet effectus
eius reprimi. et sic patet omnia questionem esse illius
celi aquei naturam.

[Circa] questionem de natura firmamenti et ex quo utrum
sit eiusdem nature cum igne elementari, et quod sic videtur
per auctoritatem scripture, quam pullam facit mentionem
de productione ignis. quod supremum est nobilissimum

Aqua dicitur triplex — nec elementaris natura, talis non est aqua superiores
— elementi proprietate, talis quandam non [illegible]
— proprietatis conformitate

Proprietates aque elementaris
— Corruptibilitas
— Gravitas — has non participat
— Fluxibilitas
— Continuitas
— Perspicuitas — has participat plene.
— Frigiditas. hanc participat quodammodo scilicet
est enim frigida effective sed non formaliter et ideo non potest accidentaliter [illegible]

elm̄ eius pducto nō debuit pmitti. uīr
q̄ sal te intellatur noīe celi. Jt̄ h ur a
actē aug̃ qui sup ge. ad lit. i ii. li. dec.
di. dr̄ tm̄ nīs eē coz̄ mūdi. s. humor 7
humē. aer 7 lux. si g firmamētū ē aliq̄
de corpib; mūdi 7 nō ē t̄ra. nec aq̄. nō aer
g ē ignis. Jt̄ hug de sc̄o uic. expone
illud i pn̄ crauit de ce. 7 t̄. dr̄ eē p ii. li.
de sac̄ ~~[illegible]~~ ibi nāz t̄ra erat ipm̄ t̄re
elm̄ 7 celū erat leuis 7 mobil' c̄tū fusio
reliq̄z tū q̄ i c̄aultu medio iacētis t̄re
suspensa ferebātur. 7 i° opus om̄ cor
sū celestiū sū t̄restū formandor tm̄ cti
nebat. Ex hoc seq̄tur q̄ firmamētum
sit dm̄ aliq̄ elemēti. Jt̄ h uīr de co
ne tm̄. uīj. se q̄litates p° g uīr. q̄ tm̄
uīj. debet eē coz̄ q̄ sūt de sstitutē mūdi
p'ma. g uī firmamētū ē col' mixtū. uel
ē denatū aliq̄ uīj. elor. s; nō ē mixtū
nec dm̄ sū elor i fior. g ē dm̄ ignis
Jt̄ triplx ē sp̄s ignis. s. ignis carbo.
ignis lux. 7 ignis flāma. s; n̄ firmamētū
ē uē uā lucas. g uīr minīt sub t̄ua sp̄e
ignis. Jt̄ calliditas ē ē igni i sūmo.
g si ad maxīe calefac̄ illd hr̄ n̄ aīm ignis.
s; coz̄ celestia maxīe calefaciūt i fiora.
sic p; i sole g hūt ignea nām. ad op
pō ē aug̃ phi. i ii. de ce. 7 mūdo. q̄
pt h. uīj. coz̄ p̄oīt eē col' q̄ntū. idē
hoc ipm̄ i one ostūdr 7 corsp̄e n̄ cer p
nāz nō hūt eād formā q̄pletiaz. s; fi
rmamētū nīlr ē in corrupt̄e. ignis elm̄
nīr corrūpit. g n̄ sūt eiusdez nē. Jt̄
cor hūnaū duisos motus nīl r. duise
sē nē. s; firmamētū 7 ignis hnt diu
sos motus nīs. q̄ ignis nīlr mō mag
fto firmamētū nīlr mō motu orbiclari. g
ignis 7 t̄ua. ē altius 7 aliē nē si tu dicas
q̄ ille mot n̄ ē nīl firmamēto. ob̄ h. q̄
si ās mot i ē aliē coz̄ n̄ nīlr ē repire
aliqd' col' cui sit nīlr. g sīc eēt vin. te
eēt pone aliq̄ corp° cūia g cuiuz mom
orbiclarē q̄ firmamēto q̄ sīm ē. Jtez
si firmamētū eēt igneē nē. g ille i flāmg
nt corpa q̄ maxīe p uīa. ē q̄ sit max
q̄ntitatis sē q̄ stelū totū aerez absorbet.
Solu dicus q̄ ad repmit. h nō uīr q̄a
qditor nē sic ur q̄s qdidit ad nū istat
sic dic aug̃. vij. de ci. di. ut aug mūdi
agē ipol mor° t̄narsi p. si hoc uez eē. nīlr

n̄ subsistet nīlr q; mud° Jt̄ nobil' est
coz̄ q̄ n̄ hr̄ ctietatē q̄ col' q̄ hr̄ ctietatē. g
si pone ē coz̄ hūia ctietatē ē pone col' a
ctietatē i mune. s; hec nō ē nisi col' cele
ste. g firmamētū n̄ hr̄ ciuz. s; ignis elm̄
hr̄ ctiū. g nō ē dm̄ eius. Jt̄ si aliq̄
duisa reducāt ad qcordiā p aliq aliē qpulld
si hat tm̄ aliē illor. s; p potes sit sup q̄
q̄ firmamētū sua influēcia fac ē elā q̄ua qcur
rir ad dcl. g n̄ ē dm̄ aliē eli. Jt̄ hic
pnod ē. q̄ i h' q̄one de clarāt uidēt sci 7
expositores sacre scripte 7 q̄ dicit phūs. q̄ ē
q̄ phi pt. uīj. ela. posūnt c̄enciā qntat.
q̄ dixūnt eē col' i cor' z releuatū a ctie
tate 7 p h eē pn̄ qalitatū 7 qruatiuū.
Sc̄i uō n̄ uidētur pone n̄ solum. iiij. cor
7 sequir uidēt nāz firmamēti eē igneā. q;
cū r̄ta rō nō fac eul dent psuadeat firma
mamētū eē altius nē q̄ sit a° elm̄. cū p
motū q̄ nō latet sensus nros tū 7 p ef
fc̃us uarios 7 tū 7 p uisibil pfcoīs nō
ab re de cōi pūt phōs in hac pte n̄ sensisse
7 doctores ūitatis alreis i sensu nō disce
passe. q̄uis uocetenus uideāt q̄ sir. sac enī
pz ex ūbis aug. i plib; locis sub ele aiē elm̄
ignis denoiat apfecte lucas 7 nīles uō phi
maxīe igne notificāt p p pprietatē cali
ditatis 7 z qm̄ n̄ lucis repit. 7 i cor p x. v°
7 i igne elo z iō ipm̄ firmamētū 7 igne
dic eē unīe nē eē. n̄ i sp̄ unīz q̄ hnt
una formā sp̄ei spāme 7 s; q̄ n̄ lucis p tig
pat p q̄dam r̄ōm analogie. q̄ uō iō coz̄
s. firmamētū sbleuatū ē a n̄ ctietatis 7 lu
cē pticipat i quadā puritate. ignis uō
nāz hr̄ ctietatis. hic ē q̄ phi dixit igne
7 firmamētū altius 7 altius nē eē. 7 eaus
testim adducūt. q̄ ignis q̄ ctiat fix
mō dicte motu cto. s. rectu eū uō q̄ ct
etatē nō hr̄ mō orbiclarē. h. n. solus
motus ē siplx q̄ carz ctietate. 7 ih di
cūt vm. 7 scis ut pz ē n̄ q duūtat
nōes ostūdētes. q̄ firmamētū 7 ignis elm̄
n̄ sē eiu° nē qcedūt sē. ad i° g q̄ obz.
q̄ sēptū n̄ fac mētōz de igne. dō. q̄ sīc
nō fac mētōz de aere. sub sequitur de aq̄z
a t̄ra 7 i illida ē distīctio elor sūl fuisse
sic q̄ melius patebit. ad dr̄ q̄ ob̄ de
hug̃ ia pz i2o. iō. n. celū q̄ptēdit ibi q̄
p q̄forme lucas pticipatez. v̄ sic [illegible]

Et quod celum cristallinum conici potest nomine aque.
quia aliquam proprietatem eius in se habet. vel etiam in
composito intelligi potest. Ipsi enim est ignis proprietas.
Sic super terram est et aqua contra est luminositas. alia
caliditas. et tertia levitas per quam movetur motu
qui est super. In prima proprietate ignis et firmamen-
tum conveniunt. In tertia ignis et firmamentum simpliciter
differunt. In media vero partim conveniunt partim diffe-
runt. Conveniunt utique in hoc quod tam ignis quam fir-
mamentum est calidum effective. differunt vero in hoc
quod ignis est calidus formaliter. firmamentum vero
minime. Si enim haberet caliditatem in forma contrarietatem haberet
utique contrarietatem. // Ad id quod obicitur quod mutuis
sunt per qualitates. dicendum quod verum est de qualitatibus
activis et passivis per contrarietatem. et ideo non sequitur
quod omnia corpora que sunt opera conditoris mundi habeant
aliquam illarum qualitatum. Sed solum modo illa que sunt
contrarietatis. ad constitutionem autem mundi non solum hec corpora
requiruntur. Sed et aliud quod sit super hec. sicut prius os-
tensum est. // Ad id quod obicitur quod lux est species ignis.
dicendum quod non convenit lux est ignis species. Sed in aqua est
in minimo. et hec est que habet caliditatem annexam
in forma contrarietate eadem minima. Hec autem non est lux corporis
quinti. quamvis aliquo modo sit isti conformis.
Ad id quod obicitur quod corpora quinta calefaciunt. dicendum
quod corpora quinta non calefaciunt per naturam caliditatis.
quam in se habeant. sed per virtutem luminis. et hoc apparet. cum ex
concavitate. et reflexione radiorum ex speculo con-
cavo generatur ignis. Sed si obiciatur quod nichil
dat alteri quod non habet. ergo si celum non habet naturam
igneam non magis generabit ignem quam aerem.
// Dicendum quod id habet instantiam in generatione equivoca.
sicut patet quando aliquid calefit a motu. sic et ipsa
in celo. et tamen sunt quedam que magis generant ignem
quam aerem. cum non habeat cum ipso conformitatem.
formaliter tamen ignis maxime ad eum accedit
natura. // propter quod aliquid habet potentiam educendi
in actum que sunt in potentia. tamen esto quod sit ad il-
la indifferens. magis educit quod nobilius
est. non enim. quod desiderat quod melius est. et ideo cum
ignis sit nobilior. magis educit ignem. Sed
adhuc manet questio si corpora celestia calefaciunt
per naturam luminis. unde est hoc quod luna humec-
tat et infrigidat. Sed debet fortassis ad
dicetur. Ad presens autem tamen sufficiat
quod generatio caloris a corporibus celestibus
in inferioribus. vel est per radiorum aggregationem. con-
tentionem ex qua subtiliatur aer. suscipi-
ens illuminationem. vel est ab aliqua virtute communi

(Margin: dicendum quod si non habeat conformitatem)

tus ei data a primo suo conditore totam speram consequitur.
sic ponitur in adamante virtus. quamvis non fa-
ciat corpora celestia formaliter calida. quia sua natura
non est ad formam contrarietatis apta. si tamen eius
in inferiora inflammat ea. cum sit tenuissima propter
dispositionem receptam in eis.

Consequenter queritur de illis que ad figuram celi
queruntur duo.

Primo queritur utrum celum habeat orbicularem figuram vel non.
Secundo queritur utrum habeat dextrum et sinistrum.

Quod autem habeat orbicularem figuram videtur
per experientiam sensus. nam in quacumque parte
terre aliquis erit celum supra videtur equaliter distare
a terra. hoc autem non esset nisi haberet orbicularem fig-
uram. ergo etc. // Item videmus sensibiliter
motum circularem. Sed motus circularis non com-
petit nisi figure circulari. ergo celum est orbicula-
ris figure. // Item simplicissimo corpori simplicissima
debetur figura. Sed celum est simplicissimum inter corpora.
et sit subtilissimum. ergo simplicissimam debet habere fi-
guram. Sed hec est figura circularis. ergo etc. // Item
ei corpori quod est maxime continens debetur figura ca-
pacissima. Sed celum est continens omnia sicut dicit
Damascenus. et figura orbicularis est capacissima. sicut
in mathematicis convincit ratio et sensus. ergo etc. // Item
corpori perfectissimo perfectissima debetur figura. Sed celum
est perfectissimum omnium et figura orbicularis est perfec-
tissima omnium figurarum sicut probatur in alia scientia.
maxime cum in ea perficiatur perfectio senarii.
sexies enim tamen repetitur in circumferentia quod est a centro
circumferentia ad centrum. ergo etc. // Item corpori velo-
cissimo debetur figura maxime accomoda motui
ydonea. Sed celum est velocissimum corpus.
figura autem maxime apta ad motum velocem est orbi-
cularis. ergo etc. Ad oppositum. Augustinus super psalmum.
extendens celum sicut pellem. alia translatio sicut
cameram. ergo videtur quod celum se habeat ad modum ten-
torii. et ita videtur esse figure semicircularis. Item
[illegible] quia in [illegible] est superfluum. sed
[illegible] quod non valeat
ad hominis usum. sed si celum esset semicircularis fi-
gure sufficeret ad tegendum terram inhabitabilem.
et ab hominibus. ergo videtur quod superfluat alius semicir-
culus. // Item celi sunt solidissimi firma-
ti sicut dicitur in Job. et hoc innuit ipsum motum
(?) spere que dicitur firmamentum. ergo maxime
competit eis figura. per quam maxime stabilitur.
hoc autem magis est semicircularis quam circularis.
ergo etc. // Item si celum figure orbicularis

[illegible]
[illegible] Spera [illegible] dimidii, [illegible] semicirculo, lineaque diametri fixa, donec ad locum suum redeat [illegible].
Intelligamus quod sit semicirculus b. c. cuius corda seu diameter est b. c. incipiat vocari fixa diameter b. c. [illegible] vocatur [illegible] immobili permanente. Incipiat [illegible] vocari ab a. puncto, feratque [illegible] usque quo veniat ad eundem punctum a. totum illud quod [illegible] describitur spera appellatur. [illegible] Spera [illegible] solidum una superficie contentum, in cuius medio [illegible] punctus, a quo omnes linee ducte ad circumferentiam [illegible] [illegible]
[illegible]

quod aut aliquid celi erit vacuum, aut in toto plus distabit corpus ab aliquibus partibus quam ab aliis. Quod celum ... ab una circumferentia celi ad aliam ... medio consistat. Et si non est inconveniens ponere quod aliquid ... empyreum vacuum sit, ac [illegible] nec est ponere tantam distanciam inter ... et ... ut quod empyreum non sit orbicularis figure, et si sit, quod nec cristallinum nec firmamentum. Preterea quod ad istam questionem ... planum est ... quod ... expositores sacre scripture ... de celo quasi dubie. Hoc enim faciunt propter ipsius sacre scripture reverenciam, non audentes explicare quia divina dispositio voluit subticere; vel hoc faciunt ... nostram curiositatem, volentes nos ... que dicuntur in lege ... contentos esse. Et michi videtur ... Quia tamen curiosior ... non ... sistit desistit, necesse habent doctores sacre scripture multa ... que sine salutis dispendio possent de facili preteriri. Propter quod ad positionem ... et ... et sensus ... dicunt celum habere orbicularem figuram ... tum racione ... tum racione capacitatis, tum racione perfectionis, tum racione mobilitatis, sicut patet per ... Ad primum ergo quod obicitur ... sacram scripturam, que dicit celum sicut pellem extensum, vel sicut cameram, dicendum quod scriptura condescendens ... simpliciter more vulgari frequenter loquitur, et non ... de celo ... sicut apparet sensui ... dicit ... pellis vel camere extensum quantum ad ... emisperium. Ad aliud quod ... emisperium non est utilis ad usum humanum, dicendum quod ... Ad ... dicitur celum super nos ... quod ... fuit nobis ... Ad ... quod obicitur quod celi solidissimi sunt firmati, dicendum quod firmitas illa non excludit mobilitatem ... solum qua ... sursum et deorsum ... motu ... celum ... non movetur ad locum ... in loco ... talis disposicio magis competit figura orbicularis quam alia. Ad ... quod ... empyreum si circulare est ... corporibus replebitur. Dicendum quod ... non sit ... ibi ... modum ... tamen ... sit in ... empyreo ... in toto ... Ad ... quod ... vacua ... sunt inmedia parte celi ... est vacua, preter superflua ... magnum palacium ... vacuum ... magnus ...

[illegible] ... nec ... inpleat omnem partem magnitudo ... et spaciositas. Et si non impleatur ... facit tamen ad ostensionem regalis magnificencie; sed hec melius sciunt qui videbunt.

Ad questionem utrum in corpore celi sit ponere dextrum et sinistrum. Et ad sic arguitur primo quod dicit Philosophus 2 de celo et mundo ... sicut orbis ... quasi ... divisa scilicet dextra et sinistra ... loca ... Item hoc ostenditur per ... omnis motus ... habet principium ... incipit ... dextrum dicitur in corporibus ... motus principium ... celum sit mobile ... celi habet dextrum et sinistrum. Item dextrum et sinistrum sunt ... latitudinis, sicut sursum et deorsum ... longitudinis et ante et retro ... profunditatis. Sed omne corpus completum et ... habet tres dimensiones ... dimensionem ... corpus autem celi est huiusmodi, ergo videtur quod habeat dextrum et sinistrum. Item ... motum corpora celestia quam inferiora. Sed ... motus ... alia habent dextrum et sinistrum, ergo multo forcius corpora celestia. Contra sicut dicit Philosophus in ... de celo et mundo ... in planetis non est dextrum vel sinistrum ... multo magis ... accedunt ad distinctionem organicam quam celum. Ergo videtur quod celum non habet dextrum et sinistrum. Item dextrum et sinistrum ... in nobis ... sicut dicit commentator super ... de celo et mundo ... actis et passivis ... habundancia caloris ... et ... plus ... in parte dextra quam sinistra. Ergo ... non est reperire in celesti ... etc. Item dextrum et sinistrum presupponunt sursum et deorsum, sicut latitudo presupponit longitudinem, et habent ... ante et retro. In celo autem non est ponere sursum et deorsum ... non est ponere ante et retro ... sensus, sicut dicit Philosophus. Ergo videtur quod non sit ibi dextrum et sinistrum. Item ... habet ... principium ... motus ... habet dextrum et sinistrum. Sed corpus celi est huiusmodi ... celi ... sit separatus. Ergo non habet dextrum et sinistrum. Item dextrum ... principium motus. Sed una parte celi mota ... movetur omnis ... non magis incipit motus ab una parte celi quam ab alia ... in celo ... dextra vel ... Sed celum est corpus circulare ... etc. Item si aliquod corpus habet dextrum et sinistrum, illa pars ... est dextra ... localiter. Et si celum habet dextrum et sinistrum, illa pars ... in ipso ... est dextra. Sed ... aliqua parte celi ... non sit oriens ... in ... regionem celi ... aliquis ... alium occidens ... nullo modo

[illegible]

Ar[illegible]

concedi potest. // vel dicendum quod quamvis dextrum et sinistrum
dicant terminos latitudinis et sursum et deorsum lon-
gitudinis et ante et retro profunditatis, non tamen no-
minant terminos illarum simpliciter. Sed per comparationem ad
motum. Unde in nullo corpore ponitur proprie de-
xtrum et sinistrum nisi quod aliquo modo suscipit mo-
toris influentiam, ita quod plus in una parte quam in alia.
Unde dextrum et sinistrum non potest esse nec in lapide
nec in planta, nec in statua, ponitur in simi-
litudine, quia non habent motum localem a motore suffi-
cienter. In eis vero corporibus que moventur ad locum
et magis in una parte suscipiunt motoris influ-
entiam quam in alia, proprie ponitur dextrum et sinistrum, sicut
in animalibus que moventur motu progressivo, in
quibus virtus cordis et motoris magis viget
in parte dextra. cuius signum est maior fortitudo animalium in
parte illa, et quod in illa parte prius movent quando incipi-
unt ambulare. sed secundum intelligentias(?) et corpora cele-
stia quedam habent a motore [illegible] ut est sicut
firmamentum et orbes planetarum. quedam vero mi-
nime, sicut epicicli [illegible] dextrum et sinistrum celis com-
petunt satis proprie, non tamen illis que sunt in orbibus
mobilibus, sed non orbi immobili. Attendendum autem
est quod et in animalibus et in celo ponatur dextrum et sinistrum
secundum rationem eiusdem conformitatis, scilicet propter influentiam mo-
toris. differunt tamen acceptiones(?) propter diversam compara-
tionem mobilis ad motorem. quia enim alia moven-
tur a motore non uniformiter, dextrum et sinistrum
dicit distinctionem in partibus aliquis, in quo illa pars que
modo est dextra nunquam est sinistra, quia uniformiter comparatur
ad ipsius motoris influentiam [illegible]
non univoce(?) [illegible] magis equaliter. corpus vero
celeste motorem habet [illegible] cum non sit corpus animatum(?),
sicut postea videbitur. et ideo motor secundum dispositionem
principalem influit ex aliqua celi parte. et redit
probabiliter quod in ea parte ex qua motus corporum ce-
lestium primo nobis apparent, ut parte in oriente. cum
omnia corpora [illegible] sint propter homines. et quia motor
semper ex illa parte influit uniformiter quamvis pars ibi
veniat immediate et propinquius suscipit moto-
ris influentiam. et ideo semper est ibi dextrum, non muta-
tur cum partibus mobilis, propter eo quod non est dispositio ab-
soluta, sed relata ad motoris influentiam
que semper manet fixa. et per hunc modum locus ani-
malibus [illegible] dicitur esse immobilis propter hoc quod dicit situm
relatum ad centrum et circumferentiam mundi, quamvis
partes moveantur. Ex predictis patet quid [illegible]
et pro [illegible]. Concedendum est enim quod in celo est
dextrum et sinistrum, et rationes ad hoc inducte sunt concedende.

sunt, quia unum concludunt. sed tertia ideo supra [illegible]
omnibus procedit a insufficienti. Ad primum vero quod
obicitur quod planta non habet dextrum et sinistrum,
cuius contrarium [illegible]. Dicendum quod dextrum et sinistrum non
[illegible] principaliter in [illegible] distinctione, sed magis accidit
et [illegible], quia eius dispositio est alia in parte de-
xtra et sinistra. Sed hoc fuit in influentia mo-
toris principalior et minus principaliter suscepta, sine
quod attenditur in eius motus et [illegible], et sic re-
peritur in celo. // Ad secundum quod obicitur quod dextrum et sini-
strum in nobis est a qualitatibus activis et passivis, similiter patet respo-
ndendum, quia dextrum vel sinistrum in aliis concernit
partes [illegible] propter unionem motoris ad mobile
non solum per modum motoris, sed et per modum forme.
et ideo ad hoc quod una pars magis suscipiat
motoris influentiam requiritur dispositio alia et alia, quod
quod fit per qualitates activas et passivas. In celo
autem non sic est, sic obiectum est supra. Ad tertium quod
quod dextrum et sinistrum supponunt sursum et deorsum
reperiri potest quod unum est. prius sursum et deorsum
dicunt terminos dimensionis, non autem est unum prius dicunt
in [illegible] et [illegible]. Secundum enim sursum
et deorsum proprie attenditur augmentum sive mo-
tus ad locum, sed secundum dextrum et sinistrum atten-
ditur motus in loco. ideo et si in celo ponatur
dextrum et sinistrum, non tamen oportet sic poni sursum
et deorsum [illegible] potest reperiri magis secundum opinionem
philosophi quod in celo est ponere sursum et deorsum et
ante et retro. sic ponitur dextrum et sinistrum,
non quia dicunt terminos dimensionum, sed quia in eodem
motu considerantur [illegible] dimensionum. sed
magis proprie dextrum et sinistrum. et [illegible] cum
quod celum revolvatur necesse est ponere duos po-
los, quorum unus habet rationem sursum, et alter rationem
deorsum. Et eadem ponere duo emisperia, quorum unum
habet rationem ante, et alterum habet rationem retro. necesse
est ponere quod in emisperio uno sit pars ex qua
corpora celestia primo apparere incipiant,
altera vero pars ex qua desinant. et hoc totum de facili
est ymaginari. Si quis ymaginatur ho-
minem qui pedes habet in polo artico et caput in po-
lo antartico, et vultum faciet [illegible] ad nostrum e-
misperium, ita ymaginabitur duas partes [illegible].
Ad illud quod obicitur quod celum habet ex se principium
sui motus, ideo non habet dextrum, dicendum quod illud
verum est quando dextrum et sinistrum nominant par-
tes [illegible]. sed quando nominant ordinem mo-
bilis ad motoris influentiam, non habet veritatem.
nichil enim facit ad hoc utrum sit [illegible] motor sive vel

vide commentatorem [illegible] et phys. xv. de animalibus

contra phm

moni[illegible]

[illegible]

Aliquid dicitur dextrum et sinistrum: [illegible] per [illegible] aliquid [illegible] motivo animal; [illegible] ad aliquid ut chorea(?); representatione ut statua; conformitate [illegible] mobil ad motorem [illegible] celi.

est. Ad primum quod obicitur quod in materie (?) celi mota movetur omnis, dicendum quod verum est. Sed tamen ex hoc non sequitur quod eque propinque recipiat motoris influenciam, quia [illegible] est aliqua movet totam per se movet illas partes quas contingat. Ad ultimum quod ostendit quod pars dextra semper est dextera, iam patet responsio, quia non intelligitur de illo dextro et sinistro quod dicatur dispositionem partium in comparatione ad motorem quemadmodum sunt in animalibus. Hoc autem modo non est ponere in corporibus celestibus sicut prius tactum est.

Consequenter queritur hoc loco in proposito de motoris influencia. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum primum mobile moveatur a deo immediate tantum an immediate aliqua virtute creata sicut est virtus motiva ab intelligencia angelica.

Circa primum sic proceditur. Et ostenditur quod celum immediate movetur a deo per philosophum qui in libro de celo et mundo dicit: causa prima movet celum primum. Causa autem prima non est nisi deus. Ergo etc. Item Boecius de consolatione loquens ad deum: stabilisque manens das cuncta moveri. Ergo videtur quod immediate moveat illud quod est primum mobile. Hoc autem celum, ergo etc. Item ratione videtur: primum mobilis motor debet esse primus. Sed primus motor est in motoribus omnibus, quia nunquam est status in immobili. Sed nichil est omnino primum et immobile nisi solus deus. Ergo motus primi mobilis solus deus est primus. Item ex motu et influencia celestis corporis est conservatio omnium corporum viventium. Ergo ex motore eius erit conservatio omnium spirituum vivificancium, quia sicut se habet mobile ad mobile, sic se habet motor ad motorem. Sed solus deus est ille qui est conservator et vivificator spirituum. Ergo solus ipse movet primum celum. Sed contra: immensitatis potentie et sapientie et bonitatis hoc requirit ut deus conferret virtuti create actum quem illa est nata suscipere. Sed actus qui est movere simpliciter corpus [illegible] nata est convenire virtuti create. Ergo videtur quod deus nullum corpus moveat absque virtute alia creata. Item virtus motoris debet proportionari mobili. Sed virtus celi finita est, virtus autem dei est infinita. Ergo adhuc quod salvetur in mundo proportio debita videtur quod inter deum moventem et celum motum sit ponere aliquam virtutem creatam et finitam. Item philosophus dicit quod si virtus [illegible] in tanto tempore et maior in minori et maxima in minimo et infinita in nullo. Ergo si deus infinite virtutis est et ipse immediate movet celum, videtur quod in instanti revolvat ipsum ab oriente in occidentem, quod nullum [illegible] est. Si tu dicas quod deus [illegible] non exerceret totam virtutis sue efficaciam, quia cum sit movens voluntarium, potest movere velociter et tarde sicut decet pro sua ordinatione, quia cum actus iste scilicet movere successive sit virtutis finite, convenit naturaliter convenire creature. Item ea que sunt immediate a divina potentia producuntur in esse preter cursum [illegible] mirabilia, ut patet in creatione et iustificatione et miraculorum operatione. Ergo si celum immediate movetur a deo, motus eius est mirabilis, non naturalis, quod [illegible] falsum est. Ergo a deo immediate.

Responsio. Ad predictorum intelligenciam est notandum quod inter omnia opera que deus operatur in [illegible] immediate [illegible] cum divina voluntas sit dicitur [illegible] in primo [illegible]. Sic patet [illegible] omnium spirituum et motuum. In aliquibus autem sic operatur ut ipse sit tota causa, in aliquibus vero sic operatur et movet ut virtute agendi et movendi [illegible] causis. Et prima quidem dicuntur mirabilia, secunda vero naturalia vel voluntaria. Quod ad propositum [illegible] quod utrum motus primi mobilis immediate sit a deo, non est quod virtus divina immediate operetur et immediate ad illam mutationem [illegible] quod nichil sic movet nisi ipse moveat et cooperetur virtuti motive. Sed est quod utrum motus primi mobilis sit a deo tamquam a tota causa an sit a virtute divina movente et moveat aliqua virtus creata. Et ad istam questionem satis de plano respondi potest, quod cum motus ille sit natus convenire virtuti finite propter sui successionem et divina bonitas ad sui manifestationem conferret creature quod nata ipsa est suscipere, quod deus primum mobile movet mediante aliqua virtute creata sicut et alia a movendo et ceterum sunt rationes ad hoc inducte quod virtus aliqua creata necessario concurrat. Ad primum vero quod obicitur de philosopho, satis probabiliter quod philosophus non intellexit quod primus orbis motor per modum efficientis esset deus ipse, non per virtutem motoris adeo proprie mobili, quod si minimum vel modicum corporis apponeretur corpori vel laceretur virtus motoris in motu, sic dicit in [illegible]. Sed ponit quod deus moveat primum celum in ratione finis et desiderati. Aut si ponit quod moveat per modum efficientis, non ponit quod ipse solus moveat, sed cooperante virtute mobili propria. Similiter ubi sic potest intelligi esse dictum per quandam comparationem et purgationem in [illegible] influentie et infusionis. Ad secundum quod obicitur de Boecio quod deus cuncta movet, dicendum quod ex illa auctoritate non concluditur quod solus deus moveat, sed quod nichil moveat absque divine virtutis

Responsio.

quod motor primi mobilis est primum immobile dicendum non oportet

influentia nulla nec virtus alicuius motoris per se vel mediate operari sine beneficio et auxilio eius qui penitus est immobilis sicut in primo libro ostensum fuit et in sequentibus ostendetur cum queritur utrum omnis actio sit actus. Ad quod obicitur quod motor primi mobilis esse videtur primum vel omnino immobile. Sed sufficit quod primus respectu aliorum motorum sit invictum movens et quod sit in motu secundum eum modum per quem movetur. Non enim oportet esse statum in motore primi mobilis simpliciter. Sed in genere causarum omnes autem cause effective sunt et reducuntur ad ipsum deum qui est primus et finis omnis cause quia nec est processus nec processus status. Ad illud quod obicitur quod sicut influentia mobilis est super mobilia sic influentia motoris motores alios. Dicendum quod illud non oportet quia in physicis proprie pro eo quod ordo est in corporibus mundi sive in tanta proportione et excellentia quod unum potest simpliciter influere in alterum. Contra vero rationales qui sunt unificantes et motores corporum sic habent gradum et ordinem ut quilibet secundum suum supremum actum immediate perficiatur et formetur et hoc est propter eorum regimen magis per quam immediate sunt ipsius dei capaces.

omni

Consequenter queritur utrum motus celorum sit a propria forma vel ab intelligentia et quod sit a propria forma videtur. Sicut vult philosophus natura est principium motus et quietis in eo in quo est. Ergo omnis motus naturalis est a forma intrinseca. Sed motus celi est naturalis sicut probat philosophus. Ergo est a propria forma. Item leve sua levitate et virtute potest sursum ascendere nullo impellente et similiter grave descendere absque aliqua intelligentia movente. Sed ergo forma celi perfectior est quam elementorum et figura eius aptissima ad motum circularem. Videtur quod ipsum moveri possit a propria forma absque omni forma intelligentia. Item plus est movere seipsum exeundo locum proprium quam non exeundo sed virtus lucis est se diffundere per corpora aliena et etiam diffusam redire. Ergo videtur quod corpus celi multo fortius propter naturam lucis possit se in suo orbe movere absque influentia alicuius spiritualis substantie. Item motus aliquis est a forma propria et intrinseca et hoc spectat ad complementum motus. Ergo cum motus celi sit inter omnes completior erit a forma propria et intrinseca. Ergo celi non movetur ab intelligentia vel intelligentia est ipsius celi perfectio et forma. Sed intelligentia aliqua non est perfectio celi sicut dicit damascenus ii libro capitulo vi celi sunt inanimati et insensibiles ergo et cetera. Item nullus motus naturalis procedit a voluntate cause extrinsece a principali motore. Sed motus celi est uniformis et naturalis secundum sanctos et philosophos. Ergo non est a voluntate alicuius angeli vel intelligentie. Item virtus illius angeli vel intelligentie est finita. Sed virtus finita in movendo recipit fatigationem et laborem maxime cum movet illud quod non est per se mobile. Aut ergo celum movetur propria forma aut si movet virtute intelligentie necesse esse est illi laborare et lassari. Contra omne quod movetur et celum secundum se totum movetur. Ergo videtur quod secundum materiam et formam eius sit ponere aliquid a quo moveatur. Hoc autem non est nisi angelus vel intelligentia. Ergo et cetera. Item omnis motor est in actu. Omne mobile in potentia. Sed totum celum est mobile. Sed nichil idem est simul in actu et potentia. Ergo celum non potest moveri a se sive propria virtute. Item omnis motor est sufficiens distat a mobili cum ergo nulla forma extensa distat a materia nulla extensa forma potest esse motor sufficiens. Sed forma celi est forma corporalis et extensa et motus eius cum sit precipuus inter alios motus est a motore sufficiente. Ergo non potest esse a virtute propria forme. Item omne quod naturaliter movetur ad locum aliquem si movetur ab illo loco movetur preter naturam. Ergo si celum movetur naturaliter ab oriente in occidentem ab occidente in orientem movetur preter naturam. Ergo videtur quod celum habeat motorem alium quam formam propriam. Item omne quod movetur a propria forma movetur propter propriam indigentiam. Nam non forma non movetur nisi propter appetitum rei qua naturaliter indiget. Sed celum sicut dicunt sancti et philosophi non movetur propria forma naturaliter movente. Numquam quiesceret nisi violenter ipso existente eadem dispositione. Sed celum quantum ad naturam sue forme ~~[illegible]~~ semper erit in eadem dispositione. Ergo aut non movetur a propria forma et natura aut numquam quiescit vel si quiescat violenter quiescat. Si ergo celum aliquando quiescet et non violenter ergo motus eius non est a virtute forme intrinsece. Responsio dicendum quod in hac questione due sunt opiniones probabiles et concordes fidei et scripture. Preter illam erroneam quam quidam philosophi posuisse videntur scilicet quod celi habent animas et quod celum esset magnum animal et quod movetur a propria forma per scientiam sicut movetur animal et habent etiam motores possunt regi et dirigi ab immediate intelligentia. Sed hec positio falsa est et erronea. Sic enim dicit damascenus celi sunt inanimati et insensibiles et quod dicitur deum alium [illegible] propter prosopopeiam et illa est contra sententiam sanctorum. Id augustinus retractat illud

quod dicit [illegible] dicat esse illud mundum sicut plato sanctum [illegible] philosophi non [illegible] vocare [illegible] auctoritates pluries [illegible] tale [illegible] possit [illegible] non [illegible] esse [illegible] esse [illegible] mundi.

verbum quod dixit

ubi q dixit uili. de imor. aie. q mundus
aiatur. Et si aliqui sci uidentur dicere h. io.
sup eccl. h totu intelligendu est deum mechanice
non solu aut h po e q catholicos doc
tores. s; z q phi eos. tectatores qui ponunt
quod sbam intellectual. no unitur cor nisi me
diante uegetatiua z sensitiua. z ita si celu pficitur a sba
spuali sic et sentiuit. z uegetatiuu z ita sibi
possit corrupi. z ppter h ista pone oio electa
intelligendu e quod duplex e hic modus dicendi
scdm catholicos. Quidam eni dicunt q celu
mo appa forma. z hoc mo. celu ht quantitatem
z figuram z ppter hoc e ad motu habile. s
nichil lucis pfectum z forma. que in toto
forme corporalis est maxime actiua. z q. media me
dia tenens inter forma spualis z corporalis et
puritate sue forme mouetur cor celestia
orbicularit. multo sufficientius q cetera mo
ueantur motu recto. nec oz ad motu celi
adhibere ministeriu angeli ul aie. sic in ad mo
tu cuiuslibet elementi ut nec obstat id q mouens
dz ee aliud a mobili. q sic al. q ad sui mo
uet. s ad sui e mobile. z tn totu e mouens
z mobile. sic z in celo intelligendu e q e mobile p
natura qntitatis. z figure z mouens p natura lucis
actiue. n obstat id q recedit ab eodem loco ad
quem mo. celu eni ppe no ht mouri ad locum.
s; prop ee locu. nec pt q e inorientem mo.
ad eciam cp illu situm acquirat intendit
pficiatur. s; quia intendit moui orbicula
riter qui e motus competens sue nature. unde sic
dz in radio q procedit z retrocedit puri
tate sua. cum fit repercussio ad aliquod corpus
splendidum sic e in proposito z p h patet ad obi
ectiones. Difficile tn e p hac pone sustine
re. quo celu mo appa forma z illius ulla
permanente quiescit post iudiciu eciam difficile
ale e intelligere quo moueat ppter pximam
indigenciam. s appetitus ille e in forma intrinseca.
z io ulterius compellitur ad h reducere ut dicunt q
ad motu celi no sufficit uirtus ppe forme
s; simul cum ea requisitur fluxus diuine potencie. p q
celu ht moueri z quiescere. s; tunc remanet
q quid sit ille fluxus. utrum dicat quid
creatu ul increatu. z si ue hoc dicat sive
illud no e explicabile. facile q deus illu motu
exerceat sn ministerio spualis creature. cuius sit
natus conueniens. nec tn de facili pt hec
sustineri. si quis hoc dicit. qd defectus istius

creature corporalis uel h de pfcione supplebit
ostendat se ee deum celi z terre. z ita dicitur
celum moui uirtute ppa. qd si ad consistit sibi
ad mouendum sufficiencia supplicat ab ipsa
uirtute diuina. z sic sustinendo hanc pone ius
ad oba e sat plana. Alia uo pone est q
deus mouet celum mediante intelligencia creata. sci
mediante angelo. z hoc competebat ordini que deus
constituit uniuerso. de quo dicit aug super ge.
ad litt. q deus sic uniuersum ordinauit ut sp'm pficeret
omnibus. z io sic congruum e angelos deputari
ad ministeriu hominum sic z congruum e deputari
ad motu z regimen celorum. e in hoc z ministret
homini uiatori. z diuine subseruiat maiestati.
z gloriosi spus deuotissime obtemperande h uir
aug. scribit in v de ciui. dei. ca. loquens de angeli
ca ua. de qua dicit q no sua maiestate
tantum omnia. s; in hendo illi maiestati z eius
spus deuotissime obtemperando a quo z p quem
z in quo facta sunt omnia. z h pone magnorum e. tam
in theologia q in philosophia. q congruit pietati fidei z
rationi. z plm uiri. sig hanc pone sustinere ue
lim de facili pt ad obiecta motiuum respondere. ad
id q p ob q motus ille e naturalis. dd q mo
tus ille pportatur ad pm mo. nil ee dicitur
q n eius z figura illi motui concordat. nec
oz q omne q est nale sit a principio intrinse
co sic a tota causa. s; sufficit q uirtus intrinse
ca cooperatur uirtuti actiue. ad id qd
ob de grauis z leuis. dd. q ad motu grauis
n sufficit solu mo grauitas siue qualitas ppa
imo requiritur. imo concurrit uirtus loci attra
hentis z uirtus loci expellentis. z uirtus gn
tis corporis. ppter illa duo mouencia que ponit
phs. s. generans graue z leue z remouens
prohibens. z q hec ad motu celi no possunt con
currere. oz q concurrat uirtus spualis. sic
ad id q ob de diffusione lucis. dd. q ille mo
e motus localis ppe. s; magis motus alterati
onis. unde sic ignis pt calorem suum diffun
dere deorsum cum uirtute ppa no se mouet de lo
co in quo e. sic e in celesti corpore in illud e ee.
ad id q ob q ad complecionem motus facit q
aliquid moueat a pncipio intrinseco. dd q h accidit
n. n. h e ppter unione motoris ad mobile. cum
sufficiencia motoris q quid e sba spualis di
stincta a mobili z distincta motoris a mobili z compl
etio motoris illa est sufficit ad motum pfec
tum. h at multo magis reperit in motu celi

cap. xix. pte.

q mouet ab angelo suu ab intelligentia sepa
ta sem secundum unitate uirtutis q si mouet
appa forma . ad id q ob q no in
petit, quo . dd. q verū ē deus ē ītelli,
quāuis at uo angeli sit p nūm ītelligis
tū p gliam oīo ītelligis efficat. 7 tale illic
intellectū ē ex celi motorem. Quit dit aug
sūme maiestati in ytinencia lbeat pte.
7 q tal' ista sit motis celi ostē ipius mot
nobilitas / 7 uniformitas / 7 necessitas ostēdit
uelo quies fut. cū pfcā erit supna ci
uitas. Adq sunt dc finalit ordinatur mi
stratio anglica. Ad 1d q ob q cū sit
uirtutis finite lassat. dd. q lassitudo
n fac finitas. Si īppi motūs a pmo d'
sueta / vl' īeptitudo ex pte mō quor
nllm ē supposit / 7 sic patent qsita. pz 7
manifāit ea que dni. infra. possi et ac
dubitare de eo q d' in lra dm glac . so
lidē suspēdere. 7 ē ei ui. supponē q aque
ille sut de se pondere, 7 q i fricatur p
uiolentia soli q ē ō ordine vniuersitatis.
Sz dd. ad h q aduas illas opat soli . n
p grauitate . Sz continuit 7 stabilitatem.
qz n fluunt / n refluunt / nec deorsū descen
dunt . It possi ac dubitare de h q d
aqs si . d celi innumerabilibus guttis de
moribus emanare uaporib;. Si n. ū in
est. uidetur tūc firmamentū porosū esse.
ut p id possit guttatim aq emanare. Ut 7
d ē alterabile si suscipit peregrinas ipssio
nes. Sz dd ad h q n uult dice ād aque
mo p scintillationē caloris p'nseat celū
sydereū. qz nunq illuc ascendunt. Sz popa
te n, que mo ut si aerē eleuat aqs
ulē q. aurorū argue. qz dma uirtus
aqs sr firmamentū sd nc puidicio pot
stitue / ē isua potate ēē. magr 7 mag
ee stabilitare. It q deinta ioc ē re
ddit. Iste ē h ī quidem uidit ds q ē bonū q
binarius. siue ē alias 7 signū diois, ur
istar ro iga bn ee ad ppoitē sic ad ppositum.
binarius n. plus recedit ab unitate.
q ac ale numerus dd ē ad h q ista ro ma
gri . ē allegorica. V ū ē. ginus n. binarius
inf nuos imm ab unitate recedit . p eu h
rom recessus ē / 7 pp h p pm ītelli. dio
magr q p a nuos / recessus ab unitate
unitas 7 p ptois . alia tn ē ro ītalis / q

facit magr ī hystoris. q pso die nō ē fca
distinctio aquarū ab aquis / q distincte 7 si inclusa fuit
infio : fuit tn ysuata inf ē de ogregat aq
ī locū unū . 7 q diuisio sigt applicatoe
post p feom : hic ē q septuaginta tacent suo
die uerbū uidendi.

Equitur. die de ogregat aq ī locū unū
q. egit magr de pductoe ī īseu lucis
puse pro de pduct ī scii ne liqt seepto / 7 q h et
īdeo dist : q dā n. int celos ytinet uetu
ua . i. guandam rei . sic et ela . qdā no
ut acera . sic st celestia luminaria . so pz
ista ht duas . In p acta dedit ē elor . In
sa dep duct luminū . ibi dix ds fiant lu
minaria . p pz ht duas . ī pa defiat ista
rez . insa soluit dubiu . ibi si aut q ug
gat ē aq . scilicet sa pz p'n duas . ī p
q pncip p ductoi luminariū opibi q dies,
in sa n defiat pp qd sit fca . ibi. q io fca
st ut p illa illustret . 7c. 7 sic duo ytinet
ī pte ista . uidelicet duo eloy / 7 h sat plana,
quat ad psentē intentiōē sm q ē fortio luna
rū . ee qd pla ocurrit dub . ut tertius
sacre scripture intellat plane.

D ī telligentia h pts. omissa dupl' elor
ee pducte luminariū qrunt pio.
Pm ē de ipsis luminarib; p op' ad eoz iq lagit
Scd ē de ipsis ī ppc ad ea iq opat. luna.
Circa pm qrunt tria.
p q. utrū luminaria posita sit ī eod celo qtinue
an ī diuisis.
Scd q utr moueat motu celi ytinuitam in me pprio.
ttio q utr motus ptinet ale celo su stellis.

Ircā pm sic pcedit. 7 q utr oia luminaria
celi locet in uno corpe ytinuo. 7 q sic.
ui. p textū sacre scripture. q dic oia luminaria
ī firmamento posita ee. ge. 1. fiat ī gd luminaria ī
firmamento celi. 7c. It h ui. qqz coz distigunt
ad iuicē . distigunt q forma aut sr ficie. Sz
coz celi aluma / usq ad celū stellatū / ē vni
forme. 7 i tm nō ē coz huis tra ta sr ficiem.
g ī pole ē ipm hre pluralitatē siu distinctā
oim . g oia luminaria sita sut ī uno corp.
It si aliq coz sit distincta ad īuicē. ad mo
tu unius nō ē motus alterius. Sz ultiā
spa mouet tot q ī s ipm ē abori
ente ī occidē. g nccē ē totā naz celestē
ee unū corpus otinuū. It sic aues se
pducte ad ornat aeris. ita luminaria ador

naturam celi. Sed unum est corpus aeris quod ornatum omnibus a-
vibus. Ergo pari ratione unum est corpus celi quod ornatur
omnibus luminibus. Ad oppositum arguitur sic. nullus motus [illegible]
est ex diversis continuus. Sed orbes planetarum
dicuntur esse vii. [illegible] quod animatum. Ergo luminaria
celi non sunt in eodem corpore continuo. Item ipsum celum est duo
corpora que moventur diversis et dispertitis motibus/
ergo simul totum esse continuum. Sed orbes planetarum sicut
dicunt astronomi moventur contra ultimam speram. Ergo ipsi
adinvicem continui. Item Damascenus [illegible]
ratione celorum distinguit ex vii planetarum/ a
celo stellarum. Sed hoc non esset/ si corpus in quo sunt pla-
nete et stelle esset continuum. Ergo etc. Item si
omnia luminaria essent in firmamento posita. tunc [illegible]
[illegible] omnes essent stelle fixe. et nulle errantes. Sed
alie dicuntur fixe et alie errantes. videtur quod posite sunt
in alio et alio corpore. Iuxta hoc queritur quare deus fecit plures
stellas quam fecerit planetas. sive quare plures sunt
stelle fixe quam errantes. Respondeo ad predictorum intellectum
[illegible] est notandum. quod [illegible] loquuntur de hac
materia. Sed [illegible] luminaria locantur in diversis
orbibus. [illegible] diversitas orbium. [illegible]
[illegible] non [illegible] ex distantia forarum/ sic
distinguitur aer et aqua. non [illegible] ex discontinuatione super-
ficiei. sic distinguitur lapis a lapide. Sed [illegible]
ex diversitate motuum. diversitas autem motuum
non tollit continuitatem in eo quod est [illegible] tale. et ad mo-
tum habile/ sicut manifeste apparet in aqua. quando [illegible] diversas
sui partes ad diversas [illegible] partes. et similiter in aere/ ex
[illegible] non discontinuatur. [illegible] Ergo luminaria ce-
li posita esse in pluribus orbibus/ [illegible] tamen uno continuo. quod
[illegible] nomine firmamenti/ [illegible] luminaria posita
esse in firmamento celi. [illegible] adhuc [illegible]
ad primum ergo [illegible] nulla est ex diversitate continuatur. Dicendum quod
[illegible] est de illo [illegible] in quo [illegible] corpora eiusdem [illegible] igne
[illegible] non est [illegible] in quo [illegible] igne
mobilia. adhuc [illegible] sufficiet so-
la motuum [illegible]. sicut est [illegible] ad illud quod obicitur quod
orbes planetarum moventur [illegible] motibus ultime
spere. ergo discontinuitur. Dicendum quod non sequitur. hoc enim non habet veri-
tatem nisi in corporibus solidis. In corporibus enim subtilibus et agilibus.
sicut est aer et aqua manifeste [illegible] in huiusmodi enim [illegible] potest
evenire diversitas motuum. salva continuitate motus
[illegible] quod [illegible] motuum non habent si-
[illegible] sicut habent corpora solida. et ideo pro planetis est
duo venti oppositi [illegible] in aere [illegible]
[illegible] et alter desubter. Ad illud ergo quod obicitur Damascenum.
quod celum planetarum distinguit a firmamento. Dicendum quod distinctio celorum
plus attendit pro diversitate proprietatum et motuum/

[illegible]
[illegible] diversitas [illegible] vii sperarum [illegible] ex diversitate [illegible] quia non
[illegible] stelle [illegible] ex diversitate superficiei quod distat habent superficies
[illegible] congregat sicut patet in aqua et aere [illegible] congregat [illegible] distat habent
[illegible] posita sunt in firmamento. Dicendum quod [illegible]
[illegible] non [illegible] corpus continuum [illegible] superficie. Dicendum. [illegible]
[illegible] distantia [illegible] superficie [illegible] superficies
[illegible] motu firmamenti. Dicendum quod non [illegible] corporum [illegible]
moveret motu alteo [illegible] alterius/ sicut celum movet corpora [illegible]
[illegible] mare per fluxum et refluxum

quam attendatur pro distinctione corporum. licet utrumque possit at-
tendi. Dicendum enim. in distinctione celorum. celum
sydereum. et celum planetarum/ sub eodem celo comprehen-
dit. Ad illud quod obicitur quod si planete sunt in firmamento. non
sunt stelle errantes. Dicendum quod [illegible] quod in eodem corpore pos-
sunt contineri diversa collocata/ ita quod unum alligat
inseparabiliter reliquum. vero minime. et stelle dicuntur fi-
xe in firmamento [illegible] in viii spera. et motu moventur.
planete vero sunt in orbibus/ qui moventur motu contrario.
et ideo aspectui nostro errare videntur. Dicendum quod [illegible] supe-
rius orbis [illegible] Ad illud quod queritur quare in ultima
spera/ luminaria plura posuit deus. ad hoc assignat
plures causas [illegible] quia spera viii. maxime
est influens in inferiora/ per certis speris. et hoc non potest contin-
gere per divisionem luminum et diversis stellis. sed ratio est. non est
[illegible] ut daret inferioribus speris amplius habent
motus/ stellas magis superiores. que habent pau-
ciores. dantur stellas multas. Et quia motus
influit a superioribus orbibus in inferiores. quia [illegible]
[illegible] debet influere/ ut orbis ille [illegible]
[illegible] in orbibus/ quos movit/ habundavit in
corpore luminarium multiformitate. Inter has autem
rationes media videtur esse probabilior/ [illegible]
[illegible] multiformitate ad unitatem reducatur.
[illegible] et ideo illi spere que plus accedit ad uni-
formitatem motus dedit multitudinem corporum. illis vero que habent
motuum multiformitatem dedit luminarium unitatem.
Et quia ut ita luminaria moveantur in orbibus suis/
sive motibus propriis. et quod sic irradiant. Nam quod
sunt ad ornatum aeris/ motu proprio moventur
in illo. et pisces in aquis. Ergo pari ratione lumina-
ria in celis. Item motus orbium non potest nisi
per motum luminarium. quia exceptis corporibus de se [illegible]
[illegible] habent influere sive moveatur sive stent. Sed
natura non facit per plura/ quod potest facere per pauciora.
nec facit cum maiori difficultate/ quod potest facere
cum minori. Si ergo id facit motus sideris/ quod
facit motus totius orbis. videtur [illegible] sit consonum
poni quod stelle moveantur propriis motibus.
Item si luminaria moventur motu suorum orbium/ cum
moveantur motibus dispertitis. et quod [illegible]
lato celo et [illegible] quod fuit ibi obviato. et re-
tardato. cum illud in quo movetur sit unum corpus con-
tinuum. Item manifeste videmus accidere in planetis
elevationes/ et depressiones. [illegible]
et retrogradationes. Sed hoc non potest esse nisi propriis mo-
tibus moveri haberent. Ergo etc. Sed contra. si motibus
propriis moventur planete. ergo vel duo corpora erunt
in eodem. aut necesse est esse vacuum in via per quam transit/

et 9 declarari Possent et secundum

planeta. vel necesse est corpus celi rarefieri et iterum reppi. Sed quod hoc est maius inconveniens quam primum. Item si non deficit in naturis/natura esse ea que sunt nobiliora. Sed sicut hiis que movent motu proprio in ista ut pote pedes/vel alas/vel pennas. videtur quod in celestibus corporibus debuit dare ista. Sed ista non habent. sicut patet. Sed vel non in eis deficeret: vel non movent motibus propriis. Item stelle in viii. spera. videtur quod nullum luminare non movet motu proprio. Quia sicut collocatur unus quisque planeta in suo orbe. sic stelle in viii. spera. vel quod nullum luminare proprio motu in spera si non collocatum habet moveri. Item si luminare aliquod movetur motu proprio ad faciendum processione vel regressione. ipsorum esset motum celi esse uniforme. Sed motus est uniformis et perpetuus. videtur quod nichil sit planetas moveri modo progressive modo retrocedere et aliquando stare. Videtur quod debet quod est contra mathematicos et mathematicos. mathematici maxime considerantes apparencia. ut illa possent salvare simul cum motus perpetuis et uniformes. excentricos et epiciclos/planetas moveri motibus propriis in epiciclis. sed hoc salvata motus uniformitate aliquando contingit planetam depressum/aliquando elevari pro motu ipsius planete in epiciclo. et epiciclum excentricum et excentrica esse circulum proprium quod est extra centrum mundi. ad obiciendum aliquid de corpore illius propter continuitatem. reddendum divisionem/dicentes quod non est in genere sicut corpus primum non findit motu planete. quod est nec igneus aliqui dicunt quod corpus primum non scindit. et planete per transeunt/corpus illud cum lucis/vel potest esse cum alio corpore non nullum est. sic ut et confirmant quod planete non moventur motu suorum orbium. sic clavus fixus in rota/modo motu rote. non proprio. et hoc ponunt. propter illius corporis incorruptionem/propter quod non potest scindi/non tamen plura alii communiter ponunt et centrum esse idem orbium superiorum et inferiorum. centrum mundi. propter rotunditatem perfectam orbium ipsorum/quod celum moventur/ita quod unus non subintrat alterum ponunt et est hoc maiorem et minorem velocitatem in orbibus. et ex hoc modo regressiones/modo progressiones. quod cum unum corpus precedit alterum sua velocitate/alterum retrocedere. et hec omnia videntur [illegible] ratione. et ideo licet non macte [illegible] iudicandum sensum/videtur esse verior. quod secundum illam [illegible] procedendo et iudicando/non fallit esse motum [illegible] in orbem superiorum. [illegible] ut [illegible] [illegible]

videtur procedere et ponere nullus plures. ideo ut illam ponimus sustinere volumus potest responderi ad ea que obiciuntur in oppositum. Ad primum. quod obicitur quod aves in aere et pisces in aquis motibus propriis moventur. dicendum quod non est simile. quia tam aer quam aqua sunt corpora que possunt rarefieri et densari. et preterea in celo non sunt sic nata moveri/ut circumstantia que aderant ornatum spectant. ipsorum motu sufficienter possunt transmutari localiter. Sed quod contingit decor universi. preterea ipsis aliis ~~operit motus~~ operit motus progressivus propter suam indigentiam. et quia est ut assequantur aliquid delectabile. et hic in luminaribus celi/nec competere potest/nec debet. Ad secundum quod obicitur quod motus orbium est proprius motum luminarium dicendum quod verum est. tamen ex hoc non sequitur quod sola luminaria deberent moveri. non enim sic salvatur integritas corporis quinti. si stelle moventur motibus propriis/sicut si moverentur orbibus suis. quia ibi per tales motus corporum celestium non fit aliqua mutatio celorum ad locum secundum totalitatem mobilis. scilicet esse loci/vel alicuius corporis dico. et hoc totaliter perfecto et incorrupto celi exigebat. Ad tertium quod obicitur. quod si moventur motu orbium. videtur quod sit retardatio. et obviatio. dicendum quod non est obviatio nisi quando duo secundum eandem lineam contra moventia se obviant. hic autem non est sic/quia orbes inferiores sunt quasi infixi sibi superioribus. ideo motus eorum non repugnat. nec retardat/propter maximum motus ad motorem obedientiam. Ad quartum quod obicitur de stellis retrogradationibus et progressionibus. dicendum quod sicut dictum est. quod et si videatur sic ad sensum/sic non est nisi per maiorem et minorem velocitatem ipsorum orbium. quomodo sicut bene sciunt explicare/hac via vel [illegible]/possunt salvare ideo/ad dictum salvatio mathematicorum ponunt celorum et centrorum multitudinem. sed hoc ad aliam scientiam spectat.

Tertio queritur utrum quiat alius orbis moveri sine stellis. et quod non. videtur. quia celum empireum propter absentiam motus propter suam uniformitatem. Sed celum quod videtur caret stellis est uniforme. ergo nullum celum quod caret stellis est mobile. Item ubicumque est motus/ibi est continuitas et variatio. secundum contingentiam quam est in motu/et a continuitate magnitudinis. sed per vere/variatio motus est a varietate medii. Sed corpus celeste quod caret stellis non habet in suis partibus varietatem. ergo non mutabilitatem. [illegible] Item omnis motus est propter aliquid [illegible] causa supplendi vel [illegible] vel mali quo [illegible]. Sed celum quod caret stellis [illegible]

Nota quod planeta existens in puncto ecentri deferentis [illegible] in puncto [illegible] [illegible] in puncto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] epiciclus [illegible] [illegible] deferentis [illegible] [illegible] [illegible] ille aut deferentis eccentricus.

Nota secundum ptolomeum mathematicum planeta movetur duplici motu. scilicet motu [illegible] motu [illegible] motu [illegible] deferentis [illegible] [illegible] [illegible] planeta [illegible] [illegible] epiciclus [illegible] deferentis [illegible] motu planeta [illegible] [illegible] [illegible] eccentricus [illegible] et epiciclus. Solum non ut [illegible] [illegible] epiciclum.

Alia motu movetur planeta [illegible] scilicet motu diurno scilicet motu firmamenti cum suo orbe [illegible] [illegible] [illegible] motu movetur multa [illegible] motu.

centrum deferentis
centrum mundi
circumferentia
circumferentia

dux
deferens
oriens
occidens
oppositio augis
equans

uero propter suam indigentiam. cum illa in motu nullo
eius indigentiam compleat. nec propter supplendam indigen-
tiam in inferioribus. quia ita bene influit quiescendo
sicut movendo et uniformiter. ergo videtur quod nullo modo ab-
sque intellectu celesti corpori motus competit. Item
motus celi est perfectissimus omnium motuum et ideo est
omnium motuum regula. ergo si per regulationem eius
mensurantur omnia que sunt in genere illo, ita manifestat
omnis motus per motum primi mobilis. ergo motus
primi mobilis maxime notus est ipsi anime. Sed nulli corporis
motus est notus ipsi anime nisi quod habet in se aliquid
luminare. quando deprehenditur motus orbis
nisi per motum luminaris. ergo videtur quod non sit ponere aliquem
orbem motum qui careat omni luminari. praecipue
cum motus eius lateat nos. et tamen semper
tamen uniformis orbis retineat ingenium.
et sic videtur quod ponere aliquem orbem motum supra firma-
mentum quod est celum nostrum conspicuum sit temerarium.
Contra omnis multitudo reducitur ad unitatem. ergo
motus corporis multiformis reducitur ad mo-
tum uniformis. Sed uniformis corporis motus non est nisi quod ca-
ret omni luminari. ergo videtur quod ultra istos orbes
in quibus sunt luminaria sit aliquod mobile celum.
Motus ille qui est ab oriente in orientem per
occidentem est motus diei naturalis effectivus. et
complet xxiiii horas. Sed dies naturalis omni tempore
est uniformis. ergo et iste motus. ergo mobile.
ergo etc. Item si est vera ordinatio medii ad
extrema extrema. necesse est medium participaliter quodam
modo naturam utriusque extremi. Sed celum cristallinum
medium est inter empyreum et firmamentum. Cum
ergo empyreum sit uniforme in mole et firmamentum
sit multiforme et in mole. videtur quod cristallinum sit
aut multiforme et in mole aut uniforme et motu.
Sed multiforme et in mole esse non potest. quia uniformitas
molis disponit ad motum. ergo necesse est quod sit
uniforme et in mole. Item quecumque aliqua pla-
concurrunt ad constituendum aliquod necesse est
pluralitatem aliquam illa quecumque pla-
mobilia concurrunt ad effectum unum conformem
per suam influentiam. necesse est quod coniugatur
pluralitas motus uniformitate. Si ergo sint
planetarum et stellarum concurrunt ad productio-
nem effectuum in hiis inferioribus secundum quandam
conformitatem necesse est ultra illa esse ad motum per
quod religantur quod quidem habet in toto et in partibus
uniformitatem. et ita aliquam orbi absque stella
competit motum hoc quod quis sit ille orbis et
per quam naturam competit ei motus. Si enim quod celum

aqueum et celum

est. et quod empyreum erit mobile. Si quod celum
Respondeo quod non tamen continens. Sed in continentibus sub-
stantie celo igneo et ethereo quicquid continet
et continetur. et tamen non movetur orbiculari-
ter. Iuxta hoc queritur de celesti numero celorum
et cum natura celestis distinguatur ab elementis
quo aliqua differentia celorum sumuntur per nomen elementi:
Si tu dicas quod propter naturam perspicuitatis speciem recipit
tamen. nunc cum perspicuitas sit in aqua elementa aque
debet dici celum. Ideo dicendum quod est ponere aliquod
celum motum quod caret lumine naturali et stellarum na-
turali. et hoc est celum aqueum sive cristallinum. ad
cuius cognitionem et si philosophi pervenerunt. quia corporaliter
per eum latet sensum recordando tamen pervenerunt
aliqui. illi qui pervenerunt posuerunt ipsum
moveri sicut quidam alterius nisi sunt hoc probare
et tamen ad cognitionem existentie huius celi pervene-
runt omnes doctores catholici auctoritate sacre scripture
et divina illustrati. que ipsius existentiam
expresse declarat. motum tamen eius nulla certitu-
dine explicat. Sed doctores theologorum novissimi sunt
ulti. sicut ponunt in celum moveri et inter alias
rationes potissima ratio est illa quod sunt ex perfectione
universi. ex qua est distinctio celorum et numerus ratio-
nabiliter potest investigari. et hoc per sic. Celum
enim de sua communi acceptione dicit aliquam naturam perspi-
cuam et contentivam, de sua vero propria acceptione
nominat naturam perspicuam contentivam super eminentia
et elevatam secundum primam acceptionem celorum di-
stinguuntur a Rabano vii celi. Natura enim perspi-
cua et contentiva aut est lucis dativa aut
receptiva. Si est dativa aut est uniformis
secundum motum et hoc est empyreum aut multiformis
et motu et sic est sydereum aut est uniformis et motu
et sic est cristallinum. quarta differentia esse non potest.
scilicet quod sit multiformis et non motu. propter hoc quod motus
est passio consequens inclinat ad multiformitatem corporis.
Si autem natura perspicua est lucis receptiva aut
separabiliter aut inseparabiliter. Si inseparabiliter
aut secundum cumulum superioris superficiei ut est igne-
um. aut secundum cumulum inferioris superficiei in
quo consistit aer. et tunc est olimpium. quod
est olimpium propter olimpi montis approximationem.
Si autem receptiva separabiliter sicut est aer
illuminatur ex presentia corporis luminosi et ob-
tenebratur ex eius absentia. et hoc dupliciter.
aut secundum superiorem partem et sic est ethereum aut
secundum inferiorem et sic est aereum. et in hac di-
ficatur compositio nominum omnia corpora mundi per talem

craq' . tm ēt nō pt cōp'hendi nōie celi.
qr caret tm p'spicuitate / q' ambiēdi
capax ē . aqua aut sil' care . qr q'uis
hat p'spicuitatē / nō tn ambit undi
qz . et sic exulta suffi' celoz / si q' osten
ditur sapiā cōditoris / et p'fcō uniusi
tatis / nisi fe appt . qd qr pōnē aliq'
orbē sīl uariū inīfoiitate motuū /
et id p'pe ōndū ē p'mū mole . pa h' aut
distīctio et sufficiencia / supta ē p
eulia tōm urbani / qui celos cōnuāt
f q'rez accep'tiōm celi / p'ut noiat
naz p'spicuā et cōtīnuā . sic eu cōp'he
dit naturaz celeste p'pe crām et celā
re . h' nō cēm / Si aut celū dicat p'pe
n̄ celestis . s. n̄ p'spicua undiqz / cōtīn' /
et nilli cōia . sic disting' aqbzda philis.
p' viij . orbes . qui diuiūt viij . speraz
lūiaz cē . alij aut āp' illuīati ī lxxiij
ult . viij . speram p'osuerūt ix ām . hij p'fecē
illuīati uenerint ad p'fcōm orbī sīl dist
incciōz . ut ponent decimā sperā / ī qua
ē quies et uita sempiterna / uidelz celū empir
ium / de quo et si aug' uix aut nūq' loq'r /
beda tn̄ et rabanus ipm ēe expsse testāt.
¶ hoz aut nūz et suffīaz possum sumē sic.
distinccō .n. celoz . aut ē p' diuisitatē supp'
foz . aut p' distīcīaz motuū / et lūiariū cōtē
toz . Si p' diuisitatē foz / sic p'ittagoīn' treq
celos . aut .n. uiget in eo / n' p'fcē luīosita
tis . et sic ē sīle adstareū ignē . et id cōtrum
et sic ē empireū . aut uīgz ī eo n̄ p'fcē p
spicuitatis / et efficit frigi' / et sic ē crista
llinū sīl aqui / qd qd facit ad temp'atōm rez
cōtrūm / et id sīle ē ad motū / aut uīgz ī eo
nā p'spicuitatis sīl et luīositatis / et efficit
calidi'tas / et sic ē celū syderū / q' qd facit
ad inīsmu' rez ī fioz p'no ē infatore et mot'
Si uō distīctō ceoz celoz penes distīctūz
luīariū / sic ē distīctō orbiū . aut cīm
orbis cōtinet mīlta ne sydum / aut uīcaue.
Si mīltitudinez / sic ē celū stellaz . si uinta
tē / sic cū vij . sit planete / p' quos regit
uniuersitas tpēz . q' ī vij . diez claudit . vij .
sūt orbes . et sic ē celū tiam in triformitate / cō
tinz viij . speras siū orbes / et duo sūt sup'ce
tes . et ita sūt x / ut sic p'fcōi pati uniusi.
cōndat / et p'fcō nūi . s. denari . Ex p'ce
dentibz pz . qd q'ueni sumat suffici celoz

sūt sub ppa applicatē celi / siū cōtē / ponere
ē celū cristallinū mouī / qd cōtēnz stell
et id ad cōsōm cōp'rita . Ratio' ē / q' absqz ste
llis p't aliquis orbis mouī . s. celū aqu'
q' ē mo' p'mo et q' unifoit mō ab oriēte ī
oriēt et occidēs / et illi uirtute tralī firmam
tū et oms orbes ī fiores . ut uno die nīli
s. p' spaciū xxiiij . horaz . ab oriēte ī or
ens reuoluatur / q'uis nō sensui appareat
et aliqui phi h' sensat / q' ipm firmamē
mō p'p'o motu / ita q' ī c . āms p'cedit
uno gradu . siū at h' sit uim sūt sūt hoc
tenēd ē qd dīt doctores theol' ponūt / qd
ē celū aliqd mole / ultra firmamē / carens
stellis / et cōcd' ē rones h' ostēdētes . ad
iō uō q' ob' ijciunt / qd ē unifo' . ad q' simi
unifoitatē p'ncēcia diuisitatis p'cul : h't
tn diuisitatē s' uīm dextre et sinistre / p
cōpatōm ad ifluenciā motoris et h' diuisita
sufficit ad faciend' motū . et p h' pz p'cedo
s' iuzc q' nō ē tal' uāiatō ī illo motu p'im
mo' / que exigat diuisitatē uīs ī ptibz . cū
p'o cōndat unifor' ā . et illa motus dicitur
uāiato ī quietis / motus tn p'im mo' / ī ā
ē unifor' . ad iō qd ob' / qd celū ī fluit
cū mō et quiescat / dd cōflin ē . Si ē ī cēsē
n̄ mouēt orbes ī fiores suo motu . nē aut
ē mouē aūs motiua ab ipo descēdit ī co
ī fiora . ad iō q' ob' / q' motus eius debe
ēe notissim' / cū sit regla alioz motuū .
dd q' tnō dz ēe notū sensui in se . si suffic
q' notificet ī effcū suo . sic et nō p'cipim
reuolōm . uirs . spe ab oriēte ī oriente ma
nifē / n̄ p' sole / et alia luīaria / p' huc modū
unifoitas . q' ad spaciū horaz / nobis mot
celi unifoi' expsse iudiant . hac tn p'cipi
mus p' uāietate diei et noctis . ad iō uō
qd ul[...] arguatur / iā pz solō expedit .
Onseq'nt q' de ipis [...] ī cōp'ti
one ad ea ī que agit / ercz p' qual' ē
ria . Pmo q'r utrū in luibz diuisis sit di
uisitas p'fcōnū . Scdo q'r utrū hūit diui
sitatez ī p'ssionū . Tertiō q' utrū ex eoz
ī p'ssioibz causet diuisitas moz .
[...]ra p'mū sic p'cedit . et q'r utrū luiaria
diuisitatē h'āt p'fcōnū . et qd sic uī / sic
uult phs . Sol nō est nom indiuiduj . s. s
spēi . sili' et luna . cōstat aut qd sol et luna
sūt ī p'pria diuisis . q' ea sūt diuisa s' spēm

¶ Nota q' celū cū stellis et planetis ē ... ī aliud q' luxaqq'ata ī suo orbe . q' sīlz ī cor' humano . q' ... et sic p'p' cōr humani de se differt spē . lz cōueniant cū cēt alia pet . sic planete de se differt spē . lz cōueniant cū ... spēs est sol alia luna . alia saturnus . et sic d' alijs .

Item non potest esse nisi unus sol sicut dicit philosophus. quia sol
est ex tota sua materia. Sed si sol ab aliis luminari-
bus non differret nisi solo numero non esset ex tota
materia sua. ergo differt amplius quam numero. ergo differt
specie. Item corpus solis quod est maxime luminosum
et corpus quod est esse opacum fuit altius et altius in
fine specierum. Sed corpus solis celum maxime est luminosum.
luna uero contrario est terre opacum corpus est. quod patet
in eclipsatione solis et interpositione lune. ergo
sol et luna differunt specie. pari ratione et alie
planete. Item terra ornata est diuersis lapi-
dibus et plantis et aliis. ergo specie. ergo pari ratione
uidetur quod celum sit ornatum diuersis luminaribus se-
cundum speciem differentibus. Contra. corporis simplicis
non habentis admixtionem alterius corporis partes
sunt homogenee et ad totum et inter se. sed ce-
lum sicut philosophus probat est corpus simplex non mixtum
ergo luminaria que non habent formas secundum speciem
diuersas. Item luminaria sunt congregationes
lucis suis orbis. sicut philosophus in li. de ce. et mun.
Sed maior aggregatio et minor non facit diuersi-
tatem secundum speciem. sed solum secundum numerum. ergo luminaria ce-
li non participant diuersis formis speciei. Item
flamma maior et minor ~~minor~~ non differunt
secundum speciem quamuis sit flamma maior aggregatio
luminis quam in alia. ergo si sic uidetur esse ergo luminaria
celestia. uidetur quod non distant forma specifica.
[Item] nobilissima forma in luna quam non est forma ultima.
ergo lux est forma ultima et completiua solis in specie sua.
Sed conuenit cum omnibus aliis luminaribus. ergo ui-
detur luminaria celi specie non sunt distincta. Pro
ad predictorum intelligentiam est notandum quod quidam philosophorum po-
suerunt quod luminaria celi et corporis diuersi-
tate quantum ad speciem ~~et formam~~ et illud concordat
satis rationi et cetera. quamuis non omnino recta moueat
ratio quosdam ad ponendum diuersitatem secundum speciem in
luminaribus celi. posuerunt tamen aliqui quod luminaria secundum
speciem erant necessario diuersa propter hoc quod non habent naturam
consimilem et unumquodque erat ex tota sua materia. Sed
hoc non est sic ratio. et propter errorem tocius fuit
aliquibus ponendum in omnibus hominibus animam unam sicut
~~[illegible]~~ inferius patebit in fine. unde quod consimilia
non requirat ad diuersitatem secundum numerum. dicendum quod hoc
non est generaliter uerum. ut patet in diuersitate
que attenditur in aliquibus secundum simul-
tatem productionis et secundum immediatum exitum a
primo opifice. Sed in physicis solum habet ueritatem
quorum unum generatur ex alio. et ideo hac ratione
pretermissa potest sumi ratio diuersitatis luminarium

celorum ex parte conuplectiuus causa. Ex parte enim ex parte fi-
nis accipitur ratio. sunt enim producta propter diuersas
influentias in hiis inferioribus faciendas. et propter
ornatum celestis ~~[machine]~~ [machina] et ideo competebat diuersas
habere species et uirtutes secundum diuersarum rerum conuersionem uariam. [diuersitas et]
resultantem propter eorum effectum. et ex diuersarum specierum
comparatione pulchritudo consurgeret in ornatu.
Similiter et ex parte efficientis qui secundum suam
potentiam et sapientiam et bonitatem diuersa produxit secundum
speciem et formam. ut quod deus non potuit unica so-
li representare diuersis in specie. Similiter et ex par-
te materie. sicut enim in mixtis materia secundum diuersitatem
mixtionum apportatur ad susceptionem diuersarum formarum
diuersarum. sic in celestibus sumpta secundum maiorem rari-
tatem et densitatem in suis partibus ad diuersarum for-
marum aptatur susceptionem. sicut patet in eclipsi quorum
materia secundum maiorem densitatem suscepit formas diuersas
dum ad rarefit secundum plus et minus disponitur
ad susceptionem ad formas aliorum celorum. propter hunc modum
intelligendum est in celo. etiam in celesti materia sit re-
perire rarum et densum. sicut dicit ille. de sub. orbis.
~~sic reperire rarum et densum~~ contingit secundum maiorem
raritatem et densitatem materie diuersarum formarum esse sus-
ceptibile. aliter tamen est rarum et densum in elementis et in
celesti. In elementis enim causatur actiuo et uariatio dissolu-
ente et constringente partes materie. In celo autem
contingit solum in corpore diuiso partium situm. In denso enim
sunt partes propinquiores. in raro autem magis
distantes. Simpliciter in denso sunt compressiores et magis uni-
te. in raro sparse. Similiter ratio est ex parte forme. lux
enim est una forma communis reperta in omnibus luminaribus.
et secundum eam participationem et maiorem et minorem
sunt magis et minus nobilia. et ideo cum ista forma
diuersimode participata diuersos habent gradus
completionis. ideo et diuersas formas completiuas. Con-
cedendum est ergo rationes ostendentes luminaria celi esse secundum
speciem diuersa. quamuis illa ratio prima ualeat. quod
sunt ex sua tota materia. sicut iam ostensum est. Ad
contrarium uero quod obicitur quod corpus simplex et cetera. dicendum quod simplicitas
corporis tollit diuersitatem que oritur ex mixtis
et formis preexistentibus mixtum. sed non tollit illam di-
uersitatem que uenit ex diuersitate formarum simplicium
tantum. sicut patet quod quamuis elementum sit corpus simplex non tamen
omnia elementa sunt unius speciei. Ad aliud ex hoc quod sunt
congregationes lucis. dicendum quod non tangitur ibi tota
ratio. Sed solum tangitur dispositio ad diuersitatem.
et ideo sequitur ratio non ualet de flamma maiori et
minori. plus enim differunt luminaria quam flamma
maior et minor. sicut colligitur ex suis uirtutibus

[luna] [a sole] [differt specie] ... a ce. differt specie. Sol non est de luce lucet. corpora autem aliarum stellarum dete-
[illegible] sol dicitur quasi solus lucet. unde dicit philosophus in libro metheororum quod omnes stelle fixe
celi ex sole lumen acceperunt [illegible] retinent ita quod [illegible] et [illegible]
[illegible] radiat [illegible] per autem orbem ubi stella [illegible] ex se lucet
[illegible] non tamen [illegible] radium [illegible] non corpus
[illegible] obtegit [illegible] stelle autem omnes preter lunam sunt corpora [illegible]
[illegible] sol penetrant [illegible]. Sed luna propter suam opacitatem et [illegible]
[illegible] lumen [illegible] corpus suum [illegible] ad suum medium [illegible]
[illegible] et [illegible] ratio luminum celorum ex parte [illegible] et cetera.

et corporibus continentibus. Ad primum quod obicitur quod forma ultima est completiva, dicendum quod hoc est verum in formis que disponunt ad ipsam. Lux autem prima est forma perficiens alias formas corporales que ad eas disponunt, cum secundum eius participationem maiorem et minorem forme corporales sint magis et minus complete. Ad aliud: quod lux est nobilissima forma corporum, concedo; sed quia est ei essentialis, non est verum in comparatione luminarium celestium, in quibus virtus eius et natura complete salvatur.

Consequenter queritur utrum diversa luminaria habeant diversas impressiones super corpora. Et quod sic videtur per auctoritatem Augustini in v. de civitate dei: Non usquequaque absurdum potest dici ad corporum differentias afflatus valere siderum, sicut in solaribus accessibus et recessibus videmus ipsius anni tempora variari, et lunaribus incrementis et decrementis augeri et minui quedam genera rerum, sicut mirabiles estus oceani. Item astronomi dicunt quod quedam stelle calefaciunt, quedam infrigidant, quedam humectant et quedam desiccant. Hoc ostendunt per sensus experientiam. Ergo videtur quod corpora celestia impressiones diversas habeant super corpora. Item ad diversitatem formarum sequitur diversitas virtutum, et ad diversitatem virtutum sequitur diversitas impressionum. Ergo luminaria celestia differentia specie et natura diversas efficiunt impressiones super hec inferiora. Item si diversas impressiones et virtutes non haberent, videtur quod diversitas in eis frustra esset. Sed hoc non est frustra. Ergo etc. Contra obicitur per Ieremiam (?). Dicitur enim Gen. i. quod sint in signa et tempora etc. Sed aliud est signum et aliud causa signi. Si ergo luminaria nichil possunt nisi in quod deus instituit, videtur quod non habeant in hiis inferioribus efficere sed solum signare. Item Damascenus ait dicens quod ipsa non sunt causa alicuius eorum que fiunt, scilicet corruptionis aliorum que corporum corrumpuntur. Ergo videtur quod non habeant in [illegible] inferioribus efficere aliquam impressionem. Item quod non habeant diversam impressionem videtur, quia aut imprimunt formam quam habent, aut formam quam non habent. Formam quam non habent non possunt imprimere, quia agens debet esse in actu et passivum. Si imprimunt formam quam habent, aut ergo formas in quibus conveniunt, aut formas in quibus differunt. Si formas in quibus differunt, ergo videtur quod luna generat lunam et sol solem, et hoc est falsum. Si formam in qua conveniunt, ergo videtur quod omnia luminaria easdem habent impressiones in hiis inferioribus. Item sol calefacit propter suum motum et emissionem radiorum, et ita mediante lumine. Sed omnia luminaria celestium conveniunt in luce et in radiorum emissione et in motu. Ergo videtur quod omnia habeant calefacere. Et michi est illud dicere quod quedam calefaciunt, quedam non. Item sol habet virtutem illuminandi et calefaciendi hec inferiora. Sed ergo sol plus communicat ex virtute sua lune quam alicui corpori inferiorum, videtur quod luna easdem habeat impressiones, [illegible] minus intensas. Item ignis inter omnia elementa magis accedit ad naturam celestem. Ergo omnia luminaria celestia plus conveniunt cum igne quam cum aliquo elementorum. Ergo videtur quod maxime habeant effectum super ignem et eius qualitatem igneam intendant et fortificent, et ita videtur quod omnia desiccent et calefaciant et nulla infrigident. Respondeo dicendum quod nulla luminaria celestia impressionem habent super elementa et elementata corpora impressione in qua non [illegible] tantum. Sed multimoda [illegible] autem quod superiora in hec inferiora agunt et imprimunt et earum qualitates intendunt. Et quia corpora sunt nobiliora et excellentia in virtute, sicut precellunt in situ, et ideo cum ordo universitatis sit ut potentiora et superiora influant in inferiora et minus potentiora, ordo universitatis competit ut luminaria celestia influant in elementa et corpora elementata. Status et ordo hoc requirit. Quod sicut in motu locali invenitur ad unum movens immobile, sic in motu alterationis secundum qualitatem necesse est venire ad unum alterans inalterabile secundum easdem qualitates ~~alterabile~~. Et ideo cum elementa et [illegible] commixta sit secundum primas qualitates, [illegible] alterabilitates, dispensavit divina sapientia corpora celestia ut per virtutem suam que inferiora alterent sua influentia secundum qualitates [illegible], ita quod ipsa tamen qualitatibus quibus alterationibus illis careant. Pro [illegible] quod diversa imprimunt, quedam habent propter diversitatem qualitatum, sicut scribit in li. [illegible] orbis; ibi enim secundum quorundam opinionem dicit quod luminaria celi qualitates habent ~~sive~~ contrarias. Sed non habent eas [illegible] cum qualitatibus elementaribus, ex eo quod super illas agere possunt et in hec inferiora; sed ad invicem pati non possunt. Sed ista ratio non videtur conveniens. Si enim essent equivoce, tunc effectus eorum non concordarent qualitatibus elementaribus. Et ideo melior sunt ratio [illegible] diversitatis virtutum. Quia enim conditor ~~enim virtutem~~ mundi corpora celestia incorruptibilia posuit ad regimen [illegible] corruptibilia, que sunt diversa et multiformia, dedit eis virtutes [illegible] suas species, secundum quas diversa luminaria aspectum habent ad diversa elementa et ad diversa corpora mixta.

unde quod luna ex visione solis indicat. cum adventu
solis aspectum habet super humorem et propter suam influ-
entiam humidum augmentat. et ad eius presentiam
excrescit marina et aqua exstuat et refluunt
ad absentiam suam vero in situm suum colligunt et revol-
vunt. sic et intelligendum est in aliis lunaribus. Con-
cedendum sunt quod rationes ostendentes quod luminaria in his
inferioribus habent diversas impressiones. Ad illud
vero quod obicitur quod nullam habent impressionem quia sunt
signa tantum. dicendum quod scriptura non dicit quod sint tantum in
significationem cause et sunt in efficientia operum magis
tamen exprimit quod sint signa quam quod sint causae. propter
eo quod nec causant sufficienter nec causant necessario. et
ideo magis attribuit eis rationem signorum. et per hoc
patet responsio ad id Damasceni. cum dicit quod non sunt causa in
hiis inferioribus non vult enim negare quin habeant
influentiam. sed hoc vult dicere quod non sunt principia
influentiae sufficientia nec sunt necessaria. operantur
enim ut cause universales et particulares indigent adiu-
vari et possunt impediri. Ad id quod obicitur
aut imprimunt quod habent aut quod non habent. dicendum
quod proprie influunt virtutem suam quam habent. et per illam
generant et augmentant formas et species quas non habent
et tamen dicitur generans dat formam quam ipsum non habet. dicendum quod
habere dicitur duobus modis vel virtualiter vel formaliter et
ad hoc quod imprimat aliquid alicui sufficiat quod habeat
virtualiter. non oportet quod habeat formaliter sicut movens im-
mobile dat motum quamvis ipsum non moveatur. sic
intelligendum est in proposito. per hoc cum ponuntur corpora celestia
imprimere in hiis inferiora et diversas qualitates generare
et hoc non est intelligendum quod eis decipit existere. sed
educunt id quod est in potentia in actum et per hoc non est intelligendum
quod dent per se solum. sed ad iuvando virtutem naturae
inferioris. hoc autem faciunt per virtutem lucis
tum in pluribus rebus per quas agunt et hoc et in fio
ria. non ut producant illa. sed ut influendo
conservent regant et intendant rerum inferiorum qualitates
et vires. Ad id quod obicitur quod omnium sit
calefacere intendi potest quod motus et lumen
non est sufficiens causa caloris. sed motus cum
velocitate et lumen cum radiorum multitudine et
quia hoc non conveniunt motibus lunaribus ideo non
possunt omnia calefacere. et ad hunc reddi a
ratio. quia hoc non tantum facit motus et luminositas.
sed et ad hoc facit virtus propria. per quam stella vel
planeta calefaciens aspectum habet si naturam
igneam participet. Ad id quod obicitur quod sol ma-
gis generat virtute sua lune quam aliorum inferiorum
dicendum quod sicut dicit philosophus actus activorum est in patiente

te et disposito. et ideo omne quod recipitur est in
recipiente per modum recipientis et non recepti. Quia
ergo inferiora sunt receptiva lucis et caloris
hinc est quod sol non tantum ea illuminat. sed inflammat. quia
vero luna nata est illuminari. sed non est nata ca-
lefieri hinc est quod a sole lumen recipit et refundit
calorem non recipit nec refundit. Ad illud
quod obicitur quod natura ignis plus competit cum natura celesti
dicendum quod de luminibus celestibus est loqui dupliciter
ad naturam in qua sunt videlicet quam ad naturam lucis
et quantum ad hoc non est dicendum quod conveniunt magis
conformiter igni quam aliis elementis. et alio loquendo quantum ad
virtutes sibi specialiter datas sed quod deputantur
ad regimen inferiorum. et quia non tantum ideo habent regere
ignem sed et alia corpora hinc est quod ex illa virtute
patiatur aliquod excrescens magis quam igneum aspiciunt
elementa alia. et quia omnis actio attenditur per aspectum
virtutis agentis ad patiens sicut dicunt medici
et astronomi hinc est quod quedam luminaria magis
cum igne in effectu conveniunt quedam vero discordant.
dum principaliter aspiciunt elementa alia et aspectus
aut ipsorum dominare altius est.

Questio quod unum ex questionibus illorum luminarium
causet in hominibus diversitates morum. et quod sic
videtur hoc in libro de ysoli. Fatum rebus mobilibus
inherens dispositio per quam providentia suis nectit
ordinibus. Similiter et augustinus in v. de civitate dei dicit quod
fatum est vis positionis siderum quia existentes cum
quis conceptus vel nascitur cognoscitur aliquis
sit futurus. de parte auctoris habetur. quod fatum est
est ex parte hominis quod fatum est vis stellarum. Sed stellarum
regimen vite consistit in fato. sicut dicit lex
et fatum est vis positionis sydereum sicut dicit Augustinus.
tunc regimen vite et diversitas morum pen-
det ex virtute sydereum. Item philosophus ille de pro-
prietatibus elementorum dicit quod regna vacua et transierunt
et que habent applicate sunt. et ad conjunctionem duarum stellarum
magnarum scilicet iovis et saturni. sed non esset
nisi bella et lites hominum ex astris penderent. ergo
etc. Item hoc ipsum videtur per sacram scripturam in
ii. Magi cognoverunt ortum regis per apparitionem
stelle. et in ioh. dicit. quod herodes venit hora mea.
Similiter ioh. viii. Nemo apprehendit eum quia non-
dum venerat hora eius. Si ergo ipse homo natus
fuit sub stellarum et horam temporis expectavit
in sua passione videtur quod multo fortius omnes alii homines
regi et gubernari habent et disponi secundum stellarum
virtutes. Item hoc ipsum videtur sensu experientia. hominibus
tamen et regum ut dicunt astronomi apparet stella

conata. Et astrologi et mathematici, demonstrantes requisiti ab astrologis iudicium [illegible] praedicant etc. Hoc autem non esset, si mores et actus hominum disponerent secundum situm stellarum etc. Item hoc ipsum videtur ratione. Ita enim ad universitatis ordinem spectat et ad perfectionem regiminis ut nihil casu fiat in divine providentiae. Ergo si deus regit corpora nobilia per nobiliora et inferiora et corruptibilia per incorruptibilia et superiora, quod nichil in inferioribus fiat quod a stellarum virtute et influentia non procedat. Et si hoc verum est, ergo diversitas morum causatur a diversitate constellationum. Item. Deus unum solem et lunam et omnia astra celi causavit. Et dominus iustitio [illegible] gentibus que sub celo sunt. Sed quod est causatum iniustitia hominis non procedit ei nisi ex gratia et virtute. Aut enim esset causatum in nullo non in iustitiam. Si ergo astra celi sunt causa iniustitie, ergo ex eis non pendent principaliter mores hominum. Item hoc videtur auctoritate ipsius Ptholomei maximi astrologi, qui dicit quod sapiens homo dominabitur astris. Sed hoc non esset si mores hominum causarentur ex impressionibus stellarum etc. Item hoc ipsum videtur ratione. Constitutio que recte ordinata est, ad quod habet non tendit nisi ad rectum. Sed celum cum suis sideribus a prima conditione rectissime ordinatum est. Ergo nunquam nisi ad bonos mores et rectos tendit. ~~rectum~~. Ergo aut omnes homines haberent bonos mores, aut bonitas morum non causatur ex positione siderum. Item hoc videtur per rationem ducentem ad impossibile. Si enim diversitas morum causatur a positionibus siderum, cum motus eorum sit similis et uniformis, diversitas morum in temporibus esset similis et uniformis. Ergo non erit lex, nec valebit consilium, nec mutatus erit, nec laus nec vituperium. Sed hoc est contra [illegible]. Ergo diversitas morum non causatur a positionibus siderum. Pro dicto quod mores hominum et eventus futurorum a sideribus causari duobus modis potest intelligi: aut necessario et [illegible] efficacie, aut dispositive et contingenter. Si primo modo dicatur, sic non tantum est [illegible] et [illegible] figura, quia repugnat vanie religioni; repugnat dum est [illegible] veritate fidei et honestate morum. Veritati enim fidei [illegible] salvari non potest. Dum enim ponit omnia a sideribus necessario evenire, tollit [illegible] et tollit [illegible] et gratiam et [illegible] gloriam [illegible] morum. Et per hunc errorem prejudicium patitur. Dum culpas [illegible] in sidera refunditur, et [illegible] malefacti sui reprehensione [illegible] et homo ad adorandum et colendum sydera invitatur.

et iste est finis huius erroris pessimum, quia ad ydolatriam perducit. Et ideo per hoc [illegible] dyabolus qui maxime ad hoc intendit, homines pertrahere ut faciat se adorari et coli. Gentiles et repugnat quia sensibili experientia in eadem constellatione conceptos et natos videmus diversificari in moribus et actibus et eventibus et in aliis proprietatibus. Et istud manifeste apparet in Jacob et Esau, qui simul fuerunt concepti et nati, et tamen in moribus suis diversi apparent. Et quia in constellatione eadem nascitur filius regis et filius rustici nascitur et homo et asinus nascitur et vitulus et [illegible], qui nec conveniunt in moribus nec in eventibus nec in aliis proprietatibus. Et hoc ipsum plus [illegible] in omel. epiphanie. Sic fatui mathematici solent, quia si quis sub signo aquarii nascitur, piscatoris in hac vita ministerium sortiatur. Piscatores vero, ut fertur, Getulia non habet. Quis ergo dicat quod nemo sub stella aquarii nascatur ubi piscator omnino non habetur. Dicunt etiam quod qui in signo libre nascitur trapezite futuri sunt, cum in multis autem locis sub libra multi nascantur ubi trapezite penitus ignorantur. Item repugnat [illegible] recte rationi, dum superioribus supponit inferiora, et ipse [illegible]. Superioribus namque supponit inferiora, dum homini supponit astra, qui est creatura dignissima, sicut [illegible] testatur, et ita [illegible] homines est finis omnium que sunt. Et ideo dicit [illegible]. [illegible] propter hominem solus creatus est. Conditor quod ministrat, non enim propter stellas homo, sed propter homines stelle facte sunt. Dum ergo hic error mores hominum astris subicit, inferiora superioribus et ignobiliora nobilioribus supponit. Non solum autem [illegible] repugnat, sed etiam quia in se opposita implicat. Dicit enim quod quia mores hominum pendent ex astris et constellationibus, ideo astra sunt veneranda et constellationes observande. Et hic est pene duo opposita. Aut enim necesse est evenire homini secundum constellationem siderum, aut non. Si non, ergo non sunt fata metuenda. Si sic, ergo non sunt astra veneranda. Dum ergo ponit fata metuenda et astra veneranda, ponit duo contraria. Item aut evenit homini secundum constellationem in suo ortu exigit, aut non. Si sic, ergo frustra sunt observande constellationes in actibus suis. [illegible] constellationes necesse sit ei bona vel mala evenire, sive [illegible] constellationem. Ergo [illegible] in [illegible] nulle sunt observande. Dum ergo hic error ponit constellationes [illegible]

In almagesti.

Reputant mores honestati; repugnant gentilis repugnant [illegible]

[illegible] nobiles [illegible] nobiles [illegible] iustitie [illegible] non debet esse causa mali

corporis constellationes observandas esse post hominis
nativitatem ipse vir sapientissimus condicionem. Et sic iste
error repugnat sensui et fidei et rationi. Si autem
triplex inconveniens quod deinde colligit ex verbis
Damasceni et Gregorii et Augustini secundum hunc modum dicendi
scilicet mores hominum et eventus futurorum actionis
necessario et sufficienter causari, falsitas incurritur
et heresis periculosa. Si autem dicitur mores
hominum ad dispositiones siderum variari dispositive
et contingenter, sic potest habere veritatem. quia nec rationi
nec fidei repugnat. planum est enim quod dispositio
corporis variata multum facit ad variationem affe-
ctionum et morum anime. ut plurimum enim anima complexi-
ones corporis imitatur. unde colerici sunt iracundi
et sanguinei sunt benigni et melancolici sunt li-
vidi et fleumatici pigri. Sed autem non est necessario. anima
enim dominatur suo corpori maxime quando est adiuncta
per gratiam. multos enim videmus colericos mansue-
tos et melancolicos benignos. quando igitur virtus cor-
porum celestium operatur ad admixtionem et qualitatem
complexionis hominis que per eam operatur quodammodo
ad qualitatem morum valde tamen de longinquo. plus
enim facit ad qualitatem complexionis virtus seminis.
unde et Augustinus v. de civitate dei in solvendo questionem de
fratribus duobus qui simul infirmabantur et cura-
bantur vult hoc esse magis consentaneum rationi
ypocratis phisici quam astronomi. ypocras enim putabat
quod fuerint propter similitudinem complexionis. astro-
nomus reddit causam propter constellationem con-
stellationis. melius enim reddit phisicus quia causam
reddit magis propinquam et magis per propinquam. Si igitur
hoc modo queratur utrum impressiones siderum
aliquo modo disponunt ad varietatem morum.
respondendum est quod sic. verumtamen non dispositione necessitatis
imperativa et sufficienti, sed dispositione remota
et contingente. Si autem queritur utrum tamen sit causa
sufficiens. respondendum est simpliciter quod non. quia omnium
dictum est preterita sicut prius est ostensum. ad
id quod obicitur de fato. dicendum quod de fato aliter lo-
quitur boecius et aliter augustinus. boecius loquitur de fato prout est
aliquid secundum veritatem et sic fatum nominat in rebus
mobilibus ad divinam providentiam relatum ordinem.
divine qui non solum secundum naturam et fortunam causam naturam sed
secundum libertatem voluntatis contingentiam. dicit enim
sic in libro iiii de consolatione. providentia cuncta pariter quamvis di-
versa quamvis infinita complectitur. fatum singula
digerit in motu locis formis ac temporibus distributa.
ut hec temporalis ordinis explicatio in divine mentis
adunata prospectu providentia sit eadem vero adu-

natio digesta atque explicata temporibus fatum vocetur.
fatum vero. et sic patet quod boecius fatum accipit genera-
liter ad egressum et decursum omnium rerum sive volun-
tariarum sive naturalium sive necessariarum sive contingentium. augustinus
vero v. de civitate dei. accipit fatum secundum estimationem phi-
losophorum qui vocabant fatum vim positionis siderum
et constellationum secundum quam cuncta necessario evene-
runt in rebus inferioribus. et sic fatum nichil est. et
ostendit ipse quod nichil sit. et ideo equivoce accipit
fatum boecius et augustinus. et propterea hoc non sit assumpto sub
medio. sed magis equivocationis decepto. propter quod
tollendum de medio dicit augustinus v. de civitate dei.
Nam si quis fatum vocat ordinem causarum quas deus
instituit. cum hoc sit verum sententiam teneat et lin-
guam corrigat. quia secundum eorum usum sic accipitur
sicut mathematici accipere consueverunt. ad id quod obicitur
quod bella causantur ex positione siderum. dicendum quod ipsi ubi-
que non habuit actio a syderibus quod quedam dispositionem ad
tales effectus ex quibus bella generantur. Ex commi-
xtione qualitatum humorum post alium affectum in
anima excitant. que tamen non necesse est ponere. quia anima
potest ea reprimere. sed quia multi sunt insecutores
passionum et eis quibus possunt dominari seipsos
subiciunt. hinc est quod multa se subiciunt in passi-
onibus astrorum. non tamen est astrologus verum predicit.
maxime cum homines animaliter vivunt. Et vero
spirituales sapientes qui dominantur passionibus
pauca possunt vera predicere. immo sicut dicit ma-
gnus astronomus ptolomeus. sapiens homo
dominabitur astris. ad id quod obicitur quod dominus na-
tus fuit sub constellatione. dicendum quod falsum est. nec
apparuit stella sub cuius regione nasceretur. sed
in parturiendo expectavit horam fatalem. sed in nativitate
stella apparuit ut signum. In passione etiam tempus
expectavit quod ad predestinatum et sic gestis legali-
bus presignatum. et si queras unde hoc est quod magi per
illam stellam cognoverunt regem. dicendum quod hoc non solum
humana inductione fuit. sed sunt mentis quantitatur
doctrina revelata propter illa stella non fuit cum
aliis stellis creata. sed in nativitate domini fuit
producta. nec motum habuit aliarum stellarum sicut
dicit crisostomus. et fuisse dicit in orbibus aliarum ste-
llarum. sed longe inferius adeo ut dicitur appareret si-
los. ad id vero quod obicitur quod multa vera predicunt.
et maxime hoc apparet in stella comata quod apparet
tempore mortis regum. dicendum quod in hiis que considerantur
ex motu celestium corporum infallibiliter possunt
vera predicere et apparentes sicut de eclipsi solis et
lune. In hiis quoque consideranda est effectum ... in

Boetius de consolatione ... fatum aliquid esse dicit

aliq.

domini

siderum, que eis subsunt, probabiliter ex parte possunt vera predici, non tamen semper, sicut et tempestates et serenitates et huiusmodi. In hiis vero que sub libero arbitrio fiunt, ita dici non est [illegible] si aliqua vera videantur dici, hoc est vel casu vel dyabolico instinctu. Nam dyabolus, sicut dicit Augustinus, se libenter inmiscet [illegible] divinatoribus. Nec valet illud quod obicitur de stella comata, que pretendit significare mortem regalem, nam non est ita, [illegible] dico in superius dicto capitulo. Si enim naturaliter sit, non videtur magis ratio quare appareat in morte principis magis quam in morte rustici, nisi forte iudicas sicut voluit aliqui astrologi dicere quod stella aliqua propria est principi, que in eius morte divino iussu ad se trahunt partes celestes que erant in eius corpore, quibus abstractis a corpore [illegible] dissolvitur. Ideo [illegible] remanent et deum sursum trahunt, et stelle apparent sicut coma. Sed [illegible] quod, quia si sic non fit de rustico, ideo securius dici potest quod comata aut non significat mortem principis, set solum hoc accidit quod moriatur in eius apparitione, aut si significat, hoc fit divino iussu, quod magis mortem eius pronunciat, tum quia est persona conspicua, tum quia ex ipsius fine pendet omnis perturbatio regni [illegible] cum magis sollicitatur [illegible] bono spiritu. Ad id quod [illegible] ex parte ordinis est quod ideo quia regitur per [illegible] subiciantur regenti. Dicendum quod verum est ubi regens ad regit per modum dirigentis, non per modum [illegible]. Unde quia humani actus reguntur a divina providencia sicut a dirigente, nichil potest evenire preter ipsius providenciam [illegible] et cognitionem. Et ita nichil casu, quia vero a celestibus dirigitur solum modo per modum [illegible], ideo non omnia [illegible] dantur eis. [illegible] exigit [illegible].

Propter ista [illegible] solutiones esse [illegible].

Et postquam [illegible] exordiat. Congregentur aque in locum unum et appareat arida. [illegible] inconvenienter videtur dici congregentur in locum, quia motus ad locum est [illegible] completa. Sed aqua non dum erant [illegible] male [illegible] in locum unum congregantur. Item nichil potest apparere nisi colore, et nullum elementum simpliciter est coloratum, ergo terra non potest apparere. Male ergo dicit appareat arida. Item cum sint duo elementa alia, videlicet ignis et aer, videtur quod insufficiens sit se[cunda] pars, [illegible] nichil de eorum distinctione explicat. Item [illegible] quia elementum aque [illegible] pluraliter, et elementum terre singulariter. Si tu dicas quia hoc est propter aliarum [illegible], tunc videtur quod male dicat congregentur aque in locum unum. Item [illegible] quia elementum unum terre [illegible] vocavit aridam [illegible] celum [illegible]

dividit de celo et terra et cetera. Item cum elementum aque sit insipidum per naturam, et maria sunt salsa, non videtur quod congregationes aquarum debeat appellari maria.

¶ Dicendum quod septima distinctio elementorum in hiis [illegible] explicat clarius si quis attendit. Quia in motus ad situm non est nisi nature [illegible] formarum, nichil aliud fuit aquas congregari in unum quam ipsi elemento aque dando speciem unam et inclinationem ad locum speciei sibi debitum, et congruencia formarum et inclinationis ad situm [illegible] locum congruum. Et quia locus aque est inmediate circa terram, dum aqua congregatur ab elementis superioribus, scilicet aere et igne separatur, in congregatione aquarum tangitur per consequens distinctio aliorum duorum elementorum. ¶ Rursus quia aque nature erat circumdare terram, terra ex omni parte circumdata ad inhabitandum nobis et aliis apta non erat. Ideo sic distinxit ut in superiori superficie arida appareret. ¶ Rursus si terra [illegible] esset ab aqua omnino separata, ad germinandum non esset apta. Ideo non [illegible] arefieri terre superficiem ut tamen ipsius radices a[qua] impleret et per decursum fluviorum irrigaret. Et [illegible] dicat septima [illegible] elementorum distinctionem congregationem aque in locum unum, [illegible] superficiei terre denudationem. Et appareat arida. Et propter irrigationem quam ab aquis suscepit, ut germinare posset, dicitur vocavit aridam terram, congregationesque aquarum appellavit maria. Et [illegible] patent obiecta. Ad primum [illegible] obiectum dicendum [illegible] congregandi non [illegible] aquis congregari sic [illegible] existentes. [illegible] nature in unum locum [illegible]. [illegible] que apparet [illegible]. Similiter [illegible] obiectum de distinctione elementorum aliorum, quia in hiis [illegible] que sunt maxime sensibilia [illegible] elementa [illegible] distincto [illegible] sensibus [illegible]. [illegible] quia aquam vocat pluraliter et terram singulariter [illegible] eorum dispositionem [illegible]. Si quis [illegible] vocat singulariter, et pluraliter vocat [illegible] aridam [illegible] quia primum [illegible] dicit [illegible] siccitate [illegible] non dicit [illegible] utilitatem [illegible] complexionem [illegible] ad [illegible] traditur [illegible] obiectum de aquis appellatis [illegible] maria [illegible] congregatio aquarum [illegible] elevatis [illegible] profundo, ex qua subtiliate dulcescit. [illegible]

¶ Ptolomeus in [illegible] capitulo 3 loquitur de [illegible] abbreviationem [illegible] non [illegible] papue cum [illegible] dissimiles ut [illegible] possibile sit illud quod accidit [illegible] maior vel minor [illegible] revolutionum [illegible] stellarum [illegible] significaverit antiqui [illegible] illud tale quod accidit tempore nostro [illegible] iudicium super hoc [illegible] planetarum quas [illegible] antiqui in terris invenerunt [illegible] ita quod non sic distincte [illegible] dispositionem [illegible] possibile [illegible] papue cum vera [illegible] stabilis sit.

q ac h q dic. eod die ꝓtulit hba i uite tra .
ur. n. q sm e. mediate. Si n. firmamentu ꝓus
sciu e. q tra ꝓus debuit ornari qm tra.
Item e mirabilia cu sit extra. ita ut sicut li
gna. ur qd in sufficienter actiet septa. ea g
uirtute diuina producuntur extra. It q
uir tra germinauit tribulos et spinas. Si ei
tunc no ꝓduxit. ur qd post pctm fuit tra
tunc no ꝓduxit. ur qd post pcm fuit tra
fecudior et noua recepisse potm ad ꝓducenda
talia. Si uo tunc produxit, ur scriptura mu
tilata. Si uo tunc produxit, ur scriptura mu
ficiens. q no exprimit, ur et sibi cria. dum
in iii. Gen. d. illa i pena hois germinari
maledca tra et c. Ad qd septa
ordinate exprimit r. Ꝯ ordinatissime fracti dicit
eod die quo tra ꝓducta e. ex ea hba et li
gna ꝓduce fecit. tu ꝓp errorem remouendu,
ut dicit basilius qui credebant qd sol eet ca
prius tre nascentium. sic dt phs. qd tra est
mater plantarum et sol pater, tu et q plantete
sibi sunt q ostelle tre. dum ei sr radicem affixe
trahendo ex ipsa fomentu et originem, no sic aut
e inornatibus aliorum tu. ꝓp pr pm obiu.
¶ Ad uo obiectionem de animalibus. dd. q q pu
tredine aii tre. et q latent sub tra no cauit
septa spaliter exprimere ad id q o de spinis
et tribulis. dd. q ꝓducte s ꝓco. q pfta se
cunditas data e tre. et nulla hba e q tuor ul
lis q no sit alic utilitatis et mir. et no eum
ai usibus hbis et lignis fructiferis in
eius e isti ꝓduci. et septa sub illorum gene
ralitate cohendit. et q obz. qd germinatu sunt
i pena pcti. dd. q spina pctm et tribulu genera
n. ii sciat fructu. h e in pena pcti. et ex
maledcto. tre. q e colit ut det fructu q
ho sustentet. ꝓ ꝓducat ud ho crucietur.
Oca in locis mltis gnet spina et tribul h
no e pena sz ii. It qr ee h qd dic. fiat
luminaria in firmamento celi. et qr q sr ista
luminaria. si tu dicas q sol et luna. qr septa
explicat. fecit deus duo luminaria magna
et c. Ur ex prsitum Sis q ista no sunt in
firmamento sz sub firmamento ee uo. q luna no e
luminare magnum sm iudicio sapientum inter sunt
maiores et ur uo. qd luna no ur ee luminare
Si ꝓ cor opacu. dum sui interpone solem
facit eclipsim. St tu dicas q luna dr lu
minare. no q ex se luceat. Sz q lumen reci
pit a sole. obz q h. q cu luna sit corp ex
cum sic et sol ur q tra debat lucere sicut
sol. It sillum recipit. aut sic cor tra
perus, aut sic tratu. aut sic speculu q pti
ht ii tratu. et ptim tralperens. Si recipit
sic translperus. tunc ur q no obiciat se inter
p se. et q et no possit occultare solem. Si sic
tratu. tunc duplex oritur i gens. p q cum
cor cor tratu no e ii mixtu. no potest lu
na ee cor tegum. Sz uo q te ii illuminabit ii
in superficie. g ur qd pu de lune suscipi
at. et ptm refundat. g no dz dici luminare.
¶ Si uo recipit sic speculum tunc sili duplex e
incongruens. p q i luna deberent uidere ymagine
suu speres solis. sic uidet i speculo aliud
q tunc ii dz luna illuminare om pte. sicut
nec speculum ymagine offert. s om pte. ꝓpe h
g e qo q luna dicat ee luminare. et q ma
gis lucet de nocte q de die. et et q mag
lucet. dum a sole elongatur q e ei approxi
quat. Cuius n. dz ee si ab ipso recipit lumen
¶ Ad qd dd e. q ee luminaria celi quidam singla
re tenet opinione, dicentes qd cor celestia sr
ex. iiii. elis, s dominante i eis ii ignis, sicut
celestis corporis, q dnt ee ii ignee. p dna
te in q. no solu mq sm qntitate. sz et
s qlitate et h q in eis mag p dnat illa
ii. s h hnt loca mag et mag supma.
Et qm i luna que nobis ꝓxior e, minime
dnat ii ignea inter cetera luminaria et plus re
pitur i ipa deu lux suscepta. hic e qd
luna pu p se lucet, ex ꝓsencia solis mr
suscipit lumen, adeo ut meruit d luminare,
et magnu luminare ꝓp magnum effectu luis
q ht intus. Insuper a pois fulcimentu addu
cit h, qd luna ur ee cor tratum et colorat.
et no inter nos et solem posita, radios solis nob
occultat. et soli opposita. dum ex ea pte qua
nob opposita lumen suscepit in flora illuminat. et h
po e q cem uia phorum. et h cem uia scorum.
q phos naturales e. q phi dnt q mixta ex
iiii. elis sr complexionata. et corporis q sit cens omi
ꝓportio. et q plus sit i deu genus q qntitates, luna
et ita luminaria celi ꝓm hac potm. et erunt corrup
et cenc cunga. q si tu uideas q illa i luna
tra sunt aq et cornus et gul sic cor hom glo.
h ii soluit. q ii qr h qd faciat ꝯ ꝓgnis
reglas. Ꝯ alia sr illa luminaria cdita ꝓnam.
¶ h cem uia scorum e. q si cor illa e mixta
no tn ualde mixtione mixta. et tib g sr
mixta ꝓfecta a ala et sic sunt alia. et h e q

dam. q d celos e in alatos. et seru. h e e
h so. ad eo ut dic ale ee alata. dicit
Beriam. vn h euitat sit ptolos. gug. d.
aut retetat. qz dixit in. deimod. aie.
no in olo tang fim oppnat. alt. n. sic.
in. retetat. al. ee md sic plato dix ten
sit. aliqz plim ne nec rone etm in
dagat potius. n dinay sepcay auctop
suadi posse cgnoui. vn tale ad ame
dem quo accipi possit. q al sit mdus. te
me dem repherendo. no qz h ee sim
cfirmo. h qz nec vm ge cphendo. q si
tu dicis. illa ee opinionarium no tn alatas
quo vin ee potest. e nobis cplexio. sit
ad suscipiendu alaz p yta disposit. pp hus
silia. h modus no ut approbandus. sb
mo pot d h phos. q lumaria p dta sut
exaggatae lucis suoz orbium. sic eni sicut
lor diffusus in unu colligetur fiet ite
sior et fortior. sic dum na lucis t orbibus
repta. iutute sui opificis in unu colligit
luminare cstituitur. et h luiare cstituitur
e magis ul' min. h q maior
i eo lucis aggato. et qm luna int cor
celestia magis e nobis ppinqua. et eius
orbis. hic e qtam ipa. quia eius orbis
tenuius pcipiat cptate lucis. qz tn r
mltu est ni lucis cfors obita soli mlt
illuiat. et qz hz densitate i ptibz. ro
radius solis p ma no e. et spem radios
quos suscipit refundit ex ea pte exq
soli se obicit. et e sit nobis ppinqua
mlt nos illuiat. et ppea sacra scriptura
uocat sole et luna. duo luiaria magna;
et h pro sat e pbabilis. n tn ui odo suf
ficiens. si eni luna e ex aggatoe et de
sitate pcuu sui orbis q e luiosus. lice
no puciat ad luiositate solis. ut q de
se debet luce no tm ex luce solis sui
sceptione. qd adeolu pz tm ee. et ro e
adhuc tanus modus ddi. p. tatz. s. diu
et basiliu. dd. q luiare n tm d lume
s lucis uehiculu. et lucis uasculu. pp q
ecci. xlv. de sole dic q uas admira
bile opus excelsi. vn sic lucerna qd
uehiculu lucis. h e ipe duplicer nam
s. lucis q uehit et d e q uehit. sic no
lus dicit de luiarbz celi. aut. n. basi
lius sic. h solare cor. e ema e uehi

culu illi pogenito luci. sic. n. a e ignis
qd a lucerna. sic illi luci uehicla luiaria
pata sut. Itz dam. luiaribz illis pri
eloy lume cditor iposuit. no ut ipo i
dare eis ad lume. qz no ut uacuis e ro
anet luiare. n. e no ipm lume. sz luis r
ceptaculu. h g basili. et dam. luna s e cstitu
ta. ex illa pa luce q faciebat die cgre
tes. et sui orbis n quada aggatioe. dia
mani. ad mod uasis. et receptacles lucis co
unata. hoc g mod sustinendo pp scoz re
reuera. et scaimus e libis eoz iuui i h
m ta plus preditur egluia q ex ron
eta. dd qd luiaria in q cstitui tur ex
biby suis p aggatoez. plus hnt p dom
tatis ad suscipiend. q codi ttmes. g
luce. h hnt ex lucis p mo tate p co
et io illd luiare. cui d mltu dedit cgru
lucis. magis lucet. sic sol. id e mui d
minus. et id e minus. minime luce exte
sz si lucet. h e ex sui sceptone solaris tu
eis. et io uoluit aliq dic. no tm luna
sz stellas os a sole lume recipe. qcqd e
sit de aliis stellis. eni de luna sat plan
appet q p se no lucet. et io pur e. q
sui cpletoim modi ai suscepit de illa
ce p cata. qz no e aggatio ex ngat.
q mlt e apta ad suscipiend lume. q
sit col magnu et densu. et nob ppinqu
hic e qd mltu de luce suscipit et mlt
refundit. qn ex ea pte illuiatur. q s
nobis opponit. et e qn e ipsa di
ca a sole. ita qd sol e in uno emisperio
luna in alio. et h e ro. qz scriptura appell
luiare magnu. et qz sol ppitius e dier
luna ppitia nocti. et ex h pz ro ad
q. n. de luna ee luiare magnu. h r
de qz lucet ex se. ut qz sic maius q
stelle. sz qz mag n illuiat qz aut
mag illuiat de nocte q die. io ta d
e. ad id uo q q. qualit pcipia
lume. utru sic trasperens ul' natu. ul s
clin. dd q luna nec naz pfice opaci
p fect trasperentis. quod mo pticipat
aliqd de qualz hoz. nam. n. trasperen
quod mo pticipat. cu ex n quti ex
cstat. tn n ito opaca. i eo q pars ill
ica dtermitur. ut h et radius solaris
nec uisualibus pteunt trasitu q ..

non speculi habet/sed hic quia sic recipit ut et reddat. non tamen omnino reddit sicut speculum. quia non est corpus tersum et politum. sicut patet aspicienti ipsum corpus lunare et est illuminatum. speculum autem reddit ymaginem. quia est corpus politum/quod non est in dubium [illegible] aut magis [illegible] ut [illegible] talis [illegible] possit/ de eo quod dicitur [illegible] fecit deus duo luminaria magna etc. Quidam obiciunt quod non sunt posita etc. in firmamento. Ad quod dicendum quod firmamentum in scripturis aliter accipitur large aliter stricte. aliter enim vocatur quarta spera. in qua posite sunt stelle. et sic proprie accipitur ibi: et posuit stellas in firmamento celi. aliter accipitur large/pro toto corpore quod dividit aquas ab aquis. et sic accipitur ibi: fiat firmamentum in medio aquarum. et hic: fiant luminaria in firmamento celi. Et quod dicitur quod sequitur et magis querit hic dicens scilicet et sint in signa et tempora et dies et annos, si enim sint in signa non videntur pertinere. quia per illa pronosticantur futura. et si in tempora/ [illegible] quia omnem solem et lunam tempora non fiunt. vel si in tempora/ [illegible] dicit tempora et non sit nisi unum tempus. Item [illegible] que enumerat in signa et tempora et dies et annos. quia [illegible]. Si tu dicas quod claudit in hiis duobus s. dies et annos [illegible] dies et anni [illegible]. Illi quod dicit signa et tempora [illegible] ad quod [illegible] duo [illegible] exponi. sed quia duplex est usus signi. signum enim est ad significandum. et est ad distinguendum. Si primo modo accipiatur signum. tunc est sensus. quia ista luminaria facta sunt in signa. i. in significationem futurorum et variationem temporum et dierum et annorum. ut variatio temporum attendatur in mutatione aeris quantum ad calorem et frigus/variatio dierum quantum ad lumen et tenebras/variatio annorum quantum ad [illegible] horum duorum. et sic dicuntur celestia/ [illegible] non quorum [illegible] futurorum/sed eorum quorum ipsa sunt causa [illegible] et sic exposuit Damascenus/ [illegible] corpora [illegible] significant [illegible]/sicut eorum que adventura in iudicio. sicut dicitur Luce xxi. erunt signa in sole et luna et stellis [illegible]. Si autem secundo modo accipiatur. videlicet ab actu distinguendi/tunc est sensus. et signa et tempora etc. sint in signa. i. in distinctiones temporum et dierum et annorum. [illegible] est magis [illegible] quod patet per auctorem [illegible] dicitur fiant luminaria

in firmamento celi et dividant diem ac noctem. duplex enim est motus luminarium. unus quo est ad motum ultime spere super polos principales ab oriente in occidentem/ quo motu revolvuntur scilicet quolibet naturali die. et secundum istum motum dividunt diem et noctem/ sicut dicitur in ipso. fecit solem ut preesset diei et lunam et stellas ut preessent nocti. Alius est motus proprius/quem habent in circulo obliquo scilicet in zodiaco in quo xii. signa describuntur. et secundum motum planetarum in illis signis et maxime solis/fit significatio et distinctio temporum/et dierum et annorum. distinctio temporum fit. quia quattuor sunt tempora anni. ver. estas. autumpnus. et yemps. que distinguuntur per motum solis in zodiaco/prout ad nos accedit et a nobis elongatur. Distinctio vero dierum fit similiter per eundem motum. quia modo dies crescunt modo decrescunt. aliquando dies sunt maiores noctibus aliquando minores. Per [illegible] per illum motum duplex accipitur solsticium. s. estivale et yemale. et equinoctium vernale et autumpnale. [illegible] in distinctione annorum/ [illegible] illius motus solis in obliquo circulo. Et luna suo motu est in significatione temporum annorum et dierum apud iudeos maxime quantum ad solempnitates. Sic apud christianos est sol. sicut dicitur [illegible] xliiii. a luna signum diei festi. Si autem queratur quare ecclesia magis accipit festa sua secundum solem quam secundum lunam. exceptis duobus. [illegible] plane [illegible] ad ianuarium. hec quantum ad presens sufficiant. quia synagoga in tenebris noctis [illegible] erat. ideo a luna que nocti preest et que minuitur in [illegible] accipiebant suarum sollempnitatum distinctionem. quia vero ecclesia ambulat in luce. sicut dicitur [illegible] xiii. [illegible] a sole et luna. sub [illegible] ideo [illegible] computat [illegible] sollempnitates magis per motum solis quam lune/excepto solo pascha et [illegible] pentecoste. pascha enim sollempnitas non solum celebratur in memoriam [illegible] sed et in significationem [illegible] futuri [illegible] ecclesia quodam modo consors est synagoge [illegible] festivitatem illam observat a luna. [illegible] post illam futuram sollempnitatem [illegible] per signum [illegible] ideo quod dicit [illegible] signa [illegible] in distinctione temporum/ et ideo dicit tempora pluraliter. propter variationes [illegible]

temporibus anni. s. iiii. qualitates elementorum. et distinguit dies et annos. ut sit per ipsa notabilis variatio. sic et per dies et annos possit notari motus illius variatio. ita quod dies sit terminatio motus quo modo sol motum fecit. et anni terminatio motus quo modo in obliquo circulo. et in hoc patet quod non debet poni infinitus et secunda. quia per hoc tangitur innovatio variatio. nec nova creatio. et per hoc patet omnia que sunt quesita.

.d. xv.

Dixit quoque deus producant.

aque reptile etc. Supra egit magister de productione rerum insensibilium. in hac parte agit de productione sensibilium. ut aliarum et quoniam ad aliam productionem facta est eminentia, completio et adimpletio in seipsum ab operis cessatione. ista pars habet tres. in prima agit de sensibilium productione. in secunda de divinorum operum perfectione. i. omnibus autem perfectis atque dispositis etc. In tertia agit de septime diei requisitione. Iam de septime diei requie aliquid loqui oportet etc. Prima pars habet duas. in prima determinat de productione animalium ex aquis. In secunda de productione animalium ex terra. ibi sequitur: dixit deus producat terra etc. In quarta parte determinat veritatem. deinde solutionem. Similiter secunda pars in qua determinat de operum divinorum consummatione. ista pars habet duas. in prima ostendit qualiter sit productus homo. [illegible] summa distinctio rerum. In secunda vero et earundem distinctionem explicat diversas sententias catholicorum tractatorum. i. In hac etiam rerum distinctione catholici tractatores etc. Similiter tertia pars habet duas. in prima ista explicat. in secunda quomodo movet et determinat. ibi sequitur quomodo septimo die dicitur deus etc.

Ad intelligentiam huius partis incidit hic questiones duo. Et primo queritur utrum secundum sententiam anima fuerit. Secundo queritur quo ordine facta sunt.

Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum secundum sententiam anima sit producta ex aliquo vel ex nichilo. Secundo queritur utrum anima utrum producta sit ex nichilo an ex nullo. Tertio queritur utrum in earum compositione actiua potentie passiuis an econtrario.

Item videtur sic procedere. et ostenditur quod sententia illa anime producte sunt ex aliquo. primo per auctoritatem scripture quia dicitur producant aque reptile anime viventis etc. et paulo post producat terra animam viventem etc. ex creatur a solo deo est. et anima cum aqua accepit potentiam producendi reptile anime viventis non videtur quod aliquid sui prius sit ex nichilo. Item per auctoritatem philosophi. in libro de animalibus xvi. solus intellectus intrat ab extrinseco. Sed si anime brutorum fuissent producte ex nichilo. tunc essent a solo deo et intrant ab extrinseco. Item hoc ipsum videtur ratione. quia ex eo res producitur in quod resolvitur. Sed non est aliquid quod illis resolutis resolvatur in nichilum. quia anime brutorum aliarum non sunt in nichilum resolute quando aliquid aliarum erunt corrupta. ergo non producte fuerunt ex nichilo. Item ex eo est anima utrius bruti quod nunc est et per vim prius formatur. Sed anima illius bruti generati primam non est ex nichilo quia tunc anima non potest producere et sic sequeretur quod non possit fieri per predictam. quod cum non videatur probabile et impossibile est. sicut experientiis apparuit quod non potest ad esse producere. relinquitur ergo quod prime anime brutorum aliarum non fuerunt ex nichilo producte. Item anima rationalis ex propria ratione educitur. in terre et in motu. et cetera. et tamen non perimitur et ex corpore. sed ex primo et anime brutorum principium sunt corporales. ergo non sunt ex nichilo producte. Item opus ornatus presupponit opus distinctionis. et opus distinctionis presupponit opus creationis. Si ergo in distinctione corporum non fuit nova creatio sed productio ex aliquo. multo fortius in opere ornatus. ergo sicut corpora alia et anime ad ornandum spectant. videtur quod non sit producte ex nichilo set ex aliquo. Contra si anima producte essent secundum sententiam in primordio. queritur de illo ex quo producte sunt. utrum illud productum sit ex aliquo vel ex nichilo. Si ex aliquo. similiter queritur de illo. et ita vel erit ire in infinitum. vel est ponere quod id ex quo producte anima sensibilis ab initio producta fuit ex nichilo. Sed qua ratione illud productum fuit ex nichilo eadem ratione et anima sensibilis. ergo etc. Item si anime ille producte sunt ex aliquo. illud aliquid erat spirituale quid. aut corporale. Si corporale. ex corpore numquam potest fieri spiritus. sic dicit augustinus super genesim ad litteram. Si spirituale. tunc queritur de illo. aut vivebat aut non vivebat et per usum sentiebat. Et iterum si spirituale. quia ex illo non potuit fieri aliud realis. Si ergo adhuc non contingit irrationabiliter sic invenit augustinus super genesim ad litteram. ad hoc inconvenientia ducentis. Relinquitur ex hoc quod prime anime sensibilium ex nichilo sint producte. Item si fuisset producte ex aliquo. cum talis modus producendi competat virtuti illi. vel tunc quod cum iam essent corpora supercelestia agentia et modo illis et ad mixtionem operancium quod alia virtute necesse esset producere. ergo primaria opera non essent proprie [illegible] quod est inconveniens. cum ipse sit solus in illis conditor et perfector. Item videmus quod

alia ignealia per putrefactionem generantur. quo ergo aqua educatur ex ea anima. et videtur quod non possit antequam non sit vis insita rebus generabilibus alia per eam ... quod non possit virtute corporis celestis. quia minus nobile. illa autem spiritualis sic est anima nobilior omni corpore. ergo oportet quod educatur a creatore immediate. Si quis educitur sic educitur ex nichilo, ergo illorum animalium que per putrefactionem generantur, anime creantur ergo multo forcius aliorum perfectiorum. Item nos videmus in talibus anulosis, quod ad divisionem corporis remanet anima in partibus divisis. si illa non potest esse anima partis. que erat una sola. nec anima producta est in eis sit singularis partis. oportet autem quod sit anima successione, ergo videtur quod ille partes animentur a creatore. ergo multo forcius. Item tercio in prima parte proponitur. Item quando brutum generat brutum. aut transfundit animam aut non. si transfundit: et anima non sit divisibilis animam suam totam. ergo generans moreretur: si non transfundit, et certum eius opus in generatione necesse est ponere aliud agens per quod anima educatur. hoc autem non potest esse semen. et sit magis passivum quam activum, sic vult philosophus ad primam ad actum anime. ergo immediate producitur a creatore ex nichilo. ergo multo forcius videtur quod sic producte sunt in primordio. Circa ad predictorum intelligenciam est notandum quod esse productum aliquorum aliorum preter bruta diversi diversa opinati sunt. quidam enim dicere voluerunt. quod anime brutorum fuerunt ex nichilo, quia non ex aliquo materialiter nec aliquo seminaliter. non ex quo materialiter quia sunt forme pure, non ex aliquo materialiter seminaliter, quia non habent aliquid preexistens. et non dicunt ipsas productas esse simpliciter fuisse creatas. sed deinceps propagatas. non dicunt eas creari. sed postea traducta. non per decisionem et separationem partis anime. sed per multiplicationem. sicut enim candela ex quo accensa est. potest se per multiplicare sine sui luminis diminutione. sic immo multo forcius dicunt illam spiritualem possessam potentiam. dicunt huic opinioni quod anime brutorum producte sunt ex aliquo materialiter et seminaliter. materialiter quia sunt per aliquid. et quilibet earum sit motor sufficiens. et non eorum et forma dicunt eas constare. illam autem materiam dicunt esse spiritualem inseparabiliter iunctam cum ea. unde sicut ex corporali materia producitur corpus aliud. sic ex materia spirituali sibi annexa. ut dicunt, sit productio animarum. et sic fecit deus a primordio. et sic fiat nunc non. illa enim materia cum preexistit forma seminarium est ipsius. et sic dicunt animas illas produci, non tantum materialiter. sed et seminaliter. et eis preexistat spiritualis materia habeat in se aliquam potentiam activam, ad hoc ut ex ea fiat anima. sicut et corporalis materia. sed quod ex ea fiat contra. Tercia positio est, quod anime brutorum producte sunt ex aliquo materialiter. sed non seminaliter. materialiter in qua, quia constat ex materia et forma. non autem seminaliter. quia materia illa non preexistit forme tamquam semen, et quod ex ea productum est. Sed cum illa creatur, et est illa destruitur. et hii dicunt omnes animas sensibiles materiales. non solum a primordio. sed et nunc esse a creatore, nec tamen in corporis. quia ipse creator dat unicuique durationem suam quam competit ei videtur. Sed quamvis hee omnes positiones aliquid dicunt improbabile. nam prima dicit quod anima seipsam multiplicat et transfundit, et tamen quod anima non habet aliquid ex quo fiat. et hoc est ponere quod forma virtus possit aliam formam. similiter ex nichilo producere. quod est improbabile. et secundo improbatum est. Secunda vero opinio ponit aliquam materiam spiritualem anime preexistere. ex qua educatur anima. videtur vero. et hoc satis est male intelligibile. quoniam sit aliqua spiritualis materia. que non vivat. nec vitam habeat. quod sit aliqua spiritualis materia. et ex illa anima rationalis fit. non valet, et iterum videtur et illa materia spiritualis, quia non videtur esse simplex. Si autem est cum materia corporali, tunc videtur quod materia educat de materia quod nichil videtur esse contra illud. Tercia positio, ponit quod materia anime sensibilis conservatur. et quod similiter cum ea destruatur. hoc autem ponere, est contra auctoritatem philosophi. et quoniam materia sit alie creature in nichilo omnino cedit. Si enim materia corporalis in generatione et corruptione, multo forcius videtur quod spiritualis, que dignior est et nobilior. sed quod est subtilius esse. et Ideo est quartus modus dicendi. quod anime que sunt pure sensibiles, producte sunt ex aliquo seminaliter, sed non materialiter. seminaliter in quantum, quia forme generabiles et corruptibiles per naturam. et non sic alie forme naturales non ex nichilo producuntur. Sed est aliqua potentia activa in materia, ex qua fiunt, tamquam ex seminario. sic enim intelligendum est in aliis seminalibus, que sunt forme tamen animalium non sunt in brutis aliis. et non concedendum est animas sensibiles sive animas brutorum, esse ex aliquo non tamquam materialiter. sed seminaliter. quia cum anima sensibilis sit forma, non habet materiam partem sui, sed solum fit ex potentia materie activa que ab agente excitatur. et perficitur quousque fiat anima, sicut globus per ... fit ... sed autem tamen nunc producitur ex illo seminario. et talis in primordio. quia nunc producitur ex seminario preexistente actualiter sufficienter a creatore in primordio vero producte sunt similiter cum illo seminario. nunc autem seminarium illud aliquo modo preexistit ante diem generationis in quo factum est productio animarum. In die vero ... est ad

completam [illegible] eductum, sed quia data est virtus activa nature, ut possit deinceps alia similia ad corporis et ad animam propagare et multiplicare. Et quia quedam sunt alia maioris perfectionis et organizationis, quedam vero minoris, ideo divina dispositio rectissime ordinavit, ut quedam alia producantur ex suo principio seminario sub maiori actualitate, ut potentie illa que generantur per propagationem, propter quod sunt ex similibus et ista sunt alia perfectiora; quedam vero sub minori, ut potentie illa que generantur per putrefactionem, quia enim imperfectiora sunt, minori indigent adiutorio et virtute ut producantur ad esse. Hec autem positio rationabilior est et firmior, quia concordat in hoc tum Augustinus tum Philosophus. Ait enim Augustinus ad Orosium: sicut semen cuiuslibet arboris habet quandam vim, ut cum corruptum fuerit in terra oriatur et virgultum producatur, deinde [illegible] dilatetur in frondibus, deinde eisdem floribus decorata fructificet, ita est in corpore, ut in [illegible] quod dicitur seminarium, unumquodque suo tempore cum ante providencia dei aliqua creatura oriatur. Et hic idem habet super Genesim ad litteram plane et diffuse. Et ultra Philosophus in xvi de animalibus ostendit quod vegetativus et sensitivus prius sunt in semine in potentia quam educantur in esse, et ibi dicit quod illud quod format embrionem est [illegible] quam ipsa anime virtus, et illam animam vocat potentiam activam inexistentem ipsi semini, cum corpus ex semine productum est et organizatum ut possit operari, perficitur, prodit in actum et efficitur perfectio corporis physici organici; aut esse illud quod format [illegible] est virtus anime patris et matris [illegible] ducitur [illegible] plus. Secus autem [illegible] ut [illegible] et probat illud Philosophus et multis [illegible] et argumentis, et ibidem dicit quod [illegible] sunt in virtute anime. Et hic [illegible] concordat [illegible] Augustinus qui dicit [illegible] est [illegible] non tamen in actu. Hec est [illegible] positio, quod anime sensibilium in principio [illegible] ad hoc inducere ostendisse. Sunt enim seminarium principium ex quo producte sunt et nunc producuntur. Ad illud vero quod primus obicitur, quod sicut sensibilium producte sunt ex aliquo, quod illud sit productum est ex alio, dicendum quod non oportet. Seminalis enim ratio sive potentia activa ipsius nature est ipsi nature concreata, non ex aliquo producta. Illa vero que ex illo semine oriuntur prius non debent [illegible]. Ad illud quod obicitur quod [illegible] est ex aliquo [illegible] est aut spirituale aut corporale, dicendum quod non est nisi spiritualis, nec est

in corporale, sed est quedam potentia spiritualis indigens creatore, nec [illegible] et ab ea dependens. Et propterea anima sensibilis in brutis generatur et corrumpitur per transmutationem corporis nature. Et si tu obicias quod anima sensibilis est motor sufficiens, igitur est [illegible] aliquid et habet materiam et formam, dicendum quod anima sensibilis non dicitur esse motor sufficiens quia ipsa primo movet corpus [illegible], sed quia corpus totum cuius pars est [illegible] anime est forma eius, movet partem et movendo partem suam movet totum, sicut patet in [illegible]; et quod [illegible] sit apparet, quia si anima sensibilis poneretur in corpore quod non haberet partes mobiles nisi motu [illegible] sicut in lapide, nunquam moveret vel aliud [illegible]. Quod ad hoc quod [illegible] sit motor sufficiens non oportet quod [illegible] a mobili ita quod sit substantia alia differens per materiam et formam, quia illa sit forma in genere substantie carens extensione partis [illegible] et forma sic est in una parte totum quod tota est in alia, et ideo sic unitur isti parti quam movet [illegible] ab ea, et hec distinctio sufficit ad hoc quod possit movere eam, nec requiritur quod habeat aliam materiam. Et sic est in anima sensitiva in hiis animalibus que habent huic operationi organa apta. Ad illud quod obicitur, quod nulla possit eam educere, dicendum quod falsum est, quia antequam deus [illegible] aquis et diceret: producant aque etc., aut seminarium illud sensibilium animarum producendarum non erant, aut si erant, non erant sufficienti virtute quod possit ad perfectionem venire; non enim habuit complementum sui status et receptum sibi datum a creatore. Unde cum prius esset [illegible] post [illegible] est divino imperio ut esset [illegible] fieret. Ad illud quod obicitur de talibus que generantur per putrefactionem, dicendum quod [illegible] sunt varii modi solvendi, quia quidam dicunt quod est a celi motore, quedam quod est a creatore. Potest tamen [illegible] positionem plane [illegible] quod sicut [illegible] fit semen per principium generativum et post modum fit [illegible] organizatum in [illegible], ita quod anima illa sensibilis que erat in potentia educitur ad actum per virtutem agentis particularis et per adiutorium corporis celestis, sicut in proposito intelligendum est. Quod cum [illegible] illa esset aliquo modo seminarium illud [illegible] fit quodam modo semen. Ita quod potentia illa activa que prius latebat, adiuta ex actione celestis corporis perficiat

[illegible] tamen est [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible]
xvii de animalibus
super Genesim [illegible]
arborum [illegible]
dicit

Elementa [illegible] calida [illegible] / terra frigida [illegible] / aqua frigida [illegible] / aer humida [illegible]

veniet ad perfectionem et complementum, ita quod si celum nec motor celi daret formam ultimam, set solum adiuvaret et excitaret, ut perfectio ad speciem completam perveniat. Et per hunc modum intelligendum est in aliis tunc nascentibus. Et si tu obicias ac quia anima que est in potentia non habet speciem nec actum completum a se, nec potest habere ab aliquo quod ipsi non sit nobile, sicut ipsa, et nullum tale est celeste. Dicendum quod esse tale speciei est in materia. Set in potentia illa seminaria est vita determinata ad formam talis speciei producendam, quod non potest ex illa semine sua ratione speciali alia educi. Et cum iam sit educta est habet esse et habet tale esse. Quod autem sit in actu, licet habeat ab extrinseco agente, quia erat eius in actu, et quantum ad hoc nobilius est ipsa que erat in potentia. Quod autem sit talis speciei, habet a deo qui primo huius forme semina indidit materie. Alioquin numquam ipsam ad esse produceret, in deus ipsam materie indidisset, sicut supra ostensum fuit distinctione viii. Et ideo non est quod educens illam formam in actum sit nobilius illa forma in materia educta. Et hoc est verum in illis que potest poni sicut in similibus et in illis tunc nascentibus. Et per hoc patet responsio ad duo sequentia. Nam quod obicitur de divisione corporis anulosi, non aptum est, quia cum corpus anulosum est molle organis [illegible] consimilis in partibus et ideo in qualibet sui parte est anima in potentia sui dispositione, actu ad hoc quod sit actu. Et idem secundum Dionysium virtute potentis forme et virtutis corporis celestis subito induatur forma. Plures autem sunt modi dicendi alii de hoc. Quidam enim dicunt quod anima multiplicatur cum sit spiritualis sicut punctus ad dimensionem linee et species ad dimensionem [illegible]. Vnum pertinet in tantum hoc intelligendum est quod illud quod fuit unum fuit plura. Et ideo procedens via est magis plana. Ad ultimum dicendum patet responsio, quia cum aliquid generatur ab alio per propagationem, et si non decidat anima ab anima sicut corpus decidit a corpore, quia non est anima divisibilis, ut contradicitur tamen cum ipso corpore species et colores et virtus et alia que adiuvant cum virtute [illegible], ut illa potentia activa que erat in priore seminario ad actum completum perveniat. Et ex hoc non sequitur quod anima producat aliam animam ex nichilo. Licet quod producat ex nichilo tamen, necesse est quod producat esse ipsa.

Quarto queritur utrum corpora aliqua sint composita ex iiii elementis, an ex uno. Et quod ex uno vel primo [illegible], quod dicitur producant aqua reptilem et cetera, et similiter producat terra animam viventem. Si ergo septem sufficienter exprimunt aliam materiam, cum non exprimant in simplicia elementa, patet et cetera. Item forma [illegible] est materie et corpus [illegible]. Set forma alicuius est simplex, ergo et corpus debet esse simplicia. Ergo non sunt ex iiii elementis, ergo et cetera. Item quanto aliquid ad unam compositionis magis accedit, tanto minus est perfectum, quia quanto simplicius est potentius est et perfectius. Si ergo anima sensibilis est forma valde potens et nobilis, ergo debet esse perfectio corporis simplicis et non mixti ex iiii elementis. Item corpora ad ornatum celi spectancia non sunt facta de ea materia qua celum componitur, ergo pari ratione si quedam alia ornant terram et quedam aquas, quedam sunt ex sola terra et quedam ex sola aqua. Item si corpora aliqua constant ex iiii elementis, tunc videtur quod cum elementa habeant spheras distinctas, quod et constituentia corpus aliquod sint in unum iuncta per violentiam. Si ergo violentia est contra naturam, constitutio cuiuslibet corporis alicuius est contra naturam, quod est inconveniens. Item ex quibus alia sunt producta tunc, ex quibus producuntur nunc. Set nunc non possunt elementa virtute nature coadunari. Ergo non possunt corpora aliqua ex iiii elementis produci. Maior per se manifesta est. Minor probatur quia non est in potentia nature ignem facere descendere. Si enim descenderet, cum medium interstitium aeris sit frigidissimum, necesse haberet ibi extingui, et alia plura sequuntur inconvenientia, ergo et cetera. Ad oppositum arguitur sic. Sensus est operatio anime in corpore, sicut comfortative organi ad obiectum. Set quodlibet aliquid habet actum qui est proprius sicut iiii commixtionum, que dicuntur in iiii elementis, ergo quodlibet aliquid constat ex iiii elementis. Item omne aliquid aliquo motu est mobile, ergo necesse est aliquid constare vel per commixtionem vel constrictionis vel dilatationis. Set nullum elementum de se est sic mobile, ergo necesse est aliquid constare ex pluribus elementis. Item quanto forma est spiritualior, tanto est plurium operationum principium. Set anima sensibilis est forma valde spiritualis, ergo est principium multiplicis operationis. Set corpus datum est ad subministrandum ei, ergo necesse est quod corpus sit aptum et ydoneum ad diversas operationes. Set non est aptum ad diversas operationes nisi per diversas virtutes, nec ad diversas virtutes nisi per diversas naturas. Non habet diversas nisi quia ex diversis compositum, ergo et cetera. Item quanto forma potior et nobilior, tanto nobilior, per hoc quod grantiora sunt illa, id est potiora, ergo nobilior est forma mixti quam forma elementi. Si ergo anima sensi-

Margin: accedit — Forma [illegible] perfectio — 4. q. — vel permixtionis

Margin diagram: caliditas, frigiditas — active; siccitas, humiditas — passive; sicca durans; frigida generans; frigida durans; humida generans; humida durans; calida generans; calida durans; sicca generans

3o

cum sit forma nobilius, debet habere corpus nobile. Ergo corpus animalis non tantum non est corpus simplex, sed constans ex diversis elementis. // Respondeo. Dicendum quod absque dubio corpus animalis habet in se naturam omnium elementorum, sicut ostensum est per quattuor rationes. Tum propter hoc quod sint ydonea ad motum sensibilem. Tum propter hoc ut sint ydonea ad motum. Tum propter hoc ut sit ydoneum ad multiplices operationes. Tum propter hoc ut in se habeant dignitatem complexionis, que omnia competunt illi corpori quod perficitur anima sensibili. Et propter hoc debet habere aliquem gradum perfectum mixtionis, ubi non tantum sit mixtio, sed et complexio. Perfecta autem mixtio non est quousque conveniunt omnia elementa. Aqua enim cum sit subtilior in proportione decupla terre, penetrat partes terre, sed non perfecte, pro eo quod aliquam habet grossitiem. Aer vero qui est subtilior in centupla proportione ad hunc tamen se profundat. Sed ignis qui est subtilior et virtuosior in millesima proportione, subtilitate sua penetrat usque ad intima. Et sic fit alteratio plena usque ad minima, et mixtio perfecta, quia miscibilia sunt perfecte alterata. Et sic patet quod tale corpus debet componi ex omnibus, perficienda ab anima sensibili. // Ad illud vero quod obicitur de auctoritate Genesis, dicendum quod illud dicitur per quandam predominantiam, sicut apparebit, sicut melius patebit infra. // Ad illud quod obicitur quod forma debet proportionari materie, dicendum quod verum est in conditionibus que magis competunt ipsi forme. Anima autem cum sit simplex in substantia, multiplex est in virtute, et ideo non competit ut corpus ei assimiletur in simplicitate, propter hoc quod simplicitas corporis repugnat multiplici virtuti, et propter hoc patet solutio. — Ad illud quod tertio obicitur, quod quanto aliquid compositum tanto minus perfectionis habet, hoc est, et si habeat veritatem in simplicibus, quorum perfectio attenditur per accessum ad summe simplex, non tamen habet veritatem in corporibus in quibus magnificatur virtus ex parte multitudinis. Sicut magis unit magnus ignis quam parvus, et applicatur ex parte multitudine, sic maioris virtutis est sirupus compositus quam liquor impermixtus. Et ideo videmus quod inter cetera est compositissimus, sicut planta videlicet ... // Ad illud quod obicitur de corporibus ornantibus celum, dicendum quod non est simile, quia illa vel nec pluribus motibus moventur vel nec spiritibus perficiuntur, quibus debeatur multiplicitas operationum vel diversitas partium componentium et organorum,

sicut post in aliis. // Ad illud quod obicitur quod fit elementorum violentia, dicendum quod non est inconveniens, quod Deus in primordio cum corpora animalium composuit, elementa ex diversis speciebus coniungere fecerit. Hoc enim non oportebat. Tum quia terra et aqua quam terra non sunt elementa pura, sed aliis permixta, quia sicut patet, sic quia terra est extensa alia. Tum etiam quia si essent pura et simpliciora, uno elemento sit in certa ipso, et ex uno compositum fieri omnia, si assit virtus alterius. Et actualiter fieri aliqua violentia, et propter hoc patet responsio ad illud. Quia secundum quam fit mixtio elementorum, tamen non fuerat ignem qui sursum est descendere vel aerem. Sed eum ignem vel aerem qui vel est in terra vel generatur per actionem alicuius agentis, fuerat venire ad constitutionem alicuius. Et hoc quidem fit per naturam, non per violentiam. Quia ut dicit Philosophus ... desiderat quod melius est esse quam est sub forma elementi, appetit esse sub forma complexionis. Ideo cum ex diversis elementis fit mixtio in unum, appetitus non complet et violentia non intervenit.

Tertio queritur de corpore animalium, utrum magis constet ex elementis passivis quam activis. Et quod magis ex elementis passivis primo videtur per Septuaginta, quod dicit ea facta ex terra et aqua ... non est corpus, quia quod ubi illorum elementorum sic animalium ... in toto ... per dominantiam. // Item sicut Philosophus, ex eisdem constant aliqua ex quibus nutriuntur. Sed animalia magis nutriuntur ex aqua et terra, per cibum et potum, ergo etc. // Item ex eis magis constituuntur corpora in quibus magis quiescunt, quia quies attenditur penes appetitum, et appetitus intentio penes constitutionem predominantis. Sed omnia elementa magis requiescunt in aqua vel in terra; videtur quod ex eis magis sit constituta. // Item in compositione corporis animalis membra officialia fiunt ex consimilibus et consimilia ex humoribus. Sed in humoribus magis dominatur aqua, et in membris solidis magis dominatur terra. Ergo si elementa non veniunt ad constitutionem corporis animalis nisi per humores et membra, videtur quod omnia animalia ex hiis duobus elementis magis sint constituta. // Ad oppositum arguitur sic. Sicut vult Philosophus, vita magis est per calidum et humidum. Ergo si omnia animalia vivunt in quantum humidantur et dominantur calido et humido, ergo elementa que hiis participant in sunt. Hec autem elementa sunt activa, scilicet aer, ergo etc. // Item sicut vult Augustinus super Genesim ad litteram ... et decima et

et spiritu. lux est illud quo mediante cor unitur anime. et anima regit corpus. et similiter pauperes respirant in igne. vi. quia in corpore cum luce aliis. ii ignis debeat predominari. Item anima sensitiva sicut est principium sensus. ita est principium motus. ergo alium corpora non tantum ad sensum. sed et ad motum debent esse habilia. sed animalia gressiva sunt in imme ad motum habilia. et hec sunt elementa passiva. ergo in quolibet corpore magis constituent exactivis quam passivis. Item nobili perfectioni debetur reddi nobile perfectibile. sed anima sensibilis perfectio valde nobilis. ergo corpus illius maxime ex hiis debet elementis constitui, que sunt nobiliora inter corpora simplicia. hec autem elementa activa. non passiva. ergo etc. Si tu dicas ad hoc, quod alium plus constituuntur cum ex elementis activis quam passivis. secundum quantitatem virtutis non molis. obviatur huic quia motus sequitur ... predominantis secundum quantitatem. sed ... movet ... quod ... secundum quantitatem predominentur elementa que sunt nata ferri sursum. hec autem activa. et non passiva. ut ignis et aer. ergo etc. Item volatilia sunt adornata aere. sed ornatus proprie et debite collocatur in eo quod ornatur. nullum autem corpus proprie et debite ordinatur in aere. in quo dominantur elementa activa. ergo si avium corpora ibi ordinantur ut ipsum ornamentum, quod in eis predominentur elementa activa. quod si non proprie ibi locantur. quia ibi non requiescunt. sed magis infra ... quod ... debeant dici volatilia adornatum terre quam aeris. cuius septima ... Respondeo dicendum quod cum duplex est quantitas videlicet molis et virtutis, et hec dupliciter potest attendi elementorum predominancia, videlicet quantum ad molem et quantum ad virtutem. Si enim loquamur de predominancia quantum ad molem: sic in corporibus alium predominantur elementa passiva. et hec ex eis maxime dicuntur esse facta. Si autem loquamur quantum ad quantitatem virtutis, cum corpus complexionatum sit natum regi ab anima mediantibus elementis activis, sic predominantur in eis elementa activa. Ratio autem huius est. quod elementa activa et passiva. secundum hanc duplicem quantitatem, videlicet virtutis et molis, inequaliter predominantur, sumitur ex parte finis. finis enim imponit necessitatem hiis que sunt ad finem. finis autem corporis complexionati est anima et illud quod dat ei vitam et sensum et motum. Quoniam autem corpus illud non est habile si predominarentur ibi elementa passiva quantum ad quantitatem virtutis, propter sui grossiciem et soliditatem sicut sunt corpora

mineralia. similiter non esset habile. si predominarentur ibi elementa passiva quantum ad quantitatem virtutis propter sui grossiciem et soliditatem sicut sunt corpora mineralia. similiter non esset habile. si predominarentur ei elementa activa quantum ad virtutem et molem. quia statim consumerentur elementa passiva. nec esset ex possibili vegetatum ab anima. et ita oportuit quod ex quadam mutua predominancia consurgeret quedam mutua proportio et concordia, ex qua corpus illud esset aptum ad vitam suscipiendam. et anima, que est quedam armonia, ad sensum. Similiter ydoneum non esset. nisi predominarentur in passivum elementum quantum ad molem. quia tactus est primus inter omnes sensus aliis, et quod sensu predominatur terra. et ita si non predominaretur terra in corpore non esset ydoneum ad tactum. ergo nec ad aliquem sensum. Similiter oportet quod ad hoc quod sit ydoneum ad sensum, predominetur in eo ignis quantum ad virtutem sui caloris. calor enim et spiritus sunt initium virtutis sensitive. et hoc est quod dicit auctor super Genesim ad litteram. Tunc in quantum tactus qui est in sensibus terreo elemento magis congruit, per spiritum per totum corpus animantis, quod maxime ex terra contractum sentitur. et postea anima cui sentiendi vis est cum corpori non sit, per subtilius corpus agitat vigorem sentiendi. inchoat namque motum in omnibus sensibus per subtilitatem ignis. et ita exigitur quod ad hoc quod corpus sit ydoneum ad sensum necesse est activorum et passivorum elementorum esse mutuam predominanciam. Similiter ad hoc quod sit ydoneum ad motum necesse est quod elementa activa virtualiter predominentur mediantibus quibus anime virtus motiva ad membra pertingit. necesse etiam est quod dominentur passiva secundum quantitatem molis, ex quibus constituantur membra solida ad movendum ydonea. et hoc est quod dicit auctor vii. super Genesim ad litteram. ignis omnia penetrat ut motum in eis faciat et postea ideo autem caloris privatione cum corpus nimis frigescat, obtundit sensus: quia motus pigrescat, qui ex calore in corpore. Sic igitur patet motum necesse esse mutuam actionem et passionem elementorum in corpore aliis predominanciam. ut membra sint mobilia, et ita quod vigorem habeant, et agilitatem ex aere et igne. soliditatem vero habent ex predominio aque et terre secundum quantitatem. aqua igitur et terra in omnibus aliis secundum quantitatem molis predominantur. Sicut et aliquis artifex miscendo terram cum aqua facit lutum, ex illo componit ... materiam. sic dum liquor aqueus terre miscetur, fit humor. et dum ille coagulatur per ignem, fit corpus organizatum. dum autem pars terre ... commixtio, aut ita quod aqua exi

necesse est activorum et passivorum elementorum esse mutuam predominanciam.

stenti fluxibilis immisceat terra. aut eciam
terra primum sit frigida arida et compluat parum con
tinuatorum commisceat aqua. et hiis duobus mo
dis inductum est aliquod corpus. et non quidam dicun
tur ex aquis. quedam ex terra facta. hoc autem non est
dictum. quia illa que facta sunt ex aquis plus habent
de aqua quantum ad substantiam quam de terra. cum ex cor
ruptis ad suum contrarium plus recipiat de
terra quantum ad illam. tamen propter hoc quia ipsa est que
prebet aliis soliditatem et stabilitatem
tamen et quia ipsa habet partem de specie et multum de
in. Sed quod dicitur est aliquid ex terra factum. hoc est quia ma
gis magis quam in aliis dominatur in aqua. hoc autem
dico non quod ad productionem activa qualitatis vel pa
ssive. Sed quod ad aliquam conformitatem ut propter quam
illa que ex aquis producta sunt in aquis magis
delectantur esse. et quoniam humor aquis est in du
plici differentia videlicet in ratione humoris fluctuantis
et in ratione vaporis exalantis. ideo aqua est
principium duplicis generis aliorum scilicet natatilium et
volatilium. natatilium quidem ratione humoris. et ideo
illa remanserunt in aquis. volatilium ratione
vaporis. et ideo cum ille vapor sit mixtus
aeri et feratur sursum. volatilia in aere
sublevantur. et eo usque possunt ascendere quo
usque inveniant aerem humidis exalationibus
pinguescentem. et hoc est quod dicit augustinus iii. super
genesim ad litteram. Iste inferior aer qui excipit ex
alationes humidas maris et terre. et ad sustinendas
aves quodammodo crassatur. non
in ex aquis accipit gloria. quod enim est humidum
est hoc portat aliquod corpus. quam ita veniunt pennis
volantes quemadmodum pisces quidam aliis na
tantes pinnis sentiunt. propter hoc dicit ex aquis dicit
esse producta volatilia. aquarum enim non bipartitur
leviter sortitur esse in fluore. scilicet in undas. superio
rem vero in auram stabilis illarum ideo deputatur
natantibus. istam volatilibus. Sicut hoc eloquium con
gruos et duos sensus alibi datos videre.
olfactum exploradis vaporibus. Gustum
exploradis liquoribus. Ex predictis liquo
~~net~~ corpus ideo. Ad obiecta. quia in corporibus aliud
predominatur elementum passiva quam ad quantitatem mo
lis. Sicut ostendunt rationes ad primam partem
inductae. predominatur non actiua quantum ad quan
titatem virtutis sicut ostendunt rationes. iii.
in quantum adducte. Ad iiii vero quod obicitur
quod in volatilibus predominetur aer secundum quanti
tatem quia aer movetur sursum. dicendum quod

motus sequitur naturam predominantis. hoc verum est
de motu illo qui debetur corpori ratione sui
ponderis. non est verum de motu alio qui est de vir
tute ipsius anime. corpora autem avium nisi sustine
rentur nunquam ascenderent in aerem sed descenderent
ad terram. quod autem ascendant hoc est propter animam sufficien
ter agentibus sibi pennis et spiritibus interioribus et vapo
ribus in aere elevatis. Ad illud quod obicitur quod
aves ornant aerem. dicendum quod non dicuntur ornare
aerem quia in magis quiescunt quam in terra. hoc enim est
falsum. in terra enim quiescunt et habent receptaculum
mansionum. sed ideo hoc est. quia eorum actus est motus
maxime in volatu. et quia illum exercent in aere
ideo dicuntur aerem decorare et ornare. potissimum
enim actum suum exercent in

Consequenter queritur quo ordine alia produ
cta sunt. et circa hoc queruntur tria.
primo quantum de ordine productionis ex parte finis.
secundo vero ex parte temporis.
tertio vero ex parte producentis et agentis.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum
omnia sensibilia facta sunt propter hominem. et quod sic
videtur. per preceptum genesis i. dominamini pis
cibus maris et volatilibus celi etc. et post genesim
ix. omnes pisces maris manui vestre tradita sunt
et omne quod movetur et vivit. ergo omnia ad utilita
tem hominis facta sunt. Item apostolus i. cor. iii. omnia
vestra sunt. hoc autem omnis vestis vestitus ... propter universitatem
omnium que facta est producta. ergo et alia sensibilia
philosophus homo est finis quodammodo omnium eorum que sunt. ergo
et sensibilia. hoc omnia bona exoptant non quod ordinem
summum. sicut vult dyonisius et philosophus. Sed inter creatu
ras in fluores solus homo natus est immediate
ad deum pertingere. ergo alie creature ordinantur in
mediate ad hominem. sed quod sic fine ordinatur mediate
aliorum est propter id. ergo omnia sensibilia facta sunt propter hominem.
Sed contra. tante dignitatis est esse propter finem. sicut
esse principium. sed sensibilia alia solus deus fuit principium
ideo quod non homo. ergo eorum finis est non homo sed deus.
Item quedam sunt alia quorum non valet homo in adesse.
quedam que non valent in aduersitatem. sed
homo si stetisset hiis non indiguisset. ergo hec
alia aut facta essent frustra aut non sunt
facta propter hominem. si tu dicas quod deus ea fecit
quia providit hominem lapsurum esse. tunc videtur quod
in motu hominis et potentiae eius stetisset utrum illa alia
frustra essent quod falsum est. Item si alia facta
sunt propter hominem. ergo nulla deberet esse facta quam nociva
sed multe bestie sunt nocive. ergo non debuerunt

exaquis

Set alia dupliciter hic quantum ad actiua alia passiuam ... sumpsit

labili

Sed propter responsio ad questionem propositam

fi in patria reperirentur. aut esse frustra facta. Contra.
Si tu dicas quod bestie non possunt nocere. sicut homo non
peccasset. contra videtur quod post peccatum hominis sit nova
potestas eis tradita. Item si alia facta sunt propter habita
tionem hominis decoranda. cum in statu innocen
tie non debent habitacionem fedare. videtur quod non debue
runt corruptibilia alia fieri que suis corruptibilibus et exha
lationibus inficiunt aerem. Si tu dicas quod non
corrumperentur. hoc est contra Augustinum super Genesim ad litteram libro
iii. qui dicit tunc facta esse alia viventia corru
ptibilia. ait enim sic. quedam refectionem corporis
suis exalationibus creantur in loco delectabili.
Item quicquid sit de hoc. sive moriatur sive non
moriatur videtur quod alia que alia devorant hominis
habitacionem dehonestant et ea destruunt que ad
ipsius faciunt decorem et ornatum. Responsio dicendum
ad primum quod sicut intelligencia est una quod finis principalis
et ultimus. quedam vero est finis sub fine. secundum primum
modum loquendi de fine sicut omnium creaturarum tam spiritualium
quam corporalium finis est deus. quia omnia propter semetipsum
creavit altissimus. omnia enim fecit ad laudem sue bo
nitatis. Si autem loquamur de fine non primo quod est fi
nis quodam modo et finis sub fine. sic omnia sensibilia
alia facta sunt propter hominem. et hoc insinuat philosophus ii,
sumus finis nos quodam modo omnium eorum que sunt. In
sinuat et Septuaginta multo excellencius cum dicit
faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et presit
piscibus maris etc. quia enim homo rationis capax est
ideo habet libertatem arbitrii et natus est piscibus
dominari. quia non per similitudinem natus est in deum
immediate tendere. ideo omnis creatura sensibilis ad ipsum
ordinatur. ut mediante ipso in finem ultimum per
ducatur. et sic concedende sunt rationes ostendentes alia
propter hominem facta esse. Ad dissolutionem autem ra
tionum que inducuntur in contrarium notandum est quod aliter ordi
nantur alia ad hominem secundum statum innocentie aliter
post statum nature lapse. secundum statum innocentie ordi
nantur ad hominem secundum rationem quadruplicem. Primo est
ad manifestandum ei ipsius imperium. dum ei
per omnia obedirent. Secundo ad decorandum hominis habita
culum/ prout ... habitacionem hominis alliciunt
multiplicem non solum ... decorem. Tertio
ad excitandum hominis sensum. ut in ipsorum aliquibus
diversis videret homo multiformitatem sapientie dei. Quar
to ad provocandum eius affectum. dum homo
videret alia secundum similitudines suas auctorem amare
... quod in tanta facta sunt ... excitaretur
ad amandum deum. et propter has rationes non solum
fecit deus iumenta. sed et immensas bestias et reptilia

creata. omnia enim faciunt ad hominis utilitatem. se
cundum rationes predictas post statum nature lapse. ordinantur
ista alia ad utilitatem hominis. sed aliter bestie
et aliter iumenta et pecora. iumenta enim et pecora
ordinantur ad relevandum hominis indigenciam quedam
ad cibum. et quedam ad vestimentum. et quedam ad obsequium.
sicut sunt equi et asini etc. et quedam ad solacium.
sicut quedam aves et catuli et similia. et sic facta
sunt propter hominem ratione quadruplici. Similiter alia sive bestie sive
sunt bestie noxia ordinantur ad hominem secundum
quadruplicem rationem et utilitatem quam ponit super
Genesim ad litteram libro iii. dicit enim quod aut penaliter
ledunt/ aut salubriter exercent. aut utiliter
probant. aut ignorantem docent. et sic patet quod tam
bestie quam reptilia et iumenta facta sunt propter hominem
sive in statu innocentie sive in statu nature lapse.
planum est et probatum. Ad primum quod obicitur in contrarium. Ad ...
quod obicitur quod esse finem est magne dignitatis. dicendum
quod verum est de fine principali qui est finis ... fine.
non autem est verum de fine qui est finis quodam modo.
Ad secundum quod obicitur de aliis non valentibus ad esum
et vestitum. dicendum est quod illa fecit deus quia
previdit hominem lapsurum. esto tamen quod non laberetur
non tamen essent frustra. haberent enim preter relevacionem
indigencie quadruplicem utilitatem. sicut de
claratum est supra. Ad tertium quod obicitur de bestiis
que sunt contra hominem dicendum quod homine stante nulla alia
ipsum offenderent. sed omnia sibi mansueta essent.
sicut aliquando domino in ipso fecit crudelissime fere
domino mansuete facte sunt. ut leones Danieli.
Quod autem noceant vel offendant sunt propter peccatum hominis
non propter novam potestatem eis datam. sed propter digni
tatis presidentiam ab homine amissam. unde sicut
oculus sanus a sole non leditur/ sed cum efficitur le
prosus/ statim offenditur. non propter mutationem factam
in sole. sed in oculo. sic et in proposito in illis potest.
Ad quartum quod obicitur quod homine stante non debuerunt
fieri alia mortalia. dicendum quod alia sua vita habita
tionem hominis decorant. et ornant/ sic et morte
sua. et successione faciunt ad universi de
corationem/ et sic alia se invicem innovancia sunt
... capite ... sicut et alia sese officientia
et decaventibus ... alium nutrimentum
sumencia. quia illa corrupto aere hominis non in
ficiunt. qui eius odoratum offenderet. sed per
quandam successionem et ordinem/ dum alia que succe
dunt universum decorarent/ talia plerumque ...
... quo ... succedit sile. sicut dum bestia
aliqua aliam occidit et comedit/ in hominis habitacione

discordiā nō facit. Sȝ p⁹ occōm erudiri⁹ hōi
pstet. 7 h̄ ē qd dicit aug. iij. sup ge. ad lit.
minimū alte bestie cibi sut aliaȝ .ō. fte pos
sunt⁹ dicē. ñ ērit alie quibȝ alie uescant.
hnt ēn oīa q̄ dn̄ sunt. mira spēs suos 7 ordines
suos. q̄ cuncta nitore, sīditati laudātur. n̄ siue
occulta p sua gen̄e modica pfectudis spat̄
ex alio ... cui seruo mutātur. 7 ... oībȝ
talibȝ ... motibȝ pbent hom̄
salubres amonicōs fidem plane exempli
ficat. Et ex hijs p; r̄ndo ad obiecta.

Ad q̄. de ordie pductōis sensibiliū q̄
ē ex pte tēpis. 7 dr̄ sc̄ptā q̄ uolatilia
7 natatilia fcā sūt in uno die. s. vᵒ. Gressi
bilia uō ē hōie fcā ē die alio. s. vj. sc̄ istū
ordinē p⁹ ex pte ipoȝ aliū sensibiliū. 7 se-
¶ pdo uō in pncipe adhuc. Cont. p⁹ ob. sic ...
die sunt oīa c̄la disticta. nō solū 7 ignis
sȝ 7 aq̄ 7 t̄ra. g p̄ r̄one a summo opifice de
buit fuisse ornata. g in uno die debuit
fi ornatus aeris 7 aque 7 t̄re. It distinc
tio dieȝ fit prius distinctē opum. g sicut
sut c̄la que ornat ex alibi. 7 tā sut gnā a
aliuȝ. s. uolatilia. 7 natatilia 7 gressibilia.
vr̄ q̄ pduci debūt saltē in tribȝ diebȝ. It
t̄ra prior omnibȝ pducta ē. g prior oībȝ debet
ornari. g alia q̄ t̄rā ornant prius pduci
debuit q̄ illa q̄ ornat aq̄ uel aerē. Itē
cū pducunt alia ornācia c̄la. aut pducunt
p ordinē dignitatis. ut incipiatur a sup
pmo. aut p ordinē ascensionis. ut incipiatur
ab infimo. si p mō. g prius debuit fi orna
tus ignis q̄ aeris. Si p̄o in. g prius debu
it fi ornatus t̄re q̄ aq̄. quoȝ utrumq; rep
ugnat sc̄pture sacre 7 ordinationi prius dicta
... q̄ ad pductōm ipoȝ aliuȝ. It obicit
ō ordinē pductōis aliuȝ in cōparatione ad hoīem.
hō .n. plus cōuenit cū angelis q̄ cū bestiis.
g magis debuit pduci eod die cū angelis
q̄ eodē die cū bestiis. g pductōis hōis 7 be
stiaȝ n̄ recte fca ē i eodē die. It plus
cōuenit irrōnale cū irrōnali q̄ cū hōie suū rōnali. g ma
gis cōpetens fuit in eod die pducere oīa ali
... q̄ sit pducere hōim 7 bruta. It pn
cipalius opus di dȝ p⁹ fi. sȝ hō pncipalius op⁹ fuit
vj. diei. g debuit an fi q̄ fieret sensibi
lia bruta. q̄ ē ō ordinē sacre sc̄pture. It
potius magis indiget ... q̄ ... Sȝ bru
ta alia mag indigebat hoīe q̄ hō indiget

eis p illū statū. g añ debebat hō pduci
q̄ illa in eē pduxit. Respondeo dicendū q̄ in pducti
one sensibiliū duplex attendi ordo. unus. s.
p distinctionem diei a die. alius. s. p ordinem
eoȝ q̄ eod die pducta s̄. primus aut ordo at
tenditur p exigentiā finis 7 mē. 7 q̄ uolati
lia 7 natatilia ex aquis pducta s̄. p ut aq̄
hē accipit cōmuniter 7 uapore. 7 sut ad
ornatū n̄ p spicue. id sac̄ scripta dicit ea
eē fcā uno die. q̄ uō gressibilia. nō solū
ad ornatū terre spectat. 7 ...
in sut pducta. s. t̄ra. io eod die. Sec
alio a p̄cedentis fcā sunt. ita q̄ sic uno die or
nata ē il celestis. s. quarto. sic uno die or
netur ii elaris p spicua. s. v. 7 ... t̄ra.
s. vj. 7 sic ii celestis pcedit elar p spi
cuā. 7 p spicua opacā. sic hac ij ornamen
ta sut ordine tēpis cōuenienter pducta. Secundus
aut ordo q̄ ē inter ea q̄ pducta sut eod die
attenditur p p excellentiā pfectionis ... prius
enī pducitur q̄ minus pfectum est ... q̄ pf
ctum. q̄ is ē ordo ut a minus cōpleto pcedat
ad magis cōpletū. 7 ideo scriptura p⁹ dicit ē p
ducta natatilia die. v. q̄ sut minus pfcā
q̄ uolatilia. 7 sic in. vj. die. prius dicit
eē pducta iumenta q̄ hō ... nullā
plex possit assignari rō. q̄ hō post cetera
cetis ē pductus. ... aut triplex rō
ad p̄sens. q̄ post oīa pductus ē hō. s. p
pter corporis ... p̄pter aīe 7 corporis
distantiam. 7 p̄pter ...
¶ p̄pter corporis ... debuit hō ulti
mo pduci. cū ei corpus eius sit cōpletissimum i
ter cetera cētā. 7 p̄pterea ad cōplexionis ... po
stius. p⁹ oīa pducendus erat. p̄p aīe 7
corporis distanciā. debuit fi post cetera. q̄
eā distat aīa a corpe. nō solū sic sicut
a m̄. sȝ 7 sic spūalis et corporalis 7 sic ...
a corpore. io magis distancia tēpis debuit i
n tuere in pductionē hoīs. q̄ ad mīle ...
... ut p distanciā tēpis i
telligeretur distancia ... [illegible]
... post cetera debuit hō pdu
ci. q̄ enī hō sua dignitate 7 cōplexione finis est
oīm cōplexiū. io post oīa erat pducendus.
ut sua pductione finiret 7 cōpleret oīa pcedē
cia tanq̄ finis cōplet q̄ ad ipm ordinari
hēt. 7 sic p; q̄ diuina sapiā in pductione sensi
bilium cōseruauit ordinē cōuenientissimū. Ad 1m g q̄

primo obiectum quod elementa sunt sufficienter distincta. Dicendum quod non est
simile. quia distinctio non est in uno celo in se alterius
ideo non potest distingui unum celum ab alio.
quia alterum distinguatur ab eo. non sic autem
est in ornatu. quia ornatus .n. unius celi non
necessario respiciat alterum. // Ad primum quod obicitur quod tam
sunt elementa que ornantur quam etc. Dicendum quod si ita sint
ornatum tamen duorum .s. aeris et aque non respiciat
illa aut duo sunt. Sed ut in uno continentur .s. in
natura aquea. Sic dictum est. et non duorum
ornatus. ad eandem diem spectat. propter hoc non aliud
quam illa duo elementa ornantur in uno die et facta.
Ad secundum quod terra prior est producta. Dicendum quod verum est. non
in primo. quia terra non accipitur pro celo. sed pro mundo.
Ad tertium quod obicitur de igne. quia quod est propinquius inter
elementa. prius debet ornari. Dicendum est quod propter equalitatem
actuum non possunt in eo vivere alia. et propter nimiam
distantiam a nobis non veniunt usui hominis aptata
ideo non determinatur eius ornatus nec post nec
postremum. Sed non ornatur ordinantur postremum
pro eo quod ipsa est sublima et obscura. et ideo maior
in indigeret ornamento. et propter hoc ornatur planetis
et aliis et luminaribus et in eis ornatu consistit
totus ornatus completum quia ad hominem quod est precipuus
inter omnia alia alia // Ad quintum quod obicitur
quod hominem debuit producere cum angelis. cum quibus
magis convenit. Dicendum quod et si magis conveniat. quia est aptum
et aeris tamen quia est aptum corpus // Quid ad sequens
Dicendum est quod quamvis sensibilia et volatilia magis
conveniant in forma perfectione. non tamen conveniunt quia ad eorum
corpus primum constituuntur et exornantur quod est celum etc.
Ad sextum quod obicitur quod principalius opus debet esse
prius. Dicendum quod verum est quia in eis que producuntur prius est
minus perfectum. quam magis perfectum. sed ordine generationis
quamvis magis perfectum sit prius sed ordine
dignitatis. // Ad septimum quod obicitur quod postremum indiget
prius. Dicendum quod verum est. quia aliquid ordinatur ita quod inter
ea cadit ordo essentialis. quando vero est ordo solum
generationis sic propositio non est necessaria quod patet in natura
Circa quartum dicendum de quiete quam deus adiecit.
et quia vitium deus postquam alia produxit
ab omni opere quievit. et quia sic videtur per scripturam. genesis
ii. Et quievit deus die septimo ab omni opere quod
patraverat. Sed alia producta sunt ab eo. et cum
productionem sequitur quiescit. Item omnis operatio
que pervenit ad completionem habet quietem subsequentem
Sed productio creaturarum completur in productione
animalium et maxime hominis. Ergo videtur quod postquam deus
die vi. alia produxit quod deinceps requievit

Item distinctio dierum est ad nostram instructionem. Sed
diebus vi. permisit deus homines operari. septimo
quietem precepit et cessare ab omni opere. Sed hoc est
mandatum nostrum habet exemplar rerum conditarum ut
quia aliorum productionem subsecuta fuit quies.
Item omnis creature productio finem habet et terminum. Ergo similiter
dies omnis in qua aliquid producatur habet
vesperam. Sed vii. dies sive septima non assignatur
vespera. Ergo post vii. diem nulla sunt producta.
et in vi. die producta sunt alia. Sed contra
Io. v. pater meus operatur usque modo. et ego
operor. Ergo si usque modo operatur et est quia vii. non
cessavit ab opere. // Item vii. dies. aut
est nova dies praeter dies precedentes aut non.
Si non. Ergo non dicitur aliis continuari. Si sic et
illum fecit deus. Ergo constat quod non requievit ab
omni opere postquam produxit alia. Si tu dicas
quod dies ille non differt a precedentibus nisi per numerum. Sed
sic differt decimus et vicesimus. et sic deinceps
Ergo si vii. numeratur. eadem ratione et viii. debet numerari
Item requies aut connotat aliquem effectum. aut
nullum. Si nullum connotat. Ergo ab eterno requievit.
Ergo antequam requievit quam ad producenda. Ergo penes requietionem
non debet accipi aliquis dies. Si connotat
aliquem effectum et ille effectus non fuit in diebus
precedentibus. Ergo aliquid novum produxit in die
vii. non ergo requievit ab omni opere suo postquam
produxit alia die vi. // Item deus creat cotidie
novas animas et infundit corporibus creature. item est
opus soli deo proprium. Ergo non videtur quod ab operatione quieverit
post diem vi. // Item alia quedam producuntur
per putrefactionem. Sed constat quod illa non sunt producta
in vi. diebus. sicut dicit augustinus iii. super
Genesim ad litteram. et hec habent species proprias et novas. Ergo
videtur quod post vii. diem non cessavit a productione
novarum specierum in genere alium // Item quedam
alia generantur per commixtionem sicut mulus
ex equo et asino. Sed autem in vi. diebus non fuerunt
facta. nec secundum individuali nec in sua specie.
Ergo post vii. diem non cessavit a rerum productione.
non solum quo ad individua. sed etiam quo ad species et
genera. // Pro ad predictorum intelligentiam est notandum
quod omnis artifex perfectus. opus inchoat. ut ad
perfectionem perducat. et sic intendit in tali facto et si
per omnia sufficientia virtutis agentis ei suppetit. cum
autem ad perfectionem deduxit hec quod intendit. cessat
autem operans perfectum quid operatum eo quod quod agit
quiescat. omnis ergo agens perfectus sic operatur ut
aliquando quiescit. et ergo deus sit agens perfectissimus

in pdu ipm uniusu: necce e g ipm alq quiescat. s; e duplex sit agens/ q'dā q' mo
labozat in sua opatoe/ q'dā uo q' nec mu
tatur nec uariatur/ illud q' pmo agit gese
p gctatoim/ q quidē e puato motus. la
bous/ sic agens eatū/ illud uo q' so modo
agit quiescat/ quietutē no ostit labois
ul' fatigatois puato. s; q e cessato ab
ope/ p ipius pfcoim/ sic dr ds abomi
ope quieuisse/ q uniusu pduxit ad pfcez
cez/ sic geuit cadpfcm ee deduxit. p q
no qd duplx e pfco uniusi cona tpapua
f ee pmanes. alia e p ipius ee decurrens.
pa attenditur i opleta creatura pn or. co
pleto illo speru/ q quid spes ii gnis ptici
pat/ p ista ordinata incontoni nc spa u
pfco ostitit in pductoe eoz que ptpa deai
rrut/ q ostit succedut. exe successiois ordi
natione resultat queda uni pulcritudo
et pfco. qm sy paz pfcom/ de uniusu i vj.
diebz ad ee pdurit. s. q' ad opleta ciatre
ca pn or/ et q' ad opletu nuz spez. id dr re
gesse abo i ope qd patrauit/ q' uo otinue
opatur ad rez successione/ ppagatoez et
i diuiduoz multipne: id dr opari usq; mo.
et exhis pz rno ad qom puitay/ q ecedidi
e em q' ad pductom aliaz marie hois/
secuta e gres i die vij. no q' fca sit la
bous termiato: s; q' fca e opis inchoati
opleto. et q' de se rones h pbantes. ad
i q' ob maiuz de. jo. v. pat mz opatur
et e. ia pz rno. obicit.u. de illa opatoe
q spectat ad opatoz uniusi. p ee decurres.
no p ee pmanes. ad e q' obz/ q' fecit die
vij. dd. q' dies vij. no fuit alius spe/ a p
cedatibz diebz immo quoda mo ia erat in
aliis pductus. et io ad pm oplemetu uniu
si/ n addebat rone sui/ et io eius pducto/
no repugnat qeti. p qd quies dicat cessa
tione a pductoe eoz q e de pn uniusi
ostoe/ enuatur tn cu p dcis diebz mag
q dies viij. vl. x. p cessatoz ab ope
ostituedi uniusu/ q' cessacio eor (?) no attenditur
nuato diez. q' no hut tim. et io ans
dies n dr hre uespam. aut post illum
enuatur dies non. s; sic regsit ad pn.
ad i q' ob/ q' gesce' ab ope. aut motat
effcm aliq. aut nullm. dd q' p augustr
quiesce dr i ro eaut/ q' facit eaudum

spuale p opletā ostplatom. s inhendo qe
cere/ ul' quiescendo s inhere. p aut alios
scos et uia oem quiesce dic effcm. uen
qui sit in die sabbi. s; q sequit. unde
deus dr regesce ab ope. q' pus fecit. et
ceim noua no facit. et s dr oplesse ds
op' suu i die vij. no q' ad tc fecit qd
fuit ad opletom. s; q' tuc gescendo co
suatu ostendit. ad 2 q' ob de creatone
aiaz. dd. q' cu eantur nunc aie ro les n
eatur noua spes. s; nouu indiuiduu. h
aut indiuiduu no e de ostitute pana uniu
si et io p quietutez in sabbo no excluda
batur aiaz eatio. ad 3 q' ob de pducti
one eoz q sut p putrefcom et omixtioe
q sut noue spes. dd q' tam illa q gna
ntur p putfcom/ q' illa q emanat p diu
saz spez omixtione/ pducta s in suis
pncipus et roibz seialibz/ q'uis no sunt
pducta in sili p forz. pncipia n. eoz sut
de pana ostoe uniusi. ut pote spes ople
te. et roes seiales. s; ultaz spez actual' ex
i tem. ad pmaria ostoez uniusi no spetat.
q' spes ille quod mo degnantes et q p
quada gnom pducta hut. sic iumes pro
ducut ex hiano core p corruptom aliq
q gd fac cor hiuanu a ppa fore degnare.
et id no opuit h pduci in se. nec in suo
sili ad pmaria ostoez uniusi. nec tn sut
supflua. q' uniusitz q' ad bn ee aliq de
decorat. s m breuitr no. q' eoz q succe
pducuntr. q'da q fiunt ip rez distictoe p
ducti in sili. s; no in roue seiali. ut pote
aie ro les. q. s. pducunr p eatoez. et io no
hut rom seiales. i sili tn pducte sunt.
q m pducta fuit aia ade. post e pducti
onez n pducitur noua spes. q' ius p
ducitur noua i diuidua q'dā. q'dā. sunt
q pducte sut i pmis diebz. q' ad rom
seiale. s; no in sili. sic ea que generant
p putrefcom. et p diusaz spez omixtio
nem. q'da sut que pducta s et i rone seiali
et in sili. sic e plante et bruta alia/ que p diuu
propagatom. et ad h tria rez gna p
sut reduci oia q fiunt. et p ea non dr
deus pduce aliqua de nouo. p. q' dr ecc.
i. q' nich nouu sub sole. s; dr ab omi
ope requieuisse. q' nich pducat q' prius
non fuat. vl' in sili spe. ul' in rone seiali.

f. a. i suo sili

q vj. ido omnid' q' illo die vos nouo lacū
accepert. q' dam ; veb; vitiigrat mltr
plicati senedecimeqs. h q' eo die fuit qda
nouū (?) facta/ sed fecit eam. o q' vedes
upitas.

q̄ tūc erūt de p̄ma q̄lītē uniusi. ⁊ sic p̄z. qualit̄ ad alium p̄ductōm ī die .v. sequēt reges alioꝝ op̄e ī die .vi.
Ex p̄dictis incidūt dubitōnes c̄a lit. ⁊ p̄o q̄r desc̄r q̄ dic̄ . p̄ducant aq̄ reptile aīe uiuētis . reptilia ⁊ natatilia diūsaꝝ sūt sp̄ez . g̃ ē p̄ducta ex aq̄s sint natatilia n̄ debent dī reptilia . It̄ ē reptilia ꝯtīnt ad ornatū t̄re ⁊ nō q̄ sp̄ectent ad ornat̄ aq̄ . It̄ ūr ħ ē̄ nug̃. cū dic̄ reptile aīe uiuētis . oīs ē̄ aīa/ eo ip̄o q̄ ē aīa/ uiuit. R̄. ad p̄. q̄ ī aīalib; diff̄ motus rep̄tādi/ a motu ꝯ̄diendi . motꝰ .n. rep̄tendi at tendit̄ s̄ b̄tatōm . aīl .n. q̄ repit . anīr aliq̄ p̄te ꝯ̄tendens ⁊ ē illa aliq̄d app̄hēdens contrahit totū suū p̄t . sic p̄z ī sūni p̄z . motus uō ꝯ̄diendi ē p̄ ī pulsiōez . qm̄ g̃ ea q̄ natāt se ħnt/ ⁊ p̄tendūt antius ⁊ extendendo se ad anius . g. tenedo se ad soliditatez . ul' grossiciē aq̄/ trahūt totū corpꝰ suū/ sic p̄z in natātib; . hic ē q̄ oīa q̄ natācia dnī reptilia . ⁊ si ꝯtīn gāt ea alīn grādiss̄ ē in ꝯcodrillis/ ⁊ alijs quib; q̄ ūsantur in aq̄s ⁊ in t̄ra . ⁊ dnā nātur tn̄ a motu qui ē eis mag̃ ūlis . s. qui ꝯpetit eis s̄ hītātōm in aq̄s . ad ola alia at̄ nō dnī reptilia q̄uis uideant̄ se fr̄e in aere sic pisces ī aq̄s . ē .n. diūsus modus mouēdi . q̄ mag̃ mouet̄ ip̄l'su q̄ in t̄ctu . dū .n. auis uolat cla uditur aer in ꝯcauitate alaꝝ . ⁊ dū ale applicāt̄ ad corpus uolent̄ aer ꝯpel litur . ex p̄te alaꝝ posteriori . ⁊ ex illo pulsu corpus auis p̄cedit antius/ ⁊ iō uolatilia sub reptiliū nōīe nō ꝯp̄hendūt . nec ēt sub gn̄e ꝯ̄ssibiliū nōīe . q̄ nō mouētur uirtute pedū . s; uirtute alaꝝ . uñ pōt sic sumi dīo aliuz q̄ ad motū . q̄ al' aut mouz se antius trahēdo . ⁊ sic ē reptile/ siue sit ī aq̄s siu in t̄ra . aut ī pellendo/ ⁊ h dup̄ aut p̄dib; . ⁊ sic ē ꝯ̄ssibile . aut alis . ⁊ sic ē uolatile . ⁊ sic p̄z p̄ q̄n̄ to pisces dicā tur reptilia . ⁊ q̄ t̄lin ē illd' q̄ p̄o p̄ponit . q̄ reptile distingtur ꝯ aq̄tile . uno ē ip̄lus . ad 2ᵐ q̄ obicit̄ q̄ reptilia sp̄ectēt ad ornatū t̄re . dd' q̄ reptile dr̄ quadrup̄lr . ~~plr~~ . p̄ᵒ mō q̄ se trahit ui costaꝝ/ sicut s̄pentes . 2ᵒ mō q̄ se trahit ui p̄nulaꝝ . ut pisces . 3ᵒ modo ~~q̄~~ dr̄ rep̄le largē/

q̄ ī mouēdo se magnā p̄tē corp̄is applicat t̄re q̄uis ħāt pedes/ sic lacerte ⁊ stelliones . ⁊ sic s̄m diūsas accep̄tatōes/ rep̄le p̄t p̄ tinē ad ornād' diūsa elā . Ad 3ᵐ q̄ q̄̄r q̄r dicit aīe uiuētis . dd' q̄ uita maīfestā magis ē p̄ sensū ⁊ motū . ⁊ iō aīa uiuēs appellatur . q̄ uiuit uita maīfestā . ⁊ ħ ē illa q̄ dat ꝯ corpi motū ⁊ sensū . tal' aūt nō ē ī plā tis/ s; ī talib; . ⁊ iō ad d̄r̄am plāt̄ꝛ dic̄ . p̄ducat aq̄ rep̄le aīe uiuētis . q̄ ī plātis nō aīa uiuēs . ⁊ ī alib; sit aīa uiuēs . q̄ h mouet̄ ⁊ senciūt illa n̄ minime . It̄ q̄r deb̄r q̄ dicit . p̄ducat t̄ra iumēta ⁊ bes . ⁊ rep . ūr .n. ibi ēē sup̄fluitas . q̄ omē al' brutū bestia ē . Si tu dicis q̄ bestia uocatur al' brutū q̄ nocet . tc̄ sup̄fluit dīc̄ reptilia . It̄ ī p̄o n̄ solumō iumēta . bestie ⁊ reptilia . s; ⁊ pecora . s; ūr ħ ēē diminutō . q̄r s̄ hoꝝ triū dīa ⁊ sufficiā . q̄r ⁊ ē̄ oīa aīancia que sūt ī mari ꝯti nentur sub una dīa aīalis/ q̄ ē reptile . ⁊ silr̄ oīa aīancia aeris/ q̄ ē uolatile . q̄r n̄ silr̄ oīa aīancia t̄re sub una dīa ꝯti nētur . R̄. p̄o dd' q̄ 3ᵐ t̄m in t̄ia elā min' ē decora . iō mag̃ indiguit decorari . ⁊ itm̄ q̄ ip̄a magis ꝯ̄stat pabl̄m alib; in t̄ia elā . hic ē q̄ pl'es aliuz diff̄ē rep̄iūtur ī illa . omēs at̄ ille ~~dīe~~ dīe redu cunt̄ ad has tres dīas/ quaꝝ nūs ⁊ suff̄ pōt accipi dup̄ . ul' ex p̄te motus ip̄oꝝ aliū . ul' ex p̄te finis/ ex p̄te motꝰ aliū . sic . q̄ ē̄ al' q̄ mouetur . aut mouetur tinc tu . ⁊ sic ē reptile . aut ī pulsu . ⁊ sic ē ꝯ̄ssibile/ ⁊ ħ ē dup̄ . aut ē al' natū seqūr . at mansuescē . p̄o mō dr̄ bestia . 2ᵒ m̄ dr̄ iumētū . ⁊ sub iumētis ꝯp̄hēdūtur pecora ꝯ ex p̄te finis . sic/ alia .n. fca ē p̄p̄ hoīez . aut q̄ sūt ordinata ad hoīs iuuamen tū . sic sūt iumēta . q̄ iuuamētu . aū sūt ordīata ad hoīs exerciū . ⁊ ħ pōt ēē dup̄ . q̄ aut exercēt nocēdo manifē . ⁊ sic sūt bestie . q̄ uastāe . aut occl'te . ⁊ sic sunt reptilia/ q̄ occl'te nocēt . ⁊ insidiant̄ cal caneo . hoc at̄ fines . ⁊ si nō ħēnt silīs n̄ p̄ctalis in actu . ħēnt tn̄ in aptitudine . ⁊ ex ip̄a aptitudine meli' erudiretur ħō in statu innocēcie/ q̄ erudiatur nūc ex actu ī statu culpe . ⁊ sic p̄z hoꝝ triū dīstīn ⁊ suffi . ⁊ p; r̄ndo ad ob'a . It̄ — emanant

qr deh q dicit. Iuxta distinctas catholici doctores dissentire inveniuntur. cum n. non sit deus dissensionis sed pacis et scriptura sit in eodem spiritu exposita quo fuit condita. sic dicit greg. in · quod nullatenus possint dissentire. Item vm ad ii oppo. quod sicut catholici doctores dissen- tiunt. vnus dicit vni et alius dicit aliud. Sed intelle- ctus scripture non potest esse nisi verus. quod cum dissentiunt necesse est alterum ipsorum deviare. scriptura tamen non erit catholicus doctor. quia potius hereticus. Ad quod quilibet facienda est sicut dicit magis dis- sentire videtur. nec n. alium quod est et nec alium quod non est. et sic hec duplici modo potest intelligi. Sibi magis. ut catholici doctores in aliquo videantur dissentire et dissentiant. in aliquo videntur dissentire non tamen dissentiunt. aliqui n. dicunt ad litteram. et alii dicunt optimi quod ad litteram quasi attestive dicunt. tamen non discordant quia quasi aspiciunt per revelationem scilicet spiritus domini. qui non est sibi contrarius. In eo non in quo opinantur dissentire possunt. et alii dis- sentiunt. quia opinio unius alii est probabilis contraria [illegible] quia non fuit deceptio / deceptive pos- quam est quod quasi est culpa. atque ad doctores catholicos in minimis fuit / et non talis dissensio reprehensi- bilis est. quod enim discordet aliquo modo sed in aliquo discordat tamen desidia fomis. n. catholici doctores in tantum dicere voluit. et sic patet responsio ad primum quod obicitur. aliter potest dici sicut supra tactum fuit. quod dissentire vi- dentur non tamen dissentiunt. quia non dicunt quod fuit ibi. sed quid contrarium exponi potuit. nec dicunt quod le- gislator scilicet moyses in illo illud intellexit / sed magis ~~intellexit sed magis~~ quid spiritus s. intendit. qui eum illustravit et quem diuina intencione producendum fuit sive sive successurus contrarie possunt dici postea et spiritus s. in eadem scriptura multa simul intellexit. et facit expositores intelligere. ideo si discordia videatur inter doctores per expositores facile licet non tamen dis- cordia per veritatem. et ideo sicut dicitur. dissen- tire videntur non dissentiunt. unde aug. in libris suis. in multis locis tenuit viam aliorum sed / ex quo patet quod non erat eis contrarius. Item quod dicit deus quod dicit. novam creaturam facere cessavit. quod. tamen n. dicitur. Jer. xxxi. novum faciet dominus super terram. Item Gal. vi. In christo n. ihesu. neque circumci- sio. n. aliquid valet neque preputium. sed creatura nova. Responsio ad. quod novum dicitur dupliciter. uno modo dicitur no- vum quod antiquitati cursus nature et consuetudinis contrarium creature. et sic deus non cessavit in vi. diebus facere novam creaturam. immo multa facere

mirabilia et innumerabilia quod solitum cursum nature et consuetudinem vilanet. nulla nova dici possunt alio modo dicitur novum quod nulla similitudo precessit. nec et aliquid prius creatum quod esset ipsius seminarium et sic dicit magister in proposito. quod novam creaturam facere cessavit. et dicitur in eccle. quod nichil sub sole novum. nichil enim producit cuius non fecit aliquam similem. vel cuius non produxit prius seminale in operibus vi. dierum. et sic patet quod non est contradictio aliqua. aliter potest dici / quod [illegible] facere novam creaturam quid sit denominatur pro totius universi productio autem prima excedit universi complementum pro- ductio prima genere est. et dicitur deus fecisse novum cum in [illegible] dedit [illegible] Item quod dicit deus quod dicit illi diem benedixisse et sanctificasse dicitur et c. cum enim tempus quantum est de se sit indifferens et dies dicat tempus non magis dicitur benedicta dies vii quam vi. Item cum sanctificatio respiciat creaturam rationalem / que est quod dicitur quod sanctificavit diem. Item est cum aliis vi maioris dignitatis sit / benedictio operum quam respectus vii. quod magis debuit benedicere dies vii. in quo operatus est. quam dies vii. in quo requievit. Re- sponsio ad. quod sicut dicitur esse malus / non ratione sui. sed quia in ipsa est acceptionis mala. sic dicit apostolus. v. eph. ~~re~~ redimentes tempus quoniam dies mali sunt. sic di- es dicitur benedictus et sanctus / quia est in ipsa actio operis in qua est benedictio et sanctificatio / et nichil aliud est di- em aliquem benedicere et sanctificare. quam dicere tali actioni ut ipsam deputari. quia quod deus omnia fecit propter hominis instructionem. ut homo non solum verbo. sed et opere erudiretur / sic vi. diebus operatus fuit sic vi. diebus dedit homini licentiam operandi in temporalibus rebus inferioribus. et sic vii. die ab operibus cessavit / sic voluit quod vii. die homo ab operibus cessaret. et ei per contemplationem inhereret. et in eo quiesceret. et quia in hac in [illegible] homo o- [illegible] ad amplitudinem benedictionis et sanctitatis / homo dies vii. dicitur a domino benedictus et sanctificatus. non ratione sui. sed ratione illius quod dominus deputavit in illo fieri. et sic patet responsio ad obiecta. patet enim quod deo placet / quod homo sibi soli intendat. et in eo requiescat. diem talem vacationi sive requiei benedixit et sanctificavit. propterea in lege fuit districte iniunctum omnia mandata de observantia sabbati. Item quod dicit quod dicit. numerando dies usque ad vii procedimus. tamen n. status esse non debeat nisi in aliqua perfectione / et denarius potius dicatur per- fectionis quam vii. vel et denarius. vel quare in senario non debemus stare. aut ultra procedere. [illegible]

in quo gentiles, qui sacrum septenarium receperunt in computatione dierum usque ad viii procedunt. Sed contra dictis contra hoc est propter septenarium planetarum. Tunc non est ordo rectus, quia mars non sequitur immediate lunam. Ergo non debet sequi dies martis post diem lune. Pro quo dicendum quod nomina dierum sunt ficta sed divinatorum mathematicorum, quibus ipsa apparet quomodo ergo nec dies non apparet ad aliquid spirituale effectum. Sed solum in proximo ignita rerum conditarum, si quem respicit dilectio secundum viii. Ideo nomina dierum secundum illum numerum significantur. Et non propter perfectionem numeri, sicut temporis, quod clauditur in septimo. Sed propter perfectionem divini operis et quietis accipiatur. Sic nunc gentiles autem numerum dierum accipiunt penes dominium vii planetarum. Secundum quos [illegible] et disposicionis [illegible] saturnus est primus inter planetas, dicunt quod dominatur in prima hora diei, et sequens planeta in secunda, et sic usque ad vii horas. Postmodum fit regressus ad primum, et sic procedendo, et postmodum ille planeta qui dominatur in xxv hora, ille est primus sequentis diei, et ab illo denominatur dies illa, et sic deinceps procedendo denominant vii dies a vii planetis. Et hoc patet considerandi ordinem planetarum, quo ordine situato in celo [illegible], quia saturnus denominat ipsam horam diei, sol dominatur in prima hora sequentis, et luna in prima hora tertii, et procedendo ulterius. Hunc autem modum denominandi dies non omnino tenemus, neque modum illius mundi [illegible] non omnino reliquimus propter consuetudinem. Unde dominicam diem nominamus, et nob[is] sabbatum audimus. In aliis diebus sequimur consuetudinem more gentilitatis. Ecclesia tamen in loco illorum nominum ponit ii feria, iii feria, et sic deinceps. Et sic patet responsio ad obiecta.

[illegible] de hominis creatione etc.

Dictis premissis particulis tractatus in quibus magister determinavit conditionem creature spiritualis et creature corporalis divisim, hic sequitur tertia pars in qua determinat de productione creature composite ex utraque, scilicet de homine. Dividitur autem pars ista in partes duas. In prima namque determinat de homine quantum ad ipsius productionem. In secunda ad permanentiam et durationem, in d. xix: Solet plurimum queri de primi hominis statu. Prima pars habet [margin: iiii] duas. In prima agit de productione hominis in parte ad primi conditionem, in d. xvii: Hic de origine et anime plurimum quidam solent. Prima pars spectat ad [illegible] distinctionem, et dividitur in partes duas. In prima parte magnificentiam narrat, scilicet qualiter deus produxit hominem ad ymaginem, scilicet in qua similitudine habet ad primum suam efficaciam. In secunda vero parte illi[us] tatem explanat, ibi: Filius vero proprie ymago dei. Prima pars habet tres particulas. In prima commendat magister dicta dicendis. In secunda vero auctoritatem sacre scripture inducit, in qua ostenditur per quem modum homo productus ad suum effectum principium, ibi: Inquit enim legitur faciamus. In tertia parte subdit illius auctoritatis expositionem, ibi: Ymago autem et similitudo in loco etc. Filius [illegible]. Secunda pars principalis habet tres partes. In prima enim ponit explanationem quarumdam auctoritatum per aliorum expositionem. In secunda vero parte secundum opinionem propriam, ibi: Dum per hoc dicitur etc. In tertia vero [illegible] explanata concludit quod dicta sunt comparata, ibi: Cum ergo homo ymago dei et ad ymaginem etc. Et sic sunt totius partis huius sententia in hoc, scilicet ostendendo quod homo factus est ad dei ymaginem et similitudinem.

Ad intelligentiam huius partis, est duo incidit hic questio: primo qualiter homo sit ymago secundum considerationem absolutam.
Secundo qualiter sit ymago secundum considerationem relatam.
Circa primum queruntur tria.
Primo queritur utrum homo sit ymago dei vere.
Secundo utrum sit ymago dei uniformiter.
Tertio utrum sit ymago dei perpetue.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod homo sit ymago dei vere. Genesis i: Faciamus hominem ad ymaginem etc. Sed non est nisi verbum trinitatis, ergo etc. Item Ecclesiastici xvii: Deus creavit hominem et secundum ymaginem suam fecit illum. Si ergo homo factus est secundum ymaginem dei, homo est ymago dei. Item quod est maxime natum uniri alicui, maxime natum est ei configurari et conformari. Amor enim est virtus unitiva [illegible] amantem in amatum, sicut dicit Hugo. Sed creatura rationalis ut homo maxime nata unire deo, et in ipsum tendere per amorem. Ergo maxime nata est ei configurari et assimilari. Sed ergo ymago [margin: per hilarium] dicit similitudinem expressam, patet etc. Item quod representat aliquid secundum eius nobilem actum et per distinctionem et ordinem, vere est eius ymago. Sed homo vere representat deum secundum eius nobilissimum actum, qui est intelligere. Non solum ei representat quod ipse est ens et vivens, sed et in hoc quod est intelligens, et iterum representat distinctionem et ordinem, quod est in personis, quantum ad memoriam, intelligentiam et voluntatem. Ergo homo vere est ymago. Contra. [margin: dei] Nichil est simile quod fit ad se ipsum. [margin: quia nichil fit] Sed homo factus est ad ymaginem dei, sicut dicit Genesis i. Ergo homo non est ymago. Item ubicumque est ymago, ibi est similitudo, ubicumque est similitudo ibi est ydemptitas aliqua [aut], scilicet est ydemptitas [illegible] [margin: [illegible] similitudo [illegible] diversorum eadem qualitas [illegible]]

Ad ymaginem est hylarius [illegible] similitudo expressa [illegible] in digitoribus [illegible] similitudo in [illegible] ymago dei [illegible] in facie [illegible] similitudo aliquid dei [illegible] sola [illegible] digitoribus [illegible] similitudo [illegible] conditionibus generalibus, scilicet unitas, veritas, bonitas [illegible] sola [illegible] digitoribus [illegible] specialibus [illegible] intellectum [illegible] voluntas [illegible] scilicet [illegible] persone [illegible] una [illegible] intellectuale [illegible] originali [illegible] digitoribus [illegible] amare [illegible] digitalia [illegible] sibi similem [illegible] productionem [illegible] productio [illegible] voluntatis [illegible] sola [illegible] unitas [illegible] sola [illegible] ymago [illegible] vestigium [illegible] representat [illegible] facere.

convenientiam in aliquo tanto. Cum igitur deus et creatura in aliquo tanto non conveniunt, creatura non potest esse similitudo dei, ita et non ymago. Item non quelibet similitudo est ymago, sed similitudo expressa. Set nulla est similitudo expressa alicuius quam plus est disconvenientie quam convenientie. Set ergo omnis creatura plus sit deo dissimilis quam consimilis, sicut Augustinus xv de Trinitate, ergo nulla potest esse expressa dei similitudo. Ergo nulla potest esse ymago. Item ubicumque est ymago ibi est figuratio; ymago enim attenditur in figura. Sed divina essentia nullo modo est figurata, ergo nullo modo est per aliquam ymaginem representabilis. Ergo nulla creatura est ymago dei. (Item damascenus) Item differt ymago a vestigio, quia vestigium representat per partem, ymago autem per totam. Sed nullum finitum potest representare infinitum per totum. Cum ergo deus sit infinitus et qualibet creatura finita, nulla creatura potest esse ymago dei. Item qualibet creatura distat a deo in infinitum; deus enim quolibet infinitum excellit. Set si infinita distantia non est maior, una creatura non distat magis quam alia, nec una magis quam alia appropinquat. Ergo vel omnis creatura est ymago vel nulla. Sed non omnis est ymago, ergo nulla. Pro ad predictorum intelligentiam est notandum quod ymago dicitur expressa similitudo. Necesse est autem omnem creaturam quoquomodo assimilari deo, necesse est autem aliquam ad complementum universi expresse assimilari deo. Omnis creatura habet rationem vestigii, sed aliqua habet rationem ymaginis, illa videlicet que assimilatur expresse. Hec autem rationalis creatura, ut homo; et ideo quod homo est ymago dei, quia est expressa similitudo. Ad cuius intellectum notandum est quod quedam similitudo per convenientiam ordinis in qua, et sicut una per totam intermittitur [?] est alteri similis, quedam per participationem alicuius vel unius, sicut homo et asinus assimilantur in aliquo quod non est proportionis, sicut nauta et auriga conveniunt. Sed secundum comparationem ad illa que requirunt quedam est similitudo per convenientiam ordinis, sicut exemplatum assimilatur exemplari. Pro minus enim duobus modis nulla creatura potest deo assimilari, pluribus duobus modis omnis creatura assimilatur. Sed illa que assimilatur magis de longinquo habet rationem vestigii; illa vero que de propinquo habet rationem ymaginis. Talis autem est creatura rationalis, ut potest haberi, et hoc probatur sic. Primo de convenientia ordinis: deus enim universa propter semetipsum ordinat, operatus est, et cum sit summa potestas et maiestas, fecit omnia ad suam laudem; cum sit summa lux, fecit omnia ad suam maiestatem; cum sit summa bonitas, fecit omnia ad suam caritatem. Non est autem perfecta laus nisi assit qui approbet, nec est perfecta manifestatio nisi assit qui intelligat, nec perfecta caritas bonorum nisi assit qui eis uti valeat. Et quia laudare, approbare, utilitatem sapere, bona in usum assumere non est nisi solum modo rationalis creature, non habet ipse creature nisi vel mediate vel immediate ad deum ordinari. Set mediate creatura irrationalis, ipsa autem creatura rationalis, quia de se nata est et laudare et nosse et res alias in facultate voluntatis assumere, nata est ordinari in deum immediate. Et quia quanto immediatius ordinatur ad aliquid tanto magis convenit cum eo in convenientia ordinis, et nulla talis creatura [?] nisi rationalis creatura, eo quod capax dei est et particeps esse potest, immediate ordinatur, in maximum [?] convenit cum eo convenientia ordinis. Et quia quanto maior est convenientia tanto expressior est similitudo, hinc est quod quantum ad hoc genus similitudinis rationalis creatura est similitudo expressa, et ideo ymago est. Et hoc est quod dicit Augustinus de Trinitate xiiii quod eo est anima ymago dei quo capax est et particeps esse potest, quia enim ei immediate ordinatur, ideo capax eius est vel esse, et quia capax est nata est ei configurari. Et propter hoc fecit ipsam a sua origine lumine divino. Et ideo quantum ad similitudinem que attenditur ad convenientiam ordinis proprie dicitur ymago dei, quia in hoc ei assimilatur expresse. Similiter in similitudine que attenditur in convenientia proportionis vel proportionalitatis expresse assimilatur deo creatura rationalis, et ideo secundum eam recte dicitur ymago, quod probatur sic. Convenientia enim proportionis attenditur secundum similiter se habere; similiter autem se habere hic potest esse dupliciter: vel intrinsece vel extrinsece, vel in comparatione ad extrinseca vel in comparatione ad intrinseca. Tunc autem est similitudo expressa quando non tantum est illis modis se habendi in comparatione ad extrinseca, sed in comparatione ad intrinseca. Contingit autem comparare divinam essentiam ad creaturam, contingit et comparare personam ad personam. Omnis autem creatura aliquam comparationem habet secundum quam aliquo modo conformatur deo, scilicet quod est causa creature, sicut est comparatio illa que est ad effectum producendum; sicut enim deus producit suum effectum, sic et agentes creati, licet non omnino. Creatura vero rationalis non solum sic convenit, sed etiam habet ad intrinseca suarum potentiarum originem et distinctionem, quibus assimilatur illi distinctioni ordinis que est in divinis personis intrinseca. Unde ostendit Augustinus de Trinitate convenientias horum esse ymaginem dicit et explanatum sunt

in primo libro ubi ostensum est quod in causa rerum est unitas essentiae cum trinitate personarum ad invicem ordinatarum, et quod consimiliter non se habent sicut se habent personae in divinis, et ideo est ibi expressa similitudo [illegible] et per hoc idem valet dictum quod homo est ymago dei.

Huius autem [illegible] ad oppositum [illegible] et ad alia. [illegible] quod homo non est ymago dei ostendunt rationes adductae. Ad illud quod obicitur quod homo est ad ymaginem, ergo etc., dico quod [illegible] quia cum dicitur ad ymaginem, ymago accipitur abstractive; cum dicitur ymago dei, ymago accipitur concretive. Quia est ymagine dei in signum, sicut tabula in qua depicta est ymago potest dici et ad ymaginem esse [illegible] et in proposito. Ad aliud quod obicitur quod non est aliqua proprietas dei ad creaturam, ergo nec similitudo, dico quod similitudo quae est in ymagine non attenditur per proprietatem, aut eiusdem participationem, sed per convenientiam in ordine et proportione, quia similitudo requirit convenientiam in eo quod in essentia ordinis unum est similitudo alterius, in uno et in duabus comparationibus. Ad aliud quod obicitur quod ymago est similitudo expressa, [illegible] quia si magna sit dissimilitudo in proprietatibus absolutis, in illa tamen magna est similitudo in immediatione ordinis et expressione proportionis [illegible] quibus duobus expressio similitudinis consistit, quae ymaginem facit. Ad aliud quod obicitur de configuratione, dico quod ymago corporis corporalis exigit configurationem corporalem; ymago vero spiritualis configurationem et effigiem spiritualem [illegible] quae autem consistit non in quantitate molis, sed in quantitate virtutis, scilicet in potentiis. Ita quod sicut figura triangularis habet tres [illegible] et tres lineas, sic est ymagine spirituali, potentiae sunt ad modum [illegible] et egressio unius ab altera [illegible] ad [illegible] ad modum lineae [illegible]. Ad illud quod obicitur quod ymago repraesentat [illegible] dico quod illud est verum de illa ymagine quae habet omnimodam perfectionem, et sic solus filius dei est ymago patris. De alia non est verum, quia repraesentat secundum totam speciem; repraesentat autem [illegible] ad aliquam totalitatem, quia [illegible] naturalis creatura [illegible] quodammodo est omnia, et omnia sunt nata ibi describi [illegible] omnium similitudines et depingi, et sic totum universum repraesentat [illegible] in quadam totalitate spirituali quae [illegible] alia creatura [illegible] repraesentat cum sola [illegible] quia cum non sit nata alia [illegible] spiritualiter [illegible]. Item

non sit, et non sit nata [illegible] dico [illegible] sensibiliter quae non cognoscat aliqua [illegible] cognoscere [illegible] omnia. Ad id quod obicitur quod quibus creatura distat in infinitum, dico quod [illegible] est de illa distantia quae opponitur participationi, et ideo est ratio [illegible] cum enim deus sit infinitus, nihilominus potest ei adesse, et cum sit simplex, potest aliquam naturam facere quae aliquam creaturam participaret [illegible] penes hanc similitudinem [illegible] attenditur ratio ymaginis in homine, scilicet penes aliam duplicem [illegible] ordinis et similitudinis [illegible] quod non distat in infinitum a creatore, sed multum appropinquat ei, sicut ostensum est supra.

Ecce quaeritur utrum homo sit ymago dei filii vel [illegible].

Quod sic videtur: quia [illegible] a sua prima origine est ei similis. Sed est ymago dei, conveniens homini a sua prima conditione, ergo est ei similis. Item quod inest omnibus [illegible] et inseparabiliter inest illi. Sed ymaginem convenit homini [illegible] et inseparabiliter, ergo etc. Item quod convenit alicui [illegible] eius proprietates [illegible] ei similis. Sed ymaginem convenit homini [illegible] convenit filius. Item [illegible] ymaginem dei non est homo actus [illegible] sicut est vestigium nulli actus [illegible]. Si ergo homo non est ymago dei filius, ergo non est [illegible] filius [illegible] artificialis [illegible] et [illegible] sic homo sit artificialis, ergo non ymago artificialis [illegible] filius, ergo etc. Item asinus artificialis non est asinus [illegible] ergo ymago artificialis non est ymago [illegible]. Sed homo est ymago [illegible] ergo non est ymago artificialis [illegible] artificialis vel filius, ergo etc. Contra Hylarius in libro de synodo [illegible] ymaginem [illegible] dicit ymago est eius rei ad quam ymaginatur species indifferens. Sed homo non est species indifferens ipsius dei, ergo non est ymago filius. Item Augustinus de x cordis: sicut differt ymago [illegible] in filio et in nummo, sic differt ymago in filio dei [illegible] et in homine. Sed ymago in filio [illegible] est [illegible] in nummo est artificialis, videtur quod solus filius dei sit [illegible] filius, homo non solum artificialis. Item hoc ipsum videtur ratione, sicut proprium est personae filii esse filium, ita proprium est esse ymaginem. Sed sola persona filii est [illegible] et non homo, ergo per rationem sola persona filii est ymago [illegible] et non homo. Item quod est a quo [illegible] productio hominis est a toto [illegible] dei, ergo non est [illegible]. Sed [illegible] habet esse ymaginem a quo habet [illegible] productionem. Si ergo anima hominis [illegible] producitur a tota [illegible] natura, sed [illegible] voluntatem, non erit ymago dei filius, sed

[illegible] artificiale

originale

[illegible] n.

[illegible] nulle [illegible] philosophorum

voluntatum. Item ymago dicitur ymitatione et similitudine / ergo si aliquid est ymago alicuius naturalis, assimilatur ei in natura. sed homo cum deo in natura assimilari non potest. ergo non potest esse eius ymago naturalis. Responsio dicendum quod cum ymago dicatur ab actu representandi, nam ymago refertur ad prototypum ut dicit damascenus. et representatio dupliciter (posset) convenit alicui vel per formam naturalem vel per formam artificialem, ideo duplex est ymago naturalis scilicet et artificialis. et cum homo non representet per formam artificialem sed per suam formam naturalem et per hoc eum naturaliter indicat, sic homo non est ymago artificialis sed naturalis. differunt autem predicte ymagines naturalis et artificialis. nam ymago naturalis est que representat per id quod habet communicatum cum eo quod representat, convenientiam in natura. sed non ymago ... naturalis dicitur que imitatur et refertur non solum per id quod habet ... convenientia in eadem natura ... et si est ymagine convenientiam habet ... secundum ymaginem convenientem non ... soli filio dei ... sicut rationes ostendentes quod homo non est [illegible] sed illius. Ad illud vero quod obicitur dicendum quod hylarius diffinit ymaginem communiter naturalem et non naturalem. Ad primum quod obicitur de augustino dicendum quod non intendit ponere similitudinem quantum ad naturalem et artificialem. sed quantum ad convenientiam et consequentiam in natura sicut mundus est in patre et non dicitur consequentia sed filius eius consequenter sic ipso intelligitur est. Ad secundum quod obicitur quod sola persona filii est filius naturalis. dicendum quod non est sic. aut enim accipit naturale prout adiacet filio, aut prout adiacet ymagini. naturaliter differt dicere filium naturalem et non naturalem, sic differt in ymagine. et ubi hoc est ista, quia filius dicitur ut augustinus quod est de suo principio intellectu, ymago dicitur ut ad quem ... naturalem ... sicut quod existimus filii sit primo ... et ita quod est per consequentiam [illegible] natura. sed est dicere ymago naturalis significat quod illa representatio est actu principalis sive perfecta, et ... non datur intelligi quod sic ymaginem ... eius est ymago convenienter naturaliter. Ad tertium quod obicitur quod est a deo, non est a natura. dicendum quod ... extra parte ex quo est a deo ... est causatum a deo producente voluntate, non dicitur ab eo esse naturale sed voluntate. ex hoc tamen quod voluntate representet ... est ibi actus. quamvis enim deus voluntate produxit hominem, non tamen hoc operatur naturaliter, quia divina voluntas fabricavit et fecit ipsam naturam. non sic autem est de voluntate artificis, cuius artificiata naturalem formam non possunt producere. Ad quartum quod obicitur quod ymago dicit similitudinem in natura, dicendum quod hoc de sua ratione non habet, addita aliqua ratione, quia quod non dicit similitudinem ut augustinus ... ut ad quem ambigua reddit locutionem, quia per

Circa hoc quero utrum ad ymaginem dei. dicendum quod ... conveniat angelis et hominibus.

Deinde queritur utrum nobilius sit esse ymaginem, et hoc ... Maior ... Insolubilis hominis conditio decet esse. faciamus hominem ad ymaginem et cetera. sed hec est nobilissima conditio. quasi daretur aliis nullo modo debet permitti. ergo videtur quod nulli alii quam homini conveniat ad ymaginem suam deus dedit, quod non permisit de aliis et non de homine: tunc est quod ... scriptum fecit. Item augustinus in primo de ymagine. ad ymaginem et similitudinem suam deus illum creavit. loquitur de homine, quod nulli alii creature dedit. Item hoc ... per rationem. quia quod super habundanciam dicitur, uni soli convenit. sed ymago dicit similitudinem expressissimam in genere creature, ergo ... convenit uni soli speciei secundum ... soli individuo. Item eo ipso homo est ymago dei quia immediate tendit in deum. sed ergo universum est ordinatum secundum omnes suas partes in potentia ... quod aliqua creature diversarum specierum ordinantur in deum ex quo et immediate. ergo videtur homo et angelus eadem ... speciali esse ymaginem convenit soli homini.

Contra homo eo ipso quod est ymago dei est finis omnium aliorum. sed hec non potest pluribus diversis speciebus convenire, et planum est quod angelo non convenit. ergo non convenire videtur quod esse ymaginem conveniat soli homini. Item quia homo est ymago dei, sunt unibilis divine nature. hec autem est eius proprium. ergo proprium hominis est dici ymaginem. Contra dyonisius de divinis nominibus dicit quod angelus est ymago dei, manifestatio occulti luminis et cetera. Item anima eo est ymago dei quo capax dei et particeps esse potest. sed hoc competit angelo sicut anime, ergo non soli homini convenit esse ymaginem. Item ista est nobilissima omnium conditionum ... esse ymaginem. ergo nobilissima omnium creaturarum hoc proprietatis non debuit esse expers. dicit augustinus creatura angelica est ... Item ymago mentis anime secundum superiorem partem sic in primo ... ostensum est. sed in illa parte homo et angelus habent convenientiam. ergo videtur quod in dignitate ymaginis conveniunt. ergo esse ymaginem non est proprium solius hominis. Responsio dicendum quod proprium dicitur dupliciter. est enim proprium simpliciter, proprium aliquis, proprium simpliciter quod convenit omni et

solum proprium alicui est quod convenit omni contento sub illa specie. ita quod quibusdam aliis convenit, quibusdam minime. sicut esse bipedem proprie convenit homini respectu quadrupedum, non respectu volatilium. Dicendum est ergo quod sicut esse rationale vel intellectuale non est proprium homini simpliciter, quia convenit sibi cum angelo, sed est proprium respectu rerum corporalium, sic esse ymaginem proprie convenit homini respectu brutorum, non tamen respectu angelorum, immo communiter convenit hominibus et angelis, sicut ostendunt rationes ad hoc inducte. Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium, quod scriptura non exprimit, dicendum quod scriptura non determinat conditionem angeli expresse. Ideo non est mirabile si non determinat eius modum, non dicit eam ad ymaginem esse factam. Si autem quandoque non determinat, hoc determinatum est supra d. xiii. Ad 2 aug. Augustinus non excludit creaturas spirituales, sed creaturas corporales et visibiles, cum dicat quod nulli alii creature dedit. Item hoc dicat propter aliquam proprietatem representationis, quam deus dedit homini, non alii creature spirituali vel corporali. nec propter rationem ymaginis principalem, quam consequitur omnem naturam rationalem. Ad 3 quod obicitur quod est similitudo expressissima, dicendum quod superlativum duplex potest exponi: uno modo per suum positivum, et valde adverbio, ut albissimum, id est valde album, et sic intelligitur cum dicitur ad ymaginem. Et non oportet ipsum angelum supponi, aliud superlativum intelligi respectivus, et tunc dicit excessum respectu omnium ad que comparatur. et hoc modo non potest compari, et sic non accipitur in proposito. Ad aliud quod obicitur, quod eo ipso quo est ymago, est similis deo, quod illa non est tota ratio. Immo quod sic est ymago in anima, quod ex parte corporis cum omnibus corporalibus habet quandam convenientiam, ideo solus homo dicitur omnis creatura, et omnia propter ipsum quodammodo facta et ad ipsum reducuntur. Ad 4 quod obicitur de unione, dicendum quod ratio ymaginis sit dispositio ad unionem, non tamen est dispositio sufficiens de se, nisi comparetur hoc libere voluntati culpabili in fine. et hoc est reperire in homine, non in angelo. sicut infra melius patebit in tertio. Ad presens autem sufficiat quod quicquid sit de unibilitate, ymago tamen vere consequitur creaturam rationalem, in qua omnis creatura rationalis est ymago dei ... ordinem que supra ... quomodo explanata sunt.

Consequenter queritur de ymagine per comparationem ... tamen circa hoc queruntur tria.

primo utrum ratio ymaginis principalius reperiatur in angelo quam in anima. Secundo utrum principaliter in uno quam in altero. tertio utrum principalius reperiatur in ... quam in ...

Circa primum sic proceditur. Et videtur quod ratio ymaginis principaliter reperiatur in angelo quam in anima, quod dicitur super Eze. xxviii: tu signaculum similitudinis dei. quanto subtilior est natura tanto in ea ymago divinitatis subtilius insinuatur impressa. Item sapiens artifex in nobiliori tabula nobiliorem describit picturam. Si ergo ymago in creatura est quedam pictura tabule impressa, sicut dicit magister in littera, ergo fortiori et nobiliori modo ymago divinitatis inscribi debet in angelo quam in anima. Item ex eo dicitur creatura rationalis ymago, quod capax dei est. Sed angelica natura capacior est quam humana, cum sit virtuosior et expeditior. ergo in eo ymago divina est eminentius impressa. Item ymago consistit in memoria intelligentia et voluntate. Sed memoria perfectiori modo habet actum suum in angelo quam in homine. similiter intelligentia et voluntas. memoria enim eius tenet sine oblivione, et intelligentia intelligit sine inquisitione, et voluntas diligit sine retardatione, quorum opposita sunt in anima. ergo etc. Contra. expressius representat summam trinitatem quod representat non solum quantum ad unitatem substantie, sed etiam quantum ad distinctionem personarum, quam ... personarum, quia in homine est personalis distinctio per originem, in angelis autem non. ergo expressius representat trinitatem homo quam angelus. sed in quo est expressior representatio, est expressior ymago. ergo etc. Item eminentius imitatur alterum quod imitatur quantum ad substantiam et modum existendi, quam quod imitatur solum quantum ad alterum. Sed anima representat trinitatem summam et prout est in se ipsa, et prout est in rebus, scilicet in quantum per ... corporis ... sicut summa essentia est in creaturis. ergo expressius imitatur deum quam angelus. Sed quod expressius imitatur excellentius sua ymagine insignitur. ergo etc. Item expressius representat deum quod representat ipsum non solum in se, sed etiam quod est principium aliorum, quam quod aliquo modo tantum. Sed homo representat deum non solum ut ens est in se, sed etiam ut est principium aliorum, quia sicut ex uno deo omnia, ita ex uno homine omnes homines, sicut vult glosa ... xi. ergo si quod expressius representat, deum ymaginis participat eminentius, patet etc. Item plenius representat aliud, quod representat ipsum per maiorem accessum cum sua totalitate. Sed homo representat deum in quo est exemplar et spiritualium et corporalium, angelus autem alterius tantum. ergo in homine excellentiori modo reperitur ymago. Item quanto expressius magis imitatur exemplar, tanto magis conformatur ei. et quanto magis natum est uniri, tanto magis natum est conformari. Sed natura humana unitur deo in unitate persone, quod non facit angelica. ergo expressior est in ea ymago quam sit in angelo. Item per considerationem philosophi: si optimum in uno genere est melius optimo in alio genere, et simpliciter hoc est illo melius. Sed Christus qui est optimus inter homines, excelle-

¶ 2a

circa modum insignitionis est ymaginem dei. quam
expressius angelus. Et ymago dei in homine quam in
angelo reperitur excellentius. Respondeo ad pre-
dictorum intelligentiam est notandum quod quidam dicere volu-
erunt quod creatura magis esse ad ymaginem dei
potest dici dupliciter. vel extensive vel intensive.
Si extensive sic dixerunt quod homo magis represen-
tat deum quam angelus. quia in pluribus ratione corporis
coniuncti. ut pote in spiritualibus et corporalibus et in
modo existendi in rebus. et secundum etiam modum pro-
ducendi res. et sic dicunt procedere rationes ad primam
partem. nam quod dicit obiectum in V. 1. n. est signaculum
similitudinis nec est intelligendum. sed pro genere. Si autem dicatur
una creatura magis esse ad ymaginem quam alia in-
tensive. quia expressius representat. sic dicunt
angelum magis esse ad ymaginem dei quam hominem.
sicut ostendunt auctoritates et rationes ad oppositum. et hoc
insinuat glossa. cum dicit quanto subtilior est natura tanto
in ea ymago trinitatis filius insinuatur
in persona. et rationes in contrarium ostendunt. quod sicut ex-
cellentior est natura angelica sic excellentiores habet potentias
et maiorem habet capacitatem. et ideo iste modus
est ymaginis dei insignita. et secundum hanc viam
plana est responsio. et ad quaestionem proposita. et ad obiecta. Sed
licet iste modus dicendi probabilis videatur. non modi-
cam tamen habet calumpniam. sive utriusque partis distinc-
tionis. quod enim dicatur ymago magis esse in homine
extensive quam in angelis. secundum verbum Augustini non consonat.
qui omnem ymaginem dicit esse in anima per se. secundum partem
supremam sicut patet in xiiii. et xv. de trinitate. Similiter
quod dicatur ulterius expressior esse ymago dei in angelo
quam in anima propter maiorem dignitatem eius. sed non vide-
tur consonare glosse que dicit super illud ad hebreos. ei qui
modicum minoratus est ab angelis. id est dicit glossa. quod
in natura humana. qualem christus assumpsit. solus
deus maior est. et Augustinus hoc innuit in pluribus locis.
et pie creditur. et sic sentit. quod virgo maria
magis inter omnes angelos accedit ad deum. propter
ea est alius modus dicendi. quod est expressio ymaginis
consistit in convenientia ordinis et proportionis. extensio
dignitatis ymaginis consistit secundum intensionem
convenientie et proportionis. vel ordinis. attendendum
autem quod in convenientia creature rationalis ad deum in
ordine. quedam est de esse ymaginis. et quedam de bene
esse. de esse ymaginis est quod creatura immediate or-
dinetur ad deum. de bene vero esse est quod creatura
que est ymago proportionatur aliis que tenent locum
vestigii et que alia ordinetur in ipsam tanquam
in finem. et sic triplex est ordo in creatura rationali. secundum

quem conformatur deo. primus quod immediate nata est deo
coniungi. et hic est essentialis ymagini. et in hoc angelus
et anima equiparantur. quia utriusque mens immediate ab
ipsa prima veritate formatur. Secundus est quo preest
creature. que est ymago talis creature. et in hoc angeli
precellunt. quia non solum vestigiis sed et hominibus
rectores sunt deputati. Dionysius ccc. xvii. In
una quaque gente preposito sunt rectores. glossa. id est an-
gelos. Tertius est ordo quo creatura intellectualis regitur
a deo mediate vel immediate. talis est ordo quo creature
intellectuales ad irrationales ordinantur. tanquam in finem
propter quem sunt facte. et mediante illo in ultimum finem primum.
et secundum hunc ordinem magis convenit homo cum deo quam
angelus. magis enim factum est et creatum propter homines quam propter
angelos. et sic patet quod ratio ymaginis prout attenditur
in convenientia ordinis quantum ad illud quod est de esse in homine et
angelo reperitur equaliter. quia utrique ordinatur
immediate in deum. quantum vero ad illud quod est de bene esse.
quantum ad ordinem creature habet ymmodum excedentis
et excessi. angelus enim magis convenit quantum ad ordinem
qui attenditur in ratione finis. Similiter in modo reperitur equa-
litas et mutuum excessum. in expressione ymagi-
nis que attenditur secundum convenientiam proportionis. sicut
quedam est convenientia similitudinis que est de esse ymaginis. et quedam
que de bene esse. illa est de esse que consistit in comparatione
ad intrinseca. sicut ad potentias. et in hac homo et angelus
adequantur. quia in utroque est distinctio et origo et equalitas
b et consubstantialitas in potentiis anime scilicet memorie. intelli-
gentie et voluntatis. sic in potentiis angeli. illa vero conve-
nientia similitudinis est de bene esse que attenditur in comparatione
creature rationalis ad aliquid extrinsecum. ut pote ad
corpus. quod est ipsa influentia duplex potest esse
expressior. vel privative vel positive. Si privative
sic anima est ymago expressior. quia in hoc quod
coniungitur corpori. ita quod per illud est principium aliorum et
per illud totum inhabitat. magis representat deum
qui est principium omnium. et cum unus est in omnibus. Si autem pri-
vative. sic angelus magis representat deum. quia
deus est spiritus purus omnino in permixtus et incorporeus
a creaturis omnibus. ~~et representat alius~~ et hoc
representat angelicus spiritus. dum est nexus seu
actu et aptitudine separatus. et propterea dicitur esse
subtilior angelus et tanto ymago divinitatis est
expressior. et sic patet quod quantum ad convenientiam
proportionis que est de esse ymaginis inter hominem
et angelum potest esse equalitas. quantum vero ad illam
que est de bene esse hinc sic excedentia et excessa.
Ex predictis ergo patet responsio ad quaestionem propositam. cum enim quaeritur
utrum principalius vel expressius sit ymago

¶ ymago dei convenientia — ordinis — quantum ad ymaginem — esse: scilicet quod creatura immediate ordinetur deum. sic in angelo et homine equaliter. — bene esse: quod quedam prelatio sit in aliis. sic excellit angelus. — ratione finis. ut alia ordinentur ad ipsam. sic excellit homo.
proportionis — quantum ad ymaginem — esse — bene esse — si attendatur comparatio — ad intrinseca. sic in homine et angelo equaliter. — ad extrinseca. sic si accipiatur — privative — positive — excellentia est — in angelo. — in homine.

di in anglo quam in aia . racio quod ad id eque
principaliter . quod ad id magis principaliter quod ad id
minus . sic explanatum est supra in hoc pr . rationes
ad utramque partem . quod procedunt per diuersas uias simul
quasi utramque possint concludere quia non sunt oppo-
site tamen quod ob deuiatam capacitatem potest concludi
quod angelus . ii . capacitatem gratie habet in copa-
ratione ad sursum . in qua conparatione non excedit naturam
mentis humane . Quod autem natura angelica dicitur ex
cedere humanam hoc est in conparatione ad corpus ad quod
non habet inclinationem sicut anima . et ideo maioritas
dignitatis in natura angelica sic accepta non facit ad ex
cellenciam ymaginis siue illius capacitatis que
est in natura humane mentis secundum quod anima est capax diuini
sed ad aliud quod sequitur cogitet quod maior uiua
citas memorie uel intelligencie potest facit ad in
tensionem similitudinis quod ad ymaginis maiorem
expressionem similitudo . n . consistit in proprietatibus
naturalibus . ymago uero in origine et similitudine .
et quamuis potentie in angelis sint uiuaciores quam in aia
et ideo sunt subtiliores et eadem tamen habent ordinem et similitu
dinem . sicut ostensum est supra . unde magis proprie conce
ditur quod angelus sit deo similior quam homo quamuis pos
sit concedi quod angelus sit magis ymago et hec
uult dicere auctoritas gregorii // Rationes uero ad
oppositum procedunt et concludunt maiorem expressionem
quantum ad illud quod est accidentale ymagini ex
cepta illa que fundatur super uisionem ad quod
dicendum quod non cogitet pro eo quod substancia que minus capax
est gratie per naturam potest effici magis capax . per
aliquod gratuitum gratis datum quod disponit et ampli
at capacitatem nostram ad susceptionem gratie gratum
facientis . unde esto quod natura angelica esset ma
gis capax gratie quam humana non tamen sequitur propter hoc
sicut uidetur rationabiliter esse ponendum . ut natura angelica sit
excellencior et excellencior . non debeat excellen
cior poni et capacitatis in homine tamen per aliquod do
num diuinum de gratis datum potest eleuari capacitas
eius usque ad capacitatem angeli et quodam modo
ampliorem . nam donum gratie gratis date disponit
ad gratiam gratum facientem . et sic possibile est fuisse in ui
rgine uirgine et sic patet obiectio ad utramque partem .

Ad id quod ulterius queritur utrum principalius sit ymago
in masculo quam in femina . et quod sic uidetur . i . cor . xi .
uir est ymago et gloria dei . hoc autem ut dicit apostolus se
parat uirum a muliere . quod autem mulier est ymago
aut sicut ymago non est ita expressa sicut uir .
Item glosa . ibidem . ad ymaginem dei factus est uir non
mulier . contra hoc non est dicendum quod mulier nullo modo sit ad

ymaginem facta . quia dicendum est quod minus est ad ymaginem
quam uir // Item quod hoc est ad ymaginem in mobi
libus est non dine . sed magis fuit mobilis in sexu
masculino quam femineo . quod magis est ymago uir
quam mulier // Item quia homo est ymago dei omnibus con
sortibus suum prelatus sicut quod innuitur in textu gen .
i . faciamus hominem ad ymaginem . et cetera . et subdi
tur et presit piscibus . et cetera . quod si prelacio non conuenit
homini in sexu femineo . sed masculino sexu quam in femino .
Contra . i . creauit deus hominem ad ymaginem et
similitudinem . scilicet masculum et feminam creauit illos .
ergo quod mulier creata est ad ymaginem dei . et ad eandem
tatem uiri sicut innuit forma eius creationis et
ideo quod formata est . quod dicit faciamus adiutorium
nobis simile . dicit . ut quod in uiro et muliere est ut respiciat
ratio ymaginis // Item ymago attenditur in
parte quod ad supremum anime sed in supremo anime non
est distinctio aliqua per sexum . quod sicut homo sit mulier si
ue uir equaliter est ymago // Item sexus non
uariat speciem . quod uir et mulier sunt eiusdem speciei neque ad
formam in diuidua quod equaliter est in uiro et muliere .
Item ymago creationis non ordinatur ad ym
aginem recreationis siue glorificationis . sed ymago
recreationis que consistit in gratia et uirtutibus tanta
excellens potest esse in muliere sicut in uiro . quod ra
tione et ymago creationis in qua conditus est ho-
mo ad speciem intelligencia non est quod sic expres
sius ymago quod ad suum esse principaliter consistit in
anima et eius potenciis in quibus potissime pertinet
habitant ad deum quanti et quod ad hoc non est distinctio
masculi et femine in ipsis et ubi . ideo ymago quantum
ad id quod est de complemento eius et de eius esse est
magis reperitur in uiro quam in muliere . quantum autem ad be
ne esse siue ad clariorem expressionem consistit ma
gis in aia . sed quod ad corpus habet ordinem et similitudinem
et quia ex parte corporis est sexuum distinctio et per con-
sequens distinctionum maior est representatio sicut quod
ad rationem presidendi sicut quod ad rationem principii . quia
uir est caput mulieris . et uir est principium mulieris et non
uir propter mulierem . sed mulier propter uirum quod conclusio
quod modum excellentiorem reperitur ymago
in sexu masculino quam femino . et ratione et cetera . ad ea
que sunt ipsius ymaginis . et ratione ipsius quod adiacet
et per hoc satis plane potest ad obiecta responderi . Rationes
enim ostendentes quod non magis est ymago uir
quam mulier procedunt de ymagine quantum ad suum primum
esse sicut inuenienti patet . Rationes uero ad oppositum
procedunt de ymaginatione quantum ad aliquid accidentale
in expressione siue per relationem ad corpus . // ad lat

Nota quod ymago dicitur excellenciori modo
sicut in masculino .

Contra

Nota ad agustinum . x . de trinitate

Et ymago quantum ad hominem quantum ad eternam

Contra

Quantum ad ea quibus dicitur ymago — substancialia et que sunt ymago in uiro et muliere
eminencia . et excellencior in uiro .
— Ipse sexus dignitatem — ut quod uir est caput mulieris . uir
principium . ut mulier est de uiro . et mulier est propter
presidendi — ut ipse dominabitur
— Attendimus per quandam accidentalem — ut dicitur . et non est .

quod dicit Apostolus, et Glossa: quia vir non est imago et gloria Dei. Dicendum quod vir accipitur metaphorice pro superiori parte rationis, et mulier pro inferiori, sicut exponit Augustinus XII De Trinitate. Et si tu obicias quod Apostolus loquitur ibi de viro et muliere ad litteram, dicendum quod loquitur de eis non secundum se sed secundum significationem. Vir enim quia fortis est et perspicax significat superiorem partem rationis, mulier vero inferiorem. Vel aliter est in nomine quod vir significat dominum et mulier significat ecclesiam sive animam. Hi autem sunt in ratione utilitatis ex parte una et infirmitatis sive fragilitatis ex altera. Et ideo non respiciunt imaginem per se, sed ratione cuius annexi, et ita non essentialiter, sed accidentaliter.

Tertio quaeritur utrum imago principaliter sit in cognitiva quam in motiva sive affectiva. Et quod principalius sit in cognitiva videtur. Primo quia dicit Augustinus: imago est in ipso cognoscendi et similitudo in ipso diligendi; sed hoc non est dictum nisi quod prius sit ipsum cognoscendi; ergo videtur quod principale est ibi. Item imago per se et principaliter convenit ipsi verbo aeterno; verbum autem est ipsa intelligentia quae est in ipsa potentia cognitiva; ergo etc. Item imago consistit in memoria, intelligentia et voluntate. Sed duae istarum potentiarum, scilicet memoria et intelligentia, tenent se ex parte cognitivae; ergo et imago plus tenet se ex parte cognitivae quam affectivae. Item imago dicit quandam configurationem et distinctionem; sed affectivae est unire et cognitivae distinguere; ergo imago principalius residet penes cognitivam quam penes affectivam.

Contra: imago recreationis praesupponit imaginem creationis; sed imago recreationis, cum quid est gratia, principalius est in affectiva quam in cognitiva; ergo et imago creationis. Item illud principaliter consistit in re in quo consistit eius complementum; sed imago completur in voluntate, et voluntas se tenet ex parte affectivae; ergo etc. Item imago est nobilissimum in anima; ergo consistit penes id quod est in anima nobilissimum; sed liberum arbitrium sive voluntas est nobilissimum quod sit in anima; ergo principaliter consistit imago penes arbitrii libertatem sive voluntatem. Si autem principaliter respiciat affectivam, ergo etc. Item similitudo est in plus quam sit imago; non enim quaelibet similitudo est imago, sed similitudo expressa in quadam configuratione et imitatione. Ergo ubicumque est imago est et similitudo; ergo illi ubi principaliter est imago principaliter est et similitudo. Sed similitudo non est principaliter penes cognitionem, sed penes affectionem, cum similitudo sit in gratuitis, quae magis respiciunt potentiam affectivam; ergo pari ratione imago.

Iuxta hoc quaeritur quae sit differentia inter imaginem et similitudinem. Cum enim in plus sit similitudo quam imago, sicut ostendit Augustinus in libro LXXXIII Quaestionum, et superius non debeat convenire suo inferiori, videtur quod male dicatur homo factus ad imaginem et similitudinem. Item cum duae sint potentiae ex parte affectionis, scilicet memoria et intelligentia, quod est [illegible] intra imaginis [illegible], ponuntur duae potentiae ex parte cognitivae et una ex parte affectivae; videtur quod e converso potius deberet esse, cum tres virtutes theologicae, quae reformant imaginem, alio modo ponantur, ut duae sint ex parte affectivae, scilicet spes et caritas, quarum una est in irascibili et altera in concupiscibili, et una ex parte cognitivae, scilicet fides, quae consistit ponitur in rationali.

Respondeo. Dicendum quod de ipsa nominis impositione differt imago et similitudo. Imago enim nominat conformitatem in ratione, similitudo vero convenientiam in qualitate. Imago enim nominat quandam configurationem, et ideo importat figuram, quae est quantitatis in qualitate vel qualitas in quantitate; similitudo vero dicit nudam differentiam eiusdem qualitatis. Ex hac autem parte doctores sancti consueverunt assignare modum distinguendi inter imaginem et similitudinem, cum dicitur fieri homo ad imaginem et similitudinem. Primus est quem dicit Hugo, quod similitudo respicit naturam et imago respicit figuram, quia similitudo dicit convenientiam in qualitate illi, imago vero convenientiam in distinctis figuris, ad modum cuius dicitur triangulum in quo sunt tres anguli et tres lineae, quae tres sunt potentiae, quarum quaelibet habitudinem habet ad quaslibet, et similiter tres personae; et potentiae vel personae tenent rationem [illegible]; similitudo vero ut imago tenet rationem lineae. Alius modus distinguendi est quod imago est in naturalibus et similitudo in gratuitis, quia similitudo habet ortum ex illa parte dicta, quia cum imago dicit configurationem et illa attenditur ex parte naturalium potentiarum animae, scilicet memoriae, intelligentiae et voluntatis, hinc est quod imago est in naturalibus; similitudo vero dicit convenientiam quae ortum habet a qualitate, et convenientia in qualitate animae similat Deo, illud est gratia; ideo similitudo dicitur in gratuitis. Tertius modus distinguendi est quod imago est in ipso cognoscendi et similitudo in ipso diligendi, et iste modus similiter habet ortum ex dicta parte, quia enim imago consistit in convenientia secundum configurationem, et configuratio attenditur in origine, hinc est [illegible] potentiarum distinctione [illegible] similitudo principaliter residet ex parte cognitivae; ideo imago principalius ponitur in cognitiva. Similitudo vero dicit convenientiam in qualitate, et quia virtus in qua principalius assimilatur anima

[Margin notes: "filii et cetera"; "ergo et principaliter imago convenit ipsi verbo eterno"; "Fac"; "Item" ; "nota duo"]

similitas. eo quod est ymago recreationis. quia quod consistit in gratia due uirtutes ... parte affectiue s.

cum se in uoluntate sui in affectione. hic est quod similitudo
pertinet principaliter ipsi affectiue. Tunc est quod in yma
gine creationis due sunt potentie ex parte cognitiue memo
ria et intelligentia. et una ex parte affectiue. Spes et cari
tas. et una ex parte cognitiue scilicet fides. ymago
ergo principaliter respicit originem et intuitionem. hic
ordo autem et origo attendit inter memoriam et in
telligentiam per modum parentis et prolis. et inter hec duo et uo
luntatem per modum connexionis siue processionis. inter
irascibilem uero et concupiscibilem. nec est talis ordo nec ori
go. motus irascibilis possit esse sine concupiscibili et econuerso.
motus autem uoluntatis non potest esse sine motu intelligentie pre
moncte actus sui. et intelligentie sine actu memorie.
Ideo dico quod licet de ratione ymaginis non assig
nantur ymaginis duo sumuntur membra ex parte cognitiue
et unum ex parte affectiue. hec enim exigit ordo et ori
go. et distinctio et propterea ymago principaliter est in
cognitiua quam affectiua. similitudo uero principalius
consistit in unione anime ad deum. quid est per gratiam.
et gratia unio et gratia principaliter respiciunt affec
tiuam. hinc est quod in ymagine recreationis que gratie
conformitas est. due sunt uirtutes que respiciunt affec
tiuam scilicet spes et caritas. propter duas uires scilicet irascibilem
et concupiscibilem. una uero que respicit cognitiuam.
scilicet fides que respicit rationalem. quibus et spes refor
mans irascibilem et quibus reformet memoriam
cum dicant in actu qui est tenere. per hoc igitur planum
est quod dictum est ad questionem et ad obiecta. Concedendum est enim de
plano quod ymago principaliter respicit cognitiuam.
Concedende et sunt rationes que hoc probant. ad primum uero
quod obicitur de ymagine recreationis. dicendum quod non uidetur quod
ymago recreationis potius est similitudo quedam quam sit
ymago. Si enim propter hoc esset ymago esset capax
dei et esset immortalis. nec autem non est sic. et ideo quod
ymago recreationis potius est similitudo quam ymago. ymago
magis principaliter respicit potentiam affectiuam
quam cognitiuam. quibus reformet tam cognitiuam
quam affectiuam. ad id quod obicitur quod complementum yma
ginis est in uoluntate. dicendum quod et si uoluntas ultima sit in ym
agine non tamen se habet per modum complementi in toto ymagi
nis. ymago enim dicit ordinem et originem in potentiis
sicut est in personis et quod ad tertiam personam non ponitur
aliam completiua. nec aliam complere. et post alia
et recipere. sic uoluntas prout est pars ymaginis.
potius consideratur inter excedentis quam in ratione comple
ntis. et quia prima ratio originis est per modum uis que conuer
sitit in ortu intelligentie ex memoria. hic est quod
ymago principalius respicit cognitiuam quam affec
tiuam. ad id quod obicitur quod ymago consi

stit penes nobilissimum in anima. dicendum quod nobile
in anima duplex potest accipi. uel secundum distinctionem potentiarum.
scilicet affectiue et cognitiue. uel secundum conditionem statuum.
scilicet superioris portionis et inferioris. cum igitur dicitur quod ymago
consistit penes nobilissimum hoc intelligitur quantum ad
statum in superiori portione non quantum ad potentias. quia ymago
complectitur tam affectiuam quam cognitiuam. cum utraque ra
tione sit immediate fit in deum. ad id quod obicitur
quod similitudo est in plus quam ymago. dicendum quod similitudo
si accipiatur in sua generalitate in plus est. si uero
accipiatur proprie sicut accipitur in proposito non est in plus.
immo distinguitur ab ymagine. et tamen quod et si utrum
que tam affectiuam quam cognitiuam respiciat. ymago
tamen principaliter respicit cognitiuam. et similitu
do affectiuam. et ideo iam patet. et per hoc patet ratio. ad illa
duo que querebant.

Postea ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quod tertio
ne. una operatio tamen patris ostendit. Cum enim indiui
sa sint opera trinitatis. et tres persone ibi operan
tur sicut omnia alia. sicut fecerunt hominem. quod admittit in
productione hominis dicitur faciamus. ita debet dici in pro
ductione aliorum. Item queritur quare in productione
aliorum hominis utitur legislator uerbo plurali.
scilicet faciamus in productione aliorum uerbo singulari
scilicet dixit et fecit. Iuxta hoc etiam est quod queritur distinguit
in productione hominis et bestiarum cum eodem die pro
ductum est ad ornatum eiusdem celi. Responsio dicendum quod in
productione hominis. non tamen erat manifestatio trini
tatis in uestigio. sed etiam in ymagine. ideo tribus personis
pluraliter attribuitur productio hominis. ut ostendatur
quod in persona trinitatis representatur expresse. In aliis
uero insinuatur trinitas quodammodo. sed non ita
ita explicite. et quia ideo ymaginis non conuenit uni
persone quam potest loqui per se. ideo in productione eius
utitur uerbo plurali persone. et tamen quia hoc creatura
precellit alias in gradu et dignitate. ideo productio
hominis distinguitur a productione bestiarum. licet pertinent
ad eiusdem ornatum tamen sine opus unius diei erit.
et sic patet ratio ad quesita. Item queritur cum dicitur quod dici
dei et angelorum non est una et eadem ymago. quia
hoc est quod cum angelus sit ymago dei quod conformat
angelo per omnis conformat deo. ergo quod est ymago
angeli est ymago dei. Item unum opus est
dei et angeli. ergo pari ratione uidetur quod eadem ymago
tamen in fine. Responsio dicendum quod ymago dicit ordinem
ad illud cuius est ymago. tamen in fine et ordinem
immediatum. sed cum impossibile sit deum et angelum
eiusdem rei esse finem immediatum et ultimum impossi
bile est eandem ymaginem esse angeli et dei. quia

quod reddit magister causam autem
ideo quod dicitur faciamus

potest

uo deus coopat anglo. et quod omne est ab anglo.
7 quod om[n]e est .a deo. io p[ot]e[st] e[ss]e vnu[m] op[u]s e[ss]e/ ean
geli et dei. nota in p[ri]mo quod obicit. quod si aliquis rep[rese]n
tat angelum/ p[er] c[on]s[e]q[ue]ns rep[rese]ntat deum. q[uo]niu[s] e[st]
ista ualeat. quod c[re]atura que rep[rese]ntat ang[e]l[u]m.
rep[rese]ntat deum mediate. no[n] t[ame]n p[ro]p[ter] hoc in te
rm[in]o quod rep[rese]ntat imediate // Item q[uo]d de eo quod
dicit. sunt no[n] nulli qui ita dixerunt. ut in
h[oc] loco/ ymagine[m] i[n]telligerent filium quos et
c[on]sequentes dixerunt dixerunt p[er] ... ad ro. viij. q[uo]s
p[re]destinauit c[on]formes fieri ymaginis filij dei.
Item quod ita op[or]teat i[n]telli[gi] uidetur. aut enim ym
ago stat i[n] p[ro]p[ri]e c[re]ata. aut p[ro] i[n]c[re]ata. Si p[ro]
c[re]ata ergo id est dice[re]. faciamus ho[min]em ad ym
aginem. quod faciamus ho[min]em ad se ip[su]m. Si p[ro] i[n]c[re]a
ta. Sed illa no[n] est nisi filius. ergo uidetur quod exp[ositi]o illa
sit recta. Item h[oc] q[uo]d q[uo] istorum exp[ositi]o[n]um quas m[agister]
a[ssi]g[n]at et assignat i[n] l[itte]ra sit tenenda // R[esp]o[n]d[eo] di[cendum].
quod duplex est modus exponendi ista[m] auctoritatem.
faciamus ho[min]em et c[etera]. p[ri]mus intelligendo de yma
gine i[n]c[re]ata. alius uero intelligendo de ymagine
c[re]ata. p[ri]mus explicatur tripl[icite]r. est ut ymago
et similitudo referantur ad deum. s[cilicet] ad essentiam trib[us]
p[er]sonis. Sec[un]d[u]s modus est ut ymago et similitu
do referantur. ad id s[cilicet] ad p[er]sonam filij. Terti[us]
modus exponendi est ut ymago referatur ad
filium/ et similitudo ad sp[iritu]m s[an]c[tu]m. i[ste]. hos om[ne]s mod[os]
ponit magi[ste]r/ quos t[ame]n no[n] approbat. licet susti
neri possit/ p[ri]mum. n[am]. aug[ustinus] de trinitate. quod
diuina essentia/ non est p[ro]p[ri]e ymago s[ecundu]m ueri
tatem/ quod filius no[n] est ymago nisi. et debet
sic exponi. quod ho[mo] no[n] est ymago. sed ad yma
ginem. Contrariu[m] arguit de ... quia
auctoritatem exceptiua no[n] h[abe]t alius modus ex
ponendi est de ymagine c[re]ata. et ubi triplex.
vnus qui sic exponit ut ymago precedat
similitudinem. et dicit quod ymago est i[n] ... et simi
litudo i[n] gratuitis ... qui sic exponit. ut simil[itu]do
c[on]cedatur ymagine/ et ... est quod ymago sit i[n]
p[otentiis] ... simil[itu]do i[n] ... diligendi. Tertius modus/ qui
sic exponit/ ut ymago sequatur similitudinem.
... et dicit quod similitudo est ... et yma
go i[n] forma. ~~forma~~. om[ne]s hos modos. app
bat magi[ste]r/ et ... uidetur probabile quod
scriptura de ymagine c[re]ata intelligatur/ ... etiam
possit intelli[gi] de i[n]c[re]ata. ... est. n[am]. quod ho[mo] p[re]de
stinatus est ut c[on]formetur ymagini filij dei/
nec id magi[ste]r illa[m] ponit ... quin ... u[er]u[m]
sit ... quod illa ymago ... et ho[mo] ...
s[ed] no[n] ... dici ... quod no[n] solu[m] fili[us] est ymago.

diceba[tur] i[n] illo mo[do] exponendi // Ad illud uero quod
obicit/ quod ymago no[n] potest stare p[ro] c[re]ata ymagine
di[cendum] quod immo/ quod ymago accipitur in abstractione
et sic potest dici ho[mo] fieri ad ymaginem/ sicut tabula di[citu]r
fieri ad ymaginem/ cui sibi i[m]primitur ymago ...
hic est quod ho[mo] no[n] t[ame]n est ymago. s[ed] et ad ymagi
nem. quod no[n] s[ecundu]m omne quod est ymago. i[n] eo differt
ab ymagine. filius uero s[ecundu]m omne est ymago ...
et io solu[m] est ymago. no[n] ad ymaginem
Item q[uo]d debet quod dicit. no[n] enim equus fiebat illa
ymago/ tanq[uam] ... ab illo nata. sed ab eo c[re]ata
Contra. n[am]. creatura no[n] est p[er] natura[m] s[ed] p[er] artem. Sed quod est p[er]
artem p[ro]p[ri]e uocat[ur] et eo quod est p[er] natura[m]. i[m]mo equiuo
catur. ergo equiuoce di[citu]r ymago de filio dei/ ho[min]e
nec di[citu]r equiuoce nec uniuoce. Sed analogice
s[ecundu]m p[ri]us et posterius. Contra ergo ob[iectum]/ quod illud quod c[re]atur
est ab arte. di[cendum] quod quedam est ars/ cuius op[us] c[on]sequi
natura[m]/ et opus illius artis sic est artificiale quod
no[n] est nile. et io opus illius artis et ... n[atura]e i[n]
eodem nomine/ faciunt equiuocationem/ sicut ho[mo] pictus
et ho[mo] uerus/ quedam est ars que est fundamentu[m]
n[atur]e. et opus illius artis/ b[e]n[e] est nile. quod fabricat
p[er] natura[m] n[atu]r[a]e. et talis est ars cuius opus est c[re]atura
n[on] op[or]tebit e[ss]e equiuocatione[m]. uel di[cendum]/ quod ideo
est equiuocatio/ quia di[citu]r ho[mo] pictus. et ho[mo] uerus.
quod hec nomina ho[mo]/ p[ro] et p[ri]ncipaliter i[m]ponit ho[mi]
ni uero. et io cum di[citu]r de ho[min]e picto/ alia est accepti
o. et alia significatio. no[n] sic ymago p[ro] et p[ri]nci
paliter i[m]ponitur de filio/ s[ed] omni ei quod expresse
rep[rese]ntat alteru[m].

Item de origine a[n]i[m]e p[ri]ma solet q[ueri]. et c[etera].
Sup[er]i[us] egit magi[ste]r de productione ho[min]is i[n] p[ri]mu[m]
ad p[ri]ncipiu[m] ... In hac uero p[ar]te. agit de productione
eius quo ad p[ri]n[cipi]u[m] c[on]stituentia. s[cilicet] q[uantu]m ad corpus
et a[n]i[m]am/ diuiditur aut[em] ista p[ar]s in duas. i[n] p[ri]ma
determinat de productione ... In s[ecund]a uero de produ
ctione mulieris ... i. In eadem quoque paradiso u[bi]
mulier formatur. et c[etera]. xviij. d[istinctio]. In p[ri]ma ... p[ri]ma p[ar]s
i[n] p[ar]te ... determinat de ho[min]is formatione. i. loc[us] aut[em]
ita formatus et c[etera]. p[ri]ma pars h[abe]t duas. i[n] p[ri]ma determinat de
productione a[n]i[m]e ... In s[ecund]a uero ... ...
ibi. Sed utrum ... an ... c[etera]. et c[etera]. p[ar]s aut[em] il[la]
i[n] qua determinat de productione a[n]i[m]e ... h[abe]t duas. i[n]
p[ri]ma determinat ueritatem. In s[ecund]a remouet ...
ibi. putauerunt. n[am]. quidam heretici. et c[etera]. Similiter illa
p[ar]s i[n] qua determinat de productione a[n]i[m]e in c[om]paratione
ad corpus/ h[abe]t duas. In p[ri]ma determinat utru[m] de[us] ...
a[n]i[m]am i[n] corpore. an extra corpus. In s[ecund]a q[ueri]
tur an utru[m] deus fecerit ho[min]em i[n] etate p[er]fecta

i. Gen. quem utique deus hominem crearet, et est per illa in qua declarat de locutione in fonte habitus duas. In prima declarat de loco eius in se, in secunda declarat in separatione ad contenta ibi.
Nihil autem paradiso erant ligna etc.

Circa primam huius partis inquiritur quod de productione hominis quo ad duo.
Primo quantum ad productionem ipsius quantum est ex parte animae.
Secundo quantum est ex parte corporis.
Circa primum queruntur tria.
Primo queritur utrum anima primi hominis producta sit de divina substantia.
Secundo quando utrum producta fuit ex aliquo vel non.
Tertio quando utrum producta fuit ante corpus vel post sive in corpore ante creata.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod anima humana sit ex divina substantia per auctoritatem Gen. ii. inspiravit in faciem eius spiraculum vitae. Sed inspiratio est egressio alicuius ab intrinseco. ergo hic spiritus scilicet qui est eiusdem naturae cum spirante, sic humanus spiritus qui fuit inspiratus a deo est de natura divina. Si tu dicas quod insufflatio vel inspiratio potest esse per divisionem propaginis, obicitur quia glossa dicit super illud Io. xx. insufflavit in eos et dixit eis accipite etc. Augustinus dicit id est quod insufflatio ostendit esse procedere spiritum sanctum. Si ergo deus insufflavit in faciem hominis spiraculum vitae, videtur quod spiritum hominis produxit ex se. Item Eccles. ult. donec revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad deum qui dedit illum. Si ergo spiritus redit ad deum qui dedit illum sicut pulvis redit ad terram, sicut homo quantum ad carnem est de terra, ita videtur quod quantum ad spiritum est de substantia dei. Item Act. xvii. genus dei sumus, sicut quidam poetarum vestrorum dixerunt. Sed que sunt eiusdem generis sunt eiusdem naturae. ergo nos et deus sumus eiusdem naturae. Sed non quantum ad corpus. ergo quantum ad animam. ergo anima est de divina substantia. Item ratione videtur. omnia corporalia producuntur ex aliquo in quo est in omnibus corporalibus una. ergo pari ratione spiritualia producuntur ex aliqua spirituali in quo in omnibus spiritibus sit una. Sed spiritualis substantia in omnibus recepta preter creaturam non est nisi divina. ergo anima facta est ex divina substantia. Item solus deus est immortalis per naturam. ergo nulli convenit immortalitas per originem nisi quod est vel deus vel ex deo. Nulli autem convenit esse ymaginem dei nisi cui convenit esse immortalem per se, non enim esset ymago, sic dicit Augustinus, si mortis ictu conficeretur. Sed anima rationalis similiter est ymago, ergo similiter est immortalis, ergo de divina substantia producta fuit. Item deus est lux spiritualis, que est finis omnis illuminationis spiritualis, sicut sol est finis illuminationis corporalis. Sed corpora lucida sunt eiusdem naturae cum luce et cum sole. ergo pari ratione spiritus naturaliter luminosi sunt eiusdem naturae cum deo, vel est deus vel de deo. ergo etc.

[margin: et est forte lucis spiritualis et de quo eiusdem naturae]
[margin: Cap.]

Contra Gen. i. faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Sed non est deum facere corpus. ergo secundum animam. ergo anima hominis est facta, et esse divina non cadit factio vel mutatio. ergo non est ex divina natura vel substantia. Item si anima est ex divina natura, cum anima sit pars hominis, divina natura veniet ad constitutionem hominis, sed pars est minus nobilis quam totum, ergo deus est minus nobilis quam homo. Sed hoc est falsum et impium. ergo etc. Item si anima est ex divina natura aut ergo preter aliquam formam superinductam illi naturae ex qua est, aut nullam. Si nullam, ergo non videtur esse nec facta nec a divina differt. Si aliquam, ergo divina non est ipsius animae materia. Sed quod est materiale principium alicuius est minus completum et imperfectum, ergo deus esset incompletus et imperfectus per naturam, quod est blasphemum. Item si anima est ex divina substantia et anima depravatur, ergo contingit divinam substantiam depravari, et si contingit divinam substantiam depravari, deus non est summe bonus. Et ergo rationalis spiritus peccare possit, sic per rationalis spiritus non est ex deo. Item si anima est ex deo aut igitur per generationem aut per spirationem. Si per generationem, talis anima non esset aliud quam filius unicus, quod est quam [illegible]. Si per spirationem, anima non aliud quam spiritus sanctus. ergo omnis homo esset deus. Item si anima hominis esset ex deo aut de toto deo aut de parte. Si de parte, ergo deus est compositus, cum habet partem et partem, quod est omnino falsum. Si de toto, sed deus est immensus et infinitus, ergo anima hominis est immensa et infinita, et sic homo est omnipotens, quod nullus dubitat esse falsum.

[margin: [illegible] anima]
[margin: ¶ Ad]

Ad primo dicendum quod aliquorum positio fuit quod intellectus humanus non erat aliud quam intellectus divinus. Sed divinus intellectus dicebatur prout consideratur in se, humanus vero prout perficiebat corpus aliquod. Sed est dicere quod aliquis nullus potest sit constitutus propter suam summam perfectionem et absolutionem. positio fuit stulta et erronea et impia. Manicheorum vero fuit quod spiritus rationalis sit de divina substantia. Unde dicunt quod in homine est duplex anima, sicut recitat Aug. in li. de duabus animabus, quarum una inclinat ad bona et alia inclinat ad mala, et illa que facit bona numquam potest facere mala, et illa que facit mala numquam potest facere bona, et illa que inclinat ad faciendum bonum est de divina natura. Sed haec positio in multiplici auctoritate est aliena. Primo quia ponit [illegible] esse causam, et aliquam creaturam esse non veram, et ponit creaturam fieri ex divina substantia, et ad hanc positionem sequuntur inconvenientia. Hoc principium est quod implicat in se duo opposita, dum ponit animam a deo esse factam et tamen esse de substantia divina, et creatam et increatam

[margin: Aug. li. de [illegible] ... xxxiiii [illegible]]

[foot of page, annotations:]
Hec sunt tria [illegible]
intellectus obscuritas — Lux sine obscuritate. Io. [illegible] lux et tenebre in eo non sunt ulle
affectus varietas — cum ideo est — stabilitas sine mutabilitate [illegible]
effectus pluralitas — effectus sine obliquitate [illegible]
[illegible] passibilitas — [illegible] sine passibilitate [illegible] immortalis
immensitas [illegible] [illegible]
infinitas potentiae [illegible]
[illegible] [illegible]

q' posit i nobis duas aias. g3 hi' i pho melius
tangit infra. ad id etia po e ua ratio q
aia no ht e pducta de di suba. deus eni ad
catuas se ht i rone effic'ns, formalis, finis.
h nullo mo pot se hre i rone i matial. q3 q3
catua sit nobilis. ro rones ad hoc pbates
ocedende sut. ad i' uo q obi i gnum
q' inspirauit i facie e. rc. dd. q inspirare
id e ubi q spm face. rtm corpi i sinuare.
simil' r insufflare. e flatu hois face. r tm
corpi infundere. uni sic qm deus rex pduxit
dd. no fuit i uoy milis. sic qm insufflauit
no fuit mediantibz fauc'b3 r tuti's corpalibz
et id n u3 illd sile de io. xx. u ad lit. suffla
uit. r illa insufflato erat p cellois spc. s.
significato r ostensio. ad id q obi. decet
r sps redeat ad dnm. rc. dd. q sic corpis reso
luto fuit cu p ueritate ad terra. sic mutabilitas
aie ree dem itat qm iungitur cu3 q fca e.
In solo. n. do inuenit p spm quiete r io non
iniule sapiens dicit q sps redeat ad dnm p
corruptoem sic corpus in terra. g3 similitudo q ad
quietionem. ad i' qd obi q gen' diuinu. dd.
q gen' dupli accipi pot uno mo pprie r sic di
citur aliq ouenire i gne que ouit for r n g.
alio mo accipit large r sic dn aliq ore i
gnere i quibz e aliqua ouenia spalis p hitu
dine analogie. r sic dic au'. xii. de tri. q
aia cognoscat i quadam luce sui gnis. r uocat
illa luce. luce increata q die ee sui gnis. r
[struck] p hoc q e spualis sic aia. r sic itelli
git uba apli. ad i' q obi q corplia sut ex
aliquo uno. pd' e q hoc no ocludit q ista
ronales fiant ex deo. illud. n. unu ex quo
fiut corplia e ens ipo. r illoy. deus autem
r nullius pot ee i pso. r id ex hoc n sequit qd
spuales subie pducat de diuina n. ad illd
q obi q solus deus e i mortal' p ipm. dd
q sufficiat ad psens qua i fra hebit de in
mortalitate. q immortalitas p tm deo do i teli
p puatoem ois gnis sui gra dicat ad sui ad
ditu ne'. n dicat gratuita i fluencia p qm
osuat na q deus de ipso pmanz. aia at
r si de sui n sit ad pmaned p dona tri
nq pmanet i osuaret p gratuita di i flu
enciam. ad i' q obi q deus e lux spual'
etc. dd. q no e sile de luce spuali. r corpli r
oio. lux. n. spual' q deus e. cu sit sp'lis
sima. n pot ee pfco rex diuisa y n y. au

aut sit omnipotentissima pot pduce r face. luce creata
aliquo mo e oforme. q tn e no sufficit p
q pducta sequentur nisi assit ei sumna luce in
fluencia. r sic intelliguntur e in ipa aia humana
q ipa hnt luce pspicuus creata p qm oplet quo
aliorum ea et pducitur et osuatur. lux autem
corplis in diuisis corporibz pot repiri. ut pte q
no sit for oio simplex s3 sit nata ciungi m.
ed q. ut aia ade pducta fuit extra r
qritur. pmo p pbm qui dic q forma
e corpi ouingens i simpli scientia ositeys. s
q aia ronal' ue forma e. q simplx e. q no
oponit ex m r for. It pho in prin' eu
dealibz dic q intellectus e ipmixtus r ipassib
g3 oe q ht matiaz ht potm passiua. g illi
i tellectiua no ht matia. It magis in
libro de iz aie in qua inuenit dicit deus no
deum aliq [struck] corplia ul spuali. q3 demu' illo
i ch ipm ul rone. gli intellectua nich agit
ognosceret n distrahatur aim. s3 i actu ogt
fit assisto ogt' ad cognos' rcs. q si ad hec
intelligit neci e q abstrahit ammaadh q aiia
suba intelligat necx p sit q p nam actu
[struck] separata. g3 aia ade fuit pi
q rc. It qnto for nobilior tanto simpl
icior. g3 aia int omes for e nobilissima. q si
plissima. s3 alie forme no oponunt ex m r for.
q multo fortius n ronalis aia. It omne
q ht matia r forma ut pres ostituitur
e h ad r e oplem. nich at q e hec ad r co
pletu in se ueit ad ostom teri. g3 aia ro
ueit ad oslitos terij ita q ex aia r corpe fit
unu p essencia. q aia no e h ad. q e ul
simpl' forma pura no m. q for [g3 for hi]
in tro de aia dicat phs q sic manu n e m
r efficac. sic mata e intells quo e oia fit r
tells quo e oia face. g q po passiua e ai
r h e m aia p3 rc. It i ii. prime phie
dic phs q sic i m e subm fory i stancialiu
sic opositi e sbm accitas. s3 aia ronal' e
sbm [struck] situtu r i b se o sidata. q oposita
ex m r for. It pho i viii. methaph. ol
et qnans nich facit aliud n pp matia. g si
gnus facit aiam que e aliud q ipe ntice q
m ul sit in do ul sit i aia. g3 no e i deo. g
i aia. It hec ipm ul rone. ome creatu
cui debetur ppria opatio ht duo diuisa p. q
agit. r quo agit. g3 aie p'ue ordat
deletur ppria opatio. g' uir q no sola for

quia si pure forma esset, tunc ageret se ipsa. ergo habet admixtum. Item omne illud quod per formam suam mutationem est susceptibile, compositum est, ad et substantia per se existens in genere, et omne tale compositum est ex materia et forma. Sed anima per sui mutationem est susceptiva gaudii et tristitie, ergo anima rationalis composita est ex materia et forma. Item anima rationalis non solum vitam prebet corpori sed et ipsa vivit. Aut ergo est sua vita, aut non. Si sic, ergo non differt in eo vivens et quo vivit, et ita si est sua vita, non vivit per participationem. Si enim per ea, que duo sunt secundum Boetium et Augustinum, ergo ponere est in anima considerationem aliquid quod dicitur vita, et aliquid quod recipit participat. Et si hoc, ergo est composita ex materia et forma. Ad hoc possunt adduci rationes que adducte sunt (?) ad ostendendum angelum esse compositum ex materia et forma.

Ideo ad presens intelligentiam est notandum, quod circa hoc diversi diversa opinati sunt. Quidam enim dixerunt nullam animam, nec rationalem, nec brutales, habere materiam, quia iste sunt simplices. Animam tamen rationalem dixerunt habere compositionem ex quo est et quod est, quia ipsa est hoc aliquid et nata est per se et in se subsistere. Sed cum planum sit animam rationalem posse pati et agere et mutari ab una proprietate in aliam, et in se ipsa subsistere, non videtur quod illud sufficiat dicere, quod in ea sit tantum compositio ex quo est et quod est, nisi addatur esse in ea compositionem materie et forme. Ideo fuerunt alii qui dixerunt, non solum animam rationalem sed et brutales, ex materia et forma composita esse. Est tamen (?) motor corporis sufficiens. Sed quia anima brutalis proprie compositionem non habet, nec est nata per se subsistere, non videtur quod habeat materiam in se. Et ideo est tertius modus dicendi tenens medium inter (?). Scilicet quod anima rationalis est sicut hoc aliquid, et per se nata subsistere et agere et pati, moveri et mutari, quod habet intra se fundamentum sive existentiam et principium materiale, a quo habet existere et formale, a quo habet esse. De brutali autem non oportet hoc dicere, cum ipsa fundetur in corpore. Cum ergo principium a quo est fixa existentia (?) in se sit principium materiale, concedendum est animam humanam aliquid materiale habere. Illa autem materia sublevata est supra esse extensionis et supra esse privationis et corruptionis, et ideo dicitur materia spiritualis, et propterea illi qui loquuntur sunt de materia prout est sub extensione et prout est sub privatione, dixerunt animam rationalem non habere materiam, non intendentes de materia in sua generalitate, sed prout ad eam stat resolutio physica. Sic eciam est de simplicitate angeli. Unde concedende sunt rationes hoc ostendentes.

Ad illud quod obicitur quod omnis forma est simplex, dicendum quod auctor ille diffiniens formam loquitur de forma que est forma tantum, non de ea que est forma et hoc aliquid. Unde ut diffinit ibi formam accidentalem vel ut diffinit formam universaliter.

Ad illud quod obicitur quod intellectus est impassibilis et impermixtus, dicendum quod philosophus removet ab intellectu materiam secundum quod consideratur sub privatione et sub potentia ad transmutationem per se. Non removet materiam universaliter, immo ponit (?) et dicit quod intellectus est in quo est facere, et quo est fieri.

Ad illud quod dicit magister in littera, dicendum quod magister non vult dicere quod anima non habeat materiam, sed quod non habeat materiam preiacentem. Hoc autem ibi exhibitur (?), scilicet quod anima non est producta nec producitur ex preiacente materia.

Ad illud quod obicitur quod anima intellectiva nichil cognoscit nisi quod abstrahit a materia, dicendum quod hoc non facit propter hoc quod ipsa sit omnino immaterialis, sed propter hoc quod res non potest ei uniri secundum veritatem, sed quod unitur per similitudinem, quam anima abstrahit a re (?), et ideo quia intellectus per similitudinem quam intelligit dicitur fieri in actu intelligendi. Illud autem quod facit rem esse in actu, species est et forma. Ideo anima non cognoscit rem nisi speciem eius et formam sibi imprimat. Et hec non potest esse nisi illa abstrahat a materia, nec ex hoc sequitur quod anima careat materia, nec enim abstracta a materia propria. Unde potest fieri in re talia quam suam habet propriam materiam et formam, sicut similitudo coloris in speculo.

Ad id quod obicitur quod quanto forma nobilior, tanto simplicior, est dicendum quod id habet locum in hiis que sunt pure forme. Anima autem non tantum est forma, immo et est hoc aliquid. Et ideo si comparetur forma anime ad formas aliarum, absque dubio simplicior esse (?). Quia alie forme (?), ipsa autem anima est rationalis, cum sit per se existens, aliquid compositionis habet, quia alie forme non sunt nate per se habere. Unde non sunt nate per se existere, nichilominus tamen ipsa anima simplicior aliis formis dici potest. Est enim multiplex genus simplicitatis, quia et multiplex est genus compositionis et partium. Sunt enim partes substantiales, et sunt partes quantitative, et compositio ex partibus substantialibus, et compositio ex partibus quantitativis, et sic simplex dicitur dupliciter: aut quia caret partibus constitutivis, aut quia caret partibus quantitativis. Utroque modo (?) anima simplicior aliis formis simplicior est quoad partes constitutivas, quia tales partes habet respectu ad complementum et perfectionem. Hoc enim facit rem esse perfectissimam (?), tamen est quoad privationem partium quantitativarum. Ipsa enim nec habet extensionem per se, nec habet extensionem per accidens, nisi quantum ad substantiam, nec quantum ad actum proprium. Alie tamen per accidens plures habent extensionem et partibilitatem, vel per id quod sunt, vel per id quod operantur. Et ideo quantum ad hoc anima rationalis est forma nobilior.

Ad primum quod obicitur quod compositum ex materia et forma est ens completum, et ita non convenit ad constitutionem tertii, dicendum quod hoc non est omnino generaliter, sed tunc quando materia tenet omnem appetitum forme et forma omnem appetitum materie. Talis enim non appetit ad aliquid extra, nec

possibilitas ad p͞pōm/ q̄ exigit ī p͞p͞ appe-
titū & inclinatōm. ꝫ aīa r͞onal cōp͞ōm
hāt exiūt & fōr appetitū tñ h͞t ad p͞fic͞d
corp͞ale ñ. sic͞ corpus organicū ex materia &
fōr͞ cōp͞oitū ē. & tñ h͞t appetitū ad suscipie͞
dum aīam.

Ercio q͞r͞ utr͞ aīa ade p͞ducta fuit ante
corꝰ uel post. & q͞ ante. ꝑ textū gen. 1.
faciam͞ hoīem ad ymaginem ꝛc. hec ē vj. die.
Sꝫ post ꝛc. subditur formauit deus hoīem de li-
mo terr͞. q͞ hic formacō refertur ad aīam ꝫ ad
corꝰ. p͞ꝰ fc͞a fuit aīa q͞ corꝰ. It͞ hō ut d͞ic͞
rōne sue h͞t exp͞te corp͞is q̄uēit cū aliis
brutis/ ita exp͞te aīe q̄uēit cū anglis/ ꝫ si
aut corpus p͞ductū ē. eod͞ die cū aliis
brutis. sic sp͞c eiꝰ r͞onalis debuit p͞duci eod͞
die cū anglis/ q͞ ꝛc. It͞ aīa ade se
h͞t ad corpus sic͞ euīt͞nū ad tp̄ale. & sic͞
euū ad tp͞s. ꝫ euū ē p͞ius tp͞e/ & euīt͞nū
p͞ius tp̄ali. q͞ p͞ius uī debuisse p͞duci
aīa ade q͞ corꝰ cui debebat uniri. It͞
sb̄a sp͞ualis a corp͞e nō dependēs q͞ ad eē/
ñ dependit q͞ntū ad p͞ductōm. ꝫ sp͞c r͞onalis
ade ab eius corp͞e nō dependebat. q͞ ad eē/
q͞ nec q͞ ad p͞ductōm/ corp͞is aūt a sp͞u depen-
debat. q͞ sine illo p͞manē nō poterat. q͞ si
absolutū ē q̄n depēdēs p͞ius debuit p͞du-
ci aīa q͞ corꝰ. It͞ maior ē distantia int͞
sp͞ualē & corp͞alē/ q͞ sit int͞ corp͞a mixta. ꝫ aīa
cū suo corp͞e p͞us p͞ducta fuit separata/ q͞ sint
ad inuicē mixta ad p͞stituē͞ totū. q͞ aīa p͞ꝰ
debuit p͞duci/ q͞ corꝰ uniri. q͞ nō ē cā
ī corꝰ. ꝫ eē. It͞ q̄nto aliqd p͞us debuit
p͞duci/ q͞to magis app͞inquat p͞ncipio rerū
originali. ꝫ aīa plus app͞inq̄t ad dñm q͞ est
p͞ncipiū oīm/ q͞ corꝰ humanū. cū sit ei similior
ī simplicitate & sp͞ualitate. q͞ ꝛc. Contra gen. ij. for-
mauit deus hoīem de li. t. & inspi. ī fa. eiꝰ spi.
uite. q͞ exponitur. i. sp͞m creauit/ ꝫ spiraculū
uite spirare. nichil aliud ē q͞ creationi hoīs q̄
n͞a eē/ q͞ si p͞ꝰ creauit corpus q͞ spiraculū
sui inspirauit. p͞ius q͞ p͞duxit corꝰ q͞ aīam.
It͞ aīa nichil ē forma corp͞is. ꝫ p͞ius forma
aut sil͞ p͞ducitur ē m͞. aut sequit͞ m͞. q͞ cū
aīa ñ ē forma m͞/ aut sp͞c form͞ nisi p͞duci ē.
post corꝰ/ uel sil͞ cū corp͞e. nō q͞ an͞. It͞
q͞to forma nobilior ē/ tanto ultimior. ꝫ
aīa r͞onal͞ nobilissima ē int͞ oēs formas nāles
q͞ ultimatū p͞duci debuit p͞ ceteris ꝛc.

senti. It͞ ordīata p͞ductō p͞cedit ꝛc.
ab imp͞fcō ad p͞fcm. si q͞ p͞fcō oīm opū creat͞
ī hoīe. & maxime q͞ ad aīam. videt q͞ hō q͞ ad
aīam p͞duci debuit ultīo post oīa. It͞
si aīa p͞ducta eēt an͞ corꝰ/ cū h͞eret usū. ꝫ
& nichil eēt impediens. nec retardans/ q͞ uī q͞
an͞ unionē ad corꝰ meruisset uel demeruisset q͞
ñ eēt p͞ticeps ~~…~~ omīs meriti ip͞ius aīe.
aīa deberet remunerari ī corp͞e. q͞ si hoc sit
planū ē aīam ade an͞ corꝰ suū nō fuisse p͞
tā. It͞ si aīa ade an͞ corꝰ eēt p͞ducta
aut appetiuisset uniri corꝰ aut nō. Si ñ q͞
nio eius ad corꝰ nō eēt nāl͞. nec unio ē ad
fiēt p͞ uiam. si sic appetebat q͞ corꝰ q͞ nō habe
Si q͞ ei q͞l deseruiebat/ p͞p͞ē appetendo affli
bitur. q͞ pena erat ei an͞ culpā. ꝫ dd.
q͞uis de ista q͞one uideātur dubitasse. q͞
doctores aliq͞. qui utrūq͞ posse ut sustinu͞ p͞
bile. & ordo q͞uenies fuisset utrobiq͞ tenendū
ē tñ tanq͞ uerū & magis q͞gruū q͞ aīa ade p͞
ducta fuit in corp͞e/ ut de eā p͞duxit an͞ corꝰ
formacōm. ꝫ n. uideat sat͞ r͞onabile posse du
q͞ de aīa an͞ corꝰ ei p͞duxit. ut ostendi
a corꝰ nō dependē. Sꝫ p͞se posse subsist͞
ē tunc p͞t ostendere q͞uenientiā eī. & in͞ igit͞
tā unionis corp͞alis/ p͞ q͞ ē aīa ymago/ q͞ sim͞
dine/ & anglis ad q͞ aīa & anglis h͞nt ordinem
lōge tñ r͞onabilius uī ponē q͞ aīa p͞ducta
sit statim in corp͞e. tū q͞ aīa unit corꝰ ut p͞f
illius/ ē nāliē appetit copulari. adeo ut sine
ille pena sit ei eē/ & ab illo sequestrari. tū q͞
unit sic͞ motor mobili/ ita q͞ sine ip͞o ñ pōt
mereri/ nec demereri. Etiā nō debuit an͞ cor
p͞duci. ne an͞ culpā puniretur. et ne ab eis
corꝰ mereatur v͞ demereatur. huic aūt pōi ñ tm͞
concordat rō/ immo & scripture sufficiēs auctas. q͞
post p͞ductōnem & formacōnem hoīs/ dicit͞ ē uite
inspirasse. huic q͞ tanq͞ p͞o p͞babiliori & sec
niori adherendo/ q͞cede possunt rōnes hac p͞te
astruentes. Ad p͞ꝰ uō q͞ p͞ ob ī q͞ dicit͞
dd̄ q͞ alia eorꝫ ē de eiū p͞ recapitulaconē/ l͞ p͞
ē de eiū p͞ anticipacōnē. melius tñ ē dicē q͞
textus illud recapitulat/ ut addit. Ad s͞ q͞
ob q͞ corꝰ sil͞ p͞ductū ē. cū brutis q͞ ꝛc. dd̄ q͞
ē sil͞ p͞ductio. n. corp͞is sic q͞cordat p͞ducti
brutorū aliū de p͞ducto r͞onalis sp͞c ñ discordat
mo p͞ter illorū sp͞c formē/ sua dignitate q͞uenit.
ductio uō sp͞c/ sic q͞cordat p͞ductōi anglorū
munic q͞cordat p͞ducto corp͞u humanorū/ q͞ qui

spectat ad eius ornatum; est ornatus productus spectat ad diem vi. Ad aliud quod obicitur de ratione existentiae ad temporale, dicendum quod licet in illa existentia corporea possit plus existere quam temporalis, sit potentia quae caret fine, non tamen oportet quod apte antea, maxime si sit talis quod sua productio appetitum rei temporalis habeat terminare, et sic fuit anima Adae. Et per hoc patet quod possit esse via de aevo, quod licet habeat rationem existentiae. Non tamen habet ultimate ex eo quod sic habet rationem existentiae, quod et temporalis anima ei est temporalis, et si magis spectat rationem praesentis habet rationem existentiae in quantum talis, tamen magis animat corpus terrenum, habet tempus mensuram. Ad aliud quod obicitur quod anima non dependeat a corpore quod a deo, dicendum quod et si non dependeat a corpore tamquam indigens quantum ad suam conservationem, dependet tamen per appetitum suum et inclinationem quam habet ad ipsum, sicut forma ad materiam propriam. Et ideo sicut forma producitur in materia, sic anima Adae producta debuit in suo corpore. Ad aliud quod obicitur de rationibus intellectibilium, dicendum quod non est simile, quia illa quae intellectualia non dependent ad invicem, et quaelibet per se habet esse completum sine altero. Non sic autem est de anima et eius corpore, quorum utrumque ab altero dependet. Ad aliud quod obicitur quod anima originaliter magis appropriatur, dicendum quod cum deus sit alpha et o, principium et finis, et rationalis creatura in terris habitudine sit ei propinquissima, natura angelica in principio ei appropriatur ratione principii, et humana plus ratione finis. Ideo inter omnes creaturas prior omnium creata est, sicut creatura angelica et dignitate et origine. Et post omnia producta est anima humana, cum ipse finis omnium et consummatio. Et ideo quamvis intellectum approximet deo in quantum tenet rationem originis, non minus tamen appropriatur deo in quantum habet rationem finis, et ideo conveniens fuit eam producere potius in fine. Haec dicta sunt de anima Adae. Prima de aliis animabus in suo loco quaeretur.

Consequenter quaeritur de productione primi hominis quantum ad corpus. Et circa hoc quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum corpus primi hominis productum debuit esse de natura caelesti. Secundo quaeritur utrum productum fuit de pura terra elementari. Tertio quaeritur utrum conditum fuit in perfectione aequali vel in aequali.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod corpus Adae productum debuit esse de terra caelesti. Sic nobilissimae formae debetur dari nobilissima materia. Sed nobilissima formarum est anima rationalis innocens et absque peccato, qualis fuit anima Adae. Nobilissima inter naturas corporales est natura caelestis. Ergo etc. Item motoris ad mobile debet esse proportio. Sed anima rationalis motor incorruptibilis, ergo ei debuit dari corpus impassibile. Item finis imponit necessitatem his quae sunt ad finem. Sed totum ad quod factum est corpus

rationem beatitudinis. Locus autem beatitudinis spiritualis est supra decem caelorum est caelum. Ergo sicut spiritus Adae non quiesceret nisi in deo, sic debuit ei dari corpus quod non quiesceret nisi in caelo. Hoc autem est corpus de natura caelesti. Ergo etc. Item spiritus rationalis prout absque culpa conditus fuit, maxime erat potens et promptus ad agendum, perfectus erat perfectissime et promptissime ad agendum. Perfectus erat cognitione luminis et idoneus ad cognoscendum. Liber erat voluntate et non facilius ad eligendum melius optimum. Ergo debuit ei dari corpus cui maxime competit agere et ad cognitionem dispositionem et quod minime habet retardationem. Hoc autem est lux et natura caelestis. Ergo corpus Adae productum debuit esse de corpore caelesti. Item anima vocatur quod in se tota. Sed ergo corpus debet appropriari esse ei cum omnibus congruum. Sed hoc non haberet si esset de natura caelesti, et non conveniret eius gratiae. Item anima rationalis quamvis sit simplex in essentia, tamen est multiplex in effectu. Ergo sic corpus ei debetur multiplex; natura est quod corpus eius habeat multiplicitatem et proportione et organizatione. Sed hoc non haberet si esset corpus pure caeleste. Ergo etc. Item vegetabile et sensibile disponunt ad rationale, et magis ad ipsum appropinquant quam non aliud corporis, nec alicui corpori unitur rationalis absque vegetabili et sensibili. Nullum ergo corpus est habile ad actum vitae rationalis nisi prius fuit habile ad actum vitae vegetabilis. Tale autem est corpus humile. Et hoc non potest esse de corpore caelesti. Ergo etc. Item corpus simplex cum unico anima debet unius motus tantum, sicut corpus sit caeleste sive elementare. Corpus Adae cum anima debet moveri in omnem differentiam, et anima sit motor sufficiens. Ergo corpus Adae non potest esse omnino de natura corporis simplicis. Ergo nec pure de natura caelesti. Ad oppositum quod corpus Adae non fuit pure formatum de natura caelesti, sicut dicitur de primis generibus, qui dicunt eum formatum de limo terrae, nec debuit esse de natura caelesti formatum, immo de natura elementari. Hoc congruente ordine congruentiae quae in omnibus suis operibus servat sapientia divina, requirebat ratio. Haec ordo sapientiae suum in se sunt ad creatum in rationis suum ad creatum primum suum et eundem finem, ordo ipsius hominis in se ipso requirebat, quia ratio homo conditus fuit ut natus in intra cognoscere non solum extra, intellectuali et sensuali. Ideo debuit dari corpus multiformem, ut diversa organa diversificati sensuum deservirent ad diversa obiecta cognoscenda. Item conditus fuit liber arbitrio, ut potens vivere in iustitia et mori per culpam. Ideo debuit dari corpus quod tamen esset habile ad vivendum et quod possit fieri habile ad dissolutionem sui motoris, ratio requirebat ut corpus daretur homini mixtum, et ad corruptionem possibile, et ideo non caeleste sed elementare.

ea

ordo ipsius hominis in se

[marginal note:] d. 100. q. ut oia simili facta sunt p̄ hoiem.

cordo ꝫ hoīs adequauit in fiore requirebat. Cum
eni celꝰ ut inferiores facti sunt, ut deferunt creature
rationalis sic sup̄ oꝑ̄isu fuit facte sunt ꝫ ut in
illa- quodā mō ꝑducā in fine. hic ē q. debuit fieri ro
nalis creatura talis ꝑ̄p̄o, q. obsequiū inferiorū creatu
rarū eēt ei utile. Et q. mediante illa creatura p̄s
inferiores quodā mō ꝑducunt ad beatitudinē. ꝫ io
ut n̄c in feriores posset hoī deseruire. ꝫ in hoīe
quodā mō glificari debuit hō. no ꝑ̄ra ex̄n su
perior corpū. q. ex̄n eorū ꝑ̄stitutus ordo ꝫ ad ea
tunā ꝑeni. i. ad angl̄in. hec requirebat sicut ei
facta ē una rōnal' creatā ꝑ̄t dn̄i. ꝫ ū leco sup
mo, ut in ēpyreo sic debuit fi alia rōnal' crea
tura. in loco infimo. s. tra. ꝫ io cor' eꝰ ꝑ̄stitui
debuit ex n̄ tali hūano deneri. ꝫ io mag̃ ex n̄
elem̄ q. celesti ordo ꝫ ad finē hec requirebat.
debebat. n. hō sublimari ꝑ humilitatē deo, sic ꝑ̄ ascēdit
vn angelꝰ cecidit ꝑ sublimitate elōnis. Et io de
buit sibi dari cor' ꝑ̄stitutū de n̄ inferiori, ut se
ipm pulue3 reputās cū ꝑ oia subiaceret,
vn ꝫ scripta maluit eū deus de limo tre ꝑduc
tū. ut ex hō ꝑficet ꝫ ascendet ꝑ humilitatē mi
tū. ꝫ io ꝑ̄cedit sūt rēs q. ad h sūt inducte.
ad ē ū q. opposito in ꝑ̄mū. de nobilitate for̄. dd. q.
nobilitas mē uat ex ordie ad formā. Cū in
q. cor' mag̃ erat ordiabile ad aiam, q. erat ꝑ̄
stitutū ex uirtutibꝰ n̄c, q. cor' q. eēt ꝑ̄ ꝑ̄ celesti.
hic ē q. n̄ i sit nobilius in se, tn̄ in rōne ad
formā. cor' ex duabꝰ ellis ꝑ̄positū, mag̃ ē nobile
ad ē q. ō q. motorꝰ ad modē dꝫ ēē ꝑ̄porcio. dd.
q. q̄mūs aīa sit imortalis in sē n̄c, q. n̄ tn̄ eīa
fuit, mori post morte eꝑ̄re. ꝫ qr cor' dyam
ē ei nō solū ad uiuificā dū ꝫ ad merendū, io
nō solū dari debuit cor' aptū eius in mortali
sꝫ ꝫ aptū ei' uirtutibꝰ. ꝫ io nō solū n̄rm ad
ꝑpetuitatē. sꝫ ꝫ posse ad mortē. ad i op
q. si hō fortis ē ꝑ̄ beatitudinē, ficta tn̄ ut ꝑueniret
ꝑ m̄ita, ꝫ bona opa. ꝫ ita ꝑus eēt uiator
q. ꝑ̄prehensor. ꝫ qr ꝑus oportuit eū talis ꝑ̄
m̄a q. ꝑueniret ad patā. io ipacia sui ꝑ̄di
tōe debuit ei dari cor' ꝑ̄ueniens ꝑ statū uie ꝫ
qr locus ē deputatꝰ ad merendū, erat locꝰ
infior. s. padisus terrestris. In dē q. ꝑ̄petebat
cor' suū dari terrestrē assumi, nō ꝑ̄ncipaliter
de celesti, cū a' assumet in glīa. tūc
corpꝰ eiꝰ dispō eē- valitā. sic in celo. v agit
de dotibꝰ corpū glīorū. ad a q. ō q. aīa
illa erat potens ad agendū, ꝫ ꝑ̄patiendū, ꝫ tn̄
tend' in dn̄i. dd. q. ꝫ si erat potens ad actionē,
nō tn̄ ita ꝑfecte potens erat, q. n̄ eēt possibilis
ad defectū. ꝫ io nō sequitur q. debet ē ad
ꝑ̄plenda dari cor' celeste, q. ē incorruptibile. sꝫ m
ḡis elare, q. ex bona dispōne ꝫ ꝑ̄plexione e
u, eēt ydoneū ad agendū, ꝫ nichilo sibi fragile
eēt possibile ad paciendū.
Deinde qr utrū cor' aīe siue ꝑmi hoīs, ꝑ̄stitutū
fuit de n̄ ꝑ̄ elem. an sit ē n̄a elem, a
ē ꝑ̄ditorē ꝑ̄curret n̄ celestis. Et q. sic ꝑ̄ ē ele
ꝑ̄curret n̄a celestis ad corpꝰ humani ꝑ̄stōn
vnit uelle. aug̃ sup ḡn. ad lit. quidā q. aīa
mediante luce corpꝰ uiuificat, ꝫ ad ministrat
ē io aīicone. sꝫ corpꝰ humanū sic ꝑ̄ditū
ut natū celabat ꝫ uiuificabat, ubi q. ad eius ꝑ̄
tutē ꝑ̄curret n̄ luce. ꝫ h ē n̄ celestis. ꝑ̄t.
Itē philꝰ. i. xvi. li. de aialibꝰ q. in nob ē cal
igneus ꝫ calor celestis. quicquid ē calor
uitalis. sꝫ nō ē actꝰ sine sba. ḡ ꝑ̄stitue
n̄a ē celestis n̄. Itē ipo ē ꝑ̄ueniēt
ꝑ̄formitate ꝫ ūnitatē. ꝑ ūnū q. sit eleuatū a
rietate. q. si h̄ret ꝑ̄ rietate, ꝑius dis
diā faceret q. ꝑ̄cilia. sꝫ ē n̄ ꝑ̄ adiemente
uaria n̄ ē nisi n̄ celestis. ꝫ n corpꝰ uiuificabi
necessaria ē ea ꝑ̄ciliari. Dante q. uir
ꝑ̄stitōne ꝑ. hoīs fuit n̄ celestis. Itē
cor' hīe dē aīa rōnali quodāmō hr beatitudinē
sꝫ nō ꝑtingit ad beatitudinē mediate aīa
q. ei uniatur. nulla tn̄ corpꝰ ei ꝑ̄tingit n̄ a
de ꝑ̄stitue sui corpis. vn ḡ, q. cor' p. hoīs, n̄
ꝑ̄stitutū sit de n̄ elem. ꝫ uni ꝫ de n̄a celesti
Itē in quolꝫ organo eiꝰ sensus, ꝑ̄mā. ad c
simplicitatē. sic ostendit aug̃ sup ḡn. ad lit. ē
ḡ. sit in hoīe dn̄i q. v. corpꝰ sit decentius ꝑ̄stitu
one. ḡ nō solū n̄ elem. sꝫ ꝫ celestis. Itē
ordo est in ascendendo Et in descendendo, n̄
ab infimo ꝑueniat ad supremū. ꝑ mediū. ꝫ
sꝫ sīc spūal' mag̃ distant dicit a n̄ corpa
ꝫ opposita ꝫ mini' aīi ꝑ spirituali, ꝫ adhuc ni
aīi luīosa ē n̄ celestis. ḡ uir, q. n̄ cor' a
nec aīa corp uniri debeat. n̄ n̄ luce s
ueniente, sic. ḡ q. cor' ꝑmi hoīs nō tn̄ d
n̄ sꝫ ꝫ de celesti n̄ ꝑ̄structū fuit. Cū
corbꝫ ꝑ̄stitutū cor' mortale. n̄ a possit ad u
agere ꝫ pati. sꝫ aut sola hūana sit ꝑ̄ietatē.
Cum ḡ n̄ ꝑ̄ita corpis talis sit. ut nō h
ꝑ̄ietate. nō uir q. ueniat ad ꝑ̄stitutē cor' m
ḡ n̄ ad ꝑ̄stitutē corpis ꝑmi hoīs. Itē nich
uenit ad ꝑ̄stitutē mixti in corpꝰ q. ē in sensi
misabile aut ē. n̄ ē cor' inde facit

alterius. et omne tale est corruptibile. nam quinta corporis
est incorruptibilis. ergo non potuit venire ad constitutionem
humani corporis. Item corpus humanum secundum se to-
tum est propagabile. ergo secundum se totum est generabile et cor-
ruptibile per naturam. Sed nam quinta corporis non reci-
pit generationem nec corruptionem. ergo non videtur esse
de constitutione humani corporis. Item si esset de constitutione,
quero utrum super [illegible] cum sit aut est de celo aut
de terra. Si de celo ergo videtur quod ab illo ipso esse fiat
aliquid per [illegible] sequestratio. et generativum hoc. si de terra
[illegible] non est de terra quod non sit [illegible] corpus producere. Sed
quinta corporis non est nata producere de non [illegible]
nec de celo nec de terra potest [illegible] natura. ergo non
est de constitutione corporis humani. Si tu dicas quod
de celo venit per paradisi immissionem. istud non videtur
quia ipse est paradisus separatus a sua origine. Ipse
etiam venit ad alterius constitutionem. cum lumen in medio
sit per modum [illegible] que nullo modo veniunt
ad constitutionem alicuius illius. Item si non quinta corporis
venit ad constitutionem corporis hominis. quero quid fiet de
ea cum corpus humanum resolvitur. aut enim tendit
sursum aut in terra non manet deorsum, aut corrum-
pitur in aliud elementum. Sed in aliud elementum non potest trans-
ire cum sit per naturam incorruptibile. deorsum in terra non convenit
sibi manere. et cum proprius locus sit esse in convexitate
[illegible] incorruptibilis sursum tendit. ergo videtur spa-
cium orbium celestium [illegible] augmentari aut condempsari.
Et si tu dicas quod cedit in constitutionem alterius corporis.
nec hoc convenit. cum ergo ex corpore hominis generen-
tur limaces, atque bufones et serpentes, oportet
quintam corporis esse de constitutione [illegible] sicut de constitutione
hominis. Item quero propter quid quinta corporis ve-
niat ad constitutionem humani corporis. aut enim propter
mixtionem aut propter animationem. aut propter sensum. aut
propter intellectum. Si propter mixtionem. tunc ergo esset de
compositione elementorum mixtorum. si propter animationem. tunc esset de
[illegible] plantarum. si propter sensibilitatem. tunc esset de [illegible]
[illegible] brutorum. Si ergo venit propter intellectum sola-
[illegible] intellectus nullius partis corporis est actus. ergo quod est
[illegible] non magis exigit corpus suum compositum de celo celes-
ti quam de elementis. Item ad predictorum intelligentiam
notandum est quod [illegible] modus dicendi quod
[illegible] dicere voluerunt. quod non celestis venit ad constitutionem
humani corporis sicut elementa pro eo quod non celestis non
[illegible] non ignis. et non cum constet ignem ad con-
stitutionem humani corporis venire, dicunt corpus
humanum non ex celesti constitutum esse. si autem non
ignis et sicut aliqui premiserunt habent agere
[illegible] et corrupti et generari. et sicut [illegible]

puro [illegible] in spera sua [illegible] et quiete hoc. non
suscipit corruptiones, nec peregrinas impressiones.
Et ultra suam [illegible] ubi [illegible] mutatur. Quod
esse quinti corporis [illegible] corpori mundi. [illegible]
[illegible] et [illegible] repugnat. quod [illegible] |sup[illegible]|
corporis mundi [illegible] quinta secundum [illegible] |[illegible]|
elevata, quod valde [illegible] est. sic ostensum
fuit [illegible] Nec huic repugnat [illegible]
[illegible]. Si recte intelligatur. sicut ibidem expositum
est [illegible] volunt alii dicere quod [illegible] quod non celes-
tis venit ad constitutionem humani corporis sicut
unum ex elementis: sed sicut medium [illegible] elementa et
illa [illegible]. et hec dicunt exigere dignitatem complexi-
onis humane quod corpus humanum in sua constitutione
habuit elementa in [illegible] et ad [illegible]
tate adhuc ut [illegible] in celesti
[illegible] mansione. et sic debuit habere naturam celestem
et claram [illegible] propter statum [illegible] |[illegible] celeste|
competebat ipsum habere corpus propter statum [illegible] quo
competebat ipsum habere corpus clarum et [illegible] et quod
[illegible] clarius [illegible] in [illegible]
[illegible]. licet autem si videatur satis probabile
esse [illegible] tamen non modicam habet calumpniam. quia illa
non quinti corporis. cum sit [illegible] |[illegible]|
veniat ad commixtionem cum aliis elementis. Et item
si venit [illegible] et quod cedit, difficile est assignare.

Et ideo est tertius modus dicendi, quod duplex est [illegible] de ce-
lesti. quantum ad proprietatem. aut per conformitatem. [illegible] |[illegible]|
[illegible] celestis dicitur esse non quinti corporis. que sic
perfecta est sua forma ut nullo modo habeat appetitum |[illegible]|
ad aliam formam. Sic est activa quod nullo modo
potest pati et corrumpi. et sic est non orbium et stellarum
et firmamenti. et hoc non venit ad constitutionem humani
corporis secundum substantiam et virtutem. Sed solum venit secundum virtutem.
quia virtus stellarum et orbium influendo facit elementorum
commixtionem, que veniunt ad humani corporis constitutionem secundum temperamen-
tum actionis elementorum [illegible] et [illegible] confluentiam
compositionum. [illegible] dicitur celeste per conformitatem
et sic large accipitur. Et ideo non celeste est quod conformatur
celo in subtilitate et claritate. et quadam [illegible]
[illegible] equalitate. et per hunc modum [illegible] |[illegible]|
de constitutione corporis [illegible] hominis, dicitur esse
non celestis. propter subtilitatem et luminositatem et propter hoc
etiam quod [illegible] contrarias. dum
[illegible] ex commixtione elementorum. [illegible] et
[illegible]. Et quanto [illegible] humano sit [illegible] pa-
tebit, maior est [illegible] tale corpus mixto
[illegible] calor et [illegible] et complexio magis con-
formatur non celesti. et hoc in accipiendo [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

sui naturam celestem large: sumpta proformitatem; tamen complexionem humani corporis habitudinem magis quam complexionem aliorum mixtorum propter humane complexionis equalitatem et dignitatem. Sed virtute tamen tam superius calor, qui dicitur naturalis celestis, sed etiam elementi, quia de proprio [illegible] attribuuntur, sicut quod ex premissis potest dici. Iuxta hanc viam quod probabilior est et planior: patet responsio ad quaestionem propositam. Patet etiam responsio ad obiecta. Nam rationes ostendentes quod non quintum corpus non venit ad compositionem corporis humani, loquuntur de celesti proprie dicto, quod est incorruptibile et inalterabile et immixtum, et non est mixtum ad compositionem. Et rationes vero ad oppositum inducte procedunt de celesti dicto per conformitatem. Sic duae partes auctoritatis vel se concludunt dicentes quod quintum corpus proprie dictum non ostendatur quod veniat ad compositionem corporis humani secundum substantiam, sed secundum virtutem. Aliter non concluduntur, sicut patet discurrendo per singulas. Illa ad primum, quod per obiectum deluciditur, quod est lux quinti corporis, et lux ignium, et lux excellentis complexionis generata sunt conferentis, et haec est illa lux quae fuit corporis esse susceptibile vitae et alie ratione minime. Ad illud quod obicitur de calore, dicendum quod calor celestis non dicitur quod sit unum celestium sicut in subiecto, quia nec illa calida nec frigida est. Sed quia est a celesti per debitam proportionem, ita quod facit ad conservationem, et talis calor in corpore humano est. Sed ex his non sequitur quod quintum celestium veniat ad compositionem corporis humani secundum substantiam, sed solum quod influat. Ad illud quod obicitur de equalitate, iam patet responsio, quia non equalitas veniens intrinsecus sed sufficit adequationem esse. Ad illud quod obicitur de nobilitate, dicendum quod corpus dicitur nobilissimum in homine non per puritatem sed per conformitatem. Et ideo ex hoc non sequitur quod compositio humani corporis sit [illegible] celestis secundum virtutem, sed sufficit quod sit per conformitatem, quia ad eam conformitatem requiritur in humano corpore. Ad illud quod obicitur de quinque sensibus, dicendum quod sicut ignis aut [illegible] dicitur esse dominari in oculis, sic aqua secundum rationem vaporis dominari in olfactu, et sub ratione humoris dominari in gustu, sic ipse [illegible] sensus [illegible]. Ad illud quod obicitur de ordine, dicendum quod etsi natura celestis sit excellentior, natura tamen corporis sic explicata, secundum se considerata, non tamen excellit in gradu in corpore adultiorem formam suscipiendam. Sed iste est ordo, quod forma elementi unitur animae mediante forma mixtionis, et forma mixtionis disponit ad formam complexionis. Et quia hec est celestis est equalitate et armonia conformis natura, ideo habilis est ad susceptionem nobilissime influentie scilicet vitae, et sic tamen omne anime adeo, in eius servatur ordo.

Magis etiam dignitas humani corporis propter magnam animam, et proportionalem inclinationem suam patuit quod in statu viatoris conformis sit necesse, ita in statu quidem compreensoris perficiatur, [illegible] non tantum ut sit conformis, ut supra naturam celestem sit exaltata et sublimata, ut ei congruat [illegible] tissime habitaculo celi empyrei.

Circa quartum, utrum corpus primi hominis constitutum fuit excellens in complexione equali, et quod sic videtur, quanto complexio corporis accedit ad equalitatem, tanto nobilior, et quanto nobilior est, tanto nobilioris forme est susceptiva. Sed complexio corporis primi hominis fuit susceptiva nobilissime forme, propter nam [illegible] non erat deputata paulpam, et fuit complexionis maxime nobilis et libere, maxime equalis. Item tanto res complexionata est ad durandum habilior, quanto eius complexio est equalior. In equalitas enim miscibilium est via in corruptionem. Sed corpus habile erat ad durandum in sempiternum, quantum in sua prima [illegible] conditione, ergo videtur quod propter [illegible] equalitate complexionis et compositionis fuit constitutum. Item ubi est inequalitas complexionis, ibi necessario est pugna, vel ubi pugna est forma non sic potest gubernare [illegible] tias. Sicut si esset ibi pax et tranquillitas, ubi autem hoc est, ibi est aliqua penalitas. Sed in corpore primi hominis fuit perfecta elementorum equalitas, [illegible] enim primum fuit in eo aliqua penalitas. Sed [illegible] non pena precessit culpam, ergo etc. Item corpus Ade debuit sic proportionale anime. Et ideo quod dum fuit immunis a morte culpe, corpus etiam immune a morte naturae. Sed propter rationem quod dum fuit equalis in moribus corpus fuit equale in complexione. Sed in anima primi hominis nulla erat complexionis iniustitie in [illegible] primo propter innocentiam, ergo nec in corpore erat aliqua inequalitas. Sed contra, cordium et [illegible] [illegible] perfectum. Sed [illegible] vita est per calorem et humidum radicale, oportet quod aliquis in corpore est per calorem. Sic dicitur media. Sed in corpore Ade anima habebat exercere operationes, ergo magna erat ibi humidum [illegible] ergo per dominabitur calidum et humidum, ergo non erat ibi equalitas complexionis. Item et si complexio est deteriorata, tamen non est totaliter corrupta. Sed videmus quod corpus per naturam est calidissimum et [illegible] et quedam sunt aliqua membra in quibus regnat flegma et melancolia, ergo etiam ita erat. Si ergo in corpore Ade erat predominatio humorum, pari ratione et qualitatum elementarium, ergo non erat ibi perfecta adequatio miscibilium. Item si esset ibi mixtio per [illegible]

equalitate. ergo tamen ubi esset de genere mixtorum complexionum. ergo corpus illud esset indifferens ad gravitatem et ad levitatem. ergo et ad motum et ad quietem, sed ergo nec esset natum moveri, nec quiescere, nec sursum nec deorsum esse. ergo non esset corpus naturale. Item si corpus primum esset constitutum secundum quandam equalitatem, tunc unum non adeo alterum aggrederetur. Reliquum resisteret et ipsum repelleret. ergo unum virtute sua et actione in alterum non profundaret. Et si hoc, non esset ibi alteratio nec transmutatio, ac per hoc nec mixtio. aut ergo corpus Ade non fuit mixtum, aut si mixtum non in perfecta equalitate constitutum. Item si corpus Ade esset constitutum in perfecta equalitate, ergo ignis sive calor innatus non consumeret. ergo alimento non indiguisset. Sed constans est per sanctos et maxime per Augustinum quod alimento indiguit. ergo in equalitate miscibilium ipsum corpus constitutum non fuit. Item tamen cum Adam peccavit, non fuit ablatum aliquid quod esset de natura corporis. ergo si prius erat compositus complexione equali, post peccatum fuit similiter. Sed post peccatum nulla fuit in corpore eius pugna, ergo nec infirmitas nisi mortalitas. quod si hoc falsum est, restat et cetera. Respondeo sic distinguunt illi [illegible] et media duobus modis dicitur equalitas miscibilium in mixto scilicet ad pondus et ad iustitiam. Equalitas autem ad pondus potest dici dupliciter. uno modo dicitur equalitas ad pondus quando miscibilia adequantur et quantum ad quantitatem molis et quantum ad quantitatem virtutis. Et hec duo sunt impossibilia non solum modo per naturam sed per intellectum. [illegible] in intellectu quod elementum quod plus habet de quantitate molis habet de specie [illegible]. sic etiam impossibile est quod reperiatur equalitas [illegible] te et valore. Dicitur impossibile est quod elementa activa et passiva equentur ad invicem equalitate ponderis in aqua mixtione. Alio modo potest dici equalitas ad pondus per adequationem miscibilium in quantitate molis solum, et ideo hoc est impossibile. Primo Quia tale corpus primo non esset durabile. elementa enim activa statim passiva consumerent. Si enim adequentur in solidum adeo activa excedunt in virtute ut potius esset consumptio quam mixtio. nec tamen corpus primum non esset durabile. immo et nec esset leve nec grave, cum motus gravis vel levis sit per dominationem quantitatis molis. et sic non esset durabile nec leve nec grave nisi esset de [illegible] et [illegible] per [illegible] dicitur equalitas ad pondus. equalitas ad quantitatem virtutis. sic adhuc dicunt talem equalitatem non esse in natura possibilem. [illegible] quia si esset omnimoda equalitas virtutum, virtus unius tamen resisteret quantum alterius agere, et sic non esset profundatio et confractio usque ad

minima, ac per hoc non esset mixtio. Item si sic esset corpus illud careret opposione calidi et frigidi et alia [illegible] quantitatum elementorum. ergo frustra esset ex diversis constitutum. tale ergo corpus non est neque possibile, quia repugnat naturae mixtionis. nec etiam est ex intentione naturae, quia causa debita est operationis. et sic quorundam acceptio equalitatis ad pondus non potuit esse nec debuit in corpore Ade. et hoc satis apparet, quia cum corpus Ade magis esset grave quam leve, magis esset [illegible] ad agendum quam ad patiendum. ergo non habuit equalitatem miscibilium nec quantum ad quantitatem molis nec quantum ad quantitatem virtutis. et ita non habuit equalitatem ad pondus. Ad hoc concedendum sunt rationes hoc ostendentes quod [illegible] producunt ulterius [illegible] patet consideranti. Est et alia equalitas ad iustitiam. et hec est equalitas que attenditur in commensuratione miscibilium secundum proportionem debitam, et per exigentiam forme introducende. et hec equalitas reperitur in homine, quia nobilior debet esse in eius corpore proportio et armonia miscibilium, per quod disponitur ad nobiliorem formam. hec autem equalitas non est equalitas [illegible]. Sed latitudinem habet et gradus et hoc per diversos status. Est enim status glorie et est status miserie, et est status innocentie. secundum statum glorie que est perfectissime debebatur corpori humano equalitas iustitie, equalitas [illegible] per [illegible] quod non cadit discordia nec repugnantia nec actu nec possibiliter. Statum miserie qui est status imperfectus debebatur corpori hominis equalitas. [illegible] permiscentur hec in equalitatem et discordiam non solum possibilitate sed et quadam necessitate. statum vero medium scilicet innocentie debebatur corpori hominis equalitas media. quia discordia et repugnantia miscibilium erant aliena a actu, per adiutorium intrinsecum anime gubernantis et per adiutorium extrinsecum alimenti nutrientis. Erat etiam hec equalitas propinquius ad equalitatem. Sive ob defectum virtutis continentis, sive ob defectum alimonie nullus autem horum defectuum esse poterat in homine si non peccaret. [illegible] in homine. et sic patet quod corpus primi hominis constitutum fuit in equalitate iustitie que media inter equalitatem que erat in gloria et equalitatem que nunc est in miseria, secundum exigebat anime exigebat. Et hanc equalitatem probant in corpore fuisse primi hominis. Rationes inducte ad affirmandam perfectam. et non concedende sunt, quia veritatem concludunt. sicut etiam rationes volentes concludere omnimodam equalitatem ad pondus, rationes ille non valent, quia illa equalitas ad nobilitatem non spectat. Si autem velint concludere equalitatem omnimodam iustitie ad hoc non concludunt, quia et si corpus haberet nobilissimam formam tamen adhuc erat in statu suo nobilissimo. sicut erat in gloria. hec autem solum modo conclu

ad molem viventem / ad molem tamen / ad virtutem tamen — impossibilis tamen.

[illegible] quod ad [illegible] glorie [illegible] nec actu [illegible] repugnantia factum non potentia, innocentie erat in actu [illegible] potentia, miserie [illegible] in actu et potentia — in corpore hominis

dunt. quia ibi erat tanta equalitas activorum. quia non
erat ibi miscibilium actualis repugnancia. et hoc quod est
verum. et ita patet responsio ad totum. Imperfecta sunt quae
esse licet. et post quae dicit quod dicitur in littera. Creatoris volun
tas est hoc. i. necessario futurum est. quod vult et preescit. quia
si verum est. et deus velit contingentia futura / nullum tamen
futurum eveniet contingenter / et liberum arbitrium. propter
illum usus dicitur in hoc quod subiungit. Multa enim in infe
riores causas futura sunt. sed in presencia dei futura non sunt.
quod enim est futurum / erit. quia non est futurum in presencia dei
non erit / sed sicut id est et tamen erit. ideo dicit quod pro nubus
intellectus est denegandi non consequentis. si omnia quae ne
cessario ad velle dei sequuntur ipsum volitum esse / vel futurum
esse. Secundum quem verum intellectum est et tamen propter hoc propter ea
pium futurum / signatur ordo effectus ad causas non eveniret
ut sit sic. Multa per inferiores causas futura sunt. i. or
dinata sunt. quae per virtutem superiorem vel prescienciam non sunt futura / quod
non evenient. // Item deinde quod dicit. quod homo ex para
diso. et cetera. est causa. postmodum in paradiso est positus. cum
enim paradisus esset locus habitationis debitus homini secundum
statum innocentiae. Et locus congruus habitationem sit
congruus generationi et productioni videtur quod homo debuit
produci in paradiso. // Item cum tota terra esset tunc
fructifera et aer temperatus / non videtur quod tota erat congru
ui in habitaretur ab homine. ergo sicut homo ex paradiso productus
est. ita quod ex paradiso ad habitandum debuit relinqui.
Item si tota terra producta est propter hominem / ergo non consistit
stetisset alia pars terre a paradiso superflueret. propter hoc
est quo / quod vocatur hic paradisus. in quo homo est posi
tus. Ideo ad primum intelligendum. nota quod sicut dicit
magister. ex hoc sunt de paradiso sunt. quidam enim dixe
runt quod paradisus ille in quo erat positus homo erat
locus celestis quem propter suam amenitatem paradisus
dicebatur. nec est alius paradisus nisi celestis.
alii vero attendentes quod beatificatio hominis est in paradi
so / quae consistit in dei fruitione in celesti amenitate / di
xerunt huiusmodi paradisum non esse locum corporalem sed spi
ritualem. Et omnia illa quae dicuntur esse de paradiso. i.
gen. ii. est et cetera. dicunt mistice. Unde homo in illum fortasse
dicitur posuit fuisse in paradiso. non quia fuit localiter
mutatus sed quia in spiritualem amorem et delicias eredi
amore et cognitione et fruitione est positus. Intel
ligunt sentencias auctoritatis adducunt id quod dicitur delicias
eze. xxviii. In deliciis paradisi dei fuisti.
Certa est propter quod est paradisus spiritualis. et est paradisus
corporalis. et paradisus spiritualis dicitur stratum vel gene
ratum et amenitatem deliciarum spiritualium eorum. et potest
esse secundum duplicem statum. scilicet esse tum peregrinantis et esse
videntis. unde paradisus spiritualis duplex est sive duplex

dex est. et unus est in ecclesia militante. alter in ecclesia trium
phante. unde illa quae dicuntur sunt. in gen. de paradiso
spirituali possunt exponi mistice. Paradisus autem corporalis
locus deliciarum et amenitatis et hic est duplex. Simi
liter secundum duplicem statum. scilicet presentem et presentem. secundum sta
tum presentem paradisus est empyreum. secundum statum presentem
paradisus est locus quidam amenus in tribus orientalibus
de quo dicit damascenus. divinus paradisus est dei manibus
media plantatus studii et exultationis universe
se propter prophetaniam. In hoc autem loco debuit ho
mo poni ut esset ei facultas proficiendi ad plura et
ut deus homini ostenderet benevolenciam / cum locum ame
nissimum ad inhabitandum preparavit et sic amenitas
exterioris habitaculi corresponderet deliciis interiori
bus. quales habet anima / quae est templum dei et habebat ani
ma primi hominis. ex quo hunc locum debuit homo produci
melius cognosceret dei beneficium dum se videret quasi
aliunde adductum. et ut etiam ostenderet pro loco
homo non erat ibi fructus ad eternaliter habitandum / sed qualiter
peregrinaturus. Et quia deus placebat hominis causam in paradi
so voluit eum collocare. ut per eternam dela
voluptatis / cognosceret sensibilia. quam tamen bona spiritualia
amisisset per culpam / cognosceret. et homo quanta esset
dona sibi cum que domino obediret humiliter quae tamen quod ipsum
recepit. et per hoc patet responsio ad obiectum. locus enim parad
isi conveniens fuit terre propter hominem in statu / talia autem
ra conveniens fuit terra propter homines quod deus previdit eum
lapsurum. et quia semel vidit homines et presentem / de
terra superfluit eum / in qua erat postmodum reducit
nec tamen si homo stetisset alia pars mundi superflueret.
quia bestiis servientibus homini habitaculum prestaret. et habita
culum hominis sua magnitudine excellens ostenderet
et sua magnitudine decoraret. sicut magna
platea decorat palacium. Et sic aula decorat
cameram. // Item quod dicitur quod dicit. locum para
disi in alto situm usque ad lunarem circulum pertingere
videtur esse falsum. primo quia sub lunari circulo
est sphera ignis / quae non pateretur homines ibi posse
vivere. Item aer in sua parte superiori est tante
tante subtilitatis quod ibi non possunt aves vivere
sicut dicit augustinus. ergo si paradisi locus esset adeo elevatus
non possent ibi vivere homo habens corpus aliter. Similiter si
eo esset elevatus ille locus elevatus est in
partes apparuerit soli. ergo esset calidissimus et parati
similiter sequeretur et ex hoc quod terra esset in aere et super
aerem lixivior. quia sicut doctores dicunt paradisi
situs est valde eminens et altus et sub equinoc
tiale in oriente. quod licet in non liges ad mundi
est tante altitudinis. ut illuc non conscenderit

partes in aere elevata. set sit ibi aer mundus et
purus, ydoneus statui perpetuitatis, et propter situm
terra eius ibi esse contemperatam calorem. et quasi semper
equinoctialem esse ibi magnam temperiem temporis, et quod
dicitur usque ad lunarem circulum pertingere. hoc non
est de illo secundum situm. set hoc quidam interpretantur. sive quia
sortitur in iure et luminositate et tranquillitate. sive
quia vapores quibus dicitur luna illud non pertingunt.
et sic patet illud. // Item queritur de hoc quod dicitur. Et erant ibi
erant ligna diversi generis. et cetera. Propter quid duo ex
ipsis lignis nominat et non plura. // Item cum lignum
de quo factum est prohibitio non fuerit scientie boni et mali
ut propter transgressionem ad eius usum. quare sic debuit
aliis prius nominari. // Item cum lignum vite illum
effectum vivificandi non haberet, videtur quod aut frustra
fuit, aut ab illo effectu denominari non debuit. Respondeo
dicendum quod multitudo lignorum sub tribus differentiis comprehenditur.
scilicet quod ad triplicem utilitatem hominis pertinet ordinari. aut ex parte corporis, aut ex parte anime,
aut ex parte coniuncti. Si ex parte corporis, sic erant
ligna fructifera, que prebebant ei alimenta ad corporis sui
sustentationem. Si ex parte anime. sic fuit lignum scientie
boni et mali, quod ordinabat ad obedientiam hominis probandam.
Si ex parte coniuncti, sic erat lignum vite quod faciebat
adiuvare vite perpetuitatem a corruptione, defendebat.
lignis duo tamen nominata sunt specialiter effectus, propter
quos deus illa duo ligna collocavit in medio
paradisi, et unum posuit iuxta alterum. ut ex uno
conciperet homo affectum amoris, et ex alio affectum timoris.
et quia opposita iuxta se posita clarius elucescunt. et faciendo abstinentiam ab uno, meretur habere sufficientem
refectionem ab altero. et hoc est quod dicit augustinus de civitate dei.
dilatatis de pomis paradisi, status immortalitatis, eius
de ligno vite quod in medio paradisi est arbore vetita sit, erat, mutabilis dei gratia monstrabatur. tamen
talios suggebat cibos preter unam arborem que fuerat
interdicta. et sic patet quare illa duo ligna specialiter
nominantur. unum autem scilicet lignum vite nominatur ab
effectu. nunc quod fecit. set ad quod ordinatur. aliud vero scilicet
lignum scientie ab eventu, et utrumque satis congruit.
quia tam ille effectus quam ille eventus valde notabiles erant. licet autem lignum vite prius effectum non
habuit in actu. habuit tamen in habitu. si tamen fructus
fuit. Quia quamvis ex ipso primus homo non accepit
refectionem, eius tamen est percipere in instructionem.
Dicitur per illud lignum intelligitur vita. // Item queritur de hoc quod dicit augustinus
prohibetur quod non malum erat. videtur enim quod deus
in inconvenienter fecerit, prohibens. quia si igitur prohibetur malum
est bonum. igitur prohibere bonum est malum. ergo videtur quod deus fecit
male dum prohibuit illius ligni usum. // Item bene
sciebat deus quod ipsi prohibitionem suam non servaverit,
ergo si sine illa prohibitione potuit esse salvus alias
quod non fecit, quam in laqueum eius inciderunt prohibuit.
Item si omnia facta sunt propter hominem, ergo lignum illud erat hominis.
set nulli deus subtrahit rem propriam absque culpa. ergo videtur
quod deus iniuriatus fuit homini. et cum puniavit prohibendo quod suum erat, in quo tamen nulla culpa processit, ideo videtur quod deus homini lignum illud prohibuit propter obedientie meritum adquirendum ex parte hominis. et propter ostendendum
sui in dominis dominium quod habebat in homine. quia prohibuit propter obedientie meritum. ut illud meritum esset magis
certum et bene a tali re prohibuit, a qua non debebat cessare
ut sole credendum in tutum. et ideo arte bona. Item
quia prohibuit ad ostendendum sue iurisdictionis
dominium. ideo a tali re debuit prohibere, a qua homo
non debebat magis retrahere, et propter solum deum in ipsum.
et hoc quod fuit res bona. et propterea illud mandatum
dicitur esse mandatum discipline. quia cum homo non obligabat expressive aliquo ipsius fieri dominium.
set ex sola divina preceptione quam vis et alia possit
reddi ratio. quod datum sit illud mandatum divinum. ut
uterque discerent, de quo deo deberet esse subiectus,
et quod in differt inter eum qui deo obedit. et cum igitur precipit
est ipsum. nulla ergo fiebat ex hoc homini iniuria. immo
fiebat utilitas, quia proficiebat ad eius eruditionem
et meriti amplificationem. quia si quis eum lex fuit
ex culpa sua, exemplum quam contigit sibi bona in inglorius et
in peccatis et prioribus bona continentur in malum. propter illud
tamen eventus prevaricationem non debuit deus dimittere de
dare esse tale mandatum, quia ordo et decor, que attenditur in operibus. divisi sum divine sapientie, non debent
mutari propter in commodum de specialitate. scilicet ex illo
malo magis scripti, potest deus et sciebat multo
magis bonum elicere. Et per hoc patet pro ad obiecta.
Ad primum. Respondeo quia non est simile. prohibere enim malum bonum
est. quia non potest aliquis malum perficere sine culpa. set
prohibere bonum non est semper malum. quia abstinere potest
homo absque culpa. abstinere enim a bono commoditatis
cadit sub bono honesti. alia satis patet per predicta.
Dicta.

Et eos quos paradiso et cetera. Supra egit magister
de formatione viri. hic agit de formatione mulieris
de viro. dividitur autem ista pars in partes duas. in prima parte
agit de productione mulieris ex parte corporis, in secunda
ex parte anime, ibi. Quale commodum mulieris corpus
et cetera. scilicet patet hec. iiij. pars. In prima parte determinat de
productione corporis mulieris exclusio in opere adiuvans
finale. In ipsa vero ipsa parte ad causam illius ibi.

aliud

pro

pervertere et plenum

xviii. d.

Cor. 11. Eva quem viri de costa illa ... c. i. iij.
... adam ... [illegible] ... sem ... [illegible]
... adam formaret. Sed quod ... quod deus
primis operibus ... [illegible]
... per quam ... opinionem ...
... de productione ... [illegible]
subiungit aliam opinionem ... [illegible]
alii ... putaverunt ... c. i. iij. ... post ...
catholicam ... aut ecclesia ... [illegible]
aut ... ecclesiastica ... [illegible]
... in ecclesiasticis
... et sic duo ... ista,
quorum ... de costa viri ... [illegible]
quantum ... [illegible]

Distinctio ... [illegible] duo ...
... quod ... productione ... viri ...
... viri ... productione ... [illegible] ... eius de viri ... [illegible]
... Cur primum ... viri formata fuit ... [illegible]
... viri ... costa ... [illegible]
[illegible]

maior ... sexus ... [illegible]
... de ... dormientis ... [illegible]
... productione ... de latere ...
... produxit de latere dormientis ... [illegible]
sexus mulieris est infirmior quam sexus viri ... [illegible]
... debuit ... [illegible]
... de osse ... [illegible]
... postmodum ... [illegible]
... [illegible]
... costa ... [illegible]
~~... [illegible] ...~~
... necessaria ... superflua. Si necessaria ...
... [illegible]
... productione ... [illegible]
... nichil ... superfluum ... [illegible]
... Si superflua erat ... [illegible]
... [illegible]
... Et si ... [illegible]
... admirabilis et laudabilis ... [illegible]
[illegible]

Sexus ... de animalibus ... distinctio sexuum ... nobilitatis

... de sopore ... [illegible]

Introductio mulieris de viri ... [illegible] ... excellentiam ... [illegible]
... [illegible] ... de costa ... [illegible]
... [illegible] ... in loco ... posita.
... [illegible] ... sic.

spiritus a divino spiritu in hiis intime coniunctus et unitus et ideo proprie
convenientia conformitatis signi et signati. Secundo quia primum viri et mulieris
signat Dei et animae coniunctionem [illegible]. Tertio quia primum et
mulieris signat ecclesiae et Christi. ecclesia enim formatur dum
de latere Christi dormientis in cruce profluxit sanguis et aqua
ex quibus in sacramenta ecclesiae redundavit efficacia
per quae sacramenta fundatur ecclesia. Et sicut mulier producitur de viro
dormiente sed sine morte ablata costa a proprio
lateris sic concordat hec formatio significationi propter utrumque
virum et mulierem superior parte [illegible] et inferior [illegible]
[illegible] vir est fortior et mulier infirmior
sic superior portio et inferior et sic mulier ex viro [illegible]
inferior post est [illegible] ad hoc in fiorza [illegible]
ad hoc in fiorza [illegible] aliquando [illegible]
et [illegible] efficitur infirmior semper [illegible] et [illegible] ad
mollitiem mulieris et non quodam sopori [illegible]
[illegible] mulieri [illegible] et sic [illegible] magis
sit congruentia ordinis ob suam [illegible] mulieris.
sive inferior sive in [illegible] huius [illegible]
[illegible] adoba. Quod enim primo obicitur [illegible]
quia [illegible] est per anticipationem [illegible] est quod adop
[illegible] sic quod non est formata mulier ex viro sed ex [illegible]
lo. sicut infra patebit. Ad [illegible] quod obicitur de aliquibus
[illegible] patet [illegible] non enim est simile propter legem matrimonii
quando in [illegible] sic in hominibus. Ad [illegible]
quod obicitur quia vir est mulieris perfectior dicendum quod [illegible]
[illegible] est nobile quod [illegible] producitur [illegible]
[illegible] vir autem non fuit in mulieris. [illegible] totum [illegible]
[illegible] ad [illegible] costam. Et ideo quamvis vir est nobi
lior potuit tamen ex eius costa corpus mulieris formari
non est tamen propter [illegible] una costa corpus mulieris formari
[illegible] est [illegible] mulieris [illegible] quaeritur [illegible]
magis mulier de viro quam vir de muliere. dicendum quod [illegible]
[illegible] erat sic in [illegible] Adam [illegible] et ideo ut perfectum esset
[illegible] oportebat esse [illegible] et mulier de solo viro [illegible]
[illegible] sicut dicit Anselmus [illegible] modi
[illegible] hominis in esse [illegible] quae est de viro et muliere
[illegible] naturalis qui [illegible] de viro [illegible]
[illegible] qui fuit in productione [illegible] hominis [illegible] quae est
de viro tantum. Et hic fuit in formatione Evae. [illegible]
quae est de muliere tantum absque viro [illegible] fuit in productione
[illegible] de virgine. [illegible] autem magis [illegible] mulierem
[illegible] de viro ut ostenderet quod vir [illegible] caput
est mulieris [illegible] vir [illegible] mulieris. [illegible] mulier [illegible]
[illegible]. Et alia plura quae prius tacta sunt. Ad illa
quae obiciuntur de soporatione dicendum quod ille sopor
non fuit ex lassitudine sed fuit ex divina immis
sione sicut dicit textus. nec tamen fuit [illegible] quia
si Adam [illegible] utique in illo sopore [illegible]

[illegible] debilitatio [illegible] sensitivae [illegible]
[illegible] non vigebat [illegible] neutrum
[illegible] Adam [illegible] tamen quando [illegible]
[illegible] ab operatione [illegible] altera [illegible]
[illegible] tota [illegible] [illegible] virtutis [illegible]
[illegible] Deus soporem in Adam non propter hoc quod
non posset separare costam [illegible] sine dolore [illegible]
[illegible] propter significationem [illegible] ad subli
[illegible] sicut dicunt [illegible] Adam in illo sopore
mysteria [illegible] statim cum evigilavit prophe
[illegible] est. [illegible] hoc [illegible] que sic
potuit separare costam [illegible] [illegible]
sua. Ex hoc patet illa obiectio de sopore [illegible]
quia non erat ibi sopor [illegible] secundum [illegible]
[illegible] non est [illegible] propter [illegible] hominis [illegible]
[illegible] et non [illegible] manifesta est
[illegible] non [illegible] dormivit a sompno sic
manifestata esset si [illegible] de latere [illegible]
dolore aliquo. Ad illa quae obiciuntur [illegible]
debuit [illegible] dicendum quod non tamen mulier [illegible]
est de osse sive de costa [illegible] alia [illegible] particula
fuit supra [illegible] sicut [illegible]
Hoc nunc os de ossibus meis [illegible] in [illegible] ma
gis [illegible] sit denominatio [illegible] quia illa fuit
pars principalior [illegible] quia mulier [illegible] et [illegible]
mulier [illegible] vir autem
per mulieris [illegible] emollitur et ideo [illegible] costa crux
repleta [illegible] quia vir dat [illegible] et recipit in
firmitatem [illegible] quia costa illa [illegible]
[illegible] sic manet.
[illegible] sic
patet illa [illegible] quia mulier et [illegible]
debilis sit [illegible] tamen [illegible] et ideo ma
gis [illegible] de costa quam de carne [illegible] non valet
quia [illegible] mulier [illegible] de costa [illegible] ita
quod non de carne [illegible] non valet quia si illa costa ibi dum erat tamen optima in parte erat
superflua erat [illegible] mulieris [illegible]
[illegible] et ideo [illegible] sicut
planius explicatur in quarto.

[illegible] quod utrum mulier formata sit de costa [illegible]
[illegible] et quod sic [illegible] completa
[illegible] Deus die VI omne opus suum. Sed formatio
mulieris fuit post diem VI [illegible] septima
[illegible] aliquid in illis operibus VI dierum mulier condita
fuit [illegible] non erat [illegible] in costa [illegible] in costa erat [illegible]
fieret mulier [illegible] sic est in aliquo [illegible] in eo [illegible]
[illegible]. Item [illegible] super genesim
ad litteram omnia quae [illegible] erant [illegible] temporibus
primitus de simul [illegible] mundum.

osuata quidēquā n hūt illa innatis ꝑꝛuis
quibꝫ suoꝝ tpꝝ cursus agūt/ q nō multis
calli- seīn sitꝫ ichoata aut. q̄m q̄dā eꝛant
scīā futuꝝ. ḡ simili postea ꝓduarent eꝛat
sem̄ mulis p eꝛistebat. sꝫ nō nisi in costa. ḡ.
ꝛc. Itē uir d̄ eē ymago dei q̄ eꝛipe fuit
oīs hoīes/ sic̄ oīa sut exd̄. Sꝫ nulla cāta
ē eꝛd̄ mulr. ḡ sicut ē assilato in cōe ē q
uir. ī mulis nō solū hāt hītudīez p̄napi
mīl. sꝫ ꝛ actiuā. Sꝫ q̄d ē ex aliquo. sic̄ ex
nīli ꝛ actiuo pn̄. ē fm rōnez scīalē. ḡ ꝛc.
Itē uir ꝓductus ē de limo ꝛ mulr de uiro.
aut ḡ ē maior hītudo ꝛ ꝯnentior coltꝛ ad
mulierē q uiri ad limū aut nō. si nō. ḡ
nō mag̃ attinet mul- uiro/ q uir limo. si
sic. ergo uir rōnez possibilis/ fuit ibi ali
quo mō rō actiuā. si ḡ hꝫ ē rō scīal̄ appa
ret q fm rōnē scīalē ex costa fuit fōrtūz
corpus mulis. Itē cū d̄s ꝓduxit corpus
mulieꝝ de costa. aut hꝫ fuit fm nām
cū nūā q̄uīd fiat. fiat p rōnes scīales. Ꝗ
q scīalē mul- de costa ꝓducta sit. si ꝯtra
nām. q ꝯditor nē ut dicat aug̃ nō fiat
ꝯ nām. et id sup̄ gen̄. ad lit. nō facit
deus ꝯtra cās quas bonas ꝯstituit/ q ꝯtra
uolūtatē suā nō fiat. ḡ si f̄ōrtio cōe nō
potuit eē ꝯ nām fuit ḡ p nām ꝛ si hec
fuit ḡ p rōnē scīalē. Itē si ꝓducto
illa fuit ꝯ nām. ḡ fōrtio mulis fuit mi
raclm. Sꝫ aug̃ sup ge. ad lit. dicit q deus
in reꝝ ꝯditē nō utitur rebꝫ adminiclm sic
p̄, sꝫ fm eꝛ ꝓpe ꝯpetit ipsaꝝ reꝝ nē. ḡ si
miraclm nō faciebat/ sꝫ opabat p q nā
eꝛigebat. uir ex mulr ꝓduxit. fm scīalē
rōnē. si eā ꝓduxit. fm eꝛigēcia nē. Cōt.
mag̃r dic̄ ī hā/ ꝛ ē aucas aug̃. illa que
p cām scīalē fiūt. dicunt nāl- fiēi. q̄ī cursus
nē hōībꝫ inotuit. si ḡ ꝓducto mulis de costa.
nō ē p nē cursū. ḡ nō eīt fm rōnē scīalem.
Itē mag̃r insultā. corꝑ mulis de costa fcꝫ
d̄. eo sarno miraclo. quo de. v. panibꝫ. v.
mil. ho. sa. ꝛc. sꝫ p̄ n̄ fuit fm rōnē scīalē/
ḡ ꝛc. Itē h uir rōne. Sem̄ dic̄ p̄n. ac
tiuū ꝛ in tūt cōi ꝯmīd̄ semī hoīs hymor
qꝛ sꝫ ille ꝯ decisus ē alābis patuis. sꝫ
ī costa nō erat uis actiua admiuīs ꝓducti
onē/ ḡ nec rō scīalis. Itē semī hꝫ ī se
rōnē tocius ꝛ p ā uteius rei q̄ eꝛ ipso ꝓducit.
vn̄ aug̃. v. sup gen. ad lit. in semē oīa p

ducta sit/ ꝛ fuiānt p̄mit. nō mole magni
tudis. Sꝫ ī pō cāli. Sꝫ in costa illa nō eāt
uirtus ad singla mēbra formāda. ḡ nō
erat ibi nul- fm rōnez scīalē. Itē ipō ē
aliq̄d ercscē p uirtutē creatā. n p uirtutē factiue
aut appoin. sꝫ corꝑ mulis de illa costa ꝓdu
tū ē. q erat ipā mal. nō p costē uirtutē factiue
nec extuscere in apponi. Sic̄ dic̄ mag̃r ī
lit. ḡ ꝓducto illa ex costa nō fuit p uir
tutē cātur. sꝫ solū creatoꝝ ꝯmīe. sꝫ scīal
rō dicit uirtutē cātā. nō. n. dicit in d̄ rē
eē scīalē. ḡ hꝫ ꝓducto mulis ex costa nō
fuit p rōnes scīales. Itē p rōnes se
minales attenditur reꝝ ꝑpagatō. ꝛ gnō
Sꝫ fm eductōm corꝑis de costa nō fit ꝑpa
gatō ī hūana spē. ḡ ꝓducto aiaū corꝑ
hūani ex costa nō eīt p rōnē scīalē. Itē
hꝫ ē q̄d cū mag̃r dic̄ aliq̄ fi p rōnes cāl
aliq̄ p rōnes seminales. q sit d̄ia int̄ h dui
Si tu dicas q illa fiūt p rōnes cāles q̄ fiūt
fm rōnes ī ꝯmulēs. ut ē nras illa fm rōnes
scīales/ q fiūt p eꝛigēcā. ꝛ uirtutē p̄dāꝝ in
ditaꝝ ipis cātuꝫ. Obꝫ ꝯ. hꝫ p aug̃. dicit
ēī aug̃. ī vj. sup̄ ge. ad lit. multa hūt res in
nitāls ꝑpiis. q̄d nō ī p̄mis diebꝫ cālit fc̄
ē/ et itē. cāles ille rōnes quas mūdo in
didit/ cū p̄mū cāuit. quō militante sūqui
do q̄n pōt ꝛ paulo post. In illis p̄mis re
cāls. quas mūdo p̄mitus creator īseruit
nō tm̄ posuit q de limo fōrtūᵘ erat hōīn.
Sꝫ q adm̄ ꝓducturus. ḡ rōnes cāles nō
dīnt quid inceratū. Sꝫ creatū. Itē ipā
rōnes cāles quas dicit inditas p̄mis reb
distinguit ꝯ ī ꝯmulēs rōnes. ītā in. v. sup
ge. ad lit. c. ī. vj. Qr̄ ꝛ ꝗ d̄ria sit
int̄ rōnes scīales ꝛ cāles. ꝛ uir q illa q̄
aug̃ dic̄. q̄d cū arbor ꝯtinuatur de semie ꝯ
tione ē ꝑpag̃ p rōnē scīalē. in fin̄ ꝯ. sꝫ ꝯ
sꝫ h id ē fm rōnē nāle. Itē opatō q̄ ē a cā
scīali. aut ē nālis. aut ē uoluntaria. cū ei
n sit acā ꝑ acōnis. ꝛ sit a cā cāta. necē ē
q̄d sit aīatur ab ītellectu. sꝫ nō ē ab ītellectu
ḡ aīā. ḡ oīe q fit scīalē/ fit nālē. p̄ui
ne/ cū nā sit uis ꝑpagatiua/ ꝛ ꝑpagō fiat in
duite scīe. oīe q fit nālē/ nō fit scīalē.
Ad ꝑ decꝫ ī telligēcā ē notand. q cū de hu
rōnibꝫ scīalibꝫ eꝛgius doctor aug̃. ī. ix. d̄
sup̄ ge. ad lit. ambigue loquat ꝛ ab ipō potilli
hanᵗ hoꝝ noīm usū. nō facile ī nō hꝫ uoca

ar. ḡ si fm naturam

nō

bula recte distinguere. ratio enim rationes causales, in quantum
dicat rebus fuisse insertas. modo dicit quod ad aliquid
quia in divina non fuisse creatas, possumus tamen quod est
de his vocabulis dictum assignare in hunc modum
dicitur enim causa quia est ad principium intrinsecum et extrinsecum,
quia ratio causalis, quantum est deus nobis. seminalis vero dicitur
principium intrinsecum. et ita ratio causalis se extendit ad increatas
creatas et increatas, ratio vero seminalis solum ad creaturas
creatas. quantum quod est deus nobis, non est causa. et
causalis, in quo vero ad invicem distinguuntur et similiter
sic causalis ratio accipitur quod ad principium increatum,
seminalis vero et seminalis ratio spectat ad principium creatum
aliquid differunt autem causa et ratio causalis. quia causa dicit
principium productivum. ratio vero causalis dicit regulam dirigentem
illud principium in sua operatione. similiter in hunc modum differt
seminalis et ratio seminalis, quia regula autem agentis in
creatura forma ... videtur regula vero agentis
creature forma ... et rationes causales sunt forme
exemplares sive expressiones, vero seminales sunt forme
naturales. et secundum hoc patet quod rationes causales et primordiales non sunt
differentes sola ratione. primordiales enim dicuntur
per prioritatem ... causales per respectum posterioris. et
primordiales in quantum respiciunt divinum, ut principium primum.
causales in quantum respiciunt divinum, ut finem ultimum. quia
et causales rationes. et seminales prout idem seminis
ratione vero differunt, quia enim seminis dicit, ut ex quo
terminatur dicitur ut a quo ratio seminalis attenditur. iam
dicit potentiam ut ex aliquo fiat ad similis vero
ut ab aliquo fiat aliquid similis ratio seminalis respicit
inchoationem et intrinsecam ... quam motus et
actu ad effectum productionem. similiter vero ... productivum
ad productum assimilationem et modi agendi
assuefactionem ... longo. cum magi ex
virgis fecerunt serpentes, hec fuit per rationes seminales.
cum vero serpentes sic assolent ut serpentes generantur
hec fit per rationes similes. ... et similes et seminales,
quantum possunt ... ut aliquis effectus
fiat per rationes causales aut seminales. respondendum est quod
aut sic est ... ille effectus, quod causam non habet ...
... aliquam, aut si habet. habet solam potentiam obedientie,
ut patet cum mundus fit de nichilo ... nulla est potentia
... aut est ... panes multiplicantur ex pane uno,
ubi est sola potentia obedientie. et hec fiunt per rationes causales,
quas deus reservavit in sua voluntate. quia non fiunt per
exigentiam creature, sed per exigentiam dispositionis
eterne. ... aut producitur effectus quod est in potentia ... non
solum obedientie, sed et potentie activum produci sic dicitur
fieri per rationes seminales. sicut patet cum homo generatur ex homine,
vel arbor ex arbore. ... attendendum est quod illa potentia

non ad effectus illos. aut est per principia et sufficientes, sic
est intrinseca ... aliud ... ad generationem humani corporis,
et sic dicitur ipse habere in se rationem seminalem, aut est remota
et insufficiens, sic est in pane vel in alimento ut ex
eo fiat homo. et sic minus proprie dicitur ibi esse ratio seminalis,
non enim dicitur in pane esse ratio seminalis. hominis producendi.
nisi valde large accipiatur, quia est in sic remota
dispositione. ... effectus autem producitur ad illum effectum
mediatis illis ad quam habebat ordinem immediatum aut
inmediate. si mediate tunc potest dici quod effectus ille sit per
rationem seminalem, ut patet si panis comedatur et digeratur
et convertitur in humorem. et per modum in membris convertatur
in semen, deinde in hominem. si autem immediate producatur
ad effectum, ut patet si de pane statim formetur corpus
hominis, sic nullo modo dicitur esse fieri per rationes seminales, sed per
rationes causales. ... aliquam potentiam activam ad hoc
quod inde fiet corpus ... immediatum quod in ...
fieret. sed habet in sola potentia obedientie, cum quod costa ...
corpus mulieris fuit in costa seminaliter. dicendum quod si ipse
accipiatur ratio seminalis ... accipiatur large
pro quacumque potentia activa existente in materia, sic potest dici in costa
fuisse ratio seminalis. Rursus si quaeritur utrum mulier
facta sit de costa per rationes seminales. respondendum est quod non,
quia costa talis modi productionis ... corporis
extra formandi, absque additione. sed habuit in sola potentia
obedientie. unde ... sunt rationes ad hoc inducte.
ad id quod quaeritur quod ... quod nichil novum fecit
deus ultra diem septimum. dicendum quod illud quod deficit duplex.
... et si formatio mulieris post diem septimum narratur,
non est tamen credendum quod tam longo tempore mulier formatio
processit. sed quod die sexto ... mulier producta est.
illud autem quod subditur in illo dicitur est per recapitulationem,
recapitulat enim scriptura ut addat. deficit
autem ... quod deus non dicitur facere novum. ... solum ...
quod omnia producta sunt in ratione seminali. sed quia producta
sunt in suo simili ... dicendum ...
quando erit ... per seminalem rationem et per ... ad se
quentes. quia formatio mulieris non fuit ... ad
opera sex dierum. vel si fuit, ... dicitur fuisse
quia processit potentia obedientie in costa. vel in aliqua ratione semina
lis longinqua. sed per illam mulier non sit formata. sed per
potentiam divinam ... ad id quod obicitur quod mulier est ymago
dei. quia principium omnium hominum. dicendum quod non est omnimoda
similitudo. deus enim est principium sufficiens. vir omnium vir
autem non est per se principium sufficiens ... omnium aliquod
tamen modo ... principium ... facit ad maiorem
expressionem ymaginis, ad eius expressionem ymagi
nis aliquo modo amplificandam, non solum ...
assimilationem perfectam sed et assimilatione ... ad id quod

ob. q maior erat potencia corte ad illud qm lumi ad unu. dd. q costa duplr pot csidari. aut in se. aut in qu fuit ps aiali. i se quidem ita bn distabat a formatoe corporis mulieris sicut lumi a formatoe corporis uiri. Atque uir et mulier sunt psone in qbz pot ee affinitas. et aptitudo tal' forto faciebat quodam mod uicinum pnciple ee int uiru et mulierem. q quid no potuit ee int uiru et celum ete.

Ad illud q obi q pducto mulieris de costa no fuit cont naz. dd. q duplr dr na. uno mo dr na. ordo ut q cpetit rei a sua illu origine. et sic cpetit creature ut ex ea producat omne q deus uult. opus. n. suu artificis h in se potm p (?) fere. cui ponia subiacet ei uolu. pp q dr q sps dn ferebat sup aqs. et h hanc nam deus nq cont facit. imo g(?) facit decretu q hac nam fuez. Sm hunc mod accipi simpli de costa no e fcta cont naz. Alio mo dr na cpetens uis insita rebz. sm q res nales pagunt cursus suos et motus solitos. et h mo accipi ut non cont altu de fuat cont nam. qui sup illi. te fue cont nam. qn fue ad q sile ista ta n pducit hc. tn alio mo. oio diuiso. ut pz i hoc. q ii dat aliqui uisu. et sucessiue. i paria gnone sili. reddit uita. nuq tn ce cy reducat a priuat in mortuu ad uita. si g deus sua uirtute h facit. ut alic ceco uisu restituat. et mortuo uita. tc dr facere cont naz. i. cont solitu cursu nre. et tc dr miracl'z. qn uo deus facit ad q sile n fuat n pot. et ad q n nh e ordine. cp ppa uirtute. sicut qn deus fec e hol' qn cor' moral' fcm e glosi. tuc fuat sup naz. et ii op' ppe dr mira. n miraclm. qm g in opacoibus. vi. dierz nc rez no du erat cdite. si aliq eaz creatam. io m i pductoe mulieris ex costa uiri. q ipductor aliaz rez. opabat. cont naz. uo cont. et io opa illa mira no mira cula a debebat. et p pz r p o ad ultio obm. q n fuit ppe cont naz. nec e miraclm dd spz e p o ad i q cuenit cont. q dca e mirabilia clm et miracle. et i quo differ facere ad cont naz. et dc p fornio. qlec om e. q de uch facit cont naz. tm mirabilia aliq no sit cont nam. fpz. et q dca sit. int rones pnor scales. scales. et nales. duon. prima in ba. t. p mor rones. et cales. diffunt rone. Si

duo ulta. i. rones scales et nales. duo uo ~~in fuctorcia~~ media. i. rones cales. et scales. ~~et nales~~ uno mo se hnt. sic gnale et spale. alio mo si fiat appriatio cales sunt. q puate sunt i mete diua. scales uo q sunt rebz inpte. et hic e q aug. cales rones dicit ee rones, adea. q fluit in ra et uilit. dic e quarda rones cales i mete diua reseruatas. qsda aut ee rebz istas q su sup ge. et sic pz q m illa e cuetu

ercio q q sit ro scalis sm ecenciay

7 e cstat ea ee foraz. e qo ut sit for ulis. an singlaris. qd sit for ulis. ut p phm. i. vii. de alibz ui dic q pus e al q ho. et n pducat foraz speialme for gnis. sz illa e ro scalis, pnie qua ii pucit ad ultimu cplemtu. et ro scal. no e ad a q ad for ulis. It qto ad simpliciue tanto psus. sz for qnto ulior tanto simplicior. et tanto pos. sz i pcessu ordiato q id q p e. deuenitur ad illud q postius e et ua pcedens ad gnonem forme singlaris pucit ad ipam mediate uli. sz ro scal e illa mediate qua pucit ad extrm cptu. et c. It in illis sicuts e. i ell sic e i mr. sic in illc. sic e et iuan. sz ronal' phs. q et meli als dic dcas cy hi de pso gnis. et oz q ita sit mr. q f. mis ules exeant i ee a formis magis ulibz. ut csidato logica et phi. e oio u aia. q si e in dens. puit q forme uls ~~exeant mer~~ sit illeme quibz cduit singlares i ee. sz hi sunt rones scales et c. It for pucularis dic ens i actu cpleto. q mila pot ultius fi additio. uo dic ens oio po. sz int ens oio actu et oio i po. cadit me. ens. qd pti i actu et pti i po. hi aut e for ulis. q e m e ens i actu. i. ultioris forme. e ens i po. sz pucit ab extremo in extremum nisi p med. m uo pducitur ad actu cpletu n mebz ulibz. sz rones scales sunt pne medi quibz pucit ad actu cpletu. et c. Ite hoie gnat ho. non asinus. h aut n e nisi p aliq cenca. q e int hoiez et hoiez et no int hoiez et asinu. illa aut cenc n e n i forma uniuersali. et ro q hc gnat hoiez e for ulis. sz illa e ro scalis et c. It hec ut p deductom ad

ergo incipit generatio in quo terminatur corruptio. Respondeo: si non nichil producit ex nichilo, corruptione illi nulla forma naturalis cedit in nichil. Cum igitur ex aere fit ignis, forma aeris non corrumpitur in nichil, nec terminus, quia materia non erit aliquid deserens ipsius forme. Corrumpitur ergo in aliquam formam. Illa ergo forma aut est universalis aut singularis. Si singularis, aut ergo est forma ignis aut forma alia ab igne non singularis, alia ab igne, quia in igne generato non sunt due forme singulares sed una tantum, scilicet forma ignis, sed forma aeris et forma ignis sunt una forma numero, quod est impossibile. Restat ergo, cum non possit esse forma singularis, quod sit forma universalis. Si ergo hec est terminus a quo generatio ad quod terminatur corruptio, generatio universalis incipit a forma universali. Si autem generatio incipit et generatio specialis, generatio specialis non [illegible] quod forma universalis. Contra [illegible] philosophus in libro de anima: universale aut nichil est aut posterius. Generatio specialis [illegible] prior est. Ergo generalis non potest esse forma universalis. Item universale est spatio et tempore. Sed generatio specialis respicit hanc materiam in qua fundatur determinate. Ergo generatio specialis non potest esse forma universalis. Item generatio specialis non predicatur de eo cuius est specialis; generatio non enim potest dici quod homo sit generatio, quod corporis sit embrio. Sed universale predicatur de singularibus. Ergo generatio specialis non potest esse forma universalis. Item omnis operationis terminatur ad hoc quod est esse hoc aliquid. Sed aliquid generatur dicitur formam cum materia. Universale autem dicitur formam tantum. Ergo forma universalis non est operationis principium nec est operationis terminus. Sed generatio specialis dicit operationis principium. Ergo generatio specialis non potest esse forma universalis. Item generatio specialis dicit formam universalem aut ergo formam generis aut formam speciei. Si formam generis, ergo in homine est generatio specialis, scilicet animalis. Si formam speciei, ergo humanitas est generatio specialis huius hominis. Sed iste est terminus specialis alterius, quod autem [illegible] in materia quod sit res completa in actu. Ergo anima erit forma humanitatis in materia quod non sit completa. Sed hoc est falsum et non intelligibile quod forma humanitatis sit in aliquo et illud non sit res completa. Ergo non est ponendum quod forma universalis dicatur terminus specialis. Item forma universalis dicitur primus terminus specialis. Est ergo hoc aliquid dicatur formam singularem et aliquid dicatur formam speciei et color formam generis, et qualitas sensibilis et hoc formam superioris generis et qualitas etc. et adhuc formam magis universalem et qualitas et adhuc formam universalissimam. Sed tunc [illegible] duplices [illegible] multis [illegible]. Ergo prius fuerit qualitativum quam qualitas et color quam [illegible], prius quam qualitas sensibilis et qualitas

nec sensibile prius quam qualitas et color, quod non est intelligibile. Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod est sicut differt terminus specialis et terminus actualis, et dicitur materia et illa terminus actualis differt esse forme. Est ergo cum fiat forma in materia operatione nature, quia non producit aliquid ex nichilo, dat inabilitatem. Terminus specialis est essentia forme productive, differens ab illa sicut esse completum et incompletum, sicut esse in potentia et in actu. Sed terminus autem illa forma sine potentia activa. Quod dicimus terminum specialem sit forma universalis, hoc non est ita planum. Diversi enim sunt modi dicendi secundum diversas positiones quas habent diversi de forma universali. Quidam enim dicere volunt quod cum universalia non sunt fictiones sed realiter et secundum veritatem non solum sunt in anima sed in re, et quia omne quod est in natura habet fundamentum in materia, forme universales et singulares in materia habent esse, tamen non differunt forme universalis et singularis per abstractionem anime et concretionem in materia, sed differunt per additionem unius ad alteram et per magis completum et minus completum, et est signum est quia in coordinatione generum et specierum forma speciei est completissima et generis potentissima. Forma vero generis scilicet illius est ens in potentia et fit magis in actu per differentiam superadditam. Terminus ergo specialis dicit formam sicut incompleta. Dicunt illi ad esse terminum specialem quod formam universalem sed hoc autem [illegible] non est. Magnorum enim et [illegible] esse videtur et auctoritati et rationi et sensui. Auctoritati quia ipse commentator dicit super metaphysicam in capitulo [illegible] quod forma suscipit formas singulares mediantibus formis universalibus, et rationi, et concordat quia est singulare dicit ens in actu et quoddam in potentia et ens in potentia et forma universalis quoddam modo dicit ens in actu et quoddam modo in potentia, et sensui, et [illegible] quod materia producitur ad formam completam mediantibus formis universalibus. Sensui et concordat quia sic vult philosophus in primo physicorum, prius nos [illegible] assimilat [illegible] suis et sua operatione, sed nobis innata est via ab universalibus ad minus universalia. Ergo similiter esse in natura. Si quis autem hanc positionem sustinere velit, potest declinare rationes ad oppositum ad contrarias dicendo quod loquitur de universali, sed quod habet esse abstractum in anima, et sic predicte rationes non obviant, cum hoc non possit esse quod universale forma est. Sed non quelibet forma universale est forma partis et forma totius, et universale non est forma partis, sed forma totius. Ideo non dicit esse universale, scilicet unius hominis, sed post hominem, ita autem dicunt esse formam totius. Quod quidem dicit esse totius, et hoc dicit esse in [illegible], quia totum esse completur et hanc formam considerat metaphysicus formam non partis que in generatione non habet esse sine

non dicitur opus [illegible] [illegible]

[illegible] ignitalis [illegible] forma actualis [illegible]

[illegible] aniam

[illegible]

Fauion

Fauion

producto͞m. n͞ e dicẽ ꝑpe vlem. pot tn͞ aliquo m͞o d' ulis radicatur. e illa e indifferens admixta. que possunt fi existere. sic capit ee vlis. qz pot i m͞lta. 7 sic illa po actiua q̄ e i ꝑ(que dicebat ro seialis) pt d' ulis. no ꝑpe s; q' ut sic ꝯsidat metha. s; largeu dicat q̄dã pn̄ motam q̄ 7 ꝯsidat phs. 7 h ꝑo magnorꝫ e 7 m͞ltoꝝ 7 magis eu app bat uia ꝯis n̄ i m͞lto. qz ꝯcordat roni 7 au cti. 7 sensui. Rro͞ni quidẽ qz nec e ponere formas ꝑpe ꝯgnem. 7 pdicantis unicomẽ. Sigñ e integre cognitu n̄ totu ee rei cognoscat. n̄ e cognitio. n̄ p form necẽ e aliq form eẽ q̄ ꝯplectatur totu ee. hanc dõis eẽntiam. 7 h e ulis for ut d' auicen. d' .n. q' eẽntia e. q̄ quiditas rei ulis. Silr n̄ e ꝑ m ꝯmunicatio. n̄ q̄m aliq̄. i una for tm̄ in ꝯlr assilant. q̄ de ipis si͞lr pdicat for aut i q̄ pla assilant. no pot ee n̄ for ulis q' re ee͞n lr pdicat de illis q̄ n̄ pot ee n̄ for totu ꝯplectens. for g ulis no e ad q̄m for totius. q̄ tn̄ de se nata sit ee i m͞ltis ulis e. ꝑtelat aut no padditom ulte rioris forme s; ꝑ ꝯiũctom sui c̄ materia co iũcta. m͞ appet q̄ form for m͞ sic de m e .S. 7 qz nuq̄ e for h separata a m͞ nuq̄ e for ulis sin ptr. q̄uis aut unu no sit sin altero differt tn̄ unu ab alto. q̄uis ei alte ro n̄ possit ee sin eo. differt tn̄ acceptio n̄ i separabilitas no pot ꝑ ꝯcep. ꝯiodi. Con cordat aut h po auicen. dicen. phs. qd cu dico celu dico form. s; celu dico m͞ m̄ ꝑ i o i duu supra form ulam no addit form. s; solu m͞. dic et boe. qd spẽs e totu ee in diuidui. s; for ulis q̄ e spẽs e for tota que ꝯplectitur totu ee. 7 q̄ e sufficiens ro cognos cendi. q' adee sbale. 7 h melius tactu e sup. d. iij. Cõcordat et sensui. ali' e ei ordo 7 mod' i egressu spẽꝫ a gñe. 7 i eductione forꝫ de po m͞e. n͞alis .n. dicat q' m͞ pus suscip forma clare. 7 mediate illa ugit ad form ꝯp lexiois. qz ꝯsidat illa po m͞ s; q' ꝑop atione n̄ ht in effectum pdure. methaus uo q̄ ꝯsidat forꝫ ulis siue eẽntias i quib' res singlares ht assilari. illo. 7 id i quo e pla assilato dicit ee genus gñalissi mu. id uo i quo e pfcã assimulato dic ee spẽꝫ spãlissima. 7 ꝑpea dic spẽꝫ addere ad genus. 7 h totu i ueit m͞re. dic etia

genus simplici' spẽ. 7 i plib; rep in. 7 h e q' genus i aliquo assilatur deo. mag' q̄m spẽs in aliquo eo. deus ei qz nobilissimu e. in fine totius nobilitatis. sil' ht in se om̄ p fcom. i q' ipse e sipliciss͞m'. 7 o͞io i corrup tibil' e. 7 pfcs 7 io i ꝯdã auctẽ ꝯstitus. eaui uo s; q' pot semiplene assilat deo. 7 q' ad ro͞m spplicitas 7 i corrp tibilitas magis assilat. mag' ulẽ. q' ad ro͞m actualitatis magis assilat mīn' ulẽ. Harꝫ aut duarꝫ po͞nu q̄ sit pbablior 7 mior difficile e uidẽ. tñ in ꝯi ꝯsideratione. de ren uo ad pñtẽ opõnes n̄ uidetur ꝯsidato phi 7 metha' diuisicau. nec posse bn̄ simul sibi correspondere. aut .n. diffinit albedo sicut ꝑus tactu e aliter ana pducitur. diffinitu enim p genus sun q̄ e color. 7 color p genus supius 7 sic usq; ad su͞mu gnis sui. Si na in pduc°. no fuat hunc ordinẽ. s; sic pducatur albedo sic exigit opõ ꝯiuicem clarum e m͞re luis. 7 io po ultio dra q̄ore e 7 i telligibilior e. 7 sensui uicinior. hac g uia q̄dam sustinendo ꝑpter possum' ad q̄õi ꝑpõita. q' si for ulis dicat ꝑpe. s m q' res est ordinabilis i gñe q' metha' ht ꝯsidare. ro seial' n̄ e for ulis. Si aut dicat for ulis for exñs p ee i ꝯpletu i m͞. 7 i diffõis 7 po' admixta pducdl. sic pot d' ro seial' for ulis 7 s; h pñtet ro ad oba. q' aducnq; p ra rones .n. que pbat. q' ro seialis n̄ sit for ulis loqūr de uli ꝑpe. rones uo ad ꝑpõitu adducte loqūr de for uli. v alia acceptio ne. p q' for ulis dr. que ꝫ for exñs i po sine sit for totius. siu sit for ꝑtis. 7 h p discurrendo p singla. na illud q' p o obia q' ꝑus e al' q̄ ho. no cogit q' ro seialis sit forma ulis ꝑpe dcã. na ho 7 al' 7 q̄ꝯr alia ulis for. no dr ee. n̄ p eductione aliqual' sup vn auctor dr. pn̄ q'. d' q' na in hus ꝯiu de opat. Ad i° silr q' obic. q' ulẽ e sipli cius. p; ro. ꝯm e .n. q' ulẽ e siplici. s; ei m͞a. s; q̄m ht coordinatõm ad id q' e. minus ulẽ. s. s͞m ee diffinitum. s; aut m͞a gñonis no ht coordinatõm. n̄ solu p actus. accidit q' ꝯpõm n̄ ꝑus sit alm gen' q' spẽs. spẽs nuq̄ e q̄n sit indiuiduu. Ad illd q' ꝯsideratõm phi aliqd retul i re. dd q' e. Ma .n. 7 real' e silitudo m͞t ꝑtcu 7 pau lu. 7 ita nece e pone aliq̄ fcã i quo assilant. Silr m͞t hõiez 7 asinu real' e [illegible]

Tu q̄ qd ee eo seial. dd. q' ro seial' e for m͞ na vlr ꝑpe. s; ꝑtr. no m͞ ꝯplecta. p i dispom [illegible] s; i ꝯpleta. [illegible] ad for ꝯpletã. 7 ꝑtito [illegible] for vlr. qz i detnata. s; p [illegible] ꝑpe [illegible] for ꝑtis ꝯpleta. s; [illegible] vlr s; ꝑtr [illegible] for ꝑtis [illegible] educte. [illegible] de uno ee ad ꝯ. [illegible] for ulis ꝯpletã. [illegible] seial [illegible] [illegible] ꝑ [illegible] [illegible] ꝯpletã [illegible] vlr [illegible]

Similitudo
ul' alterius
ũ dico
mixtiois. 7 medi' illa ueit ad form
pot mai' 7 mi' ulẽ. 7 mi'. s; qd pla ul' pauciora hnt assilari

et ideo similiter consideratio philosophi non est vana. Non tamen oportet
in eius causas reducere (?) ... sicut habent cognoscere
sufficiat. Secundo quod sicut se habent ad productionem esse
sic se habent ad cognitionem. Sed non omnia que sic se
habent ad productionem // Ad illud quod obicitur quod
forma perfectius dicat ens in actu completo. Dicendum quod verum
est quod id quo mediante producitur habens esse in potentia ad esse
completum est quod dat ens in actu quodam modo in
potentia. Sed hoc non est quia non est ens in potentia. Sed ideo quia habet ordina-
tionem ad hoc. Et hoc est potentia naturalis activa quam rationem habet
illis non habet. Cum sit forma partis, cuius sit quodam
modo in actu quodam modo in potentia // Ad primum quod obicitur
quod homo generat hominem non asinum. Dicendum quod hoc non est propter
formam huiusmodi (?). Sed hoc est propter virtutem datam illi naturaliter
ad producendum sibi simile. // Ad ultimum patet responsio. Con-
cedo enim quod potentia illa activa non est forma sicut nec
ignis nec aeris. Sed est indifferens ad utrumque
et ideo illa que eam potest educere. Et illa que
eam habet resolui. Et illa de potentia ... [illegible]

Consequenter queritur de secundo articulo scilicet de produc-
tione anime ipsius ... et ponuntur ... [illegible]
... alterius anime ab alia ... et est (?) ... queruntur ... [illegible]
... quod est utrum anime omnium hominum sint una sola vel
diverse // Secundo dato quod diverse, queritur utrum simul
vel successive sint in esse producte. Tercio
dato quod successive, queritur utrum quelibet sit ...

Circa primum sic proceditur et videtur quod anime omnium
hominum sint una anima numero, non diverse. Quod
quod individuat et multiplicat ad alterius multi-
plicationem et individuationem ... dependet
ab illo. Sed anima intellectiva non dependet ... [illegible]
... et possit esse ... sine illo. Ergo non
individuatur nec multiplicatur per divisionem
corporis vel multiplicationem // Item plus
assimilatur in complexione ... duorum hominum
... eiusdem corporis membra diversa, ut caro pe-
ctoris tue (?) ... caro mee. Ergo si
una anima potest esse in sufficientia diversorum membrorum
unius corporis, ita quod in illa membra diversas habeat
influentias ... dispositiones varias ... multo fortius
quod una anima possit esse perfectio duorum cor-
porum sibi similium // Item multiplicatio individu-
orum eiusdem speciei ... conservationem ... ut per-
maneat esse in pluribus, quod non potest ... in uno. Sed
anima rationalis est incorruptibilis ... patebit.
Ergo ... quod in ea non sit multiplicatio secundum numerum.
Ergo in diversis hominibus non variatur. Sed est eadem numero
// Item si anima intellectiva individuatur per corpus
... corporis. Sed anima intellectiva suscipit formam

universalem ut est universalis. Ergo si forma existens in anima non
individuatur, per rationem ... anima ... est nisi corpus
individuatum // Item ad hoc quod anima rationis
aliquid intelligat, necesse est quod ex se intelligente
et intellecto fiat unum. Sed contingit animas diversorum
hominum ... idem intelligere. Ergo contingit unum et idem
eis uniri. Sed que uni et eidem sunt eadem, inter se sunt
eadem. Ergo anime plurium hominum sunt una et eadem
numero // Item actus et officium substantie spiritualis est re-
gere et movere substantiam corporalem. Ergo si nichil est oci-
osum in universo ... substantia spiritualis que non
moveat corporalem. Sed si diverse essent substantie in diver-
sis hominibus, cum contingat eas separari a corporibus propriis,
contingeret eas aliquando a suo actu cessare et ita ociosas
esse. Quod si hoc est in deus ... deus est, plures homines
diversas animas rationales habere. Contra sic dicit
philosophus: proprius actus habet fieri in propria materia. Sed anima rationalis
est actus et entelechia corporis humani. Ergo cum diver-
sa sint corpora humana, diverse erunt anime rationales
illorum corporum perfective // Item perfectionem et perfectibile
necesse est adinvicem esse proportionalia. Ergo nec perfecti-
bile excedit perfectionem nec perfectio ipsum perfectibile
~~excedit perfectionem nec perfectio ipsum perfectibile~~. Sed
anima rationalis est perfectio corporis humani. Illa anima rationalis
que est perfectio istius corporis non est perfectio alterius corporis,
et ita impossibile est quod perficiat alterum corpus // Item ab eo-
dem est esse et esse unum sive esse distinctum. Sed unumquodque
quia habet esse a sua perfectione. Ergo distinctionem. Sed quod
homo ab homine distinguitur, ergo ... perfectio unius hominis a per-
fectione alterius. Sed perfectio hominis secundum quod homo est propria
anima rationalis, non tantum sensitiva. Ergo etc. // Item hoc
ipsum videtur per deductionem ad impossibile multipliciter, quorum
primum est quod si eadem est anima in multis hominibus, erit unus
sciens et alter ignorans, unus bonus, alter malus,
unus ... et odiat alium, sequitur quod duo contraria erunt
in eodem secundum idem ... et idem ipsum ... sibi ipsi
quod totum hoc est impossibile. Restat et ideo ex quo sequitur si una
et eadem anima esset in pluribus hominibus // Item si una
et eadem anima est in pluribus post mortem, nichil plus
habet iustus quam impius. Ergo bonum remanet ... re-
muneratum et malum impunitum. Ergo mundus est in-
ordinatus. Et deus est iniustus et stultus est qui
facit ad bonum. Ergo sicut est adeo impossibile ut non
tantum sit contra fidem. Sed et contra rationem. Impossibile est
plures homines eandem animam rationalem habere // Item
si una anima rationalis est in diversis hominibus, ergo post
mortem non est magis beatus unus quam alter. Si igitur
ad beatitudinem ... pervenitur ... per virtutem, et mul-
ti sunt qui in hac vita non habent virtutes. Ergo multi

[Left margin gloss beside lines 6–11, partly cut off at the gutter:] ... forma ... completa ... forma ... non ... complementum ... diversa ... forma ...

[Left margin gloss beside the last line:] ... anima

[Right margin gloss:] Et probatur de celo et terra

[Right margin gloss:] Contra ... de anima

[Right margin gloss:] Et probatur libro ... physicorum ... generatione ... de anima

mixta sit qui nõ puenit ad beatitudinem. Si
igitur eadem est omnium anima. nulli beatificatur. Et frustra
facta est homo. frustra factum est et totus mundus.
et sic est omino falsum et impium. Falsum est et impium unam
animam esse in pluribus. // Pro ad positionem intelligentia
est notandum. quod in hac questione multi philosophantes multa
dixerunt falsa et vana. Quidam enim philosophi crediderunt non solum eandem esse animam in omnibus homi
nibus. Sed et in omnibus aliis. crediderunt enim animam non
esse aliud quam deum. et huius positionis fuit pictagoras
et plato. sicut dicit augustinus. in. decimo. de ciuitate dei. De ciui
tate. maxime autem hoc putauerunt de anima humana
propter suam dignitatem et spiritualitatem. quod ad in
tellectum agentem. quod vero ad intellectum possibilem.
crediderunt esse idem quod yle. quia anima potest recipere
omnia. et ita denudata est a formis omnibus. hec autem
positio non est possibilis. Cum maxima sit impia. cum enim
anima sit mutabilis et defectiua et obnoxia et ma
litie susceptibilis. omino deus esse non potest. Cum item
sit forma nobilissima inter naturales formas dans actum
et complementum corpori et distincta ab aliis formis
similibus. yle esse non potest // Alii autem aliter opi
nati sunt. quod anima humana siue intellectualis
secundum quod intellectualis est. una est in omnibus hominibus. non
solum quo ad intellectum agentem. sed etiam ad intellectum
possibilem. et ratio que mouit ad hoc ponendum fuit
ipsius anime immutabilitas et incorruptibilitas. quia enim
intellectus est. a corpore non dependens propter corpus
non potest indiuiduari. cum nec sit corpus nec
uirtus in corpore. ut dicit philosophus. cum sit incorrupti
bilis non indiget multiplicari cum una manens conseruari
possit. et hoc fuit positio commentatoris. scilicet auerroys. de anima
qui et uult imponere aristoteli et tanquam erroribus suis.
Tum quia posuit mundum eternum et ita homines infinitos
iam precessisse. tum etiam quia posuit quod nulla sit substantia
spiritualis que non habeat corpus mouere. quod si diuerse
anime essent in diuersis hominibus et alie cessarent ab ac
tu motiuo cum separantur. essent etiam infinite actu
cum motus celi non habeant principium secundum philosophum // Ad
ueritatem autem obiectiones in contrarium adductas. dis
tinguit commentator tres partes in humana anima cuius
libri sunt hii. super libros de anima. Opinatur enim quod in
anima sunt tres partes intellectiue. quarum una est intellectus
recipiens. secunda autem efficiens. tertia autem factum.
et due istarum sunt eterne. scilicet agens et recipiens.
Tertia autem generabilis et corruptibilis. quam autem tertiam quam
dicit generabilem et corruptibilem. uocat intellectum pas
siuum. et ideo dicit quod nichil aliud est quam ymaginatio.
que postmodum subiungit. Intellectus passiuus est
corruptibilis. et absque hoc nichil intelligit. per intellectum autem pa
ssiuum intelligo uirtutem ymaginatiuam. Unde uult
dicere quod sicut in uisu est color et est lux et est oculus
uidens. sic in intellectu se habet. quod species ymaginatiue
sunt sicut color. intellectus agens est sicut lux. intellectus
possibilis est sicut oculus. et sicut ex concursu illorum trium effi
citur uisus. ita ex concursu horum trium efficitur
intellectus. et sicut ex diuersitate uel defectu coloris
contingit diuersitas uel defectus actus uidendi. ita
ex diuersitate existente in similitudinibus ymaginationis. uel
ymaginatiue contingit diuersitas in intellectu pluribus et
defectus actus intelligendi in eodem homine. quia
etiam intelligunt in infantibus et in phreneticis propter impedimentum dicit
corruptionem intellectum et ideo non glibus. Sed iste error est.
et per hoc que dicta sunt potest declarari in hoc.
quam ad hanc opinionem sequuntur. Quia ista autem hec opinio
tolerari. prima est heretica et secunda est uana et in
gloria. Diuidunt enim auctores et tribuunt quod non est
si omnium anima una esset hoc est tam recta non inplicat
est. n. quod anima intellectiua. ut intellectiua est
perfectio hominis secundum quod homo. Si ergo homines non sunt
si solum secundum quod alia. Sed secundum quod homines non solum
habent diuersas ymaginationes et animas sensitiuas. immo etiam
diuersos intellectus et animas rationales. Secundum. hoc est contra
le experientia. quia diuersi homines diuersas habent
et contrarias cogitationes et affectiones. quod si tantum
esset. quod hec ueniret ex diuersitate specierum existen
tium in ymaginatione. hoc nichil est. quia non solum
modo diuersificantur in hiis que intelliguntur quam ex hiis
a sensu. immo et in hiis que sunt supra omnem yma
ginationem. sicut sunt uirtutes que intelligunt scientia
eterna. non per speciem ymaginationis. sicut etiam est de
deus. quod quidam diligunt. quidam contempnunt
hanc et propterea reprehendo tanquam hereticam. et ita
dicendum est per fidem. et ueritatem. quod diuersi homines diuersas
habent animas rationales. et hec sunt rationes
probantes // Ad illud autem quod primo obicitur
contrarium. quod intellectus non dependens a corpore. et ideo
non potest indiuiduari. dicendum quod intellectus indiuidu
atur. secundum corporis indigentiam. non tamen eius
indiuiduatio est a corpore. sed a principiis principiantibus
eam. scilicet et formam suam. quas de se habet. sicut in sen
sitiua. sicut declaratum est supra. // Ad illud quod
quod anima potest perficere diuersa membra. dicendum quod est
simile. propter hoc quod omnia membra continuantur. et redu
cuntur ad unum principale membrum in corpore. in quo
quod est defluxus motus et sensus. ad alia membra
... in corporibus diuersorum hominum non
continuantur nec reducuntur ad unum membrum.

et ideo non possunt habere unam perfectionem. // Ad illud quod obicitur quod intellectus multiplicatur in multis, sic patet responsio per spiritus. Dicendum quod sicut in predictis [illegible] non est totaliter nec perpetua. Immo principaliter ideo est ad manifestationem bonitatis divine. Et ideo perpetue est in animabus quam [illegible] ut eis distribuatur gratia in diversis [illegible] et compleatur illius superne civitatis integritas et [illegible] // Ad illud quod obicitur quia anima recipit formam universalem ut est universale. Dicendum quod et si forma illa quam anima recipit sit universalis per indifferentiam ad multa singularia cognoscenda, tamen illa species que est in anima est quedam accidens singulare que qualificat et disponit ipsam animam et in diversis animabus diversificatur. Sicut et sciencia que in diversis cognoscentibus est alia et alia, quamvis sit de re unica. Et per hoc patet. Ideo ad sequens [illegible] dicitur quod ad actum intelligendi requiritur quod ex intellectu et intellecto fiat unum. Sed intelligendum quod tamen ad speciem que unitur intellectui, non quantum ad ipsum obiectum extrinsecum. Illa autem species que intellectui unitur habet comparationem ad intellectum in quo est et ad obiectum ad quod est et quod representat. Et ideo ipsius in comparatione ad obiectum habet unitatem quodammodo in diversis cognoscentibus [illegible] in comparatione ad animam in qua est diversitatem. Et potest poni exemplum de speciebus receptis in duobus speculis vel in duobus oculis.

Ad illud quod obicitur quod substantia spiritualis est movens corpus. Dicendum quod illud argumentum dupliciter deficit [illegible] non est substantia spiritualis principaliter [illegible] omnes motus [illegible] ignoraverunt philosophi [illegible] vana est [illegible] assumptio [illegible] numerus motorum per numerum mobilium [illegible] multo plures sunt angeli quam sint orbes qui moventur [illegible] adhuc [illegible] deficit et in hoc quod si anima separatur a corpore resumet tamen aliud corpus suum per resurrectionem quod philosophi ignoraverunt. Et ideo non est mirum si in hoc deficiat. Necesse est [illegible] philosophantes in aliquos errores labi nisi adiuvet lumen fidei.

[illegible] utrum omnes anime fuerint simul producte et quod sic videtur. Job xl. Ecce behemoth quem feci tecum. [illegible] Job factus est simul cum lucifero [illegible] anima Job facta est simul cum lucifero. Ergo pari ratione et anime aliorum hominum producte sunt in primordio. Item angeli simul producti sunt et corpora celestia [illegible] sed anime rationales sunt [illegible] // Item anime omnes equales sunt duratione cum angelis ex parte post. Ergo pari ratione videtur quod debeant esse equales duratione ex parte ante. Ergo omnes simul cum angelis fuerunt create. // Item [illegible] est anima propter corpus, sed corpus propter animam. Ergo ipsum corpus debet formari secundum exigentiam anime, quam anima producta secundum exigentiam corporis. [illegible] omnes anime [illegible] simul producte fuerunt. Item reperimus spiritum qui per naturam suam est omnino separatus, et spiritum qui per naturam suam semper est coniunctus. Ergo videtur quod sit reperire spiritum qui sit medius [illegible] separatus et coniunctus. Talis autem non est nisi anima humana. Ergo si anima humana de sua natura est separata, ergo videtur quod a corporibus separate debuerunt produci et simul. // Ad oppositum arguitur sic. In psalmo: qui finxit sigillatim corda eorum. Glossa exponit id est animas. Ergo anime facte sunt sigillatim et successive sicut corpora. // Item Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus: tenendum est quod anime non fuerunt simul create. // Item hoc videtur ratione. Si anime essent create [illegible] aut haberent usum rationis aut non. [illegible] et non sit dare, restat quod [illegible] usum rationis et sic vel meruerint vel demeruerint. Quorum utrumque est contra apostolum Rom. ix: cum nondum boni aut mali quicquam egissent. Item si anime fuerunt simul create, aut voluntarie venirent ad corpus aut non. Si voluerunt, est contra illa [illegible] et penalia [illegible]; si nolunt [illegible] cum sint innocentes [illegible] dum enim infligitur pena quam commisisset culpam. // Item anima quamdiu est in corpore [illegible] mole corporis gravatur [illegible] melius est ei [illegible] quam in carne [illegible] non est ordo [illegible] magis perfecto. [illegible] ordo [illegible] divine providentie creare animas simul ante et postmodum corporibus unire. Ad hoc [illegible] faciunt rationes que supra adducte sunt de anima Ade. Ubi ostenditur quod anima [illegible] // Ideo ad [illegible] modus [illegible] unus secundum extimationem aliquorum philosophorum, alius secundum [illegible] quorundam hereticorum. Tercius secundum instructionem sanctorum doctorum. // Primus modus dicit quod anime simul fuerunt create in stellis comparibus et post formatis corporibus [illegible] ad hec corpora vivificanda descenderunt per lacteum circulum et alias orbes planetarum. Et [illegible] modum [illegible] corporibus illuc restituuntur [illegible] suo loco et tempore [illegible] descenderunt [illegible] descen-

Vn pitagoras dix q addiscere n est aliud q quedam reminisci. Vn dicebat se recordari fuisse in bello troiano quo fuerat ante mille annos et se predicabat mortuum et iterum natum

obliuiscit

dunt prius congnitorum et tamen ascendunt obliuis
cuntur maiorum que in corpore habent. Hec autem po
plonis fuit et suorum sequacium. et hanc multum
nititur approbare macrobius exponens sompnium
scipionis sed certe istud potius est sompnium quam ali
quod dignum auctoritate. primum quod quia talis creata
et de celestibus et altis consimilitudinem oportet habere certi
tudinem est necesse posset hec continere ratio. nec
est qui possit dicere se talium recordari. Secun
do quia manifestum continet absurditatem. quia
dum ponit talem animarum circulationem ponit quod anima
talem animarum circulationem non sit vera corporis perfectio.
cum prius actus in propria materia habet fieri ponit etiam
quod nulla possit esse beatitudo cum illa non sit nisi
ubi est perpetuitatis certitudo. sicut ostendit augustinus
de trinitate. xiiii. Secundus modus dicendi est quod anime
humane simul fuerunt create in celo cum angelis
ut puta quia sunt eiusdem nature. et postmodum ad sug
gestionem diaboli tenebris peccauerunt. et mittuntur ut
peccati corpora sint detruse. tamquam in carcere sunt ibi
purgentur. et cum purgatae fuerint ad celestem pa
triam reuocentur. Hec autem positio est hereticorum qui dicun
tur manichei. et non solum est contra fidem catholicam. sed etiam contra
philosophiam. et contra sensibilem experientiam. contra fidem catholicam est.
cum ponat animas ante peccasse quam corporibus essent uni
te cum dicat apostolus de iacob et esau. cum nondum
quid ad bonum et mali egissent ponat etiam nullam
animam dampnari finaliter. et ita timorem dei aufert
de corde. Contra philosophiam est. dum ponit animas esse in
diuisas corpori cum propria forma in propria materia habet fieri. dum
etiam ponit quod corpus comparatur ad animam non sicut per
fectibile sed sicut carcer. quod si uerum esset homo non
esset per speciem cum ex anima et corpore non fiat unum.
Contra rationem et sensibilem experientiam est quia uidemus animam
communiter bona uelle a corpore separari. et quod dicit
apostolus. nolumus exspoliari sed supervestiri. quod
mirum esset si ad corpus naturalem aptitudinem et in
clinationem non haberet. sicut ad suum socialem non
sicut ad carcerem. Videmus etiam quod nichil nouimus
nisi ea que postquam nati sumus didicimus. quod non
esset si anime nostre a principio create fuissent et in ce
lo peccassent. multa enim alia scirent. Quod si tu
dicas quod mole corporis oppresse obliuiscuntur.
quo tunc quia processu temporis non recordantur aliquid.
Tertius modus dicendi est quod anime non simul sunt create
sed successiue producuntur in suis corporibus. et huic
consenserunt omnes catholici tractatores. et adeo cer
tum est quod non licet alicui dubitare de animabus aliorum
hominum. ab adam. nam de anima ade dubitasse

uidetur augustinus super genesim ad litteram. utrum fuit ante corpus
uel in corpore creata. de istis autem non dubitan
mo implicat quod ante corpus producte sunt duplici
ratione mouere et animas aliorum hominum. quarum
nulla reperitur in anima ade. prima est quod anime esse
uniuntur originalem culpam contrahunt et in statu
ita quod nullam habent culpam actualem. Secunda ratio
similiter. non demeruit potuit peccare nec libe
ri arbitrii usus. nec deliberatio uenit uel non uenit
a deo. talia uero non est. quia anime nostre actua peccari
gaudent sed ignorantes. nec nouimus ista quando plures
adiscimus. non enim adiscere est reminisci sicut uoluit plato
sed aristoteles. et non anime nostre hac duplici ratione non
possunt dici ante corpus producte. tum propter ignorantiam
tum propter originalem culpam. quia neutrum fuit in anima
ade quando in corpore fuit infusa. et non magis de illa
dubitauit quam de aliis probabilius tamen est esse
sicut supra ostensum fuit. quod fuit creata in corpore.
De istis autem non solum dicimus opinari probabiliter
sed et cogimur esse fideliter quod ante corpus create non
fuerunt. et hoc omnes catholici sentiunt tractatores. et
si quando inueniantur eorum auctoritates que uidentur ad contrarium
pie intelligenda est. quia uel loquuntur per aliorum opinio
nem uel si per propria loquuntur intelligendum quod anima illa
quod corpori uniatur creata est non ordine temporis ut
et sic intelligenda sunt uerba gregorii nazianzeni et uerba
damasceni. et uerba augustini. li. de anima et spiritu quod dicit
quod corporis ciuitas stabilitas prius inest anime quam
ipsa uniatur corpori. in omnibus enim istis magis notatur
ordo nature quam temporis. Concedimus igitur rationes que
dicunt quod anime non fuerunt simul create. Ad primum
quod obicitur de iob. dicendum quod ratio non dicit in creatione
sed ad similitudinem dispositionis. quia dicit conformi
in principio crearis notionis. quasi dicat. facti tecum. id est. tales.
Ad id quod obicitur quod angeli sunt simul creati. quia in corpore
dicendum quod illa non est ratio. sed quia sunt incorruptibiles
ita quod non habent inclinationem ad alicuius alterius sunt
perfectionem. anima uero cum sit perfectio corporis similiter
habet inclinationem ad corpus. et ideo quamuis incor
ruptibilis et a corpore separabilis. tamen tunc pro
duci quando facta est formatio corporis propter expressam
inclinationis ad corpus. quod non est ponere in an
gelis. qui autem hanc inclinationem negat
esse in animabus tangit sensum. Ad id quod obicitur
quod omnis anime diuino aptitudine possit esse et duo omnia
angeli. et rapte autem. dicendum quod non est simile quia
diuino existens possit esse infinita. et in finitum
in finito non manens. et non nulla substantia spiritualis cor
ruptibilis post aliam excedere. quia ad durationem

e posset. quod autem adducitur de eo quod ex parte anime est finita et ex illa parte potest esse excessus et excedit durationem angeli et durationem anime et propter hoc non anime propter hoc finiri propter eorum creationem ut perfectibilium. et quia creationem non decuit similiter esse sed successive producas propterea silicet humanos ex parte non similiter produci sed successive. Ad 5m quod obicitur quod corpus est propter animam. dicendum quod verum est. sed tamen non oportet propter hoc quod anima precedat per naturam sed solum secundum intentionem artificis. finis. non et si precedat in intentione tamen habet sequi in executione. Ad 6m quod obicitur quod debet esse simpliciter quod non sit separabilis coniunctionis. dicendum quod illa coniunctio non est contraria nec dicitur esse per naturam. considerandum quod illic coniungitur cum nunquam naturaliter deberet separari. nisi propter primam prevaricationem. et non sit incorruptibile per similem institutionem datur ei aptum corpus incorruptibile. et non possit ab eo separari absque dolore. et ideo illa secunda dicta superius non dicitur nisi respective posterius tamen dicitur quod competit esse animam manere post corpus. quia anima. quia incorruptionis excedit corruptibile durationem ex parte post ... se potest durationem ex parte ante. et hec quidem decebat esse in anima et corpore. et proportio debebat esse per finis ad perfectibile quod tamen potest esse.

Ercio quod supposito quod anime producantur successive. utrum anima rationalis sit ex traduce. et sic videtur. Gen. xlvi. omnes anime que exierunt de femore Iacob. lxvi. Si tu dicas quod anima non exiit in ... substantia rationali sed ... Item supra Gen. ii. In fortitudine nostris ... quod deus inspiravit in eam spiraculum vite. quod videtur quod totum mulier de Adam producta fuit etiam quoad animam. et quoad corpus. Item ad Eph. ii. nascuntur nascimur omnes filii ire. sed non sumus filii ire ex parte carnis sed ex parte anime. nec sumus filii ire nisi quia sumus filii Ade. quod anima nostra procedit ex anima Ade. Item hec ipsum videtur ratione. actus generandi est entis completi. et ... completum est ... potest generare tale quale ipsum est. sed anima humana inter omnes formas similes est perfectissima. Si quod ... illius habet potentiam multiplicandi se in diversis materiis. sicut una flamma in diversis candelis. multo fortius hoc videtur esse in anima rationali. Item vis generativa principaliter residet penes animam. quod si homo generat hominem. cum generatio consistat in productione similis. principaliter producet animam quam carnem. et si carnem et carnem multo fortius anima est ex traduce. Item cum magna vel maior congruentia est hominis ad hominem quam sit bruti ad brutum. et per fortiorem est vis generativa in homine. quod sit in aliquo bruto animali. si quod brutum totaliter potest producere brutum. et quoad animam et quoad corpus. non est necesse animam brutorum creari. multo fortius videtur quod anima rationalis possit traduci. et propter istum sciant. Item hoc videtur per deductionem ad inconveniens. aut enim anima rationalis est per propagationem aut per creationem. si per propagationem habetur propositum quod sit ex traduce. si per creationem cum deus causa est ... possit vel debeat immediate facere. videtur quod sicut adultero non dat gratiam quam immediate perdit ab ipso. sic et corpori per adulterium generato non debeat infundere animam. quod si infundat videtur esse respectu ... et acceptatio contra adulterum. Contra. Ysa. lvii. omnem flatum ego feci. constat quod de flatu corporali non intelligit. quod de flatu spirituali quod est anima rationalis. quod sic solus deus insufflavit in faciem Ade spiraculum vite. ita creat animam cuiuslibet hominis. Item Philosophus in xvi. de animalibus. solus intellectus intrat ab extrinseco. sed si traduceretur non intraret ab extrinseco. quod anima rationalis non est ex traduce. Item ratione videtur quod est per naturam propagabilis et per naturam corruptibilis. sed anima rationalis per philosophos et per omnes leges et sectas est incorruptibilis. quod non est per istum propagabilis. quod non est ex traduce. Item si anima est ex traduce. aut quod anima est ex carne. aut anima ex anima. ex carne esse non potest. quia ipsa est ... corpus. sicut multipliciter probat Philosophus et Augustinus. Si ex anima. aut quod ex toto aut ex parte. ex parte non. quia anima est simplex. Si ex toto. quod cum aliquis generet aliquem. cum det ei totam animam suam. desinit habere animam. et sic desinit ... vivere. quod satis est manifeste falsum. Item anima rationalis cum sit substantia per se existens. et incorruptibilis. habet materiam et formam. sicut probatum est supra. cum quod producitur aut producitur ex materia preiacente. aut simul cum ipsa producit suam materiam. si simul cum ipsa producit suam materiam. quod necesse est quod producatur ex nichilo. quod a solo deo. si producitur ex materia preiacenti. quero de illa materia. aut est corporalis. aut spiritualis. si corporalis. ex ea non potest fieri anima. si spiritualis. aut habet formam aut non. si non. quomodo potest esse in rerum natura sine forma. cum omne esse sit a forma. si habet. quod vel erit angelus vel anima. quod ex ea non potest fieri anima. Item si anima rationalis esset ex traduce. necesse oporteret esse decisionem a ... seminis. sed multa semina sunt que nunquam perveniunt ad originem embrionis. immo ... effunduntur. quod ad formam producatur. quod vel erunt anime rationales sine corporibus. vel perirent tamen nobi... quorum utrumque absurdum est dicere. et ipsum ... ad peccatum in ... est ... quod esse hoc ... est

dicendi modus. Nam quidam namque dixerunt quod animarum productio est mediante intelligentia, ut sicut corpus celeste ad productionem facit corporis humani, sic et intelligentia ad productionem anime; et hoc plures senserunt philosophi, et sensisse videtur auctor in libro de causis. Ratio autem que movit eos ad hoc ponendum fuit, quia divina unitas, quando non patiebatur ut deus immediate produceret multa, et divina immutabilitas, quando non patiebatur ut deus produceret nova. Sed hec tamquam heretica abicienda sunt et contra sententiam sacre scripture. Aug. di. i. ubi id dictum tamquam hereticum est reprobatum. Et si quis intelligat quod anima dicatur creari ab intelligentia, nisi quod aliquis illuminator sive capit mediante illa intelligentia [illegible] secundum philosophum excedit animam in claritate cognitionis. Et ideo dicunt quidam philosophi quod anima rationalis creatur in umbra intelligentie, et sensibilis in umbra rationalis. Sed hec error est, quia una deficit a perfectione alterius, non quia una producatur ab altera.

Est alius modus dicendi, quod animarum productio est per traductionem, ut anima traducatur ex anima, sicut caro ex carne, et sicut ab una candela accenduntur multe, sic ab una anima possunt multiplicari absque diminutione [illegible] multe. Et de hoc aliqui dubitaverunt catholici tractatores, et Augustinus maxime, sicut patet in libro super Genesim ad litteram et in libro Retractationum, et dicit quod non potuit percipere ad certitudinem [illegible] dubitatione fuit [illegible] ipse autem [illegible] reprehendit in libro de ecclesiasticis dogmatibus, cuius auctor magnus [illegible] anima [illegible] ex anima, aut anima [illegible] non esset [illegible] aliam animam [illegible].

Et ideo tertius modus dicendi catholicus et verus, quod anime non seminantur, sed formatis corporibus a deo creantur, et creando infunduntur et infundendo producuntur. Animarum enim creationem deus soli debuit reservare, tum propter earum dignitatem, tum propter earum immortalitatem. Propter animarum dignitatem, quia cum anima sit ymago dei et nata immediate ferri in deum et beatificari in ipso diligendo, cum ex toto corde totum suum esse immediate debuit ab ipso habere, ut ipsum ex toto corde teneretur diligere, sicut decuit et decet. Propter animarum immortalitatem, cum enim solus deus sit qui habet vitam in semetipso et vitam indeficientem, solus est qui potest producere principium vite perpetuum. Et quia res in corpore substantificata [illegible] creature sit super [illegible] transmutabilem [illegible] aliqua creatura animam rationalem producere. Et ideo eius productionem deus sibi soli debuit reservare. Consentit et rationes probantes quod anime rationales non sunt ex traduce, sed concedende.

Ad primum vero quod obicitur in contrarium de textu Genesis, dicendum quod anima ibi accipitur pro vita, et hoc dicitur egressus de femore, quia ex parte corporis. Nec valet illud quod secundo obicitur, quod non dicitur in productione anime Eve inspiravit in faciem eius etc., quia idem modus producendi esset animam Eve et animam Ade, non oportuit iterari.

Ad illud quod obicitur: omnes nascuntur nati filii ire, dicendum quod hoc est quia cum anima unitur carni infecte statim inficitur, non habet ex propria origine; non quia ipsa traducatur, sed quia traducitur caro cui unitur; quomodo autem fieri possit infra dicetur, cum agetur de originali peccato.

Ad id quod obicitur quod actus generandi est actus completi, dicendum quod non est [illegible] entis completi [illegible] ex quo patet producere; et quia anima non [illegible] talem materiam, non potest aliam similem producere, quamvis sit forma completa.

Ad id quod obicitur quod in generatione principaliter reddit parentes animam, dicendum quod et si pater respiciat animam per modum [illegible] et agentis [illegible] tamen respicit corpus tamquam illud ex quo producit, et quia divisio potest fieri a corpore, non ab anima. Hinc est quod ordinatur ad productionem corporis humani, non ad productionem anime rationalis.

Ad id quod obicitur quod brutum potest producere brutum, dicendum quod non est simile, quia anima bruti cum sit forma tantum et forma corporalis, potest de potentia materie educi. Anima vero rationalis cum sit hoc aliquid et incorporalis [illegible] educitur de [illegible] educi, et ita creari. Quod autem non possit [illegible] ostendit Augustinus super Genesim ad litteram libro x. Quia illa [illegible] non possit esse corporalis nec spiritualis.

Ad id quod obicitur de generatione per adulterium, dicendum quod [illegible] ostendit [illegible] laus divine bonitatis que [illegible] beneficium quod disposuit [illegible] propter peccata hominum non immutat [illegible] cum animam infundit, non concordat [illegible] sed concordat nature, nec est simile de [illegible] nam [illegible] quod natura est. Sed magis [illegible] ad dominum [illegible] et per hoc patet [illegible] ad obiecta [illegible] ea que dicuntur in littera.

Possit tamen aliquis dubitare de hoc quod dicit: Quod mirum de costa facta est eo miraculo quo de duobus panibus etc. Videtur enim dicere quod formatio mulieris fuit miraculosa [illegible] propter suam pluralitatem. Et quia parum pertinet ad propositum, obmittenda est ad presens. Hec solum

diuise sufficiat. qr io dem e. iusticia diuina mirculo eet factum. no qr factu sit contra solitum cursum nre uel contra naturam. Sz qr factu e uirtute diuina operante sup naturam. Si quis aut querat utrum hoc opus sup naturam fecit ministerio sibi uirtute angelica. respondet aug. sr. gen. ad lit. li. ix. Iam in genesi quale ministerium exhibuerint angeli in illa mulieris formatione quis audeat assignare certissime tamen diuini supplementum id est curuis in costis loco/ plusque qr formatione et adaptatione figurationis qr in membrorum. omia uiscera sensus omnis. et quod est quod illa creata est et homo confirmata erat. no nisi illo opere dei factum q deus no per angelos. sz per seipsum operatus e. io aut potissima qr deus ita formauit e. tamen qr modus ille formandi erat supra modum nature. tamen et ut homo intuitum sexum inmediate ad eum tenderet. et ex se tota eum diligeret. a quo se nosset inmediate esse factam. ‖ Ro aut qr ex uno homine deus omnes producere uoluit. sz in aliis generibus aliter. hoc no fecit/ sicut pot exordium et conexionem et significare ‖ Exordium uo duplex. primo exordium corporis adam. dat sic omnes anime rationales inmediate ab uno procedunt primo. sic omnia corpora humana inmediate exiuerunt ab uno. Secundo uo exordium fuit conuenientia ad alias creaturas. qr. n. homo medium tenet. inter naturam angelicam et brutalem. cum angeli singillatim a deo producti sunt. et creature brutales in duplici sexu. in masculino s. et femina. homo debuit produci medio modo. et sic facta ex uiro. ‖ Ex conexione sili duplex sumitur ro. prima t tenens speciem uel dat omnes homo diligat omnem hominem tanquam fratrem. Secunda uo respectu uxoris specialiter propter quam et relinquit homo patrem et matrem et adherebit uxori. et erunt duo in carne una. ‖ Ex significatione duplex sumitur ro. prima ex significatione allegorica. qua intelligimus xpm et ecclesiam. Secunda ex parte gratie. qua primum qui fuit principium omnium hominum intelligimus deum qui fuit principium omnium rerum.

Solent quaeri plura de primi hominis statu. ‖c. Sequitur magister de hominis productione. In hac parte agit de hominis diuisione et conseruatione. Et quia homo duplex habet mensuram conseruationis. s. in se. et in suo filio. in se perpetuam et diuturnitatem. In filio uo per filiorum generationem. io pars ista in duas habet. in prima de statu de hominis immortalitate. in secunda de filiorum procreatione. ‖ d. xx. post hoc uidendum est qualiter ‖c. Prima pars duas habet. in prima de statu uiuitate. in secunda dissoluit dubitationes. i. Solet hic queri cum primus homo ‖c. Prima pars habet duas. in prima determinat partem uitam narrat. in secunda uitam explanat. ibi. In quo statu fuit corpus hominis ante ‖c. Similiter prima pars habet duas. in prima mouet determinandam questionem de hominis immortalitate. in secunda uo mouet aliam dubitationem que habet ortum ex illa et illam determinat per opiniones diuersas. i. Sz adhuc queritur si non esset preceptum ‖c.

Ad intelligentiam huius partis in qua agitur de hominis immortalitate et statu innocentie circa consistit dubitatio. Et primo queritur de immortalitate hominis que e ex parte anime.
‖ Secundo uo queritur de ea que e ex parte corporis.
‖ Tertio uo ex parte coniuncti.
‖ Circa primum queruntur duo.
‖ Primo queritur utrum anima rationalis per naturam sit immortalis.
Secundo queritur utrum omnis anima que e de parte creature sit in corpore.

Circa primum procedit sic. et ostendit quod anima rationalis non sit naturaliter immortalis. ex auctoritate apostoli ad Thym. vlt. qui solus habet immortalitatem. io deo soli immortalitas non conuenit alicui creature. Si tu dicas hoc est uerum. qr soli deo conuenit per naturam. anime hominis uo non conuenit per naturam sz per gratiam. contra. gratia non repugnat nature. nec naturam uariat. sz potius conseruat. Si ergo mortalis est omni creature per naturam. immortalitas non conuenit ei, nisi creature per te e per gratiam. ergo nec anime ‖ Item dicit. omne quod in ad diuisione incepit in diuisionem tendit. Sz anima rationalis a diuisione incepit cum sit creata. ut ostensum fuit supra ergo tendit in diuisionem. ergo non est immortalis. Si tu dicas quod tendit quantum est de se. sz tenetur et sustentatur manu conditoris. contra hoc e quod aug. dicit de ci. dei. sic res quas condidit amministrat, ut eas agere proprios motus sinat. io deus. Si ergo de se ad corruptionem tendit diuine manus potentia non obstat obsistit. ‖ Item auctoritate philosophi corrumpitur quod intus corrupto. sz intellectus in tali in accidente ad corruptionem anime rationalis. ergo anima rationalis non est immortalis ‖ Item sz ipsum ulterius ratione. anima patitur in corpore per naturam sic e planum e. sz passio magis et magis facta abicit a substantia, ut aqua calefacta aliqua alteratione sic et aliqua corruptione per quam aliquando corruptione. et omnis talis substantia e corruptibilis ‖ Item anima rationalis condolet cum patitur et magis se compatitur. ergo corpore moriente commoriatur ‖ Item substantia e in corpore et corpori corrispondens illi substantie. qr nunquam substantia priuatur propria operatione. ergo si destruitur et leditur operatio destruitur et leditur substantia. sz ad lesionem corporis leditur et impedit actus substantie rationalis ergo et ipsa

Vita intellectus corporis accidit sic perimi

ligere. Quod vero quod ledatur in ipsa sua. quod in ipsa sua est
corruptibile et mortale. Ad oppositum sunt innumerabiles
auctoritates et philosophorum et sanctorum. et ideo ostendam rationibus.
ut autem sufficienter animae ostendatur immortali-
tas. attendendum est quod anima habet considerari in ordine. habet
considerari sive in ordine. scilicet universe cause. vel
secundum divine iustitie. vel secundum finis qui competit ipsi. vel
etiam in se quantum ad esse. quantum ad actum et quantum ad obiectum.
et sic sex modis considerari habet. Prima consideratio est
secundum ordinem quem habet sive causam universalis cuius
hanc considerationem ostenditur eius immortalitas ex duplici
ratione. Prima est haec. In ordine causarum primum
universitatis primus. sicut philosophorum intentio et idem vult
magister, quod de complemento universi ultima forma sicut
et patet in … si ergo hoc non est incorruptibile, ergo ultima forma.
Sed haec est anima rationalis. ergo et cetera. Item alia ratio ad
idem. ad hoc quod universum sit completum. necesse est exspi-
rare dicat causas per perfectam combinationem. Sed contin-
git reperire in multis formas habentes magnitudinem
existentes in corporalibus. ut corpus celeste contingit
reperire formam in corporalibus. quae non est magnitudo nec con-
sequens magnitudinem. ergo contingit reperire substantiam
mediam in incorporalibus quae non sit magnitudo sed consequen-
tia magnitudinis. Sed haec est anima rationalis. ex parte ergo
ordinis universitatis colligitur animam esse immortalem.
Ex parte consideratione scilicet ex ordine divine iustitie ostenditur sic.
nullum bonum est irremuneratum. et nullum malum
est impunitum. apud eum qui iuste iudicat. sed
multa bona remanent irremunerata et multa mala
impunita in presenti vita. ergo oportet esse vitam
aliam quam hanc. Sed hoc non esset nisi anima remaneret
post corpus. ergo et cetera. Si tu dicas quod hoc non
cogit. quia sicut suscitatur corpus ita posset
anima suscitari. tale non est conveniens substantia. et
enim anima ex nichilo sit creata. si corrumperetur in nihilum
tenderet. ergo non suscitaretur. sed alia anima de
novo crearetur. Item ad divinam iustitiam spec-
tat. quod nichil bonum et iuste fiat quod vergat in malum
exitum. Sed secundum moralem philosophiam et legem divinam
et secundum omnes sectas philosophorum homo debet pati mortem
quam recedere a veritate vite et a veritate iustitie.
Sed si omnino perimitur anima perimitur omnino iustitia
quae est in ipsa. ergo talis mortis perpessio quae iusta est.
quam laudat omnis ratio recta. malum haberet simpliciter exi-
tum. quod est contra divinam iustitiam. colligitur ergo ex ordine iustitie
animam immortalem esse. Ex tertia consideratione. scilicet ex
ordine ipsius anime ad proprium finem. ostenditur sic. remo-
to ultimo fine quae est principalis motivum omnes alii
fines cassi sunt et vani. Sed finis ultimus

omnis operationis rationalis est beatitudo perpetua. ergo si illam
non est consecuta quem facit anima facit frustra.
ergo hoc est inconveniens. necesse est illum finem ponere. Sed bea-
titudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus.
vel autem non est sine immortalitate. ergo anima ra-
tionalis est apta nata ad incorruptionem et immortalitatem.
Item omnis anima rationalis naturaliter appetit beatitudi-
nem. sed nichil est otiosum in natura. ergo omnis anima
rationalis nata est ad beatitudinem pervenire. quod autem
beatitudo in perpetuum securitatis et perpetua securitas
immortalitatis. quia non mors potest accidere. necesse est talem.
colligitur ergo ex ordine ipsius anime ad suum finem
ipsam habere immortalitatem. Et haec triplex consideratio
sumpta est per triplicem ordinem ipsius anime. scilicet ad finem
proprium. ad divinum iudicium. ad totum universum.
Ex quarta consideratione scilicet ipsius anime quantum ad ipsam vir-
tutem arguitur sic. nulla virtus materialis et corporalis ma-
teria est super se reflecti. sed per se maxime est. anima
secundum actum proprium nata est super se reflecti cognoscens
et amando. ergo virtus anime rationalis non est materia
et corporalis. ergo est simplex et immaterialis. sed si virtus
incorruptibilis et illa. ergo et cetera. Item omnis virtus
quae per recessum et permixtionem est corporis certi-
ficatur et potentior efficitur est incorruptibilis
per naturam. anima rationalis est huius. sicut patet quia tanto ma-
gis relevatur spiritus et homo intentior est tanto magis
ficitur homo excitior … anime rationalis est talis.
et sic ex sua virtute colligitur animam rationalis esse immortalem.
Quinta consideratio. scilicet quantum ad operationem. arguitur sic.
illud spirituale quod est … conditione pendentis ex corpore
… pendet ex corpore. et anima rationalis operationem
talem habet secundum quam non pendet ex corpore. scilicet in intelli-
gere. quia nullum organum … ergo …
non pendet ex corpore. Sed ipsa de se corruptibilis non
est nisi a … habet. ergo de se est immortalis. …
corpus. Item cum sit corpus operationem …
et senescat in tempore. Sed anime rationalis operatio non senes-
cit nec antiquatur in tempore immo iuvenescat quia
in antiquis est sapientia. et in multo tempore prudentia.
ex parte ergo operationis colligere possumus animam
rationalem esse immortalem. Ex sexta consideratione
scilicet per comparationem ad obiectum anima rationalis immortalis
esse sic. necesse est proportionem esse cognoscentis ad
cognitum sive in potentia ad obiectum. Sed anima rationalis na-
ta est cognoscere et intelligere veritatem. veritas autem
est incorruptibilis. sicut probat Augustinus in Soliloquiis …
sit talis nisi quod ipsa negando veritatem …
ponatur. ergo anima rationalis cum sit veritati proportionalis
immortalis. Haec autem ratio non solum concludit animam

immortalis per unitatem intellectualem suam concedit. Sed per unitatem suam iustitie, de qua Sap. 1: iustitia est perpetua et immortalis, et per hoc anima que est iustitie capax. Item originaliter corpus leditur ab eo in proportione singulari excellentis magis quam delectatione in medio quam in extremo. Sed anima rationalis intelligens maiora et maxima non propter hoc pejus intelligit minora, et magis delectatur in cognitione summe lucis et perpetue sapientie dei, quam in cognitione alicuius creature corporalis. Ergo ab obiectis colligit anima rationalis esse immortalis. Si ergo substantia cognoscitur per virtutem et virtus per operationem, et operatio per obiectum, talem hanc triplicem considerationem ipsius anime ostendentem sit ipsam esse immortalem: omnis anime consideratio sive intrinseca sive in ordine ad aliud astruit animam immortalem. Ideo ad primam dicendum quod anima vero immortalis est, propter quod dicit Fides catholica, cui concordat philosophia et omnis vera scientia. Habet autem cognitionem immortalitatis anime vero multiplici possumus via ardua et manu ducti. Potissimus tamen modus inveniendi in tali cognitione est ex consideratione finis, et hunc modum precipue approbat Augustinus in XII de Trinitate et in libro de civitate dei, et non immerito, quia finis imponit necessitatem hiis que sunt ad finem. Hoc ergo quod supponendum est tamquam verum et certum, quod anima rationalis facta sit ad participandam summam beatitudinem. Hoc enim adeo certum est et exclamat omnis appetitus illud, quod nullus de eo dubitat, ut dicit Boethius. Hoc est solo substantia, etiam certissimum enim est nobis quod omnes volumus esse beati. Sed ergo beatus esse non potest qui non habet perpetuitatem, quia hoc ipso iam habet unde timeat et unde dolere et non vere mens exultat. Necesse est ergo, quod si anima facta est capax beatitudinis, ipsa sit per naturam immortalis. Et sic collige immortalitatem ex parte cause finalis, et illud quod ex parte cause formalis, quia enim facta est ad participandam beatitudinem que consistit in summo solo bono, facta est capax dei, et ita ad ipsius ymaginem et similitudinem. Et si est ymago, que expresse ei assimilatur, quod non esset si mortalis, et non clauderetur cum deus sua sit ymago divina per mortis tunc eliqueretur. Et hoc ex parte materie quia in ipsam que est maximum fortitudinis dignitatis est, ut ipsam animam reddat dei ymaginem insignitam, quam est conditio nobilis similitudinis que huic forme unitur et tanto appetitu ei coniungitur et tanta eius appetitus impatiens moratur et nullatenus queat anima forma appetitum operationem colligatam fugitur ad invicem, et quod cum quando ratione invictum est dissolui velle non est dei esse. Et sic qui fuit anime actor est conditivus anime conservator. Et sic patet ideo immortalitas anime ex quadruplici genere cause. Quinque prima sumuntur ex fine et ille sunt rationes ostendentes non solum quod est immortalis, sed

immortale quid est. Rationes vero superius inducte ostendunt quod anima est immortalis, et omnes concludunt et ideo concedende sunt. Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium de apostolo, dicendum quod apostolus dicit solum deum habere immortalitatem quia solus est qui potest summe se separare perpetuare sine alterius inuamine. Anima autem et si sit per suam originem ydonea ad immortalitatem, non tamen potest sufficienter se continuare in esse nisi conservet a summo auctore, et illa conservatio est a gratuita dei bonitate, nec repugnat naturae ipsius anime quantum ad principia ex quibus constituitur. Sed potius conservat illorum principiorum appetitum. Ad secundum quod obicitur de dampno quod incidit in visionem, dicendum quod carentia illa non est per aliquem appetitum virtutis, sed potius per defectum voluntatis, qua cecitas est extrinseca. Hunc autem defectum summa veritas et potestas sua presentia et manutenentia excludit et cetera. Et quia sic presens est anime rationali quod fecit, ut eam nunquam deserit, quam sit intima per propriam presentiam et essentiam, ideo anima rationalis nunquam potest corrumpi, non valet ista ratio quod obicitur de libro Augustini. Augustinus enim intelligit de motibus qui sunt anime, et propter quod non dicit omnino perire anime esse, non propter quod dicit defectum, et sic intelligendum est et cetera, quia gratia illius perficit et ei non repugnat. Et hoc melius explicatum est in libro I de VIII. Ad tertium quod obicitur de philosopho, quod intellectus corrumpitur et cetera, dicendum quod primo ibi verbum per propositum dicit habet intellectum non natum, eandem est quod philosophus voluit dicere intellectum esse corruptibilem. Cum postea probat ipsum impassibilem et incorruptibilem esse et immortalem esse, sicut in tertio de anima expresse patet. Sed vult dicere quod operatio intellectus qua habet in corpore impeditur per aliquam lesionem factam in organo ymaginationis vel alicuius virtutis sensibilis, et hoc ad hoc verum dixit sicut prius et est manifestum sensui. Ad quartum quod obicitur quod anima patitur, dicendum potest duplex: primo modo quod passio eius non est per propriam lesionem sed per compassionem corporis lesi, et hec non ponit aliquid de substantia eius abicere sed de substantia cui habet uniri. Aliter potest dici quod ipsa anima non solum in corpore sed etiam ex corpore habet pati. Non tamen sequitur quod habeat corrumpi, non enim est illa corruptio per partis ademptionem, sed per quietis et pacis continuam impeditionem. Hoc autem inquisito planius determinatum est cum agitur de penis animarum damnatarum. Ad quintum quod obicitur quod anima corrumpitur cum dolet, dicendum quod nulla compassio non est nisi salva coniunctione anime et corporis, et quando mors separat illam coniunctionem, ideo non omnes compassione mortis covenit; quia illam ratio non tenet, nisi manente causa, propter illa consequentia non tenet. Si anima maxime compatitur corpori, maxime patientibus commoriatur morienti. Anima enim sit capax le-

Fol. p. d. quod apostolus immortalitatem ubi necessario solo deo.

Quo l. d. quod duplex dicitur ... aliud ... rationalis ...

Ad ... dicitur in ... habet ... non ... fine ...

vel ... quod passio ... compatitur

... ordo ... non est coniunctio ... corruptibile ... moritur ...
... aut ... potentia moriendi / aut ... moriendi ... mortalitas est
... quod ... aut moriendi ... duplex autem
... remota ... sic ... immortalis ... habet
... potentia ... aut ... potentia ... dispositionem
... immortalis ... corruptibile quod nullo modo corrumpi ... corrupti
... non ... vel ... naturam ... totaliter
... nobilissimam ita quod non habet appetitum ... ad aliquid aliud
non habet ... dependet ... ab habere ... quod ... remota
... potest ... potuit ... creare
... remota ... non ... incorruptibile ...
... disposita ideo anima rationalis ... immortalis et incorruptibilis ...
corrupti ... modo ... aut quod habet ... vel ...
... actum ut ... elementum ... contrariis ...
... ab eo quod ... ex ... ut anima sensibilis
... aut quod resultat ex compositis ... ut forma
aut quod habet ... immutabile, ut lux ... anima rationalis ...

... contra ... spiritualis ... dependet a compositione ... intellectiva ... organo corporeo ...
... resultat ex compositis ... habet ... immutabile
... in nullo ... corrumpitur.

ticie est capax et doloris. Sed anima sit capax vi-
te, nullo modo est susceptibilis mortis. Ad i
quod obicitur quod operatio anime ledatur vel impeditur, dicendum
quod hoc est per accidens solum, quia anima magna in-
clinatione inclinatur ad corpus et eius suas
operationes quiescunt et virtutes sensitive ipsi vir-
tuti intellective immediate subministrant.
Unde est completis organis corporis et expeditis vi-
ribus sensitivis, operatio intellectus quamdiu est in
corpore habet impeditum ipso intellectu nullatenus leso,
quod ex hoc patet quia statim cum a corpore separatur habet suum
usum completum. Et hec sufficiant quantum ad
propositum.

Deinde queritur utrum omnis anima, ut puta brutalis
non solum rationalis, ex prima conditione fuit
immortalis. Et quod sic videtur. Ecclesiastici iii. Unus est in-
teritus hominis et iumentorum. Sed homines et si interirent
quantum ad corpora non interirent quantum ad animas, ergo pari ratio-
ne nec bruta animalia. Item Sapientie i. Deus
mortem non fecit nec delectatur in perditione vivo-
rum. Ergo mors non est introducta nisi per peccatum,
sed illa non peccaverunt, ergo nec morientur ipsa nec
morietur anima brutalis, sed hoc non esset nisi anime bru-
torum essent immortales. Ergo et cetera. Item hec videtur
probatio quod anima patet sit immortalis, probatur
quod omnis anima est immortalis per hypothesim, quia non
est maior ratio de una quam de alia loquendo de
animabus rationabilibus, ergo pari ratione loquendo de animabus
sensibilibus. Si una anima sensibilis est immortalis, ergo
et omnis. Sed anima sensibilis humana est immor-
talis, quia non magis est rationalis sui sensibilis. Ergo cum
in hac convenit homo cum brutis, anima sensibilis brutorum
aliorum per naturam est immortalis. Item omnis anima quia cor-
pus habet a nobilitate sua excellit omne corpus
sed vult augmentum, ergo magis accedit ad si-
militudinem. Sed aliqua corpora per naturam sunt immortalia
sicut corpora celestia, ergo multo fortius anime bru-
torum aliorum. Item sicut ... unus et opus non
senescat in tempore non corrumpitur in tempore. Sed anima
sensibilis est huiusmodi, quia sicut dicit philosophus: Si senex acci-
peret oculum iuvenis, ita videret sicut iuvenis.
Ergo et cetera. Item quia homo peccavit, deus est dignus re-
munerare, et ideo necesse est ponere animam eius immortalem
ut remuneretur post mortem. Ergo pari ratione cum
bruta animalia serviant homini et per hoc deo in homine ser-
viunt, quod ipsa debeant remunerari. Contra
nulla forma est separabilis a corpore nisi que habet opera-
tionem propriam preter corpus. Sed nulla species brutalis est
huiusmodi. Ergo et cetera. Maior manifesta est. Minor quia philosophus dicit de anima

Sup(er) ... ad litt(eram) ... musice

Et philosophus de anima

Phil(osophus) de anima

tur. Et quia nulla est ita que omni careat operatione
cum nulla sit otiosa. Prima manifesta est ad sensum.
Item omnia bruta animalia facta sunt propter usum hominis. Sed in
homine est ... eius et quiescitur eius dum
ea occidit. Ergo facta sunt ad hoc ut non tamen serviant
homini ... Sed et post mortem. Sed hoc non esset
nisi anime eorum essent immortales. Ergo et cetera. Item anima
... corpore immortale, quod est ex illa
parte. Ergo si anime brutorum essent immortales, haberent
corpora immortalia. Sed constat quod bruta non peccave-
runt. Ergo deberent adhuc esse immortalia. Quod et
hoc constat esse falsum ... Item si anime
brutorum essent immortales, ergo deberent omnia corpora
brutorum resurgere sicut et corpora hominum. Sed si hoc esset
in ... quod omnia essent intra, cum innumerabilis bestiarum
multitudo et aliarum continue succedit. Ergo
... est dicere brutorum animas esse immortales.
Ad primum intelligendum notandum est quod aliqui dicere vo-
luerunt brutorum animas esse immortales, propter quod
... anime sunt que vivificant corpora bruta
et corpora hominum, cum multo peccatorum suorum ...
ad corpus ... puniantur, et hoc ... que
... et hereticorum fuit, sicut dicit ... tamquam
ea ... abicienda est ista positio tamquam ...
et derogans dignitati creature rationalis ...
... homines et bestias esse ... ii. ...
quod sui inventores et defensores sunt homines
bestiales, dum animas suas vel bestiarum fuisse
vel futuras esse finxerunt. Et alii qui dicere voluerunt
quod anime brutorum non fuerint adeo immortales sicut anime
rationales, ut possint post corpus vivere, sed sunt
corruptibiles sicut alie forme ...
... natura sua ...
... impedimentum sue durationis ...
... quo non possint ... Hoc autem impedimentum
durationis introductum esse dicunt in corpore brutorum
propter peccatum hominis ...
... brutum ... multo ...
... quod ad eius obsequium facta sunt ...
obnoxia ... facile obviat ei ...
... ad litteram libro iii, quod si homo non peccasset
non essent animalia venenata et rapina ...
sua vita servanda, alia interficerent alia ...
pugnaret ... dicit ...
... cum nulla
ei ... nec peccatum suum ...
... repugnat ...
alia ... multiplicata essent super terram ab ...
mundi usque in finem, singula essent mortua ...

si tu dicas quod non erunt multiplicati si homo non peccasset. quod contra: primum est quod dicitur eis Genesis 1: Crescite et multiplicamini et replete aquas. quod si tamen est possibile: cum non intelligendum est quod tamen esse alius alibi. numquam propter culpam hominis fuit fecunditas, et quae omnia si ingenita sint. propterea ista tamen quod ingenerans respondendum est. Et ideo dicendum est secundo modo, quod nulla alia anima nisi rationalis finem est. et ideo huius apparet. si aspiciantur ad finem. propterea quod creaturae factae sunt circa finem in mobilibus perpetuitatis, vel corruptibilitatis secundum eam congruentiam, tamen omnes creaturae factae sunt propter deum, vel mundus propter hominem ipsum. non propter semetipsum operatus est deus, sola est anima rationalis facta est ad fruendum deo. et ut beatificetur in ipso, quae sola est ad ymaginem. aliae vero creaturae quae solum tenent rationem vestigii, factae sunt vel ad manifestationem divinae bonitatis, vel ad obsequium creaturae rationalis. Manifestatio autem divinae eternitatis et bonitatis debet in productione universi, quod est quasi exemplatum complete repraesentans illud exemplar. et propter repraesentationem completam complementum debet habere et perpetuam durationem. universum autem duplicem habet esse. videlicet decurrens et permanens. et decurrens non potest esse perpetuum, quia necesse est quod aliquando sit quietum, esse vero permanens est perpetuum. ille autem partes quae respiciunt universum quantum ad esse permanens, sicut sunt corpora caelorum et elementorum, perpetuitatem habent. illae vero quae respiciunt quantum ad esse decurrens, ut potest quae consistunt in generatione et corruptione. qualia sunt mineralia, plantae et alia bruta tantum debent habere esse perpetuum. secundum continuatum, quae quasi quodam circuitu sunt quaedam et renovatae per mortem et vivificationem decorant universum. et sic patet quod bruta alia quam ad decorem et ad eam consequentia sunt per naturam. Item factum est ad repraesentandum divinam potentiam et sapientiam. et hoc non supra(?) tale a fine principali. Est et alia ratio supra principium non principale. scilicet creaturae in quibus est sola ratio vestigii, factae sunt propter creaturam rationalem scilicet hominem. quaedam enim factae sunt propter hominem secundum omnem statum, sive viae sive patriae, quaedam solum secundum statum viae. cum status patriae sit perpetuus, debet esse perpetua. et talia sunt quae integrant hominis habitaculum, sicut caelum et terra et elementa. illa vero quae facta sunt propter hominem secundum statum viae, cum ille status sit transitorius et habet finem, debet esse corruptibilia. talia autem sunt alia bruta, quae facta sunt ad supplendam corporis indigentiam secundum eum statum in quo indiget cibo et alimoniis. et sic concedendae sunt rationes ostendentes animas brutales esse mortales ex sua propria conditione. ad primum ergo quod primo

obicitur de Ecclesiaste quod unus est interitus etc. dicendum quod loquitur quantum ad exteriorem incolumitatem(?) et prosperitatem sub quibus iugiter(?). quis novit si spiritus filiorum Adae ascendat sursum, quasi dicat: non novit homo qui ambulat secundum intellectum carnalem, quia ea sola considerat quae exterius apparent. homo autem sapiens novit quid accidit, quod ipse Ecclesiastes in fine dicit, scito quod pro omnibus errato adducet te deus in iudicium.

ad illud quod obicitur de libro Sapientiae. dicendum quod loquitur vel de morte damnationis aeternae, vel de morte temporali in eo quod mors est poena. tale autem est solum animal rationis capax, quod sicut solum natum est esse beatum, solum natum est esse miserum, sicut sic solum natum est promereri, solum natum est puniri, quia soli ipsi est data est vis discretiva inter bonum et malum. propterea et si bestia doleat cum occiditur vel leditur, non tamen punitur. non enim est capax miseriae. solus enim ille est miser qui vel scit se esse miserum vel scire debet, cum malum habet.

ad illud quod obicitur quod anima sensibilis hominis est immortalis. dicendum quod non est simile. sensibile enim in homine nominat potentiam scilicet animae rationalis, sicut patebit, sensibile vero in brutis nominat formam substantificam in materia transmutabili, et quae pendet ex illa, quia tunc ad esse corrumpitur illa corrupta.

ad illud quod obicitur quod anima sensibilis est nobilior omni corpore. dicendum quod maior nobilitas vel minor non facit ad maiorem durationem creaturae. magis enim nobilis est secundum statum naturae lapsae homo quam sit lapis, tamen lapis plus durat quam iste. Sed si fiat per naturam corporis caelestis, et hanc habet anima sensibilis propter hoc quod fundatur et pendet ex corpore composito ex contrariis, supra quod contemperatum sublimata est natura caelestis.

ad illud quod obicitur quod anima sensibilis non senescit, dicendum est quod verum est quantum est per se. senescit tamen ratione eius in quo radicatur, scilicet ratione corporis. ratione cuius et habet corrumpi. et hoc ex conditione sua primaria.

ad illud quod obicitur quod bruta fuerunt hominibus. dicendum quod est servitium remunerabile non est. non enim illud quod est laudabile, sola autem procedit a ratione et deliberatione, in qua consistit arbitrii libertas et in quo cadit laus et vituperium. et ideo quamvis obsequium sit magnum et utile, non est dignum remuneratione, nisi factum fuisset ex arbitrii libertate. ideo non decet remunerari animas brutorum. et sic patet.

Consequenter quaeritur quantum ad primum articulum de immortalitate animae ex parte corporis. et circa hoc quaeruntur duo.

Primo quaeritur utrum anima in praesenti possit corpore absolvi.

Secundo quaeritur utrum ipsa in praesenti possit perpetuam vitam vivere ... perpetuam.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod [...] non possit, cum ... perpetuum

tali ratione. Adam in statu innocentie habebat corpus mor-
tale. Magister dicit et Augustinus in littera quod corruptibile. Contra,
corruptibile dicitur quod corrumpitur, sicut vult philosophus, quia
vel non est generabile vel generatur quod corrumpitur. Ergo corpus
Ade corruptum fuisset, etiam si in statu innocentie perman-
sisset. Item contrarietas est causa pugne, et pugna in
contrariis est causa dissolutionis. Sed in illo sta-
tu in quo potest esse contrarietas potest esse dissolutio. Sed corpus
Ade et in statu innocentie ex contrariis habebat compositionem;
ergo in statu illo manente potuit habere dissolutionem.
Item cuius statui competit restauratio competit de-
perditio. Sed corpori Ade in statu innocentie competebat
restauratio per sumptionem ciborum. Ergo et eidem corpori in
statu innocentie competit deperditio. Sed et in eo deper-
ditio est et consumptio, et in quorum ponitur consumptio
ponitur et corruptio. Ergo corpus Ade in statu innocentie
persistens dissolvi potuit et corrumpi nulla culpa
interveniente. Item constans est quod Adam non
poterat vivere nisi comederet, cum haberet corpus animale. Sed
poterat non comedere. Ergo poterat absque omni peccato cor-
pus deficere. Et si tu dicas quod peccaret in non comede-
re, quia tenebatur comedere, hoc non; si tenebatur come-
dere in illa hora, aut Adam esuriret aut non. Si
esuriret, ergo pateretur antequam peccaret. Si non esuriret,
ergo non indigeret, cum in bona dispositione corporis necessita-
tis cibum appetat. Ergo non tenetur tunc comedere,
nec alias, ergo numquam. Item si Adam stetisset, aliquis
de filiis suis potuit peccare. Ponatur ergo quod peccavit.
Sed possibile est unum iustum a peccatore insidiante interfi-
ci absque sua culpa, sicut Abel interfectus est a Cayn.
Ergo possibile erat Adam saltem dormientem ab eo iugu-
lari et iugulatum interire nulla culpa sua inter-
veniente. Item impassibilitas est dos corporum
glorificatorum. Sed corpus Ade in statu innocentie glo-
rificatum non erat. Ergo in statu illo persistens im-
passibilitatem non habebat. Ergo persistendo in statu
illo mori et non mori poterat. Ergo corpus Ade erat
dissolubile anima non peccante. Sed contra est quod di-
citur: Si homo in paradiso innocens viveret, numquam
eum ureret ignis, nec aqua mergeret, nec absentia aeris suffo-
caret, nec omnia que nocent mortalibus impedirent. Ergo
videtur quod ipso permanente in statu innocentie corpus eius non erat
resolubile. Item mors est pena peccati. Sed omnis
pena est ordinata. Pena autem non ordinatur nisi
per culpam. Nulli ergo potest inesse pena vel mors nisi
culpabili; non est plus in eo culpa. Ergo anima non peccante
impossibile fuit dissolvi corpus Ade. Item ad hoc quod
debite constituatur aliquod compositum, necesse est materiam
et formam proportionari ad invicem. Sed ergo anima, ut forma et

perfectio, unita est corpori, ipsa incorruptibilis erat, corpus non resolvi
corrumpi nec aliquam corruptionem per se incideret ex parte corporis,
sed corruptio que postea accidit ex parte anime non est simpliciter.
Ergo impossibile fuit corpus Ade resolvi et pati nisi
culpa fuisset precedente. Item status innocentie
medius erat inter statum glorie et statum miserie.
Sed dissolutio corporis omnino opponitur statui glorie.
Cum ergo statui glorie non opponeretur dictus status inno-
centie, Adam in statu innocentie persistente corpus eius non
fuit resolubile. Item omnis passio est ab aliquo
repugnante vel dominante. Sed Adam in statu innocen-
tie existente, ut omnia concordarent ei, ut vult Bernardus,
ergo nichil posset corpus eius ledere nec aliquas passiones
inferre. Ergo corpus eius non erat passibile nec dissolubile.
Item impossibile est stante fortitudine alicuius ipsum corrumpi.
Sed fortitudo omnis consistit in subiectione debita et perfecta
alicuius causati, tam corporis suo quam brutis. Ergo spiritu
rationali stante in puritate innocentie et obedientie,
impossibile fuit corpus ab eius unione recedere. Sed anima
appetit unionem corporis. Ergo impossibile fuit corpus in illo sta-
tu dissolvi. Responsio: ad predictorum intelligentiam dico
quod quemadmodum verbum phisicum est duplex, aliquid di-
citur immortale quia ad verbum potest denotare, et dicitur
immortale ubi actus moriendi vel ratione potentie.
Et locutio procedens, utrum corpus hominis esset dissolu-
bile sive posset dissolvi ipso non peccante, distin-
guendum dico: ille ablativus absolute potest de-
terminare hoc verbum posse ~~dissolvi ipso non peccante~~
vel hoc verbum dissolvi. Si hoc verbum posse determinet,
veritatem habet locutio, et est sensus quod Adam dum
existeret in statu innocentie posse habebat ut cor-
pus eius dissolveretur. Si autem ablativus ille refertur
ad actum qui est dissolvi, sic locutio falsa est, sensus
quod Adam posset dissolvi in statu innocentie
~~ita quod sit~~ ita quod simul esset innocens et morti sub-
iacens corruptionis pena, et hoc est impossibile providente ordine
divine iustitie, que nullam inordinationem in universo sus-
tinet. Sed ergo pena coordinata est in peccato
culpe, et corporis dissolutio non potest esse pena
et innocentia non esse pena in eodem vel simul et
contra ordinem divine iustitie. Quod corpus hominis dissolve-
tur in statu innocentie, et hoc secundum rationes ad
hoc inducte ostendunt. Et hec concedende sunt, que
verum concludunt. Ad primum ergo quod primo obicitur, quod omne in-
corruptibile, dicitur quia corrumpitur, dico quod philosophus loquitur
de illo corruptibili quod regimini non subiacet [illegible]
tati. Sed tale [illegible] corpus
ipsum, quia habet causam corruptionis inter se. Corpus autem Ade
et si esset mortale et corruptibile, tamen non sub [illegible]

ordine divine iustitie; et ideo non voluntas concordaverit corpori necessitas corruptionis. Ad 3m quod obicitur, quod contrarietas qualitatum competebat corpori secundum illum statum, dicendum quod alio modo se habent contraria in compositione corporis secundum statum nature lapse, aliter secundum statum nature institute. Secundum statum enim nature lapse non solum agunt in aliquid extrinsecum, sed etiam ad invicem mutuo agunt et patiuntur, non solum in ipsa constitutione, sed etiam post constitutum esse. In statu autem innocentie taliter commixta fuerunt et contemperata in ipsa compositione, et ad tantam concordiam educta, ut in illo statu manentia mutuo non pugnarent; et ideo propter illam compositionem corpus ipsius dissolvi necesse non erat. Ad 4m quod obicitur, quod post statum innocentie in illo corpore fieret deperditio, dicendum quod sicut nunc videmus, patitur enim corpus secundum partem. Sed illo modo patitur corpus secundum totum, licet non bene constitutum in homine regulatum concordie iustitie repugnaret; admittebat deperditionem sicut in homine secundum aliquam partem propter statum alteritatis in quo erat. Sed illo modo non paciebatur corruptionem sicut in toto. Sicut enim fiebat corruptio et deperditio, ita et fiebat restauratio; et ideo non consequebatur dissolutio. Ad 5m quod obicitur quod Adam actu poterat abstinere, dicendum quod non poterat abstinere a comestione quin esset locus et congruum quod contempsisse preceptum erat, ut comederet de lignis paradisi aliis a ligno scientie boni et mali, cum esset quod si eis non percepisset non bene … dictaret. Quod dictat … manum sibi iniecisset … obicit de fame … fame … bene sciebat homo … indigentiam sue nature … ob… peccaret. Ad 6m quod obicitur quod peccatum potest cadere in innocentem, dicendum quod verum est in statu nature lapse, in quo omnis homo … peccato originali est mortis debitor … innocente in nocentem cadit ab ipso … contra ordinem divine iustitie secundum statum presentem. In statu autem illo, quia nulla culpa precesserat, ordo divine iustitie … admittere non debebat. Ad 7m quod obicitur quod impassibilitas est dos corporis glorificati, dicendum quod verum est secundum quod impassibilitas … et actu … passionibus secundum omnem statum; talis autem impassibilitas corporis Ade non erat in primo statu … et ideo … non erat … dos debebat.

Ad id quod … Adam … corpus … perpetuum per esum ligni vite … Gen. iii: ne forte sumat de ligno vite et vivat in eternum. … post peccatum. Ergo si post peccatum … corpus eius perpetuum fuisset. Item Augustinus in … de … qui … hunc ante peccatum corruptibile, post peccatum corruptionem … per esum ligni vite potuit suscitari. Item hoc probatur per exemplum Enoch et Helye. Sic dicit Glossa: … in paradiso conservantur per esum ligni vite usque ad Antichristi adventum. Contra: quia ratione usque ad illud tempus conservari possunt, eadem ratione et deinceps. Ergo pari ratione et corpus Ade. Item non fuit maioris efficacie lignum scientie boni et mali ad corpus perducendum quam lignum vite ad conservandum. Sed per esum illius ligni corpus hominis factum est dissolubile. Ergo pari ratione per esum alterius ligni potuit corpus corruptibile solidari et perpetuari. Sicut enim alterius ligni comestio corpus fecit … non reddidit dissolubile in eternum. Item post peccatum si … hominis … ligni vite disponeret ad … perpetuam et vitam immortalem. Ergo si lignum vite corporale [sic se habebat ad corporale … sic lignum vite spirituale] se habet ad spiritum … Ergo si homo post peccatum … et de ligno vite gustasset, corpus eius esset factum indissolubile. Item homo bene complexionatus, si non haberet in prodimentum … posset usque ad consumptionem humidi radicalis. … humidum restaurari non posset, corpus eius perpetuum incorruptum servaret. Sed [posset] ergo illud lignum vite, sicut dicunt doctores, habebat virtutem restaurandi humidum radicale. Videtur quod si homo de illo comedisset, corpus eius in eternum posset durare et post commissionem culpe. ¶ Contra: Ro. vi, stipendia peccati mors. Ergo si postquam homo peccavit necesse fuit ipsum peccasse, necesse fuit ipsum mori. Ergo necesse fuit corpus eius dissolvi. Ergo non potuit perpetuari per esum alicuius ligni. Item sententia data fuit Gen. iii: quacumque die etc. Sed illam sententiam nulla virtus creata potest infirmare. Ergo cum homo comederet de ligno vite, necesse erat ipsum mori et corpus eius resolvi. Et hoc ipsum dicit alius textus Gen. iii: pulvis es et in pulverem etc. Item homo … talis factus est … dicunt de ligno vite non … corpus eorum fieret indissolubile. Ergo … quod ad conditionem mortis … effectus est … de ligno vite comederet, corpus eius dissolvi necesse esset. Item … mortale facere quod de mortuo vivum … suscitare … est virtutis solius Dei et virtutis infinite. Ergo corpus dissolubile ad indissolubile reducere est solius virtutis divine. Ergo si homo post peccatum de ligno illo comederet, corpus eius nichilominus dissolvi esset necesse. ¶ Responsio: dicendum quod eadem lege qua divina iustitia non patitur innocentem puniri et nocentem patitur etiam

maliter remanere in perpetuum. et non diuinum decretum fuit,
ut si homo mandatum dei custodiret perpetuaret. et ipsi
actori suo obediens consisteret, ipse eum nisi
diuinum amitteret. et sicut uoluntas ade recessit a
sic etiam in ultimo corpus ipsum deseret. et dissolutum
in suam originem unde sumptum erat rediret. et quia
diuinum decretum erat inuiolabile. hic est quod eius
quod homo peccauit comederet de ligno uite ederet. corpus
eius non fieret indissolubile ita quod mortem posset
euadere. ideo concedende sunt rationes hec ostendentes
// ad primum quod primo obicitur in contrarium de textu, dicendum
quod textus non dicit ibi uite instabilitatem,
sed uite quandam diuturnitatem quo sepe consueuit
lex scriptura. comedens autem lignum uite illico
corpus non posset perpetuare. poterat tamen adeo
naturam ipsius adiuuare et uigorare ut di
uicius uiueret. et per hoc patet responsio ad duo sequentia,
scilicet ad ... et ad primum quod obicitur de enoch et
elya. Ueritas. n. non concludit uite instabilita
tem. sed solum quandam diuturnitatem. quod et lignum
uite posset homini lapso conferre. per se diuinitus
collatam uirtutem non tamen poterat in eternum conserua
re, quia diuinum decretum infirmare non poterat. et corpus
hominis peccantis ade post peccatum habile non
erat. ad secundum et lignum in se ... quod dispositionem
habet ad eternitatem efficaciam habebat // ad
primum quod obicitur quod sicut de ligno scientie boni et mali.
dicendum quod illud simile deficit dupliciter. primo quia illud
lignum scientie boni et mali non fecit culpam esse dis
solubilem sed solum hominis culpa et diuina sententia, secundo
uero quia corpus ade antequam peccaret. nec habebat
necessitatem ad permanendum. nec necessitatem ad decompo-
nendum, sed postquam homo peccauit corpus est obstrictum
fuit necessitati moriendi. et ideo per esum ligni
uite non poterat conseruari // ad ... quod obicitur de
uirtute fontis ... uite spiritualis et cetera. dicendum
quod illud simile deficit dupliciter. primo quia uirtus
facilius ... secundo uero quia
fons uite spiritualis multo potentior est super
animam quam illud lignum esset super corpus, et non non
sequitur quod si deus ... recreat et uiuificat animam,
quod lignum uite reformet et consolidet corpus
... // ad ... quod obicitur quod lignum
uite restaurat humidum radicale, dicendum quod
si per usum eius sufficienter restauraret humidum
in corpore hominis primum statum ... nunquam
tamen ... lapse sic restauraretur quin ...
aliqua ... fieret. ... diucius conserua
retur ... alii radicale humidum

deficeret et corpus ad dissolutionem perueniret.

Consequenter queritur de immortalitate primi hominis
ad cuius euidentiam queruntur duo.
primo utrum illa immortalitas inesset homini a
gratia // secundo utrum illa immortalitas esset eadem per essentiam
cum immortalitate glorie.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum illa immortalitas
esset a natura an a gratia. et quod a natura uidetur. primo enim
simile, quod nobis innascitur et est quo nati sumus. illa
est illa immortalitate per ... est illa immorta
litas indita est homini a natura condita. ergo fuit naturalis
uel a natura. // Item mors non poterat esse homini nisi sub se
dente culpa. sicut probatum est supra. sed ante peccatum
poterat homo mori nisi deordinaret se. ...
in erat homini quod illa immortalitas inerat ei per naturam.
// Item per hoc erat homo immortalis per quod ...
sed innocens erat ex conditione nature. ...
... habuit gratiam, non tamen habuit innocentiam
immortalis erat ex nature conditione non ex beneficio
gratie // Item immortalitas ... consistit in
... anime et corporis. ...
... anime et corporis est ex continuum ...
... sed anima habet ad ...
... appetitum ad corpus et e contra. ...
gratia. ergo immortalitas inerat homini per naturam // Item
id est per se per quod dat rei esse et per quod in esse conser
uatur. sed anima rationalis que est forma per naturam immortalis
corporis, ei dabat esse et complementum. ergo
ipsius corporis siue hominis esse ... continuitas
sed a quo ... est continuatio, ab eodem est immor
... ergo et cetera. // Item ... est homini ...
dere ea que sibi opponuntur. sed homo per esum li
gni uite et aliorum lignorum paradisi ...
poterat perpetuare. sic dicit aug. et magister
in ... quod hominis perpetuatio inerat homini per naturam

Contra. aug. super genesim et magister dicit in litera. aliud
est homo immortalis quod erat ei de ligno uite,
non de conditione nature. mortalis erat conditione
corporis ... immortalis beneficio conditoris. item
ipse aug. ... dicit quod sicut ... fuit
filiis israel quod in xl annis uestimenta eorum
non ueterascerent. ita ... fuit ade ut non ...
tur // Item super lucam x. ... expoliauerunt
et plagis impositis et cetera. glosa exponit de ...
que dicit spoliatum fuisse gratuitis et uulneratum
in naturalibus. sed ... immortalitas non fuit ...
sed simpliciter ... ipsi homini per ... ergo ...
ei ... sed gratia // Item hec ... immor
... non ... per culpa.

ergo si immortalitas inerat homini a natura, non videtur quod debuit
cum reliquis [illegible] propter culpam. quod si eam amisit, patet
etc. // Item in primo homine erant duo opposita in eodem principio
[illegible] principia. [illegible] principium naturale contraria,
que non inclinant ad opposita. sed homo per naturam suam
poterat mori. ergo aut immortalis non erat, aut si
erat, non erat per naturam sed per gratiam solum. // Item
corpus Ade per naturam propriam erat nobilis complexiona-
tum. ergo molles et teneras carnes habebat. sed
molle cedit duro, ergo per [illegible] corpus Ade
vulnerari poterat et secari. ergo per consequens non erat
immortalis. // Item ignis naturaliter consumit corpus [illegible].
[illegible] et aer [illegible] indiget aspi-
ratione et respiratione. ergo si homo caderet vel in aquam
vel in ignem et non moreretur, hoc non esset per
virtutem nature, sed per [illegible] ut supra. non ergo erat a natura
sed per gratiam. // Ad hoc dicendum quod sicut magister dicit in littera,
[illegible] et varia fuit opinio. quidam enim dicere
voluerunt quod immortalitas primi hominis esset a natura, quidam
quod esset a gratia, [illegible] aut [illegible] opinionum huiusmodi
aliqua efficacia [illegible] movente. [illegible] ad
veritatis [illegible] plus [illegible] una habet [illegible]. Sicut
enim cum dicitur homo est [illegible], duo tanguntur, ap-
titudo et dispositio. [illegible] cum dicitur homo est immortalis,
unde sic homo quodammodo potest dici [illegible] per
naturam, quodammodo per gratiam. sic et [illegible]
[illegible] aptitudinem. sic
[illegible] hominis per naturam. homo enim anima sua habet aptitudi-
nem ad [illegible] dispositionem
sufficientem, [illegible] per gratiam quis pervenit
ad [illegible] sufficientem ordinem actum [illegible]
[illegible] per gratiam. [illegible] sufficiencia [illegible]
dispositionem ad gloriam [illegible] nature
[illegible] immortalis [illegible] incorruptibilis dici
poterat homo per naturam immortalis [illegible] per gratiam, quia anima
habebat aptitudinem, sed [illegible] habebat complementum.
[illegible] potest mors homini contingere
aut per elementorum pugnam et dissolutionem, aut per humidi
[radicalis] consumptionem, aut per extrinsecam lesionem.
mortalitas ergo dicitur [illegible]
[illegible] ad actum [illegible]
dicuntur immortales [illegible] non possunt mori [illegible] ad actum
[illegible] solum in hominibus constitutis, qui dicuntur immortales,
[illegible] potuerunt non mori, [illegible] complexionem [illegible]
[illegible]. habebat enim aptitudinem evitandi. sed
[illegible] genus mortis. pro eo quod habebat animam
[illegible] erat complexionatum [illegible]
[illegible] erat [illegible] reparabat,
[illegible] erat primus homo [illegible] constitutus,

quod numquam deficeret per elementorum pugnam. sed tamen illud
non sufficiebat. hoc enim non posset anima [illegible]
facere, si poneretur in [illegible] corporis. et ideo datum fuit illi
anime donum gratie per quod posset corpori presidere et illud
agere et ea quasi in quadam amicicia custodire,
et ideo quod diu vellet suo actui subiacere. sed autem
donum gratie vocat [illegible] iusticiam originalem. et sic
patet quod ad immortalitatem quantum ad primum genus mortis aptitu-
dinem habebat anima, sed complementum a gratia. simi-
liter ad secundum genus moriendi, quod est per humidi consump-
tionem. vis enim nutritiva potens erat ad conver-
tendum alimentum sibi sufficiens et talem efficaciam
habebat virtutis ad nutriendum [illegible]
erat ut conservaret in eo sine corruptione illud humi-
dum. sed quia humidum radicale paulatim consumitur
nec potest reparari per alimentum, ideo datum est
virtus specialis cuidam ligno quod dicitur lignum
vite, per cuius sumptionem repararet humidum radicale.
et quod non fuit ex conditione nature sed ex beneficio conditio-
ris. sic autem dicendum similiter quantum ad tertium genus quod
fit per extrinsecam lesionem. anima enim fortis et
potens erat ad repellendum nociva, sapiens
et diligens ad precavenda. non habebat nociva
extrinseca. et ideo [illegible] habebat ut per nullius
lesionem incurreret mortem. [illegible] quod [illegible] et
si qua alia sunt que nocere possunt, ipsum omnino non le-
derent, sive in sompno sive in vigilia. sed non erat
anima, sed a dei speciali providentia, que ita eum cus-
todiebat ut sub pedibus eius omnia subiacerent,
ut nichil corpus ipsum offenderet, et si corpus non
valeret. Et sic patet quod immortalitas que fuit in
statu innocentie, quantum ad aptitudinem fuit a natura,
quantum ad complementum fuit a gratia [illegible] ex magna
parte, ideo patet ad obiecta. rationes enim que probant quod non
fuit simpliciter a natura [illegible] concludunt.
// Ad primum vero quod obicitur quod fuit a natura, quia fuit ei innata,
dicendum quod non omne quod inest homini a principio sue nativitatis
tale est [illegible] naturale. multa enim dona gratie
data eis erant [illegible]. [illegible] sic planum est.
et ideo illud non valet. // Ad illud quod obicitur quod mors non
potuit introire nisi per culpam, dicendum quod hoc
non erat [illegible] superadditum, quia enim originalis iu-
sticia faciebat naturam immortalem esse et hanc non
potuit perdere nisi per culpam, ideo mors non potuit in-
troire nisi per culpam. // Ad illud quod obicitur quod
innocentia erat a natura, ergo similiter et immortalitas, dicendum
quod innocentia dupliciter potest dici: uno modo privative,
quia privat culpam; alio modo positive, quia po-
nit iusticiam originalem. // In nocentia autem

[Marginal notes, right column: "vel regere"; "radicalis"; "homo"; "solum per naturam sed per gratiam quod erat"]

[Notes at foot of left column:]
aptitudine anime
dispositione remota a gratia gratum data
dispositione propinqua a gratia gratum faciente
complementum ab [illegible] glorie [illegible]

aptitudinem anime per complexionis equalitatem
dispositione remota per esum lignorum paradisi
dispositione propinqua per esum ligni vite
complementum per iusticiam originalem
corpus causatur ex quatuor que sunt
inequalitas complexionum cum habuit summam equalitatem
deperditio paulatina humidi radicalis contra quam est lignorum ad restaurandum
debilitatio caloris naturalis contra quam esus ligni vite
contrarietas elementorum ad invicem [illegible] contra quam iusticia originalis
[illegible] ad eorum conservationem.

Item ... dicitur immortalis quia potuit non mori, cum nullam habet causam [illegible]

non erat eius immortalitatis secundum quod dicitur puritas pura-
torum, sed secundum quod importat originalem iustitiam. immo-
rtalitas enim erat in anima vis tenens corpus continuativa. ad
primum quod obicitur quod continuatio vitae est ex unione animae et
corporis, dicendum quod ad continuationem vitae non sufficiat
appetitus, sicut ad beatificationem non sufficit appe-
tere beatitudinem, sed necessaria est virtus ulterior ad satis-
faciendum appetitui. omnis enim natura appetit esse et du-
rare, non solum hominis sed brutorum, non tamen in omnibus
est immortalitas, et ideo non sequitur. et si anima sit con-
tinuativa appetitus, quod anima sit continuativa immortalis.
Et per hoc patet responsio ad aliud quod obicitur, quod ab eodem datur
esse et conservatio. dicendum enim quod et si illud sit verum
de conservatione quae est ad terminum, non tamen est verum de per-
petuatione. multa enim sunt quae possunt esse dare
et tamen non possunt perpetuare. ad aliud quod obicitur quod
per esum ligni vitae et aliorum lignorum potuit in esse
conservari, dicendum quod ista non erat tota causa immortalitatis,
immo etiam erat divina virtus protegens et prohibens no-
civa, et in interiori virtus conservans et excellens gratia.
Et per hoc quod lignum vitae talem effectum habet, hoc est speciale
donum erat dei, sicut et quod tanto tempore vestimenta et cal-
ciamenta populi israel potuerunt sibi praestare obsequia.
et sic patet illud.

Deinde quaeritur utrum eadem esset immortalitas innocentiae
per essentiam cum immortalitate gloriae, si homo stetisset.
Et quod sic videtur. augustinus [illegible] per Christum recupera-
mus quod perdidimus in Adam. sed illam immortalitatem quam
in Adam perdidimus per Christum recuperamus. sed illa immortalitas
quam recuperamus per Christum est immortalitas gloriosa, ergo etc.
Item [illegible] dispositum est eadem per essentiam cum ipsa
in dispositum. sed immortalitas innocentiae et immortalitas gloriae
sic se habent sicut [illegible] in differentiis et [illegible] disposita dis-
[illegible] necessitas. in statu innocentiae potuit
mori et non mori, in statu gloriae necesse habet non mori,
ergo etc. Item [illegible] confirmatum et non confirm-
atum est idem per essentiam. [illegible] et
immortalitas [illegible] sic se habent [illegible] ergo etc.
Contra. mortalitas in statu innocentiae non est
alia a mortalitate [illegible] quae non est post peccatum
data nova potentia ablata. sed [illegible] illa
immortalitas innocentiae et status gloriae non est alia et
immortalitas. Item si homo stetisset transferretur ad im-
mortalitatem [illegible] quod nullus [illegible] nobilis [illegible] fieret
depositio. [illegible] immortalitas [illegible] dicitur conditione
nobiliori [illegible] illa immortalitas non amitte-
retur [illegible] duae immortalitates
sunt [illegible] immortalitas innocentiae et immortalitas
gloriae non differret. Sed quaeritur quod habet ad

et ad primum [illegible] differentiis per essentiam. sed immortalitas
in statu innocentiae et in statu gloriae habent [illegible]
primum differentiis per essentiam, quia illa est a gratia, ista
est a gratia gratis data, ergo differunt per essentiam.
Item non est [illegible] ab eodem [illegible] sed [illegible]
esset ab immortalitate innocentiae ad immortalitatem gloriae
quia illa immortalitas [illegible] non [illegible] eadem. Item quae
opposita sunt diversa, ipsa sunt diversa. sed immortalitas
status innocentiae [illegible] oppositio mortalitatis
[illegible] eidem, quia Adam erat mortalis et
immortalis. sed immortalitas gloriae opposita isti [illegible]
est eadem cum illa immortalitate. Item [illegible]
[illegible] una et continua [illegible]
[illegible] vitae et [illegible] alia et alia
quae [illegible] et spiritualitatis non habent [illegible]
[illegible] oppositum et diversitatem. [illegible] cum
mortalis non dicat solum [illegible] sed [illegible]
[illegible] statum animalem et spiritualem [illegible] immorta-
litas sit alia et alia. Item [illegible]
per illud quod dicit [illegible] alia est immortalitas quam
[illegible] alia quam resurrecturi speramus. ex hac au-
ctoritate expresse colligitur quod alia sit immortalitas
[illegible] et alia [illegible]. [illegible]
nota [illegible] quod est [illegible] sit [illegible] supposito [illegible]
abstracto et concreto [illegible] quod est [illegible]
mortalitate quod est immortalitas [illegible] quod [illegible]
[illegible] moriendi [illegible] ad [illegible]
non est ad quod [illegible] animae in regendo
continuando corpus ut non numquam deficiat [illegible]
[illegible] sequitur [illegible] autem [illegible] consequitur ipsum [illegible]
et ei conformatur. unde sicut in statu innocentiae
potuit peccare et non peccare, sic anima potuit
continuare et non continuare, et homo potuit mori et non mori
[illegible] quia in statu gloriae [illegible]
[illegible] quia in statu miseriae necesse habet peccare et
[illegible] in sua [illegible]
[illegible] continuare [illegible] ipsius [illegible]
in statu innocentiae et gloriae est eadem per essentiam [illegible]
solum per statum et dispositionem superadditam [illegible]
[illegible] corporis [illegible] immortalitas [illegible]
[illegible] differentiis sola superaddita dispositione
[illegible] ut immortalitas innocentiae et gloriae [illegible]
[illegible] eadem [illegible] quod eadem est [illegible]
[illegible] alia [illegible] additionem superadditam [illegible]
dicamus una et eadem est [illegible]
[illegible] albus [illegible] et [illegible]
[illegible] quod [illegible] immortalitas [illegible]
per essentiam esset una. ad rationes ad [illegible]
[illegible] ad primum quod [illegible] obicitur ad [illegible]

[illegible] mortalis [illegible] ad [illegible] moriendi [illegible]
[illegible] eadem erat post peccatum quae potuit peccare et non peccare [illegible]
non posse peccare [illegible] dispositio differat utrobique. Sic [illegible]
quod potuit mori et non mori [illegible] illa [illegible] non [illegible]
[illegible] dispositionem accidentalem additam utrobique eadem [illegible]
[illegible] homo albus et niger [illegible] alteratur.

mum hic. et ulli immortalitati et illi est aliud et explanatio. quia principium preceptum .s. ipso contrario est vniuersale licet sit aut et talis disposita. hinc gratia/ inde ui gloria. Ad 3m quod obicitur quod non est iustitia ab eodem etc. dicendum quod iustitias ab hac immortalitate et illa/ est pro iustificatione statutum/ quod iustitias actuum instituit. et ideo sic quando actuum in personis ad statum perfectionis/ non dicit aliud et aliud. Sed status dicitur aliquis sic in proposito et illud dicitur. Ad 4m quod obicitur/ quod habent diuisa opposita. dicendum quod illa diuisitas oppositis/ ueniet ex ratione superaddite dispositionis sic intellige in libertate arbitrii que est libertas a coactione/ et a culpa/ et amissa libertas cum a culpa superaddit aliquid dispositionem .s. gratiam. libertas autem amissa superaddit aliam dispositionem. vel innocentie vel glorie quarum dispositionum hic opponi diuersitas/ sic et in gloria superaddit uel immortalitati innocentie/ sic dispositio que est necessitas/ super dispositionem que est congruitas. Ad illud quod obicitur immortalitas dicitur conditionibus uite sue stabilis. dicendum quod uniuersale est. sed non principale. immo principaliter dicitur potentiam corporis contrarium/ sic potentiam est/ et ideo illa non conditionem addit tantum .s. ad auctorem magistri/ iam patet responsio. quod enim dicitur quod sit alia et altera aut intellige hoc esse contrarium quod est alia et aliqua. aut intellige alia et talia contrarium quod adipiscitur potentiam/ quod primo importat ipsa immortalitas. sed quantum ad dispositionem superadditam. et sic patet responsio ad quesita.

Preterea ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quia dicitur quod dicit. in isto statu fuit corpus hominis animale. animale enim denominatur ab anima. ergo omne corpus habens animam potest et debet dici animale. sed corpus gloriosum est huiusmodi/ ergo animale dici potest/ quod autem dividit animale contra spirituale/ sicut dicens quod anima nominat ibi uitam carnalem. sic dicitur Io. xii. qui amat animam suam perdet eam. sed tali modo uiuere est reprehensibile/ ergo uidetur quod tale corpus non competit statui innocentie. Respondeo. dicendum quod licet omnis alius appareat ei quod prius in completione uel in perfectione. non addit ut spirituale. unde sicut aliquis appareat bestialis/ et diuersus esse alia/ sic animale dictum ab anima/ apparet quadam modo huius que habent animam exteriorem. et ideo uoluit augustinus appellare corpus animale .i. corpus alimonijs egens/ et iste modus dicendi attenditur. sed quod animale uenit ab anima/ et patet responsio ad obiectum. alio modo potest dici licet minus proprie/ quod animale uenire ab hoc quod est animal. et tunc animal accipitur pro bestijs/ dicitur corpus animale .i. bestiale/ sicut erat autem adam in sua conditione quod adeo conformis bestijs/ dicitur corporis glorie in hoc quod indigebat refectione cibis/ quod ad intentum non erat in honore et bestijs assimilis. Sed quia cum in honore esset non intellexit/ immo peccauit/ ideo comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. ut et non solum [illegible] positi bestijs essent similes/ in indigentia cibi sed et in bestialitate et appetitu immundo. et sic patet propter quam dicitur adam habuisse corpus animale et quando dicitur spirituale.

Item queritur de hoc quod dicit quod habebat corpus mortale et immortale. cum enim mortale et immortale sint opposita uidetur quod duo opposita simul et secundum idem essent eidem. Item aliter. cum causali dictione dicitur proprie mortale et immortale/ sic proprie et mutabile. Si ergo in proposito est aliquid simul et secundum idem esse mutabile et immutabile. in proposito est esse mortale et immortale. Respondeo. dicendum quod immortale duplex dicitur. uno modo prout priuat actum et aptitudinem moriendi. et sic dicitur immortale quod non est potens mori/ et hoc modo dicitur opponi ei quod est mortale/ et impossibile est esse eidem. Alio modo prout priuat actum solum/ et tunc dicitur immortale .i. potens non mori. et hoc modo mortale et immortale non habent oppositionem. quoniam potentie rationales. et ille que in multis se habent/ se habent ad opposita. et ideo licet actus sint oppositi/ potentie tamen non sunt opposite/ et sic patet responsio ad illa obiecta. procedunt enim secundum quod immortale priuat potentiam/ et si tu obicias. quod potentie distinguuntur per actus. et ideo si actus sunt oppositi et potentie similiter. dicendum quod illud habet locum in potentijs nullo priuatis/ uel si in alijs potentijs locum habet intelligendum de actu qui complectitur totam potentiam. cum autem potentia est ad opposita. unus illorum actuum potentiam totam non complectitur. Item queritur de hoc quod dicitur. quod post peccatum corpus factum est mortuum. mortuum enim et uiuum opponuntur priuatiue. ergo si corpus ade post peccatum uiuebat factum est dicendum mortuum non erat. Si dicas hoc esse dictum quia necessitatem moriendi erat adeptum/ quia ipsum uiuere cum habet necessitatem ad putrefactionem/ debet dici corpus ade esse putrefactum. Respondeo. dicendum quod sicut dicit augustinus in xiiij. libro de ciuitate dei. mortuum potest esse uel principium. secundum quod est principium/ sic significat mortem infuisse/ quia est principium peccati temporis/ et tunc dicitur esse aliquis mortuus in quo mors principium fuit/ secundum quod est finis. sic denominat aliquid non solum a morte que iam fuit. sed et a morte que imminet. sic dicitur aliquis albus a uelle dicere quia iam est. et quia mors non est dicit quam tendentiam ad non esse. et ideo continue ad non esse tendit post lapsum. hic est quod continue est in morte/ et ideo continue potest dici mortuus. et ideo dicit apostolus. quod corpus mortuum est propter peccatum. quod ergo obicitur quod mortuum et uiuum opponuntur. dicendum quod uerum est secundum quod mortuum simpliciter priuat uiuum/ hoc est finis quod dicit actualem separationem/ sed tamen continue ... quoniam autem de ordine ad illud terminum non opponitur ... ratione eius ad quod ordinatur/ quia ordinatur ad opposita inuicem. et sic simul possunt stare. immo necesse est simul esse in uita presenti. et ideo significatur principium ... ubi mors ... est anomalum. in termino fortiori aliorum principiorum presentia compositis/ sicut dicit augustinus. Item queritur de hoc quod dicit sicut erat hic deligno uite quod prestare immortalitatem poterat/ sicut ali menta uitalis in corpore. ergo hoc est quod est corruptibile ... dare

in corpore, sed fructus illius ligni uite erat corporis alimentum ne posset manducare, et dicitur igitur quod non poterat homo per se perfectam immortalitatem. Item aut ille fructus convertebatur in corpus humanum aut non. Si non, ergo non reficiebat nec sustentabat. Si sic, ergo erit eiusdem nature cum carne reliqua. Ergo uidetur quod immortalitatem prestare non poterat. // Responsio dicendum quod lignum uite dicitur ab Augustino potuisse prestare perfectam immortalitatem, non quod propria uirtute posset corpus hominis facere incorruptibile, cum hoc sit solius Dei, sed quia uirtute sibi data habebat ad hoc disponere et diuina uirtus illi ligno tamquam sacramento assisteret que immortalitatem assistendo perficeret. Et quod lignum uite habere posset hanc uirtutem ut ad immortalitatem disponeret satis patet in multis similibus, ut in aromatibus ut mirra et balsamus, que corpus hominis diu a putrefactione conservant. Quod uero uirtute diuine uirtutis assistentis dicatur corporibus illis immortalitatem prestare, simile uidetur in sacramentis que dicuntur conferre gratiam, quamuis non ipsa gratiam causent, sed diuina uirtus ipsis assistens. Hec melius inquirendo erit explicandum. Hec sicut in paradiso terrestri est, cum lignum uite erat primis hominibus in sacramentum, sicut dicit Augustinus.

(xx. d.) Post hec uidendum est qualiter primi parentes etc. Supra egit magister de conditione immortalitatis. In hac parte agit de prerogatiua potestatis uel generationis. Et prius tradit, supra egit de conservatione individui, hic agit de conservatione speciei, que quidem est per filiorum procreationem. Dividitur autem pars ista in partes tres. In prima determinat qualiter primi parentes filios procreassent; in secunda determinat quales filii nascerentur, ibi: Si uero queritur quales sint processuri etc.; in tertia epilogat que prius determinata sunt, ibi: Talis erat hominis institutio ante peccatum. Prima pars habet duas. In prima determinat de modo generationis, in secunda de tempore translationis, ibi: De translatione uero quibus adhuc mixtis etc. Similiter secunda pars principaliter habet duas. In prima determinat quales nascerentur filii quoad corpus; in secunda quales nascerentur quoad animam, ibi: Et cum de corpore humano non sit absurdum etc. Alias partes subdiuisiones et intentionem manifesta satis sunt [illegible].

Diuisio ... huius partis que est de operatione libidinis in statu innocentie queduntur dubitabilia. Et primo queritur utrum in statu innocentie fuisset sexuum commixtio. Secundo utrum in illa commixtione esset seminis decisio. Tertio utrum in illa seminis decisione esset delectationis concussio. Quarto utrum in illa commixtione esset integritatis corruptio [in muliere]. Quinto queritur utrum in omni coitu esset prolis generatio. Sexto queritur utrum esset procreatio masculorum et feminarum multiplex.

Circa primum sic proceditur. Videtur quod si homo stetisset, fuisset sexuum commixtio. Probatur Genesis ii: Faciamus ei adiutorium simile sibi. Sed uir non indigebat adiutorio mulieris nisi quoad actum generationis, nisi potuerit sibi aliquid generare nisi similiter commiscerentur, ergo etc. // Item Augustinus xiiii de ciuitate Dei: Quisquis dicit non coituros nec generaturos homines, si non peccassent, quid aliud dicit quam propter numerositatem sanctorum necessarium fuisse peccatum? Ergo si homo non peccasset, uir et mulier per commixtionem sexuum generarent. // Item differentia sexuum non est nisi propter generationem, sed in prima sui conditione distinctio fuit in humana specie sicut in aliis. Ergo si sexus distincti ad unum effectum non conueniunt, in commixtione enim, quod si homo stetisset, uir et mulier commixti essent. Item uir habuit uim generatiuam. Sed planum est quod proles inter se commixtae non poterat, cum nec haberet locum in quo fetus uegetaretur, nec uiam per quam egrederetur. Ergo uidetur quod ad hoc quod generaret, necesse erat sibi cum muliere commisceri et coniungi. Contra. Augustinus de bono coniugali: Nuptie non nisi in mortalibus esse potuerunt, constat hoc de necessitate ad commixtionem sexuum. Si ergo manente statu innocentie homo non poterat mori, ergo nec mulieri poterat commisceri. // Item Damascenus ... hoc genus absque generatione multiplicaret, sed homo in Adam ... fuit ... Ergo uidetur quod si homo stetisset, quod uir et mulier commixti non haberent filium procreare. // Item in Adam data est uis generatiua ut que non possunt continuari in se, conseruentur in suo simili. Sed homo stante eo in perpetuum continuari posset. Ergo non uidetur quod homo generaret. // Item commixtio est opus carnis; sed primi parentes cum essent spirituales, non erant dediti operibus carnis, nec impediebantur agere contemplationis. Ergo non uidetur quod in illa statu haberent simul commisceri. Responsio. Dicendum quod in statu innocentie absque dubio homo haberet generare ex se, et hoc attestatur auctoritas scripture et iudicium rationis. Ratione dicitur Genesis ii: Hominibus in statu innocentie sic dicebatur Genesis i: Crescite et multiplicamini et replete terram, et alius textus dicit: Mulier in adiutorium uiri est facta. Ratio etiam consonat huic. Dico primum generandi speciem ad complectionem nature. Similiter uidendum est ad complementum et perfectionem ciuitatis superne, et quia in statu innocentie non perfectior esset quam in statu uie. Et si homo stetisset, superna ciuitas suorum ciuium numerositate nequaquam fraudata esset. Ponendum est quod in statu innocentie generare potuisset feminam. Et quia si ipse uir nec mulier per se sufficeret ad generandum, non per commixtionem fieret conuentio uiri ad alterum et mutuum est per consensum auxilium in procreatione prolis ad multiplicandum genus humanum et non

[Marginal gloss, later hand:] Dicendum species nostra humana est uariata per peccatum ... in peccato, de perfectione autem speciei humane in statu ... immo magis actu quo conseruat speciem seu multiplicat ... perfectio, cum per producere sibi simile ... illo ... actu nutritiue ad generationem ... sic actu ... multiplicationi speciei ... duo ... patiens et conferre ... duo ... reducuntur ... mouere et moueri ... in omnibus autem perfectis ... habet ut agens ... ut patiens ... mari et femine ... modus ... [illegible]

-cedende sunt rationes ostendentes quod si homo stetisset esset generatio seu commixtio. Ad primum autem quod probatur in contrarium ex libro .iii. de bono coniugali. dicendum quod immortale est non vacuis in quo habet necessitatem tamen moriendi. Sed mortale dicitur generaliter prout ita aliquid quia sola potest fieri generatio. quia in eo solum potest fieri decisio et restauratio. et quia homo mortalis esse poterat in statu innocentie huius non imitatur generatio et oportet. Ad primum quod obicitur ex libro Damasceni. dicendum quod Damascenus non vult dicere quod non esset generatio si homo stetisset. sed quod non esset per illum modum per quem est modo. scilicet cum libidine et fedidate. Ipse non dicit quod deus fuerit sed facere posset. Ad quod obicitur quod solum data est nobis generatio. quia parati sunt corruptibilia. dicendum quod illa non est ratio totalis immo ratio precipua secundum fidem. quia ignoravit probus quod multiplicationem numerum electorum. quia deus sic disposuit ut fieret successive per coniunctionem multiplicatam. sic per tactum est quod videlicet per divine generationis manifestationem. tum etiam per bonum maiorem coniunctionem. ut magis ad invicem se diligerent. tum etiam per unitatem decorem et perfectionem. quia non solum modo attendit esse permanens immo etiam per esse decurrens. decursum in rebus inanimatis quod est secundum ordinem et exigitur ad ornamentum per accidens. Ad illud quod obicitur quod commixtio sexuum est opus carnale. dicendum quod caro carnaliter non sonat in malum sicut illud Gal. v. caro concupiscit adversus spiritum. Sed immo dicitur sicut Eph. v. nemo carnem suam odio habuit. et sic carnale potest dici dupliciter. vel quantum ad naturam. vel quantum ad quod dicitur viciosum. primo modo in statu sexuum commixtio non esset carnale opus eo quod non esset ibi viciositas. esset tamen opus carnale secundum quod caro sonat in naturam sed esset spirituale opus. quia natura et opus nature concordat spiritui et gratie.

Ad quod ratio in illa commixtione esset seminis decisio. et quod sic vir generare debet de substantia aliquid producere. Sed necesse producat aliquid de substantia sua et det ei partem substantie sue. cum dare totum non possit nisi solus deus. pater autem sic non dat nisi decisionem alere et cetera. Item sicut apparet et mulier generat. ut tamen passive. sicut et mulier. sed quantumcumque alia duo sint in uno unum necesse est ad iungere unum et commisceri. scilicet se tota vel per aliquid sui. pars autem in quo coniungitur non solum per rationes illius. sed etiam efficitur et tale vocamus semen. Ergo si homo stetisset generatio non esset per commixtionem seminum. Item vir ex suo coitu mulierem fecundaret. sed illud non esset nisi ad perficiendum mulieris. sed conceptum per non perveniret nisi semen. quia nisi per se reputat. Ergo

in partem aliquid superfluum. et hoc est ex semine. ergo fiet seminum commixtio. Item apparet contradictione huius: nunc vir et mulier in natura sunt susceptibilia et ydonea ad huiusmodi seminaris generationem. et decisionem et commixtionem similia sunt quod sit organa virtutis generative. ergo in generatione preceptive est semen decidere. ergo si homo generaret talis per quod competebat isti statu innocentie fuisset commixtio seminum. Sed contra semen est superfluum nutrimenti. vel ex aliqua superfluitate in est viciositas. Sed in statu instituta non erat viciositas. ergo non superfluitas. ergo nec huiusmodi seminum. Item semen est superfluitas tertie digestionis. Sed si homo stetisset tempore non esset inter superfluitates secunde digestionis. ut patet stercus et urina. ergo nec superfluitas tertie. Probatur per philosophum quia manifestum est. quia ille superfluitates numquam sunt sine fedidate et ignominia. ergo si secunde digestionis non fuit in illo statu nisi per superfluitatem non esset in eis talis superfluitas. Item si esset in eis semen aut esset genus aliud per conceptionem aut non. Si non ergo non videtur quod de eo debet vel possit plures generari. si sic. sed si illud tempus quod est sibi genus. et si expelleretur non ex necessitate sed per voluntatem. si ergo in statu innocentie homo potest generare non violenter sed illud ut quod in generatione semen non emitteret. Item acutius decisio per quas apparet est via ad corruptionem. sed homo in statu innocentie ad corruptionem non tendebat. ergo generando semen non decidebat. Respondeo dicendum quod cum generatio plus quam est de mole et de parte necessario habet fieri per eiectionem et commixtionem duorum seminum habentium quod plus se habent per modum materie et efficientis. ita quod in viro plus resideat penes materie et effectus sicut activum. plus resideat penes mulierem necesse est ad generationem alicuius particulas tam a viro quam a muliere decidi in quibus esset virtus et ratio seminalis corporis propagandi. quia ergo hoc est ordo naturalis non solum in lapsis sed in institutione dicendum est quod in statu innocentie fuit et viri et mulieris per decisionem seminum generasset. Ad illud ergo quod obicitur in contrarium de seminis superfluitate. dicendum quod est superfluitas residuitatis et hec superfluitas necessitatis non excludit immo id ipsum quod est necesse superfluum nutritive. et hec superfluitas non repugnat bonitati et completioni. eo quod non sonat viciositatem in complementum. et alia superfluitas in plenitudinis sicut stercus et urina defluxus reumatis et emissio sudoris et consimilia. et hec est in duplici differentia. quedam venit ex debilitate virtutis retentive et consimilis sicut reuma et sudor. et talis non fuisset in statu innocentie quia virtutes iste tunc erant in suis operibus efficaces. alia vero est que venit ex nutrimenti quantitate

Dicendum ut dicit philosophus xvi. de animalibus: In generatione animalium semen masculi se habet per modum agentis sicut artifex. semen vero mulieris per modum patientis. scilicet sicut materia. Quod autem ad productionem effectus agens coniungi patienti unde oportet ad generationem commixtionem seminum fieri. quod sit non posset sine decisione seminis abutraque parte facta. unde oportebat abutraque decisionem fieri.

Per philosophum xv de animalibus

Per philosophum xv de animalibus

Per xv de animalibus

Per philosophum xv de animalibus

superfluitas residuitatis. et est superfluitas purificatis superfluitas

Sed necesse est spermatis superfluum in dividuo necessarium unum generative. et superfluum

Per philosophum xv de animalibus vocatur semen superfluum necessarium vel superfluum quod est digestum.

Per philosophum xv de animalibus

decentiam et multitudinem puritate, et sic similiter in aqua. Quia igitur est superfluitas excrementi et inimica, licet propter separationem puri ab impuro, ut illud quod purum et mundum est assumatur in alimentum, quod vero quia commixtum puro et mundo abiciatur quod exivit, sed non cum tanto fetore et feditate sicut nunc. Et hoc satis indicat vasa et intestina et foramina que habent aliam post corruptionem dispositionem, et ipsi pro [illegible] ad omnia obiecta. Nam primum obiciat quod vero est superfluitas illa est velocitas; non vis quia hec nam vitium de superfluitate redundantis. Alius est superfluitas sexus [illegible] autem quod obiciet quod superfluitas generationis est cum feditate et in cum pruritu; sed non valet, quia illa separatio puri ab impuro, sicut in nobis, cum feditate in illis esset sine aliqua fetoris acceptatione in attentatione virtutis post conclusiones et puritas nutrimenti nullum fetorem non minus cogit, quia sperma cum sit superfluum nutrimenti est non contrarium generationi; conveniens enim est ut salvatur ipsum in se, sed ut salvatur [illegible] etiam in altero; et ideo non ipsum non appetit sic retinere, sed in altero transfundere. Et plus non dat nec gradatus [illegible] sic est. Convenit enim generationi, ultimum non cogit. Quod dicit quod decisio est via ad corruptionem, sed non habet. Unde decisio partis naturalis, cum quodam violentia, non est decisio sui restauratione. Hoc autem non est in sexus decisio, nec sic obitus est. Et in omnia obiecta possunt solvi per distinctionem prius factam, aliter pro media que adhuc possunt ad dua.

Tertio quia in illa sexus emissione esset delectationis intensio; et quia sic. Sic in bene dispositiva desiderat superfluum emittere, et melius dispositiva magis desiderat illud emittere. Sed in illo statu multo melius erat dispositiva quam nunc lapsa. Ergo vis generativa magis desiderabat semen emittere quod est superfluum. Sed ubi maior est desiderium in completione multo maior est delectatio. Ergo in sexus decisione multo maior esset delectationis intensio quam sit modo. Item delectatio est ex coniunctione convenientis cum convenienti et sensu eiusdem; et ideo dicit ille: delectatio est sensitiva [illegible] convenientis per mediam plenam in quo magis vigeat sensus. Sed ergo tanta erat tunc convenientia vel maior quam sit modo, et sensus tunc magis vigebat quam modo, videtur quod in sexus decisione maior tunc esset delectatio quam modo. Item unaqueque virtus cognitiva delectatur in sua completione sive operatione perfecta; unde quanto magis completa et perfecta, tanto maior esset delectatio. Sed in statu illo sensus et completio fuisset perfectior in actu similiter quam nunc. Ergo maior esset ibi delectationis intensio. Item

oculus ad plus delectabatur in aspectu lucis, et auditus in auditu cantus sonori, quam aspectus vel auditus hominis lapsi. Ergo pari ratione in gustu [illegible] et tactu apposito sibi convenienti multo plus habet delectationis. Ergo cum cognovisset uxorem suam cum convenientissima, maiorem delectationem habuisset. Sed contra Augustinus dicit contra. Dicitur sicut non fuisset sicut membra genitalia applicarentur ad invicem sicut non applicatur manus ori. Sed in applicatione manus ad os aut nulla aut modica habetur delectatio. Ergo pari ratione videtur quod non in contactu illorum membrorum. Item si tanta erat delectationis intensio tunc quanta est nunc, cum modo sit deordinatio in actu generandi propter intensionem delectationis, et tunc fuisset generatio deordinata. Ergo non esset generatio impeccata, set deordinata. Item si in actu illo non fuisset delectationis intensio, cum [illegible] una vis immoratur, alia minus; ergo sic nunc in illo opere absorbet unius potentiam. In se [illegible] sed hoc non potest esse sine hominis subversione. Ergo non esset ordinata, sed inordinata et subversa. Item si tanta esset tunc delectatio in illa coniunctione sexuum quanta est nunc, ergo tunc tantus esset appetitus et absentia quantus est nunc. Sed vehementia et desideria appetitus excitat pruritum, et quanto vehementius facit in libidine ad rebellionem et repugnantiam. Ergo in statu ante lapsum esset pruritus et corruptio, quod est contra omnes sanctos et contra fidem sanctam. Restat ergo quod ipsi in institutione in sexuum coniunctione non erat delectatio intensa. Ad istud est hic duplex modus dicendi. Quidam enim dicere voluerunt quod tanta vel maior erat delectatio tunc quam nunc, et tamen non erat inmoderata, quia tanta erat potentia rationis et virtutis perfectionem, inmoderata non erat; et quia potentior virtutis subiectionem. Ratio enim dominabatur in delectatione et eam deferebat in suum finem, et ideo non absorbebatur; nec erat ibi repugnantia. Et per hoc volunt solvere obiecta. Est et alius modus dicendi, qui magis concordat verbis Augustini et probabilior rationis, scilicet quod in decisione seminum et commixtione sexuum ex prima institutione aliqua fuisset delectatio moderata tamen, et impartabilis, quod exigebat hominis sanitudo et quam volebat ratio; et ideo non erat tanta quanta est modo. Nunc enim quia virtus illa magis exivit rationis imperium, dum ratio amisit omnino virtutis vigorem in illis potentiis, et corruptio virtutis per quod imperabat inferioribus in sensibus; ideo lapsus sibi absentibus toto spiritus conatu se precipitat in delectationem delectabilem et obliquam non propter intensionem virtutis moventis, sed propter defectum virtutis moventis retardantis, unde sicut equus lascivus rupto freno velocius et impetu

Notandum secundum Algazel in sua methaphysica sue delectationes et dolores [illegible] in tractatu perceptioni: aut fit in nobis duobus modis. Una est sensibilis que est manifesta que procedit ex delectatione quinque sensuum; alia est occulta que est intellectualis et per partes [illegible]. Variatur delectatio secundum intensionem apprehensionum et virtutis apprehendentium et in ratione rerum apprehensarum. Quanto enim ille apprehendentes sunt fortiores et nobiliores et quanto apprehensio fortior et res apprehensa convenientior, tanto est delectatio maior. Quanto [illegible] virtus intellectiva erat fortior et eius apprehensio fortior, et res apprehensa convenientior, si eius obiectum fuit convenientius, ideo tunc delectatio intelligibilis erat maior quam sensibilis. Unde Algazel: delectatio intelligibilis nobilior est in suo genere delectatione sensibilium [illegible] alia [illegible] quod sapiens eligit delectationem intelligibilem super cibos et sensibilia [illegible] quod oculus complacuit [illegible] oculus vult ferre lupum [illegible] oculus non erit [illegible] huius [illegible] ideo fortior est in actu ille sensibilis et apprehensio eius est fortior, ideo delectatio maior et delectatio intelligibilium minor. [illegible]

Intensio delectationis quatuor causis exprimitur: obiecti moventis, potentie apprehendentis, et virtutis regentis.

In his duobus nisi ponatur exclusio et obiectum erat plus [illegible] intuitus. Sic ocelis [illegible] et virtus [illegible] delectatio [illegible] iudicium [illegible]

primum

est

nec

[illegible] in delectationibus [illegible] superfluum nutrimentum

delectatio [illegible] in completione delectationis

Avicenna: Delectatio virtutis et virtutis plena adeptio sue operationis

otiosius, quam cum infirmatur et attingetur alio se- / ssore: licet non habeat maiorem virtutem. sic et ipsa ra- / tionalis est se habere. et hoc est quod dicit aug. xiiii. de ci. dei: nu- / ptiae illae dignae felicitate paradisi, si peccatum non fuis- / set, et diligendam prolem gignerent et pudendam / libidinem non haberent, et ideo concedendae sunt rationes ostendentes quod non esset tunc tanta delectationis intensio / quanta et nunc, cum nunc tanta sit, ut modum et ordinem / rationis non observet. Ad primum ergo quod obicitur in contra- / rium, quod non decidat, dicendum quod / ... / ... / ... Ad illud quod obicitur quod / delectatio venit ex unctione continentis cum contento et si- / mili etc. dicendum quod non tamen venit coniunctione, licet etiam / virtutis ~~conversione~~ conversione super delectationem. in statu / autem innocentiae et si esset coniunctio continentis cum con- / tento, tamen non tanta esset virtutis inclinatio / et ... quanta est modo, et ideo non esset tam repro- / bata in integra delectatio. Ad illud quod obicitur / quod virtus delectatur in complemento et fine sui / actus. dicendum quod verum est, sed tamen adhuc ista delectatio / ... / et quamvis illum ... egreditur, hic est quod amplius / delectaretur, quamvis delectationis ... non sit maior. / Ad illud quod obicitur quod amplius delectaretur homo in sensu vi- / sus et auditus, dicendum quod verum est de delectatione illa. / ... de delectatione ... non est similiter de- / lectatione quam ... et quae est in actu. quamvis visus / delectatur in obiecto quod est nobilius, et magis accedit / ad ... spiritualem ... et auditus, et ideo intensio de- / lectationis illius potest intendi. tactus vero dele- / ctatur in re magis grossa et ... et ideo intensio / sive delectationis magis repugnat statui spiritua- / li et magis reddit homines carnales et ... / est in statu miseriae. et sic patet quod illud non est simile.

Utrum autem in illo coitu esset integritatis / corruptio. ... paulus ... de ci. dei: sine / ulla corruptione integritatis infunderetur maritus / gremio mulieris. ergo videtur quod si homo stetisset nulla esset / integritatis corruptio. Item non corruptio est / integritatis nisi habente sensibilem passionem vel dolorem, quia / dolor est sensus divisionis ... sicut dicit philosophus. sed / in actu illo si stetisset in integritatis corruptione, cum / esset in re habente sensum, esset ... dolo- / ris passio. sed haec passio non poterat esse in illa statu. / ergo nec integritatis corruptio. Item non est corruptio / integritatis sine amissione virginalis dignitatis. sed si / homo stetisset in actu non fuisset alicuius dignitatis / amissio. ergo non integritatis violatio. Item cor- / ruptio integritatis est principium destructionis et di- / spositio ad mortem. in morte ... integritatem dicitur / et ... corruptionem. sed ergo statu illo manente / ... qui nunc erant immortales, ergo integrita- / tem per corruptionem aliquam non poterant perdere. Sed / ... possibile est semen suscipi et emitti sine apertio- / ne matricis. sed in actu generationis fuisset seminum / commixtio, ergo fuisset ... apertio. sed ergo in apertura / matricis integritatis virginalis est violatio, ergo et ce- / ... quamvis illa sit ... non tamen fuit ab- / lata. ergo sic modo commiscet maritus uxori et tunc. / sed nunc non potest commisceri sine corruptione integritatis. / ergo nec tunc. Item quod aliqua virgo concipit, hoc est mira- / culum et ... solius matris christi. sed ergo miraculum et / ... est super naturam ... quod nulla / mulier possit concipere manente virginitate et corrup- / tionis integritate. Item mulier non possit parere / salva ... integritate, quia fetus non possit nisi / per apertam portam exire. exire enim per ianuam clausam / hoc est solius christi ... ergo esset / integritatis corruptio in ... et in concep- / tu. Item dicendum quod ... plus habet auctorita- / tis et utilitatis quia tamen habet ... quibus aug. / ... introducta est ... explanatio, ille / ... quod dicit, quod maritus commisceretur uxori sine / ulla corruptione integritatis, quod ... non videtur esse / intelligendum, scilicet ... permaneret integritas, esset / enim admulierem carnis commixtio. ... / ligendum est quod integritatis corruptio, ita dicat, / scilicet ... penalem passionem et fedam / delectationem, ... / ... medium inter culpam / et penam. si ergo vir uxorem cognovisset in tempore in- / ... fuisset ibi ... / dum rationes pro inducte. non tamen fuisset ibi penalis / passio ac feda delectatio, quia ... non esset ... / corruptissimo ... sicut / dicit aug. sic ... / sic manus aperitur et clauditur et os aperitur. ... / est ubi passio ... delectatio ... / ... turpius fuisset tunc loqui / de illis membris quam ... de aliis ... / ... / actum ... feditatis ... / ... opposita ... / ... corruptione ... corruptio sonat in- / violentiam et penalitatem et delectationem et feditatem / et sic ... dignitatem virginalem. et sic patet

tanti singula.

Quarto quaeritur utrum in quibus coniunctione vi-
ri et mulieris esset plus generando. Et quod sic quia si
matrimonium pro tempore innocentiae erat solum in officium,
non in remedium, sed officium consistit in procreando
prolem, ergo solum ad hoc erat. Si ergo vir et mulier non
conveniebant matrimonialiter nisi propter quod erat
matrimonium, videtur quod numquam convenirent nisi quam
prolem generarent. Item qui debitum petit
in statu naturae lapsae praeter necessitatem prolis procreandae
peccat saltem venialiter; ergo ibi vir tunc petens
debitum praeter necessitatem prolis procreandae, aut si pete-
ret peccaret, et caderet a statu innocentiae. Ergo il-
lo statu manente numquam cognosceret uxorem
quin ex ea susciperet prolem. Item actus non esset pri-
vatus debita intentione nec intento debito
fine privato. Nam intentionis [illegible] non est sine culpa,
privatio vero utilitatis intentae non est sine poena,
quorum neutrum nec est sine poena erat in natura
instituta. Item numquam homo comedisset quin ex
illa comestione suscepisset refectionem. Nec te-
numquam nutritiva in suo actu privata fuisset
proprio effectu; ergo pari ratione generativa in suo actu
numquam caruisset debito fructu, sed fructus
eius est proles etc. Item numquam homo seminasset
terram quin ex ea collegisset fructum competentem. Uti-
litas enim non fuit inutilis nisi propter hominis culpam,
ergo similiter in illis ita erat quemadmodum agricultura
tunc terra tempore naturae institutae. Ergo numquam mulierem co-
gnovisset quin ex ea debitum fructum suscepisset.
Sed contra vis nutritiva semper administrat generativae,
ergo cum homo continue nutriretur, huiusmodi seminarius genera-
tivae continue administraret. Ergo vel oportebat
hominem extra ordinem polluere vel nimium generare, vel etiam
aliquando semel vel alteram mulierem cognoscere quae non
esset apta generare, ut puta quae plenum haberet
in ventre. Sed ergo prima membra duo sunt inconvenientia,
restat ergo tertium, scilicet quod uxorem aliquando cognovisset
quin prolem non generasset. Item sicut comedendi est
actus nutritivae et coire [illegible]. Sed homo sicut appetit co-
medere non solum in statu naturae lapsae, sed et in statu
[illegible] ratione similiter appetebat coire. Sed homo tempore naturae
institutae debebat appetitui naturae satisfacere, cum
non esset inordinatus et ordinatus appetitus, alioquin poenam sen-
tiret. Ergo videtur quod sicut nunc [illegible] possit [illegible] sine nocumento,
sic vir praeter necessitatem prolis generandae aliquam mulierem
cognosceret. Item ponatur quod Adam cognosceret
uxorem suam semel [illegible] aut concepit aut
non. Si non, ergo non erat necesse quod omni coitu ge-

neraret. Si sic, [19a] sic erat [illegible] tunc matrimonium tempore
naturae lapsae [illegible] magnae vel maioris. Sed nunc
propter bonum matrimonii excusatur coitus a culpa
[illegible] quam nulla est plus generandae necessitatis. Ergo [illegible] quanto
fortius tunc. Item non erat maior morsus
in tactu illorum membrorum quam in [illegible] manum ad os.
Sed manus [illegible] potest ad os sine aliquo peccato
et praeter necessitatem; ergo videtur quod Adam potuit cognoscere
uxorem suam absque peccato praeter necessitatem prolis ge-
nerandae. Respondeo dicendum quod vir in quolibet actu quo
cognovisset uxorem suscepisset ex ea prolem. Et ratio
huius est quia congruentia ordinis exigebat et efficacia
virtutis ad hoc sufficiebat. Exigebat namque
hoc congruentia duplicis ordinis, scilicet virtutis generativae
ad rationem et utriusque ad suum finem. Vis enim generativa or-
dinem habebat ad rationem, ordinem [illegible] perfectae subiecti-
onis, et ideo in actum non exibat nisi quod ratio dictabat.
Ratio autem sana et ordinata dictat nullam rem esse uten-
dum nisi ad id propter quod est, et quia vis generativa data fuit
homini ad prolis multiplicationem, ideo recta ratio numquam
nisi [illegible] dictaret, et vis generativa numquam exiret in
actum nisi propter prolis generationem. Sic ergo congruentia ordinis
exigebat ex parte virtutis ad [illegible] quod ad hoc suf-
ficeret, quia enim vis generativa in viro ad generan-
dum erat potens et sufficiens, nec habebat impedi-
mentum, similiter et mulier ex suo latere et tempore ordi-
nate cognosceret vir uxorem, semper ex ea prolem sus-
ciperet, propter congruentiam duplicis ordinis et sufficien-
tiam duplicis virtutis, scilicet generantis et concipientis. Sic
patet [illegible]. Unde rationes hoc ostendentes concedendae sunt.
Ad primum ergo quod obicitur in contrarium quod nutritiva semper deservi-
ret generativae, dicendum quod etsi esset [illegible] ordinatum,
numquam de cibo sumeret nisi adeo temperate quod superflui-
tas esset digestionis, et quidquid diceret seminis esset
sufficienter coadunata quousque veniret hora
debita generandi. Adam enim in statu innocentiae
posset nisi sic cognovisset et sufficientiam semini[s] [illegible]
et tempus et horam, quando generare debuisset, et cum viveret mo-
deste modeste et sobrie, quod non ad superabundan-
tiam nec ad indigentiam declinaret. Ad secundum quod obicitur
quod sicut appeteret coire sicut comedere, dicendum quod non
est simile, quia actus comestionis ordinatur ad sa-
lutem individui, in quo continue fit deperditio [illegible]
[illegible] ad [illegible] multiplicationem
[illegible] non omnino continue fit, sed temporibus determinatis, et ideo
sic non esset appetitus illius ad coitum sicut est ad ci-
bum, nec ita continuus, sed ita frequens. Sicut enim in
nobis [illegible] tempore naturae lapsae non sic est inclina-
tio ad coitum sicut ad cibum, [illegible] nec tamen

[illegible] coitu [illegible] plus generando [illegible] — [illegible] quod vir [illegible] [illegible] — voluntatis [illegible] quod non [illegible] fine ad quem [illegible] — generativae [illegible] quod numquam exiret in actum nisi [illegible] recta voluntate ordinata. — virtutis [illegible] quod [illegible] tempore [illegible] erat potius ad [illegible] optime disposita ad concipiendum.

erat. — Quod autem ita intendat appetitus virtutis generative, sed prius est corruptus, non quia instinctus primarie. Ad quartum quod obicitur quia sicut fuerat sine generatione non fuisset. Dicendum quod generatio non potest cognosci ne de ordinatione vel quid sicut vel quare. Et quia in statu innocentie deordinationem tunc non poterat, quia non erat ibi cavillatio neque futurus, ideo si tunc cognovissent, si scirent se inutiliter cognoscere, inordinatus fuisset et non fuisset. Nec tamen similiter contingit de matrimonio in statu nature lapse, quia nunc non solum est in officium procreande prolis sed in remedium vitande fornicationis, sicut melius infra quarto li. patebit. Ad quintum quod obicitur quod non esset ibi maior deordinatio quam in admotione manuum ad os, dicendum quod similiter illa attenditur quam ad hoc, quia utrumque in usum [illegible] [illegible] et utrumque causas [illegible] ordinare caveat. Nihilominus tamen differentia est, quia magis oportebat actum illum ad finem debitum ordinare quam qualemcumque motum manus vel pedis, propter deordinationem usus illorum membrorum ad procreationem prolis. Verumtamen manus vel pedis non est deordinatus et ideo non erat deliberatio exercitii.

Extra vero multo quantum est fieret multiplicatio virorum et mulierum. Et quia sic vel non sic procederet in generando sicut eam instituit. Sed deus cum produxit non procreando produxit masculum et feminam ipsi uno. Ergo similiter et in ipsis uno multiplicatio. Item generando bonis non potuit contingere non procreando [illegible]. Et sicut necesse est ad generationem mulieris et sicut masculi, sic et viri. Qui non est cui intendebat utriusque sexum. Sed sicut intendebat, ita multiplicabat, ergo etc. Item sicut vir intendit se salvari in filio, scilicet in viro quem generat, sic et mulier in filia, scilicet in muliere. Sed non esset bene esset ordinatum in muliere, sicut in viro. Ergo si mulier non similiter sua intentione filia non mulier, ergo quod concepit masculus ad similitudinem sexus viri, tot conciperet feminas ad similitudinem sexus muliebris. Item in statu innocentie sicut quilibet convenienter est, et quilibet proles multiplicaret. Cum omnibus esset decentius convenienter et multiplicaret etc. Ergo quilibet haberet uxorem. Sed ergo nimium requirit quod sint duo in carne una, tot essent viri quot mulieres, non plures nec pauciores. Sed contra, dicit philosophus in libro de animalibus, femina est vir occasionatus. Ergo vir esset per se intentus, sed tamen non institutus. Cum non esset occasio ubi producitur per se intentionem ipsius, ergo vir quia nulla mulier generaret vel saltem pauciores, ergo plures essent viri quam mulieres. Item sicut vult philosophus, non semper desiderat quod melius est. Sed sexus virilis perfectior est et melior quam sexus muliebris. Ergo non magis desideraret generare virum quam mulierem. Sed ergo sic produceret sicut quod desideraret, plures produceret viros quam mulieres. Item generatio maris est propter vigorem virtutis generantis, et feminae propter defectum vel impedimentum. Sed in statu innocentie virtus generativa et semen decisum completum et sufficiens haberet virtutem. Ergo semper plures masculos generando contingeret. Item cum semen viri predominatur seminis mulieris, tunc adeptum nisi tribuit et convertit. Sed secundum ordinem nature masculus potentior est femina. Ergo in statu illo semper vel plures vincet semen virile. Ergo plures generaret masculos quam mulieres. Responsio. Dicendum quod si homo stetisset, equaliter multiplicaret viros et mulieres. Ratio autem huius facile est accipere a parte finis, ad quem, sed difficile est accipere a parte principii a quo. A parte namque finis accipitur, quod ideo est distinctio sexuum ut esset propter multiplicationem generis humani et completionem numeri electorum. Et illa multiplicatio adimpleretur, et non solum per legem matrimonii, quod cum coniunctio erat unius ad unam, necesse est si non stetisset, tot fuisse mulieres quot viros, scilicet nulla mulier careret viro et nullus vir careret uxore, nec una esset plurium nec plures unius. Ratio autem a parte principii effectivi assignare est difficile. Potest tamen sic investigari, descendendo ad principia alicuius scientie, scilicet physice et medicine, que utique habent famulari theologie. Magister enim, quod apud illos et medicos de distinctione generationis maris et femine [illegible] quod quando nunc mas, nunc femina generatur, ex parte ipsius redditur a diversis. Una a parte vasis suscipientis, scilicet quia suscipitur in parte dextra, dicunt quod generatur vir propter fortem calorem qui ibi viget. Si in parte sinistra, generatur mulier. Alia redditur ex parte commixtionis utriusque seminis, scilicet viri et mulieris. Quia quando predominatur semen virile, generatur masculus; si vero semen muliebre, tunc femina. Alia quarta et generatur sexus femineus. Tertia vero redditur ex parte virtutis seminis virilis. Si enim semen virile fuit virtutis fortis et extensum ex plicas calores et spiritus in ipso existentis, tunc fit fortior coagulatio et complexio, et generatur sexus vigorosus, scilicet masculus. Si autem fuit virtutis debilis, tunc fit coagulatio mollior et fragilior, et generatur exinde sexus infirmior, scilicet femineus. Sed autem vero ferro dicit philosophus, est inter istas tres causas, que habent efficaciam, sed additam. Nam sicut vult philosophus, preter movens inventionem sive maris

sui, feminae semen vel retentio seminis maris propter hoc semen viri praedominari. Non hoc dicitur propter debilitatem seminis virilis quod accidit ad frigiditatem seminis maris … matricis sive sexus diversitatem principaliter sed principale movens. Sed sic operans per motum … quod est fortior vel debilitas virtutis seminis. Ex parte et ideo potest reddi alia causa propter debilitatem et malam dispositionem membri quo fit seminis generatio et per quod fit seminis diffusio, in quo non excedit in calliditate sed declinat ad frigiditatem … semen quod ab illo membro diffunditur est fortis virtutis et vigoris. Si autem membrum sit ex opposito dispositionis, tunc semen est virtutis debilis. Alia ratio potest sumi ex parte exterioris adiutorii sicut ex parte alimenti et ventilati temporis, quae multum faciunt ad vigorationem vel debilitationem virtutis, sicut … suo flatu virtutem vigorat dum eam reducit intus, sed auster debilitat dum eam exalare facit. Sic et facit calidus etc. Et quando exteriores dispositiones concurrunt quae virtutem habent vigorare, et semen est fortis virtutis. Quando vero est contraria dispositio, tunc est virtutis debilis. Tertia ratio sumitur ex parte animae, nam concordia multum confert … accidentibus animae et imaginibus, sicut per experimentum patet. Nam ex memoria delectationis … carnis et ex imaginatione virtutis fortis in somnis fit effusio seminis. Sic fit ad procreationem … imaginatio, sicut patet in ovibus Iacob, Gen. xxx, … omnes filios varios concipiebat. Item … rationes est quod licet bene … ad … virtute … ex parte complexionis membri. Aliae duae sunt sicut … ut impediantur. Sed … in qua corpus subiectum animae … generationis maris et feminae … virtutis et imaginationis. Cum enim … tendet … generare masculum, vigorat … et erit semen maioris virtutis et generabitur sexus vigorosus sicut masculus. Quando vero … imaginatur generare sexum femineum, tunc … passione agente … et semen erit minus forte et generatur sexus femineus. Et ideo … tempore … generationis maris et feminae subesset rationi … quando … omnia facienda esse ordinate, et tot producerentur mulieres sicut viri,

ut quilibet vir haberet adiutorium simile sibi secundum exigentiam legis matrimonii. Et ideo tot viros et mulieres producerent in numero equali. Nec autem contingentia non omnino subest virtuti alicui, scilicet imaginativae, non … tamen aliquo modo conformetur. Sed magis conformatur naturali … dispositioni membrorum et exterioris adiutorii. Hinc est quod non est tanta … in viris … generandis. Unde modo qui credit generare masculum generat feminam, et qui credit generare feminam generat masculum. Et aliqui plures habent feminas, aliqui plures masculos. Sic ergo patet quod si homo stetisset, in equali numero fieret multiplicatio virorum et mulierum. Unde rationes hoc ostendentes concedendae sunt. Ad primum autem quod obicitur quod femina dicitur vir occasionatus, dicendum quod philosophus non vult dicere quod femina sit praeter intentionem naturae, licet aliquis defectus sit in productione mulieris in comparatione viri. Ille autem defectus non repugnat ordini naturae, sed potius salvat. Sicut enim ordine naturae sic producuntur in eodem corpore quaedam membra magis fortia, quaedam minus, sic producuntur in eadem specie quaedam individua unius sexus, quaedam alterius. Et ideo licet ille defectus … naturae non … complexionis sit praeter naturae intentionem, generatio tamen mulieris … praeter naturam … ad primum quod obicitur quod … desiderat … dicendum quod non sufficit quod … desideret melius simpliciter sed melius in ordine. Licet autem sexus masculinus melior sit in se quam femineus, non tamen esset ita sufficiens salus nisi in solo virili sexu sicut est in virili et mulieribus. Et ideo non magis desiderat utrumque quam alterum solum. Ad illud quod obicitur quod semen viri praedominabatur semini mulieris, dicendum quod illa ratio debet sane intelligi, ad hoc quod valeat … nunquam semen mulieris praedominatur semini viri, sed non dicitur semen viri praedominari semini mulieris, quia semen viri adeo est virtutis debilis quod magis est idoneum ad productionem sexus muliebris quam virilis. Hoc autem modo potuit esse in statu … sicut praetactum est, et per hoc patet ratio. Ad aliud quod obicitur de fortitudine caloris et virtutis, dicendum quod ibi fuisset secundum ordinem rationis et secundum exigentiam finis, in quibus aliquando operaretur actione magis forti et produceret virum, aliquando minus forti in productione mulieris. Si quis autem vellet dicere sic aliquando … quod mulier … gemellos conciperet … sicut patet … dicendum quod est maioris virtutis defectus ad generationem sexus virilis, et similiter quod est virtutis magis debilis ad generationem sexus feminei, tunc facile esset ad ea quae obiciuntur respondere. Hoc autem non … probatur nisi … rationis,

Philosophus xviii l. de animalibus: flante borea generantur masculi, flante austro generantur feminae.

erat

[illegible]

et iste modus soluendi placet uidetur esse magis probabilis.

Propter ista sunt questiones de lit. et primo q de hoc quod dicit. quod infirmitas pena ad ruinam turpitudinis excipitur honestate nuptiarum. contra. uidetur enim dicere quod non possit actus ille sine peccato et turpitudine exerceri. Sed contra hic est quia omnis actus ille sine peccato qui est in proposito potest fieri sine peccato. ergo et coitus. Responsio. dicendum quod hic non dicitur turpitudinis que sonat in culpam, sed que magis sonat in penam. uel si de illa intelligatur. tunc nuptie excipiunt penas carnis, quia actus ille absque omni peccato potest fieri. unde quod dicit magister quod nuptie ordinant actum illum. non est intelligendum ratione inordinationis que sit in actu illo. sed que inesset nisi esset in. debet autem diffusius agi de isto in tractatu de matrimonio. Item queritur de hoc quod dicit quod in paradiso essent nuptie honorabiles. uidetur enim quod sic sint honorabiles in statu isto. cum sit sacramentum magnum sicut dicit apostolus ephesios. v. cum ... Si tu dicas quod honorabiles nuptie attendit quantum ad actum illum. tunc queritur quare magis actus ille est honestus et castus. fit cum pudore, quam alius actus in quo est ex parte deordinatio, magis uerecundatur quis de actu illo honeste et caste facto quam de alio actu inordinato, ut patet cognoscens uxorem quam parte sua. Responsio. dicendum quod est loqui de nuptiis quantum ad significatum et quantum ad fructum, et quantum ad actum, et quantum ad hec tria honorabiles erunt in paradiso. in statu uero isto quamuis sit honorabile quantum ad significatum et fructum, habent tamen pudorem annexum quantum ad actum, quia omnis homo utens ratione actum illum erubescat exercere coram aliis et cum propria uxore. rationem autem huius assignat augustinus in xiiii. de ciuitate dei. quia cum non debeat dominari, cui magis erubescit quod ipsa subiciatur aliorum parti corporis, et quia alia pars corporis ... magis uerecundatur de ardore libidinis que est in actu illo, quam de perturbatione furoris que est in concitando suo. Item queritur de hoc quod dicit. deus non dum iusserat ut coirent. hoc enim uidetur esse falsum, quia dicit genesis. i. crescite et multiplicamini et replete terram, constat quod hoc dictum est quantum ad actum generationis. genesis. Responsio. Iuxta hoc queritur si mandatum illud omnes obligabat. quod si sic. ergo uidetur quod transgressi sunt. quia non coierunt in statu innocentie. si non. ergo uidetur quod potuerunt continue seruare uirginitatem. Item queritur utrum mandatum illud maneat adhuc, quod si maneret. ergo non liceret alicui seruare uirginitatem, quod est contra apostolum. qui dicit prima ad corinthios. vii. uolo uos omnes esse sicut ego sum. loquitur de castitate. et in non obligat. in quo queritur utrum reuocatum est. uidetur quod quia in sit melioris conditionis homines quam tunc, quia nunc possunt seruare uirginitatem. tunc autem non poterant. Responsio. dicendum quod illud mandatum datum fuit uiro et mulieri in statu innocentie. sed cum esset mandatum affirmatiuum non obligabat ad semper. sed pro loco et tempore determinato, quod temporis dependebat ex reuelatione diuine uoluntatis. quia quia deus non dum eis reuelauerat, ideo dicit magister quod non iusserat. Ad primum quod queritur utrum mandatum fuit reuocatum. dicendum quod aliter obligabat tempore nature instituta, aliter nunc. tunc enim omnes obligabat, quia omnibus erat in officium. nunc autem non obligat omnes, pro eo quod multitudo est que sufficiunt in ipso. aliis consilium uirginitatis seruantibus. hic autem consilium competit status nature lapse. non autem status nature institute. quia tunc cum nulla esset pronitas non esset maior uirtus continentie quam multiplicatio ... plenum ad cultum dei generaret. nunc autem propter difficultatem et raritatem omnis continentie magnus est uirtutis et ... et sic patet ea que obiciuntur. Item queritur de hoc quod dicit. completo numero sine morte corporis in aliam qualitatem transirent. uidetur enim. hoc potius esset inconueniens. quia magnum dispendium esset parentibus. si tanto tempore gloria eorum differretur, quousque electorum numerus impleretur. Item si spes que differtur affligit animam, ut uidetur quod in eis esset aliqua afflictio. Rursus cum numerus electorum futurus sit in magna multitudine, quomodo possent omnes homines in paradiso spatium continere. hec non uidetur esse probabile. Si tu dicas quod parentes transferentur absque aliis et glorificarentur. hic non uidetur conueniens, quia ad magnificentiam dei spectat omnes simul glorificari. sicut faciet in die iudicii. in generali resurrectione. et dicendum est breuiter quod ista secunda opinio probabilior, sicut dicte rationes ostendunt. nec obstat quod de simultate glorificationis. hic enim magis est propter iudicium et resurrectione corporum quod debet esse simul. quam propter beatitudinis collationem. hic ideo expedit habetur in quarto tractatu de resurrectione. Item queritur de hoc quod dicit. in paruulis expectaret etas. ad ambulandum et loquendum sicut modo. hanc enim opinionem uidetur magister approbare. Sed contra hoc est uerbum augustini precedens paulo ante ubi dicit enim. sicut infirmitas mentis congruit sic infirmitas carnis. Item si natura humana potentior et nobilior est quam brutalis, et quorundam animalium fetus statim cum nascuntur possunt ambulare, multo fortius uidetur quod filii hominum. Responsio. dicendum quod magister nullam istarum opinionum approbat tamquam probabiliorem, quam dicit paruulos paulatim proficere et crescere ad usum membrorum,

Et hanc approbat hugo de sancto victore

.xxvii. p

debebat probare

Intendit asserere et dubium est utrum sic uel sic esset. sed non tamen hanc opinionem

ii h diat sii rone puitudo. n. mbroz debet
pli ho /p boitate oplexiois z agruentiam
nº q procedit acbilior oplexione ad fortior
vn puuli hnt teniora membra q adulti. p
cessus aut in tervino no eet miraculosus. sz
silis z tps istis / z io rabili magis hunc
modu dicendi mag approbat / vbi aut aug.
procedens in illa de infancia iohis i 9modo
9estitari ea / no rone i ptionis mbroz.
ad 1º q obz de illis qnibus aliud no v3 / quia
altius sut oplexionis z orgainza / Item
q debet q dic. puulos p intuallu tpis i
sensu z cogitare pficere. cum ei aia rolis
no senescat in tpe. no ur p 9dictois tpis
altari. q ur q processu tpis no efficerent
mag sciens. ai no haret in scia p tpa alta
vi / It de fieret aiaz ade p fcaz scia. q
pl rone fecisti sipe fecisti / ur. dd. adhuc
q h e pbabilior po / q aliquo mo pmter
ualla tpis in sensu z cogitare pficeissent.
aia. n. dni e inarsa plexione corpis simi
lit. z qm in infancia e mollis z fluida aple
xio cerebri. io no potuit ibi ee fortis i pssio
spez / nec fortis 9uersio sup illas. vn sic fluas
no reliuat iaq mota / sic puuli no erant
ydonei statim ad usu cogitois. ad 9 o obiz de
aia no aleat i tpe. dicm e q e de se. sz rone
cor eius 9iugitur q etat z itpe fortificatur /
ad 4º uo q obic q haret hitu. dd. q si pue
haret sciaz q ad hitu. no tn haret q in ad
actuale 9sidatoem p organi i eptitudie /
sicut z no hnt dormientes. cum sic puuli bap
tizati hnt uirtutes i muneere / no in usu ul actu /
sic intelligendu e puulos illos sciaz huisse / z
p mod oplexione fcm habili ad 9sidand /
statim erunt in actu 9sidatois / sed penuria z
labore / z potissie uim eet i eis 1º ubi phus q
dicit q in sedendo z i quiescendo / fit aia pru
dens z sciens. cum sessio z quies dicitur
9 motu z fluxibilitate 9plexionis / Item
qr debet q diat pceptu addit obedie. qr
do addidit pceptu sup pceptu. z qr tot fu
erunt pcepta q hoies z tam qr pceptu obe
dientie fuit discipline / po fuit negatiui
q affirmatiui / Prima e adhuc breuiter / q cu dns
fecit eis pcepta i prio. vnsl. s. q fuit / cres
cite z multiplicamini / q fuit de ligno
padisi comedite / sed tamen fuit de ligno scie
boni z mali. nolite 9medere. nus aut z sic

ficiencia istoz pceptoz pt sumi dupliciter.
vno mo sic. q da n. e pceptu q ordiat
ad dm. z istud fuit pceptu obedie / q dam
q ordiat ad pximu. z h fuit pceptu de
multiplicado gne / q da q ordiat ad se ipm / z
h fuit pceptu de comestione q no sicut
q da pceptu respiat corp / z h e pceptu de
comedendo / q da respiciat aiaz / z h e pceptu
de abstinendo / q e obedie meritu. q da 9iuctiu
z h e pceptu de filii multiplicando. pceptu aut
discipline fuit negatiui. ut facilior eet e
obseruacia / z ho no posset de transgssione uel
omissione hre excusatoem / z inh tractur to
tal illa ps h libri q e de hois 9ditione.
Pdeus a dyab hoiez. z c. tractata pº par
pna h totil libri / in q agit magr
de hois 9ditione / sca pars p ria incip agit
de lapsu / z qm lapsus hois e pp pcc. z pcc
hois e duplx / q da in quo p corrupit natu
ra z h fuit pecm p hois / q da in q n corrup
p soiaz. z h e origi le / q da u inquo p corru
pit se ipaz / z h e actuale. io ps ista hr tres
ptes. i prima detiat magr de pcco pmoz
pentu / i sca u detiat de pcco orili / q ab illo
fuit cau. j. d. xxx. in supioribz in sinu
e. z c. / in tcia uo de pcco actuali. j. d. xxxiij.
post pcc pcco actuali. z c. p ps iqua de
tiat de pcco pmoz pentu / hr duas / i pma
detiat modu transgdiendi / i sca uo ostendit
hois culpa / ostndit q ho huit pom resiste
dissil. i prima detiat de culpa p q cecidit.
in sca de p q stare potuit. j. d. xxiiij. nunc
diligent i uestigari oz. z c. et qm culpa
sui pccm ade sup paciom hr ad dyabli pp
ta z ad hec cadere / z ad deu pmittedo / p ps
hr tres ptes. in pa detiat de dyabli temptac
i sca uo detiat / de hois transgssione. j. d. xxij
hic ur diligent inuestigand e. z c. i tcia uo
diligens detiat / de dei pmissione. j. d. xxij
p solz qri. z c. p ps 9tinz p seute distic
tionez. z pt diuidi in tres ptes. i pa ma
gr detiat / qlr p pentes sunt teptati. in
sca uo detiat gnalr modos temptandi ubi.
ponit sciend e duas ee spes tepmis / i t uo
9cludit / q temptacoe p anmlam / remissibile
fe hitans pcci. i. hoc q q sola ex ioz tep
duabz illis ptibz remanentibz i diuisis.
p ps hr tres ptes. i p detiat de teptac pm
hois / q ad ad motiu. s. p ca. / i sca uo de

tiat quam administrantium id est sed quia per violentiam etc. et sic in parte ista ita dicuntur secundum modum. per tempus in speciali modum et cuius tempus in generali [illegible] non glorie et gratitatis patris humani sed hoc quod sola tempne. etc.

Dicendum quod intelligentia huius partis est ita incidit hic questio. primo quod dicitur tempore parentum. secundo quod dissimiliter tempnis. et non incidit hic questio quantitatem et qualitatem patris quia ex illa temptatione parentum quod ad motum. secundo quod ad ultimum. tertio quod ad ordinem et progressum.

Circa primum sic proceditur. et quid movit primum diabolum ad temptandum hominem et quod individuaverit per hominem id est quod dicit Sap. ii. Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum. Initium autem mortis fuit per temptationem et seductionem hominis. ergo ad temptandum hominem invidia diabolum commovit. Item Greg. in moralibus in paradiso diabolus invidens homini superbie tumens influxit. ergo cum invidia influxit per temptationem temptavit ex invidia. Item diabolus in tempore hominem temptavit et homicida. et quod dicitur Io. viii. ille homicida erat ab initio. sed homicidium procedit ex odio. odium autem procedit ex invidia. ergo a principio temptandi hominem motus diabolus fuit homicida propter quod sit ex invidia. Item qui desiderat casum alterius sine suo fructu non movetur ex amore commodi sed procedit ex odio felicitatis aliene. sed diabolus casum hominis desiderabat et absque suo fructu sicut constat. ergo movebatur odio felicitatis humane ad temptandum hominem. sed tale odium non est nisi quam invidia ergo etc. Sed contra omnis invidia est vel superioris vel paris. ut superiorus quod dicit Greg. super Iob. parvulum occidit invidia superiorus in quantum salterum quod nisi reputat. Sed diabolus non reputabat hominem superiorem se nec parem et non invidebat. ergo si ipsum temptabat homo erat ex invidia. Item invidia est boni quod aliquo modo potest acquiri. sed diabolus non potuit pervenire ad eternam beatitudinem quia lapsus erat irreparabiliter. ergo videtur quod propter illius acquisitionem non invidebat homini. Item invidia est boni quod desiderat illius enim invidet alicui de aliquo nisi cum primum amat et cupit. sed diabolus non cupiebat mandatis dei obediens ad supernam patriam ascendere cum sit et [illegible] sui destructionem. ergo videtur quod hominem non invidet ergo etc. Item invidia non est nisi eius quod est natum diminuere bonum proprium. sed beatitudinis adquisitio nulli bonum potest diminuere. ergo non est quod ab aliquo invidi possit. ergo videtur quod si diabolus aliquo appetitu eadem fecit ex invidia hominem

motus non fuit. Responsio dicendum quod sicut preceptum fuit sicut illa duo peccata sunt que maxime possident mentem diaboli. superbia et invidia. unde sicut habitum fuit supra et Aug. dicit ex hiis duobus quod primus erat lucifer diabolus factus est. et iste quasi hec duo inseparabilia sunt ita quod unum comitatur ad alterum. superbus enim amat excellentiam. et in nullum vult habere parem sed plus statim appetit excellentiam singularem possidere et non statim ut comparatum vel subiectum invidet cum nolit bonum consimile bono quod appetit ab alio consequi. Inde est quod diabolus ab hiis duobus viciis possessus videlicet superbia et invidia. videns hominem in statu in quo potuit cadere sub diabolica potestate et in quo potuit ascendere ad supernam felicitatem ex qua ipse cecidit. et ex superbia motus est et ex invidia ad ipsum temptandum. ex superbia namque ut ipsum sibi subiceret. ex invidia ut omnino ipsum a superna felicitate in perduceret. et superbia fuit sicut movens primum in invidia vero sicut movens proximum et immediatum. esto enim quod non posset dominium super hominem acquirere adhuc studuisset ipsum a paradisi gaudiis in perdere. unde semper tamen dicit et eius expositores diabolus ad temptandum hominem ex invidia motum esse et concordant sic omnes hoc ostendentes. Ad primum ergo quod primo obicitur quod invidia est vel superioris vel paris. dicendum quod non solum est superioris eius qui est superior sed eius qui potest esse. quamvis autem diabolus in statu illo non reputaret hominem superiorem se invidebat tamen ne mito obedientie sublimaretur ad statum glorie in quo statu ipsum superiorem se non dubitavit. Et pretera dicendum quod tunc reputabat ipsum superiorem secundum hoc quod potuit pervenire ad illa gloriam ad quam diabolus ascendere non potuit. Ad secundum quod obicitur quod invidia est boni quod potest acquiri dicendum quod intelligendum est per interpretationem. quia non solum invidet aliquis ei quod potest optinere sed et ei quod natum est habere quamvis non possit sic invidet civis civi et [illegible] alius [illegible]. sed autem diabolus non possit ad beatitudinem pervenire tamen habebat ad hoc ille aptitudinem. Ad tertium quod obicitur quod invidia est boni desiderati. dicendum quod invidia non tantum venit ex desiderio alicuius boni privati simul ex odio boni alienis quam desiderium boni propri est principium omnis peccati non potest aliter dici quod invidia non solum [illegible] eius boni quod desideratur sed et ei boni [illegible] minuit [illegible] desiderat vel extin[illegible] et quam diabolus [illegible] singularem [illegible] homine [illegible] suum bonum [illegible] et non minui [illegible] ex invidia pugnabat et

Greg. ii. Sent. q. quod fuit primum peccatum diaboli.

Aug. dicit alia deinde loquitur de superbia et invidia hiis duobus diabolus est diabolus

Aug. in [illegible] superbia et invidia [illegible] non uniquam est [illegible]

Iob v. parvulum occidit invidia Glossa superbus non videt superiorem quia est ei equari. [illegible] ei equatur. In [illegible] ne ei equatur

Sap. ii. Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum.

actu

Falsum. Si potuit esse alicuius boni diminutivum et ex illa estimacione

[Pro]pter prius adulterium. quia et si sanctus glorificatus et ex-
altatus fuisset, alicuius laus non diminueret,
tamen fit extimatio eorum invidia et affectus
eius. non tamen oriuntur ex iudiciis certis sed et ex
suspicionibus et extimationibus falsis.

Cap. [illegible] de tempore [illegible] post peccatum
quantum ad institutum medium. et dicitur in Genesi
iii. quod diabolus temptavit hominem per serpentem. et iste
modus non fuit congruus. ostenditur sic. quanto
temptator est occultior, tanto est ad decipiendum
efficacior. sed ergo diabolus quanto maiori calliditate
poterat homines decipere conabatur. videtur quod ipsum de-
buisset temptare in spirituali specie absque alicuius
corporis assumptione. Item tanto temptator est efficacior
quanto temptatus est in suggerendo affabilior.
sed actus locutionis proprie debetur humane ef-
figiei. ergo videtur quod diabolus ad temptandum magis
debuit assumere effigiem hominis quam bruti
alicuius. cum brutum aliqua locutione potius
erat ad timorem quam ad persuasionem. Item quanto
temptatus magis similat et induit speciem sanctitatis, tan-
to magis prevalet in temptando. sed multa sunt alia
que magis in suis proprietatibus sanctitatem pretendunt
quam serpens sicut columba et agnus. ergo videtur quod il-
la magis debuit assumere diabolus ad temptan-
dum. Item instrumentum sit congruum [illegible]
[illegible]. sed temptator erat ad decipiendum
ergo diabolus debuit assumere aliquod magis dolo-
sum et callidum. sed plus est de dolositate in vulpe
quam in serpente. ergo magis debuit assumere
vulpem quam serpentem. Ad oppositum in [illegible]
sed quamvis [illegible] concludunt [illegible] aliquid in [illegible]
[illegible] ad [illegible] intelligentiam. non est quomodo
ille temptavit non tamen fuit ex diabolica electione. sicut
dicit Augustinus. sed et ex divina permissione. non
enim licuit diabolo temptare omni quo vellet
et posset. sed eo modo quo dominus permitteret. [illegible]
sit autem divina sapientia que omnia ordinat et gu-
bernat et permisit quod diabolus temptaret hominem in effi-
gie alicuius bruti et [illegible] per [illegible]. Sic enim
exigebat congruum vel ordo. quia scilicet si temp-
taret diabolus in effigie bruti alicuius congruum
erat tum [illegible] operis tum [illegible] finis [illegible] tum
et [illegible] divini iudicii [illegible] operis [illegible] est
[illegible] advenimus nunc [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] in effigie alicuius bruti [illegible]
[illegible] congruum erat quia [illegible]
temptator ut [illegible] efficeretur [illegible] cum

ex parte bono [illegible] ad herent bono [illegible]
[illegible] et ideo [illegible] alicuius bruti
debuit temptare [illegible] alicuius bruti divini iudicii et [illegible]
congruum fuit, quia [illegible] iustus [illegible]
tur homo temptari [illegible] posset et non sic patitur
diabolus in [illegible] ut nichil possit [illegible]
hendi. et ideo non passus est quod diabolus hominem tempta-
ret omnino in specie [illegible] et [illegible] non in specie [illegible]
gie humana, sed potius brutali [illegible] congruum
enim ordinis [illegible] ut homo a diabolo [illegible]
li effigie temptaretur [illegible] et [illegible] congrue
[illegible] permissus est homo temptari a diabolo non [illegible]
ali bruto. sed in serpente [illegible] ratione operis [illegible]
[illegible] temptatio fiebat [illegible] suggestionis [illegible]
adeo admodum serpentis [illegible] virus [illegible]
fundit [illegible] homo [illegible] spirituale [illegible]
exterior effigies [illegible]
fuit homines a diabolo temptari in effigie serpentis [illegible]
est serpens [illegible] diffundere [illegible]
[illegible] terrene [illegible] et [illegible] congruum [illegible]
quia [illegible] diabolus faciem hominis [illegible]
et superiorem [illegible] deorsum [illegible]
[illegible] et sic [illegible] ad malum finem [illegible]
[illegible] ad delectabile. ideo permissus
est temptare in serpente, qui totum suum corpus
[illegible] adherens congruum [illegible]
[illegible] divini iudicii, quia [illegible] divino
[illegible] temptatum et temptatorem [illegible]
[illegible] ideo temptatus [illegible] in serpente [illegible]
fieri, qui post lapsum [illegible]
[illegible] sua calliditate insidiatur hominem [illegible]
et sic [illegible] multiplex congruum, quare diabolus permis-
sus est [illegible] temptaret in effigie serpentina [illegible]
[illegible] quod [illegible] quod temptator tanto est efficacior [illegible]
occultior. dicendum quod si diabolus se manifestaret [illegible]
oculis sensibus in effigie serpentis, non tamen [illegible]
manifestatur, plus se occultabat quam [illegible]
[illegible]. non credidit [illegible]
qui [illegible] in serpente esse adversarium [illegible]
bonum [illegible]. et ideo [illegible] occulta erat [illegible]
[illegible] sic diabolus [illegible] adeo [illegible]
potest [illegible] quod iusto iudicio divino est [illegible]
[illegible] temptare in [illegible] quia non habebat posse [illegible]
[illegible] sibi [illegible] et ideo [illegible]
[illegible] sensibus magis quam
spirituali [illegible] debebat [illegible] permitti.
Ad [illegible] de maiori affabilitate [illegible]
est [illegible] quod si fuisset in effigie humana [illegible]
fuisset. sed divina providentia non debuit [illegible]

Casus [illegible] temptacionis
Affabilitatis [illegible] eloquencia
[illegible] apparencia
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible]

De permissione hominem temptari in specie serpentis
Temptacionis [illegible] ut [illegible]
[illegible]
hominis [illegible] et ne [illegible] temptacionem

Ad [illegible] serpentis
Facilis [illegible]
Difficilis [illegible]
[illegible] in [illegible]

permitteret. Sed cautelam dyaboli debuit separare et ideo concessum est sibi corpus serpentis, quod tunc habebat faciem virginis, sicut dicit Beda, et reliquum corpus quale erat serpentis, et sic ex una parte latere, ex alia deprehendi. Ad 2m quod obiicitur de amicabilitate iam patet responsio, quia sic debuit permitti ostendi effigiem amicitie, procedebat ex veritate immo erat. Ideo huic operi aliud magis competebat quod haberet aspectum humanum, corpus vero eius aliquid connaturale est homini et magis inimicum. Ad 3m quod obiicitur de calliditate. Dicendum quod et si sint aliqua animalia callidiora et prudentiora, tamen in [illegible] et insidiando homini serpens est aliud callidissimum, quia calliditas temptatoris erat adhuc offendenda. Hic est quod inter cetera alia magis permissum est temptator per serpentem.

Circa quartum de temptatione, scilicet primum quod ad ordinem et processum, et dicit sententia et magister illam quod temptator incepit a muliere et per mulierem pervenit ad virum. Et videtur quod hic modus procedendi competat astutie dyaboli, et quod non debebat a deo permitti secundum ordinem, nam destructionis contrarius est ordini constructionis. Quia ergo ultima sunt in componendo, sunt prima in resolvendo. Sed mulier fuit ultimo facta. Ergo videtur quod illa deficientius [illegible] serpens incepit a muliere, debuit habere exortum ergo temptator debuit eam prius aggredi. Item temptator exterior dicitur conformari interiori. Sed in aggressione interiori primum ascendit a sensualitate ad superiorem partem mediante inferiori portione rationis. Si ergo superior portio est vir et inferior est mulier, sicut temptator interior pervenit ad virum mediante muliere, sic et temptator exterior. Item cautus pugnator citius aggreditur ad locum illum quem potest expugnare facilius. Si ergo mulier facilius poterat expugnari quam vir, videtur quod [illegible] serpens pervenire debuit ad virum mediante muliere. Item facilius est aliquem expugnare fortem inimicum per domesticum quam per se ipsum, sed vir erat fortis et spirituali mente preditus. Ergo non videtur quod dyabolus ausus fuisset eum temptare per se ipsum, sed per suum domesticum. Ergo mediante muliere temptator pervenit ad virum, sed quod per se non est [illegible] sed in dei ymagine. Sed mulier et vir equaliter sunt ad ymaginem dei, quia in anima non est distinctio sexus. Ergo videtur quod temptator non magis debuit incipere a sexu muliebri quam virili. Item mulier nulla habebat principia [illegible] sicut nec vir [illegible] erat, ita sicut viri non carnem eius aliquo modo animam maculabat. Ergo videtur quod in diff[illegible]

[illegible] erat mulier sicut viri certe. Nulla ergo videtur ratio esse ob quam temptator dyabolus magis incepit a muliere. Item inexpugnabilius est [illegible] muliere quam [illegible]; gloriosius est vincere virum quam mulierem. Si ergo dyabolus maxime refugit vituperium et audacter querit gloriam, potius quod magis temptator [illegible] a viro quam a muliere inchoavit. Item non audacium est libenter a fortibus occurrere. Sed dyabolus est audacissimus et paratissimus et maxime [illegible]. Ergo videtur quod dedignatus fuit per aggredi muliebrem sexum. Non ergo videtur probabile quod prius temptaverit mulierem quam virum. Dicendum quod sicut dicit scriptura et magister dicit in littera, non est dubitandum quin temptator dyabolus a muliere inchoavit et per eam pervenit ad virum. Ideo autem hoc fuit ex parte sapientie dei et ex parte astutie dyaboli. Ex parte sapientie divine: dominus enim tali ordine permisit dyabolum temptare, ut [illegible] viri excitationem [illegible] haberet excusationem, tum et propter maiorem eruditionem [illegible], quia ipse ad [illegible] fortis erat et spirituali mente preditus, quod non solum potuit resistere temptationi serpentis, sed et suggestioni mulieris, et ideo fortiori temptatione permissus est temptari [illegible] mulieris uxoris vel [illegible] excusatoris. Postea debuit ab ipsa temptatione [illegible] sed caput mulieris [illegible] esset [illegible] si mulieri consentiret, [illegible] magnum haberet excusationis colorem [illegible] et hoc permissum est. In illo enim modo temptationis [illegible] cognoscamus nos modum et processum temptationis interioris, et sicut ille a serpente venit ad virum mediante muliere, sic iste a sensualitate pervenit ad superiorem portionem rationis mediante inferiori. Ex parte autem astutie dyaboli potest similiter ideo: dyabolus enim attendebat mulierem esse minus sapientem et debilioris constantie et importunioris adherentie; quia minus sapiens erat, facilior erat ad seducendum, et ideo dyabolus seductor perversus voluit sibi facere transitum ac [illegible]; quia debilioris constantie, facilior erat ad pervertendum, et ideo dyabolus expugnator aggressus est hominis civitatem ex ea parte qua erat ad [illegible] minus munitus; quia vero importunioris erat adherentie, cogitavit dyabolus quod si ipsa perverteretur, non quiesceret quousque perverteret virum. Unde dicitur Eccl. 7 de muliere quod laqueus est venatorum et sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Propterea dyabolus astutus impulsor incepit a sexu femineo, et sic patet quod sicut [illegible] modus congruus fuit temptationis incipere a muliere, tum quia hoc dyaboli astutia expetebat, tum quia hoc divina p[illegible]

uideri disponebat. vn rndet q roncs adh inducte // ad i ar q p obt magis q q ad ymaginez no e seruu ora. dd q licet in uiro et muliere repiatur ymago eq expsse q e desi ipsius aie. qz tn aia q dui e incar(c)rata cplexione corporis imitatur et ex rone debilitatis cplexionis et sexus hnt aia quada effeiatone et ppea q e expte n n aliis fortitudo maioris quare facilius inclinat ad malu sexus femineus et ppea o no cogit. ad io q obicit q uiri et uillani hunt adhec p iunitate dd. q ui e. no tn ex hec se q huet eqle stabilitate. quius. n. no hret euator i affcu in decep ne maps tn fragilis tn potuit mihi in eade q uir in quo et n erat fortior et gra cedatur fuisse habundancior // ad io q obi q ulta pale e uita a mulie. et c. dd q uim e. glosius tn e muliez luctando su pare. q cu uiro luctando succubuisse. unde dyabolus si incepisset a uiro timebat ne uiriliter sibi resisteret id cautela maiori studuit gtiam adipisci // ad io q obi q audaces iuuencus agredit fortes. dd. q illud vm e ubi e audacia sin astucia. dya aut no tm e audax et peruis immo etiam et e astutus et fallax et id tep no agressus e uia difficiliore. sz po efficatiore. p -- n pru debat sibi totam suam exerce potenti. cu. n. no vincat n uolente e debit ipugnado fortio nd afortiori sz a debiliori suam inchoauit temptacionem.

Queritur q e p ar // q modus temptacionis in generali. dicit aut magr temptacio ei q e ab hoste aliqd possit hri noticia p eum q deficata e sup de potentate demonu ia h q de temptacione q e a carne et ut h possit q ti Secd ut temptacio carnis a temptacione diu contingit separare // faco q cui istarum temptationum difficilius sit resistere.

Circa p sic procedit et ostendit q carnis sit temptacio. Jaco. i. unus qsqz temptatur a ocup sua abstractus et illectus Iter ocups que maxime abstrahit et allicit e cocupia carnis. g et c. // Ite cuius datus diffinicio temptacionis dic q temptacio e astillacio tei ad fallendum. sz appetitus carnalis facit bonu ut ne/arcdi ex ponens sipls. et h decipit et fallit spm. g contingit spm temptari a carnali appetitu. // Ite

temp dyabi no e a q e suggo. sz sic dya suggerit hoi mala ita et carnis pruncia q e ad iniuncia g si dya dr temptare cu suggerit mala eade rone et caro spm trahit ad carnalia. Item dya ipugnat nos temptatione n e a dya temp q in ei ipugtio. sz sic ipugnator a dya i // ita caro ne ipugnam et ipellim. g ur q sic temptam a dya i ueie et pre temptem a carne // Sz h hu. de scd vict temptare est callide expiri. et q. quibzda blandis conatibz pbare. sz expimetu sume h e solu sube rronalis. g no ur e carnis // Ite temptans differt a temptato. nullis. n. temptat seipm. sz qui temptatur e ho carnalis. cu g ho carnalis a carne sua no differat pfusio ur q nullus ho temptet a carne sua n ab alia conuat. g nulla caro temptat // Ite psuasio ordinata ad decipiendu prauus e sophisticato q temptare. tep. n. e psuasio ordinata ad sumendu expimetu. sz corp uiciosa discreti clinat ad malu et sua inclinatione seducat spm. g carnis repulsato p dz d sophisticacio q temp. // Ar quorz ac actus q aliquibz subiis dr p aliq que i eis repi sz deus temp dr i scriptura et dya et ho temptat g p aliq cone dz d. sz caro no ui aliqui mo gtiam i aliquo cu deo et cu spu anglia g ui ex ei no possit cpetere temp. aut u c petat h e equiuoce et p alium modu dr i n si e stuc e qd p q mod dr. et qr illa carnis ipuasio tepto appellat d // dd. q p anabulum temp i ut eas ht acceptiones. sic dni illi qui sigrones uocabulorum studiose migri sunt. si tn uelim ei pung et ppua signe accepti temp pbare e. ut expo d ut quidam tactus quo illud q tang pbatur sic ecias dz temp qn suo tactu uult aliqd etuudiez hre de aliqua re q tangit et p hunc modu i spualibz temp dz quida tactus ad pbaund ordiatus h at pot e quadrupliciter qr ille qui pulsat in tendit pbare et applaudere sl pbatum ostendere. et h mo temptat deus h q dicatur sap. iii. deus temptauit illos et inuenit dignos se aut ille qui pulsat i tendit pbare et reprobare siue reprobu facere et sic temptat dya. sm q dr ac. v. cur temptauit sathanas cor tuum mentiri spui sco aut q ille q pulsat i tendit solu pbare et expimetu sumere de eo q e in ho et sic temp

cplexione

ca q e ab hoste n tca q e a carne sz cum de ea temptacione

Cpo q ut carnis sit temptare

tat homo cautus. Et de hoc Eccli. xxxi: Ex multis loquelis temptabit te, et subridens interrogabit te de absconditis tuis. Scitur quod et si pulsatus non intendat, ad eius tamen pulsationem sequitur approbatio vel reprobatio hominis, et sic temptat caro vel carnalis concupiscentia, de qua Iacobus i: Unusquisque temptatur a concupiscentia sua. Homo pulsat et quasi tangit, et sicut tactus sui pulsatoris, si consentiat, probatur et reprobatur; si dissentiat, probatur et approbatur. Et sic recte dicitur carnis impulsio temptatio. Dicta patent. viii. rationes supra ostendentes contrarium. Ad primum autem quod obicitur in contrarium, quod temptatio est experimentum, dicendum quod illa ratio a philosopho non assignatur nisi pro temptatione diaboli. Si autem generaliter velit eam intelligere, ut se extendat ad omnem temptationem, quae ad malum inclinat, tunc dicimus quod in illa ratione innuitur sit sensus, quod per temptationem fit experientia et probatio utrum homo dignus sit approbari vel reprobari. Et hoc tamen non fit a diabolo, sed et a carne. Similiter velit dicere hoc, continualiter esse [illegible] dicimus quod nomine carnis non intelligitur caro solum, sed homo carnalis, et ideo ipse homo per quod carnalis est et a carne concupiscentia se ipsum temptat, per quod spiritualis est et divine legi subiectus. Ad secundum quod obicitur, quod temptans differt a temptato sicut subiectum. Dicendum quod sicut iudicare et iudicari sunt actus diversarum personarum, nichilominus tamen eadem persona sub alia et alia sui portione potest se ipsam iudicare, sic semetipsum homo consuiudicat, et superior portio iudicat inferiorem, et sic intelligendum est quod spiritualis, ipsa sensualitas temptat. Potest enim similiter homo exterior interiorem, et in eum caro temptat spiritum; non idem temptat a se sed alius ab alio, licet tamen reperiatur in eadem persona. Ad tertium quod obicitur, quod persuasio ordinata ad decipiendum potius est sophisticatio quam temptatio, dicendum potest quod temptatio large dicta comprehendit et sophisticationem et temptationem. Probatur enim sophisticatio in persuasione potest homo de se experimentum sumere; et non ut illa obiectio temptatio sicut quod hic accipit et deceptionem et sophisticationem non dicitur. Aliter tamen potest dici quod temptationis nomen magis translatum est a temptatione illius, quae est quaedam palpatio, sicut quod caecus dicitur temptare, quod a temptatione illa quae est in ratiocinationibus, per quam modo dicitur sophisticatio, ut dicat aliquis: iste sophisticus, alius temptatus. Ad ultimum patet ratio ex premissis. Aliquando enim quae reperiuntur in omnibus illis, de quibus dicitur actus temptandi, videlicet tactu quodam pulsare, ad quod consequitur probatio, et hoc prius explanatum est.

Secundo quaeritur utrum contingat temptationem carnis a temptatione diaboli separari, et quod sic videtur. Quaecumque dicuntur ex opposito unum potest esse sine altero, similiter separari potest ab altero. Sed temptatio carnis dicitur contra temptationem hostis, ergo etc. Item omnis temptatio hominis vel est temptatio hominum Christum. Sed non caro Christi, non caro hominis primi ad mala impellebat, ergo neuter a carne temptabatur. Ergo cum temptati fuerint a diabolo, temptatio quae est a diabolo separatur a temptatione quae est a carne. Item esto quod diabolus numquam nobis mala suggerat, nondum homo noster ad malum ab adolescentia pronus esset, ergo dicta temptatione diaboli cum sepulta, adhuc esset temptari a carne propria. Item aliud est incrementum carnis, aliud est iniquitatum spiritus. Sed diabolus impellit ad peccata spiritualia, caro vero ad peccata carnalia. Ergo cum peccatum spirituale possit esse sine carnali, et econtra, videtur quod temptatio carnis separationem habeat a temptatione diaboli. Item quaecumque duo sic se habent quod uno contingit mereri et in alio demereri, illa contingit ab invicem esse separari. Sed temptatio hostis est in exercende virtutis, temptatio vero carnis semper est a culpa, vel cum culpa, sicut dicit magister, quod una istarum separationem habet ab altera. Item temptatio carnis et hostis differunt sicut dicit magister: quod una istarum illa. Sic temptatio exterior et interior. Sed quod est exterius separationem habet ab eo quod est interius. Ergo et temptatio carnis ab ea quae est a diabolo. Quod si dicas quod temptatio quae est ab hoste est interior, sic temptatio quae est a carne per hoc non effugit. Quia cum deus fidelis non permittat homines temptari supra id quod possunt, et ut alterius istorum modorum ad decertandum sufficiat, nec homo sic possit esse in utroque pulsatus, videtur quod ex alio et alio tempore fiat et modo temptatio carnis et temptatio diaboli. Sed contra: quod temptatio carnis non habet esse sine temptatione hostis, videtur super illud Psalmi: Diverte a malo et fac bonum. Glossa: Sicut omnia mala ab instinctu diaboli procedunt, sicut bona ab instinctu dei, ergo nullum peccatum fit in quo diabolus non interponat partes suas. Si ergo temptatio carnis via est ad peccatum, videtur quod non possit esse sine temptatione diaboli. Item motus instrumenti non est sine motu principalis motoris. Sed caro est sicut instrumentum in temptatione diaboli. Cancellatio sicut dicit super illud Iob x: Terra data est in manum impii, id est caro in manum diaboli. Sed ergo hoc est temptatio, patet etc. Item et si non sit ponere primum malum quod non sit a diabolo, est tamen ponere malum quod est initium omnis mali, sicut dicit Eccli. x: Initium omnis peccati superbia. Sed diabolus rex est super omnes filios superbie, et per consequens omnis mali dator, videtur quod nullum sit peccatum quod aliquo modo non procedat ab ipso. Et ita ad nullum malum impellit caro absque diabolo. Ergo temptatio carnis non separatur a temptatione hostis. Item quod temptatio hostis non separetur a temptatione carnis videtur: quia Gal. v: Manifesta sunt opera carnis quae sunt fornicatio, adulterium, contentiones.

Margin notes:
[illegible] diaboli [illegible] temptatio [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
q. 2a
Ergo titillatio carnis non est absque impulsione diaboli
[illegible] diaboli [illegible] filii [illegible] mali

emulationes · ire · rixe · inuidie · [et]c[etera] · i[n] q[ui]b[us] enumerant[ur]
p[e]c[c]a carnalia [et] sp[irit]ualia · [er]g[o] uidet[ur] q[uod] o[mn]ia p[e]c[c]a
p[ro]deunt a carne / [er]g[o] ad nullum malum i[n]clinat
te[m]p[tatio] hostis absq[ue] te[m]p[tatio]ne carnis // It[em] g[e]n[er]o
transfert a c[or]p[or]alib[us] ad sp[irit]ualia · [con]tra i[n] c[or]p[or]alib[us]
i[m]po[ssibi]le e[st] g[e]n[er]ari ad ap[p]ete[n]d[um] absq[ue] materia · [er]g[o]
nec i[n] sp[irit]ualib[us] · s[ed] p[ro]p[ter] o[mn]e p[e]c[c]atu[m] d[icitu]r e[ss]e dya[bolus]/
mat[er] uero caro / sicut [con]cup[iscenti]a · [er]g[o] · [et]c[etera] · p[ri]ma p[ro]se-
q[ui]t[ur] / q[uo]d ba[ptis]ma manifestat p[er] i[lli]d ez[echielis] · xvi · pater
tuus amorreus [et] m[ate]r tua cethea · p[er] amorreu[m]
e[ni]m u[er]o intelli[gitur] dya[bolus] · p[er] cetheam u[er]o [con]cup[iscenti]a [et]c[etera] · ex
p[re]ssius d[icit] gre[gorius] · sup[er] leui[ticum] · xiv · [con]cup[iscenti]a e[st] m[ate]r
o[mn]is p[e]c[c]ati · [et] dya[bolus] p[ate]r [er]g[o] [et]c[etera] // It[em] dya[bolus] no[n]
p[ot]est te[m]p[ta]re bonu[m] angelum n[ec] malu[m] · n[ec] sp[iritu]m
sep[ar]atu[m] · s[ed] solu[m] sp[iritu]m carni [con]iunctu[m] · [er]g[o] u[idetu]r q[uod]
aditu[m] no[n] h[ab]eat ad m[en]te[m] p[er] carne[m] · [er]g[o] absq[ue] car
ne no[n] te[m]ptat · [er]g[o] no[n] [con]tingit te[m]p[tatio]ne[m] dya[bo]li
a te[m]p[tatio]ne carnis sep[ar]ari // R[esp]o[nsi]o d[icen]d[um] · q[uod] cum
d[icitu]r te[m]p[tatio]ne[m] e[ss]e a carne uel ab hoste / h[oc] du
pl[icite]r p[otes]t intelli[gi] · aut sic amouente p[ro]x[imo] / aut
sic amouente p[ro]x[im]o / [et] i[m]media[te] · si sic amoue[n]
te p[ro]p[r]ie te[m]p[tatio] carnis / no[n] q[ui]a p[ot]est e[ss]e absq[ue] te[m]p
tatione hostis · q[ui]a o[mn]is carnis te[m]p[tatio] / e[st] ex ol[im] ori
g[in]e / q[uae] ortu[m] h[ab]uit a p[rim]a hostis te[m]p[tatio]ne · te[m]p[tatio]
t[ame]n hostis / p[otes]t e[ss]e absq[ue] te[m]p[tatio]ne carnis / tunc
p[ro]p[ri]e q[ua]n[do] n[on] te[m]ptat / i[n] quo no[n] e[st] carnis co[r]
ruptio / sic fuit in adam / [et] i[n] x[rist]o · uel cum ex illa
te[m]p[tatio]ne nulla oritur in eua[n]g[e]lio · u[er]o te[m]p[tatio] hostis
ad p[e]cc[atu]m p[er]trahit · [et] cu[m] nullum p[e]c[c]atu[m] sit i[n] nob[is] / q[uod] no[n]
h[ab]eat [con]tra[ctu]m ex [con]cup[iscenti]a aliq[ua] · sic te[m]p[tatio] dya[boli] a te[m]p[tatio]ne
carnis no[n] p[ot]est sep[ar]ari · sic [er]go iudicandu[m] e[st] / si
q[uod] te[m]p[tatio] d[icitu]r e[ss]e a carne / uel ab hoste / tanq[uam] amo
uente p[ro]x[imo] / at sic dicatur e[ss]e sic amoue[n]
te p[ro]x[im]o / [et] i[m]p[ro]p[ri]e sic accipit magi[ste]r i[n] l[itte]ra · sic se
[con]stituit [et] distant t[em]p[or]alit[er] / [et] distant [qu]alit[er] / distant
t[em]p[or]alit[er] · q[ui]a aliq[ua]n[do] te[m]ptat caro / [et] aliq[ua]n[do] dya[bolus]
[et] ad a[liu]d uiciu[m] i[m]pellit h[aec] / [et] ad a[liu]d ille · [et] p[ro]p[ter]ea
mouens ad a[liu]d [et] a[liu]d / [con]sequitur [et] distant te[m]p[or]alit[er] / q[ui]a
aliquo t[em]p[or]e uexat dya[bolus] [et] i[n]stigat ad a[liu]d u[i]
ciu[m] ad q[uod] no[n] inclinat caro · [et] aliu[d] p[otes]t e[ss]e [con]tra
[et] sic isto ultimo mo[do] accipiendo [com]p[ar]are te[m]p[tatio]ne[m]
carnis / [et] te[m]p[tatio]ne[m] hostis / ut accipit magi[ste]r i[n]
l[itte]ra · [con]cedendu[m] e[st] eas ab i[n]uice[m] sep[ar]ari / ut no[n] solu[m]
i[n]t[er] una[m] [et] altera[m] sit d[iffer]e[nti]a / s[ed] [et] una possit e[ss]e
si[n]e altera · [et] i[de]o [con]cedende s[un]t r[ati]o[n]es q[uae] h[oc] p[ro]bant
// ad i[llu]d q[uod] p[ri]mo obi[icitur] i[n] [con]t[ra]riu[m] / q[uod] o[mn]e malu[m] e[st] ab i[n]
stinctu dya[boli] · intelli[ge]nd[um] e[st] sic amouente p[ro]
x[im]o / n[on] sic amouente p[ro]x[im]o · n[on] a[utem] absente dya[bolo] · p[e]cc[ar]e
p[otes]t e[ss]e · ali[qu]a · a[u]t · ut uo[lun]t[at]e [com]p[ar]a / uel a te[m]p[tatio]ne car-

nis [con]cup[iscenti]a // ad 2[m] q[uod] ob[iicitur] q[uod] caro mou[e]t s[ed] m
i[n]t[er]i[us] · d[icen]d[um] · q[uod] h[oc] u[er]u[m] e[st] q[ua]n[do] dya[bolus] uexat carne[m] · [et]
uexando carne[m] uexat sp[iritu]m · [et] tunc te[m]ptacio
carnis [et] dya[boli] no[n] p[ot]eru[n]t i[n]uice[m] / [con]tingit t[ame]n au
te[m] mediate sen[sibi]l[ita]te sibi [con]iuncta / sp[iritu]m nu[n]q[uam]
ad m[alu]m aliq[uod] i[n]clinare / [et] dya[bolo] n[on] mouente / [et] t[un]c
no[n] mouet sic i[n]t[er]i[us] / s[ed] sic mouet p[ri]mu[m]
[et] h[oc] i[n] h[oc] sequitur a te[m]p[tatio]ne dya[bo]li // ad 3[m] q[uod]
obi[icitur] / q[uod] p[ec]c[atu]m dya[boli] e[st] i[n]itiu[m] o[mn]is mali · d[icen]d[um] q[uod]
h[oc] n[on] e[st] intelli[ge]nd[um] q[uod] sit p[ro]x[imu]m i[m]mediatu[m] o[mn]is
p[ec]c[at]i · s[ed] q[ui]a a[n]te p[e]cc[atu]m ei[us] no[n] fuit a[liu]d / [et] ip[s]u[m] fuit
initiu[m] illius p[e]c[c]ati orig[inali]s · ex quo e[st] i[n]clina
tio ad o[mn]e malu[m] // ad 4[m] q[uod] obi[icitur] / q[uod] o[mn]ia
p[e]c[c]a s[un]t a carne · d[icen]d[um] · q[uod] caro ibi su[m]itur larg[e]
p[ro] i[ps]a [con]cup[iscenti]a / q[uae] inhesit a[n]i[m]e ex [con]iunctio[n]e sua ad
carne[m] · [et] sic no[m]i[n]e carnis i[n]telli[gitur] [con]cup[iscenti]a q[uae] e[st] i[n]
o[mn]ium maloru[m] · [et] t[ame]n h[oc] dya[bolus] no[n] g[e]n[er]at i[n] nob[is] al[iquid]
quod p[er]mittit [et] p[er] h[oc] p[atet] r[esp]o[nsi]o ad seq[ue]ns obiec[tum] q[uod]
g[e]n[er]atione sp[irit]uali / accipitur · n[on] a[utem] caro [et] [con]cup[iscenti]a
large / sic ost[en]su[m] e[st] / ex illo t[ame]n no[n] sequitur /
te[m]p[tatio] dya[bo]li no[n] possit e[ss]e absq[ue] te[m]p[tatio]ne carnis
n[on] · n[on] · o[mn]is te[m]p[tatio] dya[bo]li e[st] p[e]c[c]ati g[e]n[er]a[ti]o / sic[ut] · n · [tem]p
tat · i[n] q[ua] nulla s[i]t culpa // ad 5[m] q[uod] ob[iicitur] q[uod] no[n]
te[m]ptat n[ec] ho[m]i[n]e[m] carnale[m] · d[icen]d[um] · q[uod] h[oc] n[on] e[st] · q[ui]a
te[m]p[tatio] dya[bo]li p[re]cedat a te[m]p[tatio]ne carnis · s[ed] q[ui]a n[on] p[er]
aliq[uam] te[m]p[tatio]ne[m] n[on] q[ua]n[do] h[ab]et i[n]tibilit[atem] · u[e]l · a[u]t · [et]c[etera] · i[n]
statu merendi uel demerendi / [et] i[n] quo p[otes]t sedu
ci · [et] h[oc] solu[m] e[st] q[ua]n[do] sp[iritu]s r[ati]o[n]al[is] e[st] [con]iunctus carni
mor[ta]li · ex illa t[ame]n r[ati]o[n]e no[n] [con]cludit[ur] / n[isi] q[uod] car[o]
i[n] te[m]p[tatio]ne dya[bo]li sit ca[usa] p[ro]p[ri]a · s[ed] solu[m] ca[usa] si[ne]
qua no[n].

Q[ueritur] s[e]c[un]do q[ui]a cui istaru[m] te[m]p[tatio]nu[m] sit difficilius
resistere / [et] q[uo]d te[m]p[tatio] p[ri]mi carnis / u[idetu]r / p[er] illud
q[uod] dic[it] magi[ste]r i[n] l[itte]ra · te[m]p[tatio] carnis in eo q[uo]d diffi
cilius deuitatur · q[ui]a melius oppugnans d[icitu]r
q[uam] nos uoluntat[em] / s[ed] illi te[m]p[tatio]ni difficil[iu]s e[st] resisti
q[uam] difficilius e[st] uitare · [er]g[o] [et]c[etera] // It[em] seneca
nulla pestis i[n]imicor[um] / q[uam] familiaris i[n]imicus · s[ed]
i[n]imicus carnis / e[st] multo familior q[uam] dya[bolus] · [er]g[o] e[ius]
te[m]p[tatio] crudelior [et] p[er]iculosior / ac p[er] h[oc] adu[er]sari
difficilior // It[em] q[uan]to te[m]p[tatio] e[st] ad nocendu[m]
efficacior / tanto difficil[iu]s e[st] resistere te[m]p[tatio]ni ·
s[ed] te[m]p[tatio] carnis efficacior e[st] ad nocend[um] q[uam] te[m]p[tatio]
hostis · q[ui]a cu[m] te[m]p[tatio] hostis sit c[ir]ca c[ertu]m ... [...]
m[en]t[is] / te[m]p[tatio] carnis nu[n]q[uam] e[st] si[ne] culpa · [er]g[o] [et]c[etera] // [It[em]]
tanto difficilius e[st] resistere alicui p[er]suaso[ri]
q[uan]to ille q[ui] p[er]suadet magis amat[ur] / s[ed] h[om]o multu[m]
diligit carne[m] [et] multu[m] odit dya[bolum] · [er]g[o] multo
difficilius e[st] ei resistere i[m]pulsioni carnis q[uam]

suggestioni diaboli. sive temptationi. Secundo quanto impugnator est fortior, tanto eius impugnationi difficilius resistitur. Sed diabolus est hostis fortissimus. Sicut dicitur Iob xli: non est potestas super terram que ei possit comparari. Ergo difficilius est eius temptationi sive impugnationi resistere quam ei temptationi que est ex carne. Item quanto temptator est astutior et callidior, tanto difficilius est eius laqueos et cautelas evadere. Sed diabolus est astutissimus. Ergo difficilius est eius illaqueationi sive temptationi resistere quam temptationi carnis. Item quanto inimicus est occultior, tanto minus potest homo eius impetum declinare. Sed diabolus est hostis spiritualis et occultus, caro vero est hostis manifestus. Ergo temptatio sive pulsus diaboli maioris est periculi quam temptatio carnis, ac maioris ergo difficultatis ei resistere. Item facilius superatur qui est in minima potestate quam qui est in maxima potestate. Sed caro in minima potestate est, nam corpora ipsa possumus mortificare et eius vicia et concupiscentias [illegible] quod diabolus non possumus. Ergo multo facilius est resistere eius temptationi quam temptationi diaboli. Item spiritus magis adheret bono proprio quam bono carnis, scilicet bono interiori quam bono exteriori. Sed diabolus suggerit et inclinat ad bonum interius, dum temptat de peccatis spiritualibus, caro vero ad bonum exterius, dum temptat de peccatis carnalibus. Si ergo difficilius repellitur quod est maioris adherencie, difficilius repellitur temptatio hostis que est de peccato spirituali quam temptatio carnis que est de peccato carnali. Item difficilius est resistere violenciis quam blandiciis, quia violentum [illegible] de sua natura impossibilitatem sive difficultatem resistendi. Sed diabolus temptat violentando, sicut dicit Hugo, caro autem temptat blandiendo. Ergo difficilius superatur diabolus quam superetur caro. Pro ad predictorum intelligentiam notandum est quod cum queritur cui temptationi sit difficilius resistere, utrum temptationi carnis vel hostis, dupliciter potest intelligi: aut in eodem peccato aut in alterius. Si in eiusdem peccati, ut puta peccati carnalis, ad quod instigat caro et instigat et diabolus, tunc verum est quod temptatio carnis est difficilior propter coniunctionem carnis ad spiritum, ob quam magis animam incurvat. Et sic intelligit magister in littera, et rationes probant ad primam partem inducte. Si autem intelligatur comparando [illegible] diversorum, ut puta temptatio carnis intelligitur de carnalibus et temptatio hostis de peccatis spiritualibus, sic se habent ut excedencia et excessa. Quidam enim homines sunt qui sunt magis proni ad peccata carnalia, ut puta [illegible] blandimenta, et huiusmodi difficilius est resistere temptationi carnis quam temptationi hostis. Quidam autem sunt qui proniores sunt ad peccata spiritualia quam ad carnalia, ut puta illi qui magis desiderant honores quam volupta-

tes, et huiusmodi difficilius est resistere temptationi hostis quam temptationi carnis. Si quis autem sit indifferens ad utrumque, tenendum est [illegible] quod est dicere quodammodo temptatio carnis est difficilior, quodammodo temptatio hostis. Et temptatio carnis est difficilior propter maiorem et magis intrinsecam et magis continuam adherenciam. Temptatio vero hostis difficilior propter maiorem [illegible] propter latentiorem instigantis falliciam. Sicut enim [illegible] in mora [illegible] hostis antiquus [illegible] palliat sub specie virtutis. Si ergo [illegible] queritur quam harum temptationum sit [illegible] difficilius, sic eidem peccato intelligitur [illegible] est quod temptatio carnis. Sic diversorum sic se habent sicut excedencia et excessa, sicut ostensum est, et sic procedunt rationes ad utramque partem. Si autem queritur que earum magis excedit alteram, dicendum quod omnis caro corrupit viam suam, et homines communiter proniores sunt [illegible] desideriis carnis obsequantur, quod difficilius est resistere temptationi carnis quam hostis. Et ad rationes illas que obiciunt in oppositum, quia hostis ille est fortior et astucior et occultior, facile est respondere, quia non permittitur temptare secundum suam totam suam fortitudinem potentiam et astuciam, immo reprimitur potentia divina. Ad primum vero quod obicitur quod caro est in minima potestate, dicendum quod et si minima sit potestate secundum ordinem nature, tamen propter prevalitatem concupiscentie inmutatis regnat ancilla et fiunt domina, et nimius amor carnis facit ut etiam dominium hominis, et ideo non est in minima potestate quousque liberemur de potestate carnis huius, adiuvante gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum. Tanta enim est huius amoris, ut amantem amato quodammodo subiciat. Unde et si filius sit in potestate patris, non est tamen pater facile occidere vel affligere filium; sic in proposito intelligendum est, quia nemo umquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam. Ad primum quod obicitur quod bono interius magis adheret, dicendum quod et si magis adhereat spiritui, tamen quia spiritus [illegible] homo tamen magis adheret [illegible] quam carnalis est. Nunc autem fere omnes homines carnales sunt, nec permanet spiritus dei in homine, quia caro est. Ad aliud quod obicitur, quod diabolus temptat violentius, dicendum quod nulli infert violentiam simpliciter violentam, tamen dicitur quodammodo propter inmissionem aliarum tribulationum. Que non ita movent affectum sicut carnis incitamenta, nisi caro [illegible] in partes suas.

Omne quod ad [illegible] quod decipitur peccati secundum [illegible] cuiusmodi cognitur [illegible] peccatum possit esse veniale. [illegible] quod [illegible] fuit ivmediale [illegible] quod ut in certa [illegible] fuit magis [illegible].

Item [illegible] sic proceditur et [illegible] ut [illegible] hominis fuit [illegible] possit peccatum veniale et quod sic [illegible] sui [illegible] prius curvatur ad prima obligatione

Familiaris impugnatio [illegible] video aliam legem in membris [illegible] hostis [illegible] tanto nocentior
[illegible] Caro concupiscit adversus spiritum [illegible] Caro non [illegible] concupiscit
[illegible] connexionem [illegible] Quod nolo malum hoc ago
[illegible] continua impugnatio [illegible] Scio quod non habitat in carne mea bonum [illegible] Infelix ego homo [illegible]

quam magis. Sed magna obliquitas est culpa mortalis, et parva est culpa venialis. Ergo cum cecidit a statu rectitudinis innocentie, per veniale transit ad mortale. Ergo prius peccavit venialiter quam mortaliter. Item consensum suum et electionem precedit appetitus: non enim eligimus nisi prius appetamus. Ergo ante consensum primi hominis fuit appetitus, sed appetitus ille erat ad illicitum. Ergo erat peccatum, sed non mortale, quia nichil est mortale ante consensum. Ergo veniale. Prius ergo peccato veniali peccavit quam peccato mortali. Item contingit aliquid diligere inordinate et super deum, contingit et aliquid diligere ordinate et sub deo. Sed inter hec duo cadit medium, videlicet diligere aliquid sub deo sed inordinate. Si ergo ab extremo in extremum pervenit per medium, prius dilexit homo aliquid inordinate sub deo quam super deum. Sed primum est mortale, secundum veniale. Ergo etc. Si tu dicas quod homo in primo statu existens non potuit peccare venialiter, ostenditur quod sic. Primo quia verbum ociosum est peccatum veniale, quod est in genere suo, cum non sit contra aliquod mandatum. Sed adam poterat verbum ociosum dicere et cum uxore sua iocari. Ergo poterat in statu illo venialiter peccare. Item quod potest in maius potest in minus, quia est gradatim ad primum. Sed adam poterat peccare mortaliter. Sed peccatum mortale est maius quam veniale. Cum ergo adam poterat peccare mortaliter, potuit et peccare venialiter. Item est ponere statum in quo non potest quis peccare venialiter nec mortaliter, ut patet statum comprehensoris, et statum in quo potest peccare venialiter et mortaliter, ut patet statum viatoris, et statum quo contingit peccare mortaliter et non venialiter, sicut statum angeli lapsi. Ergo erit ponere statum in quo contingeret peccare venialiter et non mortaliter. Sed hic non est status nisi hominis in statu [illegible]. Ergo etc. Sed contra: peccatum veniale ideo veniale est propter impulsionem sensualitatis quam homo habet ad illicitum. Sed primus homo nullum habuit impulsum. Ergo non potuit committere veniale peccatum. Item in primo homine nullus erat motus brutalis, sed omnes erant cum deliberatione rationis. Sed peccatum committere cum deliberatione rationis, ubi nulla est parvitas, non potest esse nisi mortale. Ergo etc. Item regimen anime adeo ordinatum erat, sicut dicit augustinus, quod si ipsa servaret ordinem sub deo, inveniret corpus eius imperium. Ergo in primo homine fuit [illegible] peccare nisi prius a deo se averteret. Sed hoc est peccatum mortale etc. Item angelus propter dignitatem sui status non solum peccavit mortaliter sed etiam immediate. Ergo si status innocentie excedebat statum miserie in magnitudine perfectionis, ut quod [illegible] quod in nobis est in modicum

et leve, in statu illo esset magnum et grave. Ergo si ibi essent levia et minuta ~~et minuta~~ peccata, sed omnia essent gravia et mortalia. Item omne peccatum aut in innocentia aut inferebat mortem aut non inferebat mortem. Si inferebat mortem, et quod inferebat mortem erat mortale. Ergo nullum peccatum poterat esse in homine quod non esset mortale. Item si adam primo commisisset veniale, quero utrum peccasset [illegible] aut non. Si non, ergo fuisset immortalis; si sic, ergo propter veniale peccatum doluisset, ergo passibilis, ergo et mortalis, cum eadem esset in eo ratio passibilitatis et mortis. Ergo necesse fuit primum peccatum primi hominis vel esse mortale vel esse [illegible], vel quod adeo esset veniale et inferret mortem. Que duo simul stare non possunt. Responsio. Ad predictorum intelligentiam notandum est quod circa hec duo fuit opinio quorundam. Quidam enim dicunt quod adam pro peccato peccavit mortaliter, potuisset tamen peccare venialiter, non tamen omni genere venialis. Quoddam enim est veniale quod est veniale ex genere, sicut dicit verbum ociosum et mendacium iocosum vel risus inanis dissolutus, et hoc est veniale non solum cum prevenit rationis iudicium sed etiam cum subsequitur. Et hoc peccato dicunt adam peccare potuisse. Est aliud genus peccati venialis quod dicitur veniale [illegible], ut quod venit ex subreptione sensualitatis nec corrupte, et hoc prevenit, non subsequitur iudicium rationis. Et tali peccato dicunt adam peccare non potuisse propter ordinem originalis iustitie, quia inferiores potentie ita subdebantur superiori, quod nichil appeteret absque imperio et dictamine rationis. Et hec positio satis fuit probabilis. Verumtamen communiter non approbatur a doctoribus theologie, nam improbabilitatem habet si quis attendit ad perfectionem status et regulam rectitudinis in qua erat, [illegible] nullam habebat rebellionem, [illegible] potuit non contempta divina iustitia et [illegible] sua innocentia [illegible]. Omnia [illegible] causa culpa ade non veniale sed mortale fuisse, nec aliter esse potuisse. Et ideo est communis opinio quam hodie approbant doctores, quod in statu innocentie primo peccato peccavit mortaliter, nec per eum peccatum veniale esse potuit. Unde concedendae sunt rationes que hoc ostendunt. Ad primum ergo quod obicitur quod prius est pervenire ad parvam obliquitatem quam ad magnam, dicendum est quod verum est ubi est curvitas paulatina et per successionem; ubi autem primus fuit fractio, quam curvatio vel si curvatio, dicendum ergo incepit in [illegible] suis, qui fuit mortale peccatum, et iam inter rectitudinem et illam obliquitatem non intercidit medium. Et [illegible] tali [illegible]. Unde hic dico quod hec non fuit propter immediatam oppositionem rectitudinis ad peccatum mortale. Sed [illegible] in tali subito, quod quod ut operabatur esse sanum

¶ Peccati venialis causa est: carnis corruptio; concentus infectione; in obiecto delectabilis sensibilis; in proprietate vegetis(?) expresse [illegible]

¶ [illegible] comitatur cum gratia(?) [illegible] manet [illegible] [illegible] deo. Oritur cum [illegible] [illegible] sibi [illegible] [illegible] non poterat ulla inordinatio esse [illegible]. Sed illa per peccatum veniale [illegible] poterat, quia [illegible] deo. Ergo [illegible] fuit [illegible] venial[...]

Phylosophi [illegible] mundo

[illegible]

[illegible] veniale [illegible] non velle cum [illegible] homini [illegible] velle [illegible]

[illegible] ad [illegible]

mortuum. Ad quintum quod obicitur quod appetitus precedit consensum, dicendum quod verum est. Sed appetitus qui precessit consensum primi parentis non fuit libidinosus, sed ille ex tunc autem cepit esse libidinosus quando voluntas delectationi consensit, et tunc etiam incepit esse mortalis, et ideo non ante cepit esse peccatum quam esset mortale. Ad sextum quod obicitur quod medium est inter diligere ordinate [illegible] et inordinate super deum, dicendum quod etsi sit medium comparando statum ad statum simpliciter, comparando tamen ad hominem illum non cadebat medium. Ipse autem homo erat in magna appropinquatione ad deum, ob quam nichil poterat inordinate diligere quin propter hoc deo iniuriam faceret, ac per hoc super deum diligeret. Ad septimum quod obicitur quod potuit dicere verbum otiosum quod est veniale, dicendum quod verbum otiosum ei fuisset mortale propter statum perfectionis. Unde quod dicitur aliquod peccatum esse veniale generaliter vel de genere suo actus, hoc in illo est [illegible] ante lapsum. Ad octavum quod obicitur quod potest in maius potest in minus, dicendum quod illud non est verum quando non est hominis potestas [illegible] ordinata ad utrumque, sicut ad mala. Unde multi homines moriuntur quod febricitate facilius quam per aliquam aliam infirmitatem mortem quam febrem, sic et homo primus [illegible] potuit cadere quod debilitaretur, id est plus mortaliter quam venialiter peccare. Ad nonum quod obicitur quod [illegible] status esset debilior in quo possit tamen venialiter peccare, dicendum quod illum statum nullo modo convenit esse, quod non aliquod peccatum sit veniale alicui; hoc est propter magnam pronitatem quam habet ad peccandum et difficultatem quam habet ad bonum faciendum, et ubi sunt [illegible] finaliter admortale. Et nullus est ponere statum in quo peccet venialiter in quo non possit peccare mortaliter. Est tamen ponere e contrario statum, scilicet in quo quis tamen peccet mortaliter et non venialiter, propter defectum [illegible], qui est status demonum.

Consequenter queritur utrum peccatum quod primo commissum est ex tempore [illegible] fuit remissibile vel irremissibile. Et quod irremissibile videtur, [illegible] de angelo, quod resurgere non potuit quia de nobilissimo statu cecidit. Sed homo cecidit de nobilissimo gradu et statu quem potuit habere in via. Ergo si non potuit resurgere demon per penitentiam, nec homo. Item peccatum ad quod nullam habet homo inclinationem nullam habet excusationem, et quod omni caret excusatione non est dignum remissione. Sed peccatum quod omnino inexcusabile est ad remissionem est irremissibile. Ergo peccatum est irremissibile quod fit sine aliqua inclinatione. Sed tale fuit peccatum quod commissum est ex [illegible] tempore. Ergo etc. Item morbus qui totam naturam inficit est incurabilis, quia omnem sanitatem et principium sanitatis expellit. Sed peccatum quod ex

parte tempore [illegible] commissum est totam naturam humanam infecit. Ergo fuit morbus incurabilis. Item Adam antequam peccaret non solum habuit naturalia sed et gratuita [illegible], et hoc innuit glossa Luce x, ubi dicit quod homo vulneratus fuit in naturalibus et spoliatus gratuitis. Angelus autem non habuit gratuita sed solum naturalia, sicut ostensum fuit supra. Ergo maiorem corruptionem fecit peccatum hominis in homine quam peccatum angeli in angelo. Sed peccatum quod magis corrumpit minus est aptum sanari. Ergo si peccatum angeli fuit irremissibile, multo fortius peccatum hominis. Sed contra, penitentia est via adveniendi ad veniam. Sed primus parens postquam peccavit potuit penitere, quod patet quia doluit et penituit. Ergo potuit veniam et misericordiam invenire. Ergo peccatum eius fuit remissibile. Item dignum est ut qui ab alio decidit ab alio adiuvetur. Sed homo est [illegible] temptatoris deceptus est. Ergo debuit [illegible] habere presidium et adiutorium ad resurgendum [illegible]. Peccatum hominis est remissibile. Ergo etc. Item peccatum primi hominis totam humanam naturam infecit. Ergo si irremissibile fuisset, tota humana natura dampnata fuisset. Ergo divina prudentia et dispositio que homines fecerat propter beatitudinem frustra fuisset et esset vana. Item non est maior [illegible] culpa [illegible]. Ergo si culpa Ade fuisset irremissibilis, gratia [illegible] irremissibilis. Ergo si gratiam potuit amittere, [illegible] a culpa potuit resurgere. [illegible] quod remissibile fuit peccatum humanum, non angelicum. Respondeo dicendum quod primum peccatum hominis quod ex tempore [illegible] commissum fuit remissibile fuit [illegible] sufficientes colligere: remissibile natura fuit peccatum primi hominis, quia erat in carne [illegible] exigua [illegible] carnis [illegible] faciebat remissibilem. Poterat enim divina iustitia servitute [illegible] iudicium [illegible] misericordia [illegible] mortem [illegible] culpa [illegible], ut quemadmodum homo [illegible] deum deseruit et [illegible] mortem culpe incidit, sic [illegible] mors exigat in pena sicut iniusta fuerat in culpa [illegible] nec mori poterat [illegible] non erat alia via exeundi [illegible] per mortem [illegible], et sic [illegible]. Ad hec quod peccatum hominis esset remissibile [illegible] nichil [illegible] homo [illegible] arbitrii [illegible]

debebat esse in eo ad monitionem, sed etiam ad tempus diuturnum, quia longo tempore debebat esse viator. Hic quia sicut gratia adveniens eius voluntati non abstulit vertibilitatem ad malum, sic culpa superveniens non abstulit potentiam revertendi ad bonum. Et sic potuit transgredi, ita potuit converti. Et sic paulatim pervenit ad [illegible] ordinatam, sic per primam rediit ad gratiam. Sed angelus non habuit, sicut ostensum fuit supra d. vii, propter brevitatem spatii merendi, post quod voluntas eius est irreversibilis. Hoc non potuit. Sic [illegible] excusabilitas in culpa faciebat ad peccatum hominis remissibile. Quia enim alio suggerente cecidit, dignum fuit per alium sublevari; et ideo [illegible] competebat sibi mediatorem habere. Et quia lapsus non potest resurgere nisi manu sublevante, et inimicus non potest reconciliari nisi mediatore interveniente, hinc est quod peccatum hominis remissibile fuit, non peccatum angelorum. Homo quia per alium cecidit, alium debuit habere adiutorem et relevatorem; angelus vero non, quia cecidit per se ipsum. Et hoc est ideo quia magis [illegible] in se. Et sic patet quod triplex est ratio quare peccatum hominis remissibile fuit, et istae tres concurrentes reddunt unam rationem integram. Inter has tamen praecipua est ratio quae medio loco posita est, scilicet simplicitas naturae per lapsum, propter quod homo susceptibilis erit primo mediatore, qua advenientiam potuit pervenire. Concedendum est ergo rationes ostendentes peccatum hominis quod extra [illegible] commissum est fuisse remissibile.

Ad primum ergo quod obicitur quod cecidit de nobilissimo statu, dicendum quod quamvis homo esset in statu sublimi, non tamen sic dicitur de sublimissimo statu cecidisse sicut angelus. Angelus enim proximus erat gloriae, adeo quod uno solo motu conversionis ad deum potuit esse factus gloriosus; homo non sic fuit, et ideo non est simile.

Ad illud quod obicitur quod homo nullam habuit inclinationem, dicendum quod etsi non habuit inclinationem intrinsecus, habuit tamen impulsionem extrinsecus; ratione autem [illegible] aliquo modo fuit peccatum excusabile. Esto tamen quod excusabile non esset, nihilominus excusabile factum est quando homo incepit de sua transgressione dolere.

Ad [illegible] quod tota natura corrupta est, dicendum quod etsi corrupta sit tota, non tamen adeo [illegible] quod [illegible] evadere perdidit. Non tamen remansit ipsi [illegible] quo [illegible] radix non fuit corrupta, immo membrum [illegible] fuit [illegible] sua [illegible] peccatum [illegible] et remansit [illegible] aliquo [illegible] non fuit [illegible] movente et instigante potuit peccatum [illegible] detestando ad deum revertendo [illegible].

Ad [illegible] quod homo habuit [illegible] quam peccavit, dicendum quod etsi aliquod donum amisit peccando, quaedam [illegible] non perdidit, quia non habuit tamen [illegible] non est adeo obliquata intus; sic fuit in Adam [illegible] perplexe et pertinaciter adhaesit ei quod appetivit sicut angelus, quamvis habuit retardationem.

Tertio quaeritur utrum peccatum quod ex illa transgressione subsecutum est fuit gravissimum omnium peccatorum. Et quod sic, [illegible] xiiii de civitate dei: Magna fuit iniquitas [illegible] in non peccando facilitas. Ex quo videtur colligi tale argumentum: ubi maior est facilitas ad obediendum, ibi maior est culpa in contemptu; sed homini obedire fuit facillimum; ergo in transgressione illa fuit peccatum maximum.

Item, [illegible] obedientia hominis est et eo est praedicabilior quanto fit obediens usque ad mortem; ex quo videtur posse elici tale argumentum: sicut qui est obediens usque ad mortem habet maximum meritum in obediendo et est maxime laudabilis, sicut filius dei, sic qui sic est inobediens ut non desistat propter timorem mortis, maxime est culpabilis et vituperabilis. Sed talis fuit inobedientia primorum parentum, qui comminatione mortis non timuerunt transgredi divinum mandatum; ergo [illegible] illud mandatum peccatum fuit maximum.

Item, tanto gravius est peccatum quanto magis corrumpit, quia peccatum est corruptio modi, speciei et ordinis; sed peccatum primorum parentum fuit maxime corruptivum, quia non solum ipsos corrupit sed et totum genus humanum; ergo fuit omnium peccatorum maximum.

Item, tanto gravius est peccatum quanto maiori poena punitur per iustum dei iudicium; sed peccatum primorum parentum punitur poena mortis [illegible]; sed haec est maxima omnium poenarum; ergo et peccatum fuit maximum.

Sed contra: [illegible] peccatum remissibile [illegible] peccatum [illegible] fuit remissibile, ut supra probatum est, [illegible] peccata sunt [illegible], ergo etc.

Item, gravius est peccatum quod nullo modo est excusabile quam quod aliquid habet excusationis; sed peccatum primorum parentum aliquid habet excusationis, similiter quia fuit ab aliena instigatione; peccatum autem in spiritum sanctum colorem excusationis non habet; ergo [illegible] peccatum illud non fuit gravissimum.

Item, tanto gravius est peccatum quanto ex maiori libidine procedit; sed in primis parentibus minime regnavit libido [illegible] cum eorum [illegible] esset nuda et sana; ergo [illegible] illud transgressionis ex obedientia non fuit maximum.

Item, gravius est peccatum quod est contra [illegible]; sed peccatum primorum parentum quod ex illa transgressione secutum est non fuit contra [illegible], sed solum contra divinum [illegible] dicebat de illo ligno [illegible] edendum [illegible] aut [illegible] peccatum [illegible] divina, quae nos appellamus peccata contra [illegible].

[Margin:] q. [illegible] potuerunt verificari

[Margin:] [illegible]

[Margin:] ut pote

[Note:] Quantitas peccati [illegible] consistit in genere peccati, sicut peccatum angeli [illegible]; [illegible] in occasione movente, sicut [illegible]; ad culpam efficaciter [illegible] voluntatis [illegible]; [illegible] corruptione sequente, sicut [illegible]; [illegible] xxxiii super [illegible].

uel quia illa post peccatum consilio omnium peccatorum fuit maximum. Ad aliud dicendum quod cum in lapsu moris possit dici peccatum alicuius unum grauius et maius altero, ad presens tamen attendendum est quod tribus modis dicitur unum peccatum esse grauius altero. aut propter maiorem libidinem. aut propter maiorem ingratitudinem. aut propter maiorem corruptionem. [illegible] modo lapsus sic peccatum illud non fuit maximum simpliciter nec maximum omnium peccatorum ex maiori enim libidine peccauit qui peccauit primus peccatus [illegible] secundum uero dicitur peccatum maius scilicet quantum ad ingratitudinem sic peccatum ade non fuit maximum simpliciter. maximum tamen fuit omnium humanorum maxime utique simpliciter non fuit quia dyabolus ex maiori ingratitudine peccauit cum plura bona in sua creatione percepit et de sublimiori statu lapsus fuit. fuit tamen maximum omnium humanorum quia in nobiliori statu et gratiori erat quam aliquis posterorum suorum quando lapsus fuit in peccatum et ideo maxime iudicatur fuisse ingratus. Si autem dicitur esse unum peccatum maius altero ratione maioris lesionis sic quodammodo fuit maximum omnium et quodammodo non maius. nam lesio duplex potest intelligi et esse scilicet intensiue et extensiue. extensiue loquendo peccatum ade non fuit maius lesionis quia non adeo depriuauit uoluntatem suam sicut multi in peccata depriuant. si extensiue uero loquendo peccatum istud maxime lesionis fuit quia ultimum peccatum est quod tot per nocuit et in tot per [illegible] sicut illud peccatum quod peccatum fuit ex tempore primum. et quantum ad hoc fuit grauissimum quodammodo. Et ex hoc patet responsio ad rationes ad utramque partem adductas. utraque enim secundum diuersas uias uerum concludit sic aspicienti satis est planum.

Circa partem istam sunt dubitationes circa litteram. et primo de hoc quod dicit. quod dyabolus loquebatur per serpentem ignorantem sic per energuminos. Quia contra dyabolus mouet energuminos mediante uirtute sensitiua. Quia uero silicet commouit serpentem ad formandum locutionem mediante sensitiua uirtute. hoc autem non uidetur posse quia ymaginatio serpentis non erat capax sermonis et locutionis. ergo mediante illa non poterat uox articulata formari. Respondeo dicendum quod hoc non aliquid simile fuit illi locutioni formato per [illegible] ut sit data noua potentia per spiritum uirtutum et fuit miraculum sicut fuit in locutione asine balaam. Ad aliud dicendum quod ad locutionis formationem ista tria concurrunt. scilicet instrumentorum aptitudo et [illegible]. secundo uero uirtus motiua et tertio uirtus directiua et regimine super uocem articulatam. et hec tria sunt in homine complete aliis non. in brutis non aliter reperiuntur incomplete. habent enim quedam alia organa aptata non complete ad uocis formationem. habent et sensibiles motiua. habent et etiam uim excogitatiuam siue ymaginatiuam ratione cuius erudiuntur ad aliquas uoces pronunciandas. non tamen est in eis complete. sed cum

ad est uis rationabilis quod possit et regere et mouere hec omnia illa post completa ad actum habet reducere et sic fuit in illa per serpentem. nam dyabolus excitabat uim motiuam et adiuuabat et dirigebat ut posset illas uoces articulatas formare. ideo quod serpenti non est data noua potentia. sed potentia superior assistebat. ideo enim miraculum non erat. sed quis maiusculum admirari possit cum esset super potentie uirtutem causare talia uerba formari licet grauior sit actio in energuminis ratione uis motiue et organorum quam in serpente. quia tamen uirtus potentie mouens uel uolens et dirigens in formando est uirtus demonis. ideo dicitur magister eodem modo locutum esse dyabolum per serpentem quo locutus per demoniacum. Ad primum ergo quod obicitur quod ymaginatiua serpentis non erat capax locutionis. dicendum quod uerum est de locutione quantum ad significationem. sed non est uerum quantum ad uocis significatiue expressionem. ut possit dici quod cum uis motiua serpentis compatiatur ad motum lingue. ideo tamen congruam copulauit ad uocis articulationem et per hoc patet ad questionem. Item queritur de hoc quod dicit. Serpens callidissimus omnium est propter astutiam diaboli. sed hoc est ideo quia serpens dicitur est callidissimus, ex ratione sui diuiditur quod cumque aliud animal assumpsisset callidissimum diceretur. ergo non esset ideo quia magis quam aliud animal assumpsisset quam aliud. Respondeo dicendum est quod calliditas attenditur in cognitione ordinata ad nocendum et seducendum. et ipsa duplex est nocendi scilicet spiritualiter et corporaliter. duplex potest esse calliditas ut [illegible] nocendo corporaliter aut in nocendo spiritualiter. calliditas in nocendo corporaliter ideo sic serpens [illegible] industria sua calliditate per statum illa psi. calliditas in nocendo spiritualiter non habet a se sed a dyabolo [illegible] et ideo locutus autem magister in littera et quia spiritualia debent signari per corporalia sibi similia. ideo cum serpens ex se sit calliditate nocendi et insidiandi corporaliter, congruum fuit per ipsum dyabolum exercere calliditates suas contra homines in nocendo spiritualiter et hoc duplicem sensum intelligi potest scriptura. Item queritur de hoc quod dicit scriptura. sciendum est duas esse species temptationis interiorem et exteriorem. exterior enim temptatio non est propter interiorem non ad culpam perducit nisi mediante interiori. ergo non uidetur ad [illegible] habent distingui. Item uidetur quod interiorem tentationem quam est absolute et tentationem quam est a causa. et uidetur quod diuisio illa sit insufficiens. quia non solum temptatio est absolute et causa. sed et communio [illegible] primo .i. [illegible] causa est coniunctio. aut est causa causa etc. queritur de sufficientia horum membrorum et cum alibi legantur plures alie differentie temptationis quomodo distinguantur ab illis. Respondeo dicendum quod temptatio .v. modis consideratur potest. scilicet quantum ad motiuum et quantum ad terminum et quantum ad effectum,

Nota solutionem [illegible] temptationum

et quantum ad gradum, et quantum ad modum, et quantum ad motivum vel ge-
neraliter vel specialiter. Si generaliter, sic videtur temptatio
que est ab hoste et a carne et a mundo, ut dicit quedam
sequentia: mundus, caro, demonia diversa movent
prelia. Si specialiter, ut dicat motivum quod se offert
non solum per modum obiecti, sed et quod inducit et ex-
citat per modum impulsivi, sic est illa distinctio quam po-
nit magister in littera, quod temptatio alia est ab hoste, alia
est a carne, quorum utrumque habet ad malum intendere.
Si autem loquamur quantum ad differentiam, sic duplex potest
considerari, aut generaliter aut specialiter. Si generaliter,
sic est illa distinctio Gregorii, quod temptatio quedam est probacio, quedam
perflagellatio. Si specialiter, sic est illa distinctio temptationis
quam ponit glosa Ieronimi super illud: omnes escam abstinentia (?)
etc., ubi dicit quod multiplex est temptatio, quarum prima est er-
roris sive nescientia vie veritatis, secunda difficultas
vincendarum cupiditatum, tertia tedium boni, quarta tem-
pestas scilicet persecutionis etc. Si autem quantum ad extremum consideratur
ipsa temptatio, similiter duplex potest considerari, aut generaliter
aut specialiter. Si generaliter, sic est illa distinctio que ponitur
in glosa super prima ad Corinthios x: temptatio vos non apprehendit etc.,
ubi dicitur in glosa quod temptatio alia est diabolica, alia est humana, et diffe-
runt, quia sicut videtur innuere, temptatio diabolica est que in malum
habet exitum et que trahit ad mortale peccatum; temptatio huma-
na dicitur que exitum periculosum non habet, quia vel est
in peccatum veniale, vel nulla est ibi culpa, ut ostenditur
in glosa. Vel dicitur quod ubi amborum (?) habet sic temptatio humana.
Si specialiter, sic est illa [illegible], quod diabolus
temptat aut vexando carnem, aut insidiando
[illegible] aut exponendo astutia. Hic enim ponitur specia-
liter effectus temptationis diabolice. Si autem quarto modo conside-
retur temptatio, scilicet quantum ad gradum, hoc potest esse duplex, aut
generaliter aut specialiter. Si generaliter, sic est illa quam
ponit magister in littera: temptatio alia est exterior, alia in-
terior. Si specialiter, sic est illa quam ponit Gregorius, et habetur
in glosa super prima Iacobi i: Unusquisque temptatur
a concupiscentia etc., quod temptatio triplex perficitur: suggestione,
delectatione et consensu. Innuerunt (?) gradus temptationis
sive temptationis explicite, qui ponebantur in distinctione
prius habita implicite. Per temptationem enim exteriorem intelli-
gimus suggestionem, per interiorem autem illam que est
delectatio vel consensus. Et per hoc patet ratio ad illud quod obicitur,
quod illa membra condivisa non distinguuntur, cum
unum ordinetur ad aliud. Si autem quinto modo conside-
retur temptatio, scilicet quantum ad temptandi modum, hoc similiter aut est
generaliter aut specialiter. Si generaliter, hoc potest esse expli-
cite vel implicite. Si implicite, sic est illa que
ponitur in glosa super psalmum: Qui habitat in adiutorio,
ubi dicitur quod quedam est temptatio levis et manifesta, quedam
et occulta, quedam gravis et occulta, quedam levis

gravis et manifesta. Si autem explicite, sic est illa
quam ponit Bernardus (?), vii membra, quarum prima est importuna,
scilicet que peracte (?) insistit; secunda dubia, scilicet quam ambi-
guitatis nebula involvit; tertia est subita,
iudicium rationis preveniens; quarta occulta, que scilicet de-
liberationis ordinem prefugit; quinta violenta, que
vires nostras excedit; sexta fraudulen-
ta, que scilicet animum seducit; septima perplexa, quam varius u-
ais (?) improdit. In hac autem distinctione explicantur diffi-
cultates et quantitates temptationum sive modorum tempti-
di, et latent que in priori distinctione implicite clau-
debantur. Ista tamen distinctio, que precedens, comprehendit temptationes
in sua generalitate considerat. Si autem consideretur specia-
liter temptatio prout convenit ad temptationem diaboli, sic modi eius du-
pliciter assignantur, vel impliciter, et sic videtur au-
ctoritas in quodam sermone: diabolus temptat ut leo, temptat
ut draco; vel expliciter, et sic est illa distinctio Gregorii
xi° Iob, super quem locum dicit Gregorius: sic fidelium famulorum Dei
cunctas hostis callidi machinationes insinuat: scilicet pro-
mittendo rapit, insidiando circumvenit, minando ter-
ret (?), suadendo blanditur, desperando frangit, pro-
mittendo decipit. In hac autem distinctione expli-
cantur modi quos auctoritas clausit sub hiis duobus
verbis: quod temptat ut leo, temptat ut draco. Et si-
militer (?) patet ratio assignandi diversitas distinctiones temptationis
secundum diversas eius considerationes. Patet nomine (?) ad
id quod debetur quod dicit in littera: temptatio que fit ex carne
est sine peccato, cum non diabolus possit carnem commove-
re vel vexare, vel similiter quod temptatio que est ab hoste sine peccato
esse non possit. Id enim non sit in nostra potestate
temptari vel non temptari, vel quod temptatio de se non ponat
in nobis culpam nisi ei consentiatur, sic quod temptatio hostis
cui non consentitur est materia exercende virtutis vel
et temptatio carnis semper hoc est quod temptatio carnis ma-
est semper cum peccato, quam temptatio hostis. // Vel dicendum
temptatio carnis est impulsus sensualitatis, quod consuevimus
appellare primum motum, et cum illo impulsu
sensualitas movetur inordinate et preter rationis ordinem. Hic est
quod temptatio carnis nunquam est in nobis quin sit in nobis
aliqua inordinatio et aliqua venialis culpa, sed
si hostis solicitat, extra est et potest esse sine aliqua delec-
tatione corporali in nobis existente, et ideo dicitur magis
temptatio hostis potest esse sine peccato, temptatio vero carnis
minime. Et alia et potest reddi ratio, quoniam car-
nis in potestate nostra non est, et cum possumus delibera-
re (?) non. Et ideo potest imputari nobis in culpam
impulsio quam diabolus suggerit. Quod autem carnis im-
pulsus sit per motus, debetur dici post (?), ubi de
loco dicetur magis expresse declarabitur.

Hic videtur diligenter investigandum etc. Supra egit magister de lapsu hominis in operatione ad diabolum temptantem. In hac vero parte agit quantum ad hominem transgredientem. Dividitur ergo pars ista in partes duas. In prima determinat de peccato primi parentis quantum ad radicem originis; in secunda vero quantum ad radicem, scilicet fuit ex industria an ex ignorantia, ibi: Hic autem opponi solet hoc modo. Prima pars habet tres partes. In prima determinat de genere primi peccati; in secunda vero de genere peccati uniuscuiusque in illis spiritualibus, ibi: et talis quidem elatio in mente mulieris. In tertia vero inquirit quis eorum peccavit magis quantum ad genus, ibi: ex quo manifeste accipi potest etc. Quia autem haec pars dividi potest in duas, nam in qualibet parte determinat utrumque, et secundum hoc dividitur; secunda vero pars principalis in qua determinat de peccato quantum ad radicem, dividitur in partes tres: in prima inquirit utrum peccatum in ignorantia processit et per illam excusari valeat; in secunda vero quantum non processit per peccatum mali, ibi: Solet etiam quaeri cum sit vitio etc.; in tertia vero inquirit cum peccatum consistit in voluntate, utrum primo an voluit quam peccavit, ibi: Si vero quaeritur utrum voluntas peccatum processit etc. Subdivisiones patent in textu satis aperte. Postea magister determinat de ipsa culpa primi parentis quantum ad radicem ... processit hic ad videndum ignorantie.

Distinctio XXII. Haec pars est duo, incidit hic. Quaeritur primo de culpa primi parentium, et utrum ad inordinatum affectum. Secundo vero quae comparatur ad ignorantiam intellectus. Et primum quaeritur tria: primo quo genere peccati mulier peccavit; secundo utrum mulier appetierit aequalitatem; tertio utrum gravius peccavit.

Circa primum sic proceditur, et videtur quod mulier peccavit peccato superbiae. Ecclesiastici X: initium omnis peccati superbia; et item Ecclesiastici XXV: a muliere initium peccati. Ergo mulier peccavit peccato superbiae. Item aut illud dixit diabolus in caelo volebat esse sicut deus; consequens autem persuasit homini similitudinem suae voluntatis; ergo si persuasit mulieri et mulier persuasioni consensit, peccavit ergo peccato superbiae. Item ab initio homines deordinari in hoc quod superiori sibi per inordinationem voluerunt in initio. Ergo non potest prius inordinate converti ad bonum infinitum vel extrinsecum quam convertitur ad bonum infinitum; sed conversio inordinata ad bonum infinitum est superbia. Ergo primum peccatum mulieris non potuit esse nisi superbia. Item mulier noluit nutriendi causa pomum. Hoc non fuit propter famem vel appetitum delectandi in cibo, cum nulla esset indigentia ei deordinato. Ergo hoc fuit quia ad spirituale per illum cibum

comestionem intendebat. Hoc autem non erat nisi esse sicut deus, quod diabolus promiserat. Ergo etc. Sed contra videtur quod primum peccatum mulieris fuit inobedientia. Hoc quia hoc innuit textus Genesis III: quis indicavit tibi quod nudus esses, nisi quia de ligno de quo praeceperam tibi ut non comederes, comedisti. Secundo quia hoc confirmat Apostolus Romanos V: sic per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi etc. Et item per unius inobedientiam mors intravit in mundum. Postremo hoc expressius declarat Augustinus de vera religione: ait Adam propter transgressionem inobedientiae de paradiso electus est. Si ergo primum peccatum fuit hominis inobedientia, non ergo videtur quod fuit superbia. Item quod primum peccatum fuit gula, videtur primo per hoc quod innuit textus Genesis III: vidit ergo mulier lignum quod esset ad vescendum suave. Secundo hoc confirmat evangelium, quia Christus primo fuit temptatus a diabolo de gula, sicut Lucae IIII: dic ut lapides isti etc. Sed eo ordine temptavit Christum quo hominem, quo temptaverat protoplastum. Tertio hoc expressius declarat Ambrosius in illo ympno: Qui primum noxiale mortem morsu comedit. Si ergo peccatum primum fuit gula, ergo non fuit superbia, cum non sit diversis peccatorum generibus unum et idem simul et semel in diversis generibus esse non possit. Item videtur quod primum peccatum mulieris fuit avaritia: primo per textum Genesis III: eritis sicut dii scientes bonum et malum. Hoc promisit diabolus, et hoc cecidit in mulieris appetitum. Sed appetere immoderate scire plus quam oportet est avaritiae sicut dicit Gregorius. Secundo hoc confirmat Apostolus I ad Timotheum VI: radix omnium malorum est cupiditas. Sed peccatum mulieris omnium aliorum peccatorum radix fuit. Postremo hoc ipsum expresse declarat Glossa super illud Psalmi: quae non rapui etc. Ubi dicitur quod Eva voluit rapere divinitatem. Si ergo rapina est peccatum avaritiae, primum peccatum Evae fuit in genere avaritiae, ergo non fuit in genere superbiae. Item videtur quod primum peccatum fuit infidelitas. Primo quia hoc insinuat textus Genesis III, ubi dixit mulier: ne forte moriamur; dubitavit ergo de verbo Dei. Sed dubitare de verbo Dei eo quod deberet credere hoc est infidelitas. Primo ergo commisit peccatum infidelitatis. Secundo hoc confirmat evangelium Lucae I: beata quae credidisti, dictum est virgini Mariae. Si ergo salus venit per oppositum praevaricationis et illa incepit a fide Mariae, videtur quod illa incepit ab infidelitate. Postremo hoc expressius declarat magister: et ratio est in distinctione praecedenti in principio, ubi dicitur quod mulier cum dubitatione a dicto Dei recessit et negationi appropinquavit. Sed hoc non fuit sine culpa infidelitatis; ergo infidelitas fuit primum mulieris peccatum, non ergo peccavit peccato superbiae. Si forte tu dicas quod pluribus generibus peccatorum sit ?

⁊ semel peccauit / hec non uitatur post . cum simul ⁊ uel non possit se pluribus conuersionibus ⁊ auersionibus deordinare ⁊ cetera ego dico sit / planum est quod esse potest uni soli quod peccatum . cum per superhabundanciam dicatur . ... sicut intuitu ceterus / et expresse dicat apostolus . primi peccati hominis per quod lapsus est fuit in obediencie ⁊ per quod dicatur mors in omnes pertransisse / ⁊ ad hoc dyabolus ipsum inducere intendebat / quia per preceptum sue interrogacionis / cur precepit uobis deus ⁊ cetera . sed quoniam nemo operatur ad malum aspiciens / nec appetit malum / nisi sub specie boni hoc clare deprehendens dyabolus / quod non posset mulierem in peccatum precipitare nisi proponeret aliquod apparens / ... interpositum proposuit fallaciam / ad quod omnis homo tendit secundum ueritatem tendit naturaliter . illi enim similitudinem appetit / quod est bonum gloriosum ⁊ copiosum ⁊ deliciosum / non omnis homo naturaliter appetit excellenciam ⁊ sufficienciam ⁊ leticiam ⁊ in ordinatio appetitu ... consistit iusticia in inordinato uero / consistit culpa . nam superbia non est aliud quam inmoderatus appetitus excellencie . auaricia non est aliud quam inordinatus appetitus sufficiencie . Gula non est aliud quam inmoderatus appetitus cibi reficientis suauiter / considerans igitur dyabolus hanc esse uiam ad precipitandam mulierem in culpam / primo promisit per dignitatis excellenciam / eritis sicut dii / Secundo subiecit humanam sapienciam / scientes bonum ⁊ malum / postremo pretendit suauitatis experiencia / cum ostendit lignum pulcrum uisu ⁊ ad uescendum suaue . Cum igitur mulier dyabolice suggestioni consensit / ideo primo in appetendo esse sicut deus / fuit superbia . deinde in appetendo scire bonum ⁊ malum . quod non oportebat scire plusquam oportebat fuit auaricia / postremo in experiendo suauitatem ligni uetiti fuit gulosa ⁊ in hoc fuit transgressionis rea ⁊ culpa inobediencie inuoluta . et sic patet quod peccatum illius inchoatum fuit in superbia . progressum habuit in auaricia / consumationem habuit in Gula . patet quod inordinata fuit quantum ad triplicem potentiam . quantum ad racionalem dum appetit alta / quantum ad racionalem dum appetit scire occulta / quantum ad concupiscibilem . dum uoluit degustare suauia . unde ex illo peccato pullulauerunt radices omnium peccatorum . Ex hiis igitur patet . ad quesita . uolentes enim ostendere quod primum peccatum fuit superbia / concludunt quod ab illo fit . ... illi ostendentes quod fuit inobediencia / gula ⁊ auaricia aperte concludunt / licet non fuit

in auaricia proprie dicta / secundum quod dicitur esse appetitus peccuniarum . fuit tamen auaricia secundum quod est appetitus sufficientie / ⁊ ... fuit peccati processus / sed in peccato gule et inobediencie fuit consumatio / in actu uidelicet comedendi ... la enim erat inquantum in illo cibo inordinate delectari uolebat . sed inobediencia inquantum actu ipsius ... mechionis . quod ... in proprium faciebat ⁊ hoc expresse dicat Gregorius in quadam omelia / in qua tribus ... quibus temptauit dyabolus xpistum . sic ... temptauit mulierem / ⁊ illis tribus ... deiectus est sic per illa tamen mulier deiecit . nec est mirum ... ad unum flagicium perpetrandum . facillime enim ... ... cadit ... ... ueritatis ad motum alterius ascendere ... solum restat uidere / quod obicitur est de infidelitate / non enim est . ... mulierem peccato infidelitatis peccasse / ... infidelitas accipiatur ualde large ... ... forte . ... non euertit homo dubitationis . sed quia magister dicit expresse / quod non est dubitationis . ideo aliter potest dici / quia ... mulier non dubitauit utrum esset / quod dyabolus dixerat / sed hoc dubitauit qualiter dominus intelligebat / utrum scilicet intelligeret de morte corporali ... spirituali . uel alio quocumque modo ⁊ illa dubitacio ... fuit pena / nec fuit culpa . sed quedam negligencia / que etiam temptanti prebuit uiam . ... quod obicitur de fide ... ... si fides in conceptione filii dei non modicum ... ... habuit tamen humilitas usum ... ... uirgo deo placuisse / sicut ipsa dicit . respexit deus humilitatem ancille sue / nec ... ordine ... respondere ... ... sic uia resolutionis et compositionis ... ... hoc finiuntur / et in ... ... potest intelligi.

... quod mihi apparuit ... ... quod non . ... est seductus / sed mulier . ... si adam uoluisset esse sicut deus / quemadmodum mulier / utique ... fuisset . sed igitur ... seductus non fuit ... ... quod mulier appetit non ... ... non arbitror ... ... si iam spirituali ... ... erat ... ... sed igitur adam ... ... si adam appetit esse sicut deus ... ad hec ... ... licet ... ... quod ... peccauit adam / quod ...

-quod super lucifer fuit inter [le] pre hominis furtis inter, quod super impletum est. Item si adam appetiit esse sicut deus. aut quod suggerente muliere. aut suggerente serpente. non suggerente serpente, quia ipse adam non conqueritur de serpente sed de muliere. Genesis iii mulier quam dedisti et cetera. Si suggerente muliere, quod sic muliere decepta fuit a serpente, ita uir a muliere, sicut quod mulier dixit serpens seduxit me. ita uir dixisset mulier decepit me. sed hoc non dixit. sed dixit mulier dedit mihi et cetera. quia si tu dicas quod ita fuit, quamuis scriptura non exprimat, hec sententia apparet improbabilis. nam si mulier dixisset comede, quia eris sicut deus, cum ipsa comedisset, absque dubio non esset sicut deus, nulla ratione uidetur probabile quod uir ei credidisset. Contra super prima .i. ad. super bi in quo et cetera. Item hoc suggerente serpente sicut deus esse uoluisti, non letalis culpe tu sensisset ad nos hereditas. Si tu dicas hec esse deum quam ad similem. obiicitur de uno pro quod dicitur Gregorius in moralibus, et habetur in glosa iob xli. prope aque dominium adam credidit et immortalitatis gloriam amisit. Ergo adam credo quod mulier appetiit. Item phi. ii. super non rapinam arbitratus est. glosa non usurpauit quod sibi non erat. scilicet equalitatem dei, sicut diabolus et primus homo. Ergo primus homo uoluit sic deus et huiusmodi uoluit mulier et cetera. Si tu dicas exprimitur hoc sunt in primis et super i. ps. quam non rapui et cetera. adam et eua uoluerunt rapere diuinitatem et amiserunt felicitatem, ex certo expulsi de deuter. Item hec uidetur ratione maiore assimilationem habebat uir ad deum quam mulier. ergo si illi dominus est materia falsitatis, uir quanto magis credibile fuit unum appetere esse sicut deus, quam mulier. Item multo sapientior erat lucifer quam esset homo primus. ergo si cum tanta sapientia sua lucifer uoluit esse sicut deus in superbia, impediuit superbiam multo minus uidetur quod homo sapientia imparata humana. si ergo homo mulier appetiit, non est improbabile quod uir concupierit maritale cum gloria et auctoritas uidetur hec dicere. [ue dd.] quia ita est ego credo quod non prius homo multum efficacie ratiocinari et scriptura non dicit expresse, et sancti super hoc locum uariantur sunt hic opiniones diuerse. quidam enim in auctores inductas dicunt quod adam credo ipsum quod mulier appetiit, sed cum pruritus non credidit sic mulier et est super hoc, sed tamen non dicunt fuisse seductus appetentem. nec enim ad tantam esse ad hec prouenire. multaque cupiunt adque inspirant nos peruenturos, quia non possit, sed quid uelit attendit ambitionis flagicium. Et itaum primum sunt dubia pro rationes adutrique parte. sed quia ubique est auctoritas, hec opinio non consonat, immo ex proposito ipsi sentire quamuis sic probatur ex auctoritate. ubi est inductis illum uidetur esse credibile quod uir appetiit ad quod credit se non posse peruenire, cum autem primus uelle non

dinatus esset, id est alia probatio, quod uir in appetitu sui motum, non fuit conformis mulieri, tamen ad dicendum, sed esset ei conformis in transgressione mandati diuini, utique enim inobediens fuit, sed aliter uir quam mulier ad inobedientie culpam prolapsus est. non enim uir primum comedit propter appetitum excellentie in sui ad deum assimilatione. non propter appetitum sufficientie in maiori cognitione. non propter appetitum suauitatis in cibi degustatione sicut fecit mulier. fuit tamen in uiro quedam superbia, quedam auaritia et quedam lasciuia, per quas productus est ad inobedientiam. quodam enim modo superbiuit, dum se nimis magis putauit esse apud deum extimauit et cauit, propter comestionem illius cibi non incurreret grauitatem alicuius supplicii. sed de facili consequeretur ueniam de offensa, et fuit et quedam auaritia, dum cuius esse uoluit quid sibi eueniret dum cibum uetitum degustaret, et fuit et quedam lasciuia. non cuiuslibet delectationis, sed cuidam amicabilis affectionis, qua sepe fit ut offendatur deus ne contristetur proximus. sic autem fecit adam dum comedere uoluit ne suas delicias contristaret. sed enim ne mulierem offenderet. unde et dominus ipsum arguit, quod obediuit uoci mulieris. et per hec productus est ad inobedientiam et transgressionem mandati dei. hec tamen tria tribuuntur ex uerbis aug. super gen. ad lit. que adducit magister sententiarum, primo enim dicit, quod non est putandum quod hoc deceptus sit, permissum in eo dicit, quod uoluit adam quedam elationis opinandam scienciam tamen dicit, uoluit adam lignum uetitum experiri. cum non uideret mulierem mortuam assumpta illa preceptum, et tamen noluit eam contristare, quam credebat sine solatio contabescere et a se alienatam tabescere. concedendum est ergo quod adam non appetiit esse sicut deus, quod admittunt mulier, sicut ostendunt rationes adductas in ducte. si autem dicatur alicubi appetisse esse sicut deus, hoc potest esse dictum triplici ratione, aut quia diuinam accepit in ipsum et uoluntate sua diuine pretulit uoluntati, et se tanquam deo subiceret ex hoc deo equari uelle fuit dictum est, quod mulier de illo supra tamen appetiit sicut deus esse per synodochen, quod est pars attribuit toti. unde sicut quod appetiit alter sequitur locutus synodoche, tamen tribuitur utrique, aut potest hoc tertio modo dictum intelligi, quia ipse cum esset mulieri propositus, peccatum non compescauit, non sibi imputatur culpa mulieris. mulier autem intelligitur appetere esse sic deus, non per omnia eque equalitatem, sed per quod dominum sublimiter indignum super humanum modum, quod cum uir non compescauit, immo per uoluntatem eius pacuit, sibi pertinens imputatur, et uoluisse esse sic deus refertur et sic probatur uero ad auctoritates que prius inducte sunt, et per hec uia detinari possunt sique alie esse ista non consiles inueniantur. ad primum ergo quod obicitur quia maiorem assi-

Fuit appetere esse sicut deus.

Xamen?

[illegible] Galien [illegible] appetiit [illegible] uelle [illegible] alienatam [illegible] in fine.

Tali [illegible] appetibile non credit [illegible] appetere [illegible] esse [illegible]

[illegible] eqlis quod imitacionem [illegible] equalis [illegible] appetere se assimilari [illegible] intelligibile [illegible] ponendi [illegible] appetere [illegible] appetitum [illegible] mali [illegible] quod non appetiit [illegible] adaequari [illegible] appetere [illegible] uelle [illegible]

mulationem habebat utraque mulier. Dicendum quod et similiter
uxor habuit assimilationem. Habebat tamen peccatum etiam
in utris et ex utroque scilicet mulieris que duo non pa
tiebantur. Habuit in trahi ad modicam similitu
dinem sicut mulier. Ad id quod obicitur quod augustinus dicit
super hoc. Dicendum quod verum est de excogitatione in natura
non tamen verum est de excogitatione gratuita. Credebatur
enim adam quod primus homo ante lapsum haberet gratiam,
sicut melius ostenditur. Id est deducitur non editur.
Quod gratiam gratum facientem non habuit sicut determinatum fuit supra [illegible]

Circo quod quis eorum gravius peccavit.

Utrum vir aut mulier et quod vir gravius peccave
rit. Gravius est peccatum ubi maior est ingratitudo. Sed
ubi maiora sunt dona ibi maior est ingratitudo in pec
cando. Sed adam precellebat mulierem in illis donis
et gratuitis. Ergo cum peccavit magis ingratus fuit
quam et cetera. Item maius est peccatum quanto peccans est in al
tiori gradu constitutus. Gravius enim peccat pla
tus quam subditus eodem genere peccati. Sed vir erat ca
put mulieris et eius superior. Ergo vir qui peccavit gra
vius. Item tanto gravior est culpa quanto
is maior est contemptus. Sed maior est contemptus in
transgressione mandati immediate suscepti quam
eius quod mediate. Sed quod mandatum primo
pervenit ad mulierem videtur quod magis contempsit vir
quam mulier. Ergo et cetera. Item tanto gravior est culpa
quo maior est in lesio et corruptio. Quia peccatum debet cor
ruptio esse. Sed peccatum ade magis fuit corruptivum quam
peccatum eve, quia ex peccato ade fuit totius posteritatis
corruptio. Unde quod dicitur ad Romanos v. per unum in omnes dies peccato
res constituti sunt multi et cetera. Ergo et cetera. Sed contra.
Augustinus super genesim: In magis refert in illa peccavit
in ipsa seipsum. Sed ipsi sum. Sed non est precisio est par
transgressio. Ergo non videtur quod magis peccavit vir
quam mulier. Item sicut in bonis quanto filius est melior,
est melius quam filius est peior est peius. Preter
legem sed peccatum eve filius fuit peccatum luciferi quam
ade per maiorem elationem superbie. Ergo maius fuit
peccatum eve quam ade. Item tanto gravior est culpa
quanto maiori digna est pena. Sed mulier magis fuit
punita quam vir sicut patet genesis iii. et ideo quod iuste
punit, ergo amplius peccavit quam vir. Item
gravius peccat qui peccat in se et in alium quam qui
peccat in se tantum. Sed mulier peccavit in se et in virum
dum provocavit eum ad peccatum. Vir autem peccavit in se
tantum de peccato actuali loquendo. Ergo gravius peccavit
mulier quam vir. Respondeo dicendum quod sicut predictum fuit supra distinctione xxii.
peccatum duorum potest gravius alterum altero tribus modis, videlicet
in gratitudine, libidine et exemplo corruptione. Sed

quod legitur de maiori gravitate, quantum ad ingratitudi
nem gravius peccavit vir quam mulier, pro eo quod habundantio
ra dona susceperat et eo amplius beneficiis obligatus
beneficiorum suorum contempsit et offendit, magis
ingratus fuit et in suis ingratitudine maior ampl
pabilior extitit. Si autem loquimur de ma
iori rate quantum ad libidinem sic amplius peccavit
mulier quam vir, pro eo quod magis in verba hostis peccavit
dum consensit et assimilari ardentius appetivit
dum credidit hoc se optinere posse quod dicta est ei
suggestione. Et voluntate magis propria in illa fuit
ex maiori libidine et quantum ad hoc culpabilior mulier fuit. Si
autem loquamur de maiori exemplo quantum ad corruptionem
distinguendum, quia corruptio duplex aut per modum ca..
aut per modum occasionis. Si per modum cause sic quod
vir fuit cum transfusionis peccati in posteris et
corrumpit se et alios maior consecuta est corru..
viri corruptio et quantum ad hanc culpam viri debet fuisse
gravior. Si vero per modum occasionis sic quod prima
mulier fuit occasio peccati viri et tamen posteris om..
per modum quod mulier corrupisse creditur non ubi
positos. Sed primum suum non solum peccavit in
se sed et proximum et quantum ad hoc debet potius in muliere gra
vius fuisse peccatum. Per hanc distinctionem respondendum
ad rationes quantum ad utramque partem adductas. Quoniam
sed diversa attributa huiusmodi distinctionis peccavit gra
vius dicta, et nihil inde reddit, et peccata potest de genere
alio aut pensatis conditionibus ex parte peccantis,
aut pensatis conditionibus ex parte peccati. Si ergo pen
sentur conditiones ex parte peccantis gravius peccavit
vir quam mulier tum propter dona sua excellentia tum
propter statum presidentiam quia mulier quodam modo subdi
tus erat. Si autem pensentur conditiones ex parte peccati
gravius peccavit mulier quam vir tum propter in prece
in deum tum propter in genere proximum. Deum enim sua ela
tione exhonoravit et proximum sua suggestione
decepit. Secundum hec procedunt rationes. Sed ad quosdam
partes. Quod autem dicit augustinus quod pari fastu peccaverunt
intelligitur non quantum ad intentionem affectionem sed quantum ad racio
nem mandati transgressionem, ad quam utrumque eorum equa
obligabat lex. Par fastus dicitur, non per omnimodam
equalitatem, sed per quandam conformitatem. Et sic excedens
legitur, quod peccatum eve aliquo modo excedebat
peccatum ade et alio modo e converso. Si autem aliquis
quereret quis eorum magis excedebat adam vel evam. Ad hoc
dicendum est quod cum peccatum eve excedat peccatum ade
conditionibus que respiciunt peccatum essentialiter, ut pote
in maiori implicitur libidinis et tamen magis
abiunxit peccatum eve magis excessit et gravius fuit

loco. Aliis signum est quod magis punita fuit, et sic ad infimum descendit, maiorem penam habuit. Nec obstant rationes ad oppositum adducte, quia sumuntur a dictoribus peccantis, quia non faciunt per ignorantiam simpliciter, sed quodam modo.

Consequenter de peccato primorum parentum in ratione ad ignorantiam ex parte intellectus, circa quod queritur tria. Primo queritur utrum peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia. Secundo queritur utrum ignorantia aliquo modo sit culpa. Tertio utrum sit culpe excusatio.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia. Ad mulierem primo, Genesis: serpens seduxit me etc. Sed ubi est seductio ibi est [illegible] et hec est in ignorantia, ergo etc.

Item qui dubitat de aliquo de quo debet esse certus, potest dici id ignorare quod scire debet. Sed mulier de illo dicto debuit esse certa, quod dixit: quacumque die comederitis morte moriemini, et ipsa dubitavit cum dixit: ne forte moriamur; ergo ex ignorantia peccasse videtur.

Item qui credit mortale peccatum esse veniale ignorat veritatem iuris divini. Sed Adam credidit peccatum illud esse veniale, sicut dicit Augustinus in [illegible] quem adducit in littera Magister. Quod si illud credebat esse veniale, non mortale, delictum ergo videtur quod tam vir quam mulier peccaverunt ex ignorantia.

Item esse peccatum aut fuit ex ignorantia, aut ex infirmitate, aut ex malitia. Sed peccatum primorum parentum non fuit ex malitia, quia tunc esset peccatum in Spiritum Sanctum, scilicet ex certa malitia, quia nulla videtur principaliter ad peccandum, ergo fuit ex ignorantia.

Item si Adam et Eva audissent tantam fuisse damnum offendisse, et tantas penalitates incurrere, cum illam habent a peccato primitus, nullo modo videtur quod culpam commisissent. Sed culpam commiserunt; videtur ergo quod ignoraverunt, et ita ex ignorantia peccaverunt.

Sed contra: si peccaverunt ex ignorantia, aut illa ignorantia fuit pena, aut culpa. Si culpa, ergo culpa fuit in eis ante primam culpam, quod est contra ipsos; et implicantur hic duo opposita. Si pena, ergo pena fuit ante culpam.

Item si fuit in ignorantia, aut ergo iuris aut facti. Non facti, quia bene sciebat se de ligno vetito comedere, non debere. Non iuris, quia bene sciebat debere Deo obedire, et eius preceptum nullo modo facere; nulla ergo videtur in eis ignorantia fuisse.

Item si fuit in ignorantia, aut ergo invincibilis aut vincibilis. Si invincibilis, ergo videtur quod tantum ideo esset imputatio ignorantie in ordinata. Si vincibilis, ergo videtur quod nullo modo debuit eis imputari culpa. Si ergo est imputata, non videtur quod fuerit ex aliqua ignorantia.

Item si fuit ex ignorantia, aut ergo innata, aut contracta, aut

inflicta, aut procurata. Non procurata, nec contracta, nec inflicta. Ergo fuit ex ignorantia innata. Sed nunc detraxebat domino facere non vitanda cum primis parentibus. Ergo propter rationem non debuit eam facere cum deceret te ignorantiam. Si ergo ex ignorantia peccaverunt, videtur quod hoc possit imputari Deo.

Item si aliquo modo dicitur ex ignorantia peccasse mulier, tamen est quod a serpente seducta fuit; sed vir non fuit seductus, sicut dicit Apostolus. Ergo ex ignorantia peccatum eius non fuit perfecte. Si ergo radix peccati in viro et muliere non fuit alia et alia, videtur quod nec mulier peccavit ex ignorantia.

Respondeo: quod peccatum esse ex ignorantia potest dici duppliciter, videlicet proprie et communiter. Proprie distinguitur peccatum ex ignorantia contra peccatum ex infirmitate et ex industria; et hoc modo ignorantia dicitur privatione scientie, que non competit homini ex natura, sed initio per culpe fuit contracta. Et sic peccatum primorum parentum non potest dici ex ignorantia, nec continetur sub illa divisione qua dicitur quod omne peccatum aut est ex ignorantia aut etc. Illa enim divisio peccati est secundum statum nature lapse.

Communiter autem dicitur peccatum esse ex ignorantia quod committitur aliqua nescientia existente, que si fuisset, ab eo non considerat veritatem ad peccandum, veritatem peccatum et sic peccatum primorum parentum ex ignorantia dicitur potest fuisse, quia tam in viro quam in muliere fuit quedam nescientia que non fuit pena, sed quedam inconsideratio, magis tamen in muliere quam in viro. Mulier enim ignoravit veritatem, seductione serpentis ei suggerentis; ignoravit et severitatem divine iustitie. Vir autem aliter potest dici ignorasse, videlicet divine iustitie severitatem, in hoc quod extimavit de illa transgressione citius veniam invenire. In experto enim erat severitatem divine iustitie, tamen cognoscere potuit per scientiam quam habebat, si sic male faceret; et sic large accipiendo ignorantiam potest peccatum primorum parentum fuisse ex ignorantia, et magis probabiliter, sicut ad hoc concludunt rationes ad primam partem inducte. Proprie tamen non accipiendo ignorantiam prout dicit penam, et hec est prout dicitur nescientia huius quam homo debet scire, ex ignorantia sic peccatum primorum parentum non fuit ex ignorantia, sicut ostendunt rationes adducte ad partem contrariam, et hec patet discurrendo per singulas. Quod enim obicitur quod ignorantia aut est pena aut culpa, dicendum est quod ista divisio non est sufficiens nisi accipiatur ignorantia proprie. Nam non solum homo post istum statum, sed et angelus beatus aliqua ignorat, cum multa innotescant principibus et potestatibus per creaturas; unde talis ignorantia nec culpa nec pena est, quia est etiam in hominibus que non debet scire, quod est de prima conditione nature. Ad illud quod obicitur, quod aut fuit ignorantia iuris aut facti, dicendum quod ad illud argumentum ut patet quod ad severitatem iudicis, similiter non fuit ibi ignorantia facti, sed tamen ad [illegible]

(aut facti. Dicendum quod non fuit ibi proprie loquendo ignorantia iuris)

Ignorantie: negationis, privationis, prave dispositionis [illegible]

qr bn̄ sciebat se gustare lignū uetitū | fuit tn̄ in
illis quedā igno qr ad id qd ex̄ebat allegar̄,
uidel; assilatiōe; ad dnm̄ | et i nō fuit igno p̄
dēn̄. et cōīt ad id qd obī | qr igno aut erit
uo aut inuo. dd qr illa nō ē diō p īmedi
ata | si large accipiat igno | aliquis. n. ē qui
exigitat de eo q ignorat | et tc̄ n̄ ēē id afficitur
uo n̄ ī uo et sic erat de illa igno eue. ad
id qr obī q aut erat innata aut cōta. et c̄. dd
qr illa igno | dicebat q̄dā scīe ī cōpletōm et in
pfcōne | que ī erat aīalib; poz̄ pentū ex defcū
aetēr. plꝰ qr aīe eoy nō erāt in ota da lucis
plenitudie. In tali aut statu debuit sic hōz
fi. qr sic. j. patebit | pꝰus debuit ēē uiator
qm̄ cōphensor. et tn̄ ex illa igno dr̄ hō fuisse
ī tenebris ul' in cec̄ qr sufficiens lum̄ hēbat
ad incedendū p uiā uite. et iō nō ē sile de puis
pmitas. n. non solū mō dic̄ ī pfcōm. et et qr
dam n̄ ē uatōm | ac p̄r deordiatōm ad
id qr ultīo obī qr uir nō peccauit ex igno | qr
nō fuit seductus | dd qr nō solū mō uir ig
rasse dr̄ p̄ seductōne. et et qr ignorauit pene
subsequtis acbitr̄. et sic in adam nō fuit ignoran
tancia p inexpiēciā dine ultionis | et iō aliq̄
igno sic nesciā fuit in adā | et minor qr ī eua.
nec ut id qd obic̄ dedā dicēs | qr igno n̄ potest
ēē tanq̄ ex una radice. et qr quodā mō tal'
nesciā exōne pbuit ad pctā.

Ceterū q ē h ut igno in aliquo hōe possit
ēē culpa. et qr sic uī. i. cor. xiiii. ig
nans ignorabit. et nulls ignorā adeo | ut p̄
culpā | qr et c̄. Itē sup id ps. noluit in
tellire et c̄. glo. au'. igno nībus qui intellire no
luit | ē pcc̄m. Itē cōīe ur | cognoscē creden
da et opanda | ē actus uirtutis. s. fidi et prudentie,
qr h igno | ē uirtutib; puat. et; puōnes uir
tutū sīt uicia et pccā. qr aliq̄ igno ē culpa.
Itē nō facē q ea q hō tenet facē | ē pcc̄m. qr sil'r
nescire qd tenet scire | ē pcc̄m. et; multis qui
rant ea q tenent scire. ut pote ea sine quibus
saluari nō possunt. qr in talib; igno ē culpa.
Itē error ē pccm̄. aut qr rōne ei qr ponit,
aut rōne ei qr puat. nō rōne ei qr ponit | qr pcc̄
p uō ē nō posito | sī rōne ei qr puat. et error
puat scīa; et puō scīe ē igno. qr igno ē
culpa. Cōtra aug'. ī euch. dic̄ | qr ī filicia ē nb
igno re; agendaz | et erac̄ nouaz. et nullū
pccm̄ ē nob ī filicitu. qr igno n̄ ē pcc̄m. Itē
rōne uir | ī oia. pcc̄m | ē auiso a bono ī mu
et cōuiso ad cōmul'e | et igno nl'la ē ad bonū
cōmul'e cōuiso. qr igno nl'la ē culpa. Itē
nullū pcc̄m remaner post puīu. et; igno rema
net in h post puīu et cōttom. qr igno
ē culpa. Si tu dicas | qr remanet actus | et ē tr
reatu. qr tūc uī | qr igno nō ē culpa ac
alis | si originalis. et n̄ ē ora ēt | qr remanet
post baptim | et h melī patebit j. n̄ actualis
qr et c̄. n̄ ē culpa. Itē oīe pcc̄m ē ī uolu
cū oē pcc̄m sit uoluntariū | et igno ē ī intelle
qr igno nō ē pcc̄m. Itē si igno ē pcc̄m
ignorare ē peccare. et de illo ignorante
ē dicē | qr in oī instanti ignorat. qr ī
instanti peccat. qr tot sīt in eo pcca quot ē
ī stanciā. qr sil' ē fīm et i poste | restat igno
pcc̄m nō ēē. Rn̄ ad pdcōz intelliḡnciā
qr cū p uōnes cognoscantur p hitos | cogitū
igno. pendet ex cogtōe scīe. attendendū
aut | qr qdā ē cogtō aliquoz | q n̄ ē nec̄ ad
uirtutes. nec ē nec̄ ad salutē. sic ē artiū
mechanicoz | et liberaliū et tal' cogtō nec̄
nec de ēē uirtutis | et illa igno | q ē puō cogto
nis puō | culpa nō ē | sil sit igno nec bo no
sil' dispōnis | si et sit uo | pꝰ sil nō culpa ē cogtō
credibiliū | et opabiliū | q ad salutē nec̄ ē ī aīa
bō. et h ē cognitō fidei et prudēcie. et ad hanc
cognitōne hr̄ndā tenemur. qr sine hac nō
pot fīe ultie h | i' aut cogtōis puō | pt du
ī nob ēē. aut manēte tentōne. aut n̄ ma
nēte. si manēte tentōe | tūc ē ī culpa. qr
quis tenet ad aliq | et id nō implet | ex hc ipo
patur. et dignus ē pena. si aut sit ī nob
pruō | nō manēte tentōe. ut pote cū pot
scire | et ī pō excusat ab obligatōe. sic pu
hī cogtōis | culpa nō ē sic in filiolis. et sic
igno que dicit puōnē cognitōis ad salu
tē necīe | uno mō pccm̄ ē | alio uō mō m
nime. aut pot dr̄ | et et si inid redit h. pi
uacio cogtōis ad salutē necīe | dupl' pot ē
aut ī q ē in nobis | et nō a nob | et h mō culpa
nō ē. et magis pena | et cū nō sint ei pncipia
nec meruimus nec demeruimus | aut ita q ē in
nobis | et a nobis | et sic culpa ē. h aut pt
ēē tplr. ul' cū in uiā ueritatis existentes uo
luntarie alrā recedim' et in erroris foueā nos
pcipitamus. et h puō pt dr̄ igno errōis
q ē in hereticis ul' cum ad uiā ueritatis uer
tes pungere | cupimus in tenebris ablaur. et
pot dr̄ igno affectata | aut qr ex quadā p

Ignorancia — inuīcibilis n̄ culpa n̄ pena · ad salutē ...
— uincibilis — sed ex nolencia et n̄ potencia · pena
— nolencia et potencia · culpa
— naturalis ... nalr̄ uoce carentibus ...
— accidentalis — inuincibilis · ut ī furiosis · pena
— uincibilis — erronea · ut ...
— Affectata ...
— Crassa et su... neglig...

Illi seductioni sicut ...igno

Glo. ignorabitur

ca et neglīa nō cāam uitare addiscēdi sibi dz
ignō crassa et supina. et quelz utraqz ē culpa·
li ꝑ maior ꝙ̄ sit ista ꝙ̄ illa. et sic ꝯcedo sīnt
rōnes ostendētes ꝙ ignō aliq mō pōt eē cu
lpa. Ad p̄m ꝙ ꝙ obī in ꝯ̄riū ꝙ ignō ē sub
ꝑfectō. dd' ꝙ ꝑut ꝑ nob' inflictaſe pena et nō
culpa ꝑut tn̄ uoltās nr̄a aliquo mō ꝯcor
dinatur eē mal̄ sic ꝑut tn̄ ē incipit eē cl̄pa
sic passiōnes sc̄is martirib; illate pene erāt
ꝯsiderate ꝑ se ꝯpate tn̄ ad uolūtatē sc̄or; lib'e
eās ꝑferentē ꝑ amore xp̄i sūt eis meritorie.
uel aut aliquo mō sit culpa ꝑut. s. ꝯc̄ta
ꝯmuderīz. i. cū age' ꝯcōr̄u ꝑcco. Ad .2m. ꝙ obī
ꝙ ignō nō ē cōsūō. dd' ꝙ ū ē ꝑut ē ꝑna
ꝑcō. ꝑut tn̄ ipam ꝯmittit aliquo mō ma
ꝯfō et nō h; uitare sibi mō dz eē culpa ꝑ.
Ad 3m ꝙ obī ꝙ ignō remanz post pn̄ia. dd' ꝙ
ū remant ꝑut h; rōnez culpe. s. rōne uolū
taris cōmitātis. uel quodā modo eā cāntis.
ꝙ si remanz h; ē ꝯ h; rōnē pene ꝯcorl
ꝯcessō ꝙ ad ꝑ in quo h; rōnē actual' trāsit
nō solū actu sz et reatu cū quis penitet. ꝙ
uo ꝯ ꝯin. quodā mō remanz. et ita uidet
ignō remanē actu et illi h; ꝯdā approxīat
ad pcc̄ō originale id tn̄ ꝙ cl̄pa ē actuale pcc̄
ē. Ad 4m ꝙ obī ꝙ ignō ē ī intellectu. dd'
ꝙ illa ignō ꝙ opponi cognōni intellectus ad quā
tenetur et nō tn̄ respicit intellectū sz et affectū
sic et illeus sibi oppō ꝯm nō tn̄ dic' sc̄ie ca
ritatis sz et uoltēs ī causā et negligēciam ad sciaz
ꝑcipiendā. Ad 5m ꝙ obī ꝙ in quolz in
stanti ignorat. dd' ꝙ ignorare ū dz eē cu
lpa ū eorum qua qs tenetur scire ꝙ ignorat
et id si in quolz instanti ignorat et quolz
tenetur tn̄ ꝑpt̄ ꝑceptū affirmatiū ū obligat
semp' ꝑ loco et tp̄e. ignorans ignorādo nō
peccat in illo istanti et tp̄e in quo tenet
nosse uel addiscere ꝙ ignorat et nō ꝯt ꝯ semp'
dicatur ignorare nō tn̄ semp' dz peccare.

Circa ꝙ̄ utrum ignō sit culpe excusatō et
ꝙ sic ꝙ̄ .1. thi. .1. miaz ꝯsecut sū
ꝙ ignorans li feci. si ꝯ ignorācia fuit
ꝯ ꝑ uenit ad miaz ꝯr ꝙ ignō excusabi
le fecit eū culpā. Jt scia aggrauat cu
lpā sic dz luc. x. s̄uus sciens uolūtatē dn̄i sui et cetera.
ꝙ ꝑ oppō ignō alleuiat et excusat. Jt eē
peccatū ē uoluntariū ꝙ ꝙ diminuit ꝯ rōne
uoluntarij diminuit rōne pcc̄i. sz ignō
diminuit rōne uolūtarij. ꝙ uoluntariū ē ut

dicat phūs ꝯ ethicor' iij. ꝯ cui ꝑn̄ ē in ipso cognoscente singla
in ꝙ̄ et cetera. Jt sic ad resistendū pccō requi
rit fortitudo. sic et regit et cognitio. sz defc̄
fortitudīs ut potē infirmitas excusat cu
lpam. ꝙ simi uel ꝙ defc̄ cognitis. s. ignō.
Jt qd in sua plenitudīe oīo tollit culpā
cītra plenitudīnē aliquo mō diminuit. sz ꝙ ꝯs
simpl' ē ignarus sic puulus et furiosus ū ad
facit ī putatur ei ī pccm̄ sic dic' b. et alij
doctores. ꝙ uī ꝙ oīs ignō pccō ꝑꝑ aliq
mō ꝑbeat excusatōis patrocinium. ꝯ. ꝯcōr
ī li. de ecclastica intbre. nūc in culpa minor ē
ꝙ qui dn̄i nescit. ꝙ uī ꝙ ignō nō excuset.
sz aggrauat. Jt sup' i ꝯ .ij. an ignorans et
ē. ambros'. glō. ꝯtumelie fecis ꝙ ignoras.
ꝙ uī ignō aggrauē culpā. Jtm ignō
de se malū ē. sz malū additū malo facit
mai' malū. ꝙ uī ꝙ ignō pccm̄ augeat
nō excuset. Jt sciā ū auget nec mi
nuit meritū sz sola grā et ca̅ritas. ꝙ ꝑi rōne
nec ignō auget nec diminuit demeritū
ꝙ nō excusat pcc̄m. Jt esto ꝙ un' sciēs
peccet ex aliq ꝯta libidīe. et alt' ignorans
ex tanta libidīe si cūlus ē ī lando. ꝙ ꝯ
dz eē punitō. ꝙ uī ꝙ cūlus sit ut bīqz ex
cusatō uel accusatō. ꝙ nō mag' excusat
uel accusat ignō ꝙ̄ scia. Cont' ꝯ qd ꝑ
quid. mag' excusat ignō ꝙ̄ scia et cū ꝯ ignō
ꝙ ī fu' excuset. simi ē qd quātu' mag' excu
set. Jurius ē sic mlte diffe ignō cū ꝑ ꝯ
ꝯ eaꝯ excusent et quanō et ꝯ mag' et ꝯ mi'. Re
ad pcc̄m intelligenciā nō ē ꝙ oīs ignō aliq
mō excusat pcc̄m. et id h; ē ꝑ minuit ꝯ rō
ne uoluntarij. minuit et rōne ꝯ tempus.
ꝯ ꝯ .ii. ꝑ ꝯ magis ꝯ nit ꝙ sciret ī ꝯ
ꝙ ꝙ ignorare fecit et tn̄ cū uoluntatē
includat ī se ꝯtōnē ꝯ ꝯuat ꝯtōnē ꝯ
uat rōne uoltīs. ꝙ ꝯ pcc̄m mīatur sēm ꝙ
tate libidīs et ꝯ ignō diminuit
ꝯ rōne ꝯ ꝯ ū ē ꝙ oīs ignō ī ꝙ
h; excusat pcc̄. et si tanta sit ꝙ ꝑuet oīo rōnē
uoluntarij. et rōnē ꝯ ꝯ excusat a toto.
Si uō nō oīo ꝑuet excusat a tanto. ꝯ ꝯ
de sī ꝯ rōnes ostendentes ꝙ ignō excusat
pcc̄. Ad 1m ꝙ ꝙ obī in ꝯ̄riū de uͤb. ꝯ ꝯ
ine pccat ꝙ dn̄i nescit. dd' ꝙ ūū ī ꝯ ꝯ pcc̄
ꝯ ꝯ. Ad alia pccōr ꝯ ꝯ et ꝯ ꝯ
ꝯ ē. ꝙ ū ꝯ magna ꝯ ꝯ
natē. uō tn̄ cū quis ignorans ad facit et

nāll' uꝯ casualꝯ sꝯ sꝯ clpa.

phūs ꝯ ethicor' ꝯ ꝯ aut ꝯ ꝯ aut ꝯ ꝯ

ꝑ phūs ꝯ ethicor'

S'pcn̄ ꝯ ꝯ pccm̄ ꝯ ꝯ

ꝯ ī nali' furiosi et fatuit. ꝯ casuali' ꝯ ꝯ ꝯ clpa ꝯ ꝯ ꝯ excusat ꝯ ꝯ

Sipx. qui nō aduertit — a toto — excusat
Crassa. qui negligit — ꝯ
Affectata qui ignorat ꝯ ꝯ
Eratis ut ī puis. excusat a toto. ꝯ ꝯ
ꝯ ꝯ ī nall' furiosi. excusat a toto
Euent' clpa. ꝯ clpa. ꝯ ꝯ excusat a toto
Ex clpa. ꝯ ꝯ excusat clpa ꝯ a tanto
Facti. ut ꝯ ꝯ adhibita diligeñ excusat a toto
Obiecti. adhibita diligeñ ꝯ excusat a toto ꝯ
ꝯ adhibita diligeñ excusat a toto ꝯ
Precepti. ꝯ nullū excusat ꝯ ꝯ capax
Coronet. ꝯ ꝯ max' ꝯ ū excusat.

in perplexitate, sicut dicit apostolus: dele enim ignorans
peccavit, quia ille qui facit ex certa scientia. Ad illud
Ambrosii, quod dicit quod gravius peccat qui ignorat,
dicendum quod hoc non ratione maioris culpe, sed quia omne in
firmitas magis periculose, quia cum habeat scientiam de morbo
suo sive culpa, non querit medicum, et ideo semper re
manet corruptus. Et hoc est quod dicit Augustinus in libro confessionum:
eo insanabilius peccabam, quo me non peccatorem
arbitrabar. Ad id quod obicitur, quod malum additum
malo facit maius malum, dicendum quod illud habet veritatem
cum malum malo fuerit. Malum autem pene
cum sit involuntarium, non conformatur malo culpe,
quod est voluntarium, et ideo non augebit, sed potius
diminuet. Et quamvis ignorantia in nobis non est sic culpa,
quin etiam aliquo modo sit pena, et ideo culpam aliquantum
excusat. Ad id quod obicitur de scientia, non
auget meritum, dicendum quod illud non sequitur, quia tanta
est in merito non est a nobis, sed a gratia dei, et in merito
tamen non est eius quantitas, sicut habetur a Augustino li.
... et ideo quod facit ad idem voluntarium, facit aliquo
modo ad augmentum peccati, et similiter quod diminuit facit
ad alleviationem peccati. Talis autem ignorantia ut dictum
est fuit supra. Ad id quod obicitur, quod peccantes
ex libidine equaliter puniuntur, dicendum quod hoc non con
gruit, quia ignorantia excusat, quia si ille qui ignorat
peccat ex tanta libidine, ex quanta ille qui cognoscit,
in statu innocentie ignorans cum iste tantum habet scientiam
peccavit multo maiori, et ita gravius peccavit, et
gravius punietur. Et ideo ignorantia que in ipso est
excusat peccatum, excusat in quantum et minuit quantitatem
peccati quam haberet, si ignorantiam non haberet.
Ad id quod quisque magis excuset, utrum ignorantia
vel infirmitas, respondendum potest quod duo sunt de ratione
voluntarii, videlicet cognitio singularium sive circumstantiarum
et quod ex potentia sit in ipso, et ideo ignorantia
excusat, quia privat de ratione cognoscendi; infir
mitas excusat, quia privat de ratione potentie in
principio, et quamvis privatio potentie privatur possibilis
et non continetur, et cognoscendi per ambulum est
ad faciendum, plus tollit de ratione voluntarii ig
norantia quam infirmitas, sive ideo magis excu
sat ceteris paribus; adeo tamen potest infirmitas pre
cellere, et ignorantia parva esse, sive sic excusat parva, ut
credere quod erit ex amentia et si ignorantia ... legitur
vero est dicere quod magis excusat ignorantia quam infirmitas.
Descendendo tamen ad spiritualia peccata, possunt se habere
sicut excedentia et excessa. Ad id quod quisque
ignorantia excuset et quanto, dicendum quod est ignorantia facti et ignorantia
iuris; ignorantia facti potest esse duplex: aut adhibi

ta debita diligentia, aut non. Si adhibi
ta diligentia, excusat a toto; si non adhi
bita, non excusat a toto, sed a tanto. Si autem
sit ignorantia iuris, hec potest esse duplex: aut est vincibil[is]
aut invincibilis. Si invincibilis, talis ignorantia non est
culpa, et hec autem est ex consensu ... ut ignorantia
affectata, et ista sic ex una parte excusat
quod ex alia parte magis aggravat, aut est ex neg
ligentia et ignavia, sicut ignorantia crassa
et supina, et ista si aliquo modo excusat, non
tamen in excusat ut semper, ipso ignorante non ... ;
sicut dicit Augustinus et magister in littera. Si autem sit ig
norantia invincibilis, hec potest esse duplex: aut ista ig
norantia est in nobis introducta per culpam pre
ambulam, et sic est pena culpe; si sic originalis
culpa; aut simpliciter privat cognitionem iuris,
sicut in infantibus et furiosis, qui omnino carent
usu rationis, et hec excusat a toto, unde dicit ...
quod pueris infantibus et dormientibus ... quod faciunt
imputatur; aut non tollit omnino usum rationis sed
plenum, et tunc non excusat a toto, sed a tanto,
sicut est in hiis qui non sunt plene furiosi, sed
habent aliquo modo lucida intervalla, et ipsi
quasi aliquo modo sunt rationis capaces perpetui, sed non ple
ne. Si autem ignorantia est introducta per culpam ...,
sicut est in ebrio et furioso, quorum uterque se pre
cipitavit in hoc per culpam suam, sic non excusat a
toto sed a tanto, quia sicut dicit philosophus, ebrius habet
duplices maledictiones: maledictionem ...
per culpam precedentem et maledictionem pro culpa sub
sequenti. Quantum autem et qualiter excuset sequentem
culpam, diversi diversa sentiunt. Quidam enim
dicunt quod nec ebrius nec furiosus, qui usum rationis
caret, committit novam culpam, sed ex inordina
tione sequenti aggravatur culpa precedens, ut ... cul
pa aggravata excessu sequenti. Alius autem
ut quod nec sic excusat, quin novam culpam committat,
non tamen est adeo gravis sicut si illam faceret ex certa
scientia. Primus tamen modus dicendi probabilior esse vi
detur. Ebrius preterea quod Loth non omnino excusatur
a culpa incestus, cum cognovit filias suas, pri
mo quidem, quia non fuit in eo plena ignorantia; licet
enim dicatur in textu quod non sensit cum filie
accubuerunt, hec dicit quia non discrevit; secundo
quia in illam ignorantiam pervenit per ebrietatem, quam
debuisset vitare, et ideo sancti dicunt fuisse culpabilem,
licet excusant pro ... dicit eum fuisse aliqualiter excus[atum].
Circa partem istam sunt dubitationes circa litteram ...
debet quod dicit: sicut non peccatis humanis

genus humane p(ro)creationis corruptum p(ro)venit. Sed contra
contrahit ho(mo) massa(m) carnis a muliere sicut a viro et
mag(is). Si ergo originale peccatum contrahitur ex corruptione
masse dampnate, ita contraheret originale peccatum ex corruptione
mulieris sicut ex corruptione viri. Respondeo dicendum quod quia
principalis p(ro)pagationis residet penes virum, potestas
resistendi iusticiam maxime penes virum residebat, et ideo hanc viro p(er)suadere contendebat, et ideo si vir
non peccasset, posteri originale iustitiam non amisissent. Ad primum ergo
quod obicitur de muliere, respondendum duplex, vel quod homo tunc ex
quo obicitur de muliere contraheret corruptionem penalitatis, non
p(ro)pter corruptionem feditatis, que principaliter habet o(rigi)nem
ex parte viri, vel etiam quod p(ro)babilius ... ut
mulier conciperet a p(ro)lius non erit. Sed et deus aliquam
novam formasset, hoc salvo quod sine dampno
mortis et corruptionis p(er)mansisset in ea. Item
queritur de hoc quod dicit: terminis ut ait Ysidorus, peccatum generatur
etc. Quomodo videatur quod quatuor sunt nobis inflicta per peccatum,
videlicet infirmitas, ignorantia, malitia et concupiscentia.
Ergo omnia ista sunt peccatorum principia, ut dicit Ysidorus.
insufficiens est. Quomodo ponit tamen tria nobis. Item sicut
ignorantia opponitur industrie, ita infirmitati opponitur
potestas. Ergo sicut ponitur generari peccatum ex ignorantia et
etiam ex industria, similiter debet poni ex infirmitate
et ex potestate. Respondeo dicendum quod ista duo peccata accipiuntur
penes corruptionem virium. Cum enim tamen quod ignorantia respiciat
concupiscibilem, infirmitas irascibilem in malo
infirmitatis, irascibilem et malitiam respiciat concupiscibilem, et ideo
sicut hoc idem peccatum ex industria et ex malitia, cum
omnes vires motive sub hiis tribus comprehendi
possunt, omne peccatum quod fit in statu nature lapse ad
ista tria genera habet reduci. Ad primum ergo quod obicitur de
concupiscentia, dicendum quod in nobis non distinguitur contra alia, quia
sicut ibi lectum dicitur concupiscentia ex omnibus hiis est constat ...
et ideo penes concupiscentiam non sumitur aliqua
differentia, cum omne peccatum procedat ab ipsa. Sicut enim dicit Augustinus:
dum lex p(ro)hibet concupiscentiam, p(ro)hibet omne malum.
Ad primum quod obicitur quod potestas opponitur infirmitati sicut industria
ignorantie, dicendum quod in industria non stat principaliter
p(er)fecta que est ignorantie opposita, sed stat in p(ro)malitia quam comi-
tatur scientia, quod autem peccatum ex malitia dicatur ex in-
dustria, patebit cum agetur de peccato in spiritum
sanctum. Item queritur de hoc quod dicit: ignorantiam eorum qui scire
noluerunt dum possent non excusat. Quia sicut dicit
Philosophus, omnis homo naturaliter scire desiderat. Sed quod naturale
est nullo modo assuescit in contrarium. Ergo videtur quod nullus
scientiam respuat. Item sic se habet scientia ad in-
tellectum, sicut se habet pax ad affectum. Sed quia pax est
perfectio affectus, nullus est qui non appetit pacem, sicut

dicit Augustinus: propter pacem enim bellant omnes qui bellant.
Ergo videtur similiter quod nullus scientiam respuat. Respondeo dicendum quod sicut
contingit aliquid nolle in universali et ignorantiam in particulari, sic
contingit aliquid appetere in universali et tamen contempnere in
particulari. Sicut patet omnis homo appetit beatitudinem, illa tamen bea-
titudinis que in Christiani consistit, multi sunt qui aspernantur
et recusant. Et preterea quia appetitus est duplex: naturalis
sed est duplex: electiva, per hunc modum est in proposito, et
si omnes homines naturaliter scire desiderant et volunt esse scien-
tes, scientiam tamen mandatorum Dei plurimi aspernantur.
Et sic patet responsio ad illa duo obiecta, nam scientiam recu-
sare non est naturale, sed voluntatis electiue, et sic et pacem
in vel nullus recusat, tamen hunc modum pacis ut illam
multi refugiunt, et ideo confugiunt ad bellum. Item
queritur de hoc quod dicit: non est confugiendum ad ignorantie te-
nebras. Cum enim ignorantia sit privatio ... et nichil
appetatur nisi sub ratione boni et utilis, videtur quod ignorantia
non possit affectari vel ad eam confugi. Item nichil
amatur nisi contrarium, sed ignorantie tenebre nec ... per-
petuntur. Ergo videtur quod ad eas nullus confugiat. Respondeo dicendum
quod quedam appetuntur propter ad appetitum ... que habent
in se sicut bona spiritualia et ... quedam appe-
tuntur propter bonum quod ad ea consequitur, et ex ipsis evitatur,
sicut aliquis appetit angustias et tribulationes, ex quibus
pervenit homo ad perfectionem in futuro, et post, quedam appetun-
tur propter comparationem minoris mali, sicut aliquis ne capi-
atur precipitat se de alto, et primum ipse non est appetere,
sed ad ipsum confugere. Et per hunc modum in illud est
esse in proposito, quia homo timens deprehendi in scelere non
fugit lucem. Non enim venit ad lucem ne arguantur
opera eius, et quia non contingit fugere lucem nisi in tene-
bris, et per tenebras, ideo oculos adulteri observat ca-
liginem, et qui vult male facere divinorum man-
datorum requirit ignorantiam, nec quia illam propter se
appetit, sed refugit sceleris deprehensionem et
amat delectationes quas amat in sceleris perpetratione.
Item queritur de hoc quod dicit: in ipso homine et in alio tamen extitit
ut fieret deterior. Ex hoc enim videtur quod homo non
peccasset nisi dyabolus suasisset, et hoc videtur falsum, quia homo
fuit liberi arbitrii, vertibile, ergo circumscripta omni temptatione
dyaboli in malum poterat consentire, ac per hoc peccare.
Item Augustinus probat quod alio auctore nullus potest fieri
deterior, in capitulo lxxiiii questionum: quia nec a minori, nec
a pari, nec a superiori. Minor enim non potest, par etiam
si non prevalet, superius non vult, quia nichil est superius bono + bonum
bono nisi bonum, non vult bonum deteriorare. Respondeo dicendum
quod absque dubio nulla temptatione pellente homo peccare
poterat, sicut patet in Lucifero, qui peccavit sine impulsu
alieno, qui etiam excellentior erat homine primo.

Cxxij. d.

excusat mag. dictam ꝓmissi
onē. cū ex ide ꝓmittendi
tū ex collati hoī sufficient
scia pccandi. vij

magr̄ dicat. aut̄ loqtur supp̄ modꝰ pccndi
ꝑm q̄ hō lapsus ē. videlicet ad suggestionē dya
ꝫ io dic̄ q̄ ī ipō hōe ꝫ ī dya erat q̄ fiet hō
deterior. Sꝫ ꝫ aliṫ ꝫ aliṫ. q̄ꝛ dya' solū erat
cā inducens. ꝫ q. admimculans. ſꝫ hō fuit
cā pficiens et ꝯfirmans. ꝫ q̄ oīe pcc̄m qd
facim' quodā mō hr̄ ortū apcc̄o pcc̄a corrup
tionē que moleuit ꝑ orīs infusionē. hic
ē q̄ nō solū pmi' ꝑens detrioratus ē. sui
ſe adya. imo ꝫ oīe pcc̄m ē ex ab ipō ꝫ
nō. sup̄ ꝑem̄ īmortli dic̄. q̄ꝫd ꝑam' q̄
nare ꝫ dic̄ maloꝛ opum pctm sp̄u ē de
moni. q̄ꝛ ul' oē pcc̄m pcedit ex suggestiōe de
moni īmediate ul' ex illa suggestiōe pma. sic
ꝑꝫ illud q̄ dic̄ magr̄ in lra ſ. n oblat id au. q
ī tellig de pmi agente ſ uolens ostende qd
corrupcius parentis potuit ē pmus actor n
ipe homo

Verum q̄ n solꝫ cū de hoīe. ꝫ c. S̄ egit mag.
delapsu poꝛ ꝑentū ī ꝯparatiōe ad dya
temptatē ex hoīez tūsg dicte. In hac pte ag
delapsu pmoꝛ ꝑentū ī ꝯpacōne ad deū pm
tentē. ꝫ q̄ꝛ nō ē equū pmitte aliq ī sau
ab astuto ꝯueniri. io ut ostdatur ꝙ ꝑ
missio ē iusta. ꝑs ista diuis ī. ip̄ detiat
cur deus hoīez tep̄ri pmisit. ꝫ sc̄a uō detiat
q̄tū ꝫ q̄le cognitois hr̄ tūc ei dedit. ꝫ qd
Ē aīm. ꝫ c. pma pte remanēte īdiuisa.
sc̄a diuidit in tres ptes. ī p̄ detiat q̄ lr̄
hō cognitōm hūit ſ utrū ꝑ disciplinā ꝫ studi
um. an ꝑ diuinū donū. In sc̄a n detiat q̄
cognitōm hūit ibi. Fuitꝫ pmi' hō an lap
sum triplici cognitiōe p̄ditus. ꝫ illa ps hꝫ
tres. ī pma detiat qualē cognitōnē hūit de
rebꝫ ꝯtentis. ī sc̄a qualē cognitōnē hūit de
deo ibi. cognitōnē quoqꝫ creatoris. ꝫ c. ī tcia
q̄lē cognitōnē hūit de se ipō ibi. prīo suj
cognitionis ꝫ c.

Ad intellīcā h' ptis ſ ē duo ī cadit qō h
ꝑm duo q̄ q̄ pmꝰ ista totꝰ distīc
ī tentō. p̄ q̄ de p̄ tempꝰ pmissiōe
sc̄o q̄ de sc̄a ꝑentū cognitiōe ē pmū
q̄rit̄ tū. p̄o q̄ꝛ utrū deus debuit ho
minē fac̄ ī expugnalē ſ an talē q̄ possꝫ
expugnari sc̄o q̄ utrū hoīez q̄ pstaebat
expugnād debuit pmitte ꝑ tēptatiōnē īpugnā.
tcio q̄ utrū tēptatiōnis pugnā aliquis nūs de
beat desidari.

Circa p̄ sic pceditur. ꝫ ostē q̄ deꝰ debuit fac̄
hoīez ī sepabilē suū in expugnablez sꝫ h̄ p̄o
ꝑ diuinā bonitatē. q̄ꝛ ut dic̄ dyo' optimi est
optīa adducē. sꝫ melioꝛ ē n null' q̄ n pōt
peccare q̄ q̄ pōt. g' uī q̄ decuerit deū opti
mū sicut fec̄ hoīez ad pccnd' ī potentē ꝫ ī expugnabi
lē. Itē h̄ ipm̄ ur ꝑ diuinā libalitatē. ad
excellentiā n libalitatis nō solū fuit dare
multa ꝫ magna. sꝫ et dare ueloꝛ. sꝫ donū
grē ꝯfirmatiōnis ꝫ bītis. ꝑ mai' ē q̄ donū aulꝫ
grē g̃tū facientis. g' sibi deus dic̄ hō disp̄o
suerit. ꝫ hō ex p̄a sui ꝯditiōe ꝫ adhuc pua
neus erat. ui q̄ statī cū eū fecit. debuit
ei hec dona dare. sꝫ si hec hūisset. eēt īexp
ugnabilis. g' ꝫ c. Itē hoc ipm̄ ostē tcio
ex pte sapiē. maioꝛis n sapiē ē scire m
la pcaue q̄ ꝑ q̄ facta sūt remediū adhib
g' si diuina sapia maxīe manifestāda erat
in hoīs ꝯditiōne. ui q̄ talē debuit eū fa
cē. ꝫ tantā sibi cautelā adhibē. q̄ n possꝫ
ī malū incidē. Itē ipm̄ ostē ex pte dic̄
poē. quanto n pō maioꝛ ē ꝫ tanto uelocius opa
mag' g' diuina pō manifestāt ī opatiōe subita
q̄ ī opatiōe successiua. sꝫ g' hoīs g̃tificatio
ꝯfirmatio ꝫ glificatio ē ī mediate a deo. ui
q̄ deus subito ꝫ ī eod' instanti ī quo hoīe
fecit. debuit eū g̃tificare. ꝫ in g̃a ꝯfirmare.
ac ꝑ hoc ī expugnablez fac̄. Sꝫ ꝯ gla est
bonū laudabile. sꝫ nūs ē laudand' ī eo q̄
hꝫ. n hꝫ illud ꝑ mēita. g' si deus fecit hō
adhuc ut ꝑuenire ad statū glē ꝫ pmij. ui
q̄ debuit fac̄ hoīez in statu mēiti ꝫ pmij.
Sꝫ status mēiti ꝫ pmij debēt ē distincti sic
status uie ꝫ patrie. ꝑ legē coīe. g' ꝫ donū
uie ꝫ patrie. Si g' hūisset ī possibilitatē ad pc̄a
dū. hoc ꝑtinēt ad secuitatē btitudīs. ui qd
a p̄ncipio nō debuit hoī dari. g' debuit hō ex
pugnabil' fi. Itē ad plenā pfectiōnē uni
uersi decuit fi' oīez creaturā. que pōne fīa.
potuit ꝑ ex cognitū sic dicit aug. in li.
sꝫ mutabilē cognitū pōt ad pfectiōm uniuersi ꝑ
tinē creaturā q̄ hūet libtatē arbitrij ꝫ relic
ta eēt ī manu ꝯsilij sui. hanc g' decuit fi'
ꝫ in statu mutabilitatis ꝯstitui. sꝫ h̄ nulli creatā
magis ꝯpetit q̄ hoī. g' ꝫ c. Itē uniuersū
ex oppōne mali ad bonū decoratur. q. q̄dam
antitesis. sic dic̄ au. ꝫ tec. ī inuit. ꝑ eu
malū bonū. ꝫ c. Si g' deus uniuersū debuit
uenustare ꝫ decorare. ui q̄ huc decorem
uniuerso debuit auferre. Sꝫ si fecisset hoīez
nō

inexpugnabiliter. Ideo hec decor non esset ergo etc.

Item sic ut quarto. quia deus universum fecit ad sui ipsius manifestationem. et sicut deus est summe potens et sapiens, sic est summe iustus et misericors. ergo tale debuit facere universum in quo manifestaret eius summa iustitia et summa misericordia. sed summa iustitia non manifestatur nisi in severitate punitionis malorum. summa misericordia non manifestatur perfecte nisi in liberatione miserorum et remissione delictorum. hec autem non possent esse in rationali creatura nisi esset in statu in quo posset peccare et expugnari. ergo divina iustitia et misericordia exigebat hominem instabiliter et expugnabiliter fieri. Propter id predictum in tertio loco non dicitur est, quia et si ipsa divina opera non indigeant approbatione, pro eo quod quicquid facit deus bene facit et recte facit. tamen propter ad excitandam devotionem in mente fidelium et ad reprimendam rabiem in ore blasphemantium qui deum in suis operibus inculpant. quadruplex potest ratio assignari quare deus talem fecit hominem ut posset a diabolo expugnari. Et prima est manifestatio divine potestatis. voluit enim deus ostendere homini quod sicut sine eo factus non fuerat, sic nec sine ipso persistere poterat. ut ergo homo nosset quod divinum posse non solum modo est omnium productivum, sed etiam omnium conservativum. et quia ipsum solum est quod non potest expugnari, ideo placuit sibi creaturam rationalem facere instabilem et expugnabilem. nec ipsum confirmare, quo ut experimento disceret quia ipse solus est in quo non cadit non posse. Secunda ratio est manifestatio divine sapientie. maioris enim sapientie est ostensivum scire ordinare bona et mala et elicere bona ex malis quam ordinare solum bona et bonis. et ideo quia non decet deum mala fieri, debuit talem facere creaturam que posset in operando deficere et malum committere. ut deus mala illa ordinando sua sapientia declararet. Tertia ratio sumitur ex manifestatione divine misericordie que potissime manifestata est cum unigenitum filium suum tradidit ad liberationem servi. Quarta ratio sumitur ex manifestatione divine iustitie que potissime manifestatur in hoc quod deus retribuit unicuique secundum opera sua, suscipiendo in penam punitionem malorum. hec autem retributio et punitio et etiam prestatio mercedis liberalis non esset nisi deus et creaturam rationalem et precipue hominem in statu libertatis fecisset. et ita potentem impugnari et expugnari. et ideo congruum fuit deum hominem in statu tali facere. et precedentes rationes adhuc inducte. Ad primum quod primo

obicitur. quod deus debuit facere hominem optimum. dicendum quod est optimum simpliciter et est optimum in ordine. cum autem dicitur deus quod optimus optima adducit, non intelligit absolute sed in ordine et ideo ex hoc non sequitur quod homo debuit fieri in optimo statu simpliciter, sed in statu in quo optime salvaretur universitatis ordo et pulchritudo. et sic factum est. et productus fuit in statu conditionis ut ordinato processu perveniret a medio ad primum et ab imperfecto ad perfectum, ab inferiori ad supremum. Ad secundum quod obicitur de summa liberalitate dicendum quod et si deus sit liberalissimus, tamen liberalitas non precludit viam iustitie et sapientie. ideo sic dona sua distribuit largiter ut tamen non excludatur sapientie ordinatio et iustitie retributio. ideo non statim debuit beatificare et confirmare. sed nutrimentum hominis expectare. Ad illud quod obicitur quod maioris sapientie est prevenire malum etc. dicendum quod verum est. sed immo maioris sapientie est morbum bene curare quam nasci a morbo preservare. unde augustinus in enchiridion. melius iudicavit deus de malis bona facere quam mala nulla permittere. et maiori sapientie attestatur ut predictum est. sic res ordinare ut ex supervenientibus et deordinatis non deturpetur, sed ex ordinatis decoretur. Ad tertium quod obicitur de potestate. dicendum quod si in omnibus operibus divinis manifestetur divina potestas. ea tamen que spectant ad hominis iustificationem et glorificationem plus sunt ad manifestationem divine misericordie et iustitie quam potestatis. ideo maior est congruentia in proposito. quod in proposito non tamen est et aliquem modum expositio humana in firmitate et indigentia plus innotescat homini divina potestas. quam si homo numquam expertus fuisset instabilitatem in rationali creatura.

Ad quartum vero quod debuit deus permittere hominem impugnari. respondeo sic ut per id quod dicit magister. non esset laudabile bene vivere nisi esset qui male vivere suaderet. ergo si debuit permittere [...] omne quod faciebat ad humanam laudem ampliandam. debuit ergo permittere hominem impugnari per suggestionem diaboli. Item prima ad timotheum. iudicium hominis et a certa ratione. apostolus ii ad thimotheum ii. non coronabitur nisi qui legitime certaverit. si ergo homo perducendus erat ad coronam glorie, recto ordine status debuit in conflictu temptationis et pugne. Item decet deum sic administrare res. ut eis providere ut salva sit lex quam indidit eis a parva conditione. augustinus vii de civitate dei. sic res quas deus condidit administrat ut eas agere proprio motu sinat. sed deus

fecit et facere debuit hominem in stabilitate arbitrii, et relinquere eum in manu consilii sui,
et similiter luciferum. Ergo si dyabolus voluit hominem vexare et homo voluit ei consentire, deus neutrum
illorum debuit impedire. Item facilius
erat homini vincere adversarium quam dyabolo vincere hominem:
homo enim non poterat vinci nisi volens. Ergo pugna
illa de se magis erat ordinata ad victoriam
hominis quam ad victoriam dyaboli. Ergo magis ad bonum
quam ad malum. Si ergo deus permittere debet quod diri-
gitur ad bonum quam ad malum hominis ordinatum,
videtur quod attemptatione permissa hominis adversarius non erat
attendendum. Contra, impius esset pater qui
permitteret filium aggredi bellum in quo sciret eum
esse ab alio superandum. Sed deus noverat adam illa
temptatione esse superandum. Ergo videtur quod non tanquam
pius pater se habuit dum permisit eum a dyabolo
superari. Item non est bonus prelatus seu pastor
qui permittit ovem a lupo mordi et rapi
dum potest ipsum repellere et arcere. Sed deus prelatus
et pastor hominis erat. Ergo cum videret lupum
attentare insultare, videtur quod non debuit permittere
ab adversario hominem impugnari sive impeti alio
modo. Item non est rectus iudex qui bellum consti-
tuit inter eos qui non sunt equaliter fortes. Sed dyabolus
multo fortior erat viribus naturalibus quam homo, et non
sit potestas super terram que possit ei comparari; multo
etiam erat obstinatior in malo quam homo esset confir-
matus in bono. Si ergo deus iudex rectus est, non debu-
it permittere eos invicem confligere. Item non est
fortis possessor qui permittit alium invadere atrium
suum. Cum enim fortis armatus custodit atrium
suum, in pace sunt omnia que possidet. Cum ergo homo in
primo statu atrium et templum esset dei et deus
ipse custodiret, aut deus non fuit fortis armatus
et custos, aut non debuit permittere adversarium
venire et invadere hominem per conflictum et pugnam
temptationis. Respondeo ad predictorum intelligentiam, dicendum est quod cum deus posset ad-
versarium prohibere ne hominem temptaret, decuit tamen
ipsum permittere. Et ratio congruentie huius potest ex
rationibus prius assignatis in precedenti questione, in quo osten-
sum est quod deus debuit facere hominem in libertate.
Verumtamen preter has alie rationes assignari possunt tres. Prima
ex ordine qui attenditur ex comparatione universitatis ad pro-
prium actum. Sic enim deus res quas administrat ut
eas agere proprios motus sinat. Et ideo cum hominem
et dyabolum constituit in libertate arbitrii et in
manu consilii sui reliquit, et ideo permisit
agere quod voluit sive hunc in temptando, sive illum

in consentiendo. Hec enim competebat regimini in comparatione
ordinis qui attenditur ex comparatione universitatis
ad proprium actum. Secunda vero sumitur ratio ex ordine
qui attenditur per comparationem boni ad suum oppositum,
in quo gloriosior et laudabilior ostenditur
virtus sive sui exigentia per comparationem contrarii. Ob quam relucet
et magis apparet sive excelluit ad nobilem triumphum
assequendum. Ob quam fortificatur et vigoratur,
ut virtus hominis reluceret et perficeretur, decuit deum
permittere ipsum ab adversario impugnari. Quia
virtus ... vel post exigentia temptationis impulsionem ma-
nifestanda erat fortitudo et eminentia caritatis,
de qua dicit apostolus quod neque mors neque vita neque principa-
tus neque potestates aliqua poterunt separare. Ter-
tia potest sumi ratio ex ordine qui attenditur
ex comparatione morbi ad suum remedium. Quoniam
propter hominis non debebat congruere remedio,
sed ex toto in ipso humana natura erat. Sic debuit
deus hominem permittere peccare quod deceret ipsum
deum redemptorem prestare. Et ideo magis disponit
deus hominem peccare alio suggerente et impel-
lente, quam propria incurvante. Quia forte
sic in causa homo cecidisset et similiter ad ...
... suggestionibus. Quarta ratio
potest ex ordine qui attenditur per comparationem
meriti ad premium. Quia enim nemo dignus est corona
nisi qui certat legitime, ideo decuit deum hominem
milites suum in campo certaminis prius exercitare,
ut ipsum in gloria exaltaret. Et quia examinatio
consistit in conflictu et pugna, permittere debuit
hominem a dyabolo impugnari. Sunt et alie rationes
que possunt debent ipse reddi, ad presens tamen
iste sufficiant. Ad illud autem quod primo obicitur
contrarium de pietate paterna, dicendum quod quamvis deus sit pater
pius, est tamen iudex equus, et ideo sic disponit
circa hominem pietatem paternam ostendere ut tamen
non obmittat officium potestatis iudicarie. Et ideo
quod debet pro nobis sustinere debuit ipsum in
adversario impeti temptationibus bella. Ad illud quod obicitur
de bonitate prelati, dicendum quod prelatus debet oves
a morsu lupi eripere, sive quia ad hoc tenetur ex
gratia, sive quia ex malo vexat. Et ideo non potest
eligere bonum maioris utilitatis, cuius hoc
oppositum reperitur in deo, si quis attendat. Et ideo il-
la ratio non cogit in proposito. Ad illud quod obicitur
de ratione iudicis, dicendum quod et si dyabolus fortior et
obstinatior esset quam homo in pugna temptationis, non
esset fortior, immo multo debilior, sive ...
... lege temptationis quam modo temperatur. Nisi vult

Dicendum quod prudens non tantum attendit bonum ... sed bonum totius universi. Quia melius divinis et bonis ... non ... quod alium permittit malum ad ... bonum ... malum ... bonum totius universitatis ... malum. Ideo ... permisit temptari et cadere. ...

sive ex fidelitate dei. qui non permittit aliquem temptari
super id quod potest. immo facit cum temptatione proventum.
Et ideo impulsus temptationis parve cum fieret
et servata dei fidelitate, et temptationis lege, non fuit
contra ordinem potentie iudiciarie. Ad primum quod obicitur
de fortitudine armati custodientis, dicendum quod et si de hac
fortitudine custodiret, non tamen custodiebat in iusta
sive voluntatis. quia non acceptat deus servicium
coactum. sed liberale et voluntarium. Et ideo si homo
cum deo stare voluisset, nullus violenter de manu
dei eum auferre potuisset. Sed ipse qui a deo custodia
se subtraxit, ideo deus suam ei custodiam
denegavit et ita adversarius eum invasit. Immo
non ex defectu dei divini custodientis, sed ex
negligentia hominis custoditi.

Ergo quod utrum temptationis impulsio deside-
rari debeat, aut non videtur quod sic, Iac. i.
Omne gaudium existimate fratres, cum in va-
rias temptationes incideritis. Si ergo temptatio cum presens est, est
in gaudendum, cum absens est, videtur quod debeat affec-
tuose desiderari. Item in ps. proba me domine et
tempta me. hoc tamen anima petebat et ergo. Sed non
debet homo aliud petere. nisi quod deus desiderare. ergo etc. Item
hoc idem videtur ratione. Omne enim id quod facit ad virtutis
exercitationem est appetendum. Sed temptatio est huiusmodi
... omnis vir sine temptatione post virtutes desi-
nit. ne ex fidencia virtus torpescit. Si ergo
temptatio virtutes exercitat, patet etc. Item omne illud
quod facit ad gloriam promerendum est appetendum. Sed hoc
est huiusmodi. i. cor. x. faciet cum temptatione proventum
etc. Si ergo temptatio promovet ad bonum, ut quod ad gloriam
pervenire debeat desiderium iustorum. Item
omne id quod est opus, et efficiens divine accepta-
tionis, est appetendum. Sed temptatio est huiusmodi. unde thob. ult.
quia acceptus eras deo necesse fuit etc. Item
omne id per quod perficitur adiutorium consummationem
est appetendum. Sed temptatio est huiusmodi, quia virtus est maior
temptatione, quia illa que est per flagella tribulationem aut
perseverantiam operatur. pacientia non opus perfectum habet.
Sed videtur quod quantum velit ... appetere debet temptationis
impulsum. Sed quod non est desiderandum, est omnino
contrarie appetendum. Sed omnis vir iustus ... petitionem
domine debet facere. et ne nos inducas in temptationem.
Ergo nullus debet appetere temptationem. Item non est
appetendum quod diligenter est praecavendum. Sed temptatio dili-
genter est praecavenda. Sic deus monet mt. xx
vi. vigilate et orate ne intretis in temptationem
etc. Item nichil est appetendum, cui non debe-
at se homo offerre sponte. Sed temptationi non debet homo se

sponte offerre, sicut dicit super cantica xiiii. ductus
est ihesus etc. Glo. ductum esse ihesum commemorat
ut nos instruat, quod non sponte optare in
temptatione insilire. Item nichil appetendum est
quod nostre saluti est adversarium optat. Sed diabolus de-
siderat nos temptare. Ergo videtur quod nullus debeat
temptationem appetere. Responsio ad predictam questionem vel
dupliciter respondi potest et utrumque satis probabiliter.
uno modo sic. ut dicamus quod est triplex sit temptatio.
per carnem, sive a triplici principio. mundo. s. a deo et
a dyabolo, alia carnis et illa temptatio sit appetenda est,
quia deus non temptat nos nisi ad bonum. Illa vero
temptatio que s. est carnis simpliciter fugienda est. quia illa
non potest esse absque peccato. sic super dicit magister
d. xxi. Tertia vero que est a dyabolo ab aliquibus
fugienda est. aliquibus appetenda est. Illis enim qui virtute
fortes sunt. nec deficiunt in temptatione sed in dura pro-
ficiunt, et si temptatio non sit appetenda temptatio ad sui ipsius
exiguum et cumulum meritorum. Infirmis vero
minime. quia timendum possunt. ne ex suo impulsu
in temptationem inducantur, quod debent refugere. nam et si temptatio
tamen malum non sit, in temptatione inducta, sperma
tamen est. quia hec est a temptatione superari. et hoc est quod dicit
aug. xiiii. de civitate dei. sic se habet similitudo et infir-
mitatis electorum, sicut metuunt, cupiunt quod temptari.
et per hanc difficultatem adversus adventum que pene in
ductas, potest desicali reddi, per eo quod ...
sas vias procedunt. Alius modus dicendi est.
quod duplex est loqui de temptatione. aut sub proprio ratione.
et sic temptatio est impulsus ad illicitum. Et quod de ea sit
sermo in proposito. loquimur enim hic de temptatione dyabo-
li que fit per mali culpe suggestionem. qua dyabolus hanc
ad malum sinitur innovare. Vel de temptatione di-
cit que fit per flagellationem, qua deus vult illos ex
acceptatione approbare et probatos ostendere. Prima
ergo temptatio sic considerata nullus debet appetere. Immo
abhorrere et refugere, maxime considerando finem.
aliter est considerare temptationem, prout est in exercendo vir-
tutes. et sic aliquis iustus desiderari potest, alius
potissime qui iam fuerit... quia ignis devo-
tionis ipsorum per impulsum inflamat ex presenti ... exti-
guatur, alius aut commodice est excitus. non
sic desiderari debet etc. et quia ventus perflans
fornacem magis et magis accendit. Sic candelam
lucentem extinguitur. Et ideo temptationis impulsus et si
... refugiendus sit a bonis et ab in
firmis potissime, sic rationes ad partem pretendue
te ostendunt. Sic quia tamen est virtutis exercitatione
in aliis fervidis et perfectis, appeti potest.

sic ostenduntur rationes quibus ad primum statum induceretur. Tamen geminus temporis potuisset apparuit [illegible] in illo, qui est in flagellorum perpessione. sic passus est iob. et tobias. sic et passi sunt martires ab ipsius zelo dyabolice crudelitatis, et ad hoc ostendendum procedunt rationes que ad primam partem inducuntur. unde concedende sunt.

Consequenter queritur de secundo proposito. Quia cum decogitatur primorum parentum conditio, hic queritur de tercia.

Primo enim queritur, cum decogitatur prior parentum, quia ad perfectionem.
Secundo queritur quia ad defectum.
Tercio queritur quomodo cogitatur quia ad complementum et statum.

Circa primum sic proceditur. Et quidem utrum fuisset si stetissent, in magnitudine perfecti per temporum intervalla; et quod non.

Sicut dicitur per Hugonem, in libro de sacramentis: rerum omnium que sunt homini et pro homine facte sunt perfectam cognitionem hominem accepisse nulli dubium esse debet. Si ergo statim perfectam cognitionem habuit, ergo ulterius proficere non potuit. Item hoc ipsum ostenditur, quia sicut ipse Hugo in dicit, debuit imponere nomina rebus expressiva nullus enim potest omnibus nominare nisi is qui omnium rerum plenam habet cognitionem. Sed Adam omnibus nomina imposuit, nec illis rebus alia sunt aliquando perfectiora nomina imponenda. Unde quia Adam perfecte cognovit omnia creata. Ergo in cognitione non profecisset si in statu suo conditionis permansisset. Item nullus bene regit et gubernat ea quorum naturam ignorat. Sed omnia fuerunt commissa regimini et gubernationi ade, sicut dicitur in Genesi et in Psalmo: omnia subiecisti sub pedibus eius etc. Ergo in ipsa conditione prima habuit primus homo rerum cognitionem. Ergo non profecisset ad ulla per disciplinam per temporum intervalla. Item quicquid homo adiscit mediante via sensus, memorie et experientie, aut a superiori, aut exteriori. Si ergo homo in statu innocentie didicisset, aut per superiora aut exteriora ad perfectionem venisset. Sed talis ordo non convenit nec institutus et bene ordinate. Sed solum lapse est omnis creature per esse. Ubi ergo quamvis sensibilium in statu illo didicisset. Sed contra: Adam in statu illo per intervalla temporum profecisset ad gratiam, alioquin peior esset conditio sua quam nostra, cum nos multiplicamur merita et etiam in gratia. Ergo pari ratione per intervalla temporum profecisset in rerum notitia. Item aut Adam sciebat que ventura erant aut non prescit. Si sic, ergo prescivit lapsum suum, et quod ex illo posteris suis esset eventurum, quod plane apparet esse falsum. Si futura non cognoscebat, sed rerum nec ignorant in tempore, ergo multa incipiebat cognoscere per temporum variationes. Ergo profecisset in cognitione. Item non Adam omnia viderat, nec omnia audierat, esto igitur

quod videret aliquam rem quam prius non vidisset. Cum videret sic cognosceret. Sic intelligitur quod sic nescire sciret quod incepit intelligere. Incepit cognoscere, quasi si incepit videre, incepit cognoscere. Sic ergo multa sensibilia vidisset quam prius non viderat. Ubi quod multa didicisset sensibilia per temporum intervalla. Item si homo stetisset, aut unus homo sciret voluntatem et cogitationem alterius aut non. Si sic, ergo frustra egerent sermone. Si non, ergo cum possit ab alio edoceri. Ubi quod in statu innocentie multa adiscere potuisset. Ad primum dicendum, intelligenda est notitia perfecte, scilicet triplici potest via considerari: vel apte sensibilius, vel apte modo cognoscendi, vel apte maioris habilitatis in cognoscendo. Secundum primum modum legitur intelligendum est, quod quedam sunt res que sunt cursu illo, quedam que cursu mirabili, quedam que fiunt voluntario cursu, sicut quod creatur anima. In cognitione rerum que sunt quo cursu illo fiunt, non profecisset Adam, quia ad novum habitus adquisitam accepit. Sic dicit Hugo et magister. Unde ab exordio omnium rerum plenam notitiam, et hic ostendunt rationes que ad primam partem inducuntur. Proficere tamen potuisset quantum ad alium modum cognoscendi et quantum ad maiorem habitum sciendi. Quantum ad alium modum, et proficere potuisset quia quod noverat simplici notitia cognoscere potuit experientia. Quod noverat intellectu cognoscere potuit et sensu. Proficere potuit quantum ad maiorem habilitatem, quia ex frequenti consideratione eorum que noverat promptior fuisset et perspicacior ad iudicandum de rebus quarum habebat cognitionem per habitum intellectualem. Et si non prius homo non habet tarditatem hebetudinis per aggravationem corporis mortalis, habebat tamen post eius quandam minorem velocitatem per vegetationem corporis mortalis, et sic in cognitione rerum illarum Adam quodammodo profecisset, quodammodo nimium si stetisset. In ea vero rerum cognitione que fiunt cursu voluntario et mirabili, sicut super illis simpliciter proficere potuisset non solum quantum ad modum cognoscendi sed et in acquirendo novam cognitionem, nec mirum, quia ad hoc quod cognosceret divina misteria indigebat superna illuminatione. Ad hoc vero quod cognosceret secreta alterius, indigebat ipsius detectione. Nec talis profectus statum innocentie derogabat. Cum etiam beati angeli in cognitione divinorum misteriorum et humanorum secretorum proficiant, sicut quod dicitur Ephesios iii: ut innotescat principibus et potestatibus per ecclesiam multiformis dei sapientia. Et sic patet responsio ad propositum. Quoniam nec rationes ad primam partem inducte procedunt

cognoscere ... nichil. et sic intellig. hug. illis enim
rebus adam nomina imposuit et illarum rerum cognoscendarum
ssa fuit scientia. tamen non dep. tempore ab uno fiori et
errori non cogit. quia sic dicit aug. in .xi. mun.
omnium errius non agit in animam nec ipsam perficiat.
sed ipsa anima se ipsam mouet. occasio ab exteriori ac
ceptam et informando se ipsam magis agit in obiectum quod
agatur ab ipso. et hic fuisset in adam multo fortius et ma
bilius quam sit post lapsum. unde illa non nascit.
quod adam non potuisset rerum quas cognoscebat
nouum modum cognitionis acquirere. nec procedens
tamen sic attriuimus. quia adam non posset magis habilitari
in cognoscendo perfungendo in considerando rationes
aut que ad ipsam opposita induceret ostendunt
quod adam si stetisset proficere potuisset in cognitione rerum eorum
que sunt nobis tua et mira et realius aut. s. de
hiis quae nunc fuit non concludit quod adam ad consum
mationem cognitionem nouam. unde illa pro eo deo patere cognitionem
adsciam non ualet. quia per eo cognitionem non tamen est ex
dono sed et ex merito. per eo aut cognitionis in adam
erat ex dono. et si stetisset non solum in ipso. sed et
in posteris non in dextere ... apostolis similiter fuisse
saltem quam ad habitum. et hec dico propter eruditionem infide
adam satis plana est ... pia dicta.

Causa quare deceptione propter peccatum quam ad deficiens
et hic est questio utrum si stetisset in statu inno
centie. an decipi possent. et quod sic uidetur. gen. iii.
dixit mulier serpens seduxit me. sed constat
quod mulier non consensit. nisi quia extimauit uerum.
quod serpens dixit. sed ante consensum non peccauit.
ergo antequam peccaret decepta fuit. Item aug. su
per gen. ad lit. et habetur sup. d. xxii. credidit adam
utrumque posse ut et uxori morem gereret. et per
peccatum ueniam haberet. sed constat quod illud fuit
falsum et hoc credidit ante quam peccaret. quia aliter non
peccasset. ergo et cetera. Item magister sup. d. xxi.
loquens de mulier et serpente dicat quod mulier non
credidit serpenti. quia et nouit esse catus et
cum ... a deo accepisse putauit. sed con
stat hoc falsum fuisse quod putauit. ergo et cetera. Item
... ratione. si adam stetisset dormiuisset ut
... potuisset alias opiniones ... ergo est sompnum sic
... motu fumositatum et fantasmatum
esse organum fantasie adam sompniasset. sed in somp
nio ... acquirit similitudine et ... est
in eo deceptio ergo et cetera. Item sile est quod quando
... sub angelo et quanto ... ad
... ... in angelo
... ergo ... uidet sol propter ... sic

et nobis ergo sicut decipitur sensus ... de
quantitate solis ita uidetur quod decipitur sensus ade.
Item ponatur quod aliquis homo peccasset. adam ignorante
et asseret ei falsum. aut adam sciret ipsum dicere
falsum aut non. si sic. tunc sciret occulta cordis
alterius. propono ... quia hoc ... ei de secretis
cordis sui que nolle ... soli deo.
si nesciret esse falsum. ergo nesciens ipsum esse men
dacem. ergo credit ipsum esse uerum. aut male
iudicans decipitur. sed si credit ipsum esse uerum credere
dicere ipsum dicere uerum. ergo necessario decipitur. Sed
contra aug. in pluribus approbare non est in hominis insti
tuti. sed pena. sed pena deceptionis. sed cum quis deci
pit ... approbat uerum per falso. uel e contra. ergo nunquam hec
fuisset in homine si perstetisset in statu innocentie.
Item aug. in enchi. xi. ca. ipse per se ipsum error
aut magnum in re magna. aut paruum in re par
ua. tamen semper est malum. et unde est deceptio. in eo er
ror quis. uel magnus uel paruus. ergo non potest
esse in aliquo quin in eo sit malum. sed in adam
in statu innocentie non est malum culpe. ergo nec malum
pene. ergo et cetera. Item aug. in enchi. ca. ix. hic
homines falluntur atque falluntur in fidem qui sunt
cum mendax fallat quam est mentiendo fal
litur. ergo uidetur quod ubique sit miseria in maior
in fallendo. ergo si in statu innocentie non erit miseria
... et cetera. Item in statu innocentie nichil homo patitur
uel agit ... sed deceptio est ... apertum ut
... aug. in enchi. ubi tamen ... causa
refugit ... et quod potest deuitat errorem
ut falli noluit. et quamquam amat falli ... adam
ergo hic ... ergo in statu innocentie deci
pi non potuit. Item in adam omnes uires in
feriores subiecte erant uoluntati alioquin rectus ordo
non seruaret in homine in statu innocentie. ergo si homo nole
bat decipi nec assentire falso. ille quod nunquam ergo in
ratione eius fuisset deceptio. uel ad falsum inclinatio
ergo cum permansisset in statu illo primo. Item
maioris in dignitatis est falli mente quam pati
in corpore. unde decuit ipsum assumere passionem
in corpore. non deceptionem in mente. sed si adam stetisset
nulla fuisset corporalis passio. ergo nulla fuisset
in eo deceptio. Item ad predictum questionem. de faci
li potest respondere rationes et dissoluere quandam faci
li distinctione. posset enim sic dici. quod deceptio
quedam est ... scibilia quedam non est ... opinabilia. scibilia
aut dico illa que certa ratione comprehendi
possunt sicut sunt illa de quibus sunt scientie ... ex.
et opinabilia uero illa nouo que non habent cognosci

[Right margin: In enchiridio. / ... / ... probat ... d. xix. / certa]

[Bottom margin note: Deceptio ... in perfectam ... consideratione / leua falsi acceptione / falsi pro ueri approbatione – est non. ... sic ... potuit ad ...]

nisi per quamdam conniventiam, sicut fecit aliene complacentie
et fuit contingentia, quae fuit casu vel fortuna
vel voluntate libera. In primis autem Adam falli non
potuit, quia omnem cognitionem habebat. In tertiis vero duplex
contingit aliquem falli: aut ita quod adhaereat fir-
ma credulitate, aut quod adhaereat cum quadam extimati-
one; et prima deceptio vocatur error, et [illegible] ipso hae-
sitante non fuisset. Prima vero potest dici oppinio, quia
est acceptatio unius partis sine pleno assensu
credulitatis; et potest dici quaedam extimatio falsa,
et haec fuisset in Adam absque culpa et poena, quia parva
cum ex hac extimatione nec incideret in peccatum nec incur-
reret damnum. Et per hanc distinctionem dissolvi
possunt rationes ad utramque partem inductae: nam
rationes ostendentes quod in Adam potuit esse deceptio,
fere omnes procedunt de deceptione secundum quod dicit qual-
emcumque extimationem; rationes vero ad oppositum procedunt
secundum quod deceptio dicit firmam credulitatem. Aut non
solum quis decipiatur putando falsum esse verum, sed
et approbando falsum esse verum vel econverso; et talis est de-
ceptio quae est error. Sed licet haec continentia esse
satis probabilis videatur, non tamen plene satisfac-
tionis. Non concordat verbis [illegible]. Augustinus in
Enchiridion capitulo VIII: cum velle admittit errare, quod quis
putat quod verum falsum est, falsum vero quod verum est, vel etiam
pro certo incertum vel pro certo, sive falsum sit sive
verum: idque tam sit in animo deforme atque in-
decens, quam pulcrum atque decorum esse sentimus
vel loquendo vel in assentiendo: est non [illegible] pro certo.
Et ob hoc ipsum vita ista misera est, qua vivi-
mus, quia ei nonnumquam ut non amittatur error est necessarius.
Ex hoc verbo colligitur quod Augustinus vocat errorem
generaliter omnem deceptionem, et talis dicitur in eruditis
et in doctis. Et ad vitam miseram pertinens, et talis
de [illegible] credendi [illegible] dicit quod nullus error
absque vitio esse potest, ideo [illegible] est quod et si in statu
innocentiae fuisset in homine aliquid nescientiae, prout
sic ostensum fuit supra distinctione XX praecedenti, non tamen
ideo fuisset deceptio, nam ultra nescientiam addit
iudicii obliquitatem. Et hoc non fuisset in Adam in sta-
tu innocentiae, sicut nec fuisset ibi passio corporalis, et hoc
potest intelligi sic: Dicendum enim duplex contingit aliquem pa-
ti: aut passione intrinseca, aut ab extrinse-
co illata. Sic contingit aliquem dupliciter decipi: aut
quod ipse seipsum paralogizet, aut quod paralogizetur
ab alio. Neutrum autem horum in Adam fuisset. Sicut
enim nulla fuisset ibi passio intrinseca, quia virtus
animae regitiva perfecte suo corpori praesidebat et
ipsum conservare poterat, sic nulla fuisset deceptio

veniens ab intrinseco. Quia iudicium rationis omnibus
potentiis sensitivis praesidebat. Nec ipse [illegible]
rationi movebat, sed potius ab ea sufficienter
dirigebantur. Quod ad [illegible] pati non poterat passionem
illatam, sive quia nullus in tempore illo esset qui inferret,
sive quia si adesset, divina virtus eum protegeret, [illegible]
supra declaratum est. Sic et in statu illo nemo esset,
homines cum quaereret aut paralogizaret, [illegible]
quisque loqueretur veritatem cum proximo suo, aut
si esset, divinae inspirationis revelatio sive per se
sive per angelum succurreret, ne falleretur, sicut
virtus succurrebat ne laederetur. Et sic Adam sta-
te, nulla fuisset ibi deceptio nec ab intrinseco
nec ab intrinseco. Concedendae rationes quae hoc probant
concedendae sunt. Ad illud quod obicitur de seductione
mulieris, etc., [illegible] duplex potest [illegible]
modo sic: quod illa seductio fuit falsa credulitas,
et si praecessit peccatum inobedientiae et ambitionis [illegible]
ta fuit peccatum per superbiam [illegible] excaeca-
[illegible] cogitavit falsum extimaret esse verum in
statu [illegible] mulier audita [illegible]
ipsa per superbiam [illegible] audivit [illegible]
[illegible] mulier existimavit per [illegible]
assequi posse excellentiam, et [illegible]
mandati [illegible] talis potest dici
duplex est iudicium: [illegible] est speculativum [illegible]
est [illegible] nec in consilio [illegible] iudi-
cii error post peccatum est, non ante. Est et aliud
iudicium in agendis, et [illegible] quae spectant ad vo-
luntatem [illegible] et illud iudicium est [illegible]
est sua voluntate [illegible] iudicii erroribus potest [illegible]
culpa vel per superbiam aut infidelitatis vel alicuius
alterius. Et hoc fuit deceptio, quam mulier [illegible] decepta
fuit, et ipse Adam. Et ista deceptio non primatum
in statu innocentiae, immo cecidit, et per hoc [illegible] ad
duas auctoritates [illegible] inductas. Ad primum quod [illegible]
obicitur de auctoritate magistri, quod mulier putavit [illegible]
te [illegible] legendum [illegible] quod aut intellexit [illegible]
putatio fuit [illegible] post peccatum, aut si ante fuit,
non putavit quod hoc offendi [illegible]
te [illegible] data. [illegible] latere [illegible]
te divina providentia quae omnes res [illegible]
bat [illegible]. Sic [illegible] nec mirum si non
[illegible] quia non dum erant [illegible] mulier passio
timoris [illegible] aspiciendo [illegible] falsum
non approbavit. Sed aliquid ibi [illegible] latens
ignoravit. Ad illud quod obicitur de [illegible]
in statu innocentiae non fuisset [illegible] expressum
[illegible] admodum [illegible]. Sic dicit [illegible]

deceptio

lec. n. uelit qr uires inferiores non sunt subiecte
rationi. Et ideo non obedit spiritus. Et si fuisset ibi esset
qr ab alienatione mittitur aliquid visitationis si qua hominem
decipitur. Immo potius illustraretur. Item per certo quod esset
ibi sompnium non sequitur quod esset preter hoc ibi decep
cio. Deceptio enim respicit rationis usum. In sompni
autem rationis usus non esset. Aut si esset purgaret
potius deceptionem fantasie quam ei consentiret. Po
terit dicere non in sompnis homines sompniant. Tu sompni
as quod dicebas videre veritas. Ad id quod ob
icitur. Dicendum quod nulla esset deceptio quia bene nos
cet Adam quod res ex remotione appareret esse minor
et non iudicaret per apparenciam oculi tamen, sed
pensata distancia medii et ideo non falleretur
sed haberet iudicium rectum. Ad ultimum iam patet quid
ex predictis, quia vel Adam manifesto signo deprehen
deret istum peccasse quod satis videtur probabile. Cum
magnum valde transmutationem secum facit in anima ad
permissionem culpe et tunc non caveret eum. Si non discer
neret non quiete alias videret. Si cavendum foret
aut simo deprehenderet eum perversitatem suam non suffi
ceret cautela sufficeret divine prudencie cum
diligentissima quod si permisisset eum ledi non permisi
sset falli si voluisset ei ipsius obtemperare subiacere.

Circa vero quod queritur de cognitionis Ade complemento
in statu etc. Quod videtur Adam deum cognovit in
statu innocencie eo genere cognitionis quo cognituri sumus deum
agnoscere in statu glorie. Et quod sequitur magi
ster hugo de sancto victore in libro de sacra. Cognovit homo
creatorem suum non ea cognitione qua nunc accepta
ab auditu absens fide queritur, sed ea qua tunc per presentiam
contemplationis scienti manifestius cernebatur. Sed
manifeste deum cernere hoc est visionis beate ergo et
cetera. Item magister questio libro distinctione I capitulo du
plici excercitu. Homo quidem ante peccatum sine medio deum
videbat etc. Sed videre deum sine medio hoc est videre
faciem ad faciem et hoc est visio glorie ergo etc. Item
exodi XXXIII. Loquebatur dominus ad moysen faciem
ad faciem sicut loqui solet homo ad amicum suum.
Sed multo excellencior fuit status innocentie
quam lapse. Si ergo sine medio videbat deum multo
plus multo forcius ab homine in statu innocentie
si tu dicas hoc fuisse in illo statu excepta, contra. Ge
nesis XII. Pulchra et non per figuras et enigmata
deum videt. Item hoc ipsum ostenditur ratione sicut voluit
sancti doctores. Adam non solum fuit constitutus in para
diso corporali immo et in paradiso spirituali quod ad delici
as mentis fruebatur eo de sic dicit dam. Et
aug. et hic est deseplaitum et homo enim in tempore tunc in
stitute ipsum deum vise ~~ipsum amabat i. e. tunc~~ ~~ipsum videbat.~~ Item omnis anima secta desiderat vide
re deum. Ergo Adam et immediate amabat. Ergo si ita
facilius est intellectus ad cognoscendum sicut affectus
ad amandum preterea videtur quod sicut deum in seipso am
abat sic et in seipso videbat. Item omnis anima
recta desiderat videre deum. Ergo Adam hoc desiderabat
aut ergo desiderium eius non implebat et sic iam affli
gebat quod non est conveniens, aut aliquo modo deum vide
bat. Sed non videbat visione ymaginaria vel
corporali. Ergo intellectuali. Sed hec est visio que videtur per se in
sui essentia ergo etc. Item mentis humana non est
propinquius cum est absolute peccato inmunis. Sed mens
Ade in statu innocentie conditionis non habebat aliquam
peccati maliciam non etiam habebat aliquam peccati obscu
ritatis nube ergo videtur quod in ipsum deum immediate as
pectu suum figere poterat. Et hec est visio quam expecta
mus in gloria ut videant ipsum dei substantiam ergo etc.
Item quod in gloria non aliter videat quam videbatur
ab Adam. Contra autem enim in gloria videtur deus immediate
aut mediate. Si mediate sed sic potuit videri ab A
dam in via. Si immediate contra hoc esse convinci persuasi
one supra exemplum mediorum est per quem cognoscere
scilicet cognoscitur deus hic per speculum quod ad id per quod cogno
scitur intellectus creatus non potest supra ipsam lucem increatam
in se quantumcumque elevetur per gratiam sive per gloriam quia illa sp
in infinitum excedit ergo impossibile est quod intellectus ipsam
lucem increatam videat in seipsa. Quod si dicis
rationem istam non cogere quia post cognitionem prius est in sui
capiendo quam in agendo contra hoc ipsum persuasione
quia cognitionis a deo cognoscitur deus per contemplationem maior et ea co
gnitione in qua est maior delectatio. Si ergo illi sum
me lucis id intellectus noster est excessus incomparabiliter et
tantus ut per nullum additum possit ei proportionari
nec in illis qui semper excedat in infinitum videtur quod
numquam in fonte lucis intellectus noster possit contemplari
deum. Quod si tu dicas quod non requiritur in proportione
quantitatis sed solum conformitatis contra hoc idem persuasione.
Tria enim in gloria deus videtur in se ipso et absque omni
medio cum ipse in se nullam habeat diversitatem omni
modo, uniformiter quod si constat esse in gloria di
fferentias premiorum non videtur quod absque omni medio deus
a glorificata anima videtur sed ergo videtur per medium et sic
videbat ab Adam. Contra ergo quod Adam eo genere cogni
tionis cognovit quo cognituri sumus in celesti. Sed
contra exodi XXXIII. Non videbit me homo et vivet
constat quod hoc non intelligitur de vita spirituali. Sed de vi
ta animali. Sed ergo Adam in statu innocentie vita animali vive
bat. Ergo deum videre non poterat. Item Io. I. Deum

neque vidit umquam. Unigenitus etc. Sed contra nullus umquam vidit deum ante adventum christi ergo nec adam. Item Isaie vi. vidi dominum sedentem etc. Gregorius contra eos
Item in contemplatione perfecti sunt secundum quod deum est videre. Sed videtur quod cum aliqui homines pervenerant ad eminentiam gratie que fuit in adam et nullus in presenti per actum contemplationis deum videat ergo nec deum habuit dum habebat illam visionem quam expectat anima sancta. Item visio dei est tota merces. Ergo qui visionem dei habet plenam habet mercedem et qui habet habet plenam gloriam et nullus talis potest cadere. Si ergo adam cecidit ergo deum in se ipso non vidit. Contra lux increata per se delectatione delectabit aspicientes. Ergo si adam illam summam lucem aspexisset per se in ea delectatus fuisset. Ergo numquam ab ea averti consensisset. Item status vie et status patrie debet esse distinctus. Sed proprium nostri contemplationis vie et contemplationis patrie. Sed adam erat viator. Ergo non erat comprehensor. Ergo non eo genere visionis videbat quo videt expectamus in patria. — Ad predictorum intelligentiam notandum est quod communiter ponunt cognitionem quam habebat adam de domino dicam in [illegible] que est in statu miserie et cognitionem que erit in statu glorie. Sed in modo ponendi plurima est differentia. Quidam namque in intelligentes auctoritates male intellectis tribus sophisticis. dixerunt deum numquam immediate videri. Sed nunc in patria. dicendo ipsum quod deus est non solum cognosce. sed nec angeli in deum et alie replentur auctoritates quales male intellexerunt et putantes hoc deum esse quod de immediate videri non possit propter immensitatem lucis increate ad oculum mentis credere dixerunt quod deus per quedam lugubrationes videtur et in statu vie et in statu innocentie videbatur et in statu glorie et illis luminosis influentiis dixerunt deum in hiis statibus videri magis clare et minus clare secundum quod deus de se magis vel minus voluit ostendere et clarioribus theophaniis ostendere. Sed ista positio heretica est et reprobata. Non tamen quia etiam ipsum esse cum anima quelibet perfecta non possit deum in se ipso videat deum et etiam sacra scriptura. 1 Cor. xiii. dicit tunc cognoscam sicut et cognitus sum. 1 Jo. iii. videbimus eum sicuti est. Ad hoc et ipsum inveniuntur auctoritates doctorum replete quibus omnibus adherendo error iste reprobatus est et contrarietas si quis videatur esse per expositionem exponendo est. quia loquitur de cognitione comprehensiva dei ad cognoscendum totaliter. et hec cognitio deo sibi soli competens est sicut in li. iii. patebit. Secundus autem modus dicendi est quod deus a purgatis mentibus non solum in patria sed in statu innocentie et in statu vie in se ipso videri potest. Sed non hec quod in sola deri clarus et perfectius in statu glorie videbitur et minus perfecte in statu innocentie minus in statu vie lapse. Differentia autem illorum consideratur ex hoc quod anima in statu glorie est omnino a sarcina corporis absoluta. aut omnino habet corpus spirituale quod nullo modo impediat ipsam quin possit in mente in deum tendere et sic totum suum posse in statu vero vie lapse quia habet corpus corruptibile et aggravatur ex terrena habitatione ne possit in superiorem lucem tendere perfecte. In statu vero innocentie medio modo se habebat quia corpus adam et si non esset subiectum necessitati moriendi et passibilitatis erat tamen indigens alimonie et optabat aliquam etiam regimen et ingratitudinem sui corporis aliquam occupationem et ideo non adeo excellenter intuebatur primus homo deum sicut videbitur in gloria et non adeo excellenter sicut unus sanctus intuetur in presenti in patria. Habet sua ponitur exemplum in [illegible] in pluribus legis in li. de [illegible] qui in presenti vita notari potest de homine qui in firmitate [illegible] li. viii. et alibi dicit quod a purgatis mentibus [illegible] in li. viii. li. per contuitum virtutis intueri deum. Sed hoc positio et si non sit a veritate ad visum sicut priusquam tamen dictis sanctorum non consonat. Sic enim dicit in li. de mystica theologia quod excellentissimus modus contemplandi est ignote ascendere. quia ut ipse dicit deum voluit uti in introducens dicit fuisse in caligine. Unde dionysius vocat eos indoctos qui dicunt se nosse eum qui posuit tenebras latibulum suum. Et Gregorius dicit quod quantumcumque in contemplatione proficit non pervenit ad contuitum dei et doctores in hoc concordant intelligentes illud quod dicit apostolus quod dum sumus in corpore peregrinamur a domino et per fidem ambulamus non per speciem. Unde si aliqui auctores id dicunt in veritate quod deus in presenti ab homine videtur non sic intelligitur quod videatur in sua essentia. Sed quia in aliquo effectu interiori cognoscitur sicut in suo melius pace vel fortasse in hiis quae rapiuntur sicut edictum fuit in paulo qui specialiter privilegiis status viatorum superiores sunt. Non enim ad aliquid se cognitum. — Tertius autem modus dicendi est quod patri videbat deum immediate et plene quod est expositio veritatis. In statu vero miserie mediate et semiplene. In statu vero innocentie medio modo scilicet immediate et semiplene. Semiplene inquam quia non attingit adhuc plenam remunerationem. Immediate autem quia nullam habebat velaminis interpositionem. Et hoc videntur sonare verba magistri et hugonis. [illegible]

Hic ponit statum qui erat medius inter statum glorie et statum nature lapse

Nota quod adam in statu innocentie videt deum non videbat ut in statu [illegible]:
- Cognoscentis status quia erat in statu medio inter viatoris et in medio patrie cum visione dei status primus et comprehensoris.
- Cognitionis modus quia deum in statu medio videbat et medio alio potest considerari.
- Conditio corporis quia hic est quod in innocentia fuit tamen adhuc animale.
- Experientia corporis quia non [illegible] quod sic per motum et gubernationem corpus visioni dei quam sic per quietem et contemplationem.
- Status loci commorantis quia hic paradisus est locus delectabilis et copiosus quia statu illo non fuit tamen ab omni motu et tumultu remotus ut respondere possit visioni dei quam decet omnem motum et omnem statum aperturus. Quemadmodum corpus et celum empyreum quia quiescit ab omni motu unde et ibi solus visus est medius aboratus.

visio intellectualis est quia homo in statu innocentie videbat deum in sua creatura sicut facie ad faciem. huic enim obviant rationes et auctoritates prius inducte. Et ideo est quintus modus dicendi ad hoc, quod scilicet cognitio status innocentie media est inter cognitionem status glorie et status miserie. sicut et locus paradisi medius est inter hanc vallem miserie et patriam celestem. et quemadmodum paradisus terrestris plus se tenet cum terra quam cum celo: sic cognitio status innocentie plus accedit ad cognitionem status presentis quam futuri. Nam in solo statu glorie videbitur deus immediate. et in sua substantia, eo quod nulla erit ibi obscuritas. In statu vero innocentie et nature lapse fuit deus medio speculo. sed differenter. quia in statu innocentie videbatur deus per speculum clarum. nulla enim erat in anima peccati nebula. In statu vero miserie videtur per speculum obscuratum per peccatum primi hominis. et ideo nunc videmus per speculum et in enigmate. enigma enim sicut dicit Augustinus in XV de trinitate est similitudo obscura. Unde sciendum quod quadruplex est modus cognoscendi deum, videlicet per fidem, per contemplationem, per apparitionem, et per apertam visionem. et primum est commune omnibus. secundum est [illegible] excellentium. tertium est specialis. quartum est glorie comprehensorum. Et videntur [illegible] modorum [illegible] colligi [illegible]. omne enim quod cognoscitur per [illegible] presens. sic et de cognitione [illegible] quia per [illegible] presens intellectus cognoscitur: presens [illegible] quia [illegible] quia presens est intellectus ad videndum. aut sic cognosco deum per hoc quod est presens mihi, aut per hoc quod est presens alii, et est cognitio fidei. quod enim deus sit trinus et unus, scio ex eo quod dei filius, qui hoc enarravit, et per spiritum sanctum, qui hoc inspiravit. quod enim credimus debemus auctoritati, sicut dicit Augustinus de utilitate credendi. aut cognosco deum per hoc quod est presens mihi, per effectum [illegible] aut per hoc quod est presens mihi in effectu [illegible], et est contemplatio, tanto eminentior quanto effectum divine gratie magis sentit homo interius, quanto et melius scit considerare deum in exterioribus creaturis. aut est presens in signo aliquo, et sic est apparitio. sicut apparuit Abrahe in tribus angelis, quia ipsum deum figurabant, et sicut apparuit in columba. aut est presens deus in luce sua et in seipso, et sic est cognitio [illegible] simul cum filio sicut facie ad faciem. et sic est aperta visio, quam toto desiderio omnium mentium spiritualium [illegible] et ultimum terminus cognitionis. status innocentie non competebat [illegible] cognitione [illegible] et propter hoc quod cognitio fidei [illegible] est ex auditu [illegible] apostolus. vero

ibi esse non potuit propter summam perfectionem, nec ideo fides non exhibebat. sed potius in plenitudine [illegible]. media vero duo scilicet contemplationis et apparitionis [illegible] status omnia esse potuit maxime cognitio contemplationis. quam utrumque statum [illegible] tamen [illegible] vigebat. tamen propter [illegible] tamen propter et [illegible] nis et [illegible] visum [illegible] quibus duobus quievit plenum anima eius in statu nature lapse non potest ad illum gradum contemplationis attingere [illegible] adam deum non cognovisse [illegible] cognitionis [illegible] expectans in gloria futuram. ad eas autem que adducuntur satis facile est respondere. ad illud enim [illegible] ductus, id patet per [illegible]. Intelligitur enim de contemplationis cognitione, non per remotionem [illegible] sed per remotionem velaminis et obscuritatis que est in nobis, qui aliquo velamine [illegible]. ad id autem quod obicitur quod immediate deum amabat, dicendum quod non est simile. amor enim sicut [illegible] multo plus se extendit quam visio. ex sola enim estimatione se alii diligunt, et ideo [illegible] de amore dei quod non deficit intellectus perfectionis affectus. et ideo [illegible] quod visio est solummodo rei presentis, sed dilectio non solum rei presentis sed et absentis. [illegible] visio non dicit [illegible] modum cognoscendi sed modum cognoscendi completum. dilectio vero et presentium potest esse et absentium, ideo quamvis immediata dei dilectio sit, non tamen oportet quod visio sive cognitio immediata. ad id quod obicitur quod Adam desiderabat deum videre etc. dicendum quod verum est. sic desiderabat videre quia aliquam cognitionem habebat in qua reficiebatur et aliquam expectabat in remunerationem et premium. et illa quam expectabat erat cognitio patrie. illa vero quam habebat erat contemplationis [illegible] erat visio per speculum. et si aliquis [illegible] erat visio intellectualis vel corporalis, dicendum quod intellectualis. sed non ipsius divine essentie in se sed alicuius gratie vel influentie. et illam in se perspicuam nosse et videre poterat. sicut sentit anima [illegible] corpus suum alloquitur [illegible]. ad id quod obicitur quod mens humana in statu illo erat deo immediata, dicendum quod immediata erat quia adherens [illegible] quia nulla non est ea superior. quantum vero ad [illegible] non erat immediata. ad [illegible] enim [illegible] erat in [illegible] sed producenda erat ad [illegible] glorie. [illegible] non solum aspiceret divinam essentiam sed [illegible] ipsum vultum desiderantium [illegible] tamen videre quod oculis aspectus in deum figi

[illegible] premotionem velaminis [illegible]

[illegible] desiderabat [illegible] expectabat [illegible] reficiebatur [illegible]

p. i q ad n a aspiciat, at tamen non perfecte
videbit ipsius lucis claritatem, immo potius ele-
vabitur in caliginem et ad hanc cognitionem elevabitur
post omnem ablationem, sicut dicit Dyo. in li. de mystica
theologia et vocat illam cognitionem certam ignoti.
H. n. est in qua mirabiliter inflammatur affectus, sicut
eis patet qui aliquotiens consueverunt ad magnam
elevationem exercitus. Hunc cognoscendi modum
arbitror quod licet viso visio mira illa esse quam
dicunt. q si deus ad ulterius faceret, sed privilegium
est speciale, non legis communis. Ad 1m q quod utrum
deus in patria videbitur per medium, an sine medio.
Intendo est quod videre per medium sed potest intelligi tripliciter:
per medium disponens, aut per medium defendens,
aut per medium deducens. Per medium disponens
recte et certe videbimus deum in patria esse videndo, quia
anima in patria mediante dotibus et influentia glorie
disponetur ad hoc quod clarissime possit deum in se
ipso videre. Dicitur enim n. glorie sufficiens est dispositio ad
hoc quod anima deum in se possit videre. Ad hoc n. ut videre
actualiter quod anima potens sit in sua agere.
Videre n. patet est sensualis quod in agendo sua
... cum visibile lumen sit ... cognitionem ... s.
q ad similitudinem ut sit tam quod de est in virtute sed
sufficienter equaliter, quod ad similitudinem ... aut
maiorem et minorem participationem erit ordo in
gradibus, primo in statu glorie, et sic patet quod si patet
deum videri per medium disponens ... suasiones
quod prius ponebant dissolvuntur et ... explicantur
per medium aut defendens ... posuit deum
videre ... sit in medio ... per me-
dium deducens ... possunt aliqui deum
videre per excellentiam lucis ...
in ... deicentur quod ... sed hec
ponitur sicut prius tactum fuit, non est sanum, nec habet
... quia lumen 1o patet est ... corruptum.
... excellentia in illo obiecto est sed potius ... pax
et gaudium et iucunditas superat omnem sensum
... totum undique ... sed potius
absorbeatur ipsa mens in illius abeminen-
cia lucis, sicut ipsa mens affectu ... no
... sup ... fuit. ... li. de
... in pfirmo ... ad
deum in sua ... videbatur in statu ...
... sed in gloria ... sicut ... hi
... sentire et dicere, nam hic est unus de
articulis reprobatis ab universitate magistrorum
parisiensium tempore episcopi Guillelmi et Odonis cancellarii
et fratris Alexandri de Hales per prius et magistri nostri

quae revocata sub scripta sunt.
Primus articulus est quod divina essentia in se nec ab homine
nec ab angelo videbitur. ... Sed est quod licet
una essentia una sit in patre et filio et spiritu sancto,
ut in eum ... una est in patre et filio et non ...
... et spiritu sancto et tamen forma idem est quod essentia divina.
Tertius est quod spiritus sanctus ut amor vel nexus non procedit
a filio sed tantum a patre. Quartus est quod anime glo-
rificate non sunt in celo empyreo cum angelis, nec corpora glorificata
erunt ibi, sed in celo aqueo vel cristallino, quod est supra
firmamentum. Quintus est quod malus angelus
angelo sue creationis fuit malus et numquam fuit nisi ...
Sextus est quod angelus in uno instanti potest esse
in diversis locis et est ubique si voluit.
VII est quod multe sunt veritates ab eterno que non sunt ...
VIII est quod primum nunc et creatio passio, non est creator ...
creatura. IX quod qui habet meliora naturalia ...
habebit de necessitate de gratia et gloria. ...
est quod malus angelus numquam habuit ... statu
... sed etiam adam in statu innocentie ... omnes ...
... fuerunt ... excommunicati ...
... perpetuo ...
Et propter illa sunt dubitationes ... et ...
... quod dicit primo cum non est homini lau-
dandus si nescit male vivere persuadere. ...
... non est ... quod ... in gloria laudabilis
non erit ... neque male vivere suadebit ...
esto quod ... homini persuasit, non merito ...
... sed si meretur erit laude dignus ...
... quod laus ... est quod respicit ...
voluntatis in ... opus ... non est ... posset
in homine etiam si nullus ipsum temptaret. ... autem
est laus que non tantum respicit opus voluntatis
sed et opus strenuum et arduum quod consistit in
pugnando adversarii et reportando triumphum
de hoc ... ap. ii. thi. ii. non coronabitur nisi
legitime certaverit et de hac laude magis ...
... et sic patet illa duo ... que ...
de laude secundum primum modum. ... de ...
glorificati est non consentire prave ...
... non potest temptari ... non sic ...
est ... de ... in statu glorie non potest ...
temptari in statu ... potest ... gloriosior est ...
... si ... gloriosior est ...
... gloria ... magis ...
est ... gloriosior ...
... non ... obicitur de ...
... intellecta est ...
... subtile. ... aliquam ...

[margin, left:] Quod deus videatur in patria per medium an sine medio ... [illegible]

[margin, left:] Nota

is laudes / quia laudatur uir iustus. etc. xxx.
quia potuit transgredi et non est transgressus. etc. et no
num ad quod obicit hoc. // Sed quia debet quod dicit quod
sciam uerum et catera hoc non perdidit. et propter in scriptura
creata non erudiuntur. uel .n. uir ere fuit. constat
enim quod nos qui sumus filii ade / uerum sic ignorari
et ignorantes nascimur nisi nolle per se possumus
nisi cum magna difficultate discamus. Sed fuit
uir ere fuit. quia in sacra scriptura habetur de quo
tiente omnium rerum in operibus .vj. dierum. et aliter pro
ducere est. et aliter et distincte est. // Ad quod et
si homo multo primi peccati exercitatus sit / et fuerit sic
ignorans tamen in cognitione uniuersitatis quod ipsum
circa / quod etiam in cognitione uie salutis sue / plus
tamen exercitatus est in se quam per .na. ad cognitionem
multi reperiuntur post proficere proprio studio atque inge
nio. sed in cognitione modi proueniendi ad uitam per
se ipsum plus deficit quam proficit. nisi diuine re
uelationis instructione dirigatur. et propter magis
data est nobis scriptura diuinitus et per spiritum sanctum reue
lata in cognitione fidei et morum / quia in cognitione rerum na
turalium omnis uitas aliquo in aspectu. s. erudi
cat. et per tanto melius est ubi plus proximum
a magistro fuisse communi // Ad quod obicit de cumuli
one cognitionis. non est quia amisit habitum. non tamen
amisit nisi iudicatur // ad primum uero quod obicit
quod scriptura insinuat productionem rerum ad quod non
deficiat in rerum spiritualibus naturas et causas. sed hec expli
cat quod sentit fides sana. uidelicet diuina uolun
tate omnium esse causam primam summam et omnia esse
facta primitus et separata postea // Sed quod de
hoc dicit. quod ille habuit per scientiam eorum que futura
erant. scilicet .n. hec ille cet / cum nos multa pla
citis desiderius / et sancti patres preuenerit ad uen
tum per expressio illi. ut quod adam non fuit in sapi
entia. sicut nos sumus hodie. Si tu dicis quod
hec non est incensus per gratuitam reuelationem. quod in
nobis est et prophetis / ut ad sciam quod ignorauit
adam. ob quod hec. quia sicut sancti exponunt adam
in tempore illo raptus est et ad celestem curiam dicitur
fuisse productus / et sic inuenit textum. quod statim
post euangelium prophetice est locutus. hoc nunc os
etc. Si uero quod locutus est prophetice / presciuit.
quod significabat unionis et unionis coniunctionis / et unionis de
lacte uisis factus. Sed primum significat ex incarnatione
per passionem. Et presciuit ex incarnatione / et ex
passione. similiter rapto et reparato presciuit lapsum.
et precognouit adam lapsum futurum et suum reme
dium. // Ad quod. quod magister non sic de rebus est fu

turis. sed de his que spectabant ad statum suum. ut
potest de lapsu et confirmatione. confirmationem
enim presciuit non potuit / quod non erat in ea suum / lap
sum autem scire non debuit. et omnes sub assig
te sunt eum quia sic constitutum fuit de angelo. cuius
obiecit quod presciuit incarnationem / dupliciter respondetur. uno
modo quod sic fuit est et si .n. sciuit misterium. tamen
coniungitur est per coniungi lacrimarum. non tamen op
tuit quod sciret incarnationem / et passionem pro
quo coniungunt temporum in nos non significat coniunctionem
est et certe / que tamen ad statum coniunctionem. sed prelatione
et dilectionem. // aliter est modus uendendi quod sicut
Joseph presciuit suum patrem. non tamen presciuit
suam uenditionem / et sic fuit ancestri. ad id.
sic adam nosse potuit ad quod spectabat ad primum
ut exaltationem. sic fuit ex incarnatione. non tamen
quod ignorabat potestatis sue lapsum per suam
prauitatem / uel quia deus non reuelauit. uel quia
ipse non percepit.

Hic diligenter inuestigandum est. etc. super De culpa d. xxviiij.
determinauit magister per quod homo cecidit. In hac
parte determinat de auxilio per quod stare potuit. et quod
hoc auxilium est liberum arbitrium et li. ar. habet tres considerationes
uidelicet in comparatione ad alias potentias anime. et ideo et in compara
tione ad perfectionem gratie. in eo pars ista habet tres partes.
in prima determinat de li. ar. in comparatione ad alias potentias / in
secunda uero determinat de ipso per se. d. xxv. Iam ad pro
positum redeamus / in tertia uero determinat de ipso per
comparationem ad gratiam. d. xxvi. Hec est gratia operans
et cooperans / et quia prima comparatione li. ar. ad potentias
anime / attenditur per gradus / et consummatio per gratiam. ideo pri
ma habet duas. In prima determinat de li. ar. in quod
ad alias anime potentias comparatur. In secunda uero determinat
qualiter in ipso temporis ordo et progressio / consideratur /
ibi. ad quod premittendum non est etc. prima pars tres
habet particulas. In prima determinat / ad quid datum
fuit id auxilium homini / In secunda uero quod sit id adiu
torium / ibi. ac considerandum est. etc. quod fuit illud
adiutorium etc. Sed uero ad maiorem explana comparationem
tionem subiungit distinctionem per comparationem. est .n.
sensualitas quedam uis etc. qualiter hanc partem diuidi per
in duas. In prima determinat uirtute. In secunda remo
uet dubium ibi. sed quo recta et bona uolun
tas etc. Similiter pars tertia determinat quod fuit adiuto
rium duas habet. In prima explicat quod fuit illud
adiutorium nominando. In secunda diffiniendo ibi.
liberum arbitrium est facultas etc. Similiter tertia pars in qua
dicitur post potentiam / duas habet. In prima assignat
distinctionem sensualitatis ad rationem. In secunda uero ostendit una

per gratiam cognosci potest et discerni illa dicta, id est gratia quae est in anima nostra etc. Sic totalis haec particula summa circa duo versatur, videlicet circa adiutorium quod fuit homini collatum et circa distinctionem potentiae.

Divisio. Dividitur haec pars circa duo incidit hic quod. Primo quaeritur de adiutorio homini collato per quod posset resistere. Secundo quaeritur de divisione potentiae animae. Circa primum quaeruntur duo. Primo quaeritur utrum Deus potuit hominem suum aliquem creare adiutorium quod esset illi inflexibile. Secundo quaeritur utrum datum fuerit ei adiutorium per quod posset absque auxilio gratiae tentationi resistere.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod homini Deus potuit adiutorium suum liberum arbitrium inflexibile per naturam, hoc est absque gratia superaddita [illegible]. Contingit enim reperire lucem corporalem quae in parte est per naturam in se obnubilari, sicut lucem empyrei et lucem solis. Si ergo lux spiritualis multo per manentior est quam corporalis, videtur quod humana anima potuit fieri in perfectione tantae lucis per naturam quod nullo modo posset obscurari aut [illegible] pignorari, nec per culpam. Item contingit reperire aliquam substantiam corporalem intransmutabilem quantum ad substantiam et quantum ad proprietates, sicut est corpus ultimum, scilicet empyreum, et hoc non habet solum per gratiam, sed etiam per naturam et principia. Potentior est substantia spiritualis per naturam in tanta stabilitate fieri quod nullo modo valeat per mutationem a rectitudine flecti. Si enim haec reperitur in substantia corporali, multo fortius reperiri potest in substantia digniori. Item si est perfectio naturae et perfectio conformis suo perfectibili, si ergo gratia confirmata omnino reddit stabile in potentia ad peccandum, videtur quod anima humana naturaliter capax sit talis stabilitatis et inflexibilitatis. Si tu dicas quod non est capax talis inflexibilitatis nisi mediante gratia, contra hoc: quaeritur utrum illa stabilitas ad malum aut est creata aut non. Si est creata, videtur quod per gratiam non possit auferri. Si non est creata, ergo videtur quod sit tam inflexibile ad malum quod possit non retinere salva sua natura, et nulla superaddita gratia. Item haec est ratio [illegible] liberum arbitrium hominis quod gratiam sit creatum. Sic patebit ergo ut quod Deus potest gratia inflexibilitas ad malum, et non propter Deum creaturae [illegible] ratione conditionis quod si potest Deus unus quod possit Deus alterum. Item licet omnis creatura per se sit vertibilis tamen aliquae tamen tales creantur a sua origine quod in potentia est eas corrumpi, et hoc habent sine aliquo addito naturali, sicut patet in corporibus supercaelestibus. Unde angeli et animae per naturam sunt immortales. Ergo pari ratione videtur quod aliquae animae possint creari per naturam ad malum inflexibiles. Videtur ergo fuisse possibile tale adiutorium addi conferri per quod nullatenus ad malum non posset inflecti. Sed

Contra ista duo sunt auctoritates. Sic enim dicit [illegible] aut videlicet esse creabile et esse vertibile. Sic ergo omni creaturae necesse est esse aliquam vertibilitatem. Si in substantia spirituali non est vertibilitas secundum substantiam, necesse est quod sit per electionem. Ergo in substantia spirituali tantummodo liberum arbitrium per naturam inflexibile. Item non est per naturam magis arctatus affectus quam intellectus. Sed intellectus eo ipso quod intellectus est per [illegible] suam est natum omnia intelligere. Ergo pari ratione affectus per naturam natum sua est potens hoc vel illud appetere. Ergo cum bonum et malum sint opposita, in alterum tendere. Ergo omnis affectus creatus quantum est de natura sua non solum bonum eligere sed etiam prohibitum potest velle et potest eligere. Ergo etc. Item liberum arbitrium creatum eo ipso quod liberum est dominatur actui suo, sed eo ipso quod creatum est debet suo creatori videlicet reddere honorem. Ergo si dominatur suo actui potest non reddere. Sed hoc est peccatum. Ergo necesse est liberum arbitrium quantum est de sua natura flexibile ad peccatum. Item si liberum arbitrium per naturam suam esset inflexibile, eiusmodi ergo stare in bono et facere bonum esset ei naturale. Ergo opus eius idem aliud liberum arbitrium esset in genere operis naturae, et nullum esset in genere moris. Ergo cum nullum esset meritorium nullum est esset laudabile. Ergo nullum opus quod faceret esset liberum arbitrium ad gloriae ordinabile. Sed hoc est falsum. Ergo liberum arbitrium in statu, ergo in potentia est a creatura dari liberum arbitrium per se inflexibile. Item si possibile fuit hoc vel illud aliquam creaturam rationalem per naturam habere liberum arbitrium inflexibile ad malum. Sed non repugnat naturae ipsius creaturae rationalis et aptitudini principii intellectualis et apta est finem finalem et hoc patet sic. Si non liberum arbitrium creaturae rationalis fieret naturaliter ad malum inflexibile, aut hoc esset propter ipsius arctationem ad bonum, aut propter ipsius deviationem. Si propter arctationem ut sic faceret bonum sicut lapis tendit deorsum, tunc esset liberum arbitrium, non esset liberum nec opus eius esset laude dignum, et in ipsum esset adnunc propter quod est [illegible] videlicet ad laudis gloriam [illegible]. Si autem inflexibile esset ad malum propter deviationem, quod sic potius esset propter [illegible] in bonum ut non possit deficere in malo, sic est de libero arbitrio divino, quod ad solam [illegible] deviationem est tale liberum arbitrium, cuius natura est [illegible] suam. Ergo iam non esset creatum productum [illegible] ...

Quaestio 2a

Quaeritur utrum melius sit posse peccare quam non posse peccare. Videtur quod sic. Augustinus de vera religione: Meliorem iudicavit servos suos si ei liberaliter servirent, quod melius est servire Deo ex libertate cum possibilitate ad oppositum quam ex necessitate. Item Ecclesiasticus 31: laudat virum ideo quod potuit transgredi et non est transgressus. Ergo laudabilius est posse transgredi et non transgredi quam transgredi non posse. Ergo melius. Item est gloriosius acquirere coronam per victoriam quam sine pugna habere. Ergo gloriosius est peccato resistere quam peccare non posse. Contra Augustinus in Enchiridion: quod potuit Deus talem facere hominem qui non peccare posset nec vellet, quod si fecisset quis dubitat eum meliorem fuisse? Ergo melius hominem non posse peccare quam posse. Item melius est stare per se quam [illegible]. Ergo melius est peccare non posse quam peccare posse. Item posse peccare in creatura oritur ex defectu potentiae ... melius est non [illegible] ... laudabile est posse transgredi et non transgredi quam transgredi non posse ... ubi illud non posse ... ubi ex dono gratiae ... et sic gloriosius non ideo tamen melius simpliciter. Et sic quid.

inflexibile. Et hec sunt rones que ostendebant.
Ad primum ergo quod obicitur de luce celi. dicendum quod non est simile
quia si quis fons lucis celestis reperiri potest in genere creatum. fons autem lucis spiritualis reperitur in genere
creature. sed est ipse creator. iuxta illud eccli. i. fons sapientie
verbum dei in excelsis. tum quia quamvis lux celi recipit
in actus lucendi hoc creatione ad ut lucere
eius non sit laudabile. sed pure naturale. non sic est
de rectitudine et operatione rationalis creature sicut iam ostensum est
de liberatione. Ad secundum quod obicitur quod aliqua illa corporalis
prima est immutabilis et cetera. dicendum quod
licet quo ad hoc sive non deberet creatura spiritualis
sic esse creata adeptis suum sicut celum. sive
et quia non tenet summum in genere suo sicut aliqua creatura
celestis tenet summum in genere corporum, quia
nihil potest dici preter quod omne corpus mutabile est
aliquo genere mutationis sicut vult Augustinus sive
per se mutatur in se sive quia aliquid mutans
ipsum. et sic illud mutatur est possibile esse tempus.
Ad tertium quod obicitur de gratia confirmante. dicendum quod gratia dei
est perfecto non solum quia adiuvat. sed etiam
quia assecutum ei excludit omnem in omni natura creature
rationalis et aliquis defectus illius per quem per gratiam habet
excludi, quia illa non sit in genere creature perfectio
non sequitur. quod si ad quesitum autem per gratiam
quod conveniat per naturam et si obiciatur quod deus potu-
it dare et quod dedit gratie, dicendum quod non fuit na-
tura susceptiva. sicut enim alia est ratio operis moralis. alia
operis naturalis quia proprietas operis moralis potest convenire
operi naturali naturale deficit esse naturale. non enim potest
laus et vituperium que est proprietas operis moralis
per se competere operi naturali in quantum tale sicut et
ipsum in eo in quo est se habet. Ad primum quod obicitur
de immortalitate iam patet responsio. per predicta. quod enim illud
est immortale, ex hoc est laudabile vel vituperabile.
et si liberum arbitrium inflexibile creatum esset, nec laudis
nec vituperii capax esset. Secundo queritur utrum
datum fuerit homini in adiutorium. per quod possit
absque omni gratia temptationi resistere. et quod sic videtur. li.
arbitrium. ut dicit Anselmus est potestas servandi recti-
tudinem propter se. sed hoc gratia est post naturale. ergo primitus
post absque addita potest servare rectitu-
dinem sui iustitiam. sed servando rectitudinem
temptationi non consentiret immo resisteret et supera-
ret ergo et cetera. Item homo in primis naturalibus aut
potest diabolo resistere suadenti aut non. si
non. et nullo peccat ideo quod vitare non potest. ergo si con-
sentiret temptationi diaboli non peccaret quod est impossibile.
sic. ergo per illud adiutorium sine gratia superad-

ditam superare poterat adversarium. Item nulli
dat esse quin et det ei aliquam potentiam permanendi,
cum non deficiat in eius. unde sicut ad nihilum preci-
pitatur. sic et in nulli virtute in esse conservatur. si ergo
li. arbitrium hominis datum per naturam perfectum absque omni gratia
permanere poterat in sua innocentia ergo et cetera. Item
rectitudo voluntatis solo actu non conservatur. quia
cum rectus est obliquus esse non potest quia dum vult esse
rectus. sed nichil tamen est in voluntate nostra quia ipsa voluntas
non facilius homini est quam velle rectitudinem. si ergo li.
arbitrium hominis promissum de sua conditione permaneret
tunc erit absque omni gratia super addita, rectitudi-
nem servare poterat. et sic adversario resistendo
per totum superaret. sed contra Augustinus de natura status
humana etiam in illa integritate in qua condita est primo ma-
nens. nullo tamen suo creatore non adiuvan-
te servaret. ergo quoniam homo habuit li. arbitrium adhibit ut
permaneret, necesse ei erat ergo divine suffragium.
Item si esset propter se et ipsius temptationi resistere
esset a nobis per naturam postulare frustra frequenter
dominica oratione peteremus et ne nos inducas
in temptationem quod absurdum est dicere et cetera. Item si
virtute propria possit homo absque omni gratia temptationi resi-
stere, posset etiam victoriam de inimico obtinere.
sed victorie respondet corona, ergo absque omni
gratia potuisset mereri et pervenire ad gloriam. quod si
evidenter falsum est et cetera. Item temptationi re-
sistere est opus de se laudabile. sed facere opus lau-
dabile non potest sine perfectione, ergo si virtute propria ha-
buit unde possit stare virtute propria habuit unde
possit perficere, quod est contra magistrum in littera. quod dicit quod habuit
unde stare posset. sed non habuit unde posset perficere.
Responsio. dicendum quod aliquis posse resistere virtute propria et
temptationi diabolice absque omni gratia potest dupliciter
accipi. uno modo quod excludat continuatorem divine influentie
alio modo quod excludat appositionem nove gratie. primum
impossibile est in proposito. numquam enim li. arbitrium male suggestioni
resisteret, nisi deus sive bonitatis influentia conti-
nua in bono conservaret eo modo in virtute hominis per
statum innocentie. sicut enim dicit magister in littera. magis
ergo erat in primo homine li. arbitrium. ab omni labe et a culpa
ne immunitas, atque nullum preter adhuc sinceritas
et vivacitas et ipsum poterat eruere et repellere
suggestionem diaboli. nec indigebat ad hoc appo-
ni sibi novam gratiam. cum primo perniciosa esset ideo
difficilius, sicut dicit magister in littera. et rones
ostendunt que ad primam partem inducuntur et non
concedende sunt. Ad primum ergo Augustinus de vera innocen-
tia patet responsio. dicit enim quod nulla creatura rationalis potest

ut dicunt
quam
Responsio.
actualia etiam ratio et nobis et supposita gratia
temptationi resistere
Responsio.
Immo non in esse permanere possit. quod patet. sic omnia que
esse dant conservat eo modo manu conservat
et ideo conservare
Sed fuit...
passio gratie in humana
tenebra ignorantie seducens et
habilis male ad malum...

sui diuino adiutorio conseruari, non quia ad resis-
tendum peccato sit ei necessaria quod diu est in necessi-
tate quia in quocumque statu est necessaria est sibi diuine
bonitatis influencia. Ad primum quod obicitur quod eadem
sunt nunc in nobis et primo homine, dicendum quod et si
eadem sunt naturalia per essenciam tamen infirmata sunt
et vulnerata et deflorata et ideo non sequitur
quod tantum posse habeat quantum habuerit quando non erat in
statu isto. Ad illud quod obicitur quod tempore resis-
tendi est victoriam optinere, dicendum quod plus est
aduersarium superare quam eidem resistere. Ad hoc enim
quod aliquis aduersarium suum superet et optinui est quod
oppositum ille assequatur ad quod aduersarius per tem-
ptacionem tendebat. Hoc autem solum est quando homo non
tantum resistit aduersario voluntate consensum et ex-
mittendo. Et ideo non fit ex viribus propriis quando est rue
paratione conditionis temporis per quam intenderet
incuruare ad declinandum homo fiat ~~non per gratie~~
~~adiutorium~~ ad minimum. Hoc autem liberum arbitrium fugere
non potest nisi per gratie adiutorium. Quando
uis peccare possit refugere peccatum, si eum absque
gratia per resurgeret misericordia non possit reuer-
tere tempore resistere. Et per hoc patet responsio ad sequens
quia magis non laborat de quo natura perfectum et de per-
fectum in minimo in quo non sufficit per se homo cum facit
opus bonum bonitate morali nisi assit gratia
etc. sicut melius infra patebit.

Consequenter queritur de potentiis, uidelicet de distinctione
potentiarum anime et circa hoc possunt multa. Primo
utrum sit de illa distinctione potentiarum anime que est per co-
gnitiuam et affectiuam siue per rationem et uoluntatem.
Secundo queritur de illa que est per portionem superiorem et
inferiorem. Tertio queritur de illa que est per deliberatiuam
et nolle. Quarto et ultimo queritur ad plenio-
rem explanationem de illa diuisione que est
per plures rationes.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod intellectus
et affectus siue ratio et uoluntas sint potentie diuerse
per essentiam. Augustinus nono De Trinitate capitulo dicit
quod hec tria scilicet intelligencia, memoria et uolun-
tas sunt una mens, una intelligencia, una
uita. Sed hoc non esset si essent diuerse per essen-
ciam, ergo et cetera. Item philosophus in tertio De anima dicit
quod intellectus speculatiuus extensione fit practicus.
Sed extensio non uariat potentiam per essenciam,
ergo eadem est per essenciam intelligencia speculatiua
et practica, ergo et cognitiua et motiua. Item
potentie distinguuntur per obiecta sicut dicit philosophus. Si ergo potentie
non sunt per rationem distinguendi et cetera obiectum non

est maior distinctio in potentiis quam in obiectis.
Sed uerum sub ratione ueri est obiectum intellectus, bonum
sub ratione boni est obiectum affectus, cum ergo eadem sit
per essenciam bonitas et ueritas, similiter eciam erit
per essenciam ratio et uoluntas. Item imago
conformatur ymagini summe trinitatis quam conformetur
uestigium. Sed in summa trinitate una est deitas
essencialiter, ergo solum distinguuntur ratione. Sicut unitas
et ueritas et bonitas sola ratione differunt in
creatura et non essencialiter in ratione tota, ergo et
sola ratione habent distingui. Item ad omnem
delectationem necesse concurrit, quia delectatio est
coniunctio conuenientis cum conuenienti, et ergo cum
hec consistit cum uoluntas habet delectari, ergo habet delectari
cognoscere et sentire, ergo ipsa erit potentia sentiens.
Item ad omnem habitum uirtutis necesse concurrit amor
et medium inspectum. ~~Sicut enim uult Augustinus de moribus~~
~~omnis uirtus est amor et medium inspectum.~~ Sicut
enim uult Augustinus de moribus ecclesie: omnis uirtus est
amor, et sicut uult philosophus uirtus est in spectatiuo
medii. Si ergo uirtutes sunt in uoluntate, ergo actus illius
est medium inspicere et amare, sed primum pertinet
ad uim cognitiuam, secundum ad affectiuam, ergo eadem est potentia
cognitiua et affectiua. Item luminis et caloris
in corporibus correspondet cognitio et amor in
spiritibus. Sed sol per eandem uirtutem illuminat et calefacit,
facit dilectio enim generatur ex radiorum multiplicatione,
ergo multo forcius uidetur si substantia spiritualis
potencior est quod per eandem uirtutem cognoscat et di-
ligat, ergo et cetera. Item optimum unicuique
non potest esse nisi unum. Sed optimum in anima est id per
quod immediate coniungitur deo. Hoc autem est intellectus
et affectus siue ratio et uoluntas, ergo non sunt diuerse potentie
una. Sed tu dicens quod inter omnes potentias principa-
tum uoluntas et illa est que intima ad hoc est
obiectum. Hoc quia uirtus unita plus potest quam multiplicata,
sed ergo anima una potentia sola tenderet in deum perfectius
ei uniretur quam si tendat pluribus, ergo si opti-
mo suo sunt est ad pertingendum in fine, uidetur
una sola potentia ratio et uoluntas per essenciam. Sed
Augustinus in xi De Trinitate dicit animam esse adyma-
ginem quo ad unitatem essencie et trinitatem potentiarum, ergo si
est trinitas una est ibi potentiarum distinctio, ergo non solum
distinguuntur ratione. Sicut et fides quod si unitas.
Item si eadem potentia per essenciam esset ratio et uoluntas,
solum intelligeret, sicut una essencia est in patre et filio,
ergo si pater non per filium dicitur intelligere, sic et per se
sic uoluntas non solum intelligit per intelligenciam
et per se ipsam. Item quod dicit Augustinus xv De Trinitate

[illegible] potentie unius unum principium assignare, sed actus complectens totam intelligentiam est complectens totam affectionem [illegible] [illegible] ipse potentie.

dicit quod non volumus nisi per ... nisi intelligimus nisi per intelligentiam. Item expressius Augustinus .xv. de Trinitate capitulo .iiij. loquens de ratione et voluntate suum de notitia et amore, ait sic: Admonemur si utcumque videre possumus hec in anima existere, et tanquam involuta evolvi ut sentiantur et inveniantur substantialiter vel ut ita dicam essentialiter. Item sola distinctio relationum in causa non est distinctio rerum, sed in divinis est vera distinctio personarum, propter solum per relationem causa non esset illius summe trinitatis similitudo expressa et imago. Quod sit est filius et restat etc. Item anima causa est quod cum coroborantur actus unius potentie minorat actus alterius, propter hoc quod potentie radicantur in eadem substantia, ergo multo fortius actus unius potentie intensus remittit aliquem actum eiusdem potentie. Ergo si ratio et voluntas essent eadem potentia, intendendo cognitionem minueret affectionem, ergo quanto clarius Deum videmus tanto minus amaremus, quod si omnino falsum est. Restat etc. Item sicut lux et calor sunt formaliter differunt essentialiter in ipso igne, ergo pari ratione virtus cognoscendi et amandi formaliter reperiuntur in anima essentialiter distinguntur, sed sic reperiuntur in anima, ergo etc. Ideo dicendum quod certe si parum quod plus contineat auctoritatis quam utilitatis propter hoc quod sub una parte reperiatur sive alteram illarum pro iudicio non fidei nec moribus continuatur, dicendum quod secundum aliquos contentiose disputans de potentiis loquuntur de potentiis distinctis et quoad plurimum considerant ... ex parte cognitionis ... diligenter ... Modo est quod ista ... quia de parte ... ad substantiam anime ... reducitur ad diversa sicut ... Quidam enim dicere voluerunt quod potentia anime non est aliud quam ipsa essentia anime relata ad actum. Hii ponunt quod omnes anime potentie sunt unum per essentiam, nec est in eis aliquid nisi solum secundum relationem ad actum alium et alium et hanc confirmare nituntur per Augustinum in libro de Trinitate ... Et si tu dicas quod ille liber non est autenticus non ... secundum ... dicit de potentiis anime quod sunt una essentia, una vita. Alii vero dicere voluerunt quod potentie anime ... dicunt modo sub relatione ... dicunt proprietates inherentes ipsi anime, que sunt de genere accidentium, ut potentie ... et isti dicunt quod potentie in anima differunt essentialiter sicut diverse forme accidentales ... medio subiecto et confirmare ... [illegible]

... dicentes Hugonis qui dicit in quodam libello suo ... quod notitia et amor non vere sunt quod ipsa mens, sed quasi affectiones quedam et forme ipsius quibus non fit hoc ad esse, sed ad esse tamen eiusdem est hoc aliquid. Tertii sunt quod dicunt quod potentie anime nec adeo sunt idem ipsi anime sicut sunt eius in ... proprie essentialia, nec adeo diverse ut tendant in aliud genus sicut accidentia, sed in genere substantie sunt ... reducuntur, et isti dicunt quod cum potentie ... non dicant aliam essentiam quam substantiam anime, quod non sic differunt essentialiter ... potentie quod sint diverse essentie. Cum tamen non sit omnino idem cum anime essentia dicunt quod non sunt idem per essentiam, et isti qui medium tenentes inter utramque opinionem dicunt quod de anime potentiis sic differunt ad invicem ut nullo modo possit dici una potentia, nec tamen concedunt eas sic esse diversas secundum essentiam ita ut dicantur diverse essentie, sed differunt essentialiter in genere ut dicantur diverse potentie, sub diversa ... eiusdem substantie. Quelibet autem istarum opinionum ... suos habet defensores, nec est facile ... cum ... aliquam ... quia tamen ... plus concordat ... et magis ... est opinio ... ad propositum ... et affectus ... non sit una potentia sed diverse, et hoc senserunt doctores nostri ... ut Augustinus sic expresse ... omnes quot ... anime ... intellectiva et affectiva sive motiva. Rursus aliquis ad semet ipsum redit volens ... quodam experimento ... quas habet ... et ... se in cognoscendo et amando ... ad diversa ... maioris iudicio ... quod maior est ... in intellectu ... quod fit in intellectu ad ... memoria ... et intellectu ... et illa ... diudicat ... voluntas defendit ... actus cognitionis et affectionis ... memoria et intelligentia ... diverse ... sicut aliquis habet diversa instrumenta ad diversos actus ... ut securim ad scindendum et martellum ad fabricandum ... tamen ... securim ... ad scindendum ... ex parte ... et ex alia parte ad alium actum ...

[illegible]

tali predicacione per quod ista non sit ex
posito abstrahens tamen ubi
distorta colligitur ex expositoribus
aliis. Ag. ... d. c.

mile est. quia non est propria similitudo intellectus post in potentiis
spiritualibus occurrunt quod sunt tres et tamen constringere
est unum et non diversas potentias esse. ad primum ergo quod
probo contra. de aliis quod sunt una essentia et una vita
et una est quia non dicuntur esse una essentia. propter hoc quod in
una essentia radicantur et ideo adherent illi in
trinsece, aut non credat magis genere. et ideo ad illius
expositionem utitur hic augustinus in .xv. de trinitate. ubi dicit
quod ipse deus est tres persone. sed in anima hominis tres
potentie non est ipse potentie. et hoc est dissimilitudo quam ibi tan
git et etiam indicare. eciam et ibidem explanat
verba prius posita, quod sunt intelligendi. exemplo u
lo hic augustinus. colligitur quod cum dicit memoria intelligentia
et voluntas una est essentia dicitur pro omni modo respectu
sed per quandam intrinsecam adherenciam. et hunc modum
loquendi secundum quod est huiusmodi actor libri de anima et
spiritu fuit augustinus vel fuit alius. quoniam si alius intellige
valde improbabile videtur fuisse locutus sicut
patet in .ii. exemplis suis, quia vocat et est tan
tum certior sensus, quia adeo non concedit est non
refugiat ipse auditus. ad primum quod obicitur quod
intellectus speculativus extensione fit practicus. dicendum quod
philosophus sic in iii. de anima et ideo de anima
dicam alligitur sunt practicam intellectum et appeti
tum. non unus dicat intellectum sed appetitum.
sed dicit intellectum speculativum fit practicum, quia ille
idem intellectus et illa eadem potentia, que dirigit in consi
derando, postmodum regulat in operando. volun
tas autem non est intellectus practicus, sed est appetitus ra
cionatus. et ideo non sequitur ex hoc, quod sola exten
sione non fiat voluntas vel quod intellectus fiat affectus.
ad primum quod obicitur quod potentie differunt per obiecta. dicendum quod
in mediata distinguuntur potentie per actus, quam per obiecta.
ad dicam quod propter essentialem sufficiat diversi
tas obiectorum in ratione, et ideo quamvis verum et bonum non
differant essentialiter, non tamen quia cognoscere et amare
absque dubio sunt actus differentes, potentie
que sunt ad hoc actus per se ipsas diversitatem habent.
ad primum quod obicitur de vestigio. dicendum quod illa non pro
est adoptivum. siquis recte intellexerit quod ad propositum
quia cum magis representat ipsa ymago quam
summam trinitatem quam vestigium, quia in illa sum
tamen sit vera distinctio et proprietas. sed
anima est expressa dei ymago, quia inter hec tantum
tamen sit vera distinctio. alioquin non esset expres
sa similitudo. illa autem dicta que est creata per
similitudinem et relacionem non dicit distinctionem non
solum quemadmodum. ideo tamen distinctio sufficit
quia in ratione vestigii, quia propter hoc est in ratione

ymaginis. et ideo illa non concludit quod sit talis
dicta, quia ibi vestigium sumitur ex parte creature
ad creatorem, quia attenditur secundum triplicem effectum ab
anima. et que illa comparatio. sed que est causa ad eam
respectum triplicem genus cause, est omnino de ipsa au
tem essentiales. ideo non differunt in ipsa causa
virtus et bonitas essentialiter. sed in ymagine
attenditur inclinatum secundum quod ipsa comparatur ad deum
in ratione obiecti. et ut ymago dei est quo capax
eius et particeps esse potest. et quia secundum easdem potentias
anima fertur in deum et etiam in creaturas alias consi
derans, ideo non sunt adeo essentiales ipsi anime
et voluntati, sicut predicatum. et ideo non oportet quod tanta sit
essentia inter intelligentiam et voluntatem, quanta est inter u
nitatem similitudinis et bonitatem. ad primum quod obicitur
ad electionem requiritur sensus. dicendum quod verum est.
non oportet quod ille sit ipse voluntas quod delectatur
sed sufficit quod sit coniunctus assotiatus. dicitur enim
oculus videt et predicit, et tamen est ad exemplum
... sic ideo sibi videt et voluntas, et voluntas sibi appe
tit ... et quod primo sit unum propter parentem vel ... in
duct... quod non intelligimus nisi per intel
... nolumus non ... ad primum quod obicitur quod ...
... est amor et inspectrix medii. dicendum quod ...
esse medium hoc est duplex. aut per modum inclinati
... consideracionis aut per modum inclinacionis ...
modo in speciali medium non est causa ... ...
per consequentiam. quia sic ideo videt ... et alius potest
sic ... et ... dicuntur ... et alius ...
... autem ... dicitur inspectrix medii ...
per inclinacionem ad primum tendit, sic lapis ...
... medicina una ... ...
... ... purgandum. sic non solum est ...
... ... et ideo ex hoc non ...
... quod eadem sit potentia affectiva et cognitiva ...
ad primum quod obicitur de parte ... et ...
... ... non ...
... cum sit ... aliquo informative.
... ... est solum cum sunt in ... ...
... ... plus ... quod sol per eandem ...
qui illuminat ... calefaciat. et potest esse ...
dicitur ... sic obviam est supra. ... ad
quod obicitur de optimo ... dicendum quod est optimum quod ...
ad esse primum ... et optimum ... ad esse ...
optimum quod ... ad esse ... ...
... ... quod ad esse ... ...
... ... quod ... ...
collectum sicut ad ... ...
et sic ... ... est non potuit ...

dicuntur ... potentie ad ... primum principium speculativum et ... ad
... quod ... ... potentia ad ... ... intellectus
... et ... intellectus ... ...

... ad ... quod ... ...
... ... actum ... ...
... ... vero ... ...
... ...
... ... non ...

anima habet potentias.

anima habet posse praedictum, si esset in ea multiplex potentia, et collectae sunt ad unitatem, ut una suppleret defectum alterius, resultaret unum posse completum; sicut manifeste videri potest in organo humani corporis, quia unum quodque indiget auxilio alterius ad iuvandum, et si ob hoc aliquis potentior esset anima, si virtus eius esset una, quia tunc esset magis unita. Dicendum quod quamvis virtus unita habeat ex se ipsa potentiam ad unum actum, non tamen habet in se propter hoc potentiam ad diversos, sed secundum hoc si virtute habet expandendo potentiam ad diversos, non tamen est virtus expandendo ad diversa. Dicendum est enim quod si homo haberet unum oculum virtuosum, videret ille quam non videat duos habens socium; numquam tamen in bono videt solus, sicut videt ipse et socius eius, sic et in proposito intelligendum est se habere. Et ideo magis est completum posse animae ex multis potentiis collectum, quam si esset simpliciter unitum, quia una potentia alteram non diminuit, sed adiuvat, et propter mutuum adiutorium, et quodam modo sociale obsequium. Aliud dicendum quod posse animae est unum, aut etiam huiusmodi potentias essentiales in anima esse unum, non quia hoc totum sit secundum ipsas potentias, et habitum comparationem ad spirituale naturam. Sed quia hoc dicitur quae per quandam collectionem, ad perfectum enim posse animae concurrunt omnes potentiae ad perfectam habilitatem omnes virtutum habilitates. Unde si aliqua auctoritas inveniatur quae videatur ponere unitatem potentiarum animae cum anima, intelligenda est secundum modum praeceptum, videlicet per quandam collectionem; si autem inveniatur quod dicatur potentiam animae esse animae essentiam, intelligenda est per reductionem ad idem genus. Sicut enim quaedam sunt in genere per se, aliqua per reductionem, illa per se sunt in genere, quae participant essentiam completam generis illius, sicut species et individua. Illa vero per reductionem, quae non dicuntur completam essentiam, et haec sub principiis continentur. Quaedam reducuntur sicut principia, quaedam sicut complementa, quaedam sicut viae, et quaedam sicut similitudines, et quaedam sicut privationes, sicut principium duplex, aut integrum sicut partes, aut essentiale sicut sunt materia et forma, in genere substantiae per reductionem. Si autem reducuntur ut complementa, hoc potest esse dupliciter, aut enim ut complementum per modum actus, et sic est actus primus, qui reducitur ad idem genus cum substantia cuius est actus, ut vivere est substantiae in genere substantiae; aut per modum aptitudinis, et sic dicimus complementa ad idem genus reducuntur sicut viae. Hoc potest esse dupliciter, aut sicut viae ad esse, et sic motus et mutationes, ut generatio reducitur ad substantiam; aut sicut viae ad agere, et sic habent reduci potentiae ad genus substantiae, per quam enim agunt, dicuntur egressum habere ab ipsa substantia, ad idem genus reducuntur, quae non adeo elongantur ab ipsa substantia,

ut dicantur alia essentia completa. Si autem sunt similitudines, sic sunt in genere per reductionem, et reducuntur ad idem genus sub quo continentur illa quorum sunt similitudines, ut patet in similitudine albedinis et coloris. Quae quidem non est albedo, sed ut albedo, non est color, sed ut color. Et similiter privationes, si habent essentiam aliquam, ut privatum, in eodem genere esse habent in quo et habitus per reductionem; et sic patet responsio ad obiecta.

Secundo quaeritur de illa distinctione potentiarum animae, quae est per superiorem et inferiorem portionem, et est quaestio, utrum superior portio et inferior sint diversae potentiae. Et quod sic, videtur: dicit Augustinus XII De Trinitate, inter superiorem portionem rationis et inferiorem est coniugium, quia haec dicitur vir et illa dicitur mulier; sed non est coniugium eiusdem ad se, sed diversi ad diversum. Cum ergo inter haec duo sit coniugium, in quantum sunt potentiae, ergo in quantum potentiae sunt diversae. Item sicut in pluribus locis in XII De Trinitate dicit Augustinus, imago non consistit in ratione quantum ad inferiorem partem, sed quantum ad superiorem. Sed esse ad imaginem non est accidens potentiae animae, sed est eis essentiale. Cum ergo superior portio et inferior differunt per esse ad imaginem, et non esse ad imaginem, videtur quod sint potentiae per essentiam diversae. Item sicut multum superior portio se habet ad inferiorem, sicut regens ad rectum, regens autem et rectum sunt ad invicem relative opposita. Si ergo relative opposita non possunt esse eiusdem, necesse est aliam esse potentiam quae regit, aliam quae non regit. Item nihil secundum se agit et patitur, sed superioris portionis est movere inferiorem, et inferioris est moveri, ergo impossibile est quod conveniant in eadem potentia, ergo etc. Item si vero superior et inferior non differrent, nihil quod hic intendit essentialiter et illa intendit temporalibus, ergo non plus differrent quam oculus aspiciens sursum et aspiciens deorsum. Sed nullo modo dicitur oculus in superiorem et inferiorem, pro eo quod aspicit sursum et deorsum, ergo nec sic dici debet. Si ergo dicitur, ergo vero superior et inferior non differunt penes actus et aspectus, sed penes id quod sunt. Item tamen si solum penes aspectus diversos et actus, esset in diversis, cum vero angeli aspiciant et superiora et inferiora, videtur quod debet dici in superiorem et inferiorem. Sed talis distinctio in potentiis angeli non consuevit assignari, amplius ergo differunt quam per actus et aspectus. Ergo redit idem quod prius, quod sunt diversae potentiae per id quod sunt. Sed contra: Augustinus dicit XII De Trinitate: cum disserimus de natura mentis humanae, de una quadam re disserimus, non eam per haec duo quae commemoravi, nisi per officia geminamus, primo per

cessat de superiori portione rationis et inferiori. g. 7c. Item aia sic d' pl's fm itellan quodam e oia si h no ecom po itellectiua cu sit vna natura q cognoscit omnia. Si g dr ro superior in qutu cognoscit superiora et inferior in qutu cognoscit inferiora. g no e alia et alia po. Item id e hitus q dirigit aiaz ad amorem dei. xxvi. ut p te caritas. g nullo fortior ead po q qu tum ad deum et ad proximum. sz h e ro superior et inferior. g. 7c. Item lux in eata se hz ad eatas. sic se hz lux solis ad colores. sic dic aug. i. li. soli. Sz eade e po sensi tiua q cognoscit. tam lucem q colores. Si g itellectiua po multo largior e et libe rior qua po sensitiua. uir q vna et eadem po sit q qutur aia ad lucem etna et ad hec tpalia. 7c. Dd. q dio ronis in superiorem portionem et inferiorem. ng e adeo p diuisa me bra ut h et illa sit po alia et alia sic rones ostendut ad sam pte inducte. nec e p membra q henca. ut no sit ineis p dispo nes. diua n solu fm asptus. e. n. diua i eis p dispones et p offia. p dispones. q h fortis et illa debilis. p offia q h regit et illa re git. rone diuse disponis in debilitate et for titudine. h uocat uir et illa muliere. rone diui sitatis i offo et regi. h uocat superior q re git et illa inferior q regit. talis aut dispo nu diusitas ortu hz no ex diuisitate nature. sz ex diuisitate opatoe eiusde po. du. n. ro nra ad superiora qutitur purgatur et illuiatur et pficiatur et du leges etnas q spicit et in mutabilitate diuine ueritatis et equitatis. i bono fortificatur et uigorat. du aut ad h inferiora qutit ut pote ad sensibi lia carnalia quodam h tu debilitatur et emollitur et io sut eiusde ni ro superior et inferior. differunt p fortitudis et debilitatis dispoem. et q una oritur ab altera et ei qiungitur tanq adiuto riu sicut sibi. ideo h dr uir. et illa dr mulier et inter ei dr ee qiugiu. diusitas aut offor sic no ueit ex diuisitate nre. Sz diuisitate dispoiu. q. n. h fortis e et illa debilis. h intelligens et qsulens diuina uolutate alla u ops exequens. io h regit et illa regit. et ideo h illa superior et ista inferior appellatur. et sic pz q superior portio ronis et inferior. et si ali quo in recto qdiaant. tn diuse po n sut.

ista. n. in bra uideli superius et inferius. etn ea po no uariant. Sz dispones et offia et h insinuat ipsa noia. ad i g q ob de augu iam pz. ad. ii. dz e e relatiua q ro superior et inferior sint diuse po sicut uir et mulr sunt diuse po. Sz q ea vna ab alta educit n tn no diffut sz sibi mutuo qiugu ur qi ad mutuu obsequu. Ad illud q ob q h e ad ymaginem et illa no. dd. q ai ne gant inferiore porto ronis ee ad ymagine. no h dtis q ymago no sit remouetur i illa po. Sz q no attendr fm qiusionem illa. vn no remouetur ro ymagis apn tone inferiori fm id q e ymago. sz fm id q e ro. sz solu fm opatoz sup addita. Ad e q ob regens et rectu sut oppa. dd q ad vm e. sz ex hoc no sequitur diuisitas in spuali po in ea marie que nata e refle cti sup se ipsam et tal e ro et uolutas. Quod et ob q relatiue oppo no possut ee ee idem. dd q vnr e p id et ad idem aut ad opatur ad diuisa mich i pedit i eo simul rep in relones mutuas sine repugnacia et oppone p ma i hz locu i relatis fm ee et no fm dia sicut p pz pz. ad illud q sequitur q nich fm idem agit et patitur. sz h e deactiue et pulsiue physica depulsione aut spuali qua dnis uidi ale mouit et regit uirtute pia. hic eu dicit ansel uolutate ee instrum se ipm mouens. Ad duo ultia ia pz p. quod. u. q illa dio no solu attendit fm diuisitates in aspcui. sz et i dispones et offos q no repit i angelis ul in celo sicut pz p ea que p dca sunt et ista sufficiant. circa ghi de illa dione po aie q q e p nalem et delibatiuam et q ut dio uo lutatis p nalem et delibatiuam sit p diuisas pos. et q sicut. damas. eu didit pos aie p mo didit in exclusim et vilisim. i. i nale et delibatiuam et p ea subdidit p d pos. g simi lior pra e int uiribus q illis uolutas et delibatiua sit po alia et alia. It dio subdit pronale et no ro ualeuaiat ipam p etnal et dio subdit po p hui diac sicut pos ee illi differens sz talis e dio po aie p nale et delibatiua. g. 7c. maior probat p h. q sic dic phs rationalis po ad opp. si qn aliqua po sit mo ad ad no ma ad opp.

quo ut est naturalis non est rationalis. // Item cum dicimus causam potentie diversificari eam essentialiter, quia per rationem eius dicimus potentiam permutabilem eam essentialiter variamus. Sed potentia que [illegible] naturaliter ad suum obiectum modo uniformi et deliberativa [illegible] flexibiliter, ergo etc. // Item potentia in qua convenimus cum brutis non potest esse eadem cum potentia in qua differimus. Sed in illo appetitu cum brutis convenimus, in rationali differimus, ergo etc. Sicut enim bruta naturaliter appetunt suum esse et conservationem, sic et nos appetimus, sed quod non [illegible] habent id obiectum et subiectam rationem non habent diversitatem. Sed naturalis voluntas et deliberativa idem habent pro obiecto, videlicet bonum. Naturaliter enim bonum appetimus et ex deliberatione, cum bene ordinati sumus, ergo etc. // Item potentia que ordinatur in finem et id quod est ad finem non est alia et alia. Sed voluntas naturalis ut est in fine est naturalis, quia naturaliter unusquisque appetit beatitudinem, ut est in rebus ordinatam ad finem est deliberativa, ergo etc. // Item eadem potentia cognitiva est qua precognoscimus ad naturalem et per acquisitionem, ergo pari ratione eadem est voluntas que ad petitum per naturalem instinctum et per deliberationem arbitrium. // Item omne quod est aliquid naturaliter habet oppositum naturale. Sed voluntas deliberativa est aliqua natura, ergo habet naturale oppositum. Sed voluntatis actus est velle, ergo voluntas deliberativa est voluntas ad [illegible] naturaliter. Sed voluntas que vult ad [illegible] est naturalis, ergo voluntas deliberativa est voluntas naturalis. // Respondeo: quod cum dicimus appetitum naturalem, deliberativum, sive in quacumque alia potentia, hoc dupliciter potest intelligi. Aut ita quod appetitus naturalis et deliberativus diversitatem habeant in obiectis, ut potentia cum unum est appetibile solum a vita rationali, aliud autem est appetibile a brutali; alio modo [illegible] contingit naturalem potentiam deliberativam esse diversas potentias. Alio modo potest dici appetitus sive potentia naturalis et deliberativa in tantum quod non sit differentia in obiectis sed in modo appetendi, ut cum appellamus [illegible] esse voluntatem naturalem, que quod naturaliter, id est intrinsece, instigat ad bonum honestum, et in [illegible] non mutatur in malum; et voluntatem deliberativam appetitum quo post deliberationem aliquando adheremus bono, aliquando malo. Et sic dicimus potentiam naturalem et deliberativam non variari essentialiter secundum potentiam, sed secundum modum movendi. Et hoc modo dicit Damascenus quod naturalis et deliberativa sunt diverse potentie. Sed quia una est potentia diversimode movens, et hoc sufficit ad distinctionem potentiarum, non est [illegible] multis mo-

dis consueverunt auctores distinctionem potentiarum [illegible] secundum suum ipsarum potentiarum, ut cum dicunt potentiam esse in vegetabili, sensibili, et rationali, intellectiva, operativa, activa. Aliquando vero secundum officia, ut cum dicitur [illegible] superiorem et inferiorem. Aliquando secundum statum, ut cum dicitur intellectus in speculativum et practicum. Intellectus enim speculativus secundum alium statum efficitur practicus, quando videlicet coniungitur voluntati et operi in ordinando et regendo. Aliquando vero fit distinctio potentiarum secundum aspectus, sicut dicitur potentia cognitiva in intellectum et intelligentiam, secundum quod aspiciat ad inferius, ad par et ad superius. Aliquando vero secundum actus, sicut fit distinctio in [illegible] et [illegible] [illegible] et indagine sunt actus potentie cognitive ad [illegible] ordinati. Aliquando vero fit distinctio potentiarum [illegible] secundum modos movendi. Et sic est illa que est naturalis et deliberativa. Omnibus huiusmodi diversificationibus utuntur auctores. [illegible] potentiarum [illegible] in solo primo modo dicendi attenditur [illegible] potentiarum diversificatio. Hoc est igitur quod naturalis voluntas et deliberativa potest eadem esse potentia, que quidem secundum alium et alium modum movendi sic et sic appellatur. Eadem enim est potentia qua appetimus beatitudinem et qua appetimus virtutem [illegible] bonum, ut illud ad beatitudinem ordinatum. Sed appetit beatitudinem naturaliter, quia immutabiliter appetitus eius ad beatitudinem inclinatur, sed non appetit similiter id bonum [illegible] deliberativa [illegible] rationis potest ad quod inclinari. // Ad [illegible] voluntas [illegible] obicitur de distinctione [illegible] [illegible] in sua certificatione potentia in hac distinctione diversitatem modorum movendi attendit quod diversitatem potentiarum moventium. // Ad secundum quod obicitur quod voluntas naturalis est irrationalis, quia non est ad opposita, dicendum quod potentie naturales sunt ad opposita, sed non intelligitur de omnibus oppositis sed de aliquibus. Rationalis enim voluntas ita ordinatur ad aliquid, quod nullo modo appetit suum oppositum, ut patet in ordine voluntatis nostre ad beatitudinem et felicitatem. Sed a [illegible] relinquitur ad beatitudinem ad multa tamen [illegible] appetendi illa et eadem voluntatis potentia est [illegible]. Ita quod natura est movens in opposita, et propterea sic est naturalis, quod non desinat esse rationalis et deliberativa; sed si esset determinata ad unum, quod nullo modo posset in oppositum, sicut est potentia calefaciendi et illuminandi in igne, tunc esset pure naturalis et non esset deliberativa sive rationalis. // Ad tertium quod obicitur de [illegible], dicendum quod non est simile de incorruptibilibus [illegible] et mutabilibus

intelligibilis obscuritate indiget illuminari [illegible]
[illegible] possibilitate [illegible]

[illegible]

pos incorrup[tas] .n. in sba dr absolute et no ee corrupte et incorruptle directe opponunt et sunt in gno. ee idem mutabile no et inmutale pro accipi possunt secundum diuisorum olim ut pz cum aliqua uolitas est inmutabilis secundum finis et mutabilis secundum eius quod est ad finem. et io non oz propter ipsos ph in sba ce[n]tialis diuisionem. ad illud quod obr de nali appetitu in brutis iam pz. p[ro]ter quod cum dr nos com[m]unicare cum brutis ipso illo et appetitum ibi distinguitur illius po[tentie] a rone ignii non solum quo admodum predicti. Sed in ad app[etitum] et perier contingit diuisas differentias potentiarum accipere.

q[uestio]
Uirto ulterio quaeritur ad p[ro]uidere eundem cum p[rece]denti quaeritur de ratione potentiarum anime per agentem et possibilem secundum quas differentias intellectuum in gidi consueuit. et quod queritur an agens intellectus et possibilis sint una potentia uel due secundum se et per diuisionem uel cum aliquando simul incidit in esse cum aliis causis sicut uult phs. h[oc] sicut se habet in ad formam uel efficientem ita se habet intellectus possibilis ad agentem sicut phs dicit. ergo intellectus possibilis et agens sunt po[tentie] diuise. Item prima diuisio potentie est per actiuam et passiuam sicut inquit phs. ix. prime [illegible] inter hoc in sba primo diuidit que [illegible] potentiarum quod sit in illo genere. ergo inter actiuas et passiuas est ... potentiarum diuisa [illegible] est una potentia esse possibile et agere. ergo. Item ipsum possibile est idem secundum idem esse in actu et in potentia sicut secundum h[oc] anima secundum intellectum agentem est [illegible] inue in suo actu et potentia autem non. ergo et c. Item ipsum possibile est idem secundum essentiam esse illuminans et illuminatum sed intellectus agens se habet sicut lux et intellectus possibilis sicut illuminatur alius. ergo et c. Sed ... non differt esse et posse sicut uult phs. ergo nec actus et potentia in illo nec potentia actiua et passiua. Sed anima est perpetua et eius intellectus. ergo non est dare potentias possibilem et agentem. Item in ymaginatione que est multo magis materialis uirtus quam intellectus non sunt due potentie ymaginatiue quarum una sit actiua altera passiua. ergo si multo potentior est uirtus intellectiua quam ymaginatiua in qua per agentem et possibilem diuisionem non habet. Item potentia receptiua et abstractiua in eodem ubi possunt conuenire in uniuerso organi sicut pz in oculo cati qui potest speciem suscipere

[illegible]

p[re]sente de nocte facere. ergo pz ... et multo fortius ... quod intellectus agens et possibilis repetiatur in una potentia spirituali. Item intelligere est actus unius potentie ergo est a potentia una simpliciter. Sed ad intelligere concurrunt intellectus possibilis et intellectus agens. ergo non sunt diuise potentie. Item intellectus possibilis aut intelligit aut non. Si non. ergo non dr proprie intellectus nec potentia intellectiua. si intelligit. ergo aliquo modo est potentia actiua. ergo non uidetur quod intellectus possibilis sit alia potentia ab agente. Item intellectus agens aut intelligit aut non. si non. ergo non dr diuina intellectus nec potentia intellectiua. si sic. cum intellectus non possit intelligere ad [illegible] in speciem illius patet in se et per ... quod est susceptibile speciei sit aliquo modo possibile. ergo intellectus agens est aliquando in possibili. ergo non uidetur potentia diuisa. Respondeo ad p[ro]positum intelligentiam est notandum quod uariis modis ... predecessores nostri assignare differentias intellectus possibilis ad agentem. quidam enim dixerunt quod differunt sicut due substantie. ~~alii dixerunt quod differunt sicut due substantie~~. alii dixerunt quod differunt sicut due potentie. tertio modo dixerunt alii quod differunt sicut habitus et potentia ... quarto modo dixerunt alii quod differunt sicut potentia absoluta et comparata. primus autem modus secundum quem dr quod differunt secundum substantiam quod habet intellectus quedam naturales uoluerunt quod intellectus agens sit intelligentia separata. intellectus autem possibilis sit anima coniuncta. et modus iste ponendi fundatus est super multa uerba philosophorum qui posuerunt animam rationalem illustrari a decima intelligentia et perficere consistere sui ad illa. Sed iste modus ... est erroneus ... ... illa. n. substantia creata potentia habet illuminandi et perficiendi ... intellectum. immo secundum ... inmediate habet ad illuminandum sicut in multis locis aug ostendit. alio modo intelligendi est quod intellectus agens esset ipse deus. intellectus uero possibilis esset mens animi. et iste modus dicendi ... uerba aug est fundatus qui in pluribus locis dicit et ostendit quod lux que nos illuminat magister qui nos docet ueritas que nos dirigit deus est. unde io Johis. erat lux uera que illuminat omnem hominem. et c. Iste autem modus dicendi et si uerus in parte et fidei catholice consonus tamen non est ad propositum. quia cum anime nostre data sit potentia ad intelligendum sicut aliis creaturis data est potentia ad suos actus. deus quamuis sit principalis operans in operatione cuiuslibet creature dedit tamen cuilibet uim actiuam per quam

[illegible]

[illegible]

coniunctam in ipsa operatione, sic eadem est indubitanter, quia anima humana non tantum modo dicitur intellectum possibilem sed et agentem, sicut quilibet est ad ipsius animae. Tertius modus assignandi differentiam tamquam ad propositum in operationibus videtur esse, quia scilicet dicitur quod intellectus agens et possibilis differunt sicut duae substantiae. Quartus modus dicendi quod scilicet dicitur quod differunt sicut duae potentiae [illegible] intellectus, et unus [illegible]. Quintus modus intelligendi et dicendi est quod intellectus possibilis sit potentia pure materialis, quia in se est aliquid expers suae materiae; intellectus vero agens sit potentia pure formalis, quia in se est aliquid expers suae formae. Et hic modus dicendi fundatur super verba philosophi, qui dicit quod intellectus possibilis est quo est omnia fieri, intellectus agens quo est omnia facere, sicut contingit in arte et in materia. Sed hic modus dicendi non consonat veritati. Si enim intellectus possibilis esset potentia pure passiva et se teneret ex parte materiae, in omnibus posset poni in quibus est materia [illegible], sic caelum non [illegible]. Sic etiam potentia non debet dici intellectus. Alius vero modus intelligendi est ut dicatur quod intellectus agens et possibilis sint duae intellectus differentiae quae respiciunt totam operationem. Apparet quod intellectus agens formalis et possibilis materialis, quia intellectus possibilis ordinatur ad suscipiendum, intellectus agens ordinatur ad abstrahendum. Non intellectus possibilis est pure passivus; habet enim super speciem existentem in fantasmate se convertere et intendere per auxilium intellectus agentis illam suscipere et de ea iudicare. Similiter nec intellectus agens est omnino in actu; non enim potest intelligere quando species non adiunguntur sibi, quae abstractae a fantasmatibus intellectui habent uniri. Unde nec possibilis intelligit sine agente, nec agens sine possibili. Et iste modus dicendi verus est et super verba philosophi fundatur. Dicit enim [illegible] agentem et possibilem esse duas differentias intellectus. Alii sicut duo intelligimus [illegible] in medio, ad hoc quod abstrahit species ab obiecto mediante luce et operatione [illegible] abstrahit et propter hoc [illegible] suscipit; sic et in proposito [illegible] potest intelligere unum actum, sed duo concurrunt ut hoc sine illo non habeat operationem suam completam. Sextus modus assignandi differentiam [illegible] quod differunt sicut potentia et habitus [illegible] intellectum uno modo ut intellectus agens dicatur habitus quidam [illegible]. Intellectus vero possibilis [illegible] idem ipse [illegible]. Et hic modus ponendi fundatur videtur super verba Averrois, qui dicit [illegible] quod volunt aliqui intelligere sicut quod intellectus materialis dicitur habere apud se cognitionem [illegible] non possit perficere suam abstrahendo [illegible]

sibi [illegible] facere intellectum possibilem actu intelligentem [illegible] quod educat aliquid de potentia in actum et ens in actu. Sed iste modus dicendi ulterius philosophi non [illegible] quod dicit aliquid [illegible] sic [illegible] habet certum [illegible] immediate sensibiliter [illegible] modus dicendi est ut dicatur intellectus agens differre a possibili sicut [illegible] a potentia, non quia agens sit pure [illegible] sed quia est potentia [illegible] et iste modus dicendi [illegible] est et verus et super illa philosophi [illegible] fundatur [illegible] quod sunt intellectuales [illegible] intellectuales [illegible] sunt [illegible] plene [illegible] intellectualis lux est spiritualis, ergo illa potentia quae [illegible] est [illegible] intellectus [illegible] lumen est in ipsa, de quo [illegible] potest intelligi [illegible] signatum est super nos lumen vultus tui domine, et lumen [illegible] intellectus [illegible] intellectum agentem dicit quod ille intellectus quo est omnia facere est sicut habitus [illegible] lumen quoddam, non [illegible] et lumen facit colores potentia actu colores [illegible] dicitur in tertio de anima. Sicut [illegible] in oculo [illegible] non solum habet potentiam in se speciem suscipiendi [illegible] sicut alii oculi [illegible] speciem per naturam luminis est [illegible]. Septimus autem modus assignandi differentiam inter possibilem et agentem est quod scilicet differunt sicut potentia absoluta et separata [illegible] habet intelligere uno modo ut intelligatur quod una et eadem est potentia intellectus agens et possibilis, differens operatione [illegible] agens [illegible] ut unitur corpori et fantasmatibus [illegible] modus dicendi fundatur super verba philosophi qui vult quod intellectus agens [illegible] est in suo actu, possibilis vero [illegible] non [illegible] anima [illegible] in actu intelligendi [illegible] sui ad corpus. Sed hic modus ponendi [illegible] veritati, quia anima separata habet intellectum quo est omnia fieri, ergo habet agentem [illegible] intellectum quo est omnia facere, ergo habet agentem et possibilem [illegible] separata [illegible] intellectus possibilis non [illegible] ei solum ex coniunctione sui cum corporali modo intelligendi [illegible] differentiam est ut dicatur intellectus agens differre a possibili sicut potentia absoluta a [illegible] quia sic omnino eadem potentia [illegible] differens. Sed quia cum sit anima et alia intellectus [illegible] una est per quam ordinatur anima ad suscipiendum, altera vero per quam ordinatur ad abstrahendum [illegible] una de se quodam modo completa [illegible] alia vero indigens [illegible] completur [illegible] sit nata ad illud completivum [illegible] mediante auxilio corporis [illegible] sensibilis [illegible] ipsa anima [illegible] inclinatur ad corpus [illegible] duplicem potentiam animae [illegible] actus, quia [illegible]

unum (margin)

salutem (margin)

[illegible]

Ad actum [illegible] illuminare fantasmata [illegible] intelligere
[illegible] possibile intelligere [illegible] agens [illegible]
[illegible] intellectus agens respicit solum fantasmata [illegible]
[illegible] abstrahit [illegible] ad superiora [illegible]
[illegible] intellectum agentem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ymago [illegible]
[illegible]

Intellectus agens [illegible] in anima species [illegible] in anima existentium [illegible]
Intellectus possibilis [illegible] in anima species a fanthasia [illegible] illuminatas per intellectum agentem [illegible]

non discordat sed unum ortum habet ex altero

immo in potentia spirituali alia non tenet rationem potentie

non cogitata

semper in actu suo propter impedimentum apte corporis alterius
fantasmata a quibus certam habet et hanc potentiam
non habet nisi ex coniunctione sui cum corpore, qualis sit
potentia sensitiva nisi quando est omnino tamen que non solum est in
anima coniuncta sed etiam in anima separata. Sic ergo patet
quomodo ex multis modis dicitur eligitur quod intellectus
differt intellectus agens a possibili. Cum enim sint
iiii. principales modi assignandi distinctionem
inter hos intellectus et quibus subdividitur in duos, licet
in presenti quedam in ostitutum est solum in tres modos
dignius sunt applicati quorum unus ab alio
quia enim diverse differentie sunt intellectus quod et si respiciat
totum complementum una tamen magis respicit actum
complementum alia vero inferiorem propinquius, hic est quod una
non solum tenet rationem potentie, hic est quod una
dicitur convenire actum per se alia vero in ordine ad
corpus et una semper est in actu alia vero non quia semper
actu intelligat ut intellectus agens. Sed quia
sicut lumen corporale semper lucet et de se promptum est
ad illuminandum res actu illuminabiles non semper illumina-
tur propter aliquod impedimentum sic et in proposito est
intelligendo. Concedende sunt ergo rationes ostendentes
intellectum agentem et possibilem duas differentias esse in
intellectu possibili, sed alique earum non sint multum
cogentes. Ad primum autem quod obicitur quod non dif-
ferunt posse et esse in perpetuis. Dicendum quod hic intelligitur de esse
substantiali et de esse non secundum naturam sed de esse subiective in
tempore quia in eis in tempore non precedit actum. Et ideo
nichil facit ad propositum quia intellectus possibilis non dicitur
esse possibilis secundum actus sit. Ad secundum quod obicitur de
ymaginativa non differt quam in intellectu potentia ac-
tiva et passiva. Dicendum est quod magis differt quam in in-
tellectu quia organum corporale in quo recipiuntur fan-
tasmata est in loco potentie passive. Ipsa vero vis
ymaginativa est loco potentie active, aliter probatur
quod non est simile quia cum species differunt a sensu
usque ad ymaginativam non erat genus abstrac-
tionis quid fuit in sensu proprie. Sed cum species perve-
nit ad intellectum novum genus abstractionis
incipit et ad genus istud non magis indiget
potentia activa distincta a possibili ipse intellectus quam
ymaginatio vel sensus. Ad tertium quod obicitur de cele-
sti. Dicendum quod et si potentia receptiva et abstractiva
possint convenire ad unius organi complexionem
nunquam tamen conveniunt in eadem unius organi disposi-
tione. ~~alia est enim dispositio~~. Alia est enim dispositio in celo
cum per quam recipit scilicet perspicuitas et alia per
quam abstrahit scilicet luminositas et altius et alte-
rius sic et in potentia activa intellectiva et si conveniant

ad complementum et perfectionem potentie intellective per quam
recipit et per quam abstrahit non sunt tamen eadem
necessario per eandem naturam in sunt et ideo non sunt
una differentia potentie sed diverse. Ad quartum quod obicitur quod in-
tellectus est actus unus et simplex. Dicendum et si intellectus
possit quodammodo genere simpliciter dici actus simplex,
nichilominus tamen ad unum intellectum concurrit recipere
et iudicare, sive abstrahere et suscipere, et hii sunt com-
plexi actus ad invicem ordinati, ex quibus resul-
tat unus actus perfectus. Sic et in potentiis intelli-
gendi est se habere quod licet sunt diverse differentie intellectus
ut tamen in suis actionibus ad invicem ordinantur, tamen
conveniunt et ad actum intelligendi perficiendum
sicut masculus et femina propter conveniunt ad unum ex complexione
constitutum. Ad quintum quod obicitur quod intellectus possibilis intelligit
et intellectus agens similiter recipit. Dicendum quod intellectus possibilis
non est pure passivus sicut supra ostensum est, habet enim
potentiam se convertendi, nec tamen est adeo actu sicut
agens, quia non potest sua conversione nec species abstra-
here, nec de speciebus iudicare nisi adiutorio ipsius
agentis. Similiter nec ipse intellectus agens operatione
intelligendi potest perficere nisi perficitur actus intellectus
possibilis ab ipso intelligendi intellectum, ex quo fortior est in ple-
niori actualitate. Et eius quod dicitur cognoscere quod citat
prius cum [illegible] species et ita tamen recogitamus
de intellectu agente et possibili non deprehendimus cogitan-
tes quasi de duabus substantiis vel quasi de duabus potentiis
essentialiter separatis quod una sine alia habeat complexionem
suam perficere et intelligat intellectus agens sine possibili et
cognoscat intellectus agens. Quod tamen hoc autem est ille
intellectus ignoret. Sed enim vana sunt et frivola
ut ad sciat intellectus noster quod ergo nescit, sed sic
cogitande sunt esse ille due differentie in unam
operationem complendam intelligendi vigiant inseparabiliter
sicut lumen et dyafonum veniunt in abstractione
coloris, nec sunt hic secunda curiosa plurium quia
propter magna parte decepti sunt influentia intelligentie
super animas que non admittit fides catholica.

¶ Preter ista sunt dubitationes circa litteram primo
quia debet quod dicit magister in littera quod resi-
stere malo non licet illi meretur quia nichil
erat leo quod ad malum impellit. Sed enim hic videtur
est tunc cum illius fiunt in odium impellens non quam
meruisset in aliquo opere suo. Item videtur ut ille
hic intus impellens ad malum cum dyabolus
temptatione resistit et [illegible] suis
detrahens ab eo nec ergo nichil ~~habere~~ meruit
in sua temptatione nec in aliqua operatione quod omnino
probabiliter est dicendum. Item exemplum eius videtur est

malū cū subiugit. sic aug̃ nō fuit (uel) mi torū qd̄ sequit. ħ. n. ẽ 𝔠 ueritatē / tū aug̃. qui dicat illū. deuotione et gr̃am / q̃ āg̃li qui aliis cadentib; remanserūt / ħ in ma sionis debitā mercedē receperūt. ergo uı̃r q̃ sta re meruerit / cadere dici posset q̃ ẽ meritū dimissionis pene / sil̃ satisfactionū / et ẽ meritū uite etne / sit sibi alic primis. ad pm̃ req̃ ritur penalitas et difficultas. ad s̃m uo suf ficit sola caritas / mag̃r aut̃ intelligit de meri to s̃m pmā d̃m / nō s̃ ȝdā. Sz q̃r i° meritū satisfc̄onis. nunq̃ fuisse in adā / si pseuasset in statu innoc̄ pmā fuisset p̄cā. uo n̄ re quirit̄ ad posterius. Et sic alr̄ uı̃r dr̄ ad. q̃ q̃ ẽ meritoriū q̃ ẽ de gn̄e opis. et ẽ merito riū ex radice caritatis / meritoriū de gn̄e opis dr̄ qd̄ ẽ opus uirtutis de se. ħ aut̃ ẽ ardu um et difficile. alio mō dr̄ meritoriū de op̃ quācūq; sit / dū tn̄ ex radice caritatis pced at / unde et mag̃r dicit / q̃ resistendo temptati ōi / nō fuisset meritū / sine p̃uetem grām. nec p̃ meritū s̃o. sine ut resistentis excellitate me ritoriū fuisset s̃o mō / nō p̃o. In nob̃ aut̃ sēp ẽ meritoriū utrōq; m̃ / uel alto / q̃r de ficultate ad bonū / et pronitate ad malū / et p hec pz uo ad obi. q̃r pcedit de merito s̃ dm̃ sum / uideliȝ de eo q̃ ẽ meritoriū ratione radicis. Sed q̃ dei q̃ d̄. q̃ declinare a malo sp̃ uitat penā / s; nō sp̃ meretur palmā. aut. n. declinat quis a malo ex caritate / aut nō. Si nō. sic. n̄ facit bonū ex caritate / meretur palmā. ergo n̄ ẽ dicā sine declinare a malo / et facē bonū. si sic / cum de i° q̃ sit excellitate / sit meritoriū. pz et c̄. Sed ad dicas q̃ nō meretur palmā ex gn̄e opis. q̃r nō ẽ difficile / ħ nō soluit. q̃r l; nō sit difficile hōi in statu innoc̄ / est tn̄ difficile in statu nature lapse. ergo n̄ sp̃ meretur palmā. Itm̃ declinare a ma lo / ẽ una ps iustitie / sic facē bonū. ergo sic unū ẽ meritoriū / et reliquū. Re ad q̃ declinare a malo dupl̄r dr̄ / sic n̄ uel le malū / uno mō. s̃m illā / sic dr̄ dormiens nō uelle malū. q̃r n̄ hr̄ aliq̃ affc̄onē ad malū / alio mō / sic ut dicatur nō uelle et malū / q̃r respuit et c̄tria affc̄one afficit 𝔠 malū. sic et declinare a malo / dupl̄r dr̄ / et si dicat 𝔠e / tūc ẽ meritoriū. sine s̃ uatiue uitat penā. q̃r q̃ nō peccat / nō punitur.

n̄ tn̄ meretur palmā. q̃r nō ẽ ibi aliq̃ opus meritoriū / et s̃o mō ẽ ps iustitie. s̃o mō nō. q̃r ẽ opus. Itē q̃r debet qd̄ dr̄. libi ar. ẽ facultas qua malū eligitur. gr̃a de sistente. uı̃r. n. illud dicē / q̃r si sic uın ẽet / tūc li. ar. gr̃a destitutū. sp̃ ȝsentiret pc̄o q̃ plane falm̃ ẽ. Itm̃ uı̃r q̃ ħ nō debet poni in diffc̄one li. ar. q̃r sicut dr̄ ph̄s / p̄eat q̃ diffit ad p priorā / et p ea ad ea q̃ hr̄ p̄ncipalr̄ ordinari. sz ergo li. ar. de se / q̃ ẽ de pma ȝdicione sua / nō ordinat ad ma lū / nō dz diffiniri p electōm mali. R̃ ad q̃ mag̃r diffinit hic. li. ar. nō simplr̄. sz s̃m statū nc̄ lapse / et q̃r in statu sic lap se / defcm̃ hr̄ / et inclinatōm ad malum. ideo nō tm̄ mō diffit p electōm boni / ad q̃ ordiāt medi° gr̃a. sz p electōm mali / in q̃ cadit ex defectibilitate p̄ria. nec poit ibi electo mali tanq̃ finis ad q̃ ordiatur. sz ut p hec mag̃ innotescat / q̃lr̄ ad finē ad illū p̄pu ordinatur. nō. n. puenit nisi p gr̃e adiutoriū / et sic pz r̄o ad utrūq; obm.

Illud quoq; p̄termittend̄ et c̄. Sup̄ egit mag̃r de diffc̄one p̄p̄ie ac̄ ad li. ar. manifestōm. In hac pte q̃r s̃m gradus p̄p̄ ẽ ordo / et p̄gressio tempū / declarat qualr̄ et quo ordine p̄m puins ac̄ p̄cedi hr̄ / et puenire ad ȝsumatōm. Diuidit aut̄ ps ista in tres ptes. In p̄ declarat q̃lr̄ p̄pria in uiribus ac̄ hēat p̄gressū ad ȝsumatōnē. In s̃a uo p̄ declarata repetit / ad maiorē de claratōm explanatiōnē / ibi. Ita ut breui ter summā p̄stringā. In t̄tia uo p̄ declarata epilogat / ad faciliorē rememorationē; ibi. et h̄ ac̄ ptibus interserui et c̄ / al; hanc pūi d̄di pt̄ in duas / s; duo capitula / q̃ in q̃lib; ȝtinet. nā p̄ ps hr̄ duas / in pma declarat ȝnexionē et ordinē uiriū ac̄. In s̃a uo declarat q̃lr̄ hēat si p̄gressus ad p̄ / ibi. nūc sup̄ē ostendē q̃lr̄ et c̄. Silr̄ s̃a ps hr̄ duas / in prima explanat et c̄tulit a̦silīa ōne uiriū ac̄ in ȝsuatiōnē ptes / ad p̄ma t̄tī ōnē. In s̃a uo p̄uit q̃dā silitudinē / alterp diss̃ ne. quib; tn̄ uiro dapnis nō pōt. ibi. n̄ tā me cū sola cogit. et c̄. Silr̄ t̄tia et ult̄ia ps duas hr̄. In pma breuiter epilogat / et in s̃a c̄ sue digressiōis assignat. In s̃a uo mltipli ħ. nōis semsualitas / ad maiorē euidēciā expli cat et manifestat / ibi. nō ẽ aut̄ silentio p̄ter

mittendo. etc.

Dimittimus hic partes quarum tria. Primo quod quelibet potentia habet secundum se et ex parte rationis superioris. Secundo quod habet secundum inferiorem. Tertio quod habet in sensualitate. Circa primum sic procedit tria. Quia ex duo. Primo quod utrum in superiori parte rationis habeat esse peccatum secundum se. Secundo quod utrum possit in ea esse veniale.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod in superiori parte rationis peccatum hoc secundum se est absque instinctu partis inferioris non possit esse peccatum. Primo per illud Augustini quod magister ..., sic ait: ratio non ... deducta ad illicitum peccatum non potest nisi cum delectatio fuit mota in illa parte animi que debet obtemperare rationi tamquam rectori viro suo. Ergo numquam peccat ratio superior nisi prius precedat in parte inferiori. Item philosophus in iii de anima. Item philosophus intellectus semper est rectus; fantasia autem recta et non recta. Ergo intellectus qui est de se numquam errat. Ergo nec superior portio deviat a veritate iustitie nisi inclinetur per sensualitatem et inferiorem portionem. Item peccatum per aversionem a bono incommutabili; sed superior portio rationis dicitur in quantum convertitur ad temporalia. Ergo in potestate est peccatum ... in nobis ex actu partis rationis superioris absque actu inferioris. Item ratio superior dicitur in quantum legibus eternis intendit. Sed in potestate est alicuius aliquid peccare nisi declinando a legibus eternis. Ergo in potestate est peccatum in superiori parte rationis esse per se. Item multa est media inter sensualitatem et rationem superiorem; sed sensualitas semper movet ad bonum ut nunc quod est de se. Ergo ratio superior quantum est de se semper movet ad bonum simpliciter. Sed virtus que quantum movet ad bonum simpliciter immo vero non peccat. Ergo in superiori parte rationis quantum est de se peccatum esse non potest. Item anima quando convertitur ad deum purgatur et melioratur et perficitur; sed superior portio rationis attendendo in quantum convertitur ad deum. Ergo cum prius fedet et obnubilet, peccatum in superiori parte rationis secundum se esse non potest. Sed contra. ii Regum xvi. Filii memphitos et raphaim quo stupraverunt de ... ad ... sic ergo ... quod sancti exponunt dicentes ibi apertius superior portio rationis, id est quod et illa habet per peccatum corrumpi et fedari. Item ... xii. de trinitate mandat quod cum superior portio rationis consentit illecebre, sed eius est peccare cum est consentire. Ergo hoc est superioris partis per se.

Item contingit aliquem peccare peccato infidelitatis discredendo aliquos articulos qui sunt supra divinas, sed ad illos articulos solum superior rationis portio se extendit. Ergo in illo genere peccandi portio superior per culpam committit. Item liberum arbitrium constat esse in utroque, sed liberum arbitrium maxime consistit in superiori portione rationis, cum in maxime sit iudicium rationis et imperium. Ergo videtur quod in superiori portione quantum est per se sit vertibilitas ad malum, ergo et peccatum. Item superior portio rationis est illa que definit et iudicat tam de agendis quam de credendis, sed iudicatio quantum est de se, absque si gratia deficiat ab his que sunt fidei catholice, ergo per se potest errare et ab illis declinare et si sic per se peccare. Item angelus cum peccavit primo peccato, scilicet superbie, appetendo equari deo in potestate et misericordia simili in ... sed hoc est actus solum partis superioris. Ergo videtur certum peccatum habere quod angelus incepit a parte rationis superioris parte ... per se peccatum habet secundum se. Respondeo ad predicta intelligendum non est quod aliqui dicunt non merito quod superior portio rationis non est aliud quam synderesis, et quia ipsa superior portio quantum est de se est intacta et incorrupta nisi inclinetur et compelletur per portionem inferiorem. Et ideo dicunt peccatum in ea non esse secundum se, sed si peccat hoc solum dicunt esse secundum inferioris perversitatem non compescendo eius inordinationem. Sed hoc ... deviat a veritate. Primo in hoc quod dicit idem esse superiorem portionem rationis et synderesim, pertinet ad arbitrii libertatem sicut dicit Augustinus et ipso nominant potentiam deliberativam, synderesis autem potius ille nominat qui semper inclinat ad bonum et inclinare ... Secundo vero a veritate deviat in hoc quod dicat in synderesi aliquo modo peccatum. Hoc enim plane est falsum est sicut ostenditur. Et glossa dicit super illud Ezechielis i. Tertio vero a veritate deviat in hoc quod dicat quod in superiori parte rationis per se eius peccatum non potest esse nisi ab inferiori procedit et derivatur secundum actum. Hoc enim contra rationem est, cum illa portione consistat arbitrii libertas et in propria ratione sit ei ad malum vertibilitas, et ita possibilitas ad peccandum et in quo expressimus quod non habet iudicare secundum lumen apprehendit et secundum lumen sibi ab inferiori administratum et convertendo aspiciendo ad leges eternas non procedit iudicando, cum sint eius que percipit a sibi, vel ... lumen fidei datum et innatum potest deficere et errare, maxime in statu nunc ... esto ii. quod sibi ponatur credibile aliquid

Margin: in quantum convertitur ad eterna inferiore

Contra
veritate

articulis fidei. ut ponere articulos de trinitate. 7 unitate cum
iste non solum repugnet sensui 7 ymaginationi
sed 7 discrepat a iudicio rationis. Sed non intellectus
secundum lumen proprium nichil aspiciendo ad partes talium
ymaginationis iudicant 7 deficeret 7 discederet 7 peccaret.
¶ Preterea est alius modus dicendi 7 est quod duplex est genus
peccati. Quedam enim sunt peccata carnalia. quedam
vero spiritualia. Si loquamur de peccatis carnalibus
sic fatendum est quod non contingit esse peccatum in
superiori parte rationis absque inferiori. Si autem
de peccatis spiritualibus fiat sermo tunc necesse est quod
peccatum habet fieri 7 esse. sed non semper fiat in superiori parte
rationis secundum sententiam quam hic ostendit sicut
dictum est. 7 probatur per rationem. Ad primum quod primo obicitur
dicendum quod augustinus in proposito auctoritate loquitur de peccatis
secundum genus peccatorum carnalium. Ad 2 quod obicitur
quod intellectus semper est verus. Dicendum quod ubi philosophus intelligit
est in potentiis ad quas movet potentia intellectiva per modum
naturalis non vero quam movet per modum deliberativo
intendo habet veritatem. Unde id vocat ipse intellectum
ut quo nos vocamus consciencias. Ad 3
quod peccatum est per conversionem ad bonum commutabile. dicendum
quod potest duplex. scilicet quod non solum est peccatum quando fit conversio
ad id quod est bonum incommutabile. 7 apparet ut
commutabile. ¶ Aliter potest dici quod superior portio 7 si dicitur
sit ab inferioribus quod ipsa convertit ad superna
non tamen habet convertere ad inferiora prout disponit 7 re-
git inferiores partes. 7 sic potest deordinari male
eas regendo sive frena laxando sive suo im-
perio eas incitando. Ad 4 quod obicitur quod ratio superior
intendit legibus eternis. dicendum quod ista est actus
nobilissimus superioris partis sed non semper
habet actum exercitum 7 intendit sed 7 ad se
convertit. 7 sic potest interius ad se conversa ac per
hoc a deo conversa 7 deviare a legibus eternis.
Ad 5 quod obicitur quod sensualitas inclinat ad
bonum ut nunc. dicendum quod sensualitas non semper movetur inordinate
7 perversa 7 cetera. Ideo quod semper inordinate movetur
non fieret conclusio quod superior portio rationis
semper ordinate moveatur. alia enim vis alligatur
secundum quod semper ordinate movetur ut potentia synderesis
que est scintilla conscientie. Ad 6 quod obicitur quod superior
portio rationis dicitur in quantum convertitur. dicendum quod hoc non est
verum in exercitio actu convertitur sed in quantum est nata
converti. per inordinatam conversionem peccatum est autem
convertitur autem dici conversio ad deum pertinet
illuminat 7 perficiat 7 sic intelligendum est ordinatam conversionem
quam non est necesse semper inveniri in actu superioris
portionis.

eadem que ut in superiori portione rationis possit
esse veniale peccatum. 7 quod sic videtur. quia contingit (peccare)
esse aliquem articulum fidei ex surreptione 7 constat
ibi esse peccatum cum sit motus ad illicitum. constat
quod est in superiori parte cum sit de articulis fidei
7 eternorum. constat quod est veniale cum sit ex surreptione
ergo 7 cetera. Item tecum peccat superior portio rationis
7 ubi credit quam est plenius consensus 7 plenius
arma iniquitatis procedit. sed contingit aliquem
plene consentire in verbum otiosum 7 in ridiculum
iocosum 7 hec non sunt nisi peccata venialia. ergo 7 cetera.
Item superior portio rationis est corrupta sicut 7 in-
ferior cum originale corrumpit vires anime in fidelitate 7 de-
biliter. ergo si peccatum veniale potest esse in aliis viribus
que sub sunt liberi arbitrii. Propter corruptionem quam accipit
ex originali eadem ratione 7 in parte superiori. Item con-
tingit quod aliquis inquirendo se ad deum paratum
ostendit est negligens. sed non magis tenetur ho
ad hoc mandatum quam ad alia. ergo si negligens
in aliorum mandatorum observatione est veniale ergo
7 negligentia aliorum mandatorum dei erit veniale. sed
hec est in superiori parte rationis ergo 7 cetera. Sed contra (Augustinus de trinitate)
augustinus dicit 7 magister in littera notat quod superior
pars rationis consentit illecebre tunc est peccatum simplex
7 mortale. ergo videtur quod quandocumque peccatum superiorem partem
rationis attingit statim sit mortale. Item pre-
nes superiorem partem rationis residet regula directionis
in toto regno anime. sed sicut obliquatur in regula iam
non remanet aliqua rectitudo nec species rectitudinis
ergo cum superior portio rationis peccat deordinatur
tota anima. ergo si plena deordinatio non est absque
mortali peccato 7 cetera. Item nulla creatura est
excellentior anima quod ad superiorem portionem
sicut augustinus in multis locis innuit 7 dicit expresse. sed
angelus propter suam dignitatem non potest peccare nisi
mortaliter. ergo videtur pari ratione quod non peccatum veniale possit
esse in superiori parte. Item nichil est adeo veniale
quod non fiat peccatum mortale dum placet. sed complacentia
esse videtur dicitur quando superior pars rationis ad culpam
inclinat. hec autem est cum culpa peccati. ergo non videtur
quod ad peccatum possit in ea esse quin sit mortale.
¶ Respondeo dicendum ad predictorum intelligentiam notandum est quod aliqui dicere
voluerunt quod in superiori portione rationis non potest esse
nisi mortale peccatum. 7 hoc propter elongationem sui a carne
7 a sensualitate in qua consistit incitamentum suggestionis male
7 excusationis per infirmitatem. Habet esse peccatum veniale secundum statum
nature lapse. 7 hii dixerunt quod cum sit triplex gradus
in potentiis anime correspondentes spiritui misericordie
7 iure prudentie sensualitas portio inferior 7 superior.

Solutio possit esse peccatum veniale. quod dupliciter est veniale. quedam ex genere actus sicut verbum ociosum 7 tale non est mortale in superiori
(...) peccatum mortale et consentit in actu est mortale. Quedam autem veniale vel mortale sicut primi motus eorum actuum quod cadunt (...) preceptum
(...) aureat quod dat fuit in eadem hora (...) quod in terra viret obediebat superioribus 7 dum viret erat (...) rationi in pro-
(...) ille (...) sensualis (...) peccatum (...) vadit (...) aliquid (...) rationi (...)
(...) rationi iudicium. (...) primi motus non sunt peccatum mortale (...) ad deum (...) aliquid (...) aliquid
(...) regule (...) est veniale (...) primi motus in superiori (...) veniale (...) mortale (...)
(...) est duplex (...) sicut duplex modus (...) consensus (...) mortale (...) veniale. Quedam
(...) non esse facienda (...) mortale qui (...) est mortale.

Superior portio peccat veniale: carnis corruptio; (...) in fectus; in obediendo (...); superior (...)

sensualitatis est etiam peccare venialiter superioris partis tamen mortaliter inferioris partis utriusque rationis cum sit media inter utramque sapit utriusque quia plane est in superiori portione rationis per se esse aliquo modo motus inordinatos exsurrexerunt praeplanum est etiam in ea esse corruptionem aliquam erroris consentiendo. aliis videtur probabilius et melius quod peccatum veniale in ratione superiori habet esse secundum quod dicetur sunt rationes sed ostenderetur // ad primum ergo quod obicitur quod quando superior pars rationis committit est dampnum et mortale peccatum. dicendum quod illud intelligitur de pleno consensu et sic ille peccati aut actus est in prohibitione sicut est de peccato fornicationis // ad illud quod obicitur quod ratio superioris partis ratio est regula directionis. dicendum quod regula directionis non tollitur per qualemcumque peccatum sed per id quod inordinatum conceptum et adversionem addit. hoc autem non est in quolibet peccato superioris partis ut patet in illo quod ex surreptione committitur. ad primum quod obicitur quod nulla cautela est superiori anima sed inerente. dicendum quod et si nulla sit superior secundum ordinem efficacitatis et finis etc. est tamen aliqua maioris dignitatis et excellentiae nisi et propter hoc minorem habet exaltationem. unde nulla in rationali natura in hoc potest peccare venialiter. ut supra ostensum est. nulla autem in rationali lapsu de culpa potest consequi veniam nisi hoc propter fragilitatem carnis et ideo non valet primum quod obicitur de angelo // ad primum quod obicitur ultimo quod placentia facit cruciali mortale. dicendum quod complacentia non dicit inquantum inclinationem sed plenum consensum liberationem cum quadam plena generalitate et in ex hoc non concluditur quod omne de ordinatione superioris partis cadat in genere peccati mortalis.

Circa secundum principale scilicet quo homo quo peccatum mortale habeat fieri esse in inferiori parte rationis quaeritur

duo primo quod utrum ad peccatum mortale habeat esse in inferiori parte absque sensualitate. secundo hoc utrum peccatum mortale possit esse in ea parte sensualitate ratione superiori non peccante.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod nullum peccatum mortale possit esse in inferiori parte rationis absque sensualitate. primo

aliud: Per auctoritatem Augustini in xii de trinitate ait sicut illius quorum vitam nichil agitur nec cum ad peccatum aliquis delectatur quod fit actus est in illa re vivere voluntate et viro. ergo si peccatum primum in capitulo absque pertinet

simili ratione: peccatum est peruersus ut ipse dicit omne peccatum incipit a sensualitate // Item sicut omnes consentit

peccat delectatione in omnem delectationem praecedit aliqua suggestio. quia nullum peccatum rationis est absque aliqua delectatione. ergo nec delectatio sine suggestione. suggestio autem non est nisi partis sensualitatis ut prius probatum est nisi in isto peccato est in inferiori parte rationis / quod non incipiat a sensualitate // Item inferior ratio non peccat nisi quia appetit bonum ut nunc. huiusmodi quod appetit bonum ut nunc est sensualitas. ergo non peccat nisi primum sensualitate. Item nichil est in intellectu quod prius non fuit in sensu ergo pari ratione nichil est in ratione quod prius non fuit in sensualitate. ergo si ratio deordinatur necesse fuit sensualitatem prius deordinari. Item omnia peccata actualia ortum habent a peccato originali. et potissime a corruptione carnis. quia exorbitatio peccato nobis inoleuit. sed in tanto originali peccatum quod concupiscentia est anime ex coniunctione sui ad carnem. unde autem sic anima coniungitur carni est ipsa sensualitas. ergo omne peccatum anime incipit a sensualitate. ergo absque ea inferiori parte rationis peccatum non potest fieri. Sed contra magis est coniuncta superior portio inferiori / quam ipsa inferior portio sensualitati. cum ratio superior et inferior spectent ad eandem potentiam rationis. si ergo peccatum potest fieri in superiori rationis parte absque inferiori sicut supra probatum est / ut multo fortius quod possit fieri in inferiori absque sensualitate // Item potentia est in inferiori parte rationis peccare peccato spiritualia appetendo ad spirituale bonum. sed sensualitas non appetit nisi bonum sensibile. ergo potest peccare inferior portio absque sensualitate // Item quia potest virtus in inferiori potest virtus superior. sed sensualitas potest per se moueri inordinate ad ad appetibile suum absque superioribus. ergo multo fortius superior potentia. ut potentia rationis per inferiorem inordinate moueri potest / absque sensualitate // Item in daemone non est sensualitas cum non habeat coniunctionem cum carne. sed constat quod ipse habet peccare. non solum in divinis. sed et in humanis. si ergo peccatum in creaturam attendatur secundum aspectum rationis quo uertatur inferiorem partem rationis / quia absque sensualitate contingat illam portionem peccare. Item quaero utrum quod est inferiorem portionem rationis committendi tantum delectationem sine sensualitate in rationem. Si tu dicas quod hoc est. quando ratio dominatur et recipit se delectari tunc duplex est ratio. unum quia frequenter homo consummat peccatum cum cogitat non de appetibili nec aduertit se delectari vel titillari in ut quod assensus peccare mortaliter.

quia inferior portio non consentiat [illegible] et [illegible] concus [illegible]
dicitur, quia cum propter delectationem non sit malum, nec
peccatum augmentativum [illegible] quod propter rationis post
suggestionem sensualitatis culpam non aggravat, quod plane
et manifeste [illegible] nec est dubitat. Ad
primum intelligendum notandum est, quod sicut [illegible] ma
[illegible] in fine [illegible] distinctionis sensualitas duplex potest acci-
pi. Uno modo accipitur pro vi quae appetit bonum ut
[illegible], et hoc non solummodo est in parte sensibili, immo et
in rationali et [illegible] motu sensualitatis, [illegible] in [illegible] nunquam
contingit esse peccatum in inferiori rationis parte [illegible] cum
[illegible] bonum ut [illegible]. Alio modo dicitur
sensualitas vis animae sensibilis, quae intendit in carnem [illegible]
[illegible] est superior, et secundum hanc contingit esse peccatum
in inferiori parte, quantum ad peccata spiritualia, quantum ad
carnalia [illegible] aut nunquam in carnalibus
[illegible] corruptio [illegible] carnis et corruptio partis
sensitivae in eis peccatum incipit a [illegible] sicut a [illegible]
et [illegible] ad [illegible] aut dicitur esse in sensualitate, quando
quis ex apprehensione delectabilis oblectatur et in
clinatur ad adhaesionem, et propter [illegible] sue delec-
tationis. Et ideo [illegible] non dicitur [illegible] ali-
quo modo [illegible] delectationem [illegible] et [illegible]
[illegible] sic [illegible] et [illegible] in ea esse
incipit, quando post delectationis adhaesionem et per
[illegible] delectanti [illegible] in delectatione
[illegible] post delectationis adhaesio
[illegible] comedere dicitur, et peccatum [illegible]
[illegible] et si iudicaverit delectabile et [illegible] delect-
[illegible] sit partis sensualis [illegible] tamen ipsum delectatur
in [illegible] hoc est partis rationalis [illegible] comedere
[illegible] post talem [illegible] sensualitati condelectat.
Sic ergo [illegible] quod aliquo genere peccati peccare potest
inferior rationis portio absque suggestione sensualitatis,
sicut rationes ad [illegible] partem inducte ostendunt.
[illegible] aliquo vero genere peccati aut nunquam pec-
catur potest carnalis [illegible] motus sensualitatis prae-
cedit, et [illegible] et [illegible] ad hoc potest [illegible]
[illegible] in [illegible] et [illegible] ad primum quod
obicitur [illegible]. Ad primum quod obicitur quod omnes delec-
tationes praecedit suggestio, dicendum quod si suggestio large
accipiatur ad omnes apprehensiones boni ut ne-
[illegible] apparet, sic [illegible] est quod praecedit omnem
delectationem. Si vero accipiatur stricte pro illo motu
[illegible] partis sensitivae non habet veritatem in omnibus
[illegible] sed solum [illegible] carnis. Et per hoc patet [illegible] ad
sequentem quod dicitur quod sensualitas est vis appetitiva boni [illegible]
[illegible] accipit sensualitas largius et sic [illegible]
[illegible] est absque ea non potest esse peccatum in

[illegible] rationis portione, quia [illegible] esse possit absque
sensualitate [illegible] peccatum spirituale. Ad
[illegible] quod obicitur quod nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu,
dicendum quod verum est vel in se vel in suo simili. Nihilominus tamen
fingit [illegible] quae numquam vidit, nihilominus tamen non potest
vidit cogitat. [illegible] quod illa cogitatio non excitat-
[illegible] absque sensualitatis [illegible] intellectus potest deviare. [illegible]
et sensualitate. Ad illud quod obicitur quod omnia peccata habent or-
tum ab originali concupiscentia, dicendum quod si omne peccatum quasi
quodam modo exortum ortum habeat et ortum excitamen-
to, non tamen ortum omne peccatum tamquam ex proprio movente
[illegible] habet excitamentum vel ex sensualitate. [illegible] quod ori-
[illegible] non tamen inficiat partem sensualem, immo inficit partem rationalem
sensualitate corrumpit. Unde concupiscentia respicit
est in omnibus viribus animae, et ideo sive sensualitas
sit [illegible] sive non [illegible] mala [illegible]
[illegible] concupiscentia. [illegible]

Circa quartum utrum pars inferior possit peccare
mortaliter absque superiori. Et quod sic videtur:
Augustinus de Trinitate [illegible] si peccatum [illegible] cogitationis
delectationis teneatur et si voluntas proficiendi
desit, mortale est. Sed [illegible] ut non desit [illegible] comedere non
quam [illegible] voluntas proficiendi. Ergo sola inferiori consen-
tiente contingit peccare mortaliter. Item
Augustinus dicit et habetur in littera eodem illo [illegible] sane
et cetera: quod si sola inferiori commendatur totus homo dam-
pnatur. Sed hoc non est nisi pro peccatum mortale. Ergo so-
la inferiore consentiente contingit peccare morta-
liter. Item superior portio rationis dicitur [illegible]
[illegible] est aspicere superiora. Sed contingit peccare
ad [illegible] quod non [illegible] delectabi-
[illegible]. Ergo contingit [illegible] peccare mortaliter
solo actu inferioris partis [illegible] ac-
tu superioris. Item [illegible] ostendit
quis [illegible] de [illegible] dei,
sed inferior portio est prima quae ordinatur ad [illegible]
ergo contingit peccare mortaliter ex actu inferio-
ris partis sine actu superioris. Item ma-
[illegible] est [illegible] inferior portio quam superior, cum
[illegible] ad sensibilitatem mollior sit, et
[illegible] nihil [illegible]. Ergo superior portio rationis
potest peccare per se ipsam [illegible] ergo [illegible]
rior. Sed contra Augustinus xii de Trinitate et habetur in
littera eodem illo [illegible] sane et cetera: dicit quod cum mens sola
cogitatione oblectatur de talibus cogitationibus
venia petenda est per [illegible] percutiendum et dicendum:
dimitte nobis et cetera. Sed talis est prima venia-
lis. Ergo quod [illegible] inferiori commendat absque [illegible]
[illegible] veniale est solum. Item [illegible]

[illegible] cap. xxvii. [illegible]

[illegible] aliquem [illegible] Faciente [illegible] superior [illegible] ordinatam additam [illegible] xii [illegible] 49.

in inferiori parte dampnari absque superiori. sed superior portio nullus dampnatur sine culpa. ergo impossibile est inferiorem portionem absque superiori peccare mortaliter. Item impossibile est esse peccatum mortale sine consensu. sed consensus residet penes iudicium et arbitrium principale, hoc est autem superior portio rationis, sicut dicit Augustinus et habetur in littera. ergo etc. Item impossibile est aliquem peccare mortaliter sine aversione. sed eius est aversio cuius est conversio. haec autem est superioris partis. ergo inferiorem portionem absque superiore impossibile est peccare mortaliter. Item immittet aliquis in cogitatione boni, et proponit illud facere vel complere si posset, ergo similiter numquam dicetur demeritum mortalis peccati in cogitatione mali, si proponat illud perficere si posset. haec autem non est sine superiori ratione, ut videtur. ergo etc. Item quando ad peccatum est veniale, consentire in illud non facit peccatum mortale. sed delectatio carnalis ante consensum est venialis. ergo consentire in delectationem aliquis non consentiat in opus non erit mortale. sed quod consentit in opus est superioris partis, sicut dicit Augustinus. Numquam est peccatum mortale in inferiori parte absque superiori. quod autem consensus in veniale non faciat mortale, probatur per hoc quod consensus in verbum otiosum est in dicendo otiosum non est mortale, sed veniale. [illegible] dicitur quod non est simile, quia delectatio carnalis via est ad mortale peccatum [illegible] consensus in delectationem attribuitur inferiori parti, quam superiori, et consensus in opus appropriatur superiori. cum ei inferioris partis [illegible] sit [illegible] sicut et affectiones et alia [illegible] sit in potestate inferioris partis [illegible] arma iniquitatis [illegible] sicut et in delectatione consentitur [illegible] dicitur mulier comedere quando peccat mortaliter, et quando venialiter non, et ut illud verbum Augustini de comestione viri et generaliter [illegible] quia tunc comedit vir quando [illegible] arma iniquitatis peccato [illegible] cum [illegible] peccatum consumatur in sola cogitatione ~~[illegible]~~ (margin: interna) et tunc comedit, et nulla membra corporis praebentur arma iniquitatis. cum illud peccatum non habeat exterius per membra corporis. [illegible] ad [illegible] in illo [illegible] est necessarium quod [illegible] possibile sit mulierem comedere sine viro [illegible] est tamen possibile [illegible] mulierem peccare mortaliter sine viro, sed inferiorem portionem absque superiore. et hoc patet. Sicut aliud enim est peccatum mortale committere, aliud venialiter [illegible]. peccatum enim mortale committit aliquis deordinationem [illegible] est cum consensu et contemptu. Tordinatio autem talis est ~~[illegible]~~ (margin: passione et pa)contemptu. et haec est superioris partis, eius enim

est aversio, cuius est conversio. consentire autem [illegible] spectat ad [illegible] apud quam residet iudicandi potestas et [illegible] auctoritatis. haec autem est superior portio rationis. ergo impossibile est ad peccatum mortale esse in inferiori quod superiori portioni non imputetur, et in quo ipsa non deordinetur, propter naturam peccati mortalis quod exigit in se et contemptum aversionis et consensum delectationis [illegible] libertatis, quorum utrumque est superioris partis [illegible] existat [illegible] connexionem quam inter superiorem portionem et inferiorem [illegible] est ratio una [illegible] alteram regere et reprimere; non sic autem est inter sensualitatem et inferiorem portionem. et propter hoc cum inferior pars deordinatur negligentia viri, qui debuit eam reprimere, imputatur, et propterea cum illa culpabilis fuit iudicatur. sic ergo patet quod impossibile est inferiorem portionem rationis absque superiori mortaliter peccare, possibile tamen est unam esse absque alia [illegible]. et hoc quod [illegible] ~~[illegible]~~ ad delectationem. Nam per actum [illegible] (margin: [illegible]) (margin: aut) [illegible] contingit autem [illegible] ad delectationem [illegible] oblatam, per actum inferioris portionis, ita tamen quod non [illegible] secundum actum superioris, et ita contingit mulierem comedere viro non degustante. et hoc patet si attendamus processum temptationis et delectationis. Primo enim delectabile offertur sensui [illegible]. Secundo delectatio advenit. Tertio [illegible] ad quod trahit delectatio consentit vel [illegible] delectatio est [illegible] sensualitatis [illegible] delectationem [illegible] est inferioris partis rationis. [illegible] in inferiori motus et affectus [illegible] [illegible] (margin: in hoc [illegible]) [illegible] est superioris partis in qua residet auctoritas iudicandi potestatis. contingit ergo delectari ad apprehensionem delectabilis [illegible] delectationis [illegible] est sensualitatis et absque dubio est veniale peccatum. contingit iterum delectari per apprehensionem delectabilis [illegible] delectationis plenum consensum deliberationis [illegible] (margin: [illegible]) inferioris partis [illegible] mortale, aliud veniale [illegible] comedere sola mulier. Contingit iterum [illegible] delectari per apprehensionem delectabilis et [illegible] delectationis [illegible] plenum assensum deliberationis [illegible] est mortale peccatum (margin: [illegible]) quorum actus est prohibitus [illegible] plenum [illegible] deordinationem [illegible] (margin: [illegible] sola [illegible] comedere [illegible]) [illegible] est mortale, veniale [illegible] dubium est discernere quando sit mortale vel veniale [illegible] discerni [illegible] cum percipitur delectatio (margin: aut statim repellitur aut vertitur)

si statim repellitur tunc leve est peccatum. Si vero tenet-
ur potest esse triplex: aut quia placet ipsa delectatio et
operis consummatio, ita quod est voluntas delectandi in
cogitatione et etiam in opere si facultas adesset, et
tunc est ibi plenus consensus, et peccatum simile committe-
nti in illicita comestione. aut placet delectatio
sed tamen displicet peccati consummatio, et tunc est consensus
semiplenus, et est de manducante illicita; iudicio
tamen peccat mortaliter, cum in illam consentit delectationem.
[illegible] aut utrumque displicet, scilicet ipsa in-
terior delectatio et operis consummatio, et tunc aut animad-
vertit periculum aut non advertit. si non advertit periculum
delectationis, si repellit eam statim, sed non morta-
liter, gravius tamen peccat quam si statim et viriliter re-
pulisset. aut advertit periculum et delectationem illam
non repellit, sed in tantum in talibus cogitationibus
revolutus fuerit, et tunc dicunt magistri quod
peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi consen-
sus voluntatis est tamen in consensus interpretativus, et co-
medit sola mulier nescientibus tamen peccatum illud
imputatur viro, quia cum eam comprehendere debuisset
et teneretur, non tamen comprehendit. Sed quod nunc ultimo
dictum est non est usquequaque certum. negarent enim aliqui
esse mortale in negligentia [illegible]. ubi est displicentia
actualis quamvis quis periculum advertit, sed tamen securior
via tenenda est, quamvis sit via ultima. et si cui
hoc contingat sanum est consilium quod de ipso ut de mor-
tali peniteat. in dubiis enim securior via est
eligenda. et nota quod non de quacumque delectatione
loquimur, ut potest de illa qua quis delectatur
cogitando de pulchritudine mulieris, sed de illa
que surgit ex cogitatione illius operis [illegible]
[illegible] sic patet quod mulierem contingit comedere sine
viro [illegible] quod vir solum dicitur comedere quando
plenus consensus adest. et tunc dicuntur arma
iniquitatis [illegible] peccato, quia totus homo [illegible] ad peccatum
inclinatur, sive sit peccatum carnis sive [illegible]
[illegible] non dicatur mortaliter sine viro, quia non
potest esse peccatum sine viri consensu vero vel interpretativo.
Contra dicta sunt quod rationes osten-
dentes quod inferior pars absque superiori non potest
peccare mortaliter. Sed due ultime non cogunt.
ille enim ostendunt quod mulier non potest comedere sine
viro, et hoc quod consensum in delectationem dicit non esse
peccatum. quod absque dubio falsum est [illegible] quod dicit autem
illa [illegible] [illegible] quod obviat de consensu [illegible]
[illegible] consensu [illegible] [illegible] [illegible] non valet
quia [illegible] requiritur ad bonum consumandum quam ad ma-
lum perpetrandum, omnis enim circumstantie defectus

operum deformat, [illegible] non valet, quia nullum est
ibi periculum in delectatione prima, cuius actus est
venialis, aut periculum cum est delectatio morosa est ad
mortale peccatum. ad [illegible] [illegible] quod ultimo arguebatur
[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] videlicet quod dicta est inter
comestionem et culpe mortalis commissionem
[illegible] quando vir dicitur comedere et quando mulier et quando mulier
in comedendo peccat mortaliter et quando peccat venialiter.
[illegible] quare consensus in delectationem attribuitur
mulieri et consensus viro in opus, quia consensus
in opus perpetrationem est plenarius consensus.
consensus vero in delectationem absque opere est con-
sensus semiplenus. si autem peccatum consisteret
in sola delectatione esset consensus in delectationem
possibilis esse plenarius consensus, et tunc non tamen
esset superioris partis, sed etiam inferioris. Unde
non tamen dicitur vir consentire quia vir movet cete-
ra membra, sed quia movetur voluntate plena
[illegible]. et hoc [illegible] Augustinus in eo quod dicit virum
commedere cum arma iniquitatis peccato [illegible].
ad rationes autem que adducuntur ad oppositum
quibus ostenditur quod mulier sine viro mortaliter pec-
care potest, plana est responsio. nam prime due auctoritates
loquuntur de comestione, non de culpe commissione.
ad [illegible] vero quod obicitur quod superior portio rationis habet
[illegible] ad superiora, dicendum quod non solum actus eius
est ad superna, sed [illegible] actus est declinare et [illegible]
de hiis que sunt in regno [illegible], et presertim iu-
res inferiores, et ideo cum non compescit imputatur ei.
ad duo sequentia similiter patet responsio. illis enim duabus
rationibus ostenditur quod peccatum potest esse in inferiori portione rationis absque superiore, quia ipsa negligentia co-
hibendi inferiorem partem sensus motus deordina-
tos reddit ipsam culpabilem, ut supra dictum est.

Consequenter queritur utrum [illegible] quo peccatum habet [illegible]
in sensualitate duo queruntur.
primo enim queritur utrum in sensualitate possit esse peccatum veniale.
Secundo utrum in sensualitate possit esse mortale [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] magis [illegible]. Si in motu
sensualitatis tamen peccatum [illegible] teneat veniale esset.
[illegible] super [illegible] [illegible] septies in die [illegible] glossa
propter necessitatem et fragilitatem carnis singulis die-
bus [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] voluntate [illegible] peccatum non est in voluntate,
sed solum in sensualitate. Item [illegible] [illegible]
motus ad illicitum est ordinatus [illegible] [illegible]
et [illegible]. sed primi motus sunt peccata. Sed primi mo-
tus sunt in sensualitate [illegible]. Item omne quod
est ordinabile [illegible] regulam iustitie. quando deordi-

[illegible]

Marginal notes:

producere

[illegible]

[illegible] rationis absque [illegible] actu rationis [illegible] [illegible] [illegible] quod peccatum possit esse in inferiori

Circa primum sic proceditur: videtur quod in sensualitate possit esse veniale

sed primi motus sunt [illegible]

natura habet sine culpa. Si sensualitas ordinabilis est per regulas iusticie, et contingit eam deordinari in motibus suis, videtur quod et ipsa efficiatur culpabilis. Contra. Augustinus xii de civitate dei distinguit triplex genus cause: quoddam quod tantum facit, et hoc est deus; quoddam quod tantum fit, ut [illegible]; quoddam quod facit et fit, ut arbitrium, ubi tamen sui [illegible] voluntas. Et prima causa non potest esse peccatum propter sui dignitatem. In secunda vero non potest esse peccatum propter sui [illegible]. Cum ergo sensualitas sit potius mota quam movens, agatur quam agat, ergo in ea peccatum non possit esse. Item in culpis differimus a brutis, ergo peccatum est in nobis esse peccatum secundum id secundum quod convenimus cum brutis. Hoc autem est sensualitas, ergo etc. Item stulti et furiosi habent usum sensualitatis, et tamen in nullo suo actu peccant, ergo peccatum nunquam est in nobis ex deordinatione sensualitatis, ergo nullum peccatum in sensualitate ponendum est. Item in eo potest [illegible] nata est esse culpa, secundum quod [illegible] capax est laudis et vituperio. Sed quia ad partem sensualitatis non est digna laude nec vituperio, ergo secundum illam non potest esse culpa. Respondeo: ad intelligentiam notandum est quod cum queritur utrum peccatum veniale possit esse in sensualitate, attendendum est quod sensualitas duobus modis potest considerari: aut in se, aut prout est ordinabilis a ratione et sub ratione. Si in se consideretur, tunc modo habet usum [illegible], et hoc modo dicitur quod in ea convenimus cum brutis, et sic non potest in ea esse peccatum, sicut rationes ad primam partem ostendunt. Alio modo est sensualitas prout ipsa ordinabilis est ad rationem et sub ratione, et hoc modo habet regulari secundum regulas iusticie, et sic quando modo ad [illegible] ipsa eius deordinatio potest esse peccatum, et sic contrarium tenet, quia et si in sensualitate secundum se considerata peccatum esse non possit, potest tamen in ea esse peccatum, ut est ad rationem ordinata. Et per hoc declarantur, possunt autem ad utramque partem inducta. Quo ad [illegible] quo [illegible] in sensualitate potest esse peccatum et [illegible] nullo modo ponatur in ea esse virtus vel gratia, et propterea pro [illegible] volentibus hanc questionem ulterius duplex apparebit modus dicendi. Sunt namque aliqui qui dicunt quod in sensualitate ordinata ad rationem non solum potest esse peccatum, sed alio modo [illegible] quidem peccatum enim duo dicit, videlicet actum et deordinationem circa actum, et licet peccatum dicatur esse in sensualitate ratione actus [illegible] ratione motus, tamen ipsa deordinatio est in [illegible] quam minus cauta et sollicita fuit providere ne talis motus inordinatus in sensualitate [illegible]

[illegible] ut et minus diligens et reprehensibilis [illegible] illa deordinatio peccatum veniale, potius tamen in ipsa ratione, que sensualitatem neglexit [illegible] imputatur quam ei [illegible] veniale non imor[illegible] [illegible] tenebat ipsam compescere et cohercere [illegible] sicut tenetur ratio superior inferiorem. Sed iste modus dicendi minus sufficiens est [illegible]. Primo quia secundum hoc omnia peccata venialia [illegible] erunt ex omissione quia in [illegible] ordinatio [illegible] inclinatur. Secundo quia quedam sunt venialia [illegible] ultra non potest, sicut dicit Augustinus. [illegible] Tertio quia ibi est deordinatio ubi est et actus qui deordinatur, et ita si motus et actus peccati in sensualitate [illegible] in ea deordinatio potest [illegible]. Propter hoc est alius modus dicendi, quod est loqui de peccato in quantum habet rationem culpe et in quantum habet rationem [illegible] in quantum habet rationem culpe sic oppositum gratie et [illegible] dignum esse vituperio. Et hoc modo omne peccatum [illegible]. Alio modo est considerare peccatum in quantum rationem [illegible], sic dicit inordinationem alicuius potentie vel actus et debiti secundum suam [illegible] rationem, et quia talis deordinatio habet esse in sensualitate, ita quod illa deordinatio est via ad opus vituperio dignum, sic potest in sensualitate esse peccatum. Propter hoc differentia manifesta est quomodo intendo, et omnium obiectionum [illegible] solutio sed autem melius declarabitur [illegible] quando [illegible] agetur de libro virtutis et gratie et de oppositis virtutis et culpe.

Secundo queritur utrum in sensualitate possit esse peccatum mortale.

Et quod sic videtur: sicut primus motus habet esse in parte [illegible], ita et actus in quo est consumatum peccatum, sed [illegible] sic ponitur in sensualitate esse peccatum veniale propter primum motum, ita ponendum est esse mortale propter actum consumatum. Item in eodem in quo est dispositio naturalis est et habitus, sed reatus disponit ad mortale, ergo cum veniale possit esse in sensualitate, ut ostensum est, videtur etc. Item iusticie originali opponitur culpa mortalis, sed illa originalis iusticia non tantum fuit in adam propter rationem, sed et propter partem sensualitatis, quia totus ordinatus erat, ergo videtur quod mortalis culpa in sensualitate esse possit, cum opposita nata sint fieri circa idem. Item sicut superior pars rationis se habet ad bonum, ita sensualitas declinat ad malum, sed in superiori ratione precipue potest esse mortale peccatum veniale ex subreptione, sicut supra ostensum est, ergo et e converso ex pleno consensu et propter [illegible]

mortale peccatum descendere potest usque ad sensualitatem, ut sic sensualitas concurrit ut venialiter peccet, superior racio peccat, concurrit peccatum mortale sensualitatis. Sed contra complementum mortalis peccati in quo habet esse aversio a deo, sed solius rationis est a deo averti, cum eius solius sit ad deum converti; ergo ex sola ratione potest esse peccatum mortale. Si consensus est solius partis rationalis, ergo etc. Item culpa mortalis et gratia mutuo se expellunt, ergo habent esse circa idem; sed gratia gratum faciens, cum in ea attenditur ymago similitudinis, non habet esse nisi in ratione; ergo nec culpa mortalis. Item si culpa mortalis esset in sensualitate, sensualitas esset, nisi quia per ipsam perpetratur. Ergo quando aliquis perpetrat homicidium per gladium et manum, peccatum homicidii esset in gladio et manu, quod si sit nimis dicere absurdum est, et dicere peccatum mortale esse in sensualitate. Responsio. Dicendum quod mortale peccatum non in quantum culpa nec in quantum [illegible] potens est esse in sensualitate; et ratio est quia aliquid [illegible] peccatum mortale [illegible] inordinat ordinationem perfectam [illegible] quid consistit in aversione a deo et consensu deliberationis. [illegible] solius rationis [illegible] et ideo mortale peccatum in sola ratione consistit. Deordinatio autem venialis non est deordinatio consummata, sed inchoata, et quia deordinatio inchoata habet ipsam in inferioribus, et consummata in superioribus, hinc est quod veniale peccatum in quantum veniale est in sensualitate reperitur; non enim [illegible] virtutis, sic veniale [illegible] inquantum inclinatio et operatio ad finem ad quem disponit. Venialitas autem et deordinatio mortalis simpliciter excludit habitum virtutis, et ideo esse peccatum mortale in ratione ponitur, et tamen in sensualitate [illegible] rationes hii obiciuntur. Ad primum quod obicitur quod actus mortalis peccati est in sensualitate, sic [illegible] in mortali. Dicendum quod licet contingat utrumque in sensualitate reperiri, [illegible] peccatum mortale in sensualitate reperitur, ita quod ibi sumit et originem, et [illegible] est sensualitas [illegible] excitatus, quia a ratione excitante et iungitur. Actus autem mortalis peccati sic reperitur in sensualitate quod originem sumit a libero arbitrio, et sensus [illegible] motus [illegible]. Et quando deordinatio et [illegible] ubi [illegible] peccatum [illegible] sunt origines, et ubi est in ratione actionis, non in ratione passionis; hinc est quod ex ipso motu [illegible] in sensualitate potest ibi esse peccatum veniale. [illegible] non peccatum [illegible] sensualitatis perpetratur, non ponitur ideo esse peccatum mortale. Ad primum quod obicitur quod dispositio et habitus in eadem potentia habent fieri, dicendum est quod in [illegible] dispositione quae est eius de natura cum habitu, et de qua [illegible] in habitu [illegible] dispositio fit [illegible] habitus. De illa autem dispositione quae est alterius generis et disponit

solum per quandam ordinationem [illegible] non habet actus esse alterius [illegible], potest esse dispositio ad eliciendum actum alterius potentiae, sicut [illegible] ad affectum [illegible] habet etiam non valet. Ad aliud quod obicitur de iusticia originali, dicendum quod de originali iusticia [illegible] contingit [illegible] dicitur habitum quemdam [illegible] in statu innocentiae, aut [illegible] dicitur omnium [illegible] plenitudo. Primo modo originalis iusticia habet esse in sola ratione, et sic opposita culpa. Secundo modo non solum habet esse in ratione, sed in viribus inferioribus, et sic non solum habet auferri per culpam, sed per [illegible] quae modo habet rationem culpae, et tale est veniale peccatum. Ad aliud quod obicitur quod sicut se habet sensualitas ad illicitum, sic se habet ratio ad bonum, dicendum quod illa comparatio non valet, quia plus potest virtus superior quam inferior. Ideo et si superior potentia possit inducere actum et dispositionem inferioris et [illegible] eius [illegible], non tamen sequitur quod possit esse econverso.

sed in propria pena; et aliud in ratione pene.

Et propter ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo quaeritur de hoc quod dicit: si primum non diu tenetur in delectatione, veniale est; si vero diu in delectatione [illegible] et si [illegible] perficiendi desit, mortale est. Contra. [illegible] quod sola mora [illegible] facit mortale, sed quod [illegible] non mutat genus peccati. Ergo si mora temporis est circumstantia, numquam faciet de eo quod erat veniale mortale. Item mortale excedit veniale in infinitum; sed circumstantia non aggravat in infinitum; ergo si mora temporis circumstantia est, ut videtur etc. Item quanta mora temporis faciat quod erat veniale esse mortale, cum tamen hoc sit in aliis generibus peccatorum sicut in peccato carnis. Et [illegible] quis dubitat [illegible] mortaliter vel venialiter peccavit, qualiter sit ei consulendum. Responsio. Dicendum quod mora temporis quantum est de se non facit ut quod prius erat veniale fiat mortale, sed solum occasionaliter, videlicet quia inducit consensum [illegible]. Tunc autem inducit consensum [illegible] delectationis [illegible] libido, adeo ut homo velit [illegible] delectatione [illegible] et mora [illegible]. Tunc vero inducit consensum [illegible] quando homo [illegible] delectationis retinente negligit eam reprimere. [illegible] non est absque [illegible] salutis [illegible] discrimini se exponit. Illa enim delectatio [illegible] sicut serpens [illegible] venena diffundit, per quam [illegible] spiritus [illegible] mortem culpae. Sic [illegible] sua [illegible] negligeret [illegible] se [illegible] sic [illegible] delectatio [illegible] periculum vel [illegible] veniale exponit se discrimini quando negligit repellere, et pro tanto [illegible] peccatum mortale.

& post ad oliquas non fac mora dele. set
tunc consensus vel contemptus. // Ad primum ergo quod qu-
anta mora hec faciat, dicendum quod ymaginali dicta
tur, quod tanta mora hic faciat in qua a dicto clerici
delectatio & libido, quod supervenit consensus vel ad
dictum est repellendi negligentia, & propter salutis incuriam
quod supervenit contemptus. & consensus interpretativus.
Si autem in speciali queratur quanta sit ista mora, utrum
sit unius hore vel dimidii, vel amplioris spacii,
non potest una regula dari. quia aliis est maioris aliis
minoris secundum diversos status & conditiones personarum.
Unde hec non definit scientia vel lectio, sed prudens conscientia
et inventio. Ubi autem diutius conscientia recta, set
modicum ledunt quam ex morosa delectatione consen-
sus supervenerit vel contemptus. quia sibi adiunxit aliam
per tenebras. & involutas affectionibus secatio
in parte & confinii puit. sic & dolet. quia peccavit
mortaliter. // Ad 2dm quod quantum ita sit in om-
nibus peccatis. dicendum est quod in omnibus peccatis delectatio
morosa negligatur & incuria inviditia. Et tamen
ubique autem precipue vel in illis in peccato carnis, quod
habet excessivus in actio delectationis sibi magis coniun-
ctam, & ideo non facile invenitur. & ideo cum ma-
gna diligentia est vitanda, non solum quia his sed
& omnia peccata multa non fiunt comitantur ex ea.
que sunt mortalia. & difficillimum est in talibus
discernere, & ideo qui afficit colubrum necesse habet ideo quod
vult salvari per fugam // Item quod debet
quod dicit. quedam sunt que si tantum semel fiunt dampnant,
quedam vero non nisi sepius fiunt. sed multiplica
tio actuum non mutat genus. ergo si peccatum est
veniale & semel, tunc quod nunquam faciunt unum mortale.
// per quolibet veniale stat cum gratia. ergo si nullum aufferet
gratiam, nullum aufert vita. ergo numquam dampnant
venialia quotquot multiplicentur. // Ad hoc breviter
respondeo est ad presens quod ista que deciatur in iiij.
di. xvj. ideo ad presens tamen dixisse sufficiat
quod per ista venialia non dampnat, nec faciunt mortale. quia
est dele, sed solum disponunt, ex frequentia enim iteratione
venialium augetur libido, & fiunt interius contemp-
tus, & pro tanto in illud est ipsum magnum et cetera.
Item quod debet quod dicit ulterius. ergo. Sepe in scriptura
nomine sensualitatis in ferior portio rationis intelligitur. hec
enim non videtur rationabiliter dicta. quia cum sit proprio dicitur
de sensualitate. nullo modo videtur quod ipsa sensualitatis nomine
debeat censeri // Item quod debet quod dicit, quod
sepe in scriptura sic reperitur. cum enim philosophi de viribus
anime sufficientem tractaverunt, & nullam mentionem
faciunt de sensualitate. unde et quod scripturam sacram
& doctores sacre scripture hic nomine. // Ius
est quod ut nomine sensualitatis intelligatur una vis vel
plures. & utrum intelligatur vis cognitiva. aut mo-
tiva. quia cum intelligatur vis cognitiva vel [illegible]
hoc quod dicitur sensualitas. sensus enim vis cogni-
tiva est. quod autem dicatur motiva, videtur per hoc quod
in ea habet esse peccatum, & ad malum habet inclinare
ideo dicendum quod scriptura distinguit hominem in celo
& terra. sic habetur. ij. cor. iiij. & si his qui foris
est noster homo corrumpitur interior tamen renovatur
de die in diem, exteriorem autem hominem vocat non solum
corpus, sed corpus cum viribus anime per quas habet
in sensibus intendere. & eis inherere. // In-
teriorem autem hominem vocat ipsum spiritum in quantum
per quod habet circa celestia se ipsum occupare.
hoc in illud dictum est quod homo habet potentias anime per quas
intendit ad spiritualia, & habet potentias per quas convertit
in sensibilia. & ille virtutes per quas convertit ad spiritualia
insimul collecte unum possunt per potentiam anime interi-
tam, & quod dicte potentias resultat, interioris hominis
regitiva, que quidem vocatur arbitrium liberum
in qua consistit meritum & laus & vituperium. Sic
autem quod homo habet conversionem ad sensualia ita habet
suas potentias, que sibi in unum concordiam vi-
deantur. quod autem per potentiam pro se circa ista sensualia
& hoc nomine sensualitatis. decernitur scriptura, que sunt comprehendit
sensibiles, cognitivas, & motivas, sicut & arbitrium liberum
ut videbitur infra. & hoc est quod dicitur ab Augustino. sed de. quod sensus
est quedam vis anime inferior, ex qua est motus quod intendit
in corporis sensus sensibus. atque appetitus rerum ad
corpus pertinentium & ita comprehendit cum sua propria accep-
tione sensitivas & motivas. brutales. & qua
inferior portio rationis per rationem mixtum trahit a se
& ideo comparatur est iumentis insipientibus. & similis facta
est illis. Ad 2m inferior portio rationis. quam in scriptu-
ra nomine sensualitatis censetur, per nimiam dominationem suam ad se
rapit per suo modo ad obedientia omnia. Ad 1m tamen quod quod
cum philosophi hoc nomine non utuntur, dicendum quod sensualitas nomine
tamen notat ipsam potentiam sensualitatis, quod ad propria natura-
rum in quantum hoc rationalis habet quandam rebellionem, que
ex parte originalis iustitie traducitur. & quam non
pervenerunt ad cognitionem originalis peccati. nec lapsus
hominis, ideo non utuntur hoc nomine sic sacre scripture.
Cum vero ad 2m redeam. & cetera.
Superius egit magister de libero arbitrio. In presenti ad
alias partes. hic vero agit de libero arbitrio. ipsa secundo
dividitur autem presens in partes duas. In prima
de quo quid sit liberum arbitrium in se & secundum [illegible]
In secunda vero de quo de libertate arbitrii secundum [illegible]

fertur et stat in spiritualibus creaturis persp[icu]um est etc.
Pars ista habet particulas duas. In quarum prima magister ponit liberi arbitrii assignationem. In secunda ponit assignationis explanationem, que removet dubitationem, ibi: et quidem secundum predictam assignationem etc. Prima pars habet duas. In prima declarat quid sit liberum arbitrium. In secunda vero ex illa declaratione elicit quod liberum arbitrium non est preteritorum, presentium sed futurorum, et horum non quorumlibet sed presentium contingentium. In secunda autem sicut est quod liberum arbitrium etc. Secunda pars duas habet, in quarum prima movet dubitationem, in secunda vero declarat ibi: sed aliter accipitur.

De intellectu huius partis incidunt hic (liberum arbitrium etc.)

questiones: quid sit liberum arbitrium secundum rem, et quoniam est conditio cognoscit in assignatione generali et distinctione ipsius ad voluntatem et rationem, ideo de ipso querendo est in ordine ad rationem et voluntatem. Ad huius autem evidentiam dubitatur circa tria. Primo circa hoc utrum liberum arbitrium sit in solis habentibus rationem et voluntatem. Secundo dato quod sit, queritur utrum sit potentia distincta ab ratione et voluntate an non. Tertio dato quod non, queritur ut complectatur simul rationem et voluntatem. Quarto dato quod sit, queritur utrum complectatur illas duas potentias per modum potentie aut per modum habitus. Quinto dato quod per modum habitus, queritur utrum habitus ille addat ad potentiam rationis et voluntatis. Et ultimo queritur secundum quod illarum duarum potentiarum principalius sit dicta libertas arbitrii, utrum videlicet secundum rationem aut secundum voluntatem.

Circa primum sic proceditur, et queritur utrum liberum arbitrium sit in solis habentibus rationem, an etiam sit in aliis brutis, et quod sit in aliis brutis videtur. Illa potentia libera dicitur esse que est eligere bonum et fugere malum; sed hanc potentiam videmus esse in brutis, sicut patet in ove que fugit lupum et sequitur pastorem, ergo etc. Item illa potentia est libera que est domina sui actus; hec autem que potest se ipsam in suo actu refrenare et compescere; sed talis potentia reperitur in brutis aliquibus, quod patet, quia ab hiis que appetunt per disciplinam compescuntur, sicut planum est in aliquibus domesticis et domesticatis, ergo etc. Item illa potentia libertatem habet in movendo, cuius motus incipit a principio intrinseco; sed cum motus est potentie in movendo, sed in aliquibus brutis a principio intrinseco incipit, ergo etc. Item illa potentia libera est principue, que est generis prudentie; sed in brutis aliquibus sicut patet in formicis et aliquibus aliis irrationabilibus, ergo etc. Item illa potentia magis participat libertatem que non potest redigi in servitutem; sed que potest alia bruta, que nequaquam domari possunt, sicut dracones et leones, ergo videtur quod talia maxime habent arbitrium liberum

illa potentia libertatem habet, que potens est in opposita; sed in brutis aliquibus est potentia ad faciendum opposita, quia modo ostendunt benignitatem, modo ferocitatem, modo vadunt, modo veniunt, ergo talia alia a libertate arbitrii non sunt aliena. Item illa potentia est quasi suscepit disciplinae, que habet liberum arbitrium; sed aliqua bruta sunt susceptibilia disciplinae que recipiunt erudicionem ab homine, ut patet in elephante, equo et simia, ergo habent liberum arbitrium.

Philosophus nono de animalibus de elephante: recipit disciplinam et instructionem et intellectum et cognoscit adorare regem et habet bonum sensum.

beatitudine. Contra, esse liberum arbitrium sic diffinitur ab Augustino: liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis, sicut habitum est supra. Sed predicta facultas ratio et facultas voluntatis non sunt in aliis nisi solum in rationalibus, ergo et liberum arbitrium. Item quod omne quod habet liberum arbitrium est laudabile et vituperabile; sed sola rationalia sunt digna laude et vituperio, pena et premio, ergo etc. Item omne quod habet liberum arbitrium natum est consiliari et deliberare; sed hoc aut solius rationalis, ergo etc. Item liberum arbitrium est nobilissimum quod sit in homine; ergo si liberum arbitrium inveniretur in brutis, nobilissimum quod est in homine reperiretur in illis, ergo eque nobilia essent bruta aliqua sicut et rationalia, quod falsum est in se ergo etc.

Respondeo dicendum quod absque dubio liberum arbitrium reperitur in solis rationalibus, et ratio huius debet sumi ex parte libertatis. Libertas enim opponitur tum ex parte arbitrantis, tum ex parte libertatis. Libertas enim opponitur servituti, unde illa sola potentia debet esse libera, que dominium habet plenum tam obiecti quam actus proprii. Illa autem potentia dominium habet ex libertate in obiectum, que non est artata ad aliquod genus appetibilis, sed nata est omnia appetibilia appetere et omnia fugibilia respuere. Talia autem sunt que sunt in appetibilibus et eorum opposita in fugibilibus, videlicet bonum honestum delectabile et utile; ibi tamen ille honestum. Cum autem bonum conferens et delectabile natum sit appeti ab irrationabilibus, bonum honestum a solis rationalibus potest appeti. Et ideo in eis solum reperitur potentia que non est ad aliquod genus appetibilis artata. Ac per hoc huius libertas et obiecti solis reperitur potentia huius libertatis et actus proprii, quia potentia non solum rationalibus non solum compescit manum exteriorem, sicut prudens, sed et compescit se ipsam et refrenat, sicut incipiens odire fratrem quem prius diligebat, et hoc ex suo ipsius imperio et dominio. In brutis autem aliquibus, et si aliquo modo sit reperire dominium actus exterioris, quia bene refrenat alium, sicut patet in aliquibus domesticis, tamen actus proprii interioris, videlicet appetitus, dominium non est. Unde si aliquid amat, non potest illud non amare, licet apprehensione alicuius rei amate careant timore alicuius passionis inflicte, et ideo dicit Damascenus quod magis agitur quam agat. Ac per hoc cum non possit actum proprium reprimere, actus proprii non habent libertatem neque obiecti, et ideo deficiente in eis libertate liberum arbitrium non possunt participare. Similiter ex parte arbitrationis. Arbitrium enim idem est quod iudicium, ad cuius nutum cetere virtutes moventur et obediunt. Iudicare autem alicuius est secundum rationem compleretur et discernere, et illi est eius

9[m]

2[m]

1[a]

boni

ratio huius quia sola voluntas agnoscere: obiecti nobilitate, actus honestate, finis utilitate, cognoscere quod dictat, quod licet, quod expedit; hoc est proprium rationis

primus habet scientiam delectabilium et etiam delectabilia reprimere

solutio

ad tria negative liberum arbitrium: prima de ... indeterminatione, secunda necessitate, tertia occupatione

tum tantum proprium et alienum. nulla autem potentia novit quod iustum et quod iniustum nisi illa sola que est particeps rationis et innata est conservare summam iustitiam, a qua est regula omnis iuris. hec autem solum est in ea similitudine que est ad ymaginem dei, qualis est tantum potentia rationalis. nulla enim talis discernit quod proprium et quod alienum. non cognoscit se ipsam et actum suum proprium. quomodo numquam aliqua potentia se ipsam [ipsam] cognoscit vel super se ipsam reflectitur que sit alligata materie. sed et omnes potentie sunt alligate nisi et tibi [illegible] potentia sola rationalis. sola illa est que potest se super se ipsam reflectere et ideo ipsa sola est in qua est plenum iudicium et arbitrium discernendi quod iustum et quod iniustum, quod proprium quod alienum. et ideo ratione libertatis et ratione arbitrationis liberum arbitrium in solis rationalibus reperitur. et concedende sunt rationes que ostendunt. ad rationes vero ad oppositum plana est responsio per [illegible] iam dicta. ad illud enim quod primo obicitur quod bruta preeligunt bonum malo, dicendum quod verum est de bono convenienti et delectabili, sed non est verum de bono honesto, de cuius proprie liberum arbitrium consistit. ad secundum similiter quod obicitur quod bruta possunt ad opposita moveri, patet responsio, quia non possunt moveri ratione oppositi, sed solum [illegible] dicta re liberum arbitrium. ad illud quod obicitur quod bruta non [dominantur] actibus suis quia possunt se reprimere, dicendum quod non dominantur actibus interioribus licet dicantur exterioribus. et si enim comprimuntur a luctu tamen retrahuntur ab appetitu suo aliter dicta potentia. quia et si [illegible] [illegible] ab actu suo, non tamen hoc est per dominium potestatis, sed est ex ymaginatione mali exterioris, quod adeo exterret ut magis retrahat. et ideo sicut in appetendo et prosequendo magis aguntur quam agunt, sic et in abstinendo vel reprimendo magis retrahuntur quam retrahant et reprimuntur quam reprimant. et per hoc patet responsio ad aliud quod dicitur quod primum motus est arbitrii [illegible] alibi dicitur [illegible] quod et si primus motus exterior procedat ab intra, tamen appetitus interior potius habet [illegible] appetitum quam ex proprio appetitu virtutis [illegible] motus arbitrii facit potentiam liberam, sed ille motus quo vis motiva movet se ipsam, voluntatis enim est et liberi arbitrii, ut dicit Anselmus, est [illegible] se ipsum movens. ad primum quod obicitur quod liberum arbitrium est prudentie, dicendum quod prudentia quedam [illegible] exactum deliberationis et prognosis. quidam pruritus ex instinctu nature, prima est libertatis arbitrii, et solum reperitur in rationalibus, secunda non est nisi

sagacitas et industria, non est prudentia, et hec reperitur in brutis aliquibus, et talis non ponit liberum arbitrium. ad quartum quod obicitur quod quedam alia bruta dominari non possunt, dicendum quod quod ad aliquid non potest redigi in servitutem, hoc potest esse duplex: aut ratione nobilitatis, aut ratione nimie feritatis. primo modo in potestate est homines redigi in servitutem, quamvis enim aliquis possit aliquem compellere quantum ad actum exteriorem, quantum tamen ad interius velle nemo potest alterum compellere, quantum ad actum sic patebit. secundo modo bestie aliquae sunt indomabiles, nec possunt redigi in servitutem, quia contracta est eorum feritas et ipsi patres adeo quod ferocius sunt, ut non possunt assuescere adeo quod sunt lenioribus, et ideo non illa [illegible] exigit.

Ad quartum [illegible] liberum arbitrium sit potentia distincta a ratione et voluntate, et quod sic, videtur. Boethius de libero arbitrio loquens de potentia liberi arbitrii quid similius eternitati, quod nec eternitas sic eternitas. Item [illegible] ratione et voluntate, videtur quod liberum arbitrium sit aliqua potentia preter has. Item sicut patri et filio [et] voluntas spiritui sancto, quod si in nobis est potentia quantum potentiam preter rationem et voluntatem que spectat ad [illegible] talis autem non est nisi liberum arbitrium, quare et cetera. Item ad [illegible] operis, ubi tamen sunt necessaria videlicet posse et scire et velle, quod si scimus per rationem, volumus per voluntatem, videtur quod in nobis sit potentia [illegible] quod sumus potentes. hanc autem dicimus liberum arbitrium, facultatem quare et cetera. Item cum lapis movetur deorsum, ista enim reperiuntur in eo, et appetitus et motus deorsum quia lapis intendit deorsum moveri cum natura sit operans principium [illegible] appetitum deorsum [illegible] virtutem [illegible] deorsum motus. sed videtur quod illa eadem sic reperiuntur in anima rationali, quia ergo rationis est intendere, voluntatis appetere, et potentie [illegible] potentie sic ut [illegible] aliter agere. hec autem dicitur arbitrii facultate quare et cetera. Item iudicans preveniet iudicatum et movens precedit motum, sed liberum arbitrium est iudicans de voluntate, similiter liberum arbitrium est movens omnes vires anime rationalis ipsas, ut discernat et voluntatem [illegible] ut appetat, quare videtur quod sit [illegible] potentia ab istis distincta. sed contra potentie anime rationalis sufficienter dividuntur per cognitivas et affectivas. quare si ratio comprehendit omnes cognitivas et voluntas affectivas, non videtur quod sit convenire ponere tertiam potentiam ab hiis differentem. Item actus liberi arbitrii est iudicare, sed de omni eo quod iudicamus per rationem

ineciam' · quod non uidetur quod li. ar. sit potentia anime a
uoluntate distincta. Item alia potentia causetur post
uel remanente sola uoluntate. Tunc ponitur
unum consentire. quia post processum deliberatiuum
actum rationis et supsequens propter rationem practicam
uoluntatis. Sed quod consentire est actus li. ar.
ergo li. ar. non sit alia potentia ab anime et uolunta
te. Item li. ar. est mouere. aut quod mouet uolun
tatem aut non. si non quod non uidetur quod plene li
ber. si mouet uoluntatem et est alia potentia quod uel mo
uetur ab alia potentia. si non ab alia potentia quod non est libe
quod si uoluntas in nobis est magis libera. Item
eadem est potentia cognitiua quod intelligo ad et intelligo
me intelligere. quod eadem uirtus et non alia quod uolo ad
et uolo me uelle illud. sed potentia quod uolo me uelle
quod est li. ar. potentia quod uolo est uoluntas. quod liberum
arbitrium non est aliud a uoluntate. Responsio ad pre
cedentis intelligentiam notandum est quod super hanc questionem di
uerse fuerunt doctorum positiones. quidam enim dicunt
uoluntatem quod sic mens dicitur accipitur. alii quod ratio
et sic comprehendit memoriam, intelligentiam et uoluntatem
sic li. ar. dicitur accipitur. scilicet … et sic
non distinguitur a ratione et uoluntate. alii ponunt
et sic a ratione et uoluntate habet distingui. et uirtus
comparans rationis et uoluntatis et utriusque regens et mouens.
cuius actus proprius non est discernere et uelle sed actus
reflexus super hec duo. et duo mouens et re
gens ille uidelicet quo dicitur quis uelle discer
nere uel uelle se uelle et iste actus pro aliquibus
est ad rationem et uoluntatem et ista potentia dicitur partem
eo quod actus eius maxime potest et primitus non
mouetur si moueatur. et ideo a aliquibus dicitur facultas
sine potestas uoluntatis et rationis. i. potestas finaliter
mouens uoluntatem et rationem et consistit in illis
sicut quedam ratio ymaginationis. excepto motiue quod pro
ex parte in uia, pro parte in patria habet refectionem.
alii autem aliter uidentur quod cum rationis et uoluntatis sic reflecti
sunt … et iste due potentie sufficiant ad
omnes actus anime perficiendos. uidelicet ad uidi
candum et fugiendum et eligendum quod frustra poneretur
in anima alia potentia differens ab illis. si quod
natura nichil facit frustra potentie anime rationalis suffi
ciente dicuntur per cognitiuas et affectiuas sine preter
rationem et uoluntatem. ideo dicunt quod li. ar. non est
potentia ab hiis duabus potentiis distincta tamen liberum
autem huius ponunt mihi uidetur probabilitatis. et si
uelimus utramque earum intelligere diligenter et perfec
incenuimus eas ab inuicem non discordare. sed ad
uerius ueritatis maiorem expressionem considerandum

cum enim dicimus aliquas potentias distingui ab aliis
hoc est dupliciter. aut secundum rem. aut secundum rationem. sed utroque modo distinguuntur intellectus et affectus secundum rationem
distinguitur ratio ut est cognitiua et motiua. i. dictans
motum uel disponens ad motum. Et loquendo de
distinctione secundum rem dicunt quod li. ar. quodam
modo distingui a ratione et uoluntate. sed quod li.
ar. nominat in ratione mouentis. uoluntas
uero et ratio in ratione mobilis. et in ratione imperantis
iste due uirtutes exequentes. et ex ista parte
quedam ratio apparatus innuitur in anima quedam
ratio ymaginationis et per hunc modum intelligi possunt
positiones (…) que ad partem primam inducuntur
non enim concludunt distinctionem li. ar. a ratione
et uoluntate secundum rem sed solum secundum rationem et apparatum sicut
patet discurrenti per singulas. si loquendo autem de distinc
tione potentie secundum rem sic li. ar. non dicitur potentia diui
sam uel distinctam a ratione et uoluntate. pro eo quod potentie
anime rationalis sufficienter diuiduntur per cognitiuas et moti
uas. et omnes actus anime perficiuntur possunt per cognitiua
et affectiua. sed ratio et uoluntas erant potentiales sic
quod ad hoc inducunt et non ducit enim ratio cum
uoluntas sit nata se reflectere. cum enim uolo uo
luntate ut uolo aliquid ratione et uoluntate ut uolen
te se uelle secundum … non dico secundum rem sed secundum
… mouens et motum in spiritualibus non
differunt secundum rem. quia sic dicit Anselmus. uoluntas est
instrumentum se ipsam mouens et ideo est uirtus se ipsam
cognoscens per rationem et uoluntatem alia est ibi distin
ctio sed est solum secundum rationem. et sic patet responsio ad rationes
et ad rationes ad utramque partem inductas concedo
enim quod li. ar. secundum rem non dicit potentiam distinc
tam a ratione et uoluntate. concedo nichilominus quod aliquam
distinctionem habet secundum rationem. Unde dicitur facultas
utriusque, et uoluntas sit distinctio mihi patere
bit. Et ad plenius autem tamen diuisio sufficiat
quod non est tanta distinctio quod non faciat ipsum esse
aliam potentiam in genere potentie a ratione et uoluntate realiter
distinctam. Et quod obicitur quod est filius … et
apparuit pater. et est uirtus aliqua est … quod non
ponit non solum in distinctionem quedam sed quedam ap
propriatione quedam ratione … quia ipsa ratio in
cludit in se intelligentiam et memoriam. et ita
aliquid per quod assimilatur patri. et aliquid per quod
assimilatur filio propria uoluntas includit in se ita
… concupiscentie et ita potentia per quod appetitur
et potentia per quod patet. et ideo non li. ar. est aliquam
aliam potentiam preter hus. Ad id quod ultimo obicitur
quod iudicans preeminens iudicato et mouens
moto dicendum quod non est in spiritualibus loquendo de p

… distinguitur uelle et alteri et … ratione

alia

non

totum

[illegible] ad … ymaginationem anima … ad … potentia … li. ar. … alia potentia … ad … actum … [illegible]
… ad suum … li. ar. … potentia … in anima duo … quia … potentia … mouens … [illegible]
ad actum … li. ar. … uoluntas … li. ar. facit … [illegible]
… uoluntas … li. ar. … uoluntas … potentia … [illegible]
[illegible] … li. ar. … iudicium … uoluntas … [illegible]
[illegible] … li. ar. … iudicium … [illegible]
… li. ar. … iudicium … [illegible]
… li. ar. … [illegible]

eminentia, quod faciat diversitatem secundum essentiam. Si- cut enim [illegible] est vis que vult ad- hoc que vult se velle, et que iudicat se et que iudicat se iudicare. alioquin esset in infinitum abire. [officium] non tamen sortitur quod dignius dum terminus iudicantis, quod tamen est in ratione iudicantis, cum est in ratione moventis, quod tamen est in ratione moti.

Ergo quod liberum arbitrium complectatur simul rationem et voluntatem [illegible] de .v. partibus, cum de libero arbitrio loquimur non de parte eius loquimur, sed de tota. ergo non tantum comprehendit cogi- tativam [illegible] et affirmativam. [Ru h ...] Item damascenus: liberum arbitrium appetit libere, iudicat libere, [illegible] facit libere, disponit libere, vult libere, eligit. sed hec conveniunt actibus rationis et volunta- tis, ergo etc. Si tu dicas [illegible] [illegible] quia ipse dicit [illegible] coniungere [illegible] ut sunt intellectuales, complectitur ergo liberum arbitrium [illegible] motivam et [illegible]. [quod ponit ... liberi arbitrii ... diffinientis ... quod liberum arbitrium] Item hec ipsum [illegible] predictum liberi arbitrii est consensus [illegible] libertatem et [illegible] indeclinabile iudicium. ergo simul complectitur rationem et voluntatem. Item per aliam diffinitionem augustini quam magister ponit [illegible] liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis. sed facultas rationis vel voluntatis sunt [illegible] ipsa voluntas, facultas rationis [illegible] ipsa ratione. ergo facultas voluntatis et rationis comprehendit utramque potentiam. sed liberum arbitrium est facultas talis. ergo etc. Item hoc ipsum [illegible] rationem, quia [illegible] in solo libero arbitrio sed ad [illegible] est rationis, ut [illegible] fidelitatis [illegible] ergo liberum arbitrium comprehendit in se rationem et voluntatem. Item gratia et virtus est in solo libero arbitrio. sed [illegible] virtutes [illegible] dicit esse in [illegible] concupi- scibili et irascibili. ~~ergo liberum arbitrium non potest cogi nec autem potest cogi~~ ergo liberum arbitrium omnes illas potentias habet completas. [quod] Sed certum liberum arbitrium non potest cogi, ratio autem potest cogi. ergo liberum arbitrium rationem ipsam non comprehendit. quod autem ratio aliquando cogatur planum est, quia liberum arbitrium non possit cogi [illegible] iudicat ipsum, nam nisi [illegible] posset cogi non esset liberum. Item ratio est [illegible] [quod ratio est in angelis quod] non in angelis, sed liberum arbitrium solum est [illegible] in angelis. ergo in plus est ratio quam liberum arbitrium. ergo liberum arbitrium non comprehendit in se rationem. Item quod non comprehen- dat voluntatem videtur. voluntas [illegible] aliqua est immutabilis. sed [illegible] liberum arbitrium [illegible] appetitus [illegible] mutabilis appetitus. ergo etc. Item vo- luntas est possibilium et impossibilium. sed liberum arbitrium est possi- bilium tantum. ergo ad plura se extendit voluntas quam liberum arbitrium. ergo liberum arbitrium non comprehendit in se ra- tionem et voluntatem. Item ratio et voluntas sunt diverse potentie. sed liberum arbitrium est una potentia, cum habeat actum unum, videlicet eligere [illegible] consentire. ergo impossibile est liberum arbitrium comprehendere in se rationem et voluntatem. Item si liberum arbitrium comprehendit in se rationem et vo- luntatem, aut sicut partes subiectivas aut sicut partes integrales. Si sicut partes subiectivas, ergo tota ratio liberi arbitrii salvatur in ratione et tota in voluntate. cum ergo alia potentia sit ratio et alia vo- luntas [illegible] superius [illegible] quolibet homine sunt duo libera arbitria, quod inconveniens est. Si autem sicut partes integrales, [illegible] ex duabus potentiis numquam fit una [illegible] potentia [illegible] cum illa potentia manet distincta [illegible] ad invicem ordinata [illegible] unum est cum alte- ro. si ergo ratio et voluntas sint potentie distincte et actus earum sit ordinatus ad invicem [illegible] quod liberum arbitrium ex hiis integrari non possit [illegible] constitutum. et ita videtur quod liberum arbitrium vo- luntatem et rationem non possit comprehendere. Ad [illegible] intelligentiam notandum est quod liberum arbitrium sic com- prehendit rationem et voluntatem [illegible] manifestatur [illegible] inquisitio [illegible] manifestatur [illegible] liberum arbitrium [illegible] libertas [illegible] voluntatis, ad [illegible] movens habet [illegible] in nobis [illegible] liberum arbitrium [illegible] facultas rationis et voluntatis [illegible] consensus rationis et voluntatis [illegible] manifestatur [illegible] inquisitionem liberum arbitrium [illegible] [illegible] [illegible] modios [illegible] modios portandos [illegible] de facilitate [illegible] actu [illegible] ab actu [illegible] aliqua potentia [illegible] ipsa possit movere se ipsam et quod possit actum suum ~~super se ipsam~~ reflectere [illegible] possit se ipsam super actum suum reflectere [illegible] reflectere nisi per se ipsam movendo [illegible]

illa erit que nollet se reflectere aut se super se, hoc est
virtus extra se elevate animam. quod quidem in primo
[illegible] aut secundo est virtutis appetitive. rationem [illegible]
[illegible] ut illud dominium sit in anima, necesse est quod sit
rationem et voluntatem. nam si rationem tamen haberet et non volun-
tatem, per quam movetur sive actum suum reflectere, sed
non posset movere vel imperare. si autem appetitum
tamen haberet et non rationem, posset utique movere et in
actum exire. sed quia non posset propter se in actum
suum reflectere, non posset utique refrenare et
dominium non haberet. sic ergo ex concursu virtutis
duorum hominum resultat quedam facultas ad por-
tandum unum lapidem, quam non posset ferre alter eorum;
et sic ex concursu potestatis et [illegible] addi-
[illegible] regimen domus resultat una potestas, quam alter
non sufficeret; et sic ex concursu virtutis manus
[illegible] resultat potestas scribendi, ad quam alter
non sufficeret; sic ex concursu rationis et volun-
tatis resultat quedam libertas sive quoddam domi-
nium ad faciendum et disponendum. et sic patet quod liberum arbitrium
sit quedam potestas sive quoddam dominium resultans ex con-
iunctione istarum duarum potentiarum, scilicet rationis et volun-
tatis, quod optime nominatur per hoc quod dicitur liberum arbitrium
[illegible] uno nomine. sed composito, ut unum pertineat
rationi et alterum voluntati. optime etiam diffinitur
cum dicitur esse facultas rationis et voluntatis. facultas enim
non tamen nominat potentiam, ex facili posse, ex qua
non tamen potens est, immo et expotens est ad
exeundum in actum. et ideo facultas dicit potentiam
sive dominium. quod quidem dicitur esse rationis sive volun-
tatis, quia non est unius nec convenit alteri. Concedenda
sunt ergo rationes probantes quod liberum arbitrium non comprehendit
[illegible] et voluntatem. ad rationes in oppositum facile
est respondere. Ad id vero quod obicitur quod non comprehendit
totam rationem vel totam voluntatem, dicendum quod verum
est, sed comprehendit solum ipsam potentiam cognitivam,
in quantum iuncta est affective, et affectivam in quantum iuncta
est cognitive. unde dicit [illegible] celibatum sive deli-
berativam voluntatem. [illegible] quia non nominat ip-
sam potentiam cognitivam ut ordinatam ad affectivam,
et voluntas ipsam affectivam ut regulatam et [illegible]
[illegible] cognitiva, hoc est quod liberum arbitrium potest dici
facultas voluntatis et rationis. ergo intellectus et af-
fectus non enim comprehendit totam cognitivam. sicut
due prime rationes ostendunt, nec totam affecti-
vam, sicut ostendunt due sequentes. sed ad hoc et ad
illud sicut ostendunt rationes ad partem [illegible] in duc-
te. Ad illud quod obicitur quod liberum arbitrium est potentia una
[illegible] actum unum, dicendum quod [illegible] actus liberi arbitrii

ut potest eligere et consentire, unus esse videatur,
non tamen implicat in se actus diversos. consensus
enim dicit concordiam [illegible] et in concursu actum rationis
et voluntatis in unum eligere [illegible] includit in se rationis
iudicium et voluntatis appetitum et [illegible] quemadmodum [illegible]
[illegible] et si unus actus esse videatur, diversos actus
in se includit, sic liberum arbitrium, etsi videatur una
potentia, diversas in se potentias complectitur. ita quod ex
concursu illarum [illegible] ad unum actum resul-
tat in nobis regimen partis per se. Ad id quod
ulterius obicitur, [illegible] complectatur eas [illegible] sicut totum in
tegrum, [illegible] sicut totum universale, sed sicut totum potentiale,
quod pro sui [illegible] in tegra, per se totius
[illegible] [illegible] in tegra [illegible] in una illarum
potentiarum non potest salvari absque altera. nam non
totius [illegible] ex illarum concursu ad unum
[illegible] earum denominat. unde sicut duo homines fa-
cultatem habent ferendi lapidem, quam neuter per se
habet, et illa facultate, [illegible] dicitur esse sua-
lis, non tamen est una sine altera, sic in illo [illegible]
[illegible] in proposito. et rursus sicut similitudo est in uno
sine altero, et tamen quia eorum denominatur similis, non dicun-
tur esse due similitudines, sed una, sic libertas dicitur
esse in ratione et voluntate, [illegible] ad utramque illarum
potentiarum est libera, ex coniunctione sui cum alia. non tamen
sunt ideo due libertates, sed una. et sic patet.
[illegible] quod ut liberum arbitrium complectitur [illegible] obicitur
rationem et voluntatem per modum potentie aut
per modum habitus, ~~[illegible] per modum potentie aut per mo-~~
~~dum habitus~~, et quod per modum potentie, [illegible] [illegible].
in [illegible] liberum arbitrium. ubi sic ait: liberum in arbitrio est pote-
stas quedam [illegible] [illegible] potestas est in genere
potentie. ergo etc. Item [illegible] tolle
liberum arbitrium, iam non erit quod salvetur; sed salvari non
dicitur, nisi [illegible] potentie. ergo liberum arbitrium vel est
non [illegible] potentia, sed non est [illegible] ergo est potentia. Item
in nobis est ponere [illegible] potentiam, quam [illegible] inclinat ad bonum
[illegible] ut potest synderesim, et aliam que inclinat
ad bonum ut [illegible] de se, ut potest sensualitas. ergo
est ponere potentiam medio modo se habentem. hanc
autem dicimus liberum arbitrium. ergo etc. Item omnia que sunt
[illegible] liberum arbitrium, sed liberum arbitrium est susceptibile habitus,
ut potest gratie et culpe, est potentia media, ut patet.
[illegible] dicit quod gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad
equum. Sed contra Augustinus in Enchiridion: [illegible] ma-
le utens homo se perdidit et ipsum. sed [illegible]
perditur. ergo liberum arbitrium non est [illegible]. Item liberum arbitrium
sic diffinitur ab Augustino. [illegible] potentia [illegible]
[illegible] liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis. sed facultas

[illegible] potentia [illegible] per modum [illegible] vel [illegible] ut sit habitus vel potentia [illegible] [illegible].
[illegible] liberum arbitrium [illegible] nominat potentiam [illegible] dicunt quod nominare [illegible] habitum et potentiam.
habitum et potentiam [illegible] [illegible] sic patet. nam [illegible] alii nominat potentiam
nominat habitum [illegible] [illegible] nominat actum [illegible] voluntatis [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] liberum arbitrium [illegible] [illegible]
[illegible] nominat bonum vel malum. aliud [illegible] [illegible] actus voluntatis
[illegible] dicunt utrumque nominare, scilicet potentiam et habitum. sed [illegible] neutrum nominat.
[illegible] nominat habitum, nec nominat potentiam nudam. sed potentiam habilem sive habitualem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] naturale. [illegible] [illegible]
[illegible] non discordant, sed [illegible] [illegible] [illegible] redeunt.
[illegible] [illegible] duobus modis accipitur [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formare potentiam et [illegible]
[illegible] [illegible] sic ille actus [illegible] ut habitus silogizandi ad actum silogi-
[illegible] nomine habitus [illegible] [illegible] [illegible] reddit potentiam facilem [illegible]
[illegible] potentia [illegible] naturale [illegible] [illegible] potentia, ex adiutorio alterius [illegible]
[illegible] habeat [illegible] facultas [illegible] habitus [illegible] Si accipiatur habitus [illegible]
[illegible] liberum arbitrium [illegible] habitus [illegible] [illegible] [illegible] et sic dicitur esse ad unum actum.
[illegible] Si vero [illegible] accipiatur sic [illegible] [illegible] [illegible] habitum nominare.

[illegible] potentia [illegible] duobus modis accipitur. uno modo potentia nuda et absoluta. alio modo potentia habilitata.
[illegible] illo habitu [illegible]. vel illa facultas naturalis vel illa facultas quam habet potentia una potentia
ex adiutorio alterius. Si accipiatur potentia primo modo, sic non nominat potentiam. Si vero [illegible] accipiatur,
sic liberum arbitrium potentiam nominat habilitatam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non est nisi
quedam facultas [illegible] habet una potentia ex adiutorio alterius [illegible] [illegible] cum altera. sic patet
[illegible] ita si [illegible] duo homines ad unum actum vel opus artificiale [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] alterius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non posset [illegible] opus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] habet facultatem ex adiutorio alterius [illegible] [illegible] [illegible] posset [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in proposito. quod liberum arbitrium nominat potentiam habilitatam
ex adiutorio alterius potentie, ita quod illa habilitas [illegible] addit absolute super potentiam [illegible]. potest [illegible]
vocari ipsa habilitas quam habet potentia ex alterius adiutorio habitus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad argumenta [illegible] [illegible].

aliquorum duorum

consentire

Alie potentie integrales aut sic potentie (universales. dicendum quod non complectitur eas)

In c[apitulo] xxxiiii

Et duobus talibus utrumque non

similis

[illegible]

habitus [illegible] reddit potentiam facile ad exequendum factum.

nulla

tas voluntatis et rationis. Sed facultas est illud quo potentia efficitur facilis; ergo cum omne illud quod reddit potentiam facilem ad opus reddit potentiam facilem eam habilem et tale sit habitus, videtur etc. Item Bernardus de libero arbitrio: arbitrium est habitus animi liber sui. Sed haec diffinitio recte est assignata; videtur quod liberum arbitrium generaliter sit habitus, sed non nisi rationis et voluntatis. Ergo etc. // Item liberum arbitrium non est aliud, sicut magister dicit in littera et philosophi diffiniunt, quam liberum iudicium. Sed liberum iudicium non est potentia sed actus vel habitus. Ergo etc. // Item potentia non est potentiae, nec potentia dicitur esse in potentia. Sed liberum arbitrium est facultas potentiae rationis et voluntatis, et in ratione et voluntate. Ergo non videtur quod sit potentia aliqua, et est potentia vel habitus; ergo etc. // Item omne quod habet diminui et augeri potius habet rationem habitus quam potentiae. Sed liberum arbitrium est huiusmodi, sicut magister dicit in littera, quod maior libertas est in beatis quam in confirmatis. Ergo etc. // Respondeo. Ad quod cum quaeritur utrum liberum arbitrium sit nomen habitus vel potentiae, hoc dicendum pro quanto quaeritur. Cum itaque quaeritur utrum nominet potentiam, et talis quaestio pariter habet difficultatem ex eo quod fere omnia nomina potentiarum aliquando accipiuntur pro potentiis, aliquando pro habitibus, aliquando pro actibus, sicut cum vult philosophus intellectus vocatur aliquando potentia intellectiva, aliquando habitus intellectus, aliquando actus; et Anselmus dicit quod voluntas aliquando dicitur instrumentum, aliquando affectio, aliquando usus; et ideo si in proposito quaestio non intenditur aliquo modo, potest intelligi per certa quaedam, ut hic ignoratur, utrum videlicet potentia nominetur liberum arbitrium. Imperatur sicut secundum quod de eo loquuntur doctores leguntur et ad istam quaestionem est communiter responsum per diversos, secundum quod diversi sentiunt, quod liberum arbitrium non est potentia, quia se habet per modum unius ad rationem et voluntatem, et comprehendit eas sicut totum universale comprehendit partes. Dicimus sic potentia rationalis nominis et voluntatis. Dicendum est consequenter quod libertas arbitrii secundum istum modum dicitur. Sed illud superius improbatum est, si enim nominaret potentiam universalem ad rationem et voluntatem, tamen cum ratio et voluntas sint diversae potentiae rationales, erunt in nobis diversae libertates et duo liberi arbitrii. Nominat potentiam ex voluntate et ratione constitutam ad aliquid faciendum ad quod neutra illarum per se potest. Et quia una necessario alteram non tamen modo reddit facultatem potentiam, sed et habilem et tale facile est habile est quod liberum arbitrium non tamen modo nominat potentiam, sed et nominat habilem potentiam et facilem et propterea non communis sit in appositione potentiae et tamen est habitus. // Sed quia difficile est intelligere qualiter ex duabus potentiis

secundum differentias
eius una constituatur. Vel quo liberum arbitrium dicatur potentia et perficit duas potentias in magis et in non dicatur esse ratio et voluntas. Sed facultas voluntatis et rationis hic est tertius modus dicendi quod liberum arbitrium est nomen potentiae in proprie habitus et sic plane manifestat ipsam potentiam. Arbitrium enim non dicit potentiam sed habitum manifestat et ipsam notificat. Non enim dicatur liberum arbitrium esse potentia facilis, sed facultas potentiae secundum quod ad modum sicut cum dico potentiam habilem, dico potentiam habilitatam, sic cum dico facultatem potentiae, dico habitum eiusdem. Quantum ergo liberum arbitrium secundum propriam suam expositionem assignationem facultas voluntatis et rationis recte esse dicitur. Patet quod liberum arbitrium proprie dicit habitum et complectitur rationem et voluntatem non tamquam una potentia ex eis constituta, sed tamquam unus habitus qui dicitur facultas consimilis. Quid consurgit ex illa tamen utrique et potentia est super actum utriusque potentiae per se et esse consideratur. // Contra quod rationes ostenderentur quod liberum arbitrium nominat habitum, est cum concluduntur quod habitus praeterquam in potentia, vel specialiter secundum est quod liberum arbitrium est habitus a dictis suis facultas voluntatis et rationis. Adde vero quod in insuper obiicit de facili per quod ... quod liberum arbitrium vel aliud supponit potentiam ... per praedicta. Sed hic non est de ista principaliter significatur; sed sicut non potentia tribuitur ad nomen habitus, sic et habitus significat ad non potentiae et sic patent ad utramque partem obiecta.

Quinto quaeritur utrum liberum arbitrium addat super rationem et voluntatem. Et quod sic, videtur. Omnis habitus addit aliquid super potentiam. Sed liberum arbitrium est habitus sicut probatum est; ergo aliquid addit super potentiam, sed est habitus rationis et voluntatis. Ergo etc. // Item sicut se habet potentia ad substantiam sic se habet facultas ad potentiam. Sic enim substantia per potentiam dicitur potens, sic potentia per facultatem dicitur facilis. Sed potentia addit super substantiam; ergo et facultas super potentiam. Est facultas; sed liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis, ergo etc. // Item omne quod continet aliquid addit super id. Sed liberum arbitrium ~~est facultas rationis et voluntatis~~. Ergo etc. // ~~Item omne quod continet~~ complectitur omnem actum voluntatis et actum rationis, et sic habet aliquo modo continet. Sed omne continens aliquo modo addit. Ergo liberum arbitrium super rationem et voluntatem aliquid addit. // Item in intellectu quod aliquis habet rationem propter voluntatem, non habet liberum arbitrium. Similiter si habet appetitum per rationem, non habet liberum arbitrium. Sic

[illegible]

no saluat' in rone p se/n in uolitate · ul'
q ad addat sup utrumq' // Sz q/ois habit'
q addit ad sup potam/ determinat potam ad aliq'
actu · h li · ar · po ampliat fom sil potam
sq ua e i actum q addat/ g' · te · // Item
li · ar · q tm e dese, respec' actu mout · h
ille habit' moral' q addit ad sup potam/ e
indifferens ad bon' et ad malu · li · ar · e ad
bon' et ad malu indifferens · g' sup ron' et
uolte nich addit // It pole e intelle po
oscepto oi habitu q addit ad sup ipas · h
i pole ee i intelle, p pe rom et uolutate/
q no sintilat pe li · ar · sz rom et uolunta
te nich addit nouu // It ey ecent e
me/pue libtate arbitrij/ sic ee ad ymagie
ne di · no dico ad additu subie et potencis ·
g' pt rone nich sup addo rom et ud/ eu
dico aliq pe li · ar · // It si li · ar · ad
dit ad sup rom et uolutate · au g' illud
hret oitu abeis au no · si no · g' eet ha
bitus infusus/ ul' adqsitus · ex aliqo du e dce
· si sic · g' — cu id q addit sup altm et oi
tu hz abeo/ dependencia hz ab illo et q
adpendz et ortu hz ab alto/ po hz ab illo
regi q ipm regre/ po hz subiecti q ortum' h
in li · ar · in hoie no ipareret // It si li · ar ·
dicet hitu q addet habitu q addet sup rom
et uolutate/ cu unu actus no possit ee in
duobi subiectis q ille habitus haret plificat
sp in multiplicare sbi p mu · et ey pla arbi
tria eent in uno hoie · q oio deuiat a
ratione // Pro ad pdcoz intelligentia
nod e/ q cu habitus reddit potam facile et ab
mois hit po ee facil' · abz mgc hz habit'
ad potam opari · q da naqz po, r/ alie e facil'
facil' p se ipas · git pz cu dicit mens e
nata admenire sui ipius · ul' intelld se
rtuie talis habitus/ n differt apo p re · sz sm
rom et modu odit et tuc no addit aliqd
sm ecencia · h solu p rom qda e po q e i
alie actus/ e habit' p ad sui sic po intelle
ctiua adcognitio figurae geometricae,
n e hitus p se ipas/ sz po p ad acte/ q hz
ee in ea et te habitus talis/ addit sup potam/
no solu sm rom · h et sm ecencia et realit
q po facil' e ad aliu actu p se ipas · n tn
sola/ sz cu alia et sic po rom' sm aliquo h
ta sz addito/ ex sola coniuctione sui cu appeti
tu/ nata e i actu ocenciendi et eligendi eu

rem et h modo habitus l' facilitas no addit ad diu
su sm ecenciam · nec addit solu sm rom
intelligendi · sz medio modo addit, sm e et q et no
addit ad absolutu/ sz rel sm · sic pz eu
dico rom p se · et rom associata/ sil adiute
ta uo · no addo ad noua sup potam sm
se · sz solu coniuctom sui ad altm/ q ad aliq
d teiy actu · vn sic qu plez hayt ut contra
hendu naue pt te uo lapides · po uni uo
dit potam actius facile/ itaq q nulla noua uir
tus, l' hilitas adueniat po · aliq et trahendum
in se · sic et i proposito intelligend e se hre/ i hoc
e · q li · ar · et si actus ee uideatur, i qm
sonat rom habitus · p re tn e actus po
sz addita et tn sz sit habitus · q tn no
dicat habitu uni po abslte · sz cu isto me
vni ad q isti mo in duabi potencis au t
duaz poz pot ee unius · no enim e hitus
sup additus p gre infusionem/ l' p ina
tam dispoem · sz po dr habitus/ q · roi et
uolutas suis actibi dnantur · quiqd
e in eis ex sua nalli origie/ p eo q inue
nte due po in ead sba sz indicate · n
cotingit una ab alta separare // Eo ce
sz g' rone ex oltum dcitus q li · ar · sm ecen
ciam nich addit sup rom et uote · ad
dit tn aliquo mo sm ee/ sil sm conm
rlom · quid no poit aliq noua qlita
te ee i rone · ul' uolutate · sz poit rom
et uolutate ad unu actu cocurre/ p nale
aptitudine // ad i q obi q ois habitus
addit ad sup rom · potam · dd q id no
e v dead intelligendo de addone ecenciali · et
nali ubi e habitual' p se ipas // ad i qd
obz, q ois po addit sup sbam · g' · te · dd
q n e sile, p eo q facultas ecencialiter p ce
po/ q sit po sbe · no tn aliq po e que
ad ide genus hz reduci cu sbasic habitu
fuit sup // ad i q obz, q li · ar · ali
quo mo trahit rom et uote · dd q h n
e p addom alie abu · h p q cocomitaciam
rois et uotis/ q sil cocurrunt ad dnmq · li ·
ar · n tn se cocomitat i pducere eu h act
ppi · aliqd eni appetit appetitus/ circa q
n e delibato · et id nouimus et credimus
ee v · sil uotas uelit circe sic no //
ad ultim iam pz quo/ qm id no cocludit
addom alicuius qlitatis noue sup rom
sz solu cocomitacia uolutis · qm sil uot

ro libera non esset, vel eius. Si autem iste due potentie
sunt ponantur in aliquo corpore nudo, necesse est po
nere in eo arbitrium libertate, et sic planum est
quod li. ar. et si dicat habitum complectentem rationem
et voluntatem, non tamen dicat habitum accidentalem,
immo potius dicitur illarum duarum potentiarum dominium, nisi
ille actus qui est eligere sive consentire, et propter hoc
magis notat li. ar. facultatem vel potentiam,
quam notat habitum, ostendentes duarum et ad ali
os habitus animae.

Sexto et ultimo quaeritur utrum li. ar. sit habitus
sive facultas residens penes rationem et illo
consueti, penes quam illarum potentiarum principaliter
nobis insit. Et quod principalius insit penes
rationem videtur per ipsam nominationem, quia dicitur esse
li. ar. si ei additum potest sive sua, etiam sui
um sententium, et principalius dicitur aliquid de
quo dicitur, quod dicitur per abstractionem quae dicit
per concretionem, et habitus ille nominatur arbitrium
liberum, non libertas arbitraria, arbitrium vero se
tenet ex parte rationis, ergo etc. Item philosophus
dicit quod ratio nata est regere irascibilem et concupis
cibilem, et potestas consistit in illis duabus viribus scilicet
concupiscibili et irascibili, ergo ratio nata est regere vo
luntatem et rationem, sed li. ar. est magis regens
quam rectum, ergo magis se tenet ex parte rationis
quam voluntatis. Si tu dicas quod philosophus intelligit de irasci
bili et concupiscibili brutali, non de illa in
qua consistit ipsa voluntas, contra: hoc est ipsa libertas dicitur
enim quod li. ar. est liberum de voluntate iudicium. Sed quod
iudicatus est regere, iudicatum patet etc. Item
facto ultimo iudicio rationis, statim voluntas movet per
id, quod si patitur hoc tamquam iudicans, et id sequitur
tamquam iudicatum, cum libertas magis residet pe
nes id quod praecipit et imperat, quam penes id quod sequitur
et obedit, videtur quod li. ar. plus se tenet ex par
te rationis quam voluntatis. Item li. ar. eo ipso li
berum est, quo potest se ipsum restringere et reprimere,
sed repressio actus voluntatis est non per iudicium ra
tionis, quia non cognitionem rationis intueretur, per voluntatis se
imperium affectionis, ergo libertas magis est penes
rationem quam voluntatem. Sed contra li. ar. eo ipso dicitur
liberum, quia in nullo est coactum, ergo penes
id maxime est li. ar. quod magis elongatur a
natura coactionis, et talis potentia est ipsa voluntas, non ratio,
quia in libertas non contingit rationem cogi, et sic de
aliis etc. Item li. ar. est id quod est in nobis inpo
tentia, sed magis est in potentia in nobis voluntas, inquit, ratio,
quia quantum ratio dictaverit, per id fiet quod voluntas praeoptat

etc. ergo etc. Item li. ar. est id ex quo principium consi
stit in nobis meritum vel demeritum. Sed meritum
vel demeritum principaliter consistit penes voluntatem, ergo
ergo etc. Item li. ar. est in nobis potentissi
mum, sicut dicit Bernardus et plures auctores hoc sonant,
sed nichil adeo est in potestate nostra, sicut est volun
tas et actus volendi, ergo videtur quod maxime pe
nes voluntatem residet in nobis libertas. Re
spondeo dicendum quod cum li. ar. sit facultas sive dominium
ex quo redditur potens facilis solum ad movendum
dum, sed et ad movendum se ipsum, sicut ratio mo
vendi se inchoatur in ratione et consummatur
in voluntate, sic et arbitrium libertatis residet penes
rationem et voluntatem, ita quod in una illarum potentiarum in
choatur et in alia consummatur. Ideo dico motum
inchoari in ratione, quando non appetitus non prae
ambulo cogitatum neque quod enim amamus aliquod
sunt incognitum, et ideo adiecit motus, ad
quam preit cognitio disponens et subsequitur
virtus perficiens, quia sicut praecedat cogi
tatio, numquam motus sequitur in ipsa imperat vo
luntatis affectio, et sic voluntas sibi mouet ad
obiectum acceptandum vel refugiendum id in praeambula
cogitatione, sic et sibi habet approbare vel respuere sive
eligere et refrenare actum, propter hoc in rationis actus
praecedit quia dictet ipsum esse bonum vel malum,
perficiendum vel refrenandum, ex tali enim actu
praeambulo voluntas in actu suo incipit cum
placet vel displicet, et sic patet quod libertas arbi
trii sive facultas quae dicitur li. ar. in ratione
inchoatur et in voluntate consummatur, et quamquam penes ipsam
et residet penes quam consummatur, ideo libertas ar
bitrii et dominium in voluntate consistit, et istud quia
in quo res incohatur se habet per modum initii,
id in quo consummatur se habet per modum completionis,
et additum est sententium se habet per modum informa
tionis, ideo in nominatione illius potentiae nomen
propriis rationis sumitur ad sensum, sed non potest vero sumitur ad i
tivo, et propter hoc magis nocet illa facul
tas li. ar. quam arbitraria libertas, et pri
mo prius ad primum obiectum in contrarium, ad id non quod
obicitur primo quod ratio regit irascibilem et concupiscibi
lem, dicendum quod sive irascibilis et concupiscibilis intelligatur
de appetitu brutali sive de potentia appetitiva rationali,
utraque habet regere eum per modum disponentis
et consulentis, quia etiam de se, quod autem regitur per mo
dum imperantis, hoc nisi convenit voluntati, quae dat
ei auctoritatem voluntatis aliquando dicitur alia potentia per
cenciam concupiscibilis et irascibilis, sed nominat ipsum appe

tatu ut recenatu suu ipi gnicatu et sic eius
rege est et imparare. capit. au et ultat. eadem
potem affectiua nouamus i q tm huit regi. et i
omi inferiores no q ad natam po sz q ad os
fin. et hic e q li. ar. p re ophendit ultas
pos. uidelz rationale et irrationabilez. et capitulo
sic dicit aug. de. v. responsionibz. cu deli. ar. loq
muris no de pte aie loquimus sz de tota. hinc
est q oeste uirtutes no in eadem ponat i li.
ar. no huic obuiat q q psueuit dici q est
uirtutes theol. sunt in rationali capitulo. et im.
uolutatis eu ut ia dcm e no nolat est potem
fm eentiam et nam ab ista. et capitulo. li. alio
mo uolet ad i q obi q io iudicat
et uo sequit. dd q q dr iudm rationis
qd e in solo dictamine. et h e ronis p se et a
e iudm diffinitum. ut fiat ul no fiat et e
nuq est sub uo sz q oz eu ro delibati ea pte
tiatur diffinitiui iudm q p optat uolutas
mo cu dr q uo sequit iudicium si intelliga
tur de iudio q ostitit in solo dictamine no e
sp uerum q ad i sequitur uo neco. si au itellig
tur de iudio diffinitiuo ecrh no seqt q uolu
tas seqt p actu alicuiusmo po actu alicu
ehit ad ipm ad i q ultio obi q refirma
no e nec actu ronis. dd q u e q actus
ronis requiritur. sz nuq ab illo e refirma
tio q oz eu ro dicet actu uo ee malu nuq
uolutas se retrahit si uelit. et qd io sit psi
bilitas se retraendi pnc dr ee in manu q i oculo
li ad eu ocurrat uis oculi et uis man. sic i
intellu d e in pposito. ex pdictis g pz. quid
sit li. ar. p nom. et q lit se hat ad rom et ad
uolutatem. si enim omia que p detiata sunt
infimul oferant nimiu puto sat posse qe
tari intellm. si quis au i d pdcor quiescere
uelit reliq no pretans no ita euidenter in
notescet ei q sit li. ar. quiditas et eentia.

Ex pte ista ista sunt dubiones
dca iam et ip q deh q dr q phi diffini
entes li. ar. dicunt ee libm deuolutate
iudm. ul n. q tal diff aphis assignata
nec sit bona. nec sit pm artem phica assi
gnata. phs in. vi. top. reprehendit diffin
equiuocia inq sz eos uocabula ex pte diffin.
qr ex pte diffiniti ut pote si quis diffiniens
tunica nigra dicat ea ee collabiu atque
e i pposito. gi tu dicas q no e diff sz ronis
interpretatio. tunc e qo q li. ar. po uocat sic
q dicat libm iudm. It ul q a phos no
ptineat diffinire li. ar. qr cu aia sit ymag
go di pm li. ar. ut dr Rich i me li. ar. et pme
at phi aut no cognouint aiam ee di ymi
aginem ni ulti originem. ul q li. ar. n sciue
runt ii potuerunt diffinire. Ie dd. q sicut
pdem e p dicta notifico po de uis interpta
tio q diff. mag au faciens illa ee sz hec
noie ut dicat li. ar. q li. iudm sz eo q iu
dicium i ptat actu rois reglatu s reglas uo
tatis sz supne legis arbitriu uo i ptat ac
tu rois reglatu p i ipiu uolutatis. unde ille
dr iudex q e p una cam tiare. ille aut dr
arbit qui ad ipm ro nutu cam tiare ht.
et qm li. ar. q e de se dicitur ht de agendis
iup uo nutu magis q iux uni preptum.
hic e q mag pprius noiat ym arbitriy q m
pii iudicii. ex hac g et ex pdcis colligitur
q magna fuit sapia sncis qui i po sunt no
mia. non enim sm eaz facultas duplia nec
censetur nf sm ea uocabulu ptinens ad rom
sicut ne ns uocabulu ptinens ad uolutatem uoca
aditiue. ii sm ea uocabulu sptas ad rom
po dicitur ee ar. q iudm sic ei li. ar. facul
tas duaz potez ita q ro se ht in rone inl
et se ht ad nutu et ipiu ro ad i
g q obicitur q phoz ii est li. ar. cognoscere.
dd q deli. ar. e loq dr. aut p q e pnc opa
opum moralium. aut p q e pnc opu gra
tuitoz. et pmo mo e considatione phoz philloz
mauir quisati e circa mores oponendos
quoz li. ar. e pnc sm raam et dictum uirtu
nalis q e uirtutem i ptm. so mo e de
osidatione theologoz. qr sic ht aspectum ad dui
gram. e gre coo e p fide catholica. sine
qua oia opa ho virtutis sz et si uideantur
laudabilia. et in hac osidatione deficiat phoz
ptica. et p hec patet olim Item q circa
hec q dr q p pdcam assignatione nichus
tm ul ee li. ar. qm o mutare possit. si
eni li. ar. no tm mo e in hoie p statu uiatoris
ius imo et p statu oprehensionis beatitudis. sic
detiatu fuit sup. de vii. pcca assignatio sui
diff no ul ee data no solumo hiis qui
hnt ro ultas. sz et hiis qui hnt uo i im
bilem ht li ar. de uo iudm. q sm dicat
mag. qui dic q pdcam assig solu hiis q
qui hnt uolutatem uertibile. Iux hec au
dubie assignationes li. ar. ponatur a scis et

reglam

vnius rei vnica est diffinitio. quod sic illarum diffinitionum assi
gnatarum diffinitio. aug. n. diffinit sic. liberum
est m. d. [illegible] precedenti. sic liberum arbitrium est facultas ro
nis et voluntatis qua malum eligitur etc. anselmus.
in li. de li. ar. diffinit sic liberum arbitrium est
potestas seruandi rectitudinem propter se ipsam. b.
in li. de li. ar. sic liberum arbitrium est consensus ob volun
tatem inamissibilem libertatem et rationis indeclinabile iudicium.
[illegible] Quod sit istarum bonum diffinitio. de singulis
enim disputare parum est utile et parum facit ad propositum.
[illegible] qui uel magistrum propter non refert ad illam
notificationem plurium istius diffinitionis posita liberi
arbitrii est li. de uoluntate iudicium et ad illam refert quod
posita fuit in precedenti. quod liberum arbitrium est facul
tas voluntatis et rationis qua bonum eligitur etc. refert autem ad
illam magistri quia non solum liberum arbitrium aliter non solum
secundum statum mutabilitatis [illegible]. quod liberum arbitrium potest
esse consideratum aut in sui generalitate secundum quod creatoris et
creature et creatorum sic diffinit anselmus. cum dicit
liberum arbitrium est potestas seruandi rectitudinem etc. quia ex
quo habet in creatura non [illegible] statum et sic est
diffinitio illa b. liberum arbitrium est consensus etc. quantum
ad statum uiatoris etc. sic est illa aug. liberum
arbitrium est facultas etc. possunt tamen melius per [illegible]
notificationes aut distinguunt ab inuicem.
liberum arbitrium est habet potentiam ad actum uel habet comparationem ad
actum et obiectum uel habet [illegible] comparationem ad actum
et obiectum et finem ultimum. quantum ad primam diffinitionem sui
consideratione distinguitur a bernardo. quantum ad secundam
ab aug. quantum ad tertiam ab anselmo. et hoc patet considerantibus
ipsas notificationes. unde anselmus diffiniens
liberum arbitrium non solum dicit ipsam esse potentiam seruandi rec
titudinem sed et addit propter se. propter se enim dicit causam
finalem et refert hoc quod est ad rectitudinem. ut
sic sensus propter se id est propter ipsam rectitudinem. sed
hoc attendendum est quod alia rectitudo que seruatur
et alia propter quam seruatur est. quia est creata in
creata quia tamen una in alia. hoc relatum se
cum refert ad rectitudinem creatam potest supponere
pro rectitudine increata in ipsa creata rectitudine
in intellectu sine [illegible]. [illegible] prima
[illegible] [illegible]. Item est desire q
dicit. sed aliter accipitur liberum arbitrium in creatore quam in creatis
sed hoc est quod anselmus de li. ar. dicit quod eadem dz
esse diffinitio li. ar. in homine et deo sicut eadem est in
hominis et asini [illegible]. Item liberum arbitrium primum
quod ipse assignat quod liberum arbitrium est potestas seruandi
rectitudinem quam non tamen [illegible] creatori immo et creature.
Item si alia secundum liberum arbitrium maxime de similiter

[illegible] quod liberum arbitrium in deo et homine sic conformiter. uero
dicit quod eloquium de li. ar. secundum generales conditiones
sic. liberum arbitrium dicitur facultatem liberam accipere et
ordinatam ad [illegible] obseruantiam et in modo reperitur
in creatura et deo conformiter et sunt eadem [illegible] non conformi
tate et nomine uniuocationis. sed per analogiam
et similitudinem quam inter deum et creatum esse potest
sicut in [illegible] [illegible] fuit. Alio
modo est loquendum de li. ar. secundum proprietates speciales et
sic liberum arbitrium est facultas quedam non est [illegible]
sed quedam habilitas. sic est potestas seruandi rectitudinem
quam est ipsa [illegible]. et non potest [illegible]
creatum est in creata. In deo autem liberum arbitrium est ipsa
diuina essentia et est ipsa iusticia. ideo non obligari
non potest nec mutari. Et quantum adhuc conditiones specia
les dicit magister liberum arbitrium aliter in deo aliter in cre
atis creaturis reperiri.

Expreddictis perspicuum est etc. Super ex
magister de li. ar. secundum id quod est in generali.
In hac parte agit de diuersis statibus eius in speciali.
li. ostendit quod secundum diuersos eius status diuisi sunt
libertatis status. Diuisi sunt libertatis gradus
pro eo quod libertas arbitrii minus habet prestum et
cum non omnes libertas habet diminuti. ideo pars ista
continet tres particulas. In prima assignat nu
merum graduum libertatis in [illegible] secundum diuersos sta
tus. In secunda uero assignat diuersas differentias
libertatis. Triplex libertas arbitrii est.
et ubi breuiter epilogat quantum ad genus
libertatis li. ar. [illegible] minus [illegible]
[illegible] in qua [illegible] etc.
[illegible] habet tres particulas. ideo [illegible] gradus lib
ertatis. In secunda uero assignat statum diuisionis in
quibus libertas habet augeri et diminui. [illegible]
fuit notandum [illegible] iiii. status etc. In
tertia uero ostendit quid minus habet arbitrii
libertas. [illegible] est quod [illegible] etc.
[illegible] habet partes secundum duplicem libertatis di
stinctionem. primo enim agit de libertate [illegible]
secundo de libertate [illegible]. [illegible] libertatis [illegible]
[illegible] etc. aliarum autem partium diuisiones mani
feste sunt in littera.

Ad intelligentiam huius partis cum superius habitum
sit de li. ar. in se quod [illegible] de ipso in comparatione
et circa hoc queritur. Et primo queritur de li. ar. in
comparatione ad obiectum. secundo de ipso in comparatione
ad actum. [illegible] in comparatione ad obiectum.
[illegible] in comparatione ad actus [illegible]
[illegible] in comparatione ad [illegible]

vi. et ultio in opere a deo commissa.

Item post sic proceditur. et quaeritur de li. ar. per comparationem ad subiectum. utrum in omnibus est sic aequalitas, aut secundum magis et minus. et quod sit in omnibus aequaliter videtur. primo per b. in li. de li. ar. confirmat libertas voluntatis tam plena in bonis quam in malis. sed in bonis ordinatior, tamen integra quoque suo modo in creatura quam in creatore. Item in eodem libertas arbitrii ceteris paribus ratione utentibus competit, non magis in bonis quam in malis et utrosque subiugit. quare non auget quantum nec minuit [illegible] li. ar. eo ipso dicitur liberum quo est a coactione immune. sed omne li. ar. est ab omni coactione immune. ergo si libertas arbitrii in quolibet ubi privat coactionem, et omnis privatio non est magis et minus, arbitrii libertas reperitur in omnibus in quibus est aequaliter. Item magis et minus est per propinquitatem unius ad alterum. sed libertas arbitrii nullo modo potest propinquius in aliquo fieri sibi omne quod est privatus coactionis. ergo non videtur quod possit secundum magis et minus participari. ergo aequaliter est in omnibus in quibus invenitur. Contra li. ar. est potestas servandi rectitudinem. sicut dicit anselmus. sed maior est potestas servandi rectitudinem in bonis quam in malis, in confirmatis quam in non confirmatis. ergo li. ar. contingit secundum magis et minus participari. Item libertas arbitrii est quaedam nobilis dignitas in anima rationali. sed in illa potentia dignior est creatura post esse creatoris. ergo in potentiis est libertate arbitrii inter creatorem et creaturam aequaliter reperiri. Item libertas arbitrii est facultas quae super rationem fundatur et voluntatem. sed vis cognitiva multo perfectius reperitur in deo quam in creatura. et una creatura quam in alia similiter et vis appetitiva. ergo pari ratione et illa facultas ex qua potest iudicari et [illegible] libere esse dicitur. Item liberius est illud in quo nullum cadit genus servitutis quam in quo potest aliquod genus servitutis cadere. cum ergo aliqua sit quae nullo modo potest servire [illegible] quaedam vero quae in eis [illegible] et servitute [illegible] liberum ar. non participatur aequaliter. Respondeo. ad praedictorum intelligentiam notandum est quod cum quaeritur li. ar. sit aequaliter in omnibus [illegible] quod dicitur liberum ea libertate quae est a miseria et a culpa [illegible] planum est quod liberius est [illegible] quam in alio. sed est quod dicitur li. ar. secundum quod dicitur libertas a coactione. sic enim videntur auctores [illegible] sibi invicem repugnare. et ad evidentiam [illegible] li. ar. cum libertas arbitrii

vel ad terminum a quo vel ad terminum ad quem

et dicitur per comparationem ad terminum a quo et ad terminum ad quem. per comparationem ad terminum a quo dicitur privative sive negative. dicitur enim liberum a coactione pro eo quod est ab omni coactione immune. per comparationem ad terminum ad quem dicitur positive pro eo quod libertas arbitrii est quaedam facultas sive potestas servandi rectitudinem. haec autem facultas sive privatio coactionis [illegible] est et habet quandam dignitatem. dignitatis enim est facultatis non posse cogi. et sic in li. ar. in illam tria clauduntur. videlicet a coactione immunitas, excellentiae dignitas, et potestas sive facultas (scilicet servandi rectitudinem). Quantum ad primum li. ar. in omnibus in quibus est aequaliter se habet sicut dicunt auctores b. et rationes ad hoc inductae, pro eo quod in omni in quo ponitur simpliciter et universaliter eum excludit coactionem. Propter quod dicit b. quod ita plena est arbitrii libertas in creatura suo modo sicut in creatore, quia et illi non potest tolli, licet excedat eum in aliquo quod dicit perfectionis. hoc tamen intelligitur de eo quod dicitur per privationem coactionis. Quantum autem ad secundum, videlicet quantum ad excellentiam dignitatis, est inaequaliter in (ad creatorem scilicet sed aequaliter in comparatione creaturarum) creatura ad invicem. dignitas enim li. ar. in creatore sic excellit dignitatem li. ar. creaturae quia illa est dignitas summa. et omnis dignitas creaturae est dignitas limitata et [illegible] illa. et sic inaequalitas est in libertate arbitrii quantum ad dignitatem, prout consideratur in creatis et creatore. prout autem consideratur in creaturis relatis ad invicem, sic habet in eis reperiri aequaliter, pro eo quod omne li. ar. immediate est sub deo constitutum. et ipsum est [illegible] post deum [illegible] attendit enim dignitatem creaturae supremam, quo solus deus superior est, sicut vult augustinus. Quantum autem ad tertium videlicet quantum ad facultatem aut potestatem servandi rectitudinem sive potestates, sic inaequalitas reperitur, non solum in creaturis et creatore, sed etiam in creaturis comparatis ad invicem. una enim creatura multo potentior est alia in rectitudine servanda. sic beata quam misera. et hoc est quod dicit anselmus in li. de li. ar. libertas arbitrii alia est a se, quae non est accepta ab alia, non facta, quae est soli deo. alia est a deo facta et accepta, quae est angelis et hominibus. facta autem sive accepta alia est habens rectitudinem quam servet, alia carens. habens alia tenet separabiliter, alia inseparabiliter. carens alia caret recuperabiliter, alia irrecuperabiliter. ex hac divisione anselmi apparet [illegible] libertatis non solum in creaturis et creatore, sed etiam in creaturis ad invicem relatis sunt [illegible] libertatis [illegible] potentia. et hoc modo contingit eam secundum plus et minus in habentibus li. ar. reperiri et sic patent rationes [illegible] adducte [illegible] ad rationem pro

positam, patet non valere ad obiecta; questiones autem equivocationes arguunt de libero arbitrio. Primo enim accipitur ut dicit potentiam voluntatis, rationes vero ad oppositum procedunt ut dicit potentiam ~~tenentiam~~, et ideo utrimque concedendum est, quia diversis modis concludunt.

Secundo queritur de libero arbitrio in comparatione ad actum, et queritur utrum sit actuum contingentium et necessariorum, an contingentium tantum. Et quod sit contingentium tantum videtur per magistrum in secundo, capitulo distinctionis xxv, ubi ait sic: Sciendum quod liberum arbitrium non respicit ad presens vel ad preteritum, sed ad futura contingentia. Item liberum arbitrium est potentia eorum actuum qui sunt [illegible] eorum de quibus consiliamur; sed ergo non consiliamur de necessariis et impossibilibus, sed de contingentibus et hiis que sunt in nobis posita facere et non facere; videtur quod soli actus contingentes ad liberum arbitrium habeant pertinere. Item liberum arbitrium est potestas que equaliter est indifferens ad faciendum et non faciendum, et nichil quod exit ab eo in actum determinate ad hoc et ad eius oppositum est necessarium sed contingens. Ergo etc. Item necessarium et voluntarium ex opposito dividuntur. Ergo si actus liberi arbitrii est voluntarius, videtur quod non sit necessarius. Sed contra: Augustinus in enchiridion: sic ut velle male non possit. Item [illegible] liberum arbitrium. Et paulo post: hic non voluntas, hic non libera dicenda est, qua beati sic esse volumus ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus. Ex hiis expresse colligitur quod liberum arbitrium est actus necessarii et immutabilis. Item liberum arbitrium est in deo et angelis et hominibus beatis; sed deus est immutabilis per naturam, angeli vero et homines beati per gratiam; ergo in ipsis liberum arbitrium necessario et immutabiliter in suum actum exit; ergo non solum est actus contingentis, verum etiam necessarii. Item non est minus in actu liberi arbitrii ille qui fecit bonum, vult se fecisse, et sibi imputatur (?); si ergo hoc fecisse bonum de numero illo quod fecit est necessarium, liberum arbitrium est actus necessarii secundum statum nature (?). Item liberum arbitrium est potestas non alligata eo ipso quod liberum est. Sed ergo potestas intellectiva eo ipso quod non est alligata potest cognoscere necessaria et contingentia, ergo cum voluntas vel arbitrium libertatis ad neutrum alligatur, videtur quod est actuum necessariorum et contingentium simul. Respondeo dicendum quod liberum arbitrium potest considerari aut secundum quod liberum aut secundum quod deliberans. Si loquimur de ipso secundum quod liberum, sic concedo quod potest esse non solum contingentis sed etiam necessarii, sicut patet in deo et in Christo (?) et in angelis et in hominibus beatis. Cum enim duplex sit necessitas, videlicet coactionis et immutabilitatis, necessitas coactionis repugnat libertati arbitrii, necessitas vero immutabilitatis non. Propterea quod arbitrium dicitur liberum, non quia sic velit hoc ut possit velle eius oppositum, sed quia omne quod vult appetit ad suum ipsius imperium; quia sic vult aliquid ut velit se velle illud, et ideo in actu volendi est seipsum movens et sibi dominatur, et pro tanto dicitur liberum quamvis immutabiliter. [illegible] autem loquimur de libero arbitrio secundum quod deliberans ut hoc fiat vel non fiat, sic actus eius de quo deliberat est contingens; [illegible] actus enim ille videtur esse tam necessarii vel tam contingentis. In libero arbitrio est considerare actum volendi et ipsum volitum, et in quantum liberum arbitrium est deliberans necesse est quod contingentia sit ex utraque parte vel tamen altera. Exemplum, ut cum quis deliberat utrum velit intrare religionem vel diligere ministerium; exemplum alterius, cum quis deliberat utrum debeat consentire vel dissentire appetitui illicito [illegible]. Sic ergo actus liberi arbitrii deliberantis [illegible], actus tamen liberi arbitrii ut liberum est non solum potest esse contingentis sed et necessarii. Et per hoc patet responsio ad questionem propositam. Patet etiam responsio ad obiecta: nam rationes ostendunt quod liberum arbitrium potest esse actus necessarii, concludunt de libero arbitrio secundum quod liberum; [illegible] rationes que ad oppositum intelligunt de libero arbitrio secundum quod deliberans et consilians. [illegible] magister planum est quod intelligit de libero arbitrio secundum statum viatoris, sicut ipse magister in illa seipsum exponit. Sed quod secundo obicitur quod liberum arbitrium est eorum de quibus consiliamur, hoc verum est de libero arbitrio secundum quod tenet rationem deliberantis. Ad illud quod obicitur quod equalis potestas est ad oppositum, dicendum quod istud non est verum de omni potestate voluntatis, sicut etiam in sequenti problemate melius patebit. Sed hoc est verum de voluntate secundum statum mutabilitatis [illegible]. Ad primum quod necessarium et voluntarium ex opposito dividuntur, dicendum quod verum est secundum quod necessarium dicitur [illegible] coactione; secundum autem quod necessarium dicitur [illegible] immutabilitatis, non [illegible] dicit Augustinus deliberante et consiliante [illegible] et hoc non obviat, sed potius consonat ei quod dictum est.

Tertio queritur de libero arbitrio in comparatione ad obiectum, et queritur utrum liberum arbitrium secundum quod liberum possit in malum. Et quod sic videtur [illegible] nec laudatur nisi de illo quod est a libero arbitrio [illegible] liberum arbitrium potest in peccatum secundum quod liberum et in malum. Item

actus li. ar. sed quod li. est eligere. sed li. ar. de se
cum est gratia destitutum habet eligere malum, bonum
autem non eligit nisi per auxilium gratie. ergo li. ar.
quod est de se plus habet obiectum malum quam bonum. Item
potestates non males sunt adoptande sed quod hic est li. ar. sed
quod li. est potestas non malum. ergo est adoptando. quare bonum
et malum. ergo malum est obiectum li. sed quod li. ar.
Item li. ar. potest facere malum. aut ergo se ipso
aut alio. si alio. quero meritum quid, et non est dare,
et ei esset quo est uterum illud esset li. aut non. et si
non esset liberum, tamen in opere suo non esset laudabile
nec vituperabile. et ita nec peccare posset. si
autem esset liberum ergo vel erit abire in infinitum,
vel est dare quod li. ar. se ipso facit. si ergo se ipso facit
in malum, et se ipso est liberum ergo li. ar. secundum quod li.
habet pro obiecto ipsum liberum malum. Sed contra
sel. de li. ar. quod libertati appositum minuit
et separatum augetur, non est libertas nec pars liberta
tis. sed pars peccandi est huiusmodi, ut dicit et ex hoc
concluditur quod pars peccandi non est libertas nec pars
libertatis. si igitur malum non est obiectum nisi
peccandi liberi arbitrii. ergo quod hic, non habet pro obiecto ma
lum sive peccatum. Item si malum est obiectum li.
ar. secundum quod li. ergo vero est libertas arbitrii et pars
ad malum. ergo vel inde est potestas ad malum. vel
ipso non est li. ar. et quod si utrumque horum est impossibile et
contra aug. veritatem etc. Item li. ar. numquam
facit nisi appetit malum, nisi sub ratione boni. sed
ultimum quod non appetit nisi sub ratione dulcis, ipsum
per se non est appetibile sed dulce. si ergo malum non
appetit nisi inquantum apparet bonum solum bonum est
obiectum li. ar. Item una quaque potentia est complet
nior cum coniuncta est suo obiecto mediante actu quam
cum non est coniuncta. ergo si malum esset obiectum li. ar.
sed quod liberum ergo insufficienter diffinitur
ab anselmo. cum dicit potestas servandi rectitudinem. Si tu
dicas, quod bonum est obiectum per se et malum per accidens.
hoc non solvit, quia non sufficienter diffinit medi
cinalis qui dicit eam esse scientiam sanitatis nisi addatur et
oppositi. licet medicina sit scientia sanitatis per se et egritudinis
per accidens. Item dicit quod de li. ar. est loquendum sicut
secundum quem ratum secundum quod reperit in creatore et in
creaturis et sic obiectum eius est bonum, et quamvis malum
non est obiectum quis dicat hoc esse obiectum. quia li.
ar. id respuit et detestatur. hoc autem non
obiectum, id quod intendit li. ar. per actum proprium
sive quod efficit. alio modo contingit loqui de li. ar.
sed quod reperit in creaturis et sic est loquendum de ipso dicit.
cum igitur liberum sic natum est exire in actum egredi

tur suscepibile et egredi in factum. si quis loquitur
de ipso in quantum deficiens. sic li. ar. in quantum arbitrium
liberum potest exire in actum deliberativum, quia defi
ciens exit in actum factum et tale in malum sic
ergo patet quod li. ar. vero quod li. est habet obiectum bonum et exit
in bonum, et non in malum. sic rationes ad partem probatam
ducte ostendunt. nichilominus tamen inquantum cum liberta
te habet defectibilitatem potest in malum. ita quod malum
~~ita quod malum~~ non est obiectum li. ar. nec alicuius ar. sed
quod liberum. sed sed quod deficiens actus autem substan
tus cum sit deliberativus exit alicuius ar. secundum quod
li. et per hoc patet responsio ad propositum obiectum. quod autem obicitur
solis operibus li. ar. debetur laus et vituperium.
hoc non solum verum est, de hiis quod li. ar. respiciunt
sed quod liberum sed etiam sed quod defectivum. sic enim opus
alicuius nocens est vituperio dignum ratione defec
tus. quod non habet causam efficientem sed deficientem.
sicut infra manifestabitur. ad primum quod obicitur quod
li. ar. de se eligit malum. dicendum quod si sufficit
cum ad eligendum malum, pro eo quod facilius est
deficere quam proficere, non tamen ad illud ordinatur primo
per quam hoc non competit ei secundum naturam propriam complementum,
sed potius secundum propriam naturam defectum. per hoc si de se eligit
malum, inquantum tamen eligit malum nisi in quantum appetit
bonum. ad primum quod obicitur, quod non males potestates sunt
adoptande. dicendum quod hoc verum est in immutabilibus potentatibus
defectibilibus, in quibus non potest esse defectus. absit
enim quod illud physicum sit ut nunquam dicatur
quod deus potest plura agere. hoc est contra veritatem et contra
aug. sicut in primo libro ostensum fuit et in suo
suo loco ostendetur. quod ei dicit rationales potentias
esse ad opposita. hoc non est quia sunt rationales. sed quia sunt
deficientes. maior etiam si in eis opposita in illis
quorum unum est pravo, alterius, sicut se habet bonum
et malum, et ita ex hoc non sequitur quod li. ar.
sed quod li. potest ad malum. ad primum quod obicitur quod li.
ar. se ipso potest in malum. dicendum quod et si se ipso posset
sic tamen tamen per se ipso sufficienter, sed potius se ipso deficiens
ens et esse ipso ei potest deficere. nec oportet aliquid
intervenire aliud ut exeat in malum.

Variatur quando de li. ar. in proprie ad aliquam creaturam cap.

et est quod utrum li. ar. ab aliquo agente
extra possit cogi. et quod sic videtur. tamen damascenus quod
philosophus, dicunt quod quedam sunt voluntates per
voluntatem potentiam et quodam modo permixte
de ex voluntario et involuntario, sicut iactationes
res in mare. et similia. si ergo involuntarium est
illud quod est per violentiam aliquas operationes exeun
tes ali. ar. contingit permisceri violentia.

si velle peccare plus dicitur in potentiam quam potentiam ... plus dicitur secundum quem
... li. ar. sed quod li. est ... potentissimum. ergo li. ar.
... li. non habet obiectum malum sive peccatum.

g si ꝯtingit magis et minus pmiscari, ꝯtingit eas simul ee inuoluntarias et coactas uiolentas. g sic li. ar. cogi pot in actione sua. Itm maior uirtus pot inferre minori; sz q pt inferre uiolentiam pot compelle. g minor uirt a maiori pot ꝯpelli. sz aliq uirtus potentior e li. ar. uiatoris. ut pote angeli, g saltem ab angelo li. ar. uiatoris pt cogi. Item si aliq uirtus pt impedi ab actu suo pt uiolentari; et si sufficient pt impedi, sufficient pt uiolentari; et si sufficient pt uiolentari pt cogi. cum g li. ar. ab actu suo et usu impedi possit, sicut pz, q dyabol pt auferre usum li. ar. nimirum pt ꝯpelli uel cogi. It quam uidem e uictus aque motui a quo nccce moui indigz, sz multo maiori uinclo ꝯiungit aia corpi q ꝯiungat radius aque. g moto corpe nccce ht moui affectus aie. Si g aliq uirtus creata pt corpus mouere potit p ꝯs li. ar. et ꝯpelli etiam ipso nolente. Itm sic se ht intellectus ad verum sicut se ht affectus ad bonum. sz intellect ꝯpelli pot ad credendum ad verum. g et affectus ad amandum bonum. si g li. ar. non pt a deo et rōne et uoluntate sua, q et ipsum ꝯpelli possit per actionem alicui agentis creati. It agens creatum sua actione pot liberum ar. cogere coactione inducente, q e dispo ad coactionis sufficientis, sz dispo pfice ꝯtra sui inclinationem et intentionem pot si necitas. g uir. q si uoluntas possit cogi, coactione inducenti, processu tpis ꝯpelli pot coactione sufficienti, pactione alicui creature. Sz ꝯ. b. deli. ar. uoluntas pr ꝯceptui sui nobilitatem nulla cogitur necessitate. si g uoluntas angelica pot cogi, et hz non e ob aliqm li. ar. libertate. g li. ar. a nulla cogi pt. It si aliq creata possz li. ar. hois cogere. h maxime ꝯpeteret ipsi dyabolo, de quo dr iob xl. non e ptas sup terram q ei ꝯpat .s. si g dyabolus li. ar. nimirum non pt cogere. qz tc faceret nos ꝯtinue peccare, uir q nulla alia creata pot ipsz cogere. It nulla maior ꝯpulsio pt fieri li. ar. hois q p intentionem mortis. sz mortis intentio ad ꝯpellendum li. ar. non sufficit, sic pz p in martiribz sanctis et aliis, qui aliq creata possit ꝯpelli. Itm si li. ar. e p idq e supremum in anima cum ipius sit regere et mouere oms potentias, eo q supremum e, s au solus deus maior e. g nulla creata pot sup id. nulla g creatura pot in hois li. ar. ꝯpellendo. Ad predictorum intelligentiam e notandum q e loq de li. ar. q adactu exteriorem. et q adactum interiorem. siue q adactum ppiu, et q adactum alienum. si loquimur deli. ar. q adactum exteriorem sic e talium actuum pt inueniri coactio. pt enim ꝯpelli ut genua coram ydolo flectat et ut manibz ppriis thura altaribz imponat, uel incendat. Si aut loqmur q adactum interiorem, qui s. e uelle, uel eligere. aut ꝯsentire, sic talis actus pot li. ar. aliquo modo induci. pt et impediri. sz nullo modo pt ꝯpelli. Induci quide pot, quum amat aliquid alie, et q in fine se e. unde p oblationem alicui rei amate uel ablationem pot induci ad ꝯsentiendum in aliquid, in keni etiam p suasione. p quem modum ydolatre temptabant sanctos martires ꝯsentire in ydolatriam modo pmittendo delectabilia, modo infligendo tristia. Ista tm induccio longe distat acoactione, sicut pbat ipsa experientia, qz nec blandimentis alliciunt, nec tormentis terreri ado potuit, ut animi uirtute mutarentur. et sic li. ar. induci pt. qz amat aliquid infra se, ut pote uitam tpalem. uel ad ꝯsiles, q pt agens creatum ꝯferre uel auferre pt. et impediri pt p inclinationem et ꝯuersionem sui adexterioris, que sub e uirtuti creature. unde bene possz aliquis alium ita ledere q usum li. ar. amitteret. ex hs tm li. ar. si cogere coactio ei potentiali. ar. actum et usum sz ligatio uel impeditio tollit. et sicut impeditio puenire pot ab inferiori, coactio puenire ht a superiori. hic e q li. ar. ~~ut inquantum liberum solum ē~~ et si pt induci alliciente creato, rōne boni corporis amati, et pt impediri rōne ꝯiuncti corporis, non pot cogi qt actus ppriu. hac enim ~~libertate~~ dignitati ht li. ar. ut inquantum liberum solum dominum. et qz igr li. nulli agenti creato subiectum, creato coactio sit a superiori, nullum agens creatum pot ipsum cogere. unde ꝯtra rōnes sunt ostendentes. Ad primum aut q s ob inducit q e actio mixta ex uoluntario et inuoluntario. dd q primo intelligitur de actione exteriori; et q adillum pot inueniri coactio. p intelligitur de interiori p ut dicitur inuoluntarium p uiolentiam coactionis sufficientis. sz solum inducentis. Ad 2m q inobiicitur q maior uirtus pot uiolentiam inferre minori pz responsio, qz q ad li. ar. dignitate sic ostensum fuit in pro pblemate: oms creature cuiuslibet hnt equalitatem. non e ppria nata e p ultam ꝯpetentiam in alteram agere. et p hoc nec alteram uiolentare nec cogere. cum ei dicitur q maior uirtus pot

Margin notes:
Uiolentiam
in facte cum furiosis q ... abeo li. ar.
¶ ꝯª
cata
¶ ... mortis ... (mors)
q poti uoluerunt mori q fidem ... negare q non ... li. ar.
¶ ...
¶ 2º

violentiam minorem. Si violentiam habet, si ergo quod maior est violentia sit agens in minorem. Ad primum quod obicitur quod liberum arbitrium potest in suam actionem imperium. Dicendum quod verum est, tamen non ex hoc non sequitur quod possit cogi, in predicamento enim privat actum libertatis, quia coactio ponit actum liberi arbitrii, et sic causa ponit ~~quod aliquis actus est vo~~ quod non sit libertatis, et ista sunt incompossibilia. Sic supponentur quod aliquis actus est voluntatis et non est voluntarius, et hoc incompossibile videbitur [illegible]. Et ideo ratio illa non cogit. Ad secundum quod obicitur quod aqua mota necessario movetur radiis et quietis. Dicendum quod non est simile, pro eo quod radii multiplicatio est in lux, ut patet lux se ipsam non multiplicat cum invenit medium sibi aptum, et sic multiplicatio radiorum est similiter reflexio ipsorum est similiter et repercussio, et propter hoc aqua mota alio modo suscipitur radiis. Id necesse est ipsum alio modo reflecti. Liberum autem arbitrium potest cogi cum in suum actum voluntatis exit, et se ipso est proprius actus voluntatis, non ex hoc quod sit aliqua mutatio in corpore conclusio. Ad aliud quod obicitur de passione intellectus ad verum, et affectus ad bonum. Dicendum quod et si aliquo modo sit comparatio consimilis, non tamen est omnino similis, quoniam sicut ostensum fuit supra libertas arbitrii plus se tenet ex parte motive quam cognitive, ideo coactio plus repugnat affectioni quam repugnet cognitioni. Nec ergo non sequitur quod si intellectus potest cogi, quod et affectus. Ad illud quod obicitur quod per inducionem. Dicendum quod et si inductio videatur esse quedam coactio maxime secundum humana iura, quamdiu quod fit cum metus, non est humana voluntas et maxime de eo metu qui potest cadere in constantem virum, pro eo quod considerant exteriora opera secundum veritatem; tamen ista inductio stat cum libertate voluntatis, nec enim repugnat in aliquo, sed potius repugnat plenitudini amoris et voluntatis. Non enim ita plene vult aliquis quod vult ex conditione quam vult absolute. Sic patet de actione mercatoris in mare mittentis tamen salvatur in eo libertas et voluntas. Unde talis metus apud deum non excusat a culpa, sicut apparet in negatione a Petro facta. Et propter hoc non sequitur quod si possit a creatura induci, quod possit cogi. Ad illud quod obicitur de dispositione, quod habet voluntas

comparationem. Sed cum virtus est et voluntas naturalis et actus

quod terminatur ad unam determinatam conclusionem, non autem verum est. Ad illud quod aliquando est, et quod est deserviendi [illegible] ille locum habet in eo genere dispositionis quod eius destructionem gignit et perpetuatur, et dispositio proportionata, sic autem non est in proposito, ut ostensum est supra. Et sic patent omnia.

Unde quod deus liberum arbitrium in operatione admovens propter illud ad ipsum trahit, et est quod ostendit liberum arbitrium potest adeo cogi et compelli, sicut Luc. xiiii. exi in vias et sepes et compelle intrare ut impleatur domus mea. Si ergo in domum dei non contingit intrare nisi per usum liberi arbitrii, et deus intrare compellit, videtur quod liberum arbitrium cogit. Item Io. vi. nemo venit ad me nisi pater traxerit illum. Sed ad illum non est nisi per liberi arbitrii actum. Si ergo liberum arbitrium non venit ad filium nisi trahat a patre, talis est motus violentus, sicut dicit Phi. liberum arbitrium ad violentiam est et cogi ————— Item Pro. xx. sic dicitur a quarum cor regis in manu domini quocumque voluerit inclinabit illud. Ergo si liberum arbitrium inclinatur ad unam partem contradictionis, quamvis ad illam inclinetur, deus potest ipsum facere quod velit oppositum. Ergo potest cogere liberum arbitrium ad violentum. Item omnis creatura est inmperata ipsi creatori. Ergo si liberum arbitrium aliqua creatura, ad deum est necesse est ipsum esse in perfecta obedientia sive dei. Ergo si aliqua virtus potest a deo compelli, potest et virtus liberi arbitrii. Si deus creatus creaturis potest facere ~~cum~~ dominium super humanum, ergo possit liberum arbitrium humanum super aliquod brutum. Si homo potest aliquod brutum cogere ad aliquam operationem inferendo sibi violentiam, ergo multo fortius ita in creatura potest cogere voluntatem, maxime cum angelus super genus. Ad hoc, si tamen potest deus facere contra naturam quam bonam instituit, quam non potest facere contra voluntatem suam. Si ergo deus voluntatem liberi arbitrii dedit homini in potestate est cum deo liberi arbitrii facere contra indicium sibi libertatem, si si ipsum cogeret contra libertatem eius faceret. Ergo liberum arbitrium cogi a deo est in potestate. Item Aug. xiv. de civitate dei, primo communicant rem ille, quod de ipsa facere disposuit omnipotentis voluntas. Ergo si nichil ille est violentia nichil quod facit deus est violentum ~~nec quod facit deus est violentum~~. Si ergo omnis coactio est per violentiam, et quicquid deus de liberi arbitrii faciat nulla potest esse ad eo inferri violentia, ac per hoc nulla coactio. Item voluntas hoc ipso vult quod cum vult, vult se velle, et se ipsam movet. Sed in potestate est voluntatis id velle plene, quoniam id velle sit a voluntate se ipsam movente, et per voluntatem velit se velle. Ergo in potestate est liberi arbitrii cogi, non solum ab aliquo creato verum etiam a deo. Item nichil ad est dicere aliquem facere ad quod coactus est, quod faciat id invite ~~ergo liberum~~. Ergo liberum arbitrium vel voluntate cogi ad actum proprium, non est ad hoc quod voluntas ad velit invita. Si si est invita, sed a creatura id non vult, ergo voluntate cogere nichil ad est facere, nisi facere voluntatem simul et velle et nolle. Si ergo duo contradictoria simul esse non tamen est in potestate creature, verum et cuncta scientie, patet

et c. // Item tunc aliqua virtus cogit, quando ad oppositum sue inclinationis movet. sed liberum arbitrium eo ipso quod liberum, ita naturaliter inclinatur ad unum oppositorum sicut et ad reliquum. ergo libertas eius salvatur in inclinatione ad utrumque oppositorum, sive ad hoc inclinetur sive ad illud. si ergo coactio excludit libertatem et libertas non excluditur ad utrumque inclinetur, ergo simul cum inclinatione cogi potest libertas arbitrii. Sed non est alius modus ipsum cogendi nisi inclinando ipsum ad aliquid volendum. ergo impossibile est ipsum cogi [illegible] primo movens creatum non per agens primum. pro quo dicendum [illegible] intelligentia est notandum quod cum queritur utrum liberum arbitrium possit cogi ad aliquid, quod illud potest intelligi dupliciter. aut ita quod intelligatur quod possit auferre libertatem et auferendo libertatem in se inducere coactionem, et hoc modo nulli dubium esse debet quin deus possit hoc facere, quia est de sua potestate sive potentia absoluta. modo vel intelligatur quod deus cogit liberum arbitrium salva proprietate libertatis et eius natura, et hoc modo non solum est impossibile sed etiam non intelligibile pro eo quod implicat in se duo contradictorie opposita. ex hoc enim quod liberum est, vult libere vult, et ex hoc quod voluntarium est aliquid vult voluntarie vult, et se ipsum movet ut vult. ex hoc autem quod cogitur si ad velle cogitur, invite vult, et si quid vult invite vult, et si quid vult ab alio vult. quia violentum est cuius principium est extra nichil conferente vim passo. ergo liberum arbitrium simul et semel esset liberum et servile, voluntarium et non voluntarium, esset a se et non a se. Sed ergo impossibile est quod claudit in terminis utramque partem contradictionis, non tamen est impossibile [illegible] creature [illegible] quia illud posse non est posse, sicut in primo libro ostensum est. planum est quod liberum arbitrium secundum hunc modum intelligendi ab alio cogi est impossibile. Unde contra rationes adductas in contrarium ad intelligentiam autem rationum ad oppositum adductarum notandum est quod differt dicere voluntatem induci et voluntatem mutari et voluntatem cogi. Induci enim dicitur quando alicui persuasio fit qua disponitur ut ad aliquid appetibile inclinetur, que si valde intensa sit nomen coactionis sortitur, quamvis non sit vera coactio, ut ostensum est supra. Tunc autem voluntas mutatur quando ipsa volente omnipotenti virtute affectio [illegible] ad [illegible] et de nolente fit volens, ita quod una affectio expellitur et alia inducitur. sic [illegible] deus de amatore [illegible] fecit [illegible], et hec dicitur esse quedam compulsio et tentatio divina ut voluntas [illegible] sequitur, cum per amoris glutinum fortiter inherebat. Tunc autem voluntas dicitur cogi quando in ipsa [illegible] ad velle,

et repugnantie actu voluntatis de libertate, aliena virtute movente, et repugnantia manente ad id ad quod voluntas inclinatur. et hec duo opposita implicant, sicut ostensum est. voluntas ergo in dividua potest ab agente creato mutari, non ab alio non potest ab agente increato. cogi vero ab aliquo non potest. et pro tanto dicitur quod libertas voluntatis est ita plena suo modo in creato sicut in creatore, quod in omnibus reperitur equaliter, sicut supra explanatum est fuit [illegible] intelligitur quod ad coactionis perventionem. et per hoc manifesta est responsio ad auctoritates et rationes. quod enim dicitur in scriptura dominum voluntatem hominis compellere et voluntatem hominis vertere et voluntatem hominis ad quodcumque voluerit inclinare, sicut ostendit ille tres per Augustinum, hoc enim in tali non quod violenter cogat, sed quod voluntatem creatam non solum inducit sicut agens creatum, dominium etiam immutat in [illegible] affectiones varias. que in immissione non est coactio pro eo quod ita in voluntate volo id quod deus immittit sicut id quod ex me ipso volo, et si ad volendum volens volo, non iustus et in volendo ad nichil compellor.

Ad id quod obicitur ex de perfectione obedientie creature dicendum quod ex parte rationis prius potest concludi oppositum ex proposito. quia enim ibi est obedientie perfectio [illegible] liberi arbitrii [illegible] ad omne quod deus voluit. sic hoc est moveri sicut pila ad omnem [illegible] de ipso ut esse ipsum faciat non compellit nec violentat. nec etiam alicui creature violentiam inducat quod ad illam potentiam obedientie. quod autem ad potentiam spiritualem [illegible] violentiam in miraculorum operatione. Sed talis violentia infertur virtuti naturali non voluntati. quia virtus [illegible] sic est determinata ad unum ut si trahatur ad oppositum est per violentiam. voluntas vero virtualiter est ad utrumque oppositorum, sic et [illegible] et pila hec virtualiter ad motum.

Ad id quod obicitur quod plus potest liberum arbitrium dominum superhominem ut humanum etc. dicendum quod dominium est in hiis que posse est posse; posse autem cogere liberum arbitrium [illegible] non est posse. sed posse cogere liberum arbitrium manens liberum hoc est inordinationis et impotentie sicut prius ostensum est. coactio enim non sic repugnat naturali brutali sicut repugnat libertati arbitrii, et propter illam obviam [illegible] concludit.

Sexto et ultimo queritur de liberi arbitrii [illegible] conveniens et est questio utrum propter [illegible] corporis ligatum habeat quod ad usum. et quod sic videtur [illegible] liberi arbitrii in amentibus et infantibus et dormientibus in [illegible] quod agant imputantur. sed hoc est non est. ergo cum usus liberi arbitrii [illegible] non est nisi propter aliquod impedimentum [illegible] corporis. ergo etc. Item [illegible] ipsum [illegible] quia [illegible] et castus aut cautus est magna

¶ B f

coactum est aliud quam actum li. ar.

¶ q̃ ꝑxn̄a

facit

frequenter in sompnis consentit operi peccati quod nullo modo
faceret tempore vigilie. Ergo in sompnis ligatur actus
liberi arbitrii. Sed hoc non est propter lassitudinem aut ineptitudinem
exterioris corporis. Ergo etc. Item deficiente potentia defi-
cit id quod posterius est. Sed quod impedit eius actum quantum
ambulat est ad usum liberi arbitrii. Propter ineptitudinem corporis nec
est ad usum liberi arbitrii impedimentum. Contra. Preambulus ad
liberum arbitrium est opus intellectus, quod propter ineptitudinem corporis impe-
ditur, sicut patet in dormientibus et in freneticis et pluribus
dicitur, quod corrumpitur quodam interius corrupto. Et hoc
docet ipsa experientia. Ergo etc. Item sicut homo las-
satur in [illegible] et lassatur in agricultura et in mi-
litando, sed quod cum lassatur in [illegible] homo in-
diget quiete sompni in quo impeditur a propriis
actibus sensuum. Ergo pari ratione necesse est liberum arbitrium propter
lassitudinem cessare ab actu et usu proprio impediri. Sed
contra. III Regum III refert historia quod dominus in sompnis
apparuit Salomoni, et in illo petitionis quam fecerat
concedit ei sapientiam multam nimis. Sed certe meren-
do apud deum et sapientiam suscepit, et ineptitudine corporis
quiete in sompnis liberum arbitrium in operibus, videtur quod propter lassitudi-
nem et ineptitudinem corporis et quiete in sompnis liberum
arbitrium ab actu suo non habet impediri. Item Gregorius
super illud Job: Terrebis me per sompnia, loquens de
nocturnis illusionibus, sed malignos spiritus agere
superna dispensatio benigne permittit [illegible]
[illegible] ipsi salutem a passionis premio sopore
vacet. Ergo contingit in sompnis mereri. Ergo propter
ineptitudinem corporis liberum arbitrium non amittit usum
proprium. Item anima quantum ad propriam operationem intellectualem
sive liberi arbitrii nullius partis corporis est actus, nec illam opera-
tionem exercet per aliquod organum. Ergo quantumcumque organum cor-
rumpitur vel leditur ut fiat ineptum, liberum arbitrium non perdit
usum suum. Item quanto anima magis recolligitur ab exte-
rioribus ad interiora, tanto magis viget opus interius.
Sed cum ligantur organa sensuum exteriorum, recol-
ligitur virtus anime ab exterioribus ad interiora.
Ergo tunc maxime debet vigere opus interius. Sed penes
hoc attenditur liberi arbitrii usus. Ergo quando usus eius
efficitur ad sententiam ineptum, ut potest per sompnium,
liberum arbitrium tunc debet habere potissime usum proprium. Item
unde fit [illegible] rationis maxime elevatur. Sed in sop-
nis potissime fiunt revelationes et visiones futuro-
rum. Ergo altissimus actus rationis viget in sompnis dum est
ineptitudo exterioris corporis. Pari ratione et usus liberi arbitrii.
Item multo magis pendet ex corpore vis fantastica
et ymaginativa quam virtus intellectiva. Sed si propter in-
eptitudinem exterioris corporis, quemadmodum est in freneticis vel in sop-
nis, non impeditur opus fantastice, immo viget,

videtur quod non debeat impediri opus intellectivum. Respondeo quod
cum opus liberi arbitrii vel rationis intellectus nullo modo exerceat
exercere. Unde est hoc quod impeditur et ligatur propter aliquam inep-
titudinem, fiunt ex conditione organi sicut in [illegible] impeditur,
cum minus pendeat ex corpore quam virtus fantastica,
hoc est quod magis perditur usum suum in sompnis quam
fantastica vel ymaginativa. Item cum [illegible] quod ad
actum liberi arbitrii maxime sit potens et liberum [illegible]
hoc est quod propter ineptitudinem exterioris corporis facilius tollitur usus
liberi arbitrii quam aliquis actus rationis. In sompnis enim
aliquis habet rationales actus [illegible] et in furiosis simi-
liter videmus quod multa dicunt que possunt dicere in ratione
habent [illegible]. Inveniuntur tamen de-
usus liberi arbitrii. Et omnia hec difficilem faciunt questionem,
ideo quod et si ad hanc questionem facile sit respondere, cum quod
videtur liberum arbitrium ligetur propter exterioris ineptitudinem adversus,
ipsa experientia hoc plane docet et manifestat,
quod ligatur in parvulis et dormientibus et furiosis. Ad il-
lam tamen questionem que hanc subsequitur, videlicet quare ligatur
liberum arbitrium ex corporis ineptitudine, cum non sit per alliga-
tum organo, valde difficile est respondere vel assigna-
re causam. Intelligendum tamen est quod est quadruplex modus satisfa-
ciendi huic questioni. Quidam dicere voluerunt quod usus
rationis vel et liberi arbitrii impeditur et ligatur ex exterioris inep-
titudine propter anime conversionem, quam non propter observationem [illegible]
[illegible] non est modus [illegible], quod propter operationis ra-
tionalis [illegible]. Quartus autem modus est propter
corporis et anime unionem, ad talem conversionem, sicut propter
conversionem dicunt aliqui animam impediri ab actu
rationis existente ineptitudine exterioris corporis. Aut enim est
corporis ineptitudo ex aliqua lesione interiori, sicut est in furio-
sis et freneticis, et tunc anima cessat ab operatione in-
tellectuali, propter hoc quod nimia compassione convertitur
ad corpus ratione nobilis organi lesi; aut est ineptitudo
in perfectione que est in infantibus et organis, sicut est in parvulis,
et tunc anima adeo est intenta gubernationi corporis et aug-
mentationi corporis perficit, quod quasi obliviscitur
sui, et ideo ex nimia conversione ad corpus suum quod est
ex organi lesione sive imperfectione, contingit
usum rationis et liberi arbitrii impediri. Sed hic modus non videtur
plene satisfacere. Videmus enim quod vehementes do-
lores exterioris corporis et exterminibus frequenter rationis usum non im-
pediunt, et tamen anima illum dolorem multum refugit.
Item in sompnis magis convertitur ad corpus quam in
vigilia. Sed ergo conversio que est in vigilia usum rationis
non tollit, pari ratione videtur quod conversio que est in sop-
nis, et regimen corporis [illegible] est. Secundus modus dicendi
quod liberum arbitrium usu habet impediri propter unionem ob
sequentis corporis et sic enim opus intellectus non fiat per organa

nullo modo tamen virtutes sensitive ipsi intellective faciunt aliquod obsequium, ad hoc quod exerceat suum actum [illegible] duplex est. Sequitur nisi facultas intellectus in actu intelligendi, in hoc scilicet quod offert illa fantasia intellectui possibili, sicut obiectum offert speciem oculo, et in hoc etiam quod intellectus non exercitium habet absolute cum quod diu est coniunctus corpori. Et ideo quando lesio est et ineptitudo ex parte organi potentie sensitive, et sic per turbationem fantasmatum impeditur usus liberi arbitrii et intellectus, propter hoc quod aufertur sibi debitum obsequium, sicut oculus noster potest impediri ab actu videndi propter obscurationem alicuius rei in re visibili que habet in speciem offerre, et visum nostrum exercitari. Sed si iste modus dicendi ad hoc non satisfacit, pro eo quod nos videmus operationem intellectus impediri sicut impeditur motus operationes virtutis sensitive, ut patet in ymaginativa et fantasia, consiliativa et intellectus et memoria intelligibilis, aliquas species in se habet abstractas, quas in se et penes se conservat, quas anima secum trahit cum a corpore separatur, ut quod non obsequio fantasie et fantasmatum concepto intellectu usum habere deberet secundum horum quorum habet in se species. Et hoc plane falsum est, quia homo impeditur a consideratione corporum.

(quoniam non ab utraque parte eorum) quoniam non convenit, et ideo precise est talis modus dicendi, quod operatio liberi arbitrii et rationis exercetur in corpore, et habet impedimentum propter quandam connexionem, que cadit autem quodammodo per influentiam operationes sua cum corpore coniuncto, cum coniungitur ei esse, et ex eis fiat unum per essentiam. Non solum igitur anima est vegetabilis et sensibilis, sed etiam est rationalis. Anima enim rationalis adveniens corpori humano, sicut ex sua unione facit ipsum esse animal et animatum, sic facit esse hominem. Et ideo sic aliquam operationem communicat corpori, ita quod faciat unum, et in quantum facit animal, sic et aliquam communicationem quod facit hominem. Sed non omnino uniformiter, distinguitur enim, quia anima corpori respicit potentiam vegetativam et sensitivam et corporis potentie intellective. Nam operationes sensitive et vegetative sic communicat corpori, ut sit in corpore et per corpus, sicut et in corpore et in suo actu non est nisi anima, nisi mediante organo corporeo. Sed quod diu est in corpore intellectiva autem sic communicat anima corpori, ut sic intelligat cum corpore, aliquo modo agere, ut tamen non intelligat per corpus, sicut intelligit et in corpore, [illegible] intelligat cum est separata a corpore. Quia vero dum est in corpore communicat ei rationalem operationem, ideo facile ex indispositione ex parte corporis habet illa operatio impediri. Sed iste modus dicendi calumpniam habet contra hoc quod dicit quod operatio intellectus aliquo modo communicat corpori, cum non videatur verum et philosophus contrarium videatur expresse in xvi. aliud ubi dicit quod intellectus est ab intus secretus, propter hoc quod nullo modo est immixtus corpori. Et hoc ipsum dicit in tertio de anima. Et ideo si hoc concedatur quod homo intelligat, nullo tamen modo procedit nec de toto composito nec de parte, quod intelligitur. Unde videtur quod hoc dicatur de toto coniuncto ubi est pars scilicet anima, sicut enim dicitur homo est albus, licet dicatur solum in ratione corporis. Propterea est quartus modus dicendi, quod scilicet operatio anime in corpore impediri habet propter corporis in [illegible] et hoc ideo est quia unio anime et corporis ad unitatem talis connexionis quod est unum per essentiam. Et talis debet propria operatio secundum quod est unius. Hec autem operatio non est unius tamen, nec secundum virtutem suam movere, sed vegetabilis et intellective. Et propter ipsam unionem non tamen pendet anima exercere quantum ad actum sentiendi, sed etiam quantum ad actum intelligendi, vegetandi et sentiendi, sic quod dum est in corpore, sed longe aliter et aliter tamen quantum ad actum vegetandi et sentiendi sic pendet ut nullo modo possit illos exercere nisi in corpore, non autem sic de actu intelligendi. Sic enim pendent illos actus exercere per corpus et per organum corporeum, non sic autem de actu intelligendi. Dicitur autem anima sentire per corpus et intelligere per corpus, quia enim duo concurrunt ad actum intelligendi et sentiendi, videlicet recipere et iudicare. In recipiendo receptio speciei est a corpore, sed iudicium est a virtute. Sed intelligendo utrumque est a virtute intellectiva, videlicet ab intellectu possibili et agente, et species intellecte dicitur nunc non alligata materie, et operatio hec potest haberi etiam separata a corpore. Quod diu autem est in corpore non omnino intelligit potest causis, nam [illegible] anime in corpore aliquo modo pendet exercere, cuius non pendeat esse ipsius anime in [illegible] ad hoc quod anima sit in corpore, necesse est [illegible] debite proportionatum esse, et ad minus [illegible] corruptionis anime simpliciter non esse in corpore. Sic quod dum anima est in corpore intelligere suum non est sine corpore, et sine aliqua dispositione ex parte corporis, vel cuius actualitatis concurrat actui intelligendi, sicut congrua dispositio corporis prerequirebatur existentie anime in corpore ex parte [illegible]. Illa autem actualitas attenditur per id quod est supremum in corpore, et quantum ad nobilissimos spiritus qui locantur circa nobilissima organa corporis. Et quando causa aliqua aufert ab eis aliquid propter aufert ab eo id quod est in eo excellentissimum, et est aliquid vitalis debilitatis, propter aufertur aliquid sensuum, quod primo quod est circa sensum, sicut est ex lesione corporis, circa que colligitur id secundum quod corpus conformatur organis sensitive, et ideo fumositates ascendentes ad cerebrum, que perturbant spiritus in sompnis vel in [illegible] infirmitates, vel quecumque alia lesio organorum in quibus resident spiritus subtilissimi et nobilissimi corporis, faciunt impediri usum rationis et magis et minus, et sic patet quod quando impeditur ex parte confusus rationis, et quanto magis impeditur rationis quod ad usum liberi arbitrii. Quod quantum ad alios actus rationales, quos

(Ad [illegible] quod non ad actum rationis alius exigitur per organi impedimento [illegible] quod in receptione in iudicio apparet, quod receptio [illegible] iudicium ad actum non [illegible] actus rationis [illegible] in iudicatione [illegible] ad [illegible] impedimentum [illegible] impediri [illegible] actus anime [illegible] corporis [illegible] sicut dicit philosophus [illegible] multo [illegible] sensibilis [illegible] illa [illegible] impedita [illegible] impediri [illegible] usus [illegible])

in sompnis et visionis aliud dignoscit hic actus intellectus.
Aug. dicit dominium potentie et actus. sicut supra determinatum est. et quoniam cum impedit aliquid virtus operativa
propter auferre ei actus ille que ei tenet per suam perfectionem, sicut patet, cum aliquis in furnace impeditur facilius
ei aufertur potentia videndi quam potentia ambulandi. similiter facilius impedit hic actus quam ille. sic
et in proposito facilius et frequentius est auferre usum libertatis quam exercere actum potentie intellectus. concedendum quod
sunt rationes ostendentes. quod liberum arbitrium capitulo exp
et dicitur habet impedimentum quo ad suum usum, sicut impedit
in infantibus et furiosis et dormientibus. ad illud
quod primo obicitur in contrarium de petitione salomonis que
fuit in sompnis. dicendum quod illud fuit aut gratie spiritualis
et privilegii non legis communis, quia in sompnis potuit
mereri et dignus fuit exaudiri. aut etiam hoc
dicitur non quia deo dormiendo placuit. sed quia antea vi
gilando et in peregrinando deo placuit. et
quia vigilia placuerat deo per revelationes volu
it manifestare in sompnis. frequentius enim in sompnis
nis quam in vigilia agere consuevit. et hoc patet ibi
q. n. dicit serenus vidis in sompnis mentem hec
dicit est quia ratione supra abeo — sed quia placuit
in sompnis per modum meriti in vigilia, sicut videtur per
aurem deponere de impollutione nocturna, quod sua
cogitatione provenit. vel de eo recordatur
postmodum delectatur. ad primum quod obicitur quod
anima sine operatione intellectiva non est actus alicuius
partis corporis. iam patet responsio ex predictis. concludis n. non
operatur per organum corporale, nichilominus tamen ad hoc quod anima operetur
per intellectum necesse est corpus nobiles esse et nobilia
organa in debita actualitate et dispositione, et ubi sic
prius ostensum est. et quoniam hec dispositio tollitur partialiter in
comparatione ad proprius actus rationis et usus liberi arbitrii impe
ditur. ad primum quod obicitur quod anima in sompnis revo
catur ad interiora dicendum quod verum est. sed non quod ad actiones
operationes interiores. sed quod ad operationes viles. nam
sompnus est quies virtutum animalium in tensione
illarum. et ideo non sequitur quod usus rationis liberi arbitrii
in sompnis intendatur, cum hec potentie contingat sub
viribus alibi quam in illis. ad primum quod obicitur quod in sompnis
anima videt futura, dicendum quod sicut determinatum fuit est
supra d. vij. in sompnis non est perfectio futurorum
visitatio eminentior abalienatio, sicut dicitur etc. xiiij.
magis autem deus visitat in sompnis quam in vigilia in
venienda futura, tamen propter hoc quod anima in vigilia est
dispersa ad exteriora sensibilia comprehendenda, cum
et quia deus qui posuit tenebras latibulum suum
ad suum ipsius occultationem magis vult in sompnis

quam in vigilia revelationes facere. tamen et quia in sompnis
magis agit homo quam agat. tunc in vero sompnis et ve
dicitur plus se habet homo per modum suscipientis
quam agentis. tamen et quia in sompnis medium tenet
homo inter mortuum et viventem, et ita quodam modo
a vita huius mundi recedit. de qua deus exo.
xxxiij. dicit non videbit me homo et vivet. ex hoc
quod non potest concludi quod usus liberi arbitrii sit in sompnis
quamvis ibi contingat revelationes fieri, quia tamen in sompnis
magis agitur anima quam agat. sed in usu liberi arbitrii magis
agit quam agatur. ad primum quod obicitur quod vis fantastica
non impeditur in sompnis, dicendum quod etiam videtur fanta
sia magis in sompnis quam in vigilia intendi nichilo
minus tamen aliquo modo impeditur habet potentior. est enim
hec in vigilia ad ymaginandum omne quod vult,
quod in sompnis, sed motus ymaginationis non ita
apparet in vigilia propter conversionem anime ad exteriora
et in sompnis modicus motus sentiatur propter anime
congregationem. et si obiciatur quod non sic impeditur quin
aliquando habeat usum suum fantasia. et nec dicitur impe
diri potentia superior. iam patet responsio ex hiis que supra dicta
est. facilius enim aufert omnis potentia in summo quam circa — sic facilius impeditur homo habere actum quam potentiam actus
summum. et propter tamen in sompnis plus quietantur virtu
tes altiores quam inferiores. modo autem et deorsum illorum
fantasmatum intellectus est. et ideo non sic impedit usus
fantasie sicut usus potentie intellective. ad questiones
autem que sequuntur plana est responsio ex hiis que predicta sunt.

Super ista sunt questiones de libero et primo quia dicitur quod
eorum libertas arbitrii per peccatum expresse est perdita in il
lo capitulo vij manifestum est etc. ij. n. est. b.
qui dicit in libro de libero arbitrio quod liberum arbitrium non miseria a
mittit non culpa minuit. item in eodem libro legis
de libero arbitrio sui omnino diminutionem vel defectum non
patitur et item supra idem dicit. libertas arbitrii de ipso
quod conditione est statu, aliquatenus non mutatur
sed equaliter in se est a celis et terris et inferis pos
sidetur: ergo male assignat magister arbitrium
——— libertatis. item si libertas arbitrii potest
per peccatum diminui, cum non sit infinita, aliquando poterit a
mitti. ergo sed non potest est de actu rationalis absque
libertate arbitrii — ergo impossibile est ipsum per peccatum di
minui. ideo dicendum quod est loqui de libertate arbitrii quod — que est libertas a coactione
a defectu et quod ad non defectu. si loquimur quod a defectu sic
liberum arbitrium non potest diminui per peccatum. si autem loquimur
quod ad bonum defectu, sic excludit malum duplex videlicet
culpe et pene. et quod ad hoc liberum arbitrium potest diminui
etiam libertas per peccatum potest tolli, sic in dampnatis quod
necessario subiecti sunt malo culpe et malo pene. et propter
hoc patet solutio obiectionum, quia procedunt de libertate in

tilitio q̄ ad eē. It q̄ debz q̄ ē. ē nāqz libtas ar tplx. s. a nc̄citate, a culpa, et a miseria. vr̄ q̄ ista diō sit supflua. cū eīn n̄ sit nisi duplx malū. s. culpe et pene. vr̄ q̄ nō sit n̄ duplx libtas. cū g libtas dicat exeptōnē ab aliquo malo, vr̄ q̄ n̄ debeat eē n̄ duplx libtatis diā. Itm cū nō sit n̄ malū culpe et pene. h̄ et temptatōis vr̄ pdca diō eē diminuta, q̄ omittit unā diāz, q̄ ē libtas arbitrij a malo tēpinis. Si tu dicas eam ptinet sb libtate a miseria. Itm cū B. i li. de li. ar. diuidat li. ar. i libtate ar. et ɔsilij et ɔplaciti, q̄ q̄ sit int has dīones diā, et pnes q̄o sumatur hay diō n̄a membra. pz dd q̄ sicut expr̄e dentibz col ligi pōt, arbitrij libtas et ɔpatiē dr et ɔpōnt. ɔuatiē dr ɔpatōnē ad id r̄ ē dr libtas su a quo ɔpōnt. ɔpatōz ad illud ē cui dr libtas, ut ad qd. libtas a opponitur s̄uitati. seruitus aut duplx ē, videlz s̄uitus coactōis, et s̄uitus sbiectōis. s̄uitus a sbiectōis pōt eē sub duplici diā, q̄ duplx ē malū. s. malū q̄ patim, et h̄ ē malū misie, et i h̄ attēditur libtas a miseria. et malū q̄ facimus, et h̄ ē malū culpe. et in h̄ attēdit tcia libtatis diā. et sic pz qd libtas sm q̄ ɔsidat ɔpatōnē ad id a quo, libtas h̄t diui sīntus di fīrās, q̄ sut libtas a nc̄citate, et a culpa et a miseria. Si a ɔsidatur libtas ɔpatōz ad id ad qd. s. ad actū i quē exit. h̄ pt eē tplx: aut put sipli ɔsidat r̄ actus volēdi, et sic dr libtas arbitrij. aut put ɔsidatur r̄ actus volendi ad finē relati, qui dr usus volūti, et sic attenditur libtas ɔsilij, aut r̄ actus uoli quietati, qui quidē dr actus fruitōis. et pne hūc attendit libtas ɔplaciti, et sic pz sufficia utrisqz diōnis, et diuisi mōus sm quos pdce di uisiones hn̄t assignari. possz tn̄ ad unā earū diuidēdi redua. Sic ē n. ɔsidatur libtate ar. q̄ gd eē et q̄ ad bn̄ eē. Si q̄tū ad eē, sic uocat a magro libtas a coactōe, et a B. libtas arbitrij. ab uno ɔuatiē, ab alio ɔuatiē. Si q̄tū ad bn̄ eē, cū ad bn̄ eē ɔcurat duplx bonū, videlz bonū rectificās, et bonū delectās. sui bonū ordinās, et bonū gctans. et ɔ oppositū excludat duplx malū, videlz malū deformās, et malū affligēs, sic ē duplx diā, quaz una sumitur r̄ boni dignitas, et h̄ dr libtas ɔsilij ab. et a magro libtas a culpa. alia v̄o sumit r̄ boni quietatis. et h̄ ab. uocat libtas ɔplaciti. a magro libtas a miseria. idem. n. ipm q̄ B. noīat ɔpōne sua ɔpatōz ad tm ad quē, magr noīat ɔuatiē. sui ɔpatōnē ad tm a quo. et sic pz diō n̄a sufficia. pz et r̄ ad obiu pt. n. malū culpe et pene, ē assignare tcia diaz libtatis arbitrij, queno sumitur r̄ mali, ut pote illa q̄ attenditur q̄ ad eē et malū temptatōis q̄ dā nī h̄t redua ad malū culpe. q̄ dā nī ad malū pene. ad malū culpe i q̄ sbitat i tmus, ad malū v̄o pene i quātu affligit extius. et sic tcia cōtū nibzū ab illis tbz diu sum. It q̄ debet q̄ dic. Unm nobis mag placet ut illa sit libtas ar. q̄ q̄s lib ē ad malū, et illa qua quis lib ē ad bonū. h̄. n. ē h̄ ansel. q̄ dic q̄ potestas pccandi n̄ ē libtas, n̄ ps libtatis. Itm vr̄ ecia eē h̄ bōm. q̄d unūqdqz dz denoīari a suo optimo. et libtas que ē ɔ bōm misia et culpa. h̄ ē a bōm misia. g li. ar. dz denoīari ab illa. It si libtas arbitrij dr nō solū q̄ ē i bonū. sz q̄ ecia pōt i malū. cū i beatis nō possit i malū, vr̄ q̄ equiuoce dicat libtas arbitrij uiatoribz et i beatis. sz h̄ h̄ē q̄ ɔpatō sm maius et minus ē r̄ solus uni uoci. Si g equiuoce dicitur li. ar. i beatis et i nobis, nō eēt maior libtas i beatis et i nobis, qd ē h̄ magrm i lra, q̄ in distīgnit grd libtatis assignat. pp h̄ ē qd uerū libtas a coactōe, et a culpa et a miseria, dicat equoce l uniuoce, et cui primo nom libtatis i ponitur. pro dd q̄ cū nom i ponitur rei a pprietate q̄ ē sibi in hēns, i sepabili, et eēnciali. et libtas eēncialr li. ar. nō sit libtas a culpa, n̄ a miseria. sz libtas a coactōe, ab illa li. ar. h̄t denoīari, et q̄m h̄ tcāt q̄ ē desc h̄ē denoīa n̄ ē indifferēs ad bonū et ad malū, nō magis de hac intellīg dr i lra q̄ libtas a q̄ li. ar. denoīat libtmo ē libtas ad bonū tm sz ad malū. nō n̄ d pncipalr respiciat malū. sz q̄ degnalli nōis sigficatōe nō defitur ad bonū. l̄z pncipalius respiciat bonū q̄ malū, et p̄ h̄ pt pro ad pm obm. ad illd q̄ olz. qd noīatio dz ti ab optimo. dd q̄ illud vm ē de optimo nō quodz, sz eēnciali et i sepabili. ad id q̄ q̄ utrū dicatur libtas equoce vl uniuoce. dd q̄ nec sic, nec sic. sz sm q̄dā analogiā, q̄ pp ɔcenā

te ergo q̄o que sit libtas a culpa ñ ptine sb libtate a miseria.

cum vnius recipit comparatione secundum magis et minus. propter quod etiam
cum cum equoco recipit quandam distinctionem
multiplicitatis, analogum .n. medium tenet inter vni
vocum et equiuocum. et sic patet ea que quesita sunt.

Et est gratia operans et cooperans

etc. Superius egit magister de libero arbitrio sine adiu
torio hominis comparato in se. In hac vero parte agit
de ipso comparato ad auxilium gratie. diuidit autem
istam partem in duas partes. In prima determinat quod possit
liberum arbitrium cum gratia. In secunda quid possit destitutum gratia
ibi d. xxviii. id vero in quaestione teneamus. etc.
prima pars habet duas. In prima determinat de adiu
torio gratie operantis et cooperantis collato libero
arbitrio. prout id adiutorium comparatur ad liberum arbitrium. In
secunda prout comparatur ad habitum gratuitum et ipsum
sibi debitum. ibi. hic considerandum est cum peccatis sit.
prima pars habet duas. In prima determinat quod sit
sui cuius efficacie sit illud adiutorium gratie quod
libero arbitrio superadditur. In secunda vero determinat quorum
ad voluntatem sit adiutorium arbitrio. credidit ibi. ipsa
eadem tamen quedam gratie dona prouenit. prima pars
habet tres particulas. In prima determinat quod sit illud
adiutorium scilicet libero arbitrio superadditum quod ad actum
sine effectum. In secunda vero quod ad bonum. volu
tatem ipsam auget. ibi. etc. In tertia vero quod ad
ipsum donum gratuitum ibi. et si diligenter intenda
tenet etc. secunda pars principalis tres habet partes. In prima
determinat vnitatem ibi. ipsa eadem quedam tamen etc.
In secunda vero remouet dubitationem ibi. non est tamen
mundus etc. In tertia vero prosequitur vnitatis recta
pitulationem. ibi. illius est gratie prophetie. etc.
Hic circa partem istam questiones multe sunt in littera.

distinctio huius partis supposita gratie entitate
et necessitate, quia hec supra querit suo loco.
quia hic de gratie quiditate. hec .n. tangit magister
in littera. et circa hec queruntur vi. primo queri
tur. Gratia sit aliquid esse acceptante vel eam acceptus.
Secundo dato quod gratia sit aliquid esse acceptatum. quer
itur an sit donum creatum vel increatum. Tertio vtrum sit
in genere scientie accentus. Quarto quod vtrum sit in
genere accentus corruptibilis vel incorruptibilis.
Quinto quod vtrum primo insit essentie anime an potentie
eius. Sexto et vltimo quod vtrum sit ad modum
perfectionis tantum an et per modum motoris.

Circa primum sic procedebatur quod gratia dei aliquid ponat
esse gratificatum. Dicit enim Io. i. de plenitudine
eius accepimus gratiam pro gratia. Sed ex gratia quod
accepimus in nobis est ymago gratificantis sine
acceptantis aliquid esse. Item .i. cor. xii. di

uisiones gratiarum sunt idem autem spiritus diuidens singulis
prout vult. Si autem non esset diuisio gratie singulis
aliquid poneret. ergo etc. Si tu dicas hoc verum de gratia
gratis data sed contra augetur a minori, quod si gratia
gratis data aliquid ponit in gratificato multo plus
magis gratia gratum faciens que maioris est
efficacie et magis reddit ipsum gratificatum ad
acceptabile. Item gratia gratum faciente effica
tur quis dignus superna beatitudine. Sed omnis
dignitas aliquid ponit in eo quo dignus
est. ergo dignitas retributionis eterne aliquid ponit in
eo qui dignus est. Hoc autem non est nisi gratia ergo etc.
Item culpa ex qua deus hominem odit et reprobat
ponit aliquam deformitatem in eo quod reprobatur.
ergo pari ratione gratia ob quam deus aliquid diligit et ap
probat aliquid ponit in eo qui acceptatur. Item
aliquis qui non est gratus deo fit gratus. sed hoc non est per
mutationem aliquam facta ex parte dei acceptantis
sed ergo est per mutationem aliquam factam ex parte hominis
acceptati. Sed talis mutatio nichil ab homine to
llit. ergo aliquid esse hominem acceptatum ponit. Item
deus est equus ponderator ergo non magis acceptat
vnum hominem quam alium nisi aliquid bonum
et aliquod bonum sit in vno quod non est in alio.
Sed autem vocamus ipsam gratiam gratis dei aliquid ponit
esse ipsum gratificatum et acceptatum a deo. Sed contra daniel
i. dedit deus gratiam danieli in conspectu principis
eunuchorum etc. Sed constat quod etiam nichil nouum col tuo
collatum est danieli ad hoc quod acceptaretur ab
illo eunuchorum principe. Si ergo deus est benigni
or et ad acceptandum promptior illi quod nichil
oporteat in homine poni ad hoc quod acceptetur a deo.
Si ergo gratia dei nichil est aliud quam deo esse accepta
bilem. etc. Item videmus experimento quod homo homini ef
ficitur gratus ex solo affectu non quod addat homo
homini cum suscipit illum in gratiam suam. ergo pari ratio
ne non oportet deum addere homini ut suscipiat in gratiam dei
Item omnis ille est aliquis gratus qui est ab eo dilectus. sed
dilectio dei non ponit esse dilectum aliquid nouum
quia dilexit nos ante mundi constitutionem sicut dicitur ad
ephesios. i. dilexit nos ante adhuc peccatores essemus
sicut dicitur ro. v. ergo pari ratione nec illa acceptatio
sine gratificatio aliquid ponet esse gratificatum. Item
solus pater habet aliquem absque aliquo munere interue
niente potest quis amicus et gratus esse effica aliquis
quamuis prius erat inimicus et odiosus. Sed constat
est in homine cum deus multo prior sit ad amicitiam
quam homo ubi ergo multo fortius hec possit reputari
esse gratia dei. Item sic se habet gratia ad gratifica

[illegible] ad posse [illegible]

tum, et acceptatio ad acceptatum. sicut se habet laus ad laudatum. Sed laus nichil ponit in laudatum, sed in laudante; ergo nec gratia in gratificatum, sed in gratificante. // Item habundantiori caritatis est diligere et afficere et acceptare eum qui minus est dignus amore, sicut inimicum quam amicum. Sed divina caritas et bonitas non solum acceptat bonos, sed etiam quandoque malos; non solum dignos, sed etiam quandoque indignos. Ergo divina acceptatio sive gratificatio non videtur aliquid ponere in ipsum acceptatum aut gratificatum. // Respondeo dicendum quod gratia divina ad posse esse gratificatum sive acceptum. Et hoc est ista: quia divina voluntas in acceptando non afficitur, divina veritas in approbando non fallitur, et neutra eorum in gratificando mutatur; quia divina voluntas in acceptando non afficitur, nec acceptat aliquem propter novum affectum; necesse est quod afficeret propter aliquem effectum; et ita aliquis effectus ponitur circa eum qui acceptatur. Et quia veritas divina in approbando non fallitur, ideo non prefert unum alteri nec approbat magis unum quam alterum, nisi quia hic ipse ad quod est magis dignum approbatione divina. Neminem autem acceptat nisi quem approbat, et ita nemo est gratus vel deo acceptus nisi ipse habeat ad hoc quod sit approbatione dignus. Quia vero voluntas immutabilis, nec veritas in approbando, cum aliquis de novo incipit approbari vel acceptari, et nulla cadit mutatio ex parte dei acceptantis vel approbantis; necesse est quod aliqua cadat mutatio ex parte acceptati et approbati, et hoc non est quia aliquid ei aufertur, est ergo mutatio quia aliquod donum dei sibi additur vel confertur. Et sic patet quod gratia aliquod donum ponit in ipsum gratificatum. Cum quo concordant sunt rationes hec ostendentes. // Ad primum dicendum quod primo obicitur in contrarium de gratia humana, de qua dicitur quod deus dedit gratiam danieli etc. Dicendum quod illud simile deficit in tribus conditionibus prius assignatis, tum quia homo in acceptando afficitur, tum quia iudicium eius frequenter decipitur, tum etiam quia cum de non acceptante fit acceptans in se ipso mutatur. Hoc autem in deo non ponitur, et ideo non est simile, et propter hoc patet primum et per omnia obiectum. // Ad primum quod obicitur de dilectione, quod non ponit aliquid in dilecto, dicendum quod non est simile, pro eo quod dilectio se extendit non solum modo ad presentes, verum etiam ad futuros. Unde non tantum diligit nos deus dilectione temporali, sed etiam eterna. Acceptatio vero et gratificatio solum ad presens se extendit, et ideo effectum non solum in habitu sed etiam in actu ponit circa ipsum acceptatum et gratificatum. // Ad primum quod obicitur quod solet propter hoc revelari, dicendum quod id loquendo hic invenitur qualiter fit permutatio affectionis, ut cum aliquis qui alicui prius erat iratus postea propter hoc alicui mitigatur. Hec autem in deo non ponitur, et si aliquando in scriptura divina videatur, figurative intelligendum est, videlicet propter antropospatos. // Ad primum quod obicitur de laude, dicendum quod sicut laus creature non ponit aliquid in laudatum sed in laudante, sic etiam gratia qua unus homo alterum acceptat; deus autem quando illum laudat, sed approbatione laudando aliquid ponit in laudatum. Unde exemplum non est ad propositum, non sequitur quod gratia divina nichil ponat, possibile tamen dicitur quod non est simile de laude et gratia, quia laus respicit personam extrinsecam, cui laudatus ipse manifestus efficitur; sed acceptatio respicit bona intrinseca, ex quibus una persona redditur alteri accepta. // Ad primum quod obicitur quod maioris caritatis est acceptare eum qui minus dignus est, dicendum quod acceptatio non tantum respicit opus vel effectum sive donum largitatis, sed etiam iudicium veritatis, quia cum alterum acceptat ipsum et approbat; et quia divina veritas et equitas non potest approbare nisi bonum et equum, nullus quamvis manus in sua malignitate potest esse deo acceptus, et si etiam multa sibi beneficia deus impendat. Et sic patet quod ratio sua non cogit, quia sic est divine largitatis immensitas ut non excludatur divine veritatis infallibilis equitas.

Ex hoc supposito quod gratia aliquid ponat in gratificatum, utrum illud sit creatum vel increatum. Quod sit increatum videtur: primo per id quod dicit damascenus in libro de spiritu sancto, dicimus spiritum sanctum donum dei esse, et spiritum sanctum nec existimare debemus spiritum sanctum, sed quod simul est donum divisum, quia multa donorum dicuntur in spiritu sancto, et eum est individuum. Sed nos differentes intellectus multis donorum vocabulis nuncupamus. Si ergo spiritus sanctus est donum increatum, restat quod gratia ... facientis dicitur quod increatum. // Item supremi est per effectum suum actus gratie, quos dicit hugo de sancto victore in sententiis, quod ex diversis auctoribus ... colligitur, gratie ... est creare, gratificare, ... informare, vivificare, illuminare, assimilare, unire, stabilire, acceptabile deo reddere et affectum sursum ducere et elevare. Ergo actu arguitur sic: eodem creat deus que creat et realiter

¶ [illegible] de novo gratificatio ... magis ... mutationem aliquam importat, aut ex parte gratificantis, aut ex parte gratificati. Sed non gratificantis, quia mutatio non cadit in deum ... se habet ad omnia ut ... Ergo ex parte gratificati, aut ergo solum ad ab ipso removendo, aut non ad ponendo sed solum removendo ... ad quod relinquitur ... sufficit ad gratiam ... ad ponendo ... ad ponit in gratificato ... et ad ... et ... ut dicit philosophus ... dicat ad absolutum.

huius ut dicit aug. est recreare et regere. Si ergo
deus seipso creat, non per aliquid creatum: ergo seipso recreat
et reformat, non per aliquid creatum. sed id quo recreat est
gratia. ergo etc. Ex tertio actu arguitur sic. Proximum
est reformare mentem quoad affectum et quantum
ad intellectum. sed mens immediate a prima veritate
formatur quoad intellectum ut dicit aug. ergo et immediate
quoad affectum a prima bonitate. sed animam formare quoad
affectum est ipsius gratie. ergo gratia non est aliud quam
bonitas summa. Ex tertio actu vel effectu argu
itur sic. si vivificare animam est actus gratie gra
tum facientis, et deus animam vivificat seipso
non per medium creatum. ergo gratia non est aliud quam deus.
Minor probatur per aug. qui dicit quod sicut corpus vi
vit anima, ita anima vivit deo. sed anima seipsa
vivificat corpus. ergo deus seipso vivificat
spiritum. Ex quarto actu vel effectu arguitur
sic. si sol per sui presentiam esset presens aeri,
non esset necessaria aliqua lucis influentia ad hoc
quod efficeretur aer luminosus. sed sol iustitie
deus presens omni creature et essentialiter est in anima
... ergo nulla influentia lucis sit necessaria
ad illuminationem anime. Si ergo ipsius est aliquid
facere sufficienter quod gratia illuminans animam nichil
aliud sit quam divina essentia. Ex quinto actu vel
effectu arguitur sic. si color esset sua similitudo
non esset necessaria nove similitudinis generatio ad hoc quod
oculus conformaretur ipsi colori. manifestum si ipse color
esset positus in oculo. sed verbum per suam simplicitatem
non differt ... et similitudo filii ...
... est eius cum patre. sic ergo gratie est
assimilare et gratia est filii dei. ipse est gratiam
... Ex sexto actu vel effectu arguitur
sic: medium uniendi plus fugit utrumque
extremorum quam extremum extremo. sed deus est in
timus anime. ergo ipsius est ... animam
... aliquod medium ... quod sit coniunctio
extremorum divisorum. si ergo gratie est unire animam
deo, gratia non sit ... gratia est deus.
Ex septimo actu vel effectu arguitur sic: ipsius
est conformare per unitatem stabilium. sed si sta
bilis stabilis per veritatem. Si ergo omnis creatura
vanitas est, aut gratie non est animam stabilire,
aut non est ad creatum. sed gratie est stabilire animam
in bono ... ergo gratia non est donum creatum.
... Ex octavo actu vel effectu arguitur
sic. eo quo accepit deus aliquem quo amat.
sed pater et filius diligunt nos spiritu sancto. sicut
... fuit ipso verbo non aliquo

creato. ergo acceptat nos spiritu sancto non per aliquod do
num creatum. si ergo gratia est id quo deus animam acceptat et
acceptatur anima gratia. ... Ex nono actu
vel effectu arguitur sic. nichil potest mentem nostram su
pra se elevare nisi id quod est mente superius. sed so
lus deus maior est mente rationali. ergo solius
dei est ipsam super se elevare. sed iste actus vel
effectus dicitur esse gratie. ergo ipse est gratia gratum
faciens. ... Ad divisum ... rationibus
colligitur quod gratia non est donum creatum sed increatum. Ad
oppositum arguitur per rationes ostensivas. Pro rationibus
inducentibus ad impossibile ad ostendendum quod gratia
gratum faciens est donum creatum. que adducuntur
robur auctoritatis et sola violentia rationis. ad .i. cor.
xii. divisiones gratiarum sunt idem autem spiritus. sed non est
... donum increatum. ergo etc. Et si dicas auctoritatem istam
debere intelligi non de gratia gratum faciente sed de
gratia gratis data, solvitur ... ad
beneficium divinis gratia meretur augeri ut ...
... Circa ergo illud donum in
consistit meritum et augmentum. sed augmentum non con
sistit nisi esse donum creatum ... non consistit
nisi esse donum gratie gratum facientis. ergo gratia gra
tum faciens est quid creatum. quod si dicas aug.
... attendi in gratia non ... id quod est
sed ... adducitur ad hoc auctoritas ma
gistri ... quibus aug. ... si di
ligenter intendas ... demonstrat quod
ipsa gratia voluntatem preveniens et preparans ...
... Sicut fides est donum creatum pre
stat quod ipsa gratia voluntatem preparans donum
creatum est. Item hoc ipsum ostenditur ratione
ex omnibus illis actibus gratie assignatis, una
colligitur ... gratie est reformare et conformare
et vivificare et sic de aliis. cum omnis talis actus
sit ab aliquo sicut a principio formali, ... est in
formando ... reformat nec vivificat. et sic de
aliis. ... necesse est aliquod donum ponere in anima
quod sit ... in forma. sed deus ... perfectionem
formalem perficiens ... possit ... forme
forme exemplans. ergo ... donum ... aliquod alia creata et donum actuale potest
quod deus est, ad hoc quod anima gratificetur necesse est
ponere donum creatum sed aut rationis necessitas
colligitur ex rationibus mediis ex quibus probatur
... argumenta. sed tamen ... illa ... unum
medium colligitur quod divisum explicatur. sic
ergo rationibus ostensivis ... gratiam gratum facien
tem esse donum creatum. Item hoc rationibus
ducentibus ad impossibile ... gratia

quia [illegible] deus gratiam [illegible] vel aliqua nova dispositione

q. quod [illegible] creata [illegible] potentia [illegible] particulariter [illegible]

gratum faciens ponit ad creatum in gratificato. cum deus de non grato faciat gratum: aut nichil. Si nichil, ergo nulla fit mutatio ex parte creature gratificate. ergo fit mutatio ex parte gratificantis, quod est impossibile. et iterum si nichil creatum ponet, non esset melior ille qui est deo gratus quam ille qui non est gratus. Si ergo hoc est impossibile ponere quod gratus deo non sit melior quam non gratus, et impossibile est quod sit melior nisi aliquam bonitatem habeat quam alter non habet, et hoc non potest esse nisi quid creatum, necesse est quod gratia ad creatum ponat in gratificato. Si ergo ponit ad creatum, aut est donum sive aliquis habitus, aut est actus sive donum usus, sive est donum et aliquis habitus. Hoc concesso, relinquitur quod gratia in gratificato ponit aliquod donum creatum, si vero est actus vel usus, et non plus in gratificato quam in non gratificato [illegible] operatur, ergo necesse est in parvulis baptizatis et in multis dormientibus magis quam in non baptizatis et in hominibus [illegible] quod si hoc est falsum, et [illegible] necesse est aliquod donum creatum in gratificato ponere. [illegible] ostenditur alia ratione tam ex fide quam ex auctoritatibus oportet supponere quod impossibile est aliquod meritum esse sine gratia, et hoc melius manifestabitur. [illegible] supposito [illegible] aut gratia est aliqua proprietas liberi arbitrii, aut omnino nominat aliam substantiam diversam. Si [illegible] proprietas liberi arbitrii, hoc concesso [illegible] gratia [illegible] est donum creatum. Si vero non est aliqua proprietas liberi arbitrii [illegible] opus meritorium quod est supra ipsum [illegible] agit quam agatur et movetur quam moveat, et si hoc, sicut motus sursum non attribuitur lapidi [illegible] laudabilis vel vituperabilis, sic opus meritorium nullo modo est liberi arbitrii attribuendum, et nec liberum arbitrium ex illo erit aliquo premio dignum, quod si hoc est [illegible] et similiter [illegible] quod [illegible] quo dicitur gratum [illegible] ad donum creatum. [illegible] ad predictorum intellectum notandum quod [illegible] hanc questionem sapientes [illegible] sapientibus. In hac enim questione [illegible] fides declarat ad quod [illegible] et scriptura declarat quod absque gratie dono impossibile est placere deo. declarat etiam quod absque dono [illegible] hoc non potest [illegible] acceptari in adoptionem filiorum dei. et ideo omnes [illegible] concedunt [illegible] donum [illegible] et in eis esse donum increatum, quod est spiritus sanctus [illegible] hec autem fides et scriptura declaratur. et ideo [illegible] hereticus [illegible] donum increatum sit in nobis [illegible] donum creatum per quod simus deo accepti [illegible] quia non ex parte de-

ponit

q. 24

-tiatur [illegible] in nobis [illegible] probabilitate [illegible] quia [illegible] quantum [illegible] diversa operatione actuum et effectuum gratie ad ipsam gratiam diverse sunt super hoc doctorum opiniones. Sicut enim [illegible] fuit [illegible] gratie [illegible] actus [illegible] ad gratiam sicut ad principium effectivum [illegible] solus deus sufficiat ad hos actus vel effectus perficiendos immediate creatura et [illegible] sua dignitate [illegible] plura difficultatem [illegible] quod donum creatum ponere ad hos effectus perficiendos [illegible] aliqui vero [illegible] effectus [illegible] ad gratiam sicut ad formam [illegible] sicut [illegible] ab aliquo sicut ab informante [illegible] nec decens deum esse formam perfectivam alicuius creature [illegible] donum increatum quod operatur ad hos actus tamquam principium effectivum [illegible] opportunum ponere donum creatum quo anima informetur. Hanc autem positionem [illegible] tamen [illegible] communis [illegible] sonat [illegible] magistrorum [illegible] expositorum [illegible] doctores [illegible] antiquis diebus [illegible] verba etiam expositorum [illegible] quia gratiam [illegible] augeri [illegible] et [illegible] gratie [illegible] ita [illegible] non latet [illegible] expiguado [illegible] cognoscitur [illegible] manifestum est. [illegible] gratie [illegible] aliquis [illegible] gratie [illegible] pietate [illegible] et si [illegible] gratie dei [illegible] aliquid subtrahat [illegible] liberi arbitrii, cum vero aliquid gratie [illegible] tribuit [illegible] gratia [illegible] cum illa [illegible] que ponit gratiam creatam [illegible] plus gratie dei tribuat quam alia et maiorem ponit [illegible] hec est quod pietati [illegible] consona magis [illegible] magis [illegible] falsa [illegible] a pietate [illegible] non declinat [illegible] non est [illegible] hec opinio [illegible] que est securior [illegible] pelagii. Quis enim negaret securius [illegible] in nostra gratificatione

[illegible] ad illuminationem [illegible] duo [illegible] lux efficiens [illegible] lux [illegible] ita ad illuminationem [illegible] duo lux requiritur efficiens [illegible] quia [illegible] ut [illegible] requiritur [illegible] ita quod [illegible] fiat unum ad faciendum esse unum in [illegible]

aliquod donum creatum nobis additum conferri. [illegible] dicendum
quod quamvis aliqui forte negando donum gratiae creatae
[illegible] efficiant adversarios gratiae in creatis [illegible]
[illegible] quia rationabilior est [illegible] modo [illegible] ostensum est.
[illegible] tales effectus et actus non possunt cogi-
tari in nobis esse, qui sint ab aliquo sic efficiente
et ab aliquo sic informante, quo eius acti-
ones reformentur et vivificentur, nisi in anima
sit aliqua forma complens, a qua anima informetur.
[illegible] propter hanc ponere comparatur ipsa gratia creata influen-
tiae lucis, et propter hoc eius comparatur soli, unde et scriptura
vocat deum suum Christum solem iustitiae. Quia sicut
ab isto sole materiali influitur lumen corporale in
aerem, per quod aer formaliter illuminatur, sic a sole spi-
rituali qui deus est influitur lumen spirituale
in animam, a quo anima formaliter illuminatur et refor-
matur et gratificatur et vivificatur. Unde inter omnia cor-
poralia magis assimilatur gratia divinis influen-
tia sicut lux. Haec est quaedam influentia quae assi-
milat corpus ipsum suscipiens ipsi fonti lu-
minis, quod ad [illegible], sic gratia quae est spiritualis
influentia, quae mentes rationales fonti lucis
assimilat et conformat. Haec autem influen-
tia recte dicitur gratia, tum quia datur ex mera
liberalitate, nulla necessitate cogente. Non
enim oritur ex principiis subiecti nec additur ex
necessitate, sed sua mera benignitate. Tum
etiam quia gratum facit. Dum enim hominem deo confor-
mat et assimilat, reddit ipsum deo amicum
et efficit deo esse placitum et acceptum. Tum etiam quia
facit hominem gratis facere ea quae facit. Afficit
enim hominem [illegible]
[illegible] amore facit. Sic enim divina gratia [illegible]
[illegible] hominem totum gratum facit, ut suum [illegible]
[illegible] suum ad honorem dei velit totum gratis
impendere. Et sic patet quod talis influentia valde rationabi-
liter [illegible] patet. Hanc [illegible] ponere [illegible]
rationabiliorem. Ad obiecta in contrarium facile est respondere. Illud enim
quod dicitur: donum donorum deum esse spiritum sanctum [illegible]
[illegible]
[illegible] est donum [illegible] omnia alia dona [illegible] quod est finis
omnium donorum. Non autem ideo excludit donum creatum [illegible]
[illegible] sicut cum quis tenet equum per frenum [illegible]
[illegible] excludit [illegible] frenum, quia tenet per frenum
equum. Sic cum spiritus sanctus dicitur donum donorum, non excluditur
donum creatum, immo includitur. Non enim ob aliud dicitur nobis
dari spiritus sanctus [illegible] nobis additum ut habeamus
[illegible] habitum quo possimus
[illegible] et hoc est donum gratiae creatae, et sic patet solutio ad il-
lud autem et ad consimilia. Ad illud quod obicitur de actu fidei et
[illegible] quod est a solo deo [illegible] quod est a so-
lo deo sicut a primo efficiente, non tamen quia creatio est in re
iam existentis [illegible] dispositione naturae reformationis, id est
recreatio et reformatio. Creatio tamen respicit primum efficien-
tem [illegible] non sic est de creatione, quia [illegible] est de non
ente [illegible] rei, non per qualitatem alterationis.
Per hanc viam patet ad omnes rationes sequentes, quae procedunt
per hoc quod actus illi comparantur ad gratiam sicut ad primum effi-
ciens. Hoc autem modo non sunt a gratia creata, sed a deo
est. Et illud melius pateret si quis diligenter perscrutari
voluerit, quod intermittitur tamen ad praesens causa vitandae
prolixitatis. Ad illud tamen quod obicitur de unione, dicendum
quod gratia non venit [illegible] primo [illegible] deus est
causa creaturae [illegible] essentialiter, potentialiter et prae-
sentialiter. Sed gratia est medium uniendi quoad co-
gnitionem et amorem, quantum ad quem modum multum
distat deus a peccatoribus.

Tertio quaeritur utrum gratia sit in genere substantiae vel in genere
accidentis. Et quod sit in genere accidentis videtur.
Quod advenit substantiae iam completae est accidens. Sed gratia advenit
substantiae iam completae, scilicet animae rationali. Ergo gratia est accidens.
Item quod adest et abest praeter subiecti corruptionem est accidens.
Sed gratia est huiusmodi, sicut patet, quia multi iusti efficiuntur pecca-
tores et econverso. Ergo etc. Item omne quod recipit magis
et minus est accidens. Sed gratia recipit magis et minus, quia maior
est in uno quam in altero, et in eodem ipso per diversa tempora
magis intenditur. Ergo etc. Praeterea aut gratia est
substantia aut accidens. Si est accidens, habetur propositum. Si substantia,
aut substantia materialis aut substantia formalis aut substantia composita. Substantia materialis
non, hoc constat. Substantia composita non, quia tunc non esset aliquid u-
num. Substantia formalis non, quia tunc ex gratia et anima fieret unum
per essentiam. Ergo si non est substantia, restat quod est accidens. Item
si est substantia, aut est substantia corporalis aut spiritualis. Non corporalis, hoc
constat. Si spiritualis, aut deus aut angelus aut anima rationalis.
Sed constat quod gratia creata nec est deus nec est angelus nec anima rationa-
lis. Ergo restat quod gratia creata sit in genere accidentis.
Item nulla substantia est habitus. Sed gratia est quidam habitus, animas de-
corans et ornans, sicut dicit [illegible] exultavit [illegible]
[illegible] gratia est quidam nitor etc. Ergo gratia non est
substantia [illegible] vel accidens. Ergo etc. Sed contra, nullum accidens
est nobilius substantia. Sed gratia est nobilior anima quam perficit et
complet, sicut perfectio est nobilior perfectibili. Ergo gratia non
est accidens [illegible] Ergo etc. Item nullum
accidens est [illegible] quam substantia. Sed gratia [illegible]
est deo similior quam [illegible] est in genere substantiae. Item
nullum accidens est stabilius quam substantia, pro eo quod substantia [illegible]
[illegible] Sed gratia stabilit [illegible]
[illegible] et confirmat in bono [illegible] ipsa gratia aliquo

in tantum in malo. Si ergo anima est substantia, gratia est substantia.

Item omnis forma que est principium vite est nobilior substantia. Sed gratia est principium vite et nobilissime vite. Ergo est nobilior substantia.

Item tria sunt genera bonorum, scilicet bona media, bona minima et bona maxima, sicut vult Augustinus in libro de libero arbitrio. Sed bona minima et media sunt in genere substantie. Ergo multo fortius bona maxima, et gratia est de bonis maximis, ergo etc.

Item omne accidens quod est alicuius ut actus, aut in esse perfecto aut in perfectus. Si ergo gratia in est alicuius ut actus, aut ergo in esse perfecto aut perfectus. Si perfecto, ergo habet ortum ex principiis principiis subiecti, ergo iam non erit gratia, secundum illud perfectis, si perfectus, secundum quod perfectus reducitur est ad perfectum. Ergo si gratia in est anime perfectus, erit ad substantiam cuius meruit perfectum. Quod non est quod sit ubi; si autem non sit ad tale, dato restitit quod gratia non est actus vel similia, ergo etc.

Responsio. Dicendum quod ponentes gratiam esse donum creatum necesse habent ponere gratiam esse in genere accidentis. Ad cuius intelligentiam notandum est quod est duplex actus: quidam qui operatur ad actum sic ad substantiam et ideo; alius qui solum operatur ad actum sic ad substantiam et ad actum sic ad accidentiam, ubi generaliter nigredo in corvo operatur ad ipsum corvum sicut ad substantiam et coniunctum in accidentibus species in speculo, que operatur solum sicut ad substantiam, non sic ad accidens, quia etsi ibi recipiatur attamen non habet ortum. Tale autem accidens quod operatur ad actum sic ad substantiam et ad actum sic ad accidens potest triplex distingui: quoddam enim est quod habet ortum ab inferiori, quoddam quod habet ortum a pari, quoddam quod habet ortum a superiori. Sicut ab inferiori ut species lapidis in oculo vel in intellectu nostro; sicut a pari sicut similitudo speculi in speculo; sicut consideratur lumen facere illuminatio. Tale autem accidens quod habet ortum a superiori quod accidens est complementum, non quod ad esse primum sed quod ad esse secundum, quia non a superiori est. Habet nobilitatem substantiam, tamen quod coniungit ipsum et confortat ei quod est ipso similius. Et sic est accidens quod ortum habet a bono summo in quo ipso principaliter et origo sit et perfectus in illuminatione. Non solum habet nobilitatem verum etiam sanitatem et generalem, et hoc non facit tantum ratione sui, sed in quantum est ab eo a quo procedit, in quo reperitur omnis perfectio et bonorum omnium aggregatio, et per hoc completa beatitudo. Concedendo sic ergo rationes probantes ipsam gratiam esse accidens.

Ad primum autem quod primo obiicitur in contrarium, quod nullum accidens est nobilius substantia, dicendum quod illa ratio deficit ex parte primum, quidem quod nobilitas substantie et accidentis attenditur secundum quod substantie et accidentis proprie non habent comparationem. Accidens enim bonum dicitur non sibi sed alii, non sicut ordinatum sed sicut ordinatis, sed ipsum illi bonum est magis bonis principalius. Completius et decentius est quam et si nullum accidens

nobilius est substantia, prout accidens comparatur in se quod ad esse primum, tamen quod ad esse secundum, non tamen prout accidens comparatur in se. Et ideo non includit esse substantie, quod dat nobilitatem sic addit, quod ad esse perfectionis et decoris est, quia quod gratia dicitur nobilior anima et perfectior anime, sed non est ex sui tantum. Sed quod venit bono increato, sicut patet.

Ad secundum quod obiicitur quod nullum accidens similius est substantie quam substantia, dicendum quod sic est decoris et deiformitatis quod alio modo dicitur anima esse bona, alio modo gratia; sic et alio modo anima deo assimilatur et alio modo gratia. Anima enim deo assimilatur sicut deiforme similitudinis susceptivum, gratia vero sicut ipsa similitudo vel donum assimilativum. Unde sicut comparatio propter ea non habet modum assimilandi et talia alium est et decoris, quia cum anima siletur deo per gratiam et non unum per alterum. Ubi quia tamen sequitur non est maior vel minor assimilatio diversa in alia gratificata, quia gratia gratificante sanctius et decentius est. Quia et si una plus assimiletur substantie ratione entis, nichilominus prohibet accidens plus assimilari alicui substantie ratione proprietatis, sicut anima sapientis plus assimilatur deo in quantum est eius perfectio quam ipsa qualitas sapientie. Non tamen deo in quantum est sapiens perfectio plus assimilatur anima in quantum est sapiens, quod in genere est substantia. Sic et proposito intelligendum est.

Ad primum quod obiicitur quod nullum accidens est stabilius substantia, dicendum quod verum est illo accidente quod operatur ad actum sic ad substantiam, secundum de eo illo accidente quod attendit est habet originem non habet ultimatam, sicut patet in radio egrediente a sole, quod firmus permanet, decente motu, et quia ergo est tale accidens ideo illa ratio non habet locum in proposito.

Ad primum quod obiicitur quod gratia est forma que est principium vite, dicendum quod id habet veritatem de forma que dat vivere quod spectat ad esse primum; gratia autem est forma dans vitam que ad esse secundum, sive quod ad bene esse. Et ideo non valet, non enim fit unum per essentiam ex gratificato et gratia, sicut fit unum per essentiam ex corpore vivificato et anima vivificante.

Ad primum quod obiicitur de bonis maximis et minimis et mediis, dicendum quod illa divisio bonorum est per acceptionem boni quod ad deum bonum et bonum alii et utile. Sicut patet ex verbis Augustini ibidem, quia bona maxima dicit illa quibus non contingit male uti, et ideo ad genus divinitatis pertinet eum modum; sed quod ibi loquitur aut si non sit verum bonum illud quod dicitur maximum sit in genere substantie vel accidentis.

Ad primum quod quando est in anima ut perfectio vel perfectus, dicendum quod perfectus in esse gratie substantie non perfecti in genere nature, et perfectus in esse in genere moris; ideo non est conveniens ad substantiam aut per prius inesse, quia non in esse perfecto in genere nature non oportet esse ab eius principiis. Non habet originem, immo quoddam modo habet ut nunc accidens in habentibus perfecte, quoddam modo ut nunc accidentibus

Gratia est accidens quod
- secundum ordinem naturalem creatio est quod advenit rei post primum esse, accidentale;
- perfectum creaturis conditam ante secundum esse, quod est accidentale;
- possibilitas generalis, quod adveniens post ibi completur.

Ad. Dupliciter est esse complete vel [illegible] esse primum naturale quod adeo exit ut a suo principio est perfectum esse morale quod ad deum redit ut ad finem, quia omne esse a forma completum in pluribus locis ideo duplex est forma perfectiva, scilicet anima et perfectio in esse primo naturali; et gratia que perficit in esse secundo morali, quia ut esse primum naturale est, sicut accidentale; ideo forma perficit in esse primo est forma naturalis, et perficit in esse secundo quod advenit post esse completum forma accidentalis

[Margin notes: "gratia"; "perfectus quod movetur"; "accidens"; "Secundum"; "ut gratia creata"; "quod vel deiformitas"; "forma"; "ut"]

pacitis.

Quarto queritur utrum gratia sit in genere actiuitatis corruptibilis/ cum in tantum. et quod sit actus corruptibilis videtur. omne quod est in subiecto variabili est variabile/ est corruptibile. sed gratia est in subiecto variabili ut potentia anime vel liberum arbitrium. in quo consistit mutatio et variabilitas. ergo etc. Item omne accidens quod habet oppositum potentius in esse et suo subiecto/ est corruptibile. sed gratia est opposita culpe/ et culpa potest in esse anime viri iusti/ quamdiu est in statu vie. ergo etc. Item omne accidens quod est aliunde et non habet causam in subiecto/ potest ab illo separari. sed gratia est in anima et non habet ortum ab anima. ergo potest separari ab ipsa. sed post separationem non potest in esse conseruari. ergo gratia est corruptibilis. Item omnis actus qui est conseruatus per conuersionem voluntatis ad deum/ est corruptibilis. cum voluntas possit auerti ab illo. sed gratia est huiusmodi. ergo etc. Sed contra. anima eo ipso quod est ymago dei/ est incorruptibilis. non enim esset ymago dei sicut dicit augustinus si mortis vinculo teneretur. ergo cum in gratia consistat ymago reformationis. videtur quod gratia sit incorruptibilis. Item actus qui est in subiecto non causatus sed ab alio/ non mouetur nec corrumpitur ad motum eius in quo est. sicut patet de lumine existente in speculo et lumine existente in medio. sed gratia est in anima non causata sed a deo. ergo non videtur quod ad mutationem vel variationem anime corrumpatur. Item prius queritur [illegible] corruptibilis/ cedit dicta virtus [illegible] propinqua. sed gratia non est corruptibilis. aut si corrumpitur habet non producendi sibi similem. sed gratia non potest sibi similem producere/ sicut in primo libro ostensum est. ergo non est corruptibilis. Item omne quod corrumpitur in tempore/ sui diuturnitate senescit in tempore. sed gratia quanto magis durat in subiecto/ tanto perfectior est et stabilior. et magis renouat spiritum. ergo gratia non videtur corrumpi. Item si gratia corrumpitur/ aut corrumpitur in aliquid. aut in aliud. aut in priuationem. in aliud non. cum gratia corrumpi sit malum/ aliud autem non. cum nullum malum corrumpat suam perfectionem/ in priuationem non. quia priuatio est purum [illegible]. et modica gratia potest super omnem culpam. quod cum non habeat corrumpens. videtur quod sit incorruptibilis. Item si corrumpitur. aut corrumpitur in aliquid. aut in nichilum. si in aliquid. quero in quid. nichil est dare/ cum non producatur ex aliquo. sed de nichilo. si in nichilum. ergo non quod corrumpitur recedit omnino in non ens. sed gratia nobilissimum est inter omnia accidentia/ et deus non permittet aliquid accidentium in non ens cedere. videtur quod nec deus permittat [illegible]. quod cum gratia sit actus/ non potest esse preter ibi [illegible]. cum in illo in quo est/ non possit simul cum culpa subsistere et ipsi subiecto in quo est gratia/ contingat culpam inesse. necesse est gratiam esse quid corruptibile. Rursus

cum gratia non producatur ex aliquo nisi [illegible]/ sed sit simpliciter creata tamquam de sursum descendens a patre luminum. et omne quod corrumpitur in id redit/ unde producitur. necesse est gratiam sicut ex nichilo producitur. sic in nichilum redigi. cum corrumpitur/ talis autem modus corrumpendi non solum competit gratie ratione sui/ sed et ratione esse proprii/ huiusmodi existendi ratione cuius sicut deum est ex nichilo producitur/ ita in nichilum redigitur/ quemadmodum malus actibus consimiliter corrumpitur quod in id redeunt/ unde exeunt/ cum producuntur. Competit autem hoc et ratione esse proprii/ huiusmodi existendi. quia cum gratia non educatur ex principiis eius in quo est/ sed adueniat per illud aliud per creationem. quia adueniente culpa corrumpitur/ ut salutem [illegible] in speculo. ut ipsa species in anima/ non corrumpitur in id in quo est. sed redit ad illud a quo est. sed quod est desinit [illegible] cedit. sic gratia quia non habet esse in anima per modum nature. sed per modum habitus/ ut prius habitum est/ neque ex principiis anime producitur. cum corrumpitur/ in nichilum redigitur. et propterea perimitur in quem sit gratie corruptio dicitur. et in forma corruptionis summo auctori et conseruatori omnium bonorum maxime displicet dignoscitur. concedendum ergo est rationes ostendentes quod gratia corrumpitur. Ad primum ergo quod gratia corrumpitur per obiectum in contrarium. quod in gratia reparatio ymaginis/ sicut in anima. dicendum quod aliter et aliter reperitur ymago hic et ibi/ anima enim est ymago dei/ quia capax dei est et particeps esse potest. et non per similitudinem factam et ad similitudinem aptam/ et in qua similitudo non potest in esse sine immortalitate. ideo necesse est animam immortalem esse. gratia vero est ex hoc solo dicitur ymago. quia est ymaginis reformatio. et quamuis illa ymago perpetua reformata potest deficere. hic est quod gratia potest corrumpi. nec valet illa ratio. quia hic medium non est consimilis rationis acceptum. Ad illud quod obicitur quod accidens quod non habet ortum a subiecto/ non mutatur ad mutationem subiecti. dicendum quod non est proprium sed solum quod habet ortum aliunde. sed quia non dependet ab eo in quo est. sicut patet in radio et lumine. gratia autem non solum dependet ab eo a quo est. sed et ab anima in qua est/ non persistit in ea. nisi quamdiu habet faciem suam semper [illegible] ad deum conuersam. Ad secundum quod obicitur quod non corrumpitur/ dicitur dari virtus propagandi. dicendum quod ratio vera est quando illa res que est nata et ut est valet suscipere et quando illa corruptibilitas in termino ex defectu proprie nature. non autem hoc competit gratie. nam gratia nata est in medio ab ipso deo procedere. sed aliquo modo corrumpitur. non propter aliquam defectionem vel infirmitatem [illegible] virtutis eterne. et propterea ratio adsequentes/ quod obicitur quod omne quod corrumpitur senescit in tempore. licet enim verum est de eo quod habet causam corruptionis in se. Ad tertium quod

[illegible] ad [illegible] ad omnem [illegible] et mutari. sed dicitur non ex illa [illegible] corruptibile. sed [illegible] mutabile et [illegible] [illegible]. [illegible] corruptibile. cum non [illegible] voluntarium [illegible] naturale. [illegible] ita [illegible] non [illegible] voluntarium [illegible] lux [illegible] duplex. vel ab [illegible] vel [illegible]. Sola autem [illegible] ab esse [illegible].

q a quo corrup- aliud ad ... alio ab arbitrio. Ad 2m quod illa gratia deficit in se ipsa. Sed a quo? Quod ... deficiat, hec ... ad visionem ... ymagine ... . Cum enim gratia non salvetur nisi ex continuatione influentie a bonitate divina super faciem mentis nostre, quando anima a deo avertitur, influentia non continuatur, ex quo gratia corrumpitur. Anima enim avertitur per peccatum, et ideo quodammodo gratia per peccatum dicitur corrumpi. Non quod peccatum agat in gratiam, sed quia per peccatum anima se avertit, et deo cessante influere, iuste est gratiam in se ipsa deficere. Ad 1m quod non quod corrumpitur recedit omnino in non ens. Ad quod dicitur: virtutes in actione quam habent esse natura, ... expirantes ... quod corrumpitur actu, manet non et salvatur illa ... et ideo ... actio corrumpitur non omnino adnihilatur. Similiter actus qui habent esse habitus, sicut similitudo in anima et lumen in aere ... ut eam filii hominis mortuus, que est in anima tua. Si ... anima tua deletur et corrumpatur, reddit ad hominem illum, sicut cum lumen corrumpitur reddit ad solem, maxime si corrupto lumine fiat per prius in ... . Non forte quis dicat ad suam originem redire, pro quod adhuc salvatur in suo primo effectivo quod potest producere illi simile. Quia gratia habet se admodum habitus et ex nichilo producitur, ut per habitum est ... illa per ... non hic habet locum. Et si tu queras ... est quod deus permittit perire tam nobile accidens, satis suaviter respondet ... Aliquis enim quod est ... cum deus diligat ... amicos suos et plus diligat unam animam scilicet quam diligat celum terram, quid est quod permittit animam scilicet a se separari et non permittit celum et terram corrumpi. Ad hec respondetur ... Ambrosius, ... cursus rerum ... et deus sic res quas condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat, et per ... thesaurus gratie ponitur in vasis fictilibus quamvis valde nobilis, tamen de facili amittitur quod diu possessus est ... .

Quinto queritur utrum gratia possit esse sicut ... anime ... potentiis. Et quod primo ... sicut nulla ... anime est continue in suo actu. Sed gratia est continue in suo actu, quia continue reddit hominem deo acceptum et gratum, ergo gratia non est in potentiis anime. Item gratia est in anima, sicut dicunt ... auctores et ... doctores. Sed cum sit actus ... non ... est ... per potentias ... ergo si ... actus ... est universalis ... quod ... respiciat ... . Item ... ergo si gratia ... est in potentiis, cum potentie sint multe, necesse est gratiam in anima multiplicari. Sed igitur in una anima una tantum est gratia.

... quod gratia ... sit in ... quod in ... Item ymago ... consistit ymago reformationis ... ymago reformationis respondet ymagini creationis. Sed ymago creationis consistit in trinitate ... et ... et non sit ... ut sit ad unum quod respiciat ipsam anime essentiam. Sed non est nisi gratia, ergo etc. Item sicut ... exit ... sic ... oritur ... ergo sicut si placet ... acceptatur a deo anima ... per prius acceptetur et ... sic ... est acceptum ... prius acceptet ... ergo cum ... fiat acceptum ... per prius est in ... in ... . Item ... est ... gratiam, sicut dicit Augustinus ... ad Dardanum. Ergo cum ... non respicit ... expeditionem ... vivificationem ... et sic per prius est in ... quod ... Augustinus ... se habet ad ... sicut sessor ad equum. Ergo ... . Item magister in libro adducit auctoritatem Augustini in qua dicit gratiam ... et subsequentem ... distinguit ... ad ... . Item sicut inter ... et actum cadit medius habitus, inter ... cadit media potentia. Cum ergo gratia sit in anima ut habitus ... quedam ... quod ei ... mediante ... . Item ... ... in ... arbitrium, voluntatem ... ergo ... . Item gratia cum sit donum desursum descendens ... anime secundum suum supremum. Sed supremum anime sicut vult Augustinus est ipsa mens ... non est ... anime ... ergo ... per prius sit in ... . Item gratia habet existere in anima ... ad deum ... habet ... . Si ergo illud ... quod anima primo ... est ... ut quod anima ... sit in ... quod in substantia. Item gratia non est in anima secundum se ipsam, sed per influentiam ab aliquo primo, quod est omnino ... . Cum ergo anima suscipit gratiam, aut habet aliquam potentiam ad suscipiendam gratiam aut non. Si non habet potentiam ad hoc, numquam eam suscipiet. Si habet potentiam mediante qua suscipit, aut illa est ... aut voluntas aut aliqua alia potentia ab hiis diversa. Sive ... potentiam aliam in anima ... et affectivam ... ut ... quod mediantibus illis gratia suscipiatur ab anima. Item si gratia ... anime ... cum ... sit a ...

Sustinendo aliam opinionem dicendum ad ... quod ... ut voluntas sic in ... ho voluntas ut ... possit educere. Istud enim et mediante ... a ... [illegible]

similiter per intellectum, similiter a potenciis, que sunt in illis, animam esse gratificatam suis potenciis abstractis. Sed omnis anima grata est disposita ad gloriam, ergo potest intelligi [illegible] anima gloriosa abstractis potenciis. Sed potenciis abstractis, anima non videt nec amat deum, ergo [illegible] est anima gloriosa ponitur, que non deum videt nec deum amat, et sic est impossibile. ergo et cetera. contra illud sequitur [illegible] ad [illegible] intelligenciam [illegible] quod gratia [illegible] tenet gratiam, primo respicit anime substanciam, virtutes post respicit potencias, ut sic per gratiam in virtutibus fiat reformatio ymaginis create, que consistit in trinitate potenciarum cum unitate substancie. [illegible] autem potest dupliciter intelligi. primo modo, ut intelligatur quod deus prius influat gratiam in essenciam anime, ac post modum influencia illa [illegible] redundat in potencias, ut sic sit conformitas gratie ad animam, sicut prius considerat formam ymaginis, sicut prius considerat ut perfecto corpori anima est et est perfecto corpori forme [illegible] respiciat complexionis equalitatem, [illegible] potencias respiciat organorum diversitatem, et item anima [illegible]. et nunc habitus [illegible]. Sed nunc per se ipsam [illegible] gratiam ipsa formam [illegible] potenciam. per hunc modum si gratia in perficiendo conformat [illegible] racione gratie prius dicitur respicere ipsam anime substanciam, et per virtutes dicitur esse perfecto potenciam. et per hunc modum dicitur [illegible] cum dicitur gratia respicere substanciam et virtutes potencias, non tamen intelligere [illegible] [illegible] non quod deus prius influat gratiam et virtutes mediantibus illis [illegible] potenciam. Sed quod cum anima suscipiat gratiam et virtutes mediante potencia et cum gratia [illegible] prius mittit anime per potenciam [illegible] [illegible] dicitur perficere [illegible] operis. gratia vero dicitur perficere [illegible] deo acceptantis. et quia in [illegible] distinguuntur. hinc est quod virtutes potencias respiciunt ut distinctas, et tunc sunt in actu quando potencie sunt in actu [illegible] operantur ad deum acceptantem, unica acceptante acceptatur, cum ipsa substancia anime [illegible] et per unam [illegible] hinc est quod gratia est una, sic et substancia [illegible] in actu continuo. et ideo dicitur respicere substanciam, non quod sit in illa abstracta a potencia vel [illegible] quod potencie. Sed quia habet esse in potenciis ut continuantur ad unam [illegible] ideo dicitur esse in potenciis, quia in eis est ut referuntur ad operaciones diversas. et hic modus intelligendi magis est consonus verbis augustini [illegible] se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum, quia et gratia cooperante et operante [illegible] magis enim est consonum [illegible] si enim intelligimus gratiam tamquam habitum quendam et influenciam in [illegible]

anime ad deum conversum cum tali habilitate et influencie susceptione, et conversio non possit intelligi nisi per potencias [illegible] possit recte intelligi quomodo consistit in anima abstracta potencia. Rursus si [illegible] gratia [illegible] dicitur gratia que gratificat, et ex eo quod gratificat habet opposicionem ad culpam. cum opposita [illegible] nata sint in eodem [illegible] ipsum anima nata est gratificari [illegible] quod nata est et culpari. cum [illegible] autem et laus et vituperium [illegible] anime [illegible] liberi arbitrii [illegible] non [illegible] acceptio gratificatio dicitur. Sed illa sola quam deus sic acceptat animam ut reputet eam remuneracione dignam, et talis respicit ipsam arbitrii libertatem. et ideo [illegible] in anima pro [illegible] libertate arbitrii, et hec [illegible] ad eas solas potencias se extendit, ad quas se extendit arbitrii libertas. [illegible] sunt [illegible] racione [illegible] quod gratia in anime [illegible] potencias. ad [illegible] facile est respondere [illegible]. Quod enim obicitur quod gratia est continua in suo actu, non obviat ei quod nunc dictum est. quamvis enim potencia in relacione ad opus non sit in suo actu continuo, et sic non habet perfectam gratiam, sed virtute [illegible] tamen ad substanciam in qua est in suo actu continuo. [illegible] enim debet quedam unio, et quidam actus continuus ipsius potencie, secundum quod continuatur ipsi substancie [illegible] et ipsi [illegible] hac [illegible] gratia [illegible] et possumus dicere quod duplex est actus ipsius forme. unus qui est a forma per modum informantis, et alius qui est a forma per modum efficientis. [illegible] albedo [illegible] albat, et [illegible] disgregat [illegible] ad primum est omnis forma in actu continuo, quia ille est actus ut habitus, [illegible] non ad secundum. sic et gratia, quamvis in suo actu continuo quo ad illum actum quem habet per modum informantis, non tamen est in actu continuo [illegible] illum actum quem habet per modum perficientis et liberi arbitrii sicut cooperantis et operantis. Ad [illegible] quod obicitur de actu unificandi, dicendum quod [illegible] unita [illegible] dicitur esse primo potencia respiciat ipsius essenciam, quia [illegible] tamen oportet [illegible] dicitur esse [illegible]. cum enim sit actus [illegible] additum, non tamen [illegible] sed [illegible] per [illegible] anime in esse [illegible] mediante, sic [illegible] dicitur esse [illegible] insuperficie. Ad [illegible] quod obicitur quod actus [illegible] per substanciam, dicendum quod [illegible] est quando ea que subiciuntur diversa sunt, et subiciuntur ut diversa. quando vero per [illegible] natam subiciuntur, non oportet esse in [illegible] diversitatem. et sic gratia est in potenciis anime, in quantum continua est ad unam substanciam, et in quantum [illegible] in libertate [illegible] sicut [illegible] est una, sicut una sanitas dicitur esse in omnibus membris hominis, quia est in [illegible] quod ad unam originem reducitur. et [illegible] quod [illegible]

[illegible]

[illegible]

convenit. Sic et in proposito intelligendum est. Ad illud
quod obicitur de conformitate ymaginis creationis
et reformationis, dicendum quod cum deformatio ym-
aginis non possit esse nisi per potentias, sic nec
reformatio. Et ideo ymago reformationis
in quantum huiusmodi sufficienter reformatur per gra-
tiam, cum est et per suas potentias. Potentie
enim formantur et reformantur, perficiuntur et per conse-
quens perficitur et reformatur ipsa substantia. Ideo ad per-
fectam reformationem animae non oportet aliquid
poni quod per prius sit in substantia quam in potentiis, nisi
hoc dicatur per appropriationem quandam. Ad
illud quod obicitur quod deus non accepit ac-
tum nisi prius acceptando potentiam,
dicendum quod non est simile, quia eo quod potentia sunt esse sine
actu, et gratia in potentia absque merito operis.
Substantia autem absque potentia esse non potest, et si
possit intelligi, sed non tamen potest intelligi absque
potentiis omnia dona sufficere, ut ubi dona
decorant dicitur facies animae, eo quod deus decoris per
quem deus accepit. Ad illud ultimum
quod obicitur de parvulis, dicendum quod et si potentie in parvulo
non sunt ydonee ad exeundum in usum gratiae et
virtutum, decorantur et perficiuntur. Nichilominus tamen ydonee
sunt non tamen per donum gratiae sed per habitus vir-
tutum decorantur et perficiuntur, et hoc melius declarabitur
in questione, cum agitur de effectu baptismi quem
habet in parvulis.

Sexto et ultimo queritur utrum gratia com-
paretur ad liberum arbitrium in ratione motoris et quod
sic videtur primo per auctoritatem Augustini: quam ma-
gister adducit in littera. Quod gratia preveniens
est que prevenit bone voluntatis meri-
tum, et respectu cuius ipsa voluntas bona
producta est, non precedens. Ergo gratia respectu
voluntatis se habet per modum creantis, impe-
rantis et urgentis, et omne tale se habet in ratione
motoris. Ergo et cetera. Item Augustinus: gratia se
habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum.
Sed sessor est motor equi; ergo gratia est
motrix liberi arbitrii. Item hoc videtur per sim-
plius est potentiam aliquam supra se erigere
quam ipsam movere. Sed gratia elevat po-
tentiam liberi arbitrii ad opera meritoria, que sunt
supra ipsam; ergo liberi arbitrii motrix. Item per
plus potest gratia super liberum arbitrium quam liberum arbitrium possit
super se ipsum, movens sicut dicit Anselmus et
voluntas movere potest se ipsam; ergo mul-
to fortius moveri potest a gratia. Item

omne quod est principium vite perfecte
est principium motus in eo quod vivi-
ficat. Sed gratia est principium vite in anima;
ergo et cetera. Contra voluntas com-
libera est quo movetur ex se ipsa. Cum
gratia sit aliud a voluntate, si gratia
movet voluntatem, aufert ei libertatem.
Sed constans est quod gratia voluntati
libertatem non aufert; ergo ipsam non
movet. Item omnis motor sufficiens
ens est hoc aliquid et substantia com-
pleta differentias a mobili. Ergo aut
gratia non movet liberum arbitrium aut si non
movet est substantia. Si igitur gratia
creata non potest esse in genere substan-
tie, set in genere accidentis, ergo et cetera.
Item si gratia movet liberum arbitrium, aut mo-
vet naturaliter aut violenter aut
voluntarie. Si naturaliter, ergo opera
meritoria erunt naturalia. Rursus si
naturaliter movet, semper movet quan-
tum est de se; ergo numquam quiescit
homo ab operibus meritoriis. Si violen-
ter, ergo nec salvatur ibi vel meritum nec
libertas arbitrii, quorum utrumque ponere est
falsum. Si voluntarie, sed nichil mo-
vet voluntarie nisi habeat voluntatem et
cognitionem, ergo gratia cognoscat et vult
et ita est substantia rationalis. Igitur si
vel gratia si movet liberum arbitrium non est ali-
quid creatum, vel si est aliquid creatum
non movet liberum arbitrium. Item si movet liberum arbitrium
aut sicut motor motus, aut sicut
motor non motus. Si tu dicis quod sicut
motor motus, ergo cum nichil secundum idem
moveatur et moveat, gratia secundum
se habebit aliam et aliam naturam per
quam moveatur et moveat; ergo non
erit accidens simplex. Si sicut motor non
motus, sed talis motor non est quid cre-
atum, ergo vel gratia non est quid cre-
atum vel non movet liberum arbitrium. Item idem
movens idem in creaturis semper na-
tum facere idem. Ergo si gratia est quid
creatum et non movet liberum arbitrium, cum
gratia non varietur semper ad idem in cli-
nabit liberum arbitrium. Ergo numquam faciet homo
per gratiam nisi unum opus meritorium.
Si igitur liberum arbitrium modo excedatur ad um-

genus operis. modo ad aliud uidetur quod aut illa excitatio non sit a gratia. aut gratia non dicat aliquid creatum. aut quod gratia mutatur et uariatur sicut li. ar.

Pro dicendum quod absque dubio sicut auctoritates sanctorum dicunt preter esse et ponere li. ar. a gratia moueri et excitari. ab ipsa enim gratia operante preuenitur, et cooperante ad opera meritoria eleuatur. ita quod respectu operis meritorii, gratia est sicut principalis motor, et uoluntas sicut pedissequa. qualiter autem ipsa gratia cum sit accidens anime, ipsam animam habeat mouere. hec habet difficultatem. ad huius autem difficultatis explicationem, duplex est modus dicendi siue intelligendi, secundum quem li. ar. dicitur a gratia moueri. unus modus dicendi est quod gratia mouere dicitur li. ar. quoniam ipsa est dispositio ad quemdam spiritualem motum. Sicut enim pondus in corporibus disponit ad motum, sic et suo modo pondus in spiritibus. gratia quoque autem est quoddam spirituale pondus, datum anime, per quod habet sursum tendere. et quoniam li. ar. est natum se ipsum mouere secundum actus in quos potest de se, cum est adiutum et informatum gratia, excellentius mouet seipsum et sub ratione. ita quod cum li. ar. sit mouens et motum, gratia disponit ipsum sub ratione mouentis et et pro tanto dicitur gratia mouere li. ar. quia li. ar. gratia informatum mouet seipsum, per quem modum amor dicitur mouere hominem ad magna opera facienda. Alius est modus intelligendi secundum quem liberum arbitrium dicitur a gratia moueri. gratia enim est sicut quedam influentia procedens a luce superna, que semper habet continuationem cum sua origine, sicut lumen cum sole. et quia semper sue origini coniungitur, ideo non tantum attribuitur ei operatio ratione subiecti in quo, set etiam ratione subiecti a quo. unde sicut lumen non solum operatur cum aere, set etiam operatur in ipsum aerem, ratione continuationis cum suo fonte, sic et gratia non solum operatur cum li. ar. set etiam operatur in li. ar. et li. ar. mouet. unde non est aliud dicere gratiam. li. ar. mouere, quam gratiam esse spiritus sancti instrumentum ad mouendum li. ar. utrumque horum modorum intelligendi conueniens est, et uerus, nec unus sine altero sufficiat. Illa primus competit gratie cooperanti siue subsequenti. secundus competit gratie operanti siue preuenienti. mouet. quia deus illam infundendo uoluntatem hominis sanat et preparat, gratia uero cooperans siue subsequens li. ar. dicitur mouere, quia uoluntas tali dono gratie informata mouet seipsam. hanc enim potenciam habet uoluntas scilicet ~~modificandi~~ se ipsam, quia est potencia maior non aligata, sicut supra ostensum est, cum de li. ar. agebatur. Concedende igitur sunt rationes ostendentes quod gratia ad li. ar. comparata habet rationem motoris. ad rationes autem ad oppositum plana est responsio ex iam dictis.

Ad illud enim quod primo obicitur, de uoluntate quod se ipsam mouet, dicendum quod hoc non obstat immo consonat ei quod dicitur, quod mouetur per gratiam, sicut enim uoluntas mouet se ipsam ad opera naturalia, sic adiutam per gratiam mouet se ipsam ad opera meritoria. uel aliter secundum alium modum intelligendi, deus per gratiam mouet uoluntatem, nec tamen hoc uoluntati repugnat. quia uoluntas uult sic moueri a deo. unde sicut mouetur a deo, quod et mouetur etiam a se ipsa, et ideo omne opus meritorium attribuitur gratie et li. ar. Ad id quod obicitur quod motor distat a mobili, dicendum quod illud intelligitur in eo motu in quo moueri est uere pati. sicut est in motu corporali, et de eo motore qui est tota causa sufficiens et tota causa motus. talis autem motor non dicitur esse gratia, pro eo quod non mouet nisi sicut dispositio uel sicut instrumentum. sicut prius fuit explanatum.

Ad illud quod queritur, utrum mouet naturaliter et cetera. dicendum quod mouet uoluntarie, non a uoluntate qua ipsa gratia sit uolens. sed a uoluntate qua deus gratiam influens, est uolens, et a uoluntate qua li. ar. gratificatum uult mouere se.

gratia cooperans li. ar. perficit

mouendi

... ad duplicem gratiam. aut ... moueri ... disponitur ... mouetur ... ipsum.
... mouet li. ar. ... li. ar. se ipsum ... ad se mouendum.
... mouet ipsum

ipsum // ad illud quod queritur utrum sit
motor motus uel non motus, iam patet per
illa enim diuisio motorum est de motore qui
est hoc aliquid et substancia, et motor su
fficiens. talis autem motor non est gracia
ut predictum est // ad illud quod obicitur
quod idem manens idem semper est etc. dicendum
quod illud fallit in deo. et ideo similiter quod deus
mouet per graciam, per eandem graciam
potest excitare ad diuersa opera naturalis.
(margin: sm u. gli. ar.) seipsum mouet per graciam, ad di
uersa opera est in ipsa cognitionis et affectionis
diuersitas, secundum quas ordinari habet
ad diuersa operationum genera. et ideo quamuis
gracia non uarietur in se, mouet tamen
ad diuersa opera ratione uariationis in motore
sibi ~~coniuncto~~ sine qua non potest mo
uere. nunquam enim gracia eliciat opus
meritorium, nisi uoluntas sibi cooperetur.
Ex parte ista sunt dubitationes
circa litteram. et primo queritur de hoc
quod dicit. Voluntas est animi motus
ad aliquid assequendum etc. sicut enim
dicit philosophus peccat qui diffinit idem quod est
inquietum per illud quod est in motu. set uo
luntas est potencia. ergo male diffini
tur. cum dicatur uoluntas est animi mo
tus // Item uelle est plus agere quam
pati. ergo plus mouere quam moueri.
Si igitur motus ~~motus~~ sonat in passio
nem, ergo uidetur quod uoluntas non debeat
dici animi motus. Respondeo dicendum quod si
cut dicit anselmus. Voluntas dicitur equi
uoce ad uoluntatem instrumentum, et ad
uoluntatem affectionum, et uoluntatem
usum, et augustinus non diffinit hic uo
luntatem prout accipitur pro potencia,
sed prout accipitur pro usu quam pro pote
cia. racio huius est, quia potencie ma
nifestantur per actus. et ideo cognita
uoluntate usu per consequens ~~consequens~~
cognoscatur uoluntas potencia. ad illud
quod obicitur, quod usus uoluntatis non
est passio, sed actio. et ita non debet dici
motus. dicendum quod motus non tantum
accipitur passiue, immo etiam accipitur
actiue. et preterea omnes actiones anime
quodammodo passiones sunt // Item
queritur de hoc quod dicit quod gracia

(margin note: Aliter diffinit augustinus uoluntatem ... diffinitio uoluntatis prout accipitur pro usu)

uoluntatem preueniens et preparans est
fides cum dilectione, uidetur enim quod
ista notificatio gracie non sit conueni
ens. cum enim gracia et uirtus diuersa
habeant notificationes, non uidetur quod
unum habeat notificationem per alterum. // Item cum
gracia non solum modo ponat in anima
fidem et caritatem, sed secundum spem, (margin: car)
uidetur insufficienter dicere magister quando
dicit, quod est fides cum dilectione etc.
Preterea hec queritur cum diuerse di
ffinitiones et notificationes gracie assi
gnentur diuersimode, penes quid sumitur
racio et distinctio harum // Respondeo dicendum quod
magister non intendit in illo uerbo notifi
care graciam gratum facientem, quantum
ad suam essenciam. sed intendit eam no
tificare quasi per posterius. et quodam
modo per effectum. cum enim habitus
cognoscantur per actus et actus gracie
duplex sit, secundum duplicem poten
ciam, uidelicet secundum intellectus
et affectus, ideo per illos habet gracia
notificari. et quia in illos actus non
exit gracia nisi mediantibus habitibus
uirtutum, uidelicet fidei et caritatis,
ideo notificans graciam, dicit quod gracia nichil
aliud est, quam fides cum dilectione, et hoc
eo quod per istos duos habitus in
anima et actus exire per quos innote
scit nobis gracia // ad illud uero quod
queritur de diuersitate diffinitionum
dicendum quod gracia habet comparari ad suum
principium. habet comparari ad suum
subiectum. habet comparari ad suum oppo
situm. habet comparari ad suum effectum. habet
etiam comparari ad suum premium. et
secundum has diuersas comparationes, diuersa re
periuntur ei notificationes. secundum comparationem
ad suum principium est illa per quam dicitur pulcritudo diuine
mentis ... quod hec uero est ex comparatione
autem ad suum subiectum, sic est illa que
datur sic ideo psalmista. Ut exhilaret faciem in
oleo. gracia est quedam nitor anime, ad comparationem secundum
amorem comparationis ad suum oppositum, sic est illa
que in gloriosis super ex parte est, gracia est iustificatio
remissio peccatorum. comparatione ad suum effectum
sic est illa ... gracia est sanctus motus ... (margin: delectatio)
cordis. et comparationem autem ad suum premium, sic

in illa. quia est filius gloriae aut omnes operationes in istis sic assignans una differentia invenitur, quia talis est gratia ex forma ad eos gratis data, scilicet in istis, gratum faciens habitualis et operans et bonum reddens. Invenitur autem et alia notificatio gratiae, quia sicut gratia est manifestatio spiritus ad utilitatem. quod supra tunc est exillo quod dicitur .i. cor. xii. unicuique datur manifestatio spiritus etc. consimiliter est notificatio gratiae gratis datae. Item dicitur quod dicitur fides quae iustificatur ei gratis sibi data est. ex hoc .ii. intellige dicit quia et magister quod mediante fide fit iustificatio. aliqua est vivificativa. et iustificatio est ab ipsa gratia. nam fides sine gratia non vivificata immo mortua est. ergo non sic quod iustificatio sit a fide sed a gratia. Si tu dicas quod iustificationem attribuat fidei ratione adiunctae gratiae. quare ergo non attribuit aliis virtutibus sicut fidei. Item quaeritur quid est quod dicitur quod fides impetrat iustificationem. aut intelligitur de fide formata aut de informi. non de informi, quia per eam non meremur et non impetramus. si de formata, quaeritur non praecessit illi. nemo .n. habet fidem formatam nisi sit iustificatus. Item dicitur quod iustificatio dicitur proprie duobus modis, iustificatio id est infusio. alio modo iustificatio dicitur iustitiae executio. secundum quod iustificatio dicitur iustitiae executio. sic verbum magistri immo magis verbum est et planum. nemo .n. iustitiam exsequitur nisi mediante fide operante per dilectionem. et hoc dicitur impetrare iustificationem .i. perfectam iustitiam quae consistit ex bonorum operum et mandatorum multiplicatione quae non contingit sine fide caritatis. sine fide enim sicut dicitur heb. xi. impossibile est placere deo sine caritate impossibile est sicut dicitur i. cor. xiii. Si autem dicatur iustificatio id est infusio. sic adhuc habet veritatem sed non ita plane. aut enim est infusio iustitiae in parvulo aut in adulto. si in parvulo sic dicitur esse iustificatio per fidem non propriam sed parentum vel totius ecclesiae sicut dicit augustinus ad bonifacium. Si autem sit iustificatio in adulto sicut ait augustinus concurrunt ad iustificationem .s. gratiae infusio contritio motus liberi arbitrii et peccati remissio sicut dicit magister et motus liberi arbitrii sic motus concurrens ad utrumque sic. non inconveniens dicere adultos per fidem iustificari. nec huic obstat quod iustificatur per gratiam. illa .n. utique necessario requiritur ad iustificationem ipsius et idem alio modo dicitur iustificari per gratiam, aliter per fidem aliter per primam quia peccati remissio praesupponit illa tria. et per hoc patet obiectio. ubi etiam melius explanatur in iiii. distinctione xvii.

Consideremus etiam et quod praemisit etc.

Supra egit magister de adiutorio gratiae in se. hic vero agit de ipsius comparatione. dividitur autem pars ista in duas. In prima comparat unam differentiam gratiae ad aliam sub ratione habitus. In secunda vero comparat unum habitum ad alium sub ratione usus. usus autem gratiae est meritum. unde primo comparat gratiam praevenientem ad subsequentem secundum praecipuitatem et diversitatem. Secundo vero comparat gratiam ad virtutem et ad merendi efficaciam, ibi si vero quaeritur quomodo illa gratia praeveniens nominatur etc. et illa secunda pars dividitur in duas. In prima removet quaestionem et praemittit quaedam praeambula ad determinationem. In secunda vero incipit dissolvere, ibi hic videndum est quid sit virtus. ubi quae causa sit vide distinctione xxvii. quomodo melius signaret capitulum ante sic significavimus. quia sicut significat sicut apparet determinatio posita quaestionis praemisse. Illa quae pars in qua solvit habet duas partes. In prima solvit ad praedictam quaestionem secundum opinionem quorumdam. In secunda vero determinat secundum aliquorum opinionem quam magister tenet, ibi alii vero dicunt virtutes esse bonos usus etc. Secunda pars habet duas. In prima magister determinat. In secunda epilogat, ibi ex praemissis iam innotescit etc. prima pars habet duas secundum determinationem duorum dubiorum. primo .n. determinat illam quaestionem quae quaerit de comparatione gratiae ad virtutem. Secundo vero determinat illam quaestionem quae quaerit de comparatione gratiae et virtutis ad meritum. primo facit ibi hic vero est quod sit virtus etc. secundo facit ibi cum sit ex gratia dei esse bona etc. secundum divisionem autem patent manifeste sententiae illa.

Distinguenda hic partis in qua agitur de gratiae comparatione diversa quaeruntur secundum quod gratiae comparatio habet. et primo quaeritur de gratia in comparatione ad aliquem habitum. secundo vero quaeritur de gratia in comparatione ad merendi executionem.

Circa primum quaeruntur tria. primo quaeritur de una differentia gratiae in comparatione ad aliam. secundo vero quaeritur de ipsa gratia in comparatione ad virtutes consimiles. tertio vero quaeritur de ipsa gratia in comparatione ad gloriam.

Circa primum sic proceditur. et quaeritur utrum gratia gratum faciens dividi habeat per differentias diversas per essentiam. et quod sic videtur. magister enim assumens auctoritatem augustini dividit gratiam in praevenientem et subsequentem. sed quae in eadem divisione dividuntur ex opposito. et opposita non possunt sibi eidem esse simul et semel. ergo videtur quod impossibile sit unam eandem esse gratiam et praevenientem et subsequentem. quod si tu dicas ista divisio est solummodo per differentias quae sunt ad actum et effectum, non quae sunt ad habitum, contra hoc est quod dicitur in glossa super exodum xxxiii. si inveni gratiam etc. in glossa. non una gratia sufficit sanctis. una .n. praevenit ut deum diligant et cognoscant. altera subsequitur ut semetipsos custodiant. ergo divisio gratiae in praevenientem et subsequentem non solum est per diversos usus sed et per diversos habitus. Item .i. cor.

xij. diones gratiarum etc. si ergo ille gratie quas ibi distinguit apostolus diverse sunt et a spiritu sancto diriguntur ut per essentiali distinguntur. Si tu dicas quod ibi de gratiis gratis datis, non de gratia gratum faciente loquitur contra hoc. quia plura sunt necessaria ad hoc quod vivus habeat gratiam gratum facientem quam gratiam gratis datam. ergo si ad perfectionem usus gratie gratis date recipiuntur habitus multiplices multo fortius ad perfectionem gratie gratum facientis // Item hoc ipsum videtur ratione. si unum oppositorum dicitur multipliciter et reliquum quod illi oppositum. Sed culpa contrario quod culpa est oppositum gratie gratum facienti. hoc quod gratia est. ergo cum plures sint species culparum que formaliter distinguntur. videtur quod multiplex sit species gratie gratum facientis quod generaliter diversificentur.

Item habitus diversificantur per actus. Sed ad hoc quod homo perfecte agat aliquis ... perfectionis et ... animalo perficiatur. perfectionis ... in bono formaliter faciente. Si ergo isti sunt alii et alii actus secundum quos et medicine contrarie ad invicem distinguuntur et quia alia est medicina preservativa alia curativa. alia restaurativa ratione ut hic contra gratie // Item sicut se habet scientia respectu cognoscibilium sic se habet gratia respectu meritorum. sed scientia respectu diversorum cognoscibilium est alia et alia. ergo videtur quod gratia que est principium diversorum meritorum sit alia et alia. Hec autem est gratia gratum faciens ergo etc. Sed contra post dicitur gratie gratum facientis est in preveniente et subsequente. Sed ista umbra ut dicit magister in littera. non faciunt diversitatem habitum sed effectuum. ergo nec aliqua alia umbra gratiarum videntur // Item eadem est lucis influentia que fugat tenebras et illuminat aerem. ergo in spirituali lux gratie est influentia que culpam expellit et ad bonum disponit. sed hoc est gratia preveniens. gratia subsequens. ergo videtur quod una tantum gratia sit in anima.

Item unius acceptati. unum est acceptatio. Si ergo gratia gratum faciens non est aliud quam ipsa acceptatio sui vel accepti quod anima acceptatur a deo videtur quod in uno homine una tantum sit ponenda gratia gratum faciens // Item ymago recreationis respondet ymagini creationis. Sed ad ymaginem creationis non solum requiritur pluralitas. sed etiam unitas ad quam reducatur illa pluralitas. ergo et in ymagine recreationis necesse est ponere aliquem habitum unum in quo uniantur omnes habitus virtutum. hoc autem non est nisi gratia gratum faciens ergo etc. // Item unius hominis omnibus virtutibus idem tenetur. Et omnibus est uti

acceptat. hoc autem non esset nisi una esset ... acceptio ipsum hominem per se. et in omnibus actibus suis. hoc autem non est nisi gratia gratum faciens. ergo etc. // Ratio. Dicendum quod in una anima una gratia ponenda gratiarum gratum facientium. Ratio autem hic sunt ... perte principii effectivi respectu sui et respectu finis ultimi ... respectu principii effectivi quod gratia influentia a deo procedens in ipsam animam per quam deus totam animam sibi assimilat. Unde quoniam una est similitudo in una anima una recipit gratiam procedens ab effectivo principio respectu sibi similitudinem est gratia gratum faciens et in quo ... conjunctionem ad alium sic principium dans eam tantum in eo. Po. et quoniam unum vivificat una et una vita sive principium vivificativum est in una anima tantum dicitur ... respectu finis tantum primi quod ultimi quod et inter medium ... gratia ... est adhuc quod faciat hominem deo acceptum et ad hoc ut ... perveniat homo ad unum et summum bonum et ad hoc ut opus alicuius egrediens sit meritorium apud deum. Quoniam ergo deus non acceptat hominem secundum quid. sed si acceptat totum acceptat et opera eius de hominis secundum unitatem sed equaliter meritoria et meres omnium ... tory ... hec est ... et ponendo ... gratiarum est unitatem congruit hic quantum ad principium effectivum et ad finem et ad finem et medium ... tantum. ... quod hoc ostendunt rationes ad ... sunt.

Ad primum uero quod per ... in plurimum de diversione magistri quod ponit in littera dicendum quod illa divisio gratie est penes effectus hic ... acceptum vel malum a quo liberat alter vel bonum ad quod ordinat. Unde modo est gratia quo ... equaliter ut alium acceperit ... effectum habet et secundum ... divisione non accepit per ... sed per effectum ... et modo actibus in illa ... in quo dicitur quod non una gratia necessario est etc. ... effectus ... et si tu obicias quod habitus diversificantur per actus et effectus. dicendum quod ... hoc ... in actibus ... ad alterum non habet ordinem ... non est ... quia actus ... ordinem habet ad actum ... subsequens // Ad ... quod obicitur de auctoritate apostoli. dicendum quod sic ... est ... gratiis gratis datis. ille non multiplicantur ... quod ordinant ad opera ... et in ... effectus diversos recipiunt ... gratia gratum faciens ... hominem non habet respicere opera ... sic ... non medietatibus ... et ... si illa respiciens non est ... sub una ratione ... sub ratione ...

et io non tenet. Ad quintum obicit quod maiorem perfectionem gratiam gratum faciens quam gratis data et similiter sit intensive non tamen oportet quod extensive. Ad primum quod obicitur quod essentia multiplicatur et gratia. Dicendum quod ista ratio deficit duplex. Primum quod quamvis illud celi demultipli nisi dicionem que est in potentia sive obiectuis. Secundum per diversas acceptiones seu significationes est eius ratio dicitur equivale. Non oportet quod tot sit realia, quot nominalia. Secundum deficit, quia unus bonus nata est opponi pluribus malis. Cum malum sit multiplex, et bonum uno modo. Ad secundum quod obicitur quod actus gratie sunt quod gratia est ibi diversificatur. Dicendum quod et si actus illi diversi sint, non diversificatur quod in corporalibus diversis rebus attribuitur quia alius medicine est curare, et alius preservare in spiritualibus autem non sic diversificatur ut inducat diversitatem habitus tamen propter ipsorum actuum et effectuum ordinem. Tamen et propter ipsius habitus perfectionem, ex qua habet ut possit in multis, multiplices effectus ipsius multiplicantur quod non corpus propter posset ex diversarum virtutum coniunctione. Ad primum quod obicitur de scientia plana est ratio per quam dicendum non est simile. Tamen quia scientia dicit habitum habitum vel ad acceptionem conclusionum speciales et quas conclusiones et ideo. Tamen et quia aliquo modo scientia causatur ex rebus etc. Tamen quia et ad ipsam scientiam materie ipsius distinguitur oportet habere pluralitatem et secundum hoc non repugnat in gratia sicut habitus qui per diversa scitur non plurificatur. Sed in una anima reperitur una.

Ideo queritur de comparatione gratie ad virtutes gratuitas et est quod ut gratia gratum faciens et virtutes gratuite differant per essentiam. Et quod sic videtur. Primo quod magister dicit et habitum est in libro sentenciarum quod gratia gratum faciens est fides cum dilectione. Si ergo fides et caritas virtutes sunt etc. Item quorum differentie diffinitiones sunt eedem, ipsa sunt eadem. Sed gratia sic diffinitur ab ipsis. Gratia est divine virtutis donum per quod bene vivitur et est virtus sicut dicit augustinus contra iulianum gratia etc. Item eadem est per essentiam gratia operans et cooperans sed illi augustinus non est aliud quam virtus gratuita cum ipsius sit voluntatem cooperari. Ergo idem est virtus et gratia. Item quorum effectus et actus primus et immediatus est idem ipsa sunt eadem. Sed gratie est actus respectu sui est animam vivificare respectu dei est acceptam reddere respectu operis est ipsum opus meritorium facere omnia hec eadem per essentiam virtuti competunt nam dicitur ro. i. iustus ex fide vivit. Et ad hebreos xi. sine fide impossibile est placere deo. Et i. co. xiii. si caritatem non habeo etc. nihil mihi prodest. Ergo si primi effectus gratie virtuti attribuuntur, gratia et virtus sunt unum et idem habitus. Item si habitus sunt diversi unus non denominat alterum. Sed gratia virtutem denominat. Dicitur enim virtus gratuita. Ergo gratia et virtus non differunt in essentia. Item e converso probo habitum quia si quis habet fidem et caritatem habet unde deo placeat et unde ei serviat. Si ergo gratia est quod facit deo placere est gratia gratum faciens. Ergo omni habitu excepto intellectu quod qui habet fidem et caritatem habet gratiam gratum facientem. Ergo gratia gratum faciens non est ad per essentiam differens a virtute. Sed contra anselmus de concordia prescientie et predestinationis et libri arbitrii. Intendimus voluntatis rectitudinem habet nisi dei gratia preveniente. Sed virtus non est aliud quam rectitudo voluntatis. Ergo virtus est a gratia preveniente, causa in causatis differt essentialiter a causa per essentiam. Ergo virtus gratuita essentialiter differt a gratia. Item quorum sic se habent quod unum est medium operandi respectu alterius, illa differunt per essentiam quia non causatum agit se ipso, sed gratia in opus bonum et in actum deiformem mediate virtute. Ergo gratia et virtus gratuita differunt per essentiam. Item quorum sic se habent quod unum illorum habet actum continuum, reliquum vero actum interpolatum, illa differunt per essentiam. Sed gratia et virtus sunt huiusmodi quia gratia est in actu continuo. Continue enim non est vivificat et animam deo reddit acceptam. Virtus vero non est in ipso actu continuo. Ergo etc. Item quorum sic se habent quod unum habet diversas divisiones alterum vero non, illa differunt per essentiam. Sed gratia dividitur per prevenientem et subsequentem, virtus vero per cardinalem et theologicam. Ergo etc. Item quorum sic se habent quod unum remanet, reliquo recedente, illa sunt per essentiam diversa. Sed virtus aliquo modo remanet post perditionem caritatis, gratia vero gratum faciens nullo modo. Ergo etc. Item quorum sic se habent quod unum remanet in divisum, reliquum vero dividitur et multiplicatur, illa essentialiter differunt. Sed gratia in una anima est una, sicut ostensum est supra, virtutes vero multe, sicut ostendit i. co. xiii. et apostolus dicit i. co. xiii. nunc autem manent fides, spes et caritas, tria hec etc. Ergo necesse est quod gratia et virtutes gratuitas differre per essentiam. Respondeo dicendum quod circa istam questionem diversi diversimode senserunt. Quidam enim dicunt volentes quod gratia nihil aliud est quam virtus. Intelligentes enim quod gratia non est aliud quam quedam rectificatio potentiarum anime secundum eius adequationem.

sunt. Haec autem rectificatio quae supra naturam est, non potest fa-
cere nisi deus; et quoniam talem rectitudinem faciendo vivifica-
dat virtutes ipsius potentiis, ut rationali, irascibili et concupi-
scibili, caritatem, irascibili spem, rationi fidem, dicunt quidam quod gra-
tia non addit super virtutes gratuitas, differt autem sola
ratione, quia secundum quod deus per illam rectitudinem
animam acceptat et applicat virtutes, vero in quantum anima sic
rectificata habet exire opera ardua et laudabilia.
Alii vero dicunt quod gratia et virtus gratuita essentiali-
ter differunt, sicut prius et posterius et separatum, et sic substantia:
sicut enim illa potentia non est ipsa animae essentia, sed potentia
emanat et procedit ab illa, sic virtus quae perficit
potentiam non est ipsa gratia quae perficit animae substantiam, sed potentia ad
egrediens ab ipsa, ut sicut anima est quoddam totum potesta-
tivum, sic et gratia sit quoddam totum potestativum. Est enim una per
se, et in quantum respicit ipsam animae substantiam, est in origine
plurium, in quantum influit in ipsas potentias, cum dat illas
virtutes. ~~sed et magis~~ non solummodo differt in quo
sunt virtutes, sed etiam in quantum gratuitae, nec sic alia
gratia specialis qua fides dicitur gratuita, alia qua spes,
alia qua caritas gratuita nominatur. Quilibet autem
harum positionum et si probabilitatem habeat, non tamen
si quis diligenter aspiciat, videbit aliquo modo utraque
a veritatis tramite declinare. Nam prima concedat quod
gratia non addit super virtutes habitus, necesse habet dicere
aut quod omnes virtutes sunt una virtus, aut quod
in uno homine sint multae gratiae gratum facientes. Quorum
utrumque est improbabile, et unum est improbatum supra, et aliud
est satis improbabile, videlicet quod omnes virtutes sint una
virtus, et improbabiliter suo loco necesse est hic dicere
aut quod gratia gratum faciens non totaliter tollitur
per culpam, aut quod post peccatum nihil remanet de
virtute aliqua; et primum horum est contra doctorem summa,
secundum vero est contra sententiam expressam. Ideo modus ille
dicendi non modicam habet calumpniam vel aliquam
te declinare videtur, praecipue in eo quod ponit quod gratia pro-
cedat in illa per modum influat in potentias. Hoc enim
improbatum est supra; et vero in eo quod ponit in eo quod vult
et in uno homine esse diversas gratias gratum facientes.
Et hoc ipsum supra improbatum est. Videtur enim esse dicendum quod
datur faciei animae, ex quo non solum ipsa accepta
tur, immo et habitus et opera. Et ideo talis modus
dicendi est quod quemadmodum cum dico lumen et colorem
illuminatum, dico et aliud et aliud formaliter, licet
una sit ordinata ad alium et quodam modo alterum
compleat ex alterius praesentia, similiter intelligendum
est de gratia et virtute gratuita, quemadmodum enim color
quietus est corporis tantum, quem a praesentia lucis in fluxu
venitur et complet, ut possit movere visum, sic

unusquisque est habilitatus per se. Sed gratia data gratum facia
te, in formis est sicut color sub luce. Et eandem
ni esse existens tota anima, unde et suis potentiis de
coratur formis, et vivificatur dicitur habere virtutum
et cetera accepta; et quemadmodum ex luce in subiecto
et colore non fit unum per essentiam, sed per ordina-
tionem luminis sicut illuminat aerem, coniunctum corpori
colorato, sed cum colore reddit lucidum, non est aliud
ad praesentiam. Sed sola coniunctione differunt per es-
se, sicut unum lumen diversos habet colores, ad actum
deducere sed sui multiplicationem et influentiam ge-
neratione virtutis intelligendum est et cetera. Scilicet quod gratia superve-
niens, cum habitu virtutis conformetur, non facit unum
essentiam. Et ideo forte quia ad finem suum ordinata
sunt gratia a qua anima dicitur esse Deo grata, et a qua aliquid
dicitur esse gratuitum, differunt non sola coniunctione, sicut primum
expositum est in luce. Et una est gratia a qua omnis virtus
esse dicitur et gratuita. Concedendae est igitur sicut pri-
mones ostendunt, quod habitus gratiae gratum facientis
et virtutis habitus est diversi. Ad illud ergo quod primo
obicitur de magistro, qui dicit quod gratia est fides cum di-
lectione, dicendum quod illa praedicatio non est per essentiam, sed per
concomitantiam et significantiam, et aliquando in et pro illo redu-
ad praedicationem per causam. Ad illud quod obicitur quod differen-
tia gratiae est virtuti, dicendum quod illa notificatio non est
sed est per extremo eo modo quod definitio gratiae est virtuti. Gratia
enim est sicut donum primum et excellentissimum inter dona
causata, et sic donum quod completur totalis bonitate do-
titis, sic autem intelligitur notificatione non comparatur
tuti. Ad illud quod obicitur quod gratia cooperans est virtus,
dicendum quod ille actus non assignatur gratiae secundum se, sed secundum
quod est ordinata virtutis, quia sic dicitur. Ad aliud
patet responsio, quia sequitur quod id quo fit quod virtus sic
argumentum est, sicut si ita arguatur: color movet
visum, et lux movet visum; ergo color non differt
luce. Et per hoc patet responsio ad sequentia. Quod
vivificatur et acceptum reddit, et oportet in triumphi
aliter competit virtuti, aliter gratiae. Gratiae enim competit,
virtuti vero ex consequenti, videlicet quia ab influentia gratiae fit
et ordinatur. Ad illud quod obicitur quod si habitus sint
alii, unus non denominat alium. Dicendum quod est denominatio
per inhaerentiam sicut albedo per album denominat cor-
pus, et denominatio per concomitantiam quando aliqua duo
se habent quod unum habet ordinare alterum, sicut quod dicitur
vocis debitam in multa prudentia, et per hunc modum
virtus dicitur esse gratuita. Ad illud quod obicitur quod creatura
prodiit habitu et cetera. Dicendum quod ad animam non consensit,
quia aliter non sit virtus formata. Si igitur
nominet cunctis habitum amoris quo natura

Marginalia (left): fidem · i · aie · virtuti · Nota · Tertia positio quod plures sunt habitus gratiae gratum facientis et unica anima quod virtus gratuita · De hoc secundum contra ... ... · Sequitur ... · Nota quod ... dico ... gratia gratum faciens duo dico: scilicet habitum virtutum, ... non sola coniunctione

ho diligere deum propter se et super omnia. sic [quod] modo
non possit absque reparatione. potest intelligi et sic in
adam et in primo angelo ante lapsum fuit ut supra
di. iii. probatum est. et sic patet quod gratia est aliud quam virtus.
patet etiam quod est ad quod per eas rectificatur. nam in homine quod
ad statum innocentie erat prior rectitudo antequam esset gratie
gratum facientis infusio (et hoc melius videbitur
in questione agitur de ... gratie per statum innocentie.

Circa questionem de gratia in comparatione ad gloriam et est quod
virum differat per essentiam et quod sic videtur. gratia
gratum faciens et si non sit fides tamen numquam est sine
fide. quia sine fide impossibile est placere deo. gloria autem in
illo non compatitur secum fidem. ergo necesse est gratiam et gloriam
per essentiam differre. Item gratia gratum faciens
se habet ad gloriam sicut via ad terminum et sicut id quod est ad
finem. sed finis et ea que sunt ad finem distinguuntur [illegible]. et fi
nis ab eo quod est ad finem differt essentialiter. pari
ratione ergo gratia et gloria. Item sicut se habet
culpa ad supplicium ita se habet gratia ad premium.
sed culpa et pena essentialiter differunt essentialiter. ergo
pari ratione gratia et gloria. Item corruptibile et in
corruptibile differunt per essentiam. sed gratia est corruptibilis
et amissibilis. sicut supra ostensum fuit. gloria vero omnino
est incorruptibilis. ergo et cetera. Item quod est cognoscibile ab habente
differt per essentiam ab eo quod non est cognoscibile. sed gloria
ab omni eo qui habet gloriam cognoscitur. gratia est ali
quis qui nescit se esse gratiosum. ergo non differt
per essentiam a gloria. Sed contra. sicut caritas vie ad
caritatem patrie. sic se habet gratia ad gloriam. Sed cari
tas vie non differt per essentiam a caritate patrie. sic
quod dicitur .i. co. xiii. caritas numquam excidit. ergo pari ratione
gratia gloria. Item ... habitus sue comprehensionis
habent gloriam et habent gratiam. sed gratia illa quam habent
fuit ad cognoscendum et amandum divinitatem. sed cum
comprehensor fuit cognovit et amavit cognitione
et dilectione comprehensionis. ergo in ipso gratia non diffe
rebat a gloria. Item perfectum et imperfectum non vari
ant rem per essentiam. sed gratia dicitur assimilatio anime
ad deum per statum imperfectionis. gloria vero per statum
perfectionis. ergo et cetera. Item aut gloria reddit acceptum
deo aut non. si non. ergo non per ipsam placet deo gloria. ergo
gratia. ergo in statu patrie quam in statu vie quod est inconveniens.
si sic ergo cum iste sit actus gratie necesse est gloriam
esse gratiam. Item quod [illegible] de gratia transit [illegible]
ad gloriam. aut perdit gratiam aut non. si perdit gratiam
ergo ... quod desinat esse gratus deo et quod gloria et gratia
habent ad invicem repugnantiam quorum utrumque falsum
est. si non perdit ergo sic vita anime. sic ostensum
est supra. et in una anima tamen sit vita et una gloria. non
vna

erit vita. aut gratia et gloria erunt idem per essentiam.
Sed constat quod gloria est vita. ergo et cetera. quod est ergo qualiter
se habet gratia ad gloriam. Sed ad idem qualiter tamen sciatur
ab una ad aliam et quare sortiuntur diversa nomina. si
vero diversa sunt quid gloria appellatur gratia. dicendum et est
istis diversitas cum divina gratia omnes statuit [illegible].
sive statum vie sive statum patrie. ut semper eum deo
acceptat. Ideo dicendum quod cum gratia gratum faciens
et gloria nominat divinam influentiam per quam anima habet
deum et deus habet animam et hec autem contingit dupliciter. vel perfecte
et sic habet homo deum in ratione quiescentis. vel semiple
ne et sic habet homo deum in ratione tendentis. primum
scilicet quies competit statui patrie. secundum scilicet tendentia
competit statui vie. et ideo primum est glorie. secundum est gratie.
et quia primum est premii secundum est meriti. ideo gratie attribu
itur actus merendi. glorie vero actus recipiendi. quoniam ergo
id potest esse per essentiam magis perfectum et minus perfectum.
hinc est quod gratia et gloria per quod distinguuntur secundum modum
habendi deum. differunt solum per statum. sed quoniam nos habere
deum non est aliud quam deum habitare in nobis. ideo gratia et
gloria non solum modo distinguuntur per modum habendi deum.
sed etiam secundum rationem habitandi deum in nobis. cum tamen dico de
um habitare in homine. duo exprimere dico. scilicet divinam
dignationem qua hominem acceptat et coniungit sibi per hoc
humanam exaltationem ex qua homo eum a quo diligitur excellenter
participat et ideo illa influentia per quam deus in nobis habi
tat dicitur esse secundum comparationem partis. videlicet magis deus homini con
descendit et dicitur esse gloria quam ad comparationem ad
superiorem. per hoc videlicet quod homo per illam in habitationem sub
limatur et ad magna conscendit. secundum illum consi
derationem. et secundum istum modum gratia et gloria non dif
ferunt in sola comparatione. dicendum vita eterna nominat gloriam
et nominatur et gratia. ro. vi. gratia autem dei vita eterna. et sic
patet responsio ad questionem propositam. concedendum ergo est quod gratia gratum
faciens et gloria non differunt per essentiam. sed diffe
runt alio modo. hoc est per comparationem aliam et aliam. et sic
similiter sunt in eodem sicut in beatis et in christo. qui dicuntur habere
et gratiam et gloriam scilicet per statum autem et aliam per quod [illegible]
eidem in christo. quia per primum est gratia in statu vie et per modum
est gloria in statu patrie. primo enim gratia inchoa
tur et postmodum consummatur. Ad id ergo quod primo obicitur in
contrarium quod gratia simul est cum fide. ad quod hoc est ratione status
fidei. enim que dicitur enigmatica cum visione simul per statum
[illegible] statum plenitudinis quod excludit omne quod
est ex parte. dicendum ex illa ratione non potest concludi. quod
gratia et gloria differunt per essentiam sed per habitum. sed
solum per statum. Ad id quod obicitur quod gratia se habet
ad gloriam sicut via ad terminum. dicendum quod hoc dicitur ratione status
et additionis. eius quod gloria super addit gratie. sic

perfectum addit ipsi, donec ipsum perducat ad complementum, et quod additum est bonum consequitur; et quod diversitas potest esse inter gratiam et gloriam. Ad id quod obicitur quod sicut se habet culpa ad supplicium, etc., dicendum quod non est simile, quia culpa per se est extra animam, supplicium non, adeo ex parte corporis. Gratia autem et gloria intra animam ab eodem, et sub eadem ratione decenti in genere adduntur. Et tamen dicitur quod aliqua culpa pena est, sicut videbitur, et aliqua pena differt a culpa. Sic est et in gloria, quia enim in qua consistit premium substantiale idem est cum gratia, sed gloria que consistit in stola corporis est ab ea diversa. Ad id quod obicitur quod corruptibile et incorruptibile variant essentiam, dicendum quod id non habet locum nisi ubi corruptibilitas et incorruptibilitas venit ex principiis compositionis. Hec autem non est in proposito, quia immutabilitas glorie venit desursum, corruptibilitas autem gratie deorsum, videlicet a libero arbitrio voluntate sua vertibiliter. Ad id quod obicitur de conscientia, dicendum quod illud non concludit diversitatem essentiarum. Sola enim diversa secundum statum potest facere ut videatur quod prius videri non poterat. Sic etiam aliquis non cognoscit affectionem suam quando est in intentione, quam postmodum intendens de facili deprehenditur et cognoscit. Item color in tenebris non est visibilis et in luce est visibilis, et tamen color non differt essentialiter. Sic non diversitas modi cognoscendi in gratia et gloria habet eas essentialiter diversificari. Et sic patet ad obiecta.

Consequenter queritur de gratia in comparatione ad meritum, et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratie augmentum. Secundo utrum contingat mereri ipsum gratie augmentum. Tertio utrum per gratiam contingat mereri ipsius gratie complementum, videlicet glorie premium.

Circa primum sic proceditur, et quod non per gratiam contingat mereri ipsum gratie donum iam habitum. Et quod sic videtur per simile in corporalibus: homines enim per militias et stipendia merentur equum a domino suo sibi gratis datum ad usum ipsius equi; ergo similitate efficacie est usus rei spiritualis in merendo rem spiritualem, sicut rei corporalis in merendo rem corporalem, quod per gratie bonum usum meretur quis donum gratie sic acceptum. Item quod peccatum in malis, peccatum in merito; sed per usum gratie contingit mereri gratiam iam habitam. Item unusquisque magis est efficax ad merendum sibi quam alii. Sed videmus in quibus est gratia [illegible] merentur aliis primam gratiam, sicut dicitur [illegible] de predestinatione sanctorum. Ergo multo fortius homo [illegible] dono gratie efficitur dignus habitu gratie [illegible]

pret. Quod autem unusquisque magis sit efficax ad merendum sibi quam alii probatur per id quod dicitur super illud in .ix. videns Iesus fidem illorum. Glossa: quantum valet apud deum fides propria, si tantum profuit aliena? Ergo multo plus. Item quod placet deo petitio et oratio pro habendo, tantum placet ei gratiarum actio pro iam habito; sed [illegible] orationes merentur optime quod petit, si petit pie et perseveranter et ad salutem; ergo pari ratione qui gratias agit pie et perseveranter [illegible] dignus efficitur eo quod iam accepit. Item sicut se habet caritas ad amandum, sic se habet gratia ad merendum; sed per caritatem non solum contingit amare alia, sed etiam ipsam caritatem, sicut vult Augustinus, et ipso [illegible] habitum; ergo pari ratione per gratiam contingit mereri ipsius gratie donum. Item tunc est perfectio in actibus et habitibus anime quando agunt velut reflectentes super se ipsum, sicut est quando quis perfecte intelligit, quando intelligit se intelligere. Ergo non videtur esse perfectum meritum nisi quando meretur et per quod meretur. Sed contra: meritum et premium relative dicuntur, sicut pater dicitur relatione ad filium; ergo sicut id non potest esse pater sui ipsius, sic nec id non potest esse meritum sui ipsius; ergo per gratiam non contingit mereri ipsius gratie donum habitum. Item meritum et premium habent ordinem sicut via et terminus, sic dispositio [illegible]

[illegible]

gratum. ut nullo modo comparant rationem debiti. si n. esset exemplaq[ue] ua no esset gratuitum et qu[ant]o plus gra-tis gratia meret qui[a] tanto magis ipsa bonum videtur / tanto minus propria tenetur ex debito gratie. quod sibi repugnat perfectioni misericordiam esse. quod non tamen gratis gratiam meret. non mereto condigni. quia tunc tollet pro gratia et pro meritum merito congrui. quia non saluat ibi ordo. quia in infinitum et primum dicitur attendi. unde rationes que hoc ostendunt concedenda // ad primum vero quod probat in contrarium de similitudine meriti et corporis. dicendum quod non est simile quia exemplum est de sui ratione non dicit debitum gratuitum salua sua ratione / quod autem habitum mereri. per autem gratie animam / corporis quod tale est dicit quod gratuitum simpliciter. ideo quero hoc faciat / neque merito meretur. non solum quia sit iam habitum sed quia [illegible] aliud. unde et si aliqui dixerint / quod contingit mereri gratiam iam habitam sicut in angelis contingit non est tamen aliquis sine tribus secundum contingit mereri gratiam iam habitam // ad primum quod obiicitur quod si aliquid potest terminare. potest terminari. dicendum quod primum non habet veritatem quia ordinatur ad maius et ad minus ordinatione consilii. sic autem non est in proposito. nam usus gratie ordinatur ad merendum gloriam / non ad merendum gratiam. propterea quod ipsa non supponitur tamquam fundamentum. ad secundum quod aliquis meretur alii primam gratiam. dicendum quod non est simile. quia gratia in uno subiecto supponit gratiam in fundamento uno persone. ubi autem gratia in eodem habet sequi hoc ipsum de necessitate // per [illegible] meretur alii gratiam / tamen gratiam non perdit ex hac ratione gratuiti [illegible] gratuita attenduntur in habitu gratie. et in hac autem eius datum / quod autem ad [illegible] oret [illegible] / quod pro eo orant [illegible] facta [illegible] pro [illegible] sic gratuita liberalitate diuine misericordie / non sequitur quod si unus alii potest mereri gratiam [illegible] possit sibi mereri gratiam iam habitam. quod autem de quod plus valet [illegible] fides [illegible] // ad primum quod obiicitur quod gratie actio ita est efficax pro alio / sic orationis [illegible] dicendum quod et si gratie actio ita sit accepta [illegible] sic [illegible] oratio pro futuro. ex hoc tamen non sequitur quod gratiarum actio sit ordinata ad merendum iam habitum. ideo quia propria gratiarum actio et laus pro beneficiis acceptis plus tenet rationem primi quam rationem meriti. si si teneat rationem meriti ordinatur ex diuina liberalitate pro adeptione promerendi / quod ad promerendum iam habitum // ad secundum quod de retractatione ad amorem et gratie ad meritum. dicendum quod non est simile quia de sua ratione importat ordinem et rationem amoris importat actum potentie non alligatum [illegible]

[illegible] non habet ad se referri et ordinari. et actus potentie alligatur. non habet super se reflecti. unde est quod amorem contingit amari. sed meritum non contingit mereri / propter [illegible] // ad [illegible] quod ultimo obiicitur. illud enim [illegible] et illius actus non habet. quamuis importat rationem et ordinem / tamen cum hoc aliquid importat actum merendi et actus gloriosus in [illegible] aliquid dicit / et ordinem et [illegible] propter ostensum est et ideo illud non valet.

Ideo queritur utrum per gratiam contingat mereri gratie augmentum. et quod sic uidetur. per Augustinum ad Bonifacium gratia meretur augeri / ut aucta mereatur et perfici. // Item [illegible] rationes [illegible] gratiam. item unde possit perfici [illegible]. sed perfectus [illegible] augmentum gratie. ergo [illegible] augmentum mereri potest. // Item [illegible] uno gratie [illegible] mercede in gradus pro [illegible]. unde efficacior sic [illegible] supplicatione meretur mercede [illegible]. ergo [illegible] ratione quod bonum utitur gratia pro [illegible] opus exercendo. uidetur mereri ut fiat in gratie augmentum // Item laudabilior est qui se extendit ad opus perfectionis cum minori ad [illegible] quam qui se extendit cum maiori. ergo si aliquis minorem gratiam se eleuat ad opus excellentioris perfectionis quam eo qui habet maiorem. uidetur quod mereri / quod apud deum mereri debeat. ergo si nulli sit retributio nisi secundum quantitatem gratie. uidetur quod talis meretur augmentum gratie. Item qui petit pie / perseueranter / pro se et ad salutem / meretur exaudiri. sed qui petit gratie augmentum continue [illegible] petit. ergo uidetur gratie augmentum mereri // Sed contra meritum non est ante [illegible] et in [illegible] est in potentia. sed gratiam cum sit [illegible] augeri est in potentia. ergo in potentia est mereri gratie augmentum. // Item meritum non est [illegible] quod est in nobis. sed quod est ab alio sed bonus gratia / [illegible] eius quod habet / potest [illegible] non solum [illegible] habet unde possit stare. sicut dicit Augustinus. sed et unde possit proficere. sed [illegible] augmentum [illegible] est [illegible] in [illegible] augmentum [illegible] non uidetur [illegible] // Item nichil augetur nisi per rem eiusdem generis et [illegible] gratia que primo datur / quod est deum [illegible] quod non cadit sub merito. sicut supra ostensum est / et Augustinus dicit [illegible] quod [illegible] redditur / non est gratia. ergo si non contingit mereri ipsam gratie donum. non contingit mereri per gratie augmentum // Item deus [illegible] opus [illegible] radicis / ergo tamen meretur [illegible] opus. [illegible] augmentum excedit illam quod [illegible] non gratiam [illegible] opus non possit mereri [illegible] augmentum // Item si aliquis meretur augmentum

habent

tunc si deus non augeret ei gratiam, esset iniustus. Et cum augetur, opus illud est remuneratum, ergo videtur quod opus illud non esset dignum remuneratione gloriae. Dicendum ergo quod hoc est simpliciter impossibile, ut per augmentum gratiae auferatur efficacia meriti gratiae; simpliciter est possibile augmentum gratiae mereri condigne. // Pro quo dicendum quod sicut dicitur augeri, absque dubio dicendum est quod gratia meretur augeri, quamvis non sit modus augendi difficile assignare. Cum enim multi sint modi augendi, quis eorum competat gratiae non est facile discernere. Contingit enim aliquid augeri per remissionem contrarii, sicut dicitur quod albius est quod est nigro impermixtius. Contingit etiam augeri aliquid propter hoc quod minori succedit maius, sicut dies dicuntur augeri. // Contingit etiam aliquid augeri propter aggregationem multorum, sicut lumen augetur in acie propter multitudinem candelarum ex quarum concursu fit aggregatio luminum. Contingit etiam aliquid augeri per additionem, sicut corpus augetur per alimentum. // Contingit etiam aliquid augeri per magnificationem rei in se ipsa, sicut augmentata fuit costa, cum de ea facta est mulier, et sicut augmentati sunt quinque panes, cum de eis quinque milia hominum pasta sunt. // Contingit etiam sexto aliquid augeri per accessum ad suum terminum, sicut ad quod magis appropinquat et magis luminosum, quod magis accedit ad perfectionem plenitudinis et lucis. His omnibus modis sex dicunt aliqui gratiam augeri. Sed primi tres modi improbari possunt de facili. Et [illegible] improbat ille aliquis in d. xvii. cum agit de caritatis augmento. Eodem enim modo tam caritas quam gratia habet augeri. Et tres autem modi sequentes satis de facili improbari possunt de facili. Primus tamen eorum famosior est, propter quod magis [illegible] aut quidam dicunt in augmento gratiae infundi novam gratiam, cum loquuntur de diversis [illegible] et efficacia. Qualiter autem iste modus valeat sustineri, ut patet li. [illegible] d. xvii. dicetur. Ultimus autem modus non est [illegible] immo [illegible] hunc modum dicunt [illegible] gratiae augmentum faciliter [illegible] augmentum per appropinquationem [illegible] repugnare [illegible] cum in spiritualibus [illegible] tamen sit [illegible] augmentum tamen per accessum ad summum [illegible] consummationem. Quorum autem horum [illegible] modorum sequendum [illegible] non est magnus [illegible] faciendum. Sed certo in nobis gratia dicitur in nobis augeri per laborem actualem quo [illegible] in nobis augetur per bona opera [illegible] ut dicitur augeri [illegible] augeri [illegible] meritum et perfecta. Modus autem merendi gratiae augmentum sic videtur ponendus. // Contingit enim aliquid mereri ex condigno et contingit aliquid mereri ex condigno. Quia est multum ex condigno [illegible] non multum recipitur in perfecte et plene. Et [illegible]

ibi quedam congruitate et ad [illegible] meriti aliquid mereri et quasi non potest esse cum gratia augetur. Hic est quod non [illegible] quis mereri gratiae augmentum merito condigni. Sed contingit ipsum augmentum gratiae meriti esse merito [illegible] [illegible] [illegible] est alia dispositio [illegible] ad quod illa dispositio ordinatur [illegible] deficiat [illegible] condignitas et [illegible] [illegible] est dignitas [illegible] tate. Et sic [illegible] per bona opera in gratia [illegible] [illegible] meretur [illegible] gratiae, id est [illegible] tas quae facit quod in se [illegible] non est tamen condignitas quae [illegible] dicitur. Et indigni [illegible] que [illegible] est dignitas cum indignitate. Sic est quod [illegible] [illegible] gratiae. Dignitas enim est [illegible] [illegible] qui est [illegible] et dignum ad [illegible] [illegible] dignitas est [illegible] et ideo non [illegible] multi [illegible] dignitas [illegible] [illegible] sic huius gratiae [illegible] meretur [illegible] augmentum [illegible] et modus merendi [illegible] deficiat [illegible] condigni [illegible] [illegible] in certos modos [illegible] accedit ad perfectionem meriti. Et ideo quia medium [illegible] multum congrui et multum condigni [illegible] [illegible] gratiae augetur [illegible] meretur. [illegible] rationes [illegible] quod gratia meretur augeri [illegible] sunt. // Ad illud quod obicitur [illegible] quod cum sit [illegible] non potest augeri quod [illegible] gratia non est [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] moles non autem per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] et ei augmentum non [illegible] ultimum modum dicendi quod augmentum [illegible] per accessum ad summum non [illegible] [illegible] maioris [illegible] [illegible] [illegible] repugnat gratiae [illegible] // Ad [illegible] [illegible] gratiae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod attendit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratiae [illegible] [illegible] [illegible] non augeri [illegible] cum efficitur homo dignus maiori premio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homo dignus maiori premio [illegible] [illegible] gratiae [illegible] in sola illa [illegible] gratia infunditur [illegible] gratia non [illegible] [illegible] [illegible] attendit gratiae augmentum. // Ad [illegible] quod [illegible] augmentum gratiae [illegible] gratiis cum [illegible] data [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod supponit gratiam [illegible] [illegible] est cum gratia premio data. Et ideo non potest mereri merito condigni, sed merito [illegible] non gratiam [illegible]

Quomodo mereri

[illegible] maiori

intensiori caritate meretur quis gratie augmentum quam gratie
minori. sicut supra fuit dictum. Ad idem quod obicitur
quod remunerator attendit finem operis. Dicendum est quod illud
intelligitur in merito condigni. In merito autem congrui locum non
habet comparatio et modus dicendum est, ad idem quod ultimo opponitur.

Certum quod ut contingit per gratiam mereri ipsum complementum. scilicet est ipsum premium glorie. et hoc quod ad meritum condigni. quia de merito congrui non est dubium. et quod sic videtur .ii. thi. iiii. Reposita est michi corona iusticie. quam reddet michi dominus in illo die iustus iudex. Si ergo quod redditur ex iusticia meritis debetur. et ei respondet meritum. ergo si talis corona que consistit apud est glorie premium. sicut igitur idem contingit mereri per gratie donum. Item zach. iiii. adequabit gratiam gratie. exponunt sancti et doctores quod adequabit gratiam presentis gratie vite. et hoc expressius habetur io. vi. ubi missa in. fu. ic. ub. Si ergo illi est ad equitatem meriti et premii sicut contingit reperiri meritum condigni ut dictum est. Item sicut se habet culpa ad penam. sic se habet gratia ad gloriam. Si per culpam ex condigno meretur quis eternam condignationem depunitionem. ergo per gratiam ex condigno meretur quis beatitudinem eternam. Item ex quo dignus est qui vincit ad illam honore et gloria. sic qui vincit est dignus ignominia. Si ergo ille qui permittit se dyabolo superari dignus esset non regno et ut quam contra ex condigno meretur regnum supernum. Item autem per hoc quod homo facit condignum meretur ad quod aut nichil sicut nichil. ergo similiter est quod fuit. sed eternum premium maioris sit dignitatis quam meritum et nichil sit excellentius gratia quam gloria. et nichil potest opus meritorium sufficienter remunerari nisi per gloriam. ergo scilicet de merito condigni contingit per gratiam gloriam mereri. Sed contra. ro. viii. non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis. Glossa. ergo per eas non contingit futuram gloriam mereri merito condigni. Item ad ro. vi. stipendia peccati mors. gratia dei vita eterna. Glossa. maluit dicere gratia dei vita eterna. ut intelligeremus dominum vitam eternam pro sua miseratione nos perducere non meritis nostris. ergo ut videtur. Item per remunerationem illam fieri quam debet. dum reddit obligat eum cui fit in aliquo. dominus de luc. xv. quis vestrum habens servum. et cetera. Sed hoc tamen quod facere potest facere debet. ergo ut quod non obliget dominum ad reddendum sibi aliquid. ergo non meretur apud dominum merito condigni. Item illam remunerationem congruus fit obligat eum cui fit in aliquo. scilicet supra secundum congruam facit gratis. ergo non obligatur eum cui

fuit ad retribuendum ex debito. sed solum de congruo. ergo reddit dominus quod per se premium est meritum ex condigno. sibi enim data et accepta. sed dominus nichil potest ab aliquo accipere quia bonorum nostrorum non indiget. ergo premium glorie quod est excellentissimum. non possumus ex condigno mereri apud dominum. Responsio. Dicendum quod circa istam questionem aliqui doctores senserunt diversimode. quidam enim dicere noluerunt quod ad meritum condigni dicitur quedam obligatio in retribuente. Et quia dominus remunerator in premio et retribuendo tamen non potest alicui obligari et premio gratie in aliud premium remunerari et ideo dixerunt quod non potest aliquis eternam gloriam mereri ex condigno. sed si meretur sic tamen est ex congruo. Ad istam suam positionem astruendam multis fulciuntur auctoritatibus sacre scripture et expositorum que sentire videntur. Sed quia in scriptura sepe reperitur quod deus unicuique retribuet secundum opera sua et quod plura loca in quibus exprimitur meritum et retributio. Io. xx. Tolle quod tuum est. et cetera. et plura consimilia inveniuntur. Ideo aliorum positio est quod gloriam non dicunt contingit mereri merito condigni. tale enim meritum presupponit in gratia gratis data. Sed et contingit mereri merito condigni propter eo quod gratie et glorie quedam est commensuratio et ideo non cadit obligatio. non convenit. Sed ex sua mera benignitate quod voluit promittere et pactum confirmare quod hiis qui eum diligerent quod se ipsum in mercedem retribueret sic in habraam apparet. Si autem volumus considerare quis istorum duorum modorum dicendum sit verior. in veniemus quod per diversas conditiones operis meritorii reperit in eo et meritum congrui et meritum condigni. Opus enim meritorium comparationem habet ad principium a quo exit. et ad finem per quo fit et ad statum in quo fit similiter sicut corpore in genere ad principium. sic opus et motum habet a voluntate libera et motum habet agentis. et sic motum habet a voluntate libera meritorium merito condigni. sic enim quidam modo nostrum est. et nisi aliter gratis est quod sit ipsum premium quod dicitur ei retribui. In quantum autem motum habet agentis sic cum gratia redat habere acceptum deo et sit grata divinitatem et ad hoc sit ordinata ut dicat ad dominum. opus idem est meritorium merito condigni. Si autem consideremus opus meritorium ad eum per quo fit et hoc potest esse dupliciter. vel ad largitatem dispensantis vel ad ultimum pollicentis. si comparetur ad largitatem dispensantis sic est meritorium merito congrui. nam per sue liberalitatis immensitatem decet ipsum pro modico obsequio retribuere magnum premium. Si vero comparetur ad veritatem pollicentis ex qua promisit et quo dominum modo se obligavit quod tanto operi tantum reddere premium sic opus idem est meritorium merito condigni. Si autem est in comparatione operis meritorii ad statum in quo potest esse in quo fit

ad quem — [illegible]

Ad finem per quo fit

[illegible] in quo fit

q̃sidere

q ad operis difficultatem quia

d. aut quia ad temporis opportunitatem, aut quia ad operis difficultatem. Si quia ad temporis opportunitatem, quia nunc est tempus seminandi, sicut dicit apostolus, et ideo fiunt opera meritoria, prohibeat minima bona. Cum enim ut homo ex hac tamen magnum fructum suscipiat, et ideo recte dicitur, ei qui in praesenti dimittit modicum, promittitur reddere centuplum. Si autem comparatur operis arduitas, et opus tale sic est in voluntate facientis, ut ~~sit supra vires, et ideo elevetur intra facientis~~ ut sit supra vires, et ideo elevet in faciendo ipsum supra se, et bono proprio postponat bonum aeternale, hinc est quod tale genus operis aeterna remuneratione est dignum, et sic praemium meriti congruit merito condigni. Et patet quod opus meritorium consideratum in genere ad voluntatis libertatem et dispensationis liberalitatem et temporis opportunitatem, comparatum merito dispar patet quod ad gratiae dignitatem, quae pollicetur digniora sui naturae, ad sui ipsius difficultatem est meritorum merito condigni. Et propter hoc solum possunt rationes et auctoritates ad utramque partem inductae, pro eo quod per diversas vias procedunt. Nam rationes quae probant quod per gratiam congruit meritum praemium aeternum merito condigni procedunt per aliam istarum considerationem. Illa tamen ratio quae sit de similitudine et proportione ad poenam et gratiam ad gloriam non cogit, tum quia gloria multo plus excellit in bono quam poena in malo, tum etiam quia facilius est descendere quam ascendere. Rationes vero ad oppositum procedunt per aliam viam, videlicet prout opus habet comparationem ad [illegible], sic enim non est quasi sufficientes ad merendum. Nam omnis [illegible] ut et habet comparationem ad libertatem divinam quae nulli potest obligari, sed gratis facit quidquid facit ex sua liberalitate. Et hoc modo verum concludunt, quod non sit ibi meritum condigni. Aliae etiam rationes illae non cogunt. Nam quod dicitur quod passiones huius temporis non sunt condignae etc. Dicendum quod verum est in quantum sunt passiones; sunt tamen condignae in quantum sunt ex caritate, quae actibus et passionibus dat efficaciam et valorem. // Ad illud quod obicitur quod Deus non perduceret nos ad gloriam nisi misericorditer, ex hoc non est [illegible] quod multa merita conservantur ad voluntatem divinam [illegible] agitur. // Ad illud quod obicitur quod totum [illegible] facit Deus etc. Dicendum quod et si opus [illegible] debitum est, est tamen gratuitum in quantum fit ex gratia et caritate. Et ideo sicut ratio debiti non tollit rationem gratuiti, sic et ratio debiti non tollit

rationem gratuiti, sic et non tollit rationem meriti. Et si obiciat quod opus gratuitum non debitum potest obligare Deum, dicendum quod etsi non possit Deus nobis obligari in ratione dati et accepti, sicut ostendit [illegible], obligatum tamen dicitur quodam modo ex sua benignitate, quia voluit promittere se ipsum diligentibus se. // Propter meritum condigni non necesse est ponere obligationem in retribuente, sed potius sufficientiam ordinationem eius qui remuneratur ad illam remunerationem, meritorie [illegible] laudabiliter [illegible]. Gratia autem sufficienter ordinat hominem per se in creatorem ad [illegible] gloriam, tum ratione dignitatis, ex quo totum hominem reddit Deo et acceptum et carum, tum ratione convenientis proportionis, tum ratione arduae operationis, sicut prius tactum est. Et sic patet ad duas rationes sequentes. Nam quod obicitur quod gratia sit non obligat, dicendum esto quod non obliget, propter hoc non tollit meritum quin possit esse condignum. Praeterea et si non obliget ~~in~~ Deum ex retributione, remunerat pro eo quod sibi fecimus pensata gratia utilitate, obligat tamen eum quodam modo quod tribuit pensata futuris fidelitate, cum magis intuetur apud Deum quod fuit ex amore filiali et liberali quam quod fuit ex amore mercenario quod spectat mercedem et retributionem. // Si autem obiciat quod non potest esse meritum condigni, quia non est commensuratio, dicendum quod etsi non sit commensuratio in proportione aequalitatis, est tamen commensuratio proportionis sive convenientiae [illegible]. Sic [illegible] dicitur recte commensurari servum qui excedit [illegible] hereditati, et [illegible] non sit [illegible] esset contentus si dominus ei redderet decuplum, sic non potest esse contentus ex operibus meritoriis nisi [illegible] reciperet praemium perfectum quod compleret totum desiderium. ue

Propter ista sunt quaestiones circa litteram. Et primo quaeritur de hoc quod dicitur: operans gratia dicitur in quantum voluntatem hominis liberat, cooperans vero in quantum eadem adiuvat. [illegible] Item [illegible] distinguens gratiam praevenientem et subsequentem. Dicit enim quod gratia praeveniens attenditur quantum ad dona [illegible], subsequens vero quantum ad dona gratiae. Ergo si idem est gratia operans et cooperans, videtur quod operans non dicitur illa quae hominis voluntatem liberat. Si forte tu dicas quod alio modo accipitur ibi praeveniens et subsequens, tunc est quaestio de ratione illorum duorum. Quaeritur [illegible] sic nominantur, ut dicatur quaedam praeveniens, quaedam subsequens, quaedam operans, quaedam cooperans. Item videtur quod omnis gratia sit cooperans, quia nulla cooperatio debetur fortius alicui per se [illegible] videtur et quod nulla. pueniens

debeat dici preveniens. aut enim preveniens dicitur
per comparationem ad actum aut per comparationem ad subiectum. Si
per comparationem ad actum, sic omnis forma debet dici preve-
niens, quia omnis forma precedit actum suum. Si per compar-
ationem ad subiectum, sic nulla debet dici preveniens, quia
nulla sit ante subiectum suum. Et quod cum gratia adiu-
vans consimiliter dicatur, et ista nomina consimiliter
exponantur, eadem ratio videtur. Respondeo dicendum
quod cum gratia una sit, multiplices tamen habet comparationes,
secundum diversas considerationes. habet enim gratia comparationem ad
suum subiectum in quo est in quantum ... habet comparationem ad suum
oppositum. et quod habet comparationem ad suum effectum ad quem
ordinatur. Et per comparationem ad suum subiectum sic dicitur
gratia gratum faciens, per decorationis, vivificationis, iustificati-
onis et magnificationis. per hoc enim de gratia ...
... et est ... et gratia complet. et sic hec attri-
buit ... qui sumitur de eo quod dicitur Ap. iv.
viii. Secundum autem quod gratia comparatur ad suum subiec-
tum sic dicitur in gratiam excitationis ... perfecti-
onis. sunt triplices potentie in illo in quo est gratia
scilicet intellectiva et affectiva et operativa. et hec
dicuntur ab. ... dist. art. Secundum autem quod
comparatur ad suum oppositum sic est illa dicta gratia, quia
est quasi protectionis, liberationis et salvationis. similiter
enim hec dicta quod gratia adiuvat contra malum culpe
et contra malum pene, servitutis sive miserie, malum
culpe et malum sequele. a quo protegit, a quo liberat,
a quo extrahit et a quo salvat. et hec dicta su-
mitur per eo quod dicitur Ysa. xxxi. protegit do-
minus exercitum iudam et ierusalem protegens et liberans,
transiens et salvans. Secundum comparationem ad ef-
fectum ad quem est dicitur gratia preveniens et subsequens,
sive operans et cooperans. quia sunt duo genera effectus
quos habet in ipsa voluntate. dicitur enim
gratia preveniens in quantum ipsam voluntatem facit bonam et ideo
prevenitur quia non est ... art. sed postquam infundit ab
ipso deo cooperans ... subsequens dicitur adiu-
vat ... boni operis ... et modo quod
secundum quod ideo gratia consimiliter accipit, sic est
due dicitur preveniens et subsequens. accipit enim
gratia uno modo largissime et sic comprehendit dona
naturalia et dona gratuita. utraque enim desursum
sunt, et hoc modo gratia habet dici in preveniente et sub-
sequente ita quod preveniens vocatur dona naturalia
et dona gratuita utraque enim desursum sunt. et hoc modo
gratia habet dici in preveniente et subsequente ita quod
preveniens vocatur dona ... subsequens vero
dona gratuita. et sic accipitur ... in moralibus.
alio modo accipit gratia ... et sic comprehen-

dit gratiam gratis datam et gratum facientem, et sic di-
vidit ... cum dicitur quod quedam est gratia que sonat co-
gitatum et hanc vocat gratiam prevenientem, quedam
que perficit bonum et hanc dicit gratiam sub-
sequentem. art. ... dist. art. hec tria in
nobis operatur deus s. cogitare, velle et perficere.
primum sine nobis operatur, secundum nobiscum, tertium
per nos, et accipit gratiam stricte, et sic comprehendit
gratiam gratum facientem et gloriam, et dicitur gratia
in preveniente et subsequente, non quod dicitur gratiam
et gloriam, et sic dividit Aug. ... dist. et gratia
cum ait gratia prevenit ut pie vivamus, subse-
quitur ut cum illo semper vivamus, nec prevenit ut vivo
... te subsequitur ut glorificem. Accipit
gratia magis stricte et tunc notat solum
gratiam gratum facientem et subsequentem. hoc est secundum du-
plicem effectum gratie, quia potest distingui triplex. ...
ita quod unus effectus sit contra malum et alius ad bo-
num. Vita quod ... sit ad bonum. Secundum ... per-
tinet gratie ... alius ... vita
... attribuatur gratie ... Sed ...
... tale ... et sic triplex accipit
ab Aug. ... dist. et gratia. uno modo sic gratia
preveniens hominis voluntatem liberat et reparat, sub-
sequens vero ... eadem adiuvat. Secundo modo
adiuvat sic, gratia preveniens prevenit volun-
tatem ut sanetur et subsequitur ut sana-
ti vegetemur. Tertio modo sic. quod prevenit ut
velit et subsequitur ne frustra velit. ...
... ad obiecta. Ad hoc quod dicitur secundo est.
Sed contra. est gratia et bonorum. alia magna, alia
magna, alia minima, alia media. art. ... ista
bona dicta sunt insufficientis, quia inter se aliter
bonorum differunt. Est enim bonum fortune et bonum nature
et bonum gratie et glorie. si tu dicas quod ista diffe-
rentia reducitur ad has, queritur sub qua istarum conti-
neatur bonum quod deus est ipsa anima. Si
tu dicas quod sub magnis bonis. contra. magna bona
sunt ut dicit ... quibus non contingit male uti. sed potest
quis male uti, sicut cum diligit propter ad. ergo
non continetur sub magnis bonis. Item arguitur
ex hoc. si deus contingit male uti, videtur cum re-
feratur ad ... deus est optimum inter omnia bona.
ergo omnibus bonis contingit peius male uti. ergo ista sunt
bona magis ... quod ... cum dicitur quod magis bona
sunt quibus non contingit magis male uti. Item
... male ... virtutibus ... potest
... virtutibus ... laudem
humanam amare et hoc est abuti. ergo ... quod ...

tibus potest abuti. ergo sub magis bonis non possunt
contineri. // Respondeo sub magistro dicendum quod augustinus non
eundem inuenit bonum per istas tres differentias. scilicet [bonum]
magnum et minimum et infimum. Sed generaliter accipit
dictionem boni. scilicet boni est quod est bonum aliquid. et hoc est
bonum per quod contingit aliquo modo in finem ordi-
nari. et ideo dicit hic bonum utile. et ipsum hic cum sit
triplex differentia boni utilis per quod quis ordinatur in finem tri-
plicem boni potest distingui. ad eum sic est utile ad fi-
nem ut tamen sine illo possit ad finem peruenire. sic sunt
bona corporalia. quod autem est utile ita ad finem ut
tamen sine illo non potest ad finem peruenire, proprie. contin-
git aliquem a fine deordinari. sic est uirtus. contra
ista. et quoniam in primo bono minima est utilitas. in se-
cundo maior. in tercio maxima. hinc est quod diuidit bo-
num per has tres differentias. scilicet bona media minima
et magna. et patet diuisionis sufficientia. et cetera. // ad
primum quod obicit de summo bono dicendum quod dictum est. // ad primum
quod obicitur quod quibus uirtutibus contingit male uti. dicendum quod
uti aliquo ~~modo~~ est in potestate uoluntatis. sic dicitur fruitur ipso
bono. ~~malo~~ sic iniustitia et huiusmodi uirtuosi sic o...
modo ~~contingit~~ nullo modo contingit male uti uirtu-
te. quia uirtus quod est de se semper ad bonum dirigit. nunquam
per uirtutem ad ordinatur ad malum. quia uirtus est boni
usus uoluntatis. ut dicit augustinus. secundo modo contingit male
uti uirtutibus non est ad ita bonum circa quod non potest se-
cundum actum deordinari, scilicet ordinate amando illud. // Item
quod de illa ratione uirtutis que ponit magister in littera uirtus
est bona qualitas mentis et cetera. ut enim hec notificatio
potest redargui primo et a modo predicandi. nichil enim
quod sic deaccio in abstractione predicatum habet de aliquo in
concretione. sic dicit aristoteles philosophus. si ergo uirtus est bonitas
nullo modo uirtus dicitur esse bona. // Item redargu-
itur per candem differentiam... quibus predica-
do. quia tota hic non omne potest gratie et donis et aliis
habitibus etc. // Item redargui potest a filiatione...
quod dicit que deus in nobis sine nobis operatur. hoc enim est contra au-
gustinum dicentem. qui creauit te sine te non iustificauit te sine
te. et ... et dicit. quod ad opus nostre salutis duo concur-
runt. scilicet deus et liberum arbitrium. // Item hic cum unica res una
sit diffinita et differenter diffinitur a diuersis ipsa
uirtus quomodo ille diffinitiones distinguitur. // Respondeo
dicendum quod uirtus accipitur communiter et proprie et magis proprie. Primo
quod communiter accipitur. sic comprehendit uirtutem moralem
et naturalem. et sic dicitur hec diffinitio ... in potentia ad actum
aut in potentia ad actum et finem ultimum. secundo modo diffi-
nitur a philosopho de celo et mundo. cum dicit. uirtus
est ultimum potentie. tercio modo diffinitur a rhetore
in ... ethicorum. uirtus est dispositio perfecti ad optimum. et ...

~~est~~ cum due notificationes uirtutis tangunt generaliter. puta
comprehendit uirtutem naturalem et moralem ~~alio modo con-~~
~~sideratur uirtus proprie prout comprehendit uirtutem natura-~~
~~lem et moralem~~ alio modo consideratur uirtus proprie prout
comprehendit moralem et extendit tamen ad politicam et
gratuitam. et sic dicitur hec consideratio. aut per comparationem ad opus
actum aut per comparationem ad principium diuersimode. Si per comparationem
ad actum. sic diffinitur a philosopho in ethicorum. uirtus est habitus
qui perficit habentem et opus eius bonum reddit. per comparationem autem ad finem
diuersimode sic diffinit a tullio ... uirtus est habitus uo-
luntarius in medietate consistens. ... ut sapiens determinabit. et hec diffinit a tullio
... uirtus est habitus mentis in modum nature
consentaneus. // ... hanc duplicem comparationem diffinitur
ab augustino. uirtus ... moralis ... significat
in libro de spiritu et anima. sic uirtus est habitus mentis bene
compositae. in libro de quantitate anime est equalitas uite rationis
undique consentiens. hec due notificationes sig-
nificant... realiter id est cum predicatis. et ... quilibet
... uirtutis ... hec accipitur ... in potentia
considerationem ... magister. ... prout accipitur per uirtute gra-
tuita et sic ... per comparationem ad finem et ad ... actum. et ad suum principium ... finalis. materialis. formalis. et efficientis. ... per comparationem ad finem
sic diffinitur ab augustino. in solilloquiis. uirtus est recta ratio
ad suum finem perueniens. // In comparatione ad formam
... quod est ipsa uoluntas sic diffinitur de ciuitate
dei. uirtus est ... bona uoluntas ... in comparatione ad
actum ... sic datur illa de
moribus ecclesie. uirtus est ordo amoris. ... ordinatus. in comparatione ad suum principium efficientem
datur illa que ponitur a magistro in littera uirtus est
bona qualitas mentis et cetera. ... diffinitione. hic
quod dicitur qualitatis mentis ... et subiungitur
tres differentie. per hoc quod dicitur qua recte uiuitur separatur
ab aliis corporalibus. per hoc quod dicitur qua nemo male
utitur separatur a potentiis spiritualibus et naturalibus. per hoc
autem quod subiungitur que deus in nobis sine nobis operatur
separatur ab aliis spiritualibus et consuetudinibus. que
et si sint boni usus ... non ... per infu-
sionem sed per adquisitionem. et sic patet in illis diffinitionibus
... // ad primum quod obicitur quod non
debet dici bona cum sit bonitas. dicendum quod in spiritualibus formis
... est predicatio in ... simpliciter. hoc autem
non habet locum in hiis que sunt de generibus ... quibus philosophus loquitur ~~...~~. non
enim dicitur albedo est colorata. // ad illud quod obicitur
quod non est conuertibilis dicendum quod hic non diffinitur
uirtus prout distinguitur contra dona et alias

bitus gratuitos. Sed prout nomine virtutis intelligitur omnis qualitas anime gratuita, possunt tamen dici quod preparatorie sive initiative sunt virtutes, ex predictis. Sed per se beatitudinum, sicut alibi tractabitur. Ad ultimum dicendum quod [illegible] nobis preparat ex parte liberi arbitrii dispositionem susceptivam ipsius virtutis, sed per se effectiva.

Quoniam [illegible] et inculcant etc. Hic determinat magister quid possit liberum arbitrium cum gratia. In hac vero parte determinat quid potest liberum arbitrium sine gratia. Et dividitur hec pars in duas. In prima determinat de potentia liberi arbitrii [illegible] quod habet gratiam [illegible]. In secunda vero determinat actum liberi arbitrii primi hominis, utrum gratia operante et cooperante egerit, distinctione xxiv. Post hec considerandum est utrum etc. Dividitur autem prima in partes tres. In prima ostendit errorem pelagianorum qui extulerunt contra gratiam liberi arbitrii potentiam [illegible]. In secunda vero respondet ad pelagianorum argumenta, ibi: Quod vero dicunt sine gratia etc. In tertia vero subiungit catholice veritatis expositionem, ibi: Id vero de gratia et libero arbitrio indubitanter teneant. Media pars dividitur in tres partes secundum tria media a quibus sumuntur tres rationes quibus magister respondet. Primo enim respondet ad id quod pelagius dicebat: nullum esse culpandum si non vitat vel non facit illud quod est sibi impossibile, ex quo sumuntur due rationes, ad quas magister respondet duobus capitulis. Secundo vero respondet ad illud quod pelagius dicebat, quod nichil est tam in nostra potestate quam ipsa voluntas, [illegible] augustinus, ut pelagius assumpserat, ibi: Alibi etiam augustinus hunc gratie etc. Tertio vero respondet ad id quod pelagius dicebat [illegible] contrarium [illegible] de libro augustini in duobus locis, et ideo magister respondet in duobus capitulis [illegible] illa parte: In expositione [illegible] etc.

Distinctionem autem huius partis in generali hec questio de potestate liberi arbitrii consequenter queritur, et circa hoc quantum ad duo: primo quantum possit liberum arbitrium absque gratia gratum faciente; secundo vero quantum possit per se absque gratia gratis data. Circa primum queruntur tria: primo utrum liberum arbitrium sine gratia gratum faciente possit a culpa resurgere; secundo utrum possit absque gratia gratum faciente ad [illegible] vite; tertio utrum possit dei mandata implere.

Primum sic proceditur, et queritur utrum liberum arbitrium absque gratia gratum faciente possit a culpa resurgere, et quod non videtur, per id quod dicitur [illegible] gratis per gratiam ipsius [illegible] paulo ante ex operibus legis non iustificatur omnis caro. Et ex proposito ad titum iii: Non ex operibus iustitie que fecimus nos, sed secundum suam misericordiam etc. Ergo sine gratia gratum faciente [illegible] non potest liberum arbitrium per se resurgere a culpa. Item galatas ii: Non abiicio gratiam dei. Si enim per legem iustitia, ergo christus gratis mortuus est. Si ergo virtute liberi arbitrii possit homo ad iustitiam redire, videtur quod frustra christus mortuus est, quod sibi est impium dicere, ut supra etc. Item nullus petit ab alio quod habet in sua potestate. Sed in psalmo petit [illegible] miserere mei [illegible] quia peccavi tibi. Docet et nos ipse salvator petere pro peccatis in oratione dominica: Et dimitte nobis debita nostra etc. Item hoc ostenditur ratione quia [illegible] cum aliquis de ipso fit plus, de malo fit bonus, et cum de malo fit bonus, melioratur. Nullus tamen habet posse super se. Ergo nullus potest se ipsum meliorare propria virtute. Ergo non absque gratia dei a culpa resurgere. ~~Item sit hoc mandatum~~ Item omnis peccans offendit deum, qui est ipsa iustitia contra quam peccatum, et fit contra mandatum dei. Sed tanta est offensa quantus est ille qui offenditur. Cum ergo ipse sit infinitus, offensa habet aliquo modo rationem infiniti. Si ergo liberi arbitrii potentia finita est, impossibile est quod in pristinum statum redeat nisi reducatur per divinam misericordiam, que sua clementia benigniter condonet culpam et remittat offensam. Hoc autem non fit sine gratia. Ergo etc. Item principium est [illegible] vite spiritualis et principium lucis. Sed vita spiritualis non potest procedere ad animam nisi a fonte vite, nec lux nisi a fonte lucis. Ergo impossibile est quod anima resurgat a culpa nisi deus, qui est fons vite et lux [illegible], sua benignitate eam vivificet et illuminet. Hoc autem non est nisi per donum gratie. Ergo etc. Sed contra damascenus: Peccare est abire ab eo quod est secundum naturam in id quod est preter naturam [illegible]. Sed facile est unicuique rei moveri secundum naturam quam preter naturam. Ergo si liberum arbitrium virtute propria potest moveri preter naturam, [illegible] redire potest ad naturam. Ergo sicut potuit cadere, ita et resurgere. Item maior est virtus liberi arbitrii quam nature. Sed natura [illegible] infirmata sanari potest absque auxilio medicine. Ergo multo fortius cum liberum arbitrium infirmatur per peccatum, sanari potest absque omni gratia. Item absque gratia gratum faciente de ignorante fit homo sciens, non solum in his que sub sunt nature, sed et in his que sunt supra naturam. Ergo pari ratione absque gratia gratum faciente potest homo fieri iustus de peccatore. Item peccator in mortali peccato existens potest desiderare et velle iustitiam. Sed nichil [illegible] est [illegible] iustum

[illegible] est peccatum

quia velle iustitiam. quia iustitia est rectitudo
voluntatis, tunc voluntas recta est quando vult iusti-
tiam, que per actum in mortali peccato, absque gratia gra-
tum faciente iustificari [illegible] etc. // Item
peccans dum vel per quod gratiam quis movetur ad
ad quiescat ideo si [illegible] non modo ad culpam
non voluntatis [illegible] per voluntatem. et quod dum vult
ergo si non vult in culpa persistere, absque gratia
gratum faciente videtur quod possit a culpa resur-
gere. Contra dicitur quod non potest velle [illegible]
[illegible] sunt. [illegible] sic dicit philosophus [illegible] quando
dum est [illegible] ubi est. ergo sic voluntate potuit
culpam appetere, vel non potest culpam resurgere // Et
sunt gratiam et culpam media est in contrarietate
melius patebit. scilicet ergo cum possit ab aliquo
[illegible] in contrarium [illegible] gratia. sic [illegible] fuit ab [illegible]
in [illegible] et in [illegible] culpa [illegible]
quod gratiam gratum faciente aliquis possit a culpa re-
surgere [illegible] quod in hac questione
alii senserunt philosophi. alii senserunt heretici. alii
senserunt tractatores catholici. philosophi enim igno-
rantes qualiter peccato offendatur divina
maiestas, quasi per ipsum adimatur [illegible]
litas, dixerunt quod homo per exercitationes iustus pote-
rat effici [illegible] per [illegible] a [illegible]
[illegible] erat iniustus. unde philosophus dicit quod [illegible]
ad meliores exercitationes deductus ~~a natura~~
multum proficiet. aut per [illegible] in [illegible]
[illegible] ad lumen fidei [illegible]
cognoverunt quod per peccatum offenditur maies-
tas divina, et quodam modo dampnificatur. [illegible]
[illegible] non [illegible] dixerunt quod [illegible] ex culpa non in-
firmatur. et ideo dixerunt quod ad hoc quod aliquis
a culpa resurgat, non est necessaria aliqua gratia
~~[illegible]~~ sed sufficit sola gratuita dei misericordia
que inclinatur ad remittendum peccata nostra propter satis-
factionem quam [illegible] sibi facere voluit, dum se
in cruce pro nobis optulit. Sed hoc [illegible] non tamen
[illegible] deficit. [illegible] dum [illegible] implicat
ipsum destruit. dicit enim quod ad hoc quod aliquis a
culpa resurgat, necesse est quod deus sibi
culpam remittat, et tamen non est necesse quod aliquid
sibi tribuat vel [illegible] faciat. [illegible] deus
non mutatur, et iterum ipse [illegible] iudex est,
ut nichil accipiet nisi tantum [illegible]
quod culpa remittatur [illegible] deo [illegible]
necesse est quod ad ipsi [illegible] tribuatur, propter quod
[illegible] sane catholici [illegible]
[illegible] fidei [illegible] scripture cognoverunt quod per

et dei est offensivum, et etiam quodammodo dampni-
ficativum. dum homo se [illegible] dei ad
[illegible] et etiam per [illegible]
ideo dixerunt quod ad hoc quod aliquis resurgat a cul-
pa, necessaria est gratia. non solum [illegible] quod gratia [illegible] dici-
tur gratuita voluntas dei [illegible] quod dicitur liberalis
passio Christi, sed etiam [illegible] quod dicitur [illegible] gratuita, [illegible]
[illegible] dei [illegible] ad hoc quod fiat offense re-
missio. voluntate [illegible] nobis donatur offensa,
[illegible] passio Christi [illegible] ad hoc quod fiat [illegible]
[illegible] magis [illegible] et ideo ad hoc
quod homo resurgat a culpa, per multum [illegible]
dum necesse est sibi gratia. Concedendum est ergo [illegible]
[illegible] quod homo absque gratia gratum faciente non potest a
culpa resurgere // ad illud ergo quod [illegible]
[illegible] motus [illegible] est [illegible] facilior est
[illegible] qui est [illegible] quod est preter naturam [illegible] dicendum quod [illegible]
est de illo motu qui est per naturam [illegible]
[illegible] et de illo motu quod est preter naturam
[illegible] quod non [illegible] diminuit [illegible]
[illegible] sicut in motu lapidis [illegible] facilius
[illegible] deorsum quam ascendit. tamen [illegible] motum
deorsum est in eius parte. tamen [illegible] motum [illegible]
[illegible] nichil diminuebat vel adimebat
de eius [illegible] non sic autem est in proposito. tamen [illegible]
[illegible] ad iustitiam est [illegible] tamen in [illegible]
motus ad culpam [illegible] liberi arbitrii. [illegible]
[illegible] non solum homo expoliatur gratuitis, sed etiam
vulnerantur [illegible]. Et per hoc patet [illegible] ad se-
quens quod obicitur de [illegible] ad [illegible]
[illegible] Sanitas [illegible] spiritualis est [illegible] ad [illegible]
[illegible] naturam. cum [illegible] aliquid infirmatur [illegible]
non [illegible] [illegible] pervenitur [illegible] erit [illegible]
[illegible] et ideo [illegible] infirmitate ad sanitatem [illegible]
[illegible] in [illegible] ipsa gratia [illegible]
[illegible] per [illegible] erat spiritualis sanitas [illegible]
dicitur [illegible] mortale esse. quod aufert [illegible]
[illegible] et [illegible] sic de mortuo non potest fieri vivus
[illegible] nisi [illegible] et supra naturam. sic [illegible]
[illegible] iustus [illegible] voluntate. sed mirabiliter
ad [illegible] quod obicitur quod de ignorante potest fieri sciens
sine gratia gratum faciente. dicendum quod non est simile. ignor-
antia [illegible] dicitur de [illegible] pene quam
culpe. unde de ignorans sed quod ignorans [illegible]
displicet deo. peccans autem. sed quod peccans deo di-
splicet, et ideo [illegible] recte [illegible]
reddit [illegible] acceptum [illegible] ignorantie [illegible]
et [illegible] expelli [illegible] per [illegible] et ideo [illegible]
quod [illegible] expelli sine gratia quod [illegible] culpe

g

ad 1° q ob q pecctor manens in mortali pecto hic
ille sufficia. dd q velle ad e dup. l. exili
ul semiplene. et suffici. sic dr ap. phil.
ii. de o pat in nobis velle et pficere. primo
mo pot ee in peccatore et tal voluntas n facit ali
que iustu. 2o mo no pot ee sin gra pre
veniente et adiuvante volunte. [illegible]. h a 2o m.
no po/voluntas iustif reddit aliq iusta // ad
2 q ob q p eand viam p qm ad mo/gres
at. dd q 2m e in eo motu qui e ad aliq
oplementu. h au no oz ee in motu corrupis
i destruc. ad .n. suffictur p violencia. n
m oz q p ulla eand viam in morte psistat et
q peccator corruptio dr. no oz qd gl psista
i pecto ex solo actu volutis. sicut p actu
volutis se in pecto papitauit. sicut patet
i eo q se volre infficiat. l volre se demg.
ad 3 q ob q de possit restiture in excellencia
vita dele culpa absq gra. dd q h usu
e. h largitas dne vite sic decuit auferre
malu p qd ho displicet, ut simil da
e bonu p q ho do placeet. it nunq expellit
culpa/ qn sanficet ipum aliq/ et ea habet
p gram. vn nich e mediu p tpr/ int piu
et ipiu. ex quo .n. ho nascit. nece e aliq
u. ul ee piusa p ausa pabil erecta p gram.

Secundo qr utr l. ar. absq gra gtu
facete possit adulsarium sum vince. et
qsic/ ur qz Ge. iiij. dum e cayn. sub
te erit appetitus tuus et tu dnabis illius
oz qstat q cayn ia erat in mortali pecto/ g
in statu illo dnari potuit appetitui proprio. h
maxi victoria hr in nob adulsarius n per
ui in appetitu. si g absq gra gratum facie
te cayn supare potuit appu appetitu vr q
possz et vinc adulsarium // Item b. in li. de
li. ar. libiz ar. e potentissimu qd de. et id
dr q li. ar. oio de tem no patit/ qr potis
sime in ipo eius et in qmutabilis ymago
diuinis ur. na si hr iniquit nescit tn credu
te deuisse. ut g accipit. aug in [illegible]
misia de trinitate. g si ar. adiutu gra ex
ieri/ posset supare adulsarium p ipe. vr q
possit p se ipum // Item spe luxurie/ decat
ul vincat p qtinenciam et spe iracudie p paciam.
et sic de aliis. h qtinencia et pacia possunt
hri absq gra gratu facientem p graz gratis
data/ g. vr. et c. // Item difficilius est vi
cere se ipm q vince dyi. sic .n. bru fuit

g'

et magr dr. g. d. xxi. forcior e hic carnis q
terminus hostis. h hr absq gra gratu facien p
se ipm vince. et morti exponere/ sic ptz in hystoriis.
g multo forcius vr q absq gra gtu faci
ente possit de dyab triumphare. // It adu
sarius vr in quo nulla e gra gtu faciens/ sic
qr pot nos deuice et sibi subiugare. si g.
no e pecio ondictois hec q sit dyab. vr
q absq aliquo dono gre posset quis adu
sarium vince. h q. 1. cor. xv. deo gras q dedi
nobis victoriam p ihm xpm dum nrm. g
sine auxilio xpi/ neco pt de inimico hre victo
ria. si g p auxiliat nob p gram sua p q
nos iustificat. ut et c. // It ro. vij. in
felix e ho/ qui me liberabit de corpe mortis
h. et vr dr gra di p ihm xpm. ca. ii. si g
nlls vincit adulsarium nisi q libat a lege pecti
et mortis/ vr q absq gra di p ihm xpm que qd
e gra gtu faciens/ no possit ad vsarium
vince // Item sup 1o ps. infirmati sunt
et c. glo. na pietas resiste viens p se. d.
n. desistente diuino auxilio/ laborare pot ho. h
no vince. g vr q absq auxilio gre gtu
facientis/ no ptingit vince temptatorem. qsi tu
dicens hec intelligend ee de gra gratis data. no
gtu facientis soluit p alia glo. sup 1o ps.
immissiones p angelos malos. et c. ibi glo.
dyab potestate hr in peccatore/ sic in ipo pectore. g
cu nec possit a pecto eius. n p graz gtu
facientem no pt n p illa eius a potestate dyab. g
sin illa n pot ipm deuice. // Item vince
ti debe corona/ sic q dr. apo. ii. 3iij. Set
nlli pugnanti q adulsarium debe corona
glie/ n ei qui hr gra gtu facientem.
g nlls absq gra/ pt dyam deuince // It
qcqd ho faciat. et qcqd caueat/ gra q
diu e sin gra gratu facie/ mane in culpa.
sic pius hostensu e. h cu mane in culpa ser
uus e dyab. sic e l ptri. et si sui e dyab vi
ctus e a dyab. p q dr. ii. pe. ii. g absq gra
gtu facie i pole e de dyab triumphare.

ad p dcm intelligenda e nod/ q differt dice
aliq resiste adulsario. et aliquem vince ad
uersarium. plus en importat victoria q resis
tencia. resistencia namq qsistit in hoc/ q qs
no qsenciat suggestioni dyab. h victoria
qsistit in assequendo oppositu eius/ q dyab in
tendebat. Intendebat a dyab hoiem red
dere inimicu dei. et facere dignu eterno sup

¶ 9ᵘᵐ

¶ Rx°

pliaosque g ho uincat adu'sariu qui sic resistit
temp'[ii] ut efficiat maior di amicus . et meretur
eternu regnu . et qui hec absq gra gratu facie
te ee no potest o gadend e q et g si gs p gra
gratis datam possit dya resiste ut ei non
osenciat suggerenti tn absq dono q reddit
hoiez acceptu do ipm uincere no pt aut h
ei' intentoz pficiat digum mitu ul imi
to odignu . et xx de sut que hec hostendunt
ad i° uo q ob de eo q d e . cap sub e te
ent appetitus eo . et c . dd q et h ipotate
ei' eet appetitu refrenare . ut in actu pe
n pcedet q absq gra gratu facie . non
tn exire se q posit adu'sariu deuincere .
q si sm gra hec facet eet ibi resistencia
p q uitaret pena no tn eet ibi uictoria
p qua meretur palma // ad i° q ob . q
li . ar . d potentissimu sub eo et q no au
getur n minuitur . dd q q admod fuit
h sup expositu . h itell quantu ad p sone
coactionis no q ad poten p'uande rectitudis .
ad 3° q ob q spe luxie illatur p co ntinentia
absq gra gratu facie possit gs re
sistere spui luxie illa tn resistencia tnu
plus d no pt . pro q nllaz exhec asseq
palma // ad 4 q ob q pt quis uince
seipm sine gratu facie . dd q sim e . q
uis eni hereticus q expoit se morti uideat
seipm uince no tn est i uictoria h dicet
eo stupat . n . aberrozis i p bitate et oscie
p'ilitate et obstina p fundit . p h ma
gis meretur ofusione et ignominiam exilla
mortis ppessione q gliaz . // ad e ad
ob q dya pt uince hoiez absq gra . dd .
q uictoria dya' osistit i sub iugado sibi
hoiez p peccaty . uictoria uo hois osistit i
p uiendo i° q dya amisit . et no sicut fa
cilius e peccare q i bonu p ficere . sic facili
e dya' supare hoiem q hoiez adu'sariu
uincere . p . dya no uicit hoiez n uolen
tem et osencientem . dya aut nuqua uicit
uolens . et no no seq q si dya pt reportare
uictoriaz de hoie absq gra q sili possit
ee eo . imo n e silr sic ostensu e .

Tercio q utru absq gra gratu facie
li . ar . possit oia mandata i plere .
et q sic uir . deu . xxx . mandatu q ego p
cipio t hoie no sup te nz p'ul positu
est . et p't . h uicit e p'mo ualde i ore t
iuxta

tuo et incorde tuo ut facias illud . a no eet h
obs'uan mandatoz eet sup posse li . ar . g
ut q absq gra gratu faciente q e supra
li . ar . posse ottingit mandata di s'uari
et ipleri . // It h iur aug . no . t . ni . xi . ni
gra meu suaue e et honi meu leue . h a' n
eet si mandata di eent sup posse li . ar .
ergo . // Itr hec iur ronc multo benigni
or e deus p'uis suis q sit ho . s ho pot ma
data hois s'uare absq gra gratu faciete
q'sur gra . et m'ta . g ui q multo fora'
possit s'uare mandata diua . // It in
madatis di . aut pcipitur ipa gena ope
ris . aut pcipitur opa forti . si pcipitur
opa forti . ergo q honorat patre pietati
de n'ali no faciens illd ex caritate uid
mandatu obmittere quo pcipit honora
pret et matre et peccare mortalr q absd
e dice . si g ipa gena operu sut i pcepto .
et h osting e q possum face absq gra
gratu faciete . ui q diua mandata absq do
no gre gratu facientis otingat iple // It
nich difficilius e q aiam sua pone . ma
iore eni caritate nemo ht et c . sic de . jo .
xv . s absq gra gratu facie pt qs morte
p alio subire . g multo forcius omnia gre
nera alioz mandatoz . // Adopp' aut
sic . jr . x . scio dne q no e hois uia eius .
nz uiri ut ambulet et dirigat gressus suos
s q oz ipleat diua mandata dirigit gressus
suos . g no e i potate hois diua mandata
iple // Itm . ac . xv . h e iugu q ne
nos pres nz pres mri . pz . po . sz p gram
dni nri ihu x credim' saluari . et lo ibi de
mandatis legis . g diua mandata obs'
uare no otingit absz diua gra . // It
obs'uatio mandatoz dispure hoiez amicu di
vn . jo . xv . vos amici mei estis si fe . et c .
s nlls pot effici di amic absq dono
caritatis et gre gratu facietis . g i pole ab
sq hi dono mandata dis'uari . // Itm
obs'uatio mandatoz di facit hoiez dign
uita etna . vn . m . xix . si uis ad uitam
i gdi ser . ma . s nlls pt mereri uita etna
absz dono gre di . et di ro . vi . gra di ui
ta etna . ergo absq illa nemo pot diua
obs'uare mandata // It sic fundam le
gis ue . e timor . i fundam euuaglij e e a
mor sic i sinuat ap' . ro . viij . et ex p'te

dicit aug. quod sicut mandata legis iudei observare non poterant absque dei timore, sic mandata evangelica impleri non possunt absque caritatis amore. sed donum amoris non est absque dono gratie gratum facientis. ergo absque hoc dono non contingit divina mandata impleri. Preterea dicendum quod mandata dei dupliciter contingit impleri. uno modo quantum ad genus operis. sic per gratias gratis datas contingit ea impleri, sicut per fidem mandatum de adoratione et per quandam naturalem pietatem et devotionem mandatum de parentum honoratione, et sic de aliis. Alio modo est loqui de impletione mandatorum quantum ad intentionem mandantis. et sic quia deus precepit mandata ad hoc quod voluntas nostra conformetur voluntati sue, et hoc non potest esse absque caritate, et caritas non potest esse absque dono gratie gratum facientis, mandata dei secundum intentionem mandantis absque hoc dono non possunt observari. et hoc est quod dicit apostolus ro. xiii. qui diligit proximum legem implevit. et iterum plenitudo legis est dilectio. et i. thi. i. finis precepti est caritas de corde puro etc. Sed et ipsum insinuat deu. vi. ubi post enumerationem mandatorum decalogi subdit mandatum caritatis, quo dicitur diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo etc. Patet ergo ex predictis quanta sit necessitas gratie gratum facientis, quia non solum est necessaria ad remissionem peccatorum et ad meritoria operum, [illegible] ad observantiam mandatorum divinorum. Multipliciter ergo erravit pelagius, qui dixit liberum arbitrium ~~[illegible]~~ posse hoc et non indigere gratia gratum faciente. [illegible] ponere tamen quod heretica repudiata et explosa est. ergo dicendum quod deleatur peccatum et vincatur [illegible] et impleantur divina mandata non solum ~~[illegible]~~ genus operis sed et secundum intentionem mandantis, non solum ad vitationem peccati sed et ad meritum glorie necessarius est. primus modus observandi potest esse per gratiam gratis datam. secundus modus non potest esse absque gratia gratum faciente, sicut prius ostensum est. et per hanc viam procedunt rationes que ostendunt absque gratia gratum faciente mandata divina impleri non posse. unde et concedende sunt. Ad primum quod obicitur de deu. quod mandatum non est supra hominem etc. dicendum quod hoc intelligitur de observantia quantum ad genus operis. Si autem intelligatur observantia quantum ad intentionem mandantis, tunc dicitur esse supra hominem, non quia liberum arbitrium possit implere sine dono gratie, sed quia gratia dei presto est unicuique accipere gratiam, quia gratia deest [illegible] quia ipse deest gratie. Ad secundum quod obicitur quod mandata dei levia sunt et suavia, dicendum quod hoc intelligitur [illegible] habentibus caritatem. homini enim habenti caritatem est facile diligere inimicum, sed non habenti est valde difficile. et quantum ad implere etc. exemplum iam dari [illegible] aves sunt ad volandum, quando habent pennas habundantes; quando non pennis privantur, graves sunt et volare non possunt. ideo deus dicit mandata esse sua levia, quoniam volentibus illa servare et conversis ad se dat caritatem et pennas virtutum, per quas possunt volare et se super seipsos facilius elevare. Ad tertium quod obicitur quod homo potest implere mandata hominis etc. ~~dicendum quod non est simile quia homo indiget obsequio~~ etc. dicendum quod non est simile, quia homo indiget obsequio hominis et plus considerat actum exteriorem quam intentionem interiorem. deus autem, qui bonorum meorum non indiget et magis intuetur cordis quam faciei, opus hominis non acceptat nisi prius acceperit ipsum hominem [illegible] propter quod fiunt illa opera. Ad quartum et ultimum argumentum satis est plana responsio ex predictis. Probant enim quod mandata dei servari possunt absque gratia gratum faciente quantum ad genus operis, et hoc quidem verum est. nam potest homo mandatum illud honora patrem tuum etc. absque gratia implere, ut sic videtur [illegible], posse et facere et alia mandata adimplere aliquis per gratiam gratis datam, et non solum facere aliqua que videntur ardua sed et pati terribilia. In huiusmodi tamen omnibus non implentur mandata secundum intentionem mandantis et acceptionem divinam. Sed quod expresse dicit apostolus i. cor. xiii. [illegible] et hoc fuit quod pelagius non consideravit, propter quod in errorem cecidit et credidit aliquem ex simplici mandatorum observantia quantum ad exteriora opera dignum esse vita eterna, quod est contra fidem piam et sanam, sicut apostolus explicat in auctoritate premissa.

Consequenter queritur de potestate liberi arbitrii quantum se extendit absque gratia gratis data etc. Sed hic queruntur tria. primo utrum liberum arbitrium absque gratia gratis data possit se ad gratiam gratum facientem sufficienter disponere. secundo utrum cum gratia [illegible] possit per se alicui temptationi resistere. tertio utrum possit perseverare absque omni gratia in bono [illegible].

Circa primum sic proceditur. et quod videtur liberum arbitrium absque gratia gratis data possit ad gratiam gratum facientem se sufficienter disponere. et quod sic zach. i. convertimini ad me et ego convertar ad vos dicit dominus. Si ergo dominus convertitur ad nos, non est nisi quia gratiam infundit. antequam aliqua gratia confertur liberum arbitrium per [illegible] convertendo ad deum disponit se ad gratiam. ergo etc. Item bonus nobilis est in [illegible] bona voluntas, cupiditas [illegible] ergo gratia gratis data [illegible] liberum arbitrium.

Elevans / refrenans / ordinans — ad deum / ad proximum / ad seipsum [illegible]

ut bonum desiderent. sed desiderando bonum ut disponunt se ad donum gratuitum. ergo etc. Item omnis potentia naturalis appetit suam perfectionem, eo ipso quod illa indiget, et alia nata est compleri. sed gratia liberum arbitrium aptum natum est compleri per donum gratie, et gloriosum gratia preparatum perfectionem gratie desiderabit et queret. sed ergo hoc est ad gratiam gratuitum faciendam se disponere. ut est prius etc. Item sufficienter ad gratiam disponitur qui facit quod in se est. facere quod in se est, dicitur homo quando facit id quod est in sua potestate. sed liberum arbitrium omni gratia destitutum potest facere quod ipse est. nullus enim dubitat quin possit facere quod potest. ergo absque omni gratia potest se disponere ad gratiam gratum facientem. Item liberum arbitrium destitutum gratia gratis data, aut potest quod aut nichil. si nichil potest, ergo non esset inculpandus cum quod non se preparat ad gratiam. si quod, prout vocatur id quod potest. a. tunc ut est dicere quod liberum arbitrium per ipsum a. scilicet tacendo. a. a toto suo posse se preparat ad gratiam. et quicumque sic se preparat sufficienter se disponit. ergo etc.

Item potentia omnis non habet expulsivum gratie, scilicet nocivum ut. sed omnis natura refugit sibi contrarium et nocivum. ergo liberum arbitrium omni gratia destitutum et sibi relictum, peccatum habet detestari potest et refugere. sed detestando et refugiendo culpam se disponit homo ad gratiam. ergo etc. Sed contra. augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus: initium ad quirendam salutem liberum arbitrium; sed admonente per ispiritum hoc in ...itare ad salutem, vel ut eligat, aut sentiat, aut agat occasionem salutis, scilicet est inspirationis dei. ergo videtur quod nunquam liberum arbitrium nimium potest se ad viam salutis preparare, nisi adiuvetur per aliquod donum gratis datum. Item timor servilis est id quo mediante declinatur a malo. sicut dicitur proverbiorum .1. in timore declinat omnis a malo. sed timere servilem est donum dei. et nullus potest se disponere ad gratiam nisi declinet a malo. ergo nullus potest ad gratiam se disponere sine aliquo dono gratie. Item dispositio est ex congruentis, cum eo ad quod disponit. ergo ad donum gratuitum, non potest se quis disponere nisi per donum gratis datum. ergo impossibile est quod ad id se disponat liberum arbitrium omni gratia destitutum. Item dispositio principalis

Provenit in a quo disponitur. sed ergo liberum arbitrium posset se ad gratiam gratum faciendam per se ipsum disponere. ergo posset gratiam preveniens provenire. sed ergo hoc est contra ...onem gratie provenientis. Ut etc. Pro ad premissorum intellectum, notandum est quod vix aut nunquam liberum arbitrium destitutum omni gratia gratis data, quam nomine gratie gratis date non solum modo intelligimus illa que emanat

ad .1. cor. xii. alii datur per spiritum etc. sed etiam vocatur hoc gratia etc. gratis data. quodcumque id sit quod super additum est naturalibus adiuvans aliquo modo et preparans nos ad habitum vel usum gratie. sive illud gratis datum sit habitus, sicut timor servilis vel pietas aliquorum naturalibus in se ... sive sit actus, sicut aliqua vocatio vel locutio qua deus excitat animam hominis, ut se reputaret. sine hoc quidem gratia gratis data, vix aut nunquam aliquis homo suum liberum arbitrium reperitur exercere hoc quod deus est. liberum arbitrium numquam se disponit ut posse se disponere ad gratiam gratum facientem. sicut videtur dicere expresse libro de libero arbitrio capitulo xvii. conatus liberi arbitrii ad bonum, cassi sunt, si a gratia non adiuvantur. et nulli si non excitantur et possit modo dum dicat, quod gratia excitat liberum arbitrium dum se ... gratiam. si ergo prima dispositio que fit a gratia gratum faciente est cogitatio, et non est absque dono gratie gratis date. Implete quod liberum arbitrium omni gratia destitutum, ad gratiam gratum facientem disponat se ipsum. Ratio autem huius est hec, non quod gratia gratum faciente ... per exigat dispositionem gratie gratis date, sed quia ipsa est quod dimittitur res existens supra liberum arbitrium, et est supra ... sedet. ideo liberum arbitrium nunquam assurgit, vel ad cognoscendum gratiam, vel ad perficiendum, nisi aliquo modo a sursum excitetur. Precedit bonum gratie gratis date, quod tamen contineat ... bonum gratie gratum facientis, et multe vocationes liberi arbitrii. Tenendum est igitur quod liberum arbitrium si excitetur per aliquod donum gratie gratis date, potest ad gratiam faciendam se de congruo disponere. Sed autem omni tali munere contingit ipsum destitutum nunquam posset ad illam disponi. Unde rationes hoc ostendentes concedende sunt. Ad id quod autem obicitur, quod liberum arbitrium est ... ad deum. Dicendum quod liberum arbitrium lapsum nunquam ad deum convertitur, nisi aliquo munere gratie excitaretur. quia qui prius est ... dicitur convertimini ad me. hoc ... convertat et ueniat ...rit ... aliquid donum gratuitum, per quod excitetur, excitatus quidem aliqualiter ad ipsum convertitur, et conversus per gratiam gratum facientem ... expresse ... ad ipsum ... velit attendere ordinem liberum arbitrium et gratie dicitur expresse insinuat augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus. ponens .iiii. gradus, inter quos gratia provenit liberum arbitrium ... initium salutis nostre deo miserante habemus, ut ad salutiferam salutem inspiratione ... potestatis ... adipiscimur quod ad quirendum admonitione cognoscimus diuina est

Duplex meritum ... [illegible]

In hoc opere ... [illegible]

Item gratia largitur et sumitur ... liberalitas ... [illegible]

Expresse ... [illegible]

munisfuit nō habenti iā adepto salutis mu
neris collatio[nis] nīr ēst celestis piē adiuto
rij. Iusti ergo ubi vo/si quis diligit ī ispiratum
simulatur ualde clare/quantū possit li. ar. r.
grē. nā cū sint in salutis opere/ista uij/uidz
simultare/acquiescere. adiuuare. p̄mouere/p̄mū
ē inspiratoris deiꝯ libertatis arbitrij/certe
muneris diuini. Quartū solliciti dicis nēr dimi
piē adiutorij. et ph̄s facil apit uiā ad dicto
uideo iam sequitur ad 1ᵐ qꝫ obj. qꝫ ipsm est
nob uerū boni capitulus. dd qꝫ ē ī genali ut
aut cognoscat ī spali qꝫ sit 1ᵘ bonū et desiderare
aut et requiratur/ si nō ē absqꝫ dei dono/ē illa
ī genali capitulus. nō sufficiat ad disponend
ad gratiā/sicut p̄z ī physicis/qui bñ tuderet uirtū
desiderauerit. nūqꝫ tñ gratiā dei adepti sunt.
ad 2ᵐ qꝫ obj. qꝫ nō appetit suā p̄fectionē et c.
dd qꝫ uerū ē de p̄fectione illa que ē ī suū fi
nes nᵉ. nō aūt de ista quē ē supernaturalis. aut
si de illa ī telligatur tū nō appetit quo ex
gnoscat. p̄ce aūt nō cognoscat ī spali. cer
ī genali tñ. sic aūt cognoscendo et appetendo
nō se disponit sufficienter ad donū gratie sicut p̄z
ostensū ē ad 3ᵐ qꝫ obj. qꝫ sufficit se dis
ponit qꝫ facit qꝫ ī se ē dd. qꝫ facere qꝫ ī se ē
p̄t dupliciter intelli. uno mō positiue/qꝫ faciat
ad ordinatū ad gratiā et tñ facit qꝫ pōt. et hoc
mō utitur hic sermo p̄ aliꝫ falso mō pōt ī
telli priuatiue/ut dicat facere qꝫ ī se ē. qꝫ faciat
qꝫ p̄t. q̄uis 1ᵘ nō sit ordinatū ad gratie suscep
tionē. et isto mō li. ar. gratie destitutū pōt
facere qꝫ ī se ē. et sic p̄ aliꝫ sermo nō utitur.
et hoc p̄z p̄ ipso ad sequentis [illegible] qꝫ. aut
p̄t ad aūt nichil. dd qꝫ ad p̄sit 1ᵘ ag[illegible]
ī gratie suscipiendi ē posse conmodo/alio po
sse ē tñ facere ad hoc qꝫ aliquis suscipiat
donū gratie ad 1ᵘ qꝫ obj. qꝫ li. ar. p̄ de
testū culpā culpā uitiat de p̄xe nᵉ. dd qꝫ
duplex contingit detestū culpā. aut qꝫ ē
offensiua maiestatis diuine et eternitatis. aut
qꝫ ē lesiua p̄p̄rie nᵉ. p̄mus mō detesta
dispositionē ad gratiā g[illegible] [illegible] nō uiꝫ ē ab
[illegible] dono gratie gratis date/ī [illegible] nᵉ lap
se. cognoscat. 2ᵘ qꝫ p̄ culpā offendit do
nū dei ē alio mō ē detestū p̄t[illegible] qꝫ est
lesiuū nᵉ. sicut aūs detestatur fornicationes
qꝫ p̄ ipsam admisit p̄ciū. ut incurrit aliū
morbū/et tal detesta p̄t ē aliquis nᵉ. et
si nō disponit ad gratiā gratū facientē. et hic patet

[illegible]sita. p̄z et qualiter errauit pelagius. qꝫ li. ar.
nō solū dixit hic p̄prium dispositiō se ad gratiā gratū
facientē. sꝫ etiā meruit eam. p̄ a [illegible]. dup.
n. m[illegible] fuit. et in hoc qꝫ dixit p̄mū gratiā sub
merito cadere. et in hoc qꝫ dixit et li. ar. p̄p̄is
uiribꝫ ad gratiā posse se disponere.

[illegible] qꝫ uerū li. ar. oī gratia destitutū po
ssit aliquā tēptationi resistere. et qꝫ sic/uꝫ. [illegible]
ī moralibꝫ. de bul ē bonis qꝫ nō uitat ī uoleu
[illegible]. sꝫ qꝫ quis uoluntarie facit/p̄t nō facere. ergo
si uolūtarie quis consentit adulsario/p̄t et gratia desti
tutꝫ nō consentire/ac p̄ hoc tēptationi resistere. it
li. ar. oī gratia destitutū adhuc liberū ē. sꝫ li
berū ē qꝫ nō p̄t cogi. ergo pōt repugnare
contrarie sub[illegible] et sic et resistere. nō solum
uni. sꝫ et oī tēptationi. it bonū potentius ē
qꝫ liberū malū. sꝫ li. ar. oī gratia destitutū
adhuc hꝫ ut ille uidetur/qꝫ ī [illegible] eius sꝫ ergo aliqui
1ᵘ sit bonū potentius ē et pro. et qꝫ aliquis tēptatione
contrarie ī clinare ad malū [illegible] si hꝫ ē ergo pōt ī
solū uni. sꝫ et [illegible] aliis tēptationibus resistere. it
qꝫ sic [illegible] posse/uidelꝫ gratie/nᵉ/et uicij/[illegible]. qꝫ
dicit ī glo. [illegible] uij. posse gratie addit sup pos
se nᵉ. sꝫ posse uicij diminuit. ergo p̄ce [illegible]
ē sup posse uicij. ergo consequenter [illegible]
nēte solam li. potuit qꝫ li. ar. resistere posset
uicio ī p̄cellenti it sic li. ar. uertibile est
ad malū/ita qꝫ ad [illegible] [illegible] ē ī nō [illegible]. sꝫ
[illegible] [illegible] [illegible] ī [illegible]/sine aliqua
gratia gratis data et [illegible] [illegible] et [illegible] p̄ seruicā.
ergo p̄ [illegible]. uꝫ qꝫ li. ar. gratia destitutū
p̄p̄ia uirtute absqꝫ aliquo dono gratie sup
[illegible] possit aliquis [illegible] ī [illegible] effugere it
demones [illegible] [illegible] dati [illegible] et [illegible]
[illegible] ergo multo fortius li. ar. hois lapsi.
sꝫ li. ar. nō lapsi [illegible] se potuit tēptationi resis
tere. ergo p̄ rōne. uꝫ qꝫ li. ar. lapsū [illegible]
possit. ī sic oī gratia destitutū. si fortē
[illegible] qꝫ et si sit ī tegitū [illegible] ad [illegible]
[illegible]. [illegible]/ad p̄ ut nō possit resis
tere ergo [illegible]/aut pōt/aut nō p̄t. si pō[illegible]
[illegible]. si nō p̄t. aut li. ar. et [illegible] ē ī [illegible]
[illegible] dus ī [illegible] qꝫ uitare nō pōt. ergo aut li.
ar. ī resistendo tēptationi ī peccat. aut ī
peccando ī est uituperabile. sꝫ utrūqꝫ hor
ē ipsole. ergo restat alterū. s. qꝫ possit tēp
[illegible] [illegible] [illegible]. qꝫ [illegible] ne nos in
[illegible] [illegible] qꝫ p̄t p̄ se ipsm. sicut homo

aliā ratio / dionisius de [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] (diminucii) / [illegible] ad

sapient[er] petit a deo [vi]r q[ui] s[ine] no[n] posse[t] h[abe]re. p[er]
li[berum] ar[bitrium] absq[ue] aliq[uo] dono g[rati]e co[n]stituto. Item
aug[ustinus] diffiniens li[berum] ar[bitrium] sic h[ab]itu[m] est sup[ra] d[istinctione]
xxiiij dic[it] q[uod] li[berum] ar[bitrium] est facultas vol[untat]is et ro[ni]s
q[ua] bonu[m] eligitur gr[ati]a assistente, et malu[m] ea de-
si[stente]. si ergo h[om]i[n]i d[e]o ista [gratia] no[n] assit, g[rati]a[m] [nec] li[berum] ar[bitrium]
malu[m] eliget, et nulli te[m]p[tatio]ni resistet. Item
sup[er] i[llu]d ro[manos] vij velle adiacet mihi. glo[ssa]. n[ihi]l e
e[st] quod d[icit] m[ihi] velle bonu[m] p[ro]ximu[m]. sed tale e[st]
b[onum] velle, q[uod] te[m]p[ta]t[i]o[n]i carnis supera[t]. ergo vi[detur] q[uod]
absq[ue] adiutorio g[rati]e, s[ed] co[n]cupi[scen]tia co[n]senciat[ur]
culpe. It[em] li[berum] ar[bitrium] i[n] p[re]eligendo s[ed] se[cundu]m affectu[m]
p[re]dominante[m], et hec ex p[ar]te de[m]o[n]ia[?] ansel[mus] i[n] li[bro]
[de casu diaboli] et p[ro]p[ri]e expi[m]e[n]t[u]m e[st] ma[nifes]t[u]m. s[ed] absq[ue] g[rati]a
salutis g[rati]e data li[berum] ar[bitrium] corrupto regnat a-
mor p[ro]p[ri]i boni. ergo vi[detur] q[uod] s[em]p[er] i[llu]d p[re]eligat q[uod] est de-
le[ctabilius] n[isi] g[rati]a divina assistat. ergo id q[uod] p[ri]us. It[em]
mors no[n] inerit ubi n[on] e[st] p[ecca]tu[m]. ergo n[on] est nec[essi]tas
moriendi, vi[detur] q[uod] n[on] assit g[rati]a di[vina] s[ed] nec[essi]-
tas peccandi. s[ed] n[on] e[st] nec[essi]tas peccandi p[ro]p[ter] n[ecessi]tatis re-
sistendi te[m]p[tatio]ni. si ergo h[a]c h[ab]et li[berum] ar[bitrium] p[ro]p[ter] g[rati]a[m]
destitutu[m] p[er] [ecc]e. Item h[ab][it]us p[er]dend[u]m clau-
du[m] cu[m] ambula[ve]rit nece[sse] h[ab]et claudica[re]. ergo s[ed] affectio
p[ar]s sp[irit]ual[is] e[st] h[abitu]s affectu[m] deordinatu[m] et ob-
liq[uu]m, nec[esse] claudicat i[n] suo actu. ergo nec[esse]
li[berum] ar[bitrium] g[rati]a destitutu[m] cu[m] sit lapsu[m] et obliqua-
tu[m] p[re]cipitabit[ur] i[n] p[ecca]to q[uod] sibi [simp]le[x] e[st] q[uo]d absq[ue]
dono g[rati]e te[m]p[tatio]ni resistat. Co[n]tra. ad p[ri]mu[m] dico[?] m[?]
illud q[uod] e[st] no[tan]d[u]m q[uod] aliquid tempus li[berum] ar[bitrium] e[st] sta-
tu[m] in quo n[on] e[st] absq[ue] munere g[rati]e, est posse te[m]p[tatio]ni
resistere p[ro]p[ri]a vi[rtu]te, q[uia] si h[oc] n[on] e[ss]et p[er] p[eccatu]m ei im-
putari no[n] deberet, s[ed] h[oc] p[ro]b[atur] plane, illa e[st] et co[ntra]
sicut sep[tim]u[m] et q[uo]d sco[rum] pa[tru]m. si n[on] nec p[ote]st
resistere te[m]p[tatio]ni de luxuria n[isi] p[er] co[n]tinencia[m], nec
te[m]p[tatio]ni de i[n]iusticia n[isi] p[er] fide[m] co[n]tinencia[m] q[uo]d et si
d[e] n[on] co[n]tingit h[ab]ere absq[ue] dono g[rati]e divine. ut
vera est q[uo]d di[cit] sap[ientia] viij. no[n] possu[m] e[ss]e co[n]tinens n[isi] d[eu]s
det. Et cor[inthios] xij. alii datur fides i[n] eod[em] sp[irit]u.
p[ri]mu[m] s[ed] ipsa tac[ite] sep[ar]ata q[uod] li[berum] ar[bitrium] absq[ue]
mune[re] g[rati]e no[n] p[otes]t o[mn]i te[m]p[tatio]ni resistere, h[oc] et au[ctorita]t[e]
p[ro]bat au[gustinus] i[n] li[bro] de p[er]fectione iusticie
ho[min]is, et de [?] et g[rati]a, [e]t i[n] libro de v[er]a religio-
ne. d[icit] ex p[ar]te q[uo]d qui n[on] vult ab alio supe-
rari, nec[esse] h[ab]et alii in videre, et vi[n]ci supbi-
re, nec[esse] h[ab]et vitare alii pro i[n]ludere. Si li[berum] et i[n]
nece[sse] h[ab]et vitare alii pro i[n]ludere. [et] i[n] illa p[ar]te
alius g[rati]bus pravu[m] i[n] illud ia[m]. et h[ec] illa p[ro]-
pt[er] g[rati]a[m] crronea repudianda e[st] s[ed]
auc[torita]t[e] fuit q[uo]d accepit pelagiu[s] q[uod] li[berum] ar[bitrium]
destituitur o[mn]i g[rati]a g[rati]s data [?] p[ar]te

g[rati]e attribuit ipi n[on] sup[er]bia n[isi] excecati[o]nes
cuit distinguere int[er] dona sua et g[rati]am ca-
lorum [ad] vero p[ro] fuit q[uo]d li[berum] ar[bitrium] lapsu[m] o[mn]i g[rati]a de-
stitutu[m] nulli posse te[m]p[tatio]ni resistere p[ro] eo q[uo]d la-
psu[m] est et i[n] lapsu suo adeo e[st] infirmu[m] et
obligatu[m] q[uo]d n[isi] assit divine mun[er]e adiu[toriu]m et
curvat ad o[mn]e malu[m] q[uo]d e[st] suggestu[m] et of-
fertur. et innuit i[n] p[ri]ma glo[ssa] q[uo]d dicat sup[er] ep[istolam]
[ad ro] immissiones p[er] angelos malos, duo p[ar]te
h[ab]et i[n] p[ri]ore, sic i[n] illo p[ost]ore. et ex hoc argu-
unt q[uod] n[isi] assit divini auxiliu[m] faciet i[d]
p[ro]pugna[?] sua p[ro]ficere p[ro] i[n]p[ri]mu. et It[em] alia
glo[ssa] sup[er] p[sa]l[mos] aug[ustinus] nesciebat eu[m] ita tam
potatem accepisse, ut vir[t]ib[us] ei[us] n[on] eo poss[et]
resistere, s[ed] i[n] illud e[ss]et de[u]m p[er] se, absq[ue] au-
xilio divine g[rati]e. et si tu obiicias ei q[uod] tunc
h[om]o culpandus no[n] e[ss]et. re[spo]n[de]t p[er] i[d] q[uod] dicitur
glo[ssa] ro[manos] vij. no[n] ego opero[r] s[ed] q[uod] h[ab]itat in
me p[ecca]tu[m], ibi glo[ssa] nu[m]q[ua]d q[uo]d i[n]vitu[m] ho[min]e[m]
d[icitu]r p[ro]p[ter]e[a] i[m]munis. vidit ei cemi[n]is uix[?]
i[m]p[ar]is ei vicio et desidio h[ec] crepta s[un]t. q[uia]
ei mancipavit se p[er] assensu[m] p[ro]voluit ad
mia[?] ill[u]d. Co[n]t[r]a i[llu]d valde dura vi[detur] d[icer]e, q[uod]
li[berum] ar[bitrium] in statu tali nulli possit te[m]p[tatio]ni resi-
stere, cu[m] ille h[ab]eat iudicatoriu[m] et q[ua]nda[m] instinc-
tu[m] ille remurmurante[m] co[ntra] malu[m] no[n] sit et in
malo co[n]firmatu[m] ideo e[st] tra[n]sitiva q[uam] medium[?]
tenes int[er] h[ec] duo extrema, q[uod] li[berum] ar[bitrium] cu[m] g[rati]a
destitutu[m], nec o[mn]i possit te[m]ptacioni resistere,
n[ec] nece[sse] h[ab]et o[mn]i te[m]p[tatio]ni subiacere, no[n] posset
i[n] q[ua]l[ibet] o[mn]i resistere p[ro]p[ter] sua[m] instabilitatem et in-
firmitatem. Iux[ta] i[llu]d trer[?] i[d est] p[ec]c[atu]m peccavit
ierl[m], p[ro]p[ter]ea instabilis facta e[st]. et glo[ssa] sup[er] i[llu]d
trer[?] ij. nu[n]c dixi et c[etera]. no[n] p[ote]st h[om]o diu stare
q[uo]d insultus co[ntra] dyabolus n[on] mina[?] d[omi]ni adiuvet.
vn[de] co[n]tingeret homi[n]es resistere unis te[m]p[tatio]ni-
bus possent [sed] in multiplicati[one]. q[uia] n[isi] divi[n]u[m] auxiliu[m]
ad e[ss]et, nec[esse] h[ab]et h[om]o cadere. sic p[ro] ex[emp]lo i[n] ta-
lib[us] navi[bus] p[er] q[ua]s ingreditur aq[ua] p[ote]st i[n]
p[ri]mi exe[m]plu[m] i[n] pugile, qui cu[m] se cooperit
ex una p[ar]te co[n]tra ictus, et ex alt[er]a discoperit,
amag[is] a p[ar]te pugnatore leditur. sic et dy-
abolus in[tende]t facit plib[us] q[uibus] p[re]tendit te[m]p-
tacione[m] acuvia[?], et ex hoc n[on] co[n]se[quitur] cu[m] s[ed]
u[er]o[s] p[ro]silie i[n] supbia[m], nec u[m]q[uam] p[ote]st evitare
h[om]o q[ui] i[n] tali statu te[m]p[tatio]ne[m] i[n]cadat. et h[oc] p[ro]p[ter] sua[m] in-
stabilitatem, p[ro]p[ter] sua[m] et i[n]firmitatem nece[sse] ha-
bet i[n] aliq[ua] te[m]p[ta]tione[m] i[n]cadere. cu[m] n[on] sit ob
tenebratis ignora[n]cia et alligatus carnis

gaup. tempus carnis et tentationes non possit euadere qui eis aliquando consentiret. non adiuuaretur aliquo munere diuine gratie. prima patet per rationem ad questionem appositam. per idem patet ratio ad obiecta. unde rationes que probant quod contingat temptationibus resistere. si concluderent de temptatione ipsius contra de eis. quia non concludunt quod contingat absque gratia omni temptationi resistere. ideo omnes eas dissoluere. ad primum ergo quod obicitur quod peccatum non uitat nisi uolentem. dicendum quod uerum est. aliqui tamen sunt qui sic uolunt quod ad illa uoluntas naturaliter inclinatur per corruptionem originalis culpe. si ergo sit aliquod munus gratie per quod uincatur et corrigatur. quamuis uincat uolentem non tamen sequitur quod liberum arbitrium absque gratia possit resistere. ad secundum quod obicitur quod liberum arbitrium non potest cogi. iam patet ratio. non. non. est in causato. sed tamen est ad malum inclinatum et uoluntas praua est. quia non erit ad sustinendum neque habet motum uoluntas aliam in malum inclinatum. ad tertium quod obicitur quod bonum est potentius malo. dicendum quod uerum est per se loquendo. sed quando bonum subicitur malo et malum tunc operatur per naturam boni et subicit sibi bonum. et per hunc modum in homine habet regnare peccatum. sicut dicit apostolus non regnet peccatum in uestro mortali corpore. et per hoc patet ratio ad sequens quod obicitur de uelle naturaliter et de uelle malum. uelle enim malum presupponit uelle naturale et ipsum naturale deordinatum efficitur ipso uelle tunc potentius sic est uidemus in aliquo modo qui adheret naturali. ad quintum quod obicitur quod instabilitas naturalis instabilitatem absque munere gratie superaddite. dicendum quod non est simile. quia et si non per defectum sit instabilis in non esse tamen quod in ipsa est non habet de necessitate appetit esse. et quia deus conseruat et nutrit quod appetit non sola communia presentia per propria natura conseruat creaturas. liberum arbitrium lapsum in diuersis appetit uaria et illicita et prohibita et tocius rationis magnum in prauitatem tendit ad malum non ad bonum quod instabilitati naturalis est ei ad bonum gratie. ad septimum quod obicitur quod liberum arbitrium anteque peccaret sic dicebatur in potentia quod habet aduersus potentiam uires ad perfectum habitum continuam. et sic quamuis utrumque uerum possit resistere uel non. dicendum quod de aliqua temptatione per se non potest. si tamen consentiat non est a culpa immune. quia habet quod ad utrumque gratie sibi prestitum est et si uelle propter hoc. quia ad iuuamen gratie et quia ex propria sua culpa deuenit in illam necessitatem et hoc est quod dicit augustinus quod quia homo noluit uitare peccatum dum potuit inflictum est ei ut non possit cum uellet. hoc et dicit magister super. dist. xxv. quod post peccatum ante reparationem gratie. liberum arbitrium premitur

a peccato. et uincitur et non potest resurgere et non potest non peccare et etiam damnabiliter. et sic patet quod rationes concludentes. liberum arbitrium per se temptationi posse resistere non cogunt de necessitate. ad rationes uero ad oppositum. quibus ostenditur quod non possit temptationi resistere. satis est respondere. si in concludant quod necesse sit ut alius cadat et plano sunt concedende. si autem quis per eos uellet arguere de libero arbitrio quod in omni temptatione succumberet. respondendum est ad primum de oratione quod petitur non quia non possit alicui temptationi resistere. sed quia non per omni resistere per se. ad secundum quod obicitur quod liberum arbitrium eligit malum gratie desistente. dicendum quod non intelligitur simpliciter aliquo. ad tertium quod obicitur quod uelle naturale semper superat. dicendum quod hoc non intelligitur quia in omni temptatione discerat hoc aliud uerum modicum uoluntatis. sed quia illa fortitudo non est tanta in uoluntate quod possit absque gratia deum super homines acquirere peccatum. ad quartum quod obicitur de necessitate moriendi. dicendum quod necessitas moriendi non in hominem propter peccatum quod tamen sequitur propter peccatum quod fuit. unde hoc non concludit quod necessarium sit hominem peccaturum. sed quod necessarium sit hominem peccare uel peccasse. ad quintum quod obicitur quod liberum arbitrium secundum affectum preponderat. dicendum quod affectus non ponderat in homine secundum quod est malum quod subsequitur. sicut patet. cum auarus sugget bona sua ex dissipatione uel prodigo bonus suum retinere. et non sequitur quod consentiat omni peccato propter quod afficitur esse ad ipsum. patet ex aliquo consideratione magis afficitur quod est opposito in actu sic homo frequenter ualetudinem quam mirum diligit. ad sextum quod obicitur de claudicatione in pede claudo non sic est de actu peccatis. dicendum quod non est simile. quia actus claudi non magis separari per adiectionem claudicationis in pede claudo. non sic autem est de actu afficiendi per deordinationem que est in libero arbitrio propter multitudinem motuum et affectuum que consequuntur in nobis et diuersitate considerationum. sic est in actu est. obicitur quod mouet homo ad unum. nec ad eius oppositum. et ideo aliquando motu recto aliquando obliquo. per hoc autem quod dictum est patet ratio ad obiecta et adquisita obiecta posset in hac materia. ad illas autem duas questiones que in solutione adducte sunt ubi uidetur inuenire quod liberum arbitrium absque gratia omni temptationi [illegible] non possit resistere. dicendum quod intellectum de est non quia diuini plenum posse habent super hominem quantum ad actum temptandi et quod liberum nullo modo possit ei resistere. sed hoc intelligitur quantum ad hoc quod posse habent in morte ad infernalia supplicia nullo impediente prout uoluerit quod homo uiuens ei non potest resistere.

Tertio queritur utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum

Quod homo non possit omni temptationi per se resistere [illegible]
Intellectum [illegible] non possit [illegible]
Affectum [illegible]
Robustate [illegible]
Continuent [illegible]
[illegible]
Illuminans intellectum
Exigens [illegible] affectum
Efficiens actum
Supplens defectum
Stabiliens liberum arbitrium
Roborans infirmitatem
Alleuiat pugne grauitatem
Consolatur [illegible] impugnationis uarietate
Protegit ab hostium pluralitate
Arcet demonum potentiam
[illegible] carnis [illegible]
Demonis [illegible]

possit ad aliquod bonum inclinare, et quod scilicet virtus consuetudinalis non dat novam potentiam voluntati sed tantum reddit eam facilem. Si ergo voluntas hominis virtute consuetudinali potest in bonum inclinare et bonum illa exercitium vel consuetudinem, possit etiam sine virtute sed cum difficultate. // Item brutum bruto potest compati, ergo et homo homini potest compati etiam sine dono gratie, et si potest compati et misereri potest et etiam largiri et hoc bonum in genere scilicet dare elemosinam indigenti, ergo etc. // Item vicium non fortificat naturam, sed homo vane gloriosus potest predicare evangelium vel facere aliquod opus bonum in se, ergo sine homo destitutus vicio vane glorie multo forcius potest hoc exercere. // Item difficilius est avaro dare omnia que habet quam dare partem eorum que habet. Sed avarus absque omni dono gratie potest fieri prodigus et dissipare omnia bona sua. Ergo multo forcius absque dono gratie dare propter vanam gloriam, cum id sit multum facilius. Item aut liberum arbitrium omni gratia destitutum potest in aliquod bonum aut non. Si non, ergo nullius est potestatis. Si potest in aliquod, quero primum quod est voluntas. Distinguitur a principio quod est ... id est non erit bonum nisi ... bonum morale. Sed minimum inter omnia bona moralia est bonum in genere. Ergo etc. Contra. Dominus Iohannis xv: sine me nichil potestis facere. Glossa: nec parvum nec ... Ergo absque auxilio gratie divine liberum arbitrium non potest proficere ad bonum. // Item ii ad Corinthios iii: non quod sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis. Sed cogitare bonum hoc est inicium omnis boni et hoc non possumus per nos. Ergo nullum bonum posse potest liberum arbitrium destitutum gratia. Item Augustinus ad Bonifacium: sic nec per hoc ad bonum velle sine adiuvatur a deo, quin malum non potest velle. // Item Ysidorus: Sciant defensores liberi arbitrii nichil boni posse sine gratia divina ... fulciretur, ergo redit id quod prius. // Item Bernardus super Cantica sermone xxxii: Sciant inquid hoc ... ad bonum cogitandum sufficere cor humanum et ... Item ... liberi arbitrii: ita in nobis operatur deus cogitare, velle et perficere, primum sine nobis, secundum nobiscum, tercium per nos. // Item in eodem libro capitulo viii: velle siquidem in nobis est ex libero arbitrio, non autem posse quod volumus; non dico velle bonum aut velle malum, sed velle tantum. Ex his et omnibus auctoritatibus concluditur quod liberum arbitrium gratia destitutum non possit in aliquod bonum nec ... Secundo ad hoc dicendum est intelligendum est quod ... quod opus ad templi potest dici bonum. Uno modo dicitur aliquod bonum simpliciter, et hoc est bonum quod est ordinatum in finem, et tale est bonum quod est meritorium, et in tali bonum non potest liberum arbitrium lapsum absque auxilio gratie gratum facientis. Secundo modo dicitur bonum ex ... quod aliquo modo ... disponit ad bonum, et tale est bonum quod fit ex ... non tamen cum recta intentione; et in tali non potest liberum arbitrium absque munere gratie gratis date, per quam illuminetur et dirigatur et excitetur ut velit facere id quod sit deo placitum, et quod ad hoc sit munus gratie necessarium expresse invenitur Sapientie viii: ubi dicit Salomon: quoniam aliter non possum esse continens nisi deus det. Et hoc ipsum erat sapientie scire cuius hoc donum esset. Ubi non est primum donum gratie cognoscere ipsum munus gratie et agnoscere quod sine gratia homo salvari non potest. Tercio modo dicitur bonum quod in fine est ordinabile et habet aliquam ordinationem inter se, sicut ex consensu super materia debita, sicut pascere esurientem, sive ex debita circumstancia super addita, videlicet cum homo faciat aliquod exigunt tempus, locus et oportunitas ad aliquod genus boni complendum, et si gratia gratis data sit necessaria ad hoc quod fiat facilius, tamen sine omni munere gratie liberum arbitrium relictum in puris naturalibus potest ... et instinctu ... in tale bonum deo cooperante, sicut cooperatur alius causis, ita sicut prima agente, nullum agens potest agere sine suo ... in suis maioribus. Sed ... agentibus, nisi omnis actio sit a deo ad ... generale ... tamen compresse sufficiat quod liberum arbitrium solum cooperatione absque aliquo munere gratie, licet difficiliter potest exire in aliquod bonum morale, propter tamen nec disponit ad gratiam nec ad gloriam, quia non est in finem ultimum ordinatum. Secundum tercio dicuntur ... ista concludunt rationes ad primam in ducte non sunt concedende. // In bonum autem quod dicitur ad bonum perfectum sive mirito congruitas sive meriti condigni non potest absque auxilio dei, sicut expresse dicunt auctoritates sanctorum adductae et sic in intellectu suo. Exemplum quod isto modo debetur intelligi planum est, quia si liberum arbitrium in solis naturalibus relictum adhuc remanebit ei ... iudicium per quod cognosceret parentes esse honorandos et scit quod si habet hoc naturale iudicium potest per hoc nosse parentes esse honorandos potest cogitare et cum habeat naturalem inclinationem potest et velle et cum habeat ex natura corpus subiectum potest opus implere. Sed ... illud facit iudicium rationis recte absque munere

gratie non digni adoptionis sunt, qui deus est et in corde eius
ne beatitudinis, quam nosse non potest nisi deus reuelet et ipse
ea donet. tamen quod nec cogitare nec uelle nec facere possit bonum
absque adiutorio diuine gratie. quia loquitur de
bono cum nomine gratie sed quod est ordinatum ad assequendum
beatitudinem. Si autem intelligantur auctores de aliquo bo
no: tunc nomine gratie non est intelligendus aliquis habitus
super additus naturalibus. Sed intelligitur gratuita dei
influentia per quam certa conseruat et adiuuat ut
compleat operationes suas. et sic intelligitur quod dicitur Iohannis
xv. Sine me nichil potestis facere. et illud ysaie
xxvi. omnia opera nostra in nobis operatus es domine. et consilia
sic intelligendum est quod dicitur in libro de magistro quod nullus
potest ad adiscere nisi deus doceat. homo non. tamen non dicatur
quod omnis cognitio sit infusa. Sed quia lumen creatum
non potest perficere operationem suam absque exceptione
lucis increate per quod illuminat omnem hominem qui uenit in hunc
mundum. et hoc modo intelligenda sunt illa dicta et huiusmodi
qui dominus est qui omnis creauit et omnis uita est ab uita et
omnis intelligentia ab intelligentia. et omnis bonitas a
prima bonitate. [illegible] non quod deus sit tota
causa [illegible] quod sine ipso non potest agere aliqua uirtus creata.
Respondeo igitur ex predictis quod tamen sit necessaria libero arbitrio gratia gratum
faciens deficiens facere. quia sine ea non potest a peccato re
surgere. nec potest aduersarium uincere. nec potest mandata
dei implere ex eo quod sit uera gratia gratum facientis. de
m. quia sine ea non potest liberum arbitrium. ad gratiam gratum facientem
se disponere. nec potest [illegible] tamen [illegible] necesse est ut
aliquod bonum opus modo dictum quod sit ordinatum ad sa
lutem et licet possit in aliquod bonum morale. [illegible]
[illegible] quod facere in nulla [illegible] exigitur ex
ratione. et ex hiis manifeste [illegible] error pela
gii et superbia que se contra diuinam gratiam erigebat et
ingratitudinem gratie dei sibi quod erat gratie usurpabat.
et dum se agebat, se ipsum a munere diuine gratie el
[illegible]gabat. et [illegible] error ille cauendus est in moderni
[illegible] in libro de libero arbitrio capitulo xviii. Cauendus est
ne cum [illegible] bonum [illegible] [illegible] in nos aut
nobiscum creatum sentimus. aut nostre uirtuti attribua
mus que infirma est. aut dei necessitati quod nulla est. sed
soli gratie qua quis plenus est liberum arbitrium creatur.
cum sentit cogitatum. sanatur cum mutatur affectum.
roboratur ut perducat [illegible] ne sentiat defectum.
sicut autem cum libero arbitrio operatur ut id quod [illegible]
[illegible] ad hoc itaque preueniens. ut [illegible]
[illegible] [illegible] ita cum quod agitur ex [illegible] ab
utroque. ~~[illegible]~~ perficitur. ut mixtim non sigil
latim simul non uicissim per singulos [illegible] operantur.
non per tamen gratiam [illegible] liberum arbitrium. sed totum singula opera

[illegible] indiuiduo peraguntur. totum quidem hoc et totum illa.
sed ut totum huic. uel in [illegible] fit totum et [illegible] illa.
Ad predicta uero sunt dubitationes circa [illegible] [illegible]
[illegible] quod dicit redarguens uerbum pelagii. gratiam
libero arbitrio. [illegible] calliditate supponebat dicens
ea ad hoc ~~[illegible]~~ dari hominibus. [illegible] [illegible]. ut enim dicit
pelagius. Si enim gratia habitus est. et omnis habitus red
dit potentiam facilem. uidetur quod ad hoc detur gratia libero
arbitrio. ut facilius possit exire in bona opera. Si
tu dicas quod in hoc non repellit eum. Sed in hoc quod ne
gabat. quod nullum posse libero arbitrio conferebat. Contra
[illegible] dicebat quod si solum potentie est posse et
gratia non est potentia. ergo non dat nouum posse. Item
nullus alius habitus affert potentiam ei in quo est. ergo nec
nec gratia. aut si inquantum hoc est. quo quidem magis in
ipsa quam in aliis. [illegible] quod quidam est habitus qui
omnem habet a potentia sicut ille qui per assuefactionem ad
[illegible] ab eo in quo est. et de tali habitu uerum est
quod non dat nouam potentiam. Sed potentie potentiam habilitat.
Est et alius habitus qui desursum descendit
et non solum dependet ab eo in quo. Sed magis
ab eo a quo et talis habitus habet potentiam nobilitandi.
et potest et id in quo est mouere. et super se eleuare.
ratione illius a quo procedit. et talis habitus est ipsa
gratia. et quam pelagius non attribuebat plus
habitus gratie quam aliis habitibus. Huiusmodi augere
magis arguitur cum [illegible] [illegible] et per hoc patet
ea que obiecta sunt. Item quod dicit quod reprehendit
pelagium in libro [illegible] quod dicebat gratiam
dei qua iuuamur homines ab impietate secundum merita
dari. uidetur enim quod uere diceret sicut quod dicitur [illegible] de prodi
go filio quia [illegible] maior [illegible] [illegible] penitenti.
et ad maiora [illegible] [illegible] apparere. Si ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod homo [illegible] ad diuinam [illegible] meretur sibi
gratiam dei. Item nos uidemus quod homo potest
mereri gratiam [illegible] per obsequia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et multo fortius quod mereri possit
gratiam dei [illegible] [illegible] [illegible] contingit mereri
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] gratuitum [illegible] [illegible] gratiam dei [illegible]
apud deum [illegible] mereri potest nisi condignum. quia [illegible]
[illegible] acceptat. [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] gratuitum quod non redditur meritis. [illegible]
enim dicit apostolus [illegible]. Si gratia est ex meritis. iam gratia non
est gratia. [illegible] [illegible] pelagii adiudicabitur diuine
gratie. qui dicebat aliquem eam posse mereri. auferre
bat enim ipsi gratie suam dignitatem et excellentiam
dum eam meritis libero arbitrio supponebat. auferebat et

nouam

[illegible]

[illegible]

Ad id quod de tunica in debito dicit, quod ut videtur quia tunica grato magis et debitum caro magis intrauit. Contra pariter, si habet aliquas condiciones que requirit ad meritum; aliqui non. Ad id quod aut dat indignis, quod est 24 dist. Dat gratiam indigno, potest dando dignum facere, non ideo stultum facit, sed pie.

sua efficacia, donum gratie mendicauit, alius quod gratiam tribuat. // Ad illud verbum Ps. dicendum quod iustum idem dicitur dominice bonitatis concordia, non prout respiciat meritorum exigentiam. // Ad primum quod obicit contra hoc, dicendum quod non est simile, tamen quia accepit bonis non nostri est, immo gratuita, sicut dona, tamen et quia non est ita cum bonis datur sicut illa. Si autem querit utrum aliquis in statu gratie existens possit sibi mereri per gratiam per residuum, ut orando et petendo, ut si caderet deus eum releuaret, dicendum quod non potest ex merito condigno, sed solum ex merito congrui. Nam meritum condigni implicat in se perseuerantiam, pro quo peccatum subsequens mortificat et in obliuionem ducat bona opera prius facta. // Item quod de illo verbo pelagii quod ponit magister in littera: Quod non potest homo ea facere que iubentur non est imputandum ei ad mortem. Videtur enim quod verum dicat. Nam Ieronimus dicit: Anathema sit qui dicit deum precepisse impossibile. Sed si precepit homini, ut in libro argumentorum, videtur quod pelagius verum dicat. Item augustinus in quodam sermone: Preceptum impossibile non dat precept. Si enim quis non potuit implere, ergo redit id quod prius. Contra quod precepto verbum illud habet veritatem quod nullus peccat in eo quod non potest facere vel vitare. Pro quo dicendum quod posse aliquid facere vel vitare duobus modis potest attribui. Uno modo dicitur aliquis aliquid posse quia per seipsum sine alieno suffragio potest, id est sicut aliquis potest currere qui est sanus, et hoc verbum alio modo dicitur aliquis aliquid posse non solum quia potest illud per se et in se, sed quia potest in alio, quod est per illo est. Et hoc modo accipit preceptum omne quod deus precipit in nostra parte est, quia ipse quod precipit preceptum est presto etiam ad iuvandum. Et quod quamvis per se sine presidio alio modo accipitur posse, non omne quod precipit est in nostra potestate. Iste tamen ex hoc excusat aliquis, sicut si preciperet dominus servo ut daret sibi ad bibendum et ipse non haberet aquam, si possit tamen adquirere, non excusaretur. Sic et in proposito intelligendum est. ... modo accipiendo posse, scilicet ut aliquis possit in se, sive per divinum auxilium, intellexit augustinus et hoc in sermone ... at eius verbum, quod si aliquid precipit in eo quod nullo modo euitari potest, et sic intellexit Ieronimus eum dixit illum esse anathema qui dixit deum precepisse impossibile. Pelagius autem accepit primo modo, et ideo errauit et plus attribuit libero arbitrio quam possibilitati et consuetudini ... reddendi, quia peccatum ubi a ... non de illa ipso; et quod ex culpa sua homo seipsum in tulit. Sicut ponit anselmus ... quod debuit ... ad mendicitas ... se ipsum in ... Sed primi modi exponendi errore pelagii

magis excludit. // Item quod dicere quod alii dicant il... michi tantum est munita parte quam ipsa voluntas ... eum non ex illius perseuerantia, facile bonitate ... et magnos labores sustinere, quam mancipium suum ... ligere. Talis ... est omnia bona sua disp...ere que ... sua subiugare. // Item si hoc verum esset, ergo ... quod est bonitas hominis consistit in voluntate, quod ipse posset se facere talem qualem vellet. // Pro quo adhuc dicendum ... quod illud intelligitur cum auxilio gratie dicitur ... voluntatis. Quod ad actum volendi non recipit in pro... sibi habet auxilium gratie. Sed quia ad opera exterius ... meritum recipit. Unde bona possumus velle, non ... tamen omnia facere. Et sic vult augustinus intelligere, includendo auxilium gratie, non excludendo, sicut excludebat pelagius. // Alii possunt respondere quod velle in nob... duobus modis accipitur. Uno modo ut nominat actum potentie affe... ut est quedam potentia sua. Alio modo ut nominat ac... liberi arbitrii, primo modo velle idem est quod affectio ... alio modo velle idem est quod eligere. Unde hos duos actus distinguit in nobis voluntatis appetiti... et voluntatis electiue, non quia sint in nobis ... due voluntates, et illi differentes ... modus volendi est alter et alter. Dico ergo quod verbum augustini intelligitur de voluntate appetitiua, quam animi ad ... sicut aliter, ut vix vel numquam posset ab ea separari. Sed ... intelligitur de voluntate electiue, quam aliquis vult se velle, quod vult vel nolle. Et hoc si ... in nostra potestate est, non ... sequitur ex hoc quod iustitia sit in nostra voluntate, quia non est effi... cax, nisi ... voluntatis appetitiue ... ... per gratiam. Unde multi sunt peccatores qui vellent ... et vellent quod numquam affectarent ... in sua remaneret iniustitia, quia non adiuuantur ... gratia diuina.

Est hic considerandum et cetera. Super hoc magister quod liberum arbitrium indiget auxilio gratie in statu ... lapse. In hac parte inquirit utrum eguit gratia operante et cooperante in statu nature institute. Dividitur autem pars ista in duas partes. In quarum prima determinat de auxilio gratie quod collatum fuit homini ante peccatum. In secunda parte ostendit determinat de supplicio pene quod inflictum fuit homini post peccatum, ibi: Illorum quorum peccatum pena et cetera. Secunda pars habet duas. In prima ... magister utrum liberum arbitrium hominis ante lapsum gratia eguit, secundo vero utrum in statu illo gratia ... et virtutes habent, id est per quam solum utrum homo ante lapsum et cetera. Similiter secunda pars principalis duas habet. In prima determinat cuius modi pena homo fuit punitus post peccatum, videlicet pena expulsionis de paradiso ... et explanat verba scripture dicentis ...

In sa removet dilectionem que creaturas habet originem i. p. quam prius creatum delinquo [illegible] etc. et sic creatura illa totalis post in qua exegit magis de peccatoris lapsu et quasi ad peccatum per quod cecidit et quasi ad [illegible] tum per quod stare potuit.

Dinstinctiam autem hic partiorum [illegible] degratie adiutorio. Hic statum nostre institutionis [illegible] quod [illegible] tria. Primo quaeritur utrum homo [illegible] primam gratiam [illegible]. Secundo quod utrum [illegible] gratiam habuit. Tertio quod de quanti[tate] gratie quam in illo statu habuit. Circa primum quaeruntur duo. Primo quod utrum homo in statu innocentie excepto dono gratie esset deo acceptus. Secundo quod utrum absque gratia posset exire [illegible] meritorium.

Item videtur sic probari quod utrum absque dono gratie homo esset acceptus in statu innocentie et quasi sic. [illegible] Gen. i. Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Sed summo bono non potest non placere quod est valde bonum. Sed [illegible] inter certas creaturas [illegible] per naturam [illegible] videtur quod [illegible] valde bonus erat et si [illegible] deus illum acceptabat. Item Sap. xi. Diligis omnia domine et nichil odisti eorum que fecisti. Sed homo in statu innocentie [illegible] esset dignum odio totum quod habebat ad deum erat. Ergo deus [illegible] ipsum totaliter diligebat. Sed qui sic a deo diligitur a deo acceptatur ergo etc.

Item Prov. viii. Ego diligentes me diligo. Sed homo in statu nostre institutionis diligebat deum supra se et super omnia [illegible] erat. Ergo videtur quod et propter omnes gratias deum amabat et si [illegible] ergo deo acceptus erat. Item artifex [illegible] complacet sibi in opere suo et ideo acceptat quod ipsum fabricat per voluntatem suam. Sed deus qui est summus artifex hominem fecerat ad ymaginem suam et optima [illegible] condiderat. Ergo videtur quod ex naturalibus [illegible] datis homo deo placebat. Item nichil magis [illegible] quam [illegible] deo acceptum quam quod sit tota pulcra et nulla sit in ea macula. Sed anima ade in statu innocentie tota erat pulcra et nulla erat in ea macula que erat ex [illegible] [illegible]. Ergo absque omni gratia superaddita deo erat accepta. Item aut deus poterat facere aliquam creaturam ita bonam quod ex puris naturalibus deo placeret aut non. Si non, videtur quod non esset omnipotens. Si sic, [illegible] videtur quod [illegible] quod non placeat deo [illegible] erat [illegible] addi donum gratie. Si ergo homo per [illegible] conditus fuit [illegible] statu [illegible] videtur quod deo placebat absque omni dono gratie superaddito. Sed contra Hebr. xi. Sine fide impossibile est placere deo. Sed fides est donum superadditum [illegible] quod dicitur i Cor. xii. Ergo sine dono gratie non superaddito nullus potest placere deo. Item Sap. viii.

neminem diligit deus nisi [illegible] illum qui cum sapientia inhabitat. Sed sapientia est donum dei nostre superadditum [illegible] quod in [illegible] subiungitur [illegible] mitte illam de celis sanctis tuis etc. Ergo absque dono gratie nostre superaddito impossibile est deo amicum esse. Item Dyo[nysius] in li. de angelica ierarchia [illegible] lex divinitatis est infima per media et media per suprema reducere. Sed media [illegible] sunt [illegible] bona maiora sunt gratia et virtutes quibus non contingit male uti. Ergo secundum rectum ordinem anima non potest ad deum redire nec deo placere nisi perficiatur per dona virtutum et gratie. Item nichil excel[lentius] est [illegible] quam ipsa ymago. Sed ymago indifferens est ad acceptandum et non acceptandum. Ergo adhuc quod aliquid anima ade acceptetur necesse est ultra illam esse aliquod donum nostre superadditum. Item quotiens deus animam acceptat eam in coniugium sibi desponsat. Unde [illegible] dicit sponsam suam in Cant. Sed quamvis aliqua creatura sit excellens, [illegible] infinitum est deo inferior. Ergo numquam digna esset in coniugium ad suum assumi, nisi deus ex mera liberalitate condescendat et hoc est prestare gratiam. Ergo etc. Item cum deus hominem acceptat filium suum reputat quod dicitur Jo. i. Dedit eis potestatem filios dei fieri. Sed creatura quamvis sit nobilis, [illegible] est dei [illegible] [illegible] non potest adoptari in filium nisi fiat ei gratia. Ergo impossibile est quod aliqua creatura acceptetur a deo sine munere gratie superaddito.

[illegible] ad [illegible] intelligentiam est notandum quod dupliciter contingit deum aliquid acceptare. Uno modo quadam acceptione generali ut idem sit acceptare quod reputare bonum et bonum conservare et hec acceptio non tantum [illegible] creaturam [illegible]. Sed et omne opus dei est [illegible] alia acceptatio specialis qua deus acceptat quod dignum reputat eterna beatitudine et generali acceptione. Sic acceptat deus creaturam rationalem illa enim sola est [illegible] capax est et particeps esse potest. Hanc autem creaturam rationalem tunc acceptat cum [illegible] in templum et adoptat in filium et assumit in coniugium. Nam [illegible] quod deo placet et dicitur templum dei et dicitur filius dei et dicitur sponsa dei quod [illegible] [illegible]. Et [illegible] prima acceptio non requirit superaddi dona gratie [illegible] [illegible] quod [illegible] acceptionis [illegible] non esset gratuita. Cum [illegible] gratuita dei condescensione cum [illegible] [illegible] exaltatione ultra terminos sue status nostre. Gratuita namque dei condescensio [illegible] acceptione necessario requiritur. Quia deus in nullius [illegible] [illegible] in anima ut templo. Quis enim vellet [illegible] reputare pro filio quod ancillam suam assumere vellet in coniugio. Hec [illegible] [illegible] est munere gratie et condescensionis liberalissime creature [illegible]

ut nos possit disponere ad eo[n]cumenta spiritualis ... ut nos

uinato sumili accep[tus] / ulterius statum non recipit. Quia
non creatum conseruare in templum, ad oportet in
filium / assumatur in coniugium : hoc est supra naturam et
plenitudinem omnis creature. Et ideo nec conseruatio nec
adoptatio nec unio anime admittit pali[quam]
proprietatem non. Sed per donum gratie si additur,
quia animam conseruet / ut sic templum illud assistet, et ut sit
diuina filia, quia facere animam decoret / ut apta sit
esse dei sponsa. Hec autem omnia facit gratia gratum
faciens, que est. Ad ultima dicit conformitas : ut nullo
modo possit conformari, et ideo reddit animam deo acceptam.
Et est ideo acceptabilis secundum illas tres proprietates predictas,
que quidem sunt ei non per tempus, at tamen supponi
omne, sed per uirtutem. At per proprietatem et sic patet quod homo
in statu in nostro gratiam gratum faciente indiguit, adhuc
ut deo placeret. Et hec necessitas supra est ex parte
modi acceptationis, postquam non est ratio sui ideo / ex parte ac
ceptantis. Deus enim qui omnia fecit in gloriam suam,
et nullius laudis indiget / potissime requirit a creatura
rationali honorem. Et quia honorem deo exhibemus
quando in ipsum omnia referimus tamquam in omnium auc
torem / et finem / tunc credit deus habere per duas
perfectionem gloriam / per ad quod oportet habere ex primis non.
Sed per munus additum nullum. Nam et homo
magis deo gratus exhibetur / et totum salutis sue
opus deo attribuet. Et sic patet quod non potest acce
ptari a deo / absque munere gratie sibi addito non.
Et contra se rationes adhuc inducere. Ad primum
adoptio plane est respondere / ex hiis que dicta sunt.
Nam dupliciter auctores intelligunt de acceptione
et dilectione. Secundum generalem modum. Nos autem
hic loquimur de acceptione secundum modum specialem / quo
deus acceptat ipsam animam ut reputetur eam
dignam eterna gloria. Ad id quod obicitur : Ego
diligentes me diligo, et cetera. Dicendum quod id intelligitur de
dilectione creaturis / que non est absque gratia. Et hoc plenum
differt a dilectione illius qua homo diligebat
deum propter se et super omnia. Sicut ostensum est. Distinctio iiij.
Ad id quod obicitur quod artifex creatus complacet in opere
suo. Dicendum quod id est. Unde de illa generali acceptione
et complacentia quia ac reputat ad esse bonum. Sed
de illa acceptione qua ac sic acceptat ad ut re
putet se illi obligatum ad retribuendum aliquid
magnum. Non habet ueritatem. Hanc enim solum con
tingit reperire circa opus diuinum. Quia habet li. arb.
creati quod natura est laus et uituperium. Ad aliud
quod obicitur : quia natura instituta absque omni gratia esset tota
in pl[enitudin]e. Et plenitudine que est a gratia. Plenitudo
enim gratie est sancti amoris condilatiua / sed quia dicit

eth plena et in macula dicendum quod et si esset sine macula non tamen tota

Glo. super de. Pro aut exhibiliaret facere iol
Glo. gratia est quedam uictor animi ad conaliandum
sensum amore. Ad illud quod obicitur / utrum deus
possit talem naturam facere / que esset ei accepta ab
sque munere gratie. Dicendum quod et si ipse possit omni
tamen quod ope non tamen non esset ex parte nostra in
possibilitas uenit ex parte creature. Sed non. Hoc fue
rit. Et nichil faceret aliud esset facere / quod quod fuerit
donum gratie. Et donum non et gratiam / et naturam. Hoc
autem impossibile est. Cum donum gratie sit ultimum tiros non
unum sicut impossibile est quod ...fiat adeo ...
creaturam. Quis posset eam beatus. Quia beati
tudo consistit in bono. Quod est super omnes natu
ras et intellectus et regna. Pro esto quod po
sset facere / non tamen deceret / quia non deceret. Et id
dicendum est. Videlicet utrum diuina perducitur gloria. Tamen
preiudicium deus neret accepitur. Conueniet et fe
ipsa gratia / que nullo modo per non deus esse ingrati
et adeo sic deus dedit / ut reputet esse gratiis ...
cedo quod unum homo in statu non in statu po
sed in opus meritorium exire absque dono gratie
et quod sic uel aug. in li. de ii. et gratia. Quis nu
sciat ita factum hominem. Ut in eo li. arbitrium
uiuendi pro posse et caperet sua constituerit.
Non quod ex substantia arbitrii nisi. Posset iu
re uiuere. Quod et opera nullo fine. Item dani
manentes in eo quod est homo superiori uirtute sunt. Sed
opera uirtuosa sunt meritoria. Quod li. ar. in integ
ritate sue non manens / absque omni gratia potuit fa
cere opera meritoria. Item deus perfectum sunt opera
et perfectum est ad ut uult phi. Cum attingit
propriae facte. Quod si homo perfectus conditus est perueniat
exire per operationem. Propter quod ... est. Hoc autem est opus
per quod peruenitur ad gloriam gratie et cetera. Item in omnibus
creaturis distinctionibus a suo nature ad quem ordinatur
data est uirtus per quam possit ad illum finem peruenire
sicut patet in igne / qui cum deorsum est. Sua leuita
te potest sursum ferri. Quod aut li. arbitrii miserabile fuit
misericordias creaturis. Aut si ac creature per naturam habet.
proinde per uim diuinam ... ad suum finem ... multo
fortius / quod etiam hoc possit per uirtutem non / cum creatura
misericordie. Item non nichil fiat frustra. Nec
deficit in necessariis. Sed nichil est magis necessarium hoc
quod id sit quo non potest beatificari. Quod cum est
mendi hoc sit. Non quod hoc sibi esset ei per naturam
omni gratia exceptam. Item excepta gratia si
telligamus hominem in statu non peruaue diuina
mandata. Aut quod meretur ad / aut nichil si
nichil quod frustra operatur. Sed frustra operari non

prius est sibi quam pena. sed aliquis non potest esse in institu-
tia. Si ad meritum enim opus requiritur sit ad vitam
divine ordinatum. ideo quod ex puris naturalibus mereri
possit premium eternum. // Contra. Ro. vi. gratia
dei vita eterna. et Glo. non aliud deus in nobis
coronat quam munera sua. tunc excepta gratia ex
Glo. colligitur quod vitam eternam non contingit mereri
absque gratia. // Item deus nullo modo indiget bonis
nostris. ergo si acceptat bona nostra. hoc non est propter
aliquam suam utilitatem. sed si est. hoc est pro mera beni-
gnitate. ergo nisi divina iusticia condescendat per gratiam
ipsa. non est quod reputet aliquem dignum gloria propter
aliqua opera que faciat // Item similitudo et premium
exigit esse proportionalia. sed non corporis eminens in-
proportionabilius est. et altius gratius est. quam sit virtudo et
gloria. ergo ipsa est meritum gloriae per puram naturam.
Item nobilior est substantia quam operatio. sed deus non quando
acceptat homines absque munere gratie. ergo nec opera
eorum homines reputet meritoria. non procedit. a
li. ar. et a gratia // Respondeo dicendum quod non solum modo
gratia necessaria est ad merendum pro statu nature lapse. sed
et pro statu nature institute. sed magis pro statu nature lap-
se magis indigeat li. ar. dono gratie. // In
statu namque nature institute necessaria erit gratia tum
propter conditionem retribuentis. tum et propter conditionem retribu-
tionis. sive propter conditionem retribuentis. quoniam ipse deus bo-
norum nostrorum non indiget. ideo nec acceptat huius
propter opera. nec ad nullum obligatur per viam pro ratione
dati et accepti. ideo ad hoc quod aliquod bonum
opus creature sue ad remunerandum deo complaceat
oportet quod ipsi gratuite bonitatis influentia
operante precedat. per quam creatura ipsi creatori grata
reddatur. Secundo propter conditionem retributionis ipsa
enim li. ar. meritum sit auxilio gratie gratum fa-
cientis. ex eo quod id premium quod meretur est beati-
tudo eterna. beatitudo autem eterna consistit in fruitione
eius qui est omne et summum bonum. et qui est super omnes na-
turalitates et lucem habitat inaccessibilem. et ideo
impossibile est quod homo merendo ad id summum bonum as-
cendat. et perveniat nisi per aliquod adiutorium quod sit
supra naturam. sic ergo homo in statu nature institute
absque dono gratie mereri non potest. tum propter conditi-
onem retribuentis. tum propter conditionem retributionis.
In statu vero nature lapse non solum modo indiget
gratia ad merendum propter has conditiones. sed etiam propter condi-
tionem operantis. et operationis. [illegible] operans
in statu nature lapse sive est in peccato et odio ad iracundiam
et inimicus. sive apparet [illegible] gratie donum
et ideo gratia faciat. [illegible] provideat agentis

quod deo reconciliet. nec mereri [illegible] condignum pro eo
quod odio est ad iracundiam et inimicus. deus autem opera
non acceptat. nisi prius acceptet personas. sicut
est Gen. iiii. respexit deus ad Abel et ad munera
eius. prius dicit ad Abel et postea dicit ad munera.
Propter conditionem et operationis necesse est gratia quia nulla est
operatio meritoria nisi caritate. nulla est enim nisi fiat correcta
intentione. et nulla potest esse recta intentio nisi qua bonum
summum omni bono preponit. nulla autem [illegible] potest homo
facere in statu nature lapse sine dono gratie. et propterea
[illegible] facere homo [illegible] gratia
non meretur. [illegible]
faciat. [illegible] quod [illegible] est necessitas gratie
ad merendum. scilicet propter conditiones retribuentis et retributionis
operantis et operationis. [illegible] duplex necessitas
concurrit ad statum nature lapse ~~[illegible]~~ duplex ad
statum nature institute. [illegible] magis [illegible] quod
homo indigebat gratia operante et cooperante pro statu
nature institute. sed non per omnem modum gratie opera-
tis // Ad id quod obicitur in primo de auctoritate Aug.
[illegible] dicendum quod id dictum est non quod [illegible] li. ar.
[illegible] sit sufficiens [illegible] meritorium. sed quod non bene
ordinatum concordat cum gratia et discordat a culpa // Ad id quod obicitur. quod dicitur per se sunt opera
~~[illegible]~~. dicendum quod per se [illegible] ad esse
[illegible]. et est per se [illegible] ad esse [illegible]. Et per se [illegible] ad
esse [illegible] duplex est. [illegible] quod [illegible] aptitudine
[illegible] sic [illegible] que [illegible]
[illegible] ex principiis [illegible]. Est
alia per se [illegible] ad esse [illegible] non [illegible]
[illegible]. sed prius est supra id. sic est per se esse
gratuito vel glorioso quod [illegible] est in nobis. non
ex nobis. sed ex deo. Cum ergo dicitur quod dei per se sunt
opera. [illegible] quod ad esse [illegible] et quantum ad esse [illegible] quod
[illegible] ab illo. [illegible] ad esse [illegible] quod non [illegible]
[illegible] esse [illegible] non [illegible] fecit
deus omnes bonos et gloriosos. sed illos solos beatificavit
quos predestinavit conformes fieri ymaginis filii
sui. [illegible] disposuit dare premium [illegible] bonum
[illegible] assignata fuit. [illegible] xxiiii.
ad id quod obicitur quod alie creature possunt pervenire
in finem [illegible] non [illegible] est simile.
quia finis creature [illegible] est summum bonum quod
est deus. [illegible] finis [illegible] aliarum creaturarum est bo-
num creatum quod est in [illegible] ideo creatura rationalis
magis indiget dono gratie ut possit pervenire in
suum finem quam alie creature. // Ad id quod obicitur.
quia non deficit [illegible] ex pre-
dictis. [illegible] que quidem

attendit quod ad esse primum, ut quod ad esse primum. quod contra [illegible] expressius non. quia ad id esse quod est supra naturam in esse nature deficit, et tale esse gratuitum et gloriosum nullum tamen exigit sit non preiudicium. quia de certo non supplet et sic ipso est quod secundum ordinem temporis et [illegible] plene dare quod natura non potest. Ad id quod ultimo obicitur, homo movetur ad iustitiam non nisi tunc operatur. dicendum quod movetur ad [illegible] et sic movere [illegible] disponere se ad gratiam et ideo non operaret frustra. Ex predictis patet quod humana natura in statu innocentie exigit gratiam.

Consequenter queritur utrum homo in statu innocentie habuit gratiam gratum facientem. et circa hoc queruntur duo.

Primo queritur utrum habuit gratiam ante lapsum. Secundo queritur utrum simul tempore conditus fuit in gratuitis et naturalibus.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum homo ante lapsum habuit gratiam. Et quod sic videtur Luce x. qui et expoliaverunt eum et plagis impositis etc. exponunt sancti et glosa. Quod expoliaverunt eum gratuitis et vulneraverunt in naturalibus. hoc si hoc intelligitur in primo homine. primus homo non tantum habuit naturalia sed et gratuita ante peccatum. Item b. Cum videret primum parentem omnium hominum emulus caritatis candidatum et dei virtute vestitum et hoc accepisse terrenum hominem quod ipse per superbiam amisit invidit insanabilis homicida. ex hoc ergo patet quod primus homo et caritatem habebat et virtutem omnem. Item adam post soporem prophetavit. Sicut habetur in textu Genesis et in glosa. hoc autem non nisi quia introductus fuit in illo sopore in secretum celestis curie. sicut plures dicunt auctores. Sed nullus debebat illuc introduci qui non haberet gratiam gratum facientem ergo etc. Item adam recepit mandatum discipline. sed si mandatum servasset absque gratia nichil meruisset. Si ergo mandatum datum est [illegible] tamen obedientie [illegible] quod deus non dedit ei in preceptum preter gratie adiutorium. alioquin dedisset in malum quia nullo modo per [illegible] facere [illegible]. Item peccatum ade arguitur fuisse maioris ingratitudinis. sed nullum donum maius est maior gratia gratum faciente. ergo si maior ingratitudo fuit in peccato ade quam in peccato aliorum [illegible] et post eius post acceptum donum gratie deum offendit. videtur quod ipse ante peccatum habuit donum gratie gratum facientis. Sed contra deus sciebat ipsum statim esse lapsurum. ergo sciebat quod id gratie donum inutile esset sed per [illegible] esset sibi in nocumentum. Si ergo sapiens artifex non debet aliquid frustra facere [illegible] videtur quod non dedit illi gratiam. Item adam qui ius-

titiam originalem habuit quam peccavit et unde perdidit nunquam eam recuperavit. ergo patet ratione si habuisset donum gratie gratum facientis nec ipse non [illegible] post lapsum eius [illegible] passus. Sed ergo ipse gratiam gratum facientem recuperavit. videtur quod ante lapsum eam non habuit. Item adam habebat optima naturalia et nullam habebat pronitatem ad malum nec difficultatem ad bonum. ergo si cum hoc et gratiam habuisset totaliter deo adhesisset ergo nunquam [illegible] in peccatum cecidisset. sed constat quod cecidit. ergo gratiam ante lapsum non habuit. Item lucifer non habuit gratiam gratum facientem. sicut probatum fuit supra. si ergo adam gratiam gratum facientem habuit et ab illa cecidit. ergo de altiori gradu cecidit quam angelus. ergo videtur quod peccatum eius fuit insanabilius quam peccatum angelicum. Si ergo hoc constat esse falsum, adam ante peccatum non habuit gratiam dei. Item prius debet aliquis probari quam in amicum assumi. hoc non solum est verum in amicitia humana verum etiam in amicitia divina. [illegible] abraham [illegible] tribulationes probatus dei amicus effectus est. Si ergo nullus habet dei gratiam qui non habet dei amicitiam, videtur quod ante tempus adam non habuit gratiam [illegible] statim post tempus peccavit. ergo non habuit gratiam ante lapsum. Item ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc duplex consuevit esse opinio. quidam enim dicere voluerunt quod adam non habuit gratiam gratum facientem propter hoc quod non [illegible] credibile quod lapsus esset si tale adiutorium habuisset. ad auctoritates autem et rationes respondentes dicentes quod adam habuit virtutes gratuitas gratis datas et naturam habuit valde bonam et propter ea sancti [illegible] alii dicentes ipsum habuisse gratuita ante lapsum non quia habuit donum gratie gratum facientis sed dona gratie gratis date et per [illegible] poterat tempore [illegible] et ad gratiam gratum facientem se ipsum disponere. Sed quoniam auctoritates sanctorum expresse videntur dicere de gratia gratum faciente. sicut patet in illis que magister addit in littera. et huic etiam consonat [illegible] scripture auctoritas et rationis probabilitas. ideo est alia opinio communior [illegible] et probabilior quam et magister sustinet in littera. scilicet adam ante lapsum gratiam gratum facientem habuit per quam non solum malo resistere sed etiam in bono proficere poterat. et illa gratia adiuvit [illegible] datam [illegible] sicut [illegible]. hanc ergo opinionem sustinendo concedere possumus rationes que ad partem primam inducuntur. Ad primum autem quod obicitur in contrarium quod deus sciebat statim ipsum lapsurum. dicendum quod propter hoc non debuit dimittere donum gratie sibi dare [illegible] duplici ratione. primum quidem quia sunt [illegible] hec [illegible] quod bonum debebat de lapsu eius elicere.

Quod adam ante lapsum habuit gratiam [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

Sed non, quia deus in conferendo gratiam non attendit futura peccata, sed dispositionem presentem ad gratiam, sicut patet cum confert gratiam incipientibus peccatis et eis quos quotidie reprobavit, et in utroque commendatur divina largitas et sapientia, et arguitur hominis ingratitudo et iustitia, nisi quia a tantis beneficiis et tam benignis se avertit sui causa. Ad id quod obicitur quod non potuit recuperare ordinem iustitie quam habuit quando perdidit, dicendum quod non est totaliter verum, scilicet quod voluntas remansit iustitie in ea, sed sicut cum hoc stabat quod iustitia ordinis non tamen respiciebat voluntatem deliberativam, sed et respiciebat ipsam naturam institutam. Gratia autem respicit ipsam voluntatem liberam ut est libera, et quamvis voluntas defecit, habitu [illegible] autem est corrupta et non sic deficit relevatur. Hinc est quod magis potest recuperari gratia quam prima iustitia, quamvis utraque fuit per peccatum amissa. Est et alia ratio, quia non recuperantur originalis iustitia, sed hec manet salva iustitia cum agitur de originali peccato. Ad id quod obicitur quod si Adam habuisset gratiam, quod inseparabiliter adhesisset deo, dicendum quod hec non sequitur, quia licet huius gratie motu posset [illegible] inclinatio et firmat nos nisi consentiens deo, ad quod movet gratia vim firmat et contingit. Ad hoc magne caritatis inordinate afficit, pro eo quod non semper actualiter fertur in illud summum bonum, cum quod habet in motu desiderium gloriam. Hic intelligendum est accidisse ipsi Ade. Quis enim est homo habens caritatem qui perveniret si deum perfectius spiceret et actu consideraret quod deus amabilis est et quod nefas est ipsum offendere. Ad illud quod obicitur quod lucifer non habuit gratiam gratum facientem, dicendum quod verum est, ex hoc tamen non sequitur quod homo perveniat maiori in gratitudine, pro eo quod lucifer prior erat statu glorioso, nec receperat gratiam et gloriam. Homo vero sic conditus fuit ut longe ante gloriam haberet gratiam et non positus est in terra, quasi longe a celo distans, ac per hoc minus graviter cecidit. Non ad eo cecidit de alto ut lucifer, nec adeo fuit ingratus, nec adeo per peccatum deprivatus. Ad illud quod obicitur quod prius deus hominem receptum quam in amicum assumpsit, dicendum quod illud intelligitur de illa amicitia qua facta homines deo privatim et familiariter, pro quo modo dicit ipse dominus apostolis Jo. xv. Vos autem dixi amicos etc. De amicitia autem largius dictum hec non potest intelligi apud deum. Licet possit intelligi de amicitia inter homines, pro eo quod deus gratiam daret sibi probando [illegible] reprobaret quam approbaret. Non enim [illegible] possumus approbare a deo per ea deum. Non sic autem est de deo et homine, et sic patet illud.

eo quod utrumque homo simul conditus fuit in gratuitis et in naturalibus, et ad hoc valet quod [illegible] Gen. i. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. u. d. e.
Sed sicut exponit Augustinus et habetur in sententiis lib. ii. d. xvi. ymago est in naturalibus et similitudo in gratuitis. Ergo si homo factus est ad ymaginem et similitudinem, videtur quod conditus fuit simul in naturalibus et gratuitis. Item Eccl. xvii. Deus de terra creavit hominem et post, et secundum se vestivit illum virtute. Ergo homo a sui conditione primaria fuit virtute vestitus, et si hoc verum est, id quod prius. Item Dam. [illegible] Fecit deus hominem innocentem, iustum, virtuosum, plenum sollicitudine, plenum scientia, omni virtute decoratum, omnibus donis ornatum. Ergo videtur quod homo in gratuitis fuit conditus. Item Hugo de Sancto Victore. Deus fecit hominem perfectum quantum ad etatem et quantum ad cognitionem ab exordio sue conditionis. Ergo patet ut videtur quod fecit eum perfectum quantum ad voluntatis rectitudinem. Sed voluntatis rectitudo consistit in dono gratie. Ergo videtur quod donum gratie habuit initio sue conditionis. Item ad hoc quod alicui detur gratia requiritur divina liberalitas et recipientis preparatio. Sed deus in paradiso cum Adam condidit, liberalissimus erat, et Adam sue conditionis primordio ad suscipiendam gratiam ydoneitatem habebat. Ergo ab ipso conditionis primordio deus ei gratiam contulit. Sed illa dicatur quod homo in sue conditionis primordio habuit unde posset stare, sed non unde posset proficere. Item magister dicit lib. ii. d. xxiiii. potuit homo per auxilium gratie creationis resistere malo, sed non proficere bonum. Sed si per iustitiam gratiam gratum facientem ab exordio creationis potuisset utrumque. Ergo si non potuit proficere bonum, patet etc. Item magis convenit cum gloria quam si cum gratia. Sed in principio gratiam perdidit gloriam, ergo per rationem immo multo fortius non possit tempore dona gratie. Item per gratiam fit matrimonium inter deum et animam. Sed lex matrimonii est ut non fiat absque mutuo consensu. Ergo videtur quod nulli adulto gratia debeat dari nisi precedat consensus. Sed ergo Adam prius fuit quam consentire posset, ergo non habuit simul naturalia et gratuita. Item donum gratie in fine nostri est. Non recognoscitur a deo gratis. Nec cum in se gratiam recipiat potest nisi per illa deo gratias exhibet. Ergo si magis tenetur homo gratiam quam si illis superaddatur, quam quod est sibi debitum, et donum gratie est mere gratuitum. Ergo videtur quod non ab ipsa creatione, sed postea donum gratie fuit homini collatum. Pro ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam namque dicere voluerunt quod homo fuit creatus non solum in naturalibus, immo et in gratuitis. Alii

[illegible marginal notes] 49

[illegible marginal note]

Rº

propter dei liberalitatem. tum etiam propter hominis ydoneitatem.
Sed quamvis secundum auctoritates videntur sonare contrarium,
tamen est alia opinio communior et probabilior, quod homo primo
gratiam habuit non illam que habetur gratum faciens. Unde secundum hanc
opinionem in statu innocentie distinguuntur duo tempora.
Quoddam enim fuit tempus in quo habuit gratiam solam
gratis datam, aliud vero in quo habuit et illam et gratum facientem. Secundum
diversitatem huius duplicis temporis dissolvuntur
apparentes contrarietates in auctoritatibus sanctorum. nam quandoque
videntur dicere quod homo habuit gratiam, quandoque vero quod
non. et utrumque verum est pro diversis temporibus.
Ratio autem quare deus noluit post naturam dare gratiam
cum posset dare sic assignatur ex triplici ordine. videlicet
a ordine sapientie, hoc requirebat bonitatis et
iustitie. Ordo sapientie hoc requirebat ut sicut
esse gratuitum est altius gradus quam esse naturale. Sic
in diversis temporibus homini conferretur. et sic elementa
mundi prius quidem fuerunt creata et distincta
quam ornata. propter ordinem sapientie quam diximus. sic
et fieret circa hominem qui est minor mundus.
ordini et bonitatis hoc competebat. hoc enim or-
dine debet aliquid ordinari in suum finem. tunc
ergo gratia homini ordinate datur quando datur ei propter
quod est utilior et fructuosior. tanto autem gratia
dei est nobis utilior et fructuosior quanto pro
ea deo gratiosiores existimus et ideo sic de-
buit dari ut ex ipso ordine dandi cognos-
ceretur donum illud esse gratuitum. propterea non
fuit a creatione indita. sed ut iam perfecte con-
stitute fuit superinfusa. Ordo et iustitie
hoc requirebat. deus enim secundum legem communem requirit
aliquam dispositionem et preparationem aptam. ad
hoc quod infundat aliquam gratiam. sive ideo cum in-
fundit sive in adulto sive in aliis adminiculan-
te sive ut contingit in parvulo. et ideo gratia non fuit homini
concreata. Sed dilata fuit quousque homo per ac-
tum et usum rationis quodammodo se disponeret ad
illam suscipiendam. ut sic verificaretur illud
augustini in sermone. qui creavit te sine te non
iustificat te sine te. patet ergo quod multiplex ordo
hoc exigebat. ut homo prius fieret in naturalibus
quam in donis gratuitis ornaretur. Et
contra dictum est rationes que hoc ostendunt. ad
illud quod obicitur. faciamus hominem ad ymaginem
et similitudinem etc. dicendum quod similitudo attenditur ibi in
ad gratiam gratum facientem gratuitis gratis datis. vel dicendum quod deus dicitur
fecisse hominem ad suam ymaginem et similitu-
dinem non quia statim tunc dedit ymaginem sive et
dedit similitudinem. sed quia alteram dedit. scilicet ymaginem

et ad alteram habilem fecit. videlicet ad similitudinem. quam
postmodum perfecte recepit cum dedit. unde quod
ex vi verbi non perfecte concluditur quod similitudo et sic fuit
in homine ymago dei et similitudo. Et per hoc patet responsio
ad duas auctoritates sequentes. etc. videlicet quia
quod sic intelliguntur. non quia deus statim ut hominem
condidit virtute vestivit et ordinavit. Sed quia
tunc dispositum fecit. et non longo post tempore
complevit. ad illud quod obicitur de perfectione ci-
tatis et congruit. non tamen eloquitur perfectionem. dicendum quod
perfectio gratie animi homo per virum non sibi indicat possi-
pervenire ad perfectam etatem. et perficitur adiectione.
Sed numquam perfecte potest homo in habitu gratie [illegible]
dat menti sua liberalitate et benignitate.
illud quod obicitur quod homo erat ydoneus et deus erat li-
beralissimus. dicendum quod deus maiorem ydoneitatem
expectabat quam quidem competeret ordini sapientie et
bonitatis et iustitie. sicut prius ostensum est. et
non statim gratiam dedit. Sed distulit propter quod
deus sic operatur liberaliter. ut tamen sua liberalitas
non excludat sapientiam vel iustitiam.
Consequenter queritur de tertio articulo quantam
gratiam primus homo habuit. Et primo est questio
de quantitate gratie primi hominis quo ad donorum multi-
tudinem. Secundo quo ad donorum magnitudinem.
Circa primum sic proceditur. et quod ut habuit tot virtutes
ante lapsum quot habemus post lapsum. videtur sic.
Primo per damascenum dicentem. quod deus fecit hominem omni
virtute condecoratum et omnibus bonis ornatum. contra
non videtur quod aliquis habitus virtutis qui sit in no-
bis de esse eius. Item experimento cognoscimus. nec cog-
noscimus plura quam adam cognovit nec plures habe-
mus in nobis scientias. ergo pari ratione experimento
affectionis non videtur quod plures in nobis habemus
habitus virtutum quam habuit primus homo. Item
connexio est in virtutibus sic sancti dicunt. et suo loco
ostenderetur in tertio. ergo si adam habuit aliquam
virtutem. necesse fuit omnes habuisse. ergo tot habuit
quot nos habemus. Item aut aliquam virtutem habe-
mus quam non habuit adam aut non. Si non. ergo
tot virtutes habuit quot nos habemus. Si sic. aliqua
ergo virtus fuit adam [illegible] aut
non. si non. videtur quod per peccatum crevit in nobis
boni capacitas quod absurdum est dicere. Si sic
cum deus daret gratiam ade pro capacitate sua
videtur quod omnes virtutes quas nos post lap-
sum recepimus ade contulit ante lapsum. Sed contra
virtus fortitudinis consistit in impressione terribi-
lium. Sed in adam in statu innocentie non poterat

cius processio quam sit fortior. // Item temperantia consistit in cohibendo pravis carnis passionibus, et tales non poterant esse in natura instituta; ergo nec temperantia. Item penitentia consistit in detestatione malorum preteritorum, sed nullo modo contingebat. Sed in statu innocentie deerat compassio miseris; ergo tunc non poterat esse in homine virtus penitentie. Item nemo qui habet donum perseverantie non cadit a iustitia; sed Adam a iustitia cecidit; ergo perseverantiam non habuit. Hec autem multa habent in statu nature lapse; ergo non omnes virtutes habuit in statu innocentie. Pro quo dicendum quod cum fit comparatio multitudinis donorum gratie ad statum nature lapse et statum nature institute, hoc potest intelligi vel de donis gratie gratis date vel de donis gratie gratum facientis. Si intelligatur de donis gratie gratis date, sic se habent sicut excedentia et excessa, pro eo quod aliqua dona gratie gratis date habuit Adam in statu illo, ut potestatem immortalitatis et impassibilitatis, que non habuit aliquis posterorum eius; et aliqua dona gratie gratis date habent posteri sui, que ipse non habuit, sicut gratiam sanitatum, curationum, virtutum, genera linguarum et consimilia. // Pro eo autem hec diversitas necessaria [illegible] erat, quia alia dona expediebant illi tempori et alia competunt isti. Si autem loquimur de donis gratie gratum facientis, sic quia illa dona connexionem habent quoad habitus, tunc Adam [illegible] perfectionis fuit. Sic dicendum est quod in gratie multitudine sunt in homine in qua nunc sunt et potentia; hec duo quoad habitus, tunc Adam perfectionis fuit. Sic iungens ad partem in directa ostendit. — Quantum vero ad actus, qui habent imperfectionem annexam, non contingebat virtutes penitentie in statu illo in Adam penitere. Et per hoc patet responsio ad ea omnia quorum unum de fortitudine, alterum de temperantia et tertium de penitentia, quia omnia procedunt per actus habentes imperfectionem aliquam annexam. Quia quod imperfectionem non competit illis virtutibus per omnem statum, sed solum pro statu presentis miserie. — Ad illud autem quod obicitur de perseverantia, dicendum quod perseverantia uno modo dicitur propositum perseverandi in bono, et hoc modo est virtus vel dispositio consequens virtutem inseparabiliter. // Alio modo perseverantia est continuatio in bono usque in finem, et sic non dicit habitum sed potius dicit statum, et hanc primus homo non habuit. Ex hoc tamen non sequitur quod aliqua virtute caruerit pro eo tempore quo in gratia permansit. Ad hoc autem quod queritur cum nec actus habent virtutes in primo homine, cum imperfectionem habeant annexam in actibus suis pro statu nature lapse, dicendum quod actus

illi in statu innocentie plenissime conformes erant actibus quos in patria virtutes habebunt. Cuiusmodi autem sint illi, determinat magister in iii. li. d. xxxiii. et in suo loco declarabitur.

Secundo queritur utrum dona gratuita fuerint eque magne efficacie ad merendum ante lapsum sicut sunt post lapsum. Et quod fuerint maioris efficacie tunc quam nunc, videtur: quanto perfectior est cognitio, tanto perfectior est dilectio, et quanto maior est dilectio, tanto opus meritorium est deo acceptius. Per [illegible] quod cognoscas tantum diligis. Sed quia in statu innocentie clarior fuit cognitio, videtur quod caritas ad merendum fuit efficacior. // Item albedo est que est nigro impermixta, ergo magis est [illegible] minus habet nigri admixtum. Sed omnia meritoria quodam modo permixta sunt culpe, secundum illud Ysa. lxiiii.: omnes iustitie nostre sicut pannus menstruate. Sed quia in Adam pro statu innocentie merita omnia fuissent impermixta culpe, videtur quod pro statu illo dona gratuita erant multo magis efficacia. // Item meritum est a gratia [illegible], quanto quis magis gratie obedit, tanto gratia efficacior in actu suo erit. Sed tunc homo magis erat obediens gratie quam nunc, cum est corrupta; ergo dona tunc gratuita erant ad merendum efficaciora. // Item amor visibilium et sollicitudo rerum temporalium impedit hominem ne vacet deo perfecte. Sed quia in statu isto nulla urgebat indigentia, videtur quod deo perfectius et diutius adherebat, et ita magis ad merendum dispositus erat. // Sed contra: ii. Thi. ii.: non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Sed magis impugnatur homo pro statu nature lapse quam pro statu nature institute; ergo si fortius pugnat, gloriosius triumphat; et si gloriosius triumphat, maiorem meretur coronam glorie. // Item secundum philosophum dicitur quod ars est virtus circa difficilia, ergo ubi maior est virtus est [illegible]; quanto actus virtutis est difficilior, tanto virtuosior, et quanto virtuosior, tanto ad merendum efficacior. Sed quia maior est [illegible] difficultas in perficiendis bonis [illegible] nunc quam erat in statu nature institute, videtur quod maioris sit merendi efficacie. // Item si homo stetisset, aut Christus non esset incarnatus, aut si esset incarnatus, nequaquam esset passus. Sed Christus sua passione non sibi meruit sed nobis, et tota nostra [illegible] sacramenta efficaciam habent a passione et [illegible]. Sed quia inter omnia que deo placent potest [illegible] fuit deo acceptissimum quod Christus se obtulit hostiam deo et patri, et inde sunt efficacia merita

[Margin notes: P9. — Item secundum [illegible] — sumit]

nunc et illam efficaciam non habuissent nisi in sta
tu nature institute. ergo videtur quod non erunt efficatio
ra. // Item non minus deficit in necessariis ut dicit philosophus.
Sed hec est veritas in natura creata. et multo magis veritas est
in natura increata. et si divina providentia non defi
cit brutis de quibus minor cura est ei. multo minus
deficiat hominibus. Sed natura humana magis in
diget adiutorio quod indiget gratia post lapsum. ergo
videtur quod nunc deus homini det forcius et efficacius
adiutorium. Si ergo efficacia meritorum attendatur
secundum magnitudinem caritatis et gratie videtur quod nunc
dona gratuita in merendo sunt maioris effi
cacie. // Respondeo dicendum quod efficacia meriti principaliter
ex tribus venit. videlicet ex difficultate operis.
ex promptitudine voluntatis. et ex magnitudine caritatis.
difficultas operis meritum facit ad meritum. et ideo
facit ut homo qui est multo minoris caritatis quam
angelus possit mereri ut perveniat ad sublimi
tatem angelicam. Propter quod colligitur ex illo quod dicitur Mat. xi.
de Io. bap. Qui minor est in regno celorum
maior est eo. non est enim dubitandum quin Iohannes
sit exaltatus ad ordines excellentium ange
lorum. et tamen secundum statum vie minoris caritatis erat
quam aliquis eorum. Promptitudo autem voluntatis plurimum facit.
Si voluntas prompta est. propter hoc quod hostia accepta est ad
meritum. Quantum enim sit in homine gratiam sit voluntas
gratie consentaneum numquam eliciet opera me
ritoria. Et quanto magis voluntas gratie subiacet
et conformatur tanto magis homo in operibus meritori
is exercetur. Magnitudo caritatis precipue in forma
est que facit ad meritum. quia secundum illius quantitatem
attenditur remuneratio premii. Illius. pondus
enim amoris est. quod dat valorem operibus meritoriis.
Si ergo fiat comparatio efficacie merendi in donis gratu
itis secundum statum post lapsum. et secundum statum ante lap
sum. respondendum potest. quod quantum ad primam conditionem
videlicet quantum ad difficultatem efficaciora
sunt virtutes nunc quam tunc fuerint. nunc enim ma
[illegible] gnatur et impugnando probatur. et ex
[illegible]tur virtus quam tunc. sicut patet in statu martirum.
et sic procedunt rationes ostendentes dona gra
tuita ad merendum esse nunc efficaciora. Quantum
autem ad secundam conditionem. scilicet quantum ad promptitudinem voluntatis.
efficaciores fuissent virtutes in merendo tunc quam nunc.
pro eo quod voluntas tunc. quia non tunc fuisset in homine operibus
dei placentibus sine retardatione. nunc autem sine
exlassitudine. sine exsurreptione frigescit cessat
a bonis operibus et intendit aliis rebus nocivis
et aliis inutilibus. tamen propter difficultatem ad bonum

tamen propter promptitudinem ad malum. et quantum ad hanc conditionem pro
cedunt rationes probantes quod dona gratuita in
statu nature institute fuissent ad merendum efficaci
ora. et propter hoc patet responsio ad utraque partem. procedunt enim
per diversas vias secundum quas se habent dona gratu
ita in merendo sicut excedentia et excessa respec
tu per diversas conditiones maioris et minoris effi
cacie. et sic nulla est inter rationes illas repugnantia
utrumque enim verum concludunt per diversa media. Si autem
queritur ulterius de maioritate efficacie quantum
ad tertiam conditionem. respondendum est quod aut fit com
paratio particularis persone ad particularem personam aut
status ad statum. Si primo modo dicendum est quod se habent
sicut excedentia et excessa. Satis enim probabiliter
credi potest quod aliqui sunt qui habent maiorem gratiam
aliquibus qui fuissent in statu innocentie si stetissent
[illegible]. alii vero minorem aliquibus. sicut dicitur quod
erit cum comparatur status legis scripte ad sta
tum legis evangelice. Si autem comparetur status ad
statum generaliter. tunc non videtur usque quaque certum. In quo
statu dominus homini magis munus caritatis et gratie tribu
isset. quia per diversas conditiones recipit maior et mi
nor probabilitatis in parte sua apparentiam. et quod plus ei
magis dominus gratie distribuit plus attendit per di
stinctiones distribuentes. quia comparatione nimis latet
nos. Probabilior enim videtur et magis auctoritatibus consonat
ut dicatur quod deus maiora munera gratie elargi
tus est homini lapso quam dedisset homini. Si in statu innocentie
permansisset. tamen quia homo maiori adiutorio gratie in
diget et tunc quia decet deum de malo maius bonum
elicere. quod sit illud bonum quod ad mundo malum
[illegible] tamen quia mediator et intercessor pro nobis
interpellat. quod decet exaudiri pro omnibus pro sua re
verentia. Unde cum appareat vultui dei. et ad interpel
landum pro nobis in cruce oblatus fuit et coti
die offertur. valde probabile videtur. quod maius mu
nus gratie tribuatur nobis. quam si ipse non fuisset in
carnatus. vel pro nobis oblatus. et hoc expresse videtur
Ioh. vii. ubi dicitur. quod spiritus nondum erat datus
quia ihesus nondum erat glorificatus. Unde cum ascendit
in altum tunc dedit dona hominibus. Ex hac ergo ter
cia ratione. quarum una est in comemoratione pre
terita. secunda in mediatione capitis. et tercia in commendatione
divine iusticie. Satis rationabiliter colligitur quod nunc ma
gis sint efficacia dona gratuita ad merendum
quam in statu innocentie. non solum ratione difficul
tatis. verum etiam ratione gratie et caritatis. quamvis non absur
de dici possit quod maior efficacia in merendo esset
tunc. quam nunc ratione promptitudinis voluntatis. et hac via

precedunt rationes que

perdunt virtutes que ad patriam inducunt. Sicut pri[illegible] inuenta. aliter non cognitum. nam id quod primo obicitur quod maior erat tunc dilectio / quia maior est. ad quod verum est. de dilectione fratrum quia se tenet ex parte proximi [illegible]. Si non est verum de dilectione dei quia se tenet ex parte gratie animam eleuantis et subiciat / quia [illegible] mensura cognitionis. Ad quod id non est verum de omni cognitione sed de cognitione experimentali. hanc autem non pro magno habuit in statu innocentie / quia multis caruit que sunt et sunt in statu nostro. Ad id uero quod obicitur quod multum magis erat in [illegible] de multis in statu innocentie. Ad quod [illegible] / quod uoluntatis non est ita prompta [illegible] grauitate carnis [illegible] et prompta [illegible] et [illegible] perdit ex parte promptitudinem [illegible] voluntatis. Sic [illegible] et due rationes sequentes.

Ex parte illa sunt questiones de libro. Et quod quidam dicit quod dicatur adam non habuisse virtutes quando peccauit. quod ante amisit eas. [illegible] dicere tantum quod sic non habuit eas quando peccauit. quod ante amisit eas quam peccaret. Sed virtutes non possunt amitti sine peccato. quod ante peccauit quam peccauit. Iuxta hoc queritur [illegible] qui peccauit erat sapiens vel stultus. si sapiens quomodo non peccabat; si stultus, quod non videtur stulticia esse prima peccati. Pro quod quod [illegible] commissionis peccati adae potest duplex determinari. aut secundum inchoationem. aut secundum [illegible] inchoationem. aut secundum consummationem [illegible] quod [illegible] quomodo magis habet intelligentiam [illegible] secundum intellectum differentiam. Si enim intelligatur de [illegible] sit sensus. non habuit virtutes quando peccauit. id est quando peccare inchoauit. ad quod sermo iste intelligitur quod non habuit virtutes quantum ad usum. licet haberet virtutes quantum ad habitum [illegible] in peccati inchoatione. quodammodo virtutes habuit / quodammodo virtute caruit / habuit secundum habitum. sed caruit secundum usum. Si autem intelligatur de tempore consummationis peccati. sicut cum consummato peccato fuit in instanti. et simul fuit peccatum [illegible]. Sic et [illegible] sermo veritatem habet. non solum propter hoc quod adam tunc non habuit virtutes quantum ad usum verum et quantum ad habitum. Sed enim tunc habuit peccatum. constat quod non habuit virtutis habitum. sicut enim in peccato simul [illegible] consummatum et consummatum esse. Sic et in habitu virtutis simul [illegible] amitti. et amissum esse. et si amissus est non habetur. planum est ergo. quod quando peccauit / virtutes non habuit. unde tamen ex hoc sequitur / quod non amisit. amittere enim in hiis que subito amittuntur non potest haberi in actu. sed habuisse deperditionem non habere deperdere [illegible]. hoc autem melius manifestatur in [illegible]. [illegible] [illegible]. et per hoc patet illa duo que obiecta sunt.

Item queritur de hoc quod dicit. nunc ergo ne forte mittat manum suam et sumat de ligno uite etc. Si enim hoc verum esset. iam sequeretur quod adam ex ipso peccato non incidisset in necessitatem moriendi. quod est contra textum. In quocumque die comederis morte morieris. Item lignum uite signum erat illius ligni uite quod christus est. quod est in medio paradisi celestis. Sed illud lignum potius obest quam prodest illis qui indigne sumunt. ergo videtur quod si adam comedisset de illo ligno / post peccatum nocuisset quam profuisset. ergo non uiueret in eternum. Pro quo dicendum. quod verbum illud est verbum domini loquentis ad angelos unde littera supplenda est / sic. nunc ergo supple. uidete ne mittat manum suam etc. hoc autem dixit dominus etc. non quod adam in eternum uiueret si post peccatum de illo ligno comederet. Sed quod longiori uixisset tempore. unde verbum id potest intelligi fuisse verbum misericordie. quod dominus nolebat ipsum diu uiuere in calamitate presentis uite / in qua retrusus erat merito culpe sue. Vel potest esse verbum rigoris iusticie. et quod adam gustando cibum ligni uetiti se indignum reddiderat. ad percipiendum effectum ligni uite. ideo dominus in illo permisso in quo erat similiter quod eum indicat se ad duplicia bono priuacionem / uidelicet ligni esum et ligni effectum. non quod post peccatum posset ad illum effectum effectum peruenire. Sed quod merito peccati utrumque meruit amittere et sic patet illa que obiecta sunt. Et precipue id quod obicitur de sacramento altaris / non est simile. quod illius sacramenti est efficacia spiritualis. et ei debetur reuerentia precipua singularis ratione sue dignitatis et excellencie. nullum autem hoc repitur in eo qui manducat et bibit indigne. non sic autem erat de illo ligno uite. Item queritur de hoc quod dicitur. quod misit eum deus de paradiso uoluptatis in locum sibi congruum. videtur enim quod hoc non debuit deus facere. cum enim deus sit maioris misericordie quam sit homo et nos uidemus peccatores sustineri inter electos / quam est paradisus quedam. non videtur quod deus debuisset eum eicere. Sed potius longanimiter ad penitenciam expectare. Item quare quod dicat mundum istum fuisse ei locum congruum. aut enim erat [illegible] deteriorat[us] aut non. si non erat deteriorat[us] non videtur quod esset habitatio sibi congrua post culpam. Si deteriorat[us] erat. videtur quod magis debuisset deteriorari locus ille in quo peccauit / quam ille in quo non peccauit. Sunt [illegible] quod deus seruauit illum locum homini. quod nunquam si fuerit. [illegible] post diem iudicii seruet. ergo videtur quod frustra factus sit locus ille. Pro quo dicendum. quod deus hominem de paradiso eiecit equo iudicio / pro eo quod simul fuit in misericordia et iusticia [illegible]

nam quod fuit iusticie / quod sicut angelus de paradiso [illegible] [illegible] peccauit et se indignum illo loco reddidit. [illegible] [illegible] de amenitate paradisi eiectus esse debuit. misericordia fuit. ut homo in loco maioris calamitatis existens. et sciens se esse paradiso eiectum esse. quasi exulem in mundo. se ipsum reputaret. et presentem uitam contempneret de adlo[illegible]

na invisibilia assurgeret et illa desideraret et sic ad
illam perveniret. Si enim temporalia amaret, in productione
spiritualia apprehenderet. Et sine amat corruptus
corruptus est conditione et cupiditate/ quam est in valle miserie, quanto magis
te amaret si esset in illius paradisi amenitate. Postquam
quam morbo concupiscentie corruptus esset. Tanta enim existit
adherentia quieti temporali inheret ut numquam ex
ea regrediatur et ideo cum eo actum est misericorditer et iuste.
Et per hoc patent dubitationes premisse. Patet enim quod non
est sine de paradiso expulsus/ quia gloriosus ultra magis
est congruus statui miserie et si ubi deterioratus
esset. Postremo patet quod si ille ulterius fructum non est ut
tamen enim facit ad nostram eruditionem/ et excedit nobis
promptiorem viam salutis in qua consistit summa
et perfecta totalis humane utilitatis. Item queri potest
quod dicitur quod lignum id non conferebat immortalita
tem nisi sepe de illo sumeret. Si enim illud esset stimulum(?)/ quod
immortalitatis perfectam/ ponit homines extra statum viatoris.
Ergo per frequentem usum ligni non perduceretur ad perfectam
immortalitatem. Item frequentatio alicuius
rei non variat effectum secundum speciem. Sed solum confirmat
vel intendit. Ergo si unica comestio non
potuit facere immortalem, nec per viam(?) frequentationem.
Respondeo dicendum quod magister hic dubie loquitur
sicut etiam verba enim sunt satis probabilia.
Et quod lignum vite unica comestione conferret
immortalitatem. Nec huic obviat quod dominus
paradisi
precepit Ade quod de omni ligno comederet. Preceptum
enim affirmativum non obligat ad semper. Sed pro
loco et tempore. Potest et intelligi quod non conferret illum effectum
unica comestione sed pluribus. Et quia lignum illud
non conferebat immortalitatem sicut causa immortalitatis principalis
effectiva. Sed sicut dispositiva et quasi adiutiva
in medicina/ quod frequentata disponit ad sanitatem/ ad quam non sufficeret disponere semel sumpta. Sic
et in proposito intelligendum. Et per hoc patet que obiecta
sunt/ procedunt enim ac si lignum vite esset principale
effectivum immortalitatis. De effectu autem istius ligni
plenius habitum est supra et hec ad dictum sufficiant.
d. xxx. Ex superioribus insinuatum est etc. Postquam in qua magister
determinat de primis lapsu/ quanta fuit in se
parte/ secundum triplicem differentiam corruptionis peccati. In qua
natura corrumpit naturaliter non natura personas.
In secunda vero persona corrumpit se ipsam et sua quod
est in peccato primi parentis. Secunda in peccato originali.
Et tertia in peccato actuali/ prima de qua parte determinatur
agreditur hic magister. Parte ista dividitur autem
pars ista in partes quattuor. In quarum prima determinat quid sit
originale peccatum. In secunda vero qualiter traducatur.
Infra d. xxxi. Nunc super est investigare etc. In tertia
qualiter deleatur. Infra d. xxxii. Quoniam super dictum est
peccatum originale etiam manet etc. In quarta vero determinat
utrum originale in aliquo differt et inveniatur per
peccatum priorum parentum. Infra d. xxxiii. Predictis adiciendum
est etc. Prima pars que continet presentem d.
dividitur in partes tres. In prima ponit pro se prohemialem.
In secunda determinat propositum principaliter ibi Post hunc vero
dicendum est etc. In tertia determinat quandam incidentem dubitationem
de vitate humane natura scilicet ad hoc autem
quod diximus Adam fuisse etc. Secunda parte remanente
te indivisa/ media pars dividitur in tres. In prima
igitur utrum originale peccatum sit/ et dato quod sit inquirit
utrum sit penalitas vel culpabile. Diligenter
investigandum est quid etc. In tertia inquirit utrum
sit concupiscentia vel alia culpa scilicet super est unde quod
sit illud peccatum etc. Hoc autem partem subdivisiones
sufficienter plane sunt.

Ad intelligentiam autem huius partis/ sunt ea que determinat
magister in lectione ad istud hic quod est triangulum(?).
Primo namque queritur de origine per eius entitatem. Secundo de
quiditate. Tertio et ultimo de veritate humane
natura. Quantum ad primum articulum queruntur duo. Primo
quod utrum corruptio que est in natura humana sit ei ex primo
ortu sue conditionis, vel ex merito prime transgressionis.
Secundo dato quod merito transgressionis est quod utrum
propter primi Ade humana natura sit corrupta penaliter
tantum an et penaliter et culpabiliter.

Circa primum sic proceditur et quod utrum corruptio que in ede
in humana natura insit ei ex sue conditionis primordio/ an ex peccati merito. Et quod non insit ex sue conditionis
primordio. Sed peccati merito/ videtur. Cum ex ordine divine iustitie. Quod exordium sapientie. Quod et exordium
bonitatis. Differt enim triplex ordo in creaturis. Quod per
iustitiam fit remuneratio ordinatorum et viciorum.
Per sapientiam vero ordinatio peccati ad se quod in creaturis
bonitate vero in ordinatio rerum in suum finem. Ex
parte divine iustitie arguitur sic. Nulli infligit
penam nisi precedat culpa. Sed passio involuntaria
in se a creatura est penalis passio fuit in
homine antequam permisit in eo culpa. Ergo talis corruptio
non fuit in humana natura a primordio sue conditionis.
Sed ex merito transgressionis. Item assumma
iustitie equitate/ nullius procedit crudelitas et obliquitas. Sed humana natura non solum corrupta est
corruptione penalitatis. Verum et corruptione criminis. Quia videmus homines corruptione
indicta inclinari ad malum. Ergo numquam a divina iustitia processit quod humana natura sit corrupta

in suo primordio. ergo si corrupta est. hec est solutio prima
mito. Ex creacione autem sapientie arguitur
sic. deus est summa sapientia. i. est superna plenitu
do. sicut exponit aug. in iiii. li. de trin. ...
spiritui appropriatur filio. Sed a summa plenitudine non
procedit fedum aut turpe. nichil quod irrationale osten
dit aspectum. Sed in homine nunc iacente sunt alique
passiones quales/ex quibus irrationabilis erubescat. ergo
talis passio numquam fuit in homine/a sua prima origi
ne. et fuit sic in natura sua in initio et sic non fuit in mo ... ergo ... et
sit ubi ... intelli. summa sap. in telli. summa ueritas.
et summa equitas. Sed a summa equalitate nul
la deo dicitur procedere in irrationabilitatis. Sed dura
hoc et fugato corporis secundum statum presentis in
fuse et in ... anime que est ei sol. quod est temporale
p ... ergo numquam humana sic producta fuit
in suo primordio a summa sapientia. ergo uidetur quod ex propria
culpa. // Ex ordine diuine bonitatis arguitur
sic. a summa bonitate nichil procedit quod sit magis
propinquum ad malum quam ad bonum/cum uniuersa pro
pter semet ipsum summa bonitas operetur. Sed sensus et co
gitationes hominis prona sunt ad malum ab adolescen
tia sua/sicut dicit sacra scriptura. ergo in illa cor
ruptione in qua est/non fuit humana natura a summa
bonitate producta. // Item nichil quod procedit a summa
bonitate est dignum maledictione. Sed multe sunt in
nobis passiones maledictione digne. propter quod tam
iob quam ieremias maledixit diei sue in qua natus
et legere maledicebat steriles mulieres. ergo non ui
detur quod humana natura in ea corruptione quam nunc est facta sit
a summa bonitate. uidetur ergo quod in hac corruptione et sta
tum deuenit merito culpe. [illegible] contra ordinem
bonitatis/sapientie et iustitie/contra quem ordinem in deus est
dum ad factum // Sed contra. probatur ostendendo quod hec non repu
gnat ordini diuine iustitie. quia non est maioris in sapienti
ae homo/quam sit ouis uel agnus. Sed ouis mortalis et pas
sibilis producta fuit a deo/ita quod in nullo ex hoc dero
gatur diuine iustitie/ergo pari ratione uidetur quod si taliter
produxisset hominem/quoniam nec est. non uidetur in aliquo dero
gari eidem // Item quod non repugnat ordini sa
pientie. uidetur ex exemplar. sicut quod deus produxit homines
defectuosos. produxit et alia animalia et corporalia naturalia.
Sed hec non repugnat plenitudini diuine essentie.
quod ex .iiij. eius opposita sunt corruptibilia. immo hec
facit ad ordinem uniuersi/sicut in pluribus locis osten
dit aug. ergo non uidetur esse contra ordinem sapientie. Preterea
deus homini carentes potestates. et passibilitates a
non indidit habitibus/quas et dedit aliis aliis.
Item quod non sit contra ordinem bonitatis diuine. uidetur ad sum
ma. non bonitas spectat dare uniuersis inclinationem
competentem sue nature. Sed sicut anima uel uel delectum habet in
bono simplici. ita et sensibilis in bono. ut in uite et
sicut terra habet quiescere deorsum. ita et ignis sur
sum. Si ergo deus omnibus dedit proprias inclinationes
ergo anime hominis oportet erit diuersitas appetitu
um in sensibili et rationali. erit homo appetitus diuersus
celis corporalis et similibus. Si ergo diuersitas per inclinationis
facit rebellionem et diuersitas per inclinationis in
ducit temptationem. uidetur quod sibi modo conditus esset. in
nullo derogaret ordini bonitatis diuine. // Item quod
talis fuit homo conditus/uidetur posse persuadi ex ratione
supra. primi uel principalis philosophie. cum enim sit homo minor in
mundus/propter quod omnia creata sunt/et deus hunc illum conformare
ad mundum maiorem/qui propter ipsum factus est a sua
prima conditione. Sed sicut uidemus in maiori mundo
in hoc res orbes contrario motu mouetur orbi superiori/
sicut quod dicunt philosophi. ergo pari ratione uidetur quod in homine pro
prias portio sensitiua mouetur contra iudicium rationis. Sed
hec est corruptio que in nobis est maxime mordicata. Si
ergo hec a prima conditione/ergo uidetur quod rationis alia // Item
hec uidetur alia ratione supra per principia moralis philosophie. dicitur
enim moralis philosophus. quod uirtus est difficilium ... ergo illi ... quod ... coherent
operatiua. non est aliqua uirtutis laus/ubi nulla est di
fficultas. Si ergo homo fuit conditus ad uirtutem dispo
situs. uidetur quod a sua prima conditione habuit difficul
tatem faciendi bonum/et uitandi malum. et taliter fu
isset dispositus/quod omnis uirtus habet posse in eo su
um usum. ergo uidetur conditus fuisse cum his cor
ruptibus // Item hoc uidetur ratione supra/sumpta per principia theolo
gie. non per scripturas. s. quod uia per uenerandi ad gloriam et su
blimitatem/est per ignominiam et humilitatem. uia per
ueniendi ad coronam/est per pugnam. uia per
ueniendi ad quietem et tranquillitatem/est per labores et
tribulationes. Si ergo homo debuit sic fieri/quod esset di
spositus peruenire ad gloriam et uictoriam et pacem
perfectam. uidetur quod humana natura in penalitatibus et corruptibus
in quibus nunc est/a sue conditionis primordio fuit constituta.
Respondeo dicendum. quod absque dubio non humana in his tempo
ribus creata est in primo penae penalitatibus/in illa ui
ta. a primordio sue conditionis. ... non. utilis producit/sa
cre scripture/sacrorum doctorum confirmat/omnis proba
bilitas manifestat. fides hoc clamat. et doctores filium dei
passum esse. ut nos a morte eriperet. quam nos
incurrat primus parens/sacre scripture auctoritas confir
mat/quod dicit gen. ij. qualiter homo peccans in ea
die et aeternam mortalitatis incurrit. Sed homo aut
hoc manifeste/sicut prius monstratum est. manifestatum est non
ex ordine que respicit diuinam iustitiam/quod ex ordine

... non sic ad ... Bechriudo ordinis. corporis n. humani est ut nobilius et ad nobilissimum forma ordinare. absque omni defectu sicut debuit.
... Displicentia meritis. Iustitia n. rationabilis erubesceret de hiis defectibus ... in ... corporis moribus
Excellentia finis. cum n. homo condicitur ad gloriam et ad deum ... ad finem ultimum. Fatuus fuisset artifex ... si fecisset opus
cum defectibus deordinantibus a fine. cum et ... opus ... ordinare opus in fine debuit.

qui respiciat superiora, ex se est exordinate. que respicit bonum summum attendendum est tamen quod potentia quamvis dupliciter potest procedere. aut quia est adiuncta studio fidei et sic procedit aspiciendo ad res superiores. aut quia in dicta precisa relicta et sic procedit inspiciendo ad res et causas inferiores et acquirit. n. scientiam per viam sensus et experientie. primo inveniuntur doctores catholici et fideles. etiam ea que sunt fidei. et hunc modum procedendi multum est honorandum. quod de intimata miseria et calamitate in qua nunc est homo et homines apprehensio non fuit. immo dicunt eum magne inspicientie esse et pie et sane mentis. secundo modo procedebant philosophi. qui non aspiciunt in hominis conditionem suam primitive actorem. sed aspexerunt primo compositionem et operationes quas habet in presenti et secundum hunc modum non previus discordat a vita catholica quam concordet. quod est ideo quia philosophi qui fuerunt tante subtilitatis indagatores non pervenerunt ad lapsum humane conditionis. quod eis videbatur esse valde rationale hominem sic fuisse conditum cum tamen catholici doctores non solum fide. sed et rationum evidentia convincentes eius quod apparet esse verum. ad rationes quod hec ostendunt concedendum est. ad primum ergo quod primo obicitur quod deus

Fecit ovem

possibilem quam tamen non peccavit. dicendum quod non est simile de homine et ove. homo enim qui ratione participans et capax est beatitudinis et iustitie et per oppositum culpe et miserie. et ideo sicut in homine obligari ad culpam est sic et penalitas pena est. In ove autem neutrum contingit reperire. ideo passibilitas ovis nichil facit ad ordinem vel contra ordinem divine iustitie. cuius est consideratio mitior exigentia. non sic autem est de passione nature humane. ad primum quod obicitur quod fecit ideo exemplar alia que a omnia alia fuit quam corruptibilia. dicendum quod non est simile. quia ideo quod alia alia ab homine non habent formam completivam in corpore. In solo autem homine anima est immortalis per naturam sicut ostensum fuit supra et ideo mortalitas in aliis alibi non potest aliquid derogare perfectibilis ad suam perfectionem sicut potest in homine. ac per hoc nec ita repugnat mortalitas in aliis alibi ordini quam si talis fuerat in rerum conditione sicut mortalitas repugnat in homine. ad primum quod obicitur quod summe bonitatis est dare unicuique suam inclinationem. dicendum quod hoc verum est salvo ordine quod attendendum inter ea quibus comparantur ad invicem. quoniam bonitas non preiudicat sapientie. sed quia hic ordinis non est donum debet esse bonitas anime et sensibilitas subiecta debet esse rationi. et sic debuit deus dare inclinationem tam corpori hominis quam sensualitati carnis quod in nullo preiudicaret rectitudini rationis et hoc est quod et si sensualitas bonum ut

nunc apparet nulla tamen erit rebellio in homine quia tamen appetebat sicut non disturbat. nec autem est rebellio. quia post iudicium omnis fingit appetitus et appetitus brutalis esse suum statutum ministris insipientibus operatione. cum tamen homo in primordio conditus fuit in homine et dignitas ratione et per hoc manifesta est quod conditiones obiectum quod obicitur de diversitate motuum orbium celestium et si eum videatur ubi esse contrarietas non tamen est ibi contrarietas. immo ordinatio ista. pro eo quod superior superior movet inferiorem et numquam inferior superiorem. nec autem in nobis non est sic pro eo quod videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostre et captivantem nos in peccati. ad primum quod obicitur quod virtus est difficilis operatio. dicendum quod quedam est difficultas que venit ex genere operis. quedam vero que venit ex defectu operantis. prima difficultas est de essentia virtutis. virtus. n. in quantum virtus est magna consistit et ardua. habet difficultas in se fuit sic homo. n. ita perfecte debet obedientie et ita perfecte debet adhesionis sicut perfectio virtutis obedientie et amicitie hec requirit. et sic de aliis virtutibus et alia difficultas que venit ex defectu operantis et ista quod non est de essentia virtutis. immo accidit virtuti. et quod virtus est et ideo ad hoc quod homo esset virtuosus non opportuit hanc difficultatem reperire in homine in primordio et quod illud sit virtuti planum est. quanto. n. aliquis magis perficitur in virtute tanto magis operatur cum minori difficultate ex parte sua. sed quia hec difficultas esset de virtutis essentia (sic) quod homo perficeret minuit in eo virtutis excellentia. quod falsum esse nemo dubitat. ad primum autem quod obicitur. de via perveniendi ad salutem. secundum sacre scripture testimonium. dicendum quod scriptura sacre traditionem est pro lapsis et documenta tradit per quam producantur ad principium a quo preciderunt. ideo ex hiis non potest arguere quod talis debuit homo esse. ut per hanc viam veniret. tales. n. mite sunt valde asperi. sed ante homo non peccavit et non cum asperitate sed cum omni levitate perveniret ad suum finem et esset salus quia sanitas conservatur per bona cibaria et sumenda. sed non recuperat nisi per potiones amaras.

Deinde queritur circa hoc utrum ita prime conditionis humana natura fuit corrupta penaliter tamen non culpabiliter et quod culpabiliter corrupta sit ut. id. v. sic per unam hominem peccatum intravit in mundum et per peccatum mors et ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt. Ex isto illud colligitur quod omnes in Adam fuerunt in peccato et peccatores constituta. Sed contra dicatis sicut dicunt pelagiani quod per imitationem primi

ocellu dic ... pati ... nulla n. sentiit in peccat ... adimplere ... repugnat patri
... bonitati. ... exemplar ... producere ...
... bonitati ... alpha et o ...
... repugnat ...

Si respondetur non de aliis

naturae. ad Eph. ii. eramus natura filii irae. sic textus.
Sed nemo est filius irae nisi pro culpa. si ergo per naturam omnes
eramus filii irae, omnes per naturam contrahimus culpam. ergo
in nobis natura humana culpabilis est et infecta. // Item
Io. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto etc.
Sed nullus a regno caelorum excluditur nisi propter
culpam. Si ergo omnes non baptizati excluduntur, sive sint
pueri sive adulti, ergo omnes ex quo nati sunt habent
culpam. Sed non culpam quam fecerunt, cum huiusmodi
careant omni usu rationis, sicut patet in pueris circumcisis
Gen. xvii. ergo haec est culpa quae per naturalem generationem
contrahitur in quolibet etc. // Item si tota natura
esset in una persona corrupta, illa persona quantum
ad esse naturae esset tota natura corrupta, quia Adae et
per rationem si corrumpitur quantum ad bene esse et corrumpi-
tur tota natura quantum ad bene esse. Si non sequitur si Adam
moritur homo moritur. Sic sequitur si Adam peccavit
homo peccavit. cum ergo tota natura esset in Adam et in eo peccavit,
videtur quod tota in eo peccavit, ac per hoc tota in omnibus
et singulis culpabiliter infecta fuit. // Item venena-
to fonte, per consequens venenantur rivuli a fonte pro-
deuntes. Si ergo omnes homines processerunt ab Adam sicut
rami a radice et rivuli a fonte et ipse corruptus
fuit morbo concupiscentiae quae fuit in eo culpa, videtur quod
radix corrupit eos corruptione generis et culpa-
biliter // Item sicut se habet innocens ad innocentem
generandum, sic peccator ad peccatorem. Sed si Adam stetisset
in sua innocentia omnes filios genuisset innocentes.
ergo tota humana natura esset innocens et prima [illegible]
[illegible]. hoc tamen planum est. ergo pari ratione cum peccavit,
totam humanam naturam contaminavit peccando, ita quod
filios gigneret peccatores. // Item quia Adam peccavit
factus est mortalis, et quia mortalis est necesse fuit quod
generaret omnes filios mortales. Sed sic se habet effectus ad
effectum sicut se habet causa ad causam. Si ergo causa mortalitatis
fuit culpa et mortalitas patris Adae totam humanam
naturam fecit mortalem et totam corrupit poenaliter,
pari ratione videtur quod culpa Adae totam humanam naturam
infecit culpabiliter et omnes ex illo exeuntes corru-
pit culpabiliter. Si ergo culpa quae omnibus inest per naturam
est culpa originalis, colligitur ex omnibus his rationibus quod
sit culpa originalis. Sed contra Eze. xviii. filius non
portabit iniquitatem patris etc. Si ergo haec
lex divina est, secundum divinam legem quibus peccat [illegible]
alii [illegible] Prov. ix. Si sapiens eris tibimet
ipsi eris. si autem illusor, solus portabis malum.
igitur non videtur quod ex peccato patris filius habeat infectam cul-
pabilem. // Item tam in novo quam in veteri testamento nu-
ptiae concessae sunt tamquam bonae et licitae. Sed ad nullius

boni/licitum consequitur malum. Sed ad nuptias non
sequitur malum. Si ergo culpam contraheret a sua origi-
ne, ergo vel nuptiae sunt malae et illicitae, quod est contra
scripturam et fidem christianam, vel non est ponere peccatum originale.
// Item corrupto vestimento minus nobili non propter
hoc corrumpitur quod est intrinsecum et magis nobile.
Sed persona hominis extrinsecum et minus nobile quam natura,
tota enim natura sua perfecta est et magis nobilis quam
persona singularis. ergo in [illegible] fuit [illegible] ad [illegible]
[illegible] et poenaliter infecta // Item in naturali genera-
tione est [illegible] malum [illegible] procedit malus ac-
tus [illegible] sit in [illegible]. ergo [illegible] corrup-
tio [illegible] actuali culpa ipsius [illegible]. Sed natura
quae est [illegible] est [illegible]. Unde peccat quia [illegible] proprium est
[illegible]. ergo non videtur quod tota natura infecta fuit
vel potuit infici. // Item nullus in illo est cul-
pabilis pro eo quod non libet, nec laudamur nec vituperamur.
Sed originalis corruptio est naturalis, cum sit eadem
apud omnes. ergo videtur quod illa duo sint incompossibilia, quod
aliquis corruptione culpabilis sit et quod sit originalis. ergo
non videtur quod natura tota/aut persona potuit culpabiliter infici.
// Item nullum peccatum nisi voluntarium. Sed corruptio origi-
nalis necessaria est/non est voluntaria. Sed omnis culpa actualis
est voluntaria, sicut dicit Aug. in li. de li. arb. ergo
ipsa originalis corruptio non est culpa. videtur
igitur [illegible] quod nulla culpa sit in anima et quod
humana natura in Adam non fuit infecta culpabiliter.
¶ Pro dicto quod absque dubio tota natura quae est in omnibus
hominibus seminaliter ab Adam descendentibus corrupta est,
non solum poenaliter sed et culpabiliter. hoc enim ma-
nifestatur privatione divinae visionis [illegible] erubescen-
tia concupiscentiae [illegible] [illegible] divini [illegible]
[illegible] nullus [illegible] a regno caelorum [illegible]
nisi in se habeat aliquid per quod indignus sit divino as-
pectu [illegible]. tale autem non est nisi [illegible]
[illegible]. Si ergo omnes [illegible] sunt visione dei
privantur nisi per baptismum [illegible] vel flaminis renas-
cantur, planum est quod omnes [illegible]
ex sua origine culpam [illegible]
[illegible] [illegible] erubescat [illegible]
[illegible] quas habet anima nisi [illegible] culpa
Sed [illegible] erubescat [illegible] genitalium
motu [illegible] [illegible]
[illegible] non tantum poenaliter sed et vituperabiliter et culpa-
biliter est corruptus. quod est de sua origine [illegible]
tia concupiscentiae [illegible] manifestat. [illegible]
quod tunc [illegible] hominis est ordinata [illegible] est sub deo et
[illegible] sunt sub spiritu et caro [illegible] eius
spiritui. [illegible] tunc [illegible] est [illegible]

caro et virtutes aliis preesunt spiritualis et vitalis. et hec quidem
verum est de plano. non tamen modo per fidem probatur. Sed
in homine vigor concupiscentie et lex in membris, que unius
cuiusque habet a nativitate captivat spiritum et ei predominatur. Ex hoc ergo clarum et apertum est quod anima cuiuslibet hominis a nativitate prava est et deviata ab ordine. Sed sic ordinatio in homine et rectitudo iustitia est. sic pravitas et inordinatio culpa est. Si ergo natura cuiuslibet hominis propter legem concupiscentie prava est a sua origine in quolibet homine sine dubio tunc perversitas ex parte originis, ergo est ex parte sua nativitate et de hoc nemo dubitat. nisi quaereret quantus sit vigor concupiscentie et qualiter spiritui rationali deus subiecit. constituit. non quod non sub est spiritui in parte. ut non diligat ipsum super omnia. et ipse se explanavit vel quod nullus instanti nisi corrupte deum diligat super omnia et ipse se sine dono gratie immo necessario inclinatur amore concupiscentie ut magis amet se vel aliud bonum apparens. planum est quod anima cuiuslibet hominis a sua nativitate perversa est. cum subiecta et inordinata sit. sic ostensum est. et ideo dicit apostolus ro. vii. in persona hominis lapsi video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee et captivantem me in lege peccati et exclamat. infelix ego homo quis me liberabit a corpore mortis huius. et respondet gratia dei per ihesum christum.
hanc ergo legem et ordinationem ad deum si quis velit attendere nullo modo dubitabit homines esse peccatores a sua nativitate. immo ita certum est ut dubitari non possit de originali sicut vel nec de actuali. sed tamen ignoraverunt philosophi et aliqui heretici. qui nescierunt attendere in quo attenditur rectitudo anime et iustitia. et per oppositum anima dicitur a deo ad deum ordinata. constat ergo quod tota humana natura corrupta est. non solum penaliter. Set etiam culpabiliter. a quo autem corrupta fuit sed planum est ex supra scriptis. quia ab adam peccante autem adam totam naturam corrupit et culpabilem fecit cum suo peccato. explicatio conclusionis. concurrit et
est quia sicut tamen erit humane naturae individuum. sed tamen humane nature principium. Secunda est quia non tamen fuit sibi datum mandatum sicut singulari persone. sed tamquam principi humane nature. et hoc bene innuit textus. quia mandatum illud dedit ei priusquam adinvenire. Tertia quia adam innocentiam et immortalitatem quam suscepit pro se et pro tota sua posteritate. unde ipse innocens et immortalis genuisset innocentes et immortales. quia et ipse erat omnium principium. et tamquam illius est mandatum quod erat datum ei. sed quia erat principium et tamen

illam suam iustitiam et innocentiam. quod debebat omnibus posteris conservare. hic est quod pro ipsius originali iustitia summus privati. et in eius infectionem omnes sumus infecti. non tamen penaliter. sed et culpabiliter. et tamen per debitam ordinationem quod deus exigit in nobis. tum propter causam illius innocentie quam debemus habere. tum propter ordinationem concupiscentie. propter quod aliter nunc sunt in ordinate et iniuste. et si in iuste sunt et inordinate necesse est eas summe iustitie displicere. patet ergo quod tota humana natura corrupta est non solum penaliter sed et culpabiliter. patet etiam a quo fuit corrupta quia a primo parente. qualiter autem illa culpa traducatur. hoc declarabitur. Rationes autem ad primam partem concedende sunt // ad illud ergo quod primo obicitur quod filius non portabit iniquitatem patris. dicendum quod intelligitur de peccato quo pater peccavit ut singularis persona sicut melius manifestabitur. et ideo textum non habet intentionem conclusionis prima. quia illa non fuit omnino singularis persona sicut explanatum est supra // ad illud quod obicitur quod a bono non necessario consequitur malum. dicendum quod verum est per se loquendo. non tamen ad minus non necessario sequitur generatione plus corrupta. tamen est in manus et facile coniecturo mulius. Sed in quantum illi coniunctio adiuncta est corruptio est secundum se signum
obiectum primi parentis. et si tu obicias sic obicit
hereticus quod aliter sequitur malum obmittendum esset illud bonum. dicendum quod illud non est verum. nisi quando malum preponderat bono. modo autem non est sic. quia generationi tibi non est nulla culpa. generato non melius est sic esse quam non esse. maxime cum tribuatur ei per gratiam baptismi // ad illud quod obicitur quod corrupto minus nobili et tamen minus non corrumpitur magis nobile et perfectum. dicendum quod illud verum est et locum habet. quando illud quod est magis nobile et perfectum non dependet a minus nobili. non sic autem est in proposito. quia tota natura humana dependebat a persona ade et quod ad exitum etiam cum si adam fuisset mortuus totum genus humanum esset in eo corruptum // ad illud quod obicitur quod malum habitum perdit malus actus. dicendum quod verum est de impeccato sed hoc non oportet quod malum habitum nec perdat malus actus nec per consequens natura. Sed sufficiat quod perdat malus actus persone propter quod natura et persona sunt individua. et ideo corrupto prius post etiam illius. Et ostendit quantum ad decretum peccati quia tamen dicit quia si tu iam in se non peccavit et post quod erat in adam. in se non peccavit in quo erat omnis homo principium // ad illud quod obicitur quod nihil tale est culpabile. dicendum quod sicut dicit augustinus. differt dicere natura et natura corrupta

pena. Ita ergo augd esse ule que consequitur ipsam naturam secundum institutionem et ad esse naturale quod consequitur ipsam naturam secundum corruptionem dico ergo quod illud quod est naturale quod consequitur naturam secundum institutionem nullo modo est culpabile. illud vero quod sic naturale est quod consequitur naturam secundum corruptionem culpabile est et tale est originale et sic patet ad. // ad 2 quod omne quod nullius nocivum voluntarium est. dicendum quod etsi si eadem voluntate possit haberi tamen secundum diversorum voluntate est quod habet voluntatem. quod non est nocivum uni voluntarius potest esse alteri et sic est in originali. quod quidem et si nobis sit nocivum ad eum sunt voluntaria in ratione illius voluntatis. nobis imputatur imputatur in peccatum. unde dicitur omnes peccasse in ipso. hec autem melius ostendetur et manifestabitur questione originale peccatum traducitur.

Consequenter deinde queritur videlicet quid sit originale peccatum et circa hoc queruntur duo. // primo quod utrum originale peccatum sit concupiscentia. quod sic videtur Ro. 6. non regnet peccatum in vestro mortali corpore // Secundo queritur utrum sit ignorantia.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum originale peccatum sit concupiscentia et quod sic videtur Ro. 6. non regnet peccatum in vestro mortali corpore. in glossa peccatum id est fomes // fomes peccati non est aliud quam concupiscentia. Si ergo fomes peccati peccatum est et non est peccatum actuale relinquitur quod sit originale // Item Ro. 7. concupiscentiam nesciebam esse peccatum etc. glossa concupiscentia est unde omnia mala procedunt. si ergo illud quod est origo omnium malorum est originale peccatum et quod peccatum originale nichil aliud est quam concupiscentia // Item ibidem ibi videtur ratione. qualis est actus talis est habitus. Sed concupiscere est peccatum. ergo necessitas peccandi concupiscendi mala est et peccatum. Sed necessitas concupiscendi. aut concupiscentia habitualis. Si ergo peccatum quod consequitur est peccatum originale etc. // Item omni peccato est conversio aliqua vel ad commutabile bonum vel in actu vel in habitu. Si ergo peccatum originale est peccatum ergo est in aliqua conversio inordinata ad bonum commutabile. Sed conversio inordinata ad bonum commutabile nichil aliud est quam concupiscentia. ergo necesse est peccatum originale concupiscentiam esse. // Sed contra Ro. 7. peccatum occasione accepta per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. hoc autem non potest intelligi de peccato actuali. intelligitur ergo de originali. Si ergo operans non est operatum ergo concupiscentia non est originale peccatum etc. // Item beda dicit quod 4 sunt nobis inflicta propter primum peccatum videlicet ignorantia infirmitas malicia et quartum ex hiis conflatum concupiscentia. Sed quod est inflictum propter peccatum non est ipsum peccatum. ergo si hec [illegible] originalis peccati sunt nobis inflicta. ergo quod dicitur beda ergo etc. // Item concupiscentia manet cum gratia originale peccatum non potest manere cum gratia. ergo originale peccatum non est concupiscentia. Si tu dicas quod concupiscentia manet cum gratia in quantum est remissa et sic est pena sed quantum autem est intensa non manet et sic est culpa // Contra magis et minus non diversificant speciem. ergo si concupiscentia remissa non est culpa sed pena patet ratione videtur quod nec concupiscentia intensa // Item concupiscentia post quam remissa est inmenditur potest et in pristinum omnium reducitur. sicut experimento patet. Si ergo originale peccatum esset [illegible] tunc et rebaptizari. quod est contra instituciones ecclesie. ergo quod quid sit originale peccatum.

Respondeo dicendum est a magistro dicitur et ab augustino esse concupiscentia sicut patet in littera. quamvis anselmus autem in libro de conceptu virginali dicatur esse debite iusticie carentia. quod est quomodo ista duo verba possunt esse simul vera et quomodo horum verborum magis explicat quid sit originalis // Ad quod dicendum quod sicut actuale peccatum non dicit conversionem preter conversionem immo in quadam conversione non dicit conversionem boni preter conversionem immo relinquit aptitudinem et aliquam actualem privationem carentiam rectitudinis ipsum. sic et in originali suo modo intelligendum est unde sicut non dicitur peccatum actuale esse in aliquo ex hoc solo quod caret iusticia quia tunc lapis diceretur peccatum habere sed ex hoc quod aliquam inclinationem habet ad aliquid quod cum debet esse iusticia non reperitur. Sic et originale peccatum dicitur esse in aliquo non solum quia caret iusticia originali. sed et quia curvitatem habet et inclinationem concupiscendi unde quadam videmus egritudine corporis ut patet in paralisi privatio talis mobilitatis exigua dissolutione virtutis. ita tamen quod non omnino privatur virtus motiva sicut in mortuo. Sed aliquo modo manet non potens membrum regere et tamen sequitur privationem ex parte et privationem ex defectu manus tremulatio. sic intelligendum est etiam in actuali et in originali peccato. quemadmodum ergo si quis quereret quid esset peccatum carnis dupliciter potest ei notificari videlicet ratione inclinationis deordinate. ut dicatur esse immoderatus appetitus et intentabilis secundum carnem. et ratione privationis boni. ut dicatur esse privatio castitatis et continentie et utroque modo recte potest diffiniri. sic et cum queritur quid sit originale peccatum. recte respondetur quod sit concupiscentia inordinata immoderata. recte et potest quod sit debite iusticie carentia et una istarum rationum clauditur alia. licet una non sicut ipsum originale ratione eius quod est in ipso. hanc modum conversionis. altera vero ratione privationis. quod dicitur est

concupiscentia appetitus delectationis excellenti peccato pena. concupiscentia corrupta corruptio ex carentia iusticie pena. actualiter inclinans peccatum actuale. sic n. duo dicitur et necessitas concupiscendi.
affectus existentis conforto. aut. habitualiter inclinans peccatum originale. in debilitate resistendi.
inficiens et corrumpens et pena.

de concupiscentia [illegible] sunt [illegible] non [illegible] [illegible] nimis [illegible] omnino non potest

irritabile

culpa

Contra

sed quod sicut rationes ostendunt. et magister dicit in littera,
quod originale peccatum est concupiscentia. et hoc non quomodo. sed concupiscentia pro
ut claudit in se debitum originalis iusticie carentiam. hoc autem
est concupiscentia immoderata et intensa. adeo ut sit animus
ad spiritum repugnancia. et talis semper est inflicta carentie debi
te iusticie. propter quod in est nobis ab origine. de peccato
originali. et hoc est quod dicit glosa super i. ad cor. xv. iii. q.
Glo. iniquitatem dicit fomitem, qui ante baptismum non
tantum pena est sed culpa. post baptismum vero pena
tantum est. et non culpa. cum enim delet originale non delet
ut omnino non sit. sed ut non sit peccatum. Concordande
sunt ergo rationes que hoc ostendunt. ad contrarium autem ad op
positum. satis planum est responsum. per ea que dicta sunt. ad
illud enim quod obicitur primo, quod peccatum comparat concupiscentiam
dicendum quod in illa [illegible] de concupiscentia actuali. quod dicitur operari
quod mandatum, quod occasionaliter excitat in nobis
ipsam concupiscentiam, que se habet per modum habitus. ad illud
vero quod obicitur quod concupiscentia est nobis inflicta propter peccatum.
dicendum quod non intelligit de concupiscentia prout est remissa et
sic solum tenet rationem pene. et hoc modo non est originalis
culpa. sed ipsius sequela. et per hoc patet responsio ad se
quens, quod obicitur quod manet simul cum gratia. neque enim
eam manere prout dictum est inopponendo, prout inten
sa est. quia sic dicit carentie privationem. ac per hoc origi
nalis iusticie privationem, prout autem est remissa per gratiam que
tanquam non dicitur. et si obicias quod magis et minus super
non variat. dicendum quod et si istud locum habeat in naturalibus tamen
tamen habet veritatem in moralibus. quoniam virtutes et vicia
in moribus attenduntur penes medium et extre
ma, que sunt superfluum et diminutum. et hoc non solum
verum est apud moralem philosophum, sed et apud theologum. qui
dicit quod amor carnalis citra deum. vel super deum non est
peccatum mortale. si vero super deum intenditur mortale peccatum
efficitur. ad i. vero quod obicitur, quod concupiscentia remissa
iterum potest intendi. dicendum quod et si intendi possit et in
tendatur. hoc est per peccatum actuale. concupiscentia vero inten
sa non dicebatur esse peccatum originale. non prout sic con[tra]he
batur a prima origine. et quia hoc non potest esse nisi semel,
[illegible] et quocienscumque concupiscentia intenditur originale
peccatum non iteratur.

Consequenter queritur hec. utrum peccatum originale sit ignorantia. et quod sic
videtur. super ps. delicta iuventutis mee et ignorantias meas. Glo.
ignorantias meas, id est originale peccatum quod est in puero, et paulo
ante ignorantie dicit. ea que sunt in puero quod peccato
originali tenetur. Item hugo in li. de sacramentis. in vii.
parte. originale peccatum est vicium quod nascendo contrahimus per ig
norantiam in mente et concupiscentiam in carne. ergo videtur quod origina
le peccatum sit ignorantia. quod si tu dicas esse dictum per causam,
obviat illud quod consequenter dicit hugo in eadem parte.

ista [illegible]. mala in homine apparent, superbia, ignoran
cia, mortalitas, et concupiscentia. superbia initium tantum
culpa est. mortalitas causa tantum pena tantum. Ignoran
cia vero culpa et pena. sed non est nisi culpa orig
inalis et cetera. Item originale peccatum maxime habet deleri per
fidei sacramentum. sed directius opponitur ipsi fidei que est
in cognitiva, quam virtuti alicui existenti in affec
tiva. si ergo ignorantia dicit privationem virtutis cognitive
congruencius videtur quod peccatum originale sit ipsa ignorantia. Item
pena respondet culpe. sed originali peccato proprie debetur
pena carentie visionis dei. quod si hoc dicit privationem
ex parte cognitive. videtur quod ipsum originale. quod si hoc verum
est. redit idem quod prius. Item sicut peccatum est in concupiscen
do. ea que non sunt appetenda. sic peccatum est in discen
dendo ea que sunt discenda. ergo si habet necessitatem ad con
cupiscendum est culpa, sic habet necessitatem addiscen
dendum. sed puerulus utramque necessitatem habet. et non
habet nisi originale. ergo sicut ponitur originale peccatum ipsius
pueruli esse cupiditas sive concupiscentia. sic et debet dici
esse ignorantiam. sed contra. beda dicit quod iiii. sunt
nobis per peccatum inflicta, scilicet ignorantia, infirmitas
et cetera. ergo cum peccatum originale non dicatur infirmitas
pari ratione nec ignorantia. que est pena pro peccato inflicta
Item aug. ad valentinum. ignorantia in hiis que scire
non possunt. pena peccati est. si ergo ignorantia in
puero est invincibilis. videtur quod sit pena et non culpa.
maxime cum videamus pueros per ignorantiam excusa
ri ab omni culpa. Item originale peccatum delet
in baptismo. sed cum baptismus est ignorans puer baptiza
tus. ergo ignorantia esse non potest originale peccatum. Item si
aliquis ex aliquo actu suo cadit in furiam. illa
furia non dicitur in eo esse culpa, sed pena. ergo pari ratione
si aliquis ex peccato primi parentis in ignorantiam cecidit. non
debet dici culpa originalis. sed pena eius. et potest hoc esse ex
maiori. quia magis debet imputari ignorantia in culpa
in quam incidit ex actu suo, quam ex actu alieno. Item
cum peccatum originale sit concupiscentia, ut probatum est supra, et tunc
dicetur, si esset ignorantia cum concupiscentia et ignorantia sint
diversorum generum. tunc in quolibet esset pluralitas origi
nalium peccatorum, quod ostenditur in filiis esse falsum. Responsio
dicendum quod sicut supra dictum fuit, de ignorantia in
adultis, quod pueris videlicet peccatum non esse. nisi prout habet
[illegible] coniunctum, sic etiam cognitio non est nisi
ei sit iuncta affectio. sic per hunc modum intelligendum
est esse propositio. quod ignorantia si pure dicatur vel
nesciencia prout pure est coniuncta concupiscentie. sic est culpa
propter quod talis ignorantia oppositum habet contrarium
gratiam. gratia enim adveniens malicia non solum
rectificat affectionem potentiarum. sed etiam cognitivam per

¶ xv. peccatum consistit in decordinatione affectus debito ordine [illegible]
appetitus magis quam cognitive. peccatum vero proprie ad appetitum
non ad cognitivam vim [illegible] loquendo, peccatum non est ignorantia [illegible]
[illegible] quia per ignorantiam peccatum originale appellatur
[illegible] per consequenciam. vel per causam [illegible]
peccatum [illegible] quod originale sit ignorantia non peccatum [illegible]
[illegible] unionem [illegible] unionem [illegible]
[illegible] ad [illegible] in modo non quod [illegible]
[illegible] et amorem. illa enim unio [illegible] unio [illegible]
[illegible] necesse. quod in eadem potest sit culpa et pena. sed in eadem [illegible]
[illegible] que agit et patitur.

¶ Ignorantia quadruplex:
pura et simplex nesciencia. sicut pena non culpa. [illegible]
obnubilacio mentis cum dispositione [illegible] non [illegible] culpa [illegible]
nesciencia eorum que scire debet, et est negligentie. culpa [illegible]
ignorantie [illegible] cum [illegible] ab origine [illegible]

sicut et tercia quod tollit concupiscentiam

delicta

fiat. Non enim potest obligari voluntas nisi prius obligetur ratio, et libertas arbitrii simul in ratione et voluntate consistit. Hic ergo modo concedi potest peccatum originale concupiscentia. Et sic intelligit magister Hugo et Glossa. Concupiscentia autem rationis, que ad penam peccati inducitur. Ad illud tamen quod obicitur de carentia visionis Dei, non tamen debet peccatum quod respicit affectivam. Cum visio sit rota in nobis, que redditur omnibus virtutibus et meritoriis operibus. Pro uno quod cum dicimus privilegium primi carentia visionis, simul intelligimus potentias que perveniuntur et dote fruitionis et dote retentionis. Rationes autem que ad oppositum inducuntur, procedunt de ipsa ignorantia secundum quod dicit penam necessariam. Sic est pena non culpa. Secundum enim quod habet rationem concupiscentie culpabilis, nec tamen ex hoc sequitur quod in nobis sint plura peccata originalia. Sic concludit ratio ultima, propter quod ubi ponitur unum propter alterum ibi unum tantum. Cum ergo dicimus ignorantiam et rationem concupiscentie esse peccatum originale, non sic hec ponimus in nobis plura originalia differentia per essentiam. Sed hic ponimus quod cum originale sit unum, dependeat et vitiat totam animam, non solum secundum affectivam, sed et secundum cognitivam, ita tamen quod principalius affectivam. Cum magister notificet originale peccatum per concupiscentiam et debite iustitie carentiam et per ignorantiam: quod tamen concupiscentia et debite iustitie carentia notificant ipsum originale secundum quod est culpa, et non predicatur de ipso predicatione per essentiam. Ignorantia autem notificat, magister secundum quod est inimicitia concupiscentia, cum magis predicatur de ipso originali. Propter quod ipsa ignorantia peccatum est, predicatur primum, quia per essentiam. Et hoc insinuat ipsum verbum Hugonis cum dicit ipsum originale esse vitium, quod contrahimus per ignorantiam. Hoc et declarat ipse Anselmus in libro de conceptu virginali, ubi dicit quod peccatum est iniustitia, et omnis iustitia et iniustitia in voluntate consistit. Et sic patet quod sit originale per essentiam. Quoniam est concupiscentia et debite iustitie carentia patet et quomodo originale peccatum ab Hugone dicatur ignorantia. Et per hoc ea que ad contrarium sunt adducta.

Consequenter queritur de octavo articulo, de vitiate humane nature. Et circa duo concurrunt ad hoc quod dicatur de vitiate humane nature, scilicet in viribus et corpore. Ad animam liberum spectat dicere de vitiate humane ex parte corporis in quantum agit determinare. Adhuc vero locum spectat in quam de vitiate humane nature ex parte materie ... magister utrum ad intrinsecum ... humane nature ex parte possit transire. Circa hoc ergo duo querenda sunt. Primo quid valeat ad tumescent vitiatam humane nature per actum generative. Secundo quid valeat ad transeat veritatem humane nature per nutritive.

Item primo sic probatur. Et videtur quod ad multiplicari veritatem humane nature per actum generative, et quod non videtur primo auctoritate doctorum et auctoritate ... magistri Sententiarum et Hugonis. Autem magister in ... sic. Omne quod in humanis corporibus ... est descendit ab prima lege propagationis et inde actum et multiplicatum est, nulla extrinseca substantia in id transeunte. Similiter magister Hugo de sacramentis, libro primo, parte sexta: de substantia corporis ... absque extrinseco additamento multiplicatum ... quemadmodum ... humana ... dico ... multiplicatum ... milia ex eo ... excussisse ... Item hoc ... Anselmus ... de conceptu virginali ... partibus ... tota humana natura in illo erat ... tota infirmata est et corrupta ... Augustinus ... super Genesim ad litteram dicit quod nos fuimus in Adam secundum rationem seminalem et corpulentam substantiam. Caro autem ... fuit solum secundum corpulentam substantiam, quod si ... caro et omnis ... caro fuit in Adam. Ergo nichil extrinsecum ... generativam transit in ipsum. Item hoc videtur auctoritate evangelii ... Omne quod in os intrat in ventrem vadit et in secessum emittitur. Ergo non videtur quod ... quod ... constituat ... in ... extrinsecum ... in hominem ... cum ... non ... in ventrem et in secessum ... purgans omnes escas, id est Glossa ... tenuissimus humor ... escas ... digesta ... meatus ... poros appellant ... et in secessum vadit. Item hoc ipsum videtur ratione ... generationis ... est ... aliquid producere ... Adam ... gemitum ... Adam ... caro ... materia ... ad ... quod ... in ... corpus ... hominis ... veritatem humane nature ... Item hoc ipsum videtur per legem ... non potest ... cum aliquo ... adiungere ... non est ... vim ... carnis ... et ... non de superfluitate nutrimenti ... plures ... et non solum ... remoti ... alioquin vana erit lex ... quod non solum ... immo ... dicuntur ... Item hoc ipsum videtur ... est ... cor ... reddi ... humanis ...

Incap. xl. iii

corporale. Si semen est de alimento superfluitate cum huius alimenti primum erat de veritate corporis alterius hominis, redibit ad proprium corpus. Ergo ille non resurget, qui generatus est ex illo semine, cum alia probaretur supra corpore. Si ergo hoc est impossibile, restat ut dicatur in proposito esse. Videlicet quod ad extrinsecum transeat in semine, augetur ergo quod a principio decisum fuit in se ipso, sive alterius apponitur. Contra hoc philosophus in libro de animalibus dicit quod semen est superfluitas ultimi cibi. Si ergo medicinis in humidis que dant esca sua scientia eadem est similis in humidis que dant de sua: eadem est et cum de tertia generatione hominis pertineat ad philosophum similiter eadem est ei quod semen sit ex superfluo nutrimenti. Sic quod ad extrinsecum in veritate humane non possit transire. // Item super primo Luce xi. beatus venter et cetera. Sicut ex eodem fonte et lac nutriendis et semen procreandis prius emanat, delectat ergo virginis potius quam a principio quod ex lacte potuit enutriri.

// Item Augustinus in libro de vera religione: alimenta corporis in suam apta per congruos meatus eicit. Quorum aliud ad terrene tantum reddit terre, ad alias formas assumendas, aliud per totum corpus exalat, aliud totius alis latentes numeros accipit, et in hoc altera semen numeros quos vocat seminales. Conicitur per istam auctoritatem expresse quod semen sit ex alimento. Si forte tu dicas quod Augustinus intelligit quantum ad partem seminis, sed ipsam obviat ipsa auctoritas que dicit quod alimentum accipit numeros, id est rationes seminales. Illa enim pars seminis super quam fundatur virtus activa et formativa. In eadem etiam auctoritate sibi negat quod ex illo alimento sit tradu[illegible] anima membra formantur et planum est quod in medicinis quod membra radicalia ex partibus seminis habent formari, ex humore radicali. // Item ipsum ut dicit generatione augmentum quod fit per viam conversionis vel fit per rarefactionem vel fit per additionem. Si ergo ex illo semine quod ab Adam decisum fuit omnes homines sunt producti sufficientem esse auctum vel per rarefactionem vel per additionem, sed per rarefactionem non possunt, quia nec tot athomi fuerunt in illo semine quot homines sunt inde producti. Si ergo auctum est hoc est per additionem, ad ergo extrinsecum intrat veritatem humane conditionis. Quod si tu dicas talem modum augmenti esse per multiplicationem non possibile. Ob hoc hic probat. Dico ergo quod facere ad numerus substantiam et quantitatem sui apponit. Hoc est soli dei potentie. // Item proprie est aliud per virtutem nutritivam nutrimentum apponit ad extrinsecum per quod quis nutriatur. Sed per rationem in proposito virtute augmentativa augmentatur tantum non addat ad extrinsecum per quod augmentetur

aut si potest in se ipso augeri, quare non per se ipsum nutriri. // Item de nobilitate agentis est quod possit aliam rem ad se ipsum trahere et convertere naturam, sicut ignis convertit in se aerem. Si ergo virtus generativa in homine completa est et perfecta, et virtus seminalis in ipso est maxime activa, quod possit agere et convertere in se materiam, et in se convertit et virtutem seminalem ei communicare. Et si hoc, opus virtutis generative in veritate humane non potest ad extrinsecum transire, cuius intellectus est hic quod sicut expresse probatur illud opinionem magistri similiter fuit quod nichil extrinsecum in veritatem humanam nec per generationem transeat, hoc autem posse multiplicari per esse probabile. Si quis attendat verba sanctorum et similiter cum hoc rationes considerationis et legem conversionis. // Hanc igitur partem quidam sustinuerunt dicentes quod talis multiplicatio sit ex eo quod apponitur in humana natura. Fit per virtutem [illegible] supernaturalem. Alii quod hoc fit per virtutem super celestem. Tertii quod hoc fit per virtutem claram. Et per hoc dixerunt quod sicut deus sibi reservavit creationem pro causa immortalitatis, sic et in corporum humanorum multiplicat et augmentat sine additione extrinseci. Sicut multiplicavit panes et evangelium, et sic multiplicavit costam de qua formata est Eva. Et hoc quia corpus humana sit ad immortalitatem ordinata, non fuit dignum facere miraculum, sic multiplicando, quia hoc facit qui facit per [illegible] naturam alendo et nutriendo et fovet extrinsecus. Sed deus est qui nutrimentum prestat in[illegible]. Huic autem modo dicendi obviat et [illegible] et auctoritas et ratio.

Secundus obviat quia sicut videmus talis expresse productionis animum ex animo et sic planta ex planta, sic ergo alia corpora similia fiunt ex materia addita et [illegible], sic ut iudicandum est similiter esse de corpore humano. Ratio etiam obviat, quia non est generatio ut ibi [illegible] ut agit et ut producatur ex [illegible]. Si ergo multiplicatio huius corporis esset per virtutem supernaturalem, tunc per virtutem ipsius in generatione hominis ex hominem esset naturalis et supernaturalis esset generatio via. // Repugnat et auctoritas. Dicit enim Augustinus x. super Genesim ad litteram: quos [illegible] in Adam per corpulentiam illius et per illius rationem seminalem, per corpulentiam illius sed si corpora nostra educerentur ex semine a deo per virtutem supernaturalem, tamen non deberent dici sic et ex hoc esse solum in per corpulentiam naturalem sed per rationem seminalem cum seminales non ducunt in actum. // Alii vero sustinent predictam opinionem dicentes quod talis multiplicatio est per virtutem super celestem. Corpus enim videtur esse naturale, sicut nunc [illegible] est et se emittere lumine et se ipsum multiplicare, non educendo naturam lucis ex illo corpore quod illuminat, sed similiter multiplicat [illegible] formam. Sic et in proposito dicere voluerunt quod quia [illegible]

Ergo [illegible]

[illegible] [illegible] ad corpus [illegible]

nanultu e dcm .v. cnr yt ipa inse ipa multi
plicari. Huic et in dd obuiat sensus et ratio
et auctas. Sensus quia nullum corpus celeste multiplicat
in se lumen suum in se. Set si multiplicat multipli
cat ex se et in materia extrinseca. et tamen non uidemus quod
sol in multiplicando generet solem vel producat solem.
quod si sit celeste attendit ista multiplicatio in hac ua
non facit multiplicationes in se ipso vel aliquo extrinseco
superaddito vel ex tali multiplicatione producat
ab hoc sicut sol producitur a sole. Ratio etiam
obuiat quoniam multiplicatio productiva est et ab aliquo
sibi actiuo. sed forme tantum est agere et forma non
assimilat nisi alteri forme. in potentia est quod ad multipli
cationem productiuam ... ad plus ... non clare
vel celeste ... repugnat. quoniam lumen egre
diens ... luminoso corpore non est vel habet in se ...
super planum ostensum fuit. d. xvij. vel auctoritates
adhuc inducte sunt. difficile est explicare
istam positionem. ... in hac sane intellectus sic expla
natum fuit super d. xvij. non potest defacili sus
tineri. Tertii uero sustinent quod talis multiplicatio
sit productiue inferioris uel concurrente simul positus
corporis ex parte materie et actiua ex parte forme.
... est dicere non habet extensionem. sed quod
extendatur tamen ut plus. hoc est ... forme sibi
adiuncte ... ponatur de materia in tali
quo corpus ... esset ualde magne exten
sionis ... agens quod ... tante
extensionis ... ex parte uero forme est ... multi
plicari ... et hic est quod ... adiuuatur ...
... illa ... in
... se ipsam multiplicaret ... nullo
repugnante ... ad extrinsecum ...
... sentire ... cum dicit
quod ex uno ... segetes ... silue silua
... posset. ... post
ea in ... plus non fuit in
uisibili ... Huic ... et si
rationabilior uideatur ... tamen sic ...
repugnat sensus ratio et auctoritas. Sensus
quidem primo repugnat ... si ... generaret
fieret ... multiplicatione absque additamento
... mundus iste esset multo maior quam fuit
a principio ... uisibiliter cresceret cotidie. non enim ...
... quod resoluuntur ... reduca
tur ad unum. Ratio repugnat quia ...
... aliquid ... in corpore
... abstrahi posset ... corpus ...

tum ... alicuius ... potest ... extensio
ne ... corpora. ... quod in pluribus locis dicit Augustinus
quod in potentia est ... super Ge. ad lit. ...
... tali ...
... habet ... in sua extensione ...
non potest ... quod sic dicit philosophus ...
... est magnitudinis ... augmenta
alicuius quod ex uno pugillo ... generari
in millecupla proportione. ex uno tamen pugillo non
possunt generari ... aque ... si ... possi
bile ponere quod aliqua res corporalis in se ipsa augeatur
absque sua ... et alterius appositione. Hec dicta
oppositione ... attendendum est hic quod longe aliquid
loquendo est de ... substantiam ... nec
est ... quod ... sit ... in uno paruo lapide. sic
in uno ... substantiam ... quod in ...
... non sit ... tantum ... sic ... non
concordat huic positioni. Auctoritas etiam obui
at. dicit enim Augustinus ... distinguit vj
opera. quorum primum est de nichilo aliquid facere. secundum est de
aliquo aliquid facere ... substantia et quantitate in maius ...
... est opus de aliquibus ad facere ... substantia et quanti
tate in minus. quartum opus est de aliquibus aliquid
facere non tamen ... substantia et quantitate in maius. quintum
opus est de aliquibus aliquid facere ... substantia et quan
titate in minus. Sextum opus est de aliquo non facere. de
hiis vj generibus operum subiungit quod primum opus
... soli deo ...
tale multiplicat ut ibi dicit ... ad ...
genus operis ... ergo fiet uirtute uel ...
quod si ista auctoritas non sufficiat ... Augustinus ...
v. super Ge. ad lit. et fine libri ... sic ait.
illa que producuntur ex ... omnia fuerunt
... non male ... magnitudinis ... sed in
... nam illa magnitudo ... copia ...
quam ... est. ... illa ... numerabi
... uallium ... huius ...
tus ... in ... quantitate
... diffusione ... ueritate. non
... augentur sed alterius appo
sitione ... super Ge. ad lit. in fine ...
... quod absurdius est putare ullum ... corpus
manente sua ... crescat nisi
... fiat. ... maius ... non
... est ...
... fiat ... quorum ...
... magnum ...
... adaptetur ...
occurrit difficultas ... quod ...

magni similitudine in preteritis. // Secunda oppositio contra
primum est aliquorum sequentium verba illum et mediorum,
et dicentium quod mediante virtute generativa non solum tamen
sit ad veritatem humane nature, immo tota veritas pro-
generata est ex extrinseco addito, quod est ex superfluo nutri-
menti. Isti autem dicunt quod ille modus operandi est ordina-
tus et delectabilis et expeditus. Ordinatus quia in tempore
operis generationis cessat opus nutritive, anima enim prius
intendit sibi quam alii. Et ideo in generatione est superflu-
itas ultimi cibi, que quidem et si sit superflua
operi nutritive, est tamen necessaria operi generative. // Quod
autem iste est delectabilis, quoniam non delectatur in emissione
superflui et delectatur et dolet in emissione necessarii et
convenienti. Si ergo natura magis delectatur in opere gene-
rative materia generationis est ex superfluo nutrimenti. Modus
autem iste est expeditus, quia cum tribus celebris sit in proximo
proxima ut convertatur in singula membra. —
Si non dicatur ex aliquo humore fabricare corpus fabricaretur
ex illo. Sed cum non fabricatur ex necessario restituto quod fa-
bricatur ex superfluo. Cum ergo non operatur quod potest
brevius et delectabilius et ordinatius, ideo dicunt
talem esse modum procreandi, videlicet ex superfluo nutri-
menti, magis esse convenientem nature. Convenit autem ut dicit hec
dispositio divine et ordinationi corporum ad resurrectionem,
cum enim semen non resurgat in generante, sed in genito
non videtur humor ille fuisse de generantis veritate, sed
potius de humidi superfluitate. Licet autem iste modus
dicendi multum videatur probabilis attendenti verba phi-
losophi, obviat tamen ei sicut et aliis in dictis et sanctorum et
auctoritas. // Secundus quidem, quia videmus plerumque
alimentum assimilari parvo, et sicut assimilatur parvo ita
assimilatur ei qui pervenit usque ad generationem decimam.
Ergo et sic deinceps. Ergo videtur quod ad sit in illo primo
filio traductum aperte probo. Et item cum videatur homines
ex coitu attenuari et ex frequentatione talis actus
mortem accelerari, videtur quod non solum in semine fiat super-
flui emissio, immo quod et alicuius humidi radi-
calis, et ita proles non tantum est de superfluo alimenti, sed
etiam de veritate generantis. Item obviat, quia si so-
lum esset proles de superfluitate cibi primus homo esset ingenerato
nerito cum non sit de substantia generantis. Non esset ita
cognato, immo magis attinet homo porco quam super-
fluum est nutrimentalis quam patri generanti. // Auctoritas etiam im-
pugnat, quoniam expresse dicit Augustinus super Genesim ad litteram
quod omnes fuimus in Adam secundum corpulentam substantiam, et se-
minalem rationem, et quod maius est, Apostolus dicit quod omnes
in Adam peccavimus, et quod Levi in lumbis erat Abra-
he quando decimatus fuit, ad Hebreos vii. Ex hac ergo
positione si pretenditur sequi videtur quod si Deo esset desi-

fluo nutrimenti non esset genito sed cognato via.
Ex predictis vero si ponatur quod nichil de alimento transit in prolem,
sequeretur quod non sit genitus filius. Si ergo precedo humidum est
quod generatio hominis ex homine et via est media est necesse devenire
ad viam mediam in utraque harum positionum tenere, ut
dicamus quod ad de superfluo nutrimenti transit in semen,
non tamen semen totum est de superfluo nutrimenti, immo aliquid
est in de humido radicali, ex utroque habet semen propaga-
tivum sicut videlicet esse nutritiva quod est humiditas
radicalis et nutrimentalis, ut potest illa que fluit. Sicut
in illo est et esse in generativa quod in ipsa est aliqua
humiditas radicalis et aliqua fluens et refluens
et in generatione plus una currit cum alia, tamen sicut
ergo Adam quando generavit primum filium ad de illa radi-
cali humiditate et modicam quantitatem non toti cor-
pori filii fuit commixtum commixtione perfecta quia nullam
partem erat signare in corpore filii que non esset de il-
lo ad humido quod a patre traduxit. Si ergo filius
Ade in generando prolem filii ad desiderabat de
suo humido radicali necesse erat quod ad tantum
esset de eo quod supportat a patre et sic deinceps et
pro tanto dicuntur omnes fuisse in Adam, non quia fuerit
totaliter in omni numero corporum, sed quia in eis erat
aliquid tamen et non seminaliter, tamen postea quantum adiecit
natura ut sufficeret ad omnium procreationem, additio sibi
illo in quo possit se multiplicare. Et est quasi simile
habet fermentum quod commisceretur commixtione perfecta to-
ti paste, nichil fieret de illa totali pasta fermen-
tata quod non diceretur fieri de illa pasta. Et similiter si il-
la pasta commisceretur adhuc alii maiori paste
et sic procedendo quasi innumerabiles panes fermentati pos-
sent fieri ex modico fermento, proportionaliter fermen-
tabili. Sic et in proposito ex modico semine et appositione
humoris susceptibilis unius seminalis potuerunt innumerabi-
les homines propagari. Et iste modus satis consonat
rationi, non repugnat verbis philosophi et super est ex verbis
aliis. Sicut patet aspicienti auctoritates prius positas, que super
est dicta de non relinquit. Non dicit quod alimentum accipi-
latentes minores aliis [illegible]. Et non excludit in prole. Et
modus explicit in fine quinti super Genesim ad litteram
sicut patet in auctoritate prius posita, ubi ostendit quod ex me-
dico semine generatur arbor magna. // Huic
ergo modo dicendi magis intellectus et magis consono
philosophie et sacre scripture magis adhereo. Credo enim
verbum Augustini sic secundum verbis eius potest colli-
gi. Et per hunc modum salvatur veritas cognationis et
generationis pro eo quod ad traductum a patre traducatur
in prole. Sustinetur non generato et propagato ex illo
quia sic fit per alimenti additionem. Et ideo concede se

[illegible]

nem ostendentes, quod de alimento transit in ueritatem humane nature mediante operatione. quia non totum illud radicale quod a parentibus decidit fit de ueritate, set radicale cum alimento superfluo et immixto. id quod erat superfluum emisit, retinuit autem quod utile erat; fundamentum fabrice totius corporis generati. ad primum dicendum quod probatio est in contrarium de auctoritate hugonis, hic magister dicit quod ubicumque contrariatur magistro, non assentiunt nisi ego ipsos bene intelligo. non tamen affirmo illos sic dixisse, set magis intelligo aliam opinionem. ad aliud quod obicitur de auctoritate anselmi, patet responsio. dicit enim quod in adam fuimus non quia nulla alia materia contenta sit in corpore nostro nisi illa que fuit in adam, set si qua alia contenta est, non est in proportione cum illo, quod ab adam fuit decisum. et si tu dicas quod ipse anselmus dicit quod totaliter humana natura erat in adam, dicendum quod hoc non dicit quod adextitit ampliusque, set quod adextiterat actualiter, quia non actu erat de ueritate humane nature, non quia in adam erat, tamen erat, adhuc quod fieret de ueritate humane nature. et hec est opinio de ueritate carnis ade. ad aliud quod obicitur de auctoritate domini in euangelio et de glosa, dicendum quod hoc necessario intelligitur ut exponis in glosa, quia homo totum egerit quod introducit, set quia aliud homo introducit, fit separatio per digestionem etc. puro ab impuro, et quod purum est convertit in eius retinet, et impurum extra expellit, et per hunc modum dicebat dominus quod non quod intrat hominem coinquinat, et sic uerissime uerbum domini per quod ualet ad propositum. possumus tamen dicere quod secessus intelligitur non tantum uia inferior per quam currunt egestiones, set omnes meatus subtiles per quos fit euaporatio, et glosa dicit quod sic uocauit illos poros. et non sequitur quod totum alimentum exeat, et nichil in carnis ueritate plus permaneat. ad illud quod obicitur quod generatio est per decisionem generantis, patet responsio. dico enim quod de radicali humiditate transit in prolem, et in illa saluatur in utraque generatione. nec tamen oportet quod sit proprietas secundum totum generantis ad genitum. sicut enim generans non dat se totum set partem sui, sic et genitus non exiuit a generante secundum totum set secundum aliquam partem, nec id totum quod a generante exiuit fuit radicale ipsi generanti, set quod est additum radicali ut possit augeri. ad aliud quod obicitur de lege conuersionis, patet responsio. ita bene enim saluatur lex conuersionis si traducatur filius a patre trahendo ab ipso humorem radicalem cum addito extrinseco. sicut si de extremo nichil additur in medio intra unius additio enim extrinseca facit ut linea consanguinitatis alia fiet, et magis distat a stipite, minorem habet cognitionem.

tis uinculo coniungatur. et si obiciatur quod si traducatur de radicali, quod pari ratione posset totum traduci et per consequens sit id quod multiplicatum est, cum et tot athomi non fuerint in corpore ade, dicendum quod semen et mole et quantitate et uirtute, et quantitas uirtutis se tenet ex parte forme, et potest dici ratio seminalis, et hec cum sit forma multiplicabilis, constat quod potest cum similem inducere in materiam sibi appositam. quantitas uero molis et corporis parua sit, potest tamen adeo extendi et commisceatur ualde magne quantitati. pertransit enim per omne corpus et infinitum diuisibile est, et sic magne quantitati potest commisceri et totum trahere ad se sua et ex illa totali quantitate potest dici quod non fiet de ipso semine parte, et queliber fiat ex illa totali quantitate diuisa pars. non tamen oportet distinguere diuisas partes ex quibus diuisa fiat in illo semine primordiali, set solum in patre, pro eo quod id per additionem superfluum nutrimenti adauctum est. ad aliud quod obicitur de leges nature, ueniunt aliqui qui hoc non potest generari de semine alterius hominis, pro eo quod alimentum et id quod nutrit in semine est in potentia eius in quod nutrit; caro autem hominis speciem habet in actu, et ideo non potest in alium hominem transmutari. set hoc non uidetur sufficere, pro eo quod ex carne possunt generari animalia, possunt generari planta et fructus et talia ex ipso. Item carnis humane et in perplexitas transmutatur uniuersa possit fieri semen. alii uero dicunt quod caro hominis sit potius ad omnem transmutationem sicut et alia, quod de illa possit generari semen et quod resurget in ipso generato, pro eo quod adipiscitur hoc certiorem conuenientiam et deus supplebit illi aliunde addendo similem materiam uirtute sua, sicut facit in paruulo. sed quod uoluerit dicere quod in una parte quod potest conuertere et de quibus et sic potest homo totum corpus suum amittere. Ideo est tertius modus dicendi quod caro hominis per speciem non potest fieri caro alterius hominis per speciem, propter necessariam ordinationem quam habet ad animam quam ipsam uiuificauit. Utrum autem illa ordinatio fundet tamen propter pulueris pro in qualitate conditoris, difficile est discernere. quorum tamen modo sic, ad hoc plane est responsio. de aut plane inueniet determinatum in quarto sententiarum, quia in manifestatur quid et ipsum resurgit. resurgit autem semen in generato non in generante, quamuis de semine sit hic quod semen sit de radicali humiditate generantis. aliter enim semen est radicale generanti, aliter generato. quia generanti est radicale secundum partem sui, et est radicale secundum uirtutem nutritiue. uirtus autem generatiua et hec humiditas est ordinata ad aliud. unde si humiditas generatiue decidatur ab aliquo siue aliter generet, numquam resurget in eo, et hinc est quod quamuis et commissione seminis fiat decisio alicuius radicalis humiditatis

Magne
et phm [illegible]

p[illegible] [illegible] [illegible] ... impone[illegible] caro.

. pro [illegible]
[illegible]

generatiue non respectu

non

nulla tamen est ibi pena. quoniam illa humiditas primo erat ad alterum ordinata. unde et manens in modus operandi expeditus et delectabilis et ordinatus. Et hoc totum est quia illa humiditas in generante erat ad alterum in genito per quem circa fabricatur totum corpus, et est sic totius corporis fundamentum. et tunc quando anima unitur ei, incipit esse de complexione veritate humane nature. et cum per incipit habere necessitatem ad ventrem. prius autem solum erat possibile. unde si quis mulier faceret abortivum ante unionem. illo nullo modo resurget.

Ad hoc quod esse habituum ad transeat in veritatem humane nature mediante opere nutritive. et quod notandum per Augustinum. c. xxii. de ci. dei. dicit quod pueri resurgent in perfectione corporis et etate iuvenili quam habituri erant. pro eo quia totum in virtute habebant quamvis non haberent in mole. hoc est verbum sui. Sed si tamen magni suscitabuntur parvuli, sic illi qui multum comederunt. Illud quod supra de alimentorum veritate humane nature non augeatur. ac per hoc nichil de illis in humani corporis veritate permaneat.

Item idem dicit Augustinus quod si aliquis nutriatur de carnibus humanis, caro illa non resurget in eo qui nutritur. Sed in eo in quo primo fuit caro. quod est per alimentum generata. non resurget in eo in quo est. ut quod nichil transeat in veritatem alicuius mediante operatione nutritive. Item solum id dicitur esse verum, quod habet actu sibi proprium convenientem. et est solum de veritate carnis humane quod habet actum convenientem illi carni. Sed caro huius actum convenientem per aliam carnem. Item quinte. et caro per speciem. et ideo solum transit in veritatem carnis humane quod transit in veritatem secundum speciem. Sed mediante opere nutritive nichil transit in carnem per speciem. sic vult philosophus. alioquin esset augmentum in infinitum. Ergo mediante illa virtute nichil transit in veritatem humane nature. Item illud est solum de veritate alicuius in quo res illa salvatur. Sed sola humiditas radicalis est illa que manet quando constituit ab usque in fine. Ergo illud solum transit in veritatem humane nature quod transit in humiditatem radicalem. Sed nichil potest transire in humiditatem radicalem mediante nutritiva. sicut dicunt medici. alioquin posset homo iuvenescere et vitam perpetuare. Ergo mediante hac virtute nichil transit in veritatem humane nature. Item quod primo generatur primo corrumpitur. Sed quod mediante opere generative perficitur et cessat, post incipit minui et decrescere. Si ergo mediante vi nutritiva aliquid in veritatem humane nature transiret hoc posset deperdi. et sic continue novum restaurari. contingeret, ergo aliud

quod homo ad corporis habet. Sic videmus de aqua que venit a fonte. Sed contra Augustinus de vera religione. In hiis visi corporis structura alimenta que apta sunt assumuntur que non apta sunt per congruos meatus eiciuntur. Si ergo est decor huius structure et integritate est debitum nature veritate suis etc. Item de quod resurget ut potest capilli. unde capillus de capite non peribit ergo etc. Item veritas carnis non aliud quam vera caro. Sed vera caro est cui debetur operatio carnis, potissima autem carnis operatio est vivere per animam. Sed in hanc carnem transit alimentum mediante vi nutritiva. Quia caro hominis vivit ergo etc. Item vero est vivificatio ubi est conversio et assimilatio et dominio. Sed non est assimilatio et unio sed de hoc fit illud. cum vivificatur. Quod sic facit virtus nutritiva convertens alimentum. ergo quod primo ad de alimentum in veritatem humane nature transit. Item sicut se habet generativa in producendo plus sibi generativi. sic se habet nutritiva et augmentativa ad perfectionem et conservationem nutriti et augmenti. ergo si aliquid transit in veritatem humane generati mediante generativa. ergo quod quid sit veritas humane nature. et quid dicatur esse in veritate humane nature et carne per speciem et naturius que dicitur esse caro per speciem et carne per materiam. et quia magis precisius veritas humane nature quam veritas nature animine. hoc omnia valent ad intelligenda ea que dicuntur in questionibus in contrarium. Item ad hoc quod prima generale intentionem quam dividit secundum formam. secundum quod intentionem res una dicitur que habet materiam et formam, et actum convenientem. est et alia intentio per quam. scilicet vero dicitur secundum permixtum. altera vero que [illegible] est humana secundum horum intentio. dicitur vero quod est purum et impermixtum. alto modo dicitur illud quod est permanens firmum. cum ergo loquuntur auctores de humana natura loquuntur sub vocabulo veritatis vivacitatis eam nam non est. ii. modo dicitur veritate humane nature quam humanam naturam. Sic autem vocatur cum loquuntur de humana corporis. pro eo quod corpus humanum potest habere forma et operationem sibi convenientem sic et alia corpora. et quoddam ordinationem ad immortalitatem. et ita quidam in perfectionem in hoc quod non potest tamen transmutari. quod in qualitate reddatur anime que ipsam vivificavit. habet hec dicta virtutem sive incorruptionem pro eo quod non est post alium sit in mortale. loquuntur ordinatis ad incorruptionem ex qua inest corpori humano non tamen debita operatio sed in perfectio. et quedam corruptio dicitur corpori humano. Illud ergo patet et ipse est de veritate humane nature quod est ordinatum ad incorruptionem et incorruptione. ad autem ordinatur ad iterum du

xiij.

in toto dabitur eis quod habuerunt totaliter potentie

Sic non est de veritate alicuius quod resurget in eo si est caro

Pro regione

Sed contra

natura

Ad primum sic dicitur in veritate humane nature [illegible]

exaltetur speciem generationem augetur [illegible]

vel de necessitate vel de congruo. Illud autem ordinatur in nobis ad finem de necessitate in quo consistit fundamentum et fabrica corporis nostri, et hoc est illud circa quod conservatur, et tale totum est a generantibus, et tale non consumitur opere nutritivae, quia nutritiva operatur post animae unionem. Illud vero ordinatur in nobis ad finem de congruo in quo consistit fabricae nostri corporis complementum, et hoc est quod facit ad quantitatem corporis perfectam, et sic ad [illegible] pertinet etiam in veritate humanae naturae, mediante virtute nutritiva et augmentativa, quae ordinantur ad complendam corporis fabricam quae inchoata fuit mediante virtute generativa. Cum igitur competit operari quousque anima infunditur, datur et ideo virtuti operis nutritivae et augmentativae ad [illegible] usque plenum corpus. Huic autem in dictis consonant etiam magistri physici qui medicinam [illegible]. Physici distinguunt in homine duplicem carnem: carnem secundum speciem et carnem secundum materiam, et vocant carnem secundum speciem illam quae habet virtutem activam et potentiam convertendi in carnis substantiam; carnem vero secundum materiam vocant illam quae sic est caro ut tamen non possit in carnem convertere propria virtute. Dicunt etiam quod virtus nutritiva et augmentativa non convertit alimentum in carnem secundum speciem, sed secundum materiam, quia si aliter esset tunc nunquam sisteret augmentum [illegible] augmento in carnis essentia et certum augmentum. Hoc autem non sic est. Caro secundum speciem solum est a generantibus, sed mediante generativa; quae vero caro secundum materiam est, quae fluit et refluit, possit esse mediante nutritiva. Et hoc est quia de vino generato in vite, quod habet potentiam convertendi aquam, sed illa aqua non habet potentiam convertendi aliam aquam, quia si hoc, tunc semper posset quis apponere aquam et maneret vinum. Hoc autem non sic est, quia post paucum de aqua quod vinum amittit virtutem suam. Sic in proposito intelligendum est quod virtus corporis substantiae potest dare carni potentiam convertendi, et illa quae convertitur quousque tamen adveniat de carne secundum materiam quanta erat in principio convertendi, sicut videmus [illegible] experimentum [illegible] carnis secundum speciem. Et inde est quod unus homo magis augmentatur quam alter et alter stat augmentum, quia caro superadveniens in fine quasi aquosa fuerat, sicut dicit physicus, quod adveniens aqua sicut infusa vino. Secundum hanc distinctionem carnis distinguitur in theologia veritas humanae naturae duplex. Sic patet dicere [illegible] medici distinguunt in homine duplicem humiditatem, videlicet radicalem et nutrimentalem, et dicunt quod humiditas radicalis est illa in qua calor substantificatur; nutrimentalis vero est illa quae physici calorem fomentant, et quod humiditas radicalis solum est a generantibus et mediante opere generativae, nam nutritiva in hac humiditate non potest. Si enim posset, tunc homo iuvenesceret et viveret in sua specie continua-

ret. Si enim humidum renovari posset, ipso continue conservet esse suum. Dicunt quod alimentum mediante nutritiva non transit in illud humidum, et hinc est quod illi qui laboraverunt circa scientiam ethicorum, in quibus est illius humidi consumptio, liberari non possunt, ut dicunt. In humiditatem autem nutrimentalem, quae caloris pabulum secundum physicos proprie est, alimentum convertitur mediante opere nutritivae, et est sicut in lampade ardente, in qua est humiditas olei et humiditas licinii, et humiditas licinii assimilatur humido radicali, quod cum consumitur restaurari non potest, et in illo licinio flamma substantificatur. Humiditas vero olei assimilatur humiditati nutrimentali, quae pabulum secundum physicos ignis [illegible] licinium consumatur, et illa humiditas aliquando augetur, aliquando minuitur, aliquando consumitur, aliquando restauratur. Et iuxta hanc duplicem humiditatem distinguunt theologi duplicem humanae naturae veritatem, sicut prius dictum est. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam rationes quae ad partem contrariam inducuntur, videlicet quod nichil transit in veritatem humanae naturae mediante opere nutritivae, procedunt per quod de veritate humanae naturae dicta est quae de necessitate ordinatur ad incorruptionem, et hoc in brevi concedendum est quod nichil transit in veritatem nutrimenti. // Rationes vero ad oppositum procedunt de veritate humanae naturae prout dicta est de veritate quae est ordinata ad finem de congruo. Tale autem est non solum quod habetur a generante, sed etiam tota illa caro quae recipitur in homine in eius morte maxime, si non faciat ad corporis deformitatem. Et hoc procedit quod dominus parvulos resuscitabit in statura competenti. Dicit enim Augustinus quod supplebit virtus divina quod deficit; cum vero non sufficit, reparavit. Sin vero non agit supplendo, sed restaurando. Nec valet illa ratio quod si deus suppleret in fine [illegible] addendo, quod nec similiter fiat additio, quia illa erit operatio miraculosa et supra naturam, huius vero generatio et augmentatio quae nec est similiter. Item nec valet illa ratio quam magister adducit in littera, non cogit; immo sicut apparet aspicienti, arguit a minori affirmando. Illa vero quae ultimo concedebantur satis plana sunt per ea quae dicta sunt. Ut igitur sit dicendum ad unum quod dicendum est, sic ex predictis apparet quod ad extensionem transit in veritatem humanae naturae, sed mediante opere generativae transit in veritatem humanae naturae prout veritas dicitur per quod dicit naturam operatam ad incorruptionem. Mediante vero opere nutritivae transit ad veritatem humanae naturae prout veritas dicitur largiter, videlicet secundum quod dicit ordinationem ad resurrectionem de congruo, et sic quod est de veritate [illegible] potest resurgere in alio secundum quod in aliquo fuit in illis. // Hiis visis satis plana sunt ea quae dicuntur in littera, hoc solum tamen quod breviter circa magistrum in littera in illo capitulo. Nunc super est videndum [illegible]

ordinatam

[illegible] phisicum [illegible] caro [illegible] secundum id quod [illegible] caro secundum speciem [illegible] id quod habet [illegible] caro secundum materiam [illegible] alimentum [illegible] convertitur [illegible] calor [illegible] debilitatur [illegible] stare [illegible] humidum nutrimentale [illegible] radicale [illegible] homo [illegible] humanae [illegible] speciem, sed non secundum materiam quia [illegible] manet [illegible] fit macilentus [illegible] refluit [illegible] tota [illegible] successive renovatur [illegible] [illegible] phisici [illegible]

xxxi. d.

vni. noibz. qs distinguat illa noia. et dd adh
q oule pr ht oura opari ad id a q. et sic di oia
pr. q e abongie. dr et lex carnis. q ht me
diate carnem ht et opari ad id ad q e. suu ad
qd inclinat. et hec ul in dispone remota. et sic
dr concupiscentia. ul i dispone pxima. et sic dr fo
mes. ul et i dispone pxia. et sic dr concupia.
ht et opari ad illd p q inclinat. et sic dr lex
mbroz. ht et opari ad id q h opt et ei dupli
ul i q reddit difficile ad bonu. et sic dr langor
nre. ul inqtu p diat uo. ut caruet ea i malu.
et sic dr tyrannis. et sic pz q p diuisas ofones
diuisis noiat noibz.

uc sup e uestigiale. et c. sup oltu ma
gri qd sit prium oule. in hac pte intendit
manifestare qli a parente traducatur i ples
oibz a ps ista p i tres ptes. i qz p magr flt
ipbat. i scda dictitur explicat. i. e prium oule
ut e. dr concupia. i tcia uo ultitez epilo
gat ut addat ibi. ut ostensu e quid sit
oule prium et c. pa ps ht duas. i pa ponit fla
opionem. e oul traducentie. in scda eiuglit et
ipbatur. i. ht a fides catlica respuit. dz onid i
q oule no p traducti p traductez aie. sim
pa ps p'n duas ht. i qz pa, uitiatur diciat.
ostendens q oule traducat mediante carne. i
scda uo remouet dubitatez. i. h qu solz ca
oul. et c. sim scda ps pn duas ht p tes. i qz
p dictiue epylogat et explanat. in scda uo t
dubitone mouet et dictiat. h sz adh ossis ii
et sic lz i distictos incancoulat ponit ecta
duo. quoz p e q oule no ps traduci medi
ante aia. s e qlit traduatur medi carne.
d itelliuad a eoz q i hac pte dr. i adu
hic quo eta duo p e ut oule traduci
a possit medi sensibili portione.
scdm e ut traduca hat medi carne. eta
pmu qritur eta. p q ut sensi aial i hoibz sit
a gnante. scdo q culpa aie p isit prium
oule. tcio q ut p oule maior fiat i nobis
corrupo generate q alcius pe.
Jrca prim sic pce. et q ut aia sensi i hoi
bz sit a gnante. et q sit ul a gnante
ur. p pvbu ph. i scdo de aia. ii dr q sensi
pa mutatio e a gnante. sz p mutatio
sensitiua. e ita q e adeo. g ur q ps sensitiua
i nob educitur ter a gnante. it xvi.
aial. solus i tellectus intrat ab extra. g solus
tell's i nur pcatoz. g ur q aia sensitiua

i nob educat de pna. ult mr et p gnatoz. In
sic opus aie sensitiue i brutis pendz a car
et hoibz et econ. g sic brutu i pxpdit a corpone
cendi leso organo. sic et ho. sz sili se ht qtr
nentitez. g si i brutis e aia sensi no pcrea
tz p gnonez sic qlit tenet. et sz ostensu e i
xv. ui. q i hoe sit silit p gnonez. It
i gnone brutoz pus e al q equu sit. et q
nentitez hois. pus e al q ho. g pus ht q
tonez et pfectonez ptis sensitiue q partis pfectione
ttellectiue. et h signu e qr embrio prius
et sentit q pficiat aia rnali. g ur q
p ductonem rnal educat in nobis sensi
h n e p creatonem. g p gnonez. Item aia
sensitiua e i pus me. alioqn nuq ab agente
i hus q p putrefactonem gnant posst p
a i ce. si g eq potius ul mag potens
gnatiua i hoe q sit in bruto et brutu
p vim gnatiua alaz sensitiua ad esse pducen
to fortius g h ur in hoie. It singule
sensitiua p creatones brutis p gnone. g
ur q sit in nob ul in ipis vnl et si h
atur equore de asino et de hoe q sit
cuiens. sz ut q si bzutis e p gnonez
q silr in hoie. sz h. au. i li. de spu et aia.
ai recedgt aia acoz. scdi trahit sensu
ymaginatez. pom sensi au i hoe e tm. g e.
Item i li. de ecclesiasticis dogmatibz. aie alio
sut. fz. ai carne ipa carnis unalitatn
nascitur et cu carnis morte finitur. aia uo
humana no cu carne morit. qr n cu carne
tur. It phs i li. de aia dicit q sensitiuu
no e i intellectiuo. sic tetragonu i pentagono
uegetati i sensitiuo. sic trigonus in tetragono. si
abscedez pus e tetragonu. aut et pentagono
abscedet erit aia sensitiua et intellectiua
n e a gnante ut mo intellectu fuit sup
sensitiua. It q sile id i substa. abs
pus educatur i ce. sz i aia sensitiua et i
i ecod hoe sut id in substa. qr unu pfcit. v
e pfcto. g si scdm no e p gnonez ur q
sensi. Item q sile coruptitur. sil et p d
citur. g p i hoie q sil separatur sil et i
tur. sc ternali aia rnali nisi m uani
cedit i core. g sic amittit. i scdi
su actu i fundatur i aduentu. no e
gnate h a ceatore. It cu intendz op
tio sensus. minuitur opo i tellis et e. sic
pz p experientia. g uide e sensu et i tell

vel esse unam potentiam vel esse potentias eius ex illa. Sed quidquid
corporis sit, eodem modo hanc educi in esse. Cum igitur unal
non esse ducere. Videtur quod nec potentia sensitiva in homine. Quod si tu
dicas quod una retrahit aliam propter ordinem et unionem
immo perficitur non in una substantia anime, obviatur contra hoc, quia
anima intellectualis aut potest sentire aut non. Si non potest, igitur in-
quantum non possit corpus vivificare. Quod si potest sentire,
restat quod ulterius potentia fundatur in eadem substantia. Si tu di-
cis ad hoc quod duplex est in nobis sensitiva, una a generante
et ista corrumpitur, alia a creante, et hec cum anima se-
paratur, obiicitur contra hoc quia non facit per plura quod potest fieri per
pauciora. Si igitur sensitiva illa que est a generante sufficit in
brutis ad sentiendum, multo fortius illa que est a crean-
te sufficiat homini, igitur non est ponere aliam sensitivam que sit a genera-
nte. Quod si tu dicas quod est ibi non ad sentiendum sed ad dis-
ponendum corpus ad susceptionem intellectualis, hoc nihil est, quia sufficiens
est si talis anima est substantia cum completa in homine sicut in brutis,
et in brutis non curet operatur sensitiva. Videtur igitur quod nec in
homine. Aliter igitur erit in nobis ponere duplicem actum sentien-
di, scilicet, aut est ponere quod sensitiva sit in nobis a creatore.
Si primum, manifeste est falsum. Restat igitur quod ultimum sit falsum.
Verum ideo quod circa hoc est triplex modus dicendi. Aliter vero
hic senserunt quidam heretici, aliter videtur sentire
sensisse philosophi, aliter senserunt doctores catholici. Quidam
enim, scilicet heretici senserunt esse in nobis animas diversas, ita
quod una sit a deo bono et altera a deo malo. Et ex hoc
dixerunt quod venit in nobis conflictus et rebellio appeti-
tuum, ita quod caro concupiscat adversus spiritum et spiritus
adversus carnem, quia una illarum anima, scilicet que est a bono
deo, non potest facere malum, altera vero, scilicet illa que est a deo
malo, non potest facere bonum. Hunc modum dicendi tangit
hereticum reprobat Augustinus in libro de duabus animabus ostenden-
dens quod ista positio implicat inter duo contradictoria.
Dum ponit talem rebellionem esse in homine, et ponit simul
cum hoc homo fuerit homo puniri possit. Hanc etiam
positionem satis facile est improbare, secundum viam philosophie, quoniam in
uno perfectibili necesse est unam esse perfectionem. Et cum hoc sit
unum, sed quod per essentiam ipsius est ab ovo divisis prin-
cipiis esse producta, sed tamen malus est a deo bono sensitiva ma-
gis potest esse a deo malo. Alii dicunt autem dixerunt quod intellectualis
et sensitiva sunt in nobis due substantie, non tamen sunt due anime,
pro eo quod anima nomen est officii, sed ille due substantie ordina-
te sunt ad unum corporis perfectionem, ita quod una disponit
ad aliam et una tamen illarum est perfectionem, scilicet sensitiva
in nobis signum est, quod dependit a corpore. Et ideo perficit ali-
quam partem corporis. Intellectualis vero quod nullius partis corporis est
actus, est perfectivum. Et hunc modum dicendi respuit Augustinus
in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicens: non duas animas
in homine uno esse dicimus, sicut Iacobus et alii — Syrorum

scribunt, unam animalem qua animetur corpus et immixta sit san-
guini, et aliam que spiritualis quae rationem administret.
Si tu dicas quod negat duas animas esse, non negat du-
as esse substantias, planum sequentem apparet quod negat du-
as substantias esse. Autem secundum sic, sed de una eandemque animam
in homine esse, que corpus sua societate vivificet et semet
ipsam sua ratione disponat. Et expressius in libro de spiritu
et anima dicit quod una et eadem anima dicitur spiritus, dum generatur,
et dum discernit et intelligit dicitur quod cum animam credit esse
hic sed cum potentias sensitivas doctores autem theologi dicunt
quod sensitiva et intellectualis in homine sunt eiusdem substantie, hanc autem
ordinem primo educunt merito videntur a creatore ex eo quod in nobis
non novit diversas substantias. Sed diversas potentias eiusdem substantie,
sicut Augustinus. Unde de hac in loco tractat expressius et hoc idem
valde est rationale, ponere in homine unam substantiam perficientem,
quam de eadem intellectualis et sensitiva et intellectum repugnat illud
verbis philosophi, sicut bene intelligatur quod nos quod sen-
sualitas tribus modis accipitur. Uno modo sen-
sualitas dicitur [illegible] ex parte carnis ad actum virtutis
sensitive, et sic non accipitur in libro de anima et spiritu ca.
xiiij. Unde dicit anima que vere spiritus est, regitur quo corpus
est, in suis omnibus sensibus fluit. Unde in fine tunc anima, quod
corpus non est, sed sive corporis et sensualitatis carnis, quam
vere spiritus est, ratio in sensualitate dicitur dispositionem ex parte
carnis ad sentiendum cum virtute spirituali movente. Et
dum anima carnem perficiat et talis sensualitas est
in embrione, ante ipsius completam creationem, id est non
potest esse substantia anime perficientis, cum sit perfectio corporis phi-
sici organici quod possit actualiter existere in corpore
vivente in debita complexione et organizatione. Potest enim
in esse virtus anime potentias, quemadmodum est in sene sicut in ibo
deficiente. Sic virtus motivus deficit sicut cum lapide
proiecto, et hoc cessat quando eius opus consignatur. Et sic
quando corporis organico inducitur anima sensitiva perficiens,
sive educatur a potentia sive subiecto, sive cum intellectuali infundatur
extra ab extrinseco. Tertio vero sensualitas est que non tantum
dispositio cum virtute movente sed et habilitate que est
ab anima perficiente. Et sic non accidentem sensitivum sic est in nobis
agendum est cum secundum dicendum colores et spiritus per quos
caro disponitur ad sentiendum tamen sufficit et sicut cum hec
aliquam virtus anime que movet et regit et operatur usque ad
forme inductionem. Tertio modo sensitiva est in homine ab
anima perficiente. Que quidem non habet esse per creationem, sicut
per creationem huius ipsius primo modo ad quod ratio, quod ratio
est, non quod anima sensitiva non est in nobis educta sicut osten-
dunt rationes ad eam partem obiecte. Ad rationes vero que
adducuntur in oppositum facile est respondere. Ad primum
quod obiicitur quod sensitivum primum in vita est a generante. Dicendum
quod lo. de sensitivo sicut quod nominat substantiam, sed sicut quod nominat potentiam

[illegible]

[illegible]

sbe i corrupti aut .... hoc est rone ille sensitiua
so m dicta q quid hic est agitante // ad i q
ob. q solus intellectus intrat ab extrinseco. dd. q i
uenitur i illis sba intellectiua. et qz eadem est sba
intellectiua et sensitiua hois, io pter hoc no excludi
tur sensitiua hois sz sensitiua brutalis // ad 2 qd
ob q opo sensitiue pendz ex corpe. dd. q ex hoc
n seqr q sba dependeat qm i mediate sua repi
tur opo q ei pt corpe pt corpe sz a no
quenit ipi aie n sm q aiat i s q corpe
ta e i ipa pendet ex corpe nc aia uitat illa po
pq acui separata si se q sit ociosa qm illa
illa aia ht opone sz an planius uidetur
dictantiqst. i qone de unitate aie separa
te // ad 3 q ob. q pus e al q ho. dd q
hec dz. q pus reperitur i rone opo aialis
q opo hois pus .n. mouetur et sentit qm
ratiocinet. sz hec e asensite portio dta pure
a uitute magistri. no pt e q aitiua pficit.
ad 4 q ob q aia sen e i ipa nt. dd q b e
q aia noiat sbam gnabile et corruptibi
le sz no pter noiat potm sbe i corruptibi
et q aia sen i brutis ht sba noiat. hic est
q bruta sua aia sensitiua educit de m. sic
et i hus q potissime q gnant p putrefacti
one. sen v i ho e dic potm ronal sbe et io
ab eo solo pducit a quo sba ronal et i qd
sen no possit ppagari in hoiebus sicut i brutis
h n e i pfcone exptem uirtutis gnatiue. set
rone pfcone q sistit in hois sensitiua. // ad
5 q ob. q e uni i ho e et i asino dd. q ad
pduci p gnone et aliqd pduci p creatione. no
tollit uniuocationem. sicut sicut mo canit v
nu hoiem et ciaz spri ext cu aliis hoibus. si g t
maior reperitur uniuocacio i spe q i gne.
planu e q hec q diuisus modus pducendi asinum
aias sensitiue i hoie et asino no fac hoiem eq
uoce dici. et si tu obicias q sen i ho e noiat
potm et i asino noiat sbam. g equiuoce dz. dd
q in asino i pt noiare sbam et pt noiare
potm ppincipali tn noiat potm. qz nom e
sup tn e qpacitu sensitiua. in ho e sil noiare p
et sbm et potm. sz pt noiat sbaz no dz ad diu
su aiali. ead .n. e sba q facit hoiem et sen
et intellectualem qmus qua et aia sit po. et sic p
g exti n tollit uniuocatio i gne alis hoi ronal
et irronalis.
cdo questione e ptus po sit gre pte orie.
et q so i sit rone po e uegee. uir q orile
i e aie ex qiunctone sui adcarne corruptam
sz aia unit maxe carni sm potm uegetatiua q e
pi po impsa. uir q g q e unit ei rone pe uegetatiua
// Jt hec uir aia rone ptu gnatiua e ipsi aie
uegetl. sz illa e medii q transfunditur. et qi mai
p orile pte inficitur sicut patebit inferius
g uir q rone uegetal p et pncipali in sit aie
culpa origis. // Ota a rone ptis sensitiue orig
orile. n. sic dic aug. e qcupi. sz qcupia pe
ppnae. i pte sen iudicatur qm qcupia di
appetitu boni ut nuc p cogitet et h opertet
ti sensitiue. g uir q orile pertinpo hat si iata
s illa pte. // It in actuali ptetur pecl
uidem q pcm pueit adrom medi te sensu
ptex q p usio bois incipit ab inferiori et adqcu
usione ad bonum queniente. g si pte orile in
capit ab inferiori uidet a cuius i fectam et aia
ab i fcri ht infici uir q po hat aie i rone
rone sensiue. Ota a p sit ne ptis ronal. q
orile .n. e carentia debite iustie. sz iusti ht
e in sola ronali uo te. p pnt sic dic anse
i li. de qceptu ugnali. g orile pte p et pnt
ne ptis ronal ht aie i ce // Jtm originale
pte e pcm mor te. g pximum aia e adq agila
sz aia e ipsi portois ronal p mo et pnt. g
uir q orile pcm p hat in e aie ratione ronalis
ptis pe. sz q po pnt ipsi aie rone sue po sili
ut e en cie ut ex e sciale e hit maia ex uni
one ipsius ipsius adcarne. sz p pus p natiuu
tur suba aie ipz alz q pe qgtis. pus .n. e
unis q mori. g pus pcam i ficit aie suba
q inficiant pe et si hec uni e orile p i est
ex parte sue sbe // Jtem orile cu sit uniformi
ficat oes pos aie. sz nich e qmune uni oib
potentiis aie in ei suba g orile p e in aia
rone sue sube l e g qo sm quid orile p
i sit aie i uniu. s. rone sube aut pe et si pe
vtr uegete aut sen ue aut i tellectue et ro ad
p cedey i alitera e no q aliq dice uolu
erunt orignle pcim sic ntroducit et p sithi ab
aia. ut primo insit aie rone sube p sue
que pmo carni qiungit et q m medi te sba
ab ipso pe inficitur. p eo q no qmittitur
pe carnis i fcete n p unione sube et sic una
e gnu. que nt forte alaz et pes q in quinti
una qu p mo respiciat aie sba hic dur sic e
unnu orile q oms pos aie inficiat et cordiat
Sz si istud quis ita intelligeret qd pcm gnale
pcim p mo heret infica illa q pe ita q ori le

[illegible marginal notes]

insit aie no rone po[tentie] s[ed] rone ipi[us] esse unitate
si iu[n]ctu[r] i tellile. tu[m] q[uia] spiritualis e[st] caret debito
iusticie. iusticia aut[em] cu[m] sit rectitudo uo[lunta]tis e[st] p[er] iud[icium]
e[ss]e uo[lunta]te q[uod] or[igina]le e[st] concupia[cent]ia. concupiscentia aut[em] no[n] est
actus s[ed] h[abitu]s. n[on] rone po[tentie] s[ed] q[uia] mod[us] e[st] deordina
to ipius aie. deordinatio aut[em] no[n] e[st] in aia nisi
rone po[tentie]. q[uia] p[er] ipas p[ro]p[ter] p[ro]ordinari et deordinari.
un[de] sicut sup[ra] dcm fuit obiectu[m]. q[uo]d ipa respicit
subiectum. no[n] q[uia] possit e[ss]e in aie s[ub]st[anti]a/ ex se ipa
p[er] s[e]/ s[ed] q[uia] e[st] i p[otentii]s aie s[ed]m q[uod] c[on]tinuat ad unam
s[ub]stan[tiam]. sic aut[em] m[a]g[is] p[ro]p[ri]o intellig[itu]r e[ss]e. ut p[ri]m[u]m or[igina]le
dicat[ur] s[ub]st[anti]a aie respicere/ q[uia] i e[st] potentiis aie. no[n]
exactib[us] p[otenti]is/ s[ed] p[ro]ut c[on]tinuat[ur] h[abe]t i una s[ub]st[anti]a
aie/ p[ro]ut e[st] unita cu[m] infecte/ ita tu[m] q[uod] p[ro] i sit
ipa deordinatio po[tentie]/ q[uam] s[ub]st[anti]e. no[n]. n[on]. dr s[ub]st[anti]a ordinata
ut nisi rone po[tentie]. hic g[ener]atur p[ro]p[ri]o/ q[uod] or[igina]le i sit aie p[ro]
rone po[tentie] i illind e[st] q[uo]d dicit[ur] e[st] lex deordinat[io]nis
a[ctu]s p[ro]ut e[st] culpa reddens aiam deo odiosa. aut
p[ro]ut e[st] uiciu[m] deordinans i[ps]am p[ro]p[ri]am. e[o] mo[do] acci
piendo q[uod] e[st] in e[ss]e aie s[ed] li. ar. et maxime s[ed]m uo
luntate. ip[su]m. n[on]. solu[m] e[st] s[ed]m q[uo]d aia culpatur
l[ibe]r laudatur/ cu[m] e[st] i actu. et s[ed] q[uo]d e[st] culpabilis
l[ibe]r alaudat[ur] a suo ortu s[ed] ho mo[do] acci[pien]do .s. p[ro]ut
dicat uiciu[m] deordinans p[ro]m[ov]isse q[uia] fomitu[m] illi[us]
deordinationis ortu[m] h[abe]t a c[on]cu[pisci]ntia/ i[nde] motiua
cauari h[abe]t p[er] appetitu[m] s[e]n[s]itiu[m] p[er] c[on]cupiscentia sensitiue
q[uia] ad illicita impellit. et mouet/ sic d[icitu]r e[st] quod
p[ro]p[ri]e or[igina]le/ s[ed] uiciu[m] q[uo]d nascendo c[on]trahim[us]. i est
aie. p[ri]mo rone p[ar]tis sen[sitiue]. ut sic p[ro]p[ter] e[st] ad p[otenti]a[m]
p[ro]p[ter] i ipte. et p[ro] ad obi[ect]a. c[on]cedo. n[on]. q[uo]d or[igina]le p[ro]ut
e[st] uiciu[m] i nobis. q[uo]d i servatur a p[ar]te sensitiua.
q[uia] modus corrumpendi c[on]tractio e[st] i nobis/ q[uo]d fuit
i adam. ubi .n[on]. p[er]sona corrupit natura[m] et i[d]eo
p[er] te sensi[bi]le et uo[lun]tas carnei et sic cu[m] c[on]tractio sit i
nob[is] or[igina]lis carnis ascendit ad p[ar]te[m] ualde me
diante p[ar]te sen[sitiua]/ s[ed] q[uia] e[st] uicio sitas/ l[ice]t s[ed] q[uo]d e[st]
culpa h[abe]t i e[ss]e tota p[er]venit/ p[er] q[uam] e[st] libertas ar
bitrii a nullis. rones medie d[icun]t c[on]cludunt
et c[on]cedende s[unt]. ad i[stu]d ub[i] q[uo]d p[ro] ob[icitur]/ a p[ar]te aie
uege[tati]ua. d[icendu]m q[uod] unio c[on]corp[oris]/ no[n] e[st] tota causa
c[on]trahendi or[igina]le. s[ed] unio cu[m] p[ro]p[ri]etate ad deordina
tione[m] no[n]. n[on]. corrupit p[er] or[igina]le. q[uia] q[uo]d e[st] uiciu[m]
n[on] q[uia] e[st] ad iusticia[m] d[e]bitam ordinatum et tamen uege[tati]ua
plus tenet modu[m] agendi illi[us] q[uam] uolunta[ti]ua/
hic e[st] q[uod] or[igina]le sic n[on] respicit uege[tati]ua/ sic respi
cit sen[sitiu]a/ i qua p[ro]p[ter] e[ss]e appetitus/ et delectatio
c[on]iuncta. ad i[stu]d ub[i] q[uo]d ob[icitur] c[on]trari[u]m g[e]n[er]atiua[m]
p[ro]p[ter] i[de]o/ q[uia] i ea uiget corrupt[io]. n[on] solu[m] q[uia] sit
p[ar]s aie uege[tati]ue/ s[ed] et q[uia] rone p[ar]tis adiunct[e] p[ro]p[ter]

delectatione et c[on]cupiscentia deordinata. ad i[stu]d u[ero] q[uo]d
ultimo ob[icitur]. q[uo]d p[ro] sit or[igina]le p[ri]mu[m] in aie s[ub]st[anti]a et p[ro] uni
one. d[icendu]m q[uo]d sic tactu[m] e[st] unio no[n] e[st] tota causa re
quirit[ur] cu[m] s[ed] possi[bili]tas ad deordinatione[m] p[ro]p[ri]a.
tal[is] a[utem] no[n] e[st] s[ub]st[anti]a. s[ed] i p[otenti]is ut p[ro]batu[m] e[st]. ad i[stu]d u[ero]
q[uo]d ob[icitur] de unitate or[igina]lis/ d[icendu]m q[uo]d q[uia] no[n] c[on]cludit
q[uod] or[igina]le p[ro] sit in s[ub]st[anti]a/ s[ed] q[uo]d sit i p[otenti]is s[ed] q[uo]d c[on]tinuat[ur]
ad una[m] s[ub]st[anti]am/ sic p[ro]p[ter] p[ro]p[ri]us explanatu[m] e[st] dece[n]tu[m]. h[oc]
a[utem] meli[us] explanabit[ur]. i[nfra]. cu[m] aget[ur] de unitate
or[igina]lis p[e]cc[at]i.

Tercio q[uaeritur] utru[m] maior sit infectio g[e]n[er]ati[ua]e p[er]
or[igina]le q[uam] alterius po[tentie]. et q[uo]d sic ui[detur]. illa uis e[st]
i nobis mag[is] corrupta p[ro]p[ter] p[e]cc[atu]m/ i q[ua] maior e[st]
rebellio et inobedia. s[ed] talis e[st] po[tentia] g[e]n[er]atiua. sicut
p[atet]/ q[uia] m[em]bra illa no[n] s[ub]iacent imperio ho[m]is. g[o] uidet[ur]
q[uo]d illa uis mag[is] sit corrupta. it[em] illa uis est
mag[is] p[er] p[e]cc[atu]m infecta/ in cui[us] actu maior e[st] cruluscen
cia. s[ed] maior e[st] cruluscencia in actu po[tentie] g[e]n[er]atiue
q[uam] in actu alterius po[tentie]. g[o] et c[etera]. it[em] illa uis est
mag[is] i nobis corrupta/ cui[us] actui mag[is] nec[essari]a e[st]
medicina. s[ed] tal[is] e[st] g[e]n[er]atiua/ c[uius] actus no[n] p[otes]t s[ed] sine
p[e]cc[at]o in exceri p[er] sacram[en]tu[m] matrimonij/ q[uo]d q[ui]dam
no[n] c[on]tingit in alijs aie potentijs. g[o]. et c[etera]. it[em]
illa uis mag[is] e[st] i nob[is] corrupta/ in cui[us] actu ma
ior e[st] inclinatio. s[ed] tal[is] e[st] po[tentia] g[e]n[er]atiua. na[m] i[n] e[ius]
actu totaliter absorbet[ur] ro[ati]o et efficiat[ur] ho[mo] totus
caro. g[o] maior e[st] in ea corruptio. it[em] illa
uis mag[is] e[st] i nob[is] corrupta/ i qua mag[is] uiget
c[on]cupia. s[ed] tal[is] e[st] uis g[e]n[er]atiua. sicut p[atet] p[er] p[ro]ruri
tu[m] q[uod] sentit[ur] i m[em]bris genitalib[us]/ g[o] uis illa ma
xime infectiu[a] corrupta ui[detur]. p[ro]p[ter] c[on]cupie uiciu[m].
S[ed] c[ontra]/ p[er] que quis peccat p[er] h[oc] et torq[ue]tur/ u[t] d[icitu]r sap[ientie]
xi. s[ed] g[o] p[e]cc[atu]m p[ri]mi p[ar]entis p[er]fectu[m] fuit magis
p[er] nutritiua[m]/ q[uam] p[er] g[e]n[er]atiua[m]/ ~~q[uam] p[er] g[e]n[er]atiua[m]~~ i[m]mo t[amen]
minime p[er] g[e]n[er]atiua[m]. ui[detur] q[uo]d nutritiua mag[is] debuit
e[ss]e corrupta. it[em] illa p[otenti]a mag[is] corrupta q[uam]
mi[nus] p[otes]t resistentia[m]. s[ed] mag[is] p[otes]t ho[mo] c[on]pescere
appetitu[m] po[tentie] g[e]n[er]atiue/ q[uam] po[tentie] nutritiue. g[o] uide
tur q[uo]d uis nutritiua mag[is] sit corrupta. it[em]
si corrup[tio] aie e[st] exceruentu[m] q[uo]d illa uis potissime
sit corrupta/ q[ue] p[er] i ceuine et p[ro]xime e[st] c[on]tra suam
op[er]atione[m]. s[ed] tal[is] e[st] po[tentia] nutritiua. longe. n[on]. a[n]i[m]a mi
nus h[abe]t ho[mo]/ q[uam] g[e]n[er]et/ et p[ro] appetit delectabilia gu[s]
tus/ q[uam] delectabilia coitus. g[o] ui[detur] q[uo]d idem q[uod] p[ro]
it[em] augme[n]tatiua tenet mediu[m] int[er] nutritiua[m] et ge
neratiua[m]. p[ro]p[ter]. n[on]. e[st] nutrire et p[ro]p[ter] modu[m] augere
et generare. s[ed] int[er] o[mne]s uires aie aug[mentatiu]a minime e[st]
corrupta. g[o] si mediu[m] cap[it] n[atura]m extremoru[m]. ui[detur]. sil[ite]r
q[uo]d g[e]n[er]atiua minime d[ebe]t e[ss]e corrupta. cui[us] h[oc] c[on]tra

inter omnes sensus plus habet tactus de corruptione et inter vires potentias animae vegetativae generativa inter ceteras est nobis corrupta. Dicendum quod absque dubio inter omnes potentias sensibiles maxime corrumpitur vis generativa. Nam sicut dicitur consuevit dici, aliae vires solum modo dicuntur corruptae, ista vero corrupta dicitur et infecta propter concupiscentiae pruriginem et vehementiam quae [illegible] in [illegible] quod magis inficitur vis generativa quam alia potentia sumitur ex hoc quod ipsa est virtus non solum modo deserviens personae sed etiam deserviens naturae, et ideo originalis corruptio sive vitium quod in est naturae et ex corruptione personae [illegible] respicit illam potentiam quam aliam. Deservit autem vis generativa naturae in quantum per eam fit transfusio seminis in prolem, et quoniam in illo semine est radix infectionis et corruptionis, hinc est quod illa vis quae est illi virtuti administrativa plus habet in se de infectione et corruptione originali. Et rursus quia potentia generativa [illegible] in nobis vinctus sensualitati et potentia sensitiva respicit [illegible] in hominibus. In sequendo modo habuit illa deserviendo personae et quoniam inter omnes sensus tactus est maxime materialis et [illegible] cum maiori adhaerentia sensibilibus ad sensualitatem, et hic maxime viget in membris genitalibus ratione [illegible]. Hinc est quod modica corruptio ratione magnitudinis plus inficiat illam potentiam quam inficeret aliam, et propter hoc maxime in ea regnat prurigo et concupiscentia. Et quia post sensum tactus sensus gustus maxime est [illegible], hinc est quod inter alias vires magis sentitur inordinatio circa actum nutritivae sive gustativae. Ex hac igitur ratione [illegible] sufficiens, quare anima propter vitium originale plus inficiat generativam quam in alia potentia. Et quia hoc probant rationes quae ad primam partem inducuntur, non concedendae sunt. Ad primum ergo quod obicitur quod in homine nutritiva dicitur magis punita, quia peccatum fuit per gustatum pomi. Dicendum quod illa ratio tenet secundum quod [illegible] respiciebat [illegible] respiciebat [illegible] et ideo [illegible] ad illam [illegible] actus fuit punitus, quia fame et siti et [illegible] puniuntur [illegible] abstinentia [illegible] maior est poena quam sit incurvis concupiscentia. Ad secundum quod obicitur quod nutritiva minus potest refrenari, dicendum quod aliquid potest esse minus refrenabile [illegible] duplex, vel ratione vehementiae appetitus et delectationis, vel ratione indigentiae naturalis [illegible] refrenari propter vehementiam appetitus et inclinationis magis est vitiata et corrupta. Cum vero hoc habet ratione indigentiae naturalis non sequitur ex hoc quod magis corrupta sit. Cum ergo dicitur quod nutritiva minus potest refrenari, hoc non est ratione maioris vehementiae appetitus, sed hoc est ratione indigentiae naturalis, quia non potest sustentari sine cibo. Non sic est de generativa in qua non est [illegible] appetitus [illegible] sed propter corruptionem [illegible]. Hinc est quod primus motus generativae peccatum dicitur, quam primus motus [illegible]

tivae nutritivae. Ad quartum quod obicitur quod nutritia magis est unita carni et ideo plus habet actum suum in carne, dicendum quod ex hoc non concluditur quod corrumpat in carne sed quod eius intensio corruptio sentiatur diutius. Praeterea unio non est tota causa sicut patet supra. Item ad illud quod obicitur de potentia augmentativa, dicendum quod potentia augmentativa [illegible] nullum habet sensum [illegible] ratione cuius sentiat delectationem, et quoniam non [illegible] non [illegible] habet deordinationem. Rursus quia sensum ad quietum non habet, hinc est quod non est in ea delectatio concupiscentiae. Non sic autem est in nutritiva et generativa, [illegible] habent [illegible] habet sensum adiunctum et quia plus est in potestate voluntatis abstinere [illegible] actu et quia tactus qui maxime est [illegible] viget in organo generativae, hinc est quod concupiscentia in ea est corruptio non solum in potentiis animae vegetabilis sed in potentiis animae sensibilis et propter hoc primo quod ultimo quaerebatur

consequenter quaeritur de tertio principali, quod scilicet quaerebatur utrum originale transfundit mediante carne propagata. Et circa hoc quaeruntur tria: primo quaeritur utrum anima possit [illegible] a carne; secundo quaeritur utrum hoc sit a carne ex voluntate aliqua exceptum animae; tertio quaeritur utrum talis infectio fiat ex propagatione libidinis. Circa primum sic proceditur et quod anima inficiatur a carne. Et quod sic [illegible] per auctoritatem apostoli Romanos VII: Scio quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Glossa: Per traditionem carnis offensionis manus in corde robur tenens [illegible] dare [illegible] gloriatio [illegible] maculat [illegible] ex hoc expresse colligitur quod caro inficiat spiritum. Item Augustinus de verbis apostoli: [illegible] concupiscentiae quam anima trahit ex carne. Item hoc ipsum videtur ratione propter quod originale in illo qui ex [illegible] concluditur [illegible] in quo nos omnes peccavimus [illegible] filius nasci expresse non solummodo ratione carnis quae ex [illegible] efficiat [illegible] hoc est a corruptione carnis. Item nulla propter [illegible] ab uno malitia nisi mediante aliqua [illegible] quae sit communis utrique. Sed nulla [illegible] et [illegible] nisi sola carnis. Ergo in prole [illegible] ratione carnis. Item mala dispositio [illegible] in corpore potest inducere oblivionem in memoria et [illegible] in intellectu. Ergo pari ratione in voluntate concupiscentiam. Sed concupiscentia in anima est poena originalis [illegible] fuit. Ergo caro potest facere animam peccatricem. Item anima iuncta carni passibilis efficitur passibilis et dolens. Ergo pari ratione coniuncta carni infectae et lascivae maculatur et efficitur concupiscens. Sed concupiscentia [illegible] est peccatum. Sed contra Anselmus de conceptu virginali c. VII: non est magis culpa in semine quam sit

[illegible] xiiii [illegible]

Duplex

Sed etiam [illegible] vehementia [illegible]
[illegible] maior est appetitus [illegible] in nutritiva [illegible] generativa
[illegible] appetitus [illegible] non [illegible] plus
plus appetit [illegible] tantum [illegible]
[illegible] appetit [illegible] nutritiva [illegible]
[illegible] generativa [illegible]

(marginal note at top:) ... infra de gracia ...

in sputo vel sanguine. Si quis maledicus exspuit an ex sanguine suo ad emittat. ergo sicut potest dici alii quod non habet usum quia caro non possit animam inficere. Item aug. in vi. musice. omne agens prestancius est pa ciente et efficaciencius. sed prior anima prestancior est carne ergo nullo modo caro potest in animam agere. ergo nec ipsam inficere sicut uult phylosophus. necesse est agens et paciens in in uicem. Set caro et anima non conueniunt in ... ergo caro non pagere in animam nec ipsam corrumpere. Item multo spiritualior est anima quam radius, set radius ex contactu sui ad corpus inmundum non habet infectionem. ergo nec anima ex coniunctione ad carnem infectam nisi inficiam. Item ulla corrupcio maior est effectu quam sit in causa. set corrupcio que est in carne non est corrupcio culpabilis. quia culpa ut dicit ansel. est in sola uoluntate. si ergo minima culpa peior est quam quantacumque pena et plus habet de racione mali sicut dicit aug. in sermone de innocentibus. ergo ex penali infectione carnis impossibile est culpam in anima generari. Item corrupcio que est in carne aut est pena aut culpa aut non culpa non constat. si pena ergo iusta est, sed nichil iniustum est cum iustum sit quod habet. ergo corrupcio que est in carne cum sit pena non potest esse principium inficiendi animam culpa. Respondeo dicendum quod absque dubio sicut dicunt sancti et tenent doctores, quod anima contrahit peccatum originale mediante carne. quod autem hoc possit intelligi [illegible] diuersi diuersimode. quidam enim dicunt quod ex hoc ipso quod anima unitur carni mortali et passibili quod non potest ipsa efficiatur concupiscens et sic contrahit maculam originalis culpe. quia ipsa concupiscencia sine necessitas concupiscencie reddit animam peruersam et quia caro mortalis habet propaginem ex carne mortali et mortalitas fuit in carne primi parentis propter eius inobedienciam. hic est quod originale peccatum in nos deriuatur a primo parente et sic exprimus ubi exponitur quod dicit in vii. parte i. distinctione ii. sumpto ait sic, quia caro mortalis ... est ipsa sui languoris infirmitate dissolu ... inpar prime disposicionis desideria sua exce dit. ergo caro humana appetitibus cum mortalitate quia eo ipso quod seiatur ... mortalitatem ... post modum carnalis concupiscentia subita incurrit necessitatem. unde ipsa mortalitas infirmitas ... est quod se concupiscens necessitas. hucusque uerba hugonis. Quidem illud dicere quod prius ... est. Set quoniam in cristo fuit mortalitas et infirmitas, non tamen fuit in eo concupiscencia vel originalis culpa, non uidetur plene satisfacere, sed tota causa quare caro inficiat animam assignetur, esto nisi quod ad corpus ... mittere pristinis remanente tamen mortalitate sicut fuit in illo ignem. si anima tali corpori iungitur non uidetur quod contrahit originale, licet illud corpus sit passibile et mortale. Et ideo alii aliter dicere uolunt, quod cum peccatum originale non sit ... uel ... esse ... priuatio ... contraria modo contrahit illud anima a carne

in quantum ad animam agit vel influat. set quia per ipsum ipsi ... oblectacionem ... anima debita iusticia priuatur et priuata illa iusticia in ipsa concupiscencie deorsum fertur, cum non habeat retinaculum. et in concupiscencia se ex debito iusticie carencia. et sic debitum iusticie carencia prouenit ipsam concupiscenciam per naturam implet aut caro ipsi anime oblectacionem uel offensionem ut non habeat illam iusticiam, ex hoc quod propria ... est ... parentes. unde coniunctione anime ad talem carnem, ille qui nascitur dicitur esse filius ade et per adam offendit deum non tamen per se, set et in tota sui posteritate. hic est quod anima hoc ipso quod tali carni coniungitur et spiritus ad ... indigna efficitur ut deus ei iusticiam apponat et quam illam debuit habere et non habet culpabilis est et rea. et per consequens efficitur concupiscens, et uana sicut manus ... ex dissolutione uirtutis regitiue efficitur tremulosa. et hoc ... ex uerbis ansel. de conceptu uirginali. cap. ... ubi ait, anima non est in iusticia talis res que ... ut ut ... uenenosa ... ad sic uidetur quod maliciosus homo mala faciat opera. nam quod admittit cum in ... fera ruptis uinculis ... seuit. et nauis si gubernator dimisso gubernaculo dimittit eam uentis et motibus nauis ... in ... periculo dicimus quod ... absencia ... aut gubernaculum non quod absencia ... ad sit. si ... malus seuit, clamamus propter in iusticia. non quod ipsa sit ulla essencia. Item ... cap. xxiiii. spoliauit persona naturam dono iusticie in adam et natura egens fecit omnes personas quas ipsa de se procreat, eadem egestate peccatrices et iniustas fa cit. Set non uidetur plene ad ... de il lo ... propaganem ... illis uidetur colligi posse intellectus quod primus ... est. set tamen id non uidetur plene intellectui satisfacere. quia ... gracia illa que erat in corpore ex corpore caret et nichil ... sibi dare ... cum corpore infundit, non ... habere originale peccatum. immo ... et ... Et ideo intellige quod aliquo modo cor rupto redundat in animam ex carne ... modus intelligendi, quia in carne ade per peccatum duplex fuit corrupcio. una scilicet pure penalitatis. et ex hac anima cum coniungitur corpori contrahit passibilitatem. alia uero fuit corrupcio uiciositatis sine feditatis per quod ... est spiritui rebellis. et ex hac anima contrahit culpam originalem quoniam talis uiciositas quoddam medium est inter culpam et penam. et hoc est quod dicit magister in littera, et quod sonat sacre scripture uerba quod ex feruore coitus parentum et concupiscencia libidinosa contrahit caro feditatem quod dam ei conspicit, que est cum originali peccato ... sicut uicium, sicut corrupcio carnis appellari potest. Ad intellectum

(lower margin notes:)

... modis ad ... ad ... aut per ... ut ... aut per ... ut ... celebra agit in ... [illegible]

duplicem corrupcionem contrahit, unam uiciositatis, alteram passibilitatis ... in recipiente per modum recipientis non per modum agentis ... [illegible]

Ro. 7. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee et captiuantem me

a quo anima possit infici corruptione culpe, ex tali fedi[tate]. Sed ita supposita fuit, tamquam manifestum, quorum unio est, quod feditas carnis post factam carnem rebellem spiritui, quod patitur in Adam, qui post peccatum sensit carnis sue rebellionem. Ergo magis est illud, quod anima unita carni propter iuncturam ipsius ad carnem, vel trahit eam sursum vel ab ipsa trahitur deorsum, propter unionem que est ipsius carnis ad animam. Certum est illud, quod anima propria unita non potest regere carnem rebellem, nisi uincitur per deinde grauius, sicut exclamat apostolus: Infelix ego homo etc. Ex hiis ergo sic suppositis, nescio secundum quod si anima tali carni unitur et ab ipsa trahitur deorsum et per consequens incuruatur. Sed animam inquinari non est aliud quam eam peruersitas aut turbatione quoddam que est culpa; iniusticie non est aliud quam iniusticia et culpa. Ex hoc ergo clarum est quod feditas que est in carne, potest animam sibi unitam facere peccatricem. Et ex illa feditate apud principes habet carcerem in nos positos, generatos per legem propagationis. Hic est quod mediante carne, ad omnis transfundit originale. Sed autem melius explanatur per euidentiam exemplorum. Videmus enim quod quamvis in se non dolet, cum est in ea passio doloris adueniente anime, quamuis possit iungi eidem in actione, proponat quod animam unitam carni specialem et lese, situm cum ei unitur habet dolorem generari in anima, non ratione. Si ergo carnis lesio potest facere animam dolentem, et quod non similiter carnis fedatio quedam et resolutio faciat animam lasciuam et concupiscentem, que diu viuit in carne. Item esto quod aliquod corpus receptum esset ad ignem, usus sic est corpus in ea dispositione quod habet fir[mam] nectionis et filiosus (in tali corde non dicitur filia nec ignis) sed quedam dispositio mala. Sed anima tali corde fundatur, statim efficitur ignorans et filiosa, que diu est in carne illa, atque non simul possunt intelligere, et concupiscibilis, esto quod aliquod membrum fouerit ad motum et regimen anime receptum et humanum habitum potest in ea complexione quod habet membrum paraliticum; statim cum uirtus motiua uniret illo membro dicitur, ut est morbi paralisis, et est uirtutis dissolutio, et pro hiis tremulatio uirtutis motiue in se. Sed quod ad receptionem eius quibus dicitur regi ab illa uirtute sic et ipso mutando est quod in corpore ante aduentum anime est actualiter morbus culpe. Sed uincta anima quod dicitur spiritualis receptio carnis receptitudinem caret anima rectitudine uirtutis regitiue, et illa cum est tremulosa efficitur per actum concupiscentie, et sic patet ualde est possibile, quod originale possit contrahi in anima ex carne. Ad dissolutionem autem obiectorum; primo dicendum est, quod est dicitur ad agendum in aliud,

uno modo per dominantiam, sicut cum agit in suum subiectum, alio modo per influentiam, sicut corpus superius agit in inferiora. Tercio modo per collisionem sicut quando duo que sunt unita, quod unum trahit ad se alterum et communicat alteri proprietates suas. Cum ergo dicimus carnem inficere animam, sic intelligimus quod ad animam propter quod dum descendit, eam secum trahit ut enim dicit Gregorius qui labenti iungitur necesse est ut collabenti labatur; unde ratio patet ad id quod obiectum est. Ad primum enim quod dicit Anselmus quod peccatum non est in sese, dicendum quod dicit quantum ad existenciam actualem ipsius peccati, que non est deformitas aspiciens ipsam nostram sicut subiectum proprium. Non autem vult negare quin sit causa in tanto, sicut patet ex verbis suis sequentibus. Ad primum Augustini quod omne agens prestantius paciente, quod intelligit de agente per influentiam, per hoc enim in omnibus nos dicimus carnem agere in animam sic predictum est. Ad primum philosophi agens et paciens dicitur communicare, dicendum quod ipse intelligit de actione que habet in omnibus per dominanciam. Ad primum quod obiciunt, quod multo spiritualior est anima quam radius, dicendum quod quamuis spiritualior, tamen alligata magis carni quam radius non sed corpori illuminato, non magis consistit in proprietatibus suis possibilitatis sue feditatis, quam radius est eius proprietates illius. Ad primum quod oppositum, quod non est maior corruptio in effectu quam in causa, dicendum quod illud dicitur quando ad non se habet in ordine perfecte causalitatis ~~ex solum ratione perfecte causalitatis~~, sed solum ratione coniunctionis; nam si uellimus comparare corruptionem anime per se ad suum causam, uidebimus quod animam ad recipiendum eam magna uel maiorem deficit et excludit quanto magis corrumpitur, intendere sicut ex nobilitate corrumpitur, quanto maius est uicium corruptionis prioris ab ipso non peruenit. Sicut Augustinus dicit et hoc est quod anima corrumpitur a carne maiore est in ea corruptio quam in carne fuit et hoc est ratione nostre... Ad primum quod obicitur quod pena non est causa culpe, dicendum quod uerum est de illo, quod est pure pena. Talis autem corruptio uiciosa in carne subsecuta est ex culpa, quod ex hoc quod peccauit caro dissoluta est, non solum dissolutio ordinis ad mo... sed et facta rebellionem et facta concupiscentie quod habet et non quod talis nimietas uiciosa et actualis est et ad... potest quedam modo causare peccatum in anima. Sed autem non facta ipsi anime ... sed per rebellando et secum subtra... et hoc modo tollit in animam infici a carne... patet hoc ex verbis Augustini, et hiis uerbis consonat illud ... Anselmi dicentis quod carentia debite iusticie procedat necessitate concupiscentie ... est causa sit ordine ... ideo non per... putat illa infectio quo necessitate concupiscentie ...
(habet excusatio conuincta sed per hoc intelligit que est ad actum concupiscentie)

huius. non intelligendi est quod caro inficiat animam solam solum ratione passionis. Sed ratione adiuncte feditatis et viciositatis quam in sese esse manifestat ipsa corruptio quam sentit in actu generative virtutis et similis illis residet propter quod prius omnia anima ita sint passi-

cio quod ut originale contrahat in anima ex [illegible] sic macarne ex [illegible] appetitu et motu anime. Et sicut

probat ratione aug[ustinus] quaestione lxxxiii. q. ostendens quod nullus potest ab alio fieri deterior. Et si fit deterior hoc erit a se ipso. Arg[umentum] n. sic si fit deterior anima ergo a suo priori aut per illum non. quia non pravatur a suo priori non. quia ille aut esset bonus aut esset malus. Si bonus ergo nunquam faceret ipsum deteriorem. Si malus ergo iam inferior est et deterior. Similiter arguit augustinus ex hoc quod anima non possit fieri nisi cooperante voluntate propria. Item esse peccatum ab aliquo voluntarium est sola voluntate propria. Peccatum originale est in parvulo et est aliqua propria quia a voluntate aliena. Si a voluntate aliena ut patre adam in adam non fuimus nisi secundum quod erat originale peccatum in homine in ipso. Ergo per ipsum non deberemus eternaliter puniri de peccato quod sibi alienum est. Non ergo solum fuit a voluntate aliena. relinquitur ergo quod contrahit a voluntate propria. Item superius non punitur ab inferiori in ratione culpe. Sed ei se subiciat propria voluntate. Sed anima cum unitur carni unione non habet culpam. Ergo si inficiatur a carne et non est absque voluntaria subiectione ipsius anime. Item si angelus in corpore intraret non contraheret originale. Si ergo anima contrahit hoc non est nisi propter aliquem appetitum quem habet ad carnem. Item si anima in corpore ponitur in igne infernali nunquam ardet. Ergo si non esset magis activa caro quam ignis. sive non inficiat animam nec hoc nisi est propter affectionem ipsius anime ad carnem et sibi vel contrahat culpam contrahit mediante appetitu anime et motu. Sed contra peccatum quod contrahit a voluntate anime est peccatum actuale. Ergo peccatum quod parvuli contrahunt non debet dici peccatum originale sed actuale. Item si peccatum originale esset a voluntate ipsius anime ergo puniendus esset pena actuali. Si ergo non punitur pena actuali scilicet pena dampni sicut dicit [illegible] ergo non est quod a voluntate anime [illegible]. Item non est motus sit prius disputatum quod esse quod sit a [illegible] et [illegible] appetitus [illegible] et aliis. Si ergo originale peccatum contrahit corpus de originale quod est [illegible] ergo non est a voluntate propria. Item peccatum quod est a propria voluntate per proprium actum est commissum. Nullum autem peccatum per proprium actum commissum sine proprio actu dimittitur. Ergo si originale contrahitur ex anime voluntate nunquam in puero per baptismum deleretur quod sine eius fide remittit quod peccatum originale non contrahit per anime voluntatem. Item si contrahit per motum aut per similem aut per deliberativum quia in ipso instanti

per deliberativum

creationis unitur anima carni non per similem quia similis motus semper est recta et sic non per deliberativum quia in [illegible] actor de. Et nullo modo potest esse peccatum principium. Respondetur dicendum quod [illegible] quod cum sit originale contrahitur ex motu vel appetitu anime. Sed hoc potest intelligi contingenter. hoc tamen intelligo quod spectat ad ipsius pravitatem et talis ut spectet ad divinis pravitatem et tamen motus ut spectet ad individuitatem. Cum n. duplex sit in anima appetitus videlicet naturalis et deliberativus. Si sic intelligatur quod anima prius deliberet de unione in corpore et ita consentiat voluntate ex deliberatione et ex hoc contrahat eius peccatum originale. Sic intelligere hereticum est. Et eo quod doctores catholici dicunt quod anima creando infunditur et infundendo creatur et aug[ustinus] [illegible] decreto [illegible] sine sequentes dicens anima quod ad [illegible] nulli exerciet et credat et tale modo in anima appetitum similem et per hunc appetitum duplex potest intelligi contrahi originale uno modo ut intelligatur contrahi ex carnis corruptione et appetitu anime quod corrupt[io] carnis est sicut malus. Sed illius appetitus anime ad corpus qui est ad ipsam unionem precedit et unionem antecedit quia se habet in ratione efficientis et eo modo quo dicitur peccatum habere causam efficientem et sic dicitur contrahi originale peccatum a carne in eius medio appetitu per quem anima carni alligatur et quodam modo ei descendit ac per hoc ei se subiciat et sibi ipsi se [illegible] tamen. [illegible] cum eius dicitur culpa illa esse actualis et contrahitur per [illegible] sed [illegible] quia ille appetitus est appetitus illius anime cum peccatum per se sed cum corruptione carnis adiuncta quod a patre propagatur et hoc contrahitur et si probabiliter esse dicendum videatur aliter tamen in hoc auctoritate de [illegible] quod principale causam creationis originalis ponit ex parte anime cum sancti et doctores dicunt originale peccatum principaliter traducitur a parente et [illegible] propagamur et non sicut carnem alio modo intelligi peccatum originale contrahi ab anima per similem appetitum ipsius anime ad carnem ita ut principalem non ponat ex parte carnis et appetitus ille similis sit causa sine qua non. Et [illegible] causa [illegible] et [illegible] est ponere [illegible] n. [illegible] carne posita anima inficiatur non anima habet similem colligationem adipiscatur illius a colligatione non est nisi per appetitum ipsius anime ad corpus per quod anima a deo alligatur carni ut sic dicitur fuit [illegible] non punitur [illegible] per quod carnem regat et [illegible] hoc decorum est carni [illegible] et per hoc cum [illegible] invenitur [illegible] et simplex [illegible] est peccatum originale esse [illegible] et nullo modo anima actu [illegible] hoc ipsum non [illegible]. Quod dicitur peccatum originale non actuale dicendum quod similiter non [illegible] sunt rationes que ad partem istam sunt inducte. Ad id [illegible] quod non potest fieri [illegible] malus ab alio dicendum quod augustinus loquitur de alio agente quod quod est in anima quod non est nisi alligatum ei quod dicitur fieri deterius sic non est

in proposito nam caro ista habet colligantiam cum spiritu propter illud
appetitum mutuus ad alterum // Ad 2m quod opponitur originale. d(icendum)
quod augustinus appellat aut actualia aut aliena. dicendum quod augustinus aliena nominat
ad 1m non quod subintelligitur quod non sumus nisi pro quod in illo adam.
dicendum quod unum est quod sumus in eo illi — potentia sed quando omnis
quod reductum est ad simplicem propositionem intellige. nam
cum plus esset in potentia nec sumus entes in actu. sic
originale peccatum plus quod erat quod cum ipsi plus generationem
in ipsa — propagatur ex unione que adoriri incipit
esse peccatum sicut regitur ibi actualis ut nova delicta
. sed sufficit ipsa propagatio — anime ad carnem coniunctio.
Ad 3m quod ostendit quod sicut non patitur anima filiorum. dicendum quod ex virtute
virtute ipsius generantis quod non est illius colligantia ratione non est
locum in proposito cum sicut colligantia sit anime ad carnem
sicut dictum est supra hoc sed tamen dicitur quod adam aliquis non me
ruit. sed melius patebit cum agetur qualiter salvatur
divina iustitia in unione anime ad carnem. // Ad duas
ultimas rationes dicendum patet per propositio ea que dicta sunt. nam si angelus
poneretur in carne infecta et anima innocens poneretur
in flamma ille inficeretur sicut ista patitur. quod hoc non
propter defectum appetitus deliberativi. sed propter hoc quod non esset in
appetitus non colligantia illius et sine hac non potest anima infici
ne in ea. sicut plures. dicendum est quod sicut hoc non sit cum propria
consiliis. n. appetitus illius salvaret in anima ad carnem
sibi sterili et tamen anima nullam — culpam haberet.

Tertio quaeritur utrum caro ipsa contrahat ex propagatione
tantum vel ex propagatione et libidine. et quod est libidine
videtur sicut auctoritate augustini de fide ad petrum peccatum originale non
transmittit ad parvulos propagatio sed libido. si igitur anima
ex feditate carnis contrahit originale. illa feditas est in car
ne non ex propagatione sed ex libidine // Item magister in 2o
libro pollutio quedam est in carne quam in fervore coitus
percipitur ex concupiscentia libidinosa quam contrahit caro dum concipitur.
et hoc apparet quod feditas illa in carne non est ex propa
gatione. sed ex libidine // Item si deleri intelligeretur conceptus
est et massa humani generis et tamen non haberet illam fedi
tatem in carne nunc originale in anima. igitur talis feditas iam
in carne non est quia caro ex carne nec esset in ea feditas
non peccatum originale propter. igitur si in propagatione hominis ex homine
est traductio originalis. hoc non est ratione ipsius propagationis
sed ratione adiuncte libidinis // Item si fieret propaga
tio absque libidine iam nulla esset inordinatio ex parte
virtutis generative. sed cum nulla esset inordinatio ex parte
virtutis generative nulla esset fedatio in semine et sic
non esset feditas in carne et sic in anima contrahitur originale.
sed igitur caro inficitur et viciatur hoc non est ex propaga
tione tantum. sed et libidine. Sed contra originale peccatum contrahimus quia
in adam peccavimus eo modo quo in ipso eramus. in ipso autem er
amus secundum propagationem non per libidinem. igitur tamen originale quod

carnis feditatem propagatur contrahimus non libidine // Item
libido respicit parentes proximos. sed originale in ductione
respicit non parentes communes et contrahitur originale a primo
proximo. sed ab adam. igitur videtur quod ipsa libido que est in gen
tu nichil facit ad transfusionem originalis peccati // Item posito
coniuges sancti ex caritate coirent absque omni pravitate in
libidinem est non sub verbo et prohibitas aliqua culpa. igitur si
eos generare absque libidine. igitur si in ductio fedi car
nis vel originalis peccatum esset ratione libidinis proles generata
non haberet sic originale culpam // Item si in ductio
originalis esset ratione libidinis. igitur ille qui cum maiori libidine
generatur nascitur maius contraheret originale. quod natus ex adulterio
cum maiori libidine generaret quam ille qui nascitur
ex coniugio. igitur videtur quod maior esset in eo originalis culpa.
sed igitur corruptione originalis peccati omnes ex equali
videtur quod talis corruptio non traducitur propter libidinem
Item ponatur quod semen diffunderetur aliubi preter
in fundere in suum vas casu mirus ita quod viri non sentiret
delectationem. non minus esset ibi plus conceptio absque li
bidine. igitur talis proles non haberet peccatum originale quod sibi
absurdum ponere et in talibus quod alias ex semine adae generantur
sine corruptione. non in eo solo qui conceptus ex virgine
per virtutem super naturam non vi feditatem carnis vel o
peccatum transmittit ad posteros libido sed propagatio. //
quod hic expresse dicit augustinus in li. de fide ad petrum et
magister dicit illud. feditas carnis et infectio originalis in
tamen ex lege propagationis sed et ex feditate libidinis
unde augustinus dicit peccatum in parvulos non transmittit propa
gatio. sed libido. et feditas ut humane faciat ho
nasci cum peccato. sed feditatem libidinis libido cadens ubi
in illicitum et obliterat modo est quod libido tripliciter dicitur.
uno modo libido dicitur in proba voluntas secundum quem modum
dicit aug. in li. de li. ar. nichil. n. videmus invito
maleficium generis nisi libidinem dominari. hic est modus in
proba. alio modo libido dicitur delectatio immoderata.
quod dicimus maiorem esse libidinem in opere virtutis gene
rative quam alterius potentie. tertio modo dicitur libido corru
viciosa quam dicimus esse in semine et in virtute generati
potentia actum generandi secundum quod ipsa vis generativa dicitur ex
corrupta et infecta. omnibus hiis modis contingit
libidinem esse circa actum generationis humane. quia in
corruptio viciosa et delectatio immoderata et
probabilissime prima tamen libidinem sed est improba voluntas contingit
generari frequenter et sine ea sed est immoderata delectatio
vix aut numquam sine ea unquam fuit generatio secundum
generationem nec tamen igitur dicitur quod peccatum non transmittit ad posteros
nisi propagatio. sed libido sed non in tali de libidine
per se intelligo in tertio et per hoc patet ratio ad omnes quod ad
ducantur ad utramque partem. Nam prime auctoritates et
que ostendit origi

que ostendunt originalem infirmitatem propter libidinem, scilicet de libidine et acceptam etiam | rationes et ad oppositum procedunt de libidine et acceptione peccati etc. per tractatum omnes et singulas.

Inprimis ista sunt dubitanda circa litteram. Et primo quod dicit quod magis quam in littera, scilicet quia solum vitium est originale in carne sit culpa vel pena. Solutio: non videtur ipse redire ad idem propositum, quia hic insolutum non dicat quod sit in culpam, dicat quod sit pena, et videtur quod necessarium sit, culpa non est constat. Pena non videtur esse, quia pena est in ea sola [illegible] est natura et in qua et misera natura est esse et misera in ea sola quam et beatitudo est natura esse, scilicet que est sola rationalis creatura. Ergo cum adventum [illegible] nullus punitur, ergo non videtur esse pena. Et quia cum sit corruptio sequens ex culpa rationis talis sit penalis videtur talis corruptio esse pena. Item cum omnis maledictio sit sit pene vel culpe et semen erat maledictum sicut dicitur Sap. xii. et Augustinus exponit illud pro nostro. Ergo etc. Respondeo: est ad hoc breviter quod magister ad illam questionem valde caute et venerabiliter. Non enim sustinet quod sit pena, nec sustinet quod sit culpa, nec tamen negat. Non enim actualiter est pena vel culpa corruptio illa sive feditas, quia pena sub ratione pene et culpa sub ratione culpe in [illegible] rationalem. Nec tamen negat quod sit pena vel culpa, quia adveniente ordine, habet utrumque quodam modo. Et cum anima enim ex unitione sui ad carnem ratione illius feditatis habet penam et culpam, scilicet culpam per quam habet penam, quod mirum pene, non magis utrumque comprehendit vocat eam vitiositatem sive carnis feditatem. Et propter hoc [illegible] adveniente parte, quia quodam modo dicenda est pena, quodam modo non. Item quod dicit hoc quod dicat feditas maior videtur in carne concepti traducta quam in carne qua traducitur. Si enim hoc verum est cum originale contrahatur ex illa feditate, videtur quod maius sit originale in uno quam in alio. Item illa proprietas est intensior in effectu quam in causa, quia est univoce in utroque. Ergo si feditas in carne traducta, tunc a eo a quo traducitur, non videtur magister dicere verum cum dicit quod maior est hic quam in [illegible]. Respondeo: cum dicit magister quod maior sit feditas in carne que traducitur in carne quam que traducit, hoc intendit quia ad carnem que est talis membris quibus generatur hic dicit quia illa pars est que continuatur in effectu propter quam semen in genitali et per illam viam descendens maiori infectione inficiatur quam alii humores, quam manifestat pruritus et furor coitus, sicut ipse dicit in illa. Non vult dicere quod semen ex quo generatur per unionem tamen sit maior sit originale in ipso quam fuit in patre. Et ipse respondeo ad hoc, scilicet hic planius explicabitur cum agetur in illius

decepti originalis. Item quod dicit hoc quod dicat non quia ex carne certa aliquando concepti sumus in peccatum trahimur. Et est questio utrum si aliquis homo fieret de carne ante corruptam preter legem generationis utrum contraheret originale. Et quod non videtur, non magis dicere illud. Et hoc ipsum videtur Augustinus dicere contra pelagianos ubi dicit quales tunc essent tales et tunc essent quo non per sexus commistionem et post semen quod viciatum est sicut scriptum est. Semen est maledictum ab initio. Et propter Adam non habet non propter prothoplaustum sine seminis effusione. Si ergo aut forte quod prima [illegible] non videtur quod contraheret originale. Contra hoc videtur quod si tota caro Ade corrupta fuit et fedata multo culpe, videtur propter rationes quod peccatum contraheret si fieret de alia parte sicut fit de costa Eve. Tum corpus prelis fabricatum est ex costa et constans quod feditas illa non purgat propter diversitatem organizationis. Ergo si anima originale contrahit quia iuncta est per illi corpori ex illa pari ratione videtur quod contraheret illa anima que coniungeretur corpori ex illa carne formato, in illa forma tamen esset purificatio. Quidam tenent quod contraheret originale propter hoc quod solum non est corruptio et feditas in parte, scilicet tota carne. Alii vero tenent oppositum, dicentes quod et si sit in omnibus membris corruptio penalitatis, corruptio tamen feditatis que est principium originalis in parte generativa consistit, et propter hoc dicunt non est magnus fundator quia nullus est quo generetur per legem propagationis ex semine infecto, nisi per solus [illegible], de quo certum est quod non habuit originale. Peccatum [illegible] est adherere ubique magnum, propter hoc quod magis consonat verbis Augustini. Cum si homo fieret ex alia parte vel in [illegible] similis ex ita nunc post quam peccavit penalitate aliqua [illegible], non tamen peccatum originale, et valet quod obiciat de corruptione, nam etsi in omnibus membris sit corruptio penalitatis, corruptio feditatis est in solo semine, ratione infectionis principalis, quod est in vi generativa. Quare autem vis illa sit infecta magis quam alia, dicendum est supra. Item quod dicit hoc quod dicit: Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Ex isto enim videtur colligi quod actus matrimonialis non quod absque peccato habeat fieri, et hoc ipsum videtur Augustinus . xxiiii. dicere, dicens: genitales corporis partes [illegible] libido suo iuri mancipavit, ut moveri non valeant si ipsa defuerit, debet.

Et ad vaalentum [illegible] gaudet, non est sine ardore libidinis. Sed contra hoc est quod omne mandatum dei potest absque peccato impleri. Ergo [illegible] absque peccato peccare, absque peccato potest homo adulterari. Ad hoc breviter dicendum quod actus matrimonialis potest fieri absque omni peccato, maxime cum sit cum generandi prolis vel reddendi debiti. Et illud verbum prius intelligitur de peccato originali in prole, non de peccato actuali in parente. Et similiter verbum Augustini intelligitur de libidine prout est pruritus carnis, non prout est impuritas voluntatis. Et hoc simpliciter est pena quam culpa. Et de hoc planius dicetur

i. iiii. incarnati dei filio.

In superiori dictum est peccatum originale etc. Superius ostendit magister qualiter peccatum originale traducatur. In hac parte intendit ostendere qualiter curatur. Dividitur autem pars ista in partes duas. In quarum prima declarat magister quomodo originale peccatum habet in baptismate, quia quidem est opus divine misericordie. In secunda vero declarat qualiter remittitur in fusione et punitione. Salutem vero divine iustitie, ibi: Solet etiam queri quomodo iustitia teneat etc. Hec autem tria conveniunt quia divina misericordia et veritas, et ideo misericordia benignitate misericordie manifestum et operatur equitate iustitie. Prima pars dividitur in tres partes. In prima ostendit qualiter in baptismo delet reatum originalem ex parte anime. In secunda vero qualiter causam habet ex parte carnis, ibi: Solet etiam queri utrum etiam ipsi caro etc. Tertio vero declarat de pena que remanet in utroque, videlicet de concupiscentia, a quo sit tam quam ab auctore, ibi: Solet queri utrum concupiscentia etc. Similiter prima pars principalis tres habet partes. In prima parte declarat utrum deus ex iustitia deleat culpam originalem que est in parvulis. In secunda vero querit cur deus ultimate animam illam corpori mandato coniungit, ibi: Si vero queritur cur deus qui creat ipsam etc. In tertia vero declarat qualiter creatur anima a suo auctore, ibi: Hec aliquando solet queri utrum anima etc. Et sic in universo magister in presenti distinctione duo principaliter declarat. Quorum unum est quomodo originale peccatum deleatur per opus divine misericordie. Aliud est qualiter comparatur salvatione divine iustitie, et omnia que declarantur in parte ista possunt reduci ad ista, quorum primum est qualiter deletur originalis culpa per baptismum, et a quo sit ipsa concupiscentia. Tertium vero est qualiter ad infusionem anime et originalis culpe imputatur salvatione divina iustitie. Ad intelligentiam ergo huius partis incidit hic questio circa primam partem, quia de deletione originalis culpe per se, secundo quia de morbo concupiscentie remanente, tertio quia de equitate divine iustitie in infusione et punitione anime. Circa primum queruntur duo. Primo quia utrum baptismus deleat originalem culpam quantum ad culpam que est in mente. Secundo vero utrum deleat quantum ad reatum eius que est in carne. Circa primum sic proceditur. Quod baptismus deleat originale quantum ad culpam, quia sicut dicitur Jo. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non intrabit in regnum celorum. Sed aqua non est propter culpam aqua lavari parvulus. Ergo si hoc fit, erit propter culpam originalem. Sed post baptismum non privatur parvulus regno celorum. Ergo necesse est quod in baptismo tollatur illud quod prohibebat hunc a digna visione dei. Ergo etc. Item Ro. vi. Quicumque baptizati sumus in Christo Ihesu in morte ipsius baptizati sumus, et post: qui enim mortuus est peccato vivificatus est. Apostolus: ergo per baptismum mortui sumus peccato, sicut Christus mortuus est pene. Item hic ipsum virtute baptismus enim est sacramentum vel virtus nove legis. Ergo sicut in baptismate hic lavat exterius, sic necesse

lavat interius. Si ergo in baptismo puer interius lavatur, videtur quod interius a peccato originali mundatur. Item in baptismo efficitur homo membrum Christi et regeneratur generatione spirituali. Si ergo membrum Christi quis esse non potest quamdiu manet in peccato mortali, videtur quod per baptismum originale deleatur quantum ad culpam. Sed contra. Sed in peccato originali est delere maculam peccati sive deformitatem animi, quia diu manet privatio boni que delet in esse. Sed in homine post baptismum manet carentia illius originalis iustitie quam fuit in macula inculcati in nos. Ergo per baptismum non deletur macula originalis culpe. Maior manifesta est per ipsam peccati diffinitionem. Minor manifestat per ipsam experientiam quia manifeste videmus quod post baptismum caro spiritui non ita subicitur sicut innocentia subiciebat. Item in peccato originali est macula peccati deleri quamdiu manet actus peccati, sicut manifestum est. Nunquam enim alicui remittitur peccatum fornicationis quamdiu est in actu fornicandi. Sed post baptismum manet originale quantum ad actum, sicut dicit magister. Sed in peccato originali est quod in baptismo deleatur quantum ad culpam et reatum. Item concupiscentia post baptismum culpa est. Sed quales sunt actus, tales sunt habitus. Ergo concupiscentia que remanet post baptismum est culpa. Sed non est culpa actualis. Ergo est culpa originalis. Ergo per baptismum originalis culpa non deletur quantum ad culpam. Item culpa est meritum pene. Ergo si omnino cessat culpa, debet removeri pena. Sed ergo post baptismum remanet pena debita originali, ut puta mors et consimiles pene, non videtur quod per baptismum fiat deletio originalis culpe quantum ad maculam. Quod si tu dicas quod macula peccati deleta, post remanet reatus in anima et obligatio ad penam quia culpa prius fecit, ut sic quod originale remanet quantum ad reatum, male ergo dicit magister cum dicit quod originale transit reatu et remanet actu. Item non sic dicit magister in littera et accipit ab Augustino. Duplici ratione deletur originale peccatum in baptismo. Apostolus per gratiam baptismalem concupiscentie debilitatur atque extenuatur, ut iam non regnet et quia reatus ipsius solvitur. Ad hoc autem ubi intelligentia notandum quod illud verbum duplex potest intelligi, et utroque modo satis verum et probabile. Uno modo sic, sicut Augustinus dicit in libro de baptismo parvulorum, originale est concupiscentia sive pravitas concupiscentie, et hoc ipsum magister dicit in littera: hec autem concupiscentia peccatum dicitur et est originale peccatum, nominat appetitum boni commutabilis inordinatum. Et ideo hunc esse istam. Cum originale peccatum non tamen est culpa mortalis, et tamen culpa est, dicit privationem originis debite iustitie, nomine tamen dicit boni debiti privationem. Sed et dicit ordinem et iustitie subiungendam. Ad hoc ergo quod concupiscentia in aliquo dicitur culpa originalis, necesse est quod dicat necessitate concupiscentie sive appetitus

in mediantia, cum debito non concupiscendi. et cum dico non
quod carnalis appetitus preveniat spiritum. et quia utrumque
horum est in homine ante baptismum, habet enim debitum non
concupiscendi, quia ad hoc tota humana natura in Adam fuerat
obligata, et in illa obligatione Adam fuerat re-
laxata. habet et dominium, quia gratia destitutus utitur
lege membrorum. hinc est quod habet in se originale peccatum, sed
autem homo baptizatur, tunc gratia infunditur et merito pa-
ssionis Christi cuius efficitur membrum per baptismum, ab illo
debito solvitur, gratia non exigit amplius et dat ei
potentiam ut non vincatur a concupiscentia et per hoc aufert ei do-
minium. et hinc est quod quia in baptismate tollitur
concupiscentie dominium et solvitur non concupiscendi de-
bitum, quod omnino aufert reatum culpe ab ipsa concupiscentia,
(et remanet) et hinc est quod magister dicit quod originale in baptismo transit re-
atu et remanet actu, quia etsi remaneat concupiscentia,
non tamen remanet prout est culpa et obligatoria
ad penam. hinc est etiam quod magister dicit duplici
ratione in baptismo peccatum minus deleri, et quia vicium concu-
piscentie extenuat, et quia reatus solvitur. Aliter et potest
[illegible] ut intelligamus sicut supra dictum
fuit in originali culpa reperiri conformitatem quandam ad cul-
pam actualem. sicut enim videmus quod in culpa actuali
est conversio et aversio, et ipso actu pertransit et ipso
peccatum preteritum, est precedens habitus bonus et quadam habitudo
ad actum preteritum, sic in originali intelligimus esse debite
iusticie carentiam et concupiscentiam et quandam in actualis
[illegible] habilitatis bone est ipsum peccatum formaliter loquendo.
ipsa vero habilitatio sive pronitas ad actum peccati non
est peccatum nisi materialiter loquendo. et propterea quod non est culpa
nisi quod dicimus manet ibi precedens. sic in illis est proportio-
[illegible] quadam in actualibus peccatis deletur cum gratia in-
funditur statim removetur culpa et quantum erat
deformitas et precedens [illegible] tamen similis cum hec manet
quedam pronitas ad actum licet remissa in hiis po-
tissime qui peccaverunt per consuetudinem. sic
cum gratia baptismalis est infundit anime statim remo-
vetur originale peccatum, ea tamen que erat carentia de-
bite iusticie statim aufertur cum gratia est in anima simul cum car-
entia iusticie. concupiscentia vero non omnino tollitur sed minuitur.
propterea quod pronitas ad culpam simul potest stare cum gratia,
quia sicut dictum est non erat ipsum peccatum loquendo for-
maliter sed materialiter. cum ergo excludit carentia debi-
te iusticie per gratiam baptismalem remanet concupiscentia ratione
pene. et hinc est quod dicit magister quod transit reatu
et remanet actu, quia non est culpa per quam sit homo
dignus pena, sed pena est et concedatur culpa
relicta. et pro tanto dicit quod originale peccatum duplici
ratione dicitur remitti in baptismo, et quia concupiscentia [illegible]

extenuatur et quia debitum solvitur. solvitur namque de-
bitum dum per iustitiam Christi recompensatur iusticia originalis
in nobis. concupiscentia vero remittitur dum pateris datur spiritui
per gratiam regendi et vincendi carnem. Concedende sunt
ergo rationes ostendentes peccatum originale quoad culpam
deleri in baptismo. // Ad illud ergo quod primo obicitur, quod nimirum
manet precedens originalis iustitie, respondeo quod debitum
solvitur merito passionis Christi et recompensatio fit
gratiam Christi, scilicet quam deus dat anime et quam plus acceptat
quam iusticiam originalem. // Ad secundum quod obicitur quod manente
actu in quo consistat plena ratio culpe sicut in
actu fornicationis non potest deleri culpa, dicendum quod
verum est de actu in quo consistat plena ratio cul-
pe, sicut in actu fornicationis consistit consumatio
illius peccati. actus autem originalis peccati notatur hic
concupiscentia sive necessitas concupiscendi. sed hec non manet
prout in ipsa fuit illius peccati consumatio dicendum quod dicitur
est enim manet quod ad dominium, et sic manet quod ad non
concupiscendi debitum. unde sicut in aliquo casu post
deletionem et dimissionem peccati luxurie manet
pronitas aliqua [illegible] carnalis concupiscentie et talium
in actum concupiscendi exire salva [illegible] castitate, sic et
in proposito intelligendum est. ex [illegible] ad tertium quod obicitur quod concupiscentia
post baptismum est peccatum, dicendum quod verum est. sed exigitur
quod illa concupiscentia que provocat ad concupiscendum sit pec-
catum sufficiat. sed sufficit quod sit peccati vel ex peccato
relicta. quoniam ergo dicitur quod quales actus tales sunt habitus,
hoc intelligitur debitis generatis exactibus frequentatis sive
debitis consuetudinibus. concupiscentia vero illa que post
baptismum remanet non est generata ex frequentatis
[illegible] sed ex carnis corruptione. et non habet
rationem culpe sed pene. quia vero ad malum inclinat
[illegible] quod penalitas appellari debet.
// Ad quartum quod obicitur quod remota culpa et remanet [illegible]
[illegible] pena. dicendum quod istud verum est de pena
eterna et eius reatu, de aliis vero penis temporalibus
hic non oportet, sicut etiam est in sacramento penitentie, in quo
etsi deleatur culpa in contritione non tamen obligatur
homo ad satisfactionem, quia [illegible] deus [illegible]
[illegible] adhuc oportet emendam. et si tu obicias quod in
baptismo est plena remissio unde deletur actua-
lia quod ad penam et culpam [illegible] originale.
[illegible] planum est [illegible] sed hec quoniam
non spectant ad locum istum sed ad quartum librum, ubi
potius tractat de baptismo, quod ad effectum et defectum
[illegible] quia in baptismo aliquibus dantur penes absol-
[illegible] et aliquibus non. et quia superfluitas [illegible]
[illegible] est in singularibus locis [illegible] tamen pro ordine tamen pro
brevitate ad presens omittendum est. Post quam vero [illegible]

[illegible] margine [illegible]

Secundo queritur utrum originale peccatum per baptismum deleri habeat quoad adamum. et quod sic
videtur per verbum damasceni qui dicit quod duo sunt in baptismo
correspondencia duobus que sunt in homine. ait enim sic.
quoniam duplex est homo ex anima et corpore duplicem dedit
purgationem. per aquam et spiritum sanctum. quod per ymaginem
et similitudinem est renovatio. aqua et per spiritum graciam corpus
a peccato purgante et a corrupcione liberante. Si igitur cor
rupcio carnis est originalis peccati et fomitis. videtur quod originale peccatum
non solum deleatur quoad culpam. Item potencior
est christus in satisfaciendo quam fuit adam in corrumpendo.
sicut dicitur ro. v. non sicut delictum ita et donum. ex
quo innuit quod multo magis fuit donum christi quam deli
ctum. ergo si delictum ade non tantum potuit hominem
inficere in se sed prout est persona altius. videtur quod baptismi
sacramentum non tantum curet hominem in se infectum. sed eciam
prout est altius persona. Item non removetur
effectus persistente causa. ergo si baptismum removeret ipsam
originalem peccatum ab homine necesse est quod causam originalis peccati exc
ludat ab ipso. et sic videtur quod baptismum non tantum
dat in actum originale peccatum. Item non sufficienter cu
rat morbum qui relinquit radicem morbi. ergo aut
christus non est perfectus medicus. aut si perfectus medicus,
ex medicina sacramenti baptismi non solum expiat
originale peccatum quantum ad culpam. sed et quoad adamum. et si hoc
ergo baptismus etc. Item tales fructus sunt qualis
arbor et radix. unde dicitur in mattheo vii. non potest arbor
bona fructus malos facere. et apostolus ro. xi. si radix
sancta. et rami sancti. ergo si originale delictum est a paren
te. et parens est purificatus. videtur similiter quod purificetur
et proles. et si hoc aut originale non delet simul quoad adamum
per baptismum aut si delet quantum ad culpam. delet et
similiter quoad adamum. Si tu dicas quod baptismus non purificat
hominem ab originali igitur est corrupcio nature sed tantum est
corrupcio personalis. contra. si oppositum est cum opposito et
propositum est cum proposito sed persona corrupta corrumpit naturam
ergo pari racione. persona sanata sanat eam. Item
siquis curet aliquem a lepra quia lepra est morbus heredita
rius si ipso qui a lepra curat dat ei potestatem generandi
filium sanum. ergo pari racione si originale morbus est heredi
tarius. videtur quod non deleat quin auferat illa corrup
cio quam originale in alterum transfundatur. sed homo baptizatus et post
baptismum sentit in se motus concupiscentie. sed concupiscentia
originem habet ex carnis fomite et illa est cum originalis peccati im
plere. ergo baptismus non curat morbum originalis peccati quoad
ad radicem. Item cum originalis peccati implere residet prime
carnem. Sed gracia spiritus sancti respicit personam [illegible]
ergo si cum originalis peccati non opponit ipsi [illegible] quod per
graciam baptismalem non habet removere. Item sicut ba
ptismus curat originale non tantum in quantum est morbus personalis

sed et in quantum est morbus naturalis. ergo per racione baptismo non operatur
solum baptizatus. Si ergo unusquisque in propria persona necesse est
baptizari. videtur quod in baptismo non fiat deletio originalis quoad
adamum et radicem morbi. Item per primum ori
ginis ignorancia inerat et concupiscentia in carne
sed baptismus non tollit homini ignoranciam que se tenet ex
parte mentis. ergo multo minus nec illam corrupcionem
que se tenet ex parte carnis. sed illa est quoad originale. ergo
etc. Respondeo dicendum quod duplex est loqui de originali. aut secundum
dationem unius hominis in se aut prout ipsius
ad alterum est propagandum. Si primo modo loquimur
dicendum quod cum deletur originale peccatum delet et causam originalis
[illegible] quantum adhuc ut non possit demerere per
originale causam manentem in baptizato remittitur. non quodam
feditas carnis et pronitas sive pravitas sive reliquias
racione cuius rebellat spiritum in servitute peccati redi
gere quod non potest facere post baptismum propter auxili
um gracie que ibi datur spiritui per quod possidet carnem.
et effectus illius gracie quodam modo redundat in car
nem. Si alio loquimur de causa originalis prout est altius propagandum
[struck: sic per baptismum] sic per baptismum non delet originale quoad adamum
sive radicem et non habet potenciam ut dicendum est quia corrupcio
que est causa originalis peccati propagandi est corrupcio nature sive
consistens penes unum graciam que habet radicem in
carne. unde originale prout est vicium persone respiciat non
prout quod est vicium nature respiciat graciam carnem
carne. gratia sacramentalis que respicit corrupcionem
persone non corrupcionem nature non habet ordinari directe. et hoc
est quod cum infunditur gracia baptismalis delet originale culpa
se quod erat peccati ipsius et remanet tamen aliquis
langor in carne quia est cum originali impleri sicut quantum
quia remedium gracie sacramentalis ordinatur di
recte contra originale ut corrumpit personam et non prout corrum
pit naturam. Ad quod quia sumus medicus sic instituit sive
concurrentia exigentem tamen ex parte medicantis ex parte
egroti tamen ex parte medicamenti ex parte tamen
medicina quia sic dominus debuit nos curare ut sa
lutem nostram unusquisque ab ipso in medicamento recipere et ipse
ea domini baptismum delet originale in homine primo quoad eum
donum. non quod est altius personam ut ex hoc unus
quisque reddat obsequium deo debitum et magis re
cognoscat salvatoris sue beneficium ex parte et ex parte
concurrencia curati domini non nemine vult salvare nisi
salva arbitrii sui libertate et ideo talem efficaciam
dedit medicamento dedit ut salva esset libertas et
meritum. unde dicit et ut fides habeat locum quod declarat
dominus fecit [illegible] et ideo non curat morbum
ex parte medicinali et quia ibi regnatia in
sacramentis est ipsa fides. unde a fide passionis dicit

Humiliacionem. onche vii. humiliato viri in me tui
Erudicionem. exco. in quindecim ... experientie disce unum peccatum abadam omnium sic in ipso et in tota
posteritate puerum erudis ad timorem domini et ad fugam meorum. ... adam exempl meum.
Excitacionem unde ... gracie et ... non habens sed requies. ... quod sit ...
addam not acus ... applicat.
Accelerationem [illegible] resolutio reatu eterne dampnacionis
remanet reatu temporalis afflictionis ... illa vita fecunda quasi ubi nulla est pena.
Exercitacionem ut ... hec sunt ... reuiat
Sublimacionem ... bap... et ... non esset ... corone ...
nec ... remuneracionem ...

Ergo ... dicit anselmus ... non ... corrup ... ibi ergo fit ...
et hoc ... et ... ut ... ad ...
et sic per graciam baptismalem est ... minuitur
et ut ... corrupcionem sic non tollitur minuitur
que per ... non tollitur sed tamen minuitur ... est quia non ...
... sed per ... unde ergo ... ...
... efficaciter ad opponit gracie sed non tollit ...
... in ... luctu.

sacramenti hec efficaciam. quoniam ergo hec virtus regenerativa primo respicit vulnera contracta, virtus autem generativa creationem carnis a carne. hinc est quod baptismus sanat vel lavat originale, sed quia est morbus per quem deinde contrahitur per quem inficit postea vulnera, remanente vero corruptione in carne et in vi generativa, que est causa transfundendi originalis culpam. et sic patet quod per baptismum delet originale peccatum quantum ad culpam, non tamen removetur causa transfundendi originale in prolem. aliarum sic rationes ostendunt quod ad partem contrariam inducuntur, non concedende sunt. // ad primum ergo quod obicitur de damno quod contrahitur, et sic purgatur in baptismo. dicendum quod damnum tollit carnem purgatum, quia feditas carnis aliquo modo remittitur, non quia omnino tollatur et illa remissione sua diminutam feditatis purgatam vocat, ipsa nec quod non est amplius causa culpe in eo in quo est, non tamen per baptismum omnino feditas deletur. cum non tamen sunt eo tunc sit in purgatoriis, unde et in parvis probabile tamen est quod aliquo modo illa feditas per baptismum remittatur, unde vulgo enim dicitur quod parvuli baptizati non ita fetent alius sicut non baptizati // ad id quod obicitur quod Christus magis fuit sufficiens ad sanctificandum quam adam ad corrumpendum, dicendum quod verum est. verumptamen quia non dedit omnem virtutem sacramento quam dare potuit, sed quam dare congruebat. ideo et si sufficientior esset, tamen dedit virtutem sacramento curandi omnem corruptionem, sed solum corruptionem persone. sic enim congruebat ut prius ostensum est // ad id quod obicitur quod non removet effectus permanente causa. dicendum quod verum est de causa efficiente et conservante, non de efficiente tamen, quod verum est et de existentia cause in sua dispositione, in qua producit efficienter aliquem illorum modorum, reatum causa originalis, sed quia feditas ipsa non est causa conservativa originalis, causa originalis sit in anima separata, sed quia non remanet in ea dispositione et intensione, quam anima culpa contrahit originalis. ad illud quod obicitur quod non sufficienter curat morbum qui relinquit radicem. dicendum quod hoc verum est quando radix morbi relinquitur que non potest curari virtutis sanato curatur. non sic autem relinquitur radix originalis peccati hic, quin possit iterare morbum illum circa eum qui baptizatur postquam ... et aliter dicendum quod utile relinquitur radicem alicuius egritudinis, quando una egritudo sic radicitus curatur altera, sicut autem corruptio que remanet in carne, occasio est vitandi multa mala et per consequens faciendi multa bona, sicut ostendetur in questione tertia de effectu baptismi. ad quartum quod dicitur quod si radix est sancta et rami. dicendum quod intelligitur per se loquendo, ut si sancta sit radix secundum quam dicitur baptismus; unde et si sanctificet hominem, non tamen sanctificat eum secundum quod est principium alterius, quia remedium curat morbum persone non nature, sicut ostensum est. // ad id quod obicitur quod curato leproso dat ei virtus generandi sanum. dicendum quod non est simile, lepra enim sic est morbus hereditarius quod non est alius morbus, sed corrumpit personam, et corrumpit naturam, eo quod totum hominem inficit, exceptis veniis non solum quantum ad nutritivam, sed quantum ad generativam, et ideo leprosus generat leprosum, quia ita corrumpitur etiam humor generativus sicut nutritivus, et quando homo a lepra curatur, utrumque humor simul ipso sanatur. sed in originali peccato est corruptio persone et nature, ita quod iste corruptiones sunt diverse. corruptio persone respicit illam vocatam, corruptio nature, quod ab illa causatur, respicit generativam virtutem. est enim natura vis insita rebus ex similibus similia procreans, et ideo quamvis una istarum corruptionum per baptismum cesset, non oportet quod cesset alia. et hinc est quod mundificatus per baptismum generat immundum, qualitatis enim plus generante plus conformatur dispositioni virtutis generative quam dispositioni vocationis liber; et ideo exemplificatur aliquis quod sicut excoriatus generat preputiatum et ex grano mundo generatur granum cum paleis, et hoc quia omnia ista erunt in vi propagativa et hec seminali, sicut in quantum propagant similia in tellure et hominibus, quia quod corruptio remanet in generativa, quamvis virtus vocationis curatur per gratiam, generat hominem secundum id in quo assimilatur Ade, non secundum quod assimilatur Christo, et ideo producit filium similem Ade per naturam, magis quam suo receptori.

Consequenter queritur de tertio principali, scilicet de morbo concupiscentie. et queruntur duo. primo quidem in quo sit concupiscentia tamquam in subiecto. secundo quid sit magis apta effectivo.

Circa primum sic proceditur, et queritur id sit concupiscentia tamquam in subiecto, videlicet utrum sit in anima vel in carne. et quod in carne videtur. apostolus ad romanos vii dicit. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. glossa in deo aliam legem, id est fomitem peccati, qui repugnat in membris meis. ut in oculo ad concupiscendum, in manu ad operandum, ergo concupiscentia est in corpore // item hugo de sancto victore. in causa originalis humane, duplex corruptione inficit, ignorantie in mente, concupiscentie in carne. sed ergo ignorantia est in mente tamquam in subiecto, videtur quod concupiscentia sit in carne tamquam in subiecto // item sicut se habet lex mentis ad mentem, ita se habet lex carnis ad carnem. sed lex mentis se habet in mente tamquam in subiecto, ergo a simili lex carnis est in carne tamquam in subiecto. sed lex carnis est concupiscentia sicut supra dictum est // item concupiscentia carnis non est in anima, nisi quando anima est unita carni. si ergo pietas salvatur habet ipso ... quod concupiscentia ipsa non sit in anima, quia separabilis est a carne, immo in carne ipsa // item cuius est actus, eius est habitus. sed carnis est concupiscentie. sicut dicitur Gal v. caro concupiscit adversus spiritum. ergo concupiscentia est a carne. sed contra —

vel non est alia corruptio

patet

C 9.

ubi apostolus. viciatur concupiscentia est quia anima patitur ex carne. secundo quia anima patitur, propter hoc est in anima, ergo concupiscentia viciata est in potentia sicut in subiecto. Item aug. li. lxxxiii. q. concupiscentia est temporalis affectio, qua anima in temporalia sectatur: que magis proprie cupiditas dicatur. sed affectio habet esse in anima tamquam in subiecto ergo etc. Item illi solius est concupiscere cuius est cognoscere. ergo in illo solo est concupiscentia in quo est cognitio. sed cognitio est in anima tamquam in subiecto ergo et concupiscentia. Item in illo solo est concupiscentia tamquam in subiecto in quo potest esse culpa. sed tale non est caro, sed anima. ergo etc. Item anima recedente a carne non plus concupiscit caro quam lapis. anima vero potest carne concupiscere post et delectari sine carne et dolere. ergo videtur quod concupiscentia esse debeat in anima ut in subiecto. Respondeo. dicendum quod concupiscentia dupliciter accipitur. uno modo concupiscentia omne delectamentum nimis intensum et inmoderatum, sive sit in bonis interioribus sive exterioribus sive inferioribus. et hoc modo accipitur ad ro. vii. ubi dicit glossa. bona est lex, que dum concupiscentiam prohibet, omnia mala prohibet. et sic concupiscentia habet esse in vi anime appetitiva, sive dicatur vis appetitiva brutalis, sive dicatur vis concupiscibilis rationalis. alio modo sumitur concupiscentia pro appetitu per tactum delectabili et sic accipitur eccl. ix. [illegible] concupiscentia mulieris velut ignis exardescit. hec autem concupiscentia dicitur esse in carne et in sensualitate et in rationali parte. sed in carne est causaliter, in rationali vero parte formaliter, in sensualitate utroque modo, videlicet causaliter et formaliter. ideo dico quod in rationali parte et in sensualitate est formaliter, quoniam actus qui est concupiscere sicut vult aug. est proprie ipsius anime, non causaliter dicitur in carne. quia caro infecta inficit animam et ex sua infectione reddit eam concupiscentem. unde si quis vellet proprie subiectum concupiscentie carnalis assignare, non tamen diceret carnem nec tamen diceret animam, sed ipsum coniunctum. ut sicut sentire est actus coniuncti, sic et actus coniuncti est delectari carnaliter et concupiscere. Sed quia non, quod caro dupliciter sumitur in scriptura. alio modo dicitur caro carnalis et sensualitas, et sic comprehendit carnem cum potentiis anime sensibilibus, et hoc modo est proprie subiectum carnalis concupiscentie. alio modo dicitur caro pro corpore constitutiva. et hoc modo non est concedendum quod concupiscentia sit in carne, nisi dicatur in ea esse sicut in causa. Rationes ergo ostendentes quod concupiscentia magis est in anima quam in carne concedende sunt. Ad primum autem quod obicitur de verbo apostoli video aliam legem in membris meis etc. dicendum quod membrum non tantum vocatur caro ibi exterior, sed accipitur in proprietate et virtute appetitiva. Ad secundum quod obicitur de hugone dicendum quod sic caro accipitur pro potentia carnali, ut cum caro spiritum

concupiscere intelligitur de predicatione causali ut concupiscentia dicatur carnis infectio i. carnis feditas vel corruptio ex qua concupiscentia ipsa oritur. Ad illud quod obicitur de lege carnis dicendum quod caro accipitur ibi pro potentia carnali et exteriori et sensuali. in ultima quod autem dicitur caro concupiscere adversus spiritum. Ad quartum vero quod obicitur quod in anima separata non est concupiscentia carnalis, dicendum quod ex hoc non sequitur quod caro sit proprium subiectum concupiscentie, sed ex hoc bene sequitur quod concupiscentia non est anime nisi ut carni unite. Ad ultimum iam patet ratio ex hiis que dicta sunt. cum enim dicitur caro concupiscere adversus spiritum, caro ibi pro eo quod glossa exponit dicens potentia carnalis vel sensualitas carnis. Postea queritur a quo sit ipsa concupiscentia tamquam a principio. et ergo videtur quod sit a deo. ad ro. vi. vetus homo noster crucifixus est. glossa. vetus homo est fomes, quod [illegible] non est nisi ex deo. Item aug. in li. v. contra iulianum dicit. malum ex deo non est, bonum ex deo est, libido est. sed libido et concupiscentia idem sunt etc. Item dicit filius [illegible] concupiscentia naturalis, ergo concupiscentia non est in nobis a deo. Item est quod est a deo, est bonum et de se ad bonum ordinatur. sed concupiscentia malum est et ad malum ordinata, cum eius usus sive actus concupiscendi sit malus. ergo videtur quod concupiscentia non sit a deo. Item fomes in quantum est pena, est iusta et a deo. Item omnis pena aut est acta, aut inflicta, aut contracta. sed fomes non est pena acta, quia est in parvulis qui nichil boni vel mali egerunt. non est pena contracta quia fuit in adam qui non contraxit ex alio parente. relinquitur ergo quod est pena inflicta. sed omnis talis pena a divina iustitia. ergo etc.

Item concupiscentia dicitur amoris inclinatio. amoris autem in te[mpore] dicitur pondus. sed constat quod dicitur aug. pondus est ab illo a quo procedit esse rerum eius. ergo etc.

Item eius est auferre donum cuius est et dare. sed deus dedit donum habitualis vel spiritualis firmitatis (?) in viribus inferioribus. ergo illius solius fuit auferre. sed auferre donum non est aliud quam infligere deordinationem concupiscentie in sensualitate. ob quam caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. Dicendum ergo illud donum a deo est ablatum, unde concupiscentia viciata ab ipso

[illegible]

sit infecta. // Item quod bestie hominum obtemperabant hec est ex divina dispositione sicut quod sapientes [illegible] quod ratione quod vires inferiores non obediant superiori hoc est ex iustitia divina. Et quod illud ... sit, videtur [illegible] quod ipsa rebellio est homini inflicta quia homo fuit rebellis deo. Hoc autem rebellio nichil aliud est quam concupiscentia [illegible]. Respondeo quod duplex est loqui de ipsa concupiscentia: aut secundum quod est pena, aut secundum id quod est concupiscentia. Si loquimur de ipsa secundum quod pena, sic dicit ordinem ad culpam, et hoc modo habet causam provenientem a iusto ordinante. Meruit enim homo habere talem rebellionem ex sua culpa et inobedientia. Deus vero hoc malum ad ordinem perversitatis ordinavit ex sua iustitia. Alio modo est loqui de concupiscentia secundum id quod est, et sic concupiscentia duo dicit. Dicit enim appetitum; dicit nichilominus in acceptabilitatem appetitus, quia ille defectus vel bonum est, et a deo est. Excessus enim ille in appetendo, et si videatur esse perplus est pravo. Nec habet causam efficientem sed deficientem. Et non quia ille est causa deficiens sed tamen non potest esse a deo, sed potius alia causa. Potentia enim deficiente et [illegible] instigante, ex aliqua concupiscentia excessus provenit, dicitur, sicut videtur dicere [illegible] planum est. Concupiscentia in virtute appetitiva quod est paralisis respectu motus, et quod ad membrum paraliticum tremulat et movet non localiter, et hoc non venit ex virtutis augmento sed potius ex virtutis detrimento, non ex virtutis fortificatione sed potius ex dissolutione. Sic et in concupiscentia intelligendum est quod appetitus in amore rei temporalis exardescat, non potest seipsum continere in modo continuo motu et concupiscentie in virtute consistit, sed in quantum intelligitur ex puerili ex defectu retinaculi. Sic movetur ferus [illegible] velut naves destructis gubernaculis. Concedunt ergo rationes ostendentes quod concupiscentia non est a deo, preter concludunt de concupiscentia secundum id quod est. // Ad [illegible] vero aliud quod dicit quod omnis pena iusta est, dicendum quod intelligit de pena sub ratione pene. Sic enim ita est ratione iuste ordinationis ad precedentem culpam, possumus tamen dicere quod intelligit de pena que pure pena est. Sed quia ita pena est quod etiam est culpa non de se ordinata ad culpam, concupiscentia vero aut culpa est aut de se ordinata ad culpam, ideo non habet locum hic auctoritas illa. // Ad hoc quod obicitur quod omnis pena aut est inflicta aut acta aut contracta, dicendum quod concupiscentia in adam fuit acta, pro eo quod peccando seipsum privavit originali iustitia, [illegible] in se concupiscentiam. In nobis est pena contracta, pro eo quod a parentibus contrahimus carnem infectam que facit concupiscentiam esse in anima sibi

unita. // Ad [illegible] quod obicitur quod omnis privatio est a deo etc., concupiscentia dicit privationem etc. Dicendum quod sicut claudicatio et tremulatio privationem dicunt quandam, quia privant actum et virtutem [illegible] dicit et nichilominus defectum in operatione: claudicatio enim defectum in tibie potentia, tremulatio vero defectum in virtute [illegible] movente sive [illegible] ex mobile. Sic et ipsa intelligendum est etiam prius explanatum est ratione eius quod est in potentia, absque dubio ~~absque dubio~~ a deo est; ratione vero quod est defectus et privationis non est causa efficiens sed deficiens. // Ad [illegible] quod obicitur quod dei est auferre donum sicut et dare, dicendum quod ipse cui datum est donum ex mala custodia potest amittere, et sic intelligendum est homines perdidisse donum in quo habebat ~~[illegible]~~ ius superiores in inferiores, et hoc non quia sit ei ablatum violenter, sed quia cum esset in sua potestate tale donum conservare, ipse ex propria culpa et negligentia noluit et amisit. Sicut homo dum peccat a semetipso fugat gratiam divinam, deus dicitur auferre, neque in iusto suo iudicio ulterius non apponit, dum homo reddit seipsum indignum ad donum divine receptionis et [illegible] ad [illegible] sequentes obiectiones de amissione domini bestiarum super hominem concedunt [illegible], quod non sileo quia quod bestia non obtemperat homini hoc non potest culpari in bestia que non subiacet, nec in homine quantum non [illegible]. Secus tamen est in sensualitate et ratione; cum enim sensualitas rationi repugnat movendo et inclinando ad illicitum, ipsa talis repugnantia est ei culpa, et ideo proprie non debet dici talis rebellio esse a deo, non enim dum infligitur concupiscentia. Et si aliqua tales auctoritates inveniuntur intelligende sunt et exponende ut loquantur de concupiscentia prout quod pena est; et sic patet obiecta.

Consequenter queritur de tertio, videlicet de equitate divine iustitie, per quam animam tali carne infundit ex qua contrahit reatum eterne damnationis. Et circa hoc queruntur duo. // Primo queritur de illa macula quam anima contrahit, de iustitia debebat sibi imputare. // Secundo queritur de divina iustitia quantum tali carni sociare.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum illa macula quam anima contrahit ex carne debeat deus sibi imputare. Et quod non, videtur. Ezechiel de duabus animabus [illegible] in [illegible] quia non facit quod tacet [illegible] pater sumere iniquitatis et si anime est sine anima parvuli in suo ortu [illegible] non potest iustitia, videtur quod nullo modo sit ei originalis macula imputanda. // Item sicut gratia respiciat meritum, sic et pena respiciat demeritum, sed nullum proprie consistit esse actum

demeritum

concupiscentia dicitur pena concupiscentia vel in quantum procedit ad eam a qua est vel procedit ad malum ad quod est. Primo modo dicitur pena consequens vel in quantum est contraria originali iustitie, vel adeam ordinante. [illegible]. Secundo modo dicitur consequens [illegible] vel in quantum nominat affectum [illegible] a deo, vel in quantum nominat appetitus excessum. [illegible] quia [illegible] magis est quam potentia [illegible] sicut frequens [illegible] motus [illegible] motus [illegible] in manu paralitica magis est defectus virtutis [illegible]. In quantum ergo pena a deo est, non in quantum culpa. [illegible] pena quod enim consistit in potentia [illegible] et in actione [illegible] affligentis. [illegible] a deo est efficientis et moventis, quod vero in privatione [illegible] a [illegible] perficiunt [illegible] a deo [illegible] quia [illegible] est [illegible] perfectionem [illegible] et fluere. [illegible] in quantum [illegible] dispositionem in [illegible] voluntarie cessat et fluit talis autem pena [illegible] consistit enim potius in privatione [illegible] regiminis motuum [illegible] in potentie.

ergo demittitur. ergo nichil imputandum est alicui pro demi-
nito quod non sit exactum pro eo. // Item in eo quod te est
alicui nihil, nec est laudandus quis nec vitupe-
randus. sed talis culpa in est parvulo ex nullius merito
anime vel carnis. ergo pro illo non est parvulus laudandus
nec vituperandus. ergo macula illa quam contrahit non debet
sibi imputari ad penam. // Item primo est quod ad
intelligendum quod sit homo, sed homo alium habet excessum ex im-
possibilitate, non punit eum quando non est nimis capax.
sed ergo talis contradictio reperitur in parvulo, ut videtur, quod nichil quod
sit in ipso debeat ei imputari quantum ad nos. sed quod
actuale peccatum reddit indignum ipsum. Item quod est
in parvulo non alicuius boni quod debet in esse. sed originale peccatum in-
...cat eum actualiter, quia in eo est parvulo non alicuius boni quod
debet in esse, ut potest originalis iustitie. ergo originale peccatum facit
eum in quo est dignum esse pena. sed omne tale est ac-
to iudicio imputandum. ergo etc. // Item originale sic
probatur: criminalium culpe est. sed culpa deordinat u-
niversum, nisi subsequatur pena in aliqua ordinem, sic ex-
vult aut. ergo si divina iustitia non debet dimittere
aliquid inpunitum in ordinatum. debet igitur punire origi-
nale peccatum, si quorum reputatur sit parvulo sive ad
ultio. // Item iustum est quod deus ab omni anima exigit
honorem sibi debitum, cum ergo pulcritudo ymaginis
in creatura rationali fit ter ad honorem dei. deus ab omni
creatura rationali exigit illam pulcritudinem, sed qui
iuste exigit aliquid ab aliquo, si caret illo, recte im-
putat ei ad penam. si ergo quorum habet originale peccatum caret illa
pulcritudine quam habet anima, ergo omni tali debet imputari ad pe-
nam a divina iustitia. // Item sicut per Adam fuit exemplum
obediendi, sic primus Adam fuit exemplum fruendi, sicut
apostolus innuit. ergo sicut huius ymaginem fit ad esse dignus
gloria, sic huius ymaginem primi Ade est dignus pena.
sed omnis qui regeneratur in baptismo Christi, in ipso quod habet ymagi-
nem Christi, videtur gratiam baptismalem reputatur a deo dignus
gloria eterna, quamvis nichil boni vel mali fecerit. ergo pro-
portionaliter omnis qui generatur ab Adam, cum sit ipso generat ym-
aginem eius, debet a divina iustitia reputari indignus glo-
ria et reus pene. Respondeo dicendum quod absque dubio deus
imputat originale peccatum ipsis parvulis in demeritum, quia in re-
atum penaliter pene dampni. hoc autem exigit
divine potestatis altitudo et sapientie pulcritudo et iustitie rec-
titudo. altitudo divine potestatis exigit, ob quam deus sp-
ectat quid sua gloriam et honorem. et ideo si anima rationalis
non reddit honorem deo, cum in se non habeat decus
ymaginis divine, per quod deus honorari habet, necesse est quod
deus de defectu culpe recompensetur in decore. Iustitie
pulcritudo et sapientie hoc requirit, quia non patitur ad
turpe vel inordinatum reperiri in universitate...
omne peccatum tamen sit actuale sive sit contractum est pravo
modus sit per ordinem, necesse est quod in ordinationem
non recompenset per ordinem penitentie, ut sit pulcritu-
do universi. et nulla parte remaneat deturpata
~~reprobandum~~ vel divine iustitie. sed requirit, quia deus id ac-
cipere exigit quod ei dedit. quoniam ergo deus humanam na-
turam in ipso homine iustam fecit, a nobis iustitiam non solum a pa-
rentibus, sed ab omnibus posteris, in quibus natura illa reperit-
ur exigere, in quorum ergo est illius iustitie carentia, mu-
to sibi imputatur a divina iustitia. et hoc est quod dicit
Ansel. in libro De conceptu virginali, capitulo xxvii. Ad
est quod autem deus circa infantes debeat agere et a-
lius homo. nam homo non debet exigere ab alio quod ei non dedit,
et quod sibi non debet. non iuste redarguit homo
hominem cum culpa nascitur, sine qua ipse non extitit
et de qua non nisi per alium sanatur. deus vero iuste ex-
igit ab eo quod ipse dedit, et quod iuste debetur. sic ergo
quod decet deum culpam imputare, atque quod contrahit exi-
gere ... exigit tamen per quod sapientia quod et iustitia
ipsius secundum sunt rationes quam ostendunt. // Ad illud
ergo quod primo obicitur de duabus, August. in libro de duabus
animabus. dicendum est quod ipso ista propositio deficiat, per quod
quia ex malo intellectum aucti procedit. August. ... ...
deum potentiam quam non est sine ... non deceat in quo ...
intrinsecus est parvulus et culpa. sicut supra dictum est ...
positum fuit ... ad nundinas ... in ipso ... ...
di rectitudinem iustitie, non fuit incidit homini ex
condicione nature, sed posterius ... fuit ex voluntati ...
transgressione Ade ... et deficit in assumptione ... eo
quod deus non imputat parvulo peccatum originale ...
quod non facit quod fuisset possibile. sed ex hoc quod non habet qu...
habere debet ... imputatur homini ... ... et ...
dabitur, et habundabit, non habenti ... ...
dicere, quod ignorans ignorabitur ... fuit homo a ...
... non solum per enormitatem actualis ...
ricationis, sed et per carentiam vestis nuptialis, quam
quia caret homo in originali conceptus non ... in baptismo ...
presentem aulam superni regis, et exigentem illam
superne aule dignitatem. // Ad ... quod obicitur, quod
demeritum respiciat actum, dicendum quod sicut parvuli ha-
bentes gratiam digni sunt vita eterna, pro eo quod
illam gratiam per Christum qui eis vitam eternam etiam
sua gratia et passione promeruit, ita quod alia est
gratia in parvulis quam in ... sic in ... intelligendum est, quod
maculam peccati contrahit anima ex sua generatione in ipsa
propagata, et ... ab ipso Adam qui ex actu suo na-
turam humanam fedavit. et ideo in ipso dicimur fuisse ...
in iustitie, et per eius inobedientiam peccatores constituti
esse. alia tamen est in nobis culpa quam fuit in ipso, licet ...

Item ... aliquando culpa alicui imputari ... vel ad reatum pene vel ad reatum pene
dampni. ad reatum pene ... non debet imputari nisi culpa facta exactu proprio. sed ad reatum
pene dampni bene potest imputari culpa facta exactu alieno. unde dicit Anselmus De conceptu virginali: Quando
non caret aliquis perfectione quam recepit ad ad obtinendum, debet carere illo obtinendo. unde
cum parvuli careant iustitia quam receperunt ... dei, debet ... carere ... ... autem
quod ipsi caret, nulla iniuria fit eis, nam neuter ex principio ... debet eis iustitie
... exigit ..., ... fuit addita super ... naturam. quod si ... ... privavit.
unde cum eis ... gratia, nulla iniuria fieri potest, si non reddit eis iustitiam ab Adam perditam,
ut dicit Anselmus De conceptu virginali ... visio debet ... ... nulla fit iniuria
si ea caret natura, non habet ... perfectionem.

sed nomen demitti ab illa rectitudine potest. et hoc est quod
Anselmus de conceptu virginali capitulo xxviii. dicit. Nec est
causa ad intelligere negocii in parvulis, si iustitiam fecit primo
obedientiam adeptus iuste debite veritatis, pro quo deus
sed filius viri. quoniam Christus acceptat spontanea que fecit
iuste, desiderio non propter exitum in quo parvuli quam
gaudeant beatitudinis veritatis. ut sic sed sine iustitie
rectitudine, ita sit absque omni beatitudine. Ad
id quod obicitur quod non est quis laudandus vel vituperandus
pro eo quod non habet in se. dicendum quod si intelligatur de non habita
iustitia non est laudandus nec vituperandus. nec apud deum
nec apud homines. quia ipse deus naturam instituit. nec debet
culpare quod fecit. Si vero intelligatur de eo quod habuit
et per statum vel lapsum amisit, sic dico quod non est homo apud
homines vituperandus sicut dicit Anselmus. et hoc tamen
est ratione. quia homines qui ad talia reddenda sunt non debet
homo quod non dedit ab homine exigere. apud vero deum qui
aliter sic tantum vituperandus est, quia ipse non habet
quod deus iuste ab ipso exigit. Unde et Augustinus. philosophus
quod dicit pro naturalibus non laudamur nec vituperamur,
verum est intelligendum de his quibus quod ad nos in nobis. aut
si de aliis intelligatur hoc intelligitur quod ad iudicium
humanum. non quantum ad iudicium divinum. Ad
illud quod ultimo obicitur quod prior est deus ad miserendum quam
homo. dicendum quod verum est pro eo quod plenam misericordiam prestat
cui sibi placuit misereri. non distributive in
dicat, sicut ex illo libro confessionum. et in xii. de civitate dei
verbo otioso reddent homines rationem in die iudicii.
unde multa sunt peccata que apud homines tollerantur
et non puniuntur. ut peccata spiritualia. et in hoc casu
quibus operantur ut peccata operatur, in die iudicii
cum nos reddere rationem. misericordia non iustitie non
preiudicat.

Ad illud quod dicitur decet divinam iustitiam animam tali
carni infundere. et quod non videtur non est vere inno-
cens qui propter alium reatum a culpa non rele-
vatur. dicendum quod inlato forti non est vere innocens, qui propter alium
privatur a culpa et non privatur. sed creator prestat
animam quod creat a culpa reservatam, si eam tali corpori non
infunderet. Unde videtur quod eam infundendo tali corpori fa-
ciat minus iuste. Ad id quod est facere ad esse et
facere ad quod sequitur necesse est, primo sic. verum id est hominem
interficere et facere et quo sequitur necesse est, primo sic homo necessario
moriatur. et qui aperit fenestram, dicitur domum il-
luminare, pro eo quod facit ad quod sequitur domus
illuminatur. sed anima infusa maculate carni
necesse est eam effici peccatricem. Unde idem est animam pecca-
tricem facere. et animam tali carni infundere. sed nullo
modo decet divinam iustitiam animas peccatrices facere.

Unde nullo modo decet eam infundere. Item minus
malum est affligi quantumcumque pena temporali quam maculari
culpa mortali, sed nullo modo decet divinam iustitiam animam
innocentem creatoris ex primordio antequam uniret corpori in penam
detrudere infernalem, immo dicitur ipsi anime facere
iniuriam quod innocentem humiliaret in pena. Unde multo fo-
rtius iniuriosum est divine iustitie. et iniuria ipsi fieri
ipsi anime si coniungit carni maculate ex qua contrahit
maculam originalem. Item licet caro post tempus aliquod
fuit maculata, tamen numquam fuit existens ante propagan-
te. sed immediate a deo producta fuit. Unde videtur quod adam
nichil eius inquinavit nec deminuit. Unde sic non de-
cuisset divinam iustitiam animam ade infundere corpori ma-
culato. in primaria rerum conditione, sic non videtur quod
debeat eam tali carni sociare. Item communiter non
inveniam nisi iniusta est miseria. nam universe vie do-
mini misericordia et veritas. sed cum deus infundit animam carni
maculate, quod sit decorum exire anime baptizare
non valuerit, ut possit conveniri ad dominum. hic nullam facit
misericordiam. Unde videtur quod in tali opere non conveniretur di-
vina iustitia, que diligit misericordiam. Item si aliqua
anima haberet usum non recusaret tali corpori uniri
non esset illi quod de illapsu recusante in illo
corpore invenirentur. Unde si anime conditio non debet deci-
piatur. quia cum creatur cum usu libertatis arbi-
trii. videtur quod nullo modo salva rectitudine iustitie
sociari debeat carni maculate. Contra. conveniens iustitie
est conditori ut satisfaciat appetitui suo quem ipse in-
posuit, sed corpus ab adam propagatum perfectum organiza-
tum vel organizatum appetit anime unioni coniungi.
si non per satisfacere illi appetitui non solus esset. videtur
quod ad divinam iustitiam pertineat illi corpori animam infun-
dere. Item iustum est quod gubernator conservet res
eodem modo quo naturaliter conditas. sed species humana
nata est conditione, sicut et species aliorum aliunde propaga-
tum hominis ab homine. Unde verum corpora creantur, itur
est deum animas illis infundere. Unde quantumcumque sit corpus ex
adam propagatum, anime debent illis corporibus sociari.
Item iniustum est adiutorem divinum, quod in eo quod suscipit alterius
auxilium suum impedire. sed deus suscipit hominem filios
procreare. et homo non potest sine divino adiutorio perfi-
cere et complere, quod in se perpetrat, dando formam comple-
tivam. Unde quoscumque et quomodocumque homo generat, sicut non est
defectus ex parte hominis generantis corpus, iustum et
equum sit deum auxiliari in fundendo animas. Item
iniustum est et equum contributorem pro enormi crimine totam
posteritatem in servitute redigere, sicut legibus humanis
videmus, pro crimine lese maiestatis ex hoc dam-
natam posteritatem. Sed Unde adam pro omnium hominum causa

sabilem, et excellentissimum dominum peruenit, videtur quod iustum est omnes posteros eius in miseria et servitute redigi. Et si hoc iustum est animas eorum corporibus infectis et penalibus copulari, et ad peccatorum [illegible]. Item est notandum quod iustitia duplex consuevit accipi. Uno modo dicitur iustitia ipsius divine bonitatis condecentia. Alio modo dicitur iustitia prout considerat meritorum exigentiam. Si dicitur iustitia divine bonitatis condecentia, animam rationalem infundere carni ex Adam propagate, tunc ex hoc quod est rerum conditor, tunc ex hoc quod est conservator, tunc ex hoc quod est provisor sive administrator. Conditori decet appetitum [illegible] satisfacere. Et ideo cum naturam in Adam inclinationem creaverit, huius appetitum ad animam in materia, ad divine bonitatis condecentiam spectat illum appetitum supplere et perficere [illegible] sicut conditorem. Et decet etiam sic conservare speciem quam naturam conservari per propagationem hominis ex semine, cum per se hoc corpus aliter esse posse non solis corporibus conservari, absque anima [illegible]. Ad divine bonitatis condecentiam spectat in quantum deus est conservator animas corporibus infundere ut legem conservationis propagatis [illegible] gubernatorem. Et decet sic res administrare per quod instituit, et ideo sicut [illegible] rationem et proprium admovendo et operando, ut patet quod dicit Augustinus in 7 de civitate dei: Sic quas condidit administrat, ut eas agere proprios motus sinat. Cum ergo deus sic instituit humanam naturam ut Adam generaret corpora et ipse corporibus illis infunderet animas, et item ipse Adam instituit in statu innocentie in quo et posset esse mortalis et immortalis, ex his duobus necessario colligitur quod ad divine bonitatis condecentiam spectat in quantum est rerum administrator quod animas talibus corporibus infundat. Augustinus: in primaria conditione sic instituit, et sic decuit corporibus propagatis ab Adam animas rationales infundere, et item sic decet administrare res ut eas agere proprios motus sinat, ut salvatur lex institutionis et lex administrationis. Similiter Adam corpora propagaret, dum tamen sint disposita ad animam recipiendam, decet deum animas his infundere. Nec ex hoc culpatur deus in aliquo, et exemplum satis [illegible] si praemissi alicuius quod dolia faceret de aliquo arbore et implere ea vino fundendo illo arboris sicut infecit, ut omnia dolia ex illa arbore facta vinum inficerent, quod ille infunderet non esset culpa mei infundentis vinum in talia dolia, quia ego facio quod debeo et quod necesse [illegible]; culpa est qui radicem arboris infecit et corrupta dolia produxit. Et sic patet quod secundum quod iustitia dicitur divine bonitatis condecentia, hoc exigit videlicet ut anima talibus corporibus infundatur. Si autem iustitia dici-

tur prout respicit meritorum exigentiam, sic nulla est quod anima [illegible] deus animam tali corpori infundat, et etiam ut in statu iustitie. Hoc non respicit rerum conditionem, sed respicit retributionem distributam ad animam carni infundere ad punitionem retribuendam. Cum enim ea erat, non considerat quod anima meruerit, sed quod naturam appetitum illi unionis appetit [illegible] sit assignare iustitiam [illegible] ad ipsam animam in statu [illegible] Ade. Et hoc est quod dicit Anselmus libro de conceptu virginali capitulo xxviii: Sicut vir et uxor ad magnam quandam dignitatem et possessionem nullo suo merito sed sola gratia provecti sunt, si cum grave inexcusabilem committunt culpam et pro eo iuste deiciuntur et in servitutem rediguntur, quis dicat filios quos post generaverint ideo non subiacere servituti, sed potius ad bona que parentes amiserunt iuste gratis debere restitui? Tales sunt parentes et eorum filii, quos iste per culpam suam de beatitudine in miseriam deiecit, et eos generant exilio, de quibus tanto districtius dicendum est iudicium, quanto delictum eorum probari improbabile. Sic ergo patet quomodo decet divinam iustitiam infundere animas corporibus propagatis ab Adam [illegible] et rationes quae ostendunt [illegible]. Ad primum ergo quod obicitur [illegible] quod non est quod per aliam [illegible] a culpa etc. Dicendum quod [illegible] est de eo innocentem [illegible] non [illegible] malis [illegible] et ideo [illegible] mala permittit [illegible] solum [illegible] alia. Tamen quia si res quas condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat, tamen etiam quia novit de malis elicere bona. Ad illud quod obicitur quod quicquid facit [illegible] necesse est [illegible] aliter, dicendum illud facere [illegible]. Dicendum quod [illegible] effectus consequens dicitur [illegible] ad [illegible] intermedium et per ordinem operis [illegible] agentis [illegible] non sic autem est [illegible]. Tamen quia deus non intendit infundere animam carni ad hoc ut contrahat culpam. Tamen etiam quia infusio anime in carnem non directe ordinatur ad anime maculationem, sed solum per accidens, videlicet ratione feditatis in eo [illegible] in carne ex culpa Ade. Et ideo talis effectus [illegible] est opinioni divine. Et ideo [illegible] illa [illegible]. Ad [illegible] quod obicitur quod si deus poneret animam in inferno, non faceret iuste. Dicendum quod non est simile, quia cum dico animam poni in inferno, sed non attendo per ordinem [illegible] talis locus non sit debitus anime [illegible] nam si [illegible] ordinate ponat, necesse est quod patitur per iustitiam [illegible]

Marginal notes: R^o; ad 2^m Anselmi [illegible]; Duo decet divina iustitia; mala; Sic ergo patet humana quod in Ada inchoata natura est conservata; [illegible]; [illegible]; Fem[illegible]

[illegible] bonum [illegible] boni [illegible] malum opponitur bono [illegible] malum opponitur bono [illegible] in [illegible] abi [illegible] malum [illegible] quia [illegible] infusione [illegible] malum [illegible] quia corrumpitur natura humana [illegible] hoc [illegible] malum [illegible] bonum [illegible] hominis [illegible] cessare [illegible] malum hominis.

quae respiciat minorem exigentiam. Sed anima antequam corpori infundatur, nulla habet merita, et ideo si in inferno collocaretur, nulla esset iniuria. Non est ergo contrarium, et ita quaelibet anima habet appetitum ad corpus, etiam ad spiritum, et ideo per ordinem iustitiae non anima in tali corpore collocatur. Non debet ideo fingi appetitus illius sed propter illud ad actus propter illud, ut puta foeditatis vel pravitatis. Ad illud quod obicitur quod anima non propagatur ex anima, et non mittit unam aliam, dicendum quod et si potentia virtutis generativae se extendit plus quam ad corporis propagationem per modum etiam activae, in tantum tamen non se extendat ad totum compositum, non intendit generare carnem, sed intendit generare hominem similem in specie; et ideo omnes dicuntur filii Adae. Et propterea licet Adam non potuit demereri animae ut separatae, potuit tamen demereri ei ut carni unitae. Et ideo ipsa anima non valens, possit tamen et talis dici sicut factum est quod illa animae infusio non respicit merita, sed divina providentia. Ad illud quod obicitur de anima separata quae habet usum liberi arbitrii, dicendum quod non est simile, quia si talis anima usum liberi arbitrii haberet et corpus tale reciperet, infusio illa non posset esse absque poena et ita culpa succederet ei infusionem aut sibi fieret iniustitia. Non sic autem est in proposito, quia cum anima corpori uniri appetat, illa unio est naturalis, sed accidentaliter exhibet culpam et poenam. Ad illud quod obicitur quod iustitia semper debet esse iuncta misericordiae, dicendum quod verum est, non autem iustitia, sed quod dicitur divina bonitas concedens iuncta est misericordiae, quod autem dicitur divinae bonitatis affluentia et utrumque in proposito habet reperiri. Quod enim Deus ipse animas talibus corporibus infundit, manifestatur affluentia divinae bonitatis, quae solem suum super bonos et malos oriri facit, si propter transgressionem Adae substrahit manum a conservatione humanae naturae. Ergo quod iustitia respiciat minorem exigentiam, sic et habet misericordiam continuatam. Sed neutrum modo proprie loquendo habet locum in proposito, non comparatur ad personam Adae, nam respicit comparationem ad personam Adae, cui iustitia, quia Deus pro sua transgressione totam posteritatem Adae punivit. Est et misericordia, quia eam non omnino delevit, quamvis Adam sua transgressione meruisset, immo propter multis ipsorum restituit gratiam. Alius vero qui moriuntur ante baptisma, et si non praestat beneficium gratiae, beneficium tamen aliud impendit melius, scilicet quod conservat eis esse; nam melius est enim sic esse quam omnino non esse. Paratum etiam esset eis impendere beneficium gratiae, si perducerentur ad lavacrum sacramenti. Quod autem non perducuntur, hoc contingit ex defectu naturae. Et si tu quaeras cur Deus hoc praestat, ut animas corporibus istis infunderet, vel cum praestaret Adam lapsurum et corruptionem humanae generationis, sic et non aliter propagatum hominem instituit, cum taliter posset instituere, nulli modo per hoc fiet praeiudicium aperiet

Capitulum ut sunt quaestiones etc. ... quod debet quaeri: manet ut ait Augustinus in Enchiridion mortis ... concupiscentia.

te. Dicendum quod in tempore conditionis plus pensatur ordo divinae sapientiae quam pensetur ordo iustitiae vel misericordiae. Ordo autem divinae sapientiae hoc exigebat, ut naturales species immediate crearentur a Deo, ad eius sunt ymaginem, et omnes homines propagarentur ex uno homine multis de causis, sicut supra distinctione xviii assignatum est. Et quamvis Deus videret Adam malum in proximo, non tamen debuit ordinem quem requirebat divina sapientia immutare, eliciendo bona ex malis consequentibus, totum reducat ad ordinem sapientiae competentem, sed dum ex malis maiora elicit bona et mirabilior redditur. Et propterea et sapientia et bonitas, propter quod exclamat Gregorius et dicit: O felix culpa quae talem meruit habere redemptorem. Et ideo si quis velit attendere quod sit commendatio de operibus suis, non debet aspicere solum ad illud quod per se est in alio, non etiam ad antecedentia et futura; quia sicut pulchritudo metri non percipitur in una syllaba, sed in sua integritate, sic pulchritudinem divinorum operum considerare, respicere non potest qui non respiciat eam in toto.

Apparet istis sunt quaestiones etc. Capitulum quod debet quaeri: manet ut ait Augustinus in Enchiridion mortis, hoc est concupiscentia, In cap. xliii.

cum enim post baptismum non debeat remanere in nobis poena promovens, et concupiscentia magis sit poena sufficiens quam promovens, non debet remanere ... mortis hominum quod autem sit poena sufficiens, patet quia illud sequitur quod dicitur ei desidiis noxiis non obedire praecipitur. Si igitur desideria concupiscentiae sunt noxia et prohibetur obedire concupiscentiae, ergo videtur quod sit poena sufficiens. Item actus concupiscentiae ligat maxime in opere virtutis generationis, sed talis est poena sufficiens ergo etc. Contra dicendum quod concupiscentia quae remanet post baptismum non est poena sufficiens, quia non praecludit additum vitae spiritualis, sicut necessariae cum gratia, et si inclinet ad illicitum, tamen praevalet, quia superior est appetitus noster et nos dominari possumus illius. Remanet autem haec concupiscentia in nobis non ut poena promovens, maxime quantum ad exercitium pugnae quae facit ad augmentum meriti et coronae, quod bene signatum est in ingressu filiorum Israel in terram promissionis, in qua reliquit eos dominus ad ultionem, cum quibus pugnare possent, et per quos Deus eos probaret utrum ipsi dominum diligerent an non. Sicut probat illud iudicium. Sunt et aliae plures utilitates ad quas monet homo caritate concupiscentiae in se relinquere, sed haec in unum possunt ... distinctione iiii. Pro hoc patet ad duo obiecta. Nam concupiscentia non suffocat in eo obedire volumus, et licet in actu generandi usus rationis impediat, non tamen est ibi suffocatio, quia talis actus potest esse meritorius. Item quod debet quod dicitur pro gratia

magnus

[illegible]

q° de° ocapⁿ minuat i bapt° ut
q fit p magis qui dr

opponitur ad ocupⁿⁱ

baptismo concupiscentia mitigatur et minuatur. contra hoc est. aut enim
gratia baptismalis habet oppositionem aut non. si sic. ergo una non
potest stare cum altera. ergo adveniente gratia recedit concu
piscentia. non minuitur. si non opponitur ei. ergo videtur
quod ipsam non diminuat // Item si concupiscentia min
uatur per gratiam. ergo cum sit infinita videtur quod aliquando
totaliter auferatur. quod est contra augustinum in libro confessionum qui dicit non potest
tamen non miraculo inestimabili. ut lex peccati penitus
extinguatur. ideo est hic quod videtur fomes in quo fu
erit totaliter extinctus. // respondeo dicendum quod sicut dictum
est supra concupiscentia duo dicit. dicit enim appetitum immoderatum
boni commutabilis. dico ergo quod ista immoderantia que est appetitus
potest esse duplex. aut ita quod ratio captivetur et a ratione
putatur ut necessitatem habeat preponendi bonum commutabile
bono incommutabili et sic dicitur esse concupiscentia intensa et hoc
modo tenet rationem culpe et ratione illius immoderantie
alio modo concupiscentia dicit immoderantiam. non quia
ratio succumbat sensualitati sed quia sensualitas non perfecte obtemperat
et rationi et per hoc dicitur quod ratio opponitur ipsi gratie. et ideo gratia super
veniens aufert illam immoderantiam pro eo quod talis im
moderantia ponebat debite iustitie carentiam.
aliam autem immoderantiam que sic dicta est et dicit rationem
pene non tollit gratia in suo adventu. propter hoc quod
non opponitur ei formaliter. sed quando gratia et concupiscentia relic
ta sibi ad quod inclinat quedam habent oppositionem
hic est quod quanto plus homo exercitatur in gratia magis et ma
gis remitti dicitur concupiscentia. nunquam tamen omnino tollitur
concupiscentia. quia semper remanet radix eius in potentia nisi
auferatur per donum gratie spiritualis. sicut in virgine creditur
fuisse post conceptionem filii dei. sed hoc magis habet lo
cum in statu cum quis deficiat virgines. per hoc autem quod
supra patet obiectio. gratia enim et concupiscentia quodammodo
opponuntur et quodammodo non. sicut ostensum est // ad
aliud quod obicitur quod concupiscentia est finita. ergo aliquando tota
liter aufertur. dicendum quod hec videtur esse. si concupiscentia di
minueretur quantum ad essentiam. sed solum minuitur
quantum ad exercitium sui per compositionem. ad aliud quod ad quod est.
et ideo nunquam totaliter tollitur. sicut debilitas acci
nunquam totaliter per peccatum adimitur. et hoc melius
infra videbitur // Item quod augustinus quod dicit quod manet
in quantum concupiscentie in vetustate carnis regnatque sup(er)a
tum et peremptum a illicito consensu reviviscit
et in regnum proprium revocatur. hoc enim videtur falsum esse.
quod si concupiscentia prout regnabat dicebat esse
peccatum originale ab augustino. videtur quod si revocatur in reg
num post baptismum quod originale peccatum revertatur.
quod si hoc est falsum. restat et cetera. // Item quod sunt di
versorum generum unum non auget alterum. sed illicitus
consensus est culpa concupiscentia relicta est pena. ergo

non auget per illicitum consensum. respondeo dicendum quod concupiscentia
auget per consensum illicitum sicut dicit augustinus et il
duplici exemplo. primo quia gratia expellit et racionis pre
cia ratio sensualitati preerit et per omnes remittebat con
piscentia et alia est ratio quia post extrinseca actus ma
gis prompta efficitur ad exeundum in actum
consimilem et quia actus illicitus dicitur actum concupisc
hoc est quod concupiscentia auget ab actu illicito quod
assimilatur // ad primum ergo quod obicitur quod sic redit originale pe
dicendum quod hoc non est duplici exemplo. primo quod quia concupisc
regnans non dicitur peccatum originale nisi in quantum habet et
gerit et dominatur ab ipsa hominis origine. cum aut
illud habet per illicitum actum non habet rationem peccati o
sed peccatus actualis. alia est ratio quia aliter dimin
itur concupiscentia per baptismum aliter auget per illicitum
consensum. per baptismum enim sic diminuitur ut au
feratur id quod formaliter erat peccatum originale. videlicet caren
debite iustitie. id est absolutio quasi a debito originalis
iustitie ad quam omnes tenebantur ex ipsa obligatione ad
sed per illicitum consensum augeri dicitur. pro eo quod dum hom
peccat magis efficitur pronus ad malum et ad te in
tionem. et ita ad aliud peccatum generis determinatum // ad
aliud quod obicitur quod sunt diversorum generum concupiscentia prout est cul
et prout est pena. dicendum quod et si sint diversorum generum
generis moris. non tamen in genere nature. utrumque enim ad
est concupiscentie. praeterea et si concupiscentia prout est pena sit e
de genere cum concupiscentia prout est culpa formaliter loqu
quia tamen est pena in causa ad illam de se ordinat et
propter hoc una augmentatur per alteram sicut docet ip
experientia // Item quod dicitur quod dicit. quo ali
peccata transeunt actu et remanent reatu in eis fie
potest quod concupiscentia transeat reatu et remaneat actu
contra quod si concupiscentia remanet actu. ergo ignis non
tamen consideratur reatus videtur et actus. ergo dicitur di
peccatum actuale // Item aliud videtur dicere cum ait q
alia peccata transeunt actu et remanent reatu. c
enim dimittuntur peccata actualia in baptismo transeunt q
ad penam et quantum ad culpam. In primo et transeunt q
ad reatum pene eterne et si tu dicas quod remane
reatus ad penam satisfactoriam temporalem. obicitur sicut
de originali post cuius deletionem in baptismo remanet o
ligatio ad mortem. et alias penas temporales. respondeo d
quod magis large vocat hic actum non solum ipsum actu
alem modum. sed et pronitatem illam per quam quis homo ordina
ad actum et ideo dicit originale peccatum remanere actu q
cum sit in parvulo originalis iustitie per quam homo est reus carentie
visionis dei. sit et pronitas per quam homo ordinatus ad
actum concupiscendi aufertur illa parvulo iustitie originalis et
relinquitur illa inclinatio habitualis // ad primum

ideo hoc ergo tenet rationem pene
propter quod tenet rationem culpe

quod obligat debitum actualis. Dicendum quod magister non loquitur de debito quod est pro peccato delectionis, sed pro peccato concupiscentie, pro quo modo sensus interius dicitur debitum. Ideo dicit quod debitum quantum ad actum transierit, manet quantum ad reatum, quia actus est transitus, sed reatus est ingerens. Item queritur de hoc quod dicitur: anima non est talis qualem deus eam fecit, quia in subiecta oppositis est, scilicet iustum esse; sed illud dicitur etiam contra. Deus facit animam, quod est, ergo et illud deus facit talem animam, quod talis est. Quod magister implicat duo opposita. Item queritur aut deus fecit animam iustam aut iniustam. Si iustam, ergo deus dedit ei iustitiam, et sic fuit, numquam enim iustitia creata fuit cum illa anima. Si iniustam, et talis est, ergo talis est anima qualem deus eam fecit. Propter hoc est quod qualem deus fecit animam. Et tamen videtur quod possit dici quod fecit eam iniustam, cum summa iustitia non possit facere aliquid iniustum. Non videtur similiter quod fecit eam iustam, quia cum in illo instanti fuit iniusta, similiter fuisset creata iniusta, et hoc sunt in opposito. Non enim videtur quod possit dici medium esse animam, quia hec duo sunt immediate opposita. Et animam. Respondeo dicendum quod cum qualem deus fecit animam, quantum ad bonitatem et malitiam, hoc potest intelligi dupliciter: aut quantum ad bonitatem nature, aut quantum ad bonitatem moris. Si quantum ad bonitatem nature, sic concedendum est quod fecit animam bonam, et adhuc bona est. Si quantum ad bonitatem moris, sic dicendum est quod nec fecit eam bonam nec malam. Bonam eam non fecit, quia bonitatem illam anime non dedit, ob sistente infectione ex parte corporis, cui anima in eodem instanti unita fuit, in quo creator non fecit eam malam, quia quamvis anima ab instanti sue creationis mala sit, hoc tamen non est a deo creante, sed accidit in inficiente, ratio dicit magister. Tamen hanc non est concedendum: anima est talis qualem deus eam fecit, sed prius est. Non quia deus dedit ei actualem iustitiam, sed quia dedit ei bonitatem nature, ad hunc iustitiam ordinatam, at quam iustitiam privat privatione infectio, et sic patet obiectio per hunc etiam modum, et non est dicendum si queritur de actione mala que potest esse a deo, sed quod actio non est a deo sed quod iustitia, quia non est iustitia sed quod iniusta, quia iniustitia non est a deo. Sed est a deo sed bonitas nature, et per hoc est in differentiis ad utrumque, consimiliter non intelligendum est in creatione anime. Item queritur de hoc quod dicit ultimo capitulo: quod ab ipsa creatione una anima est subtilior alia in genere et ad intelligendum memoriamque habilior. Hoc enim videtur esse falsum, quia sicut dicit commentator omnes homines in pares geniti sunt. Ergo sunt in ipsa creatione anime pares sunt. Item videtur solutio in genio et habilitas ad memoriam diversitas veniat ex parte corporis, an ex parte anime. Et quod ex parte anime videtur, in illa dicitur. Secundum quod hoc videtur, quia videtur quia ex ipsa anima quod non variatur per ipsa in demencior est nec ad intelligendum acutior. Hoc autem non potest esse nisi ex parte

corporis. Item videmus quod collica nutrimentum sunt maioris ingenii quam fleumatici, ergo sub diversitate complexione ex parte corporis videtur etc. Respondeo dicendum quod sicut in illa ratione dicitur satis probabile est quod in ipsa creatione sit excellentia in alabus, et quod divinum esse per se non intelligi quantum ad perfectionem ordinis in divino nullum in excellentia, sed quantum ad perfectionem ordinis in donis etc. filii. Si autem queritur unde veniat ista excellentia, nullum utrum ex parte anime vel ex parte corporis, dicendum quod non cum hec anima sit propter corpus, sed corpus propter animam, ideo excellentia ex parte anime venit. In hac autem excellit quoniam una anima alteram in donis principiis, ex quo cum sit exemplo, sed donis sapientie et diversis et conducit omnia per debitum ordinem, non est tamen negandum quin multum corpus faciat ad exercitium illarum habilitatum que anime a sua creatione insunt, unde bona dispositio corporis multum expediti sicut exemplo, mala multum impedit. Et propter hoc videtur explicari boni ingenii, quia anima quantum ad usum illius habilitatis iuvatur per convenientem dispositionem ex parte corporis. Attamen non est illa ratio principalis boni ingenii, quia videmus aliquando homines eiusdem complexionis ingeniosiores esse. Vel cum videamus homines ad diversa exercitia aptos, quosdam ad artes mechanicas, quosdam ad liberales, et etiam quosdam ad mathematicam, quosdam ad methaphysicam, quosdam ad naturalia, quosdam ad moralia. Si queritur ratio huius, respondebit theologus: quod est ex distributione donorum dei, a quo non tamen procedunt dona gratuita, immo dona naturalia, et omnia talia vocantur gratias, et de hoc in intelligi, quod dicitur i. ad Corinthios xij. Unus quisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes etc. Naturalis autem respondebit quod hoc venit ex diversa dispositione ex parte corporis, vel quantum ad complexionem vel quantum ad organizationem, et utrique tamen bene. Sed philosophus melius, quia principia horum assignat causam. Vel et philosophus in libro de animalibus cum assignat causas dispositionis membrorum, non invenit causam principalem ex parte materie ad dispositionem conditionis sapientie.

Rediens ad dicendum unde etc.

Super hoc magister quasi per ordinem probationem declaratur. In hac parte intendit, in generatione ordinatur per paterna pro peccato, per priorum parentum multiplicata etc., dividitur autem prima in tres partes. In prima magister movet questionem et declarat per aliorum opinionem, in prima dicitur propter ultimate, i. querendum est hoc dicit ostenditur. In parte alia ibi per speciales fiet lectio. In secunda vero parte dissolvit quedam apparentem scripture auctoritates ibi: Tunc vero patris peccatum etc. Secundum partes habet tres partes. In prima magister movet questionem, in prima declarat per aliorum opinionem ibi: De his autem inveniuntur ambigue disserunt etc. In secunda vero quia illa opinio videbatur super verba Augustini esse fundata, subiungit modum per quem autem illam questionem dicit

solut. i. quod non in actuali peccato ade parentes etc.
non apparet quia ante illam quoniam premittit ambigue:
et quare in soluta illam dimittat. Similiter sapiens pars
habet tres partes. In prima ostendit magister quod peccatum
originale nec multiplicatur nec intenditur propter peccata priorum
parentum. et hoc ratione supra excepta prius. Secundo non
quia originale peccatum omnium habet a peccato primi parentis declarat
descensus peccati ade — hoc quia soli unum peccatum
ade etc. Tertio declarat de illius peccati remissione
ibi si uero queritur quare etc. [illegible] Tercia pars [illegible]
habet partes. In prima parte magister mouet dubium quod
consurgit ex auctoritate dicta. In secunda parte declarat
illam apparentem contrarietatem exponendo auctoritatem quod ad
intellectum literalem i. Set ut ait Io. [illegible]
etc. In tercia uero explanando quod ad intellectum misticum
siue moralem. ibi quod quare in mistico intellectu credo.
et sic etiam sapiens declarat magister in littera. uidelicet quod aliena
peccata parentum habeant imputari posteris. et tamen est
contrarietatis et intentionis sic culpa originalis et prima
mo sic est hoc declarat [illegible] habuit primum.

De intellectu autem huius partis est etiam incidit hic questio.
et primo quia de originali quod ade peccatum [illegible] quod
ad quantitatem committitur licet non quod ad penam. Secundo
etc. Circa primum queruntur duo. Primo quod utrum parentes
proximi possunt transmittere ad prolem peccata sua actu
alia. an a solo primo parente transfundatur originalis
culpa. Secundo quod utrum primus parens potuit in prolem
transmittere satisfactionis iusticiam. sicut transmisit preua
ricationis culpam.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum peccata parentum
proximorum filiis imputentur et ad eos transm
ittantur. et quod sic uidetur. primo auctoritate. Exod. xx. ego
sum deus zelotes uisitans peccata patrum in filios
etc. Si ergo deus non iudicat nisi pro culpa, tamen
dicta transit a patre in filium, pari ratione uidetur quod cul
pa. Item hoc uidetur. iii. Reg. xiiii. Ego
inducam mala super Ieroboam et [illegible] domum
eius. et ibi habetur quod tota posteritas propter peccatum patris
fuit consumpta. ergo uidetur quod peccata priorum parentum
filiis imputentur. Item hoc uidetur ratione. In naturalibus
symbolum facilior est transitus, sed maius est symbolum
[illegible] parentis proximi ad prolem, quam parentis
remoti. Si ergo parens remotus potuit culpam
transmittere in posteros, multo fortius uidetur de parentibus
propinquis. Item parens proximus transmittit
peccatum in filium, quod aliunde suscepit. sed magis
[illegible] quod potest causare quod habet a se quam habet ab
alio. ergo uidetur quod multo fortius ad prolem possit
transmittere peccatum quod commisit. si transmittit peccatum

quod aliunde contraxit. Item peccatum ade ideo transit ad
posteros, quia in eadem fuimus cum ipse peccauit. ergo pari
ratione si parens proximus peccauit quando proles eius
erat in lumbis eius. uidetur quod peccatum parentis proximi
in prolem transfundatur. Item ideo peccatum originale trans
funditur, quia est infectio uirtutis generatiue ex
actu generandi. ergo si aliquod peccatum consistit circa actum
generationis, uidetur quod tale debeat in prolem transfundi. sed
tale est peccatum adulterii. ergo uidetur quod tale peccatum ge
nus debeat in posteros redundare. ac per hoc peccatum
intendere et multiplicare. Sed contra Eze. xviii. filius non
portabit iniquitatem patris. ergo si hoc non est uerum
de parente remoto. ut declaratum est, [illegible]
habet esse propinquis. Item Gal. vi. unusquisque onus
suum portabit. Sed si peccatum parentum redundaret in prolem
non portaret unusquisque honus suum solummodo et alterius
ergo etc. Et tamen alibi unusquisque rationem reddet pro se.
Item Ansel. de conceptu uirginali. c. xxiiii. pec
ta priorum parentum ad originale peccatum non extimo pertinere
sed si transfunderentur a parente in prolem, pertinerent ad originale
peccatum ergo etc. Item non est maior ratio quare transfun
dit iniusticiam quam iusticiam. sed pater sanctus non generat
filium sanctum et baptizatus non generat baptizatum,
sicut ostensum fuit supra. ergo pari ratione parens proximus
peccatum suum non transmittit ad prolem. Item nullum
peccatum transmittitur a parente in prolem nisi mediante carne.
sed peccata actualia que committuntur, carnem non
[illegible] noua infectione inficiunt. ergo uidetur quod
ad prolem transmitti non possunt. Item si peccata ac
tualia transmitterentur a parente in prolem, ergo filius
[illegible] esset peior patre, et dignus maiori punitione.
si ergo est magne crudelitatis [illegible] quod pau
lus natus peior sit [illegible] parente. ergo etc. Respon
deo. quod peccatum parentum transire ad prolem potest intelligi
aut per punitionem. aut [illegible] transfusionem. Si
punitionem: ut plures puniuntur pro peccato parentis, sic atten
dendum est. quod duplex est punitio. Una eterna. alia
temporalis. Quantum ad punitionem eternam nullo modo transit. uidelicet
quod aliquis dampnetur pro solo peccato parentis. Unde Ansel.
de conceptu uirginali. dicit quod paruuli non dampnantur pro
culpa ade tantum. sed pro culpa propria quam habent. licet non
eam agendo sed contrahendo. Si autem loquimur de temporali
punitione, sic quia pater punitur in filio. sicut ad litteram uidetur
et scriptura ostendit ubi transit peccatum parentis in prolem.
siue prole uolente siue nolente. et hoc descenditur di
uine iusticie. alio modo dicitur peccatum transire a parente
in prolem per imitationem. et sic peccatum [illegible] quodam
transit in genus humanum, et peccatum ade in posteros. et peccata
priorum parentum in filios [illegible] transeunt. [illegible]

peccatum actuale [illegible] [illegible] parentis [illegible] in posteros [illegible] [illegible]

p. sap. ii. Inuidia dyabi mors intrauit. etc. Non tm̄ trāsit in oīs. sz ī eos q mitati uoluit. l̄
mō dr̄ pctm̄ trāsire a pente ī ple. et h̄ trāsfusi
one. sic infectio vna cam hēt ab alia ī fore.
et h̄ mō pctm̄ trāsfundi dr̄ hēt ī ple a solo pn̄
de p. ubi a h̄ ē. q2 duo sūt ī pctō. uidelz pʒ iō
debiti. et ouīo indebita. et ʒ h̄ duo posīt in
pctō defortas et macla. macla naqz ponitur
p̄ q illicē. sz deformitas exdebiti puert manēte
obligatoē. ad hoc igr̄ q̄ aliqs possit pctm̄ exp̄ ē q
necē ē qd in illo posīt ad ae obligari.
et possit eo bono ad qd obligatur ī ipo puari.
et possit ⁊ maculari. hec autē solū fuit ī po
xūte. ad ad. n. hūana na. et oīs eius p
sl ī illo obligati sit. uidelz ad hūi tāmenti
uei ītic. sic n̄ qaupr. et ī illo p eius ꝯūsionē illa
rectitudie puati sunt. et q̄ illa oblig̃o carnē
ua infecit. ī fectoē fedi ⁊. et passioe mort ⁊
auo ma hēt ppagaū ex illa. hic ē q ī illo hē
mus ī fici. et ab ipa traduci sigla ͭ pcā. sz ple
nā wnis illo aut potioꝝ noua oblig̃one
obligāt filij ī pente cū ⁊ caro trāsfun dēda
fiat noua infectoē. ex alie culpe actualis
pentū. et hic ē q nullis parēs p̄ x̄ rim sz ī ple
uā actualē trāsfundē. et h̄ ē q d̄r ansel. in
li. de ꝯceptu ūgiali. ca. xxvii. pentum
p̄ prioꝝ pctā ad ozīḷe pctm̄ nō extimo ptinē. q
pe si adam nequit ad eos quos gnāturus
tat iustiçiā suā traducē meq̄ q̄ potz ī iusti
uā trāsmite. sz a intellit q̄ ē de trāsfusione
ulpe ad q̄ ꝯseq eīnā dāpnatoēm. sz de trāsfusi
u q ad puntoēm tpal' pene s'buigit ī fine
apitli. n̄ nego q̄ merita bona pentū filius
nīta et magna būficia cor ⁊ et aīe ī pendi.
ꝯpp pctā pentū filios et nepotes usqz ī terciaȝ
quartā gnōnē. et forsitā ult. diuisis ī hac ui
a tbloibz flagellaȝ. et eā p̄ bona ī eoꝝ p
aīa. q forsitā ꝯsequerēt si iusti fuissent.
moꝝ exēplū lōgū ē hic inseriē. Ex hus
ꝑ pʒ ad qōm ppositā ⁊ ce ḋ ē. n. q pcā
actualia sunt pentū. ad ozīgiale n̄ ptinet.
cū ozīḷe trāsfundit. sic nec ad fam pctm̄ in
ucte ꝯstruit. nichil tm̄ alio mō trāseunt
ad uideū et pnitoēz tpalē. sicut p̄ ꝓbatur
ꝯ exo. et dein̄ cr. // ad p ū q ob p̄ nō
ē q faciliꝯ ē transitus ī hntib3 symbolum.
ꝯ q ē uīn ꝯgn̄ ut bnqz ꝯsūt saluat io pn.
ꝯtis pentis a actuali n̄ hēt sati̇ ī pentū
nz n̄ ille solus ī quo hūani obligati. et ī quo

tota massa gnīs hūani potuit uicari. et sic
ostnsū ē. et iō illud nō cogit // ad illud q ob
qtrāsimitit q aliud suscepit. dō q ex hoc nō
sequitur q trāsimitat illud q ē asc. pctm̄. n.
pctm̄ q aliud suscepit ē pctm̄ inge. sz pctm̄ q ipse
facit ē pctm̄ ple. dicitō aut aliqd ꝯpetitis p
uiā gnōis plus respicit uitatē ne q actuum
pctm̄ sic cuꝯ ostnsū ē // ad p q ob q iō pcā
uīt in adā q fuīt impo. dū peccauit. dō qd
ista nō ē tota cā. sz simul sū h̄ exigit q ī p pen
te oīs posti possent obligari. et eo dium
posteroꝝ possēt infici et fedari. hec aut in alio
q̄ ī adā nō hēt reperi. iō pz et ce // ad p qd
ob q pctm̄ adultij attendi de actu gnātiē. dō
q et si sic actū gnātiē attendatur nō tm̄ dīc
corruptōnē que sit ī ipa uitate gnātiua p seaz
q ꝯsistit ex uo ͭ ꝯ uulē. et ita ex p ⁊ et ꝯp h̄ cul
pa adultii p q culpa ꝓle trāsfundi nō hēt.
nichil tm̄ q2 ex actu gnātiē ꝯsistit plus ipu
tatur pluq̄ alia pctā pentū. vn̄ uilis et ab
iectus reputat ille qui ē natus de adultio. et
sm̄ ⁊ leges hūanas hedis' patria reputatur
ī dignus. vn̄ io pctm̄ plus redūdat ī ple. q̄m
alia actualia. nō tm̄ sic redūdat ut pmi pa
tris culpa. que posteritatē suā nō tm̄ obligauit
ad ignōīs et p̄mias. sz ⁊ pz fedauit pcā ozī ma
cula. ob q̄m q̄lz cū nāscit dignus ē ira et ī
dignus uisione dei.

Eodē uitē pntē pentis p posteris suis potuit
satisfacē sic potuit eos ex culpa sua uici
are. et q sicut ansel. de ꝯceptu. uirgiali. ca. xxvii.
pentū. si adā nequit ad eos quos gnāturus
erat iusticiā suā pducē nec q̄m potz ad eos
ī iusticiā trāsmitē. ꝯo et h̄ ū ē. sc q si adā po
tuit sua culpa filios reddē culpabiles sua sa
tisfactoē potuit eos facē excusabiles. // It
oīs ī adam peccauēt q fuīt ī adā peccante.
g̊ p̄ io. si oīs fuīt in adā sat facientē.
ui q oīs ī ipo satfecerūt p̄ pctō aīlī. // It
sic ipm̄ uir ronē. si oppm̄ ē cā oppi. g pp̄ ē cā
ppi. sz ade trāsgressio fuit cā nre corrupt. g
uir q eius iustificato et sat fcō. cū fuit nre re
dēpcōis. sic g̊ in adā peccauim ita uir q ī eod
satfecim. tali tres rōnes rōnes supte sunt
p̄ pctō aīmi. // Itm̄ hec ipm̄ ostndit
p pctō aīmi ozi. prior ē deus ad misericordū
q̄m ad rigorē. sz diuina iusticia p̄ trāsgressione
ade ꝯdēpnauit totā posteritatē pena mortis.
g̊ multo forcius diuina mīa p satfactē ade de

buit reddere gratiam iustificationis. // Item potentior est gratia in bono quam sit culpa in malo. Sed culpa ade potuit totam posteritatem inficere et reddere deo odiosam; ergo multo fortius gratia que fuit collata ade potuit totam posteritatem reparare et reddere deo gratam. // Item per leges humanas tutor potest pupilli conditionem meliorem quam deteriorem. Si ergo multo maioris benignitatis est lex divina quam sit humana, videtur quod potius conditionem nostram in primo parente de peiori potuit facere meliorem quam de meliori deteriorem. Ergo si transgrediendo potuit transfundere culpam, multo fortius satisfaciendo potuit transmittere iusticiam. Contra. Forsitan adam cum peccavit, ab immortalitate cecidit in necessitatem moriendi. Ergo si gratia superveniens non aufert immutabilitatem divine sententie, remansit ergo post gratiam moriturus. Sed mortalis de necessitate generat mortalem; ergo quamvis adam satisfaceret, generaret filios suos morti obnoxios. Sed nulla creatura rationalis est morti obnoxia nisi propter culpam; ergo numquam potuit satisfacere quin transmitteret culpam. // Item iusticia originalis consistit in eadem [illegible] mentis et carnis integritate. Sed quia virginitas dicit incorruptionem mentis et carnis, ex quo semel perditur numquam per satisfactionem potest recuperari; ergo pari ratione nec originalis iusticie donum per satisfactionem recuperatur. Sed carentia originalis iusticie per [illegible] est in nobis originalis culpa; ergo impossibile fuit quod adam satisfaceret pro posteritate sua. // Item omnis satisfactio meritoria fundatur super gratiam gratum facientem. Sed gratia gratum faciens numquam potest transire ab uno homine in alium, sicut in primo libro probatum est, sed immediate a solo deo datur. Videtur ergo quod in primo parente satisfacere non potuit genus humanum. // Item efficatior est in uno quam fides sua et gratia quam sit alii. Sed adam non potuit pro se ipso satisfacere, sed oportuit filium dei pati, sicut ostendit Anselmus in libro Cur deus homo; ergo non videtur quod potuit satisfactionis iusticiam in alios derivare. // Respondeo dicendum quod cum queritur utrum tota posteritas in adam potuit satisfacere, sicut in eo potuit viciari, hoc tripliciter potest intelligi: aut ita quod adam posteris communicaret et culpam et satisfactionem simul; aut ita quod communicaret satisfactionem sed non culpam; aut ita quod ipse satisfaceret et procederet quod posteris non communicaret culpam. Primi duo modi non solum sunt impossibiles, sed et non intelligibiles, quia claudunt inter se duo opposita. Si enim adam communicasset posteris simul culpam et satisfactionem, simul essent culpabiles et satisfacientes; ergo simul essent iusti et iniusti. Similiter si communicasset satisfactionem et non culpam, ergo innocentes satisfacerent, et hoc similiter non est intelligibile: non enim est satisfactio nisi pro offensa. Et si adam non communicaret posteris culpam, ipsi haberent originalem innocentiam et iusticiam,

et ideo non haberet in eis locum satisfactio aliqua; pro innocentibus enim satisfacere non est intelligibile. // Tercius autem modus dicendi, videlicet quod adam sic satisfaceret pro culpa sua ut sua satisfactione impediretur transfusio originalis culpe, et sic intelligitur [illegible] tamen fuit ipsi ade, et ideo [illegible] melius reddetur in tertio cum agetur de modo redemptionis humane. Ad presens autem hec dixisse sufficiat, quod adam sic satisfacere non potuit ut impediret transfusionem culpe originalis in posteritatem suam, et hoc triplici de causa: ratione ipsius ade, et ratione gratie, et ratione corruptionis nature. Ratione ade, quoniam ipse debitor mortis erat et dignus penalitate et miseria, et ideo quamvis mortem vel penam sustineret pro transgressione sua, deo satisfacere non poterat sufficienter. Ratione vero gratie per quam satisfaciebat, et ideo similiter, quoniam illa gratia erat gratia personalis que quidem respiciebat ipsam personam, et ideo per ipsam non curabatur morbus nature qui radicabatur in carne; et propterea quamvis satisfaceret, remanebat natura corrupta, et ita necessitas ad transfundendum originalem culpam. Ratione vero nature similiter, ideo quia cum natura humana tota in ipso viciata esset, tamen pensabat illa corruptio [illegible] est tota humana natura, et ideo quamvis adam faceret longe [illegible] esset, eo quod exigebat deus ad tante corruptionis et depravationis recompensationem, et ideo pro illa non potuit satisfacere, quia non attingeret ad magnitudinem offense, que cum esset infinita ratione eius quia est deus infinitus, non recipiebat recompensationem nisi aliquis satisfaceret qui esset infinite virtutis. Et ideo non indecenter dicunt aliqui quod non solum satisfactio pro peccato ade, sed et pro quorumcumque aliorum peccatis data est super meritum et satisfactionem christi [illegible] deus [illegible] et ideo omnes de plenitudine eius accipiunt [illegible] finaliter perveniunt [illegible]. Ergo quoniam modo dicentur impossibile fuit adam posteris satisfacere, unde concedende sunt rationes hee ostendentes. Ad primum quod obicitur de dicto Anselmi, quod si nequisset iusticiam perdere etc., dicendum quod Anselmus loquitur de iusticia originali, et illam dicit quod adam conservare potuit posteris et transfundere. Hoc autem manifestum est satis, non quia aliqua qualitas que esset in anima ade per modum traducis ad posteros descenderet, sed quia anima ade innocens quieta fuisset carni pure et immaculate, et si stetisset anima potuisset illam carnem servare et a corruptione mortis et a corruptione libidinis, et hec rectitudo erat originalis iusticie. Si autem in hac adam perstitisset, cum generaret posteros carnem immaculatam transfunderet, et similiter dum anima creata ad innocentiam tali carni uniretur, ideo posse [illegible] rectitudinem haberet quam habuit anima ade, et per hoc originalem iusticiam.

et pro tanto originalis iustitiae carentia in filiis dicitur. quia similiter
pertinebat est quod habet habet filius. et hoc est per exclusionem
bone dispositionis corporis carnis quam originalis iustitia concomitatur.
non sic est de iustitia satisfactionis quae voluntatem respiciat
non carnis integritatem // Ad illud quod obicitur quod sicut
suum mandat paenitentiam suum in ipso satisfacit.
Dicendum quod non est simile. quia peccatum Adae personam quam illa iustitia
quam originalis privabat non tantum respiciebat personam sed naturam. Sed
quia satisfactio illam innocentiam non restituebat
personam non solum respiciebat. ideo non sic in posteros
redundare potuit satisfactio sicut redundavit transgressio
// Ad illud quod obicitur quod si quodlibet oppositum est causa oppositi etc.
Dicendum quod illud intelligendum est in his oppositis quorum unum est
alterum non. et in eis quae inesse sunt oppositio. et sic id in quo
opponitur. et ratione huius triplicis conditionis illa propositio
non habet locum in proposito. primo quidem quia culpa non
dicit aliquid unum. secundo privatio est privatio. tertio non quia
iustitia satisfactionis non dicit oppositum culpae originalis. sed partem
originalis iustitiae. et si illa originalis iustitia fuisset in Adam
generaret filios cum opposito. Tertio non quia culpa ipsius
Adae oppositum ipsi satisfactioni in quo corrumpebat personam.
non in quo corrumpebat naturam. et in quo corrumpebat personam
meritum erat aeternae damnationis. in quo vero corrumpe-
bat simpliciter erat illis corruptionis. iustitia vero satisfa-
ctionis auferebat quod in ipso Adam meritum aeternae damnationis.
et sic opponebat ei et erat cum opposito. videlicet
aeternae beatitudinis per modum meriti. meritum autem corruptionis
non auferebat nec opposito continuabat. quia sic non oppone-
batur ei // Ad illud quod obicitur quod pronior est deus
ad miserendum quam ad condempnandum. Dicendum quod est verum et verum
in ea sicut habet locum quae non excludit iustitiam. iustitia
autem requirebat maiorem satisfactionem quam Adam posset
facere. et ideo per illam modicam satisfactionem Adae non
debebat totum genus humanum damnari offensam. sed
quomodo et ubi deerit debebat eam supplere quod et fecit
et cum ipse nimia caritate sua filium suum unigenitum
misit in similitudine carnis peccati et tandem eum mortuus
passus quamvis fecit nos // Ad illud quod obicitur quod
potentior est gratia quam sit culpa. Respondeo potest dupliciter. primo
quod illud intelligitur in illis effectibus ad quem gratia ordinatur.
gratia autem gratum faciens ipsi Adae collata non ordinabatur
ad removendum carnis corruptionem. sed voluntatis. quia re-
formativa erat per imaginis non reparativa carnis. Non
tamen in reparatione carnis potentior est aliquo modo quam culpa.
Dicendum per gratiam intelligitur hoc per scholam. Aliter potest dici quod
si gratia potentior sit quam culpa non tamen sequitur quod citius
reformet quam culpa destruit. multo enim facilius
est destruere quam construere. Unde unus malus civis aliquando
plus corrumpit civitatem quam centum boni. mediante

possit eam reparare. quamvis mediante illo sit multi
de potentes et virtuosi // Ad illud quod obicitur
de lege pupillorum. Dicendum quod Adam ad posteros non comparatur
sicut tutor ad pupillos. sed sicut pater ad filios. Unde
sicut pater filius pater facilis pater bona sua dissipare
et destruere. et per consequens hereditatem filiorum suorum
devastare quam possit illam post devastationem
et consumptionem reparare. sic et in proposito intelligendum est secundum hoc.

Consequenter est de articulo quo decipitur.
originalis et circa hoc quaeruntur duo.
// primo quod deceptio originalis sit necessitas et tamen veniale non
originale possit esse maius aliquo. // Secundo quod dicitur ad rationem
quae discernitur videlicet sit peccatum minimum originale vel plus.
Circa primum sic procedit et quod non originale peccatum in omnibus reperiatur
aequaliter. et quod sic videtur Anselmus. de conceptu virginali cap.
xxiii. originale peccatum in omnibus existimo esse aequale // Item
hoc ipsum videtur ratione. Originale peccatum est carentia debitae iu-
stitiae sicut supra dictum est. sed quilibet illa iustitia originali
est similiter nudatus et privatus. ergo si aequaliter omnes sunt
privati aequaliter originali macula sunt infecti. ergo in quibus
reperitur originale peccatum aequaliter reperitur // Item hoc ipsum ostenditur
per rationem. originale peccatum est in nobis per Adae inobedientiam. sed in
obedientia Adae una fuit et aequaliter omnes posteros respi-
ciebat. ergo videtur quod omnes aequaliter culpabiles faciebat
// Item hoc ipsum videtur per poenam. omnes enim habentes culpam
originalem aequaliter puniuntur videlicet orbitate visionis in
visionis dei. Si ergo ... poenae respondet quantitas culpae
videtur quod si est aequalitas in carentia visionis quod sit aequalitas
in corruptione originalis // Item hoc ipsum probatur per
comparationem ad contrarium. Originale enim peccatum Adae malum reddit
per unum per comparationem. Unde dicitur lex prohibet concupiscentiam
prohibet dicere omne malum. ergo originale peccatum unumquemque
corrumpit ... non contingat
reperire ... in omnibus in quibus reperitur
in ... reperitur. ergo videtur quod originalis culpa non possit esse ma-
ior in una persona quam in alia // Item similiter est originale in
uno quam in alio. aut hoc est ex actu potentiae aut
ex actu plus. ex actu potentiae esse non potest. nam sicut
pluralitas est super ... potentiae in pluralitatem non consistit. ex actu
vero plus esse non potest sicut planum est. ergo videtur quod nullo modo
originale in uno quam in alio reperiatur intensius // Sed
contra Anselmus de conceptu virginali. sicut in ipso si nascitur per
corruptam. ita non per hoc efficitur magis peccatrix. sed peccator
quae ... peccatum originale ... videtur quod originale peccatum in alio per
sit ... maius et intensius // Item hoc ipsum ratione. nullum ma-
lum est in summo. quia nec est summe malum. sed originale peccatum
malum est. ergo non est in summo. sed quod est citra summum intendi
et potest et augeri. ergo originale peccatum intendi potest. ergo potest maius
in uno quam in alio reperiri // Item originale peccatum est concu-

Comparatio autem ... magis et minus

Item ... concupiscentiam ... est per

Item ... ad malum ... omnino ... non ... posita

pischeria. Sed concupiscentia potest intendi, sicut et ipsa ignis ta, et aliud intendere sicut patet per experimentum. Sed videtur quod peccatum originale intendi valeat, ut sit magis in uno quam in alio. Vel etiam intensius in eodem secundum status diversos. Item feditas carnis est ratio quare anima contrahit originale. Sed caro non est infecta in summo, et quod non est in fine et summo, dum transit per viam in fetus, potest magis et minus infici. Si ergo caro nostra transit per viam infectionis dum propagatur, videtur quod magis et magis inficiatur, ac per hoc cotidie originale peccatum augmentatur. Item omnis proprietas quanto magis appropinquat sue cause, est intensior et fortior, et quanto magis elongatur, debilior. Sed corruptio originalis ab Adam producitur tamquam a fontali principio et traduce. Ergo videtur quod quanto aliquis est Ade propinquior, tanto originalis culpa sit in eo intensior. Item una anima meliora habet naturalia quam alia, sicut [illegible] est. Sed tanto corruptio peior est quanto est in meliori natura, sicut audiatur et expresse ibi manifestat, propter dignitatem eius quod corrumpitur. Ergo originalis corruptio peior est in una anima quam in altera. Et similiter quod culpa sit intensior.

Respondeo dicendum quod sicut si Adam stetisset, omnes essent equaliter innocentes, ita nunc cum Adam peccavit, omnes tamen sunt equaliter peccatores. Et culpa originalis in omnibus reperitur equaliter, ita quod non est maior in uno quam in altero, nec etiam intendi habet in eodem subiecto. Ad cuius intelligentiam notandum est quod ista tria concurrunt ad originale peccatum, scilicet debite iustitie carentia, et concupiscentia, et carnis feditas, et primum est ipsi originali essentiale, secundum vero materiale, et tertium causale, sicut supra explanatum fuit. Si ergo originale deberet augeri ex aliquo istorum, oporteret eum intendere. Cum autem per nullum horum intendi habeat, in omnibus equaliter habet reperiri. Quod ad carentiam namque debite iustitie non potest intendi. Ista enim carentia non potest esse maior in uno quam in alio nisi triplici de causa: aut quia sit obligatio fortior, aut quia sit ibi privatio maior, aut modus privandi sit detestabilior. Nullo istorum modorum maior habet esse carentia in uno homine quam in alio. Non est enim obligatio fortior, quia omnes equaliter obligantur in Adam. Nec privatio maior, quia eodem dono, scilicet originalis iustitie, omnes per originalem culpam nudantur. Nec modus privandi detestabilior, quia omnes privati sunt per unam et eandem actionem, et sic originale carentie debite iustitie non recipit magis et minus, sed in omnibus est equaliter. Secundum non quod ad concupiscentiam intendi habet. Si enim intendatur appetitus vel concupiscentia alicuius delectabilis in aliquo, hoc potest esse triplex: aut ex complexione, aut ex consuetudine assuefactione, aut ex utili re-

frenatus constrictione. Primo modo absque dubio concupiscentia augeri potest, sicut patet de concupiscentia carnis que magis fervet in colericis et sanguineis quam in melancolicis. Sed talis intensio nichil facit ad culpam; non enim est culpa, sed [illegible] vel pena. Similiter secundo modo concupiscentia intendi potest in eodem homine, sicut patet in eo qui assuefactus est luxuriari et bona varia comedere, quod magis est pronus et ardentius concupiscit quam ille qui talia non gustavit. Sed hec intensio non facit ad originale peccatum, sed ad actuale, quia non dicit originale peccatum concupiscentiam quomodo intenditur, sed solum prout ab origine est contracta. Tertio modo non potest intendi, quia in quibus habet equaliter reperiri, propter quod illo retinaculo originalis iustitie in omnibus est constrictum; et quoniam secundum istum tertium modum attenditur quantitas originalis ex parte concupiscentie, hinc est quod quantum ad concupiscentiam originalis culpa in omnibus in quibus reperitur equaliter existit. Quantum ad feditatem que est in carne non potest esse maior et minor originale, et hoc patet. Nam quod aliqua proprietas intendatur requiritur varietas ad intensionem tam ex parte suscepti vel quam ex parte proprietatis que intenditur quam etiam ex parte agentis. Et si ad horum alterum deficit, proprietas illa non habet intendi, sicut patet considerandi. Omnia autem hec deficiunt in proposito. Defectus enim est ex parte susceptibilis. Nam sicut speculum novum inficit anhelitus menstruate, sed postquam inveteratum est ex aliquo aspectu non recipit novam infectionem, sic humana natura in sui primordio quando nova existens infici habuit a corruptione prima, postmodum quando inveterata ex nova corruptione non recipit novam infectionem. Defectus etiam est ex parte agentis, quia nullus est post [illegible] continuatio vel [illegible] obligationem [illegible]. Hinc est quod talis culpa non habet inficere carnem [illegible]. Defectus est etiam ex parte proprietatis intensibilis. Illa enim [illegible] in puncto est in motu non habet recipere magis et minus, sicut vult philosophus. Feditas autem carnis secundum quod est principium contractionis originalis, originalem habet [illegible] originalis iustitie. Et quia carentia illa nuditas quedam est, et nudo non est reperire magis nudum, sicut originalis iustitie nuditas non recipit magis et minus, sic nec carnis feditas. Et sic patet quod ex parte feditatis carnis originale non habet intendi vel augmentari in eodem vel in diversis, ex parte concupiscentie carentie debite iustitie. Sic constitutum est. Et sic [illegible] ad originale manifestum est ergo quod originale peccatum in omnibus in quibus reperitur habet esse equaliter, et hec [illegible] sunt rationes hec ostendentes. Ad primum ergo quod primo obicitur dicendum quod non [illegible] efficacia magis [illegible] quod in [illegible]

-rius insita rebus (ex similibus similia peccans. alio modo dicitur ipsum concupiscentia duobus modis distinguitur. concupiscentia et cum dicitur quod iam corrumpit per accipitur non pro vi propagativa. et corrumpit per dicitur illa que respicit voluntatem in vale cum ad Anselmum. quod non efficiatur per personam magis peccatrix (accipit non pro concupiscentia prout consideratur in supposito. et patet per exemplum quod dicat sicut Adam peccante peccavit homo. sic Adam magis peccante magis peccavit homo. et hoc modo natura non habet corrumpi solum per peccatum originale. sed et per peccatum actuale. ex hoc igitur non sequitur originale possit esse maius et intensius // ad primum quod obicitur quod nullum malum est infimo modo quod est summum simpliciter et summum in genere. et quamvis non contingat reperire summum malum simpliciter et summum in genere et quamvis non contingat summum malum, sed est tamen reperire malum quod est summum in suo genere. sicut videmus aliquam privationem ultimam que non potest esse magis. sic in proposito peccatum illud quod originale simpliciter privat iustitiam originalem. et non est in ... est in tali privatio tamen dicitur. quod etsi non esset in summo tamen sic quod possit intendi. quod potest esse defectus ex parte suscipientis vel ex parte agentis et utrumque hic deficit. sicut supra ostensum est // ad secundum quod obicitur quod concupiscentia potest decrescere dicendum quod verum est intensive sed non extensive. illud tamen decrementum non facit ad originale peccatum cum non sit nisi vel ex complexione vel ex assuefactione. sicut ostensum est // ad tertium quod obicitur quod feditas carnis potest esse maior. dicendum quod illa feditas carnis prout est corporis penalitas intenditur et decrescit sicut patet in leprosis et semifluis et aliis feditatibus. sed in fomite consideratur prout tamen ipsa est principium originalis est equaliter habet reperiri in singulis. quia ab uno solo et per fonte procedit // ad quartum vero quod origo propinquitas intensior est cum appropinquat sue origini. dicendum quod primum verum est de origine que gradus dicitur naturaliter et proprium et de illa que habet continuam cum sua origine sicut est in virtute moventis et diversis effusione. alia non habet virtutem sicut patet. nam candela inflammata a candela que bene inflammavit sic inflammavit illa. unde non deficit in proposito. tamen quia illa carnis feditas plus dicit rationem pudoris quam pollutionis et tamen quia ille feditatis diffusio est per generationem in qua generatum primum et secundum habet eandem virtutem quam habebat generans et per primum. ad quintum quod obicitur quod una anima habet meliora illa quam alia. dicendum quod si hoc verum sit et concedendum. tamen quod pertinet ad privationem in nobis cum anime equales essent et quia illius privatio directe respiciat originalem. hinc quod licet alia anima sit excellentiora. non tamen propter hoc intendit corruptio originalis culpe. quando vero dicitur quod tanto peior est corruptio quanto melior est naturali hoc intelligitur per primum et per quod sit per viam corruptionis. vel non habet virtutem. quia fingitur ille qui habet meliora naturalia sit in genera peccati sic ille qui habet minus bona in eodem genere peccati.

[marginal note] probatur ubi laturus sed aget [illegible] actuale pecca [illegible] dicitur sub angelus [illegible] pena peccati. [illegible] gratie [illegible] [illegible] oribus [illegible] peccati

eadem quia verum sit ponere unum originale vel plura et quia in nu- solum vel- primo arguitur magis. in illa. cum Augustinus vero sic ait. Nemo parvorum in pluribus parvuli obligati sunt. // Item hoc ipsum ostenditur ratione supra actum. quia peccatum originale contrahitur per Ade inobedientiam. ergo si una tantum culpa fuit eius inobedientia. videtur quod in quolibet reperiatur sit unicum et nullo modo plura // Item hoc ipsum ostenditur ratione supra a pena originali. non debetur solum carentia visionis dei et hec est una pena. sed multis culpis multe debentur pene. ergo etc. // Item hoc ipsum ostenditur comparatione ad sequelam originalis. non solum modo est ab origine. sed etiam origo est omnium malorum. sed ergo quod superhabundantia dicitur uni soli convenit et stat est productionem ad unum. videtur quod originale peccatum non sit nisi unum solum // Item hoc ipsum videtur in comparatione ad subiectum originalis. est in anima ratione coniunctionis sue ad carnem. sed quia vero una est caro cui anima coniungitur et unica unione unitur et unitas est in anima per quod carni ut perfectibili unitur. videtur ergo quod necesse peccatum originale sit unum. // Item hoc ipsum ostenditur per comparationem ad oppositum originalis. peccatum est carentia debite iustitie. sed debita iustitia cui originale est privatio in homine non erat nisi una quia in uno innocentie una est innocentia. ergo etc. Sed contra hoc arguitur sicut auctoritate super psalmum. ecce in iniquitatibus conceptus sum. glossa. in iniquitatibus sunt originalia peccata et multe auctoritates sunt ad hoc in illa. // Item hoc ipsum videtur rationibus sumptis ex parte illius per quod sumebatur ad oppositum et primo ratione supra a causa. [illegible] peccatum est in nobis per primum peccatum parentum. sed [illegible] plura commiserunt peccata. ergo videtur quod plura sit in nobis originalia quia quidem ratione redundat in nobis peccatum vel eadem ratione peccatum parentis. // Item hoc ipsum videtur ratione supra a pena. quia uni culpe unica debetur pena. sed multa genera penalitatum ad originale peccatum consequuntur sicut fames sitis mors infirmitas etc. et propter hoc dicitur [illegible] per peccatum originale esse in flectu. sed infirmitas ignorantia concupiscentia malicia. videtur ergo quod per diversa genera penalitatum sit diversitas originalium. // Item hoc ipsum videtur per comparationem ad capitalia subsequentia. hec quidem diversificant peccata et actus per obiecta. sed ergo originale peccatum reddit hominem pronum ad vii capitalia peccata que sunt diversorum generum. videtur quod in quolibet homine sit multitudo originalium // Item hoc ipsum ostenditur per comparationem ad subiectum. quia omnes potentie inficiuntur per originale peccatum. sed multiplicatis corruptoribus multiplicantur corruptiones et in diversis potentiis diversi sunt habitus. ergo in uno quolibet homine nature est pene multiplex originale // Item hoc ipsum videtur per comparationem ad oppositum. quia per originale peccatum est privatio omnium virtutum cum per ipsum fiat in carnatio ad vitia omnibus virtutibus contraria. ergo si plures contingit in nobis reperire culpas originales unitas

[marginal notes] [illegible] de [illegible] ... de anima.

24°

plures contingit in nobis reperiri culpas originales. // Ad hoc dicendum quod sicut vult magister Hugo originale peccatum dupliciter uno modo dicitur originale peccatum quod est origo omnium peccatorum et sic peccatum Ade dicitur primum originale. Alio modo originale peccatum non tamen est unum sed tantum unum numero | alio modo dicitur originale peccatum quod est in nobis ab origine et aliquis tantum unica in nobis sumitur contingens. Et hoc modo quantum ad hoc decimo originale peccatum. Ad huius igitur questionis dilucidationem intelligendum est quod cum queritur de unitate alicuius aut querimus de unitate per speciem et formam communem aut de unitate per numerum et suppositum. Si primo modo loquimur de originali peccato sic unitatem habet per speciem eo modo quo dicitur peccatum habere speciem. Unitas autem istius originalis peccati ut patet ex predictis quod privatio est in originali peccato Ade per quod introductum est et est expers originalis iustitie per. Una enim est per speciem originalis iustitia et innocentia. Cuius privatio est originale peccatum. Una etiam fuit in obedientia cuius totum genus humanum est corruptum. Et ideo per speciem originale peccatum est unum in nobis. Si autem loquimur de unitate originalis quantum ad numerum sic dicendum quod in uno homine est unicum. Et ideo homo est quod primum dupliciter nuncupatur. Aut ratione sui in quo sicut in diversis hominibus divisa est pars. Aut ratione actus per quem homo eius pars efficitur sicut quod plures inveniuntur et cetera sicut patet contrariarum multorum originale peccatum multiplicatur secundum rationem individuum. Nam in uno homine una est causa per originale peccatum inficitur. // Item unius hominis una est generatio. Tamen et per quod originale peccatum contrahitur. Et ideo originale peccatum in uno homine est unum solum quantum ad unitatem per speciem et quantum ad unitatem per numerum. Et hoc concedunt omnes qui hoc ostendunt. // Ad primum ergo quod primo obicitur de glossa. In iniquitatibus dicit pars originali. Dicendum sicut dicit magister quod fit quod est in scriptura accipit pluralem pro singulari et cetera. Sic magister exemplificat in illo. Vel quia scriptura originale cum sit unum pluralitate vero nominat est per multitudinem inclinationum ad malum que ex originali peccato nascuntur. // Ad secundum quod obicitur quod originale peccatum ortum habet a preterito primo parenti. Dicendum est quod quando in generatione plures partes concurrunt sunt cum unum principium completum ita quod neutra earum per se sufficiat generationi sicut distinctione et distinctione sic non originale peccatum in contractione intelligendum est. Et si primo Ade et pars eius fuerunt diversa ut tamen in illo peccato vincebat iustitiam eius generationi unum peccatum originale implebatur. In quo sic principium illius generationis penes unum et contractio originalis peccati attribuitur unio. Sic et tamen utrique attribuitur suo modo. Unde frivola est illa questio quod utrum contraherent originale si tantum vir vel tantum mulier peccasset. Quia cum ad generationem duo concurrant tamquam unum principium non potest dici quod vir incorruptus mulieri corrupte coniunctus vel econtrario. Dicendum enim feminam in statu nec initiatu

re sed in statu non corrupte per generationem pro creatio et potestas unius agentis ad multiplex suscipiendum. Cum in actu illo efficiantur una caro. // Ad illud quod obicitur de multiplicitate penarum dicendum quod unius culpe respondet una pena principalis. Sed plures autem possunt esse non principales principaliter autem dico penam eternam. Non principales autem penam temporalem quod quedam non est ad bonum concordia unum principale uno illam quod post penam infligit non principalis uero quod ad istam consequitur. Originale autem una pena eterna punitur videlicet carentia visionis divine. Cui et pena temporalis principaliter videlicet mortis carnis. Sed ad mortem culpe multe consequuntur penalitates. // Ad id quod obicitur de multiplicitate inclinationum dicendum quod sicut una corda rupta qua multa colligantur sequitur separatio multorum. Et tamen una est ibi corruptio et lacerato. Sic intelligendum est et in proposito quod iustitia in nostra creatione originalis pars privationis multis autem laxantur. Una tamen est corruptio licet eciam ut supra plures autem intelligendum causat. // Ad illud uero quod obicitur quod est corruptio diversarum virium. Dicendum quod ille est. Sed sicut gratia ponitur esse in viribus anime per tamen continuantur ad unitatem substantie anime. Et ideo una est gratia in omnibus viribus. Sic et originale peccatum est corruptio plurium virium per tamen ille vires in unitate substantie unius cuius habent unitatem. Et sic intelligendum est illud verbum quod ab aliquibus consuevit dici scilicet quod originale peccatum respicit animam per suam essentiam. Non est intelligendum quod ipsam essentiam anime originale prius respiciat quam potentias. Sed quia corruptum post non infectum in illa corruptum in gratia quod iustitia quod in iustitia. Prius est in voluntate et ibi in expresse de peccato originali et sic intelligendum quod originale peccatum ut causa est. Sic primo est in voluntate ut cum sit in pluribus potentiis ad unam substantiam continuans intellectum habet unicam substantiam. Et sic unitatem una potentia esse in omnibus viribus eiusdem corporis sicut vult Augustinus. Non sic autem est de peccato actuali. Peccata actualia diversitates potentiarum respiciunt. Propter quod ad diversos actus comparantur et in diversos actus inducuntur in esse et propter per diversitatem potentiarum habent differre. Non sic est de originali peccato quod contrahit communiter anime ad totum. // Ad id quod ultimo obicitur de oppositione iam patet responsio quia sola originalis peccati possunt in pluribus virtutibus non opponi. Sed opposita iustitie originalis quia secundum eam est et illa privatio consistit in declinatione ad diversa vitia et sic declinando cum omnibus virtutibus habet repugnantiam. Cum tamen illa non agit quod non arguit per id quod opposita differunt solum per id quod oppositum contrarii.

Consequenter queritur ad tertium articulum de pe

Ex persona diversitas

Nota de concupiscentia exemplum. Sola cum Ada, in natura ante peccatum humanum puerum. Sed sola cum puella nam de cedente quod solum cum homine alia facie muliere post casum pronuntiari et perficitur.

ori. tertio h' quiq' duo. // pro q. utr' decedē
tes in solo orii puniūt pena ignis in lus.
// ro q' utrū puiant pena interioris doloris an
solū carentia visionis.

Jrca p'm sic pedit. Et q' utr' puuli deceden
tes in solo orii puniūt pena ignis in lus.
Et p' sic tur. aug'. de fide ad petrū firmissime
tene puulos qui sine sacro bap'ismi de h' selo
transeunt eterni ignis supplicio sempiterno pu
niendos. // It au' pecc' ita uiue incipit. ut
cu' finiat uita qua ab eius. s. orii' obligacō
soluat'. si uul' diei. ut' unius hore spacio
aia uixit i corpe. nece ē eam cū eod' corē i ter
minabilia gehenne supplicia sustine'. ergo
ex pisse colli' q' orii' ex pisse debet' carentia ui
sionis. Sz ē pena ignis // Jtm h' ip'is v'
nec puuli in hac uita. multas afflictiones et pe
nalitates. aut g' iuste aut iniuste. n' iniuste. n' iniust'
te. h' constat. q' oīs pena iusta ē. Si ite g' in
curr'. h' orii' culpa. Si g' culpa ñ dz remai
nere i punita. et orii' meretur pena sensus. ur g'
puuli pena sen' cruciētur. // Jtm illud
ē mag' dignū puniri in quo mag' residet
cū petū p' q' cū q' peccāt p' illa dz torqui. Sz
tradueto et cū orii' petū mag' residz mag'
pcis carne. g' ur q' illa potissime dz puniri
Si g' aia ratōe illi' culpe digna ē dei uisi
one puari. ratōe forcior caro digna ē eternis
suppliciis cruciari // It puul' nō reditu
ritur cor' dotata. h'ebūt g' cor' passibilia. Sz
esse passibile nō ē aliud pati. ul' ab extrin
seco. ul' ab intrinseco. maxime cū apprelatur
agenti actō. g' ur q' puulor' corpa aliquo
plagetur et affligēt. // Sz h' aug'. in euch'.
mitissimā sane eor' ent penā q' p' pt' q' ori
gl' traxerit. nullum insup addiderunt. Sz si p
uuli carent uisione di et puniūt igne in lu'
ñ h'ent mitissimā penā. si g' nec dubitat
eos uisione di puandos. Sz nullo mō ē ap
nend' ipsos supplicio puniendos. // It magr'
i l'ra. c. aliorū. porr' petō q' a pentiuz par
uuli trayerunt. nullam aliā nullus ignis ul' co
sc'e u'nis penā sensuri sunt. n' q' di uisione
carebūt i ppetuū // It h' ipm ur' uerin
uitū ē plus exige i pena. q' ommissū ē in
culpa. Si g' puulus nullo actu suo diuinū
h'eplet ip'm. Sz q' nullus delectatur sibi et
juale tormentū. // It acerbitas pene respondet
quantitati delectatōis. Iuxta illud apoc. q'ntum glificauit

se et in delitiis fuit et c. Sz aia que coniuncta fuit corpi
puuli infirmāti et debili. nullam delectatōem i cor
diatū i corē sensit. g' nō ur' q' sibi debeat
acerbitas pene sensi // It ori' bluige ē ȝ
tinue et eternalis i tormētis et'. g' oīo nō et'.
Si g' deus aīaz q' creauit. sine pctatūt aue
petū eternis suppliciis deputaret nullum ulceret
sibi h'ntm pstare. nec mia sibi cū iusticia cu
rret. q' sibi ē inconueniens dicere ap' pctēz miam
et c. // Re ad pdcōz intellectū ē notā
dū. q' hic duplex ē opio. Quidā. n. attende
tes rigorē diuine iusticie. ac sine. qua deus h'rz
p uno modico mor'. in quo momentanea et
q. nulla fuit delectō. h'omz cruciat eternaliter. dnt
q' puuli cruciabūt igne inlus. longe tn mi
nus q' peccauerit petō actuali. et h' dnt sensisse
aug'. cū dix'. in euch'. penā puulor' ē mitissi
ma. et in li. de fi. ad pe'. puuli cruciabūt eterno
supplicio. mitissimā. n. illā uocat penā. nō ab
solute s' respectu aliorū. in h' de exemplaritur. dnt diuine
iusticie g'uis plus manifestet iusticie q' mie. p
eo q' puuli malū ē i tali pena ee. q' oīo n' ee.
sic cū ẏo i tanta lōi puo. sic manifestat au'. in li.
de li. ar. Et h' dnt ee cōgens. aut sic in mort' petō cat
carentia debite iustie. et concupia. sic et i pena ee
carentia uisionis dei et afflictō ignis eterna. Sz
cū ualde durū s' dicere. uideatur q' deus tn durē
et tā aspe agat cū puulis. sic decedētibus. qui
oīo nō potuint uitare n' morte culpe n' morte
n'. p'sertim cū uideāt deū. clementissimus et saluati
tris pcatoribz i mitis misericordie agere. // Jdō ē
alia opio minor que mag' concordat pietati fidei
et iudicio rōis. q' d' q' puuli decedentes cum
orii' carent iustiē. s. gratia. q' ē pignus h'edi
tatis eterne. puātur in eternū uisione dei. q' nō
i carne fuit feditas. nō ponēt in loco ubi ur
potē i fnali. Sz q' ñ h'uerit inse ex actualēz
delectatōez petī. n' i spu n' in carne. idō nō senciūt
pene ignis acerbitate. h'nc modū dni magis
aprobat magr' s'. et nō ipm sustinendo. s' opi
nionē magrī sic p' i l'ra. p'ter q' ad h'nc ptem
i ducunt' rōnes // Ad illud g' q' p' ob' in cont'. de
uerbis aug'. dd' q' aug' i talibus illis nō intendit
dice q' puuli sensibilit' crucietur. Sz intendit
eor' penā manifestare. q' carentia uisionis dei.
et q' et ad ulitate locutū ualde pondat. ex p'nti'
plus dicens et minus uolens itelli. et si sic cū lo
sic. hec. n. facit ad ex tirpandā illā h'esim. q' dice
bat puulos nulla pena puniri. et sic i modi

ima

al

extra

Rō p'dd' q' d'. larg' lo' d' pena igt'. ponet pena igt'. q' qlz pena. ut' p' pena dampni.

bus decimum est. quia qui vult ab uno extremorum pervenire ad medium, quandoque debet declinare ad aliud extremum. sic docet philosophus. sic et beatus augustinus ut illam heresim extirparet, que dicebat parvulos ab omni pena immunes, et ad medium reduceret, videlicet ad penam carentie visionis dei, asseruit eos cum aliis peccatoribus eternaliter dampnari. intellectum autem suum temperavit et explanavit dicens, ubi dixit penam eorum esse mitissimam. sic dicit magister in littera. Ad primum quod obicitur, quod parvuli multas penalitates sustinent in hac vita, dicendum quod etsi temporaliter puniri pro peccato originali sit, non tamen sequitur quod eternaliter. et ideo huius est quia pene temporales non tantum sunt punitive, sed etiam promotive. unde deus non tantum affligit inimicos suos, sed etiam amicos, sicut patet in thobia et iob. et ideo in afflictione temporali severitati iustitie coniuncta est benignitas misericordie, que due eleganter reperiri debent in omni dei punitione. Sic autem non contingeret in pena eterna reperire. hoc enim pertineret ad rigorem iustitie, si animas parvulorum ignis gehennalis suppliciis cruciaret. Ad secundum quod obicitur quod in carne manet residuum cum peccato, dicendum quod etsi cum peccato quodammodo resideat in carne, hoc est per modum alicuius habitus, non per modum actus. unde caro non facit animam parvuli concupiscere. sed concupiscentia et peccatum hic reperitur anima in ipsa, sed actuali combustione ignis torquetur. Sed sicut anima privatur visione dei, sic et caro privatur stola sua et in loco tenebroso ponitur, cum collocanda esset in celo empyreo, si talis feditatis corruptione fuisset sanata per baptismi efficaciam. Ad tertium quod obicitur quod parvuli non habent corpora dotata, sed potius passibilia, dicendum quod non pati ab aliquo dupliciter contingit, aut ex virtute quam habet corpus in se, aut ex ordine divine iustitie. dico ergo quod corpora parvulorum sint passione carentia, hoc non est propter virtutem quam habeant resistendi in se, sed potius propter ordinem divine iustitie. sicut autem regulariter ignis in infernalis agere habet, cum sit instrumentum divine iustitie, unde sicut idem ignis magis cruciat maiorem peccatorem quam minorem, sic in eodem igne patiuntur corpora eorum qui peccaverunt peccato actuali, parvulorum vero corpora etsi in ipsis ignibus infernalibus volverentur, passionem non sentirent. et tamen non habent impassibilitatis dotem, quia non superant vim ignis per aliquam quam habeant propriam virtutem. et si tu obicias quia debent pati passiones venientes ab intrinseco, utpote famem et sitim, cum non habeant corpora impassibilia et immortalia, dicendum quod sicut dampnatorum corpora cum sint passibilia et corruptibilia, tamen divina virtute sustentata perpetuantur in vita

ut ab ignibus non consumantur, sic et parvulorum corpora eadem virtute divina in vita continuantur, ut non indigeant cibo nec potu. non tamen habent illam firmitatem et soliditatem quam habebunt corpora gloriosa.

Consequenter queritur utrum parvuli descendentes in solo originali puniantur aliquo dolore interiori. et quod sic videtur per primo Io. Damascenum qui dicit: exclusio a bonis eternis et alienum effici ab hiis que parata sunt iustis tantum generat cruciatum et tantum dolorem, ut etsi nulla extrinsecus pena torqueret, hec sola sufficeret. ergo si parvuli excluduntur sicut et adulti, videtur quod maxime cruciabuntur interiori dolore et gemitu. Item quanto quis desiderat aliquid et illo privatur, tanto maior est ei tristitia et dolor. sed secundum omnes homines illud desiderant beatitudinem. ergo si parvulorum anime eterna beatitudine privantur, videtur quod ex hoc excessive tristentur. Item anima parvuli dum unitur carni contrahit concupiscentiam. et ergo sequitur decore remanente in ea in effectu, illa concupiscentia ipsa potest exire in actum. hoc constat. ergo potest concupiscere. sed concupiscentia semper est vel cum delectatione vel cum pena. cum delectatione si habet quod desiderat, cum pena si non habet. ergo si anime parvulorum delectationibus erunt private, videtur quod doloribus interius erunt afflicte. Item parvuli decedentes cum originali et antiqui patres in limbo existentes utrique privabantur visione divina. si ergo ampliori debebat pena puniri parvuli qui habebant culpam, videtur quod ex privatione carentia visionis dei aliquam tristitiam anime parvulorum habeant. Item maior dolor est alicui quando privatur aliquo bono suo quam quando privatur extraneo aliquo. ergo pari ratione maior debet esse dolor quando privatur ex minori. cum ergo anime parvulorum ex minori culpa privantur visione divina quam anime adultorum, videtur quod magis doleant interius. Item anime parvulorum per naturam habent affectiones. sed affectiones necesse est vel gratuitas vel perversas esse. affectionum non modicarum afflictio. sed affectiones parvulorum non erunt gratuite, alioquin iam essent in quadam beatitudine. solus enim deus est qui quietat desiderium anime. ergo videtur quod si anima erit in affectionum varietate et inquietudine, quod erit continue in dolore et afflictione. Sed contra magister in littera: nullam aliam penam sensus sunt parvuli ignis materialis vel conscientie vermis, nisi quod dei visione carebunt in perpetuum. ergo videtur quod non habent dolorem interiorem. Item originale in me est ex unione adveniente. ergo si aliquo dolore debet anima cruciari, multo originalis peccati pro illo puniretur

cruciari, cum qui in ea sunt sint secundum carnem. Si ergo cum non cremabuntur igne, nulli videtur quod anima non cruciabitur dolore spirituali. Item si parvuli decedentes in originali dolebunt post hanc vitam, aut dolebunt de contracta culpa, aut de damno. Si de culpa dolebunt, ergo erunt iusti. Si de damno dolebunt, cum istud damnum et pena careant visionis Dei sit ita, et quod doleat de iusto est iniustus. Videtur quod in animabus decedentibus cum originali non tantum sit culpa originalis, sed et actualis. Item si parvuli dolebunt de amissione illius summi boni, cum ipsi virtutem patientie non habeant, et qui dolet de aliquo malo carens virtute patientie murmurat contra punientem vel infligentem, ergo videtur quod anime parvulorum murmurent contra Deum. Sed nullus potest murmurare contra Deum nisi inique et iniuste. Ergo videtur quod post egressum a corpore anime decedentes in originali magis efficiantur inique quam ante, quod est impossibile. Item si dolent, aut credunt se habere illud bonum aliquando, aut certi sunt quod numquam habebunt. Constat ~~[illegible]~~ quod non expectant illud bonum habendum, cum non habeant spem. Si ergo dolorem habent de bono amisso cum certitudine numquam habendi, videtur quod habeant desperationem. Sed desperatio est acerbissima omnium penarum infernalium. Ergo parvuli punirentur pena acerbissima, quod ipsum est dicere. Item si dolent, aut dolent in summo aut non. Si in summo dolent, ergo acerbissime punientur. Si non dolent in summo, ergo processu temporis poterunt magis et magis dolere, cum dolor ille ortum habeat ex interiori affectione. Ergo in eadem dispositione manentes [illegible] videtur quod in eis crescat pena quando sunt in [illegible]. Item ad predictorum intelligentiam est notandum quod super hac questione nec expresse loquitur scriptura, nec expresse eam sancti determinant. Ideo doctores theologi hic opinantur varia. Quidam enim voluerunt dicere quod parvuli carebunt et cognitione et dolore. Cognitione carebunt exigente iustitia, dolore carebunt exigente misericordia. Iustitia namque exigit ut non detur eis post hanc vitam donum alicuius cognitionis quod in hac vita non habuerunt. Unde sicut caruerunt cognitione fidei et omni genere cognitionis intelligentie intellective illi qui mortui sunt ante usum rationis, sic et carebunt post hanc vitam, nec diuturnitate temporis addiscent, sicut nec moriones, qui non plus sciunt quando moriuntur quam quando nascuntur, et si in multo tempore vixerunt. Misericordia exigit ut non habeant penam actualis doloris, cum non habuerint maculam culpe actualis. Et ideo iusto suo iudicio privat eos Deus omni eorum cognitione que possent eis inferre dolorem. Melius est enim talia ignorare quam scire. Sicut parvulo

proclivo ad peccatum melius est ignorare quam nosse ea que eum inclinant ad peccatum. Sed quia difficile est intelligere quod anima separata non habeat usum rationis et non cognoscat ea saltem quorum cognitio est ei naturalis in patria, cum expers corporis impedimentum non habeat, ideo alii aliter opinantur quod anime parvulorum et habebunt cognitionem et habebunt dolorem. Scient enim propter quid fecit illud, et scient se illo bono merito originalis culpe esse privatas, et propterea dolorem habebunt, et affectiones doloris in eis alienabunt. Attamen non habebunt dolorem qui vocatur dira vermis, quia non habebunt remorsum quod perdiderunt illud bonum propter propriam negligentiam et contemptum, et propterea dolor eorum erit multo minor quam dolor adultorum. Sed quoniam plura videntur inconvenientia sequi si ponatur ipsas dolere, sicut in opponendo monstratum est, tum propter hoc quod dolor qualis ille est absque patientia et absque spe, et ita cum murmure et desperatione, tum etiam quia dolor anime redundat in carnem, et sic talis dolor ex resumptione corporis prodit, non videtur esse absque actuali obliquitate, propter hoc tertius similiter est talis modus dicendi, videlicet quod anime parvulorum carebunt actuali dolore et afflictione, non tamen carebunt cognitione. Et iste videtur satis rationabilis intelligere hunc modum. Decedentes enim in solo originali quoddam medium tenent inter habentes gratiam et culpam actualem, et quoniam status retributionis debet respondere statui vite presentis, in tali statu debent anime parvulorum poni ut et ipsi medium teneant inter beatos et eternis ignibus cruciatos. Quoniam ergo hi carent malo pene sensibilis et cum hoc habent Dei visionem, nec damnati [illegible] sunt in tenebris et puniuntur pena sensibili, parvuli secundum rectum ordinem divine equitatis debent convenire in uno cum damnatis et in alio cum beatis. Sed non possunt convenire cum beatis in habendo divinam presentiam, quia tunc in nullo convenirent cum damnatis. Presentia enim visionis Dei non stat cum pena sensibili. Ideo cum beatis conveniunt in hoc quod carent omni afflictione exteriori et interiori, cum damnatis vero in hoc quod privantur visione Dei et lucis corporalis. Parvuli ergo sic divino iudicio iusto inter bonos et malos quasi in medio constituti hec noverunt. Et cum extrema parte consideratio generet desolationem, exaltata consolationem, ita in [illegible] divino iudicio eorum cognitio et affectio libratur et in tali statu perpetuatur, ut nec tristitia deiciat nec letitia reficiat. Et hic mirabilis ostenditur ordo divine sapientie, que certa novit suis locis disponere et ad suum [illegible] ordinare. Nam sicut in beatis potissime manifestatur ~~[illegible]~~ potissime claret iustitia, sic in mitius manifestatur misericordia simul et iustitia. Et ex hoc patet quod non [illegible] quas quis novit de

esse

misericordia et damnatis

Item parvuli per fidem [illegible] cognitionem habebunt eorum in naturali cognitione [illegible] que [illegible] se privatos esse vite eterne, [illegible] ab ea exclusi sunt. Sed tamen aliqua non ex hoc affligentur [illegible]. Et ex eo quod sua proportione excedit non affligentur, si sit recte ratio. [illegible] ex hoc quod careret eo ad quod [illegible] nullus sapiens homo dolet pro eo quod non potest volare sicut avis vel [illegible] quia [illegible] habuit. Dico ergo [illegible] vita eterna [illegible] Nam [illegible] [illegible]

corpore ante susceptionem baptismatis extitimus. omnia enim facit
deus ad gloriam suam manifestandam. unde si tu queras
quid paruuli faciant. uel addiscant. uel offerunt,
uel ad aliud opus exerceant. breuiter ergo respondeo
quod diuine iustitie equitas et immutabilitas in eodem
statu quantum ad corpus. et quantum ad animam. scilicet quo
ad cognitiuam et quo ad affectiuam. perpetualiter eos
consolidat. ut nec proficiant nec deficiant nec leten-
tur. nec tristentur. sed semper sic uniformiter mane-
ant. ut sint in laudandi diuinum iudicium quod
sic est equum et iustum ut nullum bonum remaneat
irremuneratum nullum malum remaneat impunitum.
et perfectissime teneat medium inter superfluum et dimi-
nutum. Sed hanc ergo positionem concedunt sui contrari
tendentes quod paruuli non sentiunt spiritualem do-
lorem ad primum uero quod obicitur in glossa super Io. etc. dicendum
quod intelligit de his qui excludunt merito actua-
lis peccati. qui uermem conscientie et remorsum sunt habituri.
et ideo non habet locum in paruulis ad 2m quod obicitur quod tri-
sticia necesse est ubi desiderium non impletur. dicendum quod uerum
est. quando non impletur in se. nec fit recompensatio per estima-
tionem desiderantis. quando uero secundum extimationem desideran-
tis aliqua recompensatio fit non necesse est tristari. Sic
multi qui uellent quidem esse in paradiso. bene consolantur
debitum uite presentis quia contenti sunt eis que
habent quamuis modicum habeant. Sic et in paruulis intel-
ligendum est esse. quod eis sufficiat status suus nec
eleuant oculos ad opera quam habere non possunt.
ad 3m quod obicitur quod anima paruuli habet concupiscentiam. dicendum quod sicut
in hac uita non concupiuit. nec desiderauit aliquid quod
non debuit. sic et nec in futura uita. sed ipsi diuina
sententia collocati existunt inter fugam et appetitum. ita
quod neutrum eis conueniat. et ideo nec habebunt actua-
le gaudium nec actuale supplicium. dampnum enim repu-
nitur per alterum. ad illud quod obicitur de sanctis pa-
tribus. dicendum quod sancti patres spe et certitudine habebant
de futura gloria leniendam gratiam et habebant per quod diuinam
aliquo modo cognoscebant. et ideo non sequitur quod equa-
liter punirentur ut paruuli, pro eo quod plus habebant
consolationis. ad 5m quod obicitur quod maior dolor est alicui
cum priuatur absque causa. dicendum quod paruuli bene sciunt ex
causa se esse priuatos. sed quia illam causam non adheserunt.
sed aliunde contraxerunt. ideo nec dolorem nec remorsum
habebunt. verbum autem sanctorum intelligitur in punitione iusta.
et in qua punitus punienti consentiat. sic autem
non est in proposito adultimum dicendum quod passiones par-
uulorum stabiliuntur iudicio equitatis diuine non
tamen totaliter quietantur. sicut affectiones beatorum in pa-
tria. unde sic differt immunitas a passione et sine

assensu proprie in paruulis et brutis. quia in brutis est deficiens
illis non. sic dictum est. sic intelligendum est de extremitate
expressa affectionum anime.
Propter ista sunt questiones circa litteram. et primo quod dicit quod
dicat. possunt intelligi plura peccata in una transgressione
ade. Sed enim hoc uerum est tunc primo ratione in quolibet uno
peccato est multitudo peccatorum. Si consideretur illa ratio assig-
nandi diuersa peccata in uno peccato quod augustinus ponit in illo.
Quilibet enim cum peccat inficiat animam suam quia peccatum est
mors anime. quilibet etiam transgreditur mandatum di-
uinum. ergo est in homicidium et inobedientia. et sic de aliis.
Item si fuit in pluralitas peccatorum. ergo uidetur quod in quolibet peccato
sit multitudo originalium. quod si tu dicas quod non fuit transfusum
originale ratione omnium. sed ratione alicuius. queritur ergo tunc ratione
cuius potius fuit transfusum, utrum ratione gule. uel superbie.
uel inobedientie. et quod ratione inobedientie uidetur. ro. v. per
obedientiam peccatum intrauit in mundum. Quod autem fuit gu-
la uidetur per quemdam textum. quam dicit comedens morte
morieris. et ideo concordat uidetur. quia originale peccatum tra-
ditur mediante propagatione carnis. ergo transfundit
peccatum carnalis. ergo si non fuit ibi peccatum carnale in
gula. ergo etc. Quod autem fuit superbia uidetur
hugo. in vii. parte primi li. de sacramentis. Per elationem animus
obscuratus est. quia enim per elationem tumuit igni
paradisus lumen ueritatis amisit, et primum actus. quia
semper per superbiam contra creatorem timens, obedientiam non te-
nuit, ideo circo creator spiritum ignorando. carnem uero con-
cupiscentiam dampnauit. Quare ergo ratione cuius horum originale peccatum
transfunditur. cum omnia hec dicat augustinus fuisse in illo pecca-
to. dicendum quod peccatum ade sicut talia peccata in uno genere est
peccatum. hoc tamen ex quadam adaptatione per diuersos effectus
et circumstancias diuersas dicitur in se claudere peccatorum genera.
non quia in ipso sit culparum multiplicatas, loquendo
essentialiter. sed per quandam adaptationem, et quandam metha-
phoram. hoc tamen sicut supra explanatum fuit in consu-
mationem et perpetratione unius peccati. contingit diuersa in-
ueniri peccata. ut superbia uel auaricia. in primor-
dio. et gula in progressu. et inobedientia in consumatione peccati
per modum peccati. et maxime cum ad 2m ergo quod
obicitur. utrum ratione horum omnium. uel ratione alicuius istorum
specialiter transfunditur originale peccatum. dico quod ratione
omnium sed differenter. nam superbia respicit illam transfu-
sionem originalis. quasi causaliter. et gula. quasi materialiter. et in
obedientia quasi formaliter. peccatum enim ade formaliter loquendo fuit
peccatum inobedientie. similiter uero quia fuit esus ligni, fuit
peccatum gule. sed causaliter, quia fuit propter adquirendam excel-
lentiam. fuit peccatum superbie et sic patet responsio ad obiecta.
Item queritur de hoc quod dicit de peccato ade. non est putandum
peccatum ade grauius fuisse quam peccatum in spiritum sanctum. sed hoc

esse

[illegible]

[illegible]

cum uel alium

eni ut sim. quia maius malum est quod corrumpit totam naturam quam quod corrumpit unam solam personam. sed per personam peccatum ade totam naturam corrumpebat. peccatum in spiritum sanctum unam solam personam. ergo etc. Responsio dicendum quod hec questio declarata fuit supra cum ageretur de peccato actuali. breviter dixisse sufficiat. quia ex diversis causis unum peccatum dicitur esse maius altero. Primo quod nota quod multis modis dicitur peccatum unum esse maius sive gravius altero. primo in quantitate. et sic peccatum David dicitur esse maius cum in indicium mortis interiit mortem fratris. Secundo in generalitate. et sic peccatum primi parentis dicitur fuisse maius quia in totum genus humanum se diffundit. Tertio modo enormitate. et sic peccatum iude dicitur esse maius. quia vendidit deum. Quarto modo ingratitudine. et sic peccatum illius dicitur esse maius qui plura percepit dona gratie. Quinto modo periculositate. et sic peccatum ignorantie dicitur esse maius. quia periculosum. Sexto modo inseparabilitate. et sic peccatum cupiditatis dicitur esse maximum. quia cum alia vicia cum homine consenescant sola avaritia iuvenescat. Septimo in importunitate. et sic superbia dicitur esse maius quia ex ipsis bonis operibus consurgit. Octavo modo pronitate. et sic luxuria dicitur esse gravius ad quam homines magis sunt proni. Nono modo maioris gravitatis impugnatur. et sic peccatum in spiritum sanctum dicitur esse maius. Decimo modo ratione maioris offense. et sic peccatum in voluntate dicitur esse maximum. Undecimo modo ratione facultatis resistendi. et sic dicit magister quod peccatum ade fuit gravissimum. Duodecimo ratione maioris turpitudinis atque libidinis. et sic cuiusque generis peccatum maius potest fieri quam alterum. hii duodecim modi consueverunt a doctoribus assignari. fortassis et alii apparebunt modi. sed isti sufficiant. cum magis consueti. et patet responsio. Responsio ad illud quod obicitur. Item quod debet quod dicit. quia peccatum commissum est ablatione quoniam tota non in eo consideratur ideo tota in eo non in eo corrupta est. Ex hoc enim videtur quod si adam peccasset ad peccatum quod ideo cum ipso esset tota natura quod totam naturam corrupisset. Sed quia ponatur quod adam solo consensu peccasset. et corporis in actu peccati autem non consensisset. ergo caro non fuisset infecta. ergo nec originalis culpa transfusa. Item pena in integrum restituitur cui a misericordia per creditur. sed ius non restituitur ei a fuit corporis. ergo si homines dominum mortaliter peccasset omnes per penam resurgerent. non ergo videtur quod originalem culpam transmitteret. propter hoc est quod videtur si peccasset alio genere peccati originale transfusum dicunt. Responsio dicendum quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam enim dicere voluerunt. quod cum omne peccatum

sit prevaricatio legis divine et celestium inobedientia mandatorum. et per omne peccatum auctor eius adversatur ei rebellis. quod quocumque genere peccati adam peccasset rebellionem carnis et per consequens incurrisset. Item cum peccatum sit iniustitia quocumque genere peccati peccasset adam privatus fuisset iustitia quam habebat. Item cum omne peccatum mortale sit mors anime propter quod liberi incurrisset carnis mortalitatem. Cum ergo ista fuerint originale transfundi. tenuerunt quod adam transfusum dicisset originale quocumque genere peccati peccasset. et hoc videtur sonare verbum magistri. Secundum hanc opinionem de facili respondetur ad id quod obicitur. quia sicut videmus quod pro peccatis spiritualibus caro cruciatur in inferno. et hoc quia in eis ad est carne cruciari. quod voluit cruciari carne sic. ut pro peccato quod commisisset spiritualiter puniretur corporaliter. Alius modus dicendi est. quod si adam mortaliter peccasset et in adam idem non fuisset transgressus non transfundere originale. et ideo hoc est. quia pro sola transgressione illius mandati comminatus erat ei de morte. sicut patet .ii. Gen. et secundum hanc opinionem verbum magistri quod dicitur in illa ratione intelligitur supponens transgressionem illius mandati. cui adiuncta erat mortalitatis pena. primus tamen modus dicendi videtur esse probabilior. quamvis enim scriptura non comminetur mortem nisi pro illa inobedientia. non absurde tamen illa comminatio intelligitur se extendere ad omnem mortalem culpam. quod autem istorum verius sit dubium est. nec est ibi magna vis facienda quia modica est utilitas et nulla sciendi necessitas. Item quod debet quod dicat. Si sola in carne vivit non continue meretur etiam mortem peccati quod contraxit contagione peccati. hec enim videtur inconveniens. Sed enim nulla pena debetur homini nisi merito culpe et homo in carne adeo potest ire ut sit dignus statim evolare. videtur quod ideo non sit nimium aliquid penetralis mortis in aliquo. Item si mors debetur alicui merito pro peccato. videtur ergo quod nulla gratia fuit in martiribus qui mortui sunt pro Christo. sicut in latronibus qui suspenduntur propter latrocinia. Item quod si mors debetur homini pro originali peccato cum est in homine originalis peccatum. quod iustitia fuit in lazaro qui bis mortuus est. Responsio dicendum. quod nulla nunc quod iustitia absolvit hominem a debito mortis propter quod omnis iustitia que est in nobis respicit voluntatem. et est pluris mors vero est pena nullius. et ideo pro nulla iustitia dignus est homo a morte absolvi. nisi deus sua benignitate aliquem a morte liberavit. sicut patet illius sine formitate quam decimum est Gen. iii. pulvis es. et in pulverem etc. tamen ut fides locum habere possit. ad id quod quia de martiribus. dicendum quod id quod uno modo

Nullam [illegible] tollit [illegible] quod est non oppositum.

[illegible]

[illegible]

e debitum, si ex caritate fiat propter Christum. martires autem quia mortem non sustinuerunt, quam effugere potuerunt. immo morti pro se ante tempus optulerunt, mors que alias esset pena, fuit eis valde meritoria. quia deus eam reputat preciosam ex hac dispensatione que tacta est. ad illud de lazaro dico quod prima mors fuit ad manifestandam gloriam dei. et ideo supplicium recompensatum est per sequentes vite annos, quibus ipse qui suscitatus est fuit ei amplia tum merendi spatium. et melius erat ei sic bis mori quam si semel mortuus fuisset. ideo autem quantum pertinet ut suscitaretur magis reputat se prestitum bonum quam inferri supplicium.

(d. xxxiiij.)

Post predicta de peccato actuali et cetera. ista totalis pars. Ps. si libri in qua magister agit de lapsu hominis, divisa fuit in tres partes. Secunda quia totalis quinque consistit corruptione peccati, duabus partibus tractans in quibus magister egit de peccato quo persona corrumpit naturam, de peccato quod non corrumpit personam, ut patet de originali. Secunda hic tertia pars, in qua agit de peccato in quo persona corrumpit seipsam, et de peccato actuali et hic durat ad finem libri. Dividitur autem hec pars in duas. In prima determinat de peccato sive sui de malo. in secunda quid est. Secunda ibi qualiter in quo hic habet malum, sive peccatum committi ~~committi~~ in d. xxxv.

Post predicta de uno et cetera. prima habet duas. in prima determinat de peccato sive malo, secundum eius causalitatem. secunda ibi per eius quiditatem in d. xxxv. post hec videndum est quid sit peccatum. prima pars continet presentem d. et dividitur in duas. In prima agit magister de malo quantum ad eius originem. In secunda de malo quantum ad eius sive eius efficaciam, ibi. ostensa origine mali et cetera. prima pars habet tres partes. In prima aperit suam intentionem in generali. In secunda vero ostendit quod malum ortum habet a causa bona, id est cum voluntate et cetera. In tertia vero quod est a voluntate libera, ibi. Mala autem voluntas et cetera. Secunda pars principalis habet tres. In prima dicit quod malum est in bono, confirmans hoc auctoritate augustini. In secunda vero elicit quandam conclusionem, scilicet quod in rebus contrariis fallit regula dialectica, ibi. unde in his contrariis et cetera. In tertia vero et ultima removet quoddam dubium. ibi ad hoc autem quod dictum est et cetera. et sic supponitur quod malum sit. duo manifestat magister de malo, scilicet a quo sit, et in quo.

Ad intelligentiam huius partis. secundum duo que magister determinat in littera incidit hic questio de duobus primis. primo queritur aliquid sit malum causaliter ab originali principio. secundo in quo sit tamquam in subiecto. Circa primum queruntur tria.

primo queritur utrum malum sit a bono vel a malo. secundo utrum sit a bono ut efficiente vel deficiente. tertio utrum sit ab intentione vel preter intentionem.

Circa primum proceditur sic.

et queritur utrum malum sit a bono. Et videtur quod sic. primo auctoritate augustini de libero arbitrio, ubi sic ait. Malum est spreto incommutabili bono rebus commutabilibus adherere, quia facimus libero arbitrio. Sed liberum arbitrium est bonum, cum principium sit alicuius arbitrii principium sive malum est a bono. Item hoc ipsum videtur. Esto quod nichil esset nisi libera voluntas, constat quod ipsa amaret se ipsam, et possibile se amare inordinate et viciose. Sed talis amor non est sine malo, ergo talis amor fieret. et non nisi a bono. ergo et cetera. Item bone malum est culpabile in se et culpabilem reddit actorem. sed non est culpandum in sua actione in aliquo modo possibile facere bonum, et non habet necesse aptitudine ad hoc. omne autem tale est bonum. ergo nichil potest malum facere nisi bonum. Item nullus dicitur facere malum nisi quia facit quod non debet, aut quia non facit quod debet. ergo malum omni suo actori est indebitum, et eius oppositum eius est debitum. Sed omne id cui malum est indebitum et oppositum mali debitum est bonum. ergo omne id a quo sit malum natum est esse bonum. Item si malum est ab aliquo, aut id est bonum, aut malum. Si bonum, habeo propositum. Si malum, aut id est ab alio aut a se ipso. Si ab alio, similiter erit querere de illo. ergo si non est abire in infinitum, stare est in aliquo malo quod sit a se ipso. Sed omne quod est a se ipso nullo alio indiget ut sit, et omne tale est sibi sufficiens, et omne quod est sufficiens est omnino, habet perfectionem et beatitudinem in se et a se. et omne tale est perfecte bonum. ergo impossibile est quod aliquod sit malum et non sit ab alio. Relinquitur ergo cum sit stare et non abire in infinitum quod malum est a bono. Item si malum est ab aliquo, aut id a quo est malum culpe habet usum rationis aut non. si non habet usum rationis ergo nullo modo potest ~~[illegible]~~ culpam. non dicitur hoc in proposito lege naturali quam secundum legem civilem quia secundum divinam habet ergo necesse usum rationis. sed ipse rationis usus magis bonum est et nobile. necesse est ergo malum a bono esse si ab aliquo est. Contra .c. vij. non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. ex hac auctoritate necesse arguitur quod bonum non potest esse causa mali. ergo si malum est ab aliquo, necesse est quod sit a malo. Item expositus anglorum, nichil medium, quam cum boni sit bona et mali mala. non est ergo malum a bono. Item hoc videtur per maximum dionisii quod est aut

reduci non potest

Causa mali non potest esse contrario bono: exigentia ordinis, quod ens non ens prius ad ens plenum reducitur, scilicet ad deum, malum autem ad deum; quod magis elongatur, recessum a bono, ut magis deficiens; et magis appropinquat ad nichil; secundum nominis dicitur quod omne non ens secundum bonum minus est ens, mali non ens.

Trahitur ad quod malum, subiectum in quo habitat, oppositum quod expellit.

Causa mali non est causa deficiens, defectione, deordinatione, bonitatis privatione, perfectius operando, sapientius ordinando, optime se diffundendo.

Facit malum deum, sapientia, bonitas.

Causa deo est potentia, sapientia, bonitas magis.

causa bona ipsum bonum. Si ergo mali causa est bona, ipsum malum est bonum. Si ergo hoc est falsum, manifestum videtur etc. Item hec propositio satis probabilis: duorum contrariorum contrarie sunt cause. Si ergo causa boni est bona, et nullo modo malum causat bonum, ergo videtur quod nullo modo bonum causet malum, ergo [non] quod malum sit a bono. Item hec propositio per propositionem notam et probata: Quicquid [illegible] est causa causati est causa. Si ergo omne bonum causatur a summo bono, si malum est ab aliquo bono, malum est a summo bono. Ergo summum bonum facit malum. Sed non est perfecte bonum quod facit malum. Si ergo malum est a summo bono, summum bonum non est summum, quod est impossibile. Ergo etc. Item aut est ponere primum malum aut non. Si non, est abire in infinitum in malis. Si ergo hoc est impossibile, quia necesse est stare in ordine causarum, necesse est ergo ponere primum malum. Sed primum bonum non est ab alio, immo causa omnium bonorum, eo ipso quod primum. Ergo pari ratione si est ponere primum malum, videtur quod non sit ab alio, sed causa omnium. Relinquitur ergo quod malum non sit a bono.

Propter dicta ad predictorum evidentiam est intelligendum quod error fuit et est heresis impiissimi Manichei. Erravit enim [illegible] quod posuit quod prima causa mali est malum, non bonum. Unde posuit quod a bono non possit bonum fieri [illegible] possit et fieri. Duplicem esse in uno homine animam, quarum una est a deo bono et semper cupit bona, altera vero a deo malo et que semper cupit mala. Et hinc est quod in nobis est continua pugna, et omnia mala que facimus ordinantur a primo malo, sic bona a bono. Hanc heresim pestiferam valde efficaciter improbat Augustinus in libro de duabus animabus, [illegible] ex ratione peccati culpe, pro[pter] eius oppositum scilicet pene. Peccatum enim, ut ibidem dicit, est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat et unde liberum est abstinere. Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid vel non amittendum vel adipiscendum. Has duas notificationes manifestat [illegible] et ex ipsis tamquam ex manifestis procedens [illegible] ipse destruit. Immo ostendit quomodo error se ipsum destruit, dum ponit animam malam non posse bonum facere et tamen peccatum peccatum esse [illegible] originem [illegible] ponit quod peccatum [illegible] subiungit [illegible] quasi has duas diffinitiones voluntatis atque peccati esse contra [illegible] totam Manicheorum heresim [illegible]. Si plane [illegible] [illegible] in libro [illegible] improbat [illegible] sic arguens. Planum est quod [illegible] [illegible] planum quod [illegible] ipsi Manichei [illegible] est quod eius est primum qui fecit malum, ergo id ipsum quod fuit primum bonum. Restat ergo quod primum boni sit bonum, quod [illegible] est primum

malum quod potest esse primum boni. Malum est a bono. Hec est [illegible] Augustinus [illegible] non sit [illegible] [illegible] ergo deductores [illegible] que in obiectionibus adducte sunt [illegible] est [illegible] [illegible] quia non [illegible] est [illegible] [illegible] iudicium [illegible] est quod [illegible] dicat fides sana [illegible] magister in littera [illegible] manifestat quod malum a bono habet originem. [illegible] quod malum [illegible] est [illegible] quod quid consistit esse [illegible] [illegible] [illegible] esse ipsam consistere [illegible] aut [illegible] ad [illegible] aut [illegible] [illegible] malum [illegible] actus exterior, aliud habitus interior, aliud actus interior. Unde actus [illegible] est malus [illegible] est mala [illegible] [illegible] habitualis affectio ad [illegible] est mala. [illegible] quod malum dicitur opus exterius [illegible] est primum in genere entis [illegible] in genere mali [illegible] actus exterior [illegible] actu interiori [illegible] actus exterior [illegible] interior [illegible] quod malum dicitur malus habitus [illegible] primum in genere entis [illegible] in genere mali [illegible] malus habitus a malo actu [illegible] mala [illegible] mali [illegible] [illegible] aut quod malum dicitur malus actus interior, sic potest esse primum in genere mali, sed non in genere entis. In genere mali potest esse primum [illegible] [illegible] voluntas [illegible] nulla [illegible] mali [illegible] potest esse primum in genere entis. Actus enim [illegible] [illegible] procedit [illegible] illa est [illegible] [illegible] est [illegible] causa [illegible] illa bona est [illegible] patet quod malum originem habet a bono. [illegible] [illegible] [illegible] ad primum vero quod obicitur [illegible] [illegible] [illegible] de glossa [illegible] quod [illegible] [illegible] glossa [illegible] de malo [illegible] quod consideratur esse actum exteriorem [illegible] et hec quidem manifesta est [illegible] ipsum textum [illegible] ad [illegible] quod [illegible] de [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible] est [illegible] videlicet si [illegible] [illegible] bona [illegible] est [illegible] quod [illegible] non est [illegible] [illegible] [illegible] quod bonum sit primum [illegible] non tamen [illegible] quod sit primum mali [illegible] quod bonum [illegible] debeat ipsum [illegible] origo sui primi patebit [illegible] [illegible] ad [illegible] quod obicitur quod contrariorum contrarie sunt cause, dicendum quod illa propositio habet veritatem [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] est aliquid [illegible] causis agentibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] manifestum est [illegible] [illegible] [illegible] Manicheus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in malis [illegible] malum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod malum [illegible] est [illegible] [illegible] quod [illegible] non est [illegible] [illegible] ad [illegible] ad primum quod obicitur quod [illegible]

[illegible] [illegible] provacia / Defectus / In firmitas / Inmoderata / Inglorium / In forme / Non iuvens / Non intelligens / [illegible] / In [illegible] / In [illegible] / In finitum / Incollocatum / In fecundum / [illegible] / In ordinatum / Dissimile / Tenebrosum / In [illegible]

Q[uod] r[espon]s[io] .ij. hoc h[abe]t in culp[a] p[ro]p[ri]e n[on] p[ro] accid[ent]e. v[e]l in voluntariis n[on] in voluntariis. s[e]c[un]d[u]m p[hilosophum]. Fab[er] e[st] c[aus]a cultelli. et cultellus e[st] c[aus]a vulneris. n[on] p[er] se. Faber e[st] c[aus]a occasionis.

e[st] c[aus]a eius etc. Ad .viij. q[uod] s[e]c[un]d[u]m illa[m] p[ro]p[ositione]m auctoris p[ro]p[ter] l[ibrum] de causis sophie. h[ic] accip[iu]nt[ur] .s[ecundu]m. et s[ecundu]m illa[m] q[uae] d[icit]. q[uod] n[on] altiu[m] de alio p[rae]dicatur. de quo[rum] p[rae]dicat[ur] s[ecundu]m ordine[m] et p[rae]dicatu[m] a[n]i[m]e[.] n[on] h[abe]t in illi de p[rae]dicato et de suo. quando u[n]u[m] q[uod] n[on] e[st] ex ne[xu] alti[us]. n[on] sic e[st] a[d] i[n] p[ro]p[os]ito. na[m] et si bonu[m] e[st] c[aus]a mali. h[oc] n[on] e[st] p[ro]p[ter] hoc q[uod] h[abe]t a su[m]mo bono. s[ed] r[ati]o[n]e defect[us] q[uem] h[abe]t de no[n]. Ad e[st] q[uod] ulti[m]o q[uaer]it utru[m] sit pone[re] p[r]i[m]u[m] malu[m]. p[atet] p[er] .x. d[icendu]m q[uod] n[on] e[st] pone[re] malu[m] q[uod] n[on] e[st] a[d] ma lu[m]. s[ed] ex h[oc] n[on] seq[ui]t[ur] q[uod] sit p[ri]m[u]m eius. i[m]mo e[st] ibi [con]t[ra]. o[mn]i[u]m .arg[umentu]m .in c[aus]a sup[er]lativo q[uod] h[abe]t in se e[st] dis tributio[n]is alicuius q[uod] e[st] i[n]finit[um]. ad i[d] q[uod] e[st] in plus d[icendu]m sicut n[on] e[st]. e[st] p[ri]mus h[omo] .s[ed] p[ri]m[u]m eius. sic nec i[n] p[ro]p[os]ito. n[on] sic aut[em] e[st] de bono. q[uia] bonu[m] et ens [con]v[er]tu[n]tur. q[uod] s[ed] e[st] pone[re] p[ri]mu[m] malu[m] inq[uan]t[um] ma lu[m]. id n[on] e[st] p[ro]cede[re] in infinitu[m]. q[uia] u[erum] n[on] e[st] p[ri]m[u]m in g[e]n[er]e entis. i[de]o n[on] h[abe]t e[ss]e a se[.] s[ed] aliud de. et i[n] alio.

[Quaerit]ur q[uod] utru[m] malu[m] sit alicuia c[aus]a. ut p[er] h[oc] auct[ori]tas vel effi[cient]e[m] v[e]l defi[cient]e[m] et q[uo]d sic[.] vi[detu]r. q[uia] p[er] aug[ustinum] in ench[iridion] q[ui] ait sic. neq[ue] q[ua]erit ca[usa]m male vol[un]t[at]is. n[on] e[ni]m h[abe]t ca[usa]m effi[cient]e[m] s[ed] defi[cient]e[m]. It[em] h[oc] vi[detu]r p[er] i[d] q[uod] d[icit] ad h[oc]. de di[vinis] no[minibus]. malu[m] e[st] p[rae]t[er] ca[usa]m. s[ed] [con]stat q[uod] n[on] vult dic[er]e q[uod] malu[m] n[on] sit ab aliquo. vult [er]go dic[er]e q[uod] malu[m] n[on] h[abe]t e[ss]e ab a[lio] tamq[uam] a c[aus]a a[n]te et effi[cient]e. [er]go si aliquo m[odo] e[st] [rel]inq[ui]tur q[uod] sit tamq[uam] a defi[cient]e. It[em] r[ati]o[n]e vi[detu]r. sic se h[abe]t effect[us] ad actu[m] effi[cient]e. ita defect[us] ad ip[s]u[m] defic[er]e. s[ed] p[ri]mus effect[us] n[on] p[ot]e[st] educi i[n] e[ss]e n[is]i a c[aus]a. ut effi[cient]e. [er]go nec defect[us] n[is]i a defi[cient]e. s[ed] malu[m] e[st] defect[us] ut n[otu]m. sic d[icit] aug[ustinus]. [er]go etc. It[em] o[mn]e p[er]fectu[m] e[st] a c[aus]a p[er]fecta. [er]go o[mn]e deficiens a c[aus]a defi ciente. s[ed] malu[m] opus d[icitu]r malu[m]. p[ro]p[ter] defectu[m] alicui[us] debite [con]stant[ie]. [er]go malu[m] e[st] a c[aus]a defic[iente]. It[em] face[re] et defic[er]e opponu[n]t[ur]. sic [con]struere et destr[u]ere opponu[n]t[ur]. [er]go sic [con]struere e[st] face[re]. ita destr[u]ere e[st] defic[er]e. s[ed] i[n] malu[m] corru[m]p[er]e e[st] aliq[ui]d bonu[m] corru[m]p[er]e q[uia] n[on] d[icitu]r malu[m] n[is]i q[uod] nocet. v[e]l adimit ad de bono. [er]go i[n] malu[m] corru[m]p[er]e e[st] defic[er]e. It[em] o[mn]is effic[ient]ia e[st] a p[ri]mo et su[m]mo efficie[n]te. s[ed] malu[m] nullo m[od]o e[st] a d[e]o. [er]go nullo m[odo] p[ro]cedit ab aliquo ut p[ri]n[cipi]o effectivo. [Contr]a dyo[nisius] .de. di[vinis] no[minibus]. c[aus]a e[st] c[aus]a mali. sic ignis calefi[t]. s[ed] ignis e[st] c[aus]a ca lefi[ciens] p[er] mod[um] effic[ienti]s [er]go etc. It[em] o[mn]e illud q[uod] p[lu]s p[ro]p[ter] plus p[ot]e[st] e[ss]e q[uam] sit. h[abe]t ca[usa]m efficie[n]te[m]. s[ed] malu[m] plus p[ot]e[st] e[ss]e q[uam] sit. [er]go etc. maior et minor manife[st]e. It[em] i[n] illi[s] q[uae] mag[is] indig[e]t c[aus]a efficiens q[uam] cui e[st] mag[is] sufficiens. s[ed] vol[un]t[a]s n[ost]ra mag[is] sufficiat ad malu[m] q[uam] ad bonu[m]. [er]go mag[is] d[icitu]r c[aus]a efficiens mali q[uam] boni. Si [er]go bo

nu[m] a[lic]uo[d] ut effi[cient]e. malu[m] [con]sili[a]n[s] erit. It[em] s[e]c[un]d[u]m e[st] c[aus]a mali. p[ro]p[ter] h[oc] q[uod] deficiens. aut defect[us] ille e[st] pena. aut culpa. Si pena. [er]go pena a[nte] c[ul]pa[m]. Si culpa. loquimur [er]go de p[ri]ma culpa. aut [er]go e[st] a[lic]uo[d] c[aus]a p[ro]p[ter] h[oc] q[uod] deficiens. aut n[on]. si sic. [er]go a[nte] p[ri]ma[m] culpa[m] e[st] culpa. Si n[on]. [er]go si p[ri]m[u]m malu[m] n[on] e[st] a[lic]uo[d]. ut deficiente. aut [er]go defectu il l[ius] vi[detu]r q[uod] nullu[m] malu[m]. It[em] si mal[um] p[ri]m[u]m e[st] a[lic]uo[d] ut defi[cient]e. aut [er]go defectu[m] illi[us]. aut p[rae]t[er] illu[m]. Si defectu[m] n[on] illi[us]. [er]go illud et s[e] p[ri]m[u]m e[st] p[ri]m[u]m malu[m] c[aus]a s[e] i[n] hunc defectu[m] m[utu]e. Si defectu[m] p[rae]t[er] illu[m]. aut e[st] ex[tr]a aut i[n]fluctus. aut vo[lun]t[at]e cogitatus. nullo m[od]o p[ro]p[ter] mo[tu]m p[ot]e[st] p[ri]m[u]m i[n] vo[lun]t[at]e lucis et dei[...] p[ri]m[u]m. [er]go etc. It[em] si malu[m] e[st] a[lic]uo[d] defi[cient]e. aut i[n] q[uantum] deficiat a su[m]mo bono. aut i[n] q[uantum] deficiat a bono q[uo]d d[icitu]r p[er]fectu[m]. Si i[n] q[uantum] deficiat a su[m]mo bono. [er]go c[aus]a talis defect[us] e[st] in nos [con]tinua. t[ame]n repiet[ur] p[ri]m[u]m. Si in q[uantum] defic[it] a bono q[uo]d d[icitu]r h[abe]t[ur]. s[ed] nullus a tali bono defic[it] n[is]i p[ro]venit[ur] mit[tu] alicui[us] culpe. [er]go nullo m[od]o p[ri]ma culpa a[lic]uo[d] defi[cient]e e[ss]e p[ot]e[st]. Est [er]go q[uaesti]o q[uo]d e[st] i[d] su[a] disp[ositio] e[ss]e vo[lun]t[at]e. r[ati]o[n]e c[uius] sit c[aus]a p[ro]xima et im mediata ip[s]i[us] mali. n[on] .n. vi[detu]r e[ss]e c[aus]a q[uia] e[st] ens. na[m] h[oc] [con]venit o[mn]i enti. n[e]c q[uia] de illo. q[uia] h[oc] [con]ve nit t[ame]n vo[lun]t[at]i bone q[uam] male. n[e]c et q[uia] volens p[e]ccand[o] r[e]c[t]e. n[e]c q[uia] volens malu[m]. q[uonia]m velle malu[m] e[st] p[ri]m[u]m p[e]cc[atu]m. et velle malu[m] e[st] p[ri]m[u]m malu[m]. Si i[d] n[on] e[st] r[ati]o sui. v[e]l c[aus]a. vol[un]tas n[on] dicet[ur] c[aus]a mali q[uia] volens malu[m]. R[espon]s[io] d[icendu]m q[uo]d absq[ue] dubio malu[m] sui p[ri]m[u]m e[st] a[lic]uo[d] ut defi[cient]e. sic exp[re]sse dic[it] aug[ustinus]. et c[on]cordat dyo[nisius] d[i]v[in]o ad c[uius] intellige[ntia]m no[tan]d[u]m e[st]. q[uo]d q[uia] c[aus]a alicui[us] effic[iens] d[icitu]r e[ss]e a c[aus]a aliq[ua] s[ed] disp[ositi]o[n]e v[e]l [con]dic[i]o[n]e sup[er]addita. h[oc] p[ot]e[st] i[n]telli[gi] d[upliciter]. aut ita q[uod] illa disp[ositi]o dicat ad p[re]ambulu[m] ad illu[m] effectu[m]. aut q[uia] dic[it] ad an nexu[m]. aut q[uia] dicit illa[m] c[aus]a[m] ut i[n]formans et denotans su[u]m p[ri]mu[m] effectu[m]. P[ri]mo m[od]o lum[en] d[icitu]r e[ss]e a sole luc[en]te. luce[re] .n. e[st] actus p[re]ambul[u]s ad illu[m]i[n]are. S[ecund]o m[od]o d[icitu]r lum[en] e[ss]e a sole calefa[ciente]. calor .n. [con]colitur lumi[n]e. T[er]cio m[od]o d[icitu]r lum[en] e[ss]e a sole illu[m]i[n]ante. c[aus]a .n. dico sole[m] illu[m]i[n]a[r]e et lum[en] e[ss]e a sole. id[e]m i[n]fluxu[m] d[icitu]r. al[ite]r t[ame]n et aliter i[n]p[or]tat. p[ro]p[ter] di[ver]sa[m] [com]paratio[n]e[m] p[ro]nu[n]c[iati]o[n]e intellig[itu]r e[ss]e i[m]p[ossibi]le q[uod] c[aus]a d[icitu]r q[uod] malu[m] e[st] a[lic]uo[d] deficiente. h[oc] p[ot]e[st] i[n]telli[gi] t[ri]pl[ici]t[er]. q[uia] no[tan]d[u]m q[uod] t[ri]pl[e]x defect[us] rep[er]it[ur] e[ss]e i[n] vo[lun]t[at]e. ...

q[ui]d i[n]n[atu]s. aut culpabilis. et defectus penalis. C[ulpabi]le de fectu[m] voc[o] ip[s]iu[s] defectibilitate[m]. q[uae] i[nes]t vo[lun]t[at]i. hu[n]c ip[s]o q[uo]d ex n[ihi]lo. defectu[m] culpabile[m] voco. ip[s]u[m] p[e]cc[atu]m. defectu[m] penale[m] illud dampnu[m]. sive nocume[n]tu[m] sive lesione[m] q[uae] [con]sequitur. ad p[rim]u[m]. de quo l[oquitu]r defec[tu]

cum. patet primo virtute habet. nam malum culpe est a voluntate deficiente defectum nichil. ita quod ille defectus comparabilis est ad culpam. Contingit enim voluntas posset in volendo bonum deficere. in vanitatem et defectibilitatem esse hec habet | similiter malum est a voluntate deficiente defectum penalem. ita quod ille defectus est culpe annexus. nunquam enim est decoctus peccati sine decore iustitie. unde est quod malum culpe est a voluntate deficiente, defectum culpabilem. sed tamen alia culpa est, et eadem, diversimode comparata. eadem enim est culpa qua deformatur voluntas et tamen in ratione actus. unde sic concedimus malum esse a voluntate deficiente. sic actus gibba agentem. Cum ergo triplex sit defectus. esse voluntatis, in ratione cuius malum dicitur esse a voluntate deficiente, quorum unus scilicet nullus est comparabilis ad defectum culpe. alter vero scilicet penalis est concomitans et contingens. defectus penalis inseparabiliter consequitur defectum culpabilem. In primo enim est esse decoctus peccati sicut dicit aug. sine decore iustitie. defectus autem culpabilis non sequitur necessario nec inseparabiliter ad defectum naturalem. unde non necesse sequitur si aliquis sit defectus illius, quod sit culpa. voluntas enim non ipso peccat quod ex nichilo. sed hoc ipso quod ex nichilo potest deficere. hoc ipso quod voluntas est fragilis potest pravitatem rectitudinem iustitie. hoc ipso vero quod voluntas est ex nichilo potest esse quod est deserere illam, deserere et ita defectus ille esse videtur reddit eum ad peccandum possibilem. Si autem tu queris quid faciat ipsam voluntatem exire in peccatum. et quod sit dispositio ipsius immediata ad culpe. dicendum quod illa superadditur dispositio. sed ipsa voluntas quod est domina sui actus et libera potest se ipsam convertere. ad primum ad quod valet et sic valet. et si induci se convertat, tunc peccat. nulla super inducta nova dispositione apte voluntas, quod sit comparabilis ad ipsam culpam. unde sic ille qui stat rectus, possibilitatem si vellet sine nova dispositione advenientem dimittere se ca dere. sic voluntas quod recta consistens et in ordine ad ultimum finem potest illum exire et exitus ille peccatum est. Ex dictis ergo patet, quod licet malum est a voluntate deficiente. Et ex hiis manifestum est responsio ad omnia quod in contrarium obiciuntur. ad primum quod probatur quod anima est causa mali sicut ignis caloris. dicendum quod non est similitudo quantum ad modum causandi specialem. sed generalem. In generali modo causandi est convenientia quia utraque se habet in ratione cause efficientis. sed in speciali est differentia quia ignis est causa per modum nature et necessitatis. anima vero per modum libertatis. ille per modum potentie et ratione efficientis. Ista per modum privationis et deficientis. ad aliud quod obicitur quod in malo potest prius esse quod sit et cetera. dicendum quod malum eo modo quo habet esse. eo modo habet et fieri. et quoniam malum privatio est et defectus. sicut patebit in fine. hinc est quod sic malum esse non est aliquid vere esse,

sic non malum efficitur vere ab aliquo fieri. ut efficiente sed ut deficiente. ad primum quod obicitur quod anima magis potest in malum, dicendum quod sufficientia in deficiendo non est sufficientia simpliciter. sed potius quedam sufficientia simpliciter insufficientia. et non ex tali sufficientia sed sive vera efficacia et palo. simili quid simpliciter. per enim prior in talibus consufficientia simpliciter. sic patet inspicienti. ad primum quod utrum ille defectus sit culpa vel pena, et utrum sit naturalis potest nullus titulo vel cul. iam patet. Debet enim huiusmodi ut dictum est potest accipi. prout autem accipitur pro defectu nichil quod inest creature ex hoc quod de nichilo nomen inest concomitans defectus cum privatione et immediata ipsius peccati. ut prius dictum est. prout autem accipitur pro culpa nomen nominatur quod antecedit, quando voluntatem denominat. nunquam enim est deformis actus a voluntate. quin voluntas deformetur prout accipitur pro pena nominatur precedere. sed consequitur. et per hoc illatam patet. et alia que inferuntur concedantur.

Circa quod utrum malum sit ab aliquo per intentionem vel preter. et quod preter intentionem. quod probatur duobus. primo sic. dicit dionysius. malum est preter intentionem et preter electionem. si preter intentionem ergo et cetera. Item dicit quod nec operatur ad malum aspiciens. sed qui operatur ad principium tentionem ad quod aspiciens contendit. nam intentio est quasi tensio in aliud. si ergo nullus operans ad malum aspiciat ab aliquo nullus malum intendit. Item malum dicit deordinationem ad finem. sed intentio dicit motum ad finem directum. ergo malum non cadit sub intentione ergo et cetera. Item omne malum quod est in natura, est preter intentionem nature. ergo pari ratione. omne malum quod est in moribus est preter intentionem voluntatis. Item bonum et finis convertuntur. sed intentio est respectu finis. ergo et boni. ergo non videtur quod sit respectu mali. ergo nullo modo malum ab operante per voluntatem intenditur. et dicit ergo id quod prius. sed cum voluntatis rationalis est agere per intentionem et deliberationem. ergo si omne malum culpe actualis est voluntarium, omne est per intentionem factum. Item nullus peccat in hiis ipsum provenis. et cetera. et ergo talis est operans per intentionem. ergo peccat ut peccat esse habet esse per intentionem. Item quod fit ab agente voluntario preter intentionem, fit a casu et fortuna. sed malum culpe non est a casu et fortuna. ergo non est ab agente preter intentionem. Item nullus iudicatur malus a facto. sed ab intentione. hoc enim est quod nomen imponit operi. sed ab eo unde principium et principaliter procedit, a quo recipit eo plenitudinem et denominationem ergo et cetera. Item quod peccat ex malitia, sicut ex certa scientia, in malitia agit illud per intentionem. ergo si contingit sic malum facere, ut potest cum peccatur in spiritum sanctum. et cetera. Pro

Ad · quod de malo est loqui duplex, aut de eo quod est ma
lum, aut de malo sub ratione mali. Cum ergo quaeritur
utrum fiat per intentionem, scilicet praeter, dicendum quod si inten
tio comparetur ad eo quod est in malo sicut bonum coniungitur
malum intendit, et tamquam finem, et tamquam id quod est ad finem.
finem, sicut facit furtum intendit, ac intendit
finaliter luxuriari vel vane gloriari, id quod
est ad finem, sicut facit furtum intendit ut
inde possit vivere voluptuose, et intendit fu
tum, ut possit sic laudari. Si vero intentio
comparetur ad malum sub ratione mali, praeter est duplex,
aut ita quod intendit hoc facere tamquam malum
simpliciter, et malum simpliciter, et hoc modo nullus intendit,
quia nullus appetit aliquod nisi sub ratione boni simpliciter, vel
boni sibi. Aut ita quod intendat hoc tamquam malum
simpliciter, verumtamen pro tanto ut bonum sibi, et sic malum
sibi fit per intentionem, et fit aliud, licet non ab omnibus
maliciosis, quibus propter corruptionem palati in ho
nis mala sapiunt ut bona, quando et id quod est
malum cadit sub intentione, et aliquando sunt qui habent
maliciam coniunctam inseparabiliter, et intendit ad
per consequens iudicatur intendere quod est illi unitum
inseparabiliter. Hic est quod malum iudicetur, et punitur
secundum per intentionem. Ex his patet responsio ad
quod non est vendere simpliciter, sed distinguendo, patet responsio
ad sequentes rationes ad utramque partem adductas, nam
prime rationes adducunt, procedunt de in
tentione de malo sub ratione mali. Nam inten
tio quoad principalia considerat in divitiis ipsum ra
tione boni, ut appetitus illa tamen vero desiliit in ma
num, quamvis sit agens deficiens. Unde semper
intendit quod melius est, operatur aut sibi licet
sibi inditus ad id, unde si aliquid sit ibi malum
hoc est praeter intentionem. Quod sic autem est de uo de
luxuria, ipsa enim non semper desiderat quod melius
est. Ad rationes ad oppositum patet responsio, loquitur enim
de malo quantum ad id quod est, et sic verum intendit aba
gere pro uo verumtamen ut ipsum consideratur
in hac intentione boni simpliciter vel boni
est sive boni ipsi ipsi facienti, sic
in illis qui laetantur cum malefecerint, et
procedunt omnes illae rationes.

Consequenter quaeritur de secundo principali, scilicet de ma
lo in comparatione ad id in quo est, et circa hoc quaeruntur
tria. Primum est utrum contingat reperiri
malum separatum ab omni bono. Secundum est utrum
utrum malum habeat esse in bono sibi opposito.
Tertio quaeritur utrum malum sit in eo in quo est tamquam
aliquis habitus et tamquam privatio.

Circa primum sic proceditur, et quaeritur utrum aliquod malum sit ab
omni bono separatum, et hoc est quaerere utrum
aliquid sit ita malum quod nihil habeat de bono, sed sit
malum summum, et quod sit vicium tam hoc quaeritur se
dicitur. Si simpliciter ad simpliciter, et magis ad magis, et
maxime ad maxime est per considerationem philosophi. Sed bonum
per se bono oppositum malum, ergo magis bono magis
malum, et maxime bono maxime malum. Si ergo contin
git reperire summe bonum, ergo et summe malum, nam
summum oppositorum ponit unum, per consequens ponit et re
liquum. Item magis et minus dicuntur per accessum ad
terminum, ergo ubi est reperire maius et minus contingit
reperire summum. Sed in malo contingit reperire ma
gis et minus, ergo et cetera. Item aut est statuere in malis
aut non. Constat quod necesse est statum ponere, nam ille ponit
in omni eo quod actu est. Si status non est, ergo erit summum.
Ergo necesse est ponere summe malum. Sed hoc est quod nihil habet de
bono et cetera. Item omne per accidens reducitur
ad se, ergo sicut ponere malum per accidens est ponere malum
per se. Sed illud per se in me alicui quod habet contrarium compositionis
principiis ille. Si ergo aliquid est malum per se, ut quod eius
principia sit mala, et si principia eius sint mala, totum est ma
lum, et si totum est malum, nihil est de bono ibi, ergo ap-
sic est ponere malum per accidens, est ponere aliquid quod sit simpliciter
et totaliter malum. Constat autem quod primum est ponere,
ergo et alterum. Item omne quod est per participationem reduci-
tur ad quod est per essentiam. Cum ergo dicitur aliquid
esse malum, aut dicitur per participationem aut per essentiam.
Si per essentiam, sed bonum per essentiam est summe bonum, quod
nihil habet de malo, ergo similiter erit aliquid ita malum quod nihil ha-
bet de bono. Si dicitur per participationem, et omne tale
reducitur ad quod est per essentiam, ergo redit prius quod
aliquid sit ibi malum per essentiam, et in id quod prius.
Item in quolibet genere est reperire unum primum, quo men-
suratur omnia quae sunt illius generis, hoc planum est et pro-
batur per philosophum qui hoc ponit in principio philosophiae. Hoc et patet
inducendo. Ergo in genere malorum est reperire aliquod
primum quod sit mensura omnium malorum. Sed id non potest
nisi summum inter omnia mala, ergo et cetera. Contra
si est ponere summe malum, erit tamen non habere esse. Si
hoc sunt duo incompossibilia, ergo et cetera. Item in phisicis
ut dicit philosophus est de genere, ergo si aliquid est summe malum
illud nihil omnino potest. Sed summum in genere plus
potest quam id quod est citra summum. Si ergo illud quod non
est summe malum aliquid potest, id quod est summe malum
multa potest, ergo eo ipso quod summum multa potest et nihil
sed hoc duo sunt incompossibilia, ergo et cetera. Item scientia
omnis de genere bonorum est, non tamen scientia boni, et mali
verum et scientia mali. Scire enim malum bonum est.

X, p
quod non habeat de bono, nec est aliquid bonum est.
et est ponere summum malum esse:

Si ergo aliquis est summe malum, caret noticia boni et mali. ergo non scit facere aliquod malum in se. Sed hic supposito quod malum est, scit scire bonum. ergo hic supposito quod summe malum scit et nescit bona et mala. Sed ista sunt in contradictione. ergo etc. // Item si aliquid est summe malum, est malum per essentiam necessario. Sed si malum est per essentiam et naturam naturale est ei facere malum. Sed unumquodque dum facit quod est secundum illud, bene facit. et quod bene facit est bonum. ergo si aliquid est summe malum ipsum est bonum. et dum bene facit malefaciendo bene facit. Sed hoc est impossibile ergo etc. // Item si aliquid est summe malum, ergo est vilissimum. quia quanto magis malum est, tanto vilius est. et si vilissimum est inter mala, ergo inter illa est infimum. Sed quod est infimum inter mala non est summum capud malorum. ergo quod est summe malum non est summe malum. Si dicas quod non sequitur, est vilissimum ergo non est summe malum quia dicitur potens super alia. Sed in fixus sit tum ordinem. ergo non est deus tenebrarum Sed summus quod est contra errorem istum // Item si est summe malum, ergo erit ita potens in malo sicut summe bonum in bono. ergo omne malum subiacet eius potestati. Sed corruptio boni corruptio est malum, ergo corruptio boni corruptio subiacet potestati summe mali. ergo si summe malum est potest corrumpere omne malum bonum. Sed bonum quod potest corrumpi non est summum. ergo si est ponere summe malum, non est summe bonum. et si non est summe bonum non erit bonum. ergo a primo. si est ponere summe malum. nichil est bonum. quod si hoc est. omnia sunt mala et ipsum, patet etc. // Preterea dicere quod ponere malum aliquid esse quod non habeat de bono non solum est pravitatis et veritatis. Sed et manifeste cecitatis et stultitie. Sicut enim in oppositis monstratum est, ipsa positio implicat in se oppositum. implicat enim quod illud est summe malum. sit et non sit. quod id possit et non possit. et quod id sciat et nesciat et dum implicat in se oppositum destruit se ipsam. nam in ponendo summe malum esse quod nichil de bono habeat. ponit quod id non sit summum. ~~tamen ponit quod nullum bonum habeat ponit etiam id non sit summum.~~ ponit quod non sit malum. ponit et quod nullum bonum habeat. oppositum et hec omnia in oppositum monstrata sunt. quia manifeste ostendit errorem istum esse fatuum et cecum et auctorem suum inventorem suum ostendunt fuisse excecatum et ipsum. numquam tamen in tanta tenebrositate detrusus esset ipsius manicheus nisi fuisset ante longeam principis dei tenebrarum. qui excecavit mentem eius. ut non fulgeret in eo illuminatio veritatis (que super omnem irradiat intellectum). et usque hodie viget hic error pessimus. quia vis irremovabilissimus. et hoc est potissima principalis causa cecitatis superbia, que regnat in quibusdam la

icis, et adeo quod sunt fidei et morum. cum enim sint ydiote presumunt sacram scripturam exponere. que est profundissima omnium scripturarum. cum litteram habent quedam honestatem exteriorem contempnunt vitam aliorum hominum et multo plus duplicas superbie excecant. ut incidant in errorem istum pessimum. propter quod excecat adeo. ut nesciat discernere quid bonum et quid malum. dum in ista genera bonorum ponunt esse adversa quos vera. contra quos intonat dominus per Esaiam. Ve qui dicitis malum bonum et bonum malum ponentes lucem tenebras et tenebras lucem. et per nimiam excecationem in qua sunt amisso sue rationis usu nullam habent in eis efficaciam argumenta ad persuadendum. nec tormenta ad reprehendendum. nec orationum suffragia ad relevandum. nisi hoc fiat de gratia spiritualissima. hanc igitur hereticam immo stultissimam et blasphemiam repudiando dicat sic fides dicit catholica et ideo ista nichil esse in malum quod non habeat de bono // ad inclinacionem oborum nobis quod summum in aliquo genere dupliciter potest dici. uno modo dicitur summum quo non potest esse maius. et hoc modo non contingit reperire aliquod summe malum. scilicet non est adeo malum quin possit esse peius propter quod aliquid habet de bono quod possit magis privari. et ideo propter hoc dicit quod malum est insufficiens in summum alio modo dicitur summum quo nichil est malus sed actum. sed ipsum excedit in genere et sic contingit reperire summum in malo. nam lucifer qui est rex super omnes filios superbie pessimus est. sic dicitur, hic usque fiale est iunctus adolu. // ad illud ergo quod probatur de opposito mali. dicendum quod considerato intellectu quod omnis eodem modo accipiatur cum dicitur simpliciter, et cum dicitur cum excessu. non sic accipitur in proposito. nam cum dicitur quod bonum opponitur malo accipitur hic bonum participatum. cum vero fertur de summo bono accipitur ibi bonum pro bono per essentiam quod solum est summe bonum. et illi nichil opponitur. ad illud quod obicitur quod magis ut in bono accipitur in malo secundum maiorem et minorem accessum ad terminum. dicendum quod bonum est in hiis quod dicuntur per terminum aut bonum est in hiis que dicuntur per remotionem accipitur per recessum. Unde magis malum dicitur quod magis recedit a bono. et quod numquam tamen recedit quin adhuc magis possit. hinc est quod numquam est in ponere summum. // ad illud quod obicitur de statu. dicendum quod status est secundum actum. Sed non sic quod sit status secundum potentiam ut non possit esse ultra progressus. nam et si in rebus causis non contingit in venire actu infinitum. contingit tamen reperire infinitum in ipso sicut patet in motu. per appositionem et continuo per divisionem. sic est in proposito intelligendum. et hoc infra

manifestabitur cum agetur de corruptione mali.
Ad primum quod obicitur quod contrarietas reducitur ad primam, ad primum sciendum quod
quando contraria participant genus, reducuntur ad eandem primam contrarietatem,
et illa quae in quolibet genere est reperire unum primum
etc. Dicendum quod hoc habet locum in hiis quae dicunt perfectionem,
tamen quaelibet possit esse principium sibi et
quod possit esse naturaliter, et secundum quod possit alia mensurari
secundum participationem maioris et minoris. Malum
autem privationem dicit in genere malum, et ideo illae rationes
non habent hic locum, et hic fuit quod decepit ma-
nicheum, ut dicit Augustinus, quia nescivit quid esset ma-
lum, et quia voluit de malo disputare, nesciens
quid hoc esset, ideo se et multos praecipitavit in er-
rorem. Superbia enim sua fecit ipsum ignorare
modum addiscendi. In omni enim inquisitione prius
oportet intelligere quid est quod per nomen dicitur, et hic tamen praecognitione
affecit se, et ad vi... contrarietates potius cognoscendas.

Utrum malum sit in bono sicut in subiecto, et quod unum malum fugat aliud.

Sine malum sit in bono sicut in opposito, quaeritur.
Augustinus in Enchiridion: cum mala et bona nullus ambigat
esse contraria, non solum simul esse possunt, sed mala omnino
sine bonis et nisi in bonis esse non possunt. Hic expresse dici-
tur quod mala sunt in bonis sibi oppositis. Item Augustinus
in hiis contrariis quae bona et mala vocantur, deficit
regula dialecticorum, quae dicunt nulli rei simul inesse contraria. Secundum
stat quod non deficeret, nisi mala essent in bonis sibi
oppositis, ergo etc. Item malum dicitur quod corrumpit, sed
non corrumpit nisi id in quo est, et ei bono opponitur quod cor-
rumpit, ergo quod malum sit in bono sibi opposito.
Item servitus opponitur libertati, sed peccator qui fecit
homines servos, est in homine per voluntatem per liberum arbitrium
libertatem, ergo videtur quod malum subiectum habeat in bono
sibi opposito. Contra. Dionysius in IV capitulo De divinis nominibus: malum
non est existens nec in existentibus. Sed omne bonum est de
genere existentium, ergo malum non est in bono, ergo nec in
bono sibi opposito. Item virtus et vitium sunt
opposita, et tamen unum uni opponitur, ergo simul
non est in virtute, ergo nec in bono sibi opposito nec in alio.
Item regula dialecticorum est vera et necessaria, ergo non fallit in aliquo.
Nam si falleret in una sola, inutilis esset et fa-
lsa. Si ergo Augustinus dicit quod non sunt opposita non est in alio
nec cum alio, ergo si bonum malo opponitur, ergo ma-
lum non est in bono sibi opposito. Item si malum potest esse
in bono sibi opposito, ergo ab ipso non expellitur, et si non
expellitur alio opposito, videtur quod non expellatur ab aliquo,
et si a nullo expellitur, semper manet, ergo si aliquis
semel est malus, semper est malus. Quod si hoc est falsum,
relinquitur quod primum. Respondeo: ad praedictorum intelligentiam est
notandum quod bonum in creatura dicitur per ordinationem ad illud

quod ordinatum est. Ubi bonum dicitur quod est ordinatum in fine; ordinatio
autem ita respicit aut ipsum ordinabile, aut formam
qua est ordinabile, aut id per quod ordinatur, et secundum hoc triplex
reperitur in nobis bonum, scilicet bonum quod est ordinabile, et hoc
est natura, et bonum per quod ordinatur, et hoc est virtus aut
gratia, et bonum secundum quod natura ordinabilis est ad gratiam, et hoc est
habilitas media. Dicendum est ergo quod malum cum privatio bo-
ni quod est ipsa natura, sicut non opponitur, quia ipsam scilicet non
corrumpit, ut dicit Dionysius, nec existentiam corrum-
pit in eo quod est, sed est ut... Ei autem bono quod est
virtus et gratia, sic simpliciter et directe opponitur, unde mutuo
se expellunt, et simul esse non possunt. Ei autem bono quod
est habilitas media, secundum quid opponitur, et quod in quantum ista
illa habilitas media habet comparationem ad naturam cuius est, et
ad gratiam ad quam est, secundum quod comparatur ad naturam cuius est, sic
non habet oppositionem ad malum, quoniam habilitas illa ut
erat talis, nec indifferens erat ad bonum et ad
malum, et sic est subiectum mali. Ut autem comparatur ad
gratiam sive virtutem vel ad finem ad quem est, sic habet
oppositionem ad malum. Nam malum tollit ei rectam ordi-
nationem ad id ad quod est, et reddit minus et minus habilem,
quando ergo malum culpae sit, et ipsum esse in habilitate consistit
et habilitas potest opponi ipsi malo, cum malum tollat
ipsam per tamen in habilitate. Hic est quod Augustinus dicit quod malum
habet esse in bono sibi opposito, et quod in hiis oppositis regula dialecticorum
deficit. Hoc est dicere quod ad talia opposita non se ex-
tendit. Unde ex hoc non sequitur quod regula dialecticorum falsificetur.
Sed quoniam mos est philosophorum ponere considerationem in sub-
stantiis sibi factis, non quae falsificent ipsas, sed quae intellectum
considerationum rectificent et manifestent, sic ubi
Augustinus tamen vir prudens in expositione huius instantiae ma-
nifestat illam maximam dialecticorum in hiis oppositis quae ge-
nerantur quae opponuntur oppositione totali, sic opponuntur
vitium et gratia et culpa. In hiis autem oppositis quae
non opponuntur ratione eius quod sunt, sed ratione eius ad
quod sunt, non est intelligenda illa regula, nam illa simul
possunt stare, sic stat gratia cum culpa, et tamen
unum potest esse in altero, sic culpa in habilitate
huius quod dicta sunt, manifesta est. Ad obiectum oppositum
dico enim quod malum substantificatur in bono et non
solum in bono, sed in bono quodammodo sibi opposito, sic
ostendunt rationes quae ad partem primam inducuntur. In
bono autem quod directe et formaliter opponitur et substantia
non habet, sicut duae ultimae rationes quae ad sumptum
contrarium inducuntur ostendunt. Ad primum quod obicitur de
Dionysio quod malum non est in existentibus, etc. Dicendum quod
ibi legitur per se, scilicet quod non est in existentibus sicut quaedam
essentia. Sed potest esse quod deficiat a causa sit privatio tan-
tum, ut iam patebit melius. Ad primum quod obicitur

tamen unum uni opponitur etc. Ad 3m quod illud intelligendum est de uno genere oppositionis, et in illo non fit recessus, scilicet contrarie. Corruptio (?) habitus autem propinquius opponitur ipsi bone (?) uirtutis, ut .ii. dicte opposito uitio. Et quia ipsius habitus quodam modo inclinat ad uirtutem, hinc est quod uicio opponitur quandam multis non omnino ut uirtus et sic patet totum.

Secundo queritur utrum malum sit in bono, et utrum aliquando sit pura priuatio, et quod non sit ibi quandoque habitus et positio aliquid sicut pura priuatio. Augustinus super Johannem .i. sine ipso factum est nichil. Glosa .i. peccatum. Ergo peccatum non est. Item autem malum non est aliquid sed defectus est ut mali nomen accepit. Ergo malum non est aliquid positiuum sed defectus et priuatio. Item Anselmus de conceptu uirginali c. v. In nullo omnino nec sic cecitas non nisi absentia est cecitas quam uisus priuatio uel absentia ubi debet esse, que non magis est quod in ligno ubi debet esse uisus quam in ligno ubi non debet esse. Item — Item ipsum uerum et bonum et ens conuertitur ergo de quorum predicatur ens predicatur bonum. Si ergo peccatum uel malicia esset ens, malicia esset quod haberet aliquid debitum (?). Si ergo non habet aliquid debitum, non habet ergo de entitate. Item omne ens aliquo modo entem produxit et est aliqua essentia que non sit inde positiua ut illa produxit. Sed de non potest peccatum in tali causa. Ergo quod est in se non habet ad essentiam. Ergo nichil est et priuatio pura. Item omne quod est ens habet aliquam formam, omne enim quod habet aliquid formale habet pulcritudinem. Sed peccatum non habet pulcritudinem, cum sit deformitas anime. Ergo nichil habet de entitate. Ergo pura dicitur priuatione. Sed contra Augustinus [marginal: contra Faustum] peccatum est dictum uel factum uel concupitum contra legem dei; sed omne dictum uel factum est aliquid. Ergo peccatum siue malum est aliquid, non ergo priuatio pura. Item uirtus est et uicium sunt contraria. Sed contraria sunt in eodem genere, et quod sub eodem genere sunt utrumque eorum est aliquid et non priuatio pura. Ergo uicium aliquid est. Ergo malum siue peccatum non est omnino nichil. Item siue accipiatur concrete siue abstracte, dicimus est dicere quod peccatum est in aliquo, et omne quod est in aliquo est ens. Sicut omne quod legit est legens et omne quod amat est amans, et omne quod est ens est aliquid, et non est priuatio pura. Ergo peccatum siue malum siue accipiatur concrete siue abstracte non omnino nichil. Item nichil quod est pura priuatio intenditur et remittitur. Sed malum et peccatum intenditur et remittitur, quia unum peccatum est maius alio et una malicia est maior altera. Ergo peccatum siue malicia non est priuatio pura. Item omne ordinatum presupponit esse. Sed malum aliquid est, quia malum ordinatur ad malum pene. Si ergo pena quod malum est ordinatum in pena aut quod sine malum habeat aliquid esse. Item autem peccatum est aliquid uel quod peccatum aut nichil. Si aliquid, habeo propositum. Si nichil, tamen punit homines propter peccatum. Ergo deus punit hominem pro nichilo. Sed qui punit aliquem pro nichilo iniuste punit. Ergo si deus punit hominem pro culpa, uidetur quod in puniendo iniuste faciat. Respondeo dicendum quod malum siue peccatum duobus modis potest accipi: uno modo abstractiue, alio modo concretiue. Primo autem quod malum dicitur concretiue, sic concernit id quod deficit uel aliquam actionem uel aliquam substantiam, et sic dicuntur mala, ut potentie actiones mala uel alia mala. Et hoc modo malum aliquid est et habet esse. Si autem alium dicat ipsarum malarum siue peccatum nichil esse, hoc dicit quod adhuc esse quod quidem est esse ordinatum, tamen cum dicitur homines nichil fieri cum peccant. Hoc non dicit quia omnino entitate priuentur, sed quia priuatur esse ordinato quod quidem est esse completum et de quo dicitur bonum, quod esse essentie ordinatum retinet, priuatur tamen. Contingit etiam loqui de malo siue peccato abstracte. Et hoc modo malum siue peccatum concretum siue peccatum formaliter non est aliquid. Sed nichil, quia non est ens nec bonum, sed priuatio boni. Unus autem malicia uel peccatum nichil sit in recto, in obliquo tamen aliud est, tamen ut oppositum et aliud ut subiectum, aliud ut oppositum ut potentie boni. Formaliter autem est priuatio boni, et quia sic est priuatio boni, ut tamen non sit omnino boni adnichilatio. Sic priuat bonum quod relinquit bonum, non sic priuat bonum genere quod relinquit bonum, sic priuat actum ut relinquat aptitudinem, sic priuat bonum quantum ad effectum ut relinquat debitum. Et ideo malum abstracte sumptum formaliter loquendo priuatio est, et ideo nichil est, est tamen aliud entis ut subiectum, quia est in aliquo existente, non tamen est omnino priuatio sicut ad nichilatio. Et quia per hanc uiam concordantur omnes auctoritates ad primam partem inducte, ostendo ut malum siue peccatum nichil esse, ideo concedende sunt. Ad primum uero quod est oppositum in contrarium quod peccatum est dictum uel factum etc., dicendum quod ibi accipitur malum siue peccatum concretiue, prout connotat actionem sub forma, et hoc modo aliquid est. Sed hoc non repugnat, sed consonat eis que dicta sunt. Ad secundum quod obicitur quod uirtus et uicium sunt contraria, dicendum quod uicium sumptum quod connotat habitum, ut potest liber culpabilitati, non tamen dicatur priuatio. Sed id dicitur aliquid habitum subiectum quo quis redditur facilis ad perpetrandum illud peccatum generis, et hoc modo accipiendo uicium aliquid non omnino nichil est, alio modo accipitur uicium prout est priuatio boni tamen, sic non contrariatur

Respondeo [marginal]

[marginal: nota 18 dist. an eadem ... priuatio ...]

[marginal: scilicet habitualiter concretiue]

[marginal: scilicet generaliter]

uirtuti sed etiam uno opponitur. sicut priuatio et habitus. Si autem dicatur aliquid secundum modum uitium contrarium uirtuti, accipitur largo modo contrarium pro qualibet oppositione et repugnantia. vel secundum dicatur quia in se sub unitate malum opponitur uirtuti ut priuatio. habent tamen uirtus et uitium quodam modo legem contrariorum in hoc quod mutuo se expellunt et ab uno fit regressus ad alterum in quantum contradictorie opposita sunt ut priuatio et habitus. Philosophus que opponuntur sicut contraria distinguit. et pro tanto dicit Augustinus in enchiridion quod in his fallit regula dyalecticorum. bonum et malum contraria. et secundum extra predicamentum non tamen dicitur quod malum est in eodem genere cum bono. Sed hoc non proprie et secundum rectam ordinationem. Sed hoc est per quandam reductionem. et extra intelligendum quod malum sit ad naturam priuationis ad eadem genera cum suis habitibus reducitur. et tamen ipse formaliter loquendo non sunt. Ad primum quod obicitur quod malum est in aliquo genere et cetera. Dicendum quod illud non sequitur. nam sicut dicit philosophus, quedam sunt entia et quedam sunt entium. et quamuis priuationes possunt dici entium, non tamen dicuntur entia. cum autem dico malicia est malum, dico eam esse entis. sed cum dico malicia est, attribuo ei entitatem in se et per modum esse, et est esse per quod substantiue est. et ideo est ibi sophisma figure dictionis. Secundum quam de hac utrum sit concedenda vel non. Dicendum quod secundum quod uerbum est sicut dicit philosophus duplex est predicatum. aliquid ut cum uero media inter duo extrema tertium adiacens. ut cum dicitur homo est albus. aliud uero sic predicatur ut res ipsa predicata per se sit attributum subiecto altero extremorum. quando sic dicitur malum est. Si hoc uerbum est accipiatur ut predicatum sicut accipiuntur alia uerba ut legitur et huiusmodi, tunc locutio est falsa et est sensus: malicia est, id est malicia existens uel entitas aliqua. hoc enim uerbum est significat essentiam uel existentiam uniuscuiusque. alio modo potest in illa predicatione accipi in hac locutione sicut copula et est quodam modo defectiua. et tunc est sensus: malicia est, id est malum aliquid in entitate ut ipsa malicia ponitur in illo ut alterum inherens quod alteri substantie, sicut cum dicitur malum in illo aliquid est malum. et hoc modo accipiendo non ualet: malicia est, ergo est ens. Ad primum quod obicitur quod priuatio non intenditur nec remittitur. Dicendum quod si dicatur priuatio pura priuatio, secundum quod est priuatio nichil ponens nec in recto nec in obliquo, hoc modo uerum est dictum quod non recipit magis et minus. Sed scisma nichil est

et praecedens non est. Si est unum magis non quod minus. Alio modo priuatio priuatio quod nichil ponit in recto, ponit tamen in obliquo. et hoc modo malicia posset dici pura priuatio. Sed adhuc non est uerum quod non recipiat magis et minus. potest enim magis et minus recipere ratione eius entis quod respicit quod in obliquo. quantum dicitur maior priuatio qua est maioris boni priuatio corruptio, et in qua minus de bono relinquitur. minor uero in qua minus de bono corrumpitur et plus relinquitur. et sic patet quod eius non sequitur quod priuatio abstracte loquendo sit aliquid positiue. Ad primum quod obicitur quod esse ordinatum presupponit esse. Dicendum quod uerum est quod in hiis que per se ordinantur ordinatum presupponit esse. In hiis autem que ordinantur per accidens non presupponit esse in se, sed ratione illius in quo vel per quod ordinantur. et hoc modo dicitur ordinari, non quia sit in se ordinatum, cum sit priuatio in se et ordinis. Sed quia ordinabilitatem habet in pena ratione ipsius possibilis. Hoc autem melius declaratum est in libro d. xlvii. Ad primum quod obicitur quod si priuatio nichil est, quod deus punit hominem pro nichilo. Dicendum quod sicut predictum est, et si priuatio nichil sit in recto, nichilominus tamen in obliquo est alicuius entis ut oppositi et alicuius ut subiecti. est quod relinquit debitum boni priuati. Dicendum ergo quod priuatio est meritum pene non solum ratione priuationis, sed et ratione debiti relicti et boni priuati. Qui non est dignus puniri solum quia bono caret, sed quia caret et debet. et licet carentia nichil sit, debitum tamen comprehendit aliquid esse. et ideo extra non sequitur quod deus puniat hominem pro nichilo, quamuis priuatio non sit. Sed autem quod simile sicut cum rex incarcerat seruum quia non reddidit tributum, uel cum aliquis creditor incarcerat aliquem quia non soluit sibi pecuniam; priuatio enim non per se, sed cum debito intelligitur.

Circa ista sunt dubitationes extra litteram et primo quod debet exponi: Quod mala uoluntas angeli uel hominis causa est omnium malorum subsequentium. Sed contra Augustinus in libro lxxxiii q. dicit quod nullo alio auctore potest fieri deterior. Ergo mala uoluntas angeli uel hominis non potest malas uoluntates in aliis causare. Item si causa mali imputandum ei qui est causa prima, et mala uoluntas angeli uel hominis est causa omnium malorum, ergo omnia mala sunt eis imputanda. Responsio. Dicendum quod est causa efficiens et producens, et est causa quodam modo disponens et inducens. Cum ergo dicitur quod mala uoluntas angeli uel hominis est causa malarum uoluntatum sequentium, dicitur per quandam dispositionem et inductionem

n. induceret. et dispositive suggerendo. homo vero corrumpendo naturam et malum exemplum praebendo. Cum dicat Augustinus quod nisi auctore fit homo deterior. Et sic intelligi tanquam auctor principalis / possit tamen dici quod licet ista intelligantur de malis subsequentibus peccata mala voluntate angeli et hominis, non tamen diversarum personarum. sed eiusdem. ita quod ipsa mala voluntas est causa omnium malorum quae ipse faciat. // Item quaeritur de hoc quod dicitur in eodem c. Voluntas hominis causa est causa tantum peccatorum quam poenarum. quia poena est passio involuntaria. Sed quod causatur a voluntate est voluntarium. ergo poena non causatur a voluntate // Item si causatur a voluntate. aut a bona aut a mala. a bona non: hoc constat. quia non procedunt per bona voluntate. a mala non. quia mala voluntas non est causa iusti. et ipsa hoc est. Sed omnis poena iusta est. ergo nulla poena est causata a voluntate // Ad quod dicendum quod voluntas dupliciter dicitur esse causa alicuius. vel per modum merentis vel per modum efficientis. Cum ergo dicitur voluntas esse causa poenae. hoc non dicitur per modum efficientis. ~~Cum ergo dicitur voluntas esse causa poenae hoc non dicitur per modum efficientis.~~ Sed potius dicitur per modum merentis. voluntas enim committendo culpam efficiendo suum defectum meretur poenam. et ita dicitur esse causa poenarum et peccatorum. licet aliter et aliter. et per hoc patet solutio obiectorum // Item quaeritur de hoc quod dicitur. bonum quod caret malo integrum bonum est. hoc enim videtur falsum. quia integrum bonum est illud cui nihil deest de bono. et hoc est bonum in quo est omne bonum. ergo solum illud est integrum bonum quod est summum bonum. Sed multa creata inveniuntur carentia omni malo ut boni angeli et animae beatae. ergo si hoc verum esset quod dicit multa essent summe bona. Item hoc est quod videtur ad causam inveniatur de bono integro. Ad quod dicendum quod sicut perfectum dicitur multipliciter. et quantum ad perfectionem sufficientiae. et quantum ad perfectionem superabundantiae. sic et integrum bonum potest dici multipliciter. et quantum ad integritatem sufficientiae. et sic dicitur integrum bonum quod caret omni malo et culpae et poenae. et quantum ad integritatem superabundantiae. et sic dicitur integrum bonum in quo est omne bonum. et per bonum integrum non dicitur esse summum bonum. Sed bonum primum quod nihil habet de malo admixtum. Ideo vero creatio dicitur esse summum bonum et in solo deo per essentiam in creatura autem per participationem. quae beata dicitur hoc quod participat summum bonum. Ex quo patet quod hoc dicitur esse bonum. et si obicias quod summum dicitur per permixtionem cum opposito. et ita bonum quod omnino est impermixtum malo est summum malum bonum. Ad quod dicendum quod verum est in his comparativis quorum utrumque est in aliquo. In his autem quorum unum est in aliquo et alterum in nullo. sicut est in bono et malo luce et tenebris. non habet veritatem. Unde sicut non dicitur magis lucidum quod minus habet de tenebris. sic non dicitur magis bonum quod minus habet de malo. Sed quod ad unam stellam dicitur maior altera quia magis accedit ad perfectionem luminis. simili modo tamen carens omni malo. non potest dici nisi solus deus. ut fiat vis in hoc quod dico omni / ut careat omni malo secundum actum et potentiam et aptitudinem. simul et pariter possibilitate // Item quaeritur de verbo illo Augustini quod dicitur in expositione illius verbi. Ve his qui dicunt malum bonum etc. Id quod est dictum est emphatica intelligendum est de ipsis rebus quibus homines mali sunt non de hominibus. hoc enim videtur falsum. quia sic peccat ille qui impium dicit esse iustum adulterum dicit esse bonum vel homicidam. ita peccat ille qui ipsum dicit esse iustum vel et maledicit ille qui iustificat impium ... ergo non tantum de rebus. Sed et de hominibus habet intelligi. Ad quod dicendum quod cum dico hominem malum et dico hominem et dico maliciam. potest ergo attribui bonitas ei aut bonitas naturae quia homo aut bonitas moris ratione maliciae. Sed quod modo attribuit ei bonitatem veritatis tamen modo detestationis pertinet. secundo modo meretur maledictionem. Sed hoc est. non quia laudat hominem secundum quod homo. sed quia laudat eum per quod malus. et hoc non est aliud quam laudare maliciam. Cum enim dicit Augustinus quod hoc non intelligitur de hominibus sed de rebus. non negat quin peccet commendando hominem malum. sed hoc vult dicere quod non est peccatum. si commendetur natura. sed si commendetur malicia. d. xxxv.

Post haec videndum est quid sit peccatum etc.

Superius egit magister de peccati causalitate et origine. hic agit de peccati quiditate. et dividitur autem pars ista in partes tres. in quarum prima inquirit magister quid sit peccatum utrum scilicet actus vel privatio pura. In secunda dato quod aliquo modo sit actus et aliquo modo privatio. inquirit utrum peccatum sit poena peccati. in d. xxxvi. Sciendum tamen quaedam sic esse peccata. In tertia vero inquirit utrum actus substracta sit actio tanquam a causa. in d. xxxvii. Quod tamen et aliis etc. Prima pars quae continet praesentem d. dividitur in partes tres. Nam primo ponit magister peccati notificationes. Secundo ex ipsis notificationibus inquirendo eligit quid sit peccatum proprie etc. Tertio vero dissolvit quasdam obiectiones quae contra videntur utramque partem dictarum. Prima ibi. Post hoc videndum quid sit peccatum etc. Secunda ibi. Quo ex diversitatibus huiusmodi verborum etc. Tertia ibi. Quibus opponitur si omnia quae sunt etc. Prima pars dividitur. ponit tres partes. per tres notificationes peccati. Sed ratione suae brevitatis remaneant indivisa.

secundum uero post principium dicit iustitiae partes. In prima parte diuersorum opiniones narrat. In secunda ueritatem aperit et unius quorundam opinionem explanat ibi *Sed dicant potest et aliter* etc. In tertia uero ducibus sanctorum confirmat ibi *Quod autem uoluntas omnis et actio* etc. Similiter tertia pars principalis tres habet partes secundum tres dubitationes quas mouet. Quarum prima supra est ibi hoc quod dicebat illa positio quod omnia quae sunt bona sunt. Secunda uero exstitit quod peccatum est corruptio boni. Tertia uero supra est ibi hoc quod corruptio boni est poena. Prima ponit ibi *Quibus opponitur si omnia quae sunt* etc. Secunda ibi *potest et aliter aduersarius* etc. Tertia ibi *Quaeritur etiam solet utrum* etc. In quarum istarum qualibet primo opponit et secundo soluit.

Ad intelligentiam autem huius partis in qua quaerit quid sit peccatum, cum peccatum sit priuatio modi speciei et ordinis, est hic quod de corruptione boni quod habet per peccatum, et circa hoc quaeruntur duo.
Primo quaeritur utrum bonum habeat per peccatum corrumpi.
Secundo uero quaeritur de modo corrumpendi. Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum aptum sit boni corruptio passio. Secundo quaeritur utrum peccatum in quod corrumpit conueniet bono increato.

Circa primum sic proceditur et quod uidetur peccatum aliquod bonum habeat corrumpere et quod sic uidetur. Augustinus in Enchiridion quod est causa quod malum non priuatio boni [?] minus malum est. Cum ergo culpa committitur necesse est aliquod bonum priuatur. Sed non est dare quod priuet per aliud quam per culpam. ergo necesse est ponere quod peccatum habet bonum priuare et priuando corrumpere. et hoc Augustinus insinuat exemplificans paulo post cum subiungit. Ideo malum corruptio est nocens quia eam qualiter priuat bono. Item hoc ipsum ostendit Augustinus quod nullo modo priuat non nocet. ergo quod nocet aliquo bono priuat. ~~non nocet. ergo quod nocet aliquo bono priuat.~~ Sed malum nocet hoc manifestum est. ergo aliquod bonum adimit et aliquo bono priuat. Sed quod priuat et adimit bonum illud corrumpit. ergo etc. Item sicut se habent uitia corporum ad corpora sic uitia animarum ad animas. Sed uitia corporum laedunt et aliquo modo corrumpunt corpora. ergo uitia animarum animas corrumpunt et ipsas animas; talia autem uitia sunt peccata. ergo etc. Item quicumque peccat aut perdit aliquod bonum aut nihil. Si nihil ergo ita bonus est post sicut ante. ergo ita bonus est qui peccat sicut ille qui non peccat. ergo ita deo placet unus sicut alter. quod est manifeste falsum. restat ergo quod aliquod bonum perdit. Sed illud bonum quod perdit corrumpitur. ergo est aliquo boni corruptum. Sed

illud na boni

contra hoc arguitur sic. primo per auctoritatem Augustini qui dicit quod peccatum est corruptio modi speciei et ordinis. Sed corruptio non est corrumpere. nam si corruptio corrumperetur corruptionem corrumperet, ratione et alia corruptio, et sic in infinitum. et ideo actionis non est agere. ergo uidetur quod si peccatum est corruptio quod eius sit corrumpere. Item si peccatum corrumpit aut ratione boni substantiam aut ratione defectus. Ratione boni substantiam non quia cum corrumpere bonum sit malum, bonum in quantum bonum esset causa mali. quod est falsum. Si ratione defectus, hoc est contra: corrumpere est agere, nullus defectus est principium actionis. ergo peccatum ratione defectus corrumpit. Item si corrumpit aut corrumpit peccantem aut alium. alium non ut constat, quia multa sunt peccata quae non sunt in alium. Si corrumpit peccantem. Sed contra nihil corrumpit seipsum, et nihil secundum eandem naturam est agens et patiens. et iterum nullum malum poenae corrumpit punientem. ergo uidetur quod malum culpae non corrumpit peccantem nec aliquem alium. ergo etc. Item si corrumpit aut ex parte carnis aut ex parte animae. Ex parte carnis non quia multa sunt peccata quae conferunt ad regimen sanitatis corporalis et ad delectationem carnis. Si ex parte animae, contra hoc: anima est immortalis. ergo in ea nulla cadit corruptio. nam si corruptio caderet in ipso esset ipsam ex praeiacente [?]. Item si corrumpit substantiam aut quantum ad potentiam aut quantum ad actum. Quantum ad substantiam non, hoc constat. Quantum ad potentias non ut uidetur quia potentiae sunt incorruptibiles, sicut et ibi in intendendo non remittuntur, et haec quia minor est potentia uoluntatis post culpam quam ante culpam. Quantum ad actum non ut uidetur quia peccatum substinet actum et supponit et nihil corrumpit id sine quo esse non potest et per quod egreditur in esse. ergo peccatum non corrumpit quantum ad actum nec quantum ad potentiam ut uisum est. ergo etc. Item si peccatum corrumpit aliquod bonum, aut ergo corrumpit bonum naturae aut bonum gratiae. Non bonum naturae quia ei non opponitur et remanet post [?] nihil enim contrarium corrumpit eo quod est contrarium. Si gratiae corrumpit bonum gratiae, ergo ille post peccatum non habet gratiam, quia bonum non corrumpit nisi in eo in quo est. Sed hoc est falsum quia peccatores peccare possunt. ergo etc. Est ergo quod bonum est illud quod habet in nobis peccatum corrumpere. Respondeo dicendum quod absque dubio sicut Augustinus in pluribus locis dicit peccatum corrumpit et aliquo bono priuat. cum enim per peccatum fiat anima deformis et obscurata, non possit intelligi aliquid deformari uel obscurari sine amissione alicuius pulchritudinis; necesse est intelligi per peccatum aliquod in nobis bonum corrumpi. Ad quod intelligendum

non est quia peccatum non est qualitas sed privatio. non enim aliquid rei in quacumque categoria recepta. Sed peccatum sive culpa privatio est iusticie. Justicia autem ut dicit ansel. est rectitudo est voluntatis a voluntas autem est in sola spirituali creatura. ac per hoc et iusticia et sic iusticia est voluntatis rectitudo sic culpa que est iniusticia est voluntatis obliquatio. sicut ergo per obliquationem fit declinatio a rectitudine et quadam rectitudinis extenuatio. sic in culpe commissione fit in anima quedam rectitudinis ademptio sive corruptio. et est attendendum quod cum ad rectitudinem voluntatis tria concurrunt. scilicet ipsa potentia et ipse habitus rectitudinis et ipsa habilitas media. peccatum non corrumpit ipsam potentiam. quia ergo ipsum est. nec sic. nec sine quod ipsum non habitum rectitudinis sic tollit. habilitatem vero mediam diminuit. cum vero per peccatum magis et magis redditur ad rectitudinem iusticie habi- lis quia linea magis et magis curvatur minus est habilis ad dispositionem rectitudinis. Concedendum est ergo sicut rationes ostendunt. quod malum culpe habet bonum corrumpere // ad primum ergo quod obicitur quod privationis non est privare nec corrumpere sed corrumpere. dicendum quod quamvis actus non habeat contrarium alium actum. tamen habitus habet contrarium ex actibus. et ideo malum culpe prout est corruptio et deordinatio existens in actu propter esse cum deordinatione voluntatis privatum et ideo peccatum sive malum culpe dicitur corrumpere. actus in ordinatus voluntatem reddit inhabilem. Vel sic dicendum quod actio sit ex actione. sed quod deor dinatio in habitu sit ex deordinatione in actu // ad secundum quod quod utrum malum corrumpat ratione boni substrati vel ratione defectus. dicendum quod corrumpere duo dicit. scilicet agere et deficere. nam corruptio est actio cum defectu. dico ergo quod malum culpe habet corrumpere ita quod ratione boni substrati est ratio agendi. ratione vero defectus est ratio deficiendi. illud patet. verbum. ut. dum peccator corrum pit se. quia dum seipsum movet deordinate reddit se deordinatum et ad bonum minus habilem. non potest se deordinare nisi movendo et se ipsam movendo quod dico se movere secundum bonum substratum. quod autem dico deordinatum. dico defectum. et hoc satis consequitur exemplum. potest augustinus et magister recitat in libro quod in anima corrumpit sicut corrumpit abstinencia. a corruptione et abstinencie et haurit vis vitalis substancia et de fectus alimenti. et ita actus ex defectu oritur. ita ut est in illis // ad tertium quod queritur. aut peccans corrumpit se. aut alium. dicendum quod corrumpit se. quod vero subiungit quod nichil corrumpit se ipsum. dicendum quod verum est si agat secundum opinionem nature sue debitum. culpa autem non fit secundum ordinem nature propter nisi. et si obiciat quod non est a gens et paciens secundum idem. dicendum quod illud falsum est in

huius potest quod potest se seipsam reflectere. nam sicut dicit mouet
ansel. voluntas est instrumentum se ipsum. et talis [illegible]
te seipsam movet et se ledit. et hoc ipsi necessarium
tamen infert. propterea quod vel in tanto ordine se privat. vel eo
natio ordine esse se elongat // ad quartum quod autem
peccatum corrumpit ratione carnis. aut anime. dicendum quod
principaliter ratione anime. nam et si peccatum aliquid cor
rumpat ratione carnis. hoc accidit sicut superfluitas
coitus vel cibi et potus. nocet corpori in anima autem
peccatum semper aliquid corrumpit. tamen non propter hoc quod
est immortalis et incorruptibilis quantum ad rectitudinem et habili
tatem ad ipsam quod quam anima est viatrix et cum in eodem sta
tu permanet. sicut patet per experienciam. quod diu sunt
in hac miseria // ad illud quod ultimo queritur
quod ad substanciam aut quantum ad peccatum. aut contrarium actum tan
tum. dicendum quod malum culpe corrumpit quantum ad actum non
simpliciter. Sed in quantum actus ille est ordinabilis in finem.
non enim culpa privat ipsum actum sed privat ordinem
actus in fine. et per hunc eciam modum dico quod non
corrumpit potentiam. Sed habilitatem sive ordinabilitatem
per quam ordinatur ad suum complementum. obiectio autem illa
currit ac si diminueret posse sub ratione potentie. et ac
tum sub ratione actus. et ideo patet illud // ad illud
quod queritur utrum corrumpat bonum gratie vel nature. dicendum quod com
loquendo et generaliter malum culpe est privatio habilita
tis medie inter bonum nature et bonum gratie. que quodam
modo tenet medium inter bonum gratie et bonum nature et
ratione eius quod ad bonum gratie ordinatur attenditur
penes ipsam bonum et malum moris. ratione vero
naturalis est non tantum habet esse in iustis. Sed eciam in
peccatoribus. et ideo peccatum sive fiat ab aliquo qui
habet iusticiam. sive fiat a peccatore. semper invenit ad
quod privat et corrumpit.

Ad quartum queritur utrum peccatum sit ipsa corruptio passio.

Et videtur quod sic. vel loquendo. et quod sicut vult quod peccatum sic dicat
anselmus. non est aliud quam absencia debite iusticie
vel debitum esse. Sed privatio iusticie passiva non est aliud quam ca
rencia debite iusticie. ergo similiter loquendo de culpa et
corruptio prout est passio // Item augustinus in libro. confessionum.
iussisti domine. et sic est ut omnis motus inordinatus
pena sit. Sed motus inordinatus est culpa. pena
autem motus inordinati non est nisi corruptio passi
va quam homo incurrit ex illa inordinatione. ergo peccatum est ipsa
privatio passio formaliter loquendo. // Item omnes actus
anime passiones sunt. sicut vult philosophus. ergo omnis inordi
natus actus anime. est inordinata passio. Sed quod est in
ordinatum est culpa. ergo illa passio sive corruptio in
ordinata est culpa // Item cum anima deformat seipsam
ipsa deformitas quam anima deformat remanens in ea et seipsa

silr. aut ergo illa deformitas est culpa. aut aliquid
aliud consistat quod culpa quae remanet in anima non
est ad quod ipsi deformitas qua anima deformis facta est.
Sed videtur quod prima sit ipsa corruptio passio.
Item corruptio passio in qua est privatio modi speciei
et ordinis. aut est culpa. aut est pena. Si pe-
na. ergo talis corruptio privatio videtur quod sit a deo. ergo
deus reddit animam deformem et iniuste privatam
quod prophanum est dicere. restat ergo quod sit culpa.
Sed contra. aug. de ci. dei. culpa est malum quod faci-
mus. et pena malum quod patimur. Si ergo corruptio
passio est malum quod patimur. videtur quod non sit culpa
sed pena. Item aug. malum culpe est affectio
voluntaria. malum pene est affectio involuntaria. Sed
corruptio passio non est voluntaria sed involuntaria. quia
nemo vult corrumpi. nec deformari. ergo videtur quod non
sit culpa sed culpa pena. Item magister in
libro sententiarum dicit. privatio active non passive.
nam id malum vel peccatum dicit corruptio quia [illegible]
quod privat bono. Item hec est ratione. omnis
pena est iusta et laudabilis. Sed omnis corruptio pas-
sio est pena. cum dampnificet et privat eum qui
corrumpitur. ergo omnis corruptio passio est iusta et
laudabilis. Sed nulla culpa est iusta et laudabilis.
ergo nulla culpa est corruptio passive dicta. sicut prius
ostensum est. Item cum contrariis contrarie. non
est ergo culpa corruptio distinguitur. Sed peccatum cor-
rumpit. et est primum corruptiuus passive. ergo corruptio pas-
sio et ipsa culpa distinguntur essentialiter. non est
ergo culpa corruptio boni passive dicta. Responsio ad
predictorum intelligentiam est notandum. sicut praetactum est. prima
est corruptio consistens in nonrectitudine voluntatis actus.
cum sit obliquatio a rectitudine iustitie. volun-
tas autem in actu suo est in statu se ipsam mo-
vens. unde quando voluntas ad aliquid movet libere. Si mo-
veat vel afficiat inordinate. illa inordinatio
respicit voluntatem moventem. et voluntatem motam.
quia voluntas dum inordinate afficitur inordinate movet et
inordinate movetur. quando ergo culpa prout consideratur
in actu. nichil aliud est quam motus voluntatis inordinatus.
et ad illum motum concurrit actio et passio. non
tantum est corruptio actio. immo et corruptio passio.
[illegible] et inordinatio qua anima se deordinat. et inordina-
tio qua anima deordinatur. utrumque est culpa di-
[illegible] comparatione iuste. tamen [illegible] et quia [illegible]
sunt actus tales sunt [illegible]. [illegible]
generaliter ex actibus sicut est in genere malorum si-
cut. hic est quod deformitas vel privatio involuntaria relicta
et habet unde aliquid correspondens actioni. et aliquid
correspondens et passioni. nam voluntas dum peccat acti-
ve et passive efficitur. et in quantum habet rationem moventis
et in quantum habet rationem moti. et ita culpa considerata ut
in habitu in quantum remanet in anima post actum peccati et est
corruptio sive privatio correspondens actioni. et est
corruptio sive privatio correspondens passioni. et sic ea-
dem culpa est corruptio sive privatio boni. non solum
active sed et passive dicta. [illegible]
[illegible] corruptio illa in quantum est active re-
spicit rationem [illegible] culpe. in quantum non passive
dicta rationem pene. quia in quantum est active dicta
rationem voluntarii. in quantum vero passive rationem involun-
tarii. nec ista sunt incompossibilia esse eiusdem actionis et mo-
tus. nam expresse videmus quod in eadem actione [illegible]
et eadem actio et delectat et ledit et [illegible]
stat. sicut cum scabiosus scalpendo cutem suam di-
laniat. et dilaniando delectatur. et dilaniando
et leditur et unum placet et reliquum displicet.
similiter et in eadem actione spirituali est aversio ab incommutabili
bono. et conversio ad commutabile bonum. et conversio placet.
et aversio displicet. Sic et in proposito intelligendum
est quod eadem culpa potest dici active et passive
prout tamen active dicitur respectu rationem culpe. in quantum
vero passive rationem pene. Concedende sunt
ergo rationes ostendentes quod aliqua corruptio passio. utputa
de illa que est rectitudinis privatio culpa est. ad primum
quod primo obicitur quod culpa est malum quod facimus. etc.
patet responsio ex hiis que dicta sunt. nam cum idem motus
possit esse actio et passio in quo voluntas se ipsam
movet. sic et eadem actio potest esse culpe et pene
sed sub alia et alia ratione. Similiter respondendum est ad
sequens quod obicitur de voluntario et involuntario. ad illud quod obicitur
de dicto magistri. dicendum quod [illegible]
[illegible] magistri. [illegible] culpa corruptio acti-
[illegible] corruptio passio [illegible]
[illegible] culpabilis est. [illegible]
pabilis est. [illegible]
[illegible]
[illegible] pene quam culpe. ad [illegible] quod obicitur. quod
omnis pena est iusta et laudabilis. dicendum quod est pena in-
flicta. et pena acta. et pena contracta. [illegible]
omnis pena est iusta et laudabilis. hoc intelligitur de pe-
na inflicta. de pena acta vel contracta. non habet
veritatem [illegible] pro ut intelligitur sub ratione pene. [illegible]
autem boni [illegible] deformatio est pena
inflicta. sed contracta. quia anima habet penam in se facit
dum peccat. ad [illegible] quod [illegible]
passive. dicendum quod ad intelligentiam [illegible] quod est in actu
est cum corrumpimus involuntarie [illegible]

ac oslitum e pus. h' rone actois et passiois. pt
tm d. qr si pt dicat corrupx. no tm e ptr cu
corruptois. s; pter ipe peans. et dicitur pte
re cu corrupciis passioi; dicat ratr ipi pean
tis. sic d' er cu passiois ratone ipius agentis.
fortassis. n. cd pt et acto et passio sola pu
differens

Secdo q uti pot qr corrupit bonu ptiet bo
no i cato. et q sic ui. p p aug. xi. de ci
vi. cuii ptu e do. tam q malu bono n pa
ciat n tm e ptu. s; et obnoxiu. g ui ptr
ium i eo qr corrupit naz ptari sumo bono.
it qr facit hoies rebelle et ptrau do. illd p
xime d ptanur. s; pt fac hoies i inimia
d et repugnare adu'sus deu. et resiste sicut
p dulsus leus sep tue accipi pot g re.
it ptietas effectuu attestat ptietati caus
maxie qn cu sic e malti; ptioz q no pt ee
reliquu. s; sumi boi e iusticia facit p pcu
ie iusticia puare. n' de pot puac iusticia
nec malu pot facit iusticia. g ur qr malu
it sumo bono ptia. mlh qr puat iusticia
it qr ptiat pcepty alic. ptiat ipi pcipie
ti. s; malu ptiat illis et madatis di. et hec
e corrupto et corrupit i qr madata di p
uiut ptraria g re. it caritas et cupidi
tas opponuntur. sili ptiu et culpa oppoini
ur. s; gra et caritas d uniut et assimilant.
et hec maxie sut cu sumo bono ptenctaz.
t cu cupiditas et culpa redd aiaz d deto
ne et ab eo separata et sibi. g hut e d p
ietate et repugnacia. s; p. malum
illi ptiat n ei cui e malu. et nulli e malum
i ei cui nocet. s; g nulli malu sumo bono p
nocet. qr ia ne ee sumu. ur g rone puonis
oni ne ptietur malu aliqd sumo bono. it
ia ptia nata e fi ce id. s; malu nllo m natu
e fi ce bonu sumu. g nllo mo ptiat sumo
bono. It omi ptioz aliq e ppzcio. g im
la ptietas e ilti mali ad id sumu. nulla eni
malli ad bonu infinitu nlla e ppzcio. g
nulla ptietas e illi mali ad id sumu bonu. It
e ptiu aliq mo resistit et repugnat suo p
io. s; dine virtuti cu sit oipotcia. n pot
esiste. g i pole e malu ptiari n i se n i
suo ope. It nich qr facit ad plenitudine
pis. ptiat sapie artificis. s; mala q ppetu
t facit ad decore uniuitatis. g nllo m
iant ar boni ar sapie p ditonis. qr g pro

ptrio hat illud itelli q malu facit fug
d inimicu et deo adu'sariu. cu di volutas
ipleatur ex oib; et oia subiciat eius volun
ti et tamtam. Ad qr aliq malu ptiari
alic bono sip dup pot intelli. aut ipse et
pnitur toraz. aut i suo effcu et opone. pmo
mo malu no pot ptiari sumo bono cu illd
sit bonu pmcia cui nich oio sit ptiu. Sc
do mo quada mo pot ptiari et quda mo non.
fla dup pot aliquis repugnare alicui i suo ef
fcu. ut qr repugnat ex pte uirtutis ipi agen
tis. aut qr repugnat ex pte vanitatis ipi sus
cipientis. pmo modo nich pot repugnare d i
suo ope. qm uirtus di oipotissima e. et nllu
pot inuenire obstaculu. Scdo mo sic distin
e. qr nocumtu inferre effcui h pt ee duplr.
aut simpl et uir. aut i pte. pmo n pot ptiari
do i suo ope. tantu. n. e et talis ordo vniu
sitatis q ei condito dedit. ut nullo possit
malo pturbari. p qr i plib; locis uult aug. in .. aug...
Scdo vo mo aliqd pt repugnare deo in effcu
suo. qr p malu biu ptigit aliq dei effcu
reddi mi' h'le ad susceptione dine iusticie
ad optentu pfeconis et btitudis ad q ordiatur
ex sua parua pdicione. et sic pz qr vno m
malu pt d ptiari d i suo effcu. sic ronis alys ii modis no sic oit.
ad pui pte pncte ostendit ratr q ad fam
pte; i dua f. et tali diuis unis r m pcludit.
et hec rationis pte et modu solued e ad e qr ul
timo ptebat. s. p q d qs dicat dei inimic.
na iuxt modu p dci distinctia e volutas bnpl
et volutas signi. et volutas bnplaciti e ipe de
vo signi dicit aliq effcu cau. Cu
qr aliquis ho adu'sat d. h no intelli qd
adu'setur et inimicet volutati bnplacit. cui nullus
pot resiste imo sp i plet. vl' ab hoie. ul' de
hoie. s; h oz qr ad volutatis signi. qr cum
deus pcipiat unu ho malus facit ptriu et i
d adu'sat. et tale hoiez qui sic adu'satur
d. de odit. no affcu et repugt volutati. S; ef
fcu punitois. sic. n. hoies affligit sic qs
affligeret sui adu'sariu. et sic eu affligendo
ordinat eu ad honore suu et reddit eu sibi
subiectu et sic volutati bnplaciti cetere volutatis sub
vuit et militat. qmuis aliq aur videat n ne
ei qr repugnat volutati signi. sic et oia ma
la a do ordinatur. qmuis repugnare videatur
dino ordini i aliquo effcu pticulari et p h q d
sut sat pt facili ad qsitu respo di.

consequenter quod ad primum principale quod dicitur corrumpere
ens bonum per privationem. et cum dicat Augustinus quod
malum sit corruptio modi speciei et ordinis. circa hoc
queruntur tria. primo quid utrum per quodlibet ma-
lum corrumpantur ista tria simul et inseparabiliter.
secundo queritur utrum hec tria per malum corrumpantur equaliter
sive eque principaliter. tertio queritur utrum possunt cor-
rumpi totaliter.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum per quodlibet malum
habeant ista tria scilicet modus species et ordo corrum-
pi simul et inseparabiliter. et quod sic videtur per diffi-
nitionem mali. quam ponit Augustinus. malum est privatio
modi speciei et ordinis. si enim hoc ita est ita est. ergo dicitur
quod eciam malo est quodlibet malum est privatio istorum
trium. Item ipso est esse modus sine specie et ordine et econverso.
sed necesse se concomitantur necesse se comitantur in priva-
tione. si ergo malum est privatio alicuius honoris et quod simul
illa tria habeat corrumpere. Item maior est convenio
in hiis tribus. videlicet modo specie et ordine. quam sit in
habitibus virtutum. qui sunt divisi formaliter secundum speciem.
sed propter connexionem habituum. cum amittit unus habi-
tus necesse et omnes perduntur. ergo multo fortius. cum per ma-
lum privatur ordo. privantur simul species et modus. Item
per donum gratie melioratur anima et reformatur habilitas que ad hec
tria. scilicet modum scilicet speciem et ordinem. nam gratia reddit
animam meliorem et pulchriorem et fortiorem. ergo culpa
directe opposita gratie et tollat ipsam gratiam. videtur quod
hec tria simul et inseparabiliter corrumpat et minuat. sed
contra modus attenditur in creatura. per comparationem ad deum
sub ratione efficientis. et species sub ratione exemplaris. et or-
do sub ratione finis. sed quamvis creatura deordinetur
a deo secundum comparationem sub ratione finis. non tamen salua-
tur comparatio ipsius ad deum sub ratione efficientis et
exemplaris. ergo ad corruptionem ordinis non sequitur corruptio
modi et speciei. Item in corporibus videmus modum
auferri sine specie et speciem auferri posse sine ordi-
ne per malum ad quod vacat bono etc. nam aliquis ha-
bens in corpore quantitatem et pulchritudinem formosus
est et tamen est inordinatus. sed sic habet malum culpe ad
modum et speciem et ordinem in spiritualibus sicut ma-
lum quod nocet corporibus ad modum speciem et ordinem
in corporalibus. si ergo in corporalibus non privantur illa tria
simul et inseparabiliter ut quod neque in spiritualibus. Item
non videmus quod aliqua bona illa sic se habent quod
bonum potest auferri sine altero. sicut fortitudo sine eloquen-
tia. et econverso. ergo si modus species et ordo dicunt bona
illa ipsi anime. ut quod unum sine altero privari potest
per malum culpe. Item tantum unum uni opponitur.
ergo unum malum opponitur uni bono. aut ergo quodlibet

preter claudit in se tria predicta sive mala. aut sunt
cum est per se sive malum. ut quod unum non tollat simul et se-
cundum ista tria. si tu dicas quod ista tria simul concurrunt
in unum bonum quod concurrunt possit intelligi cum videantur
differre formaliter. et item cum in omnibus habeant reperiri quod alia
dicitur per malum culpe privari. quod non reperit in inordinata
creatura rationali. pro ad predictorum intelligentiam
est notandum. quod tripliciter fuit modus distinguendi
assignandi modum speciem et ordinem in rebus. nam
aliqui acceperunt ista tria secundum diversas proprietates
in eadem re consideratas. in quod modus dicatur ad perti-
nens ad genus quantitatis. et species ad pertinens ad genus
qualitatis. et ordo ad pertinens ad genus relationis. [illegible]
iste modus assignandi. non consonat verbis Augustini
nam ipse vult quod in quolibet creatorum predicto bono non
solum substantia. sed etiam proprietate substantie sit reperire ista
unde hec tria se extendunt ad omnia entia et per con-
sequentia. alius modus assignandi et distinguendi
ista tria fuit per comparationem ad diversa. que enim
tripliciter habet considerari videlicet inter se per comparationem ad
alias res universi. et comparatione ad finem. ut cum
in se consideratur. sic attenditur in ea modus. nam
quelibet res in se finita est. et modificata. ut cum
comparatur ad res alias sic attenditur in ea species. sic at-
tenditur pulchritudo [illegible]. secundum situm quem habet in toto.
at comparatur in ratione ad finem. sic attenditur in ea or-
do. unaqueque enim res ordinata est dum recte tendit
ad finem ad quem est. iste autem modus dicendi et si in-
veniatur elici ex verbis Augustini. adhuc tamen perfecte veri-
tatem non attingit. omnibus enim aliis rebus exceptis
remanente una sola creatura adhuc potest perveniri
et adhuc potest attendi in ea modus species et ordo.
ideo est tertius modus. dicendi probabilior. quod modus
species et ordo considerantur in eadem re secundum diversas com-
parationes. sive relationes ad deum. attenduntur enim in
unaquaque creatura. secundum quod ipsa est vestigium crea-
toris. quod quidem vestigium consistit in comparatione creature
ad creatorem. secundum triplex genus cause. sicut prius dictum
fuit. ita quod modus attenditur. secundum comparationem creature
ad creatorem in ratione cause efficientis. species in ratione
exemplaris. et ordo in ratione cause finalis. et quia quelibet ens
est creatum modificatum est. ista comparatio ad deum que
est inter creaturam. ista tria reperiuntur. Iuxta hunc
ergo modum attendendum est. quod creatura rationalis et non quod
et est ultimus praeter alias creaturas operans per voluntatem
et utraque modo habet comparationem ad deum. et utroque modo
habet reperiri in ea modus. species. et ordo. utrumque
enim modo habet esse eam reperiri malum quod est ipsorum trium
corruptivum. sed malum culpe [illegible] habet consistere

[illegible]

ipam. s. q est uo^re opans. et uo pinare hr in modu
spez et ordine s. q constituit ex ipaz uo^re. ut e
uo^re opans ad^tas aut cu hr mod spez et ordinez
sic ex bona e. tuc a uo^tas ipm bona e. quia in
mo^do sui opando conformat dine uinti. ut pri
mo^re conformit ei. ut ueritate digenti. et unitur
ei ut fini quietanti. et i p^mo attende mod.
i s^o spez. in t^o ordi s. operatone i triplici gne
cae. quia uo ac pericuo disco tinuatur
a do tamqm a prima mo^re. q^a de nunqm mouet ad
ad pcc. discordat et a do tamqm a^s digente. et elo
gat se et deordinat aliqd a fine genitre pone
creaturam fine. et i omi pcco nec e ista tria
peruriri. et sic p^z q omne pccm corrumpit e uo^re h
tria s. modu spez et ordine sil. et inseparabili. et oc
is ronez hoc ostendentes. ad rnes uo i opp ad
ducitas facile e rnde. ad p^m q oi q sp ma
nat salua operato adefficiens et ex ... dd q
uo^tas ut n quedam e. et hr ad deu operanillo tri
plici gne cae. et fm h hr quidam mod spez et ordi
ne in qbz cocat e oi gne cau. et malu el p^r
no hr h modo illa puare. alio mo sic p dare
hr operan ad deu. ut mouente. et digerente. et q
etantez. et h mo no mane salua operato ad deu
sub rone efficientis siue e digetis. i et sub rone
mouetis. sic no manet sub rone finis. ad s^m
q ob q i rationabz unu pot adimi sin alio. dd q
hec (in rationabz) dup possut accipi. uno mo pro
ut accipiut penes disposes diuisas. et hoc m^o
unu pot adimi sin alio. s^z hoc mo no atten
duntur i eis io uestigii ... alio mo put atte
dunt penes id s operates (diuersas) videl put eadez
fa^a sui alis. dat modu spez et ordine s diu
sas operates i triplici gne cae. et hoc dico q ad
p^m ce. ul put eade fa^a acci^ns dat q ad vn
e ... mo nunqm fallit. qui si fiat corrupto
i uno ... et fiat i spe et ordine. et e^o ad
a^d q ob q in aliis bonis i qbz no e ita dd q
no e sile. q alia bona i illa sicul diffunt.
et io unu pot corrupi et tolli sin alio. i sic a
e i mo spe et ordine. imo ce io fundantur
sic ostensum e. et p^z p^z 1z. ad ultimu. nam
et si modus spez et ordo i udeant ce bona i p^o
tn sut diuisa p ecnicia. h dut tres p^ce (rnes) eiusd
boni s^z et illd qd ultio querebat. q r s. eisu
no e in oibz i qbz repit mg spez et ordo.
q no e puo illor triu s q^r ieis constitit ge
neral io uestigii et constitut ce omez creaturaz.
s^z put constitut ce uolutuare delibatiuaz.

eado q e. utru h tria p pccm corrumpi
tur eq^ualr. et qd sic ui. p^mo p aug. illa q
n boni q h i magna sunt magnu e bonu. q
parua paru. s fm h tria attenditur mensio
et dimitio in omi bono. s si i do bonu no pot ce
mal ... nec e q cu ista tria sut ue
stigiu trinitatis sume q e pfca equalitas et o su
bstancialitas. s sicut h tria sunt substalia. q
unu sin alio ce no pt. sic et sut equalia. s q
diminuit de uno nec e tm diminui de alio.
it h tria puari no e n bonu puari. sicut p^us
ostensu e. s in eod et fm id no e magis et mi
repiri. s si p pcco malu ista tria puarie nec
e p equali equalr. it quato uo^tas plus
recipit a do tanto e de silior et q^nto desilior e
tanto magis ad deu tendit. s nec e illa tria
bona p malu puari eq^ualr. s^z h ui q i ma
lu pncipalr puiet ordine. qm malicia
i ope pncipalr attendit penes intentones
deordinatonez. s si penes hac pncipalr consi
stit ordo. ul q malu plus hat puuare ordinez.
q mod ul spez. it mod spez et ordo cor
respondet illis tribz. uidel unitati. uitati et
bonitati. s malu pncipalr. et plus aufert de bni
tate q auferat de uitate et unitate. s sih tria cor
respondent illis trbz. ui q no admanet ista tria
equalr. it h^us tribz in quibz attenditur
io uestigii. uidel memoria modus spez et or
do correspondet illa tria in quibz attendit io ymma
ginis uidelz memoria. intelligencia et uo^tas. s^z pr
cu deficit ymagine no deficit oms potencias eq^ualr,
imo pncipalr et magis deficit uo^re. s p^z
no corrupit eq^ualr mod spez et ordinez. s^z pnca
palr aufert ordinem q mod ul spem. it in p^m
lapso ceciderit et p^a per deformitas e. s^z oes deformitas
pncipalr dicat puatoz forme siue pl'itudinis.
s spe. s culpa no puat h tria eq^ualr. s^z pnci
palr puat spez. it malu aliquo modo
bn pot ordinari. sic dicit aug in gnali. s^z
nullo mo pot spez hre cu sit puo. s ui q
i malo magis fiat puato spei q ordinis. no s fit
puo illor triu eq^ualr. it no fit puo i alia
respectiuo. n p puatonz p us fuit in aliquo absolu
luto in ad ... pse ... nec e motu n mu
tato. s si ordo dicat mutatoz relatione ad alium,
no pt fi corrupto in ordine nisi per corruptonez
fealz i spe. ul s q corrupto fia p malu. no
respiciat illa tria eq^ualr. pro dd q cu
ista ea. uidel modus spez et ordo. put puat

^(marg.) puatr q eq^ualr puetr. Ct ista tria

^(marg.) q^re hr dub cum hr de spe et ordie et si hoc necesse est

^(marg.) p^o q dd h tria i crea attendunt p coparatonem ad creatorez i triplici gne cae. s efficiatis exemplaris et finalis. coparato aut ad deum i ratone ... g s ce. sp ... equali. q cu uitu hr creta ab efficiacie deo. tm hr de e^o cuitate. y tm recedit i ipm nali ordinez. et io h tria sp sut equalia toi ... eq^ualr diminuntur.

culpa deordinat deformat et a deo elongat ... [illegible] quia anima per culpam deordinatur tamen ... deformatur et deo dissimilis efficitur ... a deo elongatur ... non ad bonum inhabilis redditur

in per malum culpae. sunt contrarietates eidem bonae voluntati non solum ab invicem separabiles, verum et equaliter privatur per quod malum culpae. quod enim malum culpae intrinsece deordinat, id quod facit deo dissimilem et tantum elongat a deo. ita quod quando gratia equaliter reddit animam ordinatam et sponsam et potentem in bono [illegible] vel magistrum ad [illegible] filii et adeo ad [illegible]. sic et [illegible] equaliter fit pro uno horum et non sic dicitur visio in gloria est tota [illegible] proportione et equalitate in dotibus gloriosis. sicut ut dicit augustinus in libro lxxxiii quaestionum quod totum nomen mali de speciei privatione receptum est. non quod per malum solum species privetur vel principaliter, sed in privatione speciei intelligitur privatio aliorum. Concedendae sunt ergo rationes quae ad primam partem inducuntur. Ad illud quod obicitur quod malum principaliter consistit penes intentionem, dicendum quod verum est. Sed quod obicitur ipse ordo attenditur penes intentionem, dicendum quod illud intelligitur penes quandam appropriationem. nam et ex ipsa intentione consistit modus species et ordo, ex quibus et bona est intentio et bona est actio quae ex intentione procedit. Ad illud vero quod obicitur quod modus species et ordinem respondent unitati veritati et bonitati, dicendum quod verum est prout in illis tribus consideratur generalis ratio vestigii. prout autem in ipsis attenditur contrarium mali culpae quae consistit ex voluntate, haec tria habent considerari in bono quod bonum est sicut in praecedenti [illegible] patuit. et ideo equaliter per malum habent privari quamvis dicatur oppositum illius. Ad illud quod obicitur quod malum non equaliter deformat omnes potentias sed per magis, dicendum quod non est simile. quia illae potentiae sunt diversae et ad diversos actus ordinantur. ita quod aliquis illorum actuum respicit culpam et inquantum per plus et minus. non sic autem est in proposito. nam haec tria sola ratione differunt. et cum habeant [illegible] necesse est quod quando diminuitur unum diminuatur alterum. Ad illud quod obicitur quod malum culpae est deformitas, dicendum quod non tantum est deformitas oppositum pulchritudinis, sed etiam est caecitas oppositum [illegible]. ideo non sequitur quod magis privet speciem quam ordinem. non enim dicitur deformitas per solius pulchritudinis privationem. Sed etiam intelligitur privatio aliorum. magis tamen denominatur a ratione speciei et formae, quia haec species est ratio cognoscendi. Ad illud quod obicitur quod malum est ordinabile, dicendum quod duplex est ordo. est ordo ante factum, qui est ex intentione facientis, et est ordo post factum, qui quidem attenditur in iustitia retribuentis. primus ordo est ille qui privatur a malo per malum, et huic ordini

malum non potest [illegible] sic non [illegible]. secundus vero ordo non privatur per malum. immo malum est ordinabile in [illegible] ordinem illum. Ad illud quod obicitur quod non fit privatio in respectivo nisi per aliquid absolutum, dicendum quod tamen species quam ordo ut hic accipitur utraque est [illegible], non magis privatur unum per alterum quam econverso. non tamen tolluntur per mutationem [illegible] aliquid absolutum [illegible] privatur cum [illegible] ordinate modus seipsum.

Tertio quaeritur utrum per malum contingat haec tria corrumpi totaliter. et quod non videtur. augustinus enchiridion: bonum minui malum est, quamvis quantumcumque minuatur aliquid remaneat. ergo per culpam numquam aufertur totum bonum quod bonum corrumpitur. Sed tale bonum attenditur in modo specie et ordine. ergo etc. Item augustinus in libro de natura boni: [illegible] magna sunt magnum bonum est [illegible] parva parvum [illegible]. ergo si per culpam totaliter fieret [illegible] fieret [illegible]. sed hoc est impossibile quod [illegible] ergo impossibile est quod ista tria totaliter corrumpantur. Item malum si malum est [illegible] impossibile est quod tot mala faciat et tantum peccet quin adhuc possit peccare. ergo numquam tantum peccat quin adhuc inveniat [illegible] culpa aliquod bonum quod possit adimere. Sed hoc bonum consistit in modo specie et ordine. ergo etc. Item daemones [illegible] habet habilitatem benefaciendi; si quamdiu habet habilitatem benefaciendi adhuc habet aliquod bonum quod malum potest corrumpere, [illegible] habet modum speciem et ordinem. ergo numquam ista corrumpuntur totaliter per malum culpae. Item quaeritur [illegible] in aliquo corrumpantur totaliter. [illegible] aut desinit esse aut non. Si sic, ergo per peccatum contingeret corrumpi substantiam immortalem et incorporalem, animam scilicet rationalem, quod est impossibile. Si non desinit esse, aut potest peccare aut non potest. Si potest peccare, ergo aliquod bonum potest perdere, et si hoc, adhuc habet aliquid cum habilitate et modo et specie et ordine quae corrumpitur per malum culpae. Si non potest [illegible] non potest peccare [illegible] melior est illa quae potest peccare [illegible] ergo per multa peccata pervenirent ad statum meliorem. Sed hoc est [illegible] ergo nullus [illegible] modus species et ordo totaliter adimatur per peccatum. Sed contra omne id a quo fit ademptio et ablatio [illegible] est infinitum [illegible] totaliter est ademptum. Sed bonum quod est [illegible] habilitas sive [illegible] finitum est. ergo si per culpam tollitur et adimitur, necesse est quod aliquando totaliter adimatur. Item

sicut malum adimit tantum de bono. ergo maius ma
ius malum maius adimit. et duplo malum
duplo adimit. Sed nullum est peccatum ita magnum
quin adhuc possit esse maius. ergo si unum parvum
peccatum adimit aliquid de bono. possibile est quod aliquis com
mittat ita magnum peccatum. quod totaliter ad
imat bonum quo per peccatum privatur. Item quorum
cor(por)alis quantitate data. quamvis modicum inde auferatur
tur: ergo procedendo ut potest si aliquis auferret gut
tam aque. contingit intelligere quod aliquando totum auferetur.
ergo pari ratione videtur in quantitate virtutis. quia quamvis parum
auferatur per malum. continue tamen totum
erit consumptum. Item sicut se habet gratia ad punita
tem. sic se habet culpa ad bonam habilitatem. Sed gratia
adeo potest crescere quod omnino auferat pravitatem sicut
patet in Christo et beata virgine. in quibus tanta fuit gratia
quod nulla fuit in eis ad malum pravitas. ergo pari
ratione videtur quod adeo potest crescere culpa. quod totaliter
perimatur ad bonum habilitas. Item sicut status glorie
confirmat in bono. ita status damnationis confirmat in malo.
ergo sicut per gloriam redditur homo impossibilis ad malum. ita
per damnationem eternam redditur impossibilis ad bonum. Sed ubi est
ad bonum impossibilitas ibi nulla est ad bonum habilitas.
Si ergo habilitas ad bonum est id quod adimitur per pec
catum modus species et ordo tollitur per culpam. videtur quod hec aliquando
sint totaliter adempta. Respondeo dicendum quod absque du
bio per malum culpe non contingit omnino removeri
et privari habilitatem voluntatis ad bonum et modum speciem
et ordinem. que secundum illam attenduntur. et hoc manifeste
apparet quia nunquam voluntas potest esse sine illa habili
tate. et aptitudine ad bonum. Sicut ergo non
potest voluntas peccando desinere esse. sic non potest tota
habilitatem illam perdere. et modum et speciem et ordinem
que secundum illam attenduntur totaliter amittere. et hoc quod dicit
Augustinus expresse. et omnes senciunt in hoc omnes doctores.
Sed qualiter per peccatum habilitas illa continue adima
tur et nunquam finiatur sive consumatur difficile est
assignare. et super hoc diversi senserunt diversimode.
Quidam enim dicere voluerunt quia habilitas nunquam
totaliter tolli potest. eo quod licet sit finita in se est tamen
ordinabilis ad infinitum bonum et ad infinitos actus
non propterea potest tolli. nec per peccati magnitudi
nem nec per peccati multitudinem. Sed iste modus
dicendi non satisfacit. Nam habilitas quamvis dimi
nuatur per peccatum adhuc est ad infinitum bonum.
adhuc et est ad infinitos actus. ergo ex illa parte tanta
magna est sicut prius erat. ergo in nullo est diminu
ta. ergo ordinatio ad bonum infinitatem vel ad multitudinem actuum
nichil facit ad illius habilitatis dimi

nutionem. Immo prius esset possibile arguere quod nullo
modo minuitur. cum infinitum non sit minus infini
to ex ea parte qua infinitum. Et propterea alii dixerunt
aliter. quod illa habilitas et sic diminuatur nunquam
totaliter tollitur quia divisibilis est in infinitum. et nunquam
quantum potest minui. Sicut enim in continuis quantitas molis di
visibilis est in infinitum. et nunquam tamen potest adeo per divi
sionem diminui quin adhuc possit minor effici.
sic in spiritualibus habilitas postquam est quantitas virtu
tis. nunquam potest per peccatum adeo parva effici quin
adhuc possit minor fieri et hoc nichil probabilius quod
aliquid sit finitum actu et infinitum divisione et ita
quod sit semper diminuibile et nunquam totaliter consumptibile. Sed nec
iste modus dicendi satisfacit. nam quamvis continuum sit di
visibile in infinitum tamen nunquam est continuum aliquid
ita magnum quod si diminuatur diminutione certa
parva et postmodum continue fiat ablatio partis ita parve
sicut prius et sic continue procedendo quin aliquando totum
consumatur. Si pateret si a monte auferetur ita mo
dicum sicut est unus attomus. ergo si malum aliquid tollit
de illa habilitate. cum non sint in infinita tanta aliquando
est totaliter consumpta. Si tu dicas quod hoc verum esset
si in sequenti culpa tantum adimitur sicut in pro(x)ima
nunc autem non est sic quia semper minus et minus
adimitur et ita nunquam finitur. Si quis in dimi
nuendo acciperet millesimam partem diminuit et
post modum millesimam partem residui et sic
procedendo nunquam totaliter tolleret. Sed nunquam hec
modo dictus non satisfacit pro eo quod maior cul
pa plus tollit de bono et minorem culpam pre
cedentem potest subsequi maior culpa et sic
continue procedendo. ergo semper potest fieri maior et maior
ademptio. et ita necesse aliquando potest fieri illius totius
boni consumptio. et ideo dicunt aliqui aliter
quod quod illa habilitas semper minuitur. et nunquam finitur
hoc venit ex hoc quod est durabilis et continualis inin
finitum. quamvis sit actu finita. unde sicut aqua que
est in fonte scaturiente actu finita est. nunquam
tamen potest tamen exhauriri quin semper remaneat. propter
hoc quod est in ea continue influendi. sic et in proposito
dicunt se habere quod ipsa habilitas ad bonum oritur ex a
libertate voluntatis. et quamvis voluntas voluntas
se actu debilitet quia tamen semper remanet libera semper
potest se ad bonum habilitare. et ideo sicut si aliquis subtraheret
radios soli illuminanti sol posset continue suos ra
dios restaurare quamvis habeant actualiter finitatem.
sic et in proposito dicunt se habere. et ideo cum peccatum non
possit ipsam voluntatem que est radix et principium illius ha
bilitatis perimere et voluntas semper possit illam habilita

Ex phisica iii phisicorum

iii phisicorum

Sub hoc quod phisicus iii phisicorum quia in fine est magnitudo divisionis potentia et actu in non.

tem continuare. malum culpe numquam potest eam totali-
ter consumere. quamvis aliquo modo possit diminuere.
Sed nec iste modus dicendi satisfacit. nam si non habili-
tas non finitur per hoc quod continue restau-
ratur. sic duo sequerentur inconvenientia. quorum
unum est quod non habilitas minueretur nisi ad tempus,
sicut nec aqua fontis. aliud est quod homo posset resurgere
a peccato per seipsum. si talem habilitatem posset volun-
tas sine gratia restaurare. et restaurando continu-
are. Et ideo est quartus modus dicendi. videlicet
quod habilitas semper potest minui. et numquam totaliter consu-
mi. et hoc quia est elongabilis ab altitudine. et in quan-
tum elongari in infinitum. Sicut enim linea curva per
infinities elongari ab altitudine. et numquam tantum
elongari quin adhuc possit magis. sic cum malum
corrumpat habilitatem elongando ipsam ab altitudine
pro eo quod ipsum malum suum mali est curvitas et inten-
sio in malo et progressus a bono. habilitas illa numquam
adeo diminuitur quin adhuc possit magis dimi-
nui. quia numquam adeo elongatur quin magis
possit elongari. et numquam adeo curvatur quin
possit magis curvari. et ideo semper potest per malum
diminui. et numquam totaliter tolli. hic autem modus
dicendi [illegible] magis videtur esse verus. pro eo quod
fundatur super modum adimendi ipsius mali. corrumpit
enim sicut dictum est prolongando a bono. sicut autem dicit
magister in II. d. recitat multa. Quod si ergo huius-
modi intelligatur amplius [illegible] non est quod culpa
sic corrumpit et diminuit habilitatem illam sicut ei op-
ponitur. Sed non opponitur illi habilitati. Sed id quod est ut
prius dictum est supra. sive prout fundatur in natura. sive secundum
id ad quod est. id est prout ordinatur ad gratiam. et ideo numquam
corrumpit eam nec minuit ita quod aliquid per totum sui
auferat secundum id quod est. Sed quia deordinat ab eo ad quod est
ac per hoc sic minuit quod relinquit. et ideo sic cor-
rumpit quod numquam totaliter tollit. unde sic dicit ma-
gister quod naturalis conatus creature continue minuitur
et numquam finitur. quia conatus [illegible] opponitur ipsi nature
secundum radicem suam. et secundum id in quo radicatur. sed secundum id
ad quod inclinat. sicut intellectus est [illegible]
mentis [illegible]. Continuatur enim in [illegible] habilitas
cum illa quam dicimus diminui non est [illegible] quod idonei-
tas [illegible] ad suscipiendum gratiam et adeo preparando
gratiam iam susceptam. In hoc ergo dicitur culpa illam
habilitatem minuere quia reddit animam minus ydoneam
et [illegible] dum [illegible] peccat deum offendit et
ex hoc efficitur indignus et ineptus ad susci-
piendum gratiam. [illegible] quod peccator pronus ad ma-
lum redditur. et sic efficitur ineptus ad opera

virtutum. Sed planum est istud. quod numquam est aliquis ad-
eo indignus gratia dei quin adhuc possit esse in-
dignior. quia numquam tantum offendit quin adhuc pos-
sit offendere. numquam est adeo indignus quin quamdiu
est in statu vie sit susceptibilis gratie. et numquam ex nul-
la parte efficiatur inhabilis in summo ad susceptio-
nem gratie. Similiter ex parte pronitatis nullus est adeo pronus
quin possit adhuc magis pronus effici. pro eo quod
voluntas semper est libera. et ideo numquam pronitas voluntatis potest
fieri necessitas. et ita potest homo semper fieri magis et magis pro-
nus et magis ineptus ad recipiendum gratiam. ac per hoc ex
utraque parte totaliter debilitatur. et sic patet quod habilita-
tem illam per culpam semper potest minui. et numquam totaliter tol-
li. et ideo hoc est quia non minuit aliquid partis ablatione.
Sed elongatione. non secundum id quod est. Sed secundum id ad quod est.
hoc enim modo illi habilitati opponitur. et non per hunc modum
aliter diminuit. Contra secundum rationes quibus hoc ostenditur.
ad rationes ad oppositum satis plana est responsio. nam quoniam
[illegible] [illegible] [illegible]. patet solutio. quia ille rationes tam ex
malo intellectu diminutionis procedunt. arguunt
enim ac si habilitas minueretur secundum id quod est. et eius pars
aliquota tolleretur. hoc autem non est sic. Sed per elonga-
tionem ut dictum est. et ideo numquam potest tot partes debilitari,
quod adhuc possit magis pluribus. nec etiam tanto
peccato quin adhuc maiori. et ideo dicit [illegible] quod ma-
lum est infinitum. non quia aliquid sit malum summum,
quo nichil possit esse peius. Sed quia non est aliquid
ita malum quin adhuc possit esse peius. Et
quia non est aliquid ita malum. et ideo per quantumque malum
numquam adimitur habilitas. secundum totum. Unius enim sit
finita. modus tamen adimendi ipsum procedit
secundum infinitum. non infinitate actuali. Sed potentiali.
quod scilicet [illegible] curvum a recto in infinitum potest recedere.
Ad aliud vero quod obicitur quod gratia totaliter tollit corruptionem
dicendum quod quedam est gratia que opponitur ipsi corruptioni secundum
id quod est. quedam vero comparatur ipsi solum secundum id ad quod
est. et prima est quedam gratia gratis datis data. et
totaliter potest tollere corruptionem. dum sanat et re-
stituit naturam viciatam. alia vero est gratia gratum
faciens. et de hac dicit Augustinus quod quamvis di-
minuat corruptionem numquam tamen finit eam. et sic ergo
assimilatur culpa respectu habilitatis modo alio. nam sicut
dictum est non opponitur illi habilitati secundum se sive secundum id in
quo est. Sed secundum id ad quod est. Ad id quod obicitur quod gloria
reddit ipsum liberum ad malum. dicendum quod et pena reddit
ipsum liberum ad malum inperfectum. Sed tamen aliter et aliter.
quia gloria reddit ipsum liberum ad malum in hoc quod in ea au-
fertur radix mali ipsa corruptio. et datur plenitudo
boni. damnatio vero eterna reddit ipsum liberum ad bonum

non quia sit plenitudo omnis mali, sed quia aufert illis aptitudinem ad bonum. Sed quia aufertur incendi spiritum, et de cetero non offert gratiam invitate ad bonum, et ideo illa impotentia non dicitur privatio habilitatis omnino. Sed postquam superbus fuerit in perditione, unde si aliquis dampnatus ad statum vie reduceretur, nulla habilitate collata de novo, habilitatem haberet ad susceptionem gratie, et ipsa eius ordinatio habilitatis impediatur, tamen habilitas totaliter tollitur. Certe aliquis quod concedit quod tollitur in inferno. Ad hoc tamen non sequitur quod totaliter tollitur ex parte. Nulla enim culpa potest ponere quod statum vie, vero et aufert habilitatem ad susceptionem gratie.

Propter ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo quia de illa diffinitione quam ponit: peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem Dei. Videtur enim dicere falsum, aut enim intelligitur coniunctive aut subdisiunctive. Si subdisiunctive, quia membra non possunt simul stare, quia nullum idem peccatum est concupitum et factum. Sed hoc est falsum, quia idem peccatum frequenter concupitum. Item videtur quod non conveniat omni peccato, quia peccatum omissionis nec est factum nec concupitum nec dictum. Item videtur quod male sit assignata, quia non convenit omni peccato nisi actuali. Respondeo dicendum quod peccatum diffinitum est peccatum actuale et mortale, propter hoc quod est peccatum actualis. Genus dicitur quod est dictum vel factum vel concupitum, secundum triplicem actum, videlicet possibilem intellectualem et operativum et affectivum, quia omnis est possibilis quodam modo. Propter quod est mortale dicitur quod est contra legem Dei, et sic convenit omni et soli. Omni quia omne peccatum actuale aut est concupitum tantum, aut est concupitum et exterius consummatum, et hoc vel per verbum vel per opus. Soli vero convenit, quia non convenit veniali, cum non sit contra legem Dei, nec originali, cum non sit dictum vel factum. Ad quod querit utrum teneatur coniunctive vel subdisiunctive, dicendum quod disiunctive. Sed ultimum membrum intelligendum est cum passione, reliqua vero minime. Unde sensus est quod omne peccatum aut est dictum et concupitum, aut factum et concupitum, aut concupitum tantum. Ad secundum quod obicitur de peccato omissionis, dicendum quod omne peccatum sicut vult Augustinus radicem habet amorem malum, et ideo quamvis in peccato omissionis sit privatio alicuius actus debiti, quia tamen illa privatio ortum habet ex amore alicuius boni commutabilis, quod patet quia aliquis non vult ad matutinas surgere quia vult in lecto quiescere, non peccatum omissionis cadit sub hoc membro quod dicitur concupitum.

Item quia debet quod dicat: peccatum est voluntas retinendi vel assequendi quod iustitia vetat. Aliquod enim peccatum est quo aliquis nec vult aliquid retinere nec aliquid assequi, immo potius intendit destruere, sicut est in invidia et odio et vindicta. Item velle assequi quod iustitia vetat vel retinere hoc est avaritie vel rapine, ergo omne peccatum erit rapina. Est ergo quod est peccatum ita bonum sunt contra alias virtutes sicut contra iustitiam, quia magis diffinit peccatum per oppositionem ad iustitiam quam per oppositionem ad virtutes alias. Respondeo dicendum quod Augustinus diffinit peccatum per id quod est radix omnis mali. Hec autem quod est amor libidinosus, et quoniam omnis amor libidinosus vel est in habendo vel in habitis, et hoc preter ordinem et regulam legis eterne, ideo dicit quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi quod iustitia vetat. In quo describit amorem inordinatum qui est radix omnis peccati, et per id ad quod est, et per id a quo est. Ad quod obicitur de invidia et odio, dicendum quod etsi ibi sit detestatio contrarii, est tamen in delectatione animi, et per hoc continetur sub hac assignatione. Ad primum quod obicitur quod tunc omne peccatum erit rapina, dicendum quod assecutio istud non solum modo per aufferre rerum temporalium sed etiam in aliis ceterorum appetibilium. Iustitia vero non tantum istat prout est cardinalis virtus, sed prout est virtus generalis, in qua omnes virtutes complectuntur, et cui omnia vitia opponuntur. Item quia debet quod dicat: utraque assignatio de actuali peccato, ad mortali non veniali. Videtur enim quod male fiat assignatio peccati. Sed nunquam ista descriptio vel assignatio debeat convenire omni, et per has diffinitiones non conveniunt omni peccato, ergo non recte assignantur. Si tu dicas quod peccatum non dicitur de eis univoce sed equivoce, quia que sunt in eodem respectu habent univocationem. Sed omne genus tamen peccati ortum habet ex peccato Ade, tam originale quam actuale, quod scilicet veniale. Omnia etiam genera peccatorum in hoc conveniunt quod reddunt animam dignam pena et privant ab eo quod bonum quod est iustitia vel ad iustitiam ordinatum. Ergo videtur quod de eis univoce dicatur peccatum et similiter. Ergo videtur quod una debeat esse communis assignatio peccati prout dicitur de hiis omnibus generibus. Et ergo quod unum contingit eorum rationem assignari omni generi peccati, hoc est quod unum peccatum de eis dicatur univoce. Et si tu dicas quod sic est contrarie, quia quamvis conveniunt in aliqua habent proprietates. Sed mortale et veniale, nulla est proprietas secundum quam univocantur. Item videtur falsum dicere, cum dicat quod peccata assignata non sunt peccata venialia. Videtur enim quod peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem Dei. Sicut dicitur Ro. vii. Sine lege non concupiscerem. Glossa: Bona est lex que dum concupiscentiam prohibet, omnia mala prohibet. Ergo venialia prohibentur a lege Dei. Item ergo contra legem Dei, ergo peccata ista eis conveniunt. Respondeo dicendum quod peccatum prout dicitur de originali, actuali, mortali et veniali, nec dicitur omnino univoce nec dicitur omnino equivoce, sed quodam medio modo, scilicet analogice, ratione culpabilitatis. Primo et principaliter reperitur in peccato actuali mortali, et consequenter in originali, et postremo in veniali. Et ideo notificatores qui dant de peccato simpliciter potissime respiciunt ad peccatum actuale mortale quod est peccatum simpliciter.

et per hoc patet responsio ad illa que obiciuntur. nam certum est quod illa
tria genera peccatorum conveniunt in eo quod in effectu non concludit
quod peccatum dicatur de eis univoce. Set analogice.
quia in hiis non conveniunt equaliter. set per prius et posterius.
et ideo cum quis uti possit una communi voce aliquando.
dicendum quod potest una aliquando voce quando signat eius per prius et poste-
rius. et ita hic continetur analogice. ut patet si dicitur
quod peccatum est mixtum per nature. vel proprio voluntatis. Ad aliud
quod obicitur quod nulla est privatio. dicendum quod etsi nulla est priva-
tio [illegible] admixta [illegible] est tamen pri-
vatio in eventu et more per consimilem comparationem ad
culpa originale et actuale conveniunt. Item quod de alia
diffinitione ambrosii quod ponit. peccatum est prevaricatio le-
gis divine et celestium inobediencia mandatorum. videtur enim
quod hec non conveniat omni peccato. Quedam enim ut dicit
augustinus sunt mala quia prohibita. quedam prohibita quia
mala. ergo si nulla esset lex nec aliqua precepta data
adhuc essent peccata. non ergo peccatum est prevaricatio legis
et cetera. Item sic obediencia distinguitur ab aliis
virtutibus. ita inobediencia ab aliis viciis. ergo male
diffinitur omne peccatum per inobedienciam. Item
ita peccat qui non obedit prelato sicut qui non obe-
dit deo. ergo non tantum est peccatum inobediencia celesti-
um preceptorum. Set et terrenorum. Respondeo dicendum quod lex
aliquando accipitur stricte pro lege scripta vel data.
aliquando large prout comprehendit legem nature et legem
scripture et legem gratie. et in predicta notificatione lex
accipitur large. Ad id quod obicitur de obediencia. dicendum quod
obediencia dupliciter accipitur. uno modo prout dicit ob-
servanciam mandatorum dei. et sic est communis omnibus virtu-
[illegible] tibus. alio modo prout specialiter consideratur. preceptum.
et sic est virtus divisa ab aliis. quia potissime
habet usum suum in hiis que ideo sunt bona quia pre-
cepta. et sic obediencia dupliciter accipitur. scilicet large et
stricte. et in predicta notificatione accipitur large.
Ad id quod obicitur de obediencia prelati. dicendum quod totum pen-
det ex mandato dei. quia deus mandat quod obedia-
tur homini. Item quod de hoc quod dicit [illegible] consen-
ciente peccato virtus fortasse non esset. videtur enim falsum
caritas dicere. quia si non esset culpa prior esset. ergo virtus perfec-
tior et maior. Si tu dicas quod hoc non asserit. Set
sub condicione dicit. Item falsum dicit quod enim posuit ut
dubium. Sicut qui dubium asserit ut certum. Et dicendum
quod in illo verbo non ponit. nisi quod virtus non esset non ex
intencione malicia. Set hoc sic quod non ita apparet. sic
nec appareret. et ideo dicit fortasse non esset. non negat
esse tamen ita esse. Item quod de hoc quod dicit in illo capitulo.
post [illegible] quod peccatum est privatio sive corruptio
boni. Sed enim privatio et [illegible] opponuntur [illegible]

recte diffinitum est supra. peccatum est dictum vel factum et
cetera. ergo male diffinitur per privationem. Item hoc quod
cum unius rei una sit diffinitio. unde est hoc quod peccatum
ita multipliciter. et variis diffinitionibus assignatur. Et quare pe-
nes quid ille diffinitiones distinguuntur. Respondeo dicendum
quod de peccato est loqui formaliter. et est loqui materialiter vel
secundum subiectum sibi actum. ideo aliqui diffiniunt
per privationem. aliqui per positionem. quia quedam sunt formales
diffinitiones. quedam materiales. et utroque modo multipliciter.
Si enim consideramus peccatum secundum quod dicit privationem. hoc potest
esse dupliciter. aut inquantum simpliciter dicit recessum a bono
aut secundum quod dicit recessum a rectitudine [illegible]. aut inquantum dicit
recessum ab omnis boni complemento et perfectione. primo
modo sumitur diffinitio ab augustino. quod omnis id [illegible]
[illegible] diversis verbis quarum prima sumitur in libro
de [illegible] et hec est [illegible] ubi dicit [illegible]
in libro de vera religione. peccatum non est appetitus na-
turalium. Set defectus meliorum. Secunda de libro de na-
tura boni. peccatum est corruptio boni modi speciei et ordinis.
Secundo modo prout scilicet peccatum dicit recessum a rectitu-
dine [illegible] tres diffinitiones quas idem an-
selmus ponit [illegible] quarum una est. Iniusti-
cia est peccatum et absencia [illegible] et ideo est priva-
cionem [illegible] quia est anselmi. peccatum est [illegible] de-
bite iustitie. Et est augustini. peccatum est defectus quidam
alicuius veritatis [illegible] non [illegible]. Set obstan-
tans. Tercio [illegible] prout dicit re-
cessum ab omnis boni complemento et perfectione. Sic
reperitur triplex diffinitio. que differunt solo dicendi
modo. Quarum prima sumitur ab augustino in libro de libero arbitrio.
Malum est aversio a bono incommutabili. Altera ab eo-
dem in libro de vera religione. peccatum est carere bonis incommu-
tabilibus quibus fruendum est. Tercia sumitur ab eodem
augustino. peccatum est tenebra intelligencie. [illegible] dicitur
inquantum privat a visione lucis eterne. hee omnes
sunt notificationes peccati quantum formales. Sunt et alie no-
tificationes que concernunt actum substratum [illegible]
[illegible]. Secundum triplicem consideracionem peccatum
habet [illegible] ratione. aut videlicet a deo quem offendit.
aut ad virtutem quam excludit. aut ad bonum [illegible]
[illegible] tendit. Si in comparatione ad deum quem of-
fendit. Sic est triplex. quarum una accipitur
ab augustino in libro contra manicheos. peccatum est voluntas
[illegible] alia ab am-
brosio in libro de paradiso. peccatum est prevaricatio legis
divine. et celestium inobediencia mandatorum prece-
ptorum. Tercia ab eodem augustino [illegible] peccatum
est dictum vel factum. vel concupitum contra legem dei. Secundo
modo. scilicet per comparationem ad virtutem quam excludit. sic

repit triplr diffinito, quarum una supra est assignata. peccatum est dispositio actus cum se habet ad virtutem. Secunda ab aug. in li. de du. a(n)i(m)abus. peccatum est voluntas retinendi vel assequendi quod iustitia vetat. accipitur enim iustitia generaliter prout omnes virtutes complectitur. Tertia ab eodem aug. in li. de vera relig. peccatum est appetitus quo ipse contempsit. vel contempnere quod ipse appetit. nam ipse sunt omnes virtutis speculum et exemplar. Et est triplex modus scilicet propter hoc adbonum quod pretendit. sicut in veritate triplex assignatio regens. licet differat modo dicendi. Quarum una est aug. in li. de ci. di. peccatum est male uti bono. Secunda ab eodem in li. lxxxiii. q(uestionum). Tertia est eiusdem aug. in li. de li. ar. peccatum est spreto incommutabili bono rebus commutabilibus adherere. Fortassis autem et alie non (iden)tificature ab istis eorum potuerunt reperiri. nam due alie sunt quarum utitur colliger primam sed utimur quas accepimus ut est illa. peccatum est actus incidens excessum boni. et illa. peccatum est nichil penitere. et sic in cumulo sunt xx.

Sciendum tamen quedam sic est pena etc. Superius determinavit magister. quid sit peccatum secundum rationem diffinitionis. In hac parte querit utrum peccatum sit pena peccati. dividitur autem pars ista in duas partes. quarum in prima magister movet questionem illam et determinat secundum opinionem aliorum. In secunda vero secundum opinionem propriam ibi. In illo tamen prejudicium sine vitium et cetera. Prima pars habet tres partes. In prima adducit magister auctoritates in quibus ostendit quod unum peccatum sit alterius peccati pena. In secunda vero movet questionem et determinat iuxta aliorum opinionem ibi. Et ideo nimirum quam solet poni. In tertia vero subiungit illius opinionis diligentem explanationem ibi. Et licet ex ceteris sensu omne peccatum mortale possit dici etc. Secunda pars principalis in qua ista questione determinatur. secundum propriam opinionem dividitur in partes tres. In quarum prima determinat propositam questionem secundum propriam opinionem confirmans eam auctoritate sanctorum. In secunda vero determinat quoddam dubium. In tertia autem probat propositum. Illud autem diligenter notandum est quod superius posuimus etc. In tertia vero breviter epilogat ea que predicta sunt ibi. Sed ea diligenter considerare possumus etc. Et sic in hac totali parte agitur principaliter de comparatione culpe ad penam. utrum videlicet culpa sit pena causaliter tantum an causaliter simul et essentialiter. et quamvis secundum aliquorum opinionem peccatum sit pena causaliter secundum tamen opinionem magistri quod in lit(tera) innuitur. non tantum causaliter. sed etiam essentialiter pena est.

Distinctio que hic ponitur. et ita incidit hic questio.

Primo quod de comparatione culpe ad penam secundum receptionem.
Secundo vero quid de comparatione culpe ad penam secundum separationem.
Tertio quid de comparatione pene ad deum iustitie equitatem. Circa primum queruntur duo.
Primo quod utrum unum peccatum sit alterius peccati pena.
Secundo quod utrum passiones que sunt pene et tamen pene sunt et peccata.

Circa primum sic proceditur. et quod utrum sit pena peccati. et quod sicut apoc. ult. Qui in sordibus est sordescat adhuc. glo. iustum est. Sed esse in sordibus non est aliud quam esse in peccato. et sordescere non est aliud quam peccare. ergo peccatum est multum alterius peccati. Item anselmus. peccatum sequens est retributio precedentis. Sed retributio peccati non est nisi pena. ergo etc. Item Greg. expressius dicit et hoc in multa. unde primum peccatum appellatur et ultima pena ignis eterni. media que sunt. et pena sunt et peccata. Item ysid. de occulta superbia eliorum vindicatur per manifestam luxuriam. Sed vindicta peccati est pena. ergo manifesta luxuria est pena superbie. Item greg. quod homo peccat mittitur adeo relinquitur. Sed cum quem relinquit cadit continue in aliud peccatum. ergo sicut iustum est quod unum peccatum commisit mittitur per consequens dimittitur cadere in aliud. ergo si dimissus cadit in aliud peccatum. illud quod secundo perpetratur ordinem habet ad primum sicut admissum. Sed omne tale est pena peccati. ergo etc. Item esse est pena peccatum. in quo homo dampnificatur et deducitur. et in quod primo peccato inducitur. Sed superbus per hoc quod vult alium excellere. modo cadit in invidiam. cum videt alium superare. sic enim dicit aug. in li. de v. rel. necesse habet alii invidere quando videt abeo superari. ergo videtur quod invidia sit pena superbie. invidia absque dubio est peccatum. ergo peccatum est pena peccati. Sed contra omnis pena peccati est laudabilis. nulla culpa est laudabilis. ergo nulla culpa est pena peccati. maior probatur. quia omne quod iustum est laudabile est. Sed omnis pena peccati iusta est. sicut dicit aug. et habetur in lit(tera). minor vero per se patet. Item omnis pena ordinatur culpe et per hoc trahitur ad universi decorem. Sed culpa subsequens non ordinat culpam precedentem. nec decorat. immo magis deturpat. ergo culpa non est peccati pena. Item si culpa subsequens est pena precedentis. ergo cum talis culpa precedens est minus [illegible] tunc illa culpa que est subsequens est multum altius. et sic demerens [illegible] peccatum debet inmanere in punitione [illegible] in eternum. si ergo hoc est in [illegible] quod peccatum non est peccato punitum. ergo non unum [illegible] est alterius punitur. Item secundo [illegible] precedens

peccatum

q[illegible]

f. 9.

ergo cum deus non puniat bis in idipsum, culpa sequens precedentem culpam puniens non debet puniri. At si punit, non debet tamen puniri. quia si hoc esset, vitari posset quis quomodo de malo. quod sibi est inconveniens. Item si peccatum est pena peccati, et deus non punit sine condignum, numquam peccatum sequens esset maius peccato precedenti. quod sibi de plano est falsum. quia de minimo peccato devenitur ad maius. planum est quod peccatum non est pena peccati. Respondeo dicendum quod absque dubio sicut auctoritates sanctorum expresse continent, verum est quod peccatum est pena peccati. Sed qualiter est quod est hoc est duplex modus intelligendi, secundum quod magister in littera innuit. Quidam enim pie volunt quod peccatum est pena peccati non quantum ad culpam, sed secundum id quod est, sed ratione eius quod concomitatur vel ratione eius quod consequitur. Sic patet quod peccatum manifestum, ex quo consurgit infamia, dicitur vindicta peccati occulti, non ratione ipsius perversionis, sed ratione infamie concomitantis. ut peccatum in quo est manifesta ignorantia dicitur pena peccati superbie. Sic per hoc ... hi modi que vocat apostolus passione ignorantie, pena est ratione ignorantie, non ratione culpe. Et breviter quod peccatum potest dici pena peccati precedentis ratione lesionis quam infert, et sic id dicitur peccatum et pena peccati tamen quod potentiorem peccatum dicitur consequenter. Sed pena peccati causaliter. Sed quantum secundum istum modum non tamen unum peccatum possit dici pena alterius, sed in unum peccatum possit dici pena sui ipsius causaliter, quod peccans se ipsum ledit. et iterum sic ostensum fuit superius. non tamen actio inordinata est culpa, verum etiam ipsa deformitas que remanet in anima, et ipsa anime deformitas non modica est ei pena. Et istius sunt rationes per ostendunt quod actio ordinata mittit et retributionis est in culpa precedente et sequente, et quod ... quia culpe turbatio est alia oppositio cum magis inconveniens magis, quia peccatum sequens non tamen causaliter, sed et consequenter. ut sic loquimur est pena peccati precedentis, et hec dicitur sicut magister dicit. in illo sit prejudicium veritati. Immo hoc est satis planum. nam pena duo dicit, et dicit malum sive damnum, et dicit ordinem ad precedens meritum. et hec duo contingit reperire in sequenti peccato. damnificatio enim et nocumentum est in ipso secundum quod peccatum. ... est peccatum quod nocet, et magnum malum incurrit ... incurrit ... si nichil aliud debet ... [illegible] ordinatur ... in eo sequens hoc ipso ... [illegible] digne est dimitti cadere in aliud ... [illegible] apostolus ut sic dicitur in glossa. Iustum ... [illegible] sordescat adhuc. Concedo ... [illegible] ... potest esse pena ... peccatum expresse dicit ... [illegible] ad illud vero quod opponitur quod omnis pena est laudabilis, dicendum quod illa propositio dupliciter potest intelligi. aut quod laus attribuatur pene secundum id quod est, aut inquantum pena. Si attribuatur pene secundum id quod est, falsa est. multe enim sunt pene que sunt passiones ignorantie, et non sunt laudabiles, sed vituperabiles. Si autem attribuatur pene sub ratione pene, sic est in quantum est precedentis peccati punitiva, sic omnis pena est laudabilis, propter hoc quod est ordinata. Et per eundem modum intelligenda est hec propositio: omnis pena est iusta. Cum enim dicitur quod peccatum sit iustum et sit laudabile, est ibi sophisma secundum accidens. quia procedit a laude ordinis ad laudem deordinabilis. hoc autem non sequitur quia frequenter laus ordinis concernit et ordinabilem, magna ratione cum illud quod est vituperabile ordinatur convenienter et laudabiliter. Ad id quod obicitur quod omnis pena est ordinativa culpe, dicendum quod verum est quod eo modo ordinat quo punit. Et illa que simpliciter est pena et simpliciter punit, est simpliciter ordinativa, et illa que sufficienter punit sufficienter ordinat. que vero est pena secundum quid, sicut peccatum est illud et non punit sufficienter, ordinat solum secundum quid. et verum est illud quod sic quidam ordo laudabilis est. licet manifestum pene intentionalis ad penam culpe. Ita quidam ordo est laudabilis licet minus manifestus peccati subsequentis ad peccatum precedens, et in ordine. laudabilis divina iustitia, que committentem in unum peccatum iusto iudicio permisit labi in aliud. Ad id quod ulterius obicitur quod culpa precedens non est meritum sequentis, dicendum quod est meritum congrui, et est meritum condigni. et est quod culpa precedens est meritum sequentis. hoc non est quia admittum condigni, sed congrui. que quidem congruitas in alia congruitate deficiunt potest recompensari. Sicut enim est congruum quod deus peccatorem permittat labi in aliud peccatum, sic etiam congruum est ut quia male usus est vita sua, auferat eam et in infernum detrudat. sicut etiam congruum est ut dimittat eum cadere in aliud peccatum. Sic etiam congruum est ut si velit abstinere det ei auxilium, ut in malam culpam non corruat. Ad id quod obicitur quod deus non punit bis in idipsum, dicendum quod peccatum sequens non erat pena in qua fieret retributio eius quod meretur quis. Quod ad meritum congrui, non prejudicat ei quod meretur quantum ad meritum condigni. dat enim deus iustis bona in presenti, non propter hoc dat minora in futuro, sicut intellegendum est hic proposito. Ad illud quod ulterius obicitur quod deus non punit sine condignum etc. iam patet responsio. hec enim intelligitur de pena que a deo infligitur proprie. et de ea que secundum se precedens respicit meritum condigni. Verum autem hoc deficit in proposito. nam culpa precedens secundum id quod non est a deo, culpa sequens non ordinat

cū adperdit

tur ad perdens pctm s. ronem odigni. Et s. rones
ogruu. ogruit. n. h ordini diuine iustitie. sic
ostensum e.

Ad q. utr. passiones aie sint pene tm. an
pene sil. et pctm. et q. sunt pene et pctm. uir.
omne id p quo quis meretur mortem etnam e pctm. Sz
p passionibus aie meretur quis mortem etnam. m. v.
Qui irascitur fri suo reus e gehenne ignis. g ira
q e passio aie e culpa et pctm. et alie passiones. Ite.
Itm omne id qd directe repugnat uirtuti e culpa. Sz ira
et inuidia et alie passiones aie repugnat uirtuti. g
et c. Ite ad id q e grauius pctm e culpa. Sz passio
inuidie aie que e dolor de alieno bono e grauior
q de illo uideat ee gaudendo. g et c. Ite illud
maxime tenet rone culpe. qd maxime e ipugna
tiuu gre. Sz inuidencia gre fratne maxime ipu
gnat ipa. l. gram. g ci h sit passio aie et pctm.
ur q passiones aie sunt pctm. Itm ad h ipz
e id. aug. i li. lxxxiii. q. arguit. n. sic. ois
perturbatio e passio. Sz planum e q cupiditas e
culpa. g pctm e passio. et eo dicit g id q pus.
Sz h in oi pctd sic uult aug. in li. de li. ar. regit
libido. Vbi aut regnat libido ibi est iplantatio
uiciorum. g omne pctm e pctm ubi delectat. Sz h
passiones aie ea pungit et amittit. g ur qd
no sint pctm. Ite ois culpa actual e uolunt
Sz iste passiones aie no sunt uoluntarie. g no sunt
culpa. Sz tm culpa. Ite oi culpa uitu
pam. passionibus aut aie no laudamur n uitu
pam. sic uult phs. g passiones aie no sunt
pctm. Ite opposita sunt nata ee in eod gne. Sz
nulla uirtus est passio. cum ois uirtus sit in gne
habitus. g nullum malu siue pctm e passio. Ite
i oi pctd e ouersio ad omutabile bonum. In hmi
aut passionibus aie que sunt inuidia. ira. tristi.
pcti e tedium boni et auersio q ouersio. g tales
passiones aie no sunt culpe. pro dd. q sicut
expsse dicit magr i lra. et pbat ph p auctem
aug. inter sunt passiones aie q sunt no solum
penales. Vm et culpabiles. sicut ira et inuidia
liu. ac hi. pctm passiones pcta sunt. tm pctm i
h passiones. sic id aug. di. th. mlta. omis
aut passio i qntu ipa aliquis patitur. no e
pctm. Sz hi passiones pcti sunt. rone ordi
nationis uoluntatis quiete. vl an. vel ont.
pp q no d e q queda e passio illata ab ex
trinsecus. tc hanc no osistit mi n ux deuitu
n in q auctor respuit ux acceptat. vn a...
px. no e uitorum n i q uolita. e ibo q ...

ditur. vn pr legitur. in talibus passionibus no e meritu.
tum. Sz sufficiencia passionis et alia passio
q ortum ht ab intrinseco. et h dupl pot oriri. qz
queda oritur ex corruptione nature. queda uo
ex ouersione uolutatis. Illa et illa que orit ex cor
ruptione n i duplici dra e. quia n corrupta e
uiciosa corruptione pncipiaz. et corrupta e corrup
tione penali p mortalitate i flicta. Ille g pas
siones q oriunt ex corruptione n. ut est corrup
ta penali corruptione tenet rone pene tm. ut
fames et sitis. ille uo q oriunt ab ipsa ut e cor
rupta corruptione uiciosa. no tm hnt rone pene
Sz et culpe. sic morbide affectiones aie q osur
gunt ex morbo ocupie. et tales sunt passiones
ire et inuidie et h osiles. h aut q hi passiones
aie oriunt ex ouersione uolutatis ad aliqd bonum
amabile. sic p q uolutas ht ouertit dupli passiones
hi sunt in dupli gne. uolutas. n. alii ouertit ad bonu
simp et tuc delectatur. et odit q adulatur illi
bono. ut pote pctm. et h mo passiones inde co
surgentes sunt iuste et meritorie. ouertit et uolunt.
alii ad bonu ppu et ad bonu ut nuc. et tuc passi
ones q inde osurgunt culpabables sunt et male.
sicut et uolutas a q oriunt. Sz no hnt pleniam rone
mali et culpe. n q uolutas osumat. ut pote cum
aliquis uult irasci. ur et uult ostrari. et sic pz
q hi passiones aie pcta sunt. et q oriunt ex cor
ruptione ocupie. et q ortu hnt ex mordiato am
ore uolutatis deliberatiue. Concedende sunt g rones osten
dentes aliqs passiones ee pctm. Ad illud
uo q obi. p in oui. qd libido regnat i oi pctd
dd q uem e q libido de i pba uolutatis. Sz no
os p q libido de imodata delectio. uicho tm p
dia. q et in his pariis reperitur libido v. puis moti
ui. na inuidus delectatur i boi singlaritate. et iu
cundus delectat in ad eptne uindcte. Imo q pl
e. sic uir iustus ex ftitudie uolutatis delectat dole
dolendo de malo culpe. Sic et inuidus qda refec
tione iuuat i dolendo de aliena psperitate. ita qd
delectato e de uno et tristi. e de alio. qd. n. as
du anisr id q mltu dilexit. reheme tristat. et
mag e illi osolato posse tristari. et ibi solu in
uenit quiete in fletu et dolore sicut aug. i. iiij.
qf. d delc. Sic inuidus in dolendo de bono ali
eno i illa passione iuuat qda delectatoe i eo
qd placet s de bono alieno otabescere. illa tam
delectato mltu e respsa amaritudine. Ad iiii
id q obi q passiones sunt iuolu. dd q i uo
dz dup. sic et uolutatu. vno m dz uolutaru. e pn

q. iiii. In talibus peccatur qz et libido in radice uoluntatis et passio i effectu annexo.

q. iiii. q uis i passiones iuolu. tn. p id q ... uolu. q. amore executium.

est voluntarius. Et secundum hunc duplicem modum dupliciter involuntarium. quod non sit involuntarium. uno modo ut dicatur involuntarium quod non est a voluntate efficiente. alio modo ut dicatur involuntarium quod non sit cum voluntate consentiente. primo modo accipiendo involuntarium sic veritatem habet de passionibus que sunt preter intentionem. que corporis primi est ex voluntate. nam cum est primum est in ipso non tamen habet veritatem in passionibus que sunt preter intentionem sicut prius ostensum est. immo possunt esse voluntarie. non solum sic a voluntate consentiente. immo sic a voluntate inordinate. dum diligit ad inordinate. Ad illud quod passionibus non laudamur nec vituperamur. dicendum quod philosophus ibi loquitur de passionibus que sunt ex voluntate et voluntate consentiente. et laudamur plurimum et vituperamur. sicut prius ostensum est. ideo ratio ista non concludit quod hee passiones non sunt peccata. Sed quod peccata non sint nisi eis patiamur. Ad illud quod nulla virtus est passio. iam patet responsio. nam aliquando virtus potest esse cum passiones consistere. sicut patientia et fortitudo. prout ille passiones efficiuntur voluntarie. sic enim in ipso intellectu est esse. non tamen potest dici quod quevis passio non sit virtus nec ex actu voluntatis sibi consentientis. potest tamen aliqua passio procedere ex animo inordinato et corrupto et esse peccatum. nec valet illa ratio. cum ipsa exigatur ad complendum bonum quod ad committendum malum. Ad ultimum iam patet responsio. nam ille passiones oriuntur ex conversione voluntatis ad commutabile bonum. et non peccatum. nunquam enim quis multum aliquid inclinatur nec nimis amaret proprium bonum et ut vult damna. Ita in idem est sese compatie. immo generaliter sic ostendit augustinus in xiiii. de civitate dei. omnes hee passiones oriuntur ex amore.

Consequenter queritur de comparatione culpe ad penam per inseparabilitatem. et circa hoc queruntur duo. primo quid ut contingat in aliquo ponere culpam sine pena subsequente. Secundo queritur utrum contingat in aliquo reperire penam sine merito precedentis culpe.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum contingat in aliquo reperire ponere culpam sine pena subsequente. et quod sic videtur. eccli. v. altissimus est patiens redditor. Sed patiens non statim vindicat iram suam sed usque in tempus expectat. ergo videtur quod deus peccatores non statim puniat. ergo contingit in aliquo esse culpam sine pena. Item promptior est deus ad miserendum quam ad condempnandum. Sed iniuria non habet statim consequentem punitionem. ergo videtur similiter quod culpa non statim habeat iunctam penam. ergo etc. Item pena est. ut dicit augustinus. labor involuntarius. Sed in pluribus peccatoribus in hac vita multa prospera proveniunt. et plures sunt qui adeo in malo letantur quod dolorem

non sentiunt. ergo videtur quod possit esse peccatum absque pena saltem ad tempus. Item si statim peccator cum peccat punitur. aut punitur sufficienter. aut non sufficienter. Si sufficienter. ergo non debet amplius in futuro puniri. Si non sufficienter. ergo aliquid de culpa ad tempus remanet impunitum. Sed qua ratione aliquid remanet impunitum. eadem ratione et totum. ergo videtur quod peccatum possit saltem ad tempus separari a pena. Item multo misericordior et benignior est deus quam sit aliquis homo. Sed ad laudem benignitatis humane spectat ut in illo vindictam iniuria contrahat. ergo multo fortius hoc decet facere deum. ergo videtur quod saltem ad tempus debeat relinquere peccatum impunitum. Sed contra augustinus in primo confessionum. Iussisti domine et sic est. ut pena sua sit sibi omnis inordinatus animus. si ergo ad culpam necessario sequitur animus inordinatus necessario ergo ad culpam sequitur aliqua punitio. Item ubicumque est peccatum ibi est privatio modi speciei ordinis. ubicumque autem hoc est. ibi est dampnificatio. et ubicumque autem dampnificatio est. merito culpe. ibi est punitio. ergo impossibile est culpam esse in aliquo absque pena. Item quicumque inordinate convertitur ad bonum ut nunc. avertitur a bono semper. et quicumque acquirit carnalem delectationem. perdit spiritualem consolationem. Sed perdere spiritualem consolationem ad quam anima nata est. et amittere deum qui est omne bonum anime. hoc est maximum dampnum et penam inferre. ergo videtur quod nunquam peccatum committitur absque pena. Item universum ideo dicitur valde bonum. quia optime ordinatum. Sed in eo quod est optime ordinatum non potest esse ordinis corruptio. nec simpliciter nec secundum quid. Sed peccatum absque pena est inordinatum. ergo impossibile est ad minimum peccatum esse impunitum. Item ad iustitie perfectionem spectat superare iniusticiam. sicut ad sapientie perfectionem spectat vincere maliciam. ut dicitur sapientie. vii. sapientia vincit maliciam. Sed quia sapientia vincit maliciam. impossibile est aliquam maliciam esse quam divina sapientia non statim ordinet et ex inde bonum aliquod eliciat. ergo cum iusticia dei similiter omnino superat iniusticiam. impossibile est aliquam culpam committi. quin statim ad eam non sequatur aliqua pena. Respondeo dicendum quod impossibile est culpam in aliquo esse quin ad ipsam sequatur pena inseparabiliter. et hoc potest sumi ex perfectione divine equitatis et ex pulchritudine universitatis et ex inordinatione culpe. et ex conditione peccantis. nam ex perfectione divine equitatis non sunt ita tante. nam equitas est dicere quod in deo omnino. ut non paciatur decere peccatum

quia hoc est nocumentum ex peccato proveniens. pena dicitur. nullum ... caret nocumento ex se proveniente. unde alium caret pena ... nocumentum ex peccato proveniens. quod effective quod peccatum ... dicitur pena acta vel corruptio boni naturalis et hoc peccatum ... aliud disponit quod fit ab alio meretur ... dicitur pena ... alium caret ad tempus. Sic quod peccatum occidit. statim ... pena exhereditavit. exspectat autem audire penam mortis

quare ut dicit Boetius in consolatione: ordo cuncta complectitur, ut quod de uno cecidit in alium relabatur.

ad mediam est sine ordine iusticie. Si enim modo diuina iusticia superat. Explicata diuisione vniuersitatis in summa: vniuersum enim ex ordine pulchritudinem habet, et talis est illa pulchritudo qualem decuit fieri conditione summe sapientie. et ideo nullo modo fedari potest. ac propter hoc non ad modicum est inclinata ad mordacitatem et in presenti a pena separatum. Ex corruptione culpe [illegible]. Nunquam enim culpa committitur quin modus et species et ordo et actionem voluntatis peruertit. et dum voluntas se vel in actu suo deordinat, seipsam inquinat, et dum inquinat, modo specie et ordine priuat quantum ad habilitatem ad bonum. talis autem priuatio magna est in ipsa anima dampnificatio et lesio. et ideo dicit Augustinus in quodam sermone de innocentibus: nemo potest in istum lucrum sine iusto dampno. Ubi lucrum, ibi dampnum: lucrum in arca, et dampnum in conscientia. tulit vestem et perdidit fidem, acquirit pecuniam et perdit iusticiam. Ex predictis peccantis summitur. quia voluntas rationalis que est causa peccati quia media est inter sensualitatem et synderesim, media etiam est inter deum et alias creaturas. et cum se conuertit ad inferiora, a deo recedit qui summum est. et dum acquirit paruum bonum, amittit magnum bonum. quia dum acquirit bonum ut nunc, amittit bonum simpliciter. et quia erat media, facit seipsam dissimilem. Sed cum peccando concordat cum sensualitate, discordat cum synderesi, et dum cum synderesi discordat, incurrit ex illa repugnantia remorsum, quendam et afflictionem interiorem. et ita dum peccat perdit magnum bonum, perdit honorem, perdit solacium et incurrit remorsum. et sic patet quod ad culpam inseparabiliter sequitur pena, siue dicatur pena quedam dampnificatio, siue dicatur pena afflictio siue inordinata passio. Sed pena que est dampnificatio semper sequitur in actu et habitu, quia numquam est homo in culpa quin semper sit in dampno. afflictio vero siue remorsio sequitur saltem in habitu, quamuis propter delectationem intensam vel inconsideratam siue distractionem aliquando non sentiatur. et ex hoc patet qualiter peccatum claudit in se penam, et qualiter peccatum potest dici pena peccati et causa pene sui ipsius, secundum enim diuersam comparationem voluntatis peccantis ad synderesim et sensualitatem ipsum et habet rationem peccati et habet rationem pene, sicut ostensum est. Ex predictis sic igitur ostenditur quod pena consequitur culpam inseparabiliter. Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium quod altissimus est patiens redditor, dicendum quod duplex est loqui de pena, scilicet quantum ad statum consummationis, et primo modo punitur remediabiliter, secundo irremediabiliter:

penam quia secundum statum inchoationis et remediabilis statim infert deus, quia hoc decet suam iusticiam. secundum statum vero consummationis et irremediabilis differt. hoc enim decet suam benignitatem et patientiam, secundum quod diuicias nos expectat ad penitentiam. Ad secundum quod obicitur quod deus statim non remunerat, dicendum quod sicut in pena magnitudo afflictionis differtur, interior afflictio et remorsio peccatum comitatur, sic et virtutis delectatio multo absconditur bene facientibus, non tamen aliquam primitias ipsi degustant, et cum de bono opere quedam iocunditas conscientie et tranquillitas boni operatoris conceditur, que est sic fructus et remuneratio operis illius. et hoc est quod dicit apostolus: laborantem agricolam oportet primo de fructibus edere. Ad tertium quod obicitur quod pena est passio inordinata et afflictiua, iam patet responsio ex his que dicta sunt, nam ubi est dampnificatio et afflictio, quamuis non semper sentiatur. Ad quartum quod obicitur quod deus punit aut sufficienter, hoc est duplex: aut simpliciter, aut secundum quod competit statui in presenti, quia punit culpa sufficienter. Sed hec non simpliciter, sed prout competit statui presenti, et ideo in tali punitione saluatur debitus ordo. et non potest esse [illegible], sed fit pene accumulatio, si remanet in presenti nec in futuro ad impunitum. Sed totum punit, sed plus et minus secundum quod exigit [illegible]. Ad quintum quod obicitur quod homo benignus totum condonat, dicendum quod non est simile, pro eo quod cum deus sit ipsa iusticia, si propriam offensam dimitteret impunitam, iniuriam faceret ipsi iusticie. Non sic autem est de homine, pro eo quod ipse subtilissimus iudex et respuant omnia punienda. Unde quod ipse dimittit impunitum, alius punire non potest. Non sic autem est de homine qui habet aliud superiorem iudicem, et quod ipse non punit, quia ad deum remittit.

Ad quartum queritur utrum pena sit et in aliquo sine culpa precedente, et quod non uidetur. Primo auctoritate [illegible] sic quasi patimur pena nostra meruimus. Item Augustinus in quadam collatione: nulla eis nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas. Ergo si non precessit dominium culpe, uidetur quod nullo modo sequi possit supplicium pene. Item Augustinus [illegible] mors [illegible] a domino deo est. Sed uita ut adornaret, et mors ut animaduerteret. Si ergo mors est ad hoc ut animaduerteret, pari ratione et omnis alia pena. Sed omnis uindicta respicit meritum culpe precedentis. Ergo uidetur quod in nullo sit aliqua pena [illegible]. Item pena que est de se dicit aliquod malum. Dicitur enim malum [illegible] malum culpe et malum pene. Ergo sicut malum culpe dicit priuationem [illegible] boni [illegible] ordinis, ita etiam et malum pene. Ergo sicut malum culpe indiget ordinante, et malum pene. Sed sicut malum culpe ordinatur per sequens malum pene, sic malum pene

sufficienter. dicendum quod punit

Postea

precedens malum culpe. Ergo sicut culpa non potest esse sine pena, sic nec pena sine culpa. Item omnis punitio que est actus divine iustitie. Iustitia autem est que reddit exigentiam meritorum. Nullum autem est meritum pene nisi peccatum. Ergo impossibile est aliquem puniri nisi in eo qui perfecerit maculam peccati. Sed contra Job xvi: Non peccavi et in amaritudinibus moratur oculus meus. Et similiter Job vi: Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas quam patior in statera. Quasi arena maris hec gravior appareret. Ergo videtur quod pene que fuerunt in Job non fuerunt merito precedentium peccatorum. Item Joh. ix: Quis peccavit hic aut parentes eius, ut cecus nasceretur? Et dicit: Neque hic peccavit neque parentes eius. Et exponit Augustinus quod hic non dicit quia non peccaverunt, sed quia cecitas non erat pena peccati. Ergo idem quod prius. Item apostolus: non moritur quis nisi semel mori. Et Lazarus non tamen fuit mortuus semel sed bis. Ergo videtur quod mors prima aut secunda fuit ei absque merito peccati inflicta. Item tota die videmus quod impii affligunt iustum. Et de hoc est in propheta conquestio Abacuc i: Quare taces conculcante impio iustiorem se. Sed non esset ista querela prophete si iustus pro peccatis suis puniretur. Ergo videtur quod iniuste pene infligantur que non infliguntur merito peccatorum. Item Christus fuit a Iudeis interfectus, et planum est quod in ipso fuit omnino nullum peccatum, et tamen illa pena fuit, constat hoc. Ergo videtur quod pena possit esse absque culpa precedente. Respondeo dicendum quod malum pene dupliciter potest ordinari: uno modo ad malum culpe quod puniendo ordinat; alio modo in comparatione ad bonum quod deus elicit ex illa pena. Dico ergo quod si aliqua pena infligatur cuius ordinatio principaliter consistit in comparatione ad malum culpe puniendum, necesse est aliquam culpam precessisse, non tamen precessisse sed et aliquo modo concomitari inseparabiliter. Pena enim aut est directe ordinata ad puniendum, aut est ordinata principaliter ad malum excludendum. Primo modo est pena infernalis, secundo modo est pena purgatoria, et primo modo requirit pena presentiam culpe quantum ad deformitatem et maculam. Secundo modo requirit culpe presentiam quantum ad reatum et sequelam. Si vero pena infligatur principaliter propter ordinem quem habet ad bonum quod inde elicitur, aut ergo propter bonum proprium aut propter bonum alienum. Si propter bonum proprium, sic requirit quod in subiecto illo aliquando fuit culpa et quod possit esse in futuro. Si autem propter bonum alienum, sic sufficit pene ut fuit culpa in alio quam in eo qui punitur, in eo videlicet pro quo pena illa sustinetur. Per quem modum fuit in Christo, cuius mors et passio ordinata erat ad redimendum genus humanum, et liberandum et reparandum a lapsu in quem ceciderat ex peccato primi parentis. Et sic

patet quod omnis pena aliquo modo respiciat culpam. Sed quedam ut presentem in se, ut pote pena infernalis; quedam ut preteritam in se, sed presentem in reatu et sequela, sicut pena purgatoria. Quedam vero solum ut preteritam, et hec in eo qui punitur. Et sic est omnis pena nullo Christo excepto. Quedam vero respicit culpam non in se sed in alio, sicut patet in Christo. Cum ergo queritur utrum omnis pena sit causata a culpa, dicendum est quod si intelligatur de causa meritoria de condigno, sic non habet veritatem. Si autem intelligatur de causa sine qua non, sic aliquo modo veritatem habet. Nulla enim esset pena in homine nisi precessisset culpa. Et per hoc patet responsio ad questionem propositam, scilicet quando pena possit esse in aliquo sine culpa precedente, sive quod [illegible] pena possit separari a culpa. Conceditur enim quod sic propter ordinationem quam habet ad bonum potius quod exinde elicitur. Ad illud ergo quod obicitur de Job, dicendum quod Job non accipit in merito pro merito condigno, sed peccavit pro merito congrui. Quod quidem est sic dispositio preambula. Et enim est sic verum est quod nisi fuisset in nobis peccatum originale, in nobis non esset omnino penalitas, vnde esset aliqua afflictio pene. Et quia in Christo fuit, hec fuit solum in [illegible]. Ad primum quod obicitur de Ge[illegible]. Dicendum quod facienda est vis in hoc quod dicit: nulla nocebit adversitas, nam adversitas que non infligitur homini exigente merito precedentis peccati non est ad eius nocumentum, sed potius ad eius profectum. Iuxta illud apostoli: diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Ad secundum quod obicitur quod mors est adeo vindicativa [illegible] alie pene, dicendum quod in opere iustitie se multum immiscet opus misericordie, quamvis prima dispositio ad penam fuit vindicative, tamen pene consequuntur ad illam dispositionem, que post sunt beneficia divine misericordie et divine iustitie que sic iustitiam [illegible]. Cum ergo dicitur quod mors est adeo vindicativa, hoc intelligitur de ipsa necessitate moriendi. Sed ex hoc non sequitur quod omnis alia pena sit adeo vindicativa, immo sic tacitum potest esse ad [illegible] que erudit et flagellat omnem filium quem recipit, sic enim competit primum statum. Ad tertium quod obicitur quod pena ordinatur ad culpam, sicut verum est. Dicendum quod non est simile. Culpa [pena] enim habet ordinari sicut verum est duplicatur, non solum ad prius sed et ad posterius. Precipue quantum ad quod habet ordinem habet solum ad posterius videlicet ad penam, et ideo culpa semper dicitur inordinata, et presencialiter assistit pena. Pena vero propter ordinationem ad posterius bonum ordinatum [illegible] esse potest etiam si nulla sit culpa in eo qui punitur illius pene meritoria. Illud enim malum compensatur per maius bonum quod inde elicitur, sicut patet in ceco nato et in Job et in Lazaro et in quibusdam iustis quorum bona [illegible] eliciuntur [illegible]

aciatu. in. iii. d. xv. // ad i q ob ultio ia
pat; pro. q et si punitio sit a diuina iusticia: no
tn principalr e a diuina mia. Sic. n. uult aug. in q
da. s. q fecit de flagellatis psonis. e deus in
cidebat psoni flagella suspendebat inire bnficia.
q corr cu adiusione creatub. Cum vo subthe
bat ipm obduratu sinebat. et p tanto septuies
q cor eius induiabat.

Onsequet q de ypone pene a diuine iusticie
egitate. et hec queruntur duo p q utru
aliq pena sit a deo. Scdo q dato q sic. q uto
omis pena sit ab ipo.

Ueni q vr aliq pena sit a deo. et q nd: iii:
Sap. i. deus morte no fecit. g si mors int
omis penas maxie e maifestatia diuine iusticie
et hec no e a deo. vr g q nulla alia pena sit ab
ipo // It aug sup illu locu. ps. deduc. me
do. i iusti. t. cu punit malos deus: no solum
(suu) malu in eis infert. Sz suis malis eos relinqt.
g vr q nulla pena p id q e a deo sit // It pca
est malu repugnas n. Sz conditor n. nichil
facit q h. Sicut uult au. g vr q nulla pe
na sit a deo // It ois pena inducit puoin
alicui boni. et puo boni dicit boni defcm. defcs
aut no h e cam efficiente. Sz deficiente. Si g
deus nulla e ca deficiens. nullus defcs pot ee ab
eo/ g n pena aliqua // It sic malu culpe
puat bona dispoz n. sicut confuatio uoris. sic
malu pene puat bona dispoz n. Sz ita est
a deo n sic uotas. et i confuatio n. sic confuatio
uoris. Si g mala dispo uotis/ a deo no e p u
rone. n mala dispo n. g sicut no e a deo
culpa. ita n e a deo pena // It sic in deo est
suma bonitas q ad recitudie uoris/ g e iusticia.
sic in deo e suma bonitas. q ad pletioz et pfec
tioz n. Sz deus q sume bonus e. et sume i
tus no pt facere aliqd malu. sm aliq in iusti
cia sine paciy. g p rone cu sit sume bonus
p m/ no potit ab eo egdi malu q sit in com
mitu n. g sicut ab ipo no est malu culpe
sic n malu pene // Sz q ysa. xlv. ego dns
formans luce. et creans tenebras. faciens pace.
et creans malu. Sz hec no intelli de malo culpe.
g necce e q hat uitute de aliquo malo pene
It ex psius deut. xxxii. ego occida. et ego
uiuere facia. puciq. et ego sana. Sz occisio et
paissio e pena g et c. // It adh mag exp
sse. ecc. xi. bona et mala uita et mors. pau
tas et honestas a deo sunt. Sz he sunt pene. g et c.

It adh expssius de nouo. c. in. xxv. Ite male
dca iig. ec. Sz ab illo pncat e pena q dat signaz.
Sz hec e deus g et c. // It aug in li. de li. ar.
deus e auctor mali qd patim. Sz h e malu pe
ne. ut ibide dicit. g aliq pena e a deo // ~~Itez~~
(ua) ~~q ignorancia a e q spual tenebra. ... im~~
~~pura ignorancia e pena. g et c.~~ // It nullu ma
lum e a deo aliq pena e maius ut pote malitia
et culpa. g aliq pena f e/ q no e a deo maior
et minor pse maifeste sunt // It nullm pcm
e a deo. Sz aliq pcm e pena sicut ostdit sufficit
sup et maifeste appet in illa deformitate q remanet
i aia post culpa pptrata. ergo aliq pena e,
q no e a deo // pro ad pdcoz intelligencia e nd
q pena de sui gnali acceptione/ dicit nocu
mtu ordinatu. nocumtu aut opatoz sr. et ad
ipm nocumtu. et ad illud q patitur nocumtu.
et ad id p cui puoin nocumtu illd attribuitur:
et sm ista triplice opatoz/ nom pene h e tripli
(iii) ~~ce acceptatoez. dm de pena cam~~ // It sicut
actus diuine mie e parcere. ita actus diuine iusticie
e punire. g sic pcti remissio. et indulgencia est
a diuina mia. ita pcti punitio e a diuina iusticia.
g aliq pena e a deo tanqm a ca // pro dd q
pena plus d q malu. malu. n. plus import
absencia siue defcm boni. ad dz ee pena vo i
port ordine ad ipm nitu pene. et sil quoz dis
pcm aliq sigt ce ipm puible. qm g ta ordo
q dispo ea dz ee a deo. sicut ap. hic e q ira
bilit concditur. q pena sit a deo. de illa pt illic
que iportat ordine fundatu sup reale dispoz.
et qm dicat aliquo m ordiez pcedete. et culpa
pcedez. n e cex sine n. Sz po exigntis dispone
et ordinate. hic e q et si pena dicat a deo pio m
de qd faciente. Sz a deo uindicante. pcde e g
aliqs penas a deo ee/ sic ostndunt rones a dd in
dte. pco q aliquae pene sit dispoes ipis punibi
lis. et dispoes no qlscq. Sz ordinate sm rigore
diuine iusticie // qd i g q ob in pius q de mor
te n fecit. ia pz re q no negat q mors n sit
a deo uindicante. sz q no fuit a deo ii. institute
te. io deus ea inmat/ q ho ea inuit nito
culpe. // ad illud uo q ob. q deus cu punit
malos no i ft eis malu. dd q au no uult
ibi negare pena infin a deo ee. Sz uult ne
gare q defcus ille qui clauditur in ratione pe
ne. no causatur a deo. cu no d no i ft pena,
sz no i ft malu. malu. n. dicit ipm defcm
sic dcm e. pena aut no tm dic boni defcom.

Quod deus non obedientiam [illegible] possibilitatem [illegible] obedientialem fieri

Sed in punibilibus dispensare. Ad quartum quod obicitur quod dicitur ut michi fuerit contra naturam. Dicendum quod licet dicat illis creature obedientia vel nihil [illegible] actionibus [illegible] quod hoc est habilis ad iusticiam, quia utrumque horum dicat immediatam ordinationem ad deum; sic deus non faciat contra naturam, sicut nec faciat contra se ipsum. Alio modo natura dicitur cursus operationis secundum solitum cursum et que bona que in est creature a sua origine. Et hoc modo deus facit contra naturam, sive per miracula potentie, sive per supplicia vindicatis iusticie. Et sic non facit simpliciter contra naturam, immo potius secundum naturam, cum operatio subiaceat divine potentie et ordinatio subiaceat divine iusticie. Et est de ratione creature subiacere ad manifestationem divine potentie et ad manifestationem divine iusticie cum ea puniri debet. Ad quintum quod obicitur quod pena dicat privationem et defectum. Dicendum quod generaliter loquendo pena non dicit solum defectum, immo quedam pena est que dicit veram passionem ex ipsa punitione. Unde sicut actio ignis eterni qua agit in animas aliquid est, sic et passio qua patitur anima ab igne aliquid est et tamen ad ordinatum est, et ita a deo est a quo est omnis entitas et omnis ordo. Et propter hoc deficit illa ratio, quia non omnis pena dicit defectum purum. Ad sextum quod obicitur quod malum pene privat bonum dispositionis, sicut malum culpe dispositionem virtutis. Dicendum quod non est simile, quia malum culpe privat inordinate et vituperabiliter, malum vero pene secundum quod huiusmodi privat ordinate et laudabiliter. Et quia quod laudabile est attribuendum deo, quod vero vituperabile non, hinc est quod recte aliquod malum pene deo attribuitur, malum vero culpe non, sicut inferius videbitur. Et per hoc patet responsio ad ultimum, quod obicit de perfectione bonitatis gratuitum a voluntate et magis dei. Concedo quia [illegible] quod utrumque est summa perfectio, quia una et eadem, idem enim est in eo natura et voluntas. Comparatio tamen divine bone voluntatis ad culpam et penam sive econverso pene et culpe ad summam voluntatem divinam differens est, quia culpa propter sui deordinationem deordinatur prout est peccantis, pena vero non deordinatur prout est punientis et ordinantis.

Quod autem omnis pena sit a deo videtur sic. Ad Ro. xii. Michi vindictam et ego retribuam. Ergo vindicta proprie competit ipsi deo. Sed omnis punitio vindicta quedam est. Ergo omnis pena et punitio est a deo. Item augustinus dicit [illegible] omnis pena, si pena est, iusta est et supplicium nominatur. Sed constat quod iustum a deo est. Ergo omnis pena a deo est. Item Ro. i. Tradidit illos deus in passiones ignominie. Glossa. Paulo ante dixit deus non apponendo gratiam vel apposita subtrahendo. Sed nulla pena magis caret ratione boni et plus [illegible] quam subtractio gratie et passio ignominie, et tamen pene sunt a deo, sicut patet ex glossa et textu. Ergo omnis pena. Item nulla pena est acerbior quam pena infernalis. Nulla pena habet plus de ratione privationis et defectus quam pena mortis. Sed utraque istarum est a deo. Ergo et omnis alia pena. Item subtractio gratie durior est [illegible] collatione gratie. Sed gratiam dare [illegible] maxime placet divine bonitati. Ergo inter omnes penas minime est hec pena a deo auctore. Sed hec est a deo auctore, probatur. Ergo et omnis alia, probatur minor. In subtractione gratie est [illegible] dicitur de [illegible] cordis expressio. Sed [illegible] possibilibus, sicut dicit Hugo, cum sit infinita distantia inter extrema [illegible]. Ergo videtur quod nulla subtractio gratie non possit esse nisi a deo tanquam ab auctore. Item omne illud quod ordinat inordinatum et restituit honorem deo sublatum est a summo ordinatore et honoris sui zelatore. Sed omnis pena secundum quod huiusmodi est ordinativa culpe. In omni enim punitione honor redditur deo quem subtraxit per culpam. Ergo omnis pena secundum id quod est procedit a divina iustitia. Sed contra excecatio est quedam pena. Sed excecatio non est a deo, sed ex propria malitia, sicut dicitur Sap. ii. Excecavit eos malitia eorum. Ergo non omnis pena est a deo. Quod autem excecatio sit a deo apparet tum ex textu, tum ex verbis augustini qui dicit super Jo. i. Lux in tenebris lucet, ubi dicit quod quemadmodum in ceco presens est lux et ipse non est presens luci, sic insipiens est in luce spirituali, et hoc ipse textus innuat. Item amissio sive expoliatio gratuitorum est quedam pena. Sed hec non est a deo, immo potius a dyabolo, secundum quod dicitur Luc. x. de homine descendente a Ierusalem in Iericho qui a latronibus fuit vulneratus et spoliatus. Ergo non omnis pena est a deo. Quod autem expoliatio gratuitorum non sit a deo apparet per hoc quod dicit Anselmus, quod homo non habet gratiam non quia deus non dat, sed quia ipse non recipit. Item ymaginis deformatio est quedam pena. Sed deus ymaginem suam nullo modo deformat, immo indignatur contra deformantem. Ergo non omnis pena est a deo. Quod autem ymaginis deformatio non sit a deo apparet, quoniam ymaginem dei deformare est contumeliam deo inferre. Sed deus numquam facit sibi contumeliam. Ergo numquam deformat ymaginem suam. Item si nullus est purus defectus a deo, aliqua est pena purus defectus. Ergo aliqua pena non est a deo. Maior per se manifesta est, quia defectus non habet causam efficientem sed deficientem. Sed defectus [illegible] minor probatur, quia ignorantia [illegible] est quasi spiritualis tenebra, ergo est purus defectus; et ignorantia est pena, ergo etc. Item nullum vitium est a deo. Aliqua pena est vitium, ut puta malicia et concupiscentia. Ergo aliqua pena est que non est a deo. Ma

ior et minor prout manifeste sunt. // Et similiter pena est
culpa. Sed aliquid penitus est penale sicut ostensum est
supra et manifeste apparet in illa deformitate que rema
net in anima post culpam preteritam. Ergo aliqua pena
est que non est a deo. Respondeo ad predictorum intelligentiam dicendum quod
pena in sui generali acceptione dicit nocumentum
ordinatum. Nocumentum autem cum respectum habeat et ad ipsum
nocivum et ad id quod patitur nocumentum, et quod
contingit considerare nocumentum illud attendi et
similiter explicite comparationem nomen pene habet explicite
acceptiones. Unde dicitur pena ultio actio vel lede
tis secundum quod ad illud ignis infernalis dicitur esse pena
impiorum. Dicitur et pena passio vel lesio sive puni
tio ~~[illegible]~~ quo dicitur afflictio impiorum est eorum pena
eterna. Dicitur et defectus alicuius boni in quem incurritur
ex illa passione, sicut defectus quietis et salutis
et pacis, que est pena reproborum. Quorum autem utrorumque modorum
dicitur penalis sive actio sive passio sive defe
ctus [illegible] nomen pene ut sic est impositum ab ordine
[margin: Sicut] [illegible] ante notat ut ordinatum. Et quoniam omne ordi
natum ut tale est a principio a quo est omnis or
dinationis modo dicitur pena. Et ideo dicitur penam
quam penam a deo est quoniam omne ordinatum a deo est.
a deo non habet quod sit ordinatum et deo placet omnis ordo
[illegible] et si deus auctor et deus non. Si autem loquamur
de pena pro illo quod subest huic ordini a quo impo
nitur nomen pene, tunc dicendum est quod si pena dicatur
defectus sive carentia alicuius boni sic dicendum est quod talis
defectus non est a deo, non enim habet causam efficientem sed
deficientem. Nec pena que talem defectum notat est a deo.
Si autem pena dicatur ipsa passio vel puni
tio que est via ad defectum alicuius boni tunc dis
tinguendum est, quia quedam est passio que est ordinata
quedam vero aliquis sit ordinata secundum quid et tamen de
ordinata simpliciter, quedam vero medio modo se habens.
Passio illa que est ordinata simpliciter illa est passio
que est pure penalis, sicut passio famis et sitis.
Et talis passio a deo est. Unde fames et sitis a deo
dicitur esse. Passio vero que est deordinata simpliciter sed ordi
nata per comparationem illa que est culpabilis sicut est de
formatio ymaginis et corruptio habilitatis ad bonum
et talis non est concedenda esse a deo. Passio vero me
dia est illa que est passio viciosa, ut puta illa que
est ex rebellione carnis ad spiritum, que quidem ordina
ta est a culpa precedente, quodammodo deordina
ta est quia est inclinativa ad culpam sequentem. Et hoc non
conceditur esse a deo. Et magister dicit d. xxxii quod
fames et concupiscentia non habent deum auctorem. Sed contra
autem hominem est sic distinctum est de pena prout dicitur

actio vel punitive. Ex predictis patet responsio ad obiecta. Et si omnis pena
sit a deo, inquantum tenet rationem pene, non omne tamen quod
dicitur pena a deo est. Immo quedam est a deo, quedam non.
Illa est a deo que dicitur penam aliquam ita quod non notat
deordinationem. Et hoc est simpliciter pena. Illa vero non conceditur
esse a deo que notat simpliciter defectum vel que notat penam
aliquam cum deordinatione. Unde non conceditur a deo esse exce
catio, nec obduratio, nec ymaginis deformatio, nec
gratie substractio sive expoliatio, nec error, nec
ignorantia, nec concupiscentia, nec huiusmodi consimilia omnia. Non enim ista
dicunt defectum vel deordinationem aliquam. Concedende sunt
igitur rationes ostendentes quod non omnis pena est a deo. // Ad
primum quod obicitur quod omnis vindicta a deo, et similiter ad sequentem quod dicitur
quod omnis pena iusta est, dicendum quod ille due rationes non conclu
dunt nisi quod pena sit a deo sub ratione pene. Sic enim
aliquid dicitur quod respiciat ordinem, qui attenditur secundum
ultionem divine iusticie. Ex eo autem quod subest huiusmodi ordini illud
in se aliquid quod sit a deo. Nam et multa [illegible] vindicantur
per quod scilicet dicunt et supra ostensum fuit. // Ad secundum quod obicitur
quod passio ignorantie et substractio gratie est a deo, dicendum quod
proprie loquendo neutrum a deo esse conceditur nisi permissive,
[illegible] quod deus dicitur obdurare quia ipse gratiam non apponit
ut homo obduratur. Sic et dicitur deus ~~[illegible]~~ [illegible]
cordis. Unde glossa dicit: id est tradidit, id est permittit, non ut
[illegible] dimittit precedentibus [illegible] culpa
[illegible] et merito deseruntur a deo [illegible] quod dese
runtur deteriores reddunt. Similiter quod dicitur deus gratiam
subtrahere, non est quod auferat datam, sed quia homine
se avertente deus eam non continuat. // Ad illud
quod obicitur de pena mortis et eterne dampnationis, dicendum quod utraque
a deo est; utraque enim penam aliquam vel dispositionem aliquam
notat sine deordinatione aliqua. Et si obiciatur quod pena
infernalis est acerbissima, dicendum quod acerbitas non impedit
quin pena sit a deo, sed potius deordinatio et defectus. Et
si obiciatur quod mors dicit defectum, dico quod mors
non tantum dicit defectum, immo dicit passionem et propter illum
a deo esse non est, qui quidem est per anime et corporis sepa
rationem. Unde est [illegible] dolor et afflictio. Ille defectus consequitur
ad illam passionem. Mors tamen non notat purum defectum
sed potius passionem et tamen simul illum. Non conceditur mors
esse a deo, et eius non conceditur de aliis penis, quia
notam imponit ab ipso defectu. // Ad 1 quod obicitur quod
subtractio gratie est a deo, dicendum quod [illegible] est proprie loquendo non
dicitur nisi permissive, ut dictum est. Quod vero obicitur quod ibi est
actio et dei expulsio, dicendum quod deum expelli non est a deo
quia gratiam dei repelli. Gratiam autem dei repelli non est a
deo, quia gratiam corrumpi propter eo quod ipsa cum sit actus non
habet salvari nisi in sui ratione. Gratia autem corrumpit
et ad nichil non per actionem contrarii agentis, sed propter

[margin note: Quarto autem loquitur de pena in quantum pena, non pro eo quod est]
[margin note: id est tradere]
[margin note: gratiam]

[footnote: Hoc dupliciter pena. [illegible] pena dampni [illegible] pena sensus [illegible] constitutionem [illegible] ideo pena [illegible] a deo [illegible] Sed pena non habet causam efficientem sed deficientem. Secunda vero est a deo simpliciter quia non agit [illegible]]

defectum in se ipsa. deficit autem in se ipsa propter hoc quod sibi deficiat sibi. anima enim non est nata esse sibi animata nisi per conversionem suam ad deum. et non cum actualiter a deo avertit iam gratiam gratum facientem sine qua non potest salvari. et ideo in se ipsa deficiat. Ad 2m ergo obiectum quod nichil potest adnichilare creaturam a constitucione sua etc. dicendum quod illa non perdit. at si talis adnullatio vel ablatio fieret per virtutem alicuius agentis, hoc autem non fit. immo fit propter ineptitudinem suscipientis, sicut visum est. Ad 1m quod obicitur quod omne ordinatum et quod reddit honorem deo est a deo. dicendum quod verum est in quantum tale. Sed cum assumitur quod omnis pena est huiusmodi, verum est in quantum est pena. et tunc conclusio vera est. videlicet quod omnis pena in quantum pena a deo est. Sed si ex hoc arguitur ulterius, quod omne illud quod dicitur penale est a deo, ut puta culpa vel vicium vel defectus, fiet sophisma per accidens. quia quedam

ff quod attribuuntur deo posita pro sonant in contumeliam quam in gloriam. et propterea si alicubi unquam inveniatur quod concupiscentia vel ignorantia vel cetera similia a deo sunt, exponenda sunt verba. vel quod dicuntur esse a deo, quia sunt permissive. vel quia dicuntur esse a deo in quantum sunt pene. vel dicuntur esse a deo secundum quod consequuntur aliquid eius non per illud a quo per ... imponuntur.

Circa ista sunt dubitationes quedam circa litteram. et primo quia debet quod dicat in primo capitulo. quod privatio est cum peccato. Sed contra. aut privatio est cum peccato voluntatis, aut peccato non voluntatis. quia si voluntatis operatur in quo consentit et appetitus talis aut sensualitatis, creatura non culpa. ergo non est voluntaria ... Item non est cum necessitate, quia quod precedit in uno peccato non est necesse quod fiet in altero. ergo non videtur quod aliquo modo sit cum ... Item si privatio est cum peccato aut ratione alicuius boni substracti aut ratione defectus. non ratione boni substracti, quia tunc magis debet dici bonum esse cum malo quam privatio cum peccato. non ratione defectus, quia quod nichil est nulli est cum. In terminis enim cuiuslibet in solis entibus reperitur.

Quare est privatio sic cum peccato.

Propter quod est questio quod privatio sit cum peccato. ... dicendum quod cum in peccato duo sint, videlicet conversio et aversio, ratione utriusque privatio habet ad aliud peccatum disponere. et plus per aliud dicitur ratione quam aversionis, quia in hoc quod a deo avertit et elongat a bono. et propter hoc homo efficitur impotens ad resistendum malo. ratione conversionis sicut actus unius virtutis disponit ad actum alterius, ut puta actus nutritive ad generativam. Sic una culpa habet disponere ad aliam, ut puta gula ad luxuriam. Est ergo privatio cum peccato, id est dispositio tendens sive inclinans ad aliud peccatum, tam ratione aversionis quam ratione conversionis. Sed ratione aversionis in qua conveniunt omnia peccata. quia licet

... peccatum ... per accidens sicut removendo prohibens, quia tollit ... retardantem ...

est cum culpa ratione conversionis in qua distinguuntur, non quia sit cum culpa. Sed peccatum unius generis disponit ad peccatum generis proximi, ut puta spirituale ad spirituale, ut superbia ad invidiam. et carnale ad carnale, sicut gula ad luxuriam. Ad 2m ergo obiectum quod non est cum voluntate nec necessitate. dicendum quod privatio non est sufficiens cum peccato. Sed dicitur in hoc quod trahit voluntatem ut committat aliam culpam. et ita relinquatur ad eam voluntatem. Ad 3m quod queritur utrum sit cum ratione potentie vel defectus. dico quod ratione utriusque sicut visum est. conversio enim inordinata disponit ad aliam conversionem inordinatam. Ex aversione enim inordinata augetur in nobis concupiscentia et pronitas ad malum. et dum augetur pronitas et concupiscentia, quasi quoddam pondus ponitur in anima. quia eius est pondus in corporibus, hoc est amor in spiritibus. et ideo bene dicitur esse quod peccatum quod per penitentiam non diluitur, more ponderis suo ad aliud trahit. et ita nec defectus per se aliquid facit nec bonum per se. Sed unum cum alio. illud tamen argumentum non valet. quia defectus non potest esse cum aliquo. ergo non potest esse cum peccato. cum enim privatio non est, cum ad Sed post deficere. unde est ibi sophisma per quid et simpliciter.

Item quod dicit quod dicatur illico ut patet hoc fit in homine corruptio que cum fit deo auctore. Sed contra hoc est. quia illa boni corruptio sive active dicatur sive passive est ymaginis dei deformatio. deformatio autem ymaginis deo displicet. et nichil quod deo displicet est a deo. id est non est facta deo auctore et deo volente. ergo talis corruptio non est a deo. Item eadem sunt principia actionis et passionis. ergo si corruptio activa non est a deo, videtur similiter quod nec corruptio passiva. Dicendum quod illud verbum non est dictum per oppositionem magistri. Sed per oppositionem aliorum. sicut patet ex ipsa serie littere. Sed quia tamen illud verum id est diximus magistri in illo capitulo, dicendum. aliter respondendum est quod illa corruptio et est considerare defectum et deordinationem. Et sic non ibi consideratur passionem et ordinem ad precedentem actionem. Et quantum ad hec duo ultima corruptio ista tenetur ratione pene. et quantum ad hoc dicitur esse a deo, videlicet in quantum ad penam respicit aut sequitur. ut dicatur corruptio spiritus et cordis esse a deo. sive deformatio ymaginis non admittitur sicut rationes ostendunt. Propter hoc quod talis corruptio et defectum dicit et deordinationem quam est culpa. Sic ostensum est supra. et talis corruptio pena est non inflicta. Sed nec concreta sed acta ... quod non tenetur ... culpe sic esse ostensum fuit in precedenti dist. et quantum ad hec

non intelligendum quod in littera dicitur et per hoc patent ea que illis obiciuntur. // Item queritur de hoc quod dicit. Si quis dicat ea que peccata sunt essentialiter penas esse in illo prejudicium fit veritati. Et postea subiungit. Quod hec peccatores nisi hec sunt et actus sunt sicut peccata actus sunt. vi. ii. Hic est implicatio contradictionis. primo enim dicit quod omnino et actus essentialiter loquendo est pena et peccatum. et post dicit quod idem ipsum et est actus et non est actus. Responsio dicendum est ad hoc quod illud et consimilia intelligenda sunt cum reduplicatione. ut cum dicitur quod aliquid potest esse peccatum peccatum. et quod pena illa est actus. hec intelligitur quod peccatum non est per eum ordinationis. et hoc innuit magister in littera. cum dicit quod non magis peccata sunt pene sunt. sicut in quod peccata sunt actus sunt. quasi dicat. cum inde generat in deordinationis et ordinationis per assertionem. addi... ordinatio est actus. deordinatio non nimie. Item queritur de hoc quod dicit. Que sunt quedam necessitate facienda improbanda. Contra hoc. iii. augustinus dicit in li. de duabus animabus. dicit enim quod id solum est peccatum a quo liberum est abstinere. Et dicendum est ad hoc quod sicut magister determinat infra. quedam necessitas est ad peccata venialia peccatum saltem in vi... Illa autem ... ubi ... quod idem sunt intelligitur de peccato actuali mortali. qualiter autem necessitas sit ad venialia. hic habebit questionem in suo loco. ... magister ingerit de hoc. d. xli. // Item queritur de hoc quod dicit. Adducit quoque quosdam actus non tamen genere sed in genere esse bonos ut reficere esurientem. quia ... pro ... dicitur esse bonum in genere. Sed quod dicat bonum absque circumstantia aliqua super addita. tunc ... reficere indigentem non sit bonum in genere. quia est ibi circumstantia debita in eo qui reficitur. ... quod bonum est in genere ... quia ... et ... et tunc ... quod debeat dici bonum in se cum generale dicatur ... speciei. ... quo ... dicatur aliquid esse bonum in genere quod est ... de sufficientia ipsius divisionis ... in littera ... esse in sufficientia eius. quia ... est bonum in genere et bonum ex circumstantia ... et bonum gratie et bonum glorie. Respondeo dicendum quod magister vidit hic bonum non quoquo modo. Sed bonum prout est in actu. bonum autem hic habet considerari in actu ... per se. et sic est bonum ... hic ... considerari ... comparatione ad materiam debitam. et sic dicitur bonum in genere. ... alia ... comparationem ad efficientem et formam et finem. et sic est bonum ... et sic patet sufficientia. quia omnis actus aut comparatur ad suum principium efficientem prout respicit debitum obiectum. aut comparatur ad suum principium efficientem prout respicit debitum obiectum et finem convenientem. bonum autem ... quod respi-

cit materiam debitam. dicitur esse bonum in genere. pro eo quod sicut genus dicitur esse in potentia ad esse completum. quod completur per adventum differentiarum. sic in actu consistente super materiam debitam. quodammodo inchoatur bonum moris. illud autem bonum moris specificatur et completur per adventum circumstantiarum. unde potest fieri et bene et male. Similiter ... est de malo in genere quia vis autem bonum et malum possit in differentiis fieri et bene et male. hoc tamen bonum est quod ... de se. dicitur inchoationes boni et mali. bonum similiter mali. et ideo nomen boni tenet. quia in ipso salvatur ... genus. unde bonum ... boni moris ... ipso ... que est ... passiva. bonum autem in genere aliquo modo est bonum moris ... quod ... materiam debitam. et ideo assimilatur ... genus ... aliquo modo activa. ... ut dicit philosophus. ... ad differentias indifferentia sit sicut ... ... excessum ... continuum ... sub bono ... vel sub bono in genere. Si ... est in omnibus bonis circumstantiis ... bono ... Si autem deficit in aliqua circumstantia reducitur ad bonum in genere. sub bono autem ... comprehendit actus gratuitus et gloriosus. ... autem ... que debet ... sed alii magis ... hic.

Vnde autem et plurimi alii longe aliter de peccato et cetera. Hic ostendit magister quo peccatum sit per pena. ad declarandum qualiter peccatum est producendum. In hac parte ... magister ingerit utrum actus in quantum peccatum ... sit actus ... quod super dictum fuit quod peccatum est actus. et cum super ... fuit opinione ... actus ... substantia malitie esse actus. ... prosequitur aliam opinionem quam quidam ponebant ... malitiam ... actum mala esse actus. dividit autem ... in duas partes. In quarum prima ponit predictam opinionem. In secunda vero opponit contra opinionem ... ibi. Inter ea vero superiori sunt et cetera. Prima ... tres partes. In prima explicat magister illam opinionem. In secunda vero subiungit eius defensionem. ibi. illa ... augustini verba quibus dicitur et cetera. Inter vero ... quedam conclusionem. ibi. Ex quo colligitur res aliquas et cetera. Similiter ... prima ... tres partes. in prima ... opponit ... adversam opinionem. In secunda vero loco ... ponit quedam commonitionem ad auditoris ... ibi. Intendat diligenter huius verbis et cetera. In tertia vero removetur quedam dubium. ibi. Cum ergo omnes ... consentiat catholici et cetera.

D inttelligentiam autem huius partis in qua magister ingerit utrum actus culpabilis sit actus. In ... queritur hic quod ... duo principaliter. // Et primo queritur utrum omnis actus

D. xxxvi.

ẜ q actio sit adu'. // Secundo utrum actio defectiua. supposito quod defectiua adu' sit. // Circa primum querita // primo utrum adu' sit omnis actio, supposito quod actio. Secundo utrum adu' sit omnis conseruatio // tertio utrum adu' sit omnis conceptio.

Jtem primum sic probatur. utrum omnis actio ẜ quod actio sit adu'. quia sic dicitur Jo. xv. sine me nichil potestis facere. Sed omnis actio aliquid nomen est entis, sicut sit actio peccati sicut alia ergo etc. // Si tu dicas quod illud intelligitur de actione bona. contra ysa. x. numquid eleuabitur securis contra eum qui secat in ea. Glo. sicut instrumenta nichil sunt per se agentia ita sennacherib nichil per se operatus est. Si ergo actio sennacherib mala erat et crudelis, et sennacherib in illa actione erat instrumentum diuinum. ergo quod omnis mala actio sit ab ipso tamquam a primo principio // Jtem que sunt eiusdem generis sunt eadem principiorum. Sed dare elemosinam propter deum et dare elemosinam propter uanam gloriam eiusdem generis actiones sunt in genere nature. Si ergo actio illa qua quis dat elemosinam propter deum est adu'. uidetur quod et actio illa qua quis dat elemosinam causa humane glorie sit adu' // Jtem operatio miraculorum est a solo deo. Sed aliquis in faciendo miracula peccat, quia facit propter uanam gloriam ergo uidetur quod aliqua actio substracta deformitate culpe sit adu'. et pari ratione et omnis alia. Jtem omnis scientia a domino deo est. Sed aliquis addiscit propter auariciam. ergo cum addiscere non possit nisi deo cooperante et operante et illud addiscere sit peccatum, actio substracta peccato comparata ad deum sic ad primum // Jtem aliquis adulterando generat prolem. quero ergo utrum illa actio siue coitus ille sit adu'. uel non. Si est adu' habeo propositum. Si non est adu'. ergo proles genita non est adu'. Si ergo hoc est impossibile ponere, quod aliquis homo sit qui non sit adu'. ergo et illud ex quo sequitur. uidelicet quod actio substracta peccato non sit adu' // Jtem actio que substituit peccato non omnino nichil est. sicut manifeste apparet. Si ergo aliquo modo est ens. quero a quo sit. sicut est aposto. creature necesse est quod sit ab ea secundum id quod habet de entitate. illud ergo secundum quod actio est ab illa primo. aut est adu'. aut non. Si est adu'. cum omne id quod est ea esse sit cum causa per se intelligitur. uidelicet si medium causatum est causa posterioris id quod habet a primo. et sic necesse quod talis actio sit adu'. Si uero non est adu'. tunc quero aut est a se aut ab alio. Si ab alio. tunc quero similiter de illo alio. aut est a se aut ab alio. ergo uel erit

abire in infinitum. uel erit ponere quod creatura aliquid habeat a se ipsa, uel quod habeat ab alio quod adu' quod sit primum principium. unde sit statuendum. Sed hoc omnia sunt impossibilia. et sequuntur ex hoc quod ponitur aliqua actio non esse adu'. ergo etc. // Sed contra deus non facit contra suam prohibitionem. quia tunc sibi ipsi contrarius esset. Sed deus prohibuit actionem aliquam ẜ quod actio est. sicut prohibuit ade non comedere de pomo. ergo uidetur quod illa comestio ade non fuit adu'. quod autem illa actio prohibita fuit ẜ quod actio apparet. quia comedere de pomo illo ~~defuit~~ bonum, et in illa erat in eo deformitas nisi postquam fuit prohibitum // Jtem omnis actio que est a deo bona uel naturaliter est operans per causalitatem et bona bonitate perfecta in genere moris. Sed omnis actio que egreditur a deo egreditur a uoluntate optima, sicut que est summa caritas. ergo omnis actio que est de primo est bona bonitate moris. Sed actio substracta peccato non est bona bonitate moris non est adu' // Jtem omnia que deus facit. facit bono fine et omnia. operatur propter se. quod autem quod fit bono fine simpliciter bonum est. actio autem substituta peccato non est simpliciter bona. ergo non potest esse adu' tamquam actio // Jtem cuiuslibet operans conformatur regule in operando qua operatur et boni. sicut dicitur in libro. ar. et ipsa rectitudo uoluntatis diuine. ergo omni operatione in qua deus cooperatur libero arbitrio quando fit conformatio operantis ad regulam est rectitudo. Si ergo in aliqua operatione per totum est obliquitas. uidetur quod cooperatio eius non sit adu' // Jtem si operatio que est substituta peccato est dei et liberi arbitrii. aut tota est adu' et tota liberi arbitrii. aut pars adu' et pars liberi arbitrii. si totum a deo et tota liberi arbitrii. ergo uidetur quod tota sit simul et bona et mala, quod est omnino impossibile. Sed pars adu' et pars liberi arbitrii. Sed qua ratione ponitur una pars esse liberi arbitrii. eadem ratione potest poni et alia. et sic uidetur quod tota operatio ita sit liberi arbitrii. in actione que est substituta peccato. aut ergo liberum arbitrium mouet principaliter quam deus aut econtra. constat quod liberum arbitrium in illa operationem principaliter. in ea primum potest mouere sicut deus. cum deus tamen in mouendo quam in creando cuiuslibet dicitur esse simul causa simul motorum principalissimus intellectum. Si ergo deus mouet principaliter. sicut motor primus excitat et mouet motorem non principalem. sic quod in operatione culpabili liberum arbitrium excitetur a deo. ergo cum ad hoc ulterius luxuriet et latro furatur ad tales actiones a deo excitatur. quod omnino est absurdum // Jtem dicendum quod sicut magistri dicunt, ista questio sunt diuerse positiones ad

cap. xiii. in primo.

[illegible]

eo magnorum minorum et adeo irrationabiles ut numquam aliquis fuit diffinire, que earum magis contineat veritatem, attamen quia per multam discussionem dubia deducuntur ad manifestationem, nunc communiter tenetur quod illa opinio verior sit, que dicat quod omnis actio sive sit sub structa peccato sive non, sit ab eo quod est actor a deo. Unde in initio. quia illud omne ponere si perficitur eminentia dignitatis et indigentia potestatis creature. quia enim deus est causa prima: dicitur ideo est in influentia maxima omnium secundarum, et adeo magne influentie sunt nec modicum seu quodcumque parvum, dum tamen aliquo modo sit entis, procedat ab aliqua causa creata non cooperante prima causa. Omnis enim causa creata, quia est de se defectiva, non est pure activa. ergo quamvis faciat modicum operationis, necessario habet adiuvari ab ea potentia que est actus purus, propter omnimodam permixtionem cum materia, que sola sibi sufficit nullo modo indigens iuvari a causa alia. et ideo hec positio que dicit omnem actionem esse a deo, quia actio est, absque omni ambiguitate tenenda est. unde anselmus in libro de concordia predestinationis et presciencie. Omnis qualitas et omnis actio et quicquid habet aliquam essentiam, a deo est, a quo est omnis iusticia et nulla iniusticia. facit ergo deus omnia iusta sunt in ipsa voluntate, id est bona opera et mala. in bonis quod facit quod sunt et quod bona sunt. in malis vero facit quod sunt, sed non quod mala sunt. et item idem. omnes actiones et omnes motus facit deus. quia ipse facit res a quibus et ex quibus et per quas et in quibus fiunt, et nulla res habet ullam potentiam volendi aut faciendi nisi illo dante. ipsum quoque velle quod aliquando iustum est, aliquando iniustum, a deo est. non esse bonum ipsum est quod non a deo est. Concedendo ergo sunt rationes ad primam partem inducte. // Ad illud vero quod obicitur quod deus non facit contra suam prohibitionem, dicendum quod verum est. Sed deus cum prohibet aliquam actionem, non prohibet sibi sed alii. et non prohibet suam cooperationem, quod non subtrahit creature, sed ipsi creature prohibet operationem. et ideo dum cooperatur ei non facit contra suam prohibitionem. Et si tu obicias, nunquid non actio prohibita a deo est a deo. dicendum quod in actione prohibita est duo considerare. et quod est actio, et quod est prohibita. a deo fit prout quod est actio, non prout autem prout quod est prohibita. et ideo non sequitur quod contra se ipsum faciat. Ad id quod obicitur quod omnis actio que est a voluntate bona est bona, dicendum quod veritatem habet in voluntate increata. Sed non oportet quod habeat veritatem in voluntate creata, loquendo de bonitate moris. Et ratio huius est ista. quia cum aliqua actio est a bona voluntate increata cum voluntate creata que ei cooperatur absque dubio bona sit. Si ipsa actio illa bona est, que est tota ei cum est bona. Sed cum voluntas in creata est bona

que cooperatur voluntati creature. voluntas creata potest esse deordinata. et ideo illi potest venire defectus circa operationem illam. Unde sicut videmus quod in alia cooperatione que est a deo et a virtute creata, ex defectu virtutis create tota liter deficit opus illud. sic et deordinatio illa voluntatis create contingit deprivari illam actionem // aliter possumus dicere quod opus dicitur dupliciter. uno modo dicitur opus opus operans. alio modo opus operatum. et cum dicitur si voluntas est bona, opus est bonum. hoc intelligendum est de opere operante, quod scilicet est actus ipsius voluntatis ut velle. et sic non habet instantiam in deo, quia velle dei deus est et actio dei est alio modo. Si autem dicatur operatio ipsum opus operatum, sic non sequitur quod tale opus sit bonum bonitate completa sive meritoria, sed sufficit quod sit bonum bonitate nature. sic patet opera que procedunt a voluntate deiforma sunt bonitate nature. et hanc bonitatem habet actio que substrata est malicie // Ad id vero quod obicitur quod deus facit omnia propter se, dicendum quod verum est. et concedendum est et quod actionem malicie substratam propter se facit. propter se que cooperatur creature. cum autem dicitur quod operatio que fit propter deum est bona bonitate moris, hoc intelligitur de operatione rationalis creature. nam de deo in tali non potest. prout quod deus non tantum cooperatur creature rationali, sed et irrationali. illa tamen operatio non dicitur esse bona bonitate moris. Ad id quod obicitur quod quando agens causans continuatur recte diligenti non errat. dicendum quod verum est si simpliciter continuetur ei. Sed aut continuatur ei semper quantum continuatur et quantum ad operationem et quantum ad circumstancias. quia si vero erit in operatione circumstancias debitas privatam. tamen quod erit operationis ei continuatur. sed in hoc quod privat eam debitis circumstanciis deficit et ab ea discontinuatur et in discontinuatur non agendo sed deficiendo. et deficiendo est principium mali. cum hoc quod deficiat a deo recedit. quia defectus ille a deo non est. quamvis enim deus cooperatur operanti, non tamen deficit cum deficiente // Ad id quod quando aliqua tota operatio est a deo etc. dicendum quod tum est a deo et tota ab alio. causa. non enim est intelligendum quod deus cooperetur huic causae sicut cum duo sunt lapides unus cooperatur alteri. sed quia deus est intime agens in omni actione et intime est ipsi potentie operanti. ita quod potentia ipsa in nichil erit quod non sit ab ipso. Et si obiciat quod eadem actio erit tota bona et tota mala, dicendum quod deus illi actioni non dat nisi bonitatem nature, licet autem causa non privat eam bonitate nature sed bonitate moris. et ista duo non habent oppositionem. videlicet quod ad habeat bonitatem nature et privata sit bonitate moris // Ad id quod deus est principium movens in tali actione, dicendum quod verum est. nunquam autem tamen non sequitur ex hoc quod excitet liberum arbitrium ad faciendam illam operationem. Excitatio enim dicit aliquam efficaciam gratie

ex

[illegible] quod deus non cooperatur irrationali [illegible]

dei

Solutio. eodem genere bonitatis [illegible]

[illegible] actio mala [illegible]

preter ipsam voluntatem. Hoc autem requirit in bonis meritoriis. In aliis vero operibus indifferentibus vel etiam malis non est nisi sola cooperatio divine virtutis que existens in creatura potentialiter essentialiter et presentialiter sic conservat eam in esse, sic adiuvat in operando. Propter quod conceditur ibi esse cooperatio non preventio vel subsecutio.

Secundo queritur utrum omnis rei conservatio sit a deo. Et quod sic videtur. Primo per rationem. Cuncta in nichilum cederent nisi manus conditoris ea contineret. Ergo eo continente omnia que conservantur a deo conservantur. Item esse est actus entis et vivere viventis. Sed nullus actus est qui non sit a deo immediate. Ergo nullum esse et nullum vivere. Si igitur creatura continue est et conservatio inter non est aliud quam duratio eius, esse eius non possit esse nisi a deo. Omnis rei conservatio est a deo. Item nichil mutabile subsistit nec salvatur in esse nisi per immutabile et fixum. Sed esse creature mutabile est et variabile saltem aptitudine in futurum. Sicut enim dicit Job, solus enim deus est qui non novit preteritum vel futurum. Ergo non potest subsistere nisi a deo conservante. Item quanto effectus magis percipit a causa tanto magis pendet ab ipsa, et quanto magis percipit ab ipsa tanto minus potest durare vel subsistere sine ipsa. Sed omne creatum totum quod est et quod habet a deo habet. Ergo ipso [illegible] est a deo non ad momentum conservari in esse nisi a deo conservante. Item sicut se habet eternitas ad primam eternitatem et sapientia ad primam sapientiam, ita se habet duratio ad primam durationem. Sed omnis eternitas ab eternitate et omnis sapientia a prima sapientia est. Ergo omnis duratio a prima duratione producitur sicut a primo. Ergo nichil in esse conservatur nisi per deum.

Sed contra Augustinus in libro [illegible] super Genesim ad litteram, tractans illud quod dicitur Ecclesiastici viii, sermo eius potestate plenus est, dicit quod sicut suum dicere est suum facere. Sed statim quando deus fecit creaturas simul cum hoc disposuit quantum creatura durare debuit. Ergo videtur quod statim dedit ei virtutem continuandi se in esse. Ergo non videtur quod amplius deus immediate eam conservet. Preterea si tu dicas quod virtus creature data indiget adhuc virtute divina sibi cooperante, contra: si suum dicere est suum facere et dicere non potest esse successivum, ergo nec facere. Sed conservatio creature est cum successione. Ergo non videtur quod illa conservatio sit a deo sicut a conservante. Item ad nobilitatem agentis creati pertinet quod potest facere opus per se stabile non indigens ipso artifice continue sustentante. Sed deus est quovis artifice multo nobilior et multo potentior. Ergo videtur quod operibus suis dedit tale esse quod non indigeant ipso conservante continue. Ergo conservatio rerum non videtur immediate esse a deo. Item res est per formam in esse et conserva-

ri. Sed forma sufficienter dat unicuique rei esse. Ergo videtur quod ad conservationem unicuique rei sufficiat virtus proprie forme. Preterea si tu dicas quod forma non potest conservare substantiam, planum est hoc esse falsum in anima que habet vim vegetativam et regitivam corporis. Item si omnis res conservatur a deo immediate cum divina virtus non possit a se dividi neque a se separari, videtur quod nulla operatio creature nec per defectum sui ipsius nec per actionem contrarii possit aliquid [illegible]. Numquam enim deficiat duratio sine defectu virtutis conservantis. Et planum est illud quod [illegible] actio [illegible]. Ergo videtur quod talium conservatio non sit a deo tamquam a principio immediato. Item quod creatura [illegible] ipsi relinquitur vel conservatur in esse aut corrumpitur. Si conservatur in esse habetur propositum, videlicet quod non omnis conservatio est a deo. Si corrumpitur aut hoc est aliena actione aut propria inclinatione. Aliena actione non, quia nulla creatura potest aliquid in nichilum redigere. Propria inclinatione non, quia nichil semper desiderat quod melius est. Et forma appetit unionem materie et materia forme. Ergo si moveatur secundum inclinationem et appetitum semper durabit et numquam deficiet. Ergo redit idem quod prius, videlicet quod non omnis conservatio est a deo.

Responsio. Dicendum quod non solum omnium actionum et omnium conservationum necesse est a deo esse, et huius est necessitas et indigentia ex parte creature. Creatura enim omnis ex nichilo est et aliunde habet esse quam ex nichilo est. Ideo quodammodo vana est et vanitati subiecta est. Quod vero aliunde habet esse ex nichilo est quodammodo actualis. [illegible] non modo est [illegible]. Augustinus [illegible] de trinitate. Ex nichilo est [illegible]. Sed subsistens veritas et manens [illegible]. Sic ergo [illegible] non potest fulciri nisi per verum et stabile et actus non potest fulciri nisi per substantiam. Sic esse creature non potest conservari absque munificentia creatricis essentie. Unde sicut creatura habet essentiam et actum, ita et habet et durationem. Et propter hoc quamvis creatura non possit esse [illegible] actu infinita, non tamen privatur duratione infinita. Infinitas enim durationis non ponit in creatura aliquam actualem infinitatem. Ratio huius est quia [illegible] per quod durat creatura non tamen est ipsius creature, immo et creatricis essentie. [illegible] est et quod in creatura est aliquid [illegible] ad durandum, sed illa non est omnino in actu, immo est ipso quodammodo respectu [illegible] virtutis que est in actu infinita. Et hoc est quod vult dicere philosophus in libro de causis, quod omnes virtutes infinite pendentes sunt per unum infinitum primum quod est virtus virtutum. Concedendum. Item ergo rationes ostendentes quod omnis rei conservatio est a deo tamquam ab immediato principio. Non tamen est ab ipso sicut sit tota causa. Sicut enim in creatura est aliqua virtus operativa creata, sic etiam aliqua virtus conservativa. Ad primum ergo quod obicitur per hoc quod suum dicere est suum facere, dicendum quod

h non dicitur immediate propter hoc quod ad durationem se facit. quoniam deus dixit ab eterno / et fecit in tempore. sed hoc dicendum est quia non est noua operatio ex parte dei / ipsum ipsum facere / siue additum ad durationem / sic contingit in operatione creature. nec valet quod obicitur quod duratio non est successiuum. dicendum enim quod nec duratio dei non facit successiuum esse / sed id quod est. quia duratione et facere dei eternum est quod est. vnde per tantum sicut ab eterno procedit temporale. sic a diuino differt in quo nulla est successio potest procedere successiuum. duratio quidem successiua est non ratione exigentie ex parte dei conseruantis. sed ex parte rei conseruate // ad 2um quod obicitur quod artifex creatus potest facere per se opus stabile. dicendum quod non est simile / propterea quod artifex creatus sic facit rem / quod non facit eius principia intrinseca. non enim potest intrinseca rei substancie. et propterea res facta conseruari potest in propriis principiis / que non dependent a potestate artificis. non sic autem est in opere dei. opus enim quod deus facit / per totum sui facit / et ideo totaliter ab ipso dependet. et sine eius adiutorio conseruari non potest // ad 1um quod obicitur quod idem est principium essendi et conseruandi. dicendum quod verum est in genere cause formalis. similiter verum est in genere cause formalis efficientis. Quamuis ergo esse creaturae sit a forma creata tanquam ab informante / tamen ab eo est tanquam ab efficiente. ideo sicut ad conseruationem rei necessaria est virtus forme complecientis / sic et necessarium est adiutorium primi et immediati efficientis // ad 2um quod obicitur quod si deus conseruaret res non corrumperetur. dicendum quod 1um argumentum deficit dupliciter. primum quidem quia deus conseruat voluntate. et ideo tantum conseruat quantum placet sibi. et secundum dispositionem sapientie sue. preterea conseruatio rei non est a deo tanquam a tota causa. sed requirit ex parte creature proprietates ad conseruationem. et virtus quodam modo conseruatiua. ad cuius defectum velociorem vel tardiorem sequitur diuturnior vel minus diuturna duratio creature. et talis est ydoneitas creature ad durandum in perpetuum / vt patet in supercelestibus / que ex eo quod eternaliter conseruat.
ad 3um quod quia vtrum si creatura quod relinquitur corrumpatur. dico quod sic. et si queritur vtrum aliquo agente vel non. dico quod nullo agente. sed per defectum in se ipsa. talis enim corruptio que est annichilatio dicitur per modum defectus. et ideo non requirit causam efficientem. sed deficientem. per hoc autem creata est ex nichilo quod ex nichilo est. et sic obicitur quod illius inclinatio causa rei est ad durandum in esse. et quod motus sequitur inclinationem. dicendum quod verum est de inclinatione motus durante potentia. verum est etiam principiis rei saluatis in esse super que fundatur illa inclinatio. Si autem creata sunt relinquentur principia rei in esse non seruantur / sed ipsis deficientibus. et ideo inclinatio ad esse purum. possumus dicere quod cum posita fuerit quod creatura sibi relinquatur / ponitur quod diuina virtus se subtrahat. et per consequens ponitur creature annichilatio. sicut enim per operationem virtutis infinite potest fieri eductio de nichilo in esse. ita et per subtractionem potest fieri annichilatio. et pro tanto dicit hugo quod soli diuine virtuti possibile est annichilatio creature. vnde propter hoc ibidem intelligitur est sane. quia nichil est aliud quam //

Secundo queritur vtrum omnis compositio sit a deo. et quod sic videtur.
Videtur enim est aliqua compositio ubi est aliqua componentis actio. Sed omnis actio est a deo. ergo omnis compositio est a deo. // Item sicut potentia et diuinitatis est distinguere et separare. sic potentia et vnitatis est vnire et componere. Sed deus qui est potentia est a quo potentia creatoris. ergo et cetera. // Item vbicumque est compositio est aliqua vnio. et vbicumque est vnio ibi est aliqua vnitas. Sed omnis vnitas est a prima vnitate. prima autem et summa vnitas deus est. ergo omnis compositio est a deo // Item autem de illa ratione. omnis res habet naturam. scilicet quod vnum aliquid sit et a se propria discernatur. et rerum ordinem non excedat. sic dicit augustinus in xi. de ciuitate dei. quod ab eo est omnis modus et omnis species et omnis ordo sine quibus nichil esse nec cogitari potest. ergo si omne compositum et omnis compositio aliquid modo est. videtur ergo omnis compositio a deo esse. // Sed contra quod scribitur 1. ad corinthios viii. scimus quod ydolum nichil est. Glossa materiam ydoli deus formauit. sed stulticia hominum formam dedit. et post quem sunt in creaturis facta sunt per verbum. sicut per eum non est factum per verbum. ergo videtur ergo quod compositio talis forme cum tali materia non sit a deo. // Item quedam sunt que in possibilia sunt coniungi. non tantum autem. sed et a deo. vt patet quod aliquod sit simul et semel album et nigrum. Sed intellectus etiam fantastice fingit et componit talia. nullo autem modo compositio est a deo in eorum que sunt a deo composibilia. et componuntur ab intellectu fingente. quod non omnis compositio sit a deo // Item quedam sunt que non possunt coniungi in eodem sine monstruositate / sicut duo capita in eodem corpore. et talis compositio non potest esse a natura cum errore et preter intentionem. Si ergo de natura componeretur. non fieret errore. videtur quod talium compositio nullo modo sit a deo // Item aliqua sunt que in possibilia coniungi sibi degradantur. vt patet si homo commisceatur bruto vel equo. Sic ergo talis compositio non est aliud quam compositio nubilium deordinata. hec ipsa enim deordinantur quod sic componuntur. et deordinatio non sit a deo. videtur quod aliqua compositio non sit a deo. // Responsio. dicendum quod cum compositionis nomen tripliciter accipiatur / sicut et multis aliis acceptionibus aliquid dicatur. dicitur enim compositio componentis actio. dicitur compositio et compositibilis passio. dicitur tertio modo compositio rei composite dispositio. et quamuis tam actio / quam passio / quam

nulla
¶ 23°

et dispositio rei compositae, sed compositio est a Deo; quod dicit aliquid positive a Deo est. Concedendum est sine dubio quod omnis compositio sit a Deo, sed quod compositio, sicut et omnis actio et conservatio. Attendendum est tamen quod quaedam actiones sunt quae maiorum nominatae conveniunt malo, sicut mendacium et adulterium; similiter quaedam quarundam rerum compositiones sunt quas inseparabiliter comitatur aliqua deformitas et inordinatio. Unde quamvis actio huic iunctae defectus malitiae inseparabiliter, dicitur a Deo esse, ita tamen quod defectus malitiae non est a Deo, sed a defectu creaturae, ut potest liquere ex praedictis. Sic compositio cui iuncta est deformitas et inordinatio, sic est a Deo quod illa deformitas sive deordinatio quae vere defectus est, est a defectu alicuius compositae creaturae vel a defectu ipsorum componibilium. Concedendae sunt ergo rationes ostendentes quod omnis compositio est a Deo. Ad illud ergo quod primo obicitur de compositione quae est in ydolo, dicendum quod ydolum, secundum quod hic nominat aliquid artificiatum continens in se aliquid numinis vel divinitatis, et per hoc duplex intelligitur ibi compositio, videlicet formae artis ad materiam et divinitatis ad artificium; et prima quidem compositio est apte realis, secunda solum modo per existimationem ydolatrae. Quod ad primam compositionem ydolum quod est, quod vero ad secundam non est in mundo, in re, quamvis [illegible] existimetur. Concedendum ergo quod coniunctio talis formae cum hac materia, quae sit realis, quod a Deo est. Concedendum est vero quod illa existimatio in qua actus est a Deo est, sed compositio divinitatis ad artificium quae existimatur esse solo nichil est, et ideo a Deo non est, quia non est talis compositio sed [illegible] ordinatio illius formae artificialis ad cultum divinitatis; illa quidem potius est deordinatio, quia aliquid ponit, et ideo quod a Deo non est, sed a defectu cognitionis et fidei. Cum ergo dicitur quod forma ydoli in tali materia non sit a Deo, non negatur compositio huius formae cum hac materia absolute esse a Deo. ~~Sed hoc negatur quod non est a Deo.~~ Sed hoc negatur quod non est a Deo ad id propter quod homo illam effigiem efficiat, et sic patet quod quando dicitur ydolum non esse, scilicet pro eo quod est nomen impositum a fictione cui subest falsitas. Patet etiam quod ydolum quantum ad id quod nominat sic a Deo, et quantum ad id non, quamvis quod ibi ponitur a Deo est. Illud autem quod est privationis vel defectionis non est a Deo, sed a defectu nostro. Ad illud quod obicitur quod intellectus componit aliquid quod sunt in compositione, dicendum quod talia impossibilia sunt compositionis propter inseparabilitatem deordinationis; nec enim potest esse in intellectu aliquid simul et semel sub duobus oppositis, quin intelligatur confusio et inordinatio. Et quamvis in actione dicitur quod Deus per se agit in tota causa, non potest esse defectus ordinis, quia si esset, iam per eius operandi deficeret. Hinc est contraria a Deo non possunt componi, sed cum Deus cooperatur intellectui, potentia deficere. Sic potest esse quod illud quod est ibi positionis sit a virtute divina, quod vero est privationis sit a defectu intellectus creati. Ideo ratio illa non valet. Quod si non potest Deus per se per illam compositionem facere, quod non possit in faciendo alii cooperari. Ad illud quod obicitur de hiis quae non possunt componi sine monstruositate, iam patet responsio, quia cum dico compositionem monstruosam, duo dico: et dico compositionem et dico ultimus luxuriam deordinantem. Et compositio quod est a Deo; deformitas monstruositatis est a defectu et errore naturae, quae venit ex improportione virtutis activae supra quod agit, sive pro eo quod materia superhabundat, sive pro eo quod deficiat, et utrobique est defectus debitae proportionis. Ad illud quod obicitur quod quaedam est compositio quae non potest esse nisi in intellectu praeter inordinationem, ut potest si pars ponitur in pectore hominis [illegible]. Dicendum quod et si unum negatio concernit ad [illegible], et intellectus unius inseparabiliter consequatur ex intellectu alterius, inveniunt tamen diversitatem hanc, quia unum dicit positionem et alterum dicit privationem. Et ideo potest unum Deo attribui, cuius alterum non potest attribuatur.

Consequenter quaeritur circa [illegible] de actione defectiva utrum sit Deo attribuenda. Et circa hoc quaeruntur tria. Et primo quaeritur utrum a Deo sit actio iniusta propter quod iniusta. Secundo quaeritur utrum a Deo sit operatio fortuita, propter quod fortuita. Tertio quaeritur utrum a Deo sit enuntiatio falsa in quantum falsa.

Circa primum sic proceditur, et quaeritur utrum actio iniusta, in quantum huiusmodi, sit a Deo. Et quod sic videtur, III Regum 22: Quis seducet nobis Achab regem Israel et cetera. Et subiungit quod Dominus dixit spiritui mendaci: Egredere et fac. Sed quod fit a Deo praecipiente fit a Deo volente et auctore. Sed ergo spiritus ille malignus iniuste est Achab decepit Deo mandante, cum mentitur et fallacia decepit, quaedam mendacium et deceptio, propter quod hic sit a Deo. Et similiter est. Ergo actio iniusta propter quod iniusta a Deo est. Item sicut vult philosophus: si a praesentia sua est causa alicuius, per suam absentiam est causa oppositi. Sed Deus per suam praesentiam est causa operis iustitiae quod ita est; ergo ab oppositis per suam absentiam causa est iniustitiae in actu. Item quod adiuvat aliquem furem ad actionem furtivam, velut ipsum iuvat ad furtum suum. Non dicitur autem esse fur

et culpa suus ei attribuitur. Si ergo deus coniuvat hominem ad actionem substratam malicie et iniusticie, videtur quod talis deformitas tamquam actori attribuenda sit deo. Item dat etiam propter vanam gloriam premium. Et hoc ipso est premium et iniusticia, quo actio illa refert ad finem talem. Sed si est datio glorie et non est sic relatio ad talem finem, non iniusta est. Si ergo talis relatio fuit ratio quare actio illa est mala, et talis relatio est a deo, cum non sit omnino iniusta, quod talis actio sit a deo. Item iste qui peccat in amando creaturam, hoc ipso quod quiescit in creatura. Sed quiescere in creatura non omnino non est, immo hoc ipso quod quiescere aliquid est. Ergo cum omne quod est a deo sit, a deo talis quies est a deo, et talis erat ratio culpe. Ergo etc. Item nobilior est potentia voluntatis ut est deliberativa quam ut est naturalis quedam. Sed omne quod est a voluntate ut est naturalis est a deo. Ergo omne quod est a voluntate deliberativa est a deo. Sed actio iniusta per quam peccat homo est a voluntate deliberativa. Ergo etc. Sed contra Iohannes: sine ipso factum est nichil. Glossa: peccatum. Ergo videtur quod peccatum non sit a deo. Item Romanos I: tradidit eos ut contumelie sue afficiant corpora sua in semetipsis. Malum, id est non aliunde quam a semetipsis. Non enim habet homo hoc a deo. Sed hoc non potest dici de actionibus per quas actio mala est. Ergo dicitur de actionibus per quas iniuste sunt. Item quicumque facit iniusticiam iniustus est. Sed deus non potest esse iniustus. Ergo non potest facere iniusticiam. Ergo iniusticia actionis sive actio per quam iniusta vel culpabilis est a deo. Item quicumque facit iniusticiam offendit dominum, qui est summa iusticia. Sed deus non potest in iusticiam facere. Ergo nec actionem iniustam in qua peccat. Item iniusticia defectus est. Ergo facere iniusticiam est deficere. Sed dominum posse non potest deficere. Ergo non iniusticiam facere. Ergo actio secundum quod iniusta est non est a deo. Item quicquid est a deo laudat dominum. Sed iniusticia nullo modo laudat dominum nec opus iniustum per quod peccat. Nullo ergo modo per quod iniusta vel mala est deo attribuenda. Respondeo dicendum quod cum iniusticia sive malicia esse actionis dicat defectum conformitatis et defectum ordinationis de se et defectum currentis debito fines facere actionem iniustam, hoc repugnat potentie superne et bonitati. Est enim in parvo virtutis et ordinis et veritatis. Et quia non est attribuenda deo, nec quod derat suam potentiam sapientiam et bonitatem. Hoc actionem malam deo tribuere non solum est falsitatis, sed et blasfemie et impietatis. Concedendum est ergo quod actio mala in iniusta per quod iniqua non est a deo. Et ad rationes que hoc ostendunt concedende sunt. Ad primum quod obicitur de ultio: respondeo dicendum quod egredi et facere non in celi ibi operatur, sed in celi ibi permittit. Vel verbum operatur modo nimis proprie accipitur in scriptura. Alii conclusiones, alii insinuatores et alii permissiones, quorum est summi posuit et diversis locis scripture. Ad primum quod obicitur de eiusdem causa quod principium per se

actionem et absencia est causa oppositorum, dicendum quod in hoc intelligitur de causa que voluntarie se absentat ita quod principaliter est absencia eius abipsa. Hoc autem non est in proposito. Deus enim nemini se absentat, immo paratus est omnes adiuvare et omnibus dare gratiam. Ad illud quod obicitur quod ille qui iuvat furem in actione dicitur currere cum furem si sciret hoc facere, dicendum quod hoc non est simile, quia decens et consentiens est quod homo proximum non iuvet in tali actione in qua ambulat non recte. Immo potius debet impedire, cum ipse non sciat nec possit inde bonum elicere, nec ad tale adiutorium aliqua lege astringitur, sed pocius prohibetur. Non sic autem est in proposito, tamen quod decet divinam liberalitatem ut solem suum oriri faciat super bonos et malos. Non debet influentiam virtutis subtrahere nec bonis nec malis, maxime secundum illam influentiam que respicit primum esse. Secundo vero quod decet divinam providentiam sicut res quas condidit administrare ut eas agere proprios motus sinat. Tertio vero quia ipse novit et scit inde bonum elicere. Et ideo cum cooperatur peccatori in actione, facit laudabiliter, et ideo nullo modo malicia que reddit suum actorem culpabilem est ei attribuenda. Ad secundum quod obicitur quod relatio actionis ad inanem gloriam tamquam ad finem a deo est, dicendum quod relatio duo dicit, videlicet actum voluntatis et ordinis procedentes se ad illum finem mediante illa actione. Et hoc quod bonum est et a deo est, et propter hoc importat deordinationem. Tali enim actioni coniuncta est inordinatio, quia talis finis tali operi non convenit. Et quia ad hoc est ibi malicia et iniusticia est ibi bone defectus, quia in tali relatione propter hoc non oportet quod sit a deo. Et est simile in claudicatione, in qua est ambulatio cum defectu; sic et in proposito intelligendum est. Ad tertium quod obicitur de quiete, similiter respondendum est, quod quies dicit ponere aliquam in hoc quod dicit dilectionem, cum tamen dicat privationem ultimitudinis, cum hoc quod dicat privationem finis ultimi. Intelligitur enim quod ibi quiescat et ultra non tendit, cum deberet ulterius tendere. Non tamen est positio, sed et privatio, et quod non est a deo. Ad quartum quod obicitur quod quicquid est a voluntate naturali est a deo, dicendum quod verum est sic quod est bonitatis naturalis, et similiter illud quod est a voluntate deliberativa, prout se concordans est esse a deo. Sed malicia non est a voluntate prout est deliberativa, sed prout est defectiva; quamvis defectus ille non cadat nisi circa actum deliberativum. Et ideo quamvis sit a voluntate deliberativa, non sequitur quod sit a deo, quia non est per quod deliberativa, sed prout quod defectiva, quemadmodum de hoc supra dictum fuit. Si fiat tale argumentum: voluntas deliberativa est a deo et malicia est a voluntate deliberativa, ergo est a deo, peccat secundum accidens, quia peccat contra illam regulam: quicquid est cum eius est cum causa, ita enim potest esse sophisma per accidens in eandem sic...

Quod deus non cooperatur in malicia, sed in esse actionis; sic et causa alii et nocere; nocere cooperari esse actionis, non in malicia.

Quod sima y malicia ... [illegible]
... posita ... [illegible]

... peccati auctor dicitur nullo modo dicendum ... [illegible] ... finem ... defectus ... obligationem ... [illegible] ... ad finem ... [illegible] ... ad dominum ... nulli ... potentie ad ... [illegible]

inherendo.

Dubitatur utrum operationes fortuite sint quod fortuitum sit a deo. Et quod sic videtur. Quia tam fortuita quam casualis actio est ex causis confluentibus ob aliud inceptis. Unde boecius .5. de consolatione. Casus est inopinatus rei eventus ex causis concurrentibus ob aliud inceptis. Sed talis concursus causarum quamvis inchoatio propter aliud est a deo. Ergo si non plus requiritur quod aliquid sit fortuitum vel casuale videtur quod tam fortuita quam casualia sint quod hoc sit a deo. Item sicut ens per se est a deo in quantum est per se, sic et accidens est a deo in quantum accidens. Ergo sicut opus artis per se a deo est, ita et opus cause per accidens. Sed casuale et fortuitum secundum quod hic dicitur opponitur ut effectum cause per accidens. Sed naturale et artificiale dicitur effectum cause per se. Ergo sicut omne naturale et artificiale est a deo in quantum huiusmodi, sic omne casuale et fortuitum in quantum huiusmodi est a deo. Item quandoque aliqua diversa concurrunt ad unum effectum producendum, necesse est quod per unum aliud coniungantur. Sed cum ex agentibus oritur tam casuale quam fortuitum et sunt diverse quantum ad rem et sunt diverse quantum ad intentionem. Ergo si uniuntur et coniungunt per aliquid quod est super eas. Sed nichil est super agentes naturale et agentes a proposito nisi solus deus. Ergo talium causarum concursus a deo est, et hic causarum concursus facit effectum casualem vel fortuitum ergo etc. Item potentior est ad agendum causa per se quam causa per accidens. Sed causa per se nullum effectum producere potest quin adiuvetur a deo. Ergo nec causa per accidens. Sed cause per accidens sunt casus et fortuna sicut vult philosophus in secundo physicorum. Ergo cum eorum effectus sint casuale et fortuitum in quantum huiusmodi etc. Si tu dicis quod casuale sint id quod est a deo, non tamen secundum quod casuale, quia dicit privationem intentionis non ponit. Contra hoc est quia sicut non operatur preter intentionem, ita et operatur uniformiter et modo consueto. Sed cum aliqua operatio sit preter solitum cursum nature, illa quidem opus dicitur miraculum, et tale opus ponitur a deo in quantum tale. Si ergo opus quod fit preter consuetudinem in quantum huiusmodi est a deo. Item fortuitum eo ipso fortuitum quod est ab aliquo agente intendente aliud. Sic inventio thesauri est ab eo qui intendit [illegible]. Sed quod ille aliud intendat hoc bonum est et a deo est. Ergo fortuitum ut fortuitum est a deo videtur esse. Sed contra hoc arguit augustinus in libro lxxxiii questionum sic: quidquid casu fit temere fit; quidquid temere fit fit sine providentia. Si ergo omne quod fit a deo fit per providentiam, quia deus nichil agit sine providentia, videtur quod casuale et fortuitum in quantum huiusmodi non fit a deo. Item casus et fortuna accidit per defectum precognitionis. Sed deus non potest facere nisi precognoscens et presciens. Ergo non casuale in quantum huiusmodi a deo est. Item sicut bonum repugnat malo, ita fortuna repugnat prudencie. Sed a deo qui summe bonus est non potest egredi aliquod opus in quantum malum, ergo pari ratione cum sit summe prudens non potest ab eo exire aliquod opus fortuitum. Item fortuitum [illegible] quod fortuitum ortum habet a causa per accidens. Ergo si deus esset causa fortuiti secundum quod huiusmodi, deus esset causa alicuius rei per accidens. Sed causa per accidens reducitur ad aliquam nobiliorem. Ergo aliquid esset nobilius deo, quod est absurdum. Item sicut intentio se habet ad sui actionem, sic casuale et fortuitum ad suam. Sed intentio non potest esse ab aliquo non operante intentionaliter, ergo casuale et fortuitum non potest esse nisi ab eo qui operatur casualiter et fortuite. Sed deus nullo modo operatur casualiter vel fortuite. Ergo casuales sive fortuite operationes secundum quod huiusmodi non sunt a deo. Responsio dicendum quod et si casuale vel fortuitum secundum id quod est sit a deo, tamen secundum quod casuale vel fortuitum a deo non est. Et ratio est quia fortuitum et casuale addunt supra effectum qui est ex concursu causarum ob aliud inceptarum aliquid quod privat. Dicit enim casus et fortuna defectum intentionis et precognitionis. Et quamvis operatio causarum et concursus ad producendum tales effectus aliquid est et ideo a deo est, quia tamen privatio intentionis defectus est, ideo a deo non est. Et quamvis casuale et fortuitum ut sic nominant privationem sunt a tali defectu, hoc est quod non sunt concedenda a deo esse. Et hoc vult dicere augustinus in libro lxxxiii questionum cum dicit quod casu temere fit. Et ideo sicut non concedimus quod temere secundum quod huiusmodi sit a deo, sic non est concedendum quod casuale vel fortuitum secundum quod huiusmodi sit a deo. Et quia tam casuale quam fortuitum ut sic est nomen privativum, a privatione intentionis. Secundum quod privatio intentionis dupliciter potest intelligi, secundum hoc casuale et fortuitum dicitur dupliciter. Uno modo potest intelligi privatio intentionis universaliter vel aliorum agentium sive particularium sive universalium, sive operantis sive cooperantis sive [illegible] sive gubernantis, et hoc modo nichil est casuale et casus et fortuna secundum hoc non sunt, et hoc modo posuerunt aliqui philosophi casum, et improbat augustinus in libro lxxxiii questionum per hoc quod providentia totius mundi administratur et nichil fit quod non pertineat ad opus providentie. Alio modo potest intelligi privatio intentionis respectu agentis particularis ut potest particularis nature et intellectus creati. Et hoc modo aliquid est sicut dicit boecius libro de consolatione diffiniens casum et ostendens qualiter quis

per idem opus quod fit preter intentionem non in quantum huiusmodi a deo

tale quod thesaurum illum inveniat hoc bonum est et a deo est

p operari casualiter videlicet cum ad assequendum aliquod
tertio dicitur casus et oppositus rei eventus ubi
sibi tangit preter intentionem. ponitur pro hoc quod dicitur eve
ntu preter intentionem. sunt hec quod dicitur oppositum. nulla quod
preter intentionem est et dicitur. quod dicitur non potest facere oppositum sive
ue intentione. nec aliquod est et sit defectus. Sed patet
ad debilitatem causarum. quarta sunt quia nec ostende
dentes quod nichil est a casu casuale quod casuale
quod casuale non est a casu ad primum vero quod obi
citur quod casus est a casu et cum patet. Arguit
etiam. decimum secundum quod dicatur potest non quod dicat
defectum ad primum quod obicitur quod a casu est cum per se et per ac
cidens. dicendum quod aliquod dicitur accidens dicente prout est dicta
ntis. aut prout est dicta causis et prout sunt dicta en
tis dicitur ymaginet ad se. quicquid per se est non
preter prout autem est dicta causis dicitur preter intentionem
tendentis. ex quo aliquod dicitur esse cum alie per se et a casu
non sequitur quod si modus tendendi per accidens in
hiis sit a casu ad primum quod obicitur quod diu
se cause indigent aliquo superiori contingente
adhuc quod possint unum effectum producere. dicendum quod illud
dupliciter potest intelligi. et uno modo vel alio modo sic.
Si ita intelligatur quod ad hoc quod alique due cause con
currentes necessaria sit nova influentia cause superioris
plus quam si non concurrerent talibus operantur per se sic
non habet veritatem. Si enim ipso quod aliquis abscondit in
terra thesaurum et aliquis fodit in eadem terra sine
nova influentia ille due operationes causant thesau
ri inventionem. Si autem ita intelligatur quod omnes cause que
concurrunt ad unum effectum reducuntur ad aliquod
unum principium. sic veritatem habet pro eo quod illa que
non possunt reduci ad unum principium omnino sunt
diversa et non unquam possunt ad unum effectum concurrere.
sunt uno principio non convenientia omnino non haberent
ad esse et non necesse est ponere quod causa concurrentes
quod concurrunt ab uno principio procedunt. Sed tamen
ex hoc non sequitur quod casuale ibi habeat causam secundum
id quod est et causa non attendit eventum. Sed illud eve
ntum in oppositum ad primum quod non quod causa per accidens in
diget adiutorio sicut causa per se. dicendum quod verum est in
quod efficiat. Sed non indiget adiutorio et
eius in quo deficiat. per se enim potest deficere. Sed non
per se potest efficere. et ideo non sequitur ex hoc quod casuale
sit a casu secundum id quod a casu non secundum quod dicitur
preter intentionem. Et si obiciatur quod miraculum
habet et a casu et tamen dicatur preter intentionem consuetum
dicimus. quod fit preter solitum cursum. dicendum quod aliter mi
raculum fit preter solitum cursum et aliter fortuitum
preter intentionem. miraculum enim fit sic preter soli

tum cursum quod supra cursum non communi plus est quam intentionis
quam preter intentionis. casuale vero non ita fit preter inten
tionem quod fiat supra intentionem sed deficiat ab inten
tione ad quod obicitur quod deus potest quod aliquod
agens unum assequatur et ad intenditum ad
utrumque sit a casu. dicendum quod verum est. Sed assequi quod
unum et intendit aliud sed non facit casus fortuitus
tamen in quantum tendit ab eo quod assequitur. Sic enim
ad et ad intendit et non operatur casualiter sive
fortuitu. licet autem intendat ad quod sit a casu
non tamen a casu est non intendit quod assequitur. quia
per dicitur potest et secundum preter intentionem et casuale sive fortui
tum in quantum huiusmodi non denominat a primo. Sed a secundo et per ac
cidens tale non est a casu Sed a defectu respectu intentionis
de hoc circa.

Tertio queritur utrum enuntiatio falsa propter quod habeat
a casu et quod sic videtur quandoque aliqua duo fundantur
sic de per se. si unum est a casu et reliquum. Sed fal
sitas aliquando propositionis et veritas sive oppositum fundatur
sic. Sed enim ipso quod hoc est verum. hoc est album. hoc est falsa
hoc non est album. ergo omnis propositionis veritas sit a casu

Item veritas est adequatio rei et intellectus et falsitas est
inadequatio rei et intellectus pro opposito. Sed sic se habet equali
tas et inequalitas in rebus. ita se habet equalitas et
inequalitas temporibus. Sed equalitas et inequalitas in re
bus sunt a casu etc. sicut enim a casu est quod aliqua
duo sunt equalia sic a casu est quod aliqua duo sic se
habent quod unum excedat reliquum. dicendum autem dicitur
quod si erunt equalia non erunt omnia. ergo per idem adequa
tio et inequatio signi adsignantur ab eodem principio.

Item ab eo est falsitas propositionis quod solus potest facere propositionem
ipsam esse falsam. Sed demonstrato aliquo proprie
ista est vera et ille non est vivus et nullus potest facere
hanc esse falsam. nisi solus deus quod potest ei dare vi
tam. ergo etc. Item maioris dignitatis et potes
tatis est falsificare hanc propositionem ille est peccator quam veri
ficare eam. quia cum peccat hoc ipso quod peccat veri
ficat eam. et hoc indignitatis est. ergo si omnis propositionis veri
tas a casu est videtur inconveniens quod talis propositionis falsitas
sit a casu. Sed contra omne quod deus potest facere habet
exemplar in deo. Sed enuntiatio falsa propter quod falsa non habet
exemplar in deo cum ipsa veritas sit ibi exemplaria.
ergo enuntiatio falsa propter quod falsa non est a casu. Item sic
se habet bonitas ad maliciam sic se habet veritas ad falsi
tatem. Sed a summa bonitate nullo modo potest esse
malicia. ergo a summa veritate nullo modo est falsitas.
Item verum et ens convertuntur. Sed a casu non potest esse ens
quod non sit aliquo modo verum. si enim puncto sic esse et
a casu non esse. ergo a casu non potest esse nisi verum. Item

si enunciatio falsa

hic dicit privationem debiti vel quod actus non debet esse circa finem quem habet. // Item omne quod deus potest facere potest cognoscere. sed falsum non potest cognoscere. ergo non potest facere. probatio minoris. si dicitur falsum, aut ergo sciens aut ignorans. ignorans non, quia hoc constat. si sciens, contra quia qui dicit falsum sciens mentitur. ergo deus mentiretur, quod prophanum et impium est dicere. // Ad primum

24°

quod falsitas nichil aliud est quam defectus veritatis in re que nata est verificari. sicut malicia dicit privationem bonitatis et rectitudinis in actu que nata est rectificari. et ideo sicut actus malus in quantum actus est a deo, in quantum vero malus et iniustus a deo non est, sic enunciatio falsa non est a deo. unde considerandum in actione duplex consideratur bonitas: una naturalis et altera moralis, et una est essentialis, altera accidentalis. et ideo una privatur, altera relinquitur. et ratione illius bonitatis quam relinquit actus ille est a deo. sic in omni enunciatione duplex veritas: una essentialis, et est veritas qua representat rem ad quam representandam instituta est, et hec nunquam privatur ab enunciatione. omnis enim enunciatio significat ad quod instituta est, sive sit verum sive sit falsum. alia vero est veritas accidentalis, que attenditur in compositione [illegible] quod representat rem sicut est. unde dicitur adequatio signi et signati. et veritas enunciationis non est aliud quam quedam adequatio. et hec veritas privatur per falsitatem. est enim enunciatio falsa aliquod signum non representans rem sicut est, vel res non est sicut representatur per signum. et hoc est quod dicit philosophus: ab eo quod res est vel non est, est oratio vera vel falsa. sed est dicendum: ab eo quod res est sicut representatur dicitur oratio vera; ab eo quod res non est sicut representatur dicitur oratio falsa. et sicut iniusticia est privatio rectitudinis, sic falsitas est defectus adequationis. et ideo sicut deo ut actori non attribuitur iniusticia actionis, sic non debet attribui falsitas orationis. utrumque enim pro defectu, et nullus defectus deo attribuendus est. Quanto enim quod in nullo defectus sit a deo, magis a defectu elongatur a causalitate divina. aliud est quod sunt diversi modi deficiendi. est enim quidam defectus qui dicit privationem alicuius potentie et ordinis, sicut est defectus culpabilis; et iste est defectus imputabilis et imputabilem reddit actorem. et talem defectum deus non facit. item nec facit aliquid quo facto creatura tali defectu deficiat necessario. unde nec deus facit peccatum, nec facit aliquid quo facto necessario sequatur peccatum ratione illius quod deus facit. sed dico propter circumstantiam [illegible] necessario committitur culpa

sed hoc non est ex actu dei, sed ex privatione [illegible] prime potentie. est et alius defectus qui est privatio alicuius potentie, non tamen est privatio ordinis. contingit enim aliquos defectus ordinari. et talis defectus licet non possit deo attribui sicut defectus, potest attribui sicut ordinatus. et de tali defectu licet non possit dici quod deus eum faciat, quia defectum facere est deficere, potest tamen dici quod faciat aliquid quo facto necessario consequitur ille defectus. et talis defectus est falsitas [illegible] et consimiles. unde quamvis non possit concedi quod deus faciat falsitatem [illegible] quia falsa est, potest tamen concedi quod deus faciat aliquid quo facto aliqua oratio est falsa necessario. sicut cum iustificat impium facit aliquid quo facto hec enunciatio est falsa: iste est impius. concedende sunt ergo rationes ostendentes quod enunciatio falsa, quantum ad hoc quod falsa, non sit a deo. // Ad illud quod obicitur quod falsitas et veritas fundantur super idem, dicendum quod verum est, sed tamen aliter et aliter, quia veritas fundatur per modum positionis et falsitas per modum privationis, et ideo non sequitur quod sint ab eodem. cum autem dicitur quod si idem fundat ab eodem sunt, hoc intelligitur quando super idem fundantur et eodem modo. // Ad illud quod obicitur quod equalitas et inequalitas in eodem sunt ab eodem principio, dicendum quod non est simile, quia inequalitas dicit positionem*, quia tamen dicit privationem adequationis signi ad signatum, dicit defectum, prout quod signum institutum est ut representet signatum sicut est; et ideo inadequatio signi ad signatum est falsitas. et propterea non sequitur quod si adequatio in [illegible] est a deo, quod inadequatio signi ad signatum sit a deo. propterea tamen dicitur quod in adequatione [illegible] huius [illegible] dicit defectum equalitatis [illegible] non est [illegible] sub [illegible] a deo est. // Ad illud quod obicitur quod deus potest falsificare enunciationem, dicendum quod hoc est verum [illegible] quia facit aliquid quo facto aliqua propositio est falsa. non autem nimis proprie deus facit aliquam propositionem falsam. sed hec est simpliciter impropria: deus facit falsitatem in propositione, et quia falsitas nominat ipsum defectum [illegible] et ideo in illa ratione est locutio per accidens, quia significat quod facit aliquid quo facto propositio est falsa; ergo facit propositionem falsam, non falsitatem in propositione. // Ad illud quod obicitur quod maioris dignitatis est falsificare aliquam propositionem quam verificare, dicendum quod veritatem et falsitatem contingit comparari dupliciter: aut respectu forme [illegible] aut [illegible] respectu cuius est. si respectu forme, sic enim veritas dicit adequationem et falsitas inadequationem, et ideo falsitas privatio, veritas positio, dignitas [illegible]

* privationem equalitatis ubi dicitur [illegible] defectus. aliquis [illegible] ordinem [illegible] et hoc [illegible] dicitur. *

ē oīo ad v̄ificanꝭ q̄ ꝟificanꝭ/qꝫ qđ i ꝟitaꝭ am
digꝰ sit ꝟitas q̄ ꝟitas. Si cū ꝯtingat di
cere dignus ī eius in quo ꝟlla ē dignitas. si
cut ꝯuenit dignitatē ꝟitatē ad ꝟitatē rōne
eiꝰ qđ reddit ex pte rei/sic dico de plano. q̄ alīn
dignū ē id q̄ ex pte rei reddit illā ꝓpōm ꝟam
q̄ id q̄ reddit ꝓpōm ꝟam. sic ꝑ dignius
ē eī q̄ reddit istā ꝓpōm ꝟam/ille nō ē bon
q̄ q̄ reddit eā ꝟam. ⁊ id ꝟꝫ ē ista. q̄ q̄ uis
ꝟitas de se dicat pōm. qꝫ dt adeq̄tōm illa
adeq̄to ex pte altius ertimini/ita bn̄ pōt res
ꝑiē ꝑuatoꝫ sicut pōm ⁊ defectū sic efficim.
sic .n. defectus ē ordinabilis ⁊ tn̄ defectus
ꝯsīlr ē cognoscibil. et sic ē significabilis.
ꝑ cū q̄ sup q̄ fundet ꝟitas enunciatōis.
nō oꝫ q̄ ex pte rei ꝑ̄ndeat aliq̄ ꝟitas. sicut
enī ꝟm eius ꝯtingit re signi ipm eē. sic
ꝯ de illo q̄ nullo mō ꝯtingit re significare
q̄ ipm nō ē. sicut .n. significato dicat relo
nīsq̄ nō ꝛequirit signū eē in actu. sic ꝟi
tas signi q̄ quid dic ꝯ dictōꝫ illi relōis
nō exigit fundari sup aliq̄ rē actualiter ex
ꝛ̄nte. Nō tn̄ eꝫ oīs relō/ ⁊ ordo a dō sit/ꝗ
lis significatōis ꝟitas a dō ē. nec seqꝛ
ad hoc q̄ signatū sit a dō. imo ē ibi seꝑ
sim actus. sic si arguiretur/ordiatio culpe
ꝯ ꝑne ē a dō. g̃ culpa ē a dō. sic nō seqꝛ
ī ꝓposito. ꝟel significato furti ē a dō. g̃
furtū ē a dō. ⁊ sic patꝫ q̄ ⁊ si ꝟitati n̄ sꝑ co
rrespondeat ex pte signati ad excellenciā
q̄ ꝟitati. tn̄ ꝟitas nobilior ē q̄ ꝟitas. ⁊ iō
nō seqꝛ. q̄ si ꝟificato ꝓpōis sit a dō/
q̄ ab eodē sit ꝓpōis ꝟificatio/tn̄ ꝟa enun
ciatio/ꝑm q̄ ꝟa. ⁊ sic patet ꝗsita.

Ꝓpter ista sūt dubitōes ex lrāꝫ. ⁊ pͦ q̄ de il
lo ꝟbo aug̃ lr̄. q̄ dicit. opa dꝫ q̄ ꝟicia dir
actꝰ sūt res. Sꝫ ꝯ̄ fulgentius dicat ⁊ hētur
in glo. ꝟ. i. ro. deus illius rei ē ultor/cuius
non ē actor. g̃ si deus ē ultor pcti. pctm
ē res. ¶ It ꝟꝫ q̄ ꝯ̄ia ī plicetur ī illo ꝟbo.
eīne .n. eīs ē aliqua res. Sꝫ viciū ē actus
sicut ipse dicat ⁊ actus ē ꝗdā diffiniū entis.
g̃ idē ē dicē vicia eē actꝰ ⁊ nō res. q̄ af
firmare ī illis ⁊ negare supius de eod̃ q̄ d̄ ē
ī ꝑole. ¶ It ipse aug̃ ꝟr sibi ꝯ̄dicē cū d̄
ī enchi. q̄ aliq̄ sūt res quibꝫ hoīes mali s.
tales nō sunt nisi vicia ⁊ pcta. g̃ vicia s
res. ¶ Ꝓ iō dō q̄ res accipit ꝗtr̄ ꝑ tm̄a
ꝯ̄s ꝯ̄ ē. res ꝑm q̄ ꝯ̄ d̄. d̄ amoꝛ ꝛ̄ns ⁊

sic ꝯ̄phendit oē illud q̄ cadit ī ꝯgnitō
siue sit res ext̄ ⁊ siue in sola cogitōne ꝑ̄x
ꝟo d̄ res. a ratus rata ratū. g̃ q̄ ratum
d̄ eē id q̄ nō tm̄ mō ē in cogitōe ꝯ̄ imo ē ī re
n̄. siue sit ens in sensu in actu. ⁊ hoc mō res
ꝯuertitur cū ente. Tcio mō d̄ res magis ꝓ
ꝑm q̄ d̄ ratus ta. tū. put ratū dicat
illud q̄ ē ens ꝑ se ⁊ fixū. ⁊ sic res d̄ solū
de entibꝫ ꝯ̄ subꝫ ꝑ se entibꝫ. Si g̃ res
accipitur pmo mō ꝯ̄p̄hēn ē res ⁊ ꝗtum
ad actum substatā. ⁊ ꝗ̄ ad defōrmitatē. ⁊ sic
accipit fulgenciꝰ. Si nō res dicat ꝯ̄ mō.
sic pctm d̄ res nō rōne defōrmitatis/sꝫ rōne
actus substrati. ⁊ sic accipit aug̃ ī enchi.
Tcio mō accipitur h̄ nom res/sic pctm nō ē
res rōne defōrmitatis. nec rōne actus subst
ti. ⁊ sic accipit aug̃ ī illo ꝓposito/ē dicit q̄
opa dꝫ ꝟicia sūt n̄ res. ⁊ ꝑ hoc pꝫ. ꝓ iō
ad rōnē. ¶ It q̄ de h̄ q̄ dicat. Q̄ n̄ nō ē
de nō fēē ⁊ ē. ꝟi. q̄. hoc eē ꝟm. q̄ mlta
sūt que fiūt ꝑ nāꝫ. ⁊ tn̄ ꝯstat q̄ a dō ꝑ
sic mlta accidēcia q̄ ducūt ꝑ acqsitōnē
⁊ ꝑ violencia. ⁊ ꝗ ꝑ grām ⁊ ꝑ miraculū.
sīr oē q̄ ē n̄ aliqua ꝟl ē ꝯ̄p̄uꝫ ꝓꝑetas
ei sīlr inherens. Sꝫ mlta s. q̄ n̄ nīlr ī sūt.
nec ꝑ se sūt. g̃ nō ꝟr eē ꝟm. illd̄ q̄ dicat
q̄ deus nō fecit illud q̄ n̄ nō ē. ¶ Ꝛ̄ñd
q̄ sic h̄ nom res ꝯ̄pli accipit. ita hoc no
mēn n̄. Uno mō d̄ n̄ res q̄ nīlr ē ꝟl ꝓꝑe
tas q̄ nīlr in ē. ꝯ̄ mō d̄ nā largissime solū
res ꝑ se eīs ꝟl ꝓꝑetas nīlr inherens. sꝫ
oē q̄ ꝯsuat naturā ꝟl q̄ saltē aliq̄
bono nō ꝑuat. ⁊ istos duos modos ponit
magr̄ ibi. Tercio mō d̄ n̄ largissime.
oē ens q̄ ē in aliq̄ re ꝯ̄ ꝟlicitū sit simlr
inherens siue nō. siue sit saluatiūū siue nō.
Cū g̃ dic aug̃ q̄ n̄ ē eē q̄ dꝰ fecit. ꝑ na
accipi tribꝫ mōis. ꝑ q̄ facē d̄ accipitur
ꝯ̄pli. Uno .n. mō facē d̄ deus creando. ꝯ̄
mō ꝯseruando. Tcio m coopando. ⁊ ita ꝑ qd̄
extenditur ꝟbū faciendi. extendit nom
n̄. sic facē d̄ deus actōꝫ substracta pcto.
coopando illi. ar. Sic ī nom n̄ se ad ex
tendit ad illā actōꝫ. ⁊ sic facē d̄. nūq̄
se extendit ad defōrmitatē. sic n̄ n̄. ⁊ iō ex
hac auctē n̄ pꝫ hꝫ qđ actio substracta de
fōrmitati nō sit a dō. Sꝫ hoc tn̄ hꝫ bꝫ q̄ defor
mitas nō sit a dō. ¶ It q̄ de illa rōne
q̄ magr̄ ibi dimittit insolutā. cūr .n.

sic. Quid mirum si dicitur non dici esse actor peccatorum in quantum sunt, cum nichil nullus actor queat existere. Videtur enim deficientem arguere. Cum enim peccatum aliquo modo habeat actorem et non possit habere nisi quod nichil habet [illegible] quod ad esse. Si ergo nullo modo habeat deum actorem, videtur quod peccatum in quantum actus est ad deum non significetur. Respondeo dicendum: est ad hoc quod illud dicitur deficiat, quia aliter peccatum esset nichil, non quod nullo modo est, sed peccatum enim formaliter nichil est, non tamen esse ad esse, et aliter boni privatio est, et quia [illegible] quod nullo modo est non possit habere actorem. Tamen ideo quod dicitur defectum esse eius potest habere actorem, non tamen actorem efficientem sed deficientem, et sic patet quod ratio illa non procedit. Item quaeritur de hoc quod dicit: Iniquitas ipsa non est substantia. Augustinus enim substantia dicitur hic [illegible] dicitur hic. Si dicitur hic et [illegible] essentia est substantia, sed habitus habet aliquam essentiam, ergo habitus. Ergo videtur quod possit dici substantia, ergo videtur habitus ut iustitia debeat laudare deum. Respondeo dicendum quod sic substantia non multipliciter accipitur, tamen et non substantia, patet enim illos .iii. modos quos dicit philosophus quod substantia dicitur materia et forma et compositum, et essentia vivit. Augustinus potest aliter distinguere substantiam iuxta verba hic Augustini: uno modo ut dicatur res permanens et per se stans; alio modo ut dicatur res permanens non tamen per se stans sed alii inhaerens; tertio modo ut dicatur substantia quaelibet essentia actu ens, sive per se stans sive non. Et hoc modo substantia se extendit ad omne ens, et sic accipit Augustinus cum dicit quod nulla substantia est nichil omnino est. Cum ergo dicit quod iniquitas substantia non est, dicendum quod iniquitas accipit abstractive pro ipsa deformitate, non pro habitu cui deformitas consistit. Item quaeritur de hoc quod dicit: Penarum deus actor est. Videtur enim hoc esse falsum, quia nullius est deus actor nisi quod habet exemplar in deo, sed pena sive quod penalis non habet exemplar in deo, ergo videtur quod deus non sit actor penae. Item id quod fit deo actore, et deo volente. Sed sic dicit Damascenus: Deus non plasmavit ~~[illegible]~~ nos ad puniendum. Ergo si deo non placeant mala penae, videtur quod non sit ab ipso tamquam ab actore. Respondeo dicendum quod quedam sunt quae habent exemplar in deo secundum conformitatem quae attenditur quantum ad esse eorum speciale, alia vero secundum conformitatem quae attenditur quantum ad esse generale. Cum ergo pena sive passio non habeat esse deus in deo passionem vel penam, habet tamen [illegible] in genere entis et genere ordinis, et illud sufficiat ad hoc quod habeat aliquid in deo exemplar. Ad aliud dicendum quod voluntas in deo duplex est, videlicet antecedens et consequens, et quamvis pena non sit a voluntate antecedente, nichilominus tamen est a voluntate consequente. Qualiter autem pena sit a deo et quare, hic declaratum est supra distinctione [illegible]. Licet enim magister dicat penas a deo esse

non tamen hic intellectus est [illegible]. Ideo ad hoc quod ista verba quae dicuntur in hac distinctione intelligantur sane, necesse est istas propositiones .iiii. tamquam regulas negativas et infallibiles supponere. Quarum prima est quod omne illud quod dicitur positivum aliquid est a deo. Secunda est quod omne illud quod aliquo ordine dicitur in quantum huiusmodi est a deo. Tertia est quod nullus defectus sive quod huiusmodi est a deo, propter hoc quod hoc repugnat divine potestati. Quarta est quod nullum inordinatum sive quod huiusmodi est a deo, quia repugnat divine sapientiae. Hiis autem tamquam manifestis presuppositis oportet sane distinguere pro eo quod pena [illegible] advenit pene, et quod ad illud quod subsistunt, scilicet pro eo quod sciendum quod aliqua pena est acta, alia [illegible], alia inflicta [illegible]. Oportet intelligere hanc distinctionem huius nominis res, quae dicitur multipliciter. Quarto oportet intelligere distinctionem huius nominis [illegible] et substantia secundum quod distincta sunt supra, et hiis intellectis manifestantur ea quae dicuntur in littera.

Post predicta de voluntate eius quaerit etc. Super distinctionem magistri.

Quod sit malum suum principium originale. In hac parte determinat magister qualiter peccatum per actum voluntatis habeat [illegible]. Dividitur autem pars ista in partes tres, in quarum prima determinat magister qualiter peccatum habeat [illegible] originali. In secunda vero descendit ad speciales conditiones peccati, infra distinctione xli. Cum autem voluntas mala et opera etc. In tertia vero inquirit [illegible] habet in ipsa voluntate potestas peccandi, infra distinctione xliiii. Postquam predicta considerata bonum oritur etc. Prima pars habet duas: in prima inquirit magister qualiter ipsa voluntas habeat depravari; secunda vero qualiter ex perversitate voluntatis fiat depravatio in actu exteriori, infra distinctione xl. Post de actibus adiciendum videtur. Prima pars habet duas: in prima determinat qualiter voluntas habeat depravari; in secunda vero inquirit quare magis depravetur voluntas quam alia potentia, infra distinctione xxxix. Hic autem oritur questio satis necessaria. Prima pars huius presentis distinctionis habet duas partes, quoniam enim depravatio et rectificatio voluntatis attenditur penes finem, et voluntas habet comparationem ad finem mediante intentione, ideo pars ista duas partes habet, in quarum prima determinat magister de rectificatione et depravatione voluntatis ex parte finis; secunda vero inquirit de [illegible] voluntatis et intentionis ibi: Solet etiam quaeri quid differt inter voluntatem et intentionem. Prima pars habet .iiii. partes, quia enim obliquitas [illegible] habet per rectitudinem, nam rectum iudex est sui et obliqui, ideo in prima parte ostendit magister quod ex parte finis venit rectitudo voluntatis. Secundo determinat quis sit ille finis, ibi: Qui ergo caritatem habent propter finem. In tertia vero determinat de unitate finis, scilicet bonarum voluntatum, ibi: Sed quod unum omnes bone voluntates etc. Quarto vero movet quoddam dubium et determinat ibi: Unum preterea hunc finem quidem est etc. Secunda vero pars in qua determinat de differentia voluntatis et intentionis habet duas, in quarum prima ponit duas [illegible]

i. loh qui tamen etc. pro de dicta parte. i. Sed quia utrum tantum voluntas sine voluntate etc. et sic in duo dividitur in partes. s. de comparatione voluntatis ad finem et de dicta intentionis et voluntatis.

Distinctio xxxviii. hic incipit partes. incipit hic quod circa duo. et primo quia comparatione voluntatis ad suum finem. Secundo vero quia de dicta intentionis ad uoluntatem. Circa primum queruntur iiij. primo quia utrum voluntatis bonitas finis sit commendabilis. Secundo quia quis sit ille finis. Tertio quia utrum bone voluntates habeant unum finem vel diversos. Quarto utrum male voluntates concedit in fine an constituat sibi fines alios et alios.

Circa primum sic proceditur et quia utrum voluntas sit bona et commendabilis ratione boni finis. et quod sic vr. Matth. vi. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit. Sed gratia oculus est intentio, per quam voluntas ordinatur in finem per quod et corpus tuum etc. Et generaliter opera... Ut quia si finis bonus sit. quod omne opus voluntatis sit bona et commendabilis. Item aug. dicit .ix. de trinitate. Recte sunt omnes voluntates si bona illa ad quam cuncte ordinantur est voluntatis finis. si ergo finis bonus est. videtur quod voluntatis finis. et omnis voluntas ad eum ordinata sit bona et recta. Item maior est philosophus. Cuius finis bonus est ipsum quoque bonum est. ergo si actus voluntatis finis bonus est. ergo et ipsa bona est. Item in actu illi. iam forma est finis bonitatis rationis et operis attendi potest finem et formam. ergo cum in genere finis ens sit circumstantia moralis actui. ut dicitur illi bonitas actus voluntatis pertineat ad moralem. videtur quod bonitas voluntatis et rectificatio pertinet bonitatem finis habeat attendi et cognosci. Sed quia finis bonorum beatitudo sicut magister dicit in littera. Sed omnes appetunt beatitudinem. sicut dicit aug. et omnes eam singulariter intendunt sicut dicit boe. in lib. de consolatione. quamvis diverso tramite ad eam currant. ergo si omnes voluntates concordant in illo fine. ergo omnes erunt bone et nulla mala. Item dyonysius dicit quod nemo operatur ad malum aspiciens. ergo omnis operans finaliter aspicit ad aliquid bonum. unde et philosophus dicit quod bonum et finis est idem. ergo si omnis voluntas aliquid intendit bonum. videtur quod aut omnis voluntas est bona. aut quod bonitas non inest voluntati ex fine. Item quamvis actus finaliter appetit bonum. tamen minus opus esse erit meritorium nisi sit caritate informatum et sit deo gratum et acceptum. ergo videtur quod bonitas voluntatis in actu proprie veniat ex principio quam ex fine. Item si bonitas voluntatis veniret ex fine. cum finis bone voluntatis sit deus. et sit equaliter bonus. videtur quod omnes bone voluntates sint equaliter bone. videtur quod bonitas voluntatis non sit eis ex fine. Item manducare est bonum

est. ergo si quis finaliter predicat ut manducat. cum opus illud habeat bonum finem. videtur quod sic predicare sit bonum et laudabile. Si ergo talis actus iudicatur esse malus. videtur quod voluntas non sit bona ex voluntatis fine. Item si aliquis mentitur pro salute proximi. cum salvare proximum sit bonum, mendacium illud erit et meritorium, si opus voluntatis bonitatem habet ex fine. Sed constat quod mendacium nunquam est bonum. sicut dicit aug. ergo videtur quod bonitas finis non sufficiat ad bonitatem illius. quia ergo videtur quod rectitudo et bonitas in voluntate veniat ex fine sicut videtur dicere magister, an aliunde.

Respondeo dicendum quod cum dicitur voluntas esse bona ex bonitate finis. hoc est dicere quod voluntas est bona ex ordinatione ad bonum finem. Requiritur autem quod sit recta ordinatio ad bonum finem requirit quod bonum sit finis duobus modis. videlicet quod in se est. et sub ratione finis. Est aliquid enim bonum in se, quod tamen non recte ordinatur ad aliud ratione finis sicut minus bonum, quamvis bonum sit. non tamen est bonus finis melioris boni. propter quod finis melior debet esse his que sunt ad finem. Similiter ex parte ordinationis duo requiruntur. videlicet per concursum ex parte ordinabilis actualis conversio ex parte voluntatis ordinantis. et cum ista concurrunt, tunc absque dubio voluntas bona ex fine bono venit. Cum autem horum aliquid deficit. bonitas finis non sufficit ad bonitatem voluntatis. ut puta si sit finis bonus in se. non tamen sufficiat ad finiendum vel adimplendum illud quod fit propter ipsum. sicut manducatio quamvis sit bonum in se. non tamen habet completam rationem finiendi et perficiendi predicationis. Similiter mendacium non est ordinabile ad bonum, cum sit per se malum et ideo quantumcumque mentiatur propter aliquid bonum mendacium non est bonum. quia deficit ibi rectitudo ordinis, propter defectum per concursum ex parte actus, quod non est referibile ad illum finem. et sic patet responsio ad obiecta. Verumtamen quod concedo est sicut magister dicit voluntatem esse bonam et rectam ex fine. hoc enim in littera sub pluribus condicionibus per hunc modum rationes ad primam partem concedende sunt. et per hoc etiam patet responsio ad illa duo que ultimo opponuntur videlicet de predicatione et mendacio. Ad illud vero quod primo obicitur quod beatitudo est finis bonarum voluntatum et etiam omnium. dicendum quod aliter est finis bonarum voluntatum et aliter malarum. nam beatitudo que est finis omnium bonarum voluntatum est beatitudo vera. beatitudo vero que est finis malarum non est beatitudo vera. Sed simulata. quantus enim extimat beatitudinem esse in divitiis. et superbus in honoribus. et sic in singulis delictis. unde sic finis malarum voluntatum quodam habet ymaginem finis vere boni. ut puta beatitudinis. Sic et malevolu-

tates ptendunt spez utatisqn g dz qd
ois wlutas tendit adbitudiez. hoc i elli-
de btitudie i sua gnalitate osidata ateir ap
petitu oz ut dic aug. grat. Sz put biati
do de eiate accapit p illa que osistit i unisa
dei. nec aliqibz appetit. si ois i illa tendit
ad i q ob. q nec opat ad malu aspiciens
dd q illud q mouet aiu e bonu p ueritatez.
aliu e bonu p extimatoez. et adh q affecto
moueat sufficiat sola extimato bonitatis. t
sin hac extimatoe. io mouet uolutas ad ad ap
petend ad mun delibo appetitu. et io dic dyo
q nec opat ad malu aspiciens. q illa e uo
opo q no pcedat boni extimato. Sz q2 i q ex
stimat e e bonu fre q e malu. io fre e ma
le opat. et si nuq aspiciat ad malu sub rone
mali. Cu g dr qd uolutas e bona ex intencoe boni
finis. hoc no intelli de fine q e bon tm in extima
tione apphis. sz i debonitate reali. Ad i q
ob. q nc e actus uolutas bone n q e excaritate.
dd q cas n reddit opus bonu. n exh q ipz
bon reft i sumu bonu. n sufficiens relo alu
qui effcais ul opis ad sumu bonu e. ut ee pt
n exadimtolo cas q fac fine bonu fidelibz
alius ppendat. et pctis eruris reputau. et ico
gelce tanq infinis ultio. e hic e q bonitas ois
uos atrbuit cau. ho et atrbuitur bonitati fini.
q2 vnum tm dni q tenet equu pferndu n
dr tenere n uniu. et sic i ppsito intelligend e. Ad
i q ob q finis e eqlis bon. dd q et si finis
eqlis sit bonus tn os uolutas eqlis ordianatur
et adpplicant illi fini. q2 bonitas finis n redun
dat i uoiatas n recte ordiatis. q ducat ad illum
fine. et io lz finis sit eqlis bonus. tn pp gradus
reptos i approatoe. et ordiatoe uolutati ad illum
finez uoles no sut eqlis bone. Ad duo ulti
ma iam pz pro expoiis.

Ecd q. quis sit ille finis excuius bonitati
te uolutas e bona et ad q debet referri nra
uoles. ad hoc q sic p tc. et q hic finis sit caritas.
Sz ad illu fine. ut. i. thi. i. finis pcepti e car.
Sz ad illu fine referde st uoles. ad q referuntur
pcepta. Si g caritas e finis pcepti bone uo
It ro. xiii. qui diligit pximu lege ipleuit
et itm plenitudo legis e dilectio. Sz ad i refe
rende sut uoles in quo osistit plenitudo et co
sumato legis. Si g caritas et dilectio e hic pz
et c. It hoc ut. i. bone. Ois bona uoles ad
hoc ordiatur ut deo fruatur. et adh q hat

deu. Sz nos no fruimur deo. n hus ipm n pcati
te. Sic hnc caritate no e aliud q hre deu. Sz
ois bona uolutas e ordiata ad hoc q hat deu
ut. q finis ois bone uolis sit ipa caritas.
na i opando finalr intendit forma pfic
te i se. ut. g uolutas i opando pnr intendit fo
ma pfectiua i se mouis. Sz fori ul hitus pf
mus uolis i se mouens ipa caritas. g caritas
finis pncipal ois bone uolis. Sz q ro. x. f
nis legis xps. Sz xps e finis legis et bone
g ut. q xps sit pnlis finis bone uolis. n g ca
tas. It b. i li. de diligendo de amore uigit n
caritatez et excaritate uenit ad sapiaz. g sapia
e excellencius q caritas. Sz illud magis dz pn
finis bone uolis q e excellentium. g finis
uolis no e caritas sz sapia. It finis e q
fruend e. Sz caritate no e fruend. q2 solo
no i eato e fruendu. g ut. q caritas n sit fini
pncipalis bone uolis. Si tu dicas q finis bone
uolis no e cas creata sz in creata. q ap. finis
pcepti e cas pcedens de corde puro et c. Sz
tas pcedens decorde fide no ficta. n e n
creata. g et c. It finis bone uolis e q
hito uolutas nichil ult qrit. Sz hita car adhuc
uoles ult qrit augo. uidelz ipm deu. t ng
to maiore hz caritate tanto mag qrit. g
q caritas no hat rone finis. It qd e pnd
i rebz. h e amor i spribz. Sz pnd in corpibz
no dz ee finis motus localis. g amor i spibz
nllo m dicet ee finis appetitiui. g n uoles
finis et pncipia ee distincta. Sz caritas e radix oium
bon affectuu. Si g finis oise e q e ad fine
e radix. ut. q nllo m debeat dr finis bone
uolis. dd q magis itedo i eo q fine ois bone
cas assignat. secutus e n. in hoc ampli doctrina
et b aug. na ap. expsse dicat q caritas e fi
mato pcepti et plenitudo legis. aug et dic
q oia pcepta dina referuntur ad caritate. et i
de dc. xa. c. q ad cas mandatu opedendo
tur tota sciptura. et uia cas no tm in e fine
uolis. Sz et tocius sacre sciptue. et a
onis p pls. lz aut deus uel btitudo sua xps
sit dca finis uolis bone. maluit tn mag
dice q cas sit finis p eo q opleta uo fin
di opetit ipi car. cu n. i pll. dicat finis
finis i quo quiescat. et finis q qescat. et fini
qescat dupli. ul p se. ul nc. quo uo ultim
caritas e finis bone uolis. na caritas i eatur
deus e ut dz. i. cu. io. deus cas e. e

Apalem. i. uum

Caritas e finis

in quo quiescat simpliciter in deo. caritas vero creata et consummata et potest caritas patrie est finis quo quiescat simpliciter in deo. caritas vero in creata et potest caritas vie est finis quo quiescat in deo ut in re. sicut n. lapis non quiescat in loco nisi in medio ponderis. sic anima in deo non habet quietem que est ut locus et finis ultimus nisi in medio dilectionis que habet conditionem boni sub ratione boni autem sub ratione beatitudinis ratione finis. et ideo amor eius et caritas ... in ratione finis potissime attribuitur caritati. Concedo sunt rationes que hoc ostendunt. ad primum ergo quod obicitur quod finis est finis perpetuus dicendum quod preter non excludit quin caritas sit finis. nam licet ipse sit finis in quo quiescatur. nichilominus caritas potest esse finis quo quiescatur in ipso. rursus caritas per quam est finis in quo quiescatur ... toti creature. non sic possunt hec duo stare quod ipse sit finis et caritas similiter. ad primum quod obicitur quod de caritate preveniatur ad sapientiam. ergo sapientia est excellentior. dicendum quod sicut habetur ibi et sapientia sapientia non dicitur quod donum quod caritas. sed non nisi statum eiusdem donum ... quod caritas communiter accipitur ... distinguitur a caritate ... caritatem debebit esse. sic continet et amorem et sapientiam. et hoc modo ponitur esse finis perpetuus. ad illud quod obicitur quod finis est id quo fruendum est. dicendum quod finis dicitur dupliciter. aut sic obiectum. aut sic dispositio. et utroque modo caritas fruitur. nam caritas quod deus est fruitio sic obiectum. caritas quod ... est fruitio sicut dispositio. et sic patet quod illud non obviat proposito. ad aliud quod obicitur quod voluntas habito fine suo quiescat. dicendum quod illud verum est quando habet finem suum completive. caritas autem et si in via beatificet non tamen complete. ideo non quiescit et quiescit in termino. cum autem habebit in patria. nichil ultra queret. pro eo quod per ea habebit bonum in eternum in quo consistit finis et quies totius omnium nostrorum desideriorum. ad illud quod obicitur quod pondus in corporibus non est finis motus. dicendum quod non similiter. quia pondus reperitur in corporibus tamen in absentia loci debiti quam in presentia. Caritas autem nunquam est in anima nisi deo presente. unde omnis qui habet caritatem habet deum. et per ea deus omnis nostra opera ad habendum deum ordinatur. ordinantur ad habendam caritatem. non sic dependet. quia non quod ... corpus huius pondus habet locum sibi debitum. ad primum quod obicitur quod finis et principium sunt diversa. dicendum aliquid quod differentia ... est principium et finis. nam principium est boni operis sed in inchoatum et finis est per esse consummatum et perfectum. ... bonum operatur ut in eo deus a ... et caritas augeatur. aut potest dici

et probabiliter quod sicut trina modus species et ordo. ... sic id in fundamento et modus dicitur comparatione ad efficientem. et species ad formam. et ordo dicit comparationem ad finem. sic caritas respectu boni operis potest habere rationem efficientis. et finis secundum diversas comparationes. caritas enim continuat voluntatem nostram deo ut ipsius motus et ... format ut regule dirigentis et ... ut fini quietativo. et ideo sicut ipse deus habet rationem efficientis in quantum movet. et formalis in quantum dirigit. et finalis in quantum quietat. sic et ipsa caritas respectu operis rationem habet triplicis cause. ... in deo. quia secundum philosophum tamen genera causarum possunt in unum reddere. et sic patet quod licet caritas sit principium boni operis. non potest esse finis nisi secundum diversas comparationes. et per hoc patet responsio. ad id quod ultimo querebatur. quod caritas dicitur motor et forma et finis. hoc non dicitur secundum diversas comparationes nostre voluntatis ad divinam voluntatem. dicitur et super hoc ... per ... comparationem ad proximos quos nobis ... vinculo caritatis.

Circa quod utrum bone voluntatis sit unus finis. an possint esse plures. et quod unus solus. Deut. vi. diliges deum tuum ex toto corde tuo etc. Glossa. non vult deus sibi amorem partiri aut simul cum ipso aliud diligamus. ergo qui sibi diversos constituunt fines non faciunt quod deus vult. et si non faciunt quod deus vult non habent bonam voluntatem. Item super primum Psalmum. i. ... pro bona voluntate. Glossa. ... ad id quod deum querit non callide dividere. ergo illa voluntas est illa voluntas bona est que non aliud quam deum diligit. ergo illa voluntas est bona que deum querit. Item sicut stat est in ipso ... ultimo, sed primum principium in quo est ... nisi unicum. ergo si finis debet respondere principio ... voluntatis non debet statui nisi finis unus. ergo si quis statuit sibi fines plures non facit quod debet. ergo non est bona. Item qui diversos fines intendit. habet cor suum divisum. sed qui cor suum dividit. non diligit deum ex toto corde. nec in toto corde querit deum. et quod talis est. deo non placet. qui facit se ex toto corde amari. et vult totum cor possidere. ergo non illa voluntas bona voluntas potest esse. que sibi statuit diversos fines. sed contra. i. Cor. ix. ... qui in spe qui arat etc. Glossa. predicator cum corda aperit ut fidem dicit ... in spe ... temporalium. ergo illius voluntas bona non tamen potest sibi ponere sibi spiritualem et temporalem. ergo voluntas bona non tamen possit diversos fines habere. Item Luc. xv. quanti mercenarii in domo patris mei.

dicit ambrosius quod multi sunt mercenarii qui habundant spe fide et caritate. Sed mercenarius statuit contra finem creatum, videlicet aliquam mercedem que est creatura creata. Si enim solum finem increatum constitueret, iam non esset mercenarius sed filius. Ergo si contingit esse bonos mercenarios, contingit bonam voluntatem habere fines diversos. Item bonum additum bono non facit malum bonum. Ergo si unus bonus finis facit voluntatem bonam, ergo multo fortius multi boni fines. Constat quod tanto voluntas melior sit quanto plures statuit bonos fines. Ergo non est necesse quod bonitas voluntatis habeat unum solum finem. Item sicut concupiscibilis appetit dulcedinem, ita irascibilis appetit celsitudinem et rationalis appetit pulcritudinem. Si ergo pulcritudo non tantum est finis non tantum est rationalis, sed et perfectio sic de aliis. Et plurium perfectibilium plures sunt perfectiones, cum in nobis sint potentie diverse quibus sursum contuitum, videlicet concupiscibilis et irascibilis, quod moti bona actione, videtur assignare diversos fines. Respondeo dicendum quod bone voluntatis unus solus est finis principalis. Propter quod intelligendum quod plures fines statuere hoc potest esse dupliciter. Uno modo ita quod finis sit sub fine et propter finem. Alio modo ita quod unus sit finis principalis, alter non principalis, ita tamen quod finis non principalis non refertur ad principalem actu aliter. Tertio modo ita quod uterque sit finis principalis. Exemplum cuius assignari potest in eo qui frequentat ecclesiam. Videlicet aliquis vadit ad ecclesiam ad percipiendas distributiones. Hoc enim potest facere tripliciter, aut ita quod principaliter intendat honorem et gloriam dei, cum vadit ibi decantare laudes, et similiter cum hoc intendit obtinere pecuniam ut pauperibus distribuat vel in alios usus licitos ad honorem dei convertat. Alio modo potest aliquis ire ad ecclesiam intendens deo placere et similiter cum hoc pecuniam accipere, ita tamen quod eius acquisitionem ad deum non refert, nec tamen ipsam pecuniam statuit finem principalem, pro eo quod ipsam non diligit propter se. Tertio modo vadit quis ad ecclesiam duplicata intentione, ita quod vult deo placere et vult obtinere pecuniam quod sicut avarus appetit acquirere ut possit thesaurum suum ampliare et in ea delectari propter se. Primo modo statuere diversos fines est bonum et meritorium et pertinet ad bonam voluntatem. Secundo modo statuere diversos fines non est bone voluntatis, loquendo de simpliciter. At tamen non sic repugnat quin possit cum ea stare. Est enim ibi peccatum veniale non mortale, et hoc vult dicere Augustinus illo verbo: minus te amat qui tecum aliquid amat quod non propter te amat. Tertio vero modo statuere diversos fines non est bone voluntatis, immo

contra bonam voluntatem. Talis enim vult duobus dominis servire, et hoc impossibile est, Matthei vi dicitur. Qui enim sic principaliter duos intendit fines efficitur [illegible] ingratitudinem est [illegible] ita ut alter decedat et illum sustinere opus non potest, et talis est voluntas [illegible] quibus ve dampnationis [illegible] comminatur scriptura, pro eo quod terra ingreditur duabus viis. Et ideo dicitur Ecclesiastici ii: ve peccatori terram ingredienti duabus viis [illegible] corde. Quia enim accidit in corde [illegible] est, et quia gaudium perfecte ad illam pertineat, ideo dicitur Osee x: divisum est cor eorum, nunc interibunt. Sic ergo ex dictis colligitur quod bone voluntatis plures possunt esse fines, ita quod unus finis sit principalis et alter non principalis sive finis sub fine. Plures autem constituere fines principales bone voluntati repugnat, sicut ostendunt rationes que ad primam partem inducuntur. Cum enim unum solum sit summum bonum quod quietat humanum desiderium, necesse est quod voluntas bona ad hoc quod recta sit statuat sibi finem unicum. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium quod [illegible] dicitur spe caritatis, dicendum quod ipsa glossa illam obiectionem dissolvit dum se ipsam manifeste insequitur. Facit enim [illegible] in hoc quod dicit in spe non in spem, nam propter dicere finem principalem. In vero non tamen dicit finem principalem, immo finem qui continet in se finem. Et ideo ex illo verbo non sequitur quod aliquis possit plures fines principales statuere, immo si recte intelligatur probat contrarium. Ad illud quod obicitur quod mercenarius statuit contra finem creatum, dicendum est quod bonus mercenarius et malus mercenarius in duobus differunt a bono. Primo quod malus mercenarius statuit sibi finem creatum quo habito non necesse habet deus. Bonus vero mercenarius statuit sibi finem creatum quod habere non est absque habere deum, sicut ipsam fruitionem dei. Secundo differt in hoc quod malus mercenarius statuit sibi finem creatum tamquam finem [illegible] fine. Non enim amat [illegible] propter fruitionem, sed fruitionem propter deum. Et ideo ex hoc non habetur quod finis bone voluntatis plurificetur. Ad illud quod obicitur quod bonum additum bono facit maius bonum, dicendum quod illud verum est quando additio boni ad bonum fit salvo ordine. Cum enim bonitas necessario ponit ordinem, si additio boni ad bonum tollat ordinem, bonum non auget sed potius perimit. Quia ergo pluralitas finium principalium ordinem non servat [illegible] perversum ordinem statuit [illegible] in uno et in alio [illegible] hinc est quod pluralitas finium principalium ordinem non servat [illegible] statuit [illegible] et bonitatem voluntatis non augmentat, sed perimit

Finis ultimi celsitudo [illegible] excellentiam [illegible]

[illegible]

ipsam voluntatem

ipsam voluntatem depravat. quia dum vult placere uni, displicet alteri. et dum vult assequi unum, perdit reliquum. // Ad primum quod obicitur quod voluntas appetit suam plenitudinem et concupiscit dulcedinem etc. Dicendum quod plenitudo et excelsitudo potest dupliciter accipi: vel prout est passiva et in fortitudine virtutis animae, aut prout est ipsius animae motiva. Primo modo tenet rationem finis ubi finitur, et sic plurificari potest secundum diversitatem potentiarum animae. Secundo modo prout scilicet tenet rationem obiecti et motivi, sic unitatem habet. Nam in deo idem est plenitudo, celsitudo et dulcedo, et sic tenet rationem finis principalis. Et sic patet quod quamvis plures fines non principales contingat constituere, tamen ad hoc quod voluntas sit bona, necesse est unum solum finem esse principalem. Nam aliter non diligitur deus ex toto corde.

Tertio quaeritur utrum malae voluntates habeant unicum finem. Et quod sic videtur. Augustinus super illum locum Psalmi: scrutans corda etc.: finis curae et cogitationis humanae est delectatio, ad quam quisque nititur pervenire. Si ergo omnis voluntas male finaliter quaerit delectationem, videtur quod omnium voluntatum malarum sit unum finem assignare. // Item malarum voluntatum est unus malus exitus sive terminus, sicut dicitur Ro. vi: Quorum finis mors est. Ergo si contingat esse unum terminum, ratione videtur quod contingat esse unum finem ultimum. // Item quae conveniunt in principio, conveniunt et in fine ultimo. Sed omnes malae voluntates conveniunt in principio, sicut dicit Augustinus in libro de civitate dei xiv: planum est in quo initio omnis malefici genus nihil aliud quam libidinem dominari. Si ergo conveniunt in uno principio, ut patet in libidine, videtur pari ratione quod conveniunt in uno fine. // Item vitia imitantur virtutes, secundum Augustinum contra Iulianum: sicut virtus numquam quiescat citra beatitudinem veram, sic vitium inquirit beatitudinem simulatam. Ergo sicut omnes virtutes faciunt tendere voluntatem ad unum finem, scilicet beatitudinem, sic videtur quod omnia vitia faciant tendere voluntatem ad unum finem, scilicet qui habet similitudinem cum vero fine. // Sed contra: diversitas voluntatum sumitur secundum delectationes, et quae sunt delectationes, talia sunt fines; sed diversae sunt delectationes, et multae faciunt voluntates contrarias repugnare. Ergo faciunt diversos fines habere. // Item mala voluntas ponit finem in creatura. Sed impossibile est quod in una creatura inveniat nostra voluntas sufficientiam; nihil enim sufficit voluntati humanae nisi sola trinitas. Si ergo voluntas non quiescit nisi in eo fine in quo ponit sufficientiam, videtur necesse quod voluntas mala diversos sibi fines constituat. // Item malae voluntatis appetitus ortum et radicem habet ex libidine. Sed libido est quo quis amat bonum privatum. Si ergo bonum privatum necesse diversificatur in diversis, necesse est diversarum voluntatum diversos fines reperiri. // Item unitas et conformitas voluntatum bonarum veniunt ex unitate amoris in quo uniuntur et colligantur. Si ergo amor in quo diversi colligantur et uniuntur unicus debet habere radicem in [illegible] repertam, cum hoc non competat amori libidinis, sed solum amori caritatis, qui est amor [illegible], videtur quod malarum voluntatum non sit finis unicus sed diversi.

Respondeo. Dicendum quod ratio est in bonis voluntatibus et in malis. Nam bonarum voluntatum unicus est finis; sed bonae voluntates sunt diversae diversitate materiali sive diversitate formali. Diversitate autem materiali, quod ipsum plures homines in eodem genere actionis afficiantur circa aliquid; diversitate autem formali, quod idem homo diversis habitibus virtutum afficiatur circa diversa. Sive enim sic sive sic, licet contingat plures fines proximos et proprios assignare, tamen finem ultimum et principalem necesse est esse unicum, videlicet ipsum deum. Et ratio huius est ex parte amoris moventis et ex parte appetitus quietantis. Quia enim amor caritatis liberalis est et non quaerit quae sua sunt, sed bonum commune, hinc est quod plures homines ex caritate moti idem bonum appetunt finaliter. Rursus quia appetitus dirigitur in completissimum, in quo non solum contingit reperire bonum perfectum, sed et omne bonum, hinc est quod omnes voluntates quantumcumque diversae inveniunt finem suum in quo quietantur et in quo finaliter [illegible] propter rectificationem amoris et appetitus. Propter rectificationem enim amoris libidinosi voluntates non solum in diversis sed etiam in eodem diversos habent fines, quia amor libidinosus semper quaerit quae sua sunt et quaerit semper bonum privatum. Ideo et si multi ex amore libidinoso conveniant in actu vitioso, unusquisque quaerit finem suum privatum, ut patet in adulterio et meretrice: quia iste quaerit delectationem et illa quaerit nummum. Propter imperfectionem et appetitus necesse est diversas voluntates sortiri diversitatem et habere diversos fines, quia enim luxuria appetit iocunditatem, et avaritia sufficientiam, et superbia excellentiam, et haec omnia non contingit reperire in eandem rem creatam, sed esse diversas, hinc est quod voluntates malae diversificatae sortiuntur non unum sed diversos fines constituunt. Unde concedendae sunt rationes quae hoc [illegible].

// Ad primum quod primo obicitur quod delectatio est finis curae et cogitationis humanae, dicendum quod in verbo illo est figura dictionis propter hoc quod non eadem delectatio est finis curae et cogitationis humanae. Sed diversa, unde stat ibi delectatio in sua generalitate, et imaginem habet in suppositione simplici quod plures. Et non cum per delectationem descendit ad finis unitatem, fit ibi multiplicatio secundum figuram dictionis ex commutatione suppositionis. // Ad [illegible] quod obicitur quod malarum voluntatum est unus malus exitus, ergo et unus malus finis. Dicendum quod non est simile, nam malae voluntates differunt in conversione, sed conveniunt in aversione, et malus exitus principaliter respicit aversionem, sed conversionem finis ut movens

Voluntatis motivum quod conducit [illegible] ... movens movet: superbia, avaritia, luxuria
volendi modum [illegible] mala vult [illegible] bonum [illegible] fine
voluntatis defectum [illegible] caro [illegible] refectionem [illegible]

principali respiciat conversionem quam aversionem. ideo
non sequitur quod cum finis sit unus exitus quo
ad mortem dampnatorum, quod propter hoc sit unus finis
motivus et adquirere delectationis. Ad illud quod obicitur
quod male voluntates conveniunt in ipsis videlicet in libidi
ne, dicendum quod in principio non conveniunt nisi per quamdam conformi
tatem. nam alia est libido in uno et alia in alio,
et ideo non sequitur ex hoc quod conveniant in fine unitatis. at
tamen et si in principio conveniunt, non propter hoc necesse est quod
conveniant in termino. nam malum semper procedit in dispersio
nem, bonum vero semper redit ad unitatem. quanto
enim ad magis colligitur tanto magis vigora
tur et est perfectius. quanto vero magis dispergitur
tanto magis recedit a perfectione et complemento.
et ideo dicit philosophus quod malum est multipliciter et
bonum uno modo. Ad illud quod obicitur quod vici
um imitatur virtutem, dicendum quod et si imita
tur, quod plus habet de dissimilitudine quam de similitu
dine. magis enim virtuti contrariatur quam ei con
formetur. et ideo potius inferri potest quod male vo
luntates habent fines diversos. Si bone habent
unicum quod ... quia enim in hoc consistit perfectio vir
tutis, vicium magis in hac civitate deficit,
quam eam imitari possit. et sic patet quod malarum vo
luntatum non est unus finis sed diversi.

Consequenter queritur de secundo principali, videlicet de differentia
intentionis et motivi. Et circa hoc queruntur duo.
Primo queritur utrum intentio sit in solis rationalibus.
Secundo queritur utrum intentio, prout est ratione, dicat aliquid ex
parte intellectus vel ex parte affectus.

Circa primum sic proceditur, et queritur utrum intentio sit
in solum hiis que participant rationem. et quod sic
videtur. sic dicit Glossa super illud Luc. XI. videte
ne lumen &c. Glossa: lumen autem est intentio. sed
[...] intentio non est lumen corporale sed spiritu
[...] lumen spirituale est in solis substantiis
[...] que natura sua illuminari aliqua luce
et hec sunt sole creature rationales. ergo videtur quod inten
tio sit in solis rationalibus. Item intentio est vis
collativa, qui enim intendit, ex uno in aliud ten
dit et primum comparat alteri. sed talis vis collativa
reperitur in solis rationalibus. videtur quod in eis so
lis reperiatur intentio. Item intentio est illud
per quod anima immediatius iungitur ultimo fini.
sed in eis sola est reperire intentionem que habent potentiam
mediate qua deum possunt capere et ei uniri. sed
talia sunt sola rationalia. quoniam ipsa sola sunt ad
ymaginem dei. ergo videtur quod in his solis [...]
intentionem reperiri. Item intentio est [...]

in alia domini ipsa dicitur esse apud nimium racionalium.
sed illa in quibus convenit est in irrationabilibus creaturis
sive infima et carent ratione. ergo videtur quod in nulla alia
creatura a rationali contingat intentionem reperiri.
Sed contra omne quod operatur per intentionem est reperi
re intentionem. sed sicut dicit philosophus natura est operans
intentione. ~~ergo videtur quod in natura illa est intentione~~
ergo videtur quod in illa est intentionem reperire et ponere.
Item omne illud quod movetur ad aliquod et eo obtento
quiescit, est movebatur quod intendebat. sed
enim quod intendit non movetur ad eius absentiam
vel quiescit ad eius presentiam. sed talis res inveniuntur in
hiis, ut patet cum lapis movetur deorsum.
videtur quod intentio non tantum sit in rationabilibus sed in irrationabi
libus. Item omne quod facit aliquid opus
ordinatum ad finem ab alio diversum operatur per inten
tionem. sed nature irrationales sunt huiusmodi, sicut patet
in aranea que facit telam ad capiendas muscas.
ergo videtur &c. Item intentio est regula appetitus
ergo si non est ponere aliquid in universo privatum re
gimine et ordine, cum ergo quod ubi est ponere appeti
tum est ponere intentionem. sed appetitus non solum
est in substantiis rationalibus sed in infimis. ergo &c.

Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hanc
questionem duplex est modus dicendi. quidam ad presens di
cunt. Unus est ut distinguamus in modo
operandi per intentionem, scilicet propriam et alienam.
Uno enim satis rationabiliter posse dici quod creata sunt
que moventur per intentionem alienam. per intentionem
propriam moventur illa que finem precognoscunt et
opponunt suam ad finem, conferunt et conferunt per inten
tionem alienam movent illa que inter se non habent
proprium discretionem, reguntur tamen et diriguntur ab eo
cui discernit. sic sagitta ab arcu emissa mo
veri potest dici per intentionem, non tamen arcus vel
sagitte sed sagittantis. per hunc quidem modum
satis rationabiliter potest dici quod omnes res naturales per inten
tionem divinam moventur, pro eo quod moventur sicut deus
instituit et sicut gubernat et regit. ipse enim
in eis operatur est principalis motor. et per hunc modum
dicendi intentio proprie reperitur in solis substantiis rationalibus
sed intentio per aliquem modum dicendi per intentionem operari
dicuntur. Sed quamvis iste modus dicendi
rationabilis sit et veritatem dicat, non videtur sufficia
enter dicere. est dicere quod natura ideo dicitur operari per inten
tionem non rationem proprie intentionis, sed rationem inten
tionis aliene, quia non dicit sufficientem causam. sic
signat intentionem alienam tamen. sic hoc enim casua
lia et fortuita cum non fiant preter divinam intentionem

non deberent dici secundum proprietatem intentionem. Respondeo dicendum quod in illa appetitum habent medium quo tendunt ab uno in alterum. et unaquaeque res habet vim suam regitivam mediante qua ad finem proprium inclinatur. unde quod illa non tantum habent moveri [illegible] extrinseca et aliena. Sed in quod moveant intentionem propria et intrinseca. Et propterea est alius modus dicendi quia sicut triplex est appetitus. videlicet naturalis, sensualis sive animalis et rationalis. et quilibet istorum appetituum habet suum regimen. non ab se [illegible] regimen cuilibet istorum tamen applicat intentionem maxime tamen proprie intentio vocatur regimen appetitus rationalis. et ratio huius est quia ad regimen eius tamen appetit vel plus spectat dirigere quam dirigi. ad dirigendum vero appetitus rationalis proprie spectat regere. dirigendum vero appetitus brutalis quodammodo medium tenet. et hoc est quod illa movet quadam necessitate rationalis vero mera libertate. bruta vero moventur quadam imperfectione quae est infra libertatem et supra necessitatem. non enim possent se omnino reprimere. et tamen possunt ad oppositas partes tendere. sicut patet secundum Damascenum opinionis reperitur in comparabilibus proprie. in sensualibus minus proprie. in naturalibus improprie. hic est intentio. et si ex his patet responsio ad quaestionem propositam. et ad rationes ad utramque partem. vel in tertio proprie accepta secundum quod dicitur [illegible] surgere quod est collatio et tendentia in consequendo esse autem supremum et ideo hic non in solis rationalibus reperitur sicut ille rationes ostendunt. intentio vero prout dicit tendentiam et directionem appetitus ad aliquem finem vel finem consequendum non tantum non est in rationalibus immo et in brutis sicut aliae rationes ad aliam partem ostendunt. et sic patet quod utraeque conclusiones veram concludunt et proprie concedendae sunt.

[Secun]do quaeritur de intentione secundum quod reperitur in rationalibus utrum se teneat ex parte intellectus vel ex parte affectus. et quod ex parte affectus videtur. Ad [illegible] ut oculus sit simplex duo sunt necessaria videlicet caritas in intentione et veritas in electione. Sed caritas non est nisi in voluntate. ergo si caritas est in intentione, intentio se tenet ex parte voluntatis. Item Augustinus dicit [illegible]. Intentio est qua sic ad finem pervenire volo. sed nemo vult pervenire ad finem nisi per voluntatem. ergo intentio est ex parte voluntatis. Item intentio iungit cum ipso fine. sed voluntas non tantum dicit appetitum eorum quae sunt ad finem immo et ipsius finis sicut vult philosophus. Si ergo illud quod principaliter iungit cum fine est intentio et hoc ipsum est voluntas videtur quod intentio sit voluntas. Item nihil principaliter residet penes intentionem. sed illud penes quod principaliter residet [illegible] et dominium est ipsa voluntas. ergo videtur quod intentio se teneat ex parte voluntatis sive affectionis.

Sed contra. Matthaei VI. si oculus tuus fuerit simplex etc. in glossa exponit ut per oculum intelligatur intentio. Sed oculus animae non est affectus sed intellectus. videtur quod intentio non se teneat ex parte affectus. sed magis ex parte intellectus. Item super illud Matthaei VI. Videte ne lumen quod in nobis est. glossa. Intentio qua bonum operamur facimus lumen est. sed lumen se tenet ex parte cognitionis ergo etc. Item intentionis est referre opus suum vel [illegible] in finem. sed eius est referre cuius est conferre. et [illegible] est ex parte ipsius rationis ergo et intentio. Item sicut voluntas numquam vult aliquid volitum nisi illud precognoscatur a ratione. sic numquam appetit finem nisi ratio vel affectus rationis [illegible] quae finem illum ostendat. Si ergo intentio est illa quae finem monstrat videtur quod intentio ex parte rationis se teneat. Si forte tu dicas quod se tenet ex parte rationis et voluntatis simul. contra. Intentio dicit actum unum. ergo est unius potentiae. ergo non potest esse voluntatis et rationis simul et semel. Item si intentio se tenet ex parte rationis et voluntatis. aut ergo sicut potentia. aut sicut passio. aut sicut habitus. Sicut potentia non videtur quia cum voluntas et ratio non sint una potentia. et ita in uno homine [illegible] unius finis sicut una intentio nomine intentionis non potest intelligi potentia. propter hoc nec habitus quia non est unus habitus in duabus potentiis. quod nec passio constat quia passionibus [illegible] nec [illegible] esse in intentione autem est meritum et demeritum [illegible] quod intentio similiter spectet ad rationem et voluntatem. Item [illegible] spectat ad rationem et voluntatem [illegible] principaliter videtur se tenere ex parte rationis. propter hoc glossae dicunt quod intentio est lumen et oculus. quod proprie est [illegible] rationis proprie. Quod autem principaliter se teneat ex parte voluntatis [illegible] quod intentio principaliter respicit finem et potentia in nobis quae principaliter respicit finem voluntas est cum bonum et finis sint idem. ergo si non potest esse ex parte utriusque videtur quod non consistat in utraque potentia scilicet ratione et voluntate. Item intentio non se extendit ad plus quam sunt superius. sed intelligentia est in multis aliis quam intentio. unde dicunt [illegible] intelligentia est primus motus quae non est ad intelligentiam intentio dicitur. Si ergo intelligentia non se extendit ad [illegible] et voluntatem. Sed tantum consistit in ratione [illegible] ut quod similiter in intentione. Responsio ad praedictorum intelligentiam est notandum quod sicut [illegible] rei producimur per considerationem vocabulorum qui enim prima vocabula imposuerunt proprietates rerum potissime consideraverunt et iuxta illas vocabula

posuerunt. Si ergo uerbum attendere hoc uerbum in
tendere compositum est ab in et tendere. hoc autem propositio
in. dupliciter potest importare habitudinem. eam quam potest
hic uerbo tendere. aut sicut ad obiectum. aut si
cut ad finem ultimum. et primo modo hoc quod est inten
dere significat solam conversionem potentie super obiectum. Secundo uero in
non tantum modo significat conversionem. immo significat et hoc
quandam collationem et quasi uicinam concertationem. et propter ista
dupliciter acceptationem. hoc uerbum intendere diversa
habet constructiones. differenter enim dicitur. intendo in hoc. et in
tendo hoc. cum enim dico hoc. intendo in hoc. intendere
dicitur conversionem potentie ad aliquid tamquam ad obiectum.
Cum uero dico intendo hoc. intendere dicit conversionem
potentie ad aliquid tamquam ad finem ultimum quem intendit
assequi et cui uult copulari. et ideo in ipsa accep
tatione huius uerbi intendere. inter ipsum et suum casua
le. cadit propositio media. ut per hoc sufficienter dis
tincta conversio potentie ad illud tamquam ad obiectum. super
comparationem altam uero significationem non cadit propositio
media. propter quod per hoc uerbum tendere de se dicitur
inclinationem et ordinationem ad aliquid. Et propositio in.
super uicinam super hoc addit concertationem. Unde sensus
est. intendo beatitudinem. et propter eam non omnis exclusus
addi propositionem. et propter istum ultimum modum accipien
di. est hic primo de intentione. Et quoniam illud
uocabulum duo importat. uidelicet quandam collati
onem. et preter hoc quandam conversionem cum collatione.
et quandam tendentiam cum concertatione. et unum istorum est
rationis et alterum uoluntatis. hinc est quod in uocabulo intentionis
clauditur simul actus rationis et uoluntatis. quamuis enim
sit unum uocabulum. tamen pro eo quod compositum sic implicat
duorum potentiarum actus coniunctos ad unum perficiendum.
... non possunt facere actus unius sine actu alterius
Et ... concurrendo. quamuis uideatur importare
unicum actum tamen duos includit. nam consensus
non est aliud quam concordia uoluntatis simul
et rationis ad unum aliquid faciendum. unius ut ar
bitrantis et iudicantis. alterius ut preoptantis. et
propterea sic eum nominat. et recipiat ipsum liberum ar
bitrium. quod quidem simul consistit ex uoluntate et ra
tione. sicut supra fuit ostensum. Unde sicut tota dispositio
familie pendet ex consensu patris familias. et
matris familias. sic tota dispositio agendorum in domo anime
pendet ex consensu uoluntatis et rationis. et sicut pendet
dispositio et regimen exercitus. ... ex directo et obliquo
... ex intentione. sicut enim ad ... motum progressiuum
concurrit simul ... uisus ostendentis uiam et corporis
pedis incedentis. sic in actu intendendi clau
ditur simul actus rationis et uoluntatis simul ut

aspicientis altius. ut tendentis. et quia ista ac
tus coniuncti sunt ideo per unum uocabulum compositum in
portantur. ex his patet responsio ad questionem propositam. et ad
rationes ad utramque partem. concedendum est enim quod intentio
nominat ad expresse uoluntatis. sicut rationes ad partem
concludunt. dicendum est tamen quod in intentione nominatur aliquid
expresse rationis. rationes autem dicte et ordines et lumen sicut
ostendunt alie rationes. et quod ad hoc duo intenta
diguntur habitudines fidei et caritatis. fides clarificans oculum intellectus
et caritas rectificans pedem affectus. ad illud ergo quod obicitur
quod non possit esse simul in ratione et uoluntate. quia intentio
dicitur dicat unicam actum dicendum quod falsum est. immo impor
tat plures actus sicut consensus ut ostensum est.
ad illud uero quod queritur utrum sit sicut potentia sicut passio
uel sicut habitus. dicendum quod et si intentio aliquando dicat ipsum
potentiam intendentis aliquando dicat ipsum habitus per quem inten
dit aliquando dicatur actus intendendi. cum ipsum
intentionis ... tamen intentionis proprium est ipse
actus. nichilominus tamen in aliis acceptionibus contingit aliquando
reperiri. nam cum dicitur quod intentio est oculus accipit in
tentionem pro potentia. cum dicitur intendo est lumen. accipit in
tentionem pro habitu dirigente. cum uero dicitur quod intentio est
ipse finis. sic dicit magister in littera. accipit inten
tionem pro intento. cum uero dicitur quod intentio est recta. quod
est obliqua. accipit intentionem pro actu. cum ergo dicit philosophus
quod omne quod est in anima est potentia uel passio uel habitus.
dicendum quod philosophus sub habitibus comprehendit actus. uel
loquitur de hiis que sunt in anima per modum quietis. non per modum
fluentis. talia enim possunt dici esse ab anima quam in anima et sic
patet quod intentio potest esse actus. potest esse habitus.
et potentia. et sic non nominat unum actum simpliciter. sed
plures. sicut non nominat unicam habitum sed unam poten
tiam. sicut uirtus ... illa est una intentio. quod unica potentia.
uel unius habitus. quia hoc est unum ... plurium
sicut supra dictum fuit de libertate arbitrii et sicut est
in nomine concordie et consensus. ad illud quod queritur quod magis
sit principale. dicendum quod et diuersa est principalius est
in cognitione. et principalius in motione. nam quantum ad ...
principaliter se tenet ex parte cognitionis. quantum uero ad ten
dentiam principalem se tenet ex parte affectionis. et ideo
non est inconueniens. ad illud quod obicitur quod intentio est
in fine ad intelligentiam. dicendum quod damascenus loquitur de intentione
pro alia acceptione. scilicet prout dicit conversionem ipsius
uirtutis intellectiue ad aliquod obiectum determinatum. pro quo
modo dicitur intuitu intendere. quia illud aspicere uel con
siderare. et tali modo accipitur frequenter hec in scrip
tura. Unde actuum iii. dicitur quod claudus qui stabat
ad portam templi intendebat in eos. scilicet in
petrum et iohannem. et propter hoc de intuitu in ...

...

Respondeo. Intentio prout nominat motum tendendi ab uno in alterum tamquam in finem ... Ad
hoc autem motum duo requiruntur. scilicet consideratio finis et eius complacentia. primum ad rationem, secundum
... ad uoluntatem. Importat ergo intentio actum utriusque potentie. et actum uoluntatis mouentis.
Unde non nominat actum unicum simplicem. sed ex duobus compositum. est tamen complementum actus uoluntatis.
complete uero actum uoluntatis. sed actum rationis. ... ordinatur ... oculus ... intellectum.

collatio

c. l. xx.

Ad p[re]dicta sunt q[uesti]ones [et] l[itter]am. [et] p[rim]o q[uia] d[icitu]r q[uo]d
vo[luntatis] ex fine suo cogno[scitur] an sit recta an p[er]versa. fi
nis a[utem] vo[luntatis] est b[ea]titudo. Sed b[ea]titudo est bonum nob[is]
in[cognitum] ignotum. Unde hoc est id q[uo]d n[ec] oc[ulu]s vidit
nec auris audivit [et]c. E[rgo] si sit ignotum n[on] pos
sum[us] ad cognoscere utrum voluntas n[ost]ra possit co
gnoscendo sit bona vel p[er]versa ex illo fine. It[em]
fi[ni]s e[st] n[o]b[is] q[ui] e[st] p[rae]sens nobis ip[s]is q[uam] q[ui] e[st] absens.
Sed vo[luntas] n[ost]ra e[st] nob[is] p[rae]sens. b[ea]titudo e[st] absens. si
e[rgo] no[n] cognoscim[us] p[rae]sentia p[er] absentia. Sed mag[is]
e[st] i[n]v[eni]r[e] q[uod] p[er] b[ea]titudine[m] no[n] fiat cognitio b[onitat]is
i[n] vo[lunta]te. // P[ro]p[ter]ea d[icen]d[um] q[uod] cog[ni]tio b[ea]titudinis dupl[e]x
e[st]. videl[icet] i[n] v[ni]v[ersa]li [et] i[n] p[ar]ti[cu]l[ar]i. cognitio b[ea]titudi[ni]s i[n] v[ni]v[ersa]li
o[mn]ib[us] e[st] i[n]nata. cognitio v[ero] i[n] sp[eci]al[i] videl[icet] v[bi] sit b[ea]ti
tudo ponenda h[ab]et a nob[is] p[er] h[ab]itum fidei aliq[ua]n[do] [et]
aliquo mo[do] exp[er]i[men]t[alit]e[r] q[ua]nda[m] p[er] d[e]i fr[ui]c[ionem] gl[ori]e. Nu[n]c
e[n]i[m] cognoscim[us] q[uasi] speculando [et] in enigmatis [et]
semiplene. t[un]c a[utem] cognoscem[us] experiendo p[er]f[e]c[t]e. l[ice]t
a[utem] t[unc] no[n] cognoscam[us] ita p[er]f[e]c[t]e cognoscimus
t[ame]n c[er]titudi[n]ali[te]r c[er]titu[din]e fidei q[uo]d b[ea]titudo e[st] ma[xi]mu[m]
[et] v[er]o bonu[m]. de vo[lunta]te n[ost]ra ut[rum] sit recta vel p[er]v[er]sa nos
nescim[us] n[on] p[er] c[er]titudine[m]. [et] id[e]o sic ce[r]tu[m] e[st] id v[e]n[i]endi
i[n] c[ogn]it[ion]e[m] dubi[a]. sic cog[ni]tio b[ea]titudi[ni]s f[ac]it ve
nire in cognitione[m] boni vo[luntatis] du[m] quis videt
vo[lunta]te[m] sua[m] ad b[ea]titudine[m] tende[re]. // Ad [secundu]m o[biectu]m q[uo]d
b[ea]titudo nob[is] ignota e[st] na[tura] p[atet]. v[nde] e[st] n[on]. q[uia] n[on] e[st] n[o]b[is]
nota p[er] experientia[m]. e[st] t[ame]n nob[is] nota p[er] fid[em] // ad
i[d] q[uo]d ob[iicitur] q[uo]d [re]ctitudo vo[luntatis] e[st] n[o]b[is] p[rae]sens. d[icen]d[um] q[uo]d
sic i[n] p[rae]sentib[us] fuit o[ste]nsu[m]. l[ice]t ca[rita]tis [et] gr[ati]a sit nob[is]
p[rae]sentia. sunt t[ame]n nob[is] ignota i[n] c[er]titudine c[er]ta. [et]
q[uo]d de eis nulla p[ro]b[ati]o h[ab]ita experie[n]tia c[er]ta [et] si c[er]tissim[us]
sim de affectione mea utru[m] sit ordinata vel gr[ati]
tuita [et] i[n] adeq[ua]te p[ro]babilitate in p[ro]b[ab]ili q[uia] signa
// Item q[uo]d de illo v[er]bo ap[ostoli] q[uod] mag[is] po[n]it i[n] l[itte]ra.
finis p[rae]cepti e[st] ca[rita]s de corde puro [et] co[n]s[cientia] bo
na [et] fide no[n] ficta. q[uonia]m p[rae]cepta di[vi]n[a] sunt
ordinata ad obediendu[m] q[uam] ad amandu[m]. e[rgo] p[oti]us
debuit d[i]c[er]e obe[dientia] e[st] finis p[rae]cepti q[uam] ca[rita]s. It[em]
c[u]m finis q[ue]m assequi[mu]r ex ob[ser]vacia mandator[um]
e[st] ip[s]a vita et[er]na. p[o]t[i]us debet d[ici] finis p[rae]cep
ti e[st] vita et[er]na q[uam] ca[rita]s. It[em] q[uo]d de ordine [et]
ord[inatio]ne illar[um] co[n]dicionu[m] app[osi]tar[um]. s[cilicet] de corde pu
ro [et]c. cu[m] n[on] ca[rita]s no[n] sit de fide n[ec] de co[n]s[cienti]a.
s[ed] p[oti]us de affectione m[ente] vi[detur] recte notificari per
illas co[n]dic[i]ones. // P[ro]p[ter]ea d[icen]d[um] q[uo]d doctores
exponu[n]t ap[ostolu]s hic diffinit caritate[m]. s[ed] q[ui]da[m]
sic exponu[n]t ut ille declarationes de corde pu
ro [et]c. sicut declarat[i]o[n]es expre[ss]e sibi. [et] h[oc] q[uo]d
dicitur finis p[rae]cepti sit ip[s]a notificatio. ut

sit sensus. ca[rita]s p[ro]cedens de corde puro [et]c. e[st] finis
p[rae]cepti. Alio m[odo] exponit[ur] ut h[oc] totu[m] sit notifi
catio finis p[rae]cepti de corde puro [et]c. hic mod[us]
d[icen]di [et]c. ut co[n]venie[n]tior. [et] p[er] hu[n]c mod[um] d[icen]di no[tandum]
q[uo]d ca[rita]s hic diffinitur p[er] actu[m] suu[m]. actus a[utem]
sui ca[rita]tis q[ui] e[st] amare. dup[le]x h[abe]t notificari [et] p[er]
notificationes p[re]dictas. q[uo]d ad a[ctu]m q[uo]d p[ro]cedit tanq[uam]
a p[ri]n[cipi]o efficiente ex p[ro]p[ar]ato. ad illud q[uo]d adip[iscitur]
ca[rita]s tiat. sic adq[ui]s[i]ta[m] [et] id in illa e[st] non
fi[ni]s tanq[uam] ei[us] dupl[e]x co[m]paratio. videl[icet] ad cor pu
ru[m] [et] ad ip[su]m p[rae]ceptu[m]. [et] q[uia] p[u]ritas cordis a q[ua]
i[m]media[te] p[ro]cedit act[us] dilectionis. p[rae]supponit fi
ducia[m] fidei [et] rectitudines sp[irit]uu[m] q[ui] dis[ponun]t
p[er]ambulas. id[e]o ut manifest[e] ap[ostolu]s q[uo]d actus ca[rita]tis
p[rae]supponit actus aliar[um] v[ir]tutu[m] theo[logica]r[um] [et] tanq[uam]
disponentes ad ip[su]m. hic e[st] q[uo]d ista d[icu]nt. de corde
puro. in quo tangit ca[rita]s s[cien]tia r[ec]ta [et] co[n]s[cienti]a bo[n]a
i[n] quo tangit spe[i] fiducia[m] [et] fide no[n] ficta in q[uo]
tangit fidei co[n]stantia[m]. [et] i[n] h[i]is duob[us] ap[ostolu]s
ca[rita]s p[er] frui[tionem] co[m]mendat. ip[s]i h[oc] q[uo]d o[mnis] q[uo]d i[n] actu ca[rita]tis
co[n]sistit co[m]plementu[m] o[mn]is v[ir]tutis [et] finis o[mn]is b[on]i
op[er]is q[uo]d i[n] illi i[n] no[m]i[n]e p[rae]cepti. v[nde] i[n] illis p[ar]te
diffi[niti]o[n]is e[st] i[d]. cu[m] aut[em] e[st] finis p[rae]cepti [et]c. i[n] ca[rita]te
e[st] i[d] i[n] quo co[n]sistit o[mn]is mandati adi[m]pletio.
et o[mn]i[u]m v[ir]tutu[m] p[er]f[e]ctio. [et] h[oc] e[st] q[uo]d scripta adeo
nobis co[m]mendat ca[rita]te[m] [et] maxi[m]e scriptu[ra] novi t[estamenti].
[et] ap[ostolu]s. q[uon]i[am] laudat eleganter eleganti[ssi]me. // Ad
[primum] o[biectum] de obe[dienti]a [et] vita et[er]na q[uo]d debeat d[ici]
finis p[rae]cepti. d[icen]d[um] q[uo]d obe[dienti]a ordinata e[st] ad ca[rita]
te[m] h[abe]nda[m]. vita et[er]na no[n] e[st] a[liu]d q[uam] ca[rita]s co[n]su[mm]a
ta // It[em] q[uo]d de h[oc] q[uo]d d[icitu]r. q[uo]d finis e[st] deus pa
ter filius [et] sp[iritu]s s[anctus]. v[ide]tur q[uod] hi tres sunt fines. Sed q[ui]
finis e[st] res q[ua] fruendu[m] e[st]. s[ed] hi tres sunt res
res quib[us] fruendu[m] e[st]. sic dicit au[gustinus] . i[n] . de
doctrina x[rist]iana. e[rgo] sunt tres fines // Item in[cep]
cio finis dirigitur p[er] fide[m]. s[ed] fides po[n]it tres ar
ticulos. i[n] credendo patre[m] [et] filiu[m] [et] sp[iritu]m s[anctum].
e[rgo] p[er] i[n]t[enti]o[n]e[m] i[n]tenditur i[n]t[en]dit ne[c]essario statuens
sibi tres fines. q[uo]d e[rgo] q[uo]d no[n] sit unitas fini
um. sic pluralitas articulor[um]. // P[ro]p[ter]ea d[icen]d[um] q[uo]d vo[lunta]s <u>[u]trius</u>
e[st] distinguere et volu[n]ta[s] alic[uius]. rursus sic d[icitu]r
du[m] p[er]se distinguu[n]t[ur] vo[lunta]te et conveniunt
re [et] n[on]. p[ro]pt[er] h[oc] e[rgo] in intellectu e[st] q[uo]d no[m]i[n]a illa
q[uae] sunt co[mmun]ia ad re[m] [et] no[m]i[n]a illa possunt plurificari. illa v[ero] q[uae] s[unt] realia plurificari
n[on] possunt. i[de]o p[ote]st dici q[uo]d p[ate]r [et] filius [et] sp[iritu]s s[anctus].
sunt tres res. no[n] t[ame]n p[ote]st d[ici] q[uo]d sint tres b[ea]titu
tes. rursus q[uo]d articulus d[icitu]r q[uo]d e[st] expr[ess]e ro[ationis].
finis dicit[ur] q[uo]d respicit volu[n]tate[m]. i[de]o possum[us]
d[ice]re plures articulos. n[on] t[ame]n possum[us] d[ice]re plures

fines. licet tamen plures sint articuli. una tamen est eius unitas.
(Quoniam vitalis complexa) scilicet quod eo ipso quod reducuntur ad unitatem complexam. et una sit unitas in complexa. in proposito etc. et sic. scilicet quod sit una entitas et una unitas. illi tres articuli super unam veritatem realem fundati habent. Ad primum. quod obicitur quod sunt tres res. quod tres fines. quia respectu complicantur [illegible] ad pluralitatem continentiae et differentiae accipiuntur res. Cum autem dicitur finis est res et tamen diversae sunt res. Ad illud quod obicitur quod fides distinguit. dicendum quod ex parte non sequitur quod intentio distinguat plures fines. sicut fides plures articulos. nam cum intentio in eadem consumetur et eadem sit unitas plus habet intentio rationem uniendi quam rationem distinguendi. Item quod de questione ultimo proposita in littera quod magister non determinat ipse alteram: utrum scilicet voluntas finis et eius quod est ad finem sit due voluntates vel una. nam quod due sint. videtur probare quod unum est causatum et alia in causa. una temporalis et alia eterna. quod autem una sit. videtur probare quod ibi est unicus [illegible] nam. ut quando bene sentiunt unum est. ut cum diligo virum dulcem diligo duo sed unum. Pro quo dicendum. quod magister hic ponit duas positiones. nec tamen aliquam earum reprobat. nec aliquam magis approbat. et ideo videtur esse quod per diversas considerationes illae dicuntur verae. et utraque vera dicitur. una enim dicit quod sunt voluntates due. alia dicit quod est voluntas una. Illae ergo divisiones aspicientes ad diversa dicuntur. enim finis dupliciter potest esse. aut sicut obiectum. aut sicut finis sive terminus finis. Si sit voluntas finis sicut obiectum. sicut cum aliquid sit obiectum causatum et aliquid in causatum. alia est voluntas quia volo finem et alia quia volo id quod est ad finem. sicut alius est motus affectionis quo amo dominum in se. et alius motus quo amo creaturam. Si autem sit voluntas finis sicut rationem finis. in quantum scilicet aliquid habet ad ipsum ordinari. sic una voluntate et uno actu volo utrumque. quia voluntas simul et semel non possit ferri super utrumque. sed successive. ut patet cum amo creationem propter salutem. quia in amore creationis includo amorem salutis. et secundum has vias duas duo sunt modi dicendi probabiles et veri. sicut recte sumuntur in [illegible].

Q. xxix. Circa autem oritur quod sacerdos [illegible].

Super distinctionem magistri de voluntate habetur in [illegible] capitulo de depravata. In hac parte agit quia voluntas magis depravatur in suo actu quam aliqua alia potentia. dividitur autem presens ista in duas partes. in prima secundum [illegible] de ea depravationis voluntatis deliberative. In secunda vero inquirit de [illegible] voluntatis humane quod meretur per modum [illegible] quam in quo intelligendum sit. etc. prima pars dividitur in partes duas. in quarum prima movet [illegible] et determinat. In secunda parte ea dissolvit quibus diversorum opiniones. [illegible] proposita est questio probanda [illegible] sic. primo duo determinat magister in parte ista. quid videlicet voluntas depravata possit et sit nullus alie potentie. et quid voluntas nullus [illegible] bonum velit et appetat. videlicet ratione [illegible] iudicante. [illegible] quod est conscientia que semper bonum dictat. et ratione scintille rationis vel scientie que quod est synderesis que semper bonum inclinat et a malo revocat.

Distinctionem [illegible] huius partis incidit hic quod ex dictis

et primo queritur de ipsa conscientia que est voluntatis [illegible] primo dividitur

secundo queritur de synderesi que de ipsa conscientie scintilla.

Circa primum queruntur tria.

primo queritur de ipsa conscientia in comparatione ad subiectum. utrum sit ex parte cognitive vel ex parte affective.

secundo queritur in comparatione ad originem. scilicet sit acquisita vel ab [illegible] naturaliter.

tertio queritur in comparatione ad effectum. utrum videlicet omnis conscientia sit obligatoria.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum conscientia teneat se ex parte intellectus. an ex parte affectus. et quod ex parte intellectus. videtur. [illegible] Ecclesiastici vii. scit conscientia tua quia tu crebro male dixisti aliis. sed scire est actus potentie cognitive. ergo conscientie est scire. conscientia se tenet ex parte cognitive. Item Damascenus dicit quod conscientia est lex intellectus nostri. sed lex intellectus non dicitur nisi scripta que directe respiciat intellectum. ergo conscientia tenet se ex parte intellective. Item omnis scientia est ex parte intellectus. maior [illegible] per se manifesta est. minor probatur quia omnis conscientia aliud non est quam scientia cum alio. ergo a coniugatis omnis conscientia est scientia. Item conscientia dividitur in rectam et erroneam. sed erroneum respicit habitum vel actum intellectivum. sicut ergo dictum et dicemus spectat ad eandem potentiam. videtur quod conscientia teneat se ex parte potentie cognitive. Item hoc ipsum monstratur per actus legis. nam et iudicare et dictare et testificari et arguere sunt actus spectantes ad cognitivam. sed omnes hii actus attribuuntur conscientie. nam conscientia est lex in qua legimus. conscientia est in istis iudicans. conscientia testificans. conscientia arguit. conscientia et regit et dirigit. ergo videtur quod conscientia totaliter se teneat ex parte cognitive. cum actus et habitus sint eiusdem potentie. Contra conscientia si conscientia teneat se ex parte cognitive. aut ergo sic potentia. aut sicut passio. aut sicut habitus. non sicut passio quia passiones maxime respiciunt affectivam. non sicut habitus. quia conscientia mea est immunda et mea immunda. et nullus habitus transmutat a munditia

immunditiam, et cetera. Relinquitur ergo quod si conscientia teneret se ex parte cognitive, non erit aliquid quod possit cognoscere de operabilibus, non solum de operabilibus, sed etiam de speculabilibus, unde quod conscientia non tantum attendat esse ea que sunt morum, sed etiam esse ea que sunt disciplinarum, quod manifeste falsum est. Item sicut intellectus se habet ad verum, ita affectus se habet ad bonum. Ergo si aliquid est cuius perfectio consistit in bonitate, est magis spectat ad bonum affectum quam ad intellectum. Sed conscientia est huiusmodi; dicit enim apostolus, ad Thimotheum 1 capitulo: Finis precepti est caritas de corde puro et conscientia bona. Et item in eadem epistola: militet in illa bonam militiam habens fidem et bonam conscientiam. Ergo et cetera. Item lex carnis repugnat legi mentis, sicut quod dicit apostolus. Sed lex carnis se tenet ex parte motive; ergo et lex mentis non tenet se ex eadem parte. Sed conscientia est lex mentis, sicut supra dictum est; ergo conscientia tenet se ex parte affective. Item remorsus est actus potentie affective, remorsio enim est quidam dolor et passio. Sed conscientie est remordere, sicut dicitur supra [illegible]. Item glossa in illo: me remordet conscientia mea. Ergo videtur quod conscientia ex parte affective se teneat. Item delectabile et penale se tenet ex parte potentie affective. Sed in nobis est pena et letitia ex parte conscientie, unde nisi conscientie erit magna pena in [illegible]. Ergo videtur quod conscientia teneat se ex parte potentie affective, non ex parte cognitive. Respondeo: ad predictorum intelligentiam notandum est quod sicut nomen intellectus aliquando accipitur pro ipso intellectu, aliquando pro habitu, aliquando pro ipso actu intellectus, sic nomen conscientie tripliciter consuevit accipi a doctoribus sacre scripture. Aliquando enim accipitur conscientia pro ipso conscio, et sic dicit Jo. Damascenus quod conscientia est lex intellectus nostri. Lex enim est [illegible] quod per conscientiam novimus. Aliquando accipitur conscientia pro eo quo conscii sumus, scilicet pro habitu; sic conscientia accipit pro habitu sive cognoscentis. Aliquando accipitur conscientia pro ipsa potentia conscientie, ut cum dicitur quod lex naturalis scripta est in conscientiis nostris. Cum ergo tribus modis accipi soleat conscientia, [illegible] non tamen modo conscientie pro habitu accipit, sic et nomen scientie accipit. Si ergo queratur cuius potentie sit habitus, dicendum quod est habitus potentie cognitive, aliter tamen quam sit ipsa potentia scientia, quia scientia speculativa est perfectio intellectus in quantum est speculativus, conscientia vero est habitus perficiens intellectum nostrum in quantum est practicus, sive in quantum dirigit in opere. Intellectus habet quod in rem motivum, non quod efficiat motum et operatur talis habitus, sed quia dictat et inclinat ad motum, et propterea talis habitus non simpliciter nominatur scientia, sed conscientia, ut in hoc significetur quod habitus iste non perficit ipsam potentiam speculativam in se, sed prout est quodammodo iuncta affectioni et operationi. Propter quod nos non dicimus quod dictamen conscientie sit ad hoc [illegible]: omne totum est maius sua parte, et ad consiliandum bonum [illegible] conscientia dicitur dictamen esse honorandum et consiliandum parentes, que sunt sicut regule agendorum. Concedendum est ergo sicut rationes ostendunt quod conscientia se tenet ex parte potentie cognitive, sed non se tenet in quantum est speculativa, sed in quantum est practica. Intellectus enim speculativus et practicus eandem potentiam dicunt, sola extensione differentes, sicut dicit philosophus; non est aliquo modo intelligendum quod intellectus practicus sit affectivus, ut videtur, [illegible] negat ipse philosophus. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium, quod conscientia non potest esse potentia nec passio nec habitus ex parte cognitive, dicendum quod immo nominat potentiam et habitum. Et cum nominat potentiam, non nominat simpliciter potentiam cognitivam, sed prout se extendit ad cognoscendum ea que sunt moris sive ad monitum. Cum autem nominat habitum, non solum nominat habitum innatum, immo et potest nominare habitum acquisitum, et quia habitus acquisitus potest perficere et fedare conscientiam, hinc est quod conscientia dicitur munda et immunda, recta et non recta. Unde per tanto [illegible] differt plus respicit conscientiam, sicut quod stat pro nomine potentie quam quod stat pro nomine habitus. Ad secundum quod obicitur quod conscientia dicitur esse bona et mala, dicendum quod bonitas et malitia non tantum respiciunt affectum, immo et intellectum practicum vel habitum practicum, quod intellectus practicus non tantum consistit in vero, sed etiam se extendit ad bonum et opera iudicatorum, [illegible] quod conscientia bona est, que bonum dictat et ad bonum inclinat et a malo retrahit et ipsum refugit, et ideo non sequitur quod conscientia sit in potentia affectiva. Ad hoc enim quod dicatur bona non oportet quod sit affectiva potentia, sed sufficit quod cum ipsa notitiam et affectionem habeat quandam convenientiam. Ad tertium quod obicitur quod lex carnis opponitur legi mentis, dicendum quod sicut dicit magister Hugo de sancto Victore in sententiis sive in hoc loco [illegible], lex carnis non tantum est corruptio ad potentiam motivam et inclinativam, sed etiam cognitivam ad sensitivam, non quia lex carnis principaliter consistit in concupiscentia ad malum inclinante, nichilominus tamen presupponit fantasiam et cognitivam carnalia [illegible] representante, et ideo in lege mentis est ista duo considerare: conscientia [illegible] et [illegible] magis directe opponitur legi carnis ratione cognitivis [illegible]. Ad quartum quod obicitur de remorsu, dicendum quod conscientia dicitur remordere propter hoc quod dum ipsa monstrat ad malum [illegible] affectus [illegible] remorsum, propterea quod ille affectus [illegible], remorsus non est a conscientia principaliter movente, sed sic

Alii dicunt: intellectus [illegible] intellectus speculativus et practicus [illegible] speculabilia [illegible] operabilia [illegible] habitum [illegible] conscientia [illegible] practicam.

adiectante. a scintilla conscientie. que quidem est sy
deresis. et sic amouente. ut melius iam patebit.
Ad 4 quod obicitur quod penale et delectabile est proprie conscientie.
dico quod non est a conscientia. immo in conscientia. non sicut in dispo
nente et dicitur. gaudere enim et dolere proprie affectio
nis est. Sed cum conscientia que est virtus testis testifi
catur de bono facto quod est bonum. et de malo facto quod
est malum generatur ex hoc dolor vel gaudium
in affectu. unde et apostolus dicit gloria nostra hec est testimonium con
scientie. enim non attribuendo ipsi conscientie per se passi
onem letandi. sed actum testificandi.

Credo queritur utrum conscientia sit habitus innatus. an acqui
situs. et quod sit habitus innatus videtur. Ro. ij. cum
gentes que legem non habent naturaliter que legis sunt faciunt
ipsi sibi sunt lex. qui ostendunt opus legis scriptum
in cordibus suis testimonium illis reddente conscientia. et glo.
idest et si gentes non habent legem scriptam. habent tamen
legem naturalem qua sibi conscii sunt. ergo ex textu et glo.
patet quod conscientia dicit habitum naturalem cordi humano inscrip
tum. Item Aug. in li. xij. de ci. dei. cum omne nume
tum boni operis non est parum accepisse naturale iudi
catorium quo sapientiam quisque preponat errori et ge
re difficultati. Si ergo conscientia est hoc iudicatorium.
est ergo habitus homini innatus. Item presidio. ius
naturale est quod non docuit alia. ergo si non docuit alia est
quod est iuris naturalis. nature docuit hominem. qui
excellit omnia alia. sed cognitio iuris naturalis nec est nisi
conscientia ergo etc. Item naturale homini instinctum ad
appetendum beatitudinem. et ad honorandum parentes. sed
hoc non potest esse sine aliqua cognitione. ergo videtur quod hec fa
cienda habeamus aliquam cognitionem naturalem ... in ipsa.
sed cognitio inclinans ad hoc est conscientia. ergo etc. Item
lex naturalis cognoscitur ab homine aliquo modo. aut ergo
per acquisitionem. aut per illuminationem. si per acquisitionem. ergo non esset
dicta naturalis. sed acquisita sicut ius civile positi
vum. si non per acquisitionem. et cognitio legis naturalis non est nisi conscientia.
ergo etc. Item ius naturale naturaliter ligat nos. ... ergo cum
non necessario perdit actus cognitionis affectum. enim precedit
intellectum. ergo si nos naturaliter ad hoc ius ligamur. videtur quod et illud
naturaliter ab anima cognoscatur. Si ergo illud videtur cognitio
est conscientia. patet etc. Sed contra philosophus in tercio de anima
dicit quod anima creata est sicut tabula rasa in qua nichil de
pictum est. ergo videtur quod anima a sua prima conditione nullam
habet innatam cognitionem. si ergo habitus conscientie dicit ali
quam cognitionem. videtur quod non sit innatus. sed acquisitus.
Item Aug. in i. li. retractationum retractat hoc quod di
xerat animam eam scientem. sed mole corporis oppres
sam oblivisci eorum que sciebat. sed non retractaret.
nisi haberet hoc pro falso. ergo falsum est. ut Aug. quod anima habet

naturaliter cognitionem agendorum. Si ergo conscientia est habitus co
gnitivus videtur quod non sit innatus. sed acquisitus. Item
non habet cognitionem de complexo nisi habeat de incomplexo. et
non cognoscat prius quam non cognoscit terminos. propter quod
dicit philosophus quod principia cognoscimus in quantum terminos. sed cognitionem
incomplexorum non habemus nisi mediantibus sensibus. nec
enim cognoscit colorem nisi per visum. et propterea admittentes
unum sensum. necesse est unam scientiam amittere. si ergo con
scientia incomplexorum est mediantibus sensibus. necesse est quod omnis cognitio
complexorum sit acquisita et accepta a sensibus. sed conscientia
dicit cognitionem complexorum ... regule iuris naturalis.
ergo videtur quod conscientia non dicit habitum innatum. sed acquisitum.
Item eiusdem difficultatis vel maioris est scire ea que
pertinent ad mores. sicut ea que pertinent ad scientias
speculativas. sed scientia que est habitus cognitivus speculabi
lium non est nobis innata sed acquisita. ergo pari ratione
conscientia etc. quod est habitus dirigens in operibus non est inna
ta sed acquisita. Item omnis habitus vel speciem virtus.
conscientia autem aut est virtus aut vicium. ergo conscientia non
est habitus innatus sed acquisitus. Item habitus naturales omnibus
sunt et semper. quia naturalia sunt illa que sunt eadem apud omnes
et illa constanter manent incorruptibiliter. sed conscientie non sunt
eedem apud omnes. immo diverse sunt in eis. conscientia enim non semper
est. quia frequenter homo incipit habere conscientiam quam prius non
habebat. sicut religiosus ex quo intrat religionem
habet conscientiam. quod non licet ei facere quod consilium et hoc
prius non habebat. ergo etc. Respondeo ad predictorum intelligenti
am est notandum. quod propter illam positionem platonicam que posuit
omnes habitus cognitivos. esse animas et sibi innatos. et per
oblivionem autem ad tempus propter corporis molem. quam reprobat
et improbat tamen philosophus. quod autem tres fuerunt opiniones doc
torum. de origine habituum cognitivorum. et omnes tamen ille
positiones in hoc concordant. quod sicut universaliter consueverunt
nec sunt omnino de foris. nec omnino ab acquisitione. sed quodam modo innate
acquisite. sic et habitus acquisiti. non sunt omnino innati
nec omnino acquisiti. sed quodam modo innati. et quodam modo ac
quisiti. In assignando autem modum quo isti habitus sunt
innati. et quo sunt acquisiti. diversificantur diversi.
Quidam enim doctores voluerunt quod innati sunt intellectui
agenti. sed acquisiti sunt quantum ad intellectum possibilem. quantum ad
istum intellectum dicit philosophus animam creatam sicut tabulam nudam.
et ille intellectus est qui per species mediantibus potentiis sen
sitivis. Sed istud non videtur esse conforme verbis phi
losophi ultimo. sic enim intellectus agens habet habitus cog
nitivos non possumus illos cognoscere nisi sine adiutorio sen
suum in fine; rursus si intellectus agens habet habitus cog
nitivos anima a sua conditione non esset ignorans. immo pri
us esset sciens. falsum est et difficile et est similiter cum sit intellectus quod
species dicatur esse in intellectu agente ... dicitur

quod est omnia scit et agens quo est omnia facere. Et iuxto est hic modus
duplex habitus cognitiuus, quidam nobis sunt innati, quidam
acquisiti. Innati enim sunt quo adcognitarum ibi acquisiti qui
adcognitarum in parte sunt innati, quo adcognitionem principiorum acqui
ti quo adcognitionem conclusionum ut in digitus est in illa quam
quasi probat auditum. Et hic modus dicendi consonat
[illegible] principium et auctoritati. Nam philosophus in libro posteriorum probat quod co
gnitio principiorum non est nobis innata, deducens ad inconveniens
cum tribuit quod cognitio principiorum acquirit ut in mente
Et experientia. Augustinus in .xii. libro de trinitate loquens de puero
lo qui respondebat de omnibus principiis geometrie dicit ibi
quod hec non erant quia anima illius puerulus prius illa nouit
ibi. Sed potius ita uidebat in quadam luce sui generis
incorporea quadam oculis carnis uidet que in hac luce
corporea circumiacent. Cui lucis capax eique congruus
est creatus. Et propterea est tertius modus dicendi quod habitus
cognitiuus quidam sunt innati et quidam acquisiti. Non
tamen loquendo de cognitione in parte et de cognitione conclusionum
sed et de cognitione principiorum. Cum enim ad cognitionem duo concurrunt
necessario uidelicet presentia cognoscibilis et lumen quo medi
ante de illo iudicamus sicut uidemus in uisu et in spe
ciebus [illegible] in nobis habitus cognitiuus. Sunt quidam in
nobis innati ratione luminis animo inditi. Sunt et quidam
acquisiti ratione speciei. Et hoc quidem ubi principium et cum con
dat. Omnis enim in hoc concordat quod potentia cognitiua sit lumen
inditum quod uocatur naturale iudicatorium. Species autem et simi
litudines rerum acquiruntur in nobis mediante sensu sicut
expresse dicit philosophus in multis locis. Et hoc etiam experien
tia. Nemo enim umquam cognoscit totum aut partem aut
partem cum numquam in sensu aliquo exteriori speciem eius
acceperit. Et hic est quod amittentes unum sensum necesse
habemus unam scientiam amittere. Illud autem lumen
sui non est iudicatorium indiget ipsam etiam in iudi
cando tamen de cognoscibilibus quam de [illegible]. Sed hoc attendendum
est precipue quia sicut in cognitis quidam sunt
ualde euidentia sicut conclusiones principiorum sicut in operabilibus
indigent ipsi principia quidam sunt minus euidentia sicut conclu
siones principiorum et sicut in operabilibus quidam sunt magis euidentia
potest illud quod non uis sibi alteri ne feceris. Et per hoc
obtinendum est et consilia. Quadam quod cognitio principiorum
in illis luminis dicitur nobis innata quia lumen illud su
fficit ad illa cognoscenda post receptionem speciei sine aliqua
persuasione super addita propter sui euidentiam. Sic
etiam principiorum moralium cognitio nobis innata pro eo quod
iudicatorium suum sufficit ad illa cognoscenda. Et iterum quamad
modum cognitio principiorum in conclusionibus sciencia acquisita est pro
eo quod lumen nobis innatum non plene sufficiat ad il
la cognoscenda sed indiget aliqua persuasione et similiter
re noua. Sic et in illud est ex parte operabilium quod quod

sunt agenda ad que tenemur quo non cognoscimus nisi per in
structionem super additam. Cum igitur conscientia nominat habitum
directiuum nostri iudicii uel operis hic est quod quodam modo
nominat habitum innatum et quodam modo nominat acquisitum.
Habitum quidem innatum nominat uel eorum que sunt de primo dictami
ne nostro. Habitum uero acquisitum uel eorum que sunt instructionis
super additis. Habitum et innatum dicitur uel luminis directiui.
Habitum uero acquisitum speciei ipsius cognoscibilis et illud enim solum
lumen quod sufficiat ad cognoscendum quod parentes sunt hono
randi et quod proximi non sunt ledendi. Non tamen habet illud
in ipsa speciem patris uel speciem proximi sine quibus uisis pla
na est ratio ad cognitionem predicta. Et in adobra [illegible]
quod conscientia dicit habitum quodammodo innatum uidelicet in
illius luminis super nos signati quod quod dicitur nobis uera
et quod est scientiam aliorum habitum ad predictorum. Et sic concur
runt rationes ad partem utramque inducte. Concedo uero
quod conscientia dicitur quodam modo habitum acquisitum uidelicet ratione
speciei ipsorum cognoscibilium sicut ostendunt et rationes ad
partem primam inducte. Concedo et quod dicitur habitum quodammodo
acquisitum uel speciem operabilium sicut etiam ille rationes ostendunt.
Quia autem sunt cognoscibilia que quod cognoscit per suam essen
tiam non per speciem talium potest dici conscientia esse habitus
semper innatus potest uel hoc quod est amor amare et deum
timere. Deum enim non cognoscit per similitudinem a sensu accep
tam. Immo dicit noticia illius est nobis impressa. Sic dicit Augustinus.
Quod autem sit amor et timor non cognoscit homo per similitudinem
exterius acceptam sed per essentiam. Hec enim affectus essentialiter
sunt in anima. Ex hiis patet ratio ad illam questionem in qua que
ritur utrum omnis cognitio sit a sensu. Dicendum est quod non. Necesse enim
est ponere quod anima nouit deum et se ipsam et que sunt
in se ipsa sine adminiculo sensuum exteriorum. Unde si aliquando
dicat philosophus quod nichil est in intellectu quod prius non fuerit in
sensu et quod omnis cognitio habet ortum a sensu, in
telligendum est de illis que quidem habent esse in anima ad in
odum scripture. Et propterea ualde notabiliter dicit philosophus
quod in anima non scriptum est non quia nulla sit in ea noticia
sed quia nulla est in ea pictura uel similitudo abstracta.
Et hoc est quod dicit Augustinus in libro de ci. dei. Inseruit nobis
deus naturale iudicatorium ubi quid sit lucis quid te
nebrarum cognoscit in libro lucis quam uitatis est quia
ueritas in corde hominum naturaliter est impressa.

Certo quod de conscientia quod ad effectum ligationis et
quod utrum teneamur ad omne id quod conscientia dic
tat ex necessitate ad salutem. Et quod sic ut [illegible] xiiii. omne
quod non est ex fide peccatum est. Glossa: quod non est ex fide idest
contra conscientiam ut credamus malum esse peccatum est. Sed
hoc non esset nisi conscientia ligaret ad omne id faciendum quod
est de conscientie dictamine. Item lex obligat ad fa
ciendum id quod ipsa dictat. Lex enim dat aliquando. Sed

vel ipso precedente in anima
per similitudinem abstractam
nulla dicitur esse in anima
in anima

conscientia ligant ad agendum id quod ipsa dictat lex eius
est lex in talibus enim. ergo tenemur ad omne id quod ipsa
dictat ad salutem esse necessarium. Item tenemur
ad faciendum id quod uidetur mandare. sed conscientia erronea uidetur
mandare facere quod dicitur. xiiij. extra. in glossa. ergo tenemur ad omne
id quod conscientia dictat. Item secundum est quod quotienscumque
aliquis facit ad cedendum contra conscientiam peccat mortaliter.
propter quod contempsit deum. ergo si non possumus non exequi
ea que dictat conscientia. uidetur quod quodlibet sit si hoc
faciamus peccamus mortaliter. uidetur ergo quod teneamur
ad faciendum omne id quod conscientia dictat esse
ad salutem necessarium. Contra si obligamur ad omne
id quod conscientia dictat. sed conscientia aliquando dictat faci-
endum aliquid contra deum. ergo tenemur facere contra deum.
Contra nullus peccat faciendo id ad quod tenetur. ergo
faciendo contra deum non peccamus. Item quedam sunt
ita mala quod secundum quod dicit non potest facere illa per
aliquem nullo bono fine possunt fieri. sed ad nichil
potest obligare aliquis conscientia ad quod non potest obligare
deus, cum conscientia sit contra deum. ergo si conscientia di-
ceret talia, uidetur quod ad talia non possit obliga-
re. ergo non obligamur ad faciendum ea. Item
quod ad non per se possit ligare, cum quod preter omne est
deum uel contra uel contra capitulum contra legem dei. sicut
dicit aliquis. ergo si conscientia dictat aliquid quod non sit de
mandato legis diuine. facere contra id non est peccatum.
cum non sit facere contra legem dei. ergo non tenemur ad
id faciendum. ergo ad nichil ligat conscientia quantum est
de uirtute sua. Item nullus aliquo liga-
mine absolui per dictamen conscientie. ergo etc. contra
dictamen potest aliquid uinculum teneri. et uidetur
quod conscientia de se propter se ad non possit ligari.
[...] est quo ad quod conscientia liget. uidetur liget ad omne
quod dicitur. et uidetur omnis conscientia liget. et uidetur ho-
mo perplexus. quando conscientia dictat unum et lex diuina
dictat contrarium magis sit obtemperandum. uidetur dicta-
mini conscientie cum preceptum prelati cum obuiant
sibi adinuicem. Responsio dicendum quod conscientia aliquando dictat
ad quod est preter legem dei, aliquando ad quod est contra legem di-
cet legum hic de dictamine per modum precepti
uel prohibitionis, non per modum consilii super fuasi-
onis. In primis dicendum conscientia semper ligat. uidetur pro
quod conscientia homo ligatur est per legem diuinam et conscientia
que illi concordat. ligatum omnino. In secundis non con-
scientia ligat contra diuinam legem uel tenetur homo con-
scientiam deponere. uel tenetur id quod dictat conscientia ad
implere, utpote si dictat quod necessarium est ad salutem
festucam de terra leuare. In aliis uero conscientia non
ligat ad faciendum, uel non faciendum. sed ligat

ad deponendum, propter eo quod cum talis conscientia sit erronea
errore repugnante legi diuine, nec eo quod diu
maneat potest homo esse in statu salutis. et ideo necesse
est ipsam deponere. quia si homo faciat quod dicit, si est contra
omnes mortaliter peccat. si uero faciat quod conscientia dic-
tat et id est contra legem dei. et facere contra legem dei sit in
tale peccatum. absque dubio mortaliter. non tamen propter hoc
quod faciat. sed quia malo animo facit. facit enim in contemptum
dei, dum credit dictamen sibi conscientia sed deo displi-
cere. quamuis deo placeat. et hoc est quod dicit glossa
super id .io. xvi. omne quod non est ex fide peccatum
est. ubi glossa. omne quod aduersum conscientiam fit ipse si aliquid fi-
at dicat apostolus esse peccatum. quamuis enim fiat ita quod bo-
num est, si tamen fiat contra conscientiam peccatum est et ideo huius
est. quia non tamen attendit deus quid homo faciat
sed quo animo faciat. et ille qui facit quod deus
iubet credens facere contra preceptum dei non bene non facit
bono animo. sed malo. et ideo peccat mortaliter. sic
ergo patet quod omnis conscientia ligat ad faciendum quod
dictat, aut ligat ad deponendum. non tamen omnis
conscientia ligat ad faciendum quod dictat. sicut illa que
dictat non esse faciendum id ad quod homo alias tenetur.
Contra talis conscientia dicitur erronea. huius uisis. patet responsio a
questione proposita et ad obiecta per predicta. ad primum
quod per obiectum quod omne quod non est ex fide. id est contra conscientiam,
est peccatum. quia semper est ibi contemptus dei. tamen facere
secundum conscientiam semper est bonum ut patet cum conscientia dictat
ad aliquid quod est contra deum. unde homo habet duas causas ue-
ritatis. facere contra conscientiam est peccatum. aut quia conscientia li-
gat ad id faciendum. aut quia id propter [...]
potest bene fieri talis conscientia manente. et ideo est in se
per conscientiam, quia perditur per pluribus causis ueritatis
ad unam, scilicet ille illa. ad id quod obicitur quod conscientia
est lex intellectus nostri. dicendum quod uerum est quod lex est, sed non est
lex suprema super ipsam. enim est lex alia scilicet lex
diuina. cum autem dicitur quod lex ligat ad faciendum omne
id quod dictat. dicendum quod uerum est quando lex inferior non dic-
tat contra legem superiorem. sed dicit sic facere conscientia et sic
uerum est ad secundum quod oportet decidere. ad
id uero quod ultimo obicitur quod quoniam credit peccare mortaliter.
peccat mortaliter. dicendum quod si bene est
illud enim generaliter uerum est quod deus quod facere contra conscientiam
edificat ad gehennam. sed tamen ex hoc non sequitur quod
teneatur facere omne quod conscientia dictat faciendum
quod sicut dictum est id habet duas causas ueritatis.
ad illas autem uerba primas quae in omnibus deducuntur
unde non est optimum, propter eo quod in conclusionem
ostendunt. enim quod conscientia non ligat in omnibus. ad
id uero quod obicitur quod ad non ligat per se quod non d[...]

primum quod sit contra conscientiam. Sed contra legem dei. Ad 2. quod facere contra legem dei, hoc potest esse dupliciter: vel vere vel interpretative. Vere sicut per veritatem, sive per reputationem, et utroque modo est peccatum mortale, utroque enim modo contemnit deum. Et quamvis faciens contra conscientiam non faciat semper contra legem dei secundum veritatem, facit tamen secundum reputationem. Ut enim reputat, quod conscientia est sicut praeceptum dei intimans. Et quod dicitur non mandat expresse, sed mandat quasi expresse, sicut praeco cum divulgat edictum regis. Et hinc est quod conscientia habet virtutem ligandi, principiis quae possunt aliquo modo [illegible]. Ad 3. quod dicitur non potest ab aliquo absolvi. Dicendum quod non est simile, quia conscientia non potest aliam legem infringere. Unde non potest a praecepto praelati aliquis se obligare ex lege [illegible] quod non possit ligari finaliter, immo est [illegible] animo [illegible]. Unde sicut [illegible] non [illegible] conscientia non potest super superiorem, sed non super inferiorem. [illegible] conscientia non potest absolvere hominem a mandato superioris, sed non potest eum obligare. [illegible] quod non potest obligare contra mandatum superioris. Ad [illegible] tamen potest nos obligare pro eo quod quodammodo super nos est, et media inter nos et deum, sicut praeco medius est inter regem et populum. Ex his patet ad quaestiones quae ultimo quaerebantur, videlicet quando conscientia ligat et quando non ligat. [illegible] quod non [illegible] ex conscientia perplexus est non ad [illegible], videlicet quod dum conscientia manet, non tamen perplexus sit, pro eo quod debet illam conscientiam deponere. Et si nesciat per se de illa iudicare, pro eo quod nesciat legem divinam, sapientiores consulere, vel per orationem se ad deum convertere. Si humanum consilium deest, alioquin si negligens est [illegible] ignorantia [illegible]. Patet etiam quod plus standum est praecepto praelati quam conscientiae [illegible] praelatus praecipit quod [illegible].

Consequenter quaeritur de synderesi, videlicet si quae est conscientiae scintilla etc. Et quaeruntur tria. Primo quaeritur de ipsa synderesi quantum ad essentiam, utrum scilicet sit in genere cognitivae vel affectivae. Secundo quaeritur de ipsa quantum ad usum, utrum videlicet per peccatum possit exstingui. Tertio quaeritur de ipsa quantum ad abusum, utrum scilicet possit depravari.

Circa primum sic proceditur. Et quaeritur utrum synderesis sit in genere cognitionis vel affectionis. Et quod sit in genere affectionis [illegible] quod dicitur in glossa super 1 Ezechielis [illegible] verba de synderesi: Haec est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Sed gemitus est actus affectionis. Si ergo synderesis est gemens, synderesis spectat ad potentiam affectivam. Item Abbas dicit [illegible] quod [illegible] instinctus [illegible] inclinat nos ad bonum vel est synderesis vel conscientia. Sed illa non inclinans nos ad bonum vel est synderesis vel conscientia. Sed non est conscientia. Ergo est synderesis. Item contra malum est bonum [illegible]. Sed nos habemus ipsam motivam seu ad impellens ad malum. Ergo et ipsam motivam rationalem [illegible] ad [illegible] instigans ad bonum. Haec autem non est nisi synderesis. Ergo synderesis est ipsa affectiva. Item sicut [illegible] indiget lumine ad iudicandum, ita affectus indiget calore quodam et pondere spirituali ad bene amandum. Ergo sicut ipsa [illegible] affectiva est pondus ad bonum dirigens et instigans, sed hoc non est nisi synderesis, ergo etc. Sed contra super illud Malachiae 2: Custodite spiritum vestrum et uxorem adolescentiae vestrae nolite despicere. Glossa. Id est per uxorem adolescentiae intellige legem naturalem scriptam in corde. Ipsa vero dicitur [illegible] quia non [illegible] ea quae dei sunt, et mala. Haec dicitur synderesis. Ergo videtur quod synderesis se teneat ex parte rationis sive cognitivae. Si tu dicas quod spiritus accipitur ibi [illegible] ad intellectum et affectum [illegible] glossa subiungit: Hic est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Sed postulare est actus rationis, ergo etc. Item super illud Lucae 10: abiecit semivivo relicto. Glossa. In mortali [illegible] rationis [illegible] non possunt [illegible] homo [illegible] deum possit cognoscere. Si ergo [illegible] rationis se tenet ex parte rationis [illegible] nobis remanent, non est aliud quam synderesis, ergo etc. Item scintilla conscientiae est conscientia [illegible] ex parte, sed conscientia, ut supra probatum est, spectat ad cognitivam, et synderesis est scintilla conscientiae, sicut dicitur super Ezechielis 1. Ergo videtur quod synderesis se teneat ex parte cognitivae. Item si synderesis se tenet ex parte motivae, aut [illegible] est potentia, aut passio, aut habitus. Passio non, quia constat. Habitus non, ut videtur, quia aut esset bonus aut malus. Non bonus, quia si bonus esset, virtus; si malus esset, vitium. Ergo neutrum. Potentia de synderesi potest non [illegible] in [illegible] contineri se habent ad quas apprehendit synderesis [illegible] non de [illegible] et [illegible] apprehensibilium. Ergo non videtur quod aliquo modo se teneat ex parte affectivae.

Est ergo quaestio quid sit ipsa synderesis et [illegible] ipsi ad legem naturae et ad conscientiam, quo se habet utrum sit eadem vel diversa. Item quaeritur se habeat ad [illegible] videlicet concupiscibilem et irascibilem [illegible] ad [illegible] quod [illegible] in glossa super 1 Ezechielis. Facies hominis etc. Glossa. [illegible] plurimi iuxta Platonem rationale animae et irascibile [illegible] et concupiscibile [illegible] et [illegible] quartum quod [illegible] supponunt quam [illegible] vocant synderesim, quae scintilla conscientiae in [illegible] quoque non exstinguitur [illegible] voluptatibus [illegible] et ipsa mediante [illegible] decepti nos sentire [illegible]

qui non subest [illegible] conscientia [illegible]

conscientiam quodammodo naturale iudicatorium ita in [illegible]

[illegible]

[illegible]

timus, quod proprie aquile deputantur, non se miscentes
ceteris, sed ipsa ceterorum corrigentem. Ex hoc glo. videtur
quod distat ab illis tribus, sed quod hoc est quia illi tres de spiritu et
anima [illegible] sufficienter diuidunt uires anime per has tres
uidelicet per concupiscibilem, irascibilem et rationalem. Et si synderesis
est quid actiuum, quod ipsa se teneat neutro ... [illegible]
nes aliquam istarum trium uirium uel potencias ... // Resp. Rñ
dicendum quod esse distinctam synderesim ab aliis uiribus
non est oppositio, sicut et distinctas aliarum uirium actiones
uolunt, non aliquam dicere et extra glo. [illegible] prius
posita super premissa. Collige quod synderesis dicitur supremum
ipsi anime. Supremum autem ipsi anime est superior rationis, que actus
ad deum conuertit, et illa superior portio regit inferiorem
portionem rationis et irascibilem et concupiscibilem. Hec autem superior
portio, secundum quod ad deum conuertitur, est recta et obli-
quitur, tamen secundum quod descendit ad hec inferiora; et sic dixe-
runt, quod nomen synderesim et conscienciam et legem naturalem. Tamen
est differentia, scilicet quod synderesis nominat ipsam potenciam scilicet super-
iorem portionem; conscientia uero nominat ipsius habitum
qui regit inferiorem portionem; lex uero naturalis nominat illud
ad quod conscientia dirigit. Hec autem melius dicitur uerum esse pro-
babilius non repugnant illi glose, quia hec tria dicit
aliis potenciis non se immiscent. Cum enim mortale
peccatum non possit esse absque actu superioris po-
rtionis, quia in malum ducit ... consistit consumma-
tio peccati, synderesis esset superior portio rationis, que tamen
aliis potenciis se immiscet. Preterea superior portio rationis
dicitur ordinata ad deum actus. Synderesis non tantum
respicit diuinum, sed et proximum. Preterea quia lex naturalis respicit
utrumque, et ideo alius est modus dicendi, quod cum potencie
rationales potentias habeant duplicem modum, scilicet intellectus et
affectus, et per modum nature et per modum deliberationis, quia ad modum
libertatis arbitrii consistit in ratione et uoluntate, secundum quod
modo deliberatiue. Sic conscientia et synderesis respiciunt
rationem et uoluntatem, tamen non per modum nature. Tamen synderesis
quam conscientia quia et lex naturalis semper ad bonum inclinat. Scientia
autem alia ad bonum, alia ad malum, et ideo sicut li-
beralis simul complectitur rationem et uoluntatem, sic synderesis rationem
sibi et uoluntatem complectitur et lex similiter: et conscientia similiter. Et
prout accipi possunt, apparet tamen synderesis dicitur potentia
et conscientia habitum et lex illius obiectum alio modo quam
donet synderesis dicit habitum respectu boni uel mali in uniuersali,
conscientia uero habitum boni et mali in particulari. Lex uero naturalis
in differenti se habet ad utrumque, sed quod ut habitum fuit probatum
conscientia dicitur habitualiter se tenere ex parte intellectus, aut necesse
erit per conscientiam et synderesim per unum dicendum, aut ne-
cesse est ponere quod synderesis se teneat ex parte affectus.
Et ipse est tertius modus dicendi quod conscientia ab ipsa cathedra et
intellectus sicut lumen quoddam naturale iudicatorium dirigens ipsum in
est

tellectum in cognoscendis. Sic affectus habet naturale quoddam
pondus dirigens ipsum in appetendis et appetendi autem sunt in du-
plici genere: quedam enim sunt in genere honesti, quedam in
genere commodi. Sicut et cognoscibilia sunt in duplici genere,
quedam in genere speculabilium et quedam ex parte mo-
ralium. Et quemadmodum conscientia non nominat iudicatorium
nisi inquantum dirigit ad opera moralia, sic synderesis non
nominat illud pondus uoluntatis simpliciter, sed cum illo p...
de nisi inquantum illa habet inclinare ad bonum hone...
tum. Et quemadmodum nomen conscientie potest accipi pro...
pro cum tali habitu ut prehabitum tunc potest sicut et synd...
significatiori tamen in locis dicit synderesis nunquam
potentiam habitualem quam nominet habitum. Sic patet in aucto...
super inductis sunt et quia illa pondus nunquam separat...
ab illo habitu, habitus est quod habitus et potentia uno nomine ...
comprehenduntur, et potentia ut sic habitualem sui hi...
sortitur, et ex hoc patet responsio ad questionem. Primo [illegible] ...
quirebat utrum synderesis dicat quid affectiuum uel
cognitiuum. Dico enim quod synderesis dicit quod stimulat
ad bonum, et ideo ex parte affectionis se tenet, sicut u...
ad prima per predicta induction ostenduntur // ad id uero q...
obicitur in contrarium quod synderesis est potentia rationalis quod postula...
et interpellat. Dicendum quod sicut dicit Gregorius super Job: Aures n...
tamen loquuntur ad deum cogitationibus et corporibus, ... illi...
sed et affectibus et desideriis. Et propterea dum synderesis
continue stimulando nos facit bonum desiderare
gemitibus inenarrabilibus ad deum interpellare // ad ...
quod obicitur de sensu rationis, dicendum quod per spiritum intellectus ...
gis in tali in iudicatorium ... intellectus synd...
dicitur attendat quod per illam accipit synderesis dis...
tinguendo et ideo alia accipiatur proprie pro parte co...
tiua, alia accipitur prout comprehendit tam cogni...
tiuam potentiam rationalem. Et sic sensus rationis non tantum sunt e...
ex parte cognitiue, sed et ex parte affectiue. Sicut patet de sp...
spirituali gustu et tactu, et ideo ex hoc non sequitur
quod synderesis se teneat ex parte cognitiue // ad ...
quod obicitur quod synderesis est scintilla conscientie, dicendum quod ...
dicitur scintilla pro eo quod conscientia quasi est de se mota (?), potest mo...
ueri et pungere sibi stimulante immediate synderesi...
quod est quasi eius stimulus et igniculus, cum sic ... ro...
potest mouere non mediante uoluntate: sic non conscientia, sed ...
synderesim, et ideo non sequitur quod sit ex parte cognitiue
immo potius quod sit ex parte affectiue // ad illud ...
quod uero sit potentia uel passio uel habitus, dicendum quod est q...
appellatum non nominat potentiam uoluntatis generaliter, sed ...
uoluntatis inquantum naturaliter adhuc ... sed solum ...
boni honesti, ut ex oppositis ... et dictum habitum ...
ille non dicitur ... magis in... pro eo quod ...
proprie respiciunt ... et ... inquantum est deliberatiua

non magis est naturalis. Ex predictis patet responsio ad illas questiones que in contrarium obiciebantur. Ad primum ergo quod obicitur quod sicut se habet synderesis ad conscientiam et legem naturalem, dicendum quod sicut se habet synderesis ad conscientiam, sic se habet caritas ad fidem. Vel habitus ipsius affectionis ad habitus intellectus pertinet. Et quod est habitus, lex autem naturalis quomodo se habet ad utrumque, videlicet ad synderesim et ad conscientiam. Nam lex naturalis dupliciter accipi potest. Uno modo prout dicit habitum in anima, et sic quia per legem naturalem instruimur et per legem naturalem in recto ordinamur, dicit habitum qui comprehendit intellectum et affectum, et ita comprehendit synderesim et conscientiam. Alio modo lex naturalis dicitur collectio preceptorum iuris naturalis, et sic nominat obiectum synderesis et conscientie. Unde sic dicturus et altius sic inclinatus. Nam conscientia dictat, et synderesis appetit vel refugit, et utrumque istorum motuum tenetur lex naturalis in diversis locis. Hec multotiens accipitur magis proprie. Et sicut proprie loquimur, synderesis dicit potentiam affectivam, tamen naturaliter habilis est ad bonum et ad bonum tendit. Conscientia vero dicit habitum intellectus perfecti, lex vero naturalis dicit obiectum utriusque. Et per hoc patet responsio ad aliam rationem contrariam. Synderesis se habet ad concupiscibilem et irascibilem. Illa enim tres potentie indistincte nominant potentias affectivas sive que movent deliberative. Synderesis autem nominat potentiam affectivam que movet naturaliter et recte, et ideo non distinguitur ab illis potentiis per essentiam potentie, sed per modum movendi, et quia per illum modum movendi semper movet recte, hinc est quod dicitur super alias volare et aliis errantibus non se immiscere, sed eas corrigere.

Secundo queritur utrum synderesis possit per peccatum extingui. Et quod sic videtur super illud Psalmi: Corrupti sunt et abhominabiles etc. Glossa: omni conscientia rationali privati. Sed synderesis est potentia rationalis et per magis peccatum potest synderesis privari saltem quantum ad actum. Item super illud Psalmi: Ab altitudine diei timebo. Glossa: stupor est quo non sentit, et post subiungitur: Multi arrogantia sibi stupefacti quis de se presumens non timet nec cavet. Ergo sic per stuporem contingit conscientiam in sensibus morbis spiritualis. Sed ergo synderesis remurmurat morbo spirituali, ergo synderesim contingat aliquando extingui. Item heretica pro errore suo sustinet mortem, sed aliquo remorsu conscientie. Si ergo synderesis est remurmurare malo et in eis non remurmurat aliquo modo, videtur quod in eis sit extincta omnino. Item fomes se habet per oppositum ad synderesim. Sed fomitem contingit totaliter extingui, sicut patet in beata virgine. Ergo videtur quod similiter synderesim contingat extingui per propriam multitudinem. Sed contra, Ezechielis primo super illud: Facies aquile etc. Glossa: scintilla conscientie in Cayn non extinguitur. Si ergo Cayn fuit maximus peccator, videtur

quod per peccatum extingui non habeat. Item Augustinus in II De civitate Dei: Tanta est vis probitatis et castitatis ut omnes vel pene omnes eius laude moveat humana natura, nec usque adeo sit turpitudine viciosa ut totum amittat sensum honestatis. Ergo si stimulus honestatis sit synderesis, videtur quod non possit per peccatum extingui. Item quecumque naturaliter insunt, sunt inseparabilia. Sed synderesis inest nobis naturaliter, ergo videtur quod actum eius non possumus omnino per peccatum amittere, cum nullum sic dicit Augustinus non deleat extrema vestigia. Item si in aliquibus deberet extingui, maxime esset extincta in dampnatis. Sed in dampnatis synderesis non extinguitur, quia remorsus conscientie est ex actu synderesis, et hic remorsus maxime in eis viget, quia vermis eorum non morietur, et ignis non extinguetur etc. Respondeo dicendum quod synderesis quantum ad actum impediri potest, sed extingui non potest. Ideo autem non potest extingui, quia cum dicat quid naturale, non potest a nobis omnino auferri, unde et Glossa dicit super illud Luce X. abierunt semivivo relicto, immortalitatem exuere, sed boni sensum omnino abolere non possunt, quia homo possit saltem deum et conscientiam, nec umquam in malis delet extrema vestigia. Quamvis autem actus eius omnino auferri vel extingui non possit, potest tamen ad tempus impediri, sive per tenebram obcecationis, sive per lasciviam delectationis, sive per duriciam obstinationis. Per tenebram obcecationis impeditur synderesis ne malo remurmuret, pro eo quod malum creditur esse bonum, sicut est in hereticis qui morientes pro impietate erroris credunt se mori pro pietate fidei, et ideo remorsum non sentiunt, sed magis quoddam gaudium sentiunt, et quantum per lasciviam delectationis sibi impeditur, alio modo in peccatis carnalibus ita absorbetur homo ab actu carnis ut remorsus locum non habeat, quia carnales homines tanto impetu delectationis feruntur ut tunc non habeat locum. Per duriciam obstinationis impeditur synderesis ne ad bonum stimulet, sicut in dampnatis, qui adeo sunt in malo confirmati ut nullo modo possint ad bonum inclinari, et ideo synderesis quantum ad instigationem ad bonum semper in eis habet impedimentum. Et propterea quantum ad istum actum potest dici extincta, non tamen extincta simpliciter, quia habet alium usum, videlicet remurmurationis. Et ad illum usum, sicut quod synderesis habet pungere et remurmurare, quanto maior fuerit malignitas, vigebit in dampnatis, et ideo prout remurmurat contra malum temporis, non pertinet tantum ad penam iustitie, quia illa remurmuratio erit ad emendandum divina iusticia. Sed non erit ad eliciendum fructuosam penitentiam, unde remorsum

mabit synderesis in dampnatis. quia culpam in ratione tamen
ad penam. et sic patet quod synderesis quantum ad actum impedi
ri potest. numquam tamen extingui potest velle. quantum ad corruptionem
actum. et quantum ad omne tempus. Sic rationes probant quae ad
falsam partem inducuntur. et ideo concedende sunt. ad
primum ergo quod obicitur de glossa quod per malum contingit privari
omni vi rationis. dicendum quod hoc sumitur ubi pro posse delibe
rativa et motiva per modum deliberationis que in aliquibus
omnino est ad malum conversa. synderesis autem ut prius
ostensum est. non dicit vim cognitivam aut rationalis
ut movetur per modum deliberativus. sed ut mo
vetur per modum nature. et ideo glossa illa non facit
ad propositum. nec est intelligendum. quod glossa illa
velit dicere quod per peccatum fiat privatio quantum ad potentiam
sed quantum ad rectitudinem potentie. ad secundum quod obicitur. quod
homo efficitur stupidus per peccatum. dicendum quod similitudo
illa attenditur. quantum est ex parte potentie deliberative per hoc
quod habet in nobis esse stulta et pigra. possumus tamen di
cere quod stupor non aufert semper sensum. sed aufert so
lum modo ad tempus sicut ad eo incurvatur ad presens
ut nullum faciat. omnino remorsum. sicut patet de delecta
tionis intensione. sive pro excecatione cum credit
malum esse bonum. ad illud quod obicitur de phrenesis.
iam patet ratio. Concedo enim quod non habet usum suum ut
remurmuret malo etiamsi quis crederet. tamen non
est extincta. pro eo quod remurmurat contra alia mala.
Et contra illa que per errorem credunt esse mala. ad
illud quod obicitur de fomite. dicendum quod non est simile. quia fomes
est maliositas potentie naturalis. et ideo totaliter tolli potest
et salva natura. non sic autem est de synderesi. In est
enim per primam originem nature. et ideo nunquam salvatur.
omnino auferri potest. alia est ratio. quia aliquid est
suum donum gratie gratis datum quod directe repugnat
fomiti. et quod amovet carnis corruptionem.
vicium autem et peccatum non habet esse et actum synde
resis. et ideo quamvis homo peccaverit remansit tamen sem
per conscientia synderesis.

Tertio queritur de synderesi quantum ad abusum. et
queritur utrum synderesis possit depravari per pec
catum. et quod sic videtur. Glossa super primum Ezechielis. facies aquile
a dextris ipsorum quatuor. ibi glossa loquens de conscien
tia synderesi. dicit sic. hanc scriptura spiritum appellat inter
minus et suum locum amittit. et quidam tamen pudore per
cant quibus nullo deinde signis nulli inerticias fa
cta est. si ergo spiritum non est nisi principium patet
est. Item super illud Ier. ii. filii memphis etc.
Glossa. malignus spiritus demonibus in filiis ultra ad
ultimum pertingit quem cuncta celsitudinem mentis
discernere morbus corrumpit. sed cuncta celsitudo

mentis est ipsa synderesis. ergo contingit per peccatum corrumpi
Item hoc videtur ratione. quia pena et culpa habent esse in eodem.
sed status synderesis qui est peccato remurmurare contingit
esse ante peccatorem. ergo secundum illum actum contingit esse pecca
torem. Item synderesis consequitur conscientiam tamquam
suum ille iudicatorium. sed conscientia potest esse recta et e
ronea. ergo videtur necessario quod synderesis aliquando moveat recte et
aliquando moveat oblique. sed ergo inordinato recta in ac
motive est culpabilis etc. Item oppositum sunt nata
esse in eodem. sed donum sapientie et beatitudo luctus consistit esse
synderesis. cum donum sapientie consistat. esse ante supremum
et synderesis postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus.
ergo dono sapientie et beatitudini luctus culpa opposita. videtur
culpa habet esse in illa potentia. Item synderesis aut
est de bonis maximis. aut de bonis mediis. aut de bonis
minimis. si de maximis. ergo est gratia vel virtus quorum
quia est similitudo synderesis sibi maneat cum peccato. si est de
bonis mediis. sed hiis contingit male uti. ergo syn
deresis contingit esse culpam. de minimis non est dubium
quin est cum minima sit bona corporis. Sed contra. Glossa
super Ezechielem. Synderesim proprie aquilem deputat non se
miscentem ceteris. sed ipsa errantia corrigentem. si ergo
non se conmiscet erroribus. sed potius corrigit videtur quod per actum
est non consistat peccatum. Item cum ubi dicit et magis
adducat in litteram. Super primum Ro. vii. quod volo illud facio.
id dicit. quod homo secundum illud vult bonum. ergo cum illa non
non sit aliud quam synderesis semper vult bonum. et si semper vult
bonum. ergo nunquam peccat. Item vis illa que secundum
motum suum directe repugnat peccato. non depravatur
peccato. sed synderesis actus semper contra culpam remurmurat et
in pessimis peccatoribus. ergo videtur quod non possit depravari et
deordinari per culpam. Item cum quando tota natura primo
bus corrumpatur. non est ultimus possibilitas ad sani
tatem. ergo si tota rectitudo anime auferretur per culpam
iam non esset ulterius spes redeundi ad gratiam. sed constat quod
spes est redeundi. quia desperande est dum est
in via. ergo videtur quod aliqua rectitudo remaneat. sed rec
titudo que maxime est adherens est rectitudo illa per mo
dum nature. Et hec est synderesis. ergo non videtur quod depravari
possit per culpam. Respondeo dicendum quod secundum illos qui dicunt
synderesim. non esse aliud quam superiorem portionem rationis per
actum ipsius contingit esse peccatum. dicunt enim quod ipsa syn
deresis superior portio rationis. habet duplicem motum. aut
secundum quod ad deum conuertitur et regitur et dirigitur secundum leges
eternas. et sic in ea peccatum non habet esse. aut per conuersionem
ad inferiores. et sic ab eis sumit occasionem de
viandi. et potest per peccatum depravari. et ponunt exemplum in
peccato Arrii qui credidit esse trinitatem et unitatem
ratione superioris portionis rationis vel secundum synderesim

et bonum potest esse quantum ad tempus

et hoc dicit glosa. peccatum super principium ezechielis. unde dicit: nam primo dicit quod aliis peccantibus non se immiscet. peccatum dicit quod percipitur et locum suum perdit. unde dicit hic virtute. per diversas operationes superioris partis animae ipsi synderesis. Sed quod sic dicit secundum glosam manifeste synderesis quae est deprecatoria habet ad bonum stimulare et peccato remurmurare. quod diu sumus in statu vie. // Ideo dixerunt alii aliter. scilicet quod synderesis nominat ipsam voluntatem secundum quod habet naturaliter moveri. et quia potentia non habet esse actu voluntatis ut naturale est vel ut movetur deliberative. Sed solum naturaliter movetur deliberative. hinc est quod synderesis per potentiam non habet depravari. quia tamen ipsa habet regere alias et dirigere et dominus regendi potest per peccatum. hinc est quod contingit eam per culpam percipi. conscientia enim domus ad nobis potest videlicet altitudinem considerantis et ab obtemperancia familiaritatis. et quamvis synderesis quae est deprecatoria sit recta. quia tamen ratio et voluntas frequenter ei ob malitiam perversae excecatae et voluntatis per peccatum obstinationes: hinc est quod synderesis percipitur dicitur. pro eo quod effectus eius et conscientia in viribus aliis deliberativis per eam repugnantiam repellitur et cassatur. et ponit exemplum in militem qui quidem est desertor super bonum sedet super equum. equo tamen currente precipitatum dicitur. Sed cum proposito est in tollendum. hic autem modus dicendi tamquam rationabilior a pluribus sustinetur. et rationes quae ad hanc partem inducunt concedende sunt. // ad illud vero quod primo obicitur de glosa. quod synderesis in precipitatum iudicium iam patet responsio. non enim sequitur si precipitatur quod propter hoc pervertetur. quia precipitatio eius non tantum attenditur ex actu proprio. sed etiam ex actu aliarum virtutum quibus presidet ipsa synderesis. // ad illud quod obicitur quod morbus difficultatis corrumpit mentis celsitudinem. et conscientia consumpserit usque ad extremum. dicendum quod licet et celsitudo mentis non vocetur ibi synderesis. Sed superior portio rationis. superior autem portio rationis non nominat ipsam potentiam alicuius quod movet naturaliter. sed magis movetur deliberative. et hoc modo est ipsam habet potentiam consistere in maxime est quod attendit secundum actum rationis quae est sursum. sic est potentiam in fidelium et desperationis. et alia peccata quae dicunt opponi virtutibus theologicis. // ad quintum quod obicitur quod pena remorsus habet fit esse in corde. dicendum quod quintum non habet veritatem in eo quod persistit. pro eo quod per peccatum non est totum cor habet permanere verum est tamen quod sic remorsus est penitus precidi non potest. punitur. unde et dominus conscientie plus est affectiva voluntatis. prout est deliberativa quam prout est naturalis. propter mutuam repugnantiam. verum autem sola voluntas sit sibi penitus ut aliquid ad hoc in suo loco manifestabitur. // ad primum quod obicitur quod conscientia quae est iudicatorium perdens synderesis est recta et non errata. ergo et synderesis. dicendum quod non sequitur. pro eo quod ipsa conscientia non tantum consistit in universali. immo etiam descendit ad particularia. non tamen in universali tamquam supplicata. immo etiam collatione rationis. quia consistit in ratione ad hoc quod ratio est unum ab alio discernere et unum aliud conferre. et ideo licet conscientia prout stat in universali et in aspectu simplici sit semper recta: prout autem descendit ad particularia et confert potest fieri erronea. propter hoc quod intermiscet se actus rationis deliberative et hoc patet sic. Conscientia enim iudeorum Christo per illud dictamine dictabat quod deo est obediendum. et ipsi postmodum assumunt quod deus precipit nec circumcisionem et ciborum discretionem. et ex hoc formatur conscientia eorum in ipsis ut se circumcidant et a cibis abstineant. error autem iste non venit ex primo principio quod illud verum fuit. sed venit ex assumptione quod quod non fuit conscientie prout est ille aditorium indicatorium. Sed potius rationis erronee. quod quidem spectat ad liberum arbitrium.

Synderesis cum tamen est deprecatoria motu suo in terminando ad malum. non tamen ut primo. Sed in illis vel si aliquo modo retinet synderesis ad detestandum hoc malum. ut primo hoc non est in quantum in hoc. sed magis malum. et hinc est quod synderesis non obliquatur. sic conscientia erit talia et possit reddi ratio. quia synderesis nominat ipsam potentiam in se et est similiter habitata. Conscientia autem nominat habitum non tamen simpliciter. Sed et acquisitum. et quod non quod est deprecatoria recte modo quod autem acquiritur. potest hic et inde fieri in iudicis et obligationis. et hinc est quod synderesi semper consistere recta conscientia potest esse et recta et erronea. // ad quintum quod obicitur quod donum sapientie est esse synderesi. dicendum quod similiter est. omnia enim dona et omnes virtutes in universali et beatitudines respiciunt voluntatem. scilicet quae deliberativa est. quod autem dicitur synderesis postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus. hoc intelligitur causaliter. quia nos instigat ad gemitum pro malis quibus involuti sumus. // ad quintum quod obicitur quod bonis mediocribus contingit male uti. dicendum quod illud verum est de his que moventur ad nutum liberi arbitrii secundum cuius actum hic attenditur usus et abusus. Synderesis autem cum sit potentia stimulans et naturaliter moveatur non subest imperio liberi arbitrii. et ideo non sequitur quod liberum arbitrium possit ea abuti. Preterea esto quod possit illa abuti. adhuc non sequitur quod propter hoc in ipsa esset peccatum. quamvis enim liberum arbitrium abutatur gratia. cum inclinet ad recipiscendum tamen peccatum non dicitur esse in eo. peccatum enim non est in eo quo quis abutitur. Sed potius in abutente. - decto

Iuxta ista sunt questiones de libero arbitrio. et primo quod deus quod dicat. Quod velle malum malum est. Sed intelligere malum non est malum. quia verum intelligere et velle quod illi-

sit in actu intelligendi et in actu volendi. actus enim ex parte
a bobo denominatur ab obiecto. ergo sicut velle malum est malum,
ita et intelligere. // Praeterea intelligere dicit motum
a rebus ad animam. et velle dicit motum ab anima ad
res. ergo videtur quod plus pendeat actus intelligendi a re
intellecta quam actus volendi a re volita. ergo si
malicia est a volito et intellecto, potius depravari debet
actus intelligendi quam actus volendi. // Respondeo dicendum
quod a malicia existente in obiecto magis depravatur
actus volendi quam actus intelligendi. et ideo hic duplex
sumitur. tum ex parte unitatis. quia tanta est vis a-
moris ut transformet amantem in amatum. unde qui
diligit iusticiam iustus fit. et qui diligit iniquitatem
iniquus fit. et propterea dicitur de malis quod facti sunt abhominabiles
sicut ea que dilexerunt. non sic est de actu intelligendi.
nam et si aliquo modo conformet non tamen transformat.
hoc autem contingit propter maiorem vim unionis que
consistit in amore ipso. sic enim dicit Dyonisius. amo-
rem dicimus vim unitivam. propterea dicitur I Cor. VI.
qui adheret deo unus spiritus fit. Causa est ex parte
obiecti. bonum enim in quantum bonum est obiectum affectus. non
intellectus. intellectus autem et memorie obiectum est verum.
sub ratione veri. vel bonum sub ratione veri. et hinc
est quod intellectus qui intelligit falsum est falsus. non tamen qui in-
telligit bonum est bonus. affectus vero non dicitur esse falsus.
quia velit falsum. quamvis dicatur esse malus. quia ve-
lit malum. vel bonus cum vult bonum. virtus ergo
a proprio obiecto denominari habet. et per hoc patet responsio ad utrumque
obiectorum. Istud autem melius infra patebit d. xl.
Videtur igitur magister verbis praemissis omnino habet esse auctor.
// Item quid de hoc quod dicit. Quod superior scintilla rationis
bonum vult et malum semper odit. Sed contra. impossibile est simul
et semel voluntatem moveri motibus contrariis circa idem vel dispar-
atis. Sed homo aliquando vult malum. ergo non videtur quod illa
hora velit bonum. falsum ergo dicitur autem quod illa scin-
tilla semper vult bonum. Si tu dicas quod voluntas naturalis
et deliberativa sunt diverse potentie. et ideo simul possunt mo-
veri diversis motibus. Contra in littera ponitur hic. et
contra quod illa voluntas que vult bonum quandoque adver-
satur(?) et adquiescat. Si ergo voluntas que quandoque deliberatur
et adquiescit hec est in qua habet consistere peccatum. videtur quod
eadem sit potentia voluntatis qua homo naturaliter vult bonum et qua
aliquando vult malum. Si tu dicas quod eadem est voluntas,
tamen dispositionibus diversis distinctis. et sic illorum ratione diversi-
tatis potest habere diversos motus. obicitur quod hoc non(?). quia illa
qui potentia est unica et simplex. ergo convertit se ad actum unius
habitus. non potest se convertere simul et semel ad actum alterius
habitus contrarii. non movebitur simul et semel bono et ma-
lo. non ergo semper vult bonum quando hec concedat. et ideo

in genus(?). quod nulla virtus destituitur sua naturali et propria
operatione. et maxime virtus naturalis. cum est motus uniformi-
ter. ergo videtur quod actus voluntatis naturalis qui est appetere bonum
simul stet cum actu voluntatis deliberative qui est velle
malum // Respondeo dicendum quod sicut magister dicit in littera
duo sunt hic modi dicendi. quidam enim dicunt quod actus
quo voluntas vult deliberative malum et naturaliter bonum
non est diversus vel distinctus. sed ideo quo voluntas vult
deliberative malum. Sed sicut malicia corrupit in actu ex-
ordinatio(?) bonum naturale. unde unus et idem actus est bonus
bonitate naturali. et malus malicia moris. Sic dicunt in
littera et innotescit quod voluntas naturalis vult bonum. id est voluntas
actum substractum habet non malum in quantum illum actum
deordinat. Sed istud non sufficit dicere. quoniam cum ambo
dicunt quod homo naturaliter vult bonum. non intelligit de bono
naturali tamen quod quidem est actus voluntatis. sed et moris. vult
enim iusticiam. et odit iniusticiam sicut ideo dicit(?) et propterea
est alius modus dicendi quem magister ponit in littera. quod
duo sunt motus. et talis est motus quo voluntas ap-
petit naturaliter bonum. et talis quo voluntas deliberative vult
malum. Utrum autem possit esse simul hoc magister non deter-
minat. et circa hoc est duplex opinio doctorum. Quidam enim
dicunt quod possunt esse simul. propter quod actus deliberative
non excludit actum naturalem. et unus istorum actuum est
voluntatis ut movetur naturaliter. et alter ut movetur deliberative.
Sed quoniam voluntas naturalis et deliberativa propter quod omnino fuit
una est potentia. et eadem potentia quando plene movetur in bonum
vel in malum. non potest simul et semel moveri motu opposito
et etiam disparato propter simplicitatem potentie. Ideo dixerunt alii
quod motus voluntatis naturalis non est semper actualiter in bonum. et quod
dicit magister in littera. quod semper vult bonum. hoc intelligitur hab-
itudinaliter. Impeditur autem et suffocatur per ma-
liciam voluntatis deliberative. ut non exeat in actum. sicut
in dampnatis in quibus synderesis non instigat ad aliquod bonum
et iustum. Quicquid autem sit de hoc utrum simul possit
esse motus voluntatis ut est naturalis cum motu voluntatis ut est
deliberativa. hoc tamen verum est. quod voluntas naturalis que bonum
appetit non est semper in suo actu. quia non semper cogitat
de bono. et cum etiam cogitat forte quandoque nullo modo afficitur(?).
et ideo littera illa exponenda est. quod hoc quod dicit semper
dicit continuitatem quantum ad habitum volendi non quantum ad
actum. et obicitur quod virtus non privatur propria actione. operatione
dicendum quod id intelligitur de operatione naturali que respicit esse
rei. de operatione vero que est secundum arbitrium(?) ex libero arbitrio
semper habet veritatem. quod non privetur actione. Fit enim ut virtus
videmus in suis actibus tempore impeditur. nec
tamen ex hoc debemus eas esse ociosas vel propria ratione privari. gradatione
cum in actus proprios sunt nate exire pro loco et
tempore // Item quid de hoc quod dicit. Quando generum(?) ...

simpliciter velit bonum in omnibus concedi habere bona[m] vo[luntatem]. Contra
quod immo quod vitiosi modo ipse aliquando quod in se est simpliciter
quam quod in se accidentaliter. Ergo sic sed si deliberative velit
bonum quod habet bonam voluntatem circa se quod similiter velit
bonum quod habet bonam voluntatem. Item quod simpliciter est modo assu
escat in contrarium. Ergo si homo simpliciter vult bonum numquam
assuescit velle malum. Ad hoc ergo dicendum cum agitur quod
homo simpliciter velit bonum, aut si dicit bonum unum dupliciter
quod per hoc quod homo simpliciter vult bonum quod sit semper bonum. Unde
dicendum quod bonitas voluntatis consideratur in appetitu simpliciter consu
matur in virtute deliberativa. Non est voluntas semper bona et
sancta. Non sic sancta ipse movet deliberative et ipse modo il
lic. Et non sic est. Non valet immo est idem quod et semper.
Iste est causa simpliciter. Ergo est contrarius necessario non sic. Velle
bonum simpliciter. Ergo habet bonam voluntatem. Ad aliud quod obicitur quod
vitiosi non in se quod in se simpliciter et cetera. Dicendum quod ista operatio vi
tiosi habet quam illud quod in se accidentaliter non presuppo
nit illud quod in se simpliciter. Cum autem presupposito non habi
tus. Sicut enim melius est bonum vivere quam vivere, tamen
per vivere presupponit vivere. Sic melior est voluntas quam
intentio et simpliciter et deliberative quam simpliciter tantum. Ad aliud quod
obicitur quod simpliciter non assuescat in contrarium. Dicendum quod idem est
dico quod est semper simpliciter, videlicet dico quod antequam inchoaret
et consumat. Sed hoc non est verum in eo quod inchoat an
te consuetudinem ab assuescente. Vel aliquando et tale est velle
bonum et per hoc patet quid dicendum in illa contraria parte.

Ostenso de actibus additur ulterius et cetera.

Superius ostendit magister qualiter voluntas ex fine
habet sanctificari et depravari. In hac parte intendit os
tendere quomodo actus et opera sanctificationem habent et depravati
ex affectu et fine. Et quando obliquum hic contrario per se
tunc malum per bonum. Haec pars ista habet duas. In prima
parte igitur magister quo intentio faciat opus bo
num. In secunda parte igitur quando ex obliquitate inten
tionis sive voluntatis habet fieri opus malum ibi. Cum igitur in
tentio ut supra dictum est opus bonum faciat et cetera. Prima
pars dividitur in duas partes in quarum prima magister osten
dit quod actus pensandi habent boni vel mali ex inten
tione vel fine. In secunda inquirit utrum generaliter hoc sit
verum quod bonitas operum causetur ex bonitate intentionis ibi.
Sed quaeritur utrum omnia opera et cetera. Et illa secunda pars subdividitur
in tres partes. In quarum prima recitat diversorum opiniones.
In secunda confirmat alteram illarum auctoritate Augustini ibi. Sed
aliquis evidentius docet et cetera. In tertia redit ad eorum
firmandam reliquam ibi. Quidam tamen quidam contendunt.

Dicendum sufficientiam autem huius partis in qua … et cetera.
Magister primo agit de bonitate operum quod
habent ex intentione. Incidit hoc quod esse duo.
Primo quod de bonitate quam opera ab intentione recipiunt.

Secundo vero quod de bonitate quam opera intentioni superaddunt.
Circa primum quaeruntur tria. Primo quod de bonitate operum quantum
ad quantitatem, utrum videlicet quantitas operum aequaliter in
tentionis generaliter excedat.
Postea quaeritur quantum ad contrarietatem, utrum videlicet contrarium quamque intendit
tamen faciat. Tertio quaeritur ad necessitatem, utrum scilicet bo
na intentio absque operibus ad salutem sufficiat.

Circa primum sic proceditur. Et quaeritur utrum quantitas operum semper res
pondeat quantitati intentionis. Et videtur quod sic quia sicut
dicitur opus quod fit bona intentione sit bonum et cetera sicut… *[margin: Sup. 2 De officiis]*
per auctoritatem Ambrosii quam magister adducit in littera. Affectus
operi tuo nomen imponit. Sed ergo denominatio operis est
a qualitate et intentio sive affectus opus denominat,
videtur idem quod informet qualitate sua. Item
arbor bona quae operatur per quod bona facit semper fructum
bonum. Sed voluntas quae est arbor cum bona intentione operatur, *[margin: operatur]*
operatur per quod bona. Ergo videtur quod faciat opus bonum.
Item actus non est ulterior nec deterior nisi
quod voluntas et voluntas si est bona nec est mala nisi ex in
tentione. Sicut supra ostensum est. Si ergo bonitas volun
tatis facit bonitatem in opere et bonitas intentionis facit
bonitatem in voluntate. Ergo quantitas operis est aequalita
te intentionis. Item potest esse bonum idem bonum quam
malum et malum. Sed quamvis sit opus et quamvis sit bo *[margin: Di. xxxviii. c. pa.]*
num depravari potest per malam intentionem. Ergo a contrario
quamvis sit opus et quamvis sit malum rectifi
cari potest ex bona intentione et potest haec augmenti
illatio confirmari. Quia aminoritate… et per contrariam
in ipso. Quia si oppositum est cum opposito et positum positi. *[margin: Ethicorum iii. capitulo…]*
Si ergo mala intentio semper causat malum et bona
semper causat bonum. Item esto quod aliquis faciat opus
malum bono fine. Ita quod malum sit in opere et bonitas *[margin: (opera manent bona ope…) vel malo]*
tas in intentione. Aut intentio aut intentio sit
mala ex opere malo. Aut intentio faciat opus
bonum. Si primo modo ergo similiter et simul inebriatur quo
tamen ebrius quod est impossibile. Si secundo modo ──── Sed quod
opus est effectus intentionis. Sed effectus non vincit in
causam. Sed prius et cetera. Ergo prius intentio conferat suam proprie
tatem operi quam opus intentioni. Ergo si intentio est
bona necesse est opus esse bonum quod ex ipso procedit.
Item quamvis opus de se sit malum, sed tamen fiat a bono quo opus
omnino pro intentione sic a bono qui quod causat usu *[margin: si]*
munus non est aliquo modo culpabile. Ergo privatio in
tentionis opus quamvis de se malum potest privare malum
et facere quod non sit malum malitia moris. Ergo videtur
ut quod rectificatio intentionis opus quamvis de se malum
potest facere bonum et cetera. Sed contra. Hugo de sancto *[margin: Sed contra]*
Victore. Amor transformat amantem in amatum. Et hic ait
non dicit ergo quod qualiscumque sit intentio talis voluntas velit

In 2o ethi.

malum necesse est eam effici malam. ergo non videtur quod qualitas
operis correspondeat qualitati intentionis. Item philosophus dicit
quod aliqua sunt que mox nominata convoluta sunt cum malicia.
talia dicunt theologi mala esse per se. Ergo in talibus
actibus inseparabiliter adheret malicia, quod hii
actus non possunt fieri boni ex intentione nostra. Item
aliquid est malum quia est contra dei mandatum. Sed intentio
nostra non potest divinum mandatum infringere, ergo
non potest facere quod homo faciendo contra dei mandatum
non peccet. ergo quantumcumque bonum intendat, si contra dei mandatum
faciat non erit bonum sed malum. ergo non est
generaliter verum quod qualitas operis a qualitate intentionis
causetur. Item bonum absolutum presupponit
bonum absolutum ex circumstantia. unde .ii. ethicorum:
et absolute bonum convestiat debitis conditionibus
et circumstanciis. Sed aliqua sunt opera que semper deficiunt
circumstancia debita circumstancie. sicut mechari, ingerere
[illegible]. aut dicere [illegible] faciunt et consilia. ergo videtur quod
quantumcumque talia bona intentione faciat, non erunt
simpliciter bona. ergo non videtur quod qualitas operis semper respondeat
qualitati intentionis. Pro ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc ab antiquo due
fuerunt opiniones. sicut magister in littera explicat. Quidam
enim dixerunt quod generaliter verum est quod opera bona
vel mala pensantur ex intentione. Alii vero
dixerunt quod opera non pensantur generaliter bona vel
mala, sed solum illa que indifferentia sunt, ad hoc quod fiant bona vel bene vel male. illa autem opera que sunt
mala per se ex intentione pensari non possunt, quia
quacumque intentione fiant semper mala sunt. Quecumque
autem harum opinionum verum dicat, sic potest intelligi.
Intentionis enim qualitas dupliciter potest accipi. secundum quod
intentio dupliciter dicitur. Uno modo intentio dicitur
voluntas finis. alio vero modo non tantum dicitur voluntas
finis, sed et ordinatio eius quod est ad finem ad
ipsum finem quem appetit. et per hoc dupliciter potest dici intentio
bona vel mala. Uno modo dicitur intentio bona
quia est preterea, et bona ordinatio operis ad finem intentum
pro .... dicitur mala quia est ordinatio indistincta, et
secundum hunc modum qualitas intentionis non tantum modo respicit
bonitatem finis, sed et rectum ordinem eius quod est ad finem
ad ipsum finem. Secundum hoc duo necessario requiruntur ad hoc quod oculus sit simplex, sicut dicitur .b.
Augustinus, videlicet quod unitas sit in electione et caritas
in intentione. Et hoc est dictum quod tunc est oculus intentionis simplex
sive intentio bona, quando hoc amat finaliter quod
est amandum et eligit quod est eligendum. Et hoc modo qualitas
operis semper respondet qualitati intentionis, ut habetur in
littera. Immo si oculus est simplex, totum corpus

erit lucidum, et si oculus est tenebrosus, hoc est intentio
mala, et opus iudicatur malum. Alio modo dicitur
intentio bona quia id quod finaliter intendit est bonum.
et mala quia id quod intendit finaliter est malum.
et hoc modo non est generaliter verum quod qualitas operis pensetur
a qualitate intentionis. et hoc dico quantum ad bonitatem
que est bonitas. Sicut si quis furetur ut possit ad
ultionem, vel furatur ut pascat pauperes,
non est bonum facere, sicut dicit Augustinus et etiam apostolus. non sunt
facienda mala ut veniant bona. Quantum autem ad iniquitatem
malicia non habet instantiam, immo necesse malum esse
cor cum intentione male intendentis. Quamvis sit quod
dum faciat id homo mala intentione, deus qui
scrutatur corda malum reputat. Est enim ad bonitatem
operis necesse requirit intentionem boni finis. Sola
illa deficiente opus iudicatur esse malum.
Non illa sola existente iudicatur esse bonum.
Plura exiguntur ad construendum quam ad destruendum.
Exemplum patet in his ad quorum perfectionem etiam ad
perficiendum magna pars, non omnia que probant quod bonitas
non cordis bonitati intentionis loquuntur de
bonitate intentionis prout respicit ipsum finem. et sic
verum concludunt, quia ad hoc quod opus sit bonum non
sufficit quod homo intendat bonum, sed exigitur
quod ita via tendat ad bonum finem. Si igitur vero ad hoc
... magna parte producunt alia via, videlicet prout
intentio dicitur esse bona non solum quia intentum est bonum, sed et quia ordinatio est bona, et sic
ille auctoritates ambe ... de ... opinio
... non ... ratio ...
non dicitur esse bona nisi ... bona ...
... intentionis. ... quod intentio dicitur esse bona
quia bono modo ad bonum finem tendit. Ad
quod obicitur quod mala intentio sufficit ad faciendum
opus malum. dicendum quod non est simile, quod si intentio boni sufficiat ad bonum faciendum. ... est destruere quam construere. ... bonum attenditur per constitutionem
ex causis integris circumstanciis. malum vero attenditur
ex causa ... privatione. Dicit enim quod malum est
... et bonum uno modo, et ideo non sequitur
quod si defectus alicuius sufficiat ad faciendum
malum, quod positio eius sufficiat ad faciendum bonum.
plura enim exiguntur ad bonum. ... in locis ...
... quia malum est ...
talibus non tamen consentia ...
no ... ad id quod obicitur ...
quod ... dicendum quod opus non fiat ... mala ...
quid influendo. ... quia enim opus ...
inordinatum est, intentio non potest ipsum ordinare.

hic est, quod dum illi operi se applicat, se ipsam deordinat. Ad primum quod obicitur quod pravitas intentionis privat maliciam ab actu, dicendum quod non est ille processus, quod pravitas intentionis dicatur privare maliciam ab actu, non quia aliquid intentionis conferat ipsi actui, sed potius quia tollit actum illum extra genus moris, quia non est opus morale nisi quod fit intentione. Et ideo consimilis est modus arguendi in ista ratione et in superiori, qua arguebatur extremitatem mali ad bonum. Non enim valet: sufficit ad destruendum, ergo sufficiat ad propositum.

Consequenter queritur utrum quantum quis intendat, tantum faciat.

Et videtur quod sic. Opus ab intentione recipit aliquo modo qualitatem. Ergo et recipiat quantitatem, et quod sicut ait Jeronimus super Matthaeum xii: Bonus homo de bono thesauro etc. Glossa: quantum intendis, tantum facis. Item [illegible] agens per intentionem prefigit sibi finem ad quem opus suum mensurat. Ergo sicut opus morale est ab agente per intentionem, omnis operis moralis penes intentionem attenditur mensuratio, attenditur in comparatione eius ad finem. Sed comparatio ad finem est intentio. Ergo quantitas omnis operis moralis penes intentionem attenditur. Item secundum quantitatem caritatis attenditur meritum exterioris operis, et secundum magnitudinem libidinis attenditur magnitudo exterioris peccati. Sed ergo caritas, ut dicit Bernardus, respicit intentionem, et similiter libido que dicitur generatur in bono actu. Ergo videtur quod quantitas omnis moralis operis per intentionem mensuretur. Item si aliquod opus de suo genere est veniale peccatum, non ille qui facit id mortaliter peccat, si intendit peccare mortaliter. Si autem non esset, non opus reciperet quantitatem in genere moris ab intentione; ergo etc. Sed contra. Si quis intendit, tantum faciat; ergo si aliquis sive aliquis alius pro tuis sceleribus intendat mereri gloriam Petri, meretur gloriam Petri, et si amplius intendat, amplius meretur. Ergo hic a minore caritate procedit [illegible] plus meretur, et plane falsum. Item si quis intendit, tantum faciat. Ergo si aliquis adulteratus intendit peccare venialiter, peccat venialiter. Sed ergo hoc est plane falsum: manifestum est quod quantitas operis non causatur ex quantitate intentionis. Item quanto quis est humilior, tanto minus bonum credit se facere. Sed intentio sequitur credulitatem, quia fides dirigit intentionem. Ergo quanto quis humilior est, et tanto minus bonum intendit facere. Sed ergo bonitas operis mensuratur penes quantitatem intentionis, videtur quod quanto quis esset humilior, tanto opus eius esset minus bonum. Sed hoc est plane falsum. Ergo etc. Item unus simpliciter cum facit parvum peccatum credit esse gravissimum peccatum, alius ipsius et iniquus cum facit maximum peccatum credit valde parvum peccare. Sed ergo opus mensuratur penes intentionem, videtur quod iniquus et malitiosus peccat venialiter quantum peccat, quod videtur simpliciter inconveniens per contrarium [illegible]. Sed ergo hoc est plane falsum. Ergo et illud ex quo sequitur, videlicet quod quantitas operis respondet quantitati intentionis.

Responsio. Ad quod sic respondetur: prelate dupliciter distinguitur quantitas intentionis. Dicit enim hec in illud est quod quantitas intentionis duplex potest intelligi, videlicet aut ratione actus intendendi, aut ratione ipsius intenti. Et hec distinguit illa locutio dupliciter: quantum intendis, tantum facis, quia tantum et quantum possunt esse nomina vel adverbia. Si tamen tantum et quantum teneantur adverbialiter, tunc dicunt quantitatem actus intendendi, et tunc est locutio — vera generaliter, tamen secundum bonorum, sunt secundum malorum quia
quod quantus actus intendendi est intensus in bonitate et in malicia, tanto operatio exterior est bona vel mala; omne enim meritum et demeritum ad actum voluntatis reducitur, licet circumstancie exteriores aliquo modo faciant ad maiorem voluntatis [illegible]. Si autem tantum et quantum sunt nomina, tunc dicunt quantitatem ex parte intenti, et sic non est generaliter verus ille sermo, quia opus exterius — in bonis
frequenter non respondet ei quod intentio intendit. Sicut quando enim intendit homo facere magnum bonum et facit parvum, quia modicam habet caritatem. Habet tamen aliquo modo veritatem in malis, videlicet intendendo, licet non distincte, et prout tantum et quantum dicunt quandam comparationem proportionis, non comparationem equalitatis. Unde qui intendit multum peccare, multum peccat, qualecumque opus faciat. Non tamen qui intendit parvum peccare parvum peccat, maxime si opus facit quod multum habet deformitatis(?).

Ex hiis patet responsio ad omnia proposita. Concedendum enim quod quantitas bonitatis et malicie operum respondet quantitati bonitatis et malicie intentionis, prout quantitas intentionis attenditur quantum ad actum intendendi, sicut rationes ad primam partem inducte ostendunt. Concedo etiam quod quantitas operis non semper respondet quantitati intentionis, prout quantitas intentionis attenditur ex parte intenti, sicut ostendunt rationes que ad secundam partem inducuntur. Ad alias tamen duas rationes que ultimo inducuntur [illegible] dicendum potest quod non sequitur, pro eo quod non est idem dicere aliquid quod credit facere magnum vel parvum bonum sive malum et quod intendit. Aliud enim est estimatio, aliud est intentio. Et quamvis opus sequitur estimationem, non tamen sequitur intentionem. Propter illae due rationes sic et aliter procedunt de quantitate intentionis ex parte intenti. Quamvis enim humilis homo parvum intendit facere, nichilominus tamen magne bonitatis est eius intentio, dum ex magna caritate movetur ad illud faciendum. Similiter tamen iniquus homo intendit modicum malum facere, tamen quia ex magna libidine fit multum.

seu ualde est parua eius intentio, dum nimium adheret bono creato; unde non sequitur quod minus peccet ille qui magis malitiosus.

Ergo quod de bonitate operum quod ad necessitatem dicitur iudex intentio absque bonis operibus sufficiat ad uitam eternam. et quod sic uidetur Aug. de ci. dei. ait: Intentio bene sufficiat ad meritum; bona actio requiritur ad exemplum. ergo uidetur quod ad meritum uite eterne non sit necessaria bonitas actionis exterioris. // Item super illud Ps. Dixi confitebor domino, propono iudicatur. ergo tantum ualet bene uelle quantum uelle et operari. ergo etc. // Item Greg. in quadam omelia: non est uacua manus a munere, si archa cordis repleta fuerit bona uoluntate. ergo plenitudo intentionis et uoluntatis equiualet plenitudini operationis. ergo sine illa potest sufficere ad salutem. // Item meritum uite eterne est in potestate nostra. sed opera exteriora non sunt in potestate nostra. ergo uidetur quod opera exteriora non exigantur ad merendum uitam eternam. ergo ad meritum uite eterne uidetur sufficere intentio sola. // Item intentio et uoluntas non pendet ex operibus. ergo operibus non existentibus potest esse bonitas tamen in uoluntate quam intentione. sed quicumque habet bonam uoluntatem et intentionem, est uiuificatus caritate; habet quod sufficit ei ad uitam eternam. ergo ad meritum uite eterne uidetur intentio sufficere absque exteriori operatione. // Sed contra Matth. xxv. esuriui et non dedistis mihi manducare. Et ibi dominus dicit reprobis quod propter hoc ferret sententiam dampnationis contra eos. Si ergo propter defectum bonorum operum quis dampnatur, uidetur quod exercitium bonorum operum est ad salutem necessarium. ergo intentio sine operibus non sufficit ad meritum. // Item Iacob. ii. fides sine operibus mortua est. sed non est efficacior ad merendum intentio quam fides. ergo si fides non sufficiat ad meritum sine operibus, pari ratione nec intentio. // Item Greg. in quadam omelia: amor dei numquam est otiosus; operatur enim magna si est. Si autem operari negligit, amor non est. ergo si opera non adsunt, non adest ueritas amoris. sed meritum est meritorium uite eterne absque uero amore caritatis. ergo exceptis operibus intentio non sufficit ad meritum. // Item philosophus dicit quod ad uirtutem tria requiruntur, uidelicet scire, eligere et uelle et immutabiliter operari. ergo si non est operatio, non est salua ratio uirtutis. sed ubi non saluatur ratio uirtutis, non potest saluari sufficientia meriti. ergo uidetur quod absque operatione uitam eternam non condigne sufficienter merentur. // Item si sola intentio uel uoluntas interior sufficeret ad meritum, sed hominibus facillimum est uelle bonum. ergo facillimum esset mereri uitam eternam. cuius contrarium dicit Matth. vii. quod arta est

uia que ducit ad uitam. Responsio. dicendum quod cum queritur utrum intentio et uoluntas interior sufficiat ad meritum absque operibus exterioribus, distinguendum est. aut enim ille qui habet intentionem habet facultatem bene operandi, aut non. Si non habet facultatem, cum nemo obligetur ad impossibile, si ille ... habet uoluntatem et dictam intentionem, tunc sola plenitudo uoluntatis interioris sufficiat ei ad meritum uite eterne, absque exteriori operatione. Si autem adsit facultas et se offert opportunitas, intentio non potest ad meritum sufficere absque opere, ratione autem huius est, quia homo ... ni mandati obligatio et uirtutis perfectio et uoluntatis plenitudo diuini mandati obligatio faciat, ut intentio sine operibus non sufficiat, cum se offert opportunitas et facultas. mandata enim diuina non solum obligant ad uolendum, sed etiam ad faciendum; et ideo qui non implet diuina mandata cum possit, prius meretur ... quam meretur gloriam. de uirtutis etiam perfectione ratio quare non sufficiet sola intentio, quia uirtus est ultimum potentie, et ideo eleuat potentiam ad aliquid magnum et arduum; potentie autem anime non habent suam utilitatem sine perfectione completa, nisi exeat in opera quod debita, quando est facultas et opportunitas. et ideo illa intentio qua quis uult et intendit bonum, et tamen non facit cum possit, non est intentio uirtuosa. ac per hoc non in ea est uoluntas plenitudo; ideo est quod non sufficit sola intentio, quia plena uoluntas ... effectum, si adsit facultas. alioquin non dicitur homo plene aliquid uelle, si non facit cum possit facere. sed semper et pronus sit uult et sic piger, qui uult et non uult. et propter hoc dicit Greg. quod necesse est ut blandi de bona uoluntate, immo de dilectione conditoris, lingua mentis et manus ... et sic hortatur nos Io. in canonica i. diligere debemus non solum uerbo et lingua, sed opere et ueritate. quando ergo cum adest facultas et se offert opportunitas, absque operibus exterioribus nec est mandatum diuini impletio, nec uirtutis perfectio, nec uoluntatis plenitudo; absque hiis non est sufficientia meriti. hic est quod ad meritum uite eterne non sufficit bonitas intentionis absque bonitate operis exterioris, et maxime quando offert ... Ad primum ergo quod primo obicitur, in illo dicitur quod bona intentio sufficit ad meritum. dicendum quod loquitur de intentione illorum operum que non sunt in precepto, non autem illorum que in precepto sunt. uel dicendum quod loquitur in eo casu quando scilicet non adest facultas bene operandi exterius. Ad secundum quod obicitur quod uoluntas pro facto reputatur, dicendum quod uerum est quando non se offert bene operandi opportunitas et facultas. Ad illud uero Greg. quod non est uacua manus a munere etc., dicendum quod facienda est uis in hoc quod dicit: cum archa co-

zacha

zetheas

Cogitatio intentio sine operibus ... uidetur penam ... uoluntatem ... que ... sola uoluntas sola sine opere ... consummata ... ... precepti ... non sola operatio ... ... facile mali ... ... fac op. mal.

Cognitio bonorum intentio sine operibus si adsit facultas non sufficit ... diuini mandati obligatio / uirtutis perfectio / uoluntatis plenitudo ... ibi ...

uis repleta fuit bona uo[lunta]te. numquam enim sic deum est
plene bona uo[lunta]te habet qui potest facere bonum
illud aut habet uo[lunta]tem et ad fructum non perducit. ad
secundum quod obicitur quod opera non sunt in potestate nostra. dicendum quod hoc so
lum concludit quod in eo cum sufficiat intentio quando
deest facultas ad perficiendum opere bona. ad
tertium quod obicitur quod bona uo[lunta]s non pendet ex opere. dicendum quod
uerum est. attamen cum adest facultas plena uo[lunta]s necessario
ponit bonum opus. ita quod si bonum opus non ponit aut
numquam uo[lunta]s fuit plena, aut desinit esse plena.
et ergo sibi operibus non sufficiat. hoc non est quia plenitu
do bone uo[lunta]tis ex operibus pendeat. sed quia bona
uo[lunta]s si plena est necesse in bona opera redundat, cum
fuerit sibi facultas operandi.

Consequenter queritur utrum ad premium pertinet dicendum quod oper
ra super addunt bonitati intentionis. et circa hoc
queruntur tria. primo quod uidetur quod addat operatio
nibus bona intentione, utrum pro eorum dignitate
secundo quod uidetur addat ratione quantitatis corporee durationis.
tertio quod uidetur quod addat ratione intensitatis.

Circa sic proceditur. et quod uidetur opera exteriora aliquid
addant super bonam intentionem ratione sue exce
llentie et dignitatis. sicut sunt opera priuilegiata et
consimilia. super illud psalmi. O quam sit super eminens
magnitudo. glosa. quedam maxima gloria. habebunt
summi doctores qualiter id quod habent habebunt alii. hoc autem
non est nisi ratione doctrine quod aliis impendit. ergo et cetera. Item
ecclesia in terra magis sollempnizat martyres quam
confessores. sed constans est quod ecclesia sanctis exhibuit
honorem pro meritorum suorum exigentia. ergo maiori gloria
digni sunt qui mortem pro christo pertulerunt quam illi qui
pati solum uoluerunt. Item christus nobis admonuit per
passionem. quam non meruerit nobis aut potentia
predicatione ianue. et meritorum eminentia diffusiorem.
Si ergo caritas in fuit eminentissima. ab instanti con
ceptionis. et maioris fuit efficacie cum passione
quam sine. ergo uidetur quod in quolibet alio excellentia operis
exterioris addat ad meritum bone uo[lunta]tis siue intentio
nis. Item bonum additum bono facit magis
bonum. sed opus priuilegiatum est bonum. ergo additum
intentioni facit eam magis bonam. sed quod addit ad
bonitatem addit ad meritum. ergo et cetera. Item si opera
priuilegiata nichil addunt super bonitatem inten
tionis. ergo qui ea faciunt frustra laborant. Si
ergo ipsum est dicere quod qui facit opera excellentia fru
stra laborat uidetur quod opus excellens addat
super intentionis bonitatem. Sed contra de beato martino cantat
ecclesia. o beata anima quam et si gladius persecutoris non
abstulit palmam tamen martyrii non amisit. ergo ita

uidetur quod beatus martinus habuit palmam martyrii pro bo
nitate intentionis. sicut si sustinuisset acerbitatem
passionis. ergo non uidetur quod opus excellens aliquid ad
dat super bonitatem intentionis. Item operis non
placet propter operatorem. sed magis operator propter operatione, [marg.: unde in rel[igione] dicitur ad abel et ad mu[nera] eius. [illegible]]
quamuis operatio illa sit nobilis. ergo quia deus ap
plaudit operantem non approbat operationem. ergo non uidetur quod
hoc maioris premii efficiat apud deum dignius
propter operationem excellentem super additam bonitati uo[lunta]tis.
Item si aliquis sustinet mortem, premium eius deminuitur
apud deum quia aliquid meretur. ergo sustinentia mor
tis propter christum si quidem placet deo hoc non est ob aliud nisi
quia ordinatur ad christum. sed illa ordinatio est medi
ante intentione. ergo tota bonitas operationis cuiuscumque excellentis [marg.: excellentie]
existentie habet ortum et propter illam deo placet. sed ubi [marg.: copiosior]
unum propter alterum ibi unum tantum. ergo tantum deo placet in [marg.: unum]
tentio perfecta et bona et opus quantum placet sine opere.
Item si aliqua opera faciunt ad meritum. illa sunt maxime
opera humilitatis et utilitatis. hec enim opera deus magis
commendat. sed opera priuilegiatus opera sunt excellen
tie et dignitatis. ergo uidetur quod minime inter omnia genera operum
addat ad bone intentionis meritum. Item voluntas facultatis
de eo quod bonitatis reputatur perfecta. sicut dictum est. et hoc
non est ob aliud nisi quia alias non esset plena et perfecta
uo[lunta]s. Si ergo uo[lunta]s perfecte sola pro opere reputatur, ui
detur quod in tali casu opus priuilegiatum nichil addat super
intentionis bonitatem et meritum. respondeo dicendum quod maius bonum potest
aliquid dici duplex. aut intensiue ut potest quia plus deo
placet aut extensiue ut potest quia pluribus deo placet.
pluribus prodest. et propter hoc duplex est titulus quod opus priuilegiatum
addat ad bonum intentionis. aut quantum ad proximorum edi
ficationem aut quantum ad dei approbationem. primo modo
attendi augmentum quantum ad premium. secundo modo quantum ad
meritum. Si ergo loquamur de additione quantum ad primum sic absque
dubio opus priuilegiatum addit ad bonum intentionis. quia
bonitas intentionis sibi lucet eius. in possessione
bonorum operum. et maxime priuilegiatorum. Si autem loqua
mur secundo modo quantum additur quod attenditur quantum ad meritum. sic
distinguendum est. quod est loqui de munito id est premio substantiali
et premio accidentali. id est premio accidentali opus priuilegiatum
addit supra bonam intentionem et uoluntatem. quia premium
accidentale quod est aureola non debetur uoluntati per se. sed
uoluntati in opere. Si autem loquamur de munito id est premio substantiali.
ad hoc oportet distinguere. quia est meritum congrui et digni. [marg.: et meritum congrui et digni, quantum ad meritum congrui.]
absque du
bio opus priuilegiatum addit super bonitatem inten
tionis pro eo quod uoluntas in illo opere preparat et dispo
nit ad susceptionem maioris gratie per quod dignus est
maiori retributione. Si autem loquimur de merito con
digni sic absque dubio non addit pro eo quod quantum

[marg.: Tertio dicendum quod addit quod opera priuilegiata addit super uoluntatem premium et dispositione et efficacie quia ea uoluntas disponit ad susceptionem maioris gratie per quam digna fiat maiori retributione. [illegible]]

tas mentis condigni pensatur ex quantitate caritatis. et quod placet deo quia qui habet perfectam voluntatem et opus quod ad essentiale premium retributionem sunt equaliter glorificati caritate. et sic patet quod opus publicatum non est dignius sed addit super voluntatem interioris. licet non addat ut addere omni modo additionis. Ideo concedende sunt rationes que ad primam partem inducuntur. Ad id vero quod obicitur de virgine martire quod palmam martirii non amisit. dicendum quod ibi palma martirii non accipitur pro premio accidentali quod est aureola. sed pro premio essentiali scilicet quod est aurea. unde dicitur est martirii palma. sed virginitatis scilicet aurea respondens martirio quod sustinetur exterius. alterius vero scilicet aureola respondens cui quia est spiritualis privilegii et prerogative. Ad id quod obicitur quod operatio ad statum placet per operantem. dicendum quod verum est. actum dum operans bene utitur dono propter quod placet deo ubi ipso disponit se ad maius et aliquo dignius est quo quid non esset nisi in bene utetur. et ideo non sequitur quod si operatio placet deo per operantem quod propter hoc magis placeat operans per operationem quod sunt ... ipse dicit de duobus bonis quorum unum habet bonitatem ab altero quod in alio melius valeat quam valeat alterum illorum per se. Ad id quod obicitur quod mori pro mundo et displicet deo. dicendum quod verum est. sed tamen ex hoc non sequitur quod tota bonitas operis publicati veniat ex intentione. sed quod non potest esse opus per se bonum absque intentione. non tamen opera publicata aliquam bonitatem dederunt sibi habent quam iuncta cum bonitate intentionis aliquam excellentiam tribuunt bene operanti quod non tribuerit alia quando opum. et ideo id verbum quo dicitur quod unum per alterum ut ubique tamen habet hic locum. hoc non intelligitur quando id per quod alterum participat aliquam perfectionem est totum ratio illi participationis. non sic autem est in proposito ut visum est. Ad id quod obicitur quod opera publicata sunt opera excellentia. et ideo minus debent facere ad meritum. dicendum quod opus excellens dupliciter potest dici. aut propter vanam estimationem sicut aliquis reputat excellentiam vindicare se de adversariis et ponderare aliquis. aut secundum veritatis dictamen. et sic sustinere ignominiosissimum genus mortis pro christo est opus magne excellentie. et tale opus excellens non contradicit operi humilitatis. immo simul cum illa stat et ... cum regnat et talis ... et cum habet ... difficultatem et dignitatem et ... pabulum et utilitatem ... non est meritum si disponit ad maiorem gloriam. Ad id quod obicitur quod voluntas reputata

pro toto ubi facultas deest. dicendum quod id est verum quantum ad substantiam ad salutem et quantum ad premium essentiale. quia nemo amittit ex regnum celorum ex hoc quod non facit quod facere non potest. non autem est verum quantum ad premium excellentie sive quantum ad premium accidentale. immo prout est quod opus publicatum addit super interioris bonitatem.

Credo quod utique bona opera addant super bonitatem interiorem quantum ad quantitatem dati. Et quod ... ut .1. cor. viij. qui parce seminat parce metet. et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. sed quod seminatio illa debeat in loco apostoli intelligi dationis. ut quod magnitudo dati faciat ad excellentiam glorie. Item Iacob. iiij. Non minus est fides ... ... si ergo ista ... non est inutilis ut quod ... faciat ad ... meriti. Item quamvis ... ex equali bonitate faciat bona maiora et ... ... tamen ille cui maiora contulit ... ad ... ... actionem ... ... si ex ... datur maius munus et minus munus ... ... maiori munere maiorem reddere ... Item si non magis confert qui plus ... quam ille qui minus. ergo non plus meretur qui relinquit omnia propter deum et dat pauperibus quam ille qui dat unum solidum. ergo omnes sunt stulti qui sequuntur divinum consilium. quia si ... est ... divinum consilium esse in ... ut quod quantitas dati faciat ad amplius meritum. sed contra ... xij. amen dico vobis quia hec plus ... misit in gazophylacium ... ... pro ... dati ille ... fuit valde parvum sicut in textu ... quod ... dona aliorum. ut quod deus aspicit ... pro quantitate bonitatis interioris. et nullo modo per quantitatem muneris exterioris. Item in glo. super illum locum. nemo offerens ... ... sed ... non ... et offerens. sed ... ... tamen valet quod ... illa pondat. ... quod quantitas dati ... interioris bone non ... Item super id ij. cor. viij. ... ... non ... ... glo. ... ... magis ... pro ... cum ... ... si quantitas dati ... addit. aut addit ... ... premium essentiale. aut ... premium accidentale. ... ... premium essentiale ... ... premium accidentale debetur operibus excellentibus et

plena et non parte opus quod et ille qui habet voluntatem

cap. lij. pec.

... ...

Hug. super ...

meritum

prelatis. Secundo, nec meretur aureolam ex hoc quod dat
magnam eleemosynam, ut ergo quantitas dati addat bone
intentioni meritum [illegible] addat [illegible] ad primum
[illegible] non est quod de quantitate dati est loquendum duplex.
quod autem comparando datum ad datum solum. alio modo comparando
[illegible] ad [illegible]. et addantis facultatem
[illegible] in legendo maior quantitas dati aliquid addit ad
bonitatem intentionis, non tamen [illegible] premii essentialis
directe. Sed quia aliquo modo disponit homines ad perfi-
ciendum in bono et ad recedendum a malo. quod enim
[illegible] ut sic faciat amicum de
mammona iniquitatis magis recipientem
obligat ad orandum pro se. et quodam modo in obli-
gando illum obligat deum. et ideo plus se di-
sponit ad gratiam quam ille qui dat minus. [illegible]
plus se disponit ad recedendum a malo quam iste
qui facit maiorem eleemosynam absolvitur magis a ma-
iori pena. Unde quod dicit Luce. xi. date eleemosynam et
omnia munda sunt vobis. et Thob. xii. eleemosyna
a morte liberat. et [illegible] Dan. iiii. redime
peccata tua eleemosynis. Si autem comparentur quantitates da-
torum in comparatione ad facultatem dantium maior
quantitas non addit quantum ad meritum premii essentialis
directe. Sed quodam modo dispositive. [illegible] pecca-
tis suis [illegible] plus dat quam dat suis viribus
pensatis magis ad [illegible] gratie se disponit,
magis a peccato recedit. et sic generaliter lo-
quendo quantitas dati presupposita equalitate
bone intentionis sive voluntatis quantum ad premium es-
sentiale non addit directe meritum. Sed quodam modo
dispositive. ut quia disponendo ad gratiam
disponit ad maiorem gloriam vel quia eripiendo a
malo celerius facit hominem pervenire ad coro-
nam. Et [illegible] quod non habet instantiam quin est [illegible]
[illegible] quantitas dati in comparatione datum et in compara-
tione ad facultatem dantis [illegible]
tum unum excedit [illegible] et [illegible] exceditur
ab aliquo in comparatione ad facultatem dantis. Per
hunc modum dicit dominus quod vidua plus misit
in gazophilacium quam omnes divites. quia totum vic-
tum suum [illegible] sic excedentia
et excessa. Secundum enim diversas conditiones unum da-
tum plus promovet quam reliquum. maior enim quan-
titas dati plus valet ad evadendam penam.
quia sic dicit .xiiii. [illegible]
[illegible]. maior vero quantitas dati secundum facultatem
dantis plus valet ad acquirendam gratiam [illegible] quia
talis magis se disponit ad perfectionem [illegible]
scilicet paupertatis. [illegible]

[illegible] datur [illegible] dicitur [illegible] comparando datum ad datum absolute
[illegible] ad facultatem dantis. [illegible] quantitas dati non auget
[illegible] supposita equalitate caritatis. [illegible] augmentum dispositive quia
[illegible] obligat recipientem ad intercedendum [illegible] absolute
[illegible] per modum recompensationis cuiusdam.

tes quod quantitas dati [illegible] augeret ad meritum [illegible]
tionis bone. [illegible] Ad primum ergo quod obicitur primo
[illegible] quod vidua illa plus dedit. dicendum quod ibi
loquitur de quantitate dati per comparationem ad facul-
tatem dantis. quia illa totum dedit et alii parum de su-
perfluitate [illegible] quod scrutator cordium vidit quod
vidua illa ex meliori voluntate oblationem suam
dabat. et ideo magis dominus eam approbavit propter
voluntatis eius meliorem. Ad aliud [illegible]
utrum quantitas dati addat ad bonitatem
intentionis [illegible] presupposita equalitate bone volun-
tatis [illegible] nulla est quod [illegible] ma-
gnitudo bone voluntatis cum parvo dono quam parvi-
tas bone voluntatis cum magno. Ad tertium quod obicitur
de glo. quod dicit non consideratur quantum sed ex quanto. dicendum quod
verum est principaliter. scilicet quantum ad retributionem premii es-
sentialis. non negat tamen glo. quin quantitas dati
aliquo modo disponat ex genere ad maiorem
gloriam. ut ad gloriam [illegible] Ad quartum
quod obicitur de alia glo. quod [illegible] voluntatis equalem
habet mercedem [illegible]
tribuendo voluntate remanente in sua equalitate. sed
quia quantitas dati disponit ad habendum meliorem
voluntatem. et fortiorem. hinc est quod aliquo modo facit
ad augmentum glorie. Et [illegible] patet ad [illegible]
quod ultimo querebatur quod aliquo modo facit ad pre-
mium essentiale [illegible] gratia
et caritas. ad [illegible] disponit [illegible] quod obicitur de pre-
mio accidentali non cogit [illegible] accidentale
non tamen est aureola. sed gaudium de aliquo
bono creato, sicut sit alicuius prerogative et ex-
cellentie [illegible] et hoc melius manifestabitur
in sequenti probatione.

Circa quartum utrum bonitas operis addat ad
bonitatem intentionis [illegible] quantum ad meri-
tum. et [illegible] quod videtur bonum opus additum operi pre-
cedenti [illegible] dignum maiori premio eterna-
li. et quod non videtur. [illegible] Zach. ii. [illegible]
[illegible]
glorie. ergo si aliqui duo ex equali caritate
operantur [illegible] in mercede glorie [illegible]
[illegible] super illud Iudic. ii. qui longe post eum
venerunt. Glo. Sol [illegible] nocte [illegible]
[illegible] post se lucem emisit. ut paulus. an-
dreas petrus. [illegible] bartholomeus. sed constat quod pau-
lus plus omnibus laboravit. sicut dicit .i. Cor.
xv. ergo [illegible] magnitudo premii non pensatur secundum
magnitudinem operum. Item [illegible] non multitudo
operum [illegible] augeret meritum

si sola caritas et merere uolunt. et non habet ex propriis dicta patet // Item quia homo diligit deum amore diligit etc. et quanto diligit ad tantum remuneratur adeo. quod sic est equitas in dilectione, equitas est in remuneratione. Sed multi sunt equales in dilectione, qui tamen sunt inequales in opere. ergo uidetur quod multiplicatio operum non faciat ad premium substantiale premii idemptitatem. // Sed contra .iv. Cor. ubi dicitur qui cooperatur merces non imputatur secundum gratiam. sed secundum meritum. glossa merces non datur secundum gratiam fidei tantum, set secundum meritum operis sui. ergo uidetur quod pluribus operibus maiorem mercedem quis meretur hic // Item super illud Gal. .vi. bonum autem facientes non deficiat glossa. quia seminamus in operibus, tamen metemus in fructibus. ergo etc. // Item pro uno bono opere homo meretur uitam eternam. ergo sicut opus sequens est opus bonum sic prius, tamen meretur sicut primum. aut ergo meretur illud idem. aut ad super additum illi. si ad super additum illi, habeo propositum quod multiplicatio operum proficit ad augmentum meriti. si non. ergo uidetur quod frustra sit opus. ergo similiter est qui uno bono ampliter faciat ad. quod similiter est ipsum dicere, ut dicat etc. // Item peccator non est magis efficax ad merendum penam, quam sit bonum opus ad merendum gloriam. Sed peccatum sequens additum precedenti, si sit equale ei, equaliter meretur duplo maiorem penam. ergo bonum opus additum precedenti meretur duplo maiorem gloriam. // Item quanto fuerit prolongatio diuitie ei fuerit tanto maiorem afferet mercedem. si ergo deus in operando retribuendo et est iustior et liberalior quam sit homo. uidetur quod quanto deus in pluribus ei fuerit et quanto plura opera propter ipsum faciat tanto maiorem ab ipso recipiet retributionem // Item utrum qui multiplicat bona opera sciat sentire bona. ergo necesse est quod aliquem fructum premii ex eo accipiat. aut ergo premium substantiale. aut accidentale. aut aureae, aut aureole. sed non aureole, cum illa debeatur operibus excellentibus. ergo recipiet maius premium substantiale. siue aureae est ergo quod quis proficit bona opera multiplicando etc. ergo fructum afferunt // Responsio ad predictorum intelligentiam est notandum quod proficere in merito uel ad meritum potest esse duobus modis, propter duplicem differentiam premii. quedam enim est premium substantiale, quod consistit in uisione et fruitione dei, quod idem est premium substantiale, quia fundamentum et substantia totius beatitudinis consistit. et illo perfectio habitus beatitudinis est in nobis beatitudo. aliud uero est premium accidentale, quod consistit in gaudio quod habetur de bono creato, uel de liberatione ab aliquo malo, uel accipiendo. ergo meritum uel premium substantiale contingit dicere quod ad ualet ad profectum meriti tempus. aut quod propter id meretur maiorem gloriam. et hoc modo premium maior caritatis

uel melior uoluntas faciat ad profectum meriti, aut quia disponit ad merendum maiorem gloriam. et talia sunt opera perfectionis, que dicuntur facere ad meriti profectum. alia quia conseruat illud per quod meretur homo gloriam. et sic omnia bona opera proficiunt ad meritum. quia in ipsis caritas exercetur et conseruatur, et radicatur. ut homo finaliter perseueret in illa. et hoc non est paruum. quia quamuis homo faciat non saluatur nisi finaliter perseueret. et sic patet quod operum multiplicatio quandam modo ualet ad profectum meriti quantum ad premium substantiale. et hoc dico dispositiue et conseruatiue. non autem merendo maiorem gloriam ex condigno. Similiter ad profectum maioris premii accidentalis proficit idem ualere tempus. aut ratione adeptionis aureole et sic opera specialis excellentie faciunt ad profectum meriti uel bone. aut ratione adeptionis alicuius delectationis in fine. et sic omnia opera que fiunt extra quodam modo ualet ad profectum premii accidentalis. quia propter quod homo plura bona opera faciat, propter hoc de pluribus gaudebit in consciencia sua. aut ratione diminutionis pene, et sic opera dilatata et penalia faciunt ad profectum meriti, et adducit ad meritum ueniale. quia remissionem alicuius pene meretur homo quo ad hunc (?) quo non meretur ex sola uoluntate. hec autem distinctio non solum ualet ad tuendum quod dictum est. sed etiam ad duo predicta. generaliter enim uera est quod operum dignitas et quantitas et operum numerositas ad profectum meriti facit quo ad premium accidentale. sed differentia est in generali, quod ista omnia opera non faciunt ad profectum meriti in premio substantiali nisi solum dispositiue et conseruatiue. non rationes ille que ostendunt quod multiplicatio meriti premium substantiale per multiplicationem operum concedendo sunt cum concludunt. // ad illud uero quod primo obiectum est quod ei qui operatur merces imputatur secundum meritum. dicendum quod textus intelligit quod glossa exponit non uult dicere quod quantitas mercedis respondeat operi proprie. sed hoc uult dicere quod ubi est opportunitas operandi, non sufficiat gratia fidei sine bona operatione. ubi autem opportunitas uel facultas deest, sola gratia sufficit. unde sensus est eiqui operatur .i. ei qui habet tempus operandi. // ad secundum quod obicitur de glossa. quod dicit seminamus in operibus tamen metemus in fructibus. dicendum quod nomine fructuum intelligitur gaudium quod habebit quis de bonis operationibus. non premium substantiale quod consistit in deo. et quod de illo .s. de substantiali premio intelligatur. tunc tamen et quantum non dicit comparationem, sed dicit dispositionem ueritatis. sed consecutionis // ad id quod obicitur quod peccatum opus meretur quantum homo tenetur, quam propter primum. dicendum quod uerum est. sed non meretur idem, sed id ipsum quod propter meretur, uel loquendo de accidentali premio. et non sequitur

<marginal notes:>

Item

fco

Item 27°

ei glossa

Quantitas malorum premii auget ratione uiuo (?) pena propter

maiorem adhesionem quia quanto quis plura mala committit tanto

delectationis intensionem quia in pluribus mala amplius delectatur

malorum continuationem

(propter adhesionem)

adhesionem

delectationis intensionem — Respondet

duratione

excecatio in intellectu

penalitas in sensu

desolatio in affectu

dicitur

uanũ laboret. q̃ʒ si p̃mũ opus erat necessariũ uite
etne. tñ nõ inebat efficacia nisi qñ p̃sequãtur
et ceteris neq̃ p̃t in hõie uiue q̃n exeat i bono
actus cũ p̃ ꝛ dʒ. ꝗ̃ sequẽs opus fructũ nõ facit.
q̃ quis nõ addat ad p̃mi excellẽtiã ꝛ addit
tñ ad mĩti efficaciã. disponit ꝛ uiclo ad p̃
temi et facit ad terminũ mitti uel acutũ p̃
missũ p̃ ostensũ ẽ. ad 1m q̃ ob. q̃ p̃cĩi ad
dicũ p̃co duplicat mitiũ et suppliciũ. ꝑ ꝛ bo
nũ addito bono. dd q̃ nõ ẽ simile p̃p̃ hoc q̃ q̃
mala facimus mali sumus. ꝫ nõ q̃ bona faci
mus boni sumus. imo p̃cius ẽ. bonitas opũ oritur
hẽt ex bonitate opantis. ꝛ hic ẽ q̃ diuisis p̃cis
meretur hõ diuisa supplicia. q̃uis diuisis bonis
opibʒ. meat hõ unã gliam. q̃ ꝛ cõ mendi
ꝛ accepit i plibʒ bonis ẽ una. ꝛ cõ si displicendi
et demẽdi ẽ i plibʒ p̃cis diuisa. ad illud
q̃ ob q̃ apd hoĩes mai p̃miũ mẽt hõ ex plu
ribʒ opibʒ. dd q̃ nõ ẽ sile. q̃ hõ nõ reputat
opus dignũ retributiõe p̃p̃ bonitatẽ opantis. ꝫ
p̃ca opantẽ p̃p̃ bonitatẽ opis. hõ .n. indigeʒ
alieno fructo. de aut̃ glõ nĩ nõ indigeʒ,
nõ opantẽ p̃p̃ opa. ꝫ opa p̃p̃ opantẽ acceptat,
et remunat. et io nõ ẽ sile ex p̃te ista et
extra. ad 1m q̃ ultio ob. q̃ opa mortificata n
ualet ad p̃miũ accidentale. q̃ nõ assequit aure
olã. dd q̃ accñtale p̃miũ simplus ẽ q̃ aureo
la. noĩe .n. aureole nõ i telligit q̃ oĩ p̃miuni
accñtale. ꝫ 1m q̃ hẽt q̃ndã p̃rogatiuã ꝛ dignita
tẽ. sicut ꝛ opus eius uirĝ. sʒ tñ gaudium
de bono opum mortificatorum ad accñtale p̃miũ sp̃ectat.
cũ sit ipo possit hũ uita etna. et ad h q̃d q̃d
faciũt bona opa mortificata facuñt ꝛ ad etnale
p̃miũ aliq̃d nisi p̃us ẽ ostensũ. ex his p̃atʒ
rño. ad 1m q̃ ultio q̃rebat.

Post ista sut q̃ones de litt. et p̃ q̃ de hoc q̃ d
ambr. q̃ affectus tuus opi tuo nomẽ iponit. ꝫ si
quis admittit ad se mulierẽ intendens facere simpli
cẽ fornicationẽ. ut q̃ 1o p̃rim debeat d̃ forni
catõ nõ adulteri. Item ex eod affectu p̃ q̃s
mouet ad eũdẽ in deum et amandũ ipm. ꝫ si op
tinet ñ ab effectu. ut q̃ edẽ et amare sit op
eius de spẽ et eius de ũ tutis ꝛ eod nõie debeant
noiari. ꝫ dd q̃ ad noĩan ꝯtingit dupli
uideʒ ingnali ꝛ i spẽalinoia gnalia i morib;
sut bonũ ꝛ malũ. spalia ñ sut noia spaliũ
deas p̃uit spaliũ ututũ ꝛ uicioꝝ. cũ g̃ dr q̃ aff
fect opi nomẽ iponit. h in tell' de noĩe gnali.
ip̃e nõ obicit de noĩe spali. Item q̃ de b q̃ d.

pulit mito punit eũ qui dicit se subtraxisse sup
flua diuitiq̃ut p̃lat pauperi. ut .n. q̃ tale ẽ iusti
i iuste puniat. hoc .n. supflua uicaũ ẽ. ꝫ re
seruare supflua ẽ ũ tutis. sicut dare pauperi vñ
aliaꝫ h ũ tutis ẽ. Si ꝫ in iustũ ẽ aliq̃ puniri
p̃p̃ ũ tutis i iuste facit iusti q̃ talẽ puñt. Itm
io de qui p̃cepit filiis isrl' q̃d furarentur uasa
egipcioꝝ. exo. xij. idm̃ p̃cepit clam dari paupi
bʒ. ꝫ illi qui furati sut uasa uolũtes iple
mandatũ diuĩ nõ p̃ccauunt. ꝫ p̃ rõne ille
qui furatur ut det paupi furando nõ p̃ccat. Itẽ
i oĩ p̃cco ẽ ꝯuersio i ordiata ad bonũ ꝯmũ. ꝫ iste
q̃ furat ut det paupi nõ amat i ordiate. nec
aliq̃d amat ex cupiditate. ꝫ uĩ q̃ nõ p̃cat aliquo
m. rño dd q̃ tal' absq̃ dubio p̃ccat q̃ facit
q̃ diuĩ mandatũ. facit ꝛ g̃ proximũ. q̃ ũ eo
ipo inuito ꝯtulit et io iuste puñt. nõ solum
ad iũm ꝛ appio. ad 1m ũo q̃ ob. q̃ ista
at dũ reseruat supflua. rño q̃d ũmq̃q̃ sp̃ectat
reseruare supflua p̃pria. supflua d' aliena rese
uare nõ sp̃ectat. q̃n nõ ẽ ꝯstitut' sup eũ. ꝫ dñs
nec iudex. et io cũ aliena supflua reseruat q̃d
nõ suũ ẽ usurpat ꝛ p̃p̃ hoc puñt de iusti. ad
1m q̃ ob de filius isrl'. dd q̃ nõ ẽ sile q̃ dñs dis
pensauit cũ eis. qñ p̃cepit eis q̃ furarentur. imo
q̃ plus ẽ res alienas i dñiũ eoꝝ trãstulit ꝛ hoc
bñ potuit q̃ ip̃e ẽ dñs oĩm. ꝫ d' dm̃ p̃ceptũ q̃
dñs p̃cepit facere elam nõ se extendat ad bona
aliena. ꝫ ad p̃pa dũ illo mõ illi mãdato re
pugnat q̃ p̃cipitur nõ furum imo 1o supponit ꝛ cũ
illo ꝯcordat. sic q̃d dr p̃. iij. honora dñm de
tua sba. ad 1m q̃ ob q̃ ñ amat i ordiate. dd
q̃ i ordiato amore dup̃ pot ẽẽ. aut q̃ amatur
res q̃ nõ dʒ. aut q̃ amat res ap̃le q̃ debuit ꝛ
dũ quis facit ꝯtra q̃d de p̃cipit sil moueatur
magis affectus sui puacpit ꝛ ẽ el affco i ordina
ta ex magis ue delecis. ꝫ exo tẽpu diũe p̃hibitõ.
Itẽ q̃ de hoc q̃ dr. q̃d iudei crucifigẽdo xp̃m arbi
trabant se obsequiũ p̃stare deo. hoc .n. ut ẽ fl
q̃ sic dr sap. ij. ex malicia ꝛ inuidia xp̃m ꝯdẽpna
uerũt. morte turpissima. et m̃. xxvij. dr. sciebat
eũ q̃ p̃ inuidia tradidissent eũ. Si ꝫ sciebãt se ma
le facere nõ arbitrabãt obsequiũ se deo p̃stare. rño
dd q̃ h nõ dr q̃ ad oĩs iudeos. ꝫ q̃ ad simplices.
q̃ p̃ maiores decepti s. maiores .n. iudei sic p̃n
cipes sacerdotũ et scribe moti sut ex iuidia et ma
licia. q̃ bñ cognoscebãt eius scitatẽ ꝛ i nocẽciã q̃uis
q̃ latet eos diuitas. simplices uo ꝛ p̃plares moti
sut ex igno. audientes ꝛ a maioribus suis q̃d

.blasphemasse putabat se credendo xpm
blasphemum interficere. et sic obsequium deo prestare.
ista tamen ignorantia non excusat ipsum. Et ideo ex opere quod
fecit non solum malignus. sed et prius notitia
scientiis eius pestare potuit.

d. xli.

Utrum intentio ut sup dm e. etc.

Sup ostendit magister qualiter actus habent
certificationem ex fine et intentione et uero habent
In hac parte intendit declarare qualiter actus exe
rioris intentionem et uolitionem habent deprauati. dicit
aut prima ista ipsas partes duas. In quarum prima ponit
magister opinionem aditentam deficientem. In secunda uero
ponit malos actus sunt mala opera ad uideri ibi.
posit h investigandum oz. etc. Prima pars diuiditur ipsas partes.
In quarum prima magister mouet quaestionem. et declarat per quae
dam opinionem. In secunda uero obiciat contra illam declarationem.
adiungens illi quoddam responsionem ibi. huic dicitur
certa magister contra aliorum opinionem sub iungit aliam
predicte declarationem i. alii uero quod ephyana dicitur
actum facimus. Ubi innuit quod actus non dicuntur
per tres dicas. s. per bona et mala. et in differentia.
inter utraque media sunt. Secunda pars per partes diuiditur
in tres partes. In prima querit magister. utrum omne peccatum
us sit uoluntarium. sed auctor. In secunda querit ut omne peccatum
sit in uoluntate i. illi. et intelligentia per quintam dicitur. etc.
inter ii concludit. quod non solum uoluntas est depravatio ex
tioris sit uoluntarie. sed et ipsum est depravatio interiorum. quod ipsud
consistit esse uolitum i. si a esse peccatum mortale. etc. et
sic duas quaestiones primas declarat magister ipsas ista.
quarum una est utrum omnis actio mala sit quae non pro
dit ex intentione recta. secunda utrum omnis culpa sit uoluntaria.

d. in tellincia quod h' per tis fiedit ut h
ee duo. primo quod deiectione actionis
deliberatiue in bona et mala et in differentia.
Secundo quod depravatione peccati ad uolitum. Circa primum quaeruntur
tria. primo quod utrum actio deliberata dicatur
per bonum et malum tantum quod per dicas oppositas. Se
cundo utrum dicitur per bonum et malum tamquam per dicas essentiales.
et intrinsecas. Tertio quod utrum dicatur per has duas
tamquam per dicas immediatas.

Circa primum sic proceditur. et quod utrum actio deliberatiua
diuiditur in bona et mala ipsa dicitur per di
fferentias oppositas. et quod sic. ut probatur contrarias in maiori
e inter bonum et malum. Dicit philosophus dicat quod bonum et
malum non sunt in genere. sed sunt genera aliorum. sed per
contraria maxime sunt opposita. ergo bonum et malum esse
actionum dicta habent oppositionem et repugnantiam.
Item malum dicitur priuatio boni. sed priuatio et habitus di
cte sunt oppo. ergo etc. Item quae habent oppositos
effectus. dicuntur opponi. sed bona actio et mala
oppositos habent effectus in anima. quia bona actio
ornat et mala deformat. bona ordinat et
mala deordinat. ergo etc. Item quae habent oppo
sitas retributiones dicuntur habere opposita. Sed
bona actio et mala hunt oppositas retributiones
quia uni retribuitur eternum gaudium. et alii eternum
supplicium. ergo etc. Item omnis contra dio est
per opposita. Sed ergo actio moralis contra dicitur per
bona et mala. ergo inter hi dictionis sunt per op
posita. Contra h. opposita sunt nata fieri circa idem.
Sed ipsum est bonitatem et maliciam. uel econuerso circa eande
actionem succedere. ergo bonum et malum esse actionum non
habent oppositionem. Item omnis quod deus facit est uel de bono.
Item omne quod fit contra dei. prohibitionem est malum. sed eadem
actio fit ad deo et contra di prohibitionem. ergo eadem actio est
bona et mala. sed opposita esse idem sunt impossibile. ergo bo
num et malum esse actionum non sunt opposita. Item cum
dominus precipit seruo dare elemosinam et dominus precipit ex
caritate. et seruus facit cum murmure. eadem actio est
meritoria domino et demeritoria seruo. sed esse meritorium est
bonum. et esse demeritorium est malum. ergo eadem actio est
bona et mala. ergo bonum et malum esse actionum non sunt
opposita. Item aliquis incipit aliquam actionem ex caritate et
tiat eam ex uanagloria. sicut quod dicitur gregorius. sepe quod cum caritate incepit
culpa peragit. ergo una et eadem actio potest esse me
ritoria et demeritoria. et sic ut dicitur quod quod bo
num et malum esse actionum non sunt opposita. Item bonum
et ens conuertuntur. sed ens est in plus quam actio. ergo et bo
num. ergo si in plus non dicit per simul supplex actio
deliberata non potest dici per bona et mala tamquam
per dicas oppositas. Respondeo ad primum intelligentiam
est notandum. quod actio deliberatiua nata est habere duplicem
bonitatem et bonitatem naturae. Igitur actio procedens ab
aliqua uirtute et uoluntate moris. idque est procedens ali
quo. sed aliquo. Cum ergo contra dicitur bonitas et malitia
esse actionum habent repugnantiam in quod ipsum dicatur
tamquam in bona opposita. Dicendum quod hec non est uerum de bono
pat de bonitate eternali. ut uidetur. sic enim bonum non
est differentia actionis. immo conuertitur cum ente. et reperitur in
omni actu. sicut quilibet bonum dicitur a bonitate moris. sic est
diuisiua differentia actionis. Et ideo quod bonum moris in
plici differentia est. quod enim est bonum in genere. quoddam ex
circumstantia. quoddam uero bonum per formam sub primis sine
bonum per se. quibus harum differentiarum habet dictus mali secundum oppo
sitio respondentem. nam bono in genere oppositum malum
in genere. et bono simpliciter sub per se oppositum ex circumstantia
oppositum malum ex circumstantia. et bono simpliciter sub per se
oppositum malum per se sub demeritorium. horum a dicitur

sunt manifesta. sic igitur actio prava aut deliberata, dicitur habere peccatum bona et mala. non solum tamen per duas distinctiones et duas oppositas. unde bonitas ... hec ostendunt contraria sunt. ad primum igitur quod primo obicitur quod opposita nata sunt fieri circa idem. dicendum quod si intelligatur circa idem numero habet veritatem, non in illo quod est sibi pertinens ... tertio. n. ... ipsum est causa sit una et eadem in quo sunt suscepibilia contraria actione aut circa ... sunt actus. non oportet habere veritatem quod boni et mali sit circa eandem actionem numero, sufficiat quod ad legem oppositorum quod habeant fieri circa eandem actionem in specie. aliud est quod bonum et malum non possunt simul succedere in eadem actione, sed eandem per accidens; ... hoc quod circa ... consistit in successione. et hoc melius iam patebit. ad [illegible] quod obicitur quod de facto est valde bonum. dicendum quod est intelligendum quoad bonum nature. illud autem bonum non repugnat malo moris, immo ipsum presupponit. et ideo eadem actio potest ad hoc fieri et non est prohibita. ex hoc tamen non sequitur quod non sit diversitas inter bonitatem moris et malitiam. unde ipsa actio est quod eadem actio sit simul et semel in ipso habitu et in precepto. ad [illegible] quod obicitur quod eadem actio est mixta et dimissa. dicendum quod bonum et malum mixtum et dimissum circa actiones non dicunt qualitates absolutas, sed dispositiones diversas. actio bona non est nisi quod actio ordinata in finem. refert autem actio in fine per intentionem. ... una et eadem actio per circumstantias ... et intentionem. ... ab uno sic apud motorem, ab alio non sicut ab initio. et una illarum intentionum potest esse recta et altera illarum obliqua. sic est quod una et eadem actio potest esse bona et mala per comparationes ad diversa principia. laudanda debonis et mali mixta et dimissa ... ex hoc tamen non sequitur quod bonum et malum non sit oppositum circa actiones. nam ... comparantur se circa actiones ... ad diversas intentiones. non tamen comparantur se per comparationem ad eandem intentionem. opposita autem respectiva secundum hanc legem habent oppositionis, sed quod ad idem comparantur. unde non quod aliud de bono dicatur aliud de actione ... nam ... dicitur qualitatem aliquam super additam et ideo impossibile est quod una et eadem numero sit simul et semel bona et mala, habent absolute vel per comparationem ad diversa circa actionem ... non dicit comparationem ad debitum principium et ad finem. unde aliqui dicunt actus potentia similes, tamen in genere actionum ... in genere existentia moralium sunt ... differunt. unde quod una est mixta altera non ... quia una fit ab habitu ... altera non habitu. et hec dicta sunt de bono et malo. sed quod tamen ... quod in ... et de ... quia ... conveniebat

obiectio. ad [illegible] quod obicitur quod actio inchoata ... potest tamen ... dicendum quod ... licet illa actio una sit in genere nature, non est tamen una in genere moris, per hoc quod etsi una sit ... in genere, quia ... illa actio. tamen aliter et aliter est disposita. dispositione in genere que ... in genere moris. sic est in recto et in obliquo. ad [illegible] quod obicitur quod bonum est ... propter ... obviat ... de bono nature ... non est ... diversa actionis deliberative.

Ideo queritur utrum sit dicendum per duas universales an per accidentales. et quod per universales ... accidentia ... sunt transformabilia ... bonitas et malitia ... illo in ... ut illa actio que ... est bona, eadem numero postmodum sit mala. ... quod bonitas et malitia non sunt differentie accidentales actionis et sunt accidentales vel universales. ... quia ... accidentia sit inseparabilia secundum ... sunt inseparabilia ... actio est una ... la ... potest esse ... bona ... ut ... omne ... non ... actio ... ut ... est ... bonum ... ut ... malum ... ut ... et ... actus sit ... bonum et aliquis ... malum ... de ... moris. ... quod cum sit bonum in genere et malum in genere ... bonum et malum ... per modum ... genus est ... ad ... super genus duas ... sed ... et aliquis actus bonus quod sit ... bona ... et ... actus ... la ... dico ... duas universales. et ... Sed ... quod ... bonum ... actus ... ad ... est ... malum ... est ... actio ... una est ... sunt ... et ... universales sunt ... differentie ... et differentie ... per ... manat ... manat ... habet ... est ... et ... bonum ... est ... actio ... malum ... est quod malitia sit aliquis actionis. ... est ... differentie ... actiones ... sunt ... differentie ... et malitia. quia una est bona et altera mala. ... bonum et malum non sunt universales ... actionis. ... dicta ... quod addit super id quod dedit. ... ma

[Marginal notes:] ... perfectio ... ; f. porphiri ; ... nove ethice ... quod mox notata ... et mala ; f. phi ... ethice ; bo in genere ; ... ; f. porphiri

uirum non addit super actionem. sed potius priuat. Et in aliam est actionis differentia essentialis (licet ad peccatorum intelligentiam non sit. quod idem est querere utrum hec diuisio actionum: alia bona, alia mala, sit per differentias essentiales. quod quaerere utrum bonitas et malitia sint proprietates, uel conditiones essentiales actionis uidentur. et licet istud aliquo modo uideatur posse concedi qui sustinent illam opinionem, quod non omnis actio a deo est. tamen secundum illam opinionem que hic sustinetur, quod omnis actio a deo est. et secundum id quod est similiter bona est, hoc dici non debet. non potest rationabiliter sustineri quod malicia essentialis sit actionis cum prius dicat defectum essentialis alicuius quod accidebat actioni. si enim non accideret non posset priuari, actione manente. Attendendum est tamen quod malicia contingit esse comparata, comparatur ad actionem. secundum quod actio sic tenetur ratione accidentis separabilis. Uero accidentis separabilis tenetur in hoc quod actio que consueuit fieri cum expressione cum aliqua influentia fieri absque culpa. Ratione uero accidentis considerantur. quia de actione eiusdem speciei contingit malum in aliquibus inueniri. in aliquibus uero non, sicut aliquis per odium fidei christi euangelium gloria praedicat. alius uero mentitur. Licet autem malitia in actionis consideratione in genere habeat aliquo modo conformitatem ad accidens separabile, et conueniens non tamen proprie est accidens tale. quia non dicit ens sed defectum entis. Si autem comparetur malitia ad actionem secundum quod est hec actio sic tenetur rationem accidentis inseparabilis, et proprie tenetur accidentis inseparabilis, in hoc quod illa actio eodem modo quo est mala, non potest esse iterum bona. et per hoc quod eodem modo sumpta non potest rationem uero accidentis proprie tenere aliam. licet non sit hec quod illa malitia ortum habet ex parte agentis et patientis, sicut que operatione nascitur surgit in ordinatio, sicut patet cum filius cognoscit matrem, uel cum homo blasphemat deum. tamen sicut inseparabiliter adheret propria passio subiecto. sic inseparabiliter adheret malicia huic actioni. non est autem malicia propria passio huius actionis. tamen quia non de ea quantitabiliter. tamen quia non dicit proprium. sed priuationem. Si uero comparetur malicia ad actionem, secundum quod talis actio est sic potest habere rationem differentie essentialis. sicut enim albedo est essentialis hoc albo, secundum quod est album: quamuis non sit essentialis secundum quod homo. sic malicia est essentialis actioni male, secundum quod mala, quamuis aliquo modo dicatur essentialis: non tamen debet essentialis. quia dicat rationem essentie. sed quasi admodum se habendi. et quoniam quedam sunt nomina, que imponuntur actionibus. non secundum quod sunt actiones tamen. sed secundum quod sunt deformes. hic est quod talia moraliter nominata coniuncta sunt malo. et sicut castitas ponitur in genere boni essentialiter. sic adulterium et mendacium ponitur in genere mali essentialiter. Philosophus enim non fugit quod defectus sit essentialis actioni. sed quod defectus essentialis est actioni secundum quod defectiua. quod autem deum est de malitia morum. hoc ipsum in tellectu est et de bonitate cuius huius plana

est uis. adquem et tertiam ad obiecta. Concedo enim quod hec diuisio actionis non est per differentias essentiales et intrinsecas. et rationes que ostendunt concedende sunt. ad primum quod obiicitur quod accidens potest esse simul et subiectum. dicendum quod primo non habet ultra esse in omni accidente. sed ut cuiusque sibi. sed secundum subiecti permanentiam fieri. quando enim accidens comparatur ad aliquod subiectum. sed ipso quod adheret inseparabiliter adheret, quod illud statim desinit in pertinet et efficiatur in simul. et amplius id nullo resumi non potest. actus enim mutat subiectum et tempus et spiritum tuo. et ideo sicut est alius actus sicut est aliquid primum et alius secundum: sic est alius actus essentialis et ad tempus in eiusdem et renouata facta in ipso actu. et ideo quamuis motui accidat uelox et tardum. tamen motus qui est uelox eo per tempus quod est uelox nunquam potest esse tardius. sic in proposito est in tellectum. ad secundum quod obiicitur quod actus dicuntur esse separabilia intellectu. dicendum quod nunquam malicia sic adheret alicui actioni, quin esse in illius actionis possit per se maliciam considerari. cum enim dico actum malum, et dico actum, et dico defectum utrumque per se disiunctim possunt considerari. similiter cum dico actionem habet actum hanc, duo dico, quod et monstro ipsum subiectum et certam actionem qua illa ipsa oculus carnis uel mentis habet esse conspicua. et unum potest per alterum considerari et intelligi. malicia autem non adheret inseparabiliter actioni. [illegible] sub tenetur. potest per se considerari. sic subiectum illa potest intelligi sine illa proprietate. sic et actio sine malicia. ad quartum quod obiicitur quod habitus est essentialiter bonus et essentialiter malus, dicendum quod concedi possit aliquem habitum essentialiter esse bonum non tamen concedendum aliquem habitum essentialiter esse malum, quod est humana habitus secundum quod habitus dicit ens et bonum. Unde quod obiciat de audacia et lasciuia non ualet, quia hi non sunt nomina habituum. sed quod sunt habitus. sed similiter quod sunt deformes et defectiui. licet autem malicia non sit essentialis habitui secundum quod est habitus: potest tamen ei esse essentialis secundum quod defectiuus. et contingit reperiri et actui. ad illud quod obiicitur quod bono in genere respondet bonum in specie et malo in genere. similiter dicendum quod malum in genere suum bonum non debet proprie quod sit genus. sed proprie conformitatem quod habet cum genere. Unde quod dicit quedam ponuntur in differentiis, adhuc quod fiat in libro uel de ... et dum per christianas superadditas denotatur quod quodammodo specificat. non tamen malum secundum quod malum habet proprias species. propter quod priuationes non habent in genere per se sed reducuntur. conspecificatio et distinctio malorum, aut attendit rationem boni quod priuatur per malum. aut rationem boni ad quod aliquis conuertitur in actu peccati. et hi

signum est quod peccata non distinguuntur penes aversionem sed penes conversionem.

Certo queritur: utrum divisio actionis per bonam et malam sit per duas immediatas, an sit ponere preter duas tertiam, videlicet actionem indifferentem. Et quod sit per duas immediatas videtur, i. Cor. x: omnia in gloriam Dei facite. Et ad Col. iii: omnia quecumque facitis sive in verbo sive in opere omnia in nomine domini nostri Ihesu Christi facite. Aut ergo actio nostra est in gloriam Dei aut non. Si sic, est bona. Si non, ergo omittit illud quod mandat apostolus. Sed omittere facere quod precipitur, hoc est peccatum. Ergo omnis actio vel est meritoria vel cum peccato. Ergo nulla est indifferens. Si tu dicas quod est consilium, hoc non videtur, quia consilium non datur omnibus nec absolute sed sub conditione, ut si erit quis volens facere consilium, hoc tamen omnibus requiritur in proposito. Ergo non tenet ratio consilii. Item Mat. xii: de omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii. Sed ociosum est, ut dicit Gregorius, quod caret ratione iuste necessitatis et intentione pie utilitatis. Omne verbum aut habet iustam necessitatem et piam utilitatem aut caret illa. Ergo omne verbum aut est bonum aut ociosum; pro primo remunerabitur, pro secundo dampnabitur. Sed de omni ocioso reddent rationem, et non reddent rationem nisi de malo. Ergo verbum vel secundum minimum est bonum vel malum. Item Aug. in li. de vera religione: distantia retrocedere est; sed qui facit actionem non meritoriam non procedit in via Dei in actu illo; ergo per illam actionem retrocedit et non retrocedit nisi per malam. Ergo omnis actio vel est bona vel est mala, et nulla indifferens. Item voluntas per actiones perveniunt ad retributiones. Sed nichil est medium inter omnes voluntates: aut est bona aut est mala; nichil est medium inter retributiones, quia quilibet salvabitur vel dampnabitur. Ergo videtur quod nichil est medium inter bonitatem et maliciam in actionibus nostris. Item Deus est alpha et omega, principium et finis. Sed quod non est a Deo sicut a primo principio est privatio boni; ergo similiter quod non est ad Deum sicut ad finem privatur bono. Privatio autem boni aut est quedam malicia. Ergo quod non est ad Deum sicut ad finem est malum, et quod est ad finem Deum sicut ad finem est bonum. Hec constat. Sed omnis actio nostra vel est ad Deum sicut ad finem vel non est ad Deum. Ergo omnis actio nostra vel est bona vel mala. Item cum voluntas nostra ex deliberatione facit aliquid, aut gerit in caritate aut refert aut

[illegible] si refert ad creatorem, bonum facit, si gerit in caritate; malo agit et deordinatur, quia fruitur eo quod est referendum. Ergo videtur quod voluntas in omni actione sua vel meretur vel demeretur. Contra Aug. iii. li.: velle adiacet michi, et super glossa: est velle generale, et velle malum, et velle bonum. Sed actio respondet voluntati. Ergo inter actiones meritorias

et viciosas cadit aliqua actio media. Non ergo omnis actio voluntatis nostre est mala, sed quedam indifferens. Item levare festucam de terra vel est bonum in genere, nec malum vel et bonum ex circumstancia, nec malum similiter, quod est deserviens meritorium nec demeritorium. Si ergo bonum moris dividitur sufficienter per has tres divisiones et non est in genere, quod non sit in speciali, videtur quod talis actio non sit bona vel mala, sed indifferens. Item aliquis comedit ut satisfaciat appetitui suo. Talis actio non est bona bonitate moris, hoc constat, quia non sit propter Deum nec ad ipsum refertur. Nec est mala malicie culpe, quia precepto non concordat nec discordat. Talis autem actio nec est bona. Ergo videtur quod aliqua actio nostra medium teneat inter bonitatem et maliciam. Item si omnis actio nostra esset meritoria vel demeritoria, tunc in eo qui caret caritate nulla sit meritoria, omnis eius actio est mala esset. Ergo peccaret ille qui vadit ad ecclesiam. Ergo et in hoc casu omnia que operatur. Ergo numquam se disponet ad gratiam, immo dispositionem magis se elongaret. Item nulla est actio bona et meritoria nisi que sit bona intentione et nisi illa referatur ad debitum finem. Ergo si omnis actio nostra esset bona vel mala, meritoria vel demeritoria, in omni actione et cogitatione nostra quod in Deum non referimus peccaremus. Ergo vix esset aliquis qui non peccaret milies in die, cum innumerabiles habeamus cogitationes et affectiones in quibus nichil cogitamus de Deo, de illis maxime loquor quas gratis intendimus actionibus quam contemplationi. Item sicut caritas est principium omnium bonorum, sic libido et cupiditas est principium et causa omnium malorum. Sed multas actiones faciunt homines cotidie quas non faciunt nisi ex libidine neque ex caritate, immo vel ex amore naturali vel sociali vel ex quadam urbanitate civili et consuetudine operandi. Non ergo videtur quod omnis actio voluntaria sit immediate bona vel mala. Contra

Respondeo dicendum quod cum queritur utrum actio dividatur per bonum et malum sicut per duas immediatas, est quod de actione voluntatis deliberativa, quia deliberatio est illa enim est qui dividitur per bonam et malam. Et quando de actione voluntatis deliberative, dupliciter est loqui, scilicet quantum ad genus actionis et in comparatione ad operantem. Dupliciter possumus intelligere actiones, operationes operantis aut per genus operis aut per operantis. primo Si primo modo, sic planum est quod non est divisio per immediata, immo inter actiones bonas et malas actione indifferentes contingit reperire media. Et hoc manifestum est, quia cum ex parte sit duo boni moris, quod est bonum per se solum principaliter et bonum ex circumstantia, et bonum in genere et cum ex parte sit malum, videlicet malum in genere et malum ex circumstantia et malum per se, inter hec omnia contingit reperire medium; iam sunt bona et mala per se, que media sunt illa que non sunt bona per

vel ex circumstantia ut occidere hominem pro iusticia
est scilicet blasphemare Deum, iurare contra dominum meum
Iovalk... in genere ut occidere hominem ... ex circumstantia
... ex actibus ordine ... actus in fine

se. si sunt mala fm se. sic sunt bona vel mala in
genere vel ex circumstantia. Inter bonum ex circumstantia et in
malum ex circumstantia media sunt tamen in ordine quam bona
et mala in genere. omnia enim illa indifferentia possunt
fieri bona vel mala ex circumstantia. Inter bona

autem et mala in genere cadit medium indifferens
scilicet sic velle comedere vel velle levare festu
cam de terra quando non dirigitur bonitate nec movetur malitia. et sic patet quod dico actionis per bonam et
malam quam ad genus operis medio est per ordinis in media
tas. immo est reputare dominum facias et tibi contra omnis
concordat. Si autem loquimur de bonis et malis actionibus et
omnibus in comparatione ad operantem. sic sunt diverse
oppiniones. nam quidam dicunt quod est dico immediatam
eum faciat homo ex deliberatione quam deus non reputet
ei ad premium. unde in die iudicii ut dicunt
de tali actu deliberativo rationem reddent. et hinc
pessimi videntur consonare illa scriptura quae dicunt
quod sicut non peribit capillus de capite in morte
tam de corpore; de quo ratione non reddant sic dicit
Ber. et hoc id vir dicit canset. quod exigit omne
omne tempus impensum qualiter fuerit expensum in ipsa
ultas ut sit consonare tamen dicit quod de omni verbo oti
oso rationem reddent. Sed iste modus dicendi aut
nimium amplificat viam vite salutis aut nimium coar
tat. nam adhuc quod sit opus meritorium aut
dicit requiri actualem relationem illius operis ad
deum et Christum. aut dicit sufficere relationem habitualem
et virtualem. si dicit quod requiritur relatio in speciali animi
mis est arta via salutis. quia tunc in omni opere quod
homo non refert actualiter in deum peccaret et peccat
quod valde durum est dicere. si sufficit intento habitua
lis et virtualis. tunc qui absolute proposuit in corde suo
servire deo. in principio anni vel mensis vel septimane
vel diei. omnia opera quae postea faceret in hoc de quibus reco
gitans erunt sibi meritoria. sed si hoc dicit valde
ampliatur et elargatur via salutis. et inde
autem scripturam obviatur qui dicunt quod eam esse ar
tam valde. Ideo est alius modus dicendi
magis operatis quam sit iste... quod quedam sunt
actiones nostre deliberative quae respiciunt ipsam
dilectionem. quedam vero sunt que respiciunt ipsam per quod
regit proprius ... sed opere est levitatesque quod est vel
...
...
...
...
quod non omnis actio deliberativa vel bona est vel

mala. locutio autem otiosa vel bona est vel mala. aut
enim est utilis. aut otiosa. et si otiosa statim est mala.
et propter hoc dominus dixit. de omni verbo reddent rationem. non de omni
facto. et beatus Iacobus in canonica sua. dicit quod qui in verbo
non offendit. hic perfectus est vir. et propter hoc dicit glossa
quod verbum prius debet venire ad limam quam ad linguam.
Sed tamen adhuc iste modus dicendi non videtur plene
satisfacere. nam velle cogitare de veritate actus
... et tamen si quis homo cogi
tat delicate ... addit. et enim damnum
est dicere quod sic ... alius extra pi
etatem. ut ex civili urbanitate. sic quando salutat
hominem in via. et tunc valde durum est dicere quod peccet.
Et pro hoc dici quod omnis talis locutio sit meritoria. sed
si plus est facere quam dicere propter reddent rationem de
facto otioso quam de verbo. unde sancti concludunt
hic ... et ... ideo est tertius
modus dicendi. quod in operibus nostris deliberativis est
ponere medium inter maliciam et bonitatem. nam quedam
actio nostra deliberativa procedens est ordinata in
finem debitum scilicet ad deum. et hec quod est bona. et
si fit ex caritate est meritoria. vite eterne vel saltem
condigni. si autem fiat extra caritatem est meritoria de
congruo. quedam vero actio nostra deliberata procedens
est non ordinata. et hec dico per immediatam. Sed non
omnis actio non ordinata ad deum tamquam ad finem
est mala. quia quedam non ordinatur propter inordinatam
conversionem ad creaturam. quedam vero non ordinatur
propter operantis negligentiam. quedam vero non ordinatur
propter operantis simplicitatem. prima actionis
non ordinate est mala malicia commissionis. secunda
est malicia mala obmissionis. tertia vero neu
tro modo est mala. sed est indifferens. talis autem actio
est quando quis facit aliquid opus ita quod ex caritate
non afficiatur inordinate. nec tamen illam operationem refert
comparat ad deum. sed facit propter aliquem finem quam respicit
indigentiam nature. ut cum aliquis ambulat ut recrea
tur vel comedit ut reficiatur. talis actio indiffe
rens iudicatur. quia deus non illam remunerat. nec imputat
in culpam. et hoc quia in tali actione non est malum
commissionis. quia non est inordinata delectio. nec est
obmissionis. non enim omittit homo quando actiones
suas non refert in deum. indulgetur enim nostre fragili
tati infirmitati. ut in tanta possit talia facere. et deus
requirit ab hec nostra statu distractionis et miserie
quod omnia que facit referat ad se. requirit tamen aliquid
quod est bonus. et tunc si hoc non refert.
obmittendo peccat. Concedo est quod ... que
attendunt. quod dico actionis per bonam et malam non

e pdas imediatas, pro qnto has duas gan git repit mediu, siue actu ostedit p gen opi. sui t opantis. ad id q p ob, de illo uer bo apli. oia in gl'iam dei facite, rnt aliq q e osiliu. aliq q e pceptu. aliqui q e finis pcepti. sic id diliges dom d. t. c. c. sibi a pre dictis rnois. p dijs smo p ptelli s a accipi affirmatiue ul' negatiue. et affirmatiue dupl. q h signu oia p i teni collectiue ul' distributiue, si accipi atur negatiue sic e pceptu. et tuc e sen sus. ita faciatis opa uestra ut n faciatis cont glo riam dei. Si a itellat affirmatiue, et h signu omis teneat distributiue, et disiuctiue e osiliu et amonitio. amonet n. ap. p hoc n. qd q'z op' nr'm referam' in dom, et de quolz disium possum' face. et utile e nob, et expediens si faciam. nullu e ei op' delibatiu, q a nob fiat, qd qd no possim' face p deu. et si per facimus, meli' faceret ille q qn no referim', si aut pdes smo teneat affirmatiue. et h signu oia teneat collectiue. tuc n e pceptu n co siliu, sz finis pcepti et osilij. ad hoc n. debe mus tendere, et hoc desidare, q ad tale statu puciam, q ad os cogitatoes nras et affcus in deu referam'. h aut tuc opinebim' qn deu ex toto corde diligem'. et sic pz q ex illa au ctte no ocludit. qd ad pcet. qui no refert op' suu in deu actualit. Si ualz id q obicit q ad no ee osiliu. no. n. h accipim' osiliu ppe p ut pponitur p ceptis. Sz uocam' h osiliu quoz monito generale quia expedit ad p ueniend in salute, sicut amonitoes salomonis i lib. p. et osiles oratiois ad bonu. ad id q ob, q reddem' ronez de uo ocioso. dd q ociosu no dicit. q no sit ordinatu i fine solu. sz q oi caret utilitate. du tn aliqd debet hre, et ut tale ociosu et infructuosu sil' bon. ad medium. qn aliqs facit ad q no e oiadu n uti puatu. n tn e ordiatu i deu tanq i fine ultimu. vn no dr ho ee ociosus qn n laborat. vnt et debet laborare sicut tn illa uba q uident ee inutilia. utilia fiut, du ordiant ad recreatoez aliqs spes et exclusione acedie. p q refert de b. iohe, cu gdam fecit ces pitaue. ociosu magt fuit, sz no ociose. fecit. n. h ad lenitid illu q uideat mentis. ad id q ob, q in uia dei stare re tmede e. dd q uerum e. qn ho stat cu de bet ambulare. et q ad id tpe dic. b. q no

pibit momtu de tpe, et ansel. q exiget a ub ro qlit tpe fuit expensu. Si a quat qn h e difficile, immo i pole e deuitare. q diuisis psois diuisimode se offert optuitas exercendi iuas opones, et ibonas affcones, et itentoes, et io sic ut uideat nos sollicitos siuent nos et dns ipse cu dicit. q uni dico oib dico ui gilate. ad id q ob, q no e mediu int uolutates et retributoes. dd q no e sile. qr q ois ho qui nascit cu pcto, a quo no libatur n per gram. et illa gra aufert paruulo. vn neces e uol'tem ee gratam ul' odiosam. et q retributoes ueniunt p pctis. hic e q os qui no saluant dampnatur. i q no e mediu. no sic aut e de actoe, q a uol' i qua e libido, pt aliq acto exire et pt libidie, mox, vn sic illud arguim no ual. no pt ee i libidie ul' gra. g no pt moue si libidie ul' gra. sic n gra gratum pus dem. ad id q ob, q ee q e ad e puatu bono. g sil' omis q no e ad deu. dd q no e sile. q ordiato actois ad deu tanq ad cam efficiete. ul' ad pu'm attendit. no solu q ad ee moris. sz et q ad ee spi. et i respic ee, ordiato uo q ad finem respic bn ee, q uis tn no sit mediu int ee eius et no ee eius. e tn mediu int bn ee et male ee moris, pro qd bonitas moral' no se extedit ad omes actoes sic bonitas nal. ad id q o q si uoltas ad fac, aut gerat icata. au re fert ad deu. dd q quescit d. ad aliqui du p. aut q sistit ibi tanq i ultio fine, et tunc e acto mala, et mali mortal' pcti. qn s. uoltas po nit creatam i p fine ultio et spiritual, aut q sic ibi sistit. no q ibi ponit ultam fine. s q no ultius tendit. et hoc pt ee tplr. sicut dcm e sup. aut ex aliq inordiata affecto q illi rei alligat. aut ex negligetia, et torpore q uo negligit referre cu possit et debet, aut q ex qda inbecillitate et i firmitate grauatur, ut difficile sit sibi os actones suas i deu co uertere. ex p'mis duob' mois e pctm. tcio uo no, n uo e tn qd ad hoc q alia acto sit initio. no os qd ip quis ea refat actualit deu. sz su fficiat relato habitual'. habitualr a relatoz uoco, no q heat catur p q sit habilis ad referendu. Sz q i pmordio opatois illius ul' altius ad q illa gnt se hem in tntom hr ad deu dirigu. vn si as itendit dare p d o. c. mgratis. et ita dare, et cogitat de do i prima materia, et talis

[illegible] [illegible] no no

n̄ cogitat, non tamen omnes dantes ille sunt ei meritorie
et fructuose. Si autem opus alterius generis incipiet,
oportet quod intentio renouaretur ad hoc quod opus
esset meritorium per hunc modum in illo esse in uiris
religiosis, qui in primo ex caritate deuouerunt portare
religionis pondus. Quecumque enim faciunt que ad
sue religionis obseruanciam spectant, ex prima intentione
sunt eis meritoria ad salutem, nisi forte quod absit contraria
intentio superueniat. In aliis autem que ad religi
onem non spectant, secus est, quia illa intentio non
se extendit ad alia habitualiter, cum non sit de perue
securitatis et utilitatis religionem respiciunt.
¶ Sunt tamen qui dixerunt quod habitualis intentio solum
sufficiat ad meritum solum satisfactionis. Opus enim satis
factorium est si fiat in caritate. Ad hoc autem quod opus sit me
ritorium uitam eternam, dicunt necesse esse concurrere actua
lem intentionem, quia nullum opus est meritorium nisi fiat a caritate
actualiter mouente. Probabile tamen est dicere sicut dictum
est, quod ad utrumque sufficiat relatio habitualis. Relatio
nem autem habitualem uoco modo, quando quis in generali refert
ad deum omnia opera dierum suorum, et quando quis refert
aliquod opus ad deum, et quod opus sequens durationem habet ad
opus primum ordinatum et continuatum cum illo, qui dat
centum marchas, uel intendit ire ad sanctum Iaco
bum. In aliis autem non habet locum habitualis intentio
omnis relatio uoco, quando non percogitatio in actu
ut tunc fine ultimo, sed ex sola bonitate operis
considerati, utpote causa proprietatis uel aliqua alia uirtu
te, et forte ad ipsum bonum opus inclinatus, sicut
uir obediens mittitur obediendo prelato suo, et perpulsat
sine de deo cogitet, sed solum considerat quod bonum est obe-
onsequenter queritur primo. Ut dicit
Cardinalis compone actionis male ad uoluntatem, et de hoc
queritur tria. Primo quando utrum omne peccatum actuale tam
mortale quam ueniale sit uoluntarium. Secundo quando utrum omne peccatum
mortale sit contra uoluntatem sicut contra liberum. Tertio utrum
primum sit et precedat sit ipsius uoluntatis actum.
Circa primum sic proceditur quod utrum omne peccatum actua
le sit uoluntarium, et cum certum sit de morta
li quod sic, queritur de ueniali, et quod omne peccatum ueniale
sit uoluntarium uidetur sic dicit Augustinus et habetur in libro. Uel ab
eo peccatum est uoluntarium ut nullo modo sit peccatum nisi
sit uoluntarium. Ergo si peccatum ueniale peccatum est, ergo
necesse est ipsum esse uoluntarium. Si tu dicas quod omne peccatum
est uel uoluntarium aut uoluntate propria aut uoluntate Ade,
et ueniale est peccatum quod uoluntarium uoluntate Ade.
Obicitur contra hoc, quia si a diuina potentia per peccata uenialia sunt
fieret uoluntarium uoluntate Ade, cum illud peccatum quod Adam
transfundit in nobis sit peccatum originale, ueniale peccatum

esset originale, quod satis est falsum, restat quod et primum. Item mo
tus inordinati et adulteria, qui dicuntur esse in nobis
peccata, non sunt peccata in paruulis in infurnosis. Hec autem
non est nisi quia non mouetur usu rationis et uoluntatis. Ergo ui
detur quod huius peccatum sit in nobis uoluntarium uoluntate propria. Item quando
stomachus exinanitus ante horam comestionis ap
petit comedere, nulla est ibi culpa, quamuis sit ille
appetitus inmoderatus et ad illud quod non licet ta
li tempore. Hoc autem non est nisi quia motus ille est ex necessitate.
Ergo uidetur quod ad hoc quod aliquis motus concupiscentie sit
ueniale peccatum, necesse sit ipsum esse uoluntarium. Item omne quod
quis facit, aut facit uolens, aut facit nesciens, aut
uiolenter. Si ergo uenialia committuntur, aut ergo per uio
lenciam, aut per ignoranciam, aut per uoluntatem. Si per uiolenciam,
ergo nulla est ibi culpa. Si per ignoranciam, similiter, quia ea que huius
naturaliter fiunt non est culpa. Ergo si peccatum uel culpa
committitur, est quod sit uoluntarium. Item de omnibus uito aliquo
ueniali, aut potest aliquis uitare hoc peccatum, aut
non potest. Si non potest, nullus peccat in eo quod uitare non
potest. Ergo committendo hoc peccatum non peccat. Si potest uitare,
et quod committitur potentes uitare committimus uoluntarie, ergo
et cetera. Sed contra Prouerbiorum xxiiii. Septies in die et cetera.
Glossa. Singulis diebus per necessitatem uel fragilitatem
carnis uel uolentes uel inuiti peccamus. Si ergo pecca
mus uenialiter uelimus nolimus, uidetur quod non omne peccatum
ueniale uoluntarium sit. Item ad Romanos. Necessitatem
sunt ut loquitur quedam necessitate seruitutis probanda, ut
qui uult stare facit et non potest. Unde est et apostolus non quod
uolo hoc facio bonum, sed quod odi malum, sed talia sunt
peccata uenialia. Ergo aliqua uenialia se committuntur non
ergo uoluntarie. Item Augustinus xix. De ciuitate Dei. Non nullus
cum est cum caro concupiscit aduersus spiritum, et
ipso nolente, sicut in illa uel ergo uelit nolit homo pec
cat uenialiter, non ergo omne peccatum ueniale est uolun
tarium. Minor probatur in littera. Ille qui concupiscit aduersus
spiritum carnem, ea que uult facit, concupiscit quod
nolens, et in eo facit quod non uult. Item peccata uenialia
sunt in nobis ex repugnancia sensualitatis ad rationem, et ex
surreptione. Sicut sunt primi motus, sed uelimus noli
mus est in nobis repugnancia sensualitatis, et multi in mo
tus inordinati ex surreptione surgunt. Si ergo uoluntas non
potest sensualitatem domare, et quod est ex surreptione peruenit
uoluntate, uidetur quod peccata uenialia que sunt per motus sunt
uoluntaria. Item aut quod peccatum ueniale est in uolun
tarium aut non. Si sic, habeo propositum. Si non, ergo omne peccatum
ueniale est uoluntarium. Sed omne uoluntarium per uoluntatem uitari
potest. Ergo per uoluntatem potest quis uitare omne ueniale peccatum.
Ergo potest quis cauere ut numquam peccet uenialiter, sed
hoc est impossibile, quamdiu uiuat in hac carne quia

committit ad veniale aliquis quod veniale sit ponendo ad veniale peccatum
non esse voluntarium. Ad 2m dicendum quod voluntarium potest dici aliquid tripliciter. aut
voluntate aliena. aut voluntate propria. aut partim voluntate aliena
partim voluntate propria. et per hunc triplicem modum dicitur voluntarium
triplex est dictum peccati. peccatum namque originale voluntarium est. sed non vo-
luntate eius in quo. sed voluntate eius a quo. scilicet ade. adam enim volun-
taria transgressione corrupit se et totam posteritatem.
voluntarium autem a voluntate propria est peccatum actuale mortale. hoc
quod quis committit peccat non consentiens suo arbitrio
medio vero scilicet partim voluntate propria, partim voluntate aliena
est veniale peccatum et maxime quod consurgit ex repu-
gnantia carnis ad spiritum. vel corruptione totius natu-
re. hoc igitur peccatum quia partim est a voluntate aliena. partim
a voluntate propria. non quodammodo per augustinum tenet rationem
pene. quodammodo rationem culpe. propterea dicit augustinus
quia homo non voluit vitare peccatum dum valuit, factum
est ut non possit dum velit. voluntarium igitur
dicitur per comparationem ad voluntatem ade. quia adam delibera-
tive voluit unde corruptio subsecuta est. ex qua
oriuntur in nobis motus inordinati qui dicuntur esse pecca-
ta venialia involuntaria autem voluntate propria sunt peccata. unde non est
peccatum veniale simpliciter. sed secundum quid. illud enim est voluntarium
simpliciter quod est a voluntate praeambula. et movente. sed autem quod
oritur voluntate concomitante. et non prohibente. vel non
quiete. dum possit prohibere vel praecavere. dicitur voluntarium quodam
modo sive interpretative pro eo quod tali [illegible]
voluntati imputatur et hoc modo saltem omne peccatum veniale
dicitur voluntarium. quia nemo potest praecavere venialia non cum habet vo-
luntatem. necesse est venialiter peccare in eo quod illud non potest
prohibere. non autem potuit praecavere cuncta venialia. non peccata et
si omnia non possit praecavere non prohibere. possit tamen quodlibet
singulare peccatum quod non possit prohibere. vel quod saltem
non potuit praecavere. licet enim quilibet sit status in
quo necesse est aliquem cadere in aliquod peccatum veniale tamen
illud tamen statim potuit quis praecavere. et ideo si non
praecavit voluntati eius imputatur maxime cum illud prohi-
bere non possit. concedendum sunt ergo rationes quod omne peccatum veni-
ale est voluntarium. nam mortale est voluntarium simpliciter veniale autem
vel est voluntarium simpliciter sicut illud quod fit ex deliberatione
ut mendacium iocosum vel secundum quid sicut quodam modo est
illud quod fit ex surreptione. sicut sunt primi motus. ad
illud quod primo obicitur in contrarium quod singulis diebus iusti
peccant. dicendum quod in glossa. illa dicitur casus in minimis peccant
non per provisionem voluntatis omnino. sed per provisionem non ple-
nam complacentie. et hoc quod verum est quod frequenter
in minimis peccamus et nobis displicet quia sic inordinate
te movemur. si tamen bene praecavissemus hunc
actum vel illum non incidissemus. licet non sic possimus
praecavere quin in aliquod cadamus. sicut ergo potest in cauta

[illegible] Item [illegible] in nobis ut ait augustinus [illegible] quaedam involuntaria [illegible] ad compassionem [illegible] admodum [illegible] culpabilia. [illegible] homo vitare potuit sed noluit et hoc [illegible] culpabilis [illegible] peccatum voluntarium [illegible] remota. sic peccatum [illegible] voluntarium. vel [illegible] sic peccatum actualiter voluntarium. hoc autem [illegible] non [illegible] vel [illegible] veniale.

quod per praecautionem et custodiam ne aliquid per ad forum delecta-
tionem ingrediatur non tamen potest facere quod per nullum habeat ingressum.
ad 3m quod obicitur quod quaedam necessitate faciunt in probanda.
dicendum quod aliud de necessitate venialium non quantum ad hoc vel
vel illud determinate. sed generaliter quantum ad peccata venialia. vel
et quantum ad genus venialis peccati. sic videmus in timo-
re et forte. quod nunquam potest omnino vitare motus carnis,
sed possit hac hora vel illa. vel hunc motum vel
illum vitare. et quia nichil impedit quod sit necessitas quaedam
in universali. et voluntas quodammodo in particulari: ideo autem
illa non obviat hiis quae dicta sunt. ad 4m quod
obicitur quod non nullum malum est cum careo concupiscentia. ad. scilicet dicendum
quod verum est de carnis legendo generaliter. de carnis vero huius
vel illius. hoc ergo tempore vel illo. non est verum. et quia dicit apostolus
quod concupiscat nolens. et apostolus quod nolo ago malum
hoc ergo non probat omnino voluntatem. sed hoc probat
quod voluntarium non est ibi movens principale. ad 5m quod obicitur
quod per motus sunt ex surreptione et ex rebellione. iam
patet. iam patet. immo per ea quae dicta sunt. non enim quod pro-
hibere vel praecavere non possunt generaliter quin ullus insur-
gat. quilibet tamen praecaveri potest. unde et huius est quia
nos non possumus peccare esse esse per se motus nutritive
sicut generative. actus enim nutritive necessarius est ad sa-
lutem nutritive. non autem actus generative. sed et aliam ratione
possit assignari. quia nutritiva est corrupta tantum, gene-
rativa corrupta et infecta. prima tamen ideo melius
valet. nam sicut vult augustinus in 3 de civitate dei. similiter nul-
la corrumpat violenter. si ordo repugnat absque omni culpa
est. et tamen adulterante ordo in minimis non est. aut enim
sic. si illa concupiscentia tolerata ad illum in minimis hic est
et voluntatis legem. quae lege sua movetur absque culpa
est in corpore non consentientis. ex hoc patet quod si venialia
rationem culpe habent. hoc est quia a voluntate incipiunt et dimissione
vitari et praecaveri possunt. ad illud quod obicitur quod sicut
vitari hoc et illud et sic de singulis. ergo omnia. dicendum
quod hoc est duplex. iste potest vitare peccatum veniale. sic hoc
iste potest vincere omnes hostes. aut quod potest vitare
vel vincere comparatur ad obiectum coniunctim vel divisim
si divisim: sic vera est. iste potest vitare vel praecavere
cuncta omnia venialia peccata. quia non est dare aliquod quin non possit
vitari. si coniunctim est falsa. est enim sensus quod
possit facere ut omnino sit absque veniali peccato. et hoc est
sicut dictum quod non possumus omnia peccata venialia vitare.
vel valet ideo illa propositio vitare hoc et hoc et hoc. ergo omnia
sit. immo est in figura dictionis. sicut ex diversa suppositione
huius quod dico veniale sicut prius. quia perdit aptitudinem
determinationis suppositionibus hoc ubi potest ad unum. sicut si ar-
gueretur. iste potest ferre hunc lapidem et illum et illum
et sic usque ad x lapides. ergo potest ferre hos x la-

[Right margin, beside the 3rd line of the second column:] Item [illegible] quando vocatur necessitate [illegible] possit [illegible]

[Right margin, beside the 45th line of the second column:] praecidendo fallacia figure dictionis [illegible] suppositione [illegible]

pidēs. ul' sic si dicerēt h' ē scriptu[m] h' ē ī plo. ergo h' ē sc[riptu]m ī plo, ꝑ missē sūt de t[er]ra ī celo stella. ī p[re]dicatis suppositis de[n]ominatis, ad unam. suppositum aut[em] de[n]omi[n]ata de ꝗ[u]o[rum]p[rim]a s[ed] n[on] co[n]fundit. s[ed] d[icitu]r reddere lo[cum] cuiusq[ue] u[n]i[us] ꝓ uno sic ē cū d[icitu]r h' currit,
sic in p[ro]posito intellig[end]um ē. q[ui]a h' u[er]bū p[ost] ꝑ accip[it] ꝑ o[mn]is uel' co[n]iu[n]ct[i]s respicit eo[rum] uicialeitatem, q[ui]a obi[e]c[tu]m unu[m] uidicat una[m] ꝑfect[i]o[n]em p[ri]m[u]m, exceden[te] ī uice[r]ate. omes i[m]pulsu[m] aduerbiale p[eccatu]m.
sic si diceretur iste p[otes]t uincere .x. ho[m]i[n]es. ul' ferre .x. lapides. et sic p[atet] q[uo]d ille p[ro]cessus n[on] ten[et], q[ui]a no[n] p[ro]bat i[n] le[ge] illac[i]o[n]is fore.

Ead[em] q[uo]d u[er]itas ome p[eccatu]m sit ex uol[unta]te, sicut ē s[ecundu]m xp[istu]m. ī q[uod] sic u[idetu]r p[er] p[ro] an[se]l[mu]m li. de o[rig]i[nali] p[ecca]to ꝓ[missu]m n[on] ī uol[unta]te p[eccatu]m ē. Item h' ip[su]m p[ro]bat tali r[ati]o[n]e. membra corpus et ce[tera] q[ua]d nos sum[us] de uo[luntate]. q[ui]c[qui]d ꝑ faciu[n]t tota ī pu[n]ct[o] ē uol[unta]ti. si ꝑ in eis culpa cau[sa], ī[m]putatur, ī o[mn]is culpa uol[unta]ti i[m]putatur. ergo o[mn]is culpa ē in uol[unta]te ta[n]q[uam] in subiecto. Itē in ea sola p[otenti]a ē culpa nata ē ēē iusticia, q[ui]a opp[osi]ta sūt nata fi[er]i ēē id[em]. S[ed] iustitia ē in uol[unta]te ta[n]q[uam] ī s[ubiect]o. q[ui]a ut dicit anselm[us] iustitia n[on] a[lius] ē q[uam] uol[unta]tis rectitudo. ergo in ead[em] p[otenti]a .s. ī uol[unta]te est culpa ta[n]q[uam] in s[ubiect]o. Item ī ea sola p[otenti]a ē culpa, q[ue] cogi no[n] p[otes]t. nam null[u]s p[otes]t p[eccare] in eo a quo lib[er]e p[otes]t abstinere. s[ed] sola p[otenti]a uol[unta]tis ē que cogi no[n] pot[est]. ergo ī ce[tera]. Item ī ea sola p[otenti]a ē culpa, q[ue] alii denominat bona, ul' mala. S[ed] nos no[n] d[icimu]s h[omin]e[m] ī intelligentia, ul' in memoria mala. s[ed] sola uol[unta]te mala. si[cut] g[ra]cia dei denominat s[anctu]m ī culpa denominat sola uol[unta]te mala. ergo culpa ē in sola uol[unta]te ta[n]q[uam] in s[ubiect]o. Item in ea sola p[otenti]a ē culpa ta[n]q[uam] in s[ubiect]o a qua actu[m] co[m]paratur. sic ad eius p[ro]xima ī immediata. s[ed] nulla p[otenti]a alia ē eius p[ro]xima ī imme[di]ata cause nisi sola p[otenti]a uol[unta]tis. na[m] memorari malum ul' intelligere malu[m] no[n] ē culpa. s[ed] uelle malu[m] culpa ē. ergo ī ce[tera]. (S[ed] c[ontra]. nu[n]q[uam] peccatur mortaliter nisi p[er] co[n]sensu[m]. s[ed] n[on] tm in ē uol[unta]tis s[ed] ī r[ati]o[n]is. Si ergo culpa ē ī illa p[otenti]a ī p[ro]pria actu[m] p[ro]p[r]io, ergo no[n] tm ī ē ī uol[unta]te s[ed] ī ī r[ati]o[n]e. Item no[n] tm peccat affectione s[ed] et peccatur obliuione. sic d[icitu]r deut. vi. caue ne obliuiscaris d[omi]ni d[e]i t[ui]. ī ihere[mias] ī ep[isto]la rephe[n]dit eos d[omi]n[u]s qui eius sūt obliti. ergo si obliuisci ē ī memo[ria], u[idetu]r q[uod] no[n] tm p[eccatu]m sit in uol[unta]te s[ed] ī memo[ria]. Item no[n] solu[m] peccatur delectatione m[en]tis s[ed] ī ī cogitatione m[en]tis, p[ro]ut h' co[n]tinet co[n]tra. s[ed]

cogitatio ē intellectus no[n] affectus. ergo no[n] tm ī affectu. s[ed] ī ī intellectu h[abe]t ēē p[eccatu]m. Item no[n] tm peccatur delib[er]atione. i[m]mo ī suggestione. s[ed] q[uo]d uult ergo ce[tera]. s[ed] suggestio ē ī p[ar]te sensibili. ergo p[eccatu]m no[n] tm ē ī p[ar]te r[ati]o[n]ali. s[ed] ī ī p[ar]te sen[sibili]. Item p[eccatu]m ē deformitas spiritualis, loq[ue]ndo. s[ed] co[n]stat q[uo]d o[mn]i p[eccat]o ymago deformat[ur]. na[m] q[ui]a p[eccatu]m q[uo]d ē de se gr[ati]am expellit. que ē reformatiua ymaginis. ergo si ymago no[n] tm respicit uol[unta]te[m]. s[ed] ī alias p[otenti]as. u[idetu]r q[uod] p[eccatu]m no[n] solu[m] ī uol[unta]te. s[ed] ī ī alijs potentijs h[ab]eat ēē. Item nullus amat n[isi] q[uo]d iudicat ēē amand[um]. ergo cu[m] amore i[n]ordinatu[m] p[re]cedit iudiciu[m] i[n]ordinatu[m]. si ergo p[ri]m[u]m iudiciu[m] i[n]ordinatum no[n] potuit ēē p[oe]na. q[ui]a p[oe]na no[n] p[re]cedit culpa[m]. nec[ess]e ē q[uo]d fuit. ergo p[ri]us ē p[eccatu]m in r[ati]o[n]e q[uam] ī uol[unta]te. p[er] q[uo]d ergo u[idetu]r q[uod] sub[iectu]m p[eccat]i debeat assignari r[ati]o q[uam] uol[unta]s. Pro ad p[re]dictorum intelligentiam ē no[tan]d[um] q[uo]d p[eccatu]m de sua r[ati]o[n]e duo d[icit]. d[icit] ei[m] deordinatione[m] siue p[ri]uatione[m] ordinis, ī ēē actum alicui' p[otenti]e. d[icit] n[am] ī illa[m] deordinatione[m] ut digna[m] uituperatione, et punitione, et q[uo]d ad p[ri]mum p[eccatu]m t[ame]n r[ati]o[n]e[m] u[i]ci[ij] aliq[uo] mo[do] co[n]iungitur q[uo]d ad s[ecundu]m u[er]o r[ati]o[n]em culpe ī demeriti q[ui]a ergo co[m]parant p[eccatu]m ad s[ubiectu]m xp[ist]u[m]. aut loq[ui]mur loq[ui]mur de p[eccat]o in q[uantu]m ē culpa. aut loq[ui]mur de p[eccat]o in q[uantu]m ē uiciu[m]. si de p[eccat]o loq[ui]mur in q[uantu]m ē culpa ī demeritu[m], sic p[ro]p[ri]e ī p[re]cise respicit. ar[gumen]t[um] q[ui]a .n. li. ar[bitrium] co[m]missu[m] ē regimen totius ho[min]is. si aliq[ua] deordinatio fiat in regno toci' uicem pi li. ar[bitrium] pu[n]itur cum si o[mn]ia membra ꝑ q[uam] co[n]summata ē. ī o[mn]es p[ot]e[ntie] p[er] q[ua]s deordinatio facta ē trahent[ur] in ca[m]ino ignis ardentis. lib[erum] ar[bitrium] ta[n]quam ī n[u]llo mo[do] cu[m] subditi ī rei d[icitu]r totu[m] i[m]putatur q[ui]c[qui]d in eis mali g[r]estu[m] fuit. Unde si tollat[ur] lib[erum] ar[bitrium], ia[m] nullo mo[do] erit p[eccatu]m. Et q[ui]a libertas arbitrij p[ro]p[r]ie resid[e]t penes uol[unta]te[m], sic ī ipsa[m] ē o[mn]is culpa. hic ē q[uo]d culpa sub r[ati]o[n]e culpe ī uolu[n]tate ta[n]q[uam] ī s[ubiect]o ē d[icitu]r eē. Si a[utem] loq[ui]mur de p[eccat]o, sc[ilicet] q[uod] ē uiciu[m]. sic du[m] adhuc co[n]tingit, ut cu[m] p[eccatu]m dicit[ur] uiciu[m] in q[uantu]m deordinat aliq[ue]m actu[m] alic[uius] p[otenti]e, ī q[uod] deordinatio illa du[pliciter] h[abe]t co[m]parari. sic ī p[eccatu]m ut ē in aliq[uo] co[m]parat[ur] q[uod] deordinatio illa ad actu[m] alic[uius] p[otenti]e tu[n]c ad uile, ēē q[uo]d ī tal[is] ad uile a quo. Si ergo loq[ui]m[u]r de illa deordinatione uilit[er], sic dico q[uod] no[n] solu[m] ēē actu[m] uol[unta]tis, s[ed] ī ēē actus aliar[um] p[otenti]ar[um] a[n]i[m]e co[n]sistit. actus .n. memorandi ī intelligendi et aliar[um] p[otenti]ar[um] a[n]i[m]e si ī actiu[m] uol[unta]tis deordi[nati] h[ab]e[n]t p[ro]p[r]iam sa[m] p[otenti]am. Si a[utem] loq[ui]m[u]r de illa deordinatione calurie,

q[uo]d ... ce[tera] ī a[n]i[m]a ... d[icit] p[er]... ul' sic ī ea. sic o[mn]e p[eccatu]m ... ul' sic ī ob... ul' q[uo]d ad ē q[uo]d ... ī p[e]cc[at]o ... ī co[n]iu[n]ct[i]o. sic ī o[mn]e p[eccatu]m ē ī uol[unta]te. ul' q[uo]d ad ē q[uo]d intellect[us] ... ad bon[um] co[n]iu[n]ct[um]. sic p[eccatu]m ē n[on] ī alijs ī aliq[uibus] ... act[us] p[otenti]e n[on] ... s[ed] p[ro]p[ositi]o[n]em ad uol[unta]tem ī q[uo]d co[n]tingit ... p[er] d[ic]tam dispo[sitio]nem ad a[n]i[m]a[m].

Obicēt (margin)

ī qua (margin)

ī lib[r]o ... (margin note)

sic omnis talis deordinatio est a voluntate. Si autem queritur
ratio huius, dicendum quod huius ratio est triplex. Prima quia penes
voluntatem consistit regimen. Secunda quia in ipsa
recipit rectitudinis principium. Tertia quia ad ipsam pertinet
regiminis complementum. In ipsa namque consistit
regiminis dominium, pro eo quod ipsa alias potentias
imperat et ancillas imperat. In ipsa etiam accidit rectitudinis
principium, amor enim principium est rectitudinis et obliquitatis;
sicut dicit Augustinus: unde bonus amor est fundamentum
civitatis Dei et malus fundamentum civitatis
diaboli. Et ideo quia amor est radix omnium affectionum
et tanta adherentie ut transformet amantem
in amatum, penes ipsum consistit rectitudinis
et regiminis complementum, quoniam ipsi obiectum est
bonum. Bonum autem et finis est idem; et quia dirigere
ad finem consistit bonitatis amissio; hinc est
quod ab ipsa voluntate completio. In obliquitate non consistit
bonitatis amissio; hinc est quod ab ipsa voluntate [illegible]
peccatum. Et hoc dicit Augustinus in libro de duabus animabus dicit
quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi quod
iustitia vetat et unde liberum est abstinere. Quod autem
dicit voluntas assequendi etc. describit peccatum quantum
est vitium et deordinatio quam a voluntate habet ortum. Per hoc
autem quod dicit unde liberum est abstinere notificatur
peccatum quantum tenet rationem culpe, quia nemo culpatur
in eo quod vitare non potest, sicut supra dictum est.
Sic ergo patet quod peccatum in quantum tenet rationem culpe
voluntatem respicit ut subiectum. Similiter et tenet rationem
voluntatis et respicit voluntatem ut principium et sic licet aliquo
modo respiciat actus aliarum potentiarum unde
que ad primam partem inducuntur concedenda sunt.
Ad id ergo quod primo obicitur quod non peccatum in consensu
est, dicendum quod licet consensus respiciat rationem
et voluntatem, principaliter tamen et complete voluntatem respicit
quia inde consumatur. Quod patet quia deliberatio voluntatis
altera proponit, voluntas eligit vel consentit; et ideo
est ibi culpe consumatio, quia est ratio voluntati coniuncta.
Ad illud secundum quod subiungit quod peccatum oblivione
negligentie et suggestione, patet responsio ex hiis
que dicta sunt. Nam talia non sunt peccata nisi quia voluntaria.
Voluntas namque ex actu interiori culpa consistit, vel
ex actu intellectus ei coniungat se voluntas
vel antecedenter vel concomitanter vel consequenter, similiter in suggestione
sicut est origo aperte in secundo est culpa. Similiter
que est arbitrium quod quidam in voluntate est, sive quia aliud
ad hunc ortum sumit quia a voluntate peccatum non percipitur.
Ad illud quod obicitur quod peccatum deformat
totam ymaginem, dicendum quod licet totam ymaginem
deformet et inficiat, illa tamen sola deformatio

que est voluntatis. Et illa quam est vero incumpandi. Et ideo non sequitur
quod culpa respiciat alias potentias anime sub ratione culpe,
licet actus earum consistit corruptio ut dictum
est. Ad id quod obicitur quod omnis mala voluntas
procedit a malo iudicio, dicendum quod verum est quod adducitur
voluntas, quod quidem est ex plenario. Attamen numquam
in creatura rationali per quod instituta fuit iudicium
erroneum supervenisset, nisi voluntas se illi iudicio inmiscuisset. Numquam enim Adam presumpsisset vel deprecisset superbiose
iudicaret, nisi amore voluntas nimium sibi
adhesisset. Unde amor privabilis precedit iudicium.
Licet ergo angelus primo sic Adam quando peccavit prius
presumpsit, quam ambulavit et ille tamen presumptionis
prius fuit amor et hunc ortum et abiit tantum culpe in
voluntate fuit consumatum et peccatum respicit voluntatem principium tamen quia in ipsa primo inchoatur
principium, tamen quia in ipsa consumatur. Ideo sicut dictum est ibi in
primo peccato, quia ibi enim est origo et complementum
sive consumatio.

Ergo quod ut sic peccatum sic et punitur sit
voluntas proprium. Et quod sic videtur Anselmus dicere quod punitur
in quo forte agitur culpa voluntas, in libro
punitur et si voluntas non est in eo non punitur nisi voluntas.
Nam nichil est aliquo modo pena nisi quod contra voluntatem est et nulla
res penam sentit nisi que voluntatem habet. Nullus autem
tamen per se non volens sic ergo voluntas in omnibus et vel illis
operatur in ipsis aut mediate aut destruit.
Et hoc autem habetur quod clauditur in servo contra natura
quod proprium sit voluntatis punire. Item Augustinus in libro de
civitate Dei, quod voluntatis aspera ipsa punimentum ... supplicium
corporis, sicut quod delectabat ... plectit
in penis. Item rationes oppositum sunt nam sic eiusdem
sunt voluntarium et involuntarium sunt opposita sed
pena est contra voluntatem, sicut dicit Augustinus in libro ...
ergo sicut culpa que est contra voluntatem respiciat voluntatem tamquam in quantum est. Sic enim quod pena respiciat voluntatem tamquam
id quod est. Item culpa est meritum pene sed immediate
respectu primi [illegible] habet rationem ordinis et ad proximum
dispositionis. Si ergo dispositio et illud ad quod disponit sunt
in eodem et culpa ut in ratione culpe est proprius respiciat voluntatem, ergo et pena. Sed quod contra ut dicit Beda
inflictum sunt nobis per peccatum regionis, mali infirmitas,
concupiscentia. Sed quod in intelligentia per peccatum est pena. Ergo ignorantia est pena.
Sed constat quod ignorantia non respicit voluntatem
sed rationem ergo etc. Item duplex est pena in futuro
videlicet pena dampni et pena sensus. Sed pena dampni
in qua est carentia visionis divine non respicit voluntatem
immo multo magis respicit partem sensitivam
concupiscentie quam respiciat voluntatem. Immo multo magis
respiciat rationem pena vel sensus que est in cremacione ignis, multo magis respiciat partem sensitivam

Marginal notes: "inte" ; "se" ; "principium tamen quia in ipsa primo inchoatur" ; "tamquam in quantum est sic enim quod pena respiciat voluntatem tamquam" ; "ergo ignorantia est pena." ; "9."

et conuictum quod respiciat uoluntatem rationalem. cum sentire sit passio coniuncti. ergo uidetur quod pena principalius respiciat alias potentias anime quam uoluntatem rationalem. Item si pena respicit uoluntatem. aut hoc est quia est uoluntas aut quia est hec uoluntas. si quia est uoluntas. ergo nemo puniretur in quouis uelle/ quod plane falsum est. si quia hec uoluntas. ergo cum unius iusti uoluntate sustineat omnes penas et maius propter nullum uno iusto non et tamen penalitas erit aliqua passio quod manifeste falsum est. Item si pena respiciat uoluntatem tanquam subiectum proprium. ergo sicut nemo potest peccare nisi qui habet usum uoluntatis. sic nemo posset puniri nisi qui usum uoluntatis haberet. sed hoc plane falsum est. nam paruuli puniuntur pro peccatis parentum. et multa in tormenta paciuntur non solum in habitu uerum etiam in actu. ergo et cetera. Respondeo. quod pena rationem pene duo notat scilicet uidelicet motum [illegible] ordine iusticie tanquam materiale. reliquum tanquam formale. Unde pena et est ultio et est passio. cum ergo pena compatitur ad ad si per esse. aut in quantum ultio. aut in quantum passio. si in quantum ultio. sic proprie habet comparari ad uoluntatem. deus enim non ulciscitur se de manu uel pede uel aliqua potentia sensitiua. sed de uoluntate deliberatiua de qua ulciscitur. deus non solum affligendo ipsam in se sed et affligendo eam in ceteris membris corporis in quibus ipsa cupiebat delectari. Si autem comparetur pena ad id quod est passio/ sic dicendum est quod cum non quelibet passio pena sit secundum completam rationem pene. sed passio ledens. passio affligens. passio displicens/ sic adhuc pena secundum completam rationem pene scilicet pena que facit hominem esse miserum/ adhuc respiciat uoluntatem ut sui complementum. nemo enim potest esse miser nisi sit dicit augustinus. ex hoc quod patitur solum. sed ex hoc quod patitur et scit se pati et non uult se pati. Si uero autem quod passio tenet semiplenam rationem pene/ prout dicitur quod ledens uel affligens. inde in quo non est nata esse quantum est de prima conditione nisi sic non tantum respicit uoluntatem. sed et omnes potentias anime et omnia membra corporis. non tamen respicit illa sine uoluntate quia in illo potest esse pena. in quo est rationalis uoluntas. unde bruta quamuis paciantur non tamen puniuntur.

Dico ergo quod pena et in quantum ultio et in quantum est passio plene tenens rationem pene/ directe respiciat ipsam uoluntatem. in quantum proprium est ipsius uoluntatis puniri. Unde concedende sunt rationes que hoc ostendunt. in quantum tamen est passio ledens uel affligens sic respicere alias potentias. et etiam corporis organa. et sic hec pars procedit ad rationes que ad oppositum inducuntur.

Ad primum ergo quod obicitur de igne et de pena dampni et cetera dico quod ignis quamuis dicatur punitor dilectionis. aliter tamen quod respiciat concupiscibilem. et similiter pena dampni et similiter pena dampni sensus punitor delectionis. et ceteris partis sensitiue. totum tamen hoc deus ordinat ad uindi-

ctam et ulciscendum se de uoluntate. ipsa enim est que deuoluntate disposita adulterat ordinem iusticie. dum propter peccatum in iusticiam. et ideo ordo diuine iusticie punitionis directe respicit uim deordinatoris remotiorem. ipsa enim sola fuit que se primo polluit/ et deinde relinquendo contempsit/ deum spreuit/ et ideo debet per penarum multitudinem in seruitutem dei redigi. ut que dehonorauit deum uolendo contempnendo. honoret ipsum in uoluntate supplicia paciendo.

Ad primum quod obicitur quod in uiris iustis et in Christo non fuit pena in uoluntate. dicendum quod in non tenet pena rationem ultionis in relatam ad uoluntatem ad quem pertinet pena tamen ut cum tunc omnes pene in uoluntate quia uoluntas patiens contra delectatur/ et cum uero delectatur refugit passionem.

Ad primum quod obicitur de primo loco qui patitur penas mundi potest sic adhuc.

Post ista sunt questiones et linea et primo quod dicere quod dicitur quod fides in temptatione dirigit. intellectum enim habitus fidei habet malas in tentationes. ergo uidetur quod in temptationibus directo actus non habet esse. Si tu dicas quod loquitur de fide quantum perdilectionem operatur. ut potest de fide formata. tunc premitur quod directo intentionis debuit attribui cum quod fide. Item quod uix hoc cum directo intentionis aliqua magis attribuatur spei. cum ipsa sit fides et theologica. et respiciat finem sicut fides et caritas.

Respondeo dicendum quod cum in intentio duo respiciat. uidelicet dilectum intellectus/ et procedit affectus/ duplici indiget directiuo. quorum unum respiciat aspectum. et hoc est fides. alterum uero affectum/ et hoc est caritas. et ideo dirigit. hoc quod adhuc plus oculi coniunctis caritas et ueritas. quando ergo magister dicit quod fides dirigit intentionem. non de qualibet fide intelligit. sed de fide operante per dilectionem/ sicut obiectum est. magis tamen directionem attribuit fidei quam caritati. quia dirigere magis proprie est luminis illustrantis quam uirtutis aduniantis. licet utrique sit necessarium ad hoc quod potest recte ambulet. et quia lumen uidet. et cum quidam rectum habent pedem defectum propter hoc recte incedit ceteris. et propter defectum sensus non recte incedit claudus.

Ad illud quod querit de spe. dicendum quod spes proprie loquendo non est dirigere. sed erigere. quia spes expectat premiodum futuri. unde quidam dat quedam securitatem ne in uia deficiat. fides autem et caritas principaliter potentias in quibus sunt in operibus dirigunt. quia una illuminat/ et altera inflammat. et ideo una dirigit uirtutis. altera uero uirtutis quia ad quam duo sufficienter attendunt statim efficientur in illis operibus. et non morose spei attribuatur directio. sed solum erectio. licet illa erectio quodammodo dici possit directio.

Item quod dicit quod dicitur omnis uita infidelium peccatum est. Sed contra. infideles habent opera uirtutum politicarum. sed uirtutes politice non sunt habitus mali sed boni. quia non sunt uicia. sed dei dona. ergo uidetur quod opera illa proprie uirtutum non fuerunt peccata. Item in fide

¶ Notandum in pena duo sunt. unum quasi materiale. passio seu dampnum. alterum quasi formale. scilicet ratio illa seu displicentia. quantum ad primum. pena est in omnibus membris et uiribus anime. quantum ad secundum principaliter in uoluntate quia secundum in uoluntatis dissensu est completiua pene. sicut in consensu completiua culpe. ideo pena dicitur esse in uoluntate.

lis ho pot dare elemosina. ut de malefee e ma-
nifestus. tamen h disponat se ut deus det ei habitu
fidei. Sed in hoc qui ho ad gratiam se disponit si n pccat.
g no ur q ois uita infideliu sit culpa sui omis
acto. Oppo a h e. qr arbor mala no p fruc
tus bonos facere. g si infideles mala uolunt hnt. i. diu-
ta infinitate et carent fide i. q. g ur q oia faci
unt male i nichil bene. Ad ad. q infideles
no pccant i oi sua actione. na qn eor acto no repu
gnat fidei n bonis moribus. n e ro alq que ea de
beat ee pccm. q g d. uilia. q ois uita infidelium
e pccm. ad q h no d. pp h. q q ois actio
q faciunt in tota uita sua sit culpabil. i deinde
na. h h io d. q pulla actiones q agunt liberant
a culpa q diu in infidelitate psistunt. et io scl.
e. ois uita infideliu e pccm. i. n sui pccm. sed
tollenda e sequens actio/ et alie osiles/ cu de q u
debit agnito ueritatis illa e uitus. no q illa u
tas sit uiciu. sz q deficit auere ueritatis pfice.
q uirtus ua d q uacat pducit aduita. Ad
i g q ob q arbor mala no p fruct bonos
facere/ tollenda e locuto pse. i. si eget uo ma
la ip mala. judeis mala intentione. Si agit n
p se intelligat. no e pmo uerus q intellect deb
no p ro/ qd quid e boni intentione. sz nec ipse.
no facit fructu boni. g facit fructu malu. q
mt tale boni et malu e mediu/ sic sup fuit osse
su. Item q deh q dicit. q pccm q amisa e
tibi uel coactus peccat no oio possunt sui uo co
mitti. uel. n. sum dicere. p q uo pluppoit q
gnitoes/ sicut mult pbe. g q fit p nesciam,
ul ignorantia e sipli e inuolutariu. g omittit
sn uolutate. It coacto inducit uiolentia
sz uiolentia excludit uo. g q fit a coacto no
e uo. q g. que au tellic cu dicat. q q fuit
p coactus i g no fuit p uo. Pro ad
noue sut gradus uoluntarii q quos pccm uolu
tua dist plus i min. p. n. i pm. d uo q
e a uo nllo inclinatur. n exius n intus. sic fu
it pccm lucifi uolutariu. Scdo mo uolutariu
d. q e a uolutate/ aliquo suggerente extius
sz nllo inclinante intus. i sic fuit pccm p hois
uolutariu. Tcio mo d uolutariu q e a uo
aliquo tn inclinante exius i intus. i sic e pccm
mortale/ qd aliqs pmit ex debilitate/ et i tem
ta/ post lapsu nature. Qrto mo aliqs e lic,
q e auo n mouente ad i dirte/ mouente tn
q omittit ad matutinu surge/ qr uo se in
ebriauit. Quinto m ad e uo q e auo n mo

uente ad i dirte/ n appetente. sz a refugiente.
sic e pccm qd ho facit mortis timore. Sex
to m e aliquid uolutariu q e a uo no plene
id qd agit cognoscente/ i sic pcc exigue d uo.
Septimo mo d ad uolutariu. qr osequit ad ad
q uo fertur e/ ab illo eod a quo illud fit/ et sic
pccm que osequunt ebetate i quam ho se sciens
induxit. dicit aliquo mo uo. Octauo m
d ad uo. qr e ab aliquo potente phibere i no
phibente. i sic pccm ueniale q e pmi motus
d ee uo. Nono mo de ad uolutariu qd
introductu e a uo aliena. sic actio p. i sic
pccm ori d uo. i oibus istis mois pdcis aliq
mo salua ro uolutarii. ppe m i pu i o no
bus mois pmis. i ppea dicit au. q illud q dx
erat. s. q pccm uolutariu/ a pcco p pcco
ee tollend. no q e solu sit uo. sz qr e inter
cetera me e uo. alia. n. aliq mo uolutaria sunt
licet no ita plene/ sicut illud q fit p nesciam
et p coactus. Ad illud uo q ob q ta coac
tio q ignorantia excludit ipm uolutariu. d q.
ad q bm e. u e oioda ignorantia. i coactio suf
ficiens. sz uo nunq cogit coacte sufficiens. i coco
actio nunq tollit ipm uolutariu. Ignorantia uo
alia e p oioda p [illegible] discretionis. i ne tollit [illegible]
ronis uolutarii. alia u dic p [illegible] alic [illegible]
tionis detrahere. ut p [illegible] alic [illegible]
manente nichil actus i talia [illegible]
sic e de illo q fornicatur nesciens fornicatu
ee pccm mortale/ sciens tn se cognitione
suis i aliis minuit/ n tollit ipm uolutarium. et
sic lo magr i lra. i p hec patet illa duo ola.

Item a uolutas mala

Preterea. i c. sup o magr. qualit pccm orgm
hat a uo spuali. In hac uo pte descendit
magr ad duas fruct. dio a ps ista i pte duas
[illegible] p descendit magr ad duas pc [illegible] in
2a uo descendit ad unu pccm spuale q e [illegible]
ta fruct gnia magr que [illegible]
unu gnis pccm. i c. p ps q spectat ad psen tem d
tinctione/ hec ht ptes. qm dia pcci ad pccm p
atendi q pli. aut q ad actu. aut q ad reatum/
aut q ad peccandi mod. In p g igit magr
dicm inter pcca opis i uo. Insn igit dm
apte reatus/ q e int gnis pcci ori i actualis,
uenialis i mortalis. I p qn sol. i c. Int uo
subiugit modes diuisos peccandi/ su diuisa gna
pccor/ p mod narrat/ ubi. Modi a peccor
uenit. i c. p ps dicit i duas. In quar p ma

(d. xiii.)

espuali

Alena. ori
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] aliena [illegible]

movet questionem magister et tractat per duplicem opinionem. In fine vero respondet obiectionibus quibus impugnari videtur opinionem magis probabilem, id est quibus aliis respondet secundum duo diversa etc. Similiter ista pars in qua tangit de causis peccatorum quia ad reatum duas habet. In prima querit qualiter reatus possit manere peccato transeunte [abeunte] secundum actum, dicendo actualem peccatum etc. quia actuale tamen sit actu et remanens reatu. Omnis autem etc. In secunda vero quia reatum in actu in scriptura videlicet per obligationem pene eterne et pene temporalis ex quo accipitur differentia mortalis peccati et venialis. Ibi reatus autem in scriptura in actu. Similiter tertia pars duas habet partes. In quarum prima tangit magister v modos dividendi peccatum consuetos in scriptura. In secunda removet dubitationem que oritur ex una illarum divisionum ibi: Superbia tamen omnia mala oriuntur etc.

Circa istam distinctionem queritur de his partibus pro ista quibus dedicant, et continue incidit hic questio.

Primo enim quo deputatur peccatum operis ad peccatum voluntatis.

Secundo de differentia peccati venialis et peccati mortalis.

Tertio incidit hic quo modo [sint] modi dividendi peccatum.

Circa primum queruntur duo.

Primo utrum peccatum voluntatis et operis sint duo peccata vel unum.

Secundo utrum unum addat ad alterum.

Circa primum sic proceditur: et quia voluntas et operis sunt duo peccata vel unum, quod sint plura videtur sic. [illegible] repletos homicidiis. Glossa pluribus [illegible] homicidiis quia aliud est homicidium voluntatis et aliud homicidium operis. Si sic est in homicidio ergo pari ratione in aliis peccatis. Item multiplicato [illegible] multiplicatur subiectum. Sed fornicatio exterior peccatum est speciale. Voluntas etiam fornicandi peccatum est speciale. Sed voluntas fornicandi est alia quam ipse actus fornicationis. Ergo si illa sunt diversa et sunt peccata loquendo formaliter, ergo sunt diversa peccata. Item multiplicato [illegible] multiplicatur [illegible] per subiectum. Sed deformitas [illegible] actus ad subiectum. Ergo [illegible] deformentur multe deformitates et [illegible] multe deformitates in multa peccata. Sed actus interior et exterior sunt diverse. Ergo sunt in eis diverse deformitates. Ergo et diversa peccata. Item multiplicato uno opposito multiplicatur et reliquum, quia tamen unum unius opposito. Sed peccatum repugnat precepto. Ergo aliud est preceptum quo prohibetur actus interior et exterior, sunt duo peccata. Item magis convenit voluntas interior cum voluntate interiori quam voluntas interior cum actu exteriori. Sed voluntas interior cum alia voluntate facit duo peccata diversa. Ergo multo fortius voluntas interior cum actu exteriori sunt diversa peccata. Contra per se

et ex partibus non ponitur numerus. Sicut cum diligo unum quia dulce, non dicor diligere duo sed unum. Sed actio exterior non est peccatum nisi per voluntatem interiorem. Ergo voluntas interior cum actu exteriori non ponit in numerum. Ergo non sunt duo peccata sed unum. Item actio inexecuta non ponit in numerum cum se ipsa consummata. Sed peccatum interioris voluntatis consummatur in opere. Unde Iacobi i: concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem. Ergo etc. Item bonum opus non ponit numerum cum bona voluntate interiori. Unde cum eius voluntate bene operatur non est ibi duplex meritum sed unum. Ergo pari ratione nec voluntas interior cum opere exteriori ponet in numerum in ratione demeriti sive peccati. Item forte in peccato [illegible] libido. [illegible] aversio. Sed cum quis voluntate opus nepharium perpetrat non sunt duo contemptus sed unus, nec due aversiones sed una. Ergo voluntas interior et actus exterior non sunt duo peccata sed unum. Item in multis peccatis multiplicari debet pena. Similiter [illegible] satisfactoria. Sed pro peccato exterius consummato non debet alia pena multiplicari, nec diverse imponuntur satisfactiones sed una. Ergo voluntas interior et actus exterior non sunt diversa peccata.

Respondeo dicendum quod dupliciter contingit comparari peccatum operis exterioris et voluntatis interioris. Uno modo prout ista duo coniuncta sunt et ordinata, ita quod unum est ex altero, et sic voluntas interior cum actu exteriori non facit diversa peccata, pro eo quod unus est ibi contemptus et una aversio et una est conversio. Voluntas enim est [illegible] non solum quantum ad actum interiorem sed que ei subicitur, et ideo peccatum [illegible] ordinatur [illegible] aversionem [illegible] conversionem [illegible]. Hic est quod cum ibi sit una deordinatio [illegible] peccatum voluntatis et operis unum est loquendo formaliter, prout illa coniuncta considerantur, quia ibi sit una ratio deordinandi; plura tamen sunt materialiter. Si autem comparatur voluntas interior ad opus exterius prout sunt separata ita quod unus faceret voluntatem tantum, alius faceret opus, sic peccatum [illegible] sunt diversa peccata non solum materialiter sed formaliter, pro eo quod actus voluntatis in quo consistit ratio deordinandi multiplicatur [illegible] magister [illegible] voluntatis interioris et actus exterioris sine diversa peccata. Hoc autem non est dubium quod diversis peccatis peccat quis si una [illegible] velit malum et alius [illegible]. Sed debet [illegible] utrum voluntas interior et actus exterior sint diversa peccata.

p quia unum ab altero procedit. et unum alteri coniungit.
Et ideo dicendum q quamvis sit pl'a opa culpa
bilia et pl'a deordinata. qr tn una e ro de
ordinandi. et un' e ibi actus uo^lis. qualit
e culpabil' i ppo illud. unu e ibi pecm. et
huic modo dicit. mag' concordat mag'r in
litta. racionis obibz q sunt contra alteri. que
dicebant illa esse diuersa pcca. et iste fac
in hoc. qr quamvis ad pollit d' variari ex qdam
circumstanciis solum ex parte principii mili. tn appre
hendo continuatur ad ex parte principii mili.
n qr cu variatur ex parte principii mili. variatur
nc variato ex parte formali. sic albedo variat
i duobz hoibz albis. no sic a e in pposito. et
io ronis que h' ostendunt. s. uo interiorem
et actionem ~~interiorem~~ exteriorem esse pecm unum. concedend
desunt. ad i^o q ob de glo. dd. q glo.
aut lo mult. aut lo de volicione interiori et
exteriori prout disiuncta. i q unu alteri no co
tinuat. ad i^o q ob. q multiplicatur i terioru mul
tiplicatur suu supius. dd q i^d n e. de illo i
feriori cui suu p supius e cernale. uel adq suu
supius cpa cernale. no sic aut e i pposito. qr
pecm est si dicit deuc^ct cpne. no d' pdicat
te cernali. s3 magis actuali. ad i^o q o
q mult^a illo mult^u actus. dd q i^d n est
si subm pse multiplicet. et i quo p e acci
dens. deformitas a pecando no attendit p se
ex exteriore actu. n e ibi tanq ex lbm p se. s3
e ibi rone uo^lis interioris coniuncte q p3. qr si
actio illa procedet ab alio pn^o q a uo^te i ano
eet culpabil' ca^e. pot dici q i^o in tell'
qn subm plificat et p res et p illa ro^m q
d' subm. ita q no solu sint plures res. s3 et p
pl'a subiecta. quamvis a actio i teriori et exteriori sint
diuerse res. no tn sunt diuersa subiecta deformitatis.
s3 unu subiectum qr sicut ordo pot ee i plibz. qr
unu e ab alio. tanq in uno subo. sic et
deordinatio. qm g deformitas pcti dic deordina
cione a fine. hinc e qd ee actionum interiorem
et exteriorem consistit tanq ee unu subiectum qu
sint diuerse actiones et res. possz et i stan q
i^o ubi unq hoc intell' de actione absolute uel de ac
cidente relato. tale. n. unu pot ee i plibz. q
tn illa sint ad inuicem relata et ordinata. et hunc
modu se hnt actio interior et exterior. qr una p
cedit ab altera. ad i^o q ob. q mult^e unu
opus inferius et alterum reliquum. dd q v' e. p q ei
opus. proptea a quo prohibet actus exterior. et

uo^lis interior. no e a^d et a^d. n ex hoc q i uno prohib'
uo^lis cu operatione alio prohibetur uo^lis et absqz
ope. et hoc mo bn concedo. q uo^tas interior et ac
tio exterior. prout sunt disiuncta. sunt pl'a pecca.
s3 hoc mo no procedit inqsito p sens. n i questio
magistri. ad a^d q ob. q mag' conciat uo^lis
cu uo^lt. q cu actu exteriori. dd q e conueniencia
formal. et conueniencia ordis. cu g d' q uo^lis interior
mag' conuenit cu uo^lt. q cu actu exteriori. dd q
ver e de conueniencia formali. s3 no de conueniencia ordis.
qr no sic e uo^lis aud. sic e exterior opo ab i
teriori uo^lt. et io cu sit due uo^les. due p ist'
deordinantes. et ppt h sunt duo pecca. cu n
opus exterius interiori e uo^ti interiori a q procedit.
una e i deordinatio et unu actuale principi
um deordinationis. et io unu pecm e exista
pte et exista pte pl'a.

Ed si uo pecm opis addat sup pecm
uo^lis. et q sic. uis sup i^o ps. appone iniq
tate sup iniquitate. glo. qui addit ops uo male
addit iniquitate iniquitati. s3 qui hoc facit. aut
facit nouu pecm. aut mai'. s3 no nouum. g
mai'. Item aug. ut glo3 mip efficit mala
uoluntate. s3 misior pate. cu desiderium male
uo^lis implet. s3 no efficit ho misior p pecm
n aggrauet pecm. g pecm uo^lis aggrauat p addicio
ne operis. It ronie uitupd humana iusticia
grau' punitur q pecat i ope q qui pecat uo so
lum uo^t et ylo. uel uo tm. g si humana iust
cia deriuat ab eterna iusti. et ei conform. et ore
suo lauda^lis est. q maiori sit dign' pena ille
q pecat uo^te et ope. q qui pecat uoluntate tm.
s3 no e g mayori dignus pena ni ppo maiore
culpa. g et c. Item Grau' pecat q pecat
i deu et i pxim. q q pecat i dm tm. s3 q pecat
uo^te i teriori solu. no pecat n i deu. q uo pecat
exius i ope. frequent pecat i pxim. ut sic p3. i adul
terio et homicidio. g et c. It q to mag' se h
glificat et i delicus e. tanto mag' dign' e
pena. s3 q pecat uo^te et ope. mag' se glificaud.
et apli delectatus e. q qui sola uo^te pecauit.
g mayori dign' e pena. et sic3 maiore pecat
culpa. Os q sup i^d ps. et a i tandem iniqui
tes opamini. Glo. si uis et no potes de fco
reputat. g si uo^lis reputat pro facto. n qd
fcm q ad rom pecm addit sup uoluntatem
It aug. si contingat aliq no coire cu uxore
aliena. planu a e cu aug. et si potas daret
cu ee factum n' uo e. q si i ipo fco depre

Cap. liij. p

ITS

hendere. ergo si non est minus reus non magis peccat qui consuat in opere quam qui plene vult in voluntate. // Item quantitas et magnitudo peccati consistit in quantitate consensus. Sed qui vir omnino non consensit, tunc plena est aversio et contemptus. ergo equale est peccatum sive opus adsit sive desit. // Item opus exterius non est culpabile nisi per voluntatem interiorem. ergo si tota ratio culpabilitatis ortum habet ab ipsa voluntate. videtur quod sola voluntate peccati existente tantum est homo culpabilis quam si procederet in opere. // Item peccata spiritualia que sola voluntate consummantur graviora sunt quam peccata carnalia quorum consummatio fit in corpore. Si ergo propter quam in sola voluntate consistunt graviora sunt quam ea que consistunt in voluntate et opere. videtur quod opus non addat aliquid ad malitiam voluntatis. // Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum. quod cum queritur utrum opus addat ad malitiam voluntatis. hoc dupliciter potest intelligi. Uno modo ut voluntas que potest in opus procedere. sed tamen non procedit quia non omnino plene vult. et ut talis absque dubio malitia operis addit. cum enim consummat peccatum in opere. tunc est plenus consensus. et non solum ibi dicitur mandum inire. sed et vivere. et ideo peccatum tunc maius et gravius est ratione maioris aversionis et etiam aversionis. Alio modo potest intelligi. ut voluntas que quidem in opus non procedit. non quia non velit sed quia non potest. et tunc modo quo ista. cum utrobique sit plena voluntas. utrum gravius peccet qui vult et non potest. an qui vult et facit. esto quod utrumque moveat ex equali amore. hec ergo in questione intellecta. dicendum est quod unum peccatum dicitur esse maius altero tripliciter. aut ratione maioris contemptus dei. aut ratione maioris libidinis sive delectationis. aut ratione maioris dampnificationis proximi in lesione. opus non addit ad iniquitatem voluntatis. quia voluntas plena adeo a. ... ut sit presens cum est operi coniuncta. quia voluntas ad delectationem sive libidinem addit. et aggravat magis quam adgravari peccatum carnale in quo quidem peccat in corpore. | Similiter quantum ad dampnificationem addit. et hec maxime quam adgravari peccatum quo quis peccat in proximum. quoniam enim ... velut fornicari. numquam delectatur. sic qui voluntate consumit actum | Similiter quoniam velut alium occidere. non tamen facit dampnum quam si actu occideret. et quoniam de iure maior in puniendo. non tamen considerat in peccato magnitudinem contemptus. sed et magnitudinem delectationis. et magnitudinem dampnificationis. hinc est quod aliquo modo opus addit. Ad negandam voluntatem unum contrarium quod hoc ostendunt consensus quantum non omnes exigunt. maxime illa que fit de silentio divine iustitie. et humane. non enim est simile. quia homines considerant que exterius patent. et iustitiam publicam. sed et privatam. // Ad primum vero quod obicitur in contrarium de glossa illa. et de questione augustini. quia una dicit quod voluntas reputatur pro facto. et altera dicit quod non

minus est reus. qui vult et non facit. quam qui vult et facit. dicendum quod ambe procedunt secundum quantitatem peccati que attenditur quantum ad plenitudinem consensus. et quantum ad magnitudinem contemptus. et sic bene procedit quod opus ad talem voluntatem non addit. // Ad aliud quod obicitur quod quantitas peccati considerat penes voluntatem quantitatem contemptus. dicendum quod verum est. non tamen est verum precise. deus. non tamen considerat contemptum suum. immo et dampnum proximi et delectationem peccantis. dicit enim et proximo patienti iniuriam facit minorem. et maiorem patienti iniuriam facit maiorem. sic et eum qui delectatur est affligit. et eum qui magis delectatur est magis affligit. et ideo ratio illa ab insufficienti procedit. // Ad aliud quod obicitur quod tota ratio peccati est a voluntate. dicendum quod non est verum. quia aliqua sunt peccata. non solum ex improbitate voluntatis sunt. sed et ex genere operis. quia sunt contra prohibitionem dei. et contra dictamen iustitie. verum est tamen quod nisi quod fit exterius operis per se sufficiat ad faciendum peccatum. nisi assit voluntatis motus. et ideo ex hoc non sequitur quod quantitas hec non possit esse peccatum sine illo. quod hoc non addat ad illud. et est simile. quia ferrum non urit absque igne. ignis tamen cum ferro plus urit. et plus penetrat quam faceret per se ipsum. sic et in multis aliis invenitur. // Ad aliud quod obicitur de peccatis spiritualibus. dicendum quod non est simile. pro eo quod peccata spiritualia spiritualem habent delectationem que in suo genere maiorem habent adherentiam. et maiorem improbitatem. quam et aliqua delectatio peccati carnalis. peccata vero carnalia. numquam tamen delectant que sunt in sola voluntate. quam que sunt in voluntate et opere. nec etiam tantum dampnificant. ideo non sequitur quod in talibus opus non addat ad malitiam voluntatis.

Consequenter queritur de secundo videlicet de permutatione venialis ad mortale. et circa hoc queruntur duo.

// Primo queritur utrum peccatum veniale et mortale conveniant in aversione. // Secundo queritur utrum conveniant in reatu sive in obligatione ad eternitatem pene.

Circa primum sic proceditur. et quod venialis et mortalis conveniant in aversione. videtur sic ut ait augustinus. diffiniens peccatum dicit quod peccatum non est appetitus rerum malarum. sed desertio meliorum. Si ergo veniale peccatum peccatum est. ergo in ipso est desertio summi boni. sed illud est desertio summi boni. id est aversio. ergo et cetera. Si tu dicas quod hec ratio convenit mortali tantum. tunc ego queso. in quo convenit veniale et mortale ratione cuius utrumque dicitur peccatum. Si tu dicas quod in conversione ad commutabile bonum. hoc non videtur. quia conversio ad commutabile bonum non est peccatum. nisi per hoc quod recedat homo a bono incommutabili. peccatum enim est privatio. ne quod ... Si ergo veniale peccatum est quod peccatum est. convenit cum mortali cum illo in quo convenit non est conversio. ergo est aversio // Item omne

hoc
tamen
sed aut ... iustitiam publicam

quod est contra divinum preceptum avertit a deo. sed veniale est huiusmodi. ergo etc. maior per se manifesta est. minor probatur. ro. vii. super illud: non concupisces. Glossa: bona est lex que dum concupiscentias prohibet, omnia mala prohibet. ergo si peccatum veniale est malum quoddam, ergo per preceptum non concupisces est prohibitum. Item omne illud quod deformat ymaginem avertit a deo. peccatum veniale est huiusmodi. ergo etc. minor probatur per [illegible] vi. musice: amor terrenorum pulcritudinis polluit animam. sed peccatum veniale est amor terrenorum pulcritudinis. ergo etc. Item simpliciter ad quod se convertit totaliter se convertit a deo avertitur ab eo opposito vel disparato. ergo cum affectus noster se convertat ad creaturam [illegible] creature necesse est ipsum averti a deo. sed hoc est in veniali peccato. ergo etc. Item impossibile est quod aliquid moveatur ad terminum aliquem nisi aliquo modo separetur a termino a quo. sed conversio dicat motum ad terminum ad quem, aversio a termino a quo. ergo si conversio est in veniali peccato, necesse est quod similiter sit aversio. Item omnis amor creature vel est per modum usus vel per modum fruitionis. ~~non per modum usus quia tunc non esset culpa. est ergo amor fruitionis. sed fruitio non est ponere finem.~~ sic dicit aug. in libro de doctrina christiana. sed in peccato veniali est amor creature. ergo vel per modum usus, quia tunc non esset culpa, vel fruitionis. non per modum usus quia tunc non esset culpa. est ergo amor fruitionis. sed fruitio est ponere finem in creatura et hoc non est aliud quam averti a deo. ergo omnis amor venialis peccati facit a deo averti. Sed contra nullus aversus a deo est iustus. sed peccans venialiter permanet iustus. ergo peccans venialiter non avertitur a deo. maior manifesta est. minor probatur per illud prov. xxiiii. septies in die cadit iustus et resurgit. Item nullus separatur a deo nisi in actu quo facit contra voluntatem eius. sed multa venialia peccata committimus quadam necessitate. sic dicit ro. vii. quod nolo malum illud facio. ergo etc. Item nullus avertitur a deo sine ipsius dei contemptu et offensa. sed nullus contempnit deum et offendit sine gravi culpa. sed veniale [illegible] levia peccata [illegible]. ergo peccans venialiter homo non avertitur a deo. Item medium est quod stat simul cum caritate et avertit a deo. sed veniale stat simul cum caritate. ergo etc. maior manifesta est. minor probatur. quia si veniale expelleret caritatem ergo auferret vitam gratie. sed peccatum quod aufert homini vitam potest mortem [illegible] et dicitur mortale. ergo peccatum veniale esset mortale. Respondeo dicendum quod absque dubio peccatum veniale non convenit cum mortali in aversione. sed quia aversio dicit [illegible] contemptum dei. et contemptus dei meretur mortem, peccatum autem quo quis meretur vitam et mortem non dicitur veniale, immo potius mortale. et propterea convertitur quod aversio proprie loquendo reperitur in peccato mortali, non in veniali. Et istud melius patet si modus attendatur per quem homo dicitur averti a deo, et contemptus [illegible] committendo aliquod peccatum in quo nichil cogitat de deo. Aut enim avertitur homo a deo quia facit contra divinum mandatum, aut quia ponit sibi bonum creatum tanquam finem ultimum. [illegible] quod faciat contra divinum mandatum recte a deo avertitur, quia mandatum est via recte perveniendi ad deum [illegible] in deum. et ideo qui facit contra mandatum incedit devie via contraria. ideo qui facit suam voluntatem [illegible] ad illum [illegible] debebat per mandatum tendere. Similiter cum statuit sibi creaturas tanquam finem ultimum, recte dicitur a deo averti. anima enim media est inter creaturam et deum. quia est ymago dei [illegible] se [illegible] ad finem convertit faciem suam que debebat esse sursum, illam deorsum inclinat, et ideo se avertit a deo. et utroque istorum modorum non est aversio sine contemptu. nam qui mandatum dei transgreditur contempnit mandantem. similiter qui creaturam [illegible] finem statuit [illegible] magis appretiatur creaturam quam deum [illegible]. peccatum autem veniale non est contra quod deus mandat, nec statuit creaturam tanquam finem ultimum. et ideo non est ibi ratio aversionis et contemptus. Sed quia veniale fit preter dei mandatum, in veniali peccato [illegible] non rectus in deum. hinc est quod per veniale quodammodo incedit homo circa mandatum, quodammodo [illegible] adhibet ei propter quod debet [illegible] veniali est quedam elongatio et quedam retardatio [illegible] quod veniale a deo non avertit sed elongat a deo, non separat sed retardat. et si large nomen aversionis accipiatur ut se extendat ad elongationem et retardationem, in veniali esset aversio quedam. quia tamen nomen aversionis sonat in contemptum, ideo proprie dicendum est quod avertere a deo sit mortalis peccati [illegible]. ad primum ergo quod obicitur [illegible] dicendum quod si illa distinctio detur pro peccato mortali [illegible] quedam elongatio et retardatio [illegible] peccatum veniale non sit contemptus dei [illegible] incidit in veniale peccatum [illegible] bonum [illegible] ad salutem. veniale vero non.

Ad primum quod obicitur quod veniale non est contra dei prohibitionem, dicendum quod [illegible] prohibitionem. ad aliud oppositum obligat prohibitio [illegible] veniale [illegible] non est [illegible] prohibitum [illegible] magister dicit

[illegible] ad bonum [illegible] conversio [illegible] totaliter [illegible] amor [illegible] non totaliter [illegible] amor [illegible] ad [illegible] extendere [illegible] conversionem [illegible] finem ultimum [illegible] conversio [illegible] duplex conversio [illegible] totaliter de loco ad locum, motu [illegible] finem ultimum [illegible]

de cohitu quam prohibitum et hoc patet. quia cum dominus in prohibet concupiscentias dicens non concupisces. non prohibet in motum concupiscentie sed concupiscentie consensum. Sed ibidem ecclesiastici fili post concupiscentias tuas non eas. Sed dum prohibet homi- nis primum motum concupiscentie. hoc ipso manifestat quod concupiscentie motus non est bonus nec deo placitus. Ad illud quod ob- icitur quod amor inordinatus plenitudinis polluit animam. dicendum quod anima duplicem habet pollutionem. una macula mortalis peccati quod quidem expellit nitorem gratie. aut macula venialis peccati quod quidem non retardat actum dilectionis et caritatis. et ista pollutio est per mortale. et facit ad deformitatem ymaginis. quia aufert ei formam et yma- ginem creatoris. alia vero est pollutio venialis. que et si aliquo modo polluat non tamen animam deformat. quia stat simul cum gratia que animam informat. Ad illud quod obicitur quod simpliciter ad quod se convertit totaliter se conver- tit. dicendum quod hoc dupliciter potest intelligi. quia totaliter potest dicere totalitatem que ad actum convertendi pertinet sive respectu adhibitum. vel quod ad potentiam convertendi. Si intelligatur quod ad actum sic verum est ad minus secundum statum vie. quia non intelligimus simul et cetera. nisi unum solum. aut si mul- ta simul intelligimus et volumus hoc est in quantum sunt unum. Si autem dicat totalitatem huius sive virtu- tis. sic falsum est primo. non enim oportet quod quando anima vol- untas aliquid simpliciter convertit se ad aliud convertit se secundum totam suam habitum. et secundum totam suam potentiam. quia secundum conversionem intellige et remissius. Cum ergo dicitur quod quando affectus sequitur ad unum totaliter avertitur ab eius opposito sive dis- parato si primo modo intelligatur verum est. quia post se- quitur ad unum in actu. et aliquid in habitu si secundo vel tertio intelligatur sic habet veritatem. sed maior pars fuit falsa. et propter hoc quia totaliter convertit aliter accipit in maiori propositione et aliter in minori. ideo consequentia illa non tenet. Et si tu obicias quod non potest afficiamur simul et se erga deum et erga creaturam quam inordinate di- ligit. unde cum convertitur ad unum avertitur ab altero dicendum quod non sequitur. quia aversio plus dicit quam non conversio actualiter. importat enim quandam conversionis. videlicet quandam aspernationem diversum contemptum. Ad illud quod obicitur quod motus separat animam a deo. dicendum quod verum est de illo motu qui est contra deum quod concludit duos terminos. unum a quo incipit. et alterum in quem tendit. non sic est in actu ve- nialis peccati. anima enim cum peccat venialiter non movetur a deo in creaturam. sed magis afficitur circa ipsam creaturam. unde venialis peccati proprie non est. tantum affectus sive actus quam motus. Ad illud quod obicitur quod amor frui- tionis venialis peccati est amor fruitionis. dicendum quod ex falso est. secundum quod frui accipitur proprie. videlicet quiescere in aliquo tamquam ad finem ultimum. sic enim frui est per mortale. non

previe. Si ergo queras utrum sit usus vel fruitio. dicendum quod nec est usus. nec fruitio. sed abusus. nisi forte utrumque dicatur large. omnis amor quo quis amat aliquid non quiescens in illo. sed referat ad aliud actu vel habi- tu. sive referat recte. sive minus recte. et ex illud opereat dici manifestum est. et non. aliquis diligit aliquam creaturam referens ad aliud. non tamen ad deum. ad quod deus amore illo peccat. sed tamen est fruitio. nec usus proprie dictus. sed magis proprie dicitur de usus. unde augustinus cum dicit. omnis qui amat aliquid. aut amat utens. aut fruens. accipit large. usum et fruitionem prout usum proprie amore relato. sive recte. sive indirecte. fruitionem prout amore non rela- to. sive statuat sibi finem principalem sive non. et sic in diffinitione illa comprehenditur amor venialis peccati. vel forte quis velit dicere quod augustinus loquitur ibi de amore ordinato. et sic patet.

Deinde queritur utrum veniale dignum est mori in reatu pene eterne. et quod sic videtur. pena assumpta pro mortali est proportionalis pene assumpte pro veniali et quantum ad acerbitatem. et quantum ad durationem. ergo si pene arbitrarie pensantur secundum magnitudinem reatuum peccatorum quod reatus venialis et mortalis sunt utrique in propor- tione. Sed pena eterna non est proportionalis nisi eterne. Si ergo mortale exigit obligat ad penam eternam. et quod reliquum. Si dicas quod per gratiam mortale fit veniale et ita mutatur reatus eterna in temporale. obicitur. quia cum veniale simpliciter remittatur per gratiam sanctam non ordinatam. sic eternam commutat in temporale. et temporale debet commutare in momentaneam. quod si non fiat videtur quod illa ratio nulla sit. Item esto quod aliquis discedat cum mortali et veniali. et quod deinceps fiat in infinita punitur. si ergo peccatum non remanet in purgatorio. ergo perpetuo punitur ubi sed non nisi in inferno. et in inferno punitur in eternum. sed non punitur ultra quam meruit. ergo pro peccato veniali merebatur punitionem eternaliter. Si tu dicas quod punitur eternaliter ratione mortalis adiuncti. obicitur quod non. quia certo quod mortalis non punitur quis quam meruit punitione. Ergo pro veniali aut punitur eternaliter ratione sui aut ratione mortalis adiuncti. sed ratione mortalis adiuncti non sufficienter punitur pro se. sed punitur eternaliter sed ratione sui. sed deus nullum pu- nit supra condignum. ergo dignum erat pro veniali peccatum aliquis eternaliter puniri. Item veniale stat cum gratia. et cum mortali et utrobique salvatur ratio venialis. constat quod magis salvatur cum mortali quam cum gratia. quia gratia disponit mortale in oppositum ergo si ab- strahatur ab utroque magis tenebit proprietatem

te quod habet cum mortali quod cum gratia sed quando est cum gratia deletur ei pena temporalis quando cum mortali debetur ei pena eterna. ergo veniale de se et per se debet penam eternam. Si dicas quod obviatur. si pena temporalis deletur ei ratione gratie. sed hoc non est verum. quia deletur ei ratione suiipsius. ipsum per se est sufficiens punitum ut peccatum ei remittatur. quia quamdiu durat culpa oportet durare et penam. non enim oportet esse dedere peccatum sine decore iustitie. sed ut mortale non veniale dimittitur non punitum. ergo tam mortale quam veniale debet penam eternam quod est de se. Item esto quod aliquis tamen habeat peccatum veniale non tamen habeat gratiam. aut erit dignus pena eterna aut temporali. Si temporali: ergo illa persoluta erit omnino absolutus a culpa. sed per se ipsum penam illam solvet. ergo per se posset ad innocentiam resurgere. quod si non potest per se ipsum ad innocentiam redire, nunquam potest quantum est de se penam sufficientem pro illa culpa sustinere. ergo nisi auxilium gratie superveniat veniali peccato debetur pena eterna. Si tu dicas quod solvendo penam disponeret se ad gratiam que culpam deleret. hoc non solvit. quia ut se sic pateret pro peccato mortali, quod gratiam infunderet que illam culpam mortalem deleret. Item delectatio mortalis peccati non excedit delectationem venialem in infinitum. ergo si reatus respondet delectationi. non reatus excedit reatum in infinitum. sed eternum excedit temporale in infinitum. si ergo mortale obligat ad penam eternam. ergo et veniale. Si tu dicas quod quamvis non excedat simpliciter, excedit tamen per reputationem. quia mortale diligit creaturam super deum qui est bonum infinitum. veniale vero minime [illegible] cum veniale peccatum a deo [illegible] displiceat aliquid tamen offensivum est dei. ergo si tanta est offensa quantus is qui offenditur cum per veniale peccatum offendatur deus qui est infinitus [illegible] reatus peccati venialis debuit reputari infinitus sicut et mortalis. ergo sicut per mortale peccatum meretur homo punitionem infinitam ita et per veniale. Set [illegible] decisio [illegible] veniale peccatum est [illegible] se deletur pena transitoria. ergo reatus peccati venialis solum meretur pene temporalis. Item pena eterna est mors [illegible] sed nulli debetur mors [illegible] separatur [illegible] a deo. si ergo veniale a deo non separat sicut supra ostensum fuit ergo non obligat ad penam eternam. Item si veniale faciat hominem dignum pena eterna [illegible] usque ad mortem. sed quod est huiusmodi est mortale. ergo veniale peccatum est mortale. Item si veniale obligat ad penam eternam. cum omne eternum careat fine. et quod caret fine caret remissione et venia. ergo peccatum veniale dicitur oppositum ad remissionem et veniam.

sed quod est huiusmodi non est veniale. ergo peccatum veniale non est veniale. Item si veniale faciat dignum pena eterna et gratia facit hominem dignum vita eterna. cum veniale peccatum et gratia simul sint in eodem simul est homo dignus vita eterna et pena eterna. ergo si fiat ei retributio secundum quod meruit simul possidebit eternam beatitudinem et eternam penam. quod non est [illegible]. Item ad predicta intelligenda est notandum quod sicut fides vera dicit peccato mortali debetur pena eterna. quare autem peccato mortali debeatur pena eterna multipliciter consuevit assignari ratio [illegible] presens autem sufficiat una. quia ista quod aliis hic [illegible] de eternitate pene infernalis [illegible] pena [illegible] quia debetur peccato mortali pena eterna est. quia dum homo peccat mortaliter separat se a vita gratie. et subiciat se [illegible] exeundi de culpa quantum est de se. necesse enim potest a culpa mortali resurgere nisi per [illegible] et infusionem nove gratie et nove vite. et propterea [illegible] peccato mortali annexa est obligatio ad eternitatem pene [illegible] pena eterna. et si omne peccatum deleatur non tamen omne persolvitur. quia quamvis mortale peccatum reddat hominem impotentem ad resurgendum per se ipsum contingit tamen hominem relevari per divinum auxilium. debetur ergo peccato mortali pena eterna. quia separat hominem a vita et per consequens a pena eterna in eo quod tenet hominem in eternum separatum a vita. Cum ergo veniale peccatum non separat hominem a vita quia non excludit gratiam nec tenet hominem in perpetuum separatum a vita. hinc est quod peccatum veniale nec de se obligat ad penam eternam. nec eis se redditur pena eterna quia non veniale peccatum contingit habet ei quod separat a vita et ei quod tenet separatum a vita. hinc est quod [illegible] pena eterna debetur pena eterna persolvitur [illegible] discedat cum mortali simul et cum veniali eternaliter punitur utrumque punitur. et ideo hoc est. quia nullum peccatum deleri potest absque gratia. et quamdiu durat culpa oportet durare et penam. et ideo cum veniale sit culpa durat cum mortali in infinitum ratione [illegible] infinitum punitur. non tamen ei quod est de se debetur pena temporalis. et sic possit stare cum gratia et propter hoc veniale nominatur. ut [illegible] dignatur a genere peccati mortalis. quia mortale aufert privitate et convenientie videlicet ipsam gratiam. veniale autem quod est de se non aufert immo simul est cum illa [illegible]. Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod veniali peccato non debetur pena eterna per se. Ad [illegible] quod obicitur quod pena satisfactoria purgatorialis et mortalis sunt [illegible] ratio illa non concludit quia debeatur veniali pena eterna. non [illegible] conveniens mortali [illegible] ratio illa non cogit quia sic

[illegible marginal notes]

Dicendum quod differentia mortalis et venialis quod mortale oppositum est gratie eo quod aufert a deo totaliter. Veniale vero non oppositum est gratie quia [illegible] nullum peccatum [illegible] remittitur et manere peccatum pena [illegible] quod peccatum mortale eo quod oppositum gratie excludit per se remissionem [illegible] pene [illegible] ideo debetur ei pena eterna de se. [illegible] veniale [illegible] remissionem [illegible] pene [illegible] debetur ei pena eterna de se [illegible] culpe adiuncte.

ideo post datum est infusionem gratie pena mortalis peccati commutatur
in temporalem. pena vero venialis peccati non commutatur in non temporalem.
et sic tunc queritur utrum sit qui misericordia dei debeat esse ordinata
dicendum quod quia obligatio ad penam eternam non potest simul stare
cum gratia, immo per infusionem gratie fit absolutio
a reatu pene eterne. sed gratia bene stat cum pena temporali,
et ideo non oportet per infusionem gratie penam temporalem in non
temporalem commutari. ad primum quod obicitur de eo quod dicitur
cum veniale et mortale. dicendum quod talis tamen pro veniali quam pro mortali eter
naliter punitur. sed hoc non est ratione venialis principaliter. sed ratione
adiuncti. non valet quod obicitur quia mortale punitur minus quam
meruit. quia sicut bonum vigoratur ex bono. ita ma
lum vigoratur ex malo. eo modo quo dicitur malum vigo
rari. ideo quamvis veniale quod est de se non debeatur pena eter
na. hoc tamen potest ei deberi in quantum est coniunctum mortali. et ideo cum
deus punit tam veniale quam mortale in eadem pena eterna me
ritum punit supra condignum. sed utrumque punit prout
puniri meretur. non solum mortale. sed et prout est alteri con
iunctum. ad primum quod obicitur quod magis salvatur ipsum veniale
cum mortali quam cum gratia. dicendum quod si intelligatur de gratia quod adiac
tum fuerit est. nam actus gratie super mortale gratie deberet
mortale peccatum. Si autem intelligatur quod ad habitum simul est quia
veniale cum gratia magis salvatur in propria ratione. quam cum mortali
te. non. non reatus eius augetur non minuitur non mutatur.
sed si veniale coniunctum mortali tunc reatus eius augetur. et quodam
modo mutatur. quia coniunctum malo vigoratur. non valet
quod obicitur. quia veniali non debetur pena temporalis nisi ratione gratie.
quia si semper duraret non esset gratia. dicendum enim quod est verum
quod semper durans non esset gratia quia tamen ipsum gratiam dele
re non excludit sicut mortale. sed similiter stat in possibilitate sue remi
ssionis et deletionis. ideo quamvis non possit deleri
sine gratia. non tamen quod est de se non delebile est et remis
sibile. immo hoc autem est de mortali quod omnino excludit donum
gratie. ad primum quod obicitur quod si aliquis esset in solo ve
niali et moreretur contingit eveniret. dicendum quod possibile est impos
sibile quia numquam fuit nec est nec erit quod aliquis in solo peccato venia
li fuerit ita quod non habeat gratiam. nichil enim est medium
quin homo habeat gratiam. aut sit in mortali peccato. et in
primo statu non fuit medium. inter innocentiam et mor
talem culpam. quia puritas innocentie non potuit perdi nisi
per mortalem culpam. sicut supra ostensum est. et ideo posset
illa ratio vana esse. Esto tamen quod aliquis puer decederet in veniali
dico quod deus numquam educeret eum de statu misericordie quin
ipse preveniret mortali. vel ipse daret ei gratiam. et si
queras utrum isti veniali debeatur pena eterna vel temporalis
dico quod debetur temporalis. et si procedat ulterius. ergo
illa persoluta erit omnino immunis a culpa. dicendum quod
verum est. sed quia numquam potest eam de persolvere. ita quod
deus eam acceptet sine gratia. hic est quod deus nec co

geret illum supra condignum punire. gratiam sibi infunderet.
per quam solutionem pene acceptaret. et ideo non sequitur
quod illi peccato debeatur pena per se. non sequitur quod homo per se pos
sit resurgere a culpa ad innocentiam. ad illud
quod obicitur. quod delectatio non excedit delectationem in infinitum
dicendum quod non excedit in infinitum per modum intensionis delec
tationis. sed per reputationem peccantis. exemplum enim habes posito
in caritate. qui diligit aliquod bonum creatum et diligit
increatum. et adeo bonum increatum reputat bonum. quod si
bonum creatum infinities multiplicaretur adhuc non
equiret illi in amore. sed plus amaret deum quam bonum
creatum infinities multiplicatum. licet utrumque finite
diligat. sic et in proposito est in illud in amore concupiscentie
quod caritati permittit. et quod est cum salva. nam una scilicet que
caritati permittit prefert creaturam deo. qui erat preferendus
infinitis bonis creatis. altera vero que cum caritate ma
net. non prefert creaturam deo. et ideo per reputationem et pec
cantis et dei punientis mortale excedit veniale in propor
tionali. ad primum quod obicitur quod veniale offendit deum
dicendum quod simpliciter est non. non dicitur deum offendi, sed cum contempnit,
sed verum est quod est venialiter peccato minus deum amat. unde dicit
augustinus in libro confessionum. minus te amat qui tecum aliquid
amat quod non propter te amat. Item veniale vitam eternam
non aufert sed retardat. quia ad eam non separat sed elon
gat. non obligat ad penam eternaliter cruciantem. quod est
de se. sed temporaliter affligentem.

[C]onsequenter queritur de loco demonis dividendi peccatum.
et cum multi sint modi dividendi de quibus valde
plurimum esset hic disputare. huius communis in generali
queruntur hic duo. primo utrum peccatum habeat divi
di per differentias materiales tantum an per differentias formales et speci
ficas. secundo utrum peccatum dividi habeat per conversionem
et aversionem tamquam per diversas partes differentias.

[Q]uia primo sic proceditur. et quod primum peccatum dividi
habeat per differentias materiales tantum, an et per formales. et quod
non tantum per materiales sed et per formales dividi habet. sic ostenditur.
sicut se habet castitas ad virtutem. ita se habet luxuria ad
vicium. ergo sicut castitas est species virtutis. ita luxuria est
species vicii. Sed una species distinguitur ab altera per
differentias formales. ergo etc. Item bonum opponitur malo. non
tantum materialiter. sed et formaliter. Et diversis bonis diversa op
ponuntur mala. Sed bona quibus mala opponuntur
formaliter distinguuntur. ergo per rationem et mala que eis formaliter
opposita sunt, differunt formaliter. Item circa unum
actum peccati apponuntur diverse differentie peccatorum. sicut
patet in peccato ade. in quo dicitur fuisse gula et superbia et
inobedientia. sed peccata que constituuntur circa unum actum non habent
differentiam materialem. ergo si aliquo modo differunt necesse est quod
habeant differentiam formalem. Item multiplicatur per inesse multipli

sed numerum et multiplicationem numerus non habet statum. ergo si peccata solum numero distinguuntur per actus, infinitis differentiis numquam possent dividi in partes sufficienti divisione. Si ergo septem peccata capitalia differentiis ipsis sufficienter dividentibus et omnia peccata complectentibus, ut quod peccata ab invicem distinguantur non solum differentiis materialibus sive numeri sed formalibus. Contra. Aversio formale in genere peccati mortalis est aversio; sed peccatum ex parte aversionis non distinguitur, immo convenit, omnia enim conveniunt in aversione. Ad hoc si ergo distinguuntur, hoc est solum ex parte conversionis, quae est in peccato materiale. ergo tamen dividuntur peccata per differentias materiales, non per formales. Item peccatum formaliter loquendo privatio est. Sed quod non est non habet differentias dividentes. ergo si peccatum dividitur, nullo modo dividitur in quantum formaliter consideratur. Restat ergo quod solum dividatur per id quod est materiale in ipso et in hoc dicitur id quod privatur. Item omne quod habet differentias formales et specificas aliquo modo formaliter loquendo habet speciem. Sed peccatum sive malum formaliter loquendo est privatio speciei, et privatio speciei non habet speciem, et per consequens non habet aliquam speciem [illegible] differentias formales et specificas. ergo etc. Item si peccatum haberet differentias in quantum formaliter dividentes, ergo haberet veras species. Sed omne tale habet ordinari in genere directe. Hoc autem quod est in genere directe ad esse est, ergo peccatum formaliter loquendo ad esse esset, quod est contra fidem. Item peccatum dividitur in originale et actuale; sed originale et actuale peccatum non distinguuntur formaliter, quia quod est originale unius fuit actuale alterius, sicut patet, quia quod est originale nobis fuit actuale Adae. Si ergo peccata magis maxime differunt originale et actuale, non sunt dicenda peccata formaliter differentia, multo fortius neque aliae. Item peccatum dividitur actuale per mortale et veniale; sed mortale et veniale non dicunt diversas differentias per formam et speciem. ergo multo minus aliae differentiae per species et formas faciunt differentiam. maior [illegible] manifesta est. minor probatur per philosophum, quia veniale peccatum efficitur mortale sola intensione libidinis circa idem genus delectabilis. ergo si magis et minus non faciunt diversitatem per speciem et formam, ut quod peccatum veniale et mortale non addit formalem differentiam, ergo nec alia. Respondeo dicendum quod dupliciter contingit loqui de peccato, aut in concreto aut in abstracto. Si in abstracto, sic dicendum est quod ad peccatum, cum sit privatio, non habet ordinari nisi per accidens, scilicet per comparationem ad suum oppositum. Sic et non habet formaliter distingui nisi ratione sui oppositi, privationes enim distinguuntur per habitus. unde sicut castitas et fortitudo sunt virtutes formaliter differentes in genere virtutis, sic et luxuria et pusillanimitas, quae sunt opposita istarum duarum virtutum, formaliter dicuntur differre in genere vitiorum, non tamen per formam suam sed per formas suorum oppositorum. Si autem loquimur de peccato in concreto, sic non tantum dicit privationem sed et actum vel habitum substractum, et tam actus vel habitus substractus peccato non tantum modo dicit diversitatem formalem, immo et formalem differentiam. alia est enim pronitas ad luxuriam, alia pronitas ad superbiam. et alius actus quo superbit quis, et alius quo luxuriatur, non tantum per materiam sed et per formam, ipsis formaliter differentibus obiectis. Hic est quod peccatum secundum quod concrete accipitur dividi habet per differentias non tantum materiales verum et formales. formales dico, non secundum defectus, sed secundum habitus vel actus substractos. et sic patet quod sive peccatum accipiatur abstracte sive concrete, differentias habet formales, sed uno modo per se, alio modo per accidens. quia uno modo dicit ens in genere per essentiam et concordiam, alio modo dicit ens in genere solum per reductionem. et quia hoc modo tres ad primam partem producuntur concessae sunt. Ad primum vero quod primo obicitur in contrarium, quod formale in peccato est aversio, dicendum quod verum est quod aversio est formale et conversio materiale, proprie tamen loquendo peccatum magis dicitur formaliter privatio boni sibi oppositi, quia aversio a deo non multiplicatur, quia unum est a quo fit aversio, tamen ratione privationis boni cui opponitur multiplicationem habet. et ratione eius quod est in ipso formaliter habet diversas differentias. Ad aliud patet, non tantum in conveniunt aversio sed et conversio, et tamen conversio respiciat omnia creata, quae non tantum distinguuntur materialiter sed et formaliter differunt. Hic est quod [illegible] peccatum habet plurificari per formales differentias. Item non dicitur conversio esse materiale in peccato simpliciter loquendo, sed solum ratione aversionis; non enim est materiale aversionis, nam et si aversio dat conversioni quod sit peccatum, conversio dat aversioni quod sit tale peccatum. Ad illud quod obicitur quod peccatum formaliter loquendo non est, dicendum quod verum est. quamvis autem non sit, tamen aliquid est, non solum ut ibi verum et in opposito, et ratione cuius aliquid est, cui formaliter opponitur, formaliter habet distingui, non secundum formam quae est in ipso, sed secundum formam quae est in suo opposito. Ad illud quod obicitur quod peccatum est privatio speciei, ergo non habet speciem, dicendum quod verum est, quod non habet speciem per se, quia privatio. non dicitur habere differentias formales et specificas isto modo, scilicet quia in se diversas habeat species, sed quia opponit diversis bonis secundum speciem, quae illa privat. Ad illud quod obicitur quod si haberet species esset in genere, dicendum quod verum est si haberet species in se et per se; peccatum autem secundum quod accipitur abstracte et formaliter, sic non est in genere per se, nisi per reductionem. sic non habet dividi per differentias formales differentes per se, sed solum per accidens. quamvis autem peccatum secundum quod non est et ut accipitur abstracte non sit in genere, tamen secundum quod accipitur concrete, scilicet ratione actus substracti, in genere est, actio enim [illegible] vel certa actio est. Ad illud quod obicitur de originali et actuali, dicendum quod originale et actuale non solum materialiter differunt, quamvis sit ab actuali [illegible], sed et differunt penes bonum quod privant. unde et actuale privat iustitiam [illegible] sua, originale vero tollit iustitiam originalem, quae respiciat bonum per quod est [illegible]. aliud dicitur in nobis originale et aliud in Adam, si in nobis dicitur originale quia est ab origine [illegible], in Adam vero quia fuit origo aliorum per

ul' saltem eque [illegible] et [illegible]
peccatum [illegible] aversionis adeo

cantor. et quamuis originale sit solum in anima possit esse tamen quod actuale. prout tamen primo modo dicitur non potest originale conuertere in idem peccatum genus cum actuali et sic in speciem differentia inter ea. Ad primum quod obicitur de cupiditate et amore. quod non differunt formaliter. quia maius et minus non uariant speciem. dicendum quod pro parte sic est. adhuc dicendum quod differentia secundum maius et minus non uariat speciem. Reddendo tamen speciem quod est unum in genere naturae. sed non est unum in genere moris. sicut patet quia uita diuisificat formaliter per speciem propter superabundantiam et defectum. non solum a se inuicem sed et a uirtute. secundo modo respondetur quod hic melius dicitur et minus accidentaliter. delectatio autem sub deo est ueniale uel delectatio super deum est criminale mortale. Tertio modo respondetur quod hic unum est de maiori et minori. circa finem. sed non est de maiori et minori ultra finem. conuenit calumniam. id est uniuersaliter. Ergo diuersae alterius speciei quod calumniam inter. Sic et in proposito intelligendum est. quod amare ad citra deum. est talis uel peccatum uel ueniale. et quod in tendat amor. dummodo tamen citra deum est. ueniale peccatum est. si autem proponit ad deum. tunc erit super tamen. et sic cadit in alterum genus peccati. scilicet in peccatum mortale.

Secundo quaeritur utrum peccatum habeat diuidi per auersionem et conuersionem. tamquam per diuersas peccatorum differentias siue diuersa peccata. Et sic uidetur. Jeremiae. ii. Duo mala fecit populus meus. me dereliquerunt fontem aquae uiuae. et cetera. Ergo derelinquere deum. et adhaerere creaturae. duo mala. Ergo sunt duo peccata. Item auersio est per contemptum. conuersio autem est per cupiditatem. Si ergo cupiditas et contemptus sunt diuersa peccatorum genera. uidetur quod auersio et conuersio faciant peccata diuersa. Item in bonis sic est quod alius est habitus quo quis declinat a malo et alius quo facit bonum. scilicet et talis actus sicut patet in timore et amore. Ergo si multo maior est diuisificatio ex parte malorum quam ex parte bonorum. multo fortius uidetur quod aliud sit peccatum quo quis auertit a deo et aliud quo conuertit ad commutabile bonum. Item alius est praeceptum quo praecipitur facere bonum. et alius quo praecipitur declinare a malo. sed auersio est contra illud praeceptum quo quis praecipitur facere bonum. ut uertere se ad deum. et ad ipsum conuerti. Conuersio uero est contra praeceptum quo praecipitur declinare a malo. Ergo si diuersa sunt praecepta. quibus opponuntur conuersio et auersio. ergo sunt diuersa peccata. Item plus conuenit auersio cum alia auersione quam auersio cum conuersione. sed auersio et alia auersione faciunt diuersa peccata. Ergo multo fortius conuersio cum auersione diuersa faciet peccata. Sed contra. super primum. Ecclesiastici. x. Initium omnis peccati superbia. Glossa. caueamus superbiam et cupiditatem. non tamquam duo mala. sed unum a quo omnia oriuntur. Ergo si superbia facit auersionem et cupiditas conuersionem. uidetur quod peccatum auersionem et conuersionem non attendunt duo peccata sed unum. Item augustinus contra pelagianum. peccatum non est appetitus rerum malarum. sed desertio meliorum. Ergo numquam conuersio facit peccatum completum nisi assit auersio. Si ergo auersio conuenit ad esse peccati. uidetur quod penes illa non sumatur differentia peccati. Item omne peccatum mortale est uoluntarium. sed non est uoluntarium nisi ratione conuersionis ad commutabile bonum. Ergo conuersio currit ad esse peccati. Ergo conuersio non potest esse peccati differentia. Item recessio a termino a quo et accessus ad terminum ad quem non faciunt diuersos motus nec diuersos actus. sed auersio dicit recessum a termino a quo. conuersio accessum ad terminum ad quem. Ergo non faciunt diuersum actum uel motum. Sed ab unitate actus est peccatum unum. Ergo non faciunt diuersa. Item in peccato auersio est formalis. et conuersionis. sed formale non potest inueniri cum suo materiali. Ergo si auersio potest inueniri cum conuersione. ergo conuersio et auersio non faciunt diuersa peccata. Respondeo dicendum quod auersio duobus modis accipitur. uno modo prout dicit deordinationem esse actum conuersionis. alio modo prout dicit actum a conuersione distinctum. Primo modo conuersio non potest inueniri sine auersione. nec diuersa facit peccata. immo illa duo essentialiter claudunt in omni peccato mortali. nam conuersio non est culpa. nisi quia inordinata. non est autem inordinata. nisi quia auertit hominem a deo cui debet inhaerere. tamquam fini ultimo. et sic auersio est in peccato. in quantum peccatorum mens cogitat de deo. secundo modo. scilicet prout auersio dicit actum distinctum a conuersione. sic comittitur diuersum peccati genus. scilicet in aliquo est odio habere uel inuidere. sicut super dicitur magister. et constat quod aliud genus peccati est odire deum et aliud amare commutabile bonum. et quamuis ut plurimum auersio in peccato accipiatur prout dicit deordinationem a deo tamquam a fine quam prout dicit motum inordinatum a deo. hic est quod auersio et conuersio, prout comparantur ad peccatum sic dicuntur constituere quam sic dicuntur diuidentes. et idcirco quod hic in auersio et conuersio non faciunt diuersa peccata et rationes quae hoc ostendunt concedendae sunt. quia illa uia procedunt. Ad primum quod obicitur de Jeremia. ii. duo mala fecit populus meus. et cetera. Respondendum potest quod derelictio non nominat de deo deordinationem quae est coniuncta conuersioni sed et per omissionem mandatorum dei et ecclesiae distinguuntur illa duo mala. non sicut conuersio et conuersio sed sicut omissio et commissio. Uel dicendum quod duo mala dicuntur. non quia sint duo peccata. sed quia sunt duae malae radices concurrentes ad complectionem unius peccati sicut dicitur glossa praeposita super. x. Ecclesiastici. Ad primum quod obicitur quod auersio est per contemptum et conuersio per cupiditatem. sicut patet per legem. ii. dicitur

aversione et conversione pro dicto actu et motu. quod
si autem intelligatur ut accipiatur conceptus et cupidi
tas large prout concurrit ad unum peccatum sic non
sunt duo mala sed unum. ad illud quod obicitur quod alia
est virtus scilicet qua quis declinat a malo et qua
quis facit bonum. dicendum quod declinare a malo di
citur dupliciter. sicut dictum est de aversione. prout enim declinare
a malo dicit actum detestationis et fugere ma
lum dicit diversum actum et motum ab eo quod est facere
bonum. prout autem dicit recessum a malo sic non
dicit diversum actum et habitum. quia eodem motu et habi
tu quo quis accedit ad bonum elongatur a ma
lo. // ad illud quod obicitur quod alio precepto opponitur
conversio et alio aversio. dicendum quod falsum est. nam aversio
et conversio non sunt contra diversa precepta. sed concurrit ad
idem peccatum quod est tam contra preceptum affirmati
vum quam contra preceptum negativum. vel forte accipiatur
aversio prout nominat actum vel motum contrarium. ad
illud quod obicitur. quod plus differt aversio cum aversione. dicendum quod
verum est. convenientia tamen que est in hoc quod consignificantur
in aliquo tamquam in uno causali. sed non est ita in con
venientia ordinis qua concurrunt ad constitutionem unius totius
non enim unum tantum peccatum constituitur ex pluribus aversioni
bus sicut ex aversione et conversione simul concurrentibus.

Postea ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quod dicit
quod dicat. quod peccatum transitum est in aliquo reatu praeter
transit actu. et cetera. videtur enim hoc esse falsum. aut enim rea
tus sive obligatio peccati fundatur super actum peccati aut
super privationem. aut super deformitatem. si super actum
ergo transeunte actu necesse est peccatum transire. ergo non ma
net peccatum quantum ad reatum postquam transit quantum ad
actum. si super privationem. ergo cum privatio permane
at in homine post gratie susceptionem. videtur quod rea
tus remaneat post peccatum et post gratiam susce
ptam. quod est plane falsum. si super deformitatem. sed
contra deformitas dicitur privatio et privatio nichil est. ergo funda
tur reatus peccati super nichil. ergo pro nichilo obligatur
homo ad penam. si ergo non est plus in peccato quam ista tria.
non videtur quod peccatum possit remanere reatu et transire
actu. quia quod super quod fundatur reatus sive obligatio
ad penam. // Responsio dicendum quod sicut quod tria sunt in peccato in
dividua actus peccandi et habitus privationis sive ma
cula peccati. et tertio deformitas sive boni privatio. quia defor
mitas dicitur. et secundum hoc triplex fuit hic modus dicendi. quidam
enim dixerunt quod reatus peccati fundatur super actum.
nec tamen sequitur quod transeat est actus pro eo quod pro ac
tu preterito potest homo manere obligatus ad penam
futuram. est enim quis ex privatione actionis sive re
pene efficax et si actus ille pertranseat reatus
sive obligatio non pertransit. sicut patet in latrone vel in
eo qui aliquid furatur perficit. sed huic modo dicendi
obviat possibilitas absolutionis a reatu. si enim rea
tus fundaretur super actum preteritum. cum actum preteritum
necesse sit esse preteritum. tunc est. vel enim non potest non esse vel. quod
manifeste falsum est. // alius modus dicendi fuit quod reatus
fundatur super privationem. quia quidem privatio dicitur esse in
macula peccati. et illa macula est quedam dispositio re
ddens animam execrabilem. et ratione amotionis illius
macule dicimur lavari in sanguine christi a peccatis nostris.
sed huic modo dicendi obviat possibilitas amotionis illius
privationis absque infusione gratie. sicut patet quod de
avaro fit prodigus. aufertur quidem ab eo privatio ad avari
ciam. si ergo reatus fundaretur super illam privationem.
cum quis de avaro fiet prodigus absque gratia esset a
reatu peccati absolutus. quod plane falsum est. // tertius
modus dicendi est quod reatus fundatur super defor
mitatem. deformitas autem non tantum dicitur boni privatio. sed et de
bitum habendi. et quia peccator deo iusticiam et hono
rem. et dum illius privatur per peccatum deformatur. et ex hoc
obligatur ad sustinendam penam. quia enim debitor est
et non potest solvere in operibus meritoriis ut persol
vere in passionibus. sed huic modo dicendi obviat reatum
multiplicatas. quot enim peccata homo actualiter con
traxit tot penis reus est. ex multis autem peccatis eius
spiritu una resultat in anima deformitas. preterea carentia
boni in homine obligat ad carentiam summi boni non
ad passionem supplicii sicut patet in parvulis. preterea remota
deformitate per gratiam adhuc remanet obligatio ad penam.
Et ideo dicendum potest quod reatus sive obligatio ad penam du
plex est. quedam scilicet pene eterne. et quedam pene tempora
lis. obligatio vero pene temporalis non requirit culpam
presentem. sed sufficit ad illam obligationem quod cul
pa fuerit preterita. et quod non fuit secuta sufficiens plena
emenda. obligatio autem ad penam eternam fundatur
super ipsam culpam. culpa autem proprie loquendo non est ipsa
privatio. sed ipsa deordinatio. sive quod est in actu. sive
quod est in anima. deordinatio autem in actu consistebat
in conversione et aversione. et secundum hanc duplicem
comparationem anima deordinatur cum peccat. et illa deor
dinatio in anima ratione aversionis dicitur deformitas ratione vero
conversionis dicitur macula. dico ergo quod reatus pene eterne
fundatur super peccatum. tamen quod est deformitas et quod est macu
la. sed differenter. quia ratione aversionis dignus est suppli
cio. fundatur autem reatus super maculam et deformitatem
que est in anima per comparationem ad actum per quem illa ma
cula macula vel deformitas est introducta. et ideo multi
plicatur reatus secundum quod multiplicatur peccatum commissum. et
per hoc patet responsio ad obiecta. nam dico quod reatus pene

dignus pena cum summo bono ratione conversionis

eterne non simpliciter fundatur super maculam secundum quod dicit
priuationem uel potentiam aliquam. Sed potius per quod dicit deordinationem
et priuationem. dico etiam quod non fundatur super defor-
mitatem solum ratione priuationis. Sed et ratione debiti. non so-
lum ratione auersionis. Sed et ratione debiti. non solum con-
uersionis. non solum super peccatum quod est deformitas. sed super quod
est macula. et hoc est quod magister dicit in littera. reatum re-
manet peccatum in homine cum preceo siue transierit siue ac-
tu sit mens hominis polluta est et corrupta. quousque
homo suppliciis est obligatus. Tertius et loquitur hic
magister sicut patet de reatu pene eterne non temporali. rea-
tus enim pene temporalis bene fundatur super id quod preterisit.
Item quod dexter quod dicat modi peccatorum uarias in scriptura
habent distinctiones. uidetur enim quod non solum ita uarias habent
immo et infinitas. quia sicut uult philosophus bonum est uno
modo. malum autem multipliciter. Et ipse et dyonisius dicit quod malum
est infinitum. ergo uidetur quod in scriptura non possit haberi distin-
ctionis certitudo. Iuxta hoc quod deinde et sufficientia
harum distinctionum quas magister ponit in littera. uidetur enim
quod aliquas inde conuenienter assignetur. quia cum omne peccatum
sit in uoluntate ex libero motu male distinguitur
peccatum. ipsum quod est ex amore. et quod est ex timore. Item
cum omne peccatum sit in cogitatione et uoluntate male distin-
guitur peccatum per peccatum in cogitatione locutione et opere. Item cum
omne peccatum sit in deum male distinguitur peccatum per istas
tres. in deum et in se et in proximum. Item cum in omni peccato
sit defectus alicuius circumstantie. omne peccatum uidetur esse ob-
missio. ergo male distinguitur per commissum et omissum.
Postremo uidetur cum omnis peccati initium sit superbia. quod
male distinguatur peccatum per vii. capitalia. Responsio
dicendum quod magister in hac parte vii. innuit diuisiones
peccati. secundum septemplices ipsius comparationes. Primo namque
peccatum comparatur ad causam suam ex qua habet ortum.
et sic est illa diuisio peccati in actuale et originale. Secundo
comparatur ad penam ad quam tendit et sic est illa diuisio peccati in
mortale et ueniale. has duas diuisiones magister premisit
supra. Tertio comparatur ad motiuum quod quidem uel est
ad bonum assequendum uel ad malum fugiendum. et sic est
tertia diuisio quam magister ponit in peccatum ex amore et peccatum ex timo-
re. Quarto peccatum habet comparari ad actum sub-
stractum et sic est quarta diuisio peccatorum peccatum cogitationis uer-
bi et operis. secundum triplicem potentiam scilicet affectiuam. interpre-
tatiuam et operatiuam. cogitatio enim a passione ibi ac-
cipitur. Quinto comparatur peccatum ad personam quam
offendit et sic est quinta diuisio peccati in deum et in se et in
proximum. Sexto comparatur peccatum ad mandatum
contrarium. et sic est illa diuisio in delictum et commissum.
quia delictum est contra preceptum affirmatiuum et commissum
contra negatiuum. Septimo comparatur ad causas quibus

oritur. et sic est illa diuisio peccati in vii. dictas capitales.
et sic magister ponit vii. diuisiones secundum vii. peccati compara-
tiones. quamuis tamen alie diuisiones reperiantur ad aliquam
harum reduci possunt. pro eo quod sumuntur secundum aliquam
istarum comparationum. sicut illa diuisio qua beatus Johannes in canonica
sua. dicit peccatum in superbiam uite et concupiscentiam oculorum
et concupiscentiam carnis. reducitur ad illam que est ex
parte motiui. Similiter et illa diuisio qua ysidorus dicit
primum peccatum quod est carnale. et in firmitate et ignorantia.
Similiter illa diuisio quam glossa. dicit in peccata carnalia et spi-
ritualia quam sumit ex illo apostoli ii. cor. vii.
emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus.
reducitur ad tertiam qua peccatum diuiditur per comparationem
ad actus substractos. et sic patet sufficientia numeri
et ordo istarum diuisionum. Ad illud ergo quod obicitur quod ma-
lum est infinitis modis. dicendum quod licet hoc sit uerum ex parte
ipsius mali et etiam per comparationem quas habet ad potentias
(???) et ad proximas personas. tamen ratione boni cui op-
ponitur. et ratione comparationum generalium modis finitis
quibus uariis habet distingui. Ad aliud quod obicitur quod diuisio-
nes ille que hic assignantur non recte sumuntur ma-
xime quia in illis tribus diuisionibus ipsum membrum generale est
ad omne peccatum. dicendum quod in illis tribus diuisionibus ipsum membrum
accipitur quod est expressum ut sit sensus peccatum quod sit ex amore tantum
quod ex amore pie et timore similiter et in aliis diui-
sionibus. uel dicendum quod dicit peccatum penes motiuum et actum
et obiectum prout hoc accipiunt propie et immediate. Illud
uero quod obicitur contra illam diuisionem que est in delictum et com-
missum. non ualet. quia non quelibet obmissio cuiuslibet bone cir-
cumstantie dicitur delictum. sed illa que est obmissio actus
debiti. Ad ultimum dicendum quod superbia dicitur duplici
modo prout omnis contemptus et erectio in nos uel sup-
bie continetur. et sic est initium omnis peccati. Inordinatum enim
peccato homo superbit et se erigit contra deum. alio modo dicitur
superbia appetitus dignitatis et honoris. et hoc modo
est speciale peccatum distinctum ab aliis peccatis. Item quod contra
dexter quod dicat vii. esse uicia capitalia uidetur quod plura
quia super id prouerbiorum vi. sex sunt que odit dominus. Glossa.
vi. capitalia uicia enumerat quorum in comparatione septi-
mum minima sunt. et ista non continentur sub illis. ergo uidetur
esse xiiii. Item ysidorus super genesim. enumerat viii.
capitalia. scilicet castrimargiam. fornicationem. philargiriam.
tristitiam. cenodoxiam. acidiam. superbiam. et iram
uel quod ista diuisio sit diminuta uel alia superflua.
Item cum uicia opponantur uirtutibus. et nos habemus
habitus uirtutum decem et beatitudinum. uidetur quod debeant esse
capitalia uicia saltem xvi. Item cum uirtus habeat
duo uicia extrema penes superhabundantiam et defectum
quare si uirtutum habitum duplicari nulla capitalium

viciorum ut plurimum. Iuxta hoc etiam quaeritur quare cum habeant aptitudinem ad vitium penes sensus tactus et gustus, ut luxuriam et gulam, quare non habent penes alios sensus. Quaeritur etiam pro quanto dicatur aliquod capitale peccatum; et tenuis est sufficientia istius divisionis. Respondeo dicendum quod capitale vitium dupliciter potest dici: aut quia principium est et magnum in genere vitiorum, aut quia caput est et principium aliorum. Primo modo accipit magister in Glossa [illegible] ubi vocat illa vitia capitalia quia magna sunt et ideo digna sunt magna poena. Secundo modo accipit hic capitale. Dicendum quod vitium capitale illud quod est radix et principium multorum peccatorum. Unde Gregorius cuilibet capitali vitio assignat filias. Primum autem hoc ideo ponit esse caput et principium aliorum, quia eius motivum a deo cadit in animae appetitum quod potest perpetrare actionem et motum quae velut ex ipso consurgat quadam quasi corporis quadam in medietate varietate ramorum et membrorum, filiarum et filiorum. Et hinc est quod infidelitas non opponitur fidei, non ponitur esse capitale peccatum, quia error non cadit per animae appetitum. Similiter prodigalitas quae est opposita avaritiae. In inani autem gloria uno modo est capitale vitium, alio modo est filia. Nam prout inanis dicitur gloria dicit appetitum. Similiter prodigalitas quae est opposita avaritiae. Inanis autem gloria uno modo est capitale vitium dignitatis et excellentiae, sic est idem cum superbia, et est capitalium vitiorum. Et sic accipit magister illam, quia animus diviniter movetur ad excellentiam et dignitatem appetendam. Prout autem inanis gloria dicit appetitum laudis, sic est filia, quia non desideratur laus humana nisi propter excellentiam. Et sic patet quod non est confusa ista assignatio et illa Isidori. Isidorus enim accipit cenodoxiam sive inanem gloriam pro superbia. Et ultimo superaddit superbiam septem capitalibus quasi omnium vitiorum reginam. Sufficientia autem capitalium et numerus multiplex potest accipi. Uno modo sic: cum primum capitale sit corruptio sive pravitas, et eius adeo non prava est, ex corruptione potentiarum animae multiplex est. Sic est multiplex illa pravitas. Pravitas autem illa potest multipliciter exponi, ob sic. Quia aut attendit quod ad appetitum appetentis boni, aut quod ad fugam appetentis mali. Si primo modo: aut boni interioris, et sic est superbia; aut exterioris, et sic est avaritia; aut interioris prout spectat ad conservationem speciei carnis, et sic gula; aut ad conservationem speciei, et sic est luxuria. Si autem appetitus mali, hoc potest esse duplex: aut mali interioris, et sic est invidia; aut exterioris, et sic ira; aut inferioris, et sic est acedia, quae refugit malum carnis. Sed iste modus sumendi non [illegible] [illegible] generis. Omnis enim pravitas diversa est per appetitus boni. Et ideo est alius modus multiplicandi hanc pravitatem per diversitatem virium animae, quoniam pravitas aut attenditur in ipsa vi vel irascibili per se, aut per coniunctionem ad sensibilem, aut per coniunctionem ad vegetabilem. Si per se sic potest esse tripliciter: aut in comparatione ad deum, et sic superbia; aut ad proximum, invidia; aut ad seipsum, et sic est acedia. Si per coniunctionem ad sensibilem, sic duplex, pro eo quod duplex est modus sensibilis, videlicet concupiscibilis et irascibilis. Si per coniunctionem ad sensibilem concupiscibilem, sic est avaritia; si ad irascibilem, sic est ira. Si attendatur per coniunctionem cum vegetabili, sic potest esse duplex: aut quod ad generativam, et sic est luxuria; aut quod ad nutritivam, et sic gula; quod ad augmentativam nulla est, quia illa est pure naturalis. Sed quoniam ira non est spiritualis pro eo sicut invidia et acedia, adhuc videtur quod iste modus assignandi aliquid habeat inconveniens. Propter tertio modo potest dici quod pravitas ad aliquod appetens boni. Aut est respectu boni quod respicit spiritum per se, aut respectu boni quod respicit spiritum in carne. Si respectu boni quod respicit spiritum per se, hoc potest esse quadrupliciter, pro quatuor conditiones boni ad quas pravus est appetitus noster. Appetit enim quis bonum sub ratione dignitatis, et haec per superbiam; sub ratione proprietatis, et sic est invidia; sub ratione securitatis, et sic est ira; sub ratione quietis, et sic est acedia. Si vero sit haec pravitas respectu boni quod respicit spiritum in carne, hoc potest tripliciter esse secundum triplicem conditionem sub qua spiritus carnalis bonum appetit: aut enim appetit bonum sub ratione sufficientiae, et sic est avaritia; aut sub ratione delectationis, et sic est luxuria; aut sub ratione refectionis, et sic est gula. Ex his sufficientia patet et numerus vitiorum capitalium. Non enim accipiuntur propter comparationem ad virtutes nec ad contraria nec ad beatitudines, sed propter pravitates respicientes conditiones boni appetentis. Patet etiam quare penes alios sensus non habent capitalia vitia sicut penes gustum et tactum, quia in his regnat pravitas amplius quam in aliis sensibus. Et si delectationes quaerit in aliis sensibus, ad has reducuntur, ut puta si quis velit aspicere mulierem pulchram ut inde delectetur et concupiscat, reducitur talis delectatio ad luxuriam. Similiter si aliquis velit aspicere pulchrum equum vel librum ut ipsum habeat, talis delectatio reducitur ad avaritiam. Sic enim appetitus spiritus carnalis quietatur dum habet bonum sufficiens, delectans et reficiens. Non accipit nisi propter hoc tantum. Item quaeritur de hoc quod dicit: Initium sive radix omnis peccati superbia est, quia dicit Isidorus super Ecclesiasticum patet: "Initium omnis peccati superbia", et primum in superbia est. Et cum non possit esse placitum initium principale, videtur quod superbia non sit initium omnis peccati. Item obiicitur pro quo magis obiicit in illo, quia primo ad Timotheum ultimo: "Radix omnium malorum est cupiditas." Similiter dicatur quod hic duo sunt radices peccatorum per diversam comparationem; quia autem tantum de diversitate radicum compellatur nomine radicis, et quasi dicitur sit ut capitale vitium

et radicem. Item que differentia sit inter initium et radicem.
Pro quo dicendum quod differunt dicendo initium et radicem. Nam initium proprie dicitur a quo inchoat motus. Radix vero dicitur illud unde trahit fomentum et nutrimentum. Et ideo est primum trahat fomentum ~~et nutrimentum~~ et ideo est primum trahatur expresse apostolus et dicit ecclesiastici x°. Hic est quod initium attendit expresse aversionis. Radix ex parte conversionis proprie loquendo. Et quoniam aversio est ratione contemptus et conversio est ratione cupiditatis sive libidinis. Hinc est quod superbia proprie loquendo dicitur initium et cupiditas dicitur esse radix. Et quoniam in quolibet peccato est aversio et conversio. Hinc est quod superbia dicitur initium omnium peccatorum et cupiditas radix omnium malorum. Et sic possunt stare ista duo. Accipitur tamen aliquando nomen radicis pro nomine initii et econverso. Capitale autem vitium differt a radice in hoc quod sicut caput dicitur principale membrum et membrum completum et quod est principium aliorum quantum ad motum et sensum sic capitale vitium notat peccatum completum a quo alia vitia oriuntur. Radix vero dicitur aliquid sub maiori incompletione. Et ideo proprie loquendo radix non notat genus peccati determinatum. Sed pravitatem libidinis que oritur [illegible]. Dicendum quod radix aliquando accipitur generalissime. Aliquando generaliter. Aliquando minus generaliter. Generalissime ut cum dicitur libido sive cupiditas est radix omnium malorum. Generaliter vero ut cum dicitur quod duplex est radix. Amor male accendens et timor male humilians. Amor vero accipitur [illegible]. Timor vero male humilians. Minus generaliter ut cum dicitur quod septuplex est radix. Sic autem
Contra augustinum error et superbia vite propter [illegible] ad septem [illegible] videlicet ad bonum intrinsecus extrinsecus et intimus. Cum [illegible] peccatum septem accipi potest sive notari aut per recessum [illegible] a lege maiestatis et sic dicitur superbia sive contemptus. Aut a lege veritatis et sic dicitur error. Aut a lege bonitatis et sic dicitur insipientia que est contra sapientiam et sic patet quod non est contrarietas quando dicitur quod initium omnis peccati est superbia et quando etiam dicitur error et insipientia. Patet etiam quod non est contrarietas in hoc quod aliquando dicitur quod una est radix. Aliquando quod due aliquando quod tres. Patet etiam differentia initii et radicis et ipsius radicis et vitii capitalis. Et hec de generali divisione peccatorum dicta sufficiant.

d. xliii. Post predicta quedam peccati genera etc. Superius egit magister de distinctione peccatorum in generali. In hac parte descendit ad quoddam speciale genus peccati. Dividitur autem pars ista in partes duas. In quarum prima magister determinat de peccato isto comparando illud ad alia peccatorum genera. In secunda vero determinat de ipso quod sit per assignationem partium eius. Ibi: Sed queritur quid sit illud peccatum etc. Prima pars remanet indivisa. Secunda dividitur in partes tres secundum triplicem assignationem peccati in spiritum sanctum. In quarum prima magister ponit assignationem unam per eius differentias magis notas que quidem sunt obstinatio et desperatio. In secunda vero ponit eius assignationem per differentias minus manifestas. Ibi: Est et alia huius peccati assignatio. In tertia vero subiungit ultimus peccati assignationem certam et diffinitivam. Ibi: Ideo quorundam peccatum in spiritum sanctum diffinitiva assignatio etc. ille
Prima pars [illegible] dividitur in partes duas. In quarum prima determinat veritatem. In secunda dissolvit dubitationem. Ibi: Sed queritur utrum omnis obstinatio etc. Illa secunda dividitur in duas. In quarum prima ponit magistri huius peccati assignationem. In secunda ponit huius assignationis explanationem. Ibi: Illam tamen assignationem Augustinus etc. Similiter tertia pars habet duas. In quarum prima ponit peccati in spiritum sanctum secundum ambrosium diffinitivam assignationem. In secunda vero removet dubium. Ibi: Non tamen distinctio illa ubique sic accipienda est.

Ad intelligentiam huius partis queritur hic quod de peccato in spiritum sanctum de quo secundum ipsius explicationem [illegible] queruntur tria. Primo queritur de ipso in comparatione ad alia genera peccatorum. Secundo queritur de ipso quantum ad conditiones proprias. Tertio queritur de ipso quantum ad eius species et differentias. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum dicatur genus peccati distinctum. Secundo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum semper habeat aliud distinctum peccatum actuale preambulum.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum peccatum in spiritum sanctum dicatur genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum. Et videtur quod sic. Primo per verbum magistri in littera. Est quoddam peccati genus ceteris gravius et abhominabilius quod dicitur peccatum in spiritum sanctum. Item [illegible] mortale et veniale faciunt diversa peccatorum genera. Sed in ratione [illegible] remissibile. Sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum irremissibile. Ergo videtur quod peccatum in spiritum sanctum sit aliud genus ab aliis generibus peccatorum. Item peccatum in spiritum sanctum est peccatum procedens ex certa malicia. Si ergo peccatum ex certa malicia dicitur contra peccatum ex ignorantia et infirmitate, ergo videtur quod peccatum in spiritum sanctum sit genus peccati distinctum. Item quod habet species distinctas contra [illegible] aliorum peccatorum distinctas est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus. Sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi quoniam eius species sunt desperatio et presumptio, obstinatio et veritatis agnite impugnatio que sunt proprie species huius peccati. Ita quod non aliorum. Ergo etc. Sed contra peccatum peccatum in spiritum sanctum sic dicitur f 9

magis ultra. est ad peccatum ad mortem. Sed omne peccatum mortale est peccatum ad mortem. Ergo cum peccatum ad mortem sit generale ad omnia peccata, dicitur. Ergo etc. Item in spiritum sanctum.

Item peccatum in spiritum sanctum aut sic nominatur quia est in personam spiritus sancti, aut quia est in id quod est appropriatum spiritui sancto. Si quia in personam spiritus sancti, sed una est maiestas patris et filii et spiritus sancti. Ergo omne peccatum quod est in spiritum sanctum est in patrem et in filium, et omne quod est in patrem est in spiritum sanctum. Ergo hoc modo est generale ad omne peccatum. Si vero quia in effectum appropriatum spiritui sancto, ut puta in bonitatem et gratiam, sed omne peccatum in bonitatem et in gratiam spiritus sancti est. Ergo omne peccatum est peccatum in spiritum sanctum.

Item peccatum dividitur in peccatum ex infirmitate et ex ignorantia et ex malitia. Ita quod peccatum ex malitia dicatur esse peccatum in spiritum sanctum. Sed peccatum ex ignorantia et peccatum ex infirmitate non dicatur speciale genus peccati. Omne enim peccati genus ex ignorantia potest esse et ex infirmitate. Ergo nec etiam similiter quod peccatum ex malitia dicatur determinatum peccati genus.

Item omne quod quis facit ex ignorantia potest facere ex certa scientia vel ex industria. Ergo si quodlibet genus peccati potest fieri ex certa industria, videtur quod peccatum in spiritum sanctum circumveniat omnia peccatorum genera. Non ergo debet esse peccati genus ab aliis peccatorum generibus distinctum.

Respondeo. Dicendum quod peccatum in spiritum sanctum dicit genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum ratione triplici, videlicet ratione principii et ratione sui oppositi et ratione actus substracti. Ratione principii, quia peccatum in spiritum sanctum dicitur esse illud quod est ex certa malitia sive industria, ex qua non procedit omne peccatum, sed illud solum quod homo facit scienter. Ratione oppositi similiter distinguitur, quia cum triplex sit gratia, videlicet naturalis, habitualis et spiritualis, peccatum in spiritum sanctum specialiter habet oppositum gratiae paenitentiali et eam impugnat quae ad sui inceptum et quae ad sui terminum, sicut ... procedit gratiam inceptam, et ... alia impugnat gratiam vero. Ratione vero actus substracti similiter distinguitur, cum peccatum illud sit impugnativum gratiae et malum sit in ipso spiritu. Sic peccatum in spiritum sanctum consistit in actum ipsius spiritus, sicut patet in desperatione et obstinatione. Unde fornicatio et adulterium non potest aliquo modo dici peccatum in spiritum sanctum ratione sui principii sive oppositi ... actus substracti. Peccatum in spiritum sanctum et est speciale genus peccati determinatum, et ratione horum trium sic nominatur ut dicatur peccatum in spiritum sanctum, videlicet ratione malitiae ex qua procedit, quae directe opponitur bonitati appropriatae spiritui sancto, sive ratione principalis sive finalis gratiae quam privat, quae est effectus appropriatus spiritui sancto, sive rationem quod actus spiritualis esse quod consistit. Unde dicitur dicatur peccatum in spiritum sanctum quia est in spiritu et est actus spiritus malignantis. Et sic patet quod peccatum in spiritum sanctum est genus peccati ab aliis generibus peccatorum distinctum. Et hoc ergo sunt rationes quae ostendunt hoc.

Ad primum quod obicitur quod est peccatum ad mortem, dicendum quod peccatum dicitur ad mortem per similitudinem ad mortem corporalem. In morte autem corporali tria concurrunt, quorum primum est amissio vitae, secundum est corruptio dispositionis ex parte corporis ad susceptionem animae, tertium est impossibilitas reparationis. Per cursum naturae ad primum conditionem dicitur peccatum in quo est amissio vitae dicitur esse peccatum mortale sive ad mortem. Quod ad secundam, peccatum in spiritum sanctum dicitur peccatum ad mortem, quia tollit dispositionem ad susceptionem gratiae, quae quidem consistit in susceptione pure. Quod vero ad tertiam conditionem, peccatum ideo dicitur ad mortem in quo quis continue moritur. Cum ergo dicitur quod omne peccatum mortale est ad mortem, et quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum ad mortem, differenti modo accipitur peccatum ad mortem.

Ad illud quod obicitur quod aut dicitur peccatum in spiritum sanctum quia est in personam etc., dicendum quod non dicitur peccatum in spiritum sanctum propter hoc quia est in personam, sed quia est in appropriatum effectum; non quia in omnem effectum appropriatum, sed quia in effectum supremum inter appropriata spiritui sancto. Hic autem est donum gratiae finalis sive principalis ... quod ad statum gratiae finalis, in qua consistit omnis gratiae efficacia ... ideo omne peccatum est in effectum illum, et propter hoc non sequitur quod omne peccatum sit in spiritum sanctum.

Ad illud quod obicitur quod omne peccatum potest esse peccatum ex ignorantia et infirmitate, dicendum quod non est simile, quoniam ignorantia non determinat sibi aliquem actum, et similiter infirmitas, et ideo non dicit genus peccati determinatum. Sed tamen omnia peccatorum genera sunt. Dicendum est de peccato quod est ex infirmitate. Non sic autem est de peccato quod est ex malitia. Ad hoc enim quod sit peccatum in spiritum sanctum non sufficit quod sit ex certa scientia et industria, sed requiritur determinatio generis quantum ad actum substractum.

Ad primum quod obicitur quod omne peccatum potest fieri ex malitia, dicendum quod etsi malitia concurrere possit ad omne peccatum, non tamen ... facit peccatum in spiritum sanctum. Unde si aliquis senex qui non habet appetitum fornicandi excitaret carnem suam ut fornicaretur, non diceretur in illa fornicatione peccare peccato in spiritum sanctum, quamvis illud peccatum committeret ex industria et quadam malitia. Cum ergo dicitur quod peccatum ex malitia est peccatum in spiritum sanctum, hoc solum intelligitur de illis generibus peccatorum quae propter ex malitia habent ortum, sicut est invidentia fraternae gratiae et impugnatio veritatis agnitae.

Ad quartum dicendum quod peccatum in spiritum sanctum habet aliquod peccatum preambulum, et quod sic dicit magister in littera quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum desperationis vel obstinationis. Sed nullus desperat vel obstinatur nisi per aliquod precedens peccatum. Ergo videtur quod semper aliquod peccatum sit preambulum ad peccatum in spiritum sanctum. Item peccatum in spiritum sanctum vel est finalis impenitentia vel habet semper ante se finalem impenitentiam quantum est de se. Sed impenitentia non est nisi peccati precedentis, sicut nec penitentia. Ergo numquam est peccatum in spiritum sanctum quin habeat aliquod peccatum preambulum. Item peccatum in spiritum sanctum est peccatum procedens ex certa malicia. Ergo necesse est quod antequam homo peccet peccato in spiritum sanctum necesse est esse aliam culpam preambulam. Item [illegible] nemo repente fit summus. Ergo videtur quod in malis nec statim labatur in profundum. Sed per illud peccati genus labitur homo in profundum malorum. Videtur ergo quod illud peccatum semper habeat aliquod preambulum quod disponat ad ipsum. Sed contra: quatuor sunt nobis inflicta, sicut dicit Beda, propter peccatum primi parentis, videlicet infirmitas, ignorantia, malicia et concupiscentia. Sed possibile est quod homo primo peccato peccet peccato ex ignorantia et ex infirmitate. Ergo similiter possibile quod primo peccet peccato quod ex malicia procedit. Item quecumque peccatorum genera sunt diversa, possibile est peccare peccato uno absque alio. Sed peccatum in spiritum sanctum est distinctum peccatum ab aliis generibus peccatorum; possibile est ergo aliquem peccare illo genere peccati et si non precesserit aliud peccatum. Item impugnatio veritatis agnite est hic peccati species. Sed ita bene potest quis impugnare veritatem agnitam sicut veritatem ignoratam. Ergo videtur saltem quod ad illam speciem absque alio peccati genere committi possit peccatum in spiritum sanctum. Item peccatum in spiritum sanctum consistit esse actum spiritus. Sed magis pendet actus carnis ex actu spiritus quam econverso. Ergo si homo potest peccare peccato carnis nullo alio peccato precedente preparatione, immo multo fortius videtur hoc esse verum de peccato in spiritum sanctum. Respondeo dicendum quod de peccato in spiritum sanctum differenter est loquendum secundum eius species differentes. Quedam enim sunt species peccati in spiritum sanctum que nullo modo possunt esse absque peccato preambulo, sicut sunt obstinatio, desperatio et finalis impenitentia. Ista enim respiciunt peccatum preambulum quasi materiam circa quam sunt. Nec enim desperat de venia nisi qui commisit culpam, nec obstinatur in malo nisi qui fecit malum, nec impenitens est nisi qui habet unde peniteat. Sunt et alie species peccati in spiritum sanctum que quidem possunt esse absque peccato preambulo pro eo quod actus ipsarum non respicit de necessitate peccatum, sicut est impugnatio fraterne gratie et impugnatio veritatis agnite. Similiter est et presumptio de impunitate. Potest enim quis fraterne gratie invidere et veritatem agnitam impugnare et de impunitate presumere etiam si nulla actualis culpa precesserit. Et hoc propter libertatem voluntatis quia

quodlibet horum peccatorum, quia deordinata potest se precipitare, attamen quia ista sunt peccata valde gravia vix aut numquam contingit quod aliquis in hec cadat nisi mens eius fuerit per alia et alia peccata depravata. Concedendum est ergo quod peccatum in spiritum sanctum non solum est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus per formam, sed etiam separatim potest per genera cadere, ita quod committatur sine culpa preambula, quamvis rarissime contingat. Unde rationes que ad illam partem inducuntur concedende sunt. Illa tamen ratio que fiebat de eo quod minus dependet actus spiritus ab actu carnis etc., dicendum quod illa ratio non cogit quin peccatum in spiritum sanctum possit esse sine aliis peccatis, pro eo quod actus spirituales sunt anime pertinentes, non solum transeunt super materiam debitam sed etiam super alios actus, unde subsistunt super alios actus quasi supra materiam. Sic et peccata que habent esse actus illos consistere, ut plurima alia peccata presupponunt tamquam materiam, sicut obstinatio et desperatio. Non sic autem est de actibus corporalibus, quia quidam non transeunt in alios actus sed in materiam extrinsecam, et ideo illa peccata que circa illos actus existunt non habent alia peccata tamquam materialia. Et huic consonat illud quod dicit grammaticus, quod verba pertinentia ad animam requirunt dationem per infinitivum sequentem; non sic est de actibus pertinentibus ad corpus. Et ideo ratio illa non cogit, nec etiam illa que dicit quod est genus peccati distinctum; esto enim quod esset sine aliis, nec possunt distingui ab aliis, quia multa sunt inseparabilia secundum esse que tamen distinguuntur formaliter. Ad primum autem quod obicitur in contrarium de obstinatione et desperatione, dicendum quod ratio illa procedit ab insufficienti, quamvis enim illud sit verum in aliquibus generibus peccati in spiritum sanctum. Ad illud quod obicitur quod finalis impenitentia est annexa omnibus speciebus illius peccati, dicendum similiter quod non illud cogit, pro eo quod secundum in spiritum sanctum committit homo aliquod peccatum, et tamen potest habere propositum non penitendi, sicut ille qui impugnat veritatem agnitam vel invidet fraterne gratie, vel et sic est de eo qui adeo presumit de benignitate divine misericordie quod nullum relinquit effectum iustitie, et ex hoc proponit mala facere et numquam de eis penitere. Et hoc totum potest esse sine aliquo peccati genere. Ad illud quod obicitur quod illud peccatum est ex malicia, dicendum quod malicia secundum quod est huius peccati radix potest dici malicia contracta, que est peccatum originale, vel potest dici malicia acta, scilicet actualem pravitatem voluntatis; et primo modo precedit natura et tempore, secundo modo concomitatur. Non enim oportet quod antequam fuit malitiosus, sed nec malignari in spiritum sanctum precurrat; et ita non oportet quod precedat aliqua malicia actualis peccati depravans voluntatem, sed sufficit quod precedat tempore malicia que est prima originis. Ad illud quod obicitur quod nemo repente fit summus, dicendum quod non est simile, quia gravius

nō possit aliquis n ordinate ascende ...
te descende. siue subito se p[ro]p[ter]ea ... effi
ciat[ur] h[om]o ita p[ro]pter malus q[uo]n[iam] ... vel p[ec]c[a]t in
sp[iritu]m s[anctum]. i[m]mo q[uan]to plures p[ec]cat tanto mag[is] labi
tur i p[ro]fundu[m].

Consequ[en]t[er] q[uaer]it[ur] de h[oc] p[e]c[cat]o q[ua]ntu[m] ad co[n]dic[i]ones
s[u]as. [et] c[ir]c[a] h[oc] q[uaer]unt[ur] duo. p[ri]mo q[ua]d[e] h[oc]
p[e]c[cat]i g[ra]uitate. S[ecund]o q[uae] de h[oc] p[e]c[cat]i irremissi[bilitate].
Circa p[ri]mu[m] sic p[ro]ceditur. [et] q[uo]d u[ide]t[ur] illud p[e]c[cat]u[m]
g[e]n[er]e sit g[ra]uissim[um]. q[uia] sic u[ide]t[ur]. [Pro]p[ter] [Pa]uc[i]t[at]e[m]
magn[a] [et] alia [et] p[e]cc[at]a alia p[e]c[cat]i g[ra]u[ior] [et] g[ra]ui[or] [et] ab
ho[m]i[n]abil[ior]. It[em] r[ati]one u[ide]t[ur]. mal[um] e[st] p[e]cc[atu]m. quod
mag[is] fac[it] distare a[b] uenia. S[ed] tale e[st] p[e]c[catu]m in
sp[iritu]m s[anctum]. [ergo] [et]c. It[em] mal[um] e[st] p[e]c[catu]m q[uod] mi[n]us
h[abe]t r[ati]one[m] excusatio[n]is. S[ed] p[e]c[catu]m in sp[iritu]m s[anctum] e[st]
h[uius]. mi[n]us e[ni]m h[abe]t m[ateri]a[m] ... g[ra]u[is] de colo
re excusatio[n]is. [ergo] [et]c. It[em] mal[um] e[st] p[e]c[catu]m
q[uod] mag[is] inh[ab]ilitat a[nim]a[m] ad iusticia[m]. S[ed] p[e]c[catu]m
i[n] sp[iritu]m s[anctum] e[st] h[uius]. q[uia] maxi[m]e uo[lunta]t[em] deordi[n]at. [ergo] [et]c.
S[ed] [contra] sup[er] illud p[salmi]. [con]tinuantur aduersu[m] [et]c. Su[per]
It[em] sic ig[no]r[anti]a excusat p[e]c[ca]ntem. sic sci[enti]a aggra
uat. q[uia] s[er]uus sciens uolu[n]tate[m] d[omi]ni sui [et]c. S[ed]
p[e]cc[atu]m in sp[iritu]m s[anctum] e[st] p[e]c[catu]m ex industria. siu[e] ex certa
sci[enti]a malicie. [ergo] [et]c. S[ed] [contra] sup[er] i[llu]d p[salmi] [con]uer
tunt[ur] aduersu[m] [et]c. nec[ess]e insanabilior est
eo q[uo]d n[on] san[atur] u[idetur]. [ergo] m[agis] elongat a sanitate p[ro]
cat[ur] i[n] quo quis p[e]c[c]at sciens, q[ua]m in quo quis
p[e]c[c]at ignorans. S[ed] p[e]c[catu]m in sp[iritu]m s[anctum] e[st] p[e]c[catu]m i[n]
quo quis p[e]c[c]at sciens. [ergo] u[idetur] q[uod] mi[n]us p[e]c[catu]m sit
q[uam] p[e]c[catu]m magnior[em]. It[em] [et] si una sit maiesta
tu[m] [et] equal[e]s sunt o[mne]s h[ono]r[es] ... t[ame]n maiestas
app[ro]p[ri]atur p[at]ri [et] honor p[er] app[ro]p[ri]at[ione] ei debet[ur]. [ergo]
p[e]c[catu]m q[uod] e[st] i[n] p[at]rem ul[tra] t[ame]n u[e]l plus de[u]m i[n] honor[at]
q[uam] p[e]c[catu]m q[uod] e[st] in filiu[m] u[e]l sp[iritu]m s[anctum]. Si [ergo] q[ua]li
tas p[e]c[cat]i pensat[ur] s[ecundum] q[ua]ntitate[m] [con]te[m]ptus. u[idetur] q[uod]
no[n] sit mag[is] g[ra]ue p[e]c[catu]m i[n] sp[iritu]m s[anctum] q[uam] p[e]c[catu]m
i[n] p[at]re[m] u[e]l i[n] filiu[m]. It[em] mal[um] e[st] pena i[n]flic
ta p[ro] p[e]cc[at]o. c[ontra]ri[um] ... sic ig[n]o[rantia] [et] i[n]firmitas. S[ed] ig[no]
ra[n]cia [et] i[n]firmitas q[uae] su[n]t pene, aliquo mo[do]
excusat p[e]c[catu]m ... p[ro]p[ter] r[ati]one[m] [et] malicia.
It[em] illud p[e]c[catu]m g[ra]ui[us] e[st] i[n] quo mag[is] regnat
libido. S[ed] i[n] ... e[st] q[uod] e[st] ex malicia. sicut
p[ate]t, q[uia] maior e[st] libido in fornicatore q[uam] i[n] despa
te. [ergo] u[idetur] q[uod] mag[is] sit p[e]c[catu]m q[uod] e[st] ex concup[iscen]tia
q[uam] i[d] q[uod] e[st] ex malic[ia]. [ergo] p[e]c[catu]m i[n] sp[iritu]m s[anctum] n[on] e[st] p[e]c[catu]m
g[ra]uissimu[m]. It[em] g[ra]ui[us] e[st] p[e]c[catu]m i[n] quo e[st] ma
ioris boni corruptio. S[ed] i[n] p[e]cc[at]o i[n]fidelitatis ma
ior e[st] corruptio q[uam] i[n] p[e]cc[at]o i[n] sp[iritu]m s[anctum]. In illo e[ni]m
p[e]cc[at]o [con]ceditur. [et] a u[ir]tute [et] a b[oni]tate. [ergo] u[idetur]

q[uod] infidelitas u[e]l h[er]esis g[ra]uior sit, q[uam] p[e]c[catu]m i[n] sp[iritu]m
s[anctum]. [Res]p[on]deo dic[endum]. q[uod] p[e]c[catu]m in sp[iritu]m s[anctum] e[st] p[e]c[catu]m g[ra]
uissimu[m]. [et] q[uia] na[tura]m maxi[m]e ledit, [et] q[uia] oc[u]los d[e]i
maxi[m]e offendit, na[tura]m i[n] q[uam] maxi[m]e ledit, du[m]
no[n] solu[m] aufert ei sanitate[m]. s[ed] [et]ia[m] p[re]cludit uia[m]
ad sanitate[m]. Vn[de] sic[ut] morbus p[er]iculosior e[st]. q[ui]
t[ame]n ledit na[tura]m. S[ed] [et]ia[m] p[re]cludit uia[m] ad sup[er]n[um]
cibi. u[e]l medi[cin]e. sic [et]i[am] illud e[st] de isto p[e]cc[at]o sp[irit]u
ali, [et] oc[u]los d[e]i maxi[m]e offendit. q[uia] ultim[o] h[abe]t co
lore[m] excusatio[n]is. [et] io p[un]i[tur] h[oc] g[e]n[er]e p[e]cc[at]i ...
me[re]t[ur] seuius iudica[ri]. [et] p[ro]p[ter] h[aec] duo, dicit mag[ister],
q[uod] p[e]cc[atu]m ceteris e[st] g[ra]ui[us], [et] abho[m]i[n]abil[ius]. ut g[ra]ui[us] dicat[ur]
r[ati]one maioris lesio[n]is, abho[m]i[n]abil[ius] r[ati]one defect[us]
excusatio[n]is. R[ati]o aut[em] h[uius] e[st]. q[uia] p[e]cc[atu]m in sp[iritu]m s[anctum] e[st]
ex malicia. [et] no[n] solu[m] ex malicia. S[ed] ex malicia
[et] industria. tu[n]c e[ni]m p[e]c[c]at quis p[e]cc[at]o i[n] sp[iritu]m s[anctum],
q[uan]do ad malu[m] mouet[ur] ex neq[ui]cia s[ua], sciens se [et]
moue[n]s ad malu[m]. Vn[de] p[e]c[catu]m in sp[iritu]m s[anctum] e[st] ex mali
cia [con]su[m]mata ... ex ... malicie ... p[e]cc[at]o ce
te. [et] malicie actual[is] ... iuuenit in ... [et] i[de]o non
t[ame]n d[icitu]r ex malicia. s[ed] ex certa malicia ...
a[lite]r mali[tia] s[cilicet] ... p[e]c[catu]m no[n] excusat.
q[uia] tal[e] mal[um] e[st] i[n] ip[s]a uolu[n]tate s[ecundu]m se, [et] io e[st]
uo[lun]t[ar]i[um] ... no[n] minuit r[ati]o[ne]m uolu[n]tarij. sic
facit i[n]firmitas [et] ig[no]r[antia]. [et] q[uia] no[n] minuit r[ati]o[ne]m
uolu[n]tarij. no[n] diminuit r[ati]one[m] p[e]cc[at]i. [et] p[ro]p[ter]ea n[on]
excusat, alia a[liquan]t[er] malicia no[n] solu[m] no[n] excusat,
S[ed] [et]ia[m] mi[n]us aggrauat. tu[m] r[ati]one i[m]p[ro]bitatis ...
tu[m] r[ati]one [con]temptus adiu[n]cte. [con]tinuis e[ni]m e[st] aggra
uare. [et] sic p[ate]t q[uod] p[e]c[catu]m i[n] sp[iritu]m s[anctum] maxi[m]e ocu
los d[e]i offendit. uidel[icet]. q[uia] e[st] ex certa sci[enti]a mali
[et] ... [et] ead[em] c[aus]a na[tura]m ledit. lesio e[nim] p[ro]p[ri]e
[con]sistit in deordinatione uo[lunta]tis. [et] q[uan]to uo[lunta]s magis
ip[s]a ad d[eu]m [con]tinuat se, tanto magis se deordi[n]at
[et] depr[au]at. [et] q[uia] ex certa malicia hoc p[e]c[catu]m p[ro]cedit,
ubi h[oc] p[e]c[catu]m g[e]n[er]e, sciens [et] p[ro]uidens, i[m]mo [et] i[m]pudens,
p[e]c[catu]m p[re]eligit malu[m] [et] io u[ide]t[ur] ei i[n]ter p[e]cc[at]o mag[is]
q[uam] malus respuit bon[um] medicamentu[m]. q[uam] ad g[us]
tu[m] infectus respuit bonu[m] cibu[m]. Cu[m] [ergo] h[oc] p[e]c[catu]m
ex certa malicia p[ro]cedit. h[oc] e[st] q[uod] ceteris alijs
g[ra]uius. et abho[m]i[n]abilius q[uod] e[st] de g[e]n[er]e p[e]c[cat]i, h[oc]
e[st] [et], q[uod] e[st] maxi[m]e na[tur]e lesiuu[m]. [et] maxi[m]e oculo[rum]
di[ui]ne maiestatis offensiuu[m]. [et] io [con]cedend[e] su[n]t
r[ati]ones ostendentes illud p[e]c[catu]m ex[istere] g[ra]uissimum.
¶ Ad i[llu]d q[uod] p[ri]mo obicit[ur], q[uod] p[e]c[catu]m ex ig[no]r[antia] magis
a sanitate elo[n]gat. d[icendu]m q[uod] maior insanabilitas
ex duplici c[aus]a pot[est] euenire. aut ex [con]dic[i]one mor
bi. aut ex [con]dic[i]one infirmi. Cum [ergo] d[icitu]r, q[uod] nec[ess]e
e[st] i[n]sanabilior, eo q[uod] sibi sanus uidetur. hec

(bapt. ... ap[osto]li ... [ill]ic uol... / ... [et] respuit)

(C[ap]. ... peccat[u]m ... aggrauat[ur] ... ind[ic]i ... aggrauare pecc[at]i)

Ille lesiua[m] p[ro]uacat ... / ... ad uera[m] ...
Die maiestatis offensiuu[m] ... / defectu[m] excusac[i]o[n]is / [et] ... adhesio[n]is / malicie ...

[illegible]

intellige quod ad indurationem et statum infirmi. Et propterea quod talis non sentiens se infirmum non curat medicum et sic numquam sanatur. Quod autem ad indicationem morbi non habet virtutem. Si enim peccans ex ignorantia erudiatur de facili recipit sanitatem. Peccans autem in spiritum sanctum rebellis est eruditioni ex ipsa natura talis morbi. Et ideo quod est de se peccatum illud contra minus est insanabile. Ad illud quod obicitur quod peccatum in patrem est ita grave vel magis quam peccatum in spiritum sanctum quia per patrem apparet maiestas. Dicendum quod peccatum non dicitur esse gravius aliis ex eo quod in ipso contemnitur magis persona spiritus sancti quam persona patris. Nam in omni peccato contemnitur una maiestas trium personarum. Unde sicut tres genera peccati non distinguuntur a parte in peccatum ex parte contempti natura scilicet et in patre, sic nec ex hoc gravius iudicatur. Sed ex hoc gravius est quia in ipso apertius contemnitur trium personarum maiestas quam in aliis generibus peccatorum, magis enim impugnat gratiam quae est unus trinitatis effectus. Et ideo maius est peccatum gravius, et ideo illa procedit ex falso intellectu. Ad aliud quod obicitur quod malitia est poena inflicta, quod dicitur ex causa est sicut aliae poenae. Dicendum quod non est simile, et ideo malitia respicit ipsam voluntatem per se. Sed ignorantia respicit intellectum et infirmitas respicit carnem et illa non sunt adeo in voluntate sicut ipsa malitia, et ideo magis diminuunt devotionem peccati quam malitia. Quod peccatum in spiritum sanctum non tantum est ex malitia concepta, immo est ex malitia confirmata. Ex malitia concepta et mali propria sicut supra dictum est. Ad id quod illud peccatum est gravius in quo magis regnat libido, maior dicitur duplex: aut ratione maioris voluptatis aut ratione maioris improbitatis. Libido enim notat voluntatem voluptuosam et improbam sive quod dicitur. Dicendum quod gravitas peccati attenditur secundum quantitatem libidinis. Dicendum quod verum est secundum quod quantitas libidinis pensatur secundum improbitatem voluntatis. Sed non est verum secundum quod pensatur penes delectationem. Sic enim gravius peccaret senex fornicator vel adulterator quam iuvenis ex improbitate eodem modo, quamvis iuvenis amplius delectetur. Licet ergo in aliis generibus peccatorum magis abundat libido quantum ad delectationem, quia tamen in hoc peccato magis abundat quantum ad improbitatem voluntatis, ideo gravius est. Ad illud quod obicitur quod maior est contemptus in peccato infidelitatis. Dicendum quod maior contemptus potest esse duplex, aut intensive aut extensive. Extensive loquendo plura bona contemnuntur in peccato in

Marginal note (left): Dicendum quod libido

[illegible] quod in peccato in spiritum sanctum quia in illo peccato [illegible] totius spiritualis edificii fundamentum [illegible] sive autem magis fit peccato in peccato in spiritum sanctum, propterea quod magis reddit insensibilem animum et amplius firmat in malo. Unde illud peccatum fit dicitur gravius et quo est maior lux peccato. Item sunt et quia peccatum haereticis frequentissime habet coniunctum peccatum in spiritum sanctum, ut potest obstinationem. Hic est quod illud peccatum est valde periculosum. Si enim solum ex ignorantia errarent, moverentur facilius ad adhibendum sibi remedium. Sed quia animo obstinato pertinaciter adhaerent errori suo, ideo frangunt potius quam inclinentur.

Capitulum quod de isto peccato inveniuntur et quod primum sit irremissibile ostenditur. Matthaei xii: spiritus blasphemiae non remittetur et postea. Qui dixerit verbum contra spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro. Sed nihil nullo modo potest remitti, ergo istud peccatum nullo modo potest remitti. Item glossa super dictum locum: blasphemia remittetur, spiritus autem blasphemiae non remittetur, neque in hoc saeculo neque in futuro. Item Ieremiae x: desperavimus post cogitationes nostras ibimus et postea sub iugo et tu autem noli orare pro populo isto quia non exaudiam te. Et glossa: pro peccato non vult dominus exorari et nolebat exorari propter peccatum desperationis. Sic ut non videtur ratione concludit de qualibet huiusmodi peccati speciebus. Item nullum peccatum remitti potest nisi de quo quis potest subire subire poenitentiam et postulare veniam. Sed peccatum in spiritum sanctum non est huiusmodi. Ergo et cetera. Maior manifesta est. Minor probatur per Augustinum quaestione octoginta tribus de [illegible]. Dicit in morte tantum est labes huius peccati ut deprecandi humilitatem subire non possit. Item in poenitentia est spes huius peccati, ancepta aliis speciebus. Si ergo in poenitentia differt opponitur ipsi secundum poenitentiam quam sunt qui sunt per veniam et remissionem, videtur ergo quod hoc peccatum sit irremissibile. Sed contra super illud psalmi quaerunt ipsi infundere manus. Glossa: et quaerunt desperatis. Sed illud est peccatum quod maxime elongat a venia et tamen gratia remittitur, sed ideo omnia alia. Item Augustinus de verbis domini: ista impoenitentia vel cor impoenitens quamdiu quis in hac carne vivit non potest iudicari. De nullo enim desperandum est quamdiu patientia dei eum ad poenitentiam adducit. Sed de eo quod peccat peccatum irremissibile desperandum est, ergo nullus qui peccans peccato in spiritum sanctum non peccat irremissibiliter. Item peccatum in spiritum sanctum non aufert homini statum viatoris. Sed quamdiu homo est in statu viatoris habet liberum arbitrium

diu habet. propter quod revelatur et a peccato liberatur. ergo
videtur quod peccatum in spiritum sanctum possibile sit remitti. Item
peccatum privatio est gratie et virtutis in bonum. quia sit privatio
in malum. Sed nulla virtus reddit hominem impossibilem ac
tu impossibile ad peccandum. non prima nec alia. ergo nec
quia nulla culpa reddit hominem impossibilem ad resurgen
dum. Sed non resurgit homo a peccato nisi remittatur
peccatum. ergo non solum illud peccatum generaliter sed et quod
libet aliud remissibile est. Item si peccatum in
spiritum sanctum dicitur irremissibile. aut hoc est propter privationem actus re
missionis. aut propter privationem dispositionis. aut propter privationem
possibilitatis. si propter privationem actus. ergo quodlibet peccatum quod non
remittitur debet dici irremissibile. ergo quodlibet peccatum generaliter isto
modo irremissibile diceretur. Si propter privationem dispositionis. ergo
cum omne peccatum mortale reddat hominem ineptum
ad remissionem. propter deum offensum et contemptum iur...
ergo quod omne debeat dici irremissibile. Si propter privationem
possibilitatis. contra. aut hoc est quia deus non potest infundere gratiam.
aut hoc est quia iste non potest gratiam recipere. Sed primum
est plane falsum et blasphemum. quia iste habet arbitrii
libertatem. non ergo videtur quod aliquo modo illud peccatum debe
at dici irremissibile. et ergo quod si dicitur irremissibile, quomodo dicatur vel
licet quod dicit sic magister in littera innuit quorundam
opinionem fuit quod peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile quia
numquam ... et difficulter dimittitur. alii vero di
xerunt quod illud peccatum dicitur irremissibile quia nullo modo remittitur
propter eo quod tale peccatum peccantes digne penitere non
possunt. utraque autem istorum modorum quodam sensu est verus
non repugnat alteri. sicut infra videbitur. Sicut enim re
missibile dicitur dupliciter. uno modo remissibile dicitur aptitudi
ne. alio modo remissibile dicitur consuetudine. sic
irremissibile dupliciter potest dici. uno modo ut dicatur i.
irremissibile i. ineptum. sive impossibile ad remissionem. alio modo
ut dicatur irremissibile quia est insuetum remitti. utroque horum
modorum peccatum in spiritum sanctum potest dici irremissibile. non omne
peccatum in spiritum sanctum, ut est in penitentia vel habet impenitentiam
annexam. impenitentia autem dicitur duobus modis. sicut et per
severantia. uno modo dicitur perseverantia propositum
perseverandi. alio modo dicitur perseverantia continu
a permansio in bono usque in finem. et primo modo
perseverantia est in qualibet virtute. secundo modo perse
verantia includit gratiam finalem. sic et impenitentia
dicitur dupliciter. uno modo dicitur impenitentia propositum non
penitendi. alio modo dicitur impenitentia continua perma
nentia in malo usque ad diem extremum et finem.
Istum modum peccatum in spiritum sanctum quod claudit
in se impenitentiam dupliciter potest dici. uno modo prout clau
dit in se impenitentiam, que quidem est finalis persis
tentia in malo. et sic dicitur irremissibile. quia non potest re

mitti. sicut finalis gratia non potest perdi. Sed hoc modo
peccare peccato in spiritum sanctum nemini attribuendum est
usque ad illud instans in quo possit dici de isto quod
finaliter sit impenitens. et secundum hunc modum currit illa
secunda modorum opinionum. et ita valde stricte ac
cipit peccatum in spiritum sanctum. alio modo dicitur peccatum in
spiritum sanctum prout claudit in se impenitentiam i. propositum
non penitendi. hoc modo dicitur irremissibile. i. insuetum remit
ti. quamvis enim non sit impossibile homini ad remissio
nem. quia tale propositum mutari potest. raro tamen et
vix remittitur. quia tale propositum claudit viam ad
gratiam. et impedit eius ingressum. illud enim quod
gratiam introducat et quod ad gratiam disponit dei gratia
est voluntas recedendi a peccato. et quia cum voluntas facie
sua firmavit ad oppositum. nisi fiat ei specialis
vocationis donum et adiutorium, non pervenit ad re
missionem beatitudinis quamvis ergo alia peccata gratiam et
pervenit bonum volentem et iustitiam. non tamen reddunt
voluntatem rebellem et repugnantem contra vocantem
divinam. et hinc est quod si numquam remittantur propter negli
gentiam peccantis vel peccatum capitalium mortalium dicuntur tamen
esse irremissibilia. patet ergo quod peccatum istud dicitur irremissibile, magis
quam aliorum peccatorum genera. propter eo quod non tantum repu
gnat gratie. Sed et disponit ad veniam et gratiam suscipiendam. patet et quomodo dicatur irremissibile quod cum laqueo
vel non privat potentiam. sed dispositionem. secundum quod accipitur s. f. opinio et prima.
potentia privat. Sed hoc modo non dicitur aliquis peccare in spiritum
sanctum quamdiu vivit in hac vita. Et per hoc patet re
sponsio ad rationes que inducunt ad utramque partem.
ad primas rationes que inducunt ad partem falsam que
videbantur ostendunt quod peccatum istud non dicitur irremissibile. eo
quod reddat hominem impossibilem ad veniam quamdiu est in
vita ista. et quia non concludunt. ideo concedende sunt.
Ultima tamen non ostendit quod nullo modo debeat dici
irremissibile. Sed tamen manifesta est propter quod dictum est. quia in aliis
peccatis mortalibus non sic est propositum ad remissionem
sicut in hoc peccato. quamvis enim alia peccata tollant iusti
tiam. non tamen auferunt propositum redeundi ad ius
titiam. Fere omnes qui peccant emendare proponunt.
hoc autem peccatum generaliter quantum peccatum evolvit iusti
tiam et in quantum non tale est peccatum quod habet annexam
impenitentiam. aufert homini propositum redeundi ad gratiam
et ideo irremissibile dicitur. quia privat dispositionem ad bonum.
Ad illud autem quod ... obicitur de auctoritate Io. in canonica
... Item de glossa, dicendum quod tam textus quam
glossa intelligi habet quantum ad privationem remissionis, propter
consuetudinem. non possibilitatem et aptitudinem. unde quod
dicitur in evangelio quod peccatum non remitteretur. hoc in
telligendum est. non quod remitti non possit. sed quia de paucis

Glosa. omnipotenti medico nullus morbus insanabilis occurrit
Respondeo impenitentia et sic nullum peccatum irremissibile. Item. quod peccatum omnibus ... Glosa.
Propter privationem dispositionis mediam — quod habet fieri per ... eruditionem — hanc tollit — obstinacio
remissionis frequentiam — ... vocationem — hanc tollit — ... impugnatio
hiis duobus modis peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile — fiducie et ... — impenitentia et proposito
— ... desperatio
hanc tollit — finem et ... — finalis impenitentia

osueuit remittere. vel dd sic dic aug. q in
illi de pcto in spm s. pm q includit i pnia
finale. h e in quo quis pseuat usq ad m
orte ad i q fco ob de se — qd
de nolebat orari p desperatis. dd q hec non
erat. q nllo mo possent ad bonu quti vel
redire. hec n. potuissent si deus uellz eos spa
lr uisitare. sz q ipi no merebat. tc occulto
suo iudicio nolebat eis manu mie aplicare
hic eius puidens suu iudiciu. tc eoz i pnia h
aptle pdicebat. tc tu exh no hrt q d pc
n posst remitti. h q illis nolebat de remit
tere. tc q illi finalr i inpnia remansuri
erant. qmus possent a ea discede ad illd
q obi q tam e h pcti labes qd penitere no
posst. d q aug. i o vbu retetat tc expla
nat h no ee dcm. p puatoz. ouo de possi
ali de qutat despatissimos. sz puoni sicaligi
tus. vn no sola mo ysucuit aliqd dici ips.
qd nllo mo pot fi. sz pm qd difficulr fit.
ad p q ob. qd in pnia — e spes hi pcti iam
p3 ro. q dus dz i pnia sic dcm e. tc put
i pnia de pposituz no penitendi mo redit h
ipo e aductum. q pot ab isto pposito desiste.
tc illo pposito desistente pot a d pposit alii su
ccede. tc p a d aduenia3 puenire.
   onseq q de h pcti gne. q ad ei spes
tc dnis. tc ce h quit duo po q de
spebz hui pcti q ad nu3 tc suffiacn.
bo de q dehis q tu ad nu3 tc cul3 ppa m
   mi p sic pre. tc q de nu o tc suffiacia
   spes h pcti tc de osuenit hi pcti sex
spes assignai . videlz desperatio . psuptio . ob
stinatio . inuidentia frne gre . ipugnatio
ueritatis agnite . tc finalis i pnia. sz qd
mlto plres debuit ee uir. q cu sit tres uir
tutes . videlz fides . spes . caritas. q3 qlibz i
e ad salutem necia sic alia uir q sic e unu
pctm i spm s. qd e q spem . videlz de
speratio . sic uir deberet ee unu q fide . tc a
q caritate pctm sunt uirtutes cardina
les intellecti ut pmam q sit nece ad sa
lute. q sic accipit spes pcti i spm s. p
oppoem ad pnia . ita dz accipi p oppoz ad
alias uirtutes cardinales. It indo no pcti qsi
derantur iste . o dicas videlz mia tc iusticia. h
n plres alieuit pone bonitas tc maiestas. q
sic sunt due spes h pcti q vna e q ius
ticia. ut psumptio . alia q mia3 ut desperatio

debent ee
ita ui q dicat alie spes q qdignes alias spes
[illegible] capitalia sunt que sut aliqua
[illegible] sic e inuidia. q sicut in uidie
[illegible] gre ponitur vna spes h pcti . ita de
bet poni supbia tunc. It eque pr e ina
gna pctm e ipugnare bonitate
sic ipugnare ueritate. q sic e vna spes
pcti penes ipugnatoem ueritatis agnite. i
debet ee alia spes penes ipugnatoz bonitatis
It spc blasphe e pctm in spm s. p q dz i
glo. tc i textu m. xii. nec e aliqd pdcoz.
q ui q plres sut spes pcti i spm s. qm p
dce It qro vn accipiat distinctio istaz
spez. aut n. accipit ex pte eius cui oppoi
h pctm. aut ex pte actuu substractoz
aut ex pte motiuoz. si ex pte ei cui oppoi
e illa sit gra pnialis tc gra pnial sit vna
ui q vna sola debet ee spes h pcti. si ex
pte actuu substractoz. aut illi actus sunt
principales pcoz mtioz. aut no pncipales.
si pncipales no tunc no debent ee n tres p m in
pcoz. si penes actus no pnles. q debent ee
mlto plres q sex. si ex pte motiuoz. sili
ob. q cu plra sint motiua q sex. plres erunt
h pcti spes q sup hec q. cu magr no tangat
i lra. n de. ui. spebz pcti. i spm s. tc alij po
nut v. spes tc alij vii vn ueniat ista diuisi
tas q r. q penes quid distinguunt iste spes.
tc q sit earu nus tc suffiacia ro. dd. qd
pctm i spm s. dicte e q effectu sue s. quia qd
dz gra pnial. h q pnial gra ispm qd in sacra
mto qsist qsidat tria respicit. videlz medice
tc egrotu tc mistru. ex pte medici qcurrunt
ista duo mia tc iusticia mia p qm remittit
offensa. tc iusticia p q exigit emenda. qr
mia e despatio . q iusticia e psuptio . sili
ex pte egroti duo qcurrunt videlz detesta
tio pcti pterti tc ppositu no peccandi. a. n. h
duo in se hnt no e pctum uel hec q gra
sps s. hat i ipm efficaciam q detestatiuz pcti
ppositu no peccandi. a. n. h duo ise
hat e obstinato q ad ppositu n peccandi
e finalis i pnia. sili ex pte mistri. duo qcur
runt videlz ueritas doctrine. p q peccatores in
struunt tc scitas gre p qm ipm ad iuuat tc
subleuat. q ueritati doctrine e ipugnatio
ueritatis agnite. q scitati gre e inuidia frne
supne gre. tc sic p3 nus tc suffia. q r s. sit
tot spes pcti nue plres ul paucioes. alie

potest accipi sufficientia earum specierum, quia cum peccatum sit
contra gratiam penitentialem in qua reparatur sicut remissio peccatorum
in unitate ecclesie, aut istud peccatum est contra ipsam penitentiam, aut
contra unitatem ecclesiasticam. Si contra penitentiam, aut per eius dup-
licem recessum ab ea, et sic est desperatio, aut per
obstinationem in malo, et sic est obstinatio. Si contra
unitatem ecclesiasticam, sic est aut ratione veritatis, aut
ratione bonitatis. Si ratione veritatis, sic
est impugnatio veritatis agnite. Si ratione bonitatis, sic est
invidentia superne gratie. Et hoc modo sumuntur .iiij. species.
Iste modus assignandi repugnat ei quo dicitur quod
semper sub obstinatione que est obstinatio in malo, clauditur
presumptio et finalis impenitentia. Hoc enim ipso quod obstinatus est
quis in malo, non timet penam, nec proponit dimittere culpam.
Aliter sunt numerande iste species, quia cum peccatum in spiritum sanctum
sit contra penitentialem gratiam, aut est contra ipsam ratione sui, aut
ratione antecedentium, aut ratione subsequentium. Si ratione
sui, sic est obstinatio. Si ratione antecedentium, cum
ad penitentiam antecedat timor et spes, tamquam due mole,
contra timorem est presumptio, contra spem est desperatio. Si ratione
consequentium, cum ad penitentiam consequitur emendatio, que consistit in
duobus, scilicet in bona conversione et bona satisfactione, sic
veniunt due species, quarum una est impugnatio veritatis,
altera est detestatio boni. Et secundum illam assignationem
obstinatio comprehendit obstinationem proprie dictam
et finalem impenitentiam. Et sic patet numerus et sufficientia specierum.
Et qua ratione quidam assignant .iiij., quidam .v., quidam
.vj. Ille autem modus quo assignantur sex species convenientior est, et communis tenetur, propter quod illud quod
alii dicunt implicite, ille dicit explicite. Sive
huiusmodi concedendum est species peccati in spiritum sanctum proprio
esse sex et non plures. Ad primum ergo quod obicitur, quod deberet esse
peccatum in spiritum sanctum contra fidem et contra caritatem, dicendum quod illa
ratio non cogit, quia non dicitur desperatio peccatum in spiritum
sanctum quia est contra spem, sed quia directe repugnat
dispositioni gratie penitentialis. Qui enim desperat de venia,
nunquam ad gratiam se preparat, sicut Iudas, qui tamquam
desperans cucurrit ad laqueum, sic dicit Augustinus,
propter desperationem venie [illegible]. Ad illud quod obicitur
quod sunt alie virtutes cardinales preter penitentiam, dicendum quod et
si alie virtutes, tamen penitentia proprie virtus est per quam re-
surgit homo in gratiam, et per quam remittitur culpa, et
ideo peccatum quod maxime est impugnativum gratie, ma-
gis directe habet oppositionem penitentie quam alii virtuti cardi-
nali. Preterea penitentia non tantum est virtus, sed et sacramen-
tum, et utroque modo ei opponitur peccatum in spiritum
sanctum. Ad quartum quod obicitur, quod alie sunt contrarie dilectioni, gratie,
misericordia et iustitia, dicendum quod et si alie sint, iste tamen sunt
precipue que considerantur in opere iustificationis, et

quas oportet attendere precipue ut possit redire ad
gratiam. Et ideo magister contra illas assignat species peccati
in spiritum sanctum, que sunt contrarie illis. Ad illud quod
obicitur, quod .vij. sunt capitalia vitia ita magna sicut
invidia, dicendum quod invidentia fraterne gratie non ponitur esse
peccatum in spiritum sanctum ratione eius quod est capitale vitium
vel peccatum, sed ratione eius quod est impugnatio boni, quia que
directe habet oppositionem ad bonum penitentie. Ad illud
quod obicitur, quod contingit impugnare bonitatem sicut veritatem
et maiestatem, dicendum quod sub impugnatione veritatis agni-
te clauditur impugnatio maiestatis et bonita-
tis, quoniam veritas non tantum modo predicat et manifestat
bonitatem et maiestatem Dei, et ideo qui sciens dicit
contra veritatem in qua predicatur Dei maiestas et bonitas,
per consequens maiestatem et bonitatem impugnat. Ad
primum quod obicitur de spiritu blasphemie, dicendum quod comprehenditur
sub impugnatione veritatis agnite, quia enim verbis filius
veritati Dei resistit et blasphemare de bonitate
agnitam impugnare. Ad secundum quod queritur quid
accipiat numerus et sufficientia specierum huius peccati, dicendum quod
sumitur ex parte oppositorum. Opponitur autem penitentie hoc peccatum
gratie, non solum ratione habitus penitentie, sed et ratione eorum
que currunt ad penitentie effectum. Et quia ista sunt
.vj., sicut ostensum fuit, duo ex parte medii et
duo ex parte extremi et duo ex parte [illegible], propter hoc
sex sunt species huius peccati. Ad illud vero quod ulti-
mo querebatur, iam patet ratio per ea que dicta sunt.
Consequenter queritur de speciebus huius peccati, quantum ad rationes
proprias, et ostenditur quod nulla istarum sit species peccati
in spiritum sanctum, et primo de desperatione, quia peccatum in spiritum sanctum
est ex certa malicia, sed desperatio potius est ex infir-
mitate quam ex malicia, ergo videtur quod desperatio non
sit peccatum in spiritum sanctum. Si tu dicas quod saltem [illegible]
species [illegible] est ex malicia, obicitur contra [illegible] qui
desperat, cogitat in corde suo quod maior est iniquitas
sua quam Dei misericordia, et omnis talis errat et decipitur,
ergo omnis desperatio ortum habet ex ignorantia, ergo non est species
peccati in spiritum sanctum. Item obicitur de presumptione, quia sicut
dicit [illegible] presumit quis potius ex confidentia vel au-
dacia quam malicia, ergo non videtur esse species peccati in
spiritum sanctum. Si tu dicas quod non est species nisi quando
procedit ex malicia, obicitur contra hoc, quia presumptio semper
cedat, species superbie est, que est capitale peccatum,
ergo non est species peccati in spiritum sanctum. Item obicitur hoc
ipsum de obstinatione, quia obstinatio est in duritie
mentis in malicia pertinacia, per quam fit homo impenitens.
Si ergo in duritia mentis venit ex prima malicione in peccato (et ex malitia in peccato)
non sit species peccati, sed peccati constantia, sive obstinatio,
obstinatio non sit species peccati in spiritum sanctum. Si tu dicas

quod obstinatio non quia est peccatum in spiritum sanctum non tamen dicat permansionem. sed et dicat nouum actum et motum. obicitur contra hoc quia actus ille non est aliud quam uoluntas manendi in peccato. ergo uidetur quod obstinatio non sit species peccati in spiritum sanctum. ab impenitentia distincta. Quarto obicitur de impugnatione ueritatis agnite. quia frequenter ueritas agnita impugnatur ex inuidia. quia homo timet confundi quando dixit falsum. ergo uidetur quod non sit species peccati in spiritum sanctum. Si tu dicas quod non est species peccati in spiritum sanctum nisi quando est ex malitia. contra hoc quia tamen uirtus que ueritatis agnite filio appropriatur. ergo potius dicendum impugnatio ueritatis agnite peccatum in filium quam peccatum in spiritum sanctum. Quinto loco obicitur de inuidentia fraterne gratie. quia de inuidia aliquando ex corruptione uenit. ergo sicut omne peccatum in spiritum sanctum est ex malitia. uidetur quod ista non est species peccati in spiritum sanctum. Si tu dicas quod hoc est tamen est peccatum in spiritum sanctum quoniam procedit ex malitia. contra hoc quia inuidentia fraterne gratie per se continetur sub inuidia que est peccatum capitale. ergo uidetur quod inuidentia fraterne gratie per se continetur sub inuidia quae reducitur ad peccatum capitale et non peccatum in spiritum sanctum. Sexto et ultimo obicitur de impenitentia quia aliquis non penitet quia nescit se peccasse. ergo uidetur quod aliqua impenitentia sit ex ignorantia. ergo non est species peccati in spiritum sanctum que utique est ex malitia. Si tu dicas quod tunc est peccatum in spiritum sanctum quando est ex certa scientia. contra hoc quia scientia non uariat genus peccati cum sit circumstantia. Si ergo impenitentia procedit ex ignorantia non est species peccati in spiritum sanctum. uidetur quod nec impenitentia procedens ex certa scientia. Ad. quod quemadmodum in operibus meritoriis caritas dat formam ita quod nichil est meritorium nisi ex caritate procedat sic in talibus est in peccato in spiritum sanctum quod malitia dat formam huic peccato. Dicendum ergo quod non est peccatum in spiritum sanctum nisi quod ex certa malitia procedit. et quoniam fere omnes actus isti qui procedunt ex certa malitia possunt procedere ex infirmitate et ignorantia et nomina peccatorum imponuntur ab actibus. hinc est quod ullum nomen peccati speciem imponit aliquis eorum quod est proprie peccatum in spiritum sanctum. Propterea in omnibus oportet hanc generalem distinctionem. ut dicamus quod ista sex nominant peccatum in spiritum sanctum. prout quod sunt ex malitia. Si autem sint preter malitiam ut puta ex ignorantia et infirmitate sic non sunt peccata in spiritum sanctum. Hoc autem melius patet si ad singula descendamus. Ad illud uero quod primo obicitur de desperatione quod potest esse ex infirmitate. dicendum quod aliquis desperat aliquando ex pusillanimitate. ita quod in ipsa desperatione non inuenit complacentiam. sed dolet

remittitur contra ipsam. et tunc non est dicendum esse peccatum in spiritum sanctum. quia ex tali desperatione non precipitat homo in profundum. Est et talis desperatio qua quis desperat diffiniti. abscondens se quasi a facie diuine misericordie sicut fecit Caym qui dixit. Ecce a facie tua eicis me domine. et sic est peccatum in spiritum sanctum. quia est in contumelia diuine misericordie cum suam prefert iniquitatem sicut dicit Caym maior est iniquitas mea etc. ex hoc tamen non iudicatur infidelis. quia talis bene sentit de aliis. sed male de se. aut etiam quia non existimat deum misereri super se. sed potius misereri nolle. et tale peccatum semper habet coniunctam malitiam propter hoc quod qui sic desperat in tali culpa uult uitam suam finire. cum taliter desperantes frequenter sibi ipsis inferunt mortem. Ad illud quod obicitur de presumptione. dicendum quod est presumptio de meritis de meritis suis siue de aliquo quod habet in se et est peccatum superbie. Secunda uero presumptio qua quis presumit de pietate diuina totum diuine misericordie. et auferens ei omnino rigorem iustitie sic est peccatum in spiritum sanctum. quia claudit uiam ad gratiam. et uiam aplicat ad peccatum. et sic patet quod aut pertinet ad peccatum capitale aut ad peccatum in spiritum sanctum. Ad illud quod obicitur de obstinatione quod obstinatio dicit permansionem in malo. dicendum quod obstinatio dicitur dupliciter. uno modo dicitur obstinatio continua permansio in culpa. alio modo dicitur obstinatio uoluntas complacentis in culpa perpetrata et per culpam non detestans. sed approbans. et hoc modo dicit actum. actum inquam procedentem ex malitia. et est peccatum in spiritum sanctum. Differt autem ab impenitentia quod quod hic accipitur prout est nam unum est preteriti. et reliquum est futuri. et quamuis una sit uirtus que est preterita plangere et plangenda non committere. tamen ex illo duos actus possunt esse diuersa uicia. sicut largitatis cum sit una uirtus. tamen per duos actus quibus ad ipsam conuenit uidelicet dare et retinere habet duo uicia opposita uidelicet prodigalitatem et auaritiam. Ad illud quod obicitur de impugnatione ueritatis agnite. dicendum quod ueritas agnita fidei potest tripliciter impugnari. aut propter ipsam ueritatem. aut propter ipsum dicentem. aut propter effectum consequentem quo in nobis impugnat. cum omnis heretici illi scire desiderant. Primo modo et tertio potest impugnari ex infirmitate et etiam ex malitia. et cum quis impugnat eam pertinaciter siue in confusione diuitis tamen propter excusationem suam quia semper habet adiunctam malitiam maxime cum est uirtutis et ad salutem pertinens. ut Iudeus Christum reli- giosus et sic est peccatum in spiritum sanctum. Secundo autem dico quando aliquis ueritatem pertinaciter impugnat eam quam ex sua impugnatione propter odium diuinis uel efficientis ueritatis

no

que

aut faciat uel uult facere preiudicium ueritati. Itaque quis non odiat ueritatem set que uerbis est contra nostre ad uicium, odio eam abhorret. sic aliquis odit dominum, quia iusticiam et nomen illius odit contingit quod homo de leuitate in contumelias dei et in confutatione ueritatis. et tunc recte dicitur mouere ex malicia et pertinacia. Si autem quis resistat non pertinaciter, tunc bene potest procedere. talis inpugnatio ex quadam infirmitate. Si talis inpugnatio ex quadam infirmitate. si talis inpugnatio peccatum est in spiritum sanctum, non ualet quod obicitur quod ueritas et agnitio ueritatis appropriatur filio. quia talis inpugnatio non procedit ex ipsa agnitione. Set prius procedit ex malicia sola uoluntatis. unde magister super dictum in prologo. dissenientibus uoluntatibus dissenciens fit alter sensus. et deinde contra placitum ad inpietatis errorem obnititur, et in pietatis error resultat, et illud est quod mouet ad ueritatem inpugnandam. ad illud quod obicitur. de inuidia fraterne gratie, dicendum quod dupliciter potest quis inuidere gratie aliene. aut quia ex hoc minuitur bonum proprium, aut promotionem appetit singularem, et sic est peccatum capitale. aut quia gratiam odit et sic est de pluribus. ut sic non uidet bonum in se, sic et nolit uidere bonum in alio tamen est peccatum in spiritum sanctum, quod est illud maius quam uix possit in aliquo uidere homine uidere bonum, et ita alio modo est peccatum. alio modo est peccatum in spiritum sanctum. isto ultimo modo non procedit nisi ex magna corruptione et malicia uoluntatis. quia a deo gustum eius peruertitur bonum faciat apparere malum, et malum faciat apparere bonum. ad quod obicitur de inpenitentia, dicendum quod inpenitentia dicitur dupliciter. uidelicet prauatione penitentie et contrarietate, si dicitur prauatione, sic non est peccatum in spiritum sanctum, quia non ponit nouum peccatum. Set contrarium dicit siue constantiam propositi peccati. alio modo potest dici contrarietate de inpenitentia propositum non penitendi. et talis ex malicia procedit. et peccatum est in spiritum sanctum, non ualet quod obicitur quod scientia non uariat genus. dico enim quod hec non est [illegible]. Set malicie. Si autem inpenitentia sic est species peccati in spiritum sanctum, quod tamen alie species ad ipsam ordinantur, ut ipsa quodammodo omnibus aliis est annexa. non hoc impedit, quin sit diuersa species ab aliis. quia sic contingit in multis, una disponit ad alteram, sicut in uiciis, quamuis non sit tanta connexio in habitibus uiciorum, sicut in habitibus uirtutum, sicut dante deo in tercio libro manifestabitur. Propter ista sunt questiones de litera. et primo quod dubitatur quod dicitur. Est peccatum ad mortem non pro eo dico ut quis oret. uidetur enim ex hoc quod non sit orandum pro eo qui peccat in spiritum sanctum. Set contra hoc est, quia tales sunt dilectionis excludendi, ergo uidetur quod pro eis orandum est. Item tales magis indigent aliis. et priores sunt

ad malum. ergo uidetur quod maior sit beneficentia misericordie pro hiis orare quam pro aliis qui non indigent hoc. ergo quod quis dixit beatus iohannes quod pro talibus orandum non sit, cum deuenire sit desperandum. Iste dicitur peccatum ad mortem, quod dicitur dupliciter. aut quia perducit ad mortem. et primo modo accipitur peccatum ad mortem, omne criminale. Secundo modo accipitur peccatum ad mortem, cum defectu est in uita, quolibet deorum moriturus talis habet penitentiam finalem et differentiam suam exponendo sunt primo uno modo dico ut pro eo [illegible] quis oret aliquis non primus et magnus secundo non ualet quod non dico pro eo oret quis. id est quis persona sanctus difficile est pro tali peccatore exaudiri. quia talis iam est incorrigibilis deputandus, de quo dicit dominus matthei xviii. quod si ecclesiam audire noluit, sit sicut uoluit ethnicus et publicanus. Et ita in uno sensu, generaliter intelligitur quod pro peccante ad mortem non est orandum, sed non in uno intelligitur non est ut ideo in peccato tamen dominum in nullo tamen doctorum sensum prohibet orare. Set hoc in tanto ostenditur, quod mandat suum sed monito, quod dicat orando est pro ipso. unde se excludit generaliter pro omnibus. Set ergo de quibus probabiliter sperare possumus quod nostris orationibus crederent. et sic patet istud ad hoc [illegible]. Item quod dubitatur quod dicitur. Qui blasphemauit in spiritum sanctum non remittetur ei. hic glosa. dicit uidetur quod blasphemia remittetur. hic autem blasphemie non remittitur. ergo si blasphemia remittitur, cum blasphemet peccatum cum spiritum, remittetur. Iuxta hoc queritur, quid omnino sit inter blasphemiam et spiritum blasphemie. uidetur quod generale peccatum sit blasphemie quod spiritus blasphemie. quia spiritus blasphemie dicit uoluntatem. blasphemia dicit opus. malum autem opus addit super uoluntatem. Contrarium huius est quod dicit glosa, quod dicit quod spiritus blasphemie non remittitur. sed blasphemia remittitur. Ideo dicendum quod sicut dicit hugo, blasphemia genus est de se indifferens. [illegible] adhuc quod sit peccatum in spiritum sanctum, et non in spiritum sanctum. aliquis enim blasphemat ex infirmitate et coactione. et hii peccant in patrem. alii ex deceptione, et hii peccant in filium. alii ex certa malicia. et hii in spiritum sanctum, et hoc est scelerantissimum genus peccati, ut ipsius dei delectatur, et postea subiungit quod est spiritus blasphemie, non affectus et desiderium uituperationis diuine. spiritus enim blasphemie sic [in marg.: proprie] spirat ad odium dei, sicut spiritus sanctus ad amorem dei. quod ergo dicitur quod blasphemauit in spiritum sanctum et cetera. non intelligendum de quocumque blasphemia. Set de spiritu blasphemie. unde non dicit quod blasphemauit spiritum sanctum. Set qui blasphemauit in spiritum sanctum. id est peccando in spiritum sanctum. et hoc declarat ipsa glosa. quod dicit quod blasphemia remittetur. spiritus autem blasphemie non remittetur. Set patet ex hoc ad id quod queritur quid differentia sit inter blasphemiam et spiritum blasphemie. et quod generale peccatum sit spiritus blasphemie quam blasphemia. non enim differunt sicut

[Margin notes, right: aut quia disponit ad mortem — difficultate — tibi — [illegible]]

uo[tas] et actus. Sed sic generale et speciale. Item q[uia] dicit q[uod] dicit. q[uod] desperatio est qua quis diffidit penitus de bonitate dei estimans maliciam suam dei bonitatem excedere. Videtur enim ex hoc q[uod] omnis desperans sit infidelis. Omnis enim qui sic estimat excedit bonitatem dei esse finitam. Et omnis talis credit hoc id q[uod] fidei est. Item qui credit huiusmodi est contradicit scripture tamen hereticus et infidelis iudicatur. Sed scriptura dicit quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. Desperans credit eius oppositum. Ergo et cetera. Preterea articulus specialis est de remissione peccatorum, et hunc istum credit ille qui desperat. Sed per obiectionem de eo q[uod] presumit dicit enim q[uod] desperatio tollat fidem. Hinc est quia fides non perdit spem, sic perdit caritatem. Sed in desperato. Pro eo dicendum q[uod] fides differt a spe. Et in hoc fides respiciat ipsum obiectum vel. Sed spes respiciat in proprio videlicet spirantis. Et inde est q[uod] fides dicit certitudinem in intellectu, et spes dicit certitudinem in affectu. Sic contingit alium ignorari aliquod in particulari, et scire in universali sicut dicit Philosophus in I. Priorum. Sic est de illo qui scit omnem mulam esse sterilem, et tamen estimat hanc habere in utero. Sic potest aliquis habens fidem carere spe. Et sic potest aliquis non habens certitudinem de aliquo in affectu habere in intellectu sic potest aliquis non habens spem habere fidem. Ad primum ergo q[uod] primo obiectum q[uod] talis existimat maliciam suam dei bonitatem excedere, hoc potest esse dupliciter. Aut in se, aut in effectu. Et in effectu dupliciter aut vel ex eius aut particulariter in sui sui. Primo modo est infidelitatis. Secundo desperationis. Et hoc sumitur textus Genesis q[uod] dixit Caym desperans maior est iniquitas mea quam ut veniam merear. Non dixit maior est quam misericordia, sed q[uod] amplior est quam venia ad quam pervenire possit vel potest dici q[uod] talis existimatio contingit ex subverione [?] concupiscentie q[uia] sic homo aliquando bene scit ad, et tamen affectus ad contrarium ut ad existimandum oppositum pertrahat ipsum. Et per hanc viam respondendum est ad illa duo que postea obiciuntur. Unde concludit q[uod] desperatio tollat fidem, q[uod] defectus est duplicatus conditionis, sic certum est. Quamvis autem desperatio non tollat fidem simpliciter, non tamen plus ledit fidem per desperationem quam per odium vel contrarium ad peccatum q[uod] non sit ei dicere oppositum. In fide enim sunt tria videlicet ipsa credulitas, et consilia tendentem in deum. Et ipsa tendentia. Primum est quasi terra, secundum quasi semen, et tertium est quasi fructus. Primum tollit solum per infidelitatem. Secundo vero tollitur per desperationem, que efficit hominem consilii ad tendendum in deum. Tertium vero tollitur per omne peccatum. Item q[uia] dicitur q[uod] dicit quod peccatum in preterito est in tali. q[uia] sic fit per infirmitatem. Sed enim hoc videtur est: nam omne peccatum est peccatum in preterito quia cum pro peccandi potentia sit in potentia quam possunt, hoc ipso quo aliquis potest peccare, per defectum infirmum est. Item si peccatum in filium est per ignorantiam sic ipse subiungit. Cum omnis peccans sit ignorans sic vult Philosophus, videtur q[uod] omne peccatum sit in filium. Ergo nulla est illa distinctio peccatorum. Pro eo dicendum q[uod] cum dicitur peccatum esse ex infirmitate et ignorantia non accipitur hic quecumque infirmitas et quecumque ignorantia. Sed infirmitas quedam est excitative et ignorantia que est alicuius circumstantie facientis ipsum culpe. Et hoc modo talis infirmitas non est in omni peccato, nec talis ignorantia. Quamvis largo modo accepta infirmitate propter quamcumque potentiam et ignorantia propter quamcumque nescientiam existentis practice sive speculative omni peccato respondeant. Sciendum est q[uod] quidam dividunt peccatum per has tres, q[uod] id dicitur peccatum ex infirmitate, q[uod] procedit ex ipsa timiditate. Et similiter ex ignorantia et malitia. Sic iste tres differentie non conveniunt in peccato idem, et sic patet obiectio. Et sic sufficiant de ista distinctione que supra quesitum fuit de hiis distinctione XXII. Vel illa distinctio potentie et maliciebit [?].

Post peccatum considerandum dignum et cetera. Hic magister qualiter peccatum habet ortum a voluntate in generali et speciali. In hac vero parte determinat unde habet ortum potentia peccandi. Et hec pars durat usque ad finem libri, dividitur autem pars ista in partes IIII. In quarum prima querit magister unde sit potentia peccandi et determinat q[uod] potentia peccandi non est a deo, secundum quorundam opinionem. In secunda vero parte ostendit q[uod] omnis potentia est a deo pluribus auctoritatibus. Sed pluribus testimoniis et cetera. In tertia vero parte determinat quandam dubitationem que ex prehabitis oritur videlicet utrum aliqua potentia sit resistendum, id est hic oritur quod non minus sit renuendum [?]. Ubi determinat q[uod] aliquando est obediendum, aliquando resistendum. In quarta vero et ultima continuat magister dicta dictis, ut ex hiis libro adultimum finem imponat ibi, iam nunc ad tollendis atque pertractandis et cetera. Et potest hec particula ulterius dividi secundum totum precedens. Sed causa brevitatis non fuit divisa. Hic enim minime continuitatem et divisionem plus habent curiositatis quam utilitatis et idcirco eas in precedentibus permisi.

Questio autem hic pertinet quaeritur utrum est ea [?] per quam habet ortum potentia peccandi. Pro vero quod unde sit in homine potentia peccandi possit sive quando. Secundo quando denominatur subiectum potentie peccandi. Circa primum quaeruntur duo. Primo utrum potentia peccandi sit in homine a deo vel a se ipso. Secundo queritur potentia peccandi in quantum habuit sit bona an mala. Circa primum sic proceditur. Et videtur potentia peccandi sit in nobis a deo. Et quod sic videtur per auctoritatem augustini pr[?] et magis adducet in illum nocendi voluntas

potest esse absolute a deo, potestas autem non in a deo. Sed voluntas nocendi que est hominis, a se ipso non est, non enim novimus quo quis peccat. Ergo si est illius causa est a deo, videtur quod potestas peccandi sit a deo sive ipso. Item philosophus in topicis potest deus et studiosus prava agere. Sed omne est in quo convenit homo cum deo, quod habet ab ipso tamquam a causa et principio. Si ergo in ipso peccandi homo cum deo convenit, videtur quod potentiam peccandi a deo accipiat. Item omne id quod attestatur nobilitati nature non enim reperitur nisi in creatura rationali, que est nobilissima omnium creaturarum, ergo videtur quod potentia peccandi sit in homine a deo. Item omne illud quod facit ad amplificationem laudis a deo est, et est omnis honor et laus. Sed posse peccare facit ad laudem viri iusti, quod dicitur .ecc. xxxi. qui potuit transgredi et non est transgressus, et facere mala et non fecit, ergo videtur quod posse peccare sit in homine a deo. Item potentia peccandi aut est in creatura rationali per quod est a deo aut per quod est ex nichilo. Si per id quod est a deo, in eo propositum, scilicet quod tale potentiam homo a deo accipiat. Si per quod est ex nichilo, ergo cum omnis creatura sit ex nichilo, omnis creatura habet potentiam peccandi. Si ergo hoc est falsum, restat et cetera. Sed contra peccare est deficere, sed posse deficere est non posse et privatio potentie. Si ergo privationes et defectus potentie non est a deo, videtur quod potentia peccandi non sit in homine. Sed potius a se ipso. Item ab eodem principio sunt actus et potentia, ergo si peccatum non est a deo sed aliquid aliud, ergo nec potentia peccandi in homine est ab ipso. Item gratia est perfectiva et salvativa nature. Sed per gratiam aufertur potentia peccandi. Si ergo gratia non aufert quod dedit deus, videtur ergo quod potentiam peccandi homo a deo non accipit. Item potentia peccandi est potentia faciendi contra deum, ergo potentia peccandi in quantum huiusmodi adversatur divine potentie. Si ergo divina potentia non contra se facit, videtur ergo quod ab ipso non sit potentia peccandi. Item omne quod est in homine a deo habet exemplar in deo. Sed potentia peccandi in quantum huiusmodi non habet exemplar in deo, in potentia enim est cum quod deus peccet, sicut in pluribus locis augustinus ostendit, et impotentie et defectus habet exemplar in deo. Si ergo homo per potentiam peccandi deo non assimilatur, immo potius assimilatur dyabolo, et cetera, id quod homo habet a deo habet in ipso exemplaritatem et similitudinem, videtur quod potentia peccandi neque in homine non habeat a deo causam et originem. Respondeo dicendum quod cum dico potentiam peccandi duo dico, et dico aliquam potentiam, et dico potentiam ad talem actum ordinabilem. Si ergo loquimur de potentia peccandi quod potentia est et cum illa potentia sit libertas arbitrii, sic absque dubio a deo est. Si autem loquimur de ordinabilitate illius potentie ad peccatum, sic dicendum est quod sicut peccatum aliquando accipitur abstinenter, aliquando concretive, aliquando enim nominat actionem deformem, aliquando ipsam deformitatem, sic duplex est loqui de illa ordinabilitate ad peccandum, aut ratione deformitatis, aut ratione actionis substracte. Sic tamen deordinabilitas a si ratione actionis substracte

deo est sicut et actio substracta peccato. Si autem loquimur de ordinabilitate illa ratione deformitatis, sic cum illa deformitas non a deo sit sed privatio et defectus, talis ordinabilitas non aliud est quam defectibilitas [illegible]. Sicut defectus deformitatis non est a deo, sic nec tamen defectibilitas est a deo. Sed est in ipsa creatura rationali, quia quod ex nichilo est. Sic ergo potentia peccandi uno modo concedit esse a deo, alio vero minime, et per hoc exeunt rationes ad oppositas partes, et ita diverse fuerunt oppiniones circa hoc, sicut magister dicit in littera. Quidam dixerunt quod potentia peccandi non esset a deo, alii vero dixerunt quod potentia peccandi a deo est, quod nititur probare magister multis auctoritatibus. Ille autem auctoritates non valent, ad hoc concludendum, si accipiatur potentia peccandi per id quod est sive suum esse actui a deo est, quia licet in continetur sub genere potentie. Si autem quod potentia peccandi consideratur in comparatione ad ipsam deformitatem, sic non est ingenere potentie simpliciter, immo potius in potentia, sic enim non nominat in potentie potentiam sed defectum, et sic non se tenet ex parte operis facere, sed partem peccare. Sic non sequitur isto modo, omnis potestas a deo est, ergo potestas peccandi a deo est, et isto modo loquendo dicit anselmus quod potestas peccandi non est libertas nec pars libertatis, et hec modo procedunt rationes ostendentes quod potestas peccandi non sit in homine a deo, et ideo concedende sunt. Ad illam vero quod obicitur de potentia nocendi, quod est a deo, quamvis voluntas non sit ab ipso, dicendum quod augustinus unum facit in illo loco sive in ipsa potentiam qua peccat et actualiter ordinatur, illius potentie quam dicit peccatum, et vult dicere quod ipsa potentia a deo est, quamvis ipsa ordinatio ad peccatum ab ipso non sit, quia potius est deordinatio quam ordinatio, et ideo ex hoc non concluditur nisi quod potentia peccandi per id quod est a deo sit, per autem quod est ad peccandum non potest elici. Quod illa auctoritas quod sit a deo, immo potius oppositum, quia potentia peccandi non provenit in peccatum nisi mediante voluntatis deordinatione, quam a deo esse negat auctoritas in precedenti auctoritate. Ad illud verbum philosophi quo dicitur quod deus et studiosus potest prava facere, exponunt quidam quod philosophus intellexerit de malo pene. Sed hoc plane repugnat eius contextui, et ideo cum sacra scriptura dicat, et omnes expositores concordant, quod nullo modo potest peccare, sicut nec mentiri, et se ipsum negare, dicendum est quod illud verbum philosophi non habet veritatem, sed ideo ipsum constituisse magna in loco illo, pro eo quod dixit hoc solum exemplificando et per transcursum, et exemplum satis sufficiebat ad propositum proponere in qua habet veritatem, probare videlicet quod studiosus potest mala agere, licet hoc non sit unum studiosum, sed unum potest cuiuscumque deficere. Ad illud quod obicitur quod potentia peccandi attestatur nobilitati nature, dicendum quod hoc non est unum conditionem ordinis ad defectum. Sed in quantum dicit ordinationem ad actum substractum, nam nullus actus est deformatus propter quam quis procedit a potentia deliberativa, que nobilis est, quia sola illa est in formabilis perfectiva

Conceptio ordinis quoad [illegible] [illegible] medium [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] potentia [illegible] a deo [illegible] [illegible]
[illegible] exemplario [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a deo [illegible] [illegible] in exemplar

potentia peccandi vel peccatum attestatur nobilitati nature per accidens

vel dicendum quod attestatur nobilitati est duplex. aut per se aut per accidens. sicut dicit aug. quod dolor boni amissi testis est nature bone. Ad illud quod obicitur quod facit ad amplificationem laudis. dicendum quod sicut virtus commendabilior redditur et potentia exercitatis. sic potentia benefaciendi commendabilior redditur per potentiam malefaciendi. non quia malicia aliquid addat bonitati virtutis. nec potentia deficiendi aliquid addat potentie benefaciendi. sed quia ex presencia oppositi magis in sua claritate bonitas clarescit. Sic magis apparet virtuositas hominis qui potest male facere et non vult. quam si non possit velle. et ideo laudatur. unde illud in hoc quod potuit male facere et non fecit. hoc est laudatur in hoc quod fecit bonum et non fecit malum cum posset. ita quod laus essencialiter respiciat hoc quod est facere bonum. hoc autem quod est posse peccare et non respiciat nisi per accidens. unde circumscripta potentia faciendi malum si bonum faceret voluntarie adhuc laudaretur. Ad id quod queritur utrum potentia peccandi insit creature a deo vel ex nichilo. dicendum quod ratione actus substracti quod est actus deliberativus, inest ei a deo. ratione vero defectus inest ei ex nichilo et ideo sicut potentia peccandi non reperitur in deo creatura, quia ratione imperfectionis non reperitur in creatura. Sed quia non potest in creatura esse simul perfectio quod non potest in eo esse actus deliberationis, item vero eidem perfectionis, non reperitur in creatura, quia non potest in ea esse defectus. Deo suo creatori est coniuncta. et sic potentia peccandi quodam modo tollit per gratiam, et quodam modo relinquitur, quodam modo est ipsa libertas, et quodam modo minuit libertatem, et quodam modo est potentia, quia quodam modo dicitur potentia et quodam modo privatio, vel non causa que utrum sit a deo vel non est ex nichilo, dicendum sicut per predictam distinctionem.

Consequenter queritur utrum potentia peccandi sit quod habet sit mala et quod sit mala in quantum habet. Videtur quod sic. potentia peccandi nichil est aliud quam voluntas. sed voluntas peccandi est mala. ergo potentia peccandi est mala secundum quod habet. Item cuius usus malus est, ipsum quoque malum est. sicut cuius usus bonus est, ipsum bonum. sed usus potentie peccandi est peccare. et peccare est malum. ergo et potentia peccandi mala. Item sicut se habet potentia benefaciendi ad bonum. ita se habet potentia malefaciendi ad malum. sed omnis potentia benefaciendi in quantum huiusmodi est bona. ergo potentia malefaciendi in quantum huiusmodi est mala. Item una quaque potentia completior est quam est suo actu coniuncta. sed potentia malefaciendi dum est coniuncta actui malefaciendi mala est. ergo similiter completa est quam est separata ab actu. ergo videtur quod et separata ab actu mala sit. Item potentia malefaciendi. aut est bona. aut mala. si est bona. et omne bonum est in deo et a deo. ergo videtur quod potentia malefaciendi in quantum huiusmodi a deo sit et in deo. videtur quod inconveniens quia constat ergo quod potentia peccandi sit mala. Sed contra si potentia peccandi est mala. ergo potens peccare est malus.

Sed iustus et sanctus potest peccare secundum eius et sanctus est. ergo malus. Item si potentia peccandi est mala. aut ergo malo pene. aut malo culpe. malo pene non. quia illud sequitur malum culpe. malo culpe non. quia culpa consequitur peccandi potentiam tempore et natura prius enim homo et angelus peccare potuit quam peccavit. Item si potentia peccandi est mala. aut ergo malicia quam fecit. aut malicia que fecit est in ipsa. malicia quam fecit non est, quia multi possunt male facere qui non faciunt nec fecerunt. si malicia que fecit est in ipsa. sed contra aug. in li. lxxxiii. questionum probat quod nullo alio actore potest homo fieri malus nisi se ipso. ergo non videtur quod potentia peccandi que est de se mala sit. Item non sequitur iste potest adulterari. ergo est adulter. ergo non sequitur iste potest malum facere. ergo est malus. sed si potentia malefaciendi esset mala necessario sequeretur ad ipsam esse mala. ergo etc. Iuxta hoc queritur. unde hoc est quod voluntas malefaciendi est mala et potentia malefaciendi non dicitur esse mala. Cum enim potentia quid voluntas peccandi non dicitur voluntas sic potentia peccandi dicitur in potentia. videtur enim quod magis voluntas peccandi maiorem dicit approximationem ad peccati defectum quam potentia peccandi. et magis videtur quod debet cadere approximatione. ut voluntas peccandi dicatur mala magis quam potentia peccandi dicatur in potentia. Respondeo. dicendum quia sicut potentia potentia non dicit actualem ordinationem et effectum, sed solum habitualem. voluntas vero dicit actualem ordinationem. Sic et in malicia intelligendum est, quod potentia non dicit actualem ordinationem ad defectum. sed potentia habitualem potentiam non dicit aliquis habere potentiam malefaciendi. quia actualiter tendat ad mala. sed quia potest tendere in malum. voluntas autem actualem ordinationem dicit. non enim dicitur iste velle malum, nisi actualiter tendat in malum. sicut enim dicit in eo libro. voluntas est approximativa ipsius potentie ad agendum. et ideo quod omne malum dicit aliquem defectum presentem in eo quod est et eo quo diffinitur est quod voluntas peccandi mala est et velle peccare est malum. potentia autem peccandi, posse sive peccare non dicitur esse mala. Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod potentia peccandi in quantum huiusmodi non est mala. Ad illud vero quod primo obicitur in contrarium de voluntate. dicendum quod aliud non videtur, quia voluntas malefaciendi plus ponit quam potentia malefaciendi. dicit enim actualem ordinationem ad malum. sed voluntas plus dicit actualem ordinationem. unde sic ad illud valet. velle malefacere est malum. ergo posse malefacere est malum. et ideo valet quod obicitur quod potentia malefaciendi non est aliud quam voluntas. dicendum quod voluntas enim, licet non sit aliud ab alio tamen non importatur in minori elongatione sive in alterum vero in maiori approximatione. et ideo est sophisma per accidens sicut hic peccatum voluntas que distinctio... in malo. et sic.

tollit

vel quantum in ipso est

potentia

potentia malefaciendi habitualem

appropriatur malo. ergo si malitia et est proprie appropriata et proprie attribuitur ad malum: similiter malitia est proprie distantie assignatum. n. sed ad similiter accidentia et ceteri subiecte in ceteris [illegible] Ad primum quod obicitur quod cuiuslibet potestas peccandi in quo habitu sit est malus. dicendum quod illa maior in illo consensu accipit. vniuersaliter dicitur in quo rationabiliter et proprio ordinatur. quia potestas peccandi non ordinatur ut finis distincte non de proprio ad actum peccandi. pro eo quod illa eadem potestas est ad opposita et ad suum oppositum ordinatur pro se. ad hoc autem ordinatur per accidens. sicut inde quod opposita periculum est eius usus et pro eius abusus. et ideo hoc non sequitur quod si peccare sit malum quod propter potestatem peccandi in quo habitu sit malum. Ad secundum quod obicitur quod in bonis potestas bene agendi est bona. ergo et cetera. dicendum quod non est simile. quia in bonis bonitas actus est a bonitate potentie. unde consueuit dici quod non quia bona faciamus boni sumus, non sic autem est in malis. immo econuerso. quia mala facimus mali sumus. et ratio huius est. quia quamuis potestas non possit se ipsum actum perficere, potest tamen se ipsum actum deordinare et deficientem facere. propter hoc non minus addit bonum opus sed bonum opus quod tum ad rationem merendi. sic potest super potest quod ad rationem demerendi. Ad tertium quod obicitur quod completior est potentia cum est suo actui coniuncta. dicendum quod verum est de actu ad quem ordinatur. simpliciter. sed non est verum de eo ad quod ordinatur per accidens, maxime cum actus ille plus teneat rationem defectus quam efficientie. tunc enim magis deordinatur quam perficiatur. et sic est in potestate peccandi. quia actus peccandi non magis concedit potestatem ad complendum et complectionem eius quod per actum quod. et eo quod perficit peccare. Ad quintum quod potestas peccandi sit bona, sed nulla. dicendum quod si dicatur potestas peccandi. quod quis potest peccare. absque dubio bona est et a Deo est. sed si dicatur potestas peccandi ordinata ad actum peccati sub tali ratione sic est a Deo. Si autem dicatur potestas peccandi ipsa potestas deficiendi. secundum hoc non debet dici bona, nec mala. sed potentia non debet dici quia non dicitur ad eius. et habet rationem carentis. quia non habet rationem boni. vel mala non debet dici. quod non dicatur per priuationem alicuius boni nati inesse, quod non dicatur actualis defectus, sed habitualis. unde tamen sic potestas non debet dici potestas mala, sed deficiens. sed potestas defectiua. non est potestas. sed impotentia. unde sic non posse uidere in lapide non est bonum neque est malum, quia non dicatur priuationem alicuius boni nati inesse. Sic intelligendum est de potestate peccandi in creatura rationali, quod potestas peccandi dicat defectibilitatem, quam in est ei ex eo quod creature. propter quod ex nihilo habet esse. Et propter hoc ad creature sit quod [illegible] et quod uidelicet uoluntas peccandi dicatur esse mala. et non sic potestas. hoc enim est ex hoc quod uoluntas est causa immediata et propria actuum quorum et deficientie.

causa producentis magis autem peccandi potestas dicitur in potestate quod uoluntas peccandi dicatur uoluntas. propter quod nomine potentie in potentiam est et appositionem et complemento. et non ponitur actus diminuit de ratione potestatis. cum dicatur defectiua. sic nomine diminuit de ratione hominis. non autem uoluntas in potentiam est ab libertate et complacentia. et quia potentia est placitum et commune habet per ipsum. hinc est quod quamuis de potentia non est diminuit de ratione uoluntatis, quia non habet ad ipsam repugnantiam propter quod sic nominatur et propterea uelle peccare uelle est. posse autem peccare non est posse. et ideo dicitur in ipso libro quod Deus est omnipotens et tamen non dicitur omni uolens.

Consequitur de potestate praesidendi. circa hoc queruntur duo. primo utrum omnis potestas dominandi sit a Deo. secundo utrum potestas dominandi sit a Deo secundum meritorum, uel autem secundum pluralitatem culpe.

Ad primum sic proceditur et uidetur quod non potestas dominandi sit a Deo. et quod sicut Io. xix. Non haberes in me potestatem nisi datum esset tibi desuper dixit dominus pilato. ergo si potestas pilati super Christum erat a Deo, et tamen minime uidebatur quod super ipsum deberet habere potestatem. ergo uidetur quod multo fortius omnis potestas talis a Deo est. Item expressius Ro. xiii. non est potestas nisi a Deo. et constat quod ibi loquitur de potestate praesidendi ergo et cetera. Et iste due auctoritates sufficiant quia plures alie adducuntur in littera. Item hoc ipsum uidetur ratione potestatis praesidendi ergo et cetera. Et iste due auctoritates sufficiunt dicit potentiam intellectiua et omne tale dicit potentiam aliquam. sed omne quod dicit potentiam aliquam, a summa potentia est. ergo omnis potestas praesidendi a Deo est in quantum est. Item omnis pena a Deo est. sed ab eodem a quo est uindicta. ab eodem est dominandi potestas. ergo omnis potestas dominandi est a Deo. Sed contra ipsi regnauerunt et non ex me principes extiterunt et non cognoui. ergo uidetur quod talis praesidentia malorum non sit a Deo. Item nichil iniustum est a Deo. sed multi iniuste dominantur aliis. ergo uidetur quod non omnis potestas sive dominii sit a Deo. Item nichil inordinatum est a Deo. sed cum insultus preficiat sapienti et malus bonis. hoc est inordinatum. ergo non uidetur esse a Deo. Item nichil quod est contra iusticiam est a Deo. sed potestas dominandi in homines est huius. ergo non est a Deo. Minor manifesta est. minor probatur per Augustinum quod dicit in libro. Iustitia non remota bella euorta sunt, et cupiditate, et diuitie, que sunt nisi magna latrocinia. Item nichil auferendum est nisi quod est datum a Deo. ergo si omnis potestas uel prelatio est a Deo. nulli auferenda est prelatio uel potestas. ergo nullus prelatus uel princeps esset deponendus quamuis malus. Item non quod habet quis per donationem habet per usurpationem. ergo si omnis potestas

q hec littera exponi potest ut … etiam pena est a Deo ∫9

24°

est a deo collata, nulla est usurpata. Sed planum est quod multi tyranni potestatem usurpant. Ergo non omnis potestas a deo donatur. // Pro quo dicendum quod potestas praesidendi dicitur esse illud propter quod aliquis praesidet et donatur alteri. Aut propter quod praesidere potest dici uno modo dicitur ipsa virtus propter quam quis praevalet alteri, et haec virtus absque dubio a deo est. Alio modo id propter quod praesidere potest dici, dicitur modus deveniendi in praeeminentiam ad hanc virtutis excellentiam, et sic in talibus contingit quod quidam praesunt aliis ex iustitia, quidam ex astutia et quidam ex violentia, scilicet aut per se aut per alios per iustitiam. Tunc illa potestas dominandi simpliciter loquendo a deo est et in praesidentibus et in subiectis, scilicet aut per se aut per astutiam vel per violentiam. Tunc dicendum est quod talis potestas et habet comparationem ad ministrum subiacentem et comparatione ad ministrum subiacentis talis praesidentia ita est quod aut est ad bonorum probationem aut ad malorum punitionem. Si autem comparatur ad voluntatem praesidentis, sic iniusta est. Et pro quid modo dicitur esse a deo faciente et ordinante, propter quod dicitur Iob xxxiiii: facit regnare hypocritam propter peccata populi. Osee xiii: dabo eis regem in furore meo. // Pro alio autem modo, scilicet in comparatione ad voluntatem praesidentis, sic dicitur esse a deo permissive, non autem approbative. Propter quod dicitur: ipsi regnaverunt et non ex me, principes extiterunt et non cognovi. Concedendum est ergo quod omnis potestas praesidendi secundum id quod est ... super quod est iusta est et a deo est. Et hoc ostendunt rationes et auctoritates quae ad primam partem inducuntur, et non concedendum est. Concedendum est nichilominus quod modus deveniendi ad hanc praesidentiam in comparatione ad voluntatem praesidentis potest esse iustus et iniustus, et secundum quod iustus est a deo est, secundum quod iniustus est a deo non est, quia ... numquam est iniustus ex ira parte quod sit iustus exaltatus et ideo de nulla potestate praesidendi dici potest quod non procedat a deo. // Ad illud ergo quod primo obicitur quod dominus dicit: qui regnaverunt sed non ex me, dicendum quod non est ibi negatio auctoritatis, sed voluntatis antecedentis et voluntatis approbantis. Dominium malorum per se est a deo iudicante, quod sit a deo acceptante, cum in eis ulciscatur, ideo dicitur esse ... dominatur homo homini in malum suum. // Ad secundum quod obicitur quod nichil iniustum est a deo, dicendum quod verum est per quod iniustum. Quamvis autem potestas dominandi iniusta sit secundum quod in comparatione ad voluntatem praesidentis, semper tamen iusta est in comparatione ad ministrum subiacentis, quia est ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, sicut dicitur i Petri ii. // Ad illud quod obicitur quod aliqua potestas inordinata est, dicendum quod etsi aliquo modo aliqua potestas possit esse inordinata vel ex parte ..., potestas tamen ipsa semper ordinata est, sicut dicit Gregorius in Moralibus, quod timores

electionem potentis ordo ... deus dedit electionem, postea malum ... Et si obiciatur quod inordinatum est quod multi praesunt sapientibus et mali bonis, et servi liberis, dicendum quod etsi aliquid inordinatum appareat exterius, non latet pulcra ordinatio interius secundum divinum iudicium, quod licet semper sit occultum, numquam tamen iniustum; propter quod dicitur Ecclesiastes x: vidi malum quod quasi per errorem egrediens a facie principis, stultum positum in dignitate sublimi etc. Quasi dicat quod quamvis appareat in errore, magna tamen est ibi ordinatio, dum ex hoc mali puniuntur et boni promoventur. // Ad primum quod obicitur quod nulla potestas est a deo quae est contra ius naturae, dicendum quod est contra ius naturae dominari ... super ... per aliquem statum. Cum ergo dicitur quod potestas dominandi est contra ius naturae, hoc intelligitur quod ad illum dictamen naturae ... statum creatus fuit, quo quidem non est ... servitutis potestatis. // Ad secundum quod obicitur quod nichil quod est a deo datum est auferendum, dicendum quod id verum est simpliciter ei dedit. Si autem solum ad tempus dare voluit, ita et voluit per ministerium humanum auferre. Hoc autem cognoscamus quod deus velit, quando videmus ordinem iustitiae sic exigere. Sicut dedit vitam latroni et tamen iudex iuste illam aufert eo exigente hoc mandato iustitiae, quo dicitur: maleficum non patieris vivere. Sic intelligendum est de his in potestate ... tamen dominus quod possint merito amittere, qui concessa sibi abutuntur potestate. // Ad tertium quod obicitur quod nulla potestas a deo collata est usurpata, dicendum quod verum est si totaliter detur a deo. Sed deus sic dat potestatem quod frequenter homo cooperatur in illius potestatis adeptione, et cum homo cooperatur ad illius potestatis adeptionem cum debita exigentia, quando non iniuste, tunc dicitur illa potestas usurpata, si quam non per se deus ... de facto nostro ... quia talis potestas non tenet omnino ordinem ... procedit, et a deo et usurpata fuit secundum duo vera per diversos respectus, videlicet quod eadem potestas sit usurpata et a deo collata absque aliqua repugnantia.

Secundo quaeritur utrum potestas praesidendi sit in homine secundum institutionem naturae vel secundum punitionem culpae. Et quod per institutionem, videtur Genesis i: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram et praesit etc. Si dicas quod hoc intelligitur de bestiis, sed non de homine ... eligendum, quia ii Cor. xi: caput mulieris vir. Sic ergo caput praesidet corpori et corpus regitur, ... quod per institutionem naturae sit potestas dominandi in humano genere. Item in angelis quae est

pcti in natura et in anglis. non tamen est ordo et quod
pro existencia naturalium. Sed et secundum presidencie officium
quod videtur quod dominium non repugnet. Sed conditionem status
non humane sive et angelice. Item potestas dominan
di est proprietas dignitatis et nobilitatis. Sed
si ad dignitatis competat non lapse multo magis
competit non instituti. quod videtur quod magis pertinebat
ad statum non institute potestas dominandi quam
ad statum non lapse. Item quoniam illud quod est ad con
servacionem ordinis naturalis pertinet est in statu non. Sed potestas
presidendi pertinet ad conservacionem ordinis illius. quod potestas
presidendi in homine ad conservacionem institucionem non. maior manifesta
est. minor probatur primo quod dicit aug. xix. de
ci. dei. primalis servitus ea lege ordinatur quam naturalem
ordinem conservari iubet et perturbari vetat.
Sed ad idem ordinatur potestas dominandi et principalis ser
vitus. quod et cetera. Sed contra. gg. omnes homines natura equa
les fecit. Sed variante meritis alios aliis occulta
dei dispensatio. Sed iusta postponit. quod videtur quod ne
ceteri et prelatio non sit in homine post constitucionem non. Item
aug. xix. de ci. dei. rationale homines ad ymaginem
dei factum dominari voluit deus nisi irrationabilibus. quod si po
testas presidendi et dominandi est in uno homine respectu alterius
videtur et cetera. Item racione huius principii virtus libertas in
est homini quam. Sed potestas dominandi est libertatis impedi
tiva. quod videtur quod sit contra. quod autem libertas contra sit
et a potestate presidendi habet in predicamentis manifestatur.
quia libertas sic potest diffiniri libertas est naturalis potestas qua
potest homo facere quod vult. Item homo secundum suam
naturalem condicionem factus est ad dei ymaginem. Sed
ideo est ymago divinitatis est immediate factum per deum
quod si solus deus potest maior est. quod per naturam non est
super homines nisi deus. quod nullum dominium in homine est per
non institucionem tamen solum dominium. Item non est dominus
nisi servo. quod non dominium sine servitute. Sed servitus est
introducta propter peccatum sicut in pluribus locis dicit aug. quod
videtur quod potestas dominandi in homine sit pro condicione alia
pro non secundum istarum non. Item in gloria tanti
honoris vicia detrahentur. et non servabitur quod
illud dicit. dei. vult. aug. Sed institutum glorie non
permanebit dominium platonis et subiecto servitutis.
quod non videtur hoc in natura humana secundum quod instituta
sed per lapsa et viciata. Item quod potestas dominan
di, ut presidendi et cetera de. s. largissime et stricte/
proprie et largissime dominandi potestas dicitur omnis excel
... quam homo potest ad libitum et voto et hec in
dicitur homo est dominus ad possessionem suarum sive mobilium
sive inmobilium. alio modo potestas presidendi sive
dominandi dicitur excellentia potestatis et proprie.

in parando quae est capax racionis et precepti. Secundo in
potestas dominandi dicitur potestas coercendi subditos. et
hec potestas dicitur quedam arctatio libertatis et talis po
testas dominandi dicitur proprie dominium. cui respondet
servitus. primo modo potestas dominandi communis est omni sta
tui. videlicet statui nature institute et nature lapse et nature glori
ficate et excellencius modo fuit in statu non instituto
quam sic instituti nature lapse. Secundo modo pertinet
statum ut est nature post statum nature institute. sed post sta
tum nature lapse. Si enim homo stetisset et vir posset impe
rare uxori et pater potuisset imperare filio. et hoc reperitur
etiam in angelis quia omnes sunt administratorii. quia ex illa
parte aliquo modo fuit in statu vie. hec tamen presidencia
non manebit in gloria sicut in precedentibus ostensum fuit.
Secundo vero modo potestas dominandi in homine est solum post statum lapse
nature. i. est non. ei secundum carnis pravitatem non secundum institucionem.
et hoc quia servitus est corporis quod dicitur tacitum est pena pec
cati. et quia isto modo loquimur hic de potestate dominan
di. ideo concedende sunt raciones ostendentes quod talis
potestas non inest homini secundum primariam suam condicionem. sive
secundum statum nature institute. Ad illud quod obicitur in contrarium
dicendum. be. et. q. ii. cor. iam patet responsio. procedunt
enim de potestate presidendi accepta primo modo non secundo. Secundo — simili
ter et cetera sit viro quedam mulier in priori et in priori signis.
non quia non est creata ut esset ei in adiutorium ut famula
Sed ut socia. hinc est quod apostolus dicit caput ut eius.
non tamen dicitur dominus. quia ipsa non est ancilla ipsius. et non sup
dicit magister. d. xviij. quia mulier ad equalitatem fuit con
dita. non fuit formata de latere non de pedibus vel decapi
te. ut viri videretur esse socia non domina vel ancilla.
Ad 1m quod obicitur quod platonis est in angelis iam patet responsio. quia
quamvis unus presidat alteri et in parte alteri et aliter tam
habet super alterum imperandi ei aliquid quod pertinet ad officium
ministerii. tamen unus angelus non dicitur servus alterius angeli
et ideo exemplar non concludit. quod potestas dominandi secundum quod
ei coeundi pertinet sit in homine secundum condicionem non. Ad 2 quod
obicitur quod dominium est proprietas dignitatis. dicendum quod et si sit proprie
tas dignitatis in eo qui presidet. indignitatis tamen dig
nitate dicitur in eo qui sub est. et ideo naturaliter non convenit
homini respectu alterius creature in priori. tamen alterius hominis non
convenit naturaliter. Sed quodammodo in post naturale. Sed videlicet
in pravitate peccati. sic enim dicit ambrosius. Servitus introdu
cta fuit per peccatum ebrietatis. Ad 3m quod obicitur quod
dominium et servitus faciat ad conservacionem ordinis naturalis. dicendum
quod est ordo qui respicit naturam secundum omnem statum et est ordo qui
respicit naturam secundum statum sue condicionis. et est ordo qui
respicit naturam secundum statum sue corrupcionis. et secundum hec quedam
sunt dedicantia nature simpliciter. quedam dedicantia nature secundum statum nature institute quedam vero
secundum statum. quod est gradus honoratus dicitur non secundum
(naturam lapse)

+ presidencia commoditates sive capiditas sicut servitutis
et subditorum utilitates sive carum. sive sunt duplices et cetera
ad bonam promocionem per eruditionem / per sublevationem / per informationem — secundum servitutem (a) statu in modo.
ad malum amocionem per / malum punicionem / a malo proteccionem / a malo preservacionem — omnibus modis et statu nature lapse.

Marginalia (left): ... lib. ... no. ... ee ... uan ...

oem̄ statu, omnia erant omnia dictat sic statum constitute.
ad esse proprium statum dictat post statum per lapse.
ad removendas contentiones et lites, sicut omnes homines
esse servos dei dictat ius divinum, communis status hominum
non dictat, eorum homo sub statu sue per conditionis,
homines aut homini subiceret, homines homini famulari.
dictat sub statu corruptionis, ut mali compescerentur
et boni defenderentur, id est, ut essent homines domina coher-
cia malorum propter corruptionem que est in futurum quidam
tamen opprimeret et sic homines vivere non possent.
non sic autem esset sicut post mansiones in statu innocen-
cie, quibus id est in gradu et statu suo maneret et sic
patet quod illa ratio non concludit quod servitus, nisi dominium
respiciat naturam institutam. Sed solum que respiciat
naturam lapsam ubi ordo habet perturbari, propter domi-
nium conversum et cetera.

Consequenter de necessitate tractandi post predictum
dendi. Et est hic querunt duo. primo quare
viri christiani teneantur subiacere tyrannis malis
quibus. Secundo quare viri religiosi teneantur subiacere
prelatis suis in omnibus.

Circa primum sic proceditur: et quod viri christiani tene-
antur sub esse tyrannis sive potestati secularium in
aliquibus. Et quod sic videtur. i. Petri. ii. Servi subditi
estote in omni timore dominis non tantum bonis et modes-
xiii tis sed et discolis. Item Ro. xiii. Omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita sit, et
post reddite omnibus debita, cui tributum tributum,
cui vectigal vectigal. Et sicut dicit glosa,
hec est admonitio propter scandalum vitandum. Et apostolus Pau-
lo ante necessitate subditi estote non solum propter
ira — iram sed et propter conscientiam. Item hoc ipsum ostenditur ratione,
quia ut apostolus facit ibidem non est nisi potestas nisi a deo.
Sed que a deo sunt ordinata sunt. Ergo omnis potestas
ordinata est ordinatione divina. Qui resistit potesta-
ti, dei ordinationi resistit. Sed qui resistit ordinati-
dei oni dei dampnationem sibi acquirit. Ergo et cetera. Item servi-
tus non est culpam malum immo meritorium. Ergo
videtur quod ab illa servitute non absolvatur per baptis-
sic mum. Ergo sunt non christiani servi sunt aliorum, ita et si christia-
ni fiant servire tenentur. Item ad hoc ipsum sunt
multe auctoritates que possunt sumi que ab omnibus epistolis bea-
ti Pauli in quibus monet servos subiacere dominis suis.
9 Sed contra. Matth. xvii. reges terre a quibus accipiunt cen-
sum, a filiis an ab alienis. Et post. Ergo liberi sunt
filii. Et glosa. ibi, liberi sunt filii regni in omni re-
gno mundo, magis liberi sunt filii illius regni sub
quo sunt omnia omnia regna in quolibet regno terreno.
Si ergo viri christiani sunt filii regni illius, videtur quod sub-

nullius regis terreni potestate sint astricti. Ergo non tene-
tur sub esse in aliquo tributo. Item Iaco.
i. qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis. Glosa.
exponit, que lex perfecte libertatis est lex evangelica. Ergo
perfecta libertas liberat ab omni servitute. Videtur quod omnis qui
tenetur legi evangelii absolutus sit ab omni ser-
vitute regis terreni. Item caritas omnia membra
Christi facit unum, et omnia facit communia, Ad Cor.
iii. omnia vestra sunt, sive mors sive vita et cetera. Omnis
tamen unum sunt, dicit apostolus ad Ephes. et ad Col. omnes
unum sumus in Christo, in quo non est distinctio servi et liberi. Ergo si
caritas reducit omnia membra ad equalitatem et com-
munitatem, videtur quod in fidelibus Christi non sit aliqua obli-
gatio servitutis. Item maius est vinculum legis
divine quam sit vinculum conditionis humane. Sed lex evan-
gelica absolvit a condicione servitutis legalis
que quidem a deo per Moysen lata fuerat. Ergo multo for-
tius absolvit a condicione humane servitutis, [illegible]
legis civilis. Item Anselmus Cur deus homo
cap. v. per se redimere voluit, qui sui ipsius natura redi-
geret libertatem et sibi homo liberius esset, non homini.
Si ergo Christi sunt pretio magno, videlicet sanguine
agni immaculati et immaculati, videtur quod ipsi soli
servi sunt. Ergo non videtur quod viri christiani, qui regeneranti
sunt in Christo, alicuius sint alicuius servi terreni ipsi.
Respondeo. Quod cum servitus opponatur libertati, sicut tri-
plex dicitur esse libertas, videlicet a coactione et a culpa
et a miseria, sic triplex servitus potest dici. Triplex, secundum attenditur
in libertate a coactione, sicut in coactione libertatis,
a culpa et a miseria. Dicitur servitus peccati, de qua Io. viii.
qui facit peccatum servus est peccati. Et Ro. vi. non regnet
ergo peccatum in vestro mortali corpore. Sicut non coactionis
libertatis, a miseria attenditur servitus penalis et
mortis, de qua dicitur Ro. vi. Christus resurgens a mor-
tuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.
Sed autem coactionis libertatis, a coactione attenditur
servitus conditionis, de qua dicitur Ro. vii. Servus voca-
tus es, non sit tibi cure. Sed si potes liber fieri, ma-
gis utere. Hec autem servitus attendit in coactione
libertatis a coactione non quia a ditione motu liber
quod capi non potest. Sed hec ad exteriorem vitam et servitus
introducta fuit, quare quod unus alterius ruat et
servitutem sue adduxit, ut non liceat facere opera
inter eos quia ipse mandaverit cum ergo triplex sit servi-
tus, via habet ordinem ab altera, quia non esset servitus penalis
nisi precessisset servitus culpe, et non servitus conditionis sub
sequeretur nisi in illa duplex precederet. Cum ergo aliquis
regeneratur in Christo cessat servitus et liberat a servitu-
te peccati. Sed tamen non sic liberat, quin et possibili

tate et facultatem et pravitatem habeat recurrendi in idem genus servitutis. et hec est quod ipse eius promotionem et humiliationem reliquit dominus ad servitutem mortis et conditionis, unde ita moriuntur etc.

Et ipse pravitatem et malum et concupiscentias militantes in membris, ex quibus consurgunt bella et lites, sicut indigniter regi terreno principi, sic et aliis gentibus. et ideo non solum secundum humanam constitutionem, sed etiam secundum divinam dispensationem inter varios sunt reges et principes, domini et servi, et secundum distinctionem prelatis et subiciuntur et tenentur secundum plus et minus. unde ipse dominus dicit Mt. xxii. reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo. et apostolus i. thi. ult. hoc docet et omnes predicantes contrarium condempnat, ait enim sic: quicumque sunt sub iugo servitutis, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini et doctrina blasphemetur. Si quis autem aliter docet et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri ihesu christi, superbus est nichil sciens etc. et hoc ipsum probat ro. xiii et in pluribus aliis locis docet et mandat. Et ideo concedendum est quod christiani sunt terrenis dominis obligati, non tamen in omnibus, sed in hiis solum que non sunt contra deum, nec in hiis omnibus, sed in hiis que secundum terre consuetudinem rationabiliter statuta sunt, sicut tributa et vectigalia et consilia, unde auctoritates et doctores quos probant concedendum est. Ad id quod obicitur quod contrarium glo. xvii. mt. dicit quod tenetur in celo de christo quod christus non tenebatur reddere tributum et hiis qui sunt eius imitatores perfecti, ut patet de apostolis: ... quod illi erant liberi et omnia bona temporalia dimiserant, et ideo censum vel tributum a se regibus sic accipere non debebat. in aliis autem christianis vel qui sunt servilis conditionis, vel qui habundant temporalibus, huiusmodi nulla auctoritas non habet intelligi. Ad id quod obicitur quod lex evangelii est lex perfecte libertatis, dicendum quod ideo dicitur lex perfecte libertatis, quia liberat a servitute peccati et a servitute legis, dum mentem dat spiritum caritatis que est spiritus libertatis, secundum illud quod dicit apostolus ro. viii. non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum. et ideo ex hoc non sequitur quod homo qui est sub lege evangelii sit liberatus a servitute terreni domini. Ad id quod obicitur quod caritas omnia unit et communia facit, dicendum quod hoc verum est per quandam participationem, sed non est verum per omnimodam ... Sed hoc est per affectionem, sed non per gradus et dignitates in distinctione ... magna est numerus distinctionum ... ad fortitudinem affectionum ... sit unio. Ad id quod obicitur quod solvit lex evangelica a obligatione legis mosayce, ergo multo fortius a lege humana. dicendum quod non est simile, quia

lex illa (ista) legem illam implevit et evacuavit, tamquam veritas figuram. non sic autem est de lege in statu hominum humana, quam nimirum adiuvat ad observantiam legis divine. unde et apostolus mandat rogari pro principibus, i. ad thi. ii. ut quietam et tranquillam vitam sub eis agamus. Ad id quod obicitur quod christus ideo pro se redimere voluit ut in pristinam libertatem redigeret, dicendum quod in non effectus plene redemptionis fuit pro nobis. Sed tamen illum effectum non plene assequimur in presenti, quia cotidie congemiscit et parturit, donec liberetur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. unde hic inchoatur libertas a culpa, sed ibi consummabitur libertas omnimoda et ab omni potestate humana. unde non sequitur quod si simus empti a christo quod nos non simus servi alicuius quam diu vivimus, unde conpatitur se cum domino hominis in hiis magis que mala iubent contra dominum. sed non conpatitur secum dominum contrarium precipientem secundum illud mt. vi. non potestis duobus dominis servire. ideo quamvis redemptione christi evadamus a servitute mortis perpetue, non tamen evadimus a servitute conditionis vel mortis.

Queritur utrum religiosi teneantur prelatis suis obedire in omnibus, que non sunt contra deum. et quod sic, videtur per auctoritatem domini mt. xxiii. super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei. que dicunt vobis facite. ergo si dominus sic districte mandat, quod facienda sunt que dicunt et iam malis prelatis, videtur quod in omnibus obediendum est eis. Si tu dicas, quod non intelligitur de illis que dicunt, et ad que homo tenetur per mandatum legis, contra hoc est quod alibi dicitur: qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit. ergo si deus est in omnibus audiendus et in nullo spernendus, videtur quod prelatus adeo instituitur a suis subditis debeat in omnibus obediri. Item col. iii. filii obedite parentibus vestris per omnia. ergo si filii carnales parentibus carnalibus debent per omnia obedire, et non debent minus esse obedientes filii spirituales prelatis spiritualibus quam carnales carnalibus, ergo religiosi debent suis prelatis in omnibus obedire. Item beatus benedictus in regula sua: si precipit prelatus impossibile, tempus est facere. ergo si in impossibilibus obediendum est, quanto magis et multo fortius in possibilibus. ergo in omnibus.

Item ad rusticum monachum: timeas ut dominum, diligas ut patrem, credas quod ipse dixerit, salutare sit maiorum iudicia sentire, et esse officium obedientie iussa implere, dicente moyse. audi israel et tace. Item hugo de sancto victore: obedientia est virtus que omnia amplectitur, non iniecta (?) necdum implenda. non obsistit imperantis auctoritati. ergo videtur quod si non obedit in omnibus, non habet veram obedientiam. ergo qui habet veram obedientiam tenetur in omnibus obedire. Item ratione videtur sic. homo vovit paupertatem et continentiam, sic vovit obedientiam. Sed quovere continentiam tenetur abstinere ab omni coitu et quovis

paupertē/tm̄ renūciauē oībꝫ tp̄alibꝫ/ ergo q uouꝫ obēdiam/tenet obedire in oībꝫ/que ꝯ īiūgunt/ ergo sicut ꝗs iudicat ꝓprietarius si vnā solā pietā hēat/sic dꝫ iudicari inobediens. si vnū solū p̄lati iubū ꝯtēpseat. ergo tenet ei obedire ī oībus. Sꝫ ꝯ. ac. v. obedire dꝫ deo mag̃ q̄ hoībꝫ. ergo in aliquibꝫ tenet obedire tenemur obedire deo/in qbꝫ nō teneim̄ obedire hoībꝫ. ergo uir/qd nō teneam̄ p̄lato obedire ī oībꝫ. Itm̄ b. ī li. de dispensatōe et p̄cepto. subdit' n cū ꝓmissū ē inhibendus/nec ult̃ cogendus ꝑ legē obēie. ergo si qs p̄latus p̄cipiat ei ultra id q ꝓmisit/nō uir qd teneat ei obedire. Itē Itm̄ pfcō religionis maxīe ꝯsistit ī pfcōne obēie. ergo si oms religiosi tenent ī oībꝫ obedire/oms religiones erūt eq̄l pfcōnis. q̄ si hec ē plane tm̄. ergo ꝛc. Itē religiosus nō tenē obedire p̄lato suo ꝑ legē uoti. set ꝑ legē uoti nō tenet hō solū/in illud q uouit spontanee. ergo uir q p̄latus nō possit ab eo exigere nisi id q ꝓmisit obsuare. Re. dd. q aliter loqͥr ē de obediā exhibenda p̄lato a subdito religioso ꝑ obēie pfcōm. aliter ꝑ neccitatis obligatione. Si loqm̄ de ipā ꝑ pfcōm. sic dd ē. q sicut dicit. b. pfcā obediā fine nescit. et pfcē obediens nō solū in hiis que mandat. sꝫ etiā sup ea q̄ mandat/ꝓmptū hꝫ affectū ad subiacendū p̄cepto p̄lati/desiderans illū imitari/ qui humiliauit se ipm̄ fc̄us obediens pr̄i usqꝫ ad mortē. Si aūt loqm̄ de obēie ꝑ neccia obligatōne/sic hꝫ tm̄ ꝛ mēsuram huiꝰ magnitudinē uoti emissi. nō. n. aplī tenet obedire suis p̄latis/ nisi in hiis q̄ ꝓmiserūt dn̄o obsuare. et nō sunt ꝯtra aūe ꝛ regle sue. vn̄ si p̄lato ād p̄cipiat q sit sup uotū/subditus nō tm̄ ad illud implendū. et io ꝯcedend ē q religiosi nō tenent p̄latis suis obedire ī oībꝫ/licet sanū sit ꝯsiliū. q ī oībꝫ obediat q̄ nō sunt ꝯ dm̄ aūe rōnes que ad pom pfcē inducunt ꝯcedi sunt. q p̄ ꝯcludunt. Ad ē ergo q p̄mo ob in ꝯtūm/q obediend ē in oībꝫ/huic qui se dūt ī cathedra. dim ē de hiis q̄ ad cathedrā spectāt/et de p̄cepti legis. de aliis aūt nō mandat. Et qd obīc q ipē dn̄s dicat. qui uos audit. ꝛc. dd ē q vm̄ ē/q lo de hiis/q̄ apli ꝛ eor successores mandant ex ꝑ: et ꝑ auc̄te sibi data/in illo tm̄ qd dūt/eorꝫ aūe ē sp̄nēda. vn̄ q̄uis nō teneam̄ p̄latis ī oībꝫ obedire/tenem̄ tm̄ ī mlīꝫ eorꝫ mandat sp̄nē. vn̄ dr̄ ī iurecꝯ sinā sue

torus/siue iusta siue iniusta timenda ē. Ad illd q ob de ulo apli/filii obedite ꝑ oīa pn̄tibꝫ/dd q si intellat de hiis que spectāt ad mandatū diuinū/ꝯp̄ptū ē. de aliis aūt in ꝯitō ē nō p̄ceptū. Ad illd tibii bi bndi/ ꝛ sc̄i ꝑ et hꝰ/dd ē q nō loquitur de obediā ꝑ obligatōm neccitatis/sꝫ sm̄ pfcōm caritatis. Ad id q ob/q sicut uouꝫ hō paupertatē/et ꝯtinētiā. ita uouet obedienā. dd q ꝛ sic ꝛ nō sic/sic quid. inꝫ/qd ~~aūe~~ ꝓpe uo dnā/ nō sic a/qꝛ nō artat se ad faciend oīa q sibi fuīt ī pata. sꝫ ad faciend ea que in regla ꝯ expisa. ꝛ qm̄ in oī religione pfcōis/sim pli ꝯtinetur renūciatō ꝯ ad opus carnis ꝛ tā ad op' pfcōnis/ul' inspāli ul' incōi. non sic a' p̄cipiūt oīa q̄ possūt p̄cipi/io nō sic artat ad obediendum in oībꝫ. sicut ad renūciand oībꝫ/io aūt hꝫ ē/qꝛ po' ē alie renūciare ꝓpāti/et ꝛ satis faile/mag' v' ē ꝓpō hita in cōi. Sꝫ obtēpa in oībꝫ que dūt/sꝫ nō infinitō faile/imo ꝛ ipō/ et io fines ponūt ꝓmissioī obedie. nō sic ꝓn unt ꝓmissioī paupertatis. ul' ꝛ castitatis/ꝓm in regla hꝫ fīa a ca/simp p̄cipit/qd illi regle ꝓfessores. n oīo hant ꝓu sup tīa/sꝫ ꝛ p̄cipit ꝓpetuo ꝯtinē/nō solū abactu. sꝫ ꝛ abstinē a su spēto ꝯsorcio/et ꝯsilio mlieꝝ. Sꝫ nō simpli. p̄cipitur subꝫ/siue p̄latis in oībꝫ obedire. Sꝫ ī oībꝫ q̄ ꝓmiserunt dn̄o obsuare. et nō sūt ꝯtra aūe et regle sue. nescio si adād uouꝝ uouꝝ glam̄ sciat plus adde. In hꝯ ergo pfcōis culmē ꝯsum ē p̄cēp ꝯōnis tuaꝝ ꝓmone.

Ꝓpter ista sunt ꝯoner ce lit. ꝛ ꝑ q̄ de illa vme q̄ magr̄ facit. Sciend ē aplm̄ diloqui de scīan potuit. non. n. uir magr̄ sufficient solue adiqꝫ mota. imo prius fugē. qꝛ sic hitū ē ī pce ca. dya' nō hꝫ pāti nocendi a se ipo/set ado. oū ergo ap. d. q oīs pas ado ē m tilit non solū de pāte hoīs. sꝫ ꝛ de pāte dya'. Item uir q ē pāti n sit resistendū. qꝛ. ꝯ. xxviii. gens ꝛ regnū q nō fuerit nabug. ꝛc. ꝯm natur dn̄s huꝰ qui nō fuerit nabuch. sig ꝓnabuch. sig dya'. uir ꝛc. Itē nō debemus resistē pāti m̄be dya'. ut pote mal' p̄latis ꝛ tyrānis/qui sunt inb' ipius dya'. ergo n̄ ml' to fortia n ipi dya'/q ē caput ipoꝝ maloꝝ. Ro dd. qd magr̄ recte dicit ī h/q dic quod uerbū apli quo dr nō resistend ē pāti/ītelli pāt de pāte huana/n de pāte dya' /qꝛ pātas huana/et ordinata ē/ꝛ ordināte fingit mouet

Ꝯ 3ᵐ

Ꝯ 21ᵒ

Obediens ꝑ neccitē/se extendit solū ad ꝓmissa. ꝛ ad ea q̄ illis implicat' ꝯtinent. ut ꝓfessio ꝛ tenuit. ut est illa magꝫ religiosi ꝓfessio a tenuit ut nouicia obligat. n officiam ꝓp. ꝛ huiꝰ p̄lato suo obedire tenet' et.

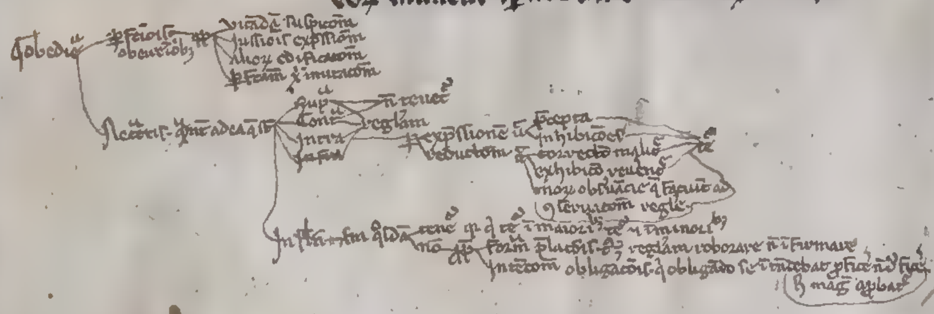

Incipit ꝛ io qui enelsthe

et ipat. et io qui ei resistit ordine ordinatori resi
stit/ caritas si ordinate precipit. Sed quia dyabolus ex peru
sitate uoluntatis sue/ sp inordinate et ad malum mo
uet/ et contra diuinam iussionem sm oculum ordinem et mandat
apostoli/ fortiter est ei resistendum et pugnandum contra eum/ tam
quam contra pessimum aduersarium // Ex quo dicitur quod po
testas dyaboli a deo est. Dicendum quod uerum est. sed ipse non
utitur ea ad id ad quod deus ei eam dedit. immo semper
malum intenditet deum nos fortiter ei resistimus
malum suum in bonum nostrum conuertitur // Ad id quod
dicitur dyabolus. Dicendum quod non est simile. quia membra sua
non in se mouet ad malum sicut ipse qui est in malo
obstinatus/ et a quo sumpsit exordium omne malum.
Item quia dicitur quod dicitur ipsos humanarum rerum gerite adiu
siquis uiserit creator/ ex quo uideretur quod
si pars inferior obuiet parti superiori magis
obediendum est parti superiori quam inferiori. // Sed
contrarium huius habetur super iam aperte .ii. et in glosa eius
pergami scribens. non audet archiepiscopus super sub
ditos episcopi manum imponere ipso eo. sed hoc per se sit
archiepiscopus. ergo uidetur quod magis est obediendum inferiori/
quam superiori // Item pars immediata magis influ
it quam mediata. ergo si pars inferior magis immedi
ata quam superior. uidetur quod magis sit standum parti in
feriori quam superiori. Contrarium huius est quia dicitur liber de causis
causa prima uirtus inferior post superior. sed non eodem. ergo uidetur
superior prestet per preceptum inferiorem/ ergo magis standum est man
dato ipsius // Respondeo dicendum quod duplex est locus de parte
superiori et inferiori/ aut in quantum inferior pars totaliter
fluit a parte superiori/ ad quam ordinatur sicut cauator
ius pars. a parte consulis. et pars proconsulis/ a parte
imperatoris. et tunc uerum est quod dicitur/ quod standum est
magis parti superioris/ quam inferioris/ aut ille par
tes ita se habent/ quod ambe fluunt a superiori et in
talibus dignitatis una preponit alteram. et illa tamen
plenam posse habet super utramque/ sicut pars episcopi et ar
chiepiscopi/ a parte pape. qui plenam habet potestatem super utrumque.
et tunc non est generaliter uerum/ quod magis oporteat obedi
re parti superiori quam inferiori. ut potestati archi
episcopi quam episcopi. quia unus est prelatus immediatus. alter
mediatus. Sed ille eius qui habet plenam potestatem
super utrumque uoluntatem habet. quia ille non est tantum prelatus
mediatus/ unde magis debet stare subditus man
dato suo/ quam mandato alicuius prelati inferioris. Sed
in hoc casu locum aliquid. et probatur uero adolta // Ex
tremo quia de illis auctoritatibus quas magister adducit in
lectione capitulo .ii. sit quo de potestate scandicatur quod nul
lus adducat auctores illas/ que loquuntur de potestate
dominandi. et infendi malum penes/ sic aspiacti

prs // Et dicendum quod exponi ex aliquo omnium possunt
ad propositum applicari/ secundum pti sic ostendit apte magister
allegat eas uerte aliquantulum minus secundum tamen est in
tendum si intot et tam breuis diebus magister dixit ad mi
num completeretur ea est propter hoc insistendum magis. ii. suo
labore meruit legentium orationes et gratiarum actiones/ quam
reprehensiones/ licet in aliquibus locis declinauit ab
opinionibus quibus et pro tamen probabili adhesit. precipue
in viii. locis/ in quibus in his libris sunt duo sunt uidelicet dicitur.
xvii. quia caritas qua est amor dei et proximi non est quod creatum
sed increatum. Causa non est quod hoc nomina trinitas non dicitur
positionem i[n] secundum personam tamen. et hoc dicit. d. xxiiii. // In
secundo uero libro duo dicitur/ quorum primum est quod in angelis bis
primum perstitit et uitium scilicet sibi a primis habet sub
sequens/ et hoc dicitur. d. iii. et in d. xi. Causa est quod ire de
ub tristitia in uitiate humane ut uirtute non ex genere non primi
tiuorum // In iii libro duo dicit. Unum est quod anima ex
ulta accepit est pro. et hoc dicitur. d. v. Causa est quod christus fuit
homo in triduo. et hoc dicitur. dicitur. d. xxii. // In quarto
libro duo dicit. Unum est quod baptismus iohannis cum ipsi ne ma
num expellebat baptismo christi. in quo baptizati baptizati
iohannis in fide trinitatis non erant rebaptizati. et hoc dicitur. d. ii.
Causa est de potestate baptizandi ministris/ quam dixit quod deus potuit alii
dare/ et quod creatura potuit suscipere. et sibi quod deus
potest potestatem creandi conferre/ et creare peccatum/ tamquam
per ministerium. et hoc dicitur. d. v. In his viii. positionibus/ com
muniter doctores parisienses non sequuntur magistrum. in ceteris
in omnibus huius eum esse sustinendum ne amore hominis in
tanti fiat prejudicium/ et hoc omnes suis locis manife
stata sunt et manifestabuntur. Si autem a aliud uiro et
fortassis melius non uideo. Sed hoc rogo ut si quid
in explanationem duorum librorum precedentium et in duorum
sequentium/ ad in hoc opusculo inuenerit approbatione dignum
gratias agat deo largitori bonorum. In aliis uero
locis ubi inuenerit si minus uel dubium uel obscurum sen
tentis suppleat benigne indulgeat. quia absque du
bio teste conscientia ueritatem rapta et gratia dicere cupiui.
Ergo de sit deus qui solus compertis summo opus
uendo singulis quasi obseruando. neque adole
tet in sima omnis sui et tunc ei inherat/ ut opera omnis
alienum despiciat/ aspiciens ea oculo mi sano.
et tunc pro tumorem et liuorem/ additum ueritatis pre
cludat/ et de illo illorum sit de quibus dicit apostolus. quod sp est
discentes et numquam ad uiam ueritatis peruenientes. quod
munt deus ab omnibus in conditoribus ueritatis. hac at
gratiate infatigabili querere. infallibili inuenire
et amissibili apprehendere et tenere. cedat ubi ille qui est uia ueritas et uita.
unum ex istis in eum et ab eis distinet ipsum. hoc in tu cum patre et spiritu sancto.
sensu/ quia in finitis quibus mirandi peccorum per quod sem

... videt ... generat ... [illegible]

Dubitatur super xi. metaph. ... ut nisi motum ... motum ... [illegible] ... alius motum ... [illegible] ... ut ille ... [illegible] ... impossibile ut illud ... [illegible]

es magister duorum librorum perdenavi. cui est omnis honor et gloria et laus et imperium per infinita secula seculorum amen.

Explicit lib. ij. fratris bonaventure.

Dubitatur super 2 metaph. ... iustum ... reddere ... [illegible] ... ad dignitatem ... et hoc aliquando ... qui possunt ... non ... de opinione multitudinis ... [illegible] ... de loquentibus ... veritate ... locutores ... aliter ... ~~[illegible]~~ ... qui docuerunt nos veram opinionem ... qui nobiscum ... opinionibus ... hoc ... dixerunt ... veritatis ... fecerunt nos ... ad ... [illegible] ... impossibile ... [illegible] ... non esset ... [illegible]

Item ... loquitur de motu stellarum et motoribus orbium ... impossibile ... stelle ... [illegible] ... ut ... in dispositione meliore ... non accidit ... marie ... ex ... maria ... dispositione meliore ... ut ... movetur ... [illegible] ... motum ... stellarum ... que non moveat ... in dispositione ... [illegible] ... stellarum ... non esset ... motum stellarum ... ut ... [illegible] ... motum ... impossibile ... ut alii motus ... impossibile ... ut ... moverent ... [illegible] ... motum

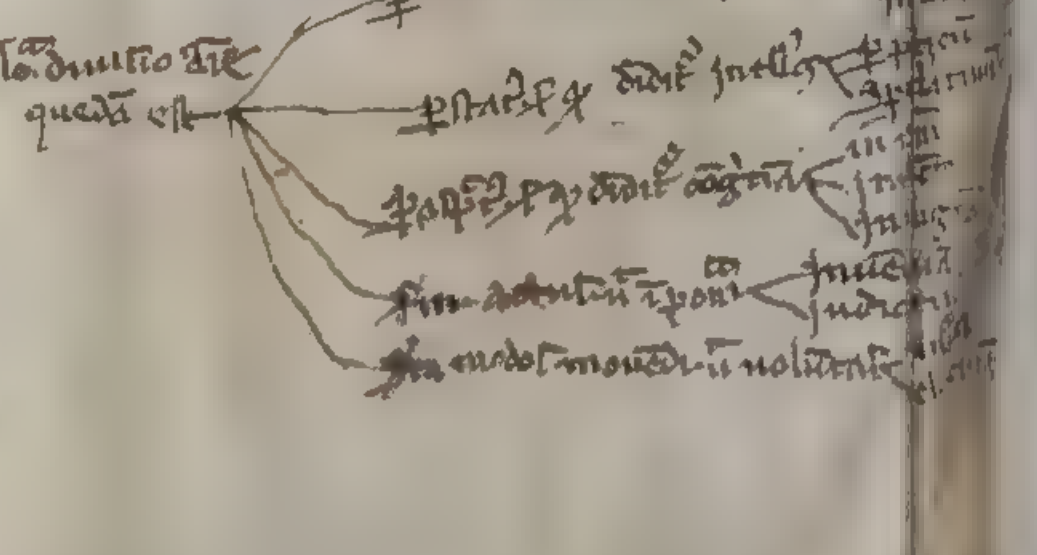

Dixit fiat lux et facta est lux ... in omnibus aliis ... dixit. ... fecit. et factum est. ... omnia alia ... fecit. ... in angelica cognitione ... dixit. ... lux non accipiendum ... fecit. ... factum est. ... angelicam ... non potest ... fecit. ... dixit ... fiat lux et facta est lux.

[illegible] intelligentia memoria et vol[untas] [illegible]

[illegible] forme animate. Vnde fieri reputo [illegible]

Augustinus [illegible] caro ea [illegible]

[illegible] malum et mala est [illegible]

[illegible] quidam. caro secundum speciem et caro secundum materiam sic differunt. quia caro secundum speciem est que educitur a parentibus. caro secundum materiam que advenit ex alimento et dicitur humidum radicale [illegible] ad refrigerandum [illegible] quedam [illegible] caro illa que est ex humido radicali [illegible] humido nutrimentali tamquam superflue [illegible] dicitur quod illud humidum radicale [illegible] usque ad mortem [illegible] humidum radicale [illegible] non esset homo [illegible] quod caro secundum speciem et caro secundum materiam non differunt [illegible] signare unam partem carnis que [illegible] caro secundum speciem et aliam que est caro secundum materiam [illegible] una et eadem est caro secundum speciem et caro secundum materiam [illegible] differentes [illegible]. Sed dicitur caro secundum speciem in quantum [illegible] et caro secundum speciem augmentatur caro non secundum materiam est illa que fluit [illegible] augmentetur [illegible] augmentetur sic [illegible] caro [illegible] secundum speciem augmentatur et esse [illegible] fixum [illegible]

[illegible]

[illegible] ponatur tale exemplum [illegible] ad formam [illegible]. humidum radicale est [illegible] sic [illegible] lampade est [illegible] et humiditas [illegible] et oleum quod [illegible] humidum [illegible] humidum [illegible] nutrimentale [illegible]

Fiat lux
- Secundum [illegible]
- Secundum [illegible] solare [illegible]
- Secundum [illegible] quedam nubecula [illegible]
  - Secundum aliquos [illegible] pars materie reducta.
  - Secundum aliquos [illegible] sol.
  - Secundum aliquos ad [illegible] est ipse sol.
- Secundum Augustinum [illegible] qua ad formam [illegible] informis qua tum adesse [illegible] scilicet ad formam [illegible] qui in statu fuerunt gratiam et in statu [illegible] fuerunt in deum.

Secundum [illegible] in tractatu suo de sompno et vigilia. duplex est cognitio. scilicet cognitio [illegible] cognitio [illegible] est [illegible] simplicis [illegible] formacionis. sicut [illegible] In ista [illegible] tangere [illegible] Et [illegible] appellatur [illegible] sic [illegible] est [illegible] [illegible] probant [illegible]

[illegible] est [illegible] mutacione [illegible] phylosophus [illegible] capitulo [illegible] ymaginis [illegible] [illegible]

[illegible] illa [illegible] minima [illegible] et tunc res ille [illegible] qualitates [illegible] remittitur [illegible] et sic [illegible] [illegible] calidum [illegible] remittitur [illegible]

[illegible] effectuum [illegible] diversorum effectuum [illegible] exemplo [illegible] salus [illegible] diversorum [illegible] esse [illegible] diversorum effectuum [illegible] in [illegible] exemplo [illegible] adherendo [illegible] effectuum [illegible]

[illegible] ad [illegible] exemplum [illegible] diversorum [illegible] adquirendum [illegible] malum est [illegible]

[illegible] ymagine [illegible] capitulo [illegible] ymago [illegible] [illegible]

[illegible]

trum res sint producte a deo hec est sm
principium materiale et formale an
tm secundum aliud principiorum
Utrum mundus sit factus ab eterno an ab eterno
Utrum res producte sint in esse a pluribus
principiis
Utrum illud produxit omnia per se ipsum an
mediante alio
Utrum dicat mutacionem aliquam
Utrum creacio dicat medium inter creatorem
et creaturam
Utrum a primo esse fuerit debuit vel potuit
esse ex nichilo
Utrum h distinccio debeat esse in universo
Queritur quis sit finis creacionis creatorum
et utrum divina gloria vel utilitas nostra
Utrum intelligencia spiritualis dignitate nec prevaluit
composicionem ex spirituali et corporali et utrum aliquid est
quod non sit preter corpus
Utrum dicitur spe an tempore uno
~~Utrum~~ Queritur que sit illa diversitas per quam
angelus et anima differunt
Utrum spiritualia habeant materiam compositam
Utrum spiritualia habeant materiam communem
per essenciam et hec est que est omnibus sit in nichilo communi
omnium eorum
Utrum spiritualia habeant materiam primam et
tempora an simultanee
Utrum eterni precedat tempus aliquo post
genere
Utrum inter tempus et evum cadat aliqua
mensura media
Utrum spirituales substancie et corporales simul sint
create
Utrum celum empyreum sit et quod sit
magnitudinis sit
Utrum empyreum influat in hec inferiora
an non
Utrum locus corporalis sit locare angelos
Utrum unus angelus simul et semel sit in
pluribus locis an tamen in uno
Utrum sit in loco punctuali sive punctuali
Utrum plures angeli simul possunt esse
in eodem loco
Utrum in angelis sit composicio ex diversis
naturis scilicet materia et forma
Utrum sit eadem materia spiritualis et materia
corporalium non loquor de indempnitate

sicut essenciam materiale sit loquendum de
hiis eidem et sibi prius se habitum se
quorum ut exemplum nec quis ut scandalos
quidam dicamus dicimus hec eandem
materiam principium sit essenciam et tamen materialiter
habere et alia prius se habitam sit
in uno quam in alio
Utrum materia spiritualium et corporalium
sit una sua unitate aut sua unitate aliqua
Utrum in angelis sit numeralis distinccio plures
illa que angeli aliqui differant solo numero
Utrum plus speciebus sit in angelis numeralis
vel specialis
Utrum distinccio plures sit a parte principii
formalis vel materialis
Utrum deus fecit angelum malum
Utrum angelus in primo instanti sue cre-
acionis fuit malus actu proprie voluntatis
Utrum angelus omnia creata cognoscat
per proprias essencias
Utrum angelus per cognicionem naturalem divinam
essenciam cognovit in se ipsa sine omni
medio et sine creatore creaturulo
Utrum angeli naturali dileccione dilexerunt
deum plus quam se et super omnia
Utrum angelus naturali dileccione magis diligeret
superiorem an parem an inferiorem
Utrum angeli creati sunt in beatitudine d iiij
sine miseria
Utrum angeli sint creati in gratia
Queritur utrum in illis in creacione data
sit gloria in illis eciam data sit gracia
Utrum aliquis data sit fuere glorificacionis
per consciam
Utrum mali angeli revelari poterunt
finis eius
Utrum cognicionem matutinam habuerunt
in prima creacione
Utrum in angelis sit cognicio vespertina
post glorificacionem
Utrum lucifer peccavit peccato superbie d v
Queritur quid appetiit ipse lucifer
et quod appetivit deo par fieri
Utrum inferiores angeli peccaverunt peccato
superbie
Queritur de comparacione peccati inferiorum angelorum
ad peccatum luciferi

Utrum conversio bonorum angelorum ad deum fuit virtute nature vel auxilio gratie
Utrum in conversione bonorum angelorum meritum sequatur premium vel precedat
Queritur de quo ordine fuit lucifer
d vi Queritur de quo ordine lapsi sunt minores angeli
Queritur quantum ad lapsum quo ceciderunt
Queritur utrum ceciderunt in infimum quantum ad locum
Utrum ceciderunt in infernale supplicium
Queritur utrum inter eos sit distinctio ordinum
Queritur de hoc quod dicit Augustinus Lucis similium sunt receptores ad maiorem penam
d vii Utrum affectus vel voluntas demonum possit rectificari
Utrum sit in eis male voluntatis gemma
Utrum in demonibus sit male actio
Utrum voluntatis intensio
Utrum confirmatio minuat libertatem arbitrii
Utrum obstinatio tollat demonibus libertatem usu
Utrum confirmatio vel obstinatio diminuat libertatem divinam
Utrum cadat in demonibus deceptio sine errore et peccatum
Utrum in demonibus cadat oblivio et pena
Utrum in demonibus sit prognostico quo ad futura
Utrum omnis forme inductio sit a creatore in eo agentis potentie sive creatum possit aliquam inducere
Utrum naturalis formarum inductio possit esse a spiritu maligno
Utrum aliquis possit uti ministerio demonum in faciendo hujusmodi miracula absque peccato
d viii Utrum angeli habeant corpora naturaliter sibi coniuncta
Utrum angeli aliquando assumant corpora
Utrum illud corpus habeat animam formam corporis humani

Utrum illud corpus quod assumit angelus fiat de terra celesti an elementari
Utrum ibi exerceat operationes vite
Utrum angeli in assumptis corporibus habeant operationes convenientes potentie sensitive
Utrum demones habitare possint in humanis corporibus
Utrum demones illabi possint animabus
Utrum demon possit illudere
Utrum demon possit cogitationes in mente
Utrum demones possint malicias afferre
d ix Utrum demones possint nos impugnare ¶ Utrum angeli scrutari secreta nostre conscientie ¶ Utrum angeli superiorum ordinum sint distincti per spiritus
Queritur que sit distinctionis ordinum principalis causa si sit actus vel aliquid ¶ Utrum secundum maiorem capacitatem naturalium detinuerit ideo maiora dona gratuita ¶ Utrum ordini nominande ¶ Utrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio salvandorum
Utrum placito quere in ordine 1° ordinis manentem post iudicium ¶ Utrum sit status in nono ca... an procedatur ad decenarium ¶ Utrum in angelis ordo comparativus secundum equalitatem ¶ Utrum
d x illis superiorum vocabulis quam angelis appellentur per ordines distinguuntur ¶ Utrum omnes angeli mittantur ¶ Utrum omnium angelorum sit angeli mittantur ¶ Utrum angeli mittantur ad curandum ¶ Utrum angelus mittatur cum officium ¶ Utrum angelus ad illuminandum virum melius ¶ Utrum angeli ad sit quod est cognitio ¶ Utrum gaudium possit esse ab eo a angelo ¶ Utrum
d xi dicitur mittatur aliquando a deo ¶ Utrum angelus mittat alium ¶ Utrum angeli debeant ad custodiam hominis lapsi ¶ Utrum peccatores fuit angelus de pluralitate ad custodiam hominis sumptum
Utrum eos angelis deputatus fuit ad custodiam Christi ¶ Utrum angelus per nostram obstinationem seu libertatem custodie dimittat
Utrum quotidie custodiet angelos custodia apponatur ¶ Utrum angeli per custoditi meritum angeli aliquid detrimentum ¶ Utrum angeli per
incarnatione

d. xij Queritur utrum una omnium creata
sit in omnimoda possibilitate. Utrum in
illa producta sit in perfectione creature hoc est quod
utrum sit simul creata in formis completis.
Utrum materia omnium creata sit sub aliqua
forma distincta. Utrum corporum celestium
et terrestrium una sit materia tamen ad esse
[illegible] sit [illegible] [illegible] ad [illegible]
Utrum fuit producta in [illegible] an omnem
diem. Utrum [illegible] [illegible]
d. xiij Utrum per illam lucem que dicitur esse operis
prime diei intelligitur spiritualis lux corporalis
vel spiritualem. Queritur qualiter illa
[illegible] faciebat noctem et diem. Utrum
[illegible] corpus vel forma corporis. Utrum
[illegible] sit forma substantialis vel accidentalis.
Utrum lumen quod emittitur a corpore lucido
sit corpus. Utrum forma sit substantialis
vel accidentalis. Utrum celum istud
d. xiiij [illegible] sit de natura aqua. Utrum sit equale
[illegible] cum igne [illegible]. Utrum celi habeant or-
bicularem figuram. Utrum in corpore celi
sit ponere dextrum et sinistrum. Utrum [illegible]
[illegible] moveantur ad [illegible] [illegible]
mediante aliqua virtute. Utrum motus
celi sit a propria forma vel ab intelligentia.
Utrum luminaria celi locentur in [illegible]
corpore [illegible]. Utrum luminaria moveantur
in orbibus suis sine motu [illegible]
Utrum [illegible] [illegible] orbi [illegible] sine
stellis. Utrum luminaria [illegible] habent
[illegible]. Utrum [illegible] luminaria habeant
diversas impressiones super [illegible]
Utrum [illegible] [illegible] luminarium
d. xv [illegible] in hominibus diversis modis.
Utrum [illegible] quantum [illegible] sit [illegible]
dicta [illegible] aliquo vel [illegible]
Utrum [illegible] alium sit [illegible] [illegible]
elementis [illegible]. Utrum corporalium
[illegible] [illegible] [illegible] passiuis [illegible]
[illegible] vel [illegible]. Utrum omnia sensibilia
facta sint propter homines. Queritur [illegible]
[illegible] productionis sensibilium quantum
est ex parte temporis. Utrum deus post quam
omnia alia produxit, [illegible] opere
d. xvj [illegible]. Utrum homo sit ymago [illegible]
[illegible]. Utrum homo sit ymago dei [illegible]
Utrum esse ymaginem conveniat homi-
ni [illegible] [illegible]. Utrum [illegible] ymagi-
[illegible] principalius reperiatur in angelo
[illegible] [illegible]. Utrum principalius sit yma-
go in masculo quam in femina. Utrum
d. xvij ymago principalius sit in cognitiva quam
in motiva sive affectiva. Utrum anima
primi hominis producta sit [illegible]
Utrum anima ade producta fuit [illegible]
Utrum anima ade producta fuit ante
corpus vel postea. Utrum corporis
primi hominis [illegible] debuit [illegible]
[illegible] celesti. Utrum corpus ade [illegible]
[illegible] hominis fuit [illegible] [illegible]

simul [illegible] [illegible]. Utrum corporis d. xviij
primi hominis [illegible] fuit [illegible] in
complexione et proportione equali.
Utrum fuit productum corpus mulieris.
Utrum [illegible] formata fuit de costa viri
[illegible] [illegible]. Queritur quid sit
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] esse formam et [illegible] [illegible] sit
forma [illegible] [illegible]. Utrum
[illegible] omnium hominum sint una [illegible] vel
diverse. Utrum omnium hominum [illegible] sint
simul producte vel successive. Utrum d. xix
[illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible]. Utrum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mori.
Utrum omnis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
fuit [illegible] mortalis. Utrum [illegible] non
peccare posset [illegible] [illegible]
Utrum ipsa peccare posset [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Utrum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Utrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] gloria
[illegible] in statu innocentie [illegible] d. xx
[illegible] [illegible] [illegible]. Utrum in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Utrum in illa
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Utrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Utrum in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Utrum [illegible] [illegible] [illegible] d. xxi
[illegible] [illegible]. Queritur quid movit
primo dyabolum ad temptandum hominem.
Queritur de temptatione primorum parentum quantum
[illegible] [illegible]. Queritur [illegible]
primorum parentum [illegible] [illegible]
Utrum [illegible] sit temptare. Utrum [illegible]
temptationi [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Queritur [illegible] [illegible] [illegible] sit diffi-
cilius [illegible]. Utrum primi parentes [illegible]
fuit vel [illegible] [illegible] [illegible].
Utrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
illa [illegible] vel [illegible]. Utrum
[illegible] [illegible] [illegible] temptatione [illegible]
est [illegible] [illegible] [illegible]. d. xxij
[illegible] primorum parentum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Queritur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Utrum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Queritur [illegible] [illegible] primorum [illegible]
fuit [illegible]. Utrum ignorantia
[illegible] [illegible] sit culpa. Utrum ignorantia
sit culpe excusatio. Utrum deus de- d. xxiij
buit hominem facere inexpugnabilem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Utrum [illegible]
debuit [illegible] hominem [illegible]
Utrum temptationis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Utrum [illegible] [illegible]
in cognitione [illegible] [illegible] [illegible]
Queritur de cognitione primorum parentum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in statu innocentie [illegible] [illegible] [illegible]
Utrum adam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

eo que cognus quo concupiscimus dum cogite
d. xxiiii in statum glorie. Utrum dari potuit homini
sine alia creatione id motivum quod esset nulli
inflexibile. Utrum datum ei ad merendum
fuit per quod posset absque auxilio gratie
temptationi resistere. Utrum intellectus et affectus
sive ratio et voluntas sint potencie anime diverse per
beneficium. Utrum superior portio et inferior
sint diverse potencie. Utrum divino usui
spirituales et deliberativas sit pondus ius pos
dum agens intellectus vel paciens sint
una potencia vel diverse. Utrum in superiori parte
rationis habeat esse peccatum sive. Utrum in superi-
ori ratione possit esse veniale peccatum. Utrum
aliquod peccatum habeat esse in inferiori parte
absque sensualitate. Utrum pars inferior possit peccare
mortaliter absque superiori. Utrum in sensualitate
possit esse peccatum veniale. Utrum in sensualitate
possit esse peccatum mortale. Utrum liberum arbitrium
d. xxv sit in solis habentibus rationem et voluntatem.
Utrum liberum arbitrium sit potentia distincta a ratione
et voluntate. Utrum liberum arbitrium complectatur simul
et rationem et voluntatem. Utrum liberum arbitrium
complectatur rationem et voluntatem per modum potentie
vel per modum habitus. Utrum liberum arbitrium aggregat
rationem et voluntatem. Utrum liberum arbitrium sit habitus
sive facultas residens penes rationem et
voluntatem communiter, penes quam. Utrum
potestas principalis nobis insit. Utrum
dicitur arbitrium proprium ad solum. Utrum in omnibus
sit equalitas aut sit maius et minus.
Utrum sit actum contingentium et utrum
an contingenter tantum. Utrum liberum arbitrium flexibile
possit in malum. Utrum liberum arbitrium ab aliquo
cogente possit cogi. Utrum liberum arbitrium possit
a deo cogi. Utrum propter ineptitudinem corporis
ligatum habeat quietum et usum. Utrum
d. xxvi gratia sit aliquid ita acceptante ut
ita acceptatum. Utrum supposito quod
aliquid ponat deus gratificatum utrum
illud sit creatum vel increatum. Utrum
gratia sit in genere substantie vel in genere accidentis.
Utrum si sit in genere accidentis an in qualitate.
Utrum gratia possit esse subiecto vel potentiis.
Utrum gratia compatiatur scientiam vel ratione mo-
tus. Utrum gratia gratum faciens dividatur
d. xxvii per dotes diversas per essentiam. Utrum gratia
gratum faciens et virtus gratuita
differant per essentiam. Utrum gratia
in comparatione ad gloriam et quo utrum dicitur
per essentiam. Utrum peccatum contingat
meriti ... ipsius iam habitus.
Utrum peccatum contingat meritum gratie con-
gruum. Utrum contingat peccatum meri-
tum complementum eius primum
esse. Utrum liberum arbitrium absque gratia gratum
d. xxviii faciente possit a culpa resurgere. Utrum
liberum arbitrium absque gratia gratum faciente possit ad ...
... vite. Utrum absque gratia gratum
faciente possit omnia mandata implere.
Utrum liberum arbitrium absque gratia gratis data

possit se ad gratiam gratum facientem suffi-
cienter disponere. Utrum liberum arbitrium omni gratia
destitutum possit omni temptationi resistere.
Utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum possit ad xxix
aliquod bonum in genere. Utrum absque
dono gratie homo esset deo acceptus in statu
innocentie. Utrum homo in statu innocentie
possit in operibus meritoriis esse absque
dono gratie. Utrum homo in statu innocentie
habuit gratiam gratum facientem. Utrum homo
ante lapsum habuit gratiam. Utrum homo
conditus fuit simul in gratia et naturalibus.
Utrum quantitatem gratie primus homo habuit.
Utrum habuit tot virtutes ante lapsum
quot habuit post lapsum. Utrum donata ei
ta fuit eque magne efficacie in ... dum
ante lapsum sicut sunt post lapsum.
xxx Utrum concupiscentia in ... naturalis
insit et ... conditionis ...
... Utrum ...
... fuit corrupta penalitate
an esset culpabilis. Quid sit originale
peccatum et quid utrum originale peccatum sit concupiscentia.
Utrum peccatum originale sit ignorantia. Utrum
ad inficiat in natura humana ...
... Utrum ad inficiat naturam humanam xxxi
immediate ope ... Utrum anima
... infectionibus ... Utrum ...
... primo insit anime peccatum originale.
Utrum maior sit infectio ... potencie quam
alterius potencie. Utrum anima inficiatur a carne.
Utrum in ... ... ante
... voluntate anime. Utrum caro ipsa inficiatur
... propagatione tantum vel propagatione li-
bidine. Utrum baptismus deleat originale xxxii
peccatum quantum ad culpam. Utrum originale peccatum
per baptismum deleri habeat quantum ad ...
Quid concupiscentia et quid in quo sit ...
... tanquam in subiecto. Videlicet utrum sit in
anima vel in carne. Quid sit a quo sit
ipsa concupiscentia tanquam ... utrum sit
a deo. Quid ... dominie in
... et quid utrum alia ... quam
... debeat deus ...
imputare. Utrum deceat dominum ...
... tali carni infundere. Utrum ... xxxiii
... deleri in baptismo. Utrum peccata parentum
... filiis imputetur et ad ...
... Utrum plus peccatis ...
... infinite satisfactionis ...
... ... culpam.
Quid ... originale et quid utrum originale
peccatum in omnibus reperiatur equaliter. Utrum
sit pena unum originale vel plura. Quid
de pena originali. Utrum parvuli decedentes
in solo originali puniuntur pena ignis ...
Utrum parvuli decedentes in solo originali xxxiiii
puniuntur aliquo dolore interiori.
Utrum malum sit a bono ... malo
... a bonitate. Utrum malum
sit a bono causa ... ...
ut efficiente vel deficiente.

Utrum malum sit a bono secundum intencionem
vel preter ¶ Utrum aliquod malum a bono
bono sit separatum et hic consequenter queritur utrum
aliquis sit ita malus quod nichil habeat de
bono ¶ Utrum malum sine malicia sit
in bono sibi opposito ¶ Utrum malum sit
xv q in bono tamquam subiecto et utrum causa
sit causa sui ¶ Utrum actio sit bonum cor
rupcio ¶ Utrum peccatum sit ipsa corrup-
cio essencialiter loquendo ¶ Utrum peccatum
sit quod corrumpit bonum nature bono in actu
Utrum per peccatum malum habeant ista tria scilicet modus
species et ordo corrumpi simul et inseparabiliter
Utrum hec tria per peccatum corrumpantur equaliter
Utrum primum malum contingat hec tria corrumpi
totaliter ¶ Quinta distinctio de diffinitione peccati scilicet
peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra
d ij legem dei ¶ Utrum sit pena peccati ¶ Utrum
passiones anime sint penales an pene
sint et peccata ¶ Quinta de separatione culpe ad
penam et de inseparabilitate et queritur
utrum contingat in aliquo ponere culpam
sine pena subsequente ¶ Utrum pena possit
esse in aliquo sine culpa precedente ¶ et
de separatione pene a culpa in specie consequenter
ergo queritur utrum aliqua pena sit a deo
Quinta utrum omnis pena sit a deo
d iij Utrum omnis actio in quantum actio sit a deo
Utrum omnis rei formatio sit a deo ¶ Utrum
omnis corpus sit a deo ¶ Quinta de actione
divina utrum sit deo attribuenda et
utrum actio iniusta secundum quod huiusmodi sit a deo
Utrum operacio formata secundum quod formata est
a deo ¶ Utrum ... secundum quod huiusmodi
d iiij sit a deo ¶ Utrum voluntas sit bona et
laudabilis racione boni finis ¶ Quinta utrum
finis sit id est finis operans voluntate bona
voluntas est bona et ad quem debent referri
omnes voluntates ad hoc quod sint recte ¶ Utrum bone
voluntatis sit unus finis aut possit esse
plures ¶ Utrum male voluntates habeant unum
tamen finem ¶ Quinta de diversa intencionis
et voluntatis primum utrum intencio sit in solis ro-
cionabilibus ¶ Quinta de intencione secundum quod reperitur
in racionabilibus utrum se teneat ex parte intellectus
d ix vel ex parte affectus ¶ Utrum conscientia teneat
se ex parte intellectus an ex parte affectus
Utrum conscientia sit habitus innatus an acquisitus
Utrum teneamur ad omne id quod conscientia dictat
esse necessarium ad salutem ¶ Quinta de synderesi
si que est conscientie scintilla et queritur utrum
synderesis sit in genere cognitionis vel affectio-
nis ¶ Utrum synderesis possit peccare ... aliqui
d l Utrum synderesis possit depravari per peccatum
Utrum qualitas operum sit iudicanda secundum finem
intencionis et hic consequenter queritur utrum omne opus
quod sit bona intencione sit bonum ¶ Utrum
quantum quis intendat tanto faciat
vel sit operis ab intencione recipit aliquo
modo qualitatem id est actum et ...
specialitatem ¶ Utrum nichilominus intencio
absque bonis operibus sufficiat ad meritum
eternum ¶ Utrum exterior aliquid addat
super id quod sit super bonam intencionem racione
sine exterioris et dignitatis sit sine opera
... ¶ Utrum bona opera addant
super bonam intencionem quantum ad quantitatem
dati ¶ Utrum bonitas operis addat ad
bone intencionis meritum quantum ad nu-
merositatem et econverso utrum bonum opus addi-
tum operi reddat operantem dignum
maiori premio essenciali ¶ Utrum actio d xli
deliberativa dividatur in bonam et malam
utrum dividatur per differencias oppositas ¶ Utrum
hec divisio sit per differencias essenciales an acciden-
tales ¶ Utrum divisio actionis per bonam et malam
sit per differencias immediatas an sit ponendum
tercium scilicet actionem indifferentem ¶ Utrum
omne peccatum actuale sit voluntarium
et utrum sit demonstrabile quod sit quintum de
venialibus et quod omne peccatum veniale sit
voluntarium ¶ Quinta utrum omne peccatum
sit in voluntate sicut in subiecto primo
Utrum peccatum precedens sit causa primi sit volun- d xlii
tarium ¶ Utrum peccatum voluntatis et operis sint
duo peccata vel unum ¶ Utrum peccatum operis ad-
dat super peccatum voluntatis ¶ Utrum veniale
et mortale conveniant in genere ¶ Utrum
veniale conveniat cum mortali in reatu
pene eterne ¶ Utrum peccatum habeat dividi per
differencias morales tamquam per formales
¶ Utrum peccatum habeat dividi per aversionem
et conversionem tamquam per differencias peccatorum
diversas sive diversa peccata ¶ Utrum peccatum d xliii
in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum
ab aliis generibus peccatorum ¶ Utrum peccatum in spiritum
sanctum habeat aliud peccatum irremissibile
Utrum illud peccatum genus sit gravissimum
Quinta de aliquo peccati irremissibilitate ¶ Quinta
de ... et sufficiencia huius peccati et queritur
convenienter huius peccati species assignantur
scilicet desperacio presumpcio obstinacio impe-
nitencia finalis impugnacio veritatis
agnite et invidencia fraterne gracie ¶ Quinta de
speciebus huius peccati quantum ad raciones
speciales ¶ Utrum potencia peccandi sit in d xliiii
nobis a deo ¶ Utrum potencia peccandi
secundum quod huiusmodi sit mala ¶ Quinta de potestate
peccandi et queritur utrum potestas dominandi
sit a deo ¶ Utrum potestas presidendi sit in
homine secundum institutionem nature vel tamen propter
penam culpe ¶ Utrum subditi teneantur sub-
esse tirannis sive potestati seculari et aliquibus
¶ Utrum religiosi teneantur prelatis suis obe-
dire in omnibus que non sunt contra deum

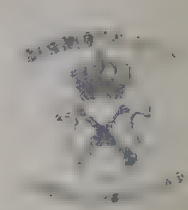

BIBLIOTH: UNIV
JAGELLONICAE